

R. P. FRANCISCI SUAREZ

TRACTATUS DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU.

Ego CLEMENS WILLAERT, Præpositus Provinciæ Belgicæ Societatis Jesu, e facultate ad id mihi facta a Reverendo Admodum Patre nostro Generali Petro Beckx facultatem concedo ut Tractatus de Religione Societatis Jesu, a Patre Francisco Suaresio, Societatis nostræ presbytero, sacræ Theologiæ doctore et in Conimbricensi Academia primario professore, compositus, ejusdem Societatis gravium doctorumque virorum judicio olim approbatus, atque nunc novis curis a Patre Paulo Guéau de Reverseaux recognitus et aliquot appendicibus auctus, denuo typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas sigilloque nostro munitas dedimus Bruxellis, die 25 Martii anno Domini 1857.

CLEMENS WILLAERT, S. J.

Locus sigilli.

IMPRIMATUR.

Mechliniæ, 24 *Junii* 1857.

J. B. VAN HEMEL, VIC. GEN.

R. P. FRANCISCI

SUAREZ

GRANATENSIS, E SOCIETATE JESU

TRACTATUS DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU,

CASTIGATUS AD EDITT. MOGUNT. 1626, LUGDUN. 1634, VENET. 1744, EXACTUS VERO SECUNDUM EDITIONEM PRIMAM ANNI 1625.

CURIS R. P. PAULI GUÉAU DE REVERSEAUX,

CARNOTENSIS EX EADEM SOCIETATE,

CUJUS SUNT INTRODUCTIO ET PLURIMÆ IN TRACTATUM ANIMADVERSIONES.

EJUSDEM OPERA ACCEDUNT

APPENDIX DE SECRETO RATIONIS CONSCIENTIÆ IN SOCIETATE JESU ET NOMENCLATURA QUORUMDAM

OPERUM ET LOCORUM UBI RES SOCIETATIS JESU THEOLOGICA AUT CANONICA METHODO PROPONUNTUR.

BRUXELLIS,
IN ÆDIBUS ALPHONSI GREUSE, TYPOGRAPHI EDITORIS,
6, VIA BEUGHEM.

PARISIIS,
IN ÆDIBUS JOANNIS DEMICHELIS, EDITORIS,
33, VIA ST-ANDRÉ DES ARTS.

MDCCCLVII.

DE VITA EDITORIS R. P. PAULI GUÉAU DE REVERSEAUX

BREVIS COMMENTARIUS.

Qui editionem hanc tractatus Francisci Suaresii de religione Societatis Jesu paravit, Paulus Guéau de Reverseaux jam quindecim abhinc annis ad superos evolavit.

Natus erat Carnotibus VI kalendas sextiles, anno MDCCCV, ex domo nobili et locuplete, quæ foro dedit complures insignes viros : quos inter Jacobus Stephanus Guéau de Reverseaux juris prudentia et oratoria facultate facile eminuit; atque hujus filius, Joannes Philippus Isaac, sua in Burbonios principes fidelitate, quam ei rebelles anno MDCCXCIV crimini verterunt et cruenta Parisiis mulctarunt morte.

Quum decimum quartum ætatis suæ annum incohasset adolescens, missus est a piis parentibus in sancti Acheoli prope Ambianos collegium, ubi literas humaniores doceretur. Genitorum spem non fefellit bonæ indolis filius, nec magistrorum labores cassos fecit egregius discipulus. Quum autem anno MDCCCXXII ibi rhetoricæ præcepta audivisset, transiit ad Burdigalense collegium, quod æque ac Acheolanum a patribus Societatis Jesu regebatur, ibique unum adhuc annum in studiis posuit, VIII idus septembris anni sequentis novitiorum Societatis Jesu albo inscribendus.

Quanto autem fructu religiosæ vitæ leges et modos probationis tempore explicata audiverit, manifestum fecerunt quibus deinde enituit castigatissimi mores. Peracto tirocinio aliisque quæ moris sunt emensis, plures annos pueros grammaticam docere jussus est; in qua provincia nil prætermisit ut non minus in pietate quam in humanis literis proficerent. Neque tamen sua ipsius negligebat studia, plurimum sollicitus, quemadmodum Regula commendat, *stylum diligenter exercere*.

Dum itaque linguæ latinæ rudimenta traderet, solitus erat omnia ipsemet componere quæ discipulis dictaret pensa. Catechismos saltem quatuor ab eo breviatos reperi, quo facilius et nitidius doctrinam christianam traderet. Ex Sophocle, Theocrito, Anacreonte aliisque poetis græcis plura gallice vertit; et similiter primum tomum selectorum ex Cicerone; cujus orationes etiam aliquot gallicas fecit. Rhetorices quoque præcepta ex veteribus et recentioribus scriptoribus collegit, et locos de veritate religionis christianæ ordine disposuit. Atque hæc junioris magistri tentamina speciminis gratia (nam plurima misimus) duximus annotanda; non quod illis singularem inesse laudem arbitramur, sed ut constet quam acer et constans esset juvenis in labore.

His quum functus esset tam gnaviter, missus fuit anno MDCCCXXX Matritum, ubi in collegio imperiali theologiæ placita, patribus Hispanis magistris, audiret. Triennium ibidem divinis literis dedit operam; quo tempore cœpit ea omnia in examen vocare quæ ad Librum Exercitiorum S. Ignatii, Societatis institutoris, pertinent; qua via ductus fuisse videtur ad singulare ponendum studium in omnibus Societatis Instituti partibus perscrutandis. Matriti tamen theologicum curriculum non absolvit; sed anno MDCCCXXXIII in Gallias redux, Vallibus prope Podium in Velaunis quartum theologiæ addiscendæ annum impendit. Quamquam eximiæ esset pietatis, quum tamen probe sibi, et quidem rectissime, perspectum haberet quanti hac maxime ætate intersit ad gloriam Dei ut presbyteri docti sint et eruditi, atque ipse idcirco temporis quod studiis sacris daret eo magis esset parcus et avarus quo infirmiori jam pridem uteretur valetudine, impetrarat a superioribus ut ne ante absolutum theologicum stadium sacris ordinibus initiaretur. Quam ob causam autumno anni MDCCCXXXIV Avenionem destinatus est, theologiam quintum annum privato labore repetiturus et se simul paraturus suscipiendo sacerdotio.

Quem sibi tum præstituerit in studiis ordinem, is præ manibus nobis est. Nil quod mediocre esset legere fixum habebat. Si theologiæ dogma-

ticæ navaret, prius quæ S. Thomas scripserat, legebat sedulo; neque singulares quæstiones tantum, sed partes integras : deinde quid de iisdem de Lugo, quid Suaresius, quid si quis alius de aliquo argumento eximie disseruerat, perpendebat; ut his adminiculis, quantum fieri posset, rerum naturam et rationem rimaretur. Neque alium servabat modum in theologia polemica et morali, paucis auctoribus contentus, sed egregiis.

Inter studendum theologiæ morali, jam pridem animadverterat multis locis editiones S. Alphonsi de Ligorio inter se non convenire. Iniit itaque Avenione consilium (et laboris aliquot etiamnum particulæ supersunt) procurandi castigatissimam editionem operum theologicorum doctissimi episcopi; quod quamquam abjicere coactus fuerit ut Suaresianum Tractatum de Religione Societatis Jesu novis curis prelo præpararet, tanti tamen semper fecit ut postmodum cum superiorum licentia librariis italis negotium dederit comparandi exemplaria quæ reperirentur editionis illius quæ a S. Congregatione Rituum in causa canonizationis sanctissimi theologi examinata fuerat et absque ulla censura abire jussa. Hæc enim de suo patrimonio coempta volebat et Societatis Jesu domiciliis in Galliis donata : quod exemplum quoque sit exactissimæ accurationis quam in rebus omnibus adamabat. De aliis libris ab eo donatis inferius erit sermo.

Jam ante medium annum MDCCCXXXV totus erat in Suaresii Tractatu examinando et quam rationem in eo edendo sequeretur animo conceperat. Consilium suum A. R. P. præposito generali aperuit, totius operis ductis et propositis lineis. Quod quum probatum fuisset, totum se dedit ut quam optime id impleret. Editiones omnes inter se contulit; loca obscura solerter annotavit; errores typothetarum certos correxit; dubios indicavit aut quid sibi substituendum videretur prudenter suggessit; nil indiscussum prætermisit; neque minore reverentia Doctoris Eximii scripta prosecutus est quam quo solent alii editores sanctorum Patrum opera : ita ut ne res minutulas etiam negligeret. Equidem dum consultationes quas, sicubi hæsitaret, Romam aut alio mittebat, considero; dum innumeras animadversiones quas in Suaresianum Tractatum collegit et variis inspersit codicibus, expendo; dum curam et nitorem quibus paravit ipsam Tractatus editionem, mente contemplor; non satis admirari possum improbissimum Reversavii laborem, nullis corporis infirmitatibus, utut continuis, nulloque tædio aut fastidio umquam interruptum.

In eo opere magnam partem reliquæ vitæ posuit. Quum enim anno MDCCCXXXV exeunte Lugdunum missus fuit, nil fere aliud ibidem per triennium egit; neque aliud potius ei fuit negotium in sancti Acheoli, quo eum anno MCCCXXXVIII destinarunt superiores, ei mandantes ne interim reliquas theologiæ partes negligeret.

Ab autumno anni sequentis integrum annum ab illo labore cessandum ei fuit, ut se totum tertii anni, quem dicimus, experimentis daret. Sed jam satis absolutum erat opus et prelo rite paratum.

Initio quidem cogitarat ad imum marginem indicare scriptores qui vel novis argumentis Suaresiana dicta confirmarent, vel omissas tractarent quæstiones; qui consectaria deducerent, aut certos explicarent casus; et demum qui a Suaresio dissiderent aut sententias magistri certis limitibus finiendas ostenderent : neque nudam tantum opinionum farraginem congerere statuerat, sed quid tenendum videretur indicare, rationum momentis breviter allatis. Verum quum Roma monitum accepisset ne quid faceret quod eruditionis ostentandæ speciem haberet, quæ collegerat seposuit, contentus indicem scribere quæstionum quæ ad Societatis Jesu leges spectant et a præcipius ejusdem theologis versantur : quem indicem in hoc volumine habes appendicis secundæ loco. Quantum vero hac consiliorum mutatione editoris labor minutus fuerit (quin de utilitate multum perierit) nemo non videt.

In manus quoque ejus venerat exemplar opusculi anonymi, quod unus ex Provincia Societatis Jesu Bætica, in collegio Hispalensi, inter annum XL et L sæculi XVII de Casibus in Societate Jesu reservatis conscripserat. Id ipse totum recognovit; et quum accuratum reperisset et plurimum fructus ex eo speraret obventurum, non Societatis tantum confessariis, sed aliis quoque religiosis et presbyteris sæcularibus, id Suaresii Tractatui de religione Societatis Jesu subjicere decrevit. Quocirca lucubrationem hanc non tantum contulit cum responsis et consultis quæ post medium sæculum XVII e romana curia venerunt, verum etiam cum placitis recentiorum theologorum; quæ vero in hac collatione innumera animadvertenda reperit, ita digessit ut brevitate simul præstent et perspicuitate.

Prelo omnino parata est hæc scriptio, et certe utilitate non caret. Verumtamen, aliorum habito consilio, typis excudenda non est visa. Quamquam enim uterque scriptor (Reversavium intelligo et anonymum) non quidem timidæ, sed timoratæ, quam vocant, conscientiæ suæ argumenta passim in hoc opusculo præbeant, et a laxioribus sententiis prudenter recedant; quum tamen toti sint in ducendo limite inter casus qui reservati sunt et qui non reservati, adeoque eos non recenseant qui reservationi manifeste subjaceant, sed eos qui reservationis vinculo videantur solvendi, aut de quibus controversia esse possit; hinc fit ut ille commentarius speciem quamdam habeat quæ theologis quidem huic rerum generi assuetis placere possit, sed quæ alios, in quorum forte manus inciderit, vehementer offendere sit nata. Neque dubito quin olim ob hanc causam typis exprimendus visus non sit ille tractatus. Quod si ita sæculis præterlapsis judicatum sit, quum præsentia tempora multo minus talibus libris sint opportuna, censui eum tenebris, quibus tamdiu jam latuit, denuo obtegendum; etsi insigne monumentum sit scientiæ moralis patris Reversavii. Sed ad hujus vitæ ordinem redeamus.

Quum autumno anni XL hujus sæculi tertium probationis annum absolvisset, visus fuit superioribus amovendus a studiis, quæ valetudini non poterant esse non incommoda. Sperabant scilicet actuosum vivendi genus ei magis convenire. Quapropter Andegavos missus est, ut ibi clementiori cælo frueretur et simul sacri operarii partes expleret; ad quod munus egregias quoque videbatur habere dotes.

Inter loquendum nempe habebat concinnitatem summam et admirandam simplicitatem, quam a puero hauserat et assiduo studio expoliverat plurimum. In id quippe natus videbatur ut quæcumque absconsa essent ea rimaretur, nullis umquam deterritus difficultatibus; atque has, quo subtiliori erat ingenio et plura legerat, eo facilius deprehendebat. Hinc, sive scriberet, sive confabularetur, diligentiam summam, ne dicam scrupulositatem, persequebatur, ut ne quid affirmaret quod omnino certum non esset, seu ne ad ullum scopulum offenderet. Quo labore ingentem in cogitando claritatem adeptus erat; cujus fructus erat rarus sermonis nitor, perspicuitas et facilis elegantia.

Æstimarunt itaque Societatis superiores hæc divina dona in minoribus oppidis et vicis plurimum valitura ad lucrifaciendas hominum mentes, eumque jusserunt, quantum per vires liceret, missionarium agere. Ut zelo animarum ardebat bonus pater, sic ambabus ulnis id officium amplexus est et octodecim menses fuit functus. Sed brevi intellectum est, nedum id laboris genus viribus ejus restaurandis utile esset, id ad nil aliud valere quam ad eas omnino infringendas.

Vocatus itaque fuit Parisios ut valetudinem, si quæ spes superesset, curantibus optimis medicis, recuperaret. Sed omnia frustra : cælo maturus erat optimus religiosus; quo accersitus fuit VIII kalendas februarii anni MDCCCLII, anno ætatis trigesimo sexto, religionis undevicesimo. Quamquam nil ei deesset, ut gradum in Societate haberet, ultima tamen vota non fecerat, quoniam quum hæres esset locupletis patrimonii, idque secundum Societatis leges, antequam se novo fœ-

dere Deo dicaret, deberet abdicare, tempus ei defuit quo de eo prudenter statueret.

Vir fuit vere insignis, maxime assiduitate laboris, acumine ingenii, memoriæ felicitate atque eruditionis sacræ copia. Neque minus præstabat spiritualibus donis, potissimum amore vocationis, pietate et obedientiæ studio.

Profecto ardenter amabat vitæ suæ conditionem; atque ex hoc amore oriebatur firma ejus voluntas cognoscendi penitus et illustrandi quæcumque ad Societatem Jesu attinerent. Quæ in ejus legebat laudem sive in eruditorum protestantium libris, sive in scriptis catholicorum quorum magnum in ecclesia Dei nomen esset, hæc annotabat sedulo; si quæ reperiret monumenta absconsa quæ ad ejusdem tuendam famam valerent, describebat hæc et ad superiores destinabat; sed quid hæc prosequor? Percurrat lector præfationem quam huic editioni præmittendam scripsit; legat Suaresii ab eodem collectam Vitam; neve prætermittat breve proœmium quod editioni autographicæ Capitum OEttinganorum de jure Societatis Jesu anteposuit, quodque in hoc volumine pag. 704 legere est; facile mecum consentiet flagrantissimo amore Societatem Jesu, quam *matrem* suam nominabat, prosecutum fuisse patrem Reversavium.

Et quidem de Societatis Jesu utilitatibus cogitabat assidue. Inter ejus scripta reperi rationum momenta quibus impellebat superiores ut Bibliothecam scriptorum Societatis Jesu continuandam curarent. Cl. V. Antonius Péricaud, bibliothecarius Lugdunensis, et nonnulli ejus amici auxiliatrices manus obtulerant, et temporum adjuncta omnino favere videbantur. Literas ipsemet Reversavius dedit in Italiam et in alias provincias ut patris Francisci *Oudin* scripta de prosecutione Bibliothecæ Societatis Jesu inquirerentur; et quæ Caballero publici juris fecerat, coemit atque alia nonnulla sibi paravit : quibus luculente apparet immensum laborem, quo patres Carolus et Aloysius De Backer vires suas nunc conterunt, humeros ejus non refugisse.

Habebat quoque pater Reversavius in votis ut, quantum fieri posset, Societatis domicilia bibliothecas haberent convenienter instructas. Quocirca quum copiosi sui patrimonii dominium haberet, assentientibus superioribus, libros in Italia et alibi coemi jubebat, qui dein per provinciam distribuerentur. Sed in hac distributione partem volebat habere nullam, adeo ut aliquando hac de re scripserit : « Desiderium » meum est nullum habere desiderium, sed omnia permittere superio- » rum beneplacito. » Ob hæc scilicet dona nullas sibi ab hominibus gratias haberi volebat. Cujus asserti hoc esto testimonium. Quum tertium probationis annum in sancti Acheoli ageret, suggessit ei unus e collegis sibi innotuisse Acta Sanctorum, quibus Bollandus nomen dedit, ante biennium bibliothecæ domus ab eo donata fuisse. Ad hæc ille : « Profecto curassem ne huc deferrentur, si suspicatus fuissem me » tam brevi in has partes destinandum. » Et quum alter quæsivisset quam ob causam ita sentiret : « Facile intelligis, inquit, superiores, talis » doni memores, non satis liberos esse ut mihi pro arbitrio concedant » aut negent licentiam, quum meliorem aut majorem chartam aliaque » id genus laboribus meis necessaria postulo. » Qui vero hæc ad me perscripsit, subdit plenum fuisse Reversavium hujuscemodi religionibus; quas, quum communes in omnibus sectaretur modos, et singularitates ut pestem odisset, suspicatus in eo fuisset nemo, qui multus cum eo et familiaris non fuerit.

Omnia quæ de ejus manu supersunt scripta singularem spirant pietatem. In epistolis ejus omnibus quæ mihi ad manum sunt de

(1) Quamquam quaquaversum literas dederit Reversavius, ut omnes qui de Suaresio scripti erant libri nancisceretur, non tamen potuit in duas præcipuas eximii doctoris Vitas incidere; quocirca non plenum perfectumque et omnibus numeris absolutum scribere de eo potuit commentarium, sed Vitam tantum religiosam. Verum, si integra edantur opera, integra quoque iis, ni spes fallat, præmittetur Vita.

nulla umquam re agitur quæ non proxime ad Dei cultum aut animarum spiritalem utilitatem pertineat. Eas inter una est quam, dum anno MDCCCXXXII Matriti versaretur, dedit ad socium quemdam quem in vocatione vacillantem audiverat. Nil profecto validius ad confirmandum collegam in electa vitæ conditione aut ad eum revocandum, si jam deseruisset, scribi poterat; eminent tamen religiosa quæ iisdem literis inspersa sunt sensa, luculentissima in Deum fidelitatis, numquam concutiendæ, testimonia, et eximia in adjutorio Deiparæ et sacratissimo Corde Jesu fiducia : ita ut a sanctissimo juvene nil exspectares aptius.

Singulari reverentia prosequebatur sanctos quos Societas Jesu peperit et ecclesia Dei cælitum honoribus decoravit. Sacras indulgentias faciebat maximi, easque lucrandi studiosissimus erat, æstimans cum sancto Ludovico potiorem hunc esse thesaurum omnibus hujus mundi divitiis. Verum quantovis ardore in res pias ferretur, multum sibi cavebat ne quod admitteret exercitium quod ecclesiæ non probaretur, aut a communi usu deflecteret.

Totus scilicet pendebat ab alieno arbitrio, maxime (ut par est) sanctæ romanæ ecclesiæ. Nemo theologus ignorat quæstionem vexatissimam de promulgandis rescriptis pontificiis; utrum, ut vim in provinciis habeant, necesse sit ea ibidem promulgari. Olim quidem communiter, atque etiam Romæ, ad id quæsitum ajebant doctores; quæ responsio quum nec plana esset nec certa, diversum deinde iverunt et utramque opinionem dixere probabilem. Non aliter sentiebat Reversavius, neque ulli incertum onus imposuisset. Quod vero ad se spectabat, statum et fixum ei erat omnes observare leges quæ Roma prodierunt, quamquam numquam in Galliis publice fuissent propositæ. In edendis potissimum libris id sibi præstituerat. Non minus pendebat a regularium superiorum nutu seque totum iis permittebat. Quod scrutaretur continuo Societatis leges, responsa generalium, probatas olim consuetudines, id non scribendi tantum causa, multo minus nude sciendi, agebat; sed ut ea suis moribus exprimeret. Paternas superiorum correctiones admittebat libentissime, adeoque censuram concionis, quam dum missionum labores obiret habuerat, ipse sua manu codici inscripsit, quo facilius deinceps quæ recta essent perficeret, quæ minus bona emendaret.

Quum Parisiis demum viribus fractis decumberet, omnibus exemplo erat lenitate animi, tranquillitate et fortitudine. Nullas umquam fudit querelas, unum Deum inspiciens in omnibus. Quum propter corporis infirmam constitutionem medicamina continuo mutarentur : « Nos ii » non sumus, inquit, qui oculos in causis secundis figamus; ipse Deus » in omnibus considerandus est; » ita ut quum mors jam vicina esset, eadem semper polleret intelligentiæ firmitate, quam valentior continuo præ se tulerat. Similiter biduo ante mortem, quum de ordinandis aliquot rebus coram medico loqueretur, atque hic aperte dixisset jam de diebus non cogitandum sed de horis : « Gratias, inquit, tibi ago maximas quod candide et aperte rem aperueris : certum habe me de hoc » monito tibi apud Deum gratum fore; sed quum tempus instet, sine » me absolvere quæ absolvenda sunt. » Atque hæc ea proferebat constantia ut postea medicus assereret se ejus animi magnitudinis numquam obliturum. Ad finem usque acerbissimos morbi dolores eadem fortitudine pertulit, lætus maxime quod in Societate Jesu moreretur.

In literis annuis provinciæ Francicæ hæ laudes ei datæ quæ tituli instar hic apponendæ videntur :

R. P. PAVLVS. GVEAV. DE. REVERSEAVX. NATIONE. CARNOTENSIS
THEOLOGIÆ. NOSTRIQVE. INSTITVTI. SCIENTIA. SVPRA. ÆTATEM. LOCVPLES
ZELO. DIVINÆ. GLORIÆ. ANIMARUMQVE. SALVTIS. SUPRA. VIRES. ARDENS
AD. REGVLARVM. AMVSSIM. EXACTISSIMVS
FRATERNA. VERO. DILECTIONE. ET. OMNI. DEMUM . VIRTVTE. INSIGNIS
VIXIT. IN. SÆCVLO. A XVIII. D. L. IN. SOC. IESV. A. XVIII. M. V. D. XX
DECESSIT. IN. PACE. ☧. VIII. KAL. FEBR. M. DCCC, XLII

PRÆFATIO EDITORIS.

Pristina Jesu Societas vices omnes ad Deo proximisque serviendum accepit e religioso S. Ignatii Instituto

Pristinam Jesu Societatem Clemens PP. XIII sic natam, sic ad tempora supremæ suæ calamitati finitima progressam declaravit, ut *ecclesia universa, longo duorum sæculorum spatio, ejus professoribus præcipuam sacri ministerii partem semper commiserit magno cum emolumento animarum* (1). Ac si volumus hujus rei investigare principium, statim reperiemus nonnullos, nimium oblitos *quoniam sapientia carnis inimica est Deo* (2), qui humanis atque politicis, ut ajunt, artibus adscripserint felicissimas olim Sociorum Jesu progressiones. Quo etenim pacto profanæ sapientiæ laqueos non declinasset beata illa Societas, haud alium persequens contentionis suæ scopum et industriæ præter diligentissimam custodiam atque exercitationem religiosi Instituti a S. Ignatio divinitus edocto conditi; a summis pontificibus sæpe et diligenter perpensi, approbati, confirmati; apostolicis ornati beneficiis; maxime frugiferi et fructuosi; ad promovendum Dei cultum, honorem et gloriam, æternamque animarum salutem procurandam aptissimi. Hæc profecto, hæc, inquam, pietatis et sanctitatis disciplina, hoc virtutis gymnasium tam multos aluit orthodoxæ fidei propugnatores sacrosque præcones, qui, invicto animi robore, terra marique subiere pericula, ut ad gentes immanitate barbaras evangelicæ doctrinæ lumen afferrent. Hæc quasi fecunda mater tot extulit, educavit, sinu fovit filios, partim intentos juventuti religione et bonis artibus erudiendæ; partim operam dantes spiritualibus exercitiis tradendis; partim versantes assidue in sacramentis, præcipue pœnitentiæ et eucharistiæ, administrandis, et ad eorum frequentiorem usum fidelibus excitandis; tum divini verbi pabulo agrestium hominum multitudinem recreantes; denique ad eximia omnia paratissimos imperio Christi tuendo et propagando (3).

Restituta Jesu Societas iisdem omnino legibus hodie constituitur ac regitur atque olim Societas pristina.

Quæ quum ita quondam evenisse cerneret Pius PP. VII, in ipso pontificatus sui limine vehementer optavit Societatem Jesu, a die 21 Julii 1773 exstinctam, suscitare (4). Omnia interim plena odiorum, plena discordiarum, pontifex nactus, votis suis per omnes mundi plagas indulgere distulit. Quid tum? Primo intra Russiaci imperii fines (5), mox in utriusque Siciliæ regnis (6), decem post annos, in orbe universo (7), regularem ordinem Societatis Jesu ita perditum recreavit, jacentem erexit, canonice restituit dissolutum, ut simul regulam S. Ignatii de Loyola, apostolicis Pauli PP. III Constitutionibus approbatam et confirmatam, plene atque integre recrearet, erigeret, restitueret (8). Atque hæc sane causa fuit cur renascens Jesu Societas, in comitiis suis generalibus, anno 1820, Romæ, primum habitis, censuerit: « Constitutiones a sanctissimo Patre et fundatore nostro datas, et » quidquid eis addendum decursu temporis Patres nostri sapienter

(1) Bulla *Apostolicum pascendi dominici gregis* dat. die 7 Januarii 1764; *edit. Bonon.* 1765.

(2) Rom. 8, v. 7.

(3) Integras hactenus Clementinæ Constitutionis sententias attuli; sæpe, ipsa verba.

(4) Vide Bulla *Sollicitudo omnium.*

(5) Brevi *Catholicæ fidei* dat. die 7 Martii 1801.

(6) Brevi *Per alias* dat. die 30 Julii 1804.

(7) Bulla *Sollicitudo omnium* dat. die 7 Augusti 1814.

(8) Quemadmodum Apostolus ad Philippenses (*cap.* 3, *v.* 1) : « Eadem vobis scribere, mihi quidem non » pigrum, vobis autem necessarium : » sic in utroque Brevi, et in Bulla *Sollicitudo*, unum edicit, unum iterat Christi vicarius, una re Socios urget, ut Ignatianas præceptiones, et tanti faciant quanti suam unusquisque vocationem, et singulariter diligant, et agendo complectantur.

» judicarunt, ab initio restitutæ Societatis, omnem suam vim ad obligandum obtinuisse; quum manifestissima fuerit sanctissimi domini » nostri Pii VII voluntas, ut Societas a se restituta iisdem, quibus » antea, legibus regeretur (1). » Sed quoniam anceps horis omnibus evaderet legum quæ minus bene scirentur observatio, ab ipsa congregatione studium religiosi Instituti nostri, summa cura, summo verborum pondere, est commendatum (2).

Tractatus P. Francisci Suarez *de Religione Societatis Jesu* restitutos S. Ignatii discipulos aptissime docebit Constitutionum suarum sententiam atque exercitationem.

Hæc autem dum apud se reputat quidam e primariis Societatis Jesu moderatoribus, nulla studendi ratio commodior ei visa est quam non solas Constitutionum nostrarum literas perscrutari, sed ex optimo qui exstitisset earum interprete, nunc scriptoris sententiam commodius complecti aut plenius; nunc res plurimas, in necessaria legum brevitate implicitas, unum in locum coactas, unum sub aspectum, memoriæ causa, subjectas cognoscere : postremo ad maxime optabilem ejus consilii exitum aptissimus Patri videbatur Suaresianus *de Religione Societatis Jesu* tractatus. Quam igitur commentationem pristinæ Societatis Jesu generales, Claudius Aquaviva, ab Eximio doctore concinnandam; Mutius Vitelleschus, posthumam, suo velut patroni nomine, typis prodire curaverant; eadem ut iterum vulgaretur placere sibi significavit adm. R. P. Joannes Roothaan tertius a restituta Societate Jesu præpositus generalis. Atque id hujus editionis principium et finis. Æstimo quoque eam multis nominibus utilem fore aliorum ordinum religiosorum filiis; quin etiam presbyteris sæcularibus, iis maxime qui parthenonibus regendis præpositi sunt.

(1) Congr. 20 (scl. 1ª post restitutam Societatem; pristinæ vero Societatis Jesu exstant congregationes generales novemdecim), *decr.* 6.

(2) Congr. 20, *decr.* 20.

INDEX

IN VITAM RELIGIOSAM VENERABILIS PATRIS FRANCISCI SUAREZ IN SOCIETATE JESU.

VITA

RELIGIOSA VENERABILIS PATRIS FRANCISCI SUAREZ IN SOCIETATE JESU.

Procemium.

1. Suaresianum *de religione Societatis Jesu* TRACTATUM non prius a legentibus, quam brevem hanc auctoris VITAM, evolvendum puto : ita enim vixit venerabilis (1) pater Francicus Suarez, ita docuit, ut, ab eorum numero qui *dicunt et non faciunt* remotissimus, institutum nostrum moribus æque et calamo illustrarit. Quapropter, quemadmodum mea quidem fert opinio, non alienum est, nec ingratum esse debebit, si *testis fidelis et verus* (2), *tentatus autem per omnia* (3), oculos parumper in ipso operis limine detineat. Inde, præter vulgatam illam ingenii atque scientiæ laudem, doctori eximio consentaneam, post tam multa, tam varia, eaque tam sapienter, apte ac nervose conscripta, hoc demum singulare in tractatu *de religione S. J.* magni fieri incipiet, quod aviro proficiscatur religionem nostram octo annis post sancti parentis nostri obitum ingresso, totosque annos quinquaginta tres *sine querela* versato in Constitutionum quibus regimur exercitatione. Igitur qui dum cetera tractaret sciendi magister a multis est habitus, idem in nostrarum legum expositione dignus apparebit, quem vivendi præceptorem et exemplar sibi sumant nostri homines, quotquot tantæ vocationis debitum penitus intelligere cupiunt, atque integerrimi monitoris exemplo, ut par est, dissolvere moliuntur.

Protestatio auctoris.

2. Ceterum, et de patre Suarez, et de alio quovis virtutibus rebusve supra naturam, ut videtur, insigni, apostolicum sancti congregationis sanctæ romanæ et universalis inquisitionis decretum, anno 1625 editum, et anno 1634 confirmatum, inviolate, juxta declarationem ejusdem decreti ab Urbano PP. VIII, anno 1631, servari a me omnes intelligant. Nec miretur lector, hominem Gallum, in Galliis scribentem, leges nostratibus ferme ignotas observantia adeo sollicita prosequi. Nolim ego omnia ad summos juris apices vocare; sed quæcumque decretis superius laudatis imperantur, ea mihi præstanda censeo; sin minus parendi necessitate, at certe ne oblatam neglexisse videar facultatem faciendi satis impensissimo meo, Suaresii, Societatis Jesu universæ in sedem apostolicam, summique præsulis ministros studio.

Suaresii ortus, parentes, prima institutio.

3. Franciscus Suarez (4), Granatæ, in Hispania Bætica, ortus est quinta Januarii die, anno 1548. Infantis indolem honestati penitus factam non parum juvabant laudatissima parentum exempla : pater enim Gaspar

(1) Benedictus XIV in opere *de Servorum Dei beatificatione, lib.* I, *cap.* 37, *num.* 4 (edit. Rom. 1747) docet « stricte loquendo *Venerabiles* Dei servos appellari illos in quorum beatificationis et canonizationis » causis commissio signata est; » atque statim subjicit : « Late sumpto hoc titulo cohonestati aliquando » fuerunt in historis etiam Romæ typis impressis plerique viri cum sanctitatis laude defuncti. » Quod postremo dictum Patri Suarez accidit; cujus beatificationis causa introducta est nunquam, nec minus ab historicis suis Josepho Massei et Benedicto Rogacci Romæ scribentibus *Venerabilis* nuncupatur. Libenter autem factorum sæpeque verborum velut nomenclatores sum secutus Patres Massei et Rogacci : ex aliis quoque res et, quando libuit, dictiones ipsas exscripsi : quo in numero Julius Cordara, Patrignani. Nadasi, Alegambe, Petrus d'Oultreman, atque auctor *Vitæ parvæ Suaresii.*

(2) Apoc. 3, *v.* 14.

(3) Heb. 4, *v.* 15.

(4) Hispanum nomen scripsere quondam Lusitani *Soarez :* Latine vero passim reperies *Soares, Suares, Soarius, Suarius, Suarezius, Suaresius.* Postremam scribendi rationem antetuli.

Suarez de Toleto, materque Antonia Vazquez (1) de Utiel, ut generis claritate, sic virtute pares fuisse traduntur. Accessit magistrorum institutio, quibus in seligendis comparandisque diligentiam nullam, sumptus nullos genitor justo majores æstimabat. Interim puer in res divinas eximie propensus, tonsura, clericorumque veste suscepta, duplici sacerdotio etiam tum decennis ornatur. Mox ab inferioribus disciplinis, civilium legum auditor (2) Salmanticam mittitur; ubi non eum libidinis illecebra, quæ juvenes academiæ permultos, sibi devinxit, sed incumbendi studio, Deoque placendi, amor perpetuus.

In Societatem Jesu difficillime admittitur quia hebes.

4. Septimum decimum ætatis annum ingresso perfectioris vitæ stimuli divinitus sunt admoti. Quippe (rem, nisi testatissima foret, fide carituram), P. Joanne Ramirez S. J. per verna jejunia apud Salmanticenses concionante, religiosis familiis nomen dederunt adolescentes fere quingenti. Quorum dum alii alios ordines expetunt, Franciscus *in Societate Jesu nomine insignita, sub crucis vexillo, Deo militare* (3) constituit. Verum, quominus Ignatianæ cohorti annumeraretur, obstabat deprehensa in eo mentis tarditas. Igitur Salmanticensis collegii rector, probatæque prudentiæ patres, juvenem quantumlibet genere et morum innocentia spectabilem, ministeriis quæ litteratos decent ineptum rati, una mente omnes rejiciunt. Vallisoleti tunc subsistebat P. Joannes Suarez, Castellanæ provinciæ præfecturam gerens : cujus vix in conspectum noster venerat, pedibus supplex advolvitur; qua precibus, qua lacrymis, impensissime obsecrans ne frustra tam sancto desiderio flagraverit. Causam rite explorare, exploratamque perpendere jubentur Vallisoletani *consultores;* quorum calculis negotia plerumque definiri solebant : eos tamen aditum candidato præcludentes non modo non audiit provincialis, sed palam pronuntiasse memoratur : *Quem oneri futurum putarent, ab eo Societati Jesu, decus et ornamenta; christianæ reipublicæ ingentes utilitatis fructus accessuros.*

Indifferentis nomine, Salmantica Methymnam probandus mittitur.

5. Itaque Salmanticam reversus adolescens a sociorum rectore, quid Vallisoleti gestum esset non ignaro, domi actutum recipitur; inde Methymnam Campi mittendus, ubi primum duriuscula se sponsione obstrinxisset : id quippe agebatur ut *indifferentis* nomine ad Societatem accederet. Cujus vocabuli vis apud nostros non paratissimum modo, quem omnes gerunt, animum ostendit officii, gradusve cujuslibet admittendi; sed ipsos moderatores apud sese nondum statuisse, utrum quis liberalibus disciplinis, an, omissa litterarum cura, domesticarum rerum procurationi, aptior esse videatur (4). Franciscus exporrecta fronte oblatam conditionem admittere, seque ad munera abjectissima chirographo devincire (5) minime cunctatus est.

Propositi pie tenax.

6. At, ne quid fractum et humile suspiceris in adolescente lucis stu-

(1) Quæ multos latet legitima hujus cognominis repræsentandi ratio decernitur in opere *Ortografia de la lengua Castellana... por la real academia, pag.* 203 (Madrid, 1789).

(2) Rem Josephi Masseii fide gravissima confirmatam minus animadvertisse deprehenditur qui, hac nostra ætate, inter Salmanticenses grammaticæ discipulos Suaresium recensuit. Vid. *Biogr. univ.*, verbo *Rodriguez Alphonse*, vers. *Après avoir régenté.*

(3) Bulla Julii III *Exposcit debitum.*

(4) Exam. *cap.* 1, § 11.

(5) Ad exitum vertente sæculo decimo septimo, apud Salmanticenses codex perseverabat autographus referens; quo confutati maneant quicumque nativas tanti ingenii angustias in dubium vocavere. Legantur Michault, *Mélanges hist., tom. II, pag.* 66 (Paris, 1754); Feller, verbo *Suarez François* (Paris, 1824); D. Weiss, *Biogr. univ., tom. XLIV, pag.* 134, *not.* 1.

diorum minus-cupido, hæc dum geruntur excelsam in sancte propositis constantiam expromendam habuit. Amicum enim Salmanticæ sibi carum ubi discedentium more valere jubet, alter pia ejus consilia tot machinis, tantis conatibus, labefactanda suscepit, ut pater ipse, ætate jam devexa, hoc desudatum olim certamen absque horroris sensu non referret. Ea demum ratione objicibus fortior, die 16 Junii 1564, in Methymnæam probationis domum introivit.

Adhuc tiro studere jussus, nec proficiens, munia domestica exposcit.

7. Tirocinio præerat Alphonsus ille Rodriguez, quatuor supra viginti *de perfectione christiana* tractatuum scriptor, si quis unquam celebris (1). Quo duce, adolescens animo ad cælestia composito, insigne omnibus propterea spectaculum, ac veluti quædam angeli effigies, adeo celeriter profecisse visus est, ut anni unius dumtaxat experimenta sustinuerit, quæ bima in continenti secessu (2) aliis decreta sunt. Confestim logicæ studere jussus, Salmanticensiumque scholas cum Methymna commutare, pristinis ingenii difficultatibus incassum obnititur. Totos dies prælectionibus incumbens, vel nihil reperit quod in medium depromat, vel si qua idonea allaturus speret, ecce tibi inusitatum in ea palæstra stuporem et infantiam irrident sodales. Franciscus divinis non gravate se commiserat arbitriis, jamque, inter famæ vulnera, mente et facie innubilus menses aliquot confecerat, quum tandem rectori supplicare cœpit, ut sineret se, a scholarum consuetudine, ad obscuriores Marthæ labores descendere : ea videlicet ratione, sin minus ingenii, at certe corporis sui vires in Societatis finem cessuras. Ita obsecrantem rector Martinus Guttierrez (3) lenibus verbis jubet instituta persequi; illum cetera curaturum qui disertam facit infantium balbutiem.

Ope Virginis, fit e plumbeo mirabiliter ingeniosus.

8. Ergo vani laboris patientissimus adolescens libris iterum insudare; a luminum patre *ut in doctrina proficiat crebro petere* (4); ad Deiparam confugere, matris, dominæque loco jam diu cultam sibi et amatam. Notum est Alberti Magni hoc in genere exemplum : nec minus aliquid a *sede* illa *sapientiæ* expertus est Franciscus. Et vero plane decebat eas præter naturam illustrari mentes a quibus *laudari se dignaretur Virgo sacrata,* quæ *diligentes se diligit,* ac eosdem blande compellans : *Venite, filii,* inquit, *docebo vos; eruditis* enim *intersum cogitationibus.* Igitur, modo plumbeus, repente perspicacissimus; nuper æqualium fabula, subito magister alter juvenis audivit : ut *theologum eximium ac pium* ex ea die in Francisco deprehenderes, multos post annos pontificio declarandum oraculo (5). A nobis autem *theologi pii*

(1) Liber *de Perfectione Christiana* ex hispano in latinum sermonem translatus est, atque in omnes fere Europæ linguas, etiam Bohemice : Arabicam versionem concinnavit Pater Fromage S. J. Hæc de scriptis Rodericii : de scriptore lectu digna tradunt Cordara in *Hist. J. S., part.* IV, *lib.* I, *num.* 136, Patrignani in *Menol., 21 Febbrajo* 1616.

(2) Cong. 2, *dec.* 14 : « Placuit... ut... biennio et bene probarentur novitii; non litterarum, sed mortificationis ac profectus spiritualis studio vacando. » Vide etiam const. *part.* IV, *cap.* 3, § 4; instr. ad dir. 6, § 5; cong. 20, *dec.* 12, vers. 2° *Ut biennii.* Qui secessus quum ad spiritalem tantummodo candidatorum institutionem pertineat, a vero non nihil recessit D. Weiss P. Alphonsum Rodriguez studiis Suaresianis præficiens (*Biogr. univ.*, verbo *Suarez François,* vers. *Il pria donc*). Hæc autem, ut suus veritati sit locus; non ut virum doctissimum monere, et in me humanissimum male amicus lacessere existimer.

(3) Viri inclytæ probitatis obitus ab oculato teste, *in Vita P. Balth. Alvarez, cap.* 27 *versionis Latinæ* (Colon. Agrip., 1616), narratur : non adeo vere a nonnullis.

(4) Reg. 1, *schol. S. J.*

(5) Rescriptum Pauli PP. V., datum die 2 Oct. 1607, incipit *Quam sit magnus Deus :* integrum exhibet Masseius, *cap.* 15.

VITAM professis, de *theologi eximii* doctrina id tantum attingetur quod ad virtutum significationem faciat.

Quanta in eo diligentia et studendi contentio.

9. Quam *serio et constanter ad studia animum applicarit* (1), male verba nostra, optime operum ejus tomi tres supra viginti demonstrabunt (2). Adhuc discipulus, *Summam* S. Thomæ integram pluries legerat, alteque introspexerat. Salmanticensibus sociis in domo verrenda occupatis, Franciscus, quum præter solitum desideraretur, aperta cubiculi janua, medios inter libros repertus est, eorum quæ coram gererentur sensum nullum capiens. Inter peregrinandi tumultus, avocamenta, incommoda, abstrusas tacitus secum digerebat quæstiones, librario, eum propterea sectanti, in diversoriis dictandas : qua ratione, in secundo suo Romam itu ac reditu, volumen *de Deo uno et trino*, quale nunc eruditis miramur copiosum allegationibus, a capite ad calcem absolvit. Augendæ magis quam laxandæ studiorum contentioni, per autumnales ferias furabatur se urbi, opportuna bibliothecæ, solitorumque amanuensium subsidia ne sibi deessent sollicite providens. Conimbricensis episcopus, avocaturus tantisper hominem a perpetuo laborum curriculo, venationem semel instruxit modestam juxta et peramœnam; minime tamen id effici potuit ut spectator adesset Suaresius : *alio quippe* (sic enim loquebatur), *et nobiliori quidem, veritatis indagandæ venatu totos terebat dies*. Hac responsione præsul, cognita patris in tempore collocando honesta avaritia, si forte ad collegium accederet, apertis cubiculi foribus, salutem vix dicebat obiter, neque ultra religiosissimos studendi impetus morabatur.

Studentis et docentis mens cum Deo conjuncta.

10. Ceterum ne hoc *fervore studiorum* umquam *intepesceret solidarum virtutum ac religiosæ vitæ amor* (3), *primo Deum*, resque divinas, Franciscus, *quoad vixit, ante oculos habere curavit* (4). Dum philosophiam audiret, theologicasque disciplinas, quotannis, omisso lætiore secessu, Salmantica Methymnam pedes itare; omnes ibi conscientiæ sinus patri Alvarez explicare; diebus denis, interdum pluribus, divina meditari. Vix dum primam Deo hostiam sacerdos immolaverat, domesticorum confessionibus jussu provincialis præfuit, atque rerum spiritalium procurationi; junior, in frequenti collegio, peritos inter patres, meritis, canitieque conspicuos. Cernere erat, quum maxime litterarum dulcedine raptus, aut rerum abstrusissimarum altitudine immersus existimaretur, Servatoris Dei ac Deiparæ imaginem amantissimo oculorum obtutu venerari; imo, si nodus vindice dignus incideret, de genu adorare : quod ubi fecisset, extemplo iterum prostratus sublatæ sibi dubitationis grates solvendas habebat. Privatim, publiceve dictanti præsentissimum memoriæ subsidium Jesu et Mariæ nomina, labiis, cernuoque capite invocata. Docens, disputans, theologicas moderans certationes, rosarii globulos manu continenter versabat; nec pium

(1) Reg. 2, *schol. S. J.*

(2) Totidem tomos complectitur *Omnium operum V. P. Francisci Suarez S. J.* INDEX huic VITÆ additus : tacemus scriniorum tenebris nondum erepta, tanti ingenii pignora : primum *Philosophicis* constat *commentariis;* secundum est *de Immunitate ecclesiastica;* anno 1676, in celebri Barberina bibliotheca : tertium efficiunt *Consilia, variæque* conformandis moribus *Quæstiones;* quartum summe authenticum servant Lugdunenses, estque bibliothecæ civitatis ms. 599, hoc titulo : *P. Francisci Suarez gravis Epistola ad Clementem VIII... et epistolæ subjuncta ejusdem Apologia.*

(3) Reg. 2, *schol. S. J.*

(4) Bulla Julii III *Exposcit debitum.*

morem omisit ipso die quum doctoris lauream in academia Eborensi capessere est coactus. Affirmabat se, thesibus palam asserendis quoties præsideret, Dei opem toties exposcere; ne Societati. eo in munere, esset opprobrio. Profecturum ad scholam rogavit aliquis quid faceret si divinitus moneretur supremum sibi fore illius diei vesperum : *Ego vero*, respondit, *quo iter nunc est, academiam peterem, usitatæ prælectioni vacaturus; nec quibus rebus detineor, detrahendum iis quidquam arbitrarer, vel addendum.* Usque eo sua fecerat redemptoris verba : « In his » quæ patris mei sunt oportet me esse. » Ex quo accuratissime, agendi atque cessandi causam, nisi divinæ gloriæ, admittebat nullam. Hoc ab eo Compostellanus S. J. rector cognovit. Suaresium intellexerat propensi in musicam animi : hospitem igitur, per speciem templi cujusdam invisendi, eo ducit ubi parato concentu frueretur. Non prius tamen canere cœperunt quam pater a precatione surgeret abeunti similis. Instante vero rectore ne oblatam delectationem respueret : *Mea*, inquit, *jam diu delectatio et voluptas ab uno, quanta est, ducitur Deo.*

Rectam studiorum intentionem libri Suaresiani manifestant.

11. In scriptis etiam Suaresianis *animi puritas, rectaque studiorum intentio* (1) prolem legitimam ejus parentis revelant a quo, in Constitutionibus S. J., *major Dei gloria, major Dei laus, majus Dei obsequium*, quater et centies commendantur : ut quantumvis multa in hanc collegerim sententiam, brevior, nedum nimius, possim reprehendi. « Quum », loquitur P. Suarez, « ... hic semper fuerit meorum laborum scopus, ut » Deus ab hominibus, et cognoscatur magis, et ardentius, sanctiusque » colatur;... peculiari opere id mihi perficiendum putavi (2). — Divini... » amoris, in hoc immenso beneficio [incarnationis] quasi effusi, frequens » recordatio ita me timentem atque cunctantem vel recreavit, vel incen- » dit, ut quum de illo cogito etiam ipsæ meditandi, scribendi, dictan- » dique molestiæ leves mihi esse videantur (3). — Illud unum est nobis » maxime in optatis, ut labor hic noster, qualis ille fuerit, quoquo » modo juvet ut Christus Dominus, sanctissimaque ejus mater eo loco » a nobis habeantur, eo diligantur amore, quo... digni sunt (4). — Tu » vero interea [lector],... ut lectio tua et scriptio nostra in laudem ac » gloriam Dei cedat, obsecra (5). — Mihi [lector] tuis precibus conferas » adjumentum, ut deinceps ex meis laboribus Deo gloria, tibi utilitas » oriatur (6). — Utinam utraque [pars operis in metaphysicam], et cetera » quæ molimur, in magnam Dei optimi maximi gloriam et ecclesiæ » catholicæ utilitatem cedant (7). — Pastoralem diligentiam quæsumus

(1) Reg. 1, *schol. S. J.*

(2) *Religione* tomus primus, in *Proœmio* totius operis.

(3) *De Incarnatione* pars prima, in *Dedicatione* ad DD. Gasparem de Quiroga.

(4) *De Incarnatione* tomus secundus, sub tit. *Totius operis argumentum.*

(5) *De Sacramentis* tomus primus, sub tit. *Totius operis argumentum.*

(6) *De Sacramentis* tomus secundus, sub tit. *Ad lectorem*, § 4.

(7) *Metaphysicæ* tomus primus, sub tit. *Ratio et discursus totius operis*, § 5. — Pium auctoris optatum quanta subsecuta sint rei catholicæ commoda ex Jacobo Revio juvat accipere : « Cum omnibus quos præ- » sens ætas tulit de palma contendit Franc. Suarezius Societatis Jesu, quam vocant, theologus, commentariis » in Thomam, et theologicis opusculis, maxime autem metaphysicorum tomis evulgatis celebre nomen » adeptus : adeo quidem ut propter ea quæ in iis subtiliter et ingeniose disputantur, non suos tantum, sed » e nostris [hæreticis hominibus] haud paucos, maxime eos qui philosophicis exercitiis se ad theologiam » parant, ad sua velut castra pertraxerit. » (*Suarez repurgatus*, edit. Lugdun. Batav. 1644; *in epistola inscripta* DD. Ordinibus Hollandiæ.) In eadem sententia fuit Daniel Georgius Mohorfius cujus *Polyhistor* editus Lubecæ 1714, tomo II, sub tit. *Polyhistor philosophicus*, *lib.* I, *cap.* 14, *num.* 43, doctoris Eximii scripta laudibus ornavit ubi calamum a fide quidem nec tamen a Suaresio alienum agnoscas : « Franciscus

» adhibere digneris..., quam ego nunc eo impensius desidero, pater » beatissime [Clemens VIII], quo mihi certius est tunc posse multis » meos prodesse libros, et in aliquam Dei gloriam redundare, quum » gravissima auctoritate vestra protecti fuerint ac defensi (1). — Non... » propter victoriæ laudem, aut ingenii, vel doctrinæ ostentationem, » vincere optavi; sed ut... errorum tenebræ depellantur; et ut Christus in » omnibus regnet, hoc maxime in votis habui... Solo amore veritatis res » ipsa tractetur, et fidei veritas inquiratur. Si... hoc a vobis [schismaticis » Anglis] obtinuero... nulli labori parcam, sed *libentissime impendam* » *et superimpendar ipse pro animabus vestris* (2). » Hactenus P. Suarez, qui postea Londini a carnifice crematum volumen audiens unde memorandos versiculos ultimo exscripsimus, exclamasse fertur : *Utinam, quæ libri fuit, ea auctoris quoque sors esset* (3); *faxit Deus fidem sanguine ac spiritu contester quam calamo asserui.*

Doctrinæ suæ præmia cælestibus minora respuit.

12. Ambienda quidem id genus munera sibi proposuit, at humanum nihil : negans quidquam ullibi suum agnoscere, præter Deum suum, suosque libros. Illustres amicitias, procerum invisentium affatus, obligatam a Paulo V sedis apostolicæ ad quantacumque posceret largitatem, omni ope contendebat defugere. Unum concedi sibi passus est, atque vicenis studiorum suorum adjutoribus; plenam sub extremum spiritum, qua purgantes flammas evaderent condonationem. Scilicet, palam pronuntiante Christi vicario : *Bene scripsisti...* (4); *Quam mercedem requiris?* haud alia præter Christum ipsum Angelici doctoris imitator admisit.

Orandi donum dono sciendi quantopere prætulerit, quam perfecte habuerit.

13. Divinæ consuetudinis maximo capiebatur studio; idque familiari aliquando in sermone testatum fecit quum diceret, si orandi inter et sciendi charismata optio daretur, primum a se confestim electum iri. Sic affirmabat interdum : *Mea et ceterorum mortalium scientia carere malim, quam hora unica Societatis legibus orando destinata* (5). « Recitationem officii ante omnia peragebat; et sic ita benedictum fuit ejus » studium benedictione cælesti, ut tot fructus in ecclesia faceret, sicut » vident etiam hæretici (6). » Quoties sacerdotalium precum codicem in manus sumeret, vel ad cælestia meditanda aggrederetur, alienæ quæ-

» Suarez, inquit, magnus doctor et sacra anchora pontificiorum, qui et nostræ religionis hominibus » magno usui esse potest in omni theologia controversa, cujus ille quasi quidam oceanus est. »

(1) Ms. 599 biblioth. civit. Lugdun., *pag.* 12.

(2) *Defensionis fidei catholicæ* liber sextus, *cap. ult.*

(3) Non infacete Sebastianus Barradius S. J. Ovidianorum Tristium initia paululum immutata pio suspiratui statim aptavit : *Sine me, liber, ibis in ignem;*
Hei mihi quo domino non licet ire tuo!

(4) Vide apud Masseium *cap.* 15, 16, 17, 22, Pauli V. Rescripta tria, et breve *Significavit nobis.*

(5) In *Crisi theologica* (edit. Lugdun. 1670), post disputationem 54, sub tit. *Additiones,* num. 24, Joannes de Cardenas Hispalensis, e S. J., hæc habet : « Id autem dictum P. Suarii, *electurum se potius amittere* » *scientiam tot annorum labore comparatam, quam horam orationis solitam fieri a religiosis Societatis,* » scriptum in schedula et exaratum, propriaque manu P. Suarii subscriptum conservabat in breviario, » venerabaturque privatim ut sacras reliquias P. Franciscus Gonzalez, qui ex hac provincia [Bætica] » Romam petiit, ubi pluribus annis obivit munus pœnitentiarii, pro pœnitentibus Hispanicis, in pœniten- » tiaria D. Petri. Quam schedam in manibus P. Francisci Gonzalez se vidisse, et coram multis ejus collegii » [forte Cordubensis S. J., cui nomen a S. Catharina; ubi, die 1 Augustini 1667, approbatum est opus » Patris Cardenas,] lectam fuisse testatur P. Franciscus Lopez theologiæ professor Societatis Jesu, ut » constat ex ejus epistola quam apud me retineo. »

(6) Ita Thomas Hurtado clericus regularis Minorum, in opere inscripto *Resolutiones morales de residentia sacra, lib.* V, *de residentia canonicorum, resolutione* 7, *sub resolutione* 10, *num.* 23; *tom. I, pag.* 327, *edit. Lugdun.* 1661.

libet imagines ex orantis mente evanescebant : rem sine ulla controversia divinitus delatam homini litterarias inter curas scholarumque et disputationum clamores continenter versanti. Nihil quod alicujus esset momenti a Francisco decernebatur nisi post propitiatum precibus Deum, reque coram illo diu ac per otium perpensa. Impensurus S. P. N. exercitiis dies annuos decem (quem numerum semper tenuit), procul assueto cubiculo, in aliud migrabat quam maxime avium. Inde profana quavis supellectile, cura, interpellatione exclusa, continuas tres horas mane statim a quiete, tres quoque post prandium, solus solo Deo potiebatur. Sic delitescentis janua semel pulsata; grave negotium obtendebant : at pater, velut extra humanas res positus, negotium respondit a se in eo conclavi relictum, ubi cunctis copiam sui facere consueverat.

Ordinatissima precum et litterarum vicissitudo.

14. Conceptos autem, per intimam cum numine consuetudinem, divinæ caritatis ardores quam sollicite vir venerabilis reliquo anni curriculo foveret, ex ejus temporis partiendi ratione cognoscitur. Semihoram commune surgendi signum anticipans, flagellis acriter se verberabat : sequebatur sacra commentatio, nunquam sesquihora brevior; duarum vero horarum in Christi Domini, B. Virginis, cælitum tutelarium solemnibus. Mox persolvebat sacerdotalis pensi partem laudibus et vespertinæ psalmodiæ interpositam; indeque, binis circiter horis legendo et meditando exactis, amanuenses opem laturi accedebant. Sub meridiem, sacris pie admodum operatus, tum primum cibi aliquid admittebat; qualem cœnulam, jejunantes. A cibo, quartam horæ partem somno permissam excipiebant sacerdotales preces complendæ, texendum magnæ virgini sertum, pius codex lectitandus, sequentis lucis psalmi matutini : hos enim, sine tempestatum discrimine, facultate pontificia, legendos acceperat post meridiei horam alteram. Hinc ad litterarum contentionem : in quibus horas fere quinas collocabat, ritu jam descripto, partim commentans secum, partim ea dictans quæ commentatus esset. Prælectiones porro quantumvis tempus absumerent, id omne privatis Suaresii studiis periit, nunquam spiritalibus exercitationibus. Data iterum sacro mentis otio hora integra, parce vescebatur; idque privatim, voluntate præsidum studiis ejus et valetudini consulentium. Denique pia in patris cubiculo et erudita miscebantur colloquia : finem faciebant divorum litaniæ, totius diei acta ad religiosam disciplinam expensa, fessis artubus sex horarum quies. Franciscus igitur novenas studio, totidem curando corpori tribuebat horas, senis cælestia volutans (1). Stabilem hunc temporum ordinem tanti fecit, ut eum *sanctioris*

(1) Nihil vero minus quam iis credi convenit qui, testibus testimoniisque impares, Francisci horologium suo arbitratu sic dividunt, ut horas ab eo octonas rebus divinis, octonas doctrinæ tradendæ aut adipiscendæ, totidem curando corpori constitutas comminiscantur. Minime etiam assentior auctori seu editori bibliothecæ maximæ pontificiæ cui nomen fecit *de Rocaberti,* nam in edit. Rom. 1698-99, tomo XII, pag. 363, falso memorat Suaresium *duodecim integras horas quotidie studio insumpsisse.* Jam de Caramuelis seu narratione, seu conjectura, non debeo disputare; usque eo Joannes noster de Lobkowitz, quam singularem habet, excogitandi vim explicuit in *Theologia regulari,* edit. 4ª, Lugduni, 1665, *disp.* 166, *num.* 1438, *tom. I, pag.* 457, his verbis : « Pientissimus Pater Franciscus Suarius cujus vita fuit omnibus » exemplo, ingenii vivacitas admirationi, reverendissimo D. Ludovico Bernardo de Quiros... amico et » domino meo singularissimo dixit sæpiuscule, se fere omnibus diebus studere octodecim horis. Terreor » quum audio tam constantem laborem et studiosam pertinaciam : sed statim dubito an sex residuis horis » potuerit dormire, comedere, missam legere, et horas recitare. Forte singulis diebus legebat officium de » resurrectione : sed hoc Diana reprehenderet, alii incriminarentur; et de viro sancto nihil non sancte dici » debet... Quid fecerit, alii examinent. »

vitæ parentem vocaret. Nec frustra : quippe quotquot studiorum jugo premuntur assidue, si tempora incensis ad Deum precibus Suaresiano more distinguerent, ac veluti quibusdam sursum respirandi intervallis, nonne *dies pleni invenirentur in eis* quorum pars pleraque mercedem percipiunt nullam, aut *vani vanam*.

Assidue laborantis animus solo corpore Christi erigebatur.

15. Eminebat patris pietas in sacrum corporis Christi mysterium. Quotidie, nec breviter, vel in magnis itineribus, ad aras operantem nescio quis miserum eum dicebat; sed negavit ipse aliam sibi horam in vita pleniorem esse solatii et voluptatis; ea si carere cogeretur, exarescere mox animum divina dulcedine destitutum. Olisiponem inter et Eboram, profesto die sacrificaturus ad viginti quatuor passuum millia viæ laborem produxit. Ne quando beatissima mensa fraudaretur, postremas sanctioris hebdomadæ cærimonias in agro Conimbricensi conficiebat : qua opportunitate si forte uti nequiret, jus habuit, apostolico permissu, sacrorum quotannis tractandorum ipso die Christi anastasim præcurrente. A sacris epulis, nova quædam in optimo sacerdote alacritas, et oris species vividior; gratiarum autem agendarum accuratio tanta, ut, eam ob causam ubi celebraverat quarta horæ parte morari solitus, triplo plus cunctaretur post triplicem natalitiorum Domini sacrificationem.

B.Virgo studiorum ejus magistra, sæpe scopus, ipso gratissimo utitur.

16. Senserat Mariæ beneficium adolescens, nec virilis eum ætas, aut ipsa senectus immemorem fecit cuinam felices ad studia progressiones referret acceptas. Primus igitur cumulatam supra cælites simul omnes Deiparæ gloriam theologicis scriptis confirmavit. Cujus rei quum hortatorem habuisset P. Martinum Guttierrez, augustissima mater, Martino facta spectabilis, gratum id sibi significasse perhibetur. Quare Franciscus, voce etiam tantæ patronæ decora persequens, thesim Virgini perhonorificam luculenter asseruit, quando in publicas academiæ Salmanticensis pugnas, nullo e S. J. præeunte, progresssus est. Nec eo stetit : nam Guttierrii narratione, ut ipse commemorabat, multum concitatus, insigne illud cæli reginæ privilegium, omnibus ingenii sui præsidiis vallatum, intulit in tractatus *de Incarnatione* partem alteram (1). Inter primos e nostris fuit qui intemerati conceptus cultum scribendo promoverint (2), tamque feliciter ut, ex eo tempore, sociorum nemo unus sententiæ contrariæ nomen dedisse videatur (3). Cetera

(1) Ibi vide disputationis duodevicesimæ sectionem quartam cui titulus : *Quantam gratiæ perfectionem ac intensionem fuerit B. Virgo consecuta.*

(2) *De Incarnatione* tomus secundus, *disp.* 3, *sect.* 5 *et* 6, ubi sic : « Existimo sententiam hanc tam esse » probabilem quam, intra latitudinem opinionis, esse potest. »

(3) Dixi *ex eo tempore,* quia Suaresii *de Incarnatione* partem secundam primum excusam ferunt anno 1592 : quæ autem de Joanne Maldonato, sive falsa confinguntur, sive vera piæ non favent sententiæ, hæc, inquam, steterunt intra annos 1574, 1575. Vide *Collectionem judiciorum de novis erroribus,* studio Caroli du Plessis d'Argentré (edit. Paris. 1724-1736); ubi ex *tom. I, ad calcem,* sub tit. *Index sententiarum, pag.* XXIII, vers. AN. 1574. JOANNES, emendare licuerit nonnulla in idem opus illata *tom. II, pag.* 443, *col.* 2. Quibus lectis apparebit etiam amice magis quam vere locutus R. P. Laurentius de a Ponte, clericus regularis Minorum, in opere cui titulus *Commentaria in sapientiam Salomonis* edit. Paris, 1629, *cap.* 1, *num.* 4, *digressio* 2, n. 75, ubi sic : « Venio ad præclaram Jesu Societatem, quæ etsi in omnibus theologicis quæ» stionibus insignem mereatur coronam, in hac [de B. V. intemerato conceptu] verum sit dicere, quod » summam; nec minoris ejus est laudis præclaros illos suos decem patriarchas huic opinioni sic fuisse » addictos, ut omnes uno ore, tamquam sacramento astricti, eam profiterentur; nec unus ex ea, qui vel » leviter quidem contrariæ unquam suspicionem admiserit, reperietur : quadraginta ex illa doctissimos » numerat viros Pater Salazar in libro *de Conceptione* cap. 43, *in sæculo* XVI; poterat sequidem et » quadringentos, quum omnes, *nemine excepto,* qui typis scripserunt, *aut verbo docuerunt,* eam » tenuerint. »

Dei genitricis mysteria suscepit multo accuratius et uberius, quam apud suæ ætatis doctores in more positum repererat. « Ego enim, » quo modo pie disserit, « post ipsius Dei ac Christi cognitionem, nullam, » aut utiliorem, aut viro theologo digniorem esse existimo. Neque intel- » ligo cur de gratia angelorum,... donis et ministeriis, tam accurate » theologi disputent; de angelorum vero regina... longe majori dili- » gentia disserendum non sit : quum hæc doctrina, et per se dignior ac » jucundior, et ad pietatem magis sit accommodata (1). » Ut publicis officiis, ita privatim de B. Virgine optime meritus, sabbatis singulis jejunabat, et pridie quam ejus festa celebraret. Ipsam patronam, dominam, parentem, animo revolvebat assiduus; Marianas in colloquio laudes amantis sermone tuebatur. Nihil erat illi imagine Virginis carius, nihil optatius, nihil dulcius : hanc sibi perpetuo observatam habere; hanc, quoties ad iter se accingeret, secum asportare; huic, ubi ad hospitia pervenisset, e sinu depromptæ pias preces concipere. Quum casu de *urbis* quas vocant *stationibus* mentio incidisset, adjecit, se quoque, intra cubiculi parietes, suas solitum *stationes* percurrere; plurimis ad Dei Matrem modo, modo ad Filium itineribus.

Plenus officii in sedem apostolicam, pontificiis judicibus candide obtemperat.

17. Romanæ Petri cathedræ devotissimus, in epistola ad Clementem PP. VIII ait : « Hanc ego semper normam... dum sacram theologiam » non sine studio et labore, vel voce explico, vel scriptis illustro, ante » oculos proposui, æternumque proponam, in eamque semper curam » animus intendit, ut isti sanctæ sedi apostolicæ pro virili parte inser- » viam, ea vel explicando vel confirmando dogmata quæ magis solida, » et ecclesiæ catholicæ utiliora videantur (2). » Verbis factorum pondus additum. Prodierat, die 20 Junii 1602, pontificis decretum, scandalosæ et temerariæ notam inurens huic propositioni : *Licet per litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri* ET *ab eodem absente absolutionem obtinere.* Docebant tunc temporis graves quidam theologi ægrotum illum absolvendum non esse qui coram confessario nulla dedit pœnitentiæ signa, quantacumque dederit coram aliis qui rem confessario testificantur. Hanc suam opinationem morbo oppressis quotidie nocituram, hodieque certo falsam (3), quum ipsi a Clementina damnatione vires accepisse crederent, id publicis scriptis infitiari properavit P. Suarez. Enimvero recte, sapienterque intelligebat eam esse summi antistitis mentem, ut peccatorum absolutio, semper; non tamen eorumdem sacramentalis declaratio, in necessitate, prohiberetur inter absentes. Hoc tamen ita explanavit : *Existimo particulam* ET *non esse sumendam divisive, sed complexive:* quibus verbis res utraque apud imperitos licita poterat videri, modo alterutra tantum in eadem homologesi exsisteret. Statim accusatores interpretationem deferunt pontifici; pontifex, Romanis judicibus. Nondum libri ad normam Bullæ Benedictinæ *Sollicita ac provida,* quæ longo post tempore venit, expendebantur. Quare *auctor catholicus, aliqua nominis et meritorum fama illustris* (4), se causa cecidisse audivit prius quam de lite sibi intenta cognovisset aliquid. Interim ipse, quod summo jure secum ageretur,

(1) *De Incarnatione* tomus secundus, sub tit. *Præfatio.*
(2) Ms. 599 biblioth. civit. Lugdun.
(3) Vide Benedictum XIV, *de Synodo, lib.* VII, *cap.* 15, *num.* 8.
(4) Bulla *Sollicita ac provida* dat. die 9 Julii 1753, § 10.

questus non est; primas inter curarum habuit suis manibus exempla impressa lacerare; Paulo V (1) confirmavit se, et decretum illud æqui consulere, et ut libros suos incenderet, quotquot vulgaverat, satis fore nutum supremi pastoris tenuissimum. Promissorum admirabilitas non fidem desideravit, nec constantiam. Nam vir ingenio acutissimus, quum amplissimas deinceps lucubrationes typis pararet, arte nulla, ac ne verbo quidem detergere tentavit aspersam sibi labeculam. Quæ si probanda est scribendi abstinentia, multo aliud suspiciendum magis, quod romanæ ecclesiæ gnavius reliquo tempore et sæpius sua officia impenderit, suosque labores (2) : quin etiam cunctorum Olisiponensium una vox fuit, eum pro nuntii apostolici auctoritate vitam posuisse.

S. Thomam discendi, docendi, vivendi ducem adhibuit et patronum.

18. Librorum ejus laus altera; S. Thomæ studium, honos, amor singularis : quæ omnia hunc maxime in locum compulit : « Quum in aliis » lucubrationibus nostris ac theologicis disputationibus D. Thomam » semper tamquam primarium ducem et magistrum habuerimus, ejus» que doctrinam pro viribus intelligere, defendere ac sequi conati fue» rimus, in præsenti opere [*de Gratia*] multo majori studio et affectu id » præstare curabimus : speramusque cum divino auxilio consecuturos » esse ut a vera ejus mente atque sententia in nulla re gravi aut alicujus » momenti discedamus; non ex nostro capite, sed ex antiquis ejus expo» sitoribus ac sectatoribus; et, ubi illi defuerint, ex variis ejusdem locis » inter se collatis eam eliciendo (3). » Atque *Angelicas* quidem in theologia præceptiones tanti faciebat; virtutum interim discipulus multo diligentior. « In aliorum, » inquit « opinionibus vel confirmandis vel refutandis, » D. Thomæ modestiam, quæ summa est, imitari studui... Ipsius etiam » Angelici doctoris prudentiam atque exemplum secutus, eum delectum

(1) Post Clementem VIII, Paulus V, die 14 Julii 1605, atque congregatio S. Romanæ et universalis inquisitionis die 20 Julii et 18 Augusti, sanciverant : « Interpretationem Decreti Clementis a Suaresio » propositam non subsistere, et ideo amovendam esse ab ejus libris; ita ut a sectione prima disputationis 23, » num. 12, amoveantur omnia ab illis verbis *atque ex hac resolutione* usque ad *in absentia confessoris;* » tota vero sectio quarta disputationis 21 resecetur, nec substituatur alia ejus loco. » Vide plura in D. Athanasii Solerii S. theol. doctoris Comitani dissertatione *Pro Francisco Suare, de Gratia ægro oppresso collata per absolutionem.* Ibi per capita decem, quæ doctorum nullus fastidiens legat, duo animadvertes : *primum,* alicui censuræ theologicæ obnoxiam non esse Suaresii interpretationem; *secundum,* loca ipsa quæ expungenda fuerant non modo intacta permansisse extra terras obedientiæ, sed in *Indice* quoque *expurgatorio* jussu inquisitionis Hispaniæ edito.

(2) 1° Quum ferveret de jurisdictione Venetos inter de pontificem maximum dissensio, is, accepta Francisci lucubratione, datis litteris, die 2 Octobris 1607 : « Multum, » aiebat, « in eo [libro] diligentiæ ac » doctrinæ, nec minus ardoris asserendæ catholicæ veritatis, et divinæ Beati Petri tuendæ auctoritatis, » elucet. » Litteras integras recitat S. Antonius Ignatius Deschamps in *Vita Suaresii, part.* III, *cap.* 10.

2° *In Defensione fidei catholicæ,* apostolicam majestatem tam ex animo tuendam sibi præstituerat P. Suarez, potissimum totis libris tertio et quinto, ut apud Jacobum I Angliæ, ne offenderetur, factum excusarit (libro VI, cap. 12) his verbis : « Rex serenissime, si quid in responsione et disputatione mea, » acrius quam soleam, aut liberius quam par sit dictum esse apparuerit, non in personam quam sustines, » sed in doctrinam, tum novam, tum etiam contra Christi vicarium ignominiosam, dictum esse intelligas;... » pravam et perniciosam doctrinam, quam vir catholicus abhorret, doctor aversatur, religiosus indigne » fert. » De cetero Eximii doctoris operi graviter assensus est Paulus PP. V, die 9 Septembris 1614, quum scriberet : « Accepimus librum a te, pro catholicæ religionis atque hujus sanctæ apostolicæ sedis defen» sione, elucubratum. Libentissime illius lectione delectati sumus. »

3° Super Olisiponensi controversia, qua juribus pontificiis injuria fiebat, ita voce pater usus est et calamo, quemadmodum brevis ad eum missi, die 25 Augusti 1617, nobilis commendatio concludit : « Operam » tuam ut debemus laudamus, teque in Domino hortamur ut Dei honori, atque ecclesiæ suæ (in qua » tantum divina gratia emines) libertati inservire pergas. Novimus enim quantum tua auctoritas ad exstir» panda zizania valeat. »

4° In *Bibliotheca maxima pontificia* dicta *de Rocaberti,* edit. Rom. 1698-99, tomi duodecimi partem ferme dimidiam tenent Suaresianæ pro supremo ecclesiæ rectore scriptiones.

(3) *De Gratia* tomus primus, *Proleg.* 6, *cap.* 6, *num.* 28.

» habui ut quæ pia, quæ gravia, quæ antiqua sunt anteponerem (1). » Ejus rei, a Laurentio de a Ponte clerico regulari Minorum, illustre testimonium est (2) : « Sic... scripsit [P. Suarez] ut vere primus ex disci- » pulis et D. Thomæ interpretibus censeri ab omnibus mereatur. »

Non alius modestior et doctior.

19. *Illustrissimum natuque majorem in ecclesia ordinem* (3) summo opere reverebatur. Quod nihilo minus contra recentiores ejus ordinis alumnos controversias DE DIVINIS AUXILIIS subierit, culpandus non est. Ita enim aut debuisse aut potuisse fieri defendunt, tum quidquid in hoc genere ab ipso disputatum fortiter, sapienter, mansuete; tum perquam honesta apud eum existimatio adversariorum judicii et auctoritatis; tum *religiosissimæ familiæ, eximia doctrina ac præclare gestis* (4) inclytæ, obsequium, commendatio, honos nullibi a scribente derelictus (5). Hæc quum sciret Joannes Laurentius Berti : « Suaresio qui- » dem » ait, « nullum legimus modestiorem et doctiorem (6). » Nec dubitavit Angelus Manrique, Pacis Juliæ episcopus, *modestissimi doctoris* titulo Franciscum honestare (7). P. Balthasar Alvarez (8) ante Suaresii tractatum *de fine hominis* sic præmonet : « In quibus [quas edebat » doctoris Eximii commentationibus] plane nobiles aliquot scriptores » non parum præsidii in ejusdem argumenti opere vulgando habuere. » Tantus scilicet erat tunc, ac fuit semper, Soarii candor; tam minime » invidebat umquam poscentibus labores suos, ut nulli penitus eos de- » negaverit illo titulo quod essent a se prælo subjiciendi. » Ipse Suarez (*de Gratia*, lib. v, cap. 51) ad modestiam qua eminebat detegendam adhiberi potest, multa ejus virtutis adjunctione contentiones minuens aut præcidens, hoc modo : « Quidam... tacite me accusat quod non ex fide » [Sotum] allegaverim... Sed licet potuerim vel Sotum non attente

(1) *De Incarnatione* tomus primus, sub tit. *Pio lectori salutem.*

(2) *Commentaria in Sapientiam Salomonis*, tomus secundus, *cap.* 10, *num.* 13, *hom.* 22 (Masseii Rogacciana versio, *pag.* 230).

(3) Cong. 11, *dec.* 19.

(4) Cong. 8, *dec.* 12.

(5) « Studiorum curam et providentiam quantam habuerit S. Dominicus... satis etiam probavit eventus, » quum ex eo ordine tamquam ex... arce instructissima, ad destructionem munitionum, ut Paulus loquitur » ab ecclesiæ hostibus oppositarum, prodiverint strenui propugnatores fidei quam vel editis libris illu- » strem fecerunt (inter quos S. Thomas, tanquam inter minora lumina fulgentissimum astrum, longe » lateque coruscat); vel ab ea deerrantes revocaverunt; vel certe in pertinaces a sede apostolica inquisi- » tores delegati animadverterunt; quam denique nobili martyrio fuerunt testati. Sed piget omnium » catalogum texere, quum facile constare possint ex ipsius ordinis monumentis ; immo et constare, quot » et quales providerint ecclesiæ prælati, sacri ut vocant palatii magistri, monarcharum Hispaniæ confes- » sarii, quot in celeberrimis academiis professores primarii; ut facile credas omnia hæc jure pæne » heretario huic illustri ordini obvenisse : adeo ut per annos non paucos rari fuerint in republica litteraria » alicujus nominis viri in doctrina sacra conspicui, qui Dominicanæ familiæ non essent alumni.... Non » potest... ordinis Prædicatorum institutum non esse perfectissimum, ac in supremo gradu statuum » religiosorum numerari, quum talem finem taliaque media [de quibus auctor pro dignitate disputarat] » amplectatur; totque ac tam ingentes fructus in ecclesia Dei produxerit : et (quod in minimis laudibus » ponendum non est) quum acerbis odiis sit impugnatum ab externis, a domesticis dyscolisque religiosis » turbatum, et nonnunquam ab ipsa sede apostolica privilegiis exauctoratum, inconcussum nihilominus » huc usque perseverarit. » (*De Religione tract.* 9, *lib.* II, *cap.* 6, *num.* 12, 14.)

(6) In *Ecclesiasticæ historiæ breviario*, sæculo XVII, *cap.* 6, § *At quoniam* (tom. II, pag. 214, edit. Bassan. 1824), ubi emortualem Suaresii annum Augustinianus eremita assignat 1615, pro 1617; at forte typothetis error adscribendus. Utinam eodem involverentur amiculo quæcumque, Jansenianis placida, S. J. hominibus parum amica, opus haud ignobile macularunt!

(7) In opere inscripto *Cistercienses seu verius ecclesiastici annales a condito Cistercio*, sub tit. *Jesu Christi ann.* 1127, cap. 3, num. 7, *tom. I, pag.* 177; edit. Lugdun. 1642-1659.

(8) Qui, Lusitanus, theologiæ scholasticæ peritissimus, posthumorum editor patris Suarez operum, multo junior erat P. Balthasare Alvarez, Hispano, magisque in mystica theologia nominato. Utrumque habet *Bibliotheca scriptorum S. J.*

» legere, vel propter affectum ad propriam sententiam illum non intel- » ligere, verisimile tamen assero fideliter eum retulisse sicut illum » intellexi, nihilque ad occultandum vel mutandum ejus sensum... » omisisse. » Pudebat hominem minime gloriosum scriptores sui ordinis vel celebratissimos verbis exornare; nec vero scio an quisquam nisi invidus Toletos, Bellarminos, Vazquesios, Maldonatos, Lessios, aliaque Societatis Jesu lumina, exiliori appellatione attigerit (1). Neque tamen putandus est suam potius quam eorum dignitatem cogitasse qui optima fide dictitaret, pari animo arbitraretur, plures per id tempus in Societate florentes, et quem nominatim proferebat Gabrielem Vazquesium, longe sibi antestare censu ingenii atque doctrinæ.

Scribentis prudentia.

20. A vulgaturo primum *de Gratia* volumen iteratæ ad censorem afferebantur litteræ; caveret is et dispiceret diligenter num quod in opere verbum imprudenti sibi excidisset, atque in quemquam gravius. Propositas privatim de conscientia quæstiones extemporali responso dissolvere amant quotquot perspicaciæ famam merentur, aut venantur; ipse vero nodis expediendis aliquid otii deposcebat plerumque. Quanto ambiguum magis scribendi scopum exhibebat secundus suus *de Gratia* tomus, tanto sanctiores operis arbitros voluit; quare Romam missus est liber, cujus juberet pontifex cognitionem. Nonnulla quæ sibi inter studia occurrissent communicabat cum auditoribus suis, eorum sententiam exquirens. Jubente præposito generali, lucubrationes Suaresianæ crebro ad quosdam olim auctoris discipulos examinandæ permittebantur. Pater censores hujusmodi ferebat libentissime, acuebat eorum curam, iisque veluti se cereum permittebat, mutando, delendo promptissimus.

Multos e S. J. doctrinæ suæ adversos habet, sed præsides propitios; qui nec audiunt petentem operibus domesticis addici.

21. Sub ipsis docendi initiis, plura jam in medium protulit quæ priorum doctorum investigationem effugerant : ea res apud nostros suspicione non caruit. Provinciæ moderator ab altiorum litterarum magistris monetur, ingenium illud fræno coercendum videri. Itaque Segoviam primo quoque tempore se confert, descriptos dividit Francisci commentarios patribus iisdem; qui, re per otium perpensa, quod singuli apud sese statuerant, communi quoque calculo tulere decretum. Omnia per provincialem edoctus P. Suarez unum reposuit; se ingenii ostentandi numquam sollicitum, at omni tempore veritatis, tum indagandæ, tum aperiendæ. De cetero non *lectoris* altiorum disciplinarum, sed *indifferentis* munia sibi Societatem ingressuro proposita; quæ quum libenter meminisset, pari voluntate, ad omnes præsidum nutus, exsequeretur. Sic ille : nec aliud expetitum est sapientissimæ mentis argumentum; donec nova adolevere formidinum semina. Rursus enim, et apud primores provinciæ theologos, et apud Romanos e S. J. judices, ipsumque præpositum Everardum Mercurianum, doctrinæ Suaresianæ in discrimen vocatæ, auctori suo, post uberem, qua recte usus est, virtutis materiam, concordes atque meritissimas laudes attulerunt.

Comis et humanus inter litterarum curas.

22. Qui totos dies libris insudant vix in sermone, vultuque suavitatem præferre solent; maxime adversus studiorum suorum interpellatores. Contra ea noster, ubi intempestive accedentem Societatis Jesu junio-

(1) Vid. *de Gratia* tomum primum, *Proleg.* 2, *cap.* 1, *num.* 7.

rum quempiam sibi videretur dimisisse vel minus benigne, vel maturius, revocabat extemplo; imploratäque venia, si quid declarandum superesset feriato similis audiebat. Octo annos, amanuensis externi errata plurima his dumtaxat vocibus castigavit : *Hoccine, fili, rectum? hoccine approbandum videtur?*

Adjutores rei domesticæ singulariter diligit.

23. Quum pertinaci conflictaretur invaletudine, administros debitæ sibi curæ non nihil immemores ultro excusabat, minimis quibusque eorum officiis mirum in modum gratus : neque ad crura balneolis fovenda alienam admissurus operam, nisi alter vicissim pedes abluendos daret. Librorum imprimendorum molestias patri levaverat frater Petrus de Aguilar; quo interrogante, quid deinceps muneris maneret senem optimum, si, quemadmodum volvebat animo, nulla alia typis committeret : *Utinam*, adjecit, *deficientis jam ævi reliquiæ in tua, carissime frater, collocarentur obsequia.* Interdiu quidem socium contiguo in conclavi degentem, pro re nata, parietis pulsu vocabat, nocte vero nec semel totis viginti annis : quamquam, et causa suberat gravissima, et domesticus adjutor se non adhibitum querebatur. Ægro ac prope deposito proxime cubabat valetudinarii minister : verum ejus expergefaciendi vir nimium abstinens ad ea quæ opus forent semper surrexit.

Externorum rationes tuetur et famam.

24. Effusa ad externos caritate, ut omnibus subveniret non parcebat sibi. Plebeius nescio quis bene magna stipatum deducentium auditorum caterva interpellare ausus est : se, quum solvendo non sit, a cauponæ vicinæ domina in angustiis versantem, aliquas forsitan inducias, eo sequestro, obtenturum. Cauponam P. Suarez e vestigio est ingressus: tam felix orator qui clienti totius nominis donationem impetraverit. Noxios alienæ famæ sermones vultus severitate compescebat : sed in magni cujusdam prælati epulis, eo castigationis genere nequaquam adhibito, professus liberrime est; aut absentis, quem optimum norat, honori parcerent; aut sibi inde e vestigio recedendum. Quibus auditis, convivii præses hospitis in amplexum surrexit, denuntians pluris se deinceps facturum amicitiam illius qui amicorum famam tam diligenter tueretur.

Mavult confundi quam confundere.

25. Philippi II Hispaniarum regis accitu, flagrantissimis academiæ studiis, publico civium favore, Conimbricensis gymnasii princeps theologiæ cathedra Francisco oblata fuerat, seu verius imposita. Splendidum munus sibi, ut opinatur, digniori ereptum dolens doctor aliquis adventantem provocat ad vires litterario in certamine experiendas. Primum abnuere noster : quorsum enim? quandoquidem ipse, quavis dimicatione omissa, ultro ingenii palmam nemini non concederet. Illum nihilo secius justis de causis moderatores in arenam se dare coegerunt, innumera coram multitudine. Mox argumentum P. Suarez contorsit vi tanta ut adversarius, difficultate atque suismet responsis irretitus, unico nec difficili dialectices ictu jugulandus videretur. Id intuens pater, molliter instare, disputationis cursum sensim reflectere, evadendi spatia relinquere, ipsum exitum expedire. Quo facto, apud ignaros quæ germanæ caritatis sint artes, suam occasionem minus agnovisse visus est : causa tamen postmodum deprehensa. Rogante enim Conimbricensium sociorum rectore cur, dum primum sui specimen præberet, liberam adversario dedisset, quam præripere poterat,

se tuendi facultatem : *Quia*, dixit, *malo confundi quam confundere* (1).

Quam pacato esset animo inter disputandum.

26. Atque ita lenissimo illo ab ore nullus aculeus, vox excidit nulla, injuriæ, oblocutionis, asperitatis speciem referens. Observabat omnes, omnibus tribuebat laudem. Si quando inter institutas scholarum more disputationes, minime solverentur nodi ejus opera astricti; si thesium propugnator extra chorum saltaret, alienave obtruderet; non ideo ille caput quassare, gestu aut risu contemnere, quod audierat id falsum clamare. Sæpe numero alienæ inscitiæ culpam in se detorquere sagax, rem sibi captu arduam causabatur et excelsiorem.

Contumeliarum patientissimus.

27. Par ejus in excipiendis offensis tolerantia. Suarum opinionum una a doctore quodam puerilibus annumerata est. Hæc, inconsulto studio, sibi nuntianti respondit pacate prorsus et frigide; se doctoris illius scripta nondum vidisse. Dicebat præterea, multo esse tristius afficere quam affici injuria; plus se dolere ob existimationis jacturam qua maledicus plectitur, quam propter suum e conviciis dispendium. Nactus opportunitatem excurrendi Compluto Salmanticam, recta se contulit ad ædes academici nuper in se contumeliosi. Quid multa? post diutinum cum homine sermonem, suam illi operam benignissime pollicitus, eas demum exhibuit comitatis et observantiæ significationes quæ procacis odia in amorem converterent.

Suæ innocentiæ tuendæ oblitum Deus vindicat.

28. Ea quidem satis esse debuerant ad invidiæ virus perpetuo avertendum. Fuit tamen religiosus vir qui tantæ innocentiæ theologum de hæresi sacris quæsitoribus detulerit; quod P. Suarez doceret ægrum non sentientem absolvi posse a præsente confessario cujus antea absentis inclamasset operam. Urgebatur maxime criminatio, quum is qui accusabat apoplexia ictus repente corruit, pœnitentiæ sacramentum magnis vocibus flagitans. Hæc dum geruntur, casu supervenit sacerdos; rogant ut animam agentem absolvat : alter contra negare sibi eadem opinione utendum quam moriens hæresis notare vix bene desierat. Quapropter infelix ritu nullo expiatus excessit e vita. Tremendam enimvero divinæ ultionis acerbitatem, nec manifestum minus servi Dei patrocinium.

(1) Hæc historici referunt; sed quia fortasse ornatius, nudam facti veritatem subjicio e *Synopsi annalium S. J. in Lusitania, ab anno* 1540 *usque ad annum* 1725, *auctore P. Antonio Franco Societatis ejusdem sacerdote; Augustæ-Vind.*, 1726. Ibi sub tit. Annus 1617 a num. 3 : « Rarum est, quod illi Conimbricæ » contigit. Suarii promotionem ad eam cathedram ægerrime tulerat frater Ægidius ex eremitis D. Augu- » stini vir sapientissimus, qui indubie sperabat se in eam cathedram evectum iri. Ostentaturus, quam » parum ea academia egeret professore alienigena, theses sustinendas impressit. Invitatus Suarius summa » totius Academiæ expectatione. Die constituta, erectis in eventum omnium oculis et animis, adest Sua- » rius. Habita venia proponit argumentum. Negavit majorem propositionem Ægidius. Hic Suarius omnino » siluit, nec ullum amplius addidit verbum. Creditur sic jugulatum argumentum, ut progredi nequiret » Suarius, propterea sibi pudendum silentium indixisse. Nostri erubescunt, ac vehementur admirantur... » Domum regressi circumdant Suarium, et percontantur, cur tacuerit? Cur saltem aliquot propositionibus » vana pompa exornatis non dissimulaverit in speciem difflatum primo ictu argumentum? Tum vir mode- » stissimus, proferens, quem apud se habebat, librum Conciliorum, sociis ostendit canonem Concilii, qui » nihil aliud erat, quam ab Ægidio negata propositio. Urgent, cur suo, ac Societatis honori non consu- » luerit, aperto libro? *Sciebam ego*, respondit, *quantus vir sit Ægidius, quanta sit apud academicos de » illius sapientia existimatio; si libro convincerem, periret; aut saltem ejus honor labefactaretur; quod » non decebat : Societatis honori Deus prospiciet*.... Cum Suarii silentium esset in omnium ore, novit » Ægidius legitimam ejus causam. Ut erat vir celsæ sapientiæ, et profundæ mentis, stupuit vehementer, » quod inter homines homo viveret, tam sui dominus, tam aliorum æstimator. Eo pervenit Suarium vene- » rando Ægidius, ut quotidie in missæ sacrificio adjiceret commemorationem de doctore innominato. Cum » minister rem animadverteret, quæsivit, quinam foret ille doctor sanctus? Cui Ægidius : *Est Pater Fran- » ciscus* Suarius Granatensis, quem licet inter mortales degentem, ut sanctum apud me, hujusmodi recolo » commemoratione. »

Animabus, maxime pauperum, juvandis vacat.

29. Magna Francisco, quam vidimus, de cunctis bene merendi voluntas; alienæ salutis, multo major. Vallisoletum forte obiens in duos e vulgo homines incidit quos mutuus furor ad conserendas jamjam manus urgebat. Conatur illico sævientium animos lenire; at eorum alter, adversario relicto, pacis auctorem compressis in pugnum digitis validissime verberat : Suaresii obtusum graviter caput, fœdus tumor in facie, os sanguine impletum. Trepidante patris socio, reditumque urgente : *Non te perturbet*, inquit, *carissime frater, quod patior. Utinam colaphis atque pugnis contusus, unam modo supremi optimique Domini offensam prohibeam!* Cum janitore constituerat ut, quicumque posceret expiari, ipse actutum moneretur : monitus, re quavis posthabita, aures dabat vel plebeiorum infimo, animas apud se cogitans pari, divinoque pretio redemptas. Dominicis, festisque diebus, in pagum una, alteraque leuca procul itabat; ubi habenda concione, fidei et morum compendio familiarius explicando, sacris quoque administrandis, ad noctem nonnunquam jejunus morabatur. Infirmo cuidam in hisce pagis peste laboranti sacerdotum nullus astiterat, quum pater metu vacuus, et confestim affuit, et a moribundi latere non prius avulsus est quam christianis religionibus expiasset hominem. Magnanimum sui capitis neglectum mirantibus, mutua et ipse commotus admiratione : *Quasi vero,* inquit, *sempiternam hujus rustici salutem cum peritura mei corporis vita conferendam putetis.*

Deo providente, non voce amplius, sed solis scriptis ecclesiam juvare permittitur.

30. Ceterum Deus, suo illum ardori ut quum maxime indulgentem, cohibitum voluit. Concionem habuerat de more, sudoreque perfusus, cælo pergelido, sub vesperum redierat : inde catharrus vehemens, pectus læsum, nervi pessime affecti. Hanc præcipuo numinis consilio natam occasionem interpretor; ne videlicet paucorum institutione inquietarentur doctoris eximii studia toti ecclesiæ profutura : non enim ultra permissus est sacrarum id genus expeditionum frequentare.

Amor suæ vocationis, atque Instituti Societatis Jesu.

31. Quod ab amantibus filiis mater amantissima desideret, illud Societati Jesu a Suaresio præstitum : hanc in sinu atque complexu, hanc in medullis ferebat; studio in eam tanto ut nihil supra posset. Societati a pueritia deditus ac devinctus, virtutem, litteras, auctoritatem, ingenii præsidia non in suum, sed in optimæ parentis commodum contulit. Quam ejus animi sententiam ab ipso, si placet, cognoscamus : « Quum » enim, » inquit, « ante quadraginta annos... magno divinæ gratiæ be- » neficio ad hanc religionem vocatus sim, et toto hoc tempore in ea » educatus, nutritus et conversatus, ejus vivendi rationem ac institutum » admiratus semper fuerim, et in ea singularem morum probitatem, et » erga divinam majestatem, religionem ac reverentiam, erga proximos » vero eximiam caritatem et animarum zelum, in variis ac distantissi- » mis provinciis, Italiæ, Galliæ, totius fere Hispaniæ ac tandem Lusi- » taniæ fuerim expertus, videamque nihilominus religionem hanc... » exagitari; diu, multumque desideravi ejus quæ in nobis est religionis » rationem... reddere;... ut signum aliquod grati animi, et Deo qui me » vocavit in Societatem filii sui, et ipsi Societati cui totum quod sum, » vel habeo, debitum recognosco, exhiberem... Ad satisfaciendum igitur » omnibus, necessarium existimavimus... Societatis institutum distincte » ac dilucide explicare. Ita enim speramus fore ut, ad majorem Dei » gloriam et animarum fructum, religionis hujus dignitas et utilitas

» omnibus innotescat (1). » Verumtamen non unam tantum instituti nostri cognitionem Societatis amor postulat, imo exsecutione potissimum continetur (2). Cui quidem rei ea ratione fecit satis vir religiosissimus, ut nostrarum legum intima, modos, fines, calamo minus quam vita sua posset demonstrare.

Obedientia.

32. Ejus in parendo alacritas delibanda. Appulerat vespertinus ad quoddam Societatis domicilium : ibi, signo cœnandi jam edito, neminem casu adesse contigit qui culinæ vasa elueret. Minister admonitus alicui mandat ut quemcumque primum viderit ei suis verbis mundandas patinas significet. Primus occurrit Suaresius; qui, re audita, manus contulit promptissime. Totam interea minister anxie perlustrabat domum, hospitem ad mensam deducturus. Tandem fortuito culinam ingreditur; improviso commovetur spectaculo. Sine mora ipse veniam orare, excusare factum. Ad hæc noster, quum hilaris pergeret, rogat ne impediretur cœpta perficere; nec potuisset revelli, si unquam suo aliquid definiret arbitrio. Id volebant amici, id contendebant, ut sua scripta publici juris faceret; sed pudorem hominis et modestiam nulla alia vis expugnavit, nisi quod ei sic faciendum moderatores edixere. Præter edita jam volumina tredecim, totidem fere reliquit prælo parata. Eas porro lucubrationes majorum voluntati usque eo permittebat, ut moriens sit professus, nihil sese habiturum molestiæ si certo sciret hos ab ipsis ingenii sui fœtus oblivione et reticentia sepeliendos. Quum juvenis litterarum curam a se abjiciendam putaret, patri Guttierrez alia imperanti morem gessit. Novitatis olim insimulatus, domestici adjutoris partes in vitam reliquam placere sibi testabatur, quando a sociorum per totam Castellam præside audivit : *Perge porro in demandata docendi provincia.* Postremo senex tot exantlatis fractus laboribus, seque ad suprema comparans, studiorum perturbationes avebat deponere : verum simul ut intercessit rector Conimbricensis, hujus ille auctoritatem amplexans, in una obediendi virtute omnem veram laudem sibi positam est interpretatus. Quo factum fuit ut vitæ ejus extrema cum initiis, medioque tempore convenirent. Meritissimo igitur, supremum pæne diem conficiens, quærentibus num in hoc cardine res aliqua sollicitam ejus mentem haberet, fateri cœpit securum se ab omni parte redditum, quandoquidem *nihil unquam*, aiebat, *sine auspiciis obedientiæ patravi.*

Paupertas.

33. Paupertatem religiosam diligentissime complexus est. Salmanticæ deprehensa sunt usu attenuata et scissuris hiantia tibialia quibus instructus Romano itineri se commiserat : quare novis eleemosynæ nomine donandus fuit. Quamvis, impetrata venia, librorum suorum pretium profunderet in egenos; tantum aberat ut inde quidquam sibi decerperet, vix cognovit duos ejusmodi pecuniæ denarios suis usibus insumptos, et factum severe redarguit, et socio indixit ne obolum quidem sua causa attingendum. Nec etiam propinquos in domesticæ rei difficultatibus solebat sublevare : hortabatur enim sinerent veros sibi pauperes anteferri. Hac mente, moriturus exigi mandavit creditam semel suo nepoti pecuniam; quippe satis fore putaverat si, præsentibus

(1) *De Religione* tractatus decimus, *in Proœmio.*

(2) Vide litteras Romæ datas, die 7 Julii 1830, ab adm. R. P. Joanne Roothaan Gen. S. J., *de Amore Societatis et Instituti nostri.*

nummis indigenti, non aliter quam mutuis esset opitulatus. Quo tempore Olisiponensem urbem constrinxit interdictum, concordiæ suasor Franciscus, medio æstatis in cursu, magistratuum domos quantumlibet dissitas frequentissimus adibat. Nec viri nobiles defuere qui suum venerando seni currum offerrent. At paupertatis vir præter modum retinens, quamquam aer sole incenderetur, ipseque sudore plenus vix anhelitum duceret, maluit fractos lassitudine artus per quæcumque viarum spatia pedes circumferre. Quamobrem inter causas ejus mortis oppido primas censuerim ista evangelicæ inopiæ incommoda, quibus superandis imbecillum corpusculum animi robore diutius sustentari non potuit.

Castitas, et corporis afflictatio.

34. Eorum opinione quibuscum egit, quique de illo scripsere, virginitatem perpetuo servavit integram. Virginalis verecundiæ ad extremum usque spiritum memor, in ipso febrium æstu numquam brachia, manusve audebat exserere; sed lodicibus obvolutas quietus continebat. Præstans in omni actione modestia, in omni gestu, motuque castigatio, perpetuæ ad quoslibet animi affectus excubiæ. Ceterum pudicitiam nulla re tutabatur magis quam divinarum literarum tractatione perpetua (1) ac impenso corporis cruciatu. Studiorum curas crucis instar habuit, cui sese viventem hostiam deberet suffigere. Sic quippe monitoris cujusdam religiosissimi literis didicerat, Deum ab ipso non sanguinis, sed atramenti vectigal poscere; at Franciscus cum calamo ferrum junxit, et sanguinem miscebat atramento. Dimidium plane sæculum diurnis nocturnisque literarum laboribus, intra cubiculi parietes, segregem ab oblectamentis vitam tacito quasi limæ morsu paulatim attrivit. Tres per hebdomadam dies rite jejunium tolerabat; præter servatoris, Deiparæ, divorumque tutelarium previgilia multa : quibus vero diebus a cibis abstinendum ecclesia jubet, in iis quamdiu vixit nullam nisi morbo cogente veniam admisit. Reliquis anni temporibus, sub meridiem aut nihil aut perexiguum aliquid ore contingens, dilato in vesperam prandio demum vescebatur; a saporum illecebris maxime alienus, ut licet privatim ei dapes apponerent, nec unum præ alio obsonium expetere per annos vicenos, nec de negligentiore paratu conqueri fuerit auditus. Eadem edendi moderatione, in præsulum, principumque mensis, cibos exquisitiores, tamquam valetudinem curaret, præteribat. Sacchari scitamenta ab amicis accepta confestim ad ægrotos ablegare solitus, sibi posthac ætate confecto eorum partem prodesse, non sine quodam animi morsu patiebatur. Itaque sodali numen benigne providum celebranti, quod suavium id genus medicamentorum abundaret : *Utinam,* suspirans reposuit, *ne verius ex dæmonis providentia ita accidat, qui talibus mihi imponere conetur deliciis.* Usu conjunctum Francisci artubus cilicium; quotidiana flagella æreo filo intexta; junior in asseribus quievit multorum annorum spatio; senescentis somnus super culcitra digitorum quatuor crassitudine : hanc pater, a crebris suturis, asserum duritiei participem, vel quum ruri degeret, eo afferri curabat. His adde acres nervorum, capitis, stomachi, dentium dolores, acer-

(1) Quod is *de Religione tract.* 9, *lib.* II, *cap.* 6, *num.* 8, ipse de se protulit dum PP. Prædicatorum instituta laudaret : « Adde, inquit, religionem hanc sacræ doctrinæ tam scholasticæ quam positivæ studiis » esse deditissimam; quæ quantopere a lapsibus contra castitatem avocent.... ex ipso experimento didi- » cimus. »

bissimam calculi lanienam, quæ omnia perinde quasi omnis abesset mali sensus pertulit.

ABIECTA SUI ÆSTIMATIO. Dives ingenii laudibus atque ornamentis, in christiana animi demissione enititur.

35. *Magna prorsus et rara virtus*, S. Bernardi judicio, *humilitas honorata* (1). Quam laudem nemo negaverit in Suaresium cadere: cujus modestiam, et *scientia* quæ *inflat*, et virtutum decora, et famæ plaudentis celebritas, vehementissime quidem, at tuto sollicitarunt. Annorum trium supra viginti juvenis, in publico Salmanticensis academiæ theatro, primus e Societate Jesu, sui specimen eo modo dedit, quo modo fere sine mora Granatæ disputantem audiens Petrus Guerrero archiepiscopus : *En*, inquit, *unum e solidissimis fulcimentis quæ ullo ecclesiam sustentaverint sæculo.* Philosophicas scientias publice docuit Segoviæ; theologicas Abulæ, Segoviæ, Vallisoleti, Romæ, Compluti, Conimbricæ. Fama est primæ ejus in romano collegio prælectioni ipsum interesse voluisse pontificem maximum Gregorium XIII. Eo præceptore usi sunt Gregorius de Valentia, Ludovicus de Ponte, Leonardus Lessius, Mutius Vitelleschus, ut ceteros taceam nimis multos (2). Docentis enim ab ore pendebant frequentissimi auditores, quorum pars major e prima nobilitate, atque ex omni ferme religiosorum familia : accensis ante lucem facibus undique accurrebatur; nec umquam per annos plus quadragenos contumax academiarum juventus loquenti obstrepuit. Dictata ejus e remotioribus provinciis expetebantur, magno sumptu ob eam causam quotannis describi solita, et quoquoversus dimitti. Totius Europæ episcopi, principes, gymnasiorum et cœnobiorum rectores, magistratus Franciscum quotidianis consulebant epistolis. Complures advenas sola ejus visendi cupido ubi subsisteret evocabat. Quacumque iter faceret, summi, infimi confluebant magno numero. Adde publicos academiarum occursus. Barcinonem venienti, ab urbis usque portas obviam processere doctores suis cum insignibus et clava præeunte, ut eum exciperent, salutarent, deducerent; quum interim a bipartito discipulorum agmine, confertaque populi caterva festivum euge summis verborum honoribus cumularetur. Illum Salmantica accepit admirabiliter; tam vehemens in omnibus hominis ornandi sollicitudo. Avenione degebat Theophilus Raynaudus, qui rem narravit (3), ubi ad patrem mœnia recens ingressum oratio, civitatis nomine, habita est. Fidem superat quam sæpe, quam amanter, quam honorifice cum Suaresio egerint Paulus PP. V, atque Hispani reges Philippus secundus ac tertius. Regum prior, ut eum in principe Conimbricensis gymnasii cathedra collocaret, neque scribendo, neque colloquendo temperabat sibi : rex alter honorariam ei missionem diutius ac diutius, quoad licuit, ceterum mira observantia et benignitate, distulit. Quem dixi pontifex illum a se vetuerat avelli; aliquanto post, venia abiturienti concessa, labores ejus

(1) Super *missus est* Homilia quarta, *num.* 9, tom. III, col. 753, *edit.* 2, *Mabillon.*

(2) Quibus discipulis quare Patrignani (in *Menol.*, 25 *Settembre* 1617, *num.* 21) S. Aloysium annumeraverit parum liquet. Traditur enim S. Aloysius Romanam probationis domum ingressus, die 25 Nov. 1585; quando Roma abierat P. Suarez ad Complutensem cathedram. Magis commode Eximio doctori suam ipse institutionem refert Alexander, deinde Papa VII : qui, anno 1626, in epistola ad Societatis Jesu generalem nuncupatoria : « Mihi, » scribebat, « præceptoris voce destituto unus præsto [fuit] suis... libris... Franciscus » Suarius, theologorum hujus ætatis facile princeps, quem quum philosophiæ operam darem scriptorem » novi acutissimum, amavique; ideo in ipsa theologia doctorem sane perspicuum, optimumque sum » expertus. »

(3) In *Prato spirituali*, centuriæ historiarum *num.* 32, tom. XVII, *pag.* 611, *edit. Lugdun.* 1665.

quaternis literis apostolicis extollere, ad causas ecclesiæ gravissimas flagitare, ter oblatam meritos purpuram significare(1) cunctatus non est. Postea vero quam intellexit *magnæ utilitatis opus* (ipsa verba Paulus adhibebat) a Suaresio inscriptum Defensio fidei catholicæ, Parisiis, Calviniana fraude, ex senatusconsulto prohibitum, infami super curru traductum, a carnifice dilaceratum, inque flammas projectum; confestim Ludovico XIII studiosissimus hortator fuit, quidquid Gallica curia maxima rege inscio et absente in hanc rem decrevisset, omnino abrogandi : quod princeps christianissimus ultro et cumulate perficiens, fertur protestatus : nemini sacros canones placituros quin volumen probaret non alia doctrina suffultum (2). Interea dum cudendis, recudendisque Francisci voluminibus prœla calerent assidue (3), ejusdem *de Censuris* codex, Venetiis, depravatus prodiit, anno 1606; verum per S. Romani indicis congregationem, et typographo ars sua prohibita, et legentes aut retinentes anathemate deterriti (4).

Ejus operum characteres præcipui.

36. Quibus patrociniis sua stabat nostri theologi lucubrationibus utilitas, sed ea tamen, minus patronorum auctoritate quam scriptoris ingenio. Uberrimum illud quidem declarant tomi tres supra vicenos; accuratum, volumina singula suo in ordine egregia; perspicuum, pulcherrimus ordo, atque in difficultatibus sive rimandis, sive sternendis felicitas; constans et stabile, connexio quæ infinitam sententiarum, conclusionumque multitudinem colligans, attexens, alias ex aliis quasi sponte eliciens, omnes ne una alteri adversaretur cohibuit; acerrimum, sagacitas eligendi, inveniendi, vetera recudendi; eruditum, theologia omnis ad ejus ætatem jejunior, per Suaresianos libros sacrorum codicum, patrum, canonum, conciliorum abundantissima; sapiens, doctrinæ firmitudo, integritas, auctoritas quosvis apud catholicos; candidissi-

(1) Ea de re Joannes Suarez de Toleto, Francisci pronepos, ad P. Antonium Ignatium Deschamps scripsit Granata, die 4 Augusti 1665 : « Multa inter quæ nostra in domo egregia perierunt monumenta, plures regis » connumerari possunt epistolæ, aliæque insuper datæ Pauli V pontificis nomine, qui ter purpuræ hono- » rem meo majori avunculo detulit. At ille, quamvis rex ipse pontificii admittendi muneris hortator » suasorque esset, invicta vi obstitit semper, ne a voluntaria humilitate, sanctique sui ordinis institutis » recederet. »

(2) Par Philippi III sententia; auditis Hispaniensium ecclesiarum et gymnasiorum capitibus. Igitur schismatico Britanniæ regnatori, auctoris et operis pœnas apud se persequenti, confirmavit, *Defensionem fidei catholicæ* principum rationibus nulla ex parte inimicam. Atque ita validissimo omnium telo, quippe regia manu contorto, confixum mendacium quo Lutetiæ proscribebatur P. Suarez tamquam, ad tuenda summi præsulis jura, civili majestati detraxisset aliquid. *Vide* senatus Parisiensis sententiam latam die 26 Junii 1614. Exstat in volumine *Les canons des conciles... advis et censures... arrêts du parlement de Paris...* formæ in-12, pag. 238, ann. 1615, sine loco. Inde præcipua tantum exscribimus :« Veu par la » Cour, les grand'chambre, tournelle de l'Edict assembléez, le livre imprimé à Colongne, l'an présent, » intitulé *Francisci Suarez Granatensis e Societate Jesu doctoris theologi defensio fidei catholicæ et aposto- » licæ adversus Anglicanæ sectæ errores...* conclusions du procureur général du roi. Tout considéré : » Ladicte Cour.... a ordonné et ordonne ledict livre de Suarez estre bruslé en la cour du palais par l'éxécu- » teur de la haulte justice. A faict et faict inhibitions et deffenses aux libraires et imprimeurs d'en imprimer, » vendre, ny debiter..... Faict en parlement, le 26° jour de Juin 1614. Signé, Voysin.— Oultre a esté arresté » que les Pères Ignace Armand recteur en ceste ville, Cotton, Fronton et Sirmund, seront mandés.....— » L'arrest cy-dessus et l'arresté ont esté prononcez présents Pères Ignace Armand, Charles de la Tour venu » au lieu de Pierre Cotton absent, Fronton du Duc et Jacques Sirmund. Et l'arrest exécuté devant les grands » degrez du palais, le 27 de Juin 1614. » Decretum integrum refert *folio verso* 221 editionis Tigurinæ 1619, Rodolphus Hospinianus heterodoxus in sua *Historia Jesuitica*. Utilior accidet lectio Ordinationis Aquavivæ ibidem comprehensæ *folio recto* 224.

(3) Exemplo sint *Metaphysicæ disputationes* per Galliam, Italiam, Germaniam, Belgium edita plus duodecies paucissimis annis; nec non *de Legibus* lucubratio, apud ipsos schismaticos auctori infensissimos iterum luce donata.

(4) Vide *Indicem Romanum*, verbo *Suarez Franciscus*.

mum, stilus e schola *mitis, cordeque humilis* magistri. Par ingenio memoria; quam Franciscus scripta sua suffecturam pollicebatur, si casu aliquo interirent. Citra commentarii subsidium, duobus vel tribus amanuensibus res eodem tempore dissimillimas dictabat, quotidieque discipulis ultra horam; quin ordinem scriptionis, aut versum quidem mutandum haberet, inspectandave priora, quantumcumque a secuturis per intercurrentes ferias removerentur. S. Augustini operum pars nulla, seu legentis oculos effugit, seu meditantis recordationem : idque semel fateri est coactus, ut theses suas vindicaret a contraria quadam, sed divo doctori fallacissime adscripta sententia.

Vere humili non offecerunt sanctitatis decora et opinio.

37. Neque his tantum pater ornamentis, sed multo majore, domi, forisque, florescebat sanctitatis exemplo et opinione. Inventus est aliquando inter orandum a sensibus alienatus, ut neque vocem ullam, neque strepitum audiret. Visus etiam quatuor aut quinque palmos a solo sublatus, vultum ei perfundente vi magna luminis e Christi simulacro. Ejus conscientiæ arbiter amplissima quædam de cognitis a se rebus innuebat. Impertitam Dei famulo futurorum præsensionem expertus est P. Valerius de Ledesma, quem adhuc theologiæ studentem magister ex vero prædixit, in Indias missum iri; Manilano bis collegio, semel universæ provinciæ præponendum. Humi se abjiciebat Lusitaniæ prorex Didacus de Silva, ut Francisci invisentis se manum oscularetur : quo in officio filium suum remissiorem animadvertens : *Age*, inquit, *ocius te in genua summitte, memor insignis sanctimoniæ virum adesse.* Ottadius, Abulensium episcopus, Suaresium quidem apprime doctum, sed sanctiorem esse dicebat. A Menesio fidei quæsitore is honos viventi decretus : velle se hominem sub velo quopiam abditum, nec populo nisi per intervalla ostentari; qua ratione sacras interdum reliquias solemus producere.

Cur huc allata Patris decora; quam parce interim de rebus suis sentiret.

38. Pauca igitur et cursim hæc attigi, ut laudabilior appareret P. Suarez a celsissimo honoris fastigio sese infra cunctos demittens. Idipsum indigitavit Conimbricensis antistes, quum negaret quemquam superesse qui ceteris tantus, ipse sibi adeo nihil videretur. Re quidem vera, in ipso aditu Societatis, quando fratrum adjutorum unus esse voluit, de se humiliter existimandi stadium unde numquam aberraret est ingressus. Candide fatebatur nulla se animi elatione moveri; nam rusticorum aiebat complures, paria si nanciscerentur otia, et literis vacandi adjumenta, multo profecturos amplius. Quam suaviter famæ voces doctorum auribus allabi solent, sic nostro dulce sonabant convicia. Compluti, theses quasdam valide oppugnabat : adversarius, virium impar, perturbationem primo ostendere, mox iram, postremo furorem, demum in contumelias plenis faucibus erumpere. Ægre se tenebant auditores; qui impetebatur, pacato vultu exaudivit omnia, atque iis protervum affatus est verbis quibus conjunctissimos posset affari. Parem præ se tulit animi consensionem cum suis contemptoribus, quicumque ipsum parvi facerent : præsertim vero apud Perpinianenses. In quodam ejus urbis ludo literario, implicatum hospitis argumentum unica præses responsione præcidit : *Vel mei disciouli te propositam rem docebunt :* quæ sermonis inhumanitas Franciscum recreare visa est, et totum reficere. Minime tamen cunctabor confiteri, hæc propterea accidisse quod pater ut lateret fuerit ingeniosus, cavens ne viatorum nostrorum

patentes literæ aliud de ipso ferrent quam *professus e Societate Jesu sacerdos.*

Latere curat, honorum atque existimationis fastidiosissimus.

39. Ceterum etsi nihil prætermissum ei est ut ingenti laudum suarum levaretur molestia, vix satis diu e tanto nominis splendore emergebat. Literariæ alicujus concertationis arbiter Suaresio in arenam descendenti continuo assurgere, vultu atque gestu conceptam oppugnantis admirationem testari, magnificis subinde præconiis objectas rationes extollere. Alter, quod sic exornaretur elinguis factus, confusus atque æstuans, disputationem abrupit; desertisque laudatore simul et theatro, in latebras, pudoris asylum, abdidit sese. Perturbari nescium dixisses nisi ex hujusmodi causis; eas autem tam graviter accipiebat ut, quoad liceret, ad theologorum certamina amplius accedere noluerit. Quin imo quia se foras prodeuntem animadvertit ab obviis exceptum perhonorifice, nec non a quibusdam signatum digito, nullos sibi indulsit præter necessarios egressus; perpetuo quasi carcere modestiæ suæ incommoda redimens. Uter Deo plus deberet, Philippusne rex, cui honos sceptri; an ipse, cui sapientiæ claves obtigerant; molestum ænigma valde bene dissolvit his verbis : *Ille plus debet, cui Deus pleniorem sui nihili notitiam donat.* Alias rogatus, num infusam divinitus haberet sapientiam; subridens, amiceque hilaris respondit : id quidem sapientiæ, quantulacumque esset, Deo primum a se referri; studio deinde suo atque sudoribus, quibus vel infecunda ingenia si irrigentur, aliquem tandem fructum ferant necesse est. Nobilitatam audiens suis operibus Societatem, dixit nec coqui se officium in Societate mereri. Quamquam alias id muneris Franciscum, modeste tamen, ambivisse memorant a rectore Conimbricensi. Is e Suaresio quæsiit libenterne Romam esset iturus, ad generalia nostra, quæ septima cogebantur, comitia; tum vir non fucatæ bonitatis : *Si opus tibi est, pater, aliquo culinæ ministeriis addicendo, scias velim me in hanc rem expeditissimum, nec alii procurationi idoneum.* Alphonsus a Castelbranco Conimbricensis episcopus scriptis opus illud approbans, quo doctor noster in sectam fulminat anglicanam, Franciscum appellavit *communem hujus ætatis magistrum, et Augustinum alterum.* Ille vero intemperantia præconia ut delerentur, lacrymantibus oculis, per se, perque alios implorare; indignum se qui inter Augustini discipulos numeraretur, laudationis hujus rubore obruendum. Qui quidem gemitus ad declarandam servi Dei modestiam tantummodo valuit; perstante antistite in ea quam retulimus sententia.

Pingi non vult.

40. At aliquanto exoratu facilior Horatius Cardon : res acta sic est. Patrem Suarez ad epulas condixerat nobilis Lugdunensium typographus. Adfuit pictor qui, ministrorum veluti unus ex adverso consistens, accumbentis cum Cardone hospitis vultum diligenter expressit. Franciscus autem, amica fraude sero intellecta, mirumque in modum commotus, primo vehementissime urgebat ut abolerent effigiem; sin minus, saltem ne in sua umquam referretur volumina. Denique alter, ne parum homini tribueret cujus libris se locupletatum ferebat, picturam tamdiu occuluit donec illius e vivis sublati primum quodque volumen hac ipsa icone exornaret (1).

(1) Quæ tunc anno 1604 prandentis effigies levi adumbratione delineata erat, hanc ne videmus quidem

Sæpe ei quæsita hominum ignoratio.

41. Nihil malebat quam loca, vel occasiones effugere in lucem aliquam honorum prodeundi. Itaque nec in eorum vitio fuit *qui scire volunt ut sciantur ipsi* (1); nec malo duce usus est qui, eum a Societate ad suum ordinem traducturus, profana intermiscebat nobilium infularum invitamenta: nec de latendi amore quidquam remisit quum eum cardinales a pontificiis ædibus, principes viri a Matritensi regia ne discederet hortarentur; aut ubi primariam capessivit theologiæ cathedram, Philippo II totaque Conimbricensium postulante academia; sive quando apud nostros vicarii generalis officium, apud pontificem cardinalis dignitas videri cœpta est ad ipsum pertinere. Qui quum a tergo insequentem respiceret fortunam, timendo pendebat animis, cruciabatur, angebatur : ut non dubitaverit omnia primo respuere, mox rationes exquisitius collectas ipse per se, tum papæ, tum regi deferre, quibus id efficeret longe sibi optimum esse honoribus liberari.

Sanctitatis nomen a se abjicit studiosissime.

42. Sed adversus virtutis suæ opinionem multo majora profitebatur fastidia. Acriter ac veluti iracundius cum conscientiæ moderatore Sebastiano Moralio expostulavit, audiens eum eximia mentis suæ dona quadamtenus significasse. Maturatum eidem obitum nonnulli suspicati sunt, quod vitæ necisque Dominus Suaresii modestiam metu solutam voluerit. Splendores inter atque beatorum spirituum delicias, coram Christo e cruce pendente orantem (2) patrem bis animadverterat, anno 1612, Hieronymus de Silva S. J., in Conimbricensi collegio janitor. Hunc semel, adhuc pavitantem atque hærentem pro foribus, noster occupat. Causa intellecta, brachio apprehensum sodalem in interius conclave seducit. Tum ibi, vultu supplici, manibusque sublatis, orat et obsecrat ne, se vivo, ulli mortalium aperiret quod, numine ita permittente, aspexerat. Anno uno prius quam moreretur, totius vitæ maculas rite deposuit Conimbricæ, apud rectorem : quo monente ut grates Deo ageret immortales, quandoquidem, exactis in religioso ordine annis tribus supra quinquaginta, nullum peccati genus interim admiserat nisi levissimum; senex in genua provolutus, haud minus veris quam multis lacrymis, monitionem excepit; se ingratum, perversum, et ex magnis peccatoribus agnoscens et clamitans.

Disciplinæ religiosæ partem nullam prætermittit.

43. Ad colligendam porro e quotidiana venerabilis viri vita absolutionem virtutis, quid magis declarandum superest quam excellens ejus

in tomis mortuo Suaresio prostantibus apud Horatium Cardon anno 1619 et apud Jacobum Horatii fratrem anno 1620 : idque evenit non temere, nec casu; sed quod bibliopolæ Lugdunenses religione quadam, quemadmodum interpretor, prohiberentur ne primi in vulgus spargerent imaginem quam ab ipsis doctor modestissimus acriter postulaverat abolendam. At ubi intellexerunt Suaresium a seniore Cornelio Galle ære cælatum in volumine *de Deo* Moguntiæ, 1620; suam statim iconem, non ex illa Moguntina, sed e verissimis quæ diximus lineamentis sculpendam curarunt a perito ut apparet artifice, quem Leonardum Gautier libens crediderim aut Leonardi non imparem : opus adeo authenticum in fronte libri hujus inspicias exceptum e prototypo in tomis *de Opere sex dierum* et *de Fide*, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon, 1621. Et quidem sequentium editionum imagines Lugdunensem istam sæpius exprimunt, quamquam minus accurate : Moguntina vero ut editione sic effigie usus est Sebastianus Coleti, Venetiis, 1740, sculpente Orsolini. Demum Parisiis, bibliothecæ regiæ thesaurus imaginum has Suaresii notatu digniores æreque incisas habebat anno 1839 : I^am sub num. 1434, sculptore Arnoldo Van Westerhout, forma ovata, in-8°; II^am ibid. ab anonymo, margine supremo arcum imitante, in-18; III^am ibid. ab anonymo, forma ovata angustissima; IV^am sub. num. 1782, pag. 100, ab anonymo, forma octogona, in-8°.

(1) S. Bernardi *in Cantica* sermo 36, *num.* 3; tom. IV, *col.* 1400, *edit.* 2, *Mabillon.*

(2) « Hodie conservamus Conimbricæ in sacello Dominæ a divo Luca pictæ id simulacrum. » (Ita anno 1725, P. Antonius Francus S. J. in *Synopsi annalium S. J. in Lusitania,* edit. August.-Vind., 1726; sed *anno* 1617, *num.* 2.)

domesticarum cujusquemodi legum accuratio. P. Ludovicus a Ponte (1), in sacrum propensus Prædicatorum ordinem, ut Societati Jesu adjungeret sese illectus dicitur patris Suarez modestia singulari. Quoniam nostrorum domo prodeuntium, in Lusitania, mos erat tegere caput quadrato tantum pileolo, galerum manibus gestare; Franciscus senio debilis dum per urbem, generalis interdicti causa, assidue discurreret, pulvere atque sole vix non exanimabatur : nulla tamen socii suasione consensit, vim solis petasatus mitigare. Obediendi quam domesticæ consuetudinis amantior, patriam revisit; brevi rebus e sententia confectis, sororum tres ad sacra sponsarum Christi vincula convolarunt; ipse, cum fratre Societatis Jesu cupido (2), Salmanticam est regressus. Ut in propinquos, sic in natale solum animabatur, non præcipiti impetu, sed germanæ caritatis, divinorumque consiliorum præceptionibus : quas ob res nec Granatam ubi humanæ, nec Castellanam provinciam ubi religiosæ vitæ exordia fecerat; nec Hispanum regnum, per annos viginti, requisivit. Ipso dicente auditum est pluries, si quando Conimbricensis cathedræ immunitatem acciperet, nunquam eum de solo vertendo acturum, nunquam de repetenda Castella. Cernere illum erat, sæpe sociorum discumbentium deosculandis pedibus advolvi. Triclinium intraturis, toto corpore humi pronus, conculcandum se dabat. Culinæ vasa purgare, scopis domum everrere, et alias id genus æstimabat delicias. Quod verbum, suo unius judicio, turgidum quadam die pronuntiasset, publicam sibi pœnam a rectore deposcens, tantos doloris sensus protulit, ut non parum negotii in eo consolando præses haberet. Humanis se rebus nuntium remisisse perpetuo memor, prensantis aulæ favorem his verbis est aversatus : *Qui me religiosum hominem deceat profana ad negotia mentem traducere, nimium quantum, et plena periculi, et ab instituto meo aliena!* Solidum biennium solemnis ei votorum quatuor dilata professio est, quum ipse verbo moras posset præcidere : Patrem nempe, Vallisoleto Romam sub profitendi tempus digressum, Romani moderatores putaverant, in Hispania sacramentum dixisse. Ceterorum conjecturam facillime ceperimus, e scriptis P. Didaci de Ocampo : « Affirmare possum neminem me in omni vita, seu nostra e » Societate, sive externorum vidisse, qui validiore pietatis sensu me » affecerit, et acrius ad numini serviendum impulerit, exempli sui vi, » castigatæque in omnibus quæ ageret specie virtutis... Quam agendi » rationem, vel in relaxationibus animi, vel inter disputandum teneret, » minute ac scrupulose exploravi; et, quovis in hujusmodi rerum arti» culo, imaginem præ se ferre videbatur hominis, vel cum Deo agentis, » vel ab ejus consuetudine recens digressi... In familiari consuetudine, » animo videbatur esse in seipsum reducto : quumque inter colloquen» dum a prandio juxta illi assiderem, animadverti hominem sublatis » ad cælum oculis, pias in voces labra agitare : quas ut sublegerem » aurem proprius admovi, et illa ex hymnis Davidicis verba *Satiabor » quum apparuerit gloria tua* proferentem audivi. Denique toto anno-

(1) *Lumen Castellanæ provinciæ, imo Societatis universæ clarissimum.* Ita Julius Cordara in *Hist. S. J., part.* VI, *lib.* IX, *num.* 141; ubi vide quæ sequuntur.

(2) Gaspar Suarez voti compos factus, diem suum postea ad Philippinas navigans obiit. Morientis supellex, flagellum, cilicium, B. Virginis corona, cum Thomæ a Kempis libello, et sacerdotalis officii codice. Divitem videlicet inopiam, barbarorum animas cruce atque nuditate mercaturi.

» rum quibus una viximus spatio [*Vixerant annos tres Segoviæ*], » nihil mihi umquam in illius, aut dictis, aut factis notandum occur- » rit quod, seu leviori noxæ ascribi posset, seu virtutis ab integritate » deficeret. »

Morientis multa et varia virtutum exempla.

44. Moriendi causam reperit in laboribus, molestiisque pro ecclesia susceptis. Quum enim Olisipone esset, accidit, regios inter ministros et oratorem pontificium, gravis de jure imperii controversia; quæ dum incalescit, eo ventum est ut Accorambonus collector apostolicus usu sacrorum interdiceret civitati. At Suaresius, ad surgentis flammæ vim opprimendam, non labori, non industriæ parcere; causam agere voce et scripto; apud ipsum regem, literis; apud magistratus, coram, pacem urgere. In summis anni caloribus, per æstuosas et pulverulentas vias, Olisiponem concursans, optimatum domos assidue terens, ecclesiæ jura vitæ præponebat suæ; tam fidenti animo ad mortem, quæ mox consecuta est, gradiebatur. Enimvero inflammatus repente sanguis, febris valida, recrudescentes calculi dolores, tamquam evocantis Dei signa a venerabili sene excepta sunt. Primariis unus e patribus medicorum spem concidisse, ut ægroti votis annueret, indicavit : tum ille angelica quadam specie vultum exhilarans, ingeminabat identidem psalmorum versus : *Exspectans, exspectavi Dominum, et intendit mihi... Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini :* inter quas voces animo collabente defecit, mortuo similis. Jamque ultimæ decumbentium recitabantur a sodalibus preces; sed aliquanto post lethalis marcor evanuit, sibique restitutus pater, veluti e placido excitaretur sopore : *Non putabam,* inquit, *esse tam dulce mori.* Divina dape nec semel caruisset, nisi pharmaca maturius interdum sumenda obstitissent. Sacro etiam oleo quando unctus est, prorumpente in largos fletus sacerdote, Franciscus solemnem tunc formulam hæsitanti suppeditabat. Complures ex nostro S. Antonii collegio scholastici, flexis propter lectulum genibus, instabant ut precantia super ipsis diceret verba : non prius tamen morem gessit, quam eos idem sibi munus relaturos coegit promittere. Optaverunt domestici expressa penicillo hinc migrantis lineamenta, queis desiderium ejus lenirent. In cubiculum introductus pictor opus furtim urgebat, at vigilem ægri modestiam non fefellit : mansit igitur infecta tabula, ne querentis et obsecrantis quieti supremæ invideretur. Post comes æque ac pias ad quosdam præsules epistolas; benevolentiæ, gratiæque amicis referendæ debito functus, divinis sese totum restituit colloquiis. Ipso audiente recitabatur regii vatis pronuntiatum : *Ego autem mendicus sum et pauper; Dominus sollicitus est mei :* ibi lætitia maxima elatus; *Hoc, hoc plane est,* exclamavit, *quod ad bene sperandum mihi animos facit; hoc, unde solatii plurimum haurio.* Alias, ceu optatæ beatitatis limen attingeret : *Eamus tandem, Domine, eamus;* ingeminabat. Itaque intra dies decem, non morbo magis quam inexplebili rerum cælestium cupiditate superatus, occubuit venerabilis vir, in Olisiponensi professorum domo, die 25 Septembris 1617, annum agens ætatis suæ septuagesimum; initæ Societatis, tertium supra quinquagesimum.

Defuncto Suaresio, ejus sanctimoniæ vox populi, ipsum-

45. Re in vulgus emissa, complures passim cujusque loci homines *Obiit Dei famulus!* exclamabant : nobilior arca corpori assignata; quem honorem, apud Lusitanos socios, peregregiæ solummodo virtuti

que numen suffragari videntur.

concedere fas fuit. Plures jam menses clausa interdicto templa recludi, æs campanum pulsari ubique, sponte indulsit legatus pontificius; ne, ajebat, suis ecclesia solemnibus cærimoniis ipsum defunctum fraudaret, quo vindice usa erat strenuissimo. Exsequiæ igitur, in templo Societatis, frequentissima nobilitate, populoque celebratæ. Religiosorum cœtus certatim illi parentarunt. Præter naturæ ordinem beneficia quibusdam collata dicuntur, ejus nomine invocato.

Eucharistia præter naturæ ordinem a Francisci cliente suscepta.

46. Portuensis collegii rector P. Antonius de Leyva, anno 1637, die Virginis oblatæ, iter agebat cum Hieronymo de Silva. Is post rectorem aliquantulum hæsit; desertam ædiculam ingressus, dolebat ab eucharistica alimonia, contra suum in eo festo morem, abstinere. Preces concipienti, sacerdotum habitu, adest Suaresius; auratam læva pyxidem, dextra cælestis panis ferebat orbiculum : quo porrecto, pater desiit videri. Tunc quidem divinum munus omnino a fratre dissimulatum; sed brevi patuit, allatis reverso domum rectori literis, ubi divinitus habita tanti beneficii notitia tradebatur. Statim rector, pro potestate, Hieronymum jubet quæ contigissent in medium proferre. Optimus frater, latendi jam impos, rem totam qualem descripsimus enarravit.

Duo in extremis positi convalescunt.

47. Gerundæ, in Aragonia, seminarii magister, in festo S. Andreæ, anno 1658, sacris unctionibus munitus, mortem opperiebatur. Signatam Suaresiana manu schedam homini, magna cum fide, imposuerunt. Nec mora; exclamat protinus : *Revixi; pater Suarez me præsens invisit;* brevique post emersit e stratis, totus in prædicandis sospitatoris sui laudibus. Perpiniani, die 2 Januarii 1672, ad supremum iter confirmandus viatico fuit doctor Joannes Gireau. Ita jacentem adit P. Antonius Deschamps, suadens ut voveat, si venerabilis ope convaluerit, curaturum sese illius imaginem pingi. Promissi reum fecit restituta mox valetudo; atque ipse cunctatus non est acceptam Suaresio vitam referre.

Ulcus sanatum.

48. Victoriam Cornetam Minoressani agri colonam urebat ulcus in crure dextro virulentum. Frustra medentes adhibiti; nec felicius quæsita divorum auxilia. Pendebat e pariete Francisci effigies : ad eam mulier convertitur; opem supplex implorans. Insecuto die, vulnus pæne ad sanum coierat; paucos intra dies evanuit. Rei eventus solemni sancitus juramento, estque in acta episcopalis curiæ relatus; quem Romam quoque curavit transmittendum Minoressani collegii rector.

Videndi reddita facultas.

49. Nostrorum in Lusitania quidam jam pridem oculorum usu prorsus caruerat, quum, patre Suarez invocato, videndi facultatem statim recepit : idque ipsemet ad generalem Societatis præpositum scripsisse fertur, anno 1617. Factum memorat P. Petrus d'Oultreman, in opere *Tableaux des personnages signalés de la Compagnie de Jésus;* cujus libri liminarem epistolam exaravit Duaci, die 1 Octobris 1622. Fides sit penes ipsum; quandoquidem certi nihil testimonii, Romano in tabulario, ea de re invenit Josephus Masseius, quem in plerisque præeuntem sum secutus.

OMNIUM OPERUM

V. P. FRANCISCI SUAREZ S. J. INDEX A P. G. D. R. CONSCRIPTUS ANNO 1838.

I. OPERA EDITA.

ORDO TOMORUM IN EDITIONE INTER COMPLETAS ULTIMA, VENETIIS, APUD COLETI, IN-FOL. RESPONDENS PARTIBUS SUMMÆ SANCTI THOMÆ. — UNIUSCUJUSQUE TOMI ARGUMENTUM. — VARIÆ EDITIONES QUARUM FORMA IN-FOL., NISI ALIUD INDICETUR. — TOMIS POSTHUMIS PRÆFIXA EST LITTERA P.

I. 1740. Tomus 1 in primam partem Summæ S. Thomæ. De Deo uno et trino.

1607, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon — 1620 (1), Moguntiæ, sumpt. Hermanni Mylii Birckmanni, typis Lippii. — (A) 1607, Moguntiæ, typis Birckmannicis Lippii. — 1617, Lugduni, sumptibus Horatii Cardon.

II. 1740. P. Tomus 2 in primam. De Angelis.

1621, Moguntiæ, sumpt. Hermanni Myl. Birckmanni, typis Lippii — 1630, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — 1620 (2), Lugduni, sumpt. Jac. Cardon et Petr. Cavellat. *Editio prima.* — (L) 1732, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

III. 1740. P. Tomus 3 in primam. De Opere sex dierum. — De Anima humana.

1622, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Lippii. — 1635 (3), Lugduni, sumpt. Gabrielis Boissat et sociorum. 1621 (4), Lugduni, sumpt. Jac. Cardon et Petr. Cavellat. *Editio prima.* — (L) 1732, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

IV. 1740. Tomus 1 in primam secundæ. De Ultimo fine. — Voluntario. — Actibus humanis. — Passionibus. — Peccatis.

1627, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — 1629, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Meresii. — (F) 1628, Moguntiæ, per Hermannum Meresium. — 1628, Lugduni, sumpt. Jac. Cardon.

V. 1740. Tomus 2 in primam secundæ. De legibus.

1619, (5) Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Lippii. — 1619, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1679 (6), Londini, sumpt. J. Dunmore, T. Dring, B. Tooke et T. Sawbridge. — (A) 1615, Antverpiæ, apud Joan. Keerbergium. — 1613, Lugduni, sumpt. Hor. Cardon. — 1613, Antverpiæ, apud Joan. Keerbergium. — (K) 1613, Conimbricæ.

VI. 1740. P. Tomus 3 in primam secundæ. De Gratia tomus primus, ubi prolegomena sex. — Liber 1 et 2.

1620, (7) Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Lippii. — 1628, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — (A) 1620, Lugduni, apud Cardon et Cavellat. — 1732, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne (L).

(1) Ibi ante frontispicium cernitur P. Suaresii imago; cui libenter fiderem, nisi longe adhuc exploratior mihi esset veritas iconis præfixæ tomo *de Fide,* anno 1621, Lugdini apud Jac. Cardon.

(2) Ibi est imago Suaresii quam puto primum ære incisam ex icone expressa dum P. Suarez pranderet apud Horatium Cardon, Lugduni, exeunte anno 1604.

(3) Ibi in frontispicio post nomen et titulos auctoris legitur *partis secundæ summæ theologiæ tomus alter*: pingue mendum, sive error quo non laborat editio Moguntina, 1622, ubi sic : « Commentariorum » ac disputationum in primam tractatus partem Divi Thomæ, partis secundæ de Deo effectore creaturarum » omnium secundus de opere sex dierum, etc. »

(4) Ibi est imago non similis sed eadem de qua sub not. 2 : hanc variis frontispiciis aptarunt incisam in lamella disjuncta.

(5) Ibi sunt facultas provincialis et approbatio doctorum : facultate superiorum S. J. caret edit. Lugdun. 1619.

(6) Editio nitidior omnibus quas viderim Suaresii editionibus. Ibi inter auctoris titulos omittitur in frontispicio *e Societate Jesu.*

(7) In opere per litteram K significato male citatur editio anni 1609 quum tomus sit posthumus, et obierit P. Suarez anno 1617.

VII. 1741. P. Tomus 4 in primam secundæ. De Gratia tomus secundus, ubi liber 3, 4, 5.

1651, Lugduni, sumpt. Philippi Borde, Laurentii Arnaud, Claudii Rigaud. *Editio prima.*— 1652, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Brickmanni, typis Heyll; *juxt. exempl. Lugduni edit. et app.* —(L) 1732, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

VIII. 1741. P. Tomus 5 in primam secundæ. De Gratia tomus tertius, ubi liber 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

1621, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni typis Lippii. — 1628, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. —(A) 1620 (1), Lugduni. —(L) 1732, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

IX. 1741. P. Tomus 6 in primam secundæ. De Vera intelligentia auxilii efficacis. (Eidem tomo applicari solet Dissertatio Solerii *de Absolutione.*)

1655 (2), Lugduni, sumpt. Philippi Borde, Laurentii Arnaud et Claudii Rigaud. *Editio prima,* ex sincero Suaresii ms., ut probat Grabriel de Henao S. J. in *scientia media historice propugnata* in eventilatione 14, num. 391, edit. Salmant. 1665.

X. 1741. Tomus 7 in primam secundæ. Opuscula.

1618, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Meresii — 1620, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon et Petri Cavellat. — 1600 (3), Lugduni, apud Horatium Cardon, typis Jullieron, in-4°. — 1600, Moguntiæ, apud Balthasarum Lippium, sumpt. Arnoldi Mylii, in 4°. —(A) 1612, Moguntiæ, apud Lippium. —(B) 1611, Lugduni, Cardon, in-4°. —(I) 1599, Matriti, typis regiis. *Editio prima.*

XI. 1742. P. Tomus 1 in secundam secundæ. De Fide, Spe et Caritate.

1621 (4), Parisiis, typis Edmundi Martini — 1621 (5), Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon et Petri Cavellat. — 1622 (6), Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Lippii. — (L) 1732, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

XII. 1742. Tomus 2 in secundam secundæ. De Religione tomus primus, ubi tractatus 1, 2, 3.

1609, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. *Editio prima.* — 1624, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckman. Typis Meresii. — 1630, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — (A) 1609, Moguntiæ, apud Lippium. — 1613, Lugduni, sumpt. Hor. Cardon.

XIII. 1743. Tomus 3 in secundam secundæ. De Religione tomus secundus, ubi tractatus 4, 5, 6.

1610, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1623, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckman. Typis Meresii — 1630, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — (A) 1610, Moguntiæ. — 1609, Moguntiæ. — 1614, Lugduni, sumpt. Hor. Cardon.

XIV. 1743. P. Tomus 4 in secundam secundæ. De Religione tomus tertius, ubi tractatus 7.

1624 (7), Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon et Petri Cavellat. *Editio prima.* — 1625, Moguntiæ, sumpt. Herm. Mylii Birckman. Typis Meresii — 1632, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — (H) 1630, Lugduni, Jac. Cardon.

(1) Vid. not. 7, fol. XXXVIII.

(2) Ibi post pag. 368 in qua Suaresii tractatus desinit, legitur *A. S. C.* [Athanasii Solerii Comitani] *Dissertatio pro Francisco Suare de gratia ægro opresso collata per absolutionem.*

(3) Hæc editio est paulo nitidior quam Moguntina, 1600; et plus habet *Facultatem supremi senatus Lusitaniæ*, atque de ea Facultate *Admonitionem.* Opus non videtur ullibi prodire potuisse ante annum 1600.

(4) Ibi in frontispicio legitur *Superiorum permissu*, nihil tamen postea recitatur. At editio Lugdun. 1621, novem integras refert facultates imprimendi; est etiam nitidior.

(5) Vid. not. 2, fol. XXXVIII.

(6) Hanc non puto ab ea diversam quæ in Bibliotheca S. J. edit. Rom. 1676 legitur fuisse *Aschaffenburgi, apud Lippium,* 1622.

(7) In opere per litteram H indicato, legitur pag. 62, num. 1165 : « Suarez (Fr.) opus de virtute et statu » religionis. Lugduni, Hor. Cardon, 1609; 4 vol. in-fol.» At certo certius est operis Suaresiani *de Religione* tomum tertium anno 1624, quartum anno 1625 lucem quam non antea viderant aspexisse. Igitur in citato catalogo primi tantum tomi annus refertur, sane brevitatis causa, et quia *primum in unoquoque genere est mensura cæterorum.*

XV. 1744. P. Tomus 5 in secundam secundæ. De Religione tomus quartus, ubi tractatus 8, 9, 10.

1625 (1), Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon et Petri Cavellat. *Editio prima.* — 1626, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Meresii. — 1634, Lugduni, sumpt. Jacobi Cardon. — (L) 1752, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

XVI. 1745. Tomus 1 in tertiam. De Incarnatione tomus primus, ubi pars 1.

1614, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1617, Moguntiæ, sumpt. Hermanni Mylii, typis Balthasari Lippii. — (A) 1604, Moguntiæ, Balth. Lippius. — (F) 1592, Lugduni, per Joan. Buysson. *Editio secunda.* — (I) 1589, Salmanticæ. *Editio prima* [ab ea multum discrepans quæ *secunda* prodiit et reliquis normam dedit.] — (K) 1604, Lugduni. — (K) 1609, Moguntiæ. — 1608, Lugduni, sumpt. Joan. Pillehotte. — (M) 1608, Lugduni, Hor. Cardon.

XVII. 1746. Tomus 2 in tertiam. De Incarnatione tomus secundus, ubi pars 2.

1614, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1616, Moguntiæ, sumpt. Hermanni Mylii, typis Balthasari Lippii. — (F) 1604, Moguntiæ, per Balth. Lippium. — 1608, Lugduni, sumpt. Joan. Pillehotte. — (L) 1594, Lugduni, ex officina Juntarum.

XVIII. 1747. Tomus 3 in tertiam. De Sacramentis tomus primus, ubi pars 1, quæ est de Baptismo, Confirmatione et Eucharistia.

1599, Moguntiæ, sumpt. Arnoldi Mylii, typis Balthasari Lippii. — 1614, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1619, Moguntiæ, sumpt. Hermanni Mylii, typis Balth. Lippii. — (E) 1604, Moguntiæ. — (F) 1609, Moguntiæ, per Lippium. — (K) 1604, Lugduni. — (K) 1610, Moguntiæ. — 1608, sumpt. Joan. Pillehotte. — 1608, Lugduni, Hor. Cardon (M).

XIX. 1748. Tomus 4 in tertiam. De Sacramentis tomus secundus, ubi pars 2, quæ est de Pœnitentia, Extrema unctione, Purgatorio, Suffragiis, Indulgentiis.

1615, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1642, Moguntiæ, sumpt. Hermanni Mylii, typis Nicolai Heyll. — (F) 1604, Moguntiæ per Lippium. — H. Cardon 1603, Lugduni (L). — (K) 1604, Lugduni, in-fol. — 1608, Lugduni, sumpt. Joan. Pillehotte.

XX. 1749. Tomus 5 in tertiam. De Censuris et Irregularitate.

1615, Lugduni, sumpt. Horatii Cardon. — 1618, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Meresii. — (A) 1606, Moguntiæ. — 1604, Lugduni, sumpt. Hor. Cardon — (G) 1604, Moguntiæ. — 1606 (2), Venetiis, apud Jo. Anton. et Jacobum de Franciscis, vel Jo. Baptistam Ciottum. — 1608, Lugduni, sumpt. Hor. Cardon. — 1603, Lugduni, Hor. Cardon (M).

XXI. 1750. Defensio fidei catholicæ adversus sectam anglicanam.

1614 (3), Coloniæ, ex officina Birckmannica. — (D) 1613, Conimbricæ. *Editio prima.* — (M) 1619, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Typ. B. Lippii. — (F) 1633, Moguntiæ, per Nicol. Heyll. — (L) 1752, Coloniæ, sumpt. ff. de Tourne.

XXII. 1751. De Metaphysica tomus primus, ubi pars 1.

1608 (4), Coloniæ, typis Francisci Helvidii. — 1619, Parisiis, apud Chappelet. — 1630, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Meresii. — 1614, Coloniæ Allobrogum, sumpt. Samuelis Cribini. — (M) 1610, Venetiis, apud hered. Melchioris Sessæ. — (F) 1620, Coloniæ, per Bernardum Gualtherum. — (G) 1605, Moguntiæ. —

(1) Vid. not. 7, fol. XXXIX.

(2) Ex Decreto S. Cong. Indicis dat. die 7 Septembris 1609, hæc editio *non permittitur, nisi subrogatis foliis et locis quæ ademerunt.*

(3) Cremata ipso anno Parisiis jussu curiæ regiæ maximæ.

(4) Neutrum Metaphysicæ tomum auctore Francisco Suaresio Granatensi e S. J. eumdem putet lector cum voluminibus sæpe duobus ubi sunt quatuor tomi sic inscripti : P. M. Francisci Soares Lusitani, Ulyssiponensis, e S. J., cursus philosophicus; Conimbricæ, typis Pauli Craesbeeck, 1651.

(K) 1608, Genuæ. — 1619, Parisiis, apud Mich. Sonnium sub scuto Basiliensi. — 1614, Genevæ, apud Philippum Albertum. — (L) 1614, Moguntiæ, sumpt. Herm. Mylii, typis Balth. Lippii. — 1600, Moguntiæ, sumpt. Arnold. Mylii, typ. Balth. Lippii. — (L) 1605, Parisiis, Michael Sonnius.

XXIII. 1751. De Metaphysica tomus secundus, ubi pars 2.

1608, Coloniæ, typis Francisci Helvidii. — 1619, Parisiis, apud Chappelet. — 1630, Moguntiæ, sumpt. Herm. Myl. Birckmanni, typis Meresii. — 1614, Coloniæ Allobrogum, sumpt. Samuelis Cribini. — (M) 1610, Venetiis, apud heredes Melchioris Sessæ. — (F) 1620, Coloniæ, per Bernardum Gualtherum. — (G) 1605, Moguntiæ. — (K) 1608, Genuæ. — 1619, Parisiis, apud Mich. Sonnium sub scuto Basiliensi. — 1614, Genevæ, apud Philippum Albertum — (L) 1614, Moguntiæ, sumpt. Herm. Mylii, typis Balth. Lippii. — 1600, Moguntiæ, sumpt. Arnold. Mylii, typ. Balth. Lippii. — (L) 1605, Parisiis, apud Michaelem Sonnium.

II. OPERA NONDUM EDITA.

ORDO MSS. — TITULUS.

1. Consilia et variæ quæstiones, libris duobus.
2. Commentaria in logicam aliosque Aristotelis libros.
3. De Immunitate ecclesiastica.
4. Patris Francisci Suarez gravis epistola ad Clementem VIII pontificem maximum, et epistolæ subjuncta ejusdem apologia, seu responsiones ad propositiones de auxiliis gratiæ notatas a M. Dominico Bañez (1).

Hoc anno 1857, hujus exemplum habet bibliotheca publica civitatis Lugdunensis, in-4°, paginarum 76; estque inter mss. sub num 599, alias 1114 (2).

A, B, C, etc. EXPLICANTUR HOC MODO. A. Bibliotheca scriptorum S. J. a Ribadeneira, Alegambe, Sotuello, Romæ, 1676. — B. Catalogue Delan; Paris, 1755. — D. Analecta literaria, auctore Frider. Gottilf. Freytag, edit. Lipsiæ, 1750. — E. Index bibliothecæ cardinalis Francisci Barberini; Romæ, 1681. — F. Catalogus bibliothecæ cardinalis Josephi Renati Imperialis; Romæ, 1711. — G. Catalogus librorum bibliothecæ publicæ universitatis Lugduno-Batavæ; Lugduni apud Batavos, 1716. — H. Catalogue des livres doubles de la bibliothèque de la ville de Lyon; Lyon, Avril, 1851. Liber infiniti laboris, eruditaque industria excellens, qualem proficisci decuit a peritissimo bibliothecæ publicæ civitatis Lugdunensis præfecto. Reliquas D. Antonii Péricaud scriptiones bene multas, nec vulgaris notæ, recensuit *la France littéraire, par J.-M. Quérard*, Paris, 1827 et suiv., *tom. VII*. Optimi viri laudes invitus missas facio, ne propter eximia ejus in me merita datum amicitiæ videretur si quid veritati negatum nollem : præterquam quod privato non eget præconio scriptor apostolicis a Leone PP. XII literis ornatus. — I. Vita Venerabilis Francisci Suarii latine reddita a Benedicto Rogaccio ex Italico opere Josephi Masseii, Tyrnaviæ, 1694. — J. Index librorum prohibitorum; Romæ, 1835. — K. Bi-

(1) Epistola hæc cum Apologia seu responsionibus fuit a Suaresio conscripta anno 1600, Romamque missa sub finem ejusdem anni, vel anno 1601 ineunte.

(2) Ad hujus ms. calcem sic legitur : « Declaratio secretarii Societatis Jesu. Epistolam P. Francisci » Suarez ad Clementem VIII Pontificem maximum, et epistolæ subjunctas ejusdem responsiones ad propo- » sitiones notatas a M. Dominico Bañez, curavit R^dus admodum Pater Noster Generalis Thyrsus-Gonzalez » fideliter referendas in huncce codicem ex monumento M. S. quod servatur in iarchvo Romano Socie- » tatis.... Quod hisce declaro. Romæ, 7 Septemb. 1690. » Subscriptio : *Ægidius Estrix Secretar. Soc.* In eam ms. paginam si oculos paulo diligentius intendisset D. Ant.-Fr. Delandine minime testaretur manuscriptum integrum manu propria Thyrsi Gonzalez exaratum. Potuit quoque manuscripti titulus a D. Delandine qualis est repræsentari, aut certe tituli sensus : enimvero non idem sonat *epistola subjuncta* atque *epistolæ subjuncta apologia*. Sed urgere nolim hominem de Suaresio, tali ac tanto viro, quasi ad seculuræ ætatis memoriam professum his verbis : « Il eut le courage de composer 23 volumes » *in-fol.* sur la théologie. » (*Manuscrits de la bibliothèque de Lyon*, Paris, 1812; *tom. I, pag.* 381.)

bliotheca maxima pontificia *dicta* de Rocaberti, in tomo XII, a pag. 362; edit. Rom. 1698-99.—L. Catalogus ms. biblioth. colleg. S. J. Friburg. Helvet. an. 1838.—M. Catalogus ms. biblioth. colleg. S. J. Brugelettensis in Belgio, an 1837.

NOTANDUM I. DE NUMERO TOMORUM QUIBUS SUARESII OPERA OMNIA IMPRESSA COMPREHENDUNTUR. Hic numerus ab anno 1635 est tomorum trium supra vicenos in-folio. Itaque : 1° Errat P. Arsdekin S. J. in sua *Theologica tripartita*, ubi tomo II, pag. 289, editionis Coloniensis 1744, sic habet : « Theologiam universam ex Societate [Jesu] in lucem dederunt se- » quentes : *Franciscus Suarez* Hispanus Granatensis, tomis duodecim; non magis ample » quam solide. » Fateor a me citari editionem auctore mortuo expurgatam jussu sacræ congregationis indicis : at vero manus aliena, dum quod oportuit emendaret, minime eum quem reprehendo invexit errorem; nihil enim hoc loco differt v. g. editio octava non expurgata, cui Antverpiensibus typis prodeunti ipse P. Arsdekin subscripsit anno 1686. 2° Errat anonymus scriptor operis *Supplément au grand dictionnaire historique de Moréri, pour servir à l'édition de* 1732, ubi *tomo II*, pag. 326, edit. Paris 1735, sub tit. *Soares ou Suares,* sic : « Tous ses ouvaggs roulent sur la théologie dogmatique » et la théologie morale. Ils sont en 18 volumes *in-folio.* » 3° Errat Pontas in opere *Dictionnaire des cas de conscience*, ubi *tomo I*, edit. Paris. 1736, sub tit. *Table des auteurs, Suarez ou Soarez,* sic : « On a imprimé ses œuvres en 24 volumes. »

NOTANDUM II. DE MODO CITANDI TOMOS IMPRESSOS SUARESII. 1° Suarez *de Deo,* vel Suarez in *tomo quarto de Religione :* hic modus est usitatissimus, et respondet posterioribus titulis catalogi supra positi. 2° Suarez, in *tomo tertio in primam secundæ :* hic modus ambages afferre poterit lectoribus non tanta memoria præditis qui statim recordentur partitiones omnes tum summæ Thomisticæ tum commentationum Suaresii. 3° Suarez in tomo XV, editionis v. g. Venetæ, 1740-51 : hic modus, difficultatis nihil, commodi plurimum exhibet; quem ideo in capite singulorum tomorum supra ob oculos habes.

NOTANDUM III. DE COMPENDIIS TOMORUM IMPRESSORUM SUARESII. 1° P. Franciscus Noël S. J. contraxit tomos Suaresii impressos omnes, exceptis nono, decimo, vigesimo primo, vigesimo secundo et vigesimo tertio : quod latuit Dominum Abel-Rémusat asserentem in Noelis *Theologiæ summa,* edita Coloniæ [Allobrogum], 1732, tomis duobus in-fol. nullum patris Suarez volumen desiderari. (Vide *Biogr. univ.*, tom. XXXI, pag. 338) 2° P. Conradus Vogler S. J. (natus Blombergæ in Suevia, anno 1665, mortuus Monachii, anno 1742) vulgavit Ingolstadii, in forma in-4°, Summam tomorum Suaresii *de Religione,* an. 1735; *de Legibus,* an. 1738; *de Defensione fidei,* an. 1739; *de Actibus humanis,* an. 1740; *de Virtutibus theologicis,* an 1740. 3° Emmanuel Laurentius Suarez sacerdos sæcularis typis dedit Summam commentariorum ac disputationum patris Francisci Suarez S. J. de Sacramentis sex prioribus, de Indulgentiis, de Suffragiis, de Purgatorio, de Clavibus ecclesiæ, de Sacrificio missæ, de Censuris ac Irregularitate. Hoc opus multis additis, quibusdam detractis, valde perfecisse videtur doctor Josephus Rocafull sedis et academiæ Valentinæ præpositus. Editionem Josephi Rocafull repræsentarunt suis sumpt. Jacobus Cardon et Petrus Cavellat, Lugduni, 1627, in 8°. — Compendium istud omnia exhibet secundum alphabeti literas. Tractat de sacramento ordinis; non quod Franciscus Suarez hoc argumentum ex professo prosecutus sit, sed quod nonnulla e variis Suaresii locis sub eo titulo proponantur. 4° Jacobus Revius heterodoxus, Lugduni Batavorum anno 1644, publici juris fecit summam metaphysicæ Suaresianæ hoc titulo : Suarez repurgatus, sive syllabus disputationum metaphysicarum Francisci Suarez Societatis Jesu theologi, cum notis Jacobi Revii, SS. Theol. D.; quibus quæ ab auctore illo recte tradita sunt, ubi opus est, laudantur aut defenduntur; quæ vero in philosophiam ac præcipue theologiam peccavit indicantur ac refelluntur. Liber in hæresi natus est totus, eaque plenus est plus quam dici possit; at methodo insignem reperi.

INDEX QUÆSTIONUM

EX QUIBUS CONSTAT INTRODUCTIO AD TRACTATUM DE RELIGIONE S. J.

INTRODUCTIO

AD SUARESIANUM TRACTATUM DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU SEU ANALYSIS DOCTRINÆ COGNITU NECESSARIÆ IN TRACTATIBUS PATRIS SUAREZ VII, VIII, IX. DE VIRTUTE ET STATU RELIGIONIS.

QUÆSTIO 1ª. *An et quomodo status vitæ christianæ dividatur in statum vitæ communis, et in statum perfectionis* (tract. 7, lib. I, proœmium et cap. 1, 2).

RESPONDEO I. Status vitæ christianæ, ita dictus quia in sola ecclesia Christi reperitur, et in fide Christi fundatur, est quidam modus religionis per consentanea media ordinatus ad gratiam in tempore et gloriam in cælo consequendam. Habet autem hæc vivendi ratio quidquid statum propriissime, perfecteque constituit. In primis *stabilitatem*, tum respectu totius ecclesiæ nitentis in Christo, qui sua potentia et promissione eam contra portas inferi confirmat; tum respectu singulorum fidelium quos ut in ecclesia perseverent obligat professio fidei facta in baptismo, nec obligat tantum, sed titulus est cur auxilia perseverandi eisdem conferantur. Deinde *rectitudinem* et *perfectionem* habet hic status, ut constat ex ejus principio, mediis et fine.

RESPONDEO II. Status vitæ christianæ dividi posset : 1° In statum clericorum et laicorum; sed partitionem hujusmodi volentes præterimus, quum respiciat tantum regimen spiritale ecclesiæ, id est officia et ministeria quorum actus ad alienam perfectionem præcipue ordinantur; 2° cum Augustino de Ancona [quem *sanctum Augustinum* falso putavit P. Franciscus Noël, in Summæ suæ Suaresianæ *part.* II, *pag.* 159], in statum conjugatorum, clericorum, religiosorum et episcoporum; sed divisio insufficiens est in qua omittuntur fideles non conjugati : imo etiam si hoc quintum membrum addiderimus, adhuc peccabit divisis; nam v. g. status conjugatorum, omnibus pensatis, non excedit in ordine spiritali statum generalem vitæ christianæ; 3° cum sancto Thoma, in statum incipientium, proficientium et perfectorum; sed eo modo distinguuntur in vita christiana non tam status quam gradus in eodem statu diversi.

RESPONDEO III. Status vitæ christianæ in ordine ad actus qui conveniunt homini secundum se ipsum et suam propriam utilitatem spiritalem, optime dividitur in statum vitæ communis et in statum perfectionis. Ratio est quia status vitæ christianæ aliquid habet ad salutem necessarium, ideoque omnibus fidelibus commune; et aliquid habet securius atque perfectius ad salutem, constituens statum perfectionis velut per additionem priori statui, id est vitæ christianæ communi : unde nullus esse potest status hominis fidelis quin sub altero illorum membrorum contineatur. Ceterum status vitæ communis non impedit quantamcumque spiritalem perfectionem; sed ejus exercendæ nec officium affert, nec specialiter media, nec stabilitatem : quæ omnia cum statu perfectionis amplecti necesse est. Quocirca hunc ultimum statum præ primo commendant major utilitas et securitas : nec propter majores obligationes difficilior evadit, quia illud ipsum quod additur vires auget toti oneri levius sustinendo. Oportebit insuper meminisse statum perfectionis de quo loquimur genus esse ad quod status religiosus, tamquam species, pertinet.

QUÆSTIO 2ª. *In quo consistat vitæ christianæ perfectio ad quam tendit status perfectionis* (tract. 7, lib. I, cap. 3).

RESPONDEO I. Uniuscujusque rei perfectio est unio ejus ad suum ultimum finem : vitæ autem christianæ finis ultimus est Deus qui nobis per fidem manifestatur; ergo perfectio vitæ christianæ in unione ad Deum consistit. Porro caritas est quæ nos unit Deo; quum per illam maxime adhæreamus ipsi, et unus cum ipso spiritus efficiamur; ergo in caritate consistit vitæ christianæ perfectio.

RESPONDEO II. Vitæ christianæ perfectio ad quam tendit status perfectionis, in sola caritate consistit essentialiter seu substantialiter. Dicitur : 1° *perfectio ad quam tendit status perfectionis :* licet enim essentialis perfectio caritatis sit communis omnibus statibus vitæ christianæ, tamen accidentalis et cumulatior perfectio caritatis, seu caritas perfecta secundum quamdam majorem perfectionem suam intrinsecam, et modum aliquem specialem, est finis status perfectionis. Hujus rei exemplum præbet beatitudo *patriæ;* quæ generaliter sumpta eadem est essentialiter in omnibus beatis, et nihilo

minus in ipsa beatitudine essentiali unus beatus perfectior est alio; quia quidquid non pertinet accidentaliter ad talis beati beatitudinem habetur tamquam pars ejus beatitudinis essentialis. Dicitur 2° *in sola caritate :* vel non excludendo gratiam sanctificantem, quæ vinculum amicitiæ cum Deo complet; vel, si excludas gratiam sanctificantem, loquendo de perfectione quatenus consistit in operatione aut proxima habitudine ad illam, quibus proprietatibus caret gratia sanctificans. Dicitur 3° *consistit essentialiter seu substantialiter :* nam quemadmodum in beatitudine *patriæ*, operatio immediate uniens beatum cum Deo essentialis censetur, ita in statu viæ, perfectio essentialis in eo reponenda est quod maxime unit et assimilat animam Deo.

Respondeo III. Vitæ christianæ perfectio ad quam tendit status perfectionis in caritate consistit principaliter. Probatur : 1° *Super omnia autem hæc caritatem habete quod est vinculum perfectionis* (coloss. 1, v. 14); 2° S. Augustinus : *Quale bonum est caritas ista?... Quid pretiosius? quid luminosius? quid firmius? quid utilius? quid securius* (serm. 138, cap. 3, tom. V, col. 672)? 3° In unaquaque re id est principalius quod ad ejus essentiam spectat; atqui, ex dictis hic sub *resp.* II, vitæ christianæ perfectio ad quam tendit status perfectionis, in caritate consistit essentialiter. 4° *Propter quod unumquodque tale, et illud magis;* sed quæcumque sunt in statu perfectionis, ut talis, ad perfectionem caritatis ordinantur.

Respondeo IV. Vitæ christianæ perfectio ad quam tendit status perfectionis, in caritate consistit totaliter sub ratione causæ finalis et primario moventis (1ª pars); sed non totaliter sub ratione causæ formalis et proxime elicientis (2ª pars). Probatur 1ª pars : 1° *Finis autem præcepti est caritas* (1, Tim. 1, v. 5); quæ verba intelligenda sunt de fine proprio propter quem cetera fiunt : nam omnium præceptorum finis est ut Deus diligatur; porro status perfectionis omnia dirigit ad hunc finem perfecte Deum diligendi; 2° caritas respicit immediate Deum, in quem tendit tamquam in finem ultimum; ergo caritas omnes actus aliarum virtutum in hunc finem refert, ne careant debito fine ultimo; quam ob rem non aliter atque Deus est finis caritatis, sic ceterarum virtutum finis utilissimus esse potest ipsa caritas; ita ut propter Dei amorem assequendum, v. g. oremus, mortificemur, venialia vitare studeamus; 3° *caritas patiens est, benigna est... omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet* (1, Cor. 13, v. 4, 7); quia caritas efficaciter imperando propter Deum tam fidem quam omnes alias virtutes, dat earum operibus, et vim merendi, et complementum perfectionis, in ordine ad ultimum finem. Probatur 2ª pars : 1° Nemo est simpliciter perfectus quin reliquas virtutes cum caritate possideat. Quippe *ens* quidem dicitur simpliciter tale ratione sui esse substantialis; sed *bonum* non dicitur simpliciter tale, si careat debitis accidentibus, quia tunc non est perfectum. Hoc posito, in genere entis et in abstracto, caritas est perfectio simpliciter; sed in ordine ad habentem, quatenus ille redditur bonus et perfectus, caritas destituta reliquis virtutibus non affert perfectionem simpliciter : quandoquidem in genere moris ille solus perfectus est simpliciter cui nihil, neque minimum, deest : *Bonum ex integra causa.* Ceterum si contingeret homini habere caritatem sine ulla alia virtute, is foret imperfectus quoad aliquid accidentale, et lato sensu diceretur essentialiter perfectus, id est, justus et sanctus. E contrario mortuis annumerandus esset qui destitutus caritate alias haberet virtutes; quas proinde comparatas caritati merito dixerimus conferre perfectionem accidentalem et secundum quid. Tamen nullus negaverit plus aliquid competere fidei et spei, intimius cum caritate conjunctis. Fides enim tamquam fundamentum, spes vero tamquam fulcimentum caritatis, pollent perfectione velut substantiali et ad essentialem accedente; 2° aliæ virtutes sunt media utilissima, et moraliter necessaria, ad viam parandam perfectioni caritatis. Insuper sunt instrumenta, seu facultates proximæ, quibus caritas perfectos exercet virtutum actus qui ipsam augent, perficiunt, imo interdum conservant; nempe si de necessitate salutis sit opus aliquod per has virtutes eliciendum. Denique harum virtutum opera, licet sint accidentia christianæ perfectionis, habent ex influxu caritatis quod attingant et augeant ipsius caritatis substantiam; atque consequenter, non accidentale præmium merentur, sed essentiale.

Quæstio 3ª. *Præter perfectionem caritatis omnibus christianis communem, quænam*

alia caritatis perfectio sit ad quam tendit status perfectionis (tract. 7, lib. I, cap. 4).

RESPONDEO I. Perfectio caritatis ad quam tendit status perfectionis, consistit in dispositione proxima ad perfecte operandum juxta Christi præcepta et consilia. Hæc dispositio multum differt a sanctitate vitæ. Nam vera vitæ sanctitas apud Deum, et jus ad æternam beatitudinem attenditur secundum gradus caritatis et gratiæ; perfectio autem hujus vitæ attenditur secundum affectum et dispositionem hominis ad operandum cum promptitudine, facilitate ac vitæ puritate. Unde sequitur : 1° Fieri posse ut aliquis decidat a gradu perfectorum, sine peccato mortali, et retinens eamdem quantitatem atque intensionem gratiæ; hæc enim non minuitur per peccata venialia quantumvis multa et voluntaria : sed ad cadendum a statu perfectionis, sufficit si quis multum, et sæpe, et deliberate imperfectionem sequatur; 2° fieri posse ut aliquis imperfectior in hac vita, perfectiorem beatitudinem habeat in altera. Nam gradus beatitudinis æternæ respondet gradui gratiæ sanctificantis in quo quis moritur; porro interdum accidit ut opera bona, multa et diuturna, perfecte exerceantur, et perficiant operantem; nec tamen operans tantum inde gratiæ augmentum percipiat, quantum alter imperfectior acquirit, v. g. ex applicatione meritorum Christi per sacramenta frequenter suscepta.

RESPONDEO II. Perfectio caritatis ad quam tendit status perfectionis, licet non indigeat certa intensione, requirit duplicem extensionem. Prima perfectæ caritatis extensio est ad Dei voluntatem implendam, non solum circa res præceptas (qui amor obedientialis cuilibet christianorum necessarius est), sed circa id omne quod constiterit esse magis placitum Deo. Secunda perfectæ caritatis extensio est ad proximum. Nam licet Deus primario diligatur, quia propter se; et secundario proximus, quia propter Deum; tamen utriusque amor, per se et essentialiter pertinet ad caritatem, quum una et eadem habitudo Deum et proximum respiciat, ac proinde perfectio caritatis quoad utrumque objectum essentialis sit.

RESPONDEO III. Perfectio caritatis ad quam tendit status perfectionis, requirit, si agamus de ultimo perfectorum gradu, consortium aliarum virtutum. Nam cordis puritas, habilitas ad prompte eliciendos aut imperandos actus in tota caritatis materia, voluntas cavendi etiam leves defectus minuentes fervorem caritatis, hæc omnia haberi non possunt sine moderatione passionum, abnegatione temporalium, et similibus.

QUÆSTIO 4ª. *Quid sit status perfectionis, atque an, et quo modo distinguatur a perfectione* (tract. 7, lib. I, cap. 5).

RESPONDEO I. Status perfectionis est modus vivendi externus, stabilis, assumptus cum aliqua solemnitate, institutus ad perfectionem vel acquirendam vel exercendam per actus quorum saltem aliqui sint externi. Dicitur 1° *modus vivendi :* quia ecclesia varios modos comprehendit vivendi christiane; et hæc vox *modus vivendi* aptius cadit in statum perfectionis, quam nomina *ministerii*, *muneris* aut *officii:* quibus nominibus significatur status per se primo institutus in aliorum utilitatem, atque per se primo ad eam curandam obligans : at vero status perfectionis per se primo ordinatur ad spiritale bonum profitentis illum; licet consequenter possit ad proximorum juvamen institui, quatenus juvare alios est perfectionis actus, per quem ipsa perfectio vel acquiritur vel exercetur. Dicitur 2° *externus :* oportet enim ut dictus status non soli Deo placeat qui intuetur cor, sed ecclesiæ prosit et innotescat : porro ecclesiæ visibili, nec pulchritudo, nec profectus communis fidelium accederet ex actionibus mere internis; quandoquidem nec de ipsis fert ecclesia judicium. Quapropter si quis, et coram Deo sit assecutus modum operandi perfectorum, et apud homines careat externa professione perfectionis, hunc numquam censebit ecclesia perfectionis statum habere. Dicitur 3° *stabilis :* nempe ex aliqua obligatione permanendi in eo vitæ genere. Nam ad omnem statum requiritur firmitas; firmitatem vero status perfectionis non habet ex natura rei, quum pendeat a libera voluntate : igitur saltem moralis firmitas in eo requiritur, quam inducunt leges, vel divinæ, vel humanæ, statuentes culpam et pœnam recedentibus a statu suscepto. Itaque si quæ societates communem vivendi normam teneant sine ulla obligatione, in iis non verus est status, sed quædam status imago. Dicitur 4° *assumptus cum aliqua solemnitate :* obligationem enim necessariam diximus; hæc vero nequit inter homines omni solemnitate destitui, quæ reponatur saltem in aliquo actu externo quem cognoscere possit

ecclesia. Dicitur 5° *institutus ad perfectionem vel acquirendam vel exercendam :* nulla re melius declaratur differentia essentialis hujus status. Nam quilibet christiane vivendi modus ad actiones tendit vita æterna dignas. At status perfectionis statui communi addit aliquid ; nimirum perfectiora opera, sub quibus comprehenduntur tum opera positiva ex objectis indifferentia, sed in individuo, propter optimos fines, honestissima; tum privationes voluntariæ rerum, vel actionum perfectionem impedientium. Dicitur 6° *per actus quorum saltem aliqui sint externi :* ob tres rationes. Prima ratio, quia status externus et visibilis ad externam et visibilem perfectionem ordinandus est. Secunda ratio, quia ecclesiasticus vivendi modus specialis non admittitur, quin, sicut de ipso statu, ita et de ejusdem actibus ferri possit ab ecclesia judicium. Tertia ratio, quia sine actibus externis, et ablatione externorum impedimentorum, moraliter impossibile est interiorem comparari perfectionem, quæ essentialiter ex donis et actibus internis constituitur. Diximus *quorum saltem aliqui :* nam satis est ut, per externas actiones et privationes, possit homo disponi ad actus internos; vel ab actuum internorum impedimentis abstrahi. Hoc ergo modo status perfectionis ad actus internos dilectionis et contemplationis (quos per se et principaliter respicit) potest ordinari, non modo tamquam ad finem proximum, sed tamquam ad medium acquirendi alia bona ejusdem status. Et licet nulla mentalis actio per se et in se, vi jurisdictionis ecclesiasticæ, possit præcipi, satis est ut quædam externæ circumstantiæ, ad actus internos moraliter necessariæ, sub notitiam et præceptum cadant : præter quam quod actiones internæ possunt esse materia voti, et ideo per obedientiam præcipi; ordinarie vero non ita præcipitur, sive ad vitandum peccati periculum; sive quia, ut status perfectionis recte ad hos actus instituatur, sufficit posse actus internos præscribi per modum regulæ aut consilii.

Respondeo II. Status perfectionis distinguitur a perfectione. Probatur. 1° A priori, per definitionem status perfectionis datam hic sub *resp.* I, et definitionem perfectionis datam in *quæst.* 2, sub *resp.* I, II; 2° a posteriori : ea distincta sunt in re, quæ de facto separantur; quia idem a seipso separari non potest : sed de facto separantur status perfectionis et perfectio Nam certum est, et experientia notum, omnes religiosos esse in statu perfectionis, quin omnes sint perfecti; neque paucos cernimus sæculares perfectionem adeptos extra statum perfectionis. Ratio est, quia etiam supposito statu, perfectio, non e solis gratiæ auxiliis, externisque adjumentis, sed ex humana pendet libertate : neque status perfectionis est medium necessarium ad perfectionem, sed tantummodo utilissimum. Quare vere et in rigore perfectus evadere potest qui, sine statu perfectionis, consilia evangelica exsequitur : quanto magis quum non omnium consiliorum integra observatio requiratur ad perfectionem, ita ut etiam hæc haberi queat v. g. cum continentia conjugali.

Quæstio 5ª. *Utrum in evangelica lege consilia a præceptis distinguantur* (tract. 7, lib. I, cap. 6, 7, 9).

Respondeo I. Distinctio consiliorum a præceptis tam certa fide nititur, tam expresse habetur in scriptura, et traditur ab universa catholica ecclesia, ut sine hæresi negari non possit. Probatur. 1° *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata... Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes... et veni, sequère me* (Matth. 19, ℣. 17, 21). Ubi textus pars prima necessitatem innuit; pars altera, rem liberam; 2° *de virginibus autem præceptum Domini non habeo; consilium autem do... Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium : puto autem quod et ego spiritum Dei habeam* (1, Cor. 7, ℣. 25, 40); 2° S. Augustinus : [*Præceptum est..., cui non obedire peccatum est; non consilium, quo si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis.* De sancta virginitate, cap. 15, tom. VI, col. 547]; 3° opus consilii stricte loquendo est opus bonum, non præceptum, et melius opposito. Jam autem talia dantur opera : nam neque quodlibet opus bonum est præceptum, ut patet ex ratione naturali, atque ex cognitione juris positivi divini et humani ; neque desunt opera bona operibus contrariis ex genere suo meliora, v. g. virginitas, matrimonio; abdicatio bonorum, retentione eorumdem; 4° loca scripturæ et patrum de perfectione patris cælestis æmulanda, de Deo ex totis viribus diligendo, etc., tantum involvunt peculiare præceptum eliciendi aliquoties actus amoris Dei appretiatione summa, et generale præceptum servandi cetera mandata suo tempore : *Qui habet mandata mea et servat ea.*

ille est qui diligit me (Joan. 14, ℣. 21); *hæc est enim caritas Dei, ut mandata ejus custodiamus* (1, Joan. 5, ℣. 3); 3° fides docet non juberi a Deo impossibilia; porro impossibilis est (nisi per gratiam extraordinariam) dilectio Dei continua et summe intensa; ergo de tali dilectione non exstat præceptum; proindeque actum amoris major frequentia et numerus erit consilii, non præcepti; ergo consilia a præceptis distinguntur.

Respondeo II. Consilium purum, et qua tale, in hoc maxime distinguitur a præceptis quod ejus omissio nec venialem culpam inducat. Probatur. 1° *Si nupserit virgo, non peccavit... Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit* (1, Cor. 7, ℣. 28, 38); tamen agunt contra consilium, et de eo v. g. qui mentitur nunquam diceret apostolus *non peccavit, bene facit;* 2° in præceptis, Deus indicat voluntatem efficacem de obligatione imponenda. In consiliis, duo reperias : primum est dictamen divini intellectus judicantis id esse perfectius quod consulit; secundum est simplex affectus et complacentia Dei in illo perfectiore bono. Porro qui propter aliquos fines honestos vult non servare consilium, nec contradicit dictamini divino circa majorem honestatem consilii, nec negat obedientiam Deo, quia quoties Deus aliquid proponit per modum simplicis affectus hac ipsa re significat carere se efficaci voluntate obligandi quæ sola voluntas obligationem inducit. Hoc confirmant citata S. Pauli verba; nam si nubere non est peccatum, neque peccabit qui, ex bono fine, v. g. propter filiorum procreationem, non vult virginitatem servare. Itaque consilia evangelica ad legem Christi pertinent, non quasi sub præceptis contenta, sed ut illis adjuncta propter plenam legislatoris providentiam a quo approbata sunt et promulgata.

Quæstio 6ª. *Quænam sit consiliorum materia et varietas* (tract. 7, lib. i, cap. 8).

Respondeo I. Consiliorum materia duplex est : prima, virtutes tres quatenus nullo præcepto imperatæ, videlicet, paupertas, castitas et obedientia, quibuscum votum efficitur quasi quid unum; secunda, omne opus bonum, vel non præceptum, vel præceptum quoad solam substantiam, aut aliquas circumstantias.

Respondeo II. Consilia versantia circa materiam primi generis vocantur : 1° *Evangelica* per antonomasiam, quia primum fuerunt a Christo tradita; 2° *substantialia status religionis,* quia sunt inter constitutiva essentialia status religiosi, a quo simpliciter auferunt perfectionis impedimenta, hominemque Dei obsequio plane dedicant; 3° *generalia, quoad effectus,* quia plurimum juvant ad omnes virtutes, præsertim ad perfectionem caritatis obtinendam atque ad liberandum animum a sollicitudinibus quæ pericula peccandi afferunt et Deo vacare impediunt; 4° *particularia, quoad personas,* quia solos religiosos videntur respicere; 5° *consilia,* simpliciter et per antonomasiam, ratione singularis excellentiæ et utilitatis.

Respondeo III. Consilia versantia circa materiam secundi generis vocantur 1° : *Quasi accidentalia status religionis,* comparate cum prioribus, et quamvis multa eorum sint ad plenitudinem perfectionis necessaria; 2° *generalia, quoad personas, et particularia quoad effectus;* ratio patet; 3° *consilia non simpliciter nec absolute, sed secundum quid et respective :* omnis enim actus bonus ideo cadere potest sub consilium, quia comparatur cum pura ejusdem omissione, et supponitur non impedire alium actum, vel meliorem, vel æqualem.

Respondeo IV. Consilia versantia circa utramque materiam sunt alia affirmativa, alia negativa. Consilium *affirmativum,* v. g. obedientiæ, per se consulit actum, eumque semper bonum et sub ratione boni saltem respective melioris. Consilium *negativum,* v. g. paupertatis aut castitatis, per se consulit abstinere ab actu non malo quidem, sed minus bono, habenteve periculum mali.

Quæstio 7ª. *Utrum, in statu perfectionis, præter præcepta, necesse sit consilia observare* (tract. 7, lib. i, cap. 10).

Respondeo I. In statu perfectionis, præter præcepta, necesse est consilia observare. Probatur. 1° *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata... Si vis perfectus esse, vade, vende* (Matth. 19, ℣. 17, 21). Hujus loci pars prior docet perfectionem essentialem omnibus statibus vitæ Christianæ, nimirum, servare mandata : pars posterior declarat perfectionem accidentalem seu cumulatiorem vitæ christianæ, sed statui perfectionis necessariam, quæ est consiliorum observatio; 2° in quolibet statu prudenter instituto media

esse debent fini consentanea; sed status perfectionis perfectionem majorem intendit quam communes vitæ christianæ status intendunt; igitur, præter præcepta, consiliis uti debet, tamquam mediis fini suo necessariis.

Respondeo II. In quocumque statu perfectionis, necessaria consiliorum observatio duabus regulis subjacet. Prima regula negativa est, ut non omnium simul observatio suscipiatur, quandoquidem quædam v. g. ad divites, quædam ad professores paupertatis pertinent. Secunda regula affirmativa est, ut eorum consiliorum observatio in unoquoque statu perfectionis teneatur quæ sit illi accommodatior.

Quæstio 8ª. *Utrum statui perfectionis constituendo essentiale sit votum, aut promissio obligatoria* (tract. 7, lib. 1, cap. 12).

Respondeo. Statui perfectionis constituendo essentialis est aliqua obligatio, contrahenda libere per specialem actum consilii, qui externus sit, atque inducat immobilitatem moralem in eo statu, et exercitium quorumdam operum perfectionis. Dicitur 1° *statui perfectionis constituendo :* sive intra, sive extra statum religionis; ut omnes perfecte vivendi modos complectamur. Dicitur 2° *essentialis est aliqua obligatio :* nam ad statum servitutis requiritur obligatio; porro, ex S. Thoma, status perfectionis pertinet ad statum servitutis, non vilis quidem, sed nobilissimæ : *Liberati a peccato, servi autem facti Deo* (Rom. 6, ℣. 23). Dicitur 3° *contrahenda libere :* quia hic status, ejusque obligatio est res consilii; nemo autem potest ad ea quæ sunt consilii sine suo consensu obligari. Dicitur 4° *per specialem actum consilii :* quia actus aliquis consilii requiritur ad inducendam obligationem quæ nec naturalis est, nec necessaria homini etiam baptizato. Hic actus specialis poterit esse pius, et ad majus bonum animæ spectans, etiam si non fiat ex voto : tamen votum est aptissimus et ordinarius modus assumendi statum perfectionis; quia voto, et Dei obsequium, voventisque profectus spiritalis quam maxime intenditur et obsequii divini adjungitur obligatio. Dicitur 5° per actum *qui externus sit :* quia actus mere internus potest constituere aliquem in statu perfectionis coram Deo, sed non sufficit ad statum constituendum coram ecclesia, sub cujus cognitionem actus mere internus, per se et natura sua, non cadit. Si vero agatur de actu externo prorsus occulto, is actus, ex natura rei, et secluso jure positivo ecclesiastico, valet ad obligandum coram ecclesia quia, quum sit externus, non est occultus nisi per accidens, ideoque per se cadit sub ecclesiasticam jurisdictionem. Dicitur 6° per actum qui *inducat immobilitatem moralem :* nam obligatio aliqua ideo essentialis est ad constituendum statum perfectionis, quia hic status requirit immobilitatem moralem (nempe quæ non cedat nisi causæ extrinsecæ et graviori); ergo talis obligatio immediate inducere debet hanc immobilitatem. Quapropter ceteros fideles, non in statu, sed tantum in actuali modo vivendi, excedunt quicumque nomen dedere communitatibus ubi vivitur cum obligatione obediendi, et hæc vel illa perfectionis opera exsequendi, donec placuerit ab eo vitæ genere recedere. Dicitur 7° per actum qui inducat *exercitium quorumdam operum perfectionis :* nam in genere omnis status, præsertim servitutis obligat ad aliquam actionem, sub quo nomine veniunt quoque omissiones morales; jam vero status perfectionis, quum tantummodo opera perfectionis intendat, intelligi non posset nisi professores suos iisdem exercendis adstringeret. Hoc autem fit dupliciter : vel immediate, v. g. per votum abstinendi a carnibus; vel mediante voto obediendi, quo in casu orietur a superiore, aut a regula, major minorve obligatio exercendorum perfectionis operum.

Quæstio 9ª. *Quot et quales sint status perfectionis* (tract. 7, lib. 1, cap. 13, 14, 15, 17).

Respondeo I. Adæquata divisio status perfectionis est in statum perfectionis acquirendæ et exercendæ, seu in statum perficiendorum et perficientium. Probatur. *Illius divisionis utrumque membrum;* 1° exsistit in ecclesia; quia constat v. g. in statu religioso homines discere et acquirere perfectionem; nec minus patet v. g. episcopos per actiones valde perfectas animabus juvandis perpetuo incumbere; 2° differt et quasi opponitur unum alteri; quia per se primo intenduntur a singulis fines diversi; 3° excludit quodvis membrum intermedium; quia hujusmodi membrum, si efficiatur per participationem utriusque extremi, pertinet ad perfectionem acquirendam; si careat utroque extremo non pertinebit ad statum perfectionis.

Respondeo II. Status perfectionis acquirendæ subdividi potest in statum incipientium,

proficientium et perfectorum, tam ratione status (1ª pars), quam propter personas statui addictas (2ª pars). Probatur 1ª pars. Nam unusquisque status perfectionis est studium quoddam, initio, medio et fine constans, quibus completur et consummatur. Insuper potest plura vel pauciora, meliora aut minus efficacia perfectionis media comprehendere; eam igitur ob causam censebitur præcipue accommodatus ad incipientes, vel ad proficientes, vel ad profectos, licet cunctis ejus amplectendi copia fiat, atque in eo perfectionis culmen assequendi. Probatur 2ª pars. 1º Plurium eamdem vitæ rationem sectantium dispares sunt conatus et progressus; ergo in statu perfectionis futurum est ut alii incipientibus, alii proficientibus, alii perfectis annumerentur; 2º quandoquidem, ut dictum est in *quæst.* 2, *resp.* II, perfectio ad quam tendit status perfectionis in sola caritate consistit essentialiter, quos gradus admittit caritas eos oportet in statum perfectionis cadere : jam vero caritas, ratione personarum in quibus est, distinguitur tribus illis gradibus, non quidem in sua intensione, sed in sua extensione, tam essentiali scilicet ad præcepta, quam accidentali et cumulatiore nempe ad consilia. Primus gradus seu caritas incipiens est quæ difficulter et vitat mortalia, et præcepti, virtutisque opera exsequitur; hic dicitur status pugnæ et viæ purgativæ. Secundus gradus seu caritas proficiens, quæ facile vitat mortalia et virtutem colit, sed ægre a venialibus abstinet; hic dicitur status viæ illuminativæ. Tertius gradus seu caritas perfecta, quæ diligendo Deo vacat prompte et delectabiliter ob assuetudinem passiones vincendi, recteque operandi; hic dicitur status viæ unitivæ. Tamen nec tertius gradus caritatis, nec tertius status perfectionis in eo distinguitur a primis quod desinat crescere, quum id hujus vitæ perfectioni repugnet, sed eminet fervore, diligentia et facilitate in operibus ad laudem divinam et animæ profectum excellentioribus; atque in eo gradu et statu venialia non admittuntur nisi interdum et sine deliberato affectu.

Respondeo III. Status perfectionis exercendæ habetur certo et plenissime in statu episcoporum (1ª pars); habetur probabiliter et inæqualiter in statu pastorum inferiorum episcopis (2ª pars); habetur incohative in statu simplicium sacerdotum (3ª pars). Probatur 1ª pars, 1º *status :* ad veram rationem status sufficit modus exsistendi consummatus in suo genere et stabilis; porro hoc habetur in statu episcoporum : nam, ultra consecrationem et potestatem ordinis in quibus est magna personæ dignitas, episcopatus eo ipso quod acceptatur, secum affert stabilitatem, quum non liceat pro arbitrio abdicare se potestate jurisdictionis; 2º status *perfectionis :* nam perfectionis dicendus est status qui ex se hominem perfectum requirit, et ad opera perfecta obligat, quamvis per se non obliget ad ulla consilia sectanda; atqui talis est episcopatus : etiam ex natura sua requirit in episcopo magnam sanctitatem et sanctitatis exercitium quod per se primo ordinatur ad bonum spiritale proximi. Hæc autem aliena commoda quoniam præstantur per actiones valde perfectas, potest episcopus suam inde perfectionem augere; sicque ipsius operantis lucra spiritualia cum proprio fine muneris episcopalis mirum in modum consentiunt, nedum ab eo recedant. Interim statuamus nec paupertatem, nec obedientiam, nec cetera consilia, ac ne castitatis quidem, requiri ex titulo episcopatus; quum attenta tantum lege divina permittatur episcopus esse unius uxoris vir. Ratio omnium est quia inveniri potest perfectio sine consiliis : quippe consilia nihil sunt præter instrumenta perfectionis quam non continent formaliter. Probatur 2ª pars. *In statu pastorum inferiorum episcopis* (quo nomine hic intelliguntur tum prælati sive sæculares sive regulares pollentes jurisdictione ordinaria et perpetua in foro externo ecclesiastico, tum etiam parochi) 1º habetur modus exsistendi stabilis : nam supponimus prælatos perpetuos, quales sunt abbates exempti, generales quarumdum religionum, etc. Id quoque suo modo competit parochis : ipsis enim immobilitatem jus donat, licet usu communi receptum sit ut mutentur facillime; 2º habetur perfectio exercenda : nam prælati et parochi, maxime quando sacerdotes sunt, exercere tenentur opera valde perfecta, exsequentes in curis pastoralibus potestatem non vicariam, sed propriam, quamvis dependentem. Probatur 3ª pars. *In statu simplicium sacerdotum :* nam status qui obligat incohative ad actiones perfectas, et ad frequentem earum usum, est incohative status perfectionis exercendæ; porro *pontificale romanum* inter alia sacerdotis munera recenset *præesse* et *prædicare :* quippe licet sola ordinatio non conferat jus pastoralem curam exercendi et prædicandi, tamen sacerdotalis character, inter alia, ad

hos duos fines spectat, et quasi proxime disponit. Quibus si addiderimus ministerium consecrandi et offerendi corpus Christi, intelligetur quare S. Thomas majorem sanctitatem requirat in sacerdote quam in monacho non sacerdote.

Quæstio 10ª. *Utrum maximus statuum perfectionis exercendæ, scilicet episcopatus, sit dignior et propriæ saluti utilior quam maximus statuum perfectionis acquirendæ, qui est status religiosus* (tract. 7, lib. I, cap. 18, 19).

Respondeo I. Episcopatus est dignior quocumque statu religioso. Probatur. 1° Concilia, pontifices et patres dicunt episcopos esse in statu cujus sublimitatem nullus alius status potest adæquare; 2° ex habitudine ad actus perfectiores status est perfectior, præsertim quando modus habitudinis est etiam perfectior; atqui episcopalis status præstat statui religioso quoad utrumque : 1 *quoad habitudinem* ad opera perfectiora et magis ardua; nam episcopi, jure suo et seclusis privilegiis, sunt pastores et perfectores ipsorum religiosorum, cujuscumque ordinis sint : insuper religiosi qua tales non exercent perfectionem circa proximos nisi ministerialiter et ex delegatione a supremis prælatis; unde obligatio procurandi salutem animarum, et vitam quando oportuerit ponendi pro illis, est longe major et altior in episcopo quam in quolibet religioso qua tali, cujuscumque sit instituti : deinde quia munera pastoralia sunt principaliter episcoporum, debent episcopi ceteris pastoribus præire verbo, exemplo, caritate in gregem : tandem ad ipsos solos pertinet, potestate ordinis, sacramentum confirmationis et characterem sacerdotalem aut episcopalem conferre; potestate jurisdictionis, toti diœcesi suæ, et in conciliis generalibus universæ ecclesiæ consulere : 2 *quoad modum* habitudinis; nam ad perfectionis opera habitudinem habet episcopus, ut perfectus et perficiens; sed religiosus, ut perficiendus.

Respondeo II. Episcopatus non est propriæ saluti utilior quam status religiosus; sed omnibus pensatis, et moraliter loquendo, est minus utilis. Probatur 1° Cum Cajetano, episcopatus recte dicitur status perfectionis alienæ quia per se primo est ad perfectionem alienam, propriam vero supponit; at statum religiosum idem Cajetanus merito vocat statum perfectionis propriæ, id est ipsius religiosi, ad hanc enim ex vi status incumbit religiosus; 2° episcopatus non est status augendæ perfectionis in seipso, nisi consequenter, et quia hoc augmentum sequitur ex usu operum ad perficiendos alios assumptorum; at status religiosus tendit directe et immediate ad perfectionem ipsius religiosi; 3° episcopatus, licet propter eminentiam dignitatis atque multitudinem operum excellentium det locum exercendi sæpe actus heroicos, et minuat peccandi occasiones, tamen in magnitudine honoris, potestatis, divitiarum, habet vitiorum incentiva, et perfectionis propriæ pericula; at status religiosus perfectionem propriam ab omnibus impedimentis tuetur paupertate, subjectione, ceterisque consiliis evangelicis; 4° episcopatus propter pericula non est ex melioribus bonis, ideoque communiter invalide quis voveret procucare illum aut etiam acceptare; imo optimum est votum non procurandi episcopatum, et ejus sine pontificis jussu non acceptandi; at de statu religioso omnia alia dicenda sunt; 5° qui accipit episcopatum habens votum religionis implendum, tenetur episcopatui renuntiare ut votum impleat. Ratio est quia, episcopatus acceptatione, votum religionis non impletur, nec formaliter, ut patet, nec eminenter. Nam episcopatus non includit essentialem perfectionem status religiosi; quippe religiosus obligatur ad multa opera consilii et perfectionis, quæ episcopo libera sunt, ideoque facilior et securior est propria perfectio in religione quam in episcopatu : operum enim episcopalium excellentia compensari potest multis aliis operibus sanctis, maxime si addas religioso longe minora imminere pericula et impedimenta. Et ita, omnibus pensatis, si altero statu carendum foret, melius est ad propriam salutem episcopatu carere quam statu religioso.

Quæstio 11ª. *Utrum status religiosus sit dignior et propriæ saluti utilior quam aliquis status clericalis infra episcopatum* (tract. 7, lib. I, cap. 21).

Respondeo I. Status religiosus cum sacerdotio dignior est quolibet statu clericali infra episcopatum. Probatur. 1° Parochus sæcularis vi status tenetur ad magnam perfectionem et ad opera quæ debito modo aut in re aut in præparatione animi exercita forte sunt majoris apud Deum meriti quam ordinariæ actiones simplicis religiosi. Nihilo minus quia parochus sæcularis habet impedimenta perfectionis quibus eximitur sacerdos religiosus, difficillimum est atque raro contingit ut parochus sæcularis perfectior evadat

sacerdote religioso; 2° parochus sæcularis curam animarum exercet ex officio et ex obligatione justitiæ. Nihilo minus potest hoc in sacerdote religioso compensari : non tantum quia religiosus status, quum augeat caritatem in Deum et proximos, de se inclinat ad juvandas animas, sed etiam quia perfectio major oritur tum ex obligatione voti paupertatis et obedientiæ, tum ex majori caritate et abstinentia a lucris vel honoribus ministerii spiritalis, quam quidem vi status inveniri oportet in religioso. Sic igitur concludamus : status parochi pertinet ad statum ex genere suo perfectiorem, scilicet perfectionis exercendæ; tamen est simpliciter minus perfectus statu sacerdotis religiosi, quia diminute participat excellentiam status perfectionis exercendæ, et aliunde parochi sæcularis statum in multis superat status religiosus cum sacerdotio. Dixi *cum sacerdotio :* nam S. Thomas fatetur dignitatem sacerdotis esse majorem, majoremque postulare sanctitatem quam statum simplicis religiosi laici; atque hanc ob causam status parochorum posset esse perfectior et dignior quam imperfectus aliquis status religiosus, v. g. in ordine militari.

Respondeo II. Status religiosus propriæ saluti utilior est quolibet statu clericali infra episcopatum. Probatur. 1° Status religiosus est quasi quoddam holocaustum in quo persona se suaque omnia et totam vitam ac voluntatem suam consecrat Deo; at parochus nec se totum offert Deo, nec aliud onus suscipit quam animarum curandarum, ab eaque obligatione ubi volet sese facile expediet; 2° status religiosus obligat tendere semper ad perfectionem magnarum virtutum opera exercenda; at parochus non tenetur excedere communem bene vivendi modum qui sistit in servandis præceptis; 3° status religiosus ut vitæ commoda, sic removet pericula peccandi; at parochus neutris caret; 4° status religiosus absolute est sub consilio et optima voti materia, et non semel suscipitur a parochis tamquam aptior ad proficiendum in virtute; at status parochi per se non consulitur, et religiosi, ut perfectionem magis profiteantur, pastoralia munia fugiunt; 5° « Clerici qui monachorum propositum appetunt (atque meliorem vitam sequi cupiunt) » liberos eis ab episcopis in monasteriis largiri oportet ingressus. » Ita concil. Tolet. iv, can. 49, citatur in *can. clerici qui, caus.* 19, *quæst.* 1.

Quæstio 12ª. *Utrum status perfectionis acquirendæ sit unus et idem cum statu religioso* (tract. 7, lib. ii, cap. 1).

Respondeo I. Quoad nomen differunt uterque status; quia status perfectionis ita nuncupatur ex proximo fine suo intrinseco, nimirum ex perfectione caritatis ad quam tendit; at status religiosus vocatur propter finem suum ultimum et principalem qui est Deus ipse, cujus cultui et obsequio se totos consecrare principaliter intendunt religiosi.

Respondeo II. Quoad rem, status perfectionis acquirendæ est unus et idem cum statu religioso. Probatur. Quoad rem, illi status sunt unus et idem quibus idem est finis, eadem sunt media; atqui in statu perfectionis acquirendæ et in statu religioso 1° *idem est finis :* nam in statu perfectionis acquirendæ intrinsecus finis est ea caritatis viæ perfectio quæ per consiliorum observantiam acquiritur, et extrinsecus finis est perfectio cumulatior caritatis patriæ; porro eosdem fines habet status religiosus, ut probant Christi verba : *Si vis perfectus esse, vade, vende... et veni sequere me... Vos qui secuti estis me, in regeneratione... sedebitis et vos... judicantes :* ibi enim docent SS. Patres promulgari statum religiosum; cujus clare quoque exprimitur finis tam intrinsecus (*si vis perfectus esse*), quam extrinsecus (*sedebitis et vos... judicantes*) : 2° *eadem sunt media :* nam ut in statu perfectionis acquirendæ, sic in statu religioso, quidquid mediorum est, consiliis evangelicis continetur; quum ratio nulla sit aptior assequendi caritatis perfectionem : quo in fine status uterque convenit.

Quæstio 13ª. *Quot et qualium consiliorum quænam observantia requiratur ad essentiam status religiosi* (tract. 7, lib. ii, cap. 2, 3).

Respondeo I. Ad essentiam status religiosi completi observantia trium consiliorum paupertatis, castitatis et obedientiæ conjunctim sumptorum, voto perpetuo confirmata, requiritur, et in genere sufficit, spectato tantum jure divino et naturali. Dicitur 1° *Ad essentiam :* quia omne aliud statui religioso necessarium virtute continetur in rebus nunc requirendis. Dicitur 2° *status religiosi completi :* quippe agimus de statu religioso simpliciter sumpto, non autem de eodem statu secundum quid et imperfecto, ad quem proinde pauciora sufficerent. Dicitur 3° *observantia trium consiliorum paupertatis, casti-*

tatis et obedientiæ requiritur : Prima ratio; status religiosus, tamquam schola perfectionis acquirendæ, exordiri debet ab utilissimis vitæ perfectæ consiliis. Secunda ratio; status religiosus completus debet esse via *facilis* ad perfectionem acquirendam; porro ut sit via *facilis* requiritur non tantum moraliter, sed absolute et simpliciter, paupertas quæ tollat divitiarum concupiscentiam, sollicitudinem, pericula; castitas quæ removeat divisionem cordis; obedientia sine qua, quod perfectioni melius fuerit, tum eligere difficillimum est, tum constanter eligere multo est difficilius, atque imminet etiam propriæ voluntatis abusus. Dicitur 4° *observantia trium consiliorum conjunctim sumptorum :* Prima ratio; status religiosus completus requirit ut dimittantur bona creata quæcumque perfectum Dei amorem impedire possunt; atqui bona externa, paupertate; quæ ad corpus pertinent, castitate; quæ ad animam, obedientia dimittuntur. Secunda ratio; quemadmodum mala vitare et bona facere necesse est saluti, ita utrumque perfectioni : porro status religiosus completus per vota paupertatis et castitatis vitat malum avaritiæ et libidinum, atque voto obedientiæ totam vitam suam Deo offert sanctis operibus impendendam. Dicitur 5° *observantia voto confirmata :* Prima ratio; quum constet nunquam assumi in ecclesia statum religiosum sine votis, ex hoc facto prudenter conjiceretur vota per se et quasi ex natura rei esse statui religioso essentialia. Secunda ratio; immobilitatem moralem cuivis statui necessariam status religiosus tanto majorem postulat quanto difficiliora et de se minus necessaria officia complectitur; hæc vero immobilitas in statu religioso non imponitur lege divina, nec imponi potest lege ecclesiastica; neque ad eam sufficeret simplex propositum; imo non convenienter oriretur si quis, non Deo, sed tantum homini promitteret obedientiam, in ordine ad omnia consilia substantialia perfectionis; restat igitur ut immobilitas voto constituatur, atque ita decet fieri quia hujusmodi vinculum requirunt tum usus ecclesiæ, tum nomen status religiosi, tum utilitas confirmandæ promissionis auctoritate juris ecclesiastici, tum quasi essentialis sive forma sive modus ad perfectam illam servorum Dei libertatem aut divinam servitutem, quæ religiosorum opera duplici perfectione consecrat. Dicitur 6° *observantia voto perpetuo confirmata :* quia præter permanendi necessitatem cuivis vero statui annexam, illud statui religionis peculiare est quod sine permanentia usque ad mortem nequeat finis intentus obtineri, nimirum perfectio caritatis in hac vita et in futura; atque ex verbis Christi, *nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei* (Luc. 9, ℣. 62), satis commendatur perpetuitas tam in observantia præceptorum, quam in semel susceptis status religiosi officiis. Dicitur 7° *requiritur :* quia essentia status religiosi completi duo comprehendit; observantiam trium consiliorum, et obligationem qua talis observantia stabilis efficiatur. Dicitur 8° *et in genere sufficit spectato tantum jure divino et naturali :* quia hæc quæ proposuimus essentialia sunt statui religioso ut sic; neque nunc investigandum nobis est an quædam religiones aliquid aliud tamquam essentiale sibi constituerint; imo in hac tota *quæstione* et mentem et calamum volentes cohibuimus a conditionibus quascumque quas statui religioso necessarias fecit sola institutio ecclesiastica.

Respondeo II. Ad essentiam status religiosi incompleti observantia alicujus consilii in perpetuum confirmata requiritur et sufficit. Probatur. Omnis vivendi modus stabilis, et ordinatus ad cumulatiorem perfectionem caritatis per unum aut plura consilia, dicendus est excedere communem statum vitæ christianæ; ergo pertinet saltem incohative et incomplete ad statum perfectionis acquirendæ : porro ex dictis *quæst.* 2, *resp.* II, quoad rem, status perfectionis acquirendæ est unus et idem cum statu religioso; quidquid igitur incomplete perficit caritatem, id ipsum peculiari ratione, quamvis incompleta, hominem Deo obligat et religat.

Quæstio 14ª. *Utrum, præter tria vota religiosa, personæ voventis traditio requiratur ad essentiam status religiosi* (tract. 7, lib. II, cap. 4).

Respondeo I. Per tria vota religiosa vovens tradit Deo in suam personam novum dominii titulum. Probatur. 1° « Quilibet... ubi jam professus est, se ipsum Deo custodire » debet, veluti sacrum quoddam donum (*Inter opera S. Basilii*, statim post *Moralia*. » sub tit. *Ejusdem sermo asceticus, num.* 2; tom. II, pag. 319). » 2° Status religiosus, quem constituunt tria vota religiosa, est status servitutis divinæ; sed servitus spontanea locum non habet in homine sui juris, quin ipse se in servum t rad

Respondeo II. Ex sola rei natura, in statu religioso vitæ solitariæ, traditio personæ voventis requisita ad essentiam status religiosi posset fieri per tria vota religiosa oblata soli Deo (1ª pars), sed hæc traditio ut valeret acceptanda foret ab homine (2ª pars). Probatur 1ª pars. Nam sicut potest aliquis vovere Deo famulatum gratuitum in hospitali, et nihil juris in suam personam hospitali tribuere; ita qui vult se constituere in statu religioso vitæ solitariæ, potest cum duobus aliis votis religiosis votum obedientiæ offerre soli Deo, v. g. hac ratione ut voto obligetur obedientiam præstare confessario a se ad arbitrium eligendo et mutando. Probatur 2ª pars. Sine obedientia ad hominem loco Dei voluntarie assumptum ad proprium regimen non potest status obedientiæ religiosæ constitui etiam in vita solitaria; ergo necesse est ut persona votum obedientiæ offerens soli Deo, tribuat simul et acceptandam curet ab aliquo homine potestatem sibi præcipiendi.

Respondeo III. Ex usu et legibus ecclesiæ, traditio personæ voventis requisita ad essentiam status religiosi debet fieri immediate homini a quo etiam acceptetur. Probatur. 1° Donatio et traditio bonorum externorum, v. g. vineæ, non potest fieri Deo ab homine nisi per Dei ministros acceptetur, aut manebit simplex promissio; igitur idem accidet in traditione religiosa proprii corporis vel voluntatis; 2° status religiosus est status ecclesiasticus; sed nemo acquirere debet privilegia fori ecclesiastici, quin prius ipse se tradiderit ecclesiæ atque ejus traditio fuerit per ecclesiam acceptata.

Respondeo IV. Ex usu et legibus ecclesiæ, in statu religioso vitæ cœnobiticæ, traditio personæ voventis requisita ad essentiam status religiosi debet fieri immediate alicui homini cum pacto reciproco. Probatur. 1° *Cap. ad apostolicam, de regularibus :* « Licet » tempus probationis... sit indultum non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii; » ergo post tempus probationis, et facta professione, monasterium obligabitur professo; 2° qui statum religiosum vitæ cœnobiticæ suscipit ita se tradit Deo respectu talis corporis mystici, quod est ipse ordo religiosus, ut non intendat obligationem suscipere, nisi aliquis vice Dei obligetur sibi; porro id tantum fiet quando præter religiosum se tradentem alter interveniet, qui traditionem nomine Dei et religionis acceptans religionem ipsam voventi obligabit; 3° in statu religioso vitæ cœnobiticæ religiosus fieri debet membrum ordinis cui se donat; porro hoc sequitur ex unitione morali per mutuam obligationem; quum autem moralis illa unitio sit actualis ac realis, ideo traditione actuali et acceptatione proportionata utendum fuit.

Quæstio 13ª. *Utrum, præter tria vota religiosa, eorumdem votorum solemnitas requiratur ad essentiam status religiosi* (tract. 7, lib. ii, cap. 5, 14).

Respondeo I. Voti solemnitas *accidentalis*, et improprie dicta, seu secundum quid, consistit in aliquo ritu externo non habente effectus morales annexos solemnitati substantiali. Voti solemnitas *substantialis*, seu theologica et canonica, atque simpliciter talis, est qua fit, ut votum solemne habeat virtutem efficiendi aliquos effectus morales quibus caret votum simplex. Circa voti solemnitatem animadverte sequentia. 1° In voto simplici nihil deest quod pertineat ad essentiam voti, qua votum est; licet desit conditio quædam extrinseca, sed perfectiva, nempe solemnitas; 2° in voto simplici, quantalibet solemnitas accidentalis adhibeatur, numquam votum ideo fiet solemne; 3° in voto solemni, licet cum solemnitate substantiali possit et ob decentiam debeat concurrere solemnitas accidentalis, tamen si hæc defuerit, non ideo votum desinet esse solemne; ut patet quum nullus adest præter ordinantem et ordinatum in sacris; 4° in voto solemni, conditiones distinctæ, tam a voto, quam ab ejus solemnitate substantiali, sunt in rigore accidentales; sed possunt bono sensu vocari substantiales, quando sine ipsis numquam exsistit substantia voti solemnis : quo in genere sunt v. g. novitiatus, ætas, etc.

Respondeo II. Præter tria vota religiosa, eorumdem votorum aliqua solemnitas ad essentiam status religiosi requiritur moraliter (1ª pars), non tamen absolute et simpliciter (2ª pars). Probatur 1ª pars. 1° Hoc docere voluit S. Thomas dicens ad statum perfectionis requiri obligationem perpetuam aliqua solemnitate confirmatam; 2° sub ipsis initiis, in suscipiendo statu monastico ita observatum; et nunc in omnibus religiosis ordinibus idem observatur; 3° ecclesiæ gratum, populoque christiano utile est ut in tam perfecti status assumptione omnia ritu sacro et notorio fiant. Probatur 2ª pars. Nam essentia status religiosi haberi potest 1° *sine solemnitate accidentali*, non modo valide, ut nullus

dubitat, sed licite, v. g. quando locum habet professio tacita, aut quoties ad vitandum grave malum oportet secreto profiteri : 2° *sine solemnitate substantiali*, quia hujus necessitas ad essentiam status religiosi non constat jure naturali, divino, vel humano; nec est gratis admittenda, præsertim quum contrarium suadent antiquus et novus ecclesiæ usus, imo ipsa ratio, quemadmodum ex dicendis statim apparebit. Nam ad statum religiosum essentialiter constituendum duo necessaria sunt et sufficiunt : unum, stabilitas; alterum, ablatio impedimentorum, simul cum mediis perfectionem acquirendi. Porro stabilitatem sufficientem inferunt vota simplicia, ex parte voventis perpetua, tum in se, tum propter adjunctam traditionem eodem modo perpetuam. Hoc supposito, licet fortasse effectus morales votorum solemnium magis removeant impedimenta perfectionis, tamen votorum simplicium, præsertim obedientiæ, accurata observatio, æque efficax erit in auferendis impedimentis; imo in mediis positive juvantibus efficacior, si modus vovendi etiam simplex ad perfectiora opera compellat. Neque huic opinioni adversantem habemus S. Thomam, qui verosimiliter locutus est ex quadam consuetudine, juxta commune jus et profitendi modum suo tempore adhibitum, omissa quæstione de possibili; et incertum etiam manet, strictine an lati sensus solemnitatem voluerit.

Quæstio 16ª. *In quo consistat, et utrum sit de jure naturali, aut divino, aut tantum ecclesiastico solemnitas voti religiosi castitatis* (tract. 7, lib. II, cap. 6, 7, 8, 9, 10).

Respondeo I. Solemnitas voti religiosi castitatis in fieri (seu quo tempore emittitur votum) consistit in virtute tam irritandi præcedens matrimonium ratum quam perpetuo inhabilitandi voventem ad quodvis matrimonium subsequens; hæc vero solemnitas in facto esse (seu postquam votum emissum est) consistit in ipsa inhabilitate habitualiter permanente propter voti efficaciam. Ratio definitionis est quia quidquid aliud habet aut habere potest votum solemne, præter dictam virtutem, competit aut potest competere voto non solemni.

Respondeo II. Solemnitas voti religiosi castitatis seu virtus irritandi et perpetuo inhabilitandi non est effectus consecrationis religiosæ. Probatur. 1° Neque sacerdotalis, neque episcopalis consecratio per se habet dictam virtutem; ergo seclusa aliqua positiva institutione hanc non habebunt inferiores consecrationes; 2° in Societate Jesu vota scholasticorum et coadjutorum fiunt cum solemnitate accidentali satis sacra, et nihilo minus, ante Bullam *Ascendente Domino* dat. die 25 Maii 1584, destituebantur qualibet virtute irritandi et inhabilitandi; [atque etiam num probabiliter carent virtute irritandi præcedens matrimonium ratum; et constat per hæc vota non induci perpetuam, sed temporalem seu conditionatam inhabilitatem ad matrimonium subsequens].

Respondeo III. Solemnitas voti religiosi castitatis non est effectus traditionis religiosæ. Probatur. 1° Sunt homines qui, probante pontifice, acceptantur ab aliquo ordine religioso in quem transferunt dominium suæ personæ in ordine ad perpetuam quasi servitutem spiritalem; porro isti *conversi* seu *donati* manent habiles ad matrimonium; 2° traditio rei vel personæ ad aliquos usus non impedit quin res eadem vel persona tradatur ad usus minime oppositos. Ita contingit in servitute humana, cum qua stat validum servi matrimonium etiam invito domino : porro ex sola natura rei idem fieret in servitute religiosa; quia traditio religiosi habet pro objecto corpus proprium in ordine ad subjectionem præstandam religioni; non tamen infert onus speciale respectu castitatis, multo minus inhabilitatem contrahendi matrimonii; 3° post matrimonium consummatum, si conjux de licentia alterius conjugis et cum aliis requisitis solemniter profiteatur in religione approbata obstringunt simul eamdem personam traditio religiosa et matrimonialis; igitur per se traditio religiosa non excludit matrimonialem; 4° in religione Societatis Jesu, post biennium novitiatus, fiunt tria vota religiosa non solemnia, cum traditione perfecta quoad substantiam, et quoad perpetuitatem ex parte religiosi qui se tradit, quamvis non irrepudiabili a religione traditionem acceptante : porro ante Bullam *Ascendente Domino* nulla dictis votis inerat virtus irritandi aut inhabilitandi.

Respondeo IV. Solemnitas voti religiosi castitatis est tantum de jure ecclesiastico. Probatur. 1° *Cap. quod* votum, *de voto et voti redemptione, in* 6 : « Nos igitur attendentes » quod voti solemnitas ex sola Constitutione ecclesiæ est inventa... præsentis declaran- » dum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantum ad

» post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptio-
» nem sacri ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui de reli-
» gionibus per sedem apostolicam approbatis. » 2° In Bulla Gregorii XIII, *Ascendente Domino :* « Non defuit temeraria quorumdam audacia, qui [negaverunt vim votorum
» simplicium S. J.]... non considerantes voti solemnitatem sola ecclesiæ Constitutione
» inventam esse; triaque hujusmodi Societatis vota tametsi simplicia ut substantialia
» religionis vota ab hac sede fuisse admissa; illaque emittentes in statu religionis vere con-
» stitui; quippe qui per ea ipsa se Societati dedicant atque actu tradunt, seque divino
» servitio in ea mancipant. » Porro hæc veritas *voti solemnitatem esse tantum de jure ecclesiastico* ita sumitur in Bulla pro fundamento damnandi doctrinam oppositam, ut clare appareat Gregorium rem ex cathedra definire. Neque objici potest pontificem ita decernere respectu solemnitatis accidentalis nam hoc jam ab omnibus admittebatur; 3° in Bulla *Ascendente Domino :* « Decernimus... qui.. tria vota substantialia prædicta,
» tametsi simplicia emiserint, aut emittent in futurum, vere et proprie religiosos fuisse,
» et esse ac fore... non secus atque ipsos tum Societatis, tum quorumvis aliorum regu-
» larium ordinum professos. » Ergo votis simplicibus Societatis Jesu nihil deest quod ad jus naturale aut divinum pertineat : verumtamen deest illis solemnitas; quæ proinde non est de jure naturali aut divino, sed de solo jure ecclesiastico; 4° si quis dictam solemnitatem adscriptam nolit juri ecclesiastico, huic probandum est eam oriri a religiosa consecratione aut traditione quod confutavimus in hujus *quæstionis resp.* II *et* III; sin effectum repetat a promissione, patebit ex dicendis promissionem eadem vi intrinseca pollere in voto, sive simplici, sive solemni.

Quæstio 17ª. *In quo consistat, et utrum sit de jure naturali, aut divino, aut tantum ecclesiastico solemnitas voti religiosi paupertatis* (tract. 7, lib. II, cap. 12).

Respondeo I. Solemnitas voti religiosi paupertatis consistit in virtute tam excludendi a persona voventis omne dominium temporale præcedens, quam perpetuo inhabilitandi voventem ad quodvis dominium subsequens. Ratio definitionis est quia solemne votum paupertatis sic adæquate distinguitur a simplici, in quod tales effectus nec cadunt umquam, nec possunt cadere; ceteros vero effectus votum etiam simplex habere potest.

Respondeo II. Solemnitas voti religiosi paupertatis, seu virtus excludendi dominium et inhabilitandi ad illud acquirendum, est tantum de jure ecclesiastico. Probatur. 1° Ex dictis in *quæstione* 16; 2° inhabilitas ad dominium est de jure ecclesiastico, nisi sit effectus vel voti vel traditionis religiosæ; atqui *primo*, non est effectus voti : nam votum, qua tale, nihil aliud est quam promissio : promissionis autem natura nullam inducit inhabilitatem; quare valide, licet illicite, matrimonium contrahit, aut hereditatem acceptat qui prius alteri juraverat sponsalia, aut ab hereditate se abdicarat per modum simplicis promissionis : *secundo*, sæpe dicta inhabilitas non est effectus traditionis religiosæ : nam traditio religiosa per se, et intrinsece, ad summum requirit ut religioni suam personam, non vero bona sua, vel jura temporalia tradat religiosus : quod satis apparet in professis S. Francisci, et in coadjutoribus formatis Societatis Jesu, qui licet inhabiles fiant ad dominium, nulla eorum bona, vel jura transferuntur in ordinem religiosum, vi solius traditionis religiosæ : scholasticorum vero Societatis Jesu, et traditio religiosa votis religiosis perficitur, et perseverat habilitas retinendi et acquirendi temporale dominium.

Quæstio 18ª. *In quo consistat, et utrum sit de jure naturali, aut divino, aut tantum ecclesiastico solemnitas voti religiosi obedientiæ* (tract. 7, lib. II, cap. 13).

Respondeo I. Solemnitas voti religiosi obedientiæ consistit in virtute perpetuo inhabilitandi voventem ad se obligandum firmiter, seu irrevocabiliter, sine consensu prælati. Ratio definitionis est quia perpetua, quam diximus, inhabilitas non sequitur ex simplici voto religioso obedientiæ, et hanc unice inducit solemne votum religiosum obedientiæ. Quod porro ad ipsam spectat inhabilitatem, ea intelligitur de obligatione contrahenda sive respectu Dei, sive respectu hominum. Nam quum tanta sit potestas prælati religionis in voluntatem subditorum, ut, quemadmodum docet S. Thomas, promissiones eorum Deo factas possit auferre, eadem profecto vel majori potestate irritabilis est a prælato omnis alia obligatio qua naturaliter, et in conscientia, sese religiosus alicui homini devinxerit.

Respondeo II. Solemnitas voti religiosi obedientiæ est tantum de jure ecclesiastico. Probatur. Solo jure naturæ, et sine adminiculo juris canonici, traditio religiosa, etiam voto obedientiæ confirmata, virtutem non habet perpetuo inhabilitandi voventem ad se obligandum irrevocabiliter, sine consensu prælati. Primo, hoc asserendum respectu obligationis civilis, quoniam sicut ipsa substantialiter est de jure humano, sic oportet ut ejusdem juris sit inhabilitas ad illam. Secundo, admittenda est propositio etiam respectu obligationis naturalis. Etenim, juxta veram sententiam, solemne votum religiosum obedientiæ cum traditione religiosa non irritat ipso facto jure naturæ vota vel alias obligationes naturales religiosorum; ergo, ex natura rei, traditio et votum non faciunt irritabiles hujusmodi obligationes. Nam licet differant obligationum irritabilitas et irritatio non est cur unam potius quam aliam affirmemus; quia major non apparet unius quam alterius intrinseca connexio cum professione religiosa. Insuper, et in civilibus causis et in ecclesiasticis, sine reipublicæ vel ecclesiæ auctoritate non invenitur tale genus dependentiæ ut quidquid persona jam ratione utens voluerit, possit ab alio homine irritari; imo per se verisimillimum est nulli homini concessum se dominio propriæ voluntatis ita privare solo suo arbitratu. Ea tamen contrahendi ratio efficax est inter religiosum et religionis prælatos non quia constat hunc esse communem usum in ordinibus religiosis, sed maxime quia modus et effectus religiosæ professionis nec est, nec umquam fuit sine aliqua ecclesiæ approbatione et confirmatione, quam testantur, vel sacri canones, vel saltem traditio sufficiens.

Quæstio 19ª. *Utrum, præter tria vota religiosa, approbatio ecclesiæ requiratur ad essentiam status religiosi* (tract. 7, lib. II, cap. 15, 16, 17).

Respondeo I. Semper approbatio ecclesiæ requisita est ad essentiam status religiosi. Probatur. Approbatio ecclesiæ qua certus vivendi modus erigitur in statum religiosum duas ob causas semper requisita fuit. *Primo*, quatenus judiciaria, seu ad intellectum spectans. Nam non potest institui religiosus status quin ad tria vota religiosa peculiares addantur observantiæ, quibus hoc novum vivendi genus a ceteris discriminetur : oportet ergo ut in observantiarum delectu errorem facilem atque fidelibus maxime noxium impediat ecclesia, judicio publico authentice declarans, post diligens examen, in proposita vivendi norma scholam perfectionis contineri. *Secundo*, quatenus practica, scilicet moraliter conferens per voluntatem efficacem tali congregationi quidquid ex parte approbantis requiritur ut verum religionis statum habeat. Ratio necessitatis est quia tria vota immediate Deo facta, et a Deo invisibiliter acceptata, etiam si constituerent religiosum respectu Dei, non tamen in foro ecclesiæ. Nam in congregatione non approbata, sodales nequeunt ex vi status evadere, aut in jure haberi personæ ecclesiasticæ, gaudentes privilegio fori et canonis, subjectæ pœnis apostatarum si sua sponte discesserint. Quamobrem, verus status religiosus nullis votis constituitur, quin hæc fiant in manibus habentis ab ecclesia potestatem eorum admittendorum. [Nec obstat quod dicitur in Const. *part.* v, *cap.* 4, § 5, D, circa triplex votum, scholasticos S. J. efficiens vere religiosos : « Ut hoc » votum soli Deo offertur, et non homini; ita nemo id admittit. » Nam vota scholasticorum a nemine admittuntur sub ratione voti seu promissionis, sed eadem vota superior admittit, ex auctoritate ecclesiæ, quatenus sunt formula cujus effectus est, ut vovens se tradat Societati, et Societas voventem sibi incorporet, quamvis non omnino complete. Legantur congr. 9, *dec.* 59, § 5; Lessius, in opere *Auctarium casuum conscientiæ* (edit. Lovan. 1645), verb. *Societas Jesu, cas.* 5 ; La Croix, *Theol. mor.* (edit. Colon. 1757), *lib.* IV, *num.* 4.]

Respondeo II. Ante concilium Lateranense IV, anno 1215, approbatio ecclesiæ, requisita ad essentiam status religiosi, dabatur legitime a singulis episcopis. Probatur. Episcopus potest in sua diœcesi quidquid potest papa in tota ecclesia, quando agitur de rebus ad ordinarium regimen animarum pertinentibus, nec papæ reservatis ex jure, vel consuetudine; porro hujusmodi fuit olim approbatio religionum : nam non reservabatur pontifici per jus scriptum, aut per consuetudinem, quorum alioquin mansissent vestigia; nec etiam reservabatur de jure naturali aut divino : quippe status religionis *quoad substantialia* est approbatus ab ipso Christo ; *quoad peculiares observantias* potest esse evidenter utilis acquirendæ perfectioni; restat ergo ut *quoad exsistentiam* approbetur : quod

postremum episcopis competit per se loquendo, tum quia sunt ex proprio munere perfectores aliorum, quibus proinde possunt viam perfectionis ostendere et subministrare; tum quia, quum sint proximi pastores, et suo modo vicarii Christi, ex peculiari excellentia seu titulo, jus habent vota et voventis traditionem acceptandi nomine Dei; quo jure, tamquam proprio, carent prælati inferiores et fundator qualiscumque.

Respondeo III. Post concilium Lateranense IV, approbatio ecclesiæ requisita ad essentiam status religiosi reservatur summo pontifici. Probatur. 1° *Cap. ne nimia, de religiosis domibus :* « Firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat, sed » quicumque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. » Ergo non remansit in episcopis liber usus potestatis approbandi religiones. At vero hæc potestas, ejusque expeditum exercitium perseverant in summo pontifice, quia pontifici ea in re limites ponere nemo potest præter Christum. Hoc sensit concilium Lugdunense II, relatum in *cap. religionum diversitatem, de religiosis domibus, in* 6, hoc modo : « Cunctas » affatim religiones et ordines mendicantes, post dictum concilium [Lateranense IV] » adinventos, qui nullam confirmationem sedis apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohi» bitioni subjicimus. » 2° Abstrahendo a decretis conciliorum, adhuc reservaretur pontifici approbatio religionum quales plerumque instituuntur a temporibus Innocentii PP. III. Nam ex tunc fundatores intendere solent, ut novus ordo per totam ecclesiam diffundi valeat, retinens sub uno capite specialem unitatem corporis mystici. Porro talis institutio per se, et quasi natura sua, ei reservatur cui *pascendi, regendi ac gubernandi universalem ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse* catholicus omnis post Florentinos patres confitetur (concil. collect. Labbeana, Paris., 1672, tom. XIII, col. 515). Nec obstat quod, ante annum 1215, veteres quædam religiones late per orbem christianum sine licentia summi pontificis propagatæ videantur. Nam initio, tota institutio sese intra fines unius monasterii continebat, ideoque ab episcopo diœcesano approbabatur; mox circumpositi episcopi tantumdem tribuebant similibus in sua ditione monasteriis : paulatim, ex multorum episcoporum consensu, fiebat quasi quædam universalis ecclesiæ approbatio, cui robur demum præstabatur per summi pontificis voluntatem tacite, vel facto ipso declaratam.

Quæstio 20ª. *Utrum approbatio pontificia requiratur ad quemvis modum religiosum vivendi in communitate; et quosnam habeat effectus* (tract. 7, lib. II, cap. 16, 17).

Respondeo I. [Approbatio pontificia non requiritur ad quemvis modum religiosum vivendi in communitate. Probatur contra Suaresium (*in tract.* 7, *lib.* II, *cap.* 16, per totum; et maxime *num.* 22 ad 25). 1° Unica ratio requirendi approbationem pontificiam sunt leges supra citatæ conciliorum Lateranensis IV et Lugdunensis II : porro has leges usus hodiernus ita interpretatur, ut, præsertim annuente proprio episcopo, cuilibet liberum sit, sine approbatione pontificia, instituere modum religiosum vivendi in communitate, nisi tamen fundator intendat introducere propria auctoritate novam religionem, id est novum regularem ordinem proprie dictum; 2° recentis æque ac nobilissimi argumenti vim habet institutio patrum SS. Redemptoris. Namque hanc suam congregationem B. Alphonsus de Ligorio, die 21 Julii 1742, firmam fecit quinque votis perpetuis ab unoquoque sociorum pronuntiatis, sine ulla summi pontificis approbatione, quam multo post quæsitam non assecutus est ante diem 25 Februarii 1749; quum jam sex suorum sodalium domos per totidem fere Italiæ diœceses numeraret; 3° nec etiam Suaresius universali suæ ætatis disciplinæ consentit quando gravissimum peccatum denuntiat invehentibus in ecclesiam sine approbatione pontificia novos modos religiose vivendi in communitate. Hoc enim permittunt Suaresii æquales PP. Lessius et Laymann. Prior, in opere *Auctarium casuum* (edit. Lovan. 1645), verb. *Professio religiosa invalida*, cas. 22, sic loquitur, quoad sensum : « Episcopus potest approbare auctoritative, præsertim post » examen a doctoribus theologis, aliquam vivendi normam, non quidem ut institutum » *religionis*, sed ut regulam laudabilem, piam, etc.; neque hoc opponitur decretis con» ciliorum Lateranensis et Lugdunensis quibus prohibita est novarum religionum insti» tutio sine sedis apostolicæ auctoritate. » P. Laymann, in *theol. mor.* (Wirceburgi, 1748), *lib.* IV, *tract.* 5, *cap.* 1, *num.* 5, hæc habet : « Statutum est... ne novus religiosus ordo » introduci, aut in eo habitus assumi possit, nisi a summo pontifice expresse approbatus

» sit. Ceterum alias congregationes non sub titulo status religiosi, sed causa pietatis » seu devotionis christianæ nihil prohibet institui, etiam non requisita episcopi » licentia. »]

Respondeo II. Approbatio pontificia efficit ipso facto veram religionem, si, præter judicium de honestate status approbandi, conferat potestatem ut in eo statu admittantur nomine Dei vota substantialia cum traditione sodalium. Probatur. 1° Approbatio pontificia, qualem modo descripsimus, supponitur non exprimere formaliter quod constituat veram religionem; sed id ipsum exprimit æquivalenter. Ratio est quia modus religiosus vivendi in communitate, habens omnia substantialia status religiosi præter approbationem, ubi primum approbatur ex ratione quam supra dixi, jam nullo caret requisito sive intrinseco, sive extrinseco : atqui, ut in physicis, sic in moralibus, impossibile est rem non exsistere quoties omnia adsunt ejusdem rei substantialia; 2° in Bulla *regimini militantis* dat. die 27 Septembris 1540 a Paulo PP. III, et in Bulla *exposcit debitum* dat. die 21 Julii 1550 a Julio PP. III, approbatio pontificia datur Societati Jesu, omisso nomine *religionis*, vel *religiosi status*. Jam autem in Brevi *dum indefessæ* dat. die 7 Julii 1571, S. Pius V declarat Societatem Jesu « et illius præpositum, ac singulas » personas Societatis hujusmodi, vere et non ficte mendicantes *fuisse*, esse et fore; » et inter aliorum fratrum et *religiosorum* mendicantium *ordines*... connumerari de- » bere. » Igitur, vi prioris approbationis pontificiæ, Societas Jesu fuerat vera religio, licet tunc non formaliter, seu totidem verbis, sed tantum æquivalenter hoc titulo sit insignita; 3° [in Brevi *catholicæ fidei* dat. die 7 Martii 1801, et in Brevi *per alias* dat. die 30 Julii 1804, Pius PP. VII Societatem Jesu primum in imperio Russiaco, deinde in regnis utriusque Siciliæ restituens, nullibi socios appellat *religiosos*, eorumve cœtum *religionem*, sed nude *congregationem*. At vero in Bulla *sollicitudo omnium* dat. die 7 Augusti 1814, idem pontifex postquam dixit : « Hac nostra perpetuo valitura Consti- » tutione ordinamus et statuimus ut omnes concessiones et facultates, a nobis pro » Russiaco imperio unice datæ, nunc extensæ intelligantur et pro extensis habeantur, » sicut vere eas extendimus ad totum nostrum statum ecclesiasticum, æque ac ad omnes » alios status et ditiones; » paucis verbis interjectis, hæc leguntur : « Qui in *regularem* » *ordinem* Societatis Jesu admitti et cooptari petent... » Igitur Pius PP. VII censuit nihil sociis Russiacis et Siculis ad statum religiosum defuisse; quandoquidem ipsissima vivendi ratio quam approbante pontifice observaverant, *regularis ordinis* nomen est assecuta a Pio ipso, qui dum olim, Societatem approbans, nuda *congregationis* appellatione uteretur, clare apparet verum nihilo minus religiosum statum constituisse.]

Respondeo III. Approbatio pontificia non efficit veram religionem quando non confert potestatem admittendi nomine Dei vota substantialia cum traditione sodalium. Probatur. 1° Non potest papa efficere verum statum religiosum sine requisitis ex jure divino, cujus modi sunt ea omnia quæ nunc requirimus; ergo quantiscumque privilegiis et indulgentiis gaudeat aliquod institutum numquam ab ipso pontifice effici poterit vera religio proprie et simpliciter, sine potestate, votis et traditione mox memoratis; 2° [in Brevi *quo magis uberes* dat. die 18 Decembris 1742, Benedictus PP. XIV, de congregatione sæculari missionis fundata a S. Vincentio a Paulo, ita dicernit : « Motu proprio et » ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, deque apostolicæ auctoritatis pleni- » tudine, tenore præsentium, non solum omnia et singula in Constitutionibus et regulis » ejusdem congregationis, ut præmittitur, contenta et de novo statuta, ac ab apostolica » hac sancta sede iterum atque iterum approbata et confirmata, iterum quatenus opus » sit de novo approbamus, confirmamus, illisque inviolabilis perpetuæ apostolicæ firmi- » tatis robur adjicimus, verum etiam quamcumque in dispensando pro votis hujusmodi, » ac præsertim voto stabilitatis, facultatem... omnino inhibemus. » En sane pontificis approbationem tantam quanta esse vix posset si de creando religioso ordine ageretur. Tamen venerabiles PP. congregationis missionis non in regularium, sed in sæcularium presbyterorum numero mansere. Causam habemus in citato Brevi; cujus clausula, quia insolens, huc affertur ex editione authentica Bullarii Benedicti XIV (Romæ, 1746-1757), ubi sic : « Alexander PP. VII... in perpetuum eamdem congregationem missionis » inceptam et approbatam, apostolica auctoritate sua approbavit et confirmavit cum

» emissione votorum simplicium castitatis, paupertatis et obedientiæ, nec non stabili-
» tatis in dicta congregatione... post biennium probationis facienda; *in quorum tamen*
» *votorum emissione nemo intersit qui ea acceptet*, sive nomine congregationis, sive
» nostro, et pro tempore exsistentis Romani pontificis nomine]. »

Respondeo IV. Approbatio pontificia efficiens veram religionem est infallibilis quoad judicium de sanctitate (1ª pars), et de genere talis modi vivendi (2ª pars); est vero saltem probabilissima quoad judicium de opportunitate ejusdem status, respectu temporis et reliquarum circumstantiarum (3ª pars). Probatur 1ª pars. Videtur esse de fide infallibilitas summi pontificis quoad judicium de sanctitate quam habet talis modus vivendi. Nam *primo*, modus vivendi quem pontifex sic approbat, de se toti ecclesiæ proponitur, atque etiam extra talem religionem peragi potest a quolibet fidelium, cujus status non repugnet; sed ad mentem S. Augustini nihil ejus generis contra fidem aut contra mores futurum est : etenim « Si quid... tota per orbem frequentat ecclesia... quin ita facien-
» dum sit disputare insolentissimæ insaniæ est (S. Aug. *epist.* 54, *num.* 6; *tom. II*,
» *col.* 126). » *Secundo*, pontifex non potest errare in canonizatione alicujus sancti; ergo neque in approbando aliquam religionem; quippe illam quasi canonizat ut sanctam, et obligat omnes fideles ad ita credendum. Probatur 2ª pars. Infallibilis es approbatio pontificia quoad judicium de genere talis modi vivendi. Quippe *primo*, ecclesiam non latent requisita de jure divino ad statum religiosum; et insuper quidquid ecclesiastico jure necesse est hoc pontifex approbans adhibet in actu exercito. [Vide Arsdekin S. J., *theologia tripartita, tom. II, part.* II, *tract.* 7, *cap.* 7; pag. 284 edit. Colon. 1744, expurg.]. *Secundo*, per approbationem hujuscemodi sub ratione status religiosi, declarat pontifex talem vivendi modum, *per se spectatum* (quia abusus sensim aliquando surrepunt), utilem esse acquirendæ perfectioni, ejusdemque afferre auxilia, tollere impedimenta; unde patet non defuturam Spiritus sancti assistentiam ad vitandum in his rebus errorem, summo cum ecclesiæ detrimento conjunctum. Probatur 3ª pars. Approbatio pontificia est saltem probabilissima quoad judicium de opportunitate talis religionis hoc tempore, loco, etc. Forte magis pium est putare infallibilitatem concessam pontifici etiam in eo judicio; at certe, nisi error evidens accideret, pro supremo pastore stare debemus, tum quia est superior, tum quia matura consideratio hujusmodi negotiis solet adhiberi, tum denique propter divinum lumen et auxilium pontificibus uberrime concessum.

Quæstio 21ª. *Quotuplex potestas spiritalis locum habeat in statu religioso* (tract. 7, lib. II, cap. 18).

Respondeo I. Jurisdictio ecclesiastica (scilicet potestas spiritalis, ad claves ecclesiæ pertinens, atque a Christo data vel derivata per pontificem aut per alios episcopos) necessario requiritur tam ad approbationem status religiosi quam ad acceptationem votorum et traditionis religiosæ. Ratio communis patet; quia, ut supra probavimus, necessaria est ad utrumque aliqua potestas ecclesiastica; hæc autem merito dicitur jurisdictionis, respicit enim gubernationem spiritalem, atque a potestate ordinis evidenter distinguitur, quum per reservationem papæ possit auferri.

Respondeo II. Jurisdictio ecclesiastica non est necessaria simpliciter ad regimen status religiosi. Probatur. Jurisdictio ecclesiastica exsistens intra ordinem religiosum atque in prælatis ejus immediatis 1° verosimiliter abfuit ab antiquis monachis, tum quia plerumque ipsi monachorum abbates non erant clerici, tum quia non leguntur exercuisse jurisdictionem, neque voluntariam, dispensando in præceptis ecclesiæ vel in votis; neque involuntariam, ferendo censuras proprie dictas, licet excommunicationes lato sensu commemoret regula S. Benedicti; 2° non est apud ullas moniales, ut fert communis sententia; 3° [non habetur in ordinibus quibusdam hodiernis, quorum professi solent prima etiam tonsura carere. Exemplum sumamus e religione Fratrum Hospitalariorum S. Joannis Dei, quam constat esse verum ordinem religiosum; esse quoad instituta regularia exemptam a jurisdictione ordinariorum; esse a non sacerdotibus gubernandam. Vide Const. Pauli PP. V, *Romanus pontifex*, 16 Martii 1619; et Const. Urbani PP. VIII, *circumspecta Romani*, 18 Aprilis 1628. Videatur etiam in *Codice regularum*, additamentum 49, *tom. VI, a pag.* 204].

Respondeo III. Jurisdictio ecclesiastica est necessaria moraliter ad perfectionem regiminis status religiosi (1ª pars); atque de facto, in quacumque religione, hanc jurisdictionem specialem habet aliquis prælatus, saltem extrinsecus (2ª pars). Probatur 1ª pars. Aliquando, ut nervus disciplinæ religiosæ subsistat, vel censuris canonicis uti oportet, vel pœnas adhibere graviores quam quæ per potestatem dominativam possunt inferri. Probatur 2ª pars. Licet, in aliqua religione, nullus prælatorum intrinsecorum (generales, præpositi, abbates, priores, etc.) habeat jurisdictionem ecclesiasticam, hæc potestas competit alicui ejusdem religionis prælato extrinseco (ut est nunc papa pro exemptis; episcopus aut prælatus regularis pro monialibus ordinario aut religioni virorum subjectis). 1° Res ita est, et semper fuit; 2° jurisdictio ecclesiastica porrigitur ad omnes ecclesiæ status, non tamen eodem modo potest exerceri circa unumquemque : sic pontifex alia laicis, alia clericis sæcularibus, alia et multo plura religiosis valet præcipere. Igitur non ex jure positivo, ex pacto, vel ex voto, sed quasi naturaliter, eo ipso quod aliquis fit religiosus, sub speciali jurisdictione pastorum ecclesiæ constituitur, tamquam persona sacra divino obsequio et dominio specialiter deputata.

Respondeo IV. Potestas dominativa (scilicet, jus acquisitum religioni et prælatis ejus ad imperandum et utendum religiosis prout bono personæ et ordinis expedire videbitur) ad regimen status religiosi requiritur (1ª pars), et sufficit (2ª pars). Probatur 1ª pars. 1° Per traditionem profitentis in religione, transfertur in religionem aliquod jus distinctum a jurisdictione quam prælati regulares sæpe accipiunt a vicario Christi; quum autem ejus juris exercitium sit personæ religiosæ gubernatio moraliter efficax, jus ipsum optime definitur potestas spiritualis quasi dominativa, seu paterna, domestica et œconomica; 2° status religiosus est status servitutis ab ea subjectione distinctus quam fideles debent jurisdictioni ecclesiasticæ; ergo in ipsum religiosum vim habet aliqua potestas, non jurisdictionis tantummodo, sed dominationis; 3° prælatus religiosus quando vota subditorum irritat indirecte, utitur evidenter potestate dominativa : tunc enim irritatio fit propter jus quod sive traditio religiosa sive votum obedientiæ præbent prælato circa materiam votorum a subditis suis emissorum; ut patet a simili in servo cujus dominus, in filio cujus pater vota irritat ex parte materiæ, sine ulla jurisdictione, sed titulo dominii. Probatur 2ª pars. Argumento sunt omnia monialium monasteria, in quibus sine ulla jurisdictione, sed per solam potestatem dominativam abbatissæ, habetur directio et coactio sufficiens ad regimen ordinarium; nec nisi in casibus extraordinariis, si qui occurrant, dirigendi et cogendi munus exercetur per prælatos extrinsecos atque jurisdictione ecclesiastica pollentes.

Quæstio 22ª. *Utrum professio religiosa requiratur ad essentiam status religiosi, et quales sint professionis religiosæ conditiones essentiales* (tract. 7, lib. vi, cap. 1, 2, 3, 11, 12).

Respondeo I. Professio religiosa (scilicet, actus quo quis assumit statum religiosum, sive modo communi religiosis, sive modo proprio Societati Jesu quoad suos scholasticos et coadjutores etiam formatos) requiritur ad essentiam status religiosi. Probatur. 1° *Cap. Religioso qui manus, de sententia excommunicationis, in* 6 : « Quamvis autem is qui » religionem ingreditur religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacite vel » expresse professus. » — *Cap. Porrectum, de regularibus :* « Quum monachum non » faciat habitus, sed professio regularis. » — [Concil. Trid. *sess.* 25, *cap.* 16, *de regular. :* « Finito tempore novitiatus, superiores, novitios quos habiles invenerint, ad » profitendum admittant; aut e monasterio eos ejiciant]. » 2° S. Basilius, *in Regulis fus. tract.*, sub *interrog.* 14 : « Qui inter fratres admissus fuerit, posteaque professionem » suam resciderit, perinde aspici debet ut qui in Deum peccaverit, coram quo et in quo » pactorum confessionem deposuit. » — S. Benedictus, in *Regula sua, cap.* 58 : « Sus» cipiendus autem, in oratorio, coram omnibus, promittat de stabilitate sua, et con» versione morum suorum, et obedientia, coram Deo et sanctis ejus. » — S. Augustinus, *serm.* 355, *cap.* 6; *tom. V, col.* 1383 : « Qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in actibus apostolorum, deserit, a voto suo cadit, a professione sancta cadit... Ego scio quantum mali sit profiteri sanctum aliquid, nec implere. *Vovete,* inquit, *et reddite Domino Deo vestro...* Clericus duas res professus est... professus est sanctitatem, professus est communiter vivendi societatem; professus est *quam bonum et quam*

jucundum habitare fratres in unum. » 3° Præter patrum testimonia, exstant veteres et novæ profitendi leges et formulæ, ex quibus constat professionem generatim sumptam semper fuisse statui religioso constituendo necessariam. [Videatur *codex regularum.*] 4° Ratio a priori est necessitas stabilitatis in eo vitæ genere quod per statum religiosum assumitur; porro novitius liber manet donec, emissa professione, ipse sibi discedendi facultatem ademerit.

Respondeo II. Professionis religiosæ conditiones essentiales in quavis religione (omissis peculiaribus aliquarum religionum requisitis) sunt omnes et solæ quæ sequuntur : post completum annum novitiatus unum, ætatis decimum sextum, profitentis libera traditio et tria vota, cum intentione tradendi se et vovendi in ordine ad observandam regulam talis religionis approbatæ; professionis acceptatio ab habente potestatem incorporandi religiosum, atque (nisi agatur de scholasticis et coadjutoribus etiam formatis S. J.) habente veram intentionem obligandi professo ipsam religionem; professionis forma sensibiliter exprimens consensum et materiam consensus ex parte religiosi et religionis, atque excludens conditiones repugnantes statui religioso, vel suspensivas. Dicitur 1° *professionis religiosæ conditiones essentiales... omissis peculiaribus :* quia præter conditiones de jure communi, quas omnes et solas expendimus, unaquæque religio a pontifice approbata requirere potest quasdam alias, jure suo speciali, ad professionis valorem essentiales. Dicitur 2° post completum annum novitiatus unum, ætatis decimum sextum, profitentis libera traditio : quia spatium novitiatus, et voventis ætatem decrevit concilium Tridentinum *sess.* 25, *cap.* 15, *de regular.;* libertas vero prorsus requiritur in contractu et in votis sine quibus non fit professio. Dicitur 3° *traditio et tria vota :* quia, quidquid est de essentia status religiosi, pertinet ad essentiam professionis religiosæ; porro probavimus in *quæst.* 13ª *et* 14ª, traditionem et tria vota esse essentialia statui religioso. Dicitur 4° *cum intentione tradendi se et vovendi in ordine ad observandam regulam talis religionis approbatæ :* nam *primo*, cap. *ne nimia, de religiosis domibus :* « Quicumque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat; » *secundo,* secundum jus ordinarium nemini conceditur status religiosus si maneat in vita privata; quum autem versentur actiones circa particularia, impossibile est amplecti vitam communem in genere, sed eligenda est determinata religio cui se tradat candidatus, et in qua, licet non voveat directe observationem regulæ, voveat tamen obedire, castitatem et paupertatem colere secundum regulam talis religionis; *tertio,* tam necessario requiritur traditionem et vota ordinari ad observandum talem regulam approbatam, ut invalide se traderet et voveret religiosus sine hac intentione, saltem in confuso; non enim profiteretur formaliter, seu quatenus religio est approbata. Dicitur 5° *professionis acceptatio ab habente potestatem incorporandi religiosum :* quia professio requirit essentialiter traditionem, quæ nec consummari potest, nec effectum habere, nisi acceptetur ab eo cui jus admittendi competit, vel proprie et ordinarie, vel per delegationem. Dicitur 6° *atque* (*nisi agatur* etc. *habente veram intentionem obligandi professo ipsam religionem :* quia prælatus a quo professio admittitur, licet exterius eam recipiat, si careret interius libera voluntate eam acceptandi et religionem modo debito obligandi, contractus claudicaret, essetque simpliciter invalidus, neque enim nisi mutuo partium consensu potuerat perfici. [Quod attinet ad scholasticos et ad coadjutores etiam formatos S. J., probante pontifice, religio illis non obligatur, eorum tamen vota acceptat ea ratione quam de scholasticis explicuimus in *quæst.* 19ª, *resp.* II; de coadjutoribus formatis vide *Const. part.* V, *cap.* 4, § 1, 2]. Dicitur 7° *professionis forma sensibiliter exprimens consensum et materiam consensus ex parte religiosi et religionis :* quia sine externis signis nequeunt homines consensus mutuos agnoscere et acceptare; signa vero adhiberi solita sunt, ex parte profitentis, verborum expressio significans ad minimum ipsam professionem, ubi per modum unius sufficienter, quamvis non distincte, explicantur traditio, et tria vota, et respectus ad talis religionis institutum. Rursus ex parte acceptantis, satis est plerumque ut quovis indicio ostendat se acceptare. Dicitur 8° *excludens conditiones repugnantes statui religioso, vel suspensivas :* conditionis repugnantis exemplum est, si quis profiteatur solemniter sub conditione ut sibi liceat proprium retinere; quippe hoc est contra substantiam solemnis professionis, ideoque

sic profitens non promittit quidquid est de substantia religionis; at quolibet substantiali seu essentiali ablato res tota destruitur. Conditio suspensiva est conditio de futuro suspendens actum : hanc non patitur professio, quæ, quum includat actualem traditionem, requirit essentialiter actualem effectum.

QUÆSTIO 23ª. *Quot et quales effectus habeat professio religiosa* (tract. 7, lib. VI, cap. 13, 14).

RESPONDEO I. Professio religiosa effectus quasi intrinsecos habet quotquot eidem annectuntur propter traditionem et tria vota solemnia, aut in quibusdam e S. J. simplicia. De his effectibus vide *quæst.* 16ª, 17ª, 18ª, et in *quæst.* 21, *resp.* III, IV.

RESPONDEO II. Professio religiosa habet effectum obtinendi remissionem totius reatus pœnæ peccatis præteritis debitæ. PROBATUR. 1° Hic effectus certe locum habet titulo indulgentiæ plenariæ [concessæ omnibus regularibus, a Paulo PP. V, pro die professionis; vide LA CROIX *theol. mor. lib.* VI, *part.* II, *num.* 1389; item novitiis S. J. « quum » primum post novitiatum emittunt vota religiosa » vide Elench. *indulgent. S. J.*, Romæ, typis Salviucci 1853, *pag.* 7, *num.* 9] ; 2° hic effectus persæpe locum habet titulo excellentiæ operis. Nam professio religiosa est opus tale ac tantum, ut, dummodo fiat ex bono affectu caritatis, etiam si fervor communes limites non prætergrediatur, hoc generatim loquendo sufficiet delendæ pœnæ peccatis præteritis debitæ; nisi (quod vix accidit) peccatorum immanitas et multitudo conveniant cum exiguo animi dolore, atque modo profitendi prorsus remisso; 3° hic effectus probabiliter locum habet titulo privilegii divinitus annexi, et cujus virtute, propter solum actum profitendi in statu gratiæ, tota peccatorum pœna remittitur quasi ex opere operato. Dicitur *probabiliter locum habet :* ut appareat certa inter atque incerta discrimen : quippe licet non negemus hanc assertionem piam, religioso statui faventem, a maximis doctoribus defensam, divinæque liberalitati consentaneam, tamen quum desint argumenta satis firma, religiosos admonitos oportuit, ne spe illius libertatis incertæ certam satisfactionem pro peccatis omitterent.

RESPONDEO III. Professio religiosa, quando constat votis solemnibus, habet respectu votorum prius emissorum effectus nunc describendos : 1° Professio in religione laxiore exstinguit votum præcedens ingrediendi strictiorem, vel in ea profitendi. Peccavit tamen qui ita est professus; nec præcedens ejus votum solvitur ex natura rei, sed juris beneficio. Vide *cap. Qui post votum, de regularibus, in* 6.— 2° Votorum quantumvis multorum et perfectorum, sed cum statu religioso insociabilium, commutatio in professionem religiosam efficitur ipso jure, aut verius jure naturæ, attenta intentione profitentis. PROBATUR. *Cap. scripturæ, de voto :* « Reus facti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obse» quium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare. » Hæc verba non tam jus aliquod constituunt, quam declarant majus esse bonum religionis quolibet alio per alia vota promitti solito : igitur profitens religionem, omissis prioribus votis cum statu religioso insociabilibus, culpa omni vacat propter conditionem votorum intrinsecam, ne majus bonum impediant.— 3° Votorum quantumvis multorum et perfectorum, atque cum statu religioso sociabilium, commutatio in professionem religiosam licite efficitur voluntate profitentis, quando ipse hoc intendit. PROBATUR. Re quidem vera caput *scripturæ, de voto,* juxta integram lectionem, intelligendum est de votis insociabilibus; sed præter quam quod compilatio Gregoriana videatur priores limites exclusisse, ut textus a particulari casu ad vota etiam sociabilia pertineret, commutationis valor et honestas certitudinem hauriunt tum ex ratione generali, in capite *scripturæ,* tum ex duobus S. Thomæ argumentis : *primum,* professio religionis est de totius vitæ curriculo et ita concludit ingentem particularium operum multitudinem; *secundum,* professione religiosa homo moritur vitæ priori; præterea etiam si fingeremus votum præcedens fuisse de quacumque asperitate vitæ privatæ, et securior apparet et substantialiter melior status religiosus, in quo, quum profitens Deo offerat quidquid habet et habere potest, ipsa professione amplectitur vel formaliter vel eminenter votorum privatorum excellentiam. — 4° Votorum sociabilium commutatio in professionem religiosam, quæ licite efficitur voluntate profitentis, quando ipse hoc intendit. Utrum fiat necne, ipso jure seu facto, quando profitens hoc non intendit, sed respectu commutationis nihil vult aut cogitat, quæritur. Sententia affirmans commutationem tunc fieri caret probationibus e jure divino, aut

ecclesiastico scripto; nec constat eam habere fundamentum sufficiens in consuetudine. Quamobrem semper consultum erit aut admonere profitentes ut hujusmodi commutationem intendant, aut post professionem statim omnia præcedentia profitentium vota curent irritari; quod facere possunt superiores.— 3° Qui vovit v. g. peregrinari Romam, votum licite exstinguit commutans illud, non in professionem religiosam (hoc quippe jam liquet ex dictis sub 2° et 3°), sed in votum religionem ingrediendi ut profiteatur si post probationem judicatum fuerit ita expedire. Facta autem seria commutatione, numquam reviviscit prior obligatio, sed vovens in omnibus par efficitur ei qui a principio non aliud vovisset præter rem quæ vi commutationis supervenit.

Respondeo IV. Professio religiosa, quando constat votis simplicibus (ea nimirum quam emittunt S. J. scholastici et coadjutores etiam formati), habet respectu votorum prius emissorum effectus descriptos hic *in resp.* III, sed non eodem modo : nam *omnes* habet quoad suspensionem, et tantummodo *aliquos* quoad commutationem proprie dictam. Vide Bulla *Ascendente Domino* inst. *tom. I, pag.* 82; cong. 1, *dec.* 132.

Quæstio 24ª. *Quid sit paupertas evangelica, et utrum requiratur ad statum perfectionis* (tract. 7, lib. VIII, cap. 1, 2, 3; nec non tract. 7, lib. II, cap. 2).

Respondeo I. Paupertas evangelica, quam nimirum Christus consuluit in evangelio, est dominii, aut saltem usus licite proprietarii bonorum et jurium temporalium carentia actualis, voluntaria, voto confirmata. Dicitur; 1° *carentia dominii, aut saltem usus licite proprietarii bonorum et jurium temporalium :* qui constat ex sensu, decretis et praxi ecclesiæ hanc et non aliam carentiam fuisse requisitam a Christo Domino perfectionis statum promulgante. Dicitur 2° *carentia actualis :* hæc enim sola est opus consilii; quippe carentia in præparatione animi requiritur simpliciter ad salutem, hoc sensu, quod cuilibet christiano necessarium sit bona temporalia relinquere, quando non potest aliter satisfacere præceptis servandi fidem, aut succurrendi extreme indigentibus. Dicitur 3° *voluntaria :* nam egestas coacta vitiorum potius incentivum est quam remedium, et solet esse furandi occasio. Dicitur 4° *voto confirmata :* quia ex iisdem locis et verbis quibus Christus Dominus carentiam bonorum consuluit, colligitur votum sub hoc consilio comprehensum, atque eo magis quod aliter fieri nequeat perfecta rerum omnium derelictio : quippe sicut ea bona, quæ in præsenti possidentur, non perfecte relinquuntur, nisi ita alienentur ut ea etiam repetere non liceat; ita bona quæ futuro tempore acquiri possunt non perfecte relinquuntur, nisi ita a voluntate et affectu alienentur ut ea acquirere ac possidere non liceat; quem effectum inducit superveniens, Deoque facta promissio.

Respondeo II. Paupertas evangelica requiritur ad statum perfectionis. Probatur. 1° *Si... vis ad vitam ingredi, serva mandata... si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus* (Matth. 19, ℣. 17, 21). Igitur sicut ad salutem observatio mandatorum, ita ad statum perfectionis requiritur paupertas evangelica; 2° paupertas quidem per se, nec bona nec mala est, sed indifferens; at vero paupertas est ad statum perfectionis necessaria sub ratione medii removentis impedimenta. Namque perfectio consistit primario, in Dei contemplatione et amore; secundario, in actionibus virtutum moralium; denique in puritate mentis ab omni vitio etiam levi, quoad fieri potest, et ab omni desiderio inutili; hæc autem multum impediuntur divitiis, quarum possessionem comitari solent sollicitudo, et multa mala moralia vel graviora vel leviora pro modo affectus ad ipsas divitias. Nec obstat 1° Quod dives bene utendo divitiis possit ad perfectionem pervenire : etenim discrimen est perfectionem inter et statum perfectionis; ideoque paupertas necessaria est priori, moraliter; posteriori, simpliciter et absolute; quando quidem sine ablatione impedimentorum deficit status perfectionis : propterea Dominus pauperem vitam profiteri voluit, ut ab eo, non perfectionem tantummodo, sed perfectionis quoque statum disceremus; 2° quod sanctissimi viri divitiis abundaverint, ut in lege naturæ Job et Abraham; in lege scripta, David, et ante lapsum, Salomon : nam exemplis hujusmodi duo tantum evidentiora fiunt; *primum,* diversis temporibus, diversæ rationis esse media ad perfectionem, itaque antiquis Christi progenitoribus communiter nec virginitas, nec paupertas actualis consulebatur, ut matrimoniis cresceret credentium numerus; *secundum,* per se loquendo, et ex sola rei natura, malam non esse divitiarum possessionem;

sed difficillime contingere, a promulgato evangelio, ut divites tam diligenter serviant Deo, quam pauperes evangelici : imo si nonnumquam pares exstiterint, prioribus competit tantum perfectio; posterioribus, ipse perfectionis status; 3° quod hæc habeat concilium Tridentinum, *sess.* 21, *cap.* 2, *de reform.* « Statuit sancta synodus ne quis » deinceps clericus sæcularis... ad sacros ordines promoveatur, nisi prius legitime constet » eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possi- » dere... Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes etc. » : quippe duplex esse potest hujus legis effectus; *primus*, excludere pauperes coactos, ne postea victum sibi comparent per artes clericali ordine indignas; *secundus*, non admittere sine dispensatione pontificis pauperes voluntarios nisi statum religiosum profiteantur. Porro neuter effectus nocet paupertati evangelicæ : non primus, ut patet; non secundus, quia, et facilis foret dispensatio; et rari sunt qui velint paupertatem servare extra claustra; et tandem ante omnia consulendum erat publico ecclesiæ bono, cujus interest ut clerici non religiosi ordinarie res aliquas temporales possideant, ob quas nimirum plus illis reverentiæ vulgus tribuere consuevit.

Quæstio 25ª. *Quænam sit materia tum remota, tum proxima in paupertatis voto simplici et absolute sumpto* (tract. 7, lib. viii, cap. 4, 5).

Respondeo I. Bonorum hominis duplex genus distinguitur. In *primo genere* sunt bona et jura circa quæ versatur dominium proprietatis innatum : videlicet, bona interna corporis et animæ, fama, honor. His annumerantur, præter jus in propriam uxorem, quælibet bona et jura spiritalia tam ordinis gratiæ quam ordinis temporalis, ut sunt, beneficium ecclesiasticum, titulus doctoris, officium docendi, jurisdictio etiam sæcularis, jus eligendi aut præsentandi, jus spiritale suscipiendi alimenta ex aliquo monasterio, vel exigendi decimas, dignitas etiam episcopalis; dummodo hæc omnia assumantur tantum sub respectu spiritali aut honorifico : nam quidquid vi talium bonorum et jurium acquiritur pretio æstimabile, hoc ex illis bonis est de quibus statim dicemus. In *secundo genere* sunt bona et jura circa quæ versatur dominium proprietatis acquisitum : videlicet omnia et sola bona vel jura extrinseca, divitiarum nomine comprehensa, seu quidquid pecunia est formaliter vel æquivalenter. Præmissam igitur bonorum dictinctionem excipit sequens propositio : Materia remota voti paupertatis voto simplici et absolute sumpto (scilicet res quibus se cariturum vovet pauper evangelicus) sunt bona *materialia* secundi generis, seu objectum sensibile quodcumque pecunia est, vel pecuniæ æquivalet. Probatur. Quandoquidem paupertas est carentia aliquorum bonorum, votum paupertatis intelligi nequit nisi promissio facta Deo carendi aliquibus bonis. Jam autem homo non vovet carere bonis primi generis. Nam sive ex intentione voventium, sive ex communi sensu, et propria vocis significatione, votum paupertatis ad solam bonorum secundi generis carentiam refertur. Insuper bonorum primi generis *primo*, carentia quoad vitam et jus proprium vitam habendi ac conservandi, non potest voveri; quia nemo sibi directe causat carentiam vitæ, quin lædatur jus domini principalis qui Deus est. *Secundo*, carentia quoad jus utendi membris et facultatibus propriis, eo modo quo potest voveri pertinet potius ad votum obedientiæ. *Tertio*, carentia quoad bona spiritalia gratiæ, virtutum, etc. non potest voveri; neque usufructus, aut usus horum bonorum spectat ad votum paupertatis; eo igitur voto non obstante, pauper evangelicus liber manet utendi bonis spiritalibus, eademque aliis dispensandi, aut donandi, nisi obstet votum obedientiæ; cui, non ad carentiam quidem, sed ut regulentur, perficiantur et augeantur, possunt actus virtutum subjacere. *Quarto*, carentia quoad honorem non potest voveri ob duas rationes. Ratio prima : honor est in honorante; igitur honoratus renuntiaret operi extra suam potestatem constituto. Ratio secunda : honor vulgaris quem pariunt divitiæ tollitur quidem radicaliter per votum paupertatis, sed hic effectus sequitur ex natura rei, non ex obligatione voti : honor autem verus, virtuti et bonis naturalibus intrinsecis debitus, nequit abjici; quippe hanc carentiam voluntate sua nullus sibi affert, nisi in radice, abjiciendo titulum : quod quidem respectu virtutis semper nefas est, neque respectu ingenii, scientiæ, etc. pertinet per se ad consilia perfectionis. *Quinto*, carentia quoad famam non potest voveri valide aut licite nisi in iisdem casibus ubi voveretur carentia quoad honorem; atque etiam tunc tota hæc materia

plane aliena esset a voto paupertatis. Ceterum vovere generatim moderationem circa honores et famam res foret inusitata, nec expediens, ob facilitatem lapsuum, et difficultatem quæ tunc exsurgeret discernendi lapsus mortales a venialibus. At vero laude dignum fuerit vovere carentiam aliquot dignitatum, aut titulorum honoris : interim vota hujusmodi non erunt paupertatis, sed humilitatis.

Respondeo II. Habitudinum et actionum circa bona et jura pretio æstimabilia duplex genus distinguitur. In *primo genere* sunt habitudines et actiones in quibus nec proprietas locum habet nec superfluitas : videlicet usus facti nec independens nec superfluus, administratio rei temporalis ad domini arbitrium et commodum. In *secundo genere* sunt habitudines et actiones proprietariæ aut superfluæ : videlicet dominium, ususfructus, census, usus cum jure utendi nomine proprio, possessio cum jure possidendi nomine proprio, quasi possessio jurium incorporalium pretio æstimabilium, usus facti superfluus. Præmissam igitur habitudinum et actionum distinctionem excipit sequens propositio : Materia proxima voti paupertatis absolute sumpti, sed simplicis, sive extra, sive intra statum religiosum (scilicet, habitudines et actiones quibus se cariturum vovet pauper evangelicus), sunt habitudines et actiones secundi generis. Probatur. Per votum paupertatis absolute sumptum, sed simplex, sive extra, sive intra statum religiosum, promittitur Deo 1° *carentia Dominii* (quod perfunctorie definimus, principale jus disponendi de re aliqua in quemcumque usum lege non prohibitum). Ratio prima assertionis : *Vade, vende quæ habes, et da pauperibus* (Matth. 19, ℣. 21); porro verbum vendendi et dandi, significat alienare dominium. Ratio secunda : *Cap. Quum ad monasterium, de statu monachorum :* « Nec æstimet abbas quod super habenda proprietate possit » cum aliquo monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali ut contra eam nec summus pontifex possit » licentiam indulgere. » Hic textus, in legitimo sensu acceptus, rem conficit circa dominium apud religiosos; indicat satis aperte, quoad paupertatem evangelicam extra religionis statum. Ratio tertia : In dominio acquirendo et conservando plerumque contingit eos actus adhiberi et eam sollicitudinem a quibus potissimum expeditos oportet pauperes evangelicos. Tamen votum simplex non tollit a vovente dominium, si quod actu habet; nec eum efficit dominii acquirendi incapacem, nisi vel adminiculo juris, quale est in votis coadjutorum formatorum S. J., vel ope contractus humani ut sunt venditio, donatio. Nec aliter potest fieri : nam quoties homo vult abdicare a se dominium et capacitatem dominii, hic actus voluntatis non transfert ex tunc in alterius potestatem bona quæ vovens antea possidebat, et subsequens dominii acquisitio, etiam si illicite fieret, non tamen fieret invalide, sicut validas nuptias contrahit qui ligatur voto simplici castitatis; 2° *carentia usus fructus* (quem definio, jus utendi et fruendi alienis, salva substantia). Ratio prima assertionis : Ususfructus respectu rei unde procedit affert dominium tantummodo utile, sed respectu sui ipsius affert dominium perfectum; quippe de hoc ipso jure usufructuarius potest titulo dominii disponere in quemcumque usum lege non prohibitum. Porro supra ostendimus dominii carentiam per votum paupertatis Deo promissam. Ratio secunda : Ususfructus, quantum spectat ad utilitatem ex bonis temporalibus capiendam, fructuosior est dominio tantum directo, et eum consequuntur negotia sæcularia; quapropter non consistit cum vera paupertate; 3° *carentia census* (quem definio, jus percipiendi pensionem aliquam ex fructibus rei in qua fundatus est) : ob rationes dictas de usufructu; 4° *carentia usus cum jure utendi nomine proprio* (usum definio, jus utendi aliena re). Ratio prima assertionis : Hoc jus licet non sit simpliciter dominium rei quæ utenda conceditur, est tamen bonum temporale pretio æstimabile, fundans obligationem restitutionis, si usuarius utendo impediatur. Ratio secunda : Sicut usufructuarius arboris potest domino directo vendere jus alienandi poma; sic usuarius arboris potest domino vendere jus poma comedendi; 5° *carentia possessionis cum jure possidendi nomine proprio* (possessionis actualis definitio est, apprehensio rei corpore et animo, juris adminiculo; possessionis permanentis definitio est, jus insistendi rei non prohibitæ possideri). Ratio assertionis : Possessio tam actualis, quam permanens, includit formaliter vel virtute voluntatem habendi proprium; porro habere proprium pugnat directe cum voto paupertatis integro, quale semper intelligimus; 6° *carentia quasi possessionis*

jurium incorporalium pretio æstimabilium, ut sunt jurisdictio, jus eligendi, quoad lucra quæ inde perciperentur. Ob rationes dictas de possessione; 7° *carentia usus facti, si sit superfluus.* Hæc carentia promittitur quando votum paupertatis simplex fit in statu religioso, cujus particularis regula graviter obliget ad determinatam moderationem et quasi mensuram in rebus quoad usum facti habitis (*tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 12, *num.* 13). Eadem vero carentia non censetur promissa quando votum paupertatis simplex fit extra statum religiosum, sine addito circa res pretiosas et superfluas : proinde in hoc casu, si quis talia habeat atque expendat dependenter a vero domino, servabit substantialiter paupertatem, quamvis possit peccare ratione scandali vel alias ob causas (*tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 5, *num.* 33).

Quæstio 26ª. *Quænam sit, et quibus modis possit usurpari materiæ quantitas gravis in paupertatis voto simplici et absolute sumpto* (tract. 7, lib. VIII, cap. 6).

Respondeo I. Extra statum religiosum, in paupertatis voto simplici et absolute sumpto, materiæ quantitas gravis seu sufficiens per se ad sacrilegium mortale sunt quatuor argentei [duo franci]. Probatur. 1° Extra statum religiosum, in paupertatis voto simplici et absolute sumpto, nihil aliud directe Deo promittitur quam cultus divinus in hoc consistens quod quis Dei causa carere velit proprietate divitiarum. Igitur materiæ quantitas gravis in dicto voto ea erit quæ solet constituere promissionem gravem in ordine ad Dei cultum. Porro tales sunt quatuor argentei quemadmodum colligimus vel ex arbitrio prudentum tamquam regula intrinseca, vel quasi per regulam extrinsecam ex peccato omittentis quatuor argenteorum eleemosynam voto promissam; 2° difficulter admitteretur alter modus æstimandi materiæ quantitatem gravem in voto paupertatis, scilicet ex quantitate quæ gravis est in furto. Nam *primo*, gravitas furti oritur ex nocumento respectivo aut absoluto proximi quoad bona externa; sed gravitas sacrilegii contra votum paupertatis oritur unice ex injuria Deo illata propter infidelitatem in servandis promissis, et nullum Deo nocumentum affert : non respective, quia Deus est incapax proprie nocumenti; nec absolute, quia sacrilegus nihil usurpat quod revera sit sub speciali dominio Dei. *Secundo*, quantitas furti absolute gravis est unus aureus [franci sex cum dimidio], et quantitas furti respective gravis possunt esse duo argentei, vel etiam unus, et aliquando duo minuta. Porro unus aureus est quantitas longe gravior quam ad peccatum sacrilegii requisitam putant communiter qui recte sentiunt de voto paupertatis; e contrario nulla apparet necessitas ob quam v. g. unus argenteus [asses Gallorum decem] censeatur materia gravis in ordine ad votum paupertatis, quandoquidem non subsistit quoad cultum divinum aliquis respectus similis illi propter quem furtum unius argentei potest esse grave. *Tertio*, extra statum religiosum, qui ligatur paupertatis voto simplici et absolute sumpto, potest peccare graviter contra paupertatem sine ullo furto. Nam sub nullius dominio solet esse quidquid sæcularis post paupertatis votum accipit aut retinet ad usum (*tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 5, *num.* 37, *in fin.*); quare si v. g. quatuor argenteos sibi datos accipiat aut retineat animo proprietario, reus fit sacrilegii gravis sine furto. Idem potest peccare graviter ratione furti, salvo paupertatis voto. Nam potest cum injustitia absolute vel respective gravi usurpare aliquid tantummodo quoad usum facti. Porro votum paupertatis simplex et absolutum non requirit ut sæcularis abstineat ab injustitia, aut a divitiarum usu independenti, sed a sola proprietate : proprietatem vero tamdiu non vult, quamdiu non directe aut expresse intendit eam acquirere. Itaque materiæ quantitas gravis in ordine ad dictum paupertatis votum difficulter æstimaretur ex quantitate quæ gravis est in furto.

Respondeo II. Intra statum religiosum, in paupertatis voto simplici et absolute sumpto, quando religiosus usurpat aliquid injuste, quoad bona extraneorum vide hic resp. I; quoad vero bona sui monasterii : 1° Materia gravis seu sufficiens ad sacrilegium mortale, infra quatuor argenteos (horum enim usurpatio sive graviter sive leviter sit injusta, æstimatur grave sacrilegium in quolibet habente votum paupertatis : *tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 11, *num.* 40, *a med.*) est quantitas eadem quæ secundum se sufficit ad furtum grave in tali religioso, respectu talis monasterii. Ratio est quia, ut supponimus, virtute voti et pacti cum religione, religiosus, ligatus voto simplici sed absoluto, id efficit ut bona quæ acquireret aut quibus uteretur essent proprie sub dominio sui monasterii; quapropter in gra-

vitate furti mensuram facilem habemus gravitatis sacrilegii; 2° quoniam probabile est in voto paupertatis religiosæ contineri virtualiter votum abstinendi ab omni omnino læsione justitiæ commutativæ, non quidem quoad extraneos, sed quoad proprium monasterium, eam ob causam duo probabilia sunt : *primum*, materia sufficiens ad grave sacrilegium in quovis habente votum paupertatis hic quoque sufficit ad injustitiam gravem [licet quatuor argentei non sint materia absolute gravis contra justitiam, et forte si raperentur ab extraneo non constituerent materiam respective gravem in ordine ad tale monasterium]; *secundum*, materia est sufficiens ad grave sacrilegium etiam si quantitas usurpationis e bonis monasterii non habeat gravitatem secundum se, sed tantummodo per accidens, propter lucrum cessans, aut damnum emergens; tamen valde probabilis est opinio contraria huic ultimæ opinioni.

Respondeo III. Usurpatio materiæ comprehensæ in voto paupertatis simplici et absolute sumpto; 1° *extra statum religiosum*, seclusa speciali intentione voventis, non alio fere modo fieri potest quam expressa voluntate acquirendi aliquid quoad proprietatem; nihil enim aliud Deo promissum est quam carere proprietate. Potest ergo qui ita vovit, sine ullius licentia recipere quoad usum facti res sibi oblatas; potest etiam quæ ad usum suum habuerit donare aliis, vel tamquam merus dispensator independens, vel cedendo in qualicumque jure actualis tentionis; 2° *intra statum religiosum*, duobus modis fieri potest; scilicet vel non abstinendo a proprietate, vel utendo aliqua re sine licentia prælati : quippe paupertas religiosa includit carentiam tum proprietatis, tum usus independentis. [Includit quoque carentiam rerum superfluarum, de quibus alibi P. Suarez]. Peccata paupertati religiosæ adversantia, et plerumque non minus e voto simplici quam e voto solemni originem ducentia, explicabit *quæstio* sequens.

Respondeo IV. [Suaresianam doctrinam summa fide et accuratione repræsentatam in resp. i, ii, iii, juvat notationibus aliquot excipere in hoc resp. iv. 1° de valore monetæ. Valor monetæ duplex est, materialis scilicet et formalis : materialem voco, quum v. g. argenteus apud Suaresium citatus æquiparatur decem assibus Gallicis; valor formalis est utilitas pecuniæ ad emendum res vitæ necessarias, v. g. si dicatur unus argenteus Conimbricæ, circa annum 1600 (quo fere tempore et loco scripsit P. Suarez tractatum septimum *de religione*) tanti valuisse quanti quadraginta asses Gallici valent Lugduni, hoc anno 1857 (quo tempore et loco hæc a me scribuntur). Porro, licet nonnunquam cum citatis a Suaresio monetis hodiernas Gallorum monetas conferam, id omne accipiendum non est nisi de valore materiali. Cur autem statuendi valoris formalis curam abjecerim, *ratio prima* est quia pecuniæ valor formalis non pendet tantum e tempore, sed e loco ubi pecunia expenditur; quare ne nunc quidem in Gallia hic valor idem ubique est, quum profecto longe utilior sit unus francus v. g. inter paganos Armoricos quam Parisiis. *Ratio secunda :* Arduum arbitror definire valorem formalem monetarum apud veteres theologos; is enim varius quoque fuit, testante J. de Lugo, *de Just. disp.* 16, *num.* 24, 25, his verbis : « Vidi Matriti pretium commune unius gallinæ esse octo » argenteos, quum tamen Salmanticæ, dum ibi studerem, emeretur communiter duobus » argenteis... Scimus etiam apud nos ipsos adeo decrevisse pecuniæ æstimationem, » propter majorem argenti copiam ex America asportati, ut quibus olim quinquaginta » aurei ad victum sufficiebant, hodie non sufficiant centum quinquaginta. » In opere inscripto *Manuscrits de la bibliothèque de Lyon, par Delandine; Paris,* 1812; *tom. I, pag.* 11, affirmatur summam librarum quinquaginta supra quadringentas tanti habitam in Galliis, anno 1656, quanti habebamus, anno 1812, summam librarum ter millium. Atque ita apparet valorem formalem pecuniæ a summo gradu ad infimum, ubi nunc est, pervenisse per vicissitudines adeo multas ut infiniti laboris sit singulas scripto comprehedere. *Ratio tertia.* Auctores concordes quidem docent rationem habendam valoris formalis, at ipsos hoc suum monitum oblitos credas, nec aliud præter valorem materialem respicientes, ubi statuenda venit quantitas furto gravi sufficiens; tunc enim pecunia vix amplior a modernis assignatur quam a veteribus : cujus rei exemplum fuerit B. Ligorius in sua *theol. mor.* ipso vivente edita anno 1785, *lib.* iii, *num.* 527, *disp.* 2; 2° de quantitate sufficienti ad grave sacrilegium in voto paupertatis. Hanc quantitatem censet pater Suarez quatuor argenteorum, quia inquit *tract.* 7, *lib.* viii, *cap.* 6,

num. 9 : « Si quis promisisset dare in eleemosynam quatuor argenteos et id omitteret, » judicio cujusque prudentis peccaret mortaliter. » Argumentatio infirma mihi videtur. Nam vel propter voventium intentionem, vel ex communi opinione, in quibusdam votis major minorve materia; licet spectandæ sint etiam, tum quantitas secundum se et absolute, tum relatio quantitatis cum fine quem vovens intendit. Igitur gravitatis materiæ non omnino parem mensuram habent, alter qui solos quatuor argenteos, alter qui longe plures vovens obtulerit; minimeque intelligo v. g. sæcularem gravis sacrilegii reum fore, si quatuor argenteos detraxerit ex viginti millibus voto promissis. Causa alia est Suaresianam opinationem minus probandi; quod nimirum soleat strictioribus vinculis se ligatum velle qui paupertatem absolute vovet, quam qui certam, semelque solvendam pecuniæ summam. Quibus præmissis, sit *regula prima :* Quantitas sufficiens ad grave sacrilegium in voto determinatæ pecuniæ æstimanda est arbitrio prudentis, sed per se loquendo paulo major requiritur, ubi major fuerit summa voto promissa. *Regula secunda.* Quantitas sufficiens ad grave sacrilegium in voto paupertatis absoluto, extra statum religiosum, est eadem, vel paulo amplior, quam intra statum religiosum. Ratio regulæ sumitur tam ex similitudine utriusque voti, quam ex perfectionis excessu quo religiosorum vota præcellunt. *Regula tertia.* Quantitas sufficiens ad grave sacrilegium in voto paupertatis absoluto, intra statum religiosum (seclusis, ut semper intellectum oportet, peculiaribus religiosorum ordinum statutis), constituitur per quantitatem quæ sufficeret ad furtum per se grave hominis sæcularis contra extraneos mediocriter divites. Ratio 1[a] Nisi constet de speciali alia intentione voventis, votum non aliter obligat quam præceptum Dei aut ecclesiæ editum vel edendum de eadem materia, dummodo idem sit finis immediatus voti atque præcepti. Porro si præceptum ferretur de cultu Dei præstando per abdicationem bonorum temporalium (qui finis est voti paupertatis religiosæ), ea præcepti materia absolute gravis censeretur, quæ secundum se non leviter prodesse posset cultui divino vel usibus vitæ humanæ. In quam vero materiam ista cadant facile definimus ex quantitate quæ furto oblata communiter gravis est. Unum obstat, quod furtum multi metiantur respective, seu ex termino a quo et ad quem, ut materiæ gravitas sit diversa quoad reges et quosvis ditissimos, quoad divites, quoad mediocriter pecuniosos, quoad pauperes, quoad pauperrimos; nec non si fur, aut furtum patiens, fuerit pater, filius, persona conjuncta, vel rem ablatam fur in hos illosve usus adhibuerit : rursus, theologi quibus gravis furti quantitas statuenda venit absolute, principiis diversis nec contemnendis innixi, sic discrepant ut inter eos Suaresius assignet unum aureum, Billuart asses Gallicos circiter viginti aut viginti quinque. Interim in sacrilegio contra votum paupertatis requiritur mensura constanter eadem, quia, quemadmodum innuunt Sanchez, Castropalaus, Suaresius, semper eadem est infidelitas in Deum, sive concurrat sive absit injustitia, atque hæc vel in divitem vel in pauperem : nec miscenda fuerunt, quod fecere multi, principia quorum ope aliter sæpius judicandum est nunc de religiosorum furtis, nunc de ipsorum adversus paupertatem promissam sacrilegiis. Idcirco regulæ tertiæ, explicationis causa, istud adjunxi : *contra extraneos mediocriter divites;* quo addito in nullum extremorum impingimus, et furta communiter gravia constantem æque ac prudentem nobis normam præbent de peccatis contra paupertatis votum decernendi. Ratio 2[a]. Quam hoc loco tradimus regulam admittunt ut communem et tutam theologi harum rerum scientissimi, Azorius, in *theol. mor. part.* I, *lib.* XII, *cap.* 12, *vers.* Sexto quæritur; *edit. Lugdun.* 1625; Castropalaus, in *theol. mor. tract.* 16, *disp.* 3, *punct.* 20, *num.* 2; *J. de Lugo, de just. disp.* 3, *num.* 170; Sanchez, in *decal. lib.* VII, cap. 20, *num.* 3, 5. Jam autem sicut in aliis quibusdam materiis, sic in ferendo judicio de gravi quantitate contra votum paupertatis, opinio cui plures adhærent, majoresque patroni, censetur etiam vero proximior.

Quæstio 27[a]. *Quandonam actibus internis, aut acceptione rerum pretio æstimabilium, votum solemne paupertatis violetur a religioso prrmanente sub obedientia suæ religionis* (tract. 7, lib. VIII, cap. 10, 11).

Respondeo I. de actibus internis. Peccatur per voluntatem absolutam et directam habendi dominium alicujus rei pretio æstimabilis : sed quia nemo conatur ad impossibile, atque religiosus vi voti incapax est dominii, non accidit in religioso nisi ex igno-

rantia vel inconsideratione proprii status ut hoc peccatum tendat in res externas; nihilo minus consummari potest interne per desiderium; dantur enim desideria proprie dicta rerum impossibilium. Insuper, hoc desiderii genus duplex est : aliud per se mortale, quo quis vellet habere divitias simul cum voto paupertatis; aliud per se veniale, ideo quia inutile, quum quis v. g. ita desiderat : Cuperem habere divitias nisi voto prohiberer, vel, Stabo paupertati promissæ, quam utinam non promisissem. Demum delectatio morosa de dominio, vel de usu divitiarum independenti, est tantum venialis; si tamen qui delectatur voti violandi voluntatem excludat : quippe materia voti paupertatis mala non est intrinsece, sed quia ejus carentia promissa fuit.

Respondeo II. de acceptione rerum pretio æstimabilium. *Primo* peccatur per acceptionem rei pretio æstimabilis sine licentia superioris. Licentia autem triplex distinguitur : expressa, tacita seu implicita seu interpretativa, et præsumpta. 1 *Licentia expressa*, ubi potest commode postulari, est necessaria ut acceptio fiat optime, sincere, atque salvis regulis et ordine religioso. 2 *Licentia*, quæ secundum legalem vel rationabilem interpretationem virtute continetur in aliquo actu superioris expresso, dicitur *tacita :* hæc sine dubio sufficit, si taceat superior non tantum permissive, id est quia dissimulare cogitur, sed approbative, nimirum quia ultro consentit : tunc enim licentia non est futura et conditionalis, quandoquidem vere exsistit. Quippe in generali voluntate suum munus gerendi convenienter et in commodum suæ religionis, censetur superior virtualem habere voluntatem ut acceptio licite fiat quando est periculum in mora, ipseque vel est absens, vel difficulter potest conveniri; item, ut subditus gaudens facultate peregrinandi, nec prohibitus aliquid accipere, ea licite accipiat quæ non officiunt prudentiæ legibus, religiosæque decentiæ; item, ut non peccetur contra votum paupertatis sicubi legitime invaluerit consuetudo res in quantitate valde moderata accipiendi sine licentia expressa. 3 *Licentia præsumpta* est quæ numquam exsistit neque exsistit actu vel virtute per specialem aut generalem voluntatem superioris, sed conjecturis vel rationibus probabiliter creditur futura esse, si nunc rogaretur superior. Porro etiam in casu ubi ob aliquem humanum respectum, vel pudorem, aut nonnullam difficultatem adeundi superiorem, subditus loco expressæ licentiæ, quam posset postulare, utitur licentia præsumpta, hæc sufficit, secundum sententiam communem, fortasse in rigore etiam speculativo veram, demum practice probabilem et securam ad excusandum a peccato mortali [nec non a veniali proprietatis, prout sapienter innuit Tamburinus, *in decal. lib.* I, *cap.* 3, § 7, sub tit. *Religiosorum vota, num.* 1; *edit. Lugdun.* 1689]. Ratio est quia licentia requiritur ad acceptionem titulo tantum obedientiæ et paupertatis : et quidem respectu obedientiæ non sufficit licentia præsumpta, quum moraliter haberi potest expressa; hic autem de facto non interponitur rigorosum præceptum quo inobedientia et violatio regulæ evadant culpa gravis. Restat titulus paupertatis : at in rigore ad vitandum culpam mortalem acceptionis proprietariæ sufficit licentia præsumpta, quia quando res non accipitur nomine proprio, sed in ordine ad voluntatem præsumptam superioris, licet operans omnino careat facultate positiva operandi, tamen tollitur ab ejus actione modus et respectus proprietarius. Potestque hæc ratio confirmari a simili ex *l. Inter omnes constat*, § 7, *recte dictum est*, ff. *de furtis*, ubi sic : « Recte dictum est, qui pu» tavit se domini voluntate rem attingere, non esse furem. Quid enim dolo facit qui » putat dominum consensurum fuisse, sive falso id, sive vere putet? is ergo solus fur » est qui attrectavit quod invito domino se facere scivit. » Verbis robur quodammodo adjicit, nedum detrahat materiæ diversitas; textus enim justitiam spectat, nos leges paupertatis religiosæ. *Objicies :* Si consulantur regulæ et usus ordinarius religionum, nec non attendantur verba quæ regulariter solent prælati generaliter proferre, conjectandum est superiores non solum non consentire, sed invitos esse in acceptionibus sine expressa licentia, quando hæc postulari potest. Difficultatem solvit bene Navarrus distinguens superioris displicentiam quoad substantiam acceptionis a displicentia quoad modum. Quocirca si prudenter credatur superior fore contentus quoad substantiam acceptionis, sufficit licentia præsumpta ut vitetur mortale, licet subsit quædam inobedientiæ labes propter acceptionis modum. Sin autem futurum sit ut superiori graviter displiceat substantia acceptionis, vel ob acceptionem secundum se, vel ob incommoda

ex modo acceptionis oritura, tunc locus nullus remanet prudenter præsumendi, proindeque acceptio erit proprietaria. [J. de Lugo, de Just. disp. 3, num. 125, hæc habet : « Quando... prælatus ita est invitus solum quoad modum, ut ratione modi qui displicet » non sit etiam invitus quoad substantiam,... habet locum doctrina illa; nam substantia » acceptationis... non est hic et nunc contra voluntatem prælati, sed solus modus, qui » non videtur sufficiens ad peccatum grave; et in hoc sensu et non alio intelligendus est » Suarez *dict. cap.* 11, dum dicit voluntatem præsumptam seu conditionatam sufficere : » intelligitur enim de voluntate tali quæ arguat prælatum nunc non esse invitum quoad » substantiam; *imo enim ipse* num. 7, *dicit, in religione observante, debere prælatum » sub peccato gravi non habere talem voluntatem vel consensum, ut, licentia non petita, » res usurpentur.* » Pars prima textus Lugonis est verissima; ceterum parti secundæ, quam characteribus diversis exscriptam agnosces, minus assentior. Legentes enim locum citatum aliam fortasse quam J. de Lugo e verbis Suaresianis sententiam colligent, hoc modo : 1 In licentia præsumpta non includitur virtualis consensus superioris; sed consensus virtualis non est semper necessarius ne acceptio sit proprietaria. 2 Consuetudo accipiendi ex sola licentia præsumpta non debet a superioribus admitti vel tolerari quando est irrationabilis, nimirum si extendatur ad res notabilis valoris. Et quamquam prima fronte textus aliud exhibet, tamen, ni fallor, attendentium nullus facile negaverit huc spectare totius paragraphi intentionem : quare post clausulam, *adverto etiam in hoc, quod talis consuetudo rationabilis esse debeat;* ita statim libenter supplerem, *sin autem consuetudo foret irrationabilis...* (Videatur *tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 11, *num.* 7, 10). J. de Lugo de Just. disp. 3, num. 126, suis verbis docet, *licentiæ præsumptæ* 1 communiter locum deesse, etiam quoad substantiam acceptionis, ubi viget paupertas religiosa; 2 aliquando locum esse quoad solam substantiam, non quoad modum, v. g. si princeps a me librum petat quem mecum defero, atque hunc sine ulla alia causa tradam vitandi ruborem dilationis. Item, aliquoties, si subditus suo superiori valde carus sentiat maximam difficultatem in petenda aliqua licentia, quam petere non posset, nisi manifestata occulta necessitate cui vult consulere; 3 aliquando locum esse quoad substantiam et quoad modum, v. g si prudenter judicem superiori qui nunc abest gratius fore ut acceptio non differatur (in quo casu licentia tacita foret potius quam præsumpta). Legendi sunt Tamburinus, *in decal. lib.* I, *cap.* 3, § 7, sub tit. *Religiosorum vota*, usque ad tit. *Rescriptum;* Salmanticenses morales, *tract.* 13, *cap.* 6, *num.* 72]. Denique, postea quam subditus aliquid accepit et consumpsit ex licentia tacita vel præsumpta, non tenetur per se loquendo et ratione voti paupertatis manifestare superiori quod eam licentiam adhibuerit.

Secundo peccatur per acceptionem rei pretio æstimabilis, cum licentia superioris injusta ex parte petentis. Nam vis, metus, dolus, fraus, ignorantia, causant involuntarium; quare nihil prodest licentia quam petens fuerit hac ratione assecutus. Ceterum non peccatur (scl. peccato proprietatis, quod solum nunc expendere juvat) per acceptionem rei pretio æstimabilis, cum licentia superioris injusta ex parte *vel materiæ*, v. g. ad furandum, ad vendendum suffragium; *vel causæ*, v. g. sine titulo necessitatis aut utilitatis. Ratio est quia, præter carentiam superfluorum quam hic omittimus, votum paupertatis fit unice de carentia proprii : porro quoties superior dat licentiam v. g. furandi, toties subditus nihil aufert nomine proprio, sed nomine superioris, proindeque materia furti constituitur extra latitudinem voti paupertatis : et licentia quantumvis invalida ut vitetur peccatum injustitiæ, valet ut vitetur proprietas; quum hic non intercedat, dispensatio in voto, vel in observatione voti, sed tantum moralis quædam mutatio materiæ. [Videantur de Lugo, *de just. disp.* 3, *num.* 130 ad 144; Salmanticenses morales, *tract.* 13, *cap.* 6, *num.* 80 ad 88; Castropalaus, *in theol. mor.*, *tract.* 16, *disp.* 3, *punct.* 23, *num.* 2 ad 6.]

Tertio peccatur per acceptionem rei pretio æstimabilis, cum licentia superioris debita, sed negata dissensu privative irrationabili. Quando superior abutens sua potestate negat accipiendi licentiam quam recta ratio concedendam suadet, si dissensus fuerit privative irrationabilis, id est si nullum inde sequatur peccatum subditi, sed solummodo superioris, v. g. contra caritatem, aut justitiam distributivam, acceptioni obstant quatuor

rationes : 1ª Acceptio fieret nomine proprio, quia non fieret nomine superioris : nam consensus debitus non est consensus physice aut moraliter exsistens, quamdiu de facto dissentit qui deberet consentire. 2ª Sicut eleemosyna debita a divite non ideo respectu pauperis graviter egentis constituitur extra objectum furti, sic res ad quam accipiendam debebatur licentia a superiore, non ideo constituitur extra latitudinem voti paupertatis. 3ª Communis doctorum sententia, cui adhærendum in re morali et gravi, non admittit minorem licentiam. Porro quamvis, ubi nihil aliud impedit, legitime præsumatur licentia quando est debita, quia superior censetur id concessurus quod ratio postulat; tamen cessat præsumptio, proindeque nulla locum habet superioris voluntas, quoties ipse irrationabiliter dissentit, vel præsumitur dissensurus. 4ª Subditus non tenetur quidem servare paupertatem modo irrationabili, si defectus transeat in actum vel in omissionem subditi; secus si mansurus sit in solo superiore. Tunc enim actus vel omissio subditi est eo honestior et perfectior quo injustior est superioris dissensus; non aliter atque magis eminet obedientia, si subditus, ubi peccatum non est, pareat præcipienti contra prudentiam. Igitur salvo paupertatis voto, nequit religiosus sua auctoritate aliquid accipere contra superioris dissensum irrationabilem *privative* : at vero poterit si obstet tantum dissensus irrationabilis *contrarie;* nimirum quoties dissentit superior ab actu vel omissione, ad quam subditus tenetur sub peccato, v. g. juvare proximum extreme indigentem.

Quarto peccatur per acceptionem rei pretio æstimabilis, sine ulla licentia superioris, sed tantum eo fine ut res statim acquiratur et tradatur religioni. Ratio est quia per acceptionem istam, quum fiat nomine proprio, usurpatur potestas superioris ad quem solum pertinet incorporare bona temporalia religioni; exercetur etiam actus proprietarius, religioni quidem utilis materialiter, sed qui potest multum nocere moraliter. Tamen quia vix apparet affectus proprietarius in accipiendo ad statim tradendum religioni, et quia gravitas culpæ sumenda videtur non ex sola quantitate, sed ex inordinatione intrinseca acceptionis, quantitas necessaria ut ille actus sit peccatum mortale relinquenda est arbitrio prudentis, considerato usu religionis, ac decentia, et aliis circumstantiis; sed debet esse multo major quam quum acceptio ordinatur ad retentionem vel ad usum proprietarium. Imo, nisi aliud constaret ex usu vel conjecturis probabilibus, religiosus posset semper præsumere superiorem non fore invitum quoad substantiam acceptionis hujusmodi; quare locus daretur adhibendi licentiam præsumptam, atque ita vitandi peccatum mortale. Idem judicandum quoad acceptionem, sine ulla licentia superioris, eo fine ut accipiens applicet aliquid propria auctoritate ad usum suum loco alterius rei similis, quæ ad similem usum ex bonis communibus danda est : ceterum ibi culpa fit gravior quia actus est magis proprietarius. At vero si sic accipiatur ad usum proprium, res longe pretiosior aut in majori quantitate quam religio, ceteroquin decenter provida, eam dare soleat, tunc acceptio est actus omnino proprietarius. Hac occasione, investigandum an res quæ sine ullo consensu superioris accepta est acquiratur religioni : 1° Si donatio fuerit absoluta acceptatio religiosi est valida, sed ad arbitrium superioris, qui potest eam irritare ob causas multo leviores quam oporteret ad alienanda bona firmiter acquisita monasterio; 2° si donatio fuerit sub conditione quod donum restituatur statim ac talis religiosus prohibebitur illo uti, acceptatio religiosi est valida, sed irritanda a superiore; quia melius est amittere donum illud quam ut detur aditus velut speciei palliatæ proprietatis; 3° si donatio fuerit sub conditione tacita vel expressa quod donum cedat in usus talis religiosi independenter a superiore, aut per licentiam superioris irrevocabilem, acceptatio religiosi fuit invalida, nec potest eam superior validam facere, quum impossibile sit implere conditionem adjectam; donans vero noluerit dominium a se abdicare, nisi impleretur conditio.

Quinto peccatur per acceptionem sine licentia, ex bonis monasterii, ordinatam ad solum usum rei pretio æstimabilis. Difficultas autem non parva est in explicanda et confirmanda gravitate culpæ in individuo, quum religiosus propria auctoritate pecuniam vel aliud ex communibus bonis monasterii usurpat. In qua re, ut hoc semel dicam, duo extrema cavenda sunt; scilicet, ne, nimium alleviando culpas, relaxationi occasionem tribuamus; et ne religiosius quam par est eas aggravando, homines fragiles, quales ma-

jori ex parte sumus, periculis exponamus : et quia hoc posterius gravius est, magisque religioni contrarium, ideo si in aliquod extremum, quod vitandum est quoad fieri possit, inclinandum sit, potius ad lenitatem quam ad rigorem propendendum est. Itaque, 1° acceptio pecuniæ, vel statim vel postea expendendæ, etiam in res monasterio utiles, sufficiet ad culpam mortalem sacrilegii et injustitiæ si quantitas attingat argenteos quatuor et interdum pauciores : nec mirum; nam pecuniæ acceptio est maxime detestabilis [videantur *quæstionis* 25æ additamenta]; 2° acceptio rerum mobilium est actus graviter proprietarius et injustus quando res accipiuntur vel ad retinendum eas occulte et tamquam proprias, vel frequenter et quasi ex animo deliberato sibi hac ratione applicandi bona communia, vel privando alios aut monasterium usu alicujus rei qua notabiliter indigent. Secus, acceptio ordinarie non est plus quam venialiter mala [admittendas puto acceptiones bonorum monasterii adeo leves ut in iis, exclusa pecunia, ne venialiter quidem peccetur. Ratio *prima* est quia alioquin voti difficultas superaret communem hominum infirmitatem; voventes vero censendi non sunt se obligatos voluisse ad nimis ardua; Ratio *secunda* est quia licent tales acceptiones in materia etiam justitiæ, ut censet J. de Lugo, *de Just. disp.* 16, *num.* 20 : « Potest... aliquid ita leve esse ut nec » peccatum veniale sit id accipere, neque furtum sit; quia dominus leviter etiam non est » invitus; v. g. si aciculam alienam, Italice *spiletto*, Hispanice *alfiler*, ad præsentem » necessitatem absque domini licentia accipias, vel aquam ad bibendum, vel quid » simile. » Idem de Lugo, *de Just. disp.* 16, *num.* 33, postquam eum furti reum negavit a quo in transitu comeduntur unus vel alter racemus, duæ vel tres ficus, unum vel alterum pomum, ubi ista palam in agro exposita sunt atque abundant, hæc habet : « Alioquin nec florem, aut rosam decerpere posses ex alieno viridario; nec castaneam, » aut nucem ex aliena silva, quod durissimum esset, et contra debitam humanitatem. » *Objicies*, cum aliquot factis dictisque sanctorum, doctrinam S. Bernardini Senensis, in opusculo inscripto *de Casibus proprietatis religiosi*, in ejus operum *tom. III, pag.* 394, edit. Paris, 1635 : « Quum Frater (scl. *Minor*) pecuniam et denarios habere non possit, » nec aliquid aliud quo uti licet, sine licentia expressa, vel saltem sine fraude præ- » sumpta, quantacumque minima, utpote nec acum, nec filum, nec aliquam rem, nec » obolum, nec valorem oboli; quia secundum Benedictum : *Monachus habens obolum,* » *non valet obolum;* ideo a proprietate summe est cavendum, et licentia a prælatis humi- » liter expetenda, vel generaliter pro talibus habenda. » Responderi potest : 1 Quoad pecuniam, levissimas ejus acceptiones a nobis quoque venialiter malas haberi. 2 Quoad *acum, filum* et similia, vel de solis Minoribus hoc intelligendum, et quidem ratione alicujus statuti voto promissi; vel innuitur obligatio paupertatis speculative sumpta, quam satis implet practice religiosus per tacitam aut præsumptam religionis, superiorisve licentiam; cujus licentiæ expressa petitio nunquam sit vi voti necessaria]; 3° acceptio cibi et potus, ad proprium usum actualem, est mortalis quando nimium nocet bonis monasterii, quia consumuntur res pretiosiores; quoad vero cibos ordinarios, numquam superior est graviter invitus in ordine ad votum paupertatis et ad justitiam, sed respectu solius decentiæ religiosæ. Verumtamen peccare posset mortaliter qui in magna quantitate cibos communes acciperet, et occulte retentos consumeret paulatim : ceterum magna prudentia opus est ut statuatur quandonam in particulari gravis sit ea acceptio.

Sexto peccatur per acceptionem sine superioris licentia, ex bonis extranei consentientis, ordinatam ad solum usum rei pretio æstimabilis. Hoc confirmat communis sensus religiosorum qui intelligunt se voto paupertatis obligatos nulla re uti sine superioris lisencia. Ratio est quia quum jus utendi sit pretio æstimabile, qui tale jus accipit suo nomine, admittit aliquam proprietatem. Insuper ipse rerum usus est pretio æstimabilis; ideoque sine licentia non admittendus a religioso. Interim animadverte in acceptione solius usus ab externis consentientibus, votum violari sine injustitia; contra vero paupertatem simul lædit et justitiam qui sine licentia usurpat usum bonorum religionis. Igitur 1° Acceptio pecuniæ lædit maxime paupertatem, atque eodem modo morali, sive id fiat quoad usum, sive quoad dominium : sed in mutuo major quantitas necessaria videretur ad peccatum mortale; quia proprietatis actus est moraliter levioris momenti in accipiente pecuniam mutuam quam donatam. [La Croix in *theol. mor.*

lib. IV, *num.* 128, sic habet : « Putant... *Suar. Pelliz. num.* 285 non esse mortale » (scl. in religioso, sine licentia) accipere 10 aureos mutuos, ad breve tempus. » Hoc autem mutuatus est La Croix e Pellizzario dicente in *Manuali regularium, tract. 4, cap.* 2, *num.* 285, per Suaresium concedi in *tom. III, de Relig. lib.* VIII, *cap.* 11, *num.* 25 : « quod, licet decem aurei sint materia satis gravis ad furtum, nihilo minus » accipere illos non simpliciter, sed mutuo, ad breve tempus, cum proposito reddendi, » non videtur esse peccatum mortale. » Huc usque Pellizzarius, qui erravit ipse, et Lacroixium decepit, eam adscribens Suaresio opinionem de religiosorum mutuis quam doctor Eximius ad solos sæculares referebat]. Memineris nos loqui de mutuo sine ulla licentia, proindeque in casibus ubi superior non obligatur ratum habere contractum mutui : unde subditus, si pecuniam mutuam expendat, fit quoque reus injustitiæ in mutuantem, cui moraliter numquam poterit satisfacere; 2° acceptio mobilium est actus proprietarius in quo gravitas materiæ consideranda est non ex valore rei, sed ex solo valore usus qui accipitur; 3° acceptio cibi et potus vel ad proprium usum actualem, vel ad paulatim consumendum, iisdem regulis subjacet atque si ista acciperentur e monasterio; differt tamen, et quia non est injusta, [et quia non tam graviter displicebit prælato ut mortalem sacrilegii malitiam induat unicus comedendi aut bibendi actus in quo consumerentur res etiam satis pretiosæ. Ita sentiunt, imo plus concedunt Salmanticenses morales, in *tract.* 13, *cap.* 6, *num.* 55. Videatur quoque Tamburinus, *in decal. lib.* VIII, *tract.* 1, *cap.* 2, *num.* 9 *et seqq.* ubi, idem fere admittens, infirmam confutat ejus rei probationem a J. Lugone, *de Just. disp.* 2, *num.* 51].

QUÆSTIO 28ª. *Quandonam retentione rerum pretio æstimabilium votum solemne paupertatis violetur a religioso permanente sub obedientia suæ religionis* (tract. 7, lib. VIII, cap. 12, 13, 14).

RESPONDEO I. DE RETENTIONE BONORUM MOBILIUM. *Primo* peccatur per retentionem rei pretio æstimabilis sine licentia superioris. Ratio est (ut a referendis juribus et auctoribus supersedeam) quia religiosus aliquid retinens sine licentia superioris, rem habet tum proprio nomine, unde sacrilegium; tum invito domino, unde videtur contrahere malitiam furti. Qualis licentia requiratur, quando materia attingat necne gravitatem, diximus in *quæstione* 27.

Secundo peccatur per retentionem rei pretio æstimabilis ita eam occultando ut non possit a superiore inveniri; occultatio autem contingere potest modo proprietario multipliciter. 1ᵘˢ *modus.* Si acceptionem sine ulla licentia superioris sequantur similis retentio et occultatio. Hic malitia acceptionis integra manet in retentione; et culpa fit gravior propter pertinaciam et animum retinendi, dissentiente etiam superiore. Hoc verum est quoad bona tum extraneorum, tum religionis accepta et occulte retenta sive dono aut absolute, sive commodato ad solum usum, præsertim diuturnum : tamen culpa minuitur tam in commodato quam in retentione et occultatione propter usum ad certum tempus. 2ᵘˢ *modus.* Si acceptionem cum sola licentia superioris legitime præsumpta sequantur retentio et occultatio ut res nequeat auferri a superiore. Tunc adest peccatum proprietatis, etiam si subditus pergat probabiliter præsumere superiorem permissurum retentionem si eam sciret : nam in occultatione ut res nequeat auferri apparet animus retinendi rem, quidquid superior velit. 3ᵘˢ *modus.* Si acceptionem cum sola licentia superioris legitime præsumpta sequatur retentio ex eadem licentia, simul cum occultatione ut superior intelligere nequeat talem rem fuisse acceptam sine licentia expressa. Ibi peccatum proprietatis non est quidem in intentione accipiendi, retinendi et occultandi; sed videtur semper locum habere propter necessitatem materiæ, quia superior de facto privatur potestate disponendi de illa re, nec rationabiliter præsumendus est consentire in hanc privationem. Itaque in occultatione diuturna, totali et absoluta, subesse potest periculum peccati mortalis, cui minus obnoxia est occultatio brevior, aut parum accurata; multoque minus si occultes, non rem, sed eam a te acceptam sine licentia expressa. 4ᵘˢ *modus.* Si acceptionem et retentionem cum expressa superioris licentia, quæ expresse aut virtualiter revocata non fuerit, sequatur occultatio absoluta; per talem occultationem licentia cessat; quum superior censendus sit noluisse concedere ut aliquid haberetur irrevocabiliter et modo proprietario : atqui ita habetur quodcumque ex supe-

rioris licentia prius acceptum et retentum, deinde sic occultat subditus ut res a superiore repeti non possit. 5us *modus*. Si acceptionem et retentionem cum licentia superioris, sequatur rei custodia sub clavi, sine licentia, ita ut subditus velit rem sibi soli reservare, eamque superioris arbitrio subtrahere : contra tamen si paratus sit subditus ad omnia relinquenda ad nutum superioris. Sed magnum signum proprietatis reperitur in religioso qui, dum absens est per plures dies, clavim qua res suas domi obseravit secum defert sine licentia : hujus autem licentiæ raro forte causa sufficiens contingeret; præsertim si procul vel diutius clavis retineretur.

Tertio peccatur per retentionem rei pretio æstimabilis cum licentia superioris injusta ex parte petentis; sed si vere adsit licentia superioris injusta ex parte solius vel materiæ vel causæ, non peccatur; scl. peccato proprietatis. [Vide *quæstionem* 26, *resp.* II, versu *secundo peccatur*]. At vero per retentionem rei pretio æstimabilis cum licentia superioris injusta respectu vel materiæ vel causæ, qualis foret omnium judicio licentia ad res inutiles, subditus quem excusamus a proprietate peccabitne aliter? 1° Per se, et ex sola vi voti paupertatis generatim sumptæ, retentio superfluorum, cum licentia superioris, est tantum imperfectio magna, aut peccatum veniale, propter indecentiam status. Secus, si quis ex speciali intentione, aut regula, juxta quam vovet, obligetur carere rebus superfluis etiam in casu ubi superflua permitteret superior. Interim oportet ad peccatum mortalem contra votum in ea materia ut de obligatione constet vel per intentionem specificam voventis, vel per religionis statutum [*statutum* lego; male enim *statum* ponunt editt. Lugdun. 1632, et Venet. 1740-51, in *tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 12, *num.* 13], declarans carentiam superfluorum eo modo intellectam voto comprehendi; 2° per accidens, retentio superfluorum, cum licentia superioris, potest sæpe esse peccatum mortale *vel* ratione scandali plurimum noxii, *vel* ratione cooperationis, inductionisve ad peccatum, propter superiorem qui per se loquendo, si excessus nimius sit peccat graviter contra justitiam legalem, aut distributivam, aut commutativam; [igitur in superfluis ut sic, Suarez hoc loco non agnoscit peccatum grave, nisi per accidens, adversus votum paupertatis religiosæ : sed J. de Lugo in *tractatu de Just. disp.* 3, *num.* 131, 132, 183, 184, 185, quoad omnes religiones ubi viget votum paupertatis, arbitratur retentionem superfluorum, quatenus superflua sunt, pugnare cum voto per se loquendo].

Quarto peccatur per retentionem rei pretio æstimabilis cum licentia superioris irrevocabili vel ab ipso solo, vel etiam a majoribus prælatis : nam tunc superior virtualiter dispensaret in voto sine potestate. Eamdem ob causam nequit, ex tali licentia, subditus aliquid sic occultare, ut superior illud amplius auferre non possit. Ceterum intrinsecum est cuicumque facultati, etiam in materia paupertatis, ut licentia prælati majoris nequeat revocari ab inferiore : quare v. g. posset papa concedere religioso licentiam a se quidem, verum a nullis aliis superioribus, revocabilem.

Respondeo II. de retentione ususfructus. Peccaret professus intendens retinere usumfructum quoad utilitatem, quia est incapax eum acquirendi, saltem in suum commodum, nec potest eum sibi applicare sine licentia superioris. Tamen [in religionibus quæ religioso profitenti succedunt vi professionis; qualis non est v. g. Societas Jesu, ut explicat J. de Lugo in *responsis moral. lib.* IV, *dub.* 5, *num.* 3] juxta communem sententiam, commoditas ususfructus perseverat in monasterio, *vel* quia, ut probabiliter dici potest jus fruendi recedens ab usufructuario non exstinguitur, sed propter favorem juris transit in monasterium; *vel* quia, ut alii probabiliter etiam sentiunt, jus fruendi in professo manet quasi materialiter, seu tamquam mortuum respectu religiosi, integrum vero in utilitatem monasterii. Non perinde loquendum de pensione ecclesiastica : hæc enim ipso facto professionis penitus exstinguitur.

Respondeo III. de retentione bonorum immobilium et redituum. *Primo*. Abstrahendo, tam a regulis et consuetudinibus perfectioribus aliquarum religionum, quam a jure Tridentini, non est per se loquendo proprietas quoad substantiam, aut quoad modum, quando superior concedit revocabiliter retentionem facti circa peculium constans ex immobilibus; tunc enim nihil fit nomine proprio, sed prælati.

Secundo. Decernitur in *concil. Trid. sess.* 25, *cap.* 2, *de regular.* « Nemini igitur » regularium tam virorum quam mulierum liceat bona immobilia vel mobilia cujus-

» cumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria aut » etiam nomine conventus possidere vel tenere; sed statim ea superiori tradantur, con» ventuique incorporentur. Nec deinceps liceat superioribus bona stabilia alicui conce» dere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam..... » Mobilium vero usum ita superiores permittant ut eorum supellex statui paupertatis » quam professi sunt conveniat; nihilque superflui in ea sit : nihil etiam, quod sit » necessarium, eis denegetur. » Per hæc verba non prohibentur tantum res per se malæ, aut ante concilium prohibitæ; nec tamen prohibetur aliquid quod in casibus ordinariis potuissent aut debuissent superiores, ante hanc legem, concedere : enimvero intendit unice concilium moderatam communire paupertatis observantiam, in eumque finem jus auferre superioribus circa extraordinarias et singulares bonorum concessiones, quarum causa non poterat nisi raro esse legitima, et aditum dabat abusibus. Itaque, ut videtur, Tridentini patres singulis religiosis prohibent : 1° Simpliciter habere aliquid, præsertim immobilia, etiam cum licentia, et nomine conventus, quoad proprium et peculiarem usum et usumfructum, solo titulo majoris commoditatis, ornatus, vel libertatis. Licebit tamen ut subditus aliquid habeat, *sive* ut bona, etiam immobilia, administret ad communem utilitatem ipsius religionis; *sive* ut ex bonis, etiam immobilibus, aut reditibus, tantum sumat quantum requirit propria habitatio et sustentatio, cum obligatione reddendi rationem, si eam poscat prælatus, qui se exuere non debet principali cura talium bonorum; 2° habere pecuniam, etiam nomine conventus, reconditam in usus proprios non actuales, sed in futurum tempus prudentis arbitrio nimis remotum; 3° habere mobilia superflua, etiam cum licentia, et nomine conventus. Et licet hoc sit ex natura rei prohibitum, prohibitio Tridentina id efficit ut facilius mortalis esse queat excessus in ea re nimius, qui antea fortasse non fuisset peccatum mortale, seclusa proprietate et scandalo; 4° habere verum jus civile ad aliquos reditus : hoc enim jus computatur inter immobilia bona; nec potest prælatus valide consentire. De cetero nihil obstat quominus monasterium jus habeat ut sibi solvatur talis pensio intuitu talis personæ, vel exsistat tantum obligatio conscientiæ qua quis teneatur intuitu talis religiosi id solvere quod ille ipse religiosus nequit jure proprio civili repetere. Per Tridentinum quoque fas erit pecuniam quamvis certo et infallibiliter solvendam quotannis recipere datam intuitu talis religiosi, aut monialis, vel ejus labore comparatam. Verum ibi tria requiruntur : *primum*, ut tota pecunia veniat in potestatem superioris; *secundum*, ut moniales vel religiosi percipientes hujus generis pecunias, redituсve, consentiant in præparatione animi ad carendum iis omnino si superior omnia ad alios usus applicuerit; *tertium*, ut superior, nisi aliunde sufficienter provideat suis subditis, dictas pecunias primum applicet in sustentationem monialis vel religiosi cujus causa, vel opera, res datæ sunt aut acquisitæ; et quod reliquum fuerit in usum communem convertetur. [Videatur de peculio monialium Benedictus XIV, *de Synod. lib.* XIII, *cap.* 12, *num.* 20, 21.]

QUÆSTIO 29ª. *Quandonam dispositione rerum pretio æstimabilium votum solemne paupertatis violetur a religioso permanente sub obedientia suæ religionis* (tract. 7, lib. VIII, cap. 15, 16).

RESPONDEO I. DE DISPOSITIONE BONORUM NON TESTAMENTARIA. Dispositio (seu usus, alienatio, dispensatio, consumptio) rerum pretio æstimabilium, sine licentia superioris, est actus proprietarius, ac proinde pugnans cum paupertatis voto excludente tam dominium quam actum dominii.

Primo. In usu vel alienatione rerum pretio æstimabilium sufficit, quam sæpe explicuimus, licentia superioris præsumpta : nec requiritur in rigore ut, qui v. g. donando præsumit, proponat postulare ratihabitionem prælati; hæc enim numquam titulo voti paupertatis est necessaria ad præteritum ut sic. Respectu licentiæ præsumptæ, ad concipiendam probabilem resolutionem quæ certo excuset a culpa, oportet, præter justitiam causæ, animadvertere plurima; atque in primis : superiorem regulariter præsumendum ratione majoris nocumenti non ita facile consentire, etiam quoad substantiam, in usu vel alienatione, quam in acceptione vel retentione; item, difficilius in re minori quam majori; item, adhuc difficilius si alienatio vel dispensatio fiat extra religionem, quam si fieret inter religiosos ejusdem monasterii.

Secundo. In alienatione rerum pretio æstimabilium, valde probabiliter non sufficit ad vitandum peccatum proprietatis et injustitiæ, licentia superioris justa quidem quoad modum illam petendi, sed injusta quoad causam. Ratio est quia alienatio facta ab œconomo ultra potestatem sibi commissam nulla est; atqui superior, concedens licentiam ratione causæ injustam, est quasi œconomus alienans per subditum, invito domino, id est religione. Quandonam autem licentia ratione causæ sit justa, id prudentis arbitrio definiendum; duobus interim animadversis : *primum,* licentia superioris ob causam dubie justam sufficit subdito, quum is præsumere debeat pro superiore; *secundum,* licentia superioris ob causam injustam, sed leviter nocivam bonis monasterii, excusat omnino subditum a peccato proprietatis; et leviter nocere censetur mobilium usus vel dispensatio, etiam extra religionem, quando ita fit sine rei consumptione, donatione, periculo amissionis aut alius gravis damni.

Tertio. In usu vel dispensatione rerum pretio æstimabilium quæ pertinent ad religionem, sine ulla superioris licentia, peccatur contra votum paupertatis; sed multa possunt culpam minuere, nempe si dispensatio fiat : 1° non ad usum consumptivum, sed salva rei substantia; 2° sine gravi damno, vel gravis damni periculo respectu religionis; 3° non in extraneos, sed in religiosos proprii monasterii; 4° non ex bonis adhuc exsistentibus sub communi custodia, sed ex rebus quas religiosus peccans concessas sibi in aliquem usum applicat ad usum similem alterius religiosi in eodem monasterio.

Quarto. In alienatione rerum pretio æstimabilium, intra vel extra religionem, peccatur contra votum paupertatis quando religiosus sine ulla licentia superioris alienat res quas licite consumere poterat, v. g. cibos, pecuniam ad iter agendum. Ratio est quia religioso conceditur non quilibet usus facti, sed tantum hic vel ille usus in particulari; v. g. cibum quem comedat, non quem vendat; pecuniam ut emat sibi libros theologiæ, non alterius argumenti. Excipe proprias quarumdam religionum consuetudines : atque etiam tum excederet subditus facultatem, si v. g. petens cibum sibi superfluum dividere pauperibus, se necessaria sustentatione fraudaret.

Quinto. Sive in toto ordine religioso, sive in singulis provinciis et monasteriis, nullus superior, procurator, aut officialis dispensare, vel alienare potest bona religionis per actum proprietarium, id est sine facultate. Ratio est quia prælatus religiosus, etiam e primariis, subjacet voto paupertatis quo efficitur incapax dominii; nec aliud accepit a religione præter meram bonorum administrationem, nimirum potestatem in hoc genere subordinatam alteri superiori si illum habeat, vel regulæ, aut consuetudini religionis, vel summo pontifici. Itaque quoniam omnes prælati tum majores, tum locales, non solent habere alium per quem proxime regantur, et numquam expendunt ut domini, sed ut ministri, recurrant oportet ad majoris prælati vel ad religionis voluntatem præsumptam, quæ locum habet quoties dispensatio referri videtur ad materiam vel debitum alicujus virtutis : ceterum ordinarie contingit ut in dispensatione bonorum sit prælatus eo liberior quo universaliorem jurisdictionem habet. Ex dictis, et ex jure canonico : 1° Pugnant cum voto paupertatis et invalidæ sunt superiorum donationes titulo turpi aut mere profano, vel in nimia quantitate, vel ex immobilibus, vel ex mobilibus pretiosis : quo nomine non intelligitur pecunia, nisi quando tanta est ut in numerum immobilium sit referenda; 2° superiorum donationes ceteræ judicandæ sunt ex particularibus circumstantiis an fiant titulo rationabili, et in modica quantitate. Sola consuetudo dandi non esset titulus rationabilis, nisi quum explicationem hanc pateretur : indultum esse a religione velut ex gratitudine erga prælatum et ad conciliandam ipsi religioni benevolentiam ut aliquid sine speciali causa donari posset a prælato. Tandem utrum quantitas sit modica, necne, definiri oportet respective et arbitrio prudentis, qui attendat ad facultatem monasterii, occasionem seu necessitatem, etc.; insuper ad qualitatem, modum, et consuetudinem religionis.

Sexto. In usu vel dispensatione rerum pretio æstimabilium quæ non pertinent ad religionem, sine ulla superioris licentia, peccatur contra votum paupertatis : 1° Si religiosus ex concessione domini habeat in suum commodum talem usum; is enim est aliquid pretio æstimabile; 2° si religiosus ex concessione domini habeat rem dispensandam

nomine domini, non quidem in personas sive nominatim sive generatim a domino electas (quippe tunc re vera non peccatur contra paupertatem quia religiosus unice instrumentum est rei ab uno in alium transferendæ), sed in personas absoluto arbitrio religiosi eligendas; sic enim religiosus acciperet virtualiter jus rem sibi applicandi. [Castropalaus in *theol. mor. tract.* 16, *disp.* 3, *punct.* 22, *num.* 4, super hoc secundo Suaresii casu ita monet : « Excusari ab hoc peccato posses, si numquam in tui usum expendas superiore » non consentiente; neque eam voluntatem habeas quum acceptas... Nam esto sæcu- » laris... concedat, tu liber es in acceptatione; ac proinde acceptare potes illam pecu- » niam sic : in aliorum usum distribuendam, absque superioris consensu; in tui vero » usum, ex voluntate superioris. » J. de Lugo *de just. disp.* 3, *num.* 111, salva Suaresii et Castropalai doctrina, substilius, at fortasse nimis severe subdistinguit hoc modo : « Revocandum est in memoriam quod diximus supra, *disp.* 2, *sect.* 3, *num.* 54, nempe » aliquando facultatem illam eligendi pauperes vel opera pia quibus alterius nomine » aliquid distribuamus, posse acceptari et exerceri sine prælati licentia, absque vitio » proprietatis; quando scilicet quæritur solum industria vel fidelitas distributoris :... » aliquando vero eam facultatem dari posse non tam in commodum eligendorum quam » in commodum religiosi potentis eligere; quæ esset palliatio proprietatis si absque præ- » lati licentia exerceretur. Quid enim aliud intendit pater, vel amicus, qui mihi pecu- » niam vel cibos dat cum facultate eligendi personas quibus suo nomine distribuantur, » nisi quod ego habeam pecuniam vel cibos amicis distribuendos, sicut si essem dominus, » vel sicut si haberem prælati facultatem; »] 3° si religiosus rem, sine superioris licentia acceptatam a domino, expendat aut consumat ipse sine licentia. Hic autem, omissa acceptionis culpa, peccatur dupliciter in expendendo; videlicet contra votum paupertatis, quia id fit nomine proprio; et contra justitiam, quia statim ac religiosus aliquid acquirit, quamvis illicite, id ipsum acquiritur non religioso sed monasterio, cujus proinde tamquam veri domini necessarius est consensus ad expendendum. Verumtamen post proprietariam acceptionem a subdito, superior *vel* eam potest irritare si subsit causa sufficiens; nam repudiando sine causa, nec fideliter, nec prudenter administraret; *vel* confirmata acceptione, aut ignorato ejus modo illicito, potest concedere ut subditus rem expendat; ad hanc vero licentiam, sicut ad reliquas, requiritur causa sufficiens, nec satis est, quamquam juvare possit, quod talia bona intuitu talis personæ fuerint monasterio acquisita.

Septimo. Quoad dispositionem bonorum quæ religioso donantur ab externis, ut superior valide concedere possit subdito licentiam ea bona alienandi extra religionem vel consumendi in usus pios aut proprios rationabiles, duo requiruntur, potestas scilicet, causaque legitima; de quibus dictum est in hac *quæstione* 29, sub *resp.* I, vers. *quinto : Sive in.* Porro tradita ibi doctrina omnino locum habet quoties agitur de bonis donatis directe monasterio, licet intuitu, intercessione, aut occasione talis religiosi; nam istæ donationes transeunt in bona monasterii non modo quoad dominium, sed quoad respectum ad communem usum et utilitatem; nec sufficiens foret sola ratio gratitudinis ut circa res illas amplior licentia concederetur religioso cujus intuitu donatæ fuerunt. Est alter casus; quando nimirum ex intentione donantis datur aliquid, quantum fieri potest, in usum et utilitatem talis religiosi; et dominium ideo tantum transfertur, quia aliter nequit fieri. In hoc secundo casu, si superior sciret et vellet subtiliter rem distinguere, posset non acceptare dominium v. g. talis pecuniæ, sed dare licentiam subdito ad utendum illa, tamquam aliena, ex consensu domini. Et, etiam si contingat superiorem hoc non advertere, nec distinguere, censetur ita voluisse virtualiter, quum a principio intendit eam pecuniam acceptare solummodo in talis sui subditi commodum; ergo potest talis facultas facile honestari et concedi plerumque ab immediato etiam superiore monasterii, nisi vel regula, vel consuetudo religionis specialiter repugnet. Exemplo sit summa centum aureorum donatorum monasterio et acceptatorum sub tali modo, et quasi conditione, aut onere, ut utilitas eorum certæ moniali applicaretur. Si supponamus observari quæ dicta sunt de pensionibus monialium, atque pensionem nec excedere moraliter necessitates monialis, nec fore irrevocabilem a superiore, tunc posset permittere abbatissa ut centum aurei transirent in perpetuum dominium alicujus sæcularis qui

teneretur solvere tantam pensionem annuam quamdiu monialis viveret. At vero si pensio tam parva est ut juste respondeat censui perpetuo redimibili, constituendus foret census, retento dominio penes monasterium; sic enim et satisfieret intentioni donantis, et consuleretur commodis monasterii : porro superior tenetur utrumque attendere in hujusmodi facultatibus; nec alienationem extra monasterium permittere, nisi cogente ratione aliqua speciali.

Respondeo II. de dispositione bonorum testamentaria. Religiosus professus non potest valide testari sine licentia concessa per jus, aut per consuetudinem, aut per papam. Dicitur 1° *Religiosus professus :* quia de religiosis non professis, præsertim in Societate Jesu, quo modo eos licentiam habere oporteat, infra declarandum est. Dicitur 2° *non potest valide testari sine licentia :* quia de re pretio æstimabili disponere nemo potest præter dominum, aut qui gerit vices domini; porro professus ipso facto voti solemnis a se abdicavit proprietatem quarumcumque rerum pretio æstimabilium. Dicitur 3° (*sine licentia*) *concessa per jus :* quia quando pater professionem emisit antequam hereditatem inter filios divideret, jus concedit ut ab eo dividatur sub certis conditionibus [traditis a patre Suarez in *tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 16, *num.* 2 *ad* 8]. Dicitur 4° *aut per consuetudinem :* nam licet consuetudine non possit fieri ut, stante voto integro paupertatis, religiosus professus licite testetur sine consensu superiorum; consuetudo potest 1 limitare votum paupertatis, ita ut, in aliqua religione, maneat professis facultas testandi sine licentia, aut ex licentia irrevocabili; 2 efficere ut licentia expressa pontificis, v. g. ad habendum beneficium sæculare includat licentiam tacitam testandi; 3 derogare juri communi prohibenti quin religiosus testetur sine licentia pontificia, et simul interpretari tacitam facultatem prælatorum; v. g. si qua religio magistris theologiæ permitteret dispositionem suorum librorum in vita, idque consuetudo extenderet ad dispositionem in morte. Dicitur 5° *aut per papam :* quia pontifex, et solus quidem extra casus supra memoratos, concedere potest religioso professo testandi facultatem, cui paucis explicandæ huc præcipua capita conjicimus : *primum,* semper intelligitur ad pias tantummodo causas concessa; *secundum,* ante mortem testatoris potest semper revocari a papa, nisi intercessisset dispensatio in voto paupertatis; *tertium,* non exspirat postquam primo testamentum conditum est, sed efficit ut religiosus possit licite quoties volet tum priora revocare testamenta, tum novum condere; *quartum,* durat, etiam mortuo concedente; *quintum,* non computatur inter odia, sed inter favores; quia licet exorbitans a jure, nihilominus est simpliciter gratia respectu ejus cui conceditur; *sextum* potest concedi longe facilius religiosis qui *vel* habent beneficia ecclesiastica; *vel* vivunt extra religionem, accipientes ab ea certam portionem, ipsorum commodo et incommodo permissam; *vel* vivunt extra religionem cum licentia pontificis, suo solo labore et industria vitam tolerantes; *septimum,* non solet concedi religiosis qui in communitate vivunt, nihilque habent præter res a communitate ad suum usum receptas; quando vero ipsis conceditur, fortasse duplex accedit limitatio; nempe ut testamentum fiat : 1 quoad quantitatem modicam, 2 cum consensu prælati religiosi. Tamen absolute loquendo concedi potest facultas pontificia sine duplici quam diximus limitatione; nam pontifex, licet non sit dominus bonorum monasterii, est tamen supremus eorum dispensator; ideoque habet jus faciendi per se ipsum ex causa legitima talem largitionem, non exspectato consensu prælatorum religionis : igitur, stante causa, pontifex jus habet concedendi tantumdem religioso testaturo. Ceterum facultatis causa sufficiens erit si ex parte religiosi interveniat ratio talis beneficii, saltem per modum gratitudinis; et ex parte operis, titulus aliquis pietatis. [Post Suaresii tempora, id est ab anno 1617, Constitutiones apostolicæ, et congregationis concilii varia decreta, jus novum invexere quoad donationes et alienationes ex bonis religiosorum. Quamobrem, ne contenti simus Bulla *religiosæ congregationis* dat. a Clemente VIII, die 19 Junii 1594 (in Bullario Romano, edit. Luxemb. 1727-52, tom. III, pag. 44, col. 2); præter Dianam in *resolutionibus moralibus* (edit. Lugdun. circa 1654), *part.* I, *tract.* 6; Filliucium in *moralibus quæstionibus* (edit. Ursellensis, 1623), *tract.* 34, *num.* 49 *ad* 82; Lessium, qui legem Clementinam egregie declarat in *auctario casuum* (edit. Lovan. 1645), sub tit. *Paupertas religiosa, cas.* 5; legantur Breve *nuper a congregatione* dat. ab Urbano VIII, die 16 Octobris 1640 (in Bullario Romano.

edit. Luxemb. 1727-52, tom. V, pag. 549, col. 2); Mazzotta in *theol. mor.* (edit. Neapolit. 1763), *num.* 855, ubi non Mazzottæ quidem, sed Cajetani de S. Amato S. J. doctrina continetur; pater Thesaurus S. J., *de Pœnis ecclesiasticis*, cujus si Romanam anni 1760 editionem qua utor nanciscere, vix aliquid ultra requires, ubi inspexeris in parte secunda, sub tit. *Munera*, cap. 10; et sub tit. *Alienatio*, capita 5, 6].

Quæstio 50'. *Quænam specialis obligatio afficiat tum communitatem, tum singulos professos, in religionibus ubi per votum solemne paupertatis excluditur dominium etiam in communi* (tract. 7, lib. viii, cap. 17).

Respondeo I. de obligatione communitatis. Concilium Tridentinum *sess.* 25, *cap.* 5, *de regular.* sic habet : « Concedit sancta synodus omnibus monasteriis et domibus, tam » virorum, quam mulierum, et mendicantium, exceptis domibus sancti Francisci Capuc- » cinorum, et eorum qui Minores de observantia vocantur, etiam quibus aut ex con- » stitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio apostolico non erat concessum, ut » deinceps bona immobilia eis possidere liceat. » Quia vero concilium non præcipit possessionem immobilium, potest quælibet religio renuntiare illi juri; quemadmodum fecit Societas Jesu quoad domos professas. Loquendo igitur in genere, et salvis peculiaribus singulorum ordinum statutis, apparebit quid liceat, quid non, ratione voti paupertatis quo dominium excluditur etiam in communi. Dicendorum autem hæc fere summa est : id licere, quod non tollit incertam mendicitatem; non licere, quod eam removet; quamquam id ipsum vix certo pronuntietur, ubi minus innotescunt intentio voventium, constitutiones et consuetudo religionis.

Primo. Prohibentur immobilia in sustentationem religiosorum. Hoc satis per se notum est, quum sit specialis materia voti nunc explanandi. At permittuntur immobilia ad usum necessarium, nempe domus, ecclesia, hortus domui conjunctus; quia impossibile est has res necessarias per incertam mendicitatem satis suppleri. Porro horum immobilium Societas Jesu professa et RR. PP. Carmelitæ admittunt proprietatem; quæ respuitur a Minoribus volentibus ut sua tam immobilia quam mobilia transeant ad papam quoad proprietatem, manente penes ipsos sola administratione : ceterum quoniam hic modus paupertatis Minorum adhuc in controversia speculativa versatur, sufficiet si prælati eorum generatim intendant acquirere et possidere eo modo quo possunt et debent juxta suum institutum.

Secundo. Prohibentur mobilia quoad excessum paupertati contrarium in nimiis pecuniis colligendis. At permittuntur mobilia cetera ad convenientem usum colligenda, et pro tempore necessario conservanda; decens quoque pecuniarum collectio, exceptis solis Minoribus.

Tertio. Prohibentur bona se moventia, id est jumenta, ad locandum : esset enim quidam reditus ex pretio pro eorum usu accipiendo. At permittuntur jumenta ad usum ambulandi, et ad alios labores monasterio necessarios.

Quarto. Prohibentur armenta, greges ovium, multitudo gallinarum aut columbarum; quia quum per continuam successionem permaneant et fructificent, reputantur sub hac morali consideratione tamquam immobilia. At permittuntur animalia quæ ex eleemosynis viva comparentur paulatim consumenda in nutrimentum communitatis, sicut triticum, oleum, vinum. Item permittuntur aves nonnullæ adeo paucæ ut ex eis non redundent fructus qui simpliciter possint reditus appellari, atque magis ad recreationem pertineant, vel ad repentinæ necessitatis remedium, quam ad religiosorum sustentationem.

Quinto. Prohibetur venditio fructuum vel olerum ex horto domestico. At permittuntur indidem collecta ad proprium usum olera vel fructus aliquot.

Sexto. Prohibentur actiones et jura ad percipiendum aliquid per modum pensionis perpetuæ aut longi temporis seu decennii; quia talis pensio censetur reditus perpetuus : paupertas vero nunc explicanda excludit quosvis reditus perpetuos utpote tollentes mendicitatem incertam, et computandos inter bona immobilia. Insuper monasterium non potest valide per venditionem transferre alicui tertio, vel heredi, aut legatario, jus pensionis perpetuæ aut longi temporis relictum a benefactore in favorem talis monasterii. Ratio est quia si quid esset vendibile, maxime jus : hoc autem numquam acquiri potuit

monasterio talis juris incapaci. Itaque legatum est nullum, quia nullos habet effectus; ita ut probabilius non teneatur in conscientia heres, vel legatarius reddere monasterio pensionis æstimationem; quam si dederit, misericordiæ magis adscribendum quam justitiæ. At permittuntur : 1° Actio aut jus ad debitum quod uno actu solvi potest, sive pecunia sit, sive res mobilis; 2° actio aut jus ad rem immobilem, dummodo res illa non accipiatur ut immobilis, sed ut convertenda in rem mobilem cui æquivalet; quia tunc jus illud magis consideratur ex termino quem respicit, nempe pretium in quod convertenda est res immobilis, quam ex medio seu materia circa quam jus versatur. Ratio a priori est quia intentio voventium non excludit jus ad immobilia ne possideantur ut quid transiens, sed ne retineantur permanenter ad sustentationem. Quare jus canonicum, quo stat incapacitas dominii in dictis religionibus, permittit eis dominium istud transitorium; 3° jus per breve tempus, quale est quodlibet brevius decennio, ad pensionem annuam, vel ad percipiendos reditus nullam requirentes negotiationem, seu collationem industriæ, v. g. ex censu, ex domo locata. Hoc jus legitimum agnoscit tuta et probabilior opinio, cujus contradictoria est probabilis [non autem *æque probabilis* ut pessime exhibet edit. Venet. 1740-51, in *tract.* 7, *lib.* VIII, *cap.* 17, *num.* 20, *lin. penult.*, hoc loco emendanda ex edit. Lugdun. 1652]; 4° jus ad perpetuos reditus impendendos exclusive in usum templi seu sacristiæ; vel, si supersint, in alias res divini cultus, nullo tamen modo in utilitatem religiosorum; 5° acceptio eleemosynæ annuæ quam quis vovisset se daturum perpetuo, vel ad quam contingeret teneri in conscientia heredem aut legatarium titulo perpetuo pensionis, anniversarii, capellaniæ; 6° acceptio alicujus professionis habendæ a monasterio quoad solum usum vel usumfructum facti, nomine veri domini, donec velit dominus hunc usum revocare. Sed in acceptione et similibus, præter id quod licet, ratio etiam decentiæ habenda est, vitandumque scandalum; 7° acceptio ad tempus decennio brevius juris utendi et fruendi possessione cujus reditus non penderent ex industria vel negotiatione contraria hujusmodi voto paupertatis. Nihilo minus hæc acceptio non est facile concedenda, nisi ex consuetudine et statutis singularum religionum.

Respondeo II. de obligatione singulorum professorum. *Primo.* Ex obligatione communitatis sequitur obligatio quoad singulas personas; ut dictam paupertatem tueantur tum superiores recte administrando, tum subditi suffragiis legitimis, ubi requiruntur, justa decernendo. *Secundo.* Quamvis votum paupertatis, ut sic, obliget ad non habendum, minime vero ad quærendum aliquid, tamen supposita quam diximus communitatis indigentia, oportet esse in prælato potestatem obligandi subditos ad mendicandum, non tantum singulos pro se ipsis, v. g. si iter agant, sed aliquos pro tota communitate ad illius conservationem : hoc igitur profitentur virtualiter quotquot talem paupertatem assumunt; sed obligatio mendicandi non urget, donec proxime per obedientiam injungatur. *Tertio.* Ratione hujus paupertatis poterunt obligari religiosi ad usum rerum magis moderatum et abjectum quam in ceteris ordinibus; licet excessus hujusmodi, attento solo voto, non sit futurus peccatum mortale.

Quæstio 51ª. *Ad quid obliget castitatis votum simplex* (tract. 7, lib. IX, cap. 2, 3).

Respondeo I. Hoc votum obligat non tantum ad se abstinendum ab omni actu venereo illicito, qui vel delectatione morosa, vel desiderio, vel alio modo fit, ita ut transgressor præter peccatum intemperantiæ contra naturale præceptum, committat aliud sacrilegii contra religionem, necessario in confessione aperiendum; sed etiam obligat ad abstinentiam omnis actus venerei per matrimonium licite, ita ut habens ejusmodi votum, non possit matrimonium inire cum intentione illud consummandi; excipe casum necessitatis, in quo præceptum naturale ad matrimonium obligaret. Id autem constat et ex intentione voventium, et ex usu totius ecclesiæ. Quidam locus S. Cypriani non satis clarus in epist. 62 ad Pomponium sic exponendus est, virgines quæ castitatem Deo voverunt, firmiter in suo voto perseverent; quæ autem illud emissuræ sunt, prævideant fore ut possint ac velint in eo statu perseverare; nam si nolint aut non possint, melius est ut nubant quam delictis suis in ignem cadant.

Respondeo II. Hoc votum per se et ex natura sua absolute non obligat ad non contrahendum matrimonium, si quis habeat intentionem illud non consummandi, et propo-

situm statim intrandi religionem; quod propositum matrimonio contracto tenetur statim exsequi, imo et facere professionem, nisi hanc tanta difficultas impediret, ut non verisimile esset voventem voluisse a principio ad hoc se obligare; tunc enim posset repetere sæculum, et reddere debitum conjugale, non petere; sed ut possit licite sic matrimonium contrahi, requiritur valde urgens causa, v. g. metus mortis, aut gravis infamiæ; libertas ad ingrediendum religionem, etc.; imo licet alter conjux post contractum matrimonium faceret etiam votum castitatis, et sponderet numquam petere debitum, ecclesia tamen non sinit ut uterque remaneat in sæculo nisi in certa ætate, et cum quibusdam conditionibus. Unde a fortiori sine proposito intrandi religionem, non licebit ei contrahere matrimonium, dum, antequam contrahatur, alter conjux promittit se numquam petiturum debitum, nisi divina interveniat revelatio, qua sciretur, numquam petiturum. Denique in hoc modo contrahendi matrimonium, non fit injuria conjugi in sæculo remanenti, quia alter conjux utitur jure suo intrando religionem intra tempus a lege præscriptum post matrimonium ratum; et quædam jura quæ in contrarium objiciuntur, loquuntur de matrimonio vel consummato vel consummando.

Quæstio 32ª. *Utrum obedientiæ votum simplex contineat duplicem promissionem Deo et homini factam; et ad quid obliget hoc votum* (tract. 7, lib. x, cap. 2, 3).

Respondeo I. de promissione voventis obedientiam. *Primo.* Promissio obedientiæ fieri potest Deo et homini conjunctim. Patet in promissione eleemosynæ, et in dote promissa patri et filiæ, etc. Licet enim eadem res non possit promitti duobus, secluso ordine eorum ad invicem; secus est, si sint objecta, vel termini diversarum rationum cum aliqua subordinatione; quia tunc duæ obligationes juvantur potius quam ut se impediant. Tunc autem transgressio duplicem malitiam habet, scilicet sacrilegii et infidelitatis, sicut in promissione jurata. Neque superadditur species inobedientiæ, aut vitii, in cujus materia fit prohibitio. Nam constituere actum in specie virtutis est proprium potestatis legislativæ : et malitia inobedientiæ numquam est specialis, nisi transgressio præcepti fiat directe ex intentione non parendi superiori, qui ex potestate jurisdictionis ferre legem potest : nam secus est de obedientia late sumpta respectu præcipientis quovis titulo justo. Potest autem dicta promissio obligare vel ex justitia, vel ex pura fidelitate : consequenter etiam graviter posteriore modo, quia materia potest esse gravis, perpetuitate ex parte materiæ multum augente gravitatem promissionis.

Secundo. Potest obedientia promitti promissione unica. Constat de divina : idem autem est de promissione humana. Nam habet se ut materia voti : ergo quod est prius, esse potest sine posteriore; et alias votum est voluntarium : sicut pactum potest esse sine juramento et voto. Nec refert, quod obedientia debeat tendere in cultum Dei, quia propria ratio voti non sumitur ex materia, quæ promittitur, sed ex persona, cui promittitur, ut patet promittendo sacrificium.

Tertio. De facto in religiosis utraque promissio concurrit; secus in aliis, loquendo per se, et regulariter. Nam in professione intervenit pactum mutuum; et religio habet vim cogendi : at in voto novitii vel alterius nec superior acceptat potestatem specialem, nec alter intendit in commodum confessoris, v. g. Nec tunc obligatio parendi oritur ex dominio præcipientis, sed mere ex obligatione fidelitatis erga Deum; et homo solum se habet, ut applicans materiam voti, at cogere nequit. Idemque est de voto sequendi consilium alterius : nam large nunc sumitur votum obedientiæ pro voto faciendi voluntatem alterius. Hæc autem per se efficax non est ad obligandum, sed præsentiam ejus votum obligat : sicut in voto eleemosynæ dandæ petenti, hic non obligat, ut habens jus vel potestatem in alium, sed ut exhibens, seu proxime applicans materiam voti; nec in voto religionis si pater consentiat, huic quid promittitur, etc. Unde si votum obedientiæ pure fit, non pendet in valore ab acceptatione alterius, sed in usu tantum : secus si conditionatum sit, si alter acceptet, etc.

Respondeo II. de obligatione voventis obedientiam. *Primo.* Non obligat, nisi ad honestum, quod non sit impeditivum majoris boni. Nam obligatio esse nequit ad malum, cap. *qui resistit*, cap. *non semper* cum aliis 11, quæst. 3. Et votum ordinatur, per se loquendo, ad majorem perfectionem voventis : ergo non obligat ad eam impediendam : et ideo prælatus non potest quid præcipere, quod est contra regulam. Tamen actio parti-

cularis, ex genere suo inferior, non impedit perfectionem, quia nec excludit meliorem, nec Deo minus grata est in individuo, si fit cum debita humilitate et abnegatione proprii judicii, ut recte dicit abbas Daniel. Rursus licet totus modus vivendi præscriptus videatur impedire, per accidens est, si quodlibet opus in individuo est utile ad virtutem, quia impeditio est ex defectu operantis; quoad obligationem autem opus per se attenditur : ergo vel obediendum est, si superior nolit subdito providere; vel remedium quærendum, ut potestas cesset.

Secundo. In dubio de honestate præceptum non obligat. Nam qui præcipit, non habet jus proprium, pro quo standum sit; nec est proprium mandatum propter potestatem, sed mera applicatio materiæ, et dubia : sicut cum dubia est paupertas, votum dandi pauperi petenti non obligat. At prælatus religionis habet jurisdictionem, et abbatissa jus proprium propter traditionem : et ideo in possessione sunt juris sui. Regulariter tamen melius est obedire in dicto dubio, quia periculum materiale peccandi est utrinque; formale autem tollitur per judicium practicum subdendi se judicio vices gerentis Dei : ad quod sufficit, nullam esse probabilem rationem suspicandi, quod alter temere vel ex malitia præcipiat. Secus est secluso voto, quia hujus reverentia urget, ne quid omittatur, quod forte sub ejus materia comprehenditur.

Tertio. Votum non obligat nisi ad possibile moraliter, seu citra nimiam difficultatem. Vel enim hæc est extrinseca et accidentaria seu extraordinaria, vel operi intrinseca, ut in voto religionis. Si primum, sicut minus cadit sub cogitationem, ita minus sub intentionem obligandi se. Si secundum, semper votum habet limitatam materiam, quoad varietatem, multitudinem, et difficultatem operum; alias esset indiscretum et inhumanum : ergo mensurandum est per proportionem ad personam, et modum vivendi, quem profitetur. Nec enim aptior mensura est conjectandi intentionem, nec votum tendit, nisi ad perfectionem proprii status; sicut nec obedientia religiosa obligat, nisi juxta regulam, quæ est ratio vivendi, quamdiu de opposita intentione non constat, ut semper subintelligendum est.

Sic dictum votum non obligat ad mutationem status, nec etiam ad omittendam, ut in vidua, nec ad extranea omnino, et aliena a statu, minusque ad directe pugnantia cum illo. Nec enim diviti præcipi potest, ut utatur vili veste, vel actione vili, et similibus, de quibus verisimile non est, cecidisse sub intentionem. Nec dictum votum necessario connectitur cum paupertate, vel castitate, sicut nec religiosus vi obedientiæ obligari potest ad aliam religionem : quia neque ad strictiorem, ut per se constat; nec ad inferiorem, utpote impeditivam majoris boni.

Quarto. De se cadere potest dictum votum in quemlibet, et pontificem. Nam fit soli Deo, et citra superioritatem hominis, si sermo sit de pontifice. Quamquam etiam illi in foro confessionis sic se subdere possit : et a fortiori prælatus alius religionis. Dixi, *de se;* an enim quoad usum expediat, pendet a circumstantiis; de se autem non est contra decentiam status illius. Magis tamen cadit in cœlibem sui juris, quia in aliis multum obstat subjectio, quæ per votum impediri non potest.

Quæstio 53[a]. *Quandonam obedientiæ votum simplex nullo modo violetur, vel leviter, graviterve* (tract. 7, lib. x, cap. 4).

Respondeo. *Primo*. Ad transgressionem præsupponitur voluntas obligandi ex parte superioris. Nam obligans se ad obediendum, obligationem ad hoc vel illud remittit in voluntatem superioris : ergo hujus est, illam determinare, ut patet in obedientia religiosa, quam simplex obedientia habet pro exemplari. Alia autem est voluntas operis, alia voluntas obligationis ad opus, ut constat in præcepto dato Abrahæ, Adæ; et similiter superior habens jurisdictionem, vel dominium, potestatem non semper applicat, licet velit opus : et e converso. Igitur prior voluntas solum est affectiva, seu motiva generali modo : posterior præceptiva, et efficaciter obligans, quantum potest, vi subjectæ materiæ. Oportet autem explicari dictam voluntatem verbo vel scripto : et in dubio aut parendum est, aut quærendum, qualis voluntas sit. Quantum ad priorem voluntatem, constat ex usu religionum obediri laudabiliter, quia exsecutio redundat in majorem voti observantiam, et reverentiam, cum voluntas sit potestatem habentis ad necessitatem constituendam.

Secundo. Ad dictam transgressionem necessaria est materia gravis. Nec enim obligatio

sub gravi esse potest ad leve, nec sub levi ad grave, loquendo de voto. Potest autem gravitas materiæ esse, vel secundum se eam considerando, vel ratione finis et circumstantiarum, ut frequentius fit in religione propter commune bonum. Vel ergo præceptum significatur simplici verbo, vel forma usitata : *in virtute obedientiæ*. Si secundum, clara est obligatio sub gravi. Si primum, per se nec veniale fit (quamvis regulariter accidat deesse finem bonum); ut usu religionum constat, non sufficere tale verbum, quamdiu non constat de contraria conventione, et promissione.

Tertio. Excusatio ab obligatione sumenda est ex iisdem capitibus, quæ a lege excusant. Nam juxta omnes tenet a fortiori : constatque ex dictis cap. sup. præceptum iniquum esse, quoties excedit intentionem voventis. Vel ergo periculum gravis nocumenti non est per se annexum operi præcepto, nec a superiore prævisum, vel est per se connexum. Si primum, excusatio certa est juxta omnes, loquendo per se et secluso scandalo; quia nec lex naturalis ita obligat regulariter; et intentio sic se obligandi esset temeraria, et omnino imprudens, consequenter insufficiens ad sic se obligandum; si secundum, præceptum mere privatum in re tam ardua poni nequit, secluso bono communi, quamvis etiam per obedientiam, urgente causa, aliquando poni possit, imo facile, si votum sit obediendi præfecto Xenodochii in cura infirmorum : secus autem erit de profitente vitam dissimilem.

Quarto. Constat per episcopum dispensari posse in dicto voto. Non enim reservatum est. Superior vero, si non se adstrinxit ad curam gerendam, potest subtrahere materiam, nolendo præcipere : et episcopus, prout materia ei est subordinata, uti potest irritatione indirecta; si tamen illa est omnino supererogationis, nihil poterit, nisi dispensando ex causa; quia non potest præcipere quamlibet actionem bonam, sicque sibi reservare obedientiam confessario promissam.

Quæstio 34ª. *Utrum obedientiæ religiosæ votum distinguatur a traditione religiosa* (tract 7, lib. x, cap. 5).

Respondeo I. Certum est verum ac proprium obedientiæ votum in statu religioso fieri; tria enim vota ac maxime obedientiæ, sunt de essentia status religiosi. Hoc autem votum formaliter est distinctum a traditione quæ in professione religiosa includitur; nam votum est essentialiter promissio; promissio est de re futura; traditio autem est vera donatio; donatio est de re præsenti; ergo formaliter distinguuntur, etiamsi necessariam inter se habeant connexionem; non tamen intrinsece se includunt. Deinde votum immediate fit Deo; traditio autem immediate fit religioni; ergo utrumque vinculum et actio est formaliter diversa. Utrumque quidem (nempe obedientiæ votum et traditio) continet tum propriæ voluntatis abnegationem, tum illius subjectionem erga superioris voluntatem, sed diverso modo.

Respondeo II. Ad integram evangelicæ perfectionis abnegationem, requiritur simul et promissio obedientiæ, seu votum obedientiæ et traditio; requiritur enim ut homo se dominio sui ipsius suæque voluntatis spolient; quod fit immediate per religiosam traditionem; et ut hoc totum Deo offerat ac consecret in ejus cultum ac in holocaustum, quod fit per obedientiæ votum.

Quæstio 35ª. *Quotuplex sit malitia in transgressione voti obedientiæ religiosæ* (tract. 7, lib. x, cap. 6).

Respondeo. Quando religiosus peccat contra votum obedientiæ, ordinarie ac per se loquendo duplex tantum intervenit malitia : una sacrilegii contra Deum ratione voti, altera injustitiæ contra prælatum ratione pacti cum illo initi, seu traditionis ac donationis sui; et licet cum ista traditione adjungatur promissio prælato facta de obedientia ei præstanda, tamen hæc promissio videtur confundi cum traditione, adeoque eadem erit malitia injustitiæ in ejus transgressione; si enim interveniat alia infidelitatis malitia, erit tantum venialis. Si quæ aliæ in ejusmodi transgressione interveniunt malitiæ, provenient non ex voto, sed ex objecto per se malo, vel aliunde extrinsece. Inobedientia quæ in hoc peccato, sicut in omni alio reperitur, est circumstantia generalis non addens specialem malitiam, nisi quando est formalis, id est quando quis ex contemptu prælati et ejus potestatis recusat parere; tunc enim incurrit specialem malitiam ab aliis distinctam, et ex suo genere mortalem. Denique ex multiplicatione legum seu præceptorum ut sic.

non multiplicatur transgressionis malitia; quia non multiplicantur obligationes; hinc furtum contra legem naturalem, divinam, positivam, humanam, civilem et ecclesiasticam commissum habet tantum unam malitiam.

Quæstio 36ª. *Utrum vi voti obedientiæ religiosus teneatur ad totius regulæ observationem* (tract. 7, lib. x, cap. 7).

Respondeo I. Regula seu ejus observatio continetur sub materia voti obedientiæ. D. Thom. Cajet. etc., quia religiosus vovet obedire prælatis religionis; sed prælati non solum personali præcepto, sed etiam per religionis regulam seu per legem stabilem præcipiunt; ergo votum obedientiæ cadit et in hanc et in illud; et ad utrumque ex vi unionis cum religione obligatur. Attamen obedientiæ votum non inducit obligationem regulæ servandæ sub peccato mortali, nisi in ipsa regula id vel supponatur vel exprimatur.

Respondeo II. Si regula ex se, quatenus ex jurisdictione seu potestate dominativa promanat, sub veniali obliget, vel ratione materiæ, vel ob præcipientis intentionem; tunc votum obedientiæ addit illi aliam obligationem servandi eam sub veniali alterius speciei, nimirum contra virtutem religionis ratione voti. Sed quando regula de se nec ad mortalem nec ad venialem culpam obligat; tunc etiam votum obedientiæ neutram obligationem illi adjungit ex virtute religionis, seu non obligat; quia illa regula ut sic, non est materia voti obedientiæ; non est enim verum præceptum; objectum autem seu materia obedientiæ est præceptum, et votum non addit obligationem, nisi supposita sua materia; ergo, etc. idque verum est, sive fiat votum obediendi secundum regulam, sive servandi regulam, modo intelligatur fieri obedientiæ votum modo ordinario; aliud foret si quis præter votum obedientiæ, intenderet facere votum observandi immediate regulam, se ad hoc obligans, sive in ista observantia interveniret vera obedientiæ ratio, sive non; tunc enim tale votum, quod est generalius voto obedientiæ, adderet in conscientia obligationem illis etiam regulis quæ per se nullam afferunt; quia vere et proprie caderet in illas tamquam in partem suæ materiæ. Sed adverte; licet regula religiosa ad nullam culpam obliget in conscientia, transgressorem tamen teneri in conscientia ex vi voti obedientiæ sustinere pœnam isti transgressioni annexam; et ejusmodi transgressio est semper in viro religioso imperfectio contra virtutem religionis et voti.

Quæstio 37ª. *Utrum vi voti obedientiæ religiosus teneatur ad quoslibet actus honestos sibi a superiore præceptos* (tract. 7, lib. x, cap. 8).

Respondeo. *Primo.* Ex voto obedientiæ unusquisque religiosus solum tenetur obedire prælato juxta suæ regulæ professionem, id est intra limites regulæ prout comprehendit omnia quæ ad perfectam illius observationem vel necessaria, vel utilia, vel convenientia esse possunt; quia votum obligat tantum juxta voventis formam et intentionem; sed in singulis religionibus vovetur tantum obedientia secundum regulam, non vero illimitate; ergo materia hujus voti non ulterius extenditur; adeoque prælatus non potest obligare ad ea quæ sunt omnino supra regulam, utpote sub voto obedientiæ non comprehensa. Excipe 1° nisi major austeritas in pœnam commissi delicti præcipiatur; quia superior potest dignam pœnam imponere; si autem ultra consuetam rerum austeritatem nihil posset addere, nulla esset pœna et delictum; sed et hæc non est supra regulam, modo sit delicto proportionata; quia religiosus ex vi regulæ subjacet condignæ pœnæ, quam in conscientia tenetur sustinere ex vi voti; 2° quando major quædam austeritas additur ad præcavendum ac vitandum peccatum; sed hoc est potius secundum regulam, quam supra regulam; 3° si ipsa religio edat constitutiones prioribus austeriores; quidam sentiunt religiosos teneri eas observare, etiamsi in illas non consenserint, modo major capituli generalis pars consenserit; sed Angel. Sylv. Gab. etc. negant eos teneri; si nempe ista additio sit omnino extra regulam secundum se et in sua integra observantia spectatam, nec ad illam conducens, sed tantum spectet majorem austeritatem vel perfectionem in genere. Atque hæ rationes procedunt etiam in summo pontifice, si præcise spectetur ut est supremus religionis prælatus, habens vim præcipiendi fundatam in voto obedientiæ.

Secundo. An is qui professionem emisit in religione, quæ a rigore suæ primitivæ regulæ multum remisit, possit cogi in virtute obedientiæ ad observandam primitivam regulam, postquam facta est in ista religione reformatio, vel antequam fiat; variis varie sentientibus, sic videtur distinguendum : 1° si reformatio ab initio licite facta sit, et

eodem modo perseveret; v. g. si ista reformatio seu moderatio facta sit per dispensationem vel privilegium, vel si ipsius totius religionis auctoritate licite facta sit in accidentalibus religionis rebus, non substantialibus; tunc videntur ii qui post talem reformationem ingressi sunt religionem, non posse obligari ad primitivæ regulæ rigorem observandum; 2° si relaxatio consuetudine introducta fuerit in rebus religionis accidentalibus, v. g. in esu carnium; et ita sensim prævaluerit, ut jam habeat vim derogandi contrariis constitutionibus, illisque deroget; tunc non videntur religiosi ante factam reformationem posse cogi ad observandum primitivum regulæ rigorem contra præsentem consuetudinem legitime præscriptam; quia durante isto rerum statu illa obedientia non esset secundum regulam præsentem : sed si fiat reformatio, tunc arbitror quemlibet religiosum, etiam ante reformationem professum, cogi posse ad primitivæ regulæ observationem; quia talis reformatio non est additio supra regulam, sed restitutio moraliter necessaria ad perfectam ejus observationem : ista autem consuetudo quamdiu durat, licet habeat vim relaxandi regulæ obligationem, non tamen habet vim auferendi religioni vel papæ potestatem illius tollendæ, et regulæ reformandæ; 3° si relaxatio sit ita per se et intrinsece mala, ut nulla consuetudine præscribi aut honestari possit; tunc religiosus etiam ante factam universalem reformationem potest obligari ex vi voti sui ad servandam regulam, etiamsi ob relaxationem ab aliis non servetur, quia professus est obedientiam secundum regulam, non secundum malam consuetudinem, seu potius corruptelam; et maxime si relaxatio sit substantialis, et in materia directa votorum, ea non obstante, tenetur vota observare juxta regulam.

Quæstio 38ª. *Utrum vi voti obedientiæ prohibeatur aut possit præcipi religioso transitus ad alium statum* (tract. 7, lib. x, cap. 10).

Respondeo I. Religiosus ex vi voti obedientiæ non potest transire ad statum sæcularem nec ad aliam religionem inferiorem vel æqualem; qui transitus a nullo, nec ab ipso papa potest præcipi in vi seu in virtute obedientiæ : transitus autem ad religionem perfectiorem, non est materia voti obedientiæ; quia ex vi voti obedientiæ prohiberi non potest, talis enim prohibitio impediret majus bonum, et votum est semper de meliori bono; nec etiam potest præcipi ex vi voti; quia consuetum obedientiæ votum fit secundum regulam, talis autem transitus non est secundum regulam, imo est quasi contra regulam.

Respondeo II. Transitus a religione ad episcopatum, est materia ex vi voti obedientiæ prohibita, saltem in hoc sensu ut acceptari non possit episcopatus a religioso sine consensu prælati. Probatur *ex cap. Quam sit* 18, *quæst.* 2 *et ex cap. Si religiosus de electione in* 6, ubi Bonifacius VIII irritat religiosi consensum acceptantis electionem sui ad prælationem sine petita et obtenta prælati licentia; sed hoc non videtur habere locum in electione religiosi ad papatum, nec in hujus acceptatione sine licentia prælati, etiam inviti; quia in *cap. Si religiosus* agitur tantum de aliis inferioribus prælationibus extra monasterium; non de suprema dignitate in ecclesia, adeoque nullum est jus positivum aut aliud quod religiosum impediat aut vetet papatum acceptare sine licentia sui prælati. De episcopatu posset esse aliquod dubium, sed videtur absolute dicendum religiosis in dicto *cap. Si religiosus*, prohibitum esse acceptare electionem de se factam ad episcopatum sine sui prælati consensu; quod jam ante istud jus novum a Bonifacio VIII positum, probabilius erat prohibitum ex vi voti obedientiæ. Et licet episcopatus collatio seu donatio fiat a summo pontifice, cujus voluntas præeminet prælati religiosi voluntati; electio tamen ab illo non fit, ejusque confirmationem seu collationem antecedit; licentia autem prælati religionis solum requiritur ad acceptandam electionem; quocirca ubi nulla intervenit electio, sed ipsemet papa immediate episcopatum alicui religioso offert, non videtur ille in rigore præcepti indigere licentia sui prælati ad eum acceptandum; quia papa est supra omnes prælatos, et sic episcopatum offerendo censetur (nisi aliud explicet) dare facultatem ad illum acceptandum; sicut si offerret pecuniam, censeretur dare facultatem accipiendi illam, nec contra paupertatem peccaret religiosus illam accipiens sine alterius prælati licentia. Deinde prædictum jus spectat generatim collationem, seu oblationem. Idem dic de postulatione ad episcopatum, ac de electione, si per illam acquiratur jus ad eam, non vero de præsentatione per quam nullum jus acquiritur.

Respondeo III. Papa non tantum in casu gravis necessitatis, sed etiam sine necessitate,

imo et pro arbitrio suo, si religiosus sit idoneus potest illi præcipere ratione suæ supremæ jurisdictionis ut episcopatum acceptet, non tamen ex vi voti obedientiæ; quia munus episcopale secundum se spectatum, non est materia voti, uti supra dictum est. Deinde votum obedientiæ religiosæ ita fit ut tantum obliget secundum regulam, non circa transitum ad alium statum; unde non potest generalis alicujus religionis, multo minus inferior prælatus præcipere suo religioso subdito ut episcopatum acceptet; nec etiam potest illum obligare ad acceptandum beneficium sæculare; potest tamen obligare ad acceptandum beneficium regulare, v. g. habens adjunctam animarum curam; quia hoc beneficium, et ejusmodi cura, est juxta regulam et spectat ad munus religionis; secus vero, beneficium sæculare.

Quæstio 39ª. *Quibusnam obediendum sit vi voti obedientiæ religiosæ* (tract. 7, lib. x, cap. 11).

Respondeo I. Ex vi hujus voti tantum homini parendum est, seu Deo per hominem præcipienti; adeoque hoc votum non obligat ad obediendum Deo præcipienti vel per seipsum, vel per angelum, vel per legem naturalem, vel suam legem positivam; unde religiosi peccatum contra has leges commissum non contrahit ex circumstantia voti obedientiæ novam malitiam in confessione explicandam. Nec ecclesiæ prælatis tenetur obedire ex vi voti obedientiæ, sed ex vi jurisdictionis ecclesiasticæ; quia non vovit obedientiam secundum præcepta ecclesiæ, sed secundum regulam religionis; nec vovit obedire ecclesiæ, sed religionis prælatis; imo, secluso casu necessitatis, plus tenetur obedire prælato quam patri carnali.

Respondeo II. Votum obedientiæ obligat ad parendum omnibus religionis prælatis, servato inter illos ordine; adeoque si prælatus superior et inferior præcipiant omnino contraria, parendum est superioris, non inferioris, prælati præcepto; quia tunc superioris præceptum revocat præceptum inferioris, utpote contrarium : papa vero non tantum ex vi suæ jurisdictionis religiosis, ut ceteri illorum prælati, sed etiam ex vi obedientiæ voti potest præcipere, et illos obligare, quia religiosi emittendo professionem, intendunt vovere obedientiam omnibus prælatis, a quibus juxta regularem disciplinam regi possunt, inter quos primum locum papa tenet; deinde papa, approbando aliquam religionem, sub sua cura et patrocinio speciali eam suscipit; hinc ipse est qui traditionem et vota religiosorum principaliter acceptat, et ab illo tota prælatorum religionis potestas derivatur ac pendet. Quod attinet ad episcopum respectu religiosorum sibi immediate subjectorum, ac maxime monialium, videtur quoad totam jurisdictionis potestatem esse ordinarius illorum prælatus, et fortasse etiam quoad obligationem voti obedientiæ.

Respondeo III. Superiores locales habent ordinariam præcipiendi potestatem ex vi voti obedientiæ, adeoque possunt illam alteri delegare; item abbatissæ aut priorissæ, quamvis non habeant potestatem spiritualis jurisdictionis ad ferendas censuras, tamen habent potestatem dominativam seu œconomicam, ex traditione et voto ortam; adeoque in virtute istius voti obedientiæ possunt tamquam matres spirituales præcipere ea quæ juxta regulam spectant ad religiosam perfectionem, subditæque debent obedire. Attamen hæc præcipiendi potestas semper magis limitata est in feminis quam in viris.

Quæstio 40ª. *Quid et quotuplex sit regula religiosa; quo modo obliget, atque in ipsa dignoscatur gradus obligationis* (tract. 8, lib. i, cap. 1, 2, 3).

Respondeo I. quid et quotuplex sit regula religiosa. *Primo*. Regula proprie significat instrumentum materiale dirigens actiones aliquas artificum; inde ea vox ad operationes morales translata sumitur quasi per antonomasiam pro principio strictius et perfectius dirigente actiones religiosorum, qui idcirco regulares sunt appellati. *Secundo*. Regulæ religiosæ nomen convenit tum singulis religiosorum regulis, tum earumdem collectioni. Jam autem multiplex distinguitur regula religiosa collective sumpta, seu quatenus sonat religiosam vivendi normam, plures regulas particulares complectentem, nimirum, ordine antiquitatis : 1ª regula est S. Basilii, cui subesse dicuntur fere omnes orientis monachi; 2ª regula est S. Augustini, quam tenent omnes canonici regulares, eremitæ Augustiniani, PP. Prædicatores, et plures alii; 3ª regula est S. Benedicti observata ab omnibus fere ordinibus monachalibus et Hispaniæ religionibus militaribus; 4ª regula est S. Francisci sub qua Deo serviunt variæ familiæ Minorum, præsertim PP. Observantiæ,

Conventualis, et Capuccini. De cetero, omissa religione Carmelitarum, verene an falso contendentium se non Basilii, sed propria regula, semper usos fuisse, regulas nominare licet Carthusianorum, Minimorum, Societatis Jesu, et aliorum quotquot sunt vere ordines religiosi, nullam e quatuor supra dictis regulam profitentes. Quod si discrimen aliquod intercedat antiquas inter et modernas regulas, id profecto locum non habet quoad approbationem, quæ ortum ducens a pari pontificum auctoritate, æquali verborum pondere sancita, regulam religiosam vere et propriissime constituit. Denique attendisse proderit quo modo Constitutiones et statuta in quibusdam religionibus differant a regula primaria. Huic enim, quasi pro fundamento sumptæ, aliqui ordines proprias observantias addiderunt; non diversas tamen per se loquendo ratione obligationis, sed fere solum propter originem, et quia singulæ propriæ sunt huic vel illi religiosorum cœtui.

Respondeo II. quo modo obliget regula religiosa. Ut regulæ religiosæ vocabulo semper intelligimus non tantum ipsam regulam, sed Constitutiones regulares et statuta, sic excludimus Constitutiones pontificias de regularibus in corpore juris, in magno Bullario, aut in peculiaribus ordinum Bullariis exsistentes. Igitur præter leges immediate latas a papa, atque ex verbis, materia, pœnis, conscientiam plus minusve ligantes, regula religiosa, postquam a fundatoribus proposita est per modum instructionis, fit deinde lex improprie dicta, habens vim conventionalem ex pacto inter suos professores; demum accedente pontificis confirmatione, acquirit veram rationem legis, et quoad se, et quoad statuta condita vel condenda a prælatis aut a tota religione per potestatem jurisdictionalem. Itaque regula religiosa, ut sic, ne careat essentiali legum conditione, imponere debet aliquam operandi necessitatem obligando sub mortali, vel tantum sub veniali, vel tantum sub pœna. Verumtamen inter has tres obligationes ea sufficit, quam legislator eliget, quia singulæ sunt possibiles.

Primo. Possibilis est regula religiosa obligans sub mortali, ubicumque præfert formam gravis præcepti, atque versatur circa materiam capacem. Hoc enim patet ex natura legis ecclesiasticæ. Hallucinaretur nihilominus qui cum nonnullis theologis putaret regulam religiosam ex genere suo obligare sub mortali, quia votum obedientiæ sic obligat; neque enim vovet religiosus servare regulam, sed obedire secundum regulam : quare obligatio regulæ, ut sic, non ex voto obedientiæ, sed ex propria ratione legis colligenda est.

Secundo. Possibilis est regula religiosa obligans tantum sub veniali. Nam tota obligatio positivi præcepti pendet ex voluntate ferentis : non quod legislator humanus præcipere queat sub gravi, quando materia est incapax tantæ obligationis; sed quod penes illum sit nolle obligare quantum posset, proindeque legem condere cujus violatio in materia gravi non excedat culpam venialem. Doctrinam hanc indicavit Martinus V in approbatione regulæ monachorum S. Hieronymi; idem quoque ostenditur ex regulis multarum religionum, v. g. ex Societatis Jesu instituto excludente obligationem tam sub mortali quam sub veniali.

Tertio. Possibilis est regula religiosa obligans sub pœna, non sub peccato. Dicitur 1 *obligans sub pœna:* Ratio est quia potest prælatus, ex jurisdictione ecclesiastica, subditis imponere necessitatemo parendi sub onere alicujus pœnæ seu gravaminis. Tale vero imperium, quamvis non obliget ad culpam respectu actus immediate præcepti, efficit ut transgressor nequeat in conscientia detrectare pœnam, idque genus necessitatis moralis confert regulæ religiosæ veram legis rationem. Dicitur 2 *non obligans sub peccato:* Ajunt aliqui religiosum transgredientem quodlibet statutum regulæ etiam minimum non excusari a culpa veniali, quantumcumque institutor expresse declaret regulam non obligare etiam ad veniale : quia, licet per se et directe obligare nolit, non potest excludere naturalem obligationem quæ, posita lege, indirecte sequitur eo ipso quo quis est membrum talis religionis; nam *turpis est pars quæ discordat a toto*. At vero membrum communitatis non tenetur ad ejus leges aliter quam illæ obligent, et supponimus eas ita latas ut annexam conscientiæ obligationem nullam habeant. Deinde *turpis est pars quæ discordat a toto* in rebus honestati morum necessariis; sed necessitas hujusmodi abest a lege conscientiam non obligante. Quid, quod sententia peccatum affirmans repugnat menti et

intentioni talium regularum, et irritos facit institutoris conatus et voluntatem? nec quidquam refert ad tollendos conscientiarum laqueos nolle obligare directe sub culpa levi, si oporteat in eamdem obligationem alio titulo incidere. Verum asserimus, licet per accidens peccetur frequenter in transgressione, eam tamen, per se loquendo, culpa veniali immunem; quod nunc magis declarare juvat. Transgressio regulæ fieri potest tripliciter : 1° *Positione actus per regulam prohibiti;* tunc non peccas, si motivum agendi sit honestum; nam legislator declarans se nolle obligare in conscientia satis ostendit subditos minime peccaturos propter solam oppositionem actus cum regula, neque propter solam omissionem petitionis licentiæ. At peccatum veniale raro abest a tali actu, quia frequenter accidit ut religiosus non ex motivo honesto, sed ex aliqua otiositate vel delectatione, contra regulam operetur; 2° *omissione actus per regulam præcepti;* tunc non peccas, si omissio contraria regulæ sequatur, *aut* propter actum positivum ex motivo honesto volitum; *aut* propter omissionis volitionem indirectam ortam ex aliqua negligentia in considerando : idque verum est, licet inadvertentiam vel negligentiam causaverit præcedens occupatio alias culpabilis; *aut* propter omissionis volitionem directam, quando motivum volendi est honestum : sed omissionis directa volitio erit actus in individuo otiosus et consequenter peccatum veniale, quoties objectum ejus erit indifferens, v. g. delectatio aliqua, vel fuga alicujus laboris. Ceterum tales omissiones vix fiunt practice sine culpa veniali; non propter obligationem regulæ, sed propter irrationabilem volendi, nolendive modum in individuo; fiunt enim ex quadam animi tepiditate ad superandam aliquam difficultatem : nec mirum ita peccari, quandoquidem etiam peccaret venialiter, v. g. sæcularis otiose et sine ulla rationabili causa hunc actum directe concipiens : Nolo religiosus esse; 3° *omissione petendi licentiam;* tunc peccatum vitas, aut admittis, eodem modo atque in *omissione actus per regulam præcepti.* Quamvis enim malitia transgressionis regulæ videatur maxime consistere in omissione petendi licentiam, atque illi omissioni semper inhæreat, tamen ipsa omissio in se mala non est, quia opponitur tantum regulæ ad culpam non obliganti; 4° *actione vel omissione contraria regulæ, post petitam nec obtentam licentiam;* tunc par esto judicium atque supra tulimus *de positione et de omissione actus.* Nam supponitur abesse, tum contemptus, licet ibi subsit aliquod ejus periculum; tum tanta prohibitio prælati quanta requiritur ad præceptum obligans in conscientia; imo, si prælatus ita prohiberet, jam non vi regulæ, sed obedientiæ tenereris.

Respondeo III. quo modo dignoscatur gradus obligationis in regula religiosa. *Primus modus* regulæ est quando ibi distincte explicatur tantam esse uniuscujusque præcepti obligationem quantam fert capacitas materiæ. At nulla in rigore invenitur religio cujus regulæ omnes ita obligent; nempe sub mortali quoties gravis est materia ; neque id aliud foret quam laqueus peccati mortalis, vix aut numquam declinandus. Ceterum, ex declaratione summi pontificis fundata in præcepti materia et circumstantiis, atque in consuetudine ac traditione fratrum Minorum, regula S. Francisci graviter obligat ubicumque scriptum est verbum *præcipiendi, aut teneantur,* aut æquivalens; quare ad primum regulæ modum est referenda.

Secundus modus regulæ suavior, ad tollenda pericula cautior, satisque invitans ad perfectionem, duas partes continet. 1° Negationem expressam et universalem obligationis sub mortali : excipe 1, si qua regula contineat voti materiam, nam tunc vis voti permanet; 2, si cui regulæ addatur signum certissimum obligationis ad mortale, v. g. *in virtute obedientiæ,* aut *sub pœna excommunicationis ipso facto;* non sufficerent autem verba *teneantur, præcipimus,* aut excommunicatio ferendæ sententiæ ; 2° affirmationem obligationis sub veniali, vel expressam, vel tacitam. Ex affirmatione expressa sequitur venialiter tantum peccari, quantumlibet gravis sit materia, violando quidquid in regula ponitur per modum præcepti, statuti, aut ordinationis, non vero id quod habet rationem meri consilii. Affirmationis tacitæ præsumptio est, quando regula negat obligationem ad mortale, nihil negans de veniali; atque evidentior erit præsumptio, si ibidem exprimatur regulam obligare in conscientia : imo licet hoc non exprimatur, restat locus præsumendi; quia legislator, obligationem sub mortali excludens sine addito, videtur plane admittere totam aliam obligationem vi legis possibilem.

Tertius modus regulæ excludit expresse obligationem sub mortali aut veniali, et imponit obligationem ad pœnam in regula taxatam, si tamen hæc pœna a prælato præcipiatur; et tunc modus præcepti constituet modum obligationis. Ita fit in religione Prædicatorum, et sic intelligenda est omnis alia regula quæ similem habuerit declarationem, qualem habet nostra Societas Jesu distinctissimam et tollentem omnem dubitationem, in *Constit. part.* VI, *cap.* 5 his verbis : « Quum exoptet Societas, universas suas » Constitutiones, declarationes, ac vivendi ordinem, omnino juxta nostrum institutum, » nihil ulla in re declinando, observari; optet etiam nihilo minus, suos omnes securos » esse, vel certe adjuvari ne in laqueum ullius peccati, quod ex vi Constitutionum hu- » jusmodi aut ordinationum proveniat, incidant; visum est nobis in Domino, excepto » expresso voto quo Societas summo pontifici pro tempore exsistenti tenetur, ac tribus » aliis essentialibus paupertatis, castitatis et obedientiæ, nullas Constitutiones, declara- » tiones, vel ordinem ullum vivendi, posse obligationem ad peccatum mortale vel veniale » inducere; nisi superior ea in nomine Domini nostri Jesu Christi, vel in virtute obe- » dientiæ juberet :... et loco timoris offensæ, succedat amor, et desiderium omnis per- » fectionis; et ut major gloria et laus Christi creatoris ac domini nostri consequatur (1). » Est autem notandum, in citato textu mentionem non fieri obligationis ad pœnam; et in tota regula Societatis quæ agenda sunt solent statui simpliciter, quin pœna aliqua taxetur, nisi rarissime. Ratio est quia S. P. N. Ignatius, primo patere voluit, alumnos suos amore potius regendos quam timore; secundo habuit in votis ut pœnam non solum patienter sustinerent, sed volentes flagitarent a superioribus subditi quos in regula servanda deliquisse contigisset. Stat interim, etiam per leges Societatis, obligatio ad pœnam; atque disciplinæ religiosæ sedulo consulunt superiores nostri, impositis pœnitentiis adversus transgressiones vel levissimas. Igitur in Societatis instituto, seclusis rigorosis præceptis, vix possumus distinguere consilia ab statutis; nisi fortasse ex parte materiæ; v. g. quum dicitur curandum esse ingredienti Societatem, ut omnem carnis affectum erga sanguine junctos in spiritalem convertat; cujus generis multa sunt in *Summario Constitutionum S. J.* Ideo autem omnes regulæ nostræ et Constitutiones non tantum consilia censentur, sed statuta, quia omnium exigitur exsecutio absoluta, et cujuscumque transgressionem punire possunt prælati. E contrario, in religione S. Dominici, videtur non incurri debitum pœnæ nisi per transgressionem regulæ imponentis et taxantis pœnam; sic enim fert declaratio generalis : quare nisi aliter ex usu vel aliunde constet, ratio statutorum convenit solis capitulis regulæ et Constitutionibus, ubi pœnæ aliquo modo taxantur; reliqua vero erunt mera consilia.

Quartus modus regulæ est eam simpliciter constituere, sine ullius obligationis declaratione. Tunc propter difficultatem assequendæ intentionis singulorum institutorum : 1° Non admittenda est obligatio sub mortali, nisi regula materiam contineat, vel ex voto vel ex se necessariam, aut signis manifestis præceptam sub culpa gravi; 2° verisimilis est obligatio sub veniali ubi ipsa non excluditur expresse; sed obligatio cadit tantum in statuta et Constitutiones, nullatenus in consilia passim regulis immixta; 3° multum tribuere necesse est consuetudini et communi religionum sensui, quibus subsunt legis interpretatio et cessatio.

QUÆSTIO 41ª. *Quandonam et quo modo peccet religiosus qui non progreditur in perfectione, vel qui contemnit regulam,* (tract. 8, lib. I, cap. 4).

RESPONDEO. *Primo.* Religiosus absolute tenetur aliquo modo progredi in via perfectionis. Nam tenetur servare statum; et hoc in rigore sufficit; alias servare castitatem et paupertatem, quæ consilii sunt, non esset tendere ad perfectionem : quod est plane absurdum. Dein sat est uti aliquibus mediis de se non præceptis; neque est quis tam dissolutus, qui non faciat aliquid supererogationis : at omnibus mediis uti, vix est moraliter possibile, vel saltem rarissimum. Denique aliud est tendere, aliud currere.

Secundo. Per se loquendo, et vi objecti, religiosus non tenetur habere propositum

(1) Postrema loci allegati clausula Hispanice scientibus jucundior erit ex ipso fonte deprompta : « y en lugar » del temor de la offensa, succeda el amor y desseo de toda perfection, y de que mayor gloria y alabança de » Christo Nuestro Criador y Señor si sigua. (Edit. Rom. 1606, in collegio Societatis.) »

servandi omnia, vel aliqua ex his, quæ nec promisit, nec specialiter sibi præcepta sunt, quamvis moraliter loquendo, vix fieri possit, ut habeat debitam intentionem salutis propriæ, quin hoc etiam intendat. Aliud est enim velle totam regulam non servare; aliud nolle servare omnia. Juxta prius procedit sententia communis S. Thomæ, quia nec sæcularis habet firmum propositum necessarium, quin consequenter velit aliqua supererogationis : nam substantia sine accidentibus non est, dicente Gerson. : *Raro fieri, ut homines præcepta strenue compleant, quin quodammodo supererogent et misceantur consiliis.*

Sin autem per se sermo sit, non possumus obligare, ubi non constat de voto, vel præcepto : at solum fiunt tria vota, et in dicto objecto non est malitia intrinseca, minus mortalis, cum tantum sit de minus bonis, vel indifferentibus : nec hic est jus divinum, nec etiam humanum, præter regulam, cujus tamen auctor non distinxit inter particulares regulas, et earum collectionem, absolute negans obligationem. Rursus unitas propositi non sufficit, nisi in ipsa materia ejusdem vitii accrescat malitia, ut in furtis; at in præsenti, objecta diversarum rationum sunt. Et alias, quia in moralibus idem sunt propositum formale, et virtuale, sciens et videns se deficere longo tempore, peccaret mortaliter, cùm habeat plus quam virtualem voluntatem non proficiendi secundum regulam.

Confirmatur, quia alias idem foret de episcopo : quod est incredibile, quia sine fundamento rationis, aut legis : essetque damnare quam plures, vel forte ordinarium modum vivendi episcoporum : nec tamen prudentes, et etiam pii confessores plus ab eis exigunt, cum tamen initio deberet supponi, et significari perfectio; sicque mortale esset suscipi statum ab imperfecto. Denique idem foret de neglectu unius regulæ, quia Bernardus de qualibet loquitur; et potest illa moraliter esse necessaria ad perfectionem, ut oratio quotidiana.

Tertio. Quando regula solum obligat ad pœnam, mortale non est per se, et vi objecti, habere animum non servandi quamcumque regulam, dummodo paratus sit ad sustinendam pœnam. Nam talis, satis se subjicit regulæ, eligendo partem alteram legis pœnalis, quæ disjunctive fertur : secus autem contra votum ageret, resistendo pœnæ. Exemplum est, si quis secum statuat non servare, quoties occulte potuerit, vel aliter pœnam vitare, vel certe quoties majus onus senserit, quam in pœna, ut proponendo alios actus honestos sibi suaviores. Sicut autem nolle esse religiosum peccatum non est, ita nec resistere vocanti ad meliora.

Licet autem moraliter nemo sit rectus in substantialibus, qui intendit nullam omnino servare regulam, aut semper in omnibus transgredi : tamen morale est, contentum esse necessariis, sine sollicitudine de aliis; sicque statuere, non semper servare regulam, sed quando disciplina ipsa compulerit, vel quando sine gravamine fieri possit. Cum hoc autem stat, multa supererogari, præsertim sæpius exercendo actum caritatis, et efficax propositum non recedendi a Deo, ut ab ultimo fine, propter ullam rem mundi : quod moraliter necessarium est.

Quarto. Ubi regula solum obligat sub veniali, grave veniale est, velle illam frangere, si occasio tulerit; non tamen mortale, secluso periculo gravioris lapsus, et contemptu. Prima pars per se constat, et additur una tantum malitia contra generalem rationem obediendi legi. Sicut enim omnes observationes in ea ratione conveniunt; ita transgressio ut sic, opponitur soli illi rationi generali; et ita sumit ab ea unam specificam malitiam. Pars altera constat ex dictis, et exemplo sæcularis nolentis cavere venialia : in quo omnes fere conveniunt.

Prior limitatio raro habet locum proper dictam remissionem animi, quia solum est dispositio remota, nisi sit periculum in particulari materia, et specie peccati mortalis; et aliqua certa ratione et experimento constet, ex neglectu talis regulæ, vel ex talibus culpis non vitatis, id sequi. Altera exceptio supponit, sermonem esse de nolente subjici in necessariis, ut resistendo pœnæ, etc. Nam nolle sequi consilium, quia tale, si sensus est quia non necessitat, per se peccatum non est; sicut nec grave per se, velle veniale quia tale tantum. Sin sensus sit, quia majus bonum, actus est impossibilis; sicut velle malum quia malum, secluso errore in fide et diabolico Dei contemptu : et ideo non facit

ad doctrinam practicam. Igitur alio modo fit transgressio mandati ex contemptu mandantis, et tunc est gravis, etc. Alius denique modus est, habere regulam ut minus sibi utilem : quod nec est error in fide; nec (ut supponitur) affectus odii, etc.; potest tamen esse periculum illusionis, quia, ut ait August., melior est claudus in via quam cursor præter viam : eritque superbia mortalis, cum quis exponitur periculo cadendi a necessariis ad statum.

Ad ea quæ ex Hier. et Bern. opponi solent respondeo religiosum vi status nil habere præter Christum, quia nihil proprii habet, nihil sæculi, matrimonii, et curarum ejus, nil voluntatis propriæ; sicque stat propositum proficiendi substantialiter, ut sic dicam, seu in necessariis. Non progressio autem defectio est, non quidem in caritate, sed quoad operationem, sine qua esse nequit : et ita per eam vel proficit, vel deficit, utique per veniale, aut augendo affectum inordinatum, qui facilitatem virtutis impediat. Denique constat differentiam esse inter particularem, et universalem neglectum regulæ, quia in hoc certum periculum est, imo occasio perveniendi ad verum contemptum.

QUÆSTIO 42ª. *Utrum et qua ratione religiosis prohibeatur egressus e claustro sine licentia, et externorum admissio intra claustrum* (tract. 8, lib. I, cap. 6, 7).

RESPONDEO I. DE EGRESSU E CLAUSTRO. *Primo*. Obligatio dictæ clausuræ non est ex ordinatione regulæ, sed rigoroso præcepto. Ita cap. *Placuit* 1 et 2, cap. *Monachi* 2, cap. *Juxta* cap. *Qui vero* 16, quæst. 1, cap. *Quando*, de off. ord. Trid. sect. 25, cap. 4 de regul. Et Clem. VIII inter casus reservatos refert *nocturnam et furtivam a monasterio egressionem, etiam non animo apostandi factam*. Jus enim superioris læditur, sicut cum servus diu se subtrahit domino, aut filia patri, esto sine intentione mala, vel periculo. Dein votum obligat, non tantum cum actu quid præcipitur, sed etiam ad persistendum in proxima subjectione, ut mandari possit.

Secundo. Ex genere suo dicta obligatio est gravis in sua materia proportionata. Nam sequitur regulam aliarum legum, in quibus quantitatem obligandi metimur ex materia, nisi de opposito constet : at nec scripto nec usu expressa est in præsenti limitatio ad merum veniale. Constatque, si quis diu extra claustrum vivat, licet cum animo revertendi, peccari graviter, juxta Trid. supra; idemque est de egressione nocturna furtiva, juxta Clem. aut diurna cum animo pernoctandi, ut fatendum est de puella, propter læsum jus custodiæ in re gravi : idem autem debetur superiori propter custodiam castitatis.

Tertio. In individuo peccatum fit leve ratione materiæ. Patet exemplo servi, puellæ, etc., ad horam se subtrahentis, et ex sensu et usu timoratorum. Et aliquando simpliciter non peccatur, ut ex præsumpta licentia exeundo ad moribundum etc. Quod si illa negatur, in dubio obediendum erit : desinit autem illa necessaria esse, si evidens est necessitas proximi, et consequenter obligatio caritatis, dummodo absit scandalum, et infamia religionis. Casus tamen moralis non est.

Quarto. Licentia, utut imprudens, sufficit in præsenti ad excusandum. Nam nec fit apostasia, nec fuga, nec furtiva egressio : licentia autem non est dispensatio, sed materia et conditio in præcepto posita, quia non prohibetur exitus simpliciter, sed sine licentia. Nec refert aliunde peccari, ut constat in præcepto non comedendi sine licentia, non edendi carnes, etc., nam servatur, non servato præcepto temperantiæ. Denique prælatus hic non peccat : nam quam alteri dat, etiam sibi licentiam sumere potest; sicque implet illud : *Patere legem quam tulisti*, etc.

RESPONDEO II. DE EXTERNORUM ADMISSIONE INTRA CLAUSTRUM. *Primo*. Jus commune in præsenti nihil disponit, sed naturale est, ut curetur et decentia et vitatio scandali tam respectu regularium quam sæcularium. Ita Amb. de off. cap. 20. *Quid necesse est dare sæcularibus obtrectandi locum?* Constatque quietem esse maxime necessariam religiosis, præsertim contemplativis. Tamen moderatio subintelligitur, ut constat circa hospites; nam juxta Basil. decet illos aliquando ad mensam admitti; et juxta Ambros. supra, potius est, ut illi nos operis causa conveniant, quam nos illos. Quid vero jus cujusque religionis habeat, scient, ad quos pertinet.

Secundo. Per motum Pii V 22, *Regularium*, et Greg. XIII 56, *Ubi gratiæ*, nec omnes mulieres arceantur ab ingressu clausuræ, nec solæ utentes facultate abrogata. Nam nec similitudo rationis probat, nec ratio sine voluntate legislatoris operatur, nec est identitas

rationis, quia forte sola revocatio facultatum sine prohibitione absterrebat. Uterque enim pontifex addit, *Mulieribus cujuscumque status*, etc. et *Aliis cujuscumque status* citra expressionem reginarum. Et Gregor. ad Minimos declarat, fundatrices non comprehendi, quia sunt quasi dominæ sui monasterii, cum jure patroni alias privilegiato : essetque ingratitudo.

Tertio. In dictis motibus non prohibetur absolute ingressus, sed qui fit prætextu privilegii. Nam intentio non fuit condere novas Constitutiones, sed servare jus religionis, ne contra regulam molestetur; nec hæc permittens aditum reginæ cum decenti comitatu, recte dicitur facultas. Potuit tamen uterque pontifex declarationem suam ampliare ad infantes, princesas, etc., et Navar. allegat usum sacræ pœnitentiariæ. Tamen extensio poscit promulgationem, non solam relationem Navarri. Tandem in motu Pii V *Romanum pontificem* edito 16 Jul. 1570 habetur absoluta prohibitio, sicque cessat locus dubitandi : et a secus facientibus incurritur excommunicatio ipso facto, non vero pœnæ aliæ, ut est probabilior et communior doctrina de legibus. [Videatur Benedicti XIV Breve *Regularis disciplinæ observantiam* dat. die 3 Januarii 1742.]

QUÆSTIO 43ª. *Utrum sint aliqua specialiter prohibita cuilibet religioso, qua tali; ipseque, ceteris paribus, semper gravius peccet quam sæcularis* (tract. 8, lib. I, cap. 11).

RESPONDEO I. DE REBUS SPECIALITER PROHIBITIS CUILIBET RELIGIOSO. *Primo.* Demptis, quæ ex voto et statu intrinsece consequuntur, jure naturæ et divino non est facta specialis prohibitio religiosis, qua talibus. Nam nec est causa fingendi talem prohibitionem; nec quæ vi muneris, ministerii, etc. esse potest, propria est religiosi, sed accidentaria, et communis cum aliis. Per canones autem prohibentur *quædam religiosis et clericis communiter*, ut *cap.* 1 *et* 2, *ne Cler. vel Mon.; cap. A crapula, cap. Clerici* 1 *et* 2 *de Vit. et hon. Clem.* 1 *de stat. Mon. Trid. s.* 22, *cap.* 1 *et s.* 24, *cap.* 12 *de reform.*

Et quædam quidem sunt intrinsece mala, ut ebrietas, etc.; quædam ad decentiam habitus spectant, alia ad decorem status, et quia alias multum impediretur finis ejus, ut per negotiationem, actionem forensem, conductionem sæcularium rerum etc. Licet enim per se mala non sint, periculum habent et implicant negotiis. Alia magis indifferentia sunt, ut ludus alearum, venatio, etc. Nam, secluso scandalo, venatio mortalis non est; imo licita esse potest, si fit causa justæ recreationis, et servatis aliis circumstantiis. Idemque est de ludo alias non prohibito, et salva paupertate; alias, lucrans a religioso tenetur restituere. Denique de propriis religiosorum obligationibus videri potest *disp.* 22, 23 *et* 31, *s.* 6 *de Censur.*, et partim in superioribus dictum est, parrim in sequentibus dicetur.

RESPONDEO II. DE GRAVITATE PECCATORUM RELIGIOSI. *Primo.* Præcepta communia, quantum est de se, æqualiter obligant religiosos et alios. Nam præceptum loquitur indistincte, et potestas est æqualis respectu omnium, et voluntas obligandi etiam est generalis et indifferens : ergo ex nullo capite sumi potest inæqualitas obligationis. Si enim, quia persona sacra est, inæqualitas est; ergo idem erit de baptizato respectu infidelis; de clerico respectu laici; de peccatis in loco sacro : at certum est, non habere specialem gravitatem, nisi specialiter ibi prohibitum sit, aut loco directe injuriosum : ergo similiter in præsenti aggravatur ratione voti, vel specialis præcepti, vel si aliunde directe injuriosum sit statui, ut recte Tajet. 1, 2, *quæst.* 7, *a.* 1, S. Thom. 22, *quæst.* 186, *a.* 10.

Secundo. Regulariter loquendo gravius peccat religiosus, quoties peccat cum perfecta libertate, levius vero, si ex subreptione. Nam conditio personæ redundat ad augendum peccatum ratione intellectus et voluntatis, ceteris paribus ex parte præcepti : at si peccatum est deliberatum, regulariter fit cum majore scientia, lumine, atque adeo libertate, et etiam cum majori ingratitudine erga Deum, ob singularia beneficia. Hæc tamen neque addunt specialem malitiam sacrilegii, neque augmentum notabile. Ubi autem defectus est libertatis, peccatum non imputatur magis, propter scientiam, etc. Et ita videtur suo modo idem esse de peccato mortalis ex infirmitate, seu vehementi passione : tamen ceteris paribus, aggravatur in religioso, quod is post tot auxilia vinci se sinat.

Tertio. Neque gratitudo specialiter obligat religiosum ad actus alios non præceptos, neque justitia vi pacti cum religione. Non enim prior, ut per se constat; non posterior, sive erga benefactores religionis (quia supponimus abesse pactum) sive erga religionem;

nam prælatus ex officio tenetur me alere, non exspectata monitione; et meum solum est obedire, non vero hoc vel illud agere, nisi postquam præceptum est; et prælati est, posse et debere præcipere, ubi opus est.

QUÆSTIO 44ª. *Utrum in statu religioso requiratur prælatus jurisdictionem habens; et unde illam habeat* (tract. 8, lib. II, cap. 1).

RESPONDEO I. DE NECESSITATE JURISDICTIONIS IN PRÆLATO RELIGIOSO. In omnibus religionibus monarchicum regimen, saltem quoad immediatam gubernationem, usu receptum est, utpote juxta Arist. et D. Thom. perfectissimum. Hinc prælatus requiritur qui habeat saltem potestatem dominii; hæc enim est necessaria ad œconomicam gubernationem; non tamen opus est ut habeat necessario potestatem jurisdictionis; ut patet in antiquis monachis, quorum prælati non erant clerici, adeoque carentes jurisdictione spirituali; uti et nunc abbatissæ aut prælatæ monialium; sed semper requiritur aliquis ecclesiasticus prælatus, v. g. episcopus, abbas, clericus, provincialis, etc., qui spiritualem in religiosos aut religiosas jurisdictionem habeat, ideo nunc in religionibus exemptis, quales nunc sunt fere omnes virorum religiosi ordines, necessarii sunt prælati proprie dicti, habentes jurisdictionem spiritualem et quasi episcopalem; cum enim immediate subjiciantur summo pontifici, non possunt bene gubernari, nisi sint aliqui prælati seu superiores ab ipso constituti, habentes jurisdictionem spiritualem.

RESPONDEO II. DE ORIGINE JURISDICTIONIS IN PRÆLATO RELIGIOSO. Prælatorum religionis jurisdictio non a divino, seb ab humano jure provenit, sive a summis pontificibus illam largientibus, vi cujus possunt ligare et solvere; imo episcoporum jurisdictio probabilius juxta multos non est de jure divino; et licet Christus religiosorum statum quoad substantialia vota immediate instituerit, non tamen instituit illius præfecturas cum jurisdictione spirituali, quæ ad ejus conservationem absolute non est necessaria. Deinde ista ecclesiastica prælatorum religiosorum jurisdictio non emanat ex vi juris communis; nullum enim datur jus commune illam constituens; sed ex specialibus pontificum concessionibus. Quando autem primo illa inceperit, non satis constat. Videtur in religione S. Benedicti incepisse a tempore D. Gregorii, ut colligitur ex cap. *quam sit necessarium* 18, *quæst.* 1. Quamdiu igitur religiosi fuerunt subjecti episcopis, si quam habebant jurisdictionem, illam eis delegabant episcopi; dum autem ab eis exempti fuerunt, tunc inceperunt illam habere a papa; et exemptio pro integris religionibus videtur initium sumpsisse sub tempora Alexandri III, Innocentii III et Honorii III.

QUÆSTIO 45ª. *Utrum prælatus religiosus obligare valeat tam sub culpa, quam sub spiritali aut corporali pœna; et utrum ejus præceptum suspendatur per appellationem* (tract. 8, lib. II, cap. 8, 9, 11).

RESPONDEO I. DE POTESTATE OBLIGANDI SUB CULPA. *Primo*. Habet prælatus potestatem directivam præceptivam. Constat de fide, supposito universali consensu ecclesiæ, et vero statu religioso. Patet vi voti obedientiæ, cum passio non sit in subdito, nisi simul vis agendi in superiore : et de voce est an hic solum applicet materiam obligationis, quia sufficit hanc non consurgere, nisi mediante imperio superioris. Rursus usu constat jurisdictionem ecclesiasticam per privilegia competere prælatis; quæ etiam extenditur ad præcipiendum sub anathemate. Licet autem cuique competat ferre præceptum, non tamen legem, quod est meri et mixti imperii, convenitque soli tribunali supremo, quia alii non participant plene episcopalem jurisdictionem, sed *quasi episcopalem*.

Provincialis enim subest generali, et hic capitulo generali, quod ejus potestatem limitare potest. Statutum autem, si peculiare est pro provincia vel conventu, discrepantiam facit a corpore; et sufficere possunt ordinationes : sin plus requiratur, tutius confirmatur per generalem, cap. *Cum accessissent de Constit.*; nam ad illum spectat providentia etiam singularum provinciarum : ergo dissonantia perpetua rectius fit cum consensu totius corporis, loquendo per se, et salvis statutis religionis.

Secundo. Ad præcipiendum non requiritur consultatio in re ordinaria; secus, in gravi. Nam onerosum foret propter actus vel personas singulas congregare consilium. At si res est gravis, onerosa et extraordinaria, periculum errandi per se admonet, quia rectum judicium pendet ex multis circumstantiis, rationibus, vel legibus specialibus; quod maxime urget, si præceptum sit generale, quamvis non duret, nisi ad vitam præcipientis, ut suppono ex materia de legibus et censuris. Idem a fortiori est de condenda lege, arg.

cap. *Novit. de his q. fi. a præl.*, cap. *Cum consuetudinis* de consuet.; imo illa condi nequit sine consensu capituli, arg. eorum, quæ communiter traduntur in dicto cap. *Cum accessissent.*

Tertio. Præcipi nequit, nisi materia, vel sit communis vitæ christianæ, vel juxta regulam. Nam amplior jurisdictio nec data est ex intentione pontificum, nec dari potest, sicut supposito statu clericali, solum quæ huic conveniunt, præcipere episcopus potest; et quæ necessaria sunt, etiam debet; ut aliud virgini, aliud nuptæ, etc. Quia autem potestas non est contra legem superioris cap. *Quod super* de major. et obed., cap. *In istis*, d. 4 cum similibus, in dubio an sit actus honestus, præcipi nequit (quamvis obedire necesse sit) cum carendo probabilitate superior exponatur manifesto periculo errandi. Denique vel est præceptum vel statutum. Prius sufficienter intimatur per internuntium fide dignum, vel literas. Ad posterius sufficit editio solemnis in capitulo generali, cum ibi communitas sit etiam ad audiendum, et inde dimanet publica notitia et divulgatio, absque speciali promulgatione domestica, quæ in vi legis necessaria non est.

Quarto. Lex generalis ligat omnes. Vel enim est de materia, quæ per se cadit sub jurisdictione episcopali citra respectum ad professionem, ut de dicendo vero, relinquenda occasione peccati; vel de materia alia. Si primum, etiam novitius ligatur, et sub censura, etiam in religione exempta. Si secundum, nemo religiosus excipi potest, quia lex est a capitulo generali, quod est supra generalem; vel si hic sine illo legem ferat (quod non scitur in ulla religione esse), adhuc ejus potestas non est in destructionem disciplinæ, ut esset, si superiores non observarent regulas communiter pertinentes ad omnes : idemque est de ordinationibus communibus. Unde et capitulum, si peccet, qua tale, reatum pœnæ incurrit, quamvis ea a solo summo pontifice irrogari possit. Dixi *generalis :* nam respectu præcepti per inferiorem lati, superior nec directe ligatur, nec vi pacti impliciti in munere, ad quod debite explendum necessaria sit ea conformitas, ut in legibus.

Quinto. Peregrini, seclusa speciali regula, non tenentur præceptis generalibus provinciæ vel domus. Ita cap. *A nobis* 21, de S. E. Nam illa directe afficiunt subditos : at hospes non est simpliciter subditus, sed solum quoad ea quæ pertinent ad universale regimen religionis : scandalum autem, et tantum contra caritatem est, et tollitur ablata ignorantia juris, quasi obligatio sit; aut facti, putando domesticum. Secus est de statuto, juxta Innoc. abb. et communem ex cap. *Quæ contra* d. 8; et opposita opinio de peregrino est minus probabilis. Imo idem est de generali, quia generalis ratio societatis poscit conformationem in moribus : nec statutum vim habet, nisi ut confirmatum ab eadem; et ita non potest dici mere latum ab inferiore. Nec excusat, quod communitas sit personalis potius quam localis, ut patet in clericis ecclesiæ; nam neque disparitas est ex jure naturæ, nec exceptio ex positivo; et adhuc religiosa communitas, licet præcipue consistat in personis, habet certos terminos terræ, et numerum domorum, sicque territorium suo modo.

Sexto. Verba præceptiva, cum oretenus præcipitur, non obligant sub gravi, per se loquendo, licet materia vel ex se gravis sit, vel ex fine et circumstantiis. Ita enim dicta verba interpretatur usus, de quo Bern., S. Thom., Cajet., Gers. Secus est, si superior mentem satis explicet; ut ex usu intelligitur forma : *In virtute s. obedientiæ*; *in nomine Domini Jesu Christi.* Idem significat excommunicatio ipso facto, imo et ferenda, nisi oppositum ex indiciis constet; quidquid alii velint, quia illa non fit quis dignus, nisi præceptum obliget sub gravi; raraque est talis comminatio inter religiosos, et satis explicari solet voluntas.

Septimo. Potest præcipi quid etiam cum periculo mortis, etc. Nam perfecta gubernatio hanc potestatem poscit, utpote necessariam; v. g. ut serviatur fratri in morbo contagioso, cum cura ei debeatur, et providentia toti corpori : ergo obligatio, quæ ex se indifferens est, applicari debet per superiorem ad hunc vel illum. Idem est de tempore pestis, si institutum et commune bonum poscit expositionem, quia prælati est cura de munere explendo; sufficitque ad hoc status et professio, ratione cujus etiam miles obligatur ad dura : ergo licet talia pro libitu præcipi nequeant, tamen possunt consentanee ad regulam. Vel ergo periculum est per se conjunctum actioni recte præceptæ, vel non. Si primum, constat de obligatione. Si secundum, secus est, per se loquendo, nisi reipsa intercedat necessitas religionis, opposito vergente in gravem ejus ignominiam vel detri-

mentum; nam tunc sine dubio obligatio est, vel ex natura rei, vel ex implicita voluntate præcipientis, juxta communem sententiam de præceptis ecclesiæ.

Respondeo II. de potestate obligandi sub poena. *Primo.* Prælatus, vi status religiosi habet coactivam, sed modo paterno tantum, et juxta limites regulæ. Nam sine timore et disciplina non potest communitas in officio contineri, quia *corpus, quod corrumpitur, aggravat animam;* et *septies in die cadit justus :* ergo ut pax, ordo, et institutio religiosa servetur, coercitiva est omnino necessaria. At vi status religiosi prælatus solum habet dominativam, quantam pater, ut iste in corporalibus, ita in spiritualibus præcipue; non tamen proprie ut judex, qui gravem pœnam imponere possit, nec ultra limites providentiæ familiaris: quia plus dari non potest a vovente, sed solum per potestatem publicam. Quantitas autem relinquitur prudenti arbitrio, attento usu communi.

Secundo. Prælatus ratione jurisdictionis habet perfectam coactivam episcopalem. Constat usu exemptorum quia illa non est in episcopo, nec reservatur pontifici, utpote ordinarie necessaria : usus autem dat jurisdictionem, cap. *Duo simul* de off. ord. Rursus spiritualis potestas puniendi, si non est limitata per regulam, tanta est quanta in episcopis, per se loquendo, nisi vel ex natura rei, vel ex jure positivo limitetur in episcopis, quia ubi lex non distinguit, vel limitat, fingi non potest limitatio.

Unde ferre prælatus potest censuras omnes (dempto interdicto locali, quo gravarentur non subditi) ut excommunicando, suspendendo, et etiam interdicendo personaliter (quamvis rarius sit, propter privationem spiritualium mediorum) quia id connexum est potestati ordinariæ, et est utile ad gubernandam communitatem, nec est ratio excipiendi. Secus est de irregularitate, cum hæc, nec per episcopum ferri possit; nec etiam prælatus novas spirituales pœnas imponere præter præscriptas a jure communi, vel proprio, vel ad instar illarum, ubi res relinquitur arbitrio.

Respondeo III. de appellatione a præcepto prælati. *Primo.* Appellatio, etiamsi ex natura rei injusta non sit, regulariter interdicta est religiosis. Ita cap. *Reprehensibilis* cap. *Ad nostram* de appell. et cap. *Licet* de off. ord., constatque ex variis privilegiis, statutis et usu ordinum. Nec dicas intelligi, si modus correctionis non exceditur; nam sic nihil concederent privilegia, sed idem esset de religioso respectu prælati, et clerico respectu episcopi, contra dictum cap. *Reprehensibilis,* et communem sensum. Non enim appellare a correctione moderata est ex justitia debitum. Denique argumentum a defensione naturali est a specie ad genus negative, cum supersit modus tuendi se per simplicem querelam, supplicationem gratiæ, vel justitiæ.

Confirmatur, quia non interdicitur appellatio ad tribunal extraneum tantum, ut cap. *De priore* de appell. cap. *Ad romanam* cum aliis 2, *quæst.* 6, quia per se nullius momenti est appellare ad non superiorem; imo casus Bullæ Cœnæ incurri potest. At post jam factam exemptionem concedit Paulus III Societati privilegium præclusæ appellationis; et Trid. s. 25, cap. 4 de regul. simpliciter illam interdicit quum facto fit, seu iter arripiendo ad prælatum, esto causa esset gravis, seu injustum gravamen; alias sine fructu disponit concilium, cum pro arbitrio accedere semper prohibitum fuerit. Et ratio concilii optima est, ne bonum commune patiatur, ut fit, cum honor et decor religionis paulatim deperit, si defectus extra innotescunt; et facilius veritas causæ ad intra cognoscitur, quam per extraneos, etiam pontificios judices.

Quod vero dicta privilegia maxime intendunt, est, ut salva stet disciplina religiosa : at hanc retardaret, imo everteret appellatio, suspensa vi obligandi per præceptum vel sententiam, et procedendi in causa. Contemneretur enim reverentialis timor superioris, vixque fieret ulla correctio propter hujusmodi fraudes, negotiationes, dilationes; nec prælati superiores sufficerent tot causis.

Secundo. Simplex recursus ad altiorem prælatum legitimum nullibi negatur. Nam esset contra omnem rationem, maxime in sustinendis pœnis; et dictus prælatus utitur jure suo, jurisdictionis nempe immediatæ in singulos quibus consequenter licitum est adire illum libere, quin propterea gravari possint a superiore proximo. Nec hic impeditur, cum vis devolutionis nec annexa sit dicto recursui, nec esse possit sine adminiculo juris. Dixi *legitimum;* nam principem secularem v. g. adire, utique pessimum est, quia aut odium ejus incurritur, aut enervatur disciplina, et scandala sequuntur; sicque fit vis moralis.

Tertio. In causis gravioribus admittenda est aliquando appellatio. Nam nisi suspendatur tunc sententia et exsecutio, imminet periculum nocumenti gravis, et forte irreparabilis : at si superior gladium stringeret, utique liceret vim vi repellere; idemque est si ferret sententiam mortis : ergo etiam licebit repellere injuriam gravem et manifestam. Correctio enim religiosa dici nequit, nec sequitur detrimentum boni communis, nec injuria tertii, sed propria propulsatur. Quia ergo casus non est moralis, et res morales ex his quæ frequentius accidunt judicantur, citata jura recte loquuntur absolute, quamvis utique intelligi nequeant pro casu, quo sequitur absurdum.

Quarto. Secus est in causis, quæ nec infamiam inducunt, nec pœnam acerbam. Constat ex citatis juribus. Nam licet venditio non fiat, nisi pro pretio rigoroso, non propterea injusta est : idem ergo est de sententia correctoria rigorosa. Nec sufficit dubium de hujus injustitia, quia in dubio superior possidet jus suum; nec citata jura, cum absolute loquuntur, admittunt exceptionem, nisi quam ratio naturalis postulat ut necessariam. Dein vel est dubium de facto seu excessu, vel de pœna. Si primum, superior non tenetur ad rigorosum ordinem judicialem cap. *Qualiter* 2, de accus.; ergo præsumitur recte inquisivisse, etc. Si secundum, aut regula taxat pœnam, sicque excessus est evidens; aut illam relinquit arbitrio superioris, sicque ea est, quamdiu de opposito non constat.

Confirmatur, quia neque infamia est tanti momenti, quin compensetur, imo superetur per humilem obedientiam; neque etiam dolor correctionis tantus est, quin etiam sine culpa possit facile sustineri a profitente statum perfectionis, sicque recenseri debeat inter austeritates status, quas quis sponte assumere debet, et superior aliquando præcipere potest propter solam exercitationem.

Quæstio 46ª. *Utrum et quantam dispensandi potestatem habeant prælati religiosi* (tract. 8, lib. II, cap. 12).

Respondeo I. Religionum exemptarum prælati jure ordinario et ex vi voti, [et privilegio] exemptionis habent potestatem dispensandi cum suis subditis; habent enim jurisdictionem episcopalem, aut quasi episcopalem; adeoque in iis in quibus episcopi possunt dispensare, quatenus episcopi sunt, seu in eis quæ conveniunt episcopis jure ordinario quatenus episcopi sunt, servata proportione possunt dispensare; non vero in eis quæ speciali jure conceduntur episcopis, quatenus sunt legati summi pontificis; nec probabiliter in eis quæ in extraordinariis casibus specialiter circa dispensationes episcopis conceduntur, quæ ante non erant concessa; multa tamen privilegia sunt concessa religionibus maxime mendicantibus, per quæ longe ampliorem habent potestatem dispensandi cum suis subditis, quam episcopi habeant cum suis clericis aut laicis. Religiones autem quæ non sunt exemptæ, sive quæ episcopo subjacent, non habent jure ordinario potestatem dispensandi, sed eam habent quam vel episcopus eis commiserit, vel pontifices per privilegia communicaverint, vel ex legitima consuetudine præscripserint.

Respondeo II. Prælati religionum exemptarum in irregularitatibus, in quibus jure communi concessum est episcopis dispensare, possunt etiam dispensare; in eis autem, in quibus ex speciali jure episcopi possunt, prælati regulares exempti non possunt dispensare. Verum ut in his religiosi possint valide dispensari ab episcopo, non videtur prærequiri necessario ipsorum prælatorum regularium exemptorum licentia aut consensus; uti nec ad lucrandas indulgentias.

Respondeo III. Quoad dispensationem in præceptis ecclesiæ, quidquid jure communi possunt episcopi circa suos subditos, hoc etiam possunt prælati regulares circa suos religiosos, habentes utique jurisdictionem quasi episcopalem; et contra, quidquid in his episcopus jure communi non potest, nec prælatus regularis potest, nisi ex speciali privilegio ei, seu ejus religioni, illud concessum sit : nec videtur, generaliter loquendo, quidquid in hoc genere episcopis expresse speciali jure conceditur, censeri etiam concessum hisce prælatis regularibus; probabiliter tamen pro suscipiendis sacris ordinibus, dando suis religiosis literas dimissorias, possunt in interstitiis dispensare, in quibus a conc. Trid. sess. 23, cap. 11 et 13, datur episcopis facultas specialis dispensandi.

Respondeo IV. Iidem prælati jure communi possunt in regula seu in regulari observantia dispensare. Dum autem circa hoc et alia hujus modi dantur religionibus ad dispensandum privilegia, vel nihil novum concedunt, explicando tantum expressius

horum prælatorum potestatem, ad tollendos scrupulos; vel concedunt peculiarem circumstantiam, ad quam ordinaria potestas non extendebatur, v. g. ad facilius dispensandum, vel cum minori necessitate. Verum prædicta potestas, 1° non extenditur ad dispensandum in votis quæ ultra tria essentialia, sunt tamquam substantialia alicui religioni; v. g. in quarto Societatis Jesu solemni voto obediendi summo pontifici quoad missiones obeundas; item in votis simplicibus quæ ejusdem Societatis religiosi post factam professionem statim emittunt; item in professione seu voto ingrediendi dictam Societatem quod approbati ejus scholares emittunt, in quibus ne ipse quidem generalis potest dispensare; quia ista suo modo sunt annexa per se isti religionis statui, et quasi accessoria quæ imitantur naturam principalis. Idem dic de voto clausuræ, quod emittunt moniales sanctæ Claræ, et de voto religiosorum Minimorum non comedendi carnes; 2° nec extenditur ad dispensandum in gravibus regulæ obligationibus secundum se absolute spectatis, quæ aliquo modo ad substantiam alicujus religionis pertinent, sive sub peccato mortali, sive sub nullo impositæ sint; quale est reddere rationem suæ conscientiæ superiori in Societate Jesu, et alia sub nullius culpæ obligatione imposita, quæ in congreg. generali 5, can. 17, declarata sunt hujus instituti substantialia; idem dic de abstinentia a carnibus inter Carthusianos, quæ censetur valde substantialis, licet forte non obliget sub mortali. In hæc ergo, quatenus religioni substantialia sunt, non potest cadere dispensatio, neque prælatorum potestas ad hanc materiam spectatam secundum istam rationem extenditur; cum enim ista omnia pertineant ad religionis substantiam, perseverante illo statu non possunt per dispensationem generaliter tolli; attamen in particulari possunt dicti prælati licite cum particularibus personis dispensare quoad aliquos istarum observantiarum aut præceptorum actus ex juxta causa; sed invalide, si dispensent sine causa; hoc tamen non est extendendum ad dandam licentiam; aliud est enim dare licentiam, aliud concedere dispensationem.

Quæstio 47ª. *Quinam religionum prælati possint dispensare, et cum quibus personis* (tract. 8, lib. II, cap. 13, 14).

Respondeo I. de religionum prælatis dispensare valentibus. *Primo.* Generaliter loquendo, unusquisque prælatus regularis in hac dispensationum materia id tantum potest quod ipsi a jure communi, vel a privilegio, vel a regula concessum est. Ita Innoc. in cap. 2, de eo qui sacros ordines suscepit. Per specialem juris communis concessionem abbatibus unius monasterii, sub quo nomine veniunt alii prælati locales, conceduntur novem aut decem casus circa promotionem ad ordines, circa administrationem ecclesiæ parochialis, etc. Sed in his non agitur de vera dispensatione. Per generalem autem juris communis concessionem, abbatibus seu prælatis non exemptis, præter potestatem dominativam, nulla ex vi sui muneris datur jurisdictio spiritualis aut quasi episcopalis ad dispensandum in votis, præceptis, aut impedimentis ecclesiasticis; sed eam possunt habere per concessionem episcopi cui subduntur; regulares vero prælati exempti, et in suo ordine supremi, seu immediate summo pontifici subjecti istam potestatem dispensandi habent ordinariam, seu episcopalem respectu suorum subditorum, his inferiores prælati v. g. provinciales et superiores locales habent eam, quæ ipsis vel a jure, vel a regula concessa est, utpote qui jurisdictionem episcopalem participant.

Secundo. Generaliter loquendo unusquisque prælatus regularis exemptus potest dispensare cum suis subditis in omnibus quæ in regula non sunt reservata prælato superiori, ita ut quidquid non est prohibitum sive per regulam, sive per speciale jus religionis censeatur illi concessum.

Respondeo II. de personis quibuscum potest dispensari. *Primo.* Prælati regulares possunt dispensare... professos ejusdem religionis sibi subditos, secus vero, non sibi subditos, etiam si ejusdem religionis; multo minus externos nullo modo religioni conjunctos, sive sint alterius religionis religiosi, sive sæculares. Interdum tamen per privilegia conceditur religiosis potestas dispensandi in ordine ad forum conscientiæ cum externis, et quasi juridictioni in foro sacramentali annexa, non ad regimen religionis, sed ad ministerium circa salutem animarum aut pœnitentium.

Secundo. Supremus religionis prælatus potest secum dispensare vel per seipsum, vel per alium cui id committat; ea enim est pontificum intentio concedentium religioni ejusmodi facultates et privilegia, ut omnes illius religiosi possint iis gaudere, adeoque

et generalis; et eo ipso quod religio sine restrictione committit generali suam omnem potestatem quoad actus dispensandi, eam etiam illi committit ut secum dispenset. Prælati autem inferiores videntur in hoc dependere a suo immediato prælato superiore juxta institutionem et usum suæ religionis; ita ut, v. g. superiores locales debeant a suis provincialibus postulare hujusmodi dispensationes, vel ab eo quem illi commiserint; sed hoc intellige de propria dispensatione, non de licentia; nam in iis actibus qui non prohibentur simpliciter fieri, sed [ad quos] prælati licentia postulatur, videntur prælati inferiores, etiam locales, posse licentias, quas aliis possunt dare, sibi concedere. Licentia enim non est tam actus jurisdictionis quam dominii.

Tertio. Prælati regulares possunt dispensare cum novitiis pro tempore novitiatus in iis in quibus possunt a suo episcopo dispensari; v. g. in jejunio, in auditione missæ, etc.; non possunt tamen in perpetuum duraturas ejusmodi dispensationes concedere, ita ut durent, etiamsi a novitiatu ad sæculum redeant. Circa communes religionis observantias ac præcepta, cum novitii in rigore iis non obligentur, non habet locum dispensatio.

[*Quarto.* Prælati regulares nequeunt, per se loquendo, dispensare cum familiaribus monasterii, utpote non comprehensis per proprietatem verborum, aut per extensionem aliquam in jure vel in communi modo loquendi fundatam. Igitur opus est indulto; quale quoad esum carnium, jejunia, etc., habuerunt ab Eugenio IV monachi Benedictini directe, et habent per participationem aliæ religiones.]

Quæstio 48ª. *Quandonam religiosus censendus sit apostata, et in quas pœnas incurrat* (tract. 8. lib. iii, cap. 1, 2).

Respondeo. *Primo.* Egredi monasterio sine prælati licentia de die per portam ordinariam ad breve tempus est semper aliquod peccatum, nisi excuset vel justa necessitas, vel magna utilitas, ita ut tunc prudenter præsumatur licentia. Dum quis autem egreditur sine licentia, fugiendo a proprii prælati obedientia et subjectione, non quidem animo relinquendi religionem, aut habitum, sed alia occasione aut prætextu, hic lapsus gravior est et ex objecto videtur mortalis, nisi justa excusatio intercedat, v. g. nimia immediati prælati vexatio cum manifesta injuria, vel ultra modum punientis aliquod delictum, vel sine justa causa auferentis ea quæ ex ordinario religionis jure debentur, præsertim cum infamia et dedecore; tunc si religiosus sine licentia recedat, non animo vagandi sed adeundi superiorem prælatum qui ipsum defendat, videtur posse excusari; quia jus defensionis naturale est, et quia ibi intervenit interpretativa superioris prælati voluntas. Multi tamen censent hanc excusationem vix posse in ullo casu admitti. Cum autem hoc crimen non sit apostasia, nulla censura aut pœna contra illud ipso jure lata invenitur. Vera autem erit apostasia si quis propriam religionem deserat animo non amplius ad illam redeundi, etiamsi illius habitum non dimittat, volendo manere cum illo in sæculo, et vivere prout sibi placuerit; cum enim nolit amplius manere sub religiosa prælati obedientia, ergo a religioso statu deficit; nec facit monachum habitus retentus; adeoque est apostata a religione, incurritque omnes pœnas apostatis ipso jure impositas de quibus postea; præter excommunicationem, quia hæc tantum ipso jure imponitur dimittenti habitum.

Secundo. Si quis fugiat a religione dimittendo habitum sine intentione perpetuo manendi extra religionem, sed solum pro aliquo tempore, non tantum committit peccatum mortale, sed etiam incurrit ipso facto excommunicationem latam in cap. 4, *Ne clerici vel monachi* in 6; dimissioque habitus est circumstantia necessario in confessione aperienda. An etiam sit apostata censendus, variant auctores; si fuga et dimissio habitus sit cum animo vivendi permanenter in statu sæculari ad longum tempus vel indeterminatum, vel determinatum, v. g. tres aut quatuor annos, tunc videtur committi vera apostasia; illa enim dimissio moraliter censetur religiosi status mutatio; secus vero si sit ad valde breve tempus, et cum animo resumendi cito habitum sine intentione deserendi religionem amissam. Denique dum quis animo deliberato relinquendi in perpetuum vitam religiosam fugit et dimittit habitum, hic est vere apostata, et extra monasterii septa positus incurrit excommunicationem reservatam, et inhabilitatem ad suscipiendos sacros ordines durante apostasia; nec ulla alia propter hanc præcise apostasiam pœna invenitur ipso jure imposita.

Tertio. Qui non est, vel nondum est religiosus, v. g. novitius, recedendo modis

supra dictis a religione, non est apostata; contra autem si sit vere religiosus, licet tantum vota simplicia emiserit in religione approbata; supponendo nempe istum recessum criminose fieri sine superiorum licentia; imo apostata a Societate Jesu, licet habitum non mutet, præter alias juris pœnas, incurrit excommunicationem ipso facto papæ reservatam, vel generali Societatis.

Quarto. Fugitivus qui vagatur extra monasterium et extra suorum prælatorum obedientiam sine animo deserendi religionem, si non dimittit habitum, non est excommunicatus ipso jure, nec alias pœnas incurrit, quamdiu non est apostata; si autem dimittit, excommunicationem incurrit, non alias pœnas. Pœnæ quæ in tertia Constit. Pauli IV habentur, latæ sunt non contra fugitivos, sed contra veros apostatas. Illos fugitivos prælati religionis possunt capere, cogere, in carcerem conjicere, et corporaliter punire, imo ex officio tenentur juxta ortam, vel ortas occasiones, moralem diligentiam adhibere ad illos revocandos, et non relinquendos in isto pravo apostasiæ statu.

Quinto. Bona ab apostatis in statu apostasiæ acquisita injuste, restituenda sunt suis dominis, vel pauperibus si domini sint incerti; juste autem acquisita, etiamsi per turpem actionem, qualiscumque sit, danda sunt monasterio seu religioni; quia quidquid acquirit monachus acquirit monasterio. Attamen bona *Clerici* (an per nomen Clerici etiam intelligatur *religiosus*, dubitatur) acquisita per illicitam negotiationem vel contra sacros canones, quando condit testamentum sine legitima facultate, aut intestatus decedit per quintam Constit. Pii IV, attribuuntur cameræ apostolicæ; et per quadragesimam quartam Constitutionem Gregorii XIII omnia apostatæ bona quocumque modo extra claustrum in apostasia acquisita, eidem attribuuntur; adeoque ex vi hujus Constitutionis omnia ejusmodi apostatæ bona extra claustrum morientis, videntur cameræ apostolicæ attribuenda; si vero apostata ante mortem ad claustrum redeat, non habet in illo locum ista Constitutio, adeoque illius bona licite acquisita pertinebunt ad monasterium, etc.

Quæstio 49ª. *Utrum, spectato jure particulari quarumdam religionum, liceat transitus ab eis ad aliam religionem* (tract. 8, lib. III, cap. 12).

Respondeo. *Primo*. Potuit dari indultum quo prohibitus sit transitus ad strictiorem sine consensu prælati. Constat ex indulto Societatis dato a Paulo III, Pio V, Gregorio XIII. Nam expresse derogatur cap. *Licet* de regul. cum addito *sine expressa et ad id specialiter obtenta*, etc. Firmatque regulam exceptio Carthusiæ; contendensque de injustitia remittitur ad pontificem. At in facto defuisse potestatem impium dictu est in re tam gravi, et toties, ac sine formidine, et a tot pontificibus, et tot religionibus concessa. Et pontifex ut approbare religionem, et judicare potest, quæ alteri præstet, ita etiam supponere, quod nostra non cedat, vel an cedat dubium sit, ut revera est : ergo ut in alia re gravi, judicium sibi reservare potuit; et dato excessu, saltem petere, ut mutatio, quæ in casu individuo potest non expedire, fiat cum maturo judicio sub regula prælati, recursu ad se non negato. Confirmatur, quia sine dubio ad conveniens regimen religionum, singulariumque religiosorum necessarium est posse præscribi modum circa perseverantiam vel mutationem status. Nec per hoc tollitur sive conditio inclusa in professione, sive obligatio prælati judicantis vere appeti religionem et strictiorem et utiliorem petenti, quin sola mutatio motivum esse possit negandi assensum, ut nec pontifici est, quia impediri nequit via majoris perfectionis, seclusa ratione boni communis. Unde dictus modus apponi posset, ut tacite inclusus in professione, loquendo ex natura rei; quamvis nec de facto a religione appositus sit, nec apponi possit, utpote exorbitans a jure communi, et ideo solum per extrinsecum indultum addatur. Dices : 1° Ergo etiam in matrimonio rato similis conditio apponi posset; 2° in dicto cap. *Licet* refertur indultum simile, et tamen explicatur juxta terminos juris communis. Ad primum respondeo matrimonium et absolute excludere statum perfectionis, et facere jus mere privatum, non communitatis : ergo simile gravamen apponere nec lex foret justa, nec conditio justa contractus. Ad secundum respondeo declarationem dicti cap. *Licet* esse consonam juri divino, non tamen necessariam, quia probatio spiritus non impedit libertatem hujus, cap. *Nisi* de renunt. Igitur de jure communi sufficit judicium de excessu religionis et licentia petita : secus in præsenti est, quia licentia recte negatur, si judicatur non convenire majori bono, peti ex perturbatione, etc. Et licet male negetur, necdum janua aperta est, sed recursus ad pontificem; nec propterea amittitur privilegium ipso facto.

Secundo. Transiens sine dicta facultate vere apostata est. Nam fit retrocessio a statu promisso, siquidem strictior est; vel a fide data, si æqualis; et professio est nulla ac transitus fictus. Nec enim refert intentio bona sine proportionato medio, ut si regularis transeat ad statum eremitæ : injuria autem, quæ religioni fit, ejusdem rationis est in præsenti. Nec particula *tamquam* est diminuens in indulto, quia abiens parificatur cum manente in sæculo : nec quod vox *apostata* notet animum deserendi omnem religionem, consonat sive cum usu primævo (ut constat in desertore fidei, vel transeunte a synagoga ad statum naturæ), sive cum usu juris, quia ad censuram sufficit dimissio habitus, etc.

Tertio. Violans alias conditiones indulti, apostata est, quatenus verba sonant irritationem professionis. Nam eo ipso stat animus manendi extra suum statum. Secus ergo est, si non substantialiter receditur a pacto, quia licentia sufficit ad valorem actus. Unde cum trimestre præscribitur pro ingressu Carthusiæ, eo termino standum est sub mortali, sicut termino communicandi, horas recitandi, etc., nisi excuset impotentia, vel probabilis præsumptio ampliati termini, qua parum pro nihilo reputetur. Sic etiam cum reditus injungitur *absque mora*, parva negligentia non damnatur peccati mortalis, ut censura incurratur, secus est si gravem moram trahat, nolens perseverare : quia non permittitur extra Societatem esse, nisi ut probet alium statum. Similiter mora irrationabilis ingressus, est contra debitum clausuræ; quia tamen non est ultra terminum, et non præcipitur summa celeritas, facultatis usus est, vel levis abusus quoad permissionem, non quoad prohibitionem.

Quarto. Fuga fit, si desit animus transeundi. Nam licentia est subreptitia, et contra tenorem indulti, et cum gravi deceptione superioris, et cum periculo religionis : ergo cum transitus fit sine facultate juris, quoad rem fuga est. Hinc etiam eo ipso quod mutetur animus transeundi, tenetur quis statim redire, sicut etiam cum desperat receptionem : nam cessat ex tunc tota causa emanendi; esto, secluso dolo, in principio non facile quælibet mora, ut gravis damnetur, si non exceditur terminus præfixus, cum nec scandalum sit, nec extrinseca intentio mortalis, ut supponitur. Redux autem debet recipi, quia expelli nequit sine justa causa : at transitus fuit legitimus : ergo.

Quinto. Societas indulgere potest professo transitum ad quamcumque religionem, causis ita exigentibus. Ita Greg. XIII Const. *Cum alias.* Causa autem esse debent culpæ graves, quia sicut petitio ita et concessio limitatur, nec aliter teneret ratio, *volentes consulere puritati Societatis et incremento :* nec enim nisi peccata repugnant puritati, nec Societas cresceret per emissionem proborum. Igitur, seclusa dicta causa, petenti transitus non potest concedi ad monachalem, dempta Carthusia cap. *Viam* de reg. nec ad aliam mendicantem laxiorem, ut constat de jure communi; nec aliam prælatus credere tenetur perfectiorem. Sin credat, et potest et debet indulgere, quia indulta non auferunt quod jure naturæ et communi datum est.

Sexto. [Quotiescumque prælatus Societatis, propter bonum spiritale religionis, vel personæ, alicui subditorum non professo concedit transitum ad aliam religionem, etiam laxiorem, subditus transire nolens cogi nequit; volens, potest tuto uti facultate. Quum enim Societas, exsistente causa, jus habeat votis liberandi tales religiosos, evidenter sequitur eam concedere posse, et quidem facilius, transitum ad religionem aliam, vel laxiorem : sic quippe minor fit status jactura. Celerum si quis non professus dimittatur e Societate sub onere transeundi, consultum est ut vota Societatis permaneant donec per professionem in alia religione exstinguantur : alioquin subest periculum ne dimissus, postquam irritata fuerint priora vota, nolit implere promissum transeundi; sicque vivat in sæculo, sine apostasia tamen, quia jam non est religiosus.]

Quæstio 50ª. ***In quo consistat, et utrum utilis sit distinctio et varietas ordinum religiosorum*** (tract. 9, lib. I, cap. 1).

Respondeo I. de natura varietatis religionum. *Primo.* Religionum varietas numquam est substantialis : nam ubique retinetur idem finis generalis et ultimus, scilicet tendere in perfectionem caritatis Dei et proximi; idem mediorum generalium usus, scilicet renuntiatio sæculi, religiosa traditio, triaque vota substantialia. *Secundo.* Religionum varietas quasi substantialis, moraliter specifica, et qua major nulla esse potest, consistit in varietate finium proximorum : non modo quia ubi finium, ibi mediorum varietas

esse solet; sed præsertim quia, sive in rebus moralibus, sive in artibus etiam spiritalibus, finis dat speciem. Et quamquam respectu finis generalis et ultimi omnium religionum, fines in aliqua religione peculiares habeantur tamquam media, nihilo minus finium nomen jure tenent : sunt enim bona per se honesta, propter se optabilia, et quasi quædam actiones formales caritatis. Quibus actionibus adeo multis, variisque quum religio eadem incumbere nequeat, una quidem unum, alia aliud caritatis officium per se primo intendit; sicque præcipuus oritur fons varietatis. *Tertio.* Ex mediorum varietate varietas sequitur inter religiones fine proximo copulatas. Imo, lato sensu varius dici potest finis religionum variis, non finibus, sed mediis utentium : quippe virtualiter et æquivalenter varius evadit finis sub alia ratione, modo et perfectione intentus. Tandem pro majore, minoreve mediorum varietate, varietas religionum aliquoties summa et prope specifica, nonnumquam adeo levis est ut fere sistat in vestitu, similibusque. *Quarto.* Vestitus varietas in eadem religione : 1° est quasi necessaria inter religiosos clericos et laicos; 2° non est improbanda inter plures ejusdem religionis familias, quando lex non resistit, et præsides annuunt, eæque perseverant in vestitu notæ quibus tamquam propriis unam religionem ab alia secerni solemne est, nisi qua, ut Societas Jesu, solam vestium clericalium decentiam sibi proposuerit. *Quinto.* Unitatem religionis constituunt finis proximus et media primaria; etiam si ejusdem religionis familiæ *vel* diversum caput agnoscant, *vel* adhibeant diversa media connexa : at vero ex mediis non connexis varietatem aliquam susciperent familiarum religiosarum fines et vivendi ratio. Quid? in una religione varietas eo usque progredi potest, ut una religio velut pluribus constare videatur.

Respondeo II. de utilitate varietatis religionum. *Primo.* Religionum varietas Deo honorifica est, fructumque et decus affert ecclesiæ. Hoc autem de fide certum demonstratur : 1 sanctitate plurium fundatorum; 2 consensu ecclesiæ; 3 Bulla Gregorii XIII, *Ascendente Domino* dat. die 25 Maii 1584, ubi sic : « Quum divina providentia, pro » temporum necessitate, varia et salutaria ordinum instituta in ecclesia sua produxerit,... » nova regularium ordinum auxilia excitarit, et cuique illorum juxta cujuslibet pecu» liaris gratiæ vocationem peculiares quasdam notas, propria insignia, ac opportuna; ad » finem quem intendit, media suggesserit etc. » *Secundo.* Hæreticis varietatem religiosorum ordinum impugnantibus, hæc sufficiant : 1° Varietas religionum in ecclesia, non aliter atque officiorum in civitate, perfectionem absque unitatis detrimento afferre solet; 2° caritatis perfectio una stat, etiamsi ad eam varia pateant itinera; 3° in religionum omnium exercitationibus, quæ quidem in substantia eædem fere sunt, certum genus ab una, genus aliud ab alia religione impensius adhibetur; atque eo varietas recidit; 4° incommoda varietatis non sequuntur ex rei natura; orientibus autem, nec magno numero, ex hominum imbecillitate ingentes præponderant utilitates, atque præsens remedium affert caritas; quod innuit S. Bernardus in Apologia ad Guillelmum, *cap.* 4, *num.* 8, tom. II, col. 530, *edit.* 2 *Mabillonii :* « Unum [ordinem] opere teneo, ceteros » caritate. Faciet autem caritas (fidenter loquor) ut ne illorum quidem fructu frauder, » quorum instituta non sequor. » 5° S. Basilius plura nolens ejusdem ordinis in eodem pago monasteria, non ea propter improbat religionum varietatem; idque locus ab adversariis afferri solitus ostendit; 6° concilia generalia incommodis obviam ivere, decernendo ut varietas religionum, papæ; monasterium, episcopo committeretur.

Quæstio 51ª. *Utrum recte dividatur religio in activam, contemplativam, et mixtam* (tract. 9, lib. i, cap. 5).

Respondeo. *Primo.* Vita christiani partim est contemplativa, partim activa. Nam per illam intelligitur, non utique speculatio sterilis, sed quæ totum affectum DEO uniat; et per hanc actio externa, non secularis, sed virtutis, præsertim misericordiæ : utrumque autem genus actuum laudatur in scriptura, et proponitur omnibus, ut *Beati mundo corde, misericordes,* etc. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te,* etc. Imo in nullo recto instituto hæc separari possunt, quia sine oratione nil pium facere possumus; et sine interna consideratione homo innumeris periculis exponitur, etiamsi in bonis operibus exerceatur. Rursus non potest quis continue intendere contemplationi sine exercitio aliarum virtutum; et quisquis indiget propria mortificatione; nec societas humana stat sine obsequiis mundi.

Secundo. Denominatio vitæ activæ, vel contemplativæ, sumitur ab eo quod principaliter intenditur et præeminet. Nam per *vitam* intelligitur actus vitæ, seu ratio vivendi, quæ ad talem actum tendat, cum operatio, ad quam maxime quis tendit, dicatur vita ejus. Rursus sicut medium, quod ex contrariis miscetur, denominatur a prædominante, ita multo magis, quod ex diversis tantum, non contrariis muneribus coalescit. Prædominatur autem, non quod diutius per diem exercetur, sed quod est finis reliquorum omnium; nam qui furatur propter mœchiam, mœchus potius dicitur, licet plus temporis ponat furando : ergo activum institutum est quod per se primo respicit opera misericordiæ; contemplativum vero, quod mortificationem et omnia alia ordinat ad contemplationem.

Tertio. Convenienter dividitur religio per dicta membra. Nam status religionis supra communem nihil addit, nisi conditionem tendendi ad perfectionem : at constat ad hanc tendi et contemplatione et actione. Constat etiam quasdam religiones per se versari circa proximum; secus alias, per se et ex instituto, suam actionem referre, vel ad propriam perfectionem; vel non nisi per accidens ad proximum. Ut autem in proximo scopo, ita et in mediis differunt ultra ea quæ omni statui religioso communia sunt, ut præter vota, oratio, mortificatio corporis, etc. Particulari enim scopo singularia media accommodanda sunt, ut studia, conversatio cum proximo, etc., vel e converso separatio, custodia claustri.

Quarto. Recte additur vita mixta ex contemplativa et activa, quamvis sit de modo loquendi. Nam potest et actio et contemplatio simul principaliter intendi, ut patet exemplo Christi pernoctantis in oratione et de die operantis; itemque apostolorum instantium orationi et prædicationi verbi. Dein vita activa in spiritualibus, intime includit contemplationem, quia concio v. g. supponit diuturnam meditationem, utpote expressio hujus; et status contemplativus complectitur lectionem, meditationem, orationem, tamquam initium, medium et finem; et sub doctrina non tantum concio, sed omnis alia doctrina comprehenditur, ad proximum erudiendum ordinata. Quantum ad rem autem, constat stare institutum in quo utrumque munus, et contemplativum et activum exacte tractetur, et per se intendatur ut finis; nam sicut contemplatio semper ordinari potest ad actionem, ita etiam per se appetibilis est, non minus quam propria perfectio, qua frui possumus, quoties vacatio est a servitio proximi.

Quinto. Vita mixta potius dicitur activa, quam contemplativa. Hæc enim vox videtur significare exclusionem ordinis ulterioris, nisi in quantum poscit vel caritas proximi, vel ratio medii ad contemplandum. Dein licet contemplatio ut causa ordinetur ad actionem, non tamen hæc e converso ad illam per modum medii humani, quia licet per modum meriti et imputationis ad contemplationem conferat, non tamen ut dispositio per se; nec id habet ex intrinsecis, ut pœnitentia, mortificatio propria, etc.

QUÆSTIO 52ª. *Quænam perfectior sit religio, activane, an contemplativa, an mixta* (tract. 9, lib. I, cap. 6).

RESPONDEO. *Primo.* Certum est mere activam cedere contemplativæ, etc. Constat de fide ex Luc 10, *Maria optimam partem elegit.* Unde cum Host. in princ. Summæ, et Penna, comparando vitam juristarum cum reliquis, volunt esse magis frugiferam ac meritoriam, si recte ducatur; vel exaggerant suos labores, vel solum attendunt personales labores et merita, non ipsum statum vivendi, quia hunc in se considerando certissimum est tenere infimum gradum, ut de qualibet vita mere activa fatendum est.

Secundo. Mixta præstat contemplativæ quoad perfectionem, loquendo ex genere. Ita S. Thom. Dur. Cajet. Palud. S. Anton. Sylv. Tabien. et canonistæ. Sumiturque ex cap. *Nisi* de renunt. et cap. *Licet* § *Si vero* de regul. Sicut enim vita mixta in episcopatu et in apostolis est Deo gratior et perfectior (alias altissimum munus obligaret ad actiones minoris meriti, majusque impediret), ita in quolibet statu secundum se : et sicut in episcopatu, ita in quolibet statu recte instituto ad salutem proximi, supponit propriam perfectionem : ergo sicut perfectus monachus est idoneus ad ascensum, ita etiam ad docendum proximum; quia sicut religio est status acquirendæ, ita esse potest etiam exercendæ perfectionis. Idem constat exemplo Christi, apostolorum, Joannis Baptistæ, Eliæ; estque doctrina Bern. Basil. Aug. Nazianz. Greg. Chrysost. qui l. 2 de sacerd. ponderans illa. *Amas me,* etc. Joan. 21 : *Non dixit* (ait) *ergo super nudam humum dormi,*

jejuna, etc. Magis enim meritorium est quod divinius et Deo gratius est : at, teste Gregorio, nullum sacrificium est Deo magis acceptum quam zelus animarum, quia quo amor Dei efficacior eo melior est : at formale opus amicitiæ est quærere gloriam Dei; et hæc non fit nisi in honorantibus ipsum : ergo nec quæri potest nisi convertendo homines ad ipsum : ergo tales actus sunt per se et directe actus externi dilectionis Dei, esto simul sint etiam proximi, ut hujus bonum intrinsecum consideratur. Confirmatur, quia sermo est de vita mixta, in qua per se intenditur, docetur, exercetur et procuratur perfectio contemplativæ; ergo hanc totam illa includit quoad substantiam; sicque in nullo diminuit sed potius auget. Nec enim actio obest, quia et poscit intentionem divinæ gloriæ, utque ex puro Dei amore fiat, et maxime pendet a Dei auxilio, ad quod per se necessarius est frequens ad Deum ascensus. Rursus ut sancti, et omnes docent, in omni statu moraliter necessaria est interruptio : at quæ melior quam cura proximi? Si autem longior est, compensatur excellentia operis, quia ipsa privatio voluntaria et sancta alterius dulcedinis, est res magni meriti, ut constat exemplo Pauli, Martini. Dices : 1° actus externus nihil addit; 2° desiderium et oratio pro proximo stat etiam in contemplativa; 3° actio suscipitur in remedium fragilitatis, et vel ex tædio, vel ad hoc vitandum, non autem ex plenitudine caritatis. Ad primum respondeo multum addi per novum actum internum, quem non habet qui in contemplatione sistit. Ad secundum respondeo aliam esse voluntatem objecti ut a me efficiendi; aliam simplicis complacentiæ, vel desiderii inefficacis. Prior æque ac ista esse intensa potest, et adhuc difficilior amicitia est, juxta illud : *Quis nos separabit*, etc. Simul autem jungitur dilectio proximi, et secundum integram rationem amicitiæ ponitur et actus internus et externum beneficium seu obsequium. Ad tertium respondeo otium et negotium necessarium esse. Status ergo optimus est, qui optimum utriusque eligit, primo quidem et per se propter ipsam excellentiam caritatis, et secundario ad consulendum infirmitati. Sin in hac moderatione exceditur, imperfectio erit agentis, non religionis sic activæ. Sicut enim mens contemplantis non cadit a perfectissima caritate, cum orat pro proximo, ita nec cum pro hujus salute agit, quia licet auxilium orationis optimum sit, non tamen sufficit, cum non tantum oratores sed etiam cooperatores Dei sint per se necessarii ad salutem proximi, sicque per utrumque magis Deo assimilamur.

Tertio. Contemplativa securior est ex genere suo. Nam perfectio fere in duobus consistit, diminutione peccatorum, et frequentiore Dei memoria ac dilectione : at simplex vita caret occasionibus peccati, quæ fere circa proximum et agendo cum illo contingunt; nilque habet quod animum distrahat. Unde dolet Bern. ep. ad Roger. *Claustrum frequenter stipari militibus, urgeri negotiis, jurgiis personare, patere interdum et feminis : quid inter hæc cæleste, quid divinum, quid spirituale poterit cogitari?* Nec propterea deest in mixta, quod sufficiat ad vitanda pericula, non quidem remota, sed moralia, præveniendo illa, imo media suppeditando etiam contra leviores culpas. Aliunde autem excedit, non quidem in causalitate per accidens, removendo prohibens, ut pure contemplativa, sed causalitate per se, præbendo materiam majoris meriti cum occasione exercendi plures et excellentiores virtutes cum caritate, hancque altius exercendi, et plura sustinendi pro Deo.

Quarto. Stat, ut in particulari contemplativa superet mixtam. Contingit enim ex parte finis, quatenus animus nimis distrahitur, multumque habet in actione, et parum in contemplatione. Dein ex parte mediorum fit, ut sit quidem sufficientia ad finem consequendum, non tamen ad consequendum perfecte et exacte. Aliud enim est intrinseca bonitas ex objecto, quam medium habet, ut est actus talis virtutis; aliud utilitas ejus ad finem suum proprium. Si autem hic per se perfectior est, etiam medium, qua tale, perfectius erit; esto ut est actus virtutis, non ita excellat. Sic minor austeritas, si magis confert ad finem religionis, simpliciter melior est : sin major austeritas æque utilis sit, etiam religio perfectior erit, quia tunc in aliquo superat, et in nullo superatur.

INDEX

LIBRORUM ET CAPITUM TRACTATUS DE RELIGIONE S. J.

TRACTATUS

DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU (1).

LIBER PRIMUS.

DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU, QUOAD INSTITUTIONEM ET INSTITUTUM EJUS IN GENERALI.

[PROOEMIUM

Libri primi, atque totius etiam Tractatus.]

Cur auctor DE STATU RELIGIONIS *scriberet, causa præcipua fuit, ut ab acerrimis hæreticorum et quorumdam catholicorum impugnationibus vindicaretur Societatis Jesu religio; quam (licet ipsa veritate, approbatione apostolica, suis operibus defensa sit) ejus a multis annis alumnus, exemplo SS. Thomæ et Bonaventuræ, intendit qualis sit ostendere, nimirum valde perfecta et utilis. Hoc autem, jam in Tractatibus septimo et octavo operis* DE RELIGIONE *declaratum circa res Societati Jesu cum ceteris religionibus communes, præstabit* TRACTATUS *hic* DECIMUS *quoad res Societatis proprias; complectitur enim in Libro primo naturam hujus instituti in genere; in Libris sequentibus, personas, vota et graviores res constitutiones.*

Hæc est POSTREMA PARS totius Operis *de Statu Religionis* (2), quæ sicut pluribus titulis ac nominibus a me debita est, ita præcipue ac primario est intenta. Quum enim ante quadraginta annos ex quo hæc scribo, scribo autem anno 1595 [*Conjicio* 1605 (3),] magno divinæ gratiæ beneficio ad hanc religionem vocatus sim (4), et toto hoc tempore in ea educatus, nutritus et conversatus, ejus vivendi rationem ac institutum admiratus semper fuerim; et in ea, singularem morum probitatem; et erga divinam majestatem, religionem ac reverentiam; erga proximos vero, eximiam caritatem et animarum zelum; in variis ac distantissimis provinciis Italiæ, Galliæ, totius fere Hispaniæ ac tandem Lusitaniæ fuerim expertus (5) : videamque nihilominus religionem hanc, non solum ab hæreticis hominibus (quæ illius magna laus est) odio haberi; verum etiam, specie religionis, ab hominibus sanam doctrinam et religionem catholicam profitentibus oppugnari, variisque modis, tum in privatis colloquiis tum etiam in publicis lectionibus et concionibus, vel iniquis detractionibus vel sophisticis argumentationibus exagitari; diu multumque desideravi ejus quæ in nobis est religionis rationem utrisque reddere, et objectionibus universis quæ hactenus contra Societatem excogitatæ sunt satisfacere. Non quia veritas ipsa, quæ luce clarior est; aut religio, quam apostolica Sedes toties probavit, et divina gratia suis operibus illustriorem reddidit (6); nostra defensione aut illustratione indigeat : sed ut signum aliquod grati animi, et Deo qui me vocavit in Societatem Filii sui, et ipsi Societati, cui totum quod sum vel habeo debitum recognosco, exhiberem. Quam-

(1) Vid. TRACTATUS, *np.* 1, *not.* a.

(2) Opus Suaresianum DE RELIGIONE quatuor tomis in-folio comprehenditur; quorum duo priores *de Virtute religionis,* posteriores *de Statu religionis.* Est alia operis *de Religione* partitio, in Tractatus omnino decem, tomis quos quatuor diximus ea ratione tributos : PRIMUS TOMUS habet *Tractatum* 1um de natura religionis; 2um de præceptis ad Dei cultum spectantibus; 3um de vitiis religioni contrariis. SECUNDUS TOMUS habet *Tractatum* 4um de oratione; 5um de juramento et adjuratione; 6um de voto. TERTIUS TOMUS, posthumus et primum vulgatus anno 1624, habet *Tractatum* 7um de obligationibus essentialibus religiosorum, vi status. QUARTUS TOMUS, posthumus et primum vulgatus anno 1625, habet *Tractatum* 8um de obligationibus peculiaribus religiosorum, vi regulæ; 9um de varietate religionum; *ultimum* denique, sic inscriptum : TRACTATUS DECIMUS. DE RELIONE SOCIETATIS JESU IN PARTICULARI. Is ipse est quem nunc prelo repræsentamus, titulo parce decurtato : igitur sicubi allegatus occurrat Suarez *de Religione, Tractatu decimo;* citatum agnosce, quem ob oculos habes, Suaresii : *Tractatum de Religione Societatis Jesu.*

(3) Ingressus est enim P. Suarez Methymnæum Societatis Jesu tirocinium anno 1564. (VITA., np. 6) Quid, quod, in TRACTATU hoc, np. 411, ita idem ipse scripserit : « Hoc diligenter discussum « fuit fere ante quadraginta annos in secunda Con« gregatione generali Societatis; » porro Congregatio generalis secunda habita est anno 1565. Quem numerorum errorem summa religione replicarunt editt. quat., eodemque non emendato laborat P. Lancicii *Opusculum spirituale* XVII, *num.* 71; edit. Antverp. 1650.

(4) Vid. VITA, *np.* 6.

(5) Vid. VITA, *np.* 35; *np.* 38; *np.* 40.

(6) Ab anno 1540 quum approbata est Societas Jesu, ad annum 1605 quum talia scriberet P. Suarez, sive res gestæ, sive rerum gerendarum duces eximii Ignatius, Xaverius, Laynez, Franciscus Borgia, Aquaviva, etc. Societatem Jesu nobilitarant. Vide in *Historia Societatis Jesu* Partes priores quatuor, et Partis quintæ tomum priorem. Excurrit ab anno 1591 ad 1616 posterior Josephi Juvencii tomus; quem si legeris, memor esto Decreti dati mense Julio 1722 a S. Congregatione Romana Indicis, et citati in *Indice libr. prohib. pag.* 191, edit. Rom. 1835.

obrem sanctissimorum Patrum Thomæ et Bonaventuræ exempla secutus (1), Opus hoc divina gratia confisus aggressus sum. Quia vero Societas hæc quædam habet cum ceteris religionibus communia, quædam autem propria; propter priora, nonnullis minus necessaria in ecclesia vel potius supervacanea visa est, eo quod novissimis temporibus, quando ecclesia multis et gravissimis religionibus abundabat, inventa videatur; propter posteriora vero, res nova ac propterea, vel hoc solo nomine, suspecta multis existimata est; ab aliis autem minoris habita, quod parum rigorosum et austerum vivendi modum amplexam esse calumnientur. Ad satisfaciendum igitur omnibus, necessarium existimavimus, ea prius quæ religioso statui communia sunt diligenter et exacte tractare; quod hactenus præstitimus (2) : deinde vero (quod nunc aggredimur), Societatis institutum distincte ac dilucide explicare. Ita enim speramus fore ut, ad majorem Dei gloriam et animarum fructum, religionis hujus dignitas et utilitas omnibus innotescat, et oblatrantium ora aut obticescant aut confundantur. In hoc ergo Primo Libro, generatim Societatis institutum, ordinem, harmoniam seu hierarchiam proponemus ac declarabimus : in sequentibus vero, de singulis ejus partibus, votis ac præcipuis Constitutionibus (hæc enim omnia instituti nomine comprehenduntur) disseremus.

CAPUT I.

Sitne Societas Jesu vera religio, et cur hoc nomine insignita sit.

Est in ecclesia catholica congregatio clericorum, nomine SOCIETATIS JESU.

(2) I. Supponimus esse in ecclesia catholica congregationem quamdam clericorum specialem regulam, sub obedientia propriorum prælatorum profitentium, quam hoc nomine *Societatis Jesu* appellamus. Hoc ex facto ipso per se evidens est, et ideo non indiget alia probatione; præterquam quod hujus congregationis, sub eo nomine, honorificam mentionem fecit Concilium Tridentinum *sess.* 25, *cap.* 16 *de reformat. regul.*; et ante ac post illud, multi Pontifices in Bullis suis, quorum sententias postea referemus.

ASSERTIO 1a : Societatem esse veram religionem; probatur de fide.

(3) II. Dicimus ergo primo, congregationem hanc esse veram et propriam religionem : quod de toto hoc corpore Societatis nullus catholicus negavit unquam, quem ego sciam, nec negare potest; est enim, ut existimo, certum de fide : nam si hæc non est vera religio, nulla profecto est in ecclesia religio vera; quod dicere hæreticum esset. Sequela autem patet, quia esse religionis non antiquitate et quasi præscriptione acquiritur, *sed professione status ad perfectionem tendentis et ab ecclesia approbati.* Hæc autem omnia in religione hac manifeste inveniuntur. Nam finis ejus est non solum ad perfectionem tendere, sed etiam alios, quoad fieri possit, ad eam ducere. Ad hunc autem finem assequendum, fit in ea sæculi abrenuntiatio et ad divinum cultum specialis consecratio, per tria vota substantialia religionis; cum vera etiam professione solemni, quæ in aliquibus membris hujus corporis fit; ergo de toto hoc corpore dubitari non potest, quin sit vera et propria religio. Quomodo autem in singulis ejus membris hic status inveniatur, in discursu Operis dicetur.

Essentia religionis quæ; *nempe Professio status ad perfectionem tendentis et ab ecclesia approbati.*

2a ASSERTIO : Societatem esse religionem a reliquis specifice distinctam; ostenditur *quia sub proprio duce, per proprias Constitutiones et media, tendit ad finem generalem perfectionis acquirendæ, ita ut sua membra proximos etiam perficiant.*

(4) III. Secundo dicimus, hanc religionem esse distinctam a reliquis specifica distinctione morali; eo modo quo in religionibus hæc distinctio inveniri potest, ut vidimus in Tractatu præcedente [nono operis *de Religione, lib.* I,] *cap.* 1. Hoc etiam per se notum est ex modo procedendi ejus. Nam, post summum pontificem, sub diverso capite seu Generali, constituit suam propriam monarchiam; et sub propriis ac distinctis constitutionibus ac regulis vivit : et quamvis cum aliis religionibus conveniat in generali fine inquirendi perfectionem, hoc tamen speciale habet quod, in suo fine, non tantum acquirere perfectionem, sed etiam illam in aliis exercere seu ad alios derivare, intendit; et ideo in modo illam acquirendi sese accommodat aliorum etiam utilitati et saluti; atque ita incumbit suorum membrorum perfectioni, ut ad aliorum utilitatem ea informet; unde etiam fit ut ad hunc finem propriis vel, ut sic dicam, ap-

(1) S. Thomas scripsit Opusculum 34. alias 19, pro Mendicantibus, contra Guillelmi de S. Amore librum *de Periculis novissimorum temporum*. S. Bonaventura in Opusculo *de Paupertate Christi*, mendicitatem religiosam tuetur universe; Franciscanorum vero, et paupertatem, et vivendi normam, in *Apologia pauperum*.

(2) In superiori tomo, et Tractatu primo hujus *i. e.* in Tractatibus septimo et octavo operis Suaresiani *de Religione*. (MDCXXV.)

Societas cur præ aliis religionibus membris varia; *nempe ob finem suum plura munera poscentem.*

propriatis mediis utatur. Ac denique ex eodem capite etiam nascitur, ut corpus hoc pluribus magisque variis membris constet, quam cetera aliarum religionum; sintque (1), ut ita dicam, magis heterogenea; quia ille finis ad quem ordinatur plura requirit munera, atque etiam plura organa necessaria sunt. Est ergo hæc particularis religio distincta a reliquis, quæ post alias nata est; propriumque fundatorem habuit; propriaque approbatione indiguit; quæ omnia sigillatim probanda et tractanda sunt : nunc tamquam certa supponuntur magis quam probantur; quia sub hac generalitate nullam habent dubitationem.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Societatem proprium nomen sibi vendicare oportuisse.

3ª Assertio, et ejus probatio: *Societas indigebat nomine peculiari, quia erat religio peculiaris.*

(3) IV. Tertio pro secunda parte tituli, [quo Caput hoc primum inscribitur], ex dictis concluditur, moraliter necessarium fuisse religionem hanc proprium aliquod et speciale nomen habere, eique imponi. Quia omnes res particulares indigent propriis nominibus impositis; alioqui impossibile esset humano modo de eis sermonem habere: quum ergo hæc religio particularis sit, et post alias instituta, particulari etiam nomine indiguit ac novo, et a nominibus aliarum religionum diverso. Hoc autem nomen licet ab aliis, per errorem aut vulgarem usum, varium ac multiplex fuerit; verum certe ac proprium, unicum tantum est, *Societas Jesu*. Religiosi enim Societatis in variis regionibus a multis sunt vocati *Theatini*, ab aliis *Igniguistæ* (2), a nonnullis *Jesuitæ*, seu *Jesuati;* alicubi etiam, præsertim in Lusitania et India orientali *Apostoli* dicti sunt : omnia autem hæc nomina, aut sine veritatis fundamento, aut sine auctoritate, nostris hominibus sunt attributa. Ordo enim Theatinorum qui in aliquibus Italiæ partibus floret, peculiaris quædam religio est, sed a Societate longe diversa : distinctum enim fundatorem habuit (in quo Kemnitius malitiose erravit; ut Jacobus Payva, infra *num.* 3 citandus, notavit) nempe cardinalem Petrum Carafa episcopum Theatinum, qui postea fuit Paulus IV. Pontifex; et institutum habet ac rationem vivendi longe diversam : habet tamen nonnullam similitudinem cum religione Societatis in exteriori specie habitus clericalis; utraque enim religio clericorum est : et propter hanc similitudinem, et quia prope eadem tempora utraque religio exorta est; ideo vulgus nesciens discernere inter homines utriusque religionis, *Theatinorum* nomen quod paulo erat antiquius, ad religiosos Societatis accommodavit. Nomen autem *Igniguistarum*, quatenus a nomine *Ignatii* (hispane *Iñigo* (3)) derivatum est, non carebat fundamento veritatis, quantum ad etymologiam; recte enim potest, et solet, religio a nomine sui fundatoris nominari : caret tamen fundamento auctoritatis, sine qua nullum est verum nomen alicujus rei; oportet enim, ut sufficienti auctoritate sit impositum : hoc autem nomen, non solum a nemine habente auctoritatem Societati impositum est, verum repugnat potius intentioni fundatoris ejus, qui humilitatis causa noluit suam religionem a suo nomine appellationem accipere.

Societatis religiosi; variis nominibus appellati per errorem.

Payva.

1° Cur Societatis religiosi Theatini vocati; *quia prope ejusdem habitus et temporis fuit utraque religio.*

2° Quare *Societatis religiosi* Igniguistæ appellati; *nempe a nomine hispano sui fundatoris, qui tamen non consensit.*

(6) V. Idem servata proportione dici posset de nomine *Jesuitarum;* quo quidem nomine abutuntur hæretici, ut homines Societatis proscindant. Nam Kemnitius in quodam libello quem contra Societatem scripsit, sic dicit appellari hos religiosos *Jesuitas*, non quia vere sint Christo conjuncti, sed quia sunt manifesti hostes Jesu : sicut olim, inquit, imperatores Asiatici vel Africani appellabantur, quia illas provincias debellaverant. Aliquando

3° Quamobrem *Societatis religiosi* Jesuitæ dicti; *nempe vel quai religio tota* Societas Jesu *dicitur, vel quia Socii* animorum curatores *sunt seu* cultores.

(1) *Sintque.* Editt. quatuor habent *sitque.*

(2) Neque nominis errorem labentia tempora penitus delevere; saltem in quibusdam hispanæ ditionis partibus, ubi, etiam ab anno 1814, identidem nec contumeliæ causa, Societatis homines audiebant, nunc *los Teatinos*, ut in Arragonia; nunc *Enegistas*, quod nomen, apud Majoricæ insulæ incolas, præ aliis receptum.

(3) « Nomen illud *Iñigo* vulgare, primigenium ac » domesticum Sancto... ita tamen ut lapsu temporis » nomen *Ignatius* prævaluerit, tanquam aliis extra » Hispaniam nationibus magis commune... Nomen » *Enneconis* in sancto nostro expungo, donec pro» betur sufficienter; *Ignatii, Iñigi* vel *Ynigi* ad» mitto. » (Joannes Pinius in *Actis sanctorum*, sub tit. *Die* 31ª *Julii, de S. Ignatio Loyola... Commentarius prævius, num.* 1, 4.) Quam inconsiderate huc afferat aliquis S. Enneconem velut parentis nostri cognominem, id a Bollandianis planum fit, *loc cit. num.* 2, 3; atque eodem tomo, in Vita S. Ignatii auctore Petro Ribadeneira, *capite* 1, sub tit. *Annotata, lit.* a. — Editt. quat. scribunt hispane quidem *Innigo*, contra pugnantibus mss. sæculi decimi sexti; latine vero *Innigustæ*, adversus ejusmodi translationum regulas; qua enim lege *lignum* effertur *leña; signum, señal; tam magnus, tamaño;* ita vicissim *Iñigo* fiet *Ignigus*, unde *Igniguistæ.*

Payva. Surius.

vero malitiose depravant ac distorquent per ludibrium; ut refert Payva statim citandus, et Surius in commentario *de Gestis orbis anno* 1556. Libellum autem illum, cum aliis ejusdem hæretici, damnavit Pius IV per epistolas missas ad Maximilianum imperatorem, et ad Albertum Bavariæ Ducem, et ad episcopos Germaniæ, quas in unum collegit Otho cardinalis Albanensis et Augustanus episcopus. Contra eumdem etiam hæreticum, pro Societate ejusque nomine gloriose pugnavit Jacobus Payva Lusitanus *Libro Primo* (1).

Otho cardinalis.

Itaque si nomen illud pie ac sincere interpretari velimus, accommodatum satis est ad religiosos Societatis voce simplici nominandos; præsertim supposita ipsius religionis appellatione dicta : si enim tota religio *Societas Jesu* dicitur, quia Jesus est quasi vinculum et centrum in quo hujus religionis socii copulantur, et ob alias causas quas statim in [hoc *Capite* 1,] *num.* XIII, attingemus; cur non poterunt membra ejus *Jesuitæ* vocari? Sic enim (ut Epiphanius refert *Hæresi* 29, *longe a principio*) fideles, in principio Ecclesiæ, ut a Christo cœperunt Antiochiæ appellari *Christiani* Actor. 11, ita aliis locis a Jesu sunt vocati *Jesæi* (2), quod fere perinde est, et eamdem habuit derivationem; nam totam etiam ecclesiam aliquando vocavit Paulus *Societatem filii Dei* 1, *ad Cor.* 1. Potest etiam hæc religio *Societas Jesu* appellari, quia nomen Jesus a salute dictum est, et salvatorem ac medicum animarum ex propria etymologia significat : quia ergo hæc *Societas* in hunc finem peculiariter congregata est, ut saluti animarum Christo cooperetur; ideo, sub eadem etymologia, ejus religiosi *Jesuitæ* dici possunt, quasi animarum curatores ac medici : simile enim nomen in principio nascentis ecclesiæ religiosis, esse impositum auctor est Eusebius lib. II Historiæ, cap. 16; ubi ex Philone *Libro de supplicibus* seu *de Vita contemplativa*, ait illum vocasse monachos curatores, *eo quod tanquam medici curatione adhibita, eorum mentes qui ipsos adirent, a vitii et turpitudinis morbo ereptas, ad integram valetudinem restituerent.* Et subjungit Eusebius : *Sive igitur Philo ipse, dum propriam et appositam hominum moribus appellationem attribuere volebat, suo ipsius arbitratu et judicio, illis istud nomen imposuerit; sive* RE VERA AB INITIO *auctores ejus religionis, quum adhuc Christianorum appellatio nusquam pene locorum divulgata esset, eos ita nominarint, longa ratione disquirere non est opus.* Verumtamen eadem appellatio esse videtur quæ apud Dionysium *cap* 6. *Ecclesiastica hierarchia, part.* I (3), ubi religiosos vocat θεραπευτας, ipse vero interpretatur *cultores;* quam interpretationem Eusebius non omittit, quia vox illa derivatur a verbo græco θεραπευω, quod et *famulari* et *curare* significat : unde *Luc.* 4, ubi de Jesu dicitur *curabat eos*, græce dicitur ἐθεραπευσεν. Vide Bellarminum [in Controversia generali *de Membris ecclesiæ militantis*], *secundo* Libro *de Monachis cap.* 1.

S. Epiphan.

Euseb.

Dionys. Areopag.

(7) VI. In hoc ergo nomine recte interpretato, nihil est a veritate aut pietate alienum. Nihilominus tamen, ipsa Societas non solet hoc nomine suos appellare : vel quia in Bullis Pontificiis aut Constitutionibus ejus non invenitur, et ideo apud illam non habet sufficientem auctoritatem, etiamsi vulgo a multis usurpatum sit (4); vel certe ad vitandam ambiguitatem seu æquivocationem. Fuit enim multo ante S. Ignatium congregatio piorum hominum, qui *Jesuati* appellati sunt : cujus meminit Sabellicus Ænead. 11, *lib.* IX, et Polydorus de *Inventoribus rerum*, *cap.* 4. Volaterranus *Libro* XXI, *cap. de Ordine eremitarum*, Baronius *in Martyrol.* 31 *julii :* ejusque initium fuisse dicitur Senis, Italiæ urbe anno 1560, auctoribus Joanne Columbino et Francisco Vincentio, quorum institutum longe diversum est ab instituto Societatis. Nam

Nomen Jesuitæ fundamentum *sufficiens* non habet in Instituto Societatis *et ambiguitate non caret; quare eo non utitur Societas, licet nec falsum sit, nec minus pium, imo vulgo receptissimum.*

Sabellic.
Polyd.-Virg.
Volater.
Baron.

(1) *Libro Primo, i. e.* operis inscripti *Defensio Tridentinæ fidei catholicæ et integerrimæ quinque libris comprehensa, adversus hæreticorum, præsertim Martini Kemnicii calumnias, auctore Diego Payva Dandrada; Olyssipone,* 1595. Aliam auctor catholicus lucubrationem Venetis typis edidit, anno 1564, hoc titulo : *Dieghi Payva orthodoxarum explicationum libri decem.*

(2) De hac S. Epiphanii derivatione plures alii apud Henriquez, Libro duodecimo, *cap.* 5, *num.* 4, *lit.* A, in *Com.* (MDCXXV.)

(3) In S. Dionysii *Ecclesiastica hierarchia,* CAPITIS *partes* inscribuntur, prima, Κεφαλαιον; secunda, Μυστηριον; tertia, Θεωρια. De cetero opus ipsum ab oculatioribus criticis rejici et supposititium haberi monet Benedictus XIV *de Synodo, lib.* VIII, *cap.* 9, *num.* 6. Ardua tamen quæstio.

(4) Consentiunt *Acta sanctorum*, sub tit. *Die* 31ª *julii, de S. Ignatio Loyola... Commentarius prævius, num.* 343 : « De nomine adventitio, vulgari et compendiario quo Jesuitæ dicimur, etc. »

illi privatæ tantum vitæ seu perfectioni incumbunt; et communiter, non ordinantur. Multi etiam graves auctores dicunt, illam non esse propriam religionem, licet sit satis pius vivendi modus; ut Panormitanus *in Rubr. de regul. num.* 2, et latius *in Cap.* nullus, *de foro compet. num.* 11, et *in Consil.* 55, quod ibi citat. Et Felinus *Cap.* [*ecclesiæ*] *Sanctæ Mariæ, de constit.* in principio, et Cardinalis [de Zabarellis] *Cons.* 156. Cur autem illo nomine appellati sint, variæ rationes redduntur, quæ videri possunt in historiis (nostra enim non refert), apud Boerium *Libro de Vita et statu eremitarum, num.* 13, et Paulum Morigia *in Historia cap.* 33, et Hieronymum Romanum *lib.* VI *de ordinibus, de Republica Christiana, cap.* 22 [et] Onuphrium *in suo Chronico anno* 1567.

Panorm. Felin. Cardin. Boer. Paul.-Mor. Hier.-Rom. Onuphr.

Cur in Lusitania Societatis religiosi APOSTOLI vulgo dicantur; *nempe propter apostolicam B. Xaverii vitam, et ejus sociorum.*

(8) VII. Quartum *Apostolorum* nomen certum est a Societate non usurpari, nec valde commune esse : nam extra Lusitaniam, Indiasque Orientis, non est in usu : ibi autem non sine pia et probabili analogia nostris impositum est. Nam quia in initio, ante approbatam etiam Societatem, socii duo B. Ignatii, B. Franciscus Xavier et Simon Rodericus, Joanne Rege efflagitante et summo pontifice imperante, in Lusitaniam profecturi, inde in orientalem Indiam navigaturi ad prædicandum evangelium, feliciter missi sunt; tantoque fructu ac vitæ exemplo, uterque Olisipone; Franciscus vero in Oriente etiam, per se ac per suos socios, ministerium suum perfecere; ut Apostolos ad vivum imitari viderentur : ideo (1), tam ex nominis etymologia, quam ex vitæ perfectione, *Apostoli* vocati sunt. Atque ita, hoc nomen secundum quamdam analogiam et participationem intellectum, nec falsitatem, nec magnam invidiam habere videtur. Tamen etiam caret sufficienti auctoritate et impositione, et nonnihil arrogantiæ habere videretur, si propria voluntate esset acceptum : verum, ut dixi, nostri religiosi illud non usurpant; sed potius, quantum in ipsis est, cohibere et emendare student (2).

ASSERTIO : Proprium hujus religionis nomen esse SOCIETATEM JESU; *quippe quod a fundatore impositum pontifices et PP. Tridentini adhibuerunt.*

(9) VIII. Unicum ergo ac proprium nomen hujus religionis est *Societas Jesu*. Hoc primum S. Ignatius invenit : crediturque habuisse originem a revelatione illa quam prope Urbem habuit; in qua æternus Pater unigenitum suum crucem humeris gestantem ostendit, eique Ignatium et ejus socios benevolentissime commendavit; quos eodem amore, sub protectione sua Jesus suscepit, et apertis verbis Ignatio significavit (3). Hinc ergo ortum est S. Ignatii desiderium quod reliqui socii religiosissime amplexi sunt; et prima supplicatione quam de approbanda sibi Societate Pontifici fecerunt (4), his verbis significarunt : *Quicumque, qui in Societate nostra quam* JESU *nomine insigniri cupimus*, etc. Postea vero subjungit Pontifex generalem approbationem (5) dicens : *Præmissa omnia et singula* etc. *Apostolica auctoritate approbamus*. Atque eadem petitio et approbatio in aliis Pontificiis Bullis sæpe reperitur; præsertim in Bulla 1ª Julii III [*Exposcit debitum*, quæ unica est], ubi Patres repetunt illa verba : *Quicumque qui, in Societate nostra quam* JESU *nomine insigniri cupimus*. Et postea Pontifex subjungit : *Quapropter considerantes nihil quod sanctum piumque non sit, in dicta Societate, ejusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatii et aliorum sociorum prædictorum vita et moribus reperiri* etc. In quibus Bullis considerandum est, quod licet directe et expresse rem, et non nomen approbare videantur; tamen dupliciter illud satis commendant : primo quia omnia ab illis Patribus proposita, et gesta laudant; nihil ergo reprehensione dignum in desiderio appellationis illius invenerunt : deinde, ac maxime, quia statim illa voce utuntur; et deinceps perpetuo, hoc nomine religionem ipsam, religiosos vero ipsos *Socios* appellant; quod

(1) *Ideo*. Editt. quatuor habent *ideoque*.

(2) Vide Lucenam in *Vita Xaverii*, lib. I, cap. 9. MDCXXV.)

(3) Vide Ribadeneyram in *Vita B. Ignatii*, et Orlandinum Libro secundo *Historiæ Societatis*, *n.* 30; Lucenam, *supra* [*i. e. in Vita S. Xaverii, lib.* I, *cap.*9] (MDCXXV).—E recentioribus vero, ut PP. Bollandianos sileam, adiri poterunt Bartoli, Garcias, Bouhours; quorum primus italico, hispano alter, tertius Gallorum sermone quidquid S. Ignatio memoratu dignum contigit, litteris, mira felicitate diligentiaque pari, commendarunt. Plura impune omittes, modo Leonis XII ea de re sententiam memineris : « Pius VII... Societatem, cui a parente S. Ignatio Jesu nomen inditum (siquidem ipsi per speciem sese obtulit Deus, eum Sociosque Jesu filio bajulanti crucem commendans), instaurandam « curavit. » Breve *Plura Inter*.

(4) Supplicatio integra refertur in Pauli III Bulla *Regimini militantis*.

(5) Habetur in 1ª Bulla Pauli III [*Regimini militantis*, jam citata]. (MDCXXV.)

omnes sequentes Pontifices observarunt; et præsertim Gregorius XIII, in sua Constitutione *Ascendente Domino*, ac tandem concilium Tridentinum *sess.* 25, *cap.* 16 *de reform. regul.* Atque, ita Pontificum mentem S. Ignatius intellexerat, quando initio suarum Constitutionum dixit : *Hæc minima congregatio, quæ a Sede apostolica in prima sui institutione Societas Jesu nominata est* etc. Constat igitur nomen hoc magna auctoritate impositum et confirmatum exsistere.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Aliquorum calumnia circa nomen Societatis Jesu refellitur.

Nomen Societatis Jesu impugnatum a viris doctis et catholicis, sed parum propitiis; quos offendebat uni ordini attributa totius ecclesiæ appellatio.

(10) IX. Nihilominus non defuerunt viri catholici et docti qui quum in nostris primis patribus, eorumque religione aliquid quærerent quod reprehenderent, in hoc etiam nomen impegerunt, arrogantiæ illis tribuentes, quod nomen universæ catholicæ religionis proprium, sibi usurparent. Quum enim Paulus 1, *ad Cor. I*, v. 9 dixit: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi :* per illam *societatem*, universam plane ecclesiam intellexit. Et hic dicitur fuisse primus articulus Censuræ quam contra Societatem Universitas Parisiensis edidit (1). Hoc etiam videtur significare voluisse Cano (2), Libro quarto *de Locis, cap.* 2, *in principio*, ubi tractans prædicta verba Pauli, inquit : *Quæ sine dubio Societas, quum Christi ecclesia sit, qui titulum illum sibi arrogant, hi videant, an hæreticorum more penes se ecclesiam exsistere mentiantur.* Quibus nos uno verbo respondere possemus : nos illud nomen non usurpasse, sed consensu summorum pontificum habuisse; magisque timendum esse, ne invidiæ vel arrogantiæ genus sit, ibi reprehensione dignum aliquid quærere, ubi tot Pontifices tantumque concilium nihil invenit; vel potius, dum nos calumniantur, ipsos quoque tacite reprehendere (3). Sed et novissime Gregorius XIV, in sua confirmatione Instituti Societatis, [in Bulla] quæ incipit *Ecclesiæ catholicæ* etc., data 4. Kalend. julii, anni 1591, omnem hac de re quæstionem exstinxit in hunc modum : *Quo vero ad reliqua quæ in controversiam vocata erant, sic statuimus : nomen* SOCIETATIS JESU, *quo laudabilis hic ordo, nascens a Sede apostolica nominatus est, et hactenus insignitus, perpetuis futuris temporibus in ea retinendum esse* etc.

Suprapositacalumnia diluitur : 1° de nomine SOCIETAS, *in quo nihil arrogantiæ.*

(11) X. Verumtamen ut objectioni eorum plenius satisfaciamus, duas dictiones quibus nomen illud constat distincte consideremus, *Societas Jesu.* Et quidem in priori nihil est quod arrogantiam redoleat, sed potius humilitatem, et charitatem. Noluerunt enim nostri Patres Pontificis approbationem antevertendo, congregationem suam *religionem* nominare ; et ideo usi sunt voce quæ communissima est, et vix poterant invenire aliam, quæ majorem temperantiam et moderationem animi indicaret. Deinde, summo caritatis vinculo conjuncti erant inter se; hæc enim sola, ex tam diversis nationibus, summo animorum consensu et perpetuo nexu eos copulaverat ; et hunc spiritum in sua congregatione relinquere maxime cupiebant; quod nullo alio nomine magis significare potuerunt. Et hoc indicant illa verba, in 2ª bulla Pauli III [INJUNCTUM NOBIS] : *Ad perficiendam, et conservandam eorum Societatis in Christo unionem, quamdam vivendi formulam ediderant*, etc. Solet enim SOCIETATIS nomen et ad militiam, et ad negotiationem seu mercaturam specialiter applicari : et utroque titulo videtur hæc vox a B. Ignatio usurpata. Nam ad priorem spectat quod

(1) Ribadeneira *de Vita B. Ignatii, lib.* IV, *cap.* 11, *in editione Latina* (MDCXXV). — Decretum Sorbonicum habet *Historia Societatis Jesu, part.* I, *lib.* XV, *a num.* 45, *edit. Rom* 1615; sequitur modestiæ gravitatisque plena confutatio, a Martino Olavio Societatis Jesu, nec non e Sorbona ipsa doctore.

(2) Is est Melchior Canus, in Societatem Jesu parum æquus; quod non obscure prodidit scriptis suis, aut saltem colloquio cum Patre Laynez. Interim cave tibi eumdem animo fingas Melchiorem hunc cum alio Melchiore Cano, qui obiit anno 1607, etiam e S. Dominici familia, atque impense celebratus a S. Theresia in *Epist.* 16 ad R. P. Dominicum Bañez, *tom. III, p.* 90, edit. Matritensis, 1778, tomis sex in-4°. In ipso tomo, *ibid*, sub tit. *Notas*, vid. § 11.

(3) Hoc loco nec Facultatem theologiæ Sorbonensis collegii, nec Melchiorem Canum perstrictos putes. Quippe Sorbonæ censura lata est anno 1554; Canus autem obiit anno 1560, antequam *doctissimi auctoris celeberrimum opus* DE LOCIS THEOLOGICIS (ita Benedictus XIV *de Synodo, lib.* VIII, *cap.* 13, *n.* 2) in vulgus emanaret. Porro ad istud tempus, duo tantum pontifices se in Societatem Jesu propensos ostenderant; neque Societatis Institutum a Tridentinis Patribus laudatum est nisi in Sessione vigesima quinta, cœpta die 4 Decembris 1563. Quapropter intacta Sorbona et Melchiore Cano, alios adversarios respexerit P. Suarez, « tot pontifices, tantum» que concilium » inclamans; aut telum contorserit *imbelle, sine ictu.*

in 1ª bulla Julii III, [*Exposcit debitum*, quæ unica est] dicitur : *Postquam Domino inspirante huic Jesu Christi militiæ nomen dederint, die noctuque succincti lumbos, et ad tam grandis debiti solutionem prompti esse debebunt.* Et inferius : *Idonei reperti ad eumdem finem Societatis, admittantur ad hanc Jesu Christi militiam.* Et in 1ª bulla Pauli III, [REGIMINI MILITANTIS] : *Quicumque, in Societate nostra quam* JESU *nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare.* Est ergo hæc quorumdam militum societas. Ad posteriorem autem pertinere videretur quod prius in eadem Bulla [non Pauli quidem, sed Julii III, *Exposcit debitum*] dicitur : *Exemplaris ac religiosæ vitæ socii effecti* etc. Quid enim est religiosa vita, nisi quædam spiritualis negotiatio et mercatura? Quum ergo, D. Thoma teste 1ª *part.*, *quæst.* 15, *art.* 2 [melius, *art.* 8], *ad* 2ᵘᵐ, unaquæque res ab operatione sua magis propria magisque nota optime nominetur; et finis ac munus Societatis sit, præter unionem et caritatem propriam, perpetuo militare pro animarum salute; seu, pro illis Christo lucrandis negotiari; maxima cum proprietate religio hæc *Societas* appellata est.

D. Thom. 1.

Supraposita calumnia diluitur : 2° de nomine JESU, *in quo nihil arrogantiæ.*

(12) XI. Non potuit autem nomen hoc *Societas*, absolute et sine ulla determinatione, huic religioni imponi; tum quia talis impositionis modus etiam in propriis nominibus absque alia cognominis determinatione usitatus non est, nedum in communibus et generalibus; tum etiam quia vel nomen esset nimis vagum et incertum, vel si per antonomasiam pro hac religione accipiendum putaretur, majoris fortasse arrogantiæ argueremur. Quæ igitur determinatio, aut magis pia et religiosa, aut instituto talis religionis magis accommodata, aut membris ejus dulcior aut fructuosior, vel ad fidelium ædificationem aptior addi poterat, quam adjuncto nomine JESU? Præter hanc enim, duæ tantum aliæ accommodatæ determinationes poterant cogitari; Ignatii nimirum, vel primorum sociorum ejus, S. Xaverii nimirum, Salmeronii etc. Et quidem non immerito, nec sine sufficienti ratione potuisset hæc societas *Societas B. Ignatii* appellari; illum enim ut ducem et proximum exemplar a Deo datum agnoscit, et secundum Christum veneratur. At hunc ipsum honorem fugere et nomen suum occultare voluit B. Ignatius; tantum ergo ab arrogantia abfuit, quantum humilitas a superbia distat. Quamquam ergo nostri muneris esse debeat, nomen *Ignatii* perpetua memoria et affectu retinere, ejusque virtutes imitari; ipse tamen, JESU nomen voluit esse infixum in cordibus nostris, et ideo non suo, sed illo voluit Societatem insigniri. Altera vero sociorum omnium Ignatii determinatio seu appellatio, quamvis ab eorum meritis aliena non esset, multis tamen rationibus fuisset incongrua : non solum quoad moralem rationem, quia non omnes pares fuerunt; sed etiam quoad ipsius nominis usum : oportuisset enim, aut omnium propria nomina *Societatis* voci distincte adjungere, quod prolixum esset et inusitatum; aut sub confusa *sociorum* voce eos comprehendere, quod ambiguitatem et communitatem vocis non tolleret, nisi saltem Ignatii nomen præponeretur, dicendo *Societas B. Ignatii et sociorum;* et ita neque Ignatius ipse, quod humiliter exoptabat obtineret, neque alii in eodem modestiæ ac humilitatis officio eum perfecte imitari viderentur. Prudenter ergo et sancte additum est nomen JESU; in quo principaliter ipsi sociati erant, et ceteros imitatores eorum conjungi cupiebant.

Cur B. Ignatius de suo nomine Societatem nuncupari noluerit; nempe ut Jesu nomen cordibus Sociorum infigeretur.

(13) XII. Sed instant, arrogantiæ esse, universalis ecclesiæ nomen sibi usurpare. Respondeo in primis, arrogantiam tunc proprie esse, cum quis aliquid boni vel virtutis sibi attribuit, quod vere non habet; aut a se habere, quod a Deo habet; juxta D. Thomam 2ª 2æ, *quæst.* 112, *art.* 1, *ad* 2. Neutrum autem horum fecit B. Ignatius, aut facit Societas per hujus nominis appropriationem. Nam in primis hoc nomine profitetur quod vere est Societas JESU : tum quia in illo unitur perfecta unione qua membra capiti copulantur, et inter se ratione illius; tum etiam, quia sub illo tamquam sub primario duce militat; tum denique, quia pro illo legatione ad homines fungitur, ut Deo reconcilientur; illique ad salutem animarum, quantum potest, cooperatur. Nam et Paulus Apostolus, ad Philip. 2, Epaphroditum fratrem *cooperatorem* et *commilitonem* suum appellat, eo quod in prædicatione evangelii illi esset socius. Sic autem hujus religionis ministri, si non tempore et loco, certe spiritu et munere, illi sociantur. Tum denique, quia quidquid lucri in negotiatione sua hæc Societas intendit, totum ad JESUM pertinet;

3° Quoad utramque dictionem, ab arrogantia nominis, Societas Jesu liberatur.

D. Thom.

non enim quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere debet ac conatur. Deinde hoc ipsum, quod vere *Societas* est, non a se sed a Christo habere, illo eodem nomine profitetur. Propterea enim non alterius hominis sed Jesu appellata est, ut ab illo intelligat se habere originem et profectum.

Replica *ad responsum numeri* 12, diluitur PRIMO : *quia quod toti ecclesiæ convenit, non male caderet in partem ejus minimam.*

(14) XIII. At urgere tandem possunt, ad arrogantiam etiam et superbiam pertinere, ea quæ communia sunt et excellentiam præ se ferunt, tamquam propria usurpare. Respondeo primo, vulgatam esse doctrinam etiam inter dialecticos, genericam vocem aliquando attribui abjectiori speciei, ut denotetur potius nihil habere excellens, præter id quod commune est (1) : nomen autem *Societatis Jesu* licet excellentiam magnam præ se ferat, tamen ex se non aliam significat, præter illam quæ toti Ecclesiæ et omnibus membris ejus communis est; et ideo attribui potuit alicui parti ejus, non tamquam excellentiori, sed tamquam minimæ, et quasi nihil proprium habenti unde glorietur. Deinde addo, etiam esse vulgarem theologorum doctrinam, nomina communia quamtumvis excellentia recte appropriari alicui, quando et penuria nominum cogit, et sufficiens ratio ad talem appropriationem invenitur. Sic nomen *Spiritus Sancti*, quod alias commune est, tertiæ personæ tanquam proprium imponitur; ut omittam multa essentialia et communia nomina personis appropriari, ut potentiam Patri, sapientiam Filio, et similia; sic etiam hæc vox *religiosus*, communis est omnibus verum Deum sana fide colentibus; et nihilominus speciali ratione iis qui peculiari modo se divino cultui dedicant appropriata est; et ideo quamvis nonnulli hæretici etiam hoc in monachis reprehendere voluerint, quod *religiosorum* nomen sibi vendicaverint, nihilominus tamen esse veram calumniam omnes catholici intellexerunt (2).

Replica *ad responsum numeri* 12, deluitur SECUNDO; *quia nomina communia recte appropriantur ubi propria desunt, et ratio intercedit.*

Rationes cur nomen totius ecclesia approprietur huic religioni :

Ita igitur commune hoc nomen sine arrogantia potuit huic religioni appropriari; quia multa habet propria, in quibus merito hæc impositio seu accommodatio fundari potuit. Primum, quia ut dictum est Christo specialiter conjungitur, ut ei circa efficaciam redemptionis et salutem hominum quam nomen Jesus præ se fert, specialiter cooperetur. Secundo, quia Christi vitam proprio et particulari modo imitatur, ut in sequentibus latius ostendemus. Et nunc breviter declaratur, quia in hoc præcipue suos instituit, ut summa unione caritatis inter se vivant, more discipulorum Christi; et ut Christo conformentur, præcipue in obedientia ad Patrem et in affectu ad animarum salutem : quos omnes effectus nomen illud præ se fert juxta illud 1. Joan. 1, *Quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis; ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre et cum Filio ejus Jesu Christo.* Tertio, est huic religioni proprium, peculiarem obedientiam Vicario Christi promittere; quod inter alias causas, speciali Dei providentia credimus factum, in detestationem hæreticorum qui eodem tempore exorti sunt, et speciali odio apostolicam Sedem atque adeo catholicam ecclesiam prosequuntur. Non ergo nomen *Societatis* hæc religio assumpsit ut universalem ecclesiam sibi arrogaret, sed potius ut se illius filiam, et peculiari modo illi obedientem profiteretur. Quis autem filiam reprehendat quod, ex peculiari affectu ad matrem, nomine ejus insigniri gaudeat? Denique nullus reprehendit religiones aliquas, congregationes aliquas, congregationes aut particulares personas quæ vel a Trinitate vel ab Spiritu Sancto (3), vel a conceptione vel ab ipso nomine Jesu cognomina accipiunt, vel ob peculiarem institutionem vel ob singularem devotionem vel propter aliquem alium

1ª *ratio, quia Societas cooperatur Jesu Christo in salvandis hominibus.*

2ª *ratio, quia Societas caritatem mutuam, obedientiam ad Patrem et zelum animarum colit impense.*

3ª *ratio, quia Societas se filiam obedientem ecclesiæ melius profitetur sumpto nomine quod in matrem cadere poterat.*

4ª *ratio, reprehensione vacant similia aliarum religionum nomina.*

(1) Vide D. Thomam *in Quartum* [*Sententiarum*], *dist.* 27, *quæst.* 1, *art.* 1, *quæstiunc.* 2, *ad* 3um (MDCXXV.)

(2) Vide Bellarminum in [Controversia generali *de Membris ecclesiæ militantis*, secundo] Libro *de Monachis.* (MDVXXV.)

(3) Eadem argumentandi ratione utebatur Galliæ rex Henricus IV, quum diceret : « Que si ce mot de « Jésuite vous déplaît, pourquoi ne reprenez-vous « ceux qui se disent religieux de la Trinité? et si « vous estimez d'être aussi bien de la Compagnie de « Jésus qu'eux, pourquoi ne dites-vous... que vous » êtes autant de l'ordre du Saint-Esprit que mes che- » valiers et que moi? » Orationem integram habes in opusculo cui titulus *du Rappel des Jésuites*, et locum tenet inter monumenta viginti quinque typis data ab anno 1827 ad 1830, cum hac inscriptione *Mémoires historiques, critiques, apologétiques concernant la Compagnie de Jésus; Paris, chez Mlle Carié de la Charie, éditeur.* Cujus tamen collectionis fidem semel requisivi; nempe in opusculo ACTES DU CLERGÉ DE FRANCE, sub tit. *Avis des prélats consultés sur l'affaire des Jésuites, Second Point,* in §. *Par rapport à ce qui regarde...* ibi enim numerus 1682 videtur, data opera, mutatus in 1681, et verba nonnulla magni momenti cogitato omissa sunt, non monito lectore. Utinam bonarum quoque partium studiosis *magis amica veritas!*

respectum ad talia mysteria : quum ergo hæ omnes causæ, et plures aliæ quæ insinuatæ sunt vel cogitari etiam possunt, in Societate inveniantur, merito a nomine Jesu cognomen accepit. Ultimo vero, circa nomen hoc, præ oculis habenda est multiplex ejus significatio, quæ in Constitutionibus ejusdem Societatis declaratur *part.* v, *cap.* 1. *lit.* A. Quia enim Societas congregatio quædam est, quæ pluribus membris constat, et novitiis etiam qui propria membra non sunt; ideo interdum illo nomine significatur tota Societas, ut novitios etiam complectitur : nonnunquam excluduntur soli novitii, et *Societas* appellatur totum reliquum corpus ex membris suis constans. Inter hæc autem membra quædam sunt quæ nondum ad terminum pervenerunt, sed adhuc probantur aliquo modo et sunt in via, ut Scholastici; et ideo vocari solet aliquando illo nomine hæc congregatio, ut constans ex professis et coadjutoribus formatis qui jam sunt in termino sui status. Quia vero inter eos, professi sunt præcipui, et apud eos est principaliter regimen Societatis et ministerium ejus; ideo specialiter solet eis hoc nomen attribui. Quæ distinctio, ad intelligenda ea quæ dicemus, præ oculis habenda est.

Nomen Societatis varie in Constitutionibus usurpatur : 1° *inclusis novitiis, scholasticis, coadjutoribus formatis et professis;* 2° *exclusis novitiis;* 3° *exclusis novitiis et scholasticis;* 4° *exclusis novitiis, scholasticis et coadjutoribus formatis.*

CAPUT II.

Quis sit finis hujus religionis.

A fine non solum quælibet actio, sed totus vitæ status regulatur.

Senec.

(15) I. Sicut in actionibus humanis earum bonitas et perfectio ex fine pendet, ut est commune philosophorum dogma; propter quod dixit Seneca, *Epist.* 46 (1), finem summi boni, ad quem factum nostrum dictumque respiciunt, proponendum nobis esse, ne vita in incertum vagetur. Imo etiam Christus Dominus, *Matth.* 6, *et Luc.* 11, dixit, ex oculo cordis et simplicitate intentionis, totius corporis lucem pendere. Sicut, inquam, hoc in singulis actionibus verum est, ita etiam in quolibet vitæ statu; nam finis ejus est quasi basis et fundamentum illius, ut recte dixit Gregorius *Libro* xxviii, *Moralium*, *c.* 15, explicans verba illa Job. 38. *Super quo bases illius solidatæ sunt? Vita,* inquit, *nostra in intima finis intentione subsistit* (2). Est etiam quasi generale principium, ex quo conditiones seu proprietates vel obligationes uniuscujusque status colligendæ sunt, juxta illud Aristotelis 2, *Phys.*, *cap.* 8. *Sicut principium in speculabilibus, ita finis in moralibus.* Inter moralia autem, status hominum primarium sine dubio locum obtinent. Est denique finis uniuscujusque status seu religionis, si proprius sit, veluti propria forma a qua, veluti propria differentia constituens talem religionem eamque ab aliis distinguens, sumitur; ut ex D. Thomæ doctrina 2ª. 2æ, *quæst.* 184 [Conjicio 188, *art.* 1 *et* 6], intelligere licet. Ob has ergo causas, ad intelligendum Societatis institutum, ejusque rationes ac proprietates explicandas, finis illius primum omnium contemplandus est. Atque ita, primi etiam nostri Patres, quoties a summis pontificibus approbationem hujus religionis petierunt, a fine illius, suæ supplicationis initium sumserunt. Ab illis ergo, atque adeo a Pontificibus et responsis eorum finem hujus religionis addiscamus.

Gregor.

Finis est item principium in moralibus.

Aristot.

Finis est denique quasi differentia distinguens statum.

D. Thom.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Finem hujus religionis esse, non solum propriam sed alienam perfectionem quærere.

Assertio *tituli primo interjecti* 1° probatur testimonio pontificum.

(16) II. In prima ergo Bulla Pauli III [*Regimini militantis*] in formula instituti ei proposita, Societas ad hoc potissimum instituta dicitur, *ut ad profectum animarum in vita et doctrina Christiana, ad fidei propagationem etc.. præcipue intendat.* Et inferius, ad unumquodque Societatis membrum dicitur : *Curet primo Deum, deinde hujus sui Instituti rationem quæ via quædam est ad illum, semper ante oculos habere; et finem hunc sibi a Deo propositum totis viribus assequi.* Eadem verba fere inveniuntur in simili formula oblata Julio III, ut habetur in 1ª ejus Bulla [*Exposcit debitum*, quæ unica est]. Idem repetunt alii Pontifices, præsertim Gregorius XIII in Constitutione *Quanto fructuosius*, ubi sic ait : *Sicut... finis dictæ Societatis fidei propagatio et defensio, animarumque; in vita et*

(1) Falsus numerus, cui emendando nihil prosunt editt. quat.

(2) Ita legerit P. Suarez; at, quos duces malim, Maurini monachi, Libro xxviii, *cap.* 12, paulo aliter, « Vita nostra in virtutibus, virtutes vero in intima intentione subsistunt. »

doctrina christiana progressus; ita etiam gratiæ ejus vocationis proprium est, diversa loca ex Romani pontificis, ac Præpositi Generalis ejusdem Societatis directione peragrare; etc. Et in altera Constitutione, Ascendente Domino : *Cujus* scilicet Societatis, inquit, *præcipuus finis est, catholicæ religionis defensio ac propagatio, animarumque in christiana vita et doctrina profectus.* Deinde in suis Constitutionibus sæpe hunc finem nobis proposuit B. Ignatius, magisque explicavit. Nam *in Examine*, quod omnibus Societatem ingredi volentibus statim in principio proponitur, *cap.* 1, *num.* 2, sic inquit : *Finis hujus Societatis est, non solum saluti et perfectioni propriarum animarum cum divina gratia vacare, sed cum eadem impense in salutem et perfectionem proximorum incumbere.* Et *in part.* I Constitutionum, *cap.* 2, *num.* 8, ait : Institutum Societatis esse recta tendere ad juvandas et disponendas animas ad sui ultimi finis consequentiam. Et *part.* III *cap.* 1, § 9, sic de Societate loquitur : *Quæ tota ad majorem Dei gloriam, et universale bonum, et ultilitatem animarum instituta est.* Et *part.* IV, statim in initio : *Quum scopus ad quem Societas recta tendit, sit suas ac proximorum animas ad finem ultimum consequendum, ad quem creatæ fuerunt, juvare, etc. :* ubi in declaratione id distinctius explicatur. Ac denique ex hoc fine fere omnia colligit, quæ in omnibus partibus Constitutionum disponit; ut in discursu operis videbimus. Hic vero specialiter notanda sunt illa verba, quæ in VII part, cap. 1, § 1, scripta reliquit de eodem fine, scilicet : *Qui finis, nostri Instituti valde proprius est.*

2° Ex Constitutionibus Societatis idem, *i. e. titulus primo interjectus*, ostenditur.

(17) III. Satis ergo, et ex testimonio auctoris instituentis et ex assensu Pontificum approbantium, constat hunc esse finem Societatis. Neque hic alia ratio postulanda est; quia finis intentio seu designatio libera est operanti vel artifici : ille ergo est finis rei institutæ quem ipse institutor sibi proposuerit quem intendere tenentur omnes qui talem vivendi rationem profitentur. Deinde, a posteriori argumentando, ille est finis alicujus status ad quem præcipuæ operationes ejusdem status, et media quæ ad illas ordinantur, diriguntur; nam operatio est finis proximus seu formalis, seu *finis quo*, ut theologi loquuntur; id autem, quod per talem operationem comparatur, est *finis qui* intenditur seu cujus gratia res instituta est : sed omne fere opus ac negotium Societatis ad hoc tendit, ut animarum salutem et perfectionem, quantum divinæ gratiæ cooperando potest, promoveat; et tota ratio instituendi, distribuendi ac perficiendi membra sua in hunc finem respicit, ut ea faciat apta instrumenta ad animarum salutem procurandam vel ad hoc opus aliquo modo juvandum, unumquodque pro ratione sui gradus; ergo signum est hunc fuisse finem Societatis. Major ut nota supponitur *ex* 1. 2, *quæst.* 1 *et* 3, et ex Metaphysica. Minor, et ex Bullis ac Constitutionibus citatis, et ex praxi et usu manifesta etiam est, et in sequentibus erit sæpius repetenda : nam magis a priori procedendo, ex prædicto fine colligemus quam recte sint hæc omnia in Societate instituta.

3° Idem, *i. e. titulus primo interjectus*, ratione suadetur a posteriori. *Nam Societas omnia membra sua in salutem et profectionem alienam quantum potest instituit et exercet.*

(18) IV. Ut autem finem hunc et ejus perfectionem amplius declaremus, duo circa illum inquirere possumus. Primum, quomodo possit hic esse finis, alicujus religiosi status. Secundum, si est; quo sensu dici possit Societatis proprius. Ratio dubitandi in utroque puncto est, quia finis ille duas partes includit; una, est propria perfectio ipsorum religiosorum; altera, est sanctificatio aut perfectio aliorum proximorum. Ex quibus, prior est quidem accommodatus et proprius finis religiosi status; posterior vero non videtur pertinere posse ad finem illius; non quidem quia infra illum statum sit, sed potius quia multum illum excedere videatur. Ait enim Dionysius [Carthusianus] *de Cælesti hierarchia, cap.* 9 [*Non ibi; sed* in *Commentario super cap.* 3] : omnium divinissimum esse, Dei cooperatorem fieri circa animarum salutem (1), juxta illud 1, ad Cor. 3, Dei... sumus adjutores. Est ergo ille finis, supre-

Quo modo aliena perfectio possit 1° *esse finis status religiosi*, 2° *dici finis proprius Societatis, hæc sunt* puncta duo discutienda ac *declaratur* ratio difficultatis utriusque *contra finem Societatis.*

1a difficultas. *Finis Societatis, qua parte respicit alienam perfectionem, videtur altior statu religioso.* Dionys. Areopag.

(1) Famigeratam profecto sententiam, at qualis hic jacet non S. Dionysio ut a multis fieri amat, sed Dionysio Carthusiano ascribendam. Namque S. Dionysii, in libro *de Cælesti hierarchia, edit. Lansselii, cap.* 3, verba sunt : *Το δη παντων θειοτερον, ὡσ τα λογια φασι, Θεου συνεργον γενεσθαι, και δειξαι την θειαν ἐνεργειαν ἐν ἑαυτῳ κατα το δυνατον ἀναφαινομενην.* Neque a recto sensus tramite aberravit versio triplex Joannis Scoti, Joannis Sarraceni, Ambrosii Camaldulensis. Nunc suum utrique Dionysio dabimus, allata Carthusiani monachi in Caput *Cœlestis hierarchiæ* tertium *Elucidatione :* ibi enim *art.* 15, *pag.* 46, *edit. Colon.* 1536, Dionysianam sententiam, *et omnium divinius est, ut eloquia aiunt, Dei coope-*

mus omnium qui esse potest in aliquo statu ecclesiæ. Pertinet ergo ad supremum statum, qui est episcoporum; non ad religiosum, qui inferior est. Docuit hoc eleganter Nazianzenus, *orat.* 1, non solum attribuendo episcopis tanquam proprie debitam perfectionem propriam, illis verbis : *Antistitis vitium est, non quam optimum esse, nec novas subinde virtutum accessiones facere, sequidem virtutis suæ præstantia multitudinem ad mediocritatem tracturus sit;* sed etiam de fine perficiendi alios ita disseruit : *Huic scopus est animæ pennas dare ac mundo eam eripere, Deoque dare; divinamque imaginem aut manentem conservare aut periclitantem fulcire aut dilapsam in pristinum statum revocare.* Quem finem dicit deinceps esse scopum totius divinæ providentiæ Dei erga homines, et incarnationis Christi; ac tandem concludit : *Ac nos hujus medicinæ ministri et adjutores sumus, quicumque aliis præsidemus. Quibus quum magnum atque amplum sit propria vitia morbosque percipere, iisque mederi; multo tamen majus ac præclarius est, aliorum morbos curare, ac scite repurgare posse; atque ut utrisque utile sit; nempe et iis qui curatione indigent, et iis qui medendi scientiam profitentur.* Videtur ergo arrogantiæ cujusdam esse, in inferiori statu hunc finem sibi attribuere sive usurpare.

Naziau.

Et confirmatur ac declaratur ex dictis superiori tomo [i. e. *de Religione, tract.* 7, *lib.* I, *cap.* 14, 18], circa differentiam status religiosi ab episcopali : nam episcopalis, est status perfectionis exercendæ seu communicandæ; religiosus vero, est status perfectionis acquirendæ, ut docuit etiam D. Thomas 2ª, 2ᵉ, *quæst.* 186, *art.* 5 [Forte, *art.* 3, *ad* 5ᵘᵐ]. Propter quod etiam in *Cap. Hoc nequaquam,* [*caus.*]7, *quæst.* 1, ex concilio Constantinopolitano, dicitur : *Monachorum vita subjectionis habet verbum et discipulatus.* Et ob eamdem causam Dionysius *cap.* 6, *de Ecclesiastica hierarchia,* religiosum statum ponit in ordine initiandorum seu perficiendorum, et non in ordine ministrantium seu perficientium. At vero incumbere aliorum saluti pertinet ad statum perficientium, ergo non potest esse finis accommodatus religioso statui; ergo status qui habet hunc finem, hoc ipso deficit a ratione perfectæ religionis; tum quia non minus monstruosum est et perfectioni contrarium, altiora se quærere, quam a debita perfectione deficere, quum quoddam arrogantiæ genus illud esse videatur; tum etiam, quia eo ipso quod in aliquo statu exceduntur limites operandi ultra mensuram accommodatam tali statui, non solum perfectio non acquiritur, verum potius illi qui talem statum profitentur exponuntur etiam innumeris periculis amittendi etiam spiritualem vitam. Quod præcipue contingere potest in hoc fine quærendi salutem animarum, qui multa pericula habet annexa, præsertim superbiæ, ambitionis et vanæ gloriæ, et inferiorum lapsuum fragilitatis humanæ.

Confirmatur 1ª difficultas, quia ut status episcopalis ad perfectionem communicandum ordinatur, sic status religiosorum ad ipsam acquirendam. D. Thom.

Dionys.

Quod si forte dicatur hinc solum probari, hunc non posse esse finem directum et primarium alicujus religiosi status; non tamen inde concludi, per quamdam redundantiam; et quasi extensionem non posse religiosum statum ad hunc finem ordinari. Si hoc inquam dicatur, primo repugnatur omnibus testimoniis adductis, et destruuntur omnia quæ de fine hujus religionis hactenus dicta sunt : deinde, nulla erit differentia in hoc inter illam et alias religiones, præsertim mendicantes, quæ hoc saltem modo ad salutem proximorum ordinantur; veluti religio *Prædicatorum*, ut nomen ipsum præ se fert.

Evasio 1æ *difficultatis* occluditur. *Nam dicendum non est, alienam perfectionem esse Societatis finem indirectum et secundarium; quum aliud appareat ex testimoniis jam allatis, et ex distinctione finium inter Societatem et religiones in proximis perficiendis occupatas quasi per redundantiam et extensionem.*

(19) V. Circa quæstionem hanc, primum omnium statuendum est, finem hunc quærendi proximorum salutem et perfectionem, esse finem non accidentarium nec secundarium hujus religionis, sed principalem et maxime proprium; ut verba instituti et Pontificia scripta manifeste testantur : ita vero sumendus est hic finis, ut ab alio, scilicet perfectionis propriæ acquirendæ, non separetur, sed sit quasi determinatio ejus; vel potius mutuo sese determinent, et ita ex eis confletur unus adæquatus et perfectissimus finis talis religionis. Ut autem hoc explicemus et confirmemus, primum probandum est posse hunc finem salutis animarum, esse primarium scopum alicujus religiosi status; quod sumi potest ex D. Thoma 2. 2, *quæst.* 188,

Contra 1ᵃᵐ *difficultatem* ASSERTIO : Quærere animarum salutem posse esse finem principalem alicujus religionis. D. Thom.

ratorem fieri, monachus interpres primo refert, mox illustrando subjicit : « Hoc est, omnium divinorum » divinissimum est Deo cooperari in conversione » errantium, et reductione peccatorum ad ipsum, » seu etiam in conservatione et profectu eorum in » bonis. »

Cajet.

art. 4; et Cajetano, *ibi*. Idque sic ostendo : nam licet religiones omnes pro scopo habeant perfectionem charitatis, singulæ tamen illam inquirunt peculiari modo, seu in proprio aliquo opere seu ministerio quod est veluti proprius uniuscujusque scopus; ut indicavit Moyses Abbas apud Cassianum, *collat.* 1, fere tota, et D. Bonaventura *in Speculo disciplinæ*, *cap.* 6, *tom. II*, *Opusculorum;* et in superiori tomo [*i. e.* tertio *de Religione*, *tract.* 7], id declaratum est, circa statum religiosum in communi; et iterum hoc ipso tomo [*i. e.* quarto *de Religione*], in *Tract.* 9, circa varietatem religionum dicitur. Sic enim quædam religiones ordinantur ad solam contemplationem vel laudem Dei, quædam ad hanc vel illam actionem in defensionem ecclesiæ, redemptionem captivorum, curationem infirmorum etc. Hinc igitur sic colligo : nam religio institui potest, quæ pro suo peculiari fine principaliter habeat aliquod ex prædictis misericordiæ operibus, ut ex usu ecclesiæ constat; ergo multo magis institui potest, quæ pro fine habeat maximum caritatis opus erga proximos, quale est eorum æternam salutem procurare, nullumque laborem propter hunc finem assequendum recusare.

1° Suadetur scripturæ testimoniis *Assertio numeri* 5.

(20) VI. Quin potius, si recte verba Christi in evangelio expendamus, hic videtur esse præcipuus finis status religiosi a Christo Domino instituti vel significati. Nam *Luc.* 9, quum quemdam ad perfectionem vocasset, dicens, *Sequere me* : et ille respondisset, *Domine, permitte mihi primum ire et sepelire patrem meum* : respondit Dominus, *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, et annuntia regnum Dei* : indicans, propter hoc munus principaliter illum vocasse ad statum perfectionis, ut scilicet annuntiaret regnum Dei. Et *Marci* 10, dixit : *Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres* etc., *propter me et propter evangelium, qui non accipiat centies tantum* etc. : quam ultimam particulam solus Marcus addidit, et Euthymius *cap. suo* 41, *in Matth.*, Barradas *tom. III Concordiæ lib.* v, *cap.* 10, et alii post Hieronymum *Matth.* 19, illam ita interpretantur: *propter evangelium annuntiandum*. Sic etiam Apostolos quos in religioso statu prius instituit, ad hoc principaliter vocavit ut essent piscato-

Euthym.

Barrad.

Hieron.

res hominum. Est ergo hic non solum aptus, sed etiam maxime perfectus finis status religiosi. Ratione denique declaratur : nam finis qui magnam perfectionem requirit, et cujus operatio seu inquisitio, et per se spectata opus perfectionis est, et multum ad perfectionem juvat, finis est status religiosi; cum ipse essentialiter sit status comparandæ perfectionis : sed hujusmodi est ille finis, ut per se manifestum est, et in prædictis Bullis Societatis sæpius declaratur. Nam in prima formula instituti Paulo III proposita, dicitur rationem hujus instituti *viam quamdam esse ad Deum*. Et Pontifex testatur (1), *omnia et singula* scilicet sibi proposita *ad spiritualem profectum eorumdem sociorum*, *et reliqui christiani gregis* esse *opportuna*. Quæ iterum in Bulla 1ª Julii III [*Exposcit debitum*, quæ unica est] repetuntur; et multa adduntur, quæ perfectionem et excellentiam hujus finis satis declarant. Præcipue vero notanda videntur verba illa, quæ ex parte Societatis proponuntur : *Qui ad nos accessuri sunt*, *antequam huic oneri humeros supponant*, *diu multumque meditentur an tantum pecuniæ spiritualis in bonis habeant*, *ut turrim hanc juxta consilium Dominicum possint consummare : hoc est*, *an Spiritus Sanctus qui illos impellit*, *tantum illis gratiæ polliceatur; ut hujus vocationis pondus*, *illo adjuvante*, *se laturos sperent; et postquam Domino inspirante huic Jesu Christi militiæ nomen dederint*, *die noctuque succincti lumbos*, *et ad tam grandis debiti solutionem prompti esse debebunt*. Et inferius sunt alia verba multum notanda, et præ oculis semper habenda : *Re vera hoc Institutum omnino humiles*, *et prudentes in Christo*, *et in Christianæ vitæ puritate ac litteris conspicuos exigit*. Non est ergo hic finis, tametsi in se perfectissimus, statui religioso improportionatus, si ordinato modo et per consentanea media intendatur.

2° Ratione idem, I. E. *Assertio numeri* v, ostenditur. *Nam statui religionis aptissimus est finis qui in se perfectissimus multum quoque juvat ad propriam perfectionem operantis.*

(21) VII. Quocirca quamvis de essentia status religiosi sit viam esse et scholam propriæ perfectionis acquirendæ, ita ut a tali statu hoc separari non possit; non tamen illi repugnat, quod sit simul status perfectionis exercendæ et communicandæ, ut etiam in tomo superiori [*i. e.* tertio *de Religione*, *tract.* 7, *lib.* I, *cap.* 14, *num.* 6 *et seqq.*; sed multo uberius et apertius in Tractatu 9,

Ostenditur non repugnare religioso statui simul acquirere et communicare perfectionem, *utrumque intendendo* tanquam duos fines principales partiales.

(1) Item Paulus III in Bulla *Regimini militantis*.

lib. I, *cap.* 6], circa statum religiosum in communi annotatum est; et patet facile : tum quia, licet religiosi dicantur esse in via perfectionis, non tamen propterea excluditur quin in religione esse possint ac frequenter sint multi jam perfecti. Nam licet in præsenti vita, non ita perveniatur ad terminum quin ulterius semper procedi valeat, ut *Libro* IX *de Gratia cap.* 6, ostendi; perveniri nihilominus potest ad eum gradum et perfectionem virtutis in qua possit aliquis dici simpliciter perfectus, pro captu hujus vitæ. Ergo hic gradus perfectionis non excluditur, sed potius intenditur, in statu perfectionis religiosæ. Ergo eadem ratione, possunt principaliter et quasi ultimate intendi ea opera quæ virum perfectum requirunt; quum omnis perfectio hujus vitæ vel in operatione sit vel propter operationem : hujusmodi autem opera, post sinceram Dei dilectionem, sunt illa quæ circa salutem animarum exercentur; ergo exercere et communicare hoc modo perfectionem non est repugnans huic statui. Eo vel maxime, quod ipsamet operatio perficiendi alios potest ita perfici, ut multum perficiat ipsum perfectorem, seu cooperatorem alienæ perfectionis; ergo recte potest comprehendi in primario fine status religiosi, etiamsi sit status perfectionis acquirendæ; quod insinuatum est in illis verbis B. Ignatii (1) : *Curet primo Deum, deinde hujus sui Instituti rationem quæ via quædam est ad illum, quoad vixerit, ante oculos habere.*

1um DISCRIMEN inter episcopos et religiosos, quatenus utrique profectum animarum procurant. *Nempe hoc munus est in episcopis principaliter, jure ordinario, plenarie; in religiosis autem ministerialiter, jure delegato, restricte.*

(22) VIII. Ex quibus potest multiplex differentia assignari inter statum episcopi, quatenus est status perficiendi alios; et statum religiosum, quatenus hujusmodi actionem participat. Nam in primis, episcopis convenit hoc munus per se et ex officio, ideoque quasi principaliter; religiosis autem solum convenire potest quasi ministerialiter et in subsidium episcoporum; ut sensit D. Thomas *dict. quæst.* 188, *art.* 4, et ibidem magis Cajetanus explicavit. Unde omnis potestas ad hos actus necessaria est jure ordinario in ipsis episcopis; in religiosis vero quatenus tales sunt, solum esse potest per delegationem, vel ab ipsis episcopis vel ab universalis ecclesiæ episcopo. Unde etiam fit, ut potestas perficiendi alios, plenarie ut sic dicam sit in episcopis : quoad potestatem quidem ordinis, absolute et simpliciter; quoad potestatem autem jurisdictionis, quantum satis est ad ordinariam gubernationem; licet cum dependentia a capite, a quo potest illa jurisdictio limitari, quia ad ipsammet gubernationem ita expedit. In religiosis vero solum est participatio aliqua hujus potestatis, quæ regulariter non extenditur ad omnes actus perficiendi alios; neque enim possunt vel per sacramentum confirmationis fideles perficere, nec per ordinationem sacerdotes consecrare. Unde potest alia differentia tandem considerari : nam in eo qui perfecturus est alios, duo requiruntur; potestas, et probitas seu sanctitas aut perfectio personæ; status ergo episcopalis constituit hominem in statu perficiendi alios, dando potestatem, non vero dando probitatem, sed hanc aliunde supponendo. Status vero religiosus quatenus tendit ad perficiendos alios, eo præcipue tendit ut conferat personæ probitatem et perfectionem necessariam ad tam perfectam operationem, exspectando potestatem ab eo qui illam conferre potest; voluntati ejus tam concessionem potestatis quam usum ejus committendo. Et ad hoc significandum, tam in dictis Bullis quam in Constitutionibus Societatis, ubicumque de ejus fine agitur, conjungitur hæc dependentia et subordinatio ad summum pontificem; ac si nos docere voluerit B. Ignatius, finem hujus Instituti non tam esse prædicare vel docere etc. quam facere homines idoneos, expeditos et expositos ex vi sui Instituti ad sancte prædicandum, docendum etc., si a summo pontifice vel a prælato Societatis, ejus vicem habente, ad hoc fuerint destinati. Sic in 1a Bulla Pauli III [*Regimini militantis*] incipit formula Instituti : *Quicumque in Societate nostra, quam* Jesu *nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare, et soli Domino* (2), *atque Romano pontifici ejus in terris Vicario servire.* Et tam in

2um DISCRIMEN *inter episcopos et religiosos : nempe statum episcopalem pollere potestate ad proximos perficiendos, et supponere in episcopis perfectionem jam acquisitam; contra constat* religionem *ubi cum propria perfectione intenditur perfectio proximorum,* non tam intendere alios perficere, quam personas ad hoc munus idoneas creare.

(1) In prædictis Bullis [*i. e.* Pauli III *Regimini militantis,* quæ sensum eumdem; et Julii III *Exposcit debitum,* quæ ipsas etiam dictiones comprehendit]. (MDCXXV.)

(2) Hac quidem *Domini* appellatione Deum-hominem significabant primi Societatis Patres, maxime vero S. Ignatius eam dictionem usurpat eo sensu passim in suis *Constitutionibus* et in libro *Exercitiorum :* quare responso digni non sunt quotquot ita voces *soli Domino* cum sequentibus copulandas asseruere, ut per Institutum S. J. Romanus pontifex solus Dominus rerum omnium constitueretur.

illa quam in 1ª Bulla Julii III [*Exposcit debitum*, quæ unica est] monentur omnes Socii, ut ***sciant et quotidie animo volvant, Societatem hanc universam et singulos sub S. D. N. Papæ, et aliorum Romanorum pontificum successorum ejus, fideli obedientia Deo militare.*** Et hinc ortum dicitur speciale votum obediendi summo pontifici circa missiones, quod professi Societatis faciunt; et circa hoc ipsum monentur socii, nihil debere per se vel alios circa has missiones procurare, sed totam hanc curam summo pontifici, et Præposito Generali vices ejus tenenti, esse dimittendam. Ex quibus omnibus recte intelligitur finem intrinsecum, ut sic dicam, hujus Societatis esse, creare et instituere ministros ita perfectos, ut ad ministerium salutis animarum ad nutum voluntatis prælatorum digne assumi possint; qui finis non est extra latitudinem illius status religiosi qui est ad perfectionem acquirendam, licet illum elevet, et extendat etiam ad finem perfectionis communicandæ et exercendæ, modo proportionato religioso statui. Unde adjungi etiam potest tertia differentia : nam status episcopi per se primo ad aliorum utilitatem ordinatur et in ea sistit, quantum est ex vi status: et non ad propriam utilitatem etiam spiritualem; quamvis enim persona episcopi in exercendo suo munere illam possit et debeat intendere, tamen munus ipsum per se et natura sua solum est ad utilitatem aliorum. At vero status religiosus ita ordinatur ad animarum salutem, ut illammet negotiationem respiciat ut magnam perfectionem ipsius operantis, a cujus intentione nunquam separat utilitatem aliorum; et ideo hanc ipsam utilitatem eo pondere et mensura procurat quæ propriam perfectionem non impediat, sed potius ad eam juvet. Hoc ergo modo finem hunc sibi Societas proposuit.

3um DISCRIMEN *inter episcopos et religiosos. Nempe status episcopalis per se est solum ad utilitatem spiritalem proximorum; status vero religionis apostolicæ ad animarum salutem non tendit nisi ea mensura quæ juvet perfectionem propriam.*

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Quo pacto perfectio propria et proximorum possit esse finis Societatis proprius.

(25) IX. Secundo principaliter colligitur ex dictis responsio ad secundum punctum in [hoc *Capite* 1.] *num.* 4 propositum; quomodo scilicet finis supra declaratus, sit proprius Societatis, quantum ad eam partem in qua dicitur ordinari ad propriam perfectionem sociorum. Quæ difficultas fere omnibus religionibus proponi potest, et maxime illis quæ ad proximos non ordinantur; quia omnes hunc solum finem intendere videntur. Est igitur advertendum (quod etiam Tractatu præcedente [nono operis *de Religione*], *lib.* I, *cap.* 1, *num.* 4, notavimus), licet hic finis, secundum se et quantum ad rem illam in qua talis finis consistit, idem sit; nihilominus propter diversum modum quo a diversis religionibus intenditur, diversas rationes finis formaliter, ut ajunt, induere, licet materialiter idem (1) sit. Sicut enim philosophi dicunt, eumdem locum diversis viis circulari aut recta intentum, induere diversas rationes termini aut finis; ita in præsenti, eadem caritatis perfectio intenta per talem regulam aut vivendi modum, aut per peculiarem usum talis virtutis, induit diversas rationes finis; atque hoc modo intenditur in diversis statibus religiosis. Nam a quibusdam quæritur per peculiarem usum contemplationis; ab aliis per pium usum [*i. e.* exercitium (2)] in aliquo opere caritatis aut misericordiæ, ab aliis per singularem observantiam paupertatis etc. Et quamvis verum sit, fere hæc omnia in omnibus vel in pluribus religionibus observari; tamen ab eo in quo unaquæque excedit, et cui cetera omnia quodammodo accommodantur, accipit propriam rationem et denominationem suam. Sic ergo habet Societas proprium quemdam modum in propria suorum membrorum perfectione procuranda, ratione cujus finem illum ut proprium et peculiarem sibi usurpat.

2ª DIFFICULTAS. *Finis Societatis, qua parte respicit propriam perfectionem, videtur communis statui religioso.*

Contra 2am *difficultatem* ASSERTIO : Diversos modos tendendi in finem perfectionis, diversas rationes finis formaliter efficere.

(24) X. Videtur autem mihi modus hic in duobus præcipue consistere. Primo, quia partem hanc sui finis alteri parti accommodat quæ ad perficiendos proximos pertinet : ita enim quærit suorum Sociorum

PRIMUM in quo consistit *peculiaris* modus quærendi *propriam* perfectionem in Societate. *Ibi vide-*

Putidam quoque calumniam agnoveris ex Bulla Julii III *Exposcit debitum*, ubi sic : « Quicumque in Societate nostra... vult... Deo militare, *et soli Domino ac ecclesiæ ipsius sponsæ, sub Romano ponti- » fice* Christi in terris vicario, servire etc. » Vid. opus cui titulus *Apologie générale de l'Institut, chap.* 3, *pag.* 55, *not.* 1, edit. Salodurensis, 1763. Vid. etiam RÉPONSE AU LIVRE INTITULÉ *Extraits des assertions*, tomis tribus, sine loco, ann. 1763-65, *troisième partie, pag.* 30, *not.* 1.

(1) *Idem*, cum edit. 1714; editt. 1625, 1626, 1634 habent *id.*, male.

(2) Quomodo Suarez in TRACTATU, *pag.* 504, ante *np.* 388 : « At quem usum, *sive exercitium.* »

licet curatur ut ad alienam perfectionem multum conferant tum propria perfectio, tum hujus acquirendæ media : quorum si materialis usus minor aliquando esse debeat, tamen perfectior fit ob conjunctionem cum perfectissimo fine salutis animarum.

perfectionem, ut totam illam mediaque quibus comparatur etc., velit deservire perfectioni proximorum. Ut, v. g. quum meditatio et contemplatio sit unum ex potissimis mediis ad perfectionem acquirendam, Societas ita in ratione meditandi et orandi suos instruit, ut per illam ipsam aptiores reddantur ad actionem circa animarum salutem intentam. Similiter moderatio in victu et vestitu, usus pœnitentiæ, rigor et asperitas corporis, media sunt valde utilia et necessaria ad propriam perfectionem. Ex omnibus autem illis, illud accipit Societas quod ad propriam perfectionem sufficiat, et labores circa animarum salutem procurandam non impediat, sed potius quoad fieri possit ad illos juvet. Pro certo enim habet ac supponit, ex hujusmodi respectu et accommodatione, non esse propriam perfectionem suorum vel minimum minuendam ; quia vera caritas non est caritati contraria; neque ex fine salutis animarum qui perfectissimus est, potest fructus aut perfectio aliorum operum religionis minui. Quin potius, licet de substantia seu materiali usu, ut sic dicam, aliorum operum aliquid interdum remitti videatur; ex conjunctione tamen ad illum finem, et ex mirabili concentu et proportione quæ ex omnibus illis operibus tali fini commensuratis consurgit, non solum suppletur verum etiam mirum in modum augetur.

SECUNDUM in quo modus *peculiaris* quærendi perfectionem *propriam* in Societate consistit; *nempe summum virtutis obedientiæ studium.*

(25) XI. Secundo, videtur consistere hic modus Societatis proprius in peculiari cultu et singulari observantia obedientiæ. De quo B. Ignatius in singulari epistola, quam de hac virtute nobis scriptam reliquit, ita *num.* 3, loquitur : *Ab aliis religiosis ordinibus facilius patiamur superari nos jejuniis, vigiliis, et cetera victus cultusque asperitate, quam suo quique ritu ac disciplina sancte suscipiunt : vera quidem ac perfecta obedientia, abdicationeque voluntatis atque indicii, maxime velim, fratres carissimi, esse conspicuos quicumque in hac Societate Deo Domino nostro deserviunt; ejusdemque Societatis veram germanamque sobolem, hac quasi nota distingui* etc. Et in Constitutionibus sæpe id commendat et exaggerat, præsertim *part.* VI *cap.* 1. *Quam* inquit... *omnes plurimum observare, et in ea excellere studeant; nec solum in rebus obligatoriis sed etiam in aliis, licet nihil aliud quam signum voluntatis superioris, sine ullo expresso præcepto, videretur.* Et infra : *Exactissime omnes nervos virium nostrarum ad hanc virtutem odedientiæ, in primis summo pontifici, deinde superioribus Societatis exhibendam intendamus; ita ut omnibus in rebus ad quas potest cum caritate obedientia se extendere, ad ejus vocem perinde ac si a Christo Domino egrederetur* (*quandoquidem ipsius loco, ac pro ipsius amore et reverentia obedientiam præstamus*) *quam promptissimi simus.* Et infra, requirit a suis obedientiam, tum in exsecutione, tum in voluntate, tum in intellectu. De qua virtute prout in Societate docetur et exercetur, specialiter a nobis, infra in Libro IV, *a cap.* 12, disserendum est : nunc obiter solum hoc tactum est, ut intelligatur sicut aliæ religiones eminent vel in paupertate, vel in rigore pœnitentiæ, vel in choro etc.; ita speciale studium Societatis esse in excellentia obedientiæ, et per eam specialiter promovere suos subditos ad perfectionem propriam. Hæc autem excellentia attendi in primis potest ex parte materiæ : aliæ enim religiones profitentur obedientiam secundum certam regulæ mensuram, ut etiam D. Thomas 2 2ᵉ, *quæst.* 186, [*art.* 2, *in corp. ad fin.*] notavit : hic autem nulla adhibetur mensura præter supra indicatam, scilicet ut opus injunctum, cum caritate conjunctum esse possit; ubi declaratio addidit. *Hujusmodi sunt illa omnia in quibus nullum manifestum est peccatum.* Deinde etiam quoad modum, summa perfectio postulatur; scilicet quod sit ex tota anima, ex tota mente et ex totis viribus, his enim fere æquivalent verba ex B. Ignatio relata. Consonat autem optime hic peculiaris modus inquirendi propriam perfectionem cum alio membro contento sub fine hujus religionis, de quærenda perfectione proximorum; et cum priori etiam modo quærendi propriam perfectionem accommodate ad procurandam etiam perfectionem proximorum. Quia ad hanc spiritualem militiam contra mundum et contra dæmonem strenue peragendam, nulla virtus magis necessaria est quam obedientia. Tum quia per illam specialiter moventur homines a Deo tanquam instrumenta ejus, quod in hoc negotio maxime necessarium est; juxta illud, *Quomodo prædicabunt nisi mittantur.* Et illud, *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

In quibus excellentia obedientiæ Societatis consistat : 1° *ejus materia extenditur ad id omne quod peccatum non est;* 2° *ejus modus est obedire ex tota anima, mente et viribus;* 3° *hic modus secundus peculiaris quærendi perfectionem propriam consentit tam cum modo primo peculiari, quam cum finis Societatis parte secunda quæ est proximorum salus et perfectio.*

D. Thom.

Tum etiam quia in hoc opere necessarium est multa et difficilia ministeria exercere, et variis gentibus et regnis vel prædicare, vel aliis modis spiritualiter juvare; et ideo nisi ministri Societatis essent in hac virtute promptissimi et valde exercitati, re vera non possent tantum opus pro dignitate sustinere.

Non solum hunc finem *alienæ salutis promovendæ* esse proprium Societati, quia illi per se convenit; sed etiam, quia nulli alii *ordini* convenit, *nisi minus principaliter, et velut ex abundanti.*

(26) XII. Ultimo, ex dictis difficile non est alteram ejusdem secundi puncti partem expedire et explicare; quomodo propositus finis, quantum spectat ad salutem proximorum procurandam, sit proprius hujus religionis. Potest autem proprius vocari, vel quia ipsi per se ac principaliter convenit; et hoc sensu nullam habet dubitationem : quia et verbis satis expressis id asseruit noster Pater B. Ignatius, et ex omnibus dictis satis evidens est. Vel aliter dici potest proprius, quia ita illi convenit ut nulli alteri religioni conveniat : et in hoc etiam sensu, si recte explicetur, verum quidem est; ostendetur autem breviter collatione facta cum aliis religionibus. Ex quibus, ut supra distinximus, quædam clericorum sunt, aliæ monachorum. Et quidem religiones clericorum, quantum est ex statu seu conditione personarum, aptæ sunt ad hunc finem; quia ad clericos per se spectant actiones, quibus animarum salus procuratur : tamen nulla alia religio clericorum est (1) quæ per se tendat vel obligetur ad hujusmodi actiones; ergo nulla per se intendit hunc finem. Consequentia evidens est, quia religio maxime tendit et obligat ad eas actiones quibus finis ab ea principaliter intentus comparandus est; alioqui non essent media fini proportionata. Minor autem constabit facile discurrendo per hujusmodi religiones : ex quibus antiquissima est religio canonicorum regularium; novissima autem præter Societatem esse videtur religio Theatinorum, aut alia quæ S. Pauli vel etiam S. Barnabæ nominatur in Italia. Præter quas sunt aliæ minus notæ, quarum brevis memoria videri potest in Hieronymo Romano *Libro* VI. Nulla autem ex his ex speciali instituto et obligatione ordinatur ad actiones clericatus quæ specialiter circa proximos versantur, sed peculiariter ad eas quæ ad cultum divinum pertinent : ut ex usu ipso constat; et legentibus earum institutiones et regulas seu vivendi modos, certius constabit.

Nulli religioni clericorum *excepta societate Jesu* hunc finem *hic et nunc* convenire.

Hiero. Rom.

A monachatu, *exceptis religionibus quæ mendicando vivunt,* hunc finem *salvandi proximos* per se esse alienum.

(27) XIII. Monachatus autem juxta suam primævam et puram institutionem ad solam contemplationem institutus fuit, et ad hunc finem cetera omnia, etiam exercitationes et labores corporis, assumebat; quod manifestum erit legenti antiquos monachorum Patres, præsertim Basilium in variis Libris seu Sermonibus *de Institutionibus monachorum*, et in *Constitutionibus monasticis*, ac *Regulis monachorum* (2); et ex Cassiani Libris *de Institutionibus monachorum* (3), et *Collat.* 9 *a principio.* Unde initio, monachi regulariter clerici non erant, neque hoc per se pertinebat ad eorum institutum; ut sumitur ex *Cap. Nemo* et ex *Cap. Alia causa*, [canon uterque in *caus.*] 16, *quæst.* 1; et ex Dionysio, *cap.* 6, *de Ecclesiastica hierarchia;* et [ex] D. Thoma, 2ª 2ᵉ, *quæst.* 189, *art.* 8, *ad* 2ᵘᵐ. Vide etiam *quæst.* 186, *art.* 7, *ad* 2ᵘᵐ [Dele *quæst.* 186, *art.* 7, *ad* 2ᵘᵐ; adde vero *quæst.* 187, *art.* 1, *ad* 2ᵘᵐ], et *quæst.* 188, *art.* 2, *ad* 2ᵘᵐ. Quocirca religiones monachales secundum suam primævam institutionem, ad salutem proximorum procurandam per se non ordinantur; sed tantum ad perfectionem eorum qui illas profitentur. Quod magna ex parte, nunc etiam observari

Basil.

Cassian.

Dionys.

D. Thom.

(1) *Nulla alia religio clericorum est — hujusmodi actiones.* In opere Holsteniano *Codex regularum*, tomo VI, pag. 458, edit. Aug. Vindel., 1759, legitur: « *Synopsis Constitutionum. Pars prima. Proœmium.* » 1. Finis Instituti Scholarum piarum caritatis per- » fectio est. 2. Circa piam et litterariam puerorum » disciplinam, ad reipublicæ reformationem, versa- » tur. » Hæc adeo clericorum regularium scholarum piarum religio, non minus quam Jesu Societas, propositam habet salutem et perfectionem tum propriam tum alienam.

(2) Basilii *de Institutionibus monachorum* Sermones hoc loco appellatos, si genuinos quæras, non alios intellige a Tractatibus tribus præviis asceticis continenter positis inter *Opera omnia* S. Basilii, *tom. II, a pag.* 199 ; certum quippe est spurias apparere ejusdem argumenti lucubratiunculas duas, *ibid., a pag.* 318. Quod ad *Constitutiones monasticas* ac *Regulas monachorum* attinet, quas nullo discrimine Suaresius Basilianas facit, hæc demum editoris Benedictini, Juliani Garnier, *tomo citato, a pag.* xliv, sententia; ut *Regularum longiorum* et *breviorum* auctor sit archiepiscopus Cæsariensis; *Constitutiones monasticæ* Eustathio Sebasteno dentur, homini videlicet Macedonianorum hæreticorum quasi antesignano; namque « Nihil... aliud fuit vita Eustathii nisi perpetua hæresis et catholicæ doctrinæ vicissitudo, prout alterutrum ambitiosis ejus consiliis favebat. » (Prudentius Maran *in operum S. Basilii tomo III, pag.* 1.)

(3) Id est, in Libris quatuor *de Cœnobiorum Institutis*, Castori papæ dicatis.

videmus in his religionibus quæ veluti per antonomasiam nomen monachalium retinuerunt; ut sunt religio S. Benedicti, S. Bernardi, S. Hieronymi, Carthusiensium, Præmonstratensium etc. Præter has vero, instituti postea sunt ordines mendicantium, præsertim D. Dominici, et D. Francisci : ordines siquidem Carmelitarum et Eremitarum S. Augustini quoad primam institutionem antiquiores sunt, licet postea ad formam et numerum religionum mendicantium sint accommodati. Hi igitur mendicantium ordines, monachorum etiam sunt; et ex hac parte, non habent pro fine actiones aliquas circa proximum : tamen ex peculiari institutione addidisse videntur statui monachatus respectum aliquem ad salutem proximorum procurandam; quod specialiter de religione S. Dominici affirmat tacite D. Thomas, 2ª 2ᵉ, *quæst.* 188, *art.* 4; et *Opusc.* 19 [alias 34], *cap.* 4 [maxime *conclus.* 4, 5, 6], ubi occasione defendendi religionem suam ostendit, posse religionem aliquam institui ad prædicandum, ad audiendas confessiones etc. Et Cajetanus *dict. art.* 4, declarat esse proprium actum illius religionis prædicare, non ex officio sed ministerialiter subveniendo episcopis in eo munere. Et hoc ipsum nomen illius religionis declarat, propterea enim *Prædicatorum* appellata est : nam nomen illud, ut D. Thomas indicat, vacuum non est; indicat ergo proprium illius religionis munus, ad quod necesse est ordinari tanquam ad finem suum. De religione etiam Minorum dixit Gregorius IX, ut refertur in Compendio Minorum, Verbo *Prædicatores*, § 2, ministerium prædicandi ex professione sua illi convenire. Idemque de ceteris mendicantibus sentiendum est, quia quoad hoc fere æquales censentur; licet nonnulla inter eas [religiones] sit diversitas. Nam ordo Carmelitarum et Eremitarum ex prima institutione sine dubio non fuerunt propter hunc finem; sed postea ipso usu, ac tandem approbatione Pontificum ad hujusmodi opus assumptæ vel extentæ sunt : aliæ vero duæ religiones mendicantium monachorum ex prima intentione suorum fundatorum hunc finem participarunt, præcipue vero ordo Prædicatorum; qui propterea in sacrarum literarum studiis semper floruit, quia ad prædictum finem hoc medium est in primis necessarium (1).

Ordines Mendicantium, quamvis e numero religionum monachalium, non esse per se omnino alienos ab hoc instituto salutis animarum.

D. Thom.

Cajet.

(28) XIV. Nihilominus tamen in hujus finis intentione aliquid proprium habet Societas Jesu, ratione cujus merito potest finem illum sibi accommodare, et ab illo propriam rationem et modum sui instituti recipere. Quod in primis ex forma (2) servata in prima institutione hujus religionis, et ex verbis Pontificum quibus illam approbarunt, quæ jam supra retulimus, satis conjectari potest : in nulla enim aliarum religionum institutione vel approbatione, invenitur ita propositus et toties repetitus hic finis, tanquam primarius illius religionis; quod credibile non est sine speciali ac vera causa factum esse, et a Pontificibus receptum. Deinde res ipsa ita declaratur. Nam in primis nulla alia religio speciali voto se huic muneri consecrat : Societas autem hoc facit, per illud speciale votum quo ejus professi se obligant ad obediendum Pontifici, in missionibus ad salutem proximorum et fidei defensionem aut dilatationem ordinatis; quod infra, Libro quarto declarabimus. Nec refert quod non omnes religiosi Societatis, sed illi tantum qui specialem professionem faciunt, hoc votum emittant : tum quia illa est præcipua Societatis pars, per quam hunc finem principaliter intendit; tum etiam quia reliqui omnes ad illam ordinantur, vel ut ad illum gradum perveniant vel ut illum in suo munere adjuvent, atque ita omnes ad eum finem tendunt. Hinc potest secunda proprietas intelligi; nam aliæ religiones etiam mendicantes ita respiciunt hunc finem, ut totum religionis pondus non illum principaliter respiciat sed valde secundario, et quasi ex abundanti, ut sic dicam. Et ideo, nec particulares religiosi, nec prælati tenentur ita res suas aut suæ religionis disponere aut procurare, ut proximorum utilitati et perfectioni deserviant; sed post interna et domestica officia sufficienter expleta, si commode possint aliquid proximis erogare, tunc ex perfectione caritatis et ex ratione sui instituti debent, ut potuerint, proximis in spiritualibus deservire : at vero in Societate totum religionis pondus ad hunc finem ordinatur; nec satisfacient prælati ejus suo muneri, nisi hunc finem præ oculis semper habeant; et ita omnia quæ ad religio-

Aliquid habere proprium Societatem, propter quod finis hic *salutis proximorum* per antonomasiam illi convenit, suadetur *ex verbis pontificum quibus illam approbarunt*, ac etiam ex triplici proprietate ipsius Societatis.

1ª PROPRIETAS *Societatis. Salutem animarum aliquando procurandam sola vovet.*

2ª PROPRIETAS *Societatis. Salutem animarum respicit principaliter; aliæ religiones, licet Mendicantes, ipsorumque Prædicatorum vel Minorum, valde secundario.*

(1) De disputatis huc usque vide *Examen histor. et canon.*, pag. 59 et alibi.

(2) *Ex forma*. Editt. quatuor habent *in forma*.

nem pertinent moderentur, ut omnes, quoad fieri possit, huic muneri incumbant : singuli autem religiosi eumdem finem respicere debent, et ita se disponere ut ad illum procurandum apti sint et parati; neque aliter suæ vocationi satisfacient, etiamsi in his quæ ad propriam perfectionem pertinent strenui sint; quod de ceteris religiosis non procedit. Denique ob hanc causam Societas per se et ex primaria institutione est religio clericorum seu presbyterorum, ut a concilio Tridentino *sess.* 25, *cap.* 16, et a Pio V et Gregorio XIII nominata est; et in [hoc *Libro* I,] *cap.* 5, explicabitur; quia nimirum actiones sacræ quibus salus proximorum procuranda est, propriæ sunt clericorum : religiones autem monachorum, etiam mendicantium, per se non postulant clericatum, ut *numero præcedente* notavimus; licet illum admittant : signum ergo est, non ita per se intendere finem salutis animarum, sicut a Societate intenditur.

3a PROPRIETAS *Societatis. Est per se clericorum rel gio; secus aliæ religiones, etiam Mendicantes.*

CAPUT III.

Quibus mediis utatur Societas Jesu ad finem sibi præstitutum.

Cur hoc Capite de mediis ad finem *Societatis jam* explicatum agatur : *nempe ut generali mediorum cognitione innotescant tum utilitas et proprietates Instituti, tum ejus perfectio in prosequendo finem suum.*

(29) I. Quamvis tota ratio hujus Instituti in his fere mediis posita sit, et ideo in discursu totius Tractatus sigillatim et ex professo sint exponenda; nihilominus operæ pretium visum est illa hic summatim colligere; quia neque utilitas neque perfectio hujus religionis, neque aliæ proprietates quas de illa ostendere intendimus, intelligi poterunt non habita prius aliqua saltem generali notitia talium mediorum. Ut enim religio aliqua perfecta sit, non satis est quod perfectissimum finem habeat, nisi etiam mediis utatur ad perfectam illius finis consecutionem accommodatis; sicut neque e converso ad perfectionem religionis satis est in optimis se exercere operibus, nisi illa sint proprio fini talis religionis accommodata. Denique finis et media adeo sunt inter se connexa, ut licet in generali constet ex dictis in præcedenti Capite, quem finem intendat Societas; non tamen satis explicari valeat quam perfecte et exacte finem illum intendat, nisi media, quibus ad illum consequendum utitur, considerentur.

(30) II. Quoniam ergo finis Societatis duas principales partes includit, quæ sunt perfectio propria et proximorum; duplici etiam genere mediorum utitur. Unum est eorum quæ ad perfectionem propriam suorum subditorum ordinantur; aliud ea continet quæ proximorum commodis inserviunt. Quia vero præcedenti Capite *a num.* 3, diximus ita Societatem intendere suorum sociorum perfectionem, ut totam illam quoad fieri possit perfectioni proximorum velit inservire; nam ut dixit Bonifacius Papa, in *Cap. Sunt nonnulli,* [*caus.*] 16, *quæst.* 1, *Quanto quisque est celsior,* scilicet in virtute et perfectione, *tanto est et in his potentior;* in his videlicet actionibus quibus salus proximorum procuratur : ideo possunt non immerito omnia media quibus Societas utitur dici esse ordinata ad proximorum salutem. Tamen in hoc est diversitas quæ in idem fere redit : nam quædam ordinantur immediate ad propriam sociorum perfectionem, licet mediate etiam referantur ad alios; alia vero proxime et immediate versantur circa proximos ipsos, quamquam illa etiam in bonum ipsorum ministrorum redundent, ut superiori Capite etiam tactum est, *num.* 7, 8 *et* 10.

Propter finem duas principales partes complectentem, duplex genus mediorum Societatis; *utrumque Sociis utile et proximis : tamen aliud Socios juvat immediate, aliud proximos.*

Quibus mediis Societas immediate propriam sociorum perfectionem procuret.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

(31) III. In priori ordine numerari in primis possunt ea quæ sunt simpliciter necessaria ad perfectionem essentialem caritatis : sed hæc communia esse debent christianis omnibus; continenturque sub observatione præceptorum omnium, et sub illo usu virtutum tam moralium quam theologalium sine quo caritas observari non potest; de quibus mediis nihil hic in speciali dicere necesse est. Deinde numerari etiam hic possunt illa media quæ ad perfectionem caritatis obtinendam omnibus religionibus communia sunt : qualia sunt præcipue actus pertinentes ad tria vota essentialia; et ad internum Dei cultum, per orationes, meditationes, lectiones et alia religionis opera; item actus pertinentes ad corporis castigationem et ad perfectam sui abnegationem et mundi renuntiationem. Omnis enim religio ut perfecta sit, aliquid peculiare in his omnibus observare debet ex vi sui instituti, præter id quod ex vi præceptorum necessarium est. Hæc autem omnia Socie-

Per Societatem adhibentur media 1° *absolutæ necessitatis* pro conservanda gratia : *nempe servare mandata, et actus virtutum præceptos exercere;* 2° item, *omnium ordinum religiosorum* pro augenda et perficienda *gratia.*

tatem perfecta quadam ratione procurare circa suos subditos manifestum est. Nam in primis tria substantialia vota religionis emittit. Et licet in modo vovendi in aliquibus membris suis aliquid singulare habeat, quatenus illa vota solemnia non sunt; tamen infra, Libro tertio ostendemus hoc nihil eorum perfectioni obesse, quin potius multum prodesse posse : quia quantum est ex parte ipsorum voventium, sunt omnino perpetua et æqualiter eos obligant; illa vero dependentia, quam semper a Societate habent, eos potius reddere potest et debet in ipsorum votorum perfecta observatione sollicitos.

In Societate tria vota essentialia religionis, quando sunt simplicia, non detrahunt, immo forte magis prosunt voventium perfectioni.

(32) IV. Aliunde vero ex parte materiæ exactam perfectionem in hujusmodi votis Societas profitetur. Licet enim verum sit, votum castitatis ex parte materiæ non admittere diversos gradus, ut S. Bonaventura *in Expositione regulæ, cap.* 1, *circa finem* dixit; propter quod etiam Pater noster B. Ignatius 6 *pag.* Constitt. *cap.* 1, § 1, ait : *Quæ ad votum castitatis pertinent interpretatione non indigent, quum constet quam sit perfecte observanda, nempe enitendo angelicam puritatem imitari et corporis et mentis nostræ munditia;* in quibus verbis imitatus est sanctos Patres, qui virginitatem profitentes cum angelis conferre solent; quos superiori tomo [*i. e.* tertio *de Religione, tract.* 7, *lib.* IX] retulimus, tractando de voto simplici castitatis : licet, inquam, hoc verum sit; nihilominus in modo et perfectione observandi castitatem, gradus aliqui distingui possunt, ut videri potest apud Cassianum *collat.* 12, *cap.* 7 (1), quos omnes sine dubio perfectio nostri Instituti amplectitur, ut ex verbis B. Ignatii patet manifeste. Possunt etiam quod ad perfectionem magis necessarium est, distingui varia media, quibus et castitas custodiatur et perfectio ejus acquiratur. Et in his mirum in modum abundat et excellit hoc Institutum. Nam huc spectat summa superiorum vigilantia et inferiorum caritas [Forte, claritas], ita ut ipsas etiam cogitationes statim manifestare et communicare moneantur, ut Libro x, *cap.* 6, magis exponetur. Item huc maxime refertur custodia sensuum, vitare otium, cavere colloquia feminarum nisi cum magna circumspectione, necessitate vel utilitate; sacramentorum pœnitentiæ et eucharistiæ frequens usus; ac denique moderatio victus ac vestitus, cum aliis quæ ad asperitatem corporis pertinent juxta uniuscujusque proportionatam mensuram, ut inferius [in *hoc Libro* I], *cap.* 9, fusius exponemus; ibique satisfaciemus nonnullis objectionibus quæ in hac parte nobis fieri solent. Solum adverto inter hæc media, quædam esse multum interna et spiritualia, alia magis externa et corporalia. Unde argui solet a suis detractoribus Societas, quod in prioribus rigorosior quam par sit, in posterioribus lenior esse videatur. Debuissent autem advertere, finem Societatis utrumque postulare; et non esse nimium, quod et fini perfecte consequendo moraliter necessarium est, et in se aliunde non habet excessum alicui virtuti repugnantem. Hæc autem in præsenti ita esse, et per se credendum est, non solum propter auctoritatem Pontificum, sed etiam propter diuturnam experientiam et usum plurium virorum, qui in vita et in doctrina irreprehensibiles fuerunt; et in particulari, melius ratione ostendimus.

De perfectione castitatis in Societate observata. *Videlicet Institutum de modo et de mediis castitatis nihil omittit : hinc vigilantia superiorum, inferiorum manifestatio, custodia sensuum, fuga otii, parcitas et prudentia in colloquendo cum feminis, usus pœnitentiæ et eucharistiæ, moderata tractandi corporis ratio.*

S. Bonaven.

Cassian.

Notatio contra accusantes Societatem nimii rigoris, in quibusdam; et nimii, in aliis mediis. *Nam pontificum auctoritas, experientia plurium moribus et doctrina insignium ipsaque ratio, probant moralem necessitatem mediorum Societatis.*

(33) V. In votis paupertatis et obedientiæ possunt ex parte materiæ esse gradus, in quibus non omnes religiones pares sunt; Societati vero nihil perfectionis in hac parte deest. Primum enim, circa materiam paupertatis consideratur abrenuntiatio proprietatis et capacitatis dominii in particulari, quem gradum paupertatis amplectitur Societas in omnibus membris suis sibi, ut sic dicam, ultimate unitis. Quod autem hoc ad tempus differat in Scholasticis, non minuit totius religionis perfectionem, ut per se notum est : neque etiam perfectionem ipsorum Scholarium, ut ex dicendis constabit. Secundo, pertinet ad materiam paupertatis carentia proprietatis et dominii etiam in communi, de qua religio Minorum mirum in modum ac merito gloriatur : illam enim *arctissimam paupertatem* vocavit Gregorius IX, *in Cap. Nimis prava, de excessibus prælat.*, ubi non solum Minoribus sed etiam Prædicatoribus illam attribuit, quia juxta primariam institutionem utrique eam observare tenebantur, ut tomo præcedenti [*i. e.* tertio *de Religione, tract.* 7] disputando de religionibus mendicantium

De perfectione paupertatis Societatis. *Nimirum 1° membra ultimate unita Societati fiunt incapacia possidendi, et habilitas ceterorum Sociorum non impedit ipsos vel Societatem a perfectione; 2° Societas professa, quæ pars Societatis præcipua est, profitetur se inhabilem ad possidendum in communi.*

(1) Collationi optimæ haud optima succedit decima tertia, seu Chæremonis abbatis, propter Semipelagianorum errorem caute attingenda.

dictum est; de facto tamen ex religionibus monachorum mendicantium, sola religio Sancti Francisci in universum hanc paupertatem profitetur, ut colligitur ex concilio Tridentino *sess.* 25, *cap.* 5, *de regular.* Hoc autem paupertatis genus etiam Societas amplectitur in sua parte præcipua ad quam reliquæ ordinantur, scilicet in Societate professa; ut constat ex Bullis confirmationis Pauli III, Julii III et Gregorii XIII, et ex sexta parte Constitutionum *cap.* 2.

Tria quædam notanda quæ maxime arctam Societatis paupertatem accommodant.
1um Notandum *de Societatis paupertate. Vovent professi non modo directe paupertatem, sed reflexe paupertatis defensionem, ne laxetur.*

(54) VI. In quo notari possunt aliqua singularia et propria hujus religionis, quæ perfectionem hujus paupertatis augent. Primum, quod ad majorem ejus firmitatem, et stabilitatem, non contentus B. Ignatius directo, ut sic dicam, voto servandi hanc paupertatem, voluit a professis etiam fieri aliud votum non permittendi, quantum in ipsis esset, mutationem fieri in Societate in his quæ spectant ad paupertatis materiam, nisi per talem mutationem ipsa paupertas magis esset restringenda: cujus voti obligationem postea *Libro* vi, *cap.* 6 expendemus. Secundo, non satis fuit eidem Patri nostro prohibere ne domus professæ reditus habeant, sed etiam vetuit ne ecclesiis, sacristiæ, aut fabricæ applicari possent, aut ulla alia ratione haberi, ita ut penes Societatem sit eorum dispensatio. Unde nec anniversaria nec capellanias habere possunt, quod Minoribus prohibitum non est; quod etiam uberius infra Libro iv, *cap.* 9, declarabitur. Nec minuit hanc perfectionem, quod hæc paupertas in communi in collegiis et domibus probationum non servatur; tum quia spiritus et perfectio totius religionis ex primaria ejus parte, et ex fine quo tendit consideranda est; tum etiam quia domus professæ nullo modo juvari possunt proventibus collegiorum aut domorum probationis; et non tantum professi, sed omnes etiam coadjutores eorum tam spirituales quam temporales cum ipsis degentes eamdem paupertatem servare debent, ut citato [Libro iv.] *cap.* 9, dicetur in *num.* 5; reliqui vero omnes, quum ad hunc perfectionis statum tendant, eodem paupertatis spiritu nutriri debent: tum denique, quia si in collegiis aliquid de hoc rigore remittitur, est propter altiorem finem et rationem moraliter necessariam; ideoque simpliciter non diminuit perfectionem paupertatis, quæ non propter se sed propter aliud appetenda est. Tertio, potest in paupertate considerari actualis usus ejus; et in hoc multa ponderari possunt in hoc Instituto quæ materiam hujus voti magnopere amplificant: quale est non posse admittere stipendium vel eleemosynam ullam per quam actio aliqua vel officium quod circa proximum exercetur compensari videatur; item non posse aliquid in particulari recipere ad proprium usum, sed in omnibus quæ ad victum et vestitum pertinent ab his quæ in communi distribuuntur pendere; ac propterea nihil hujusmodi in particulari posse recipere, aut in propriis cellis servare; non solum quia sine licentia superioris hoc fieri non potest, quod fere aliis religionibus commune est, sed etiam quia talis licentia juxta communem et constantem usum et observantiam hujus religionis, vel numquam vel rarissime petenda est aut offerenda. Quocirca, si omnia sincere considerentur, exacte observatur illud Pauli: *Habentes... alimenta et quibus tegamur, his contenti simus.* Nam licet in harum rerum usu non servetur maxima asperitas, quæ pars est non mediocris paupertatis, tamen juxta finem intentum servatur maxima moderatio; et quod caput est, hujus usus mensura vel communis est vel tota pendet ex alterius scilicet moderatoris voluntate: et in his duobus consistit formalis perfectio hujus usus paupertatis; ut, ex [Pseudo]basilio, *Sermone* 1 *de Institut. monach.* [i. e. *Sermone ascetico* 1, (1)]; et ex [Basilio ipso] *Regul.* 41 *ex fusius disputatis;* et ex aliis, facile intelligere licet. Atque hæc nunc sufficiant de hoc medio paupertatis attigisse.

2um Notandum *de Societatis paupertate. E domibus professis excluduntur reditus, etiam in usum templi, aut in capellanias. Nec paupertati officiunt reditus collegiorum: quia hæc non sunt pars primaria Societatis, neque bonis suis juvant incolas domorum professarum, utuntur reditibus ob finem altiorem.*

3um Notandum *de Societatis paupertate. Socii non admittunt 1° res oblatas, vel in compensationem suorum officiorum, vel in usus proprios, 2° res ad victum aut vestitum servandas in propriis cellis, 3° res aliter obvenientes quam in mensura valde moderata et arbitrio superioris ad finem intentum accommodata.*

Pseudobasil.

Basil.

(55) VII. De obedientia, aliqua in præcedenti Capite tacta sunt, quæ, pro summaria enarratione quam hunc facimus, possent sufficere: quum Libro iv, *a cap* 12, ex professo disputanda res sit. Non tamen omittam advertere S. Bonaventuram *in Expositione regulæ, cap.* 2, judicasse religionem suam ceteras in obedientia superare, eo quod aliæ limitate obedientiam promittant secundum regulam. Minores autem indefi-

De perfecta obedientia in Societate observata. *Nimirum 1° amplitudo materiæ nullibi est major; 2° Generalis gubernatio nullibi est adeo immediata; 3° quicumque religiosi maxime pendent ab propinquis su-*

(1) Ἀποθήκη δὲ τοῖς πᾶσιν ἔστω μία κοινή, καὶ μηδὲν ἴδιον ἑκάστῳ ὀνομαζέσθω... ἀλλ' ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ καθηγουμένου ἡ χρῆσις ἔστω ἐκ τῶν κοινῶν τὸ κατάλληλον ἑκάστου χρησιμεύειν, κατὰ τὴν τοῦ προηγουμένου ὑφήγησιν. Operis, etsi adulterini, stilo sententiisque laudandi reliqua vide inter Basiliana scripta, *tom. II, a pag.* 322.

perioribus; 4° pars Sociorum vovet obedientiam pontifici.

D. Bonaven.

nite in omnibus quæ mala non sunt. Sic enim B. Franciscus in *capite* 10 suæ Regulæ inquit : *Firmiter præcipio ut obediant suis Ministris in omnibus quæ promiserunt Domino observare, et non sunt contraria animæ et Regulæ nostræ.* Quod etiam sensit

D. Bernard.

D. Bernardinus in *Dialogo de Obedientia, argumento* 12 [*tom. III, pag.* 607, *edit.*,

Auctor Conformitatum. Corduba.

Paris 1635 (1)]; et auctor *Conformitatum pag.* 2, *tract.* 2; et latius Corduba *in Expositione regulæ circa dict. cap.* 10, *quæst.* 2.

Dionys. Carthus.

Idem de religione sua asseruit Dionysius Carthusianus Opusc. *de Profes. monast. art.* 21, ubi docet Carthusiensium religionem in obedientia ceteras omnes superare, quia absolute et non solum secundum regulam obedientiam profitetur. Ego vero a comparationibus abstinens, solum assero totam illam perfectionem quæ ex amplitudine materiæ in obedientiæ voto reperiri potest, in Societate inveniri, et in ipso Instituto a fundatore Ignatio formaliter exprimi. Nam in IIIa part. Const. *cap.* 1 § 23, obedientia servanda dicitur in omnibus rebus ubi peccatum non cernitur; et VIa part., *cap.* 1, § 1, in omnibus rebus dicitur, ad quas potest obedientia cum caritate se extendere; et declaratur hujusmodi esse omnes in quibus nullum manifestum est peccatum. Et ut perfectiori voluntate tota hæc materia suscipiatur, non in ea tantum generalitate ponitur, sed explicatur illis verbis *licet difficilia et secundum sensualitatem repugnantia jubeat.* Modus etiam perfectissimus proponitur dum dicitur : *Non solum in exsecutione externa integre, prompte, fortiter et cum humilitate debita, sine excusationibus et murmurationibus obediant; verum etiam conentur interius resignationem et veram abnegationem propriæ voluntatis et judicii habere* etc. Præterea juxta varias constitutiones ejusdem Instituti, et proprium hujus religionis spiritum et observantiam, est in hac religione maxima subordinatio inferiorum ad Superiores, et dependentia ab illis etiam in minimis, servata proportione. In primis in toto corpore respectu Generalis Præpositi: in quo maxima est potestas, et ejus immediatior influxus seu gubernatio quam in ulla religione inveniatur: ut Libro X, *cap.* 4, constabit. Deinde in singulis personis cujuscumque qualitatis, dignitatis aut antiquitatis sint, respectu propinquorum superiorum. His accedit speciale votum obedientiæ quod fit summo pontifici, de quo et de ejus speciali obligatione et perfectione infra Libro VI, *cap.* 4, dicemus.

De mediis ad internam Sociorum devotionem assequendam pertinentibus. *Nimirum lectio et meditatio, conscientiæ examinatio, usus frequens et accuratissimus sacramenti pœnitentiæ, institutio in rebus spiritualibus, manifestatio conscientiæ, exercitia spiritualia quotannis obeunda, exhortationes spirituales, de rebus divinis colloquia in familiari congressu.*

(56) VIII. Præter hæc quæ sunt veluti fundamenta religionis, sunt quamplura alia media ad propriam perfectionem Sociorum ordinata; quæ nunc summatim ad duo capita revocamus quæ postea Libro octavo fusius expendemus. Unum est eorum quæ pertinent ad internam animi devotionem et puritatem assequendam : quæ sunt præcipue quæ ordinantur ad familiaritatem et unionem cum Deo consequendam; et ita ex eis pendet fons et origo totius spiritualis incrementi, in quo ipsa perfectio substantialiter consistit. Ad hunc ergo ordinem spectat quotidiana lectio et meditatio, oratio et contemplatio. Item quotidiana vel potius bis in die repetita conscientiæ examinatio, cum frequenti et valde circumspecto confessionis usu; juxta ea quæ traduntur *in Examine cap.* 4, § 25, et IIIa part. Const. *cap.* 1, § 11. Atque ad hunc finem ordinatur accurata institutio de rebus spiritualibus, et frequens de his rebus consultatio, et propriæ conscientiæ communicatio tam cum superioribus quam cum aliis præfectis quibus hæc cura demandata est. Præterea ad eumdem finem juvantur proprio ac peculiari exercitiorum spiritualium usu, quo non solum in ipso ingressu sed perpetuo per singulos annos, ut Libro illo VIII, *cap.* 1, *in fine* adducemus, exercentur. Denique frequentes exhortationes spirituales et familiaria de rebus divinis colloquia, quæ juxta sui instituti rationem inter socios esse debent, ad eumdem finem ordinantur.

De mediis *in Societate* ad propriam abnegationem, affectuumque mortificationem ob-

(57) IX. Aliud caput continet media omnia quæ ad veram sui abnegationem et affectus mortificationem adhibentur. Nam statim in principio, in ipso Examine admonentur, mundo ac proprio amori mortuos soli Chri-

(1) *D. Bernardinus in Dialogo etc.* Editt. quat. non ita; sed hoc modo : *D. Bernardus in* IIIa *part, operum, Sermone de Obedientia, art.* 3, *ad* 12um *argumentum.* Mendacem allegationem, eo mutandam diligentius quod, *loco citato*, seraphicæ regulæ propugnator ipsum Bernardum interpretari studuerit, in cujus Libro *de Præcepto et dispensatione, cap.* 5, præcipiendi limes religiosus definitur his verbis : *Prælati jussio vel prohibitio non prætereat terminos professionis; nec ultra extendi potest, nec contrahi citra.*

tinendam. *Nimirum Socii 1° in regulis monentur quærere continuam mortificationem, obire munera humilitatis et caritatis, portas sensuum custodire diligentissime; 2° professi vovent se dignitates, intra Societatem non procuraturos; et extra eam, repudiaturos; 3° non eligunt superiores suos nisi Generalem; 4° pacem, unionem, fraternam caritatem colunt impense.*

sto Domino vivere debere: et hanc abnegationem et continuam in rebus omnibus mortificationem, quoad fieri possit, esse ab eis quærendam. Et III^a part. Const. *cap.* 1, magnopere conferre dicitur, ut ea munera obeant *in quibus maxime humilitas et caritas exercetur;* item ut diligentissime curent portas suorum sensuum custodire. Maxime vero curat Societas et honorum ac dignitatum ambitioni viam præcludere et ideo professi Societatis peculiari voto obligantur extra Societatem eas non acceptare, nisi in conscientia ab eo qui potest obligentur; intra Societatem vero nec directe nec indirecte eas procurare, ut Libro VI, *a cap.* 7, tractabitur. Et ob eamdem causam, ad tollendam omnem occasionem, superiorum electiones præterquam solius Generalis, (hæc enim vitari non potuit) sublatæ sunt; sed eorum distributio ipsi Generali est commissa, de quo in Libro decimo agendum. Denique ex hac renuntiatione et propria abnegatione, mira sequitur pax et animorum unio ac fraterna caritas, quam totis viribus inter suos procurat Societas, et in ea magnam partem suæ perfectionis ponit; unde Pater noster Ignatius in procemio Constitutionum in hac constituit totam vim et efficaciam suarum legum seu constitutionum; et ideo III^a part., *cap.* 1, § 21, illa duo simul conjungit dicens : ***De iis crebro tractantes quæ ad sui abnegationem in virtutibus profectum et omnimodam perfectionem attinent; ad ea se invicem exhortando, et præcipue ad unionem et caritatem fraternam.*** Et statim § 22, humilitatem et caritatem iterum conjungit; et ibidem et aliis locis varia media ad hanc animorum pacem et unionem tradit, quæ Societas diligenter observat, [et] quæ ex discursu hujus Operis latius constabunt : nunc enim ad compendiosam Instituti propositionem quam hic intendimus, hæc quoad hanc partem sufficiunt.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Quibus mediis Societas salutem proximorum procuret.

De mediis *in Societate* positivis ac formaliter spiritualibus *ad proximorum salutem. Hæc sunt 1° assumptio status clericalis, 2° omnia ministeria sacra, præsertim confessionis et eucharistiæ, atque frequens applicatio sacrificii in utilitatem ecclesiæ; 3° quodcumque ministerium verbi Dei, privatim et publice; 4° tradere* EXERCITIA SPIRITUALIA, *5° congregationes creare et dirigere, 6° juvare morientes, 7° labores in conversionem hæreticorum et infidelium; et in hunc finem, votum obediendi papæ quoad missiones etiam difficillimas.*

(58) X. Superest dicendum de alio ordine mediorum quæ circa proximum directe versantur, vel ad illum proxime referuntur; quæ varia sunt et multiplicia. Partim enim in actione consistunt, partim in privatione, partim vero in ipsomet modo seu dispositione totius Societatis et rationis vivendi illius. Nam in primis ex illo fine juvandi proximos ortum est ut hæc religio et habitu et munere clericorum instituta sit; ut in [hoc Libro I,] *cap.* 5, declarabimus. Unde hoc potest constitui tamquam Primum medium : scilicet assumptio status clericalis, quo possint proximis inservire: et consequenter omnis dispositio quæ ad talem statum digne assumendum necessaria est, maxime in his hominibus qui perfectionis viam profitentur. Secundo, inter hæc media numeranda sunt omnia ministeria sacra quæ ad purgandos, illuminandos et perficiendos alios utilia sunt; inter quæ primarium locum tenet sacramentorum administratio, præsertim confessionis et eucharistiæ, quæ hujus Instituti maxime propria est; ut ex Bullis Pauli III, et Julii III, et Gregorii XIII, et ex forma Instituti quæ in eis refertur, et ex omnibus Constitutionibus satis notum est. Et huc etiam spectat sacrificiis suis ecclesiam juvare; pro conversione infidelium, correctione hæreticorum, et fructu ac profectu ipsorum fidelium ea frequenter offerendo. Tertio, principaliter etiam ad hoc genus mediorum spectat quodcumque ministerium verbi Dei, quod variis modis et magna ex parte propriis in hac religione exercetur : 1° per publicas conciones vel lectiones sacras ad populum; 2° rudimenta fidei pueris et rudioribus hominibus tradendo; qua occasione ad communis vulgi utilitatem, divinum verbum non tantum in ecclesiis sed etiam in vicis et plateis publice disseminant; 3° privatis colloquiis et sanctis conversationibus proximos juvando; nunc eorum vitia fraterne corrigendo, nunc ad virtutum opera et sacramentorum frequentiam eos exhortando, nunc vero etiam in operibus perfectionis eos instruendo vel excitando. Quarto, his adjungitur *spiritualium Exercitiorum* communicatio et usus, quo homines, et vitam in melius mutare et se ipsos cognoscere incipiunt; et de rebus æternis serio cogitare, ac negotium propriæ salutis cum Deo tractare et ab ipso postulare addiscunt. Quinto, annumerari possunt congregationes cujuscumque status virorum, sub regimine Societatis creatæ ac Pontificum indultis munitæ; ubi plerisque modis familiarius ad æternam salutem promoventur. Sexto, huc etiam spectat tempore mortis juvare proximos ad pie sancteque moriendum. Atque hæc fere

media sunt quæ circa fideles ipsos exercentur; quæque Libro nono sigillatim traduntur. Septimo, hic adjungi possunt omnia illa quæ ad conversionem infidelium quorumcumque in Societate assumuntur, sive inter Gentiles sive inter hæreticos. Quo præcipue spectat quartum solemne votum obediendi summo pontifici in missionibus etiam difficillimis; et ad quascumque orbis partes etiam remotissimas, et inter barbaras nationes, etiam sine viatico peregrinando ex eleemosynis si necesse sit; nullum aliud emolumentum nisi salutem animarum inde exspectando.

De *Societatis ad proxinorum salutem* mediis per relationem extrinsecam spiritualibus, quorum unum est literarum studium. *Hoc amplectitur Societas 1° ut necessarium fini suo principali salutis proximorum, 2° ut versans per se et directe circa sacras literas; secundario et ministerialiter, circa philosophiam, lit ras humaniores, ipsaque latinitatis rudimenta; 3° ut ordinatum ad solam Dei gloriam et animarum commoda, in actu, sive discendi, sive proximos docendi omnes modis omnibus.* D. Thom.

(59) XI. Post hæc media quæ propinquissima sunt et maxime spiritualia, adjunguntur illa quæ præparant Socios ad hujusmodi actiones erga proximos. Et quoniam hæc præparatio in duobus consistit, in vita scilicet et doctrina, juxta illud Pauli 1 ad Tim. 4, *Attende tibi et doctrinæ;* et illa quæ ad vitam pertinent, eadem sunt cum his quæ ad propriam perfectionem ordinantur; solum hic supersunt ea quæ ad studia literarum, et doctrinam comparandam vel tradendam assumuntur. Nam quum studia literarum per se non videantur quidquam referre ad spiritualem animæ et caritatis perfectionem, nam potius *scientia inflat, caritas vero ædificat*, ut ait Paulus 1 *ad Cor.* 8; ideo aliquibus visum est statui religioso non convenire, cum hic status ad perfectionem caritatis ordinetur. Contra quos scripsit D. Thomas *art.* 5, *quæst.* 188, 2. 2, ubi inquirit *An sit instituenda aliqua religio ad studendum.* Et respondet studium literarum omnibus religionibus etiam puram contemplationem profitentibus, esse utile; religioni vero quæ ad salutem proximorum procurandam ordinatur, esse necessarium, juxta illud ad Tit. 1, *Amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem; ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere.* Cum ergo ostensum sit Societatem principaliter ordinari ad proximos juvandos, recte concluditur studia literarum esse illi maxime necessaria. Quod etiam docuit Pater noster B. Ignatius in IVª part. Const. a principio; et per totam illam [partem] mirabili providentia et prudentia omnia disponit quæ ad hæc media literarum pertinent. Ex quibus quædam pertinent ad disciplinam literariam, ut sic dicam; alia vero ad doctrinam. Nam prius necessarium est eos qui futuri sunt Societatis operarii, literis addiscendis vacare; quia rari vel nulli sunt, qui sufficienter instructi et docti a principio recipiantur; necesse est ergo ut in ipsa religione [iis vacent (1)] : per quod non impeditur perfectionis propriæ progressus; cum actio illa ex se valde honesta sit, et ex obedientia sumpta et desiderio juvandi proximos opus sit insignis caritatis : scientia autem quæ hoc modo acquiritur non inflat, sed cum caritate ædificat et concordiam parit; ut recte D. Thomas dixit *dicto art.* 5, *ad* 2 et latius declaravit *Opusc.* 19 [alias 54], *cap.* 11. Quæ vero studia religiosos deceant, non est hoc loco ex professo declarandum (2) : sed sufficit dicere, per se quidem ac directe studia sacrarum literarum ad eos pertinere, ut docuit D. Hieronymus *Epist.* 4, *ad Rusticum;* sub illis tamen comprehendit universam theologicam doctrinam, et Sanctorum Patrum, Pontificum ac conciliorum decreta ac sententias; nam in his tota sacra doctrina vel explicatur vel continetur : secundario vero seu ministerialiter etiam philosophica doctrina et humaniores literæ religiosis necessariæ sunt, his præsertim qui cum hæreticis sunt dimicaturi, [et] parati ac dispositi esse debent ad doctrinam hanc disseminandam per universum orbem. Quam vero exacte, sapienter et moderate hæc omnia in Societate ordinata sint, postea toto Libro quinto, in particulari videbimus. Post disciplinam recte subsequitur doctrina, quum hic sit finis ejus; unde in hoc etiam genere actionis, nihil Societas omittit quod quoquo modo juvare proximum possit. Nam (ut omittamus prædicationem verbi Dei, quæ magis ad affectum quam ad intellectum ordinatur, et ideo superius, *num. præcedente,* de illa dictum est) occupatur Societas in docendis proximis : primo in scholis, legendo publice scripturam sacram, et theologiam scholasticam; quod munus merito a religiosis usurpari late defendit D. Thomas *Opusc.* 19

D. Thom.

D. Hieron.

D. Thom.

(1) *Iis vacent,* cum edit. 1744; quod deest in editt. 1625 1626, 1634.

(2) Vide in tomo Suaresii] *de Censuris, disp.* 23, *sect.* 3, *a num.* 19; [et *sect.* 4 : ubi disces quid ea in re jus prohibuerit]. (MDCXXV.)

[alias 34], *cap.* 2. Deinde casus etiam conscientiæ docendo, et ubi necesse est, controversias etiam fidei agitando. Hinc ulterius ad liberales quoque artes docendas descendit : neque in his tantum sistit, sed linguarum etiam peritiam, imo et ipsius latinæ linguæ prima rudimenta tradit; nam per hæc initia ad majora perveniendum existimat, nec parva reputat, sine quibus magna non constant. Denique tam per privata consilia, quam per generalem doctrinam qua verbo qua libris editis traditam, omnes omnibus modis juvare studet; nihil aliud, in hoc enim harum actionum perfectio posita est, quam eorum qui docentur bonum intendendo, et majorem Dei gloriam inde sperando; ut in suis Constitutionibus B. Pater noster Ignatius frequenter repetivit.

Alterum *Societatis ad proximorum salutem medium* est diversitas graduum et personarum quæ in Societate reperitur.

(40) XII. Ex his vero sequitur diversitas graduum et personarum, quæ in toto corpore Societatis cernitur; et inter media ordinata ad salutem merito numerari potest : nam ex hoc fine et ex actionibus ac ministeriis proxime numeratis orta est. Ut enim novitios omittamus qui omnibus religionibus communes sunt, quamvis in Societate aliquid speciale habeant, infra Libro II, cap. 3, explicandum; post sufficientem probationem, et moralem ac spiritualem instructionem admittuntur novitii ad primum Societatis gradum, qui *Scholarium approbatorum* appellatur, in quo membra Societatis vere efficiuntur, eique per tria substantialia vota religionis incorporantur. Quia vero tunc regulariter ac per se loquendo, nec ad statum clericalem nec ad sacra ministeria erga proximos exercenda sufficientiam habent, aut præparati sunt proxime; in hunc finem admittuntur, ut ad eum statum et ad alias actiones per studia literarum et virtutum progressum disponantur : et ideo nec per vota propria clericorum, neque etiam per solemnia et omnino absoluta ex parte Societatis, admittuntur. Nam quo finis et actiones propriæ Societatis perfectiores sunt, eo magis probati et perfecti esse debent qui ad eas simpliciter ac solemniter admittuntur. Ita ergo primus gradus membrorum Societatis, in quo Scholastici approbati exsistunt, constituitur.

Primus *in Societate* gradus, scholarium approbatorum; *qui sic efficiuntur vere religiosi et Societatis membra, sine votis solemnibus, et plerumque carent voto ordinis sacri; studiorum autem virtutumque exercitiis se comparant ad statum clericalem et ad sacra ministeria.*

Professorum gradus *est in quem e scholarium numero assumuntur re-*

Postquam vero hujusmodi Scholastici, et sufficienter probati et in literis instructi sunt, et per sufficientem experientiam apti et idonei inveniuntur ad exercenda ministeria circa proximos supra declarata, et præsertim ad eas missiones ad quas pro salute animarum a Pontifice mitti possunt; jam tunc presbyteri ordinati, in ultimum gradum per veram professionem ad quatuor vota solemnia, quibus alia simplicia adjuncta sunt, ut Libro VI, *a cap.* 6 videbimus, a Societate admittuntur.

ligiosi idonei ad omnia Societatis ministeria, præsertim ad missiones jussu papæ obeundas; qui suscepto sacerdotio emittunt vota solemnia quatuor et alia simplicia.

Gradus coadjutorum spiritualium *constat ex membris professos juvantibus, et intimius quam scholares cum Societate conjunctis; non tamen per vota solemnia, nisi raro et ex dispensatione: atque tunc etiam, sine quarto voto circa missiones.*

Quoniam vero prædicta Societatis ministeria multa dona et naturæ et gratiæ requirunt, quæ non in omnibus sed fortasse in paucis inveniuntur; ideo necesse fuit aliquos etiam sacerdotes, post studia literarum et sufficiens de illis experimentum, in Societate intimius quam Scholares ipsos admitti, ut juxta suum captum in spiritualibus ministeriis professos juvare possint; qui propterea *Coadjutores spirituales* appellantur, qui[que] quartum votum obediendi Pontifici in missionibus non emittunt, quia non supponuntur habere sufficientiam ad omnia ministeria quæ ex vi illius voti comprehenduntur. Neque etiam regulariter faciunt solemnem professionem, ut debitus ordo et subordinatio melius conservetur; et propter alias graves causas in Libro VII, *cap.* 1 tractandas. Dixi autem *regulariter*, quia interdum admittuntur aliqui ad professionem cum tribus tantum votis solemnibus et substantialibus religioso statui: quod tamen non fit, ut dicemus ibidem, nisi per modum dispensationis, propter speciales rationes et graves causas occurrentes.

Coadjutorum temporalium gradus *est ut, sine avocatione a studiis et a spiritualibus ministeriis, opera corporalia decentius, religiosius, majori caritate fiant, per homines quos vota sua simplicia constituunt vere religiosos perinde atque scholares et coadjutores spirituales.*

Tandem quia, ut in simili dicitur Actor. 6, *Non est æquum... derelinquere verbum Dei et ministrare mensis;* ita etiam spirituales operarii Societatis, vel qui studiis vacaturi erant, non poterant simul sine magno impedimento corporalia ministeria sustinere; ideo necessarium fuit gradum alium in ea instituere, ad quem illi qui *Coadjutores temporales* vocantur, admitterentur; quos oportuit esse veros religiosos et per substantialia vota Societati conjunctos, ut cum majori decentia, religione et caritate talia ministeria fiant. Horum autem religiosorum statui ac muneri non erat proportionatum quartum illud votum obediendi Pontifici; quia ministeria ad quæ ordinantur illæ missiones, ad tales personas non pertinent : admittuntur ergo ad tria vota non solemnia sed simplicia, sicut de Coadjutoribus spiritualibus et Scholasticis approbatis dictum est. De quibus

omnibus gradibus inferius sigillatim est dicendum, a Libro tertio *usque ad* sextum. Nunc enim solum propositi sunt, ut generalis quædam notitia totius Societatis habeatur; et quia tota hæc structura, et fabrica ad prædictum finem ordinata est, illique valde proportionata exsistit; ac propterea a summis pontificibus, præsertim a Gregorio XIII, in Constitutione *Ascendente Domino* probata et laudata est.

De mediis in *Societate* privativis ad eamdem salutem proximorum.

(41) XIII. Ultimo, quoniam in [hoc Capite 3], *num.* 10, diximus hæc media non tantum positiva sed etiam privativa esse; et priora insinuata sunt; oportet posteriora breviter recensere. In hoc igitur ordine inprimis pono, non habere usum chori : quamquam enim hæc actio valde religiosa sit, et ideo ab aliis religionibus observata; tamen quia nimium religiosos Societatis impediret vel ab studiis dum eis vacant, vel ab actionibus et ministeriis circa proximum ad quæ post studia destinandi sunt; et præsertim quia parati esse debent ad varias missiones et ad discurrendum per universum orbem; ideo Pater noster Ignatius Societatem voluit esse hac occupatione liberam. Et quamvis id multi in Societate notaverint ac reprehenderint; [hoc Libro I], *cap.* 8, ostendemus illos nulla ratione sufficienti motos esse, sed hoc potius fuisse et Patrum sententiis et rationi etiam valde consentaneum. Et ad hoc medium revocantur omnes similes actiones a quibus Societas, etiam ex Pontificum auctoritate eximitur; ut sunt processiones publicæ et similes, quæ cum cantu et choro conjunctæ sunt. Aliud medium privativum numerari potest, abstinere a suscipienda cura monialium, ut Libro IX, *cap.* 8, *num.* 15, iterum dicemus; quamvis enim hujus rei plures aliæ rationes reddi possint; hanc tamen existimo esse præcipuam, quia judicatum est a B. Ignatio in part. VI^a^ Const. *cap.* 3, § 5, ita expedire, ut Socii expeditiores essent ad finem illum quem præcipue intendunt. Potest etiam inter hæc media poni, non accepisse singularem habitum sed communem clericorum honeste viventium, juxta morem regionis in qua socii versantur : nam hoc etiam ad hunc finem ordinatum est, ut facilior pateret aditus ad omnes proximos sive hæreticos sive fideles etc. Et eadem ratione posset hic numerari communis et vulgaris victus, et moderatio a nimia vitæ austeritate in his quæ ad corpus pertinent : quorum ratio in progressu hujus Libri [primi] copiosius expendenda est, et ideo de his mediis hæc delibasse sufficiat.

1um medium, abstinere a choro et similibus.

2um medium, non suscipere curam monialium.

3um medium, non uti veste singulari.

CAPUT IV.

Utrum Societatis religio convenienter instituta, et approbata fuerit.

Post *declaratam* causam finalem Societatis, agendum de triplici *ejus causa* efficiente; *Deo, Ignatio, papa.*

(42) I. Hactenus fere nomen solum Societatis et quid eo nomine significetur, a nobis explicatum est; ostendimusque *Societatis Jesu* nomine significari quamdam religiosorum hominum congregationem, ad finem salutis animarum, cum talibus mediis, talique vivendi ratione institutam : nunc ex eodem fine et mediis distinctius declarandum est, quid et qualis sit hæc religio. Quoniam vero quæstio *Quid est*, supponit quæstionem *An est* (1); prius de hac quæstione aliquid dicere oporteret, nisi religionem hanc dari in ecclesia satis jam per se esset notum : solum ergo superest ut de origine et institutione ejus, atque adeo de illius approbatione dicamus; atque ita fiet ut post causam finalem, efficientes causas hujus religionis declaremus. Tres autem causæ in ea fundanda considerari possunt : scilicet, prima et principalis quæ est Deus; proxima et ministerialis, quæ fuit privatus homo, quem Deus ad hoc mirabile opus excogitandum illuminavit, et exsequendum impulit et animavit; tertia est apostolica Sedes, quæ Dei nomine, ut vicem Christi gerens in terris, religionem hanc sua auctoritate suscepit et confirmavit : et de singulis pauca dicenda sunt.

De institutore Societatis, ejusque institutionis convenientia.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

(43) II. Ut ergo a notioribus nobis incipiamus, perspectum est omnibus religionem hanc institutam esse ab Ignatio Loyola de cujus sanctitate, doctrina et nobilitate hic non dicam; quia ea magis ad historiam quam ad disputationem scholasticam pertinent, satisque erudite ac copiose descripta sunt

(1) Ut quærenda tibi de quovis nulla supersint, Quære *Quid, An* et *Cur, Quale* sit et *Quotuplex.*

Ribad. Maffeius. Orlandin.

a familiari ejus filio, gravique Patre nostro Petro de Ribadeneira, et postea a Petro Maffeio, ac novissime a Patre Nicolao Orlandino 1ª parte *Historiæ Societatis;* ut *in ore duorum vel trium sit omne verbum.* Nobis ergo sufficiant nunc testimonia quæ pontifices summi, non solum de Ignatii, sed etiam de sociorum ejus, pietate et doctrina, et de irreprehensibili [eorum] vita nobis reliquerunt. Nam Paulus III, in 1ª Bulla confirmationis Instituti [*Regimini militantis*], de Ignatio et sociis ita loquitur : *In theologicis studiis per plures annos exercitati, Spiritu Sancto, ut pie creditur, afflati, jamdudum e diversis mundi regionibus discedentes, in unum convenerunt; et socii effecti, abdicatis hujus sæculi illecebris, eorum vitam perpetuo Domini nostri Jesu Christi atque nostro et aliorum successorum nostrorum romanorum pontificum servitio dedicarunt; et jam quam pluribus annis laudabiliter in vinea Domini se exercuerunt* etc. Quæ iterum repetit in initio Bullæ 2æ [*Injunctum nobis*] ampliationis (1) prædictæ confirmationis; et inferius subdit : *Nos igitur ad eorumdem Ignatii Præpositi et sociorum piam vitam et bonorum operum exemplum attendentes, eorum... piis desideriis annuentes* etc. Et in Bulla 3ª [i. e. Brevi *Quum inter*], in qua varias facultates concedit, *Attendentes,* inquit, *ad fructus uberes quos in domo Domini hactenus produxistis, et producere non desinitis, vestra religione, integritate, scientia, doctrina, moribus, experientia, plurimum in Domino confidentes, vobis* etc. Similia leguntur in Bulla Julii III [*Exposcit debitum*] de confirmatione ejusdem instituti, et in fine ejus specialiter addit Pontifex : *Considerantes, nihil quod pium sanctumque non sit, in dicta Societate ejusque laudabilibus institutis ac exemplari Ignatii et aliorum sociorum prædictorum vita et moribus, reperiri* etc.

Pontificum testimonia de Ignatii et Sociorum ejus sanctitate et doctrina.

Ubi expendo idem testimonium ferre Pontificem de sanctitate vitæ Ignatii et sociorum, ac de ipso instituto quod sua autoritate approbavit. Quæ testimonia sequentes Pontifices etiam post felicem B. Ignatii mortem sæpius comprobarunt : ut et ceteris Bullis constat; et specialiter Gregorius XIII in Bulla QUANTO FRUCTUOSIUS : *bonæ memoriæ Ignatium Loyolam Societatis institutorem* appellavit; ac novissime Paulus V universæ Societati publico *Confessoris non pontificis* cultu rituque venerandum proposuit (2). Itaque de sanctitate fundatoris hujus religionis impie nunc dubitaretur; et speramus fore ut per expressam Pontificis canonizationem universæ ecclesiæ proponatur (3).

(44) III. Ut vero rationem hujus institutionis, divinam potius quam humanam aperiamus, operæ pretium erit annotare tempus in qua hæc religio orta est. Natus est enim Ignatius anno Domini 1491, et post aliquot annos ætatis, a corporalis militiæ exercitatione ad spiritualem mirabiliter vocatus est, in qua diu ac diligenter se exercuit; et alios exemplo suo et familiari sermone ad idem vitæ genus sibi adjunxit; et post multos labores pro animarum salute susceptos, tandem anno 1538 Romæ cum sociis suis de fundanda Societate deliberavit : et sequenti anno 1539, confirmationem religionis suæ a Paulo III Pontifice summo postulavit; et post unius anni accuratam examinationem, nimirum [anno] 1540, approbationem obtinuit (4); ac proinde dicere possumus religionem hanc illo anno incepisse : quamquam tunc non simpliciter et tanquam perpetuo duratura approbata videatur; quia solum est data Societati facultas recipiendi usque ad sexaginta Socios : post tres vero annos idem Pontifex Paulus III absolute et sine ulla restrictione illam confirmavit (5). Est

Religionem hanc convenientissimo tempore fuisse institutam: *quum maxima erat necessitas fidei contra Lutherum defendendæ, et ejusdem apud gentiles propagandæ opportunitas.*

(1) *Bullæ 2æ ampliationis* etc., *i. e.* Bullæ 2æ ubi ampliatur.

(2) Rei vestigia vix supersunt in *Inst. tom. I, pag.* 120, § 5. Verum apud Bollandianos, sub tit. *Die 31ª julii, de S. Ignatio Loyola... Commentarius prævius,* refertur *a num.* 1029 Decretum S. Congregationis Rituum approbatum a Paulo V, atque *ibid. num.* 1036 ipsius Pauli V Breve *In sede principis :* quod utrumque monumentum, dat. anno 1609, Beati nomine et honoribus extollit fundatorem ordinis clericorum regularium S. J.

(3) Spem hanc explevit Gregorius XV, 12 martii, anno 1622, et sui pontificatus 2 (MDCXXV). Sed post celebratam Ignatii canonizationis, ipse Gregorius XV canonizationis literas superveniente obitu expedire non potuerat; quare Urbanus VIII, die 6 augusti 1623, in Bulla *Rationi congruit* eas expedivit, ac suum effectum ab ipsa die 12 martii 1622 consecuturas decrevit. Horum pontificum comprobator sancteque æmulus Innocentius XI regioni Cantabriæ, quæ Hispanice *Vizcaya* nuncupatur, patronum unicum confirmat S. Ignatium de Loyola, ab omnibus incolis electum *ob præstantem ejus sanctitatem et specialem omnium propensionem in eum.* Ita in Brevi *Nuper a Congregatione* dat. 7 septembris 1682.

(4) In Bulla *Regimini militantis.*

(5) In Bulla *Injunctum nobis.*

autem merito a multis sapientibus ac prudentibus viris observatum, hoc eodem tempore natum fuisse in Germania Martinum Lutherum, anno scilicet 1483, octo nimirum annis ante Ignatium; et anno 1521 publicum bellum contra romanam ecclesiam excitasse; innumeras hæreses disseminando, et præsertim eas quæ libertatem carnis concedere, et subjectionem ac obedientiam summi pontificis destruere posse viderentur; quibus mediis innumeros habuit suæ blasphemiæ et iniquitatis sectatores et ministros. Hoc autem ipso tempore, quo videbatur fides in tot provinciis catholicis et ecclesiæ subjectis labefactari ac deficere; non sine magna Dei providentia, cœpit aperiri ostium ac via qua posset eadem vera fides et Christi nomen ad innumeras gentium nationes deferri, in quibus antea auditum non fuerat. In India scilicet orientali et occidentali, et in multis regnis et insulis quæ paulo ante prædicta tempora pietate, diligentia et industria Catholicorum (1) regum Hispaniæ ac Lusitaniæ explorata sunt. Hoc ergo eodem tempore excitavit Deus Ignatium, qui Societatem *ad profectum animarum in vita et doctrina christiana, et ad fidei propagationem ac defensionem* (ut dicitur in Bullis Pontificiis, præsertim Gregorii XIII *Quanto fructuosius*) erigeret. *Defensio* enim *fidei*, contra hæreticos fit; *propagatio*, inter gentiles et paganos; *profectus* autem *vitæ*, inter ipsos fideles et catholicos. Convenientissime ergo instituta est ad hunc finem hæc religio, eo tempore quo et defensio fidei erat ecclesiæ maxime necessaria, et propagatio valde opportuna, et instauratio, ac perfectio morum utilissima.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Spiritum Sanctum fuisse principalem auctorem hujus religionis.

ASSERTIO *tituli secundo interjecti* 1° suadetur testimonio Ignatii.

(45) IV. Atque hinc (ut ad primam et principalem causam hujus religionis adscendamus) colligere licet, non fuisse hoc humanum inventum, nec B. Ignatium solo suo humano ingenio aut virtute tantum negotium inchoasse; sed Spiritum Sanctum fuisse principalem hujus religionis auctorem. Ita profitetur idem Ignatius in principio suarum Constitutionum dicens : *Summam sapientiam et bonitatem Dei Creatoris nostri ac Domini esse, quæ conservatura est, gubernatura atque promotura in suo sancto servitio hanc minimam Societatem Jesu, ut eam dignata est inchoare.* Quod sane non aliter fecit divina sapientia, quam Ignatium speciali instinctu suo illuminando, et ad tantum opus excitando et movendo. Quod plane senserunt pontifices summi. Paulus namque III, in Bullis suis (2), de Ignatio et sociis semper dicit, *Spiritu Sancto, ut pie creditur, afflati.* Julius autem III simpliciter dixit (3), *Spiritu Sancto afflati*, omissa particula *ut pie creditur;* quam non existimo casu excidisse, sed quod dubitationem vel formidinem indicaret, consulto ablatam fuisse : nam diuturna experientia et uberes fructus simul cum approbatione prædecessoris sui, omnem formidandi rationem, si qua erat, auferre poterant. Atque eadem fortasse ratione Gregorius XIII in Bulla *Quanto fructuosius* absolute dixit : *Ad quem finem Spiritus Sanctus, qui bonæ memoriæ Ignatium Loyolam ipsius Societatis institutorem, ejusque socios excitavit, media etiam præclara maximeque opportuna hujus Sedis ministerio eis tribuit atque confirmavit.* Et paulo inferius : *Quapropter Societatis corpus... idem Ignatius divino instinctu ita duxit disponendum* etc.

ASSERTIO *tituli interjecti* 2° probatur auctoritate pontificum.

3° Rationibus et conjecturis idem, *i. e. titulus interjectus*, suadetur.
1ª *Ratio tituli interjecti* ex *Societatis Jesu fine, mediis, et temporis quum fundata est* opportunitate.

(46) V. Sunt præterea conjecturæ et rationes multæ quæ veritatem hanc moraliter certam possunt efficere. Prima est illa quæ proxime insinuata est, ex fine Societatis et mediis quæ ad illum consequendum profitetur; adjuncta opportunitate temporis in qua orta est. Pertinet enim ad specialem Dei providentiam qua suam ecclesiam regit et protegit, et insurgentibus contra illam novis hostibus, novos etiam milites præparare qui eam defendant; et ministros etiam

(1) Catholicos tantummodo reges appellat Suaresuis; an solos Hispanos suos intelligit, Lusitanorum principum ideo immemor, quia, ab anno 1580 ad 1640, non proprio Lusitania usa est imperio? Tamen cur ita scriberet, aliud in causa esse potuit, ac re vera fuisse crediderim; nimirum ut quo modo v. g. Christianorum regum nomine veniunt quotquot populis imperant atque in Christum credunt, sic unico catholicorum regum vocabulo utriusque nationis regnatores includerentur : maxime quum Portugalliæ et Algarbiorum reges peculiari honoris titulo caruerint usque ad tempora Benedicti XIV, cujus *Vid.* Breve *Maxima ac tam præclara* dat. 23 dec. 1748, et Allocutio habita die 21 april. 1749.

(2) In Bulla *Regimini militantis* et in Bulla *Injunctum nobis*.

(3) In Bulla *Exposcit debitum*.

Evangelii providere, quorum opera illud tandem vaticinium impleatur *Fiet unum ovile et unus pastor :* Joan. 10. Sicque experientia compertum est. Insurgente enim contra ecclesiam Ario, Deus contra illum Athanasium excitavit; contra Nestorium, Cyrillum; contra Pelagium, Augustinum : et qui historiam ordinis Prædicatorum scribunt, advertunt eo tempore Deum sacram illam religionem per S. Dominicum instituisse, quando Albigenses et alii hæretici ecclesiæ pacem perturbare incipiebant. Videmus autem religionem hanc eo tempore fuisse exortam quo Lutherus bellum contra ecclesiam excitavit; et directe ac singulari quodam modo esse illi contrariam (1). Lutherus enim non solum apostata fuit, sed etiam religiosos omnes ut apostatarent, et fideles omnes viam perfectionis ut contemnerent, persuadere conatus est. Ignatius autem non solum ipse religiosissimus fuit, sed socios etiam ad proprium et valde religiosum institutum sibi adjunxit; et per eos ac successores eorum, non fidem catholicam modo sed sacras etiam religiones pro viribus defendere, easque quantum in se esset propagare et augere, omnes fideles ad viam perfectionis excitando, conatus est. Lutheri lapsus inde primum incepit quod contra romanam Sedem immortale odium concepit; unde et ab illius obedientia discessit, et quos potuit avertit : Ignatii vero cogitationes omnes in hoc præcipue positæ fuerunt, ut se totum omnesque suos Sedis apostolicæ servitio consecraret; et novo vinculo voti solemnis obedientiæ conjungeret ac submitteret. Denique effectus ipse comprobavit, nullos ecclesiæ ministros hactenus restitisse magis Lutheranorum et omnium novatorum conatibus quam Ignatii filios; quos propterea ipsi hæretici summo odio prosequuntur. Idemque discursus potest facile, ad temporis opportunitatem circa promulgationem evangelii inter gentiles, cum proportione accommodari. Quum ergo hæc ita sint, quis dubitare audeat, ipsum Spiritum Sanctum religionem hanc contra tot ecclesiæ hostes, ad tot præclaros fines et effectus excitasse.

S. Ignatius Luthero opponitur.

(47) VI. Secunda ratio, illaque efficacissima, ex effectibus et fructibus hujus religionis formari potest, juxta Christi testimonium; *ex fructibus eorum cognoscetis eos. Unde etiam* D. Thomas *dicto Opusc.* 19 [alias 34], *Contra impugnantes religionem*, ex fructibus religionis dicit colligi posse et debere an convenienter instituta et approbata fuerit (2). Atque eadem ratione usus est Gregorius X (3) cum concilio Lugdunensi *in Cap.* unico [*Religionum diversitatem*], § *sane de religiosis domibus in* 6, quum loquens de Prædicatorum, et Minorum ordinibus dixit : *Quos evidens ex eis utilitas ecclesiæ universalis proveniens perhibet approbatos*. Quanti autem et quales universali ecclesiæ provenerint fructus, ex hujus religionis institutione et operibus, a nobis nec narrari necesse est, quum res per se sit evidentissima; nec decens apparet, quatenus ad laudem nostram pertinere videantur; quamquam re vera nostra non est sed ipsius Spiritus Sancti, quem volumus ex his effectibus hujus operis agnosci auctorem. Quia vero Spiritus Sanctus per Christi Vicarios ecclesiam suam docet, quid ipsi de his fructibus senserint tacere non possumus : nullos enim in hanc rem testes majori fide dignos afferre possumus. Paulus ergo III etiam ante natam Societatem, postquam de vita Ignatii et sociorum testimonium supra relatum dedit, subdit (4) : *Et jam quam pluribus annis laudabiliter in vinea Domini se exercuerunt*. Quæ

2a Ratio seu conjectura *tituli interjecti* ex *Societatis Jesu laudabilibus* effectibus desumpta.

D. Thom.

D. Gregor.

(1) Hoc quoque Benedictus XIV in Brevi *Constantem omnium* dat. 24 april. 1748 apertissime tenet : « Constantem omnium sensum, pontificio etiam » confirmatum oraculo, omnipotentem nimirum » Deum, sicut alios aliis temporibus sanctos viros, » ita Luthero ejusdemque temporis hæreticis san» ctum Ignatium et institutam ab eo Societatem » objecisse,... religiosi ipsius Societatis alumni... » comprobare pergunt. »

(2) « Videmus... talibus religionibus institutis, in » pluribus partibus hæreticam pravitatem eorum » ministerio exstirpatam; infideles etiam nonnullos ad fidem conversos; multos per universum mun» dum in lege Dei instructos; quam plurimos ad statum pœnitentiæ conversos; ita quod si quis » inutilem talem religionem mentiatur, manifeste » convinci possit, quasi gratiæ invidus quæ in eis » operatur, in Spiritum Sanctum peccare. » S. Thomas, *in cit. Opusc.* 19, alias 34, *cap.* 4, *conclusione* 6, *ratione* 7.

(3) Margo habet *D. Gregor;* itaque legitur in edit. Ludg. 1625 : id autem multo necessarium magis est post Benedicti XIV litteras *Postquam intelleximus* datas 1 jul. 1748, ubi sic, sub num. 5. « Ne Roma» num Martyrologium sua fraudaretur integritate... » sexta-decima die Februarii additur a nobis Beatus » Gregorius X, cujus in prælaudato *de Canonizatione sanctorum* opere non semel meminimus; » nimirum etc. »

(4) In Bulla *Regimini militantis*.

postquam in speciali numeravit, concludit: *Et demum omnia caritatis officia et quæ ad animarum consolationem faciunt, ubique terrarum ubi peregrinati sunt, multa cum laude obeundo.* In Bulla autem 3ª [*i. e.* Brevi *Quum inter*], in qua varias facultates Societati jam institutæ et confirmatæ concedit, inquit : *Attendentes igitur ad fructus uberes quos in domo Domini hactenus produxistis et producere non desinitis.* Et in Bulla 4ª [Licet debitum] : *Licet debitum*, inquit, *pastoralis officii omnibus regularem vitam ducentibus, ut in suis disciplinis et laudabilibus institutis conserventur et augeantur, nos reddat favorabiles et benignos; ad Societatem vero de Jesu per nos institutam et approbatam, cujus specimen veluti ager fertilis in Domino, multiplices atque uberes fructus animarum ad summi regis laudem et fidei incrementum attulit, et affert quotidie verbo et exemplo in populo christiano, dirigentes præcipue velut pius pater oculos mentis nostræ; dignum censemus ut ipsam Societatem, ejusque in odorem suavitatis Altissimo deservientes personas, specialibus favoribus prosequamur.* Hæc fere testimonia Pauli III refert Julius III in sua Bulla confirmationis [*Exposcit debitum*], his brevibus sed notandis verbis : *Cumque postmodum progressu temporis, Spiritu Sancto cooperante, ex Societate prædicta spiritualem animarum fructum crescere... intellexisset idem prædecessor* etc. Si enim Spiritu Sancto cooperante fructus proveniunt, multo magis Societatem ipsam tanquam proprium instrumentum suum, idem Spiritus Sanctus præparavit. Quod verbis gravissimis repetit idem Pontifex in 2ª Bulla [*i. e.* Brevi *Sacræ religionis*] in qua Societati privilegia concessit. Quibus similia et valde notanda sunt quæ habet Pius IV in principio suæ 1æ Bullæ [*i. e.* Brevis Etsi ex debito] : *Etsi ex debito pastoralis officii singulos religiosos* etc. *paterna dilectione prosequamur; ad illos tamen, qui sicut nomen Sociorum Jesu assumpserunt, ita opere, doctrina et exemplis Dominum nostrum Jesum Christum imitari et ejus vestigia sequi nituntur, majoribus favoribus et gratiis prosequendum invitamur.* Uberius autem quam priores Pontifices hoc testatus est Pius V in 2ª Bulla qua confirmat quasdam Societatis constitutiones; quæ sic incipit ; Innumerabiles fructus *quos benedicente Domino, christiano orbi Societas Jesu, viros literarum præcipue sacrarum scientia, religione, vita exemplari, morumque sanctimonia perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi divini etiam apud longinquas et barbaras illas nationes quæ Deum penitus non noverant optimos prædicatores et interpretes producendo, felicissime hactenus attulit et adhuc sollicitis studiis afferre non desistit, animo sæpius revolventes nostro : libenter, non solum ea quæ alias in ipsius Societatis favorem a romanis pontificibus prædecessoribus nostris, nobisque et aliis emanata sunt, ut firmius subsistant, quum a nobis petitur, apostolicæ et perpetuæ firmitatis robore; verum etiam Societatem ipsam quantum nobis ex alto conceditur, specialibus favoribus et gratiis munimus.* Simile, vel certe copiosius encomium habet idem Pontifex in altera Bulla [*i. e.* Brevi *Dum indefessæ*] in qua Societatem inter religiones mendicantes numerari voluit. Gregorius etiam XIII sæpe in suis Bullis simile testimonium præbet, specialiter vero in priori de confirmatione instituti, sic incipit : Quanto fructuosius *in colenda Domini vinea se exercet veneranda Jesu Societas, dignisque æterna mercede operariis abundare conatur, tanto propensius contendimus eam, religiosamque subinde quam instituit prolem, unde tota respublica christiana ubique sublevatur, prosequi, et confovere.* Et in altera Constitutione *Adscendente Domino*, quum proposuisset operam et laborem quem in gubernanda Petri navi sustinebat, de operariis evangelicis subjungit : *Quumque tanti laboris socios, et validos remiges divina nobis providentia præparaverit; eorum opera in superandis sævientis pelagi tempestatibus nos maxime sublevat, qui pro communi fluctuantium animarum salute, propria commoda nihil pendunt, seque ad omnia discrimina exponunt. In quo quum aliarum religionum studia, tum Societatis Jesu assiduus Christo labor, nec non usque ad finem perseverantia promptam se ostendit; quumque prolem catholicæ religioni valde proficuam, et ad omnia pericula pro universali ecclesia subeunda paratam procrearit, aliam atque aliam a prima non degenerem præstante gratia Dei quotidie substituit; ut nobis eorum alumni, per multiplices probationum gradus altius provecti, semper præsto sint quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios*

Concluditur 2ª ratio *desumpta* ex recensitis effectibus. *Nempe pontifices hos effectus agnoscunt; nec ipsos tantum, sed religionem unde oriuntur adscribunt Spiritui Sancto, tamquam auctori principali.*

adsciscamus. Et his ergo testimoniis satis constat efficacia rationis factæ : nam adducti Pontifices non solum agnoscunt et confitentur prædictos effectus, sed etiam illos pronuntiant esse Spiritus sancti opera, et a fortiori colligunt tale institutum ab Spiritu sancto specialiter manasse.

Hujusmodi effectus in particulari indicantur. 1us *Effectus Societatis Jesu : Vitæ integritas Ignatii et primorum Patrum.*

(48) VII. Ut vero hoc evidentius constet, indicemus in particulari hujusmodi effectus. Primus est sanctitas et vitæ innocentia quam Deus contulit primis hujus vitæ inventoribus, medio usu et observatione ipsius instituti. Quamvis enim videri possit hoc magis ad causam quam ad effectum hujus religionis pertinere (quod non minuit rationis efficaciam; nam idcirco Deus talem sanctitatis gradum et modum B. Ignatio contulit, quia ad tantum opus illo ut ministro uti volebat); re tamen vera inter effectus merito numeratur : nam per opera et exercitia quæ in Societate retenta et approbata sunt, voluit prius Deus Ignatium ac socios ejus sanctificare ac perficere, et ita usu ipso et effectu approbavit institutum, postea ab ecclesia suscipiendum et approbandum. Qualis autem et quantus fuerit hic effectus, satis supra [in hoc Capite 4], *num.* 2, verbis ipsorum Pontificum indicavimus; et de illa re pleni sunt libri qui in manibus omnium versantur.

2us *effectus Societatis Jesu : Vitæ integritas in successoribus Ignatii et primorum Patrum.*

Secundus effectus est hæc eadem virtus et vitæ puritas, quæ in successoribus eorum mediante eodem instituto conservatur : hoc enim sine arrogantia dicere possumus; cum non de aliqua particulari persona, sed de tota religione tractemus. Præcipue vero hæc religio semper enituit, omnibusque in admiratione fuit, in unione et caritate fraterna; ut merito dicere possimus, satis in ea ostendi signum illud a Christo datum, Joan. 13 : *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.*

3us *effectus Societatis Jesu : Firmitas inter innumeros persequentium conatus.*

(49) VIII. Tertius effectus numerari potest firmitas et stabilitas hujus religionis, non obstantibus innumeris persecutionibus quas, et ante suam institutionem in personis Ignatii et sociorum, et post suam institutionem et approbationem, sustinuit. Quum enin illa sit omnium minima et novissima, et tam grande opus ac bellum contra hæreticos et alios Christi hostes assumpserit; variis modis ac rationibus, non ab eis solum sed etiam a catholicis nonnullis impugnata; nullum inde detrimentum passa est; sed semper fortior ac purior per tribulationes reddita : ut experimento omnibus est compertum. Unde merito illi accommodari potest dictum Gamalielis, Actor 5 : *Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud.* Quarto adjungi potest propagatio et incredibilis extensio hujus religionis, quæ per totum orbem brevi tempore facta est. Nam statim, fere sine mora, per totam Europam dilatata est; et ut Pius V (1) de illius alumnis dixit : *Non contenti terrarum finibus, usque ad orientales et occidentales Indias penetrarunt.* De qua re in Vita B. Patris nostri Ignatii, et in Epistolis Indicis, et in Vita S. Patris Francisci Xavier multa habentur. Specialiter autem animadverti potest ex *quarto Libro* Vitæ B. Ignatii, *cap.* 16, apud Ribadeneiram [Parentem nostrum] tempore mortis suæ reliquisse fundata centum Societatis domicilia, per duodecim provincias distributa; ut in hoc etiam videatur in ipso impleta illa promissio : *Qui reliquerit domum aut fratres* etc. *centuplum accipiet.*

4us *effectus Societatis Jesu : Propagatio ejus per totum orbem brevi tempore.*

Ribaden.

5us *effectus Societatis Jesu : Frequens profusio sanguinis fidei causa.*

Quinto addere possumus, religionem hanc non solum successione et approbatione temporum, sed etiam sanguine multorum martyrum (2) fuisse stabilitam, et firmatam. Nam hoc etiam Pius V loco proxime citato, in approbatione hujus religionis numerandum putavit, dicens : *Ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit ut, etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio, voluntario se supposuerint.* Et tamen post tantum Pontificis testimonium, illustres alii in Anglia,

(1) In Brevi *Dum indefessæ.*

(2) Hisce verbis *multorum martyrum* liberius utitur auctor noster; ea tamen excusatione purgatus quod jam vixisset quum Urbani VIII Decretum latum est. Ab eodem vero pontifice, qui *multorum martyrum* incertam nobis appellationem eripuit, indubitatos martyres tres accepimus, non a Societatis hominibus tantum sed per quoscumque sacerdotes ad nostra templa confluentes, libere olim ac licite colendos. Videatur in *Inst. tom. I, a pag.* 140, tum Breve *salvatoris et Domini* dat. 15 sept. 1627, tum Brevis extensio vi Decreti S. rituum Congregationis. Tribus Martyribus Japonibus jam addendi SS. Ignatius de Azevedo et triginta novem socii, et BB. Andreas Bobola et Joannes de Brito. — De Nostris fidei causa interemptis, legi possunt *Mortes illustres* a PP. Alegambe et Nadasi; *Bibliotheca scriptorum S. J.*, ad calcem; Matthias Tannerus in opere *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitæ profusionem militans;* Pragæ, 1675, in-fol.

in medio ipso oceano, aliisque pro *romana*, id est, *catholica* ecclesia expeditionibus martyres occubuerunt. Sexto, hinc secuti sunt exteriores fructus circa proximos et universam ecclesiam, de quibus Pontifices supra citati potissimum locuti sunt; maxime vero Pius V dum in hoc postremo loco adjungit. *Perque eorum spiritualia exercitia, etiam regna ipsa fidem Christi agnoverint, ac tam inibi, quam ubique terrarum caritatis et misericordiæ opera exercere studeant.* Vide de hoc plura in Payva *de Origine Societatis.*

6us effectus Societatis Jesu : Bona multiplicia in proximos et in ecclesiam universam.

Payva.

(50) IX. Tandem ad hujus discursus confirmationem addere possumus, his fere motivis et rationibus solere Patres et theologos uti ad persuadendum, esse evidenter credibile, ut ajunt, auctorem fidei et religionis christianæ esse ipsum Deum; quemadmodum nos etiam prosecuti sumus *disp.* 4, [in Tractatu] *de Fide*, *sect.* 3. Nam argumento sumpto ab insigni sanctitate eorum qui hanc fidem profitentur, utitur Eusebius *lib.* II *de Præparatione evangelica*, cap. 5; et Augustinus *lib.* II *Contra Julianum*. Argumento vero sumpto ex sanguine martyrum utitur Justinus *in Apologia* pro christianis. Ratione autem sumpta ex constantia et incremento in persecutionibus, utitur Leo Papa *in Serm.* 1 de Sanctis Petro et Paulo, his verbis : *Non minuitur persecutionibus ecclesia, sed augetur et semper Dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.* Et idem sumi potest ex eodem Augustino in id Psalmi 57, *Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens.* Denique illud argumentum visum est efficacissimum omnibus Patribus, præsertim Augustino, quod ex amplitudine ecclesiæ sumitur; et quod duodecim homines potuerunt universum mundum subjugare, non vi armorum, sed vitæ et doctrinæ; ergo proportione servata, eadem signa manifeste ostendunt religionem hanc peculiari providentia a Deo ipso fuisse institutam. Quibus addere possumus, unam ex præcipuis notis ad cognoscendam veram ecclesiam, quam Patres tradunt, esse unionem membrorum inter se et cum capite, romano scilicet pontifice; ut ex Leone Papa, Irenæo, Cypriano, et aliis, late tradit Bellarminus Libro quarto de [*Conciliis et*] *ecclesia cap.* 10. Sic ergo ex perfecta unione caritatis membrorum hujus religionis inter se, et [ex vinculo] unionis perfectæ et singularis obedientiæ totius religionis ad summum pontificem, evidens conjectura fit eumdem Spiritum fuisse hujus religionis principalem auctorem, qui fuit ipsius ecclesiæ.

Ut probetur Societatem Jesu divinitus institutam, quam efficaciam habeat ratio ab his effectibus desumpta.

Euseb.

August.

Justin.

Leo papa.

August.

Bellarm.

(51) X. Sed quæret aliquis, quomodo intelligendum sit hanc institutionem esse specialiter Spiritui Sancto tribuendam. Aut enim est sensus, non potuisse Ignatium et socios sine speciali Spiritus Sancti gratia et inspiratione tantum opus inchoare et perficere; aut sensus est, ex singulari aliqua revelatione aut extraordinaria motione aut directione infallibili, qualis dari solet prophetis aut sacris scriptoribus, hanc institutionem originem duxisse. Si prior tantum sensus intentus est, res est certissima et fere evidens ex principiis fidei, quibus docemur nullum pietatis opus inchoari aut fieri posse a nobis, sine Spiritus Sancti præcisa [*i. e.* necessaria (1)] inspiratione et subsequente adjutorio. Quis autem dubitare audeat conatus Ignatii et sociorum in hac religione fundanda fuisse pietate plenos, quum sine magna fide ac religione, et ferventi caritate ac obedientia tantum opus aggredi non potuerint. Itaque in hoc sensu dubitari non potest quin ab Spiritu Sancto fuerint moti et adjuti. Hæc autem parva et communis valde laus est; cum ille modus originis ab Spiritu Sancto omnibus pietatis operibus communis sit. Ex quo solum concluditur, bonum et meritorium fuisse huic operi incumbere; inde tamen inferri non potest, aut opus ipsum habere aliquam singularem excellentiam, aut fuisse utiliter aut convenienter inventum : potuit enim esse ex zelo, et non secundum scientiam; potuit etiam voluntas ejus esse ab Spiritu Sancto, in ipsa vero fabrica vel institutione nihil esse nisi mere humanum atque adeo expositum mille erroribus ac defectibus. Si vero alter sensus est intentus; ille quidem magnam laudem continet; verendum tamen ne sit nimia et non sufficienter probata : nam inde sequeretur omnia quæ in hoc instituto continentur omnino esse certa et infallibilia; quod dicendum non est.

Quæstiuncula suborta proponitur : *An ex communi, an ex speciali motione Spiritus Sancti processerit institutio Societatis Jesu.*

(1) Hunc enim sensum apud Hispanos obtinet vox adjectiva *preciso, precisa,* quam a vernaculo suo idiomate ad Tullii sermonem incaute translulit Suaresius.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Religionem hanc convenientissime ab apostolica Sede approbatam et confirmatam.

ASSERTIO *tituli tertio interjecti* suadetur variis testimoniis *pontificum et concilii Tridentini.*

(52) XI. Antequam ad hanc [numeri 10 præcedentis] interrogationem respondeam, de tertia causa hujus instituti proposita in [hoc cap. 4] *num.* 1 dicendum breviter est, quamquam in hactenus dictis jam fere contineatur. Dico ergo religionem Societatis convenientissime fuisse ab apostolica Sede approbatam et confirmatam. De approbatione (1) ex apostolicis Bullis sæpe citatis satis constat. Nam Paulus III in 1ª Bulla [*Regimini militantis*] sic inquit : *Præmissa omnia et singula, tamquam ad spiritualem profectum eorumdem sociorum et reliqui christiani gregis opportuna, apostolica auctoritate, tenore præsentium, ex certa scientia approbamus, confirmamus et benedicimus, ac perpetuæ firmitatis munimine roboramus; ipsosque Socios sub nostra et hujus sanctæ Sedis apostolicæ protectione suscipimus.* Et deinde facultatem concedit condendi Constitutiones quæ ad finem Societatis, Christi gloriam et proximi utilitatem conformes sint; quas eo ipso quod legitime sint conditæ, eadem apostolica auctoritate vult esse confirmatas; ut latius in Bulla 2ª [*Injunctum nobis*] declarat. In Bulla autem 3ª [*i. e.* 5ª, *Licet debitum*], Societatem commemorans idem Pontifex : *Per nos,* ait, *institutam et approbatam.* Non enim *confirmatoris* tantum, sed etiam *instituentis* nomen usurpare voluit Pontifex; vel ut majorem benevolentiam in Societatem ostenderet, eamque majori honore afficeret; vel ut indicaret se fuisse primum Societatis confirmatorem; vel denique quia propter specialem subordinationem quam hæc religio habet ad apostolicam Sedem, et quia ejus institutum in hoc peculiariter consistit quod tota Societas proxime sit dicata servitio summi pontificis, et ab ejus nutu et servitio pendeat, ideo ejus institutio non solum pendebat a Pontifice quoad generalem approbationem religionis, sed etiam quoad acceptationem talis voti ac traditionis. Hinc fortasse ortum habuit quod de Societate dixit Kemnitius hæreticus (ut refert Payva) Libro *de Origine Societatis,* a romano scilicet pontifice fuisse excogitatam ut labentem ecclesiam fulcire aliquo modo posset, quod ab hæretico in opprobrium Societatis dictum est; ignorans autem quid diceret, summam de illa laudem protulit. Deinde Julius III in Bulla confirmationis [*Exposcit debitum*], eamdem approbationem confirmat illis verbis : *Auctoritate apostolica, tenore præsentium, erectionem et institutionem Societatis* etc. *perpetuo approbamus et confirmamus.* Pius autem IV in 1ª sua Bulla [*i. e.* in Brevi *Etsi ex debito*] eamdem confirmationem commemorat, et multis verbis ac benevolentiæ signis confirmat. Idem, Pius V in omnibus fere Bullis [*i. e.* Constitutionibus apostolicis] et præsertim in ultima [*i. e.* in Brevi *Dum indefessa*], in qua non solum Societatem confirmat, sed etiam in Mendicantium numerum illam recipit. Idem, latissime Gregorius XIII præsertim in illis duabus Constitutionibus : *Quanto fructuosius;* etc., *Ascendente Domino.* Ac tandem concilium Tridentinum *sess.* 25, *cap.* 16, *de regularibus,* eamdem approbationem ita commemorat ut ipsum denuo institutum laudet ac approbet, et in omnibus minime mutatum velit, dicens : *Per hæc tamen sancta Synodus non intendit aliquid innovare, aut prohibere quin religio clericorum Societatis Jesu juxta pium eorum institutum a sancta Sede apostolica approbatum, Domino et ejus ecclesiæ inservire possint* (2).

Payva.

(53) XII. In hac autem approbatione nonnulla consideranda sunt. Primum est (3),

Quædam pro Societatis approbatione NOTANDA.

(1) *De approbatione... satis constat* i. e. Approbationem re vera concessam fuisse constat; an *convenientissime?* mox constabit.

(2) *Possint.* Editt. quat. habent *possit,* consentiunt collectiones conciliorum Labbei-Cossartiana et Harduinina; at *possint* assertoribus utitur Benedicto XIV *de Synod. lib.* XIII, *cap.* 12, *num.* 1; Joanne Baptista Giattino cardinalis Pallavicini interprete in *Vera concilii Tridentini historia, lib.* XXIV, *cap.* 6, *num.* 1, quo in opere *loc. cit. num.* 7 diversæ lectionis originem intelliges, eamque Societati Jesu perhonorificam. Ceterum unica stat quam sequimur lectio legitima, quemadmodum propriis oculis didici anno 1833 in bibliotheca publica Dolana, ubi, sub num. 253, exemplum erat concilii Tridentini Romæ excusum a Paulo Manutio anno 1563, atque ejusdem cum originalibus auctoritatis, propter subscriptiones manu ppª secretarii concilii notariorum, qui duo sua etiam sigilla adhibuere. Vid. liber cui titulus *Annales de l'imprimerie des Alde ou Histoire des trois Manuce et de leurs editions; Paris, Ant. Augustin Renouard,* XII-1803, *tom. 1, pag.* 346-49.

(3) *In hac autem approbatione nonnulla consideranda sunt. Primum est.* Margo habebat. *Primum. Quædam pro Societatis approbatione notanda.* To *primum* post cetera locandum duxi.

1um NOTANDUM. *Ibi authentice definitur Instituti sanctitas.*

in ejusmodi instituto prius approbari pietatem et sanctitatem, vel, ut clarius Julius III dixit (1), *nihil quod pium sanctumque non sit, in dicta Societate ejusque laudabilibus institutis reperiri*. Et quoad hoc approbatio habet vim cujusdam authenticæ definitionis vel declarationis, cui falsum subesse non potest, ut supra tractando de Religione in genere [*i. e.* in opere *de Religione, tract.* 7, *lib.* II, *cap.* 15, *num.* 11, 12, 15], ostensum est; et ideo non est necesse ut denuo probemus approbationem quoad hanc partem fuisse convenientem: nam eo ipso quod facta est, certissimum est convenientem esse et veritati approbanti conformem.

2um NOTANDUM. *Definitio de Instituti sanctitate cadit tantum in res expressas.*

Deinde considerandum est approbationem, quoad hanc rationem, cecidisse proprie in ea quæ distincte fuere Pontifici proposita; quia non poterat prudenti modo aliter fieri approbatio quæ dictam infallibilitatem contineret : et ideo non sine causa, specialiter, [ut] dictum est, a Paulo III (2), *præmissa omnia et singula approbata fuerunt*. Reliqua vero quæ virtute ibi continentur vel per generalia verba proponuntur, solum intelliguntur approbata, vel si omnino [*Conjicio* vel omnino, si] necessaria fuerint ad veritatem eorum quæ distincte approbantur, vel solum secundum quamdam moralem fidem ac credulitatem, si solum morali etiam probabilitate cum eis fuerint conjuncta. Hinc tertio expendo,

3um NOTANDUM. *Pauli III non habetur approbatio quoad constitutiones condendas, sed sola confirmatio.*

quum Paulus III, in Bulla 2ª [*Injunctum nobis*] explicat, se ita concedere Societati facultatem condendi Constitutiones, ut eo ipso quod fiant velit esse sua auctoritate munitas, non uti verbo *approbandi*, sed tantum *confirmandi :* inter quæ duo verba hanc differentiam considero, quod *approbare* refertur magis ad intellectum, pertinetque ad clavem scientiæ; *confirmare* autem magis spectat ad clavem jurisdictionis, referturque ad vim obligandi. Voluit ergo Pontifex dare robur et valorem Constitutionibus, eo ipso quod fiant, non tamen propterea eas ita approbat ut declaret esse convenientes aut opportunas; supponit autem eas esse debere honestas et utiles ad Societatis finem, Christi gloriam et proximorum utilitatem; ut ibidem præmittit.

4um NOTANDUM. *Moralis necessitas Instituti Societatis Jesu est a summis pontificibus declarata.*

Quarto, adverto Pontifices non fuisse contentos approbando hoc institutum ut sanctum et pium; sed etiam ut ecclesiæ valde opportunum et moraliter necessarium ad finem intentum; quod non sine providentia divina factum est propter eos qui calumniari possent, hoc institutum, licet bonum sit, non tamen fuisse ecclesiæ necessarium vel eo tempore conveniens (3).

Quorumdam impudentia notatur, et pontificum auctoritate exploditur: *quum sedes apostolica in Instituto Socie-*

Neque enim defuerunt qui quum in aliis [factis] censerent quoad hoc, Pontificem posse errare; senserint etiam in hoc facto errasse (4); quod profecto impudentissimum est : maxime quum expresse tot Pontifices, etiam

(1) In Bulla *Exposcit debitum*.

(2) In Bulla *Regimini militantis*

(3) Ut Ignatii temporibus nascens Jesu Societas, ita eadem, anno 1814, qua patet orbis, renascens, utilitatibus ecclesiæ minus idonea videbatur imperitorum judicio. Veterum contradicentium errorem liquidius patefacit P. Suarez; recentissimis querimoniis recentia quoque testimonia juvat objicere. Primum esto Pie VII, in Bulla *Sollicitudo omnium*, ubi Jesu Socios, non quidem veteres illos, sed quales ætas hæc nostra tulit, describens ait : « Gravis» simi... criminis in conspectu Dei reos Nos esse » crederemus... si expertos et validos qui sese Nobis » offerunt remiges, ad frangendos pelagi, naufra» gium Nobis et exitium quovis momento minitantis, » fluctus, respueremus. » Secundum est Leonis XII in Brevi *Plura inter*, de restituta Societate pronuntiantis hoc modo : « Vix novellis defixa radicibus... » ramos late pandit. Equidem, præter alia, non so» lum in principe magistraque orbis terrarum eccle» sia, verum etiam in Italia ac Transalpinis remo» tisque regionibus, ubi... nihil non aggreditur ac » movet ut juvenes et adolescentes, piis ac libe» ralibus disciplinis mature imbuti, nostræ pro» ximæque ætatis ornamento sint futuri. » Tertio loco veniunt Pii VIII et fel. mem. Gregorii PP. XVI vivæ vocis oracula, annis præsertim 1829 et 1835, apud Patres Provinciarum nostrarum deputatos, quibus sedis apostolicæ propensissima voluntas alteque sentiens animus explicabat sese, majori cum Sociorum laude quam referre modestum sit. Ergo hæc a summis pontificibus : quid, si quum optimos viros, tum doctissimos homines de restituta Societate percunctaremur! nec vero ita eos dimitto quin unius saltem aliqua proferre debeam : « La so» ciété des Jésuites est l'institution religieuse et poli» tique la plus forte qui ait existé; *utile autrefois,* » *nécessaire aujourd'hui;* et la seule qui puisse lutter » avec avantage contre les institutions occultes si » fortes et si répandues qui méditent le renversement » de toute autorité légitime pour établir la leur sur » les débris des trônes et des autels. — La première » expulsion des Jésuites fut une vengeance des Jan» sénistes contre la Compagnie de Jésus; la seconde » est une conspiration des athées contre Jésus» Christ lui-même. » (M. le vicomte de Bonald, *Réflexions sur le* MÉMOIRE A CONSULTER... *Paris*, 1826, *pag.* 54.—*De l'esprit de corps et de l'esprit de parti*... *Paris*, 1828, *pag.* 54.)

(4) Utrum hæc ad Melchiorem Canum referenda sint nec ne, is demum apud se statuat qui inspexerit opus *de Locis theologicis, lib.* V, *cap.* 5, § *ult.*, atque in ejusdem operis edit. Bassanensi 1776, *Præfationem* P. Hyacinthi Serry, *capite* 10, 11.

tatis approbaverit sæpius et expresse opportunitatem quam, negant adversarii.

quoad hanc circumstantiam, distincte institutum probaverint. Quod patet expresse ex illis verbis Pauli III (1) : *Præmissa omnia et singula, tamquam ad spiritualem profectum eorumdem Sociorum et reliqui christiani gregis opportuna, apostolica auctoritate* etc. Et in altera Bulla (2) inquit : *Ipsorum et cunctorum Christi fidelium animarum salutem zelantes* etc. Et Julius III : *Considerantes* etc... *eaque omnia, ad suorum et aliorum Christi fidelium animarum salutem, et fidei exaltationem tendere.* Et clarius Gregorius XIII in Constitutione Quanto fructuosius : *Ad quem finem*, inquit, *Spiritus Sanctus, qui bonæ memoriæ Ignatium Loyolam ipsius Societatis institutorem ejusque socios excitavit, media etiam præclara maximeque opportuna hujus Sedis ministerio eis tribuit atque confirmavit.* Et in altera Bulla Ascendente Domino : *Ipsius*, inquit, *instituta, tanquam fundamenta ejus præsidii quod catholicæ religioni impendunt, immota atque inconcussa, aliorum etiam Romanorum pontificum exemplo, debemus apostolica auctoritate tueri.* Et infra : *Quum divina providentia pro temporum necessitate, varia et salutaria ordinum instituta in ecclesia sua produxerit; novisque subinde in ea nascentibus morbis nova remedia, novisque emergentibus hostium impugnationibus nova regularium ordinum auxilia excitarit; et cuique illorum juxta cujuslibet peculiaris gratiæ vocationem, peculiares quasdam notas, propria insignia, ac opportuna ad finem quem intendit media suggesserit; et nunc maxime* etc. Et infra : *Nos universalis ecclesiæ utilitati, quam ex inviolato et inconcusso dictæ Societatis instituto, et religiosæ sobolis educatione sentimus et majorem in dies speramus, prospicientes;... de... apostolicæ potestatis plenitudine* etc. Dupliciter ergo quoad hanc partem approbatur Societatis institutum : Primo, ut utile ac necessarium (*ad melius esse* loquimur) ad finem quem intendit; Secundo, quia religio intendens talem finem per talia media, valde opportuna fuit ecclesiæ et in eodem sensu necessaria. Quomodo idem Gregorius XIII in Bulla [*i. e.* Brevi] concessa anno 1576, quæ incipit Salvatoris : *Propter ipsius Societatis*, inquit, *tam utiles tamque necessarias functiones...* Et infra : *Tam salubribus dictæ Societatis ministeriis quæ pro eorum dignitate ac majori fidelium fructu, in locis aptis ubi major seges et frequentior populi consuetudo viget, exerceri et ministrari debent.* Quam vero tota hæc approbatio veritati ipsius rei conformis sit, satis ex dictis de fine et mediis Societatis, et de effectibus ac fructibus ejus constare existimo.

Satisfit quæstiunculæ sub hujus capitis 4 num. 10 positæ; et affirmatur substantialia Instituti S. J., nempe intentionem talis finis per talia media primaria, processisse ex specialissima Spiritus Sancti directione.

(54) XIII. Ex his ergo ad interrogationem *num.* 10 factam respondeo, institutum hoc specialiter tribui Spiritui Sancto, non solum eo modo quo universa pietatis opera ab ipso manant, sed etiam quia ab illa speciali providentia, qua Spiritus Sanctus universalem ecclesiam regit et protegit, duxit originem. Unde fit ut, quantum attinet ad substantiam instituti quæ consistit in intentione talis finis per talia media primaria ac principalia, non solum credendum sit habuisse B. Ignatium quomodocumque Spiritus Sancti excitationem et inspirationem; sed etiam specialissimam directionem ut ab eo quod ecclesiæ opportunum erat non aberraret, imo etiam ut tam prudens et immensum opus posset concipere et architectare. Quod si quis pie credat directionem hanc per expressam revelationem sæpe factam esse, nihil fortasse a veritate deviaret, ut ex historia vitæ ejus intelligi potest (3). Quidquid vero sit de expressa revelatione; saltem specialis instinctus Spiritus Sancti per specialia dona, superiora ordinariis virtutibus et auxiliis earum, negari non potest. Atque hoc modo verum censeo, in his quæ pertinent ad substantiam instituti (sub quibus ea omnia comprehendo quæ a Sede apostolica expresse in specie recognita et approbata sunt) ita fuisse Ignatium motum et directum ab Spiritu Sancto, ut neque erraret, neque ab eo quod ecclesiæ utile et opportunum futurum est deviaret : non quod putemus singula verba ejus ab Spiritu Sancto fuisse dictata, sicut in tom. *de Fide, disp.* 5, *sect.* 5, *a num.* 4 diximus de scriptore canonico; sed quod res ipsæ in quibus substantia instituti consistit, fuerint prædicto modo suggestæ, ex speciali providentia

(1) In Bulla *Regimini militantis.*

(2) Quæ incipit, *Injunctum nobis.*

(3) Vid. etiam Nicolaus Lancicius in *Dissertatione historica et theologica de præstantia Instituti Societatis Jesu*, quod decimum septimum est ex ejus *Opusculis spiritualibus.* Huic proxima et lectione delibanda Venerabilis viri scriptio, *de Gloria S. Ignatii.*

Spiritus Sancti; et hoc videtur mihi sufficienter probatum, tum ex dicta approbatione, tum ex fructibus et effectibus hujus operis, tum etiam ex re ipsa, considerato fine et mediis hujus instituti, et circumstantiis omnibus erectionis ejus.

CAPUT V.

Utrum Societas sit per se religio clericorum, non solum habitu sed etiam re ipsa; et quas proprietates inde consequatur.

Utrum Societas Jesu sit nec ne religio clericorum per se et re ipsa; ratio utrinque dubitandi *est quia, ex una parte, Tridentinum vocavit Socios* RELIGIONEM CLERICORUM; *ex altera parte, Societas non esset sic appellanda ob solum habitum clericalem; neque potest hoc nomen ducere a numero clericorum, quos religiones dictæ monachales habent majore numero.*

(55) I. Hactenus explicui causas veluti extrinsecas hujus instituti; nunc intrinsecas declarare intendo, ut ita specifica ejus ratio et perfectio magis constet. Causæ autem alicujus rei intrinsecæ sunt, materialis et formalis. In statu vero religioso nihil aliud potest habere rationem materialis causæ, nisi personæ ipsæ ex quibus talis congregatio coalescit; et hoc est quod in præsenti exponere intendimus. Videmus enim a concilio Tridentino *sess.* 25, *cap.* 16 *de regularibus*, Societatem esse vocatam *religionem clericorum Societatis Jesu*: illa enim particula *clericorum*, non sine causa addita est. Significatum est ergo, religionem hanc ex clericis constare debere; hæc ergo est quasi materia ex qua hæc religio conficitur. In contrarium autem est quia, vel denominatio hæc sumta est ex solo habitu (et hoc parvi momenti est; nam habitus non facit religiosum [ut habetur ad sensum in] *Cap. Porrectum. de regular.*; sed est signum ejus); vel ex re ipsa; et in hac, vel æquatur vel certe superatur a religionibus quæ monachorum esse dicuntur; nam plures in qualibet illarum, servata proportione in numero personarum, sunt sacerdotes et clerici quam in Societate inveniantur: quid est ergo cur Societas dicatur clericorum religio?

1a ASSERTIO : *Societas recte vocatur religio clericalis.* Probatur auctoritate concilii Tridentini *et pontificum ita vocantium Societatem.*

(56) II. Nihilominus dicendum est primo, Societatem vere ac proprie dici et esse clericorum ac presbyterorum religionem. Hoc sufficienter probat prædictum testimonium concilii Tridentini; colligiturque ex variis loquendi formulis quæ in Bullis Pontificiis habentur. Nam in prima et secunda Bulla [i. e. *Regimini militantis* et, *Injunctum nobis*] Pauli III in quibus forma instituti proponitur, ejusque confirmatio et extensio conceditur, solum exprimitur Ignatium et socios esse presbyteros qui ad munera presbyterorum se consecraverant, et ut habere possent socios qui hunc finem et munus perpetuo intenderent, talem religionem instituisse, quæ sub ea ratione approbata est. Et ideo in Bulla 4a [i. e. Brevi *Exponi nobis*] specialiter concessit idem Paulus III facultatem et licentiam recipiendi in Societatem sæculares seu laicos in temporale adjutorium; quod est indicium, primam approbationem et facultatem Societatis per se ad hoc fuisse ut ex clericis seu presbyteris constaret. Unde in altera Bulla confirmationis Julii III (1) expressius, in ipsamet forma instituti dicitur : *Socii autem omnes quum presbyteri esse debeant* etc. : et ita postea confirmatur. Hinc etiam Pius V in Bulla [*i. e.* Brevi] anni 1571 quæ incipit *Dum indefessæ*, Socios vocat *presbyteros Societatis Jesu.* Et Gregorius XIII in Bulla [*i. e.* Brevi] anni 1576, QUÆCUMQUE SACRARUM : *Licet*, inquit, *sicut accepimus, dilecti filii, præpositus generalis et alii presbyteri religiosi Societatis Jesu.* Et eodem modo loquitur in Bulla [*i. e.* Brevi] alias ejusdem anni quæ incipit SALVATORIS DOMINI : *Licet dilecti filii presbyteri venerabilis Societatis Jesu.* Idem, in Bulla anni 1578, *Quanta in vinea* etc., [et] clarius in Bulla [*i. e.* Brevi] anni 1575, EX SEDIS APOSTOLICÆ etc. *Quum instituto clericorum regularium Societatis Jesu* etc. Sufficienter ergo ex tam multiplici appellatione constat, non casu et sine causa ita appellari : sed quia in superioribus diximus Tractatu præcedente [nono operis *de Religione*] *lib.* 1, *cap.* 7, religionem recte distingui in religionem monachorum et clericorum; significatum est Societatem sub hoc posteriori genere contineri. Ratio autem hujus explicanda superest.

2a ASSERTIO. *Societas non tantum recte vocatur, sed est religio clericalis : quod* declarando suadetur, *quia ex primario fine suo postulat actus clericorum proprios.*

(57) III. Dico ergo secundo. Non solum ratione habitus sed etiam ratione proprii instituti et functionum ejus, Societas est et vocatur religio clericorum ac presbyterorum. Hoc dixerim in primis ut distinguatur hæc religio ab aliquibus, quæ *clericorum* dicuntur solum quia habitum clericorum retinuerunt, quamvis ex speciali intentione

(1) Quæ incipit *Exposcit debitum*

sua non intendant aliquem finem vel functionem propter quam sit per se necessarius clericalis ordo; unde totum earum institutum æque bene servari posset etiamsi personæ earum clerici non essent : ac propterea tales religiones, si quæ sunt, valde materialiter et accidentaliter dicuntur esse *clericorum*, solum quia in habitu cum clericis conveniunt. Proprie autem, ut supra diximus ex D. Thoma 2. 2, *quæst.* 189, *art.* 8, *ad* 2, illa est religio clericorum quæ per se instituitur ad eas functiones ad quas clericalis ordo per se necessarius est : aliæ vero quæ ex vi sui finis non requirunt tales functiones, quum per se non requirant clericalem ordinem, non sunt proprie religiones clericorum; etiamsi per accidens ob alias occasiones plures sacerdotes habeant. Constat autem ex superius dictis, religionem hanc ex primario fine suo postulare actiones maxime proprias clericorum, quales sunt illæ quæ ad perficiendos et illuminandos specialiter homines ordinantur; ergo non solum ratione habitus, sed multo magis ob rem ipsam, et ob finem et munera talis religionis, *clericorum* seu *presbyterorum* appellatur.

TITULUS INTERJECTUS.

Deducuntur aliquot Corollaria præcedentis doctrinæ.

1um Corollarium, *ex num.* 2, 3. *Societas, quum sit religio clericalis, clericorum habitum congruenter retinuit; atque ita respondetur quærentibus* cur Societas peculiarem habitum religionis non assumpserit.

(58) IV. Imo hinc sequitur primo, Non ideo Societatem esse religionem clericorum quia habitum clericorum portat; sed potius e contrario, ideo religionem hanc retinuisse clericorum insignia quia ipsa per se maxime est clericorum religio; ac per se primo tendit ad perficiendos homines suos in statu clericali, et ut proprias clericorum functiones honestius, sanctius ac fructuosius perficiant. Ex quo obiter responsum est ad multorum interrogationem cur Societas, si vera religio est, proprium aliquem religionis habitum non assumpserit : quæ solet etiam esse una ex objectionibus quæ contra Societatem fiunt; quoniam videtur aut novitatem affectare, aut tacite usum peculiaris habitus reprehendere aut illius dedignari. Item, quia secundum personarum varietatem et gradum habitus distinguendi sunt, teste Augustino *Epist.* 199 et refertur [ejus textus in Decreto, *caus.*] 55, *quæst.* 5, *cap. Quod Deo*. Et ideo concilium Tridentinum *sess.* 14, *cap.* 6 *de reform.* dicit, licet habitus non faciat monachum, oportere clericos suo statui decentem habitum deferre : ut etiam habitu professionem suam probent, ut dixit concilium Carthaginense IV, *cap.* 45, [et refertur ejus textus in Decreto] *cap. Clericus, dist.* 41. Et in concilio Aquisgranensi dicitur, habitus singulorum ordinum ad hoc esse institutos ut liquido constet in qua professione unusquisque Domino militet. Ex dictis, inquam, optima ratio et responsio datur ad prædictam interrogationem : ideo enim sacerdotum habitum hæc religio retinuit, quia ipsa religio sacerdotum est; et habitus debet esse accommodatus muneri et officio quod persona exercet. Item, sicut hoc institutum per se ordinatum est ad perficiendos homines in statu clericali, ita decuit eorum habitum nihil aliud significare quam clericos religiose et sancte viventes, ex vi suæ professionis. Ubi merito accommodari potest quod, in concilio Aquisgranensi sub Ludovico, *cap.* 129, reprehenduntur canonici regulares habitu monachorum utentes, quum eorum habitum usurpare non debeant a quorum proposito quodammodo distant. Maxime vero contra quoscumque detractores accommodari potest servata proportione, can. 12 concilii Gangrensis qui refertur [in Decreto, *Can. si quis virorum*] 30 *dist. Si quis virorum putaverit sancto proposito, id est, continentiæ, convenire ut pallio utatur, tamquam ex eo justitiam habiturus, et reprehendat vel judicet alios qui cum reverentia birris utuntur et alia veste communi quæ in usu est, anathema sit.* Erat autem *birrus* (1) vestimenti genus, quo clerici et canonici regulares utebantur (ut colligitur ex *Sermone* 2 *ad clericos communem vitam agentes*, alias 55 *ad fratres in eremo*, [*Al.* Serm. 556, n. 15] inter opera Augustini), quoque monachi uti non poterant, sed pallio quo colla et humeri tegebantur, ut est apud Cassianum *lib.* 1 [operis *de Cœnobiorum institutis* (2)], *cap.* 7. Sicut ergo monachi utentes pallio aut habitu suo, clericorum habitum etiam in religiosis reprehendere non debent : ita etiam Societas retinens sacerdotum usum, non propterea contemnit aut improbat

August.

Cassian.

(1) Melius, *byrrhus*.

(2) *De cœnobiorum institutis*. Editt. quat. habent *lib.* 1, *de Institutis renuntiantium;* qui titulus non est libri primi, sed quarti, ideoque hoc loco falsus.

usum religionem monachalium, seu monachorum. Nam sicut nulla earum censetur reprehendere aut contemnere alias, eo quod distinctum habitum a ceteris assumat, quia unaquæque habet sanctas et pias rationes, et Spiritus Sanctus est multiplex et unus; ita nec Societas, alia sancta instituta reprehendit ex eo quod communi habitu clericorum contenta fuerit. Quid autem referret hoc esse novum, etiamsi id concederemus? non enim omne novum reprehensibile est, si nova occasione et convenienti ratione fiat sine ullo antiquitatis præjudicio : sic enim etiam fuit novus unusquisque religionis habitus quando primum illa instituta est. Nego tamen id fuisse novum; statim enim ostendam religiones clericorum fuisse antiquissimas; et in principio, non est verisimile vel saltem non constat usas fuisse habitu distincto a communi clericorum habitu, sed solum in illo magnam decentiam et honestatem servasse.

Societatis habitum qualem delegerit S. Ignatius; *a quo videlicet alieni non essent hæretici, fideles et infideles.*

(59) V. Addo denique, quamvis inter religiones clericorum aliquæ sint quæ aliquo proprio et peculiari insigni in exteriori habitu utantur, ut patet in canonicis regularibus; hoc ipsum (non sine magna et prudenti ratione, considerata temporum opportunitate et principali Societatis intentione) prætermissum esse, et pro signo, quoad habitum, accepisse Societatem solam decentiam et honestatem ejus, cum omni modestia, ac verborum, actionum, sensuumque omnium moderatione conjuncta. Quum enim talia essent tempora ut hæretici monachos maximo odio prosequerentur, et ideo illorum habitum et quemcumque habentem cum illo similitudinem vel affinitatem invisum et odiosum haberent, et Societas cuperet etiam ipsos hæreticos lucrari Christo; noluit nova alicujus habitus specie eos offendere, sed hoc quod de se indifferens erat vitare, ut ita faciliorem haberet ad eos aditum : nam hac ipsa de causa monachi etiam non nisi mutato externo habitu ad hæreticos (1) penetrant. Quæ ratio non solum ad hæreticos, sed etiam ad omnes alios servata proportione applicari potest : nam etiam hæc religio fideles et catholicos, imo illos maxime (juxta Apostoli consilium 1. *Cor.* 9 [et] *ad Galat.* 6) lucrari cupit, et ideo etiam in exteriori habitu voluit quantum honeste potuit communem modum servare, ut [Socii] apud omnes minus alieni et extranei esse viderentur. Ad prædicandum etiam inter gentiles, hic habitus visus est magis accommodatus, quia filii magis accommodantur ad eos quos etiam in exteriori habitu similiores parentibus recognoscunt : ut ergo hi qui denuo convertuntur ad fidem, pastoribus et presbyteris per quos communiter gubernari debent magis afficiantur, conveniens fuit ut ministri per quos erant convertendi et regenerandi, communi clericorum habitu uterentur. Atque hæc est potissima ratio ob quam hæc religio, in his quæ ad exteriorem speciem pertinent, communem quamdam vivendi rationem tenuit; ut sub illa quæ alias per se perfectioni propriæ non derogat, facilius posset omnes lucrifacere; imitata in hoc Christum Dominum qui ut peccatores lucrifaceret, cum peccatoribus manducavit et bibit; de qua re in sequentibus redibit sermo. Ut autem in hoc communi habitu debita perfectio servaretur, tria monuit B. Ignatius vi^a part. Const. *cap.* 2, § 15. *Primum, ut honestus ille sit. Alterum, ut ad usum loci in quo vivitur accommodatus. Tertium, ut professioni paupertatis non repugnet.* Ex quibus, primum et tertium omnibus religionibus communia sunt, ut supra dixi; quia id in generali ratione perfectæ virtutis fundatur. Secundum, magis est Societati proprium, sequiturque juxta rectam prudentiam ex ipsa ratione communis habitus et fine ejus. Cui consonat illud Augustini Libro tertio *Doctrinæ Christianæ, cap.* 12 [*num.* 18] : *Quisquis... rebus prætereuntibus restrictius utitur quam sese habent mores eorum cum quibus vivit, aut temperans aut superstitiosus est : quisquis vero sic eis utitur ut metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat, aut aliquid significat* (2), *aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus, non usus rerum sed libido utentis in*

Tria observanda in habitu clericali Societatis; *siquidem est 1° honestus, 2° passim usitatus, 3° paupertati non repugnans.*

August.

(1) Adde, *et ad infideles.* Nam vestis mutandæ necessitatem proprio experimento apud Sinas didicere evangelici præcones religionum monachalium SS. Dominici et Francisci. Qua in re PP. Prædicatorum et Minorum ipsiusque Societatis Jesu Sinicos mores imitantis innocentiam collige ex epistola Londino data, 15 janv. 1704, a P. de Fontaney ad P. de la Chaize. Vid. *Lettres édifiantes et curieuses; Toulouse,* 1810-1811, *tom. XVII, pag.* 348.

(2) *Aut aliquid significat.* Quidnam significet conjicit Glossa his verbis : « Forte habet ventrem in- » satiabilem, vel causa infirmitatis hoc facit. »

culpa est. Eamdemque sententiam habet Gratianus [Can. *Quod dicit*] § ultim., dist. 41 et affert verba Augustini paululum immutata, melius illa retulit *cap.* 1, *ejusdem distinctionis.* Atque in eamdem sententiam videri possunt quæ notant Glossa in Cap. Si quis virorum, 50ª dist.; et in principio [*i. e.* ante *Can. Omnis jactantia, caus.*] 21, *quæst.* 4; et in *Cap. Clerici* 2 [*i. e. Clerici officia*], verbo *deauratis, de vita et honest. cleric.*, ubi bene Panormitanus *num.* 17, et optime omnium D. Thomas 2. 2, *quæst.* 169, *art.* 1; et alia congerit Tiraquellus *de Legib. connub. lib.* III, *num.* 17.

Gratian. Glossa. Panormit. D. Thom. Tiraquellus.

2um Corollarium, *ex num.* 2, 3. *Societas, quum sit religio clericalis, potest dici antiquissima quoad substantiam specificam, licet nova quoad modum.* Declaratur hoc corollarium.

(60) VI. Secundo sequitur ex dictis, Quamvis religio hæc quoad suam peculiarem regulam et institutionem nova esse videatur; quoad substantiam vero etiam specificam, esse antiquissimam, et esse veluti quamdam instaurationem ejus quæ omnium prima fuit. Hoc possumus breviter declarare ex aliquibus principiis in Tractatu præcedente [nono operis *de Religione*], *lib.* I, *cap.* 7, demonstratis. Ostendimus enim clericorum religionem, in genere loquendo, antiquiorem esse religione monachorum; nam illa prior et in Apostolis incepit et per eos derivata, et quasi continua traditione conservata est : religiones autem monachorum postea inceperunt. Nam licet vulgare sit monachos ab Heliæ tempore incepisse, et Joannem Baptistam monachatum professum fuisse; tamen, ut supra dixi, id magis intelligendum est de usu operum pertinentium ad illum statum ut sunt solitudo, vitæ asperitas, contemplatio, quam de proprio statu quoad integram formam substantialem ejus, secundum quam proprius est evangelicæ legis et Christum habuit institutorem. Quæ omnia citato loco ostensa sunt simulque probatum, Christum non solum fuisse institutorem status religiosi, ut sic, sed etiam factorem cujusdam particularis religionis quæ in Apostolorum collegio primum creata fuit, et postea in aliis discipulis fuit propagata. Illam ergo dicimus fuisse primam religionem clericorum; quia non solum ex sacerdotibus a sui initio congregata est, sed etiam per se primo fuit a Christo instituta, ad actiones hierarchicas purgandi, illuminandi, et perficiendi homines, quæ sunt proprie actiones clericalis status. Quod intelligi potest ex vocatione Christi, Matth. 4 : *Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum.* Quod et ipsi Apostoli cognoscebant quum dicebant, Act. 6. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis.* Huc etiam spectat ille modus vocationis Christi, Matth. 8, et Luc. 9. *Sequere me;* et statim, *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade et annuntia regnum Dei.* Fuit ergo illa religio ex proprio ac peculiari fine, religio clericorum.

De antiquitate canonicorum regularium *opinandi* varietas. *Etenim clericalis quidem religio ab apostolis perseveravit inter voventes vitam contemplativam; sed an isti obstringerentur ad actus circa corpus Christi verum aut mysticum, non constat ante tempora canonicorum regularium S. Augustini.* D. Thom. Quid nonnulli sentiant: *nempe canonicos regulares per S. Augustinum instauratos, ut communiter putatur.* Vincent. Naucler.

(61) VII. Verumtamen, quamvis status religiosus continue postea in clericis conservatus sit etiam per se, quoad religionem clericorum; non tamen mihi constat fuisse conservatum in ordine ad illum particularem finem, seu quoad actiones quæ versantur circa corpus Christi mysticum, seu quoad illas quæ versantur circa corpus Christi verum, quomodo dixit D. Thomas 2. 2, *quæst.* 189, *art.* 8, *ad* 2, religionem canonicorum (1) regularium per se esse religionem clericorum, quia directe ordinatur ad eas actiones quæ in divinis mysteriis perficiuntur : de qua religione licet communiter censeatur a D. Augustino incepisse, multi tamen existimant Augustinum potius fuisse restauratorem et reformatorem illius, quæ jam antea erat ab Apostolis derivata. Quod sensit Vincentius in *Speculo historiali lib.* XXVI, *cap.* 51. Nauclerus in Chronographia, *vol.* 2, *generatione* 42, qui dicunt canonicos regulares ex Apostolorum institutis originem trahere, et sumitur ex Benedicto XI, in Prooemio ad Constitutiones canonicorum regularium. Quin imo illum ordinem jam inde ab Apostolis incepisse dixit Navarrus *Tractatu* 4, *de Regularibus, cap. statuimus* 29, *quæst.* 5, *num.* 8, qui id colligit ex sententia Pii IV, quam ibi refert, lata in favorem canonicorum regularium contra monachos S. Benedicti in lite de jure prædicandi; et quamvis in priori sententia solum dicatur, *Decernimus et declaramus canonicos regulares,* UTI CLERICOS etc., ubi non titulo antiquitatis sed titulo clericatus eos præfert; tamen habet illa sententia fundamentum in eo quod supra diximus, religionem clericorum in Apostolis fuisse institutam. Vide Rosetum *de Religione ecclesiastica, tract.* 54, *cap.* 5, Joannem de Nigra Valle *in Epilogo*

Navar.

(1) *Canonicorum.* Editt. qual. habent *clericorum*, male.

chronicorum lib. XIII, *cap.* 8, Robertum *Tract. de Tuendo cælibatu, tom. II, tit. de Ordinum primordiis.* Volaterranus *in Tropologia, lib.* XXI, *in principio.* Antoninum IIª *part. Historiarum, tit.* 15, *cap.* 16, § 7. Non tamen satis certo constat religionem clericorum [*i. e.* canonicorum regularium (1)] perpetua traditione et absque interruptione ulla fuisse continuatam usque ad Augustini tempora. Et aliqui revocant in dubium, an a tempore Augustini usque nunc hic ordo regularium canonicorum continue duraverit. Alii distinguendum putant inter canonicos cathedrales et regulares; ut de varietate religionum dictum est tractatu præcedenti [nono operis *de Religione*]. Quidquid vero circa hoc sentiatur, hic ordo dicitur cœpisse in Apostolis, quatenus ordo clericorum per se in illis incepit, et ex parte retinuit finem illius apostolicæ religionis, scilicet quoad actiones quæ pertinent ad divina mysteria, divinamque contemplationem. Ad eumdem ergo modum non inepte dicere possumus S. Ignatium non tam novam religionem instituisse, quam eam quæ in Apostolis fuit, etiam quoad proprium finem ejus, scilicet evangelii prædicationem, ac fidei propagationem et defensionem, instaurasse. Nam licet verum sit, illum religionis modum cum illo particulari fine et mediis illi proportionatis, non fuisse continua successione conservatum in ecclesia (quia certum est tempore quo vixit B. Ignatius nullam talem religionem clericorum fuisse in ecclesia; quanto autem tempore post Apostolorum tempora duraverit, incertum etiam est); nihilominus videtur plane B. Ignatius excitasse religionem illi simillimam in his quæ substantialia sunt, scilicet in fine et mediis, atque adeo in modo vivendi, et imitandi Christum in ordine ad salutem animarum. Nam sicut Apostoli professi sunt se relinquere omnia propter evangelium prædicandum; ita etiam hujus religionis alumni. Et sicut illi ad hunc finem peculiariter se Christo consecrarunt ut, quocumque vellet, eos mitteret ad salutem animarum procurandam, et post Christi mortem in eadem obedientia sub Petro permanserunt; ita etiam hi ad eumdem finem se Vicario Christi devovent. Ac denique sicut illi ob hanc causam Christum in exteriori vitæ genere communi, et in peregrinationibus continuis pro salute animarum imitati sunt; ita de his dixit Pius IV, in 1ª Bulla [*i. e.* Brevi *Etsi ex debito*] sua : *Sicut nomen Sociorum Jesu assumpserunt, ita opere, doctrina et exemplis Dominum nostrum Jesum Christum imitari et ejus vestigia sequi nituntur.* Ex quo principio ratio multarum rerum reddi potest, quæ in Societate aliquibus nova videntur, re tamen vera, nova non sunt, sed renovata, aut ex illa prima antiquitate repetita, ut tali fini et tali modo religionis accommodata.

Quid sentiant alii : *nempe dubium esse de canonicis regularibus, an continuo permanserint 1° ab apostolis ad Augustinum, 2° ab Augustino ad sæculum* XVII.

Reditur ad institutum Corollarium 2um, *quod Societas dici possit instauratio ejus vitæ religiosæ quam sequebantur apostoli.*

(62) VIII. Tertio, ex his facile solvitur ratio dubitandi in principio [hujus Capitis, *num.* 1] tacta; et quomodo non obstet dictæ resolutioni plures esse in Societate non clericos. Nam in hujusmodi statu considerandum est id quod est per se, non vero quod per accidens; ut D. Thomas dixit. Addo etiam considerandum esse id quod est ratione sui, et quod est ratione alterius: nam ab eo quod est per se, seu gratia sui, sumitur denominatio et quasi species religionis, quæ clericorum esse dicitur. In Societate ergo status clericorum per se est, et gratia sui, ut explicatum est; et ideo ad solemnem professionem non nisi sacerdotes in ea admittuntur, ut dicitur etiam in *Examine, cap.* 1, § 8, ut Libro VI, *cap.* 1, *num.* 4, afferemus. Illi vero, qui clerici non sunt, duobus modis in Societate recipiuntur : primo, ut in ea disponantur ad sacerdotium et ad illum gradum Societatis qui sacerdotium requirit, juxta illud Hieronymi *Epist. 4 ad Rusticum : Ita age in monasterio, ut clericus esse merearis, ut adolescentiam tuam nulla sorde commacules* etc. Et ideo manifestum est non esse præter institutum religionis clericorum, hac intentione recipere plures qui clerici non sint; alias conservari non posset, nec sacerdotes habere qui pro dignitate sacerdotale munus exercerent prout religiosos decet. Secundo modo recipiuntur laici in corporale seu temporale sacerdotum adjutorium; quia vel non expedit aut decet omnia hæc munera per sacerdotes exerceri,

3um Corollarium *ex num.* 2, 3. Ratio dubitandi *utrum Societas sit per se clericorum religio,* in numero 1 *proposita, nunc* solvitur. *Nam in religione quæ clericalis est ex primario fine, nihil refert plures non esse sacerdotes; siquidem ita fit per accidens, vel gratia munerum clericalium suo tempore adipiscendorum, aut sine curis temporalibus tractandorum.*

D. Hieron.

(1) Nisi hoc loco sic interpretere *To clericorum,* obscurabitur auctoris sententia initio hujus num. 7 : « Quamvis status religiosus continue postea in clericis conservatus sit etiam per se, quod religionem clericorum... »

vel non expedit sacerdotes impediri a verbo Dei et ministrare mensis, ut dicitur *Actor* 6, tractabiturque inferius in Libro VII, *cap.* 3, *a num.* 2. Unde opposita ratione contingit in religionibus clericorum, et monachorum : nam in illis [*i. e.* in religionibus monachorum (1)] juxta antiquam et primævam institutionem, per se erant laici; clerici vero vel assumebantur vel fiebant quantum necesse erat ad spirituale regimen vel adjutorium aliorum, ut in Tractatu superiori [nono operis *de Religione*, lib. I, cap. 7, num. 2] visum est. In hac autem religione clerici sunt per se ac ex primæva institutione; laici vero assumuntur quantum necesse est ad temporale adjutorium vel sacerdotum, vel reliquorum etiam qui ad sacerdotium tendunt; nam hi etiam propter studiorum laborem temporalibus ministeriis ex professo vacare non possunt.

4um COROLLARIUM. *Ergo magna est Instituti S. J. perfectio.*

Quarto et ultimo, possumus ex dictis conjecturam facere perfectionis hujus instituti; sed de hoc paulo inferius in Capite septimo dicetur commodius.

CAPUT VI.

Utrum Societas contemplativam vel activam vitam amplectatur.

Quid sit activa, contemplativa, ac mixta religio : *nempe activa, per se solum intendit actiones erga proximos; contemplativa, orationem et Dei cultum; mixta, vacare Deo et proximis.*
D. Thom.

(63) I. Distinximus in superiori Tractatu [nono operis *de Religione*] cum D. Thoma 2. 2, *quæst.* 188 [art. 6], tres ordines seu species religionis. Quum enim omnes tendant ad perfectionem caritatis, quædam illam quærunt per viam tantum contemplationis quæ per se perficit amorem erga Deum : aliæ illam inquirunt per actiones amoris et misericordiæ erga proximos; nam quum illæ etiam sint propter Deum, etiam caritas erga Deum illo modo perficitur : aliæ denique utramque viam complectuntur, quorum vita mixta dicitur ex contemplatione et actione. Est autem advertendum, ut supra tetigi, nullam esse posse in mortalibus hominibus congregationem adeo contemplativam, quin actioni etiam aliqua ex parte vacet, et corporalibus exercitationibus, ut constat ex Basilio *in Regulis fusius disputatis, Regul.* 35 (2). quum tamen ejus religio maxime contemplativa fuerit : et e converso nulla etiam esse potest religio adeo activa quin aliquid de contemplatione participet, quia sine oratione et laude Dei nulla potest esse perfecta religio. Quapropter videri potest omnis religio esse mixta; non tamen ita est. Nam aliquando religio per se solum intendit contemplationem : de actione vero solum id accipit, quod necessarium est vel ad disponendum hominem ad contemplationem, vel ad levandum tædium, vel ad sustentandum vel sublevandum ipsum mortale corpus; et hæc dicitur tantum contemplativa. Alia vero religio e contrario per se solum intendit actionem : de contemplatione vero tantum suscipit quod vel ad actionem ipsam perfecte agendam necessarium est, vel certe ad reddendum Deo debitum ac religiosum cultum; et hæc dicitur pure activa, quia unaquæque denominatur ab eo quod est sibi proprium et peculiare per se intentum. Mixta ergo dicetur, quando utrumque per se intendit proprio et speciali modo. Quum enim utraque vita per se honesta sit et amabilis, et alioqui inter se non pugnent, possunt simul propter se intendi; imo intendi debent, quantum et *caritas veritatis* et *necessitas caritatis* postulaverint, ut verbis utar Augustini *Libro* XIX *de Civitate* August.
[*Dei*], *cap.* 19 (3). Et hoc genus vitæ dixit pertinere ad prælatos Gregorius in *Pasto-* Gregor.
rali, part. II, dicens : [cap. 3] *Sit rector actione præcipuus,*... [cap. 5] *præ cunctis in contemplatione suspensus.* Quæ verba referens (4) D. Thomas 2. 2, quæst. 182, D. Thom.
art. 1, ad 1um, ait : *Ad prælatos non solum pertinet vita activa, sed etiam debent esse excellentes vita contemplativa.*

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Societatem ex vi sui instituti mixtam religionem esse.

(64) II. Dico ergo, Societatem ex vi sui instituti utrumque vitæ genus per se ac

(1) *In religionibus monachorum.* Qui sensus omnino necessarius est, quantumvis abhorreat a constanti Latinorum consuetudine. Editt. quat. habent *το illis.*

(2) Forte propter hæc verba : Ἐπειτα και των ἐξωθεν τας χρειας ἐπεισαγοντων τη ἀδελφοτητι, ἐν μεν τη διαιρεσει πλειονων χρεια. Vel error numeri intercesserit, atque *Regularum fusius tractatarum* citanda fuerit *Responsio, num.* 1, 2, *ad Interrog.* 37.

(3) « Otium sanctum quærit caritas veritatis; ne» gotium justum suscipit necessitas caritatis. » (S. August. *loc. cit. in textu.*)

(4) Sed ita referens, ut locus S. Gregorii, ad *Pastoralis part.* II, *cap.* 3 *et* 5, referendus, mendose tribuatur capiti primo, etiam in editione Summæ per Joannem Nicolai, 1663.

principaliter intendere, cum omni perfectione quantum moraliter fieri potest.

Probatur assertio *tituli primo interjecti*, quoad eam partem, quæ ad actionem pertinet : *quia vi Instituti Societas opera misericordiæ intendit per se ac principaliter; spiritalia quidem primario; corporalia, secundario : hæc tamen sine aliis quam virium majorisve boni limitibus.*

Quæ quidem assertio quoad eam partem, quæ pertinet ad vitam activam multa probatione non indiget. Nam quum ad vitam activam pertineant omnes actiones quæ versantur circa proximum, et ex supradictis satis in Capite secundo constet, principale munus hujus religionis esse spiritualem salutem et perfectionem proximorum procurare, et ad illum omnibus congruentibus mediis uti; manifestum est [Societatem] per se amplecti activam vitam, et cum magna perfectione illam profiteri. Et quoniam de spiritualibus actionibus seu mediis satis supra in Capite tertio dictum est, hic solum addimus, religionem hanc non solum opera misericordiæ spiritualia sed etiam corporalia ex vi sui instituti exercere, qualia sunt, infirmos in xenodochiis visitare, consolari et eis inservire si necesse sit, adjuvare eos qui in carceribus detinentur, et similia, quæ distincte enumerantur in VII part. Const. cap. 4, § 9, ubi dicitur : *Corporalibus... pietatis operibus, quantum spiritualia, quæ majoris sunt momenti, permittent, quantumque vires patientur, incumbent.* In quibus verbis magna perfectio hujus instituti quoad hanc partem considerari potest. Quum enim ea pars vitæ activæ quæ ad spiritualem profectum ordinatur multo excellentior sit; illa est primario ac per se in hac religione intenta. Quia vero alia pars quæ pertinet ad subveniendum corpori, et per se honesta est ac necessaria, et multum etiam juvat ad spirituale lucrum animarum; ideo secundario et quasi propter aliud hanc etiam partem amplectitur Societas; cum hac tamen moderatione ut talia opera spiritualibus inserviant vel saltem illa non impediant, et præter hanc nulla adhibetur limitatio sed potius adjungitur illa extensio, *quantum vires patientur*.

Alterius partis *in titulo primo interjecto comprehensæ* difficultas proponitur : *nempe quo modo Societas cum vita activa per se intenta, jungere possit vitam contemplativam per se ac perfecte intentam.*

(65) III. Ex his autem non solum videtur probari hæc pars, sed etiam difficilis redditur altera. Qui enim fieri potest ut cum tali genere vitæ activæ, simul esse possit perfectio vitæ contemplativæ per se intenta? Quamvis enim hæ duæ vitæ ex ea parte qua honestæ sunt et sanctæ, non sint contrariæ sed sorores; ex ea tamen parte qua una requirit otium, alia negotium, non videntur simul esse posse in gradu intenso, ut sic dicam, id est, in magna ac per se intenta perfectione. Quia, ut argumentatur D. Thomas 2. 2, *quæst.* 182, *art.* 3, quum humana capacitas sit valde limitata, non potest simul intendere contemplationi summæ veritatis et amori ac dulcedini ejus, quod est otium vitæ contemplativæ; et operibus misericordiæ erga proximos, quod est negotium vitæ activæ. Qui ergo fieri potest ut Societas cum tanto negotio et occupatione circa proximos, vitam contemplativam, non utcumque sed per se ac perfecte, conjungere valeat? D. Thom.

Ostenditur tamen prædicta pars *in titulo primo interjecto comprehensa, nempe* Societatem per se etiam vitam contemplativam amplecti. 1° Ex ipsius Instituti verbis *patet ista assertio : ibi enim exercitia spiritalia eo modo imperantur qui novitios diu detineat et peritos efficiat; scholasticos perfectissime adjuvet; ultimis votis obstrictos sinat liberius contemplationi indulgere, neque tamen in ea excedere, multo minus deficere.*

(66) IV. Nihilominus partem illam verissimam esse, ex verbis ipsius instituti et ex usu ac rebus ipsis et ratione etiam convincere possumus. Primum enim hoc mihi videntur significare verba illa B. Ignatii *in Examine cap.* 1, § 2 : *Finis hujus Societatis est non solum saluti et perfectioni propriarum animarum cum divina gratia vacare, sed cum eadem* etc. Nam huic perfectioni potissimum vacatur per otium vitæ contemplativæ, quod verbum ipsum *vacandi* indicat. Hoc etiam supponit *in* III part. Const. cap. 1, § 10, quum inquit : *Doceantur quomodo ab illusionibus dæmonis in suis spiritualibus exercitationibus caveant.* Et infra : *Ad veras solidasque virtutes consequendas insistant, sive plures adsint visitationes spirituales sive pauciores.* [Et] ubi præsertim agit de modo spiritualiter educandi eos qui in probatione manent; quem constat majori ex parte per exercitia vitæ contemplativæ fieri in Societate. Nam statim in principio, in rebus spiritualibus instituuntur et diu exercentur; in his præsertim quæ ad viam purgativam pertinent : et ideo primum experimentum novitiorum est, *in spiritualibus exercitiis mensem unum, plus minus, versari : id est, tum in examinanda conscientia et anteacta vita recogitanda et confessione generali facienda ac peccatorum suorum meditatione; tum in contemplatione rerum ac mysteriorum vitæ, mortis, resurrectionis et ascensionis Christi Domini nostri; tum etiam in oratione vocali et mentali juxta cujusque captum, prout in Domino edocti fuerint se exercere;* ut dicitur *in Examine cap.* 4, § 10. Postea vero in discursu probationis, in his maxime spiritualibus exercitiis instruuntur : ad quæ pertinent, frequens et debitus usus sacramentorum confessionis et communionis; devote etiam quotidie audire missam vel in ea ministrare; modus etiam D. Thom.

legendi, meditandi, et orandi cum fructu. Et ideo *in* III part. Const. cap. 1, § 20, providetur ut de his omnibus frequens sit sermo et eruditio, ac cura ut non solum addiscantur et memoria teneantur sed ut etiam exerceantur; et adjunguntur illa notanda verba : ***Omnes suum tempus rebus spiritualibus impendant, et devotioni quærendæ pro mensura gratiæ Dei ipsis communicatæ insistant.*** Deinde hæc spiritualia exercitia, etiam studiorum tempore continuanda sunt, juxta easdem Constitutiones. Quamvis enim propter studiorum laborem et occupationem, aliquid de temporis diuturnitate et de actionum spiritualium frequentia detrahatur, tamen illud onus, quod sufficiens ad majorem Dei gloriam videtur, imponitur : quod, si perfecte servetur, ut in eisdem Constitutionibus ordinatur, re vera continet magnam perfectionem vitæ contemplativæ : ut sunt, quotidiana lectio spiritualis quæ merito a D. Thoma inter opera vitæ contemplativæ numeratur 2. 2, *quæst.* 188, *art.* 6, [in corp. versus fin.]; quotidiana etiam oratio et meditatio mentalis, saltem per integram horam; bis in die per quadrantem conscientiam examinare; sacrificio missæ interesse; rosarium Virginis et alias proprias et peculiares devotiones, juxta confessoris vel superioris judicium, explere. Quæ omnia in prædictis locis Constitutionum continentur, et in Congregationibus generalibus postea aucta et confirmata sunt (1); et, si necesse fuerit, augeri posse dicuntur a Præposito Generali, et in aliis etiam regulis sæpe commendantur. Post studia vero, [quum] hæc omnia a professis et formatis Coadjutoribus servanda sint, nulla tamen limitatio eis adhibetur; quia, ut de illis *in* VI part. *Const. cap.* 5 ***tamquam certum ducitur eos viros spirituales futuros, et qui sic in via Christi Domini nostri profecerint ut per eam currere possint, quantum corporis valetudo et externæ occupationes caritatis atque obedientiæ permittent.*** Et ideo subditur ibidem : ***Non videtur in iis quæ ad orationem, meditationem et studium pertinent*** etc. ***ulla regula eis præscribenda.*** Additur vero ibidem *in declaratione*, nihilominus superioris curæ semper esse, cavere ne hujusmodi etiam personæ in spiritualibus exercitiis deficiant vel excedant. Itaque ex modo et providentia instituti satis constat, ea quæ pertinent ad vitam contemplativam primum ac præcipuum locum in eo tenere.

D. Thom.

(67) V. Secundo, possumus hoc ex ipso usu et effectibus ostendere. Constat enim experientia generali, eos (generaliter loquimur) qui hoc institutum profitentur et observant, esse spirituales viros, multum in spiritualibus rebus instructos, et orationi atque contemplationi deditos; multosque cognovimus in hoc genere eximios, quia perfecte illud observare studuerunt; ergo signum est ipsum institutum ex primaria intentione sua in hunc finem tendere : nam in his rebus quæ solum per occasionem vel ratione alterius assumuntur, non solet vel tanta diligentia adhiberi, vel tam copiosus fructus universaliter vel ut plurimum colligi. Nec solum hinc elicitur intendere Societatem principaliter hunc finem, sed etiam habere media efficacissima et accommodatissima ad illum assequendum : nam, ut Christus Dominus dixit *Matth.* 7, EX FRUCTIBUS ARBOR COGNOSCITUR. Possumus etiam addere aliam conjecturam ex effectibus quoque sumptam : quia experientia etiam compertum est fideles Societatis operarios ac prædicatores, alios, etiam sæculares, inducere ad exercitium orandi et contemplandi, eosque egregie ad illud recte agendum instruere; et per Dei gratiam, habere hoc peculiare donum illuminandi et dirigendi homines in hac vita spirituali quæ principaliter contemplativa est. Ergo signum manifestum est alumnos hujus religionis ex vi sui instituti contemplativos esse debere, et non quomodocumque sed ita ut viros contemplativos possint efficere. Etenim si in aliqua disciplina illud 1 *Metaph. cap.* 1 verum est : *Signum sapientis esse posse docere;* et, si de aliqua etiam causa recte dicitur [eam] perfectiorem esse ceteris paribus, quæ potest aliis se communicare; utrumque maxime verum habet in hoc genere causæ et doctrinæ. Nam hæc via contemplativa adeo est spiritualis et interna, ut nemo possit de ea sapienter loqui vel utiliter, ac sine magno periculo alios in ea instruere, nisi prius ipse illam didicerit, multumque expertus sit. Nam licet theologica scientia necessaria sit, mul-

2° Ex usu, et effectibus suadetur *assertio numeri 4, nempe Societatem per se etiam vitam contemplativam amplecti: nisi enim et hunc finem per se intentum haberet, et media ejus efficacissima, multo pauciores Socii in oratione et contemplatione, conatu fructuque tanto, sese et alios exercerent.*

(1) Tertia parte Constitutionum *cap.* 1; et IV part., *cap.* 4; et in 4 Cong. gener., *can.* 6; et in 7 [Congr. gener.], *decr.* 25, *num.* 3. (MDCXXV.)

tumque juvare possit ad hoc spirituale et mysticum magisterium, tamen sine proprio usu et experientia non sufficit; quia actiones et motiones vitæ contemplativæ specialiter pendent ex inspiratione et instinctu Spiritus Sancti, cujus peculiares modos et effectus *nemo scit nisi qui accipit. Apocal.* 2. Neque etiam refert quod in hoc genere doctrinæ homo non est principaliter doctor, sed minister Spiritus Sancti qui principaliter docere debet; non est enim instrumentum mortuum sed vivum, quod plantare et rigare debet consulendo, judicando et monendo; et ideo ut sit aptum instrumentum, oportet ut, ad hujusmodi actiones et scientiam et experientiam habeat accommodatam. Spiritus Sanctus autem, licet pro sua potestate quocumque valeat instrumento uti, regulariter tamen et secundum legem ordinariam, utitur ministris accommodatis et optime dispositis ad tale ministerium. Et ita experientia compertum est, tunc prædicatorem habere vim ad sanctificandas animas suo ministerio quando ipse sanctus est; et sic de aliis: quum ergo eadem experientia nos doceat per hanc religionem Deum promovere in ecclesia spiritum orandi et contemplandi, signum profecto est in ea parare sibi ministros aptos et accommodatos recteque dispositos ad hoc ministerium.

3° Idem ratione ostenditur; *nempe Societatem vitam etiam contemplativam amplecti per se: hoc enim requirunt* tria in fine Societatis consideranda. Primum *est perfectio propria.* Secundum *est perfectio aliena.*

(68) VI. Tertio, ex hoc ipso effectu, illum ut finem considerando, colligere possumus rationem a priori hujus veritatis. Nam Societas, ut sæpe diximus, principaliter ordinatur ad propriam et proximorum perfectionem; in quo fine tria considerat. Primum est perfectio propria, quæ principaliter consistit in unione ad Deum et ex hac parte maxime requirit contemplationem. Secundum est perfectio proximorum. Est enim attente considerandum, in Bullis et Constitutionibus Societatis non sine mysterio sæpius dici ac repeti, finem ejus non solum esse incumbere correctioni aut saluti sed etiam perfectioni proximorum: unde ad finem hujus instituti pertinet proximum juvare et instruere in his omnibus quæ ad hunc finem necessaria sunt; inter quæ potissimum locum tenet contemplatio; unde etiam ex hoc capite necesse est, ut hoc institutum eo prius tendat ut suos professores faciat contemplativos.

Tertium *est debitus ordo inter perfectionem propriam et alienam; nempe ut viri apostolici res divinas prius sibi contemplentur, quam eas audientibus denuntient.* Dionys.

Tertium, quod hoc maxime declarat, est debitus ordo inter illa duo; sine quo ordine neutra perfectio, propria vel aliena, comparari poterit. Est autem hic ordo, ut prius perficiatur minister per quem alii perficiendi sunt; propter ea quæ in proxima ratione (1) dicta sunt. Unde Dionysius Capite tertio Ecclesiasticæ hierarchiæ: *Est,* inquit, *divinarum rerum* decentissimus *ordo, ut prius communicet atque impleatur sanctus præsul his, quæ per illum distribuenda sunt ceteris, divinis donis; et sic aliis tradat.* Verum est ibi loqui Dionysium de participatione eucharistiæ, quam prius debet sacerdos sumere quam aliis tribuat: tamen in illo ordine, hunc de quo agimus esse significatum Dionysius intellexit. Unde subdit: *Quocirca et hi qui divinis magisteriis* (*priusquam digna illis conversatione capaces effecti sunt*) *abutuntur audacter, impuri atque a sacra lege extranei omnino censentur. Ut enim in solis radiis tenuiores, limpidioresque substantiæ, primæ influenti luce replentur, sicque exuberantem lucem in subsequentes solis vice transfundunt: ita non sine periculo divinis in rebus quibusque aliis se ducem præstare præsumit, qui non per omnia evaserit simillimus Deo* (2). Jam vero Bernardus multus est in suadendo iis qui alios lucrari conantur, se prius exhibeant *conchas, quam canales,* etc. Videri potest *Sermo* 1 [al. 18] in Cant., et *Liber* II *de consider. cap.* 3. Atque hic ordo videtur a Christo etiam significari, *Luc. ultim.*, quum suis discipulis dixit: *Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Ergo ratione talis ordinis, necesse est ut primarius finis hujus religionis sit contemplatio: tunc enim uterque ille finis comparari poterit, quando, ut Gregorius dixit [Lib. I] homilia 5 super Ezechielem [n. 13], prædicatores fuerint viri perfecti qui *bona cælestia quæ... contemplari potuerunt fratribus denuntiant, eorumque animos in amorem intimæ claritatis accendunt... lo-* Bernard. Gregor.

(1) *In proxima ratione.* Vid. numerus modo absolutus, *circa med.*, ab his verbis: *Nam hæc vita comtemplativa.*

(2) Locum S. Dionysii paulo ante citatum iste continenter excipit in libro ipso; uterque autem ex Ambrosii Camaldulensis interpretatione depromptus est: quod animadvertisse intererat, ne, quem Græca inspicere piguerit, is per Joannis Scoti, Joannis Sarraceni, doctissimi Perionii aut Petri Lansselii versiones, labore tam magno quam irrito, textus latine huc allatos persequeretur.

Institutum Societatis, cujus est alumnos suos perfectos et perfectores efficere, non tantopere approbatum esset si in eo desiderarentur contemplatio tamquam finis, aut optima ad hunc finem media.

quentes autem, verbis suis corda audientium feriunt, et incendunt. Quum ergo finis hujus instituti sit, et perfectos viros, et perfectos ministros, aliosque perficientes generare, fieri non potest quin finis ejus etiam sit eos contemplativos efficere; ergo necesse est ut ad hunc finem media etiam habeat accommodata : alias non esset recte præstitutum, nec tanta approbatione institutum ipsum fuisset dignum.

Inductione eadem ratio confirmatur; *nempe Societatis finem requirere ut ejus religiosi vacent vitæ contemplativæ. Nam actiones, quibus Societas principaliter exercet vitam activam, sunt spirituales, intimeque includentes vitam contemplativam quasi principium; quo si careant, eruntinefficaces ex parte ministrorum, licet nonnullæ valeant ex opere operato, aliæ propter meram Spiritus Sancti liberalitatem.*

D. Gregor.

(69) VII. Hæc autem ratio optime confirmatur ex illis actionibus per quas Societas principaliter exercet vitam activam, quatenus ad suum institutum pertinet; quæ sunt spirituales actiones, et ad animarum profectum proxime ac per se ordinantur. Alia enim opera misericordiæ corporalis sicut secundaria sunt, ita etiam rariora; et ideo, et parum extrahere possunt ob operationibus vitæ contemplativæ, et aliunde potius juvant humanam infirmitatem quæ non valet semper surgere ad contemplanda cælestia, et ideo necesse est ut aliquando ad activam redeat, et quæ potest bona agere non recuset, ut dixit Gregorius dicta *Homil.* 5, [libr. I], *in Ezechiel.* Aliæ ergo spirituales actiones tales sunt ut licet, quatenus ad proximos referuntur, formaliter pertineant ad vitam activam, nihilominus ratione materiæ in qua versantur, intime ac eminenter includant ac supponant vitam contemplativam, præsertim si modo perfecto exercendæ sint. Ergo institutum Societatis, quod ad has actiones perfecte exercendas ordinatur, necessario prius et principalius ordinari debet ad vitam contemplativam, tamquam ad primum fontem et principium talium actionum. Assumptum declaro in doctrinæ actione, quæ fere in omnibus his actionibus spiritualibus intime includitur. De doctrina igitur agens D. Thomas 2. 2, *quæst.* 181, *art.* 3, quærit utrum docere sit actus vitæ contemplativæ vel activæ; et respondet : licet respectu discipulorum sit actus virtutis [*Forte*, vitæ] activæ, ex parte objecti et materiæ; si doctrina sit perfecta et de rebus divinis, potius esse actum vitæ contemplativæ, quia est conceptus alicujus virtutis intelligibilis in cujus consideratione et amore homo delectatur. Affertque Augustinum *Sermone* 27, *de verbis Domini*, [Al. serm. 104] dicentem, *Eligant sibi partem meliorem, quæ non auferetur ab eis, vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini, occupentur circa scientiam salutarem*, in quibus verbis, et doctrinam, et verbum Dei inter actus vitæ contemplativæ numerat. Dicet fortasse aliquis, Augustinum non loqui de doctrina ex parte docentis, sed ex parte discentis; et cum dicit *vacare verbo*, non intelligere proferendo, sed audiendo, sicut vacabat Maria, quando *sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius.* Et sicut inferius dicit idem Augustinus : *Nam et modo inde aliquid agimus remoti a negotiis, si, positis familiaribus curis, convenitis, statis, auditis.* At si audire (1) verbum Dei, est actus vitæ contemplativæ, cur non magis docere? Etenim, si disciplinam consideremus per ordinem tantum ad discentem, non est proprie actus vitæ contemplativæ, imo neque est tam actio quam receptio. Pertinet ergo ad vitam contemplativam ratione termini, seu effectus, et in ordine ab objectum ipsius disciplinæ, quatenus est aliqua veritas, ad quam cum delectatione considerandam, auditores per disciplinam elevantur; multo ergo magis doctrina ratione suæ causæ, et principii, est actus vitæ contemplativæ. Cum ergo spirituales actiones intime habeant adjunctam doctrinam de rebus divinis (hæc enim non solum per publicas lectiones, et conciones, sed etiam in secreta confessione, et in secreto colloquio, ac instructione traditur) non potest talis activa vita a contemplativa separari, imo esse debet legitimus partus ejus : nam tunc doctrina recte, et efficaciter traditur, quando ex divina, et interna contemplatione procedit, juxta illud Psalm. 144 : *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt, et justitia tua exsultabunt.* Atque hoc præcipue explicare possumus in quodam speciali medio, quo Societas utitur ad spirituale bonum proximorum, quod est tradere illis spiritualia exercitia (de quibus infra *a cap* 1, libro IX, ex professo erit sermo.) Nam hæc actio, si in ordine ad proximum consideretur, sine dubio est opus vitæ activæ, et nihilominus

D. Thom.

August.

Quo modo intelligenda Augustini clausula VACARE VERBO.

Solutio.

(1) *At si audire.* Editt. quat. habent : *At enim si audire;* ubi τὸ *enim* non cohæret cum auctoris sententia : quippe latine scientibus, *Atenim* idem sonat atque *Dicet fortasse aliquis;* quod proxime scripserat Suaresius.

secundum se intime spectatum, opus est vitæ contemplativæ respectu materiæ seu objecti in quo versatur, ergo usus talis medii, seu actionis intrinsece includit contemplationem. Quocirca, sicut D. Thomas alias [*i. e.* part. I, quæst. 1, art. 4, 5,] objicere [*i. e.* ob oculos ponere] solet, divinam, seu theologicam scientiam esse eminenter practicam, et speculativam, principalius vero speculativam esse; ita nos dicere possumus, actiones has esse eminenter activæ, et contemplativæ vitæ, principalius autem contemplativæ, illa enim est quasi vita, et anima talium actionum. Nec refert quod actiones illæ aliquando fieri possint a viris, nihil, aut parum in contemplatione exercitatis: quia hic non consideramus has actiones prout ab illis, vel illis fiunt, sed prout fieri debent ex vi instituti: sic enim fieri debent, ut fructus contemplationis, et ut formatæ interiori spiritu, quia tunc erunt perfectæ, et efficaces ad finem instituti; aliter vero factæ erunt inefficaces, et quasi mortuæ, magisque in sola specie exteriori materialiter apparentes, quam veræ, quantum est ex parte ministrorum, ut excludamus, et efficaciam sacramentorum ex opere operato, et quam Spiritus Sanctus ex suamet liberalitate adjungere potest.

D. Thom.

Confirmatur ultimo idem discursus. *Nam Societas est per se religio sacerdotum, i. e. per se ordinata ad perficiendos sacerdotes qua tales, igitur in operibus vitæ contemplativæ versantibus primario circa Deum et corpus Christi verum. Hoc autem multo magis intendit Societas, quam suos perficere in accessoriis vitæ contemplativæ, quales sunt actiones sacerdotales erga proximos.*

(70) VIII. Ultimo confirmari potest hic discursus ex resolutione superioris capitis, in quo diximus Societatem per se esse religionem sacerdotum: religio enim sacerdotum ad opera vitæ contemplativæ ordinatur, ut ex D. Thoma colligo 2. 2, *quæst.* 189, *art.* 8, *ad* 2, ubi id affirmat de religione canonicorum regularium: Est autem eadem ratio in quacumque religione, quæ per se sit presbyterorum religio. Duplicia enim sunt opera per se pertinentia ad sacerdotalem ordinem. Priora, et præcipua sunt illa, quæ aguntur in divinis mysteriis, et versantur circa corpus Christi. Verum alia sunt ea quæ versantur circa corpus mysticum, ut sunt actiones illæ spirituales, quæ ad salutem proximorum ordinantur, de quibus proxime antea loquebamur. Sicut ergo hæ posteriores actiones supponunt priores, ita religio, quæ per se ordinatur ad perficiendos sacerdotes, ut sacerdotes sunt (hoc est enim esse per se religionem sacerdotum) primario tendere debet ad perficiendos illos in ordine ad priores actiones, quæ spectant ad divina mysteria, alioqui ineptissime esset instituta religio. Unde, quia prius (ut ajunt) separatur a posteriori, bene potest aliqua religio clericorum esse instituta ad perficiendos sacerdotes in his actionibus, quæ in divinis mysteriis peragendis consistunt, quamvis ulterius non extendatur ad actiones erga proximos; eritque talis religio contemplativa, talisque est religio canonicorum regularium, ex D. Thomæ sententia loco proxime citato. At vero e converso, posterius non separatur a priori; neque accessorium a principali, et ideo non potest esse bene instituta religio, quæ sacerdotes perficiat in actionibus erga proximum, et non multo magis eos perficere intendat in actionibus circa Deum, et quæ in divinis mysteriis aguntur. Societas ergo, quæ optime et Spiritus Sancti instinctu instituta, et probata est, ad perficiendum sacerdotes, quatenus sacerdotes sunt, et se extendit ad perficiendos illos in actionibus sacerdotalibus, erga proximos, multo magis intendit eos perficere in his omnibus, quæ in divinis mysteriis aguntur. Quod etiam quantum ex signis exterioribus ostendi potest, effectus ipse manifestat. Quamvis enim hæc religio (propter alias rationes divini obsequii quas infra capite octavo videbimus) cantu, et aliis solemnitatibus externis in his mysteriis non utatur; quod ad decentiam, et reverentiam eorum spectat, nullibi cum majori decore tractantur. Nullaque major cura huic religioni esse solet, quam ut ea quæ pertinent ad divinum cultum, et ad venerationem Sacrosancti sacrificii, et ad dignum usum sacramentorum exactissime peragantur. Cum ergo ostensum sit religionem hanc, etiam ex ea parte, qua perficit sacerdotes in ordine ad actiones spirituales circa proximos, intime includere vitam contemplativam, multo magis illam includet quatenus eosdem perficit in sacerdotalibus actionibus divinorum mysteriorum; nam in his potissima pars vitæ contemplativæ consistit.

Per Societatem divinus cultus, missa, sacramenta religiosissime peraguntur, quamvis sine cantu.

Quomodo Societas tam multæ actioni simul cum contemplatione possit satisfacere.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Ad alteram partem difficultatis *propositæ in* num. 3, *et recitatæ in titulo interjecto, respondetur* in *primis,* Deum

(71) IX. Atque ex his difficile non est tollere admirationem, quæ in *num.* 3 objiciebatur: Scilicet qui fieri possit, ut tam multa actio, quam Societas profitetur, cum perfecta contemplatione conjungatur? Respondemus enim in primis hoc non esse

unicuique religioni gratiam suo instituto accommodatam communicare. *Ergo per gratiam* VOCATIONIS, *superatur difficultas conjungendi perfectionem vitæ activæ et contemplativæ.*

impossibile cum divina gratia; et quamvis id difficile videatur, perfectam tamen virtutem circa difficile versari; atque ita difficultatem illam, per religionis providentiam, et perfectam institutionem, cum vocationis gratia posse superari. Dico autem *cum vocationis gratia*, tum quia nemo pro ratione sui status potest pie vivere, nedum perfecte, sine speciali gratia Dei; tum etiam, quia pie credendum est, vel potius est moraliter certum, Deum unicuique religioni dare specialem gratiam quam communicat omnibus, qui ab Spiritu Sancto ad illam vocantur, si per illos non steterit, ut finem illius instituti consequi valeant. Sic enim dixit D. Thomas *in* 4, *dist.* 2, *quæst.* 1, *art.* 2, *ad* 9, ad quamlibet eminentiam status dari aliquam sanctitatem, cum sit ibi necessarium speciale auxilium gratiæ. Et *dist.* 38, *quæst.* 1, *art.* 5, *ad* 2 dixit. In consecratione virginum, et aliis hujusmodi benedictionibus dari gratiam, nisi sit impedimentum ex parte suscipientis. Cujus locutionis sensus non est, per hos actus dari aliquam gratiam ex opere operato, cum non sint sacramenta, nec de hoc possit assignari certa aliqua lex; imo neque speciale privilegium eis esse concessum, cum sufficienti fundamento dici potest. Sensus ergo est de speciali gratia auxiliante, excitante et adjuvante, quam Deus, quantum in ipso est, majorem et specialiorem tribuit his, quos in speciali statu, ac munere constituit, ad cujus convenientem usum illa indigent. Quo principio usus est etiam idem D. Thomas III *part.*, *quæst.* 27, *art.* 5 *ad* 1 et a nobis confirmatum est in *II tom.* [in] III[am] *part.*, *disp.* 1, *sect.* 2, ad finem et disput. 3, sect. 5, ration. 5, ubi ex Scriptura, et Patribus illud confirmavimus. Quibus addi potest illud Pauli ad Ephes. 3 : *Cujus factus sum minister secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis ejus : mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi* etc. Atque hoc voluit Deus significare Moysi, quando se excusanti a divino ministerio, eo quod ad illud imparem se agnosceret; respondit, *Ego ero tecum* : hoc enim verbo non tantum speciale privilegium, sed suavis etiam dispositio providentiæ divinæ significata est, dantis unicuique gratiam muneri vel statui ab ipso Deo instituto accommodatam. Cum ergo omnes religiones approbatæ merito censeantur speciali Dei providentia institutæ, dubitandum non est, quin singulæ habeant paratum speciale Dei auxilium suæ vocationi proportionatum, ac proinde eo majus, quo institutum fuerit altius, ac difficilius, et ad majus Dei obsequium, majoremque Ecclesiæ utilitatem ordinatum. Ostendimus autem in Societatis instituto hæc omnia excellenti quodam modo inveniri; scilicet, approbationem, institutionem, ex Spiritus Sancti instinctu, intentionem divini cultus et gloriæ, cum gravissimo munere, et onere procurandi salutem animarum; ergo dubitari non potest, quin habeat a Deo paratam specialem vocationis gratiam, qua prædictum finem comparare valeat. Atque hujus gratiæ *vocationis* videtur nobis præbuisse testimonium Gregorius XIII Constitutione *Quanto fructuosius*, et in alia Bulla *Ascendente Domino*, quum dixit : *Sicut... finis dictæ Societatis, fidei propagatio et defensio, animarumque in vita, et doctrina Christiana progressus : ita etiam gratiæ ejus vocationis proprium est, diversa loca ex Romani Pontificis, ac Præpositi Generalis ejusdem Societatis directione peragrare* (1). Nam quia ille actus, et difficilior, et periculosior aliis esse potest, ideo *gratiæ vocationis* specialiter illum attribuit. Sic ergo nos dicimus, si quæ est difficultas in conjungenda perfectione vitæ activæ, cum perfectione vitæ contemplativæ, per gratiam *vocationis* non difficile superari posse.

D. Thom. (margin notes beside the two citations of D. Thomas)

Alio modo eidem dubitationi satisfit : *negando difficultatem conjungendi vitam activam cum contemplativa, quando unum ex alio oritur, etutrumque per modum unius intenditur; quod fit in Societate.*

(72) X. Addo vero ulterius, si attente consideremus ea quæ diximus, non esse in eo negotio nimis magnam difficultatem : quia principales actiones, in quibus vita activa Societatis versatur, ita sunt conjunctæ cum vita contemplativa, ut veluti ex corpore, et animo unum quid ex illis efficiatur : quamvis autem plura, ut plura, intendere difficile sit; qua de causa, Ecclesiastici 11, dicitur, *Fili, ne in multis sint actus tui.* Et Luc. 10, Marthæ declaratur unum esse necessarium, quod August. et alii Patres [de] unico vitæ contemplativæ negotio seu otio exponunt. Plura tamen per modum unius intendere non est diffi-

August.

(1) Verba citantur Bullæ *Quanto fructuosius.*

cile. Exemplo ab speculatione, et doctrina aliarum scientiarum sumpto, rem declaro. Longe enim diversum videtur docere, et speculari, scribere, aut meditari; tamen hæc duo munia non se impediunt: neque unum ratione alterius difficilius redditur, quia unum ex alio oritur: et tunc recte doctrina traditur, quando interior veritatis speculatio perfecta est. Ita vero se habet contemplatio ad prædictas Societatis actiones, et ideo illam per se non impediunt. Eo vel maxime, quod tales actiones, ut perfecte fiant, duas circunstantias ad contemplativam partem maxime pertinentes, per se requirunt. Una est, ut fiant intuitu majoris gloriæ et obsequii divini, et quod semper, aut frequenter, quoad fieri possit, illuc referantur; de quo frequenter filii Societatis in suis Constitutionibus admonentur, ut videre licet in III part. Constit. cap. 1, § 26 et pag. 7, cap. 1, § 1 et cap. 2, per totum, et pag. 8 cap. 1, § 1 et ideo in pag. 10, § 2, dicitur. *Ad conservationem, et incrementum spiritus... Societatis, atque ad assecutionem finis, quem sibi præfigit, auxilii animarum ad ultimum et supernaturalem suum finem consequendum, media illa, quæ cum Deo instrumentum conjungunt ac disponunt, ut a divina manu recte gubernetur, efficaciora sunt, quam quæ illud disponunt erga homines. Hujusmodi est probitas, et virtus, ac præcipue caritas, et pura intentio divini servitii, et familiaritas cum Deo in spiritualibus devotionis exercitiis.* Qui modus operandi perfectissimus est, et qui assiduam Dei memoriam maxime conservat, ut late explicat Basilius *Regul.* 5, *ex fusius disputatis*, et attingit *in brevioribus Regul.* 195, *et* 196. Alia circumstantia, quæ ex dictis facile colligitur, est ut talia opera fiant cum actuali oratione, ac petitione divini auxilii. Quia cum in illis omnibus homo semper operari debeat ut Dei instrumentum, a quo debet efficaciam illorum exspectare, tunc perfecte fiunt, quando prædicta oratio cum eis adjungitur. Igitur si debito modo tales actiones fiant, ex se non impediunt perfectionem vitæ contamplativæ, sed potius ex se juvant. Et quamvis contingat aliquando impedire actualem quamdam interiorem suavitatem et dulcedinem, illud non est substantiale detrimentum, multoque magis perfectionem auget opus charitatis erga proximos propter Deum factum. Propter quod dixit Gregorius 1ª parte Pastoralis *cap.* 5. ad finem: *Sunt... nonnulli, qui magnis... muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis appetunt: de quo si districte judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus enitesceret, utilitati ceterorum secretum præponit suum, quando ipse summi Patris unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum?*

1ª Circumstantia ad Societatis actiones requisita: *ut fiant ad majorem Dei gloriam, eoque referantur semper aut frequenter.*

Basil.

2ª *Circumstantia ad Societatis actiones requisita: ut Socii agendo orent actu, et petant divinum auxilium.*

Gregor.

CAPUT VII.

In quo gradu perfectionis Societatis religio constituta sit.

(75) I. Quamvis omnis religio sit actus [*Forte*, status] perfectionis, tamen non omnes in perfectione quærenda æquales sunt, quia non omnes omnia consiliorum opera exercent, et ideo quædam in altioribus versantur, quam aliæ, juxta varios fines proximos in quos tendunt, ut in superioribus visum est. Et ideo ad perfectam notitiam Societatis tradendam necesse est, quantum sine invidia, et arrogantia fieri possit, quem gradum in hoc ordine perfectionis attingat, explicare. Quod quidem in his, quæ hactenus diximus tam clare continetur, ut nova expositione non indigeat. Tamen ut aliquorum objectionibus satisfieret, hoc omittere non potuimus. Aliqui enim Societatem magnæ imperfectionis arguunt, tam in munere vitæ contemplativæ, quam activæ (1); unde concludere conantur, illius institutum valde imperfectum esse. Priorem partem ad vitam contemplativam pertinentem, ex eo colligunt, quod Societas præcipuum hujus vitæ munus, quod in psalmodia et divinis laudibus decantandis consistit, non fungatur. Et ideo omnes antiquiores religionum institutores hanc præ-

Quo notior fiat Jesu Societas, modeste declarandus est ejus perfectionis gradus inter alias religiones.

1ª Objectio quorumdam in Societatem, *tamquam imperfectissimam in vita contemplativa, eo* quod chorum non habeat.

(1) *Vitæ contemplativæ quam activæ.* Editt. quat. habent *vitæ activæ quam contemplativæ;* quasi vero non fere statim sequatur: « Priorem partem ad vitam contemplativam pertinentem etc. »

cipue in suis regulis commendarunt, ut constat ex Basilio frequenter in suis *Regulis*, tam *fusius*, quam *brevius disputatis*, et Benedicto in sua *Regula a cap.* 9, per plura sequentia (1), et ex Augustino etiam in sua *Regula* [ad servos Dei, num. 3], quos omnes posteriores religiones imitatæ sunt, præsertim mendicantes, quæ ex vi sui instituti eleemosynis fidelium aluntur, et hac ratione videntur speciali titulo obligari ad divina officia publice decantanda.

D. Basil.
D. Benedict.
D. August.

Sotus.

Propter quod Sotus de Inst. lib. x, quæst. 5, art. 3, circa finem cum dixisset religiones approbatas teneri officium divinum in communi celebrare, quia illud est præcipuum contemplationis munus, subdit : *Loquor de regularibus antiquis : nam si alius religionis modus circa hujusmodi obligationem admittatur, certe vix nomen religionis meretur, quippe quæ maximo splendore religionis caret.* Quem imitatus est Trullo lib. II Ordin. Canonic., cap. 12.

Trullo.

2a Objectio in eamdem Societatem, *tamquam imperfectissimam in vita activa, eo* quod austeram vitam non agat.

(74) II. Altera pars pertinens ad vitam activam ex alio capite sumitur, scilicet, quia magna portio hujus vitæ consistit in actibus pertinentibus ad pœnitentiam, afflictionem, et austeritatem corporis; et in universum loquendo, hujusmodi pœnitentiæ, et austeritatis exercitia maxime necessaria sunt ad perfectionem assequendam. Propter quod omnes etiam antiquæ religiones in hac vitæ austeritate magna ex parte fundatæ sunt, sicut de antiquis monachis per Ægyptum late refert Euseb. lib. II historiæ, cap. 17, et ex Athanasio in vita Antonii, et ex aliis historiis antiquorum Patrum constat. Et D. Basilius esum carnium suis monachis prohibuit (2). Et auctor Sermon. 1, de communi vita clericorum, alias Serm. 5, ad fratres in eremo [Oper. August. tom. VI, Append., col. 34], de illis eremitis ait : Ovino colore, nigerrimo, asperrimoque induti sunt; postquam eremum intraverunt, nunquam carnes sumpserunt (3). Et *Lib.* I de moribus ecclesiæ [catholicæ], cap. 31, mirum in modum Augustinus exaggerat, et laudat severissimam antiquorum cœnobitarum, et eremitarum vitam. De qua multa etiam apud Hieronymum, in epist. 22, ad Eustochium de custodia virginitatis, præter alia quæ epistol. 4, 13, et aliis de hoc genere vitæ commendat. Sanctus etiam Martinus (ut in ejus vita refert Sulpitius) usum vini in suo monasterio suis monachis interdicebat. Benedictus etiam in sua Regula cap. 39, a carnibus voluit abstinere monachos præter debiles, et infirmos (4). Quod servari præcipitur in Cap. *Quum ad monasterium, de statu monachor.* ubi etiam *lineæ camisiæ* prohibentur monachis. Unde in cap. *Carnem* [de Consecr. dist. 5, *Carnem*], inquit Fructuosus episcopus, *cuiquam monacho, nec sumendi, nec gustandi est concessa licentia, non quod creaturam Dei indicemus indignam, sed quod carnis abstinentia utilis et apta monachis æstimetur.* Denique D. Gregorius in epistola ad Augustinum Anglorum Episcopum, ut refertur in Cap. *Denique*, dist. 4, *Sacerdotes* (inquit) *et diaconi, et reliqui omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, a Quinquagesima propositum jejunandi suscipiant.* Et subdit rationem ad rem præsentem multum pertinentem : *Quo et aliquid ad pensum sanctæ institutionis adjiciant, et eorum qui in laicali ordine consistunt observantiam, sicut loco, ita religione præcellant.* At vero Societas non solum antiquam religionum austeritatem non imitatur, verum etiam in hoc genere fere nihil peculiare profitetur, præter ea, quæ ex communi usu, vel præcepto ecclesiæ omnes observare tenentur. Est ergo in hac parte valde imperfecta,

Euseb.
Athanas.
D. Basil.
Auctor Sermonum ad fratr.
August.
Hieron.
Sulpit.
Fructuosus.
D. Gregor.

(1) Potissimum in Capite 18, hoc modo : « Nimis » iners devotionis suæ servitium ostendunt monachi » qui minus Psalterio cum canticis consuetudinariis per septimanæ circulum psallunt; quum legamus sanctos Patres nostros uno die hoc strenue » implevisse quod nos tepidi utinam septimana in» tegra persolvamus. »

(2) In Epist. 2, num 6, Basilius esuriales cibos commemorat : ἐν τροφῇ ἄρτος ἐκπληρώσει τὴν χρείαν καὶ ὕδωρ θεραπεύσει τὴν δίψαν τῷ ὑγιαίνοντι, καὶ ὅσα ἐκ σπερμάτων παροψήματα πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρείας τὴν ἰσχὺν τῷ σώματι δύνασθαι διασώσασθαι. Quum autem hæc narrantis oratio sit magis quam præcipientis, carnes ore tenus a Basilio prohibitas æstima, nisi lex delitescat in libro *Reg. fus. disput.*, *in Responsione ad Interrog.* 19, *num.* 2.

(3) Christianus Lupus in libro *de Origine eremitarum S. Augustini, cap.* 35, constanter affirmat Sermones ad fratres in eremo minime Augustino dignos esse; atque postquam pluribus dolum detexit nec paucos in hoc ipso Sermone quinto notavit errores : « Constat ergo, inquit, istorum Sermonum » auctorem non esse Augustinum, sed nescio quem » impudentissime mendacem, aut profundissime imperitum. »

(4) « Carnium vero quadrupedum omnino ab omnibus abstineatur comestio, præter omnino debiles et » ægrotos. » Animadverte *carnium quadrupedum*; qua locutione aves non esse vetitas alii dixere; alii contra, quod altilium caro vulgo delicatior est.

Christique, et Apostolorum vestigia non sequitur, ut modernus quidam (1) in illam tacite objecit, præter alia qua in Libro IX, *cap.* 7, agendo de usu exercitiorum afferemus.

TITULUS INTERJECTUS.

Societatem ex vi sui instituti perfectissimam religionem esse.

CONCLUSIO. *Societas vi sui Instituti est perfectissima, id est constituitur in ordine supremo statuum religiosorum* (1ª *pars*), *et in gradu non infimo ordinis supremi* (2ª *pars*). Notatio ad probationem *Conclusionis.*

(75) III. Nihilominus dicendum est religionem hanc ex vi sui instituti perfectissimam esse, ita ut in supremo ordine statuum religiosorum constituta sit, et in eo non infimum gradum teneat. Ut sensum conclusionis explicem, suppono quod in Tractatu nono [operis *de Religione*], *lib.* I, *cap.* 6, cum D. Thoma ostensum est, religiones, quæ puram vitam contemplativam profitentur, ex suo genere perfectiores esse illis quæ [PROFITENTUR VITAM PURE ACTIVAM: RELIGIONES VERO QUÆ] ex vi sui instituti utramque vitam apprehendunt, utrisque perfectiores esse. Ex quo D. Thomas [2. 2,] *quæst.* 188, *art.* 6, concludit. ***Summum gradum in religionibus tenent quæ ordinantur ad docendum et prædicandum.*** In hoc ergo sensu dicimus religionem Societatis in supremo ordine perfectionis religiosæ constitutam esse. Quod supposito dicto principio evidenter concluditur ex his, quæ de fine hujus religionis diximus in cap. 1, ostensum est enim religionem hanc esse institutam per se, et directe, tam ad opera vitæ contemplativæ, quam activæ, et ad docendum, et prædicandum; et ad alia spiritualia opera circa proximos exercenda cum maxima perfectione, et propensione.

D. Thom.

Suadetur prima pars *Conclusionis,* 1° *quia Societas ordinatur ad docendum et prædicandum, qui finis ex S. Thoma religiones constituit in ordine supremo perfectionis.*

(76) IV. Secundo, potest hoc explicari ex alio principio posito, quod Societas per se est religio presbyterorum. Nam loquendo ex genere, religio clericorum perfectior est, quam religio monachorum, quod sumi potest ex Cap. 1 [*Nullus abbas*] et 2 [*Mandamus*, caus.] 19, quæst 3 ubi prohibentur canonici regulares ad monachatum transire, quamvis illud possit exponi factum esse propter dignitatem sacerdotalem, ut indicat D. Thomas 2. 2, *quæst.* 189, *art.* 8, *ad* 2, et supra in Tractatu octavo [operis *de Religione*] *lib.* III, *cap.* 10, expensum est. Inde tamen possumus ulterius argumentari; nam ordo sacerdotalis per se est dignissimus, et statum perfectionis aliquo modo attingens, ut in superioribus significatum est, et sumitur ex Dionysio, toto Libro *de Eccles. hierar.*, et [ex] Chrysostomo *Homil.* 58, *in Matth.* ubi ait sacerdotes esse quasi cor, et stomachum Ecclesiæ, quoniam ab eis recipit Christianus populus vitæ influxum, et spirituale alimentum. Ergo religio quæ per se primo ordinatur ad perficiendos sacerdotes, ut sic, id est, in ipsis muneribus sacerdotalibus, perfectior sine dubio est ex suo genere, quam professio, quæ per se est laicorum, qualis est monachalis, et ideo hæc religio initiandorum vocatur a Dionysio cap. 6, de Ecclesiast. hierarch. et propterea ex monachis ad sacerdotium assumebantur de licentia Abbatum quando digni inveniebantur, ut sumitur ex Gregorio Libro V Epistolarum cap. 127, alias epist. 27 [Al. Lib. VI, epist. 28]: unde est etiam illud Hieronymi *Epistol.* 4, ad Rusticum; ***Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis.*** Quia vero hæ comparationes semper intelliguntur ceteris paribus, vel quantum est ex tali capite, ideo fieri potest, ut duæ religiones mutuo se excedant, quatenus una magis attendit ad munus proprium sacerdotum, quam ad concionatorum. Altera vero econtra magis ad hoc quam ad illud munus incumbit. Postea vero ad faciendam illam comparationem simpliciter, oporteret illa capita, seu munera inter se comparare, quod ad nos non spectat. Societas enim in utroque illo genere existit, et simul utrumque caput amplectitur, ut capite præcedenti ostensum est: unde ex hoc capite perfectior etiam est ex genere suo, quam quælibet alia, quæ unum tantum genus illorum participat: maxime cum in singulis generibus illorum magnam quamdam perperfectionem intensivam (ut sic dicam) et extensivam habeat: nam est religio sacerdotum, tam quoad munera divinorum mysteriorum, quam quoad cætera ministeria, quæ ad perficiendum corpus Christi mysticum diriguntur: et ordinatur ad prædicandum et docendum, quocumque per Christi vicarium mittantur, et cum omni perfectione, in superioribus satis explicata.

Suadetur *prima pars Conclusionis,* 2° *quia Societas est per se religio presbyterorum perfectissime exercendorum in muneribus et in ministerio verbi.*

D. Thom.

Dionys.

Chrysost.

Dionys.

Gregor.

Hieron.

(77) V. Hinc denique addi potest tertia ratio, sumpta ex D. Thoma [2. 2, quæst. 188] dict. *art.* 6. Nam ***supremum in unoquoque genere est mensura cæterorum:*** in

Suadetur *prima pars Conclusionis,* 3° *quia Societas propinquissime*

(1) Avendaño. Tractatu 11 in Psalm *Beati immaculati*, *v.* 3. (MDCXXV.)

7

accedit ad eam partem officii episcoporum quæ ipsos collocat in supremo gradu totius status perfectionis. D. Thom.

statu autem perfectionis supremum locum tenent Episcopi; ergo religio quæ ad illum statum propinquius accesserit, erit ex suo genere in altiori statu perfectionis quam reliquæ; sed Societas propinquissime videtur accedere ad statum Episcopalem, quantum ad id unde habet, quod sit status perfectionis : ergo... Probatur minor, quia Episcopi dicuntur præcipue esse in statu perfectionis, quia sunt in statu perfectionis communicandæ, et quia ad hoc obligantur ex officio, etiamsi oporteat pro ovibus dare animam suam, et quia in illo munere firmitatem habent ex obligatione sui status, sed hæc omnia participat excellenti modo Societas; nam ex vi sui finis ordinatur non modo ad perfectionem acquirendam, sed etiam exercendam, et communicandam, et ex vi suorum votorum (quod illi proprium est) ad hoc obligatur, non obstante quacumque difficultate, peregrinando per universum orbem, etiam mendicando, si opus sit, et pericula quæque subeundo, usque ad sanguinis effusionem; in quo munere habet etiam firmitatem ratione obligationis voti; ergo etiam ex hoc capite proxime accedit ad statum perfectionis Episcopalis. Differt autem (ut *cap.* 2, *num.* 8, dixi) quia non principaliter, sed ministerialiter hoc munus sustinet. Item quia non se extendit ad conferenda illa sacramenta, per quæ aut fideles in perfecto quodam statu Christianitatis constituuntur, ut est Sacramentum confirmationis, aut creantur ministri perfectionis aliorum, ut est Sacramentum ordinis. Sed in his omnes religiones inferiores sunt Episcopis, quorum sunt adjutrices. In hoc vero potest speciale aliquid in Societate notari; nam videtur specialiter instituta in ministerium Apostolicæ Sedis, ut ex bullis Pontificiis sæpe adductis manifeste constat. Unde etiam Clemens VIII, benigne alloquens Patres, qui ex universa Societate Romæ congregati fuerant anno 1600, Societatem *brachium dextrum sedis Apostolicæ* appellare dignatus est. Ex quo etiam factum est, ut ab eadem Sede apostolica plurimæ gratiæ, et facultates in Societatem manaverint, in ordine ad ministeria exercenda circa salutem animarum, et communicando potestatem suam ad perficiendos alios, ut ex eisdem Pontificiis bullis manifestum est, et in Libro nono exponemus.

Insuper Societas est specialiter instituta in ministerium apostolicæ sedis.

Quid in secunda parte Conclusionis intendatur : *nempe ut constet Societatem in ordine supremo statuum religiosorum 1° esse non parum perfectam, 2° licet careat choro et austera vivendi forma, non ideo carere perfectione sibi simpliciter meliori, nec esse propterea aliis religionibus postponendam.*

(78) VI. Ex his non erit difficile alteram partem conclusionis probare; scilicet, non habere Societatem in illo ordine infimum gradum, quam per hanc negationem, potius quam per positivam comparationem proposui, ut omnem invidiam vitarem. Duo enim solum ostendere intendo; unum est habere in illo ordine satis magnam perfectionem : aliud est, ex illis duobus capitibus, quæ nobis objiciuntur, non posse colligi huic religioni deesse aliquid perfectionis debitæ, et convenientis sibi juxta finem suum, et consequenter, nec sibi simpliciter melioris; neque etiam ob has causas posse juste postponi aliis, qui pie, ac religiose sanctas illas actiones exercent. Quæ vero in particulari pensatis omnibus perfectior sit, non est meum dijudicare, ut sæpe in hac materia dixi.

Quoad primum e duobus membris numeri 6, id est Societatem, in ordine supremo statuum religiosorum, ESSE NON PARUM PERFECTAM, probatur jam 1° hæc secunda pars *Conclusionis* ex fine Societatis, *qui est altissimus; quia idem cum fine apostolici instituti, inquiritur per actiones perfectissimas, tamque multas quam moraliter fieri potest.* D. Thom.

(79) VII. Illud ergo prius (posterius enim Capite octavo et nono præstabimus) multis profecto, et manifestis modis ostendi potest ex his, quæ hactenus de hoc instituto diximus. Primo ex fine, qui sine dubio est altissimus omnium confessione. Nam est idem cum fine Apostolici instituti; maximeque accedit ad finem adventus Christi in mundum; et quamvis multæ religiones eumdem finem possint intendere aliquo modo, tamen Societas perfecto quodam modo se ostendit in illum propensam : nam per actiones in suo ordine perfectissimas, et per omnes quæ moraliter desiderari possunt, illum inquirit. Docet autem D. Thomas 2. 2, *quæst.* 188, *art.* 6 [in corp. ad fin.] inter religiones respicientes eumdem finem illam esse perfectiorem, quæ per actionem perfectiorem illum attingit, et ceteris paribus, illam quæ per plures actiones. Quod etiam ex communi sententia doctorum, Capite tertio ostendimus.

Probatur 2° ex perfectione votorum ad talem finem faciente.

(80) VIII. Secundo idem suaderi potest ex perfectione trium votorum, in quibus substantia religionis consistit : jam enim in citato loco a num. 4 indicavimus, quanta sit, tam intensiva, quam extensiva perfectio Societatis in materia, et observantia horum votorum, et præsertim quantum emineat in obedientia quæ aliis est excellentior. Tertio probari potest ex aliis mediis, quibus ad finem suum hæc religio utitur, nam et in se sunt plura, et valde perfecta, et ad finem intentum maxime proportionata, ut ex illo eodem capite satis constat : supposita autem perfectione finis, nulla major perfectio in aliqua religione desiderari potest. Nam ut recte dixit S. An-

Probatur 3° ex aliis mediis *quibus Societas ad finem suum utitur.*

Cassian. tonius Abbas, et refert Moyses Abbas apud Cassianum collat. 2, cap. 2; OPTIMA RATIO INQUIRENDÆ PERFECTIONIS NON IN HIS, VEL ILLIS ACTIONIBUS, AUT MULTITUDINE EARUM, SED IN DISCRETIONE POSITA EST : nulla autem est major discretio majorve prudentiæ perfectio, quam ut, proposito optimo fine, convenientissima etiam media, et ad illum maxime proportionata eligantur.

Probatur 4° ex perfectione caritatis *quam exercet Societas* erga proximum.

(81) IX. Quarto id ostendi potest ex perfectione caritatis erga proximum, quam hæc religio profitetur, ut toto Libro nono constabit latius. Illa ergo cerni potest primo in unione religionis, et membrorum ejus inter se de qua supra dictum est, et dicetur latius lib. VIII, cap. 8. Deinde in benevolentia erga proximos, quæ ut D. Thomas docuit Opusc. 18 [al. 55] cap. 14, tunc perfecta ostenditur, quando ad omnes amicos et inimicos, fideles et infideles extenditur, et quando pro eorum commodis præsertim spiritualibus, propria incommoda temporalia et corporalia etiam usque ad mortem, si opus sit, contemnuntur. Quæ omnia manifeste cernuntur in modo diligendi proximos quem hæc religio profitetur. Testimonium enim hujus benevolentiæ est beneficentia; nam probatio dilectionis, exhibitio est operis, ut dixit Gregorius [quoad sensum] Homil. 17 [al. lib. II, Homil. 5, num. 6] in Ezechielem; et [quoad sensum, in suo lib. II, cap. 4, num. 5] in illud 1 Regum 3, non erat visio manifesta; et iterum [iisdem verbis huc allatis, lib. II] Homil. 30 in Evangelia. At Societas hoc beneficentiæ genus plane profitetur, ut evidentissimum est ex ejus instituto, et peculiari ac propria obligatione, qua tenetur, non [modo] pro communibus ecclesiæ hostibus (nedum catholicis universis) sed pro suis etiam privatim inimicis, æmulisque gratiose orare, quod ad beneficentiam spectare docuit D. Thomas 2. 2, quæst. 31, art. 2, ad 1. Offerre item (quod specialius est) sacrificia pro iisdem (1) ac denique ex paupertatis voto (2) nullum ab eis acceptare stipendium, aut compensationem, quos tam sedulo, tamque laboriose literis imbuit, aut consilio in rebus dubiis instituit, salutarique doctrina pro concionibus impertit (3). Atque hinc constat quinta ratio, quæ sumi potest ex perfectione caritatis ad Deum. Unum enim ex maximis signis dilectionis ad Deum, est dilectio proximi, propter quod scriptum est Rom. 13 *Qui... diligit proximum, legem implevit :* ergo etiam perfectio caritatis erga proximum, magnum indicium esse debet perfectionis caritatis erga Deum : præsertim cum ex vi sui instituti, ut dixi, teneatur Societas in animarum salute procuranda, nullum temporale commodum quærere, neque honores, aut humanas dignitates : quid ergo ei superest, nisi divinam gloriam, propter se ipsam quærere, prout in suis Constitutionibus sæpe admonetur. Hoc autem proprium est amoris Dei propter se ipsum; ergo...

D. Thom. D. Gregor. D. Thom.

Probatur 5° ex perfectione caritatis erga Deum, *quam in se ostendit Societas abjiciendo quodvis commodum temporale.*

Probatur 6° ex *minime vulgari quam Societas habet* suæ vocationis gratia.

(82) X. Hinc sexto ad hanc perfectionem spectare potest singularis illa gratia *vocationis*, quam Capite præcedenti, num. 9, ostendi ab Spiritu Sancto dari. Quamvis enim hæc distributione accommoda unicuique religioni tribuatur : verisimile tamen est, ei dari copiosiorem et majorem, quæ ad altiores effectus divinæ gratiæ assumitur; nam, ut ibidem quoque ostendi, confert Deus gratiam juxta mensuram obligationis, et muneris, quæ gratia etiam crescere solet ex dispositione hominis, ad quam pertinet affectus ille, quo persona, vel majorem difficultatem propter Deum amplectitur; vel magis se ipsam abnegat. In utroque autem videtur hæc religio habere singularem excellentiam : nam ex parte Spiritus Sancti instituta est ad excellentiores effectus divinæ gratiæ, quales sunt ecclesiæ propagatio, fidei defensio, animarum conversio, et perfectio. Ex parte vero eorum, qui ad hanc religionem vocantur; quia eximia quædam abnegatio ab eis postulatur, ita ut nec locum, nec officium, nec quidquam aliud certum, aut securum habere possint, sed ad omnem mutationem, omnemque difficultatem superandam expositi semper esse debeant, et sine dubio credendum est propriam gratiam hujus *vocationis* singu-

(1) Parte decima Constitutionum lit. B, et in Glossa [*Forte*, lit. B, in Glossa, *i. e.* in Declaratione]; Part II, cap. 3, num. 7 et 9 [Part. VII, cap. 4, § 3 et 4]. (MDCXXV.)

(2) *Ex paupertatis voto.* Hunc Suaresii locum et similes, v. g. *np.* 767, accipere juverit lato quodam sensu, quemadmodum intelligebat ipse, et pluribus docet *np.* 408. Legendam quoque suadeo notam *a*, sub *np.* 413.

(3) Parte quarta [Constitutionum], cap. 15, § 4; part. VI, cap. 2, § 7, et alibi sæpe. (MDCXXV.)

Probatur 7° et denique ex peculiari ratione in subditos vigilandi, qua Societas curat ut declinent a malo et faciant bonum.

lari modo esse perfectam, et paratam, quantum est ex parte Dei. Denique posset hic etiam considerari singularis providentia hujus religionis ex vi sui instituti, tam in promovendo ad bonum subditos suos, medio usu sacramentorum et aliarum spiritualium rerum; quam in præcavendis malis, seu obstaculis, et impedimentis spiritualis profectus. Sed hæc et in superioribus tacta sunt et toto Libro octavo recurrent, et expendentur etiam statim, punctum alterum num. 6 propositum prosequendo.

CAPUT VIII.

Alias (Marg. 1625). Solvitur prima objectio Capitis septimi, præcedentis, de chori defectu.

Convenienter in Societate cantus, et chori ordinarium usum non esse.

Ut probetur secundum e duobus membris numeri 6 in Capite præcedenti, id est Societatem, licet careat choro et austera vivendi forma non ideo carere perfectione sibi simpliciter meliori, nec esse propterea aliis religionibus postponendam, in primis supponitur non pertinere ad perfectionem religionis omnia consilia collective profiteri.

D. Thom.

(85) I. Superest ut objectionibus factis respondeamus : inde enim facile colligetur, quod in Capite præcedenti, *num.* 6, secundo loco propositum est, scilicet, non posse religionem hanc aut imperfectionis argui, aut aliis religionibus postponi, eo quod vel cantu, et choro non utatur ordinarie (in casu enim aliquo usum admitti patet ex congregatione generali 1, can. 25 et congreg. 2, can. 24 et congreg. 5, can. 9 et ex iis, quæ lib. VIII, cap. 2, num. 4, in fine attingemus) vel quia in exteriori victu, et vestitu specialem austeritatem non profiteatur. Ad quod in primis suppono, non pertinere ad perfectionem alicujus religionis, ut omnia consilia collective (ut sic dicam) et in particulari amplectatur, et profiteatur. Quod significavit D. Thomas 2. 2, quæst. 186, art. 2 [in corp. ad fin., et in resp. ad 3um], et late a nobis explicatum est tractando in genere de statu religionis *tract.* 8, [operis *de Religione*]. Et ratio evidens est, quia impossibile est multitudinem omnium consiliorum simul exsequi, et observare, imo quædam eorum possunt esse incompossibilia, ut simul fiant, ut inservire infirmis, et concionari, aut eodem tempore, aut continuo officio : sæpe enim ipsa rerum multitudine obruitur humana natura, et aut vires corporis deficiunt, aut fervor spiritus extinguitur, et ita propter indiscretum onus, sæpe in virtute non perseveratur, ut dixit S. Antonius apud Cassianum dicta *Collat.* 2, *cap.* 2. Et colligitur optime ex verbis illis Apostolorum Actor. 6, *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis.* Opus enim illud ministrandi optimum erat, et sub consilio, non tamen statui Apostolorum accommodatum, quia non poterat simul cum munere prædicationis conjungi.

Cassian.

Duo consideranda ut comparatio inter duas religiones fiat.

(84) II. Quapropter quando fit comparatio inter religiosos status, et uni videtur deesse aliqua observantia religiosa, vel exercitium alicujus operis sub consilium cadentis, quod in aliis religionibus invenitur, non statim potest talis religio aut imperfecta, aut inferior aliis simpliciter judicari. Sed ut de utraque illa re judicium feratur, duo cum partitione accommoda pensanda sunt. Unum est, an tale opus sit accommodatum fini talis religionis, vel potius an considerato illo fine expediens fuerit tale exercitium in tali religione non admittere : nam si prudenter hoc ita judicatum fuerit, carentia illius observantiæ non poterit juste existimari imperfectio privativa (ut philosophico more loquar) talis religionis, cum non sit carentia perfectionis illi debitæ vel convenientis juxta finem suum : imo nec imperfectio negativa simpliciter reputanda est, si finis ille propter quem talis observantia omittitur, perfectior est illa, sicut ex D. Anselmo Theologi, et philosophi dicunt : non pertinere ad perfectionem simpliciter habere formaliter perfectionem illam, quæ majorem excluderet. Unde statim sequitur aliud considerandum; an scilicet carentia illius boni exercitii alio ameliori compensetur, quod simul cum alio moraliter esse non potest, atque ita recte fiet judicium illud comparativum. Si enim aliqua religio tali bono careat, idque non propter aliud majus, vel æquale, quo carentia illius boni compensetur, sine dubio ea religio, quæ ceteris paribus, in tali bono excesserit, perfectior erit. Si autem ille defectus aliunde compensatur, non potest altera religio simpliciter judicari excellentior, sed ad summum secundum quid. Quam totam doctrinam tradit D. Thomas et bene explicuit Cajetanus 2. 2, *quæst.* 188, *art.* 7 *ad* 1.

Unum, *religionem carentem aliqua observantia, quam finis suus perfectior excludit, non esse imperfectam privative, imo nec negative simpliciter.*

Anselm.

Alterum, *religionem ratione alicujus boni quo alia religio caret esse perfectiorem secundum quid, non vero simpliciter quando defectus compensatur.*

D. Thom. Cajet.

Prudenter statutum esse in Societate ne in ea sit usus chori.

(85) III. Deveniendo ergo in particulari ad religiosum usum chori, et cantus ecclesiastici, ac psalmodiæ, ut in Capite præcedenti *num.* 1 opponebatur, ostendo primo, prudenter in Societate institutum esse, ut in ea non sit hujusmodi usus, quia licet secundum se optimus sit, at finem Socie-

tatis non juvaret, neque esset medium proportionatum. Quod his verbis tradidit B. Ignatius vi part. Constit. cap. 3, § 4. *Quoniam occupationes, quæ ad animarum auxilium assumuntur, magni momenti sunt, ac nostri instituti propriæ, et valde frequentes, cumque alioqui nostra habitatio tam sit in hoc vel in illo loco incerta, non utentur nostri choro ad horas canonicas, et Missas, et alia officia decantanda, quandoquidem illis, quos ad ea audienda devotio moverit, abunde suppetet ubi sibi ipsis satisfaciant. Per nostros autem ea tractari convenit, quæ nostræ vocationis ad Dei gloriam magis sunt propria.* Quam constitutionem in particulari, motu proprio, et ex certa scientia, confirmavit Gregorius XIII in Bulla [i. e. Brevi] edita anno 1373, quæ incipit, *Ex sedis Apostolicæ*, atque duas, vel tres rationes reddit : unam a priori (ut sic dicam) illis verbis. *Quo acrius studiis, lectionibus, et prædicationibus intendere possint.* Aliam a posteriori, ibi, *Nos considerantes religionem prædictam uberrimos fructus ad Dei laudem, et sanctæ catholicæ fidei propagationem per universum orbem dedisse, meritoque in suis piis institutis confovendam esse*, etc. Addit etiam argumentum ab auctoritate : QUIA HOC MODO FUIT HOC INSTITUTUM A PAULO III ET JULIO III APPROBATUM, EIQUE PER SANCTUM CONCILIUM TRIDENTINUM DEROGATUM MINIME EXSTITIT.

Quæ rationes B. Ignatium moverint ad hanc constitutionem condendam, nempe *abstinendum a choro.*

1ª Ratio. *Sanctum chori exercitium a sat multis habebatur ad proximorum utilitatem; et si quando secus acciderit, potest Societas chorum aliquatenus adhibere.*

(86) IV. In verbis autem B. Ignatii considerare oportet omnes rationes, quibus motus fuit ad non imponendum Societati chori onus (quamvis in hoc primus non fuerit, ut *num.* 6, ostendemus) sumptas esse ex illo fine quærendi majorem gloriam Dei in hoc effectu salutis animarum, per ea media, quæ ad illum magis conferre possent. Duo autem ad hoc consideravit. Unum est, chorum, vel cantum Societatis, non fuisse nunc ecclesiæ necessarium ad hunc finem. Optime enim intellexit hoc sanctum opus laudandi Deum publice in divinis officiis per cantum, non solum per se esse honestum propter laudem Dei, et sanctam contemplationem eorum, qui illum exercent, sed etiam esse utile proximis, ad excitandam eorum devotionem, et præbendam eis occasionem, ut in audiendis divinis laudibus eo tempore occupentur. Consideravit autem subinde esse in ecclesia sufficientem copiam et abundantiam hujus medii ad excitandos fideles, et ideo propter hunc finem non fuisse in Societate necessarium. Et hinc additum est in *Declaratione* illius constitutionis (quæ eamdem habet cum illa auctoritatem) prudentiæ Societatis relictum esse, quoties ad majorem animarum fructum expedire censuerit partem aliquam hujus sancti exercitii assumere, ut ea occasione v. g. fideles ad conciones audiendas, et confessiones faciendas frequentius conveniant, merito id facere posse ea prudentia, et moderatione, quæ prædicto fini inserviat, et majora bona non impediat.

2ª Ratio. *Chorum nequeunt admittere Societatis sive singula membra, sive varii status.* 1º *Ostenditur* domos probationis non esse chori ministerio accommodatas.

(87) V. Alterum a nostro Patre consideratum est, actiones quibus Societas incumbit in salutem proximorum tot esse, et tam graves, ut sine magna earum jactura non possit hæc religio in officio divino decantando occupari. Quod quidem tam est per se notum, ut nulla fere explicatione indigeat. Facilius autem id intelligit, qui per singula membra Societatis, aut omnes status, seu congregationes eorum cogitatione discurrerit. Domus enim probationum ad hujusmodi usum per se accommodatæ non sunt, tum quia si officia hæc per antiquiores, et graviores non exerceantur, non possunt pro dignitate, et cum debito splendore fieri, tum etiam, quia in unaquaque religione in illis actibus, et ministeriis oportet novitios instrui, et exerceri, quæ postea perpetuo debent in eadem religione retineri ac propterea tota probatio novitiorum Societatis, ut postea Libro II, *cap.* 3, videbimus, adeo est intenta eorum instructioni spirituali, et usui quotidianæ meditationis ac contemplationis, nec non etiam aliis actionibus et operibus exercendis, in quibus humilitas, et abjectio propria, et caritas erga proximum exercetur, ut ad hæc publica officia convenienter distrahi non possint. Adde bonam novitiatus partem in peregrinando, in ministrando, in xenodochiis, ac similibus experientiis extra domos, longeque proinde a choro expleri. Jam vero de collegiis studiorum res est per se evidentior; nam etiam religiones quæ hoc maxime ministerium chori profitentur, in collegiis specialiter ad studia deputatis ab ea occupatione suos tam magistros, quam Scholasticos simpliciter abstinere jubent. Nam re vera studia præsertim tam gravia, et multiplicia, qualia sunt illa, quæ Societas profitetur, si serio, et cum insigni fructu, prout in Societate

2º *Ostenditur collegia studiorum non esse chori ministerio accommodata; quod confirmant religiones chorum profitentes.*

etiam postulatur, tractanda sunt, totum tempus, totumque hominem requirunt : et alioqui chori etiam occupatio, si convenienti modo fieri debet, non parum laboriosa est, magnamque temporis partem requirit. Denique discursus hic ad domos etiam professorum facile potest applicari.

3° De professis domibus idem ostenditur.

Sunt enim actiones circa proximos, quæ ab illis exercendæ sunt gravissimæ, et alioqui considerare oportet, eas hujusmodi esse, ut ab studiis et lectione Patrum, vel aliorum doctorum, qui de rebus divinis, et ad conscientiam pertinentibus disserunt, nunquam omnino cessare permittant. Addo insuper quod Libro viii, *cap.* 1, *num.* 4 afferemus, hujusmodi operariis necessarium esse aliquibus temporibus, et diuturnis, et frequentibus, quantum occupationes permiserint, privatæ considerationi, meditationi, et contemplationi vacare, quæ ad propria munera cum fructu animarum, peragenda, et augmentum propriæ perfectionis, et ad pericula et incommoda vitanda, quæ in his muneribus intermisceri possunt, multo utilior est, quam chori, et cantus ecclesiastici occupatio. Cum ergo non possent hæc omnia simul conjungi, quia hominem frangerent et obruerent, et singula imperfecte fierent, juxta commune proverbium : *Pluribus intentus minor est ad singula sensus :* merito Ignatius Societatem hoc onere liberandam putavit.

Non fuisse primum Ignatium qui a cantu, et choro abstinuit.
Gregor.

(88) VI. Nec vero primus fuit B. Ignatius, cui Spiritus Sanctus eam mentem induxit; multo enim antea eamdem doctrinam per antiquos Patres ecclesiam docuerat. *Gregorius* enim *Papa coram sanctissimo B. Petri corpore cum episcopis omnibus, ac romanæ ecclesiæ presbyteris residens, adstantibus diaconibus, et cuncto clero sic dixit :* « *In » sancta romana ecclesia, cui divina dispensatio præesse me voluit, dudum consuetudo est, valde reprehensibilis exorta, ut » quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, et in diaconatus ordine » constituti, modulationi vocis inserviant, » quos ad prædicationis officium, eleemosynarumque studium vacare congruebat.* » Et postea statuit, ut talia officia per subdiaconos, vel minores clericos persolvantur, aut cantentur. Ita habetur lib. iv Registri cap. 88, alias epist. 44, et in quodam concilio quod post xii lib. Registri [Al. post xiv lib. Registri, sub lit. Appendix ad S. Gregorii epistolas, § 5] refertur, et in cap. *In sancta*, dist. 92. Quod decretum tractans D. Thomas 2. 2, *quæst.* 91, *art.* 2, *ad* 3 verba habet ad nostrum institutum valde notanda. *Ad* 3 (inquit) *dicendum, quod nobilior modus est provocandi homines ad devotionem per doctrinam, et prædicationem, quam per cantum, et ideo diaconi, et prælati, quibus competit per prædicationem et doctrinam animos hominum provocare in Deum, non debent cantibus insistere ne per hoc a majoribus retrahantur.* In quibus verbis ratio potius attendenda est, quam particulares personæ; quæ in eis nominantur. Quod enim sint prælati, aut diaconi, materiale quid est (ut sic dicam); formale autem, quod eis ex proprio munere competat officium prædicationis exercendæ, sub quo omnia ministeria comprehenduntur, quibus proximorum salus directe procuratur. Illud etiam ex his testimoniis constat, præferendum esse munus doctrinæ et prædicationis, psalmodiæ seu cantui ecclesiastico, quando utrumque non potest simul perfecte, et stabiliter exerceri. Denique hinc etiam observari potest differentia inter cantum et prædicationem, quod prædicatio est propria actio sacerdotum, vel diaconorum : cantus vero per quoslibet inferiores clericos exerceri potest, adde etiam per laicos, si necesse sit, et maxime si sint divino servito mancipati. Et hinc factum est, ut religiones monachorum, quia per se non sunt religiones sacerdotum, sed laicorum, chori ministerium profiteantur (1), quia optime per illos exerceri potest, et est fini eorum ac-

D. Thom.

1ª *Observatio in citatis testimoniis; nempe attendendum ad rationes potius quam ad personas ibi nominatas.*

2ª *Observatio in citatis testimoniis, nempe præferendam prædicationem cantui, si alterutro carendum sit.*

3ª *Observatio in citatis testimoniis, nempe licet chorus competat tum religionibus monachorum, quum sint per se laicorum, tum religionibus clericalibus quæ solummodo vacant divinis officiis, tamen*

(1) Ad hæc Angelus Manrique : « Verum id unum » silentio non involvam quod in viro alias pio æque » et docto multorum animos video commovisse, et » tamen ego incuria librariorum amanuensiumve, » non auctoris judicio scriptum credo, in quarto » tomo de Religione Francisci Suarez; nimirum, » *lib.* I, *de Instit. Societ., cap.* 8, *num.* 6 : *Religiones » monachorum quia per se non sunt sacerdotum, » sed laicorum, ideo chori ministerium profiteri.* In quibus verbis, ut sensum meum prodam, duplex » irrepsisse videtur error, an injuriosus? aliorum » sit judicium : alter in religiones monachales, alter » in chorum. In hunc, quod ministerium laicorum » per se dicatur; atque ideo competens monachis, » quia laicis : quum tamen ex se ad utrasque personas sit indifferens, et forte universalius quo » perfectius. Certe per prius ad clericos, sacerdotesque tamquam divino cultui mancipatos, quam » ad laicos descendere, quis dubitet? Inde enim illis, » vel in singulari, divinæ laudes injunctæ, quæ his » indebitæ. Sed anne cunctæ cathedrales ecclesiæ » totius orbis, ideo choro cantuique insistunt quia

minus competit religioni complectenti præter cultum divinum sacerdotalia etiam *ministeria quæ ad animarum salutem pertinent.* D. Gregor.

commodatum, scilicet, ad contemplationem; non tamen idem est de omnibus religionibus sacerdotum; quia sacerdotis officium non est solum divinis officiis, sed maxime saluti hominum procurandæ insistere, ut Gregorius dixit in III part. Pastoralis, cap. 4 et concilium Aquisgranense cap. 8 et sumitur ex multis decretis apud Gratianum [caus.] 16, quæst. 1, Cap. *Placuit*, cum similibus (1). Et ideo licet religio clericorum, quæ solum quoad priorem partem eorum ministerium usurpat, merito etiam in divinis officiis publice et cum cantu versetur; religio tamen sacerdotum quæ totum eorum ministerium, et præcipue illud, quod ad salutem, et profectum animarum pertinet, profitetur; non poterat convenienter in choro et cantibus occupari.

Corollarium 1um *ex num.* 3 *et seqq ad hunc num.* 7, in quo Soti dictum reprehenditur, *quia religio carens choro dignissima esse potest religionis nomine. Nam* 1° *sic censuerunt pontifices,* 2° *chorus non est de substantia religionis, nec medium necessarium ad perfectionem caritatis:* 3° *religionem veram fore putat S. Thomas, quæ solius vitæ activæ opera intenderet, proindeque choro non uteretur.* D. Thom.

(89) VII. Ex his ergo satis constat, pessime dixisse Sotum præcedenti Capite *num.* 1 citatum, religionem sine obligatione dicendi officium divinum in communi institutam, vix nomen religionis mereri. Nam præterquam quod illud est præter Pontificum approbationem, nullo fundamento nititur; quia chorus vel recitatio officii canonici in communi non est de substantia religionis, ut est per se notum : neque etiam est medium necessarium ad illam sustinendam, vel ad perfectionem assequendam, quia caritas multis aliis modis perfici potest. Et potest aliqua religio habere finem accommodatum perfectioni caritatis, ad quem medium illud non sit proportionatum. Quomodo D. Thomas [2. 2, art. 2 et 3] dicta quæst. 188 dixit, posse institui religionem, ad opera vitæ activæ in operibus misericordiæ corporalis, vel ad temporalem militiam, ad quos fines medium illud accommodatum non est. Nec Soto affert aliam rationem, nisi quia talis religio maximo splendore religionis careret : quasi vero substantia, et perfectio religionis ex hoc splendore metienda sit; vel non possit etiam salvis operibus virtutum, et præcipue ex spiritualibus effectibus et beneficiis circa proximos sufficientem, ne dicam majorem, splendorem habere.

Corollarium 2um *ex num.* 3 *et seqq. ad num.* 7, *nempe* Societatem non posse imperfectionis argui eo quod choro careat. D. Thom.

(90) VIII. Secundo sequitur ex dictis, non posse Societatem argui, quod imperfecto, aut indebito modo instituta sit, eo quod hoc splendore, seu munere careat, quia (ut recte dixit D. Thomas [2, 2,] dicta quæst. 188, art. 7, ad 1um) quando aliquod opus est instrumentum ad perfectionem, non consistit perfectio religionis in tali instrumento, aut in quantitate, vel modo ejus absolute spectatis, sed cum debita proportione ad finem talis religionis. Chorus autem non est ipsa perfectio, sed instrumentum ad perfectionem, et ideo absolute non fuit Societati necessarius, et aliunde (2) non erat proportionatum instrumentum ad finem Societatis, et ideo ad perfectam institutionem ejus non fuit necessarium, neque conveniens tale medium.

Instantia bipartita, *nempe chorus est medium fere necessarium cuilibet religioni contemplativæ*

Dices. Esto non sit medium proportionatum speciali fini Societatis, esse fere necessarium ad generalem finem religionis contemplativæ, quam non debet excludere finis particularis Societatis, si ipsa perfecta religio

» per se laicæ? Et tamen semel bona consequentia, » sive causalis, ubique et semper bona esse deberet. Atque hæc in chorum. In religiones monachales non minus noto quod eas per se laicorum » esse doceat, quasi statim, admisso sacerdotio, ab » instituto aut degenerent, aut devient; et monachatus laicatum, ut sic dicam, per se respiciens, » sacerdotium excludat. Quid enim? Itane per se » laicus Augustinus, per se laicus Gregorius, per se » Bernardus, quos monachos exstitisse nequaquam » dubites? Itane Græci Patres, Nazianzenus, Nyssenus, aliique, quos aut antiquum Eliæ Patris exemplum, aut recentior Basilii magni regula pene » omnes monachatui incorporarunt? » (*Cistercienses annales*, ann. Christi 1127, *cap.* 3, *num.* 6, 7; *tom. I*, *pag.* 177, edit. Lugd. 1642-59.) — O plumbeum pugionem! *Primo.* « Prædicatio est propria » actio sacerdotum vel diaconorum; cantus vero per » quoslibet inferiores clericos exerceri potest; adde » etiam *per laicos, si necesse sit.* » Ita Suarez in hoc ipso *num.* 6; quare ergo reprehendendus quasi doceret sanctam chori exercitationem esse *per se exercitium laicorum. Secundo.* « Religiones monacho» rum... per se non sunt sacerdotum, sed laicorum. » Ita Suarez; at Manriquius : « Itane per se laicus Au» gustinus... Gregorius... Bernardus... Nazianzenus, » Nyssenus, aliique?... » Verum neque istud Suaresio adscribendum; quandoquidem absurdi nescio quid subesse poterit si quis cum Manriquio presbyteros, episcopos, pontifices summos appellet *per se laicos;* contra, recte loquatur doctoris Eximii verbis affirmans (*de Relig. Tract.* 9, *lib.* II, *cap.* 8, *num.* 10, 17) *Augustinum monachum fuisse ex illis qui ex vi professionis suæ laici erant, et ab Augustino adhuc laico instituti sunt.* Jam autem citra Augustini, Gregorii, aliorumve sanctorum Patrum injuriam, et illud studiose præmiserat P. Suarez (Tractatu præsenti *np.* 76) : « Loquendo ex genere, religio » clericorum perfectior est quam religio monacho» rum... Religio quæ per se primo ordinatur ad per» ficiendos sacerdotes ut sic, id est in ipsis muneri» bus sacerdotalibus, perfectior sine dubio est ex » suo genere quam professio quæ per se est laico» rum, qualis est monachalis. »

(1) Quos inter præstat *Can. Alia causa est. loc. cit.*

(2) *Aliunde.* Editt. quat. habent *alioqui;* male.

(1ª *pars*); *itaque Societas cujus finis proprius, et vitam contemplativam complectitur, et chorum excludit, est religio imperfecta* (2ª *pars*).

Solvitur prior pars *Instantiæ. Nam choro carebant antiqui monachi; choro supplent* HYMNI SPIRITUALES; *chorus adhibetur præsertim gratia audientium, et sine necessitate etiam morali ad vitam comtemplativam.*

est. Unde eo ipso quod Societas talem habeat finem proprium, qui medium illud convenienter non admittat, convincitur esse imperfecta religio, etiam si intra suos limites cum perfectione instituta sit. Respondeo ad priorem partem negando assumptum; quia sunt multa alia media quibus finis vitæ contemplativæ comparari, et exerceri potest: alioqui antiqui monachi et eremitæ, qui solitariam vitam profitebantur, non fuissent professi perfectam vitam contemplativam, quod plane falsum est; quamvis enim desit publicus, et corporalis cantus, potest laudari Deus ut instruimur Ephes. 5, *in... hymnis et canticis spiritualibus*, et privatis. Accedit, quod cantus publicus magis usurpatur, quia est utilis ecclesiæ, ad excitandos homines ad devotionem, et laudem Dei, quam quia sit necessarius vel simpliciter, vel moraliter ad propriam et internam perfectionem vitæ contemplativæ earum personarum, quæ in hujusmodi exercitio occupantur. Unde ad alteram partem, negatur etiam assumptum quia licet finis proprius Societatis hoc medium non requirat, neque cum illo habeat convenientem proportionem, nihilominus in se perfectissimus est, et secum admittit, imo requirit magnam perfectionem vitæ contemplativæ, ut in Capite superiori demonstratum est. Denique ostensum est, finem hunc esse omnium perfectissimum (1), et ideo quidquid cum illo non habuerit convenientem proportionem, profecto necessarium non est ad religionem simpliciter perfectam, ut ex sequenti illatione magis patebit.

Solvitur posterior, *pars Instantiæ. Nam Societas nequit fieri imperfecta eo quod careat aliquo medio non accommodato ad finem suum perfectissimum.*

COROLLARIUM 3um *ex num. 5 et seqq. ad num. 7, nempe* Societatem etiam si choro careat non esse imperfectiorem religionibus. — *Si quæratur quo pacto Societas supplere possit chori defectum, huic* interrogationi quorumdam satis fit ex D. Thoma et Gregorio, *quibus arbitris, actus directe procurantes salutem animarum longe superant excellentiam chori. Porro hos actus exsequitur Societas eo modo qui, quum ex zelo animarum debeat procedere, est perfectissimum vitæ activæ et contemplativæ exercitium.* D. Thom.

(91) IX. Tertio ex dictis infero, ex hoc capite; quod Societas chorum non habeat, inferri non posse esse minus perfectam aliis illum habentibus. Sicut D. Thomas paulo ante citatus dixit [2. 2. quæst. 188, art. 7, ad 1um] religionem, quæ majorem paupertatem profitetur, non posse statim gloriari, quod aliis simpliciter perfectior sit, sed ad summum secundum quid, quia potest ab alia excedi in his quæ pertinent ad obedientiam, vel continentiam, quæ majora sunt, et quod in melioribus excedit, est simpliciter melius. Sed quid habet Societas proprium, quo possit bonum illud æquari, ne dum superari? Respondeo ex doctrina ejusdem D. Thomæ, et Gregorii *num.* 6 citati, functiones illas quibus directe salus animarum procuratur, non solum æquare, sed longe excedere bonum illud: ostendimus autem in his functionibus, et in perfectione, et obligatione earum non pauca habere Societatem sibi propria, et nulli alteri religioni ex vi sui instituti convenientia; ergo ex hoc capite potius excedit in eo quod simpliciter melius est. In quo etiam considero hunc excessum non solum esse in his, quæ ad vitam activam pertinent, etiamsi functiones illæ hujus vitæ actus esse videantur. Nam zelus animarum a quo illæ functiones debent procedere, ad actus vitæ contemplativæ pertinet, et est maxima pars perfectionis ejus, cum ad perfectionem caritatis proximi formaliter pertineat, et in perfecta caritate Dei radicatus esse debeat. Est autem hic zelus suo modo proprius, et peculiaris hujus instituti, quatenus cum speciali perfectione illum postulat, et intendit. Nam in 1 part. Constit. cap. 3 dicitur: HANC SOCIETATEM EXERCENDAM ESSE IN CARITATE, ET ZELO ANIMARUM, QUO *omnia hominum genera complectatur, ut eorum serviat spirituali utilitati.* Et x part. § 2 potissima media Societatis ad suum finem esse dicuntur, *probitas, et virtus, ac præcipue caritas, et pura intentio divini servitii, et familiaritas cum Deo in spiritualibus devotionis exercitiis, et zelus sincerus animarum ad gloriam ejus, qui eas creavit, ac redemit, quovis alio emolumento posthabito.* Hæc ergo sunt, quæ Societatis vitam etiam quoad partem contemplativam maxime perficere possunt, et chori jacturam non solum supplere, sed etiam superare.

CAPUT IX.

Utrum Societas arctam simpliciter, an laxam regulam profiteatur.

ALIAS (Ind. 1625). Satisfit secundæ objectioni [Capitis septimi præcedentis, de vitæ austeræ defectu]. *In quæstione, arctane an laxa*

(92) I. Ut secundæ objectioni relictæ in Capite 7, num. 2, radicitus et plene respondeam, præsentem quæstionem tractare visum est. Quia enim Societas vitam minus

(1) *Esse omnium perfectissimum.* At ultro concedit auctor plures religione hoc eodem fine gloriari posse (Vid. TRACTATUS PRÆSENS, np. 79); interim quænam religio *in particulari pensatis omnibus perfectior sit, non est meum,* inquit, *dijudicare* (Vid. TRACTATUS PRÆSENS, np. 78).

sit Societatis *regula*, ratio dubitandi *est quia dignitas finis et ministeriorum non excludunt commodum vivendi modum unde regula Societatis laxior videatur.*

austeram in his quæ ad externam corporis tractationem pertinent, scilicet, in victu, et vestitu assumpsisse videtur, ideo calumniatores aliqui in eam objiciunt quod laxiorem regulam observet; quibus ex hactenus dictis non satis responsum videtur; quia fieri optime potest ut religio aliqua ex fine suo, et aliquibus ministeriis majorem quamdam dignitatem habeat, et nihilominus sub laxiori regula vivat. Sic ergo religio canonicorum regularium eo quod sit religio sacerdotum, et ad ea officia, quæ in divinis mysteriis peraguntur, ordinetur, specialem, ac propriam habet dignitatem. Et nihilominus in *Cap. Quod Dei timorem de statu monachorum* de illis dicit Innocentius III quod *regulæ inserviunt laxiori.* Hoc autem non videtur alia ratione dictum, nisi quia licet in ceteris religiose vivant, in his, quæ ad corpus pertinent, nullam specialem observant asperitatem, sed commodum, licet temperatum, vivendi modum habent. Ergo eadem ratione dicenda est laxiori regulæ Societas inservire. Atque hoc aliqui (1) ita exaggerant, ut inde velint persuadere hominibus religionem hanc imperfectissimam esse, eo quod ejus professores delicate (ut ipsi ajunt) vivant, nihilque a secularibus discerni videantur.

Discrimen inter austeritatem, pœnitentiam, et arctam regulam.

(93) II. Ut ergo calumniam hanc excludamus, et quid rei veritas habeat aperiamus, tria hic distinguenda sunt, scilicet, pœnitentia, austeritas, et arcta regula; sunt enim hæc valde distincta. Quia austeritas vitæ, prout in præsenti, et juxta communem modum loquendi sumitur, significat specialem asperitatem in externa ac ordinaria, et communi corporis tractatione, ad quam præcipue pertinent, quoad victum, abstinentia a carnibus, et erit major, si sit etiam a lacticiniis, et gravior, quo etiam in quantitate ciborum, et in jejuniorum frequentia fuerit durior. In vestitu, ordinaria austeritas est, non uti lineis internis; erit autem major quo indumentum fuerit asperius, vel etiam simplicius; atque huc etiam spectat non uti calceis, sed nudis pedibus ambulare. Denique etiam in lecto cernitur hæc asperitas in non utendo panno lineo sed laneo, vel in alio duriori usu lecti, usque ad humicubationem. Pœnitentia vero latius patet nam præter hæc, quæ numeravimus, quæ certe ad pœnitentiam pertinent, potest aliis modis fieri non tantum animo, sed etiam corpore (ita enim nunc loquimur) per actiones aut res, quæ secrete, et occulte fiunt, licet in exteriori habitu non appareant. Hujusmodi sunt secretæ, et privatæ flagellationes, cilicia, extraordinariæ vigiliæ, graviores labores ex pia causa assumpti, et similia. Rigor autem, seu arctitudo regulæ, non solum in his rebus, imo nec principaliter in eis consistit, sed subtilius, ac spiritualius (ut existimo) pensanda est. Nam, licet arcta regula sufficientem austeritatem, vel pœnitentiam non omittat, principaliter autem consistit in rigorosa trium votorum observatione, et in omnibus observantiis, quæ ad illa per se reducuntur, tamquam media ex se necessaria ad perfectam illorum custodiam, vel tamquam digni fructus illius. Ut v. g. in observatione castitatis regula arcta est, quæ non solum omnem actum, aut motum turpem comprimit, sed etiam omnium sensuum mortificationi invigilat, et omnia verba, non solum lasciva, verum etiam quomodocumque vana, et quæ vel remote possunt puritatem offendere, omnino vetat, prohibet ac coercet; et sic de aliis. In paupertate multa numerari possent, quæ *cap.* 5, *num.* 5 et 6 tacta sunt, quorum summa est, ut unica ratio utendi temporalibus bonis sit necessitas, et hæc sit omnibus communis; usus vero sit in omnibus dependens a superioris arbitrio. Maximus vero rigor, et regulæ arctitudo esse potest in obedientiæ observantia; nam sicut illa est ceteris excellentior, ita etiam est difficilior, et majorem abnegationem propriam majoremque omnium affectuum abjurationem postulat. Et hic merito dici potest maximus rigor religiosæ regulæ; nam, ut Gregorius dixit [in Evangelia, lib. II, Homil. 32, num. 1]. *Minus quippe est abnegare quod habet, valde autem multum est abnegare quod est.*

In quo austeritas vitæ consistat, *nempe præsertim in usu ciborum, vestium et lecti.*

Quid *sit* pœnitentia, *nempe ratio corporis affligendi, sive in cibis, vestitu et lecto, sive etiam per actiones aut res plerumque secretas.*

Arctitudo regulæ quid sit, *nempe observatio rigorosa trium votorum cum mediis ex se necessariis ut vota ista perfecte serventur et fructus ferant.*

Gregor.

Pro quæstionis resolutione Prima Conclusio.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Societatem non profiteri definitam austeritatem, aut pœnitentiæ modum pro omnibus sociis communem.

(94) III. Fatemur igitur ingenue [Societatem] non profiteri quoad regularem

Vi Instituti, quod etiam ea

(1) Dominicus Bannes, *Relectione de Charitate.*

in re approbavit pontifex, Socii non habent austeritatis aut pœnitentiæ modum omnibus communem.

et omnibus propositam observantiam definitum aliquem austeritatis, aut pœnitentiæ modum, ita enim in ejus Constitutionibus expresse cautum est. Nam in Examine cap. 1, § 6, sic dicitur : *Ratio vivendi in exterioribus, justas ob causas, majus Dei obsequium semper intuendo, communis est, nec ullas ordinarias pœnitentias, vel corporis afflictiones ex obligatione subeundas habet.* Idemque in aliis constitutionibus declaratur, quas postea referemus, et in Bulla [*Exposcit debitum*] in qua Julius III cum majori declaratione institutum confirmavit : hæc sunt ultima verba in narratione, seu declaratione instituti Pontifici proposita : *In iis, quæ ad victum, et vestitum, et cetera exteriora pertinent, honestorum sacerdotum communem, et approbatum usum sequentur : ut quod inde pro cujusque necessitate, vel spiritualis profectus desiderio subtractum fuerit, ex devotione et non ex obligatione, rationabile obsequium corporis Deo, prout expediet, offeratur.* Et nihilominus statim subdit Pontifex : *Nihil quod pium, sanctumque non sit, in dicta Societate, ejusque laudabilibus instutitis... reperiri, eaque omnia ad suorum, et aliorum Christi fidelium animarum salutem, et fidei exaltationem tendere;* ergo ex sententia Pontificis etiam quoad hanc partem, hoc institutum pium est, et sanctum, et ad prædictum finem egregie accommodatum, quod nobis superest explicandum.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Secunda Conclusio.

Societatem uti debere pœnitentiis, et afflictionibus corporis, modo in constitutionibus præscripto.

Probatur Conclusio 2ª ex variis locis constitutionum *ubi S. Ignatius supponit curam affictandi corporis quantum sinunt vires et labores 1° esse* DEBITAM *non sub culpa, sed vi regulæ, ita ut superior teneatur ex officio pœnitentias providere subditis ea in re segnioribus; 2° fore suis adeo* EXOPTATAM *ut sæpius fræno egeat.*

(95) IV. Dico ergo secundo, Societatem ex vi suæ regulæ uti debere pœnitentiis, et afflictionibus corporis, modum tamen utendi illis prudenti et sapientissima ratione in ejus regula esse præscriptum. Utraque pars ex eisdem Constitutionibus probatur. Nam in dict. cap. 1 Examinis § 6, post verba superius citata subditur : *Sed illas* (scilicet pœnitentias, et corporis afflictiones) *assumere quivis poterit quæ sibi videbuntur* (*cum approbatione superioris*) *ad majorem sui spiritus profectum convenire, et quas propter eumdem finem, superiores eis poterunt imponere.* Circa quæ verba solum expendo verbum illud, *poterit*, aut *poterunt*. Potuisset enim B. Ignatius uti verbo *debebit*, ne tamen videretur obligationem aliquam in conscientia inducere, ab illo verbo abstinuit, in universum enim noluit regulam hanc specialem obligationem in conscientia importare. Si tamen verbum *debendi* non dicat obligationem sub culpa aliqua, sed solum directionem regulæ ad id, quod perfectius est, et per ipsam regulam consulitur ; sic vere possumus dicere, debere Societatis alumnos, ex vi hujus regulæ, uti afflictionibus corporis, duobus illis modis in ipsa præscriptis. Debent enim quantum est ex se has pœnitentias desiderare, et petere, et juxta arbitrium sui superioris illas fideliter exsequi. Quod si quispiam in hoc negligens fuerit, debet superior pro ratione sui muneris, quo tenetur subditos ad majorem profectum spiritualem juvare, et non defectus punire solummodo, tales pœnitentias injungere; tunc vero manifestius est debere subditos illas assumere, cum ad perfectionem tendere ex vi sui status teneantur ; atque in hoc sensu, intellecta est hæc regula ab universa Societate, prout ratio ipsa majoris perfectionis postulabat, et perpetua etiam consuetudo (1), quæ est optima legum interpres, eamdem intelligentiam confirmavit. Unde in VI part. Constit. cap. 5, § 1, de professis Societatis agens B. Ignatius, cum dixisset in corporali exercitatione jejuniorum, vigiliarum, aut aliarum rerum ad austeritatem, vel corporis castigationem spectantium, nullam regulam eis præscribendam esse, nisi quam discreta caritas unicuique dictaverit, dummodo consulatur confessor, vel superior ; subdit : *Hoc tamen dicitur in universum esse quidem animadvertendum, ne nimius hujusmodi rerum usus tantopere vires corporis debilitet,... ut deinde spirituali proximorum auxilio, juxta nostri instituti rationem non sufficiant ; nec contra, tanta in illis sit relaxatio, ut, fervore spiritus refrigescente, humani, ac inferiores affectus incalescant.* Et III parte, capite 1, § 12, admonentur omnes [qui in

(1) *Consuetudo... confirmavit.* Editt. quatuor habent *consuetudine... consummavit.* In primo verbo erratum patet; in secundo, non ita evidens est, sed nobis plus quam probabile.

probatione sunt (1)] ut [Patri spirituali, vel] *confessario, vel superiori... aperiant... pœnitentias vel mortificationes et devotiones... omnes; nolentes suo proprio sensu duci* (2); *voluntate pura optantes ab illis dirigi sicubi a rectitudine deflecterent; a rectitudine*, inquam, religiosa, id est, (ita enim interpretor) ab eo quod melius, et gratius Deo est. Hæc enim debet esse regula etiam in pœnitentiis agendis. Unde in cap. 2, ejusdem III part. Constitut. § 5, dicitur : *Corporis castigatio immoderata esse non debet, nec indiscreta in vigiliis, et abstinentiis, et aliis pœnitentiis externis ac laboribus, quæ et nocumentum afferre, et majora bona impedire solent. Ideo suo confessario detegi ab unoquoque convenit quidquid in hac parte faciat, qui si judicat excedi mensuram, aut certe dubitat de excessu, illum ad superiorem remittat.* In quibus, et similibus regulis considero majorem curam fuisse B. Ignatio adhibendi remedia, ne in hac parte excedatur, quam ne deficiatur. Supponit enim hanc posteriorem curam, et in subditis, utpote viris spiritualibus, et orationi deditis, non defuturam, et in superioribus debere esse maximam; et ideo, cum excessum vetat, semper significat religiosam curam, se exercendi in operibus pœnitentiæ, et afflictionibus corporis, quantum cum aliis laboribus Societatis conjungi possint, ex vi hujus instituti *debitam* esse, in sensu paulo superius declarato. Et præterea in VI part. cap. 2, § 15, de vestitu in particulari admonet UT HONESTUS SIT, ET AD USUM LOCI ACCOMMODATUS, ET PROFESSIONI PAUPERTATIS NON REPUGNANS, ET HUMILITATIS, AC SUMMISSIONIS INDICIA PRÆBENS. In § autem 16. *In iis*, ait, *quæ rationem victus, somni, ac usus reliquarum rerum vitæ necessariarum, vel convenientium spectant, quamvis communis illa sit, minimeque diversa ab eo, quod medicus illius loci in quo vivitur, indicabit, ita ut quod quisque sibi inde subtraxerit, ex devotione, non ex obligatione subtrahat; habenda tamen semper erit ratio humilitatis, paupertatis, ac spiritualis ædificationis, quæ semper nobis in Domino ob oculos versari debet.*

(96) V. Ex his ergo omnibus satis constat, Societatem ex vi suæ regulæ debere operibus pœnitentiæ, et austeritati corporis insistere, magnamque illarum rationem habere, alioqui magnum profecto religionis, ac perfectionis instrumentum Societati deesset; quamvis enim in his afflictionibus corporis sanctitas non consistat, tamen negligendæ nullo modo sunt, quia et ad cordis puritatem purgando priora delicta, præcavendoque sequentia; et ad humilitatem, ad Christi imitationem, ac plures alios spirituales fructus necessariæ sunt. Consilium autem B. Ignatii fuit, non eamdem regulam, aut modum pro omnibus præscribere; quia in tanta varietate personarum, ac habitudinum (ut ipse alias dixit (3)), certa regula præscribi nequibat, ideoque prudenti judicio superioris mensuram unicuique proportionatam remittit. Quam vero fuerit hoc consilium prudentiæ, ac sanctitatis plenum, facile ex antiquis Patribus, et ratione intelligi potest. Basilius enim *Interrogationi* 19 *ex fusioribus*, quæ erat, *qui modus servari in continentia debeat;* respondet : *In vitiis quidem animi, unus continentiæ modus est; summa earum rerum, quæ ad pestiferam voluptatem ferunt, a nobis alienatio, in cibis autem quemadmodum aliis alii necessarii sunt, pro ætate scilicet cujusque, ac studiis, hique apposite ad corporis cujusque habitudinem distincti; ita quoque diversa sunt usus illorum, modus, ratioque : quo fit, ut nequaquam omnes* [pietatis exercitatores] *uni, et eidem regulæ subjici possint.* Et ideo hanc justam distributionem, seu convenientem accommodationem Prælato committit, qui providere debet, ut nulli desit, quod necessitas petit, neque aliquid immoderatum alicui tribuatur, afferens illud Actor. 4 : *Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.* Eamdem regulam fere, præscribit Augustinus. Nam, Capite 2 suæ Regulæ [ad servos Dei], sic inquit : *Distribuatur unicuique vestrum a præposito vestro victus,*

Quo consilio B. Ignatius certas pœnitentias non præscripserit toti Societati; *nempe ut varietati personarum et habitudinum commodius ea in re consuleret prudentia superioris.*

1º Prædictum consilium testimonio Patrum suadetur.

Basil.

August.

(1) *Qui in probatione sunt.* Ita habet locus ab auctore prolatus : quamquam cetera Societatis membra legem hanc recusare nequeunt, quippe quæ quadragesimo primo paragrapho *Summarii Constitutionum* comprehenditur.

(2) *Nolentes suo proprio sensu duci.* In Constitutionibus *loc. cit.* legitur : *...sicubi a rectitudine deflecterent; nolentes suo proprio sensu duci;* at Suaresianum illud A RECTITUDINE, *inquam*, impedimento fuit quo minus clausula ad sedem legitimam revocaretur.

(3) Tertia parte Const. *cap.* 2, *lit.* E; et sæpe alibi, (MDCXXV.)

et tegumentum; non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed potius unicuique sicut opus fuerit. Sic enim legitis in Actibus Apostolorum (1), etc. Et cap. 11 : *Carnem vestram domate* (inquit) *jejuniis, et abstinentia escæ, et potus, quantum valetudo permittit.* Hinc Auctor *Sermonis* 25, *ad fratres in eremo* [Oper. August., tom. VI, Append., col. 529], fratres introducit interrogantes : *Numquid in via nostra semper jejunare debemus?* Respondet : *O fratres mei, legem meam recepistis, et audistis frequenter inter cetera, quod carnem vestram dometis abstinentia escæ et potus, quantum valetudo permittit. Nolo enim me ipsum ligare. Nolui onera vestra portare : sed hoc solum super vos ponere volui ut jejunetis, et abstineatis quantum facere Deo favente potestis.* Denique ejusdem regulæ interpretes, et ejusdem familiæ alumni (2) intellexerunt Augustinum summa discretione pollentem, non præcepisse in regula determinata jejunia, sed prudenti arbitrio, juxta uniuscujusque vires, definienda reliquisse. Unde idem Augustinus multa, quæ ad similem prudentiam pertinent circa ciborum usum, in eadem *Regula* [ad servos Dei] prosequitur usque ad *Regulam* 18 [Al., num. 6, col. 791, tom. I], in qua de vestitu sic inquit : *Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus.* Benedictus etiam in Capite 40 suæ Regulæ : « Unusquisque, inquit, proprium habet » donum ex Deo, alius sic, alius vero sic; » *et ideo cum aliqua scrupulositate a nobis mensura victus aliorum statuitur.* Quæ verba accommodate ad nostrum propositum exposuit Turrecremata *Tractatu* 103 in expositione Regulæ. Eodem modo Cassianus *lib.* v [operis *de Cœnobiorum institutis* (3)], *cap.* 5 : *Super jejuniorum,* inquit, *modo haud potest facile uniformis regula custodiri, quia nec robur unum cunctis corporibus inest, nec, sicut ceteræ virtutes, animi solius rigore parantur;* quod late prosequitur. Palladius etiam cap. 38, suæ historiæ refert regulam ab Angelo B. Pachomio revelatam, cujus unum caput erat : *Concede unicuique, ut comedat, et bibat pro ratione virium, et pro viribus comedentium; eis quoque manda opera, quæ proportione conveniant, ac respondeant, et nec jejunare prohibe, neque comedere, siquidem fortibus fortia opera, imbecilla autem et levia his qui imbecilliores sunt, conveniunt.* Denique Eusebius lib. IX, de præparat. Evangel. cap. 1 de Essenis loquens (quos tractatu 8, diximus, cum Hieronymo, Epiphanio et aliis in Ecclesia fuisse ex primis religiosis, qui sub Marco Alexandriæ floruerunt) inter alias regulas instituti eorum in præsenti materia, hanc ait servasse : *Cibus et potus vitæ necessitate mensuratur.* Non omittam etiam hoc loco verba, quibus sancti cujusdam juvenis vivendi rationem S. Chrysostomus refert lib. III, contra vituperatores monast. vitæ post medium; nam B. Ignatii consilium ad unguem exprimere videntur. *Et quod est* (ait) *mirabilius, exteriori quidem cultu, nihil a ceteris differre videbatur, non enim agrestibus, vel incomptis erat moribus, non comæ negligentia, non amictus vilitate nobilis, sed erat communis habitu, voce, aspectu, et ceteris omnibus. Quibus ex rebus factum est, ut facilius plurimos contubernalium intra retia sua includeret, cum haberet intrinsecus incredibilem latentem sapientiam. Denique, si quis illum domi vidisset, unum ex eis esse putavisset, qui montes et deserta incolunt; domus enim ita illi disposita, et parata erat, ut in nullo monasterii diligentiam desideraret, nihilque necessarii amplius habebat.* Talem B. Ignatius totam Societatem formari optabat.

Auctor Serm. ad fratres inter opera D. Augustini.

Turrecrem.

Cassian.

Pallad.

Euseb.

(97) VI. Ratio autem generalis est, quæ ex medio temperantiæ, et similium virtutum moralium sumitur. Non est enim, (ut ajunt) medium rei, sed rationis, et ideo non est unum respectu omnium sed in

2° Ratione idem ostenditur, *nempe bonum esse pœnitentiæ modum pro diversis re-*

(1) In Act. apost. cap. 2, v. 44, 45 : « Omnes etiam » qui credebant... habebant omnia communia... et » dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat. »

(2) Ex eremitis, Ambros. Coriolan. in Comment. 21; ex canonic. reg., Trullo lib. IV in eamdem regul. cap. 7. (MDCXXV.)

(3) Editt. quat. habent *lib.* v *de Institutis renuntiantium.* Pro inscriptione falsa inscriptionem parum accuratam, sed consuetudine defensam substituimus : notum quippe est Cassiani Libros quatuor *de Cœnobiorum institutis,* atque Libros octo *de Collectatione adversus octo principalia vitia* sæpe, librariorum et typographorum errore, non interruptam duodecim Librorum seriem efficere; seriei autem universæ titulus imponitur quem sola pars prior sibi vendicare debuerat, *de Cœnobiorum institutis;* quo fit ut Liber qui de Colluctatione primus est, seu de Spiritu gastrimargiæ, nunc in fronte gerat *Liber* v *de Cœnobiorum institutis.*

ligiosis diversum: quia in virtutibus moralibus perfectio non est medium rei sed rationis, ideoque multiplex.

D. Gregor.

unoquoque consideratur per proportionem ad intentum finem, considerata personæ, seu subjecti qualitate, et aliis circumstantiis. Unde recte dixit Gregorius lib II, registri cap. 51, [Al. lib. II, epist. 52]: *Convivia... quum non plus quam necesse est servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur, tunc ex caritate veraciter prodeunt... Hæc... si vos in vestris conviviis agitis, abstinentium fateor magistri estis.* Multa similia late prosequitur [Pseudo]basilius sermon. de Vera virginitate (1), ubi pro regula circa abstinentiam servandam ponit, ut tanta sit, quanta ad virtutis acquisitionem confert, et subdit: *Integram se in hac parte atque inviolabilem, sancta Virgo caute servabit, corpusque ut servire queat animæ, in his quæ sunt necessaria victui moderabitur prudenter, ac reget, neque enim expedit dum nimis observat, ne gustus voluptate rapiatur, manantesque ex ventre voluptates, per ciborum abstinentiam frænare pergit, contra ita corpus atterere, ut invalidum jam, inutileque reddatur.* Quod late prosequitur, et post multa subjungit. *Sicut in gulæ intemperantiam declinare grave, ac periculosum est; ita per nimiam abstinentiam corpus atterere omni profecto ratione caret; neque enim abstinere a voluptatibus gulæ per se expetendum est, sed quia ad virtutis acquisitionem confert. Quod si illud, cujus gratia ciborum abstinentiam eligimus, per immoderatam negligamus inediam contra ac instituimus agimus; nam fracto, contritoque instrumento, nec Deo inhærere per lectionis et orationis studium possumus, neque ad fratrum beneficentiam humanitatis officium obire. Igitur et corporis cura necessario habenda est, non ipsius gratia, sed ut servitio illius ad Philosophiæ studia uti possimus.* Quibus verbis nulla possunt esse aptiora ad mentem et spiritum B. Ignatii explicandum. Multaque similia habet idem [Pseudo]basilius in *Constit. monast. cap.* 5, ubi inter alia hanc regulam constituit. *Continens ventris moderatio ea præstantissima judicanda est, quam vires corporis cujusque definiunt,* quod late prosequitur. Alia ad idem confirmandum sumi possunt ex Cassiano collat. 2, cap. 2, et ex aliis locis quæ infra referemus. Non omittam etiam

Pseudobasil.

Cassian.

Cajetani regula

advertere, quod Cajetanus 2. 2, quæst. 147, art. 1, ex mente D. Thomæ observavit, regulam temperantiæ esse necessitatem vitæ præsentis, quoad duo, scilicet convenientem sustentationem naturæ quantum ad esse, et quantum ad potestatem exercendi debita virtutis opera. Unde *si quis* (inquit) *tenetur ad aliquod opus, vel liberale, puta ad legendum, prædicandum, cantandum; vel mechanicum, puta ad ædificandum, fodiendum,* etc. *abstinentia impediens potentiam ad hæc non est actus virtutis.* Quæ sententia ad omnes afflictiones corporis applicari potest. Cum ergo medium non sit unum, et idem, in hac materia pro omnibus personis merito Societas noluit unam, et eamdem regulam pro omnibus suis subditis æqualiter statuere, sed vivæ regulæ, quæ est superior, id commisit. Nec vero propterea improbavit S. Ignatius consuetudinem aliarum religionum, in quibus hujusmodi austeritates per generales regulas statutæ sunt; nam in eis sancte, et prudenter id fieri potuit; quia licet non ab omnibus æqualiter possint observari, possunt tamen a pluribus; ac regulariter possunt hæ dispensationes esse in paucioribus. In Societate autem non ita esse poterat, sed potius oportuisset, generalem regulam, si statuenda esset, nimium esse moderatam, propter specialem rationem in ea inventam, quæ a nobis supra in num. IV [*Non ibi,* sed num. V] est explicata.

de temperantia *est sustentare corpus 1° ut subsistat, 2° ut fungatur operibus debitis.*

Occurritur tacitæ objectioni, *nempe si regula viva pœnitentiarum adeo excellit, improbandæ sunt regulæ scriptæ et communes ceterarum religionum.—Hoc non sequitur, quia minor est in ceteris religionibus varietas circumstantiarum, unde rarior causa dispensandi.*

(98) VII. Ratio ergo specialis, quæ B. Ignatium movit, ut hunc vitæ modum communem, cum prædicta regula in pœnitentiis, et afflictionibus corporis assumendis in Societate reliquerit, ex fine ejusdem instituti, qui est animarum salus, desumitur; jam enim in superioribus Capite secundo diximus, hunc finem ita esse ab hac religione intentum, ut totum religionis pondus, quoad fieri possit, in illum feratur, ac proinde tota ratio vivendi, et ipse etiam modus inquirendi perfectionem propriam huic fini accommodetur. Propter hunc ergo finem primo factum est, ut ratio vivendi Societatis in exterioribus communis sit. In quo voluit Ignatius socios imitari ducem suum Christum, de quo recte docuit D. Thomas III *part., quæst.* 40, *art.* 1, cum hominibus familiariter conversatum esse, et in

Rationem hujusmodi vitæ ex Societatis fine sumptam esse; *quia totum ejus pondus fertur in animarum salutem, cui consulendum in ipsa ratione quærendi perfectionem propriam.*

Societatem in hoc modo vitæ communis in exterioribus imitari Christum Dominum.

D. Thom.

(1) Opus antiquitate, non Basilii nomine commendandum. Rem necessariis exploratam rationibus dabit S. Basilii tomus III, pag. 588; atque ibid. pagg. 595, 598, loca a Suaresio citata.

his exterioribus, præsertim quæ ad cibum, et potum pertinent, vitam cum aliis egisse communem, ut finem propter quem principaliter mortalem carnem assumpserat, consequeretur; id est, ut omnes ad se attraheret, ac lucrifaceret, et in hoc sensu concludit idem D. Thomas ibi art. 2, non fuisse conveniens, ut Christus in hoc mundo vitam duceret austeram, scilicet, quoad modum cibi, et potus : *Nam convenientissimum est* (inquit) *ut qui communiter cum aliquibus conversatur, se eis in conversatione conformet juxta illud* 1, *Corinth.* 9. *Omnibus omnia factus sum* (1). Quam doctrinam ibi nos [in II tomo in IIIᵃᵐ part. Summæ] disputatione 28, *sect.* 1 *et* 3, testimoniis divinæ Scripturæ, et sanctorum Patrum, ac ratione confirmavimus. Quamquam postea non defuerint, qui eam impugnare studuerint, quia videbant fortasse magnum esse fundamentum ejus rei de qua nunc agimus; sed profecto minime prævalere potuerunt contra veritatem, quæ in Evangelio manifesta est, et quidquid dicant, proferre non possunt Patres, qui aliter de Christi vita sentiant.

Qua ratione intelligendum sit Christum Dominum communem et *non austeram* vitam egisse. *Nempe Christi vita quamquam pauperrima atque laboribus et passionibus referta, dicitur* COMMUNIS, *id est inter homines transacta; dicitur* NON AUSTERA, *id est adhibens cibos et vestes quibus vulgo utuntur.*

(99) VIII. Sed in hac re cavenda est magna quædam æquivocatio, in qua forte aliqui versantur. Nam dum agimus de communitate vitæ, quantum ad conversandum cum hominibus, et ad utendum communi cibo et potu, transitum faciunt ad vitam laboriosam, ærumnosam, pauperrimam, injuriis, doloribus, maximisque passionibus, usque ad mortem, subjectam; et ita concludunt Christum austeram vitam professum esse, et putant se nobis contradicere. Quis autem catholicus, etiam rudis, ignorat Christum Dominum a principio nativitatis, usque ad mortem, vitam pauperrimam amplexum esse, adeo ut ne, cum primum nasceretur, locum haberet ubi in diversorio poneretur, præter vile præsepium; et postea dum regnum cælorum prædicaret, non haberet ubi reclinaret caput suum, ac tandem nudus in cruce finiret vitam? Quis etiam nesciat Christum recenter natum coactum fuisse peregrinari, quod sine magnis laboribus, et incommodis fieri non potuit; et postea, præsertim ex quo tempore prædicare cœpit, multum pro salute hominum laborasse, peditem quoque per varias partes discurrendo, famem, sitim, et æstum sæpius sustinuisse, cujus indicium nobis præbuit, quando (Joan. 4,) *fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem*, jejunus, unius animæ, et per illam aliarum multarum, conversionem expectando. Denique omnes norunt Christum Dominum magnos dolores, et afflictiones corporis propter hunc finem exantlasse; aliquando ab inclementia aeris, et cæli, sæpius autem per hominum injuriam, quæ omnia tam in [II tomo in IIIᵐ part.] citata Disputatione 28, quam in multis sequentibus abunde locupletavi. Non ergo de hoc agimus, cum de vita communi, vel austera disserimus, sed solum ut vita communis opponitur solitariæ, et non austera dicitur, quoad exteriorem usum cibi, ac potus, ac vestitus. Potest enim vita esse pauperrima inter homines degendo, et communibus eorum cibis eleemosyna acceptis utendo. Et similiter potest esse talis vita laboriosa nimis, et injuriis et passionibus (2) exposita, ut per se notum est. Dico autem passionibus expositam, quia aliud est agere, aliud pati; illud prius est in potestate hominis; hoc autem posterius minime, sed ad Dei providentiam, vel permissionem spectat; præsertim quando tales passiones vel injuriæ ab aliis hominibus sustinendæ sunt. Unde non est in potestate hominis imitari Christum, in actuali (ut sic dicam) exercitio talium passionum vel injuriarum, sed in hoc solum, ut cum oportuerit, se illis Deo auxiliante exponat, et propter illa non formidet in aliis operibus ministrare Christo, et consequenter quando Deus illa permiserit, patienter sustinere. Sic ergo manifestum est, ablata verborum ambiguitate, qualem vitæ rationem Christus servaverit.

In quibusnam Societas communis *et non austeræ* vitæ modum, a Christo servatum imitetur.

(100) IX. Cum ergo Societatis finis proximus sit, et simillimus fini Incarnationis Christi, scilicet, animarum salus, et (ut ita dicam) efficacia redemptionis circa illas; merito etiam Christum imitata est in hoc modo exteriori vitæ communis. Primo qui- 1ᵘᵐ *In quo con-*

(1) *Omnibus omnia factus sum.* Deinde editt. qual. habent *ut omnes lucrifaciam :* quæ verba neque sunt apud S. Thomam in Summa, *part* III, *quæst.* 40, *art.* 2; neque leguntur in Vulgata, ubi sic (1 *Cor.* 9, *v.* 22) : *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.*

(2) *Passionibus.* Editt. qual. habent *laboribus;* male : nam continuo subjicit P. Suarez, « Dico autem *passionibus*..., quia aliud est agere, aliud *pati;* » quæ vox *patiendi* adhuc adhibetur semel et iterum ante finem numeri.

veniunt exterior vita Christi et Societatis, nempe conversari cum hominibus, idque prudenter et recta intentione. Cajet.

dem quoad hoc, ut inter homines vivat, et conversetur, quia non posset alio modo eos lucrari. Unde etiam religiones monachorum, quæ præsertim a temporibus Sanctorum Dominici et Francisci, aliqua ex parte officium assumpserunt adjuvandi Episcopos in ministerio animarum (ut Cajetanus alias dixit) rigorem etiam antiquorum monachorum, qui omnimodam separationem, quoad habitationem, observabant, ut est apud Basilium regul. 6, ex fusioribus, temperarunt, in civitatibus monasteria construentes, et cum hominibus conversantes. Quo ergo Societas propensius huic muneri incumbit, eo amplius cum hominibus conversatur, quia non solum in civitatibus habitat, et ad se venientes benevole excipit, sed etiam per vicos, et plateas, eos quærit, et per universum mundum peregrinatur, ut omnes Christo lucretur, in quo et Christum, et Apostolos imitatur. Studet etiam eorum spiritu rectam intentionem, et prudentiam imitari, ut cum aliorum fructu, et sine proprio detrimento tantum opus perficiat. Secundo, ad hoc consequens est, ut etiam Christum imitetur in exteriori ratione vitæ communis, quoad ea, quæ ad cibum, potum, et vestitum pertinent, ex eodem fundamento a D. Thoma constituto, quoniam convenientissimum est, ut is, qui cum aliis conversatur, ut eos lucrifaciat, se cum eis in conversatione conformet; quia sine dubio hoc multum confert ad conciliandos sibi eorum animos, quæ magna est dispositio, ut conversatio cum illis fructuosa sit, et effectum habeat, si in illomet genere vitæ omnis decentia, ut supponitur, temperantia, et honestas observetur. Accedit etiam (1), quod ad prædictum finem necessarium erat per varias mundi partes discurrere, sæpiusque peregrinari, imo hæc est gratia hujus *vocationis*, ut Gregorius XIII, sæpe citatus dixit, et ideo oportuit homines Societatis, ex vi suæ regulæ, non esse huic, vel illi ciborum generi addictos, sed illam Evangelii regulam Luc. 10, servare, *Manducate quæ apponuntur vobis*. Neque enim expediebat, aut frequenti dispensatione uti, aut alium domi, alium foris vivendi ritum tenere, aut onerosos esse aliis, inter quos frequenter versari, et ab eis ali deberent.

2um *In quo conveniunt exterior vita Christi et Societatis, nempe quoad cibos et vestes; id autem postulabat necessitas sæpius et procul peregrinandi ex debito vocationis.*

Non solum in

(101) X. Atque hinc etiam fit, ut sicut Societas in hoc genere vitæ communis Christum imitatur, ita etiam in ea vitæ austeritate, quam ipse amplexus est (ut adversariorum verbis utar) ab ejusdem vestigio non recedat. Atque imprimis cum hoc genere vitæ, perfectam paupertatem conjungit; nam ut supra *cap.* 5, *num.* 5, tetigi, et infra Libro IV, *cap.* 7, latius dicam, in domibus professorum, paupertatem in particulari, et in communi observat : in Collegiis autem studiorum eam retinet, quæ illi tempori, et occupationi maxime est accommodata : et quod caput est, in usu paupertatis quoad singulas personas maximum rigorem observat. In missionibus autem, et peregrinationibus pro animarum salute, quoad fieri possit, emendicato vivere debet. Deinde in laboribus pro animarum salute suscipiendis plurimum Christum imitatur; nulli enim labori parcere debet, ut illum finem assequatur. Unde in IV part. Constit. in declaratione proœmii ea ratio redditur, propter quam expedit juvenes in Societate admittere, qui et vita, et moribus ab ea bene instituantur, et convenienter educentur. *Tum* (dicitur ibi) *propter magnos labores, quos ejus institutum exigit, tum propter magnam sui ipsorum abnegationem*. Atque hinc tandem fit, ut etiam in sustinendis injuriis, doloribus, aut passionibus, Christum etiam imitari debeat, ut luculenter in Examine cap. 4, § 44, et in 11 regula Summarii proponitur. Nam (ut in fine numeri 8 dixi) actualis occasio hæc patiendi non est posita in patientis voluntate; tamen præparatio, et animus ea sustinendi necessarius omnino est eis, qui vitam suam huic ministerio, et labori consecrarunt, quia moraliter fieri non potest, quin quamplures occasiones sese offerant talia patiendi, eis qui pro dignitate Evangelium prædicant, non solum inter fideles, sed etiam inter paganos, gentiles, et hæreticos, ut non solum in Christo, et Apostolis, et in aliis prædicatoribus Evangelicis, sed etiam in ipsa Societate experientia, tum præterita, tum præsenti, compertum est. Ac propterea in ejus Constitutionibus sæpe commendatur sui ipsorum abnegatio, et omnium rerum temporalium contemptus, et desiderium patiendi cum Christo, quoniam nihil magis necessarium est ad liberam, et efficacem Evangelii prædicationem;

communis vitæ modo, sed etiam in vitæ austeritate *quatem eam definiunt adversarii,* Societas Christum imitatur : *præsertim quoad paupertatem, labores pro animarum salute, atque præparationem animi ad injurias et ad dolores.*

(1) Margo habebat *Tertium;* male.

qua de causa dictum existimo in Bulla 1ª [*i. e. Exposcit debitum*] Julii III : NON ESSE ALIQUOS IN HAC SOCIETATE ADMITTENDOS, NISI POST DIUTURNAS, ET DILIGENTISSIMAS PROBATIONES, *quia re vera hoc institutum omnino humiles, et prudentes in Christo, et in Christianæ vitæ puritate, ac litteris conspicuos exigit.*

Objectio, *nempe Societatis fini non noceret major austeritas, quando usus ciborum, vestium, lecti fit occulte; neque deessent exempla et verba Christi jejunantis, aut dicentis* ECCE QUI MOLLIBUS VESTIUNTUR, *etc.*

(102) XI. At vero, dicet aliquis, esto expediens fuerit, Societatem in externo habitu, et in frequenti usu ciborum mediocritatem, et communitatem quamdam tenere : hoc tamen non impedire quin in interiori habitu, aut lectis, majorem aliquam asperitatem, et in jejuniis aliquam peculiarem observantiam ex vi regulæ habuerit præscriptam. Nam et Christus Dominus licet ordinarie dictum vitæ modum observaverit, aliquando quadraginta diebus jejunavit, ut ejus rei nobis exemplum præberet; et similiter in suo habitu asperitatem aliquam servasse credendus est, cum de Joanne loquens dixerit Matth. 11 : *Quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Unde multi credunt tunicam inconsutilem super quam milites sortiti sunt, non lineam, sed laneam fuisse; et alii opinantur Christum Dominum nudis pedibus ambulasse.

Pro objectionis solutione additur secunda ratio prædictæ constitutionis. *Nam major austeritas omnibus injuncta sed occulte adhibita, etiam si non impediret conversari cum proximis, at certe vel imponeretur moderatissima et multis insufficiens quin aliquid adderent, vel vires satis multorum Sociorum et ministeria erga proximos extenuaret.*

(103) XII. Possemus ex ratione facta, eam cum proportione applicando, huic objectioni satisfacere. Ut tamen res evidentior fiat addamus secundam, quam existimamus multum movisse B. Ignatium, ut prædictam vivendi regulam suis reliquerit; et Summi Pontifices illam approbarint. Illa autem est, quia considerato fine hujus religionis, necessarium erat socios omnes in maximis laboribus tam mentis, quam corporis perpetuo versari, ideoque ad eumdem finem consequendum, necessarium futurum esse afflictiones corporis ita moderari, ut laboribus illis sustinendis possint sufficere, ne Societas suo fine frustraretur, et curandis ægris, potius quam proximis juvandis instituta videretur. Quod præsentiens, ac timens B. Ignatius, non solum in afflictionibus corporis, sed etiam in ipsismet laboribus moderationem sæpius commendat : intellexit ergo, si jejuniorum, aut aliarum austeritatum generalem aliquam regulam statuere vellet, necessario futuram fuisse moderatissimam, quia generalis rigor in rebus corporalibus, cum tanta varietate actionum, et laborum primum in studiis, et postea in ministeriis etiam erga proximos, non poterat ab omnibus sustineri, sine magno periculo, ac dispendio salutis [*i. e.* valetudinis], et consequenter cum impedimento majorum bonorum, quæ ad Dei gloriam, et animarum profectum magis conferunt. Melius autem judicavit pro regula relinquere, et uniuscujusque affectum, et facultatem, et Superioris providentiam, ac prudentiam, quam generalem regulam multum moderatam proponere. Nam hac semel constituta, omnes contenti essent illam implendo, etiamsi fortasse, et viribus corporis potentiores essent, et majori pœnitentiæ exercitio ad suum profectum indigerent. E converso vero alii, qui forte etiam ad illam moderationem sufficientes vires non haberent, vel eamdem servare regulam, vel ex dispensatione vivere cogerentur. Quorum prius detrimentum, posterius vero tristitiam, et anxietatem animi afferre solet.

Utilitates, quæ ex hujusmodi constitutione sequuntur.

1ª *Utilitas pœnitentiæ arbitrio superioris suscipiendæ; præter macerationem carnis, odedientia et humilitas.*

(104) XIII. Plures ergo utilitates speravit B. Ignatius futuras in Societate ex hujusmodi regula, quas successores ejus per Dei gratiam experti sunt. Prima est, quod pœnitentia Societatis non tantum pœnitentia est, sed etiam obedientia et humilitas : nam hæ duæ virtutes maxime exercentur, dum aliquis superiori suo aperit, quidquid in hoc genere, et facit, et desiderat, et ejus arbitrio se conformat; vel moderando, vel augendo pœnitentiæ opera, juxta superioris voluntatem. Quod fuit consilium omnium antiquorum Patrum spiritualium, ut videre licet in [Pseudo]basilio in Constit. monast. cap. 20; et [in Basilio in] Regul. 45 ex fusius disputatis; Cassiano Collat. 4, cap. 20; Benedicto in cap. 49 suæ Regulæ, ubi habet illa verba notanda : *Quod unusquisque offert* (scilicet voluntariæ abstinentiæ etc.), *abbati suo suggerat, et cum ejus fiat oratione et voluntate : quia quod sine permissione Patris spiritualis fit, præsumptioni deputabitur, et vanæ gloriæ, non mercedi.* Et de eadem re videri potest Bernardus sermon. 7 in Cant. Secunda utilitas est, quia hoc modo uniuscujusque utilitati corporali, et spirituali melius provideri potest. Nam constitutio scripta complecti non potest, quæ unumquemque sigillatim attingunt, ut dixit Basilius supra [in hujus Capitis num. 5], et [Pseudobasilius] in Constitut. monast. cap. 5 ubi ma-

Pseudobasil.
Basil.
Cassian.
Benedict.
Bernard.

2ª *Utilitas pœnitentiæ arbitrio superioris suscipiendæ, melius consulitur bono corporali et spiritali singulorum.*

teriam hanc late, et eleganter prosequitur; et ideo licet ex aliis circumstantiis præstet legibus scriptis, quam judiciis hominum gubernari homines, ut communiter traditur cum D. Thoma 1. 2, *quæst.* 95, art. 1 [ad 2um]; attamen ex suo genere melior est animata regula, quam inanimata, ut dicitur [quoad sensum] in Authent. [105] de Consulibus [Cap. 2] § [4, *Subjacent igitur*, versu] *Omnibus*, ad finem (1); et indicat Aristoteles 3 Polit. cap. 11 et melius 5 Ethic. cap. 4; præsertim ubi animata regula facile conveniri potest, et ubi magnum periculum imminet, si pro omnibus una regula signetur; et majus, si uniuscujusque arbitrio negotium relinquatur. Unde Abbas Plato (ut apud Palladium in historia Sanctorum refert S. Theodorus in ejus vita) sic ajebat. *Corporis afflictiones, humicubationes, vigiliæ, et hujusmodi, per se laudabilia esse concedet aliquis, sed nihil tamen expedit, imo vero et ruinæ causam illi esse affirmamus, qui suo arbitrio in his faciendis utitur, nisi ejus qui præest ductu, et regula dirigatur.*

D. Thom. — Aristot. — Pallad.

3a Utilitas *pœnitentiæ arbitrio superioris suscipiendæ;* *nempe* de exercitio pœnitentiæ *inter Socios* majori, quam si pro omnibus moderata aliqua *pœnitentia* præscriberetur.

(105) XIV. Tertio hinc factum credimus, ut cum effectu majus sit in Societate pœnitentiæ exercitium, quam si certa aliqua regula fuisset præscripta, quæ fini ejus, et tantæ personarum varietati esset proportionata. Nam tunc, ut num. 12 dicebam, omnes essent illa regula contenti, quæ necessario deberet esse moderata, ut ostendi : nunc autem, omnes appetunt (regulariter loquor) facere quantum possunt, et plures etiam plusquam possunt; superior autem, vel confessor singulorum desideria moderatur. Unde etiam fit, ut apud Deum longe major sit pœnitentia, quam exterius appareat, quod non parum etiam ad nostram humilitatem juvat, ut infra iterum attingam. Possem autem utilitatem hanc ex effectu ipso ostendere, recensendo varia pœnitentiæ opera, quæ prædicto modo generali quidem consuetudine, justa vero, accommodave distributione in Societate fit, qualia sunt cilicia, non crebræ solum flagellationes secretæ, sed publicæ etiam multorum simul, in refectorio, præcipuis quibusque festis Christi Domini, B. Virginis, Apostolorum, ac eorum quos alii atque alii præcipua veneratione colunt, patronosque deligunt; item vigiliæ, jejunia, et similia. Verumtamen hæc omitto, quia hominibus bene affectis vel nota sunt, vel per se credibilia; male autem affectis difficile credentur, maxime cum sint secreta. Duo solum adverto; unum est, quia inter prædicta opera, jejunia sunt magis publica, et quæ non possunt nisi in conspectu communitatis fieri; ideo specialiter cautum esse in prima congregatione generali, ut Præpositi et Rectores curam habeant admonendi alios, ad singularitatem non pertinere, si quis jejunet aliis non jejunantibus. In quo supponitur jejunia particularia et privata debere esse in usu pro uniuscujusque devotione, habita ratione virium et laboris, judicio superioris; ut reipsa sunt iis maxime diebus, quibus per hebdomadam ex præcepto ecclesiæ a carnibus abstinetur citra jejunium. Aliud est in partem non modicam pœnitentiæ computari, in primis quoad cibum et potum, non solum contentos esse communi quantitate, et qualitate ciborum pro omnibus designata, quæ juxta consuetudinem religionis vix credi ab aliis potest, quam sit moderata; verum etiam illa uti cum magna temperantia, et sobrietate, et præsertim nihil privatim possidere, aut in propriis cellis habere, quo possint aliquando, vel necessitati occurrenti subvenire, vel insurgenti desiderio consentire : quam tamquam regulam perfectæ abstinentiæ posuerunt antiqui Patres; et specialiter videri potest Cassianus [de Cœnobiorum institutis] Libro v, de Institutis jejunantium [Al. de Spiritu Gastrimargiæ], cap. 8 et 9; et [Pseudo]basilius in Constit. monast. cap. 5 et optime in 26. Et eadem proportione de vestitu, et usu aliarum rerum judicium ferendum est. Tandem pro maxima utilitate reputatur, quod religiosi ordinarie vivere possint, et suis laboriosis muneribus inservire, sine frequenti dispensatione, quæ sine dubio occasio esse solet, et obmurmurationis, et relaxationis. Propter quod etiam in concilio Tridentino cautum est, ut frequentes legum dispensationes vitentur, quoad fieri possit, maxime vero id vitandum venit, si pro tota vita, a totius communitatis rigore sint aliqui eximendi ob rationem (ut ajunt) status magisterii, jubilationis, concionatoris ordinis, etc. Propter has ergo, et alias causas non una pœnitentiæ regula pro omnibus

Cassian. — Pseudobasil.

4a Utilitas, *pœnitentiæ arbitrio superioris suscipiendæ;* *sublata frequentium dispensationum occasio.*

(1) Vide Ripam, dicta Constitutione, quæst. ultima. (MDCXXV.)

posita est, sed illa solum, quæ ad temperantiam, honestatem, decentiam, et paupertatem, sufficiant; has enim conditiones sæpe in Constitutionibus suis observat D. Ignatius, ut patet III part., cap. 2 et VI part., *cap.* 2, § 15 (1).

Exemplo in *numeri* 11 objectione adducto de Christi jejunio satisfit. *Nam Societas hoc imitatur, quando suos obligat ut quotannis animum solitarie excolant octo dies decemve, quo tempore solent pœnitentias majores assumere.* Pseudobasil.

(106) XV. Ad exemplum autem illud, quod in eadem objectione *numeri* 11 de jejunio Christi Domini afferebatur, respondet [Pseudo]basilius dict. cap. 5 Constit. monast. in fine, ubi cum fere totam doctrinam a nobis positam late tradidisset, eodem modo sibi objicit, dicens: *At, et diuturnam Dominus inediam pertulit, dixeris; idem fecit Moyses, idem Elias propheta.* Respondet. *At enim illud tu quoque animadvertito, Dominum, itemque Moysem, et Eliam, hoc semel tantum fecisse; reliquo autem toto vitæ tempore, quod in regendo corpore eam, quam par erat, perpetuo disciplinæ moderationem abhibuerint, idque otio languere nunquam siverint, sed usque in laboribus, assiduisque exercitationibus continuerint, sicque auxiliari opera corporis, animi virtutes illustriores reddiderunt, dum omnibus suis partibus absolvendæ spirituali suæ conversationi operatoriam ejusmodi, et activam vitam, ceu sigillum ac clausulam adjecerunt.* Ubi scholiastes in margine adnotavit, Basilium loqui de activa vita, quæ ex plenitudine contemplationis derivatur, ut est spiritualis doctrina; quam dicit esse consummationem perfectionis; et ad hanc pertinere ita moderari corpus, ut illi possit inservire. Atque hujus rei exemplum dedisse Christum in ordinario cursu vitæ suæ, licet semel extraordinarium etiam jejunium servaverit. Unde D. Thomas III part. quæst. 40, *art.* 2, *ad* 1. *Utraque,* (inquit)... *vita est licita, et laudabilis, ut scilicet aliquis a communi consortio hominum segregatus abstinentiam servet, et ut in Societate aliorum positus communi vita utatur; et ideo Dominus voluit utriusque vitæ exemplum dare hominibus.* Fortasse etiam voluit illo exemplo docere, prædicatores, et ministros evangelii oportere aliquoties a communi vita segregari, et per aliqua temporis spatia serius et frequentius contemplationi vacare; et corpus majoribus jejuniis, vigiliis, et aliis modis affligere. In quo etiam Societas ipsum maxime imitatur per usum spiritualium exercitiorum, quæ vel semel, vel sæpius in anno fere ab omnibus per hebdomadam, vel plures dies fieri solent, cum frequentiori usu jejuniorum, et aliarum corporalium afflictionum, quæ ad majorem devotionem, ac longiorem solito divinarum rerum meditationem, et contemplationem possint deservire. Quam tandem consuetudinem VI generalis congregatio suo decreto stabilivit, ut Libro VIII, *cap.* 1 *in fine* afferemus,

D. Thom.

Respondetur ad verba Christi Qui mollibus etc. *Nam vestis in Societate non est mollis, sed qualem postulant decentia clericatus religiosi, necessitas tuendarum virium, aditus ad homines cujuscumque conditionis Deo lucrandos.*

(107) XVI. Ad aliam vero partem in eodem num. 11, respondetur verba illa Christi Domini, *Qui mollibus vestiuntur,* etc. in eos dicta esse, qui delicias in vestibus quærunt, non vero ad eos transferri possunt, qui (juxta consilium Apostoli 1 Tim. VI,) habentes alimenta, et quibus tegantur, his contenti sint, qui licet habitu nimium austero non utantur, nihil tamen aliud in eo, quam decentiam, honestatem, et commoditatem suo statui, hoc est, religioso clericatui necessariam, quærunt. Hanc autem regulam servari voluit B. Ignatius in vestitu Societatis, ut supra in *cap.* 5 notatum est. Unde licet ex priori ratione, quæ sumpta est ex communi vita, et conversatione cum proximis, prout supra disseruimus, solum videatur concludi utilem fuisse communem habitum clericorum, quantum ad ea quæ exterius apparent; tamen ex ratione secunda [in hoc Capite nono] *num.* 12 addita, quæ respicit necessitatem virium, et salutis corporis ad sustinendos labores Societatis; idem a fortiori concluditur de usu internarum vestium. Eo vel maxime, quod nullæ fere adeo interiores lateant, quin exterius appareant; et inter eas etiam est servanda proportio, et decentia, ad quam multum pertinet munditia, maxime in his personis, quæ cum aliis familiariter conversaturæ sunt (2). Unde de omnibus clericis dixit Hieronymus epistol. 2 ad Nepotianum: *Ornatus, et sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Quibus etiam ait, non ornetur veste, sed moribus;* et similia habet epist. 22 ad Eustochium. Cujus auctoritate hoc ipsum confirmat Concilium Senonense II part. de moribus,

Hieron.

(1) *Et § sequenti.* Pro quibus verbis editt. quat. habent *Pœnitenti,* vocem mea sententia omnino inanem.

(2) Vide Baldum *in rubric.* Extravagantis *de Vita et honestate clericorum.* (MDCXXV.)

cap. 24 et Concilium Coloniense part. v, cap. 26. Et idem habet Concilium Mediolanense sub Cardinali Borromeo part. II, cap. de clericorum vestitu. Et de B. Augustino refert Possidonius in vita ejus, cap. 22, vestimenta illius, nec nitida nimium, neque abjecta plurimum, sed ex moderato, et competenti habitu fuisse. De qua etiam re nonnulla in superioribus diximus in cap. 5. Propter hanc ergo exteriorem decentiam, et munditiam (quam certe solitariis supervacaneam censuit Hilarion, nisi forte de curiosa, ac mundum redolente locutus est) necessarium etiam fuit Societatem hoc genere vestimenti uti, cum illud propriam perfectionem non impediat, et utile sit ut faciliorem, magisque gratum possit habere aditum ad omnes homines, cujuscumque ordinis sint, lucrandos, et familiariter tractandos, quantum eorum saluti expediat. Porro autem dictis in tota hac secunda assertione [*i. e.* a num. 4] minime adversatur observari in Societate juxta regulam 5 ex communibus, abstinentiam sextæ feriæ per annum, statutumque fuisse in 7 congregatione can. 2 ut in pervigilio S. Patris nostri Ignatii jejunium servetur. Hæc enim magis ad cultum ac memoriam passionis Christi Domini, et fundatoris nostri referuntur, quam ad statam, communemque toti religioni pœnitentiam indicendam. Quod etiam de illa abstinentia ab omni recreatione, quam eadem congregatio in can. 8 pro triduo passionis Christi pie introduxit, accipiendum est.

Possid.

Non nutat secunda Conclusio propter leves quasdam et omnibus Sociis communes pœnitentias, quibus nimirum Christi et S. Ignatius præcipue coluntur.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Tertia Conclusio.

Societatis regulam valde strictam esse.

(108) XVII. Tertio dicendum est, religionem Societatis sub regula valde stricta, et rigorosa Deo inservire. Hoc facile demonstrabitur ex dictis, si declaratio terminorum supra *num.* 2 posita præ oculis habeatur. Nam regula non dicitur arcta, vel laxa, propter corporales afflictiones majores, aut minores (quamvis hoc etiam adjuvet); sed præcipue propter majorem rigorem, et observantiam in omnibus operibus virtutum et consiliorum, et tanto erit major arctitudo, quanto fuerit major observantia in his, quæ majoris momenti, et perfectionis sunt. Constat autem evidenter, regulam Societatis circa consilium obedientiæ, quod est omnium maximum, esse arctissimam, quia descendit usque ad minima, cum maxima dependentia, et subordinatione ad superiorem; et se extendit usque ad maxima cum summa promptitudine, et totius hominis abnegatione; qua de re late in Libro IV, *cap.* 12 et 13; et qui hujusmodi obedientiam non observat, revera huic regulæ plene non satisfacit; ergo... In usu etiam paupertatis maximam quamdam perfectionem requirit, ut in superioribus satis tactum est, et citato Lib. IV, cap. 8 et 9 tractabitur. In castitate vero rigor consistit in summa vigilantia vitandi omnia, quæ vel minimum possunt eam lædere. Quam vero sit exacta hæc cura, tam in regulis, quam in usu Societatis, notissimum est; nam aliquibus potius videtur nimia; considerato autem fine, et ministeriis Societatis, nimia quidem non est, non tamen potest non esse maxima, et valde rigorosa, si Societas debet in sua puritate conservari, ut per divinam gratiam hactenus conservatur; qui effectus satis probat regulam ejus in hac parte esse arctissimam. His accedit, quod ex vi regulæ Societatis (1), tam in Constitutionibus, quam in regulis communibus, et particularibus contentæ, necesse est, ut qui perfecte ad illam se conformare voluerit, strenue vigilet in custodia omnium sensuum, et circumspectione verborum, et in abnegatione propriæ voluntatis, et mortificatione omnium affectuum, præsertim ambitionis et elationis; quæ omnia non solum corpus, sed etiam spiritum valde constringunt, et non parum interdum affligunt : præsertim, quia hæc cura licet singulis voluntaria esse debeat, eisque præcipue demandata sit, non tamen illis solis, sed etiam superioribus ex vi suarum regularum, ut si qui in toto hoc negotio propriæ mortificationis negligentes, ac remissi sint, eos excitent, et exerceant. Si igitur hæc omnia attente considerentur, et multa alia, quæ ex ordinariis laboribus, et exercitiis Societatis tam internis, quam externis adjunguntur; nemo qui ea satis percipiat dubitabit, quin hujus religionis institutum satis arctum, et rigorosum sit.

Suadetur ex dictis, *quam stricta sit regula Societatis circa obedientiam, paupertatem, castitatem, custodiam linguæ et sensuum, abnegationem sui et ambitionis, superiorum munus subditos perficiendi; quibus adde quotidiana Societatis opera et exercitia; his autem, multoque magis quam corporum afflictatione, constituitur regula strictior.*

(1) Tertia parte Const. *cap.* 1, § 4, et aliis locis supra indicatis. (MDCXXV.)

Ium COROLLARIUM *ex doctrina tradita in hoc Capite nono, nempe Institutum videri nequit ideo imperfectum quia non assignat omnibus certam afflictandi corporis mensuram : constat enim ex dictis Societatis finem, qui tamen perfectissimus est, postulare mensuram non definitam*

(109) XVIII. Atque hinc servata proportione inferre possumus illa duo, quæ in capite superiori num. 8 et 9 intulimus. Unum est, institutum hoc non posse in se judicari imperfectum, aut minus prudenter ordinatum, eo quod ex regula certam corporis austeritatem, aut afflictionem non profiteatur, sed vitam quamdam in exterioribus communem, severam tamen, moderatam, ac honestam. Probatur eodem discursu, quem supra fecimus; nam hæ corporis afflictiones non sunt ita per se bonæ, ut in eis consistat perfectio, sed ut sint instrumenta perfectionis acquirendæ, ut D. Thomas docuit [2. 2,] quæst. 188, art. 6, ad 3um; et est doctrina omnium Patrum; Augustini (quem D. Thomas citat) II Quæstionum evangeliorum, quæst. 11; et Gratianus in cap. *Quod dicit*, 41 dist. [eumdem Augustinum citat]; Basilii, citatis locis, præsertim [Pseudobasilii] in Constit. monast. cap. 5, et Serm. de Servanda virginitate; Cassiani et Patrum quos refert Collat. 1, cap. 7; Collat. 2, cap. 2; et Collat. 21, cap. 13, 14 et 15. Et idem sumitur ex Libro IV *de* [*Cœnobiorum*] *institutis, cap.* 11, et toto Libro quinto. Igitur si considerato fine (eoque perfectissimo) religionis, major asperitas ex vi regulæ non est non solum necessaria, verum nec conveniens, non potest religio in se imperfecta, aut minus bene instituta judicari, eo quod illo medio non utatur, nisi cum moderatione et discretione suo illi fini accommodato. Demonstratum autem est considerato fine Societatis et laboribus ejus, illud medium non fuisse illi conveniens, in alio gradu, aut modo; ergo ex eo capite non habet imperfectionem privativam, ut superiori cap. num. 2 loquebamur. Quod si ulterius addamus finem, et labores huius religionis adeo perfectos esse ex suo genere, ut austeritati corporis præferendi sint, quatenus hi cum illa conjungi non possunt, juxta illud Pauli 1, ad Timoth. 4 : *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia.* Quem locum ad hoc propositum adjunctis multis Patrum testimoniis tractavi in tom. II, [in] III part. disput. 28, sect. 5. Si hoc (inquam) addamus, ulterius etiam concludemus, nec negativam imperfectionem illam dici posse in tali religione, quia illa non est perfectio simpliciter simplex in hoc genere, ita ut formaliter sit necessaria ad perfectionem religionis ut sic; potest siquidem eminenter contineri in aliis laboribus, et afflictionibus majoris momenti, et suppleri per desiderium exterioris pœnitentiæ gravioris, ex magno affectu interioris pœnitentiæ, præsertimque per voluntatis abnegationem, in qua religiosi perfectio consistit, ut dixit Joannes Climacus in gradu primo perfectionis. Et Bonaventura in speculo disciplinæ pag. 1, cap. 4. Advertant autem religiosi Societatis, nos hic loqui de instituto ipso, non de singulis personis; nam singuli imperfecti erunt, si quantum in ipsis est, afflictionibus corporis sibi proportionatis non utantur; neque erit eis sufficiens excusatio, quod in aliis laboribus studiorum, aut aliorum operum pietatis versentur, vel quod aliæ abnegationes, et internæ mortificationes ab ipsis exerceantur; et custodiæ sensuum cura, vigiliaque occupentur; nam hæc omnia non excusant ab usu pœnitentiæ exterioris, cum omni austeritate, quæ arbitrio superioris possit prudenter cum illo alio graviori onere conjungi; hoc enim non solum ipsa ratio per se majoris perfectionis, majorisque cum Christo et Sanctis conformitatis, verum etiam propria regula Societatis illa a nobis singillatim requirit, ut explicatum est, declararique amplius potest exemplo paupertatis, quam collegia Societatis in communi non habent, cum tamen singuli scholares habeant : sic ergo in communitate Societatis regula definitæ pœnitentiæ non datur; quisque autem ex regula tenetur sibi convenientem cum superioris nutu, aut jussu assumere, contra quam etiam regulam faciet superior, qui subdito ea in re non prospexerit.

D. Thom. — August. — Gratian. — Basil. — Cassian. — Joan. Climac. — D. Bovav.

Nota religiosos Societatis teneri vi regulæ assumere exemplo Christi et sanctorum tantam austeritatem corporalem quantam superioris arbitrio ferre possunt ultra labores solitos et internas mortificationes.

2um COROLLARIUM *ex doctrina tradita in hoc Capite nono, nempe licet austeritas corporalis vi regulæ major sit alicubi, tamen Societas potest esse æque perfecta, immo perfectior, propter majorum virtutum opera vi regulæ.*

(110) XIX. Aliud corollarium huic simile est, propter hoc genus vitæ, non posse religionem hanc judicari minus perfectam quacumque alia, a qua in exteriori vitæ austeritate, ex vi regulæ excedatur : sicut D. Thomas [2. 2, quæst. 188, art. 7, ad 1um] dixit de excessu in paupertate, et nos ostendimus de excessu in usu chori, in citato *num.* 9, superioris Capitis. Eadem enim ratio hic omnino applicari potest, quia ille excessus non est in re simpliciter necessaria ad perfectionem, neque in re omnium optima. Oportet ergo pensare an religio illa, quæ in austeritate excedit, in aliquo alio bono excedatur, ut in perfe-

D. Thom.

ctione obedientiæ, contemptu honorum, et dignitatum, laboribus circa salutem proximi, et exercitatione, ac professione perfectarum, solidarumque virtutum, vel alia simili; et deinde oportebit expendere, quod illorum bonorum magis ponderet, et tunc legitime fiet comparatio, quam tamen facere, ut sæpe dixi, meum non est.

Satisfit objectioni cap. 7, num. 2 relictæ; etc., *id est satisfit etiam rationi dubitandi propositæ in hoc Capite nono, num. 1. Nam 1° in Societate ubi non eminet austeritas corporalis, magna est austeritas spiritalis; 2° inter antiquas religiones et Societatem modus proponendæ austeritatis diversus est, sed ipsum exercitium non omnino dispar; 3° Societatis regula quoad austeritatem corporalem videtur ejus regulæ similis quam sequebantur apostoli.*

(111) XX. Ultimo ex dictis facilis est responsio ad secundam objectionem cap. 7, num. 2, relictam, et ad rationem dubitandi in principio hujus capitis propositam. Nam in primis distinguimus austeritatem corporalem a rigore, vel arctitudine religionis, quæ non immerito dici potest spiritualis austeritas; et quamvis prior in Societate non emineat, posteriorem ostendimus esse magnam, eamque per se ad perfectionem religionis pertinere. Deinde fatemur antiquas religiones in majori austeritate corporali fuisse fundatas, quantum ad ea, quæ pro toto corpore religionis per generales regulas designabantur; id vero ortum est ex diversitate finis, studiorum, actionum ac laborum; et ideo hæc diversitas non est contrarietas, sed potius conformitas proportionata. Quoad usum autem, et exercitium earumdem, vel æquivalentium austeritatum, et afflictionum corporis ortum etiam ex vi regulæ, licet diverso modo propositæ, fortasse non est magna diversitas; et si qua est, aliis muneribus compensatur, ut satis explicatum est. Denique addere possumus primam, et antiquissimam religionum fuisse religionem Apostolorum, quæ quia non fuit instituta ad vitam quietam, vel solitariam, aut otiosam, ut Augustinus loquitur (1), nec ut membra ejus in uno loco consisterent; sed per universum mundum discurrerent, ideo non legitur fuisse fundata in certa, aut uniformi austeritatis regula, præter tria substantialia religionis vota, cum maxima eorum perfectione in ordine ad illum finem, qui *Actor.* 6, illis verbis exprimitur : *Nos vero orationi, et ministerio verbi instantes erimus.* Unde licet certum sit Apostolos castigasse corpora sua, et in servitutem redegisse, modus tamen non est certus, nec unus et idem pro omnibus fuit definitus, sed unusquisque, quod prudenti arbitrio suo muneri, juxta proportionem virium et actionum, expedire judicabat, egisse creditur. Nam de Jacobo fratre Domini refert Eusebius Lib. II, histor. cap. 24, ex Hegesippo, nunquam induisse laneam vestem, sed sola syndone linea usum; alii vero hoc non observarunt, et ita est de aliis rebus ad usum corporis accommodatis. Illud ergo institutum suo modo imitatur Societas, ejusque alummi conari debent, ut, quoad possint, Apostolos imitentur. Hoc, inter alia, observato discrimine, quod Apostoli in hujusmodi rebus, ab Spiritu Sancto proxime, et specialissime regebantur; nobis autem Superioris judicium, et voluntas pro regula proposita est.

August.

(1) Vid. *Enarratio in Psalm.* 132.

[FINIS LIBRI PRIMI].

LIBER SECUNDUS.

DE INGRESSU IN SOCIETATEM, ET PROBATIONE, ET QUÆ ILLUM ANTECEDIT, ET QUÆ SUBSEQUITUR.

[PROOEMIUM].

Institutum S. J. explicatum generalim in Libro primo Libri sequentes exponunt particulariter. Nunc autem dicentur quæ Societas specialia habet quoad ingressum; alia substantialia, alia accidentaria.

Explicato Societatis instituto, ut rationem omnium, quæ in ipso sunt, distinctius tradamus, necesse est ex illa generalitate ad particularia descendere, quod faciemus servato illo ordine, quem in superioribus disputando de statu religioso in genere tenuimus; quamvis, quia in Societate plures sunt personarum differentiæ et gradus, quam in aliis religionibus, ut notatum est lib. 1, cap. 1, num. 3, et latius cap. 3, num. 12, ideo per illos omnes discurrere necessarium erit. Incipimus ergo a primo ingresso, de quo ante omnia supponenda sunt, quæ in communi de ingressu religionis in tomo superiori sunt dicta : nam in illis fere convenit Societas cum aliis religionibus, præter quædam specialia, quæ ex proprio instituto illi conveniunt : ex quibus quædam dici possunt substantialia, id est, necessaria ad valorem ingressus, quædam vero accidentaria, quia nimirum servari debent, ut receptio recte fiat, quamvis si omittantur, valida sit, et utraque sunt a nobis explicanda.

CAPUT I.

Utrum recte instituta sint aliqua impedimenta, quæ substantialiter impediant Societatis ingressum, et quæ illa sint.

In instituto Societatis haberi impedimenta ad ingressum.

(113) I. Inter Societatis ordinationes, seu regulas, primum locum tenent illæ, quæ ad dirigendum modum recipiendi eos, qui ad Societatem aggregandi sunt, traduntur; et continentur præcipue in opusculo, seu tractatu, quod *Generale examen* vocatur, quia juxta illud examinantur, qui in Societatem sunt recipiendi, et illis etiam est ante omnia proponendum, ut ipsi quoque de suo ingressu majori cum luce deliberent. Aliqua etiam adduntur in 1 part. Constit., cap. 2 et 3, et pag. 10, et 7, in quibus locis quædam traduntur documenta generalia, quæ quia non ita videntur de substantia actus, nisi forte prout in aliquibus conditionibus particularibus includuntur, ideo in cap. 3, melius attingentur; nunc enim solum de impedimentis necessariis dicendum est. Hæc igitur quinque proponuntur in cap. 2 Examinis. Primum est, *recessisse a gremio ecclesiæ fidem abnegando, vel sic in errores contra ipsam incurrendo, ut damnatus ob aliquam propositionem hæreticam quispiam fuerit, vel ut suspectus de hæresi, per sententiam publicam declaratus, vel si infamis, ob excommunicationem tamquam schismaticus, spreta auctoritate sanctæ Matris ecclesiæ, exstiterit.* Secundum impedimentum est, *homicidium perpetrasse, vel publice infamem propter enormia peccata fuisse.* Tertium est, *habitum suscepisse alicujus religionis fratrum, vel clericorum, vitam aliquandiu in obedientia cum eis agendo, sive emissa, sive non emissa professione; vel eremitam cum vestibus monachalibus fuisse.* Quartum est, *vinculo matrimonii consummati, vel servitutis legitimæ ligatum esse.* Quintum est, *infirmitatem pati, unde obscurari, vel parum sanum judicium ei reddi soleat, vel dispositionem notabilem ad hujusmodi infirmitatem habere.* Circa quæ non desunt objectiones, et difficultates, quas melius expediemus discurrendo per singula, eorum sensum, et rationem reddendo; postea vero quantum et quomodo impediant explicabimus; ac tandem quid in hac parte a Societate adjectum sit, indicabimus sequenti capite.

Primum, *impedimentum substantiale, nempe infidelitas; vel secuta sententia publica, error contra fidem aut suspicio hæresis; vel schisma.*

Secundum, *homicidium, aut infamia ob enormia peccata.*

Tertium, *habitum gestasse religiosum.*

Quartum, *vinculum matrimonii vel servitutis.*

Quintum, *judicium læsum.*

De primo impedimento.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Delicta primi impedimenti, si sint publica notitia juris omnino inhabilitant. *An autem inhabilitent ob solam notitiam facti, statim dicetur.*

(114) II. Circa primum ergo, quantum ad sensum ejus attinet, unum est certum, scilicet, quando delicta ibi numerata publica sunt, modo in eadem constitutione declarato, tunc omnino impedire, ac merito; propter gravissimam infamiam, quæ et in Societatem redundaret, et talem personam ineptam, et inefficacem redderet ad Societatis ministeria. Cum vero dupliciter contingat esse publicum delictum, scilicet, vel notitia facti, vel juris, in prædicta constitutione requiri videtur notitia publica juridica, qualis per sententiam condemna-

toriam, seu declaratoriam criminis confertur. Et ideo dubitari potest, an hujusmodi delictum, si ad eum statum non pervenit, non impediat, etiamsi alias factum ipsum publicum sit, et multo minus si sit occultum.

Quæ notitia requiratur, ut error circa propositionem hæreticam ingressum impediat. *Scilicet notitia juris requiri videtur ad impedimentum substantiale; sed ad accidentarium sufficeret notitia facti.*

(115) III. Ad hoc autem explicandum quatuor delicta, seu gradus delictorum in ea clausula attinguntur; scilicet, apostasia a fide; error circa aliquam propositionem hæreticam; suspicio hæresis, et schisma, spreta auctoritate, ac providentia ecclesiæ. In secundo gradu manifeste postulatur, ut sententia intercedat, qua damnetur persona propter talem errorem. Unde quantumvis aliquis in similem casum inciderit, et idem multis notus sit, videri posset, ex vi illius, non reddi inhabilem personam ad Societatem, quia in hac lege hoc non exprimitur, et non est amplianda, cum in hac parte odiosa sit. Sed hoc dubium sublatum est in I part. Constit. cap. 3, lit. A, ubi dicitur sufficere errorem esse publicum, et quod timeretur in judicio posse conveniri; cujus rei judicium Præposito Generali relinquitur. Ibi vero non dicitur in eo casu recipi non posse, sed non debere, et ideo sola notitia publica sine sententia, non videtur facere impedimentum irritans, sed tantum impediens. Advertendum est enim ulterius in hoc secundo genere delicti, non requiri ut quis sit hæreticus et vere contumax, sed satis est quod errores contra catholicam doctrinam protulerit, et ideo merito postulari, ut per sententiam quispiam damnatus sit de errore ob aliquam propositionem hæreticam, quia donec ita damnetur, cum de hæresi illius non constet, nec infamiam adeo gravem regulariter contraxisse videtur, ut propterea omnino excludendus videatur. Prudenter ergo judicio supremi prælati id commissum est. Idemque judicium est de tertio casu, in quo nec certa hæresis, nec prolatio erroris clara supponitur, sed sola suspicio hæresis; et ideo expresse requiritur, ut sit per sententiam publicam suspectus de hæresi declaratus. Quod eodem modo intelligendum dicitur in declaratione citata ex I part. Constit. Additur vero in declaratione Examinis, eum, qui suspectus est de opinione aliqua erronea in re ad fidem pertinente, quamdiu suspicio manet non esse admittendum; ubi hæc differentia insinuatur inter eum, qui per sententiam suspectus declaratus est, et eum qui alio modo est suspectus; quod in priori, impedimentum illud est perpetuum, et incurabile (ut sic dicam) quantumvis talis persona emendata sit, et suspicio in præsenti ablata; at vero in posteriori casu licet suspicio impediat quamdiu opinio illius durat, ut ibi dicitur; tamen si auferatur, impedimentum etiam aufertur; non enim sine causa illa limitatio addita fuit.

Ut de errore contra fidem, sic de suspicione hæresis est ratiocinandum, respectu impedimenti inde secuti. Quæ hæresis suspicio ad hunc ingressum inhabilitet. *Suspicio inhabilitat in perpetuum de qua lata est sententia; secus, quanto tempore permanet.*

Primus modus abolendi prædictam suspicionem *nitentem sola notitia facti; nempe si satis constet eam falsam fuisse.*

(116) IV. Duobus autem modis potest intelligi, suspicionem auferri: primo, quia jam constitit publice ac sufficienter talem suspicionem falsam fuisse, quia re vera talis persona nunquam habuit opinionem erroneam in doctrina fidei; et hic est optimus modus auferendi suspicionem, et sine dubio in illo casu sufficiens. Alius vero esse potest, si in præsenti jam nulla sit suspicio, quod talis persona habeat nunc talem opinionem erroneam; semper tamen suspicio maneat, an præterito tempore habuerit. Et hic modus videtur minus sufficiens, quia non omnino purgat personam ab infamia, quæ manet ex præcedente defectu, etiamsi emendatus sit. Nihilominus tamen etiam in eo casu censeo auferri impedimentum, quamvis multa prudentia expendere oporteat, an in eo casu expediat recipere personam, ut per se constat. Ratio vero prioris partis est, quia declaratio dicit, *Quamdiu suspicio manet.* Quæ verba non significant in rigore, quod solum duret suspicio de præterito actu, sed etiam quod duret secundum præsentem statum. Immo ex vi illorum verborum, sola hæc suspicio, quando sententia non intervenit, non videtur esse impedimentum inhabilitans personam, et annullans receptionem si fiat; sed solum impediens, ne recte, et convenienter fiat. Verba enim declarationis sunt: *Qui suspectus esset,* etc., *constat, quamdiu suspicio manet, non esse admittendum.* Quæ verba videntur magis directiva, et declarativa circumspectionis et obligationis superioris, ad quem spectat receptio, quam constituentia novum impedimentum irritans, quamvis definitiva esse, non appareat improbabile. Unde in rigore loquendo de tali impedimento, necessaria est sententia declarativa, ut per solam suspicionem hæresis inducatur.

Secundus, *modus est si constet suspicionem hic et nunc fore falsam, licet nesciatur an olim fuerit falsa. Hic modus non omnino purgat defectum, sed tamen sufficit. Immo in rigore, impedimentum substantiale nunquam sequitur ex suspicione de qua constat per solam notitiam facti; idque admittere possumus, licet contrarium non appareat improbabile.*

Quæ infamia excommunicati

(117) V. In quarto gradu, seu modo hujus impedimenti, infamia necessaria

tamquam schismatici requiratur. Videlicet ea quam afferunt delictum et censura notoria, sive notitia juris, sive solius facti.

est, ut in eo expresse dicitur. Non declaratur autem ibi, oportere hanc infamiam esse juris, id est, in publica, et juridica sententia fundatam, sed solum postulatur, ut quis extiterit infamis ob excommunicationem tamquam schismaticus, spreta auctoritate, et providentia sanctæ Matris ecclesiæ. Potest autem aliquis incurrere hanc excommunicationem ipso facto, et esse infamis ob talem excommunicationem, etiamsi per sententiam declaratus non sit : nam potest delictum esse publicum, et consequenter etiam censura, quod sufficit ad prædictam infamiam. Atque ex his facile redditur ratio hujus impedimenti, quoad hæc tria membra; propria enim, ac præcisa ratio fundatur in infamia. Quamvis enim illa delicta, vel suspiciones eorum, merito possent reddere cautiorem Societatem in receptione talium personarum, nihilominus non sunt posita, ut absoluta impedimenta, nisi quando prædicta infamia intercedit, quia alia incommoda possent esse ablata et per prudentiam id posset judicari. Infamia vero talium delictorum est magnum impedimentum in hoc instituto et vitæ genere; tum propter ea, quæ generalia sunt, et statim attingentur in secundo impedimento; tum etiam quia cum hæc religio (inter alia) per se instituta sit ad defensionem fidei, et specialem obedientiam ad Sedem apostolicam profiteatur, merito censetur ineptus ad illam profitendam, qui de erroribus contra fidem, vel de suspicione hæresis damnatus est, vel qui de publico schismate est infamis. Sicut inquisitores, quia de erroribus contra fidem judicant, ab omni errorum suspicione immunes esse debent, juxta illud Ambros. serm. 20, in Psalm. 118 : *Judicet ille de alterius errore, qui non habet quod in seipso condemnet*. Et habetur in cap. *judicet* 3 quæst. 7 (1). Atque hinc etiam constat idem dicendum esse in primo gradu hujus impedimenti, scilicet apostasiæ a fide, si in eo similis infamia interveniat; an vero necessaria sit, dicam melius in puncto sequenti num. 11 et 14.

Ratio primi impedimenti quoad tria ultima membra sumitur ex infamia circa fidem et obedientiam summo pontifici diligentius vitanda ei Societati quæ utrumque maxime amplecitur ex Instituto.

Ambros.

De apostasia a fide, *quæ est primi impedimenti membrum primum, constat eam impedire ingressum si adsit infamia, mox dicetur.*

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

De secundo impedimento.

De primo membro, id est homicidio, Dubium primum : An quodlibet impediat, *ingressum Societatis.*

(118) VI. Secundum impedimentum duas habet partes. Prima est de homicidio, circa quod, priusquam ejus rationem reddamus, quærendum est de quo homicidio intelligendum sit. Et in primis an universaliter intelligatur de omni homicidio, sive illicito, sive licito, quale est, quod sit a milite in justo bello; a judice per justam sententiam, et ab ejus exsecutore. Quod enim sub hac generalitate verbum illud accipiendum sit, suadet primum absoluta vocis significatio. Secundo, quia illud homicidium videtur hic intelligendum, quod sufficit ad irregularitatem contrahendam; sed ad hoc etiam sufficit homicidium etiam licitum, ut supponimus; ergo. Major patet, quia cum religio Societatis sit religio clericorum, merito delictum quod facit hominem irregularem, et ineptum ad clericales functiones, reddit etiam illum inhabilem ad ingressum talis religionis, argumento cap. ult. de cleric. excommun. ministr. ubi irritanda dicitur electio excommunicati minori excommunicatione, quia *ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a sanctis Patribus est privatus*. Quem textum in disput. 24 de Censuris sect. 2, versavimus. Sic ergo dicere in præsenti possumus; receptionem talis personæ in Societate invalidam esse, ne quis recipiatur ad ea ministeria, a quibus est per ecclesiam remotus. Juxta quem discursum solum erit excipienda occisio hominis in propriam defensionem : per illam enim irregularitas non incurritur. De qua exceptione res videtur indubitata; cur enim naturalis defensio existimanda est religiosum statum impedire, cum sit per se honesta, et nullam speciem mali habeat, aut defectum lenitatis, propter quam causam nullum sacrum ministerium impedit? Accedit, quod illud non meretur nomen *homicidii* moraliter loquendo, sed *defensionis propriæ*, tunc enim ille qui alterum aggreditur, magis seipsum interficit, quam ab altero occiditur.

Homicidium in propriam defensionem non impedire *quo minus quis ingrediatur Societatem.*

(119) VII. Addo vero ulterius probabilius mihi videri, impedimentum hoc esse restringendum ad homicidium peccaminosum. Primo quidem, quia vox *homicidii* moraliter significat actum intrinsece malum, qualis prohibitus est per quintum præceptum Decalogi, ut tradit D. Thomas 1. 2, quæst. 100, art. 8, ad 3, et sumitur ex August. 1, de liber. arbit. cap. 4.

Probabilius est solum peccaminosum homicidium hunc ingressum impedire.

D. Thom.

August.

(1) Vide Bonavent. in *cap.* 2 expositionis suæ regulæ (MDCXXV).

Et hic est communis usus hujus vocis in legibus et præceptis; et maxime in materia odiosa ita intelligenda est juxta vulgatam regulam. Secundo, quia statim in 2 cap. ejusdem Examinis § 6, pro ratione hujus impedimenti redditur, quia, qui hanc *notam* habuerit, minus aptum instrumentum erit ad Societatis munera, *propter consuetam multis, et communem infirmitatem.* Quæ verba plane supponunt, in hoc impedimento aliquam culpam, vel notam, seu infamiam ex illa fuisse contractam. Tertio, quia discursus in contrarium factus efficax non est, alioqui probaret omnem irregularitatem debere esse in Societate impedimentum inhabilitans ad ingressum in illam, quod est plane falsum; quia defectus natalium facit hominem irregularem, et in præsenti non est homini impedimentum. Sic ergo defectus lenitatis licet inducat irregularitatem, non propterea comprehendendus est sub *homicidio*, quod multo magis odiosum est, et ejus irregularitas longe diversa. Unde potest optima differentia assignari : nam in irregularitate contracta ex defectu lenitatis, potest ipsa Societas dispensare, ut nunc suppono ex privilegiis ejus, verbo *Dispensatio*, et infra lib. IX, cap. 2, a num. 41, dicetur. In irregularitate autem ex homicidio, præsertim voluntario, et commisso ante ingressum Societatis, non potest ipsa dispensare, et ideo mirum non est, quod prior defectus non impediat ingressum, licet posterior impediat.

Satisfit rationi in contrarium positæ num. præcedenti : *nam falso diceretur omnis irregularitas impedire ingressum Societatis; ut patet v. g. in defectu natalium.*

Dubium secundum, An solum *directe* voluntarium homicidium hunc ingressum impediat.

(120) VIII. Hinc vero nascitur secundum dubium (1), an scilicet, hoc impedimentum intelligendum sit de omni homicidio peccaminoso, vel solum de illo, quod in jure dicitur *voluntarium*, et a casuali [peccaminoso] distinguitur. Suppono autem non esse sermonem de casuali omnino, quod omne *voluntarium*, etiam *indirectum* excludit, quia illud non est peccaminosum, ut per multa capita traditur 23, quæst. 5. Et ideo certum est hic non comprehendi; tum ex dictis, tum etiam quia non est actus humanus; qualem significat *homicidium* absolute dictum. Neque oportet hic distinguere, vel quæstionem movere, de dante operam rei licitæ, vel illicitæ : nam totum hoc materiale est, solumque est inspiciendum quod ad præsens attinet, an in ratione homicidii actus sufficienter voluntarius sit, et culpabilis. Sumitur ergo hic *casuale homicidium*, ut distinguitur a *voluntario directe*, etiam si *indirecte voluntarium sit.* Videtur ergo impedimentum hoc restringendum ad homicidium [directe] *voluntarium :* primum ex responsione proxime data; nam sola irregularitas homicidii voluntarii ita reservata est, ut potestas in ea dispensandi non sit Societati concessa; in alia vero quæ est ex homicidio casuali [peccaminoso] dispensare potest; ergo sicut defectus lenitatis non impedit ob hanc causam, ita nec homicidium casuale. Secundo ex generali regula, quod *odia restringenda sunt*, et ex quodam principio recepto, quod in hujusmodi legibus ponentibus censuras, aut inhabilitates propter delicta, verba, quibus talia delicta significantur, restringenda sunt ad delicta omnino perfecta, et consummata in sua specie; hujusmodi autem in præsenti est homicidium [directe] voluntarium; nam casuale [peccaminosum] imperfectum est, et ideo ejus irregularitas multo facilius tollitur.

Ratio dubitandi PRIMA, *quia ex homicidio directe voluntario oritur sola irregularitas homicidii in qua nequeat Societas dispensare;* SECUNDA, *quia in hujusmodi legibus inhabilitatum, delicta intelligenda sunt omnino consummata.*

(121) IX. Nihilominus verum censeo sub hoc homicidio comprehendi etiam casuale peccaminosum; probatur primo ex usu, qui est optimus legum interpres. In hoc autem sensu videtur usu receptum, et observatum hoc impedimentum in Societate. Secundo ex absoluta appellatione *homicidii*, quandocumque enim jura specialiter volunt reservare, aut aliquid statuere de homicidio directo, ita ut casuale non comprehendatur, addere solent illam particulam *voluntarium*, ut specialiter videret licet in Concil. Trid. sess. 24, cap. 6, de reformat. Et merito, quia *homicidium* absolute prolatum significat omnem occisionem hominis intrinsece malam, sub qua comprehenditur etiam illa, quæ ex negligentia fit, qualis est in homicidio casuali. Et in universum leges prohibentes delicta, absolute, vel propter illa ferentes censuram, non solum illa comprehendunt directa voluntate facta, sed etiam indirecta; et ideo quando lex ferens censuram, solum vult comprehendere culpam directe voluntariam, semper addit particulam *scienter*, vel verbum *qui præsumpserit*, aut aliud simile, ut proprio loco diximus, disput. 4, de censur. sect. 9, et

Non solum voluntarium, sed etiam casuale homicidium peccaminosum impedire ingressum Societatis probatur : 1° *usu Societatis;* 2° verbo HOMICIDII *absolute adhibito, quod in jure solet referri etiam ad casuale peccaminosum.*

(1) *Epitome part.* I, *cap* 1, *sect.* 2, *num.* 4 : Super homicidio vero casuali sed voluntario consulatur P. Generalis. *Con.* 11, *act.* 31.

Sanch.

alios late citat Sanches lib. II de matr. disputat. 40, num. 4. Hæc autem constitutio nullum addit verbum limitans homicidium ad solum voluntarium; ergo non potest a nobis cum aliquo fundamento limitari. Et quamvis verum sit requiri actum consummatum usque ad effectum mortis, non tamen est de ratione peccati consummati in sua specie, quod sit directe voluntarium, sed solum quod sit actus simpliciter humanus, ac moralis ita, ut ex parte voluntarii, ad peccatum mortale sufficiat. Denique non refert, quod Societas possit dispensare in irregularitate contracta ex homicidio casuali, quia in superiori puncto solum diximus, hanc potestatem juvare, ut aliquis defectus minus impediat. Inde tamen non fit consequens, ut omnis defectus, in quo alias potest Societas dispensare, eo ipso non impediat ingressum, quia fieri potest, ut ad hunc effectum non expediat uti tali dispensatione, licet propter alios potestas habeatur. Neque etiam valet argumentum ab homicidio licito ad casuale, tum quia in his rebus positivis argumenta a simili debilia sunt, et standum est rigori verborum legis; tum etiam quia homicidium licitum non inducit notam in personam; unde quoad ordines non impedit, nisi propter significationem; homicidium autem peccaminosum, licet casuale sit, sæpe inducit notam, et graviter turbat pacem, et scandalum generat.

Satisfit rationi dubitandi in numero præcedenti. *Nam 1° Hic requiritur actus consummatus tam quoad effectum mortis, quam quoad voluntarium sufficiens ut quis peccet mortaliter; sed non requiritur voluntarium directum 2° Falso diceretur omnis defectus in quo Societas potest dispensare jam eo ipso non impedire Societatis ingressum.*

Dubium tertium. An omne homicidium peccaminosum, vel solum publicum impediat *Societatis ingressum. Ratio dubitandi sumitur ex eo quod lex agat præcipue de vitanda infamia.*

(122) X. Hinc vero succedit tertia dubitatio, an hoc impedimentum intelligendum sit de quocumque homicidio externo, etiamsi occultum sit, an solum de publico. Nam quod de publico tantum intelligendum sit, videtur suadere ratio, quæ in eodem cap. 2, § 6 datur de hoc impedimento, scilicet, *quia minus apta instrumenta erunt, qui hanc notam habuerint;* nam per hanc *notam* infamia significari videtur, ut verba sequentia declarant, *propter consuetam multis, et communem infirmitatem;* hæc enim infirmitas communis non videtur esse alia, nisi illa de qua dixit Bernardus serm. 2, de resurrect. *Legimus, et quotidianis experimentis didicimus, ut cujus vita despicitur, etiam prædicatio contemnatur.* Propter quod Hormisda Papa epistol. 5, ad Episcopos Hispaniæ cap. 1, cum statuisset irregularitatem in eos, qui publicam pœnitentiam egissent, rationem subdit. *Nam qua conscientia absolvit reum, qui se peccata sua populo scit teste confessum? Quis, quem paulo antea vidit jacentem, veneretur antistitem?* habetur in cap. *non negamus* 61 dist. Hæc autem ratio sic intellecta supponit delictum esse publicum: alias nec notam, nec infamiam inducet. Accedit, quod ex aliquorum Doctorum sententia homicidium omnino occultum non inducit irregularitatem; ergo multo minus inducet in Societate hoc impedimentum.

Bernard.

Num sola publica apostasia a fide inhabilitet *ad Societatis ingressum.* Ratio dubitandi *est 1ª, quia apostasia tam per se quam per accidens occulta non infert infamiam; 2ª, quia irregularitas non videtur sequi ex hæresi occulta; 3ª, quia nimis multis clauderetur ingressus in Societatem.*

(123) XI. Atque hæ rationes dubitandi locum habent etiam in primo impedimento, quoad peccatum apostasiæ a fide; et ideo supra in fine num. 5, simul huc tractandam remisimus. Illa enim ratio *de nota, et communi infirmitate*, simul traditur in dicto loco de primo, et de secundo impedimento; ergo sicut ex illa colligimus, hic non comprehendi homicidium occultum; ita idem colligendum est de apostasia a fide. Loquor autem non solum de apostasia, quæ dicitur per se occulta, qualis est mere interna, de qua nullum videtur esse dubium, quia illa non subjicitur humano judicio, neque humanæ legi; sed etiam de externa apostasia, quæ *per accidens occulta* dicitur, quando contingit ab aliis non sciri, cum de se sciri possit. Nam si hæc requirit statum infamiæ, ut ratio facta probare videtur, non tantum requirit, quod cognosci possit, sed etiam quod nota sit. Et confirmatur etiam, quia sola hæresis publica videtur inducere in jure irregularitatem, in cap. *ad abolendam*, de hæreticis, et in cap. *saluberrimum*, 1 quæst. 7. Confirmatur tandem, quia videtur res valde ardua, ut omnes juvenes, qui nunc in provinciis hæreticorum educantur, et consequenter ab ecclesia recedunt, sint inhabiles ad ingressum in Societatem post perfectam conversionem et reditum ad ecclesiam.

Etiam homicidium occultum hunc ingressum impedire. 1° *Quia lex absoluta nequit restringi sine causa evidente; 2° quia contextus verborum probat homicidium impedire, ratione delicti; cetera crimina, ratione infamiæ; 3° quia sic videtur in praxi fieri.*

(124) XII. Nihilominus quod ad homicidium attinet, verius censeo hoc impedimentum etiam contrahi per homicidium occultum. Ratio prima est illa generalis, quod ubi lex non limitat, neque evidens ratio cogit, nos non possumus prudenter limitationem adhibere. Unde etiam in jure canonico mihi certum est, propter homicidium quantumvis occultum irregularitatem incurri, et satis significatur in Trid. sess. 24, cap. *licet*, de reform. Cum ergo hæc lex absolute, et indistincte loquatur, non potest a nobis ad homicidium publi-

eum restringi; eo vel maxime, quod ex contextu verborum potest hoc etiam convinci. Sic enim habent. *Secundus est, homicidium aliquo tempore perpetrasse, vel publice infamem propter enormia peccata fuisse.* In quo contextu duo considero: unum est, eo ipso quod adverbium *publice* additur in posteriori membro, et non in priori, tacite a priori excludi. Aliud est, in aliis criminibus impedimentum poni ratione infamiæ; in homicidio vero non, sed ratione solius delicti; ergo absque infamia impedit; ergo etiamsi occultum sit: nam si oporteret esse publicum, maxime propter infamiam. Atque ita opinor in praxi et consuetudine obtineri; nam si is qui examinatur, fatetur se homicidium perpetrasse, nihil amplius de fama, vel infamia; publico, vel occulto interrogatur, sed inhabilis judicatur.

Ratio constitutionis exponitur. *Videlicet homicidium quodlibet peccaminosum impedit ingressum Societatis propter notam et propter communem infirmitatem: sive in* NOTA et INFIRMITAS COMMUNIS *intelligatur infamia, sive significet eo delicto satis notatam indolem homicidæ ut semper arcendus sit a Societate. Quamvis autem in particulari casu utrumque cessaret, perseverat impedimentum; quia leges fundantur in communiter contingentibus.*

(125) XIII. Quocirca, si ratio hujus impedimenti in sensu, supra num. 7 et 10 explicato, accipienda sit, dicendum est, in ea consideratum esse id, quod frequentius, et utplurimum accidit, scilicet, quod tale delictum magnam notam inurat: quod vero in particulari casu, quando delictum est occultum, hæc ratio cesset, accidentarium est, et non sufficit, ut decisio legis cesset; maxime quia licet delictum nunc sit occultum semper subest illi periculo gravem notam inferendi. Potest autem illa ratio habere alium sensum, scilicet, ut illa infirmitas consueta, et multis communis, non referatur ad opinionem aliorum, sed ad ipsummet homicidam, vel apostatam. Est enim communis infirmitas, ut qui semel cecidit, iterum facile cadere possit, vel saltem quando lapsus est adeo gravis, et enormis, ostendit naturam, aut nimis iracundam, seu ferocem, ut in homicidio, aut nimis inconstantem, ut in apostasia; recte ergo intelligi potest, hanc esse communem infirmitatem, ob cujus notam talia impedimenta ponuntur, juxta quem sensum ad illam rationem, non est necessaria infamia per publicam notitiam; nam ipsum delictum satis notat personam. Tamen juxta hunc etiam sensum data proxime doctrina necessaria est, scilicet, quod licet in aliquo particulari homicidio cesset hæc nota, eo quod casu, vel ex passione acciderit, et alias constet hominem esse moderatæ naturæ, nihilominus impedimentum habeat suam vim, quia lex non considerat particulares casus, sed generaliter fertur, suamque efficaciam habet. Omne ergo homicidium peccaminosum hic comprehenditur, etiam si non propria manu, sed per alium jubendo perpetratum sit, ut declaratur I part. Constitut. cap. 3, liter. C, ubi in casibus dubiis judicium generali remittitur, qui admonetur, ne se facilem in hujusmodi dubiis exhibeat; quo verbo significatur, in tali dubio inclinandum esse in favorem religionis, etiamsi respectu particularis personæ rigorosum videatur.

Etiam homicidium aliena manu factum impedit.

Apostasiam a fide occultam sufficere ad hoc impedimentum; *id est ad impediendum ingressum in Societatem. Nam in primi impedimenti membro primo, quod est apostasia, mentio fit solius delicti, in tribus membris reliquis aliæ conditiones requiruntur.*

(126) XIV. Unde consequenter idem censeo dicendum in primo impedimento, de eo, qui recessit a gremio sanctæ ecclesiæ, fidem abnegando; nam omnes rationes factæ hic applicari possunt, et argumentum sumptum ex ratione impedimenti, hic eodem modo cessat: ibi ergo verba etiam præcisa, et absoluta sunt. Et præterea ex quatuor membris, quæ in primo impedimento ponuntur, in secundo requiritur damnatio; in tertio sententia publica; in quarto infamia: in primo vero nihil horum ponitur, sed tantum *delictum;* ergo signum est, nullam ex illis conditionibus requiri; alias, qua ratione quis diceret esse necessariam infamiam, vel notitiam publicam, posset etiam dicere esse necessariam condemnationem per sententiam publicam. Hoc autem manifeste falsum est, et improbabile; ergo, et prius; nam sequela tenet a paritate rationis, quantum spectat ad verba legis. Quia vero in Constit. I part. cap. 3, aliquid additur, quo potest hoc impedimentum restringi, id prætermittendum non est, et aliqua differentia constituenda inter hoc delictum, et homicidium, quia homicidium, nec publicum esse oportet, nec probabile; hoc vero licet non oporteat esse publicum, videtur saltem esse necessarium, ut sit probabile, propter id, quod statim adjiciam. Nam in primis necessarium est abnegationem esse exteriorem, sola enim mentalis hæresis non sufficit, ut supra num. 11 dicebam. Quod etiam ipsum verbum *abnegandi* satis indicat, et explicatur clarius in I part. Constit. cap. 3, dum additur, *abnegando inter infideles.* Quo verbo non solum significatur crimen debere esse externum, sed etiam aliquo modo publicum, et inter infideles commissum. Potest tamen esse hoc modo publicum, id est probabile, quamvis non sit publicum, id est, notorium, qualis nunc

Debet tamen *apostasia* esse exterior, et probabilis, I, E, *posse probari; licet non requiratur ut sit notoria.*

esse solet in Lusitania v. g. apostasia a fide Neophytorum, quos *novos Christianos* vocant, etiamsi occulte, et inter se ipsos, illam exerceant; talis enim apostasia est sufficiens impedimentum, etiamsi contingeret cadere in eam personam, quæ alias inhabilis non esset ratione originis. Ulterius vero necessarium est, ut interior simul cum exteriori concurrat; nam licet quis exterius abnegaverit propter timorem, vel amorem humanum, sola exteriori fictione, interius autem retinendo fidem non incurret hoc impedimentum, sicut nec pœnas juris contra hæreticos latas, ut disput. 14 de fide sect. 6 dixi, et disput. 45 sect. 1 de censur. quia ille simpliciter non abnegavit fidem, sed finxit abnegare : verba autem harum legum stricte, et in rigore accipienda sunt. Deinde existimo oportere, ut talis persona post adultam ætatem fuerit aliquando fidelis, et in catholica ecclesia sufficienter instructa; nam si quis ab infantia fuit educatus inter hæreticos, etiamsi baptizatus fuerit, et perveniens ad adultam ætatem eorum errores imbiberit, non videtur proprie, et in rigore dici posse a gremio sanctæ ecclesiæ recessisse abnegando fidem. Quod erit certius, quando probabiliter creditur ipsum habuisse ignorantiam invincibilem. Idem tamen mihi est probabile, etiamsi postquam cœpit dubitare, negligenter, aut pertinaciter in prioribus erroribus permanserit, quia ille nondum incidit in formalem, ac perfectam apostasiam, qualem prædicta verba in proprietate significant; et juxta hanc expositionem facile expeditur difficultas supratacta in fine num. 11 (cetera enim ibidem opposita ex dictis sunt expedita) de juvenibus hæreticorum filiis, et inter hæreticos educatis; nam si illi postquam ad ecclesiæ gremium conversi sunt, nunquam iterum ab illa recesserunt, nec fidem abnegarunt, non videntur esse inhabiles ad Societatem, ex vi hujus impedimenti, quia (ut dixi) non possunt judicari perfecte apostatæ. Imo in his etiam, si prior ille status fuerit publicus, non videtur obstare, nisi perveniatur ad sententiam, in talem personam publice latam; nam tunc ex alio capite, seu gradu secundo loco posito in illo primo casu, impediret : si vero notitia, vel sententia publica solum est generaliter de tali pro-

Apostasia debet esse simul exterior, procedensque ab interiori.

Requiritur ut persona in adulta ætate aliquando fuerit fidelis, *et postea inciderit in formalem et perfectam apostasiam.*

Expeditur difficultas de juvenibus *hæreticorum filiis et* inter hæreticos educatis. *Nam ob solam educationem non videntur in impedimenti primi membro primo. Absunt etiam a membro secundo nisi sententia lata sit in ipsos. Tandem hæresis et schisma non impedunt quando sunt magis patriæ quam personæ*

vincia, vel natione, sicut nunc Græci habentur schismatici, tunc infamia magis est nationis, quam personæ, ideoque illa non impediret. Et hæc declaratio habetur expresse 1 part. Constitut. cap. 3 liter. B.

(127) XV. Ex quo facile declaratur secundum membrum casus, seu impedimenti servandi, scilicet, *infamia publica propter enormia peccata*, circa quod statim occurrebat explicandum, quænam sint hujusmodi enormia peccata. Sed hoc labore nos liberavit declaratio in dict. cap. 3. Constit. ubi generali committit an peccata sint judicanda enormia nec ne, ad quod judicium ferendum primum expendendum est jus commune, in quo illa peccata merito censentur enormia, quæ per se inducunt juris infamiam cap. *in aliquo* 51 dict. cum aliis, quæ de infamia inducente irregularitatem disput. 48 de censur. adduximus. Deinde dubitari poterat si hæc infamia non sit in eodem loco, in quo homo est recipiendus, sed in alio multum distante, et sine morali periculo, quod illud diffundi possit, an tunc impediat? Verum hoc etiam dubium sublatum est in declarationibus, tam examinis, quam constitutionum, ubi dicitur infamiam solum impedire ubi est, non vero in remotissimis regionibus, si persona est sufficienter emendata. Atque ita facile constat hoc impedimentum esse valde consentaneum rationi, et necessarium ad finem Societatis, et valde conforme juri, quod cavetur infamibus non debere concedi aditus ad dignitates, cap. *inter dilectos* de excessib. Prælat. et regul. 86 de regulis juris in 6. Quamvis enim recipi in Societate, non sit admitti ad dignitatem, tamen ex ea parte, qua hic status ordinatur ad sacerdotalia munia, et conversionem animarum, potest quoad hoc dignitatibus comparari.

De secundo membro ejusdem secundi impedimenti, id est, infamiæ ob enormia peccata. *Quænam talia sint 1° penes Generalem judicium est; 2° ex jure intelligitur, ubi enormia sunt quæcumque per se inducunt infamiam juris.*

Infamia non impedit ingressum Societatis procul ab eo loco ubi peccando suscepta est.

De tertio impedimento.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

(128) XVI. Tertium impedimentum duas etiam habet partes. Prima est, *assumpsisse religionis habitum*, ut dicitur in citato cap. 3 Constitut. Declaratur autem ibidem, intelligendum hoc esse, non solum de assumptione habitus per professionem, sed de gestatione habitus religionis, etiam per unum diem (1), dummodo id factum sit

De *tertii impedimenti* primo membro, *quod est* assumptio habitus religionis.

(1) *Epitome part.* 1, *cap.* 1, *sect.* 2, *num.* 5 : «Quoto » autem anno ætatis debeat quis habitum regularem

animo assumendi religionem, saltem quoad probationem, seu novitiatum. In examine autem magis limitatur, ac declaratur particula illa *religiosus*, his verbis, *assumpsisse habitum alicujus religionis fratrum, vel clericorum* : quæ videntur addita, ut non comprehendantur assumentes habitum religionum militarium, quoad milites; nam quoad clericos expresse excluduntur per illam particulam *clericorum* (1) : per *fratres* autem monachi omnes intelliguntur : proprie ergo isti milites dici non possunt habere habitum fratrum, vel clericorum, non ergo hic comprehenduntur. Et ita declaratum est in Congregatione I generali Societatis can. 5 et in praxi etiam receptum est; præterquam quod multi existimant hos non esse proprie, et simpliciter religiosos. Qua de re late, in præced. tract. lib. I cap. 3 et 4 agendo de varietate religionum in genere. Juxta quam sententiam possent etiam excludi ex absoluta appellatione *religiosorum*, sub qua illi non videntur comprehendi, saltem secundum ordinarium, et communem modum loquendi; et denique, quidquid sit de statu, tamen quoad usum et vivendi modum, constat de facto hos milites parum differre a secularibus.

Hoc primo membro non comprehenduntur religionum militarium milites, sed earum clerici.

(129) XVII. Sic igitur explicata hac parte, quod attinet ad religiosos professos, non est difficile rationem illius reddere. Primo, quia ut D. Thomas docuit 2. 2, quæst. 189, art. 9 transitus ab una religione ad aliam non est per se laudabilis, nisi ob magnam necessitatem, vel specialem utilitatem, ut supra in tract. 8, lib III a cap. 8 disputatum fuit, quod quia rarum est, et extraordinarium, non oportuit in hac lege considerari, et ideo absolute lex posita est; quia si in aliquo particulari casu, et Societati, et desideranti ejus ingressum, judicaretur expediens eum admittere, non obstante tali impedimento, per dispensationem a Summo Pontifice impetratam poterat tali casui subveniri, et aliquando subventum accipi. Et confirmari hoc potest ex Cassiano collat. 14, cap 5, ubi abbas Nestor sic inquit : *Unicuique utile, et conveniens est, ut secundum propositum quod elegit; sive gratiam, quam accepit, summo studio, ac diligentia ad operis arrepti perfectionem pervenire festinet, et aliorum quidem laudans, admiransque virtutes, nequaquam a sua, quam elegit semel, professione discedat.* Unde idem Cassian. lib. IV de institut. renunc. cap. 6 significat olim observatum esse ab antiquis monachis, ut neminem reciperent, qui a prima sua vocatione defecisset. *Nec quemquam* (inquit) *patiuntur illis adhuc indui* (id est, vestibus religionis) *quem semel ab institutionis suæ regula tepuisse perviderint.* Sic etiam Athanas. Constantinopolitanus epistola 5, ad finem decernit, qui monasterium semel deseruit non esse in alio recipiendum. Ac denique Imperator Justinianus in Authent. de Monachis collat. 5, inquit : *Si quis relinquens monasterium in quo conversationem habuerit ad aliud transeat monasterium, competens est reverendissimos abbates, eum non suscipere; erronea namque est talis vita monastica, nullatenus tolerantiæ proxima, neque constantis, et persistentis animi.* Hoc ergo impedimentum quantum ad professos in aliis religionibus (de quibus videntur dicta testimonia loqui) satis consentaneum est antiquitati, et rationes ejus, quæ in constitutione ipsa assignantur, quasque statim explicabimus, facile illi accommodantur.

Redditur ratio constitutionis quoad professos aliarum religionum. *Nam in genere, transitus ad aliam religionem non est per se laudabilis, ut docuit* D. THOMAS; *et si quando ita alicui expediret, dispensaretur a pontifice.*

Cassian.

Athanas. *Const. in Biblioth. sanct.*

(130) XVIII. At vero quod solus habitus novitiorum per quodlibet breve tempus assumptus impediat, novum videri potest, et difficile : tum quia in nulla religione observatur, quod ego sciam; tum etiam quia tempus novitiatus ad probationem concessum est, et ideo non perseverasse usque ad professionem non indicat inconstantiam, aut animi levitatem. Cur ergo ob eam causam debet aliquis inhabilis censeri ad Societatem? Fieri enim potest, ut per probationem alterius religionis aliquis prudenter judicet, se non esse aptum ad illam, et quod a Deo vocetur ad Societatem, cur ergo debet excludi? Et augetur difficultas quoad alteram partem illius impedimenti, quæ est de eremitis sub certo habitu monachali; nam ille non est status, sed privatus quidam vivendi modus, cur

Cur assumptio habitus novitiorum alterius religionis ingressum Societatis impediat? Ratio dubitandi 1ª, *hoc forte fit in sola Societate;* 2ª, *novitius potest sine inconstantia non profiteri in religione quam venerat probaturus.*

De secundo membro ejusdem tertii impedimenti, *quod est fuisse eremitam cum vestibus monachalibus.*

» sumpsisse, ita ut si id contigerit in ætate puerili » censeri tamen is debeat impeditus,... mandatum » P. Generali pro singulis casibus statuendum » (*Con.* 11, *act.* 43). Quem etiam consulere oportet » ubi quis minus quam uno die gestasset prædictum habitum. *Con.* 11, *act.* 43. »

(1) *Epitome part.* I, *cap.* 1, *sect.* 2, *num.* 5 : « Comprehenduntur... FF. capellani ordinis S. Joannis » Hierosolymitani *Cong.* 13, *D.* 7. »

ergo impedire debet magis quam alii vivendi modi?

Prima constitutionis ratio *est quia hodie, quum multarum religionum patet aditus, licet Societati eos solos admittere quorum aptitudo vacat omni suspicione contraria, qualis oritur ex mutatione religionis etiam ante professionem.*

(151) XIX. Nihilominus duplex ratio illius impedimenti redditur in eodem cap. 2 Examinis, et utraque sufficiens sine dubio est, ut hæc constitutio honesta et rationabilis censeatur, maxime cum liberum sit Societati eos tantum admittere, qui absque ulla suspicione contraria ad finem sui instituti apti judicantur. Prior ergo ratio est : *Quod nobis in Domino videatur* (ait B. Ignatius) *eum qui bonus Christianus sit, debere esse firmum in sua prima vocatione, præsertim cum illa tam sit sancta, in qua scilicet, quis universo sæculo relicto, se totum dedicat majori servitio, et gloriæ sui Creatoris et Domini.* Itaque licet mutare religionem ante professionem, minor inconstantia videatur; tamen, quia ut plurimum signum est animi inconstantis et mutabilis, in Societate non recipitur. Cui consonat consilium Basilii in regula 10 ex fusioribus, ubi ait, ab his qui volunt religionem ingredi, diligenter exquirendum esse, *qui ipsorum mores sint, ut intelligatur an sint consilio instabili, et ad constituendum quidvis in utramvis partem præcipiti.* Cujus rei signum esse solet hujusmodi facilis mutatio religionum, etiam quoad probationem. Et subdit Basilius. *Si quidem in iis, qui istiusmodi sunt, magnopere suspecta inconstantia esse debet, qui, præter id, quod nullam ipsi utilitatem inveniunt, ceteris etiam sunt detrimento, quod institutum vivendi nostrum, falsis probris, et nequissimis maledictis magnopere infamant.* Verum quidem est statim adjungere Basilium hos non esse statim a principio desperandos, sed prius extra religionem ipsam exercitandos et probandos, ut si sufficiens indicium emendationis et constantiæ dederint, admittantur. At illud fortasse tunc conveniens fuit, quia exiguus erat religionum numerus; nunc autem plures sunt religiones, in quibus hi recipi possunt, et ideo non est judicatum necessarium in his probandis immorari : maxime cum Societas ratione sui instituti multa alia habeat, in quibus suos religiosos probare, et experiri ex instituto teneatur.

Basil.

Secunda constitutionis ratio *est quia facilius spiritu Societatis et mutuæ consensionis imbuuntur religiosi qui nunquam experti sunt aliud institutum.*

(152) XX. Secunda ergo ratio est : *Postremo sic nobis persuademus* (*præterquam quod major sit futura ædificatio proximorum*) *eo melius in Domino, ipsius gratia aspirante, conservari posse omnes professos, coadjutores, atque scholasticos, quo magis liberi fuerint ab hujusmodi impedimentis, ac veluti unius coloris, et similitudinis omnes.* In quibus verbis una ratio principaliter dari videtur, et altera obiter attingi. Ratio ergo principalis est, ut cum omnes, qui in Societate fuerint, experti non sint, imo nec deliberaverint aliud institutum, omnino contenti sint eo, quod profitentur, et in illo summam uniformitatem, et similitudinem habeant, quod ad unionem eorum, et amorem inter se, et ad majorem quietem, et pacem multum confert; est enim similitudo causa amoris, ut dixit D. Thomas 1. 2, quæst. 27, art. 3; et Aristot. 8 Ethic. cap. 6 dixit æqualitatem esse amicitiæ fundamentum: et in cap. *in nova* 16 quæst. 7 dicitur : *In uno eodemque officio non debet dispar esse professio; nam cohærere, et conjungi non possunt, quibus et studia, et vota diversa sunt.* Et quamvis is, qui alteram religionem probavit, et deseruit, jam illam non profiteatur, tamen quia possunt in eo manere aliqua vestigia illius professionis, vel aliqui conceptus, seu apprehensiones diversæ, et discrepantes ab instituto Societatis et ideo semper timetur aliqua difformitas, quæ possit pacem turbare; maxime cum Societas propriam vivendi rationem, ab aliis in multis diversam, profiteri videatur. Et hanc existimo esse potissimam rationem hujus impedimenti : et ob eam rem si quis semel in Societate ingressus ab ea deficiat, iterumque ingredi velit, non est inhabilis quominus recipi possit; quia licet prior ratio inconstantiæ in eo locum habeat, hæc posterior cessat. Quod autem hoc ita sit, patet ex verbis ipsius Constitutionis : nam cum dicit *habitum alicujus religionis*, plane loquitur de aliis religionibus a Societate distinctis.

D. Thom.

Arist.

Tertia ratio *est major ædificatio 1° quoad alias religiones a quibus nemo Societatis amore deficere potest; 2° quoad alios fideles qui sic pluris faciunt constantiam Sociorum.*

(153) XXI. Altera vero ratio ibi obiter, ut dixi, tacta est, quia scilicet creditur hoc futurum in majorem animarum ædificationem, quod duplici ex causa, seu respectu dici potest. Primo respectu aliarum religionum, quibus gratum esse debet, quod ab eis deficientes in Societate non recipiantur. Deinde respectu aliorum fidelium, apud quos nonnulla nota semper est, defecisse a religione semel accepta, etiam quoad novitiatum tantum : et quia Societas tota est ad lucrandos fideles, et salutem animarum procurandam, ideo omni ra-

tione evitare studet, quidquid potest operariorum existimationem aut benevolentiam apud alios minuere. Unde fortasse etiam in hoc consideratum est, quod is qui non se ostendit constantem, et idoneum ad perseverandum in religione ad solam perfectionem propriam principaliter instituta, non videtur aptus illi religioni, quæ non solum propriæ, sed etiam alienæ perfectioni incumbit. Dices. Interdum monachus, qui ex vi sui instituti, tantum suæ saluti attendit, assumitur ad episcopatum, qui ad perficiendos alios præcipue ordinatur. Respondeo, aliud est assumi, aliud relinquere proprium statum per inconstantiam : illud enim prius nullam notam inducit, neque est indicium alicujus defectus, sicut hoc posterius. Præsertim quia monachus, si jam erat professus, licet ad episcopatum assumatur, monachus manet, atque non ita mutat statum, ut spolietur priori (ut ita dicam) specie monachatus, imo nec in individuo, sicut facit, qui ex una religione transit in aliam, maxime Societatem, quam veluti specie diversam intelligimus, ut ex dictis libro I cap. 2 et ex graduum varietate constare potest. Si autem contingat (ut fieri potest) ex novitiatu assumi ad episcopatum, tunc non manet quidem in priori statu inchoato, sed immediate transit ad perfectiorem, non tamen ex animi inconstantia, sed ex obedientia superioris; et ideo in jure id prohibitum non est : in Societate vero speciali jure, id est prohibitum ratione jam dicta.

Evasio præcluditur. *Nam qui ex una religione transire vult ad aliam longe dissimilem (qualis esset Societas), obnoxius fit suspicioni inconstantiæ; qua suspicione liberatur monachus sive professus, sive novitius, episcopatum assumens ex obedientia.*

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

De quarto impedimento.

De *quarti impedimenti* prima parte, id est, conjugio.

(154) XXII. Quartum impedimentum duas partes habet. Una est de conjugatis; alia de servis. Et prior quidem fundata est in ipsa ratione naturali, quia maritus post consummatum matrimonium, non est dominus sui corporis, et ideo non potest illud alteri, etiam religioni libere donare. Et ideo impedimentum hoc, quoad hanc partem in jure communi fundatum est, ut statim dicam, et in aliis religionibus servatur, ut patet ex regula Minorum cap. 2, et ex Constitutionibus Prædicatorum I part. dict. 1, cap. 13. Imo D. Basilius in regulis fusius disputatis cap. 12, ejusdem impedimenti meminit. Intelligitur autem hoc impedimentum, quoad hanc partem, eo modo quo in jure communi explicatur, scilicet, sine facultate conjugis : *Nam si facultas a conjuge concederetur* (dicitur in declaratione I part. cap. 3, lit. F) *servatis aliis circumstantiis, quæ juxta sanam doctrinam, et usum sanctæ ecclesiæ solent observari, impedimentum esse desinet.* Illæ autem sunt, ut conjux, vel monasterium ingrediatur, si juvenis sit, vel votum continentiæ emittat, juxta cap. *cum sis*, et cap. *ad Apostolicam* de convers. conjugat. quod in tomo superiori declaratum est. Addenda vero sunt duo. Unum est, ex jure communi, si maritus ingrediatur de consensu uxoris, non servatis autem aliis circumstantiis, ingressum seu professionem esse validam, quoad substantiam, et proprietatem, ut sic dicam, quamvis quoad usum impediri possit, si uxor, repetat maritum, juxta cap. *ex parte* de convers. conjug. At vero in Societate ex vi hujus impedimenti, receptio erit nulla, etiam si fiat de consensu uxoris, si aliæ juris circumstantiæ non serventur : quia in constitut. absolute ponitur *matrimonium consummatum* tamquam essentiale impedimentum. Et in declaratione, (quæ eamdem vim legis habet) non ponitur alia exceptio, nec dicitur cessare hoc impedimentum, nisi vel per mortem naturalem, vel conjuge facultatem concedente, *observatis juris circumstantiis :* ergo illis non servatis, integrum manet impedimentum, etiamsi nudus consensus præstetur. Aliud notandum est, quamvis, consensu præstito cum debitis circumstantiis, cesset impedimentum essentiale, nihilominus semper esse impedimentum, ut talis persona recipi non debeat, sine Generalis facultate; ita ut nec Provincialis possit in hoc dispensare, ut in illius regula 36, cautum est.

Regul. Min. Const. Præd.

Basil.

Hoc impedimentum cessat quando ingressus fit conjuge consentiente et servatis aliis ex usu ecclesiæ observandis.

Notatio una circa nunc dicta. *Videlicet ingressus religionis a marito de consensu conjugis, quando omittuntur cetera ex usu ecclesiæ requisita, est ex jure communi validus, ex jure Societatis invalidus.*

Notatio altera. *Videlicet consensus conjugis cum debitis circumstantiis tollit impedimentum conjugii substantiale, sed relinquit accidentarium indispensabile per provincialem.*

(155) XXIII. Ultimo circa hanc partem dubitari potest de matrimonio rato, et non consummato, an impediat Societatis ingressum, sive consentiente, sive repugnante conjuge. Sed in hoc certum est, ex vi hujus legis id non esse impedimentum, quia licet in dict. cap. 3 Constit. simpliciter nominetur *matrimonium*, tamen in cap. 2 Examinis expresse additur *consummatum*, et in declaratione id etiam supponitur, et juxta commune jus ita esset intelligendum, quamdiu aliud non exprimeretur. Quapropter absolute censeo non esse inhabilem ad Societatem talem personam, et receptionem ejus non esse ex se irritam, quia neque ex vi juris communis irrita est,

Num matrimonium ratum non consummatum hoc impedimentum inducat.—*Non inducit.*

neque invenio jus speciale, quod illam irritet. Quod ergo quæri potest, solum est, si hujusmodi novitius, expleto anno, vel saltem biennio probationis, non admittatur ad professionem solemnem an possit ab uxore repeti, et ipse, ac Societas teneatur illum ei restituere? Item an possit juste tria vota simplicia, et substantialia in Societate emittere sine expresso consensu uxoris, cum aliis circumstantiis de jure requisitis in matrimonio consummato? Quæ dubitationes supponunt aliam, scilicet, an per vota simplicia approbata, et recepta in Societate dissolvatur matrimonium ratum, non consummatum, quoad ipsum vinculum matrimonii præcedentis talia vota : nam si dissolveretur, omnis quæstio cessaret, nullum enim esset impedimentum vel irritans, vel prohibens, nullusque consensus conjugis esset requisitus, cum ipsa omni vinculo, et obligatione liberanda esset. Solum videtur gravari in dilatione biennii; at illud parvi momenti est, et interdum accidere potest in aliis religionibus : nam si quis post matrimonium ratum, probavit in aliqua religione per decem menses, potest illam relinquere, et ingredi aliam, et integrum novitiatum in ea facere, ut per congregationem etiam Cardinalium declaratum est, circa cap. 15, de regular. sess. 25, Concil. Trident. Illa ergo dilatio temporis probationis, non infert difficultatem, quam non posset conjux facile tolerare. Ego vero suppono nulla vota simplicia facta in Societate dissolvere matrimonium ratum præcedens : quod infra lib. IV, cap. 2 ostendam; ubi in num. 15, de prædicta dilatione redibit sermo.

An per vota simplicia emissa, in Societate matrimonium ratum dissolvatur. — *Non dissolvitur, ut ex dicendis constabit.*

(156) XXIV. Hoc autem supposito, videtur mihi consequenter dicendum primo, neminem debere recipi in Societate post matrimonium ratum sine consensu et debita conversione uxoris, nisi forte ex dispensatione Præpositi Generalis, cum intentione admittendi illum post biennium ad professionem solemnem, si recte probaverit, vel statim dimittendi illum si non fuerit probatus. Deinde consequenter assero, si aliter recipiatur ad novitiatum non posse ulterius admitti ad simplicia vota, quæ post biennium ab scholaribus, vel postea a coadjutoribus formatis fiunt, sine eodem consensu, et conversione uxoris. Ratio utriusque est, quia nullus ligatus vinculo matrimonii potest licite assumere statum repugnantem usui matrimonii, et non dissolventem vinculum ejus; status autem Societatis per sola vota simplicia non dissolvit vinculum matrimonii, ut dixi, et repugnat usui ejus, cum sit status religiosus : ergo non potest licite talis status assumi, invita uxore : ergo nec potest quis licite recipi in Societate in ordine ad illum statum; vel licet sit admissus ad novitiatum, non potest postea admitti ad talia vota, sine prædicta conditione ex parte uxoris. Major patet primo ex ratione naturali, quia talis receptio est in magnam injuriam uxoris : nam cogeretur, vel innupta perpetuo manere, si socius nunquam esset professionem solemnem in Societate emissurus, sed in statu coadjutorum perseveraret, vel saltem per plures annos etiam ultra decennium : quæ duratio perpetua, seu vitalis in jure reputatur. Secundo probatur ex jure; nam ob similem causam statutum est, ne post matrimonium ratum ordinetur quis in sacris, invita uxore; nam per sacram ordinationem interdicitur usus, et non dissolvitur matrimonium ratum, ut definit, ac statuit Joannes XXII in Extravag. unica de voto; ergo cum eadem ratio urgeat in nostro casu, idem dicendum est. Addo vero ultimo nihilominus, si talia vota de facto admittantur in Societate, valida esse : quia nullum est jus per quod irritentur, et tamen hoc non obstante, si sponsa suum jus petat, negari non debere, nec posse, ne fiat illi injustitia : debet ergo illi maritus reddi ad cohabitationem, et usum matrimonii : et Societas etiam suo jure ordinario utens, posset (et certe in eo casu deberet) illa vota remittere, et personam omnino liberam relinquere : si tamen id non faceret, posset illa persona reddere debitum, non tamen exigere, propter votum castitatis, et mortua uxore non posset valide aliam ducere, quia votum illud in Societate factum hanc vim habet. Et ob eamdem causam compellendus esset ad Societatem redire, quia se semel tradidit, et traditio rescissa non est, ut supponitur.

Primum pronunciatum in proximo dubio. *Videlicet nullus post matrimonium ratum non consummatum, recipiendus ad probationem sine consensu et debita conversione uxoris, nisi admitteretur a Generali volente eum post biennium statim profiteri aut dimitti.*

Secundum *pronuntiatum : nullus post matrimonium ratum non consummatum recipiendus ad vota simplicia sive prima sive ultima, sine consensu et debita conversione uxoris.*

Utriusque pronunciati ratio *est quia nullus ligatus vinculo matrmoinii potest licite recipi in ordine ad statum repugnantem usui matrimonii, nec dissolventem vinculum ejus, nisi conjux cedat jure suo : porro in Societate, non alia vota quam solemnia solvunt vinculum matrimonii.*

Altera probatio *est quia ob rationem similem rationi præcedenti statutum fuit ne quis post matrimonium ratum sacros ordines susciperet invita uxore.*

Tertium *pronuntiatum : si talia vota de facto admittantur invita uxore, valida sunt; sed uxori volenti reddendus esset maritus a quo debitum conjugale foret solvendum, non petendum; atque repetenda religio, si præmoreretur uxor, nec ipse exsolutus fuisset votis simplicibus Societatis. Hanc vero votorum solutionem et posset et deberet semper concedere Societas, uxore sic maritum revocante.*

(157) XXV. Altera pars hujus impedimenti est servitus, quæ est sumpta ex jure communi, et illius etiam meminit Basilius regul. 10, ex fusioribus. Unde præter supra tractata præced. tomo in genere de professione religionis, nihil hic addendum occurrit, nisi, quod licet jure communi servitus non irritet professionem, seclusa vi, et

De secunda parte ejusdem quarti impedimenti, id est, servitute. *Servitus autem actualis, non mere præterita, licet ex jure communi non irritet profes-*

sionem, irritat ex jure Societatis omnem receptionem.

ignorantia, sed inducat obligationem satisfaciendi domino modo jure præscripto, vel restituendi servum, qui nihilominus religiosus manet. Attamen in Societate ex vi hujus impedimenti, censeo receptionem, et consequenter omnem admissionem in illa fundatam, esse nullam, juxta generalem doctrinam, quam statim tradam. Ratio autem est, quia servitus absolute, et sine ulla rectrictione hic ponitur, ut impedimentum substantiale. Ulterius autem intelligendum hoc existimo durante servitute; quia non fuisse servum, sed esse; sicut non fuisse uxoratum, sed esse, ponitur impedimentum, quod aperte verba ipsa significant, *vel servitutis legitimæ vinculo ligatum esse.* Unde si quis servus manumittatur a Domino, vel ipse quacumque alia ratione se vere redimat a servitute, eo ipso tale impedimentum aufertur : pertinebit autem ad prudentiam Prælatorum perspicere, an expediat talem personam recipere, propter infamiam aliquam, vel vilem reputationem, quæ de tali persona semper manet, et, considerato fine Societatis, posset illam minus idoneam reddere ad ejus munera : quamquam si solum admitteretur ad ministeria temporalia, minus haberet incommodi. Præterquam quod licet hoc sit verum ex hoc capite, ex alio, scilicet, *ex origine*, talis persona semper erit inhabilis, juxta ea quæ inferius addemus.

[*De quinto impedimento*].

De ultimo impedimento, *quod est* infirmitatis *lædentis judicium. Sic Societas sibi consulit, et imitatur jus commune.*

(158) XXVI. De ultimo impedimento in fine numeri primi nihil specialiter occurrit notandum; nam et sensus ejus clarus est, et ratio manifesta, quæ in ipsamet constitutione attingitur. Nam recipere talem personam esset non mediocre damnum ipsius Societatis, cum ad illius ministeria inepta sit. Quod etiam est valde consentaneum juri communi; nam ob eamdem causam simile impedimentum irregularitatem inducit.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

Num supraposita impedimenta talia sint, ut ingressus, et quæcumque incorporatio cum aliquo illorum in Societate facta, nulla sit?

Discutitur propositum *in titulo quinto interjecto* dubium.

(159) XXVII. Non additur autem in prædictis locis verbum, quo expresse declaretur, hæc impedimenta talia esse, ut personam reddant omnino inhabilem ad hunc ingressum, ita ut tam professio, quam omnis incorporatio in Societate inde subsecuta nulla sit : et ideo dubitari potest, an hæc impedimenta talia judicanda sint. Posset enim quispiam aliquod ex eis tacere, et ita recipi in Societate. Et quamvis concedamus in eo graviter peccare, ut insinuatur in declaratione cap. 2. Examin. lit. A. quum dicitur, *Confessarium debere moneri, ut, si quis vere non respondisset, ea de re ejus conscientiam extimulet.* Et merito, quia tale mendacium perniciosum est Societati, et in re valde gravi, de qua ipsa jus habet interrogandi, et obligandi ad dicendam veritatem, quia potest in grave suum detrimentum redundare. Nihilominus, si hæc impedimenta non inhabilitant personam, receptio facta, et quidquid ex vi illius subsecutum fuerit, tenebit. Nec obligabitur talis persona ad manifestandum postea suum defectum et delictum; tum quia nemo tenetur se prodere, neque hoc est delictum, quod videatur ad restitutionem obligare : suppono enim in particulari cessare nocumentum Societatis; quia impedimentum est occultum, et in reliquis persona est idonea, et sufficienter inservit Societati : tum etiam quia non videtur obligandus quis cum tanto damno suo ad resarciendum illud qualecumque damnum Societatis, quod in sola transgressione illius constitutionis positum est. Quapropter in tali casu non erit sufficiens remedium, quod *confessor exstimulet conscientiam pœnitentis.* Nam licet ille confiteatur suum delictum, ut tenetur, erit absolvendus, si de peccato doleat, etiamsi nolit factum emendare, aut religionem deserere; quia, si factum tenuit, ad hoc non tenetur, vel saltem potest probabiliter huic sententiæ conformari : non ergo poterit confessor juste negare illi absolutionem, neque aliquid ei nocere ex vi illius scientiæ per confessionem comparatæ. Multum ergo refert scire in quo gradu hi defectus impediant hunc ingressum. Et videri quidem potest non esse asserendum, hæc impedimenta reddere personam omnino incapacem, cum in ipsa lege id non sit expressum, nam in his rebus odiosis mitior pars sequenda est, ubi rigor non est expressus; imo ubi favor non repugnat formalibus verbis legis : hic autem non solum non repugnat, verum etiam est consentaneus generali principio, quod lex prohibens actum non irritat illum, nisi hoc

Fieri posset ut quis admitteretur tacens impedimentum, nec forte postea resipiscens teneretur rem aperire, aut egredi e Societate. Igitur valde refert scire vim dictorum impedimentorum : eoque magis quod verba Constitutionum interpretationem admittant, et pars mitior tenenda sit in rebus odiosis et dubiis.

sufficienter exprimat, ut lib. v de leg. cap. 23, ostendi.

Dubii resolutio tripartita.

(140) XXVIII. Nihilominus dicendum censeo primum, quodlibet ex his impedimentis reddere personam inhabilem : deinde tam primam receptionem, quam omnem aliam intimiorem admissionem nullam esse; nullamque obligationem inducere. Probo singula, atque prima pars ex verbis institutionum sufficienter colligi potest. Nam in cap. 2. Examin. § 6, post numeratos illos casus subjungitur : ***Prædicti casus impedimenta sunt, cum quorum aliquo nemo in Societatem admitti potest :*** non enim dixit, *debet*, sed, ***potest***, ut intelligatur tam recipienti adimi potestatem, quam recipiendo capacitatem : et ideo ibidem in declaratione litera A, dicuntur hæc impedimenta talia esse, quæ a Societate excludant. Et in i part. Constit. cap. 3, additur, *omnino excludunt;* quæ verba plane significant *excludere* quantum Societas potuit; potuit autem personas inhabilitare, ut per se constat, et ibidem in declaratione adjungitur : nec Præpositum Generalem, nec totam Societatem, sed solum Summum Pontificem posse in aliquo ex his impedimentis dispensare. Ac denique in iv part. cap. 3, § 2 dicitur, cum aliquo ex his quinque impedimentis nullum in Collegiis Societatis inter scholasticos collocari posse. Fuit ergo sine dubio mens B. Ignatii omnem in hoc negotio auferre potestatem Societati, et consequenter alterum inhabilem reddere; nam hæc duo correlativa sunt. Quocirca, quando in declaratione capituli 2, ii part. Constit. liter. B, dicitur : *Quoties aliquis deprehensus fuerit aliquod ex quinque impedimentis in Examine dissimulasse, non esse æquum, ut in Societate maneat;* ideo cum hac moderatione dictum videtur, quia regulariter loquendo, etiam non est æquum procurare Pontificis dispensationem, ut maneat; nam sine illa non solum æquum non est, verum nec possibile, si ita manere debet, ut membrum Societatis.

Suadetur *resolutionis* prima pars. *Videlicet singula impedimenta inhabilitant personam; quia sufficienter colligitur ex variis locis Instituti S. Ignatium ablatam voluisse a Societate potestatem super his dispensandi; unde sequitur inhabilitas in candidato.*

Dicitur in CONSTITT. *non esse æquum ut in Societate maneat qui tacuisset aliquod ex quinque impedimentis : at sensus est* UT MANEAT, PROCURATA PONTIFICIS DISPENSATIONE; *aliter, nec æquum, nec possibile quidem foret.*

(141) XXIX. Atque ex his clare sequitur secunda pars, scilicet, actum esse nullum ex impotentia agentis, et incapacitate passi. Eadem vero pars certior fieri potest ex alio principio, quod sine acceptatione voluntaria religionis, omnis receptio redditur nulla, ut in superiori tomo generatim tractatum est; quia contractus est mutuus, et ideo debet esse ex utraque parte voluntarius. Sed in eo casu, quo aliquis occultat hujusmodi impedimentum, acceptatio, seu receptio ex parte Societatis, non est voluntaria, utpote, dolo, et fraude, per ignorantiam facta in re magni momenti juxta suam regulam; ergo contractus ille validus non est. Declaratur, quia receptio ex parte Societatis in eo casu habet implicitam conditionem, ***Si ita est, quod nullum subest substantiale impedimentum :*** ergo non subsistente conditione, consensus perinde se habet, ac si non esset positus. Differt autem inter hanc rationem, et præcedentem, quia si hæc nullitas receptionis solum provenerit ex occultatione impedimenti, eo quod ignorantia causaret involuntarium in recipiente; seclusa illa ignorantia, si Generalis v. g. aliquem reciperet cum illo impedimento, esto ille male faceret, receptio valida esset, quia jam consensus non esset involuntarius; at vero juxta priorem rationem, etiamsi ipse Prælatus velit, receptio nunquam erit valida; quia ablata est illi potestas dispensandi, et alioqui impedimentum ipsum irritans est. Et ideo prior ratio est magis per se, et propria; posterior vero moraliter est sufficiens, et efficax, quia receptio cum tali impedimento, moraliter nunquam continget, nisi per putationem, et ignorantiam. Quæ doctrina in simili sumitur ex Navarri consil. 26, de regularibus.

Suadetur *resolutionis* secunda pars nova ratione ultra præcedentem. *Videlicet tunc prima admissio est nulla, non modo ob impotentiam admittentis et admissi, sed quia contractus est ex parte Societatis involuntarius, quum deficiat implicita conditio, ut nullum subsit impedimentum substantiale.*

Interest inter hanc, et præcedentem rationem, *quod impotentia admittendi probet per se nullitatem admissionis; at defectus voluntatis admittendi non est nisi moraliter certus, nam absolute loquendo Generalis v. g. posset, quamquam inique, eum admittere velle quem sciret substantialiter impeditum.*

Navar.

(142) XXX. Tandem ultima pars manifesta est ex dictis, tum quia si fundamentum, id est, prima receptio, est nullum, quidquid in eo fundatur, nullum est, imo receptio ad novitiatum, non potest alia ratione esse nulla, nisi per ordinem ad professionem, quia reliqua omnia, quæ in ea receptione considerari possunt, sunt facti potius, quam juris, ut in tomo superiore dixi. Tum etiam, quia hoc impedimentum maxime ponitur propter professionem, vel quamcumque incorporationem per vota; ergo ad illam maxime fit inhabilis persona, et in illa maxime est involuntaria Societas, quando per ignorantiam illam concedit cum hujusmodi impedimento. Dicere vero potest aliquis, esto professio, vel incorporatio in Societate nulla sit ex parte Societatis, nihilominus ex parte voventis vota esse valida, ideoque obligare illum ad ea servanda, vel ad permanendum in Societate; si Societas illum retinere velit, quamvis Societas illum retinere non coga-

Suadetur *resolutionis* pars tertia. *Videlicet tunc omnis intimior admissio subsequens primam est nulla, quia fundamentum est nullum; atque ideo invalida statuitur prima admissio, ut invalidæ fiant subsequentes, in quibus multo magis involuntaria est Societas.*

Instantia. *Videlicet tunc vota ex parte Societatis forent nulla, sed valida ex parte admissi.*

Ejus enodatio bifida. *Videlicet,*

etiam si fortasse aliter aliis videatur, non esset obligatio servandi hæc vota extra Societatem; nec procurandi dispensationem ad manendum in Societate volente admissum retinere.

tur. Respondeo (etiamsi fortasse alii aliter sentiant) ex tali professione, vel votorum emissione non oriri obligationem etiam ex parte voventis, vel ad servanda vota, si a Societate expellatur, vel ad permanendum in Societate, et admittendam dispensationem in impedimento, etiamsi Societas velit eum retinere, et dispensationem impetrare. Hæc latius probanda sunt ex supradictis in præcedenti tomo de professione invalida.

Ratio prioris partis : *vota emissa fuissent ut annexa statui religioso Societatis, ideoque obligarent ultra intentionem voventis, si deficiente statu maneret vis votorum.*

Nunc breviter ratio prioris partis est, quia ille non emisit illa tria vota simpliciter, et absolute, sed ut annexa statui religioso Societatis, et traditioni, quam de seipso fecit : ergo si status ipse fuit nullus, vota non possunt obligare, quia accessorium sequitur principale; et quia voti obligatio non excedit intentionem voventis, ille autem non intendit se obligare ad servandam castitatem, vel paupertatem, nisi in tali statu, in quo ab ipsa religione custodiretur et aleretur ; neque intendit se obligare ab obediendum, nisi prælatis Societatis, qui etiam essent prælati sui ; si autem ipse a Societate ejicitur, jam non habet prælatum aliquem Societatis, qui suus prælatus sit ; ergo obligatio talium votorum nulla fuit ; quia conditio tacite inclusa ex parte materiæ non subsistit.

Ratio posterioris *partis : in contractu mutuo, si unus non tenetur stare contractui, nec alter.*

Ratio vero alterius partis est, quia in contractu mutuo æqua debet esse utriusque partis conditio; ergo si una non manet obligata ad perseverandum in contractu, neque alia.

Replica removetur. *Videlicet si admittens, bona fide; admissus, mala fide se gesserit; admissus posset teneri ad restituendum damna, non tamen ad denuo vovendum, ablato impedimento. Nam ex traditione non acceptata non sequitur per se obligatio ad traditionem iterandam.*

(143) XXXI. Dices, non esse in præsenti parem conditionem utriusque partis, quia religio bona fide, et per ignorantiam acceptat ; alter vero defraudat religionem. At hoc per accidens est, quid enim si receptus bona fide etiam processit? nam tunc etiam actus est invalidus ; ergo tunc saltem erit æqua conditio, et libertas ex utraque parte. Quid etiam si deceptio fuit ex parte prælati religionis, qui novit impedimentum, et dissimulavit, cum alius, vel juris, vel facti invincibilem ignorantiam haberet ; numquid tenebitur religio eum postea retinere, si ipse velit, et dispensationem impetret? minime, quia unius prælati delictum non potest religionem obligare, et præsertim, quia nulla ibi intervenit actio, quæ talem potuerit obligationem inducere. Ergo idem dicendum est ex parte religiosi, quia ipse nullam aliam fecit obligatoriam actionem præter traditionem : illa autem non fuit acceptata : ergo non est unde maneat obligatio ad perseverandum in ea voluntate, ex parte sua ; quæ revera potius esset ad iterum se donandum, facta sua ipsius persona habili per dispensationem, nunquam autem ex donatione non acceptata, similis permanet obligatio, per se loquendo : neque ex matrimonio nullo manet per se obligatio ad iterum faciendum illud, ablato impedimento : idem ergo est in præsenti. Ex fraude autem vel dolo, si intercessit, poterit oriri obligatio ad restituendum religioni sumptus, vel nocumenta, si fortasse ob eam rem aliquid simile passa est, non tamen ad religionem profitendam. Et hæc sufficiunt de prædictis quinque impedimentis, de quibus, postquam hæc omnia scripseramus, ita congreg. VII generalis can. 26 sanxit : *Impedimenta quinque, quæ essentialia quinta congregatio vocat, irritantia sunt vota simplicia et quamcumque sequentem aliam professionem; quo fit ut qui illis tenentur inhabiles, et incapaces ipso facto ad Societatis ingressum, et admissionem sint*, etc. Videri etiam hac de re potest decretum 41 et 45, ejusdem VII congreg.

CAPUT II.

De impedimento ex defectu originis, quousque vigeat in Societate.

Impedimentum non essentiale, sed indispensabile statuit Congregatio V, traxisse originem ex Hebræis au Saracenis.

(144) I. Superest vero adnotandum, quod in quinta congregatione generali can. 5, additum est, nimirum defectum originis, qui est descensus per lineam aliquam ex genere Judæorum, aut Saracenorum (1), quod impedimentum tametsi primarium, seu (ut vocant) essentiale non sit instar præcedentium, unde ad caput sequens absolute rejici posset, quia tamen dicta congregatio ejus rationem summopere habendam voluit in admittendo, præsertim ad professionem, operæ pretium existimavi tria circa ipsum explicare.

Quæritur 1° Num licuerit tale impedimentum poni.

Primum est, an licitum fuerit tale impedimentum poni ; sed hæc quæstio generalior

(1) *Epitome part.* I, *cap.* 1, *sect.* 2, *num.* 12 : « De Tartaris autem et Mahumetanis aliis committitur Patri Generali ut possit dispensare. *Con.* 6, » *D.* 28. »

—Sicuit; tum quia similia statuta a pontificibus approbata sunt; tum quia religionibus liberum est his vel illis aditum claudere.

est; nam plura sunt hujusmodi statuta, tum in ecclesiis cathedralibus, tum in collegiis, tum etiam in aliis religionibus, de quibus omnibus idem quæri potest, quod proprie spectat ad materiam, de acceptione personarum, et de beneficiis ecclesiasticis; nam pro certo supponimus, tale statutum ex genere suo licitum esse, quia non in odium nationis, neque in solo respectu nobilitatis, aut ignobilitatis humanæ, sed in ratione aliqua, ad commune bonum ecclesiæ et fidei conservationem pertinente, fundatur. Sufficiensque fundamentum est talia statuta per tot viros doctrina, et sanctitate illustres esse facta; et, quod caput est, esse per plures Summos Pontifices approbata. In speciali vero hoc confirmat Cajetanus tom. I opusc. in ult. respons. 6, quia receptio ad religionem prout terminatur ad has, vel illas personas non est debita, sed voluntaria religioni, et ideo libere potest statuere, ut cum tali conditione non admittantur.

Cajet.

Quæritur 2° an expediens fuerit addi novum impedimentum in religione, quod non fuerat a fundatore positum.—Fieri potuit ut ita expediret, nam nec quidquid juvat aut obest statim cognoscitur in ipso rerum exordio.

(145) II. Secundum dubium esse potest, an fuerit expediens in tali religione, et tali tempore addere hoc impedimentum, quod ab ipsis fundatoribus positum non fuerat. Sed hæc quæstio prudentialis est; unde, nec ad nos pertinet eam tractare, nec commode fieri posset, nisi in medium afferendo omnes particulares circumstantias, quæ ad hoc impedimentum addendum Societatem movere potuerunt, quod nimis esset prolixum, et a nostro instituto multis rationibus alienum. Certum ergo est, decursu temporum potuisse experimento cognosci, aliqua pericula vel incommoda religioni imminere ex consortio, et convictu talium personarum; vel etiam ad bonum nomen totius religionis, ut posset apud seculares omnes habere existimationem convenientem, ac necessariam ad sua ministeria, ut dicta congregatio attigit, cum fructu exercenda, necessarium esse non admittere eos, qui hanc notam habent, ac proinde potuisse esse expediens hoc impedimentum addere, licet in principio positum non fuerit, quia res humanæ non statim perfectæ oriuntur, neque omnia incommoda statim cognoscuntur.

TITULUS INTERJECTUS.

Num congregatio generalis Societatis potuerit tale statutum condere?

Quæritur 3° an Congregatio V potuerit statuere impedimentum originis indispensabile.— Sententia negans *ex duplici fundamento.* Primum, *defectus originis non est impedimentum canonicum statui religioso; porro facit contra jus canonicum qui non vult habiles esse ad religionem quoslibet carentes impedimento canonico.* Secundum, *conditiones ad valide et licite profitendum in religione approbata pendent unice a summo pontifice.*

(146) III. Tertium dubium est, an potuerit congregatio generalis Societatis tale impedimentum ponere? Quod in quæstionem non vertissem, nisi quæstionem similem a Doctore Navarro tractatam invenissem in consil. 26 de regular. quod incipit, *Orta sunt gravia dubia*, ubi refert capitulum generale Minorum simile institutum fecisse, et inquirit, an potuerit id facere; ac respondet, non potuisse: nec dubitat dicere errasse circa illud statutum, quamvis sine peccato, vel omnes, vel majorem partem eorum Patrum, qui illi capitulo affuerunt, etiam si fuerint sanctissimi, et eruditissimi, ut ipse dicit. Navarrum sequitur Sanchez referens alios lib. VII de matr. disput. 57, num. 50. Fundamentum est, quia tale statutum est contra jus canonicum; et nullus inferior Papa, potest condere statutum contra canonicum jus, juxta ea, quæ notantur in cap. *Quod super his*, de majori. et obedient. Major probatur, quia jure communi omnes Christiani, non habentes impedimentum canonicum, sunt apti, ut recipi possint in religione approbata; sed hic defectus originis non est impedimentum canonicum, quia nec jure divino, nec ecclesiastico positum est, ut late ibi prosequitur; ergo, etc. Secundo argumentatur idem Navarrus, quia circa ea, quæ pertinent ad tria vota solemnia religionis, dispositio pertinet ad solum Papam. Argumento cap. *cum ad monasterium* de statu monachorum; ergo nullus inferior Papa potest disponere, ut professio hoc vel illo modo facta valeat, vel etiam non liceat. Hanc vero opinionem Emmanuel Rodericus tom. I regul. quæstio, quæst. 10, art. 3, ita temperat, et sequitur, ut religio non possit quidem facere hoc statutum irritans professionem, vel receptionem talem, possit tamen prohibere illam bona intentione, et justis de causis, quia impedimentum inhabilitans aliquos ad id, ad quod secundum jus canonicum habiles erant, summa auctoritate Pontificis effici debet.

Navar.
Sanch.
Emman. Roderic.

Sententia affirmans *a Congregatione V potuisse constitui impedimentum originis indispensabile* suadetur 1°, *ex auctoritate membrorum Congregationis, qui numero, doctrina, virtute insignes ne dubitarunt qui-*

(147) IV. Nihilominus contrariam sententiam certam existimo; et in nostro particulari casu indubitanter affirmo, potuisse Societatem talem constitutionem efficere, et impedimentum illud, ut substantiale et irritans, apponere. Et primo sumo argumentum ab auctoritate eorum Patrum, qui in illa congregatione interfuerunt, qui sine dubio erant, et multi, et doctissimi, et religiosissimi, quos neque contra propriam conscientiam egisse verisimile est, neque

dem sic decernere, vidente et tacente pontifice; 2°, ex potestate condendi Constitutiones quam litteris apostolicis habet Societas professa.

etiam contra debitam scientiam errasse : nam licet ut homines ignorantiam, et errorem habere potuerint, ut Navarrus dicit, per se tamen credibile est, tot ac tales homines illam non habuisse, præsertim in re pertinente ad proprium jus, propriamque actionem, et potestatem, de qua saltem dubitare, et interrogare debuissent. Accedit quod in conspectu Urbis et Orbis, vidente et tacente ipso Pontifice Summo, tale statutum conditum est, et executioni mandatum, et deinde inviolabiliter observatum. Secundo, id probo ex generali potestate concessa a Summis Pontificibus Societati, ad condendas particulares constitutiones *libere ac licite*, quas ad ejusdem Societatis finem, et Christi Domini gloriam, et proximi utilitatem conformes esse judicaverit. ***Et tam hactenus factas, quam in posterum faciendas, juxta locorum, et temporum, ac rerum qualitatem mutare, alterare, seu in totum cassare possit et valeat, quæ postquam mutata, alterata, aut de novo condita fuerint, eo ipso Apostolica auctoritate confirmata censeantur.*** Hæc enim sunt verba Pauli III in prima Bulla confirmationis; et latius in secunda quæ successores ejus, præsertim Julius III et Gregorius XIII amplissime confirmarunt. Fortasse vero aliquis ex Navarro supra, in quadam solutione ad quartum respondeat, Constitutiones intelligi confirmatas a Papa quatenus sunt licitæ et honestæ, et non sunt contra jus commune, nec contra sacros Canones : hoc autem statutum non esse hujusmodi, quia licet per se, et ex objecto non sit illicitum, illud condere sine debita potestate est illicitum. Sed hoc est petere principium, nam hoc est quod inquirimus, an scilicet hoc factum sit sine sufficienti potestate : ex dictis autem Bullis colligimus non defuisse potestatem. Quia vero Navarrus in hoc vim facit, quod illa potestas non se extendit ad faciendam regulam sacris canonibus contrariam, qualem putat esse hanc constitutionem, ideo accurate hoc distinguendum est.

Evasio ex Navarro *respondente pontifices non dare potestatem condendi Constitutiones pugnantes cum jure communi.*

Præcluditur *quia dictum statutum non est juri communi contrarium eo modo quem prohibent pontifices.*

Sententia *affirmans* probatur tertio.

(148) V. Unde argumentor tertio, quia hoc statutum non ita est juri communi adversum, ut propterea censendum sit reservatum pontificiæ potestati; ergo nulla ratio est, cur non potuerit a generali congregatione fieri. Consequentia evidens est, ex argumento proxime facto, et ex fundamento Navarri, et quia non potest alius coloratus titulus hujus impotentiæ excogitari. Antecedens vero declaratur ex quadam doctrina communi in materia de jure naturali, quam attigimus in lib. II de legib. cap. 14. Dicunt enim doctores dupliciter posse legem inferioris esse contra jus superioris : uno modo positive; alio modo negative tantum; seu uno modo contra jus prohibens, alio modo contra jus concedens, seu non auferens aliquid, ut v. g. stando in jure naturæ, dicuntur omnia bona externa esse communia, quia auctor naturæ ita illa concessit, nec divisiones fecit; non tamen fieri prohibuit per hominum voluntates, et ideo proprietas rerum, seu dominiorum, licet dici possit negative contra jus naturæ, quia per illud introducta non est, non tamen dici positive contraria, quia per illud non est prohibita. At vero propria auctoritate hominem in captivitatem redigere, est contra jus positivum, quia libertas unicuique data est, ut proprium bonum, quod violenter auferre ipsum jus naturæ prohibet. In præsenti ergo statutum hoc dici potest contra jus commune *negative*, non tamen *contrarie* : quia jus commune, et canonicum, non facit inhabiles ad religionem hujusmodi habentes defectum originis. Nullum est tamen jus canonicum quod præcipiat eos esse habiles ad omnem religionem, seu quod prohibeat eos excludi ab aliqua religione : nullum enim tale jus Navarrus affert, neque opinor afferri posse. Statutum ergo positive contrarium juri communi non potest fieri per inferiorem Summo Pontifici, ut bene probat Navarrus. Probabile etiam est generalem clausulam per quam datur potestas a Summo Pontifice ad condenda statuta, non extendi ad statuta positive contraria juri communi, quia juri communi non derogatur per generalia verba, nisi id simpliciter necessarium sit, ut habeant convenientem effectum : est enim illa potestas quoad hoc odiosa, et ideo restringenda. At vero statutum, quod solum negative est contrarium juri communi, fieri potest per potestatem inferiorem Summo Pontifici; magis enim repugnat statutum valere contra jus naturale, quam contra humanum superioris prælati; ergo si statutum solum negative contrarium, juri naturali potest esse contrarium, multo magis negative contrarium juri canonico. Ratio vero a priori est, quia tale statutum non est contrarium voluntati Pontificis, nec

Lex inferioris dupliciter potest esse contraria juri superioris. *Primo modo* POSITIVE, *id est prohibita per illud; secundo modo* NEGATIVE, *id est circa res quas im medio reliquit jus superioris.*

Statutum Congregationis quintæ fuit validum et licitum, quia non est nisi negative contrarium juri communi. Hæc autem contrarietas non facit pontificem invitum; immo non impedit ipsius consensum vi potestatis ab eo acceptæ talia statuta condendi.

legi ejus; ergo ex illa contrarietate non est invalidum. Unde in rigore illa non est contradictio, seu oppositio, sed addictio, vel effectio alicujus moralis effectus, quem Pontifex lege sua facere noluit; non prohibuit autem fieri ab habentibus potestatem. Ex quo a fortiori sequitur, sub generali potestate data a Papa ad condenda statuta, includi illa, quæ cum alias honesta sint, non sunt positive contraria juri communi, etiamsi negative dicantur contraria, quatenus aliquid auferunt, vel irritant, quod jus commune non aufert, vel irritat, quia per hoc nihil derogatur juri communi, nec talis potestas odiosa est, et ideo non est restringenda, sed potius amplianda, tamquam principis beneficium.

Fundamentis Navarri satisfit. *De primo jam dictum satis. Fundamento secundo opponitur solemnitatem votorum pendere a sola sede apostolica quoad effectus legales, non quoad conditiones in singulis religionibus requisitas ad valorem votorum vel receptionis.*

(149) VI. Primum ergo fundamentum Navarri in numero 5 ex dictis manifeste solutum est. Secundum autem parvi est momenti; nam licet solemnitas voti quoad illos effectus legales, in quibus ipsa consistit, sit de jure Pontificis, et non de particulari alicujus religionis, nihilominus particulares conditiones necessariæ ad tale votum emittendum, possunt ab unaquaque religione, juxta modum sibi convenientem, sanciri, et et in his aliquid addere, quod jure communi requisitum non sit, et nihilominus in tali religione sit necessarium ad professionis, vel receptionis valorem. Quod probo ad hominem, evidenti exemplo; nam jure communi solum est necessaria ætas 16 annorum ad faciendam validam professionem, et nihilominus potest aliqua religio statuere, ut in ea non fiat usque ad 18 vel 22 annum, et antea facta valida non sit, ut est communis sententia, quam præcedenti tomo tractando de professione in genere probavi, quamque ipse Navarrus manifeste ut veram supponit, cons. 24 de regul. quod incipit, *Quinque quæstiones* in quæst. 2 : ratio vero reddi potest, quia licet status religiosus in genere, non postulet hanc, vel illam conditionem in his, qui ad illum recipiendi sunt, ut convenientem ad communem finem illius status; fieri tamen potest, ut ad finem illius status determinati ad tale institutum conditi illa moraliter expediat; ergo oportet, ut talis conditio, per aliquod jus statui possit : non potest autem hoc pertinere ad jus commune, quia illud (ut ipsum nomen præ se fert) commune est omnibus religionibus : ergo necesse est, ut in religione sit potestas ad tale jus proprium, et speciale condendum. Nec oportuit semper hanc potestatem in particulari a Pontifice postulari : nam si alia, quæ ad religionis regimen spectant, per generalem concessionem commissa sunt, cur non etiam hæc potestas? Accedit etiam alia ratio, quod nimirum potestas recipiendi in tali religione, et acceptandi professiones, et vota, per se primo est in tota hac religione; et ipsa potest ampliare, vel limitare potestatem suorum prælatorum, circa hujusmodi actum : ergo potest limitare hanc facultatem ad personas habentes, tales, vel tales conditiones, quas rationabiliter judicat sibi convenientes, ita ut illa potestas ad alias personas non extendatur, sicut declaravimus posita esse in Societate quinque prima impedimenta jam explicata. Unde etiam intelligi potest, quædam notanda differentia inter admissionem ad talem religionem, et ad beneficium ecclesiasticum, ut canonicatum, etc. a quibus etiam videtur Navarrus sumere argumentum, quia episcopi, vel ecclesiæ particulares non possunt circa hoc simile impedimentum sine approbatione vel confirmatione Pontificis ponere. Est autem ratio diversa, tum quia religio habet quasi antecedentem concessionem et confirmationem Apostolicam per generalem clausulam supra num. IV allatam, quam alii fortasse non habent, et qua citatus Sancius contentus esse videtur : tum maxime quia beneficia ecclesiastica sunt veluti communia bona ecclesiæ, quæ ex vi suæ institutionis communi quodam jure distribuenda sunt, et ita nemo potest excludi ab eorum participatione, nisi auctoritate universalis dispensatoris talium bonorum; in admissione autem ad religionem ipsa distribuit, seu communicat (ut sic dicam) quoddam bonum, sibi quodammodo proprium, scilicet, Societatem suam, seu unionem secum, et ideo talis boni communicatio ad ipsam specialiter pertinet; potest ergo illud communicare quibus sibi expediens judicaverit, et non aliis. Denique si hæc receptio consideretur, ut contractus quidam inter religionem et conversum, etiam ex hoc capite liberum est religioni contrahere cum his conditionibus, et sine illis nolle, ut contractus validus sit. Unde nihil etiam obstat, quod de impedimento canonico inhabilitante dicebatur, tum quia hæ personæ non sunt positive habiles jure

Exemplo *ætatis quæ potest requiri ad valorem votorum,* illustratur responsio.

Navar.

Item ratione *illustratur responsio. Nam quum jus commune decernat ea sola quæ competunt statui religioso ut sic, expedit ut penes singulos ordines sit potestas statuendi conditiones ad statum religiosum in tali instituto convenientes.*

Discrimen inter admissionem ad religionem, et ad ecclesiasticum beneficium *in hoc versatur quod, præterquam quod Societas professa jus habet a pontifice condendi constitutiones, admissio ad religionem est velut communicatio boni proprii, ideoque magis pendentis a libera voluntate singularum religionum quam pendere potest aut debet ab arbitrio episcoporum admissio ad beneficia; quæ, quum sint bona veluti communia ecclesiæ, solius summi pontificis aut juris communis auctoritate sunt dispensanda.*

canonico, sed tantum negative, id est, per illud non factæ inhabiles, et hoc modo ad addendum impedimentum præter jus canonicum, non semper est specialis potestas Pontificia necessaria, sed generalis concessio sufficit : tum maxime quia hoc impedimentum, non necesse est intelligi ex parte personæ recipiendæ, irritando illius consensum, ad quod forte necessaria est major potestas : sed hic sufficienter intelligitur ex parte religionis, quia ipsa non vult præbere consensum suum, sine quo talis contractus validus esse non potest.

CAPUT III.

De impedimentis accidentalibus, seu quæ probatio antecedere debeat, quæve conditiones servandæ sint, ut aliquis convenienter in Societatem recipiatur?

Generalis resolutio hujus capitis ex instituto Societatis *est ut serventur omnia præscripta in Constitutionibus : quæ quam consona sint antiquitati et rationi nunc ostendendum.*

(150) I. Potest hoc inquiri tam ex parte ingressuri, quam ex parte habentis potestatem admittendi illum; et quoad utramque partem sufficienter provisum est, in Constitutionibus Societatis, in prædictio Examine cap. 3 et 4 et in I part. Constit. cap. 3 et 4 unde unico verbo respondere possemus, si ea omnia serventur, quæ ibi præscribuntur, satisfactum iri interrogationi propositæ, quoad utramque personam. Ut tamen breviter ostendamus, quam sint illa, et antiquitati ecclesiæ, et rationi consentanea, ea breviter perstringemus, et primo declarabimus obligationem ex parte Societatis, et inde facile constabit quid de ipso petente admitti dicendum sit.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Prima Conclusio.

PRIMO, *ut recte fiat receptio in Societatem sciendum est an admittendus habeat dotes quæ eum aptum, vel defectus qui minus aptum efficiant huic instituto.*

(151) II. Primum ergo, ut hæc receptio debite fiat, diligenter curandum est, ut intelligatur, an persona habeat dotes naturæ, et gratiæ convenientes huic instituto, juxta aliquem gradum ejus, tali personæ accommodatum, et consequenter an habeat plures, aut aliquos defectus, ex his, quæ in prædictis Constitutionibus numerantur, et prædictas dotes excludunt, vel notabiliter minuunt. Tota hæc assertio per se est consentanea rationi, quia nihil magis est debitum religioni, nec magis necessarium ad conservationem ejus, quam ut hi, qui recipiuntur apti, et idonei sint ad finem talis religionis, ut omnes antiqui Patres religionum docent; et præsertim Basilius regul. 10 ex fusius disputatis, et regul. 94 et sequentibus, et regul. 107 et 112 ex brevioribus, et optime Bonaventura in IV part. opusculorum in expositione suæ regulæ quæst. 10 per totam, ubi ostendit, neque ipsi religioni, neque ecclesiæ Dei expedire, ut omnes admittantur : *Omnes* (inquit) *passim recipere non expedit nobis, neque ecclesiæ Christi; nobis non, quia variæ sunt conditiones hominum, qualitates et mores.* Hinc etiam Nicolaus III in cap. *Exiit qui seminat*, § *Verum quia*, vers. *sed quoniam*, de verb. signif. in 6, graviter commendat prælatis Minorum, ne indifferenter omnes admittant ad ordinem, sed eos tantum, *qui suffragantibus eis literatura, idoneitate, vel aliis circumstantiis, possint utiles esse ordini, sibique per vitæ meritum, aliisque proficere per exemplum.* Similia habet Martinus V in suis Constitutionibus cap. 2. Sic igitur B. Ignatius I part. Const. cap. 1, § 3. *Plurimum referre* (ait) *ad divinum servitium convenientem haberi delectum eorum qui admittuntur, et diligentiam adhiberi, ut intelligatur, quæ eorum sint dotes, et vocatio.* Ubi in declaratione lit. C optime dicit : *Ut par est sollicite cooperari vocationi, et motioni divinæ, curando ut augeatur in Societate numerus operariorum vineæ Christi Domini nostri, ita diligenter considerare oportet, ne quis admittatur, nisi qui donis illis Dei præditus sit, quæ hoc institutum ad ipsius gloriam exigit.* Et in cap. 2 et 3 magis in particulari dotes, conditiones necessarias, et utiles describit, de quibus statim pauca dicemus. Et cap. 4 iterum subjungit : *Nobis in Domino valde persuademus ad hoc, ut divina, et summa majestas ministerio hujus minimæ Societatis uti dignetur, multum referre, ut qui ad eam admittuntur non solum diu probentur, antequam in ejus corpus coaptentur, verum etiam ut valde noti sint, antequam ad eam probationem admittantur.* Ac eamdem pag. 10 § 7 : *Ut perpetuo* (inquit) *totius hujus corporis bonus status conservetur, confert plurimum quod in* I, II, *et* V *part. dictum est de turba, et hominibus ad nostrum institutum ineptis, ut ne ad probationem quidem admittantur.* In quibus verbis docere voluit B. Ignatius, non esse homines

Confirmatur Patrum testimoniis. Basil.

Bonav.

in Societate recipiendos, solum propter illam augendam, seu propagandam, quia bonum ejus, non in personarum multitudine, sed probitate, et aptitudine ad ministeria consistit. Quod de religionibus omnibus mendicantibus prudenter admonuit Cajetanus 2. 2, quæst. 188, art. 7 ad 1. Immo in simili id docuit Innocentius III in cap. *quum sit*, de ætate et qualit. dicens : *Sanctius est paucos bonos, quam multos malos habere ministros, quia si cœcus cœco ducatum præstet, ambo in foveam dilabuntur*. Loquitur autem de sacerdotibus, ad quos pertinet regimen animarum, *quæ est* (inquit) *ars artium*. Unde cum omnibus religionibus hæc animadversio conveniat, maxime est in Societate necessaria, eo quod religio clericorum sit, et ad animarum ministerium instituta. Quare optime etiam illi accommodatur, quod dixit Clemens Papa in epist. 2 : *Melius est enim Domini sacerdotium paucos habere ministros, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant:* habetur in cap. *Tales*, dist. 23 : ut omittam eo hujusmodi ministros in majori æstimatione ab hominibus haberi, quo rariores sunt, juxta illud Hieronymi : *Quod rarum est plus appetitur, diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit*, cap. *Legimus*, dist. 93, ex epist. 85 ad Evagrium. Sic etiam referunt solitum esse B. Franciscum dicere : *Utinam fratres mei essent adeo parvi, ut quando homines viderent illos, mirarentur* (1). Denique hoc etiam illud confirmat, quod multitudo sine delectu congregata, quod B. Ignatius turbam vocavit, non potest convenienter, et cum fructu totius corporis gubernari. Nam etiam Aristoteles dixit 5 Polit. cap. 11, plurimorum politiam difficile bonam esse, quia plures ad virtutem ducere arduum est; quanto ergo erit difficilius, ad perfectionem virtutis eam perducere, maxime si absque delectu personarum congregata est? Propter quod tandem dixit Bonaventura quæst. 19 inter causas propter quas aliqua religio, a suo primo fervore discedit, præcipuam esse multitudinem intrantium, si non cum magna prudentia recipiantur.

Cajet. Innoc. III. D. Hieron. Arist. Bonva.

Ex prima Conclusione hoc sequitur. Si admittendus sit recipienti satis cognitus, restat ut de sola rectitudine propositi inquiratur. Si admittendi nec dotes nec defectus sint bene perspecti, admittens non potest sine prævia et idonea inquisitione ingressum negare aut concedere, sine periculo peccati aliquando gravis respectu religionis, aut candidati, aut utriusque.

(152) III. Atque hinc tandem nota est assertionis ratio : quando enim persona, quæ Societatem ingredi cupit (in quo eadem proportio est, de qualibet alia religione) sufficienter cognoscitur quoad omnes conditiones, et qualitates suas; tunc cessat necessitas alterius diligentiæ, solumque oportet rectitudinem observare, et non privato affectu, sed intuitu majoris boni, primum religionis, deinde religiosi, receptio vel fiat, vel denegetur; in quo gravis culpa committi poterit, vel contra justitiam fortasse respectu religionis, vel contra caritatem respectu conversi, si ex pravo affectu, vel notabili negligentia, aut idoneus repellatur, aut admittatur indignus. Si autem conditio, et capacitas personæ cognita non est, imprudentissimum profecto erit, talem personam statim admittere, sine sufficienti inquisitione, et examinatione. Nam vel admittitur, ut, qualiscumque sit, retineatur; et hoc est in magnum religionis præjudicium, ut ex omnibus dictis constat; quod maxime verum est in Societate, propter finem, et gravissimas actiones quibus incumbit, quia sic facile fieret, ut ad suum finem consequendum inutilis redderetur, quod etiam in maximum ecclesiæ detrimentum redundaret. Vel recipitur, ut si postea minus idoneus reperiatur, statim repellatur; et hoc etiam, et ipsi personæ injuriosum est, quia turpius postea ejicietur, quam antea non admitteretur. Religioni etiam hoc esset onerosum, tum propter inutiles labores, et sumptus in hujusmodi personis positos; tum etiam, quia non sine nota, et scandalo aliorum fieret tam temeraria receptio, et frequens dimissio.

Secunda Conclusio.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Secundo, ut recte fiat receptio in Societatem, convenientissime præscribuntur recipiendi; tum examinatio, tum probatio prima.

(153) IV. Secundo ergo principaliter colligo, et assero convenientissime in Societate præscriptas esse duas diligentias ante hanc receptionem præmittendas. Una est examinatio ingredi volentis. Altera est probatio ejus, quæ vocatur prima in hac religione, quia ceteras antecedere debet, et post illam, aliæ sequuntur ante professionem; vel etiam dicitur prima, quia est ad primum ingressum. Circa examinationem recolendum est quod supra initio hujus II libri dixi, hic non esse sermonem de his, quæ necessaria sunt jure communi, sed speciali Societatis. Hic ergo non agimus de

De prima dili-

(1) Corduba circa regulam in introductione, q. 3, [hoc] refert (MDCXXV).

gentia ex parte Societatis facienda, quæ est recipiendi examinatio *peragenda immediate cum recipiendo; ideoque differens ab examinatione quam, jussam a Sixto V, peragere debet Societas alio modo, secundum jus commune, aut privilegia.*

examinatione, aut inquisitione ex vi Constitutionis Sixti V agenda, quæ novior est, quam Societatis Constitutiones, et servanda in Societate, sicut in aliis religionibus, nisi specialem aliquam declarationem, seu concessionem circa illam habeat a Sede apostolica, cujusmodi est illa Gregorii XIV, quæ incipit : *Exponi nobis;* vel nisi uti velit quacumque moderatione in hac parte alteri religioni concessa; nam id etiam facere poterit per viam communicationis, ratione suorum privilegiorum, nisi in ipsa concessione talis communicatio specialiter prohibita sit. Denique inquisitio illa Sixti V ab aliis personis de ipso converso præcipue petenda est. Hæc autem examinatio, quæ in Societate præscribitur, cum ipso immediate peragitur; ipse enim est, qui interrogari debet, et qui se ipsum manifestare, per varias interrogationes cogitur, quæ in dicto cap. 5 Examinis fuse proponuntur, et omnes eo tendunt, ut personæ capacitas naturalis, et habitualis dispositio, et actualis vocatio, seu conversio probe cognoscatur : ex his enim tribus capitibus maxime pendet dignitas, seu idoneitas personæ ad tale institutum. Neque oportet de his interrogationibus plura in particulari dicere, quia res est clara, et tantum prudentialis; aliquid vero statim attingemus, declarando impedimenta, quæ huic ingressui aliquo modo obstare possunt, quamvis non irritent.

Objectio. *Videlicet hujus examinationis parvus erit fructus, quia fit recipiendo testante de se ipso.*

(154) V. Dicet vero aliquis hujusmodi examinationem parvi esse fructus, si nulla exigitur probatio, præter proprium testimonium conversi de se ipso, qui facile poterit (quod humanum est) exaggerare bona; et defectus vel occultare, vel minuere. Respondeo, immo rem esse magni momenti.

Solvitur *objectio* primo, *quia recipiendus tenetur in conscientia verum aperire, multoque magis quam in contractu v. g. venditionis.*

Primo, quia ipse conversus in conscientia tenetur sincere ac pure veritatem aperire : Nam eo ipso quod vult quasi pactum cum Societate inire, et ideo examini voluntarie se subjicit, juste interrogatur, et consequenter veritatem aperire tenetur : neque enim quasi bellum justum ex utraque parte esse potest. Declaratur; nam si quis cum alio convenire velit in emptione equi, vel alterius rei similis, et ejus conditiones inquirat, quæ ad rem faciunt, et ad suam utilitatem vel commoditatem spectant : tenetur sine dubio veritatem respondere : multo ergo magis in præsenti, quia negotium gravius est, et receptio magis liberalis et voluntaria. Quin potius tantam esse censeo hanc obligationem, ut si quis nimium in hac falsitate excederet, et deciperet religionem in rebus gravioris momenti, et quæ redderent personam prorsus inutilem ad talem religionem, fieret receptio nulla : non quia in tali persona sint impedimenta inhabilitantia personam; sed quia religio, decepta in re substantiali, non videtur consentire receptioni, quia talis ignorantia involuntarium causat : juxta superiori tomo dicta de professione ex ignorantia facta : quando autem deest consensus legitimus recipientis, receptio invalida est, argumento cap. ult. cum Glossario de regular. in 6. Hoc tamen certum non est. Navarrus enim in consil. 48 de regular., quod incipit : *Primo quæritur,* tractans an professio facta, tacito morbo Gallico vel contagioso, nulla sit? Respondet, si religio babet statutum confirmatum a Papa annullans talem professionem, illam esse nullam; si autem non habet tale statutum, attento jure communi, non esse nullam. Non reddit autem aliam rationem nisi, quia ægritudo etiam mortifera non annullat professionem. Supposito autem quod impedimentum non inhabilitet personam, nullum videtur posse esse majus, nec reddere religionem magis involuntariam, quam similis ægritudo, vel deceptio circa illam; sed hoc in particulari pendet ex judicio prudentiali; nam in generali dubium non est, quin dolus possit esse tantus, ut omnino tollat consensum ad inducendam obligationem, ut in simili dixit idem Navar. cons. 46 de regular., quod incipit : *Herus.* num. 4, cum Panormitano in cap. *cum dilectus,* de his, quæ vi. Et ideo dixi debere esse deceptionem in *substantialibus,* quia illa plane tollit consensum, ut in quolibet alio contractu constat. Bene autem addit Navarrus in priori loco, si talis deceptio sit in re gravi, etiamsi non annullet actum, peccatum esse mortale, propter quod potest prælatus expellere talem personam a religione, et privare habitu.

Gravis deceptio invalidat receptionem ad novitiatum *quando versatur circa res substantiales. Sin autem circa res alias, licet maximi momenti, ut est morbus gallicus aut contagiosus, tunc deceptio forte non facit irritam receptionem.*

Navar.

Panormit.

Nota. *Deceptio in re gravi est peccatum mortale, etiam quando non facit irritam receptionem.*

(155) VI. Deinde respondetur ad interrogationem factam, examinationem hanc aliis etiam rationibus esse valde utilem, tum quia in illa multum cognoscitur persona, et judicium ejus in modo respondendi, et in multis aliis, quæ occasione talium interrogationum occurrere solent; tum etiam quia examinator non semper est simplici interrogatione contentus, sed

Secunda solutio *objectionis : Examinationis effectus frequens est ut per responsa sua recipiendus innotescat, aut etiam apparere possit an necessaria sit major et ab aliis personis inquisitio.*

quantum potest, instare debet, et aliquando etiam experiri, an ita sit, quod ab alio respondetur. Denique, quia licet interrogationes primo fiant ipsi converso, non prohibetur quin, ubi oportuerit, major inquisitio, et veritatis examinatio fiat, cujus rei occasio ex responsionibus ipsius petentis sæpius sumi potest.

De secunda diligentia quæ est ipsius recipiendi probatio prima.

(156) VII. Secunda diligentia, est prima probatio ejus, qui recipiendus est, quæ in Societate fieri debet antequam ad communem convictum quis admittatur. Nam licet ex prædicto examine nihil resultet, quod receptionem quoquo modo impedire valeat, sed persona appareat idonea juxta ea, quæ institutum exigit; non est contenta Societas, sed probare etiam vult, quoad commode potest, an hoc ita sit, et præsertim quoad vocationem et constantiam ejus; et quoad capacitatem ad spiritualia exercitia, et ad literarum profectum, vel ad corporales labores si in eis exercendus sit. Propter hanc ergo causam in Examine cap. 1, § 13 statuitur, ut recipiendi, hospitum more, ad duodecim, vel quindecim dies in loco aliquo separato commorentur, ut ibi probentur priusquam recipiantur.

Genus hoc probationis juri, et consuetudini antiquarum religionum esse conforme.

Quod genus probationis satis consentaneum est tam juri, quam antiquæ consuetudini religionum. Primum patet ex cap. *Si quis incognitus*, 17, quæstione 2, ubi probandi dicuntur, qui religionem ingredi volunt antequam ad habitum recipiantur. Idem sumitur ex cap. *Monasterii*, 19, quæstione 3. Secundum patet ex Cassiano lib. IV, de institutis renuntiantium, cap. 3, ubi refert mirabilem probationem, quæ inter antiquos illos Patres in usu erat; nam conversus diebus decem, vel eo amplius detinebatur pro foribus excubans, indicium perseverantiæ ac desiderii sui, pariterque humilitatis ac patientiæ demonstrans, et genibus omnium fratrum provolutus, opprobriis, et injuriis ab omnibus tolerantia ejus probabatur. Et ad idem alludit cap. 32, ubi Pynuphius abbas sic ad quemdam, quem recipiebat, alloquitur: *Nosti quot diebus pro foribus excubans, hodie sis receptus.* Benedictus etiam in regula cap. 58, ait, non esse facile concedendum ingressum petenti, sed consilium Evangelistæ Joannis epist. 1, cap. 4 servandum esse : *Probate spiritus an ex Deo sint;* ad quem finem, ait, prius extra monasterium detinendum esse per aliquot dies, et patientiam ejus, tum dilatione, tum etiam aliquibus injuriis probandam; postmodum vero intra monasterium in hospitio esse detinendum per aliquot dies, priusquam ad novitiatum admittatur. Quæ non sunt a mente Basilii aliena, ut ex regula 10, ex fusioribus, et ex aliis supra citatis, intelligi potest, et idem colligitur ex regula Pachomii cap. 26 et ex Joanne Climaco, gradu 4.

Cassian.

Regul. Benedicti.

Basil.

Regul. Pachom.

Climac.

Primum hujus probationis genus, et a B. Ignatio commendatum; *nempe cognoscere Institutum Societatis, et eas præcipue Instituti partes quæ ad recipiendum pertinent. Hoc modo candidatus magis intelligit quem statim assumat, et Societas fit certior de firmo candidati proposito.*

(157) VIII. Primum autem probationis genus in hoc tempore, quo prima probatio durat, est videre et considerare diplomata apostolica instituti Societatis, et constitutiones ac regulas, quas unusquisque in ea est observaturus, ut in prædicto loco Examinis dicitur. In quo duo agentur. Unum est, ut qui ingreditur majorem cognitionem, et lucem habeat status, quem assumit; aliud est, ut Societas magis ac magis probet constantiam ejus, dum considerata perfectione et difficultate instituti, in ejus amore, ac desiderio perseverat. Illud enim B. Ignatius maxime commendatum reliquit, nimirum, ut dispositio, et constantia, ac stabilitas ejus, qui ingredi vult diligentissime inspiciatur et examinetur, ut patet ex cap. 2 Examinis § 13 et 14. Et I part. Constit. cap. 3 § 10 et 11. Fuitque consilium B. Basilii loco proxime citato, et in Const. Monast. cap. 20, et S. Bonaventuræ in expositione suæ regulæ cap. 2. Quoniam autem Societas religio (ut diximus) clericorum est, in hoc modo probandi constantiam imitari voluit Ignatius, et antiquos Canones, et priscarum religionum mores. Sic enim in 6 Synodo cap. 2, a promovendo in episcopum canones et regulæ, quas in eo munere observaturus erat, legendæ et considerandæ dicuntur, et non prius consecrandum esse episcopum, quam ea se posse et velle servare profiteatur : quod latius etiam habetur in authentica, *Quomodo oportet Episcopos.* § *Si detur.* De episcopis autem, ac ceteris clericis, sic dicitur in Concil. Carthagin. III, cap. 3, et habeatur in cap. 7, dist. 38. *Placuit, ut ordinandis episcopis, vel clericis prius ab ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse pœniteat.* Et in Conc. Tolet. IV, cap. 25, et habetur in cap. 2 eadem dist. 38. *Quando presbyteri* (ait) *in parochiis ordinantur, libellum officialem a suo sacerdote accipiant, ut ad ec-*

Basil.

Bonav.

Probationis hoc primum genus consentaneum etiam est sacris Canonibus, *et regulis antiquarum religionum.*

Archid. Regul. D. Benedict. Smarag. Præposit.

clesias sibi deputatas instructi accedant. Ubi liber officialis dici videtur, qui obligationes proprii muneris et officii, seu status assumendi continet, ut Archidiaconus notavit. Quod vero ad religiosos spectat, D. Benedictus dict. cap. 58 suæ regulæ, generatim dicit, ut cupienti ingredi res asperæ, et difficiles, quas observaturus est, proponantur. Ubi Smaragdus in expositione illius regulæ idem ex Augustino et Isidoro refert; et sine dubio est per se valde conveniens, ut majori cum luce procedatur; ne genus aliquod ignorantiæ aut deceptionis possit postea novitius allegare. Propter quod dixit Præposit. in dicto capite *placuit*, non posse novitium allegare ignorantiam, quando constitutiones et regulæ illi fuerunt specifice declaratæ (1).

Secundum ejusdem probationis genus, *nempe exercitia spiritualia, confessio generalis, susceptio eucharistiæ, actus pœnitentiæ. Hoc modo tum probatur aptitudo ad orandum et ad pœnitentias exteriores, tum Dei gratia impetratur. His exercitiis favent usus veterum religionum et indulgentiæ pontificiæ.*

(158) IX. Secundum genus probationis ac simul præparationis est, ut ingrediens, his diebus in actionibus spiritualibus meditationis ac pœnitentiæ exerceatur, et confessionem generalem faciat, ac tandem sacramentum Eucharistiæ accipiat. Ita habetur in cap. 4 Examinis § 41, et I part. cap. 4 § 6. Quæ omnia sancte instituta esse per se manifestum est; et duos etiam habet fines. Unus est, quia hoc modo probatur capacitas et propensio ad exercitia spiritualia, et corporis asperitatem. Alius est, quia hoc modo simul disponitur ad majorem Dei gratiam et auxilium recipiendum, ut majori fervore et animi puritate perfectionis statum aggrediatur. Unde similis regula de confessione generali præmittenda habetur in definitionibus Ordinis Cisterciensis cap. 55, num. 155. Idem etiam consulit Bonaventura in Speculo disciplinæ cap. 1. Turrecrem. tract. 128 in regulam S. Benedicti. Et videri potest Alens. IV part., quæst. 77, membr. 5, art. 3. Hoc etiam confirmat favor Summorum Pontificum, varias indulgentias et gratias concedentium his qui religionem ingrediuntur, ut sic melius sint dispositi ad auxilium divinum obtinendum, atque ita in Societate conceditur, per communicationem et privilegiis Minimorum, indulgentia plenaria et omnium peccatorum remissio, ut ex compendio privilegiorum constat, verbo, *Indulgentia,* § 4. (2).

Bonav. Turrec. Alens.

Tertium probationis genus *est ut detur specimen doctrinæ a futuris scholasticis; et aptitudinis ad ministeria temporalia, quum quis ad ea recipiendus est*

(159) X. Tertio solet etiam qui recipitur, si ad gradum scholarium est dirigendus, probari in his, quæ ad doctrinæ, et ingenii specimen pertinent, ut constat ex I part. Constit. cap. 4, § 5. Si vero ad ministeria temporalia recipiatur, in his actionibus, quæ ad vires corporis pertinent, diutius probari solet judicio superioris juxta varietatem personarum, decenti modo, et unicuique accommodato. Quæ omnia per se sunt adeo rationi consentanea, ut nulla alia ratione, vel declaratione indigeant.

Tertia Conclusio.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Tertio, *ut recte fiat receptio in Societatem convenienter requiritur ut in candidato adsint quædam dotes, absint quædam impedimenta.* Ratio generalis pro conclusione *est quia finis Societatis versatur circa res, tum altissimas, tum periculosas.*

(160) XI. Dicendum tertio est, convenienter postulari et designari in Constitutionibus Societatis dotes, seu conditiones requisitas in his, qui ad illam admittendi sunt, et impedimenta, quæ aut prohibere, aut difficilem reddere possunt ingressum. Ratio generalis sumenda est ex fine Societatis : nam cum sit status religionis valde perfectus, requirit in primis ea omnia, quæ ad hunc statum ex sua generali ratione necessaria sunt. Quia vero amplectitur magna ex parte, et cum magna perfectione vitam contemplativam, postulat, quoad fieri possit, naturam et mentem huic exercitio accommodatam, non enim omnes apti sunt ad otium, et quietem contemplationis, ut supra tract. superiori cap. 1, num. 12, ex Gregorio referebamus. Quia vero principaliter hæc religio ordinatur ad perfectissimas actiones, quæ ultra divinam gratiam multa naturæ dona, magnamque prudentiam et eruditionem requirunt : ideo in his omnibus quoad fieri potest, magna perfectio, vel dispositio ad illam in iis qui admittuntur desideratur. Denique quia difficile est hæc omnia in unum conjungere, et nonnihil potest esse periculi in externis actionibus, et præfertim in peregrinationibus et missionibus, ad quas maxime Societas, ex vi sui instituti, dicata est, ideo quædam naturæ, et passionum moderatio in admisso postulatur, quæ sine nimia difficultate per virtutis exercitium perfici possit. Si ergo, juxta hujus rationis vim, expendantur omnia, quæ circa hoc ordinantur

Conditiones in coadjutoribus

(1) Vide Bart. in *leg. ult. ff. de decretis ab ord. faciend.* etc. (MDCXXV.)

(2) Sic de pristina Societate; quoad restitutam legitur in *Summar. indulg. num.* 9 : « Plenariam pro » noviliis in eorum ingressu. »

temporalibus requisitæ : *nempe quies animi in sorte Marthæ, ætas et vires ad temporalia, ingenium tractabile.*

in cap. 2, I part. Constitutionum manifeste constabit veritas assertionis propositæ. Nam in coadjutoribus temporalibus, inter alia, quæ omnibus communia esse debent, specialiter postulatur, ut sint sorte Marthæ in Societate contenti, ætate et viribus ad labores corporis, qui in Societate se offerunt, sufferendos præditi, et ut homines difficili admodum ingenio non sint. In ceteris vero, qui ad spiritualia ministeria admittuntur, capacitas ingenii, indoles boni judicii, et sufficiens memoriæ tenacitas postulatur; quoad voluntatem vero, ut universæ virtutis, et perfectionis spiritualis studiosi sint, quieti, constantes et strenui in his, quæ ad divinum servitium aggrediuntur. Et (quod Societatis proprium est) ut zelum habeant salutis animarum, et ea de causa ad hoc institutum sint affecti. Deinde in his quæ ad corpus spectant, in primis conveniens ætas quæ, [prout] ad hunc primum ingressum de quo agimus designatur, saltem quartum decimum annum excedat (1). Deinde petitur bona valetudo, vires sufficientes ad sustinendos instituti labores, et species exterior honesta et apta ad ædificationem proximorum, et exoptanda dicitur sermonis gratia, ad agendum cum proximis pernecessaria. De aliis vero externis fortunæ bonis, ut sunt nobilitas et similia, optime adjungitur, nec per se sufficere, nec necessaria esse, non tamen esse parvipendenda si aliis adjungantur.

Conditiones ad spiritualia ministeria receptorum : *ut polleant ingenio, judicio, memoria; amore perfectionis, indole quieta, constanti, strenua, atque zelo animarum. Expetendæ sunt etiam dotes corporis, non spernenda est nobilitas; excluditur ætas tenerior.*

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

De impedimentis personam minus idoneam ad Societatem reddentibus.

Impedimenta secundaria de quibus nunc agetur possunt esse ratio cur non expediat aliquem admittere.

(161) XII. Et juxta hæc (quo secundæ parti tituli hujus capitis satisfacimus) statim in cap. 3 ejusdem primæ partis Constitutionum, impedimenta ponuntur, quæ secundaria appellantur, quia non omnino excludunt, sed personam minus idoneam reddunt, et tot possunt multiplicari, ut nullo modo expediat talem personam admittere. Quædam ergo ex illis ad intellectum pertinent, ut *tarditas ingenii*, aut *defectus memoriæ*, aut *judicii*, quæ intelligenda existimo, quando notabilia sunt, ita ut mediocritatem etiam non attingant. Circa judicium autem prudenter et merito adnotatur, multum posse impedire *obdurationem in proprio sensu*, quia in omni congregatione magnum solet facessere negotium. Quoad voluntatem vero in primis ponitur *natura difficilis ad virtutem* propter vehementes affectus, qui domari vix posse videantur : deinde *peccatorum habitus* tanta consuetudine obfirmati, ut de illis non magna emendatio speretur. Et huc etiam pertinere existimo, quod ibi subjungitur, de *indiscretis devotionibus*, quæ solent esse causa illusionum et errorum : tunc enim hoc habet locum, quando hæc abierunt in consuetudinem inveteratam, a qua difficile quis dimovetur. Tandem additur *defectus actualis dispositionis debitæ*, qualis est intentio non satis recta, vel non satis firma et constans circa status mutationem, et circa affectum ad talem religionem; non enim satis est habere firmum propositum, vel ferventem affectum circa religionem in genere, si circa Societatem in particulari animus sit remissus, vel parum firmus, quia illa non est dispositio satis accommodata ad talem formam; neque ex illa magna utilitas talis personæ in Societate sperari potest. Quoad corpus vero ponuntur defectus contrarii perfectionibus supra numeratis, ut sunt *debilitas, morbus, notabilis deformitas, et defectus integritatis corporis, vel legitimæ ætatis*, sive per defectum si sit valde tenera, sive per excessum, si sit nimium provecta, qualis censetur in regulis provincialis cap. 4, num. 56, quoad defectum, annus infra XV, et quoad excessum supra L. In quo, cum sit certum, excessum ætatis nunquam esse impedimentum irritans (2), si judicium integrum sit, de alio extremo per defectum dubitari potest. In qua re certum est ex hac constitutione, non habere Societatem in hoc speciale im-

De impedimentis *secundariis* intellectus : *ingenium, memoria, judicium, infra mediocritatem; obduratio in proprio sensu.*

De impedimentis *secundariis* voluntatis : *passiones vel habitus quæ superandi non sit magna spes, indiscretæ devotiones, defectus actualis dispositionis debitæ.*

De impedimentis *secundariis* corporis : debilitas, morbus, deformitas, ætas tenerior aut provectior.

(1) *Epitome part.* I, *cap.* 1, *sect.* 3, *num.* 4 : « Immo sine ejus [*i. e.* Generalis] dispensatione si » aliquis admissus fuerit ad probationem ante quin- » decim, aut ad vota Societatis ante septemdecim » annos expletos, irritum est defectu potestatis quid- » quid, etiam auctore provinciali, fuerit factum » (*Con.* 8, *D.* 35; *et Reg. prov.* 36). Quanquam prima » renovatio votorum post annum decimum septi- » mum expletum facta habet vim primæ nuncupa- » tionis ac supplet quoscumque prædictos defectus » (*Con.* 8, *D.* 22). Biennium autem novitiatus tunc » solum fuit valide inchoatum quando ille annum » ætatis suæ decimum quintum explevit. *Con.* 12, » *D.* 13. »

(2) *Quum certum sit excessum ætatis nunquam esse impedimentum irritans.* Contrarium tene ex dictis sub *np.* 160, *not.* A.

pedimentum, ex suo proprio jure. An vero jus commune Concilii Tridentini in ea locum habeat, dicemus melius infra lib. III, cap. 6 a num. 2. Nam quod attinet ad primum ingressum, certum est nullam definitam ætatem esse substantialem (ut sic dicam) nisi quatenus ad secundum ingressum, id est, ad incorporationem per tria vota substantialia proportionata ætas potest esse necessaria. Tandem quoad externa bona pro impedimento ponitur *æs alienum, et civiles obligationes*, in quo nihil speciale adjungitur, et ideo, quæ tomo superiori in communi circa hoc diximus de ingressu religionis ad Societatem prudenter applicanda sunt. De *defectu autem originis* nihil illo loco dicitur. In cap. vero 3 Examinis inter alia interroganda, unum est, *an aliquis ex ejus progenitoribus notatus fuerit, vel declaratus ob aliquem errorem contra nostram Christianam religionem, et quomodo id sit*. Quamvis ergo ex hoc capite non esset tunc positum absolutum impedimentum, semper tamen in consideratione habendum fuit, ut juxta temporum et locorum opportunitatem id fieret, quod cum religionis securitate, ad majorem ædificationem judicaretur expedire : quid autem in hoc additum sit jam explicuimus in capite 2.

De impedimentis *secundariis* externorum bonorum : æs alienum, et civiles obligationes.

De impedimento *secundario* originis : *habere inter suos progenitores aliquem notatum ob errorem contra fidem.*

(162) XIII. Ex his ergo concluditur, ut receptio in Societate, ex parte recipientis, legitime fiat, supposita potestate, quæ primario in Generali, et per illum in provincialibus existit, non posse aliam regulam assignari nisi prudentiam. Quia non omnia, quæ explicata sunt in singulis admittendis, simul sunt semper postulanda; neque singuli etiam ex dictis defectibus, impediunt semper quominus receptio licite fiat; alioquin difficillimum esset aliquem legitime admittere, quia rarum est invenire homines, qui simul omnibus prædictis donis naturæ et gratiæ præditi sint, et nullum ex dictis defectibus habeant. Et hoc significavit B. Ignatius in fine cap. 2. Constit. dicens : *Quæ tamen mensura omnibus in rebus teneri debeat, unctio sancta divinæ sapientiæ eos docebit, qui id curæ ad ejus obsequium, ac laudem uberiorem susceperunt*. Et in fine cap. 3 solum dicitur, quo plures ex dictis defectibus, seu impedimentis secundariis, quis habuerit, eo minus idoneum esse, ut in Societatem recipiatur. In quo clare significatur, non obstante uno, vel alio impedimento, ex supradictis, posse esse aliquem idoneum, ut non solum valide, sed etiam merito recipiatur. Ac propterea admonetur ibi, qui admittendi facultatem habet *ne privato affectu duci se sinat*, quia nimirum perturbare solet prudentiæ judicium; ergo supponit dari locum in hoc negotio prudenti arbitrio. In utroque autem loco, optima quidem regula in declaratione significatur, scilicet, quando aliquod ex prædictis impedimentis intervenit, vel defectus aliquis in aliquo ex prædictis donis animæ et corporis, attendendum esse, an in aliis donis tantus sit excessus, ut secundum rectam rationem talis defectus compensari videatur ; sic enim, pensatis omnibus, poterit esse persona idonea, et digna, non obstante aliquo simili defectu. Quæ compensatio maxime locum habebit, quando defectus non est in vocatione, quoad intentionem, et firmitatem ejus; neque in aptitudine, et docilitate ad virtutem; nam hi defectus de se indispensabiles plane videntur, nisi prius per divinam gratiam, et liberi arbitrii cooperationem, per nonnullam consuetudinem seu perseverantiam, corrigantur. Occurrebat autem hic quæstio, an hæc potestas admittendi ad Societatem, merito committatur solis prælatis, cum solo consilio suorum consultorum vel assistentium, vel potius committi debuerit communitati ad plura suffragia, vel alicui congregationi, seu electioni plurium personarum? Ab aliquibus enim in dubium hoc revocatum est propter consuetudinem aliarum religionum, et propter quemdam motum Sixti V de illegitimis. Sed hæc quæstio attingit aliam universaliorem de regimine monarchico Societatis, quod in hoc actu eamdem rationem habet, quam in aliis non minus gravibus, et ideo infra in sua generalitate tractabitur. Nunc solum dicimus, ipsummet Sixtum V suammet constitutionem. quoad Societatem moderatum fuisse, et post illum Gregorius XIV, in propria Bulla de Confirmatione instituti Societatis, hoc punctum inter alia expresse probasse, et confirmasse dicens : *Novitios etiam tam in prima eorum admissione ad Societatem, quam ad scholasticorum vota post biennium novitiatus, juxta Societatis morem, per superiores admittendos esse.*

Ut receptio in Societatem legitime fiat, quid ex parte recipientis requiratur *præter potestatem. — Requiritur præcipue prudentia, et seponere privatum affectum; quo melius appareat an excessus in quibusdam donis compenset defectum qui sæpe accidit in aliis secundariis. Tamen indispensabiles sunt defectus quoad intentionem et firmitatem vocationis, et quoad aptitudinem ad virtutem.*

Potestas admittendi est in Societate penes solos prælatos; quod approbavit expresse Gregorius XIV, et pertinet ad Societatis regimen monarchicum infra late explicandum.

(163) XIV. Ultimo colligitur ex dictis quid ex parte admittendi necessarium sit,

Quid ex parte recipiendi *re-*

quiratur. — Requiritur 1° ut ad ingressum Societatis cum proportione applicet quæ servanda sunt ab quibuslibet assumentibus statum religiosum; 2° sub periculo peccati, non numquam gravis, ut sincere respondeat in examine; 3° sub consilio, ut cetera præstet in Instituto commendata.

ut debito modo ingrediatur. Nam præter ea, quæ ex communi ratione assumendi statum religiosum necessaria sunt, et in superiori tomo sunt notata, nihil fere hic addendum est, nisi ut illa omnia cum proportione ad talem religionem applicentur; maxime vero, ut sincere in examine procedatur, veritatem in omnibus aperiendo; solum enim in fictione aliqua, huic veritati contraria, potest gravis culpa in hoc negotio committi ex parte ingressuri; nam cetera omnia magis spectant ad consilium, ut res adeo gravis meliori modo fiat.

CAPUT IV.

An recte, et sub qua necessitate integrum biennium assignatum sit pro SECUNDA PROBATIONE *seu novitiatu in Societate.*

Secunda probatio seu novitiatus in Societate, præter conditiones de jure communi, hoc proprium habet ut duret biennium, et possit adhuc prorogari.

(164) I. Pro hac secunda probatione supponenda sunt ea, quæ superiori tomo de novitiatu religionis generatim diximus : solumque explicanda sunt hic ea, quæ in hac parte Societati sunt propria : nam cetera illa, quibus per speciale institutum Societatis non derogatur, servanda in ea sunt, cum ad statum religiosum ut sic, pertinere videantur. Supponenda vero est in hac secunda probatione seu novitiatu Societatis Constitutio, quæ sic habet in Examine cap. 1, § 12 : *Antequam quis admittatur ad professionem vel simplicia vota, biennium integrum ad probationem habebit.* Quod in cap. 4 § 16 repetitur. Quod tempus in eisdem capitulis in 1 § 12, in 4 § 45 prorogari posse dicitur, si nondum plene Societati satisfecerit, ita ut integrum judicium de illius dimissione, vel admissione facere possit. Hoc ergo est unum ex capitibus, quod Societati objici solet, eo quod, et novum hoc sit, cum antiquissimæ religiones uno anno novitiatus contentæ fuerint, ut ex regula Benedicti, et aliis constat; et sit etiam singulare : nam unus annus novitiatus communi omnium religionum consensu receptus est, et jure antiquo cap. 1, 17, quæst. 2, novissimo Concilii Tridentini approbatus. Non ergo debuit Societas in hoc esse singularis. Quæ objectio multo magis augeri solet, eo quod hæc tam diuturna probatio non censetur in Societate sufficiens ad professiones, sed nova alia postulatur. Verum de hac posteriori parte melius infra in lib. VI, cap. 1 et 2 dicemus disputando de professione; nunc vero de priori solum dicendum est. Duo autem in hoc capite explicabimus : primum, quæ fuerit ratio hujus peculiaris institutionis : secundum, quam sit necessarium totum hoc tempus, ut secundus ingressus seu incorporatio in Societate valida sit, et simul, quomodo hoc tempus sit computandum.

Ratio difficultatis est quia biennium novitiatus videtur res nova et singularis, quum ceteræ religiones uno anno contentæ sint.

Præsentis capitis partitio est ut quoad biennium novitiatus, explicetur 1° quare statutum sit, 2° an sit necessarium valori votorum, et ratio ejus computandi.

Prima pars capitis expeditur.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Novitiatus unico anno diuturnior erat apud veteres monachos.

(165) II. Primo ergo dicendum est, hoc temporis augmentum non esse novum, sed renovatum, et ex antiquitate sumptum. Nam in primis olim a D. Basilio nullum certum probationis tempus præscriptum fuit, sed indefinite, tanto tempore dixit probandum novitium, quanto ad illius experimentum, et dispositionem sufficere videretur, ut videre licet in regulis fusius disputatis regula 10 et 15. Et similia sumuntur ex Cassiano lib. IV de institutis cap. 6, 7 et sequentibus; de quo plura infra in citato lib. VI, tractantes de dilatione professionis; nam ad illud punctum magis hæc antiqua consuetudo spectat. Deinde Eusebius Cæsareensis inter alia, quæ in Porphyrio refert, de Essæis lib. IX de præparat. Evang. cap. 1, sic ait : *Qui in eam sectam veniunt, non statim, sed posteaquam foris, anno integro, eisdem moribus vixerint, tunc suscipiuntur, non tamen omnino, sed propinquius quidem accedunt. Una vero cum illis vivere non licet, nisi duobus aliis annis patientiæ signa dederint.* Et similia refert Josephus lib. XVIII antiquitatum cap. 2 et lib. II de bello Judaico cap. 7. Hinc ab antiquis etiam monachis Ægypti servatum legimus, ut per tres annos novitii probarentur, in durioribus operibus exercendi : ex regula Pachomii refert Nicephorus lib. XIX historiæ cap. 14; et sumitur ex Palladio cap. 38 historiæ; unde etiam Justinianus imperator in authentica de monachis in Novellis tit. X biennii tempus ad professionem postulavit. Quod docuit etiam Ivo Carnotens. I part. sui decreti cap. 153. Et quoad moniales idem sumitur ex Concil. Aurelian. V cap. 15.

Basil. Cassian. Euseb. Cæs. Joseph. Niceph. Pallad. Justinian. Ivo Carnot.

Objectio. Novitiatus apud re-

(166) III. Dicet fortasse aliquis. Quædam ex his, quæ antiquiora videntur, fuisse

teres monachos unico anno prolixior erat, vel propter maximum illius vitæ rigorem qui cessavit, vel tantum pro aliquibus casibus aut personis.

forte tunc necessari apropter nimium rigorem religionum, vel monachorum illius temporis; postquam vero rigor ille temperatus est, etiam probationis tempus fuisse ad breviorem mensuram redactum, vel certe illam temporis mensuram non fuisse generalem, sed pro aliquibus casibus, vel personis in quibus specialis ratio occurrebat, ut de personis incognitis legitur speciale decretum in cap. *si quis incognitus*, 17, quæst. 2, postulans triennalem probationem, etiam ad receptionem ad habitum, quod tribuit Bonifacio Papæ Gratianus. Idem tamen tribuunt Concilio Toletano Ivo part. VII sui decreti cap. 41, et Burcardus lib. IV cap. 20. Et revera est idem cum authentica Justiniani paulo antea citata, sed ubi in novellis legitur: *Sive servus, sive liber*, legendum est, *sive servus, sive libertus*. Et emendatum est in decreto Gregoriano, et ita constat constitutionem illam non esse universalem, sicut etiam Gregorius, ut superiori tomo vidimus, pro militibus triennalem probationem requisivit, etiam ante receptionem ad habitum monasticum, ut habetur in cap. ult. dist. 53, ex lib. VII. Registri cap. 11; quod amplius restrinxit lib. VIII epistol. 25, ubi prohibet sine suo consensu milites recipi, ibi autem biennium probationis præscribit pro omnibus monasteriis, ut habetur in cap. *monasteriis*, 19, quæst. 3.

Gratian.
Ivo Carnot.
Burcard.

Solutio *est quia ex jure antiquo monachorum constat probationem unico anno diuturniorem convenienter exigi saltem quoties ratio specialis intervenit: quæ ratio numquam deest in Societate.*

(167) IV. Respondetur in primis ex hoc ultimo decreto Gregorii multum confirmari Societatis institutionem : nam illud generale fuisse videtur, quamvis Alexander Papa II in cap. 1, 17, quæst. 2 referat Gregorium approbasse regulam Benedicti quoad annum probationis, et ideo videatur, aut pro diversis locis, aut in diversis temporibus, hæc statuisse, vel fortasse (quod mihi magis placet, ut citato tomo tetigi) in uno loco requirit biennii probationem ante habitum; in alio vero integrum annum novitiatus post susceptum habitum. Utrumvis autem sit, si in his omnibus non materialis (ut sic dicam) institutio, aut varietas, sed ratio ejus, et finis inspiciatur; ex his omnibus manifeste colligitur, institutionem Societatis, nec novitatis, nec singularitatis notari posse, quia ex illis recte colligitur, ubi specialis causa intervenit, probationem ultra annum in aliquo instituto exigi posse. In Societate vero considerato fine ejus, et ministeriis, ratio occurrit specialis, et multo major necessitas longioris probationis, quam in aliis religionibus : ergo. Major satis constat ex dictis num. 2. Minor multipliciter declarari potest. Primo quia Societas, ut lib. I cap. 7 dictum est, et vitam contemplativam, et activam in perfecto gradu profitetur et amplectitur, et ideo necesse habet in utraque parte novitios suos sufficienter instruere, fundare ac experiri, et ideo longius tempus requirit quam unius anni, et ad minimum ad singulas illarum partium singulos annos requirit; merito ergo ad duplicatum officium vitæ, duplicatum etiam tempus probationis postulat. Quæ ratio amplificari posset, in particulari considerando actiones omnes et ministeria, quibus Societas probat novitios suos; nam inde facile posset intelligi, minus quam biennii tempus ad hanc probationem non sufficere; sed de hac re dicturi sumus cap. seq. Secundo probatur, quia Societas ratione sui finis necesse habet statim post probationem, studiis intente vacare, vel juxta personæ conditionem, et capacitatem externis actionibus occupari, et ideo necesse est, ut novitii ejus majores radices in exercitio virtutum mittant, et in exercitio etiam orationis plenius instructi, et quoad fieri possit, assueti, et experti sint, alioqui, quæ in eo tempore leviter inchoantur, facile postea remittentur vel amittentur; illud autem sine dubio fieri non potest unius anni tempore, in quo vix incipiunt spiritualia exercitia degustari; merito ergo alter annus additus est, in quo jacta principia robustiora fiant. Quod adeo necessarium esse experientia compertum est, ut ob hanc causam postea in congregatione 6 can. 5 fuerit prudenter ordinatum, ut post exactum biennium probationis, et post vota scholarium emissa, per alios duos saltem annos sub majori custodia et disciplina juniores contineantur, prout planius fuit subinde præscriptum in ordinationibus contractis cap. 15. Tertiam rationem sumere possumus ex alia objectione, quæ contra Societatem fiebat lib. I, cap. 7 et 9 nimirum, quod non austeram, sed moderatam vitam in exterioribus profiteatur; quamquam enim hoc non minuat perfectionem ejus, supposito ipsius fine, ut ibi ostensum est; tanto vero erit major ejus perfectio, ceteris paribus, quanto carentia hujus exterioris austeritatis, alio

causas ad postulandum plus temporis probationis quam in aliis religionibus. Prima, *quia duplicatum officium vitæ contemplativæ et activæ in perfecto gradu, postulat saltem duplicatum tempus probationis; maxime quum Societas novitios probet pluribus ministeriis.*

Secunda *causa novitiatus protrahendi in Societate est, quia statim a novitiatu Socii intente incumbunt studiis aut externis actionibus, quibus opprimeretur studium rerum spiritualium nisi biennio invaluisset. Hanc causam confirmat major custodia Sociis junioribus, imposita per aliud biennium a votis emissis.*

Tertia *causa novitiatus protrahendi in Societate est quia, quum Societas profiteatur vitam moderatam in exterioribus austeritatibus, tum ut religiosus contineatur in officio virtutis, tum ut*

In Societate esse speciales

ædificentur proximi ea compositione et modestia hominis exterioris quæ primum interior esse debet, unde nequit brevi tempore comparari.

austeritatis genere magis compensata fuerit. Hoc autem fit per multiplicem probationem Societatis, quæ inter alias est (ut sic dicam) propria austeritas ejus, et magna ex parte exercetur in hac diuturnitate temporis novitiatui destinati. Fuitque maxime proportionata tam respectu propriæ religionis, quam respectu ædificationis proximorum : quia cum austeritas corporis ordinetur alia ad continendum hominem in officio virtutis, et ad frænandos sensibiles affectus, ad propriam perfectionem et conservationem in virtute, necessarium fuit diutius probari, et fundari in solidis virtutibus (ut B. Ignatius frequenter loquitur) et in interna et externa mortificatione affectuum et sensuum omnium, ut postea sine tanto periculo possent in Societate vivere, non obstante illa mediocritate in exterioribus. Et similiter respectu proximorum, quibus in admiratione esse solet exterior austeritas habitus, etc. oportebat, ut quod in hac parte deerat Societati, suppleretur ex alio habitu, qui quatenus ad corpus spectat, et visibilis est, exterior dici potest; est autem magis interior, tum quia magis ex interna virtute pendet, tum quia intimius (ut sic dicam) ipsum corpus afficit, scilicet debita modestia, et compositio in omnibus sensibus, verbis ac motibus, hic autem habitus non poterat brevi tempore comparari.

Auctoritate ecclesiæ confirmatur *respectu Societatis* hæc biennii novitiatus constitutio.

(168) V. Tandem addere possumus in hujus rei confirmationem ecclesiæ auctoritatem, quæ specialiter hunc ritum quoad tempus hujus probationis in Societate stabilivit, tum per Bullas Pauli IV et Julii III, tum maxime per Concilium Tridentinum. Nam specialiter tractans de anno probationis, et generaliter ordinans, ut illo anno expleto, novitii vel admittantur ad professionem, vel expellantur, specialiter excipit Societatem sess. 25, cap. 16 de regular. Quam exceptionem non reprehensibilem singularitatem, sed piam et sanctam specialitatem esse judicavit. Hoc enim significavit cum dixit : *Per hæc autem non intendit sancta Synodus aliquid innovare, aut prohibere, quin religio clericorum Societatis Jesu, juxta pium eorum institutum a sancta Sede apostolica approbatum, Domino, et ejus ecclesiæ inservire possit :* insinuans sicut ipsum institutum pium est, licet sit proprium, et speciale, ac distinctum ab aliis, ita etiam pie posse habere hanc proprietatem specialem. Quam etiam significat ex eo necessariam fuisse, quod hoc institutum, non tantum ad serviendum Deo, sed etiam ad serviendum ecclesiæ speciali modo ordinatum est. Hinc denique Gregorius XIII in Constitutione, *Quanto fructuosius*, de B. Ignatio ait : *Divino instinctu ita duxit disponendum, ut biennio novitiatus absoluto, omnes qui in Societate perseverare voluerint, tria vota substantialia emittant, ac novitii esse desinant.* Et in Constitutione, *Ascendente Domino*, rationes fere omnes a nobis positas insinuat. Nam, proposito fine et mediis Societatis, subdit : *Ad quæ sufficienter, et pro dignitate præstanda, difficultates superandas, periculaque adeunda, quibus dictæ Societatis religiosi in ejusmodi discursionibus, et ministeriis exponuntur, necesse est, ut ipsi talia obituri, magno devotionis, ac virtutis præsidio muniantur, quod illis gratia in primis omnipotentis Dei, simulque educatio ipsa, longa item in Societate probatio, nec non regularum observantia præstare noscuntur. Quibus constitutionibus, ut tantæ ponant rudimenta virtutis, ad quam aluntur, statutum est, ut novitii in Societate biennio probentur.* Quod institutum inviolatum, et inconcussum esse vult, ut inferius late dicit et confirmat.

Expeditur secunda pars [Capitis].

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Sicut alias de unico anno, ita hic de biennio novitiatus dicetur ejus initium, continuatio, necessitas ad valorem professionis proprie dictæ, et an eo exacto vota sint immediate emittenda.

(169) VI. Per hoc ergo, et ratio hujus institutionis sufficienter reddita est, objectionibus (ut opinor) in contrarium satisfactum. Circa hoc vero biennii tempus interrogari possunt fere omnia illa, quæ de anno probationis generatim, tomo superiori tractata sunt, scilicet, quando incipiat, quomodo continuandum sit, quam sit essentiale, seu necessarium ad valorem professionis, vel incorporationis subsecutæ, et tandem an hæc incorporatio debeat post prædictam probationem immediate subsequi. Hæc tamen omnia breviter hic possunt expediri proportione servata.

Quando incipiat hujus *biennii* novitiatus tempus.—*Incipit quando admittens sufficienter declarat externe voluntatem admittendi hic et nunc; et candi-*

Nam quod ad initium attinet, cessat hic quæstio illo loco tractata, de susceptione habitus; nam cum Societas nullum particularem habitum profiteatur, nulla susceptio, vel mutatio habitus necessaria est, sed solum ut is, qui habet potestatem admittendi, voluntatem habeat hic et nunc recipiendi hanc personam ad Societatis

datus, se admissionem acceptare.

probationem, et ut quocumque verbo, vel signo externo illam voluntatem sufficienter declaret, consentiente, et exterius etiam acceptante eo, qui recipitur, ita ut ex tunc vivere incipiat sub obedientia et regimine Societatis, et ita tandem statutum fuit in decreto 90, alias 93, Congreg. 7. Unde hic etiam cessat illa quæstio, an de necessitate probationis sit habitus religionis; nam in Examine cap. 1, § 13 expresse dicitur : *In hoc medio tempore duorum annorum habitus ullus certus Societatis non sumitur.* Et ibi in declaratione : *Judicio superioris relinquitur, an cum eisdem vestibus, quas ex sæculo tulerunt, vel cum aliis probandi sint.* Et III part. Constit. cap. 2 in declaratione liter. C, additur. *Convenit, ut qui probantur, vestitus ratione ad mortificationem et abnegationem sui, et ad mundum, ejusque vanitatem sub pedibus conculcandam juventur, et id quidem quantum considerata natura, consuetudo, officium, et aliæ personarum circumstantiæ patientur.* Quod si hoc etiam alicui videatur vel novum, vel singulare, quamvis id concederemus, non propterea reprehensibile esset. Nam sicut in toto corpore Societatis reprehensibile non est, quod communi habitu utatur, ut lib. I, cap. 9 ostendimus, neque ad id refert, quod hoc videri possit novum, aut singulare, si ad finem talis religionis sit expediens; ita prorsus de habitu novitiorum dicendum est. Eo vel maxime, quod cum Societas non habeat peculiarem in habitu austeritatem, in nullo diminuitur probatio ejus, ex eo quod sub habitu speciali non fiat. Quæ ratio eos maxime doctores movit, qui dixerunt regularem habitum esse de essentia probationis. Et aliunde ad majorem humilitatem, et propriam mortificationem interdum conferre potest, in proprio habitu vilia ministeria religionis facere, ut ab aliis possit potius famulus quam religiosus putari, et ut ornatus sæculi in religione conculcari videatur. Et forte propter has rationes hoc fuit olim ab antiquis monachis observatum, ut in superiori tomo tactum est, atque etiam ut novitii liberius possent, si vellent, religionem dimittere, cujus habitum nondum induissent (1).

Num de necessitate hujus probationis sit habitus religiosus. — *Nulla est ejusmodi necessitas; et nullam esse conveniebat, tum quia Societas caret peculiari austeritate in habitu, tum quia candidatus aliquando majorem humilitatem sic exercere poterit, aut minore suo incommodo exire e religione; tum quia sic fiebat apud veteres monachos.*

(170) VII. Circa alias interrogationes, in primis censeo, tam necessarium esse in Societate annum integrum probationis ad professionem validam faciendam, sicut in aliis religionibus. Loquor autem de professione in omni proprietate, et rigore, per vota solemnia. Probo autem ex Concilio Tridentino sess. 25, cap. 15, ubi ille annus assignatur tamquam omnino necessarius ad valorem professionis. Incipit autem illud caput, *In quacumque religione.* Et postea nullam facit exceptionem; ergo comprehendit etiam Societatem. Nec satis est, quod cap. 16 illam excipiat illis verbis : *Per hæc autem sancta Synodus,* nam illa verba non sunt referenda ad omnia capita præcedentia, sed solum ad id, quod proxime in eodem capite præcessit; quod est manifestum, et ex communi interpretatione jurium, imo ex ipso rigore latini sermonis, et ex proprietate illius pronominis *hæc;* designat enim ea, quæ proxime, et quasi præsentia sunt. Unde potius inde sumo argumentum in contrarium. Nam cum in cap. 16 statim ac concilium dixit, ut professio ultra annum non differatur, Societatem exceperit. In cap. autem 15 statuens, ut intra annum non fiat, illam non exceperit, satis indicavit in hoc secundo illam comprehendere voluisse. Et sane merito, quia nulla est ratio cur illam exciperet, cum majorem probationem requirat, ut num. 4 et 5 ostensum est. Ex quo infero, quoad annum saltem necessarium esse, ut talis probatio continuata sit; nam supra in præcedenti tomo ostendimus hunc annum debere esse continuum, quoad alias religiones; ergo quoad Societatem, cum in eadem regula comprehendatur. Infero etiam hunc annum non solum debere esse continuum, sed etiam [conjunctum] cum professione sine morali interruptione; nam hoc etiam diximus supra esse necessarium in genere, sub quo jam dixi Societatem quoad hoc comprehendi.

Integrum probationis annum esse de essentia in Societate ad validam professionem emittendam. *Nam ad professionem stricte sumptam, de qua sola hic agitur, servandum est a Societate jus Tridentini de anno probationis integro, continuo, cum professione secutura conjuncto.*

(171) VIII. Solum est advertendum, quod licet in Societate inter primum annum probationis et professionem multi anni interponantur, non interrumpitur probatio, quia totum illud tempus ad majorem confirmationem, et certitudinem ipsius probationis ordinatum est; imo neque in aliis religionibus interrumperetur probatio per dilationem professionis post annum, si novitius in eadem religione permaneret; quamvis

In Societate non interrumpi probationem, *quamvis occupet spatium* plurium annorum inter novitiatum et professionem. *Sed probatio anni integri iteranda foret ad valorem professionis, si quem*

(1) Vide Lindanum in fine suorum operum. (MDCXXV.)

votis biennalibus solvisset Societas.

in aliis (per se loquendo) hoc non liceat, in Societate autem liceat, et in aliis non interponantur alia vota inter novitiatum et professionem, sicut in Societate; quod non impedit illam continuitatem; maxime cum totum hoc sit exceptum, et approbatum a Concilio in prædictis verbis. Interruptio autem esset (1), si quis per unum, vel plures annos in Societate prius extitisset, et postea extra illam ejiceretur, ac deinceps iterum ad illam admitteretur; tunc enim non existimo totam priorem probationem esse sufficientem ad professionem statim emittendam, sed necessarium esse, ut saltem per annum in Societate existat, et sit novitius; suppono enim omnino fuisse dimissum votis solutis, si illa habebat, tunc enim tota probatio præcedens, quasi exstincta fuit per dimissionem, et ideo nova necessaria est, sicut de probatione in genere citato tomo probavimus; nam quoad hæc omnia est hic eadem ratio, eademque generalis regula, ut dixi. An vero tota hæc doctrina locum habeat in aliis incorporationibus Societatis, quæ fiunt per simplicia vota, pendet ex alia quæstione, an nomine *professionis* in similibus juribus, et decretis veniat hæc traditio, vel receptio in Societate, per vota simplicia; quam quæstionem commodius tractabimus lib. seq. ubi tam hoc punctum, quam alia, quæ ex illo pendent, resolvemus.

In libro sequente tractabitur an ad vota Societatis simplicia pertineat quod modo de professione dictum est.

Biennium probationis absolute necessarium, ad valorem professionis non videri. *Immo certe valida esset admissio ad aliquem gradum Societatis, si admittens non careret potestate, et admissus explevisset unum probationis annum.*

(172) IX. De integro autem biennio probationis non invenio in jure sufficiens fundamentum, ut asseram illud totum esse absolute necessarium ad valorem professionis, vel cujuscumque incorporationis postea subsecutæ. Constat enim ex vi juris communis hoc non esse necessarium, cum ex vi illius nec biennium requiratur. Neque etiam in speciali Societatis jure invenio verba aliqua, quæ tantam necessitatem indicent. Nam in cap. 1 Examinis, § 2, simpliciter dicitur *biennium integrum ad probationem habebit.* Quæ lex solum disponit, ut ita fiat, quem loquendi tenorem servavit etiam postea Gregorius XIII in Bulla, *Ascendente Domino*, pag. 228, editionis anni 1606, cap. vero 4, num. 16, habentur verba, quæ majorem indicant necessitatem, scilicet. *Illud tamen omnino observabitur, ut antequam*, etc. *duo anni experimentorum, et probationum expleantur.* Sed neque hæc verba aliud indicant, quam quod hæc regula omnino servetur, nec dispensationes in ea admittantur. Et eodem modo loquuntur multæ aliæ constitutiones, quibus concinit can. 10. Congregationis 5 generalis : dum enim prohibet omnino exercitium facultatis contrahendi biennium pro votis scholasticorum approbatorum emittendis, pro emittenda vero professione in raro aliquo casu permittit, non obscure agnoscit ipsam facultatem, atque adeo valorem si forte (quamvis illicite) exerceatur, de quo canone iterum lib. VI, cap. 1, num. 11. Nec vero eo quod Societas alterum annum probationis addiderit anno jure communi requisito, statim censenda est, sub eadem lege, et necessitate illud addidisse, sub qua unus annus jure communi statutus erat : quia nulla est ratio hujus consecutionis, quando in novo jure id non explicatur. Præsertim quia hoc jus Societatis antiquius est jure Concilii Tridentini, ante quod neque unus annus probationis erat adeo necessarius, quin ex consensu partium posset renuntiari exceptis ordinibus mendicantium, inter quas Societas tunc non numerabatur. Igitur non dubito quin si prælatus habens potestatem in Societate, admitteret novitium post integrum probationis annum, et ante expletum biennium ad aliquem gradum, ejus admissio et vota essent valida, etiamsi fortasse prælatus in eo male ageret; quia nulla est lex irritans factum, ut dixi. Certum est etiam Præpositum Generalem ex justa causa posse in hoc dispensare, quia nullibi hoc ei est prohibitum, et res non est adeo essentialis vel de se immutabilis, quin occurrere possit justa causa, et occasio dispensandi.

(173) X. Imo ita videtur hoc expresse declaratum part. v, Const. cap. 1, lit. C, ubi cum in constitutione indefinite dicatur, tempus ad admittendum ultra biennium esse oportere; in declaratione additur hoc temporis spatium, sicut prorogari, ita et contrahi posse quibusdam in casibus,

(1) *Congr.* VIII, *decr.* 58 : « Is qui sine culpa, et » sine ulla penitus causa, e Societate expulsus est » ita ut invalida sit dimissio, in pristinum statum » absque novitiatu restitui debet. Si autem valida » dimissio sit, et qui dimittitur solutus est votis, non » nisi post expletum biennium ad vota admittendus » est. »

ex causis non levis momenti, judicio Præpositi Generalis, cujus erit dispensandi jus, licet raro id fieri debeat, ac prout in citato canone 10 fuit postea declaratum. Inferiores autem prælati, etiam provinciales, non possunt, quia nullibi legitur illis concessa talis potestas. Hæc enim est differentia inter generalem et alios, quod in generali, tamquam in supremo capite interno (ut sic dicam), est tota potestas, quæ in Societate esse potest, exceptis solum his, quæ expresse prohibentur; alii vero habent potestatem participatam a generali, et ideo non possunt quidquid non prohibetur, sed solum quod positive conceditur, vel in generali, vel in speciali, juxta rerum qualitatem; hæc autem de qua agimus ejusmodi est, ut specialem concessionem postulare videatur. Rara enim est in Societate talis dispensatio, nec memini vidisse me, aut audivisse alicui esse concessam etiam ab ipso generali. Dispensatur quidem aliquando, ut ante expletum biennium, novitius literis vacare incipiat, maxime post expletum primum annum; id enim fieri posse ex IV part. Constit. colligitur cap. 5, § 4 et habetur in can. 1, 2 congreg. generalis, ubi hæc potestas dicitur committi provincialibus ex concessione generalis. Et habetur etiam in regul. 58 ejusdem provincialis. Nihilominus tamen non dispensatur cum his novitiis in tempore probationis, quia eorum vota non admittuntur. Imo nec omnino ab exercitiis novitiorum eximuntur, nam separatam habent habitationem, et sub proprio magistro peculiariter instruuntur, et exercentur; et, quod caput est, semper intelligunt se esse liberos, ut possint discedere, si velint. Dices, nonne interdum ipsi tria vota sua devotione emittunt ante biennium expletum? Respondetur, quidquid ipsi privatim faciant, illa non esse vota Societatis, quæ verum religiosum constituunt, quia nec per se publice fiunt, neque ab ipsa Societate admittuntur, et ideo nihil illam obligant, sed tam libere potest dimittere novitium, ac si nihil vovisset (1), quo casu talia vota cessabunt, nisi alia fuisset expressa intentio voventis, ut esse posset, præsertim, quoad castitatem. Imo quia juvenes facile possunt ex fervore indiscreto talia vota emittere, non solum a Societate non admittuntur, aut consuluntur, verum etiam nec fieri permittuntur, nisi cum magna consideratione et consultatione, ac servata debita forma et subordinatione ad superiorem, ut constat ex declaratione cap. 1 Examinis, liter. C, et III part. Constit., cap. 1, liter. T, et V part. Constit. § 6, et in dicto canone 1, 2 congregat.

Differentia *potestatis* inter generalem, et alios inferiores prælatos. *Videlicet Generalis potest quidquid ipsi non negatur; ceteri possunt id tantum quod ipsis positive conceditur. Porro jus dispensandi in contrahendo biennio non competit provincialibus ex aliqua concessione generali.*

Provincialis potest dispensare cum novitiis Societatis, ut literis vacent: *sed etiam tum durat probatio biennii.*

Quid de tribus votis religionis, quæ interdum ex devotione a novitiis emittuntur.—*Societas non admittit vota devotionalia quasi vota religionis; immo curat ne fiant sine subordinatione ad superiorem, ut caveatur fervor indiscretus.*

(174) XI. Atque ex his facile colligi potest, quid dicendum sit de alia interrogatione, necessaria scilicet continuatione hujus temporis biennii; constat enim simpliciter non esse necessariam ad valorem subsequentis incorporationis, dummodo in uno saltem anno debita continuitas observetur. Nam si alter annus simpliciter non est necessarius, ut dixi, multo minus necessarium erit, ut in se sit continuus, vel cum altero anno. Quocirca si contingat aliquem prius esse per aliquot menses, vel annos in Societate, et postea ab ea deficere, et omnino exire; et iterum ad illam redire, poterit, si superiori habenti potestatem visum fuerit, aliquid ex priori tempore in partem hujus biennii computare, ita ut hoc saltem non sit contra substantiam, seu valorem admissionis, seu professionis, dummodo annus integer novitiatus intra Societatem, proxime ante professionem præcedat, juxta superius dicta num. 7 et 8. An vero hoc facere liceat, judicandum est ex potestate admittentis, et ex causa propter quam fit; si enim attendamus juridicas rationes, ob quas in tomo superiori diximus annum probationis religiosæ debere esse continuum, probant in præsenti biennium jure proprio Societatis ad probationem postulatum (2), eo modo, et in eo gradu in quo postulatur, debere esse continuum; ideoque quoties ex interruptis temporibus computatum fuerit, non sine dispensatione aliqua fieri posse; erit ergo, et potestas, et causa necessaria, ut licite fiat. Per quæ etiam penultimæ interrogationi quæ restabat, responsum est.

Quam sit necessaria bienni continuatio in novitiatu, ad valorem professionis. — *Hæc continuitas unius anni cum altero ideo non est necessaria ad valorem, quia nec etiam alter annus necessarius est; modo adsit potestas in admittente. At ut res tunc fiat licite, requiritur insuper causa justa.*

(1) *Epitome part.* I, *cap.* 6, *sect.* 1, *num.* 2 : « Quam autem obligationem inducant hæc novitiorum vota, declarandum a P. N. Generali (*Con.* 12, » *act.* 39). Id certum est, his obstrictos difficilius » dimitti debere a Societate, nec nisi provinciali » consulto. *P.* 2, *C.* 1, *A et C.* »

(2) *Biennium jure proprio Societatis ad probationem postulatum.* Editt. 1625, 1626, 1631, 1741 habent *postulato*, male.

CAPUT V.

De observantiis, experimentis, ac loco quibus novitii Societatis tempore novitiatus exerceri debent.

Exponitur sensus quæstionis *propositæ in titulo Capitis. Videlicet post declaratum tempus et habitum novitiatus, restat ut explicentur reliquæ probationis circumstantiæ, tum de substantia, tum ex simplici regula.*

(175) I. In præcedente capite de tempore et habitu sufficienter dictum est, nunc de ceteris circumstantiis, et actionibus, seu experimentis breviter explicandum, an sint aliquæ de substantia hujus probationis, vel solum de perfectione, ac debito, saltem ex regula. Vocamus autem de substantia id quod est simpliciter necessarium ad valorem professionis, seu incorporationis subsecutæ, et ut impleantur illa verba Conc. Trident. sess. 25, cap. 15, *per annum in probatione steterit :* reliqua vero omnia, quæ hujusmodi non sunt, dicimus pertinere ad perfectionem, vel observantiam regulæ; melius autem respondebimus ad hanc quæstionem, discurrendo per singula, quæ in hac parte instituta sunt, et servantur, eorumque rationem, vel necessitatem explicando. Est autem generatim advertendum hoc tempus probationis ad duos fines ordinari : unus est ad experimentum, vel cognitionem sumendam; alter est ad tradenda rudimenta, seu jacienda fundamenta virtutis, in hoc instituto necessaria. Et prior finis duas habet partes; scilicet, ut Societas naturam, et ingenium personæ sufficienter cognoscat, et novitius majorem notitiam habeat instituti, ut majori cum deliberatione perseverantiam eligat.

Probationis tempus ordinatur 1° ad cognitionem et experimentum; 2° ad acquirenda virtutis subsidia tali instituto necessaria. Prioris finis pars prima est ut Societas melius cognoscat novitium; pars secunda, ut notivius melius cognoscat Societatem cui nomen dare proponit.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

De observantiis quibus novitii juvantur, ut cum majori notitia et libertate de perseverantia in Societate deliberent.

Ut novitius melius cognoscat Societatem jubetur sexto quoque mense biennii relegere Societatis litteras apostolicas, Regulas et Constitutiones; vel horum omnium compendium.

(176) II. Primum ergo, ut ab hoc ultimo probationis scopo incipiamus; una ex præcipuis observantiis hujus novitiatus est, ut novitius, sexto quoque mense biennii, legat eam partem instituti, quæ necessariam, et sufficientem notitiam ei præbere possit, nempe diplomata pontificia, regulas scilicet generales, et communes, et constitutiones, vel saltem compendium eorum. Ita statuitur in cap. 1 Exam. § 15 et subditur ratio dicendo : *Quod ideo fit, ut utrinque majori cum claritate, et cognitione in Domino nostro procedatur; et ut quanto fuerit magis probata singulorum constantia, tanto stabiliores, ac firmiores sint in divino servitio, ac vocatione prima, ad gloriam et honorem divinæ majestatis.* In quibus verbis significatur, licet hæc recognitio instituti per se primo sit ob majorem cognitionem et lucem ipsius novitii etiam redundare in cognitionem, et experientiam ipsius Societatis : nam quo novitius majori cum cognitione perseverat, eo magis specimen suæ constantiæ Societati præbet. Non est autem tota hæc diligentia, et cum omnibus his circumstantiis de substantia novitiatus, quia nullum est in Constitutionibus verbum, quod hoc indicet : neque erat expediens, ut valor futuræ probationis, vel admissionis, ex tot circumstantiis penderet. Nihilominus tamen diligentia hæc omnino observanda est, tamquam valde conveniens, et consuetudini antiquorum Patrum consentanea. Similia enim tradidit Benedictus in sua regula, cap. 58, nam prius dixit proponenda esse novitio, priusquam admittatur, ea, quæ in religione aspera et difficilia sunt : deinde addit, ut post duos menses religionis regula illi legatur, et iterum post sex menses, iterumque post quatuor, id est, in fine anni novitiatus, illum admonendo, ut consideret illam esse legem, quam tunc potest libere dimittere, postea vero quam per professionem illi se subjecerit, tali se potestate privare. Et antea Basilius in regulis fusioribus in 15, similem morem instituerat, quamvis verbis generalibus, scilicet, ut novitiis tempus sufficiens concedatur, in quo majori animadversione et consideratione intelligant quid sibi expediat; *neque aliquid* (ait) *astute, aut per raptum a nobis fieri videatur.*

Diligentia hæc licet non sit de essentia, observanda tamen ut rationi, et Patribus consentanea.

REGUL. BENEDICT.

Basil.

(177) III. Fortasse vero quis objiciat, nimiam esse deliberationem hanc, nimisque iteratam instituti relectionem, seu recognitionem, cum D. Thom. 2. 2, quæst. ult. art. 10, de religionis ingressu censeat., non multum esse deliberandum, quia de re certa non est necessaria deliberatio : religionis autem professio ex se habet sufficientem certitudinem, quod homini expediat, quando non intervenit speciale impedimentum, de quo facile constare potest sine tanta mora. Respondetur in primis hanc considerationem, et recognitionem instituti non ordinari tantum ad

Objectio : *nimis iterata videtur deliberatio, et Instituti relectio; quum* D. THOMAS *putet facile constare posse an status religiosus, qui secundum se est certe melior, sit etiam melior respectu talis personæ.*

Solutio : *iterata deliberatio et relectio non est nimia, 1° quia*

non respicit solam perseverantiam, sed præparationem ad vincendas difficultates melius prævisas; 2° quia S. Thomas ab ingressuro religionem parum deliberandum docet ratione generis, non ratione speciei. Insuper SS. PP. ut deliberationem istam suadeant utuntur parabola evangelica volentis turrim ædificare. Tandem licet gratia præsto sit futura, annus in ceteris ordinibus, biennium in Societate, probante sede apostolica, eo tendit ut novitii secum dispiciant an futura sint in tali modo vivendi impedimenta quo minus gratiæ respondeant.
D. August.
D. Benedict.

deliberandum de perseverantia, sed etiam ad se disponendum, et præparandum ad illam, et ad prævidendas prius distincte, et clare, quoad fieri possit, difficultates et onera, quæ postea offerri continget, sic enim postea leviora fient, et homo efficacius postulabit a Deo gratiam, ad ea in præsenti majori affectu amplectenda, et postea majori etiam virtute superanda. Deinde idem D. Thomas qui dixit de ingressu religionis, secundum se, seu ratione generis (ut sic dicam) non esse multum deliberandum, nec cum aliis consultandum; non negat quin de ingressu religionis, ratione speciei et circumstantiarum, prudenter deliberandum sit; imo id expresse docet; estque consilium antiquorum patrum, qui ad hoc accommodant exemplum Christi, Lucæ 14 de eo, qui vult turrim ædificare, qui prius secum cogitat, an habeat sumptus, quibus possit eam perficere. De quo videri potest Augustinus epist. 38 et lib. II, quæst. Evangel. cap. 31 et S. Bernardus serm. 24, art. 1, in principio, et facit illud ecclesiastici 8 : *Ne spondeas supra virtutem tuam.* Unde Beatus Ignatius non semel requirit, ut qui in Societatem admitti optant, prius sentiant hujusmodi institutum sibi convenire, ad illudque vires suppetere, ut videre est in Examine cap. 3 § 15, et cap. 4 § 41, et cap. 5 § 4. Neque obstat, quod hæc virtus a Deo danda est (ut D. Thomas ait) qui paratus est omnibus dare; quia hoc non tollit, (ut Cajetanus advertit) quin homo considerare debeat, an ex parte sua sit dispositus ad obtinendum, vel non impediendum hoc divinum auxilium. Et ideo necesse est in particulari considerare, an in tali religione, vel tali vivendi modo, possint occurrere impedimenta, quæ possint esse occasio, ut homo deserat vocationem Dei, vel ejus peculiarem favorem ex parte sua impediat. Et ad hunc finem ordinatur annus probationis in aliis religionibus (1). In Societate vero propter speciales ejus difficultates, tota illa diligentia non nimia, sed prudens judicata est etiam a Summis Pontificibus, ut patet ex Bullis Pauli III, et Julii III, et Gregorii XIII.

Cajet.

Ut Societas melius cognoscat novitium, ipse singulis semestribus est examinandus a magistro. Postea oportet ut confessionem generalem ab ultima instituat, et rationem conscientiæ reddat. Hæc non sunt de substantia probationis, sed convenientissime præscribuntur vi regulæ.

(178) IV. Secundo eodem biennio, et singulis etiam semestribus, iterum, atque iterum examinandus est a magistro novitius, ut in regulis ejus præscribitur 63 et sequentibus. Quod examen eo tendit, ut Societas pleniorem, et certiorem notitiam novitii habeat, et præsertim, ut cognoscat, an aliqua mutatio consideratione digna, in eo acciderit; et quo fructu usque ad illud tempus novitiorum exercitia, et experimenta sustinuerit, et quo proposito paratus sit ad progrediendum, et perpetuo in Societate perseverandum. Finito autem hoc examine, singulis etiam semestribus confessionem generalem ab ultima præcedente, cum sacerdote a superiore designato, facere debet, integramque rationem suæ conscientiæ reddere, ut ita in omnibus melius instrui ac dirigi possit. Quæ omnia ex cap. 1. Examin. § 13, cap. 3, § 13, cap. 4, § 38 et 41, et I part. Const. cap. 1, liter. D, colliguntur. Et ita accipienda sunt, sicut in præced. puncto, num. 2, de aliis diximus. Non enim omnia, et singula sunt de substantia probationis; fuisset enim id nimis molestum et grave. Quod si non omnia simul sunt de substantia, neque aliquid eorum in particulari; quia non est major ratio de uno, quam de alio, neque aliis verbis, aut sub majori necessitate unum, quam aliud disponitur; sunt ergo omnia illa requisita, ut debitus ordo et modus in hac probatione servetur. Sicque manifestum est totam illam diligentiam esse convenientissimam ad finem intentum; nihilque in eis esse, quod non sit rationi, et doctrinæ Patrum consentaneum.

De experimentis pro novitiorum probatione deputatis.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Ad acquirenda virtutis et exercitationis subsidia Instituto Societatis necessaria, novitii probantur sex experimentis. Experimentum primum est in spiritualibus exercitiis versari per mensem circiter. Ita purgatur vita præterita, nova inchoatur, qualis habitus

(179) V. Tertio præter hæc, alia exercitia pro novitiis deputata sunt, quibus et paulatim ad virtutem et ad ministeria spiritualia Societati necessaria, pro captu suo, instruuntur, ac disponuntur, et simul majus de illis in dies experimentum sumitur. Reducuntur autem hæc experimenta ad sex capita, quæ numerantur in Examine cap. 4, § 9 et sequentibus, et breviter percurruntur in regula magistri novit. cap. 3. Primum est in spiritualibus exercitiis mensem unum, plus minusve, versari, id est, in propriorum peccatorum recognitione, ac

(1) Vide Turrecr. in regul. S. Benedict. *tract.* 125; Cordub. in expositione regulæ S. Francis. *c.* 2, *q.* 8; et Jacobum Latomum in *q. quodlib.* quæ est in fine suorum operum, *conclus.* 3. (MDCXXV.)

orandi acquiritur, datur specimen constantiæ et aptitudinis ad res spirituales.

dolore, et in meditatione, et contemplatione mysteriorum vitæ Christi D. N. et in universum in oratione mentali, vel vocali, de quo experimento aliquid in libro superiori cap. 6 dictum est, cum de vita contemplativa Societatis tractaremus; estque per sese maxime necessarium, tum ad expurgandam præteriti temporis vitam; tum etiam ad bene inchoandam alteram spiritualem, quod est primum, ac præcipuum in religione, ut dixit Basilius in Constit. monast. cap. 2, ubi ait spiritualem doctrinam, et orationis exercitium debere præcipuum locum in religione tenere. Unde etiam Cassianus lib. II et III, de institut. renuntiant., postquam in primo libro tractavit de habitu monachorum, statim in duobus illis libris de modo orandi antiquorum monachorum tractat, quem ipsi habebant suo fini, et institutioni accommodatum. Et abbas Isaac apud eumdem Cassianum collat. 9, cap. 2: *Omnis monachi finis* (inquit) *cordisque perfectio ad jugem atque indisruptam orationis perseverantiam tendit.* Merito ergo in oratione incipit exerceri novitius; nam ut ibidem subjungitur. *Sicut ad orationis perfectionem omnium tendit structura virtutum, ita nisi hujus culmine hæc omnia fuerint colligata, nullo modo poterunt firma perdurare.* Quamvis autem orationis exercitium quotidianum sit, multum tamen juvat integros aliquot dies ab omni alia actione vacuos, et a consortio hominum separatos, huic exercitio deputari, ut et mens tota melius colligi possit, et ut major facilitas, et aliqualis habitus in hoc difficili exercitio possit comparari. Quod etiam multum juvat ad novitii constantiam, et patientiam probandam, et ad naturam ejus, et aptitudinem ad spiritualia munia cognoscendam.

Basil.

Cassian.

Experimentum secundum est in xenodochiis servire per mensem, præcipue ad humilitatem exercendam.

(180) VI. Alterum experimentum est, servire in uno, vel pluribus xenodochiis, per mensem alium, prout unicuique fuerit injunctum. Et ratio additur, *ut magis se demittant, et humilient, ac eo, veluti argumento, demonstrent, se prorsus ab hoc sæculo, ejusque pompis, ac vanitate recedere.* Ubi considerari potest, quamvis opus hoc per se ad misericordiam seu caritatem erga proximum pertineat, hic tamen præcipue accipi, quatenus est humilitatis, ac propriæ abjectionis indicium. Sic etiam refert Cassianus lib. IV, cap. 7, observatum esse ab illis antiquis monachis, ut novitius haberet curam peregrinorum et hospitum, eisque omnem diligentiam susceptionis, ac humanitatis impenderet. *Cumque ibidem* (inquit) *integro anno deserviens absque ulla querela suum exhibuerit famulatum erga peregrinos, imbutus per hæc prima institutione humilitatis, et patientiæ, atque in ea longa exercitatione præcognitis traditur seniori*, etc.

Cassian.

Experimentum tertium est peregrinari per mensem ad humilitatis, patientiæ, fiduciæ in Deum exercitationem.

(181) VII. Atque ad eumdem finem tendit tertium experimentum, quod est peregrinari mensem alium sine pecunia, ostiatim mendicando pro Christi amore, *ut possint* (ait B. Ignatius) *ad incommoditatem comedendi, et dormiendi assuefieri, atque adeo, ut omni spe illa abjecta, quæ in pecuniis et rebus aliis creatis possent constituere, integre vera cum fide, et ardenti amore eam in suo creatore constituant.* Hoc vero tertium experimentum videri potest alicui minus accommodatum pro novitiis religionum, qui quo minus habent radicatam virtutem, eo majorem custodiam et clausuram videntur requirere; cujus etiam signum esse potest, quia in nulla alia religione videtur usitatus hic probandi modus, quia in his peregrinationibus multa occurrunt spiritualia pericula. Unde Hieronymus in epist. 15 ad Paulinum, de institutione monachi, hac ratione et exemplis antiquorum monachorum probat, non esse necessarium monacho loca sancta invisere peregrinando. Respondetur tamen ex eodem Hieronymo ibidem, aliud esse institutum clerici, aliud monachi, *quod loquor* (inquit) *non de episcopis, non de presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud officium est, sed de monacho.* Quia ergo religio Societatis est religio clericorum, qui ad hunc finem destinantur, ut pro salute animarum, quamque peregrinationem ex obedientia suscipiant, ideo novitiorum experimenta huic fini prudenter accommodata sunt. Nec Hieronymus supra dicit peregrinationem esse indecentem viro religioso, sed non esse necessariam ad sanctitatem, nec multum esse expetendam ab his, qui vitam monasticam, ut solitariam profitentur. Certum est autem per se esse opus valde religiosum, ut Concil. Trid. definit sess. 25 ideoque a sanctis Patribus fuisse usitatum, ut late Bellarminus ostendit lib. IV de cultu Sanctorum cap. 8. Nec censeri debet improportionatum statui novitiorum, quia ad prudentiam superioris spectat uniuscujusque conditionem, virtu-

Objectio adversus hoc experimenti genus. Videlicet novitiis utpote in virtute parum firmis, non conveniunt pericula peregrinationum; a quibus etiam S. Hieronymus deterret monachos.

Hieron.

Objectio solvitur, quia præterquam quod S. Hieronymi verba nec ad clericos regulares sed ad monachos, nec ad peregrinationis vituperationem referuntur; peregrinationes sunt opus sanctum ex Tridentino, atque periculis immune, quando superior socios et cetera prudenter constituit.

Bellarm.

tem et ætatem considerare, talesque socios ad peregrinandum conjungere, ut sine periculo, et cum fructu spirituali a Societate intento talis peregrinatio fiat.

Experimentum quartum *est* in officiis humilibus, et abjectis exerceri; *quæ licet per totum biennium usurpanda sint, tamen mense integro sic præstantur ut tunc novitius vacet ab aliis exercitiis. Ita fit et olim fiebat apud ceteras religiones; ut constat ex* D. Basilio *et aliis : in Societate vero non deest ratio specialis; nam spiritualia ejus ministeria postulant viros omnino humiles, et sæpe ut animis prosimus necesse est prius juvare corpora.*

(182) VIII. Quartum experimentum est in variis officiis abjectis, et humilibus exerceri, ut culinæ, et refectorii, ægrotorum cura, ac domesticis aliis ejus generis, cui certe nullum definitum tempus præfigitur, quia per totum biennium hoc humilitatis et caritaris exemplum præstandum est, cum omni diligentia et sollicitudine. Illud tamen peculiariter observatur ut vacando ab aliis exercitiis (quod in reg. 35 magistri novitiorum dicitur) integrum mensem novitii in aliquo humili officio impendant. Quod genus experimenti, sicut maxime necessarium est, ita antiquissimum in religionibus fuit, et fere in omnibus observatur. Unde Basilius in regul. 10 ex fusioribus : *Communis* (inquit) *illa est ratio unumquemque pertentandi, ut illud animadvertatur, numquid is, de cujus sententia periculum fiat, paratus sit libenter ad omne genus humilitatis descendere, missa omni verecundia; ita videlicet, ut sordidissima quæque artificia suscipere non recuset, quandoque illorum exercitationem utilem esse ratio consuadeat.* Et infra subdit : *Maxime autem ei, qui ab splendido aliquo vitæ genere ad imitandum modestissimæ humilitatis D. N. Jesu Christi exemplum festinat, munera quædam præscribi debent, de numero eorum, quæ illi sordida existimant, qui in civili vita versantur : observandumque, num in iis cum omni animi alacritate non erubescentem, et inconfusibilem se Deo operarium exhibeat.* Et multa similia legi possunt in Cassiano supra, et in Joanne Climaco gradu 4 de obedientia, et in Bonaventura tractatu de informatione novitiorum cap. 10, et in Smaragdo in expositione regulæ S. Benedicti cap. 58, ubi ex B. Fructuoso abbate, post aliqua humilitatis opera, in quibus novitium probandum censebat, refert hæc verba : *Ita in omni penuria subactus, expleto anno, probatus moribus, et laboribus elimatus, fratrum Societati donetur.* Addere etiam possumus, hoc probationis genus speciali ratione esse in Societate necessarium, propter finem ejus, vel quia ad ministeria spiritualia, et ad studia literarum, quæ post novitiatum magna diligentia suscipienda sunt, necessarium est magnum humilitatis fundamentum; propter quod in Bulla Julii III dicitur institutum hoc *viros omnino humiles* exigere; vel certe, quia non solum spiritualia ministeria, sed etiam corporalia misericordiæ opera, cum proximis exercenda sunt. Imo, ut illis spiritualiter prodesse possimus, necessarium sæpe est, etiam corporaliter illis inservire, et in hoc exemplum caritatis et humilitatis præbere : oportet ergo ut statim a principio in his humilioribus ministeriis novitii Societatis multum exerceantur.

Cassian.
Joan. Climac.
Bonav.
Smaragd.

Experimentum quintum *est* exerceri in doctrina Christiana rudioribus docenda.

(183) IX. Quintum experimentum est, ut in doctrina Christiana pueris, et rudioribus hominibus docenda, pro singulorum captu, et temporum ac locorum opportunitate exerceantur. Quod in sexto experimento ostenditur ad ministeria prædicandi, vel confessiones audiendi. *Postquam in probationibus bonæ ædificationis specimen præbuerit.* Unde constat hoc ultimum magis pertinere ad tertiam probationem, quæ finitis studiis, ante professionem fit, de qua infra lib. VI, cap. 2 dicturi sumus, quam ad hanc secundam; quia hoc tempore non solent esse novitii (regulariter loquendo) in eo statu, in quo possint in his ministeriis prædicandi, et confessiones audiendi exerceri : nec pro eo tempore intra Societatem, ad eos ordines promovendi sunt, qui ad illa ministeria sunt necessarii; cum nec tempore studiorum, usque ad finem eorum, regulariter promoveri debeant, ut constat ex IV part. Constit. cap. 6 liter. C. Nihilominus si contingat novitios jam ordinatos recipi, et cum sufficientibus dotibus ad ea munera exercenda, illo etiam sexto experimento probandi sunt, cum speciali approbatione Superioris, ut dicitur in Examine cap. 5, § ultimo. Quintum autem ab omnibus fere, potest aliqua ex parte exerceri, sive ipsi per se doctrinam Christianam doceant, sive aliorum socii sint, eosque, ut possunt, juvent. In quo etiam sæpe occurrit occasio aliquod opus propriæ humilitatis et abjectionis exercendi.

Experimentum sextum *est* in ministerio prædicandi, et confessiones audiendi, quod tamen non tam pro novitiis, quam pro tertiam probationem agentibus intelligitur. *Tamen hoc* sextum *experimentum* in novitiis aliquando habere locum potest, *si videlicet jam ordinati ingrederentur; atquin to experimento vix necesse est quemquam eximere.*

Quintum, et sextum experimentum *noviliorum sunt* Societati propria. *Nam nec ordines monachales nec mendicantes sinunt novitios egredi simul septa monasterii, aut juvando proximos operam*

(184) X. Videntur autem hæc duo experimenta, sicut de tertio diximus, valde propria Societatis : nam in aliis religionibus non permittuntur novitii soli inter se egredi septa monasterii, nedum in actionibus circa proximum occupari; quod non solum monachales ordines, sed etiam mendicantes, quæ magis de actione circa proximum participant, observant, ut videre licet in Constitutionibus Prædicatorum, dist. 1,

dare. Tamen mos Societatis laude dignus est, quia sic novitius 1° ostendit quid postea poterit; 2° discit, et amare incipit exercitia quibus per totam vitam incumbet; 3° se comparat ad militiam spiritualem sicut solent armis profanis pueri et tirones assuescere; 4° imitatur apostolos per Judæam prædicantes dum adhuc tamquam noviliatum agerent sub magisterio Christi.

cap. 15, lect. 6, et in Constitutionibus Minorum cap. 5. Nihilominus experimenta hæc in Societate approbata sunt, sicut aliæ Constitutiones, et cum fructu servantur, suntque consentanea fini ejus, tum ut talentum novitii ad juvandos et ædificandos proximos innotescere incipiat, quantum illa ætas et status patitur; tum etiam, ut usu et experientia discere incipiat novitius in quibus operibus per totam vitam occupandus est, et eo magis ad illa afficiatur, quo a tenera religionis ætate in eis fuerit educatus : sic enim consueverunt parentes, quando filios ad usum militiæ destinant, eos a pueritia in actionibus bellicis exercere; et duces non statim tirones milites pugnæ committunt, sed prius illos paulatim exercent, ac pertentant (1). Utrumque ergo observat Societas cum his, quos ad spiritualem militiam enutrit. Cujus rei etiam exemplum a Christo Domino habemus, quamdiu enim in hac vita vixit cum discipulis suis, eos tamquam novitios sub sua cura et magisterio habuit, ut ex Joanne Dominico Cardinali dixit Antoninus III part. tit. 16, cap. 7, § 4, et tamen quia illos educabat ut per totum orbem Evangelium suum prædicarent, non semper in illo quasi novitiatu eos apud se veluti intra claustra retinuit, sed interdum ad prædicandum misit, intra Judæam solum, ut inde paulatim ad majora proficerent. Quod significavit Chrysostomus Homil. 33 in Matth. dicens. *Ideo primo ad Judæos mittit, ut quasi in quadam palæstra in Judæa exercitati, ad agones orbis terrarum intrarent, et velut quosdam pullos debiles ad volandum eos induceret.*

Ostenditur suprapositA *sex* experimenta novitiorum nec sola *esse, sed præcipua;* nec necessaria esse *simpliciter, sed juxta observantiam regularem.*

(185) XI. Hæc sunt præcipua Societatis de novitiis experimenta; quorum utilitatem quia B. Ignatius ac primi ejus socii initio fere suæ conversionis maximam perceperant, nobis posteris obeunda reliquerunt. Quæ tamen nec sola sunt, nec omnino necessaria; utrumque enim ex eodem cap. 4 Examinis colligitur. Nam in § 9 expresse dicitur, *hæc sex experimenta esse præcipua* præter alia multa, quæ per totum illud caput narrantur. Et IX part. Constit. cap. 3, liter. E dicitur, *penes generalem erit, ut omnia experimenta, et plura etiam, quam illa lex, de quibus in Examine dicitur, fiant.* Quoad alteram vero partem dicitur in eodem cap. 4 Examinis posse illa experimenta anteponi, et postponi, et moderari, et aliquo in casu auctoritate superioris, habita ratione personarum, temporum, et locorum, tum ceterorum, quæ occurrerint, in alia permutari. Non sunt ergo simpliciter necessaria, sed juxta observantiam regularem, cum subordinatione ad debitam superioris providentiam ac directionem.

De loco probationis novitiorum. TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Probationis quarta et ultima circumstantia est locus.

(186) XII. Quarta et ultima circumstantia hujus probationis esse potest locus, ubi facienda est. In quo aliquid etiam proprium ac peculiare observat Societas, videlicet, ut proprias, et separatas habeat domos, ad hoc solum officium probandi et instruendi novitios destinatas, ut constat ex cap. 1 Examinis et ex I part. Constit., cap. 4. Quod etiam a Summis Pontificibus approbatum est, ut videre licet in Bullis sæpe citatis de Confirmatione Societatis, et ex Bulla Pii IV, anni 1561, quæ incipit, *Exponi nobis*, ubi has domos probationis eximit ab obligatione solvendi decimas. Ratio autem hujus institutionis, primo reddi potest ex generali principio a Patribus observato, multum expedire ad bonam novitiorum educationem, ut separatam ab aliis religiosis habitationem habeant, ut optime probat Basilius regul. 15 ex fusioribus, et statuit D. Benedictus cap. 58 suæ regulæ; et fuisse observatum ab antiquis Patribus, sumitur ex Cassiano lib IV, cap. 7 et sequentibus : et nunc etiam in omnibus religionibus observatur, in unaquaque, juxta modum aliquem sibi accommodatum. Ergo quod hæc separatio sit non solum in aliqua parte ejusdem domus, sed etiam in domo distincta, ex se valde consentaneum est rationi : nam si considerentur omnes rationes, quæ fundatores religionum moverunt ad aliquam separationem faciendam, omnes ostendunt, quo major fuerit hæc separatio intra latitudinem religiosæ unitatis, tanto fore meliorem, si cetera paria sint.

Cur novitii *Societatis* in domo separata educentur *ratio inter alias est utilitas a SS. PP. agnita, et usu omnium religionum comprobata, separandi novitios a ceteris religiosis. Porro separatio domuum videtur adhuc utilior quam locorum in eadem domo.* Basil. Regul. Benedict. Cassian.

(187) XIII. Rationes quas Basilius insinuat hæ sunt. Prima, ut raritate congressus, novitii majorem reverentiam erga antiquos retineant. Secunda, ne occasionem alicujus elationis accipiant, si statim

Septem rationes quibus Basilius suadet novitios separatim a professis esse educandos. Prima *ratio, ut*

(1) Vide Vegetium *de Re militari, lib.* I, per totum.

novitiorum major sit reverentia erga antiquos.

Secunda ratio, ne novitii superbiant.

Tertia ratio, ne novitii patiantur scandalum, sive verum, sive pusillorum.

cum aliis ad communem vitam admittantur. Tertia, ne forte si aliqui ex antiquioribus, in officiis suis, aut religionis observantia minus diligentes, vel re vera sint, vel apparere possint, proclivitas ad eos imitandum in animis illorum nascatur : hoc enim scandali genus facilius in his, tamquam in infirmioribus et pusillioribus, nascitur; et sæpe propter novitatem et inexperientiam ibi defectum, aut negligentiam judicant ubi revera non est. Unde addit quarto Basilius cavendum etiam esse, ne de se elatius sentire incipiant, cum in quibus ipsi recte se gerunt, in his grandiores labi animadvertant. Quinto per hoc etiam providetur, ne novitii ante tempus indecore appetant ea, quæ cum aliis, propter ætatem vel alias rationes, religiose et cum decore servantur. Sexto addit Basilius aliud commodum, scilicet, ut in præceptorum commentatione adolescentulis necessaria, strepitu illo, qui illam solet comitari, reliqui religiosi non offendantur. Denique concludit ad servandum rectum ordinem in disciplina religiosa hanc separationem esse necessariam; quæ omnia commodius profecto servabuntur, si separatio in distinctis domiciliis fiat, si commode id fieri possit : quamvis etiam in cohabitatione ejusdem domus possint aliæ utilitates inveniri : *Nam et parvi* (ait Basilius) *ex grandiorum æmulatione ad compunctionem assuefiunt, et qui pietate antecedunt, in oratione a pueris non mediocriter adjuvantur.* Hæ vero utilitates, et similes non amittuntur propter domorum separationem, quia hæc numquam potest esse tanta, quin cum novitiis aliqui antiquiores habitent, a quibus vitæ exemplum accipere possint; quod eo melius fiet, quo ipsi magis fuerint selecti et probati; et e converso, inter antiquiores semper juniores aliqui habitant, qui licet novitii non sint, novitiorum fervorem et institutionem retinent, quorum vel officio, vel exemplo alii sufficienter juvari possunt.

Quarta ratio, ne novitii se perfectiores putent antiquis.

Quinta ratio, ne novitii ea sibi appetant quæ solis antiquis decet concedere.

Sexta ratio, ne strepitus institutionis novitiorum molestus sit antiquis.

Septima ratio, ut servetur melius disciplina religiosa.

Utilitates cohabitationis novitiorum cum antiquis non amittuntur ob separationem domorum : hæc enim non impedit quin aliquot antiquiores cum juvenibus, juniores cum antiquis vivant, mutuoque exemplo proficiant.

(188) XIV. Præter has vero generales rationes, considerata est in Societate specialis utilitas, vel etiam necessitas, ex peculiari fine et actionibus Societatis proveniens. Nam omissis novitiis, duo sunt in Societate conventuum seu domiciliorum genera, pro aliis, qui jam sunt Societatis membra : quædam pro studiis et scholaribus principaliter deputata, quæ collegia appellantur, alia ad actiones, et ministeria erga proximos omnino dicata, quæ sunt domus professorum : in neutro autem loco istorum, poterant satis convenienter domus novitiorum Societatis fundari : merito ergo tertius, ac separatus locus ad hunc finem inventus est. Minor quoad domos professas facile ostendi potest. Primo quia illæ domus reditus habere non possunt, sed ex eleemosynis vivere debent; domos autem in quibus novitii probantur habere convenientes reditus oportet, ut in eisdem Constitutionibus Societatis institutum est, tum propter majorem tranquillitatem et quietem novitiorum et superiorum, a quibus gubernantur, ut deposita sollicitudine rerum temporalium, solis spiritualibus intendant, tum etiam ut omnis occasio distractionis auferatur. Secundo, quia longissime inter se distant ministeria domus professæ, et occupationes ac instituta novitiorum, propter quod necesse est in professis domibus esse multam frequentiam secularium personarum, multamque cum illis communicationem, a qua novitii separati esse debent. Denique domus probationum non sunt (ut ita dicam) proxima, et immediata seminaria domorum professarum, sed hæc sunt collegia, quæ a domibus novitiorum continuo refici et conservari debent; et ideo cum collegia debeant esse separata a domibus professis, ut infra dicemus, multo magis novitiorum domus, quod si hæ cum aliquo illorum membrorum conjungi deberent, potius id futurum esset cum collegiis, quam cum professorum domibus. Unde declaratione cap. 1 Examinis, lit. B, domus probationis velut membra collegiorum esse dicuntur, ubi et admitti et probari ad tempus solent, qui postmodum in collegiis sunt constituendi. Atque ita ubi commode probationis domus omnino separari non potest, cum aliquo collegio interdum conjuncta est, ita ut in illo habeat omnem separationem quam habere possit. Nihilominus tamen regulariter, ubi id fieri potest, multo commodius existimatur, ut domus probationis a collegiis etiam distincta sit, quia etiam studentium exercitia valde diversa sunt ab exercitiis novitiorum, nec possunt intra eamdem domum adeo separari, quin aliqua inquietudo et perturbatio in aliquibus saltem inde oriatur. Item quia cum domus probationis ad educationem spiritualem novitiorum solummodo, atque omnino instituta sit,

Octava ratio cur novitii separentur ab antiquis, ex Societatis instituto sumpta : *quod nec domus professæ, nec collegia satis apta sint domicilio novitiorum.*

Probatur in primis novitios in domibus professis educari non posse : 1° *quia ad quietem novitiorum et eorum qui novitiis præsunt, atque ut absit occasio distractionis, juvat novitios vivere ex reditibus; at his carere debent professi; 2° quia oportet ut professi sæpe a sæcularibus adeantur; novitii, vix umquam; 3° quia magis distant novitii a professis quam collegiorum incolæ, quos tamen probabitur a professorum domicilio separandos.*

Probatur item *novitios* in collegiis minus convenienter educari : 1° *quia studentium exercitiis non nihil turbarentur exercitia novitiorum; 2° quia superioris cura minor esset utpote pluribus intenta.*

res omnes illius, totumque regimen, ordo, actiones, atque ipsa etiam habitatio ad illum finem diriguntur, et accommodantur, et superioris cura magis unita est, totaque circa educationem novitiorum versatur, et ad hunc finem omnia alia disponit, unde non est dubium, quin ad meliorem novitiorum educationem hæc ratio vivendi utilior sit.

Hanc separationem non esse de substantia novitiatus *in Societate. Hinc fit ut novitiatus non abrumpatur si novitius habitet in domo professa aut in collegio.*

(189) XV. Quamvis autem hoc ita sit, nihilominus hæc etiam circumstantia, non est de absoluta necessitate probationis, ut in eisdem Constitutionibus satis declaratum est. Nam part. III, cap. 1, § 27 et part. IV, cap. 2, lit. D significatur, etiam in domibus professis posse aliquando novitios probari, quod etiam consuetudine receptum est, maxime quando ad servitium vel auxilium domus eorum opera necessaria est, et eadem ratione possunt aliquando ad collegia admitti, ut in IV part. cap. 6, liter. C dicitur, et tunc non interrumpitur eorum probatio, quia illa loci circumstantia essentialis non est. Unde tandem concluditur, de substantia hujus probationis tantum esse id, quod est de substantia novitiatus in quacumque alia religione, illud cum proportione ad hanc accommodando. Hic etiam non est necessarius specialis habitus regularis, sed totum ad hoc reducitur, quod est vivere sub obedientia Societatis, tamquam membrum nondum illi unitum per aliqua vota cum proposito illam intrandi, et in illa vivendi, ac moriendi, ut dicitur in V part. Constit., cap. 1 liter. A : subintelligendum autem censeo, si post probationem, ita sibi expedire judicaverit : non enim tenetur novitius habere absolutum propositum profitendi, seu moriendi in religione (quamvis optimum consilium sit) quia cum eo tempore revera ibi sit ad probandum, satis est in rigore quod habeat illud propositum cum ordine ad probationem, seu (quod idem est) sub illa conditione; quamvis (ut dicebam) melius sit illam supponere, et propositum firmum habere : sic enim magis excitatur homo ad constantiam, et ad perferendos labores, quos in religione experitur. Videtur autem necessarium habere dictum propositum.

Quid sit de hujus novitiatus substantia.— *Ad substantiam novitiatus in Societate Jesu sufficit vivere sub obedientia Societatis tamquam membrum nondum illi unitum, et cum proposito moriendi in illa si post probationem novitius id sibi expedire judicaverit. Quod propositum conditionatum sufficit, sed absolutum foret utilius.*

Qui cum ficto animo Societatem ingreditur vere novitius dici nequit. *Quare 1° egrediens teneretur restituere expensas et damna allata Societati; 2° mutato animo, et manere volens, teneretur satis probabiliter non computare tempus probationis exactum animo ficto.*

Unde si quis ficto animo, cum deliberatione non vivendi perpetuo in Societate, sed solum proficiendi, vel studendi per aliquot annos in ea existat, et exterius probare se sinat, præterquam quod gravissime peccaret decipiendo religionem in re gravi, et postea egrediens teneretur ad restituendas omnes expensas, vel si quæ alia damna, ob eam causam religio passa esset : ille non posset vere dici novitius Societas; nam ut in prædicta declaratione dicitur, ut aliquis vere dicatur de Societate, etiam novitius, necesse est, ut cum prædicto proposito vivendi, et moriendi in Societate, sub obedientia ejus in probatione versetur, ut in aliquem ejus gradum admittatur. Unde satis probabile est, etiamsi postea fictum propositum mutet, et velit in Societate permanere, non posse in conscientia in tempus probationis computare tempus illud, in quo animum fictum habuit, quia revera tunc non erat in probatione, licet exterius appareret. Quod cum proportione ad alias religiones applicari potest.

Probabile tamen oppositum eorum quæ dicta sunt sub finem numeri præcedentis. *Igitur tempus probationis exactum animo ficto posset probabiliter mutata intentione computari, velut retrotrahendo.*

(190) XVI. Quia vero hoc videri potest duriusculum, et in praxi potest habere aliqua incommoda, et graves difficultates, præsertim, quoad tempus probationis, simpliciter necessarium ad valorem professionis, et quia etiam nullo jure communi satis fundari potest, ideo probabiliter dici potest : licet (1) illa probatio eo tempore, quo sic fit, ficta sit potius, quam vera, quia deficit intentio, a qua omnis humana actio pendet; nihilominus, mutata postea intentione, retrotrahi (ut sic dicam) et ratificari præcedentem probationem; quia experimentum esse assumptum, non omnino transit, sed permanet, et illud est principaliter intentum per talem probationem.

Fictus animus non fruitur gratiis spiritualibus Societatis : *quare tunc novitius videretur invalide absolvi, dispensari etc., quando ita fieret virtute privilegiorum Societatis.*

Aliud etiam incommodum cavendum est ex illo animo ficto, quia veri novitii Societatis fruuntur spiritualibus gratiis Societati concessis, ut dicitur in eodem cap. 1, V part. Constit. liter. A; illis autem non fruetur, qui talem fictum animum habuerit, quia pro tunc verus novitius non est; et in prædicto loco ad fruendum his gratiis hoc propositum requiri videtur : et quoniam inter has gratias continentur absolutiones a censuris reservatis, commutationes, aut suspensiones votorum et similes, cavendus est talis status, ne hæc omnia invalide fiant. Atque hæc videntur sufficere de hac prima parte

(1) *Dici potest : licet.* Editt. 1625, 1626, 1634, 1744 habent *dici potest quod licet;* pessime, quum postea legatur *retrotrahi... ratificari.*

Totam potestatem admittendi et dimittendi novitios esse apud Generalem; et per illum, *esse quasi ordinario jure* in provincialibus.

Societatis. Nam de potestate admittendi ad hanc probationem, jam supra in cap. 1, sufficienter tactum est, et in eodem cap. 1 v partis Constitutionum dicitur, totam illam esse apud Præpositum Generalem, et merito, quia, præter alias rationes, in Societate non recipitur aliquis, pro uno, aut alio loco, sed pro tota Societate. Quia vero non potest per se semper illam exercere, quasi ordinario jure provincialibus illam communicat. Idemque dicendum est de potestate dimittendi novitium, quando religioni non satisfacit, ut constat ex II part. Constit. cap. 1 ubi in declaratione fusius explicatur modus legitime utendi hac facultate : neque hic aliquid addendum occurrit, præter ea quæ de religione in genere dicta sunt tomo superiori.

[FINIS LIBRI SECUNDI].

LIBER TERTIUS.

DE ADMISSIONE SCHOLARIUM [ABSOLUTO NOVITIATU] IN SOCIETATEM PER TRIA VOTA SIMPLICIA IN COMMUNI; EORUMQUE DIMISSIONE.

[PROOEMIUM].

Hoc libro tertio a multis impugnationibus vindicantur convenientia, essentiæ, causæ, effectus quos habet modus quidam admittendi proprius Societatis, scholasticos et coadjutores temporales efficiens veros religiosos, licet maneant in probatione respectu perfectioris unionis quam habere possunt cum Societate.

Proprium, ac peculiare est Societatis inter omnes religiones, ut inter receptionem ad habitum et ad professionem solemnem, habeat medium quemdam admittendi modum, per quem is, qui admittitur extra gradum novitiorum constituitur, et religioni unitur, tamquam verum membrum ejus, verusque religiosus, et nihilominus non constituitur in ultimo termino perfectæ unionis, quam cum corpore Societatis habere potest, sed adhuc in ordine ad illum aliquo modo in probatione manet. Qui modus admissionis propter scholasticos præcipue inventus est; extenditur tamen etiam ad coadjutores temporales, qui ad scholares ipsos juvandos recipiuntur; et quamvis in ministeriis differant, in substantia et modo hujus receptionis et votorum, quæ in illa fiunt, ejusdem omnino rationis sunt, et ita sub illis comprehenduntur, tamquam accessorium sub principali. Hic igitur receptionis modus multis modis impugnatus est, et tamquam novus, et tamquam injustus, et insufficiens ad religiosum constituendum. Ut ergo plene omnibus satisfaciamus, convenientiam hujus institutionis, et essentiam, et quasi quidditatem hujus receptionis, et vim votorum ejus, causas denique, effectus et proprietates ejus explicabimus.

CAPUT I.

Proponuntur rationes dubitandi circa admissionem scholarium in Societatem.

Alias (Ind. 1625). Proponuntur argumenta quibus in Societatem admissio per vota simplificia perperam impugnata fuit; supponunturque nonnulla pro veritate stabilienda.

Prima dubitandi ratio circa admissionem scholarium in Societatem. Videlicet non videtur possibilis modus unionis medius novitiatum inter et professionem: quia nemo vere unitur religioni sine traditione acceptata cum tribus votis substantialibus; qui autem sic unitur, fit religiosus professus.

(192) I. In hac admissione novitiorum ad gradum scholarium per vota simplicia, prima ratio dubitandi est, quia vel in hac admissione persona se tradit Societati, eique se devovet, et ab ea admittitur, vel non; sed solum simpliciter talia vota emittit. Si primum dicatur, nihil deest ad perfectam professionem religiosam, quia de substantia hujus professionis, duo tantum sunt, scilicet, traditio acceptata cum tribus votis substantialibus, ut supra ostensum est. Si vero dicatur secundum, illa non est unio cum religione, quia ubi non est contractus mutuus dandi, et acceptandi, non potest esse vera unio moralis, quæ constituat unum corpus politicum, et efficiat verum, et stabile membrum : non videtur ergo possibilis talis modus unionis, medius inter novitiatum et professionem. Dicetur fortasse, dari quidem traditionem et acceptionem, sed non reciprocam, quia obligat simpliciter eum, qui se tradit, non tamen religionem, sed solum quamdiu illum retinere voluerit. Contra hoc vero suboritur secunda ratio dubitandi; quia hinc sequitur talem modum receptionis esse illicitum, atque injustum. Probatur sequela, quia justitia contractus postulat æqualitatem ex utraque parte : hic autem invenitur maxima inæqualitas, quia receptus in Societate, manet obligatus ex se ad perpetuo vivendum et moriendum in illa, eique serviendum : ipsa vero Societas non se obligat ad perpetuo retinendum illum : est ergo injustitia in tali contractu, et ideo doctores communiter in cap. *porrectum*, de regul., Navarrus et alii, quos superiori tomo retuli, agentes de professione religiosa, in hoc conveniunt, quod professio religiosa, ut debito modo fiat, debet continere contractum et obligationem reciprocam inter religiosum et religionem.

Secunda ratio dubitandi circa admissionem scholarium. Videlicet si dicatur admissio obligare receptum ut maneat perpetuo in Societate, non obligare Societatem ut eum retineat, contractus erit injustus ob maximam inæqualitatem.

Navar.

Tertia ratio dubitandi circa admissionem scholarium sumitur ex multiplici incommodo. Primo, modus vivendi non erit stabilis. Secundo, personæ Deo prius dicatæ reverti poterunt ad sæcularia et ad matrimonium.

Tertio etiamsi talis receptio esset licita, non videtur expediens, nec religioni accommodata. Primo quidem, quia talis vivendi modus, non potest esse stabilis, ac perpetuus, quod maxime necessarium est ad vitam religiosam. Deinde quia ex illo sequi possunt multa inconvenientia, et quæ scandalum generare possunt, quale est, quod personæ, semel Deo dicatæ, ad seculum facile revertantur, et negotiis secularibus, etiam in statu conjugii omnino, tradantur contra regulam 51 : *Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum*, de regul. jur. in 6. Item ex parte personarum ingredientium possunt esse multæ fraudes, ut si post vota

Tertio, ingredientibus facile erit, vel post vota procurare

dimissionem culpis ea mente perpetratis, vel ficte vovere ut postquam v. g. profecerint in studiis procurent dimissionem.

Quarto, Societas facile poterit aliquos immerentes dimittere ex fine non recto.

Quinto, dicta incommoda apta sunt ad avertendum animos ab ingressu talis religionis.

liberius vivant, ut liberi dimittantur (1); vel quod gravius est, si a principio eo animo ingrediantur, et ficte voveant, solum ut bonis et commodis religionis quoad studia, vel alia hujusmodi aliquibus annis frui possint, et postea sic vivere, vel occasionem quærere, ut liberi dimittantur. Ex parte etiam religionis possunt injustitiæ intervenire, ex odio, vel alio humano respectu, aliquos dimittendo, vel certe ex nimio affectu ad commodum religionis, innocentem dimittendo, quia forte in ægritudinem incidit. Quæ omnia pericula attente considerata avertere possunt homines ab affectu ingrediendi hanc religionem; ergo omnibus consideratis, nec simpliciter, nec religioni talis modus admissionis expediens est.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Necessarium esse admitti in Societate juvenes, qui bonis literis imbuantur antequam ad Societatis ministeria applicentur.

Prima suppositio pro resolutione difficultatum adductarum continetur in titulo primo interjecto; et ratione suadetur ex IV part. constit. in principio.

(193) II. Ut veritatem exponamus, suppono in primis id, quod per se notum est, et infra lib. V tractabitur, necessarium fuisse in hac religione ad utilitatem, et conservationem ejus recipi juvenes, qui ad ministeria Societatis optimis literis in ea prius imbuantur, quam ad ejus ministeria applicentur. Cujus rei ratio optime traditur in initio IV part. Constit. liter. A. Et ideo solum oportebit verba illa referre; atque in primis ex fine Societatis colligitur, et necessarium et rationi consentaneum esse, *ut qui in eam sunt ingressuri*, (scilicet in Societatem professam, seu ad ejus ministeria, quasi ex officio, et propria obligatione peragenda) *viri sint vitæ probitate, et literarum eruditione ad id officium idonei.* Deinde vero optime subjungitur : *Et quia boni simul, et eruditi pauci inveniuntur, si cum aliis comparentur, et ex paucis major pars jam a susceptis laboribus velit conquiescere, perdifficile fore comprehendimus, hujusmodi hominibus, qui boni simul ac literati essent, hanc Societatem augeri posse, tum propter magnos labores, quos ejus institutum exigit; tum propter magnam sui ipsorum abnegationem; ideo nobis omnibus, qui conservationem, et incrementum ejus, ad majorem laudem, et obsequium Dei, ac Domini Nostri cupiebamus, alia via tenenda esse visa est; admittendi nimirum juvenes, qui bonorum morum et ingeniorum indole spem facerent, quod in probos simul, ac doctos viros, ad colendam Christi Domini Nostri vineam essent evasuri, admittendi [inquam] etiam in collegia, cum iis conditionibus, quæ in literis apostolicis continentur, sive in universitatibus, sive extra illas fuerint; et quidem si in universitatibus, sive illæ Societatis curæ commissæ sint, sive non. Hac enim ratione nobis in Domino persuademus ad majus divinæ majestatis obsequium fore, si et numero augeantur, et in literis, ac virtutibus progressum faciant ii, qui eidem obsequio se totos impendunt.*

Hanc consuetudinem juvenes educandi ad spiritualia ministeria antiquissimam esse monstratur.

Eam autem a Tridentino quoque commendatam eo studiosius servat Societas quo perfectiore indigent educatione scholares sui ad perfectionem sacerdotalem virtute professionis magis obligati.

(194) III. Nec solum ratio, et evidens necessitas, sed etiam antiqua ecclesiæ consuetudo Ignatium et Societatem docuit hoc modo educare et instituere juventutem, quæ ad spiritualia ministeria, proximorum saluti necessaria, idonea postea exsisteret. Diximus enim sæpe Societatem esse religionem Clericorum, aut presbyterorum, fuit autem olim, juxta primitivam ecclesiam observatum, ut in diœcesibus seu locis episcoporum, domus aliquæ essent specialiter deputatæ ad juvenes in virtute, et literis educandos, ex quibus postea possent boni Clerici, et ecclesiæ utiles ordinari, ut intelligi potest et Concilio Tolet. II, cap. 1 et habetur dist. 28, cap. 5, ubi sic dicitur : *De his quos voluntas parentum a primis infantiæ annis clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox detonsi, vel ministerio doctorum traditi, in domo ecclesiæ sub episcopali præsentia, a præposito sibi debeant erudiri.* Idem habetur ex Conc. Tolet. IV, cap. 23 quod est apud Gratianum cap. 1, 12, quæst. 1. *Omnis* (inquit) *ætas ab adolescentia ad malum prona est, nihil enim incertius quam vita adolescentium : ob hoc constituere oportuit, ut si qui in Clero impuberes, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii maneant, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disci-*

(1) Congregatio septima *decreto* 22, § 4, declarat, eos qui dimissionem a Societate obtinuerunt « ex » causis quidem veris et justis, gravibusque deli» ctis, sed ea intentione perpetratis quo facilius » dimissionem extorquerent, nullo modo tutos in » conscientia esse; et ejusmodi facultatem in con» scientiæ foro irritam ac nullam prorsus esse. »

plinis ecclesiasticis agant, deputati devotissimo seniori, etc. Idem fere habetur in Concilio Aquisgran. cap. 135. Quem morem juvare studuit Concilium Later. sub Alexandro III, part. I, cap. 18. Et aliud Lateran. sub Innocentio III, cap. 11. Et aliud sub Leone X, cap. 9 de reformatione Curiæ. Et tandem Concil. Trid. sess. 23, cap. 18. Ad hujus ergo sanctæ consuetudinis imitationem, Societas scholarium gradum introduxit, tamquam necessarium seminarium ad eos ministros instituendos, qui pro dignitate Societati ad finem suum inservire possint. Quo enim presbyteri Societatis, ex vi sui instituti, et vi professionis ad perfectionem sacerdotalem (ut sic dicam) magis obligantur, eo perfectiori etiam indigent educatione, et institutione a juventute sua.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Conveniens, ac necessarium fuisse hujusmodi scholares Societati per tria vota esse substantialiter conjunctos.

Secunda suppositio continetur in titulo secundo interjecto.

(195) IV. Secundo supponendum est, convenientissimum ac moraliter necessarium fuisse, ut hi scholares substantialiter essent Societati conjuncti, per veram unionem moralem cum illa; et per tria substantialia vota religionis, ut cum pollicitatione sese amplius conjungendi cum illa, vel eam profitendi, quando, et quomodo juberentur. Hoc constat ex Constitutionibus, et Bullis pontificiis, hunc gradum tamquam Societati intrinsecum, eique maxime necessarium approbantibus, ut cap. 5 videbimus; quod etiam ratione et exemplo facile ostendi potest. Ratio quidem, quia et ad spirituale bonum ipsorum religiosorum, et ad finem, et conservationem Societatis, hoc erat necessarium. Primum patet, quia ad perfectionem talium personarum necessarium erat, ut a principio Deo dicarentur, et ad perfectionem sequendam obligarentur; alioqui si usque ad finem studiorum hoc differretur, et ipsi magnis commodis spiritualibus, et gratiis privarentur, et periculo facillimæ mutabilitatis exponerentur. Ex parte item Societatis, erat evidens necessitas, quia nisi ex parte studentium esset obligatio manendi in illa, suo fine, et laboribus fere frustraretur : nam complures post studia discederent, si hoc esset positum in libera eorum voluntate. *Inique autem* (ait Gregorius XIII in Constitutione. *Ascendente Domino*) *cum Societate ageretur, si viris multo labore ad ardua ministeria eruditis, cum religionis catholicæ, et hujus sedis detrimento privaretur*. Et e converso pauci essent, verum desiderium religiosi status habentes, qui tanto tempore, sine illo statu permanere vellent. Deinde vix possent convenienter gubernari, nisi votum obedientiæ et paupertatis haberent, et innumera incommoda, et magna confusio sequi posset; quantum autem votum castitatis expediat, per se notum est. Denique cum hujusmodi scholares approbati, intimam debeant habere communicationem cum reliquis membris Societatis in victu, familiaritate, totiusque vitæ communitate, monstrosum esset et indecens, si omnia hæc membra non haberent inter se substantialem unionem religiosi status. Quapropter, cum in Constitutionibus Societatis part. III, cap. 5, liter. B, declaratum sit, non repugnare instituto nostro, ex licentia Præpositi Generalis, et ad tempus aliquos pauperes scholasticos in collegiis Societatis admittere, quamvis intra Societatem vere non recipiantur, neque ipsi promittant ipsam ingredi, statim adjungitur, et vestitus rationem in eis futuram esse diversam, et habitationem separatam, ita ut qui institutum Societatis sequuntur, seorsim, et non commisti aliis externis maneant. Dices, cur non poterant hoc modo educari omnes scholares Societatis? Respondeo propter rationes factas, non potuit hæc esse generalis regula, neque educatio illa esset cum tanto affectu, et unione caritatis, tam ipsorum ad religionem, quam religionis ad ipsos : ex quadam vero, veluti dispensatione, id in casu aliquo permittitur, quando ex parte ipsorum non esset voluntas ingrediendi Societatem, et ob alias causas judicaretur ad majus Dei obsequium expedire aliquos ingenuos adolescentes ita educare. Sicut autem illa permissio specialis est et per se non expediens; ita ejus usus rarissimus est, aut certe nullus : et experientia ipsa docuit, quando similis necessitas occurrit, melius in separata domo, et peculiari collegio id fieri, quamvis sub cura Societatis existat, ut videmus Romæ auctoritate summorum Pontificum, et aliis locis fieri.

Conjungi scholares cum Societate per tria vota ratione probatur conveniens; tum PRIMO ex parte ipsorum scholarium, quia sic 1° dicantur Deo, 2° obligantur tendere ad perfectionem, 3° fruuntur multis commodis spiritualibus, 4° eximuntur periculo mutabilitatis; tum SECUNDO ex parte Societatis, quia sic 1° non discedunt quos operose educavit 2° sine votis religiosis pauci vellent tamdiu exspectare ultimam unionem cum Societate, 3° votis obstrictos gubernare facilius est et securius; 4° omnia membra Societatis fiunt veluti UNIUS MORIS IN DOMO.

Quamvis per Constitutiones liceat juvenes pauperes, nec Societatem ingressuros, instituere ad tempus intra collegia, sed separatos a religiosis, hoc modo non poterant institui scholares; quos versari oportet inter cetera Societatis membra ut arctius cum toto corpore conjungantur.

(196) V. Tandem, non deest hujus institutionis proportionale exemplum ex antiquitate desumptum. Nam in dicto Concilio

Exemplo idem suadetur. Nam quædam olim concilia statue-

bantut minores clerici, quando ætas et voluntas ferret, promittentes castitatem, retinerentur tum in clericatu, tum in ecclesia cujus commodis fuerant educati.

Tolet. II et cap. *De his* 28 dist. de iis minoribus clericis, qui in seminario episcopali educabantur, dicitur, cum ad 18 ætatis annum perveniebant interrogandos fuisse, an vellent cœlibatum servare, quod si permanere volebant, promittebant castitatem, ut illo vinculo quasi obligati ad clericatum manerent. Sic etiam in Concil. Carthag. III cap. 19 dicitur : *Lectores cum ad annos pubertatis pervenerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.* Hac etiam ratione in Concilio illo Tolet. II, cap. 2 statutum est, ne clerici ab uno episcopo in suo collegio, seu seminario enutriti, ab alio episcopo in sua ecclesia recipiantur : *Quia durum est* (inquit Concil.) *ut eum quem alius sensu, et squalore infantiæ exuit, alius suscipere, ac vendicare præsumat.* Volebant ergo antiqua decreta, ac merito, hujusmodi clericos esse addictos illi ecclesiæ, in qua, et pro qua educabantur. Ad hunc ergo modum se habet Societas circa scholares suos; et eodem consilio ordinarunt pontifices, ut scholares approbati in Societate ad nullam aliam religionem transire possint, excepto Carthusiensium ordine, quod commune est etiam professis; de quo infra lib. XI, cap. 2 dicendum est. Potest etiam in hujus rei exemplum adduci id, quod nunc videmus a pontificibus observari in his seminariis, quæ ad educandos presbyteros doctos, et catholicos diversarum nationum, ad expugnandas hæreses in eis exortas, erexerunt : non enim aliter (quod sciam) eos admittunt, nisi prius voto, vel juramento præstito suscipiendi sacros ordines, et in suis regnis, vel provinciis pro fide catholica, et animarum conversione laborandi, et ministeria sacerdotalia exercendi, quia alias fere nullus fructus ex eo labore, et expensis probabili certitudine sperari posset. Ita ergo servata proportione necessaria fuit in Societate obligatio ex parte scholasticorum; eam vero oportuit fieri modo religioni accommodato, atque adeo per substantialia vota, et intimam religiosam unionem cum Societate ipsa.

Aliud exemplum est seminariorum ad educandos sacerdotes, expugnaturos hæreses in sua quisque regione. Hi enim non admittuntur nisi sub voto vel juramento ministerii cujus gratia educantur exercendi.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Obligationem per prædicta vota non esse mutuam.

Tertia suppositio bipartita indicatur in titulo tertio interjecto.

(197) VI. Tertio supponendum est, hæc vota ita fieri in Societate, ut ex parte voventis sint ex intentione se obligandi in perpetuum, ad vivendum, et moriendum in hac religione sub obedientia ejus; ex parte vero religionis solum admittantur acceptando traditionem, et obligationem ipsius voventis, non tamen se obligando ad semper retinendum ipsum voventem, aut vota ejus; sed solum *quantum Præpositus Generalis eos in Societate retinendos censuerit.* Utrumque est manifestum, ac sæpius repetitum in Constitutionibus, ac Bullis Societatis. Nam quod ad primum attinet, nihil magis ab scholasticis approbatis, vel a novitiis expleto biennio, ut in illum gradum admittantur, postulatur, quam ut firmum propositum habeant vivendi, et moriendi in Societate. Unde in cap. 3 Examinis § 13 primum interrogatur novitius, *an omnino decreverit sæculum relinquere, et consilia Domini nostri Jesu Christi sequi.* Et statim § 14 : *Num deliberatum habeat animi propositum vivendi, et moriendi in Domino, cum hac, et in hac Societate Jesu Christi Creatoris, ac Domini nostri.* Et rursus cap. 7, § 5 : *An statuerit omnino apud se, studiis absolutis ac probationibus peractis, Societatem ad vivendum in ea, et moriendum ingredi.* Et infra num. 7 et 8, hæc stabilitas sæpius examinanda dicitur. Deinde idem constat ex ipsa forma vovendi tria vota substantialia; atque ingressum in Societatem, *ut vitam in ea perpetuo degant,* jam formati, aut professi, ut constat ex parte V Constit. cap. 4, § 4 quæ vota ad majus meritum, et stabilitatem emitti dicuntur in Examine cap. 7 in principio. Denique nihil frequentius in Constitutionibus repetitur, et rationes, quibus paulo ante in secunda suppositione probatum est, necessarium fuisse scholares approbari, et admitti in Societate sub obligatione, probant etiam talem obligationem debuisse esse perpetua, alioqui non vitarentur incommoda, quæ ibi dicta sunt.

Ostenditur prior pars, quæ est: votas cholarium ex parte voventis obligant eos ad vivendum et moriendum in Societate. Nam 1° hoc constat ex CONSTITUTIONIBUS, 2° quia ob rationes datas in secunda suppositione oportuit ut scholastici non modo obligarentur Societati, sed in perpetuum.

(198) VII. Altera idem pars, quod Societas ex parte sua, non absolute obligetur, expresse habetur in Examine cap. 7 et V part. cap. 4 lit. D, et his verbis ponitur in Constitutione, *Ascendente Domino,* Gregorii XIII, ubi cum sermo sit de scholaribus, dicitur : *Quantum est ex parte ipsorum, perpetuo : ex parte vero Societatis juxta apostolica indulta, et constitutiones prædictas tamdiu obligati sunt, quamdiu Præpositus Generalis eos in Societate retinendos esse judicaverit.* Et ideo V part. Constit.

Ostenditur posterior, quæ est vota scholarium ex parte Societatis non obligare eam ad retinendum scholares in perpetuum. Nam ita habent expresse EXAMEN et Bulla ASCENDENTE DOMINO.

cap. 4 de his scholaribus dicitur : *Qui, peracta sua priori probatione et experimentis per biennium, in scholasticos approbatos admittuntur, coram aliquibus domesticis, quamvis non in manibus cujusquam, vota sua emittant*, etc. Ubi in declaratione ita explicantur illa verba : *Non in manibus cujusquam : ut hoc votum soli Deo offertur et non homini, ita nemo id admittit, propterea in nullius manibus fieri dicitur*. Quæ verba obscuriora sunt, et egent expositione, quæ iterum in cap. 5 ad finem recolenda erit. Nam certum est hæc vota fieri aliquo modo in manibus prælati Societatis, multumque in hoc differre a votis, quæ novitius suo arbitrio facere potest, et sæpe facit, et repetit etiam publice, et in præsentia multorum, juxta easdem Constitutiones Societatis in Examine cap. 1 et III part. Constit. cap. 1 lit. F, ubi etiam declaratur, talia vota non fieri in manibus cujusquam, neque admitti, quod longe aliter, quam de votis scholasticorum approbatorum necesse est intelligi. Quia negari etiam non potest, quin hæc vota scholasticorum aliquo modo a Societate admittantur, alioqui non vere cum illa unirentur. Et ideo in V part. Constit. cap. 1 dicitur : *Quia scholastici approbati etiam modo quodam interiori, quam admissi ad probationem, in corpus Societatis coaptantur, de eorum quoque admissione in hac V part. dicetur*. Inscribitur autem illa pars *De iis, quæ ad admittendum in corpus Societatis pertinent*. Ubi *corpus Societatis* sumitur, ut constat ex suis veris membris, excludendo novitios, de quorum admissione in I part. dictum fuerat. Ergo necesse est, ut scholastici ab ipsa Societate admittantur in vera membra ejus, quod non fit, nisi per hæc vota. Unde si talia vota, etiam post biennium fiant coram aliquo, qui potestatem non habeat admittendi illa, non habent vim incorporandi in Societate, neque efficiunt scholarem approbatum, nec denique efficiunt vota Societatis. Necessaria ergo est aliqua admissio, alioqui ad quid esset necessaria potestas in admittente? In hoc ergo sensu non tantum fiunt coram ipso, sed etiam in manibus ejus, ut ipse possit ea acceptare. Sic enim dixit Gregorius XIII in prædicta Constitutione, *Ascendente Domino*, scholares per hæc vota *se Societati dedicare atque actu tradere;* quod impossibile est fieri, nisi in manibus alicujus illa emittant. In prædicta igitur constitutione dicuntur hæc vota non fieri in manibus alicujus, qui ita illa acceptet, vel recipiat, ut Societatem obliget ad ea semper in suo valore retinenda et conservanda. Et eodem sensu dicitur in declaratione neminem talia vota admittere; scilicet, ut absolute perpetua sint, sed solum sub conditione subintellecta, *si Societas hujusmodi personas retinere velit*, ut ibidem dicitur. Quam conditionem latius cap. sequente a num. 5 explicaturi sumus.

Exponitur Constitutio ubi dicuntur scholares VOTA SUA NON IN MANIBUS CUJUSQUAM EMITTERE. Sensus est : vota scholarium non fiunt in manibus cujusquam, seu a nemine acceptantur; quasi obligantia Societatem ad semper retinendum voventem : sed nihilo minus fiunt in manibus alicujus, et ab aliquo acceptantur; ea ratione quæ necessaria est ut scholaris SE SOCIETATI DEDICET ATQUE ACTU TRADAT (ut habet Bulla ASCENDENTE DOMINO), et evadat verum Societatis membrum.

CAPUT II.

Concluditur licitum ac sanctum esse receptionis modum, quo scholastici in Societatem admittuntur : ac rationibus dubitandi in contrarium satisfit.

ALIAS (Ind. 1625) Vera resolutio superioris Capitis, atque impugnationum ibidem adductarum.

(199) I. Ex his ergo colligimus in primis possibilem fuisse in Societate modum aliquem admittendi hujusmodi scholares in corpus suum, quo vere illi uniantur, tamquam vera membra ejus, medium statum habentia inter novitiatum et gradum professorum. Quia hæc vota, quæ explicuimus, seu receptio, quæ per illam fit, extrahit personas a gradu novitiorum; nam hi nondum sunt membra corpori religionis vere unita : scholares autem per hanc admissionem vere efficiuntur membra, cum tamen constet ex eodem modo, quo admittuntur, illos non esse professos, neque ultimate (ut sic dicam) conjunctos et unitos Societati, prout illi conjungi possunt. Atque in hoc fatemur esse differentiam inter Societatem et alias religiones. Id enim expresse dixit Gregorius XIII in dicta Constitutione, *Ascendente Domino : Quoniam Societas* (ait) *non solis novitiis et professis, ut reliquæ regulares, constat*. Atque ita responsum est ad primam rationem dubitandi. Concedimus enim in hoc genere unionis personam, quantum est ex se, perfecte se tradere, admitti vero non simpliciter, sed cum illo addito, et conditione subintellecta : *si Societas ejusmodi personam retinendam judicaverit*.

Prima conclusio : possibilis fuit in Societate modus admittendi medius inter st tum novitiorum et religiosorum ultimate unitorum Societati : nam ita fit in scholasticis.

Ad primam rationem dubitandi allatam in præcedenti capite, respondetur fatendo traditionem scholarium esse irrevocabilem ex eorum parte, non ex parte Societatis acceptantis.

(200) II. Secundo vero addimus, hoc genus receptionis licitum et sanctum esse, tam ex parte religiosi, quam ex parte religionis. Ad hujus veritatis probationem, suf-

Secunda conclusio bimembris, quod modus admittendi scholasticos lici-

lus sit et sanctus tam ex parte religiosi quam religionis, probatur, ex pontificibus.

ficiebat hoc genus receptionis esse approbatum a multis Summis Pontificibus, non solum generatim, et quasi confuse, quatenus approbantur constitutiones, sed distincte, et in particulari declaratum inter ea, quæ ad substantiam instituti multum pertinent, ut videre licet in Bulla Confirmationis Julii III, ubi de votis scholarium dicitur : *Quibus teneantur, quamdiu Præpositus Generalis eos in Societate retinendos esse censuerit.* Latius vero id habetur in dicta Constitutione Gregorii, *Ascendente Domino*, cujus verba ex parte retulimus cap. præced. num. 7, et plura statim referemus. Nihilominus tamen necessarium est, ratione hoc ostendere, et objectioni secundæ in cap. præced. satisfacere.

Ratione quoque ostenditur secundæ conclusionis membrum prius. Nam oblatio sui facta a scholastico vovente 1° nemini nocet, neque ipsi religioso qui sua se libertate abdicat in Dei cultum; 2° non potest esse liberalior, quia liberalitas adversus Deum nunquam est nimia; 3° habet laudem liberalitatis sibi propriam quæ abest ab professione solemni ubi contractus est reciprocus.

Primum ergo quod ex parte ipsius religiosi talis contractus, seu oblatio licita sit, manifestum est, neque ex hac parte aliquid contra illam objicitur; quia religiosus nulli facit injuriam, neque in aliquem alium contra caritatem, aut aliam virtutem operatur, neque etiam in se ipsum, tum quia est sui juris, et potest de sua libertate disponere, ut voluerit, cum alioqui propter bonum finem, et in officium de se sanctum, et in cultum Dei se offerat. Tum etiam, quia licet quamdam sui traditionem et obligationem nimis liberalem facere videatur, totam illam facit in obsequium Dei, respectu cujus nulla liberalitas potest esse nimia. Unde tantum abest, ut ex hac parte hæc obligatio sit illicita ei, qui se offert, ut potius ex eodem capite videatur excedere aliam professionem, quæ reciproca est : nam in illa quodammodo minus est liberalis oblatio, cum ex alia parte quædam recompensatio respondere videatur; non tamen propterea hanc unionem solemni professioni præferimus, quia cetera non sunt paria ; sed solum advertimus, ex hac parte habere excellentiam quamdam singularem.

Ostenditur deinde secundæ conclusionis posterius membrum ex Pontifice Gregorio XIII in Bulla Ascendente Domino, ubi admissio scholarium qualis fit a Societate, dicitur maxime necessaria, multo commodior, justa, rationabilis.

(201) III. Ex parte vero religionis etiam hoc esse licitum, his verbis breviter probatur in dicta constitutione, *Ascendente Domino : Quod ad Societatis conservationem maxime est necessarium, idque ab illius exordio provisum, et post experimento comprobatum est, idque initio ingressus, illis explicite manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est commodior, ut liberi potius, quam votis obligati dimittantur, aliisque justis, et rationabilibus de causis.* In quibus verbis plures rationes insinuantur, quas omnes ad unam sub hac forma reducere possumus : si hoc esset illicitum Societati, aut esset contra justitiam commutativam respectu religiosi, aut contra caritatem, aut contra commune bonum, quod respicit etiam caritas vel justitia legalis; nihil horum dici potest, vel cum minima probabilitate; ergo. Major continet sufficientem partitionem, nec video aliud membrum, quod excogitari possit.

Item ex ratione tripartita ostenditur admissionem scholarium licite fieri ex parte Societatis; quia sic illæsa manet 1° justitia commutativa, 2° caritas, 3° bonum commune, quibus solis officere poterat talis admissio.

Probatur prima pars hujus rationis, nempe non lædi justitiam commutativam; quia scholaris post tam multas Instituti lectiones admittitur sciens ac volens, cui proinde nequit fieri injuria.

(202) IV. Minor quoad primam partem de justitia, probatur in prædictis verbis; quia scienti, et volenti non fit injuria : in præsenti autem religiosus sciens et videns vult item contrahere, et se donare, et ad hunc finem tanto tempore examinatur, et ei distincte proponitur ad quid, et quomodo obligandus sit, et tam multiplex consideratio, et repetita lectio instituti, et diplomatum illi imperatur; quæ igitur injuria ex parte Societatis intervenire potest?

Confirmatur exemplo tradentis se in servum donatione liberali vi cujus teneretur non subterfugere, dominus non teneretur eum retinere; nec injusta foret contractus inæqualitas.

Et confirmatur; nam in rebus humanis, ac temporalibus possunt fieri similes contractus cum magna æquitate justitiæ, cur ergo non in spiritualibus? Antecedens patet; nam, secluso jure prohibente, potest se aliquis donare alicui in servum, qua donatione facta, non potest ipse retrocedere, aut se eximere a servitute : alius vero potest illum manumittere : unde quamdiu illum apud se retinet, et in suum commodum illo utitur, illum alere tenetur, vel ex pacto implicito, vel ex ipso jure naturali : si autem illum semel manumittat, sicut unus liberatur obligatione serviendi, ita et alter alendi, in quo contractu evidens est non esse injustitiam. Quia in ea parte in qua videtur esse inæqualitas, scilicet, quod unus obligatur ad non subterfugiendum, et alter non obligatur ad retinendum; in hac (inquam) parte contractus non est per modum commutationis, sed per modum simplicis donationis ex altera parte : quia (ut supponitur) ille voluntarie se donat in servum.

Declaratur amplius exemplum servi. Nam si hic se traderet non liberaliter, sed per modum commutationis, possent juste apponi conditiones donationis liberalis, quando servitus

Addo insuper; etiamsi servitus contrahatur per modum commutationis, posse esse, et concurrere tales circumstantias, ut etiam in ea, quæ videtur inæqualitas, summa æqualitas rei ad rem servetur. Nam si servitus ipsa in majus commodum servi cedat, quam Domini, majoremque utilitatem illi afferat, cur non poterit ille excessus compensari majori quadam obli-

futura esset utilior servo quam domino: quippe similem ob causam justum evadit pactum retrovendendi.

gatione ex parte servi? Sic enim in contractu emptionis et venditionis, aliquando obligatur emptor ad iterum vendendum, si alius velit. Sic vero non obligatur ad emendum, etiamsi alius velit vendere; et tamen non est inæqualitas, si tantumdem de pretio rei minuatur, quanti obligatio illa major æstimabilis est. Ita ergo facile intelligi nostrum intentum potest in illo exemplo servitutis. Hæc enim omnia simul in hoc quasi contractu Societatis concurrunt. Nam in primis contractus est utrinque voluntarius, et cum perfecta scientia; deinde ex parte religiosi, est magis liberalis quædam traditio sui, quam commutatio, et ipsa Societas satis expresse declarat se nolle acceptare personam talem, sibi donatam, nisi sub ea conditione, ut possit eam dimittere, cum expedierit. Denique hæc ipsa acceptatio, hoc modo facta, est non solum æquale, sed etiam majus bonum respectu religiosi, quam sit commoda ejus traditio ipsi religioni. Nulla ergo ratio injustitiæ hic excogitari potest; præsertim, quia licet Societas non obligetur speciali et absoluta obligatione ad scholarem approbatum perpetuo retinendum, obligatur nihilominus ad non dimittendum illum sine legitima causa, sive hæc obligatio oriatur ex natura rei [et] ex ipso contractu, sive ex ipso instituto, de quo infra cap. ult. dicam, et causa illa moraliter loquendo semper pendet ex voluntate ipsiusmet religiosi. Adde insuper, plures contractus humanos auctoritate legum ita claudicare, ut unum contrahentium simpliciter obligent, et non alium, ut late tractant Glossa ultima, et doctores ex textu ibi in cap. *De illis* 1 de despo. impuber. et in cap. 1 de eo qui duxit in matrimon. quam pollu. per adult. et in leg. *Julianus* § *Si quis a pupillo*, ff. de action. empti. et in § 1. Instit. de auctorit. tutor. videri etiam possunt tomo super. dicta de professione tacita, ubi aliquod exemplum simile attigimus. Propter quæ omnia, merito in compendio privilegiorum Societatis, verbo *Votum* § 2, in dictis votis, nec contractum claudicantem, nec ullam injustitiam reperiri dicitur.

Admissio scholarium qualis fit a Societate est contractus 1° utrinque voluntarius, 2° per modum donationis liberalis sub aliquo respectu, sub alio vero per modum commutationis utilioris scholastico quam Societati, 3° non abrumpendus licite per Societatem sine causa legitima, 4° non claudicans; quamquam nec legibus excluduntur omnes contractus claudicantes.

Secunda pars ejusdem rationis, nempe tunc non lædi caritatem, multipliciter ostenditur. Nam in admissione

(205) V. Altera pars de obligatione ex caritate, probatur dupliciter, ex verbis citatis. Primo ex parte ipsius religionis, quia ad conservationem ejus necessarium est, ut hoc modo, et non aliter, scholasticos approbatos recipiat: caritatis autem ordo est ut servata æqualitate justitiæ, unusquisque consulat bono proprio magis, quam alieno et præsertim in spiritualibus, multoque magis si tale bonum commune sit. Hæc autem omnia in præsenti concurrunt; nam in primis probatur æqualitas justitiæ, ut ostensum est. Deinde bonum, quod in Societate conservari intenditur per hoc medium spirituale est, scilicet, religiosa perfectio, et puritas : item major aptitudo, et efficacitas, ad spiritualia ministeria in utilitatem animarum peragenda. Unde etiam constat hoc bonum non esse privatum, sed commune, non solum quia Societas ipsa communitas quædam est, cujus bonum, vel hoc solo titulo præferendum est cuicumque privato, sed etiam quia hoc redundat in bonum universale animarum, ad quod non parum spectat, quod operarii Societatis idonei et fideles ministri sint evangelii. Solum restabat probandum hoc medium esse moraliter necessarium, aut valde utile ad hoc bonum Societatis; sed hoc luce clarius est, quam ut probatione indigeat, et in citatis verbis diuturna experientia in probationem adducitur, quæ in re morali sufficiens argumentum est. Item adducitur in argumentum, quod a principio fuit hoc a B. Ignatio et sociis ejus prævisum et provisum; quod etiam argumentum in re morali, non parum efficax est propter tantorum virorum sanctitatem et prudentiam. Deinde hæc libertas Societatis eo tantum tendit, ut solum eis membris constet, quoad fieri possit, quæ ad finem Societatis apta et idonea sint, et expurgata sit omni membro inutili, vel ad tale corpus parum apto : nihil autem est magis necessarium ad cujuscumque corporis conservationem et augmentum, et ad omnes suas actiones cum fructu perficiendas; ergo. Denique omnes rationes quibus infra lib. VI, cap. 1, ostendemus propriam Societatis professionem merito per plures annos differri, et non habere certum terminum præter sufficientem probationem personæ per diuturna experimenta, probant consequenter pertinere maxime ad bonum Societatis conservare in se hanc libertatem, et non constringi ad retinendos eos, quos nondum habet satis probatos, non solum per biennium sed etiam per illa diuturna experimenta, quæ ad professionem necessaria sunt. Supra etiam ostendimus in tomo præcedente alias etiam

scholarium Societas, salva æqualitate justitiæ (ut probatum est), utilitatem alienam postponit 1° bono proprio spiritiali, 2° bono communi. Quod autem modus ille admittendi fuerit moraliter convenientissimus ad spirituale bonum Societatis et ad bonum commune, ratio affirmandi 1ª est rei evidentia; 2ª, locus allatus e Bulla ASCENDENTE DOMINO; 3ª, diuturna experientia; 4ª, judicium S. Ignatii et Sociorum ejus; 5ª, quia purgatur corpus omni membro parum idoneo; 6ª, quia hoc sequitur ex eo quod recte differatur professio in Societate donec certo innotuerit aptitudo professuri.

religiones habere potestatem ejiciendi interdum suos professos quia ad suam conservationem, et perfectionem erat moraliter necessarium, quia *parum fermenti totam massam corrumpit*. Quid ergo mirum quod ad conservationem Societatis dicamus hoc medium esse moraliter convenientissimum?

Instantiæ satisfit undique. Nam objicienti scholasticos potuisse professorum instar dimitti votis ligatos respondetur præstare ut vota cessent quia sic 1° demissio fit levior, 2° dimissionis causæ sufficiunt minores quam incorrigibilitas, 3° quando dimissionis causæ essent extra voluntatem dimissi, inutile foret eum ligatum dimittere; et durius, si ad aliam religionem compelleretur.

(204) VI. Dices, etiam si absolute acceptarentur, possent dimitti quando expediret, non tamen liberi, sed suis votis ligati, sicut dimittuntur in aliis religionibus professi. Quod quidem esset onus ipsorum, qui dimittuntur, non Societatis. Ad hoc tacite respondetur in eisdem Bullis citatis, adjungendo secundam rationem. Nimirum in hac institutione prospectum etiam esse commodo ipsorum voventium : nam si quos dimittere oporteat, præter quam quod et literis fere imbuti sunt et pietatem gustarunt, multo eis commodius est, ut liberi potius, quam obligati dimittantur; esset enim grave onus, retinere principale onus obligationis et carere commodis Societatis. Accedit etiam quod quando obligatio votorum seu obligationis manet, multo est minor facultas dimittendi, et gravissimam causam requirit : in Societate autem oportebat hanc facultatem esse majorem ad assequendum finem per hanc institutionem intentum. Sæpe enim expedit aliquem dimittere, non solum propter vitia incorrigibilia, quæ fere sola (1) potest esse ratio dimittendi professum, sed etiam propter difficilem naturam, vel non satis aptam aut fidam, ut ei ministeria Societatis committantur, et alias similes causas. Unde etiam hæc impedimenta interdum sunt perpetua, quæ aut nullo modo, aut vix possunt auferri per voluntatem ejus, qui dimittitur, et ideo inutile esset eum dimittere ligatum, cum non sit iterum recipiendus, etiamsi probus existat : obligare autem illum ad aliam religionem petendam, per se loquendo non erat expediens, quia nemo debet obligari ad id quod non promisit : ergo in hoc etiam juxta caritatis legem prospectum est ipsorum voventium commodo.

Probatur tertia pars rationis allatæ sub np. 201, nempe per modum admittendi scholasticos non lædi bonum commune. Nam quamvis inde accideret ut aliqui vel titulo paupertatis ordinati postea contra statum paupertatis tamen religiosi, vel opibus abdicatis manerent sine divitiis et sine statu religioso, tamen hæc incommoda erunt rara, incerta, per accidens, facile antevertenda, particularia et permittenda, propter necessarium, moraliter certum, per se intentum et commune bonum spirituale Societatis quod redundat in spirituale et generale commodum totius ecclesiæ.

(205) VII. Ultima denique pars satis probata est cum præcedenti, ostensum est enim ad bonum commune Societatis, et consequenter etiam ecclesiæ seu animarum spectare, ut Societas hanc liberam retineat facultatem; ergo non potest esse contra justitiam legalem vel commune bonum. Quapropter licet ex uno, vel alio capite aliquod incommodum sequi videatur, ut quod aliqui titulo paupertatis ordinati, postea non sint pauperes obligatione et statu, et tamen reipsa indigeant, contra decentiam ordinis, vel etiam, quod multi, qui divitias contempserunt spe religionis, postea sine divitiis et sine religione inveniantur. Ex his (inquam), vel similibus incommodis non est ferendum absolutum judicium de inconvenientia rei in ordine ad commune bonum; quia nulla est fere humana institutio, ex qua non possint aliqua incommoda sequi; unde illud de ordinatione in Congregatione S. Joannis evangelistæ levius reputatur, cum tamen ibi utrinque detur facultas ab eo quasi pacto recedendi. Pensanda ergo sunt homini (2), et ab eo quod majus et excellentius est, prudenter est judicandum. In præsenti autem universale bonum spirituale unius religionis, quod redundat in spirituale et generale etiam commodum totius ecclesiæ, majoris momenti est, quam particularia incommoda, quæ in contrarium possunt allegari vel excogitari. Item bonum illud moraliter est certum et per se intentum : alia vero incommoda, si qua dantur, rara sunt et incerta, et per accidens evenientia; atque adeo solum permissa, quando evitari non possunt. Denique bonum religionis tale est, ut moraliter alio modo subsistere non possit in Societate, propter pericula et difficultates graves, quibus exponuntur operarii ejus, ut sæpe dicitur in Bullis pontificiis, et præsertim in dicta Constitutione, *Ascendente Domino :* at vero si qua incommoda sequi possunt aut præveniri et impediri fere semper valent, aut certe majoribus commodis etiam particularium personarum compensantur, ut jam explicabo.

(1) *Quæ fere sola*. To *fere* demendum erat, sic enim legimus in Decreto auctoritate Urbani VIII edito die 21 sept. 1624 a S. Congregatione Concilii *De regularibus apostatis et ejectis* (*pag.* 127 voluminis inscripti *Constitutiones et Decreta apostolica a regularibus .. legenda*; Romæ, 1720). « In posterum » e religionibus nullus legitime professus ejici possit, nisi sit vere incorrigibilis. »

(2) *Pensanda sunt ergo* HOMINI. Ita editt. quatuor; forte legendum, *Pensanda sunt ergo* OMNIA.

Ex dictis ab np. 200 huc usque, apparet unde solvatur omnino secunda, et fere sufficienter tertia ratio dubitandi capitis præcedentis, ubi sub np. 192 dictum est admissionem scholarium non videri 1° possibilem, 2° LICITAM, 3° EXPEDIENTEM.

(206) VIII. Per hæc igitur secundæ objectioni [positæ sub np. 192] satisfactum est; et tertia etiam fere jam est expedita : nam quæ in confirmationem secundæ assertionis dicta sunt, probant non solum hoc esse licitum sed etiam melius, magisque expediens in hac religione. Nam quod est moraliter necessarium ad commune bonum spirituale alicujus religionis et ecclesiæ, simpliciter est melius, et magis expediens tali religioni, et ipsi etiam ecclesiæ, quatenus ex tali parte constat, et quatenus ejus laboribus, et operibus ad suum commodum utitur : sed talis est institutio de qua agimus, ut declaratum est; ergo.

Ad primum incommodum allatum in tertia ratione dubitandi ejusdem capitis, respondetur in scholasticis modum vivendi ita esse stabilem ut sine gravi causa et auxilio aliquo potestatis publicæ nequeat mutari. Hæc autem firmitas moralis, non vero perpetuitas absoluta requiritur ad statum humanum.

Deinde id ostenditur discurrendo per singula incommoda, quæ proponuntur. Quod ergo in primis dicitur, talem modum vivendi non posse esse stabilem et perpetuum, nullius momenti est. Etenim si sensus sit non habere moralem firmitatem sufficientem ad statum humanum, falsum est : nam ut in tomo super. dixi, ad religiosum statum non est necessarium, ut causæ ejus omnino sint invariabiles, sed satis est, ut talem habeat stabilitatem, ut sine gravi causa, et per potestatem publicam, seu in virtute ejus mutari non possit : ita vero est in præsenti, ut per se constat, et in seq. cap. magis explicabitur. Si vero sensus illius incommodi est, quod hic status non sit absolute perpetuus et independens (ut ita dicam) ab humana voluntate, sic petitur principium; nam pro inconvenienti infertur illud ipsum de quo disputatur. Negamus igitur illud esse inconveniens; jam enim ostensum est, quibus rationibus expediat.

Ad secundum incommodum, respondetur personas Deo dicatas reverti ad sæculum 1° mutato statu, et quasi ablata dicationis forma, 2° ex causa gravi, 3° raro, respectu tot scholarium; 4° sine scandalo, 5° minore incommodo quam si manerent in religione.

(207) IX. Ad aliud concedimus ex hac institutione sequi, ut aliquæ personæ aliquando Deo dicatæ, et ad ejus obsequium admissæ ad sæculum revertantur, et negotiis sæcularibus implicentur, non tamen in eodem statu manentes, sed mutato statu, et quasi ablata forma, per quam erant res Deo consecratæ : sic autem non est inconveniens rem semel Deo dicatam ad profanos usus media tali mutatione converti, ut præced. tomo declaravimus, tractando de immutabilitate professionis, et quomodo religiosus per professionem solemnem, possit aliquando fieri non religiosus, et deinceps seculariter vivere. Neque vero hæc mutatio facile fit, cum gravem causam requirat, et non fiat sine apostolica auctoritate, et cum matura deliberatione : certe R. P. Claudius Aquaviva, qui ultra 30 annos præpositum generalem egit, uniuscujusque dimissionem semel, et iterum in consultationem adducebat. Et quamvis hoc non raro accidere videatur, considerata tamen hominum fragilitate, et respectu tantæ multitudinis raro accidere dici potest. Nec denique est, quod timeatur scandalum; tum quia intellecta causa et ratione nullum est, præsertim apud eos, qui non sunt male affecti, ut experientia nos docuit; de quorumdam enim ejectione Societati gratulantur, providentiamque de sui ipsius hac ex parte conservatione commendant : tum etiam, quia et majus et verius scandalum fuisset, si Societas aut viris se indignis abundaret, aut operarios evangelii haberet parum exemplares ac religiosos : et tunc etiam multo gravius eidem Societati malum fuisset, si religiosi, manentes religiosi, non satis religiose viverent, quam si aliqui religiosi esse desinant, et seculariter vivant; nam illud prius præter incommoda numerata, vix esse potest sine magnis sacrilegiis et Dei offensionibus : hoc autem posterius licet minus bonum sit, evitat majora mala.

Ad tertium incommodum, respondetur non constare an quis umquam animo ficto ingressus sit Societatem. Insuper pravæ ingredientium intentioni patent etiam religiones militares et monachales, ipseque status episcopalis. Adde Dei timorem et disciplinam religiosam huic incommodo occurrere.

(208) X. Aliud vero inconveniens, de fictionibus, quæ esse possunt ex parte eorum, qui parum constantes sunt in sua vocatione, vel qui a principio non rectam intentionem habent. Hoc (inquam) licet admittatur, nullius momenti est ad improbandam institutionem, quia hi sunt quidam hominum abusus, qui in rebus etiam sanctissimis admiscentur. Alias improbentur religiones militares, quia multi sunt, qui non propter Dei obsequium vel propriam perfectionem, sed propter humanum honorem et divitias, eas affectant. Improbentur etiam ordines monachales, quia multi non studio perfectionis, sed ob humanam commoditatem illum statum eligere solent. Idem de episcopis et multis aliis dicere possemus. Addo etiam ulterius, experientia notum esse illud inconveniens raro accidere, vel fortasse nunquam, ita ut de eo satis constare possit : de interioribus autem intentionibus homines non judicant. Et timor Dei potest hunc fictum animum impedire, quia, ut infra dicemus et circa finem libri præcedentis attigimus, qui ita se gerit, et tunc graviter peccat, et postea non est in conscientia tutus; neque

desunt etiam moralia remedia, quibus malum hoc per disciplinam et correctionem religiosam possit præveniri.

Ad quartum incommodum respondetur non constare an prælati Societatis vel unum scholasticum injuste dimiserint. Quod si quando fallerentur, error plerumque non esset praticus, quia in dubio favendum religioni. Neque futuri sunt promptiores addimittendum quia 1° dimissionem præcedit magna consultatio; 2° amor proximi et Societatis inclinat ad conservanda membra potius quam abscindenda.

(209) XI. Aliud præterea incommodum, quod ex parte religionis, seu prælatorum ejus proponebatur, humanum etiam est, quia homines facile abutuntur potestate accepta : sed numquid ob eam causam non est hominibus committenda potestas ad regendam rempublicam necessaria? Alias nec debuisset Christus vicarium in terris relinquere cum tanta potestate. Addo vero hactenus per divinam gratiam hoc incommodum non esse secutum, saltem regulariter, nec fortasse in aliquo casu, de quo certo constare possit, injuriam aliquam esse factam cum malo animo vel sinistra intentione aliquem fuisse ejectum; quod si fortasse aliquando ex nimio zelo aliquis excessus commissus est, neque id est mirandum; neque est magna reprehensione dignum, cum recta intentio non desit, et providentia humana non possit aliquando non falli, qui error raro erit practicus, sed speculativus tantum, cum in casu dubio in favorem religionis inclinandum sit. Et sperandum profecto est, hanc rectitudinem semper esse servandam, tum quia non nisi cum magna consideratione et multorum consilio hoc fit : tum etiam, quia ipsemet affectus ad propriam religionem, præter affectum caritatis ad proximum, inclinat ad conservanda ejus membra, nec permittit aliquod ex illis abscindere, nisi ubi ad salutem totius corporis necessarium est, sicut in naturali corpore accidere videmus.

Ad quintum incommodum respondetur teste experientia periculum aliquale dedecoris aut paupertatis non impedire quo minus multi Societatem ingrediantur, et merito. Nam 1° plus attrahit mutua caritas, exemplum et religiosa Societatis vita, quam retrahit timor ejectionis; 2° persuasum est singulis ejectioni locum non fore, sine culpa aut aliquo consensu ejiciendi; 3° aliquale periculum incommodi temporalis non grave est expetentibus talem religionem; quo modo periculum ejectionis parvi pendunt omnium religionum novitii; 4° paupertatis periculum adhuc rarius est periculo dedecoris; 5° semina virtutum et doctrinæ excepta ante ejectionem potiora sunt incommodis omnibus.

(210) XII. Nec denique timendum est (quod ultimo loco inferebatur) ne ob hanc causam pauci sint, qui hoc institutum profiteri velint, eo quod se exponant periculo, vel infamiæ, vel paupertatis, si postea dimittantur. Nam in primis diuturna etiam experientia docuit, nihil hoc impedivisse, quominus hæc religio mirum in modum aucta fuerit, et præter divinam gratiam, præcipuam rationem existimo fuisse, quia plus attrahit et invitat vitæ exemplum, et præsertim mutuæ caritatis unio, et totum religiosæ vitæ specimen, quam terreat timor ejectionis. Deinde, quia cum unusquisque sibi persuadeat non fore ejiciendum, nisi ipse sua voluntate causam dederit, vel aliquo modo ejectioni consenserit, sicut tunc per divinam gratiam concipiunt desiderium et propositum vivendi, et moriendi in Societate, quantum in se est, ita ex eadem gratia concipiunt spem non deficiendi, nec dandi causam ejectioni; et ita non difficile deponunt timorem, qui eos ab ingressu deterreat; conservant autem eum, qui illos in officio contineat, et vigilare faciat, ne umquam desint gratiæ Dei. Addo præterea, si quid periculi alicujus infamiæ vel temporalis incommodi illos retardet, efficacem Dei vocationem præbere animum aggrediendi illud propter obtinendum bonum quod in tali religione esse judicant, cum spe (ut dixi) superandi tale periculum; sicut enim multi ob Dei honorem majoribus periculis se exponunt, non solum infamiæ sed etiam mortis, ita minime timendum, ne desint, qui hanc etiam viam aggredi velint. Certe si consideratio illa efficax esset, novitiatus etiam cujuscumque religionis, esset sufficiens occasio deterrendi homines ab ingressu; nam post illud inchoatum, nemo ejicitur, aut retrocedit sine ulla infamia aut nota, et quilibet timere potest, ne hoc illi contingat. Quod vero ad paupertatem attinet, nihil fere est, quod ex hac parte timeatur, tum quia, si aliqua bona Societati donata sunt, ea quidem juxta cap. 4 Examinis, lit. B et cap. 5, II partis lit. B, ac praxim a V congreg. decreto 8 (1), Præposito Gener. commissam, restitui solent (2) ei, qui ejicitur, tum quia non nisi qui in vocatione stabiles judicantur, bonorum suorum, si quæ habent, renunciationem facere

(1) *A V Congreg. decreto* 8. Editt. quatuor habent, *A S. Congreg. decreto* 8; pessime.

(2) *Restitui solent.* Hoc obiter dictum, fuse proposuerat P. Suarez *de Religione tract. 8, lib.* III, *cap.* 14, ubi in *num.* 21, 22, 23, solvit quæstionem a se allatam « An saltem religiosi Societatis qui vota tantum simplicia emiserunt, possint deferre secum » bona quæ ipsi Societati donarunt, si ab ea dimittantur. » At Suaresii locus uterque exigendus est ad normam recentiorum Urbani VIII Constitutionum : rem accurate præstitit cardinalis de Lugo in *Responsis moralibus, lib.* IV, *dub.* 45, *num.* 7 et 18, ubi sic : « Non est mirum quod restitutionem hanc » bonorum dixerit [P. Suarez] non esse alienationem illicitam, sed prudentem dispensationem... » nec enim tempore illo quo P. Suarez id dixit prohibita erat jure humano, quum posset Generalis » Societatis in iis casibus alienare bona immobilia. » Nos autem loquimur de jure novo, quo ejusmodi » facultates abrogatæ sunt decreto Urbani VIII, qui... » sedis apostolicæ consensum necessarium esse voluit. »

permittuntur; si vero aliter de eis dispositum est, ita ut recuperari non possint sibi imputet, qui post hujusmodi renuntiationem indignum se fecit, ut in Societate retineretur; et præterea ipsa educatio in Societate, quamvis temporalis, et semina virtutum ac doctrinæ, quæ in eo tempore comparari solent, majora bona sunt, majorisque æstimationis, quam temporalia illa incommoda, quæ timeri posse dicuntur.

CAPUT III.

Utrum hæc scholasticorum APPROBATIO SIVE *admissio in Societatem verum religiosum constituat?*

Ratio dubitandi an scholasticus admissione sua in Societatem fiat verus religiosus. Videlicet vera professio religionis requirit vota solemnia et immutabilia quæ hinc absunt. Confirmatur 1° quia ex jure verus status religiosus non constituitur nisi per veram professionem. D. Thom.

(211) I. Ratio dubitandi est, quia ex hactenus dictis, videtur manifeste colligi, hanc non esse veram professionem religionis : quia de ratione professionis est, ut sit votis solemnibus omnino absolutis et immutabilibus firmata, ut plane sentit D. Thomas, 2. 2, quæst. 88, art. 7 et 11, qui hac ratione concludit votum solemne esse indispensabile, et fieri non semel posse, nt religiosus desinat esse religiosus. Similiter quæst. 184, art. 4 addit, de ratione status perfectionis esse, ut solenni voto firmatus sit. Diximus autem hanc receptionem non firmari votis absolutis et immutabilibus; non est ergo vera professio. Verus autem status religiosus solum per veram professionem constituitur, ut tomo præcedente late ostendimus; et constat ex multis locutionibus juris, quæ in summa continent, *habitum non facere monachum sed professionem*, cap. *porrectum*, de regularibus unde in cap. *religioso*, de sententia excom. in 6, dicitur: *Is qui religionem ingreditur religiosus censeri cum effectu non potest, donec sit tacite vel expresse professus.* Et Sixtus V, in declaratione sui motus proprii de illegitimis: *Quia tunc* (ait) *vere, et proprie religiosi esse dicuntur cum professionem emittunt.* Si ergo scholastici Societatis eam non emittunt, veri religiosi non sunt. Et confirmatur ex forma, quam in vovendo servant, quæ habetur v part.

Confirmatur 2° quia scholasticorum vota non fiunt in manibus cujusquam.

Const. cap. 4, in qua in primis nulla fit mentio professionis, traditionis, aut promissionis, quæ homini fiat, sed simpliciter dicitur : *Voveo coram sacratissima Virgine Maria, et curia tua cœlesti universa divinæ majestati tuæ paupertatem, castitatem et obedientiam perpetuam in Societate Jesu.* Deinde vero additur. *Et promitto eamdem Societatem me ingressurum.* Ergo illa votorum emissio, non est ingressus in Societatem; nam quod postea faciendum promittitur, tunc non fit; non est ergo illa vera professio religiosa. Præsertim, quia statim additur : *Omnia intelligendo juxta ipsius Societatis Constitutiones.* At vero in eisdem Constitutionibus declaratum est, illa vota non emitti in manibus alicujus, sed soli Deo fieri, ut patet in eodem cap. 4, § 3, cum declaratione in lit. D, in qua additur, neminem illa vota admittere; ergo non potest illa esse vera professio religiosa; nam hæc consistere non potest, nisi in manibus alicujus hominis fiat. Circa hoc punctum nonnulli moderni theologi (1), totis viribus conati sunt suadere, per hæc vota non constitui religiosum statum. Quorum fundamentum sufficienter tactum est in ratione dubitandi. Maxime enim nititur in communi usu aliarum religionum, quem putant fuisse unicum ac perpetuum in ecclesia : ex quo volunt deducere non posse fieri, etiam per potestatem Summi Pontificis, ut aliquis sit verus religiosus cum hujusmodi tantum votis.

Quidam moderni propter usum aliarum religionum negarunt papam efficere posse veros religiosos votis scholasticorum.

(212) II. Nihilominus dicendum est per hanc receptionem et votorum emissionem, personam constitui in vero ac proprio religioso statu. Quam assertionem ita certam existimo, ut sine magna temeritate, et errore negari non possit. Nam ex professo definita, declarata et probata est a Gregorio XIII prius in Bulla anni 1582, quæ incipit, *Quanto fructuosius.* Et postea ulterius contra aliquos falsos interpretes, vel potius impugnatores Pontificæ doctrinæ in Constitutione, *Ascendente Domino*, anno 1584. In quibus sæpius docet, eos, qui in Societate JESU, tria substantialia vota emiserunt, vere ac proprie religiosos esse, etiamsi illa vota simplicia sint et non solemnia. Ubi ante omnia expendenda est illa particula, *vere ac proprie;* nam ex illa

Conclusio certissima est effici veros religiosos votis scholasticorum.

Probatur primo ex verbis Pontificis Gregorii XIII qui, quum doceat scholasticos votis suis effici vere ac proprie religiosos, eo ipso declarat nihil scholasticis deesse quod ad essentiam religiosi status pertineat.

(1) Fr. Didacus Peredo theologiæ professor in suo conventu Abulensi anno 1584, et alii ejusdem familiæ, quos etiam impugnat Sanchez *lib.* VII *de Matrimonio, disp.* 23, *num.* 15. (MDCXXV.)

in primis colligitur esse in hujusmodi personis, quidquid ad substantiam, et essentiam religiosi status pertinet : nulla enim res dici potest vere et proprie talis ; v. g. homo, aut equus, nisi habeat veram substantiam et essentiam hominis, vel equi, et e converso eo ipso quod de fide credimus Christum fuisse vere ac proprie hominem, eadem certitudine credimus habere totum id quod est de essentia hominis.

Prima adversariorum interpretatio addita verba (nempe scholasticos esse religiosos ex privilegio) excluditur primo. Nam Bulla docet scholares ESSE VERE AC PROPRIE RELIGIOSOS NON SECUS ATQUE REGULARIUM ORDINUM PROFESSOS.

(213) III. Deinde ex vi eorumdem verborum excluduntur plures falsæ interpretationes, quæ pontificis sensum potius evertunt quam exponunt. Prima est, hoc fuisse speciale privilegium pontificis, atque ita hujusmodi personas posse vocari religiosas ex privilegio vel dispensatione, non quia in se habeant essentiale vinculum in quo substantia status religiosi consistat. Hæc autem fuga in primis repugnat proprietati et veritati illarum particularum, *vere ac proprie*, præsertim cum ad majorem declarationem et ad tollendam omnem tergiversationem, in utraque Constitutione addat pontifex, hos scholares sic approbatos in Societate, *esse vere ac proprie religiosos, non secus atque ipsos, tum Societatis tum quorumvis aliorum regularium ordinum professos :* quod verum esse non posset, nisi essentia status religiosi æque in illis esset, licet fortasse in aliqua accidentali perfectione inferiores sint. Deinde repugnantiam involvit illa expositio contra sinceram veritatem; quia vel per illud privilegium vere conceditur tali personæ, ut ad proprium et substantialem statum religiosum admittatur, vel non? si hoc non tribuitur, quomodo potest vere ac proprie religiosi nomen illi concedi? aut quod privilegium potest efficere, ut, salva veritate et proprietate, persona habeat titulum sine re et maxime cum illa comparatione, *non secus atque ipsos*, etc. Si autem illud prius concedatur, parum nostra refert; quod aliquis utatur illo nomine privilegii, si ita appelletur, solum quia beneficio et institutione romani pontificis talis modus religiosi status firmatus et approbatus est. Quia vero calumniatores illa voce privilegii utuntur, ad diminuendam rei veritatem et proprietatem, et significandum hos non esse religiosos simpliciter, sed secundum quid, ideo talem loquendi modum rejiciendum, et omnino vitandum censemus. Si enim priori sensu loquerentur, dicere possent omnes professos esse religiosos ex privilegio, quia sine beneficio pontificis, id est, sine ejus institutione et approbatione, in nulla religione esset verus ac proprius religiosus status. At vero hæc approbatio omnino improprie privilegium appellabitur, cum per se non sit aliquid contra legem, aut commune jus.

Prima interpretatio excluditur secundo. Nam licet regularium ordinum professi tales sint ex privilegio seu beneficio pontificis approbantis statum religiosum in qualibet religione; tamen hic loquendi modus quoad scholasticos vitandus est, quo nempe abutuntur adversarii ut significent statum religiosum non esse in scholasticis plene et absolute seu simpliciter, sed imperfecte et secundum quid.

Secunda interpretatio est, scholasticos fieri religiosos ex privilegio hoc sensu quod eorum status non sit jure divino institutus, sed pontificio.

(214) IV. Dicere vero potest aliquis, religiosum statum, qui per veram et solemnem professionem assumitur esse proprium et verum ex divino jure : hunc autem, qui per hæc vota Societatis assumitur, esse quidem verum et proprium, tamen solum ex jure positivo; et hoc sensu esse ex privilegio Pontificis, quia ab ipso non tantum approbatus, sed etiam inventus et institutus est. In quo differt a priori (1), qui solam declarationem approbativam requirit. Et hoc modo non repugnat esse statum aliquem vere religiosum et positivo jure introductum, quamvis sit alius status religiosus jure divino institutus, sicut in materia de simonia dicitur esse quædam simonia jure divino prohibita, alia jure humano; vel sicut aliqui putarunt, quædam sacramenta esse ab ecclesia instituta, alia a Christo : quod licet de facto sit prorsus falsum, de possibili non repugnat.

Rejicitur primo secunda interpretatio, quia non est ad rem, quum non agatur de origine sed de veritate status religiosi scholasticorum.

(215) V. Ad hanc autem evasionem respondemus in primis, si hic status religiosus tam verus et proprius esse conceditur, sicut quilibet alius, quantum attinet ad substantiam et essentiam talis status, sic parum referre ad rem de qua agimus, illi tribuere institutionem divinam aut humanam, quia hic non agimus de origine hujus status, sed de veritate ejus. Si autem propter illam humanam institutionem, censetur in aliquo deficere a veritate et proprietate religiosi status, sic distinctio illa repugnat verbis pontificis et impugnanda est quoad hanc partem, eodem modo quo præcedens. Deinde vero addo, distinctionem illam falso niti fundamento et gratis esse confictam, atque ex alia parte repugnantem doctrinæ

(1) *In quo differt a priori.* E regione, editt. 1625, 1634, habent in margine : *In quo differat a præced.;* qui titulus si referatur ad proxime superiorem omnino falsus; sin ad textum, sensu vacuus est : quare verba nec Suaresio ascribenda censui, nec retinenda.

Rejicitur secundo secunda interpretatio, quia repugnat Bullæ Ascendente Domino, ubi docetur vota religiosa quoad solemnitatem esse tantum institutionis ecclesiasticæ.

ejusdem pontificis, ut patet ex illis verbis prædictæ Constitutionis, *Ascendente Domino: Non considerantes voti solemnitatem sola ecclesiæ institutione inventam esse, triaque hujusmodi Societatis vota tametsi simplicia, ut substantialia religionis vota, ab hac sede fuisse admissa.* Ubi in virtute sic pontifex argumentatur : ecclesia induxit solemnitatem in votis religiosorum; ergo etiam potest sine tali solemnitate statum religiosum approbare, seu instituere; ergo ex sententia pontificis hic status utroque modo factus est ex ecclesiæ Constitutione; nulla ergo est illa differentia. Et declaratur amplius in hunc modum.

Rejicitur tertio secunda interpretatio, quia status religiosus, ut sic est quidem institutionis divinæ, sed eo non carent scholastico; at status religiosus ut determinatus ad hunc vel illum modum vovendi est institutionis ecclesiasticæ, sive vota solemnia sint sive simplicia.

Quia vel est sermo de statu religioso præcise, ac secundum se, prout a Christo Domino fuit traditus : et sic tam vere ac proprie salvatur hic status in hoc gradu Societatis, sicut in quibuslibet aliis personis religiosis; hoc est enim quod aperte supponit pontifex in citatis verbis; ergo quoad hoc nulla est differentia, sed quilibet ex his statibus est ex divino jure. Vel loquimur de statu religioso determinato ad hunc, vel illum modum votorum; et sic uterque status est ex ecclesiæ determinatione et institutione, ut idem Pontifex docet in verbis proxime citatis, et in tomo superiori late a nobis ostensum est ex antiqua ecclesiæ historia, adjuncta etiam ratione et auctoritate Bonifacii in capite unico, de voto in 6.

Tertia interpretatio, est scholasticorum statum eos efficere vere religiosos propter tendentiam ad professionem et unionem cum professis, quamvis per se non futurus esset sufficiens.
Henriq.

(216) VI. His vero non obstantibus, aliqui, quos etiam refert Enriquez ut in lib. VI initio cap. 3 citabimus, tergiversantur dicentes, religionem Societatis non esse veram religionem ac propriam, nisi quatenus in ea fit vera professio per vota solemnia, et consequenter admissionem hanc scholarium approbatorum per se non sufficere ad constituendum statum religiosum verum ac proprium; quamvis, prout in Societate fit, sufficiat, ad denominandum hominem vere ac proprie religiosum, quia fit in ordine ad consummandum talem statum in tali religione; et quia aliquo modo unit personam Societati, quæ absolute et simpliciter vera religio est, ratione gradus professorum, qui si in ea deesset, nulla alia ejus vota, vel receptio (juxta horum sententiam) sufficeret ad verum statum religiosum constituendum : verumtamen non minus facile ostendi potest hanc etiam fugam esse contrariam intentioni et verbis pontificis. Primo ex vi earumdem particularum, *vere ac proprie*, quæ stare non possunt, si veritas ac proprietas status religiosi in toto corpore Societatis, solum esset ratione gradus professorum : sic enim reliqui non haberent in se, et intrinsece substantialem formam (ut sic dicam) constituentem verum ac proprium religiosum; ergo solum dicerentur religiosi per denominationem extrinsecam et analogiam, quatenus conjuncti sunt cum veris religiosis, et eos imitantur, vel ad eorum statum tendunt: quod satis esse non potest, ut dicantur vere ac proprie religiosi.

Expugnatur primo tertia interpretatio, quia ex Bulla Ascendente Domino scholastici sunt vere ac proprie religiosi adeoque habent intrinsece formam substantialem verorum religiosorum, non solam denominationem extrinsecam.

Quod secundo maxime confirmat comparatio illa; *non secus atque ipsos professos*, etc. Nam per illam uterque gradus per se spectatus cum alio confertur, et æque vere ac proprie dicitur esse talis; ergo gradus scholarium non dicitur religiosus vere ac proprie, propter conjunctionem et tendentiam ad gradum professorum; sed per se propter unionem, quam habet per vota sic in religione admissa. Eo vel maxime, quod coadjutores formati Societatis non ultra tendunt ad gradum professorum sed ibi sistunt, tamquam in ultimo termino suo; ergo non possunt dici religiosi [ratione alicujus tendentiæ], cum non tendant ad gradum professorum. Neque etiam solum quia in eadem congregatione cum illis versantur; hoc enim satis esse non potest ad verum religiosum constituendum, nisi illa unio, qua cum illis conjuncti sunt, eos in vero statu perfectionis constituat; nam si non sunt in vero statu quærendæ perfectionis quomodo erunt in statu religionis? quod si non sunt in statu religionis, quomodo sunt vere ac proprie religiosi? Oportet ergo ut talis receptio et unio per se sufficiat ad talem statum. Ergo eadem ratione dicendum idem est de unione scholarium; nam quoad substantiam et modum votorum ejusdem rationis est.

Expugnatur secundo tertia interpretatio, tum quia Gregorius XIII docet scholares esse religiosos NON SECUS ATQUE IPSOS PROFESSOS, tum quia coadjutores formati Societatis quorum vota sunt simplicia non tendunt ad gradum professorum et sunt vere religiosi.

(217) VII. Unde etiam addo, licet in Societate nulla fieret professio solemnis, sed instituta solum esset cum ceteris gradibus, quod auctoritate pontificis fieri potuisse; et illam futuram fuisse veram religionem, et ejus vota emittentes, æque futuros fuisse vere ac proprie religiosos, ac nunc sunt approbati scholares, vel formati coadjutores. Quia vota et receptio essent ejusdem rationis; et quoad hoc alter gradus professorum solum se habet conco-

Probatur 2° veritas conclusionis positæ sub np. 21 astruendo conclusionem secundam. Societas, etiam sine professis futura fuisset vera religio: quæ secunda conclusio non minus certa est quam prima, ex eadem

pontificis definitione.

mitanter. Atque hoc totum aperte confirmant verba, quibus Pontifex, et rationem suæ definitionis, et occasionem contrarii erroris declarat. Nam quoad primum, inquit, emittentes hæc vota in statu religionis vere constitui, *quippe qui per ea ipsa se Societati dedicant, atque actu tradunt, seque divino servitio in ea mancipant.* Ubi non sumit rationem ex concomitantia alterius gradus, vel tendentiæ ad illum : sed ex intrinseco vinculo, et quasi forma personarum, sic voventium. Quam rationem paulo inferius a num. 9 latius explicabimus. Quoad secundum vero, *cum temerariam audaciam* contradicentium reprehendisset, subdit : *Omnia ex aliorum regularium ordinum communibus rationibus, formis, et statutis metientes, Societatis institutum, peculiares constitutiones, ac vim votorum simplicium illius, in eadem Societatis religione probatam admissorum, penitus ignorantes, ac nonnulla jure antiquo, quæ post illud, successu temporis, hujus sedis auctoritate, approbatione, et confirmatione, ac peculiaribus privilegiis sancita et roborata esse dignoscuntur, perperam interpretantes, convellere nituntur.* Non est ergo dubium quin pontifex docere ac declarare voluerit, per hanc receptionem et approbationem talium votorum intrinsece, ac proprie constitui personam in statu religioso, et ideo sæpe vocat illa vota *vere substantialia religionis;* dicitque per Sedem apostolicam admitti in Societate tamquam in religione per eam approbata. Ac tandem concludit: *Decernimus non solum eos, qui in coadjutorum formatorum gradus admittuntur, sed etiam omnes qui in ipsa Societate admissi, tria vota prædicta, tametsi simplicia, emiserint, vere ac proprie religiosos fuisse et esse.* Et infra addit præceptum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ne quis prædictam definitionem falsis, aut violentis interpretationibus, aut quovis quæsito colore impugnare audeat.

Suæ definitionis rationem apponit pontifex, nempe scholasticos vere religiosos effici quia votis se Societati tradunt, et Dei servitio.

Pontifex apponit item contrarii lapsus occasionem, quod adversarii Institutum Societatis jure novo stabilitum convellere nitantur jure antiquo. Adjungitur excommunicatio latæ sententiæ in audentes impugnare definitionem circa Societatis vota simplicia et VERE SUBSTANTIALIA RELIGIONIS.

Navarrus subscribit juri novo quo Gregorius XIII effecit ut per vota scholarium constitueretur verus status religiosus.

(218) VIII. Atque ita intellexit hanc pontificis mentem doctor Navarrus cons. 49 de regular. quod incipit, *An sit vere*, ubi cum definivisset quemdam, qui se monasterio S. Benedicti obtulerat, sine animo profitendi non esse verum religiosum, subdit : *Longe tamen alia ratio est eorum, qui in Societate Jesu, post biennalem probationem tria simplicia vota Paupertatis, Castitatis, et Obedientiæ emittunt. Hi namque cum ita voveant, vero certoque proposito, ut religiosi fiant, cumque eadem mente et ratione, ab ejusdem Societatis superioribus admittantur, et cum vere se obligent ad observantiam regularem constitutionum ipsius Societatis, ejusque instituti ab apostolica Sede sæpius approbati, vere proprieque religiosi sunt, ut sapientissime declaravit Gregorius XIII.* Idem habet in commentario de regular. numero 19, ubi in hoc distinguit vota privatim emissa a novitio ante expletam biennii probationem ab his votis, quæ juxta proprium Societatis jus, post expletam probationem in ea emittuntur; nam priora non faciunt religiosum; posteriora vero ita proprium et verum religiosum constituunt, ut sine vitio apostasiæ et pœnis ejus, nullus possit ex parte sua exire, aut relinquere Societatis ordinem, quamvis ex rationabili causa possit dimitti, quod dicit esse *quiddam novissimum et admirabile concessum præfatæ Societati, et clare declaratum, et confirmatum a S. D. N.*

Probatur 3° eadem conclusio posita sub np. 212 ex ratione, quia nihil deest ad statum religiosum in traditione, votis, religione et forma vovendi scholarium.

(219) IX. Ratione ita potest hæc veritas demonstrari : Nam in hac probatione seu receptione scholarium est vera traditio ex parte ipsorum scholarium in magnum et totale, ac perpetuum Dei obsequium, tribus substantialibus votis stabilita et facta in religione approbata, et juxta formam ab ecclesia confirmatam : ergo est in tali actu quidquid necessarium est ad constituendum statum vere religiosum; et quoad hoc substantialiter, et essentialiter convenit cum vera professione religiosa. Antecedens ex facto ipso supponendum esset potius quam probandum; quia dum hi religiosi perpetuam obedientiam cum aliis votis in Societate promittunt, satis ostendunt seipsos Societati tradere : neque enim oportet, ut verbo *tradendi*, aut alio simili formaliter utantur; nam etiam in aliis religionibus antiquis professio solum fit per verbum promittendi, ut constat ex variis formis quas tomo superiori retulimus disputantes de professione religiosa. Sensus ergo verborum ex intentione operantium et ex usu sumendus est; ac propterea Gregorius XIII declaravit expresse : hos religiosos, per hæc vota se Societati *dedicare, atque actu tradere, seque divino servitio mancipare.* Deinde ab effectu et ex Constitutionibus ejusdem Societatis idem ostenditur; nam in v part. Constitut. cap. 1 de

Hujus rationis antecedens suadetur multipliciter. Primo, quia traditio scholarium 1° satis exponitur verbo *promittendi*, ex intentione et ex usu; 2° expresse declaratur per Gregorium XIII.

Secundo, quia scholares votis suis fiunt Societatis membra.

quod requirit traditionem et admissionem.

scholasticis approbatis dicitur, modo quodam interiori in corpus Societatis coaptari, et ut membrum unius ac ejusdem corporis Societatis admitti. Et idem repetitur in cap. 4, § 5. Non possunt autem fieri actu membra hujus corporis et ut talia admitti, nisi scholaris se tradat, quia hæc conjunctio debet esse utrinque voluntaria. Item per hanc unionem adquirit Societas peculiare jus in talem personam, quale habet corpus in membrum suum; non potest autem illud acquirere, nisi alio etiam tradente et consentiente. Atque hoc idem argumentum sumitur ex omnibus locis constitutionum, in quibus significatur hos scholares esse vera membra Societatis, ut in II part. Constitut., cap. 5, ubi dicuntur in corpus Societatis coaptari. Et in IV part. cap. 5, § 5, dicuntur admitti ad vitam in Societate perpetuo ducendam, ad gloriam Dei. Et V part. cap. 1, liter. A, dicitur Societatem in sua proprietate includere professos, coadjutores, et scholasticos approbatos. Ex his enim tribus partibus aut membris Societatis corpus constare. Patet ergo ex parte horum religiosorum esse sufficientem traditionem, ab ipsa religione satis etiam acceptatam, ut ex hac parte nihil re vera desit ad verum religiosum statum.

Tertio, quia ex votis scholarium Societas acquirit in ipsos jus peculiare, illud non acquisitura sine eorum traditione acceptata.

Effugium præcluditur. Nam licet traditio irrevocabilis scholarium fiat Societati cujus acceptatio est revocabilis; hoc sufficit, 1° quia status servitutis ita consisteret; 2° quia status in genere postulat aliquam, non omnimodam firmitatem.

(220) X. Dicet vero aliquis, acceptationem ex parte Societatis, non esse omnino absolutam, nec cum obligatione reciproca retinendi perpetuo in Societate personas sic approbatas, et ideo talem traditionem et acceptationem non sufficere ad religiosum statum constituendum. Sed hoc præterquam quod est contra mentem Gregorii XIII facile potest ratione impugnari, demonstrando illum modum acceptationis sufficere ad religiosum statum. Quod primo ostendi potest ex generali ratione status servitutis; nam ad illum constituendum sufficit similis traditio ex parte servi, et acceptatio ex parte Domini, quamvis Dominus non se obliget ad perpetuo retinendum servum sub dominio suo : cur ergo similis traditio et acceptatio non sufficiet, servata proportione, ad statum religiosum constituendum, qui est status servitutis? Præterea in superiori tomo ostensum est, non esse de ratione status, vel in genere, vel perfectionis, ut sit omnino immutabilis, sed sufficere quod habeat moralem firmitatem et perpetuam, quantum est ex parte assumentis statum, ita ut non sua privata, sed ad summum publica potestate et ex rationabili causa statum mutet; sed ille modus traditionis, sic admissæ a religione, est sufficiens ad hujusmodi firmitatem : ergo ex hac parte est etiam sufficiens ad statum religionis. Et simili discursu ibidem ostendimus non esse necessarium ad statum religiosum votum solemne, sed sufficere simplicia in eo gradu acceptata ab ecclesia, tamquam substantialia religionis vota.

(221) XI. Atque hinc probata manet consequentia principalis rationis superius factæ. Quid enim afferri potest necessarium ad religiosum statum, quod his religiosis desit, cum essentialis professio illa duo tantum requirat, traditionem scilicet et tria vota, et alioqui ostensum sit, non esse de essentia quod talia vota sint solemnia, solemnitate legali; nec quod acceptatio traditionis sit prorsus irrevocabilis, aut ita absoluta ut nullam conditionem includat. Sed adhuc potest responderi, ex parte votorum aliquid deesse necessarium ad statum religionis simpliciter, quale est in voto castitatis, virtus ad irritandum matrimonium prius contractum et non consummatum : et in voto paupertatis, vis ad reddendam personam inhabilem aut incapacem dominii, seu proprietatis, vel (quod gravius ac difficilius est) tale esse votum, ut non obliget ad relinquendum statim omne dominium, quod videtur pugnare cum illis verbis Christi Matth. 19 : *Si vis esse perfectus, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me.* Videtur etiam esse contra Innocentium III in cap. *cum ad monasterium*, de statu Monachorum ubi sic inquit : *Nec æstimet abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Nam ex his verbis constat proprietatem et dominium omnino pugnare cum religioso statu.

Suadetur jam consequentia principalis rationis in n. IX. Videlicet scholasticis nihil deest ut sint vere religiosi quandoquidem statui religioso sufficiunt tria vota simplicia, et traditio cum acceptatione non irrevocabili.

Adversariorum replica : votis scholarium deesse vim triplicem propriam votorum religiosorum; 1° irritandi matrimonium ratum, 2° auferendi capacitatem dominii, 3° obligandi ad abdicandum se statim rebus possessis.

(222) XII. Sed de his votis particularibus, et perfectione eorum ex parte materiæ, dicturi sumus lib. sequenti. Nunc ergo ad priorem partem de voto castitatis respondetur, aut illam vim dirimendi matrimonium ratum præcedens, non esse de intrinseca ratione status religiosi, aut huic voto inesse : quid autem horum verius sit,

Removetur replica quia 1° de his postea; 2° votum castitatis religiosæ quale fit a scholaribus habet omnes effectus tali voto intrinsecos; 3° votum paupertatis re-

ligiosæ non requirit essentialiter ut sequatur in vovente incapacitas aut abdicatio dominii, hic et nunc: neque contradixit Innocentius III, quippe qui locutus est de monachatu, non de statu religioso in genere; cujus varietas potest esse quasi specifica, propter conditiones proprias et aliquo modo essentiales.

eodem libro cap. 2 dicemus. Quod vero attinet ad votum paupertatis, multo certius est non esse necessarium, quod reddat personam incapacem dominii, ut possit esse votum substantiale religionis, quia hoc non ad substantiam vel ad materiam, sed ad solemnitatem illius voti pertinet. Quod vero ad alteram partem spectat, respondetur paupertatem non consistere in indivisibili, ut sic dicam; sicut nec obedientiam; ideoque non esse æqualem in omnibus religionibus, sed in unaquaque promitti et servari juxta propriam regulam ab ecclesia approbatam. Unde certum esse debet illam paupertatem, quam ecclesia approbavit, ut sufficientem ad religiosum statum, sufficere secundum generalem rationem ejus, atque adeo secundum aliquam speciem illius status : talis autem est paupertas, quæ per hoc votum promittitur : nam est vera abdicatio rerum omnium temporalium, quoad liberum usum earum, solumque illum concedit, dependenter ab alterius arbitrio. Et eodem modo, licet non statim necessario auferat dominium, tollit nihilominus liberam facultatem retinendi illud, eoque utendi absque superioris arbitrio, et ideo dominium illud, quasi materialiter ibi manet, seu de facto et non de jure ac vi ipsius voti, nihilque proinde statui perfectionis obstat. Sicut vinculum matrimonii, quod manet in conjugato, qui ex legitimo consensu conjugis post consummatum matrimonium professus est, nihil obstat statui perfectionis; quia veluti materialiter tantum, et non ex vi assumpti ibi manet, neque aliquem usum postulat, qui perfectionis statum impediat. Neque verba Innocentii obstant, quia non loquitur de statu religionis in communi, sed in particulari, de monachatu, de cujus speciali actione est ille modus paupertatis, imo etiam est de ratione voti solemnis paupertatis; non tamen propterea necessarium est, ut sit de ratione status religiosi in genere, vel cujuscumque speciei ejus; possunt enim varii status religiosi, quasi specifice differre in propriis conditionibus aliquo modo essentialibus, ut aperte supponit Concilium Trid. sess. 25, cap. 1, de regul.; cum omnibus regularibus præcipit, ut fideliter observent, quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis et castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus regulæ et ordinis peculiaria vota et præcepta, *ad eorum respective essentiam*, necnon ad communem victum et vestitum pertinentia. Sed de hac paupertate et difficultate iterum libro sequenti a cap. 4 quæstionem propriam instituemus.

CAPUT IV.

ALIAS (Ind. 1625). Corollaria tria sive conclusiones ex principali superioris Capitis [tertii, n. II,] conclusione deducuntur.

Deducuntur aliquot corollaria ex præcedente doctrina.

Primum corollarium.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS. Scholasticorum admissio eos effecit vere religiosos statim atque Societas auctoritate apostolica fuit approbata.

(225) I. Ex dictis in superiori capite, antequam ejus rationi dubitandi satisfaciamus, (quod capite sequenti præstabimus) infertur, assertiones ibi positas quibus statuimus scholasticos Societatis, per vota tantum simplicia in ea incorporatos, esse vere ac proprie religiosos, non solum cœpisse habere veritatem a tempore dictarum Constitutionum Gregorius XIII, sed antea, scilicet ab initio approbationis Societatis, ex quo talia vota cœperunt in ea fieri, tamquam in religione approbata et admitti apostolica auctoritate. Probatur, quia decreta illa Gregorii quoad hanc partem, non sunt factiva (ut sic dicam) seu constitutiva, sed declarativa; quæ autem hujusmodi sunt, non tantum in præsens vel futurum tempus, sed etiam in præteritum extenduntur, juxta communem sententiam quam referunt et sequuntur Felin. in cap. ult. de Constit. Sylvestri verbo *Lex* quæst. 25, et Navarrus comment. 4 de regularibus num 45. Antecedens probatur primo, quia Gregorius in suis Constitutionibus nihil adjunxit huic statui, quod ad statum religionis simpliciter necessarium esset. Nam licet in posteriori Constitutione, *Ascendente Domino*, specialiter addiderit, ut emittentes hæc vota, illis durantibus, inhabiles, sint ad matrimonium contrahendum, et quoad hanc partem constitutio fuerit dispositiva et non declarativa, quæ præteritum tempus non comprehendit juxta cap. 2 de Const.; nihilominus jam antea idem pontifex in Bulla, *Quanto fructuosius*, declaraverat per illa tria vota constitui statum vere religiosum, et consequenter supposuerat illam inhabilitatem, quæ tunc non erat, non esse de substantia status religiosi, licet postea ob quamdam majorem decentiam, et ad occurrendum incommodis, quæ

Probatur 1um Corollarium primo ex Constitutionibus Gregorii XIII, ubi ad primam Societatis approbationem nihil accessit quo tamquam requisito status religiosi carerent vota scholarium.

Felin. Sylvest. Navar.

experientia docere potuit, adjuncta fuit.

Probatur 1um Corollarium secundo ex eodem pontifice, cujus Bullæ affirmant scholares fuisse religiosos ante has ipsas Constitutiones, et indicant gradus et jura scholarium non fuisse per eas instituta sed tantum declarata.

(224) II. Secundo idem probatur ex verbis ejusdem pontificis. Nam in priori Bulla, *Quanto fructuosius*, post approbationem instituti motu proprio, et ex certa scientia, et a plenitudine potestatis factam, subdit : *Ad hæc dictam Societatem firmo nostræ declarationis subsidio communire volentes, statuimus, atque etiam decernimus, non modo eos, qui in coadjutorum formatorum, sive spiritualium, sive temporalium gradus et ministeria admittuntur, sed etiam alios omnes et quoscumque, qui in ipsa Societate admissi biennio probationis peracto tria prædicta vota, tametsi simplicia emiserint, emittentque in futurum vere et proprie religiosos fuisse et esse*, etc. Ubi ponderanda sunt illa verba, *Firmo nostræ declarationis subsidio*, quæ satis ostendunt illam Constitutionem, magis esse declarativam quam constitutivam. Unde quod postea dicitur, *statuimus et decernimus*, magis de statuto confirmante, quam de novo aliquo constituente intelligendum est, seu de statuto præcipiente, ut talis declaratio tamquam vera et certa teneatur, ut ibi statim præcipitur. Denique illa verba *esse et fuisse*, satis convincunt illam legem esse declaratoriam; alioqui non potuisset in præteritum ferri. Unde alia Constitutione, *Ascendente Domino*, referens Gregorius illam priorem, vocat illam declarationem, decretum, præceptum et interdictum suum. Et inferius similiter subdit : *Statuimus, atque decernimus tria vota hujusmodi etsi simplicia ex hujus sedis institutione, ac nostra etiam declaratione et confirmatione, esse vere substantialia religionis vota, ac in dicta Societate tamquam in religione approbata per sedem eamdem fuisse admissa, et esse*. Ubi attente considerandum est, institutionem sedi, declarationem autem sibi Gregorium tribuere, quia ipse re vera non instituit, neque primum probavit hunc modum religiosi status, sed prædecessores ejus rem ipsam instituerunt. Ipse autem expresse declaravit, quod in re illa jam constituta continebatur.

Probatur 1um Corollarium tertio ex aliorum pontificum Gregorii XIII prædecessorum decretis.

(225) III. Quod tertio ostendi potest ex Bullis et confirmationibus priorum pontificum. Nam Paulus III in secunda Bulla confirmationis auctoritate apostolica concedit, ut per hujusmodi vota *possint scholares in Societatem admitti, et Societati aggregari*. Et in Bulla quarta prohibet hujusmodi scholares transire ad aliam religionem, excepto Carthusiensium ordine; imo eos inhabiles ad quamcumque aliam professionem faciunt Pius IV et Pius V in Bulla anni 1565, quæ incipit : *Æquum reputamus*, quæ a priori edita, et a posteriori publicata et confirmata fuit. Nunquam autem pontifices prohiberent his personis transitum ad religiosum statum, nisi eos veros ac perfectos religiosos esse supponerent : et ita in prædicta Bulla sæpe eos religiosos appellant. Et e contrario apostatas vocant, et tamquam desertores status religiosi puniunt eos, qui post hæc vota sine licentia superiorum hunc statum relinquunt : ergo supponunt eos esse in vero statu religioso. Et confirmatur, quia Pius V, in Bulla tertia anni 1571, quæ incipit : *Dum indefessæ*, declaravit *Societatem* (etiam si collegia habeat, quæ ex propriis reditibus sustentantur) *Præpositum, ac singulas personas ejus vere et non ficte mendicantes fuisse, esse et fore; et inter aliorum fratrum et religiosorum mendicantium ordines, aliosque fratres et religiosos mendicantes, prout illos nos connumeramus, et connumerari debere; ac omnes et singulas tam juris quam hominum dispositiones in favorem religiosorum, seu fratrum mendicantium, nunc et pro tempore emanatas, etiam in Societate, illiusque domibus, collegiis, Præposito, et aliis religiosis locum habere*. Quibus verbis non minus expresse quam Gregorius declarat, has personas et religiosas esse, et sub mendicantibus comprehendi, idque sub his juribus et dispositionibus, quæ in favorem religiosorum seu mendicantium facta fuerint. Et si attente inspiciatur contextus pontificis, facile intelligetur illam Constitutionem, quoad hanc partem potius esse declarationem ad tollendam omnem ambiguitatem, ut ibidem dicitur, quam novam dispositionem. Potest etiam hoc confirmari ex Concilio Trident. sess. 25, cap. 16 de regul. in illis verbis : *Per hæc autem sancta synodus non intendit aliquid innovare aut prohibere, quin religio clericorum Societatis* Jesu, etc. Ubi nomine *religionis* sine dubio totam Societatem comprehendit, quatenus suis omnibus membris constat, et ibi tacite approbat hoc institutum, quatenus in eo præter novitios varii sunt religiosorum gradus, quia omnes vere religiosi sunt, etiamsi non omnes solemniter professi sint.

ut clarius Gregorius XIII postea declaravit.

Probatur 1um Corollarium quarto ex ratione. Nam statim a prima Societatis approbatione in votis scholarium continebatur traditio religioni approbatæ; quem actum Gregorius XIII docuit esse causam adæquatam status vere religiosi.

(226) IV. Ultimo probatur ratione, quia ipsemet Gregorius XIII, suam declarationem confirmat; nimirum quia hujusmodi personæ per hæc tria vota, ut substantialia religionis se tradunt Societati, et in ea, tamquam in religione ab ecclesia approbata, se totos divino servitio in perpetuum consecrant; ex quo infert illos esse vere et proprie religiosos. Illud autem assumptum verum fuit a principio, ex quo post approbatam Societatem talia vota in ea fieri cœperunt, ut per se notum est : ergo et consequens illud semper verum fuit; nam in illo antecedenti continetur sufficiens et adæquata causa consequentis seu status vere religiosi. Confirmatur ac declaratur; nam cum Gregorius illam declarationem fecit, non minus certum fuit eos, qui jam erant in Societate, esse vere ac proprie religiosos, quam eos qui fuerint deinceps in ea admissi, ut constat ex verbis ejusdem Constitutionis et ex communi omnium sensu; et quia non aliter vota emittunt, vel in Societatem admittuntur posteriores, quam priores. Non poterant autem illi qui jam erant in Societate, si jam non fuissent veri religiosi incipere esse tales propter solam extrinsecam constitutionem pontificis; quia non potest pontifex facere de non religioso, religiosum sine voluntate ejus, maxime cum non addiderit religioni novam approbationem, neque novam potestatem admittendi concesserit, nec novum modum traditionis aut acceptationis ejus instituerit; ergo necessario dicendum est, omnes hujusmodi personas semper et a principio extitisse vere ac proprie religiosas. Tandem confirmatur a posteriori : nam votum religionis impletur in Societate, etiam in hoc gradu, etiam sine spe transeundi ad professorum gradum, sed tantum coadjutorum formatorum. Imo etiamsi votum religionis factum sit de quacumque alia religione determinata, potest in hæc vota commutari, ut constat ex summa privilegiorum Societatis § 2 et 3 (1), quod multo ante Constitutionem Gregorii XIII verum habuit. Ergo signum est per hæc vota semper fuisse constitutos vere religiosos, alioqui per illa non impleretur religionis votum.

Confirmatur primo, quia hæc sola ratio esse potuit cur Gregorius XIII declararet jam admissos, fuisse et esse; postea admittendos, fore vere religiosos.

Confirmatur secundo, quia votum religionis impletur per vota scholarium quando etiam certum est eos nunquam promovendos ad vota solemnia.

(1) Ita in veteri Societate; an etiam in restituta, videat lector.

Corollarium secundum.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Admissionem scholarium sufficere ut fiant vere religiosi est veritas omnino infallibilis.

(227) V. Secundo infertur ex dictis, quam sit certa hæc veritas a pontifice declarata. Existimo enim esse omnino infallibilem, ita ut sine errore in fide negari non possit. Ratio est, quia sententia pontificis in his, quæ ad doctrinam pertinent, infallibilem continet certitudinem, ex Christi institutione et promissione. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Luc. 22 et Matt. 16. *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Et concessio facta est, Joannes 21, *Pasce oves meas.* Quæ testimonia ita sunt ab ecclesia intellecta, et perpetua traditione, ac Patrum, conciliorum, et ipsorum pontificum definitione firmata ac declarata, et suppono ex propria materia (2) : et videri possunt, quæ Gratianus congessit dist. 12 sui decreti, et 24, quæst. 1, per plura capita et late Bellarminus, lib. IV, de Summo Pontifice, a principio per aliquot capita, et Turrecr. in Summa lib. II, cap. 10, et ob hanc rem observatum semper in ecclesia fuit, ut graviores fidei quæstiones, et causæ ad romanam sedem, tamquam ad fidei cathedram et magistram, referrentur, ut dicitur in cap. *Majores,* de baptismo, et sumitur ex cap. *Damnamus,* de Summa Trinitate et fide catholica et cap. *Fideli,* eodem tit. in 6 cap. *Ad abolendam,* de Hæreticis, cap. *Præceptis,* et cap. *Non decet,* dist. 12, et cap. *Nulli fas,* dist. 19. Ac tandem ex Concil. Florentin., in decreto unionis, et ex Trident. sess. 7, can. 5 de Baptismo et sess. 25, circa finem decreti de delectu ciborum, et plura referunt citati auctores. Simanc. de catholicis institutionibus cap. 45. Valde autem diminuta fuisset Christi Domini providentia circa suam ecclesiam, si in decidendis talibus quæstionibus ex cathedra, vicarium suum labi permitteret. Neque ipse juste posset sub anathematis vinculo subditos compellere ad standum his declarationibus, seu definitionibus, si in doctrina tradenda errare posset. Cum ergo ostensum sit, prædictam constitutionem continere declarationem cujusdam veritatis valde necessariæ

Probatur ex fide, quia pontifex est infallibilis quando ex cathedra et sub anathemate definit rem valde necessariam ad mores ecclesiæ.

Gratian.

Bellarm.

Turrec.

Simanc.

(2) Vide in [Suaresii] tom. *de Fide, disp.* 5, *sect.* 8. (MDCXXV.)

ad mores ecclesiæ, et ad quietem, et pacem animarum, plane talis declaratio infallibilem continet certitudinem.

Confirmatur ex omnium catholicorum sensu admittentium infallibilitatem pontificis in dicto casu.

(228) VI. Et hoc confirmari potest ex doctrina theologorum et catholicorum omnium, qui pro certo habent, Summum Pontificem non posse errare in doctrina morum ecclesiæ tradenda; de qua re videri possunt auctores paulo antea citati (1): nam hæc doctrina multum pertinet ad bonos mores, et ex opposito multa inferri possunt absurda, et scandalosa in ecclesia, quæ paulo inferius, in tertio corollario, numerabimus, ut hæc veritas notior fiat. Et e converso si hæc declaratio pontificis falsa esse posset, ex illa multa absurda, et contra bonos mores sequerentur, ut quod status religiosus commutaretur in non religiosum, et quod votum religionis impleretur sine statu religioso, et similia.

Unum effugium adversariorum, nempe quæstionem de votis scholarium non spectare ad universalem ecclesiam, præcluditur. Primo, definitio pontificia de votis scholarium spectat ad Societatem in quam ex tota ecclesia possunt ingredi, et quæ in totius ecclesiæ bonum existit; spectat quoque ad omnes fideles obligando eos sub anathemate.

(229) VII. Nec sufficit dicere doctrinam hanc non pertinere ad universalem ecclesiam, sed ad quamdam particularem religionem, vel potius ad quamdam partem ejus, et ideo non necessario habere illam infallibilitatem, quam in proponenda universali ecclesiæ doctrina morali pontifex habet. Hoc (inquam) dici non potest: 1° quia non solum pertinent ad universalem ecclesiam ea, quæ ad omnes ecclesiæ status vel ordines pertinent, sed etiam ea, quæ licet in uno statu particulari versari videantur, ad universalem ecclesiam quovis modo pertinent. Hujusmodi autem est bonum unius religionis, quod in præsenti declaratur primo, quia hæc religio per totam ecclesiam diffusa est, et ex tota ecclesia possunt ad illam homines recipi et vocari. Secundo, quia hæc veritas omnibus fidelibus proponitur, et secundum illam jubentur omnes et sentire et judicare, et operari ut in eadem Constitutione exprimitur. Tertio, quia sicut Societas in totius ecclesiæ utilitatem instituta est, ita certitudo et firmitas circa statum ejus, et veram doctrinam ad eam pertinentem, ad ejusdem ecclesiæ utilitatem spectat. Quod videtur idem pontifex Gregorius insinuasse quum dixit: *Nos universalis ecclesiæ utilitati, quam ex inviolato et inconcusso dictæ Societatis instituto, et religiosa sobolis educatione sentimus, et majorem in dies speramus, prospicientes, et præterea ejusdem Societatis indemnitati, paci, quieti, et incremento consulere volentes, motu simili et ex certa scientia*, etc. Et confirmatur.

Secundo, ratio cur pontifex non potest errare in approbanda aliqua religione postulat ut sit infallibilis approbando statum ut vere religiosum.

Nam ob hanc causam certum est, et supra ostensum, Summum Pontificem non posse errare in approbatione alicujus religionis in particulari, tum quia licet una religio particularis videatur, tamen universali ecclesiæ proponitur et in omnes redundare potest; tum etiam, quia si in una errare posset, in qualibet posset, et ita omnia essent incerta et periculis exposita: ergo idem in præsenti dicendum est, quia non minus grave est in ecclesia approbare, seu declarare aliquem statum, ut vere ac proprie religionem, imo unum in altero includi videtur.

Tertio, pontifex quoad vim talium votorum explicat unice quid in statu religioso sit juris divini vel humani; qua in re est infallibilis.

Et confirmatur, quia pontifex in declarando aliquo jure, an divinum sit vel humanum, infallibilem habet auctoritatem; quis enim dubitet Concilium Tridentinum, cum definit sacramenta omnia, esse de jure divino instituta, aut confessionem ex præcepto divino præmittendam esse ante communionem, quando intercedit conscientia peccati mortalis, infallibilem doctrinam tradere? Aut quis neget Summum Pontificem habere in hujusmodi doctrina tractanda æqualem, vel majorem potestatem? Hæc autem declaratio, nihil aliud est, quam explicatio juris divini vel humani, quod circa statum religiosum et institutionem ejus per vota simplicia vel solemnia intervenit; ergo cum facta sit pontificia auctoritate, infallibilem habet certitudinem.

Quando, definitiones huic similes quoad instituta particularia aliarum religionum habentur ab omnibus ut infallibiles.

Denique alia decreta, quæ pontifices ediderunt, declarando particularia instituta aliarum religionum tamquam certa, et firma a catholicis omnibus recipiuntur, ut constat ex cap. *cum ad monasterium*, et cap. ult. de statu Monachor., quæ tractant de religione S. Benedicti, et ex cap. *exiit*, de verbor. signif. in 6 et in Clement. *Exivit*, eodem titulo, quæ pertinent ad religionem Minorum. Non est autem minoris auctoritatis hæc declaratio pontificia; quia nec materia minus gravis est, nec potestas minor, nec verba minus clara et evidentia, ut jam dicam.

Alterum effugium turpiter erroneum, nempe pontificem locutum

(230) VIII. Recognovit enim hanc pontificiam auctoritatem et potestatem quidam prædictæ veritatis et declarationis impugnator, cujus mentionem fecit idem

(1) Vide etiam in [Suaresii] tom. de Fide, disp. 5, sect. 8, num. 7. (MDCXXV.)

esse ut doctorem privatum et sic errare potuisse.

pontifex Gregorius in Constitutione, *Ascendente Domino*. Et propterea, ut ibidem dicitur, ausu temerario perverse interpretari mentem pontificis aggressus est, imo sententiam ejus rejicere, dicens privato sensu locutum fuisse, et ut privatum doctorem errare potuisse, et ex falsa informatione errasse. Quamvis autem in hac censura turpiter et manifeste ipse erraverit, ut statim ostendam a num. 12, illud tamen quod tacite supponit, libenter accipimus, nimirum non potuisse pontificem in ea doctrina errare si non ut privatus doctor, sed ut pontifex locutus fuit : non enim sine causa impugnator ille ad privatum sensum Gregorii divertere conatus est, ne pontificiam auctoritatem et cum illa catholicæ doctrinæ certitudinem impugnare, et quantum in ipso esset labefactare videretur.

Animus parum æquus in Societatem, vel ignoratio verborum pontificis sunt dicti erroris fontes; et ejus impugnatio ex verbis Pontificis.

Quid operetur dictio, *Motu proprio;* nempe excludit subreptionem a literis apostolicis.

(251) IX. Illud autem subterfugium, vel ex nimio affectu impugnandi Societatem, vel ex ignoratione verborum pontificis videtur profectum. Tria enim sunt verba in illis decretis, quæ his falsis interpretationibus omnem viam præcludunt, scilicet, *motu proprio*, *ex certa scientia*, *ex plenitudine potestatis*. Primum scilicet, *motu proprio* (ut doctores dicunt) excludit subreptionem a literis apostolicis, id est, facit, ut contra breve pontificium allegari non possit subreptio. Argumento cap. *Si motu proprio*, de præbend. in 6, ubi dicitur concessionem beneficii quam pontifex alicui facit habenti aliud, quod pontifex ignorabat, nec illi propositum fuit, esse validam, si gratia motu proprio facta est : subreptitiam vero, si ad petitionem partis : et ratio optima ibi adjungitur, quia prior gratia ex mera liberalitate facta est. Declaratur autem nunquam ita fieri, nisi quando expresse explicatur per illa verba, *Motu proprio*. Super quem textum plures effectus hujus clausulæ referuntur, quos late sequitur et refert Rebuffus in concordatis tit. de forma mandati apostolici, verbo, *Motu proprio*. Ex quibus ad rem præsentem maxime facit, quod quando est clausula, *Motu proprio*, non admittitur pars ad probandum contrarium; quia esset arguere Summum Pontificem de mendacio; de quo videri potest Bertrandus consil. 33 et 202, in fine tomi I, Staphilæus de literis gratiæ et justitiæ, et Covaruvius in cap. *Alma Mater*, i part. § 7, num. 2.

Rebuf.

Bertran.

Staphil.

Covar.

Quid dictio, *Ex certa scientia;* nempe excludit ignorationem a literis apostolicis.

Sanch.

(252) X. Quia vero licet hæc particula excludat subreptionem ex taciturnitate, non tamen excludit omnem deceptionem, nec purgat omnem falsitatem, ut iidem auctores advertunt, ac late Sanches, lib. VIII, de matrim. disput. 4 et 21 a num. 47, ideo præter illam particulam additur, *Ex certa scientia*. Per quæ verba pontifex judicat, se non deceptione aliqua, sed ex vera et perfecta informatione concedere, ut Staphilæus supra dicit, num. 10. Et ideo sicut non admittitur aliquis ad probandum contra particulam, *Motu proprio*, pontificem solum ad instantiam partis processisse, quia esset illum mendacii arguere, ita quando pontifex profitetur se procedere ex certa scientia, nemo prudens potest respondere ex ignoratione aut falsa informatione id egisse, quia hoc est mendacii arguere ipsum pontificem. Quod maxime inpræsenti verum habet. Nam quum in priori Bulla Papa in declaratione dixisset, se id facere ex certa scientia, in posteriori non obstante alterius interpretatione et objectione hoc ipsum confirmat.

Quid *de plenitudine potestatis;* nempe probat pontificem agere ut pontificem, ea potestate quam actus postulat, et hoc loco est clavis scieniiæ, non solius jurisdictionis.

Felin.

Panormit.

(253) XI. Additur vero particula, *De plenitudine potestatis*. Quamquam enim quoties Papa motu proprio operatur, præsumatur uti plenitudine potestatis, ut tractant Glossa et doctores in cap. *Ad hæc* de rescriptis, et Felinus in cap. *causam* 2, de testibus col. 4. Quod etiam affirmat de altera clausula, *Ex certa scientia* in cap. *cum inter*, de except. num. 5 et sequentibus Panormitanus in cap. *ea quæ*, de sententia et re judic. num. 8. Tamen ad tollendam omnem ambiguitatem expresse additur illa particula; quia non poterat clarius exprimi pontificem operari, ut pontificem et non privatam personam, quam dicendo se hoc declarare *ex plenitudine potestatis;* hanc enim non habet nisi quatenus pontifex est. Et quia potestas debet esse accommodata actui, certum est hic non esse tantum sermonem de potestate jurisdictionis, sed maxime de potestate quæ *clavis scientiæ* appellatur; nam hæc erat per se necessaria ad hanc declarationem faciendam. *Potestatis* autem *plenitudo* in hoc genere nihil aliud est, quam quod potestas sit, ad docendum cum assistentia Spiritus Sancti ac certitudine infallibili; ergo repugnat expressis verbis pontificis dicere, illum esse locutum privato sensu et ut particularem doctorem. Et hoc significavit idem pontifex, quando

veluti perstringens dictos impugnatores dixit: *Quin etiam nos supradicta motu simili, et ex certa scientia, et de apostolicæ potestatis plenitudine decernentes ac præcipientes, privato sensu locutos fuisse, ac tamquam privatos doctores errare potuisse.* Ac si diceret, quo nihil poterat absurdius cogitari, magisque nostris verbis et intentioni repugnans.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Corollarium tertium,

Damnans erroris adversariorum sententiam.

Erroneum est asserere tria vota scholarium Societatis non efficere eos vere religiosos. Henriq.

(234) XII. Tertio igitur ex dictis infertur sententiam illam, quam ille impugnator defendit, et omnia, quæ ex illa intulit, et eo tempore valde temeraria fuisse, quod notavit Henriquez lib. XII, Summæ cap. 5, num. 6, et nunc jam non posse ab errore excusari. Nunc de doctrina agimus, non de persona, ob aliquam enim ignorantiam vel inadvertentiam, possumus aliquando excusare personas, quarum judicium ad nos non spectat, sed solum gradum certitudinis doctrinæ explicare. Quia ergo Summus Pontifex in Constitutione, *Ascendente Domino,* illos errores insinuavit et damnavit, totam sententiam commemorare et refellere necesse est. Asseruit ergo ille, scholares approbatos et incorporatos Societati per tria vota simplicia, non esse vere ac proprie religiosos. Deceptus autem fuit ex opinione satis communi inter antiquos doctores dicentes verum religiosum non constitui, nisi per professionem, et tria vota solemnia, qui tamen juxta antiquum jus, suique temporis usum loquuntur, de facto potius (ut sic dicam) quam de possibili; id est, declarant sic fieri; non negant autem aliter fieri posse. Et quamvis aliqui, vel multi ex auctoribus privatis in eo sensu id docuissent (de quo in tomo superiori disputatum est circa statum religiosum in communi) interposita jam auctoritate Sedis apostolicæ, nullius ponderis est cujuscumque auctoris opinio. Quia ergo Gregorius jam priori motu hoc declaraverat, ideo non possumus opinionem illam a temeritate excusare. Eo vel maxime, quod si impugnator ille antiquitatem veramque rationem consuluisset, invenisset plane, nullo probabili fundamento negari vota simplicia cum traditione in religione ab ecclesia approbata sufficere ad verum et proprium statum religiosum constituendum. Quia vero eo tempore declaratio pontificis fortasse non erat satis promulgata et proposita toti ecclesiæ, poterat tunc assertio illa ab errore excusari: nunc autem profecto non potest. Nam sufficientissime promulgata est declaratio pontificis, et illa sententia publice damnata ejusdem auctoritate in multis academiis; et Constitutiones illæ jam in omnium manibus versantur. Neque etiam excusare poterunt quemquam tergiversationes aut evasiones, quas capite præced. a num. 5 refutavimus, vel aliæ similes, quas desiderium impugnandi hanc religionem forte poterit comminisci; quia de intentione pontificis satis evidenter constat, neque illæ sunt probabiles aut verisimiles interpretationes, sed elusiones quædam vel potius contradictiones. Præsertim cum idem pontifex in priori rescripto hæc verba gravissima adjiciat: *Præcipimusque et interdicimus, ne quisquam scrupulum de hoc cuiquam injicere, neve illud in controversiam, dubium, vel suspicionem ponere audeat quoquo modo.* In alio vero rescripto addit pœnam excommunicationis latæ sententiæ, Summo pontifici reservatæ, cum aliis pœnis in eos, qui quovis colore directe vel indirecte impugnare, vel ei contradicere ausi fuerint (1).

Principale assertum conceptum in hac erronea sententia, nempe vota simplicia non posse sufficere ad statum religiosum, perperam fundabatur in antiquis doctoribus: hi enim egerunt de facto magis quam de possibili, nec jam audiendi essent si quid sensissent alienum a recenti definitione pontificia.

Nunc ab errore excusari non potest assertio negantium scholares votis suis effici vere religiosos.

In Bulla ASCENDENTE DOMINO assertio negantium scholares votis suis effici vere religiosos prohibetur sub excommunicatione reservata.

Mere sæculares esse Societatis scholasticos est primum illatum ex principali asserto erroneo posito in num. XII; atque multa falsa continet statim confutanda.

(235) XIII. Atque idem sentiendum est de omnibus propositionibus, quas adversarii ex dicto principio inferebant, et in prædicta Constitutione, *Ascendente Domino,* indicantur. Prima erat *Societatis scholares approbatos mere seculares esse, ac jurisdictioni ordinariorum subditos exsistere. Quia non sunt de corpore Societatis, nec Societas aut illius superiores jus aliquod in illos habent, aut ex vi votorum, aut a Summo Pontifice, quia ipse etiam tale jus non habet.* Sed hæc omnia satis ostendunt, quam falsum sit principium ex quo infe-

(1) Bonacina in suorum Operum moralium tomo tertio, edit. Mediol. 1734, disp. 2, quæst. 3, punct. 35 *De excommunicatione contra impugnantes Institutum et Constitutiones Societatis Jesu* contenta in litteris apostolicis *Ascendente Domino* adeo fuse et accurate disputat ut quamvis dicta Bulla vim amiserit, auctor tamen adhuc futurus sit lectu utilissimus.

runtur, cum in tot absurditates inducat; quamquam etiam illationes solidæ non sint, et in primis adversarii nomine *Ordinariorum* videntur intellexisse, non tantum episcopos, sed etiam seculares judices, respectu eorum, qui nondum ordinati sunt: nam si non sunt veri religiosi, neque etiam sunt clerici, erunt laici seculares, et consequenter ordinariis judicibus temporalibus subjecti : quo nihil poterat cogitari absurdius, magisque repugnans communi sensui, et consuetudini totius ecclesiæ ab initio hujus religionis. Erravit autem hujusmodi oppugnator, non solum in principio falso, scilicet, *quod hi non sint veri religiosi*, sed etiam in illatione. Novitii enim religionum non sunt veri religiosi, et tamen gaudent privilegio fori, et exemptione totius religionis, quamdiu sub illius obedientia vivunt, et in probatione versantur; ergo multo magis scholares Societatis in ea approbati, cum sub ejus obedientia vivant, et in ordine ad solemnem professionem adhuc in probatione existant, gaudent privilegio fori, et exemptione totius religionis.

1° Falsum est scholares Societatis temporali judici subdi : nam nec eidem subduntur ipsi novitii, ergo multo minus vere religiosi.

(256) XIV. Deinde falsum omnino est, Societatem non acquirere jus in hujusmodi scholares, et erroris fundamentum fuisse videtur, quia hoc jus solum potest dari vel acquiri, per votum solemne, eo quod non soli Deo, sed homini etiam fit; non autem per vota simplicia, qualia hæc sunt, quæ soli Deo fiunt. Ac propterea pontifex respiciens ad radicem hujus deceptionis, duo respondet. Primum est, solemnitatem voti sola ecclesiæ Constitutione esse inventam, quasi tacite diceret, non esse de substantia status religiosi, tum quia hæc substantia de jure divino est; tum etiam, quia sicut ecclesia adjunxit illam solemnitatem, ita etiam potest sine illa statum religiosum approbare, in quo fiant et serventur omnia, quæ Christus instituit cum alia determinatione seu circumstantiis. De qua re copiose in tomo superiori dictum est, cum de voto simplici et solemni, et de essentia status religiosi, in communi ageremus. Secundum est, qui hæc vota in Societate emittunt, se tradere, et divino servitio mancipare in religione a Sede apostolica approbata; ac si diceret, falsum esse per vota simplicia, non posse simul fieri traditionem, quæ per illa confirmetur; et consequenter, quamvis votum simplex

2° Falsum item Societatem non habere jus in illos scholares, ostenditur ex duplici dicto pontificis.

Unum dictum pontificis est solemnitatem voti esse de jure ecclesiastico tantum.

Alterum dictum pontificis est vota simplicia sufficere ut scholares se tradant Societati et divino servitio.

non necessario fiat homini, non tamen hoc illi repugnare, eo scilicet modo, quo votum fieri potest homini, scilicet, materialiter tantum; nam promissio ipsa Deo fit, materia autem esse potest obedientia homini præstanda propter Deum. Quo etiam modo, et non aliter potest solemne votum fieri homini, sive præsupponat promissionem factam homini, sive non; utroque enim modo fieri potest, tam solemne votum quam simplex, ut citato loco dictum est.

(257) XV. Addo ulterius doctrinam illam omnino falsam esse, non solum in tam manifesto et evidenti religionis statu, ubi traditio intervenit, et perpetua vota, quamvis simplicia : verum etiam in aliis vivendi modis, qui sunt in ecclesia et in votis simplicibus, quæ vel fiunt, vel fieri possunt pure, et sine traditione. Nam in primis votum simplex fit Deo, et consequenter consecrat Deo aliquo modo materiam de qua fit, et ideo eo ipso subjicit illam aliquo modo potestati Summi Pontificis, qui est Dei Vicarius, et ideo ad eum spectat procurare et efficere, ut quidquid Deo debetur, ei solvatur. Ut v. g. in Hispania fuerunt multa voto simplicia de certa aliqua portione, vel eleemosyna ecclesiæ Compostellanæ tribuenda, per quæ acquisitum est aliquod jus prælatis ecclesiæ, et maxime Summo Pontifici ad cogendum, ut illa vota compleantur. Hinc etiam multa statuta sunt a romanis pontificibus de voto Hierosolymitano, seu Cruce signatorum in ordine ad observationem ejus, ut constat toto titulo de voto, cum tamen votum illud simplex tantum sit. Et eadem ratione, si quis publice voveret hospitali perpetuo servire, posset pontifex, suo jure utens, illum compellere ad tale votum servandum; ergo per vota simplicia potest persona specialiter constitui sub jure pontificis, qui etiam poterit jus illud in aliam personam vel congregationem transferre. Præterea nonnullæ sunt congregationes in ecclesia, quæ non attingunt statum vere ac proprie religiosum, vel quia non faciunt [vota], vel quia in illis non fiunt vota perpetua, etiam ex parte voventium, vel propter alias causas; et nihilominus approbatæ sunt a pontificibus, ut utiles, et honesti vivendi modi, et eximuntur per eosdem pontifices a potestate judicum ordinariorum, ut sunt in Lusitania Clerici congregationis S. Joannis evangelistæ, vulgo a S. Loyo nuncupati.

Eadem falsitas, nempe vota scholasticorum non sufficere ut pontifex vel Societas acquirat jus in illos, variis exemplis generaliter ostenditur.

Primo, quia votum simplex quum consecret suam materiam Deo, eam subjicit pontifici vicario Dei.

Secundo, multa statuerunt pontificis de voto simplici cruce signatorum.

Tertio, eum qui publice vovisset famulari in nosocomio pontifex posset ad istud compellere per se vel per hominem aut congregationem.

Quarto, congregationes approbatæ quin sint ordines religiosi constant ex membris, tum sibi, tum pontifici peculiariter subditis.

et alii sunt multi similes. In eos ergo habet pontifex peculiare jus, ratione cujus eos sibi reservat, et congregatio unaquæque habet jus in personas quamdiu in illa sunt, tamquam in membra sua, quæ gubernare potest et corripere, et ad vota servanda cogere; ergo etiam extra statum religiosum est falsa illa doctrina, et contra ecclesiæ consuetudinem.

Ejusdem ratio a priori. Nempe ideo vota simplicia sufficiunt ut pontifex et Societas habeant jus in scholares, quia quamdiu durant hæc vota, tamdiu manet dicatio cultui divino et titulus spiritalis vi cujus persona etiam laica possit per pontificem eximi jurisdictione episcopali, immo et sæculari.

(258) XVI. Ratio autem a priori est, quia etiam per hos vivendi modos, et per talia vota dicantur personæ cultui divino, pro illo tempore, seu quamdiu in eo vivendi modo perseverant, et ad illum cultum specialiter obligantur. Atque hoc satis est, ut sub pontificio jure specialiter constituantur, et consequenter ut sub ejus peculiari protectione, ac regimine recipi possint, ac subinde eximi a juridictione ordinariorum, non tantum spiritualium, sed etiam temporalium, etiam quoad personas non habentes ordinem clericalem. Quia quicumque titulus divinus (ut sic dicam) seu spiritualis, sufficit ut pontifex possit eximere a potestate temporali personas laicas; nam sub ea ratione ecclesiasticæ reputantur. Sic enim exemptio clericorum jure pontificio facta est juxta probabiliorem sententiam, quam lib. IV defensionis fidei ostendimus, et videri potest Covaruvius in practic. quæstion., cap. 31. Et eodem jure facta est exemptio religionum, etiam quoad novitios, sive a jurisdictione sæculari, sive (quod facilius est) a jurisdictione episcoporum; cur ergo non potuit hoc facere pontifex etiam in his membris Societatis? Potuit ergo, et multo ante fecit Paulus III dicens, *Societatem, et universos illius socios, et personas illorum ab omni superioritate, jurisdictione, et correctione quorumcumque Ordinariorum eximimus et liberamus.* Et tamen hic advertendum, duplicem potestatem habere Prælatum religionis in subditos, scilicet, jurisdictionis et dominativam. Priorem habet hodie a pontifice, vel olim ab episcopis. Posteriorem habet ex vi ipsiusmet professionis ab ipso profitente. De hac ergo posteriori procedunt, quæ diximus; nam quoad illam [*i. e.* eam] tam efficax est traditio, quæ per dicta vota in Societate fit, quam quælibet professio. De priori vero res est manifesta ex Bullis pontificiis; sed de illa jurisdictione, et actibus ejus infra ex professo disputandum est in lib. X, a cap. 4.

Covar.

Hactenus dicta probant prælatos Societatis per vota scholarium acquirere in eos plenam potestatem dominativam : potestatem vero jurisdictionis in eosdem ipsis clare asserunt Bullæ pontificiæ.

Secundum illatum erroneum, nihil obstare transitui scholarium ad aliam religionem.

(259) XVII. Alia illatio illius auctoris erat; non obstantibus his votis Societatis, posse scholares approbatos ad quemcumque regularem ordinem, libere transire, invitis suis prælatis. Et altera huic annexa erat. Etiamsi omnino a religione deficiant, et ad sæculum transeant, posse a quocumque confessario per Bullam cruciatæ absolvi, et ab episcopis jure ordinario dispensari, ut in sæculo maneant, vel uxorem ducant; nec per hæc omnia fieri aliquam injuriam Societati, etiam per apostasiam ab illa. Sed hæc omnia, quatenus ex prædicto fundamento procedunt, eamdem fere censuram merentur, et ita ab eodem pontifice, eodem modo reprobantur, et ab aliis antiquioribus pontificibus sunt vel expresse, vel virtute damnata. Nam in primis Paulus III, in 5 sua Bulla anni 1549, specialiter prohibet *ne quis post emissa vota secundum constitutiones prædictas, sive professus, sive scholaris, sive coadjutor Societatis sit, ad quemvis ordinem etiam per sedem prædictam approbatum, Carthusiensium dumtaxat excepto, nisi de expressa ipsius præpositi, aut dictæ sedis licentia transire valeat.* Aut ergo hoc potuit pontifex statuere, aut non potuit. Hoc posterius dicere sine dubio esset erroneum contra pontificis potestatem et sententiam, sine ullo fundamento; si autem potuit; ergo post illud decretum omnino falsa erit illa doctrina, imo et erronea, si sensus erat, non obstante illo decreto, licitum esse transitum illum. Quod si oppugnator ille responderet, se ignorasse decretum illud, excusari quidem posset ab errore, non tamen a temeritate, quod de re adeo gravi, et animarum saluti adeo nociva, dependenteque a speciali jure particularis religionis, judicium protulerit sine sufficienti notitia instituti approbationis, et privilegiorum talis religionis; quod quilibet prudens theologus maxime cavere debet. Confirmari hoc potest ex Bulla Pii V, *Dum indefessæ*, in qua declarat Societatem, et singulas ejus personas vere et non ficte mendicantes esse, et frui omnibus (1) et singulis dispositionibus, favoribus et gratiis, tam a jure, quam ab

Tertium illatum erroneum, nihil obstare transitui scholarium ad vitam sæcularem.

Contra secundum illatum arguitur ex Bulla pontificis, atque tamquam error impugnatur, si sensus sit contrariam prohibitionem pontificis non obstare transitui ad aliam religionem.

Frivola evasio exploditur, si dixerit adversarius se ignorasse decretum quod legere debuerat, antequam rem adeo gravem decideret.

Confirmatur impugnatio ex altera bulla; i. e. ex Brevi S. Pii V DUM INDEFESSÆ vi cujus jam nequibant scholastici

(1) *Frui omnibus — mendicantibus concessis.* Hoc quoque restitutæ Societati competit, saltem ex Brevi PLURA INTER. Vid. *Facultates a Leone PP. XII concessæ*, § 1, *num.* 14.

transire saltem ad non mendicantes.

homine religiosis mendicantibus, concessis. Unum autem ex his favoribus et gratiis est, ut mendicantibus non liceat transitus ad alias religiones non mendicantes, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ juxta Constitutionem Martini V in Concilio Constantiensi, quam refert Antonin. III part. tit. 24 cap. 71. Et similem Benedicti XII refert Tabien. verbo *religiosus*, § 23. Ergo etiam ante Gregorii Constitutionem ex vi illius Bullæ Pii V erat falsum prædictum illatum.

Antonin.

Tabien.

Altera evasio reprehenditur primo, quia videtur adversarius simpliciter asseruisse nihil obstare transitui scholarium ad aliam religionem, nec explicuisse id intelligendum EX VI VOTORUM et secluso pontificis privilegio. Deinde ejus evasionis sensus examinatur. Nam videtur adversarius locutus de transitu ad vota solemnia religionis, non strictioris (qui transitus PER SE licet quibuscumque), sed laxioris.

(240) XVIII. Diceret fortasse illationem illam intelligendam esse *ex vi votorum*, et jure ordinario, non tamen propterea excludi, quin ex peculiari privilegio pontificis prohiberi possit. Sed hoc in primis declarandum fuisset : quantum enim ex declaratione Gregorii colligitur (proprium enim opus harum impugnationum ad manus non venit) simpliciter videtur ille theologus asseruisse, eo tempore id fuisse licitum. Deinde interrogo, quo sensu dicatur *ex vi talium votorum*, licitum esse transitum, seclusa speciali prohibitione. Nam etiam in quacumque alia religione licet transitus, non tamen indistincte, sed ad strictiorem, non vero ad laxiorem, quia votum majoris boni non potest commutari in minus, propria auctoritate; neque etiam ad æqualem, vel quia commutatio in æquale fortasse requirit etiam auctoritatem superioris; vel certe propter jus acquisitum priori religioni, quo privari non debet, nisi ubi majus bonum ipsius religiosi intercedit. Videtur ergo sensus assertionis fuisse in hoc gradu Societatis licitum esse transitum indifferenter ad quamcumque aliam religionem in qua vota solemnia emittuntur, quantumvis laxa et remissa sit. Et hoc etiam omnino falsum est *ex vi ipsorum votorum*, et seclusa speciali prohibitione pontificis. Primo, quia ut ostensum est, etiam per hæc vota est jus acquisitum religioni. Secundo, quia probatum est, etiam per hæc vota constitui verum ac proprium religiosum, qui comparatus ad alium statum constitutum per vota solemnia, potest esse multo strictior et perfectior illo : nam licet excedatur in solemnitate voti, et in modo obligationis ex parte religionis, excedere tamen potest in perfectione finis, et mediorum, et in materia votorum substantialium, et in rigore observantiæ ac disciplinæ religiosæ, qui excessus major sine dubio est, magisque

Et evasio in dicto sensu, attenta sola vi votorum scholarium falsitatis convincitur tripliciter. 1° propter jus acquisitum Societati; 2° quia vota scholarium licet careant solemnitate possunt eos constituere in statu religioso strictiore propter perfectionem finis, mediorum, materiæ votorum, disciplinæ. Sin minus pontifi-

pertinens ad perfectionem animæ, et ad cultum Dei : nam solemnitas voti extrinsecum quid est, pendens magis ex Constitutione extrinseca, quam ex voluntate propria. Obligatio autem ex parte religionis, vel carentia ejus, non minuit voluntatem et oblationem ex parte religiosi se tradentis, imo reddit illam quodammodo magis liberalem, ut cap. 2, num. 2 dicebam. Ergo hic status religiosus Societatis cum quacumque religione alia in hoc convenit quod, seclusa speciali concessione aut prohibitione pontificis, ab illo ad strictiorem statum licitus esset transitus, non vero ad laxiorem, vel æqualem, etiam si vota ejus sint solemnia : nam hæc sola circumstantia non reddit statum strictiorem. Quod quidem satis confirmant pontificia indulta : nam si generatim, et ex vi talium votorum status in quo fiunt vota solemnia, esset strictior et gratior Deo, injustum plane fuisset hunc transitum universaliter prohibere : ergo signum est illam circumstantiam ex mente pontificis non multum referre, nisi ubi cetera paria essent. Tandem juvare potest, quod hi scholares approbati, non solum tria vota substantialia in suo gradu emittunt, sed etiam promittunt professionem facere in Societate, quando jussi fuerunt; non ergo possunt promissionem illam implere in quacumque alia religione laxiore.

ces injuste prohibuissent transitum universaliter.

3° quia in religione laxiore scholares implere nequirent promissionem suam profitendi in Societate quando jubebantur.

(241) XIX. Solum posset hic aliquam dubitationem habere, an professio facta in alia religione, non obstantibus prioribus votis Societatis, sit valida, esto sit illicita? quod etiam non habet dubitationem de facto. Quia si recte ponderentur omnia verba Pauli III irritam significant esse illam professionem, idque expresse declararunt Pius IV et Pius V, in Bulla anni 1565, quæ incipit, *Æquum reputamus*, et videri potest compendium privilegiorum Societatis verbo *Apostata* § 5 et 9. Sed dubitari potest ex natura rei, et ex vi talium votorum. Est enim communis doctrina D. Thomæ et a nobis tomo præced. tractata, eum qui habet simplex votum religionis strictioris, profitendo in laxiori, male facere, factum tamen nihilominus tenere, ita ut obligatio prioris voti omnino extincta maneat. Posset ergo quis cogitare, ita fore in Societate, secluso speciali jure pontificio; et potest ita suaderi. Nam qui uni rem aliquam promisit, et eam postea alteri tradit, licet male faciat, do-

Quæstiunculæ incidentis resolutio est invalidam fore de facto professionem in alia religione a scholari ligato votis simplicibus Societatis.

D. Thom.

natio tamen tenet, sicut tenet matrimonium cum una, post sponsalia de futuro cum alia, vel post votum simplex castitatis. Ita vero comparatur professio ad vota simplicia; ergo ex natura rei valida esset professio post vota simplicia castitatis, si per ecclesiam irrita facta non esset. Nihilominus probabilius censeo (1), sicut secunda professio facta in religione, non magis stricta vel perfecta, invita alia religione, in qua prior professio præcesserat, irrita est ex natura rei, ut ex citato tomo suppono, ita professionem factam ab scholari approbato Societatis in quacumque religione laxiori, seu minus perfecta esse ex natura sua irritam. Ratio est, quia professio secunda in priori casu non est invalida propter propriam solemnitatem votorum in priori professione, sed propter traditionem, ratione cujus fit, ut secunda professio sit donatio rei alienæ, et in perpetuum jam traditæ ad usum ejusdem generis, nulla subintellecta conditione, vel exceptione, nisi de religione seu statu perfectiori. Sed quoad hanc traditionem ex parte religiosi se donantis, et quoad jus acquisitum ipsi religioni, æqualis est hæc admissio scholarium cuilibet professioni; nam vere se tradunt Societati in perpetuum, et ipsa eos acceptat, ut ex forma vovendi patet, et ex declaratione pontificum Pauli III, Julii III, Gregorii XIII. Ergo, etc.

Ejusdem quæstiunculæ etiam resolutio eadem est probabilior ex natura rei.

(242) XX. Atque hinc tandem constat, quam falsa sint omnia, quæ in altera illatione subjiciuntur. Nam ut ab ultimo puncto incipiamus, cum ostensum sit Societatem acquirere speciale jus dominativum in scholares Societatis, mediis eorum votis, evidens est, non posse hujusmodi scholares invita Societate illam deserere, sine magna ejus injuria, quia privant illam suo jure, sicut qui se alteri donavit in servum, non potest fugere sine injuria Domini, et qui rem suam alteri donavit, non potest eo invito illam surripere sine injuria ejus ac vero furto.

Contra secundum illatum, illo num. 17 positum, ostenditur scholarem desertorem injuriam facere Societati.

(243) XXI. Deinde evidenter falsum est ab hoc peccato apostasiæ, posse hujusmodi transfugas libere absolvi a quocumque confessario, tum quia illi manent veri religiosi, et ideo subjecti in foro etiam pœnitentiæ prælatis suæ religionis, sine quorum facultate non possunt aliis confiteri, nisi a pontifice illam habeant. Per Bullam autem cruciatæ illa non habetur, ut ex tract. 8, lib. II, nunc suppono, idque maxime respectu apostatarum, et in tantum detrimentum religionis; videri etiam potest compendium privilegiorum Societatis verbo *Absolutio*, § 11. Tum etiam, quia in Bullis pontificiis declaratum est, illud esse verum peccatum apostasiæ a religione, quæ jure communi habet excommunicationem annexam, a qua non potest ullus confessor absolvere; quam contra hos apostatas specialiter tulerunt, et sibi reservarunt Pius IV et Pius V in Bulla, *Æquum reputamus* et habetur in citato compendio verbo *Apostata*, § 1 et 2 cum aliis. Tum denique quia illi quamdiu in eo statu permanent, in statu damnationis sunt, ut recte dixit Cajetanus, in communi de apostatis loquens verbo *Apostasia*; et ideo in eo statu permanentes, a nemine possunt absolvi, ne dum a quolibet confessore. Si autem ad mentem redeant, ad suos superiores recurrere debent, ut ab eis absolvantur. Nisi fortasse ob necessitatem aliquam urgentem juxta commune jus absolvendi essent; nam tunc non virtute Bullæ cruciatæ simpliciter absolvendi sunt, sed sub obligatione comparendi.

Item ostenditur scholarem desertorem a nemine posse absolvi, quam ab ipsa Societate vel Papa.

(244) XXII. Denique falsum convincitur posse episcopos cum his apostatis vel religiosis dispensare. Quis enim umquam dixit posse episcopum jure ordinario facere ex religioso, non religiosum per dispensationem, aut ex mendicante, non mendicantem? Si autem sunt vere ac proprie religiosi, ut ostensum est toto capite præcedente; ergo. Deinde, licet episcopus possit dispensare in voto simplici, non tamen in traditione et donatione Deo facta, et religioni propter ipsum; et ideo in aliis religionibus non potest dispensare cum oblatis seu conversis, qui se vere ac proprie religioni donarunt, etiamsi proprie religiosi non sint, ex defectu votorum; sed hi religiosi Societatis vere se tradunt et perfectiori modo et cum votis sufficientibus ad statum religiosum constituendum; ergo. Præterea, episcopus non potest jure ordinario dispensare in votis religionis, et totalis castitatis perpetuæ : sed hi religiosi emittunt in primis votum totalis castitatis, et prætererea pro-

Item non posse episcopos jure proprio, cum i. e. in eorum scholarium votis dispensare, ostenditur quadrupliciter.

Primo, quia nequit episcopus auferre ab aliquo statum religiosum.

Secundo, quia nequit episcopus dispensare ne cum oblatis quidem propter eorum traditionem religioni.

Tertio, quia nequit episcopus dispensare in votis religionis et totalis castitatis perpetuæ.

(1) *Nihilo minus probabilius censeo.* E regione editi. quatuor habent in margine : *De jure etiam resolutio eadem probabilior;* ubi 7o *de jure* nimis imperite, ideoque non ab auctore positum arbitror.

mittunt ingredi Societatem professam, quæ promissio re vera est votum religionis, ut etiam declaratum fuit in quinta Congregatione can. 2, diceturque latius lib. IV, cap. 16 et 17, ergo non potest episcopus in eis dispensare. Neque obstat si quis respondeat hæc vota includere conditionem, ac proinde non esse reservata, quia tomo superiori diximus, votum castitatis, non esse reservatum nisi absolutum; respondetur enim in primis promissionem illam ingrediendi Societatem professam, solum includere conditionem hanc, *si ipsa Societas voluerit illum admittere :* hanc autem conditionem plane includit omne votum religionis; est ergo illud tam absolutum votum religionis quam esse potest. De voto autem castitatis fatemur, non absolute fieri, sed ut annexum tali statui, et ideo includere tacitam determinationem, *dum ille status duraverit.* Hic autem status est omnino extra potestatem episcopi; ergo et votum quo constituitur, seu quod illi annexum est. Tandem hæ personæ sunt omnino extra jurisdictionem episcoporum, ut est notissimum, quomodo ergo possunt episcopi eorum statum mutare, aut in eorum votis dispensare.

Evasio removetur quia 1° votum religionis a scholaribus non est conditionatum eo modo qui impediat reservationem ejus papæ; 2° votum castitatis a scholaribus licet conditionatum reservatur tamen pontifici quatenus annexum statui extra potestatem episcopalem posito.

Quarto, quia scholares sunt omnino immunes jurisdictionis episcopi.

(245) XXIII. Ultima illatio dicti oppugnatoris erat; non posse vota in sæculo facta in hæc tria vota scholarium Societatis, seu statum illorum commutari. Hæc vero propositio duplicem potest habere sensum. Unus est, etiam per modum commutationis, non posse ex intentione ipsiusmet voventis, vel ex ordinaria potestate confessorum, aut prælatorum Societatis præcedentia vota in hæc commutari. Alius est, hunc ingressum, seu incorporationem in Societate non habere vim exstinguendi omnia præcedentia vota, quam habet professio cum votis solemnibus. Prior sensus, simpliciter loquendo, falsus est, et ita reprobatur a Gregorio XIII dicente : *Insuper asserunt non posse vota aliqua in sæculo emissa in tria hæc substantialia Societatis commutari, cum tamen hæc vota sint status, ut præfertur, religiosi adeo, utilis et perfecti, ut illa in hæc possint; hæc vero in aliorum ordinum etiam solemnia vota commutari sit ab hac sede justis de causis interdictum.* In quibus verbis duæ rationes indicantur. Prima est, verus status religionis et præsertim tam perfectus, melior est, et gratior Deo, quam observantia cujuslibet voti in sæculo emissi : sed hæc vota constituunt talem statum; ergo in illa possunt quælibet vota sæculi commutari. Alia ratio est a posteriori seu fundata in judicio Sedis apostolicæ; nam vota sæculi possunt commutari in vota solemnia religionis; sed hæc vota Societatis judicata sunt a Sede apostolica adeo perfecta, ut vetuerit illa in solemnia alterius religionis, præter Carthusiam, commutari; et consequenter illa ut paria ad minimum æstimaverit : ergo etiam illa judicavit talia, ut in illa possint vota sæculi commutari.

Tertium adversarii illatum negans commutari posse vota in sæculo facta in vota scholarium Societatis, duplicem sensum habet : 1° Vota sæculi non posse commutari in vota scholarium; 2° Vota sæculi non exstingui per vota scholarium sicut per professionem. Prior sensus negans propriam commutationem impugnatur, ut reprobatus a Gregorio XIII significante commutatoinis æquitatem, tum quia melior est status vere religiosus, tum quia vota scholarium adeo perfecta sunt ut nequeant commutari nisi in solemnia Carthusiæ.

(246) XXIV. Hæc autem ipsa commutatio duobus modis intelligi potest. Primo, ut ipso jure fiat; ex intrinseca scilicet vi talium votorum, vel certe ex aliquo privilegio juris. Secundo, ut fiat ex intentione ipsius voventis, qui præcedentia vota vult in hæc tria commutare. Deinde potest intelligi hæc commutatio vel simpliciter, vel secundum quid. Simpliciter appello quando priora vota omnino extinguuntur; secundum quid, quando tantum suspenduntur. Deinde suppono, quædam esse vota præcedentia hunc statum, quorum observantia repugnat tali statui et observationi ejus, atque de his nulla est difficultas, quin saltem suspendantur ex vi talis status, et horum votorum quamvis simplicium : et quod hæc vota licite et sancte fiant, et consulenda sint fieri non obstantibus aliis votis præcedentibus; nam quoad hoc hæc vota æquiparantur professioni : Quia et constituunt statum de se perpetuum et valde perfectum, cujus observantia longe majus bonum est, quam sit exsecutio aliorum votorum. Item quia talia vota suspenduntur ipso jure per primum ingressum religionis, etiam per novitiatum, ut in tomo superiore ostendimus; ergo multo magis suspenduntur per statum religiosum illis tribus votis firmatum. An vero omnino etiam auferantur, statim dicetur in n. XXVI. Alia autem sunt vota, quæ possunt optime in religione impleri et nihil impediunt religiosam observationem seu disciplinam, sed illi aliquid addunt. Et de his etiam est certum posse ex voluntate alicujus, qui potestatem habeat commutandi pro eo tempore, quo talia vota duraverint suspendi per quamdam commutationem secundum quid, seu pro eo tempore. Probatur, quia talis commutatio evidenter est in melius; ille enim status quamdiu durat, multo me-

Notationes pro enucleanda dicta commutatione. Nempe hæc fieri potest 1° vi juris fundati in natura votorum aut in privilegio divino vel humano; 2° ex intentione qua vovens ipse commutat. Deinde in utroque casu commutatio fieri potest vel exstinctione vel suspensione votorum sæculi. Vota emissa in sæculo et incompossibilia votis scholarium Societatis, per hæc ipso forte suspenduntur.

Quid de votis compossibilibus. — Respondetur hæc posse in vota scholarium per suspensionem commutari, vel ab habente potestatem commutandi; vel a scholari qui hoc intendat dum vovet in Societate; vel a præ-

latis Societatis, qui videntur hoc fecisse statuto ad omnes scholares admittendos pertinente.

lior est, quam particularia vota, quæ in sæculo fieri possunt. Dices, melius est utrumque simul servare, cum fieri possit. Respondetur, non teneri quempiam ad omne id quod melius est, et sæpe non expedire obligationes accumulare. Atque hinc fit, ut talis commutatio fieri possit propria auctoritate ipsius voventis, quia commutatio in melius ita fieri potest, ut supra dixi, et ex professo in libro VI de voto, cap. 18. Oportet tamen ut ipse vovens intendat talem commutationem facere, quando hæc tria vota emittit. Nam postquam aliquis plura vota fecit sine commutatione, non potest postea sua voluntate unum in aliud commutare, quia jam utroque oneratus est. Deinde potest hæc commutatio fieri per prælatos Societatis, quia cum possint dispensare, ut suppono, multo facilius poterunt commutare; sed oportet etiam advertere, si talis commutatio fiat in aliqua opera religionis, illa manere sub obligatione voti, cum tamen alias solum fortasse essent sub directione regulæ, et ideo melius est, ut simpliciter dispensentur pro eo tempore; vel a principio commutentur in ipsamet tria substantialia vota, et religiosum statum, nullam illis addendo obligationem voti, ad specialia opera, quod sine dubio fieri potest. Imo etiam ipso jure Societatis factum videtur. Nam in prima congregatione generali can. 22, de omnibus votis in sæculo factis præterquam religionis determinatæ dicitur, *in Societate suspensa esse, etiamsi per professionem non tollantur, et ita obligationem eorum cessare, dum persona in Societate manet*. Quod merito ita factum est: nam omnes rationes, quibus

D. Thom.

D. Thomas probat præcedentia vota, per professionem tolli, probant expedire, ut saltem per hæc vota suspendantur, ut facile constabit legenti ea, quæ in tomo superiore de illo puncto tractavimus.

Posterioris sensus affirmantis vota sæculi non exstingui bipartita resolutio.

(247) XXV. Difficultas vero est, an etiam commutatio simpliciter hic locum habeat, ita ut licet contingat scholarem approbatum ejici Societate, non reviviscat obligatio priorum votorum. Ad quam breviter respondeo, ex intentione voventis posse fieri talem commutationem, non tamen fieri

Ostenditur prima pars, nempe vota sæculi posse exstingui ex intentione scholarium per vota simplicia Societatis, quippe quæ, licet irritabilia, tantæ perfectionis sunt ut moraliter Deo gratius sit ea servari unico anno quam in perpetuum vota sæculi.

ipso facto aut jure, nisi intendatur. Ratio prioris partis est, quia hic status cum his tribus votis, eo modo quo sunt perpetua ex parte voventis, licet ex parte religionis aliquando auferri possint, sunt bonum melius et perfectius, quam omnia vota in sæculo facta etiamsi haberent materiam duraturam per totam vitam; quia per illam oblationem persona multo magis consecratur Deo, et fere moraliter continget, ut opera facta in tali statu, intra unum annum sint meliora et gratiora Deo, quam essent futura omnia opera aliorum votorum, etiamsi obligatio eorum per totam vitam esset duratura: ergo licita et valida est talis commutatio, non solum si auctoritate superiorum fiat, quod est manifestum, sed etiam propria voluntate. Ratio vero alterius partis est,

Ostenditur secunda, nempe vota sæculi per vota scholarium non exstingui ipso facto aut jure, nisi id intendant voventes; quia qui habet votum minus perfectum, si emittat votum perfectius, vi talis facti non commutat sed multiplicat vota.

quia licet is qui habet votum inferioris boni, faciat votum de alio bono meliori, non incompossibili priori, si non intendit specialiter commutari unum in aliud, non commutat ex vi talis facti, sed multiplicat vota: sed ita est in præsenti: ergo ex vi talium votorum non fit commutatio, et consequenter nec jure naturali fit: quia hoc nullum est aliud, nisi quod natura talium votorum postulat. Neque etiam jure positivo divino, vel humano, quia nullum tale est. Quin potius in dicto can. 22 significatur talia vota in sæculo facta non omnino auferri nisi per professionem, quod intelligo ipso jure, seu ex sola intrinseca vi talium votorum; non vero quod non possint auferri ex absoluta commutatione intenta a vovente.

Juxta dictum posteriorem sensum, admittitur differentia aliqua inter vota scholarium Societatis, ac professionem. Videlicet probabile est effectum professionis fundatum in consuetudine esse ut ipso facto exstinguantur vota sæculi, quæ votis scholarium ipso facto tantum suspenduntur.

(248) XXVI. Et quantum ad hoc posset aliqua differentia constitui inter hæc vota scholarium et professionem simpliciter dictam. Nam per professionem probabile est extingui omnia priora vota ipso facto et jure, absque alia commutatione a profitente intenta. Si autem hoc convenit professioni (res enim non est certa) id non provenit ex solo jure naturæ, neque ex aliquo jure scripto, quod sufficienter id declaret, sed adjuncta communi consuetudine et traditione ecclesiæ, quæ omnia in tomo super. late probavi et declaravi. Quia ergo hæc admissio scholarium in Societate non est absoluta professio, et secundum præsentem statum ecclesiæ est novo jure introducta, ideo non videtur ad illam extendendus hic effectus, qui maxime in consuetudine fundatur, cum illa consuetudo solum in propriis professionibus locum habeat. Maxime cum inter statuta Societatis in prædicto canone 22, fiat in hoc differentia inter hæc vota simplicia et professionem, quæ non potest in alia re

Concluditur contra auctorem tertii corollarium, eum non audiendum qui absolute dixit vota sæculi non posse in scholarium vota commutari.

constitui, quod ad præsens attinet, nisi quod professio exstinguit ipso facto priora vota sæculi : status autem scholarium solum ea suspendit, nisi alia via per dispensationem vel commutationem ab homine, ut ita dicam, auferantur. Si igitur oppugnator ille solum hanc differentiam constituere voluisset, non cum illo contenderemus. Quia vero absolute dixit, non posse vota in sæculo emissa, in tria hæc substantialia Societatis commutari : ideo hæc assertio non minus quam alia reprobatur. Maxime cum eo semper tendat, ut hunc statum elevet, et adeo diminuat, ut sentiat sufficientem non esse, ut in illum vota sæculi commutari valeant.

CAPUT V.

An prædicta scholasticorum approbatorum admissio in Societatem, dicenda sit PROFESSIO?

(249) I. Superest explicemus, an hæc admissio, et incorporatio scholarium approbatorum in Societate, non solum constituat illos in vero statu religioso, ut hactenus probatum est, sed etiam (ut rationi dubitandi initio capitis tertii positæ omni ex parte satisfaciamus) dicenda sit vera *professio*, et ita possit simpliciter appellari. Quæ licet videatur quæstio de usu vocis, tamen ad intelligentiam jurium, potest esse necessaria : nam quod ad rem spectat, facile poterat distinctione expediri.

Unum rigorosum et quasi specificum PROFESSIONIS significatum, nempe traditio firmata votis solemnibus et per potestatem religionis intrinsecam indissolubilibus. Hæc autem significatio rigorosa et quasi specifica PROFESSIONIS non convenit admissioni scholarium.

Primo enim si nomine *professionis religiosæ* intelligatur traditio omnino absoluta, et votis solemnibus firmata, atque adeo indissolubilis per potestatem intrinsecam religionis, sic dicendum est hanc admissionem non esse professionem, quia re vera illi non convenit prædicta descriptio, ut hactenus probatum est. Atque in hoc sensu, in eodem Societatis instituto, ac Bullis, et Constitutionibus ejus distinguitur gradus scholarium a gradu professorum, et admissio illorum ab horum admissione; et una vocatur professio, non tamen alia, ut constat ex v part. Constit. cap. 1, per totum, et sæpe in sequentibus : unde in forma ipsa vovendi qui profitetur, expresse dicit, *Ego professionem facio :* alii vero minime. Et juxta hanc significationem vocis, ad difficultatem tactam respondendum est, negando statum religionis solum constitui per professionem in hoc rigore sumptam; potest enim per aliud genus admissionis, a nobis explicatum vere ac proprie constitui. Quia vero jura canonica et interpretes eorum, ac ceteri doctores locuti sunt de statu religioso ante Societatis approbationem, quo tempore per solam professionem in eo rigore sumptam religiosi constituebantur, ideo absolute dicunt per professionem constitui verum religiosum. Dicunt etiam professionem esse necessariam secundum illum statum ecclesiæ, in quo alius modus non erat in usu neque approbatus; et eodem sensu cum ajunt ante professionem non esse verum religiosum, solum intendunt dicere susceptionem habitus seu primum ingressum, vel novitiatum non sufficere ad constituendum verum religiosum, donec fiat professio, per quam incorporetur quis religioni; tunc enim non erat alius incorporandi modus. Secundo, quia novissime in can. 26, Congreg. septimæ *Professionis* vox latius aliquando sumitur, dum sub eo nomine distinguuntur vota formatorum coadjutorum a prædicta approbatorum scholasticorum admissione. Sic plane etiam admissio hæc non dicetur *professio*. Unde similiter ad præsentem difficultatem negabitur consequentia, religiosum scilicet statum constitui per professionem solum, eo etiam latiori modo sumpta professione.

Juxta hoc significatum procedit ratio dubitandi initio cap. 3 posita, quum ibi asseritur sola professione effici verum religiosum; sed assertio hæc quæ olim vera erat de facto, nunquam vera fuit de possibili; et post Societatis approbationem falsa evasit etiam de facto.

Alterum et generale PROFESSIONIS significatum juxta quod etiam satisfit prædictæ rationi dubitandi; admittendo quoad vota scholarium nomen PROFESSIONIS, si sic intelligatur traditio firmata votis substantialibus religionis.

(250) II. Potest vero tertio accipi vox illa *professio religiosa* generalius pro quacumque firma, ac stabili unione cum religione approbata, per traditionem et vota substantialia religionis per legitimam potestatem ecclesiasticam publice admissam. Et hoc modo dicendum est, hanc scholarium admissionem in Societatem esse veram professionem, ut ex dictis constat. Sic etiam generaliter pro quocumque tempore, et tam de facto, quam de possibili verum est, per omnem professionem hujusmodi, et per solam illam, verum ac proprium statum religiosum constitui. Quod etiam ex hactenus dictis notum est. Nec vero hæc significatio illius vocis aliena est ab ejus proprietate et communi usu, et ab usu multorum doctorum. Nam juxta latinam proprietam *profiteri* generaliter significat, vel palam ac publice promittere, vel munus aliquod publicum cum aliqua solemnitate suscipere, quomodo dicitur

quis profiteri militiam, aut magisterium theologiæ scholasticæ, vel sacrarum literarum, aut jurisprudentiæ, etc. Sic etiam

D. Thom.

D. Thomas 2. 2, quæst. 184, art. 5, ait, episcopum quum assumit episcopatum, solemnem professionem facere, ubi constat non loqui de solemni professione prout a religiosis fit; sic etiam Concil. Toletan. II, cap. 1, de subdiacono dixit, admitti posse vigesimo anno ætatis, habita probatione suæ professionis. Præterea Innocentius in cap. *porrectum*, de regular. professionem validam vocavit illam, quæ fit extra claustrum, et in manibus alicujus, qui non habet potestatem incorporandi religioni, quamvis solum habeat vim voti simplicis,

Anton. Abbas.

et ibi Antoninus, a quo non multum dissentit abbas num. 12, ita etiam loquitur de professione facta in manu episcopi, quum tamen fateantur illam non constituere verum religiosum, sed solum esse votum quoddam simplex et cum solemnitate quadam

Palud.

accidentali emissum. Et Paludinus in 4, dist. 38, quæst. 5, in fine, non dubitat professionem tacitam vocare *professionem*, quamvis dubitet, an talis professio reddat inhabilem ad matrimonium. Cum ergo hæc incorporatio scholarium in Societate, publica sit non solum promissio, sed etiam traditio atque assumptio religiosi status, et jam nunc reddat personam inhabilem ad matrimonium, merito posset appellari *professio*. Ubi de sensu constaret, quod scilicet in hac generali significatione et non in alia rigorosa et quasi specifica sumitur.

An in jure nomine PROFESSORUM venire etiam debeant scholares Societatis, atque adeo nomine REGULARIUM, et RELIGIOSORUM. Quæstio est magni momenti, nec facile definienda : quia ex una parte jus ante Societatis approbationem 7o *professione* eam professionem significabat quæ sola erat tunc in usu; ex altera parte, scholarium admissioni multa conveniunt quæ olim cadebant in solam professionem.

(251) III. An vero jura quæ loquuntur de professione religionis, comprehendant hanc admissionem scholarium Societatis; nec parum refert, nec facile definiri potest. Primum constat; quia ex illo pendent quæstiones plures, ut an omnia, quæ jura requirunt ad professionem, requirantur ad hanc admissionem, ut talis ætas, tantum probationis tempus, etc. Item an metus reddat nullum hunc ingressum, sicut reddit nullum illum ingressum et sic de aliis. Denique inde etiam pendere videtur, an hi scholares in jure comprehendendi sint sub nomine regularium seu religiosorum : nam hæc duo, professus et regularis, seu religiosus videntur esse in jure æqualia, seu ad convertentiam dici. Secundum declaratur, quia omne jus antiquius approbatione Societatis, per professionem sine dubio solum intelligit illam, quæ tunc erat in usu : jura autem posteriora non mutarunt significationem vocis; sed in eodem sensu locuta sunt : ergo nulla comprehendunt sub illa voce, nisi professionem illam, quæ per solemnia vota fit. In contrarium autem est, quia multa sunt in jure attributa religiosæ professioni, quæ in hanc etiam scholarium admissionem conveniunt, et alia communi voce non significantur. Item quia nomen *religiosi* commune est his personis; ergo et nomen professionis, juxta usum juris, debet esse commune.

Affirmandum in favorabilibus scholares venire nomine PROFESSORUM.

(252) IV. Distinctione utendum censeo : aut enim jura loquuntur de gratiis et favoribus concessis religiosis professis; aut de rebus odiosis, seu quæ rigorem continent. Si sermo sit de prioribus, extendenda censeo ad vota scholarium Societatis, atque adeo sub nomine *professionis* comprehendi etiam hanc scholarium incorporationem.

Suadetur primo ex authoritate doctorum. Innocent. Panormit.

Hoc in primis colligo ex generali regula Innocentii, Panormitani et aliorum in rubrica de regular. qui dicunt sub nomine *religiosi*, quoad favorabilia plures comprehendi, qui variis modis divino cultui omnino dicati sunt, quamvis non sint solemniter professi : ergo multo magis sunt extendenda similia jura ad hos religiosos Societatis, qui non utcumque sunt divino servitio mancipati, sed tamquam veri et proprii religiosi : ergo eadem ratione favores et gratiæ, quæ conceduntur jure communi, vel *regularibus* sub hoc nomine, vel *religiosis*, vel etiam *professis* sub his nominibus extendi debent ad prædictos scholares; ergo eadem proportione loquendum est de professione et de incorporatione horum scholarium, quoad favores et

Secundo ex Pontificibus.

gratias. Secundo et principaliter id colligo ex motu proprio Pii V, qui incipit, *Dum indefessæ;* ubi cum dixisset omnes, et singulas personas Societatis intra religiosos mendicantes, vere et non ficte numerari debere, subdit : *A quo omnes et singulas tam juris, quam hominum dispositiones in favorem religiosorum, seu fratrum mendicantium, nunc et pro tempore, emanatas, etiam in Societate, illiusque domibus, collegiis, præposito et aliis religiosis locum habere.* Quam concessionem statim extendit ad omnia privilegia, etiam specialissima, immunitates, exemptiones, etc. Et semper loquitur de omnibus et singulis personis Societatis, sub quibus sine dubio scholares

approbatos comprehendit; nam ideo domibus collegia semper adjungit, ut de omnibus personis, quæ sunt illorum membra, se loqui significet. Et hanc declarationem amplius explicuit et confirmavit Gregorius XIII in Bullis sæpe citatis.

An scholares veniunt nomine PROFESSORUM in non favorabilibus, distinguendum. Nam 1° scholares non comprehendit jus respiciens professionem qua solemnem; 2° scholares comprehendit jus latum de professione qua statu religioso.

(253) V. Si autem loquamur de his, quæ professioni vel religioso professo, de rigore juris tribuuntur, vel ad ea quæ odiosa sunt, spectant; ut v. g. cum excommunicantur religiosi, qui hoc, vel illud fecerint, vel qui professionem hoc, vel illo modo faciunt et similia; tunc ulterius considerandum est, an res illa, de qua jus loquitur, peculiari modo respiciat statum religiosum, ut sic et professionem quatenus illum constituit. Nam in juribus, quorum materia est prioris generis, *sub professione* non potest comprehendi hæc incorporatio scholarium approbatorum Societatis; quia in tali incorporatione deest fundamentum talium jurium, quod est solemnitas professionis. In juribus autem, quorum materia est posterioris generis, tunc sub nomine *professionis*, hæc etiam incorporatio comprehendenda videtur. Exemplum prioris partis est in cap. unico de voto in 6, ubi dicitur votum solemnizari, quantum ad impediendum matrimonium, per professionem expressam, vel tacitam factam in aliqua religione approbata : ibi enim sub *professionis* nomine in rigore non comprehendebatur hæc incorporatio scholarium Societatis. Nam ante specialem Constitutionem Gregorii per votum castitatis in ea factum, non reddebatur persona inhabilis ad matrimonium, quidquid aliqui senserint; et licet nunc votum illud habeat hunc effectum, non est ex vi illius juris communis, sed ex speciali jure Gregorii XIII, quo non obstante illud votum solemne non est, ex declaratione ejusdem Gregorii juxta intentionem voventium et admittentium illud; ergo non comprehenditur sub dicto cap. unico, ergo nec incorporatio hæc comprehenditur sub *professione*, de quo ibi sermo est. Sumitur ergo ibi *professio* stricte pro illo vinculo omnino absoluto et indissolubili, quo secundum commune jus religiosi ligantur et traduntur. Aliud exemplum de eadem re, existimo sumi posse ex Extravag. unica Joannis XXII de voto, ubi qui post matrimonium ratum non consummatum sacrum ordinem suscipit, suspenditur, nisi professionem in aliqua religione approbata faciat; nam tunc per diœcesanum conceditur ei dispensatio a quo ad talem professionem admonendus dicitur. Ibi enim sub *professione* non intelligo comprehendi hanc incorporationem nostrorum scholarium, nec per illam illi juri satisfieri. Ratio est, quia intentum pontificis ibi est, ut matrimonium ratum, quod per votum sacri ordinis solutum non fuerat, per aliud vinculum professionis solvatur, ut sic solutus ab obligatione uxoris decenter possit in suscepto ordine ministrare. At vero per vota hæc scholarium Societatis non fit ille effectus, ut infra lib. IV, cap. 2 dicam, sed est proprius votorum solemnium; ergo per illa non satisfit intentioni pontificis in dict. text. sumitur ergo ibi *professio* stricte, ut solemnitatem includit.

Distinctionis pars prior exemplo illustratur. Videlicet scholarium admissionem non comprehendit CAPUT UNICUM DE VOTO IN 6 dans professioni vim irritandi matrimonium subsequens.

Alterum ejusdem rei exemplum. Videlicet scholarium admissionem non comprehendit Joannis XXII EXTRAVAG. UNICA DE VOTO ubi, qui post matrimonium ratum suscepit sacrum ordinem, eximitur suspensione per professionem in ordine approbato.

Ejus secundi exempli ratio, est quia scholarium votis non solvitur matrimonium antecedens.

(254) VI. Alterius autem membri exemplum sumere possumus ex motu proprio Sixti V, in prædicta ratione dubitandi, initio capitis tertii citato, dum ait : *Tunc vere et proprie religiosi esse dicuntur, cum professionem emittunt :* ibi enim solum sumit *professionem*, ut a susceptione habitus, id est, a primo ingressu seu novitiatu distinguitur; solumque illam considerat, quatenus est vinculum inter religiosum et religionem, sufficiens ad verum statum religiosum constituendum; et ideo non dubito quin sub ea voce scholares Societatis comprehenderit, et ita, quæ ibi circa professionem disponit, licet odiosa et rigorosa videantur, ad hanc etiam incorporationem pertinent, ut consuetudo etiam declaravit et mox dicemus. Atque ita etiam intelligendum puto cap. *religioso* de sent. excom. in 6 § *Quamvis*, ubi significatur privilegium canonis *Si quis suadente*, in rigore juris, solum convenire religiosis professis : ibi autem speciali concessione extendi ad novitios; nam sine dubio extensio illa necessaria non erat pro scholaribus Societatis, sed in rigore comprehendebantur sub canone, quia veri religiosi sunt, unde in verbis illius § *Quamvis autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacite vel expresse professus*, sub *professione* comprehendenda est hæc incorporatio, quia ibi non consideratur professio, ratione specialis solemnitatis, sed solum quatenus constituit verum religiosum, illumque a novitio distinguit. Nec refert quod illud jus et

Pars posterior exemplo etiam declaratur. Videlicet scholarium admissionem comprehendit MOTUS PROPRIUS Sixti V dicentis religiosos constitui tales per professionem.

Exemplum aliud ex cap. RELIGIOSO. Videlicet scholarium admissionem comprehendit capitis pars asserens privilegium CANONIS iis qui sunt tacite vel expresse professi.

Instantia dilui-

tur respondendo formalem decisionem juris Societate antiquioris scholarium admissionem semper pertinuisse saltem confuse, quoties per professionem intelligebatur tantummodo vinculum status vere religiosi.

similia fuerint condita ante institutum Societatis, quia licet verum sit, tunc non cecidisse Societatem sub expressam intentionem sic loquentium, tamen confuse comprehensa fuit, quatenus generatim intendebant loqui de vinculo constituente verum religiosum, quod nomine *professionis* significabant, ut dixi, quia tunc non erat alius modus incorporandi in religione: illud autem materiale est, et ideo non obstat, quominus sub formali decisione talis juris, hic status comprehendatur, sive illa pertineat ad favorem, sive ad rigorem.

Objectiones ex doctrina Navarri contra hanc posteriorem partem indicantur, et excluduntur. Nam Navarrus nolens PROFESSIONIS nomine alios quam specifice professos comprehendi, voluit tantum excludere personas quæ non sunt vere in statu religioso.

(255) VII. Contra hanc vero partem posset quis objicere multa, quæ Navarrus affert. cons. 6 de statu monach. ubi contendit sub nomine *professionis monialium*, non debere comprehendi quasdam oblatas sub quadam dispositione rigorosa; et illa occasione significat in simili dispositione *professionis* nomen nunquam debere extendi ad ea quæ proprie, et in rigore professio non est. Verumtamen si attente legatur, loquitur de professione ut distinguitur ab omni oblatione seu donatione personæ, quæ non constituit illam vere et proprie religiosam, qualis erat in illis oblatis, et tunc recte procedunt omnia quæ adducit. Nihil autem nobis obstant, qui loquimur de vinculo constituente verum ac proprium religiosum, et ideo non putamus comprehendi sub talibus decisionibus jurium per argumentum a simili, vel a paritate rationis, sed per proprietatem religiosi status et vinculi quo constituitur, de quo talia jura loqui intendunt, et sub illa ratione illum significant per talia verba. Quæ resolutio multis aliis particularibus exemplis declarabitur capite sequenti et in discursu materiæ.

Ad secundam confirmationem adversariorum in cap. 3, num. 1, quod scholares non voveant in manibus cujusquam, respondetur eos implicite et in actu exercito quo incorporantur et traduntur vovere in manibus prælati Societatis, quin tamen ita voveant quoad expressam formam, quo me-

(256) VIII. Ultima confirmatio et objectio contra prædictam veritatem, facta in eodem cap. 3 initio, sumebatur ex forma ipsa vovendi, et ex ipsismet verbis Constitutionum Societatis; ad quam jam ex parte responsum est, omitti in illa forma verbum *profitendi*, quia juxta communem usum significare solet traditionem cum voti solemnitate, et solum usurpari verba *vovendi et promittendi*, ut indicetur talia vota esse simplicia, non tamen propterea excludi veram traditionem personæ, quæ per eadem vota fit Societati, ut Gregorius XIII declaravit. Et in ipsis Constitutionibus erat alias sufficienter expressum, cum dicant, per hæc vota scholares admitti et incorporari in Societate, et membra ejus fieri, ut etiam in 1 cap. hujus libri num. 4 inculcavimus. Quod autem in ea forma vovendi non exprimatur distincte promissio, prælatis Societatis facta, sicut exprimitur in forma admittendi coadjutores formatos; non ideo est, quia in re ipsa scholares etiam non se obligent Societati, eique tradant jus in se ipsos, ut jam in cap. 1 hujus libri, num. 7 attigimus, sed solum factum videtur, ad distinguendum gradum scholarium a gradu coadjutorum formatorum: nam hi licet solemnia vota non emittant, constituuntur jam in termino: neque ultra progredi debent in statu seu gradu Societatis, ac propterea majori quodam vinculo morali cum ipsa Societate conjunguntur, et extra omne genus probationis constituuntur, et ipsa Societas arctius obligatur ad eos retinendos perpetuo, nisi denuo per crimina et contumaciam in illis reddantur indigni. Ad hoc ergo significandum illi expresse vota emittunt in manibus prælati, cui se expresse obligant, et ipse eos admittit. Scholares vero licet incorporentur Societati, non tamen ut in eo gradu semper maneant, sed ut sic incorporati adhuc amplius probentur. Et ideo licet Societas debeat eos retinere, quamdiu rationabilis causa dimittendi non subest, tamen ad hoc judicandum liberior est, et minor causa sufficit, et ad eam explorandam probatio ordinatur; ad hanc ergo libertatem Societatis significandam, dicuntur vota illa non fieri in manibus prælati, sed soli Deo, scilicet, quantum ad expressam formam promittendi, quamvis implicite, et in actu exercito (ut sic dicam) talis obligatio ex ipsa traditione et incorporatione contrahatur. Et ob eamdem causam fit ibi promissio ingrediendi Societatem, scilicet quoad aliquem ultimum gradum et terminum ejus; sic enim *Societatis* nomen eo loco sumitur; quod non obstat, quin alio modo eædem personæ vere ac proprie ex tunc incorporentur Societati, prout comprehendit omnia membra sua, juxta ea, quæ de significatione hujus vocis in lib. 1, cap. 1, num. 3 adnotavimus.

lius constet discrimen incorporationis coadjutorum formatorum, in qua, quum sit arctior, vota simplicia expresse dicuntur in manibus superioris emitti.

CAPUT VI.

Quæ conditiones necessariæ sint ex parte voventis, ut hæc vota scholarium valide fiant.

Requisita ad professionem rigorose sumptam eadem fere sunt in scholarium incorporatione, nisi quid excipiendum sit, quia vinculum solvi potest a Societate.

(257) I. Ad quæstionem hanc applicari possunt fere omnia, quæ in toto libro de professione religiosa in genere late diximus superiori tomo. Quamvis enim hæc incorporatio scholarium non sit vera professio in rigore præcedenti capite declarato : tamen quia cum illa convenit in traditione, et in substantia votorum, atque adeo in contractu ex quo oritur vinculum inter religiosum et religionem; solumque differt in modo obligationis ex parte religionis, et consequenter in absoluta perpetuitate, et indissolubilitate talis vinculi ex utraque parte; ideo multæ, et fere omnes conditiones requisitæ ad valorem professionis, requiruntur etiam ad præsentem incorporationem : propter differentiam vero dictam, explicandum a nobis est an exceptio aliqua, vel limitatio, aut declaratio hic adhibenda sit, quod faciemus breviter per singulas discurrendo. Prius tamen in genere duo animadverto. Unum est, quasdam ex dictis conditionibus esse ex natura rei necessarias, propter morale vinculum, quod per professionem contrahitur, ut sunt usus rationis, liber consensus, etc. Et de his indubitatum est, etiam in hac incorporatione esse necessaria, quia etiam hic contrahitur morale vinculum. Aliæ vero sunt conditiones requisitæ de jure positivo, et de his potest esse res magis incerta. Ad judicium autem ferendum applicanda erunt principia in superioribus tomis videlicet præced. et in lib. II, cap. 3 posita. Alterum est; conditiones quasdam requiri ex parte religiosi, alias ex parte religionis. De prioribus ergo in præsenti capite dicemus, de posterioribus in sequenti.

Notationes duæ pro tractandis. Prima est requiri ad valorem incorporationis quidquid requiritur ex natura rei in professione ob ejus vinculum morale. Secunda notatio est, in requisitis ex jure positivo alia esse ex parte religiosi de quibus in hoc capite; alia, ex parte religionis, et explicanda in capite sequenti.

(258) II. Prima conditio est, ut ante secundum ingressum præcedat integer annus novitiatus. Et secunda huic similis est, ut professio non fiat ante expletum 16 annum ætatis. Quæ duæ conditiones (1), licet in antiquo jure fundamentum habeant, nunc maxime vigent et necessariæ sunt ad valorem professionis ex decreto Concilii Tridentini sess. 25, cap. 15 de regular. Dubitari autem potest, an decretum illud hæc etiam vota, et incorporationem scholarium in Societate comprehendat. Ratio autem dubitandi est, quia ibi solum loquitur de professione, et ad illam postulat illas duas conditiones, unde subdit : ***Professio autem antea facta, sit nulla;*** hæc autem non est professio in toto rigore juris; ergo cum illa lex rigorosa sit, restringenda est, ut hoc vinculum non comprehendat. Confirmatur, quia illud decretum irritans, ideo præcipue factum videtur, quia professio semel valida, est absolute indissolubilis, et ideo difficile habet remedium, si semel valide fiat, quantumvis temere et inconsiderate fiat. At vero hoc vinculum scholarium Societatis non est ita indissolubile simpliciter; neque habet remedium adeo difficile; ergo non est cur sub illa lege comprehendatur. Nam hæc ratio declarat, decretum illud cadere in professionem solemnem, quatenus talis est, et ideo non comprehendere incorporationem hanc juxta regulam capite præced. num. 5 positam. Vel saltem quamvis hoc non sit certum, sufficit rem esse dubium, ut lex illa quoad hanc partem coarctanda sit potius quam extendenda. Propter quæ hæc pars, aliquando probabilis mihi visa est, quia vota simplicia, non solent ab ecclesia irritari hoc genere irritationis antecedentis, ut superiori tomo in proprio loco explicavi; tota autem obligatio, quæ in hoc vinculo cum Societate nascitur, aut est votorum simplicium, aut non transcendit ordinem et modum ejus.

An integer annus novitiatus et expletus decimus sextus annus ætatis, quæ sunt duæ primæ conditiones ad professionem, requirantur etiam ad vota scholarium Societatis.

Arguitur pro parte negativa, quia hæc lex rigorosa Tridentini restringenda est ad professionem specifice sumptam. Confirmatur ratio negandi; quia Tridentinum voluit imderantiam in contrahendo vinculo indissolubili, quale non est in scholaribus. Quare partem negativam auctor olim probabilem putavit.

(259) III. Re tamen attentius conside-

Pars affirma-

(1) *Quæ duæ conditiones.* Prima quæstio *an requiratur integer probationis annus* mere speculativa est, quia ne biennium quidem potest a Generali licite contrahi ut quispiam fiat verus religiosus per vota simplicia scholasticorum (*Congr.* v, *decr.* 12, 13, 63.) Secundum *an requiratur annus decimus sextus expletus* EPITOME *part.* I, *cap.* 6, *sect.* 2, *num.* 6 his verbis enucleat : « Quod ad Generalem » attinet, licet is ex Constitutionibus habeat faculta- » tem dispensandi ut ante decimum quartum com- » pletum, quæ ætas ordinario jure requiritur, ad- » mittatur ad probationem; unde facile inferri posset, » penes eumdem esse etiam potestatem admittendi » illum cum quo dispensaverit, ad vota religionis » post biennium, atque adeo ante decimum sextum » completum; tamen ex concilio Tridentino univer- » saliter interdictum est ne quis professionem reli- » giosam valide emittere possit antequam exple- » verit decimum sextum ætatis annum; quod decre- » tum etiam in votis scholarium servandum est. »

tiva vera. Videlicet integer annus novitiatus et expletus decimus sextus ætatis annus requiruntur ad valorem incorporationi scholarium.

rata, verum existimo illas duas conditiones requiri ad valorem hujus incorporationis, eamque sub nomine professionis fuisse ibi a concilio comprehensam. Primo, quia decretum illud non pertinet ad voti solemnitatem, sed ad modum assumendi et constituendi statum vere religiosum, ut satis significant illa verba : *In quacumque religione tam virorum, quam mulierum professio non fiat.* Quod perinde fuit, ac si diceretur, nemo ad religionem assumatur, vel religioni incorporetur : verba enim illa in omni proprietate hunc sensum admittunt. Intentio autem concilii fuit in hoc modum ponere et generalem regulam statuere pro omnibus religionibus, nec verisimile est, cum jam esset instituta et approbata Societas, omnino illam prætermisisse, et liberam reliquisse, ut in quacumque ætate pubertatis, et sine probatione posset ad hunc gradum religiosos admittere; maxime cum hic status religiosus etiam quoad hunc gradum valde difficilis sit; et ex parte objecti seu materiæ, ac modi vivendi cum quocumque alio comparabilis, ut lib. I, cap. 5 a num. IV et cap. 7 num. VI ostendi; ex parte autem vinculi, licet videatur aliquantulum minus indissolubile, tamen illud totum est ex parte religionis, et in ejus commoditatem : Concilium autem in hoc decreto consulere magis voluit commodis et imperfectæ deliberationi ipsius religiosi, quæ non minus unicuique necessaria est in assumptione hujus status, quum ex parte sua omnino se tradat et obliget, ac perpetuo ligatus maneat; nam si quod remedium adhiberi postea potest; illud solum est ex parte religionis, quando ipsa judicaverit sibi convenire; nam ex parte religiosi, solum illi superest remedium dispensationis, quod longe difficilius est in toto hoc statu, quam in quibuslibet votis simplicibus extra statum religiosum factis, ut in cap. 8 ostendam.

Suadetur primo ex verbis concilii; quia non pertinent ad voti solemnitatem, sed ad modum qui sufficit ut constituatur status vere religiosus. Et ita oportebat, quia status scholarium est valde difficilis; ex parte objecti, cum quocumque alio comparabilis; ex parte vero vinculi, ægre dissolubilis aut dispensabilis.

Suadetur secundo pars affirmativa, ponderando locum alium non dissimilem ejusdem concilii, ubi videtur concilium censuisse vota scholarium comprehensa sub nomine PROFESSIONIS.

(260) IV. Accedit quod si concilium voluisset Societatem ad hac regula excipere; id profecto aliquo modo insinuasset, sicut in capite sequenti fecit excipiens Societatem a generali regula, quam tradiderat, ut, expleto anno probationis, novitii vel ejiciantur, vel ad professionem admittantur. Existimo enim illam exceptionem non solum, vel potius non tam fuisse positam a concilio propter professionem solemnem, quæ post multos annos in Societate fit, quam propter hanc incorporationem scholarium, quæ non post annum, sed post biennium fit. Nam solemnis professio ex ipsis verbis legis intelligi poterat excepta : quia lex illa solum loquitur de professione, quæ immediate post probationem a novitiis fit, et per illam præcipue voluit concilium commendare, ut novitii aliarum religionum non diutius, quam per annum in novitiatu detineantur ; in Societate autem nec solet fieri professio solemnis immediate post novitiatum, nec propter dilationem ejus detinentur novitii diutius in probatione, sed jam religiosi in quodam inferiori gradu, et ideo ex ipsa forma talis legis videri poterat non comprehensa Societas quoad professionem solemnem. Præcipue ergo videtur concilium per illam exceptionem concedere, ut novitii Societatis ultra annum possint in probatione detineri, priusquam in quemcumque gradum hujus religionis incorporentur; ergo nomine *professionis* intellexerat, non tantum professionem solemnem, sed quamcumque receptionem ad verum statum religiosum ; ergo etiam in superiori capite eodem modo de professione locutum fuerat.

(261) V. Denique quamvis hæc lex videatur rigorem continere, tamen re vera potius continet favoris gratiam; amplianda ergo est ad totum statum religiosum. Antecedens declaratur, quia quod professio fieri non possit intra annum novitiatus, favor est religiosi, quod autem non fiat ante certam ætatem, publicam utilitatem religionis respicit, ut dixit Navarrus consil. 25 de regular. quod incipit, *In ordine Minorum.* Vel certe (ut ego existimo) utrumque redundat in utriusque utilitatem. Nam etiam est magnum commodum religiosi, ut non ligetur ante certam ætatem, in qua perfectius deliberare possit, sicut est commodum ejus non posse ligari ante sufficiens unius anni experimentum. Et e converso etiam hæc pars de integro anno novitiatus publica utilitas est religionis, quia non minus in ejus favorem, quam religiosi introductus est novitiatus annus juxta cap. *Ad apostolicam*, de regularibus.

Suadetur tertio pars affirmativa, respondendo argumento posito sumpto in num. II. Nam lex statuens dictas conditiones non est rigorosa, quum faveat religiosis et religioni. Navarr.

(262) VI. Tertia conditio ad professionem necessaria est ut non fiat ex metu cadente in constantem virum, de qua conditione eadem dubitatio, quæ de præcedentibus tractari potest, quia, ut diximus tomo super. hæc conditio non est necessaria jure

Tertia quoque ad professionem conditio, ut non fiat ex metu cadente in constantem virum, probatur procedere

etiam de prædictis votis scholarium.

naturæ ad valorem professionis sed tantum jure canonico. Et ideo dubitari potest an hic modus professionis seu incorporationis nostrorum scholarium sub illo jure antiquiori comprehendatur. Eodem tamen modo affirmandum censeo. Primo, quia jus irritans religionis professionem ex metu factam, fundatur in difficultate et proprietate status religiosi, quæ in hoc statu invenitur, quantum est ex parte obligationis et mutationis vitæ ipsius religiosi. Secundo, quia caput unicum *de his quæ vi*, in quo maxime illa conditio fundatur, licet in particulari loquatur de muliere, quæ monachalem habitum in vita susceperat, metu mortis monasterium ingrediens, nihilominus definitionem continet generalem, et in ea non considerantur, nisi *an timore mortis religionem intraverit*, ut in fine textus dicitur. Quæ verba generalia sunt, et cum omni proprietate in hunc ingressum scholarium conveniunt. Unde obiter infero hos scholares approbatos etiam comprehendi sub illo decreto Concilii Trid. sess. 25, cap. 19 de regular. *Quicumque regularis prætendat, se per vim et metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professionem fecisse, etc., non audiatur nisi intra quinquennium*, etc. Nam idem quinquennii tempus existimo servandum esse ad similem seu proportionatum effectum, respectu votorum, seu incorporationis horum scholarium; atque adeo nomine *professionis* ibi comprehendi, quia illa etiam constitutio non respicit principaliter solemnitatem voti, sed stabilitatem religiosi status et quietem personarum regularium. Unde (quod notandum est) idem significare videntur in illo cap. *ingressus religionis, et professio*, quia clarum est non esse ibi sermonem de ingressu ad novitiatum, sed ad ipsum religiosum statum, hunc enim oportet libere fieri, et sine metu : constat autem sub nomine *ingressus religionis* comprehendi hunc ingressum scholarium; ergo etiam sub nomine *professionis*.

Primo, quia hæc conditio requiritur ob difficultatem et proprietatem status religiosi, non ob votorum solemnitatem. Secundo, quia jus requirens ut metus absit loquitur de ingressu in religionem iis verbis, quæ optime cadant in incorporationem scholarium.

Tridentini decretum de quinquennio ad reclamandum contra professionem, iisdem votis scholarium obiter accommodatur.

Ingressus religionis interdum sumitur pro votorum emissione finito novitiatu.

In votis scholarium procedit item quarta conditio ad professionem requisita, nempe ut absit ea ignorantia, quæ causat non voluntarium.

(265) VII. Atque hinc etiam infero, eodem modo in hoc ingressu, sicut in quacumque alia professione, requiri conditionem quartam, nimirum, ut consensus præstitus ad talem actum non sit per dolum, vel ignorantiam, vel deceptionem in re gravi extortus. Imo in hoc res certior est, quia hæc conditio non jure positivo, sed naturali necessaria est, eo quod talis ignorantia non solum faciat involuntarium secundum quid, sicut metus, sed simpliciter causat non voluntarium ut in superioribus declaratum est; consensus autem voluntatis tam necessarius est in hac incorporatione, sicut in quacumque alia.

(264) VIII. De quinta vero conditione, quæ est libertas a legitima servitute, nihil hic addere necesse est, quia jam supra lib. II, cap. 5, num. XXV vidimus, licet servitus jure communi impediat, et non dirimat professionem subsecutam, ex speciali tamen jure Societatis esse impedimentum inhabilitans personam quamdiu servitus durat.

In votis scholarium procedit et conditio quinta, multo magis quam in professione solemni. Nam servi ex jure communi profiterentur illicite, at ex jure Societatis incorporarentur invalide.

(265) IX. De matrimonii etiam vinculo, cujus carentia posset ut sexta conditio postulari, etiam ibidem a num. XXII diximus, quomodo in Societate necessaria sit, etiam ex proprio et speciali jure illius, et ideo licet hic etiam habere possit locum quæstio, an jura quæ irritant professionem factam ab uno conjuge sine licentia alterius post consummatum matrimonium locum habeant in scholaribus Societatis, tamen hic minus est necessaria, quia ex speciali jure Societatis constat hoc esse impedimentum irritans ingressum, atque adeo inhabilitans personam ad quemcumque gradum Societatis.

Saltem ex Societatis jure peculiari, in votis scholarium procedit similiter et conditio sexta ad valorem professionis requisita, ut post matrimonium consummatum addit consensum alterius conjugis.

(266) X. Imo licet jure communi interdum valeat professio unius conjugis, sine legitima conversione alterius, qui licentiam dedit cum moderationibus in jure expressis, et superiori tomo declaratis; nihilominus in Societate mihi probabilissimum est, nec professionem, neque hanc scholarium admissionem validam esse, nisi plene ac perfecte tollatur illud impedimentum, quoad omnem obligationem redeundi umquam ad consortium uxoris, vel reddendi debitum, etiamsi ipsa petat, quomodo non tollitur plene hoc impedimentum, nisi cum facultate uxoris, simul concurrat legitima conversio ejus. Hoc autem colligo ex ipso jure Societatis a pontificibus confirmato. Nam in cap. 2 Examinis absolute ponitur ut impedimentum irritans matrimonium consummatum. In cap. vero 5, liter. C additur declaratio : *Nisi adsint conditiones illæ, quæ exigi solent, ut conjugatus religionem ingredi possit*. Et in I part. Constit., cap. 5, liter. F apertius declaratur, tunc hoc desinere esse impedimentum, quando a conjuge facultas concederetur,

In Societate nec professio, neque vota scholarium valent a conjugato emissa, nisi omnino libero ab uxore.

servatis aliis circumstantiis quæ juxta sanam doctrinam et usum sanctæ ecclesiæ solent observari. Non ergo tollitur impedimentum per solam facultatem conjugis, nisi concurrant aliæ circumstantiæ, quæ omnino liberam et expeditam relinquant personam, ad sumendum statum religiosum, et permanendum in illo sine ulla injuria conjugis, etiamsi ipsa postea velit maritum revocare.

In votis scholarium procedit item et conditio septima, ne sine licentia pontificis episcopus professionem emittat.

(267) XI. Septimo loco diximus eodem tomo, ad has conditiones pertinere, ut persona professionem emittens in dignitate episcopali constituta non sit. Circa quam nihil speciale est in Societate institutum aut declaratum. Certum tamen existimo illud commune jus a fortiori habere locum in hoc ingressu Societatis, quia etiam in professione ejus citra omne dubium locum habet; non enim potest episcopus sine licentia pontificis professus in Societate fieri; multo ergo minus poterit in quolibet inferiori ejus gradu constitui, nec de hoc oportet plura dicere; quia non solum res clara est, verum etiam casus in quo aliud contingat, vel intentetur, videtur moraliter impossibilis; quacumque autem ratione cogitetur, applicari ad illum potest tota doctrina circa professionem illo loco data.

Atque etiam in votis scholarium procedit conditio octava ne profiteatur persona ligata professione religionis strictioris. Imo jus Societatis irritat incorporationem si quis tantum alibi gestaverit habitum.

(268) XII. Octava conditio assignari potest, ut persona non sit ligata professione alterius religionis. Quæ quidem conditio ex jure communi solum procedit de religione, quæ strictior sit : in Societate autem ex jure speciali extenditur ad quamcumque religionem, etiam laxiorem; imo non solum ad professionem in illa, sed etiam ad primum ingressum seu habitus receptionem; nam hoc est unum ex impedimentis irritantibus ingressum Societatis, et quamcumque incorporationem cum illa, ut in superioribus visum est, lib. II, cap. 1 a num. XVI.

Quid de nona conditione, ne graviter egeant professuro parentes sui. Videlicet in votis scholarium ut in professione hoc requiritur ad licitam non ad validam admissionem.

(269) XIII. Nono impedire multum solet ingressum religionis, saltem ne liceat, obligatio ad parentes graviter indigentes, et ideo immunitas ab hac obligatione solet etiam inter conditiones ad professionem necessarias numerari. De qua nihil speciale in præsenti dicendum occurrit; nam commune jus et generalis doctrina tomo superiore data ad hanc etiam scholarium nostrorum admissionem applicanda est. Unde quoad hanc partem non est dubium, quin sub *professionis* nomine conprehendatur. Ratio est, quia quantum est ex parte sua, ita se tradit et obligat religioni et muneribus ejus ad divina obsequia hic religiosus Societatis, sicut quilibet alius professus, quæ traditio et obligatio ita est injuriosa parenti, sicut quælibet professio, quia ex se ita impedit obsequium ejus. Tamen sicut professio facta contra hujusmodi debitum et obligationem, non est ipso jure nulla, licet illicite fiat; ita etiam in præsenti admissio, et vota scholaris indebite facta contra eamdem obligationem, non sunt irrita ipso facto, quia nullum est positivum jus commune, aut proprium Societatis, quo irritentur. Neque etiam ex sola natura rei sequitur talis irritatio, quia vinculum ipsum religiosum non repugnat formaliter, cum illo debito ad parentes, sicut de professione dictum est; est enim in præsenti eadem, vel major ratio, cum hoc vinculum scholarium Societatis aliqua ex parte minus rigorosum sit. Quapropter ex peculiari instituto Societatis poterit ipsa in simili casu jure, ac merito irritare tale vinculum, quod aliæ religiones non possunt facta professione; quia neque ex intentione sua, neque ex approbatione pontificum sibi reservant talem facultatem in ipso contractu professionis, sicut reservat Societas in hac scholarium admissione. Cum autem facultatem habeat, et illa causa sit valde justa, præsertim quando debitum ad parentes antecessit ipsam incorporationem, non est dubium quin licite possit illam irritare, et scholarem liberum dimittere, ut parentibus inserviat.

Societas licite potest dimittere scholarem pro subveniendo parenti graviter egenti.

Non tamen ob jus parentum tenetur Societas scholarem dimittere ex vitalis indigentiæ. Nam jus dimittendi collatum fuit Societati in bonum proprium; non ut cogeretur eo uti in bonum alienum.

(270) XIV. Quin potius quæri potest, an ad hoc etiam teneatur Societatis prælatus? Sed in hoc eamdem censeo rationem esse de Societate, et de quacumque alia religione, quantum ad obligationem dandi facultatem suis religiosis, jam incorporatis in quocumque gradu, ut parentibus indigentibus subveniant. Nam jus illud, quod sibi Societas reservat ad dimittendum scholarem approbatum ex justa causa, non inducit specialem obligationem dimittendi illum propter commodum parentum, quia jus illud non ad bonum aliorum, sed ad bonum ipsiusmet religionis ordinatur. Deinde quia vel talis est casus, in quo teneatur Societas facultatem concedere religioso, ut subveniat parentibus necne? Si ad hoc non tenetur, multo minus tenebitur

dimittere illum, ut per se constat : si autem ad illud tenetur, considerandum ulterius erit, an retinendo statum religiosum, possit quis illi obligationi satisfacere, alia media, et industriam adhibendo, religione retenta. Et tunc clarum est non teneri Societatem ad dimittendam omnino personam (quicquid sit an possit) quia obligatio illa solum cogit ad necessaria. Loquor autem de obligatione illa ex vi sua, seu ex vi juris talis parentis : nam ex parte ipsius Societatis poterit sæpe ad bonam ejus conservationem expedire, potius liberum dimittere scholarem, quam permittere, ut retento habitu et nomine Societatis, ministeriis et actionibus vacet, quæ subventioni parentum poterunt esse necessaria, et tunc obligari poterit prælatus Societatis ad dimittendum subditum non tam ex jure ipsius subditi, seu parentum ejus, quam ex vi sui muneris in ordine ad debitum regimen Societatis vel certe ex conjunctione utriusque : quia non potest alio modo utrique satisfacere, scilicet parenti et Societati. Discernere autem an hoc vel illud expediat, aut moraliter necessarium sit, negotium est prudentiale, et ideo judicio viri prudentis relinquendum est, qui si recta intentione et facta mediocri diligentia morali procedat, practice coram Deo non errabit.

Teneri tali aliquando poterit ex vi sui debiti regiminis.

Vir prudens et rectus, adhibita mediocri diligentia, nunquam errabit practice in dimittendo scholari ob parentum inopiam, aut in eo retinendo.

(271) XV. Quando vero in hujusmodi eventu teneatur Societas facultatem concedere subdito, ut parenti subveniat, et ipse etiam teneatur illam procurare, eo quod parenti subvenire obligatus sit, censeo etiam ex generali doctrina superiori tomo data de religiosis professis esse definiendam. Judico enim quoad hanc partem et scholares in Societate approbatos esse æquales quibuscumque religiosis professis, et obligationem Societatis in eadem parte non esse majorem, quam sit in quacumque religione, propter fundamentum num. XIII et XIV insinuatum, scilicet, quia et hi religiosi Societatis æque se tradunt, et moriuntur mundo ex parte sua, ac quilibet alii professi, et jus illud dimittendi, quod sibi Societas reservat, non est propter alios sed propter seipsam, suumque commune bonum. Quapropter multum hic referre existimo distinctionem citato tomo datam; considerandum nimirum esse, an necessitas parentis et actualis obligatio filii antecesserit religiosum statum suscepturn, vel postea necessitas exorta sit. Nam in hoc posteriori casu multo minor est obligatio tam religiosi quam religionis, et ideo in illo religiosus Societatis satis erit securus in conscientia explicando religioni necessitatem parentis, et postea obediendo religioni, et sequendo judicium ejus, quia in eo casu majus sine dubio est jus religionis, et religiosus non potest ipsa invita, et cum aliquo ejus præjudicio, parenti subvenire : neque ipsa etiam ad hoc tenetur concedere facultatem cum aliquo præjudicio suo, sed solum poterit obligari ex caritate, quando magnum religionis incommodum non intercedit. At vero in priori casu, quando necessitas præcessit et durat, multo major est obligatio tam religiosi quam religionis. Ad utrumque potest applicari doctrina sæpius relata : nihil enim hic speciale occurrit, præter id quod annotavimus de facultate peculiari, quam habet Societas ad liberum dimittendum religiosum in eo eventu.

Parentum indigentium filios scholasticos dimittere non magis tenetur Societas quam alia religio dimittere filios professos : nam in obligatione orta ex dicta indigentia æquiparantur professis quibusvis scholares Societatis, quippe qui ex parte sua æque se tradunt, et mundo moriuntur.

Distinctio de indigentia parentum ante vel solum post professionem filii. Videlicet quando necessitas præcessit et durat multo magis obligantur filius et religio quam si necessitas fuisset subsecuta.

(272) XVI. Decimo inter has conditiones ponitur, ut religionem professurus, non sit aliis debitis, aut reddendis rationibus obligatus. Hanc ergo observari etiam necesse est in admittendis scholaribus Societatis : nam quoad hoc etiam eorum vinculum cuicumque professioni æquiparatur, ut in proximo puncto explicatum est; procedit enim hic eadem ratio. Quia vero per hæc vota scholarium Societatis, non statim amittitur omnium bonorum proprietas, licet ita ligetur, ut jam non liceat uti illis ut propriis; ideo ex hac parte sæpius fieri potest, ut debita minus impediant hoc vinculum cum Societate quam professionem. Similiter, quia hæc vota non faciunt incapacem hæreditatis, propter certam spem illius posset aliquando esse licitum hoc vinculum, non obstantibus debitis, quando non est licita professio; præsertim si manendo in sæculo, non aliunde speraretur facultas solvendi debitum, quam ex tali hæreditate, quia tunc non fieret impotentior ad solvendum per hujusmodi vota. Atque eadem ratione, si quis habens debita propter impotentiam solvendi admittatur ad hæc vota, et postea casu eveniat, ut in aliqua hæreditate succedat, tenebitur priora debita solvere; nec Societas poterit illum impedire, quia obligatio non fuit exstincta, sed impotentia solum excusabat; quod in Societate multo facilius est, cum

Decima conditio ad professionem, nempe immunitas debitorum aut reddendi rationes, quousque locum habeat in dictis scholaribus.—Hæc quidem scholasticos obligat, sed facilius ab ea se expedient, quia votis suis non amittunt dominium bonorum, nec jus ad hæreditates.

ipsa nullum acquirat jus, nec succedat in bonis religiosorum, nisi ei voluntarie donentur. Solutio autem debitorum præferri debet donationi voluntariæ, etiam piæ. Atque hæc de conditionibus ex parte voventis.

CAPUT VII.

Quæ conditiones requirantur ex parte religionis, ut vota scholarium valide fiant.

Scholarium receptio ex parte Societatis fundamentum est harum conditionum quas, salva differentia in modo acceptandi, oportet esse in Societate sicut in religionibus ad professionem admittentibus.

(273) I. Quod attinet ad conditiones requisitas ex parte religionis, quas jam tomo superiori assignavimus eæ omnes in hac etiam receptione necessariæ sunt, retenta solum differentia in modo acceptandi traditionem religiosi et obligandi religionem ipsam. Jam enim supra cap. 1 a num. vi explicavimus Societatem in hac receptione scholarium non simpliciter obligari, sed retinere ac reservare sibi potestatem eos dimittendi liberos simpliciter, etiam quoad vinculum, si id expedire censuerit. Nihilominus commune est his votis et incorporationi scholarium cum quacumque alia professione, ut non possit fieri ab ipso vovente solitarie aut omnino secrete; talia enim vota non sunt vota Societatis, neque habebunt vim incorporandi in illa; et consequenter nec religiosum statum constituent. Oportet ergo ut fiant coram aliquo, qui potestatem habeat incorporandi in Societate in tali gradu, et consequenter ad hunc effectum illa acceptet, et ipsam religionem obliget modo debito et proportionato, quem magis in 9 cap. declarabimus. Sicut ergo acceptatio religionis necessaria in præsenti est, ita ex parte religionis necessariæ sunt conditiones, quæ in aliis religionibus ad professionem necessariæ esse solent.

Ex parte Societatis prima conditio, Societatem approbatam esse oportere, ut vota scholarium ipsos constituant religiosos.

(274) II. Prima conditio religionis est, ut sit approbata per apostolicam Sedem juxta capite ultim. de relig. domib. et unicum eodem titulo in 6. Hanc vero conditionem in Societate inveniri satis in superioribus probatum est. Fuisse autem necessariam, ut talia vota licite et valide fieri possint, in ipsismet Bullis pontificiis pro certo supponitur, estque manifestum ex dictis juribus, ubi omnis nova religio prohibetur, nisi specialiter fuerit a Sede apostolica approbata; et præcipitur, ut omnis qui in religione converti voluerit, unam ex approbatis assumat. Certum est autem, per hæc vota et receptionem in Societatem, ita aliquem converti ad verum statum religiosum; ergo non potuissent habere hanc vim, nisi talis religio fuisset ab ecclesia approbata. Et ob hanc rem quamvis a principio ita fuerit approbata, ut potestas recipiendi esset ad certum numerum limitata, id satis judicatum non fuit, ut plures recipi possent non solum licite, verum etiam nec valide quoad religiosum statum, et ideo ab eadem Sede apostolica approbatio facta est, et potestas collata absque ulla numeri determinatione.

Ex parte Societatis, secunda conditio, debere hæc scholarium vota emitti coram habente ad id potestatem. 1° quia aliter nemo fit membrum alicujus communitatis; 2° quia ita volunt Constitutiones Societatis, vi quarum potestas admittendi tota est penes Generalem et ejus delegatos.

(275) III. Secunda conditio necessaria est, ut hæc vota fiant coram illo, qui potestatem habeat admittendi in corpus Societatis, juxta ejusdem Societatis Constitutiones. Patet primo ex generali ratione, quia admittere aliquem in membrum alicujus communitatis, est actus potestatis superioris, sive illa potestas in tota communitate, sive in capite resideat. Secundo id patet ex Constitutionibus Societatis; nam propterea statim in I part. cap. 1 agitur de potestate admittendi ad probationem apud quem resideat; et in v part., in qua agitur de incorporandis in Societate, statim in cap. 1 agitur de eo qui talem potestatem habet, et potestas illa dicitur esse penes præpositum generalem, qui aliis eam communicare potest, prout oportuerit. Et in declaratione liter. B advertitur ordinarie communicari provincialibus, aliquando vero communicari posse rectoribus vel præpositis, vel aliis personis Societatis, vel alicui etiam extra Societatem, ut episcopo vel personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, si alicubi persona Societatis deesset. In hoc tamen advertendum est, aliud esse loqui de potestate ferendi ultimum judicium, quasi definitivum, an aliquis sit recipiendus in hunc gradum Societatis necne? aliud vero de potestate exsequendi ipsam receptionem actualiter assistendo emissioni votorum cum potestate admittendi illa. Quamvis ergo utraque potestas ordinarie sit in provincialibus, tamen regulariter exercent illam quoad primum actum per seipsos; posteriorem autem superioribus localibus committunt.

Notatio. Provinciales incorporationem solent decernere per se ipsos, sed exsequi per superiores locales, quibus committunt ut vota acceptent dum actu emittuntur.

(276) IV. Non desunt tamen qui in hac

Quorumdam

objectio. Potestatem admittendi exercent ceteræ religiones ita ut qui cum omnibus vitam est acturus ab omnibus videatur recipi; sed Societas omnia uni committit qui odio vel amore facilius movetur quam plures.

parte etiam, contra Societatem obmurmurent dicentes, potestatem incorporandi religioni, quæ gravissima est, non debere esse in una sola persona, sed in toto conventu provinciali, vel saltem locali prout in aliis religionibus observatur, in quibus licet professio fiat in manibus alicujus prælati, tamen admissio ad professionem fit a capitulo, vel saltem de consensu aut consilio ipsius capituli. In aliquibus enim religionibus admissio fit ad plura suffragia decisiva; in aliis vero, vel etiam jure communi (ut juristæ volunt) fit ab abbate præmisso consilio capituli, ita ut sine illo professio non valeat. In Societate vero neutro modo necessarium est communitatis consilium, vel judicium, sed totum negotium in unius hominis potestate constituitur : quod incongruum judicatur : tum quia cum religiosus ad vitam communem cum omnibus agendam recipiatur, ab omnibus recipi deberet; tum etiam quia facilius contingere potest, ut unus odio vel amore moveatur, quam plures, aut ut erret recipiendo indignum vel dignum repellendo. Et ideo

Confirmatur ex Basilio.

Basilius regula 112 ex brevioribus hanc quæstionem proponens, convenientius judicat, receptionem cum fratribus communicari.

Diluitur objectio numeri 4. Nam admissio per unius auctoritatem in Societate 1° sequitur ex regimine ejus monarchico postea vindicando; 2° moraliter, fere vacat periculis nisi raris et particularibus; 3° fit et debet semper fieri præmisso prudentum consilio; 4° avertit gravia incommoda et dissensiones.

(277) V. Hæc vero objectio generalis est de toto regimine Societatis, quod monarchicum est, de quo inferius lib. x disputabitur. Nunc breviter respondetur, constans esse apud philosophos et theologos hunc modum regiminis ex suo genere meliorem esse, paucioribusque incommodis expositum, ut Christus Dominus exemplo suo in suæ ecclesiæ institutione confirmavit. Cum ergo totius religionis regimen monarchicum sit, necessarium fuit in potestate admittendi eamdem formam servari, quæ re vera, moraliter loquendo, nullis fere est periculis exposita; et si quæ sunt, et rara, et particularia sunt, quæ in legibus ferendis non considerantur; cui enim totius Societatis, vel alicujus provinciæ ejus cura committitur, de ejus prudentia ac religione præsumi debet, ut etiam facultas admittendi seu approbandi scholares, ei possit demandari, præsertim cum præmisso gravium et prudentum virorum consilio id semper faciat ac facere debeat; atque hoc modo vitantur magna incommoda et dissensiones, quæ ex varietate judiciorum et affectuum, in hujusmodi capitulis oriri solet. Basilius autem in dicta regula solum indicat conveniens esse communicari cum fratribus hujusmodi receptionem, ut et oratio aliorum pro aliis vicissim communis sit, et commune inter ipsos sit gaudium, sicut Dominus dixit, in eo qui pœnitentiam agit convocandos esse vicinos et amicos : itaque non dicit convocandos esse ad suffragium, sed ad congaudendum de novo fratre, quod maxime in Societate observatur. Et quamvis Basilius de suffragiis loqueretur nihil nobis obstaret, quia modum alium recipiendi ad professionem non improbamus, qui fortasse in aliqua religione poterit esse commodior juxta modum sui instituti, sed solum asserimus Societatem merito prædictum modum elegisse supposito modo obedientiæ et regiminis, quem profitetur; et ideo inter alia instituta Societatis, hoc etiam Sedes apostolica approbavit. Et quamvis Sixtus V specialem formam recipiendi omnibus religionibus generalem postea instituerit, statim etiam ante declarationem suam, Societatem ab illo onere recipiendi per suffragia capituli liberavit, quoad hoc etiam tacite hoc institutum approbans; si quid vero aliud ex forma ab ipso alias præscripta in Societate retineri voluit, a Gregorio XIV revocatum est, qui antiquum morem Societatis circa hoc approbavit, et retineri voluit, cujus verba supra retuli lib. II, cap. 5, num. 15 in fine.

Explicatur Basilius citatus in num. 4 : vel enim voluit receptionem communicari cum fratribus ad congaudendum, non ad ferendum suffragium; vel locutus est de religione non iisdem legibus indigente quibus Societas.

Ut valeant vota scholarium, tertia ex parte Societatis conditio; debere etiam admittentem præbere consensum. Evasio quorumdam præcluditur. Nec enim ecclesia vel Deus sine consensu admittentis acceptant vota scholarium eo ipso quod fiant coram superiore religionis approbatæ. Nam ecclesia non admittit vota ista immediate aut ipso jure, sed per actionem moralem hominis; Deus vero non acceptat vota nisi quatenus annexa tra-

(278) VI. Tertia et ultima conditio ex parte admittentis ad professionem erat, ut prælatus nomine religionis liberum consensum adhibeat. Hanc ergo etiam in hac receptione necessariam existimo, quia nulla traditio consummata est, nisi ab altero acceptetur; acceptatio autem non consistit in solis verbis, sed requirit interiorem consensum. Dicunt vero aliqui, eo ipso, quod talia vota a Sede apostolica approbata sunt per approbationem talis religionis, si publice fiant coram superiore religionis ejusdem, ab ipsa ecclesia acceptari, vel ab ipso Deo, cui talia vota fiunt. Respondetur falsum hoc esse, quia alias, etiamsi superior per vim cogeretur talia vota audire, ipse vero non præberet consensum, neque haberet intentionem admittendi talem personam, nihilominus receptio esset valida, quod aperte falsum est et incredibile, quia illa præsentia valde materialis est, et, seclusa intentione, non

ditioni, quæ deficit quando deest acceptatio Societatis per superioris consensum.

habet concursum moralem, neque utitur potestate admittendi sibi concessa, quia illa potestas etiam est moralis, et ideo non applicatur ad opus, nisi ex intentione operantis. Quare falsum est ecclesiam in eo casu admittere illam personam, vel ejus vota : quia ecclesia, vel pontifex non admittit immediate per se ipsum sed per Societatem : neque hæc admissio fit ipso jure, sed postulat actionem hominis, quæ actio non est sine voluntate et consensu, sicut servatur in omnibus contractibus et actionibus moralibus. Neque enim solus Deus immediate acceptat talia vota, sed per Societatem, cui proxime fit traditio talis personæ; et ideo etiam Deus illam non acceptat nisi per Societatem; vota autem sunt veluti annexa huic traditioni, et ideo cum illa acceptantur, et non alias. Quoad hanc ergo partem æquiparatur hæc incorporatio professioni, et quæ de hac diximus hic applicanda sunt.

Ut in professione sic in incorporatione scholarium, præter conditiones ex parte religiosi et religionis, servanda est forma vovendi per Constitutiones præscripta, cujus nullum verbum demere optimi consilii est; quamquam in rigore sufficiunt verba explicantia emissionem trium votorum cum promissione ingressus, idque fieri in Societate. Est etiam valde necessarium ut adsint testes : eorum tamen præsentia licet jussa in Instituto nullibi dicitur pertinere ad valorem actus.

(279) VII. Præter hæc quæ ex parte religiosi et religionis sunt necessaria, in forma ipsa profitendi, oportet etiam debitum modum observare, quod etiam in præsenti servata proportione necessarium est, et quæ de professione diximus, etiam in hoc puncto locum habent. Omnia vero sufficienter explebuntur, si forma ad admittendos scholares approbatos præscripta in Constitutionibus Societatis part. v cap. 4 observetur; nam in illa tria vota, et promissio Societatis expresse proferuntur; traditio vero et acceptatio ipso actu vovendi tali modo, et cum talibus circumstantiis sufficienter significatur, maxime cum in forma vovendi addatur, *Omnia intelligendo juxta ejusdem Societatis Constitutiones*, in quibus satis declaratum est, per hanc actionem incorporari talem personam, huic religioni in tali gradu, quod non fit sine traditione ex parte unius, et admissione ex parte alterius. Quod si quis interroget, an omnia, quæ in illa forma continentur, sint de substantia et valore hujus incorporationis. Respondendum est ad tollendum omne dubium optimum consilium esse formam illam integre servare; in rigore tamen loquendo, non tota forma verbalis, quæ ibi proponitur, neque omnes circumstantiæ ibidem adhibitæ, videntur esse de substantia, sed solum ea verba, quæ ad exprimenda vota et promissionem pertinent, sufficienter explicando illa fieri in Societate; nam ad explicandam traditionem, et omnem obligationem hæc sufficiunt. Oportet etiam, ut hoc publice fiat, ita ut præter eum qui potestatem admittendi habet, aliqui adsint, quorum testimonio de hujusmodi receptione et incorporatione constare possit : quod quidem in citato capite 4 liter. D expresse postulatur. Et est re vera valde necessarium et omnino servandum. Non dico autem esse simpliciter de substantia et de valore actus in foro conscientiæ, quia id neque ex natura rei necessarium est, neque ex communi jure sufficienter colligitur, neque in illo jure speciali Societatis declaratur.

CAPUT VIII.

Utrum in scholaribus Societatis tacita professio seu INCORPORATIO *locum habeat?*

Quoad capitis titulum, partis affirmativæ ratio est quia tacita professio locum habet in professione specifica, quam scimus ab incorporatione scholarium non diversam respectu substantialis vinculi cum religione.

(280) I. Hic vero quæstio suboritur, an in hac incorporatione scholarium Societatis, quam tractamus, locum habeat professio, seu incorporatio tacita? Nam illa quæ juxta prædictam formam fit, expressa est : in aliis autem religionibus, quamvis forma expresse profitenti præscripta sit, nihilominus locum habet tacita professio; ergo idem erit in hac incorporatione scholarium, cum, ratione substantialis vinculi cum religione, conveniat cum professione; et differentia in solemnitate non videtur ad præsens referre; imo quo vinculum hoc minus solemne est, eo videtur melius posse tacite fieri.

Negantem partem tradit Navarrus supponens, sed non probans, scholares exclusos a professione tacita.

Nihilominus Navarrus comment. 4 de regularibus num. 76, circa finem, generaliter dicit, in Societate non fieri professionem tacitam; et licet in his verbis, de professione solemni loquatur, in ratione tamen, quam subdit, supponit scholares non posse admitti et approbari, nisi per formam expressam, sic enim inquit: *In illustrissimo Societatis JESU ordine non videtur fieri professio tacita, per solam gestationem habitus, per unum vel plures annos, quia oportet biennio gestare illum in eo, et biennio expleto, emittere saltem simpliciter tria vota religionis substantialia.* Quæ verba intelligenda videntur de emissione votorum expressa, alias ratio nullius momenti esset, quia si priora vota possent tacite emitti, cur non sequens professio?

Argumentum pro Navarro : abesse signa incorporationis scholarium, quibus nec est habitus peculiaris, nec sunt actus illi gradui peculiares.

Non probat Navarrus assertionem suam aliqua ratione. Potest autem ex peculiari instituto Societatis ita suaderi, quia professio tacita non fit, nisi gestando habitum professorum, vel etiam eorum proprios actus exercendo cap. *vidua*, cap. *ex parte*, cap. *statuimus*, de regular. et cap. 1 eodem in 6, quod superiori tomo explicatum est. In Societate autem, neque est peculiaris habitus, nec fere sunt peculiares actus scholarium approbatorum, et ideo non videtur habere locum in hac religione tacita approbatio, seu incorporatio. Aliquando enim novitii eumdem habitum communem cum scholaribus gestantes, studiis vacare permittuntur et cum iisdem communem vitam agere, et ideo nullum intercedit signum tacitæ incorporationis.

Impugnatur hoc argumentum allatum sub fine num. 1. Nam jus non requirit ut habitus professi sit ex usu religionis distinctus ab habitu novitii. Nec obstat habitum Societatis et clericorum sæcularium eumdem esse, quia sufficit talem habitum gestari quatenus est talis religionis.

(281) II. Sed hæc ratio non videtur concludere; nam secundum jura citata, etiam ubi habitus professorum non est distinctus ab habitu novitiorum, gestatio habitus religionis, post integrum annum novitiatus, inducit tacitam professionem; ergo etiam in Societate perseverantia in eodem habitu post biennium novitiatus, inducit tacitam emissionem votorum, etiamsi habitus scholarium, per se non sit distinctus ab habitu novitiorum. Neque enim refert, quod habitus totius religionis est communis cum habitu honestorum clericorum ; tum quia hoc nihil facit, ad distinguendum scholarem a novitio in tali religione, et ideo satis est gestare illum habitum tanto tempore in tali religione, quatenus illius est; tum etiam, quia licet ille habitus sit communis, semper est aliquo modo appropriatus ad specialem honestatem et normam religionis, et hoc modo supponitur gestari ultra biennium. Accedit, quod licet in Societate non sint peculiares actiones propriæ eorum, qui vota emiserunt, ut sunt adesse capitulo, ferre suffragium et hujusmodi, semper est aliquo modo diversus modus vivendi novitiorum et aliorum, qui jam sunt membra Societatis ; aliterque dispertitæ sunt novitiorum atque scholarium occupationes ; ergo si contingat, aliquem post biennium perseverare in eodem habitu et admitti ad vitam communem omnino cum scholaribus, censendus erit tacite admitti ad membrum Societatis et vota ejus emisisse.

Confirmatur impugnatio argumenti allati sub fine num. 1. Quippe scholares differunt aliquatenus a novitiis in modo vivendi et temporis impendendi.

Auctoris resolutio tripartita.

(282) III. Quocirca, si solum jus commune consulamus, non video cur hoc genus professionis, vel incorporationis tacitæ, juxta juris præsumptionem locum habere in Societate non possit, ut ratio proxime facta suadet. Tamen si considerentur, tum jus proprium Societatis et institutum diversum ab aliis religionibus, tum usus etiam, ac modus procedendi ejus, recte existimo dictum esse a Navarro, in hac religione non esse tacitam professionem : id vero in universum accipiendum esse de tacita incorporatione et *regulariter, ac per se* intelligendum puto ; nam ex accidenti non repugnat aliquando inveniri. Declaro et probo singula ; nam in primis in Societate, tempus novitiatus non ita est ad biennium limitatum, ut illo finito statim ex lege præscripta incorporandus sit novitius, sed superioris judicio committitur, an illud tempus prorogandum sit, ut habetur in Examine cap. 1, num. 12 et cap. 4, num. 45 et part. v, cap. 1, in fine, et ideo perseverentia, ultra biennium, in quocumque genere actionis, non est per se sufficiens signum incorporationis. Secundo, potestas admittendi, non est in particulari conventu seu collegio, sed regulariter est commissa provinciali, et ideo donec ipse expresse consentiat ; saltem si absit ab eo loco provincialis, cum dici tunc non possit, eo sciente et consentiente, fieri tacitam admissionem, non censetur quis incorporatus, etiamsi diutius permaneat. Tertio in Societate sunt varii gradus post novitiatum, et ideo oportet determinari ad quem illorum admittatur novitius, quod per solam tacitam admissionem non recte fit. Nam licet ordinarie admittatur prius novitius ad gradum scholarium, tamen ille ordo non est per se necessarius, sed aliquando potest statim ad alium gradum admitti, ut ex citatis Constitutionibus constat, et ideo per se necessaria est expressa admittentis determinatio.

Tacita incorporatio non habet locum in Societate 1° ex jure Societatis, 2° ex usu, 3° per se ac regulariter.

Declaratur prima pars, de proprio instituto Societatis excludente incorporationem. Primo, quia novitiatus potest a superiore requiri plus quam bimus.

Secundo, quia decernere incorporationem, reservari solet provinciali; qui absens nunquam censebitur eam tacite decernere.

Tertio, quia per se necessaria est incorporandi determinatio expressa ad hunc vel illum Societatis gradum.

(283) IV. Jam vero in Societate consuetudo est, ut scholares approbati, sexto quoque mense, vota sua expresse renovent eadem forma, qua in principio illa emiserunt, ad quem actum cum eis efficiendum, nullus admittitur, qui prius expresse incorporatus non fuerit, juxta cap. 4, part. IV Const. § 5, licet alias possint novitii privatim vota emittere et renovare si velint, juxta cap. 4, part. v Constit. Ergo quamdiu novitius non admittitur ad vota, cum scholaribus renovanda publice et coram

Declaratur secunda pars resolutionis positæ in num. 3, de usu ac modo procedendi ipsius Societatis, quo fit ut ab ea excludatur tacita scholarium incorporatio.

superiore, vel alio, qui vicem ejus teneat, non censetur, nec tacite, nec expresse admissus in corpus Societatis. Si autem ad illum actum admittatur, cum prius vota expresse non emisisset, ex tunc censebitur incorporatus, non tacite sed expresse, et respectu illius illa non erit renovatio, sed nova emissio et admissio; si tamen ad illius valorem conditiones necessariæ lib. II, cap. 1, positæ concurrant, alioqui nihil fiet (1). Tandem ob has forte causas, hæc est Societatis consuetudo, quæ plurimum valet, maxime in his, quæ consistunt in præsumptione et interioris animi significatione per facta : nam si juxta consuetudinem tale factum non habet talem significationem, cessat præsumptio, ita vero est in Societate : nam licet quis, ultra biennium, per plures dies, vel menses in Societate vivat, nunquam censetur in corpus admissus, donec expresse juxta formam consuetam voveat; ergo signum est non esse in Societate tacitam incorporationem.

Confirmatur; quia tacita incorporatio alias oritur ex præsumptione factis innixa; sed ex usu Societatis nullam præsumptionem admissionis pariunt gestatio habitus et vita inter scholares post biennium.

(284) V. Dixi autem *per se, ac regulariter*, quia interdum ex accidente, videtur hoc posse contingere; præsertim quando præcessit expressa admissio, quæ ex defectu alicujus conditionis fuit nulla (2), ut si quis v. g. ante expletum 16 annum ætatis vota scholarium emittat; tunc enim nulla est incorporatio juxta decretum Concilii Tridentii prout supra in cap. 6 a num. 5, a nobis explicatum est. In hujusmodi ergo eventu censeo defectum illum posse suppleri per tacitam incorporationem eo modo, quo in tomo super. diximus, suppleri in aliis religionibus similem defectum per tacitam professionem, dummodo ex parte profitentis sufficiens scientia et voluntas concurrat, quod etiam in præsenti necessarium est ob eamdem causam. Ratio autem est, quia in eo casu jam præcessit sufficiens admissio seu professio exterior, et ex parte religionis, intercessit consensus de se sufficiens et satis explicatus, qui licet tunc non habuerit effectum propter impedimentum subjecti, de se semper permanet, quamdiu non retractatur, et ideo statim ac impedimentum tollitur, per complementum ætatis, incipit habere effectum, si religiosus ipse semel consentiat. Hujus autem consensus sufficiens signum præbet, in eodem statu vitæ perseverando, post completam ætatem; et tunc dico fieri tacitam incorporationem, quamvis non sit omnino pura, aliquid enim participat ab expressa, quæ præcessit. Atque hoc quidem maxime locum habet in foro conscientiæ, quando revera talis persona rata habuit superiora vota; nam si re vera non consensit, exterior præsumptio nihil refert ad conscientiæ forum.

Declaratur tertia pars resolutionis positæ in num. 3 quod ex accidente possit tacita approbatio dari in Societate.

Ejus ratio quantum ad forum conscientiæ.

(285) VI. Quoad externum autem forum censeo habere in eo casu locum legem statutam a Concilio Tridentino, ut intra quinquennium et non ultra, audiatur religiosus, qui prætendere voluerit professionem suam fuisse nullam; nam sub professione ibi hanc incorporationem comprehendi citato tomo ostendimus; et ideo dubium non est, quin ante quinquennium transactum, audiendus sit quilibet de Societate, qui hanc nullitatem velit prætendere, quia nulla est ratio cur repellatur, maxime quia quoad hanc partem, concilium non dat novum jus, sed solum non aufert antiquum. At vero in altera parte, quod post quinquennium non audiatur, dubitari posset, si in Societate nunquam haberet locum (3) incorporatio tacita. Ego tamen sine dubio existimo hanc partem servandam esse in Societate; quia nec Concilium Trid. neque aliud jus commune exclusit a Societate hanc revalidationem; neque etiam excluditur per aliquod jus expressum ipsius Societatis; et conjecturæ in priori puncto adductæ, licet vim habeant quoad primam emissionem, cessant tamen in ratificatione ejus emissionis, quæ præcessit, ut facile consideranti constabit, et ideo non dubito, quin in foro exteriori supponendus sit potius, quam judicandus

Quid quoad forum externum, seu de quinquennio præscripto a Tridentino, ad reclamandum?

(1) *Alioqui nihil* FIET. Editt. quatuor habent, *alioqui nihil* FIAT.

(2) *Congr.* VIII, *decr.* 22 : « Visum est Congregationi firmitatem votorum quæ in Societate post » biennium novitiatus emittuntur, et veritatem re- » ligiosi status nostrorum scholarium non esse sub » discrimine opinionum quantumlibet probabilium » relinquendam. Atque adeo... vitia quæ forte con- » tigerint in prima nuncupatione votorum ob defe- » ctus ætatis, biennii, aliosque similes, cessanti- » bus ejusmodi defectibus, qualibet consueta re- » novatione votorum emendari, præsenti decreto » constituit... Aperte explicandum novitiis, quum » vota post biennium debent emittere; ut intelligant, » renovationes votorum a se deinceps de more So- » cietatis faciendas habere vim primæ nuncupatio- » nis, si forte ex prædictis defectibus prima vota » vim suam non obtinuerint. »

(3) *Nunquam haberet* LOCUM. In editt. quatuor reperies, *nunquam haberet* SOCIUM.

verus religiosus (1), qui tanto tempore in Societate, et in tali ejus gradu perseveraverarit, nisi aliunde vel ingnorantia prioris defectus, vel impotentia petendi antea jus suum, sufficienter probetur, sicut de aliis religionibus diximus eodem tomo. In hoc enim nullam constituo differentiam, neque arbitror Navarrum contrarium sensisse, quia non de ratificatione, sed absolute de professione et emissione votorum locutus est.

Quandonam scholarium Societatis admissio invalida sit, et quomodo revalidetur. Servata proportione eædem sunt causæ cur invalida aut rursus valida fiat sive professio sive scholarium incorporatio : quando autem actus incorporandi nullus est, vota omnia simul emissa non valent per se loquendo.

(286) VII. Atque hinc tandem obiter intelligi potest, an hæc vota scholarium, aliquando possint esse nulla, et quomodo revalidari possint; nam in hoc, idem sentiendum est de hoc vinculo, quod de professione, ut in allegato tomo declaravimus. Considerandæ enim sunt conditiones necessariæ ad valorem hujus actus, quæ jam explicatæ sunt; nam ex defectu cujuscumque illarum erit nullus talis actus; quia sicut ad valorem requiruntur omnes simul conditiones, ita ad nullitatem sufficit cujuscumque defectus. Deinde addendum est, quoties actus ipse incorporandi nullus est, etiam omnia vota esse nulla, *per se* loquendo, quia solum fiunt [ut] annexa tali actui, et ut in tali religione servanda. Dico autem *per se*, quia interdum ex jure positivo, relinqui potest obligatio servandi aliquod votum, v. g. castitatis, ut de conjuge sine licentia alterius conjugis professo, jura statuunt, quæ in his etiam religiosis Societatis locum habere opinor; quia jura generatim, de assumptione status religiosi loquuntur, ut patet ex cap. *placet*, cum similibus de convers. conjugat. Hæc ergo omnia et similia, servata proportione in hoc statu Societatis, locum habent. Et eadem ratione in revalidando actu, si nullus fuerit, eadem servanda sunt, quæ in professione nulla revalidanda juxta dicta in præcedenti tomo, ac etiam proximo superiori puncto.

CAPUT IX.

Quibus modis possint dissolvi vota scholarium Societatis.

Alias (Ind. 1625). An scholarium vota tolli possint per commutationem, aut dispensationem, aut irritationem.

[PROOEMIUM].

(287). De causis concurrentibus ac necessariis ad hoc vinculum perficiendum sufficienter in superioribus capitibus dictum est, de effectibus etiam ejus, non est visa necessaria specialis quæstio, quia a capite tertio per necessariam occasionem omnes explicati sunt, et sub hac generali regula comprehendi possunt, habere scilicet hoc vinculum omnes effectus, quos habet religiosa professio, his exceptis, quæ specialiter ex solemnitate ipsa votorum oriuntur, de quibus etiam quatenus ad singula vota pertinere possunt, in libro sequenti dicemus. Solum igitur superest, ut de indissolubilitate hujus vinculi et modis, quibus auferri potest dicamus. Duobus autem vel tribus modis, potest tale vinculum, sicut et obligatio voti auferri, commutatione, dispensatione et irritatione.

Nunc de indissolubilitate votorum scholarium quorum jam causæ dictæ sunt et effectus assignati quotquot habet professio rigorosa; non tamen quatenus solemnis est.

De Commutatione.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

(288) I. De hoc primo modo nulla est difficultas, quia si commutatio fiat in melius, vel æquale, non tollitur vinculum status religiosi, sed unum mutatur in aliud, quod certum est etiam in professione solemni non repugnare; solum oportet illud observare, quod jure pontificio circa hoc statutum et declaratum est, scilicet, nec licite nec valide posse fieri talem commutationem ab hoc statu et gradu Societatis, propria auctoritate; sed necessariam esse pontificis dispensationem, ut cap. 4 satis dictum est. Unde a fortiori constat, magis esse necessariam, ut commutatio fiat in laxiorem statum, etiamsi ille religiosus sit. Si autem fiat in quemcumque statum non religiosum, ut v. g. in statum clerici, vel continentis secularis, illa potius reputabitur dispensatio simpliciter, vel eadem erit de illa ratio; et ideo de commutatione nihil amplius dicere necesse est.

De statu scholarium Societatis non fit commutatio valida ad quamcumque aliam religionem absque Papæ licentia.

De Dispensatione.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

(289) II. Venio ad dispensationem, de qua omnes moderni, qui post Bullas præsertim Gregorii XIII de his votis verbo aut manuscriptis, potius quam libris disputarunt, pro certo supponere videntur, hoc vinculum et vota posse auferri per dispensationem, quod sentiunt etiam illi, qui pu-

Resolutio certa, dispensari posse scholarium Societatis vota.

(1) *Supponendus sit potius quam judicandus verus religiosus.* Sic intelligo : *supponendus sit verus religiosus potius quam judicandus,* seu in judicio audiendus, super nullitate quinquennalis incorporationis.

tant votum professionis esse indispensabile: quia cum videant hoc vinculum sæpe auferri, inde inferunt posse etiam dispensari. Quin potius modernus ille, cujus meminimus in cap. 5 et contra quem Gregorius XIII definivit, dixit hæc vota atque adeo totum hoc vinculum per episcopum dispensari posse. Verumtamen illatio illa formalis et efficax non est; nam sæpe votum potest ab aliquo irritari, a quo non potest dispensari, ut per se constat in parente, marito, etc. ergo eadem ratione non repugnat aliquod votum esse irritabile et non esse dispensabile. Ratio autem a priori est, quia votum est irritabile ex aliqua intrinseca conditione, quam includit ratione cujus pendet a voluntate alterius; et ideo non est necessaria specialis potestas jurisdictionis ad irritandum illud, sed solum quod conditio inclusa pendeat ex alterius voluntate: dispensabile autem est votum, per potestatem extrinsecam dispensantis, quam oportet esse divinam seu a divina participatam. Potest ergo votum esse irritabile propter conditionem inclusam; et nihilominus stante conditione non esse dispensabile per hominem, si non constet, habere a Deo talem potestatem participatam. Posset ergo aliquis ita sentire de his votis, quamdiu scilicet non irritantur, indispensabilia esse: sicut multi asseruerunt votum simplex castitatis non esse dispensabile, posse tamen irritari a Papa, quia includit hanc conditionem; nisi pontifex aliud jusserit vel judicaverit. Quæ sententia licet quoad factum falsa sit, non tamen impossibilis. Cum ergo in his votis Societatis constet de conditione inclusa, erunt irritabilia: unde vero constet per potestatem superioris Societatis esse dispensabilia hoc inquirimus: nam quod dispensabilia sint a Sede apostolica negare non possumus; id enim expresse asserit Gregorius XIII in Constitut. *Ascendente Domino*, ubi non sine mysterio distinguit inter verbum *dispensari* et verbum *cessare* (1). Et dicit talia vota per solam apostolicam Sedem dispensari posse; cassari autem posse per solam dimissionem a Societate. Ratio ergo cur dispensari possint quærenda est.

Hujus rei ratio quorumdam evertitur. Nec enim dicendum erat vota scholarium ideo dispensabilia quia irritabilia. Quippe quando abest jurisdictio locum non habet dispensatio; at ut votum sit irritabile, sufficit in eo conditionem includi ab alterius voluntate pendentem.

(290) III. Profecto, qui sentiunt professionem esse indispensabilem, nullam efficacem rationem ad hoc afferre possunt; nam si quod est probabile fundamentum illius sententiæ, maxime illud est, quod licet Deus dederit pontifici potestatem ad dispensandum in promissionibus sibi factis, non tamen in traditione. At hæc ratio etiam in hoc vinculo locum habet, quia per veram etiam traditionem contrahitur, ut Gregorius pontifex declaravit. Dices esse differentiam inter has traditiones: nam in professione est omnino absoluta, cum reciproca obligatione simpliciter ex parte religionis: in hoc autem vinculo traditio includit conditionem et libertatem ex parte religionis. Sed contra, nam esto hoc ita sit, nihilominus utraque traditio extra ordinem promissionum constituitur, et sub genere traditionis collocatur: ergo si Christus solum dedit potestatem ad dispensandum in promissionibus Deo factis, nulla ex illis traditionibus dispensari potest. Quod si non dedit tantum ad promissionem, sed etiam ad aliquam traditionem, quo fundamento dici potest jure divino factam esse, quoad hoc, distinctionem inter illa duo genera traditionum; aut ubi tale jus divinum ostendi potest? ergo si una traditio indispensabilis dicitur, satis probabili, et consequenti ratione, idem dicitur de altera. Eo vel maxime, quia donatio alicui facta sub hac tantum conditione, *ut duret quamdiu ipse voluerit*, profecto satis firma est et absoluta, ut stante voluntate retinendi talem rem, non possit illa privari sine injustitia; ergo si ob hanc causam traditio absolute facta in religione dicitur indispensabilis, eadem ratione traditio hæc, *quamdiu religio voluerit retinere religiosum*, erit indispensabilis. Quod etiam illud confirmat, quod conditionalis posita conditione transit in absolutum; ergo similiter traditio includens conditionem non minus firma est, et indispensabilis, quam traditio absoluta. Tandem quia sicut una traditio quan-

Ad probandum dispensabilia esse scholarium vota, aliorum ratio sumpta, ex differentia solemnium votorum a non solemnibus impugnatur. Nam gratis asserent Christum pontifici concessisse ut dispensaret in religiosæ traditionis genere aliquo, non in omni.

Confirmatur hæc impugnatio, quia scholarium traditio obligat eos religioni ex justitia non minus quam professi obligantur.

Confirmatio secunda, quia scholarium traditio quamdiu Societas eos retinet tam firma est quam traditio absoluta

(1) *Cessare*. Editt. quatuor habent *cassari;* male. Nam Bulla *Ascendente Domino* edita Romæ, 1606; Antverpiæ, 1635; Pragæ, 1757; Luxemburgi, in *Bullar. Roman.*, *tom. II, pag.* 508, *col.* 1, § 20, an. 1727-52; constanter repræsentat *cessare*. Quamobrem causa nulla suberat cur auctor *Capitum Oëttinganorum* mss. sub suo *np.* 498, sic animadverteret: «Legit Suarez... *cassari.*» Quasi vero variam, ut aiunt, lectionem ibi suspicaretur, ubi typographi vel Suaresii erratum certissimum est; eoque apparet magis, quod doctor Eximius sub *np.* 172 editionem citaverit. Rom. 1606, et *cessare* legerit sub *np.* 300.

professorum. Confirmatio tertia, quia scholarium traditio est sicut professorum quoad substantiam de jure divino, quoad modum de jure ecclesiastico; sicque una alteri simillima.

lum ad communem rationem religiosi status, est de jure divino, ita et alia : et sicut una quoad modum determinata est, et approbata per ecclesiam, ita et altera : et utraque etiam constituit hominem vere ac proprie religiosum, et dicatum Deo. Est ergo utriusque vel eadem ratio, vel adeo similis seu propinqua, ut cum fundamento non possit de una affirmari, quod de altera negatur.

Dictæ resolutionis vera probatio sumitur 1° a simili; id est a professione specifica dispensare : item 2° a priori, quia potest pontifex dispensare in quolibet genere religiosæ traditionis personalis.

(291) IV. Ut ergo cum solido fundamento asseramus, (ut revera asserendum est), hoc vinculum posse per dispensationem auferri, ab ipsa professione solemni sumendum est argumentum; nam pontifex potest in illo dispensare, ut tomo super. ostendi; ergo et in hoc vinculo. Item fundanda est assertio in illo principio, quod universalis potestas pontifici data ad solvendum non solum includit potestatem dispensandi in promissionibus Deo factis, sed etiam in traditionibus seu in personis Deo traditis, eo modo quo in homine locum Dei tenente, vel religione, potest fieri traditio. Quod etiam principium satis eo loco ostensum est : nec video ex quo alio principio magis proprio et speciali, hoc probari possit, si cum fundamento loquendum sit. Quæ omnia adnotaverim, ut intelligatur quoad potestatem dispensandi, eamdem omnino esse rationem de hoc vinculo et de quacumque professione religiosa.

1. Corollarium : Nullum prælatum præter Papam dispensare posse in dictis scholarium votis. Nam ut omittamus vota reservata castitatis et religionis, ibi interest vera traditio religiosa.

(292) V. Ex quo infero primo, rationem a priori, cur episcopus vel quicumque prælatus inferior pontifice, non possit in hoc vinculo dispensare. Hoc enim verum est non solum, quia includit vota reservata castitatis et religionis, sed etiamsi illa per se alias reservata non essent, quia includit veram traditionem religiosam, in qua nullus alius præter pontificem dispensare potest. Infero secundo, etiam Societatem vel prælatos ejus non posse hoc vinculum auferre per modum dispensationis, licet possint per viam irritationis : nam hæ duæ potestates, ut num. 2 dixi, non convertuntur, et potestas irritandi, in præsenti intrinsece oritur ex tali modo vovendi : potestas autem dispensandi deberet extrinsecus concedi : nullibi autem concessa legitur hæc potestas Societati : quia nec per clausulam specialem, nulla enim talis in Bullis pontificiis invenitur : nec per generalem, quæ prælato religionis datur, ut possit in votis religiosorum dispensare :

2. Corollarium : In scholarium votis, neque ipsum Generalem dispensare posse, nisi ad transeundum ex rationabili causa ad aliam religionem, etiam laxiorem. Hoc autem potest indulto pontificis, non jure proprio; licet habeat jus proprium irritandi.

quia hæc nunquam extenditur ad dispensandum in ipso statu religioso : nam potius, ideo datur ad cetera vota, quia supponitur subjectio per religiosum statum. Unde nec ad transeundum ad religionem laxiorem possunt prælati religionis jure ordinario dispensare : Generali autem Societatis peculiari indulto Gregorius XIII anno 1582 in Bulla, quæ incipit, *Cum alias felicis recordationis* absque ulla restrictione concessit, ut cuicumque subdito suo etiam professo possit licentiam dare transeundi ad quamcumque aliam religionem, etiam laxiorem, de quo iterum lib. XII cap. 2, quod intelligendum est, *ex legitima causa ad bonum Societatis, vel ipsius subditi pertinente*, ut in eadem Bulla significatur, et materia ipsa exigit. Nam cum hæc licentia contineat quamdam dispensationem in materia voti, rationabilem causam requirit, alias valida non erit, quamvis minor causa sufficiat, quam ad dispensationem simpliciter. Tertio infero ex dictis, etiam respectu Summi Pontificis, graviorem causam esse necessariam ad dispensandum in his votis Societatis, quam in voto simplici castitatis : quia hic dispensatur in vero ac proprio statu religioso, quod non unum, sed plura perpetua vota includit : nec sola vota seu promissiones, sed etiam traditionem, in qua difficilius dispensatur, ut ex superius dictis constat. Non est autem regulariter loquendo necessaria tam gravis causa, ut pontifex dispenset in hoc vinculo, sicut ad dispensandum in professione solemni; quia cum pontifex habeat circa hoc vinculum, non solum potestatem dispensandi, sed etiam irritandi, tamquam supremus prælatus religionis, quamvis causa non sit adæquata respectu dispensationis, regulariter aliquid confert ad irritationem, et ideo conjungendo, et quasi miscendo actum utriusque potestatis, facilius potest hoc vinculum dissolvi. Imo eo ipso, quod hoc vinculum non est tam absolutum, sicut professio, videtur esse dispensabile ex minori causa.

3. Corollarium : Imo et ipsam Papæ dispensationem pro votis scholarium graviorem causam postulare, quam pro simplici castitatis voto in sæculo. Minus tamen gravem quam pro dispensando in professione solemni : sive quia Papa miscere potest dispensationi irritationem, ut primus prælatus religionis; sive quia vinculum scholarium non est tam absolutum quam professio.

De Irritatione.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

(293) VI. Tertio loco dicendum superest de irritatione, de qua duo sunt certa. Primum est, potestatem irritandi hoc vinculum apud neminem esse extra Societatem, quod per se notum est, supponendo dictio-

Una suppositio : extra Societatem nemo nisi summus pontifex potest irritare vota scholarium.

Altera suppositio : Societas potest vota scholarium irritare. Nam scholares et coadjutores etiam formati sic vovent ut non amplius obligentur si quando Societas eos dimittet. Hæc dimissio seu irritatio est penes Societatem congregatam, Generalem et Generalis delegatos.

nem exclusivam in hac materia non excludere Summum Pontificem, cum sit supremus prælatus, ut sæpe dictum est. Secundum est, Societatem habere hanc potestatem. Hoc constat ex Bullis pontificiis, in quibus declaratur, hæc vota scholarium, (et idem est de coadjutoribus etiam formatis) fieri sub ea conditione, ut eis non obstantibus, personæ possint libere dimitti, quam dimissionem, irritationem nunc appellamus : quia per eam tollitur vinculum et votum, quasi per subtractionem materiæ, quia desinit esse conditio, sub qua tantum obligabat. Et de hac potestate dimittendi sermo est in II part. Constit. Societatis, cap. 1 et dicitur primario esse in tota Societate, quando in congregatione generali coacta fuerit, alioqui jure ordinario esse in Præposito Generali; in aliis vero inferioribus præpositis prout ab ipso communicata fuerit. Est tamen advertendum, in Societate non solum esse potestatem dimittendi inferiora membra, sed etiam solemniter professos, et in aliquo raro casu etiam ipsum Præpositum Generalem, ut in IX part. Constit. dicitur cap. 4 § 7. Et declaratur in 2 cap. 1, litera A et C, et in cap. 13, liter. A. Est tamen differentia, quod professi non possunt liberi dimitti, et ideo ea dimissio non continet irritationem vinculi, sed solam separationem a cœtu et convictu Societatis, sicut etiam possunt dimitti professi aliarum religionum, ut supra tract. 8 dictum est. Alii vero in inferioribus gradibus constituti, præsertimque scholares approbati, liberi et absque vinculo religioso dimitti possunt, et hanc vocamus potestatem irritandi talia vota.

Dubium, an ea irritatio votorum scholarium per Societatem valeat sine causa. Prima opinio affirmativa simpliciter.

(294) VII. His ergo positis, difficultas præcipua hujus puncti est, an talis irritatio requirat causam justam, et proportionatam, ut valide fiat (1). Quidam enim sentiunt, quamvis Societas non debeat, nec licite possit, ratione suarum Constitutionum, quemquam sic dimittere liberum sine causa justa in eisdem constitutionibus assignata part. II, cap. 2; nihilominus si id faciat, factum tenere, ac personam illam omnino liberam et voto solutam dimitti.

Ejus fundamentum est quia omnia Societatis vota

Fundamentum est primo, quia omne votum factum cum dependentia a voluntate alterius; vel sub conditione si alius voluerit, fit irritum seu tollitur eo ipso, quod alter non vult, etiamsi ille pro solo arbitrio sine alia causa nolit. Exempla sunt, si quis vovit ingredi religionem, si pater voluerit; nam patre nolente ex quacumque ratione cessat votum, quia conditio non exsistit. Vel si absolute vovit ingredi religionem et prælatus eum non velit recipere, sive licite, sive illicite, alter manet liber. Sed omnia vota non solemnia Societatis, fiunt sub simili conditione, scilicet, *si Societas eos tenere volet*, ut explicatur in Examine cap. 7, § 1 et 2, et clarius V part. Const. cap. 4, liter. B et D, ubi etiam additur, licet voventes quod in ipsis est, se obligent in perpetuum, ***liberum tamen esse Societati eos dimittere;*** ergo eo ipso quod Societas, seu prælatus habens in ea potestatem, aliquem retinere non vult, desinunt obligare vota ejus, etiamsi absque justa causa prælatus nolit. Quod enim alterius voluntati relinquitur, nullam causam requirit.

non solemnia fiunt sub conditione SI SOCIETAS VOVENTES TENERE VOLET; quod autem alterius voluntati relinquitur, nullam aliam causam requirit, quam ut alter velit, nolitve. Exemplum duplex est voventis ingredi religionem, vel 1° SI PATER VOLUERIT, vel 2° absolute; et cui pater vel ipsa religio negat ingressum sive licite sive illicite.

(295) VIII. Et confirmatur, quia ob hanc rationem, ut irritatio voti valeat, nulla causa necessaria est, ut supra vidimus, quia nimirum in voto subditi involvitur conditio, *si prælatus consenserit*. Diximus autem hanc esse quamdam irritationem votorum, ergo nullam requirit causam, ut valida sit. Confirmatur secundo, quia ex his votis, seu traditione scholaris approbati in Societate, nulla obligatio redundat in Societatem ipsam, sed tota se tenet ex parte religiosi, ipsa vero religio tam libera manet sicut antea, quantum est ex vi contractus; ergo si sua libera potestate utatur, ex quacumque causa validus erit actus, etiamsi alias illicitus sit; sicut si absque causa prælatus recipiat indignum et in eo peccet male utendo suo munere, nihilominus tamen receptio valida est; vel sicut dominus manumittens servum, qui se voluntarie ei tradiderat et obligaverat, valide manumittit, etiamsi absque causa faciat et in ea re peccet, vel ex odio, aut ingratitudine, etc., quia contra justitiam non agit; hoc autem exemplo hunc contractum Societatis supra declaravimus cap. 5, num. 10. Tandem confirmatur, quia si ad valorem hujus dimissionis esset necessaria causa, res esset multis scrupulis et dubi-

Confirmatur prima opinio primo, quia generatim prælatus vota subditorum valide irritat, etiam sine causa.

Confirmatur prima opinio secundo, quia Societas per vota scholarium non eis obligatur ex vi contractus; ergo valide etiam si illicite irritaret.

Confirmatur prima opinio tertio, quia ad tollendos scrupulos et lites

(1) *Congregatio* VIII, *decr.* 58 : « Is qui sine culpa » et sine ulla penitus causa e Societate expulsus est, » ita ut invalida sit dimissio, in pristinum statum » absque novitiatu restitui debet. »

Oportuit ut Societas non licite sed valide dimitteret sine causa.

tationibus exposita, imo ex illa nasci possent lites et contentiones externæ inter religiosum dimissum et Societatem. Ob hanc ergo causam quamvis in usu facultatis ex rectitudine et honestate religionis, causa, et hæc quidem magna, semper exspectanda sit, nihilominus ad tollenda dubia, oportuit Societatem plenam libertatem retinere, ut de valore facti nulla posset esse controversia.

Secunda opinio, partim affirmativa, partim negativa. Videlicet eam irritationem sine causa fore validam si libenter acceptetur, quia volenti non fit injuria; secus, fore invalidam.

(296) IX. Alii vero hanc sententiam distinctione quadam moderandam æstimant, ut scilicet procedat, quando dimissus voluntarie acceptat dimissionem et libertatem, non vero si invitus et sine causa expellatur. Ratio prioris partis præter fundamenta superioris sententiæ est, quia tunc cessat omnis injuria personæ dimissæ, quia volenti et consentienti non fit injuria, et ideo cessat omnis causa nullitatis, quæ in eo actu esse posset. Unde facile intelligitur ratio posterioris partis; nam qui invitus sine causa repellitur, magnam patitur injuriam, ut statim ostendemus.

Auctoris opinio simpliciter negativa. Videlicet invalidam fore votorum scholarium irritationem, si fieret a Societate sine causa.

(297) X. Mihi vero simpliciter et absque distinctione dicendum videtur, dimissionem hujusmodi sine causa factam esse nullam, censeoque conditionem illam, *si Societas eum tenere volet*, non esse intelligendam de mera ac pura voluntate, suo absoluto dominio et arbitratu volente, sed de voluntate, quæ prudenti arbitrio et ex justa causa vult, aut non vult. Hoc primum probo ex verbis Constitutionum; nam in Examine cap. 7, § 1, sic dicitur: *Libera tamen manebit Societas, nec tenebitur ad eos admittendos ad professionem, nec in coadjutores formatos, si studiorum tempore male se gererent, adeo ut superior Societatis existimaret, Deo gratum non fore, si in eam admitterentur; et tunc ipsi etiam suis votis soluti erunt.* In quibus verbis expendo in primis illam conditionalem, *si studiorum tempore*, etc. Et inde colligo illam esse necessariam, ut Societas non teneatur hos religiosos retinere; ergo non subsistente tali causa tenetur. Dicetur fortasse teneri ex vi suarum Constitutionum, non ex vi contractus. Sed hoc non placet, ut infra num. 18 latius dicam: tum quia obligatio Constitutionis cum non sit ad culpam, minima est pro re tam gravi: tum etiam quia verbum *tenebitur*, indicat præcisam [*i. e.* necessariam] obligationem fundatam in natura ipsius rei et non in sola Constitutione: maxime cum nulla ibi mentio fiat Constitutionum, et *Examen* illud eas antecedat. Deinde expendo verba illa: *Et tunc ipsi etiam suis votis soluti erunt*, habent enim vim exclusivæ, ac si dicerent, tunc et non alias soluti erunt. Nam si vere solvi possunt, quomodocumque dimittantur, non oportuisset addere illam particulam restrictivam *tunc*, quia vel sic, vel aliter dimissi et tunc et semper soluti essent.

Probatur primo ex instituto Societatis asserente Societatem non teneri scholares admittere ad professionem si etc.; ergo tenetur, quando abest talis causa non admittendi.

Evasio præcluditur. Nam TENEBITUR indicat obligationem ex natura rei, non ex sola *Constitutione* Societatis.

Confirmatur per Societatis Institutum ubi dicitur TUNC... SOLUTI ERUNT; ergo, TUNC, et non alias.

(298) XI. Dices, hoc argumento probaretur illam causam ibi assignatam esse unicam et necessariam, sine qua dimissio non teneret, nec solveret ligatum; quia ponderationes factæ si solidæ sunt, hanc vim habent. Consequens autem repugnat eidem capiti statim in § 2 et cap. 2 II partis Constit., ubi aliæ causæ assignantur. Respondeo primum concedendo sequelam, et considerando causam illam formaliter (ut sic dicam) potius quam materialiter et præcise sistendo in modo dimittendi, de quo ibi sermo est. Ad quod explicandum adverto, aliquem dimitti posse ex Societate, vel propter causas antecedentes receptionem ejus, vel propter subsequentes, seu intra Societatem datas aut contractas. In eo igitur capite non agitur de prioribus, sed de his tantum posterioribus, ut patet ex illis verbis: *Si studiorum tempore male se gesserint*, et in § 2, *Si quando studiorum tempore*, etc. Supponitur enim ibi, alias causas vel defectus, qui ante receptionem exsistere possunt, per alias interrogationes in prioribus capitulis ejusdem Examinis positas, fuisse detegendas. Et ideo illi defectus nunquam possunt reddere causam justam expellendi aliquem, nisi in ipso Examine fuerint occultati, vel quacumque ratione non satis cogniti, et postea per experientiam probationum deprehendantur. Et de his causis sermo est in II part. Constit. cap. 2, § 5 ibi. *Tale quid esset si in probationum decursu, aliqua impedimenta, vel insignes defectus quos antea in examine tacuisset, detegerentur.* Et in § 5, in illis verbis: *Si detegeretur vinculum matrimonii vel servitutis legitimæ, aut æs alienum magni momenti, quibus in rebus dum initio examinaretur veritatem subticuerit.* Additur vero ibi in declaratione liter. B aliquando non obstante defectu declarato in Examine recipi aliquem sub conditione, ut periculum fiat, an decursu

Instatur contra probationem ex loco EXAMINIS factam in num. X. Nam ibi unica demissionis causa est SI MALE SE GERERENT; at plures ob causas scholastici dimittuntur.

Instantia deluitur explicando 1° causas dimissionis antecedentes admissionem. Nam in membro SI MALE SE GERERENT causæ antecedentes non comprehenduntur, quia illi defectus nunquam sunt causa justa dimissionis, quando fuerunt ab initio tam cogniti quam post probationes nec receptus fuit sub conditione. Excipitur, si quis infirmæ valetudinis recipiatur scienter et absolute; at hic etiam est potius retinendus, quocumque modo prodesse possit sine aliquo communi detrimento.

temporis ille defectus tollatur, vel illum non impedire, vel reddere personam inutilem ad ministeria Societatis : et tunc clarum est, si defectus duret et experimento constet reddere personam inutilem, illam esse justam causam dimissionis, quia in prædicta conditione, tale pactum virtute includitur et tunc causa non sumitur ex defectu ut præcessit, vel ut antea cognitus fuit, sed ut durat et ejus gravitas magis innotescit. Ulterius vero in eadem declaratione apponitur, licet aliquis absolute et sine ulla conditione recipiatur cum infirma valetudine ab ipso declarata, simpliciter quidem dimitti posse, quamvis magis considerandum sit, an dimitti debeat, necne. Sed hoc ideo dicitur et verum est, quia ut ibidem subjungitur, semper talis receptio fit, sub spe quod talis persona aliunde compensabit corporis debilitatem, eo quod ad res majoris momenti utilis sit futura : et ideo si per probationes, experimento cognoscatur illam spem fuisse vanam, consurgit justa causa dimissionis, quæ semper requirit novam cognitionem alicujus defectus præexistentis, qui si in principio bene cognosceretur receptionem impediret. Et nihilominus ex suavi quadam providentia additur, in eo casu magis considerandum esse an talis persona dimittenda sit; quia cum illa in principio recte et fideliter se gesserit, si postea defectus involuntarie duret, seu per eam non stet quominus tollatur, quacumque ratione utilis esse possit, sine aliquo communi detrimento, retinenda potius est, quam dimittendo; absolute autem dimitti potest si judicetur expediens. Quod ut majori cum justificatione fiat, interrogatur unusquisque ante ingressum an in tali eventu hoc patienter laturus sit, ut intelligat, qua lege recipiatur et si oportuerit, juri suo renuntiet et hoc agitur in cap. 7 Examinis § 2.

Itemque instantia numeri XI diluitur explicando 2° causas subsequentes admissionem. Quando enim hæ voluntariæ sunt, nempe SI STUDIORUM TEMPORE MALE SE GERERENT, dimissio est justissima. Verum defectus involuntarius, seu infirma valetudo superveniens non esset causa justa, nisi ex consensu utriusque partis.

(299) XII. Ratio autem seu causa orta post ingressum in Societatem esse potest, vel pertinens ad defectum animæ, vel ad defectum corporis, atque adeo voluntarie vel involuntarie. De priori agitur in cap. 7 Examinis § 1, hoc enim significant illa verba, *Si studiorum tempore male se gererent*, etc. Quæ causa est justissima, et comprehendit plures particulares, quæ in cap. 2, II partis Constit. ponuntur, ut si judicaretur quis damnum allaturus malo vitæ exemplo, si inquietum se ostendat, si verbis aut actibus offendiculum aliis præbeat, si non possit se componere ad vitam ducendam sub obedientia, juxta modum procedendi Societatis, eo quod nequeat judicium suum infringere, si denique in affectibus et vitiis, quæ divinam offendunt majestatem, corrigi non possit, etiamsi publica non sint. In quibus omnibus et quibuscumque similibus, regula in priori loco designata in num. 10 servanda est; scilicet defectum hunc talem esse debere, ut eo spectato, superior prudenter judicet Deo gratum non esse talem personam in Societate admittere aut retinere; atque ita hæc causa quoad hanc partem tamquam simpliciter necessaria proponitur. Quia vero præter defectum animi potest quis corporis infirmitatem in ipsa Societate contrahere, propter quam nec in literis proficere, neque in Societatis ministeriis utiliter queat inservire; ideo dubitari non immerito potest, an hinc sumi possit justa causa ejectionis? Tamen in II part. Constit. cap. 2, liter. B declaratur, in eo casu si ipsemet religiosus contentus non esset, justum non fore hac sola causa a Societate dimitti. Ex quo significatur, ex consensu partis posse etiam inde causam justam insurgere quod pertinet etiam ad declarationem dicti cap. 7 Examinis, § 2.

Societas non sibi tribuit facultatem vota scholarium irritandi valide, nisi stante causa justa.

(300) XIII. Ex quibus omnibus constat in Constitutionibus Societatis semper requiri causam justam ad hanc dimissionem, et non alio modo, nec majori libertate reservare sibi Societatem hanc facultatem, et ita explicatur hæc potestas in declaratione 6 cap. Examinis, ubi sic dicitur : *Nec est injustum* (*ut patet in litteris apostolicis,*) *si Societas libertatem ad eos dimittendos, quando non faciunt quod debent, retineat;* ubi notetur illa restrictio *quando*, quia solum pro simili occasione libertas retinetur. Unde in fine additur, *quorum* (scilicet Societatis et præpositi generalis) *tantum erit posse dimittere, neque id sine causis justissimis fieri debebit.* Merito etiam hoc declaratum esse dicitur in indultis apostolicis. Nam Gregorius XIII in Bulla, *Quanto fructuosius*, de his scholaribus ait, non posse ipsos sine vitio apostasiæ Societatem dimittere, *quamvis rationabili ex causa juxta Constitutiones easdem ab ipso præposito generali dimitti, et votis hujusmodi liberari possint.* Atque hoc etiam modo declarat

Invalidam fore votorum scholarium irritationem, si fieret a Societate sine causa, probatur secundo ex pontificum indultis. Ibi enim verba RATIONABILIS CAUSÆ et JUDICANDI non aliud

significant quam quod propugnari cœptum est a num. x.

idem pontifex conditionem illam in Constitutionibus positam, *quamdiu Societas illos retinere velit :* quam sub his verbis proponit idem Gregorius in Constitutione, *Ascendente Domino : Quamdiu præpositus generalis eos in Societate retinendos esse censuerit.* Quæ conditio eodem modo habetur in Bulla Julii III de confirmatione instituti, ibi : *Pro eo tempore, quo præpositus generalis Societatis prædictæ eis in ministerio spirituali, vel temporali utendum judicaret, astringerentur.* Et in Bulla quarta Pauli III, quæ incipit, *Exponi nobis,* eadem conditio per verbum *judicandi* explicatur. Est autem regula ad explicandum jus communiter recepta conditionem aliquam relictam ad arbitrium, vel judicium alicujus præsertim gubernatoris seu prælati, intelligendam esse de arbitro ex prudenti judicio, et consequenter ex causa rationabili. Quam regulam tradit, variisque juribus confirmat Bartol. in gloss. in Extravag. *Ad reprimendum,* quæ habetur circa finem voluminis verbo *videbitur* et ex eo Panormitanus cap. 1 de Constitutionibus num. 15, et latius in cap. 1 de sequestr. possess. num. 18 et attingit etiam cap. 1 de judiciis num. 12. Estque talis interpretatio per sese valde consentanea rationi. Quia quando aliquid committitur judicio prælati, vel judicis, non tantum voluntati sed etiam potestati ejus committitur; potestas autem ejus non est ad agendum pro sola voluntate, sed secundum jus et rationem; tamen quia res in particulari solet esse dubia, ideo ejus prudens judicium postulatur, eique committitur. Denique favent verba Gregorii XIII in dicta Constitutione, *Ascendente Domino,* ubi de his votis scholarium sic inquit : *Nec ea ullo alio modo, quam per legitimam dimissionem a Societate cessare possunt.* Ubi expendo particulam illam *legitimam.* Non enim potest legitima dimissio appellari, quæ pro mera voluntate fit, sed solum illa, quæ fit ex causa legitima, seu secundum jus; id enim legitimum dicitur, quod secundum legem fit : ait autem Gregorius non alio modo quam per legitimam dimissionem posse hæc vota cessare : ergo si dimissio non sit talis, facta non tenet.

Panormit.

Auctoris opinio confirmatur ex alio loco Gregorii XIII, ubi per DIMISSIONEM LEGITIMAM intelligenda est dimissio secundum legem, proindeque ex causa justa.

Invalidam fore votorum scholarium irritationem si fieret a Societate sine causa, probatur tertia ratione. Nam potestas irritandi sine causa non esset ad bonum Societatis, nec scholarium; quorum etiam status sic fieret parum firmus.

(301) XIV. Tandem hæc sententia est valde consentanea rationi naturali et principiis superius positis de hoc statu. Quod patet, quia hic status, et traditio ex parte religiosi, et ex intentione religionis, et Sedis apostolicæ approbantis ejus institutum ad hoc ordinatur, ut habeat omnem stabilitatem et perpetuitatem quam sine incommodo religionis potest habere; ergo nulla debet relinqui potestas in religione, vel in aliqua persona ad dirimendum tale vinculum pro sola voluntate. Patet consequentia, tum quia talis potestas repugnat illi firmitati status; parva enim stabilitas est, quæ pro solo arbitrio alterius averti potest : tum etiam quia potestas repugnat prædictæ intentioni, quia illa non confert ad bonum religionis vel religiosi. Confirmatur ac declaratur : nam, licet in rigore justitiæ stando possit aliquis se ipsum obligare, vel donare sine ulla omnino obligatione ex altera parte, sed relinquendo alium omnino liberum, ut pro sola voluntate sua possit obligationem remittere; tamen in præsenti materia, et considerato fine, ac circumstantiis talis status, non videtur hæc esse intentio personarum se tradentium Societati. Quamvis enim sciant posse dimitti, si male se gerant, et quoad hoc consentiant in libertatem, seu potestatem Societatis, tamen persuasum simul habent, quando se tradunt, se non posse dimitti, si recte se gerant et per eos non stet, et quasi sub hac conditione, quam et ex communi ratione status religiosi, et ex propriis Constitutionibus, et Bullis Societatis colligere possumus, se tradunt; neque in majorem potestatem Societatis consentiunt; ergo talis dimissio sine causa facta est contra vim et firmitatem talis vinculi, et ultra potestatem Societati reservatam; non est ergo valida. Tandem confirmatur, quia hæc potestas non est in prælato Societatis, ut in absoluto domino, sed ut in dispensatore et gubernatore; ergo non est commissa puræ voluntati illius, sed dispensanti et gubernanti ex juxta causa. Dices, licet hoc sit verum de particulari prælato, tamen in Societate est, tamquam in absoluto domino. Respondeo in primis hoc parum referre, quia non tota Societas per se ipsam immediate exercet hunc actum, sed per prælatum, cui non dominium sed gubernationem commisit, etiamsi supremus in Societate ille sit. Deinde falsum est totam etiam Societatem habere absolutum dominium, sed potestatem accommodatam tali statui et approbationi pontificum. Eo vel maxime, quod hæc traditio non illi prin-

Confirmatur 1° quia licet locum habere posset traditio scholarium sine ulla obligatione mutua Societatis, tamen de facto scholares videntur non se tradere nisi sub hac quasi conditione ut Societas eos retinere debeat quamdiu aberit justa dimissionis causa.

Confirmatur 2° quia potestas irritandi non est in prælato Societatis ut in domino absoluto, sed ut in dispensatore prudenti. Evasio confirmationis secundæ non valet : nam non modo prælati Societatis sed Societas ipsa caret dominio absoluto in vota scholarium.

cipaliter, sed Deo in ipsa facta est et ab ipsa nomine ejus acceptata, et ideo etiam ipsa se gerit, non ut domina, sed ut dispensatrix respectu Dei. Quapropter nulla ratio patitur, ut pro sola sua voluntate possit rescindere traditionem Deo factam : nec conditio in ea inclusa taliter intellecta rationabilis fuisset.

Concluditur intentum, nempe rationi repugnare ut potestatem irritandi sine causa habeat Societas, vel accipiat ex conditione a scholaribus voventibus apponenda.

(302) XV. Atque ex his constat, prædictam resolutionem non solum procedere quando quis ita dimittitur invitus, verum etiam si ipse consentiat, *per se loquendo*. Ratio est, quia solus consensus religiosi non præbet justam causam ejectioni. Nam in hoc negotio non attenditur solum jus ipsius religiosi cui ipse potest cedere, sed etiam bonum ipsius religionis et præcipue obligatio facta Deo; et ideo nisi in ordine ad hæc omnia intercedat causa sufficiens, non erit legitima ejectio. Contingere autem potest, ut ex parte religionis intercedat sufficiens causa, et utilitas ad abscindendum tale membrum, quæ tamen causa non sit sufficiens ex parte religiosi, ut invitus rejiciatur; et tunc consensus religiosi conducere potest ad hoc, ut ejectio valeat et sit justa, quæ absque tali consensu non esset, non quia præbeat simpliciter justam causam, sed quia complet illam, vel potius quasi removet impedimentum, ut causa quæ inerat, possit esse sufficiens. Exemplo declaratur; nam si scholaris laboribus studiorum vel serviendo Societati in aliis ministeriis, salutem corporis ita perdat, ut postea oneri potius, quam utilitati futurus sit religioni, non est hæc causa sufficiens, ut ille invitus ejiciatur; erit autem sufficiens si ille consentiat; utrumque enim in Constitutionibus ac tandem in Decreto 50, Congreg. 5, num. 3, editionis anni 1616 declaratum vidimus, et merito : nam causa illa respectu habito ad religionem sufficiens est : respectu vero religiosi involuntarii non sufficit : nam cum ille habeat jus acquisitum in religionem, et per illum non steterit, et serviendo religioni vires amiserit, non potest ob eam causam invitus suo jure privari. Si autem ipse consentiendo cesserit juri suo, jam cessat ejus injuria, et ita poterit intuitu religionis justa dimissio fieri ex tali causa.

Causa ad validam dimissionem adeo requiritur, ut sine illa, nec consensus scholaris dimittendi per se sufficiat.

Per accidens tamen sufficiet consensus scholaris dimittendi ad complendam causam; v. g. quando is ex morbo evasit inutilis.

Dices, quomodo potest religiosus licite consentire suæ ejectioni, cum se tradiderit, et ex parte sua perpetuo se obligaverit Deo, nec tunc cogatur exire; Respondeo fortasse talem consensum regulariter non esse laudabilem, nisi aliqua magna causa intercedat. Absolute tamen consensus ille non est per se malus, nec contrarius prioribus votis, quia facta fuere juxta Constitutiones Societatis, et in eis declaratum est, quod in tali eventu possit consensus præstari : unde fit conditionem in his votis inclusam ita esse intelligendam ut Societas valeat ex justa causa dimittere scholarem, *vel invitum, vel saltem consentientem juxta exigentiam et proportionem causæ;* quæ proportio, et causa partim ex recta ratione et prudenti arbitrio, partim ex Constitutionibus ejusdem religionis sumenda est.

Instantiæ negantium scholarem posse per consensum complere causam suæ dimissionis satisfit. Nam talis consensus, ob conditionem in votis scholarium inclusam, est absolute licitus: quamquam fortasse non laudabilis regulariter, nisi detur ex magna causa.

(303) XVI. Atque hinc patet responsio ad fundamentum primæ sententiæ in num. VII. Nam conditio illa quæ aliquando poni solet per verbum *volendi*, intelligenda est juxta subjectam materiam. Et juxta alia loca in quibus per verbum *judicandi* seu *censendi* eadem conditio explicatur. Et ideo non sunt similia exempla, quæ ibi afferuntur : nam in voto simplici religionis, quod secundo loco [*numeri* VII] habetur, nulla acceptatio aut obligatio ex parte religionis intervenit et ideo æque libera manet ad recipiendum, vel non recipiendum hominem, ac si Deo nihil vovisset. Et etiam aliud discrimen, quia aliud est non admittere, aliud ejicere jam admissum; nam illud prius consistit in sola negatione, et ideo eo ipso quod actus non fiat, necessario ipsa privatio facta tenet, ut sic dicam : quod non ita est in effectu positivo ejiciendi et dissolvendi quod ligatum est. Unde fit, ut licet demus religionem se obligasse ad recipiendum eum, qui simpliciter voverat ejus ingressum, et postea injuste nolle illum admittere, nihilominus non admissio tenet, et consequenter alius excusatur a transgressione voti, et si jam fecit quod erat ex parte sua, fieri etiam poterit, ut votum omnino cessaverit : ejectio autem si sit injusta, et ultra limites potestatis, non erit valida, et ideo nec vinculum, nec vota dissolvit. Aliud vero exemplum priori loco positum de voto facto, *si parens voluerit*, judicandum est secundum intentionem voventis : tamen regulariter loquendo illa conditio referri solet ad nudam voluntatem et ideo exemplum non est simile.

Ad fundamentum in n. VII, nempe dici vota scholarium duratura QUAMDIU SOCIETAS EOS TENERE VOLET, respondetur verbum VOLENDI intelligendum tam ex subjecta materia quam ex aliis verbis JUDICANDI et CENSENDI. Insuper disparia sunt a votis scholarium, tam votum absolutum intrandi religionem, quo ipsa nequit ligari, quam votum ingressus SI PATER VOLUERIT, quod vovens referre solet ad nudam patris voluntatem.

(304) XVII. Ad primam confirmationem ex eo principio sumptam, quod irritatio

Ad primam confirmatio-

nem in n. VIII, nempe superiorem posse generatim valide irritare vota subditorum, sine causa; respondetur irritationem a superiore sine causa 1° valere, quando potestas oritur ex inefficacia voluntatis in inferiore; 2° valere aut non valere prout actus irritandus habet habitudinem ad voluntatem vel nudam vel rationabilem alterius.

non requirat causam : Respondetur duplicem esse irritationem, unam omnino propriam, quæ nascitur ex inefficacia inferioris voluntatis ad se obligandum, nisi cum dependentia a superioris voluntate; et talis irritatio in universum non requirit causam, ut valeat. Alia vero est irritatio minus propria ex parte materiæ habentis conditionem imbibitam dependentem ex alterius voluntate, et de hac irritatione non potest in universum negari quod requirat causam, neque etiam affirmari, sed pro ratione conditionis. Præsens autem irritatio ad hunc posteriorem modum spectat: et ostensum est in num. XIII conditionem implicitam non dicere habitudinem ad nudam voluntatem, sed justa ac recta ratione regulatam, et ideo talis irritatio causam requirit.

Ad tuendum secundam confirmationem ibidem positam (I. E. in n. VIII) quorumdam responsio : Videlicet Societatem non magis obligari scholasticis, quam ceteræ religiones suis novitiis vota durante novitiatu emittentibus.

(505) XVIII. Ad [tuendum] secundam confirmationem multi contendunt in hac incorporatione scholarium Societatis nullum esse contractum, sed solam promissionem et obligationem Deo factam, ex qua nulla oritur obligatio ex parte religionis, quia ipsa licet acceptet obligationem, non tamen recipit personam, ut eam perpetuo retineat, sed ut probet, sicut aliæ religiones recipiunt novitios, ut eos probent; et ideo licet ipsi durante novitiatu votis se obligent ad permanendum, non tamen propterea obligatur religio ad eos retinendos.

Hoc modo tuendi secundam confirmationem non satisfit. Quippe nec veritas nec æquitas sinunt haberi scholasticos novitiorum instar.

Sed hæc sententia mihi numquam satis probari potuit, tum quia multum derogat veritati et proprietati status religiosi horum scholarium, dum omnino quoad hoc comparantur novitiis, qui intra annum probationis tria vota privata emiserunt. Licet enim aliquo modo conveniant, quod scholares semper sunt in probatione respectu ulterioris gradus, multum tamen differunt in statu et in votis. Nam novitius licet voveat, non se tradit, nec confert jus religioni; scholaris autem se tradit, et confert jus religioni, quæ speciali potestate a Sede apostolica data seu approbata, traditionem et vota acceptat. Tum etiam quia nimis liberam facultatem attribuit Societati ad dimittendos scholares approbatos : novitius enim quidquid ipse voverit, si expellatur, etiam sine causa vere expulsus manet, et ipse etiam relinquitur liber, seu excusatus, quod de scholaribus dici non potest, ut ostendimus, et ideo non recte æquiparantur. Dico ergo in hac incorporatione inter-

Negantibus Societatem scholasticis obligatam ex contractu vera responsio est; ex quasi contractu magnum habente fundamentum in Bullis et in Constitutionibus suis, Societatem obligari ad non dimittendum sine causa : quod ipsi non nocet, et a traditione scholarium instabilitatem nimiam avertit.

venire aliquem quasi contractum, ex quo nonnulla obligatio in Societatem redundat, quam non habebat ad eamdem personam toto tempore novitiatus, etiamsi fortasse particularia vota in illo emisisset. Hæc autem obligatio non est ad retinendum perpetuo, absolute et simpliciter, sed ad non dimittendum sine justa causa. Quæ obligatio est valde rationabilis supposita traditione, quam ipsa Societas acceptat, quæ natura sua postulat hanc saltem immutabilitatem, ut ex neutra parte possit pro sola voluntate dissolvi. Et aliunde nihil derogat libertati necessariæ Societati ad suam conservationem, quia non obstante illa obligatione, retinet potestatem dimittendi liberos, et sine vinculo scholares semel approbatos, quando sibi expedire censuerit; non est ergo cur timeamus hanc obligationem recognoscere, cum perfectionem instituti non impediat, sed augeat, et in Bullis pontificiis, ac Constitutionibus magnum revera habebat fundamentum, ut num. XI et XIII ostendimus.

Ad ultimam confirmationem positam in n. VIII, nempe ut tollantur scrupuli et dubia optimum fore si valeat dimissio scholarium sine causa; respondetur 1° in dispensatione aliorum votorum non sic tolli scrupulos, quos sane præstat tollere sublata ignorantia et malitia; 2° si irritatio fiat mala fide aut neglecta morali diligentia ac debita consultatione, non est inconveniens scrupulos et dubitationes tunc oriri posse; 3° si irritatum sit prudenter, actus fuit certe validus et independens a quacumque notitia secutura.

(506) XIX. Ad ultimam confirmationem respondetur, simili argumento probari posse, in dispensatione votorum non esse causam requirendam ad valorem ejus, ut tollantur scrupuli et dubia. Non est ergo hic conveniens modus tollendi scrupulos, sed optimus modus est auferre ignorantiam et malitiam; nam scrupuli sæpe ex ignorantia oriuntur : dubitationes autem post factum aliquod oriri solent, quia non satis bona fide factum est. Igitur quamvis causa justa sit necessaria ad valorem hujus actus, si tamen prælatus Societatis bona fide procedat, et facta morali diligentia ac debita consultatione judicet expedire talem personam liberam dimittere, et in tali casu recte uti posse potestate sibi a pontificibus concessa, non est dubitandum de valore actus, et ita cessant facile omnes scrupuli et dubitationes. Imo addo (posset enim in hoc esse nonnulla dubitandi ratio) quod licet post dimissionem intelligatur causam non fuisse tam gravem quanta existimata fuerat et aliquam deceptionem intervenisse : si tamen bona fide res acta est et non temere, sed prudenti modo, et, ut ita dicam, secundum allegata et probata, id satis esse, ut dimissio teneat, nec postea esse scrupulum ex alterutra parte admittendum, quidquid denuo innotescat. Quia et id sufficit, ut illa dimissio dicatur legi-

tima, et secundum judicium prudentis viri, quod solum in Bullis pontificiis postulatur; et quia esset magnum morale incommodum, valorem talis actus esse dependentem a nova cognitione seu notitia quæ postea quocumque tempore haberi potest. At vero si a principio mala fide, vel temere, ac sine sufficienti probatione seu examine procedatur, nullum inconveniens est, quod ex tali facto possint scrupuli et dubitationes oriri. Una vero gravis statim offertur : nam sequitur dimissionem hanc non debuisse committi solis prælatis, nec sine judiciali forma et examine faciendam esse. Sed hæc objectio attingit aliam generalem circa regimen Societatis, de quo in fine libri x ex professo disputabimus. Nunc satis sit modum illum præter generales confirmationes instituti in particulari denuo confirmatum esse a Gregorio XIII, in Bulla confirmationis instituti.

Ex necessitate causæ justæ ad irritanda vota scholarium, non sequitur irritationem fieri debuisse forma judiciali. Ita expresse docuit Gregorius XIII, et infra probabitur.

[FINIS LIBRI TERTII].

LIBER QUARTUS.

DE VOTIS SIMPLICIBUS CASTITATIS, PAUPERTATIS, ETC. QUÆ IN SOCIETATE JESU EMITTUNTUR.

[PROOEMIUM].

Nunc de singulis votis scholarium, et per sequentes libros de studiis aliisque eorum actionibus disputabitur.

Explicata qualitate vinculi scholarium in Societate approbatorum ad exactam hujus status declarationem necesse est, de singulis votis, prout in eadem Societate nuncupantur, aliquid sigillatim dicere; postea vero in sequentibus libris de studiis, aliisque actionibus tractabimus.

CAPUT I.

Votum castitatis scholarium Societatis JESU quale sit, et an dirimat subsequens matrimonium.

Prima suppositio pro 1ª parte tituli (ubi quæritur VOTUM CASTITATIS SCHOLARIUM QUALE SIT) : Votum istud tam late et tam perfecte obligat quam quum maxime.

(508) I. Quamvis inter vota minus perfectum sit votum paupertatis; tamen, quia votum castitatis brevius expediri potest, ab illo incipimus. Quod ergo attinet ad primam tituli partem, suppono primo hoc votum esse omnino integrum et perfectum, tam in extensione materiæ quam in obligatione quam inducit : comprehendit enim totam materiam castitatis sine ulla restrictione, et ad totam illam servandam obligat cum omni rigore, cum quo potest obligare castitatis votum. Et ideo nihil circa hæc addendum nunc occurrit, iis quæ generatim de voto castitatis disputavimus superiori tomo. Suppono secundo hoc votum esse per se annexum statui religioso, et traditioni seu dedicationi ad cultum Dei, quam de se facit talis persona in tali religione approbata. In quo, suo modo convenit hoc votum cum solemni voto castitatis religionis, quoad perpetuitatem et inseparabilitatem (1) a tali statu. Et ideo quæ hic possent tractari de dispensatione hujus voti per se ac separatim a vinculo traditionis, seu incorporationis cum Societate, eamdem rationem habent cum illis quæ de voto solemni castitatis ibidem in simili puncto dicta sunt. Simpliciter enim inseparabile est a tali statu illo durante, neque in hoc cadit umquam dispensatio, nec fortasse cadere potest, et certum est præter Summum pontificem neminem habere hanc potestatem. Unde licet Societas possit hoc votum tollere irritando hoc vinculum modo in cap. ult. superioris libri declarato; non tamen potest retento vinculo alicui facultatem dare ducendi uxorem, veluti sub ea conditione et lege, ut si moriatur uxor, idem vinculum cum Societate maneat idem, et quasi reviviscat, quoad usum, quia nullibi data est illi hæc potestas; et quia ibidem generaliter dictum est non habere potestatem dispensandi in his votis, hæc autem quædam dispensatio esset, et adeo specialis ut nec a pontifice umquam concedatur, et dubium sit an concedi possit : in quo (ut dixi) idem sentiendum est quod de voto solemni, quia æque per se annexum est statui religioso. Ab illo ergo solum differt in conditione quam includit traditio, cui annexum est. Et ideo omnia quæ diximus de illo voto solemni, huic communia sunt his exceptis, quæ ex illa conditione vel carentia ejus pendent, ut est irritabilitas, de qua jam dictum est, et vis dirimendi matrimonium vel subsequens vel antecedens, de quibus hic solum in præsenti capite et sequenti dicendum superest. In tertio vero ad majorem explicationem et commendationem nostri instituti aliqua de hujus voti observantia addemus.

Secunda suppositio : Votum castitatis scholarium non est per Societatis nec forte per pontificis potestatem separabile a statu scholarium statu ipso durante. Nam hoc votum omnia communia habet cum solemni, si id excipiatur quod pendet a conditione inhærente traditioni cui votum annexum est; nempe irritabilitas jam explicata, et vis dirimendi matrimonium.

(509) II. Quod attinet ad 2ᵃᵐ partem tituli, quæstio solum intelligi potest, quamdiu hic status durat; nam si quis ejiciatur a Societate votis solutus, et ex religioso factus non religiosus clarum est non impediri hoc voto, quominus matrimonium licite et valide contrahere possit, quia illud jam non est, et quod non est, nullum effectum habet. Potest autem quæstio tractari aut de hoc voto secundum se solum, quatenus per se est annexum tali statui vel ratione juris positivi specialiter lati a Gregorio XIII in Constitutione, *Ascendente Domino*.

Exponitur sensus 2æ partis tituli (ubi quæritur VOTUM CASTITATIS SCHOLARIUM AN DIRIMAT SUBSEQUENS MATRIMONIUM), nempe quamdiu status durat; idque vel ex natura talis voti, vel ex jure positivo.

(510) III. Primo ergo certum est hoc votum ante illud decretum Gregorii impedivisse quidem, non tamen irritasse matri-

Prima assertio certa (nempe votum castitatis scholarium,

(1) *Inseparabilitatem.* Editt. quatuor habent, *separabilitatem;* minus bene.

ante Constitutionem Ascendente Domino non diremisse matrimonium subsequens) probatur primo ex mente pontificis qui in priori Bulla hunc effectum non declaraverat, et in posteriore eum astruit tamquam jus novum.

monium postea subsecutum. Hæc assertio certa est, primo ex Gregorio XIII in dicta Constitutione, ubi illud jus condit tamquam novum, et ideo in priori Bulla ubi idem institutum confirmaverat; et hos scholares veros religiosos esse declaraverat, nullam hujus rei mentionem fecit; et nobis, qui eo tempore theologiam Romæ profitebamur, constat magna diligentia et studio, et ab ipso pontifice, qui doctissimus erat, et ab aliis doctoribus theologis et jurisperitis laboratum esse inquirendo, an posset pontifex, et an expediret tale impedimentum addere, omnesque pro certo supponebant usque ad illud tempus hoc votum non habuisse illum effectum.

Accedit unum signum a posteriori, quod ita semper intellexerint Societas ejusque scholares.

Quod etiam in tota Societate et in omnibus, qui illud emittebant, pro indubitato semper habitum est, quod est signum neque a voventibus fieri, neque a Societate solitum fuisse acceptari sub illa intentione irritandi.

Alterum signum, quod ante Bullam Ascendente Domino matrimonia scholarium, durante eorum statu, semper habita sint in valida licet sacrilega.

Denique si aliquando contigit tale matrimonium sacrilege contrahi, dissolutum postea non est, sed ratum permansit extra omnem controversiam, de quo etiam nobis evidenter constat; quod est signum hoc sensu fuisse receptum tale votum in universa ecclesia.

Ratio a priori, quia votum castitatis religiosæ non dirimit matrimonium nisi ex jure ecclesiastico.

Ratio vero a priori est, quia hoc impedimentum non est annexum voto castitatis, nisi ex Constitutione ecclesiæ, ut in eadem Constitutione idem pontifex sensit, et significaverat prius Bonifacius VIII in capite unico de voto in 6.

Objectio prima contra assertionem numeri III. Multi putant voto solemni castitatis irritari matrimonium subsequens ob vim intrinsecam traditionis religiosæ, impedientis quin valide tradi possit in usus matrimoniales corpus jam mancipatum religioni. Hæc autem ratio eadem est ut votum castitatis scholarium, saltem durante istorum statu, dirimat matrimonium subsequens.

(511) IV. Duæ vero contra hoc occurrunt objectiones. Prior est, quia ex multorum sententia, votum castitatis eo ipso quod est per se annexum traditioni religiosæ, irritat matrimonium contrahendum, ex vi traditionis absque alio statuto ecclesiæ : ergo juxta illam sententiam, idem dicendum erit de hoc voto; nam in Societate semper fuit per se annexum traditioni et vero statui religioso, neque quoad hoc, ut supra libro præcedenti a cap. 2 visum est, Gregorius XIII edidit jus novum, sed magis declaravit antiquum, cum quo, vel ex quo ipsa Societas nata est. Nec quoad hoc videtur referre, quod hæc traditio, non sit ita absoluta et perpetua ex parte Societatis, sicut est in aliis religionibus; nam hinc solum colligi potest proportionalis differentia; scilicet, hoc impedimentum in hoc gradu Societatis, non esse ita perpetuum intrinsece et ex omni parte immutabile, sicut est in religiosis professis. Illud autem nihil obstare videtur, quominus cum proportione dictum impedimentum ita nascatur ex hoc voto quamdiu durat, sicut ex alio; nam ratio ob quam dicitur sequi ex voto solemni, ratione traditionis, est quia talis persona jam habet dominium sui corporis, ut illud tradat alteri. At hæc ratio etiam in hoc voto, quamdiu durat locum habet : quia etiam est annexum traditioni; per quam omnino idem jus translatum est in religionem : et persona, durante illo vinculo, æque non est sui juris, neque habet potestatem in corpus suum; ergo durante illo statu, traditio erit nulla, facta alteri per matrimonium.

Objectio prima roboratur exemplo. Videlicet si Joannes et Franciscus se traderent in servos; prior ita ut non posset, posterior ita ut posset manumitti; uterque durante illo statu æque incapax esset se tradendi alteri domino.

(512) V. Profecto illatio objectionis apud me est valde probabilis et efficaciter probata ex proportionalitate rationis, quæ potest hoc exemplo declarari. Nam si Joannes v. g. se traderet in servitutem Petro sub reciproca obligatione, ut nec Joannes se a servitute eximere, nec Petrus illum manumittere posset. Franciscus autem se traderet in perpetuam servitutem sine obligatione ex parte Domini, sed cum potestate manumittendi illum, si vellet; nihilominus Franciscus et Joannes æque impotenter manent durante illo statu, ut se alteri tradant in servos : quia utraque donatio fuit æque valida, et utrumque æque privavit jure in se ipsum : solumque relinquitur illa differentia, quod Joannes numquam potest iterum fieri liber, et ideo impotentia ejus est omnino perpetua : Franciscus autem potest manumitti, et tunc si fiat liber, poterit alteri se tradere in servum si voluerit. Ita ergo est in Societate; nam ex parte se tradentium est æqualis donatio, et consequenter æqualis privatio juris in se ipsos. Differentia autem solum est in obligatione ex parte religionis, quæ ad prædictum effectum nihil refert, ut ex dicto exemplo constat. Et ratio etiam est evidens, quia illa impotentia, si vera est, non fundatur in obligatione alterius, sed in privatione juris in se ipsum, quia translatum est in alium.

Judicium auctoris de hac objectione : eam recte ductam, sed e sententia falsa quod votum castitatis religiosæ habeat vim intrinsecam subsequens.

Respondeo ergo ad objectionem, hoc discursu potius mihi probari et confirmari illam multorum sententiam esse falsam, de qua re in tomo præced. lib. II a cap. 7 dictum est. Sed confirmationem hanc, huc, inde remisi, quia prius non poterat sufficienter intelligi. Itaque in forma negandum est objectionis antecedens.

Secunda objectio contra assertionem numeri III. Votum castitatis scholarium semper diremit matrimonium subsequens, quia semper solemnizatum est professione religiosa, cujus nomen incorporationi scholarium competit in favorabilibus.

(313) VI. Alia objectio est, quia a principio institutionis Societatis optime potuit hoc votum comprehendi sub declaratione Bonifacii in capite unico de voto in 6. Ergo virtute illius decreti habuit semper hoc votum vim irritandi matrimonium subsequens. Consequentia est clara, et antecedens probatur. Nam ibi in universum dicitur votum solemnizari quoad hunc effectum per professionem factam in religione approbata a Sede apostolica. Dictum est autem supra lib. præced. cap 5 hanc incorporationem scholarium in Societate, recte posse professionem appellari, et sub ea voce sæpe in jure comprehendi, præsertim in favorabilibus, inter quæ merito computari potest hoc decretum : nam favor religionis et ipsius voti est, quod tantam habeat efficaciam. Dicetur fortasse, in ipsis Constitutionibus Societatis declaratum esse, tam ex intentione voventis, quam Societatis, hoc votum non fieri, ut solemne, sed ut simplex, et ideo non potuisse sub illo decreto comprehendi. Sed hoc non videtur satisfacere; nam intentio voventis nihil refert ad illam solemnitatem, quæ in hoc impedimento consistit; nam hoc impedimentum non provenit a voluntate voventis vel acceptantis, sed ab statuto ecclesiæ; unde si de facto fiat illud votum cui ecclesia adjunxit hoc impedimentum, quidquid vovens intendat, contrahet illud; ut si quis recipiens ordinem sacrum intendat simplex votum emittere, et non solemne; nihilominus votum ejus solemne erit; quia facto ipso ordinationis sacræ solemnizatur, virtute ecclesiastici decreti et independenter ab ejus intentione. Sic ergo cum illa intentio non impediat proprium vinculum religiosum in religione approbata, quod generatim per veram professionem contrahitur, non poterit impedire quominus votum inde solemnizetur quoad hunc effectum impediendi matrimonium, quamvis maneat simplex quoad carentiam absolutæ perpetuitatis, et quoad irritabilitatem ex parte religionis; nam cum hoc pendeat ex mutua obligatione, pendet etiam ex intentione operantis. Maxime, quia a principio in ipsis Bullis approbantibus Societatem, declaratum est, hoc votum ita acceptari, et ideo esse simplex et non solemne, quoad carentiam perpetuitatis absolutæ, nunquam tamen declaratum est, non comprehendi sub solemne, quantum ad illum effectum.

Secundæ objectionis evasio qua diceretur votum hoc non potuisse solemnizari contra intentionem Societatis et scholarium, non videtur satisfacere. Nam sicut recipiens ordinem sacrum, aut profitens in religione approbata, sic scholaris vovens in Societate si de facto ponat votum cui ecclesia impedimentum adjunxit, non potest intentione contraria effectus impedire. Attamen votum hoc mansit simplex quoad irritabilitatem, quum hæc pendeat ex intentione se obligantium.

Probabilis, immo verior ad objectionem responsio, nempe votum castitatis scholarium ante Bullam ASCENDENTE DOMINO non solemnizatum esse quoad vim dirimendi matrimonii subsequentis, tripliciter suadetur. Primo ex usu et communi sensu sapientum.

(314) VII. Respondeo nihilominus, verius esse hoc votum non fuisse comprehensum sub illa declaratione Bonifacii VIII, non quia Societas tunc instituta non esset; nam hoc non obstante, vota professorum Societatis, et cujuscumque religionis post illud decretum approbatæ, sub eo plane comprehenduntur; sed quia nomine *professionis* ibi non includitur hæc traditio et acceptatio, seu incorporatio scholarium in Societate. Hoc autem ostendit in primis usus ipse, et communis sensus omnium sapientum, qui sunt præcipui legum interpretes. Secundo, quia Bonifacius re vera intendit loqui de professione simpliciter, quæ omnem perfectionem vinculi religiosi, etiam cum absoluta perpetuitate includit : nam ponit hoc impedimentum tamquam perpetuo immutabile : tunc enim nondum erat in ecclesia visum, aut interdictum impedimentum irritans matrimonium ex vi voti, quod auferri postea posset, et mutationem seu ejectionem personæ a statu religioso. Tertio, quia ex primæva institutione Societatis hoc votum, ut simplex omnino institutum est, et eodem modo fuit a pontificibus approbatum et receptum, non solum propter conditionem, quam includit ex parte traditionis, sed etiam, quia non est illi addita vis inhabilitandi personam ad matrimonium; imo ex priori conditione sequebatur hæc posterior, jure ordinario, quia ecclesia nunquam addiderat tale impedimentum nisi voto omnino absoluto. Quod ordinarium jus in principio Societatis conditæ auctum non fuit; et ideo tam ex intentione emittentis, quam Societatis acceptantis, et Sedis apostolicæ approbantis fiebat hoc votum, tamquam omnino simplex, nullumque habens annexum impedimentum irritans subsequens matrimonium.

Secundo, quia solemnizatio, quam respicit jus antiquum, intellecta est de professione religiosa non generatim, sed rigorose et specifice.

Tertio, quia votum castitatis scholarium ex intentione Societatis, voventium et pontificis, institutum est ut omnino simplex, etiam eo quod ipsi non adderetur vis irritandi matrimonium subsequens.

Secunda assertio (nempe votum castitatis scholarium, post Bullam ASCENDENTE DOMINO, dirimere matrimonium subsequens) est omnino certa ex decreto pont. Greg. XIII.

(315) VIII. Secundo certum est post Constitutionem Gregorii, *Ascendente Domino*, hoc votum, quamdiu durat, reddere personam inhabilem ad matrimonium contrahendum. Patet, quia ita expresse in illo definitum est, cum enim dixisset, neminem posse tollere hoc votum, nisi vel Summum pontificem, vel Societatem dimittendo personam, subdit : *Neque ante hujusmodi dimissionem matrimonium contrahere, quinimo eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos et irritos esse, prout irritos facimus*

Id decretum potuisse condi probatur tripliciter. Primo, ex facto ipso. Secundo, quia ut definit Tridentinum ecclesia potest augere et minuere impedimenta irritantia matrimonii.

et annullamus (1). Duo autem a nobis probanda sunt, scilicet et pontificem potuisse hoc facere, et expediens fuisse. Primum satis ex facto ipso probatur : valde enim erraret in sana doctrina, qui supposito facto, auderet potestatem negare, nam esset intolerabilis error in ecclesia. Deinde probatur, quia ecclesia potest matrimonii impedimenta irritantia augere, vel minuere, ut definit Concilium Trid. sess. 24, sess. 3, loquens in particulari de gradibus consanguineitatis : eadem autem ratio est de reliquis. Unde cap. 2 et 3, coarctat impedimenta irritantia, quæ ex affinitate carnali, publica honestate et cognatione spirituali oriuntur : et a contrario in cap. 1, inducit novum impedimentum matrimonii clandestini. Præterea certum est, hoc impedimentum adjunctum esse voto clericorum ex Constitutione ecclesiæ; ergo addi etiam potuit huic voto Societatis. Quin etiam Sot. in 4, dist. 27, quæst. 1, art. 4, de militibus S. Joannis affirmat illorum votum non irritare matrimonium natura sua (cum de aliis religiosis oppositum censeat) sed ex pontificum Constitutione; supponit ergo posse hoc impedimentum addi per ecclesiam alicui statui religioso; ergo eadem ratione potuit Gregorius huic statui et voto hoc impedimentum adjungere. Dices, esse diversitatem, quia hoc votum non est ita absolutum. At hoc quid interest? Nam quamdiu durat tam verum votum est, tamque verum statum religiosum constituit, sicut quodlibet aliud. Quod autem in casu aliquo auferri possit, non obstat quominus ei possit adjungi impedimentum, quod, illo ablato, auferatur. Sicut carentia parochi et testium supposita personæ sunt inhabiles ad contrahendum; illa autem conditione ablata, aufertur inhabilitas. Item minor ætas quamdiu durat, facit inhabilem, ea vero transacta tollitur inhabilitas. Itaque nulla ratio afferri potest, cur hoc fieri non potuerit et alioqui potestas pontificis est suprema et universalis ad constituenda impedimenta, quæ matrimonium dirimant, si expedire censuerit.

Tertio, quia idem fecit ecclesia in voto castitatis clericorum.

Sot.

Effugium occluditur. Nam licet votum castitatis non tam absolutem sit in scholaribus quam in clericis, tamen est verum votum et constituens statum vere religiosum. Eo autem sublato, matrimonii inhabilitas aufertur; sicut evenit præsente parocho qui antea aberat, aut transacta ætate nimis tenera.

Dubium an condi expedierit tale decretum, quo voto castitatis scholarium dirimeretur matrimonium subsequens.

(316) IX. Cur autem hoc expedierit dubitari potest. Nam si hoc erat expediens, cur a principio factum non est. Cur ita in re adeo gravi et quodammodo substantiali, tam cito mutatio facta est? Neque enim tam brevi tempore res adeo mutari potuerunt, ut dicamus cœpisse esse expediens quod antea non fuerat. Verum absque ulla dubitatione fuit expediens, et opportunum remedium ad subveniendum Societati adversus fraudes et injurias, quæ in illo negotio vel illi fiebant, vel facile fieri poterant, contra divinum honorem, commune bonum, reverentiam religiosi status, ac denique in perniciem ipsorummet voventium seu religiosorum. Prius enim ad succurrendum his damnis obligationi votorum additæ sunt ecclesiasticæ pœnæ excommunicationis et aliæ, quæ apostatis imponuntur. Postea vero experientia compertum est in tanta malitia hominum, hæc remedia non esse satis efficacia, quia semel contracto matrimonio vellet, nollet, cogebatur Societas personam dimittere et privari operariis, quos multis laboribus et expensis habiles ministros crearat ad serviendum ecclesiæ. Cum autem personæ essent habiles ad matrimonium valide contrahendum, et a cognatis vel amicis poterant interdum ad hoc vehementius induci; et ipsi etiam possent procliviores et faciliores inveniri circa hujusmodi lapsum, imo aliquando possent Societatem decipere mala fide in ea, fictoque animo multo tempore perseverando, solum ad literarum profectum, ut inde commodius possent alium statum assumere, cum id facere possent, etiam invita Societate : ad subveniendum hisce incommodis, conveniens fuit personas inhabiles reddere, ne facile possent a suscepto statu cum detrimento religionis, ipsa invita, recedere.

Affirmandum esse ostenditur ex contrariis incommodis. Nam pœnæ ecclesiasticæ non impediebant scholasticos apostatas quin matrimonium contraherent, quo inito cogebatur Societas eos invita dimittere cum detrimento ipsorum et suo, religiosi status et divini honoris.

(317) X. Est commodum hujus rei exemplum in cap. *cum ex eo*, de Electionibus in 6, ubi Bonifacius VIII cum generaliter dispenset cum personis habentibus beneficium parochiale, ut studiorum gratia, non teneantur intra annum sacerdotes ordinari, licet id statutum esset in Concilio Lugdunensi, ut habetur in capite *licet*, eodem tit., adjungit nihilominus, ut infra annum teneantur saltem ordinem subdiaconatus suscipere : et causam seu rationem reddit : *Ne sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum*

Apposito exemplo id declaratur. Videlicet quoniam experientia innotuit clericos nondum sacris initiatos sæpe ad sæculum reversos postquam usi erant reditibus sui beneficii parochialis, statutum est ut infra annum ab hujusmodi clericis subdiaconatus susciperetur.

(1) Hujus decreti meminere Collationes Andegavenses, *de Matrimonio, collat.* 12, *quæst.* 1, tom. XIII, pag. 352, edit. Bisuntina, anni 1830.

esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant clericali. Ubi glossa advertit prudenter ex præteritis circa futura caveri : ad vitanda ergo impedimenta, quæ per experientiam cognita fuerant, voluit Bonifacius hujusmodi parochos statim fieri inhabiles ad matrimonium, subdiaconatu suscepto. Eamdem ergo providentiam habuit Gregorius XIII in Societatem, et ideo illa non fuit reprehensibilis mutatio, sed utilis additio, quia hæc est humana conditio, ut non statim valeat comprehendere, quid in omnibus et singulis rebus magis expediat : unde est illud proverb. 4. *Justorum semita quasi lux splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem.* Similiter in Societate a principio qui in ea vota emittebant, non fiebant inhabiles, saltem ex statuto ecclesiæ, ad professionem emittendam in quacumque religione; postea vero experimento compertum est, expedire hanc inhabilitatem addere aut declarare, præterquam respectu Carthusiæ, ut sic indemnitati, tranquillitati et conservationi Societatis consuleretur, ut Pius IV et Pius V in sua Bulla statuerunt. Ita ergo, vel certe majori ratione expediens fuit hanc inhabilitatem ad matrimonium addere, quia magis indecens est, a statu religioso ad matrimonium transire, et majus scandalum generat, et facilius potest religiosorum animos perturbare. Denique, cum vinculum hoc status religiosi sit quoddam matrimonium spirituale cum Christo, merito, dum in eo statu perseverat quis, ad matrimonium inferius inhabilis redditur.

Exemplum aliud ex Societate sumptum : nempe inhabilitatis quam primo non habebant ex jure positivo et nunc habent religiosi Societatis ad profitendum in alia religione, excepta Carthusia.

Confirmatur tandem a simili. Nam stante matrimonio quodam spirituali cum Christo, expedit inhabilitas ad matrimonium inferioris dignitatis.

(518) XI. Hic vero inquiret aliquis, an per illud Gregorii decretum, facti sint ipso jure inhabiles ad matrimonium scholares, qui jam vota in Societate emiserant. Nam cum ipsi hoc non voverint, neque intenderint, quando approbati fuerunt, nisi de novo consentirent et vota sua in eo gradu rata haberent, non viderentur potuisse virtute solius extrinsecæ legis inhabiles reddi; præsertim, quia leges non respiciunt præterita, sed futura. Cap. 2, de Constit. Unde (quidquid sit de potestate) de facto non videtur hoc decretum illas personas reddidisse inhabiles. Quod etiam confirmatur, quia lex irritans habet vim legis pœnalis, juxta glossam in capite *decet*, de immunit. eccles. in 6, verbo *Processus*, de quo multa congerit Panorm. in cap. 2 de Constit. num. 5, et ibi addit tio ejus, verb. *retractatio actus*. Viderique possunt alii apud Sancium lib. III, de matrim. disput. 4 a num. 8, et in opere nostro de legib. lib. v, cap. 19. Dicendum nihilominus est, illud decretum statim habuisse effectum in omnibus personis Societatis, quod est certum, et ita ab omnibus intellectum. Et in primis, quod ita fieri potuerit a pontifice, patet, quia per illam legem non inhabilitatur persona ad aliquid præteritum (hoc enim sensu verum est statutum non respicere præterita) sed ad matrimonium in futurum contrahendum; ergo ex hac parte optime potuit hoc decretum comprehendere, non solum personas futuras in Societate, sed etiam exsistentes jam; nam Constitutio in aliqua, vel pro aliqua communitate facta, non solum obligat vel comprehendit personas futuras in tali communitate, sed etiam jam exsistentes in illa. Imo per se primo obligat præsentes, quatenus constituunt actu hoc corpus; atque hoc modo lex respectu personarum non solum respicit futuras, sed etiam præteritas, vel potius præsentes, licet per actum præteritum tali communitati unitæ fuerint. Deinde nec ratione materiæ repugnat hoc decretum habuisse suam efficaciam circa personas, quæ jam voverant in Societate castitatem : quia pontifex non solum potest adjungere hoc impedimentum voto in futurum emittendo; sed etiam jam emisso quatenus in præsens moraliter durat et fit. Quia non est major ratio unius quam alterius. Neque ad hunc effectum necessarius fuit consensus talium personarum; sed pontifex ipse per efficaciam suæ legis potuit talem inhabilitatem inducere et subsequentes contractus irritare, quia per hoc decretum, nullam obligationem novam ad aliquod opus consilii, talibus personis imposuit, neque ad aliquem statum eos obligavit; jam enim ratione voti tenebantur non contrahere matrimonium et in statu perfectionis perseverare : sed solum per eam legem cautum est, ne illi statui talis injuria fieret et medium prudens adhibitum, quo illa obligatio melius impleretur : nihil ergo est in ea lege, quod excedat pontificis potestatem, aut propter quod inferiorum consensum requirat.

Dubium alterum : An prædictum decretum, quo voto castitatis scholarium dirimeretur matrimonium subsequens, comprehenderit personas jam tunc exsistentes in Societate.

Panormit.

Sanch.

Resolvitur pars affirmativa, quod 1° potuerit pontifex eas personas quæ jam exsistebant in Societate comprehendere in novo suo impedimento matrimonium dirimente. Nam sic inhabilitas statuta esset 1° non ad rem præteritam, sed ad matrimonium futurum; 2° quoad corpus Societatis, ideoque præsertim quoad ejus membra præsentia, licet ipsi unita propter actum præteritum; 3° quoad effectus voti moraliter perseverantis; 4° non addendo obligationem novam ad aliquod opus consilii, sed medium quo obligatio antecedens certius impleretur.

(519) XII. Dices, qui, priusquam ecclesia inhabilitaret sacerdotes ad matrimonium, erant in sacris ordinati, non poteu-

Instantia contra proximam resolutionem numeri XI di-

luitur. Nam quum primum statutum est ut ordo sacer dirimeret matrimonium, ecclesia poterat clericos antea ordinatos comprehendere in impedimento si vovissent prius integram castitatem; atque ita fit in scholaribus.

runt per legem posterius latam inhabilitari, ut in superiori tomo tetigimus; ergo neque in præsenti. Respondeo ad antecedens dupliciter id potuisse contingere; primo quod illi sacerdotes nullum haberent votum simplex integræ castitatis; et sic dato antecedente, negatur consequentia; est enim ratio valde diversa : nam illi non poterant cogi ad vovendam castitatem *absolute et simpliciter*; ergo nec poterat eis matrimonium prohiberi ipsis nolentibus, quia hoc est opus consilii, secluso voto; ergo multo minus poterant ad matrimonium inhabilitari, quia hoc plus est quam prohiberi : in nostro autem casu supponitur jam votum et obligatio in personis. Dixi autem *absolute et simpliciter*, quia si ad ecclesiæ bonum expediret, potuisset in eo casu ecclesia illis clericis præcipere, ut vel ab usu ordinum abstinerent, vel castitatem promitterent et ita eo ipso quod ordine sacro uterentur, eos inhabiles ad matrimonium reddere : de quo citato tomo dictum est. Alio modo poterat id contingere, scilicet, ut sacerdotes illi haberent votum simplex castitatis, quia ecclesia nondum impedimentum hoc adjunxisset, et tunc negatur antecedens; sic enim in eo etiam casu procedunt omnes rationes factæ.

Resolvitur ulterius, quod 2° de facto novum impedimentum dirimens comprehenderit personas quæ jam exsistebant in Societate; idque constat ex ipsius pontificis verbis.

(520) XIII. De potestate igitur nulla potest esse dubitandi ratio. Quod autem etiam de facto hoc sensu lata fuerit illa lex, patet primo ex serie et contextu illius Constitutionis. Nam prius expresse loquitur tam de his, qui hæc vota in Societate emiserunt, quam qui in futurum emittent et de utrisque expresse declarat *vere et proprie religiosos fuisse, esse et fore :* et de illis consequenter ait esse exemptos, ac Sedi apostolicæ immediate subjectos, gaudereque privilegiis Societatis et fore apostatas et excommunicatos a Societate fugiendo : ac tandem de illis ait, *eos omnes ad contrahendum inhabiles facimus*. Ergo evidenter loquitur etiam de his, qui jam erant in hoc gradu religiosorum Societatis constituti. Potestque hoc confirmari a simili; quia quoties ecclesia similia impedimenta de novo imponit, omnes personas jam exsistentes, et capaces talis impedimenti comprehendit; ut lex Concilii Tridentini de inhabilitate ad contrahendum clandestine, omnes homines jam exsistentes et antea habiles comprehendit. Et si ecclesia nunc adderet quintum gradum consanguineitatis inter impedimenta irritantia, non solum futuros homines, sed etiam jam exsistentes, et in eo gradu constitutos inhabiles redderet : sicut etiam e contrario, quando restrinxit gradus affinitatis, etiam jam natos et in aliquo gradu exsistentes eo impedimento liberavit. Et per hæc satisfactum est ad rationes dubitandi in contrarium.

Confirmatur a simili, quia nova ejusmodi impedimenta semper extenduntur ad fideles etiam antea habiles.

CAPUT II.

Utrum vota simplicia in Societate emissa dirimant præcedens matrimonium ratum.

(521) I. De hoc articulo nihil expresse declaratum invenitur in toto speciali jure Societatis, neque in Constitutionibus, neque in Bullis apostolicis hujus religionis; et ideo res hæc aliquibus dubia visa est. Neque defuerunt graves doctores, tam ejusdem Societatis, quam externi, quibus visum fuerit hæc vota dirimere matrimonium ratum, eo ipso quod constituunt hominem vere religiosum; nam habent traditionem adjunctam per se, et natura sua repugnantem traditioni, quæ in matrimonio fit : vere enim ac proprie constituunt hominem in statu perfectionis non minus quam vota et professio facta in quacumque alia religione approbata; ergo habent eamdem vim ad dissolvendum matrimonium ratum, prius contractum. Patet consequentia, quia vel matrimonium illud includit conditionem libertatis transeundi ad statum perfectionis religiosæ, et sic illa conditio impletur per hæc vota; vel supponit declarationem ecclesiæ per traditionem vel legem universalem dantem hanc facultatem his conjugatis, et sic etiam sub hac generali regula comprehendetur hic status cum sit vere religiosus et perfectionis, et decreta quæ de hoc loquuntur, non aliud requirunt, nec *professionem* nominant, sed ingressum religionis, ut patet cap. *ex publico*, cap. *ex parte* II, de conversion. conjugat.

Sententia quorumdam affirmans vota simplicia Societatis dirimere antecedens matrimonium ratum.
Eorum primum fundamentum. Videlicet vis dirimendi antecedens matrimonium ratum inest votis solemnibus, vel 1° quia per hæc impletur conditio, solutum iri vinculum si conjux transierit ad statum perfectiorem; vel 2° quia traditione aut lege universali hanc vim habet status vere religiosus : porro utrumque reperimus in votis simplicibus Societatis.

(522) II. Secundo videtur saltem hæc sententia nunc probanda, quando hæc vota reddunt personam inhabilem ad subsequens matrimonium ex Constitutione Gregorii XIII, *Ascendente Domino*. Nam hinc fieri videtur, ut [vim] habeant etiam ad dissolvendum præcedens matrimonium ra-

Sententiæ positæ in num. I secundum fundamentum est quia post Bullam *Ascendente Domino*, votum castitatis scholarium 1° irri-

tat matrimonium subsequens, quod videtur par matrimonio antecedenti; 2° habet solemnitatem accidentalem et substantialem.

tum, tum quia non est major ratio de uno quam de alio, cum hæc inhabilitas requirat traditionem et statum repugnantem matrimonio; tum etiam, quia jam in tali voto reperitur omnis solemnitas, quæ in voto religionis desiderari potest, ut dissolvat matrimonium ratum juxta doctrinam Concilii Trid. sess. 24, can. 6 et antiquorum decretorum. Patet antecedens, quia in his votis, et est solemnitas accidentalis per publicam emissionem, acceptationem et traditionem, et est solemnitas substantialis, quæ (ut tomo superiore diximus) consistit in virtute morali seu legali ad reddendam personam inhabilem ad matrimonium. Confirmatur primo, quia vota religionum militarium cum quibus dispensatum non est, quoad matrimonium contrahendum, ut vota militum S. Joannis, eo ipso dirimunt matrimonium præcedens ratum juxta veriorem, et magis receptam sententiam, ut eodem tomo visum est : ergo similiter, etc. Confirmatur secundo, quia nihil est in instituto Societatis, quod huic effectui repugnet. Quia Constitutiones non prohibent, quominus recipi possit, qui matrimonium contraxit, dummodo illud non consummaverit, ut per argumentum a contrario colligitur ex cap. 2 Exam. § 4. Juxta quod intelligendum est quod i part. Constit. cap. 3, § 6, absolute dicitur, matrimonii vinculum esse impedimentum, etc. Nam ibi etiam declaratio advertit, si accedat consensus conjugis, et alia quæ ecclesia requirit desinere esse impedimentum : at in matrimonio non consummato, ecclesia non requirit consensum conjugis; ergo ligatus vinculo matrimonii rati, potest in Societatem recipi; ergo vinculum illud potest dissolvi per vota acceptata in hac religione. Alioqui maneret aliquis vere religiosus, et adhuc ligatus vinculo matrimonii rati, invita conjuge : quod et repugnat statui religionis et alteri conjugi esset onerosum, vel posset suum jus exigere, essetque illi reddendum. Tertio confirmatur ex Bulla tertia Pii V, anno 1571, ubi concedit (1) omnibus religiosis Societatis, etiam scholaribus, ut omnes dispositiones in favorem aliorum regularium factæ in eis locum habeant. Sed quod votum castitatis dirimat

Confirmatur primo, quia vota militum S. Joannis et religionum militarium dirimunt matrimonium antecedens.

Confirmatur secundo, quia nihil est in Instituto Societatis cur non oporteat matrimonium antecedens dirimi per votum castitatis scholarium.

Confirmatur tertio, quia Pius V concessit Societati omnes dispositiones juris faventes aliis regularibus.

(1) Restitutæ Societati nihil minus concessisse videtur Leo PP. XII, Brevi Plura inter. Vid. *Facultates a Leone PP. XII concessæ*, § 1, *num.* 14.

matrimonium prius contractum, et tantum ratum, est quædam dispositio juris maxime favorabilis religioni, ut ab illa non arceantur, qui solo matrimonio rato ligati sunt; et ipsis religiosis ut ad altiorem statum ascendere possint; ergo.

Sententia auctoris negans voto castitatis scholarium dirimi matrimonium ratum antecedens, videtur et verior et securior.

(323) III. Contraria sententia frequentius a viris doctis recipitur, mihique semper verior ac securior visa est (2). Ut autem eam confirmemus; distinguamus duos status seu duo tempora, quæ hujusmodi vota habuerunt. Unum est, quando non reddebant voventem inhabilem ad subsequens matrimonium quod duravit usque ad annum 1584, in quo Gregorius XIII, prædictam Constitutionem edidit. Aliud est tempus in quo jam hæc vota habent hanc vim a tempore prædictæ Constitutionis. In utroque autem statu ac tempore constituebant hominem vere ac proprie religiosum, seu in statu religionis; quia non solum de hoc præsenti statu id declaravit prædictus pontifex in illa Constitutione; sed de priori id etiam declaraverat anno 82, in Bulla, quæ incipit : *Quanto fructuosius*. In qua non concessit hoc privilegium his votis, ut quidam falso calumniantur, quos jam lib. præced. cap. 3 num. iii refellimus, sed declaravit pontificia auctoritate illa vota sic emissa, recepta et approbata, ut antea erant a summis pontificibus, ex se habere vim ad constituendum verum religionis statum, ac personam vere ac proprie religiosam, ut latius eo loco declaratum est : in altera ergo constitutione posteriori, solum addit Gregorius prædictum effectum, quem non esse de substantia status religiosi, ibidem etiam est ostensum.

Notatio ad probationem; de duplici tempore Societatis ante, et post Gregorii XIII Constitutionem Ascendente Domino. Videlicet vota scholarium vim dirimendi matrimonii subsequentis 1° non habebant ante annum 1584, 2° habuerunt post 1584. At eadem vota quovis tempore constituebant voventem vere ac proprie religiosum.

(324) IV. Quod ergo ad primum tempus attinet facile ex superius dictis ostendi potest, tunc hæc vota non habuisse vim ad præstandum hunc effectum. Primo, quia tomo superiore ostensum est nunquam in ecclesia visum esse, ut votum castitatis adjunctum alicui vivendi modo, aut statui, dirimat matrimonium factum, et non impediat ac irritet contrahendum : et ibi etiam probatum est; licet de absoluta potestate pontificia fortasse hoc fieri possit, non expedire ullo modo id fieri, sed illo

Probatur jam primo sententia de tempore priore; id est, ante annum 1584, voto castitatis scholarium non dirimebatur matrimonium ratum antecedens, nam tunc ne matrimonium quidem subsequens eo voto dirimebatur.

(2) Quam tradunt etiam Vazquez 1. 2, *d.* 165, *cap.* 10; Sanchez *lib.* ii *de Matrimonio, disp.* 18, *num.* 6. (mdcxxv.)

tempore hæc vota non irritabant matrimonium contrahendum; ergo multo minus poterant solvere jam contractum. Secundo quia hic effectus non sequitur ex sola rei natura ex voto aliquo, vel ex subsequente promissione, aut quovis humano contractu privata auctoritate facto. Nec etiam jure divino positivo adjunctus est hic effectus alicui voto aut statui religioso, sed necessaria est ecclesiæ auctoritas, per quam virtus ad hunc effectum tribuatur, ut ibidem etiam probavi, sed illo tempore non fuerunt hæc vota ab ecclesia recepta et approbata ad hunc effectum; ergo. Probatur minor; quia vel approbatio fuisset specialis per aliquod jus proprium ipsius Societatis a pontifice probatum, et hoc non, quia nec in prioribus Bullis pontificiis, nec in Constitutionibus Societatis ulla est mentio talis effectus. Vel esset generalis approbatio per decreta juris communis; et hoc etiam dici non potest, quia jus commune solum votis solemnibus emissis in professione religionis, concedit hunc effectum, ut patet ex Concilio Tridentino sess. 24, can. 5, ubi de solemni professione hoc definiens tacite ita explicat jura antiqua, et significat non aliter solvi. Item ex cap. *verum*, cap. *ex publico*, et cap. *ex parte*, de convers. conjugat. et Extravag. unica de voto Joan. XXII. In ipsis autem Bullis et Constitutionibus declaratum est, hæc vota non esse solemnia, neque actum illum, in quo emittuntur et recipiuntur, esse professionem religionis, de qua jura communia loquuntur. Nam Gregorius etiam XIII, supra declarat sine tali professione fieri aliquem verum religiosum, per talia vota; ergo eo ipso declaratum erat, ex vi juris communis non habere prædicta vota illum effectum.

Probatur idem secundo, quia nulli voto aut statui religioso compelit ut dirimat matrimonium, nisi hanc vim acceperit auctoritate ecclesiæ; qua, ante 1584, carebat votum castitatis scholarium, non comprehensum in jure speciali, quippe nondum condito; nec in jure communi, quia simplex.

(525) V. Et confirmatur, quia hanc solam ob causam satis tunc declaratum censebatur illa vota non irritare matrimonium subsequens, quia declarabantur illa vota esse simplicia, et in jure votum, quod dirimit subsequens matrimonium, solemne dicitur; cap. unico de voto, in 6. Et quod attinet ad votum religionis, solum illud tale censetur, quod in professione fit; ergo eadem ratione declaratum fuisse censendum est, illa vota Societatis non diremisse matrimonium prius factum. Quod enim quidam dicunt hunc effectum non esse concessum professioni proprie sumptæ, aut voto solemni, sed statui religionis, et voto cuicumque sufficienti ad constituendum talem statum; nullo sufficienti fundamento magis ostendi potest de præterito, quam de futuro matrimonio. Tertio tandem probatur, quia consuetudo est optima legum interpres; in illo vero tempore numquam illa vota recepta sunt, ut sufficientia ad dirimendum matrimonium; neque communi consuetudine, aut æstimatione aliud factum est umquam, aut declaratum, ut constat ex communi praxi hujus religionis; ergo signum est talia vota non habuisse hunc effectum.

Confirmatur hoc secundum argumentum. Videlicet votum castitatis scholarium ante 1584 censebatur non irritare matrimonium subsequens, ideo quia simplex erat : quæ ratio debilior non est respectu matrimonii antecedentis.

Probatur tertio, votum castitatis scholarium ante 1584 non habuisse vim dirimendi matrimonium ratum antecedens, quia hoc constat ex communi praxi Societatis.

(526) VI. Ex his facile est gradum facere ad posterius, seu præsens tempus, et de illo idem ostendere hoc enthymemate, quia per Constitutionem prædictam Gregorii XIII, nihil circa hoc punctum innovatum est; ergo eodem statu permanet, in quo antea erat. Antecedens patet ex verbis ejusdem Constitutionis : *Nec ante hujusmodi dissolutionem, et a Societate dimissionem, matrimonium contrahere, quin imo eos omnes ad contrahendum inhabiles ac contractus hujusmodi nullos et irritos esse, prout irritos facimus et annullamus.* Ex quibus verbis constat, pontificem solum addidisse his votis novum impedimentum irritans matrimonium postea subsecutum; de præcedenti vero nullam fecisse mentionem. Quod vero unum sub altero non comprehendatur, nec ex illo consequatur, ostendetur probando simul consequentiam facti enthymematis. Illa vero probatur primo ex dicta Extravag. de voto Joannis XXII, ubi simili argumento probat, votum sacri Ordinis non dirimere matrimonium ratum prius contractum, quia ecclesiasticum jus solum disponit, ut dirimat contrahendum, et de contracto nihil loquitur. Recte ergo nos in præsenti colligimus : est enim eadem forma argumentandi, et omnino eadem ratio; videlicet, plus esse dirimere factum quam impedire faciendum; nulloque modo in hoc posteriori illud prius contineri. Neque obstat, si quis objiciat, quia optime infertur : dirimit contractum; ergo impedit contrahendum; ita etiam e contrario sequetur, dirimit contrahendum; ergo et contractum. Negatur enim consecutio, quia prior illatio est a majori ad minus; quia difficilius est solvere ligatum, quam impedire ne ligetur, turpiusque ejicitur, quam non admittitur

Deinde de tempore posteriore probatur eadem sententia posita in n. III. Id est, post 1584, votum castitatis scholarium habuit vim dirimentem matrimonium ratum antecedens. Primo, quia votum castitatis scholarium ab anno 1584 accepit explicite solam vim dirimendi matrimonium subsequens : quo in privilegio vis dirimendi matrimonium antecedens non continetur implicite, ut probat Joannes XXII quoad votum ordinis sacri.

Instantia removetur. Nam quia difficilius est vinculum solvere quam quin fiat impedire de facto et ex more ecclesiæ bona est illatio : hoc dirimit matrimonium contractum, ergo

dirimit contrahendum. At falso intuleris; hoc dirimit contrahendum matrimonium, ergo contractum.

hospes. Alio vero illatio non est formalis, solumque in terminis convertibilibus locum habet. Addo etiam, priorem illationem non esse per locum intrinsecum, licet de facto credamus esse bonam secundum ecclesiæ morem rationi consentaneum; at posterior neutro modo valida est.

Probatur secundo sententia negans voto castitatis scholarium additam esse post 1584 vim dirimendi matrimonium ratum antecedens. Nam cur hoc efficeret pontifex deerant rationes propter quas et graves et multas statuit ut ab anno 1584 voto castitatis scholarium dirimeretur matrimonium subsequens; sicque status in Societate semel assumptus confirmaretur.

(527) VII. Unde argumentor secundo, quia multa alia sunt impedimenta irritantia matrimonium contrahendum quæ non dirimunt contractum; ergo licet hoc novum impedimentum in Societate positum fuerit, respectu futuri temporis seu matrimonii non sequitur dirimere præteritum. Antecedens patet, quia aliquando hoc impedimentum ponitur in favorem prioris matrimonii, vel in pœnam delicti uxoricidii, vel machinationis alterius conjugii; interdum ponitur ob decentiam, ut impedimentum consanguineitatis, vel affinitatis; interdum ob alias causas, quæ non possunt accommodari, vel non ita accommodantur præterito actui sicut futuro. Consequentia vero probatur, quia ab his quæ non solum dissimilia sunt, sed etiam separabilia, non recte fit illatio. Maxime cum posset intercedere ratio longe diversa, sicut in voto continentiæ sacri ordinis videre licet. In eo enim positum est impedimentum dirimens subsequens matrimonium, ut muniat et conservet votum illud, et decentiam illius status; quod propterea non oportuit extendi ad præcedens matrimonium; quia cum non supponatur, aut ordo collatus, aut votum factum, satis vitatur indecentia prohibendo, ne post matrimonium ratum, etiam non consummatum aliquis ordinari possit, sine consensu uxoris, et illa simul vovente juxta ecclesiasticas leges; nam quod aliquando possit quis contra hanc legem ecclesiasticam indebite ordinari, et in matrimonio manere ordinatus, et obnoxius debito conjugali reddendo est rarum et accidentarium incommodum, propter quod vitandum non fuit necessarium; vel universalem facultatem dare sic recipiendi ordines, vel permittere ut per illam susceptionem, etsi indebitam, matrimonium factum solveretur. Nam aliis modis potuit ecclesia illi malo providere, sicut et providit. Sic ergo in præsenti loco impedimentum positum est, quasi in munimentum, et custodiam votorum Societatis, et ut ille status semel assumptus non posset facile labefactari aut violari : at circa matrimonium prius factum hæc ratio non habet locum, nec nova aliqua quæ moverit pontificem ad prius jus immutandum, sicut multæ graves moverunt ad immutandum pro matrimonio futuro, ut capite præcedenti num. IX vidimus.

(528) VIII. Unde argumentor tertio, quia per novum jus ab antiquo non discedimus, nisi quatenus in novo expressum est, ut sumitur ex leg. *præcipimus*, cod. de appellat. præsertim in materia odiosa, qualis de se est omnis lex irritans vel annullans contractum, alioqui natura sua validum : et tunc maxime quando in ampliatione seu extensione similitudo rationis non est omnino eadem, sed hæc omnia in præsenti concurrunt. Nam quod vota simplicia dissolvant matrimonium, vel dirimant contrahendum, novum jus est, corrigens quoad hanc partem jura antiqua, ut ex superiori tomo de voto simplici castitatis satis constat, estque hæc materia de se odiosa; nam licet videatur favorabilis alicui statui religioso, tamen est de se in præjudicium tertii, scilicet uxoris quæ per matrimonium jus acquisivit, et aliquo modo derogat ipsi matrimonio. Et præterea (1) favor religionis per tale jus intentus sufficienter obtinetur per impedimentum futuri matrimonii, ut in argumentorum solutione explicabimus; ergo cum novum jus aliud non exprimat, extendendum non est.

Probatur tertio idem quod in num. VII, quia derogandum non est juri antiquo per extensionem juris novi ad materiam non expressam, odiosam et paritate rationis destitutam.

(529) IX. Ad primum ergo fundamentum contrariæ opinionis, negatur consequentia, quia status perfectionis, ut sic, non dissolvit matrimonium ratum : episcopi enim status perfectior est et non dissolvit, quia nullo jure id cautum est, ut in prædicta extravag. dicitur et in tomo super. est disputatum. Unde ad probationem negatur utraque pars assumpta : quia revera in contractu matrimonii nulla talis includitur conditio; nec etiam est ulla lex ecclesiastica, quæ virtutem hanc tribuat quibuscumque votis, quæ sint substantia religiosi status, sed votis tantum solemnibus ex vera et propria professione religionis, ut declaratum est. Neque obstat, quod in citatis juribus non fit expressa mentio *pro-*

Ad opinionis ab auctore rejectæ primum fundamentum in num. I positum, respondetur 1° matrimonio non inest conditio hoc solutum iri assumptione status perfectioris, etiam episcopalis; 2° nec traditione, nec jure scripto, vis quo matrimonium ratum antecedens dirimatur inest quibuscumque votis religiosis, sed tantum solemnibus.

(1) *Præterea.* Editt. quatuor habent, *propterea.*

fessionis, aut *voti solemnis*, sub his vocibus, sed sub nomine *ingressus religionis :* nam jure communi hæc æquipollebant et ita pro eodem sumuntur in jure, ut omnes interpretes docent et sumitur ex aliis juribus dicentibus, religiosum fieri professione, quæ supra retulimus et Concilium Tridentinum satis significavit; et colligi etiam potest ex extravag. Joannis XIII de voto ibi : *Et ejus regulam expresse, vel caute profiteri.* Et infra, *Ad ingressum hujusmodi*, etc. Denique si argumentum illud esset alicujus momenti, probaret etiam, hæc vota ex vi juris communis, sine Constitutione Gregorii impedire futurum matrimonium, irritando illud, quod asserendum non est, ut ex cap. præced. patet. Et sequela valet : nam idem omnino argumentum de illo fieri potest, quod ibidem præced. capite fecimus et similiter solvimus.

Ad opinionis ab auctore rejectæ secundum fundamentum in num. II positum, respondetur votum castitatis scholarium 1° ex Bulla ASCENDENTE DOMINO dirimit quidem matrimonium subsequens, at non est eadem ratio respectu matrimonii antecedentis; 2° caret perpetuitate absoluta ad absolutam solemnitatem necessaria.

(550) X. Ad secundum fundamentum negatur, aliquid esse circa hoc innovatum per Constitutionem Gregorii XIII; negatur etiam esse eamdem rationem de impedimento futuri et dissolutione facti matrimonii. Denique negatur hæc vota nunc habere solemnitatem in jure requisitam, quia in illamet Constitutione semper cavetur hæc vota manere simplicia et in eorum emissione et receptione non fieri veram professionem. Quid autem his votis desit ad absolutam solemnitatem, jam supra declaratum est; neque enim deest extrinseca, seu accidentalis solemnitas, nec vis impediendi subsequens matrimonium, sed deest absoluta perpetuitas, quæ ex utraque parte religionis, scilicet et religiosi nascitur. Et hoc confert multum ad præsentem effectum : quia, ut supra dicebam, absurdum esset, ut liberaretur quis a vinculo matrimonii per transitum ad religionem, a qua posset superioris auctoritate propter frequentes et ordinarias causas, liber dimitti. Et propter hanc rationem non est simile, quod in prima confirmatione affertur de religiosis militibus S. Joannis; illi enim vere profitentur, votumque solemne emittunt, a quo liberari non possunt, nisi in casu raro, auctoritate, aut dispensatione summi pontificis.

Ad opinionis rejiciendæ primam confirmationem IBID. positam, *i. e.* in num. II, respondetur vota militum S. Joannis esse solemnia.

Ad opinionis rejiciendæ secundam confirmationem in num. II positam, respondetur Institutum S. J. repugnare dicto effectui, tum quia illum omittit, tum quia declarat vota scholarium simplicia, nec absolute perpetua.

(551) XI. Ad secundam etiam confirmationem ex eodem principio respondendum est, multa esse in Societatis instituto, quæ huic effectui repugnant. Primum quod in illo sæpius declaratur, hæc vota esse simplicia. Deinde quod nulla fit ejus mentio in Bullis pontificiis, aut Constitutionibus. Denique quod vota non habent eam absolutam perpetuitatem in utroque capite, quæ ad hunc effectum, secundum morem ecclesiæ, necessaria est. An vero vinculum matrimonii rati, sit impedimentum essentialiter impediens receptionem alicujus in hac religione invita conjuge, in dubium verti potest, propter ea quæ in illa confirmatione tanguntur. Mihi tamen probabilius videtur absolute non esse impedimentum; oportere autem ut Societas in aliquo jure suo dispensare velit. Declaratur utraque pars ex ratione facta : non enim potest ille, qui matrimonii rati vinculo ligatus est, assumere statum postulantem cœlibatum, nisi talis sit ille status, qui dirimat matrimonium ratum, ut ostensum est; ergo nemo potest in Societate recipi ad illum statum profitendum, dicto vinculo matrimonii ligatus, non obtento prius consensu uxoris, et servatis aliis circumstantiis circa illam, quas jura requirunt. Unde cum ordinario jure Societatis nemo recipiatur ad probationem ejus, nisi in ordine ad hunc statum prius profitendum, multoque tempore permanendum, prius quam ad solemnem professionem perveniat, fit, ut servato eodem jure, nemo possit recipi cum prædicto impedimento. Major (reliqua enim sunt clara) patet, cum exemplo; ob hanc enim causam non potest quis, cum eo impedimento sacrum ordinem recipere; et, si de facto ordinetur, licet ordo teneat propter efficaciam sacramenti, suspensus tamen, et irregularis manet, et ad consummandum matrimonium compellitur, si uxor nolit cedere juri suo, neque ipse religionem ingredi. Tum etiam ratione, quia gravis injuria fieret mulieri; compelleretur enim multo tempore cœlebs manere (1), non sine periculo; aut ingredi religionem; vel alio modo castitatem profiteri.

Utrum quis ligatus matrimonio rato possit invita conjuge in Societate recipi : datur hujus dubii incidentis resolutio bipartita. Declaratur prior pars : receptionem conjugati illius (licet probabilius valeret) fore illicitam, nisi Societas dispensaret in jure proprio. Nam seclusa ejusmodi dispensatione, receptus non profiteretur solemniter ante multos annos; nec interim posset uxor alii nubere.

(552) XII. Altera vero pars, seu limitatio declaratur; quia liberum est Societati immediate post probationem novitiatus aliquem ad solemnem professionem admittere; ergo, si velit aliquem recipere, quasi

Declaratur posterior pars : receptionem conjugati illius fore licitam, si Societas dis-

(1) *Cœlebs manere.* Ita edit. Ludg. 1634, et recte : in tribus aliis, adversus grammaticæ leges, *cœlibem manere.*

pensaret in jure proprio, veluti paciscens de admissione ad professionem solemnem aut dimissione statim a novitiatu.

sub pacto, et obligatione vel recipiendi illum ad professionem solemnem statim post probationem, si in ea recte se gesserit, vel dimittendi statim liberum, nihil impediet, quominus possit illum recipere, licet matrimonii rati vinculo ligatus sit. Quia tunc cessat ratio facta, et nulla ex parte fit injuria uxori, nec religioni, cum ad hunc modum recipiendi sit in ea potestas et propter alias graves causas fieri soleat. Et fortasse hoc significatum est in illis duobus locis in ipsa 2 confirmatione citatis, quæ hoc modo videntur concilianda; nam absolute loquendo solum matrimonium consummatum est impedimentum cum quo nemo recipi possit invita conjuge ullo modo, nec interveniente dispensatione ipsius Societatis. Et ideo priori loco examinis, consummati matrimonii mentio facta est. Quia vero matrimonium ratum aliquo modo impedit servato jure ordinario, ideo forte ad hoc insinuandum in II part. Constit. absolute matrimonium positum est.

Duo loca ex jure Societatis, in eadem 2ª confirmatione allata, conciliantur : quia fortasse indicant impediri Societatis ingressum invita conjuge 1° semper, post matrimonium consummatum; 2° de jure ordinario Societatis, post matrimonium ratum.

Uxoratus ingrediens Societatem uno tantum anno probari debet.

(333) XIII. Addo vero insuper, ut hoc posterius magis constet, quia singulare est in Societate, ut tempus novitiatus per biennium duret, ideo non solum videri in hoc negotio necessariam dispensationem recipiendi aliquem ad professionem solemnem, immediate post biennum (licet non tam dispensatio, quam ratus usus ordinarii juris appellari possit) sed etiam immediate post primum probationis annum completum. Nam ut amplius expectetur, ne uxori petenti jus suum statim reddatur, necessarius est consensus ejus, nec potest invita cogi per [secundum] integrum annum exspectare. Ratio est, quia communi ecclesiastico jure ac consuetudine, uxor non potest compelli ad exspectandum nisi per annum post receptionem habitus (1), quæ etiam non potest ultra duos menses differri : ergo propter specialem Societatis modum circa probationem novitiorum, non potest uxor invita cogi ad exspectandum; necesse est ergo, ut vel ipsa consentiat, vel Societas in eo tempore dispenset, quod ex justa etiam causa facere potest. Quæ omnia usu etiam ipso confirmantur, quo jura recte interpretamur; nam propter hæc incommoda vitanda et quia dispensatio in tempore biennii ante professionem solemnem rarissime in hac religione est, et vix semel, aut iterum concessa, ideo usu semper servatum est, ut nemo ligatus vinculo matrimonii rati in Societatem recipiatur : intellectum enim, ut credo, est, vinculum illud non posse dissolvi absque professione et alioqui cautum est, ne professio ante tempus præscriptum detur, nisi ex gravissimis causis, quæ ad hujusmodi receptionem raro aut numquam occurrunt.

Hujus asserti ratio est ne uxor invita diutius exspectet viri reditum vel vinculi solutionem.

Doctrina modo tradita confirmatur, quia Societas, ut suum et uxoris incommodum vitaret, neminem admisit stante vinculo matrimonii rati.

(334) XIV. Ad tertiam confirmationem, si illatio bona esset, etiam probaret a tempore Pii V hæc vota reddidisse inhabiles personas ad matrimonium, atque irritasse subsecutum; quia hæc etiam est dispositio juris communis favorabilis religioni et ipsis religiosis, ut in suo statu magis quieti sint. Constat autem hoc non esse verum, nec sequi : ergo nec primum. Negatur ergo consequentia, tum quia Pius V non loquitur de conditionibus annexis ipsis votis, sed de privilegiis et gratiis concessis ipsis personis; tum etiam, quia non agit de dispositionibus juris communis, quæ alienæ sunt vel repugnantes speciali juri et institutioni approbatæ in Societate; sed de illis, quæ religioso statui communes sunt.

Ad opinionis rejiciendæ tertiam confirmationem in eodem num. II positam, respondetur Pium V concessisse Societati ceterarum religionum privilegia non quoad conditiones votis annexas sed quoad res communes nec a speciali jure Societatis abhorrentes.

CAPUT III.

Quibus mediis juvet Societas subditos ad votum castitatis servandum.

(335) I. Nec de obligatione agimus, nec de usu. Nam de priori jam in lib. I, cap. 5 dictum est, esse maximam quam esse potest, tam intensive quam extensive; et ideo quoad hanc partem nullam declarationem requirit, ut dixit B. P. Ignatius VI part. Constit., cap. 1, § 1 statim citando. Posterior autem non ad jus, sed ad factum pertinet, quod hic referre nec nostri instituti est, neque ad doctrinam tradendam est necessarium, sed invigilandum semper, ne religionis splendor hac in parte obnubile-

In Sociis intensive et extensive maxima est voti castitatis obligatio, ut dictum supra; an etiam observatio, hoc ad factum non ad jus pertinet : nunc voti istius perfectio quoad finem, innotescit ex Constitutionibus, quoad media, statim expendetur.

(1) Fortasse intellexit ista Suaresius moraliter, non absolute; vel de eadem religione : alioqui ipse sibi non consentiret supra scribenti sub np. 135 : « Si quis post matrimonium ratum probavit in aliqua religione per decem menses, potest illam relinquere, et ingredi aliam, et integrum novitiatum in ea facere. »

tur. Solum ergo explicanda est providentia et perfectio Societatis quoad hanc partem. Duo autem in hoc spectari possunt, scilicet finis et media. De fine sufficiunt verba ejusdem B. P. Ignatii loco citato : *Quæ ad votum castitatis pertinent, interpretatione non indigent, cum constet, quam sit perfecte observanda, nempe enitendo angelicam puritatem imitari, et corporis, et mentis nostræ munditia.* Quæ verba jam dicto in libro cap. 5, num. IV attigimus et ostendimus quam sint conformia doctrinæ et exemplis antiquorum patrum. Intenditur ergo, (quod ad finem attinet) maxima perfectio, quantum in hac parte desiderari et ordinaria lege comparari potest. De mediis etiam aliquid, citato cap. 5 attigimus; tamen ad majus doctrinæ complementum et ut observationes nonnullas Societatis obiter explicemus, aliqua in particulari addemus.

Angelica est quam perfectam castitatem Societatis institutum intendit.

(556) II. Primum ergo, ac præcipuum medium est frequens oratio et spiritualium rerum meditatio; nam illa maxime necessaria est ad divinam gratiam obtinendam, sine qua votum hoc servari non potest, juxta illud Sap. 8 : *Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiæ scire cujus esset hoc donum.* Hæc vero valde utilis est ad Dei timorem et amorem in animo generandum, quorum præsidio maxime servatur castitas et vitia illi contraria vincuntur. Quantum autem et quale sit spirituale hoc exercitium in Societate, in superioribus visum est, lib. I, cap. 5 a num. VIII, cum de perfectione Instituti ageremus, et lib. IX, cap. 7 aliquid attingemus, ac videri potest Basilius, de Constit. monast. cap 2 de efficacia orationis ad hunc effectum.

Primum medium ad hoc *i.e.* ad perfectam castitatem intentum, orationis, et meditationis usus.

Basil.

(557) III. Secundum medium est, ut inferiores a suis superioribus juventur, ad superandas difficultates omnes et pericula, quæ circa hujus voti observationem occurrere solent. Nam post divinum adjutorium, nullum utilius et efficacius inveniri potest. Imo, quia Deus vult homines hominibus subjici propter eum, ideo sæpe per hoc medium suum præbet peculiare auxilium, quod fortasse non concederet, si hoc contemneretur. Duobus autem modis potest prælatus in hoc opere subditum juvare. Primo sua vigilantia ac providentia, quam ratione sui officii adhibere tenetur. Vix autem potest efficaciter et suaviter hoc præstare, nisi uniuscujusque indigentiam et difficultates, seu tentationes perspectas habeat. Quam cognitionem vix, aut nullo modo assequi poterit, nisi ab ipsomet subdito sincere ac pure aperiantur; et ideo monentur religiosi Societatis, ut superioribus suis nihil in hoc genere occultent, sed tentationes omnes ac pericula manifestent, ut ab eis possint juvari, ut patet in Exam. cap. 4, § 34 et III part., cap. 1, § 12 ubi declaratur satis esse si hæc notitia detur vel superiori, vel confessario, vel alteri cui specialis cura circa spiritualem profectum religiosorum demandata sit.

Secundum medium Societatis ad perfectam castitatem est manifestatio conscientiæ etc. superiori vel alii idoneo.

Unus modus utendi hoc medio, est manifestare propriam conscientiam.

(558) IV. Hoc autem remedium ab antiquis patribus nimis commendatum et laudatum est, ut videre licet apud Cassianum collat. 2, cap. 10 et sequentibus et in S. Dorotheo de renunciatione doctrina 5 (1), quæ est [inscripta], *Non debere quemquam suæ prudentiæ confidere.* Ubi inter alia ait nihil ita dæmonem abominari ac fugere, sicut pandi et aperiri malitiam suam, ubi hoc late ostendit et exemplis confirmat. Quod etiam optime declaravit B. Ignatius in suis exercitiis spiritualibus, in regulis ad motus animæ discernendos. Ubi in 13 sic inquit : *Inimicus noster morem insequitur iniquissimi cujuspiam amatoris, qui puellam, honestorum parentum filiam, volens seducere, summopere procurat, ut verba et consilia sua occulta sint, nilque reformidat magis ac ægre fert, quam si puella patri suo illa patefaciat, cum sciat, hoc pacto de votis ac conatibus suis actum esse. Ad eum modum obnoxie satagit diabolus, ut anima quam circumvenire cupit ac perdere, fraudulentas suas cogitationes teneat secretas; indignatur vero maxime et gravissime cruciatur, si cui vel confessionem audienti, vel spirituali homini mo-*

Modus hic consonat S. Patribus. Cassian.

Doroth.

(1) Habetur tom. II Bibl. sanctorum (MDCXXV.) — *S. Dorothei archimandritæ de Vita recte et pie instituenda doctrinas* habet a pag. 762, tomus quartus *Magnæ bibliothecæ veterum patrum,* edit. Colon. Agripp. 1618. Ibi *Doctrina* 1ª inscribitur *de Renuntiatione,* quem titulum toti tractatui non bene attribuit P. Suarez : multo vero gravius errant Colonienses editores quibus Dorotheus *Doctrinarum auctor* idem est cum Dorotheo Thebano sæculis ut minimum duobus integris posteriore. Vid. ACTA SANCTORUM *de tribus sanctis Dorotheis, thebano, archimandrita et juniore,* mensis junii tom. I, pag. 591, edit. Venet. 1741

limina sua delegantur, a quibus se ita excidere funditus intelligit. Cujus rei ratio multiplex reddi potest. Prima et maxime propria, quia hoc modo superior congruentia adhibere potest remedia. Secunda, quia suis orationibus potest etiam et debet magis subditum juvare. Tertia, quia Deus majus etiam confert auxilium propter humilitatis opus, et obedientiæ subjectionem. Jam modus alter subditum juvandi est, ut unusquisque, etiam de his rebus, quæ ad alios pertinent, possit hujusmodi notitiam superioribus præstare, propter illorum et totius religionis majus bonum. Sed de hoc puncto infra dicendum est latius lib. x a cap. 6 cum eam regulam explicabimus quæ ad correctionem fraternam pertinet.

Alter modus est ut per alios Societatis religiosos manifestentur superiori conscientia aut pericula Sociorum.

(339) V. Tertium medium et inter externa maxime accommodatum, est corporis maceratio, ut notavit D. Thomas 2. 2, quæst. 188, art. 6 ad 3, ubi inquit. *Ad continentiam efficacius ordinatur maceratio carnis tam per abstinentiam cibi et potus, quæ pertinent ad famem et sitim, quam per subtractionem vestium, quæ pertinent ad frigus et ad nuditatem, et quam per corporalem laborem.* Ex quibus verbis colligo in primis, abstinentiam ciborum, quatenus est medium servandæ castitatis, magis in moderatione seu diminutione quantitatis, quam in ciborum qualitate consistere; non enim sine causa addit D. Thomas per abstinentiam cibi et potus, quæ pertinent ad famem et sitim; hi enim effectus, ex defectu quantitatis maxime proveniunt, et radicem corporalem seu materialem pravorum motuum maxime moderantur, et ideo diminutio quantitatis cibi, et potus maxime juvat ad castitatis observantiam, quamvis etiam ciborum delectus, seu qualitas juvare multum possit. Propter quod dixit Basilius serm. 1, de institutione monachorum castitatem perfectam includere omnem temperantiam, et modestiam. Quanta vero moderatio in hoc genere in Societate servetur considerata ratione instituti et laboribus ejus, satis in superioribus lib. i, cap. 9 indicatum est.

Ad perfectam castitatem tertium medium ex D. Thoma, est corporis maceratio per abstinentiam cibi et potus, præsertim in quantitate. Hoc autem Societas exsequitur, ut jam dictum.

Basil.

(340) VI. Quamvis autem inter tria media corporalia, quæ D. Thomas attigit, corporis laborem ultimo loco posuerit; tamen et ad præscribendum debitum modum, ac convenientem gradum in primo medio de abstinentia cibi et potus, ejus consideratio multum necessaria est; et per se etiam multum confert ad castitatis hostes superandos, non solum, quia corpus extenuat et affligit; sed etiam, quia otium excludit, quod maxime solet perfectioni castitatis adversari. Propter quod dixisse videtur Innocent. III: *Otiositas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captivandas.* Ubi glossa adducit illud Ovidii :

D. Thom. Tum etiam perfectæ castitati prodest maceratio per laborem, seu convenientem occupationem corpori affligendo idoneam et otio excludendo. Medium istud suis impense commendavit S. Ignatius post SS. Patres et fundatores.

Innoc. III.

Ovid.

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Quod variis exemplis confirmat auctor serm. 17, ad fratres in eremo, ubi inter alia inquit: *Quid ergo dicis, o frater, quid otiose facere potes, nisi opera carnis?* Hinc etiam est illud Hieronymi celebre consilium in epist. 4 ad Rusticum, quod etiam refertur in cap. *nuncuam*, de consecrat. dist. 5 : *Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum.* Hoc ergo consilium summa cum diligentia servari voluit B. P. noster Ignatius, dicens in iii part. Constitut., cap. 1, § 6 : *Omnes quamdiu corpore bene valent, in spiritualibus vel exterioribus rebus, habeant in quo occupentur : et qui officium vel ministerium certum habent, ut de auxilio providendum est eis, si est necessarium, ita cum vacant in aliis rebus occupari debent, ne otium malorum omnium origo, quoad ejus fieri possit domi nostræ locum habeat.* Quod etiam repetit part. iv, cap. 10, § 6. Et videntur illa verba fere desumpta ex regula S. Benedicti cap. 48. Et similia leguntur in regula S. Francisci cap. 5. Quamvis autem consilium hoc ad vincenda omnia vitia necessarium sit, ut per se constat, et dicti Patres significant, et prosequitur Cassianus lib. x de institutis renuntiantium, per totum. Et Basilius Homil. 7 hexaemer. Specialiter tamen ad castitatem servandam confert (1), ut late prosequitur Bonaventura libro de reformatione mentis cap. 13, et libro de septem itineribus æternitatis, itinere 7, dist. 2.

Ser. ad frat. in eremo.

Hieron.

Cassian.

Basil.

Bonav.

(341) VII. Ad hoc etiam remedium spectat, quod Basilius supra attigit de modestia, quæ in sensuum observantia et custodia maxime cernitur, qua nihil magis necessarium esse potest ad castitatis puritatem servandam, juxta illud Job. 31 : *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine,* servandi ergo

Huc (i. e. ad 3um perfectæ castitatis medium) accedit modestia in sensibus externis ex Basilio etc. Est quoque Societas exterioris modestiæ studiosissima.

(1) Vide Isidorum lib. iii, de Summo bono, cap. 20.

(mdcxxv.)

sunt sensus ne cogitatio, quæ radix malorum omnium est, insurgat, ut late ibi prosequitur Gregorius lib. XXI, moral. cap. 1, vide Esajam abbatem orat. 27, ad fratres, cap. 15. *Attende* (inquit) *tibi diligenter, ut quemadmodum a libidine temperas, sic etiam oculorum, et aurium cohibeas cupiditatem*. Et similia videri possunt in Isidoro lib. II, de summo bono cap. 39. *Sicut quidam* (inquit) *sapiens ait, prima fornicationis tela sunt oculorum, secunda verborum : sed qui non capitur oculis, potest verbis resistere*. Vide pluries Augustinus et alios apud Gratianum 32, quæst. 5, et rursus Augustinus in sua regula cap. 21, et in psalm. 143, *Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium*, etc. Ob hanc ergo causam hoc etiam medium maxime in Societate commendatur et observatur. Unde in III part. Const. cap. 1, § 4. *Omnes diligentissime curent* (dicitur) *portas sensuum suorum oculorum præcipue, aurium et linguæ ab omni inordinatione custodire*, etc. Et in particulari ad modestiam servandam speciales regulas de modestia B. P. Ignatius reliquit. Quo etiam spectat regula 12, ex communibus quæ decentem in cubando modum præscribit.

Gregor. Esajas abbas. Isidor. Gratian. August.

(342) VIII. Quartum medium est vitare consortia, sive colloquia fœminarum, tam in præsentia per colloquia, quam in absentia per literas. De quo medio sic scripsit Basilius in Const. monast., cap. 4. *Fugiendæ in primis sunt nobis cum mulieribus congressiones et collocutiones*, etc. Quem imitatus B. Ignatius in regulis superiorum admonet, ut mulieres invisere, aut ad eas scribere, nisi in necessitate, aut cum spe magni fructus, et nisi viris valde probatis, ac prudentibus, non permittant. Et in regulis sacerdotum gravissime admonentur, cum necesse fuerit fœminarum confessiones audire, aut ob aliud necessarium pietatis opus fœminas invisere quoad fieri possit in loco omnibus patente ubi ab aliis videri possint, et saltem proprium socium præsentem habeant, quamvis ea quæ secreta esse oportet audire non debeat, et negotium breviter expediant. Quæ regula ut exacte custodiatur provisum est in ordinationibus contractis cap. 1, num. 9, et in instructione pro confessariis cap. 2, et per se prudentissima statim apparet, et antiquis patribus, et conciliis est consentanea, ut videre licet apud Gratianum 81 dist., cap. *volumus*, cum sequentibus. Et ex Concilio III Carthag. cap. 25, Concil. Africano cap. 5, et Concil. Matiscon. I, cap. 3 et ex Clemente I, epist. 1, ubi præcipit, ut nullus clericus, vel monachus solus ad fœminas accedat, vel cum eis loquatur. Cujus egregium Augustini exemplum sumitur ex Possidonio in vita ejus cap. 6. Ejusque ex parte meminit Gregorius lib. VII, epist. 39, et refertur in cap. *legitur*. 81 dist. (1). Denique D. Hieronymus in regula monachorum ad Eustochium (quam aliqui illius esse non negant, et illius sententiis collectam esse fatentur) cap. 4. *Matrem* (inquit) *ita vide ne per illam alias videre cogaris*. Et infra : *Volo ego te propter has causas non habitare cum matre* : et alia quæ optime prosequitur, specialiter vero addit inferius : *Crebra munuscula, et dulces literulas sanctus amor non habet*. Quod sumptum videtur ex epistola 2 ad Nepotianum. Quod etiam prospiciens B. P. N. Ignatius, statuit ut literæ fœminarum, quoad fieri possit, caveantur, et in universum ne literæ sine facultate superioris mittantur aut recipiantur, de qua regula inferius circa votum paupertatis dicemus. Denique huc etiam spectat, quod fœminæ collegia, aut domus Societatis ingredi permitti non debent, ut statuitur III part. Constitut., cap. 14, et in propriis superiorum regulis, quod quam sit consentaneum antiquis et novis ecclesiæ decretis (2), ex tractatis in tomo superiori de religione in communi satis constat.

Quartum ad perfectam castitatem medium est vitare colloquia etiam scripto cum fœminis. Qua in re cum Patribus et conciliis consentit Societatis Regula requirens 1° ad colloquia causam gravem, prudentiam, locum patentem, socii præsentiam, brevitatem; 2° ad epistolas, causam et licentiam. Basil.

Possid. Gregor. D. Hieron.

Ad quartum hoc perfectæ castitatis medium spectat ne fœminæ domum Societatis intrent.

(343) IX. Quinto, ad hæc media pertinet, ut omnis nimia familiaritas et singularis ac humana amicitia, inter juvenes præsertim, caveatur. Quod in Societate summa diligentia observatur, sicut in omni communitate religiosa observandum esse docuit Basilius in asceticis serm. 1, de abdicatione

Quintum in Societate ad perfectam castitatem medium est cautela familiaritatis, humanæque amicitiæ inter religiosos Societatis, maxime juvenes. Basil.

(1) Vide Coriolanum in regula 3 Augustini, commentarius 29; et Joannem Trullo lib. IV, cap. 11. (MDCXXV.)

(2) Immo propter nova ecclesiæ decreta, præsertim S. Pii V leges, et Breve Benedictinum *Regularis disciplinæ* dat. 3 jan. 1742, domorum Societatis ingressus feminis semper negandus est a superiore; cui in *Constitt. part.* III, *cap.* 1, § 14, *Declar.* L, S. Ignatius concedit, ut feminas caritate et auctoritate conspicuas aliquando possit admittere.

rerum post medium. *Juvenis* (inquit) *sive ætate, sive animo fueris æqualium tuorum consuetudinem defugito, ab illisque te non secus, atque ab ardentissima flamma contine*, quod optime, et descendens ad omnia particularia prosequitur, ac tandem concludit. *Crede mihi, quoniam fraterne tibi, et ex intimo recessu loquor*. Et serm. 1, de Institut. monachorum circa finem. *Porro* (inquit) *in hujusmodi contubernio, neutiquam patitur caritatis lex aliquas coiri seorsum aut amicitias, aut sodalitates.* Quod serm. 2 iterum repetit, et in regul. 34, ex fusioribus, amorem hunc vitiosum vocat, et vitium maxime infame. Ac denique in Constit. monach. cap. 30, *Caritatem* (inquit) *habere inter se mutuam fratres debent, non ita tamen, ut duo, tresve, a ceteris inter se, sodalitatem coeant; quandoquidem hoc non caritas est, sed seditio et divisio; et eorum, qui sic coeunt, improbitatis indicium.* Ad hujusce ergo humanas familiaritatas vitandas, præter actualem superiorum vigilantiam sunt in Societate regulæ, quæ continue ac veluti habitualiter illas impediunt; cujusmodi est regula 33, inter communes de aperta cubiculi janua, dum unus in alterius cubiculum ad colloquendum etiam de licentia superioris intrat, et 34, de non se tangendo, etiam per jocum.

Sextum et ultimum in Societate ad perfectam castitatem medium est frequens usus confessionis et communionis. Communioni vero potius quam ceteris mediis ascribendum videtur quod Deo dante maxima et manifestissima sit omnium sociorum castimonia.

(344) X. Ultimo inter omnia media, quæ spectant ad opus, ut sic dicam, operantis, efficacissima etiam sunt, quæ virtutem habent ex opere operato; qualia maxime sunt sacramentum confessionis et eucharistiæ, quæ licet ad omnem gratiam et virtutem conferant, specialiter tamen ad castitatis observantiam conferre censentur : confessio quidem, præter sacramentalem et internam gratiam, propter consilium et auxilium confessoris, qui si suo munere bene utatur, et pœnitens non obsistat, credendum est, Deum speciali auxilio dirigere et illuminare, ut pœnitentem in difficultatibus circa observationem castitatis occurrentibus superandis adjuvet. Eucharistia vero, quia proprium ejus est propter mundissimam Christi carnem, et sanguinem virgines germinare, ut dicitur Zachariæ 9, et exponit ibi Hieronymus et Paschasius libro de corpore et sanguine Domini cap. 21. Et Laurentius Justinianus libro de disciplina monast. cap. 19, huic sacramentum specialiter tribuit fomitis mitigationem. Et plures alios retuli in III tomo, III part. disput. 63, sect. 10, disp. 64, sect. 1. Propter quod dixit Bernardus serm. de cœna Domini. *Quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritus ulceris hujus ferre queat? Confidite, quia in hoc gratia subvenit, et ut securi sitis, sacri Domini corporis et sanguinis pretiosi investituram habetis. Duo enim illud sacramentum operatur in nobis, ut videlicet minuat sensum in minimis et in gravioribus tollat omnino consensum.* His igitur remediis etiam utitur Societas, per frequentem usum horum sacramentorum, ut constat ex III part. Constit. cap. 1, § 3, et in superioribus lib. I, cap. 3, num. IV tactum est, et explicatum quanta diligentia adhibeatur, ut hæc frequentia non minuat, sed augeat potius reverentiam et fructum horum sacramentorum. Atque ita quidem existimo tantam animorum puritatem et castimoniam, quantam per Dei gratiam in scholaribus et operariis Societatis manifestissimis indiciis cognosci potest, huic potissimum sacramento adscribendam esse, quamvis alia etiam remedia, et multum juvent, et necessaria sint.

Hieron. Paschas. Laur. Just. Bern.

CAPUT IV.

Votum paupertatis scholarium Societatis Jesu neque illos reddere dominii incapaces [1ª *pars*]; *neque id repugnare vero religionis statui* [2ª *pars*] (1).

Quid et quo ordine de paupertate hic tractandum. Videlicet in hoc capite et in sequentibus dicentur effectus, materia et obligationes voti paupertatis communes toti Societati.

(345) I. Quamvis hoc loco tractemus de gradu scholarium, dicemus nihilominus consequenter omnia quæ circa hoc votum toti Societati communia sunt : nam secluso uno effectu peculiari, quem votum hoc in scholaribus approbatis non habet; in materia paupertatis et in obligatione, idem paupertatis votum commune est omnibus.

(1) Titulum hunc suppeditavit *Index capitum Libri sexti*, pag. 480, in edit. 1625. Namque editt. quatuor caput quartum in corpore Tractatus sic inscribunt : « Utrum votum paupertatis religiosæ » scholarium Societatis eos reddat incapaces domi- » nii; » qui titulus quam remotus sit a *num.* VII et X statim deprehendetur.

Et quamvis in quibusdam sit solemne, et in aliis simplex, hoc solum provenit ex differentia in conditione inclusa vel absoluta traditione, quæ in superioribus toto fere lib. III, satis explicata est, neque hic habet specialem difficultatem. Non agimus autem nunc de speciali voto, quasi reflexo, quod professi faciunt de conservando et tuendo instituto, quoad rigorem paupertatis; nam de hoc infra lib. VI, cap. 6 dicemus, simul cum aliis votis professorum; agimus ergo hic solum de directo paupertatis voto, de quo primo videbimus, quos effectus habeat in personis Societatis; deinde de materia ejus, et quantum in singulis seu præcipuis partibus ejus obliget. Porro autem materia tota, et obligatio voti paupertatis reducitur ad duo capita, scilicet, dominium sub quo comprehenditur omne jus proprium et usum; et ideo dicemus prius de priori capite, quod nomine etiam proprietatis significari solet; postea de usu. Circa dominium autem nihil est quod dicamus de gradu professorum, quia illi omnino sunt incapaces dominii, idemque est de coadjutoribus formatis, qui quoad hoc æquiparantur professis, et utrique eisdem obligationibus tenentur in hac parte, et per eadem jura regulandi sunt, quibus alii religiosi professi aliarum religionum, exceptis his quæ infra dicemus cap. 6 et 7 de usu, et de domibus professis. Solum ergo de scholaribus, sub quibus comprehendimus omnes, qui post biennium solum vota simplicia emiserunt, superest proposita quæstio. Cujus difficultas tota est in posteriore parte tituli : nam quæ in priore involvitur, cum pendeat ex jure positivo, et ex intentione voventium difficultatem non habet, ut jam videbimus.

Voti paupertatis materia et obligatio revocatur ad dominium et ad usum. Quia vero professi et coadjutores formati sunt dominii incapaces, restat de scholaribus quæstio duplex in titulo capitis comprehensa.

(546) II. Primo ergo certum est hujusmodi personas non fieri inhabiles ad dominium et proprietatem bonorum temporalium vel retinendam, vel de novo acquirendam. Probatur, quia nullo jure positivo redduntur inhabiles : ostensum autem in tomo super. est, hujusmodi impedimenta irritantia, seu inhabilitates sine adminiculo juris non contrahi; quin potius hoc ipsum declaravit Gregorii XIII expresse in Constitutione, *Ascendente Domino*, dicens : *Licet, qui, quoad gradus professorum et coadjutorum formatorum nondum pervenerunt, bonorum suorum jus, atque dominium, tum alias ob justas causas, tum etiam, ut majorem Societas habeat libertatem, illos, si opus fuerit, cum minori offensione dimittendi, ad tempus generalis præpositi judicio præscribendum valeant retinere*, etc. Per quæ verba non condidit Gregorius novum jus, sed declaravit antiquum. Nam licet in prioribus Bullis hoc non fuisset tam expresse declaratum, tamen eo ipso, quod hæc vota scholarium solum admittebantur, ut simplicia, eisque in nulla pontificum Bulla talis effectus adjungitur, illis non convenit; quia jure communi, solum votum solemne paupertatis habet adjunctum hunc effectum. Unde in eadem Constitutione, cum de coadjutoribus formatis, quorum vota etiam simplicia sunt, dicitur, esse omnis hæreditariæ successionis incapaces, nihilque omnino proprii habere posse, additur : *Juxta easdem Constitutiones*, scilicet, Societatis; quia scilicet ex jure communi, votum eorum non poterat hunc effectum habere, cum solemne non sit. Igitur juxta peculiare jus Societatis in Constitutionibus a Sede apostolica approbatis contentum, de hujusmodi effectu judicandum est. In IV autem part. Constit. cap. 4, litera E, sic declaratur. *Hæc consuetudo facit, ut quamvis paupertatis votum sit emissum, bona tamen temporalia haberi possint ad certum usque tempus, quod superiori intra probationis spatium videbitur*. Ubi *probationis* nomine intelligitur totum tempus, donec scholares approbati ad ultimum gradum professorum, vel coadjutorum formatorum admittantur; proxime enim dictum fuerat scholares, cum approbantur, simul admitti, et ad suum gradum, et ad probationem ad ulteriorem gradum. Et ita tacite exponitur tempus probationis, de quo sermo est in Exam. cap. 4, § 2 et 3, ubi dicitur, omnes professos et coadjutores formatos Societatis debere actu relinquere omnia priusquam ad illos gradus admittantur, reliquos vero omnes qui in probatione versantur cum primum superiori visum fuerit, quod etiam in III part., cap. 1, § 7 et part. VI, cap. 2, § 11, liter. H.

Prima assertio. Scholares Societatis, vi voti paupertatis non fiunt incapaces dominii VALIDE retinendi vel acquirendi. Probatur primo, per medium negativum; quia deest jus scholasticos efficiens inhabiles. Probatur secundo, auctoritate positiva Gregorii XIII statuentis ut scholaribus liceat bonorum dominium retinere.

To PROBATIO in Societate non semper valet seu significat novitiatum.

(547) III. Hinc secundo certum est, hoc votum paupertatis nihil obstare, quominus proprietas, et dominium talium bonorum licite aliquo tempore retineatur, scilicet, quamdiu per superiorem renunciari non jubetur. Hoc manifeste probatur ex dictis Constitutionibus et approbationibus pon-

Secunda assertio. Scholares Societatis vi voti paupertatis non fiunt incapaces dominii LICITE retinendi vel acquirendi.

Probatur auctoritate pontificum at Constitutionem Societatis, et ratione. Ratio prima est quia votum non obligat ultra intentionem voventis. Ratio secunda est quia votum paupertatis scholarium, quatenus votum religionis approbatæ, non obligat nisi eo modo quo acceptatur a pontifice. Tacite objectioni occurritur. Nam votum paupertatis scholarinm fit de abdicando cum effectu dominio, quamvis non statim.

tificum. Ratio etiam est clara; quia votum non obligat ultra intentionem voventis; sed qui paupertatem vovent in hoc gradu Societatis, non intendunt se obligare ad carentiam paupertatis alio modo, quia vovent paupertatem *juxta Constitutiones*, et in Constitutionibus ita est declarata eorum paupertas; ergo. Item hoc votum, quamvis non sit solemne, in hoc tamen cum solemni convenit, quod pendet in suo valore et obligatione ab acceptatione Summi Pontificis, per religionem approbatam; ergo non amplius obligat, quam sit intentio religionis acceptantis et pontificis approbantis illam. Neque propterea dicendum est hoc votum non esse de abdicanda proprietate et domino rerum omnium: nam re vera illud etiam complectitur illud votum. Solum in hac parte differt ab aliis, quod non obligat ad statim, neque independenter ab omni alio; sed cum subordinatione ad voluntatem superioris; tamen cum ordine ad illam re vera est votum relinquendi cum effectu omnem proprietatem et dominium. Unde fit, quotiescumque superior præscripserit, ac designaverit tempus ad relinquendum dominium et possessionem omnium bonorum, statim obligari scholarem Societatis ad abdicanda omnia, non solum ex vi Constitutionis, (quæ per se non obligat ad culpam) sed ex vi voti quod per se obligat sub culpa mortali. Unde ad hanc obligationem necessarium non est, ut superior proprium præceptum sub virtute obedientiæ imponat, quia hæc obligatio per se non est ex voto obedientiæ, (licet illa possit per accidens adjungi); sed est ex vi voti paupertatis, quia tunc impletur conditio, seu tempus pro quo talis actus, seu abdicatio Deo promissa fuerat. Sicut si quis promittat religionem ingredi infra tempus ab alio præscribendum, statim ac alius designat tempus, obligatur voto non ex præcepto, vel obedientia alterius, sed solum quia conditio seu tempus ad obligationem voti expletum est.

Quum primum designatur a superiore tempus abdicandi dominii, obligatio scholarium ad disponendum, est ex voto paupertatis.

In hoc voto interest discrimen inter retinendum antiquum dominium, et novum acquirendum. Nam scholaris eo ipso quod non prohibeatur, neque rebus suis utatur tamquam propriis, licite retinet dominium antiquum; at novum non acquireret licite, sine facultate positiva superioris. Ratio est quia ad retentionem sufficit non alienare; sed ad acquisitionem oportet acceptare, qui est actus proprietarius.

(548) IV. Ex quo obiter inferri, ac notari oportebit, quamvis hoc votum paupertatis non faciat incapacem dominii, tam acquirendi, quam retinendi; neque omnino prohibere, ut utrumque licite fieri possit, intercedere nihilominus differentiam inter retentionem et acquisitionem dominii, quod retentio dominii illarum rerum, quæ ante emissum tale votum possidebantur, est licita, eo ipso quod non prohibetur, seu eo ipso quod non præcipitur abdicatio, ut ex supradictis patet; quia votum sub eo modo fit et non aliter. Ut autem acquisitio novi dominii licita sit, non semper sufficit conditio hujusmodi, seu non prohibitio, sed oportebit, ut auctoritate et voluntate superioris acquiratur. Ratio est, quia licet votum non obliget absolute ad non habendum proprium, obligat nihilominus ad non utendum aliqua re, ut propria, ut constat ex Exam. cap. 4, et III part. cap. 1, § 7. *Doceantur omnes, quod nulla re tamquam propria uti debeant*, etc. At vero propria auctoritate et voluntate, et inscio superiore novum dominium alicujus rei acceptare est magna proprietas et usus rei, ut propriæ; ergo est tali voto contraria. Et ita clare cernitur differentia inter retentionem et acquisitionem dominii; nam ad retinendum dominium, acquisitum ante votum, non est necessarius positivus actus, vel usus rei, sed sufficit carentia actus alienandi seu donandi, et ideo sufficit etiam, quod talis actus non jubeatur. Ad acquirendum autem novum dominium requiritur novus actus per se contrarius paupertati, nisi fiat cum dependentia a superiore, quæ non servatur per solam negationem specialis prohibitionis et ideo, requiritur ut positive ab ipso concedatur. Atque ita intelligendum etiam est, quod in VI part. Const., cap. 2, § 11 dicitur: *Ut nihil proprium domi teneri, ita nec foris apud alios potest.* Quod in declaratione absolute intelligendum dicitur de professis et coadjutoribus formatis; nam de aliis solum intelligitur quoad illas res, quæ in præsenti subsunt eorum dispositioni: *Nihil enim horum habere debent, nisi conscio et approbante superiore.* Et hinc etiam fit, ut si aliquas res apud se retineant ex his quarum ante ingressum dominium habebant, illarum etiam usum, vel possessionem occulte, aut propria auctoritate retinere non possint, quia jam uterentur illis rebus ut propriis; et hoc etiam in prædicta declaratione significatur. Quæ Societatis jura, quia circa materiam voti sunt, graviter obligant, quamvis de se alias graviter non obligarent.

Objectio bipartita contra doctrinam præcedentem. Prima pars est, positi-

(549) V. Sed objici potest, quia dupliciter potest acquiri de novo alicujus rei dominium. Primo quasi ab intrinseco, ex vi prioris dominii, seu juris, quod ante vo-

vam facultatem non videri necessariam ut licite acquirantur a scholaribus bona ipsis obtingentia vi dominii vel juris voto prioris. Secunda vero pars est positivam facultatem non videri sufficientem ut licite a scholaribus acquirantur bona vi juris voto posterioris.

tum possidebatur, et retentum postea fuit, sic acquiruntur fructus provenientes ex propria re fructifera, vel beneficio, etc. Item sic acquiruntur bona paterna ratione juris hæreditarii, quod ex vi hujus voti non statim amittitur donec renuntietur jubente superiore : et idem est de aliis juribus. Et declaratur III part. Const., cap. 1, liter. F. Alio modo acquiri potest proprium, per extrinsecam adventitiam donationem pecuniæ, vel alterius rei similis. Ad priorem autem modum acquirendi dominium, non videtur requiri positiva facultas superioris; nam veluti naturali consecutione acquiritur. Ad posteriorem tamen sufficiens non videtur, imo nec dari posse ab ipso superiore, quia harum rerum, quæ subsunt actuali dispositioni et usui religiosorum, nullus debet habere proprium, ut dicitur in præd. cap. 2, VI part. Const.

Diluitur objectionis pars prior. Nam posita superioris facultas, licet non necessaria ut scholares acquirant v. g. fructus bonorum fructiferorum quorum domini sunt, requiritur tamen ad licitam et a superiore non revocabilem acquisitionem, quando jus antiquum vi careret sine nova acceptatione.

(550) VI. Respondeo ad priorem partem, aliquando quidem acquiri novum dominium rerum, seu fructuum sine nova acceptatione ipsius domini, per solam novam rei exsistentiam, et tunc clarum est non esse necessariam positivam facultatem a superiore concessam, quia jure ipso data est. Cum enim jus Societatis concedat, seu permittat scholaribus dominium antiquorum bonorum, consequenter conceditur, ut si illa immobilia sint et fructifera, successu temporis dominium illud crescat et extendatur ad fructus, et alias res similes; quamvis illas, ut proprias habere numquam liceat. Aliquando vero tale est dominium, ut licet ex vi alicujus antiqui juris requiratur, nihilominus necessaria sit nova voluntas et acceptatio, sicut est paternæ hæreditatis aditio, seu successio, et tunc censeo necessariam esse superioris scientiam et facultatem, ut actus recte et secundum votum paupertatis fiat propter rationem in num. IV factam. Imo licet talis actus aliter factus validus sit, quia nullo jure irritatur, non tantum erit ita firmus, quin a superiore irritari possit, propter generalem dependentiam voluntatis religiosi a suo superiore. Ad alteram partem negatur facultatem illam aut sufficientem non esse, aut a

Diluitur objectionis pars

superiore dari non posse : nihil enim obstat, cum hoc non repugnet capacitati aut voto talis personæ; neque etiam obstat illa Constitutio, cum intelligi debeat cum distributione accommoda, de quibusdam scilicet absolute; de aliis cum illo addito, *sine voluntate superioris*. Itaque licet hæc facultas ordinarie dari non debeat, tamen intercedente rationabili causa, licite et valide concedi potest, præsertim quando ordinatur ad aliquam peculiarem et personalem commoditatem, extra communem usum earum rerum quæ in religione conceduntur, cujusmodi esset (1) sacra aliqua imago vel reliquiarium, ut vocant, aut interior vestis corpori necessaria, etc. quarum proprietas nulla ratione permittenda est, nec etiam curiositas, ut in instructione ad renovationem spiritus late inculcatur, et in ordinationibus contractis cap. 4, num. 14. Neque prædicta facultas repugnat prædicto voto paupertatis, tum quia licet sit ad acquirendam proprietatem illius rei, non tamen ad utendum illa ut propria; tum etiam, quia illud dominium semper est pendens a voluntate superioris, a quo potest semper revocari : argumento eorum, quæ tradit Navarrus consil. 14 de statu monachorum, quod incipit, generalis ordinis eremitarum num. 7 et sequentibus. Videri etiam potest Basilius de Ponce part. I variarum in quæst. 9.

posterior. Nam ad acquisitionem bonorum obtingentium vi juris voto posterioris superior potest concedere scholaribus facultatem tam valide quia sunt capaces possidendi, quam licite quia non obstant Constitutiones et supponitur acquisitionem futuram 1° ex causa justa et rara, 2° rerum aliarum quam usus quotidiani et communis, 3° non ad usum proprietarium, nec ad dominium independens.

Navar.

Basil.

(551) VII. Ex his igitur oritur difficultas ultimo loco posita in titulo quæstionis, quomodo scilicet hæc limitatio voti paupertatis, non repugnet statui religionis. Potest autem hæc difficultas oriri vel ex sola capacitate dominii, vel ex non absoluta prohibitione. Et quoad priorem partem ratio dubitandi esse potest; quia incapacitas dominii est de intrinseca ratione illius status; quia religiosus est civiliter mortuus : ergo repugnat illi posse habere actionem aliquam civilem ; ergo et esse capacem dominii, unde de abbate Arsenio refertur in Vita ejus cap. 9, apud Surium tomo 4 ex Simeone Metaphraste, Arcadium imperatorem dono ad eum misisse omnia vectigalia Ægypti, ut per eum pauperibus et sacris monasteriis distribue-

Difficultas bimembris. An cum vero statu religioso pugnet habilitas ad dominium, tam in actu primo (membrum prius); quam in actu secundo (membrum posterius). In priori membro ratio dubitandi est quia status religiosus 1° intrinsece requirit inhabilitatem ad dominium, 2° est mors mundo, ut probatur ex gestis ab Arsenio abbate; 3° est ser-

(1) *Cujusmodi esset.* Nimirum inter res communi usu concessas in religione recensere possumus sacram aliquam imaginem, reliquiarium, interiorem vestem etc. Harum vero nec proprietas, nec curiositas ullo modo permittenda est; quamquam causa subesse poterit cur rerum alius generis dominium et usus dependens concedatur interdum alicui scholari.

vituli similis quoad inhabilitatem ad dominium; quod quidem confirmat cetera argumenta.

Surius.

rentur, ipsum autem respondisse : *Pecuniæ distributio nequaquam ad me pertinet, qui jam sum mundo mortuus; mortui vero nulla est actio.* Et cap. 23 refertur, senatorem quemdam illum instituisse hæredem copiosæ hæreditatis, ipsum autem respondisse : *Ego prius mortuus sum quam ille, cur ergo me hæredem instituit?* et ita remisisse eum, qui testamentum adduxerat, nihil accipiens. Accedit, quod religiosus in eo comparatur servo, quod non est capax dominii, ut ex Innocentio et communi sententia annotavit Navarrus commentar. 2, de regul. num. 4 et consil. 14 de statu monach., num. 8.

Navar.

Vera resolutio. Habilitas ad Dominium in actu primo non pugnat cum vero statu religioso. Primo, quia hæc inhabilitas non sequitur necessario e voto simplici, quod tamen sufficit ad verum statum religiosum. Secundo, quia hæc inhabilitas non fit sine adminiculo legis; at statui perfectionis oportet ut sufficiat paupertas sita in potestate voluntatis. Tertio, quia habilitas ad dominium in actu primo nihil obstat perfectioni, quando dominium est prorsus in arbitrio superioris.

(552) VIII. Hoc vero membrum facile expeditur, jam enim in tomo super. ostensum est, hujusmodi incapacitatem non esse de substantia religiosi status. Primo quidem, quia votum solemne non est de essentia status religiosi : votum autem simplex non affert secum necessario illam incapacitatem. Secundo, quia tota paupertas necessaria ad perfectionem est in potestate voluntatis ejus, qui eam paupertatem amplecti vult. Reddere autem se incapacem dominii, non semper est in hominis potestate quantumcumque velit, quia hoc pendet ex lege, ut supra eodem tomo visum est; ergo non est per se necessaria illa incapacitas ad statum perfectionis. Tertio est ratio a priori, quia illa capacitas nihil obstat perfectioni, si nusquam reducatur in actum cum libera facultate, ut a fortiori patebit ex puncto sequenti.

Ad rationem dubitandi in n. VII, respondetur religiosum mori mundo, duplici sensu : primo, quoad affectum, et per obedientiam, ita ut non se moveat sua sed superioris voluntate : secundo sensu, quoad habilitatem legalem ad bona externa. Ad perfectionem magis requiritur mors in primo sensu; quem etiam solum intendisse videtur Arsenius.

(553) IX. Neque obstat quod religiosus dicatur mortuus mundo; nam id si loquamur in jure interno, ut ita dicam, et in ordine ad perfectionem, magis consistit in affectu et in renuntiatione ejus [e. i. in renuntiatione mundi] cum effectu, quod principaliter fit per votum obedientiæ concurrentibus aliis, quam in carentia facultatis seu capacitatis legalis, ad bona externa, vel alios actus similes, quamvis in ordine ad forum externum frequenter dicatur religiosus civiliter mortuus, propter dictos effectus legales. Arsenius autem in historia citata, in priori sensu videtur locutus, quia eo tempore, hoc est, ante quadringentesimum Christi annum, fortasse nondum erant institutæ leges ecclesiasticæ, circa statum religiosorum, vel saltem id nullo sufficienti signo constat, ut in tomo super. tractatum est. Quod etiam ex facto ipso conciliare possumus; nam acceptare vectigalia ut inter pauperes et monasteria distribuerentur, non erat actus dominii, et quantumcumque esset incapax illius, potuissst illud munus accipere, sicut nunc multi religiosi interdum illud exercent sancte et pie acceptando dispensationem alienorum bonorum. Arsenius autem noluit illud munus accipere, quia non erat consentaneum suo statui, et quoad omnia, quæ ad illud spectabant, se mortuum reputabat, vel etiam quia non erat sui juris, sed alterius; sic enim dixit, mortui non esse actionem; non enim loquebatur de actione civili, quæ ibi necessaria non erat, sed vel quacumque actione exteriore dissona suo statui, vel fortasse melius de actione, qua quis dicitur se agere seu movere; quia religiosus semper ab alio moveri debet. Idem manifestius est in alio exemplo : tum quia verisimile est senatorem virum non ignorasse, an monachus esset inhabilis, ut hæres institueretur, et ita factum illud indicat eo tempore jus illud nondum fuisse institutum. Tum etiam, quia potius si Arsenius fuisset incapax, non debuisset repudiare hæreditatem, quia non ad ipsum sed ad monasterium pertinuisset, sicut nunc contingeret, juxta authent. *ingressi*, C, de sacrosanct. eccles. ergo illo facto magis ostenditur voluntas repudiandi omnia vel ad summum obligatio, quam incapacitas, atque ita propter affectum vel obligationem vocasse se mortuum, non propter incapacitatem. Sic autem omnes de Societate, etiam scholares, vere debent esse mundo mortui. Unde in Examine cap. 4, § 7 de unoquoque religioso Societatis dicitur, debere omnia relinquere, ut qui mundo et proprio amori mortuus, soli Christo Domino nostro vivit. Et in VI part. Constit., cap. 1 dicitur : *Sibi quisque persuadeat, quod qui sub obedientia vivunt, se ferri ac regi a divina providentia, per superiores suos sinere debent, perinde ac si cadaver essent, quod quoquoversus ferri et quacumque ratione tractari se sinit.* Et eadem ratione non obstat, quod religiosus servo comparetur : tum quia illa comparatio maxime fit ratione voti obedientiæ, et non fit propter similitudinem ejusdem rationis, sed propter quamdam proportionem, ut supra citato tomo dixi, et ideo non oportet similitudinem tenere in omnibus. Tum propterea, quia servus etiam, de licentia domini

Ad confirmationem in eodem num. VII, respondetur statum religiosum similem esse servitutis, potius propter obedientiam quam ob inhabilitatem ad dominium, immo

hæc cessat, si velit dominus.

potest habere aliquid proprium, quod multo minus repugnabit si illud permittatur habere dependens semper quasi in conservari, seu in usu a voluntate Domini.

Contra posterius membrum ratio dubitandi. Nempe videtur cum vero statu religioso pugnare habilitas ad dominium in actu secundo. Nam quamvis perfectioni non obstaret quod quis posset possidere, si re vera possideat, impedietur curis temporalibus.

(354) X. Major ergo difficultas est in alio membro; nam licet retinere quasi in actu primo capacitatem dominii, non sit contra substantiam religiosi status, tamen maxime videtur huic repugnare, quod liceat hanc potestatem in actum secundum reducere, retinendo vel acquirendo dominium. Primo, quia licet capacitas non pendeat ex voluntate, tamen actus nihil habendi in voluntate positus est, non enim sumus actu domini, nisi volendo : ad perfectionem autem necessaria est talis voluntas, quæ habeat effectum, juxta illud, Luc. 14 : *Nisi quis renuntiet omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et ratio est, quia paupertas in tantum confert ad perfectionem, in quantum tollit externam curam, et sollicitudinem temporalium rerum, et occasiones distractionum, et negotiorum secularium, quas solent habere conjunctas. Hæc autem omnia sequuntur ex proprietate et dominio, quidquid sit de capacitate; ergo saltem necessarium est ad hunc statum ita omnia relinquere, ut non liceat aliquid proprium retinere, aut acquirere. Denique (1) hoc maxime confirmare videntur illa verba Innocentii III, in cap. *cum ad monasterium*, de statu monach. *Abdicatio proprietatis sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere.* Unde nihil frequentius est in jure, et interpretibus ejus, quam proprietatem repugnare statui religioso, ut patet ex cap. *monachi*, et cap. *super quodam*, de statu monach. et multa de eadem re diximus in tomo superiore.

Confirmatur ex cap. CUM AD MONASTERIUM, ubi negatur pontificem concedere posse ut verus religiosus aliquid possideat.

Certa resolutio: Modus quo scholares vovent paupertatem sufficit ut sint in vero statu religioso (1ª pars), nec obstat quin acquirant perfectionem (2ª pars). Probatur auctoritate Pontif. Gregor. XIII.

(355) XI. Nihilominus certissimum est, hoc votum paupertatis scholarium Societatis, quale a nobis declaratum est, esse sufficientissimum ad verum statum religiosum constituendum, imo et acquirendæ perfectioni nihil obstare in tali statu. Quod quidem auctoritate sufficienter confirmatur definitione Gregorius XIII, qui utrumque de illo voto declaravit : scilicet et non obligare ad relinquendum statim omne dominium et nihilominus esse sufficiens, ut cum aliis votis verum ac proprium religiosum constituat. Imo quod majus est Pius V antea declaraverat esse sufficiens ad constituendum non solum verum pauperem evangelicum, sed etiam mendicantem. Nam in Bulla, *Dum indefessæ*, de tota Societate et de singulis ejus personis declaravit, *vere et non ficte* religiosos mendicantes fuisse, esse et fore. Explicaverat autem paulo antea se loqui de Societate, ut domos et collegia complectitur : unde non est dubium, quin sub illis verbis scholares approbatos comprehendat. Oportet autem ut ratione, similitudine et exemplis veritatem hanc comprobemus. Et ratio quidem applicari hic potest illa, qua sæpe in superioribus usi sumus; quia scilicet paupertas non habet certam et definitam mensuram pro omnibus religionibus seu religiosis statibus, sed unicuique applicatur juxta proportionem finis sibi propositi, ut annotavit D. Thomas opuscul. 17, cap. 15 et 16, et sumi potest ex eodem, observatque ibi Conradus 1. 2, quæst. 108, art. 4 et ex 2. 2, quæst. 186, art. 6 et 7, et Covaruvius in 4 decret., part. II, cap. 3, § 1, num. 18, ubi inter alia ait, non esse contra substantiam religionis vovere paupertatem limitatam, licet possit esse contra substantiam voti, attenta qualitate religionis, quam quis profitetur. Cum enim paupertas solum sit instrumentum perfectionis, illa in unaquaque religione sufficit ad substantiam religiosi status, quæ fuerit necessaria et sufficiens ad perfectum finem in tali religione intentum. Quamvis enim in omnibus religionibus detur essentia religionis; nihilominus aliquid potest pertinere ad essentiam unius, quod non pertineat ad essentiam alterius : Quod significavit Concil. Trident. sess. 25, cap. 1, de regular. in illis verbis : *Quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis et castitatis*, etc., *ad eorum respective essentiam*, etc., *pertinentia fideliter observent.* Ergo quamvis abdicatio omnis proprietatis statim, et sine ulla conditione pertineat ad substantiam alicujus status religiosi, non propterea necesse est, ut sit de substantia omnis hujusmodi status. In Societate autem nostra auctoritate summorum pontificum declaratum est ad finem ejus sufficere pro gradu scholarium illud genus paupertatis; et illa constituta est, ut substantia-

Probatur item ratione. Nam licet in aliquibus religionibus habilitas ad dominium sit contra substantiam status, tamen non est contra substantiam religiosi status scholarium; quia non impedit eos a perfecto fine quem intendit Societas; neque eadem est singularum religionum essentia. D. Thom. Conrad. Covar.

(1) *Denique.* Mallem *deinde;* quum supra in ipso *num.* 10 legatur, *Primo.*

lis, in tali gradu religiosi status, et re vera est sufficiens ad perfectionem acquirendam; ergo votum ejus erit etiam sufficiens ad constituendum religiosum statum.

Objectio contra proximam rationem; quasi status religiosus scholarium futurus sit valde imperfectus.

(556) XII. Dicere vero potest aliquis, hoc discursu probari hanc statum esse quidem religiosum, sed tamen valde imperfectum, saltem ex hoc capite, sicut in superiori tomo dicebamus militares religiosos, qui solum vovent castitatem conjugalem esse veros religiosos; nemo tamen negabit statum illum quoad eam partem esse valde imperfectum. Ad hanc ergo objectionem refellendam, probandum ulterius est illud votum esse sufficientissimum ad omnem perfectionem, quæ in religioso statu, quatenus est schola perfectionis acquirendæ desiderari potest. Diximus enim in lib. I, cap. 2, quod semper præ oculis habendum est integrum Societatis institutum eminenti quadam ratione continere, et statum perfectionis acquisitæ et communicandæ. Fatemur (1) ergo ad hunc posteriorem gradum, seu statum necessarium, vel valde conveniens esse intra latitudinem status religiosi carere omni dominio et proprietate. Unde consequenter admittimus scholares Societatis nondum pervenisse ad illum gradum : nihilominus tamen dicimus dominium vel proprietatem bonorum, si usus rei non sit tamquam propriæ, sed (quod perinde est) si illud dominium non sit liberum quoad usum, vel administrationem, imo nec quoad durationem, sed quoad hæc omnia pendeat ex voluntate prælati, nihil omnino obstare acquirendæ perfectioni, et ideo nihil etiam minuere statum perfectionis requirendæ; sed hoc non obstante [statum scholarium] posse esse perfectissimum (2), si ex fine et aliis mediis nihil illi desit. Probatur, quia paupertas in tantum confert acquirendæ perfectioni, in quantum tollit curam et sollicitudinem rerum humanarum, et vitat occasiones et pericula quæ ex hac cura oriri solent : ac denique, quia confert, ut minuatur affectus rerum temporalium, et transferatur ad spirituales : sed hæc omnia efficit perfecte dictum votum paupertatis, et e contrario nihil eis obstat illa retentio dominii, quam tale votum permittit; ergo talis paupertas non solum sufficit ad statum religiosum, quatenus est status perfectionis acquirendæ, sed etiam ad omnem excellentiam et perfectionem ejus. Major certissima est ex doctrina D. Thomæ citata quæst. 186, art. 5, quæ in tomo super. declarata est. Minor patet, quia administratio talium bonorum et usus eorum ut proprium non manet in voluntate talis religiosi sed sui superioris; ergo per se nullam sollicitudinem, neque occasionem aut periculum afferre possunt subdito, si votum suum, sicut tenetur, observet : ergo illud dominium nihil potest perfectioni acquirendæ obstare. Confirmatur primo, quia hac ratione dominium, quod est in communitate aliqua religiosa, non minuit, perfectionem singulorum, quia non generat in eis sollicitudinem aut curam particularem, eo quod neque administratio ad eos pertinet, neque etiam usus, nisi quatenus a superiore conceditur, ut docuit D. Thomas 2. 2, quæst. 188, art. 7. Sed prædictum dominium particulare, omnino dependens a voluntate superioris, similiter non impedit, ut declaratum est; neque ex se inducit inordinatum amorem temporalem, cum ratione voti supponat hominem paratum ad relinquendum illud quoties superior præscripserit; ergo eadem ratione non impedit neque minuit perfectionem. Confirmatur secundo, quia illud dominium est veluti materialiter, ut sic dicam, in tali persona, seu ita ligatum per votum, ut non habeat vim aliquid agendi. Quod adeo verum est, ut in regulis provincialis Societatis cap. 10, in fine dicatur : *Etiamsi quibusdam ad tempus proprietas bonorum temporalium permittatur, usum tamen eorum ad propriam utilitatem nulli esse concedendum.* Cur ergo talis proprietas perfectionem impediet? Omne enim impedimentum ex actione aliqua, ut est usus, administratio, etc., provenit. Quocirca optime hic approbari potest illud apostoli 1, ad Corinth. 7 : *Reliquum est, ut qui habent, tamquam non habentes sint et qui emunt, tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur.* Hoc enim consilium non solum in affectu, sed etiam in effectu implent, qui ita aliquid habent, ut ratione voti illo uti non valeant.

Objectio dissolvitur suadendo posteriorem partem positæ resolutionis; id est, modum quo scholares vovent paupertatem non obstare quin acquirant perfectionem, pendentes ex voluntate prælati in usu, administratione et retentione dominii. Id vero suadetur quia modus ille vovendi nullam relinquit scholaribus sollicitudinem, peccandi occasionem, affectum ad temporalia.

D. Thom.

Idem confirmatur, 1° quia in singulis scholasticis dominium particulare non magis eos impedit quam impediuntur singuli religiosi quibus licitum est dominium in communi.
D. Thom.

Idem confirmatur, 2° quia dominium in scholasticis adeo est ligatum, ut nulla actio ideoque nullum impedimentum inde oriatur voluntate propria.

(1) *Fatemur.* Editt. quatuor habent *fatentur.*
(2) *Perfectissimum* Editt. quatuor habent *perfectissimam;* quod ad *proprietatem bonorum* haud facile poterat referri.

nec frui, nec retinere, nisi quatenus ab alio conceditur.

Quoad eamdem posteriorem partem, illustratur ulterius data resolutio, optima similitudine, conjugati qui, si post consummatum matrimonium fiat religiosus, servat in corpus uxoris dominium ligatum quo non impeditur a perfectione.

(557) XIII. Quod ulterius declaratur exemplo uxoris, de qua in particulari loquebatur Paulus in citatis verbis, dicens: *Qui habent uxores tamquam non habentes sint.* Quod dictum licet ad omnes conjugatos respiciat magis affectum quam effectum, proprie omnino et in effectu verificatur in conjugato, qui post consummatum matrimonium, vivente uxore, de legitima licentia ejus religionem profitetur; in illo enim vinculum matrimonii integrum manet, et ita quoad proprietatem et radicale dominium uxorem habet. (Unde et si contra votum ad illam accederet, non tamen accederet ad non suam, nec proinde sextum præceptum violaret;) tamen ita habet, ac si non habeat, quia illa licite uti non potest, ideoque nihil perfectioni obstat talis modus proprietatis, quia est ibi quasi materialiter tantum, seu ligata per professionem : cur ergo in dominio temporalium bonorum, illo modo ligato, non poterit idem cum proportione intelligi? Unde recte dixit Theodoricus quidam coloniensis cancellarius, tractatu de peculio religiosorum cap. 7, quem refert Carthusianus tomo II oper. minorum opuscul. de reformat. claustralium art. 16 : *Magis nocere religioso usum peculii sine proprietate, quam proprietatem sine usu.*

Theodoric.

Carthus.

Quoad eamdem posteriorem partem data resolutio illustratur tandem exemplis antiquis ostendentibus veros religiosos habuisse aliquid proprium. Hieron.

(558) XIV. Ultimo afferre possumus ex antiquitate exempla, quibus ostendamus veros et perfectos religiosos habuisse aliquid proprium. Nam Hieronymus in vita Malchi, de illo refert rediisse in patriam, ut bona sua a matre defuncta relicta distribueret, et addit partem monasterio, partem pauperibus dedisse, partem vero sibi reservasse. Et in epist. 26, ad Pammachium in fine, ubi refert, cum in Bethleem monasterium ædificasset, et tot ad eum confluerent monachi, ut vix vires sufficerent ad opus substinendum, *compulsum fuisse fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirutas villulas, quæ barbarorum effugerant manus, et parentum communium census venderet*, etc. Ex quibus verbis intelligimus Hieronymum illo tempore nondum reliquisse suorum bonorum proprietatem et usum, cum tamen ipse jam esset perfectissime pauper, ut ex toto discursu illius epistolæ intelligi potest. Et similia exempla sumi possunt ex his quæ de antiquis monachis referuntur in Vitis patrum, et aliqua indicavimus tomo præcedente tractando de paupertate religiosa in genere, et infra in cap. sequente num. 4, locum Basilii ad hoc confirmandum expendemus.

Objectio : Hieronymus et alii quamdiu habuerunt aliquid proprium poterant perfectionem, non vero statum perfectionis obtinere. — Responsio : Non apparet ratio negandi Hieronymum fuisse in statu perfectionis; adde ex S. Thoma paupertatem in affectu sufficere episcopis ad statum perfectionis. Insuper quam exspectavit Hieronymus opportunitatem bona actu relinquendi eamdem ponunt scholares in arbitrio superioris. D. Thom.

Quod si quis forte dicat Sanctos illos pro illo tempore vel statu habuisse paupertatem in affectu, non vero in actu, quod sufficit quidem ad perfectionem acquirendam; imo hoc tantum pertinere directe ad perfectionem, docuisse D. Thomas 2. 2, quæst. 184, art. 5 ad 1 non tamen sufficere ad statum perfectionis, præsertim acquirendæ. Contra hoc est, quia hinc sequitur Hieronymum (et idem, est de similibus) eo tempore non fuisse in statu perfectionis; quod non video qua probabilitate aut verisimili conjectura dici possit. Deinde D. Thomas in eodem loco docet in episcopis satis esse ad statum perfectionis paupertatem in præparatione animi, qua divitias ita contemnant, ut parati sint illas expendere vel amittere propter gloriam Dei et utilitatem proximorum; ergo etiam illi Sancti potuerunt esse in statu perfectionis acquirendæ et postea etiam acquisitæ, etiamsi actu nondum proprietatem suorum bonorum omnium reliquissent, quia jam, et affectu, et (ut credendum est) voto et obligatione cum effectu illa reliquerant; quamvis fortasse exspectarent commodum tempus illam obligationem exsequendi. Ita ergo in his religiosis Societatis contingit, in quibus opportunitas exsequendi votum et obligationem actu relinquendi omnia, non est alia, nisi voluntas prælati locum Dei tenentis, qua nulla potest esse magis consentanea perfectioni.

Ad rationem dubitandi in num. x, nempe manente dominio manere curas temporales, respondetur : in scholaribus dominium incommodis eximi quia pendet a sola voluntate superioris, et servatur propter bonum commune Societatis.

(559) XV. Ex his ergo satis responsum est rationi dubitandi in principio positæ. Non enim deest hujusmodi religiosis affectus relinquendi omnia, imo neque obligatio exsequendi talem effectum; sed modus et tempus habent certam determinationem omnino non pendentem ab eorum voluntate, sed suorum superiorum, quod nihil perfectionem impedit aut minuit, quia, ut ostensum est, proprietas vel dominium sic retentum ad tempus propter finem pertinentem ad bonum commune talis religionis, ut indicavit Gregorius XIII in prædicta Constitutione, et cum prædicta dependentia, nihil impedit perfectionem conquirendam. Ad caput autem *cum ad monasterium*, variæ dantur expositiones. Communius autem recepta est, pontificem

Ad confirmationem ibid. in num. x, ex cap. CUM AD MO-

NAST., prima responsio est pontificem non posse concedere monacho ut, talis manens, sit capax proprietatis; quia inhabilitas est de ratione status MONACHALIS vel voti SOLEMNIS.

loqui in sensu composito, id est, non posse pontificem dispensare cum monacho manente monacho, ut proprium habeat, vel ut violet castitatem, quia non potest facere, ut aliquis habeat votum et agat contra illud, ut tomo superiore visum est. Sed quia in hoc sensu videtur maxime procedere objectio; ideo adverto primo pontificem non loqui de religioso statu absolute, sed de monacho ac monachatu; verba enim sunt : *Adeo est annexa regulæ monachali;* et prius : *Nec æstimet abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monachorum dispensare.* Facile autem dabimus abdicationem omnis proprietatis esse essentialiter annexam statui monachali; nam ex vi suæ regulæ tale votum postulat. Et in hoc sensu admitti etiam potest, quod

Richard. dixit Richardus in 4 dist. 38, art. 9, quæst. 1

Angles. ad 4, et ex illo Angles in II part. quæst. de dominio, art. 1 difficult. 5. Si Papa alicui monacho concedat, ut habeat dominium, illum jam non futurum monachum; quia licet Papa possit facere de monacho non monachum, non tamen potest facere, ut habeat proprium, quia proprietatis abdicatio est de essentia monachi. Quod magis

Navar. declaravit Navarrus comment. 2 de regul. num. 15 ad 5 non posse Papam facere, ut regularis fiat verus dominus alicujus rei pecuniariæ stante voto paupertatis solemni. Ubi expendenda est illa adjectio ultima (*solemni*) quia de ratione talis voti est, quod omnino obliget ad non habendum proprium, imo ut reddat incapacem ad illud, ideoque repugnantiam involvit, ut durante hoc voto liceat agere contra illud; et ideo fortasse usus est pontifex in illo textu illis verbis : *Ut contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere.*

Secunda responsio est pontificem non posse concedere ut monachus vel alius vere religiosus habeat usum independentem a voluntate superioris saltem pontificis Nam dispensatio in voto est invalida sine causa justa; hæc autem nunquam plus requirit quam usum dependentem.

(360) XVI. Secundo addo pontificem formaliter potius quam materialiter (ut sic dicam) loqui ibi de proprietate, quæ præter dominium includit etiam usum rei, ut propriæ, imo revera magis loquitur de hoc usu, quam de radicali dominio; loquitur enim contra prælatum, qui putat se posse concedere subdito bonorum proprietatem et fortasse illam concedebat; clarum est enim non potuisse verum dominium concedere cujus monachus non est capax. Neque ad religiosos quidquam interest hoc habere dominium, dummodo re possent uti ut propria. De hoc ergo negat pontifex posse a prælato concedi, vel etiam a seipso, quod facile admittere possumus, non solum respectu monachi, sed etiam respectu cujuscumque veri religiosi, quamdiu in eo statu durat, quia non potest cum eo dispensari, ut habeat usum alicujus rei, omnino independentem a superioris voluntate, saltem ipsius summi pontificis, ita ut possit illam alienare, consumere, expendere, etc. omnina libere, nec possit arbitratu superioris tali usu, vel administratione privari. Quomodo dixit D. Thomas 2. 2, D. Thom.
quæst. 185, art. 8 religiosum factum episcopum, teneri voto paupertatis. Et ad 3 ait, non posse habere proprium, nec condere testamentum; quod si ex concessione Papæ id faciat (inquit) non ex proprio intelligendus est facere, sed auctoritate Papæ, administrando bona, etiam quoad dispensationem illorum post mortem suam. Et quæst. 186, art. 8 ad 5 simili proportione ait non posse Papam dispensare cum religioso in voto obedientiæ, quia non potest illum a sua obedientia eximere. Ratio autem ex dictis, est facilis, quia non solum votum solemne, sed etiam votum simplex paupertatis, si sit integrum et perfectum ex parte materiæ privat usu rei, ut propriæ. Hoc autem votum est de necessitate status religiosi, ut probant objectiones prius factæ, et a contrario sensu patet etiam ex his, quibus ostendimus solum votum non utendi aliqua re ut propria non sufficere ad verum statum religiosum; nam illa probant saltem hoc esse necessarium, et pontificem non posse hanc obligationem separare a perfecto statu religioso : quod si obligationem non separat, profecto nec licentiam potest dare agendi contra illam, cum sit obligatio naturalis et divini juris. Præterquam quod nulla causa rationabilis esse potest ad talem dispensationem concedendam; quia quæcumque fingatur, illi satisfieri poterit per usum vel administrationem dependentem a voluntate superioris, saltem pontificis; ergo usus rei, ut propriæ, nunquam potest honestari respectu religiosi habentis contrarium votum. Quod si talis dispensatio honesta esse non potest, neque etiam valida esse poterit : quia illa est dispensatio in voto, quæ si sit injusta, est etiam invalida, ut supra de voto in genere dictum est. Et ita etiam intellexerunt textum illum Innocentii Panormitanus et alii canonistæ, ut tomo supe- Panorm.

riore visum est tractando de dispensatione in voto solemni castitatis.

Tertia responsio admitti potest ex abundanti : pontificia auctoritate nequit fieri 1° ut status religiosus sit satis perfectus sine voto abdicandi proprietatem (1um membrum); 2e ut religiosus agat contra hoc votum (2um membrum). Expeditur tertiæ responsionis primum membrum de abdicatione etiam proprietatis. Hanc enim exsequendam, quandocumque post primum probationis annum jubebitur, scholares tum promittunt in primo ingressu, tum vovent exacto biennio.

(361) XVII. Ultimo ex abundanti concedo non posse esse statum religiosum satis perfectum, sine voto abdicandi omnia, etiam sine proprietate et dominio, nec posse dispensari cum religioso, quod agat contra hoc votum; quæ duo ad summum colligi possunt ex dicto textu : neutrum autem eorum repugnat huic statui scholarium Societatis. Primum horum constat; quia etiam sic (1) scholares vovent omnem rerum proprietatem ac dominium a se abdicare. In quo est animadvertendum, eos qui in Societate recipiuntur etiam ad novitiatum (nedum ad vota post biennium) non solum debere se exuere omnino bonorum, si quæ habent, administratione, ut novissime statutum fuit in 7 congreg. can. 17, num. 1; sed etiam promittere relicturos se omnia bona, post unum ab ingressu absolutum annum, quandocumque eis injunctum fuerit in reliquo temporis probationis, ut statuitur in Examine cap. 4, § 2, 3 et 5 et iii part. Constit. cap. 1 et sæpe alias; quæ promissio licet non sit proprium votum, non est etiam solum propositum, sed simplex promissio, subintellecta conditione, *si perseveraverint et superior injunxerit*, ut dicitur in 3 congregat. generali Societatis can. 1. Et ita esse declarandum novitio, ordinatur in regulis magistri novitiorum cap. 2, num. 19.

Instantia contra proxime dicta refellitur. Nam in primo ingressu promissio abdicandi proprietatem quandocumque id jubebitur, licet non obliget novitios ad perseverandum, haud tamen vana est quum eos constituit in discrimine abeundi, aut promissis standi; immo forte requirit ne abeant ob solam difficultatem exsequendi quod spopondere.

(362) XVIII. Quod si quis dicat inutilem et inefficacem esse talem promissionem, cum semper sit liberum non perseverare : respondeo, imo habere graves effectus, qui requirunt animum satis paratum ad perfectionem, satisque liberalem erga Deum. Declaratur, quia sine tali promissione, etiamsi quis perseverare vellet, non posset obligari ad relinquenda omnia, donec biennio impleto admitteretur ad vota Societatis : nunc autem si perseverare vult, obligari potest ex vi illius promissionis : satis autem gravis effectus est posse constitui in hoc discrimine, vel relinquendi religionem, vel abdicandi omnia sub culpa mortali. Deinde non est improbabile, licet possit quis alias ante vota emissa libere relinquere Societatem, non tamen posse licite ac fideliter id agere, solo hoc titulo; ne cogatur illam promissionem implere; nam hoc plane est contra finem et intentionem talis promissionis. Nec conditio illa in sensu includitur in tali promissione, ne illi repugnare videatur, sed solum quatenus illa promissio non obligat absolute ad perseverandum, neque ad relinquenda omnia si perseveraverit. Cum autem ex vi illius promissionis, possit quis obligari ad relinquenda omnia per annum integrum, priusquam in Societatem recipiatur, non parvam fiduciam in Deum, nec exiguum amorem ad mundi abnegationem requirit.

Instantia confutata in num. 18, refellitur amplius ex doctrina quadam Molinæ sentientis abdicationem promissam a novitiis Societatis debere esse omnino absolutam : qua re multo adhuc utilius et efficacius apparet promissum.

(363) XIX. Maxime si verum est, quod noster Molina tomo I de justitia tract. 2, disput. 139 adnotavit, hanc dispositionem et renuntiationem bonorum debere esse omnino absolutam absque ulla tacita vel expressa conditione, *quod si a Societate defecerint, illa recuperent*, aut quavis alia. Quod quidem verum esse colligi potest, tum ex eo quod prædictæ Constitutiones dictis locis statuunt, distribuenda esse talia bona in pauperes, et pia, et sancta opera, quæ alienatio prorsus irrevocabilis est. Tum etiam, quia in dicto cap. 4 Examinis § 1 dicitur faciendam esse submovendo a se omnem fiduciam, eadem ullo tempore recuperandi, ut firmius et stabilius in sua vocatione perseverent, ut in fine 2 § additur. Neque hoc nimium videri debet : nam Christus Dominus Matthæus 19 hoc modo consilium paupertatis dedit : *Vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus;* et deinde adjunxit : ***Et veni, et sequere me.*** Significavit ergo renuntiationem debere præcedere ut dispositionem ad sequendum illum : quod per statum religiosum fit. Item illa renuntiatio per se bona est et meritoria; ideo enim Christus interposuit illa verba : ***Et habebis thesaurum in cœlo.*** Utilis enim est ad perseverantiam obtinendam, tum removendo occasiones, tum impetrando illam a Deo et ideo prudenter fieri potest propter bonum religionis. Unde etiam fit (ut hoc obiter notetur ex Molina ibid. in § *Novitii,* ad finem) hujusmodi renuntiationem quoad ætatem et alia requisita ex parte renuntiantis non esse regulandam per leges mere civiles, sed per ecclesiasticas, quia fit a persona exempta, ut est novitius Societatis et intuitu religionis ac perfectionis. Et ideo satis est quod fiat juxta pontificia diplomata et

(1) *Etiam sic.* Ita cum edit. 1634; editt. 1625, 1626, 1744 habent *etiam si*, male.

Constituones Societatis in eis approbatas. Denique propter incommoda, quæ inde sequi possunt, admonetur provincialis in suis regulis cap. 10 : *Ut non permittat nostros abdicare se possessione bonorum suorum, nisi quos constantes, et stabiles in sua vocatione cognoverit, et ut in ea re maturo semper consilio procedat.* Imo in 7 congreg. general. can. 17 mitigata quodammodo est hæc nostrorum obligatio; ibi enim scholaribus dominium bonorum suorum et quodlibet jus ad illa, per quadriennium ab ingressu in Societatem permittitur, ita tamen, ut id spatium non nisi a P. Generali et gravissimis de causis, prorogari queat, si forte, eo finito, jam per ætatem religiosi ac patrias leges disponere licebit. Tunc enim vult Societas, ut cum quadriennio, permissio illa finiatur.

Obligatio abdicandi proprietatem locum habet, tum in primo Societatis ingressu, ut constat ex dictis; tum etiam a fortiori in secundo ingressu, et tunc ex vi voti. Ergo in statu scholarium non deest abdicatio bonorum; nec ejus obligatio ex voto, licet suspensa interdum quoad exsecutionem : sicque prorsus expeditur tertiæ responsionis membrum primum.

(564) XX. Ad vero in secundo ingressu, qui fit per vota scholarium approbatorum non tantum ex vi illius prioris promissionis, quæ semper durat, quamdiu impleta non est, sed etiam ex vi voti tenentur scholares omnia simpliciter et absolute relinquere, cum primum jussi fuerint, tum quia promittunt ingredi Societatem quoad gradum professorum vel coadjutorum formatorum, tum maxime ratione voti paupertatis in cujus materia, prout in Constitutionibus Societatis designata est, hoc etiam continetur, et ideo ex vi voti tenentur esse in præparatione animi, ad relinquendum omne dominium, quando ipsis injunctum fuerit; ergo in tali statu religioso non deest abdicatio proprietatis, neque obligatio ejus ex voto, sed solum potest aliquando esse suspensa exsecutio juxta exigentiam, seu permissionem voti; quod non repugnat religioso statui, neque id colligi potest ex prædictis verbis Innocentii. Unde etiam fit, ut in tali statu nulla fiat dispensatio, nec detur licentia retinendi aliquod dominium contra regulam, aut contra votum; nam ipsummet votum, sub ea conditione et forma factum, est secundum regulam talis status ab ecclesia approbati. Ille ergo textus nihil obstat, quominus tale votum paupertatis ad verum et perfectum statum religiosum ex parte sua constituendum sufficiat.

Expeditur tertiæ responsionis secundum membrum de indispensabilitate in dicta proprietate bonorum. Nam scholares numquam dispensantur in voto abdicationis, sed illud servant sub conditione ipsi annexa.

CAPUT V.

An, et qui ex vi regulæ bona sua distribuere possint aut debeant scholastici Societatis.

Discrimen duplex inter Societatem et alias religiones circa distributionem hanc. Nam in Societate, religiosi ultimis votis non ligati bona 1° possunt ab eodem distribui jure ordinario, 2° non acquiruntur ulla ratione Societati hoc titulo quod scholaris vota biennialia emiserit ante bonorum distributionem.

(565) I. Duo breviter declaranda sequuntur. Primum, quid in hoc agendum sit juxta regulam, quod præsenti capite præstabimus. Secundum, quid cadat proprie sub obligationem voti, quod præstabimus in sequenti. Circa primum peculiare est Societati, ut religiosus jam vere illi unitus possit bona sua distribuere jure ordinario. In aliis enim religionibus hoc non licet, nisi in casu raro, ut in tomo super. visum est. Ratio autem reddi potest, tam ex parte religiosi, quam ex parte religionis : nam in aliis religionibus non sunt vere religiosi nisi professi : in Societate vero sunt multi vere religiosi non professi, et ideo capaces dominii, ut capite præced. vidimus, cujus actus est distributio bonorum. Item in aliis religionibus, eo ipso quod religiosus ante professionem non distribuit bona sua, jus totum circa illa transit in religionem, si capax sit bonorum saltem in communi. In Societate vero etiamsi scholares, ante vota emissa non distribuant bona sua, nullum jus illorum in Societatem transfertur, neque in aliquod collegium vel domum probationis ejus, etiamsi alias capaces sint bonorum in communi, ut postea in cap. 11, num. IX, videbimus.

Instantia solvitur. Nam ex Constitutionibus constat Societatem votis scholarium jus non acquirere sive in bona sive in eorum distributionem.

Manet ergo jus distribuendi hæc bona apud eumdem, in quo antea erat. Dices, esto bona ipsa non transeant in Societatem, nec jus ad usurpandum dominium illorum; nihilominus jus distribuendi illa videtur transferri in religionem; quia jure communi omnia jura religiosi transeunt in religionem; ergo in Societate solum excipitur ab hoc jure id quod in jure speciali Constitutionum ejusdem Societatis exceptum est : ibi autem non excipitur jus hoc distribuendi, sed solum alia, et e converso scholari voventi in Societate solum dominium permittitur; ergo omne aliud jus renuntiatur et transit in Societatem. Respondeo imo ex ipsis Constitutionibus satis constare jus hoc distribuendi, substantialiter (ut sic dicam) manere apud ipsum religiosum et non transire in Societatem : quia et vix poterat illud jus a dominio se-

parari et ita expediebat ad majorem puritatem et paupertatem ipsius religionis. Manet autem illud jus aliquo modo pendens a religione, ut jam declarabitur.

Circa bonorum distributionem a scholasticis, primum pronuntiatum; nempe non distribuendum consanguineis, qua talibus, probatur auctoritate evangelii et interpretum.

(566) II. Quamvis enim hæc potestas in religioso exsistat, voto tamen paupertatis manet aliquo modo ligata, et per statum etiam religiosum quodammodo determinata ad religiosum usum ejus; ideoque in Constitutionibus Societatis merito circa hanc distributionem bonorum, modus et ordo præscriptus est. Et in primis in eis statuitur non esse talia bona donanda consanguineis, vel affinibus quatenus tales sunt, ita habetur in cap. 4 Examinis et III part. Const. cap. 1 et aliis locis citatis. Et prima ratio redditur in dicto § 4, cap. 2, quia consilium evangelicum non dicit : *Da consanguineis*, sed, *Da pauperibus*, Luc. 18, ubi Theophylactus legit : *Distribue pauperibus; et habet* (inquit) *distribuendi verbum emphasim quamdam ut cum dijudicatione et non fortuito dispergantur bona*. Et addit : *Distribue non divitibus cognatis, sed pauperibus*. Ubi non sine causa addidit illam particulam, *Non divitibus*, per quam explicatur idem, quod nos diximus, *non cognatis quatenus tales sunt*. Nam quatenus pauperes interdum sunt, recte possunt eis talia bona dari ; non enim excluduntur a numero pauperum, imo præferuntur aliis juxta ordinem charitatis, si cetera sint paria. Quando autem sunt divites, solum superest ratio sanguinis, ut inter eos distributio fiat, quod licet malum non sit, alienum tamen est a Christi consilio. Unde Hieronymus epist. 8, ad Demetriadem : *Pauperibus* (inquit) *non divitibus, non propinquis, non ad luxum, sed ad necessitatem, sive ipse sacerdos sit, sive cognatus, nihil in illo aliud consideres, quam paupertatem*. Quod latius prosequitur epist. 50, ad Hedibiam, quæst. 1, modum etiam, et ordinem hujus distributionis declarans. Porro omnis ratio, in qua (præter Christi Domini auctoritatem) fundari potest hoc consilium, fundat etiam prædictam Constitutionem. Ratio autem per se illius consilii est, quia illud ex suo genere melius est, magisque meritorium et gratius Deo : consilia autem dantur de meliori bono. Assumptum patet : quia ex suo genere est actus altioris virtutis, nempe misericordiæ et caritatis. Et signum a posteriori esse potest, quia illa est materia voti : donare

Theophyl.

Hieron.

Item ratione ostenditur non distribuenda bona cognatis, qua talibus; quia hoc est minus meritorium, adeo ut per se nequeat esse materia voti

autem cognatis, ut sic non est materia voti.

Cur bona distribuenda non sint consangeneis altera ratio est vitandi triplex incommodum.

(567) III. Alia vero ratio est propter majorem utilitatem ad perfectionem acquirendam, saltem magis removendo impedimenta. Hoc insinuatur in verbis dicti cap. 4, Examin. § 2 : *Ut melius exemplum omnibus adhibeat, inordinatum affectum erga parentes exuendi, et incommoda inordinatæ distributionis, quæ a dicto amore procedit, declinandi et ut ad parentes et consanguineos recurrendi, et ad inutilem ipsorum memoriam aditu præcluso, firmius, et stabilius in sua vocatione perseverent*. Ubi tria incommoda insinuantur, propter quæ vitanda, expedit non distribuere bona consanguineis. Primum est, ne inordinatus amor ad parentes crescat, sed potius minuatur; quamvis enim dicatur fieri hoc propter exemplum aliorum, supponitur sine dubio prius esse talem fructum in ipsomet religioso spectandum. Multum autem confert ad minuendum hunc affectum ab hujusmodi donationibus abstinere. Nam eo ipso amor cognatorum erga nos remittitur. Unde etiam e contra donando connaturaliter fit, ut nostra etiam naturalis affectio crescat. Morale etiam est, ut amor non tantum recipiendo, sed etiam donando augeatur, adeo, ut dubitet D. Thomas, 2. 2, quæst. 26, art. 12, cum Aristotele, lib. IX, et hic cap. 7, quis magis diligendus sit, benefactor, an cui beneficium confertur : et ex resolutione ejus intelligitur, licet superiori et rationali amore magis diligatur benefactor, inferiorem tamen, et naturalem amorem magis ferri ad beneficiatum. Denique illemet actus, quo quis se vincit, et abnegat donando bona sua alienis, potius quam propinquis, remittit multum, seu in officio continet amorem naturalem. Quantum autem intersit ad perfectionem hunc amorem inordinatum cohibere seu minuere, satis significavit Christus, tum Matth. 29, ubi ita consulit relinquere fratres, sorores, patrem, matrem et filios, aut domos aut agros; tum Luc. 14, ubi hanc diminutionem naturalis affectus odium appellavit, dicens : *Si quis venit ad me et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus*. Et ideo patres omnes valde commendant ad perfectionem assequendam, ut hic affectus minuatur. Quod mirum in modum

Primum incommodum donandi consanguineis est ut augeatur ipsorum amor in nos et noster in ipsos.

D. Thom.

Arist.

Basil. D. Bernard. Anselm.

exaggerat Basilius in Constitutionibus monast. cap. 21 et in Regulis fusius disputatis, regul. 52, Bernardus serm. Dominicæ 2 post octavam epiph.: et Anselmus lib. de similitudinibus cap. 76. Secundum incommodum quod per hoc evitatur est ne inordinata fiat distributio. Vocatur autem *inordinata*, non solum illa, quæ est contra justitiam vel caritatem, sed etiam illa in qua caritatis ordo non solum simpliciter necessarius ex præcepto, sed etiam melior et gratior Deo non servatur. Quem ordinem sine dubio servare non potest, qui ex affectu carnis, et non ex puro amore Dei bona distribuit. Ultimum vero incommodum quod vitatur, magni momenti est, scilicet, ut omnis fiducia, quæ in parentum opibus vel temporalibus auxiliis collocari posset, auferatur et consequenter in Deum transferatur. Unde etiam fit, ut ipsa paupertas sit major et purior. Nam qui parentibus vel fratribus confert bona, sibi ipsi quodammodo conferre videtur, quia veluti unum sunt propter conjunctionem carnis, et aliqualiter ea retinet, quasi in spe. Ex quo tandem intelligitur, quod de cognatis dicitur etiam in amicitia humana conjunctis locum habere ; ac denique in omnibus, in quibus non necessitas et indigentia, sed quælibet alia humana ratio, ut Hieronymus dixit, spectatur; veluti si religiosus sororis dotem augeret, ut ditiori aut nobiliori nuberet, quia et Christi Domini verba et aliæ rationes adductæ æque in his omnibus locum habent.

Secundum incommodum donandi consanguineis est distributio inordinata, hoc sensu quod magis ex affectu naturali quam ex puro Dei amore oriatur.

Tertium incommodum donandi consanguineis est quod bona sic data retineantur aliqualiter quasi in spe.

Rationes non dandi consanguineis requirunt ne detur etiam amicis vel aliis nisi propter causas viro spirituali dignas.

Hieron.

(568) IV. Quamvis autem hoc consilium non relinquendi bona consanguineis regulariter servandum sit, non est tamen dubium, quin interdum aliud expediat, quod duplici ex capite potest provenire. Primo quasi per se, quia indigent ipsi, ut dictum est, et optime declarat Ambrosius 1 offic., cap. 30. Secundo magis per accidens ad vitandum scandalum, ut rixas vel inimicitias, quæ inde oriri solent, ut egregie Basilius regul. 9 ex fusioribus post medium. Propter quos casus et similes additur in dict. cap. 4 Exam., § 5, in eis non proprio, sed unius aut plurium arbitrio, qui vita et doctrina commendentur et ab ipso religioso cum approbatione superioris eligantur, negotium hoc esse transigendum, *ad declinandum* (ut ibi dicitur) *errandi in hujusmodi judicio periculum, quod ab effectu sanguinis solet proficisci*. Idem repetitur ibi, § 5 et in part. cap. 4, in declaratione lit. G. recte dicitur : *Ante ingressum quivis de bonis suis temporalibus pro suo arbitratu statuere potest ; sed postquam ingressus est, tam de ecclesiasticis, quam de secularibus disponat oportet, ita ut decet vitæ spiritualis sectatorem*. Et propter hanc causam statutum esse dicitur, ut in eo casu res alieno arbitrio committatur. Potestque his regulis optime accommodari sententia Basilii in regula 9 ex fusioribus, ubi tractans verba Christi : *Vende quæ habes et da pauperibus*, etc., sic inquit : *Equidem ex hoc colligo qui hac mente a suis discedat, hunc hujusmodi curam de parte patrimonii sui, nullo modo oportere negligere, contraque illud accurare, et cum eam omnem diligentissime secum abstulerit, eam veluti jam rem Domino consecratam, summa cum religione distribuat, vel ipse per se, si hujuscemodi munere scienter administrando esse ipse par possit, vel per alios, quos ante maxima adhibita diligentia delegerit, quique certissima dederint documenta, posse se illa fideliter ac prudenter distribuere, cum illud persuasum sit, non vacare periculo, sive propinquis suis illa relinquat, sive in ea distribuenda, cujusvis, nulla adhibita delectione, opera usus sit*.

Temperatur dictum pronuntiatum primum duplici fundamento. Nam consilium non dandi bona consanguineis cessat 1° quasi per se, ob ipsorum indigentiam; 2° per accidens, quando vitanda sunt scandala etc. Atque in his casibus, res transigenda est non arbitrio religiosi, sed peritorum ab ipso electorum probante superiore.

Ambros. Basil. Basil.

(569) V. In quibus verbis in primis adverto, videri loqui Basilium de distributione bonorum, quæ post votum paupertatis tunc etiam fiebat, quando fortasse pars patrimonii prius obtineri non poterat, vel aliæ justæ causæ intercedebant. Hoc mihi indicant illa verba, *veluti rem jam Domino consecratam ;* non enim proprie consecratur priusquam donetur, nisi per votum : quod multum confirmant sequentia verba non vacare periculo, quod enim esset periculum nisi votum præcessisset? Quod magis declarat inferius, dicens : *Quam grave tandem censere debemus judicium illis imminere, qui in rebus Dei nomini jam consecratis vindicandis lente ac negligenter se gesserint*. Ex quo sensu colligimus, religiosum per votum paupertatis tunc non fuisse solitum statim fieri inhabilem ad patrimonium suum distribuendum, sed ex voto fuisse obligatum ad id recte faciendum, quod est multum consentaneum Societatis instituto. Deinde etiam in modo seu consilio recte distribuendi est conformitas : nam quod Basilius ait aliquando posse religiosum per se distribuere, ma-

Basilii verba in tribus concinunt cum instituto Societatis in præsenti materia.

Primo, quia indicant religiosum tunc ex voto non evasisse inhabilem ad possidendum, sed obligatum ad bona recte distribuenda.

Secundo, quia dicit Basilius quædam per ipsum religiosum, quædam

per alios posse distribui.

xime locum habet, quando bona alienis et indigentibus eroganda sunt, quamvis tunc etiam optimum sit aliorum judicium: quod vero ait ut interdum fiat *per alios*, maxime necessarium est, ubi de consanguineorum causa et indigentia est agendum, ut in nostra Constitutione declaratur. Denique, quod Basilius admonet, *ut eligantur viri prudentes*, etc. nostra Constitutio superioris judicio id remittit: nam vir religiosus illud magis suspicere debet. Cui ex parte consonat, quod de Essenis refert Josephus lib. II, de bello Judaico cap. 7, dicens de illis: *Subvenire dignis cum opus est, suo arbitrio cuique licet; et indigentibus alimenta porrigere, sane cognatis dare aliquid sine curatoribus interdictum.* Curatores autem vocat superiores, qui eos gubernant.

Tertio, quia ibi suadetur distributio bonorum prudentibus committenda.

Joseph.

Circa bonorum distributionem a scholasticis secundum pronunciatum: Quando locus non est distribuendi consanguineis, in opera pia distributio facienda est. Præferuntur tamen ex debito justitiæ creditores si qui sunt.

(370) VI. Ultimo quoad hanc partem addendum est, quando hæc bona non sunt distribuenda consanguineis, nullam aliam regulam præscribi, nisi ut juxta propriam devotionem in pia et sancta opera dispensentur. Hæc enim omnia sine dubio comprehenduntur in consilio Christi, *Vende omnia, quæ habes, et da pauperibus.* Supponitur autem (quamvis per se satis notum erat) si quæ fuerint debita vel obligationes justitiæ prius esse solvenda. Imo additur hoc quam citissime fieri possit esse providendum; quoniam in observatione præceptorum major cura et diligentia adhibenda est, quam consiliorum. Imo illa bona, quæ hoc modo debita sunt, moraliter non debent inter bona propria computari, ut habetur in leg. 51, *subsignatum*, de verbor. significat. et ideo non comprehenduntur sub illo consilio, *Vende omnia quæ habes.* Non cadit autem sub hac obligatione dare aliquid Societati, quoniam, ut dixi in num. 1, ipsa nullum jus in bona, vel ad bona religiosi acquirit. Non tamen excluditur Societas quin possit religiosus aliquid ei donare, si velit. Utrumque supponitur in illis verbis: *Qui in ingressu ipso, vel post ingressum ad obedientiam, motus sua devotione, vellet bona sua, vel eorum partem in Societatis subsidium disponere*, etc., III part. Constit., cap. 1, § 9. Utrumque enim legitur in regula D. Benedicti, cap 58, ubi de religioso emittente professionem, statim post illam emissam inquit: *Si quid in bonis habeat pauperibus distribuat, vel facta solemni donatione, monasterio donet, nihil sibi reservando*, ubi significat, et monasterio nullum jus acquiri in illo tempore professionis et donationem non ex obligatione, sed ex propria voluntate religioni fieri potuisse. Et similiter S. Franciscus, cum ejus religio incapax sit hæreditatis, liberum reliquit volentibus eam profiteri, ut ad usum fratrum aliquod ex bonis suis relinquere possent, ita tamen, ut ab ipsis fratribus ad hoc non inducantur, ut explicavit Clemens V in Clementina, *Exivit a paradiso*, de verborum significat., § *ceterum*. Quod videtur etiam nobis significasse B. Ignatius in verbo illo, *motus sua devotione*, quasi non debeat a nobis moveri, sed a Deo et devotione sua.

Societas, in bonis his distribuendis sibi, nullum jus habet: licet a religioso sponte oblata accipere possit, sicut ordines SS. Benedicti et Francisci.

Regul. Benedict.

Regul. S. Franc.

(371) VII. Nihilominus tamen si Societas vere indigeat, non erit huic constitutioni contrarium, eam necessitatem proponere volenti sua bona distribuere; nam si hoc licet et expedit facere cum externis hominibus, cur non cum propriis? Præsertim cum cæteris paribus, hoc etiam sit magis consentaneum ordini caritatis. Nam unusquisque debet magis diligere sibi conjunctos spiritualiter, quam extraneos, ut cum D. Thomas 2. 2, quæst. 26, art. 7, tradi solet. Inter religiosum autem, et religionem est magna et peculiaris conjunctio spiritualis: ergo si religio æque indigeat per se loquendo, ordo caritatis postulat, ut religiosus in distribuendis bonis suis eam præferat; ergo ut ipse valeat hunc ordinem servare, merito potest religio necessitatem suam declarare, imo, et rationem peculiarem, quæ in eo militat aperire; hoc per se bonum est, et non excludit, quin post intellectam optimæ (1) distributionis rationem, exsecutio ex propria devotione fiat. Quanta autem moderatio in hac ipsa distributione, quando in beneficium Societatis fit, ab ipsa servetur, intelligitur optime ex quadam ejus regula, quæ in officio provincialis habetur cap. 10, quæ sic habet: *Si aliqua bona applicabuntur Societati cum facultate generalis, magnopere curet provincialis, ut cum ædificatione, et caritate, et non cum rigore exigantur, potiusque per procuratores externos, quam per nostros; expediat quoque, ut ex his eleemosynæ aliquæ in pauperes ejus oppidi, ubi sunt bona,*

Quamvis carens jure ad bona suorum, potest tamen Societas indigentiam propriam subdito distribuenti proponere.

D. Thom.

Ubi ea distributio bonorum a scholaribus in utilitatem Societatis obvenerit (quod quidem parcissime et a paucissimis fieri solet) quæ moderatio adhibenda sit: nempe consulendum ædificationi, et aliis pauperibus.

(1) *Optimæ*. Editt. quatuor habent *optime*.

distribuantur. Et aliis in locis sæpe commendatur, et inferioribus, ut cum magna subordinatione ad superiores et superioribus, ut cum magna prudentia, et proximorum ædificatione, circa hanc distributionem se gerant, ut videre licet in citatis locis, et in can. 3 2æ congregationis generalis, et canon. 3 et 4 congreg. 5æ. Unde, et a paucissimis atque parcissime dicta distributio fieri solet, quidquid mundus dicat.

CAPUT VI.

Qua ratione distributio bonorum juxta votum paupertatis a scholaribus Societatis facienda sit.

Dubium in titulo capitis expressum non procedit de novitio nullum omnino votum habente. Qui vero aliquid vovisset, obligationis modum haberet quem intendisset; et plerumque ad normam scholarium.

(372) I. Superest ut quod secundo loco initio præcedentis capitis proposuimus breviter expediamus, scilicet, an omnia, aut aliquid saltem ex illis, quæ ibi circa distributionem bonorum ex regula assignavimus, quatenus voluntatem vel consensum ipsius religiosi postulant, cadant sub votum paupertatis. Quod dubium non habet locum in novitio, qui ante biennium expletum hanc facit distributionem; quia ille per se loquendo, non facit illam ex voto paupertatis, sed ex libera voluntate. Et quamvis præcesserit promissio simplex, (ut supra cap. 4, num. 17 dictum est) relinquendi omnia, cum primum superior post elapsum primum annum probationis injunxerit, tamen illa non obligat ad modum, sed solum ad substantiam actus (ut sic dicam). Quod si fortasse novitius privatum votum emisisset, juxta illius intentionem judicanda erit obligatio; regulariter tamen fieri solet tale votum ad imitationem illius, quod completo biennio in Societate emittitur ac recipitur, et ideo quoad materiam idem erit de utroque judicium.

Arguitur ad probandum distributionem bonorum esse materiam voti: quia Constitutiones voti materiam designant dum de ista distributione decernunt. Idem declaratur amplius, quia distributio aliter quam in Constitutionibus designatur erit usus rei ut propriæ.

Ratio ergo dubitandi in his, qui hoc votum habent, esse potest, quia vovent simpliciter paupertatem juxta Constitutiones, sed in ipsis Constitutionibus designatur hoc genus paupertatis, quoad distributionem bonorum; ergo eo ipso insurgit obligatio voti, ita ut licet Constitutiones per se non obligent ad culpam, ratione tamen materiæ, quam designant, oriatur obligatio ex voto. Et declaratur. Nam hoc votum obligat ad non utendum aliqua re ut propria, sed distributio talium bonorum est quidam, et maximus usus eorum; ergo non debet usurpari ut proprius; ergo debet ex vi voti solus ille usurpari, qui per dictas Constitutiones, vel juxta formam earum conceditur, quia omnis alius erit omnino proprius, sive rei ut propriæ.

Arguitur ad probandum distributionem bonorum non esse materiam voti: quia verba Constitutionum non videntur præceptiva sed consilii.

In contrarium autem est, quia in prædictis Constitutionibus non ponuntur verba quæ indicent obligationem seu necessitatem. Nam licet in 4 cap. Examin. § 2 dicatur, *Pauperibus dispensare debent,* statim additur : *Ut consilium evangelicum sequantur.* Et ita verbum *debent,* non præcepti, sed consilii debitum, seu necessitatem ad melius esse, ut ibidem indicatur, significat. Et in eodem sensu dicitur in § 3: *Contenti esse debent,* etc. Et § 3, in simili, ratio redditur, *quod id magis expediat, et ad majus Dei obsequium sit futurum.* Et in part , cap. 1, § 7 solum dicitur: *Qui se exuit bonis suis, sequatur Christi consilia, pro sua tamen devotione, ad hoc potiusquam ad illud opus dispensare bona sua, vel partem illorum poterit.* Et expressius § 9 dicitur: *Hauddubie opus faciet majoris perfectionis,* etc., et sic in aliis.

1a Assertio : Scholares vi voti obligantur in distributione bonorum abstinere usu proprietario, seu independenti a regula vel a voluntate superioris; quod probatur auctoritate Gregorii XIII.

(373) II. Dicendum ergo censeo primo in genere, cadere sub obligationem præcepti et voti non usurpare in his rebus proprietarium usum, id est, omnino propria auctoritate et voluntate, et non secundum regulam, vel voluntatem superioris. Probatur primo ex Gregorio XIII, in Constit. *Ascendente Domino.* Ubi postquam dixit scholares retinere dominium bonorum suorum, subdit : *Interim tamen quantum ad illorum usum religiosam paupertatem servant, neque ulla re tamquam propria sine superioris facultate uti possunt.* In quibus verbis plane significat hoc pertinere ad materiam, atque ita cadere sub obligationem voti. Nam religiosa paupertas illa proprie dicitur, quæ est materia voti, et ideo dicuntur *non posse,* quia agerent contra religiosam paupertatem. Unde de iisdem scholaribus dixit ibidem paulo superius pontifex, emissis votis debere in communi vivere, quia solum ex communibus bonis, vel tamquam communibus uti debent; ergo quamvis retineant proprietatem aliquarum rerum, necesse est, ut non habeant proprium usum ex vi voti paupertatis, alias possent ex illis bonis in particulari vivere, sicut possunt novitii; neque esset cur pontifex post emissa vota, specialem obligationem in hac parte eis tribueret. Ratio etiam

Assertio item

ratione probatur; quia sine abdicatione usus proprietarii, votum paupertatis scholarium non sufficeret ad statum vere religiosum.

hoc postulat necessario, quia votum paupertatis religiosæ saltem et maxime requirit paupertatem in usu, ut ex dictis in cap. 4 patet; non ergo haberent hi scholares votum paupertatis sufficiens ad statum religiosum, nisi bonorum omnium proprietarium usum a se abdicarent ex voto, et ideo in Constitutionibus Societatis sicut declaratur eos retinere dominium, ita etiam declaratur nulla re, tamquam propria, uti posse part. III, cap. 4, § 7. Est ergo hæc materia talis voti, ideoque ex genere suo sub gravi obligatione.

2ª Assertio: Scholaris facit contra votum paupertatis, si bona sua distribuat vel illis se abdicet sine facultate superioris; quod probatur ex 5 congregatione ita decernente aut vim voti scholarium declarante.

(574) III. Secundo dicendum est. Qui post emissa tria vota substantialia res suas distribuit, vel illis se abdicat sine superioris facultate, facit contra votum paupertatis. Sic ad verbum fuit decretum in 5 congreg. generali canon. 7. Intellexit nimirum congregatio eum esse modum seu formam distribuendi prædicta bona, quem Constitutiones cap. præcedent. num. II, allatæ præscripserant, atque ea ratione, id est, supposita approbatione et facultate superioris, ad materiam voti paupertatis pertinere; aut certe (quod plane pro sua auctoritate poterat, ut etiam in simili notabimus infra lib. VI, cap. 10, num. II,) denuo gravissimas ob causas, intra talem materiam id collocavit. Itaque forma illa disponendi addita superioris voluntate, tamquam necessaria conditione, materia evadit hujus voti, sic decernente, ut dixi, aut forte suo decreto declarante congregatione (1) jam inde a principio ita se habuisse hac in parte paupertatis votum in Societate; violarique graviter aut venialiter pro materiæ quantitate, si superioris voluntas dispositioni non assistat.

Assertio secunda, in num. III, probatur hic deinde quoad distributionem in profana. Nam talis modus alienationis, quum fiat omnino sine facultate, est usus rei ut propriæ; ideoque contra votum: et sufficit ad mortale, nisi arbitrio prudenti quantitas sit levis. Ceterum hæc major esse debet, quum delictum versetur circa rem propriam, eamque abdicandam.

(575) IV. Specialiter vero de dispositione in opera non pia probatur assertio. Nam talis modus alienationis, non est commissus arbitrio ipsius religiosi; ergo usurpando propria auctoritate illum usum, utitur illa re ut propria, quod est contra votum. Item quoad hanc partem non solum fit votum cum adjectione quasi affirmativa, scilicet dandi consanguineis, v. g. si superiori visum fuerit, sed etiam sub limitatione negativa, scilicet, distribuendi pauperibus, nisi ex facultate superioris vel ex judicio eorum, quos ipse probaverit, aliud facere expediat; ergo qui temere sine tali facultate vel Examine, suo arbitrio bona expendit in usus non pios, delinquit in materia voti paupertatis; est ergo ex genere suo grave peccatum, licet ex levitate materiæ possit esse veniale. Quæ autem in hoc negotio sit materia gravis vel levis, ex dictis in tomo præced. disputando de voto paupertatis pure simplici, petendum est. Solum hic considerare oportebit quia res, quæ expenditur, non est religionis, sed propria et quia non derelinquitur usurpando et retinendo, quod magis repugnat paupertati quam abdicatio; ideo majorem quantitatem requiri, ut appropriatio talis usus (ut ita dicam) grave peccatum censeatur. In particulari vero prudens viri arbitrium necessarium erit.

Non judicium sed voluntas superioris reponit distributionem meliorem in materia voti: quia non obstante illo judicio poterit concedi ut subditus eligat minus bonum.

(576) V. Notanter autem dixi in num. III: *Addita superioris voluntate*, quia non satis est, quod superior suum judicium interponat judicando talem, vel talem distributionem esse meliorem, ut eo ipso materia describatur tamquam necessaria, neque ut alius usus censeatur ut rei propriæ; quia non obstante illo judicio, potest concedi facultas eligendi, quod minus bonum est, quæ facultas respectu religiosi, est veluti quædam permissio; et ideo tunc aliter distribuendo quam superior judicet, licet imperfecte fiat, non tamen necessario cum culpa, vel si aliqua admisceatur ratione status perfectionis procurandæ vel voti, ad summum est venialis. At vero quando superior non tantum judicat, sed etiam vult id fieri, quod melius est in tali materia, jam urget necessitas voti, cum usus bonorum prohibitus usurpetur. Idem censeo, si interveniente dubio an bona sint consanguineis distribuenda, superior omnino statueret, ut id fieret juxta formam Constitutionum, designando duos aut tres viros prudentes, quorum judicium religiosi sequantur; pari enim modo religiosus tenebitur ex vi voti paupertatis, illum modum distributionis observare, ob easdem rationes.

Contra assertionem secundam in num. III, objectio: Distributionem in pia opera non requisita directione superioris, et abstrahendo a subordinatione, vi-

(577) VI. Inferes; ergo quando religiosus distribuerit in pauperes vel alia pia opera, non requisita peculiari superioris directione, minime peccabit contra votum paupertatis quidquid sit, an imperfecte, vel peccaminose etiam faciat, contra debitam subordinationem. Probatur illatio, quia jam pro tali bonorum dispositione certam

(1) De potestate declarandi vide infra *lib.* x, *cap.* 4. MDCXXV.)

deri licitam non obstante voto paupertatis. Ratio est quia ita fieret juxta voluntatem Societatis in cujus Constitutionibus species ista operum præscribitur, sed electio adeo relinquitur devotioni propriæ ut vi voti paupertatis subditus nunquam possit a superiore obligari v. g. ad dandum aliquid Societati.

habet Societatis voluntatem; si quidem et ea distributio de se studiosa est (1), et in Constitutionibus non invenitur præscriptum esse aliquid circa modum observandum inter ipsos pauperes, aut eligendi hos potius quam illos, neque in hoc negotium aliquid esse commissum superiori, sed potius invenitur totum esse relictum *devotioni* donantis; et ideo licet superior judicet aliquid esse melius, velitque ita fieri, non pertinebit id facere ad materiam paupertatis, quia illud nullo modo fuit contentum in voto; neque subditus aliter distribuendo quam velit superior, censebitur uti suis bonis ut propriis, quia de illis disponit juxta voluntatem ut sic dicam ipsius religionis, hoc est, juxta modum in Constitutionibus præscriptum. Unde nunquam poterit particularis superior designare subdito certum pietatis opus (ut v. g. dare talia bona Societati) tamquam materiam necessariam ad observationem voti paupertatis; quia nullibi ei concessum est; et alioquin ex natura voti paupertatis hoc etiam sequi non videtur. An vero ex vi voti obedientiæ possit id præcipere alia quæstio est, in qua etiam probabile videtur regulariter loquendo non posse; quia non est juxta Constitutiones, neque est materia per se conferens ad finem instituti. Imo ad majorem ejus puritatem et paupertatem videtur pertinere, ut non possit superior hanc necessitatem imponere subdito, præsertim in ordine ad donandum aliquid Societati : et ideo in Constit. num. I, citata expresse dictum legimus, *Qui motus sua devotione*. Et in eodem sensu dictum esse apparet, quod in canon. 5 2æ congregat. general. dicitur ea, quæ continentur in 4 cap. Examin. de dispositione bonorum (saltem quantum ad pauperes) sumenda esse tamquam generalem quamdam instructionem et legem, qua nostri debent bona sua illis distribuere, *pro devotione tamen sua* (2). Concluditur ergo distributionem inter pauperes semper relinqui liberam, etiamsi Societas inter pauperes ipsos comprehendatur.

Addere licet, immo nec ex voto obedientiæ videri eam distributionem libere electam impediri posse.

Obiter indicatur quid servandum ut Societati aliquid distribuatur licite. Applicatio rei 1° videtur ex consilio magis quam obligatione voti relinquenda penes Generalem; 2° facienda est intra eam Societatis provinciam ubi res continentur; secus, vi voti facienda est veris pauperibus extraneis; 3° si fiat alicui loco provinciæ præscriptæ, approbanda est a Generali : quo recusante, licet semper melius sit stare judicio superioris, alia vel Societatis loca, vel opera pia eligere potest subditus, donec annuat superior.

(578) VII. Supposita autem voluntate dandi aliquid Societati, dicitur nihilominus in III part. Constit., cap. 1, § 9, ut applicatio potius ad hanc partem, quam ad illam Societatis, vel ad hunc, aut illum usum generali committatur. Ex vi tamen illius Constitutionis non videtur etiam pertinere hoc ad materiam paupertatis, neque posse tamquam quid necessarium præscribi, quia solum declaratur illud esse opus majoris perfectionis : et quoad hoc non additur, ut in tali applicatione voluntati superioris stetur. Additur vero in prædicto canone 5 2æ congregationis generalis limitatio quædam quoad hanc partem, et in canon. 5 congregat. 5æ scilicet talia bona distribuenda esse intra eam Societatis provinciam in qua bona continentur. Quod si religiosus ipse, ad quem talia bona pertinent, consentire nolit, sed alteri provinciæ illa dare velit, additur ibi, talia bona non esse acceptanda a Societate, *sed ea* (inquit) *teneatur ipse in veros Christi pauperes extra Societatem dispensare*. Ubi ponderandum est verbum *teneatur*, quod sine dubio obligationem significat, quia jam tunc illa distributio relinquitur ut necessaria ex vi voti paupertatis, ita ut non possit in commodum consanguineorum commutari. Ea autem limitatio regulam (ut ajunt) firmare videtur pro dispositionibus piis extra casum donandi alteri provinciæ. Denique additur ibidem, si religiosus velit applicare sua bona intra eamdem provinciam alicui tamen certo loco, esse in potestate generalis illam improbare, quod satis clarum est, quia potest illam non acceptare. Quid autem tunc agere teneatur religiosus distribuens ibi non declaratur. Et ideo dicendum consequenter videtur, eodem modo teneri ad distributionem faciendam, quo antea et eamdem libertatem retinere ad distribuendum inter alia loca Societatis intra eamdem provinciam, donec aliqua tandem ejus applicatio approbetur; alioquin potest etiam si velit inter alios pauperes distribuere; melius autem semper faciet, si superioris judicio prædictam applicationem committat.

(579) VIII. Ex his vero in tota hac illatione, seu objectione contra secundam assertionem dictis, colligi ulterius poterit, distributionem factam a religioso, si in veros pauperes, aliave pia opera fiat, inscio etiam, aut invito superiore, licet minus ordinate fiat, et ideo magna sit imperfectio, et regulariter aliqua sit venialis culpa;

Extensio illationis seu objectionis factæ in num. VI. Contra assertionem secundam. Id est distributio in pia opera, superiore etiam invito, nequit esse contra vo-

(1) *Studiose est*. Nimirum fit pietatis studio.

(2) Vide Instructionem P. Claudii pro distributione facienda. (MDXXV.)

tum paupertatis; quia hanc distribuendi rationem Constitutiones permittunt.

nihilominus tamen non videri directe contra paupertatem. Probatur ex dictis, quia talis distributio commissa est devotioni ipsius religiosi : non pendet ergo a scientia vel voluntate particularis superioris etiam generalis; ergo non cernitur ibi usurpatio alicujus usus rei, ut propriæ, sed est juxta intentionem voti, cum emittatur juxta Societatis Constitutiones et juxta modum a regula concessum.

Evasioni occuritur confirmando extensionem objectionis contra assertionem secundam. Videlicet dicentibus distributionem in opera pia pendere a superiore non quoad formam, sed quoad exercitium; respondetur : scholares vovere se bona relicturos quando jubebuntur, non autem se exspectaturos jussionem. Restaret igitur locus imperfectioni vel peccato contra obedientiam tantum.

(380) IX. Dices, licet distributio in pauperes, quantum ad formam seu specificationem, ut sic dicam, non pendeat a voluntate superioris, quantum ad exercitium pendere; nam ad superiorem pertinet designare tempus, in quo abdicatio horum bonorum facienda est : sub hac enim lege fit promissio seu paupertatis votum. Responderi in primis potest conditionem illam positam esse ad terminandam dilationem, non vero ad eam exigendam, ita ut ante illud tempus non possit fieri bonorum abdicatio. Unde qui in Societatem ingreditur, licet non teneatur ex regula ante expletum annum renuntiare omnibus bonis, non tamen prohibetur id facere, imo consulitur per se loquendo. Item post annum expletum licet promittat renuntiare cum primum jussus fuerit, non tamen promittit non renuntiare nisi jubeatur : et ideo licet proprio nutu id faciat ante expletum biennium, non aget contra promissionem, nec contra paupertatem, ut per se constat. Sic ergo licet expleto biennio teneatur ex voto paupertatis relinquere omnia cum primum jussus fuerit, non tamen ex vi illius voti prohibetur anticipare tempus et statim relinquere bona non exspectata jussione; ergo licet id faciat, ea ex parte non peccabit contra votum paupertatis. Unde si alioquin det pauperibus (quod sibi concessum est) ex nullo capite violabit paupertatem; quamquam quia votum etiam habet obedientiæ, inordinate et imperfecte faciet de suis bonis disponendo etiam in pauperes sine licentia superioris, ac si illud esset prohibitum in virtute obedientiæ, esset ex hoc capite peccatum grave juxta materiæ qualitatem. Nam aliquando potest multum expedire ad ædificationem proximorum, et ad bonum religionis et ipsius religiosi, ut id non fiat, donec superiori videatur, et ideo sine dubio habet superior aliquando jus id præcipiendi cum omni rigore; tamen quia ordinarie hoc non est ita prohibitum, vel a lege, vel a prælato; ideo per se loquendo, id est, secluso scandalo, contemptu et conscientia erronea, hoc non est peccatum grave.

Objectio seu illatio in num. VI et seqq. contra assertionem secundam facta non procedit, I. E. vim amittit, saltem post congregationem 5. Quæ, sive condendo jus novum, sive conditum declarando, fecit necessariam facultatem superioris ad distribuendum bona etiam in causas pias.

(381) X. Hanc totam illationem, sive objectionem contra secundam assertionem a numero VI prosecutus sum consulto, quia fortasse ante citatum pro ipsa assertione canonem videri poterat probabilis : nunc autem, ut illo num. III dicebamus, sive citatus canon. congregat. 5 novum in Societatem jus hac in parte introducat, sive auctoritative declaret antiquum (ad eum fere modum quo ecclesia veritates aliquas denuo proponit credendas de fide) simpliciter, atque sine ulla distinctione operum *piorum*, aut *profanorum* accipiendum est, atque dicendum, illicitam contra paupertatis votum esse distributionem in quælibet opera, si absque directione superioris, *saltem præsumpta*, fiat; eo quod talis directio, sive consensus prælati, conditio sit, ut dixi, necessaria, ne talis distributio sacrilega sit contra dictum votum.

Satisfit fundamento dictæ illationis seu objectionis; quia Constitutiones permittentes DEVOTIONI subditorum ut disponant pie vel in hoc aut illud opus pium, non ideo eximunt eos a petenda indistincte licentia exuendi se bonis suis. Id autem declaratur amplius. Nam devotio distribuendi in pia opera non minuitur propter licentiam sive prius sive posterius petitam : quare in ratione quacumque distribuendi potuit sine incommodo semper requiri, quæ nunc certe requiritur, voluntas superioris saltem præsumpta.

Neque verba illa Constitutionis, *devotione sua* (quod fere totum robur est objectionis) dicto decreto congregationis repugnant. Nam devotio subditi non excludit præviam licentiam superioris ad disponendum generaliter, sed excludit necessitatem licentiæ peculiaris ad pie disponendum, vel ad disponendum in hæc vel illa pia opera : unde citatum decretum explicuit quod Constitutio supponebat. Et declaratur aliter; nam devotio quantumlibet voluntaria et meritoria, non necessario excludit licentiam superioris; sic enim dicemus inferius cap. 9, numero IX in simili, ex caritate etiam moveri posse, qui suam obligationem implet. Et in primis si devotio distribuendi absolute et indistincte in pia opera, ante ipsam licentiam a superiore petitam concipiatur per petitionem subsecutam, non modo non minuitur aut evanescit, sed potius crescere poterit, petitionem videlicet imperando. Si vero licentia petita devotionem antecedat (quod facile contingere potest, si indistincte seu in universum de facultate exuendi se bonis suis, ut Constitutio loquitur, cum superiore agatur) sicut post obtentam licentiam concipi potest voluntas donandi consanguineis, ita et voluntas sive devotio donandi piis operibus; nulla ergo est repugnantia aut in illis juribus, aut si quid aliud in objiciendo

perstrinximus; quia in quacumque forma vel instructione Societatis ad disponendum de bonis, absque ullo incommodo vel repugnantia, imbibitur superioris directio seu voluntas saltem præsumpta; atque adeo sive a principio Societatis, sive post quintam congregat. posita assertio habere potuit veritatem. Cur autem dixerim *saltem præsumpta*, in fine capitis intelligetur. Unde expedita similiter manent, quæ in II part. dubitandi in numero I ex cap. 4 Examin. et ex III part. Constit. cap. 1 afferebantur; neque enim repugnantiam ullam continent, sed potius maxime cohærent, debere religiosum sua ex voto disponere, etiam in pia opera et votum ipsum emisisse, ut consilium evangelii seu Christi sequeretur, ut majus Deo obsequium præstaret, ut opus majoris perfectionis ederet.

Quæstio suborta : An valeat distributio bonorum, quæ circa directionem superioris erat illicita. Arguitur pro parte affirmativa : quia alienatio ista quum fiat a veris dominis, quales sunt scholares, valet jure naturæ, nec irritatur jure positivo communi aut peculiari.

(582) XI. Hic vero interrogabit aliquis ulterius, an licet alienatio facta absque directione superioris illicita sit et sacrilega, valida nihilominus evadat. Cum enim ejusmodi religiosi, de quibus loquimur, domini sint et propria voluntate sua bona tribuant, ut supponimus, spectato jure naturæ valida est talis donatio. Nullum autem est jus positivum, quod illam irritet : nam jura, quæ dicunt donationes vel alienationes a religioso factas non esse validas, loquuntur juxta antiquum et commune jus de religiosis, qui capaces non sunt dominii. Sic autem loquimur de religiosis habentibus aliqua bona, de quibus possint disponere et ideo non juxta commune jus, sed juxta aliquod speciale de illis judicandum est : nullum autem invenitur jus speciale Societatis, quo talis alienatio irritetur; ergo retinet valorem quem habet jure naturæ.

Arguitur pro parte negativa, quia scholares vi voti obedientiæ non habent velle et nolle sufficiens ad transferendum in alios dominium quod retinent. Hanc partem tenent Molina et Lessius.

Molin.

In contrarium autem est, quia religiosus non est sui juris, neque habet velle, neque nolle : hi autem sunt vere religiosi et quoad hanc partem tam perfecte subjecti et alieni juris, per votum obedientiæ ac quilibet alii religiosi; ergo licet dominium habeant, non habent voluntatem sufficientem ad transferendum illud. Propter quam rationem partem hanc amplexus est Ludovicus Molina tom. I de justitia tract. 2, disput. 139 vers. *Illi qui tempore*. Ubi etiam nullam distinctionem facit inter alienationem ad pia opera et ad alios usus, quia re vera quantum ad hoc caput, quod religiosus non est sui juris, utraque est æque prohibita vel æque infirma. Inde vero consequenter significat, etiamsi alienatio fiat in pauperes vel opera pia, esse grave peccatum contra paupertatem, quia est usurpatio juris, quod quis non habet, scilicet transferendi dominium in alterum. Adde etiam, quia donare sine potestate transferendi dominium; vel decipiendo alium vel invitando illum, ut accipiat, quod accipere vel retinere non potest, omnibus modis continet gravem inordinationem. Hinc etiam colligit testamentum factum ab hujusmodi religioso sine licentia sui superioris nullum esse; nam cum illa, sicut possunt hi religiosi de suis bonis disponere inter vivos, ita etiam est certum posse per viam testamenti confirmandi per mortem naturalem aut per professionem, vel etiam per vota coadjutorum formatorum Societatis, quæque ad hoc æquivalent, ut ex cap. 4 constat. Atque eadem proportione, si alia dispositio, sine licentia inter vivos facta, illicita et nulla est, erit etiam nulla per viam testamenti; est enim eadem vel major ratio. Imo addit idem auctor, non solum in his religiosis, sed etiam in novitiis Societatis, post primum annum expletum peccatum esse condere testamentum de suis bonis, inscio superiore, quamvis de illo testamento doceat esse validum; et, si morte naturali confirmetur, habere effectum, quia factum fuit ab homine sui juris : illicite autem factum esse censetur, quia est contra promissionem, quam talis novitius fecit disponendo de bonis suis cum primum superior injunxerit post expletum primum probationis annum, ut in illo cap. 4 numero 17 tactum est. Hanc Molinæ sententiam postea sequitur Lessius lib. II de justitia, cap. 4, dubit. 5, num. 28.

Pars negativa confirmatur exemplo testamenti sine licentia conditi, quod Molina putat in scholaribus irritum et illicitum; in novitiis Societatis, validum sed illicitum.

Lessius.

Auctoris placitum bipartitum : Bonorum dispositio sine licentia est in scholaribus valida (1ª pars), sed per superiorem irritabilis (2ª pars).

(583) XII. Nihilominus ego existimo hujusmodi alienationes vel dispositiones ab his religiosis factas de propriis bonis sine licentia superioris non esse nullas ipso facto, sed validas, infirmas tamen et irritabiles per voluntatem superioris. Priorem partem mihi probat discursus superius factus priori loco pro parte affirmativa. Posteriorem autem probat et non amplius ratio in contrarium objecta, quæ est fundamentum Molinæ. Utramque autem declaro exemplo voti facti a religioso sine licentia prælati, quod non est ipso jure nullum sed validum, licet infirmum et irritabile a superiore, ut tomo super. cum D. Thoma et communi doctrina tradidi-

Declaratur utraque simul pars exemplo voti, promissionis, ac donationis.

D. Thom.

mus. Quod eadem ratione verum est de quacumque promissione humana, quando non est de re illicita, aut de materia ita aliena, ut non possit impleri promissio sine injuria alterius. Ex quo colligimus idem dicendum esse de donatione, quæ alias ex parte materiæ donatæ injusta non est, sed solum ex defectu consensus superioris : nam eadem est ratio de tali donatione, quæ de voto. Quia sicut valor donationis pendet ex voluntate, ita etiam voti ac promissionis. Atque eadem exempla ostendunt religiosum non ita esse alieni juris, nec in eo sensu dici non habere velle aut nolle, ut nihil validum possit sua voluntate exercere, sed quia nihil firmum potest efficere sine consensu superioris, vel quia nihil potest licite velle contra sui superioris voluntatem, ut in tomo super. ostensum est; ergo ex hoc capite non est hæc donatio irrita sed irritabilis. Inter hæc autem duo multum interest; nam si sit irrita, non potest, qui talia bona accepit, illa retinere tuta conscientia, quia retineret rem alienam. Dices, non retinet invito Domino et ideo non injuste retinet. Sed contra, quia juxta illam sententiam voluntas Domini non est efficax ad concedendum dominium; ergo nec possessionem, vel usum : nam religiosus æque non est sui juris quoad hæc omnia ; ergo qua ratione non fit dominus, eadem non potest retinere rem acceptam ; quia quoad hæc omnia magis est consideranda voluntas superioris, qui est veluti principalis administrator, quam subditi, qui est proprius dominus. At vero si donatio tenet, licet irritari valeat, potest, qui aliquid accepit, tuta conscientia illud retinere, donec a superiore revocetur donatio. Dices interdum poterit esse talis distributio, ut revocari non possit, ut si facta est in pauperes. Item aliquando occulte fiet donatio et superior propter ignorantiam irritare non poterit. Respondeo hæc esse per accidens ; nam in eis intervenit impotentia facti, quæ non mutat jus : et quamvis fortasse ex parte recipientium interveniat aliqua malitia cooperando vel inducendo ad actum inordinatum intra obligationem obedientiæ, aut religionis; tamen quia non intervenit injustitia, nec substantialis defectus impediens translationem dominii, non video unde sit in recipiente obligatio non retinendi, quod accepit, etiamsi de facto numquam possit revocari donatio a superiore propter ignorantiam.

Ad rationem dubitandi pro parte negat. Molinæ, in num. XI, præcedente, respondetur scholares habere velle et nolle proprium, ut velint valide; haud tamen ut velint licite, vel modo non irritabili per superiorem.

Discrimen inter irritam, et irritabilem donationem. Videlicet in donatione irrita, donatarius injuste retinet; secus, in irritabili. Instantia contra primam partem discriminis diluitur. Nam dicentibus, in donatione irrita scholastici, donatarium non injuste retinere, quia volente domino, respondetur voluntatem superioris irritam facere hunc quoque consensum scholastici. Contra alteram partem discriminis instantia altera removetur. Quandoquidem donatio irritabilis, quum fiat salva justitia, non apparet cur donatarius teneretur restituere, etiam si per accidens forte nequiret superior donationem revocare.

(584) XIII. Ex quo infero primo etiam testamentum conditum ab hujusmodi religioso sine facultate superioris non esse ipso jure nullum, licet sit irritabile a superiore. Probatur consequenter ex fundamento posito; quia dispositio religiosi in his, quæ ex parte materiæ non continent injustitiam vel nullitatem, non est irrita ipso facto ex eo solum quod fit propria voluntate etiam alias peccaminosa sine interventu voluntatis superioris, sed est tantum infirma et irritabilis; ergo idem dicendum est de dispositione per testamentum. Probatur consequentia, quia ex natura rei non requiritur efficacior voluntas ad testamentum, quam ad alias donationes, et ex jure positivo nullum est speciale irritans magis hanc dispositionem, quam alias in tali persona. Sed quæres an condere hoc modo testamentum occulte et sine facultate superioris, sit grave peccatum contra paupertatem vel obedientiam. Respondeo, quod ad paupertatem attinet nullum videri peccatum, aut saltem non videri grave, si eo animo fiat, ut tempore mortis subjiciatur superiori, quia tunc tale testamentum est veluti quædam manifestatio voluntatis propriæ, non autem juris proprii indebita usurpatio. Secus vero dicendum esset, si is testator intendat, ut suum testamentum ad exsecutionem perveniat ex propria tantum voluntate, juxta superius dicta in secunda assertione. Dices, cum ex voto teneatur hujusmodi religiosus abdicare omnia bona cum primum jussus fuerit a superiore, huic obligationi repugnat etiam cum animo manifestandi id facere per viam testamenti, quod non habet effectum, nec est efficax donec per mortem naturalem vel civilem confirmetur. Respondetur tale testamentum non impedire alteram obligationem et observationem ejus, quia non obstante illo testamento potest superior injungere, ut statim sine mora renuntiatio omnium bonorum fiat : et tunc subditus tenetur id exsequi, et prius testamentum fiet irritum, ac nullius momenti; ex nullo ergo capite videtur hæc actio contraria voto paupertatis in dicto casu. Et aliquando posset bona fide fieri, ut si subditus iter agendo, aut navigando incidat in periculum mortis et non habeat superiorem a quo possit petere fa-

Primum corollarium quo satisfit confirmationi, in num. II ductæ ab exemplo testamenti quantum ad scholares. Namque ex natura rei et ex jure positivo nihil minus possunt scholares per testamenta quam per donationes : ergo sine licentia testantur valide, sed IRRITABILITER.

Testamentum scholastici occulte factum, etiam ad pia opera, quo modo sit, aut non sit, peccatum contra paupertatem. — Respondetur hoc testamentum 1° non videri peccatum, saltem grave, si fiat ut tempore mortis subjiciatur superiori; neque hic actus obest obligationi renuntiandorum bonorum quando volet superior; 2° non esse peccatum si absente superiore subditus in periculo mortis testetur, maxime in opera pia, et exprimendo se subjicere hanc suam voluntatem superiori : demum eidem optime committeret jus mutandi quæ videntur.

cultatem, certe non peccabit condendo testamentum, præsertim in opera pia, ne ab intestato succedant, qui fortasse non indigent. Ut autem religioso modo id faciat, debet expresse in ipso testamento voluntati superioris illud subordinare et optime etiam faciet, si ei committat, ut ea mutet, quæ magis expedire videbuntur.

Respondetur item, ad opera non pia testari 1° non est peccatum si fiat absente superiore, in periculo mortis, et dando superiori jus mutandi in opera etiam pia; 2° nisi detur hoc jus superiori, peccatum grave est; multoque gravius sic testando extra necessitatem.

(585) XIV. Unde etiam ulterius addo, in tali casu necessitatis non esse grave peccatum condere testamentum, consanguineos, vel alios similes constituendo hæredes, solum ad hunc finem, ut non necessario sibi succedatur ab intestato, et ut superiori innotescat voluntas defuncti, dummodo ei semper committatur, ut commutare possit etiam in opera pia, si servata forma Constitutionum id expedire judicatum fuerit : ad hoc enim semper obligat paupertatis votum in Societate factum, ut numero secundo et tertio diximus. Quapropter qui absolute conderet testamentum, relinquendo consanguineos hæredes, vel alia legata absque titulo pietatis, graviter profecto peccaret, multoque gravius, si id faceret extra prædictum articulum necessitatis, quia tunc usurpat usum bonorum sibi non concessum, et ita utitur illis bonis ut propriis, quod graviter repugnat paupertati. Accedit etiam talem actionem fere esse inutilem ; quia etiamsi quis moriatur tali testamento condito (quod Deus avertat) potest superior illud irritare eadem ratione, qua alias donationes, ut diximus. Tunc autem (quod notandum est) non esset liberum superiori, nisi in ipso testamento hoc ei expresse concederetur commutare institutionem in alium hæredem, vel alia opera etiam pia, sed solum posse rumpere testamentum, quo sublato de medio (1) necessario succederet is, cui ab intestato deberetur hæreditas. Ratio est, quia superior non habet jus proprium distribuendi illa bona, sed solum habebat jus designandi materiam, modum et tempus, et dandi facultatem ; ut subditus posset talia bona distribuere firmiter, et juxta suam obligationem alienare. Unde si hoc jure usus non est vivente subdito, post mortem ejus nullum habet jus immediatum (ut sic dicam) in ipsis bonis, aut ad illa, aut ad distributionem eorum, sed solum ex alio capite subjectionis et obedientiæ habet potestatem irritandi, vel ratum habendi actum, quem subditus etiam in morte ratum efficere non potuit sola sua voluntate ; et ideo potest irritare testamentum, postea vero nihil amplius efficere poterit, sed necessario succedetur ab intestato.

Si scholaris testetur non relinquens superiori jus mutandi, quid possit superior in tali testamento post mortem subditi. — Respondetur, 1° potest rumpere testamentum, quia subditus nequibat testari firmiter, ob suam subjectionem; 2° non potest quidquam aliud, quia caret omni jure immediato in bonis, ad bona et ad bonorum distributionem.

Quo modo item esse possit contra obedientiam id testamentum.—Respondetur, testari sine licentia sufficit ad materiam gravem contra obedientiam, sed in Societate non apparet prohibitum proprio præcepto : quare erit peccatum 1° per se leve; 2° ordinarie grave, quamquam per accidens; nempe ob scandalum, damnum commune, speciem proprietatis; maxime si quis testetur in opera non pia : sin autem in pia, facile præsumi posset ratihabitio, sed semper timendum.

(586) XV. Jam quod attinet ad inobedientiam, quæ in hoc facto intervenit, non est dubium, quin materia sit gravis confectio testamenti sine licentia, et ex hac parte sufficiens ad peccatum mortale ; non invenio tamen expressam prohibitionem, quæ in vi præcepti circa hoc imposita sit : et ideo non videtur esse ex hoc capite per se peccatum mortale, quia votum obedientiæ non ita obligat etiam in materia gravi, nisi proprium præceptum interveniat. Regulariter tamen loquendo per accidens et ratione scandali, vix poterit talis actus excusari a culpa mortali ; tum propter exemplum et commune nocumentum religionis, tum etiam, quia habet quamdam speciem seu apparentiam proprietatis, seu usus appropriati in materia gravi. Hoc autem maxime intelligo, quando dispositio testamenti esset in utilitatem consanguineorum, vel in alia opera profana, seu non pia ; nam si esset in pia opera, facile præsumi posset ratihabitio superioris, quamvis semper timendum sit.

Secundum corollarium quo satisfit eidem confirmationi positæ in numero illo IX, quantum ad novitios. Ipsi enim non supponuntur votum habere aut præceptum non testandi : ergo sine licentia testantur valide, nec contra promissionem bona distribuendi quum jubebuntur : at vix effigient veniale contra obedientiam veluti paternam et quasi tacitam conditionem.

(587) XVI. Ultimo ex dictis colligo quid dicendum sit de novitiis, si ante emissa vota, in secundo novitiatus anno, inscio superiore testamentum condant. Negari enim non potest quin inordinate factum sit, quia etiam novitius debet, quamdiu in eo statu permanet, servare debitam subordinationem ad superiorem, præsertim in re tam gravi. Hæc autem obligatio incipit in ipso novitiatu, ut cap. 4, num. XVII visum est. Et ideo ex hoc capite non minus verum est de novitio Societatis agente primum, quam de agente secundum probationis annum. Non est autem illa obligatio voti, tum quia, neque ex parte novitii supponitur votum, per se loquendo, et licet illud supponatur, non intervenit ex parte superioris proprium præceptum in hac parte impositum. Solum ergo est illa obligatio veluti ex quadam obedientia paterna, et tacita conventione inter novitium et re-

(1) *Quo sublato de* MEDIO, *necessario* etc. Editt. 1625, 1626, 1634 habent *quo sublato de* REMEDIO, *necessario* etc. In edit. 1741 legitur tantum : *quo sublato necessario,* etc.

ligionem, quæ fieri intelligitur, quando novitius ad communem vitam religiosorum admittitur; et ideo hæc inordinatio ex hoc capite non est peccatum mortale : a veniali autem vix poterit excusari. Non videtur autem ex vi hujus actus, agere novitius contra promissionem, quam facit disponendo de suis bonis, cum primum superior injunxerit; quia testamentum non impedit implere promissionem factam, cum semper infirmum sit vivente testatore; nec necesse est, ut novitius intentione non implendi eam promissionem illud faciat, sed solum, ut si interim dum superior non præcipit alienationem bonorum, aliquid humanum ei accidat, de sua possit constare voluntate, quod per se nec reprehensibile esset, si debito modo fieret.

CAPUT VII.

Ad quem usum sive exercitium paupertatis singuli religiosi Socitatis JESU *ex vi regulæ teneantur.*

Usus paupertatis duplex : 1° Negativus, seu non usus, qui potest sub votum cadere directe quoad substantiam. 2° Positivus, qui potest sub votum cadere directe quoad modum utendi.

(588) I. Duplex distingui potest paupertatis usus in singulis religiosis (de paupertate enim in communi postea dicetur) unus dici potest positivus, alius negativus, qui potius est non usus; et uterque esse potest suo modo materia voti. Nam carentia alicujus usus, directe et substantialiter (ut ita dicam) potest cadere sub obligationem voti paupertatis, quia cum paupertas consistat in carentia, major erit si se extendat ad carentiam aliquorum usuum, ideoque directe potest cadere sub votum. Usus autem positivus ut sic, seu quoad substantiam suam, non videtur pertinere ad paupertatem, sed ad alias virtutes, quibus homo obligatur uti rebus temporalibus ad vitam conservandam, vel ad alios fines; paupertatis autem est ponere modum in hoc usu, et quoad hoc potest directe cadere sub tale votum. Aliqui etiam sunt actus, qui moraliter sunt necessario conjuncti cum aliqua paupertate, ut mendicare, si nihil habeatur in particulari neque in communi. De his ergo omnibus usibus sive actibus (sicut in præcedentibus de dominio seu proprietate fecimus) tractandum erit, explicando in præsenti capite de singulis, quid ad perfectionem regulæ spectet, et in sequenti, quid ad obligationem sub culpa pertineat.

Etiam actus quidam possunt sub votum cadere, prout conjuncti necessario cum tali genere paupertatis.

Prima observantia usus negativi paupertatis in Societate : non habere in cella, sive privatim esculenta, vel poculenta. Sic Societas et quædam aliæ religiones 1° magis distant a sufficientia, 2° ferunt varia incommoda, et pudorem petendæ semper facultatis; 3° vitant occasionem intemperantiæ, frustra colloquendi, CONFUNDENDI EOS QUI NON HABENT. In hac observantia non dispensandum sine magna necessitate et moderatione.

(589) II. Ut ergo incipiamus ab usu negativo, qui perfectior est, et magis explicat perfectionem voti. Primo spectat ad paupertatem Societatis, ut religiosi nihil privatim possidere possint ex his rebus, quæ ad sustentationem corporis pertinent, quæ sub cibo et potu includuntur. Etenim non habere proprium et privatum dominium harum rerum, commune est omnibus religiosis : non posse autem habere privatam possessionem harum rerum, vel in magna, vel in parva quantitate, cum generali facultate utendi illis, non est commune omnibus : multis enim licet vel per regulam, vel per consuetudinem non prohibente regula, privatim hæc possidere; id est, in propriis cellis, sub propria custodia illas tenere, et suo arbitrio illis uti, non ex dominio, sed ex generali licentia. Alii vero ex sua regula et consuetudine carentiam hujus usus et possessionis profitentur; et non est dubium quin intra latitudinem paupertatis, hoc sit ex suo genere melius, ceteris paribus; tum quia magis distat a sufficientia divitiarum et in rebus maxime necessariis; cujusmodi sunt eæ de quibus loquimur; tum etiam propter difficultates multas, quæ superandæ sunt, si vel necessitati vel appetitui corporis ex solis rebus communibus, quæ sub possessione et custodia religionis sunt, subveniendum sit, idque semper judicio et arbitrio superioris, et non propria voluntate, et petita semper facultate, quod eo est magis onerosum, quo materia est contemptibilior, magisque humana, atque adeo religiosæ personæ pudibunda. Tum denique, quia hæc paupertas plures aufert occasiones vel intemperantiæ, vel superfluæ delectationis, vel inutilis aut otiosæ conversationis. Et ob has causas, hoc genus paupertatis consuluit Basilius in regul. 504, ubi inter alia ait : Et eo quod in communi loco, id est, in monasterio, privatas escas vel potiones aliqui habeant, illud consequi, quod est ab apostolo reprehensum, *Confunditis eos, qui non habent.* Idem tradidit Pachomius in sua regul. 45 : *Nullus in cella sua reponat aliquid vescendum.* Hoc ergo genus paupertatis Societas amplexa est, et observat, ut ex consuetudine constat, et ex regulis infra citandis, nec sine urgente necessitate et magna moderatione in hoc dis-

Basil.

Reg. Pach.

pensari debet, si materia alicujus ponderis seu considerationis sit.

Quoad paupertatem, secunda observantia Societatis in usu negativo: si quid tale, *i. e.* cibi vel potus, ad quempiam mittatur convertendum in usum communem.

(590) III. Secundo ex hac sequitur alia observantia paupertatis, ut si quidpiam hujusmodi alicui religioso in particulari mittatur, admittendum non sit in ejus peculiarem possessionem, vel usum. Est quidem commune fere omnibus religiosis regulis, ut nihil, etiamsi ad cibum et potum pertineat, possit ab aliquo religioso recipi absque licentia seu benedictione, (ut ajunt) prælati; hoc enim plurimum spectat ad usum paupertatis. Imo Basilius supra consulit, quæ hujusmodi sunt, non recipi; tamen si occupanda sint, inquit: *Antistiti facultas detur, ut statuat ipsi a quibus sumi, et quæ sumpta sunt quomodo distribui conveniat.* Pachomius etiam regul. 30, idem ait, et Augustinus in regula *Prius*, ait: *Priori insinuetur, et sic suscipiatur, si ipse mandaverit, de quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod priori placuerit.* Et S. Benedictus in sua regul. cap. 54 prohibet, ne religiosus habeat facultatem recipiendi hæc munera, etiam a proprio parente, sine licentia et consensu abbatis, qui si eam dederit, *poterit* (inquit) *postea pro suo arbitrio de tali re disponere*, significans non oportere licentiam dare, ut religiosus hujusmodi donum sibi in particulari usurpet. Quod confirmavit Innocentius III in cap., *cum ad monasterium*, de statu monach. dicens: *Si quidquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed abbati, vel priori, vel cellerario assignetur.* Et S. Pachomius in sua regula 30: *Si quis* (inquit) *ante ostium steterit monasterii, dicens se velle videre fratrem, et forte aliquid attulerit ciborum, quibus in monasterio vesci licitum est, suscipere ipse non poterit, sed cuncta ad locum ægrotantium deferentur.* Hanc ergo conditionem et perfectionem paupertatis Societas amplexa est, et ideo in regula 60 rectoris sic habetur: *Si cui particulari quidpiam ab externo aliquo mittatur, id in communem usum accipiatur, ac dispensetur.* Et in hoc sensu dicitur VI part. Constit. cap. 2, § 11: *Quisque iis, quæ de communi data fuerint ad usum suum necessarium aut convenientem, resecatis superfluis, sit contentus.*

Basil.

Reg. Pach.

August.

Reg. Bened.

Innoc. III.

Reg. Pach.

Quoad paupertatem, tertia observantia Societatis in usu negativo: Non habere in cella aliquid ad vestitum pertinens.

(591) IV. Tertio, quia post victum, vestitus videtur esse proxime necessarius ad vitæ sustentationem, ideo circa hoc etiam similis observantia paupertatis servanda est, ut præter ea, quæ ad actualem corporis usum necessaria sunt, nihil aliud quisque apud se habeat, sed omnia in communi reposita sint, sicut habetur in regula 3 custodis vestium, et in instruct. 1, ex impressis anno 606, num. 5, et in ordinat. contractis cap. 1, num. 15, et cap. 4, ut inde singulorum necessitatibus subveniatur. Quod fuit consilium B. Basilii serm. 1, de institutis monach. circa finem: *Apotheca* (inquit) *communis omnium sit, neque proprium alicujus quidquam nominetur, non vestimentum, non calceamentum, non denique aliud quidpiam eorum, quæ ad necessarium corporis usum spectant.* Hinc etiam in cap. 4 Examinis § 26, admonentur statim, qui Societatem ingressuri sunt, *in his quæ ad victum, et vestitum, et lecti rationem pertinent, magnam paupertatem esse servaturos, ita ut unusquisque sibi persuadeat, vilissima eorum, quæ domi sunt, ei esse tribuenda, et eis debere esse contentum, propter majorem sui abnegationem et spiritualem profectum.*

Basil.

Quoad paupertatem, quarta observantia Societatis in usu negativo: Non habere librorum peculium alio exportandum; nec ita in cubiculo habendum ut aliquid in libris scribatur, aut nequeant libri ab uno ad alium religiosum facile attribui. Nam hæc paupertatis perfectio est Societati carior, quam ex librorum usu perpetuo studentium profectus, aliter fortasse compensandus.

(592) V. Quarto, quamvis propter necessitatem studiorum concedatur religioso Societatis permanens usus (ut sic dicam) eorum librorum quibus indiget, ita ut eos privatim apud se habere possit, quamdiu alicubi commoratur, non tamen conceditur, ut habere possit librorum peculium, quod secum deferat, eoque perpetuo utatur, dum vivit, quæ est altera observantia paupertatis non parum difficilis, quia est circa rem maxime necessariam iis qui studiis ac literis tanta diligentia incumbunt, et ad quam solent homines studiis dediti maxime affici. Imo alicui videri potest hoc paupertatis genus, multum posse literarum profectum impedire; propter quam fortasse causam multæ religiones alioqui tam in paupertate, quam in ceteris rebus valde perfectæ hoc non observant. Societas vero utilitatem, quæ ex eorumdem librorum perpetuo usu provenire potest, vel aliis diligentiis compensandam, vel certe huic perfectioni paupertatis postponendam putavit. Et ideo cum in IV part. Constit., cap. 6, § 7 dicatur præter bibliothecam communem, quæ in singulis collegiis futura est, posse unumquemque habere libros ad suum usum necessarios, statim additur in declaratione, neminem posse, aut debere aliquid in eis scribere; quod in

regulis communibus reg. 8, sic dicitur: *Libros nemo habeat sine facultate; in his vero, quibus uti licet, nec scribat aliquid, nec notam ullam imprimat;* quia nimirum eos secum deferre non debet, et facile auferri possunt et alteri in usum dari. Denique regul. 25 ex communibus in universum dicitur : *Nemo cum ex uno loco in alium proficiscitur, quidquam secum asportet sine facultate superioris,* quæ facultas juxta receptam consuetudinem, quæ est optima legum interpres, non nisi in rebus minimis et magna ex causa conceditur. Ejusmodi sunt libri qui in 1 institutione ad renovationem spiritus in fine assignantur : *Constitutiones scilicet Societatis, vel earum summarium, Joannes Gerson, vel similis aliquis pius libellus; aliquibus etiam Biblia, et summula aliqua casuum.* Et fere eamdem regulam habet Pachomius(1), quæ est apud illas 46 : *Si quis* (ait) *transfertur ab una domo in alteram domum, exceptis iis, quæ usui quotidiano ad habitum necessaria sunt, secum transferre nihil poterit.*

Reg. Pach.

(595) VI. Utilitates autem hæc observantia partim communes habet omnibus religiosis, partim in Societate peculiares, vel potius necessitatem. Priores sunt, quia hoc modo tollitur sollicitudo congregandi libros qui interdum ob curiositatem potius vel aliquando ad splendorem et ostentationem, quam ob necessitatem congeruntur. Item excusantur infiniti sumptus, qui in transportanda librorum supellectile fieri solent. De qua re multa scribit Alvarus Pelagius lib. II, de planctu ecclesiæ, cap. 64. Item per hoc tollitur materia inordinati amoris et affectus, qui ad hujusmodi res, quando ita possidentur, generari solet. Propter quas causas eadem fere regula habetur in Constitutionibus Dominicanorum dist. 2, cap. 14 : lect. 4 : *Nulli certus usus librorum concedatur, neque dedignetur, a quocumque auferantur, vel in cujuscumque custodiam dimittantur.* Itidem observasse S. Franciscum refertur in Speculo minorum III part. et refert auctor Conformitatum lib. II. Item consulit B. Vincentius Ferrarius tractatu de vita spirituali cap. 1, ubi ait satis esse libros communes, qui in singulis monasteriis accommodati inveniuntur. Peculiaris vero necessitas ejus observationis in Societate ex fine, et peculiari professione ejus orta est. Omnes enim ejus religiosi parati esse debent ad quascumque missiones et peregrinationes obeundas, sine excusatione, etiam non petito viatico, quotiescumque jussi fuerint, ut dicitur in Examine cap. 1, § 5 et VI part. Constit. cap. 2, § 5, et sæpe alias. Hæc autem obligatio cum ad omnes pertineat, maxime ad literatos et doctores, et ideo oportet esse expeditos et liberos ab omnibus vinculis et impedimentis, quoad fieri possit. At vero librorum sarcina, non posset non multum impedire si asportanda esset; et si ad perpetuum usum haberentur, cum magna difficultate relinquerentur, et ideo ad hoc institutum fere necessario consequens fuit, ut in eo talis usus non admitteretur.

Utilitas hujus observantiæ quartæ. Sic enim cavetur 1° sollicitudo congregandi libros etiam non necessarios, 2° sumptus nimius iis asportandis, 3° affectus inordinatus.

Alvar. Pel.

Const. Præd.

Specul. Min.

Auct. Confor.

Vinc. Ferr.

Ejus item observantiæ quartæ necessitas in Societate; ubi omnes præsertim doctiores debent esse expediti ad quaslibet missiones, quin librorum sarcina aut affectus moram ipsis injiciat.

(594) VII. Quinto, huic pauperi supellectili religiosi cubiculi, consentaneum est, ut nihil in ea sit clavi obseratum : quod sine dubio est magnum signum nihil possideri, ut proprium, totumque esse liberæ dispositioni prælati relictum. Propter hanc ergo et alias causas in regulis communibus Societatis, in 11, ita cautum est : *Nullus ita cubiculum suum claudat, quin aperiri extrinsecus possit, aut arcam, aut quidquam aliud habeat obseratum absque superioris facultate.* Quam perfectionem paupertatis antiquos etiam monachos observasse intelligi potest ex Cassiano lib. IV, de institutis renuntiantium cap. 14 et 15. Nam in priori laudat monachos, qui proprio sudore et opere exuberantes redditus conferebant monasterio, nihil sibi proprium præsumentes. *Cumque* (inquit) *totam enthecam cœnobii, suam credat esse substantiam, ad retinendam nihilominus arreptæ nuditatis virtutem, quam studet ad finem usque perfecte, atque inviolabiliter custodire, ita semetipsum a cunctis extraneum, et ex omnibus judicat alienum, ut tamquam peregrinum se gerat, et incolam istius mundi; alumnumque potius monasterii se reputet ac ministrum, quam Dominum rei cujusque præsumat.* Statim vero reprehendens alios subdit in sequente capite : *Ad hæc nos miserabiles quid dicemus, qui in cœnobiis commorantes, ac sub abbatis cura, et sollicitudine con-*

Quoad paupertatem, quinta observantia Societatis in usu negativo : Nihil haberi a privatis clavi obseratum.

Cassian.

(1) De hac Regula Pachomio ab angelis data vide Metaphr. apud Surium *III tom.*, 14 die mai, *cap.* 12, 22 et 28; Palladium in *Historia sanctorum cap.* 38; Gennadium *de Viris illustribus,* in Pachomio; et Sozomenum *lib.* III *Historiæ, cap.* 13. (MDCXXV.)

stituti, peculiares circumferimus claves, omnique professionis nostræ verecundia et confusione calcata etiam annulos, quibus recondita præsignemus, in digitis palam gestare præsumimus, etc. De eadem re multa leguntur nomine Hieronymi, in regula monachorum cap. 2 et 3, et specialiter in 4 ait : *Sic sic apostolicæ feminæ projicite peras et sacculos, ut neque marsupia ex latere pendeant, neque opus sit clavibus, ut jam ex ipsis monstretur exteriorum indiciis, quod nihil habetur intrinsecum, præter Jesum; quod nihil est clausum, quod est deditum usibus omnium.* Idem Constitutum esse in ordine minorum refert Corduba (1) in expositione regulæ cap. 6, quæst. 9. Et idem habet Ordo Cist. in Hispania in suis definitionibus cap. 36, num. 141.

Hieron.

Cordub.

Quoad paupertatem, sexta observantia Societatis in usu negativo : Nullum stipendium posse accipere pro ministeriis spiritualibus.

(395) VIII. Sexto, cum per votum paupertatis prohibeatur religioso, quidquam sine superioris facultate accipere, quod generale omnibus est, specialiter prohibitum est in Societate aliquid accipere in stipendium alicujus ministerii spiritualis, ita ut hoc nullo modo liceat, neque ad id dari facultas possit. Quod quidem ad votum paupertatis in Societate pertinere, constat (2) ex Examine cap. 1, ubi votum paupertatis ita exponitur : *Sic paupertatem accipiendo, ut nec velit, nec possit redditus ullos ad suam sustentationem, neque ad quidvis aliud habere.* Et infra : *Neque etiam (quamvis aliis sit licitum) pro missarum sacrificiis, vel prædicationibus, vel lectionibus, vel ullius sacramenti administratione, vel quovis alio pio officio ex iis, quæ juxta suum institutum Societas potest exercere, stipendium ullum, vel eleemosynam, quæ ad compensationem hujusmodi ministeriorum dari solent, ab alio quam a Deo, ob cujus obsequium omnia pure facere debent, possunt admittere.* Ex quo contextu constat primo, id quod in hoc genere aliis licitum est, eo quod nec injustitiam nec simoniam continet, religiosis Societatis non licere ratione paupertatis. Id quod denuo specialiter cavetur in canon. 7, congreg. 6, [de] omnibus confessariis etiam principum, concionatoribus, etc. *Ne ullum in Societatis ministeriis paupertatis nostræ puritas detrimentum patiatur.* Et idem inculcatur in ordinationibus contractis cap. 4, num. 8 et 9. Constat secundo hanc obligationem non esse ex simplici directione regulæ, sed ex vi voti paupertatis oriri : nam eodem contextu hoc ponitur sub materia paupertatis, ac non habere redditus ullos. Atque hoc ipsum sæpius et cum magna exaggeratione et declaratione in Constitutionibus inculcatur, præsertim in IV part., cap. 7, § 3, cap. 15 in fine, VI part., cap. 2, § 7, cum declaratione in liter. G et X part., § 3.

(396) IX. Quibus etiam locis variæ rationes hujus institutionis insinuantur. Illa vero sufficiens esse posset, quod licet aliud non sit malum, hoc sine dubio est melius; quia et tollit omnem avaritiæ speciem, et temporalis lucri cupiditatem diminuit, ac denique, quia ex hoc capite augetur aliquo modo paupertas. Maxime vero fuit hoc fere necessarium in Societate, considerato ejus fine et muneribus, tum ex parte proximorum, ad quorum profectum et lucrum spirituale tota Societas ordinatur : quo enim gratius et liberalius ministeria omnia in proximorum commodum facta fuerint, eo sine dubio libentius ab eis suscipientur et cum majori ædificatione et ceteris paribus cum majori fructu fiet; tum etiam ex parte religiosorum; cum enim majori ex parte in his ministeriis occupari debeant, si ex eis possent temporale commodum reportare, periculum profecto esset, ut eorum vivendi ratio quæstus potius esset, quam pietas. Ut ergo juxta consilium apostoli 1 ad Timotheum 6, solam pietatem magnum quæstum existimarent, præcisa ab illis est omnis spes temporalis commodi, estque hoc institutum satis consentaneum antiquis canonibus, qui referuntur 1 quæst., 2 cap. *Pastor*, et cap. *si quis*, et cap. *sacerdos*, quæ sunt assumpta ex Prospero et ex cap. *Clericos*, ead. caus. et quæst. ex Hieronymo ad Damasum, et refertur etiam 16, quæst. 1, in ultimis verbis. Quibus locis solum ad propriam sustentationem di-

Variæ rationes hujus Constitutionis. Videlicet stipendium pro ministeriis spiritualibus non accipere 1° removet speciem avaritiæ aut cupiditatis, 2° gratius est proximis, 3° abstrahit religiosos a spe commodi temporalis, 4° consonat etiam antiquis canonibus. Hi vero canones (ut omittamus controversiam an prohibeant quin sustentatio accipiatur a sacerdote non indigente) saltem ostendunt perfectius actutum qui, quamvis egens, nihil titulo ministerii sacri acciperet; quod verisimiliter clerici olim sæpius observarunt ex voto.

(1) Ex Joanne de Capistrano Generali Minorum in *Const. cap.* 6; et libro cujus titulus est *Serena conscientia quæst.* 81, et Alvar. Pelag. *lib.* II, *cap.* 67, *circa finem.* (MDCXXV.)

(2) In hoc num. 8, bis terve significatur acceptionem stipendii in Societate pro ministeriis spiritualibus pugnare cum voto paupertatis, non tantum indirecte, id est quoad modum, si fiat sine licentia; sed directe seu quoad substantiam, ratione materiæ circa quam versatur acceptio. Ceterum sub *np.* 411, versu *Hanc ergo partem*; et sub *np.* 413, *initio*, anceps hæret Suaresius existimans *controversiam facile posse pro utraque parte defendi.*

citur posse ministros altaris aliquid a fidelibus accipere : reprehenduntur autem illi sacerdotes, qui cum habeant alias unde sustententur, a fidelibus etiam necessaria ad sustentationem accipiunt. Unde orta est inter scholasticos controversia, de qua in tomo III de sacramentis, disput. 86, sect. 5, an id liceat necne? qua nunc prætermissa, certum apud omnes est, perfectius acturum, qui nec sustentationem acceperit, si illa indiget. Quapropter dubium etiam non est, quin major adhuc perfectio sit, hoc ipsum ex voto facere; nam si illud perfectius est, ergo est materia voti; ergo illi perfectioni votum adjungere melius est. Atque antiquos ecclesiæ clericos et ministros hanc consuetudinem sæpius observasse verisimile fit ex citatis juribus, et ex verbis Hieronymi in regula monachorum cap. de paupertate : *Clerici* (inquit) *qui de bonis parentum sustentari possunt, si quid pauperum accipiunt, sacrilegium profecto committunt.* Non enim alia ratione sacrilegium ibi intervenire poterat, nisi quia erat contra votum : nec Hieronymus de omnibus loqui videtur, sed de illis qui paupertatem profitebantur : ergo verisimile est, specialiter professos fuisse hoc paupertatis genus; quamvis non negem verba illa posse habere alias interpretationes, de quibus alibi (1). Nunc ergo satis nobis sit esse opus perfectionis, et voto dignum nolle recipere stipendium, vel eleemosynam, etiam in sustentationem pro spiritualibus ministeriis.

Hieron.

Objectio contra proxime dicta. Nam recusatio stipendii laudanda est in solis divitibus, quandoquidem propter eam religiosi qui vivunt ex eleemosynis 1° coguntur altare relinquere ut victum quærant; 2° nimium difficile aut mediis minus decentibus alendi sunt per superiores.

(597) X. Dices hoc habere locum in his ministris evangelii, qui alias habent unde sustententur, ut ex verbis citatis ex Hieronymo constat; at vero in his qui alias perfectam paupertatem profitentur, non videtur esse illud perfectionis opus, imo nec rationi consentaneum : nam qui altari servit, ex altari vivere debet; alioqui necessarium illi erit interdum altare relinquere, id est, spirituale ministerium omittere, ut quærat unde sustentetur. Nec satis est si quis respondeat religiosum satis habere unde sustentetur, ex ipsa scilicet religione : nam tunc ad corpus ipsum religionis revocabitur difficultas, quia non solum singuli religiosi Societatis non possunt sibi accipere stipendia, vel eleemosynas, verum etiam nec alicui domui, aut collegio; neque etiam domus ipsæ, vel collegia possunt hoc titulo aliquid a fidelibus accipere. Cum ergo ipsa collegia vel domus non habeant aliunde, unde sustententur, nisi ex bonis fidelium, non videtur ad perfectionem pertinere non recipere ab eis hujusmodi stipendia, vel eleemosynas propter missas, aut alia ministeria : alioquin necesse est, ut prælati nimiam sollicitudinem, ad domos sustentandas sustinere debeant, vel certe, ut alios difficiliores, minusque decentes modos in quærendis necessariis tenere cogantur.

(598) XI. Respondetur, si perfectionis est in eo, qui habet sustentationem ex propriis, vel paternis bonis, non postulare illam a fidelibus, etiamsi illis inserviat; multo majoris perfectionis esse, non exigere hanc sustentationem, quasi in compensationem talium operum, etiamsi aliunde non habeatur, sed mendicando quærenda sit, quod per se videtur adeo evidens, ut probatione non indigeat; nam sine dubio illud est majoris paupertatis et nuditatis genus (2). Deinde auget fiduciam in Deum, qui non deficit in necessariis suis ministris; si fideliter et mere liberaliter Deo, et proximis inserviant : præter alias utilitates et honestates, quas supra num. IX numeravi. Quocirca licet verum sit, totum corpus Societatis ex donationibus vel eleemosynis fidelium sustentandum esse, sive in domibus, sive in collegiis, sive in peregrinationibus et missionibus, servata in singulis instituti ratione infra a cap. 9 explicanda, nihilominus consilium sibi observandum existimavit, non recipere has eleemosynas propter missas, vel in compensationem aliorum ministeriorum, sed eas vel sponte oblatas accipere, si solum in eleemosynam et non in compensationem dentur : vel, si indiguerit, eas a fidelibus postulare, qui eodem liberali modo eas tribuant. Et quamvis fortasse hoc onerosius et laboriosius sit, hunc tamen laborem non recusat, ut finem a se intentum, id est animarum profectum melius assequi possit, omni videlicet proximorum ipsorum onere semoto.

Solvitur objectio numeri X, quia, recusatio stipendii a Societate paupere est actus 1° majoris perfectionis, paupertatis et fiduciæ in Deum; 2° utilior proximorum profectui quam ut omittatur ob difficultatem victus aliter procurandi.

(599) XII. Habemus de hac re illustre D. Pauli exemplum, qui 1 ad Corinth. 9,

Recusatio stipendii in So-

(1) Citato loco de Sacramentis [i. e. in *tomo III, disp.* 86]. (MDCXXV.)

(2) Concinit Henriquez, cum citatis ab eo *lib.* IX, *cap.* 22, *num.* 3. (MDCXXV.)

cietate exemplo Pauli illustratur; qui hanc rem suo ministerio sic utilem putavit, ut eam vita cariorem habuerit; quamquam ceteros apostolos stipendia accipientes nec reprehendebat, nec se minus perfectos arbitrabatur.

in primis probat potuisse (1) se ex substantiis fidelium ali et sustentari. Et ad hoc confirmandum affert aliorum apostolorum exemplum, et legem Deut. 25. *Non alligabis os bovi trituranti* : Et illud : *Si non vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra petamus?* Deinde vero subjungit : *Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus evangelio Christi.* Et infra : *Ego autem nullo horum usus sum.* Concinitque in 1 ad Thessalon. 2, ubi et avara lucra, et pravos alios suæ prædicationis fines excludit. Observavit ergo Paulus hoc consilium, non ut aliorum apostolorum consuetudinem reprehenderet, neque ut se meliorem, aut perfectiorem ostentaret; sed quia prudenter existimavit illud sibi magis expedivisse ad munus suum melius exsequendum, quod erat prædicare evangelium gentibus : hoc est enim quod ait : *Ne quod offendiculum demus evangelio Christi.* Alii enim apostoli præcipue prædicabant Judæis et ideo sine ulla offensione ab iisdem necessaria ad sustentationem accipiebant; nam, ut commemorat Hieronymus lib. I contra Jovinianum, circa medium, *Sanctæ mulieres juxta morem Judaicum magistris de sua substantia ministrabant;* inter gentes vero non erat talis consuetudo, et quia rudiores erant in divinis rebus, facilius poterant perturbari, si aliquid ab eis exigeretur; et ideo (ut notavit D. Thomas III part., quæst. 40, art. 3 ad 2) quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, *Paulus se abjecisse commemorat.* Aliter, quamvis æque ad rem, de qua agimus, exposuit hanc occasionem Augustinus lib. II de sermone Domini in monte, cap. 16 dicens : *Perhibet apostolus licere sibi, et permissum esse a Domino, ut qui evangelium annuntiant de evangelio vivant, id est, de evangelio habeant ea, quæ huic vitæ sunt necessaria, sed tamen se non esse usum de hac potestate; erant enim multi qui occasionem habere cupiebant, acquirendi et vendendi evangelium, quibus eam voluit apostolus amputare, juxta id quod alibi scripsit, ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem 2 ad Corinth.* 11; et libr. de mendacio, cap. 15 tractans illud, *Dignus est operarius mercede sua,* permissum dicit hoc esse, non jussum, *ne forte qui hoc faceret, ut in opere prædicationis verbi aliquid ab eis, quibus prædicaret, in usus vitæ hujus sumeret, illicitum aliquid se facere arbitraretur : posse tamen laudabilius non fieri, in apostolo Paulo satis demonstratum est.* Quæ res tantæ æstimationis fuit apud Paulum, ut gloriam suam illam appellet et vitæ suæ illam præferat : ait enim citato loco : *Non autem scripsi hæc, ut ita fiant in me, bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. Gloriam meam* (inquit Anselmus) *quam pro hac abstinentia habere volo in Christo apud Deum, compatiens infirmis, dum nihil ab eis sumo.* Aliter Chrysostomus Homil. 22 : *Ne quis dicat, eum quidem hoc facere, sed non lætum, verum gementem et mærentem, volens summam ostendere lætitiam et animi alacritatem rem appellat gloriationem; tantum abest, ut sit mæstus, ut etiam glorietur et malit mori, quam amittere hanc gloriationem; ita quod fiebat erat ei vita dulcius.* »

Hieron. — D. Thom. — D. August. — D. Anselm. — Chrysost.

Id exemplum Pauli sibi proponit Societas; ut ethnici, hæretici, fideles, ministris non tractantibus de stipendio 1° magis confidant, 2° minus repugnent, quum reprehenduntur.—Recusant quoque dicta stipendia Fratres Minores Recollecti, sed solum amore paupertatis.

(400) XIII. Sicut ergo Societas Paulum in ministerio conatur imitari, ita etiam in hoc genere perfectionis illum imitari elegit, ne quod offendiculum Christi evangelio ponatur, id est, (ut Chrysostomus loquitur Homil. 21 in 1 ad Corinthios) ne quamlibet protelationem et dilationem afferamus cursui evangelii. Hoc enim offendiculum etiam hodie timeri posset, vel prædicando gentibus, vel hæreticis repugnando, vel certe fideles catholicos instruendo et excitando, si ob temporale aliquod commodum hæc fieri viderent ac de stipendio tractari. Fortasse etiam ipsimet ministri evangelii minorem haberent libertatem ad reprehendenda vitia, minoremque ad persuadendum efficaciam, si aliquam recompensationem ab his quibus inserviunt acciperent : ut ergo cursus evangelii in nullo impediri posset, peculiarem hanc observantiam inter alias religiones Societas tenet; neque omnino singularis in hoc est; nam fratres minores recollecti etiam hoc observant, ut pro missis eleemosynas, seu pitantias (ut vocant) non accipiant, ut refert Corduba quæst. 15 ad cap. 4 suæ regulæ : quamquam ipsi, solum intuitu majoris puritatis in paupertate servanda, id faciant; nam, ut ibidem refert ex libro plagarum, titul. 10, plaga 1, maxima ordinis et puritatis regulæ

Chrysost. — Cordub.

(1) *Potuisse.* Editt. quatuor habent *petiisse.*

jactura, sub prætextu missarum et eleemosynarum, diabolo procurante, et hominum fragilitate, cupiditate et ignorantia, introducta est.

Quoad paupertatem, septima observantia Societatis in usu negativo : Nihil quamvis minimum, sine facultate superioris, dare aut accipere, etiam mutuato, inter domesticos aut externos.

(401) XIV. Septimo ad hanc paupertatem spectat, nihil posse dare sine facultate superioris, quod omni perfecto voto paupertatis commune est; in Societate vero cum hac exaggeratione ponitur, ut etiam ad res minimas expresse extendatur; nec solum ad donationem, sed etiam ad mutuationem tam dando, quam accipiendo extenditur III part. Constitut., cap. 1, § 8. *Intelligant etiam* (dicitur) *quod mutuo dare, vel accipere, vel dispensare quidquam de his, quæ domi sunt, minime possunt, nisi superior conscius consensum præstiterit*. Quæ verba cum generalia sint, non solum respectu externorum, sed etiam ipsorum religiosorum inter se intelliguntur; non enim dicitur : *Non licet mutuo dare externis, vel ab eis accipere*, sed simpliciter *dare, vel accipere;* ergo neque inter se possunt ex vi illius regulæ, quidquam dare vel accipere, etiam mutuo. Quod et servatur, et est valde consentaneum voto paupertatis; nam religioso merus usus facti conceditur; usuarius autem licet uti possit ipse, non tamen usum rei propria auctoritate alteri concedere. Per mutuum autem saltem usus rei alteri conceditur, et ideo merito non licet sine facultate superioris.

Reg. Pach.

Atque hoc ipsum refertur statuisse Pachomius sua regula 95.

Usus positivi paupertatis in Societate varii actus sunt 1° victus, potus, vestitus, lecti rationem ut pauperibus accommodatam habere, 2° amplecti viliora, 3° defectum necessariorum experiri hoc sensu quod, licet nihil vere necessarium desit ut satisfiat Tridentino, aliquoties minuantur ea commoda quæ solent admitti tamquam rebus necessariis ordinarie conjuncta; 4° mendicare etc. Mendicandi occasiones præcipuæ sunt in Societate : votum professorum eundi ad missiones sine viatico, si jubeantur; necessitas domuum professarum, et aliquoties collegiorum; peregrinationes noviliorum, triduum ante vota emittenda, regula ut omnes sint parati ad mendicandum ostiatim.

(402) XV. Jam quod ad usum positivum spectat, variæ sunt Constitutiones Societatis, in quibus speciales circumstantiæ et aliqui actus, pertinentes ad hujusmodi usus perfectionem, commendantur. Nam in Examin. cap. 4, § 26 victus, potus, vestitus et lecti ratio futura dicitur, ut pauperibus accommodata et unumquemque sibi persuasum habiturum, quæ vilissima erunt ex iis, quæ domi sunt, ei esse tribuenda, ut ita parati sint ad hujusmodi pauperem usum talium rerum, propter suam majorem abnegationem et spiritualem profectum; deinde part. III, cap. 1, § 25. *Diligant* (dicitur) *omnes paupertatem, ut matrem et juxta mensuram sanctæ discretionis, suis temporibus suos effectus aliquos experiantur*. Et VI part., cap. 2, § 11 solum permittitur necessarius, aut conveniens usus rerum communium, ita ut regula sit superflua semper esse resecanda, necessaria admittenda; convenientia vero seu commoda, licet ordinarie abjicienda non sint, quia tunc etiam necessitati ipsi (1) subvenitur; aliquando tamen ita esse moderanda et minuenda, ut paupertatis effectus aliqui sentiantur. Et hoc sensu dicitur III part. Constit., cap. 2, § 5. *Quæ ad corpori necessaria pertinent, curetur cum divino auxilio, ut quamvis sit in quo probetur virtus, et suiipsius abnegatio, non tamen desit quo sustentetur natura, et ad divinum obsequium, laudemque conservetur*. Sic enim dixit concilium Tridentin. sess. 2, cap. 2 de regularibus suppellectilem religiosam talem esse debere, ut nihil superflui in ea sit, nihilque, quod sit necessarium desit. Nam per hoc non tollitur quin exercendæ virtutis causa aliquid incommodi interdum sustinere expediat. Cui consonat illud Augustini (2), dicentis Dominum in evangelio ostendere, nec in abstinendo, neque in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam. Et infra : *Non quid vel quantum pro congruentia hominum, atque personæ suæ et pro suæ valetudinis necessitate quis capiat, sed quanta facilitate et serenitate animi careat cum his, vel oportet, vel necesse est carere, implens illud apostoli, scio et abundare et penuriam pati, ad Philippenses* 4. Præter hæc ad hunc usum paupertatis pertinet actus mendicandi, qui variis modis et occasionibus in Societate exercendus est. Nam in primis professi ex vi suæ professionis parati esse debent ad mendicandum in missionibus, cum ex vi votorum suorum teneantur illas admittere, non exspectato viatico; et in propriis regulis eorum, qui in missionibus versantur plene et perfecte de hac re instruuntur in 5 et 6, ut infra lib. VI, cap. 4, num. IX videbimus. In domibus etiam professis, cum nec in particulari, nec in communi habeant propria bona unde sustententur, necessarius sæpe est hic actus mendicandi; imo et aliquando in collegiis, si necessitas id exigat, exercendus est, ut dicitur part. IV, Constit., cap. 2 in fine. Cumque id sit ultimus seu supremus gradus Societatis, ut a principio ad illum disponantur, exercen-

(1) *Ipsi*. Editt. quatuor habent *ipsius*.
(2) D. Aug. *lib.* II *quæst. in Evang. cap.* 11, et refertur in *cap. Quod dicit, dist.* 41. (MDCXXV.)

tur novitii in peregrinationibus, in quibus mendicare debeant, ut in superioribus lib. II, cap. 5, num. VII visum est; unde in 4 cap. Examinis § 12 dicitur, debere peregrinari per mensem, sine pecunia, imo suis temporibus ostiatim pro Christi amore mendicare, ut possint ad incommoditatem comedendi et dormiendi assuefieri. Deinde antequam ad professionem, vel ad alia vota admittantur triduo mendicare debent, ut dicitur in eodem cap. § 27 ad sui abjectionem; et ut hoc præludio intelligant, quæ sit ratio suæ professionis et ad illam præparari ipso usu et exercitio incipiant. Ac denique VI part. Constit., cap. 2, § 10: ***Parati sint*** (dicitur) ***ad mendicandum ostiatim, quando vel obedientia, vel necessitas id exigent.*** In qua promptitudine animi magna ex parte consistit paupertatis perfectio, ut sumitur ex D. Thoma 2. 2, quæst. 184, art. 7 ad 1. Denique ob hanc causam declaravit Pius V in suo motu proprio, ***Dum indefessæ***, omnes religiosos Societatis, in quocumque ejus gradu existant, vere ac proprie mendicantes esse.

D. Thom.

CAPUT VIII.

Ad quem usum paupertatis iidem religiosi obligentur ex vi voti.

C. Hæc tractat La Croix, Theol. mor. lib. IV, n. 136 ad 153; J. de Lugo, Resp. mor. lib. IV, dub. 30.

In Societate, excepto dominio scholaribus permisso, omnis rei vel usus ejus proprietas voto paupertatis generaliter vetatur. Sed alia violatio regulæ circa usum paupertatis foret, per se nunquam mortalis, sæpe venialis.

(403) I. Hæc sunt, quæ circa usum paupertatis ex vi regulæ servanda sunt. Quid autem in eis attingat rationem præcepti et quando in illius transgressione culpa, vel gravis, vel levis committatur, ex illo generali principio præcipue accipiendum est, quod ***per hoc votum omnis usus rei, ut propriæ prohibetur et omnis etiam proprietas, vel dominium, illo excepto, quod scholaribus specialiter permittitur.*** Quamvis ergo aliqua ex dictis cap. præc. non sine imperfectione prætermittantur, si illa non attingant hunc gradum, ut contineant usum, cum aliqua proprietate seu appropriatione, regulariter ac per se loquendo non continent culpam contra paupertatem, quamvis moraliter numquam fiant sine aliqua culpa, vel contra obedientiam, vel contra temperantiam, aut aliam virtutem; quia regulariter procedunt ex aliquo inordinato affectu, nisi intercedat aliqua ignorantia, vel inconsideratio; nam tunc accedente bona intentione, facile potest dari excusatio ab omni culpa. Quando vero possessio vel usus rei sit proprietarius seu per modum proprii, regula generalis est, *quando id fit sine scientia et consensu prælati tacito vel expresso* hanc tomo super. tradidimus cum communi doctorum tractando de voto paupertatis omnino simplici et de voto solemni paupertatis religiosæ; neque hic habet aliquid speciale, nam quoad hanc obligationem, ejusdem rationis est hoc votum Societatis. Rursus quando hæc proprietas ex parte materiæ sit peccatum mortale vel veniale, eisdem locis explicatum est; neque hic etiam occurrit speciale quid.

Quandonam talis proprietas detur. — Datur quoties possessio vel usus rei fit sine consensu saltem tacito superioris.

(404) II. Solum occurrit advertendum, quando res ipsa non accipitur, ut per modum propriæ semper retineatur, sed solum ad brevem aliquem usum, quo talis res non consumitur, tunc licet res ipsa pretiosa sit, nihilominus culpam regulariter esse levem: quia materia culpæ ibi non est res ipsa, sed usus ejus, et is quid leve est regulariter loquendo, parumque videtur lædere paupertatem; et hac ratione mutuo dare, vel accipere librum, vel manuscripta et similia, regulariter non videtur materia peccati mortalis, ex vi paupertatis, nisi ex tali usu aliquod notabile detrimentum bona religionis acceptura sint. In quo etiam adverto regulariter, majoris culpæ esse talia bona mutuo dare extra religionem, quam accipere etiam ab externis, quia ex priori actione sequi potest detrimentum in bonis religionis, ipsa invita; ex acceptione vero licet sequatur simile detrimentum in re mutuo accepta, non est invito domino; nam qui mutuat, voluntarie se exponit huic periculo et alter excusatur, si absque ejus culpa eveniat; sed in hoc exemplo et multis similibus prudentis viri arbitrarium necessarium est, multumque considerare oportet quid juxta communem æstimationem religionis, grave aut leve existimetur, ut latius citato tomo dixi. Religiosi autem Societatis cavere omnino debent, ne hujusmodi arbitriis sese exponant, quod optime facient omnem proprietarium usum vitando, etiam in rebus minimis, vel si aliquid ex humana consuetudine excedatur, non sit ultra materiam minimam et vulgarem.

Nonnulla de materia levi, vel gravi hujus voti. Videlicet communiter materia levis est dare, etiam externis, et levior accipere, usum brevem rei pretiosæ. Tamen ibi et in similibus omnia tam ex prudenti arbitrio quam ex communi religionis æstimatione pendenda sunt; Sociis vero discrimen vitandum.

(405) III. Ex prædictis ergo observantiis, quæ superiori capite numeravimus, qua-

Resolutio hujus capitis quoad

priores quatuor observantias paupertatis in precedenti adductas. Videlicet quando habes in cubiculo, contra observantiam 1am, esculenta vel poculenta; contra 2am, eadem tibi missa in usum peculiarem; contra 3am, indumenta actu non necessaria; contra 4am, libros alio asportandos; tunc 1° si desit licentia, votum frangis; 2° si licentia adsit ob causam justam tui muneris, valetudinis etc., nec perfectionem læsisti; 3° licentia per fraudem aut violentiam extorta, est nulla; 4° non sic invalida foret licentia per importunitatem obtenta, vel per nimium favorem: sed in hoc quarto casu peccant, tam subditus, quamvis non contra votum; quam superior, qui gravius, et facile lethaliter.

tuor primæ respectu subditorum, hoc est, omnium qui superiorem habent in Societate, solum quoad hoc pertinent ad rigorosam obligationem voti paupertatis, ut sine superiorum facultate tacita vel expressa nihil eorum accipiatur, vel occulte possideatur, aut de uno loco in alium deferatur: si autem de licentia superioris aliquid hujusmodi fiat, non erit proprie contra obligationem paupertatis, etiamsi fortasse aliquando minor perfectio sit talem postulare facultatem, aut illa uti. Dico autem *aliquando*, quia interdum potest nihil de perfectione minuere juxta muneris, vel valetudinis necessitatem, vel alias rationabiles causas. Oportet vero in hujusmodi licentia obtinenda, omnem subreptionem vitare, alioqui non manebit quis tutus in conscientia, quia talis facultas invalida est, cum re vera non sit ex voluntate superioris; hanc enim impediunt fraus et dolus, quæ sunt causæ subreptionis. Et idem censeo, quando intercedit moralis quædam violentia, quæ involuntarium etiam causat: ut si subditus expresse vel tacite comminetur se excitaturum turbas, aut aliquod scandalum daturum, aut gravem inimicitiam, vel odium concepturum, nisi hoc ei permittatur; tunc enim illa potius est pura superioris permissio ad excusandum majus malum, quam facultas, et ideo non reddit tutum in conscientia etiam in ordine ad violationem paupertatis (1). At vero si superiori nihil occultetur, nec falsum dicatur, nec vis inferatur; quamvis fortasse sine sufficienti ratione importunis precibus, vel ob privatam benevolentiam licentia obtineatur, sufficiens erit, ut contra paupertatem culpa, aut proprietas non committatur (2). Etiamsi aliud genus imperfectionis vel culpæ ibi interveniat, vel ex parte subditi, vel magis ex parte superioris, qui facile potest in hoc graviter delinquere, seu ratione sui muneris, cui non satisfacit, seu ratione scandali. Quia vero hæc culpa non sufficit, ut licentia illa invalida sit, ideo ea interveniente, non peccatur contra paupertatem.

An quintæ ob-

(406) IV. Circa quintam observantiam de usu clavis eadem regula servanda est, quod sine facultate non licet, cum illa vero licet. Dubitari autem potest, an hujusmodi usus sine licentia ex se sufficiat ad peccatum mortale, si alias de facto sub clavi nihil retinetur sine licentia superioris; neque etiam in affectu id fit, ut aliquid superiori occultetur; neque ut illi liberum non sit quidquam ex his, quæ religiosus habet, auferre, sed solum ob timorem humanum, ne aliquid vel surripiatur, vel ab aliis videatur. Et ratio dubitandi esse potest, quia auctores rigorose de hac materia loquuntur, dicentes, clavem esse signum proprietatis, ut sumitur ex Corduba in cap. 6, regulæ q. q., et Alvaro Pelagio lib. II, cap. 67, versus finem. Unde et in jure clavis traditio est signum possessionis, leg. *clavibus*, ff. de contrahenda emptione. Item quia auctores asserunt proprietatem esse celare aliquid prælato, ut patet ex Panormitano in cap. *cum ad monasterium*, de statu monach. num. 8, et aliis ibi communiter, et Antonino supra citato; sed quod ipso invito sub clavi tenetur, satis ei occultatur, cum non possit suo arbitrio scire, quid ibi claudatur. Et quamvis possit clavem petere, hoc ipsum onerosum est, et ita difficilior ei fit usus, et dispositio illarum rerum, quæ sub clavi tenentur. Habet enim jus illas auferendi inscio subdito, quod non potest facere, si sub clavi claudantur. Denique clavis ipsa et usus ejus sine superioris facultate habentur in eo casu; et quamvis materialiter videatur res levis, tamen quatenus est instrumentum talis actionis quæ multum potest nocere paupertati, videtur esse materia gravis; sicut in materia justitiæ, furari acum vel calamum potest esse materia gravis.

servantiæ in capite præcedenti adductæ violatio, per solum usum clavis, votum paupertatis lædat graviter.

Partis affirmativæ argumenta: 1° clavis est signum proprietatis; 2° occultare aliquid prælato est actus proprietatis; 3° clavis et usus ejus videntur materia gravis, non in se, sed propter actum paupertati maxime noxium. Cordub. Alvar. Pel. Panormit. Antonin.

(407) V. Fateor tamen esse rem scrupulosam, et omnino vitandam; nihilominus, secluso scandalo, non audeo dicere esse peccatum mortale ex se, nisi aliquibus circumstantiis specialiter aggravetur. Moveor in primis, quia vel hoc esset peccatum mortale ob signum proprietatis, vel ob realem proprietatem. Primum dici non potest, tum quia auctores ponentes signa

Auctoris judicium videtur pro parte negativa; id est, secluso scandalo, per solum usum clavis, votum paupertatis non lædi graviter: quod suadetur dilemmate, impugnando

(1) Vide Antoninum III *part.*, *tit.* XVI, *cap.* 1, §11. (MDCXXV.)

(2) Oppositum Sanchesio, *libro* IV *de Matrimonio*, *disput.* 10, *num.* 9. (MDCXXV.) — Forte non tanta est sententiarum contrarietas; verba Sanchesii accipe: « Infertur, licentiam extortam a religioso precibus » valde importunis, accipiendi vel retinendi aliquid, quando re vera superior *involuntarie*, ut » importunitatem repellat, consentit, *aliter omnino* » *repugnaturus*, non excusare ipsum a proprietatis » vitio: quia ea non est licentia, sed violentia. »

1um et 2um argumentum partis affirmativæ. Nam ratio affirmandi vel signum proprietatis (prior pars dilemmatis), quale in solo clavis usu non agnoscunt auctores; vel realis proprietas (pars posterior dilemmatis) quam, stante clavis usu, satis excludunt licentia rem habendi et animus dimittendi eam volente superiore; atque hoc ipsum confirmatur exemplo multorum timoratorum aliquid sine clavis usu ita occultantium ut nequiret reperiri etiam a superiore.

proprietatis hoc non posuerunt, ut patet ex abbate, et Antonino supra, et Navarro commento 2 de regularibus, et Gregorius Lopez in leg. 14, tit. 7, part. I. Solus Pelagius supra loquens de minoribus, inter alia peccata contra paupertatem posuit claves cellarum, tardando per dies extra locum, prælato non assignare; *claves*, inquit, *capsarum, vel quorumcumque repositoriorum, ubi fratres habent libros, utensilia, et supellectiles, qui spatium dierum, eundo extra locum, ne fratres utantur illis rebus, prælato non resignare*, etc. Hoc autem ut verum sit oportet, ut et sine voluntate prælati, et mala fide fiat, scilicet, ut neque ipse prælatus possit in absentia subditi, de his rebus disponere, vel interim eas ad alium applicare : hæc enim est circumstantia valde aggravans, et indicans proprietarium affectum; et tunc clavis non solum est signum, sed etiam causa suo modo efficax ad impediendum talem usum proprium prælati, et consequenter est instrumentum usurpandi illum. Secluso autem hujusmodi affectu sola ratio signi non sufficit. Tum maxime, quia signum si sit falsum et non verum, potest quidem efficere præsumptionem culpæ, non tamen veram culpam, nisi fortasse ratione scandali; ergo secluso scandalo (ut loquimur) non potest ex solo hoc capite insurgere gravis ratio culpæ. Altera vero pars probatur, quia circa res sub clave contentas, si serventur circumstantiæ initio præcedentis numeri positæ, non apparet realis proprietas, propter solum illum modum occultandi; quia supponimus haberi cum facultate, et cum præparatione animi ad dimittendas illas ad arbitrium superioris; ergo non retinentur ut propriæ, quia non proprio nomine tenentur, sed alterius et cum dependentia ab illo. Confirmatur, quia alias occultare rem, ubi nec a superiore inveniri posset, vel aliquo artificio occulto uti, ut arca extrinsecus aperiri non possit, quamvis clavem non habeat, esset proprietas, et consequenter in rebus alicujus valoris esset peccatum mortale; hoc autem perquam durum est, et præter multorum usum alioqui timoratorum; ergo.

Ad 3um argumentum ejusdem affirmativæ partis respondetur : 1° materia gravis culpæ contra votum non est, vel habendo clavem, vel ea utendo; nec per se videtur ultatenus contra votum usus illicitus clavis habitæ cum licentia; 2° seclusa inadvertentia, aut consensu prælati præsumpto, valde reprehensibilis est qui procul profecturus, aut ad plures dies, aliquid relinquit obseratum clave quam unicam aufert.

Nec vero ipsius clavis possessio potest esse materia gravis culpæ, quia ipsa in re minimi valoris est, et usus ejus per se non continet gravem inordinationem, ut declaratum est. Eo vel maxime, quia sæpe potest clavis cum licentia haberi, quamvis ad claudendum sub illa aliquid non sit ordinaria licentia : et tunc quamvis uti illa quoad actum claudendi sine licentia, alioqui sit contra regulam, vel obedientiam, tamen per se non videtur materia paupertatis, servatis aliis circumstantiis, quæ dictæ sunt. Nec vero satis est quod ea de causa aliquantulum reddatur superiori difficilior dispositio de talibus rebus; quia illa difficultas parvi momenti est, cum facile possit per subditum auferri. Augetur autem multum hæc circumstantia, quando in absentia plurium dierum, vel per distantiam notabilem aliquis secum defert clavem inscio superiore, nulla alia domi relicta : nam tunc difficultas illa impossibilitas quodammodo efficitur, et ideo jam videtur redundare in magnam appropriationem, quapropter nisi per inadvertentiam excusetur, vel fiat præsumpta voluntate prælati, valde reprehensibilis est.

An sextæ observantiæ in capite præcedenti adductæ violatio, accipiendo cum superioris licentia stipendium pro ministeriis spiritualibus, sit graviter contra votum paupertatis, propter solum titulum acceptionis per se ac directe.— Exponitur dubium exemplis tribus : 1um, si in itinere missas promiseris pro libro quem tibi reverso concedit superior pacti nescius; 2um, si domi aliquid eodem modo tibi accipias, superiore annuente, sed acceptionis titulum ignorante; 3um, si superior aliquid in subditorum utilitatem accipiat dicto titulo.

(408) VI. Circa sextam observantiam occurrit similis difficultas; an recipere aliquid pro ministeriis, præcise ex hoc capite sit contra votum paupertatis et consequenter in materia gravi sit peccatum mortale. Ut autem dubium intelligatur, supponamus in omnibus aliis observari circumstantias necessarias ad debitum usum paupertatis, ut v. g. dum quis iter agit potest licite eleemosynam, vel aliud donum sibi oblatum et juxta communem usum accommodatum accipere, vel ad statim consumendum illud, vel si habeat permanentem usum animo possidendi illud obtenta licentia a superiore, cum primum conveniri ille possit. Fingamus ergo aliquem accipere breviarium cum onere dicendi aliquas missas et postea retinere illud de consensu superioris, tacendo tamen titulum quo fuit comparatum : difficultas est, an ibi interveniat culpa mortalis contra paupertatem. Idem casus cogitari potest in subdito exsistente in collegio, si petita licentia et non explicando causam propter quam res datur, quippiam simile ob proprium usum accipiatur. In ipsis etiam prælatis multo magis habet hoc dubium, si aliquid accipiant etiam in usum collegii, vel domus datum illo titulo; nam ipsi absolute non peccant accipiendo, cum sint constituti dispensatores et debeant alere subditos; quidquid ergo ibi est culpæ, est ratione modi seu tituli. Idemque erit si

superior det licentiam subdito, ut illo modo aliquid accipiat.

Quoad stipendii acceptionem, non deest ratio pro parte negativa peccati gravis ob solum titulum acceptionis per se ac directe. Videlicet omisso scandalo quod est per accidens, non læditur graviter paupertas, quia consentit superior; nec regula, quæ ut talis non ita obligat; nec obedientia, in cujus virtute hoc non prohibetur.

(409) VII. Ratio enim dubitandi in his omnibus est, quia ubi non est proprietas, non est violatio paupertatis, sed in illis casibus non intervenit proprietas, quia numquam res, vel usus ejus retinetur nomine proprio, in quo sola proprietas consistit. Antecedens patet, quia res semper supponitur accipi ab eo qui licentiam habet, idque vel ad communem usum, vel ad proprium dependentem etiam a superiore et a facultate ejus; ergo ille alius defectus, seu respectus erit contra regulam, vel contra obedientiam, non tamen contra paupertatem. Unde fit ut licet committatur in materia gravi, non sit peccatum mortale, quia ex vi solius regulæ non est culpa. Neque ex voto obedientiæ est peccatum saltem mortale, quia supponimus nullum esse speciale præceptum in virtute obedientiæ de hac re latum : ergo si paupertas non urget et scandalum, quod est per accidens, non intervenit, nulla apparet ratio sufficiens peccati mortalis. Confirmatur exemplis, primum est de lucro per negotiationem comparato, quod religioso prohibitum est. Ponamus ergo religiosum aliquem de licentia saltem generali superioris posse recipere usque ad tantam quantitatem; postea vero, quia non invenit gratis datam per negotiationem aliquam sibi prohibitam et indecentem illam comparare, ille profecto non videtur peccare contra paupertatem, etiamsi forte in negotiatione mortaliter peccet juxta modum prohibitionis. Aliud exemplum est si religioso detur licentia ad recipiendum aliquid sponte oblatum, non tamen ad petendum illud, imo hoc ei expresse prohibeatur; nam licet tunc aliquid petat et accipiat, non peccabit contra paupertatem sed contra aliam legem; quia petere non est actus dominii aut proprietatis (1), imo est actus mendicitatis; accipere autem jam non fit nomine proprio, sed ex facultate superioris : ita ergo videtur probabilis fieri hæc pars.

Pars negativa confirmatur exemplis religiosi qui, ut fatendum est, rem sibi comparare permissus, eam salvo paupertatis voto acquireret, 1° per negotiationem forte sub mortali prohibitam; 2° per petitiones ipsi vetitas.

Quoad stipendii acceptionem, pars affirmativa peccati gravis ob solum titulum acceptionis per se ac directe, suadetur 1° ex Constitutionibus; ubi recusatio stipendii videtur ut objectum voti assignata, tam vi verborum, quam alicubi ob conjunctionem cum alio argumento ad votum clare pertinente; 2° item ratione; quia per se sub votum cadit modus acquirendi quem prohibet paupertas propria alicujus religionis.

(410) VIII. Ad contrariam autem partem persuadendam, magnam vim habere videtur Constitutio Societatis, ut capite præced. a num. VIII ponderabam. Nam licet Constitutio per se non indicat obligationem ad culpam; designat tamen materiam voti, quæ materia, tota Deo promittitur, cum paupertas secundum Constitutiones vovetur. Constitutio autem cum de hac materia loquitur, plane ut objectum hujus voti illam assignare videtur. Nam in cap. 1 Exam. § 3, sic dicitur : *Tria vota in ea,* (id est, in Societate) *obedientiæ, paupertatis et castitatis emittuntur;* ex quibus sola paupertatis materia ibi declaratur, dum additur : *Si paupertatem accipiendo, ut nec velit, nec possit redditus illos ad suam sustentationem, nec ad quidvis aliud habere.* Et infra eodem contextu : *Neque etiam pro missarum sacrificiis, vel prædicationibus,* etc., *stipendium ullum, vel eleemosynam, quæ ad compensationem hujusmodi ministeriorum dari solent,* etc., *possunt accipere.* Videtur ergo ita explicari votum paupertatis per hanc Constitutionem, ut totum hoc sit materia ejus; atque adeo rigorosam hujus voti obligationem ad hunc actum extendi. Simile argumentum sumi potest ex x part. Const. § 5, ubi ad observantiam paupertatis hæc duo æque pertinere dicuntur, scilicet, non admittere stipendia pro spiritualibus ministeriis et redditus collegiorum ad suam utilitatem non applicare; constat autem hoc secundum esse de rigorosa obligatione paupertatis; ergo et primum. Potest etiam ratione ita declarari, quia ad paupertatem religionis non solum spectat præscribere, quid accipere liceat, vel non liceat, sed etiam modum acquirendi; ergo quando aliquod genus acquisitionis prohibetur, ut pertinens ad specialem paupertatem talis religionis, ille per se cadit sub tale votum paupertatis; ita vero se habet votum paupertatis in Societate quoad modum acquirendi, ut ex dictis constat.

Stipendii acceptio, an sit nec ne peccatum grave, ob solum titulum acceptionis per se ac directe : neutram partem voluit definire secunda congregatio generalis; nec quinta etiam.

(411) IX. Punctum hoc diligenter discussum fuit fere ante quadraginta annos in secunda congregatione generali Societatis, ubi patres magna ex parte in hanc posteriorem partem inclinarunt, tractatumque est, ut totius congregationis decreto authentice statueretur ac declararetur. Postea vero justis de causis id prætermissum est (1); quod est signum non satis constitisse apud ipsos, sensum prædictarum Con-

(1) *Proprietatis.* Editt. quatuor habent *paupertatis.*

(2) Vide hoc [quoque prætermissum esse] in *Decreto* 29 v Congregationis. (MDCXXV.) — En verba :

stitutionum fuisse constituere actionem speciali ratione sub materia voti paupertatis. Et ideo ne novam obligationem ad peccatum mortale addere viderentur (quod in Societate propter periculum vitandum, maxime cavetur) ab illa declaratione abstinuerunt. Et tandem cap. 1, 5æ congregationis solum fuit stabilitum ad puritatem nostræ paupertatis necessarium esse observare gravissimam Constitutionem de non accipiendo stipendio, etc. Hanc ergo partem, ut mitiorem sequendo, dicere possumus, in illis Constitutionibus specialiter fuisse expressum hunc actum ad exaggerandum quanta perfectione et diligentia hoc in Societate observandum sit, et quia est proxime et maxime conjunctum cum ejus paupertate, non quia per se et directe hæc observantia per votum paupertatis promittatur. Unde in VI part. Const. cap. 2, § 7, ut simplex quædam Constitutio hæc proponitur, nulla facta mentione paupertatis; sed solum sub illis verbis : *Meminerint se gratis dare debere, quæ gratis acceperunt, ut sic majori cum libertate possint et proximorum ædificatione in divino servitio procedere.* Multum etiam juvat quod in prima formula instituti oblata Paulo III, in prima ejus Bulla exacte explicatur votum paupertatis et materia ejus; et tamen nulla hujus actionis mentio fit. Verba sunt : *Voveant singuli et universi perpetuam paupertatem, declarantes, quod non solum privatim, sed neque etiam communiter* (loquitur de professis) *possint pro Societatis sustentatione, aut usu, ad bona aliqua stabilia, aut ad proventus, seu introitus aliquos, jus aliquod civile acquirere,* etc. Late enim illam declarationem prosequitur, nulla hujus rei mentione facta, cum tamen ibi esset optima occasio et fere necessaria. Denique videtur hæc sententia satis consentanea intentioni Societatis et fundatoris ejus, cujus mens fuit ita dirigere ad perfectionem, ut vitaret pericula peccandi mortaliter quoad fieri posset. Ex obligatione autem in præsenti materia non parva oriri possent, cum tamen non appareat sufficiens necessitas illam imponendi in tali materia, potiusquam in aliis; unde etiam fit, ut hoc titulo pars hæc securior dici possit.

Rursum pro parte negante peccari graviter ob solum titulum acceptionis agit auctor : quia hæc observantia 1° potuit exprimi in Constitutionibus, ut servaretur tamquam proxime conjuncta cum voto, non tamen per se et directe sub ipsum cadens; 2° abest a formula Instituti primum oblata Paulo III; 3° non est cur potius quam aliæ annexum habeat magnum peccati periculum, quod fundator solebat removere.

(412) X. Nihilominus negare non possumus, quin contraria tutior sit si observetur; imo etiam in rigore juris loquendo, censeo illam esse magis consentaneam verbis Constitutionum, et consequenter formulæ vovendi in Societate, in qua post emissa tria vota additur, *omnia intelligendo juxta Societate Constitutiones.* Accedit quod in alia formula instituti proposita Julio III inter substantialia instituti hoc additum est, quod in priori fuerat prætermissum, his verbis : *Gratis omnino, et nullo pro suo in prædictis omnibus labore stipendio accepto.* Nec videtur referre, ut postea in explicando voto paupertatis hoc non addatur, sicut neque in priori illa Bulla Pauli III additum fuerat; quia ibi non omnia exponuntur, quæ ad substantiam hujus voti pertinent, sed solum ea, quæ ad explicandos varios gradus personarum et domorum, aut collegiorum Societatis necessaria erant. Neque etiam hæc circumstantia seu actio per se potest existimari extra latitudinem paupertatis; quia (ut dicebam) modus acquirendi multum refert ad paupertatem, vel divitias; et ideo ex vi voti paupertatis, optime potest limitari, abdicando et renunciando huic, vel illi titulo, ex quo possit temporale emolumentum provenire.

Auctor agit etiam pro parte affirmante peccari mortaliter ob solum titulum acceptionis. Rationes sunt 1° verba Constitutionum et formæ votorum Societatis, 2° formula Instituti oblata Julio III, cui non nocet omissio in aliis locis; 3° renuntiatio alicujus tituli acquirendi est objectum optime cadens sub votum.

(413) XI. Hæc igitur controversia mihi dubia est, et disputationis gratia, facile potest pro utraque parte defendi. Ego vero non auderem peccati mortalis damnare eum, qui præcise in hoc delinqueret absque conscientia erronea, nisi aliunde ageret contra votum. Adverto autem circa casus in num. VI propositos, etiamsi hic titulus non sufficiat ad culpam mortalem (1), magnum esse periculum fere semper, commit-

Controversiam a num. VI auctor problematice defendit. Propendere tamen videtur in partem negantem peccari mortaliter ob solum titulum acceptionis stipendii. Interim 1° juxta partem negantem, quo

« Postulatum fuit ut Congregatio declararet, an accipere aliquid pro ministeriis,... sit contra votum paupertatis Societatis, vel contra Constitutiones tantum. Et quum hæc quæstio serio et accurate per plures dies agitata fuisset, tandem placuit Congregationi nihil in alterutram partem definire aut declarare. »

(1) *Adverto autem. . etiam si hic titulus non sufficiat ad culpam mortalem* etc. Videtur quidem haud dum satis liquere, acceptio compensationis pro ministeriis spiritualibus prohibeaturne vi solius regulæ, an per se et directe ex voto paupertatis. Litem enim sub judice relictam in Congregatione V, *decr.* 29, non diremit Congregatio XII, *decr.* 39; immo neque Congregatio XVII, nisi aliud edixerit quam verba excerpta ex ejus *ms. Act.* 33 in *Indiculo decretorum,* sub tit. *Decreta primæ Congregationis, decr.* 37. Ceterum quæstio fere speculativa est; quandoquidem acceptiones istæ semper sunt, saltem per accidens et indirecte (vel, si mavis, extrinsece), contra

modo accipiendi casus in num. VI allati quoad subditos. Videlicet peccant probabilissime contra votum defectu licentiæ, qui stipendium recipiunt ex facultate præsumpta aut expressa superioris titulum ignorantis.

tendi illam alio titulo. Nam si religiosus Societatis accipiat hæc stipendia sine ulla licentia, clarum est incurrere in vitium propietatis; si autem accipiat, illa licentia dolose (ut ita dicam) obtenta, quia nimirum petita est ad rem accipiendam, non vero ad stipendium accipiendum; tunc etiam probabilissimum judico non effugi vitium proprietatis, quia illa licentia subreptitia et involuntaria est superiori, quia ille modus dandi, vel accipiendi, qui tacetur, valde substantialis et moraliter loquendo infallibiliter mutaret voluntatem ejus, si ei proponeretur; ergo quod ex tali licentia accipitur, sine licentia accipitur; committitur ergo proprietatis vitium. Atque hoc non solum habet locum in eo, qui expresse cum dicta fraude licentiam petit, sed etiam in illo, qui in itinere aliquod stipendium accipit, qui non habet a quo licentiam petat; nam ille etiam in tantum potest aliquid accipere, in quantum vel generalem, vel tacitam licentiam a superiore habere censetur, quia semper accipit nomine alterius, seu ipsius religionis, numquam autem generalis, aut tacita licentia extenditur ad talem acceptionem, ut constat ex intentione prælatorum omnium et ex consensu et usu totius religionis.

2° Juxta partem negantem quo modo item accipiendi casus in num. VI allati quoad ordinarios superiores. Videlicet omnes infra generalem peccant contra votum defectu licentiæ, quando stipendium ipsi pro se recipiunt: ad hæc, munere suo male funguntur. Si quam vero darent dispensationem, invalidam darent; auctoris judicio.

(414) XII. Quæ ratio procedit etiam in omnibus prælatis inferioribus et sub generali constitutis; nam ipsi etiam indigent generali, vel tacita licentia sui superioris ut in proprium usum aliquid accipiant. Unde cum ipsi pro aliis subditis nullam talem licentiam habeant, nec pro seipsis plane habent. Accederet etiam in eis peculiaris obligatio ratione muneris quo specialiter obligantur procurare regulæ observationem, præsertim in gravioribus rebus, qualis in Societate est hæc de qua agimus. Unde etiam existimo juxta communem sensum et consuetudinem Societatis, nullum ex his prælatis inferioribus posse in hac Constitutione valide dispensare, quia talis potestas neque ad communem et ordinariam gubernationem necessaria est, neque invenitur eis specialiter commissa, neque etiam de actibus ejus est ulla consuetudo, nec vestigium ejus.

3° Pars negans peccari mortaliter ob solum titulum acceptionis, quo modo denique intelligenda quoad generalem. Is nimirum, ante congregationem quintam, illicite; et post eam, invalide, sibi vel aliis licentiam dedisset; nisi ex causa legitima : nam dispensatio valeret probabiliter in hoc casu, qui vix potest accidere.

(415) XIII. In præposito autem generali (si supponamus hanc non esse materiam voti, sed solam Constitutionis obligationem) non videtur deesse potestas, cum in eo sit suprema. Quod sine dubio procederet, si non esset in hac parte ab eadem Societate restricta. Videtur autem restricta in congregatione 5 canone 1, ubi renovat et commendat hanc Constitutionem: *Ne pro ministeriis Societatis stipendium, vel eleemosyna ulla in compensationem admitti possit, ac omnino prohibet ne ullus superior, ac ne ipse quidem præpositus generalis in ea dispenset.* Circa quæ ultima verba dubitari posset, an tollat omnino potestatem, vel prohibeat solum usum ejus. Sed hanc disputationem omitto; nam illa duo moraliter æquivalent in præsenti. Si enim dispensatio daretur sine causa legitima, non solum peccaretur graviter, sed etiam dispensatio esset nulla, quia esset dispensare sine causa in jure superioris, qui defectus semper inducit nullitatem. Antecedens autem patet, quia congregatio generalis est superior ipso generali; et ideo secus erit, si aliqua congregatio dispenset; erit enim valida dispensatio, etiamsi contingat non recte fieri. Si autem fingamus casum in quo intervenit legitima causa dispensandi, tunc probabile est fore validam dispensationem. Et ideo fortasse in decreto illo non est positum verbum, quod in rigore significet ablationem potestatis. Quia tamen casus ille moraliter accidere non potest, ideo absolute posita est illa prohibitio. Et quando contingeret illa necessitas, recurrendum esset ad summum pontificem potius, quam propria auctoritate dispensare. Unde etiam fit, ut nec secum ipse possit præpositus dispensare, præsertim, quia ratione exempli et scandali magis vitanda erit talis dispensatio. Denique etiam ante hoc decretum existimo non potuisse sine gravi culpa in hac materia dispensare, moraliter seu regulariter loquendo, quia oporteret causam esse valde

votum; quum Congregatio XII, *decr.* 39, declararit, « nullius superioris, ac ne Generalis quidem, posse » super ea re vel licentiam vel dispensationem; seu » licitam seu validam esse. » Dixi quæstio *fere speculativa est;* non mere speculativa : putat enim Sanchez, si acceptio stipendii sit intrinsece contraria voto, parvitatem materiæ æstimandam ex parvitate rei spiritalis cui stipendium tribuitur; secus, ex parvitate rei temporalis : legendus erit *in Præcepta, lib.* VII, *cap.* 28, *num.* 8. Quod spectat ad Suaresii mentem ea sane intelligi potest ex dictis a np. 408 ad 416 nec aliunde petenda interpretatio locorum ejusdem auctoris difficilium, v. g. sub *np.* 81, 395, 767.

gravem, quæ vix potest in tali materia occurrere. Nec novum videri debet, quod superior possit peccare mortaliter inique dispensando in Constitutione, quæ per se non obligat ad peccatum mortale, quia dispensatio illa est maxime contra bonum commune religionis, præsertim in re tam gravi. Est etiam contra obligationem fidelitatis et justitiæ, ad quam superior tenetur ex officio suo.

Septimæ observantiæ in capite præcedenti adductæ violationem definiunt principia circa votum paupertatis; quum quid vel minimum datur aut accipitur, sive absolute, sive mutuum. Quoad observantias in usu positivo paupertatis, de perfectione non de rigorosa obligatione res esse solet. Supellex subditi superflua quam vere permittit superior non est graviter illicita, per se loquendo; sed identidem, per accidens.

(416) XIV. Circa septimam observantiam nihil occurrit addendum circa obligationem in conscientia præter generales regulas supra datas de voto paupertatis religiosæ. Quæ vero tandem circa usum positivum adduntur, ordinarie ad perfectionem magis pertinent, quam ad rigorosam obligationem. Solum circa religiosam supellectilem adverto, licet interdum contingat in aliquo esse superfluam, considerata ratione instituti, atque etiam consuetudine, tamen per se loquendo non inducere culpam gravem contra paupertatem, dummodo tota ex legitima facultate superioris, et cum debita resignatione animi habeatur, quia nulla certa mediocritas seu quantitas supellectilis cadit sub votum paupertatis, ut materia ejus; ergo si alioqui evitetur proprietas et proprietarius usus non erit in ea materia per se loquendo gravis culpa contra paupertatem. Per accidens vero poterit interdum hæc esse culpa et non parva, ratione scandali, maxime si detur occasio aliis relaxandi perfectionem paupertatis.

Actus mendicandi nunquam cadit sub votum paupertatis in Societate; licet possit præcipi etc.

Circa aliam vero partem de usu, vel exercitio mendicandi clarum est paupertatem Societatis ex vi proprii voti, nunquam obligare (1) personam aliquam in particulari, ad exercendum illum actum, sed obligabit, aut obedientia, aut caritas propria vel proximi, si tanta sit, ut ad subveniendum illi necessarium sit mendicare.

CAPUT IX.

De paupertate in communi *domorum professarum propria.*

[PROOEMIUM].

Paupertas Societatis quo modo singulos obliget jam vidimus; eadem, quoad domos professas, collegia et novitiatus, exponetur tribus capitibus.

(417) Diximus hactenus de his, quæ ad paupertatem singularum personarum pertinent, dicendum superest de paupertate, quæ in communitatibus Societatis servanda est. Sunt autem in Societate tria genera domorum, scilicet professarum, collegiorum et novitiatuum, ut in superioribus lib. II, cap. 5, num. 14 visum est; et in eis pro ratione finis et muneris uniuscujusque diversus modus paupertatis servatur, qui sigillatim explicandus est; in hoc quidem et sequenti capite quoad domos professas, in 11 quoad collegia et novitiatus.

Quarumnam rerum dominii sint incapaces professæ domus etiam in communi. — Possidere nequeunt reditus vel bona alia stabilia quam quæ ad habitationem.

(418) I. Primo ergo Societas professa, in communi etiam, capax non est dominii aliquorum bonorum immobilium, ita habetur in prima Bulla Pauli III: *Declarantes, quod non solum privatim, sed neque etiam communiter possint pro Societatis sustentatione, aut usu ad bona aliqua stabilia aut ad proventus seu introitus aliquos jus aliquod civile acquirere.* Idem in Bulla prima Julii III ubi declaratio additur partim ampliationem, partim limitationem continens, cum enim dicitur, neque professos, neque eorum domos aut bona stabilia, ampliatio quædam est, vel saltem major explicatio. Cum vero additur: *Præter ea quæ opportuna erunt ad usum proprium et habitationem,* limitatio quædam est. Alia etiam est diversitas notanda; nam in priori Bulla subjiciebantur hæc verba: *Sed sint contenti usum tantum rerum sibi donatarum ad necessaria sibi comparanda recipere.* Quæ verba statim excitabunt illam quæstionem an dominium talium rerum apud Societatem sit. Ad hanc ergo quæstionem tollendam aliter in posteriori Bulla illa proposita sunt, scilicet, *rebus sibi ex caritate donatis ad necessarium vitæ usum contenti.* Itaque in Societate non habet locum illa quæstio, quæ de religione minorum controverti solet. Nam re vera domus professa est capax alicujus dominii in communi, nimirum earum rerum mobilium, quæ ad actualem usum habet. Et ita expresse declaratum est in dict. cap. 2, VI part. Constit., § 5 liter. E. Idemque censendum est de dominio illius rei immobilis, quæ solum ad habitationem, vel alium hujusmodi usum, scilicet, ad aliquam recreationem religiosis necessariam, inserviat, non vero ad reditus et proventus, ex quibus religiosi sustententur. Quamvis autem horum bono-

Quarum rerum in communi possidendarum sint capaces professæ domus. — Ipsis possidere licet 1° res mobiles ad actualem usum, 2° res immobiles ad habitationem vel alium hujusmodi usum, sed non ad reditus. Hæc vero bona superior immediatus administrat nomine generalis.

(1) *Obligare.* Editt. quatuor habent *obligari,* male; nisi supra sic suppleveris: « Clarum est [per] paupertatem etc. »

rum dominium habeant professæ domus, plenam autem administrationem non habent, sed in præposito generali præcipue residet propter perfectam subordinationem et monarchicum regimen, quod Societas profitetur et ideo contractus [emptionum aut venditionum] quæ de his rebus [aguntur] in domibus professis, non a conventu, nec nomine ejus, sed a superiore nomine generalis fiunt III part. Constit., cap. 3, § 5. Aliorum autem redditium, vel bonorum immobilium præter ea, quæ dicta sunt, incapax est professa Societas : quod etiam Pius V et Gregorius XIII in suis Bullis confirmarunt. Idem habetur VI part. Constit., cap. 2, §, 3 ubi amplius his verbis declaratur : *In domibus vel ecclesiis, qui a Societate ad auxilium animarum admittentur, redditus nulli nec sacristiæ quidem aut fabricæ applicati, haberi possint, sed neque ulla alia ratione, ita ut penes Societatem sit ulla eorum dispensatio.* Et § 5 additur : *Non solum redditus, sed nec possessiones ullas habent in particulari, neque in communi, domus vel ecclesiæ Societatis, præterquam quod ad habitationem vel usum necessarium eis conveniens fuerit,* etc. In Examine etiam cap. 1, § 5 declaratur, paupertatem Societatis talem esse, *ut nec velit, nec possit redditus ullos ad suam sustentationem, neque ad quidvis aliud habere.*

Quam late pateat illa incapacitas seu paupertas bonorum in communi, et cur. — Ita patet ut excludat reditus etiam sacristiæ; et præter id quod toti Societati commune est, respuere stipendia pro ministeriis sacris, in domibus professorum non admittuntur obligationes quæ aliquando in collegiis. Ratio omnium est, ut professi ministeria sua et missiones obeant magis expedite.

(419) II. Ubi particula illa, *nec quidvis aliud*, posita est ad explicandum, etiam ad servitium vel expensas sacristiæ vel sacrificii divini, ut pro ornamentis, ad sumptus olei, ceræ, tritici, aut vini consumendi in altari, non posse Societatem professam habere redditus ad quos habeat proprium jus. Et hoc ipsum significatum est in VI part. Constit. in verbis illis : *Nec sacristiæ quidem aut fabricæ applicati.* Additur præterea in IV part. Constit., cap, 2, § 4 in domibus, et ecclesiis Societatis professæ non posse admitti obligationes ad curam animarum, vel ad aliquas missas dicendas; per quod excluduntur etiam omnes redditus, qui ex anniversariis seu capellaniis provenire solent. Verum hoc commune est toti Societati, etiam in collegiis. Provenit enim ex illa generali conditione paupertatis Societatis, quod pro missis, vel aliis ministeriis spiritualibus non posset stipendium, vel eleemosynam accipere. Quamquam non hæc sola ratio ibi interveniat, sed etiam, ut operarii Societatis professæ magis expediti sint ad sua ministeria et ad missiones obeundas, quando injuncta fuerint. Et ideo additur ibi in declaratione, quod licet collegia possint interdum aliquas obligationes accipere, quæ neque animarum curam contineant, nec distractionem afferant, nec multam occupationem repugnantem Societati, *in domibus autem professorum* (dicitur ibi) *quando nec illæ redditus ullos habent, nec ipsi stabilem habitationem, hujusmodi obligationes non tolerantur.*

Incapacitas bonorum in communi ad quas etiam personas domorum ipsarum se extendat. — Extenditur ad omnes ibi versantes; hoc sensu quod haberi nequeant reditus in sustentationem famulorum etiam vel hospitum. Adde nec reditus permitti in expensas itinerum, aut ad victum in missionibus.

(420) III. Ex quibus omnibus constat occlusam omnino esse viam Societati professæ habendi redditus certos et stabiles ad quascumque expensas sibi necessarias, sive ad fabricam ecclesiæ, aut domus, sive ad expensas ecclesiæ seu sacristiæ, sive ad sustentationem tam professorum, quam omnium eorum, qui eos adjuvant, vel in temporalibus, vel in spiritualibus, in quocumque gradu Societatis illi sint, vel etiam novitii, imo etiamsi sint famuli; nam omnes hi comprehenduntur in sustentatione domus. Neque etiam pro hospitibus, nec pro itineribus agendis, multoque minus, ut ipsi professi in missionibus ex eis sustentari possint, quia verba sunt generalia, et omnem titulum, vel occasionem excludunt.

Dicta paupertas domuum professarum, quia non excludit proprietatem in communi quoad res recensitas, exceditur a Minoribus; et excludendo reditus pro sacristia, capellanias atque anniversaria cum stipendio, excedit paupertatem Minorum.

(421) IV. Deinde constat in hoc genere paupertatis, quoad multa convenire paupertatem Societatis cum paupertate minorum, quatenus nihil proprium in communi habere possunt : in aliquibus vero differre ex parte minuendo et ex parte augendo illam paupertatem. Nam quoad dominium proprium rerum mobilium, quæ actu possidentur et tenentur ad usum, et quoad ecclesiam et domum habitationis, non refugit Societas illud admittere, quia non existimat impedire aliquo modo finem suum. Minores vero profitentur hoc etiam dominium non admittere, sed purum usum: quod sanctum etiam est, et ex eo capite paupertatem auget, et commendat ejus affectum. Aliunde vero excedit hæc paupertas Societatis; quatenus excludit omnes redditus pro sacristia et sumptibus ejus, et omnes proventus ex capellaniis, anniversariis, etc. quæ cum paupertate minorum non repugnant, ut in tomo superiori tractando de religionibus mendicantibus visum est. Atque hinc tandem fit, ut ad declarandam hanc paupertatem Societatis

professæ nihil hic adducere necessarium sit : nam quæ illi communia sunt cum religionibus mendicantibus, illo in loco declarata sunt. Quæ vero sunt propria Societatis, aperte fere in ipsis Constitutionibus continentur. Ut tamen distinctius ea, quæ sunt propria intelligantur, operæ pretium erit nonnulla ex verbis pontificum paulo ante allatis magis exponere, et dubia incidentia expedire.

Dubium primum.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Quid verba illa Bullæ [Regimini militantis] Pauli III (jus aliquod civile) *importent.*

Utrum verba Bullæ Pauli III JUS ALIQUOD CIVILE relinquant penes domum professam jus naturale ad reditus et ad stabilia. Ratio dubii est quia evenit ut jus unum retineat qui careat altero.

(422) V. Primum ergo inquiri potest, quid significet in Bulla Pauli III verbum illud, *jus aliquod civile*. Videtur enim in rigore significare actionem ad petendum coram judice redditus, vel proventus aliquos, atque ita non repugnare, quin domus professa habeat jus, quod vocant naturale ad hujusmodi redditus, vel bona stabilia : recte enim unum jus ab alio separatur; ut in sententia multorum per testamentum minus solemne, quando certo constat continere voluntatem testatoris, jus naturale acquiritur, id est, in conscientia et vera justitia, quamvis non acquiratur jus civile, id est, actio ad petendam juridice hæreditatem. Similiter qui deceptus est in venditione citra dimidium, jus naturale habet ad id in quo deceptus est, non tamen jus civile, quia ei non datur actio. Cum ergo in dicta Bulla solum declaretur, Societatem professam non posse acquirere aliquod jus civile, non videtur excludi, quin habere possit verum jus justitiæ ad aliquos redditus, quamvis illos juridice petere non possit. Ut, v. g. si aliquis testamento relinqueret suam hæreditatem alicui cum onere dandi singulis annis pensionem centum aureorum domui professæ Societatis, conferendo etiam ipsi Societati jus naturale justitiæ, absque actione civili.

Dubium confirmatur exemplo domus professæ accipientis jus naturale, non civile, repetendi ab herede centum aureos singulis annis.

Bipartito resolvitur dubium. Videlicet Societas est certe incapax omnis dominii redituum orientium sive ex re corporali (1ª pars), sive ex incorporali jure (2ª pars).

(423) VI. Respondeo certum esse Societatem esse incapacem omnis dominii harum rerum, tam corporalium, quam incorporalium, atque adeo nec census ullos habere posse, nec verum aut proprium jus ad ullos redditus. Prima pars constat ex multis aliis verbis supra citatis, præsertim, quia proxime post illa verba in Bulla Pauli III additur : *Sed sint contenti usum tantum, rerum sibi donatarum, ad necessaria sibi comparanda recipere.* Ubi etiam rerum mobilium solus usus videbatur permitti. Apertissime vero id declaratum est in Constit., ubi nulla facta mentione juris civilis, absolute dicitur Societatem professam, neque in communi, neque in particulari posse habere hæc bona : et ad majorem explicationem additur, *sed neque ulla alia ratione, ita ut penes Societatem sit ulla eorum dispensatio.* Quod vero sub hac generali prohibitione comprehendantur non tantum res corporales, sed etiam illæ, quæ incorporales vocantur, ex ipsis verbis manifestum est; quia census annui sunt ex his bonis incorporalibus : at illi etiam exclusi sunt per illa verba, *nulli redditus*, nam ex censu aliqui redditus debentur. Imo juxta veram sententiam, hoc commune est omni religioni, quæ paupertatem in communi profitetur, nam eo ipso repugnat illi habere jus aliquod proprium ad certos redditus; et ideo Bonifacium VIII, in cap. 1, § 1 de religios. dom. in 6, dixit hujusmodi religionem incerta mendicitate sustentandam esse, quia nihil debet habere certum unde alatur : sed ex eleemosynis vivere debere; ut ibi glossa et omnes notant. Ergo omnes certi redditus, sive proveniant ex re corporali, sive ex incorporali jure, repugnant huic paupertati. Non ergo excluditur solum jus seu actio civilis, sed etiam jus ipsum substantiale, ut sic dicam; quod inter bona temporalia et immobilia per se computatur et est æstimabile pretio, etiam seclusa actione civili, et de se sufficere potest ad certam vitæ sustentationem, etiamsi ex alterius injustitia negari possint redditus debiti ex tali jure; quæ sententia manifeste sumitur ex declaratione pontificis in clementina *Exivi.* vers. *cumque annui redditus*, de verb. signific. Cum ergo in Bullis ponitur particula illa, *jus civile*, non intelligitur sola actio civilis, sed omne jus, seu dominium humanum, quod jus civile appellari potuit, vel quia inter cives versari solet, vel quia fundamentum est juris civilis, et per se confert illud, quamvis aliquando ex accidenti negetur.

Ostenditur prior pars resolutionis; quæ ex Bulla Pauli III intelligitur, et in Constitutionibus apertissime declaratur.

Ostenditur posterior pars resolutionis : nam incapacitas quorumlibet redituum excludit census annuos; hi autem sunt inter bona incorporalia.

Excluditur jus non modo civile, sed naturale et substantiale; quia hoc de se sufficeret ad sustentationis certitudinem. Hoc sensu, in Bullis 7o JUS CIVILE indicat omne dominium humanum.

(424) VII. Ad exemplum autem ibi positum, manifestum est in eo casu legatum illud repugnare paupertati Societatis, atque adeo esse nullum, ita ut non solum

Ad confirmationem ab exemplo legati in illo num. V, sic responden-

dum. Societas professa 1° cui defertur jus naturale ad centum aureos annuos, est incapax juris istius, nec debet aureos recipere, ne sic virtualiter in jus consentiat; 2° ex communi sententia, est incapax talis legati, quo nullum jus etiam naturale acquireret, gravaretur tamen heredis conscientia. Ideo decretum est ne Societatis collegia reditus perpetuos admitterent cum onere partem illorum annue dandi domui professæ.

Panorm.

Sylvest.

Palud.

Non desunt qui religionibus mendicantibus permittant recipere eleemosynæ nomine dictos reditus non exactos judicialiter.

Quod autem attinet ad reditus qui domibus professis deberentur sine ullo earum jure, PRIMA AUCTORIS OPINIO : 1° Societas professa legata quædam ejusmodi in eleemosynam acceptare potest : nempe quando fundator domus vel ecclesiæ ea relinqueret ad fabricæ usum.

non acquirat Societas jus ad tales redditus, verum etiam non possit illos recipere; quia esset virtute consentire et acceptare jus, aut saltem velle habere certos redditus ad suam sustentationem (nisi forte hæredes expresse declararent, se ultro dare velle.) Imo, etiamsi testator hoc onus imponeret hæredi nullo jure dato Societati, sed solum gravando conscientiam hæredis, juxta communem sententiam tomo præcedenti tractatam de mendicantibus, non esset validum tale legatum : quia repugnat strictæ paupertati, quæ omnes redditus certos excludit, ut notat Panormitanus in cap. *nimis prava*, 2 de excess. prælat. num. 2 et in cap. *in præsentia*, de probationibus, et ideo in 7 tandem congregationis generalis decreto 30, editionis anno 1616, stabilitum est, repugnare Societatis instituto et puritati paupertatis ejus, si collegia acceptent redditus cum onere dandi aliquam partem domui professæ. Et quamvis Sylvester, *Legatum* 2, quæst. 2, particula 2 et 3, cum Paludano et aliis doctoribus, hoc limitet quoad alias religiones mendicantes, videlicet, *nisi per modum eleemosynæ id reciperent;* et non exigendo judicialiter, de quo citato tomo visum est, nihilominus in Societate ipsa, non existimo habere locum generaliter de quibuscumque legatis illam limitationem; sed solum in casu in ejus Constitutionibus expresso. Nam in IV part. Constit., cap. 2, § 2, cum dictum esset, domus et ecclesias Societatis non posse habere redditus, additur in declaratione liter. B : *Si aliquis ex fundatoribus domorum, vel ecclesiarum vellet redditus aliquos ad fabricæ usum relinquere; dummodo, nec dispositio eorum ad Societatem pertineat, nec sit unde ei competat actio in illos, (quamvis id illi curæ esset, ut is cui tale munus commissum est, suum officium faceret) et sic in rebus similibus, non esset id a Societatis paupertate alienum.* Ex qua declaratione constat in casu ibi expresso tale legatum seu onus validum esse, quia Societati licet gaudere illo, modo sibi permisso, scilicet accipiendo redditus illos si dentur, et admonendo etiam sui officii hæredem, qui supponatur in conscientia obligatus, alias nulla esset admonitio. Qualis vero esse possit illa obligatio hæredis, in tomo superiori explicatum est.

2° Non tamen videtur Societas professa posse acceptare quæcumque legata ipsi deberentur sine ullo suo jure. Quare si exceptio posita sub num. VII firmet regulam in contrarium, nihil acceptare licebit, nisi ut conserventur ædificia. Nam nomine fabricæ non veniunt ornamenta; neque sumptus pro sacrificiis et luminaribus. Immo tales reditus non ab alio quam a fundatore erunt admittendi.

Panorm.

(425) VIII. Cum autem exceptio firmet regulam in contrarium, et hæc videatur in præsenti esse exceptio singularis, consequenter videtur extra hunc casum non licere Societati acceptare hujusmodi redditus jam certos, saltem ex obligatione alterius, ut, v. g. si illi redditus non ad fabricam ecclesiæ, aut domus, sed ad sustentationem religiosorum relinquerentur; quia hoc magis repugnat paupertati personali, ut sic dicam. Quod si hæc expositio vera est, etiam non licebit (attento jure communi) similes redditus acceptare ad ornamenta ecclesiæ et alia onera sacristiæ; quia nomine *fabricæ*, hæc non comprehenduntur, argum. cap. *de his*, de testamentis, ubi hæc ponuntur tamquam diversa, quod ibi notat Panormitanus num. 2 et infert redditus deputatos ad fabricam non posse converti in ornamenta ecclesiæ. Hic ergo in præsenti dicendum videtur permissionem expressam tantum circa fabricam, non extendi ad ornamenta, et alios sumptus pro luminaribus, sacrificiis, etc. Deinde etiam ponderari potest, hoc solum permitti fundatoribus. Quod etiam videtur speciale propter gratitudinem eis debitam, et quia sunt veluti domini, id est patroni, ad quos maxime pertinet, et veluti in eorum commodum redundat, quod talia ædificia conserventur perpetuo, et ita ab alio extraneo non esset hoc admittendum; non enim sine causa nomen *fundatoris* positum est. Quæ expositio tota eo potest religiosis Societatis magis placere, quod paupertatem domorum magis restringit, et quia singula verba B. P. Ignatii magis expendit, qui non sine speciali motivo, et ratione casum illum in particulari expressit.

Quoad reditus qui domibus professis deberentur sine ullo earum jure, SECUNDA AUCTORIS OPINIO : Probabile tamen est Societatem professam posse acceptare quæcumque eo modo relicta.

Suadetur quia 1° ibi non est exceptio firmans regulam in contrarium ubi nulla exstat regula generalis prohibens; neque vero tales elemosynæ magis prohibentur Societa-

(426) IX. Nihilominus talem expositionem non propono ut certam; primum, quia argumentum a contrario vel ab speciali, ubi prohibitio generalis lata non erat, non est firmum ad concludendam generalem prohibitionem in aliis casibus; in præsenti autem non est prohibitum, ex vi voti paupertatis, neque ex aliis regulis Societatis recipere hujusmodi redditus, si ab alio conferantur ex obligatione sibi relicta, sine jure vel cura Societatis, nam seclusa hac speciali declaratione nihil peculiare habet Societas plusquam aliæ religiones, quibus prohibitum est habere redditus in communi, quibus non propterea censetur prohibitum acceptare hanc eleemosynam, quantumvis obligatoriam ex parte dantis : ergo quamvis in prædicta declaratione

ti quam aliis religionibus eas celeroquin admittentibus.

num. VII, allata ille casus specialis expressus sit; non licet inde inferre generalem prohibitionem in omnibus aliis : nam ad recedendum a jure communi, et ad inducendam specialem voti obligationem, seu materiam, major declaratio necessaria erit : potuit enim ille casus exprimi non ut explicaretur tantum in eo specialiter licere, sed ut insinuaretur in hoc casu esse specialem rationem, non [modo] ut liceat, sed ut etiam congruum sit, talem piam operam acceptare, modo nostræ paupertati accommodato, etiamsi fortasse in aliis casibus, vel melius sit illa non acceptare, vel regulariter possit esse aliquod inconveniens, vel periculum alicujus fraudis, vel diminutionis paupertatis per hujusmodi legata. Deinde moveor propter illa verba, *et sic in rebus similibus :* per quæ significari videtur non esse speciale in illo casu, sed extendi etiam ad alios similes, nullum enim alium congruum sensum illorum verborum invenio. Nam illæ res similes non possunt referri ad res in testamento relictas; quia omnes, quæ relinqui possunt, comprehensæ jam erant nomine *reddituum :* nam si non sint redditus, sed res semel donandæ et consumendæ, illæ etiam cum perfecto jure, et actione civili acceptari possunt. Igitur referri necessario debent ad alios casus, in quibus aliqui redditus sub eodem onere, et modo relinquantur ad alios usus ecclesiarum, vel domorum Societatis. Accedit etiam, quod in originali Hispano verba, quibus illa declaratio concluditur, sunt *Non seria inconveniente*, quæ non tam significant hoc esse licitum, quam non esse contra perfectionem, vel convenientem gubernationem, quando ratio aliqua gratitudinis, vel pietatis id postulaverit, ita enim interpretor illa verba : *Et sic in rebus similibus*. Denique hoc videtur sufficienter colligi ex dict. cap. 2, VI part. Constit. 5, 6, in quo tria ordinantur. Primum est, ut nullus Societatis *excitet aliquem ad relinquendas perpetuas eleemosynas alicui domui, vel ecclesiæ Societatis;* quod per se non pertinet ad votum paupertatis, neque ad materiam ejus, sed ad quamdam perfectionem, et ad regulæ observationem, magnamque ædificationem. Secundum est, *ut si quis sponte sua eas relinquat, nullum jus civile ad eas in judicio petendas acquiratur Societati;* et hoc pertinet ad materiam voti paupertatis. Tertium est, tales eleemosynas recipi posse, *si alii cum ad id caritas propter Deum eos moverit, eas elargiantur*, hæc enim verba manifeste supponunt tunc etiam posse a Societate recipi. Quæri autem circa illa potest, an oporteat alium ex sola caritate, id est, ex spontanea voluntate absque obligatione illas donare, hoc enim videntur significare in rigore illa verba. Non tamen ita censeo, nam etiam ex caritate moveri potest, qui suam obligationem, quæcumque illa sit, implet. Solum ergo ibi significatur respectu Societatis non posse esse obligationem justitiæ, quidquid sit de quacumque alia obligatione, quam hæres potest habere respectu testatoris.

2° Post mentionem de reditibus ad fabricæ usum additur a S. Ignatio : ET SIC IN REBUS SIMILIBUS.

3° Hispana verba S. fundatoris indicant potius perfectionis normam quam obligationis.

4° Secundæ opinioni favent IBID. Constitutiones quibus tria statuuntur quoad perpetuas eleemosynas : 1um, eas non procurare (quod per se est vi solius regulæ); 2um, jus civile ad eas non admittere (idque vi voti); 3um, eas accipi posse oblatas ex caritate, id est auctoris judicio quin donans obligetur ex justitia Societati, licet fortasse alteri

Dubium secundum.

Quid importent verba illa Bullæ [Regimini militantis] (redditus, et possessiones.)

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

(427) X. Dubitari vero ulterius potest an nomine reddituum comprehendantur temporales pensiones, si ad quinque vel sex annos tantum relinquantur; sed de hoc idem censendum est, quod de mendicantibus religionibus tomo superiore dixi contra Cordubam et alios : si talis sit pensio, ut ad eam religio ipsa jus acquirat, etiamsi temporalis sit, repugnare paupertati Societatis professæ : quia etiam hujusmodi pensio impediet saltem pro illo tempore, incertam mendicitatem; ergo repugnat dictæ paupertati. Et ideo Clemens in dict. clem. *Exivi*, absolute et sine distinctione dixit hujusmodi redditus retinere paupertati et mendicitati repugnare. Et ibidem etiam asserit hos annuos redditus inter immobilia bona computari, quia jus ad illos est quasi res fructifera, de se permanens et vendibilis, quod non solum verum est de perpetuo, sed etiam de temporali censu, ut communiter doctores docent et videri potest Covarruvius 3 variarum cap. 7. Præterea ob hanc rationem docent omnes doctores, ut tomo superiori vidimus, usumfructum ejus, qui professionem facit in religione, quæ non potest proprium in communi habere, non cedere in commodum religionis, sed per professionem exstingui; cum tamen redditus usufructuarii temporales sint, maxime respectu religionis, quia ad summum durare possent pro

Propter verbum REDITUS in Bulla Pauli III, reditus etiam certi temporis, sed cum jure ad illos, prohibentur professæ domui. Nam 1° hoc commune esse religionibus mendicantibus declarat Clementina EXIVI; 2° ususfructus numquam acquiritur a religione profitente paupertatem in communi; 3° idem indicant verba Constitutionum Societatis.

Covar.

tempore vitæ ipsius usufructuarii : signum ergo est etiam temporales redditus cum jure ad illos, huic paupertati repugnare. Denique in Constitutionibus Societatis illa distributio additur, *nulli redditus*, et illa, *sed neque ulla alia ratione*, et illa, *sine redditibus ullis*. An vero tale legatum relictum Societati professæ, ut possit converti in utilitatem ejus, aliquo modo non repugnante paupertati ipsius, et sub ea ratione validum esse possit, dicam statim.

Circa Bullæ verbum *possessiones*, puncta tria declarantur. Unum punctum, quid sint possessiones; nempe bona immobilia corporalia.

(428) XI. Circa aliam particulam, quo prohibetur Societas habere possessiones præter necessarias ad usum, inquiri potest quid nomine possessionum intelligatur; et quæ sint permissæ, quæ vero prohibitæ; et an prohibeatur illarum tantum proprietas, vel etiam usus. Primum horum per se facile est, possessiones enim appellantur omnia bona immobilia corporalia, ut sunt domus, et quæcumque ædificia, vineæ, horti et in universum agri, sive fructiferi sint, sive infructiferi; hæc enim omnia tam in jure, quam in communi modo loquendi nomine possessionum significantur.

Societas concessioni Tridentini renuntiat; eaque renuntiatio juris ad possessionem immobilium confirmatur a pontificibus.

Oportet autem hic notare Concilium Trident. sess. 25, cap. 3, de regularibus concessisse omnibus regularibus, minoribus de observantia et capucinis exceptis, ut monasteria et domus eorum habere possent bona immobilia, etiamsi in Constitutionibus suis eis id sit prohibitum : sub quo decreto videbatur Societas etiam comprehensa. Quia vero Concilium non præcipit, sed concedit, ideo postea Societas in secunda congregatione generali can. 21, cessit cuicumque juri, quod ei posset ex hac concessione Concilii provenire, et ideo eadem obligatio nunc integra perseverat et post illud decretum Concilii confirmata est hæc paupertas Societatis a Pio et Gregorio XIII, ille enim in Bulla : *Dum indefessæ*, declarat, Societatem mendicantem existere, *quippe quæ* (ait) *ex ejus instituto, et Constitutionibus apostolica auctoritate confirmatis bona stabilia possidere nequit, sed incertis eleemosynis fideliumque elargitionibus et subventionibus vivit*. Gregorius vero in Constitutione, *Ascendente Domino*, et hanc prædecessoris sui declarationem citat et probat, et deinceps totum institutum, ac expresse etiam quoad hanc partem confirmat.

Declaratur alterum seu secundum punctum : Quæ possessiones professis permittantur. — Permittitur tantum 1° domus cum templo et horto; 2° alia domus, quæ cum horto sit moraliter necessaria ad corporis vel animi levamen.

(429) XII. De secundo autem puncto dicendum est, duas tantum, vel tres possessiones posse habere conventum unum Societatis professæ, scilicet domum ordinariam, in qua habitent religiosi; ecclesiam, in qua sacra ministeria exerceant, quæ regulariter non reputatur possessio distincta, sed unum corpus efficit cum ipsa domo, et cum eadem domo computatur hortus aliquis ad quotidianum usum necessarium religiosorum : nam hoc totum nomine monasterii, aut domus comprehendi solet. Præter hæc vero habere potest separatam aliquam possessionem, ubi etiam domum cum agro, vel cum horto habeat ad extraordinarium, necessarium tamen usum religiosorum, ad corporis vel spiritus levamen aliquod aut refrigerium : hæc enim omnia sunt in prædictis Constitutionibus contenta.

Constitutiones ubi explicant quam possessionem non sibi junctam possit habere domus professa, ibi addunt ut nec locetur, nec fructus ferat qui redituum loco esse possint. Tamen liceret aliquos inde fructus vel olera consumere.

Quia vero quod ad ecclesiam vel domum pertinet, declaratione non eget, ideo solum de possessione alia explicatur in VI part. Constit., cap. 2, § 5, talem esse debere, *ut nec aliis locetur, nec fructus, qui reddituum loco esse possint, habeat;* scilicet (additur ibi in declaratione lit. F :) *si vini, vel olei, vel tritici proventum dictæ possessiones ferrent, vel si fructus et olera ex hortis venderentur, quorum nihil licebit;* quæ verba desumpta videntur ex dict. clementina *Exivi*, § *Licet*. Non repugnabit autem paupertati convertere in usum domus fructus aliquos, vel olera, ex hujusmodi locis provenientia. Omnis autem alia utilitas ex illis prohibita est, ut eodem loco satis declaratur. Præter has autem possessiones, nullas alias habere licet : quia in hoc genere quidquid concessum non est, censetur prohibitum, ut argumentatur pontifex in dict. clementina *Exivi*, vers. *Cumque annui*, et optime, nam hic prohibitio generalis est ratione talis voti, et ideo solum id est licitum, quod est concessum, seu exceptum. Non ergo licebit Societati professæ habere domum aliquam, vel vineam, vel quippiam simile, quod ad prædictos usus moraliter necessarium non sit, etiamsi ex illis possessionibus non sustentetur, sed fructus earum in eleemosynam aliquam convertat et sic de aliis. Vide Cordubam in cap. 6 suæ regulæ, quæst. 10, punct. 2 et Serenam conscientiam, quæst. 10. Cordub. Sere. Consc.

Declaratur tertium punctum : An respectu possessionum profes-

(430) XIII. Quoad tertium vero punctum manifestum est in primis maxime prohibitum esse dominium harum possessionum, deinde certum est prohiberi usum-

sis non permissarum prohibeatur sola proprietas, an etiam usus fructus.— Prohibetur 1° ususfructus, quippe qui impediret paupertatem, et includitur in probitione proventuum per Constitutiones; 2° usus cum jure utendi; nam usus nudus seu facti non prohibetur magis quoad domum v. g., quam quoad equum : nec illicitus esset ususfructus facti; quamvis id dominus Deo vovisset.

fructum, etiam absque dominio : quia non minus hoc repugnat paupertati, imo quodammodo magis, quia indigentiæ magis subvenitur usufructu, quam proprietate. Item quia expresse in dictis Constitutionibus prohibentur proventus; quæ vox proprie significat fructus, seu commoditatem ususfructus. Item prohibentur quicumque redditus, vel emolumenta quarumcumque possessionum; ergo multo magis ususfructus. Denique dicendum est, etiam usum talium possessionum (præter supra dictas) esse prohibitum; quod sumo ex dict. clementina *Exivi*, ubi de minoribus sic dicitur : *Possessiones, vel earum etiam usum* (*cum eis non reperiatur concessus*) *recipere, vel habere* (*conditione considerata ipsorum*) *non licet.* Quæ verba et ratio eorum in Societate professa locum habent. Intelligo autem per usum, jus utendi : nam solus usus facti per se non repugnat voto paupertatis : et ideo, si dominus concederet Societati usum alicujus possessionis ex mera liberalitate, nullum jus illi tribuendo, sed cum potestate libera, respectu Societatis, negandi illum usum, cum velit, habere talem usum non esset contra paupertatem, quia ibi nulla est proprietas, nec jus proprium et perinde est accipere usum domus ac recipere usum equi, aut alterius rei cujuscumque. Poterit ergo esse in hoc aliquis excessus, si talis usus non esset adeo decens religiosis, præsertim profitentibus solemnem paupertatem, tamen in rigore non esset contra tale votum. Atque eodem modo accipiendum est, quod de usufructu diximus; nam ususfructus proprie significat jus ad percipiendos fructus. Si autem dominus possessionis liberaliter tribueret fructus unius anni, acceptari possent, sicut aliæ eleemosynæ; imo et plures annos posset id facere, nullum jus conferendo Societati. Addo etiam, quod licet ille voto ad id se obligaret, votum esset validum, et Societas posset fructus recipere, dummodo votum intelligatur soli Deo factum, et ipsi nullum esse acquisitum jus, sicut supra num. IX dicebamus de obligatione hæredis ex testamento. Denique adverto, cavendum esse ne in Societate admittatur administratio seu dispositio talium fructuum, vel redditruum; nam hoc repugnaret ejus paupertati; ut constat ex cap. 2, VI part., Const., § 3 et 6, et lit. B.

Administrare fructus, vel redditus alicujus, qui continenter applicantur professis, paupertati Societatis repugnat.

Dubium si domui professæ possessio non necessaria legetur. PRIMUS CASUS. Si quando propter adjectam conditionem paupertati semper repugnet legatum, opinio Antonini est legatum valere, et nullo loco habendam conditionem. Opinio aliorum, legatum non valere, non admittitur a Bartolo, nisi conditio pugnet cum paupertate Minorum. Antonin.

(451) XIV. Sed quid si domui professæ possessio aliqua ad usum suum, non necessaria donetur, aut testamento relinquatur. Respondeo, dupliciter posse id contingere. Primo ut legatum habeat adjunctam aliquam conditionem repugnantem paupertati, prout declarata est : ut, v. g. quod talis possessio sub dominio vel usufructu Societatis semper conservetur, vel alia similis, et tunc clarum est non posse legatum cum tali conditione acceptari. Dubitant autem doctores, an in illo casu legatum illud valeat, necne? Quidam enim censent esse validum et conditionem, utpote iniquam debere haberi pro non adjecta, ita tenet Antoninus III part., tit. 16, cap. 1, § 12, notab. 7, argumento cap. *tua nobis*, de testamentis et regulæ 57, juris in 6, quod *utile per inutile non vitiatur*. Nihilominus hujusmodi legatum nullum simpliciter esse tenet glossa in dict. clem. *Exivi*, verb. *Proinde*, circa finem, et ibi Cardinal. num. 11. Bartolus lect. 2, Minoricarum dist. 2, cap. 1 et 2, quia ita expresse est declaratum a Nicolao III, in cap. *Exiit*, de verborum signif. in 6. Notat autem Bartolus hoc esse speciale, ex declaratione summi pontificis, in odium talis legati seu legantis, et in favorem paupertatis minorum. Unde infert, si conditio adjecta legato, ex alia ratione esset turpis, vel impossibilis, non quia specialiter repugnet paupertati minorum, sed religioni in genere, et cap. tunc rejecta conditione, retineri posse legatum; quia tunc non procedit illud jus speciale, et ita regulandum esse legatum per generale jus, quod habet, ut a legato subducatur omnis impossibilitas, lect. *obtinuit*, ff. de conditionibus et demonstrationibus et lect. *legatum*, ff. de usufructu legato, et lect. *reprehensa*, de institutionibus et substitutionibus.

Glos.

Cardin.
Bartol.

Auctoris judicium juxta opinionem Antonini. Nempe licet conditio paupertati contraria adjiciatur legato domui professæ, legatum rejecta conditione valebit probabiliter; quia jus irritans speciale est Minoribus. Tamen hæres non videtur obligari in conscientia.

(452) XV. Ego vero hinc ulterius colligo, casum hunc, de quo agimus, non videri decidendum respectu Societatis ex illo jure speciali pro fratribus minoribus declarato : quia licet Societas professa in aliquo cum eis conveniat in communi paupertate, non tamen in omnibus; non est ergo necesse ad illam extendere illud jus speciale, seu declarationem illam, quæ per se non spectat ad substantiam paupertatis. Unde quantum ad Societatem probabilem censeo opinionem Antonini. Quia vero Societas non acquirit jus civile, non poterit petere tale legatum : si autem hæres voluerit dare

æstimationem ejus, vel ipsummet liberum et rejecta conditione tradere, licite acceptari potest : quia nec voto, nec alicui juri Societatis repugnat. An vero hæres teneatur in conscientia hoc modo dare legatum Societati, existimo in rigore non teneri, quia illi constat non fuisse talem voluntatem defuncti et alioqui jura civilia, quæ de hujusmodi legatis disponunt, ibi non obligant, quia non acquiritur jus civile.

Secundus casus. Si quando legatum paupertati non repugnet certa resolutio est legatum valere; sed exspectata opportunitate vendendum erit quod paupertas Societatis retinendum prohibet.

(453) XVI. Secundo potest hoc legatum relinqui, vel sub expressa conditione, ut convertatur in utilitatem Societatis, eo modo quo licite potuerit, vel simpliciter legando talem rem, et nihil declarando et hi duo modi æquiparantur in jure; quia quoties contrarium non explicatur, intelligitur testator legare eo modo, quo melius potest, ut in specie declaratur in dict. cap. *exiit*, § *adhæc*. In utroque ergo casu validum est legatum, et a Societate acceptari potest, ad usum suæ paupertati convenientem, ut declaratur in VI part. Constit., cap. 2, lit. E, ubi in genere dicitur : *Quidquid stabile illi datum fuerit, teneatur eo quamprimum poterit se exuere ac vendere, ut pauperibus Societatis, vel externis, sua in penuria subveniatur*, quod ex natura rei est necessarium, supposito tali voto et tali genere paupertatis. Et ita commune hoc esse omnibus mendicantibus, qui paupertatem in communi observant, dixit Antoninus dict. not. 7, et Navarrus in commentario 2, de regul. Ad tollendos vero scrupulos additur in prædicta declaratione lit. E, posse exspectari temporis opportunitatem, ne forte necessarium sit, vilius rem divendere, quam oporteat, facit etiam ad hoc, quod in decreto 51 congreg. 7, fuit declaratum.

Antonin. Navar.

CAPUT X.

An explicata superiori capite paupertas conveniens sit Societati professæ.

(454) I. Jam quæri hic potest, cur Societas professa hunc modum paupertatis, quam hactenus in proximo cap. exposuimus, amplectatur : ut enim nunc omittamus generales difficultates, quæ de hac paupertate in communi motæ sunt in ecclesia, et in tomo superiori sunt tractatæ: specialiter videri potest hæc paupertas minus accommodata huic instituto. Primo, quia cum modus vivendi in his, quæ ad vestitum et cibum pertinent, nec sit nimis austerus, nec nimis abjectus, ac vilis; talis paupertatis modus non recte cum illo consonat; tum quia in externa specie non videntur hi religiosi tantam paupertatem præ se ferre, oportet autem, ut exteriores actiones cum exteriori habitu concordent. Tum etiam, quia erunt nimis onerosi ab iis fidelibus, quia pluribus indigent ad suam sustentationem, quam alii pauperes religiosi. Secundo, quia considerato fine harum domorum, non videtur illi proportionata hæc paupertas; cum tamen tota perfectio paupertatis religiosæ consistat in proportione ad finem religionis juxta doctrinam D. Thomæ in citato tomo adductam.

Primum argumentum partis negantis paupertatem in communi convenire Societati professæ. Nempe ea paupertas fit veluti mendax et fidelibus onerosior, propter modum vivendi Societatis communem in exterioribus.

Secundum argumentum est quia dicta paupertas fini Societatis professæ apta non est.

D. Thom.

(455) II. Antecedens sive assumptum hujus 2 argumenti patet, quia finis Societatis professæ est evangelica prædicatio, et fructus ejus cum ministeriis illi annexis; ad hunc autem finem commodius videretur habere moderatam sustentationem, ex propriis bonis in communi, tum quia minorem afferret sollicitudinem, omnino enim omittere curam temporalium possibile non est, perfectionis vero est eligere minimam, quæ sufficiat : minus autem videntur sollicitare temporalia, quando cum moderatione et in communi habentur, quam si omnino non habeantur, et oporteat assidue illa quærere et procurare. Maxime, quia hoc etiam cum majori periculo fit, quam si moderata bona administrentur. Item, quia hoc per paucos fieri potest et ita alii expediti erunt ad contemplationem, studium et spiritualem actionem, quæ sunt propria opera hujus religionis, et requirunt hominem valde liberum a temporalibus et corporalibus curis.

Probatio una proximi argumenti. Nam moderata bona possessa in communi pauciorum curam, et parciorem, requirerent, ac minore periculo, avocarent a ministerio verbi Dei et similibus.

(456) III. Denique etiam ex parte eorum, quibus prædicandum est, videtur commodius non pendere ab illis in sustentatione corporali : quia majori cum libertate, atque adeo cum majori fructu eis prædicabitur. Nam propter hanc rationem inter alias supra in cap. 7, num. XIV dicebamus, Societatem non accipere stipendia, seu eleemosynas pro ministeriis spiritualibus. Atque hinc oritur specialis difficultas in Societate, nam aliæ religiones, etiam quæ servant paupertatem in communi, possunt

Probatio altera secundi argumenti. Videlicet paupertas in communi apta non est ad finem Societatis professæ, sic nimium obnoxiæ ipsis fidelibus quos juvat in spiritu; eoque magis, quod stipendiorum recusatio augeat difficul-

talem et sollicitudinem vitæ sustentandæ.

stipendia missarum, et anniversaria perpetua, et similes subventiones recipere, quæ non parum levare possunt sollicitudinem temporalium rerum : Societas autem, cum illo subsidio spirituali careat, si etiam omnibus redditibus privetur, cum magna difficultate, et consequenter non sine magna sollicitudine sustentari poterit.

Quoad secundum argumentum, confirmatur numeri II et III utraque hæc probatio a duplici incommodo.

Primo, vix est una domus professa in singulis provinciis.

Secundo, collegiorum nomine et jure utuntur domus quæ magis professorum sunt.

(457) IV. Et confirmatur ab inconvenienti duplici, quod experientia ipsa docuisse videtur. Unum est paucas esse in tota Societate domos professas, quod ex hoc capite ortum videtur; nam vix in unaquaque provincia, una domus sustentari potest : majus autem Dei obsequium, et ecclesiæ servitium esse videtur, si essent plures, etiamsi haberent moderatos redditus unde alerentur. Aliud incommodum est ut collegia multiplicentur, quæ reipsa, seu quoad ministeria, et quoad præcipuas personas, domus potius professæ sint : et solum collegiorum retineant nomen, ut proprios redditus habere possint. Atque ita fit, ut domus professæ, quæ juxta suam paupertatem, et Constitutiones non possunt in suos usus convertere bona collegiorum, revera id faciant, cum ipsi professi ex illis bonis maxima ex parte sustententur.

Perpenditur doctrina quædam D. Thomæ pro secutura resolutione. Videlicet bona conveniunt religionibus vitæ 1° activæ, abundantia, in commodum proximorum; 2° contemplativæ, moderata, ut mens satis Deo vacet; 3° mixtæ, non stabilia, sed mendicando quæsita, etiam in futurum; sic enim rerum spiritalium sollicitudo maxima quam minime impeditur.

(458) V. Nihilominus huic paupertatis professioni in Societate omnino cohæret ea doctrina D. Thomæ 2. 2, quæst. 188, art. 7, ubi quærit, quid sit perfectius, religionem habere bona in communi, scilicet stabilia et immobilia (de his enim præcipue est quæstio) vel illis carere, ex paupertatis professione. Et in summo respondet, triplicem esse religionem; una est instituta ad actiones militiæ, vel corporalis misericordiæ, et huic, ait melius esse habere bona in communi, etiam abundanter : quia indiget illis ad suum finem. Alia religio est instituta ad contemplandum tantum, et huic etiam dicit bonum esse habere bona in communi cum moderatione, quæ sufficiat ad tollendam sollicitudinem contemplationi contrariam. Tertia religio est, quæ et ad contemplandum, et ad contemplata aliis tradendum instituta est : et de hac inquit D. Thomas perfectius esse, ut paupertatem etiam in communi profiteatur : quia profitetur maximam sollicitudinem in spiritualibus, et consequenter assumere debet eum vitæ modum, in quo sit minima sollicitudo in temporalibus. *Manifestum est autem* (inquit D. Thomas) *quod minimam sollicitudinem ingerit servare res usui hominum necessarias, tempore congruo procuratas.* In quibus verbis duo tacite concludit; unum est in administratione rerum immobilium, quæ necessaria est ad earum conservationem et defensionem, et ad fructificationem eorum, ac fructuum perceptionem, commutationem, aut venditionem, si necessaria fuerit, et similia, majorem esse sollicitudinem, quam sit in procuratione, seu collectione eleemosynarum sufficientium, et ideo hunc modum vivendi esse convenientiorem tali religioni. Aliud est, non pertinere ad perfectionem talis status in diem vivere, ut sic dicam, et nihil reservare aut conservare pro futuro, juxta prudentem providentiam, quia hoc non minueret sollicitudinem, sed augeret, regulariter loquendo. Et ideo inquit ex genere suo perfectius esse congruo tempore communitati necessaria procurare, quoad res usu ipso consumendas et pro suis temporibus in moderata quantitate, et pauperibus accommodata conservare : et hoc confirmat exemplo Christi, qui loculos habebat. Quo exemplo etiam utitur ad hoc idem confirmandum Augustinus libro de operibus monach. cap. 25, et sequentibus; et ita etiam exponit verba Christi Mat. 6, in li. 2, de sermone Domini in monte cap. 16. Atque hæc doctrina D. Thomæ communiter recepta est ab auctoribus, præsertim religiosis dominicanis et franciscanis, ut videre licet in eodem S. Thoma latius opusc. 17, cap. 15 et sequentibus, et D. Bonaventura in regulam D. Francisci cap. 6, Antonino III part., tit. 16, cap. 1, § 5, Paludano in III, dist. 56, quæst. 5. Sylvestro *Religio* 1, quæst. 5, et late Corduba cap. 7, quæst. 12.

August. D. Thom. D. Bonav. Anton. Palud. Sylvest. Cordub.

Resolutio quæstionis in capitis titulo positæ, ejusque probatio. Videlicet 1° per se paupertas in communi aptissima est Societati professæ, quam præstat muneribus spiritalibus intentiorem, vitæ Christi et apostolorum similiorem; 2° non obstant dictæ paupertati impedimenta extrinseca, ut mox apparebit.

(459) VI. Ex qua doctrina constat ad institutum Societatis professæ, maxime pertinere dictum modum paupertatis : nam est idem cum illo, quem D. Thomas explicat, et Societas (ut supra lib. 1, ostensum est) maxime intendit, tum contemplando, tum etiam contemplata aliis tradendo. Unde quo, per se et ex vi sui instituti, magis his spiritualibus muneribus incumbit, eo ad majorem ejus perfectionem pertinuit hanc paupertatem eligere. Præterea Christus D. hunc modum paupertatis assumpsit, ut tomo de vita Christi disp. 28, sect. 2, probatum est, et apostoli etiam, quos ad prædicandum elegit, hoc etiam vitæ genus

professi sunt; nihil enim stabile in particulari habuerunt, ut tomo superiore est ostensum, neque in communi habere poterant, scilicet in speciali communitate collegii apostolici; imo etiam eo tempore, omnia erant in ecclesia communia, non conservabantur bona stabilia et immobilia, sed qui habebant agros aut domos, vendentes afferebant pretia eorum, et ponebant ad pedes apostolorum, ut dicitur actor. 4. Quod si aliqua bona stabilia fuerunt tunc in congregatione fidelium, nunquam tamen legitur aliquid peculiare pertinuisse ad collegium apostolicum, neque id verisimile est: non enim erat accommodatum eorum ministerio, cum nec simul vivere, nec locum certum aut firmum habere deberent; sed dispersos per universum mundum peregrinari ac prædicare, quod latius prosequitur Alvarus Pelagius lect. 2, de planctu ecclesiæ cap. 53. Hoc autem vitæ genus, quantum potest imitatur Societas professa, ut satis in superioribus explicatum est; fuit ergo expediens, ut quantum posset, illam paupertatem imitaretur. Quæ omnia satis ostendunt per se loquendo, hoc ita esse: quod autem etiam id sit expediens, non obstantibus extrinsecis impedimentis, constabit respondendo ad rationes dubitandi.

Alv. Pelag.

Ad 1um argumentum oppositum in num. I, respondetur modum vivendi Societatis communem in exterioribus 1o non excludere mendicitatem in clericis regularibus: 2o non gravare fideles, quum sit ut pauperibus accommodatus.

(440) VII. Ad primum respondetur clericalem habitum nihil impedire, quominus religiosi Societatis, et reipsa, et in exteriori specie pauperes clerici sint et appareant: unde nec paupertas, nec mendicitas dissonat ab hujusmodi habitu, quando voluntaria est, et religioso modo exercetur. Neque etiam communis vita, quoad hæc exteriora cibi et potus obstat huic paupertati, aut onerosam illam reddit aliis fidelibus, cum esse debeat multum moderata, ita ut et pauperibus et religiosis sit accommodata. Sic enim Christus D. et apostoli, licet ex eleemosynis viverent, ordinarie utebantur communibus cibis, prout illis apponebantur, ut ex variis locis evangelii intelligi potest, quæ alibi tomo II, in III part., disp. 20, tractata sunt: et generaliter ad prædicatores evangelicos dixit Christus Luc. 10: *Manducate quæ apponuntur vobis, et in eadem domo manete, edentes et bibentes, quæ apud illos sunt.*

Ad 2um argumentum ibid. i. e. in num. I oppositum, respondetur paupertatem in communi, ut patet ex vita et verbis Christi atque apostolorum, ad eos pertinere quibus prædicare in toto mundo, est quid primarium; domos stabiles habere, est quasi accidentarium.

(441) VIII. Ad secundum negatur assumptum, nam potius paupertas omni ex parte perfecta est dispositio valde consentanea in evangelico prædicatore, hoc enim primo Christus D. exemplo suo confirmavit: deinde hoc ipsum apostolus docuit, et supra lib. I, cap. 2, num. VI ostendimus, quando Christus D. consulebat relinquere omnia propter evangelium Marc. 10, specialiter intellexisse propter evangelium prædicandum, juxta illud Lucæ 9: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, et annuncia regnum Dei.* Cui doctrinæ consonat quod Eusebius refert lib. III historiæ cap. 31 dicens: *Etenim plerique omnes discipuli, qui eo tempore vixerunt ardentiore cœlestis sapientiæ studio incensi, et præ quodam divini verbi desiderio animis perculsi præceptum Servatoris antea traditum exquisite exsecuti sunt, et his, qui opis indigebant, facultates suas libenter impertiverunt, deinde a domibus suis peregre profecti, munus obierunt evangelistarum: atque iis, qui ne adhuc quidem omnino verbum fidei audivissent Christum prædicare, et scripturas sanctorum evangeliorum tradere omni cura et cogitatione studuerunt.* Cum ergo Societas professa hoc idem vitæ institutum primario amplectatur, merito paupertatem *exquisite*, id est exacte et cum omni perfectione colit, nam per se illi etiam convenit relictis propriis domiciliis per totum mundum peregrinari ad disseminandum evangelium: habere autem domos in quibus socii etiam habeant permanentem habitationem pro aliquo tempore, est quasi accidentarium, quia non poterat aliter convenienter gubernari: et ideo convenientissimum fuit, ut quam paupertatem in missionibus, et peregrinationibus observare debent professi, cum eas etiam sine viatico adire promittant VI part. Constit., cap. 2, § 13, eamdem domus professæ observent, ut eorum vita uniformis sit, et quia semper, et in omni loco eidem muneri evangelizandi incumbere debent.

Euseb.

Ad secundi argumenti priorem probationem positam in num. II, respondetur paupertatis in communi sollicitudinem esse quam minimam, tum ex genere suo, tum ex more Societatis, in qua victus et reliqua simul quæsita in fu-

(442) IX. Ad priorem probationem hujus secundi argumenti, de majori sollicitudine, negatur assumptum, sive rem consideremus ex genere suo, sive in particulari, prout in Societate observatur. Primum satis declaratum est in discursu D. Thomæ, qui in III part., quæst. 40, art. 3, eadem ratione probat oportere prædicatores verbi Dei pauperes esse, quia ut vacent verbo, necesse est liberos esse a rerum sæcularium cura, quod facere non possunt, qui divitias possident. Quod etiam habet Bonaventura

lurum servantur. Res ceteras pauci bene probati petunt, socio adjuncto. D. Thom. D. Bonav.

in apologia pauperum art. 2, si autem in particulari prout in Societate hoc exercetur, fiat comparatio, res est manifesta : quia in primis observatur, quod D. Thomas monuit, ut res, quæ præcipue necessariæ sunt ad victum et sustentationem, non quærantur quotidiana mendicatione, sed congruis temporibus simul petantur, quoad fieri possit, et conserventur. Deinde quoad ea, quæ frequentius petenda sunt, pauci destinantur, iique sunt ex illis, qui spiritualibus ministeriis inservire non possunt, quique probatæ virtutis sint, et simul ac sociatim incedunt; atque ita omnibus incommodis sine magna difficultate occurritur : quæ omnia in regulis Societatis commendata sunt, ut constat ex dicta cap. 2, vi partis Constit. § 10 et ex regulis præpositi toto cap. 6 et 8, num. 84.

Ad secundi argumenti posteriorem probationem positam in num. III, respondetur: Paupertas in communi concionatori solis necessariis contento libertatem non adimit; stipendia vero eam minuerent, in quibus nimirum est species lucri et pacti, et determinatio ad certas personas. Quare stipendiis omissis, vivendum parvo, et Instituti servanda est integritas. D. August. Glossa.

(443) X. Ad alteram vero objectionem, quæ ex parte ipsius muneris prædicandi sumebatur, quia scilicet non cum tanta efficacia et libertate fiet. Respondeo eamdem objectionem fieri posse contra Christi consilium, qui suos prædicatores pauperes esse voluit, imo eis permisit ex evangelio vivere, Luc. 10 et 1, Corinth. 9. Dominus enim (ait Paulus) *ordinavit his, qui evangelium annunciant, ut de evangelio vivant*, id est, eis licentiam concessit, ut Augustinus exposuit : quia futuri erant pauperes, ut ad illud munus essent expeditiores, ut ibi ait glossa : ergo paupertas non impedit libertatem, aut efficaciam prædicatoris; quia si vere sit pauper, solis necessariis erit contentus, nihilque aliud ab hominibus sperabit. Qui autem ita est dispositus, non multum movebitur humano amore, vel timore, ut propterea ejus prædicatio minus efficax, minusve libera sit, quam oporteat. Dices : his et similibus rationibus dicebamus supra, Societatem motam esse, ut stipendia pro missis et spiritualibus ministeriis non admittat. Respondeo longe aliud esse, quasi per modum commutationis unum pro alio recipere; aliud vero ex incertis eleemosynis et omnino spontaneis vivere : nam illud prius quamdam habet speciem lucri, et reputari potest tamquam fructus certus, vel species quædam reddituum; determinatur etiam ad certas personas cum quibus modus quidam, seu species pacti intervenit, quæ omnia cessant in incertis, et omnino spontaneis eleemosynis, et ideo non est de utrisque similis ratio. Neque est quod timeatur arduum nimis, aut difficile futurum sustentari ex his solis eleemosynis, seclusis hujusmodi stipendiis, quia, ut diximus, ad pauperem vitam sustentandam pauca sufficiunt, *et sperandum est a divina bonitate* (ut dicitur in dict. cap. 5 regularum præpositi) *subsidia temporalia non defutura, si et nostri ad quærendum Dei regnum sibi et proximis serio incumbant, et ratione indigentiæ instituti nostri integritatem violari numquam sinant.*

Responsio prima ad primum incommodum objectum in num. XIV; et declaratur cur hactenus sint paucæ domus professæ. Nempe quia 1° ordo recens paulatim progressus est a novitiis ad scholares, a scholaribus ad professos; 2° vi Constitutionum, multo plures simul sunt scholastici quam novitii vel professi; hinc plura collegia; 3° non omnia simul fiunt; 4° civitates malunt collegiis instrui quam domibus professorum.

(444) XI. Ad incommoda, quæ inferebantur, in primo eorum petitur, cur in Societate paucæ domus professæ sint, et quomodo hoc non repugnet perfectioni paupertatis respectu totius Societatis simpliciter, cum res judicanda videatur ex his, quæ in pluribus inveniuntur. Respondemus primo mirandum non esse hactenus domos professas in parvo numero multiplicatas fuisse, quia necessarium fuit incrementum Societatis paulatim progredi a novitiis ad scholares, et a scholaribus ad professos. Necessarium item fuit, ut scholares sint in multo majori numero, quam novitii et professi, quia tempus novitiatus breve est, comparatione temporis studiorum : et ideo multi in collegiis simul congregantur, qui in probatione successive exsistunt. Ex multis etiam scholaribus, pauci respective ad hos fiunt professi : fuit ergo moraliter necessarium prius collegia multiplicari. Non potuerunt autem simul omnia fieri : mirandum ergo non est quod eodem tempore, quo tot collegia multiplicata sunt, et domus etiam probationis ad illa fovenda et conservanda erectæ etiam sunt, professæ domus in magna multitudine multiplicatæ non fuerint. Imo potius admiratione dignum est, quod tam brevi tempore in tanta personarum, ac domiciliorum varietate tot progressus, et in unoquoque gradu cum proportionato incremento facti fuerint. Accedit etiam quod populi et civitates potius volunt habere scholas et magistros ad filiorum in literis et moribus institutionem; quod fit in collegiis, non vero in domibus professis.

Altera responsio objicientibus domuum professarum paucitatem. Nempe ejus prima ratio est paucitas pro-

(445) XII. Deinde dicitur per se loquendo, et spectato instituto hujus religionis, necessarium esse, ut domus professæ non solum sint in minori numero, quam collegia, sed etiam absolute loquendo in parvo sint numero. Primo quidem, quia numerus pro-

fessorum; quos omnes in litteris et in spiritu egregios esse oportet. Secunda ratio est quia multi professi debent missionibus vacare et domos castrorum instar ubi se recipiant habere.

fessorum non potest esse magnus, considerata perfectione, quæ in literis, et in spiritu in eis desideratur. Deinde, quia ex ipsis professis ut respondeant vocationi suæ multi necessario debent in missionibus versari, et inter infideles præcipue peregrinari, et domus solum esse debent veluti castra quædam, in quibus professi quidem se recipiant, quamdiu in his missionibus non versantur, frequenter vero ad fructificandum ex illis mittantur. Præterea etiam necessarium est, ut magna professorum pars collegiis inserviat, ac proinde in eis commorentur (1). Nam regulariter illi sunt doctrina et eruditione illustriores; unde etiam consequenter necessarium est, esse satis antiquos et probatos, et ideo neque ipsi privari debent professione, quia sunt apti ad docendum, nec collegia debent eorum utilitate privari, quod professi sint; quod si in collegiis vivunt et serviunt, dignum plane, et justum, imo et necessarium est, ut eorum bonis sustententur, quo ex fundamento omnis scrupulus iis professis, ac formatis coadjutoribus, qui in collegiis utiliter vivunt eximitur in congreg. 6 can. 6. Ita ergo minuitur numerus personarum, quæ in domibus professis congregandæ sunt.

Tertio, domuum professarum paucitas inde etiam oritur, quod collegiis necessarii sint multi professi; ibidem ideo alendi, ut de coadjutoribus formatis decretum est etiam.

Quarto, licet pauciores ob dictam paupertatem semper futuræ essent domus professæ, multo adhuc difficilius erigendæ cum bonis stabilibus, tamen fraudatam non oportuit Societatem tam perfecto paupertatis gradu per se intento in membris ejus primariis.

Rursus non negamus ex prædicto genere paupertatis difficiliorem reddi multiplicationem domorum, præsertim cum sit expediens ad bonum earum regimen, et necessarium ordinem conservandum, ut copiosæ aliquantulum sint, et non in parvo numero personarum, et ita non possunt moraliter loquendo nisi in gravioribus, et ditioribus populis sustentari. Neque vero esset minus difficile eas cum propriis redditibus ac bonis stabilibus erigere; multo enim facilius est fundare templum et domum, quæ postea eleemosynis fidelium sustentetur, quam si ei prædia et sufficientes redditus donandi essent; ut vero concedamus dictam paupertatem fuisse hactenus, vel timendum semper futuram esse occasionem minoris multiplicationis professarum domorum, non propterea prætermitti debuit in toto hoc statu Societatis perfectus hic gradus paupertatis, quia illud incommodum accidentarium est, et perfectio, quæ inde resultat in toto corpore, et in primariis personis ejus per se est, et principalius intenta.

Satisfit secundo incommodo quod supra objiciebatur in eodem num. IV, nempe professos nimis multos collegiorum redditibus sustentari. Quippe hoc licet triplici titulo. Primus casus quo professus juvare potest de redditibus collegii, sunt res minimæ: secundus, senium aut infirmitas; tertius, utilitas docendi aut gubernandi.

(446) XIII. Nec vero inde resultare potest detrimentum alicujus momenti circa ministeria, quæ Societas exercere potest et debet circa profectum animarum, quia in gravioribus populis decursu temporum professæ domus ædificari et sustentari potuerunt, mediocres vero ordinarie indigent auxilio collegiorum; aliis autem minutioribus oppidis per missiones inserviendum est. Atque ita obiter etiam responsum est ad aliud incommodum, quod inferebatur de multiplicatione collegiorum, in quibus multi professi sustentantur. Fatemur enim Societatem professam non posse uti bonis collegiorum, aut domorum probationis, nisi in casibus in Bullis pontificiis et Constitutionibus expressis, ut constat ex cap. 1 Examinis § 4 et IV part. Const., cap. 2 § 5 et VI part. Const., cap. 2 § 5. Casus autem excepti tres sunt : primo nisi in rebus minimis, nam hæ pro nihilo ducuntur, et ideo ad eximendos scrupulos eximuntur, ut dicitur in declaratione dict. § 5 litt. D, ubi exempla etiam ponuntur, quæ pro regula deservire possunt ad similes casus indicandos. Secundo excipiuntur professi, qui senio confecti, aut infirmitate gravati in vinea Domini laborare non possunt; hi enim ex concessione Julii III, sua Bulla 2, possunt cum facultate præpositi generalis, vel alterius, cui ipse suas vices communicaverit, in collegiis habitare, et redditibus eorum ali. Tertia exceptio est si ipsis collegiis necessarii sunt ad officia literarum, vel eorum gubernationem, et quia hæc ultima necessitas, cujus varia exempla ponuntur in citato § 5 in declarat. lit. E, moraliter deesse non potest, ut explicuimus num. præcedenti; ideo mirandum non est, quod nunc de facto plures in collegiis vivant; non enim propter se, nec propter penuriam domorum professarum, sed propter ipsa collegia, et eorum ministerium.

Collegia quamvis per se instituta in bonum Societatis, ordinantur etiam

De quibus considerandum est quamvis per se instituta sint (ut cap. sequenti num. 5 videbimus) ad conservationem et augmentum ipsius Societatis; tamen etiam ex spe-

(1) Vide *canonem* 6 Congregationis VI, vel [ejusdem] *decretum* 18. (MDCXXV.) — Decreti citati hæc verba leguntur *post med.* « Ob multitudinem et ne» cessitatem collegiorum; aliis morientibus, aliis » deficientibus, non tam cito futurum creditur, ut » ipsi professi, extra casus Constitutionibus compre» hensos, in ipsis collegiis non tam ob necessitatem » atque utilitatem illorum, quam in fraudem et ut » ibi alantur, constituti esse posse videantur. »

proxime in bonum proximi; atque ibi, præter litteras, exerceantur ministeria sacra, necessaria erga discipulos; mox etiam respectu civium, ex caritate et sæpius fundatorum voluntate.

ciali intentione esse ordinata ad beneficium reipublicæ, præsertim circa studia et exercitia literarum, quæ in domibus professis fieri nullo modo poterant. Cum hoc autem munere necessario debent esse conjuncta alia spiritualia ministeria; ut juventus non solum in literis, sed principalius in virtute educetur; hac enim de causa in forma acceptandi collegia (1) dicitur, partem unam collegii debere esse ministeria templi, qualia sunt sacramenta ministrare, concionari, etc. Unde ulterius veluti consecutione quadam fit, ut hæc eadem spiritualia ministeria ad omnes proximos ejusdem oppidi, seu civitatis, in qua collegium exsistit, imo etiam ad vicinos populos extendantur, quia caritas et institutum nostrum hoc exigit, et ita fit communiter ut in collegiis exerceantur ministeria quæ professarum domorum videntur propria, quia non sunt ita propria quin possint et debeant esse communia ipsis collegiis, quando caritas et necessitas id postulet, atque etiam plerumque ea est ipsorum fundatorum intentio manifesta.

CAPUT XI.

Ad quam paupertatem in communi collegia Societatis, et domus probationis obligentur.

[PROOEMIUM.]

Paupertatis rationem eamdem servant collegia et domus probationis, eamque diversam a domuum professarum paupertate.

(447) Quamvis ex collegiis, et utrisque domibus probationis, et professis unum corpus Societatis coalescat : nihilominus non eodem modo paupertatem in communi observant; sunt enim quasi membra heterogenea unius corporis organici. Hæc ergo diversitas, quoad hanc partem et ratio ejus explicanda superest. Et quia collegia, et domus probationis, quoad hoc, eumdem modum servant; ideo in collegiis illum declarabimus; et si quid fuerit speciale in domibus probationis, id etiam obiter annotabimus.

Prima assertio : Collegia Societatis sunt capacia bonorum mobilium et stabilium, atque redituum; nec sine iis moderatæ sustentationi paribus admittenda sunt. Hoc probatur auctoritate Constitutionum Societatis et Bullarum.

(448) I. Principio igitur supponendum est, collegia Societatis non profiteri paupertatem in communi, nec quoad bona mobilia, nec quoad redditus, et bona stabilia, sed esse illorum capacia, imo sine illis admitti, aut fundari non debere, quantum sufficiant ad moderatam sustentationem religiosorum in eo numero, qui pro qualitate, et ministeriis, ac religiosa disciplina uniuscujusque collegii sint: juxta intentionem concilii Tridentini sess. 25 de regularibus cap. 5; constat autem hæc institutio Societatis quoad hanc partem ex Constitutionibus ejus et Bullis pontificiis : in Examine enim sic habetur cap. 1, § 4 : *Habebit Societas collegia et domos probationis redditibus dotatas.* Et IV part., cap. 2, § 5, et VI part., cap. 2, lit. A, et in Bullis Pauli III et Julii III de confirmatione instituti : *Possint* (dicitur) *habere in universitatibus collegium, seu collegia habentia census, redditus, seu possessiones usibus, et necessitatibus studentium applicandas.* Idem confirmat Gregorius XIII in Constitutione, *Ascendente Domino.*

Paupertas collegiorum et novitiatuum Societatis probatur item ratione e S. Thoma, qui docet a religiosis contemplationi tantum vacantibus bona stabilia et reditus admittenda.

(449) II. Ratio autem hujus diversitatis facile reddi potest, applicando discursum ex D. Thoma additum in præcedenti cap., num. 5. Nam cum tria sint genera religionum, activum scilicet, quoad externa et corporalia opera misericordiæ sumptus, aliquos requirentia, ut sunt hospitalitas, vel militia; et contemplativum tantum, et contemplativum fœcundum, ut sic dicam, id est, communicativum perfectionis erga proximos, Societas omisso primo genere, duo alia complectitur, in domibus quidem professis tertium, et ideo in eis habet paupertatem illi generi vitæ accommodatam : in collegiis autem, et domibus probationis aliquanto magis secundum religionis genus participat. Docuit autem D. Thomas, in religionibus quæ contemplationi tantum vacant, accommodatam paupertatem esse quæ in communi bona stabilia et redditus admittat : ergo hanc debuit Societas in his domibus et collegiis observare. Quod autem in domibus probationis vitæ contemplativæ præcipue vacetur per se manifestum est, quia omnino sunt ad spiritualem nostrorum institutionem, et exercitationem ordinatæ, et ideo in eis præcipuum studium est orationis, et contemplationis, et lectionis spiritualis, et communicationis verbi Dei, quæ ad ipsos religiosos excitandos, et instruendos conferat, non prætermissa exteriori actione, quæ ad eorumdem profectum conferat. Circa proximos vero per se non occupantur, nam si aliquid

D. Thom.

1° Applicatur hæc D. Thomæ doctrina novitiatibus Societatis : ubi videlicet soli contemplationi vacant; neque, si quid proximis conferunt, id moraliter consideratur.

(1) Hanc formam tacite approbat V congr., can. 8.

concomitanter fit, et quasi per redundantiam, id moraliter non consideratur.

2° Applicatur et collegiis relata S. Thomæ doctrina quoad redituum opportunitatem ubi vacant soli contemplationi. Etenim finis præcipuus collegiorum est ut scholares circa veritatis cognitionem proficiant: atque hoc contemplationis genus licet diversum a contemplatione mere spiritali postulat eamdem paupertatis rationem, id est maxime expeditam a sollicitudine rerum temporalium.

(450) III. De collegiis vero posset aliquis dubitare, quia multum actionis circa proximos habere videntur, ut ad calcem præcedentis capitis attigimus. Re tamen vera, principale eorum institutum in contemplatione versatur, quia omnis veritatis cognitio aut inquisitio, quæ ad illuminationem circa veritatem ipsam ordinatur, sub contemplatione comprehenditur. Hæc autem collegia ad hoc præcipue ordinantur, ut scholares circa veritatis cognitionem proficiant. Deinde esto genus hoc contemplationis diversum sit ab alia contemplatione mere spirituali, quæ non solum cognitione, sed etiam affectu erga Deum exercetur, tamen quantum ad præsens attinet, ejusdem rationis est, et eadem de causa illud genus paupertatis postulat. Nam in utroque maxime necessaria est animi quies, et carentia sollicitudinis, et curæ temporalium rerum (1) : ergo etiam in collegiis paupertas servanda est vitæ contemplativæ accommodata. Et confirmatur; nam, ut experientia docet, nimia inopia solet impedire literarum studium, quemadmodum eleganter proposuit Alciatus emblemate 120, et exposuit ibidem Claudius. Unde in cap. *extirpandæ*, de præbend. dicitur, ubi sacerdotes nimiam temporalium rerum inopiam patiuntur, paucos esse literis eruditos, quemadmodum etiam indicavit Aristoteles 1 Metaph., cap. 1, dum e contra scientiæ inventionem attribuit Ægypti sacerdotibus, quia tempus non ponebant in quærendis alimoniis. Et ob eam rationem in jure dispensatur cum clericis habentibus beneficium, ut pro tempore sufficiente, eorum redditus in studiis perciperent cap. ult. de magistris, ubi etiam statuitur, *ut prælati, et capitula ecclesiarum aliquos ad studia destinent, quibus si proprii proventus ecclesiastici non sufficiant, ipsi necessaria subministrent*, et in cap. 1 et cap. *quia nonnullis*, eodem tit. remedia adhibentur quomodo subveniatur pauperibus, ne ob indigentiam ab studiis distrahantur, seu impediantur, et ob eamdem causam in conciliis (2) magna providentia procuratum est, ut in ecclesiis cathedralibus sint seminaria sufficientibus dotata redditibus, in quibus juvenes, qui postea ecclesiæ possint inservire, in pietate et literis educentur, quod maxime commendavit concilium Tridentinum. Sic ergo collegia in Societate instituta sunt, ut essent quædam seminaria Societatis professæ quoad studia literarum simul cum pietate : et ideo merito provisum est, ut sufficientes redditus ad vitæ necessaria habere possent, ne earum rerum sollicitudo quietem ad studium necessariam impediret. Nam, ut recte dixit Hugo de S. Victore lib. v, eruditionis didascalicæ, cap. 5 : *Tria sunt, quæ studiis obesse solent, negligentia, imprudentia, fortuna, et de prima* (inquit) *admonendus unusquisque est, de secundo instruendus, de tertia autem* (ad quam paupertatem pertinere dicit) *adjuvandus* (3). Demum ipse B. P. Ignatius experimento didicit, dum Lutetiæ Parisiorum, aliisque per Hispaniam locis vacaret literis, non minimum sibi detrimentum in studiis creari ex mendicitate (4).

Confirmatur experientia collegiis reditus opportunas esse, ne studium per inopiam impediatur.

Alciat.

Claudius.

Arist.

Hugo Vict.

Objectio contra proxime dicta. Quippe paupertas in communi aptior fuisset ad collegia e curis temporalibus eximenda; quibus ideo vacant domus professæ.

(451) IV. Dicet fortasse aliquis, huic studentium necessitati etiam potuisse sufficienter provideri eleemosynis fidelium, et non majori, sed minori sollicitudine : ergo in collegiis etiam fuisset hic modus, tamquam melior, et magis proportionatus præferendus. Consequentia clara est ex dictis, quia præcipua ratio eligendi hanc vel illam paupertatem, est major animi quies, minorque temporalium sollicitudo. Minor autem [sollicitudo futura fuisse] probatur eadem ratione supra adducta ex D. Thoma in cap. præcedenti num. 5, nam omnis sollicitudo vitari non potest; quia vel debet adhiberi in congregandis eleemosynis, vel in administrandis propriis bonis : comparando autem has duas sollicitudines, dicebamus in domibus professis majorem futuram esse illam, quæ in administrandis propriis bonis poneretur : ergo idem dicendum est etiam in collegiis : nam ratio sollicitudinis eadem est in utroque loco. Accedit quod cura divitiarum impedit potius studia, quam juvat, ut exemplo Cratis Thebani docuit Hieron. ep. 13 ad

D. Thom.

Confirmatur objectio, quia cura divitiarum obest magis

(1) Vide Hugonem *lib.* III [*Eruditionis*] *didascalicæ, cap.* 15 et sequentibus. (MDCXXV.)

(2) Vide concilium Toletanum IV, *cap.* 23; et Aquisgranense, tempore Ludovici Pii, *cap.* 135. (MDCXXV.)

(3) Vide Boetium *de Disciplina schol., cap.* 4; Carthus. *de Doctrina schol., art.* 5. (MDCXXV.)

(4) Maffeius *lib.* I de Vita S. Ignatii, *cap.* 19. (MDCXXV.)

quam prosit studiis. Hieron. Senec. Rebuf.

Paulinum. Idemque tradit Seneca ep. 17 et 75, quem cum aliis ad hoc propositum adducit Rebuffus in tract. de privilegiis part. II, requisito 9.

Objectio posita in num. IV in primis retorquetur contra id quod docet S. Thomas quoad paupertatem opportuniorem vitæ contemplativæ.

(452) V. Respondetur eamdem objectionem fieri posse de quocumque monasterio vitam pure contemplativam profitente, atque adeo contra doctrinam D. Thomæ. Quapropter in genere respondetur in his rebus moralibus, non unam vel aliam tantum congruentiam, seu rationem spectandam esse, sed omnia simul, quæ concurrunt. Unde ad majorem in objectione sumptam respondetur, quamvis absolute possent collegia ex eleemosynis vivere, non tamen fuisse conveniens tantum onus fidelibus imponere, alendi scilicet omnes scholares prius quam illis inserviendis occupentur. Et fortasse hac ratione monachales ordines, qui per se ad ministeria erga proximos non ordinantur, paupertatem in communi non profitentur, ne videlicet proximis, quibus externis saltem actionibus non inserviunt, onerosi esse videantur. Accedit etiam (ut ad majorem [iterum] respondeamus) ob hanc eamdem causam, majorem curam et sollicitudinem necessariam futuram fuisse ad sustentandos scholares, vel novitios ex eleemosynis quam professas domos: quia, cum professi circa proximos omnino occupentur, faciles et benevolos eos inveniunt ad suas necessitates sublevandas: quod regulariter difficile fortasse esset collegiis et domibus probationis per se spectatis, quatenus ad propriam educationem, perfectionem, et eruditionem ipsorum religiosorum ordinantur (1). Denique quamvis comparando sollicitudinem in congerendis eleemosynis, vel administrandis propriis bonis, possit esse prudentiale arbitrium, quæ illarum major sit; tamen consideranda etiam est proportio ad status, et munera personarum, nam actiones, seu distractiones, quæ oriri solent ex possessione bonorum stabilium, magis improportionatæ sunt domibus professorum, quia ex se tales actiones, quales solent esse lites, locationes, etc., minus possunt proximos ædificare, magisque vitari debent ab evangelicis prædicatoribus. E contrario vero, scholares non possunt, neque etiam debent ex vi sui status, aut muneris ita esse parati ad mendicandum, sicut professi: et ideo pensatis omnibus rationibus, magna prudentia, et proportione facta est partitio horum statuum quoad hoc genus paupertatis.

Deinde respondetur 1° in genere, res morales æstimandas attentis omnibus, non ob unam alteramve congruentiam; 2° ad majorem propositionem, non decuisse ut fideles gravarentur sustentatione scholarium sibi actu non inservientium; 3° item ad eamdem majorem, forsitan futurum fuisse ut qui benigne alunt professas domos, non ita succurrerent collegiis et novitiatibus per se ordinatis in religiosæ familiæ utilitatem, non in publicum commodum; 4° etiam si non constaret semper ubi major futura sit sollicitudo, an in bonis stabilibus, an in procurandis eleemosynis; ratio personarum suadet ut evangelici prædicatores absint a litibus etc., nec exigit ut scholares obligentur assidue ad mendicandum.

Ad objectionis num. IV confirmationem ibid. positam occurritur dupliciter, respondendo collegiorum reditus etiam magnos non nocere scholarium studiis, quia habentur 1° ut plures alantur, non ad laute vivendum; 2° sine affectu privato et sine desiderio ditescendi; 3° administratione aliis commissa.

(453) VI. Ad confirmationem autem duo breviter dicemus. Primum est, in collegiis Societatis non postulari superfluas divitias, sed moderatas, quæ ad scholarium sustentationem sufficiant; nec enim superfluæ divitiæ censendæ sunt, etiamsi redditus magnos esse contingat: quia in hac re quantitas, non absolute, sed respective pensanda est, et ubi plures sunt redditus, non ideo habentur, ut religiosi commodius vivant, quam religiosa moderatio postulat, sed ut plures ad divinum obsequium alantur. Aliud est, divitias, quæ studia literarum impedire solent, esse privatas ac personales; nam tunc cura earum, in eamdem personam cadere solet, eique adjungitur amor privatus, et sæpe etiam desiderium augendi illas: quæ omnia sine dubio impediunt otium et quietem ad literarum profectum necessariam. Hoc autem impedimentum omnino sublatum est ab scholaribus Societatis, per paupertatis votum superius explicatum. Habere autem necessarios redditus in communi nullum impedimentum afferre potest, sed levamen, cum eorum administratio et cura apud alios resideat.

Secunda assertio, explicans primum in quo collegiorum paupertas consistit. Videlicet, sunt collegiorum bona administranda principaliter a Societate professa vel a generali.

(454) VII. Secundo principaliter dicendum est, collegia Societatis teneri ad servandum specialem modum paupertatis in administratione bonorum suorum. Hoc est certum ex Bullis pontificiis et Constitutionibus Societatis. Et declaratur proponendo ea, in quibus his peculiaris modus paupertatis consistit. Primum est, quia administratio horum bonorum, non est primo ac principaliter in ipsis collegiis, sed in Societate professa per se, vel per generalem suum; ita decernitur in Bullis pontificiis Pauli III et Julii III ibi: *Retenta penes præpositum et Societatem, omnimoda gubernatione, seu superintendentia super dicta collegia*, et infra, *ut neque studentes dictis bonis abuti, neque Societas in proprios usus convertere possit; sed studentium necessitati subvenire*. Idem habetur in Constitutionibus IV part., cap. 2, § 5, cum declaratione lit. C, et cap. 10, et part. X, § 5. Ratio autem hujus institutionis, præter

Probatur auctoritate Bullarum et Constitutionum Societatis.

Assertio proba-

(1) *Ordinantur*. Initio hujus membri, margo habebat, *Item, ad* MINOREM; sed *minor* nullibi apparet.

tur item ratione non modo impediendi abusus bonorum, sed confirmandi plenam subjectionem membra inter et caput.

eam, quæ tangitur in Bullis pontificiis, est, ut perfecta subordinatio in tota Societate observetur; cum enim tota Societas vere sit unum corpus, cujus non tantum domus professæ, sed etiam collegia et domus probationis membra sunt, necessarium est ut omnia sint plene subjecta capiti, tam in spiritualibus quam in temporalibus, cum hæc solum propter spiritualia teneantur et gubernentur : generalis autem est caput totius Societatis : ergo apud illum esse debet integra administratio collegiorum et bonorum omnium, quæ ad illa pertinent.

Assertionis altera ratio, quia pars Societatis quæ ratione sui gradus degit in collegiis, refert pupillum, cujus sunt bona, quoad dominium; tutoris vero, quoad administrationem. Insuper hoc modo 1° quidquid in Societate geritur auctoritate multorum simul, fit aristocratice, quia per professos; non democratice; 2° studentium quieti consulitur, quum nihil ipsorum sed generalis nomine fiat circa temporalia.

Deinde hoc merito factum est, quia illa pars Societatis, quæ est in collegiis, adhuc censetur esse, quasi in via et in fieri; ideoque sub cura Societatis professæ exsistit tamquam filius sub patre, vel potius tamquam pupillus sub tutore, qui licet dominium rerum suorum habeat, administratio est penes tutorem. Hinc enim factum etiam est, ut tota potestas gubernandi Societatem, quatenus in ipso corpore exsistit, tantum sit in Societate professa, ita ut quoad eam partem quam habet de gubernatione, quæ fit per congregationem multorum, aristocratiam et non democratiam participet. Denique consultum etiam in hoc est studentium quieti et otio, ut occasione temporalium nullo modo ab studiis distrahantur. Propter quod etiam contractus scripturæ publicæ et similia, quæ circa hæc temporalia fieri solent in Societate, non fiunt ab ipsis collegialibus solemni ritu in unum congregatis, quia non fiunt nomine collegii, sed nomine præpositi generalis, apud quem est hæc potestas, prout declaratur in IX part. Const., cap. 3, § 3 et 6, et specialiter confirmatum est a Gregorio XIII, in Bulla decimatertia, quæ incipit : *Ex debito*.

Oppositio contra secundam assertionem. Videlicet Societas professa administrando bona collegiorum incidit in sollicitudinem cujus vitandæ causa observat paupertatem in communi.

(455) VIII. Dicet vero aliquis hoc non recte consentire cum his, quæ de ratione paupertatis in communi, quam Societas profitetur, supra diximus. Ideo enim professa Societas non admittit bona immobilia etiam in communi, quia eorum administratio sollicitudinem et distractionem affert. Sed non minorem sollicitudinem affert administrare aliena bona, quam propria, imo quodammodo majorem : tutor enim si convenienter administret bona pupilli, non minus sollicitus circa illa esse debet, quam si essent propria; quamvis ergo hæc administratio non sit contra dictam paupertatem, videtur tamen esse contra finem paupertatis, et ideo perfectioni paupertatis professæ repugnare. Respondetur in primis, si domus professæ haberent bona immobilia, fore ut in eis administrandis necessario occuparentur ex iisdem professis ibidem commorantibus, ac propria ministeria exercentibus, sicque fieret, ut simul vacarent spiritualibus, ac temporalibus, quod non posset non eorum existimationem et auctoritatem minuere : at in collegiis procuratores solum vacant temporalibus. Secundo respondetur dictum jam esse, non esse possibile omnem curam, et sollicitudinem temporalium bonorum vitare, et ideo in hoc genere illam religionem esse optime institutam, quæ, considerato suo fine et modo vivendi ad illum necessario, utitur bonis temporalibus, quatenus minimam sollicitudinem afferant, possibilem scilicet moraliter in illo statu, non impediendo alia, quæ majoris momenti sunt. Societas autem ad finem suum indiget hac varietate membrorum, cum debita Constitutione eorum in seipsis et subordinatione eorum inter se. Ad hoc autem consequens necessario fuit, ut aliqua cura et sollicitudo collegiorum in Societatem professam redundaret, et ideo vitari non debuit; alia vero sollicitudo, quæ in domibus professis fuisset, si haberent propria bona, sine ullo incommodo, imo servata meliori proportione vitari potuit, et ideo non fit recte argumentum ab una ad aliam; maxime quod magis impediret duplex administratio, quam altera tantum. Deinde dicitur, administrationem hanc non esse tantæ sollicitudinis, ut Societatem professam impedire, aut a suis ministeriis retrahere possit : nam per rectores idoneos collegia debent administrari, quibus tota cura proxime administrandi res temporales collegiorum demandanda est, cujus ipsi debeant generali, vel cui ipse injunxerit, rationem reddere, ut in eodem loco Constitutionum dicitur; hoc autem sine magna sollicitudine vel distractione fieri potest. Denique cum hæc administratio nullo modo convertatur in proprium ac privatum commodum, sed ex caritate fiat propter bonum commune, et propter finem perfectionis; si religiose, ut debet, suscipiatur, non multum impediet etiam illos, per quos proxime exercetur.

Responsio 1ª. In domibus professis quæ stabilia bona haberent, administratio temporalis mineret aliquot professorum spiritalem auctoritatem; at in collegiis, procuratores solum vacant temporalibus. Responsio 2ª. Finis Societatis circa res majores impediretur, nisi professi in collegiis susciperent bonorum sollicitudinem, quam a suis domibus, velut minus necessariam, amovent. Insuper collegiorum bona non distinent ferme nisi generalem et rectores, ut primarios; quos vero, ut immediatos administros, ipsi non multum distrahentur si religiose et ex carite munus obeant.

(456) IX. Tertio dicendum est collegia

Tertia assertio,

explicans secundum in quo eadem collegiorum Societatis paupertas consistit. Primum in quo assertio verificatur. Videlicet collegia non succedunt religiosis vota ibi emittentibus. Quod fit 1° ut admittantur viri aptiores, non ditiores; 2° ut vitetur proximorum perturbatio; 3° ut liberior sit Societas in puniendo aut dimittendo.

Societatis privari aliquibus modis acquirendi temporales redditus, vel lucra, quod etiam ad quemdam modum paupertatis spectat. Possunt autem hæc ad duo capita revocari, in quibus cum domibus professis conveniunt. Primum est quod incapacia sunt hæreditatis saltem quoad hoc, ut ipso jure succedant religiosis in eis profitentibus, seu vota Societatis emittentibus, prout aliæ religiones, quæ bona habent in communi, succedere solent, ut dictum est. Hoc constat ex superius dictis in cap. 5, de modo quo novitii vel scholares possunt bona, quæ prius habebant, distribuere, et ex Bulla Gregorii XIII, *Ascendente Domino*, ubi etiam ratio hujus institutionis declarata est : præcipue enim fuisse videtur, ut in recipiendis religiosis ad Societatem, nulla divitiarum ratio, sed aptitudinis et capacitatis personæ ad finem, et ministeria Societatis haberetur. Item, ut proximorum perturbatio, quoad fieri posset, tolleretur; ac denique ne religio minus libera redderetur respectu religiosi, si opus esset puniendi, aut dimittendi.

Secundum in quo assertio tertia verificatur multifariam. Nempe collegia nihil recipiunt datum intuitu, occasione, vel speciali obligatione ad spiritualia opera. Quamquam in hoc secundo nonnihil discrepant collegia a domibus professis. His enim, obligationes ad spiritualia, nullæ; illis, aliquæ exiguæ, nec curandi animas, et perparum distrahentes permittuntur. At vero ab utrisque exclusa sunt 1° funeralia stipendia, capellaniarum fundationes, etiam pro sæcularibus per Societatem eli-gendis, arcæ in templis propriis ad eleemosynas, oblationes ab osculantibus reliquias.

(437) X. Secundum caput est, quod intuitu, vel occasione, seu speciali obligatione ad spiritualia opera redditus aut eleemosynas non admittant. Huc spectat, quod nec curam animarum, nec obligationes ad missas celebrandas, neque alia hujusmodi admittere possunt, ut dicitur IV part. Constit., cap. 2, § 4, et ratio additur. Quia hæc a studiis distrahere admodum, et ea quæ in illis ad divinum obsequium quæruntur, impedire solent. Additur tamen in declaratione lit. B, limitatio de exiguis obligationibus, quæ nec curam animarum petunt, et perexiguam distractionem, vel occupationem afferunt : nam hæc in collegiis suscipi possunt, quamvis in domibus professis non possint; quia illæ non sunt capaces reddituum sicut sunt collegia, quæ proinde alia onera lectionum suscipere possunt; et ideo si hæc exigua onera alioqui ex parte distractionis, vel occupationis non impediant, nec fini, nec paupertati eorum repugnabunt. Propter eadem autem impedimenta vitanda in ecclesiis Societatis, nec funera seu funeralia stipendia, nec capellaniæ, anniversaria et similia haberi possunt (1). Unde Gregorius XIII, in sua Bulla decima, quæ incipit, *Salvatoris*, hinc rationem sumpsit concedendi privilegium ædificandi intra Cannas, quia ex hoc multum (2) fere præjudicium in alios religiosos redundat; *eo quod propter diversam functionum et instituti rationem Societas nec chori usum habet, nec ad funerales associationes accedit, nec defunctorum funera, nisi rara; nulla item missarum vel sepulcralia stipendia, nullas sepulcrorum, vel capellaniarum fundationes, nullam denique prorsus eleemosynam, quæ ad quodvis ipsius Societatis ministerium, vel opus dirigi intelligatur, admittit.* In his ergo omnibus conveniunt collegia cum Societate professa (3). Et eorum ratio ex dictis in cap. 7, petenda est : et ultra ibi dicta, omnia eo tendunt, ut scholares quietius possint suis literis et profectui vacare. Ex eo item principio, quod *Societas pro ministeriis spiritualibus stipendia non recipit*, fit ut non solum in ecclesiis domorum, verum etiam collegiorum, esse non possint arcæ publice expositæ ad colligendas eleemosynas, ut statuitur in VI part. Constit., cap. 2, § 8, ubi licet videatur esse sermo de domibus professis, nam de illis in eo capite præcipue agitur; tamen et praxis et totius Societatis sensus est, ut de omnibus intelligatur. Et ideo in canone 25 2æ congregationis absolute dicitur : *Non sit arcula in nostris ecclesiis pro eleemosynis accipiendis.* Et additur, *non solum pro nobis*, quod omnino necessarium est; sed neque etiam pro aliis esse permittendam, propter omnem speciem avaritiæ vitandam, sicut etiam in congregatione prima canon. 10, dictum fuerat non expedire in nostris ecclesiis admitti capellanias, etiam pro clericis sæcularibus, quos nostri eligant, scilicet propter tollendam omnem occasionem et speciem ambitionis, aut lucri. Et eadem ratione amputantur etiam a collegiis omnes modi acquirendi aliquid intuitu spiritualium rerum, vel oblationum, quæ in ecclesiis fieri solent, osculando reliquias, vel crucem, etc., de quibus videri potest in simili Corduba in Cordub.

(1) *Et similia haberi possunt.* Ita cum edit. Venet. 1744 editt. 1625, 1626, 1634 omittunt *To haberi*, nec ullo modo supplent.

(2) *Ex hoc multum.* Ita editt. quatuor; malim *nullum* : quod nihil fere noceat Societas domibus religiosis quibus tecto proxima est.

(3) Vide *Congreg.* I, *can.* 8 et 10. (MDCXXV.)

expositione suæ regulæ cap. 4, quæst. 12.

Quarta assertio, explicans tertium in quo collegiorum Societatis paupertas consistit. Videlicet non admittere eleemosynas quando reditus pares sunt alendis duodecim scholasticis præter membra collegio requisita; hic autem judicium generalis sæpe intercedit. Ceterum ca rês, et multæ similes, ut de modo petendi eleemosynam, non videntur obligare per se sub culpa, nec vi voti, sed simplicis regulæ.

(458) XI. Tandem prohibentur collegia etiam eleemosynas quascumque accipere, quando sufficientes habent redditus ad duodecim scholasticos alendos, præter præceptores, sub quibus illi etiam intelligi debent, qui ad regimen collegii et scholarum, et ad temporalia ministeria necessarii sunt; ut habetur IV part. Const., cap. 2, § ult. Quia vero interdum potest expedire ad majus Dei obsequium, vel plures studentes alere, vel numerum præceptorum augere, vel aliquos etiam operarios pro spiritualibus ministeriis adjungere, ad excipiendas præsertim scholasticorum externorum confessiones, etc., ideo sæpe circa hoc esse potest extensio aliqua, vel declaratio necessaria, quæ generali commissa est in 3 congregatione, can. 7. Et præterea existimo obligationem illius Constitutionis non excedere debitum perfectionis, nec per se esse ad culpam, quia non continet propriam materiam paupertatis, si receptio, vel petitio eleemosynæ ab ipso superiore, vel ex facultate ejus fiat. Ipse autem si debitum ordinem in hoc excedat, aget quidem imperfecte contra regulam, non tamen contra votum. Et idem censeo de aliis consiliis, seu regulis, quæ in hac materia in Societate dantur, ut de modo petendi eleemosynas, vel illas impetrandi habetur part. VI Const., cap. 2, § 10, et 2 congregatione generali can. 22; illa enim omnia ad majorem ædificationem spectant, non proprie ad paupertatis materiam, quamvis ad illam perfectius conservandam conferre possint.

CAPUT XII.

Utrum ex voto obedientiæ obligari possint religiosi Societatis, in quacumque honesta materia.

Quousque hic agendum de obedientia. Videlicet, omisso professorum obedientiæ voto circa missiones, dicetur respectu omnium religiosorum Societatis quid cadere possit sub præceptum obedientiæ, quid sub consilium.

(459) I. De voto obedientiæ, quantum spectat ad modum ipsius voti simplicis, vel solemnis, nihil speciale hic dicendum occurrit, nam quæ dicta sunt in aliis votis, hic applicanda sunt. Solum ergo superest, ut si ex parte materiæ hujus voti, aliquid habeat Societas speciale præter illud, quod de statu religioso superiori tomo in genere dictum est, a nobis explicetur. Adverto autem, hic non esse sermonem de speciali voto obedientiæ ad missiones, quod professi emittunt; de hoc enim infra lib. VI, cap. 4, dicemus; sed solum de generali voto obedientiæ, in quo æquales sunt omnes religiosi Societatis, in quocumque gradu ejus exsistant; et ideo licet de votis scholasticorum hic specialiter disseramus, de omnibus consequenter dicendum est, sicut de paupertate fecimus. Duo autem hic consideranda occurrunt, scilicet, quid in rigore possit cadere sub præceptum in hac materia, et quid sub consilio. Quæ duo licet omnibus religionibus generalia videantur, solum a nobis explicanda sunt, quatenus in Societate habent specialem determinationem aut usum. Primum quidem in præsenti cap. Secundum vero in sequentibus usque ad 15.

Suppositio quod in Societate detur cui sit obediendum. Quod ideo patet quia omnis vera religio habet legitimam potestatem præcipiendi per suos prælatos: in quibus hodie est DOMINATIVA, propter traditionem voto obedientiæ confirmatam; atque JURISDICTIONALIS, manans a sede apostolica, et includens judiciariam ac coercivam.

(460) II. Quoniam vero obligatio non potest ex præcepto oriri, nisi sit potestas in præcipiente; ideo in hac materia supponendum est primo, in prælatis Societatis esse veram ac legitimam potestatem præcipiendi subditis. Hoc satis constat ex tractatis in superioribus lib. I, cap. 1, ubi ostensum est, hanc esse veram religionem a summis pontificibus approbatam; vera enim religio sine hac potestate consistere non potest, ut etiam tomo præcedenti tractatum est. Diximus etiam in prælato religionis duplicem esse potestatem, juxta præsentem ecclesiæ institutionem; una est dominativa, quam acquirit prælatus ex vi professionis religiosæ, quatenus traditionem voto obedientiæ confirmatam includit. Nam licet dominium illud immediate pertineat ad totum corpus religionis, administratio autem, et usus ejus superiori commissa sunt per electionem ipsius religionis, [vel] per quemcumque alium legitimum modum constituendi aliquem in superiorem in tali religione ordinatum, et per sedem apostolicam confirmatum. Alia potestas est jurisdictionis, quam habent prælati religionis a sede apostolica, et per se est spiritualis, virtute continens etiam temporalem, quatenus includit potestatem judiciariam et coercivam.

Id jus præcipiendi esse penes Societatem ostenditur de potestate dominativa. Nam dominium tam in professos et in coadjutores quam in ipsos

(461) III. Has ergo duas potestates habet etiam Societatis prælatus. De prima aliquid in superioribus diximus lib. III, cap. 4, num. 14; cum ostendimus Societatem acquirere verum ac proprium jus in scholares, qui ei se tradunt per tria vota substantialia religionis: unde a fortiori sequitur

scholasticos, oriens radicaliter ex iisdem, acceptatumque auctoritate pontificis, transfertur a Societate ad generalem, a generali ad alios prælatos, eo modo quem approbans sedes apostolica efficacem facit.

idem esse de professis et de coadjutoribus. Deinde hæc potestas nascitur radicaliter ex ipsis subditis : requirit autem acceptationem auctoritate apostolica factam. Utrumque autem in Societate intervenit : est ergo in ipsa Societate hoc dominium, quod ipsa per electionem transfert, quoad administrationem, in præpositum generalem, a quo ad alios superiores postea emanat. Nam cum hic modus communicationis in Constitutionibus Societatis a sede apostolica approbatis contineatur; etiam modus ille communicandi hanc potestatem, confirmatus est, et consequenter est efficax, ut habeat effectum. De altera potestate jurisdictionis constat ex Bullis pontificiis, per quas hæc religio a jurisdictione omnium ordinariorum exempta est, et consequenter potestatem accepit ab ipso summo pontifice ad se gubernandum; ergo et competentem jurisdictionem immediatam, sine qua non posset convenienter gubernari. Est autem hæc potestas primo et per se in ipso generali, eo ipso quod rite electus est, propter eamdem rationem, quæ supra facta est, nam eo ipso quod eligitur modo ab ipso pontifice approbato, datur ei plena jurisdictio, ex voluntate ejusdem pontificis, quamvis mediante ipsa religione conferatur. Quæ omnia eadem proportione in Societate locum habent, qua in aliis religionibus, quatenus in communi ratione religionis conveniunt, et circa illam explicata suo loco sunt. Solum in gradu, seu quantitate jurisdictionis, vel in modo obtinendi seu applicandi illam, potest esse diversitas, quæ ex propriis Constitutionibus et privilegiis attendenda est, et infra in lib. x, tractando de superioribus Societatis, quid illi in hoc genere proprium sit, explicabimus.

Item jus præcipiendi esse penes Societatem ostenditur de jurisdictionali potestate. Videlicet Bullæ pontificiæ eximentes Societatem ab omnibus ordinariis eam consequenter instruunt jurisdictione immediata suo regimini necessaria; atque ea jurisdictio transfertur sicut dictum fuit de potestate dominativa.

Corollarium 1um : Hanc prælatorum Societatis potestatem valere ad obligandum sub culpa etiam duplici; non tamen triplici. Igitur si prælatus tota potestate utatur et materia sit capax, inobediens peccat contra religionem, vi voti et potestatis dominativæ; atque propter jurisdictionem, peccat contra virtutem ad quam pertinet materia præcepta : ceterum per se non peccat contra justitiam; quia obligatio ex traditione, respiciens magis Deum quam homines, censetur una cum obligatione voti.

(462) IV. Ex his ergo principiis colligitur, duplici titulo posse prælatos Societatis sicut et aliarum religionum præcipere subditis sub culpa etiam gravi pro materiæ qualitate; scilicet ex vi voti per potestatem dominativam, et ratione jurisdictionis quasi episcopalis, quam in subditos habent : ex qua duplici ratione oritur obligatio duplicis etiam rationis. Ex priori enim oritur obligatio religionis; ex posteriori autem oritur obligatio obedientiæ vel alicujus virtutis specialis, in qua actus præceptus ponitur ratione materiæ. An vero distinguenda sit tertia ratio obligationis pertinens ad justitiam ratione traditionis, et dominii acquisiti ipsi religioni : item, an ex illa duplici ratione oriatur duplex culpa, seu malitia in transgressione religiosi nolentis obedire prælato, præcedenti tomo de religione in communi tractatum est, et resolutio est, si prælatus tota sua potestate utatur, et materia sit capax utriusque obligationis, transgressionem ejus revera duas malitias habere conjunctas, diversis virtutibus contrarias, non oportere autem tres distinguere, quia illa obligatio, quæ oritur ex professione, ac voto obedientiæ, per modum unius reputatur, eo quod tam votum, quam traditio principaliter Deo fiat.

Corollarium 2um : Potestatem dominativam huc solum spectare. Nam 1° in hoc capite et in seqq. non agitur nisi de voto obedientiæ, cujus obligatio ortum habet e sola potestate dominativa. At potestas jurisdictionis formaliter loquendo non affert diversam obediendi obligationem, quum per regulares, quam quum per sæculares prælatos exercetur : quare de ea nihil tractandum.

(463) V. Secundo intelligitur ex dictis, ad præsentem disputationem non pertinere potestatem jurisdictionis, neque actum, aut obligationem ab illa procedentem, quia hic solum agimus de voto obedientiæ, et consequenter de potestate ad illius obligationem requisita : jurisdictio autem tota esse posset sine voto; et votum cum sua obligatione esse posset sine jurisdictione; sicut in abbate sæculari exempto est jurisdictio quasi episcopalis, ratione cujus subditi tenentur obedire præceptis ejus, quamvis votum non habeant, et e converso congregatio vere religiosa posset esse sine jurisdictione, cum sola potestate dominativa orta ex voto et traditione, ut in superiori tomo dictum est; solum possunt illa duo, quando sunt conjuncta, sese mutuo juvare, vel augendo vinculum, vel quia una interdum addit quod altera non potest. Possunt etiam sibi adinvicem materiam tribuere, ut si votum obedientiæ obliget ad servandum præceptum ex jurisdictione positum, vel jurisdictio puniat transgressionem voti obedientiæ, vel per excommunicationem compellat ad illius exsecutionem. Et hac ratione poterit hæc jurisdictio in prælato Societatis ad plura extendi adjuncta tali statui, et tali voto obedientiæ, quam in alio prælato vel seculari, vel alterius religionis, quamvis formaliter, et secundum se ejusdem rationis sit in utroque superiore, id est, sufficiens ad omnia, quæ ad bonum spirituale subditi necessaria sunt, vel moraliter convenientia, quæ materialiter in diversis subditis variantur, juxta exigentiam status, vel regulæ, aut aliarum obligationum. Igitur obedientia debita ratione hujus jurisdictionis formaliter loquendo ejusdem rationis est ad ecclesiasticos prælatos, et ideo

de illa nihil amplius dicendum hic est.

Quoad materiam rigorosi præcepti in Societate 1° non quæritur an possit malum præcipi; tunc enim abesset materia voto promissa, et mandatum inferioris pugnaret cum superioris mandato; 2° nec item quæritur an et quando possit bonum præcipi sub culpa mortali aut veniali; sed an possit præcipi quodvis.

(464) VI. De propria ergo obedientia, quæ ad votum pertinet, dubium præcipuum est, quantum extendi in Societate possit, quoad rigorosam præcepti obligationem? id est, an in omni materia, et in quibuscumque actionibus, locum habeat? In quo non inquiritur de actionibus habentibus malitiam, vel rationem peccati adjunctam, nam per se constat, et supra in II tomo ostensum est has non posse cadere sub promissionem voti, cum Deo displiceant, ac proinde nec sub votum obedientiæ. Item quia mandatum inferioris, id est, hominis, non potest obligare contra mandatum superioris, nempe Dei. Non inquirimus etiam quando hæc obligatio possit esse sub culpa mortali, aut veniali; hoc enim generale est, et ex eisdem principiis in hac religione, ex quibus in aliis, definiendum, ut tomo superiori tractatum est : sed inquirimus an ex parte materiæ sit hæc obedientia generalis omnino, vel aliquam recipiat limitationem.

Ratio dubitandi pro parte affirmativa, et putandi quod possit in Societate præcipi quodvis, sumitur ex variis Instituti Constitutionibus significantibus materiam voti obedientiæ esse 1° omnia licet difficilia unde peccatum absit; 2° voluntatem superioris; 3° ipsam missionem ad Indos.

D. Bernard.
D. Thom.

(465) VII. In aliis enim religionibus recepta et constans est doctrina D. Bernardi lib. de præcepto et dispensatione, versus finem; et D. Thomæ 2. 2, quæst. 104, art. 5 ad 3, et quod lib. x, art. 10, et in 2 dist., 44 art. ult. et ibi aliorum theologorum, votum obedientiæ esse limitatum secundum regulam, secundum quam religiosus obedire promittit, et si aliquid supra illam, vel omnino extra illam, id est, ad illam non conducens, ei præcipiatur, non tenetur obedire. In Societate autem non videtur habere locum hæc limitatio, vel si cum proportione in Societate sumatur, eo ipso excluditur omnis limitatio : quia in ipsamet regula Societatis, talis proponitur materia voti obedientiæ, quod in eo sit, ut non solum ad generalem vitæ dispositionem (ut verbis D. Thomæ utar) sed etiam ad quoscumque actus particulares ipsius religiosi, se extendat, qua nulla esse potest universalior (1) materiæ amplitudo. Assumptum autem patet ex Constitutionibus, nam III part., cap. 1, § 5, dicitur obediendum esse superiori, *licet difficilia et secundum sensualitatem repugnantia jubeat.* Et infra dicitur, *in omnibus rebus ubi peccatum non cerneretur*. Quæ exceptio declarat, omnem actionem honestam sub materia hujus voti comprehendi : et ita ibi concluditur, voluntatem superioris pro regula propriæ voluntatis habendam esse : ergo hæc obedientia non limitatur per aliquam regulam scriptam, sed per regulam vivam, quæ est voluntas superioris intra latitudinem materiæ honestæ. Idem sumitur ex VI part. Constitutionum cap. 1, § 1, ibi : *Ita ut omnibus in rebus, ad quas potest cum caritate se obedientia extendere*, id est, *in quibus nullum est manifestum peccatum*, (ut ibi in declaratione explicatur) *ad ejus* (id est, superioris) *vocem, perinde ac si a Christo domino egrederetur, quandoquidem ipsius loco, ac pro ipsius amore, et reverentia obedientiam præstamus, quam promptissimi simus.* Tandem ex uno actu particulari declaratur, qui videtur ex difficillimis, qualis est missio ad Indos, vel ad quascumque mundi partes : ad hunc enim obligantur omnes, qui sunt de Societate ex vi generalis voti obedientiæ; ergo a fortiori obligari poterunt ad quemcumque alium. Consequentia patet, quia qui potest præcipere quod majus est, poterit etiam minora. Antecedens vero sumitur ex IX part. Constitutionum, cap. 5, § 9, ubi de generali dicitur : *Mittere poterit omnes sibi subditos, sive professionem emiserint, sive non emiserint, quos mittendos judicaverit, ad quaslibet mundi partes*, id est, (ut in declaratione exponitur) *inter fideles in Indicis, et inter infideles, ubi sunt aliqui incolæ Christiani, et etiamsi nulli sint.* Additur præterea in Constit. : *Ad quodvis tempus, vel definitum, vel indefinitum, ad quamvis actionem*, etc., et alia multa in illo capite subjiciuntur, quæ indicant materiam hujus voti esse amplissimam.

Pro parte negativa rigorosæ obligationis obediendi in quacumque materia honesta, ratio prima est quia ex intentione voventium, ex verbis voti, ex judicio prudentum, non videtur posse superior sine causa speciali Sociis præcipere, v. g. ut vitam pro salute proximi ma-

(466) VIII. In contrarium autem esse videtur; quia ex hac declaratione materiæ hujus voti sequitur posse religiosum Societatis sub rigore præcepti obligari ad quoscumque actus virtutis, etiam heroicos et extraordinarios, ut ad exponendam vitam manifesto periculo propter salutem alicujus proximi, vel ad jejunandum aliquoties in pane et aqua, vel sæpius in hebdomada per totam vitam, vel ad numquam utendum lineis vestibus et similia, quæ in instituto nullo modo continentur. His enim, et similibus exemplis utuntur auctores, ut in aliis religiosis declarent, qualiter non pos-

(1) *Qua nulla esse potest* UNIVERSALIOR. Editi. quatuor habent *universaliter*.

gro periculo exponant; ut sæpius in hebdomada per totam vitam in pane et aqua jejunent, vel numquam lineis vestibus utantur.
Alvar. Pelag.
Cordub.

sint extra regulam obligari, ut videre licet in Alvaro Pelagio lib. II, de planctu ecclesiæ, cap. 68, et Corduba lib. III, de conscientia, quæst. 6. Si ergo votum obedientiæ in Societate in hoc differt ab aliis, quod ex parte materiæ non habet limitationem comprehendit ex se prædicta omnia, et quæcumque alia majora. Consequens autem videtur esse incredibile, tum quia est valde alienum hoc ab intentione voventium; solum enim promittunt obedientiam juxta hunc certum vivendi modum; tum etiam quia votum ipsum expresse fit secundum regulam, ut de voto paupertatis diximus; tum præterea, quia judicio omnium prudentum inique ageret superior, qui hæc extraordinaria præciperet, quantumvis honesta, solum ad arbitrium suum, sine speciali causa legitima, ratione cujus illa pertineant ad finem seu institutum Societatis.

Ratio secunda negandi posse Socios obligari in quacumque materia honesta. Nimirum si generale votum obedientiæ tam late pateret, præsertim circa missiones, professi Societatis nihil extensive aut intensive majus promitterent dum vovent se obedituros pontifici.

(467) IX. Secundo est apud nos peculiaris difficultas, in exemplo adducto de missionibus, nam si hoc votum obligat omnes ad obediendum in quibuscumque missionibus, nullius momenti esse videtur speciale votum obedientiæ ad pontificem, quod professi Societatis emittunt : nam ex vi generalis voti obedientiæ jam ad id tenebantur. Secundum ergo votum nullam obligationem addit, neque extensivam ex parte materiæ, quia materia prioris voti dicitur esse amplissima, neque extensivam ex parte personarum, quibus obediendum est, quia si ex vi voti obedientiæ in genere, parendum est præposito generali hoc præcipienti; ergo et omnibus inferioribus prælatis, quibus ipse vices suas communicaverit, nam utuntur eadem potestate, quia in hoc sensu fit obedientiæ votum : ergo a fortiori obligabit ad obediendum pontifici idem præcipienti, quia est supremus prælatus omnium, non solum quoad potestatem jurisdictionis, sed etiam quoad potestatem dominativam, et peculiarem circa religiosos : nulla ergo extensio major intelligi potest in voto professorum. Neque etiam illud votum intensive magis obligat, quia utraque est obligatio voti, in qua si cetera sint paria ex parte materiæ, non potest intelligi magis et minus per se loquendo : nec repetitio ejusdem voti auget obligationem, ut in superioribus visum est.

Vera resolutio propositæ quæstionis.

TITULUS INTERJECTUS. Circa quæstionem propositam in num. VI, e rationibus dubitandi allatis in num. VII apparet unde suadeatur pars prior resolutionis, nempe materiam voti obedientiæ in Societate esse amplissimam. Pars posterior resolutionis suadetur. Videlicet quamvis consilium obediendi se porrigat ad quodcumque non malum, tamen votum obedientiæ in Societate non includit res honestas fini Societatis contrarias, vel ad eum non pertinentes.

(468) X. In hac re dicendum censeo materiam quidem hujus voti in Societate esse amplissimam : nihilominus tamen *in rigore præcepti* aliquam admittere regulam et limitationem, quamvis ex consilio sola illa spectanda sit, ut quod præcipitur non sit malum. Primam partem assertionis declarant priores rationes dubitandi et magis explicabitur simul cum secunda. Illam [i. e. Hanc] vero declarandam censeo ex verbis B. P. N. Ignatii IX part. Constit., cap. 3, § 20, ubi sit ait : *Generatim loquendo in rebus omnibus, quæ ad propositum Societati finem perfectionis, et auxilium proximorum, ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in obedientiæ virtute possit*, scilicet præpositus generalis. Potestas ergo præcipiendi limitatur ex fine, quem Societas sibi proposuit, et ad quem tendere profitentur omnes ejus alumni. Meritoque hic finis pro regula assignatur : nam in omnibus moralibus rebus, seu institutis finis est veluti primum principium, ex quo reliqua deducenda sunt : ergo, quæ ad hunc finem necessaria vel convenientia fuerint, recte infra materiam hujus voti comprehenduntur, ut præcipi possint quando expediens fuerit. Quæ vero sunt vel contraria huic fini, vel certe impertinentia ad illum, non est cur sub materia illius voti comprehendantur, licet alias bona sint : quia religiosi Societatis non profitentur facere quodlibet bonum, nec servare quodlibet consilium, sed juxta finem sibi præstitutum. Alia ergo præcipi non possunt, ut in prædicta Constitutione significatur : ergo licet præcipiantur, non tenentur religiosi ex voto obedientiæ in eis obedire.

Proponitur objectio bimembris, ut roboretur amplius ex ejus solutione assertio posita in num. X, quum dictum est votum obedientiæ in Societate non includere res honestas fini Societatis contrarias vel ad eum non pertinentes. Itaque satisfit uni membro ubi objiciebatur omnes

(469) XI. Dices, nullus est actus honestus, qui ad prædictum finem perfectionis, et ad bonum proximorum conferre non possit : ergo hæc limitatio nulla est, sed potius ex illa sequitur, quod supra inferebamus; quoscumque actus excellentis virtutis pœnitentiæ, austeritatis, etc., posse ex vi hujus voti præcipi, quia omnes possunt ad finem perfectionis conducere. Respondeo negando assumptum. Et in primis quod attinet ad auxilium proximorum clarum est, non omnes actiones virtutum esse ad hunc finem accommodatas, quia hic non agitur de auxilio interiori, ut sic dicam, quod per orationem, vel suffragium

actus honestos pertinere ad auxilium proximorum, ideoque ad finem Societatis. Ratio negandi est quia non omnes actus honesti ex iis sunt quos adhibere solet ac debet Societas tamquam ordinatos proxime et per se ad auxilium exterius et spiritale proximorum.

dari potest, nec de auxilio veluti indirecto, quale dici potest, quod datur per vitæ exemplum, sed de auxilio exteriori per se, ac directe intento, quod non datur nisi per actiones exteriores, quæ circa ipsum proximum directe versantur. Non ergo omnes actus perfectionis sunt apti ad hunc finem, ut hoc titulo præcipi possint. Imo neque omnes actiones, quæ circa proximum versantur, sunt per se ordinatæ ad illud auxilium præstandum. Nam redemptio captivorum, v. g. optimus actus est circa proximum : per se autem non ordinatur ad spirituale auxilium ejus, sed ad libertatem personæ recuperandam, et alia similia exempla facile excogitari possunt de operibus quæ ordinantur, vel ad externam pacem, vel ad commodum reipublicæ, non vero per se ad spirituale bonum. Unde in prædicto cap. 5, IX partis Constit., § 9, ubi declaratur potestas generalis ad mittendas quascumque personas ad quælibet loca, solum circa actiones ponitur limitatio, scilicet, *ad quamvis actionem ex iis, quibus uti ad proximorum auxilium Societas solet, exercendam;* ergo ex vi illius Constitutionis, non poterit quis mitti sub obligatione præcepti intra Turcas, v. g. ad peregrinandum solum, ut visitet loca Terræ sanctæ, vel ad tractandum negotia, seu ferendam legationem pertinentem ad alia commoda reipublicæ, et non ad spiritualem profectum, vel conversionem animarum; quia illæ actiones non sunt ex illis, quibus Societas uti solet, et debet ad auxilium animarum. Loquor autem *de rigore præcepti*, quia de consilio non est dubium, quin melius sit in his omnibus sine discrimine obedire. Observandum etiam est, quamvis aliquæ ex his actionibus, proxime non videantur pertinere ad auxilium animarum, remote tamen, et per occasionem sæpe posse conferre, et fortasse hanc esse intentionem præcipientis, pro qua in dubio præsumendum est quando oppositum non constiterit, et ideo non facile admittendam esse excusationem in Societate quoad hujusmodi missiones, maxime si sub rigorosa obligatione præcipiantur, quod raro vel numquam fit.

Nota. Actus respicientes solam utilitatem temporalem proximorum non possunt rigorose præcipi; at possunt, si conferant remote commodo spiritali, quod intentum a præcipiente præsumere debes in dubio.

Satisfit alteri membro, ubi honestos pertinere ad propriam perfectionem, ideoque ad finem Societatis. Ratio negandi est, quia Societas suos non obligat, nisi ad media propriæ perfectionis sub suo Instituto aliquatenus comprehensa.

(470) XII. Quod vero spectat ad actiones pertinentes ad propriam perfectionem, dicendum est etiam hunc finem propriæ perfectionis intendi a Societate per media suo adæquato fini proportionata, atque adeo aliquo modo contenta sub suo instituto et regula; ideoque non omnes actiones, quæ absolute possunt caritatem, seu perfectionem augere, esse materiam proportionatam illius voti obedientiæ, quod in Societate fit, ita ut virtute ejus absolute præcipi possint. Hoc probant exempla superius adducta in num. 8 et colligi potest ex VI part. Constit., cap. 1, § 1, ubi primo sic dicitur, *omnes constanti animo incumbamus, ut nihil perfectionis, quod divina gratia consequi possimus in absoluta omnium Constitutionum observatione, nostrique peculiari ratione adimplenda prætermittamus.* Quibus verbis significatur rationem inquirendi propriam perfectionem esse debere huic instituto accommodatam : juxta hanc ergo mensuram (quod ad præceptum attinet) sumendum est quod ibi proxime subjungitur : *Et exactissime omnes nervos virium nostrarum ad hanc virtute obedientiæ in primis summo pontifici, deinde superioribus Societatis præstandam intendamus.*

Confirmatio proxime dictorum. Nam intentio voventium et eorum qui Societatem instituerunt aut approbaverunt esse non debuit ut superiores vi voti obedientiæ præcipere possent plus quam necessaria et utilia ad Societatis finem. Quapropter B. Ignatius qui, et exactam in suo ordine observantiam, et obligationem ad culpam, extra vota, nullam inducit, quando addit, NISI SUPERIOR IN VIRTUTE OBEDIENTIÆ JUBERET; non modo magnam causam postulat, sed materiam JUXTA NOSTRUM INSTITUTUM.

(471) XIII Et confirmatur hoc, quia major potestas præcipiendi sub obligatione hujus voti, nec Societati est necessaria ad finem suum, neque utilis; imo posset esse nociva propter periculum et perturbationem, quæ ex usu ejus oriri possunt : non est ergo verisimile dari superioribus talem potestatem, vel ex intentione voventium, vel ex intentione instituentium et approbantium institutum. Quod recte potest declarari ex cap. 5 part. VI earumdem Constitutionum, in quo B. P. Ignatius sapienter providit, et periculis et perfectioni suorum filiorum; et ideo duo dicit, unum est, exoptare se, *universas suas constitutiones, declarationes, et vivendi ordinem omnino juxta nostrum institutum, nihil ulla in re declinando observari.* Aliud est, visum sibi nihilominus esse, expedire ut, seclusis votorum obligationibus, nulla sit in Societatis Constitutionibus, aut quibuscumque ordinationibus obligatio ad culpam mortalem, vel venialem, ut laquei, et pericula evitentur : addit vero exceptionem : *Nisi superior in nomine Domini nostri JESU Christi, vel in virtute obedientiæ juberet;* et declarat hoc ipsum non sine magna causa faciendum esse, dicens, *quod in rebus vel personis illis, in quibus judicabitur, quod ad particulare uniuscujusque, vel ad universale bonum multum conveniet,*

fieri poterit. Ubi si contextus recte attendatur, potestas hæc cadit supra *observantiam, constitutionem, declarationem, ac vivendi ordinem, omnino juxta nostrum institutum.* Et circa hæc ipsa adjungitur illa circumspectio, et restrictio in usu debito talis potestatis : ergo si quid est, quod sub illis capitibus nullo modo comprehendatur, revera non est materia hujus potestatis, vel rigorosi præcepti quod ab illa manare possit.

Ad rationem partis affirmativæ positam in num. VII, respondetur : 1° Obedientiæ materia nihil excludit, quod quidem ad Instituti finem et observationem conferat; 2° Hujus principii, VOLUNTAS SUPERIORIS PRO REGULA HABENDA, quis sensus sit apparet, nempe regula scripta concedit, veluti rem moraliter in Societate necessariam, ut superior præcipere valeat quod ad finem suæ potestatis expediens arbitrabitur; 3° In exceptione, UBI PECCATUM NON CERNERETUR, potest includi omnis actus ad finem Instituti non pertinens; hoc enim jubere, videtur excessus.

(472) XIV. Neque contra hanc resolutionem obstant, quæ in principio dubitationis adducta sunt. Nam in primis, locutiones illæ universales intelligi possunt juxta subjectam materiam, et juxta illam limitari; scilicet hanc obedientiam extendi ad omnia, quæ ad finem hujus instituti et observationem ejus conducere possunt. Juxta quam interpretationem, etiam habet locum illa ampliatio, scilicet voluntatem superioris pro regula esse habendam, scilicet illius superioris, qui vere, ut superior Societatis, id est, in ordine ad finem, et institutum ejus, regere vult, cujus voluntas non limitatur quidem per regulam scriptam; quia multa potest extra illam præscribere, prout ad finem suæ potestatis judicaverit expedire, numquam tamen omnino præcipit extra regulam; quia hoc ipsum in ipsis Constitutionibus, de illius potestate declaratur : et supposito fine ac modo instituti, erat moraliter necessarium. Atque hoc etiam satis est, ut subditus Societatis dicatur habere pro regula voluntatem sui superioris, quia finis et institutum Societatis adeo universalia sunt, ut omnes actiones hominis, quæ moraliter loquendo in usum venire possunt, comprehendant. Denique hoc modo etiam habet locum illa exceptio actionis peccamiosæ : nam etiam in ordine ad finem, vel commodum Societatis posset intelligi excessus in præcipiendo actionem alias justam.

Altera responsio ad verba Instituti indicantia materiam obedientiæ carere limitibus; nempe ibi de consilio agitur, non de præcepto vi voti.

Aliter etiam dici potest, illas universales locutiones, si absque ulla restrictione sumantur, comprehendere non tantum ea, quæ possunt rigorose præcipi, sed etiam ea, quæ ad probationem obedientiæ et majus quoddam exercitium possunt injungi, quæ ordinarie pertinent ad consilium, non ad præceptum.

Ad primam rationem partis negantis in num. VIII respondetur esse nihilominus locum præcepto quoties superior non excedit finem Instituti. Itaque 1° etiam quando caritas per se non obligat, potest sæpe valide præcipi in Societate ut quis magnum vitæ discrimen adeat propter salutem proximi; 2° extraordinaria asperitas victus aut vestitus, etiam si per se forsitan nequeat præcipi; posset tamen, quum in justam pœnam, aut in medicinam opportunam imponeretur.

(473) XV. Et ita etiam responsum est ad generalem objectionem in contrarium factam; nam illa solum probat posse hic adhiberi limitationem aliquam ex fine, et instituto Societatis; tamen quia hi termini totam ordinariam vitam hominis circumscribunt, non possunt ob eam causam excipi, nisi quædam præcepta valde extraordinaria, et aliena ab instituto Societatis, quæ magis possunt cogitatione fingi, quam in usum venire, et hujusmodi sunt aliqua ex his exemplis, quæ ibi afferuntur. Non vero sunt omnia sine distinctione admittenda. Cum enim infertur, posse superiorem præcipere actionem, in qua vita manifesto periculo exponatur, propter salutem alicujus proximi, profecto id nullum inconveniens est, sed in multis occasionibus potest esse verum, præsertim in obedientia Societatis; nam materia illius obedientiæ non est aliena sed valde consentanea fini Societatis : et ideo etiam ubi caritas alias per se non obligaret, potest præceptum obedientiæ obligare, quando est vera necessitas in proximo, et aliunde non est clara inordinatio contra caritatem. Alia vero exempla facilius possunt admitti, quamvis in eis observandum sit an ratio justæ pœnæ, propter culpas commissas, vel ratio medicinæ moraliter convenientis ad eas cavendas, interveniat, nam tunc superior jus habet præcipiendi, et non excedit fines regulæ aut instituti.

Pro ratione in num. IX adducta, dubium de obligatione ad Indos eundi, etc.

(474) XVI. Petitur autem in secunda objectione pro eadem negante parte posita in num. IX. An religiosi Societatis, qui quartum votum professorum non emiserunt, possint ex rigore præcepti obedientiæ obligari ad missiones difficiles, quales sunt inter Indos, vel alios infideles.

Quid de aliis religiosis. — Negantes quoad ipsos hanc rem cadere sub votum obedientiæ, videntur idem opinaturi de Sociis non professis. Lud. Lopez. Eman. Rod.

Quidam enim auctores, qui de aliis religiosis hoc negant, idem, ut videtur, in religiosis Societatis sentirent. Præsertim vero hoc indicant Ludovicus Lopez in instructorio conscientiæ part. I, cap. 56, et Emmanuel Rodrig. tom. I quæst. regul. quæst. 19, art. 7, ubi cum de suis quisque religiosis hoc docuisset, confirmationem sumit, ex modo vivendi religiosorum nostræ Societatis : *Qui has* (inquit) *longinquas peregrinationes, valdeque difficiles, sibi injungendas a prælatis, subituros profitentur, nec eas repudiaturos;* quo satis insinuatur, si eas non specialiter vovissent, tamquam nimis difficiles, refutare potuisse. Quod argumentum etiam procedit de omnibus religiosis Societatis, qui illud peculiare votum non emittunt.

Quid de religio-

(475) XVII. Quidquid vero sit de aliis

sis Societatis pronuntiandum. — Missiones ad Indos et alios infideles possunt per se loquendo quibuscumque eorum præcipi. Pronuntiati ratio est quia sic satis constat e Constitutionibus.

religiosis (de quibus supra in tomo præcedenti in genere satis dictum est, et unusquisque poterit juxta rationem sui instituti principia ibi posita ad se applicare) de nostris certum reputamus, omnes veros religiosos Societatis posse in virtute sanctæ obedientiæ ad has missiones obligari, per se loquendo, et seclusis accidentalibus circumstantiis, quæ in particularibus casibus possunt excusare, quæ in præsentem considerationem non veniunt. Ratio præcipua est, quia hoc est satis expressum in Constitutionibus Societatis, ut patet ex IX part., cap. 3 et § 9. Dices, ibi solum dici, *mittere poterit*, etc. non vero dici, *præcipere poterit*. Sed hoc nihil obstat, tum quia non potest efficaciter mittere, nisi possit etiam præcipere : tum etiam, quia eodem modo dicitur posse mittere, sicut posse missos revocare, vel officia distribuere. Constat autem posse ita distribuere officia, ut ex præcepto cogat unumquemque, si necessarium fuerit, ad acceptandum officium sibi commissum. Item manifestum est posse præcipiendo revocare quoscumque, et ubicumque existant : ita ergo potest mittere. Deinde est manifesta ratio, quia hæ missiones sunt valde necessariæ et consentaneæ ad finem Societatis, non solum quatenus a professis, sed etiam quatenus ab aliis sociis fieri possunt, imo interdum sunt adeo necessariæ, ut sine illis non possit Societas, aut suum finem assequi, aut convenienter gubernari, ergo sunt materia præcepti respectu omnium, qui obedientiam religiosam in Societate voverunt. Antecedens per se notum est ex dictis supra in lib. I de instituto et fine Societatis, et ex usu ipso, et praxi. Consequentia etiam est manifesta ex proxime dictis circa expositionem hujus voti, et ex dict. cap. 3, IX part. Constit., § 20, ubi generatim dicitur, *in rebus omnibus, quæ ad propositum Societatis finem perfectionis, et auxilii proximorum ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in obedientiæ virtute possit*, ubi duplex distributio notanda est, una rerum, altera personarum; nam sub priori hæc materia, sub posteriori vero hæ personæ manifeste comprehenduntur.

Instantia refellitur multipliciter. Nam verba MITTERE POTERIT idem referunt atque PRÆCIPERE POTERIT, quia 1° missio non esset efficax sine jure præcipiendi, 2° MITTERE POTERIT dictum est sicut ibidem dicitur posse missos revocari, officia distribui; quæ duo sunt evidenter materia capax præcepti; 3° dictæ missiones, etiam non professorum, sunt aliquando prorsus necessariæ ad finem aut ad bonum regimen Societatis.

(476) XVIII. Neque hinc licet sumere argumentum ad omnes alias actiones, et peregrinationes, et licet fortasse minus difficiles sint, quia regula hujus materiæ non est facilitas, vel difficultas; sed proportio (ut sic dicam) ad finem, et institutum Societatis, ratione cujus multa sub illo comprehenduntur, quæ difficillima sunt, non vero alia, licet sint faciliora. Quid vero ultra hanc generalem obligationem addat proprium votum professorum Societatis, infra suo loco videbimus lib. VI, cap. 4, num. 16.

Completur responsio dictæ rationis positæ in num. IX. Videlicet discrimen rerum capacium aut non capacium præcepti non oritur ex facilitate vel difficultate, sed ex proportione ad finem Societatis.

CAPUT XIII.

De consilio obedientiæ in Societate quantum ad perfectiones exsecutionis.

(477) I. Præter ea, quæ in observatione obedientiæ sunt de necessitate præcepti, possunt in illius usu aliqua observari, quæ solum pertinent ad consilium, etiam supposito obedientiæ voto. Quæ quidem spectari possunt vel ex parte materiæ, vel ex parte modi. Prius membrum explicatum fere est cap. præced. nam declarando materiam necessariam, attingere oportuit etiam illam, quæ tantum est sub consilio, seu pertinet ad melius esse. Regulæ etiam omnes, quæ sub reatu alicujus culpæ non obligant, ad hoc membrum reduci possunt, de quarum observantia et aliquali obligatione nihil speciale addendum occurrit his, quæ in genere de regularum observatione dicta sunt tract. 8, lib. I, et explicando etiam consilium hoc circa modum obediendi, amplius declarabuntur omnia, quæ ad eam materiam spectant.

Non omnis exsecutio obedientiæ est de præcepto. Nam præter materiam necessariam, est alia tantum consilii, ad quam pertinent etiam regulæ non obligantes sub culpa. Ceterum quia consilium obedientiæ jam fere declaratum est quoad materiam, modus restat exponendus.

(478) II. Ad explicandum autem optimum obediendi modum notandum est, in observatione cujuscumque legis, seu præcepti, tria concurrere posse ac debere, scilicet, exsecutio ejus quod jussum est, voluntas exsequendi seu observandi rem præceptam, et judicium intellectus imperantis talem exsecutionem et voluntatem. Quæ sumuntur ex D. Thoma 1. 2, quæst. 100, art. 9, quatenus ait, ad observationem legis necessariam esse, et operationem virtutis ex suo genere et modum illum virtutis, qui in hoc consistit, quod aliquis volens, et sciens operetur, juxta Aristotelem 2, Ethic. cap. 4. Hæc ergo tria in quacumque obedientia, et in modo obediendi concurrunt, et aliquid potest in eis considerari pertinens ad substantiam, vel ut ita dicam, ad necessarium modum obe-

Notantur tria pro titulo capitis tractanda. Videlicet in implendo quovis præcepto requiruntur exsecutio, voluntas exsequendi, imperium intellectus; ibi autem aliquid ad substantiam seu ad modum necessarium pertinet; aliud, ad modum perfectiorem.
D. Thom.
Arist.

dicendi, alia vero solum ad modum meliorem : et hæc proprie dicuntur in præsenti cadere sub consilium obedientiæ.

Præcepti exsecutio quoad substantiam obligatoria est.

(479) III. Et in primis de exsecutione ejus quod præcipitur, manifestum est in ea consistere substantiam, ut sic dicam, actualis obedientiæ. Per illud enim substantialiter observatur præceptum, quod est propria ejus [rei] materia, ad quam directe obligat : hujusmodi autem est ipsa exsecutio operis, seu actionis injunctæ, sub qua comprehendimus omissionem, quando de illa [actione] est prohibitio. Præter ipsam vero exsecutionem quoad substantiam ejus, possunt in ea considerari aliqua pertinentia ad modum illius quæ ex variis locis nostrarum Constitutionum desumuntur. Primum est, ut hæc exsecutio non solum exhibeatur in rebus obligatoriis, sed etiam in aliis. Et ad idem spectat, ut nullo exspectato præcepto, sed quocumque signo voluntatis superioris percepto, statim exsecutio subsequatur vi part. Constit., cap. 1, § 1, et consonat D. Thomas, 2. 2, quæst. 104, art. 5 ad 3; ubi de religiosis inquit, teneri ex voto ad obedientiam regularem, id est, in his, quæ ad regularem conversationem pertinent : pertinere autem ad cumulum perfectionis, etiam in aliis honestis obedire; et ita distinguit duplicem obedientiam, aliam sufficientem et aliam perfectam, scilicet ex parte rerum, in quibus obediendum censetur : illa enim perfecta est, quæ universalis est, nihilque excepit, nisi quod displicet Deo; et hanc obedientiam sæpius commendat Basilius, præsertim regula 114, ex brevioribus, et 137, 138 et in 120, sic ait de persona religiosa : *In universum quod quis sui juris esse velit, culpabile est,* multa etiam similia habet in Constitutionibus monast. cap. 20 et 23, et sæpe alias : in articulo autem 2, ita dixerat idem D. Thomas : *Tanto videtur obedientia promptior, quanto expressum præceptum obediendo prævenit, voluntate tamen superioris intellecta;* sentit ergo hunc modum pertinere ad consilium perfectionis obedientiæ. Idem docuit Bonaventura de processu religionis, cap. 28, ubi inter alia inquit : *Bonus obediens aliud non spectat, ubi de superioris sibi constiterit voluntate.*

Quoad obedientiam, prima perfectio exsecutionis de consilio. Nempe obsecundare superiori voluntatem suam indicanti sine præcepto.

D. Thom.

Basil.

D. Thom.

D. Bonav.

Obedientiæ secunda perfectio est celeritas exsecutionis.

(480) IV. Alia conditio hujus exsecutionis, ut optime fiat, est celeritas et promptitudo : et hæc eodem § 1, postulatur, cum illa exaggeratione, ut litera inchoata relinquatur : quam ad literam observatam esse ab antiquis religiosis, refert Cassianus lib. iv, de institutis renuntiantium cap. 12, dicens : *Itaque considentes intra cubilia sua et operi ac meditationi pariter intendentes, cum sonitu pulsantis ostium, aut diversorum cellulas percutientis audierit, ad orationem eos scilicet, seu ad opus aliquod invitantis, certatim e cubilibus suis unusquisque prorumpit, ita ut qui opus scriptoris exercet, quam repertus fuerit inchoasse literam, finire non audeat, sed in eodem puncto quoad aures ejus sonitus pulsantis advenerit, summa velocitate prosiliens, ne tantum quidem moræ interponat, quantum cœpti apicis consummet effigiem, sed imperfectam lineam literæ relinquens, non tam operis compendia, lucrave sectetur, quam obedientiæ virtutem exsequi toto studio, atque æmulatione festinet.* Huic consonat quod Basilius respondit in regula 166, ex brevioribus, ubi cum quæsitum esset, qua promptitudine obediendum sit, quoad mandati exsecutionem, respondet : *Nihilo minore quam quanta parvulus vehementer esuriens vocanti se ad nutritionem nutrici auscultat; et quilibet, cui cara vita sit ei qui sibi, quæ ad vivendum necessaria sunt, largiatur,* etc., et in Constit. monast. cap. 18 : *Potestatem* (ait) *suiipsius, ne ad punctum quidem temporis habere monachus debet.* Et deinde comparat illum instrumento artificis, quod, deficiente impetu artificis amplius non movetur. Et regula 28, ex fusioribus, multa dicit idem Basilius in eum, qui ad exsequendam obedientiam *cunctabundus accedit et lentescens,* de hac etiam perfectione obedientiæ videri potest Bonaventura in speculo disciplinæ i part., cap. 4, ubi inter alia ait : *Perfecta obedientia sua imperfecta relinquit.*

Cassian.

Basil.

D. Bonav.

(481) V. Alia conditio ad hanc perfectionem necessaria est, ut nulla ante exsecutionem adhibeatur excusatio; quæ expresse habetur iii part. Constit., cap. 1, ubi inter alia dicitur : *Sine excusationibus et obmurmurationibus obediant, licet difficilia et secundum sensualitatem repugnantia jubeat.* Et in vii part., cap. 1, specialiter de voto ad pontificem dicitur : *Sine ulla excusatione se Societas astrinxit.* Circa hanc autem conditionem distinguendum de excusatione est. Nam interdum potest esse contra substantiam ipsius voti; quando adhibetur præceptum, et excusatio vel est

Obedientiæ tertia perfectio est abstinere ab excusationibus.

Excusatio ab obedientia quando gravis culpa, quando non. — Lato præcepto, peccas excusans te

1° ob difficultatem quam, licet voveris te superaturum, vitare non modo studes, sed decernis; 2° ob causam falsam, vel ex affectu inordinato; sed sic e excusans a simplici jussione, votum non frangeres, quantumvis mendax aut imperfectus: verum ne imperfectus quidem est qui superiori, sive præcipienti sive simpliciter jubenti, proponit excusationem de qua saltem dubitat an legitima sit.

contra id quod promissum est, vel non est vera, sed ficta aut colorata : ut si quis cum jubetur missionem obire, excusetur solum quia non datur viaticum ; quod repugnat promissioni factæ. Et ideo, si id faciat animo non eundi nisi detur, graviter contra obedientiam delinquet : si autem solum ad extorquendum aliquid id faciat, circa modum imperfectus erit. Qui autem falsam causam excusationis allegat, licet de facto a superiore excusetur ab executione (1) obedientiæ ; coram Deo non excusatur a transgressione culpabili : quia ex quo illi præceptum fuit impositum, contra illud delinquit, si sine vera et justa causa excusatur. At vero ubi nondum præceptum interpositum fuit, sed simplex obedientia, seu significatio voluntatis superioris, in tali excusatione poterit esse culpa mendacii; contra obedientiam vero solum est magna imperfectio, et retardatio reprehensione digna circa votum obedientiæ. Atque idem est quoties excusatio non ex ratione, sed ex affectione aliqua inordinata procedit : nam si vera ratio impediens interveniat, vel saltem talis existimetur, aut probabiliter de ea dubitetur, nulla erit imperfectio quod ea superiori proponatur, ut in speciali epistola de hac materia, in num. 19, B. P. N. Ignatius latius explicavit, et utrumque docuit D. Basilius in regula 119, ex brevioribus, ubi primo exaggerat, quantum ab obedientia deficiat, *qui quod sibi assignatum est, recusat, et aliud ab eo diversum exquirit*. In fine vero subjungit : *Verum enim si causam te habere aliquam putas, quamobrem opus recuses, hanc magistris indicato, eamque illis disceptandam relinquito*. Quam causam veram esse oportet, ne ei dicatur : *Qui fingit laborem in præcepto*, ut idem Basilius dixit reg. 152, ex eisdem brevioribus. Denique ad hunc etiam perfectum modum spectat, quod obedientia sit integra, fortis, id est, constans, et cum debita perseverantia, ut in eisdem locis Constitutionum dicitur, imo hæc quodammodo seu ex parte pertinent ad substantiam exsecutionis, ne pars aliqua illi desit, et mutila sit. Et ita sub hac conditione plures aliæ continentur, quas luculenter describit Bonaventura loco statim citando.

Basil

Obediendi integritas et constantia sunt perfectiones aliæ huic tertiæ perfectioni ita annexæ, ut etiam ex parte pertineant ad substantiam exsecutionis.

Bonav.

CAPUT XIV.

De perfectionibus consilii obedientiæ ex parte voluntatis.

Quod attinet ad voluntatem in consilio obedientiæ, meminit hujus conditionis S. Ignatius, et S. Bonaventura.

(482) I. Circa secundum propositum in 2 [num. capitis præcedentis] de voluntate B. P. Ignatius in sua epistola de obedientia, ita exaggerat hujus conditionis necessitatem, ut dicat in num. 5, *infimam et valde imperfectam esse primam illam obedientiæ formam, quæ mandata dumtaxat opere exsequitur, nec virtutis nomine dignam, nisi ad alterum gradum ascendat, qui voluntatem superioris suam faciat, et cum ea ita concordet, ut non solum in effectu exsecutio appareat, verum etiam in affectu consensio, sicque idem velit uterque, idem nolit.* D. etiam Bonaventura in opusculo octo collationum collat. 5, quædam refert Augustini verba, quibus hæc conditio, simul cum præcedenti, optime declaratur : *Ut obedientia*, inquit, *religiosi Deo sit acceptabilis debet esse prompta, sine dilatione; devota sine dedignatione, voluntaria sine contradictione; simplex sine discussione; perseverans sine cessatione; ordinata sine deviatione; jucunda sine turbatione; strenua sine pusillanimitate; universalis sine exceptione*. In quibus verbis tres dictæ conditiones capite præcedenti num. II, positæ continentur : nam quod obedientia sit sine discussione ad judicium spectat; quod autem sit devota, voluntaria, jucunda ad voluntatem pertinet; reliqua, perfectam exsecutionem continent, quamvis non possint a voluntate separari.

D. Bonav. August.

(483) II. Est igitur advertendum primo voluntatem aliquam necessariam esse ad substantiam obedientiæ, aliquam vero ad perfectionem. Cum enim obedientia dicat moralem actum et humanum, ac de se studiosum, repugnat esse sine voluntate, a qua omnis actus hominis proxime habet, quod moralis et humanus sit. Imo cum duo possint in actu obedientiæ distingui, scilicet, et substantia ipsius actus, ut, v. g. quod sit oratio, vel jejunium; et ordo ad voluntatem superioris, scilicet, quod præceptus sit; ad substantiam obedientiæ non satis est quod talis actus a voluntate procedat quoad substantiam suam, sed etiam

Primum pronuntiatum : Aliqua voluntas est de substantia obedientiæ. Quod declaratur quia oportet, tum ut actus obediendi sit moralis, tum ut ad voluntatem superioris habeat ordinem. Hujus vero ordinis necessitas ratione probatur; quum presse ac proprie ibi non sit obedientia, ubi actus, humanus

(1) *Excusetur ab exsecutione.* Editt. quatuor habent *excusatur ab excusatione.*

quidem est, sed casu concurrens cum præcepto.

quatenus substat superioris voluntati. Si quis enim voluntarie oret, aut jejunet ignorans, vel omnino non attendens illud esse a superiore injunctum, non potest dici proprie obedire; licet materialiter faciat, quod injunctum est. Sicut qui voluntarie audit missam ex sua devotione, ignorans esse diem festum proprie non implet præceptum ecclesiæ, licet illud non violet. Ratio autem est, quia non ex propria intentione, et voluntate paret præcepto, sed casu contingit, ut voluntas ejus cum præcepto concurrat, et ita faciat quod alias præceptum erat : nam quantum erat ex dispositione operantis, non magis ferebatur ad observationem præcepti, quam ad non observationem, necesse est ergo ut voluntas aliquo modo feratur in actum, quatenus cadit sub voluntatem superioris, alias dici non poterit obedientia presse ac proprie etiam quoad exsecutionem.

Notatio duplicis actus voluntatis, pro secundo pronuntiato. Prior actus est rem præceptam velle secundum se; posterior, eam velle quatenus præceptam.

(484) III. Est autem ulterius observandum, duobus modis posse voluntatem ferri in actum, *quatenus* a superiore injunctum. Primo, ut in objectum materiale tantum, ita ut illud *quatenus* solum designet rem, in quam fertur voluntas secundum propriam rationem ejus, quæ solet appellari a philosophis *ratio formalis quæ*. Secundo ut in proprium motivum, seu objectum formale, propter quod voluntas fertur in talum actum, ita ut illud *quatenus* reduplicet rationem formalem, sub qua objecti talis actus. Alter ergo ex his modis necessarius est ad moralem obedientiam, ut probat ratio paulo ante facta, et ex illis prior sufficit ad satisfaciendum præcepto obedientiæ; ita ut contra illud non peccetur. Posterior autem necessarius erit ad exercendum proprium et specificum actum virtutis obedientiæ. Ita pronuntiat D. Thomæ 2. 2, quæst. 104, art. 2, ad 1, ibi : *Si obedientia proprie accipiatur, secundum quod respicit per intentionem formalem rationem præcepti, erit specialis virtus, et inobedientia peccatum speciale : secundum hoc enim ad obedientiam requiritur, quod impleat aliquis actum justitiæ, vel alterius virtutis, intendens implere præceptum, et ad inobedientiam requiritur, quod actualiter contemnat speciale præceptum. Si vero obedientia large accipiatur pro exsecutione cujuscumque, quod potest cadere sub præceptum, et inobedientia pro omissione ejusdem ex quacumque intentione, sic obedientia erit generalis virtus, et inobedientia generale peccatum.*

Secundum pronuntiatum : Prior actus sufficit ne violetur obedientia (1ª pars); posterior, requiritur ad ejus speciem (2ª pars). Utrumque probatur ex D. Thoma.

Ratio autem prioris partis est, quia cum lex, vel superior aliquid præcipit, non injungit, ut id fiat formaliter, quia præceptum est, ita ut totum hoc sit materia præcepti, sed solum injungit talem actum : ergo ad præceptum implendum sufficit voluntarie illud facere, quamvis non fiat ex illo motivo. Ratio vero posterioris partis est, quia in omni virtute, ad eliciendum proprium et internum actum specificum ejus, necessarium est operari ex proprio motivo ejus, et ob ejus honestatem, juxta doctrinam Aristotelis 2 ethic. cap. 4, ubi ait tunc aliquem operari juste, quando operatur *sciens, et eligens propter ipsa;* ergo ut quis operetur actum proprium et specificum obedientiæ, necesse est ut velit ob ipsam, id est, propter formale motivum obedientiæ; sed hoc motivum est facere aliquid quia præceptum est : ergo, etc.

Secundum pronuntiatum probatur item ratione, 1° quoad primam partem : nam præcipitur ut actus fiat quia præcipitur; 2° quoad secundam partem, eo quod ad actum proprium et specificum virtutis obedientiæ requiratur ut actus fiat quia præceptus; id est propter formale motivum obedientiæ. Arist.

(485) IV. Sed objicitur contra priorem partem pronunciati, quia ut religiosus committat specialem malitiam contra obedientiam, non est necesse, ut ex speciali contemptu præcepti actum omittat, sed satis est, quod voluntarie omittat ex quocumque motivo : ergo e contrario, ut impleat obedientiæ præceptum, necesse est ut formaliter velit superiori obedire ex motivo obedientiæ. Antecedens declaratur ex differentia inter obligationem legis, et imperii prælati religionis : nam lex obligat, constituendo actum in aliqua specie virtutis, juxta exigentiam materiæ, v. g. jejunii, aut misericordiæ; et ideo transgressor talis legis non committit formalem inobedientiam, secluso formali contemptu, sed intemperantiam, vel quid simile. Præceptum autem prælati religionis non ponit actum in peculiari specie virtutis (loquor enim de præcepto, quod non ex propria jurisdictione, sed ex potestate dominativa provenit), et ideo violatio ejus per se non continet malitiam contra aliam virtutem, sed solum contra obedientiam ex quocumque motivo fiat. Et de his posset verificari, quod in dicta solutione ad 1 D. Thomas ait : *Quædam sub obedientia, seu sub præcepto cadere, quæ ad nullam aliam virtutem pertinent;* circa quæ verba laborat ibi Cajetanus. Et hinc probari potest prima consequentia; quia quoties præceptum ita ponit actum in specie alicujus virtutis; ut contra illum peccetur, quacumque ratione

In num. III dictum est obedientiæ debitum solvi quum quis rem præceptam vult secundum se; et objectio contra primam istam partem hujus secundi pronuntiati sic proponitur. Sola omissione actus præcepti ex potestate dominativa, religiosus peccat specifice contra virtutem obedientiæ; ergo e contrario non satisfacit obligationi si rem præceptam velit tantum secundum se. Hæc autem principalis consequentia objectionis suadetur. Nam quoties præceptum ita alligat actum tali virtuti ut hæc semper lædatur si actus omittatur, necessarius est implendo præcepto actus formalis in ea specie. D. Thom. Cajet.

omittatur; non impletur illud præceptum, nisi per propriam et formalem actum illius virtutis, ut præceptum jejunii per actum temperantiæ, etc., quia sicut *malum ex quocumque defectu*, ita *bonum ex integra causa*: ergo licet aliæ leges impleantur per actus virtutum in quibus actus præceptos reponunt; præceptum obedientiæ religiosæ non impletur, nisi per formalem obedientiam, quia solum intra hanc virtutem constituit actum præceptum. E contrario vero objici potest contra posteriorem ejusdem pronunciati partem, nam si illa vera esset, sequeretur religiosum numquam posse exercere proprium et formalem actum obedientiæ, nisi ubi intervenit proprium præceptum superioris; consequens est falsum; et contra communem usum religiosorum, in quibus ordinarie inferiores ex obedientia moventur ad operandum, quamvis superiores propria præcepta non imponant, sed simplicem voluntatem indicent.

In num. III dictum est actum obedientiæ specificum non fieri nisi quis rem præceptam velit qualenus præceptam: objectio vero contra secundam istam partem secundi pronuntiati inde exsurgit, quod communiter apud religiosos exerceatur actus obedientiæ quin propria præcepta imponantur.

(486) V. Ad priorem objectionem, dato antecedente, negatur consequentia; oportet tamen antecedens convenienter explicari: nam cum religiosus transgreditur præceptum obedientiæ (considerando illud, ut dixi, quatenus est præcise a potestate dominativa seclusa jurisdictione) non peccat quidem per se loquendo contra specialem virtutem, ad quam ex parte materiæ pertinet talis actus; ut v. g. contra temperantiam, si frangat jejunium, et quoad hoc est simpliciter verum illud antecedens, et differentia assignata ob rationem ibidem indicatam: quia constituere actum in speciali materia virtutis est proprium potestatis jurisdictionis. Nihilominus tamen illa transgressio non est proprie contra specialem virtutem obedientiæ, sed est contra votum obedientiæ, in quo sensu concedimus illud antecedens, proprie autem, et specifice est contra virtutem religionis, ita ut, secluso actuali contemptu præcepti, non sit formalis inobedientia sed sacrilegium quoddam. Sic enim habere proprium, dicitur esse contra paupertatem, non quia sit contra aliquam specialem virtutem paupertatis, quia nulla est; sed quia est contra votum paupertatis, et ita peccatum illud proxime est contra religionem. Similis ergo est in præsenti ratio, quia superior, cum præcipit, nihil aliud facit, quam exigere a subdito debitum suæ promissionis, quam Deo fecit per obedientiæ votum, et ideo tunc non obedire, proxime est peccatum non implendi votum; est ergo sacrilegium secundum propriam speciem, materialiter autem est inobedientia, tum ratione generali, quia omne peccatum est quædam inobedientia, ut D. Thomas dixit, tum ratione speciali, quia ejus materia est quædam inobedientia.

Quid dicendum ad antecedens prioris objectionis initio num. IV.—Lato præcepto vi potestatis dominativæ, religiosus inobediens 1° non peccat per se loquendo contra specialem virtutem quam actus respicit: quia sola potestas jurisdictionis constituit actum in speciali materia virtutis; 2° secluso contemptu, non peccat specifice contra virtutem obedientiæ, sed contra votum obediendi, proindeque peccato sacrilegii contra virtutem religionis; 3° dici potest peccare contra obedientiam materialiter, quia materia sacrilegii est hic quædam inobedientia; sicut sacrilegii in materia paupertatis dicitur peccare contra paupertatem, quamquam paupertas non est virtus specialis.

(487) VI. Ex quo facile constat quomodo consequentia valida non sit, si consequens intelligatur de proprio motivo obedientiæ, nam satis est velle obedire ad implendum promissum. Imo addo præterea ad satisfaciendum obligationi voti obedientiæ, non esse necessarium formaliter obedire ex motivo religionis, seu voti implendi. Nam licet quis faciat quod promisit ex motivo extrinseco timoris, vel amoris, aut spe præmii, vel ex affectu ad propriam virtutem, ad quam secundum se pertinet actus præceptus, scilicet temperantiæ, etc., id satis est ad implendum votum obedientiæ; quia per illud non promittimus obedire sub hoc vel illo motivo, sed simpliciter obedire: quod, servata proportione, idem est in quocumque voto. Addo denique, propositionem ibi assumptam: *quando transgressio præcepti est contra aliquam virtutem, observationem talis præcepti non fieri [nisi] per actum illius virtutis*, non esse veram de actu formali et proprio, elicito a tali virtute, sed solum de actu materiali et externo, qui ex genere suo pertineat ad talem virtutem. Ita enim præceptum jejunii impletur per abstinentiam, quæ ex genere suo pertinet ad temperantiam, etiamsi ab operante non fiat ex affectu ad temperantiam; imo neque cum honestate temperantiæ: potest enim lex humana impleri per actum ex se bonum, non bene factum: et idem in præsenti dicendum censeo de observatione voti obedientiæ, quantum spectat ad rigorem præcepti, et ut non committatur culpa contra hoc votum; sufficit enim voluntas implendi quod jubetur, etiamsi alioqui voluntas illa sit ex quocumque imperfecto motivo, vel etiam peccaminoso, quia res promissa solvitur, et id satis est ad votum, ut ex proprio tractatu de voto in communi constat.

Quid ad consequentiam in med. n. IV positam respondendum.—Religiosus satisfacit obligationi si rem præceptam velit ex motivo specifico sive virtutis obedientiæ sive religionis. Nam vovemus simpliciter obedire; non autem, ex tali motivo. Quoad propositionem, QUOTIES TRANSGRESSIO PRÆCEPTI SEMPER LÆDIT TALEM VIRTUTEM, OBSERVATIO PRÆCEPTI SEMPER REQUIRIT ACTUM ILLIUS VIRTUTIS; intellige actum qui eo referatur ratione materiæ non ex intentione operantis: quare abesset culpa contra votum, etiam si voluntas obediendi oriretur ex motivo peccaminoso.

(488) VII. Ad posteriorem objectionem distingui potest consequens ibi allatum scilicet, *non fieri a religioso formalem actum obedientiæ; nisi ubi intervenit pro-*

Ad respondendum objectioni contra posteriorem partem pronuntiati po-

sitæ in FIN. num. IV, expeditur consequens ejusdem objectionis in uno sensu. Videlicet concedendo, ubi proprium præceptum non imponitur, ibi non fieri actum obedientiæ. Nam quando votum non obligat, actus nequit habere honestatem voti. Et una instantia removetur, inde sumpta quod qui vovet ingredi religionem intra annum, si statim ingrediatur, faciat actum voti. Is enim exsequitur votum, jam obligatus quoad substantiam; licet nondum, quoad circumstantiam temporis.

prium præceptum superioris : nam potest hoc intelligi de actu obedientiæ, id est, voti obedientiæ, vel de actu obedientiæ, id est, specialis virtutis obedientiæ. In priori sensu facile concedi potest sequela, quia ubi non intervenit obligatio voti, non potest actus habere illam peculiarem honestatem, quæ est in observatione voti. Quia hæc duo correlativa sunt, et non potest unum sine alio poni. Dices, qui vovet ingredi religionem intra annum si statim ingrediatur, facit actum voti, et implet illud, quamvis nondum obligaretur. Respondeo implere quidem votum quoad substantiam actus : quia quoad illam immediate obligabatur per tale votum : licet nondum obligaretur, quoad circumstantiam temporis, quod homo in eo casu voluntarie anticipat. At vero in præsenti votum obedientiæ per se, et immediate ad nullum actum obligat, etiam quoad substantiam ejus, sed solum mediante præcepto superioris, quia solum obligat ad obediendum illi; et ideo donec ponatur tale præceptum, non habet locum usus talis voti. Neque hic habet locum anticipatio, per quam dici potest religiosus prævenire præceptum, contentus sola voluntate superioris, quia hæc anticipatio non solum excludit temporis circumstantiam, ut in exemplo adducto, sed etiam excludit substantialem materiam voti, et ideo non admittit proprium actum voti in exercitio seu effectu, ut sic dicam; quamvis in affectu, et præparatione animi in eo actu ostendatur voluntas promptissima ad observationem voti, si ejus materia poneretur.

Removetur altera instantia, nempe materiam voti obedientiæ esse non modo proprium præceptum sed quamcumque superioris voluntatem.— Respondetur hoc pugnare, 1° cum usu communi religionum et intentione voventium; 2° cum distinctione admissa inter superioris voluntatem præceptivam et non præceptivam; 3° cum natura voti obedientiæ, quippe cujus obligatio locum habet tunc tantum quando superior vult obligare; is autem non vult obligare nisi proprie præcipiat. Itaque nullum obedientiæ, sed alterius materiæ votum est, in vovente se facturum hoc vel illud si talis consenserit aut desideret.

(489) VIII. Dices. Cur non potest intelligi sub materia hujus voti non solum præceptum, sed quamcumque voluntatem superioris comprehendi, ita ut promissio non tantum sit de observando præcepto, sed etiam de exsequenda voluntate superioris, quocumque modo innotescat? Respondeo primo, id constare ex communi usu, et institutione religionum, cui accommodatur intentio voventium. Secundo, quia illud involvit repugnantiam : nam contra præceptum distinguimus illam voluntatem superioris, quæ non inducit rigorosam obligationem : si autem exsecutio hujus voluntatis etiam esset sub voto comprehensa, necessario induceret obligationem, quia applicaret sufficientem materiam voti; involvitur ergo repugnantia. Ratio autem a priori est, quia licet obligatio ad obediendum fieret in voluntate voventis; illa tamen secundum se est solum conditionata, scilicet si superior voluerit : et ideo quod talis obligatio transeat in absolutam, seu actu exerceatur, pendet ex voluntate superioris; quamdiu ergo ipse non vult obligare, votum non potest obligare : quamdiu autem non præcipit, non vult obligare, ergo repugnat, ut ex illa voluntate superioris, quæ præceptum excludit, oriatur obligatio voti, quia non impletur ejus conditio : nec potuit subditus velle se obligare etiam cum sola illa voluntate; alioqui vellet obligari etiam quando superior non vult eum obligare, quod repugnat ipsi voto obedientiæ. Quocirca si ponamus (hoc enim non repugnat) aliquem promittere Deo facere hoc, vel illud, si alius voluerit, quamvis voluntas ejus non sit præcipiens, sed tantum consentiens aut desiderans, illud non esset votum obedientiæ, sed esset votum talis materiæ, sub tali conditione; votum ergo obedientiæ habet pro materia præceptum alterius : et ideo quamdiu illud non imponitur, proprie exerceri non potest, nisi tantum in affectu et præparatione animi, ut explicavi.

Removetur tertia instantia, nempe melius esse religiosis proprium præceptum; quandoquidem sine eo nequeant fieri actus voti obedientiæ. Et responsio hæc est : Sine periculo lapsus, meritum præcepti supplebitur 1° voluntate magis spontanea, 2° præparatione animi, 3° operando ex religione in cultum Dei; vel præludii instar, ut data occasione, voti transgressio vitetur, impletio fiat perfectissime.

(490) IX. Quod si quis tandem objiciat, si hoc ita est, utilius esse religiosis, cum per proprium præceptum imperantur, quia tunc operabuntur ex voto, quod est magis meritorium. Respondetur primum id non expedire propter periculum lapsus. Deinde illud meritum suppleri posse per voluntatem obedientis, tum propter magis liberam et spontaneam voluntatem, quæ ostenditur præveniendo præceptum, tum propter intentionem et præparationem animi ad idem libentius exsequendum, si adjungeretur præceptum, tum denique, quia etiam hoc genus obedientiæ potest fieri ex religione in cultum Dei; imo etiam ex intentione operantis referri potest ad observationem voti, atque ita ejus honestatem participare, quatenus in his etiam non præceptis obedire vult, ut longissime distet a transgressione voti; et ad ejus perfectissimam observantiam assuescat.

Circa alterum sensum indicatum in n. VII, an requiratur præceptum vel sufficiat sim-

(491) X. At vero si sermo sit de actu formali, et proprio virtutis specialis obedientiæ, difficultas non parva est, an ad illum requiratur ex parte objecti proprium præceptum superioris : vel sufficiat simplex

plex voluntas ad obedientiam cujus actus habeat honestatem specialis virtutis obedientiæ. Requiri saltem leve præceptum vult Cajetanus; et quomodo id probet habetur in hoc solo principio : obedientiæ actum proprium esse ut ad superioris voluntatem implendam aliquid fiat vel omittatur.

voluntas significans subdito quocumque modo. In qua Cajetanus 2. 2, quæst. 104, art. 2, pro certo supponit, objectum obedientiæ includere præceptum aliquod, et inquirit an sit necessarium præceptum obligans ad mortale, vel sufficiat generatim : et resolvit sufficere quodcumque præceptum inducens obligationem sub quacumque culpa, etiam veniali. Quod recte probat, quia etiam materia minima est capax obedientiæ et inobedientiæ; quia est capax præcepti generatim sumpti; etiamsi præceptum illius per se non obliget ad mortale. Quod autem aliquod præceptum necessarium sit, solum probat Cajetanus, *quia obedientiæ actus proprius est facere vel omittere aliquid, ut superioris voluntatem sibi notam impleat;* quasi supponens notificationem voluntatis superioris semper habere vim præcepti obligantis saltem sub veniali. Quod videtur etiam indicare D. Thomas ibi in corpore, dum ait, *obedientia est specialis virtus, et ejus objectum est præceptum tacitum, vel expressum; voluntas enim superioris quocumque modo innotescat, est quoddam tacitum præceptum.* Et in solut. ad 2, idem repetit, scilicet objectum obedientiæ esse præceptum superioris expressum vel interpretativum : quid autem per interpretativum intelligat declarat, dicens, *scilicet simplex verbum prælati ejus indicans voluntatem, cui obedit promptus obediens, secundum illud ad Titum 3. Dicto obedire.* Et potest confirmari hæc sententia primo ex eodem Cajetano; quia ubicumque potest versari obedientia formalis ex intentione operantis, potest intercedere inobedientia vel formalis, ex contemptu; vel materialis, ex quacumque voluntaria commissione, vel omissione; quia opposita versantur circa idem : sed inobedientia non habet locum nisi ubi intervenit præceptum; tum quia inobedientia dicit vitium seu peccatum, quod sine præcepto intelligi non potest : tum etiam quia si superior nullum grave aut leve imponat, licet subditus non faciat ejus voluntatem, non peccabit venialiter per se loquendo, et licet illam contemnat, non peccabit mortaliter : non est ergo inobediens. Confirmatur secundo ex dictis, nam secluso præcepto, non datur actus voti obedientiæ, id est, contentus sub illa

D. Thom.

Præcepti necessitas ad actum specialis virtutis obedientiæ confirmatur 1°, quia opposita versantur contra idem, et inobedientiæ reus non est per se loquendo qui non facit, nec graviter peccat qui contemnit voluntatem superioris non præcipientis; 2°, quia materia virtutis obedientiæ est ipsa materia voti; at ex dictis præceptum requiritur ad actum specificum voti obedientiæ.

promissione : ergo nec dari potest actus formalis virtutis obedientiæ. Patet consequentia, quia votum obedientiæ, ut nomen ejus præ se fert, habet pro materia virtutem obedientiæ : ergo servant eamdem proportionem respectu præcepti superioris.

(492) XI. Contra hanc vero sententiam obstat primo (1), quia voluntas superioris indicata inferiori, est sufficiens objectum formalis actus obedientiæ, et illa non semper habet vim præcepti, sive taciti, sive expressi, nec per se obligantis ad mortale, aut ad veniale : ergo. Explicatur minor, quia in ea videtur consistere difficultas. Nam ad præceptum nec necessarium est, nec sufficit, ut superior velit aliquid fieri a subdito : non est quidem necessarium, quia Deus præcipit sine hac voluntate, neque etiam sufficit, quia multa vult Deus fieri ab homine, quæ non præcipit; et inter homines id videtur manifestum : nam interdum superior desiderat et petit a subdito ut aliquid faciat, non solum sine ullo præcepto, sed etiam directe explicando (2) se nolle obligationem imponere : voluntas ergo necessaria ad præceptum, sive expressum, sive tacitum, est voluntas obligandi subditum, præter quam intelligi potest in superiore voluntas ordinans, seu movens subditum ad hoc, vel illud faciendum, nulla imposita obligatione : significatio ergo hujus voluntatis non est præceptum expressum, vel tacitum, neque inducit obligationem sub mortali, aut veniali peccato, quod erat in minori subsumptum. Quod autem hæc voluntas superioris sit sufficiens objectum formalis actus obedientiæ, patet, quia voluntas faciendi, quod superior ita vult fieri, præcise ex hoc motivo, subjiciendi propriam voluntatem voluntati illius, etiamsi non intercedat obligatio præcepti, est honesta, habetque aliquam specialem rationem virtutis ex illo speciali motivo, et non aliam nisi obedientiæ : ergo.

Ad probandum non requiri tamen præceptum ut fiat actus specialis virtutis obedientiæ, arguitur primo. Nam voluntas superioris indicata inferiori nec semper est præcipiens, ut patet si v. g. superior dicat se nolle obligare ad actum quem cupit fieri; nec umquam est insufficiens ad honestatem specialis virtutis obedientiæ, quoties subditus operatur ut suam voluntatem superiori quamvis non præcipienti subjiciat.

(493) XII. Et confirmatur ex communi praxi religionum, in quibus regulæ et statuta sæpe non obligant ad ullam culpam mortalem, aut venialem, ut in Societate declaratum est part. VI Constitutionum, cap. 5. Et similiter simplex jussio superioris non censetur obligationem ad culpam includere, nisi addat, *in virtute obedientiæ*,

Sine præcepto fieri posse actum specialis virtutis obedientiæ confirmatur 1°, quia in religionibus ubi nec regula nec simplex jussio superioris obligat sub

(1) *Obstat primo.* To *primo* supervacaneum est.

(2) *Directe explicando.* Forte, *diserte.*

culpa, communiter putant objectum illud sufficere ad materialem, ad formalem, immo ad perfectum actum virtutis obedientiæ.

vel quid simile : et nihilominus in observatione talium regularum, Constitutionum aut jussionum, censetur exerceri obedientia, vel materialiter, si res ipsæ simpliciter fiant, vel etiam formaliter, si ex prædicta intentione fiant, et transgressores illarum censentur inobedientes, saltem quoad carentiam perfectionis obedientiæ, quam secundum suum statum profiteri debent : ergo signum est, objectum illud esse sufficiens, non tantum ad formalem actum, sed etiam ad perfectum actum obedientiæ.

Confirmatur 2°, quia sicut formalissime obedirem, si voluntatem Dei respiciens ut regulam meæ voluntatis, id facerem quod Deus tantum cupit a me fieri; similiter evenit respectu superioris volentis, nec præcipientis.

Denique declaratur, quia si mihi revelaretur Deum efficaciter velle me aliquid facere, etiamsi nolit obligationem imponere, optimus actus obedientiæ in me esset, velle id quod Deus vult a me fieri, solum quia ipse vult, quia respicio ejus voluntatem mihi superiorem, et tamquam regulam meæ voluntatis, quod formalissime spectat ad obedientiam, ergo idem cum proportione erit respectu voluntatis prælati; quia etiam illam respicio ut mihi superiorem, et ut regulam meæ voluntatis tenentem locum divinæ voluntatis.

Confirmatur 3°, quia S. Chrysostomus dicit Christum obedivisse Patris, non præcepto, sed voluntati simplici. Chrysost.

Atque hic posterior dicendi modus confirmari potest ex Chrysostomo Hom. 59 et 74 in Joannem, quatenus dicit obedientiam Christi non fuisse ad proprium præceptum, sed ad simplicem voluntatem Patris, quam nomine mandati late sumpti intelligit significari, ut latius tractavi in I tomo, III part., disp. 45, sect. 1 et 3.

Postquam in num. X negatum, et in num. XI affirmatum est fieri posse sine præcepto actum specialis virtutis obedientiæ, videtur conciliatio dictarum opinionum quæ non satisfacit, si quis negationem intelligat de obedientia stricte sumpta; et de latius sumpta, affirmationem. Namque obedientia latius sumpta non differt ab obedientia stricte sumpta, si per specialem virtutem obedientiæ eliciatur; sin per aliam virtutem, est solo nomine obedientia.

(494) XIII. Possumus ergo hos duos dicendi modos ita conciliare, ut dicamus obedientiam in omni rigore et proprietate sumptam habere etiam pro objecto præceptum rigorose etiam acceptum : obedientiam autem latius sumptam non tantum præceptum, sed etiam simplicem voluntatem superioris respicere; sed hæc vocis distinctio rem non declarat, quid enim comprehendit obedientia in illa latitudine sumpta, actus ne diversarum virtutum, an unius, quæ specialis obedientia appellatur? Si primum dicatur, oportet explicare cujusnam virtutis actus sit voluntas exsequendi simplicem voluntatem superioris propter conformitatem ad illam : et in explicando hoc actu est tota hujus rei difficultas : nam si est actus elicitus a propria virtute obedientiæ, propria obedientia erit; si ab alia, solo nomine dicetur obedientia, cum nec formaliter sit obedientia, ut supponitur; nec materialiter, cum non sit exsecutio alicujus præcepti, et præterea explicandum superest, quænam illa virtus sit.

D. Thom. Judicium auctoris, et ejus ratio. Ad actum veræ ac formalis obedientiæ requiritur saltem leve præceptum. Nam homines æquales sunt nisi superior se gerat ut talis utendo potestate dominativa aut jurisdictionali. Tamen erga superiorem non præcipientem possibilis est obedientia, non actualis quidem, sed aptitudinalis, id est propositum obediendi quando superior præcipiet.

(495) XIV. Dico ergo D. Thomæ sententiam absolute veram esse : nimirum veram, ac formalem obedientiam habere pro objecto proprium præceptum, sub proprio præcepto includendo illud etiam, quod ad veniale tantum obligat. Ratio est, quia obedientia respicit superiorem, ut superior est, non ut est amicus, vel ut prudens ad consulendum, vel sub alia ratione simili : constituitur autem superior in ratione superioris, per potestatem dominativam, aut jurisdictionis; nam illa seclusa homines æquales sunt : ergo obedientia respicit superiorem, ut utentem sua potestate, vel jurisdictione, si enim illa non utatur, non se gerit ut superior, et ita non habet locum erga illum actualis obedientia. Dico *actualis*, quia respectu superioris considerati quasi in actu primo poterit dari actus obedientiæ aptitudinalis, id est, propositum obediendi; qui actus etiam suo modo respicit præceptum, quia respicit superiorem, ut potentem præcipere. Quamdiu autem superior non utitur propria potestate, per quam in esse superioris constituitur, non se gerit ut superior, et ideo nondum se habet respectu obedientiæ, in actu secundo : ergo e contrario neque obedientia potest erga illum exercere proprium obedientiæ actum, sed solam prædictam animi præparationem, per propositum obediendi quando materia occurrerit. Si autem superior movet inferiorem utendo propria potestate superioris, hoc ipso necessario illi imponit aliquam obligationem, et consequenter præceptum.

Implens voluntatem simplicem superioris non exercet eam obedientiam quam diximus virtutem specialem. Sed exercere potest, 1° caritatem seu obedientiam caritatis, agendo propter unionem cum suo capite; qualis est in num. XII, tum obedientia ejus qui amplectitur voluntatem Dei non præcipientis, tum obedientia ipsius Christi : vel 2° exercet humilitatem;

(496) XV. Quapropter cum prælatus vult aliquid a subdito fieri nolens illum obligare ullo modo ad culpam (ita ut ex consuetudine, vel ex statuto, hoc satis declaratum sit) tunc revera non vult, neque movet ut prælatus, neque ut dominum, vel jurisdictionem habens, sed solum ut causa moralis, simul consulens et impellens moraliter ad aliquid agendum, non per præceptum, sed per judicium et simplicem voluntatem; ergo tunc subditus volens exsequi opus, ex illo præciso motivo, quod superior vult illud, non facit proprium actum specialis virtutis obedientiæ, sed potius caritatis vel humilitatis : caritatis quidem, si id faciat solum propter unionem cum suo capite : et ita dicetur illa obedientia late, quia est motio ad alte-

rius voluntatem; non erit tamen obedientia, quæ est specialis virtus, sed dici poterit obedientia caritatis : de qua posset intelligi illud 1 Petri 1 : *Animas vestras castificantes in obedientia caritatis*. Unde in exemplo supra adducto in num. 12, confirmatione secunda, si quis agnosceret voluntatem Dei esse ut aliquid faciat, quamvis nolit illud præcipere, velle tunc conformari divinæ voluntati, non esset actus obedientiæ specialis virtutis, sed actus caritatis erga Deum, sicut nunc velle opera consiliorum, ex hoc præcise titulo, quod Deo magis placent, caritatis opus est, non obedientiæ. Atque hoc modo explicat obedientiam Christi Chrysostomus Hom. 1 in epist. ad Philipp. dum ait : *Quandoquidem nos etiam amicis obedimus, neque id tamen nos minores facit*. Humilitatis etiam potest esse ille actus, si fiat intuitu subjectionis : nam, ut D. Thomas dixit 2, 2, quæst. 161, art. 5 humilitas facit hominem bene subjectum ordinationi : quantum ad omnia. Et hunc etiam modum tribuit obedientiæ Christi Chrysostomus supra, dicens : *Nemo Deum ita honoravit; quantum habuit celsitatis, tantumdem humilitatis subiit.*

quum hæc faciat hominem bene subjectum ordinationi quantum ad omnia.

Chrysost.

D. Thom.

Chrysost.

(497) XVI. Quamvis autem hoc ita sit, nihilominus duplici modo potest adjungi illi actui specifica, et formalis ratio obedientiæ. Primo si fiat intuitu cujusdam perfectæ dispositionis, et præparationis ad obediendum præceptis, quando necesse fuerit, et tollendi omne periculum resistendi, vel contradicendi formali obedientiæ, si occurreret. Neque hæc intentio est solum excogitata, aut extraordinaria; sed potius videtur communis in statu religioso. Ideo enim subditi parent ad nutum superioris, non exspectando proprium præceptum, quia ibi respiciunt quamdam inchoationem, ut sic dicam, vel umbram præcepti, et ideo ob majorem sui voti observationem, etiam per præventionem ita obediunt. Quod autem hoc sufficiat, ut illa voluntas procedat aliquo modo ex speciali virtute obedientiæ, probatur, quia omnis actus, qui fit intuitu honestatis alicujus virtutis, pertinet ad illam, vel elicitive si illud sit motivum proximum, vel imperative si sit finis remotus. Hic autem actus, eo ipso quod fit in ordine ad majorem perfectionem obedientiæ in observatione præceptorum, saltem in proxima præparatione, aut dispositione, fit intuitu honestatis propriæ specialis obedientiæ : ergo sicut qui vellet laborare; et laborando aliquid lucrari, ut esset aptus ad faciendam eleemosynam, interius exerceret verum et formalem actum misericordiæ, et ille labor si a tali voluntate immediate imperaretur, vere dici posset misericordiæ actus : ita ergo dici potest in præsenti proportione servata.

Quando impletur simplex superioris voluntas, modus unus adjungendi ibi rationem obedientiæ specialis : Videlicet operari ut, data occasione, voti impletio sit perfectior; transgressio, remotior. Nam sic actus fit intuitu honestatis quam habet specialis virtus obedientiæ; atque ad hanc spectat : quo modo qui pro egenis lucraturus laboraret, is actum misericordiæ formalem exerceret interius, immo etiam exterius si labor immediate imperaretur a tali voluntate.

(498) XVII. Deinde etiam considerari potest, quamvis superior dum aliquid simpliciter mandat, ut nolit sua propria potestate juridictionis, vel etiam dominativa, quatenus voto confirmata est, uti (sic enim hactenus locuti sumus); nihilominus non posse se exuere auctoritate superioris et capitis, sicut Deus quando vult aliquid a me fieri, non utendo potestate præcipiendi, non potest suam dignitatem et majestatem ab illa voluntate separare, quæ veluti ex natura rei obligat hominem alio titulo, ut velit suam voluntatem divinæ sibi efficaciter propositæ conformare. Ita ergo voluntas superioris, qui vicem Dei gerit, et caput est hujus corporis, scilicet religionis, necessario habet adjunctam peculiarem quamdam dignitatem, et excellentiam ex circumstantia talis personæ, ratione cujus habet etiam specialem vim movendi moraliter, majorem, et alterius rationis, quam habeat voluntas alterius amici : quod cerni etiam potest in voluntate parentis erga filium, et in voluntate Domini erga servum, etiam sine intentione rigorose præcipiendi et obligandi in conscientia. Ex hoc autem videtur ulterius sequi in religioso obligatio quædam naturalis, conformandi voluntatem suam cum voluntate sui capitis et superioris, quia naturalis ratio postulat, ut inter has voluntates sit conformitas et subordinatio. Exemplum accommodatum (1) videri potest in regulis reli-

Modus alter quo subditus implens voluntatem simplicem superioris exercet actum specialis virtutis obedientiæ. Videlicet ad proprium ejus virtutis objectum sufficit aliqua præcepti ratio : hæc autem semper inest simplici jussioni superioris. Nam licet Deo, licet non præcipienti, homo quasi ex rei natura debet suam voluntatem conformare; sic ex voluntate simplici superioris, non minus ac patris erga filium, domini erga servum sequitur obligatio quædam naturalis ut subditus suam voluntatem conformet cum voluntate capitis in corpore religioso. Idem intelligitur exemplo regularum religiosarum, unde nequit legislator rationem culpæ exclude-

(1) *Exemplum accommodatum — discedat a toto.* Locus hic quodam modo contrarius est sententiæ quam ex professo docet Suaresius *de Religione, tract.* 8, *lib.* 1, *cap.* 3, *num.* 12, 15, ubi objectiones *numeri* 11 diluens : « Quum dicitur, inquit, *turpem* » *esse partem* etc..., ad summum potest dici reli- » giosus trangressor regulæ esse *imperfecta pars* » atque adeo *turpis*, latiori modo; quia imperfectio » latius patet quam venialis culpa. » Et quoniam attendendum est magis ad auctorum mentem clare alicubi expositam, quam ad verba strictim et obiter exarata; *Exemplum accommodatum* etc., dispu-

re violationibus inhærentem ex principio TURPIS EST PARS QUÆ SINE CAUSA DISCEDAT A TOTO.

gionis; quæ licet ex intentione legislatoris non ponantur, ut præcepta obligantia etiam ad veniale, nihilominus eo ipso quod in hoc corpore politico ponuntur, ut regula operationum, ex natura rei obligant aliquo modo saltem sub veniali, ad sui observationem, quia *turpis est pars, quæ sine causa discedat a toto.* Similis ergo obligatio nascitur ex quacumque simplici ordinatione superioris. Atque hæc obligatio sufficit, ut ibi inveniatur objectum proprium obedientiæ, ut est specialis virtus : quia jam ibi vel tacite, vel expresse, vel directe, vel indirecte intervenit aliqua ratio præcepti. Quia vero illud præceptum magis est naturale, quam hominis, etiamsi supponat aliquam voluntatem hominis, ideo, licet ille actus, seu voluntas parendi possit esse ex propria virtute obedientiæ, non tamen ex voto obedientiæ; latius enim patet materia virtutis, quam voti : non enim vovet homo servare omnia præcepta naturalia, vel positiva; vel humana, sed solum obedire præceptis talium prælatorum, et ideo plures actus, præsertim internos, potest elicere propria virtus obedientiæ, quam sint per votum promissi. Et per hæc ut existimo rationibus utrinque factis satisfactum est.

Hic tamen modus non ad votum, sed ad naturale præceptum spectat. Nam plures actus præsertim internos potest elicere propria virtus obedientiæ, quam sint per votum promissi.

Ad obedientiæ perfectionem ex parte voluntatis pertinet omnis affectus in eo genere additus voluntati operis implendo præcepto necessariæ. Igitur prima perfectio hujusmodi de consilio in obediendo est obedire quia superior vult; vel altius, quia voluntas Dei est ut fiat quod vult superior. Sic enim obeditur vi altiorum virtutum, et ex motivo in rebus omnibus valituro.

(499) XVIII. Ex his autem intelligi potest ulterius, quæ et qualis voluntas ad perfectionem obedientiæ pertinere dicatur. Cum enim ad obedientiæ substantiam sufficiat voluntas exsequendi id quod præcipitur; omnis affectus, qui ultra hanc voluntatem adhibetur, et confert ut opus ipsum, vel studiosius vel promptius, ac libentius fiat, ad hanc perfectionem obedientiæ pertinet. Primo ergo, et præcipue huc spectat illa pura et formalis intentio obediendi propter præcepti observationem, et propter voluntatem superioris implendam, vel altius propter voluntatem Dei, quæ in illa, et per illam applicatur. Hoc satis patet ex dictis, quia hoc modo exercetur obedientia ex influxu altiorum virtutum, tum etiam, quia sic est obedientia universalior ex vi sui motivi, et ita melius disponit hominem ad obediendum in omnibus, ubi similis ratio obediendi intervenerit. Et hanc perfectionem docuit Christus, cum orans ad Patrem dixit: *Non mea voluntas, sed tua fiat,* et Joann. 4, dicens : *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* Eamdem perfectionem insinuare voluit Augustinus supra num. I, cum dixit obedientiam debere esse *devotam sine dedignatione,* et B. Ignatius cum in sua epist. dixit, *imperfectam esse obedientiam, quæ ad eum gradum non ascendit, qui voluntatem superioris suam efficit, et cum ea ita concordat, ut non solum in effectu exsecutio appareat, verum etiam in affectu consensio.* Denique D. Thomas 2. 2, quæst. 104, art. 3, propter hoc maxime præfert obedientiam aliis virtutibus moralibus, quod voluntatem propriam divinæ subjicit et immolat, juxta sententiam Gregorii 35 Moral. cap. 10, alias 12.

August.

D. Thom.

D. Gregor.

Secunda perfectio ex parte voluntatis est ut obedientia sit integra, nempe sine affectu contrario rei præceptæ.

(500) XIX. Secundo ad hanc perfectionem spectat, ut voluntas sit, non solum *absoluta*, sed etiam *integra. Absolutam* voco, quæ est efficax ad operandum, et hæc non solum de perfectione est, sed etiam de necessitate obedientiæ, quia sine illa non est exsecutio. *Integram* autem appello, quæ nullam habeat voluntatem repugnantem seu contradicentem, ad quam perfectionem spectat, quod Augustinus citato loco dixit, *voluntaria sine contradictione;* et quod dixit Basilius in Constitutionum monastic., cap. 20 : *Libentissime et diligentissime obtemperet;* non enim libentissime fit, quod non plena voluntate fit. Sic etiam B. Ignatius, III part. Constitut., cap. 1, § 23, integram obedientiam requirit non solum quoad exsecutionem, sed etiam quoad voluntatem, et omnimodum conformitatem, quæ revera non est ubi adhuc perseverat contrarius affectus, seu desiderium. Dices : Christus ipse obediendo habebat aliquam repugnantiam voluntatum, et Gregorius 35 Moralium, cap. 10, alias 13, dicit eo perfectiorem esse obedientiam, quo minus habet de suo, id est, de proprio desiderio, et affectu, sed potius contrarium affectum, et repugnantiam vincit. Respondetur varium esse posse affectum contrarium, vel repugnantem aliquo modo ordinationi obedientiæ. Unus esse potest metus naturalis, id est, naturæ etiam bene institutæ et moderatæ consentaneus, et hic effectus (1) per se non affert imperfectionem, unde si non retardet, nec

August.

D. Basil.

Instantia sumitur ex eo quod 1° Christus obediendo expertus sit affectum contrarium; 2° S. Gregorius putet obedientiam eo perfectiorem quo affectu proprio magis vacuam. D. Gregor. Hoc autem diluitur, 1° quia in Christo affectus morti contrarius erat ordinatissimus

tativo sensu rectius, opinor, accipietur, quam affirmativo.

(1) *Et hic* EFFECTUS. Ita edit. 1625, 1626, 1741; editio 1634 habet *affectus.*

quum a voluntate ut natura procederetquin affectus obediendi minueretur in voluntate ut ratio; 2° quia S. Gregorius potuit loqui de affectu qualem habuit Christus, vel locutus est de affectu minus ordinato quem quis vincit perfecte. Sed quia moraliter loquendo affectus contrariusinordinatus retardat obedientia; hæc simpliciter dicitur minus perfecta nisi eo affectu libera sit.

minuat efficacem affectum obediendi, nihil etiam minuit de perfectione obedientiæ : et ita se gessit Christus Dominus in obedientia mortis suæ, nam affectus naturalis fugiendi mortem, quem in se admisit, honestissimus erat, nihilque illum a prompta obediendi voluntate retardabat. Et eodem modo potest intelligi Gregorius, quamvis etiam in alio modo repugnantiæ sententia ejus locum habeat; alio enim modo potest quis habere affectum contrarium rei præceptæ ex aliqua inordinatione vel naturæ, vel consuetudinis, ut quando quis ex impulsu vehementi appetitus sensitivi aliud concupiscit, vel ex nimio amore, quo affectus est ad rem aliquam, et tunc si non obstante illo contrario impulsu et affectu, homo prompte et efficaciter obedit, quamvis illa obedientia imperfectionem aliquam supponat, vel concomitantem habeat in alio genere virtutis, vel affectus, in se nihilominus perfecta erit, imo interdum quasi per antiparastasim, erit perfectior; tamen quia regulariter ac moraliter loquendo, fieri non potest, quin hæc repugnantia aliquo modo retardet voluntatem obediendi, ideo simpliciter dici potest obedientia imperfecta, quæ hos habet affectus immoderatos repugnantes, tantoque erit major imperfectio, quanto illi affectus magis voluntarii fuerint.

Tertia perfectio ex parte voluntatis estobedire cum affectu ad præceptum; sic enim actus est magis voluntarius. Ex hoc autem affectu putat S. Gregorius obedientiam fieri imperfectiorem, si præceptum sit sensibus gratum; perfectiorem, si ingratum sit. D. Leo. D. Gregor. D. Thom.

(501) XX. Hinc etiam ad perfectionem obedientiæ spectare potest ut homo ad rem ipsam, quæ præcipitur, afficiatur, quoad fieri possit. Nam, ut dixit Leo papa sermone 4 de Jejunio, *non ibi dura necessitate servitur, ubi diligitur quod jubetur*. Et ratio est clara, quia tunc operatio est magis voluntaria, quod spectat ad perfectionem virtutis. In hoc autem notanda est doctrina Gregorii loco proxime citato, quam explicavit D. Thomas, 2. 2, quæst. 104, art. 2, ad 3; distinguit enim ille duplicem materiam obedientiæ, quamdam consentaneam inclinationi hominis, ut cum præcipitur actio honorifica vel delectabilis, etc., aliam eidem inclinationi contrariam : ut cum præcipitur vile ministerium, vel laboriosum, aut doloriferum. Ait ergo Gregorius, in priori materia, si obedientiæ opus fiat ex priori affectu ad rem ipsam, obedientiam esse imperfectam, et ideo de obedientia in hujusmodi rebus ait non debere aliquid de suo habere, quod secus esse dicit in posteriori materia, nam ad illam debet homo affici, ut perfecte obediat et ita adjungere aliquid de suo.

Si præceptum exsequaris cum affectu, non est inde per se loquendo actio perfectior aut minus perfecta, at per accidens solet fieri 1° perfectior, tam in rebus gratis quam ingratis, quia removentur impedimenta et augetur voluntarium; 2° mere humana quoad res sensibus gratas; quia si affectus ad eas sit mere humanus, facile est ut quis obediat non modo cum tali affectu; 3° quoad res sensibus ingratas, non minus perfecta, vel in ratione obedientiæ, vel saltem in ratione ejus virtutis ex cujus affectu præceptum impletur. Ex dictis de secundo et tertio casu, conciliatur Gregorii doctrina cum auctoris opinione circa obedientiam cum affectu. D. Thom.

(502) XXI. Sed ut recte intelligatur, considerare ulterius oportet, aliud esse operari cum affectu ad rem, quæ præcipitur, aliud ex affectu. Primum enim dicit tantum concomitantiam, et ideo per se, neque auget neque minuit perfectionem obedientiæ, nam affectus, qui non est causa actus, per se non dat, vel tollit ab illo bonitatem. Ex accidenti vero talis affectus potest moraliter conferre ad perfectionem obedientiæ in omni materia : quia quantum est ex se tollit omnia impedimenta, et auget voluntarium in obediendo, saltem removendo prohibens : quia vero quando hic affectus est mere humanus, et inferioris ordinis, potest facile inclinare voluntatem, ut propter humanum motivum, potius quam propter perfectionem obedientiæ operetur, ideo dixit Gregorius in hujusmodi rebus optimam esse obedientiam, quæ nihil aut parum habet de suo. Sic enim dixit D. Thomas in epistola ad Philipp. cap. 2, lect. 2, in fine, tunc esse obedientiam magnam, quando sequitur imperium alterius contra motum proprium, præsertim circa vitam, vel honorem. Nihilominus idem D. Thomas priori loco addit posse contingere, ut in Dei judicio, etiamsi talis obedientia habeat aliquid de suo, id est, sit de rebus ad quas homo alias est ex se propensus, nihilominus sit omnino perfecta, quia voluntas cum divina gratia potest pro sua libertate, ex puro motivo obedientiæ operari, non obstante illo concomitante affectu. Minus autem est periculi, quando materia ipsa obedientiæ est de se repugnans sensui, et inferiori portioni hominis; nam tunc, etiamsi contingat hominem alias esse propensum ad rem, quæ præcipitur, nihilominus regulariter non minuetur perfectio obedientiæ, nam ille alius affectus etiam erit ex aliqua virtute, quæ per se disponat ad virtutem obedientiæ, magisque est connexa cum illa. Et quamvis contingat actum ex obedientia injunctum fieri tantum ex motivo alterius virtutis, et non ex formali motivo obedientiæ, ac proinde in eo casu non sit formalis actus obedientiæ, ut est specialis virtus; nihilominus actus ille non carebit apud Deum aliquo merito obedientiæ, quia saltem generali ratione illam circumstantiam includit. Quod secus est quando actus ab

obedientia injunctus solum fit ob motivum mere humanum ac temporale. Quod ergo actus ab obedientia injunctus, alias, seu per se spectatus voluntarius sit, per se non impedit, sed juvat ad perfectionem obedientiæ.

Quarta perfectio ex parte voluntatis est veluti extrinseca; nempe amor erga præcipientem. Hoc enim amore per se juvatur obedientia, cujus motivum proprium non ideo excluditur. Utilis etiam est amor ordinatus propriæ salutis. Hieronym.

(503) XXII. Unde etiam fit, ut amor erga ipsum prælatum præcipientem multum etiam juvet, ideo enim aiebat Christus Dominus : *Si quis diligit me, mandata mea servabit,* Joannes 14; unde in epistola 4, ad Rusticum consulit Hieronymus : *Præpositum monasterii timeas ut Dominum, diligas ut patrem.* Idemque est, quod B. Ignatius in III part. Constit., cap. 1 : *Interna reverentia et amore* (eum, id est, superiorem) *prosequentes.* Et in VI part., cap. 1, magis hoc explicuit, dicens : *Ut in spiritu amoris, et non cum perturbatione timoris procedatur curandum est.* Quamquam enim vera obedientia non oriatur ex amicitia ad hominem, etiamsi talis amicitia sancta et supernaturalis sit; multum vero ab illa, tamquam ab optima dispositione juvatur.

(504) XXIII. Et in universum, quælibet ratio, vel dispositio voluntatis, quæ illam inclinat ad amorem, vel gratitudinem erga superiorem, si sit honesta, prætermittenda non est : quia per se juvat; et alias non excludit verum obedientiæ motivum. Et ideo D. Paulus ad Hebræos 13, cum dixisset, *obedite præpositis vestris :* rationem gratitudinis erga eos allegat; *ipsi enim pervigilant tamquam rationem de animabus vestris reddituri :* et statim addit aliam spectantem ad caritatem erga illos, *ut cum gaudio faciant, et non gementes,* vel etiam pertinentem ad proprium commodum; nam subdit : *hoc enim non expedit vobis.* Quod potest intelligi, non expedit vobis esse molestos eis, quibus deberetis esse grati : vel potius non expedit, id est, non est utile vobis, quia quando subditus est inobediens, vel prælatus non audet præcipere, quæ illi forent utilia, vel si præcipiat, cedit in majus damnum et periculum inobediendi. Itaque non solum amor prælati, sed etiam debitus et ordinatus amor propriæ salutis ad perfectionem obedientiæ juvare potest; non quidem intrinsece et formaliter, sed dispositive saltem.

Perfectiones e quatuor memoratis aliæ consurgunt, hilaritas, perseverantia et humilitas in obediendo. Laur. Just.

(505) XXIV. Atque ex his omnibus consurgunt aliæ perfectiones voluntatis, quæ maxime in obedientia postulantur, ut quod sit cum hilaritate et spirituali gaudio, et quod fiat constanti ac perseveranti animo, et cum humilitate : de quibus videri possunt, quæ scribit Laurentius Justinianus in opusculo *Lignum vitæ*, part. VIII, de obedientia cap. 6, et quæ in citatis locis Constitutionum, et in epistola de obedientia proponuntur.

CAPUT XV.

De perfectionibus consilii obedientiæ ex parte intellectus.

Obedientiæ perfectiones quales ex parte intellectus postulat Societas sunt explicatu difficiliores.

(506) I. In hac perfectione explicanda major est difficultas, quam in ceteris : quia in modo obediendi duo in Societate postulantur, quæ et inter se contraria, et alterum supra virtutis debitum, alterum vero contra rationem virtutis et periculis expositum esse videtur. Primo ergo postulatur ut subditus non respiciat superiorem, ut hominem, sed ut Deum, ut ita præceptum ejus, non ut humanum, sed ut divinum recipiat; sic III part. Constitut., cap. 1, § 23 : *Valde necessarium est, ut omnes perfectæ obedientiæ se dedant, superiorem, quicumque ille sit, loco Christi D. N. agnoscentes.* Et VI part., cap. 1 : *Ad ejus vocem, perinde ac si a Christo D. egrederetur, quam promptissimi simus.* Et in Examine cap. 1, § 30 : *Qui obedit, considerare ac perpendere debet vocem a superiore egressam, ut si a Christo D. N. egrederetur, ut omnino placere divinæ majestati possit.* Et in epistola de obedientia § 16. *Non intueamini in persona superioris hominem obnoxium erroribus atque miseriis, sed Christum ipsum, qui est sapientia summa, bonitas immensa, et caritas infinita, qui nec decipi potest, nec vos vult ipse decipere.* Unde postea concludit : *Itaque superioris vocem ac jussa non secus, ac Christi vocem excipite.* Nec solum in Constitutionibus, sed etiam in Bullis Pauli III et Julii III, sic dicitur : *Subditi tum propter ingentes ordinis utilitates, tum propter numquam satis laudatum humilitatis assiduum exercitium præposito in omnibus ad institutum pertinentibus parere semper teneantur, et in illo Christum veluti præsentem agnoscant, et quantum decet venerentur.*

Prima perfectio obedientiæ ex parte intellectus est intueri Deum in superiore; et in hujus præcepto, præceptum Dei.

Secunda perfectio obedientiæ ex parte intellectus est ut sit cæca.

Altera vero conditio, quæ in hac obedientia postulatur, est, ut sit cœca, ut ex eisdem locis constat. Nam in dict. VI part., cap. 1, dicitur obediendum esse, *omnia justa esse*

nobis persuadendo, omnem sententiam ac judicium nostrum contrarium cœca quadam obedientia abnegando. Et infra explicatur hic obediendi modus exemplo cadaveris vel baculi; quæ sine judicii discretione moveri se sinunt, et quod difficilius est, in epistola obedientiæ additur comparatio cum subjectione intellectus in credendo, *ut ad credenda quæ catholica fides proponit, toto conatu, assensuque vestro statim incumbitis, sic ad facienda ea, quæcumque superior dixerit, cœco quodam impetu voluntatis parendi cupidæ, sine ulla prorsus disquisitione feramini.*

Contra modo dictas obedientiæ perfectiones objectio generalis est, quod altera perspicaciam; altera cœcitatem requirat.

(507) II. Hæc ergo duo videntur quodammodo inter se repugnantia : nam ad intuendum in homine Deum, magna perspicacia et ratiocinatio necessaria est : quomodo ergo potest esse obedientia cœca, si tam elevatos et acutos requirit oculos mentis? Deinde nimium videtur, et supra rationem virtutis, talem apprehensionem vel judicium in obediente postulare, quia perfectio virtutis non requirit apprehensionem, vel judicium falsum : est autem falsum apprehendere ac judicare præceptum hominis tamquam Dei, quia neque re ipsa, et secundum veritatem est præceptum divinum, sed humanum; neque etiam æquivalenter, seu appretiatione tanti æstimari debet, cum non sit æque conjunctum Deo. Præterea si verba citata, et comparatio adducta attente inspiciantur, significatur in eis, ita esse apprehendendum præceptum superioris, ut nobis persuadeamus, illum nec decipi, nec velle nos decipere : hoc autem aut est valde falsum, aut humano modo impossibile. Nam si illa persuasio supponat aliam; scilicet, superiorem non posse decipi, nec voluntarie decipere, valde erronea est, ut per se constat : si autem hæc non supponatur, impossibile est semper indifferenter, et sine ulla discretione et ponderatione circumstantiarum, tam personæ, quam rerum, judicare superiorem nec decipi, nec velle decipere. Atque hinc etiam constat, quam sit difficilis creditu altera conditio : nam si illa cœcitas obedientiæ in hoc ponitur, ut obediens hoc judicet sine examine et sine sufficienti motivo, perinde esse videtur, ac postulare ab aliquo ut videat sine lumine : quia sicut hoc fieri non potest; ita etiam in his, quæ fide humana judicanda sunt, impossibile est judicium ferre sine sufficienti discursu, et conjecturis. Eademque vel major difficultas est; si hæc cœcitas ponatur in judicando esse rectum et conveniens; imo et melius id quod præcipitur, sine ullo discursu, vel examinatione : est [enim] etiam hoc impossibile, nisi supponendo superiorem non posse errare, quod est erroneum. Et augetur difficultas; nam hinc nascitur periculum obediendi homini in eo quod Deo fortasse contrarium exsistit.

Prima objectio contra priorem perfectionem : nempe intuendo præceptum Dei in superioris præcepto, judicatur divinum quod nec in se nec æquivalenter tale est.

Secunda objectio contra priorem perfectionem obedientiæ ex parte intellectus. Videlicet ad eam vel supponendum esset non posse superiorem aut decipi aut velle decipere; vel judicandum semper esset superiorem hic et nunc nec decipi nec velle decipere.

Tertia objectio contra secundam perfectionem requirentem ut obedientia ex parte intellectus sit cœca. Nam sicut oculus non videt sine lumine, sic intellectus nequit sine examine, ideoque sine motivis, judicare de re præcepta, multoque minus eam approbare. Immo augetur difficultas propter peccati periculum.

(508) III. Priusquam rem explicemus, et difficultatibus satisfaciamus, operæ pretium erit ostendere utramque partem propositam quoad loquendi modum, et quoad rem per illas [partes] intentam, esse usurpatam a sanctis patribus, et in scriptura sacra habere fundamentum. Nam quoad priorem partem, Christus ipse dixit : *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit :* loquitur enim ad apostolos, qui loco ipsius pastoralem curam habituri erant, et ita in eis ad omnes pastores animarum loquitur; et specialiter ad superiores religionum illa applicant Basilius in Constitut. monast., cap. 23, et Bernardus de præcepto et dispensat., cap. 12, Antiochus abb. Hom. 38, de obedientia, tomo II. Bibl. sanct. et Sanctus Vincentius in tractat. de vita spirit. cap. de obedientia: et alii infra referendi. Præterea Paulus ad Coloss. 3, ad servos sic loquitur : *Quodcumque facitis ex animo operamini, sicut Domino; et non hominibus, scientes, quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo servite.* Et ad Ephes. 6, bis repetit, *sicut Christo, sicut Domino.* Præterea Basilius dict. cap. 23. *Antistes* (ait) *personam Christi sustinet, et sequester est inter Deum, et hominem.* Et in regulis brevioribus, reg. 38: *Quidquid contumaciæ,* inquit, *sive obedientiæ subditus adhibet, non adversus hominem, sed adversus Dominum adhibet, qui dixit : Qui vos audit,* etc. Fusius Bernardus dict. cap. 12 : *Ipsum quem pro Deo habemus, tamquam Deum in his, quæ aperte non sunt contra Deum, audire debemus.* Et iterum : *Sive Deus, sive homo vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profecto obsequendum est cura, pari reverentia deferendum.* Et in serm. de virtute obedientiæ, et ejus gradibus : *Quidquid obedientiæ prælatis exhibetur, ei exhibetur, qui dicit : Qui vos audit.* Apud Joannem Climacum in lib. de scala paradisi gradu 4,

Probatur tamen non solum quoad rem, sed tamen quoad modum loquendi, prima perfectio obedientiæ intellectus : quia auctoritate scripturæ et Patrum recte dicitur Deum in superiore præcipiente agnoscendum.

Basil.

Bernard.

Antioc. ab.

Vincent.

Basil.

Bernard.

Joan. Clim.

de obedientia, multa habentur, quæ hoc confirmant; notatione vero dignum est responsum cujusdam sancti monachi, cujus obedientia ab abbate tentata fuerat quodam speciali modo, quem ibi refert : et ait Climacus : *Non omisi ego quin senem illum tentarem. Itaque cum eum postea interrogarem, quid astans cogitasset, Christi,* inquit, *imaginem pastori imposui, neque ab illo hoc penitus præceptum exisse, sed a Deo existimavi : quare, o Pater Joannes, non coram mensa hominum, sed coram altari divino me putans astare orabam, nullamque penitus malignam cogitationem adversus pastorem admittebam pro sincera in illum fide mea et caritate.* Alia sumi possunt ex gradu 31, qui est de discretione, ex quibus

Cassian.

aliqua infra referemus. Hinc etiam Cassianus de antiquis monachis refert, solitos fuisse *sic universa complere, quæcumque fuerint a præposito præcepta, tamquam a Deo sint cælitus edita.* Et eamdem tamquam obedientiæ regulam suis religiosis

Reg. Ben.
D. Bonav.

proposuit S. Benedictus in cap. 5 suæ regulæ et Bonaventura II tomo opusc. in speculo disciplinæ part. I, cap. 4 : *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, sic accipiendum est, quasi præcipiat Deus.* Et in collationibus collat. 2, cap. 3 : *Ut melius* (inquit) *valeas esse obediens, cogita semper quando vox præcipientis sonat in auribus tuis, quod vocem istam, non tamquam ab homine audias, sed tamquam ab ipso Deo.* Sanctus etiam

Laur. Just.

Laurentius Justinianus in opuscul. 1 *Lignum vitæ,* VIII part. de virtute obedientiæ, cap. 6 : *Quodcumque* (inquit) *fecerit obediens, operetur simpliciter, et ex animo, sicut Deo, et non hominibus.* Denique eodem modo loquuntur reliqui doctores mystici, qui de rebus spiritualibus scripserunt, et

Metaphrast.
Surius.

de S. Niceta apud Metaphrastem, et Surium 3 Aprilis, ita loquitur Theosterictus in oratione funebri : *Omnia* (inquit) *morum simplicitate, et sine hæsitatione aliqua, corde sincero faciebat; quæ vero a præside ipso dicebantur, tamquam a Deo ipso dicta excipiens, omnem quidem curiositatem, et hæsitationem abjiciens, fidem autem, ac certam persuasionem habens omnia exsequebatur.*

Secunda quoque obedientiæ intellectus perfectio, ut cœca sit, Patrum auctoritate quoad modum loquendi suadetur.

(309) IV. De altero etiam loquendi modo, innumeræ sunt patrum sententiæ adeo conformes cum verbis B. P. Ignatii, ut manifestum sit, vel ab eis illa sumpsisse, vel certe eodem spiritu, quo illi, fuisse locutum. Et in primis afferre possumus

Chrysost.

Chrysostomum Homil. 8 in Matth., qui mirum in modum laudat obedientiam S. Josephi, qui angelo præcipienti fugam in Ægyptum, nihil opposuit, nec curiose aliquid interrogavit, *sed libenter obedivit, et credidit, omnes tribulationes cum gaudio sustinendo.* Et eodem modo exaggeratur in scriptura obedientia Abrahami Genes. 12 et 22, ut idem Chrysostomus prosequitur Homil. 31 et 47 in Genesim. Sed ne quis dicat Abraham et Josephus obedivisse Deo immediate per angelum præcipienti, consideret, quæ in præcedenti puncto adducta sunt, et audiat Basilium in Constit. monast.

Basil.

cap. 23 dicentem : *Imitanda est maxime sanctorum obedientia, quam erga Deum illi abhibuerunt, si tamen proposito nobis eorum exemplo, eam fortasse recte potuerimus explere.* Respondens vero illi tacitæ objectioni subjungit : *Neque vero existimet quisquam, me causa formandæ erga antistites obedientiæ, elatiora quædam exempla proferre, eique quod Deo debetur officio, arroganter obedientiam adversus homines audere conferre; neque enim ad hanc similitudinem inducendam mea sponte, sed divinis literis inductus accessi; animadverto enim, quid in evangeliis Dominus dicat, cum de obedientia adversus servos suos adhibenda legimus sancire : Qui vos audit me audit, qui vos spernit me spernit. Quod apostolis dixit, intelligendus est in commune legem sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores; id ex multis eisdemque certissimis divinarum literarum testimoniis, manifestissimisque argumentis probari potest.* Et statim adjungit exemplum de Abrahamo, et postea similitudinem ovium dicens : *Quemadmodum pastori suo oves obtemperant, et viam, quamcumque ille vult, ingrediuntur : sic qui ex Deo cultores pietatis sunt, moderatores suos sequi debent, nihil omnino ipsorum jussa curiosius perscrutantes, quando libera sunt a peccato.* Et tandem adjungit exemplum de instrumento artificis, quod sine ulla discussione simpliciter se moveri sinit. Et sermone 2 de instit. monach. circa finem, comparationem adhibet de obedientia fidei et præceptorum Dei. Et in regulis fusius disputatis cap. 28 : *De judicii* (inquit) *periculo prorsus illum esse sollicitum sinito, qui imperat.* Et in eodem sensu

dicit in Constit. monast. cap. 20 : *Neque ab eo* (scilicet prælato) *eorum, quæ sibi imperantur, rationem deposcat, nisi quid erit hujusmodi, quod ad salutem pertinens ignoretur : tunc enim id ea, qua par est modestia ac reverentia adhibitis, interrogare et doceri licebit.*

Cassianus suffragatur obedientiæ cœcæ.

(510) V. Præterea Cassianus dict. lib. IV, cap. 10 : *Sine ulla* (inquit) *discussione festinant, ut nonnumquam etiam impossibilia sibimet imperata, ea fide ac devotione suscipiant, ut tota virtute, ac sine ulla cordis hæsitatione ea perficere, et consummare nitantur, et nec impossibilitatem quidem præcepti, pro senioris reverentia, metiantur.* Et cap. 24 inducit exemplum Joannis qui jussu superioris lignum aridum multo tempore irrigavit. Et subdit infra : *Cumque ejus sedulitatem tacitus senex singulis diebus exploraret, et videret eum simplici cordis affectu mandatum suum, velut emissum divinitus, sine ulla permutatione vultus vel rationis discussione servare, sinceram humilitatis ejus obedientiam comprobavit;* imo etiam refert Deum miraculo illam confirmasse. Et deinde alia exempla prosequitur usque ad cap. 29. Ac denique multa in eamdem sententiam habet infra cap. 41 et de institutis renunc. lib. XII, cap. 32, ubi post commendatam perfectionem obedientiæ, inquit : *Quod non aliter observari poterit, nisi quis non solum se mortuum huic mundo, verum etiam insipientem judicarit et stultum, universa, quæ sibi fuerint a senioribus imperata, sine ulla discussione perficiens, sacrosancta ea credens, ac divinitus promulgata.* Item collat. 2, cap. 11, non tantum de superiorum obedientia, sed etiam de sequendis vestigiis seniorum hoc dicit esse observandum; *ut neque agere quidquam novi, neque discernere nostro judicio præsumamus, sed quemadmodum nos, vel traditio illorum, vel vitæ probitas informavit, in omnibus gradiamur.* Et infra subjungit sententiam illam, quam B. Ignatius in sua epistola profert, *nullo alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quam cum eum neglectis consiliis seniorum suo judicio persuaserit, definitionique confidere,* quam pluribus verbis repetit collat. 18, cap. 3.

Item Aug. Hieron. etc. suffragantur obedientiæ cœcæ.

(511) VI. Præterea D. Augustinus satis hunc modum obedientiæ insinuat in loco sub initium superioris capitis num. I citato, apud Bonaventuram in collationibus collat. 3, cap. 2, dum postulat, ut obedientia sit simplex, sine discussione. Et S. Hieronymus dict. epist. 4 ad Rusticum, dicens : *Credas salutare quidquid illi* (id est, præpositus) *præceperit, nec de majorum sententia judices, cujus officium est obedire et implere, quæ jussa sunt, dicente Moyse : Audi Israel et tace.* Et ex S. Benedicto dict. cap. 5 suæ regulæ, ubi ait religiosos non suo arbitrio ambulare, *sed alieno judicio et imperio.* Quibus duobus verbis, obedientiam voluntatis et judicii indicare videtur, ut Smaragdus ibi notavit; quia etiam verbum illud S. Benedicti, *sine mora, sine murmuratione,* exponit, id est, sine discussione. Quod apertius exposuit idem S. Benedictus in cap. 68 regulæ, ubi non solum in rebus gravibus, sed etiam in impossibilibus, cum humilitate et mansuetudine dicit suscipiendum esse præceptum : permittit autem causas, cur impossibile appareat, superiori aperire. Si autem superior sua sententia perstiterit, *subditus* (inquit) *pro certo habeat illud sibi conveniens et cum caritate et spe divini auxilii obediat.* Atque ita veram obedientiam, quam a Benedicto didicerat S. Gregorius lib. XIV in I regum cap. 40 ante medium : *Vera* (inquit) *obedientia nec præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suæ judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet si quod sibi præcipitur operatur : nescit enim judicare, quisquis perfecte didicerit obedire : quia hoc tantum bonum putat, si præceptis obediat.*

S. Gregor.

Item Bern. suffragatur obedientiæ cœcæ.

(512) VII. Eodem modo de hac obedientia sensit Bernardus lib. de præcepto, et dispensat. cap. 13 : *Perfecta* (inquit) *obedientia legem nescit,* usque ad illud : *Ad omne quod injungitur spontanea vigore liberalis, alacrisque, animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur.* Et infra : *Imperfecti cordis, et infirmæ prorsus voluntatis indicium est statuta seniorum studiosius discutere, hæsitare ad singula, quæ injunguntur, exigere de quibusque rationem, et male suspicari de omni præcepto, cujus causa latuerit, neque umquam libenter obedire, nisi cum audire contigerit, quod forte libuerit; aut cum non aliter licere aut expedire monstraverit, vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.* Et sermone 1 de conversione S. Pauli de imperfectis obedientibus ait : *Discernunt et*

judicant eligentes in quibus obediant imperanti, imo in quibus præceptorem suum ipsorum necesse est obedire voluntati. Et infra circa illa verba : *Apertis oculis nihil videbat : Voluntaria* (inquit) *simplicitas et Christiana commendatur mansuetudo, felix cæcitas, qua male quidam illuminati in prævaricatione, tandem in conversione salubriter illuminantur.* Et in epist. seu lib. de vita solitaria ad fratres de Monte Dei : *Perfecta* (inquit) *obedientia maxime in incipiente indiscreta; hoc est, non discernere, quid, vel quale præcipiatur, sed ad hoc tantum niti, ut fideliter et humiliter fiat, quod a majori præcipitur.* Et infra : *Stultus fiat, ut sit sapiens, et hæc sit omnis ejus discretio, ut in hoc nulla sit ei discretio : hæc omnis sapientia ejus sit, ut in hac parte nulla ejus sit.* Et ibidem comparat novitium cæco, qui ducem sequitur, a quo manu trahitur. Et in tractat. de ordine vitæ graviter reprehendit religiosos, qui *seniorum jussa dijudicant, et non potius venerando exaltant.* Et sermone 2 in festo S. Andreæ : *si discutimus, si dijudicamus, et in hoc quidem præcepto non obedimus.* Et infra : *Vis audire perfectæ obedientiæ formam ? venite post me. At illi nihil omnino dijudicantos, aut hæsitantes, non solliciti, unde viverent, non considerantes, quomodo rudes homines; et sine literis, prædicatores fieri possent, nihil denique interrogantes, sine mora relictis retibus et navi, secuti sunt eum.*

Item Climacus suffragatur obedientiæ cœcæ.

(513) VIII. Præterea S. Joannes Climacus loco supra citato in num. 5 sic obedientiam definit : *Obedientia est inexaminatus, atque indiscussus motus, spontatica mors, vita curiositate carens, tuta navigatio, securum periculum, confectum dormiendo iter. Obedientia est sepulcrum voluntatis, nihil discernit, nihil resistit.* Item ibidem : *Obedientia est discretionis depositio inter divitias discretionis.* Et infra : *Cum pietatis et obedientiæ studium fuerimus ingressi, minime jam institutorem nostrum in aliquo penitus judicare licet.* Et inferius : *Dominus,* inquit, *illuminat cœcos* (Psalm. 145) *obedientium oculos ad contuendas magistri virtutes, idemque eos excœcat, ne defectus videant.* Et in epistola, quam illi operi præmittit, sic inquit idem Climacus : *Patres nostri, veracisque scientiæ magistri obedientiam definiunt in his rebus, quæ supra vires sunt, nihil discernendo, obtemperare præcipientibus.* Et gradu 31, de discretione in II part. illius : *Quicumque,* inquit, *voluntatem Christi addiscere volunt, suam prius voluntatem studiose mortificare debent, deinde vero fide atque innocua simplicitate orantes, patrumque sive fratrum animas summa cordis humilitate, ac sine cogitationum hæsitatione interrogantes, quæ illi consulunt tamquam ex Dei ore suscipiant.* Et infra : *Neque enim est injustus Deus, ut animas decipiat, quæ super fidem et innocentiam proximi consilio atque judicio humiliter submiserint. Et si enim irrationabiles ac muti illi fuerint, a quibus petimus, is tamen qui loquitur, immaterialis est atque invisibilis; ingenti humilitate pleni sunt, qui dictam regulam nihil hæsitantes sequuntur.*

Item Nilus, Dorotheus, etc., suffragantur obedientiæ cœcæ.

(514) IX. Eamdem doctrinam habet S. Nilus in lib. ascetico col. 20 in tomo V bibliothecæ, ubi veros ac perfectos obedientes comparat inanimatis corporibus et materiæ, quæ artifici ad operandum proponitur : quia in corpore inanimi facit homo quidquid vult, illo nihil repugnante, et artifex in materia propriam artem ostendit, et nihil ab ea impeditur. *Ita* (inquit) *magister spiritualis in discipulis suis virtutis scientiam exprimit, obedientibus illis et nihil prorsus adversantibus : qui enim curiosus est in explorandis consiliis præceptoris, quique sedulus examinat et expendit ea, quæ ab ipso præcipiuntur, is sibi ipse, quominus progrediatur, atque proficiat est impedimentum : quod enim conveniens et consentaneum ab imperito judicatur, non vere conveniens et consentaneum est apud artificem; horum enim judicia sunt contraria, artifex utitur scientia; artis ignarus conjectura : porro conjectura raro assequitur veritatem.* Quod declarat exemplo navigantium, qui gubernatori navis obtemperant quamvis conjecturæ aliud suadere videantur; et concludit : *Sic igitur qui salutem animæ suæ aliis crediderunt, omissis propriis opinionibus et conjecturis, periti rectoris arti cedant, et scientiam illius cogitationibus suis anteponant.* Similiter S. Dorotheus tractat. de vita recte et pie instruenda doctrina seu sermone 1 in fine tom. II bibliothecæ, hujus obedientiæ meminit, quam indiscretam appellat, dicens : *Vos autem omnino fratres adhuc expertes video hujuscemodi obedientiæ indiscretæ ne nosse quanta ejus requies.* Et infra : *Assuescat seipsum post Deum patri*

dedere, atque ab eo nulla in re postmodum dissentire, sed omnia ipsius arbitrio faciat ea fide ac certitudine, ac si Deo in cunctis, non homini pareret, et alia habet in sermone 5. Item Cæsarius Arelaten. tom. II bibliothecæ in Homil. 8 ad monachos. *Quidquid tibi*, inquit, *a senioribus fuerit imperatum accipe tamquam de cælo, sicut de ore Dei prolatum; nihil reprehendas, nihil discutias, in nullo penitus murmurare præsumas, totum justum, totum sanctum et utile judica, quidquid tibi a prælato videris imperari.* Sic etiam in eodem II tomo dixit Antiochus abbas Homil. 59 : *Sana obedientia est, qua quis persuadetur et obedit citra ullam dubitationem. Obedientia renuntiatio et propriæ voluntatis, nulla non sui parte perfecta, quæ solo moderatoris sui nutu, ad quidvis operandum nihil turbulente movetur.* Laurentius etiam Justinianus in citato libro de obedientia, cap. 6, post primum gradum obedientiæ, qui est libenter obedire, addit secundum, qui est obedire simpliciter, id est (ut declarat) *nullas movendo quæstiones unde hoc veniret, quis hoc dederit consilium,* etc. Et huc spectat, quod sancti annotarunt interrogationem illam : *Cur præcepit vobis Deus?* a dæmone primum factum esse; et Evam reprehendunt, quod non statim illam aversata fuerit. Chrysostomus Homil. 16 in Genesim, Bernardus sermone de S. Andrea.

Item Bonaventura suffragatur obedientiæ cœcæ.

(515) X. Præterea S. Bonaventura in suis opusculis sæpe hoc genus obedientiæ docuit; nam tomo I, part. I, cap. 4 : *Illum*, inquit, *optimum dixerim obedientiæ gradum; cum eo animo opus injunctum recipitur quo et præcipitur, cum ex jubentis pendet intentio exsequentis, numquam de majorum sententia judicent, quorum officii est obedire.* Et in II part. principali cap. 5. *Obedientiæ se toti subjiciant.* Et infra : *Credant salutare quidquid ille præceperit. Perfecta obedientia est (in incipiente maxime) indiscreta, id est, non discernere, quid vel quale præcipiatur, sed tantum ad hoc niti, ut fideliter et humiliter fiat quod a majori præcipitur : secure per omnia obeditur ubi contra Deum nihil præcipitur.* Et in regula novitiorum cap. 13, hæc verba refert ex Gregorio : *Non licet subditis discernere, sed statim simpliciter obedire* et in Stimulo divini amoris, part. II, cap. 11, agens de perfecta obedientia priorum religiosorum, subdit : *Non enim sicut moderni nunc, ipsi tunc librabant hoc melius esse illo; hoc securius, hoc laudabilius, hoc facilius, sed cuncta, quæ cernebant esse prælatorum suorum beneplacita voluntati, dummodo non essent contra Deum, quantumcumque ardua ac vilia forent, aviditate maxima adimplebant.* Et statim adducit exempla Mauri, qui jussu sancti Benedicti super aquas discurrit, ex Gregorio 2 dialogo cap. 7 et alterius, qui jussus a superiore, leonem cœpit, et traxit (1). Item adducit (2) exemplum Joannis, quod supra ex Cassiano retulimus; et in vita S. Francisci cap. 6, refert S. Franciscum verum obedientem similitudine corporis mortui explicasse. *Nam tolle*, inquit, *corpus exanime, et ut placuerit pone, videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet; si collocetur in purpura pellescit. Sic autem verus obediens est, qui cur dimoveatur, non dijudicat ubi locetur, non curat ut transmutetur, non instat evectus ad officium; solitam tenet humilitatem plus honoratus, plus reputat se indignum.* Multa etiam habet idem Bonaventura I tomo opuscul., in Pharetra lib. II, cap. 43 et 44.

Denique D. Thom., Ant., etc. suffragantur obedientiæ cœcæ.

(516) XI. Denique veritatem hanc non prætermisit S. Thomas, sed breviter ac dilucide explicavit in 1. 2, quæst. 13, art. 5, ubi tractat, an electio possit esse de re impossibili, et in 5 argum. objicit; quia S. Benedictus in regula statuit, ut licet superior aliquid impossibile præcipiat, subditus tentet illud implere. Et respondet, hoc ideo dicit, *quia an aliquid sit possibile, subditus non debet suo judicio discernere, sed in unoquoque judicio superioris stare.* Quibus verbis tacite exponit, quomodo accipienda sint consilia Sanctorum, quando dicunt, etiam in rebus impossibilibus obediendum esse, scilicet, vel ubi impossibilitas non est evidens, vel certe ut homo incipiat et faciat quod in ipso est, donec ulterius progredi non possit : nam interdum Deus aperit viam, ut perficiatur, quod in principio impossibile videbatur, ut in sequentibus latius explicabimus. Huc

(1) Refertur in *Vitis Patrum* [*lib.* III, *numeri* 27] (MDCXXV).

(2) Tertia parte libri [inscripti *Stimulus amoris*, *cap.* 11], de Obedientia. (MDCXXV.)

accedit quod sanctus Antoninus IV part., tit. 5, cap. 11, § 2, secundum gradum obedientiæ ponit, *sine discussione obedire*. Et id prosequitur eodem fere modo, quo Bonaventura et Laurentius Justinianus supra. Multa etiam de hac perfectione scripsit Humbertus S. Generalis ordinis prædicatorum in ep. ad Fratres suos cap. 5, 6 et 9, ubi ab eis requirit obedientiam simplicem, sine discussione, et alia multa habet, quæ hoc ipsum declarant. Sic denique dixit Abulensis in cap. 17 Genesis in fine : *Verus obediens moras nescit, nec de agendo deliberat cum mandatum fuerit, sicut verus moralis nihil in agendo moratur postquam consiliatus fuerit, ut ait Arist. 6, ethic. cap. de eubulia. Eumdem locum habent obedientia, et eubulia, quia sicut post consilium perfectum nihil manet, nisi operari, ita proposito præcepto obediendi, solum operatio sequitur.* Ubi particula *solum* non excludit voluntatem, ut per se notum est; excludit ergo novum consilium; novumque examen de rei convenientia, ut ex ipsa proportione, quam adducit, manifeste constat, estque optima ad explicandum quomodo consilium et judicium superioris debet reputari a subdito, ut sibi sufficiens, in quo consistit punctum illius obedientiæ, quæ cœca appellatur.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Qua ratione voluntas pendeat ab intellectu ad actus studiosos exercendos.

Ex dictus a num. III constat probatissimam esse Societatis doctrinam, ut obedientia 1° superiori præstetur tamquam Deo, 2° sit cœca. Nunc declarandus venit ejus doctrinæ sensus et usus. Prima suppositio seu notatio. Quo melius ab intellectu actionis liberæ objectum proponitur voluntati, eo perfectiorem ex hoc capite actionem voluntas elicit : obedientia vero est proprie in solis actibus liberis.

(517) XII. Ex his ergo satis constat, doctrinam quam de perfectione obedientiæ ex parte intellectus Societas profitetur, non esse novam, sed antiquissimam, nec singularem, sed communissimam, maximaque auctoritate fundatam. Superest ut verum sensum, et usum ejus declaremus. Supponimus autem obedientiam formaliter perficere voluntatem, est enim virtus moralis, et pars justitiæ, ut ait D. Thomas 2. 2, quæst. 104, art. 2, virtus autem moralis, et præsertim justitiæ, perfectio voluntatis est. Unde est illud Gregorii 35 moral., cap. 12, quod *per obedientiam propria voluntas mactatur*. Est enim voluntas potentia movens reliquas omnes facultates ad exercitium liberum suarum actionum, et ideo libertas proxime, ac formaliter est in actibus elicitis ab ipsa voluntate; in actionibus vero aliarum facultatum, solum per denominationem ab illis. Propria autem obedientia solum invenitur in actibus liberis, et ideo formaliter ac proxime est perfectio voluntatis, ut moventis alias potentias, ad exsequenda opera præcepta. Hinc vero fit, eo modo quo pendet voluntas ab intellectu in suis actionibus, ita etiam pendere perfectionem obedientiæ a perfectione intellectus. Pendet autem voluntas ab intellectu, tamquam a dirigente et illuminante, seu proponente objectum. Unde quo [melius] intellectus hoc munus exercuerit circa bonum aliquod honestum, eo per se loquendo voluntatis actio erit etiam perfectior, saltem quantum est ex parte intellectus. Ita ergo cum proportione in obedientia contingit.

D. Thom.
D. Gregor.

Secunda suppositio seu notatio. Actionis liberæ objectum ab intellectu proponitur voluntati eo perfectius quo major est attentio, motivi efficacia, atque carentia cogitationum mentem et voluntatem avocantium.

(518) XIII. Est autem ulterius observandum, perfectam motionem et directionem intellectus, duo requirere, scilicet perfectam attentionem, seu considerationem boni prosequendi, et remotionem omnis cogitationis, quæ possit voluntatem removere, aut impedire ab affectu seu prosecutione illius boni. Quæ duo adeo necessaria sunt ad liberam ac perfectam motionem voluntatis, ut efficaciam divinæ gratiæ excitantis soleant maxime theologi explicare per hæc duo, scilicet immittere sanctam et supernaturalem cogitationem accommodatam, et impedire ne cogitationes insurgant, quæ cogitationem priorem, aut efficaciam ejus possint minuere aut omnino evertere. Et ratio sumi potest partim ex imperfecta capacitate intellectus nostri ob quam pluribus distractus cogitationibus, minus intentus, vel constans est in singulis, partim ex imperfectione voluntatis, quæ etiam retardatur, vel ex imperfecta consideratione intellectus, vel ex diversis affectibus simplicibus, qui in ea insurgunt, quando intellectus variis discursibus agitatur. Unde sicut actio peccaminosa voluntatis, partim consurgit ex consideratione pravi objecti, partim ex boni inconsideratione, ita servata proportione, recta motio voluntatis per se requirit conveniens judicium boni prosequendi, per accidens vero remotionem omnium cogitationum, quæ possunt affectum illum impedire. Et ex utroque capite potest esse major, et minor perfectio. Ex parte quidem judicii, tum in majori attentione, seu intensione actus : tum maxime in altiori consideratione objecti proponendo illud sub excellentiori motivo et honestate : ex parte

autem privationis, seu carentiæ judicii, vel cogitationis impedientis, tanto erit major perfectio, quanto privatio illa major fuerit. Hæc ergo quæ in generali declarata sunt, ad obedientiam cum proportione sunt applicanda, et in illis duabus locutionibus, quas proposuimus, sunt intenta.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Qua ratione ad perfectionem obedientiæ pertineat in superiore præcipiente Deum considerare, eique ut Deo obedire.

Quoad auctoritates significantes superiorem ut Deum suspiciendum. His consulitur ut divina voluntas et auctoritas sit motivum obediendi; non judicando superiorem esse Deum, sed Dei vicesgerentem. Nec putandus est Deus immediate præcipere, sed mediate : immo ratione voti obedientiæ, est quædam æqualitas mediatum inter et immediatum inter et Dei præceptum; quod declarat exemplum imaginis Christi coadorandæ.

(519) XIV. Primo ergo merito postulatur ad perfectam obedientiam consideratio Dei in superiore, et apprehensio præcepti ejus, ac si a Deo egrederetur, per hæc enim non postulatur a religioso falsa apprehensio, vel existimatio erga superiorem, vel mandatum ejus, sed solum elevatio mentis ad considerandam supremam rationem ac motivum, propter quod obediendum est; quod est divina voluntas, et auctoritas. Quod satis declaravit B. P. Ignatius in citata epistola, cum dixit obedientiam esse holocaustum, quo totus homo sine ulla prorsus imminutione, conditori suo, ac Domino per manus ministrorum, in caritatis igne immolatur. Item cum ibidem dixit : *Christum Dominum in superiore quolibet agnoscere studeatis, in eoque divinæ majestati obedientiam, ac reverentiam summam cum religione præstare.* Item quod ait : *Nunquam intueantur personam ipsam cui obediunt, sed in ea Christum Dominum cujus causa obediunt*, et similia habet in ceteris citatis. Nihil ergo præter vel contra rationem virtutis per hanc admonitionem consulitur : nam qui sic obedit, non judicat superiorem esse Deum, sed repræsentare Deum, quatenus vicem ejus gerit; quod verissimum est; nam de omnibus magistratibus dixit Paulus esse Dei ministros et ab illo habere potestatem, ad Romanos 10; ergo a fortiori id verum habet in prælato religionis. Neque etiam judicat præceptum superioris esse divinum, id est, a Deo ipso immediate latum, cum evidens illi sit hominem esse qui præest : sed judicat rationem obediendi esse divinam, scilicet voluntatem ipsam Dei, quæ impletur, cum impletur superioris voluntas, et esse debet prima ratio obediendi. Item in religioso est alia peculiaris ratio divini cultus, quam in sua obedientia intueri debet : quia per speciale votum illam Deo consecravit, ob hanc ergo causam æquiparatur quodammodo præceptum prælati, ac si esset latum immediate ab ipso Deo : nam licet hoc propter propinquiorem habitudinem ad Deum, majori quadam sit reverentia dignum, et respectu hominum sit etiam immutabilius : nihilominus, quantum ad formalem rationem obediendi, si perfecto modo fiat, quamdam habet æqualitatem. Quo sensu dixit Bernardus in citato opusculo de præcepto et dispensatione, quem imitatur Bonaventura in speculo disciplin. part. 1, cap. 4 : *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus accipiendum est, quam si præcipiat Deus.* Et ibidem exaggerans Bernardus obedientiam et reverentiam prælatis debitam : *Quos sibi Deus* (inquit) *æquare quodammodo, in utraque parte dignatus, sibimet imputat illorum, et reverentiam, et contemptum.* Potest hoc declarari exemplo latriæ, quæ eadem in Christum, et imaginem ejus fertur : quia Christus in imagine adoratur, et ob eamdem Christi excellentiam, imago Christi coadoratur.

D. Bernar.

D. Bonav.

Quoad auctoritates significantes superiorem non esse cogitandum ut errori obnoxium. His non consulitur, credere superiorem erroris aut pravi affectus in præcipiendo incapacem; sed exsequi præceptum, nisi malum appareat.

(520) XV. Neque etiam qui sic obedit, judicat, aut existimat, non posse decipi, aut errare superiorem, vel ex ignorantia, vel ex malitia, nihil enim horum ad prædictam considerationem intellectus necessarium est, neque a citatis auctoribus, neque a B. Ignatio aliquo in loco insinuatum est. Non enim sine causa, sæpius expresse addidit illam conditionem; *ubi peccatum non cerneretur*, ut dicit III part., cap. 1, § 23, vel *ubi definiri non possit aliquod peccati genus intercedere;* ut dicit VI part., cap. 1, § 1, et in epist. inquit, hanc rationem obedientiæ tenendam esse *omnibus in rebus, quæ cum peccato manifeste connexa non sunt.* Hæc enim adjectio *manifeste* supponit superiorem posse errare, aliquid illicitum præcipiendo. Si enim hoc non esset possibile, impertinens esset illa exceptio cum in legibus divinis addi non possit, quia fieri nequit, ut Deus mali aliquid præcipiat. Quod si supponitur superiorem posse præcipere aliquod malum, eadem ratione supponitur posse id facere non tantum ex ignorantia invincibili, sed etiam ex culpabili negligentia, vel etiam ex pravo affectu. Quia sicut non habet privilegium speciale, ut errare non possit; ita neque ut non possit esse negligens, aut habere pravum affectum : neque aliud potuit

venire in mentem alicujus cordati hominis. Unde B. Ignatius in dicta epistola fatetur : *Superiorem esse obnoxium erroribus, atque miseriis, non tamen ita esse inspiciendum, sed ut Christi ministrum a quo sperandum est ipsum illuminaturum et adjuturum, ut recte nos ducat et gubernet.* Qui ergo in suo superiore Christum considerat, non statim absolute supponit ipsum non posse errare, sed solum, facta illa hypothesi, quod malum non præcipiat, nec tale aliquid in ipso præcepto appareat, pro certo habet et judicat sibi non errare : quod in citatis verbis expresse dixit Bernardus : *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus accipiendum est, quam si præcipiat Deus.* Hoc autem obedientis judicium temerarium non est, sed sufficienti auctoritate, et ratione fundatum.

Bernard.

Proximæ doctrinæ amplior enucleatio. Ad obedientiam non requiritur certitudo speculativa sive utilitatis sive honestatis præcepti secundum se; sed certitudo practica quod hic et nunc liceat obedire.

Quo pacto se geret subditus in dubio de utilitate præcepti ad finem intentum a superiore.—Tunc obedientia perfecta esse potest 1° quin de utilitate aut judicium feratur, nisi hinc pendeat honestas actionis; aut certitudo concipiatur sine fundamento, quia hæc esset impossibilis vel imprudens. At ubi evidentia non obstat, oportet stare judicio superioris, ex fide quadam humana aliquo modo fundata in spe providentiæ erga superiorem; 2° licet rationes in contrarium intentione pura proponantur superiori; qui si persistat præcipiens rem non malam, obediendum erit, quamvis contra propriam evidentiam, sed tantum judicando utile esse respectu subditi ut rem aggrediatur, et conetur: atque hæc est quoad utilitatem certitudo practica, quæ constantior erit et obedientiam efficiet promptiorem si subditus omissa discussione judicet melius esse quod præcipitur.

(521) XVI. Quod ut amplius explicetur, vulgaris distinctio *certitudinis*, præ oculis habenda est. Alia est enim certitudo speculativa, alia practica. Prima sumitur ex conformitate ad rem; alia ex conformitate ad affectum operantis; et ad principia, per quæ moveri debet. Prior ergo certitudo non est necessaria ad obedientiam, quantumvis perfectam, non solum circa utilitatem rei præceptæ ad finem a superiore intentum, verum etiam neque ad honestatem. Duo enim possunt venire in dubium, quando superior aliquid præcipit. Primum an sit utile vel conveniens quod præcipitur, secundum artem vel humanam prudentiam, juxta materiam præcepti : ut, v. g. an esset utile vel inutile rigare lignum aridum : an expediat studere, aut aliud agere, et similia. Atque in his dubiis clarum in primis est, non oportere ad honestatem obedientiæ, illa discernere vel dijudicare, nisi quando contigerit, ex resolutione talis dubii pendere honestatem actionis. Deinde etiam ad perfectionem obedientiæ necesse non est, pro certo judicare, quod non est certum; id est, medium, quod præcipitur esse utile ad finem, qui intenditur : nam cum prudentia superioris in hoc falli possit, et res alias non sit subdito evidens, ferre tale judicium firmum, vel est impossibile; vel certe imprudens. Perfectio ergo, quæ in hoc postulatur, solum est, ut quando non est evidens, rem esse inutilem, vel incommodam fini intento, subditus se sinat auctoritate superioris duci, etiam quoad judicium se superiori conformando ex fide quadam humana, quæ tamen aliquo modo fundetur in spe divinæ providentiæ erga superiorem. Quia vero hoc non obstante occurrere possunt rationes, quæ in contrarium urgeant, ideo non excludit perfectio obedientiæ, quin hæ proponantur superiori, pura intentione procedendo, non ex affectu se excusandi ab onere præcepti, sed ex desiderio, ut quod magis expedit ad finem intentum a superiore fiat. Quod si tandem, non obstantibus rationibus, etiamsi subdito evidentes appareant, superior in suo præcepto persistat, cum non sit (1) contra honestatem, faciendum est. Quod ut perfecte fiat, non oportet tunc judicare rem esse utilem, sed solum subdito esse utile illam aggredi et facere quantum possit. Et hæc est certitudo practica, quæ non repugnat cum priori dubio speculativo, ut per se notum est. Ut autem hæc certitudo practica constantior sit, et consequenter obedientia promptior, est optimum consilium non discutere convenientiam rei in se, sed suspendere judicium, quoad fieri possit, circa talem discussionem, et judicare quod præcipitur melius esse.

Quo item pacto se geret subditus in dubio de rei præceptæ honestate. — Nihil obstaret dubium de re secundum se, si maneret mere speculativum; non item, de re quatenus præcepta : quia si practicum sit dubium, est prius deponendum, quam obediatur.

(522) XVII. Secundo potest venire in dubium, an sit licitum necne, id quod præcipitur (2). De quo multa dicunt doctores in materia de conscientia, præsertim Corduba lib. III. Quæstionarii quæst. 7 et sequentibus, et attingunt Adrianus quodlibet. 2. Soto opusc. de legendo secreto memb. 3, quæst. 2. Sylvester et summistæ verbo *obedientia*, et verbo *bellum*, et nonnulli ex scholasticis in 2 dist. 39 et nos in tomo de Legib. et tract. de caritate disp. 13 de bello sect. 6 a num. 8, et in materia de conscientia, et late Sanches lib. I. Decal. cap. 10. Breviter tamen adverto, duobus modis posse dubitare de honestate rei præceptæ. Priori modo antecedenter (ut sic dicam) dubitando de re ipsa, quæ præcipitur secundum se, et separata a præcepto

Cordub.
Adrian.
Sot.
Sylvest.
Sanch.

(1) *Quum non sit.* Id est *dummodo non sit :* nec enim ubique Latinus Suaresii sermo ab Hispanorum idiomate integer apparet; Hispane autem hoc eodem sensu dicitur *como no sea.*

(2) J. de Lugo *Respons. moral. lib.* III, *dub.* 19 : « An subditus possit et debeat obedire prælato, » quando dubitat an sit licitum quod præcipitur. »

superioris. Posteriori modo etiam consequenter, seu facta compositione præcepti, dubitando an non obstante præcepto liceat id facere, seu (quod perinde est) an liceat obedire in tali materia. Hoc posterius dubium est practicum, et ideo illo durante certum est non licere tale opus facere: quia operari cum conscientia practice dubia, numquam licet, propter periculum cui homo se exponit ita operando. Ut ergo obedire liceat, necesse est tale dubium practicum deponere et firmiter judicare, non obstante priori dubio antecedente, seu de opere ipso secundum se, licitum esse obedire, illud exsequendo; sic enim prius dubium manet pure speculativum, quia non est proxima regula operationis, sed deponitur ex aliis principiis, et formatur certa conscientia.

Sufficiatne jussio superioris ad deponendum quodlibet dubium speculativum de honestate rei præceptæ. Pars affirmativa suadetur Patrum auctoritate. Bern.

(523) XVIII. Quod autem in præsenti explicare oportet, est, an supposito priori dubio antecedere auctoritas prælati præcipientis sit sufficiens; possitque pro regula generali assignari ad deponendum illud dubium, et formandam conscientiam, *quod obediendum sit;* partem enim affirmativam videntur docere patres. Nam Bernardus in libro de præcepto et dispensatione, sic inquit: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit certum displicere Deo, haud secus accipiendum est, ac si præcipiat Deus.* Ubi exponendo negationem illam, *non sit certum:* non requirit ut positive sit certum: unde licet sit dubium, juxta dictam regulam, obediendum erit; quia tunc non est certum displicere Deo. Et eamdem regulam eisdem verbis usurpavit Bonaventura in speculo disciplinæ part. I, cap. 4. Et Humbertus quintus generalis familiæ dominicanæ lib. V de eruditione religiosorum part. I, cap. 1: *Obedientia* (inquit) *hominum de Dei placito certificat; nisi enim aperte sit malum, quod a superiore præcipitur, sic accipiendum est, ac si a Deo præciperetur.* Ubi illud verbum, *aperte,* ponderandum est. Sumitur etiam ex Augustino lib. XXII contra Faustum cap. 74 et 75 et refertur in capite *quid culpatur* 23 quæst. 1, ubi ait milites recte obedire principi bellum præcipienti, quando de injustitia belli eis non constat. Denique hac etiam regula videtur usus B. P. N. Ignatius III part. Constitut., cap. 1, § 23, dicens: *In omnibus rebus ubi peccatum non cernetur,* quod explicans VI part., cap. 1 dicit: *In omnibus rebus ad quas potest obedientia cum caritate se extendere.* Ubi in declaratione lit. B dicitur: *Hujusmodi sunt illæ omnes, in quibus nullum manifestum est peccatum.* Et simili modo loquitur in epistola de obedientia.

Bonav.

Humbert.

August.

Arguitur pro parte negativa. Nam nulla lex divina jubet, nec recta ratio suadet ut omnibus motivis dubitandi potior habeatur humana superioris auctoritas.

(524) XIX. Contra hanc vero doctrinam facere videtur, quia nulla sufficienti ratione fundata est; et alioqui nullum est præceptum divinum, quod obliget ad præferendam auctoritatem superioris omnibus rationibus, quæ dubium movere, seu fundare possunt; neque id videtur consentaneum rationi. Nam cum superior ipse quantum ad judicium circa materiam sui præcepti, an alias sit licita, necne, non divinam, sed humanam tantum auctoritatem habeat; vinci potest vel majori auctoritate doctiorum, et fortasse sanctiorum, vel per efficaciam rationis, vel textus aut legis superioris prælati: ergo non potest indistincte illa regula prudenter acceptari.

Auctoris resolutio. Regula generalis est, si recte et moraliter intelligatur; jussionem superioris sufficere ad deponendum dubium speculativum. Primo, explicatur hæc resolutio quando dubium est negativum. Tunc enim obediendum est deposito dubio, tam quia superior possidet, quam ne alias efficiatur obedientia impossibilis. Porro juxta hanc partem dubii negativi satisfit Patribus in num. XVIII citatis. Quippe docent obediendum in rebus nec per se malis nec clare utilibus ad perfectionem: quibus scilicet honestas accessura est saltem ex virtute præcepti. Ceterum in religioso ad actum bonum non semper requiritur, sed semper juvat circumstantia obedientiæ.

(525) XX. Dicendum vero est, prædictos sanctos moraliter esse locutos, et ideo tradidisse illam regulam, quæ recte explicata, vel generalis est; vel tam raram et extraordinariam patitur exceptionem, ut moraliter absolute statui possit. Explicatur, quia vel dubium est negativum; scilicet, quia subditus nec positivam habet rationem ut judicet malum esse, quod præcipitur; neque etiam ut credat esse bonum et honestum, secluso præcepto; vel potest esse dubium positivum, id est, ortum ex positiva auctoritate, vel ratione in contrarium. In priori dubio generatim, et sine ulla exceptione, verum est præceptum superioris sufficere, ut subditus illi innixus, certo judicet, sibi licere, quod præcipitur, quia in illo casu etiam præceptum obligat, cum superior exigat jus suum, et in dubio, *melior sit conditio possidentis.* Item quia alias esset moraliter impossibilis obedientia, si unicuique subdito in particulari, prius persuadendum esset justum esse quod præcipitur. Et hoc maxime videtur intendere Augustinus in dict. capite, *quid culpatur,* ibi: *Si quod jubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est.* Atque hic modus obedientiæ maxime locum habet in religiosis, quoad actiones, vel omissiones, quæ per se malæ non sunt; dubitari autem potest, an religiosis sint honestæ; et sæpius, an conferant ad illorum perfectionem: nam in

D. August. his standum semper est judicio et præcepto superioris; quando evidenter non constat ipsum errare, vel ex falsa præsumptione procedere, et hoc sensu dicunt patres citati, præsertim Basilius in epistola ad Canonicam, et Cassianus collat. 4, cap. 20, non minus esse obediendum prælato præcipienti refectionem, quam præcipienti jejunium, et præcipienti otium aut somnum, quam præcipienti laborem aut vigiliam; quia licet priora jussa ex se non ita honesta, vel utilia appareant, sicut posteriora, obedientiæ subjectio confert illis sufficientem honestatem. In hoc etiam sensu dicunt interdum patres : Quidquid voluntate sua religiosus agit etiamsi bonum esse illud judicet, illi bonum non esse, neque utile; *imo esse furtum et sacrilegium*, ait Basilius in sermone de abdicatione rerum, et sermone 2 de institutione monachorum, circa finem, et regul. 60 ex brevioribus. *Nec ea* (inquit) *quæ ex suo genere bona sunt ex proprio arbitrio geri convenit.* Ubi etiam in religioso hoc sine culpa non fieri significat, dicens : *Culpam suam agnoscere debet, qui hujusmodi est, quod sua sponte constituere aliquid ausus fuerit, cujuscumque omnino generis illud sit.* Hæc enim et similia intelligenda sunt, quando illud, quod alias bonum apparet, contra voluntatem superioris fit, vel quia ab ipso specialiter prohibetur, vel quia ex regula non permittitur fieri, sine consensu ejus; nam præferre judicium suum vel regulæ, vel voluntati superioris, propter bonitatem, quæ in objecto vel actione apparet, in religioso reprehensibile est. Quod autem in hoc sensu loquatur Basilius, patet, nam statim subdit, rescindendum esse quidquid præter præceptum superioris statutum sit : affertque exemplum de Petro, qui resistebat Christo volenti lavare pedes ejus. Ratio etiam id ostendit, quia ubi opus alias bonum, regulæ, aut obedientiæ non opponitur contrarie, quamvis careat motione ejus, non ideo malum est; quia non est illa circumstantia necessaria ad omnem actum virtutis, etiam in viro religioso, quamvis, ceteris paribus, talis actio minus perfecta sit. Quoties ergo in materia obedientiæ positive non apparet malitia, nec certo, nec probabiliter, quamvis nec de honestate constet, obediendum est etiam omittendo, quod alias constat bonum esse, quando non constat omissionem ipsam malam esse.

(Marginal notes: Basil. — Cassian. — D. Basil.)

(526) XXI. Quando vero dubium est positivum, necessarium est expedire (1) rationes, vel auctoritates, quæ dubitare cogunt, an id quod superior præcipit, honestum sit, sive tale dubium oriatur circa factum, ut, v. g. an revelatio talis peccati sit formalis detractio et infamatio proximi, necne; vel an tale factum fuerit homicidium, necne; et consequenter, an ex illo contracta fuerit excommunicatio; sive oriatur dubium ex jure, ut an liceat nunc comedere, quando præceptum jejunii obligare videtur; vel hoc facere, quando alias obligat præceptum audiendi sacrum, etc. Hoc enim convincit objectio facta. Quando autem rationes, aut motiva talia sunt, ut rem faciant dubiam et non certam, necesse est, ut sint tantum probabilia, et non evidentia. Considerare ergo oportebit, an secluso præcepto, res sit utraque ex parte probabilis; et tunc generaliter verum erit adjuncto præcepto obediendum essse, quia cum utraque pars supponatur esse probabilis, adjuncta ratione obedientiæ, pars illa eligibilior fiet. Nec distinguendum existimo de majori, vel minori probabilitate : quia juxta communem doctrinam, per se licet practice sequi opinionem probabilem circa honestatem actus, relicta probabiliori (2). Ergo multo magis hoc licebit, adjuncta obedientiæ ratione : nam moraliter loquendo non potest ille excessus

Secundo, explicatur eadem resolutio n. XX, quando dubium est positivum. Tunc igitur 1° obediendum est, si pars utraque sit probabilis : nam pars quæ præcipitur fit eo ipso eligibilior; idque moraliter loquendo adhuc verum est, quum pars altera majorem habet secluso præcepto probabilitatem; 2° non est obediendum, quando pars negans rei honestatem adeo probabilis est, ut pars affirmans nequeat esse vere probabilis : Sic enim malitia actus fit moraliter certa. Porro juxta hanc partem dubii positivi satisfit eisdem Patribus dicentibus in num. XXIII, obediendum nisi res sit certe mala.

(1) *Expedire.* Forte, *expendere* : sed consentiunt editt. quatuor.

(2) In *Fundamento theologiæ moralis* edit. Rom. 1694, sub tit. Index alphabeticus, verbo *P. Suarez Franciscus,* num. 1 et 5, hunc Suaresii locum explicare an implicare aggressus est P. Thyrsus Gonzalez : « Dum eximius doctor docet licitum esse sequi » opinionem probabilem, relicta probabiliore et tutiore, loquitur de minus probabili materialiter et » specificative sumpta, id est de opinione minus » communi quæ passim quidem habetur pro minus » probabili, in se tamen est certo probabilis et operanti ipsi proposita est ut verisimilior quam opposita et idcirco ab ipso judicata est vera judicio » opinativo prudenti..... Dum igitur tom. IV de Religione lib. IV, cap. 15, num. 21 dicit : *Per se licet* » *practice sequi opinionem probabilem circa honestatem actus, relicta probabiliore;* loquitur de opinione probabili quam operans formavit sequendo » sententiam minus communem et propterea vulgo » habitam pro minus probabili, quam tamen ipse deprehendit magis fundatam seu validioribus rationibus nixam, et ob eas censet esse veram. » Verum evidens est a P. Thyrso vim inferri Suarezii dictis.

probabilitatis tantus esse quin merito prætermittatur, propter virtutem obedientiæ, præsertim quia ipsa auctoritas superioris probabilitatem alterius partis multum auget (1). Si autem contingat, secluso præcepto, ita esse probabile actum, de quo agitur, esse malum, ut oppositum, nec probabile sit; tunc non potest res vocari dubia, esto non sit omnino evidens, sed humano modo certa; quia vix possunt homines consequi certiorem rerum cognitionem, præsertim in rebus practicis et moralibus. Et ita existimo patres superius citatos hujusmodi cognitionem comprehendere, quoties dicunt obediendum esse in omnibus, quæ non constat aut certum non est displicere Deo : nam in eo casu satis constat, satisque certum est, et ideo licet verum sit, stante illo judicio, non debere subditum obedire; nihilominus regula illa recte intellecta generaliter et sine exceptione vera est.

Explicatur amplius quod nunc dictum est de dubio positivo. — Quum moraliter constat, spectatis omnibus circumstantiis, rem esse malam intrinsece, obediendum non est; secus, quando malitia actus oritur 1° ex jure positivo quod superior non ignoret et in quo possit dispensare; præsumitur enim ejus dispensatio, nisi defectus causæ sit evidens; 2° ex jure etiam naturali cujus præceptum superioris tollat materiam, mutando circumstantias.

(527) XXII. Addo vero, etiam in eo casu considerandum esse, an materia illius obedientiæ judicetur illo modo intrinsece mala, vel solum ex jure aliquo positivo. Nam in priori casu generaliter verum est obediendum non esse, in posteriori autem ulterius considerandum est, an superior præcipiens possit in tali jure dispensare; nam si hanc potestatem habeat, et non ex ignorantia præcepti ecclesiastici, v. g. contrarium præcipiat, præsumendus est dispensare : nec facile judicandum est, sine causa, et invalide id facere, nisi evidenter id constet; quod frequenter ac moraliter loquendo, vix potest accidere. Adverto etiam, aliquando talem posse esse actum, ut, seclusa obedientia injungente alium actum, sit necessarius ad honestatem morum, non solum ex positivo jure, sed etiam ex naturali, et nihilominus quod ejus necessitas cesset interveniente obedientia et præcepto hominis, ut ex caritate, vel ex voto posset religiosus non impeditus obligari ministrare infirmo indigenti, et nihilominus superiore aliud præcipiente, licite illud omittere, et ita videtur non obstare judicium de malitia illius omissionis, quominus obedientia servetur, sed hoc ideo est, quia mutantur circumstantiæ, ex quibus illa obligatio, seu necessitas oriebatur : nam qui non est dominus suarum actionum, potest ad aliquam obligari quando non exigitur a superiore, seu domino, non vero si ab illo præoccupetur. Et ideo cum dicimus judicium moraliter certum de intrinseca malitia actus, vel omissionis secundum se impedire, ne quis obedire teneatur, intelligendum est de judicio omnino absoluto, quod non pendet ex his circumstantiis, quodque moraliter non mutetur ex parte objecti, seu materiæ propter superveniens præceptum superioris exigentis jus suum.

Qualitates prælati aliquando tollunt dubium: si nempe, quatenus doctor insignis, faciat suam opinionem probabilem. Etenim ad scientiam et virtutem superioris non est quidem attendendum per se, sed aliquando per accidens: et tunc etiam non ut ad motivum

(528) XXIII. Præterea considerandum est, aliquando talem posse esse personam superioris, ut ejus auctoritas possit probabilem efficere partem illam, quæ antea talis non apparebat, nec judicabatur, ut si non solum religiosus et pius, sed etiam doctus satis et prudens habeatur : tunc enim ponderari poterit auctoritas ejus, et ratione illius obediri (2), non obstante priori judicio. Si quis autem recte consideret, in eo casu non obeditur contra judicium moraliter certum, neque consideratur prælatus formaliter tantum, ut prælatus

(1) In concordia doctrinæ probabilistarum auctore Mamiano de Ruvere S. J., edit Rom. 1708, in parte IIª, cap. 2, sect. 8, num. 101, hæc leguntur: « Objicies... Quando actio præcepta apparet imprudens subdito, ex ipsa auctoritate prælati præcipientis potest et debet subditus præsumere prælatum habere rationes graves et prudenter præcipere; ergo etiam quando actio præcepta apparet illicita subdito... Confirmatur ex P. Suarez lib. IV de Instit. Soc. [i. e. de Religione S. J.], cap. 15, num 21 : *Ipsa*, inquit, *auctoritas superioris probabilitatem alterius partis multum auget;* Ergo auctoritas prælati est motivum sufficiens ad reddendam probabiliorem subdito partem quæ ipsi apparebat minus probabilis. Respondeo, concesso antecedente, negando consequentiam. Disparitas est quia etiam si superior sit imprudens et imprudenter præcipiat, adhuc est superior vices Dei gerens... At vero si superior contraria Deo præcipiat, non agit ut superior, neque ut vices Dei gerens... Ergo possum quidem ex ejus auctoritate, quam suppono, quum judico rem imprudentem præcipere, deponere meum judicium; non possum autem, quum judico rem illicitam præcipere, quia nullam in eo tunc suppono auctoritatem : ergo ex alio principio debet [subditus judicium] deponere, ut licite obediat. Ad confirmationem ex Patre Suarez, dicendum auctoritatem superioris probabilitatem alterius partis multum augere, tum in ceteris ubi non est dissensio circa illicitum, sed circa alia; tum etiam ubi est dissensio speculativa de illicito, deposito prius judicio practico de moraliter illicito... Probabilitatem vero practicam nullo modo potest primo inducere, neque augere [auctoritas superioris], quia antecedenter a subdito supponitur non exsistens. »

(2) *Obediri.* Editt. quatuor habent *obedire.*

obediendi, sed agnoscendi materiæ honestatem, aut facilius subjiciendi judicium.

est, quod ad obedientiam spectat, sed consideratur, ut homo doctus et prudens est : et ut sic, prius præbet auctoritatem rei præceptæ, tollitque consequenter moralem certitudinem prioris judicii, et tunc locum habet obedientiæ efficacitas. Quocirca, cum patres docent perfectum obedientem non debere considerare personam superioris ut doctam, vel sanctam, sed ut ministrum Dei, intelligendum id esse per se et quoad rationem obediendi : ex accidenti vero aliquando potest id esse necessarium ex parte materiæ obedientiæ, ad justificandam illam, et regulariter etiam est utile ad facilius conformandum proprium judicium cum judicio superioris.

Etiam cessante obligatione, ob dubium positivum; perfectius obediretur, si obligatio non cesset contrarie; id est si obedientia non futura sit peccatum. Hujus asserti ratio est quia in omni re non mala quamcumque voluntatem superioris exsequi pertinet ad perfectionem : quod confirmatur distinctione triplicis obedientiæ apud S. Thomam.

(529) XXIV. Ultimo animadverto, aliud esse tractare, an subditus possit licite obedire in omnibus, ubi peccatum non cernitur manifeste modo explicato, aliud vero an teneatur : hactenus enim solum diximus illud prius, quia non agimus hic de obedientia simpliciter necessaria, sed de meliori, et perfecta; reliquum vero, quod ad necessitatem spectat, generale est de observantia omnium præceptorum, et tomo præcedenti tractando de obedientia religiosa in genere, sufficienter tactum est. Solum ergo (quod ad præsens statutum spectat) generaliter assero quotiescumque in prædictis casibus licitum est obedire, melius ac perfectius esse obedire, etiamsi præcepti obligatio aliquo titulo excusari possit. Quod maxime verum habet, quando obligatio non deest ex defectu potestatis, sed ex defectu voluntatis, scilicet, quia superior non intendit obligare, licet possit. Tunc enim locum habet, quod ait Bonaventura tom. I opuscul., tractat. de gradibus virtutum : *Altus gradus obedientiæ est implere verbum prælati propter Deum, altior implere nutum, altissimus implere voluntatem.* Quod etiam significat D. Thomas 2. 2, quæst., 104, art. 2 ad 2. Ratio autem est, quia ubi materia præcepti talis est, ut, omnibus ejus circumstantiis et speculativis dubiis consideratis, posset superior eam præcipere, si vellet, quacumque ratione eam injungat, vel suam voluntatem circa illum ostendat, erit non solum licitum, sed etiam perfectius illi obedire; est enim eadem proportio. Et confirmatur, nam illa materia, simpliciter loquendo, est licita in ordine ad obedientiam; ergo pertinet ad obedientiam perfectam. Distinguit enim D. Thomas dict. quæst. 104, art. 5 ad 5, triplicem obedientiam. *Una* (inquit) *est sufficiens ad salutem, quæ scilicet obedit in his ad quæ obligatur; alia perfecta, quæ obedit in omnibus licitis; alia indiscreta, quæ etiam in illicitis obedit.*

Bonav.

D. Thom.

Quorumdam limitatio circa idem assertum. Videlicet in dubio positivo perfectius non fore exsequi rem licitam, nisi absit periculum gravis damni proprii aut alieni. — Dicta limitatio 1° moraliter loquendo abest a casu num. XXIV ubi superior supponitur posse rem præcipere; 2° respicit casum ubi positive dubitatur de potestate superioris; sed etiam tunc regulariter non procedit, si res maneat certe licita. Nota 1 REGULARITER, quia posset aliquoties melius fieri vitando damnum et omissa obediendi occasione; nota 2 SI RES MANEAT CERTE LICITA; quia quum periculum damni eam faceret dubie licitam, utendum esset regulis supra positis.

(530) XXII. Posset autem hæc regula limitari ex Soto dict. memb. 5, quæst. 2, et Corduba dict. lib. III, quæst. 6, nisi id quod præcipitur vergere possit in notabile præjudicium proprium, vel tertiæ personæ. Sed moraliter loquendo hæc limitatio locum non habet in casu de quo agimus, quia si materia talis esse supponitur, ut certum sit posse a superiore præcipi hic et nunc, pensatis omnibus circumstantiis, jam non poterit esse talis, ut ex illa possit moraliter timeri tale nocumentum; alioqui ratione hujus periculi, dubitari posset an superior in rigore valeat circa illam obligationem præcepti imponere. In hoc autem casu loquuntur dicti auctores. Dicunt enim quando subditus dubitat, an superior possit præcipere, necne, tunc si timeat grave nocumentum proprium, aut præjudicium tertii, non obligari ad obediendum, etiamsi alias fit certus id quod præcipitur licitum esse. Sed hoc, ut ipsimet indicant, solum habet locum, quando dubitatur de jurisdictione, aut de potestate superioris circa talem materiam, propter difficultatem ejus : ut si religiosus dubitet, an ire ad Indos sit materia sui voti obedientiæ; tunc enim volunt isti auctores non teneri ad obediendum stante æquali dubio : quia non tenetur cum tam gravi incommodo tueri jus dubium prælati. Esto autem hoc verum sit de rigorosa obligatione, *regulariter* existimo esse perfectius obedire, *si alioqui certum semper est, rem esse licitam :* quia virtus obedientiæ excellentissima est, et in eo casu non tam jus hominis, quam jus Dei, licet dubium proprio commodo præfertur. Dico autem *regulariter*, quia in his rebus moralibus, quæ ex circumstantiis plurimum variantur, non potest tam infallibilis regula assignari, quin possit excogitari casus, in quo periculum nocumenti, aut propriæ vitæ tanti momenti sit, ut majus Dei obsequium judicetur illud vitare, quam in eo dubio obedire. Dixi etiam : *Si semper sit certum rem esse licitam*, nam sæpe contingit ut ex periculo nocumenti, præsertim alieni, oriatur dubium, non

Sot.
Cordub.

solum de obligatione præcepti, sed etiam de honestate rei præceptæ, et consequenter an liceat obedire; tunc autem servandæ erunt regulæ superius traditæ.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

In quo consistat perfectio obedientiæ cœcæ.

Cœca obedientia non privat subditum omni judicio. Neque id docuerunt SS. Patres, qui requirunt ut cœce obediens lynceis etiam oculis Deum videat in superiore; neque id S. Ignatio imponi potest : qui SS. Patrum sententiam et verba usurpaverit, nec sine addito metaphoram cœcitatis explicante.

(551) XXVI. Ex his omnibus facile potest ulterius intelligi, quo sensu a sanctis patribus dictum fuerit, a religiosis perfectis, exhibendam esse suis prælatis cœcam obedientiam. Cum enim cœcitas in privatione visus consistat, et per metaphoram ad spiritualia translata sit, certum est non in eo censu transferri, ut significet privationem omnis cognitionis et judicii : quod est adeo per se notum, ut non indiguerit explicatione. Quis enim dubitare potest, quin homo non ut brutum (1), vel stolidus obedire debeat, sed ut homo, qui recta ratione utatur? Quod etiam convincit prima objectio generalis in num. 2 facta. Nam iidem patres a perfecto obediente requirunt lynceos oculos, quibus Deum in superiore cernat : non ergo absolutam privationem cognitionis et judicii perfecti, in cœca obedientia requirunt. Neque hoc magis potest imponi B. P. N. Ignatio, quam ceteris sanctis, cum ab eisdem, et sententiam, et verba usurpaverit, et juxta subjectam materiam, in sensu omnibus noto, metaphora illa usus sit. Imo si recte expendantur verba ejus, particulam aliquam semper addidit, qua omnem invidiam tolleret, et proprium sensum metaphoræ explicaret. Nam in Examine cap. 4, § 29, addit illam particulam : *Sane intelligendo.* In III part., cap. 1, § 5, dixit : *Ubi peccatum non cernetur.* Supponit ergo obedientem oculos habere debere, quibus hoc discernat. Et VI part., cap. 1 : § 1 : *Omnem* (inquit) *sententiam, ac judicium nostrum contrarium, cœca quadam obedientia abnegando.* Ubi illa particula *quædam* restrictiva est : quia nimirum non simpliciter, sed secundum quamdam rationem obedientia debet esse cœca. Hoc autem ibidem explicatur per oppositionem ad sententiam et proprium judicium contrarium; et in aliis locis additur, cœcitatem hanc debere excludere humanas rationes, quibus moveamur potius ad parendum superiori quia doctus est, aut prudens, vel quia placentia jubet, quam propter solam Dei voluntatem. Item additur excludere humanos discursus, quibus subditus examinare velit, cur prælatus hoc præcipiat, vel cur potius sibi, quam alteri, et similia.

Obedientia cœca usum proprii intellectus spiritalem admittit et nitentem præcipue judicio superioris : excludit tamen prudentiam carnis curiose inquirentem causas præcepti.

(552) XXVII. Itaque, ut uno verbo dicamus, cœcitas hæc excludit prudentiam carnis, non vero prudentiam spiritualem et supernaturalem. Cum enim obedientia sit perfectissima virtus, non minus requirit ad suum perfectum actum ducem prudentiam, quam aliæ virtutes morales; sed hoc est ei proprium, quod judicium prudentiale dirigens illam fundatur magis in extrinseco principio, et judicio superioris, quam in proprio; et ideo quatenus excludit proprium, dicitur obedientia cœca : excludit autem proprium, quatenus vitiosum aut imperfectum est, non quatenus dicit omnem usum proprii intellectus (1). Sicut dixit etiam Bernardus : ***Tolle propriam voluntatem, et infernus non erit,*** non ut excluderet omnem usum propriæ voluntatis, et libertatis; nam si hic tollatur, etiam præmium cæleste non erit, sed ut excluderet vitiosam voluntatem, quæ per accommodationem et communem usum virorum spiritualium propria solet appellari. Ita ergo in præsenti materia ex simili usu, et accommodatione illa obedientia, quæ non nititur propriæ prudentiæ, nec curiose inquirit rationes et causas præcepti, cœca appellata est a sanctis viris, quibus tamquam in propria arte loquentibus, licuit propriis nominibus uti ad hanc perfectionem obedientiæ significandam, et ad exaggerandum quantum oporteat judicio superioris magis, quam proprio gubernari. Sicut enim cœcus ab alio ducitur, et quasi alienis oculis videt, ita suo modo subditus ad superiorem comparari debet. D. Bernard.

Obedientia cœca cur dicatur etiam obedientia indiscreta et insipiens. — INDISCRETA dicitur, aut INSIPIENS, quia quamvis discernat licitum ab illicito, non fundatur tamen in propria discretione.

(553) XXVIII. Eodem sensu vocatur hæc obedientia aliquando a patribus *indiscreta*, aut *insipiens*. Ita loquitur Bernardus, scribens ad fratres de Monte Dei, et ex illo Bonaventura in speculo disciplinæ part. II, cap. 3, et Humbertus de eruditione religiosorum lib. II, part. II, cap. 16, cum tamen D. Thomas 2. 2, quæst. 104, art. 5, ad tertium, indiscretam obedientiam damnet. Est tamen diversitas in usu vocis,

(1) *Non ut brutum.* Ita cum edit. 1634. In editt. 1625, 1626, 1744, *non est brutum* : pessime.

(1) Vide D. Thomam 2. 2, *quæst.* 50, *art.* 2; et ad Titum 1, *lect.* 4 : et Bernardum, *epist.* 7. (MDCXXV)

Bernard. Bonavent. Humbert. D. Thom.

non in re. Nam D. Thomas *indiscretam* appellat, quæ non discernit, an sit licitum vel illicitum, quod imperatur. Bernardus autem *indiscretam* vocat, quæ non fundatur in propria discretione, et judicio. Quomodo etiam dixit Gregorius verum obedientem non discutere, nec discernere obedientiam; et iterum: *Nescit judicare qui perfecte didicerit obedire.* Et alia multa similia supra a num. IV, relata sunt. Eodemque sensu vocatur hæc obedientia simplex sine discussione, ut ex Augustino refert Bonaventura in libro octavo collationum capite tertio.

Gregor.

Bonavent.

Assertio bipartita pro obedientia cœca.

(554) XXIX. Sic ergo explicata vocis significatione per se satis evidens est hujusmodi obedientiam sanctam et perfectam esse. Primum patet, quia in modo illo obediendi nihil est mali, aut periculi, ut satis declaratum est, quia semper supponitur materia honesta cum sufficienti certitudine, quæ omne periculum mali moralis excludit, sive illa certitudo ex re ipsa oriatur, sive ex adjuncto præcepto practice resultet: ergo cum aliunde ibi interveniat motivum, et ratio obedientiæ, illa sufficit, ut hujusmodi obedientia sancta sit. Secundum autem, scilicet esse perfectam, optimis rationibus a B. Ignatio in dicta epistola demonstratur. Summa est: quia in primis est necessaria ad convenientem gubernationem, ut videre licet in obedientia politica, œconomica, militari, et quacumque alia. Nam si servus, aut miles semper deberet intelligere, et percipere rationes, et causas quæ movent ducem, aut dominum ad imperandum, difficile, ac moraliter impossibile redderetur omne regimen. Accedit quod præfectus sæpe movetur ad præcipiendum rationibus altioribus et universalioribus, quas subditus, vel percipere non posset, vel non expedit ipsum eas scire. Sicut etiam in ædificiis, vel artefactis construendis, inferiores ministri ab architecto moventur et diriguntur, eisque obedire necesse est, quamvis causam et rationem, qua movetur non intelligant: alioqui vix posset humano modo procedere opus. Deinde, quia per se notum est concordiam quoad fieri possit, inter inferiorem et prælatum in judiciis et voluntatibus meliorem esse; quia et per se amabilis est, et ad omne opus utilis; ergo procuranda est

Ostenditur assertionis prior pars, nempe obedientiam cœcam esse sanctam. Hæc enim ex hypothesi est in materia honesta et fit ex motivo obedientiæ.

Ostenditur assertionis posterior pars, nempe obedientiam cœcam esse perfectam.

Prima ratio: sic oportet ne gubernatio fiat moraliter impossibilis.

Secunda ratio: sæpe subditus causas præcipiendi intelligere nequit, vel non debet.

Tertia ratio: sic consentiunt judicia et voluntates; hoc autem, et per se amabile et utilissimum, fit

per conformitatem subditi ad superiorem, potius quam e converso: hæc enim subordinatio est per se magis consentanea rationi, tum ratione potestatis, et juris, quod habet prælatus in subditum, ratione cujus ei debetur obedientia, ubi suam potestatem excedere non constiterit, præcipiendo, quod malum est. Tum etiam ratione majoris auctoritatis, quam habet, eo quod ita comparetur superior ad subditum, sicut magister ad discipulum, et sicut caput ad membrum. Denique est etiam hæc obedientiæ ratio melior et perfectior, quia et necessaria est ad omnes alias perfectiones obedientiæ, quales sunt promptitudo, alacritas, perseverantia, et similis, quæ cum dissensione judicii vix haberi possunt, et exercitium plurium aliarum virtutum in se complectitur, scilicet humilitatis, se totum etiam quoad mentem altiori submittendo, reverentiæ et fiduciæ in Deum, propter quem ejus ministro, de sua providentia confidendo (1), ita obeditur. Unde etiam fit, ut per hunc modum cœcitatis tollantur cogitationes, vel discursus, qui possent perfectionem obedientiæ impedire. Merito ergo hic modus obedientiæ consulitur tamquam perfectus.

rationabiliori modo per conformitatem subditi cum superiore, quam vice versa.

Quarta ratio: sine obedientia cœca, nec exercentur alacritas et perseverantia in obediendo, nec humilitas, atque in Deum reverentia et fiducia: manent quoque discursus quibus impediri potest obedientiæ perfectio.

(555) XXX. Atque ex his tandem satisfactum est objectionibus quæ ultimo loco contra hanc partem fiebant. Jam enim dictum est, non tolli per hanc obedientiæ simplicitatem, sufficientem discursum, ac discretionem ad non parendum in rebus illicitis: tamen quia illa sollicitudo, moraliter vix est necessaria; nam regulariter non imponuntur illa præcepta, et si id contingat, facile et per se statim patere solet, ideo absolute solent dicere sancti, simpliciter et sine discussione obediendum esse. De qua re est optima doctrina Bernardi in epistol. 7, ubi graviter reprehendit quemdam monachum, qui (ut ex superioribus epistolis constat) rem per se illicitam, et contrariam voto cum scandalo fratrum commiserat, se autem excusabat, eo quod in ea cuidam abbati obedierat; et ea occasione distinguit Bernardus quædam esse pure bona, quæ constat esse facienda, maxime si præcipiantur, quædam pure mala, quæ facienda non sunt, a quocumque præcipiantur, quædam media, quæ pro modo, loco, tempore, et persona, et

Satisfit auctoritatibus contra hanc secundam obedientiæ perfectionem positis in num. I. Nam obedientia cœca satis videt ne obediat in illicitis; sed quia ordinarie nihil illicitum præcipitur, et si id contingat res solet per se et statim patere, ideo absolute dicitur obediendum sine discussione.

D. Bernard.

(1) *Confidendo.* Editt. quatuor habent *confidendi.*

mala possunt esse, et bona, et in his (inquit) *lex posita est obedientiæ*, de quibus postea concludit nihil esse inter ea dijudicandum, sed eam tantum prudentiam adhibendam, quæ ad pure mala secernenda sufficiat, ad quam exhibendam, ut diximus, parva discussio necessaria est; nam quæ sunt pure mala, per se statim patent.

Quoad exemplum fidei ibidem sub fin. num. I adductum, ibi similitudo non æqualitas intelligenda est. Itaque qui credit Deo habet omnimodam certitudinem; qui obedit habet certitudinem practicam, si sequatur regulas supra positas; et tunc, quamquam erraret a parte rei, non careret merito obedientiæ.
Bernard.

(556) XXXI. Unde etiam constat quo sensu accipiendum sit exemplum fidei, quo circa hanc obedientiam iidem patres utuntur, scilicet, sicut captivatur intellectus in obsequium fidei, ita esse quasi excæcandum in gratiam obedientiæ. Est enim hoc per quamdam imitationem, et similitudinem intelligendum, non secundum æqualitatem; quia hæc subjectio mentis, quæ fit per obedientiam, non fundatur in infallibili auctoritate vel veritate rei, sicut captivitas fidei; sed solum in potestate præcipiendi et certitudine practica, quæ ex illa oriri potest, supposita non repugnantia ex parte materiæ. Et juxta hanc etiam doctrinam exponendus est Bernardus in lib. de præcepto, et dispensat. cum ait in rebus dubiis debere subditum superiorem consulere, et rationes dubitandi illi aperire, et judicium ejus sequi, *quia ex scripturis* (inquit) *habemus quod labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus requirunt, quia Angelus Domini exercituum est.* Quæ doctrina ad omnes pastores ecclesiæ accommodari potest, non tamen de omnibus eodem modo intelligenda est. Nam respectu summi pontificis, decisio dubii, si authentice fiat, in re ipsa infallibilis erit, respectu vero aliorum inferiorum non ita, sed poterit efficere practicam certitudinem, juxta regulas superius dictas, et tunc licet contingat judicium superioris re ipsa falsum esse, subditus per ignorantiam invincibilem excusabitur, et per virtutem obedientiæ merebitur.

Objectio contra exempla quæ in epistola S. Ignatii referuntur pro obedientia cæca; et quibus accedunt exempla alia ex Surio.
Bonav.
Gregor.

(557) XXXII. Una vero objectio adhuc superest dissolvenda; quia B. Ignatius in dict. epist. imitatus Bonaventuram in stimulo divini amoris part. II, cap. 11, in tomo II opusc. et alios sanctos, exempla quædam nobis proponit hujus obedientiæ, quæ nos imitari vult, cum tamen res seu opera in eis præcepta, si per se et ex objecto spectentur, mala sint, et contra rationem. Hujusmodi est super aquas ingredi, ut de Mauro refert Gregorius lib. II Dialogorum, cap. 7; leænam capere, et ad superiorem deferre, ex vitis Patrum. Hæc enim et similia, si ex objecto spectentur, mala sunt, et contra quintum præceptum decalogi, quia in eis vita manifesto periculo exponitur; quod si spe miraculi fiant, præsumptio quædam erit, sive Dei tentatio, cujusmodi etiam fuisse videtur factum illud, quod de S. Theodora refert Simeon Metaphrastes apud Surium 11 die Septembris tomo V. Illa enim, cum sub viri specie inter monachos vitam ageret, a prælato missa est ad deferendam aquam ex lacu; cum evidenti vitæ periculo propter crocodilum in eo lacu degentem, et omnes eo accedentes dilaniantem. Nec est admodum dissimile, quod de monacho Elstano idem Surius narrat 1 die Augusti tomo IV. Ille enim jussus ab abbate manum misit in bullientem aquam, ut ex imo cacabi aliquid extraheret. In quibus omnibus exemplis constat, actiones illas per se spectatas temerarias esse, atque adeo per se illicitas, ac pure malas, ut Bernardus loquitur. Si ergo hæc nobis proponuntur tamquam exempla imitanda, obediendum nobis erit, etiam in rebus aperte illicitis. Nec minus difficile est, quod S. Benedictus supra citatus ait obediendum esse, etiam quando constat rem præceptam esse impossibilem : quia tentare rem impossibilem, vel temerarium est, vel certe vanum et inutile, ac proinde illicitum. Qua ratione etiam inutilis apparet obedientia illa irrigandi per multum tempus lignum aridum, quam de Joanne monacho supra retulimus ex Cassiano lib. IV, cap. 24. Cujus etiam sancti meminit Augustinus lib. de cura pro mortuis agenda cap. 17. Et aliud simile exemplum refert Severus Sulpitius in dialogo de orientalibus monachis. Denique ejusdem difficultatis est, quod in vita S. Joannis Damasceni refert Joannes patriarcha hierosolymitanus apud Surium, 6 die Maii, tomo III, illum videlicet missum fuisse a suo magistro, ad vendendas sportas duplo majori pretio, quam par erat. *Cui imperio* (dicitur ibi) *minime adversatus est : nec imperantis sermonem sibi discutiendum, et explorandum putavit ille ad mortem usque obediens.* At constat præceptum illud fuisse de re clare injusta.

Item alia explicanda proponuntur ex Bened. Cassiano, etc.

Satisfit supra positis exemplis. — 1° Horum admiratione moti debe-

(558) XXXIII. Respondemus in his et similibus exemplis duo esse distinguenda, unum est finis ab Spiritu Sancto intentus; aliud est actio ipsa, seu materia, quæ præ-

mus ad obedientiæ perfectionem tendere, omisso modo extraordinario quem tam jubentes quam obedientes instinctu Spiritus Sancti sequebantur. 2º In re impossibili obediendum est eam inchoando; atque actionem nisi mala sit perficiendo, quum sola rei utilitas est impossibilis; nec actio erit otiosa cujus finem materialem compensat exercitium obedientiæ. 3º Venditio sportarum a S. Joanne Damasceno non futura erat injusta, quia ementes nequibant decipi.

cipitur. Quando ergo hæc exempla nobis proponuntur, solum est ut per ea intelligamus quantum Deo placeat obedientiæ virtus et simplicitas. Hic enim fuit finis ab Spiritu Sancto intentus, et ob eam causam fere in omnibus adductis exemplis, id miraculo (1) confirmavit. Nihilominus tamen non hæc nobis proponuntur ut imitanda quoad omnes particulares circumstantias eorum, sed solum quoad perfectionem et simplicitatem, juxta communes et ordinarias leges obedientiæ debitas. Constat enim aliquando Spiritum Sanctum movere homines justos, ut supra communem, et ordinarium cursum virtutum, mirabilius operentur. Qui modus operandi in exemplum etiam nobis proponitur, non ut illum eumdem modum operandi imitemur, sed ut illius admiratione moti, saltem perfectionem virtutis assequi contendamus. Sic Samson, v. g. aut Apollonia proponitur, ut exemplum fortitudinis, qui ex peculiari instinctu Spiritus Sancti, sibi mortem intulerunt, non ut hoc totum imitemur, sed ut his exemplis mortem contemnere discamus. Ita ergo in prædictis obedientiæ exemplis, quædam sunt, quæ ex peculiari instinctu Spiritus Sancti facta esse credendum est, tam ex parte prælatorum jubentium, quam subditorum obedientium, quæ sub ea ratione, non imitanda proponuntur, sed admiranda : imitanda vero quoad perfectionem virtutis, quam talia facta indicant, aut supponunt. Hujusmodi autem sunt omnia illa, in quibus evidens vitæ periculum, aut aliud grave nocumentum imminere videbatur. Unde quod Benedictus ait obediendum esse etiam in re impossibili, intelligendum est (loquendo de ordinario modo studiose obediendi) quantum ad aggrediendam et inchoandam actionem, in quo fuerit ipsa possibilis, neque antea desistendum, quam reipsa probetur, non esse possibile ultra progredi, sine gravi nocumento, aut sine temeritate. Maxime autem hoc habet locum, quando ipsa actio, quæ præcipitur, possibilis est, et non mala; finis autem, vel utilitas ejus, est impossibilis : tunc enim sine culpa, imo cum magna perfectione obediri potest, quia tunc illa actio non est otiosa, quia deservit ad exercitium humilitatis et obedientiæ, etiamsi ad proprium finem veluti materialem, ut sic dicam, inutilis sit, et hujusmodi esse posset irrigatio ligni aridi, etiam sine miraculi interventu. Denique fere eodem modo intelligi potest factum illud Joannis Damasceni et magistri ejus; clarum est enim non fuisse ibi intentam iniquam venditionem, sed insignem Damasceni abjectionem, et mortificationem, quæ moraliter constabat fore sine alia injuria, quia res erat adeo manifesta, ut nullus ex deceptione, aut ignorantia rem esset tanto pretio empturus : vel si quispiam illud offerret, spontanea voluntate, et in gratiam tanti viri illud fuisse oblaturum, prout revera accidit. Et hactenus de voto obedientiæ.

CAPUT XVI.

An promissio ingrediendi Societatem, quam scholastici approbati simul cum tribus votis substantialibus faciunt, sit verum votum eorum statui conveniens, VEL NECESSARIUM.

Membra duo præsentis capitis ubi de scholarium promissione ingrediendi Societatem statuitur eam esse verum votum (1um membrum), et scholarium statui convenientem (2um membrum).

(559) I. Supponenda est forma, quæ in hac scholarium approbatorum incorporatione servatur. Nam postquam religiosus tria vota in Societate emittit, subdit : *Et promitto eamdem Societatem me ingressurum, ut vitam in ea perpetuo degam, omnia intelligendo juxta ipsius Societatis Constitutiones.* Ut ergo totam substantiam, et obligationem illius actionis explicemus, necessarium est in præsenti cap. declarare quænam sit, quamque necessaria hæc promissio : et in sequenti, quem effectum, seu obligationem inducat. Ratio ergo dubitandi quoad priorem partem, sumi potest ex ipsa serie, ac forma vovendi, ac promittendi. Prius enim religiosus dicit : *Voveo paupertatem,* etc., et deinde subjungit : *Et promitto eamdem Societatem me ingressurum.* Ergo ipsa varietas verborum ostendit hanc ultimam promissionem non esse verum votum, sed ad summum, simplicem promissionem, quæ religioni fit. Quæ differentia in aliis locis Constitutionum observari potest. Nam in Examine cap. 1, § 10, dicitur : *Post experimenta et probationes eadem tria vota simplicia, paupertatis, ca-*

Arguitur contra prius membrum, quia 7o PROMITTO et PROMISSIO sic adhibentur in formula votorum et in Constitutionibus, ut ostendant obligationem non habituram vi voti. Quod confirmatur eo quod aliter statui scholarium constituendo quatuor vota necessaria es-

(1) *Id miraculo.* Ita cum edit. 1744. *Non miraculo* legitur in editt. 1625, 1626, 1634.

sent, quum tria tantum commemoraverit Gregorius XIII.

stitatis, et obedientiæ, cum promissione ingrediendi Societatem, emittant. Idem fere tenor verborum servatur in cap. 7 ejusdem Examinis § 1, et IV part., cap. 3, § 3. *Ac votis cum promissione de Societatis ingressu emissis.* Ac denique nullum in Constitutionibus locum invenies, in quo hæc promissio votum appelletur. Et confirmatur, nam alioqui status hic religiosus, quatuor votis simplicibus constitueretur, sicut status professorum constituitur quatuor votis solemnibus quod novum est, et præter doctrinam Gregorii XIII, in suis Constitutionibus : *Quanto fructuosius*, et *Ascendente Domino;* in quibus sæpe repetit, hos scholares tria substantialia religionis vota emittere, et per hæc veros religiosos fieri; nullamque umquam alterius quarti voti mentionem facit. Ex quo inferri videtur circa secundam partem quæstionis, tale votum necessarium non esse; imo nec simplicem promissionem, et consequenter neque esse conveniens, quia superfluum est addere vincula, ubi necessaria non sunt. Antecedens patet ex verbis Gregorii in dicta Constitutione, *Ascendente Domino : Quicumque absoluto probationis biennio prædicta tria substantialia vota, etiam simplicia emiserint, si absque expressa licentia Societatis discedant*, etc., *apostasiæ et excommunicationis, ex apostolicæ Sedis decreto, pœnas incurrunt*, etc. Ergo ex vi illorum trium votorum, est talis religiosus sufficienter obligatus, et traditus Societati : ergo impertinens est alia promissio.

Arguitur contra posterius membrum; quia scholarium statui, per tria vota satis constituto, necesse non est, ideoque nec conveniens, ut addatur sive votum sive promissio, qua seclusa, adhuc apostata foret scholaris Societatem deserens.

(340) II. Nihilominus dicendum est breviter, promissionem illam esse verum ac proprium votum a tribus primis distinctum. Hoc declaratum fuit in congregatione 3 generali, canone 2, his verbis : *Promissio illa ingrediendi Societatem, quæ in formula votorum simplicium scholasticorum habetur, votum est peculiare a tribus aliis distinctum.* Quam declarationem veram esse ex ipsa formula vovendi, si contextus ipse attente consideretur facile colligi posest. Sic enim habet : *Ego N. voveo coram sacratissima Virgine Maria, et curia cælesti universa, divinæ majestati paupertatem, castitatem, et obedientiam in Societate Jesu : et promitto me in eam ingressurum, ut vitam in ea perpetuo degam.* In quibus adverto tam verbum *voveo*, quam verbum *promitto*, cum illo termino *divinæ majestati* copulari; in omni enim promissione, quæ prudenter et convenienter fit, indicatur persona cui fit, alioqui incerta et vaga, et consequenter ex ea parte nulla esset promissio; ibi autem nulla alia persona explicatur, cui hæc promissio fiat, nisi divina majestas; ergo sine dubio verbum *promitto* ad eamdem refertur. Quod etiam in omni rigore copulativa illa, *voveo divinæ majestati, et promitto*, requirit. Hoc ergo supposito, evidenter concluditur illam promissionem esse verum votum, quia votum nihil aliud est, quam promissio Deo facta; sed illa promissio fit divinæ majestati : ergo est verum votum.

Quod scholarium promissio ingediendi Societatem constituat votum 1° verum, 2° a tribus primis distinctum, est prima assertio bipartita, pro priori membro posito in n. I. — Perpenditur decretum quintiæ congreg., et ex eo probatur prima pars assertionis. Dictam promissionem verum votum esse colligi poterat etiam ex formula votorum, ubi non modo vota sed promissio fiunt DIVINÆ MAJESTATI.

(341) III. Quod autem sit distinctum a tribus primis, ex materia ipsa constat, res enim diversa est, quæ per ipsum promittitur, ut per se satis constat. Intelligiturque melius advertendo ex superius dictis nomen *Societatis* in eadem forma vovendi bis repetitum, non omnino idem significare : nam licet eadem Societas sit (ut ibidem etiam dicitur) in qua paupertas, castitas et obedientia voventur, et cujus ingressus promittitur, non tamen *secundum idem*, quia illa vota fiunt in toto corpore Societatis absolute sumpto; promittitur autem ingressus in eamdem, secundum ulteriorem partem seu gradum ejus, ut si quis exsistens intra domum, in primis receptaculis ejus promitteret et ibi manere et interius ingredi; essent enim illæ promissiones diversæ. Ita ergo suo modo in præsenti per tria vota quis obligatur ad ea servanda intra Societatem, possetque in ea obligatione persistere, ac perseverare sine obligatione ulterius progrediendi; est ergo votum plane distinctum, quoad ingrediendum Societatem obligatur : ergo est hoc votum distinctum, et separabile ab aliis.

Probatur secunda pars assertionis primæ, id est quod dicta promissio sit votum distinctum a tribus primis. Nam materia diversa est : quia obligatio servandi tria vota intra Societatem differt ab obligatione ingrediendi in partem ulteriorem Societatis. Hoc vero illustratur similitudine hominis qui admissus in primo ædium cubiculo voveret tum ibi manere, tum interius ingredi.

(342) IV. Hinc secundo dicitur votum hoc et per se conveniens esse et utile; atque in hoc sensu necessarium, quod vocatur, ad melius esse. Probatur, nam in primis illud votum probatum est ab ecclesia cum ceteris per Bullas pontificias, et specialiter in Bulla secunda Pauli III. Est igitur tale votum per se honestum ac conveniens, et ratione patet, quia est de meliori bono, quod ostenditur : quia alias verum votum non esset, tum etiam quia, ut dicitur in declaratione V part., cap. 4, § 4, lit. F, promissio ingrediendi Societatem, est de votis professorum solemnibus; aut coadjutorum formatorum. Votum autem simplex, de

Dicta promissio est scholarium statui conveniens. Hæc autem secunda assertio pro secundo membro hujus capitis, suadetur auctoritate pontificum. Item ratione PRIMA, quod verum votum non fit nisi de meliori bono; SECUNDA, quod de meliori bono sit se obligare voto ad vota solemnia vel perfectiora

sit de meliori bono quam votum simplex.

voto solemni faciendo, aut de alio voto quacumque ratione perfectiori aut strictiori, per se conveniens est et de meliori bono : ergo.

Coroll. ex proxima assertione. Quicumque gradus ulterior gradu scholarium est simpliciter melior : quia vota, non modo professorum plura sunt et graviora; sed etiam coadjutorum formatorum, majores effectus habent quoad paupertatem, et ad uniendum cum Societate.

(543) V. Unde obiter colligo primo, quamvis gradus scholarium in Societate verum religiosum constituat; nihilominus quemcumque ulteriorem gradum esse simpliciter meliorem et perfectiorem ad ceteros. Et de gradu quidem professorum id per se clarum est; quia et includit plura vota et graviora, inducitque multo plures, et graves obligationes. De gradu autem coadjutorum formatorum id etiam patet, quia excepto voto speciali obedientiæ, ad pontificem, circa missiones reliqua omnia vota in illo fiunt (1), et effectus paupertatis sunt in eo gradu majores, quam in gradu scholarium, licet in aliis duobus votis sit æqualitas. Est etiam in eo statu major quædam unio cum religione, ratione cujus et status, absolute loquendo, est firmior et stabilior, et religiosus ipse quasi ex officio magis obligatur ad onera religionis sustinenda. Recte ergo fit illa promissio de illo ingressu, tamquam de meliori bono : et ex hac parte etiam habet veram rationem voti.

Corollarium ex proxima assertione. Dicta promissio est quasi votum majoris perfectionis in eadem religione, et aliquo modo imitatur votum transeundi ad arctiorem religionem.

Unde etiam patet, quod licet illud non sit proprie votum religionis, quia jam supponit religiosum statum, est tamen quasi votum majoris perfectionis in eodem statu religionis, sicut auctores communiter dicunt votum a religioso factum transeundi ad arctiorem religionem non esse proprie votum religionis in genere, sed tantum quoad speciem, et modum religionis. Sic ergo proportione servata hoc votum in præsenti intelligendum est.

Declaratur amplius veritatis 2æ assertionis. Nam dicta promissio statui scholarium convenit, quia transitus eorum ad gradum ulteriorem est maxime necessarius Societati; neque aliter, aut saltem non tam suaviter poterat ea obligatio scholaribus imponi per præceptum superioris.

(544) VI. Atque ex his facile patet necessitas, seu utilitas hujus voti. Est enim considerandum scholares Societatis ita constitui in statu religionis per tria vota substantialia, ut tamen non omnino constituantur extra viam, seu in termino religiosi status, ut sic dicam : et ideo quamvis ultra ordinem novitiorum sint, non tamen sunt omnino extra probationem et experimentum. Hæc enim duo respectu diversorum non sunt repugnantia. Ob hanc ergo causam, quamvis per tria vota substantialia fiant hi scholares vere ac proprie religiosi, et constituantur in statu; nihilominus necessarium est, ut voveant transitum ad ulteriorem gradum, quia ad illum tendunt et in illo sunt maxime necessarii religioni, cui non satis esset consultum si illi permanere volentes in assumpto statu, nollent ulterius progredi prout in rigore, sine peccato facere possent, nisi hoc specialiter promitterent. Et quamvis præceptum obedientiæ potuisset sufficere, si alias declaratum esset hanc esse materiam obedientiæ, tamen suaviori et meliori modo hæc obligatio inducitur per propriam promissionem Deo factam voluntarie in ipsamet assumptione talis status, prout in Societate nunc fit.

Quoad ad 1um argumentum ejusque confirmationis in numero I. — In formula votorum Societatis et in Bulla Gregorii XIII vota scholarium substantialia non appellantur nisi tria, quia per hæc sola status religiosus eorum formaliter constituitur; et forte verbum PROMITTENDI in quarto voto melius explicat, ea promissione non constitui intrinsece statum et traditionem religiosam.

(545) VII. Tandem hinc facile satisfit primæ rationi dubitandi in principio : et redditur optima ratio, ob quam Gregorius XIII in confirmatione allegatus cum tractat de vero ac proprio statu religioso horum scholarium, solum commemorat tria vota substantialia : quia revera illa tantum sunt, quæ talem statum constituunt, et de facto constituerent (2), etiamsi aliud votum, seu promissio eis non adjungeretur, quia hæc duo, scilicet esse in tali gradu, et ad ulteriorem tendere, distincta sunt, et separabilia, et illud prius est, quod constituit proprium statum religiosum : nam hoc posterius potius respicit futurum, quam statum præsentem. Est ergo hoc quartum votum annexum, et adjunctum illi statui ex peculiari Societatis Constitutione, non vero formaliter constitutivum illius status : et ideo non oportuit de illo fieri mentionem ubi de sola substantia illius status, et de votis ac traditione actuali, quibus illa constat, sermo est. Sicut etiam cum de gradu professorum in eisdem Constitutionibus Gregorii agitur, solum fit mentio quatuor votorum solemnium : quia per illa in tali statu formaliter constituuntur, quamvis præter illa, emittant vota suæ professioni quasi annexa. Fortasse etiam ob hanc causam (ut aliis locis ex Constitut. et Examine in eodem 1 argumento adductis respondeamus) in formula vovendi, et in Constitutionibus distincto verbo *promittendi* hoc votum proponitur

(1) *Reliqua omnia vota in illo fiunt.* Hoc omnino verum est de professis trium votorum, qui in aliquibus ad gradum coadjutorum formatorum pertinent quasi reductive : ceterum coadjutores formati, si stricto sensu loquamur, non alia vota emittunt quam tria paupertatis, castitatis et obedientiæ, publica quidem, sed nihilo minus simplicia. Vide np. 890.

(2) *Constituerent.* Editt. quatuor habent *constituerunt.*

et declaratur, ut indicetur, non pertinere intrinsece ad præsentem traditionem et statum, qui per illam constituitur, sed esse meram promissionem de futuro, Deo tamen factam, ac proinde non exclusam a ratione *voti*, quamvis ea voce non nominetur. Denique ad alteram partem, jam declarata est hujus voti utilitas, cui nihil obstat, quod ex vi trium votorum apostata sit, qui talem religionem deserit; quia aliud est perseverare in statu assumpto, aliud ad ulteriorem gradum transire; ad illud prius sufficienter obligant tria vota, et illi obligationi contrarium est apostasiæ vitium : ad hoc autem posterius, non obligant illa vota per se spectata, neque esset apostata, qui perseverans in statu et gradu assumpto nollet ulteriorem assumere; merito ergo additur novum vinculum, quo hæc inducatur obligatio.

Quoad argum. contra posterius membrum in eodem n. I. —Tribus votis substantialibus obligantur scholares ad perseverandum in statu religioso; at per quartum promittunt se assumpturos gradum ulteriorem in Societate.

CAPUT XVII.

Quos effectus habeat dicta promissio ingrediendi Societatem.

Tractata superiori capite promissio scholarium SE SOCIETATEM INGRESSUROS veram obligationem causat; quia omne votum ad id obligat de quo fit.

(546) I. Responsio ad præsentem quæstionem ex præcedentis decisione videtur manifesta : explicatum enim a nobis est, quid sit ingredi Societatem, respectu illius, qui intra illam, et in aliquo gradu ejus, tamquam verus et proprius religiosus jam exsistit : omne autem votum ad id obligat, de quo fit : ergo hoc etiam obligabit ad prædictum ingressum, et talis obligatio prædicti voti effectus est. Declarare vero necesse est ejus materiam, seu quid facere teneatur, qui tale votum emisit, ut illud exsequatur, et suæ obligationi satisfaciat. Nam qui emisit votum religionis potissimum solet obligari ad petendum et procurandum illum statum; et si aliquis religiosus vovit transire ad arctiorem religionem, similiter subit obligationem procurandi habitum ejus. At in præsenti scholares Societatis tantum abest ut obligentur ad procurandum ulteriorem gradum in Societate, ut potius illis vitio detur, vel imperfectioni si de re quidquam loquantur, vel desiderium ad aliquem ulteriorem gradum ostendant. Nam in Constitutionibus ipsis Societatis hoc ipsum prohiberi videtur : in Examine cap. 6, § 5 et 6, et cap. 8, in principio, et v part., cap. 4, § 5, ubi sic dicitur : ***Postquam aliquis in corpus Societatis cooptatus fuerit in aliquo gradu, ad alium progredi curare non debet, sed in suo perfici, et obsequio Dei et gloriæ sese impendere, ac superiori, qui scilicet Christi Domini nostri vices gerit, curam aliorum omnium relinquere.*** Deinde oportet exponere, quando hoc votum obliget, et cur in eo aliqua determinatio temporis addita non sit; ne incerta et lubrica sit ejus obligatio.

Dubium de materia talis obligationis; quod scholaribus prohibitum videatur curare ulteriorem gradum in Societate.

Dubium de tempore implendæ ipsius obligationis : huic enim determinatio addita non est.

(547) II. Prior pars declarata est in prædicta congregatione 5, decreto 5 et canone 2, editionis anni 1616, ubi post verba superius citata subjungitur : ***Quo*** (scilicet voto) ***quis se obligat ad acceptandum gradum professorum, vel coadjutorum formatorum, prout præposito ad majus Dei obsequium fore videbitur.*** Quæ declaratio sumpta est ex cap. 7 Examinis, § 1, ubi sic dicitur : ***Sic autem intelligendus est hujusmodi ingressus, ut professionem, vel vota coadjutorum formatorum, si Societas eos admittere volet, emittant;*** et idem fere habetur part. v Constitutionum, cap. 4, lit. E. Atque ex hac declaratione constat hoc votum non obligare, ad procurandum ullo modo hujusmodi ingressum, nec ad diligentiam aliquam in hunc finem adhibendam : quia in ipsamet forma emittendi tale votum statim additur : ***Omnia intelligendo juxta ipsius Societatis Constitutiones.*** Sed in Constitutionibus Societatis nulla alia obligatio declaratur, nisi acceptandi hunc ingressum, quando injunctus fuerit : ergo non amplius votum obligat : quia actus agentium non operatur ultra intentionem eorum, et intentio voventis in præsenti non extenditur ultra Constitutiones. Ratio etiam facile reddi potest, quia, supposito statu et instituto talis religionis, ipsamet vivendi ratio, et quasi jus ipsum postulat, ut debito tempore invitentur hi religiosi ad ulteriorem gradum sibi proportionatum : et hoc ipsum ex officio pertinet ad prælatos, qui curam gerunt communis boni totius religionis, et ideo neque oportuit, nec fuit conveniens per votum obligari ad procurandum, sed solum ad acceptandum.

Declaratum est dictam promissionem scholarium eos obligare ut gradum professorum vel coadjutorum formatorum acceptent pro arbitrio generalis.

Dicta ingrediendi Societatem promissio non obligat ad procurandam impletionem. Id apparet ex Instituto, et constat etiam ex forma vovendi in qua vovens affirmat se obligationes istas suscipere, OMNIA INTELLIGENDO JUXTA CONSTITUTIONES. Item ex ratione ostenditur cur scholares non teneantur ulteriorem gradum sibi curare; quia videlicet hoc spectat ex officio ad prælatos Societatis.

(548) III. Et in hoc cernitur clara differentia inter hoc votum, et alia ad religionem pertinentia. Nam qui absolute vovet religionem, virtute vovet petere et procurare illum statum, quia moraliter nullus est alius modus obtinendi illum; esset enim

Discrimen hujus promissionis scholarium ab aliis promissionibus intrandi religionem. Nam hæc requirunt mo-

raliter ut petatur ingressus; scholari vero sufficit, ejusque humilitatem, obedientiam et internam pacem juvat, ulteriorem gradum superioribus arbitris oblatum acceptare.

vanum exspectare, ut a religione ipsa invitetur. Idemque omnino est in religioso laxioris ordinis, qui vovet transire ad arctiorem : quia sunt corpora omnino distincta et sub diversis regulis et capitibus, seu prælatis, quorum curæ et providentiæ ille transitus non subest, nec secundum aliquam regulam postulatur, sed solum ex voto privato, quod non est secundum regulam, licet non sit contra illam, sed ultra illam. In præsenti autem una est religio, unum caput, una regula, secundum quam votum fit, et ideo ad illius observationem, nihil aliud a vovente postulatur, nisi ut acceptet, quod injunctum fuerit : nec major obligatio fuisset conveniens, aut voto accommodata. Quia votum esse debet de meliori bono; in tali autem religione supposita institutione, ac providentia ejus, melius est hanc curam et sollicitudinem superioribus relinquere, et paratum esse ad exsequendum, quod injunxerit, quam de suo gradu et statu sollicitum esse, et illum petere, vel procurare. Et hanc ob causam in citatis Constitutionibus hoc consulitur tamquam aptius ad humilitatem, obedientiam et internam pacem conservandam, quæ bona magna ex parte impediri possent, si licentia illa concederetur, et multo magis, si titulo obligationis voti vestiretur.

Aliquando, v. g. si præsumatur incogitantia superiorum, potest impletio dictæ promissionis procurari per scholasticos, quamvis etiam tum ad id non obligatos. Optimum vero est ne gradus procuretur determinate; at ab uno gradu ex ultimis transitus ad alium numquam proponendus est.

(549) IV. Adnotandum tamen est, quamvis nemo teneatur ex voto hunc ingressum ad ulteriorem gradum procurare, non tamen simpliciter prohiberi, quia nec per se malum est, et aliquando potest esse conveniens, si debito modo fiat; quod etiam observatum est in declarationibus prædictarum Constitutionum. Nam in cap. 8 Examinis, lit. A, additur : *Cum tamen aliquid constanter sese eis offerret, quod ad majorem Dei gloriam fore judicarent, post orationem simpliciter superiori proponere poterunt, ipsius judicio omnino rem committentes.* Itaque religiose ac debito modo, quæ ad exsecutionem hujus voti pertinent proponere, seu in memoriam reducere, præsertim ubi ex accidenti, vel aliquo casu probabiliter præsumi potest oblivionem, vel incogitantiam aliquam intercessisse, non vetatur, etiamsi obligatorium non sit. Ut autem hoc optimo modo, et sine ulla suspicione alicujus humani affectus fiat, in eo casu non est determinatus gradus postulandus, sed solum generatim et indefinite, particularem determinationem arbitrio superioris relinquendo. Unde fit hoc solum habere locum in eo (1) qui nondum in aliquo ex ultimis gradibus est constitutus : nam in eo tantum habet locum prædictum votum, et solum etiam in eo dicta indifferentia, et animi præparatio postulatur : nam qui jam est in aliquo termino, nullo modo cogitare debet de transitu ad alium, neque umquam aliquid de ea re proponere, quamvis si superior interdum id præcipiat acceptandum sit (2), ut statim dicam.

Quæstiuncula prima circa declarationem datam in num. II. Videlicet obligatio acceptandi gradum professorum vel coadjutorum spiritualium formatorum non procedit de coadjutoribus temporalibus, sed de scholasticis. Hi autem utrum satisfaciant suæ obligationi non admittentes nisi gradum quem maluerint; ejus quæstiunculæ resolutio est negativa, ex declaratione congregationis VII; tum a priori, quia promissio fit JUXTA CONSTITUTIONES quæ electionem gradus committunt superiori.

(550) V. Dubitari enim potest circa prædictam declarationem, an qui hoc votum emisit, teneatur acceptare determinatum gradum a superiore præfixum, vel solum quem ipse elegerit? ita ut si ad ipsum non admittatur, alium acceptare non obligetur. Quod dubium non habet locum in coadjutoribus temporalibus, qui etiam hoc votum ingrediendi Societatem emittunt; tamen in eis obligatio determinata est ad gradum coadjutorum formatorum, quia juxta institutum ad alium non admittuntur, et ideo certum est eos ex hoc voto obligari ad illum acceptandum, et ita procedit decretum 59, congregationis 7. At vero in scholasticis est difficultas, quia ipsi solum vovent ingredi Societatem; possunt autem ingredi vel ad gradus professorum, vel coadjutorum formatorum : ergo non obligantur ad unum illorum graduum determinate : ergo satisfaciunt suæ obligationi, admittendo unum gradum et non alium. Nihilominus dicendum est ex vi hujus voti obligari ad acceptandum gradum a superiore præscriptum, et ita declaratum est in can. 15, 7 congreg. generalis, et videri potest decretum 52, ejusdem congregationis. Ratio a priori sumitur ex ipsa forma vovendi, *juxta Constitutiones.* Cum enim in ipsis Constitutionibus statuatur electionem hujus gradus seu status non debere esse ipsius privati religiosi, sed religionis, manifestum est, eum qui vovet ingredi Societatem, obligare se ad acceptandum gradum, non quem ipse elegerit, sed ad quem fuerit assumptus. Confirmatur a simili; nam qui vovet ingredi religionem

Confirmatur resolutio negati-

(1) *In eo.* Editt. quatuor habent *in his.*

(2) *Acceptandum sit.* An ex obligatione? an ex consilio perfectionis? non satis constare mox apparebit.

va. Nam promissio indefinita ulterioris gradus plus includit quam unum gradum; sicut voto status religiosi in genere non satisfacit qui unicam frustra experitur religionem.]

absolute, et indefinite, si in una non recipiatur, tenetur ingredi aliam, si admittatur; nec satisfacit obligationi talis voti eligendo unam determinatam religionem; et nolendo ingredi aliam, si in illam recipiatur; quia in objecto illius voti indefiniti plus includitur, quam una determinata religio, scilicet plures disjunctive, in quarum unaquaque potest votum sufficienter impleri, sed ita est in præsenti, nam promissio indefinite fit ingrediendi Societatem : ergo ubi ingressus ille indefinitus est, et habet varios modos possibiles secundum regulam, qui in uno non admittitur, tenetur alium acceptare, si offeratur.

Objectio : Scholaris promittendi formulam si intentione sua dirigeret ad solum gradum professorum, non obligaretur ad alium.

(551) VI. Sed dicere potest quis, licet verba videantur indifferentia, se tamen non intendisse vovere nisi determinatum ingressum ad gradum professorum, et ideo non obligari ad acceptandum alium, ut in exemplo adducto, licet quis exterius promittat ingredi religionem absolute, si interius solum intendat se obligare tali religioni, non amplius obligatur. Respondetur moraliter loquendo falsum esse quod assumitur, et nihil prodesse. Nam qui vovet aliquid secundum regulam, tenetur se conformare regulæ, et ad illam suam intentionem referre : ergo diversa intentio, quæ postea fingitur, nec præsumitur, nec credenda est : et quamvis admittatur, non excusat. Nam vel habuit aliquis talem intentionem, bona fide putans illam esse intentionem regulæ; et sic error est privatus, qui non excludit intentionem se obligandi secundum regulam : vel intentionem illam habuit mala fide, nolens se obligare juxta vim suorum verborum, nec juxta intentionem religionis, sed suo arbitrio; et in hoc facit religioni injuriam, teneturque postea intentionem mutare et parere religioni. Sic etiam (ut hoc obiter adnotemus) sæcularis, qui vovet ingredi Societatem, tenetur ad hunc ingressum absolute et simpliciter, juxta modum et institutum talis religionis : nec satisfaceret suo voto, si nollet ingredi nisi sub determinata conditione, quod ad talem gradum, vel ad professionem tali tempore admitteretur : quia votum illud generalius et indifferentius est, et fieri censetur in eo sensu, in quo moraliter impleri potest, juxta institutum talis religionis. Nihilominus tamen si expressa intentio voventis fuisset, non se obligare ad ingressum, nisi sub ea conditione, revera non contraheret majorem obligationem; si quidem omnino libere, et sine ullo pacto cum religione promisit, et non secundum regulam, sed prout voluit : in præsenti autem determinatur ad certum modum vovendi et promittendi secundum regulam.

Objectionis dilutio : Oportet ut voventis juxta regulam cum regula consentiat intentio : quæ si diversa fuerit, hoc oritur vel ex errore particulari, quem superat intentio universalior vovendi juxta regulam; vel ex mala fide, et tunc manet obligatio mutandi intentionem injuriosam religioni.

Similiter quia votum ingrediendi talem religionem intelligitur de modo in ea usitato, sæcularis vovens ingredi Societatem, tenetur postea accepta re gradum assignatum : excipe, si vovens expresse intendisset obligari ad hunc et non ad illum.

Illatio contra præcedentem resolutionem in num. v. Nempe si resolutio vera sit, scholaris tenebitur acceptare in totam vitam gradum coadjutoris temporalis formati; quod videtur durius, nec satis intentum a vovente aut in Instituto indicatum.

(552) VII. Dices, ergo scholaris in Societate approbatus, si postea solum admittatur ad gradum coadjutorum temporalium, tenebitur illum acceptare, ut in eo formetur et ibi semper maneat. Consequens durum videtur, quia nullus, qui in scholarem approbatum admittitur, videtur habere animum se ad hoc obligandi, neque in Constitutionibus invenitur explicata talis obligatio, nec sufficienter indicata. Unde in prædicto decreto 2 quintæ congregationis solum dicitur teneri scholares ad acceptandum gradum professorum, vel coadjutorum formatorum : ubi juxta subjectam materiam, solum coadjutores spirituales intelligi videntur. Et idem clarius colligitur ex Examine, cap. 7, ubi explicatur, absolutis studiis professionem, aut vota coadjutorum, prout Societas voluerit, emittendam esse : constat autem absolutis studiis non esse emittenda vota coadjutorum temporalium.

Responsio ad illationem positam in n. VII, loquendo 1° ex vi regulæ. — Scholaris videtur certo teneri ad acceptandum gradum coadjutoris temporalis formati : hocque ita esse ex Instituto suadetur.

(553) VIII. In hoc loqui possumus, vel de absoluta obligatione ex vi voti, vel de majori perfectione ex vi etiam regulæ. Loquendo posteriori modo, certum existimo teneri unumquemque ad acceptandum hunc gradum. Primo quidem, quia in Examine cap. 1, § 11 dicitur : *Omnes qui recipiuntur in Societate debere quantum est ex parte sua ingredi indifferentes, ut in quocumque gradu ejus arbitrio superioris constituantur*. Hæc autem indifferentia non ficte, seu verbis tantum, sed vere et ex animo postulatur, ut latius in cap. 8 explicatur. Et in cap. 5, § 8 specialiter explicatur indifferentiam hanc etiam ad prædictam mutationem, ut sic dicam, extendendam esse; ac proinde includi videtur in ipsa assumptione gradus scholaris, vel coadjutoris approbati respectu cujuscumque ulterioris gradus, cujus fuerit secundum Constitutiones capax : ergo ex vi regulæ et instituti tenetur quis semper esse in ea præparatione animi. Eo vel maxime, quod illa non est mutatio in ipso statu, seu gradu religionis, quantum ad vinculum, sed solum quantum ad ministerium, seu occu-

Responsio confirmatur. Nam scholaris et coadjutoris temporalis non-

dum formali idem est vinculum; idem quoque, in formatis coadjutoribus tam spiritualibus quam temporalibus; restat igitur actionum discrimen : quas licet minus nobiles acceptandas postulat et regula et perfectio obedientiæ.

pationem : nam quoad vinculum idem omnino est scholaris approbati et coadjutoris temporalis etiam approbati, et nondum formati : et similiter idem omnino est vinculum coadjutorum [formatorum], tam spiritualium quam temporalium : solum ergo in actionibus est discrimen. At vero quantum ad actiones, et regula, et perfectio obedientiæ postulat, ut acceptet aliquis inferius ministerium, etiam relicto alio altiori, vel honorabiliori : ergo cum in casu proposito nihil aliud fiat, tenetur quis saltem ex vi regulæ perfectionis illum acceptare.

Ad illationem positam in num. VII, responsio item, loquendo 2° ex vi voti.—Videtur probabilius scholarem per se loquendo teneri acceptare gradum coadjutoris temporalis formati. Ejus vero responsionis explicatio sumitur ex n. VIII, ubi loca citata hoc indicant; sive propter promissionem ingressus, sive propter votum obedientiæ quod fit simpliciter juxta Constitutiones : hæc autem istam indifferentiam comprehendunt.

(554) IX. In alio vero puncto de præcisa obligatione voti, magis dubia mihi res est, velimque potius declarari ab his, qui potestatem habent, quam meum judicium proferre : magis tamen in eam partem propensus sum per se loquendo, et exclusis accidentariis excusationibus, votum hoc totam hanc materiam et obligationem comprehendere. Quia rationes numeri præced. hoc videntur concludere, cum hoc votum ita fiat, ut secundum Constitutiones intelligendum sit. Et explicatur in hunc modum, quia si superior Societatis velit scholarem ab studiis amovere, et temporalibus ministeriis applicare, ut in eo statu perpetuo maneat, in rigore videtur habere potestatem; et causa subesse potest, si judicet ita expedire, vel ad spiritualem salutem talis personæ, vel ad commune bonum religionis, vel fortasse etiam aliquando in justam pœnam : ergo si id rigorose præcipiat, tenetur subditus obedire; nec potest tuta conscientia retrocedere ob eam causam, aut se gerere resistendo, ut tandem dimittatur : ergo eadem ratione si præcipiatur ingredi Societatem in gradu temporalium coadjutorum obligabitur. Illationes videntur claræ. Antecedens autem probatur, quia a principio recipiuntur omnes sub illa indifferentia, ut dictum est in num. præcedenti, et postea vovent simpliciter obedientiam secundum Constitutiones : ergo præceptum illud non excedit materiam

Admissio determinata ad gradum coadjutoris temporalis eximit ab acceptando gradu scholastici.

talium votorum. Dices, ergo similiter ex vi sive regulæ, sive voti tenebitur admissus in coadjutorem temporalem acceptare gradum scholastici si ei assignetur*: quod est contra superius dicta in num. V; est tamen major ratio, quia admissio temporalium esse solet ad determinatum gradum, non sic scholasticorum.

Temperatur responsio. — Quidquid sit de vi voti juxta primævam intentionem Constitutionum, nunc obligatio videtur esse quoad solos gradus ejusdem ordinis; quando a principio aliud non declaratur.

(555) X. Quamvis autem hoc in rigore speculativo verum videatur, vix potest moraliter venire in usum, nisi quando fortasse res a principio est dubia, et persona sub illa expressa et specifica conditione recipitur, et sub eadem studiis applicatur, ut experimento constare possit quid expediat; tunc enim res est manifesta. Extra hunc vero casum moraliter non potest ea necessitas accidere; et ita non est in usu, quia revera est res humano modo difficilis, et potest semper alio suaviori modo componi; et ideo quidquid sit de absoluta potestate, ex vi voti juxta primævam institutionem Constitutionum; usus et consuetudo moderata esse videtur hanc obligationem, ut solum intelligatur esse intra gradus ejusdem ordinis, quando a principio aliud in particulari non declaratur.

Quæstiuncula 2, circa eamdem declarationem datam in n. II resolvitur. — Videlicet dicta promissio scholarium probabiliter obligat coadjutorem formatum spiritualem ad acceptandum gradum professi, si superior ita expedire Societati judicet. At professus non potest fieri coadjutor formatus spiritualis; sic enim retrocederet : adde, vota solemnia non posse evadere simplicia.

(556) XI. Hinc vero facile expeditur illa dubitatio; an hæc obligatio extendatur non solum ad transitum a gradu scholarium, ad alium ulteriorem, verum etiam ad mutationem inter ipsos ultimos gradus; respondetur enim a gradu professorum non posse fieri mutationem ad gradum coadjutorum : quia hoc non esset ulterius ingredi, sed retrocedere. Et quidem quatuor vota solemnia semel emissa, nec minui possunt, nec fieri simplicia. Manifestum ergo est hanc mutationem non cadere sub tale votum : at vero e contrario coadjutor spiritualis potest ad professionem solemnem admitti : quamvis enim raro fiat, fit tamen, et nullo jure Societatis prohibitum est, imo aliquando posse expedire, insinuatur part. V Constit., cap. 4, lit. F. Et merito, quia successu temporis potest, vel ipse homo magis proficere in literis et spiritu, vel talentum et capacitas ejus experimento magis cognosci, et judicari utilis Societati in illo ulteriori gradu : ergo convenienter potest id fieri : consequenter igitur probabile censeo habere tunc locum obligationem hujus voti; ita ut teneatur quis acceptare gradum professorum.

Objectio : scholaris per vota coadjutorum spiritualium formatorum implevit promissionem ingressus; nec novam sibi imposuit. — Respondetur obligationem pro-

(557) XII. Dices, jam ille implevit priorem promissionem ingrediendi Societatem; nempe quando vota coadjutorum emisit, jam ergo illa obligatio exstincta fuit; per vota autem coadjutorum spiritalium non obligatur ad ulteriorem ingressum, nec de hoc fit ulla promissio, aut mentio : ergo nullo titulo durat talis obligatio. Respondetur primam promissionem ita fuisse

missionis non fuisse exstinctam nisi 1° moraliter quia plus non solet concedi; multo minus, exigi; et 2° inadæquate, quia poterat superior exigere quemcumque gradum. Ita objectio probabiliter diluitur; sed opposita etiam sententia facile defenderetur negando obligationem transeundi a FORMATURA ad professionem, vel a professione trium votorum ad quatuor solemnia.

impletam, ut tamen non videatur exstincta, quamvis moraliter, quasi exstincta habeatur, quia regulariter hic transitus non conceditur, multoque minus rigorose exigitur aut præcipitur : nihilominus tamen semper videtur manere hoc jus apud superiorem, quia subditus absolute promisit ingredi Societatem in quocumque gradu superior vellet; ergo sicut a principio teneretur emittere professionem solemnem si ad illam immediate fuisset admissus, ita etiam postea : nam alius gradus interpositus non abstulit jus superioris, neque adæquate (ut sic dicam) explevit obligationem, sed solum quamdiu aliquid majus non exigitur : et ideo quando promissio illa ingrediendi Societatem exponitur de acceptando gradu, quem superior designaverit, non ita intelligitur, ut designato uno, non possit superior ulteriorem, si expedierit, designare, et exigere, hæc enim limitatio, nec rationabilis apparet, neque in illa declaratione insinuatur; quæ melius intelligitur absolute, de ingressu ad quemcumque gradum. Est ergo hæc resolutio probabilis, ac potestati religionis favorabilior, quamvis opposita non difficile defendi queat, per formaturam in Societate exstingui omnem obligationem transeundi ad professionem; aut a professione trium votorum ad professionem quatuor.

Quæstiuncula 3, circa eamdemmet declarationem datam in num. II, resolvitur affirmando dictam promissionem scholarium posse per se obligare, sine interventu voti obedientiæ, et omissa quæstione alioquin decidenda, an emittere nova vota sit materia prioris voti obedientiæ.

(558) XIII. Tandem dubitari potest, quid necessarium sit, ut quis teneatur in conscientia acceptare, et quomodo in hoc possit graviter peccare : interrogari enim potest an ad hoc necessarium sit, ut superior id præcipiat in virtute obedientiæ, et quidem videri posset hoc ita esse, quia regula generalis est, ordinationem superioris non inducere rigorosam obligationem in conscientia, præsertim gravem, nisi sub illa forma, vel alia æquivalente proponatur. Usus etiam videtur hoc confirmare, quia multi alias timorati, sine scrupulo peccati (quidquid sit de imperfectione) resistunt hujusmodi ordinationi. Nihilominus censeo in primis non esse necessarium proprium obedientiæ præceptum. Probatur, quia hoc votum distinctum est a voto obedientiæ : ergo potest per se obligare, sine interventu obligationis voti obedientiæ. Imo ad hoc maxime fieri videtur : nam illo secluso dubium fortasse esse posset, an emittere nova vota, sit materia prioris voti obedientiæ : ergo seclusa hac quæstione et præcepto illius voti, potest exigi alterius promissionis observantia. Ut autem illa promissio obligationem suam inducat, necesse est ut superior, non solum facultatem præbeat, sed etiam exigat a subdito, ut suam promissionem impleat.

Quando censeatur scholaris teneri aut non teneri ad acceptandum gradum. — Censetur teneri quando oblatio fit ex absoluta superioris voluntate conditionata et per modum gratiæ. Ut qui vovisset se daturum eleemosynam quum talis peteret; teneretur petente isto, non tamen simplicem affectum ostendente. Responsioni favet Congregatio VII.

(559) XIV. Dupliciter enim potest scholaris invitari ad ulteriorem gradum : uno modo per modum gratiæ, ut sic dicam, ex voluntate superioris non absoluta, sed conditionata : quia nimirum hoc ei conceditur, tamquam favor religionis, in quo moraliter loquendo est subintellecta conditio, si velit illum acceptare, quia gratia non confertur in invitum; et tunc in rigore non obligatur ex voto ad acceptandum. Et ita possunt excusari a culpa gravi, qui recusant aliquem gradum sibi oblatum. Alio vero modo potest alicui injungi ut gradum aliquem acceptet, exigendo ab illo voti sui obligationem : quod tunc fit, quandocumque superior, ex definita voluntate et quasi decreto illum injunxerit, etiamsi obedientiæ præceptum non imponat. Hæc enim duo longe diversa sunt. Ut si quis voveat dare alicui eleemosynam, quoties ille voluerit ac petierit, si solum petat ostendendo simplicem quemdam affectum, et quod libenter illam accipiet, nondum obligabit votum; quia nondum est satis impleta conditio. At vero si definite et ex efficaci voluntate petat volens impleri, quod Deo promissum est, jam tunc urgebit obligatio voti, non quia petens imponat præceptum, sed quia implet conditionem, qua posita votum obligat. Ita ergo est in proposito; nam acceptatio requirit oblationem seu donationem ex parte alterius, et in rigore dicit habitudinem ad oblationem perfectam, quæ ex absoluta voluntate procedit. Et ita expresse statutum est in 7 congreg., decret. 52, cujus hæc sunt verba : *Censuit congregatio, omnes vi quarti voti in congregatione quinta explicati, teneri superiori certum gradum imponenti obedire, ita tamen ut rationes provinciali, ac patri nostro, consueto Societatis more, proponere possint, quas scripto censuit proponendas : verum superiori illis examinatis in sententia persistenti, et certum gradum absolute statuenti, licet non addat obedientiæ præceptum, teneri unumquemque obedire, imperatumque gradum suscipere, ut si non fuerit obsecutus, censendus sit in malo statu esse, atque a sacramentorum usu et administratione ex-*

cludendus. Ita enim similes promissiones moraliter et juxta communem usum intelliguntur. Dices, qui absolute promittit ingredi, videtur obligari quoties janua ei aperitur et ingressus permittitur, etiamsi non cogatur, neque ab alio efficaciter moveatur, nam satis ab ipsa promissione movetur. Respondetur non esse dubium, quin promissio ingrediendi possit in hoc sensu fieri, ut patet in voto ingrediendi religionem, vel ingrediendi ecclesiam ad orandum : tamen in præsenti hoc votum non est ita absolutum, tum quia fit cum ordine ad voluntatem superioris, ac proinde recte explicatur de voluntate absoluta et perfecta : tum etiam quia fit secundum Constitutiones, ex quibus solum habemus obligari ad acceptandum eo modo, quo dictum est.

Instantia removetur. Nam promissio ingrediendi, quum fit absolute, potest obligare statim atque aperitur janua: sed promissio scholarium non obligat nisi ad modum ingressus qualem Constitutiones requirunt.

(560) XV. Ultimo ex dictis satis responsum est ad alteram partem dubitationis in principio propositam, quando scilicet obliget hoc votum, et cur in eo determinatio temporis addita non fuerit. Ideo enim addita non est, quia neque in Bullis pontificiis, neque in Constitutionibus hujus religionis certum temporis spatium definitum est ad hujusmodi ingressum. Cur autem hoc tempus definitum non fuerit, dicemus lib. VI a principio, agentes de gradibus professorum. Obligat ergo hoc votum, ut dictum est, cum primum conditio in eo inclusa impletur, scilicet, quod superior, qui potestatem habet, hujusmodi ingressum postulet efficaci voluntate, vel etiam dici potest obligare quando Societas exigit jus suum : nam licet hæc promissio sit votum Deo factum, tamen per illud aliquod jus acquiritur ipsi Societati, ratione cujus, et ratione etiam jurisdictionis, quam habet in subditum, potest non solum obligare, sed etiam cogere ad hoc votum implendum in eo gradu, quem Societas designaverit. Hæc vero obligatio ita intelligenda est urgere pro tali tempore, seu statim ac voluntas superioris intimatur, ut tamen moraliter id intelligendum sit; nam semper datur locus semel aut iterum recurrendi ad eumdem superiorem, et proponendi si quid occurrerit : nam hoc significatur in Constitutionibus citatis, et expresse habetur in 7 congr. sup. cit. Et hæc est etiam intentio præpositi, ut suavis ratio providentiæ et consuetudo interpretata fuit. Tutus autem in conscientia non solum ille non est qui absolute resistit (ut dicta congregatio satis expressit), sed etiam ille qui adeo resistit ut moraliter cogat superiorem ad voluntatem vel mutandam vel suspendendam, ne fortasse subditum majori periculo exponat.

In formula dictæ promissionis scholarium, determinatio temporis ad eam implendam non ponitur, quia nec pontifices nec Constitutiones hoc tempus aliter definiverunt quam per superioris arbitrium. Ergo intimata præpositi voluntas efficax sic obligat scholarem 1° ut possit tamen semel aut iterum proponere quod contra occurreret; 2° ut non futurus sit tutus in conscientia, si resistat vel absolute, vel eo modo qui moraliter cogit superiorem.

[FINIS LIBRI QUARTI].

LIBER QUINTUS.

DE SCHOLASTICIS AC STUDIIS SOCIETATIS JESU, TAM DOMESTICIS, QUAM EXTERNIS.

[PROOEMIUM.]

Libri argumentum. — Explicata sunt substantia et vota status scholarium; nunc agetur de eorumdem exercitiis tam spiritualibus, idque breviter; quam literariis, sive passivis quibus scholares discunt, sive activis quibus docent externos.

Hactenus solum explicuimus statum hunc religiosum, quantum ad substantiam ejus, et quoad vincula votorum, quibus constituitur et obligatur. Nunc priusquam ad alios gradus transeamus, dicere oportet de muneribus et exercitiis hujus status; quæ et literaria esse possunt, et spiritualia. Priora sunt propria; et ideo de illis præcipue dicemus : posteriora magis communia sunt toti religioni, et de illis aliquid tactum est in 1 lib., cap. præsertim 3, addemus vero hic aliqua, quæ videbuntur magis propria et necessaria ad religiosam professionem hujus status explicandam. Literaria autem exercitia, et passive, et active considerari possunt, id est, vel ut ordinantur ad discendum, vel ad docendum. Priori modo pertinent proprie et per se ad scholares Societatis; posteriori autem modo etiam assumuntur a Societate, tum ob suorum profectum; tum etiam ob externos, et quoscumque fideles, qui sacra doctrina indigent, et quia hæc duo omnino conjuncta sunt, de illis suo ordine dicemus.

CAPUT I.

Utrum status aliquis religiosus ad literas perdiscendas in Societate merito destinetur?

Error hæreticorum in hac quæstione fuit damnare Christianorum studia. At impugnatores status religiosi negaverunt studium in eo statu esse licitum, vel certe conveniens. Primum vero ejus erroris fundamentum sumitur ab auctoritate seu exemplis. D. Thom. Cassiod.

(562) I. Quorumdam error fuit, studium literarum alienum esse ab statu religioso; ut refert D. Thomas opusc. 18, cap. 26 et opusc. 19, cap. 11. Videtur enim hic error circa ejus tempora, seu D. Dominici exortus. Præcesserat enim error Wiclefi (?), qui generaliter studia christianorum damnabat, contra quem aliqua infra attingemus cap. 4. Hi vero impugnatores religionis licet non negarent studia secularium esse convenientia, dicebant tamen in statu religioso, vel esse illicita, vel certe non esse proportionata. Utrumque enim illi asseruisse videntur quantum ex D. Thoma colligitur. Fundari autem potuerunt primo in antiqua consuetudine monachorum, de quibus Cassiodorus lib. 1 Tripartitæ, cap. 11, ex Sozomeno lib. 1, cap. 12, sic ait : *Multiplicem scientiarum cognitionem, et argutam disserendi subtilitatem, veluti rem supervacaneam, et otium, quod in præstantioribus studiis ponendum est, sibi surripientem et ad vitam recte instituendam nihil afferentem adjumenti, penitus contemnunt.* Et cap. 13, idem Sozomenus referens D. Antonii vitam et virtutes, addit : *Literas neque novit, neque magni æstimavit; sed puram mentem, utpote literis antiquiorem, et earum inventricem laudavit plurimum.* Et Gregorius 2 dialog. in proœmio de B. Benedicto sic inquit : *Romæ liberalibus studiis traditus fuerat, sed cum in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret, eum quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia ejus attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis, relicta domo rebusque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conversationis habitum quæsivit. Recessit igitur, scienter nesciens, et sapienter ignorans.* Et D. Basilius in regula 233, ex brevioribus, fere ad hanc quæstionem respondens, ait : *His qui præsunt convenire, ut scientiam habeant,* de ceteris vero subjungit : *Unusquisque vero (memor verborum illorum Apostoli, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, unicuique sicut Deus divisit mensuram) quæ officii sui sunt studiose discat, et persequatur, neque curiose ulterius quidquam inquirat.* Hinc denique videtur dixisse Hieronymus ad Titum 1, et refertur in cap. *olim*, dist. 95 : *Antequam instinctu diaboli studia in religione fierent.*

Sozomen. D. Gregor. D. Basil. Hieron.

Quod studia 1° tempus occupent, 2° mentem distrahant, una ratio est pro eodem errore studia religiosis prohibente. Altera ratio est quia religiosi non curant res inter vitium et virtutem medias. Sozomen.

(563) II. Rationes ad hunc errorem suadendum esse possunt, primo quia studia et tempus occupant et mentem distrahunt a propriis religiosorum institutis. Secundo, quia perfectio religiosa (ut ait Sozomenus supra) in bonorum numero non ducit ea, quæ inter vitium et virtutem media sunt, quia non satis putat non esse malum, nisi hominem reddat bonum et meliorem : at literarum studia inter media bona computantur; ergo. Tertio, quia religio fugit gloriam illam, quæ ab hominibus colligi

Tertia ratio est quia scientia, quum per se inflet, repugnat humilitati religiosæ.

solet, neque virtutem ostentat; sed exercet : at scientia per se inflat, et ostentationi magis, quam virtuti inservit : ergo. Quæ rationes cum generaliter probare videantur, hoc genus studii non esse admittendum in religioso instituto, multo magis videntur convincere (1) non posse esse finem religiosi status : quia hoc modo magis repugnat debito ordini : ergo non recte est institutus in Societate peculiaris gradus religiosorum ad hunc finem literas addiscendi. Unde novissime Kemnitius hæreticus reprehensionem hanc contra Societatem exaggeravit, ut refert Payva de origine Societatis : et ideo Antijesuitam illum vocat Spencæus lib. I, de continentia cap. 5.

Dictis rationibus multo magis impugnatur Societas, ubi studia sunt finis quem respicit gradus scholarium.

Payva.

Spencæus.

Studia, saltem sacra, statui religioso maxime convenire, est 1ª assertio, ac ut videtur dogma fidei.

Ejus assertionis prima probatio a D. Thoma adducta ex scriptura, roboratur quoque testimoniis.

(564) III. Certum nihilominus in primis est, studia literarum saltem sacrarum religioso statui maxime congruere. Hanc veritatem censeo esse dogma fidei, quod D. Thomas confirmat ex illo psalmi 118 : *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me :* nam inde constat, non solum bonitatem, sed etiam scientiam esse convenientem ad animæ perfectionem. Unde Isaiæ 5, dicitur : *Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam.* Et Oseæ 4 : *Conticuit populus, eo quod non habuerit scientiam : quia tu scientiam repulisti repellam te.* Quamquam enim hæc loca, et similia exponi possint de scientia practica præceptorum Dei : tamen ad literam optime intelliguntur de scientia, quæ opponitur ignorantiæ divinarum literarum, quæ radix est multorum vitiorum, et ideo Isaiæ 3, ob peccata populi comminatur Deus : *Auferam de Jerusalem, et Juda consiliarium, et sapientem de architectis, et prudentem eloquii mystici.*

Bernard.

Unde Bernardus serm. 36, in cantica : *Non ignoro* (inquit) *quantum ecclesiæ profuerint, et prosint literati sui, sive ad refellendos eos, qui ex adverso sunt, sive ad simplices instruendos. Legi : Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Denique legi : Quia tu repulisti scientiam, et ego repellam te, ut non fungaris mihi sacerdotio.* Unde etiam Innocentius III, in cap. *nisi cum pridem,* de renuntiatione hæc eadem verba adducit, ut ostendat scientiam esse episcopo necessariam. Et ad idem propositum afferuntur in VII synodo, cap. 9, et refertur in cap. *omnes,* dist. 38; scientia ergo hæc per se maxime utilis est religioni et perfectioni ejus. Quod si talis scientia est utilis, non est exspectanda a Deo per infusionem, id enim superstitiosum esset; neque etiam solo ingenio proprio, et labore quærenda, id enim et præsumptuosum, et periculosum exsisteret; ergo illius sudio et disciplinæ vacare opportuno tempore convenientissimum est.

Primæ assertionis positæ in num. III secunda probatio adducta ex patribus.

D. Hieron.

(565) IV. Secundo ad hoc confirmandum adducit D. Thomas opusc. 19, cap. 11, sententiam Hieronymi in epist. 4, ad Rusticum : *Habeto cellulam pro paradiso, varia scripturarum poma decerpe, his utere deliciis, harum fruere complexu.* Et infra : *Numquam de manu, et oculis tuis recedat liber, discatur psalterium ad verbum ;* et infra : *Ama scientiam scripturarum, et carnis vitia non amabis;* et infra : *Ne ad scribendum cito prosilias, et levi ducaris insania : multo tempore disce quod doceas.* Deinde affert eumdem Hieronymum epist. 103, ad Paulinum presbyterum : *Sancta rusticitas solum sibi prodest, et quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat;* refertur in cap. Sancta 2, quæst. 7. Afferre etiam possumus eumdem Hieronymum epist. 13, ad Paulinum episcopum dicentem : *Semper in manu tua sacra lectio ;* et infra : *Audi mi conserve, amice, germane, ausculta paulisper, quo in scripturis sanctis calle gradiaris; totum quod legimus in divinis libris, nitet quidem, et fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est : qui edere vult nucleum, frangat nucem;* et in reliqua parte epistolæ illum excitat ad hoc studium : et concludit : *Nihil in te mediocre esse contentus sis totum summum, totum perfectum desidera.* His addi possunt, quæ de hac scientia scripturarum, quatenus religiosis et monachis necessaria est, tractat Cassianus collat. 14 a cap. 8 usque ad finem. Item quæ de antiquis monachis referunt historiæ, quod nimirum lectioni scripturarum assidue vacabant, ut de religiosis in Ægypto, et de Essæis Christianis refert Eusebius lib. II historiæ, cap. 16, ex Philone lib. de vita contemplativa. Et de antiquis monachis S. Benedicti, idem refert Trithemius lib.

Cassian.

Euseb.

Philo.

Trithem.

(1) *Convincere.* Editt. quatuor habent *convenire.*

de viris illustribus illius ordinis cap. 6.

Primæ assertionis positæ in num. III tertia probatio auctoris. Videlicet sine studio nequit haberi naturaliter perfectio maxime consentanea naturæ humanæ; qualis est scientia per se, et multo magis scientia necessaria ad contemplationem Dei, aut ad actiones spirituales circa proximos.

(566) V. Tertio possumus etiam ratione hoc convincere. Nam studium, præsertim sacrarum literarum, de se bonum est et honestum, et ad perfectionem vitæ tam activæ, quam contemplativæ est necessarium : ergo maxime accommodatum est religioso statui. Major patet, quia scientia per se est perfectio maxime consentanea naturæ hominis, et ideo etiam propter suam perfectionem appeti honeste potest : quia velle convenientem naturæ perfectionem, et quasi ornamentum, per se bonum est; id est, secluso pravo fine, vel alio accidentario periculo morali, vel impedimento necessarii boni : hæc enim extrinseca sunt; et in religionis statu facile vitari possunt. Quod si hæc vera sunt de scientia ex genere suo, multo magis de scientia Dei et earum rerum, quæ ad ipsum pertinent, cum felicitas hominis in hac cognitione consistat, vel ab illa maxime pendeat, juxta verbum Christi Joannis 17, dicentis : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, etc. Appetere autem propriam beatitudinem, et studere illi acquirendæ, pro hujus vitæ capacitate optimum est. Et hinc facile probatur minor. Nam in primis contemplatio in divinæ veritatis consideratione consistit, quæ sine prævia lectione et studio, vel haberi non potest naturaliter, vel non sine periculo erroris; et ideo patres omnes, de vita contemplativa tractantes, ante omnia docent assiduam lectionem, et studium ad illam esse necessaria, et has ponunt inter partes vitæ contemplativæ, ut supra in lib. I, cap. 6, num. 7, hujus partis vidimus. Unde Hieronymus epist. 103 : *Oro* (inquit) *te frater carissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihilque aliud quærere. Nonne videtur tibi jam hic in terris regni cælestis habitaculum? ex quo* (ait D. Thom. dict. cap. 11) *patet, quod cælestis conversatio est in studio sacræ scripturæ commorari.* Nec minus necessaria est ad perfectionem hujus partis vitæ activæ, quæ circa spirituales actiones et salutem proximorum versatur, ut per se satis patet, magisque constabit ex sequenti assertione.

Hieron.

Secunda assertio bipartita : In religione quæ proximis doctrinam sacram tradit requiritur

1° scientia perfecta fidei et morum, 2° ut religiosi studio incumbant.

(567) VI. Dico secundo : in statu religioso, cujus finis est non solum comtemplari, sed etiam contemplata aliis tradere, necessaria est non vulgaris scientia, sed perfecta rerum omnium quæ ad fidem et mores pertinent; ac proinde necessarium etiam est, ut religiosi hujusmodi scientiæ perfecte acquirendæ in tali statu religioso incumbant. Prior pars adeo est evidens, ut non egeat probatione. Quia nemo potest alios docere, si ipse ignorans sit : quomodo enim poterit mentes illuminare, qui in tenebris versatur, aut hæreticis resistere, aut rationem ejus, quæ in nobis est, fidei reddere, aut morales difficultates occurrentes dissolvere, et omnibus satisfacere, nisi in utraque theologica doctrina, positiva et scholastica, speculativa, et morali, satis instructus sit. Confirmat hoc D. Thomas ex illo 1, ad Timoth. 4 : *Dum venio attende lectioni, exhortationi, et doctrinæ;* nam dictio illa, *lectioni*, passive (ut sic dicam) et non active intelligenda est, id est, non ad fructum aliorum, hoc enim ad doctrinam pertinet, sed pascendo teipsum, ut recte ibi adjunxit Cajetanus, et Theophylactus ibi recte colligit : *Si Paulus Timotheum jubet incumbere lectioni scripturarum, quid nos posthac facere decet?* Et addit : *Quin etiam ipse Paulus ad finem usque vitæ suæ legendis sacris incubuit, quia et alios ad illud studium cohortabatur.* Ac denique D. Thomas ex hoc patere concludit, quod exhortari et docere volentibus necessarium est lectionis studium, et affert illud Gregorii in pastorali part. II, cap. ult : *Necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant.* Per lectionem autem in his, et similibus locis intelligi debet omne studium doctrinæ sacræ ad ecclesiasticum, seu religiosum munus necessarium, vel accommodatum ad exhortandos, vel docendos proximos in rebus omnibus ad fidem, et mores eorum pertinentibus. Sic enim, et non alias explere poterit minister evangelicus in omni materia præceptum apostoli ad Titum 2 : *Tu loquere quæ decent sanam doctrinam.*

Prior pars ostenditur, quia nemo potest alios docere quod ipse nescit.

Confir. a D. Thoma, et aliis testimoniis, ubi 7o LECTIO accipitur de quolibet studio sacro.

Cajet.

Theophil.

Gregor.

Pro secundæ assertionis parte posteriori ostendenda supponuntur duo. Quotquot intrant in dictam religionem, primo, non sunt semper doctrina sacra satis instructi quin majore indigeant; secundo, non debent

(568) VII. Et hinc facile probatur altera pars, supponendo duo certa et moraliter necessaria; unum est, non posse in hujusmodi religione recipi omnes viros provectos et in divinis literis sufficienter instructos ad exhortandum et docendum alios : quod ipsa experientia satis constat, et in superioribus lib. III, cap. 1, num. 2, tactum est, et in Constitutionibus Societatis, et Bullis pontificiis in speciali est adnotatum, ut ibidem diximus. Aliud est, hujusmodi doctrinam, seu scientiam non esse a Deo

scientiam infusam exspectare a Deo, sed studiis acquirendam, ut probant varia testimonia.

miraculose petendam et exspectandam : non enim sunt hæc signa, aut extraordinaria opera nunc ecclesiæ necessaria, sed labore et industria, cum divina gratia comparanda est, juxta illud Hieronymi epist. 4, ad Rusticum : *Hæc dico, ut etiamsi clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, et rationabilem hostiam offeres Christo, ne miles antequam tyro, nec prius magister sis quam discipulus.* Et infra : *Multo tempore disce quod doceas.*

Hieron.

Sic etiam dixit Innocentius I, in epistola 12, et habetur dist. 61, cap. 4 : *Miserum est eum magistrum fieri, qui numquam discipulus fuit.*

Innocent I.

Quod etiam habet Boetius in lib. de disciplina scholarium cap. 2, et ad hoc propositum expendit Theophylactus verbum illud Pauli ad Timotheum, *Dum venio attende lectioni*, dicens : *Addit ei animum per hoc quod dicit : Dum venero, spem faciens ei venturum præceptorem. Verisimile enim erat, eum, qui præceptore orbatus esset Paulum requirere. Cujus autem rei gratia dixit, Dum venio, par erat cum ipse juvenis esset multa ignorare, egereque eum præsentia Pauli, ut hæc disceret. Ait itaque : Interea dum venero, lege scripturas, et inde habebis, ut fieri potest, legislationes et præcepta : postquam autem venero, ego tibi suggeram reliqua.*

Boet.

Theophyl.

Quam ponderationem videtur Theophylactus sumpsisse ex Chrysostomo, qui Hom. 13, brevius eam insinuavit, dicens, circa idem verbum : *Dum venero; providentissime profecto id posuit, solaturque discipulum : fieri enim necessario debuit, ut desertum se ac parente destitutum putaret, nisi ille suum polliceretur adventum.* Quibus adjungere possumus, quæ paulo inferius idem Chrysostomus addit : *Ista profecto Timotheo dum loquitur, omnes salubriter admonet, quod si hic, qui mortuos excitabat, hæc monita edidit, quid nos jam miseri dicturi sumus.* Si ergo Timotheus indigebat doctore et disciplina, quid mirum est quod religiosi, præsertim illi, qui futuri sunt ministri evangelii, doctore, studio ac disciplina indigeant.

Chrysost.

Concluditur jam posterior pars secundæ assertionis. Videlicet optimum est ut, in ordine doctrinam sacram proximis tradente, juvenes studio sacro incumbant : qui eo aptius student quo vi status remotiores sunt ab affectibus et curis sæculi. Sequuntur testimonia.

(569) VIII. Ex his ergo duobus principiis, evidenter concluditur, optimum esse religiosam juventutem studiis literarum sacrarum incumbere : quia ad omnem finem ipsius religionis necessarium est; et aliunde, nulla ex parte repugnat perfectioni talis status, ut jam tactum est, et respondendo ad objectiones confirmabitur. Additque D. Thomas hujusmodi juventutem esse aptissimam ad profectum in hujusmodi literis, eo quod a carnalibus affectibus, et sæcularibus curis maxime sit separata, juxta illud Isaiæ 28 : *Quem docebit scientiam, et quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.*

D. Thom.

Propter quod Bernardus epist. 108, reprehendit quemdam, qui religionis ingressum differrebat, ut in sæculo studiis vacaret. *Falleris* (inquit) *si te putas invenire inter mundi magistros quam* (scilicet scientiam) *soli Christi discipuli, id est, mundi contemptores Dei munere assequuntur.* Et adducit (1) illud Oseæ 10 : *Seminate vobis ad justitiam, mente spem vitæ, illuminate vobis lumen scientiæ.* Et subdit : *Vides quia non recte proceditur ad lumen scientiæ, nisi germen justitiæ præcedat, ad animam, ex quo formetur granum vitæ, et non palea gloriæ. Quid ergo? nondum tibi ad justitiam seminasti, nondum spei manipulos meruisti, et veram te præsumis sectari scientiam? nisi forte pro vera supponatur illa, quæ inflat.* Ubi licet de scientia spirituali et practica præcipue loqui videatur, non tamen excludit quamcumque scientiam, præsertim rerum divinarum. Locus autem Oseæ, quem adducit, in vulgata nostra non habet illa verba, *Illuminate vobis lumen scientiæ;* sed relata sunt juxta LXX, in vulgata vero loco illorum sunt hæc, *Innovate vobis novale.*

Bernard.

Hieronymus autem ibi in eamdem sententiam a Bernardo intentam utramque lectionem accommodat : novale enim agrum significat denuo ad culturam commodatum, ut exposuit pontifex in cap. *quid per novale*, de verb. signif.; metaphorice ergo significat animam, a qua spinæ et radices peccatorum ac vitiorum eradicatæ sunt, quæ apta est ad spiritualem culturam, et similiter ad scientiæ profectum, ut exposuit etiam idem Bernardus sermone 37 in cantica, et Origenes tract. 12, in Matth.

Hieron.

Bernard.

Origen.

Convenientissime in Societate est institutus primus religiosorum gradus ut in eo studiis vacetur. Hæc tertia assertio

(570) IX. Dico tertio convenientissime in Societate institutum esse primum religiosorum gradum, ut in eo studiis vacetur. Hoc in primis satis constat ex approbatione pontificum, et ex tota ratione instituti in I lib. a nobis declarati. Ita

(1) Juxta edit. LXX. (MDCXXV.)

probatur non modo ex pontificibus, sed ex ratione Instituti, ubi ad gradum professorum gradus scholarium disponit 1° per virtutem cujus disciplina, tradita in primo novitiatu, renovatur in ultimo; 2° per literas quæ, tamquam operatio propria scholarium, sunt velut finis eorum proximus.

enim sunt duo hi gradus scholarium, et professorum in hac religione instituti, ut prior ad posteriorem ordinetur : ergo finis proximus et intrinsecus, ut sic dicam, illius prioris status est disponere personas, easque capaces reddere, et aptas ad posteriorem statum. Hæc autem dispositio in duobus maxime consistit, in virtute scilicet, et doctrina, juxta illud Pauli 1 ad Timoth. 4 : *Attende tibi, et doctrinæ.* Ex quibus instructio, et exercitium virtutis statim a principio religionis, et novitiatus, incipit, et ad illius studium, et disciplinam specialiter tempus secundæ probationis ordinatur; nam exercitium et profectus ejus, toto vitæ tempore durare debet, et tempore etiam studiorum peculiaris ejus rei cura conservatur, et in ultima probatione renovatur, ut in sequenti libro cap. 1 et 2 videbimus. Merito ergo literarum studium positum est tamquam proprium munus, atque adeo tamquam proximus finis hujus prioris gradus : unaquæque enim res esse dicitur propter suam operationem. Quin potius D. Thomas dict. artic. 5, quæstione 188, 2, 2, de tota aliqua religione (et videtur tacite de sua loqui) dicit recte institui ad studia literarum : multo ergo facilius hic nos dicere possumus de inferiori quodam gradu totius religionis; est tamen proportionalis diversitas : nam tota religio non ordinatur ad studia literarum, tamquam ad suam actionem, vel adæquatam, vel præcipuam; sed tamquam ad actionem secundariam, quæ sit medium ad alias præcipue intentas; quidam autem gradus religiosorum proficientium in eo statu, qui solum constituit quamdam partem unius religionis, recte ad illam actionem, tamquam sibi adæquatam, vel præcipuam (scilicet post generalem curam propriæ perfectionis spiritualis) ordinatur. Hoc enim genus actionis, licet ordine intentionis posterius sit respectu totius religionis : ordine exsecutionis necessario debet esse prius : optime ergo primus religionis gradus circa illud occupatur. Quomodo autem nihil alienum a perfectionis instituto hic ordo contineat, ex solutionibus argumentorum constabit.

Tertia assertio confirmatur ex D. Thoma dicente totam aliquam religionem ad studia recte institui. Ceterum licet aliqua religio non amplectatur literas nisi ut rem secundariam, hunc finem primario (salva perfectionis spiritualis prosecutione) intendere possunt religiosi quorum gradus est pars tantum unius religionis.

Ad fundamentum hæreticorum et adversariorum status

(571) X. Ad fundamentum ergo contrarii erroris, primum negatur assumptum universaliter intellectum : ostendimus enim antiquissimos etiam religiosos, studium literarum plurimum coluisse : fatemur autem hoc studium non esse singulis necessarium ad propriam perfectionem : sunt enim diversæ viæ ad perficiendas animas, quibus Spiritus Sanctus utitur : nam ob eam causam inter alias ecclesia dicitur, *circumdata varietate* (1), et ideo quod Benedictus vel Antonius, vel alii innumeri sancti monachi studiis non vacaverint non ideo est, quia religiosis hoc studium noceat (hoc enim est ex puris particularibus argumentari,) sed quia aliud vitæ genus professi sunt, ad quod tam accuratum studium necessarium non erat, sed illud quod ad rectos mores proprios instituendos et ad divinam contemplationem sine errore exercendam sufficeret : quod illis non defuisse omnino credendum est : oportet ergo quoad hoc multum distinguere inter monachale institutum et mendicantium (ut generatim loquar); nam in hoc posteriori, studia sunt multo magis necessaria, eo quod ad juvandos proximos ordinetur, ut dictum est. Unde quo mendicans religio perfectius hunc finem participaverit, eo pluribus literis et studiis indigebit.

religiosi positum in num. I, respondetur 1° illud negando, quia antiquissimi religiosi plurimum studuerunt; 2° distinguendo monachos a mendicantibus; nam priores satis sciunt si proprios mores instituere sciant et recte contemplari; at mendicantes quo magis proximos juvandos suscipiunt eo majore doctrina indigent.

(572) XI. Ita ergo facile responsum est ad priora exempla. Testimonium autem Basilii potius nostram intentionem confirmat, tum quia dicit unumquemque religiosum *debere studiose discere, quæ sui officii sunt;* religiosus ergo, qui tendit ad officium ministri evangelici debet accurate discere, quæ ad illud officium spectant, quod sine magno literarum studio fieri non potest. Tum etiam, quia hoc ipsum confirmat Basilius, dicens : *Cui aliorum rectio commissa sit, eum quæ apud omnes scripta sint, scientia comprehensa habere, ac dicere debere :* quod nos plane dicere possumus de quocumque sacerdote Societatis : nam licet munus rectoris non habeat quoad jurisdictionem, participat illud quoad doctrinam et instructionem aliorum : propter quam scientia est necessaria, *cum deceat* (sicut Basilius subjungit) *cunctos, multiplicem Dei voluntatem singulis præmonstrando officio suo.* Testimonium autem Hieronymi sinistre refertur; nam ibi per studia non intelligit Hieronymus studia literarum, sed affectiones varias, ut D. Thomas recte exposuit, et ex contextu patet, qui sic habet :

Ad locum Basilii positum in eodem num. I, respondetur velle Basilium ut religiosus studiose discat res officii sui, et ut rector religiosus scientia instructus sit; utrumque autem cadit in quemlibet Societatis sacerdotem.

S. Hieronymus in num. I reprehendit partium studia, non literarum.

(1) Psal. 44. (MDCXXV)

Antequam diaboli instinctu studia in religione fierent; et diceretur in populis : ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, etc. sic Virgilius :

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Ad primam rationem objectam in n. II, quoad 1um ejus membrum de occupatione temporis, respondetur : salvo tempore piis exercitiis sufficienti, multum quidem tempus studendo impendi, sed in magnam Dei laudem ratione finis, caritatis et obedientiæ.

(373) XII. Ad primam rationem duo in ea dicuntur, scilicet studia occupare tempus, et mentem distrahere. Prius fatemur, non de toto, sed de magna parte temporis; cum ea enim moderatione in religione assumitur, ut suum proprium ac sufficiens tempus altioribus religionis operibus (1) reservetur : omnia enim tempus suum habent, et religionis status ita omnia disponit, et ordinat (ideo enim ordo vocatur) ut tempora non confundantur. Unde in prima regula Societatis ex communibus, quæ desumpta est ex parte IV Constit., cap. 3, sic habetur : *Singuli præfinitum sibi tempus suæ conscientiæ bis in die examinandæ, orationi, meditationi, lectionique spirituali impendant;* et cetera, quæ sequuntur; atque hoc modo, illa temporis occupatio nihil officit religionis perfectioni. Nec præterea tempus illud, quod studiis impenditur, sine spirituali profectu consumitur, cum totum illud studium magnum Dei obsequium sit, tum ratione finis ad quem ordinatur, tum ratione caritatis et obedientiæ, a quibus proficiscitur, ut expresse habetur in 1 et 2 regul. scholarium Societatis, sumptis ex Constit., part. IV, cap. 6. Alteram partem de distractione, simpliciter negamus, quia animæ distractio in deteriorem partem sumitur, studia autem, quantum est ex se (quidquid sit de vitio, aut fragilitate personæ) non distrahunt mentem, quominus de Deo, vel de re aliqua honesta propter Deum cogitet, ergo non distrahunt, sed potius colligunt mentem, et solent esse medium ad pravas cogitationes impediendas, et consequenter impediunt carnis concupiscentias, et alia infima desideria, ut D. Thomas dict. art. 5 declarat.

Quoad primæ rationis objectæ membrum 2um de distractione, respondetur studia per se non distrahere sed colligere mentem ut cogitet de Deo vel propter Deum, et cogitationes pravas sic plerumque averti.

D. Thom.

(374) XIII. Dices impedire saltem actualem cogitationem, vel contemplationem de Deo. Respondeo si hoc incommodum afferant pro illo eodem tempore, pro quo Deo vacandum est, non id oriri ex ipsis studiis, sed (2) vel ex nostro inordinato affectu, aut negligentia, vel aliquando ex naturali conditione et fragilitate : non ergo ob eam causam studia relinquenda, aut reprehendenda sunt, sed moderanda affectio, et circa spiritualia adhibenda diligentia, et cum divina gratia difficultas illa superanda, quæ multo magis oriri solet ex aliis curis, et phantasiis, et cogitationibus aliarum rerum. Si autem dicatur studium hoc impedimentum afferre pro eo tempore, quo studendum est, absolute loquendo, nullum id est inconveniens, tum quia non est mortalis conditionis semper actu cogitare de Deo, et post ipsum nihil melius cogitari potest, quam quæ ad sacram doctrinam pertinent, tum etiam quia, ut dicebam, cogitare de rebus aliis propter Deum virtute est cogitare de ipso, sicut dixit D. Thomas I part., quæst. 64, art. 1 ad 3, cognitionem rerum in propria natura, quando refertur ad laudem creatoris habere aliquid de luce divina, et posse dici cognitionem vespertinam, quam boni angeli habent. Tum denique, quia mens religiosa numquam ita literarum studiis absorbetur, etiam illis temporibus, in quibus eis vacat : quin ad Deum sæpe recurrat, nunc intentionem in illum renovando, nunc auxilium, et lumen petendo, nunc vero de veritatis intelligentia gratias agendo.

Instantia removetur. Nam actualis cogitationi de Deo studia per se obstare 1° falsum est quoad tempus Deo dicandum; tunc enim diligenter cohibendus est affectus ad studia avocans, et res ceteræ solent magis avocare; 2° non est inconveniens quoad tempus studio dicandum; quia impossibilis est cogitatio Dei actualis et continua, cujus loco habetur tum cogitatio Dei virtualis quasi vespertina angelorum, tum frequens ascensus in Deum nova intentione, petitione, gratiarum actione. D. Thom.

(375) XIV. Ad secundam respondetur, literarum studia per se spectata, vel per se tantum assumpta, inter mediocria bona computari, et ideo sic sumpta non magni æstimari a religiosis, at vero sumpta ut instrumenta virtutis et actionum omnium, quæ ad salutem animarum ordinantur, non esse inter mediocria, sed inter magna bona computanda; participant enim bonitatem finis ad quem ordinantur. Accedit quod studium rerum sacrarum, de quo præcipue agimus, non ita est ex mediocribus bonis, ut aliquid ex objecto indifferens reputandum sit : nam revera est ex objecto honestum, quia cognitio quæ per illud inquiritur, est perfectio per se maxime consentanea supremæ hominis inclinationi, vel etiam naturali inclinationi gratiæ; nam cognitio de qua agimus ex principiis supernaturalibus procedit, et ad perfectionem fidei spectat, quæ non potest dici ex mediocribus, sed ex maximis bonis.

Ad secundam rationem objectam in eodem num. II, respondetur : scholarium studia 1° profana, licet per se indifferentia habent bonitatem finis studentium, qui est animarum salus; 2° sacra, sunt insuper accommodatissime per se ad perfectionem fidei, et ad inclinationem naturalem tam gratiæ quam hominis.

(376) XV. Unde facile respondetur ad

Ad tertiam ra-

(1) *Altioribus religionis operibus.* In editt. 1625, 1626, 1634 legitur *altioribus religionibus.*

(2) *Sed.* Ita cum edit. 1744; hoc verbum male omittunt editt. 1625, 1626, 1634.

tionem objectam ibid. in num. II, respondetur: cum humilitate religiosa non pugnat per se studium assumptum ut ex dictis patet ad animarum salutem; immo in hunc finem recte potest interdum religiosus doctrinam suam ostentare.
D. Thom.

tertium; negamus enim scientiam per se repugnare humilitati religiosæ. Ut enim dixit D. Thomas 2. 2, quæst. 167, art. 1: *Ipsa veritatis cognitio per se loquendo bona est; potest autem per accidens esse mala, ratione alicujus consequentis; vel in quantum aliquis de cognitione veritatis superbit, vel in quantum homo utitur cognitione veritatis ad peccandum.* Constat autem ex dictis, studium non sumi a viris religiosis gratia ostentationis aut vanæ æstimationis; et ideo nihil repugnare modestiæ religiosæ: quod si qui motus contrarii insurgant accidentarii sunt, et divina gratia vinci possunt. Addo non semper esse reprehensibile in religioso aliquid interdum facere ad eruditionis et profectus in literis ostentationem: quæ tamen non in sola ostensione ad aliorum tantum opinionem aucupandam sistat; hæc enim vana ostentatio esset, sed ad eumdem finem salutis animarum referatur; nam, ut Augustinus dixit lib. de bono viduitatis cap. 22: *Nobis necessaria vita nostra; aliis fama nostra;* Et ser. 49, ex diversis, qui est primus de communi vita clericorum: *Conscientia tibi, fama proximo tuo.* Ad conciliandam ergo auctoritatem necessariam, doctrinam ostentare a religioso statu alienum non est. Nam etiam ad Timoth. ajebat Paulus 1 epist., cap. 4: *Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus.* Ubi Chrysostomus: *Vides* (inquit) *ut in hoc quoque illum magnum fieri velit, atque mirabilem; ex quo scilicet ecclesiæ commoda provenire sciebat;* et ideo vult profectum manifestari omnibus *non modo in vitæ rectitudine, ac sanctimonia, verum in sinceritate atque ubertate doctrinæ.* Atque hinc etiam constat quomodo ad hujusmodi studia gradus aliquis religiosus ordinari convenienter potuerit.

August.

Chrysost.

CAPUT II.

Utrum literarum humaniorum, linguarum, ac liberalium artium studium et peritia religiosis Societatis conveniens sit.

Quoad quæstionem in titulo

(377) I. Impugnatores religionis tempore D. Thomæ, multo magis hoc studium inferiorum artium in religiosis damnabant: dicebantque (ut D. Thomas significat) magis pertinere ad prædicatores Antichristi, quam Christi, quos describit apostolus 2 ad Timoth. 3, de quibus inter alia, ait: *Semper discentes, et numquam ad scientiam veritatis pervenientes.* Ubi tacite reprehendit eos, qui profanas artes discunt, per quas numquam ad veritatem doctrinæ sacræ cognoscendam perveniunt. Et ideo subjungit: *Tu autem assecutus es meam doctrinam* Et infra: *Tu vero permane in his, quæ didicisti, et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, et quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem.* Quasi dicat, hæc doctrina tibi sufficit; aliæ vero literæ, quæ ad salutem hominem non instruunt, superfluæ sunt: propter quod idem Paulus 1 ad Corinth. 1, sapientiam hujus mundi vocat stultitiam, et ad Coloss. 2, philosophiam inanem, atque fallacem appellat. Unde etiam Julianus apostata apud Cyrillum lib. VII, contra illum, sic argumentatur (1) contra Christianos his scientiis vacantes: *Quare vos disciplinarum, quæ apud græcos sunt, convivæ estis; siquidem vobis vestrarum scripturarum lectio sufficit, cum melius sit ab illis homines arcere, quam ab idolothytorum cibis.* Addo etiam in jure canonico prohiberi clericis discere non solum leges, sed etiam physicas disciplinas cap. 2, ne clerici vel monachi in 6 cap. *non magnopere*, extra eod. tit. et in concilio carthag. IV, cap. 16, prohibentur episcopi gentilium libros legere, et habetur 37 dist., cap. 1; ubi per multa sequentia capita referuntur testimonia patrum reprehendentium hujusmodi studia in ecclesiasticis viris, præsertim cap. 5, ex Hieronymo supra ad Eph. 6, arguuntur episcopi, qui filios suos in secularibus disciplinis erudiunt. Et in cap. *omnem*, dicitur hæreticos præcipue studere dialecticæ, et subjungitur: *Sed non in dialectica complacuit Deo salvum facere populum suum.*

capitis propositam pars negans quoad christianos et quoad religiosos, 1° suadetur ex Paulo; 2° arguitur seu ostenditur per Julianum apostatam; 3° arguitur ex jure.

Cyr. Alex.

(378) II. Dicendum vero est linguarum et liberalium artium eruditionem maxime necessariam esse operariis evangelii; nec religioso statui repugnare; et ideo merito scholares Societatis diligenter in his doctrinis oportet erudiri, priusquam doctrinæ sacræ in theologia scholastica, vel scri-

Quoad quæstionem in titulo capitis propositam, assertio affirmativa tripartita. Prima pars est dictam eruditionem huma-

(1) *Sic argumentabatur.* E regione margo habebat in editt. quatuor: *Secunda arguit Julianum apostatam. Tertia arguitur ex jure.* Errato nimis aperto medendum fuit.

nam operario evangelico esse moraliter necessarium. Hoc probatur primo ex Patribus. Clemens I.

pluræ divinæ interpretationi, aut intelligentiæ incumbant. Res est satis clara et certa. Quæ probari potest primo, ex antiqua patrum traditione. In primis Clementis I, ep. 5, de communi vita ad discipulos, quæ habetur in cap. *relatum* dist. 37, ad præsens institutum accommodatissima est; dirigitur enim ad religiosos, quos peculiariter vocat discipulos seu condiscipulos; hosque primum ad paupertatem et obedientiam hortatur; deinde ad scripturarum intelligentiam, quam non proprio sensu, sed secundum traditionem patrum et consonantiam locorum ejusdem scripturæ interpretandam esse dicit. Tandem vero subjungit : ***Cum enim ex divinis scripturis integram quis et firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quæ forte in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat, ita tamen ut, ubi vera didicit, falsa et simulata declinet.*** Hinc etiam Eugenius Papa in cap. ***de quibusdam,*** dist. 37 ordinavit, ut in omnibus episcopatibus constituerentur magistri et doctores, ***qui studia literarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant.*** Et subjungit rationem notandam : ***Quia in his maxime devina manifestantur atque declarantur mandata.***

Prima pars assertionis positæ in num. II, probatur secundo, ex aliis Patribus.

(379) III. Atque ita observasse omnes antiquos ecclesiæ doctores ex historiis, et ex ipsismet facile intelligitur. Nam etiam Paulus non dedignatur aliquid de prophanis auctoribus suis dictis, vel scriptis inserere, ut patet actor. 17, 1 ad cor. 15, ad Titum 1, quæ loca ad hoc propositum observavit Hieronymus, ubi etiam intelligit illud proverbium 1 : ***Animadverte parabolam et interpretationem, verba sapientum et ænigmata eorum.*** Et addit Hieronymus : ***Quæ proprie dialecticorum et philosophorum sunt.*** Et inferius ad hanc rem accommodat ritum accipiendi mulierem captivam in uxorem, Deut. 21, radendo caput, supercilia, pilos et ungues corporis amputando. Et subjungit : ***Quid ergo mirum si et ego sapientiam secularem propter eloquii venustatem et membrorum pulchritudinem, de ancilla, atque captiva Israelitidem facere cupio?*** Et infra : ***Labor meus in familiam Christi proficit.*** Quod deinde confirmat exemplo Origenis, Methodii, Quadrati, Aristidis et aliorum multorum, tam græcorum quam latinorum. Et

Hieron.

concludit : ***Qui omnes in tantum philosophorum doctrinis, atque sententiis suos refertiunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiam scripturarum.*** Divus etiam Augustinus in libris de doctrina Christiana ex professo ostendit, quam sint necessariæ hujusmodi artes ad sacram scripturam intelligendam, præsertim lib. II. Et in summa tria dicit esse necessaria; signorum intelligentiam, rerum cognitionem et dubiorum ac difficultatem expeditionem. Primum confert linguarum notitia; ad secundum juvant philosophia et mathematicæ; in tertio modum, et magnum lumen præbet dialectica : supposuerat autem lib. I, cap. 1, duo esse necessaria in omni tractatione; scilicet modum inveniendi, quæ intelligenda sunt et modum proferendi, quæ intellecta sunt, et ideo præter illa tria, quæ ad intelligentiam necessaria sunt, ad proponendi modum, in lib. IV, requirit eloquentiam, non ut simpliciter necessariam, sed ut valde utilem, et ut cum debita moderatione usurpetur; quod de dialectica, et de ceteris artibus intelligendum erit, ut ipse late prosequitur lib. II, cap. 35 et sequentibus. Quomodo etiam dixit optime Clemens Alexandrinus lib. VI, stromat., n. 2, versus finem : ***Vitandus est multus, et plane inutilis abusus qui consumitur in iis, in quibus non oportet, eo, qui est cognitione præditus, utente disciplinis tamquam præexercitationibus, quæ adjuvantium causarum instar habeant, et ad accuratam veritatis traditionem, quatenus id potest assequi, nec ab eo potest divelli et ad propulsandas artificiosas rationes, quæ improbe moliuntur, exscindere veritatem; non relinquit ergo ea, quæ promovent ad eas, quæ sunt in orbe disciplinas, et græcam philosophiam, sed non principali ratione, sed ea quæ est necessaria et secunda, et derivatur a circumstantiis.*** Et paulo superius optime concluserat : ***Per consequentiam ergo his quoque attendit, quæ exercent ad cognitionem, sumens ex unaquaque disciplina id, quod confert ad veritatem.*** Et postea late prosequitur per singulas liberales artes discurrendo, earumque utilitatem attingendo : adducitque exemplum Abrahæ, qui in astrologia et astronomia peritus fuit, eisque ad veritatis cognitionem optime est usus; sicut etiam de Moyse dicitur actor. 7, quod eruditus erat omni sapientia Ægyptiorum, quod

D. August.

non sine peculiari Dei providentia factum est, ut eos confunderet, a quibus eruditus est, ut Thophylactus ibi indicavit. Hinc denique Nazianzenus orat. 20, quæ est funebris in Basilium : *Illud* (inquit) *inter sanæ mentis homines constare arbitror, eruditionem inter humana bona principem locum tenere, non de hac nostra solum, ac nobiliori loquor, quæ, contempto omnis sermonis lepore atque ornatu, saluti uni atque earum rerum, quæ ratione atque animo intelliguntur, pulchritudini arctissime hæret; sed etiam de externa, quam plerique Christiani pravo quodam judicio ut insidiosam et periculosam aspernantur.* Quod late prosequitur et variis exemplis declarat.

Nazian.

Assertionis positæ in num. II, secunda pars est dictam eruditionem humanam religioso statui non repugnare. Hoc ostenditur etiam iisdem exemplis quibus pars prima. Item ratione. Nam dicta eruditio finem habet optimum, respectu cujus ac scientiæ sacræ est utilissima, et in aliquibus necessaria. Est quoque in se bona, utpote perficiens intellectum. Tandem convenit monasticis etiam religionibus.

(580) IV. Ex his ergo sufficienter convincitur, totam hanc eruditionem humanam, debita intentione ac moderatione sumptam, doctori evangelico esse valde utilem, ac moraliter necessariam, quæ erat prima pars assertionis. Quod autem religioso statui non repugnet, quæ erat secunda, eisdem exemplis et rationibus convinci potest : Hieronymus enim, et Augustinus religiosi fuerunt, qui ubique summam eruditionem in his literis ostendunt. Idem dicere possumus de Athanasio, Basilio, Nazianzeno, et similibus. Ratio etiam id convincit; quia finis propter quem hæ scientiæ quæruntur optimus est, et in perfectissimo statu religioso necessarius, ut sæpe est ostensum. Medium etiam hoc, et per se bonum est; quia est perfectio intellectus, et veritatum naturalium cognitio, et quatenus medium quoad multa valde utile, quoad aliqua vero, etiam necessarium est ad dictum finem. Est enim necessaria saltem latinæ linguæ sufficiens cognitio, et dialecticæ et philosophiæ mediocris eruditio : sine his enim nullus nisi temere et imperite ad theologiam accedere potest. Ad eam vero exacte comparandam linguarum cognitio, et peritia omnium artium, præsertim vero dialecticæ, philosophiæ et metaphysicæ exacta comprehensio utilissima est. Hinc Clemens V, in clement. 1, de statu monach. § penult. inter alia, quæ ad ampliationem cultus divini statuit, unum est : *Ut in singulis monasteriis, quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus teneatur magister, qui eos* (id est, monachos) *in primitivis scientiis instruat diligenter.* Per primitivas autem scientias sine dubio intelligit eas, quæ ad divinam theologiam præambulæ sunt; ideoque rationem adjungit, *ut monachis proficiendi in scientia via opportuna non desit,* cui consonat cap. *quia nonnullis,* de magistris, ubi grammatica etiam doceri præcipitur, *ne opportunitas proficiendi subtrahatur.* Unde etiam Trithemius dicto lib. de viris illustribus S. Benedicti cap. 6, refert antiquissimam consuetudinem illius sacri ordinis fuisse juniores fratres disciplinis scholasticis instituere, ut rhetorica, dialectica, arithmetica, philosophia, et aliis, quibus sufficienter instructi ad sacram scripturam introducerentur. Quod si in religionibus monasticis hæc consuetudo probata fuit, multo magis in illis, quæ ad spiritualia ministeria proximorum institutæ sunt, ut recte concludit D. Thomas dict. opusc. 20, cap. 11.

Trithem.

D. Thom.

Tertia pars assertionis positæ in num. II, est dictam eruditionem humanam Societati fuisse omnino necessariam. Hoc suadetur ex fine Societatis quum ad lucrum animarum eximie tendat triplici-ter; ecclesiam propagando inter infideles, defendendo ab impugnantibus, excolendo apud catholicos.

(581) V. Ex quibus nos a fortiori concludimus tertiam assertionis partem *religioni Societatis necessariam fuisse omnino hanc institutionem;* id vero constat ex dictis lib. I, cap. 2, de fine hujus religionis : nam inter omnes, quæ ordinantur ad salutem proximorum, sine dubio excellit in modo, et præcipua intentione quærendi salutem animarum; ad quem finem tria principalia munia assumit, scilicet propagare ecclesiam inter infideles, et quascumque remotissimas nationes, defendere illam ab hæreticis et impugnatoribus pro eorum simul reductione laborando; exhortari et docere ipsos catholicos ad eorum sanctificationem et omnem perfectionem quoad fieri possit cooperando. Unde fit, ut hæc religio peritia linguarum et totius philosophiæ ac metaphysicæ indigeat, non solum propter theologiæ et sacræ scripturæ intelligentiam, sed etiam ut aliis modis ea peritia utatur in fidei obsequium.

Quibus de causis peritia linguarum Societati necessaria. —1° Ob petulantiam hæreticorum, 2° ad seminandam fidem.

(582) VI. Nam peritia linguarum hoc tempore maxime necessaria est ad resistendum hæreticis, et eorum petulantiam retundendam; aliquarum etiam linguarum cognitio ad seminandam fidem inter paganos et gentiles maxime necessaria est. Unde sicut Spiritus Sanctus ob hanc præcipuam causam primis evangelii prædicatoribus tribuit linguarum donum, ita quando illa signa cesserunt, religio, quæ illud munus participat, debita diligentia et industria linguæ instrumenta præparare, et quoad fieri possit [evangelium] universale efficere debet; quod sine peritia lin-

guarum non fit. Hac ratione utitur pontifex in clementina 1, de magistris dicens : *Illius, cujus vicem in terris gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per universum mundum ad evangelizandum apostolos in omni linguarum genere fore voluit eruditos; viris catholicis peritiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles, præcipue abundare sanctam affectamus ecclesiam, qui infideles ipsos sciant et valeant sacris institutis instruere.* De qua re videri potest Ludovicus Gomez super regulas cancellariæ, reg. *De idiomate*, quæst. 1, ubi hoc ipsum argumentum recte prosequitur dicens quam sit necessaria ad fidei propagationem linguarum notitia, illarum præcipue, quæ apud infideles frequentiores sunt. Philosophia etiam necessaria est huic religioni, non solum ad theologiam sibi acquirendam, sed etiam ut per eam præpararet viam ad tractandam cum gentilibus fidem, convincendo eorum errores, et naturales veritates de Deo evidenter demonstrando; hunc enim morem antiqui patres, et ecclesiæ rectores observarunt, ut constat ex Augustino in libris de civit. Dei, Eusebio in libris de præparatione et demonstratione evangelica, Justino in oratione parænetica ad gentes, et utraque apologia pro christianis. Cyrillo libris contra Julianum, Tertulliano, Arnobio et aliis. Fieri autem non potest, secluso miraculo, aut extraordinaria providentia Dei, ut aliquis sufficiat vi et efficacia rationum errores naturali lumini contrarios convincere, nisi in philosophicis disciplinis accurate instructus et eruditus sit.

Lud. Gom.

Quibus item de causis philosophia sit Societati necessaria. —1° ut præmittenda studio theologiæ; 2° ad confutandos, qui lumini naturali adversantur, infidelium errores.

August. Euseb. Justin. Cyril. Alex. Tertul. Arnob.

Quoad linguarum et philosophiæ studium, firmatur necessitas utriusque peritiæ exemplo Danielis.

(583) VII. Quod optime confirmat exemplum Danielis, prout illud expendit Glossa ordinaria, circa illud verbum Danielis : *Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa Regis*, etc. Dixerat enim prius jussisse regem præposito suo, ut introduceret de filiis Israel pueros *eruditos omni sapientia, cautos scientia et doctos disciplina, et qui possint stare in palatio regis, ut doceret eos literas, et linguam Chaldæorum.* Et adjungit, constituisse eis *annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino unde bibebat ipse;* postea vero solum dicit proposuisse Danielem, *ne pollueretur de mensa,* tacite significans a doctrina et peritia linguarum, non abstinuisse: qui enim, duobus propositis, unum excludit; aliud tacite admittit, ut argumentatur Gregorius Hom. 18, in evangelia, et pro jure positum est in cap. *nonne*, de præsumptionibus. Quo argumento supposito, recte dicit prædicta Glossa ex Hieronymo ibi : *Qui de mensa regis non vult comedere, ne polluatur, si sapientiam, atque doctrinam Ægyptiorum sciret esse peccatum, numquam didicisset; didicit autem, non ut sequatur, sed ut judicet, atque convincat. Si enim quis imperitus hujus artis, adversus mathematicos scribat, aut expers philosophiæ; contra philosophos agat, irridendus est. Hac ergo intentione* (concludit) *discunt pueri Chaldaicam doctrinam, qua et Moyses omnem sapientiam Ægyptiorum didicerat.* Et in fine capitis indicat Daniel Deum specialiter cooperatum fuisse huic intentioni, et studio eorum : *Pueris* (inquit) *his dedit Deus scientiam, et disciplinam in omni libro et sapientia.* Et infra : *Et omne verbum sapientiæ et intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex invenit in eis decuplum super cunctos ariolos et magos, qui erant in universo regno ejus.* Quod plane intelligitur de propria doctrina et philosophia ipsorum Chaldæorum; ut Hieronymus et Theodoretus adnotarunt. His ergo propriis et specialibus rationibus necessaria est Societati harum rerum summa eruditio.

Gregor.

Hier. apud Glos. ordin.

Hieron. Theodor.

(584) VIII. In quo etiam considero, aliud esse loqui de toto corpore, seu confuse de operariis Societatis, aliud vero de singulis personis ejus. Nam priori modo loquendo absolute dicere possumus necessariam esse Societati maximam perfectionem omnium dictarum disciplinarum et linguarum : quia licet difficile, vel moraliter impossibile sit, omnes illas simul cum theologica doctrina in singulis personis perfecte conjungi; tamen in ipso corpore Societatis esse potest, et procuranda est excellentia et eminentia in omnibus illis. Quod et facile comparari poterit, si in unaquaque disciplina aliquis, vel aliqui sint, qui peculiari studio, et diuturniori tempore, ac diligentius illi incumbant (1), et ad varia ecclesiæ obsequia, quæ pro temporum et occasionum diversitate occurrunt, utilissimum est, ut discursus factus ostendit, et ipsa experientia satis hactenus comprobavit. Atque ob eam rem, quamvis hæc

Dicta peritia quomodo Societati necessaria. — Hanc, non singuli, sed totum corpus procurare debet in summo gradu; nec difficile habebitur, si unicuique disciplinæ aliquis aut aliqui diutius ac diligentius incumbant, ad excellendum in his artibus quas, utpote inferiores, pars pleraque Sociorum discit magis ut theologiæ et scripturæ sacræ viam sibi sternat.

(1) *Incumbant.* Editt. quatuor habent *incumbat*

studia in Societate principalius ad theologiam referantur, ad quam et ad sacræ scripturæ intelligentiam ejus religiosi frequentius et principalius tendunt. Nihilominus interdum aliqui diutius in his inferioribus artibus occupantur, ut in eis singulariter ad prædictos fines excellant.

Ad 1um argumentum objectum in n. I, respondetur : S. Paulus reprehendit tantummodo 1° studium avertens a fide; et forte etiam, unde non ascenditur ad supernaturalia; 2° vel mundanam prudentiam; vel philosophiam gentilium quæ, secundum se bona et a Deo data, ob errores et pravum usum vocatur ab apostolo inanis fallacia.

(585) IX. Ad objectiones in principio positas respondetur primum, Paulum ad Timotheum eos reprehendere, qui ita discunt, ut ad veritatis cognitionem pervenire non possint. Hi autem præcipue sunt, qui ea discunt, quæ a vera fide ipsos avertunt, et in errorem inducunt; de quibus statim ait : *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem;* et ad distinctionem illorum subdit : *Tu autem assecutus es meam doctrinam,* etc. Potest autem illa reprehensio etiam extendi ad eos, qui in externis disciplinis ita versantur et immorantur, ut per eas non ascendant ad altioris veritatis cognitionem. Quam autem ad Corinthos vocat Paulus *sapientiam hujus mundi,* non necesse est intelligi esse veram philosophiam, secundum se spectatam ; sed vel sapientiam hujus mundi vocat mundanam prudentiam, quæ crucem Christi stultitiam reputabat; et ideo subdit statim : *Prædicamus Christum et hunc crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam;* vel certe per *sapientiam hujus mundi* intelligit totam philosophiam et eruditionem gentilium, quæ *stulta* dicitur, vel quia multis erroribus admista erat, vel quia per illam mundus Deum non cognovit, ut ibidem dicitur, sed potius ea abusus est ad veritatem fidei oppugnandam. Atque philosophiam in hoc sensu sumptam vocavit apostolus inanem fallaciam. Nihilominus tamen secundum se sumpta optima est, et ab ipso Deo data, ut ipsemet Paulus significavit ad Rom. 1, dicens : *Quod notum est Dei; manifestum est in illis : Deus enim illis manifestavit,* etc., statim vero subdit, ipsosmet philosophos factos esse insipientes, quia commutaverunt veritatem Dei in mendacium ; ablato ergo errore et pravo usu, veritas quæ in philosophis invenitur formidanda non est, sed potius ab eis, ut ab injustis possessoribus in usum nostrum vindicanda, ut dixit Augustinus 2 de doctrina Christiana, cap. 4.

August.

Ad 2um argumentum objectum ibid. in num. I, Juliano respondetur : Oportebat ut vitaturi idololatriam abstinerent ab idolothytis non vero a libris gentilium legendis sine abusu, excessu, prava intentione. Cyr. Alex.

(586) X. Ad argumentum Juliani respondet Cyrillus, lectionem sapientum græcorum utilem esse ecclesiasticis tractatoribus, tum ad eruendam veritatem, quæ in ipsis est, tum ad confundendos eorum errores, et ex utroque veritatem fidei illustrandam. Neque est simile quod de idolothytis afferebat Julianus, nam hæc a christianis vitantur, non materialiter (ut sic dicam) quatenus caro vel panes sunt; sed formaliter quatenus idolis dicata sunt, ne impiis sacrificiis consentire, aut participare videantur : in studio autem philosophiæ, aut lectione librorum gentilium nihil est vanum præter abusum, excessum, aut pravam intentionem : quæ omnia a nostris religiosis vitantur, ut cap. seq. dicam.

Ad 3um argumentum objectum ibid. in num. I, respondetur : Loca citata prohibent 1° clericis, medicinam, non litteras; 2° episcopis, libros gentilium; sed monendo magis, quam præcipiendo; idque ut episcopus parce legat, ne alia necessaria omittantur, et quia vi status censetur jam perfectus in doctrina sacra; 3° viris ecclesiasticis, excessum et abusum in literarum studio.

(587) XI. Ad jura canonica respondetur in cap. *non magnopere,* et cap. 2, ibi citatis, per *physicas disciplinas* solum intelligi medicinam, ut manifeste constat ex præcedentibus verbis, quibus reprehenduntur *qui de claustris suis exeunt ad confectiones physicales ponderandas,* et occasione scientiæ, rursus actionibus mundanis implicantur. Ad concilium Carthaginense respondetur, merito prohibuisse non omnibus, sed episcopo lectionem librorum gentilium, tum quia ratione sui muneris, si ei satisfacere velit, vix poterit hujusmodi lectioni sibi non necessariæ vacare. Et ideo illi permittitur lectio librorum hæreticorum pro necessitate aut tempore, ut ibi dicitur; quia ad munus episcopi pertinet hæreticis resistere, ac respondere : cum gentilibus autem disputare, jam non pertinet ad munus ejus; potuit autem magis pertinere in initio ecclesiæ; quando ecclesia in gentibus fundabatur. Tum etiam, quia episcopus ratione sui status, præsumitur in doctrina sacra perfectus, et consequenter, non indigere lectione philosophorum ad eam comparandam, et consequenter non esse illi necessariam. Cui expositioni consonat illud Hieronymi ad Damasum epist. 146 : *At nunc etiam sacerdotes Dei, omissis evangeliis et prophetis, videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, tenere Virgilium, et id, quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.* Addo insuper prohibitionem illius concilii videri potius admonitionem quamdam, quam præceptum et intelligendam esse de lectione nimia, in qua principale studium, et hominis applicatio collocatur. Alicujus autem honestæ recreationis causa, vel ac-

Hieron.

cidentariæ cujusdam venustatis, seu ornatus, numquam fuit prohibitum etiam episcopo, legere gentilium libros. Quomodo dixit Cyrillus lib. VII, contra Julianum ubi supra : *Sufficit quidem divina scriptura ad faciendum eos, qui in illa educati sunt, sapientes et probatissimos, et sufficientissimam habentes intelligentiam, indigemusque ad hoc nihil prorsus externis magistris. Quoniam autem dulce est omnia scire, idcirco hac ratione, et valde prudenter etiam græcorum sententias diligenter discutimus, quas de unaquaque re habuerint, et ante alia de Deo, et inde ridendi occasionem accipimus, quod volunt innumeros deos et immundorum dæmoniorum multitudinem honorare.* Alia ergo decreta illius dist. 37, manifeste loquuntur de nimio excessu in studio talium literarum, et de pravo usu illius, vel in moralibus vitiis, vel in erroribus contra fidem : quo sensu manifeste loquitur Hieronymus in locis ibi citatis.

Cyril. Alex.

CAPUT III.

Utrum ratio proficiendi in literis convenienti modo, et per apta media in Societate instituta sit.

[PROOEMIUM].

Liber de ratione atque institutione studiorum Societatis Jesu apte complectitur modum et media ad religiosum perfectum in literis.

(588). Supposita probitate et honestate doctrinæ, duo sunt, quæ ad illius profectum maxime juvant, unum est conveniens modus, et ordo vacandi studio literarum. Alterum, vacare per media apta et utilia. Hic autem profectus in statu religioso non est nude (ut ita dicam) spectandus, id est, solius scientiæ argumento considerato, sed adjuncta semper ratione religiosa scientiæ; et ideo hoc totum (1) in ipsa ratione et institutione Societatis studiorum consideratum est.

Modus studendi optimus est in Societate ut ejus religiosi proficiant. Hæc assertio, innixa Constitutionibus, quo magis pateat, tria ex Bernardo pro modo discendi explicantur.

(589) I. Dico igitur primo rationem hanc proficiendi in studiis quatenus ad ipsosmet religiosos Societatis spectat convenientissime in Constitutionibus ejusdem Societatis esse statutam. Assertio hæc constare debet ipsasmet Constitutiones legendo et considerando; libet autem eam explicare præmissa sententia Bernardi, qui sermone 36 in cantica tractans illud 1 ad Corinth. 8 : *Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo oporteat eum scire*, sic inquit : *Utilitas et fructus scientiæ in modo sciendi positus est. Modus autem sciendi est, ut scias quo ordine, quo studio, quo fine quæque nosse oporteat.* Hæc ergo tria diligentissime observavit B. Ignatius : nam quoad ordinem primo ac præcipue [eum] servari jubet inter studium virtutis et doctrinæ, et ideo statim in prooemio IV partis Constitutionum inquit : *Postquam in iis, qui admissi sunt ad probationem, jactum esse videbitur abnegationis propriæ, profectus in virtutibus necessariis conveniens fundamentum, de literarum ædificio agendum erit.* Et cap. 4, § 2, statim admonet cavendum esse, *ne fervore studiorum intepescat solidarum virtutum et religiosæ vitæ amor.* Deinde in cap. 5, præcipit servari ordinem disciplinarum, seu artium inter se : quod clarius his verbis explicat cap. 6, § 4 : *In disciplinis*, ait, *ordo servandus est, ut prius in latina lingua solidum jaciant fundamentum, quam artium liberalium, et in his antequam theologiæ scholasticæ, et quidem in hac, antequam positivæ studiis se dedant. Sacræ scripturæ vel eodem tempore, vel postea disci poterunt.* Dices Bernardum longe alium ordinem docuisse, dicentem : *Quo ordine? ut id prius, quod maturius ad salutem.* Respondeo, vel non loqui de ordine harum scientiarum inter se, sed de priori comparatione, ad scientiam virtutis, vel certe loqui simpliciter, de ordine ut includit ordinem intentionis : sic enim inchoandum est ab ea scientia, quæ maturior et propinquor est ad salutem, atque ita sacra doctrina prima in ordine tali futura esse debet. At vero ordine executionis necesse est a rudimentis incipere, et ab imperfectioribus ad perfectiora progredi. Et hunc ordinem nobis proposuit B. Ignatius.

Primum est ordo in discendo. B. Ignatius statuit prius agendum de virtute quam de doctrina; deinde, primo loco studendum latinitati, 2° artibus liberalibus, 3° theologiæ scholasticæ; et simul cum ista, vel post, scripturæ sacræ; 4° theologiæ positivæ.

D. Bern.

Objectio diluitur. Nam S. Ignatio contrarius non est S. Bernardus, dum vult id prius discendum quod maturius ad salutem : vel enim comparat studium virtutis et literarum; vel ponit doctrinam sacram priore loco in ordine intentionis; non, executionis.

(590) II. In cujus verbis illud solum explicandum occurrit, quod theologiam positivam a sacræ scripturæ intelligentia distinguit, cum tamen ordinatio et communi loquendi modo doctrina, quæ intelligentiam scripturæ tradit, nomine *theologiæ positivæ* significare soleamus. Videtur ergo per positivam theologiam intellexisse Ignatius lectionem sanctorum patrum, et conciliorum ac decretorum ecclesiastico-

Quo sensu S. Ignat. theologiam positivam ab scriptura distinxerit. — Videtur theologiæ positivæ vocabulo significasse studium Patrum, conciliorum ac decretorum ecclesiasticorum; quibus addere

(1) *Hoc totum.* Editt. quatuor, *hoc votum.*

juvat historiam ecclesiasticam ad traditiones eruendas. Eodem pertinere potest tota eruditio pro concionibus : celerum ante theologiam scholasticam satis cognitam, scribendis sermonibus ad populum non insudandum; secus tempus teritur cum erroris periculo. Scripturæ vero sacræ studium dicitur suscipiendum simul cum scholastica theologia, vel post eam; fortasse quia intelligentia literalis in limine theologiæ requiritur, at celerorum cognitio pervia non est tironibus.

rum, ut significatur in declaratione capituli 5, lit. B, et in cap. 12, § 1, et cap. 14, § 1, lit. C, quibus etiam addere possumus eam historiæ ecclesiasticæ eruditionem, quæ ad traditiones ecclesiasticas eruendas et fundandas confert. His enim omnibus perfectus theologus, summa diligentia incumbere debet, post jacta tamen theologiæ scholasticæ non exigua fundamenta (1). Potest etiam sub positiva doctrina tota illa eruditio comprehendi, quæ pro concionibus ad populum necessaria est. Errant enim valde, qui ante magnum profectum in theologia scholastica, ad illud genus studii distrahuntur, quia omnia confundunt, et nihil cum fundamento solido, plura autem non sine periculo errandi addiscunt. Hoc ergo totum in prædicta Constitutione et distinctione verborum significari videtur. Nam illud scripturæ studium, quod præcise ordinatur ad literalem ejus intelligentiam, necessarium est, ad ipsammet scholasticam disciplinam. Et ideo oportet aliqua illius principia, seu inchoationem aliquam, cum ipsamet theologia scholastica accipere. Et fortasse ob eam rem sub disjunctione dixit B. Ignatius, vel eodem tempore, vel postea addisci posse, quia revera necessarium est aliquem profectum in scholastica theologia prius facere, postea vero in discursu ejusdem disciplinæ, aliquid de scripturæ intelligentia adjungere.

Pro modo discendi, secundum S. Bernardi requisitum est ut studiosius discantur quæ Deo magis accedunt. Ita oportet fieri in scientia mystica, absolute; item, in scientia speculativa, quoad affectum appretiationis et intentionis; at minime quoad effectum et applicationem laboris; hujus enim mensura est operis arduitas et necessitas. Nec aliter B. Ignatius docet literariam operam, et totum hominem requirere, et recte susceptam non minus placere Deo quacumque alia.

(591) III. De secundo puncto necessario ad profectum scientiæ dixit Bernardus : *Quo studio? ut id ardentius, quod vehementius ad amorem.* Quod egregie quidem dictum est, loquendo de scientia mystica, quæ magna ex parte practica est, et ad amorem ordinatur; suo tamen modo etiam applicari potest ad artes et ad scientias speculativas, de quibus loquimur. Nam ex parte discentis ad istum finem divini amoris ordinandæ sunt; et ideo, quæ propinquius ad illum accedunt et magis ad illum movent, majori affectu et studio suscipiendæ sunt. Item quia (ut philosophus ait) propter quod unumquodque tale, et illud magis : at inferiores artes addiscendæ sunt propter sacram doctrinam, quæ proxime et vehementius in Deum ducit : ergo huic impensius studendum est. Verumtamen, quamvis ex parte affectus, sive quoad intentionen sive quoad appretiationem, hoc verum sit, nihilominus quoad effectum et applicationem laboris, quælibet doctrina maximo studio suscipienda est, quantum ejus difficultas et arduitas postulaverit : mensura enim proxima hujus studii, non est amor, sed operis arduitas et necessitas. Et ideo B. P. Ignatius generaliter de omnibus his studiis dixit, IV part. Constit., cap. 6, § 2 : *Serio et constanter animum studio applicare deliberent, sibique persuadeant, nihil gratius se Deo facturos in collegiis, quam si ea intentione, de qua dictum est, studiis se diligenter impendant.* Et § 8 : *Scholastici in audiendis lectionibus sint assidui, et in eis prævidendis diligentes, et postquam eas audierint, repetendis iis, quæ non intellexerint, interrogandis; aliis vero, quæ oportuerit, adnotandis.* Et in toto discursu illius capitis, multa prudentissime ordinat, quæ magnam profecto animi et laboris applicationem ad studia requirant. Propter quod in cap. 4, § 2, tamquam fundamentum statuerat, hanc literariam operam totum hominem requirere. Ne autem nimia aut minus utilis religiosis viris appareat, subjungit eodem loco, si cum debita intentione suscipiatur, non minus, imo magis gratam esse Deo, quacumque alia, pro studiorum tempore. Et in cap. 6, addit : *Illum studendi laborem, ex obedientia et caritate susceptum, esse opus magni meriti*, et ideo non amitti fructum ejus, etiamsi ad effectum per illud intentum (præmature intercedente morte) non perveniatur.

Pro modo discendi tertium S. Bernardi requisitum est finis generalis qui non sit 1° ut scias, 2° ut sciaris, 3° ut lucreris: sed intentio profectus proprii et proximorum, vel simul vel disjunctim. Itaque ex quinque dictis finibus, duo tantum postremi a Bern. probantur : quos etiam a suo fundatore propositos habet Societas, suam primario,

(592) IV. Jam vero de ultimo membro interrogat Bernardus *quo fine?* et respondet : *Ut non ad inanem gloriam, aut curiositatem aut aliquid simile, sed tantum ad ædificationem suam vel proximi. Sunt namque* (ait) *qui scire volunt, eo fine tantum, ut sciant; et turpis curiositas est : et sunt qui scire volunt, ut sciantur ipsi; et turpis vanitas est, qui profecto non evadent subsannantem satyricum, et ei qui hujusmodi est decantantem* : Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter (2) : *et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, v. g. pro pecunia, pro honoribus; et turpis quæstus est : sed sunt etiam qui scire volunt, ut ædificent; et caritas est : et item, qui scire volunt ut ædificentur; et prudentia est.*

(1) Vide formulam de promovendis ad gradum, *cap.* 2 [i. e. *part.* II], *num.* IV. (MDCXXV.)

(2) Persius *Satyra* I. (MDCXXV.)

deinde proximorum perfectionem intendens. Tamen sociorum studia dici possunt majori ex parte principaliter ordinata in bonum proximi; quamvis inde meritum sequatur, et major Dei morumque perficiendorum cognitio, quæ principaliter semper intendenda est : denique ad duplicem illum finem, nihil par est theologicæ doctrinæ.

Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant. Quæ verba omnia, ad rem, de qua agimus, accommodatissima sunt; nam ut ab ultimo verbo incipiamus, Societas ad hoc præcipue doctrinam quærit, ut bene faciat, primum sibi, deinde proximis. Nam, et propriam perfectionem primario, et deinde perfectionem proximorum procurat. Quamquam enim in hoc scientiæ labore majori ex parte dicere possumus principalem illius finem esse beneficium proximorum : nam ad propriam perfectionem minor eruditio, minorque linguarum et scientiarum congregatio sufficeret. Nihilominus finis perfectionis propriæ numquam excludendus est, etiam ab ipso studiorum labore, non solum quia cum ille meritorius sit, magis ac magis semper animam sanctificat; sed etiam, quia hoc studium, quantum est in se, magis ac magis hominem illuminat circa Dei cognitionem et morum perfectionem, quæ principaliter semper intendenda est. Atque ita hunc finem proposuit nobis B. P. Ignatius initio IV partis Constitutionum, et cap. 5 in principio : *Cum doctrinæ* (inquit) *quæ in hac Societate addiscitur, hic scopus sit, suis, et proximorum animis Dei favore aspirante prodesse.* Et ex hoc fine colligit cap. 12 in principio, potissimum incumbendum esse theologicæ doctrinæ, quia illa est medium magis proprium ad dictum finem, ut circa verba Bernardi adnotavimus.

Præter propriam et alienam salutem, fines alii peculiares pro studiis nostris assignantur quos socii ob oculos habeant : qualis v. g. e linguarum studio fructus proximus esse potest vulgatam defendere, apud Saracenos aut Indos prædicare; e studio philosophiæ, infideles confutare, disponi ad theologiam.

(593) V. Quamvis autem hic sit generalis finis in his studiis habendus; nihilominus in unaquaque facultate, seu disciplina proximus, et peculiaris finis adhibendus est, ut juxta illum mensura et modus ejus adhibeatur. Optimum exemplum est positum a B. Ignatio IV part. Constitut., cap. 6, § 5, ubi sic inquit : *Si linguarum studio nostri vacant, inter cetera, ad quæ discentium intentio feratur, illud sit, ut versionem ab ecclesia probatam defendant.* Potest etiam infidelium conversio esse proximus finis addiscendi linguas, juxta superius dicta. Propter quod IV part. Constitut., cap. 12, § 2, prius dicitur, propter theologiam, et ejus usum addiscendas esse, latinam, græcam et hebraicam linguas, postea vero subditur : *Aliarum præterea linguarum, qualis est chaldaica, arabica et indica, ubi necessariæ, vel utiles ad dictum finem viderentur; habita regionum diversarum et causarum, quæ ad eas docendum movent, ratione, possent præceptores constitui.* Ubi in declaratione lit. B, dicitur : *Cum in aliquo collegio eo spectaretur, ut homines ad saracenos, vel turcas juvandos præpararentur, arabica lingua, vel chaldaica conveniret; cum ad indos, indica, et sic de aliis dicendum,* etc. Cujus constitutionis, et declarationis vestigiis egregie insistit 5 congregatio decr. 55 (1) [in mss., 41 in impressis]. Eodem modo de philosophia et artibus liberalibus judicandum est : nam, ut superius diximus, hæ et theologiæ inserviunt, et per se etiam juvare possunt ad finem circa proximos intentum. Quod his etiam verbis significatum est IV part. Constitut., cap. 12, § 3 : *Artes et scientiæ naturales, ingenia disponunt ad theologiam, et ad perfectam cognitionem, et usum inserviunt, et per seipsas ad eumdem finem juvant.* Oportet ergo, ut qui in Societate illis incumbit, finem proximum intueatur, propter quem illud studium [singuli] assumunt : nam longe aliter philosophiæ studere debet, qui illa usurus est tamquam proximo instrumento ad infideles convincendos, quam is, qui solum illam assumit, ut dispositionem ad theologiam : et sic de aliis. Et ideo in declaratione ejusdem capitis lit. C, generatim dicitur : *Tractabitur logica, physica, metaphysica, moralis scientia et mathematicæ; quatenus ad finem nobis propositum conveniunt.*

In volutandis his vel illis libris finis etiam proximus attendendus, ne lectio ad curiositatem potius sit quam ad religionem.

(594) VI. Atque eadem ratio finis propinqui circa lectionem librorum maxime necessaria est; ut scilicet, illi ab unoquoque legantur, qui proprio munere, seu fini sibi peculiariter præfixo utiles; et accommodati sint, alioqui lectio ad curiositatem potius erit, quam ad religionem pertinebit. Et ideo quibusdam gentilium, seu infidelium librorum lectio necessaria est, ut possint eorum errores confutare et argumenta dissolvere; aliis vero inutilis, vel nociva erit talis lectio. Similiter in aliquo religiosum erit astrologiæ v. g. operam

(1) 5 *Congregatio, decr.* 55. Editt. quatuor habent *S. Congregatio, canon.* 54 : ubi sane mirandum est 1° Congregationem *sanctam* scribi pro *quinta,* 2° *Canonem* citari pro *decreto; quinquagesimum quartum* pro *quinquagesimo quinto;* 3° Acta mss. non monito lectore proferri pro impressis. Vide igitur Congregationis quintæ decretum ordine quadragesimum primum inter impressa.

dare (1), si fini sibi præstituto inserviat; in alio erit inutile, et otiosum, Sicut quod lib. IV, art. 6, dixit D. Thomas studere magicæ arti ad reprobandam et confutandam illam bonum est; tamen si sit talis persona, ad quam non pertinet hoc scire, inordinatum esse appetitum.

D. Thom.

Quo modo improbandus primus studiorum finis ex tribus damnatis a Bernardo. Videlicet quum cognitio naturalis veritatis per se spectet ad perfectionem animi, ideo discere ut scias, non est quidem per se malum; at dedecet religiosum, tunc minus sollicitum perfectionis suæ spiritualis, plerumque delectabiliora non utiliora quærentem, atque ob dictas causas in magno periculo sæpius peccandi.

(595) VII. Atque hinc colligo ex illis tribus finibus, quærendi scientiam, quos D. Bernardus non probavit, primum non esse quidem per se malum, respectu tamen religiosi esse inordinatum ratione status et conditionis talis personæ, ut a simili colligo ex D. Thoma in dict. quodlibet. Cum enim scientia naturaliter appetatur ex suprema hominis inclinatione, per se bona est et honesta; quia si per se spectat ad animi ornamentum et perfectionem, illam propter se appetere non est per se malum, etiamsi per eam nihil aliud intendatur, nisi cognitio naturalis veritatis. At in viro religioso duplici ratione id est reprehensibile. Primo, quia ratione sui status tenetur in his præcipue versari, quæ ad perfectionem conferant : scientia autem per se spectata, nihil confert. Secundo, quia qui hac solum intentione in studiis versatur, regulariter non quærit ea quæ utiliora sunt, sed quæ delectabiliora. Merito ergo tale studium in viro religioso, dici potest turpis curiositas; licet enim in particulari fortasse non semper sit propria culpa, ac peccatum, semper tamen est valde imperfectum, et expositum multis periculis sæpius in eo peccandi, propter rationes dictas.

Quomodo improbandus secundus studiorum finis inter tres damnatos a S. Bernardo. Videlicet discere ut sciaris est intrinsece malum; leviter quidem, at facile trahens in multa peccata gravia. Hinc quoque appetitus nova dicendi : quæ vero novitas cum antiquitate pugnat, hæc in theologia est,

(596) VIII. Secundus autem finis per se et intrinsece malus est; et quamvis ex objecto non habeat malitiam mortalem, potest tamen facile esse occasio multorum gravium peccatorum, sicut de ambitione, et de inani gloria docuit D. Thomas 2. 2, quæst. 131, art. 1, et quæst. 132, art. 3 et 4. Maxime autem solet ex hoc fine oriri appetitus ostentandi singularem scientiam, et consequenter, dicendi nova, quod maxime in theologica doctrina cavendum est; præsertim quando novitas est antiquitati contraria, nam si sit ad illius confirmationem, majoremque illustrationem, et amplificationem, non semper est reprehendenda. Hoc enim est quod dixit Vincentius Lirinensis lib. adversus profanas novitates cap. 26 et 27, tractans illud Pauli 1 ad Timoth. 6 : *O Timothee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates. O Timothee* (inquit) *o sacerdos, o tractator, o doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina, esto spiritualis tabernaculi Beseleel : pretiosas divini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem, intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur, per te posteritas intellectum gratuletur, quod antea vetustas non intellectum venerabatur : eadem tamen quæ didicisti, ita doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.* Quod latius deinde prosequitur. Sic etiam dixit Bernardus epist. 17, ad canonicos Lugdunenses : *Novitas, contra ecclesiæ ritum præsumpta, mater est temeritatis, soror superstitionis, et filia levitatis.* Atque eodem modo, omnia jura reprobant novitates antiquis consuetudinibus contrarias, quæ plerumque discordiam pariunt, ut ait Honorius III, in cap. *cum consuetudines*, de consuetudine, et Benedictus XI. Extra, *inter cunctas*, de privileg. de qua re plura legi possunt dist. 11 et 12. Quod non solum verum est de novitate morum, sed etiam de novitate doctrinæ, quando talis est, ut antiquæ repugnet, turbat enim pacem et occasio est erroris; ut enim dixit Baldus consil. 112, lib. II : *Raro bene loquitur, qui contra omnes loquitur* (2). Et propter hanc causam, sæpe in nostris Constitutionibus admonemur novas opiniones vitare, III part. Constit., cap. 1, lit. O, et part. VIII, cap. 1, lit. K, additur communiorem doctrinam esse sequendam, et part. IV, cap. 5, § ult. magis approbatam, et securam, et similia multa, quæ prædictæ novitati contraria sunt. Ad hoc ergo incommodum vitandum maxime necessarium est turpem illam vanitatem a principio vitare, ne quis scientiam addiscat, ut sciatur, id est, non eo statim procedat hæc vanitas, ut non solum sciens, sed etiam auctor et inventor suæ scientiæ, quis videri velit.

ut occasio discordiæ et erroris, reprehendenda; quæ antiquitatem confirmat, laudanda est interdum. Quare sociis præscribitur doctrina magis approbata et secura : cavendum etiam maxime ne quis auctor suæ scientiæ videri velit.

D. Thom.

Vinc. Lirin.

Bernar.

Baldus.

(597) IX. Tertius finis a Bernardo improbatus maxime alienus esse debet ab schola-

Inter tres studiorum fines

(1) *Astrologiæ v. g. operam dare.* Videtur necessarium hæc de astrologia judiciaria interpretari : quamvis quam astronomiam dicimus, sæpe apud veteres astrologia naturalis esset.

(2) Vide Nevizanum in *Silva nupt.*, regula : *Quo modo sit judicandum.* (MDCXXV.)

damnatos a S. Bernardo, quomodo tertius reprobandus. Nempe discere ut lucreris pecuniam aut honorem quæ referantur ad alium finem honestum, id quidem per se licet, non tamen ex Societatis Instituto. Nam 1° propter prohibitionem stipendiorum, vix effugerent peccatum grave Socii studentes ut postea usu scientiæ pecuniam reciperent per modum stipendii, secus, si per modum emolumenti; sed finis esset imperfectissimus, et fere culpa venialis; 2° removetur quoque a Societate lucrum honoris; cui impediendo professi vovent se non ambituros, et locorum ordo nullus est, etiam in scholis.

ribus Societatis. Nam licet quærere scientiam ob quæstum, vel pecuniæ, vel honoris, ex se non sit intrinsece malum si in illo fine non sistatur, sed ad alium honestum referatur : nihilominus in Societate inordinatum est, utpote contrarium regulæ, et instituto ejus. Primo enim (ut supra lib. IV, cap. 7 a num. 8, ostendimus) nullum stipendium, aut temporale commodum pro suis ministeriis accipere potest : ergo repugnat huic instituto scientiæ incumbere propter quæstum pecuniæ : nam qui hanc intentionem habet, virtute habet propositum recipiendi postea pecuniam, propter usum suæ scientiæ; quod vix potest excusari a peccato gravi. Posset autem aliquis intendere hujusmodi quæstum, vel commodum temporale, non per modum stipendii, sed solum per modum emolumenti; quod consequi sperat, si doctus evadat, eo modo, quo licite potest et solet consequi; juxta quem modum excusabitur a peccato gravi, non tamen a magna imperfectione, et vix ab aliqua culpa, quia finis ille imperfectissimus est, et per se spectatus voluptuosus potius, quam honestus. Idem fere dicendum est de quæstu honoris, quantum enim humano modo fieri potest, per institutum Societatis præclusa est via obtinendi honores, vel dignitates per literarum excellentiam, nam ob hanc causam part. X, § 6, professi vovent non ambituros dignitatem vel prælaturam, et ideo etiam locorum ordo inter Nostros non habetur, etiam in scholis part. IV, cap. 6, § 17, et cap. 15, § 4.

Instantia diluitur : quia gradus literarios suis non permittit Societas nisi quando testimonium scientiæ et honor inde secuturus requiruntur ut scientia ipsa, Deo gloriam, animabus commodum afferat. Idem cum Rabano S. Thomas approbavit ostendens 1° dictos gradus religiosis licitos, etiam in universitate sæculari, 2° per verba

(598) X. Dices, eisdem locis permittitur gradus literarios accipere, quibus notæ, et signa honoris conjuncta sunt. Respondetur hos gradus tantum admitti, quatenus propter alios necessarii sunt ad majorem Dei gloriam et fructum animarum; est enim circa hanc partem, et circa dicta in num. VIII, de secundo (1) fine pravo, advertendum, testimonium scientiæ apud alios, et honorem, qui ex illo sequitur, interdum esse necessarium, ut scientia ipsa aliis utilis esse possit; quia, ut dicitur ecclesiast. 20 et 41. *Sapientia abscondita et thesaurus invisus* (id est, occultus) *quæ utilitas in utrisque?* Et ideo licet quispiam non debeat discere, ut sapiens habeatur, nihilominus per se non est malum comparatam doctrinam aliis manifestare, et bonam apud illos opinionem de doctrina habere velle, non in fama, vel honore sistendo, hoc enim vanum esset, sed ut aliis utilis esse possit. Quomodo dixit Rabanus circa parabolam de talentis Matth. 21, reprehensione dignos esse, qui ex quadam immoderata humilitate doctrinam abscondunt, neque illa in utilitatem proximorum utuntur. In hunc ergo finem perfectionem doctrinæ publicis actionibus ostendere, et ejus insignia vel honores admittere, malum non est, nec prædicto ordini seu intentioni contrarium. Unde D. Thomas 2. 2, quæst. 132, art. 1 ad 1, ait, laudabiliter posse hominem, ad aliorum utilitatem gloriam suam appetere, juxta illud Matth. 5 : *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona.* Et dict. opusc. 19, cap. 3, ex professo probat religiosos licite admittere hos gradus; etiam in universitate seculari. Et in cap. 2 ejusdem opusc. explicat late illa verba Matth. 23 : *Vos autem nolite vocari Rabbi*, ne huic veritati contraria videantur; et ex professo probat ibi non dari a Christo præceptum vel consilium non exercendi munus doctoris, vel magistri, cum hoc repugnet officio, quod Christus ipse et apostoli exercuerunt, cumque huic officio specialis corona in cælo promittatur, et ideo Christus Dominus dixerit : *Qui fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum.* Deinde probat ibi non vetari nomen, aut alia insignia magistri, vel doctoris; quia si officium malum non est, nec nomen erit malum, neque ea insignia, quæ non ad elationem, sed ad auctoritatem officii ordinantur. Unde Paulus 1 ad Timoth. 2, et 2 ad Timoth. 1, se et doctorem et magistrum appellat; concludit ergo ibi prohiberi a Christo ambitionem et elationem, quæ est in desiderio hujus gradus vel nominis, solum propter proprium honorem et æstimationem. Quem sensum præcedentia Christi verba satis indicant : *Amant primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.* Ubi Glossa interlinealis, *magistros* (inquit) *primos sedere non vetat; sed eos arguit, qui hæc habita, vel non habita indebite appetunt*, quæ verba fere habentur in Homil. 43, imperfecti.

NOLITE VOCARI RABBI non vetitum munus, nomen, insignia doctoris, sed ambitionem et elationem.

D. Thom.

Glos. interl. Auct. Imper

(1) *In num.* VIII, *de secundo.* Editt. quatuor habent *in num.* VII, *de primo.* Erratum, opinor, nemo non fatebitur.

TITULUS INTERJECTUS.

Quibus mediis rem literariam Societas in suis scholasticis promoveat.

Quæ Societas apte instituit, varia media proficiendi in doctrina indicantur.

(599) XI. Ultimo non erit ex his difficile ostendere media etiam proficiendi in doctrina apte et convenienter esse in Societate instituta. Varia enim media ad hunc finem assequendum necessaria sunt; quædam corporalia, alia spiritualia, et inter hæc quædam pertinentia ad voluntatem, alia ad intellectum, quædam divina, alia humana; quædam denique positiva, quædam vero privativa, removentia scilicet ea, quæ hujusmodi profectum impedire possunt. De his ergo omnibus ita provisum est scholaribus Societatis, ut nihil amplius desiderari posse videatur. Inter corporalia enim media, illa dici possunt esse positiva, quæ ad scholarium sustentationem necessaria sunt, et ideo in jure canonico, qui student ut ecclesiæ inserviant, multis gaudent privilegiis, ut constat ex cap. *super specula*, de magistris, et cap. *relatum*, de clerico non resid. et cap. 2, de privileg. in 6 et ex concilio Trid. sess. 5, cap. 1, de reformatione, et aliis, de quibus videri potest Panormitanus super dicta jura, et Rebuffus tract. de privilegiis scholasticorum privil. 29 et sequentibus. Ob hanc ergo causam provisum est in Societate, ut scholares in suis collegiis habeant unde convenienter sustentari possint, tum quoad victum et vestitum, tum etiam quoad ipsum studium necessaria, ita ut omni harum rerum cura et sollicitudine liberi sint, religiosa moderatione contenti. De quo breviter statuitur IV part. Constitutionum, cap. 4, in principio; latius part. III, cap. 2, ubi lit. C, specialiter advertitur in his, quæ ad vestitum attinent majorem quamdam rationem habendam esse cum scholastiscis exterioris decentiæ et commoditatis propter studiorum laborem. Et quoad instrumenta pro studiis necessaria statuitur in IV part., cap. 6, § 7, ut in collegiis sit bibliotheca communis; et præterea ut quisque libros, qui necessarii fuerint, habeat. De aliis vero rebus minutioribus, cujusmodi sunt mensa, lucerna, papyrus, atramentum, calami et similia, res erat per se clara, de qua non oportuit aliquid specialiter statui, quia sub generali regula paupertatis, et communis usus rerum necessariarum continetur III part., cap. 1, § 7 et 8, et VI part., cap. 2, § 11. In hoc autem eodem genere media privativa dici possunt, quæ corporalia impedimenta studiorum auferunt seu præveniunt. Hujusmodi est illud quod habetur IV part. Constit., cap. 4, § 1: *Peculiari cura animadvertendum erit; ut temporibus valetudini corporis incommodis scholastici non studeant; ut somno quantum temporis satis sit tribuant; et in laboribus mentis modum servent; sic enim fiet, ut diutius in illis perseverare, tam in literis addiscendis, quam in eisdem exercendis, ad Dei gloriam possint.* Huc etiam spectat quod in cap. 3 ejusdem partis, § 3, providetur, ut scholasticis tollantur impedimenta exteriorum occupationum et laborum, tam in domesticis officiis, quam in aliis ministeriis; ut diuturnius studiis vacare liceat. Et ad hunc finem constituuntur in collegiis coadjutores temporales, ut scholastici ab his muneribus subleventur, ut ibidem in declaratione dicitur lit. B et C.

De mediis studiorum corporalibus positivis, in Societate. — Scholares sine ulla cura temporali habent victum, vestitus decentiam et commoditatem, bibliothecam, libros privatim necessarios, res minutiores. Panorm. Rebuff.

De privativis mediis quibus in Societate auferuntur studiorum impedimenta; providendo horam studendi innoxiam, somnum sufficientem, modum quem oportet; amotionem occupationum exteriorum, etiam domesticarum, ad quas idcirco coadjutores temporales adsunt in collegiis.

(600) XII. Inter media spiritualia alia præcipua et magis divina sunt; quæ animi puritatem et pacem conservant, et auxilium ac lumen a Deo impetrant; nam scientia, quæ per hæc studia præcipue intenditur, supernaturalis est (1), et ex divina gratia maxime pendet. Ob hanc ergo causam hæc media sæpe in nostris Constitutionibus proponuntur. Nam cap. 6 IV partis sic dicitur: *Ut scholastici plurimum in his facultatibus proficiant in primis animæ puritatem custodire, ac rectam studiorum intentionem habere conentur, nihil aliud in literis, quam divinam gloriam et animarum fructum quærentes, et in suis orationibus gratiam, ut in doctrina proficiant, ad hunc finem crebro petant.* Sic Athanasius lib. de incarnatione verbi, circa finem: *Ad scripturarum* (inquit) *indaginem, verumque intellectum opus est vita proba, animo puro et virtute, quæ secundum Christum est, ut mens per ejus tramitem decurrens ea, quæ expedit, adipisci possit, quatenus fas est humanam naturam divina intelligere. Nam sine pura mente, et sanctorum imitatione nemo comprehenderit sanctorum verba.* Et D. Augustinus lib. XX, contra Faustum, cap. 53: *In his* (inquit) *qui flagrant amore perspicuæ veritatis, non est improbandum studium, sed ad ordinem*

De mediis studiorum spiritualibus generalibus positivis in Societate. — Hæc sunt animæ puritas, intentio solius gloriæ Dei et utilitatis animarum, petere a Deo profectum in studiis. Eadem media laudantur apud SS. Patres.

D. Athan.

August.

(1) Nimirum Dei rerumque divinarum articulis fidei a Deo revelatis immediate.

revocandum, ut a fide incipiat, et bonis moribus nitatur quo tendit. Affert illud eccles. 1 : *Fili, non cupiscens sapientiam, conserva justitiam, et Deus præbebit illam tibi.* Et hoc significatum esse ait in Jacob, cui prius data est Lia, quam Rachel : *Nam prior* (inquit) *est in recta hominis eruditione labor operandi, quæ justa sunt, quam voluptas intelligendi quæ vera sunt.* De eadem re videri potest idem Augustinus lib. II, de doctrina christiana cap. 41, et lib. de spiritu et litera cap. 12, et lib. de agone christiano cap. 13 : *Fides* (inquit) *est quæ subjugat primum animam Deo, deinde præcepta vivendi, quibus custoditis spes nostra firmatur, et nutritur caritas, et lucere incipit, quod antea tantummodo credebatur; errat autem quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat.* Et

Bernard.

Bernardus sermon. 1, in cantica : *Ante carnem disciplinæ studiis edomitam, emancipatam spiritui, ante spretam et abjectam sæculi pompam et sarcinam, indigne ab impuris lectio sancta præsumitur*, et similia multa passim in sanctis patribus inveniuntur.

Media studiorum spiritualia et privativa, seu quibus Societas occurrit impedimentis, sunt ut quoad devotiones et mortificationes scholarium, ipsis moderatio proponatur, superioribus, vigilantia.

Quia vero in hoc etiam pietatis exercitio potest aliquando esse excessus, qui profectum literarum impediat, ideo etiam, quoad hanc partem, B. N. Ignatius sufficientia remedia providit, tum singulis moderationem debitam consulendo, tum etiam superioribus magnam circa hoc curam et vigilantiam injungendo. Atque ita in cap. 4, sæpe citato, § 2 : *Cum studiis* (inquit) *vacant, ut est cavendum, ne fervore studiorum intepescat solidarum virtutum ac religiosæ vitæ amor : ita mortificationibus, orationibus, ac meditationibus prolixis eo tempore non adeo multum loci tribuetur.* Quod statim in declaratione A, discretioni rectoris committitur, et cap. 6, § 3 : *Impedimenta* (inquit) *studiis removeantur, quæ a studiis animum avocant, tam devotionum, ac mortificationum, quæ vel nimie, vel sine debito ordine suscipiuntur, quam curarum*, etc. Ubi statim eadem declaratio adhibetur.

De mediis spiritualibus studiorum propriis seu literariis in Societate. — Hæc sunt 1° ex parte discentium : applicatio seria et constans, assiduitas lectionibus, disputationes continuæ, methodus privati studii, repetita auctorum lectio finitis studiis; 2° ex parte docentium : habilitas, eruditio, numerus, cura ut proficiant discipuli, methodus docendi, delectus auctorum, temporis partitio; 3° ex parte superiorum : ut cui studio unusquisque aptior est, eidem applicetur : et sic applicatus contra propriam forte inclinationem, oportet ut memor sit se in ingressu commisisse superioribus materiam, modum et tempus studiorum.

(601) XIII. Jam vero his suppositis mediis, quæ licet altiora, tamen remotiora sunt, ipsa propria, et literaria media (ut sic dicam) copiose, et valde ordinate traduntur in eadem IV part. Constit., toto cap. 6, ubi præcipue ea docentur, quæ ex parte ipsorum studentium adhibenda sunt. Quale est illud in § 2 : *Serio et constanter animum studiis applicare deliberent*, et illud § 8 : *Scholastici in audiendis lectionibus sint assidui*, etc., et quod de continuis disputationibus statuitur § 10, et sequentibus; et de privato studio § 14, et de repetitione, seu lectione auctorum post absoluta studia § 16. Adduntur vero alia, quæ ex parte præceptorum necessaria sunt, nimirum ut sint idonei et eruditi, et in eo numero, qui doctrinæ tradendæ, et auditoribus accommodatus, et sufficiens sit, quique diligenter munus suum exsequantur, et scholasticorum profectum speciatim procurent, ut in eadem IV part. Constit., cap. 12 et 13, usque ad 15, ubi etiam de ordine et modo servando in doctrina tradenda, et de auctoribus in qualibet facultate prælegendis (1), et de tempore in unaquaque consumendo, omnia, quæ necessaria sunt satis accurate traduntur. Ac denique superioribus et rectoribus præcipue committitur, et commendatur delectus personarum, qui ad doctrinas addiscendas maxime necessarius est, ut unusquisque ad illam applicetur, qui naturam et ingenium ad illam satis accommodatum habere prudenter existimetur, ut videre est in eadem IV part., cap. 5, § 2, et cap. 13, § 4, cum declarat. lit. E; et quia interdum aliquibus durum, et difficile videri posset ad hanc vel illam scientiam contra propriam fortasse inclinationem, aut voluntatem accommodare; ideo, qui in Societate scholares approbati futuri sunt, statim in ipso Examine, quod ante ingressum fit cap. 7, § 3, interrogantur, an velint se sinere duci circa ea, quibus studere debent, ac studiorum modum et tempus, juxta quod superioribus videbitur.

Adhuc ex parte superiorum gubernantium utrosque, seu discentes et docentes, studiorum alia media adhibenda sunt; vigilando ut subditi suis partibus diligentissime fungantur, nihilque ipsis desit. — Ceterum egregie docti probabiliter fient scholares dicta media adhibentes.

(602) XIV. Denique ipsismet superioribus injungitur sollicitudo, vigilantia, ac cura, ut tam præceptores, quam scholastici omni diligentia, sua munera exsequantur, nihilque eis desit, quod ad hunc finem necessarium sit. Quamobrem sperari non immerito potest scholares Societatis evasuros in literis conspicuos, si eis mediis utantur, quæ ratione sui instituti eis licent, ac Deo sine dubio gratissima sunt, propter quod etiam addo, non parva obligatione teneri eos ad strenue laborandum in hujusmodi studiis, tum quia eam ob causam de ecclesiasticis bonis aluntur (2) : tum etiam,

(1) *Prælegendis.* Editt. quatuor habent *perlegendis.*

(2) *Non parva obligatione — bonis aluntur.* Plus

hibentes ut tenentur, bonis ecclesiasticis d eo nutriti, ad hoc munus per superiores Deo volente deputati; tandem futuri animabus inutiles et sæpius fortasse in erroris periculo, si studium negligant. Et certe per rectorem a studiis removendi essent qui nollent aut nequirent proficere.

quia pro eo tempore illud est speciale munus, et proprium obsequium divinum, ad quod ab ipso Deo, per suos pastores deputati sunt. Tum denique quia sicut Aristoteles dixit : *Parvus error in principio, maximus est in fine* (1); et ita qui in studiis negligens est, postea inutile instrumentum erit circa conversionem, vel curationem animarum : et, quod gravius est, periculo sæpius fortasse errandi se exponit. Propter quod merito in IV part. Constit., cap. 6, § 13, prius rector collegii animadvertitur ut moneat, incitet et animet ad studia eos, quibus id necessarium fuerit. Deinde vero additur : Quod si animadverteret aliquem in studiis tempus inutiliter terere, quod nolit, aut certe non possit progressum in literis facere, expedit illum ab eis removere, ut alius loco illius substituatur.

CAPUT IV.

Utrum conveniens fuerit religiosos Societatis publica studia, et universitates habere, et in eis docere.

[PROOEMIUM].

Actum est de munere discendi scholaribus Societatis proprio, jam circa publice scholas habendi ministerium, a professis quidem non alienum, sed per scholares magnam partem exercitum, dicetur in hoc capite quarto cur assumptum sit; in quinto et sexto, modus ejus et media.

(603) Postquam dictum est de proprio munere, ad quod proxime ordinantur scholares Societatis, consequens est, ut dicamus de ministerio docendi. Quamvis enim munus docendi professis etiam commune esse possit; tamen quia cum literarum studiis conjunctum est, (disciplina enim, et doctrina quodammodo correlativa sunt); et quia munus hoc majori ex parte in scholis, præsertim inferioribus, per scholares approbatos exercetur : ideo ejus consideratio in hunc locum optime cadit. Circa quam in præsenti capite rationem reddemus cur Societas hanc curam assumpserit. Deinde quo consilio, modo et ratione illam administret, declarabimus in duobus sequentibus.

Publica studia quomodo eva-

(604) I. Igitur publica studia vocamus ea, quæ non solum sunt ad proprios religiosos instruendos, sed pro omnibus, sive laicis et secularibus, sive religiosis cujuscumque ordinis exponuntur, quæ tunc universitates appellantur, quando privilegiis pontificiis ac regiis muniuntur, ut in eis usque ad literarios gradus progressus fieri possit. Possemus autem hoc loco contra illos hæreticos disputare, qui hæc studia et universitates improbare ausi sunt, quorum princeps referri potest Licinius Imperator, qui adeo literis infestus fuit, ut virus, ac pestem publicam eas nominaret, ut in ejus vita scribit Joannes Baptista Ignatius, refertque etiam Prateolus lib. x, hæres. 3, et melius ex Victore in vita Constantini Baronius tomo III, anno 316 Christi Domini, § *Porro animo*. Postea vero Julianus apostata Christianis specialiter prohibuit literarum studia, quamquam ille non in eo erravit, quod sentiret literarum studia mala esse, aut inutilia ad fidei defensionem et propagationem, sed potius, quia eorum utilitatem, et efficaciam agnoscebat, ut christianam religionem, a qua turpiter ad paganismum defecerat, et cujus erat acerrimus hostis, funditus everteret, illa diabolica malitia usus est : et ideo sancti patres acerbiorem censent fuisse illam Juliani persecutionem, quam tyrannorum, qui per vim et tormenta, ad negandam fidem cogebant, ut constat ex Augustino lib. XVIII, de civitate cap. 52, et Nazianzeno, oratione prima contra Julianum, Theodoreto cap. 7, ubi sunt illa verba notanda, pro his, quæ in cap. 1 hujus libri initio diximus : *Vetuit ne Galilæi (sic enim fidei servatoris nostri consecratos vocabat) poeticam, rhetoricam, aut philosophiam discerent : nam nostris ipsorum* (inquit) *pennis* (*ut est in proverbio*) *percellimur, siquidem nostrorum scriptorum subsidiis muniti contra nos bellum suscipiunt*. Similem persecutionem de Habdalo Mahometano et Syriæ tyranno refert Paulus Diaconus lib. XXII; nam etiam ille literarum studium prohibuit omnibus christianis, sub potestate sua degentibus. Et ad hos videtur allusisse Glossa ordinaria ex Rabano 1, Reg. 13, ad

dant universitates; nempe quando pontificiis ac regiis privilegiis ubi conferuntur gradus literarii.

Fuit hæreticorum error damnans hæc studia, ut mala.

Deinde Juliani persecutio tollentis studia, SS. Patribus major visa est quam tyrannorum mactantium Christianos.

Joan. Bapt. Ignat. Prateol. Baron.

August. Nazianz. Theodoret.

Paul. Diac.

Raban.

significatum hoc loco ne putes, quam quod apud eumdem auctorem habemus his verbis : « Ait vero » D. Thomas... religiosos illicite uti temporalibus » bonis, si ab actibus religiosis desistant; quia sic » quantum est de se defraudant intentionem eorum » qui talia bona contulerunt. Ubi Cajetanus decla- » rat etc. Unde nisi alias teneantur sub peccato mor- » tali ad tales actus, sola ingratitudo suscepti bene- » ficii non sufficient ad malitiam mortalem... Justitiæ » obligatio aut transgressio non est respectu fun- » datorum aut benefactorum qui eleemosynas dede- » runt; nisi ubi tale pactum intervenerit. » (Suarez *de Religione tract.* 8, *lib.* I, *cap.* 11, *num.* 8, 9.)

(1) Aristoteles, *lib.* I *de Cœlo, cap.* 5. (MDCXXV.)

hoc propositum accommodans verba illa: *Faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel; caverant enim Philistiim ne forte Hebræi facerent gladium, aut lanceam : Diabolus* (inquit) *per paganos, per hæreticos et per falsos christianos studet prohibere, ne sint doctores in ecclesia, qui spiritualia arma faciant, et nobis ad pugnandum tribuant.* Hoc igitur eodem spiritu motus Wiclefus dixit, universitates, studia, collegia, graduationes et magisteria a Papa, et episcopis esse vana gentilitate introducta, et non plus ecclesiæ prodesse, quam diabolum, ut refertur in concilio Constantien. sess. 8 et 29. Quem errorem Lutherus postea secutus est, adeo impudenter, ut dixerit (referente Adriano papa in Bulla contra ipsum circa medium, quæ habetur in tomo V conciliorum,) scholas christianas esse Sodomas et Gomorrhas, et malorum omnium sentinas. Quod refert etiam Clicthovæus lib. II, de missæ sacrificio, cap. 29.

Wiclefus et Lutherus in scholas catholicorum impie maledici.

Clicthov.

(605) II. Verumtamen hic error non solum est contra fidem, et universalem consensum et traditionem ecclesiæ, ut late ostendit Waldensis lib. I doctrinalis fidei, cap. 68 et 69, verum etiam est contra omnem rationem naturalem, et contra evidentem experientiam (1), ideoque in eo confutando non immorabimur; sufficere enim nobis possunt, quæ de necessitate doctrinæ, tam sacræ, quam liberalium artium, quatenus illi deserviunt, supra cap. 1, a nobis dicta sunt : nam hic etiam de studiis sub hac potissimum ratione consideramus. Generalius autem loquendo, studia et universitates honestarum artium, non solum propter ecclesiasticam, sed etiam propter civilem communitatem et utilitatem, necessaria sunt, et ita in omnibus regnis et provinciis recte institutis, hujusmodi generalia studia floruerunt. Unde in lib. XI codicis exstat titulus : *De studiis liberalibus urbis Romæ,* quos tempore Agapiti papæ cœpisse, significat Cassiodorus in lib. divinarum institutionum in prologo. Parisiis etiam Carolus Magnus celeberrimam universitatem fundavit, ut Antoninus refert II part. historiali tit. 14, cap. 4, § 12, et sumitur ex concilio Parisiensi sub Ludovico I, lib. III, cap. 12, cujus verba pro hac materia notanda sunt : *Obnixe ac suppliciter vestræ celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes* (fuit autem Ludovicus filius Caroli Magni) *saltem in tribus congruentissimis imperii vestri locis scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant, ut labor patris vestri et vester, per injuriam* (*quod absit*) *labefactando, non depereat : quoniam ex hoc facto et magna utilitas, et honor sanctæ Dei ecclesiæ, et vobis magnum mercedis emolumentum, et memoria sempiterna accrescet.* In Anglia Oxoniense studium antiquissimum fuit et celeberrimum, in Hispania Salmantinum, de quo mentionem fecit Clemens V, in clement. 1, de magistris : in Lusitania Conimbricense hoc (2) ter maximi Joannis III, regali plane munificentia fundatum; quamvis enim tempore, superioribus recentius sit, non tamen doctrina, et universalis ecclesiæ utilitate ac fructu, præsertim circa fidei propagationem, inferius exsistit. De studiorum ergo universalium utilitate nulla nobis quæstio est : nam etiam Aristoteles lib. VII Politic., cap. ult. et lib. VIII, cap. 1, illud dicit a legislatore maxime observandum esse, quod ad disciplinam juventutis pertinet : *nam id* (inquit) *neglectum in civitatibus, affert reip. detrimentum;* et infra subdit hanc disciplinam debere esse publicam et communem, Lacedæmonios laudans, quod suam rempublicam ita instituerint : de quo plura in sequentibus afferemus (3).

Prædictus error reprobantium studia inter catholicos confutatur ex supradictis de necessitate scientiæ sacræ et liberalium artium. Generalius vero universitates bono ecclesiæ et regnorum necessarias esse probatur item exemplis variis; quum eam ob causam erecta fuerint publica studia 1° Romæ, 2° Parisiis, 3° in Anglia, 4° in Lusitania. Waldens.

Cassiod.

Antonin.

Conc. Paris.

Arist.

(606) III. Quod ergo in præsenti inquiri potest, solum est, an expediat religiosos viros in his publicis studiis docere, vel (quod difficilius est, et ad rem nostram propius accedit) harum universitatum curam accipere. Ratio dubitandi esse potest, quia religiosi officium non est docere alios. Sic enim dixit Hieronymus ad Riparium, et habetur cap. 6, quæst. 1, cap. 4 : *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium.* Et in cap. *hoc nequaquam,* § *præcipit.* 7, quæst. 1, ex V Synodo similia verba referuntur : *Monachorum subjectionis habet verbum et discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.* Est ergo

Misso errore circa studia catholicorum, arguitur pro parte negativa tituli capitis, inferendo 1° ex auctoritate patrum et conciliorum, curam publice docendi et gubernandi universitates non expedire statui religioso. Hieronym.

(1) Duarenus [in opere *de Sacris ecclesiæ ministeriis*] *lib.* I *de Ecclesia* [*et*] *ministeriis* [*ecclesiasticis*] *cap.* 15. (MDCXXV.)

(2) *Conimbricense hoc.* Dum ibi primariam theologiæ cathedram occuparet, nempe ab anno 1597 ad ineuntem 1616, Pater Suarez duos *de Religione* tomos typis edidit; tertium et quartum, in quibus hic ipse Tractatus, in dies perficere conabatur.

(3) Vide Cassanæum [Bartholomæum] *in Catalogo gloriæ mundi, p.* 10, *consid.* 32. (MDCXXV.)

valde alienum a religioso instituto munus docendi extra suos saltem religiosos assumere. Unde sicut in concilio Nicæno statutum fuit, ut monachus nulli tribuat pœnitentiam nisi monachis, nec sepeliat nisi monachos, cap. 1, 16, quæst. 1, ita dicere possumus, religiosum non debere nisi religiosos suos docere. Et ex eodem principio, quod officium monachi non est docere, sed lugere, colligit Bernardus ser. 64, in cantica, certum esse, quod publice prædicare monacho non convenit : multo ergo minus conveniet in publicis scholis docere, et adhuc minus generales universitates gubernare. Ratio denique adjungi potest, quia quidquid repugnat perfectionis profectui, est etiam alienum a religioso instituto: sed hoc munus publice legendi, præsertim externis et secularibus hominibus, necessario impedit profectum religionis, regulariter loquendo, propter nimiam distractionem, et temporis occupationem, et occasiones contendendi, ac multum loquendi quod vix fieri sine peccato potest: ergo, etc.

Bernard.

Pro parte negativa tituli capitis, arguitur 2° etiam ex ratione; eo quod dictæ curæ plerumque impediant profectum religiosum.

(607) IV. Nihilominus certum est totum hoc munus esse posse valde accommodatum statui religioso; et in præsenti tempore legitime, et in magnam ecclesiæ utilitatem fuisse a Societate assumptum. Ad hoc confirmandum sufficere nobis possent, quæ circa approbationem collegiorum et universitatum Societatis varii pontifices tradiderunt, præsertim Paulus III, Julius III, Pius V et Gregorius XIII, ut autem et ecclesiastica traditione et ratione hoc declaremus, supponamus sermonem esse de studiis illarum disciplinarum, quæ religiosos viros decere possunt, a quo numero jure communi pontificio, tantum juris civilis prudentia et scientia medicinæ exclusæ sunt in capite *super specula*, ne clerici vel monachi, quod idem statutum est in IV part. Constit., cap. 12, § 4, his verbis : *Medicinæ et legum studium, ut a nostro instituto magis remotum in universitatibus Societatis, vel non tractabitur, vel saltem ipsa Societas per se id oneris non suscipiet.* Jus autem canonicum docere, non est religiosis jure communi prohibitum, sicut neque illi studere, aut ejus gradum suscipere, ut communiter tradunt doctores in dicto capite *super specula*, et in cap. 1 ne clerici vel monachi, in 6, et ob hanc causam in prædicta Constitutione

Prima assertio, et qua possit auctoritate probari. — Optime possunt religiosi publice docere atque universitates gubernare. Hoc autem in Societate magno ecclesiæ bono fieri ostendunt recentium pontificum literæ. Ceterum (ut suppositio præmittatur pro eadem assertione suadenda ex traditione et ratione). Socii 1° non docent medicinam, leges civiles, partem canonum pro foro contentioso; 2° theologiæ, scholasticæ, positivæ et scripturali quum incumbant impensius, præsertim de ea assertionem intellectam oportet.

Societatis, non ponitur cum absoluta prohibitione. In § autem 1 ejusdem capitis, comprehendi videtur sub theologica doctrina positiva, quam Societatis professores pertractare possunt, quantum ad finem præfixum salutis animarum juvat, et ideo hæc verba ibi interponuntur, *non attingendo tamen eam partem canonum, quæ foro contentioso inservit.* Quamvis enim hæc pars illius doctrinæ, aliis clericis sæcularibus non prohibeatur, quia revera non est profana, sed ecclesiastica et ad gubernationem ecclesiasticam necessaria; nihilominus aliena est a statu religioso, qui ab omnibus forensibus causis, etiam ecclesiasticis, debet esse alienus. Ut enim in simili dixit Pelagius papa : *Amarrissimum est de isto proposito, ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ a monachis Deo promissa sunt, valeant adimplere : omnimoda enim est illius officii et istius habitus diversitas : illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, et quæcumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit*, capite *de præsentium* 16, quæst. 1. His ergo remotis disciplinis, ceteræ, quæ vel sacræ sunt, vel ex se ita communes, ut ad sacras possint esse utiles, et negotiis sæcularibus non implicentur, minime sunt extra religiosum institutum, etiamsi omnibus docendæ sint. Quia vero certius hoc est de tota theologica doctrina, quatenus et scholasticam, et positivam, et scripturæ interpretationem complectitur; ideo *in hanc potissimum Societatis universitates incumbunt; quia ad salutem animarum medium magis proprium est*, ut in citato § 1 dicitur. Et ob eamdem causam de hac potissimum conclusionem positam confirmabimus; nam de ceteris in sequentibus specialiter dicemus.

Pelag. pap.

(608) V. Si ergo antiquos ecclesiæ mores consulamus, inveniemus doctrinam hanc frequentius per viros religiosos publice fuisse traditam. Refert enim Eusebius lib. V historiæ, cap. 4 et 10, et ex illo Hieronymus de scriptoribus ecclesiast. Pantænum, virum religiosum, publice in ecclesia Alexandrina sacræ doctrinæ professorem fuisse. Et quamvis non asserant illum fuisse monachum, aut proprie religiosum, insinuat tamen Eusebius fuisse ex sectatoribus apostolorum, qui eorum vitam et officium, atque adeo statum imitati sunt : *Erant*

Probatur jam prima assertio posita in n. IV, traditione.

Euseb.

Hieronym.

(inquit) *ad id temporis plures verbi prædicatores qui divino apostolorum imitandorum studio inflammati, magna adjumenta, cum ad verbum Dei in animis hominum exædificandum, tum ad id augendum afferebant, quorum e numero erat Pantænus ille*, etc. De quo etiam addit (ut in hoc etiam exemplum nobis esse possit) ad Indorum usque regiones se contulisse, ut gentibus, quæ orientem incolebant, præco esset evangelii. Et concludit : *Iste Pantænus propter multa recte facta et virtutes eximias, tandem scholæ illi Alexandrinæ præficitur, qui tum sermone coram, tum scriptis divinorum institutorum, et religionis tamquam thesauros hominibus proposuit.* De cujus eruditione multa scripsit discipulus ejus Clemens Alexandrinus lib. I stromatum. Advertit autem Hieronymus scholam illam Alexandrinam, a Marco evangelista incepisse, et in ea successione continua semper ecclesiasticos fuisse doctores, qui illi præfuerunt, quos verisimile est fuisse semper viros apostolicos et religiosos, quales in Alexandria sub Marco præcipue fuisse in tomo superiori ostensum est, quamquam eos, qui scholam illam regebant, ex clericis ac presbyteris fuisse certum sit : nam de Pantæno ibidem dicitur fuisse ordinatum, et ei successit Clemens presbyter Alexandrinus, et huic Origenes, etc. Jam vero in eodem tomo ostendimus clericos eo tempore fuisse religiosos a monachis distinctos : nam monachi tunc nondum doctrinæ, aut ecclesiæ ministeriis vacabant.

Primæ assertioni positæ in num. IV suffragatur inductio. Nam idem est scriptis docere quam voce : porro scriptores ecclesiasticos plerosque tulit status religiosus; immo et universitatum multos fundatores.

(609) VI. Præterea eadem ratio est de doctrina, vel scriptis vel voce tradenda : constat autem præcipua theologorum scripta, tam a sanctis patribus, quam ab scholasticis doctoribus edita status religiosi fructus et labores exstitisse. Nam Athanasius, Nazianzenus, Basilius et multi alii græci, religiosi et monachi fuerunt; et ex latinis Augustinus, Hieronymus et alii; ex scholasticis vero Thomas, Bonaventura et ceteri fere omnes, quos etiam constat publicos professores fuisse, et Hieronymus epist. 4, ad Rust. et 16, quæst. 1, agnoscit Nazianzenum præceptorem suum; similem inductionem fecit D. Thomas dict. opusc. 19, cap. 2, ubi adducit etiam Damascenum, Chrysostomum, cum aliis quos dicit fuisse religiosos et præcipuos ecclesiæ doctores. Affert etiam verba illa, quæ lib. I, cap. 5, num. 8, ex Hieronymo adduximus : *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis.* Et infra. *Multo tempore disce, quod doceas.* Plures etiam universitates studio, et eruditione virorum religiosorum fundatæ sunt; sufficitque nobis exemplum Parisiensis academiæ, quæ per monachos fundata est. Sic enim ait Antoninus II part. historiali, tit. 14, cap. 4, § 12 : *Fuerunt Parisiis fundatores hujus studii quatuor monachi, Bedæ discipuli, scilicet Rabanus, et Alcuinus, Claudius et Joannes Scotus.* (Benedictinus scilicet non minorita, ut Genebrardus in sua chronologia lib. III, paulo ante finem notavit, et erat per se notissimum). Refert præterea ibidem Antoninus ex chronicis metropolis Arelatensis, historiam nostro instituto valde accommodatam, quam ideo breviter perstringendam duxi : *Cum in occiduis* (inquit) *partibus solus* (scilicet Carolus Magnus) *regnare cœpisset, et studia literarum jam essent ubique in oblivione, ideoque* (causalem nota) *veræ divinitatis cultura teperet; contigit duos Scotos monachos de Hibernia, cum mercatoribus Britanniæ applicare viros, et in secularibus literis, et in sacris scripturis incomparabiliter eruditos; qui ad convenientes turbas clamabant : Si quis sapientiæ cupidus est veniat ad nos, et accipiet eam, nam apud nos venalis est; quod cum ad aures Caroli pervenisset, eos vocatos interrogat si veram sapientiam venalem haberent. Cui illi, sapientiam, inquiunt, et habemus, et in nomine Domini eam quærentibus dare parati sumus. Quærenti autem regi, quid pro ea peterent? responderunt : Loca tantum opportuna, et animas ingeniosas, et sine quibus peregrinatio ista transiri non potest alimenta. Quibus auditis, ingenti gaudio repletus Carolus, alterum in Gallia Parisiis residere fecit, et pueros nobilissimos ei commendavit, et victuaria dari præcepit : alterum vero in Italiam direxit, cui monasterium S. Augustini juxta Ticinensem urbem* (vulgo Pavia) *delegavit, ut illic qui voluissent ad discendum congregari possent.* Postea vero (ut ibidem refertur) adveniens Alcuinus, et imperatorem ipsum, et totam Galliam doctrina illustravit. Fuit ergo semper ministerium hoc religiosorum virorum valde proprium, eorumque statui maxime accommodatum.

D. Thom. — D. Anton. — Genebr.

Secunda assertio : Optime

(610) VII. Ex quo ulterius recte concludimus, posse optime institui religionem,

possunt religiones institui ad actiones inter quas sit munus publice docendi quidquid statum religiosum non dedecet. Probatur 1° ex traditis a D. Thoma; 2° ratione : Nam qui docet publice, perficit tam se ipse, legendo, meditando, contemplando res sacras; quam proximum, exsequens actum misericordiæ spiritualis, caritatis proximi et Dei; religionis, saltem imperatum; denique actum in quem, non modo antequam fiat, sed dum fit, intrinsece includitur contemplatio.

quæ ad hunc finem docendi publice in ecclesia quascumque doctrinas religioso statui accommodatas, inter alias actiones suas ordinetur. Hoc intendit D. Thomas 2. 2, quæst. 188, art. 4 et 5; nam licet in priori solum agat de ministerio prædicandi et audiendi confessiones, et in posteriori generatim de ministerio studendi, tamen ex discursu utriusque, simul evidenter concluditur idem esse de ministerio docendi, ut constat etiam ex eodem opusculo 19, cap. 25, et 4, et 12. Quidquid enim in hoc ministerio invenitur, per se loquendo sanctum est, et aptum ad propriam et proximorum caritatem nutriendam. Nam in primis ante actum docendi requirit ex parte ipsius doctoris sacram lectionem et assiduam meditationem rerum divinarum, vel aliarum rerum, quæ ad divinarum intelligentiam conducat : qui actus non solum honesti sunt; sed etiam ad vitam contemplativam per se spectant, ut in superioribus lib. I, cap. 6, probatum est; et ideo maxime sunt proportionati statui religioso, ad quem illud vitæ genus principalius pertinet. Deinde actus ipse docendi, præcipue religiosa intentione factus, plures habet honestates et utilitates : est enim in primis utilis proximo, qui docetur et illuminatur, principaliter quidem in ordine ad bonos mores et vitam æternam, consequenter vero in ordine ad omnia alia commoda, quæ ex eruditione proveniunt : est ergo ex suo genere actus misericordiæ spiritualis; et consequenter etiam caritatis proximi cui beneficium fit; et Dei, propter quem fieri debet, erit etiam actus religionis saltem imperatus; quia propter Dei obsequium et propter zelum animarum fieri debet, quo sacrificio nullum est Deo gratius, ut ex Gregorio Hom. 12 in Ezechielem affert D. Thomas dict. quæst. 188, art. 4; ergo hoc etiam genus actionis de se maxime consentaneum est statui religioso : præsertim quia ipsemet actus docendi, quamvis ad activam vitam pertinere videatur, intrinsece includit contemplationem, non solum quia illam supponit, ut diximus; sed etiam quia magnam requirit internam considerationem, et facile potest in Deum referri, et ut sic ad illam vitam pertinet, juxta doctrinam Divi Thomæ 2. 2, quæst. 179, art. 2 ad 5, et quæst. 180, art. 4. Accedit præterea, quod status religiosus aptissimus est ad illud munus, ut D. Thomas late in dict. opusc. declarat, tum quia religiosi sunt vacui curis, et sollicitudinibus sæculi, et ideo sunt melius dispositi ad lectionem et studium, et consequenter ad doctrinam : tum etiam, quia tunc doctrina est fructuosior discipulis, quando bonis moribus conjuncta est : religiosus autem, ex vi sui status, profitetur non tantum bonos, sed etiam perfectos mores, observando non tantum præcepta, sed etiam consilia. Et plures alias rationes ibi accumulat, quæ legi possunt : est enim res per se satis clara.

D. Thom.

Confirmatur secunda assertio, quia religiosi vi status possunt melius studere et vivere, ideoque utilius docere, quam sæculares.

Tertia assertio : Recte possunt a religionibus, v. g. a Societate, universitates gubernari, quando accedit pontificis auctoritas.

(611) VIII. Solum superest, ut addamus etiam posse convenienter institui in religione aliqua, v. g. in Societate, ut habeat proprias universitates sub sua propria cura et regimine ac doctrina, quod ex eisdem principiis facile ostenditur, supponendo hoc debere fieri debito ordine ac modo, et non propria auctoritate, sed pontificia. Sic enim totum illud officium est pietatis et beneficentiæ publicæ, et nihil habet in se indecens aut alienum a statu religioso : nam incommoda, quæ objici possunt, sunt accidentaria, et ad hoc maxime inservit religiosus status, ut vitentur : quod si aliquid per fragilitatem humanam irrepserit, abundantia fructus compensatur, et ideo ecclesiastici 24 dicitur : *Qui elucidant me* (id est, veram sapientiam) *vitam æternam habebunt;* et Daniel 12, absolute promittitur : *Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Quibus verbis quanti sit meriti et æstimationis apud Deum, docere alios in ordine ad salutem declaratur, ut ibidem explicat Hieronymus et in epist. 103 ad Paulinum. Possumus autem specialiter applicare illa verba ad fructum harum universitatum : nam in illis proprie erudiuntur multi, vel potius omnes quantum est ex institutione earum. Ac deinde quo magis fuerint conjunctæ religioni bene institutæ, eo illarum eruditio magis erit ad salutem. Est ergo institutio illa Deo gratissima, et magnam habens remunerationem, si recte fiat. Deinde utor argumento, quo D. Thomas. Ad defendendam ecclesiam per corporalem militiam institui potest religio : ergo multo magis ad defendendam illam per propria arma ejus, quæ magis spiritualia sunt, quam corporalia, 2 Corinth. 10, et magna ex parte in doctrina

Probatur primo, quia hoc opus pietatis et beneficentiæ publicæ nullo modo dedecet statum religiosum, qui etiam minuit incommoda accidentaria. Insuper scripturæ docent quanti sit meriti alios erudire ad salutem; porro in universitatibus religiosorum, vi institutionis erudiuntur omnes; eoque magis ad salutem, quo magis ad religiosos pertinet instituto.

Tertia assertio probatur secundo a simili ex D. Thoma admittente religionis institutionem ad defendendum ecclesiam per arma corporalia.

Extenditur autem vis argumenti. Nam sicut religio militaris curat ut sui non modo militent privatim, sed exercitum congregent; sic religio spiritualiter militans hoc imitatur in universitatibus.

consistit. Cui argumento nos addimus ad religionem militarem non tantum pertinere, quod sui religiosi privatim militent, sed etiam quod exercitum ducant, congregent, ac dirigant in eo genere militiæ. Sic ergo cum proportione hoc spectat ad religionem spiritualiter militarem (ut sic dicam;) ad hunc autem finem instituuntur hujusmodi universitates, in quibus, et per ipsam generalem doctrinam publicum fit bellum contra dæmonem, et plures etiam instituuntur milites et duces, qui aliis locis et variis modis contra ipsum militare possint. Simile argumentum est, quod religio institui potest ad curandos infirmos, non tantum per privatam actionem singulorum, ut sic dicam, sed erigendo etiam publicum xenodochium, et totam curam, ac sollicitudinem illius assumendo. Idemque cum proportione dici potest de aliis operibus misericordiæ : cur ergo non multo magis hoc idem dicendum est de hoc genere misericordiæ spiritualis.

Altera probatio a simili : quia religio institui potest ad erigenda et curanda publica nosocomia, vel ad actus similes.

Societas etiam in alienis universitatibus docere potest, modo id faciat sine stipendio et oppositione. Jubetur autem ut ne quæratur præcedentia in sedendo; et in propriis universitatibus id facile fieri potest.

(612) IX. Est autem hoc loco advertendum, quamvis Societas proprias possit habere universitates et collegia, in quibus doctrinam hanc tam suos, quam externos discipulos publice doceat, non tamen prohiberi ex vi sui instituti, quo minus in generalibus universitatibus idem ministerium possit admittere, si servata paupertate, quam profitetur, et ablatis occasionibus ambitionis et sæcularis negotiationis, ei offeratur. Quod his verbis declaratum est in congregatione prima generali, can 15 : *Cathedræ publicæ in universitatibus, aut alibi cum ea disceptatione suffragiorum et oppositione, quæ solet fieri, non sunt admittendæ: si tamen sponte offerantur ab universitatibus aut rectoribus earum, et gratis prælegantur, nec quisquam se opponat, cum quo sit disceptandum, admitti possent consulto Generali.* Et eadem ratione consentaneum est instituto Societatis, ut ad gradus doctoratus vel magisterii interdum alii promoveantur : imo id expresse disponitur in IV part. Constitut., cap. 6, § 17, servatis tamen circumstantiis, quibus semper cavetur, ne paupertas vel humilitas lædantur. Una est ut nostri doctores in sedendo non servent certum antiquitatis ordinem, et simul omnes extra numerum se constituant, et pro ratione additur, ut ab omni ambitionis specie, atque ab aliis affectibus parum temperatis recedant; quæ conditio servari facile potest in propriis universitatibus ipsius Societatis, in quibus sunt alii doctores externi, qui juxta suam antiquitatem vel prærogativam certa loca accipiunt.

(613) X. Possunt tamen interdum in aliis universitatibus nostri professores gradum accipere : quia neque hoc est alienum a statu religioso, ut late docet D. Thomas opuscul. 19, contra impugnantes religionem capit. 2 et 3; quem imitatur D. Antoninus III part., tit. 5, capit. 2, § 8, et Alvarus Pelagius libro secundo de planctu ecclesiæ cap. 24, circa finem; neque etiam est alienum a Societate, cum interdum ad ministerium suum cum utilitate exercendum necessarium sit. In illis ergo universitatibus, necessarium est, quoad hanc locorum dispositionem, earum ordinem, et consuetudinem, vel institutionem sequi, tum quia non erit in potestate nostra illum immutare, cum nostræ juridictioni non subsint : tum etiam, quia in re alioquin indifferente, et quæ sine incommodo religionis fieri potest, decet membrum consuetudini totius corporis conformari : tunc autem doctor Societatis fit membrum talis universitatis; sequatur ergo consuetudinem ejus, servata sui instituti humilitate, ut nullius loci dignitatem ambiat, sed aliis facile cedat, et illo contentus sit, qui sibi fuerit designatus.

Socii possunt aliquando in alienis universitatibus gradum accipere. Et tunc limitatur statutum proxime dictum de non præcedentia in sedendo. Nam ibi doctor Societatis locum sibi assignatum occupare debet, paratus tamen ceteris cedere.
D. Thom.
D. Antonin.
Alv. Pelag.

(614) XI. Altera conditio est, ne sumptus, qui pauperes non deceant, in gradibus hujusmodi faciant, *ad quos* (dicitur citato loco) *sine humilitatis detrimento non ob aliud, quam ut possint proximis ad Dei gloriam esse utiliores, promoveri debent.* Et in hac conditione includitur, vel certe ex proprio modo nostræ paupertatis supponitur, non debere doctorem Societatis ex suo gradu temporale emolumentum, aut stipendium, quod ex aliorum actibus aut gradibus aliis provenire solet, sperare aut accipere. Supponitur etiam in ultimis verbis, non posse religiosum Societatis hujusmodi gradum procurare aut ambire; id enim sine magno detrimento humilitatis non permitteretur. Addo etiam merito in Societate observari propter eamdem humilitatem conservandam, ut hi gradus non conferantur propter honorem, seu quasi in præmium personarum, sed tantum pro ministeriorum necessitate, neque amplius multiplicentur, quam ad munera seu onera

Observationes aliæ circa gradus literarios sociis conferendos. 1° Sumptus exludantur qui pauperes dedeceant; 2° doctor Societatis ne stipendium accipiat ex aliorum actibus aut gradibus; 3° Sociorum nullus sibi gradum literarium procuret; 4° nec eum suis Societas; nisi ad sustinenda ministeriorum onera; quidquid senserit Cajetanus.

Societatis sustinendæ necessarium sit. Quamvis enim Cajetanus secunda secundæ quæstione 186, articulo septimo reprehendat prælatos religionis institutæ ad prædicandum, qui subditos prohibent ab hujusmodi gradibus remuneratoriis quando alias personæ dignæ sunt : nihilominus si hac intentione fiat, ut ambitioni locus non detur, dummodo religioni sufficienter provideatur et inserviatur, laudabile et optimum consilium est.

Cajet.

(615) XII. Ad verba ergo Hieronymi respondet D. Thomas supra, Hieronymum ibi explicasse id, quod per se, et quasi ex officio, et statu convenit monacho, ut monachus est; nam ejus non est perficere sed perfici, nec docere sed pœnitentiam agere; non tamen negat Hieronymus, quin persona monachi, si alioqui habeat necessaria ad docendum, possit munus illud suscipere, si ab eo qui potestatem habeat, imponatur, et eumdem sensum habent verba V Synodi superius citata. Est autem advertendum nomen *monachi*, proprie sumptum significare eum, qui vitam solitariam, vel pure contemplativam profitetur, ut aperte explicat Dionysius cap. 6, de eccles. hierarch. et Piamontius abbas apud Cassianum collat. 18, cap. 5; et propterea juxta antiquum morem ecclesiæ, ad monachos ordinarie, et ex vi sui intituti non pertinebant ministeria ecclesiastica ad doctrinam, vel sacramenta pertinentia; et ideo graviter reprehenduntur (1), quando præsumentes de proprio statu, propria auctoritate illa usurpabant; et ita intelliguntur multa decreta 16, quæstione 1, per viginti priora capita : in multis autem eorum expresse declaratur, etiam eo tempore non fuisse prohibitum monachis, auctoritate episcopi, et ecclesiastico ordine servato, talia munera exercere. Et hac ratione intelligitur optime, quod ex consilio Nicæno objiciebatur : nam monachi, etiam secundum suam primam institutionem, poterant hæc officia inter se exercere ex vi suæ institutionis, et quasi intrinsecæ potestatis, quia hoc ad conservationem et perfectionem sui status per se erat necessarium : at vero circa fidelem populum, nihil poterant nisi extrinsecus ab episcopis vocati; et eodem modo loquitur Bernardus de monacho quatenus monachus est.

Ad locum Hieronymi objectum in n. III, respondetur : Licet monachus non habeat officium docentis vi status, hoc accipere potest per delegationem legitimam: sic accipe etiam verba synodi quintæ; nomen vero monachi, de vita pure contemplativa.

D. Dionys.

Cassian.

Ad concilii Nicæni et Bernardi loca objecta ibid. num. III, respondetur : Monachus qua talis et vi primæ institutionis jus docendi et sacra ministrandi habebat circa suos quasi intrinsecum; circa fideles, extrinsecum, id est ab episcopo.

(616) XIII. At vero post illa tempora, præsertim a temporibus Dominici et Francisci, institutæ sunt religiones, quæ cum vita contemplativa activam circa proximos conjungunt sub habitu etiam monachali, a quo monachorum nomen participant, quamvis secundum etymologiam vocis, et primævam institutionem monachi non sint. Sic enim etiam nunc monachales ordines a mendicantibus distinguimus. His ergo monachis, ex vi suæ institutionis, et status sic approbati per sedem apostolicam, non tantum lugendi, sed etiam legendi seu docendi officium competit; non quidem potestate ordinaria, sed delegata. Quia vero hæc delegatio non est personalis, ut sic dicam, sed totius religionis, nec est tantum a privato episcopo, sed ab universali pontifice, et est quasi a jure per approbationem et privilegia talium religionum; ideo dicimus jam illis convenire ex vi talis status et instituti. Antea enim aliquæ concessiones similes factæ fuerunt monachis per Innocentium, Gregorium, Bonifacium et alios pontifices, ut patet ex cap. *si monachus*, cap. *moderamine*, cap. *sunt nonnulli* et cap. *si quem* 16, quæstione 1; illæ vero semper magis respiciebant clericatum, quam monachatum et particularem personam, quam religionem. Jam vero nunc post instituta mendicantium plures etiam monachales religiones hanc potestatem seu delegationem participant.

Mendicantes ordines, licet habitu et nomine monachales, differunt a primævo monachorum fine : nam sunt etiam instituti ad docendum. Imo olim id datum monachis a pontificibus : sed per delegationem magis personalem quam totius religionis; et monachi, non qua talis, sed qua clerici.

(617) XIV. Addendum etiam est, quod et D. Thomas citato loco adnotavit, hæc, quæ de monachis olim dicebantur, non habuisse locum in religiosis clericis, qui semper in ecclesia fuerunt, nec de illis intelligi debere; quia nec monachi erant, nec ita nominabantur, neque in omnibus cum illis æquiparandi sunt, sed in his tantum, quæ ad statum religiosum, ut sic, pertinent, juxta caput *quod Dei timor*, de statu monachorum et cap. *ex parte*, de postulando. Unde concludit D. Thomas quod *sicut clerici regulares non tenentur abstinere a lineis indumentis, quamvis monachi teneantur; ita multo fortius licet illis religiosis docere, quorum religio est ad hoc statuta, etiamsi monachis non liceret.* Constat autem ex superius dictis in lib. I, cap. 5, Societatem pertinere ad hunc ordinem religiosorum clericorum, et ex propria institutione

Status religiosus numquam impedivit clericos docere, sicut olim monachos. Est autem Societas ordo religiosorum clericorum, propria institutione, pontificia approbatione et commissione tendens ad proximos in doctrina præsertim et in moribus juvandos. Hinc et ex antea dictis sequitur conclusio totius capitis : Optime cadit in Societatem, nec ejus perfectioni adversatur scholarum publicarum et universitatum procuratio.

T. Thom.

(1) *Reprehenduntur*. Ita cum edit. 1634; editt. 1625, 1626, 1744 habent *reprehenditur*.

esse ordinatam ad juvandos proximos, præsertim in doctrina et moribus, et ad hunc finem esse ab ecclesia approbatam, et a sede apostolica accepisse omnem potestatem ad hoc munus necessariam : ergo omnibus titulis et licet, et proportionatum est hoc munus tali religioni. Neque est verum, ministerium hoc per se impedire perfectionis profectum, ut ex dictis de illius honestate constare potest, et a fortiori patebit ex sequenti capite.

CAPUT V.

Utrum Societas convenienter susceperit puerorum institutionem.

De qua eruditione hic tractetur. — Tractatur eruditio 1° quæ non ad mores, sed ad intellectum pertinet; 2° quæ non est primi ordinis seu theologica, nec medii ordinis seu artium curriculum (utrumque enim vidimus in capite quarto), sed quæ versatur circa res infimas in universitatibus tradi solitas, nempe eloquentiam et linguas, græca inclusa, hebræa omissa.

(618) I. Non agimus de eruditione puerorum, quæ solum pertinet ad eorum instructionem in bonis moribus, vel rudimentis in doctrina christiana : nam hoc ministerium non est proprium collegiorum, aut universitatum, sed toti Societati (1) commune est (imo professorum est magis proprium, ut infra libro VI, cap. 5, videbimus) quia non ad scientiam, de qua nunc agimus, sed ad justitiam et salutem ordinatur : agimus ergo de tota eruditione puerorum, quæ ad intellectum illustrandum pertinet. In tres autem ordines possumus distinguere totam doctrinam harum universitatum, infimum, medium et supremum. In hoc ultimo ponimus sacram doctrinam, et quæ ad illam intrinsece pertinent, ut sunt casus conscientiæ, de quo maxime procedunt dicta in cap. præcedenti, neque in præsenti titulo comprehenditur, quia hæc doctrina puerorum non est, sed viros jam bene adultos requirit, ut etiam Aristoteles lib. I, ethicorum cap. 5, de civili scientia sensit. In medio ordine ponimus artium curriculum, quod et mathematicas, et aliqua ex parte ethicam doctrinam complectitur ; licet vero in minori ætate addisci possit, non tamen est proprie puerorum eruditio ; nam revera postulat facultatem ingenii satis expeditam, atque adeo rationis usum omni ex parte perfectum. Habet etiam hæc doctrina magnam affinitatem cum theologia, et ideo propter illam non oporteret peculiarem movere

Arist.

quæstionem : nam quæ diximus capite superiori, magna ex parte possunt ad illam applicari, cum ostenderimus ibi in numero septimo considerationem veritatis philosophiæ in Deum relatam, quamdam esse religiosam contemplationem. Accedit, quod ea, quæ de infimo ordine dicenda sunt, a fortiori de his mediis facultatibus procedent. Igitur puerorum eruditio comprehendit totam linguarum peritiam incipiendo a primis grammaticæ fundamentis usque ad perfectam eloquentiam cum aliarum linguarum, præsertim græcæ præsidiis et ornamentis, una excepta hebræa, quæ magis adultos decet.

(619) II. Deinde notandum est, ministerium hoc considerari posse, vel absolute et secundum se, vel comparatione facta ad religiosos, a quibus usurpatur : nam de illo secundum se, nemo, nisi sit insanus, dubitare potest, quin sit optimum, et ipsi juventuti utilissimum, imo et reipublicæ maxime necessarium. Quod non solum in ecclesia verum est, ut statim ostendemus, sed idem etiam agnoverunt philosophi, et legum latores, pro externa politia, seu civili republica, ut videre licet apud Aristotelem septimo politicorum capite ultimo; et libro octavo capite primo. Quamvis enim in generali loquatur de institutione puerorum quoad mores, tamen ipse maxime intelligit de his actionibus, quæ ad bonum regimen, et conservationem reipublicæ necessariæ sunt; inter quas constat merito numerari hujusmodi eruditionem (2). Sic etiam dixit Cicero oratione secunda in Verrem : *Nullum munus reipublicæ afferre majus, meliusve possumus, quam si docemus, atque erudimus juventutem;* et Diogenes Laertius dixit, adolescentium educationem totius reipublicæ esse fundamentum. Nihilominus tamen comparatione facta ad religiosos, dubitari potest; an expediat hoc munus per illos ministrari et exerceri.

Assertio 1ª præambula : eruditionem puerorum per se bonam esse. Hoc autem probatur auctoritate veterum philosophorum.

Arist.

Cicero.

Diog. Laert.

(620) III. In quo rursus subdistinguo illud ipsum verbum, *expediat :* potest enim inquiri, an expediat ipsis pueris, qui docendi sunt : vel an expediat ipsis religiosis, qui docturi sunt. Et in primo quidem sensu res etiam certissima est; illud esse valde expediens secundum se, et ex suo genere spectatum. Ad quod demonstran-

Assertio 2ª. Valde expedit pueris ut per religiosos erudiantur. Hoc probatur 1° quoad profectum in ipsa doctrina. Nam magister religiosus licet forte non do-

(1) *Societati.* Editt. quatuor habent *universitati.*

(2) Vide Simancam *lib.* IX *de Republica, cap.* 23. MDCXXV.)

ctior sæculari potest plus prodesse, quippe qui vi status gerere debeat curam diligentiorem, magis independentem, quia recusat stipendium, captui uniuscujusque accommodatiorem, sollicitudinibus liberiorem, methodo et consiliis meliorem, precibus Deo gratiorem.

dum, animadvertendum est, duo posse in hac disciplina, et puerorum educatione considerari : unum est profectus in ipsa doctrina : aliud est vita seu boni mores, qui simul cum ipsa doctrina addiscuntur. Et utrumque multum pendet ex magistri qualitatibus, seu dotibus. Sed primum magis pendet ex doctrina et eruditione magistri : ex quo capite parum refert illum esse religiosum, aut secularem, justum (1) vel iniquum : quia potest secularis, et iniquus excedere in eruditione et doctrina, ut per se patet. Nihilominus tamen, quia profectus discipuli, non pendet tantum ex scientia magistri secundum se, sed ut applicata ad docendum ipsum, id est, ex cura et sollicitudine integre, et perfecte implendi munus suum non ad quæstum vel ostentationem, sed ad utilitatem discipuli; ideo ex hac parte multum refert vita, et bona conscientia præceptoris, etiam ad profectum literarium discipuli : ergo ob eamdem causam, religiosus status præceptoris ex se, potest multum conferre ad meliorem instructionem puerorum, etiam quoad utilitatem et profectum literarum : nam ratione status, diligentiores et fideliores esse debent in suo munere præstando, ac etiam magis integri et independentes, si ab ipsis, quos erudiunt, stipendium non accipiant; unde tandem, quia ex caritate illud faciunt, et omnibus, et singulis, pro captu uniuscujusque, prodesse curabunt. Præterquam quod propter vitam aliis curis, et sollicitudinibus liberam, magis in eo munere laborare possunt, addo etiam ratione ejusdem status facilius posse melioribus consiliis uti, etiam in ipsamet ratione docendi, cum majori fructu discipulorum : ad quod etiam facilius possunt et sibi, et discipulis divinum auxilium impetrare.

Deinde assertio 2ª num. III probatur 2° quoad profectum in moribus. Nam pueris a malo avertendis et in bono promovendis valde prodest magistri religiosi tam exemplum quam pia intentio.

(621) IV. Majoris autem momenti est profectus in moribus, qui facillime in ea ætate imprimuntur. Et ad hunc profectum quamplurimum refert vita, et religiosum institutum præceptoris; ut late tractat Ribaden. libro tertio de B. Ignatio, capite ultimo. Primo ratione exempli, quod maxime movere solet : et ideo qualis magister est, tales educantur discipuli, præsertim in ea ætate, quæ vix potest inter bonum et malum discernere, et ideo actio magistri, si mala sit, est discipulo quædam licentia tacita, vel potius excitatio ad eum imitandum. Propter quod dixit Boetius in tractatu scholarium, ***nulla res est magis perniciosa discipulo, quam vita magistri contumeliosa.*** Secundo, ratione intentionis et industriæ, quæ ex ea nascitur : nam religiosus præceptor magis intendit bonam educationem pueri in moribus, quam in doctrina, et ideo quidquid potest pravos mores docere, vel in ipsismet libris legendis, vel in quacumque prava societate, aut aliis hujusmodi rebus diligenter avertit : quidquid vero ad eorum bonam instructionem commode juvare potest non prætermittit. Hinc Chrysostomus Homil. 60 in Matth. parentes docet, ut si ad colendum filiorum ingenium pædagogus recipiendus sit, non quemcumque sibi oblatum statim admittant, sed considerent ***ullam artem hoc artificio sublimiorem non inveniri. Quid enim*** (inquit) ***majus, quam animis moderari, quam adolescentulorum fingere mores? omni certe pictore, omni certe statuario, ceterisque hujusmodi omnibus excellentiorem hunc duco, qui juvenum animos fingere non ignoret.*** Boet. Chrysost.

Accedit auctoritas utriusque juris, ad confirmandam assertionem 2am num. III : nempe optimum esse pueris ut per religiosos erudiantur.

(622) V. Hinc etiam sacri canones, qui frequenter præcipiunt ut sit in unaquaque ecclesia præceptor, qui pueros in his inferioribus disciplinis, etiam in grammatica instruat, simul admonent ut magna cura is eligatur, qui vita et moribus eis prodesse possit, ut videre licet in Concilio Lateranensi sub Alexandro III, part. I, cap. 18, ubi specialiter admonetur, ut talis præceptor et gratis doceat, et docendi licentiam gratis accipiat; ac beneficium competens, quo ali possit. Quod ex parte statutum fuerat in quadam antiqua synodo sub Eugenio II, et habetur in cap. *de quibusdam*, distin. 37. In Concilio autem Lateranensi sub Innocentio III, cap. 11 distincte explicatur, ut gratis in grammaticæ facultate ac aliis instruat, et quod magister idoneus constituatur a prælato, cum capitulo seu majori ac saniori parte capituli eligendus. Et Concilium Tridentinum sess. 5, capite primo de reformatione, idem statuitur et eligendus magister dicitur ab episcopo cum consensu capituli, et omnibus modis

(1) *Justum.* Ita cum edit. 1634; legitur *victum* in editt. 1625, 1626; editio 1744 habet *probum*, conjectura minus probabili.

curandum esse, *ne pia hæc utilis, atque fructuosa provisio, quovis quæsito colore negligatur*. Et sess. 23, cap. 18, de reformatione, gravissime statuit ut erigantur seminaria, in quibus pueri a teneris annis ad pietatem et religionem simul cum literis instituantur. Et in Concilio Moguntino sub Sebastiano, cap. 65, gravissime idem statuitur tamquam res maxime necessaria ad fidem et religionem, vel instaurandam, vel conservandam. Et peculiariter animadvertitur, ut præceptores idonei sint, et catholicæ veritatis amantes, ac de hæresi non suspecti. In Concilio autem Mediolanensi 1, sub Carolo Borromæo, part. I, dicitur magistros esse eligendos *non minus fidei et vitæ, quam doctrinæ et scientiæ laude commendatos*, quibus etiam præcipit, ut bonis moribus et salutaribus præceptis eos erudiant (1). Nec solum canones, sed etiam leges civiles hanc curam habuerunt. Nam in l. *Magistros*. C, de professoribus, libro x, *Magistros* (dicitur) *studiorum, doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde facundia*. Et deinde subjungitur, ut magno judicio et optimorum conspirante consensu eligantur, et in lib. II statuitur ut si semel electus postea inveniatur insufficiens reprobetur. Et similiter in l. unica C de professoribus, qui in urbe; lib. XII dicitur : *Si laudabilem in se bonis moribus vitam esse probaverint*. Et postea additur : *Si docendi peritiam*, etc. Ex hoc ergo capite etiam est manifestum ecclesiæ et reipublicæ multum expedire, ut hæc puerorum eruditio per religiosos fiat. Quia per se loquendo, et ex vi sui status perfectiores in bonis moribus esse debent, et diligentiores in discipulis instituendis in bonis moribus simul cum doctrina.

Pro negantibus expedire statui religioso et Societati eruditionem puerorum, arguitur primo ex Gregorio hanc curam reprehendente in Desiderio.

(625) VI. Reliquum est ut videamus, an ipsis quoque religiosis hoc expediat, non enim defuerunt, qui in hoc etiam nostram Societatem reprehenderint, quod ad hujusmodi ministerium se dimittat. Primum quod vile, ac infimum, religiososque viros minus dedecens videatur. Nam cum D. Gregorio relatum esset, Desiderium grammaticam quibusdam exponere, ad eum ita scribit lib. IX, epistol. 48 : *Quam rem moleste ita cepimus : ac sumus vehementius aspernati, ut ea* (scilicet bona quædam) *quæ prius dicta fuerant, in gemitum et tristitiam verteremus*. Refertur in capite *cum multa*, dist. 86. Secundo, quia non solum indecens, sed etiam noxium potest hoc ministerium esse religiosis viris, tum propter nimiam distractionem et inquietudinem, quam puerorum multitudo necessario allatura est; tum propter nimium laborem et occupationem, quæ non solum proprium spiritualem profectum, sed etiam ministeria majoris momenti, et quæ majores ecclesiæ fructus parere possent, impediunt : tum denique propter multa pericula, quæ cum hoc ministerio adjuncta esse possunt. Tertio ex aliarum religionum exemplo; nullæ enim sunt, quæ in hoc ministerio circa sæculares occupentur, a quarum vestigiis discedere, et novum aliquid in re tam gravi introducere laudabile non est.

Arguitur secundo ratione tricipiti; 1° nimiæ distractionis, 2° impedimenti ad majora ministeria, 3° multorum periculorum.

Exemplo tandem arguitur; quia nullæ sæculares erudiunt.

Assertio 3ª. Puerorum eruditio non est nova in statu religioso (1um membrum), nec indecora huic statui (2um membrum), et est valde expediens in Societate (3um membrum).

(624) VII. Nihilominus censemus, et hoc non esse novum; neque alienum a religioso statu; et pro tempore et opportunitate Societatis fini et institutioni fuisse maxime consentaneum. Probo singula, et in primis ex antiquis historiis et ex patribus constat puerorum eruditionem a viris religiosis tamquam piam, et ecclesiæ valde utilem fuisse susceptam. Nam quod Eusebius lib. v historiæ, cap. 11 et 12, et lib. VI, cap. 12, refert de schola ecclesiæ Alexandrinæ, non solum videtur intelligendum de ipsa doctrina sacra, seu theologia, sed etiam de aliis disciplinis, et de eloquentia, et aliis fundamentis eo tempore ad sacram doctrinam necessariis. Et ideo de Pantæno ait, fuisse omni humaniori literatura præstantissimum, et de Origene partitum fuisse curam docendi cum Heracla viro sacrarum literarum studioso, et in aliis disciplinis disertissimo, ac philosophiæ non ignaro eique illos erudiendos commisisse, qui ipsis fidei elementis essent imbuendi. Et Theodoretus lib. IV historiæ, cap. 18, refert Protogenem in Thebaidam a Valente relegatum, statim ac locum reperit idoneum ludum aperuisse, et pueris docendis operam dedisse, quos non modo exercuit ad celeri manu scribendum, verum etiam

Suadetur primum 3æ assertionis membrum : 1° quia multi olim viri religiosi puerilem eruditionem susceperunt. Euseb.

Theodoret.

(1) Varia de institutione puerorum apud Alexandrum ab Alexandria [cujus forte hic citatur Epistola quæ incipit Ἡ φίλαρχος, legenda in Conciliis Labbei, *tom. II, a col.* 7, edit. Paris 1671; et in *Bibliotheca veterum Patrum* Andreæ Gallandii, *tom. IV, a p.* 441, edit. Venet. 1765-81]; et Tiraquellum, *lib. II Genial., cap.* 25. (MDCXXV.)

sacra Dei eloquia docuit : *Nam hymnos* (inquit) *Davidis tamquam dictata illis proposuit, et eas apostolicæ doctrinæ sententias, quas eorum ingeniis accommodatas putabat ediscendas tradidit.* In quo exemplo, (ut ex illo cetera, quæ afferemus, intelligantur) animadverto non oportere, ut de eadem eruditione, in grammatica vel latina lingua, hæc antiqua testimonia loquantur, sed cum proportione accipienda esse de eruditione puerorum in quibuscumque inferioribus disciplinis, quæ sint quasi principia vel fundamenta perfectioris doctrinæ : sic enim nunc etiam grammatica ad hæc fundamenta pertinet, ut notavit Isidorus lib. I etymologiarum, cap. 4. Qui propterea dixit lib. III, de summo bono, cap. 13, grammaticorum doctrinam etiam posse proficere ad vitam, dum fuerit in meliores usus assumpta; quod ex Hieronymo refertur in capite *si quis autem*, dist. 37. Imo etiam artem scribendi inter hæc fundamenta reputavit prædictus Protogenes, qui fuit vir sanctus et miraculis clarus, ut ibi Theodoretus refert. Et de S. Cassiano martyre, qui munus habuit docendi pueros parvulos a quibus postea martyrium passus est, ut ex Prudentio et Beda refert Surius tom. IV, die 13 Augusti, de hoc (inquam) ferunt, ut videre est apud Baronium in martyrologio, die 13 Augusti, fuisse prius episcopum in Germania, et a sua sede dejectum, venisse in Italiam, et Immolæ consedisse, ibique ludum literarum aperuisse. Item de S. Patroclo refert Gregorius Turonensis in vita ejus, et ex eo Surius tom. VI, die 19 Novembris, fuisse prius clericum seu canonicum regularem, et relicta urbe ad vicum quemdam discessisse, ibique *ædificato oratorio D. Martini reliquiis consecrato, pueros erudire cœpisse in studiis literarum.*

Isidor.

Surius.

Baron.

Greg. Tur.

Cura puerilis institutionis laudata a Chrysostomo, et ab Hieronymo.

(625) VIII. Refert etiam Chrysostomus lib. III adversus vituperatores vitæ monasticæ, post medium, quemdam venerabilem monachum, qui solitariam vitam profitebatur, ad Constantinopolitanam civitatem descendisse, ut cujusdam adolescentis curam haberet, ipsiusque formaret animum, dum ipse latinæ et græcæ linguæ studeret, ut tandem sui instituti et propositi socium illum haberet, cujus et institutum, et opus mirum in modum laudat Chrysostomus : *Ita enim* (inquit) *puerum illum brevi egregius ille pædagogus exercuit, tantamque in eo flammam desiderii cælestis accendit, ut cuncta simul repente abjiceret, atque ad solitudinem convolaret, alioque rursus in digeret fræno, quod illum ab intempestiva illa, ac vehementi exercitatione ad moderatiorem posset commodioremque convertere.* Et infra : *Condiscipulorum plurimi tantum ex illius contubernio familiari profecerunt, ut illius instituti fierent æmuli; habebat quippe ille domi, qui se perpetuo moderaretur, ac veluti statua jugiter sub artificis manu constituta ornatior in dies evadebat, ingentemque animo decorem assidue adjiciebat.* Et inferius concludit Chrysostomus : *Itaque, si quis mihi nunc quoque ejusmodi animum ac pædagogum daret, aliaque similiter polliceretur, curaturum incredibile est, quam id-fieri optarem; sic enim profecto copiosiori ex fructu magis gauderemus* Nec mirandum est religiosum illum virum unius pueri curam et magisterium tanta cura suscepisse, cum sanctus Hieronymus scribens ad Lætam de institutione Paulæ filiæ circa illius educationem, late illam instruat, et cum inter alia postularet, ut eam Bethleem mitteret, ut cum virgine Eustochio religiose educaretur, his verbis epistolam concludit : *Ipse si Paulam miseris, et magistrum me, et nutricium spondeo; gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi philosopho, qui non regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam et sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus offerendam.*

(626) IX. Præterea inter decreta, quæ VI synodo Constantinopolitanæ tribuuntur, et referuntur in tomo III Conciliorum post Concilium Toletanum III, in cap. 5 statuitur, ut presbyteri per vicos et villas scholas habeant : *Et si quis fidelium* (inquit) *suos parvulos ad discendas literas eis commendare vult, cum summa caritate eos doceant, neque aliquid pretii ab eis accipiant.* Et in cap. 4 supponitur etiam religiosos cœnobitas hoc tunc exercuisse; sic enim ait : *Si quis presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad scholas mittere in ecclesiis sanctorum, aut in cœnobiis, quæ nobis ad regendum commissa sunt, licentiam ad id faciendum concedimus.* In Concilio etiam Aquisgranensi, sub Ludovico primo, cap. 135 habetur; canonicos etiam regulares assumpsisse curam instruendi et docendi pueros et adolescen-

Ad confirmandum 3æ assertionis membrum 1um, accedunt 2o concilia et patres atque generale Prædicatorum capitulum ubi puerilis institutio commendatur.

tes, saltem eos qui ad ecclesiæ ministeria educabantur. Idem gravissime commendatur in Concilio Parisiensi sub eodem Ludovico libro primo cap. 50. Quod etiam tempore D. Basilii hoc observatum fuerit, colligi potest ex eodem in regulis brevioribus 2, quæstione 2, ubi his terminis quæstio movetur : *Numquid conveniat, ut inter fratres magister sit puerorum sæcularium?* Est autem responsio notanda : *Cum apostolus dixerit : Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in disciplina et correctione Domini: si qui eos adducunt, hac mente adducunt, et qui suscipiunt tales sunt, qui planissime confidant posse se, qui sibi adducantur, in disciplina et correctione Domini educare : servetur quod præceptum est a Domino, qui dixit : Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum; remoto autem hujusmodi proposito, ac spe, hoc neque Deo gratum, neque ex decoro, aut ex utilitate nostra esse existimo.* Hinc etiam D. Benedictus nobilium Romanorum atque aliorum Italiæ magnatum filios, in suo monasterio erudiendos accipiebat, ut ex Gregorio intelligitur 2 dialogorum, cap. 3 in fine, dicente : *Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles, et religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare*, quamquam in his verbis loqui videtur de donatione filii ad statum religiosum, quæ tunc erat in usu, et de qua loquitur Benedictus in sua regula cap. 59. In historia etiam religionis Prædicatorum refertur (1), in quodam suo capitulo generali statutum esse, ut in singulis monasteriis aliqui fratres deputarentur, qui circa doctrinam et mores puerorum, qui in scholis versantur, curam haberent. Non est ergo hoc novum, licet fortasse, quia majori ex parte antiquatum erat, per Societatem fuerit instauratum, et fortasse etiam auctum, et ad meliorem formam redactum.

Puerorum eruditio non est religioso statui indecora. Ad quod secundum tertiæ assertionis membrum adhibetur probatio 1° ab exemplo eorum qui sancti et graves proxime citati sunt; 2° quia alia caritatis opera abjecta et laboriosa per religiosos fiunt sine dedecore; 3° quia non sic docetur causa lucri, sed utilitatis animarum quæ magna merito sperari potest.

(627) X. Et ex eadem traditione, et exemplis constat ministerium hoc non esse indecorum, sed maxime decens religiosos viros. Quod enim a gravissimis et sanctissimis viris susceptum, et approbatum est, cur indecens reputabitur? an quia humile potius, quam honorificum ministerium esse videtur? At profecto hoc genus operum maxime decet religiosum statum : alioqui non deberent religiosi curare infirmos, pedes hospitum lavare, ac denique per caritatem invicem servire, ut Paulus monet. Quod si ad alia opera caritatis, etiam abjecta et laboriosa merito ordinatur religio, cur non etiam ad hoc opus docendi pueros, quod licet valde laboriosum, et minus honorificum sit, tamen sine dubio est utilissimum ecclesiæ, ut ostensum est in cap. 2. Si ergo servetur conditio a Basilio posita (2), nihil est indecentiæ in hoc munere; potestque ex verbis illius argumentum a contrario sumi; tunc enim hoc ministerium non erit *ex decoro* (ut ipse loquitur), quando per illud temporale commodum quæritur, aut spiritualis fructus proximorum non speratur; ergo a contrario, cum a religiosis viris nihil præter communem ecclesiæ utilitatem per hoc ministerium quæratur, cumque hæc utilitas propter rationes omnes adductas, et manifestum experimentum, magna sperari possit, dubium non est, quin hujusmodi opus dignissimum sit, ut a religiosis viris assumatur.

Satisfit primo argumento objecto in n. vi. Nam Desiderius reprehenditur a Gregorio quod grammaticam adhuc episcopus doceret; vel quod profana populo, non sacra proponeret. Greg. Naz.

(628) XI. Neque contra hoc quidem facit reprehensio Gregorii in dicta epist. seu in dicto cap. *cum multa*. Primo quidem, quia aliud est loqui de episcopo, aliud de religioso; multa enim religiosum decent, quæ episcopum dedecent, in quibus numerare possumus grammaticam docere, sicut etiam Gregorius Nazianzenus epist. [43, al.] 57, in Gregorio Nysseno reprehendit, quod prætermissa lectione scripturarum nimium rhetoricæ libris vacaret, eumque exhortatur, ut illis libris omissis propria episcopi munera, qua solebat, diligentia resumeret.

Glossa. Gratian.

Deinde et Glossa ibi et Gratianus in § cur ergo, post caput *turbat*, dist. 37, et alii exponunt, episcopum illum reprehendi a Gregorio, eo quod in concionibus ad populum loco sacræ lectionis et eruditionis, gentilium fabulas et poetarum carmina exponebat. Quem sensum indicat Gregorius, cum ait, nefandum esse episcopis canere; quod nec laico religioso conveniebat : loqui enim necesse est de cantu profano, non de ecclesiastico; legimus quippe de eodem Gregorio apud Joannem Diaconum, lib. II vitæ ejus, cap. 6, interdum cum ecclesiasticis pueris fuisse modulatum, habentem in manu flagellum, quo pueris minabatur, si in ecclesiastico cantu erra-

(1) Castillo *lib.* II, *cap.* 70. (MDCXXV)

(2) In *num. præcedente*, versus medium.

rent. Qui ergo summus pontifex dedignatus non est, propter cleri reformationem in cantu ecclesiastico pueros instruere, vel sua auctoritate ad majorem diligentiam adhibendam eos compellere; multo magis judicaret opportunum ac decens, religiosos aliquos occupari circa puerorum eruditionem in inferioribus literis, quatenus ad majores necessariæ sunt.

Satisfit secundo argumento objecto ibid. in num. VI, et solvitur quoad omnia ejus capita. — Ad secundam rationem quæ erat, impediri majora, dicitur institutio puerilis 1° esse quid minimum formaliter, sed virtute magnum, et eo necessarium magis ecclesiæ ac forte majoris meriti quo pauciores sunt idonei puerorum magistri; 2° non impedire majora ministeria in corpore religioso, sed in quibusdam membris quæ sic quoque per inferiores disponuntur ad altiores.

(629) XII. Præterea quod ministerium hoc non sit omittendum propter impedimenta, vel pericula, quæ secum affert, declaratur breviter. Quia in primis hoc ministerium per sese est adeo utile, ac necessarium ecclesiæ, ut prætermittendum non sit, etiamsi majora, aliqua ex parte impedire videatur. Nam licet formaliter (ut sic dicam) minimum appareat, virtute tamen magnum est; cum ex illo et ecclesiæ mores, et altiores disciplinæ magna ex parte pendeant, ita ut ad illud merito accommodari possit parabola de grano sinapis, quod minimum est quantitate, virtute autem magnum. Accedit, quod altiores scientiæ plures habent magistros, tam religiosos quam sæculares; ad hanc autem puerorum eruditionem pauci, quales numero III et IV proponebamus, inveniuntur, aut inclinantur; et ex hac parte majori ecclesiæ necessitati in eo subvenitur, et ideo licet apud homines videatur minoris dignitatis, apud Deum fortasse est majoris meriti. Præterea quamvis opus hoc ad eas personas comparatum ab altioribus ministeriis eas impediat; tamen non ibi sistendum est, sed cum toto religionis corpore est conferendum : nam, ut de ecclesia dixit Paulus 1, Corinth. 12: *Corpus non est unum membrum, sed multa, et quæ videntur membra corporis infirmiora esse necessaria sunt*, et ex illorum ministerio non impeditur corpus, quominus perfectiores actiones per altiores facultates possit efficere. Ita ergo contingit in corpore religionis; nam si hæc inferiora ministeria cum debita mensura et moderatione sumantur, non impediunt altiora; sed potius ad illa juvant, tum præparando materiam, ut sic dicam, ex parte audientium, ut idonei sint ad perfectiores disciplinas capessendas, tum ex parte ministrorum, ut paulatim ab inferioribus ad perfectiora progrediantur, et ita in omnibus magis proficiant; nam omnia tempus habent, et quædam ministeria quamdam ætatem et conditiones requirunt, quædam vero alias; et tota hæc varietas in corpore religionis inveniri potest, si cum dexteritate et providentia gubernetur : quod quidem non negamus esse difficile ac laboriosum, inde tamen speramus meritum augeri. Unde per se loquendo, hic labor et sollicitudo non potest impedire substantialis perfectionis augmentum; tum quia est opus insignis caritatis, et ex obedientia susceptum ipsam caritatem multum auget ac perficit; tum etiam, quia sperandum est ratione talis status, et totius religionis ad hoc munus inter alia institutæ (1), non sine speciali Dei providentia et approbatione; sperandum, inquam, est non defuturum peculiare auxilium Dei ad illud munus, cum aliorum fructu, et sine proprio nocumento, imo cum magno etiam profectu efficiendum. Quapropter si quid est periculi, eadem divina gratia, et superiorum vigilantia, et aliis operibus religionis, et iis præsertim, quæ ad vitam contemplativam pertinent, superari non difficile poterit generatim loquendo. Præsertim cum tale periculum non sit per se conjunctum huic ministerio, sed sit valde accidentarium et extrinsecum; vixque possint cogitari actiones humanæ, in quibus similia, vel majora pericula inveniri non possint.

Ad secundi argumenti objecti in num. VI rationem 1am et 3am, quod eruditionis puerilis nimia sint distractio et pericula, respondetur : 1° ingentem profectum sibi et proximis sperare debet religiosus propter opus insignis caritatis, susceptum ex obedientia et cum gratia vocationis; 2° auxilio Dei et superiorum atque exercitiis religiosis removeri possunt pericula; et hæc quidem valde accidentaria magisterio quod non minus tutum est plerisque actionibus humanis.

(630) XIII. Tandem quod hoc tempore et in hac religione medium hoc (quidquid sit de religionibus aliis [et de aliis] temporibus) fuerit valde opportunum ecclesiæ, et non sine peculiari Dei providentia inventum, intelliget facile, qui animadvertat, quæ lib. I diximus, de institutione Societatis : namque rationes omnes et circumstantiæ, quas ibi observavimus (2) circa institutionem Societatis ad ministeria proximorum, ad hoc peculiare ministerium applicari possunt et experientia, quam diximus, institutum ipsum comprobasse, non minus approbat; et confirmat hoc ministerium. Re enim vera incredibilis est fructus, qui ex illo redundavit; in provinciis siquidem catholicorum ubi fides illæsa conservatur, non solum puerorum, sed etiam omnium statuum mores per hoc

Puerorum eruditio est valde expediens in Societate. Hoc autem membrum tertium assertionis tertiæ positæ in num. VII suadent 1° rationes quibus in libro primo patuit opportunitas mediorum Societatis; 2° experientia fructus eruditionis puerorum, tum inter catholicos, ubi sic omnes status reformantur, et timor Dei in totam vitam discitur; tum item inter hæreticos. Nam

(1) *Religionis ad hoc munus inter alia institutæ.* Editt. quatuor habent, *instituta.*

(2) *Observavimus.* Ita cum edit. 1744; legitur *observabimus* in editt. 1625, 1626, 1634.

ibi Societas hoc medio pueros ab hæresi servat; et parentes, vel servat, vel interdum revocat. Et sicut veteres ac recentiores hæretici in malum, sic Societas in bonum fidei pueriles animos præoccupare studens sine urgente aliorum ordinum exemplo videtur præcipue ob hanc causam divinitus excitata, ut testati sunt pontifices, multi effectus, cardinales concilii Tridentini interpretes.

medium reformati sunt, nam ex his pueris, et plures religiosi, et boni clerici, et justi gubernatores reipublicæ prodierunt. Cum enim a tenera ætate Dei timorem concipiant et divinis rebus ac sermonibus assuefiant, semper odorem illum retinent, generatim loquendo, juxta sententiam Sapientis proverbium 22 : *Adolescens juxta viam suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* In regionibus autem hæresis labe infectis per hanc puerorum educationem, non solum filii; sed etiam parentes sæpe ab hæresi præservati sunt, et ab illa interdum ad fidem revocati. Sicut enim legimus principes et alios hæresum patronos ad eas disseminandas et propagandas procurasse, ut pueri statim ab initio cum ipsis literarum principiis errores biberent, ut de Maxentio refert Eusebius, lib. IX historiæ, cap. 5, et Theodorus presbyter in isagoge seu expositione unionis duarum naturarum in Christo (1), statim initio de sectatoribus Eutychis et Dioscori refert tanta pertinacia ecclesiam oppugnasse, ut quos haberent puerulos necdum compotes plani eloquii exacuerent atque persuaderent inducendo, quo possent, et audire et discere, quæ pro suo dogmate tuendo afferebant, quos nostro etiam ætate Lutheranos imitari audivimus : scribunt enim carmina et elegantes orationes contra pontificem et ecclesiam catholicam, ut pueri eas legentes eorum spiritum hauriant, et summam diligentiam adhibent, ut magistri puerorum suis erroribus infecti, et ad eos affecti sint. Et in Concilio Coloniensi sub Adolpho part. I, cap. 1, refertur sectarios magisteriis inhiare scholarum, et operam suam instituendæ juventuti passim venditare, ut venena sua teneræ juventuti instillent; de Divo etiam Petro martyre ex S. Dominici familia, scribitur Patrem Patruumque hæreticos contendisse (sed tamen frustra) ut ab schola removeretur, ubi cum ceteris pueris fidei nostræ rudimenta didicerat; esset ergo absurdum et insolens (ut ait Theodorus supra) si hæretici pro tuendo mendacio puerorum animos præoccupare studerent, et ecclesia pro veritate et animarum salute defendenda in eo negotio negligens inveniretur; propter hanc ergo præcipue causam existimo tali tempore Deum excitasse Ignatium, eique hanc mentem et consilium absque aliarum religionum urgente exemplo dedisse, illudque sui vicarii auctoritate, et multis effectibus, ac suæ gratiæ ostensionibus comprobasse. Quibus tandem accedit gravissimum cardinalium testimonium; nam in congregatione in qua ad dubia circa Concilium Tridentinum respondent, in quadam responsione 251 circa decretum Concilii Tridentini, sess. 23, cap. 18, de reformatione, addiderunt, quærendos esse magistros grammaticæ et musicæ eruditos, qui in seminariis pueros instituant, quorum (ait congregatio) *si reperiantur jesuitæ ceteris anteponendi sunt* (2). Atque ita satisfactum est tribus rationibus dubitandi in num. VI positis.

Quid Societas habeat de eruditione elementaria puellorum. — Eam, quamvis possit assumi in magnum Dei obsequium, omittit ordinarie Societas; 1° ne nimium obruatur, 2° quia hoc opus non satis proxime accedit ad literariam disciplinam, et sæpe fit per sæculares laicos; 3° quia ætati teneriori satis consulitur modo in scholas externas eant socii interdum ad doctrinam fidei et morum pro audientium captu tradendam.

(651) XIV. Addam in fine hujus capitis usque adeo cordi fuisse D. P. N. Ignatio hanc educationem puerorum, ut non putaverit indignum, vel alienum a nostro instituto, etiam illorum curam suscipere, qui sub aliquo magistro legere addiscunt, aut scribere, cum debito tamen moderamine. Unde in IV part. Constit., cap. 12 in fine ultimæ declarationis sic dicitur : *In legendo et scribenbo alios instituere, opus etiam caritatis esset, si is personarum numerus Societati suppeteret, ut omnibus vacare posset, propter earum tamen penuriam, hoc ordinarie docere non consuevimus.* Itaque opus quidem ipsum ex se, caritatis est, et susceptum propter prædictum finem, scilicet ut pueri cum ipsis primis literis, nihil aliud quam honestatem et religionem addiscant, esset revera magnum et religiosum obsequium Dei, non tamen nisi raro suscipitur, et propter gravem aliquam causam, et communem necessitatem, ne tot muneribus nimium religio oneretur. Potestque moralis ratio adjungi; nam utilitas, quæ ex illo magisterio resultat, magis remota est a literariis disciplinis, minusque ab illa pendent altiores scientiæ, quam a grammatica vel aliis artibus liberalibus, et ex hac parte minus conjuncta est cum collegiorum instituto, facileque inter sæculares inveniuntur, qui exacte artem illam doceant, quæ magis etiam ad mechanicas accedit, quam ad liberales, et

(1) Theodorus in tomo I *Bibliothecæ Patrum*. (MDCXXV.)

(2) Ita pag. 310, edit. Colon. Agripp. 1619, voluminis : *Declarationes illust. sac. Rom. cardinalium congregationis... concilii Tridentini canonibus et decretis insertæ*, colligente J. Gallemart.

ideo frequentius per laicos quam per clericos tradi solet, et alioquin ætas puerorum pro illo statu, regulariter loquendo, nimis tenera et imbecilla esse solet ad morum instructionem accipiendam, et ideo minus necessarium illis est nostrum ministerium : nam quod in hoc ministerio iis puerulis fuerit opportunum, suppleri potest externas eorum scholas interdum adeundo, et in doctrina christiana, et bonis moribus pro illorum capacitate pueros instruendo; quam curam tamquam sibi propriam, ubi commode fieri potest, Societas non prætermittit.

CAPUT VI.

Utrum ad externorum scholarium institutionem convenientibus mediis Societas utatur.

Duplex finis a Societate in scholis intentus; proximus, est doctrina; præcipuus, honestas morum : quod consonat Tridentino, et late explicatur in RATIONE STUDIORUM Societatis.

(632) I. Duo in hac institutione intenduntur : profectus videlicet in doctrina et in moribus, quæ ita comparantur, ut licet doctrina sit quasi materia propria hujus ministerii, et effectus proximus collegiorum; finis tamen præcipuus sit honestas morum. Quæ duo observare licet in Concilio Tridentino sess. 23, cap. 18, quod est de seminariis puerorum et eorum institutione, ubi media ad utrumque effectum consequenda præscribit : merito ergo in Constitutionibus Societatis idem circa has scholas sæcularium provisum est, et integro libro auctoritate ejusdem Societatis postea edito et inscripto : *Ratio institutioque studiorum*, disertissime inculcatum.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Prima assertio de mediis ad virtutem promovendam.

In collegiis Societatis sunt pueris opportuna pietatis media.

(633) II. Primo ergo dicendum est, sufficienter ac convenienter in his collegiis esse provisum de mediis, quibus juventus in virtute conservetur, ac promoveatur. Hoc facile patebit breviter hæc media enumerando. Primum, quoniam conscientia pura sedes est sapientiæ, statuitur, ut frequens confessio peccatorum fiat, saltem singulis mensibus, IV part. Constit., cap. 7, § 2 : *Curetur* (dicitur ibi) *quoad ejus fieri poterit, ut singulis mensibus ad sacramentum confessionis accedant*. Et cap. 16 : *Diligenter curetur, ut qui literas discendi gratia ad universitates Societatis se conferunt, simul cum illis bonos, ac christianis dignos mores addiscant, ad quod multum juverit, si omnes singulis saltem mensibus semel ad confessionis sacramentum accedant* (1). Hoc medium probavit Concilium Tridentinum dicto cap. 18, ubi de his, qui educantur in seminariis, dixit, *saltem singulis mensibus confiteantur peccata*. Et in utroque loco ponderanda est particula *saltem;* per illam enim insinuatur, melius esse, frequentius confiteri, et ita esse consulendum, quamvis non exigendum, aut pro regula statuendum, præsertim pro junioribus sæcularibus. Et ob eamdem fortasse causam, nihil de usu Eucharistiæ pro his scholaribus exsternis, sicut pro nostris scholaribus statuitur, tacite vero intelligitur id, quod Concilium expressius declaravit dicens, et juxta confessoris judicium sumant corpus Domini nostri Jesu Christi : quod facilius in seminariis servari potest, eo quod in eis sub severiori disciplina ecclesiastica juvenes contineantur.

1um medium, confessio; quæ menstrua jubetur; frequentior, fere suadetur : hoc autem consonat statuto Tridentini circa seminaria. De usu eucharistiæ tacite admittitur alia regula Tridentini, id est confessoris judicium.

In collegiis Societatis est pueris 2um pietatis medium, divinus cultus præsertim in missa quotidie audienda. Hoc consonat Tridentino circa seminaria. Ut autem seminariorum alumni adsint aliis officiis et concionibus, hortatio conciliorum non spectat nisi ad dies festos.

(634) III. Secundo post usum sacramentorum præcipitur quotidianus Dei cultus; et quia hic maximus est in sacrificio missæ, ideo in eisdem locis Constitutionum dicitur ut scholastici quotidie missam audiant : quod etiam de seminariis expressit Concilium Tridentinum citato loco. In Concilio autem Lateranensi sub Leone X, sess. 9, sub titulo, de reformatione Curiæ, non solum dicitur, ut ad missas, sed etiam ut ad vesperas, divinaque officia audienda impellantur. Sed id intelligendum est cum distributione accommoda; non enim inducendi sunt ut quotidie his officiis assistant, id enim quamvis alias sanctum et bonum, illi ætati esset nimis onerosum; et studiorum opus impediret; et ideo Concilium Tridentinum de his qui educantur in seminariis solum dixit in diebus festis debere in ecclesia cathedrali, pro opportunitate loci inservire : ita ergo intelligendum est Concilium Lateranense de diebus festivis : nam de illis specialiter loquitur, si contextus attente inspiciatur. In illis autem ad missas audiendas omnino cogendi sunt, si oportuerit; ad alia vero divina officia tantum invitandi, et suaviter inducendi; præsertim vero ad prædicationes et sermones audien-

(1) Vide Isidorum juniorem tract. *de variis collegiis ad utilitatem publicam constituendis*. (MDCXXV.)

dos, ut dicitur in prædicto Concilio Lateranensi. Inde in dicto cap. 16., IV part. Constit. dicitur: *Concionem singulis diebus festis, cum ea fiet, audiant*, et præceptoribus injungitur, ut unusquisque a suis discipulis hoc servari procuret.

In collegiis Societatis est pueris 3um pietatis medium, institutio doctrinæ Christianæ ac exhortationes privatæ, etc.

(655) IV. Tertio, quia generales conciones, quæ pro toto populo fiunt, minus accommodatæ puerorum captui atque adeo minus utiles esse possunt: ideo præceptoribus Societatis cura instruendi et exhortandi ad virtutem suos discipulos variis modis commendatur. Quod est sacris canonibus valde consentaneum. Nam in dicto Concilio Lateranensi inter alia sic dicitur: *Magistri scholarium, et præceptores pueros suos, sive adolescentes, non solum in grammatica et rhetorica, ac ceteris hujusmodi instituere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent:* ut sunt præcepta divina, articuli fidei, sacri hymni et psalmi et sanctorum vitæ, etc. Sic ergo in prædict. cap. 7., IV part. Constit., § 2, generatim dicitur, curandum esse ut scholastici, in his quæ ad doctrinam christianam pertinent, bene instituantur: et in cap. 16, § 2, in particulari ordinatur, ut semel in hebdomada prælegatur pueris christiana doctrina, et ut ipsi eam addiscant ac recitent: et in § 3 additur ut singulis etiam hebdomadis aliqua declamatio fiat, per quam omnes ad augmentum virtutis excitentur. Et § 4 commendatur præceptoribus, ut inter legendum cum se occasio obtulerit, ad obsequium et amorem Dei ac virtutum discipulos moveant: quod etiam in privatis colloquiis (1) opportune facere debent.

In collegiis Societatis est pueris 4um pietatis medium, oratio in scholæ initio: non solum ut sic Deo offerantur sive hæc hora et hæc actio, sive omnia studia; sed ut pueri assuescant postulare profectum in studiis. Ejus autem rei utilitas latissime patet. Basil.

(656) V. Quarto optima est consuetudo in initio scholarum, seu lectionum publice orationem præmittere; sicut de Thoma Aquinate legimus, numquam se lectioni vel scriptioni dedisse, nisi præmissa oratione. Hanc ergo consuetudinem in nostris scholis, quantum fieri possit, servandam esse in dicto § 4, præcipitur. Docendi autem sunt pueri, ut in ea brevi oratione duo efficiant, unum est ut omnia sua studia, et in particulari tempus illud, et actionem in Deum referant. Quod documentum insinuavit Basilius, quantum ad rectitudinem intentionis in reg. 292, ex brevioribus, et Boetius lib. de disciplina scholarium cap. 6, latius Dionysius Carthusianus, lib. de doctrina scholarium, art. 20. Aliud est ut assuescant a Deo postulare gratiam ad proficiendum in studiis. Quod ad omnes alias vitæ actiones illis valde utile esse poterit.

Boet.

Dion. Cart.

In collegiis Societatis est pueris 5um pietatis medium, ne prælegantur libri bonis moribus noxii. Quod omnino observandum esse suadetur 1° auctoritate conciliorum.

(657) VI. Quinto specialiter cavetur in Constit. IV part., cap. 14, § 2, ut præceptores abstineant ab eis libris juventuti prælegendis, in quibus sit aliquid, quod bonis moribus nocere queat. Quod fere eisdem verbis dixit Concilium Lateranense supra: *Nihil* (ait) *contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eos docere possint*. Alia etiam Concilia, quæ de hac puerorum eruditione aliquid statuerunt, ab his libris, qui obscœnas fabulas et comœdias continent, abstinere jubent, ut videre licet in Concilio Coloniensi sub Adolpho I part., cap. 5: *Interest* (inquit inter alia) *ut tantum casti, pii, et religioni orthodoxæ consentientes auctores prælegantur*. Quod judicium non vult esse penes omnes, et ideo statuit, ut nullus liber prælegatur juventuti, nisi ad hoc examinatus sit, et admissus a Decano artium catholicæ universitatis. Idem præcepit Concilium Mediolanense 1 sub Carolo Borromæo part. I, cap. de ludimagistris: *Non solum* (inquit) *libros, indice S. D. N. Pii IV auctoritate edito nominatim vetitos, pueris non interpretentur, aut ab illis legi patiantur; sed neque etiam alios, quibus obscœna et turpia continentur;* quod etiam in regula 7 Catalogi [i. e. Indicis] Romani cautum est; similia videri possunt in synodo Augustensi cap. 26, et in synodo Moguntina sub Sebastiano cap. 36; refertur etiam synodus Valentina, sub Martino Ayala, sess. 1, quæ non habetur in tomis Conciliorum.

Non prælegendos pueris libros noxios suadetur 2° item ratione sumpta ex patribus: nempe venenum est in aure, turpitudo in eloquent a. Isidor. Origen.

(658) VII. Ratio clara est, quia sub specie eloquentiæ et dulcedine latinæ linguæ, et per oblectamenta fabularum pravas cogitationes immittunt et mores inhonestos docent; imo mentem excitant ad incentiva libidinum; ut Isidorus dixit lib. III, de summo bono cap. 13, et refertur in cap. *ideo prohibetur*, 37 dist. Unde recte Origenes Homil. 2, in Hierem. hujusmodi libros

(1) *Colloquiis*. Editt. quatuor habent *collegiis*. Male, sine dubio. Loquitur enim auctor ad normam earum Constitutionum e quibus exstitit Regula sexta inter *communes professoribus classium inferiorum*: » Privatis etiam colloquiis eadem ad pietatem per- » tinentia inculcabit. »

comparat calici aureo, in quo venenum propinatur. *Unusquisque* (inquit) *poetarum qui putantur apud vos* (scilicet ethnicos) *disertissimi, calicem aureum temperavit* (scilicet per eloquentiæ ornatum, et styli eloquentiam) *et in calicem aureum venenum injecit indololatriæ, et venenum turpiloquii, venenum eorum, quæ animam interimunt, dogmatum, venenum falsi nominis scientia.*

August.

Et in eadem sententia multa scribit Augustinus lib. I, confessionum, cap. 15 et sequentibus, et specialiter cap. 16, de Terentio loquens, ait : *Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius discuntur, sed per hæc verba, turpitudo ista confidentius perpetratur. Non accuso verba, quasi vasa electa atque pretiosa, sed vinum erroris, quod in eis propinabatur ab ebriis doctoribus.*

Hieronym.

Item Hieronymus in Jonam cap. 3, circa finem, ad hoc ipsum accommodat dicta verba Hierem. 51 : *Calix aureus Babylon : inebrians omnem terram,* dicens : *Quem non inebriavit sapientia sæcularis, cujus non animos compositione verborum, et disertitudinis suæ fulgore perstringet?*

Castro.

Denique ex Basilio ad nepotes suos refert Castro lib. III, de justa hæretic. punit. cap. 9, (in quo simul cum præcedenti, de hoc argumento, et de delectu in lectione librorum pie et erudite disserit (1)) refert (inquam) gentilium libros ea discretione legendos esse, qua apes naturaliter utuntur. *Apes enim* (inquit) *non omnibus floribus insident, neque ex iis, ad quos accedunt, omnia auferre conantur, sed quantum ipsis opportunum fuerit, reliquum dimittunt; sic nos ut sobrii sapientesque simus, quantum nobis congruum ac veritati propinquum ex ipsis fuerit persequemur, reliquam prætereamus. Et sicut in legendis rosis sentes vitamus, sic in talibus sermonibus, quidquid est inutile capientes, noxium vitemus.*

Damasc.

Similia sumi possunt ex Damasceno lib. IV, de fide, cap. 18. Hunc autem delectum non possunt habere pueri; et ideo tales libri, vel illis omnino legendi non sunt, vel non *nisi prius a rebus et verbis inhonestis purgati sint,* ut in prædicta Constitutione dixit B. Ignatius : quod si purgari non potuerint, abjiciantur, *ne rerum qualitas animorum puritatem offendat,* ut ibidem in declarat. dicitur. Sunt etiam optima ad hanc veritatem confirmandam, verba Basilii, regul. 15

Basil.

ex fusioribus, quamvis enim ille de pueris, qui in religione educantur ad profitendum in illa, loquitur; tam ad rem de qua agimus optime accommodantur : *Illud quoque* (inquit) *considerandum est, ut literarum commentatio instituto nostro conveniens sit, ut et magistri, scilicet vocabulis in sacris literis usitatis apud ipsos utantur; et loco fabularum, historias rerum mirabiliter a Deo gestarum, ipsis denarrent : itemque, sumptis ex proverbiis sententiis ad virtutem erudiunt.*

Non prælegendos pueris libros noxios suadetur 3° item ex humanis legibus, et ex sententia ethnicorum atque impiorum.
Ulpian.

(639) VIII. Nec solum sanctis patribus, ac decretis, sed etiam humanis legislatoribus hæc cura fuit, servata proportione. Nam Ulpianus in l. *ceteræ* 4 ff. Familiæ erciscundæ, quoad hoc comparat, mala medicamenta, venena, et libros, quos vocat *improbæ lectionis;* quæ omnia protinus dicit esse corrumpenda, officio boni et innocentis judicis.

Plato.

Plato etiam lib. VII, de legibus, poetarum libros, qui de diis suis irreligiose loqui videbantur, exterminandos a republica censuit.

Simanc.

Unde recte dixit Simancas de catholicis instit., tit. 38, non solum veræ religionis cultores, sed etiam eos, qui perversam, atque impiam religionem suscipiunt, libros noxios damnare solere; quod multiplici eruditione late confirmat, et latius lib. III, de republica cap. 26.

Secunda assertio de mediis ad literas promovendas.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

In collegiis Societatis opportuna pueris literarum media et statuta sunt (1a pars), et servantur (2a pars). Posterior pars unde possit constare. — Constabit 1° certe, si fides integra auctori concedatur; 2° morali persuasione, si quis animadvertat a magistris Societatis dicta media servanda ut partem suæ regulæ religiosæ.

(640) IX. Secundo dicendum est, non minori prudentia definita esse ac statuta in Societate necessaria media, quæ ad scholasticorum, et puerorum eruditionem opportuna esse possunt; et in praxi servantur. Hoc posterius experientia constare potest, cum enim ad factum pertineat, aliam probationem certam non admittit, nisi fides scribenti adhibeatur. Possumus vero addere moralem persuasionem : nam hæc media, quæ respectu scholarium solum respiciunt doctrinæ fructum, respectu præceptorum pertinent ad bonos et religiosos mores eorum. Nam statuta illa, in quibus hæc media continentur, pars quædam sunt illius regulæ, quæ a talibus personis ad perfectionem acquirendam observanda est : et ideo tam accurate servantur, quam quæcumque alia perfectionis regula; quia divinum be-

(1) Vide eumdem [Alphonsum a] Castro [lib.] I, contra hæreses, cap. 12. (MDCXXV.

neplacitum, et consilium æque per illa proponitur. Prior autem pars ex eisdem Constitutionibus accipienda est.

Secundæ assertionis positæ in num. IX pars prior tribus mediis ostenditur. In collegiis Societatis primum literarum medium est sufficientia et diligentia magistrorum.

(641) X. Primum igitur ac præcipuum medium hujus negotii est ipsorum magistrorum sufficientia, ac diligentia, ut in cap. superiori num. III, tactum est, et per se est satis notum et observatum ab omnibus conciliis ibidem in num. V et X citatis; quæ de hoc ministerio tractarunt. In IV ergo parte Constit., cap. 6, § 6, sic dicitur: *Professores, sive de Societate illi sint, sive externi, optandum est, ut docti, diligentes, et assidui, et profectus studentium, tam in lectionibus, quam in aliis literarum exercitationibus studiosi sint.* In quibus verbis omnia, quæ ex parte præceptoris desiderari possunt, attinguntur. In declaratione vero, ut major cautio in hoc habeatur, additur, ut sine approbatione et facultate provincialis, nullus publice legat, nisi vel ad tempus, necessitatis gratia, et in classibus inferioribus. Rursus in cap. 12, § 1, de theologia dicitur: *In hanc potissimum Societatis universitates incumbent, ac diligenter per idoneos admodum præceptores.* De inferioribus vero doctrinis additur: *Harum etiam idonei professores, et quidem justo numero constituantur.* De mediis vero scientiis seu artibus dicitur § 3, *qua diligentia par est, et per eruditos præceptores tradantur.* Denique cap. 13, § 3: *Magistri* (dicitur) *diversi pro captu, et numero audientium constituantur, qui quidem profectum uniuscujusque ex suis scholasticis speciatim procurent.* Et ibi in declaratione, de præceptorum numero ac divisione classium diligenter statuitur, et consonant ea, quæ in re simili statuuntur in Concilio Tridentino sess. 23, cap. 18, de reformat. ibi, *hos pueros episcopus in tot classes, quot ei videbitur, divisos, juxta eorum numerum,* etc. atque ita in hac parte nulli labori vel oneri parcit Societas.

In collegiis Societatis secundum literarum medium est methodus et ordo in docendo, atque ut libri utiliores seligantur prælegendi.

(642) XI. Secundum medium maxime necessarium ad erudiendum cum fructu discipulos est ordo ac methodus, tum in doctrina tradenda, tum etiam in disputationibus et omnibus literariis exercitiis, et prælectionum recognitione circa ea, quæ a præceptoribus tradita sunt, et in adhibenda diligentia, ut scholastici privatim studeant, vel aliquid componendo, vel repetendo, aut conferendo ea, quæ audierunt, quæ omnia in prædicto cap. 13, quod est de modo et ordine prædictas facultates tractandi accuratissime disponuntur, et ad illud lectorem remitto, ne oporteat integrum hic transcribere (1). In cap. autem 14, de libris, qui prælegendi sunt, statuitur, ut non solum vitentur illi, qui aliquid periculi ad fidem, vel mores afferre possunt, sed etiam illi eligantur, qui ad studentium utilitatem magis fuerint accommodati: nam hinc etiam eorum fructus magna ex parte pendet.

In collegiis Societatis tertium literarum medium est punire, ac præmio donare merentes. Providetur 1° de pœna, ne desit; et ea per externos adhibenda, si corporaliter.

(643) XII. Tertium medium est illud generale, et in omni republ. ad mores et artes promovendas, et vitia compescenda maxime necessarium, præmium scilicet, et pœna, quæ in unaquaque actione vel personarum genere debet esse illis proportionata. Utrumque ergo magna dexteritate, prudentia et religione in scholis Societatis observatur. Et quidem quoad pœnam statutum est ut correctio sufficiens non desit, pro qualitate et capacitate scholarium, si tamen corporaliter adhibenda sit, propter religiosam decentiam ac modestiam, non per ipsos præceptores, sed per ministrum aliquem, seu correctorem ad id muneris deputatum exsecutioni mandanda est: ita habetur part. IV Constit., cap. 7, § 2, et cap. 16, § 3 (2); ubi etiam additur, si hæc correctio non sufficiat, et periculum sit, ut scholaris aliis noceat, cum ipse parum proficiat, expellendum esse ab studio eum, qui incorrigibilis est. Et in declaratione additur, si ad exemplum et timorem aliorum, propter scandalum præstitum major aliqua pœna necessaria fuerit rectoris prudentia procurandam esse, *quamvis* (dicitur ibi) *quoad ejus fieri poterit, in spiritu lenitatis, pace et caritate cum omnibus conservata sit agendum.* Atque hoc genus institutionis videtur insinuasse Basilius in reg. 292 ex brevioribus supra jam citata, dum ait, pueros ea conditione esse admittendos ut a religiosis instituantur, ut qui eos adducunt, intelligant eos esse erudiendos *in disciplina et correctione Domini.* Ex quo sumpsisse videtur Carthusianus opusc. citato de eruditione puerorum, art. 24, ad finem, in scholis edictum proponendum esse, ut nullus ad eas frequentandas admittatur, nisi prius

Basil.

Carthus.

(1) Vide [etiam] librum *de Ratione studiorum,* auctoritate Societatis editum. (MDCXXV.)

(2) Tractatum etiam fuit in 1 *Congreg. decr.* 33. (MDCXXV.)

consentiat magistrorum disciplinæ ac correctioni acquiescere. Imo et in præcipuis scholis statutum est, ut non nisi data prius fide de obediendo rectori in scholasticorum album quispiam describatur.

Providetur 2° de præmio studentibus in collegiis Societatis. Hoc supponunt magis quam exprimunt Constitutiones; at exprimit tam Congregatio generalis 1ª, quam RATIO STUDIORUM. Huc spectant loca et signa honoris inter pueros; atque gradus literarii inter viros.

(644) XIII. De præmio nihil invenio expresse in Constitutionibus decretum; quod ideo fortasse accidit, quia de correctione oportuit expresse prohibere, ne exsecutio per nostros fieret, et consequenter peculiare officium pro nostris universitatibus instituere ad eum finem. At vero de præmio nihil hujusmodi statuere necessarium erat : nam, ut dixit Philo Judæus lib. de Abraham : *Sic viro principi agendum est, ut si quis eget coactione, hunc aliis puniendum tradat. Ceterum cum præmia reddenda sunt, id per se ipsum faciat* (1). Igitur de præmiis nihil statuere necessarium fuit, sed ex generali ratione providentiæ illa supponere : modum autem et usum eorum prudentiæ gubernatorum relinquere. Nihilominus in 1 congregatione generali can. 119, hoc amplius declaratum est his verbis : *Proponi et dari possunt munuscula quædam, quæ præmia vocantur, scholasticis externis, ut ea ratione inflammentur ad studia literarum.* Et additur : *Ut in eis servetur modus honestus, et religiosus;* quod deinde medium in lib. de ratione studiorum sæpius commendatur. Quin etiam Basilius de re simili agens, reg. 15 ex fusioribus : *Profuerit,* inquit, *illis si proponantur præmia memoriæ cum rerum, tum etiam verborum : siquidem fiet hac ratione, ut quæ volumus, ea facilius et jucundius sint percepturi.* Atque in hunc finem scholasticis iis, qui in hoc nostro Conimbricensi et insigni collegio erudiuntur, tum etiam universis seorsum, qui de latina lingua, græca, hebræaque soluta, ac ligata oratione decertare volent, in singulos annos centum aureorum libri apprime concinnati, superioris academiæ expensis, in præmia proponuntur. Quia vero honos alit artes, maximeque solet studentes movere, et quia alia præmia temporalia non semper possunt ad manum haberi; ideo hoc genere præmii pro captu actionum, et personarum, uti solent præceptores nostri, consignatis aliquibus locis, aut signis honoris, quibus pueri ad quamdam æmulationem, et majorem diligentiam excitentur. Et ob eamdem causam pro majoribus viris, et gravioribus studiis, non desunt in nostris universitatibus honorifici gradus literarii, juxta cap. 15, IV part. Constit. His ergo modis studentium profectus in virtute, et literis in universitatibus et collegiis Societatis quoad fieri potest procuratur, et cum divino adjutorio, ut effectus ipsi satis ostendunt, comparatur.

Philo Jud.

Basil.

Conclusio capitis est studentium profectum in virtute et in literis procurari satis et comparari per media in Societatis scholis adhibita.

(1) Vide [etiam] Xenophontem *in Hierone* (MDCXXV.)

[FINIS LIBRI QUINTI].

LIBER SEXTUS.

DE PROFESSIONE, QUÆ IN SOCIETATE FIT, AC DE IIS, QUÆ ILLAM ANTECEDUNT, ET CONSEQUUNTUR.

Alias (ind. 1625). De professione quatuor votorum quæ in Societate fit, ac probatione, propria ei, antecedente; deque aliis votis simplicibus quæ consequenter ad illam emittuntur. In libris tertio, quarto et quinto gradus scholarium explicatur; professorum autem in hoc sexto, cujus capita 1um et 2um sunt de tempore et tertia probatione professionem præcedentibus; 3um, 4um et 5um, de ipsa professione; sextum et reliqua, de simplicibus votis professorum.

[PROOEMIUM].

Diximus hactenus de gradu scholarium Societatis : reliquum est, ut ad gradum professorum transitum faciamus. Prius autem quam de professione ipsa per quam gradus ille constituitur consideremus, primo loco per duo sequentia capita nonnulla præmittenda sunt de tempore et probatione præviis ad illam, juxta peculiarem Societatis institutionem; quæ in hoc ab aliis differt, quod religiosos suos ad professionem (1) solemnem non nisi post diuturnum tempus admittit; et in hoc etiam quod, non contenta priori biennio probationis, tertium annum ab scholaribus suis post finita studia exigit : et quia utrumque singulare videtur, utrumque in ea reprehensum est; et ideo utriusque rationem reddere est necessarium. Secundo loco dicendum erit in cap. 3, 4 et 5 de ipsa solemni professione. Tertio tandem a cap. 6, usque ad finem libri, de quibusdam votis simplicibus, quæ consequenter ad illam emittuntur.

CAPUT I.

Utrum professio in Societate convenienter per multum tempus differatur?

Quod tempus profitendi diuturnius videatur, prima reprehensio in Societatem est alibi jam expedita, ostendendo sic fieri sine injustitia, sine scholarium incommodo, ob magnam causam et spem boni communis. Quod vero tempus profitendi sit indeterminatum, est etiam in Societatem reprehensio, pro qua altera arguitur 1° auctoritate. Nam usus ecclesiasticus, quem antiquiorem imitatur Societas, hoc ferebat, ut clerici usque ad sacerdotium probarentur temporis spatio diuturno quidem sed definito.

(646) I. Duo in hac parte ab aliquibus reprehensa, ab aliis in dubium revocata sunt. Primum est nimia dilatio admittendi ad professionem eo quod singularis et nova videatur, et quod gravius est, nonnullam injustitiam continere. Sed de hoc puncto satis dictum est lib. III, a principio, ostendendo cur post biennium, ad vota simplicia et non solemnia scholares admittantur, non solum absque injustitia, verum etiam sine ullo vero incommodo illorum, et cum magna ratione, et spe boni communis. Secundum est, quod hoc tempus, non solum sit diuturnum, sed etiam indeterminatum, quod est longe diversum, et potest habere majora incommoda, et minorem causam vel necessitatem. Quod primum declaratur ex usu ecclesiæ circa promissionem (2) clericorum, usque ad sacerdotium, quem ecclesiasticum usum antiquiorem diximus ibidem cap. 1, num. 3, imitari Societatem in hoc genere probationis. Quamvis enim olim diuturna probatio clericorum fieret, semper tamen habuit per canones definitum tempus. Id constat ex epist. Zosimi I ad Hesychium. Nam in primo cap. generatim ait, neminem admittendum esse ad sacerdotium nisi post longam probationem; postea vero cap. 3, designat temporis dilationem, scilicet, quinquennium ad minimum in gradu lectoris, et quatuor deinde annos in gradu subdiaconatus; quinque etiam alios in diaconatu, et ita tandem admitti poterat ad presbyterium. Quæ paucis mutatis præscripserat Siricius papa epist. 1 ad Himerium, cap. 8 et 9, ubi etiam a presbyterio ad episcopatum, tempus decennii designat; quod Zozimus postea omisit, et ad illum ascensum nullum definitum tempus requisivit. Hormisdas autem papa in epistol. ad episcopos Hispaniæ, cap. 1, quamvis indefinite requirat longam probationem, addit tamen, eam esse debere juxta præscripta, ac definita per sacros canones, alludens ad citata decreta, et ita in idem redit. Et idem fere habet Leo papa epist. 85, alias 87, ad episcopos Africæ, et eumdem sensum habet canon. 13 concilii Sardicensis, quæ omnia cum aliis refert Gratianus dist. 61, 76 et 78, Ivo Carnotensis in suo decreto part. VI, cap. 29 et sequentibus.

Gratian. Ivo Carnot.

Contra indeterminationem temporis profitendi in Societate, arguitur 2° ratione quasi ostensiva. Nam in omni communitate fundamenta status non tam bene arbitrio hominis quam legi committuntur.

(647) II. Præterea, esto expediat diuturna probatio, non caret incommodis illa temporis indeterminatio (3) : nam inde sequitur, ut hominis arbitrio facienda sit, quia non potest aliud medium inveniri. Contra hoc autem militat in primis, quod in omni humana communitate convenientius est, ut ea, quæ sunt graviora, et quasi fundamenta talis status, sint certa lege

(1) *Professionem*. Ita cum edit. 1744. In editt. 1625, 1626, 1634 legitur *perfectionem*.

(2) Videtur legendum *promotionem*.

(3) *Illa temporis indeterminatio*. Ita cum edit. 1634, 1744; legitur *illo temporis indeterminatis* in editt. 1625, 1626.

definita, et non sint arbitraria; hæc enim est potissima causa, ob quam necessariæ sunt leges humanæ; sed professio solemnis, est unum ex potissimis fundamentis religionis; ergo tempus ejus non debuit arbitrio hominis relinqui, sed per legem statui.

Contra indeterminationem temporis profitendi in Societate, arguitur 3° item ab incommodis. Nam facile sequi possunt acceptiones personarum, ignorantia vel inadvertentia meritorum; querelæ et perturbationes in appetentibus professionem tamquam viæ terminum, majus vinculum cum Deo, testimonium habilitatis ad omnia, objectum desiderii prima specie justi. Hæc autem incommoda tolleret lex definiens tempus prudenti arbitrio suffecturum probationibus: nec curandi essent casus rariores in quibus hoc spatium majus aut brevius videretur.

(648) III. Deinde ex hoc arbitrio sequi facile possunt acceptiones personarum, ex parte superiorum nimirum, vel propter humanum affectum, admittendo minus dignos, et digniores interdum prætermittendo, aut nimium differendo; vel ex ignorantia facti, quæ sæpe intervenire potest, præsertim in tanta multitudine personarum, et in tanta locorum distantia; ubi necesse est per aliorum relationem, seu informationem, notitiam comparare eorum, qui professione digni sunt, et ita facile est vel ignorantiam, seu etiam inadvertentiam, vel errorem admisceri. Tandem hinc sequi possunt querelæ et perturbationes eorum quibus professio magis differtur, quam aliis, vel quam ipsi cupiant. Est enim humanum quid, hunc gradum appetere, vel quia omnis, qui est in via, naturaliter expetit terminum, vel quia religiosus non videtur irreligiose facere appetendo maximum vinculum, et obligationem magis indissolubilem cum Deo, vel certe, quia illud est quoddam testimonium publicum probitatis, et sufficientiæ ad omnia munera seu ministeria suæ religionis. Aliunde vero difficillimum est, ut non contristet nimia dilatio desiderii non completi, præsertim si sub specie justi et honesti desiderii concipiatur, et maxime quando aliis nec antiquioribus, nec doctioribus gradus ille confertur. Hæc autem omnia incommoda cessarent, si tempus esset certa lege definitum; tunc enim nemo, quantumvis doctus, vel religiosus, conqueri posset, si toto tempore lege præscripto, differretur ejus professio. Et aliunde posset tempus præscribi sufficiens ad diuturnam probationem intentam : quæ enim experientia vel probatio fieri non potest sufficiens per decem vel duodecim annos, vel aliud simile tempus, quod prudenti arbitrio regulariter judicetur sufficiens? hoc enim satis est ad humanam legem, etiamsi interdum possit in particulari superfluum, vel diminutum inveniri.

Resolutio capitis. — Convenientissima est indeterminatio temporis profitendi in Societate.

(649) IV. Nihilominus dicendum est justissimis de causis tempus solemnis professionis non esse certa lege in Societatis instituto definitum : quamvis enim ut definiretur tum in 4 congreg. can. 7, tum in 5, can. 29, propositum fuerit, definiendum tamen non esse, in decreto 13 ipsius 4 congreg. et can. 11 quintæ statutum est. Ut hoc probemus, proponenda primum sunt verba Constitutionum, quæ de hoc loquuntur, et quæ certas conditiones ad professionem emittendam requirunt. Primum ergo *jure ordinario* non admittuntur in Societate ad professionem emittendam, nisi sacerdotes, ut habetur in Examine cap. 1, § 8, ubi sermo est de professis, quatuor votorum, in quibus circa hoc nulla fit dispensatio : quia si interdum ex causa urgente necesse sit aliquem ad professionem admittere ante sacerdotium, illa satis erit solemnis professio trium votorum, quia ad nullum finem potest esse alia necessaria, et hanc etiam admittit, licet raro, Societatis Constitutio part. v, cap. 2, § 3. Quamquam regulariter, etiam illa non sit concedenda nisi sacerdotibus, ut ex prædicto § 2, et declaratione ejus non obscure colligitur, et consuetudo satis interpretatur; et ideo dixi, *jure ordinario*, ut utramque professionem comprehenderem et indicarem exceptionem quæ in professione trium votorum fieri solet, præcipue ob causam primogenituræ, seu majoratus, juxta can. 4 quintæ congregationis generalis, qui ita habet : *Nemo deinceps jure majoratus gaudens in Hispania, nisi habita facultate R. P. præpositi generalis, in Societatem recipiatur, et is sit iis donis ornatus, ut magnam præbeat spem, se post biennium probationis fore talem, qualem nostræ Constitutiones requirunt, ut ad professionem trium votorum admittatur; ad professionem autem intelligatur admittendus, nisi qualitas majoratus ejusmodi fuerit, ut promotio ad sacrum ordinem firmitati illius abdicationis satis sit : tunc enim non professio, sed ordinatio procuranda erit.* Ratio vero hujus conditionis presbyterii (1) est, quia Societas est religio presbyterorum, ut supra lib. I, cap. 5, ostensum est, et quia gradus professorum est supremus in Societate, ad eosque pertinet principale regimen ejus,

1ª conditio requisita ad professionem, unde ejus dilatio ostenditur conveniens. Videlicet requiritur sacerdotium jure ordinario, cui non derogat Societas ad quatuor, sed aliquando ad trium votorum professionem, et præcipue ut quis majoratu se abdicet.

Ratio hujus primæ conditionis est quia presbyteros postulat religionis presbyterorum gradus supremus ad regimen et

(1) *Conditionis presbyterii.* Ita cum edit. 1741. Legitur in editt. 1625, 1626, *conditionis presbyteris;* et in edit. 1634, *conditionis in presbyteris.*

ad graviora ministeria ordinatus.

et graviora ministeria, quæ sacerdotium requirunt.

2a conditio requisita ad professionem in Societate est annus vigesimus quintus expletus; in quo tantum inchoato, maxime poterit dispensari. Si quis autem dispensaretur in ætate adhuc minore hunc oporteret rursus dispensatum in defectu, vel ætatis, ut sacerdos; vel sacerdotii, ut professus fieret.

(650) V. Hinc consequenter postulatur ad professionem emittendam, ætas ad minimum 25 annorum, part. I Constit., cap. 2, § 12, ubi 25 annus expletus designatur; dicitur enim debere excedere 25 annum. Unde quoad hoc major ætas ad professionem, quam ad sacerdotium requiritur, cum ad sacerdotium 25 inchoatus jure ordinario sufficiat, et ita posset regulariter intelligi, quod in eadem part. I Constit., in declarat. cap. 5, lit. K dicitur, posse generalem dispensare, ut cum minore ætate professio fiat : maxime enim videtur habere locum hæc dispensatio, quoad complementum 25 annorum; nam si major futura esset diminutio, oporteret vel simul dispensare in priori conditione, scilicet, ut sine sacerdotio, fieret professio, vel uti privilegio recipiendi ordines ante legitimam ætatem.

3a conditio requisita ad professionem in Societate est eruditio non mediocris atque vita multum probata.

(651) VI. Rursus postulatur eruditio non mediocris in literis, ut infra in cap. 5, num. VII attingemus; et in vita et moribus conspicuis magna probatio, ut in eisdem locis citatis declaratur, et part. X, § 7, ac sæpe alias, et in Bullis pontificiis hoc sæpe repetitur; præsertim in his, in quibus declaratur et confirmatur Institutum (1), ut sunt præcipue prima Bulla Pauli III et Julii III et duæ Constitutiones Gregorii XIII, in quibus consequenter asseritur, regulariter loquendo, necessarium esse diuturnum tempus, quia sufficiens in literis eruditio non brevi tempore comparatur : et raro comparata supponitur in his qui ad religionem veniunt (2). Solida autem virtus, ejusque probatio religiosam disciplinam plurium annorum in omnibus, moraliter loquendo, requirit. Est ergo simpliciter diuturnum tempus necessarium.

4a conditio, necessaria propter conditionem tertiam, est professionis dilatio per tempus diuturnum. Circa professionem in Societate, duplex prædictæ dilationis determinatio. — Alia est quoad minimum, eaque biennio major, nec statuta nisi pro professuris immediate post novitiatum : qui enim e novitiis futuri sunt scholastici, eos manet spatium longius in gradu illo et tertius probationis annus. Alia dilationis determinatio, videlicet quoad maximum, nulli certo tempori alligatur.

(652) VII. Hoc autem tempus dicitur, ad minimum, debere esse ultra biennium, in Examine cap. 1, § 12 et cap. 4, § 16, ubi additur posse hoc tempus prorogari; circa quod tempus advertendum est, dupliciter posse aliquem in Societate admitti ad solemnem professionem : primo mediante gradu scholarium : secundo immediate post novitiatum, quamvis enim hoc rarius fiat, quia raro inveniuntur personæ, quæ immediate sint capaces illius gradus, vel causæ, quæ ad illum immediate concedendum obligent; attamen per se non repugnat, nec est alienum ab hoc instituto. Illius ergo temporis determinatio non erat necessaria, quoad priorem modum, nec quoad illum posita est; quia ad ipsum gradum scholarium necessarium est illud biennii tempus : ergo multo magis ad professionem, quæ post illum danda est. Imo tunc non potest biennium sufficere ad professionem; tum quia tempus aliquod, neque illud quidem exiguum, in literis et gradu scholarium consumendum est; tum etiam, quia ibidem additur, in scholaribus necessarium esse tertium probationis annum, priusquam ad professionem admittantur. Posita ergo est illa determinatio pro his, qui immediate ad professionem solemnem sunt admittendi, estque determinatio (ut sic dicam) quoad minimum, non quoad maximum : quia scilicet infra biennium danda non est professio; non tamen necesse est, ut completo biennio statim detur, sed tempus illud prorogari potest, ut in eadem part. XII dicitur : et quoad hoc extremum nulla est determinatio in tali tempore.

Dubium tripartitum contra nunc dicta in num. VII circa professionem, de dilationis ejus determinatione, alia quoad minimum, alia quoad maximum. 1a difficultas est quia quum septennalis dilatio determinetur ad minimum pro professione trium votorum, magis oporteret determinari idem ad minimum pro professione quatuor votorum. 2a difficultas est quia quum biennium possit contrahi ut quis fiat professus, falso dicta est biennalis

(653) VIII. Utrumque vero habet nonnullam difficultatem in Constitutionibus ipsis. Nam in primis part. V, cap. 2, § 3, ad professionem solemnem trium votorum, requiruntur ad minimum, septem anni religionis Societatis; *in quibus persona nota fiat, et non mediocrem sui talenti, ac virtutum satisfactionem in ea præbeat;* ergo multo magis requiritur idem septennium ad professionem quatuor votorum : ergo non recte assignatur biennium pro minimo tempore. Aliunde autem videtur nec biennium esse minimum; nam illud diminui potest, ut dicitur in declaratione cap. 1, V part. Constit., lit. C. Denique, ex alio capite videtur in eo casu in quo hic terminus pro minimo assignatur, debere esse maximum (3); quia quando persona talis est, ut immediate post novitiatum possit esse digna professionis quatuor votorum, jam non est capax status scholarium, supponitur enim in literis satis instructa : nec debet ultra biennium in novitiatu deti-

(1) *Institutum.* Editt. quatuor habent *constitutum.*

(2) *Veniunt.* Ita cum edit. 1741. Editt. 1625, 1626. 1634 habent *veniant.*

(3) *Debere esse maximum.* Sensus est *debere censeri maximum;* quum ob rationem proxime sequentem nulla dilatio major prudenter constitui posse videatur.

dilatio determinari ad minimum pro professione.

neri : ergo debet statim post biennium ad professionem admitti.

3ª difficultas est quia in personis satis doctis ut non indigeant statu scholarium, biennalis probatio non est ad minimum, immo nequit esse major.

Expeditur prima pars dubii, seu 1ª difficultas posita in num. VIII. Nam Institutum 1° ubi septennalem probationem expresse prærequirit professioni trium votorum, videtur loqui de transitu non immediato a novitiatu ad professionem, et SECUNDUM LEGEM ORDINARIAM; 2° ubi prærequirit biennium completum, videtur loqui de sola professione quatuor votorum.

(654) IX. Prima pars dubitationis expedienda est, ex distinctione data in num. VII, de transitu a novitiatu ad professionem, mediato, vel immediato. Videtur enim mihi in illo loco V part. Constit., supponi neminem, *secundum ordinariam legem*, admittendum esse ad professionem trium votorum immediate post novitiatum, sed post diuturnam probationem in gradu scholarium; et ita facile conciliatur ille locus cum alio, qui ad minimum requirit tantum biennium : nam in uno est sermo, de transitu mediato, in alio vero de immediato, et consequenter, in uno est sermo expressus de professione trium votorum, in alio vero, licet non exprimatur, tamen unum locum per alium declarando, sermo est de professione quatuor votorum.

Cur professio quatuor votorum fieri liceat post biennium; non vero, secundum legem ordinariam, professio trium votorum. Videlicet transitus immediatus a novitiatu ad professionem non solet concedi nisi ob dona personæ quibus conveniat professio quatuor magis quam trium votorum. Attamen ob causam accidentariam concedi potest professio trium votorum statim a novitiatu.

(655) X. Et ratio differentiæ reddi potest sufficiens : nam quando aliquis ob personæ conditionem, et pecularia dona admittendus est post novitiatum immediate ad professionem, talis esse debet, ut ad professionem quatuor votorum digne possit admitti: et ideo licet professio, quatuor votorum dignior sit, nihilominus facilius fit transitus ad illam immediate post novitiatum, quam ad professionem trium votorum. Hac ergo ratione designatur septennium, ut minimum tempus necessarium ad professionem trium votorum, quia supponitur numquam fieri immediate post novitiatum. Dixi autem, *secundum ordinariam legem*, quia ob accidentariam causam extrinsecam, qualis est, (ut supra num. IV dicebam) successio in majoratu, contingit interdum aliquem immediate post novitiatum, admitti ad professionem trium votorum, et tunc clarum est, non esse exspectandum septennium, quia hoc repugnaret urgenti necessitati, propter quem maturatur illa professio.

Expeditur secunda pars dubii, seu 2ª difficultas posita in num. VIII. Nam biennalis dilatio ante professionem dicta est tempus minimum vi regulæ; non negando eam dilationem posse contrahi dispensatione generalis. Adde hoc jus contrahendi biennii numquam exercendum ad vota scholarium, sed professorum. Ratio autem hujus canonis 10 in 5ª congregatione editi sic potest intelligi. Janua dispensationis 1° respectu scholarium clauditur, ne dispensatio sit frequentior in re quæ ordinarie fieri debet, et ubi causa cogens vix accidit; 2° respectu professorum non clauditur, quia licet in ipsis vinculum majus requirat ex se majorem probationem, tamen recte permanet facultas libera dispensandi in casu ex se rarissimo et ubi personis gravioribus sic facilior evadit Societatis ingressus.

(656) XI. Ad secundam partem dubitationis respondetur facile, biennium assignari, ut minimum tempus necessarium ad professionem, ex vi regulæ, cui non repugnat, quod per dispensationem præpositi generalis possit tempus illud coarctari, et hoc est, quod in prædicta declaratione dicitur. Est autem animadversione dignum, quod lib. II, cap. 4, num. IX attigimus, in congregatione V generali, canone 10, statutum esse, ut nullo casu exercere liceat facultatem dispensandi in contrahendo biennii spatio quoad effectum admittendi aliquem ad statum religiosum per vota simplicia scholarium : unde videbatur consequenter prohibita dispensatio circa idem tempus, in ordine ad professionem solemnem. Quod tamen non ita est : nam potius in eodem can. 10 advertitur, per illum non derogari superiori declarationi Constitutionum, quia satis est, ut illa facultas dispensandi in biennio in ordine ad professionem exerceri possit. Itaque judicavit congregatio posse minus expedire contrahi biennii tempus ad vota scholarium, quam ad professionem solemnem : quod sane difficile apparet, cum professio sit vinculum indissolubilius, et proxime ordinatum ad altiorem finem, et ideo ex se majorem probationem requirat. Nihilominus non sine rationabili causa id judicatum et sancitum est; quia regulariter, ac fere semper fiunt vota scholarium immediate post novitiatum; et illud biennium per se, ac primario postulatum est propter scholares; id est, propter juvenilem ætatem, in qua recipiuntur et propter munus, ad quod proxime admittuntur, et ideo fuit expediens in hujusmodi personis omnino claudi januam dispensationis incorporandi illos, eo modo, quo incorporari possunt ante biennium probationis expletum, tum ne sumeretur occasio sæpius dispensandi in re, quæ ordinarie fieri debet, tum quia respectu talium personarum, talisque status, vix potest cogitari causa, quæ ad hoc cogat. At vero admissio ad professionem immediate post biennium rarissime fit, ac fieri potest: et tunc necesse est, ut vel causa extrinseca cogat, propter absolutam vinculi indissolubilitatem, (quæ causa vix potest umquam ad biennium minuendum obligare) vel ut persona adeo sit matura et digna, ut ad omnem satisfactionem brevius tempus sufficere possit, et ideo pro hoc raro casu nec oportuit (1) dispensationem prohiberi, ne fortasse, etiam hac occasione, ingressus in Societatem, hujusmodi personis gravioribus difficilior reddi videretur.

Annus novitia-

(657) XII. Quamvis autem biennii tem-

(1) *Casu, nec oportuit.* In editt. 1625, 1626, 1744 legitur *casu, et oportuit;* edit. 1634 habet *casu, oportuit.* Ubique male.

lus, jure communi necessarius, etiam in Societate servandus est ad valorem professionis. At biennalis probatio non videtur jure Societatis requiri ad validam, sed ad licitam professionem; et potest locum habere dispensatio.

pus per hanc facultatem minui possit, non tamen integer probationis annus, qui non ex speciali jure religionis, sed communi concilii Tridentini necessarius est, etiam in Societate ad valorem professionis : et ideo non potest in eo religio ipsa dispensare, ut supra lib. II, cap. 4, num. VII tetigi, tractando de novitiatu. Ubi etiam a num. IX, tetigi quæstionem, an professio facta in Societate post annum probationis, et ante expletum biennium, sine legitima dispensatione, valida sit, esto male fiat. In qua censeo validam esse : quia Constitutiones Societatis, quæ ad hanc professionem requirunt tempus ultra biennium, numquam declarant hanc esse substantialem conditionem necessariam ad valorem actus, ut ibi latius expendi.

Expeditur tertia pars dubii, seu 3a difficultas posita in n. VIII. Quippe probatio biennalis recte dicitur ad minimum, etiam in personis satis doctis; quas nimirum sæpe accidit indigere scholarium gradu, non quidem literis addiscendis, sed quo melius discant et exerceant disciplinam et actiones Societatis; item ut diutius probentur in re talibus difficiliore, id est in accommodando doctrinam suam ac mores dictamini modoque procedendi superiorum et religionis.

(658) XIII. Ad tertium membrum respondeo, hoc biennii tempus, non esse præfixum ex parte termini magnitudinis, seu ita ut jure ordinario habendum sit tamquam sufficiens, ut sic (1) aliqui immediate admittantur ad professionem; quia licet possint multæ personæ recipi ad novitiatum, quæ non indigeant disciplina scholarium, quoad doctrinam; frequenter nihilominus contingere potest, ut eædem personæ indigeant majori tempore ad disciplinam religiosam et ad majorem, magisque exactam probationem morum, et talenti in ministeriis exercendis circa proximos. Item indigere possunt majori instructione in ipso usu exercitiorum et actionum Societatis. Ac denique in hujusmodi viris jam consummatis in ætate quoad doctrinam, imo etiam quoad mores, major probatio sæpe desiderari potest (habet enim in eis specialem difficultatem) ut sese accommodent modo procedendi religionis, præsertim in humili obedientia et subjectione, et in deponendo (2) proprio judicio, illud superiorum, et religionis dictamini conformando. Propter has ergo, et similes causas, sæpe necessarium est, ut in his etiam personis [professio ultra] biennii tempus differatur; et ideo licet tempus illud præfixum sit ut minimum, non est positum ut maximum. Tunc autem (ut difficultati satisfaciamus) admitti possunt tales personæ post biennium, ad gradum scholarium : quia hic gradus, licet præcipue videatur institutus propter literas addiscendas, et ideo inde nomen acceperit, non tamen propter solas illas, sed etiam propter alios fines proxime insinuatos, sci licet propter majorem disciplinam religiosam, magisque probatam, multisque experimentis radicatam et cognitam, et propter aliquem etiam usum ministeriorum, et probationem talenti respectu illorum, ut intelligi potest ex IV part. Constit., cap. 8.

Ostenditur jam ex instituto Societatis (ea in re specialiter approbato per pontifices et per Tridentinum) resolutio data in num. IV : convenientissimam esse indeterminationem temporis profitendi in Societate.

(659) XIV. Igitur de hoc tempore, præter biennium ut minimum necessarium, nihil in regula Societatis definitum est, sed tantum indefinite declaratum, oportere admittendos ad professionem, esse *in vita et moribus diu probatos*, in Examine cap. 1, § 8, et part. V, cap. 2, § 5, ac sæpe alias. Quæ institutio ita approbatur in Bulla prima Julii III, ubi ex parte S. Ignatii et sociorum hæc verba proponuntur : *Opportunum judicavimus, etiam statuere, ne quis ad professionem in hac Societate emittendam, nisi diuturnis et diligentissimis probationibus, prout in Constitutionibus declarabitur, ejus vita et doctrina explorata fuerit, recipiatur; quia revera hoc institutum omnino humiles et prudentes in Christo, et in christianæ vitæ puritate, ac literis conspicuos exigit*. Quæ institutio statim a pontifice confirmatur. Similiter in Bulla 1 Pauli III de sheolaribus solum dicitur : *Post cognitum in spiritu, et literis eorum profectum, et post sufficientem probationem in Societatem nostram admitti possint;* et eodem modo approbarunt hanc institutionem reliqui pontifices, nullo certo assignato termino quo finito, necessario fieri debeat. Imo etiam Concilium Tridentinum sess. 25, cap. 16 de regularibus, hoc ipsum confirmavit illis verbis, quæ sæpe citavimus : *Per hæc tamen sancta synodus nihil intendit innovare aut prohibere, quin religio clericorum Societatis JESU, juxta pium eorum institutum a sancta sede apostolica approbatum Domino et ejus ecclesiæ inservire possint*. Hæc enim verba specialiter dicta sunt a Concilio propter professionis dilationem, ut ex contextu constat. Nam proxime ante præceperat, ut in aliis religionibus, peracto probationis tempore, personæ ad professionem admittantur, et ab hac regula excipit Societatem, cujus institutum nullum alium terminum ponit, nisi *cum Societati, vel ejus præposito generali*

(1) *Ut sic*. Editt. quatuor habent *ut si*.

(2) *Deponendo*. Editt. quatuor habent *reponendo*.

plene sit in Domino satisfactum, V part. Constit., cap. 5. Hunc ergo terminum, tam pontifices, quam Concilium approbarunt.

Pro indetermi-natione tempo-ris profitendi accedit 1ª ra-tio seu dilemma.

(660) XV. Rationes etiam ad idem confirmandum multæ afferri possunt. Prima est, quia considerato instituto Societatis, et varietate personarum, quæ in ea recipi possunt, nullus talis terminus commode assignari poterat. Aut enim talis terminus fuisset brevis, v. g. septem aut novem annorum; aut prolixior, viginti annorum v. g., aut amplius. Primum non fuisset regulariter expediens, quia ostensum est institutum hoc postulare diuturnas, ac multiplices probationes : unde ad minimum ordinarie requirit post biennium novitiatus totum studiorum tempus, quod solet esse novem, aut decem, vel plurium annorum. Post novitiatum enim duo, vel tres anni in literis humanioribus, et perfectione linguarum consumi solent, quibus adduntur tres, vel quatuor (juxta regionum consuetudinem) pro philosophiæ cursu. Sequuntur deinde quatuor anni scholasticæ theologiæ; et interdum solet provectioribus unus vel duo anni concedi ad recognoscenda, quæ audierunt, et ad aliquam lectionem Patrum comparandam, et simul in publicis actibus et disputationibus specimen aliquod comparatæ doctrinæ tribuendum; contingit item frequenter ut hic sudiorum cursus docendis externis inferiores disciplinas interrumpatur, id enim ad sustinenda onera religionis, et publicis muneribus satisfaciendum sæpe necessarium est. Atque ita fit non raro, ut in hujusmodi studiis, quindecim vel plures anni consumantur; post quos sequi debet tertius probationis annus, de quo statim dicemus in capite sequenti. Cum ergo leges morales ferri debeant juxta ea, quæ frequentius accidant, et respicere debeant totum corpus Societatis, et non unius, vel alterius provinciæ commodum, vel consuetudinem, non poterat terminus professionis, si designandus fuisset, longe ante vigesimum annum præscribi. Tam prolixum autem terminum præfigere his temporibus, et in hac religione, non erat expediens. Quamvis enim nonnulli ex antiquis monachis, etiam usque ad XXX annum renunciantes probare solerent, ut legimus apud Joannem Climacum in 4 gradu de obedientia, parum a principio : id tamen præsentis temporis mores non ferunt; præsertim si pro termino præfixo ac necessario, tantum tempus assignetur. Item quia in tanta varietate personarum, quæ in Societate recipiuntur, diversarum ætatum, ac conditionem, tanta dilatio sæpe esset incongrua, et ipsis personis onerosa, sine legitima causa, et religioni inutilis, vel etiam nociva. Non ergo potuit talis terminus convenienter limitari, sed prudenti arbitrio debuit relinqui.

Primum dilem-matis mem-brum : Si brevis foret terminus, impedirentur probationes multiplices ac diuturnæ, in quibus commu-niter contingit annum fere vi-gesimum elabi.

Secundum di-lemmatis mem-brum : Si pro-lixus foret pro-fitendi termi-nus, tantam di-lationem ut ne-cessariam omnibus sta-tuere, adversa-retur moribus hodiernis et sæ-pe bono singu-lorum et Socie-tatis universæ. Joan. Clim.

Pro indetermi-natione tempo-ris profitendi 2ª ratio, etiam per dilemma. Namque termi-nus ad profiten-dum admitteret dispensationem *vel* nullam aut difficillimam, et tunc sequeren-tur incommoda jam dicta; *vel* facilem, et tunc dispensatio contrahens tempus daret ansam querelis aliorum, dis-pensatio vero protrahens tem-pus infamiam augeret.

(661) XVI. Unde addi potest secunda ratio, quæ magis explicat præcedentem; nam vel hic terminus futurus erat ita certus ut nec contrahi posset, nec prorogari, nec etiam regulariter dispensari, nisi ex gravissima, et extraordinaria causa; et hoc modo propositus, fuisset sine dubio incommodissimus, ut ratio facta declarat, vel ita esset designandus, ut tamen facile posset Societas, vel ejus præpositus generalis in eo dispensare, coarctando illum, vel etiam prorogare. Hoc autem modo non vitarentur incommoda, quæ in principio num. III proponebantur, sed potius augerentur : quia eo ipso, quod tempus illud pro quibusdam ex dispensatione minueretur, aliorum querelæ timeri possent, de acceptione personarum superiorem ipsum arguendo, et sic de aliis. In prorogatione autem, si aliquando esset necessaria, fuisset major nota, seu infamia; ergo pensatis omnibus convenientius fuit in hac parte nullam statuere legem præter prudens ac justum judicium prælati.

Pro indetermi-natione tempo-ris profitendi 3ª ratio funda-mentalis est quia alii brevi-ter; alii, et qui-dem plures, nec etiam per diu-turnum spa-tium præstant Societati satis-factionem ad quam exspe-ctandam insti-tuta fuit proba-tio.

(662) XVII. Tertia et fundamentalis ratio est; quia causæ omnes quæ moverunt Societatem ad exspectandam diuturnam probationem, consequenter impulerunt ad exspectandum satisfactionem ipsius Societatis ex tali probatione resultantem, nam ad hunc finem ordinatur probatio, quæ inutilis esset, si illo fine nondum consecuto, professio nihilominus danda esset. Hæc autem satisfactio non potest esse certa in quolibet certo ac determinato tempore, quia non consistit in sola temporis perseverantia, sed in vita et moribus, et affectuum moderatione, quæ ab aliquibus brevi tempore, ab aliis vero (quod frequentius accidit) per diuturnum etiam tempus non comparatur : ergo spectato fine probationis diuturnæ, non fuit expediens aliter illi terminum professionis assignari.

Pro indetermi-

(663) XVIII. Accedunt præterea alia

natione temporis profitendi accedunt commoda sine incommodis. Nam 1° tollitur occasio remissionis, atque additur stimulus procurandi virtutem et literas quibus solis, non vero antiquitati, concedenda est professio; 2° incommoda abesse a scholarium statu quibus rationibus in libro tertio probatum est, iisdem nunc id ipsum constat de ejus status duratione et magis constabit ex statim dicendis.

commoda ex hujusmodi incertitudine, seu indeterminatione provenientia : si enim tempus ad professionem esset certum ac determinatum per legem, posset humana fragilitas inde occasionem sumere ad remissius vel negligentius agendum, tam in virtutis, quam in literarum profectu, et in applicatione etiam ad ministeria Societatis, et sustinendos labores professorum proprios : quæ occasio tollitur ex temporis incertitudine : imo cum omnes intelligant professionis meritum non esse positum in temporis antiquitate, sed in illis donis et conditionibus, quæ ad eum gradum in Societate postulantur, de quibus illi prius satisfacere necesse est; inde fit, moraliter ac regulariter loquendo, ut excitentur ad majorem curam, tam in observatione instituti, quam in studiis et aliis Societatis exercitiis ac ministeriis. Denique cum hæ utilitates ex hac institutione sperari possint, nullumque verum incommodum ex illa possit timeri; et aliæ rationes et causæ, pro materia morali, sint etiam urgentes; nulla relinquitur in hoc negotio dubitandi ratio. Solum superest ut probemus, hinc non sequi incommodum : hoc autem partim probatum est in superioribus lib. III, cap. 2, cum ostendimus scholaribus Societatis nec injuriam, nec, per se loquendo, aliquod incommodum fieri, eo quod non statim ad solemnem professionem admittantur : quæ similiter probant idem de quocumque tempore, in quo ex rationabili causa in eo statu detinentur : magis vero (1) constabit ex responsionibus ad argumenta.

Ad primum argumentum in num. I positum contra indeterminationem professionis, respondetur : 1° etiam si res esset nova, non ideo improbanda in ordine per pontificem approbato; 2° dilatio et indeterminatio professionis falso dicitur nove inventa. Nam ex monumentis constat, olim per eadem media curatum

(664) XIX. Ad primam ergo dubitandi rationem, parum profecto referret, rem hanc esse novam, si ad convenientem gubernationem novæ religionis proprio et peculiari modo ad specialem finem instituta sit conveniens, et apostolica approbatione digna. Addo vero non esse novam, præsertim quoad spiritum et finem per eam intentum; videlicet, ut gravissima ministeria ecclesiastica et animarum sollicitudo non committatur nisi personis valde dignis, de quibus sperari possit, quod cum earum securitate, et aliarum fructu, et religionis integritate, ac decentia illa valeant exercere. Et in primis jam supra num. XV ex Climaco ostendimus, quam diuturna fuerit olim probatio aliquorum monachorum, quæ si definite erat XXX annorum, ut ibidem dicitur, profecto durior erat illa temporis determinatio, quam hæc nostra indefinita probatio. Si vero numerus ille per exaggerationem positus est, positus profecto est pro diuturna probatione. Et ita Cassianus lib. IV de institutis renunc. cap. 3, 7 et 8 indicat probationem juniorum ad monachatum per multa experimenta solitam fieri fuisse, nulla temporis determinatione adhibita. Præterea cum olim monachi generatim non essent clerici, et ad eum statum assumi possent, nullum ad hoc tempus determinabatur, sed merita attendebantur. Et ideo dixit Hieronymus in epist. 4 ad Rusticum : *Sic vive in monasterio ut clericus esse merearis*. Et Gelasius papa in cap. *Si quis monachus* 16, quæst. 1, duas conditiones ad illum ascensum requirit; unam *quod monachus venerabilis vitæ merito sacerdotio dignus videatur* : alteram, *ut abbas, sub cujus imperio regi Christo militat, illum fieri presbyterum petierit*. Cum ergo Societas sit religio sacerdotum, et non quorumcumque, sed quibus animarum ministeria committuntur, quid mirum est, quod regula professionis ejus non sit certum tempus, sed certum meritum; unde tam ad sacerdotium quam ad professionem, tempus est in Societate indefinitum, et judicio superioris determinandum (licet enim ad sacerdotium solum 4 annus theologiæ nunc expectetur ordinarie; attamen is ipse incertus est, ob interruptum sæpius studiorum cursum, ut num. XV dicebamus) et nihilominus longius tempus ad professionem requiritur, quam ad simplex sacerdotium : nam professio sacerdotium supponit, ut dictum est num. IV et addit majorem obligationem, et requirit majorem capacitatem ad omnia munia Societatis, et principale regimen ejus, quod juxta Constitutiones part. IV, cap. 10, et part. X, § 4, et alibi professis committi debet.

quod nunc in Societate, ut sacerdotii et animarum munera non nisi valde dignis committerentur.

Cassian.

Hieronym.

(665) XX. Unde etiam ad hoc expendo in ipsismet decretis in argumento citatis, licet designentur certa tempora ad ordines singulos suscipiendos, ad episcopatum certe non definiri tempus; nam Siricius nihil de hoc dixit, sed solum, *si eum cleri, ac plebis, vocaverit electio*. Zosimus vero dixit, *si eum exactio ad bonos mores, vita perduxe-*

Decreta in eodem primo argumento citata sub num. I, expenduntur pro nobis, 1° quia in his indeterminatum manet tempus suscipiendi episcopatum : profes-

(1) *Vero*. Editt. quatuor habent *vere*.

si vero ministeriis suis apostolicis episcopalem gradum suo modo participant.

rit. Sacerdotium enim non tam necessarium habet annexum munus pastoris sicut episcopatus, et ideo licet vitam innocentem requirat, multo magis perfecta virtus in episcopo postulatur; qui propterea in statu perfectorum (1) esse dicitur. Et ideo ejus assumptio non tempore, sed merito mensuranda venit. Professi autem Societatis, licet non attingant illum gradum, tamen eum participant quantum ad prædicationem evangelii, et salutem animarum procurandam : et in eo mirum non est, quod in eis etiam doctrina potius, et vita, quam certa temporis provectio requiratur.

Decreta objecta in num. I, expenduntur 2°, et jam non retorquentur adversus dilationem professionis; sed possent afferri contra nimiam unius biennii festinationem, nisi hoc spatium fuisset propositum pro iis solis qui omnibus rebus instructi intrant Societatem.

Leo Papa.

(666) XXI. Ultimo est valde considerandum in illis decretis non assignari illa tempora pro terminis magnitudinis, sed parvitatis, statuunt enim, ut nemo assumatur ad clerum; aut hunc, vel illum ordinem, nisi post tantum, vel tantum tempus; non tamen statuunt, ut transacto illo tempore statim assumantur; sed hoc semper relinquitur arbitrio episcoporum, sub ea conditione, quam non omittunt dicti pontifices: *si per hæc tempora dignus judicatus fuerit.* Unde Leo papa epist. 85 alias 87, cap. 1 et habetur cap. *miramur,* 61 dist., tractans verba Pauli : *Manus cito nemini imposueris;* interrogat : *Quid est cito manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis?* Et Gregorius lib. IV, epistol. 44, agens de monacho assumendo ad quodlibet ecclesiasticum officium, præter tempora a sacris canonibus præfixa, requirit *ut in monachali habitu secundum patrum regulas, irreprehensibiliter conversatus fuerit.* Neque in hoc aliam temporis limitationem præfigit : ergo sic ponderata illa decreta, potius possent retorqueri contra B. Ignatium, eo quod brevissimum biennii tempus pro termino parvitatis ad professionem posuerit; sed hujus rei ratio facile ex dictis in num. VII intelligitur, nam illud biennium ad minimum postulatur, ultra maturam ætatem, et ultra sacerdotium, et ultra sufficientem eruditionem, et alia dona; ita ut quando biennium solum fuerit, magis sit ad personam, et omnia dona ejus religioni accommodanda quam hæc de novo acquirenda.

S. Gregor.

(1) *Perfectorum.* Editt. quatuor habent *perfectiorum.*

Ad secundum argumentum in num. II positum contra indeterminationem professionis, respondetur res graviores in Societate ut in communitate recte instituta determinari per legem, non tamen quoad circumstantias committendas legi animatæ : atque sic lege determinantur professionis modus, conditiones et tempus quoad minimum, non tamen quoad maximum.

(667) XXII. Ad rationes respondetur. Ad primam dicimus verum esse assumptum, nimirum per leges determinari oportere ea, quæ sunt in unaquaque communitate graviora; id est, ut leges præscribant modum, et formam in hujusmodi rebus servandam. Et ita in præsenti sufficienter factum est in Societate. Non enim oportet, ut determinatio legis semper sit quoad omnes circumstantias loci et temporis, sed pro qualitate negotiorum ac rerum, nam quæ talia sunt, ut vel frequentem mutationem patiantur, vel ex variis circumstantiis pendeant, non possunt semper, quoad has circumstantias, per legem determinari, sed committenda necessario sunt animatæ legi; qualis est supremus gubernator. Ita ergo in præsenti factum est, nam modus professionis, et conditiones ad illam requisitæ; et aliquod tempus, quod regulariter potest quoad minimum, esse necessarium, per leges Societatis determinata sunt : at vero circumstantia temporis quoad maximum terminum omnino præfixum, quia pendet ex variis circumstantiis, nec debuit, nec commode potuit determinari.

Ad tertium argumentum ductum ex incommodis, et positum in num. III, contra indeterminationem professionis, respondetur : 1° dicta incommoda non tolleret lex determinans tempus maximum, vel his sublatis majora orirentur ex lege; 2° dicta incommoda vix obtinebunt inter religiosos ambitionis expertes, quibus non deest status religiosus, nec etiam in præparatione animi vinculum arctius cum Deo; 3° acceptio personarum vix umquam acciderit a viris prudentibus et timoratis; nec vitando incommodo rarissimo et privato postponenda est publica utilitas.

(668) XXIII. Ad aliud vero [argumentum] ex incommodis desumptum, in primis jam ostensum est, ea, si quæ sunt, non evitari posita lege determinante tempus maximum, nisi talis esset lex, quæ multa majora haberet incommoda, et nullam haberet dispensationem. Neque in rebus humanis petendum est ut nulla habeant incommoda, sed ut vel hæc minora sint, vel ut propter majora et certiora commoda tolerentur. Deinde dicitur, si homines sint veri ac solidi religiosi (2), non multum esse, quod illa incommoda timeantur; quia non appetent professionem tamquam honoris titulum, vel habilitatem ad altiora munera intra, vel extra suam religionem, id enim ambitiosum esset, propter majus autem cum Deo vinculum, non esse quod sint solliciti, cum jam sint veri religiosi, ejusque cultui omnino traditi, ut lib. III, cap. 5 tractatum est; et alias ex parte sua parati sunt ad illum vinculum magis constringendum, quoties jussi fuerint, ut etiam lib. IV, cap. 17 vidimus. Quod autem spectat ad differentiam personarum, unusquisque ex parte sua, si vere religiosus sit, debet se ad illum gradum ceteris indigniorem re-

(2) *Veri ac solidi religiosi.* Ita editt. quatuor; forte pro *vere ac solide religiosi.*

putare : Societas vero ex sua parte curare debet, ut omnis æquitas ac debita distributio in hoc negotio servetur : quod sane ita fieri credendum est; tum quia per eos fit, quibus totius religionis gubernatio committitur, tum etiam, quia non fit sine diligenti examine et multorum consilio, qui et viri prudentes sunt, et religiosi, et timorati, ut in instructione promovendorum ad gradum late præscribitur. Quod si interdum vel per errorem, vel per humanum affectum inæqualitas aliqua fieri contingat, illud privatum est incommodum, quod vix unquam acciderit, atque non tanti momenti est, ut propter illud publica utilitas, quæ ex prædicta institutione provenit, prætermittenda sit.

CAPUT II.

Qua ratione ab scholasticis Societatis tertius probationis annus ante professionem exigatur.

Utrum convenienter tertius probationis annus a scholasticis exigatur, ratio dubitandi est quia jam fuerunt sufficienter probati et approbati.

(669) I. Ratio dubitandi esse potest, quoniam, qui semel sufficienter probatus est et approbatus, non debet iterum in examen vocari : capit. *licet*, de off. legati : sed scholares Societatis jam per biennium integrum fuerunt probati, et tandem approbati : ergo non debent iterum cogi ad integrum probationis annum transigendum.

Si dicatur nova probatio posse ad gradum altiorem exigi; hujus evasionis replica 1ª est, a Societate scholarem, a scholari Societatem satis probari, toto temporis spatio inter prima et ultima vota.

Quod si dicas respectu altioris gradus, posse novam exigi probationem; contra hoc est, quia etiam hoc dato videtur sufficiens probatio, quæ fit per discursum plurium annorum, vivendo in Societate post vota scholarium emissa : finis enim probationis solum est, ut et religiosus sufficienter cognoscatur a religione, et ipsam experiatur, in tot autem annorum discursu, cum tanta vitæ familiaritate et communitate, satis profecto potest talis persona cognosci a religione, tam in moribus quam in omnibus naturæ dotibus aut defectibus : et ipse similiter poterit sufficienter experiri religionem, ergo cessat adæquata causa probationis : ergo non est imponendum tantum onus, sine causa.

Replica 2ª evasionis est, scholari nefas esse probare religionem, animo eam si displicuerit relinquendi; quare nec religio scholarem amplius probare deberet.

Eo vel maxime, quod ex parte religiosi, non habet locum talis probatio; jam enim se privavit libertate relinquendi hanc religionem, et ad ingressum ejus per professionem, si præcipiatur, se obligavit, et ideo quantumcumque asperitatem, vel rigorem postea experiatur, non potest voluntate sua retrocedere, qui solet esse proprius finis probationis ex parte religiosi : ergo religiosus scholaris Societatis, jam est incapax probationis ex parte sua : ergo nec religio probare illum debet, alioquin non est æqualitas, et est nimia severitas, præsertim post tam longam experientiam.

Replica 3ª evasionis est tertium probationis annum esse vel superfluum vel insufficientem, quia non tunc, sed plures post annos ferri solet de persona judicium immediate prævium professioni.

Tandem si talis probatio adhibetur, concedatur saltem professio proxime post illam : nam qui sentit onus probationis, debet etiam sentire commodum approbationis, si in probatione recte se gessit : at hoc non fit in Societate, sed dicta probatio juxta Constitutiones statim post studia fit, professio vero postea per plures annos differtur : ergo superflua est talis probatio; aut alia profecto adhibenda esset, quæ proxime professionem antecederet : nam tunc debet ultimum judicium de persona fieri : quod si tunc necessaria non est, profecto neque antea fuerat.

Præmittitur quid habeat Institutum Societatis circa hunc tertium probationis annum. — Annus est impendendus 1° post studia, 2° ante ultima vota, 3° ad probationem, 4° integer; quem posse prorogari dicitur, posse contrahi vel omitti non dicitur; 5° ad exercitia devotionis et humilitatis, 6° cui successura sit probatio in ministeriis Societatis, 7° cujus institutio fuit specialiter approbata.

(670) II. Proponamus in primis, quid circa hoc habeat institutum Societatis; ejusque in hac parte confirmationem; et inde facile constabit vera ratio hujus institutionis, et difficultates solventur. Igitur in Examine cap. 1, § 12, solum dicitur : *Ut admittantur scholastici ad gradum professorum, vel coadjutorum formatorum, unum adhuc annum, post absoluta sua studia expectabunt.* In cap. autem 4, § 16, declaratur illum annum exigi, ut in variis probationibus ad majorem Dei gloriam exerceantur. In v vero part. Constitut. cap. 1, vocatur simpliciter hic *annus probationis*, et postulatur integer *ut adhuc perspectus sit antequam quis professionem emittat*, et in omnibus his locis dicitur, posse hoc tempus prorogari si superiori visum fuerit. De potestate autem coarctandi hoc tempus, vel omittendi hanc tertiam probationem, nihil dicitur, quamvis neque negetur. Atque hanc institutionem specialiter approbavit Gregorius XIII in Bulla, *Ascendente Domino*, in qua sic dicitur : *Scholares studiis in Societate absolutis, antequam professi vel coadjutores spirituales formati fiant, non solum tertium adhuc probationis ulterioris annum in devotionis et humilitatis exercitiis impendunt, ut si qua fortasse in re harum virtutum fervor, per literarum occupationem intepuerit, per earumdem virtutum frequentiorem exercitationem, ardentioremque divini auxilii vocationem re-*

calescant, sed etiam, etc. Et postea subjungitur, totius instituti, et specialiter eorum, quæ narrata fuerant, confirmatio.

Corollaria tria ex dictis. Infertur primo, tertium probationis annum requiri ad professionem ut hæc licite, non ut valide fiat : nam valori actus sufficeret primus probationis annus.

(671) III. Ex quibus intelligere licet, hunc annum tertium probationis, non postulari tamquam de substantia, vel tamquam omnino necessarium ad valorem professionis; tum quia nec in Constitutionibus, nec in prædicta Bulla ponitur aliquod verbum, quod tantam necessitatem indicet : tum etiam, quia cap. præcedent. num. XII dictum est, neque integrum biennium esse de substantia professionis, sed solum integrum annum ex vi Concilii Tridentini requisitum. Reliqua ergo, quæ ex peculiari instituto Societatis adduntur, ad necessitatem regulæ pertinent, et ut res debito modo fiat, non tamen ut facta teneat. Unde certum est posse præpositum generalem, in hoc anno dispensare, et justis de causis aliquando id facere, quamvis Constitutiones sua taciturnitate circa talem dispensationem satis indicant non debere facile concedi (1). Unde etiam intelligi potest, quod licet hic annus in rigore juris debeat esse continuus, juxta superius dicta lib. II, cap. 4, num. XI, de communi anno novitiatus, et ideo frequenter, ac regulariter ita servari debeat; nihilominus in hoc facilior possit esse dispensatio; eo quod hæc probatio substantialis non est, et utilitas ejus potest utroque modo comparari. Denique ex verbis præsertim dictæ Constitutionis, intelligi potest tertiam hanc probationem præcipue consistere in vacatione ab studiis et actionibus erga proximos, ut Deo ac propriæ perfectioni intentius eo tempore vacetur. Duo enim in prædicta Constitutione Gregorii XIII dicuntur. Unum est, ut tertium probationis annum in exercitiis devotionis et humilitatis consumant, qui ad professionem sunt admittendi. Aliud est, ut in Societatis ministeriis tamdiu probentur, quamdiu præposito generali, ad suam et Societatis integram satisfactionem videbitur. Supponitur ergo in tertio probationis anno per se loquendo ab his ministeriis vacandum esse, non propter inutile otium, sed propter otium sanctum, *quod diligit caritas veritatis*, et propter propriam mortificationem et sanctificationem.

Infertur secundo ex dictis in num. II, dispensari posse ut tertius probationis annus non sit continuus.

Infertur tertio ex dictis in num. II, tertiam probationem in eo esse ut Deo ac propriæ perfectioni intentius vacetur, omissis per se loquendo studiis et actionibus erga proximos.

(672) IV. Hinc vero ratio transigendi dictum annum, in variis instructionibus a præposito generali emanatis, ad illos, *Deo vacandi, et spirituali profectui incumbendi* fines accurate descripta est, tam pro iis, qui ob exiguum numerum in domo eadem novitiorum probabuntur, quam pro iis, qui annum peragent in domo separata, amicorum et consanguineorum consuetudine semota, sive coram, sive etiam per literas : in quam certe domum decem, ut minimum, convenient sub instructore uno, qui et auctoritate per se valeat, et alias etiam gubernarit : is vero illos omnes in spiritu formandos curabit, universamque instituti Societatis rationem explanabit per statos aliquot cujusque hebdomadæ dies, ac modos exponet juvandi proximos salutariter. Injungere præterea poterit pœnitentias ac mortificationes, inter ipsos tamen privatim, quas ad eorum profectum conducere judicabit, atque a reservatis (si opus erit) absolvet. Quidquid tamen ad externam disciplinam spectat, non nisi consulto rectore, aut ministro collegii imponet; si forte separata ipsorum habitatio, pars aliqua collegii fuerit. Quod si eorum quispiam minus in probando satisfecerit, educendus erit atque in tempus aliud differendus. Anno autem peracto, tam instructor quam provincialis de singulis generalem, recte ne an secus illum obiverint, plane informabunt. Hæc est summa earum obligationum, quæ pro tertio probationis anno professionem in Societate nuncupaturis injunguntur; et in ultima instructione data anno 1601, latius habentur, vide etiam ordinationes contractas auctoritate 7 congregationis, toto cap. 5.

Quomodo hic tertius annus sit transigendus. — 1° Deo et perfectioni vacandum, 2° cum amicis consuetudo semovenda, 3° decem ut minimum sub instructore qui alias gubernarit conveniunt per eum informandi in spiritu, in jure Societatis, in modis juvandi proximos; 4° salvo jure rectoris et ministri circa disciplinam externam, potest instructor tertianis dare pœnitentias privatim, et absolutionem a reservatis; 5° tertianus non satisfaciens est alio educendus, 6° anno peracto, generalis plene informandus est ab instructore et a provinciali circa singulos.

(673) V. Quibus omnibus tam in præcedenti quam in III numero attente consideratis, mihi colligo, propriam rationem hujus institutionis, non tam consistere in formali ratione (ut sic dicam) probationis quam in spirituali exercitatione, et veluti dispositione ad professionem necessaria. Quam rationem et primariam esse existimo, et per se sufficientem, etiamsi nulla alia interveniret, quamvis altera ratio de experimento, et probatione omittenda non sit. Declaratur hæc ratio. Supponendo quod

Ratio ita transigendi tertiam probationem, in actibus scilicet vitæ contemplativæ, sumitur respectu temporis præteriti 1° ex eo quod ordinarie in biennali novitiatu non acquiratur scientia mystica et exercitium contemplationis in

(1) Congregatio XVI, *decr.* 34 : « Declarandum censuit Congregatio, non licere provincialibus quemquam eximere a tertio probationis anno integre peragendo : speratque fore ut R. P. N. neminem nisi ob rationes gravissimas, et ab aliqua tantum illius parte eximat. » Vid. etiam Congr. XVIII, *decr.* 22, § 5; Congr. XX, *decr.* 12, versu 5° *Ut tertius*.

gradu viris perfectis aut multum proficientibus necessario; 2° ex eo quod in studiis raro augeatur, et (quum scientia inflet) facile possit minui biennalis probationis fructus; quamquam huic conservando Congregatio VI indixit junioribus religiosis habitationem et conversandi morem separatum. D. Thom.

sæpe diximus, præsertim lib. I, cap. 6, Societatem esse religionem perfecte mistam, quæ ita intendit actioni circa proximos, ut etiam principaliter vacet contemplationi, quantum necesse est, ut nihil de propria perfectione remittatur, et ministeria erga proximos cum majori fructu fiant; ob quam rationem; quamvis ordinarie hæc vita Societatis mista sit, nihilominus aliqua tempora specialiter deputata sunt ad exercendam puram vitam contemplativam : hoc enim convenientissimum esse in hujusmodi mista religione D. Thomas aperte docuit 2. 2, quæst. 188, art. 8, cum dixit solitudinem non congruere religionibus, quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ activæ, nisi ad tempus, exemplo Christi, qui, ut dicitur Luc. 6 : *Exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei.* Inter alia vero, duo præcipue tempora ad hoc genus vitæ exercendum determinata sunt in Societate, unum est biennium novitiatus, de quo in superioribus lib. II, cap. 4 diximus. Aliud est hic tertius annus probationis, qui et opportunissimo tempore collocatus est, et nec debuit, nec potuit amplius coarctari, ut effectus, qui in illo desideratur, ordinarie possit comparari. Primum enim tempus novitiatus majus esse oportet, quia in illo spiritus fundamenta jaciuntur et incipiunt in rebus divinis se exercere, qui nullum usum, et fere nullam illarum notitiam prius comparaverant; postea vero promoventur viri jam instructi et exercitati in rebus spiritualibus; quarum etiam ampliorem cognitionem et faciliorem usum per doctrinam et scientiam scripturarum habere possunt, et ideo unius anni tempus pro illis sufficiens fuit : illud autem necessarium fuit, quia in novitiatu, regulariter loquendo, numquam potest hæc mystica, et spiritualis scientia perfecte addisci, neque gradus interioris meditationis, orationis et contemplationis attingi, quantum viris perfectis, vel multum proficientibus necessarium est. Quod autem tunc defuit, raro potest studiorum tempore comparari, imo timendum potius est, ne aliqua ex parte diminuatur, quod acquisitum fuerat, vel saltem intepescat, ut in prædicta Constitutione dicitur, quo etiam fine noxiæ remissioni seu tepiditati obsistendi, sexta generalis congregatio canon. 11, parentis Ignatii vestigiis inhærens, juniorum fratrum seorsim a reliquis habitandi et conversandi morem, jam tunc alicubi introductum probavit, et in universum deinceps suscipiendum indixit, ut spiritus fervorem in novitiatu conceptum, sub peculiari spiritualis præfecti cura fratres hi (1) conservarent, atque in dies augerent, atque etiam generali præposito instructionem dicto fini convenientem, ut ederet, commendavit. Itaque opportunissime cadit hic, de quo loquimur, tertius probationis annus post studia, ut non solum reparetur, si quid fuerat diminutum, sed etiam, ut altiori et perfectiori modo actus vitæ contemplativæ exerceantur, ut qui antea sapiebat, cogitabat, orabat, et loquebatur ut parvulus, postquam factus est vir, suo modo evacuet, quæ erant parvuli, et incipiat novo modo adhærere Deo, mundum despicere et seipsum, ac omnia temporalia contemnere. Unde etiam fiet, ut si scientia, prout solet, aliquid elationis vel ambitionis induxit, altiori cognitione et consideratione divinarum rerum expellatur.

Deinde respectu temporis futuri, non est minor ratio tertiam probationem in actibus vitæ contemplativæ transigendi. Hoc autem patebit soluta quæstiuncula : Actione, an contemplatio sit prior in via mista. S. Gregor.

(674) VI. Et hæc quidem est talis anni ratio seu necessitas, comparatione facta ad tempus præteritum non invenietur autem minor si oculos ad tempus futuræ vitæ convertamus. Inquiri enim solet an in hac vita mista, actio debeat præcedere contemplationem, vel contemplatio actionem. Sancti enim patres interdum docere videntur actionem præmittendam esse. Sic Gregorius 6 Moral., cap. 27 et 28, alias 17 et 18 : *Qui contemplationis* (ait) *arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent;* et infra : *Ut videlicet mens prius desudet in opere, et postmodum refici debeat per contemplationem.* Et ad hoc accommodat figuram Rachel et Liæ, quarum prior vitam contemplativam, posterior activam figuravit : et ideo Lia prius nupta est, sicut prius etiam nata fuerat : et sic mystice interpretatur verba illa Genes. 29 : *Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores prius ad nuptias tradamus, quam majores.* Eamdem doctrinam habet D. Augustinus, 22 contra Faustum, cap. 52 et sequent. : sed oportet advertere, ex superius tractatis lib. I, cap. 6, de hac duplici vita, interdum patres sub actione

D. August. Notatio pro proxima præcedente quæstiuncula. Apud SS. PP.

(1) *Fratres hi.* Editt. quatuor habent *fratres vi*

1° actio seu vita activa sumitur, vel late pro omni operatione exteriori ad perfectionem sive propriam sive alienam; vel stricte, ut versans unice circa proximos: 2° contemplatio sumitur, vel late pro quocumque interno pietatis exercitio; vel stricte pro perfecta caritatis unione et quiete in Deo.

comprehendere omnem exteriorem operationem, sive ordinetur ad propriorum affectuum mortificationem, sive ad proximorum beneficentiam corporalem aut spiritualem : aliquando vero vitam activam in majori proprietate sumptam, significare institutum vitæ ad actiones erga proximum ordinatum. Et simili modo contemplatio interdum sumitur late pro quocumque interno exercitio, orationis, meditationis, aut cujuscumque veritatis divinæ considerationis : interdum vero magis proprie, pro perfecta elevatione mentis in Deum, per unionem caritatis, et sapientiæ, et internam quamdam quietem in Deo.

Quænam prior sit in vita mixta, actione an contemplatio, datur ejus quæstiunculæ prima decisio bimembris; sumpta actione et contemplatione late. Igitur 1um membrum est, requiri frequentem transitum ab una ad aliam; 2um membrum est, quia salutis initium oritur a sancta cogitatione, hinc fieri ut vitæ mixtæ initium sit in vitæ contemplativæ exercitiis, quibus statim adjunctas oportet actiones vitæ activæ ad perfectionem propriam, tum ad utilitatem alienam.
Cassian.
D. August.

(675) VII. Si ergo tam actio, quam contemplatio in latiori significatione sumantur, vix possumus inter illas ordinem assignare, sed requirunt inter se individuam societatem et vicissitudinem, ut ab actione ad contemplationem, et e converso frequens transitus fiat; quia neque in hac vita mortali possumus semper Deo et contemplationi ejus jugiter inhærere; neque sine propria mortificatione poterit esse mens disposita, ut elevetur in Deum, sicut egregie tractat Moyses abbas apud Cassianum collat. 1, a cap. 8 usque ad 13, statim ergo a principio necesse est utriusque vitæ jacere fundamenta. Quod si velimus usque ad prima initia descendere, plane videntur sumenda a vita contemplativa ; quia omnis sancta cogitatio ad illam spectat : totius autem salutis initium a sancta cogitatione sumitur, ut est communis Augustini doctrina, lib. II contra duas epistolas Pelagian. cap. 8, et de bono perseverantiæ cap. 8, de gratia et libero arbit. cap. 7, lib. II, de peccat. merit. et remission. cap. 17, et nos late discussimus lib. I de gratia, per varia capita. Sic ergo initium, vel fundamentum cujuscumque honestæ vitæ vel reformationis ejus, ab interna cogitatione et consideratione sumenda est. Hac ergo ratione dicimus, vitam etiam hanc mistam per actus vitæ contemplativæ esse inchoandam, ita tamen ut illis statim adjungantur actiones illæ præcipuæ, quæ ad affectuum moderationem et purgationem cordis ordinantur, per quas homo redditur habilior ad actus perfectionis contemplativæ vitæ; per quos rursus vires assumit ad actiones virtutum perfectius exercendas, et ita paulatim proficit in utroque genere vitæ. In hoc autem progressu indifferenter admiscentur actiones erga proximum, præsertim illæ, quæ propriam mortificationem et humilitatem habent adjunctam, et magnam perfectionem contemplationis non requirunt.

Circa quæstiunculam in n. VI positam, altera decisio etiam bimembris; sumpta contemplatione quatenus est perfecta. 1um membrum : In vita mixta oportet ut ad cor mundandum actio late sumpta præcedat contemplationem stricte sumptam seu perfectam. Ita intelligendi Augustinus et Gregorius in n. VI.
August.

(676) VIII. At vero si loquamur de contemplatione perfecta, et illam comparemus ad actionem, quæ ad moderationem propriorum affectuum ordinatur, sic debet actio sine dubio præcedere contemplationem : quia comparantur, sicut motus, et terminus, seu quies, vel tamquam dispositio et forma. Nam in hac etiam vita, vera est illa Christi sententia : ***Beati mundo corde; quoniam ipsi Deum videbunt;*** utique per contemplationem, quam nisi (1) cor mundum obtinere non potest; ut Augustinus exposuit. Ergo actio necessaria ad mundandum cor omnino antecedere debet; et hoc sensu locuti sunt Augustinus et Gregorius locis citatis, quamvis Augustinus aliquid amplius addat, ut statim dicam.

2um membrum : In vita mixta oportet ut contemplatio stricte sumpta, præcedat actionem stricte sumptam, id est spiritalem, illuminandi et sanctificandi animas. Hoc membrum 1° auctoritate probatur; tum secessu Christi per dies quadraginta, et apostolorum per dies decem, qua in re non brevitas temporis spectanda est, sed exemplum.
D. Thom.
D. Gregor.
August.

Si vero comparemus hanc eamdem perfectam contemplationem, ad perfectam actionem, ad illam scilicet, quæ spiritualis est, et circa illuminationem et sanctificationem animarum versatur; sic profecto contemplatio hujus vitæ antecedere debet actionem. Quod plane sentit D. Thomas 2, 2, quæst. 188, art. 6, cum de hoc genere activæ vitæ dicit : *Unum opus vitæ activæ est, quod ex plenitudine contemplationis derivatur, sicut doctrina et prædicatio. Unde et Gregorius dicit in 5 homil. super Ezech. quod de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus, dicitur Psalm.* 144 : *Memoriam suavitatis tuæ eructabunt.* Et in hoc ponit D. Thomas perfectionem talis actionis, quia per eam contemplata aliis traduntur. Et fortasse in hoc sensu dixit Augustinus supra, cum ad hunc statum perventum est, non solum haberi in hoc sæculo speciosam intelligentiam, sed etiam laboriosam justitiam. Quam laboriosam justitiam inferius explicat, dicens : *Labor enim justorum maximum fructum habet in eis, quos regno Dei generat, inter multas tentationes et tribulationes, prædicando Evangelium,* etc. Atque hunc ordinem exemplo vitæ suæ nos docuit Christus, non solum quia ab initio suæ conceptionis

(1) *Quam nisi.* Editt. quatuor habent *quam mihi.*

summam contemplationem per unionem Dei habuit : sed etiam quia ante prædicationem suam, per quadraginta dies in desertum secessit, ut soli Deo vacaret. Et eumdem ordinem voluit ab apostolis servari, non solum quia priusquam eos ad prædicandum vivens mitteret, orare docuit, et cum eis sæpius ad orandum recessit, ut ex Matth. 5 et 6, et ex aliis evangeliorum locis colligere licet; sed etiam, quia discessurus ex hac vita jussit eos sedere in civitate, quoad usque induerentur virtute ex alto, Lucæ 24. Quod ipsi ita intellexerunt, ut ingressi in cœnaculum essent perseverantes unanimiter in oratione actor. 1. Nec brevitas temporis spectanda est, sed exemplum; Joannes enim Baptista triginta annis prius in contemplatione se exercuit, et postea ad prædicandum exivit; sunt enim varia Spiritus sancti dona, quæ singulis distribuit prout vult.

Decisionis positæ in num. VIII, 2um membrum probatur 2°, quia nisi contemplatio perfecta præcedat actionem perfectam, non bene aliis lucet qui in se non ardet, nec æquum est ut alios doceat qui nondum didicit.
D. Bernard.
Greg. Naz.

(677) IX. Ratio etiam hoc convincit, tum quia necesse est ut prius aliquis in se ardeat, quam aliis luceat; ut alias in Baptista ponderavit Bernardus in sermone festivitatis ejus; quia de illo dixit Christus : *Erat lucerna ardens et lucens :* ardet autem quis per contemplationem, lucet autem per doctrinam; tum etiam, quia valde inordinatum est, ut aliquis doceat, priusquam discat, ut sæpe jura canonica loquuntur : quæ præcedente cap. retuli. Et egregie ac modestissime Nazianzenus orat. 1 : *Hæc* (inquit) *cum nobiscum ipsi non possimus, fortasse consiliariis, benevolis quidem certe, collocutis, præstabilius esse duximus, cum quæ dicenda et facienda essent nesciremus, ea addiscere, quam nescientes docere. Præclare enim cum eo agitur; cui vel in profundam senectutem canus sermo veniat, eamque vim habens, ut recenti adhuc in pietate animæ adjumento esse possit. Nam certe alios docere aggredi, priusquam ipsi edocti simus, valde stultorum ac temerariorum hominum esse videtur.* Unde inferius concludit : *Ecquis cum Domini voluptatem nondum, ut videre dignum est, viderit*, etc. *Ecquis cum nondum et opere, et contemplatione, per omnes Christi appellationes et virtutes pervenerit*, etc. *Ecquis cum nondum vacaverit ad Dei sapientiam in monasterio absconditam, nec loqui didicerit, sed parvulus sit, et adhuc lacte alatur, adhuc ex iis sit, qui inter Israelitas non numerantur, nec in Dei castris recensentur, nondum denique tamquam vir Christi crucem ferre queat, læto tamen alacrique animo se Christiano cœtui caput constitui patietur?* Quamvis enim Nazianzenus hæc de munere episcopali scripserit; tamen per proportionem recte accommodantur muneri et actioni professorum Societatis, quatenus quædam participatio illius est, et in illuminando et docendo alios consistit, et ideo ad illud (1) assumi non debet, nisi qui didicerit per contemplationem, quæ postea docet per actionem. Denique si contemplatio non antecedat, vix aut nullo modo, poterit postea tempore ipsius actionis comparari : et ita multo minus poterit ipsam comitari, ac perpetua vicissitudine cum ea misceri; sed relinquet solam Martham ministrare : quod sine magno illius incommodo non erit, quia subtrahetur ei suavitas, et opprimet eam actionis necessitas, ut alias Augustinus dixit sermone 26, de verbis Domini.

Idem 2um membrum probatur 3°, quia nisi actioni perfectæ præiverit contemplatio perfecta, hæc deinde vix ac ne vix quidem potest agendo comparari aut simul exerceri; et tunc subtracta suavitate agens opprimitur.
August.

(678) X. Ex hoc ergo discursu concluditur ratio, et ostenditur mirabilis S. Ignatii sapientia in instituendis et instruendis alumnis suis. Prius enim voluit utriusque vitæ actibus in primo novitiatu sufficienter exerceri tali ordine, ut a fundamentis vitæ contemplativæ per exercitia spiritualia initium sumerent, et ex vita activa, illam partem tunc maxime exercerent, quæ ad propriam mortificationem, et virtutum acquisitionem confert : et ideo diximus in superioribus num. V, tempus illud, vel omnino, vel fere tantum esse vitæ contemplativæ : quod genus vitæ per totum tempus studiorum perseverat; nam (ut etiam declaravimus) totum negotium disciplinæ et doctrinæ acquirendæ, ad otium contemplationis magis spectat. Quia vero ille contemplationis modus, non spectat ad perfectum et summum gradum ejus, quamvis ad illum possit disponere, ideo constituit, ut prius quam hujusmodi scholares ad operandum in vinea domini exirent, ad scholam vitæ contemplativæ redirent; ut in ea et consequenter in virtutibus sine quibus illa esse non potest, quoad fieri posset, perficerentur. Ad hunc ergo finem tertium probationis annum designavit, qui licet pro tanti operis dignitate brevissimum tem-

Concluditur ratio a num. V, hucusque relicta pro tertio probationis anno. — Sapientissime S. Ignatius voluit suos exerceri, 1° per primum novitiatum, in fundamentis vitæ contemplativæ, et in parte vitæ activæ quæ spectat mortificationem et virtutes; 2° tempore studiorum, in actibus qui ad perfectum contemplationis gradum possunt disponere; 3° per tertiam et satis diuturnam probationem, in vita contemplativa melius (quamvis forte nondum perfecte) comparanda, cujus etiam amore, sublatis impedimentis, incalescant : qui finis videtur per se ac primario inten-

(1) *Ad illud*. Editt. quatuor habent *ad illum*.

tus in tertio probationis anno.

pus videatur; pro fragilitate tamen hominum, et brevitate vitæ judicandum est sufficiens. Non enim hoc tempus eo fine designatur, ut in eo tota hujus exercitii perfectio comparanda sit, sed ut majora quædam et sufficientia fundamenta jaciantur, et ut in amorem et studium ejus animus incalescat, ut dixit Gregorius XIII; hæc enim destinatio, et hæc intentio maxime necessaria est perfectioni hujus vitæ. Denique ut si quæ sunt orta impedimenta, quæ ab hoc studio animum avertere possint, eo tempore tollantur. Hæc ergo videtur esse propria ratio et finis per se, ac primario intentus in designando hoc tertio probationis anno.

Tertiæ probationis exigendæ altera ratio principalis, respiciens etiam tempus futurum. Videlicet propter majorem difficultatem et virtutis exhibendæ occasionem, tertia probatio est moraliter necessaria ut probentur futuri professi.

(679) XI. Hinc vero consequenter fit (quæ est altera principalis ratio hujus institutionis) ut hic annus multum deserviat, et moraliter sit necessarius ad perfectam probationem, et experimentum eorum quibus professorum munus, quasi ex officio et speciali obligatione, in Societate committendum est. Ad hunc enim finem ordinatur, ut cap. præcedent. diximus, totum illud tempus in quo differtur professio: ergo etiam hic tertius probationis annus ad eumdem finem ordinatur, et specialiori quadam ratione, tum propter nonnullam majorem difficultatem; tum etiam propter majorem virtutis ostensionem quæ illo tempore desideratur, præsertim humilitatis ac devotionis, ut in dicta Constitutione Gregorii XIII dicitur.

Ad rationem dubitandi in n. I objectam respondetur: Scholares per priora vota non approbantur ad gradum professorum; ad hunc igitur licet eos probare, maxime quum lapsu temporis potuerit devotio minui, et nemo jus habeat ad professionem, nisi forte sub conditione talis probationis. Panormit.

(680) XII. Neque contra hoc obstat ratio dubitandi in principio posita. Respondetur enim approbatum ad unum munus, seu rem unius ordinis, probari iterum posse ad negotium, vel munus altioris ordinis; quia non sufficiunt, vel requiruntur ad omnia munera, eædem qualitates, ut notavit Panormitanus in cap. *accepimus*, de ætat. et qualitat. num. 6. Quamvis ergo novitius, dum admittitur ad priora vota, approbetur in scholarem, probari iterum, atque iterum potest in ordine ad statum et munus professorum, quod longe gravius est. Deinde etiam in ordine ad eumdem terminum potest quis iterum examinari et probari, quando multum temporis intercessit; et præsertim si occasio aliqua notabilis mutationis ac diminutionis timeri probabiliter possit, et de re agitur, in qua nondum est jus acquisitum, ut sentit Panormitanus supra: quæ omnia in præsenti concurrunt. Nam præterquam quod per priora vota scholarium non approbatur quis simpliciter ad professionem, postea intercedit multum temporis, in quo potest timeri fervoris et devotionis diminutio, et ideo sic superest ratio sufficiens novæ probationis in ordine ad professionem, cum in illam, vel ad illam numquam sit proprium jus acquisitum (1), nisi ad summum sub tali conditione in Constitutionibus expressa.

Ad 1am replicam in eodem num. I positam, respondetur: Ad professionem fit quidem probatio tempore studiorum, sed tertius quoque annus requiritur 1° consummando studio in schola spiritus; 2° novæ seu reformationi seu aliquarum inclinationum periclitationi.

(681) XIII. Ad replicam autem quod in toto tempore studiorum fit hæc probatio. Respondetur verum quidem id esse, non tamen sufficere tempus illud; tum quia duplex studium ad professionem Societatis supponi debet, literarum scilicet, et spiritus. Hoc autem secundum, nec tempore novitiatus potuit esse perfectum, nec inter studendum literis potuit consummari; et ideo necessarium fuit proprium adjungere tempus, in quo consummaretur. Tum etiam, quia ipsummet studiorum tempus vel occasionem præbet novæ reformationis; propter distractionem et remissionem animi, circa spiritualia exercitia, quam nimia sollicitudo literarum afferre solet, præsertim incipientium, vel occasionem præbeat novæ probationis, quia per discursum illius temporis solet magis uniuscujusque natura, et capacitas, vel inordinata aliqua inclinatio cognosci; quam magis probare, vel moderari necesse est.

Ad 2am replicam ibidem in num. I positam, respondetur: tertius annus fit ut religio probet, non vero ut probetur. Hoc enim intrinsece continet Societatis et scholarium contractus, quem tamen non injustum esse constat ex dictis in libro tertio.

(682) XIV. Ad alteram vero replicam, quæ postulat qua ex parte fiat hæc probatio, respondetur concedendo eo tempore, si proprie loquamur, probari religiosum a religione, non religionem a religioso, ut ratio ibi facta ostendit, quæ non solum de hoc tertio anno probationis, sed etiam de toto tempore studiorum verum habet. Ad objectionem autem de inæqualitate seu injustitia, responsum in superioribus est lib. III, cap. 2 a num. 5, ubi ostendimus, non esse injustum contractum, in quo scholaris approbatus obligatur absolute, et ex parte sua perpetuo Societati, et Societas non ita se illi obligat: nam in hoc ipso contractu intrinsece includitur, ut Societas possit amplius probare religiosum, etiam ad dimittendum illum, si sibi non satisfe-

(1) Etiam in *Congr.* XX, *decr.* 25, dicitur neminem jus habere ad professionem.

ceril, quia nondum illum simpliciter, et ad omnia approbavit, et e contrario ibi etiam continentur, ut religiosus jam non possit amplius religionem probare, quia quando priora vota emisit, illam simpliciter approbavit, *ut vitam in ea perpetuo degeret*, et ideo scholaris, qui hac mente in Societate viveret, vel tertium annum probationis ageret, ut religionem amplius experiretur, et si duriorem inveniret, relinqueret, non esset tuta conscientia, quia jam non habet jus probandi, sed obligationem obediendi et se disponendi, ut quantum in ipso est, in Societate retineatur, vel etiam intimius admittatur.

Ad 3am replicam ibidem in num. I positam, respondetur : Tertius probationis annus non ita sufficit ut oporteat professionem statim subsequi; sed requiritur, vel tamquam terminus quo nullus brevior esse debeat ad experiendum, et magis adhuc ad disponendum personam; vel ut ex toto tempore inter finem studiorum et professionem, annus saltem tribuatur propriæ perfectioni et vitæ fere omnino contemplativæ, sub spiritali religionis disciplina.

(685) XV. Denique ad ultimam tacite respondetur in dict. Constit. Gregorii XIII, dum dicitur scholares finitis studiis in Societate, non solum in tertio probationis anno, *sed etiam in verbi Dei, sacrarum et scholasticarum lectionum, pœnitentiæque et Eucharistiæ sacramentorum ministeriis Societatis tamdiu probantur, quamdiu præposito generali videtur*. Itaque finitis sudiis (1) non præscribitur tertius annus probationis, eo quod ille sufficiens reputandus sit, ex vi regulæ, ut statim illo finito, professio concedatur. Nam qua ratione cap. præced. ostensum est, non esse tempus definitum ad professionem faciendam, eadem non est in hoc sensu illi annus præscriptus, sed vel positus est tantum pro termino parvitatis, ita ut ad minimum hic annus requiratur, quia per se ac moraliter necessarius, non tantum ad experimentum personæ, sed magis ad præparationem seu dispositionem convenientem tali statui, vel certe per determinationem hujus anni indicatum est, ex toto illo tempore, quod inter finem studiorum et professionem intercedere potest, unum saltem annum concedendum esse, ut in eo propriæ perfectioni, et vitæ (ut dicebam) fere omnino contemplativæ vacetur sub speciali cura, et spirituali disciplina religionis, ut num. IV retulimus, et hic vocatur quasi per antonomasiam *tertius annus probationis*, quamvis suo modo, totum reliquum tempus usque ad professionem probationis etiam sit.

---

(1) *Finitis studiis*. Editt. quatuor habent *finis studiis*.

CAPUT III.

Utrum specialis forma profitendi in Societate specialem obligationem inducat circa eruditionem puerorum.

Suppositio 1a pro resolutione hujus capitis : Fit in Societate professio vera votis solemnibus. Hoc constat ex Constitutionibus ex Bullis et ex usu; et est convenientissimum; tamen non erat necessarium, ut Societas evaderet vera religio. Nam religio ut sic est corpus constans ex personis vere religiosis, quales esse possunt sine votis solemnibus. Henriq.

(684) I. Sequitur agendum de secunda parte hujus libri, quam ipsius initio proposuimus. Ac pro hoc capite suppono in primis fieri in Societate veram professionem per vota solemnia, quod ex Constitutionibus et Bullis pontificiis, et ex usu manifestum est; et ex dicendis constabit. Nec desunt, qui existiment fuisse hoc simpliciter necessarium, ut tota hæc congregatio sit absolute, et simpliciter vera religio, ut etiam refert Henriquez lib. XII, cap. 5, num. 4, lit. T, in comment. Sed hoc in rigore non est verum, ut jam lib. III, cap. 3, a num. 6 vidimus; tum quia sicut potest esse verus et proprius religiosus simpliciter sine votis solemnibus, ita potest esse corpus mysticum veræ religionis constans ex solis hujusmodi personis religiosis. Quia religio, ut dicitur, de toto corpore, solum significat corpus constans ex personis vere religiosis ut sic; tum quia satis probabile est, antiquiores fuisse veras religiones, quam vota solemnia, ut tomo præced. ostensum est; fuit ergo hoc [solummodo] convenientissimum, secundum præsentem ecclesiæ institutionem ad majorem perfectionem, decorem et dignitatem hujus corporis.

Suppositio 2a : Professio Societatis 1° includit traditionem et substantialem solemnitatem trium votorum, quæ statui religioso communia sunt et jam explicata; 2° addit regulariter tum circa puerorum eruditionem, determinationem voti obedientiæ statim explicandam; votum speciale tum obediendi papæ circa missiones, de quo in capite sequenti.

(685) II. Secundo suppono hanc professionem Societatis includere omnia, quæ sunt de substantia professionis religiosæ in communi, et regulariter addere aliquid; includit enim traditionem religiosam, quam significant in forma profitendi præscripta v part. Constit., cap. 3 verba illa : *Ego N. professionem facio*, et tria substantialia vota paupertatis, castitatis et obedientiæ, quæ in eadem forma statim expresse promittuntur. Addit vero duo. Primum est specialis quædam determinatio voti obedientiæ circa puerorum eruditionem, de quo in præsenti capite dicendum est. Secundum est speciale votum obedientiæ summo pontifici circa missiones, de quo in sequenti. Quod vero attinet ad ea quæ communia sunt statui religioso, satis expli-

catum est in citato tomo, quæ substantialis solemnitas illorum trium votorum eadem est in professis Societatis et aliarum religionum; et ita in illa generali doctrina explicata est : substantia vero aut obligatio eorumdem votorum, prout specialiter in Societate fiunt, declarata a nobis est supra in lib. IV tractando de votis scholarium; solum ergo superest nobis explicandum id quod specialiter addit hæc professio.

Suppositio tertia de duobus modis profitendi in Societate. Unus modus in quo emittuntur quatuor vota solemnia est ordinarius, primario ac per se intentus, et veluti juris ordinarii. Propter hunc modum qui solet dici PROFESSIO absolute, quasi per antonomasiam professa nominatur pars Societatis ad quam pertinet celebratio congregationum generalium, electio generalis, ordinarium regimen provinciarum et domuum professarum.

(686) III. Tertio præmittendum est duos modos solemniter profitendi inveniri in Societate. Unus et ordinarius est emittendo professionem quatuor votorum, ut constat ex prima forma profitendi, quæ habetur in dict. cap. 3 Constitutionem; imo hæc professio est primario, ac per se in Societate intenta, et ab illa quasi per antonomasiam denominatur Societas professa, ut constat ex Examine cap. 1, § 3, et VI part., cap. 1, § 1, et ex declaratione instituti, quæ habetur in Bullis pontificiis 1 Pauli III, et 1 Julii III, et in Constitutionibus Gregorii XIII. Et similiter nomine *professionis* absolute dictæ, solet hæc professio in Societate intelligi; ut sumitur ex V part. Constitut., cap. 2, simul cum 3, quia hæc professio est, quæ veluti jure ordinario ad Societatem spectat; et qui sic professi sunt principalia membra hujus corporis existunt, et ideo congregatio generalis, quæ universam Societatem repræsentat, ex illis per se coalescit, et ad illos regulariter pertinet suffragium activum et passivum in electione generalis. Regimen etiam Societatis, quoad provincias præcipue, et domos professas, in eis solis ordinarie esse potest, ut constat ex Constitutionibus, VIII part., cap. 3, cum declaratione lit. A, et cap. 6, § 4, cum declaratione, et ex aliis regulis Societatis.

Alter modus profitendi in Societate est quando ad ultimum statum constituendum emittuntur solemniter tria vota substantialia omisso voto obediendi papæ circa missiones. Porro sic profitentes 1° conveniunt cum quatuor votorum professis in obligatione nunc explicanda docendi doctrinam Christianam, 2° conveniunt cum coadjutoribus spiritualibus formatis carentes voto quarto solemni et rebus consequentibus, habentes autem paria fere ministeria et dona, quum non sint nisi coadjutores spirituales, specialem meriti prærogativam.

(687) IV. Nihilominus præter hunc modum est alius solemniter profitendi, emittendo tantum tria vota substantialia religionis solemnia, omisso voto obedientiæ ad summum pontificem, ut constat ex Constitutionibus, V part., cap. 2, § 3, et ex Bullis pontificiis, præsertim ex Constitutione : *Ascendente Domino.* De hoc ergo posteriori modo professionis, vel de his oneribus, aut muneribus, quæ ad hujusmodi professos pertinent, nihil speciale hic dicendum occurrit. Quia in modo vovendi obedientiam, quoad declarationem muneris docendi christianam doctrinam conveniunt cum professis quatuor votorum, et ita de utrisque simul explicabitur (1) : quoad carentiam vero quarti voti et rerum omnium, quæ inde consequuntur, conveniunt cum coadjutoribus spiritualibus formatis : sicut etiam cum illis fere conveniunt in ministeriis, ad quæ assumuntur et in donis, seu qualitatibus, quæ in eis requiruntur : et ideo de utrisque simul infra lib. sequenti dicitur. Nam hi professi trium votorum in Societate, coadjutores sunt spirituales, quos tamen speciali quadam prærogativa dignos judicat Societas, ut ibi exponemus : loquimur autem de hac professione trium votorum, quæ conceditur, tamquam ultimus terminus, et status aliquarum personarum.

Nulla fit consideratio de trium votorum solemnium professione emissa propter extrinsecam occasionem nec ut vovens constituatur in ultimo suo statu. Hujus enim professionis quasi per accidens obligatio major non est quam votorum scholarium, excepta solemnitate.

Aliquando enim fit per extrinsecam occasionem, quæ requirit ut persona sit ligata votis solemnibus; ut in casu primogenituræ, de quo in cap. 1, num. 4 meminimus, et olim tempore Pii V, cum quispiam esset ad sacros ordines promovendus; et de tali professione nulla fit consideratio, quia est veluti per accidens, et non affert majorem obligationem, quam sit in gradu scholarium, excepta solemnitate (2). Neque etiam fit, ut in ea sistatur : nam comparata doctrina, et majori perfectione virtutis, potest transitus fieri ad professionem quatuor votorum. De hac ergo tantum videndum est (3) an revera addat aliquid tribus substantialibus votis religionis, et quam immutabilis sit.

TITULUS INTERJECTUS.

Utrum conveniens fuerit Societati professæ peculiarem curam et obligationem pueros in doctrina christiana erudiendi, suscipere.

Eruditio puero-

(688) V. In primis igitur circa puerorum

(1) *De utrisque simul explicabitur.* Immo de coadjutoribus etiam spiritualibus stricte sumptis eadem explicatio intelligenda est, quorum videlicet circa puerorum curam promissionem non disparem fatetur Suaresius *libro* VII, *cap.* 2, *num.* 10, *in fine.*

(2) *Non affert majorem obligationem quam sit in gradu scholarium, excepta solemnitate.* Ergo quando vota tria solemnia non constituunt ultimum statum voventis in Societate, qui sic profitetur eximendus est votis simplicibus professorum, et forsitan promissione docendi Christianam doctrinam. Quod superest, locum hunc jure Societatis tradito potius quam scripto nixum crediderim, et ob hanc rem diligentius animadvertendum.

(3) *Videndum est.* Non tamen in auctore videbitur, nisi quis meminerit aut relegerit Suaresiana de qualicumque professione solemni principia.

rorum et quorumcumque rudium duplex: alia in literis, alia in doctrina Christiana. Priorem quo modo curet Societas, dictum est in libro quinto; posterior, quia in forma professionis exprimitur, nunc est explicanda.

eruditionem, ad quam votum obedientiæ specialiter in professione determinatur, notandum est duas esse eruditiones puerorum (sub quibus semper quascumque rudes et ignorantes personas comprehendimus). Unam in literis, alteram in fide seu doctrina christiana; utramque vero amplectitur religio Societatis : sed prior, quia non est tam propria professorum, et quia ad collegia Societatis pertinet, superius in lib. v, cap. 5 et 6, a nobis declarata est. Hic altera est explicanda, nam de illa in particulari sermo est, in prædicta forma profitendi : unde licet hoc ministerium commune sit omnibus membris Societatis, quia tamen peculari modo videtur annexum et expressum in ipsa forma professionis Societatis, ideo hic breviter explicandum est.

Rationes dubitandi circa titulum interjectum.

(689) VI. Quod ergo ad ipsum ministerium spectat, constat esse ecclesiæ valde necessarium, quia est veluti fundamentum totius christianismi, ut dicitur in catechismo Pii V. Quia vero tale ministerium facile videtur, et minus grave; ideo minus necessarium videri potest, ut inter præcipua officia hujus religionis, quæ aliis gravissimis rebus occupata est, poneretur, et cum tanta exaggeratione, ut solum illud in obedientiæ voto exprimeretur. Etenim christiani parentes filios suos christianam doctrinam docere possunt et debent, quia unum ex præcipuis muneribus parentibus est filium in religione instruere. Unde Ignatius martyr epist. 9 ad Philadelphienses : *Patres* (inquit) *educate filios vestros in disciplina et admonitione Domini, et docete eos sacras literas et artes, ut non dedant se otio et inertiæ : Honeste* (inquit) *educat justus pater liberos, in filio sapiente lætabitur cor ejus :* alludens ad illud proverbiorum 10 : *Filius sapiens lætificat patrem.* Deinde hoc etiam spectat ad patrinos, qui eos de sacro fonte levarunt, ut in III tomo, III part., quæst. 67, art. 8, cum D. Thoma declaravi. Unde in Concilio Arelatensi III sub Leone, tempore Caroli Magni, canon. 19 statuitur, *ut parentes filios suos, et patrini eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summopere studeant : illi, quia eos genuerunt, et eis a Domino sunt; isti, quia pro eis fideiussores existunt;* et in Concilio Moguntiaco, sub eodem Carolo, cap. 47 præcipitur : *Ut unusquisque compater, vel proximi, spirituales filiolos suos catholice instruant.* Deinde spectat etiam hæc cura per se, et ex officio ad parochos, ut sumitur ex Concilio Tridentino sess. 1, cap. 2, et sess. 24, cap. 4, ubi præcipit parochis, ut singulis diebus dominicis oves suas et in particulari pueros in rudimentis christianæ doctrinæ erudiant. Videbatur ergo quoad hanc partem sufficienter provisum christianæ reipublicæ; non ergo oportebat Societatem tam sedulo ministerium hoc profiteri; atque si aliqua erat ejus necessitas, sufficienter poterat opus hoc per scholares Societatis expleri, neque oportebat professos ad illud peculiariter obligari; deinde non apparet, quæ sit hæc specialis obligatio ad hoc ministerium, potius, quam ad alia. Neque etiam videtur professos Societatis regulariter loquendo, huic ministerio magis incumbere, quam reliquis. Quid ergo necesse fuit in voto obedientiæ illud exprimere?

Prima, quia eruditio puerorum in doctrina Christiana est facilis et præstanda per parentes.

S. Ignat martyr.

Secunda ratio dubitandi circa titulum interjectum : Dicta eruditio ad patrinos spectat et ad parochos. D. Thom.

Tertia ratio dubitandi : Satis futurum erat si per scholares dictæ eruditioni provideretur; non autem specialiter per professos : quos alioquin in ea re non magis quam in aliis occupari solitos, non apparet debuisse in voto obediendi hoc exprimere.

(690) VII. Dicendum vero in primis est, ministerium hoc merito a Societate susceptum esse, tamquam unum ex præcipuis et majori cura, ac perfectione exercendis. Quod in primis satis persuaderi potest auctoritate ipsarum Constitutionum, quam nemo potest facile præterire, tum propter sanctitatem et prudentiam auctoris, tum propter usum et consensum totius religionis, in qua tot viri religiosi et sapientes et prudentes fuerunt. Tum maxime propter approbationem pontificiam, non solum in generali, sed etiam in particulari. Nam in prima Bulla Pauli III, sic dicitur : *Et nominatim commendatam habeant institutionem puerorum, ac rudium in christiana doctrina decem præceptorum, atque aliorum rudimentorum, quæcumque secundum circumstantias personarum, locorum, ac temporum illis congrua videbuntur. Est enim maxime necessarium circa providentiam hujus rei, diligenter præpositum et consilium invigilare, cum et in proximis ædificium fidei sine fundamentis non possit consurgere, et in nostris periculum sit, ne ut quisque erit doctor, ita provinciam hanc, tamquam primo aspectu minus speciosam, forsitan detrectare conetur, cum tamen revera nulla sit fructuosior, vel proximis ad ædificationem, vel nostris ad caritatis et humilitatis simul officia exercenda.*

Merito Societas puerorum in doctrina Christiana eruditionem majori cura exercet. Hæc prima assertio suadetur auctoritate Constitutionum et prudentum Societatis.

Eadem assertio prima item pontificem auctoritate suadetur.

(691) VIII. In quibus pontificis verbis omnes rationes, et sane gravissimæ attinguntur, quibus assertio posita suaderi po-

Pro assertione num. VII, accedunt rationes. Prima, docere

pueros doctrinam christianam est munus ex quo maxime pendet sanctitas fidelium : tum quia pueri sic discunt fidem et mores speculative et practice; tum quia res pueris propositæ audiuntur a ceteris fidelibus eadem ignorantibus, vel oblitis, vel melius plerumque capientibus talia quam altiora : et certe, altiora doctis tantum prosunt; hæc, doctis et indoctis.

test. Primo enim licet ministerium hoc in se non videatur nimis excelsum, in semine tamen, et virtute est maximum : quia ex eo magna ex parte pendet honesta et sancta vita fidelium, tum quia fides est fundamentum omnis justitiæ; tum etiam, quia non solum docentur pueri quid credere debeant; sed etiam quid debeant operari; et in quem finem debeant vitam instituere : quod maxime in principio necessarium est. Nec solum circa hæc illuminantur, sed etiam excitantur, et variis mediis illi ætati accommodatis alliciuntur, et ad opera pietatis incitantur. Deinde occasione puerorum fit, ut etiam homines grandioris ætatis, vel interdum senes, numquam in rebus fidei antea satis instructi doceantur : alii vero, qui eas oblivioni tradiderant, denuo addiscant. Multi etiam qui gravioribus concionibus interesse non solent, vel eas non satis percipiunt, hoc medio doctrinæ christianæ solent magis ad pœnitentiam agendam, et virtutem sectandam commoveri. Unde cum major pars hominum rudis sit et indocta, sperari profecto potest per hoc medium, si convenienter exerceatur, plures proficere posse in fide et virtute, quam per alia excellentiora et altiora ministeria. Et ideo cum tanta asseveratione in illa Bulla dictum est, *revera nullam esse fructuosiorem erga proximos occupationem;* quia hæc prodesse potest omnibus, quibus aliæ; non vero e converso.

Pro assertione num. VII, secunda ratio : Docere pueros doctrinam christianam valet plurimum contra errores et hæreses.

(692) IX. Accedit præterea hoc medium esse efficacissimum ad obviandum erroribus et falsis doctrinis : et ob hanc causam existimo tam graviter fuisse B. P. N. Ignatio commendatum : quia religionem hanc præcipue contra insurgentes hac tempestate hæreses Deus per eumdem Ignatium præparavit. Tandem possemus hoc confirmare exemplis antiquitatis et sacrorum canonum; sed hæc sufficienter adducta superius sunt lib. v, cap. 5, tractando generatim de eruditione puerorum : nam multa ex illis loquuntur, præcipue de institutione eorum in fide et rudimentis ejus, ut ibi notavimus. Et plane Eusebius lib. VI historiæ cap. 12, cum de Origine et Heracla loquitur, dicit eos assumpsisse munus erudiendi juventutem in rudimentis fidei. Omnes etiam utilitates, quas ibi ostendimus, habere hanc puerorum eruditionem ex hoc potissimum sperari ac sequi, manifestum est, et ideo in Concilio Moguntiaco sub Carolo, cap. 45, sic dicitur : *Symbolum, quod est signaculum fidei, et orationem Dominicam dicere, semper admoneant sacerdotes populum christianum.* Cum ergo Societas sit religio sacerdotum, merito assumpsit provinciam, non solum admonendi, ut hæc discant, sed etiam faciendi, ea nimirum docendo in omnibus locis et occasionibus, quibus possunt, scilicet in templis, in puerorum scholis, ac per vias et plateas. Unde in eodem canone subditur : *Propterea dignum est, ut filios suos donent ad scholam sive ad monasteria, sive foras presbyteris, ut fidem catholicam recte discant, et orationem dominicam, ut domi alios edocere valeant.* Ubi specialiter expendo verbum illud, *sive ad monasteria;* illo enim significatur, etiam religiosos illius temporis non fuisse dedignatos hoc ministerium instituendi pueros in christiana doctrina. Expendo etiam illud verbum, *ut domi alios edocere valeant :* nam per illud insinuatur alius modus, quo hæc puerorum institutio ad alios grandiores derivatur, dum coram his domi repetunt pueri, quæ in publico didicerunt.

Tertia ratio sunt exempla vetera et sacri canones.

Euseb.

Secunda assertio : In forma profitendi, voti obedientiæ determinatio circa christianam puerorum eruditionem adjungitur, non ob novam obligationem (1ª PARS), sed ob ministerii commendationem (2ª PARS). Porro ex Constitutionibus suppetit unde pars utraque probetur.

(693) X. Secundo dicendum est, merito in forma profitendi in Societate explicatum esse hoc ministerium in voto obedientiæ; quamquam id factum sit, non tam propter novam obligationem imponendam, quam propter ministerium commendandum. Sumitur hæc assertio ex declaratione ejusdem Constitut., part. v, cap. 3, lit. B, quæ sic habet : *Promissio docendorum puerorum, ac rudium hominum, juxta literas apostolicas, et constitutiones, non inducit aliam obligationem, quam reliqua spiritualia exercitia, quæ ad auxilium proximorum adhibeatur, cujusmodi sunt confessiones, prædicationes,* etc. *in quibus quisque se debet occupare, juxta rationem obedientiæ suorum superiorum. Quod autem de pueris docendis in voto fit mentio, ea de causa fit, ut sancta hæc exercitatio peculiari modo sit commendata, et ut devotius curetur propter singulare obsequium, quod Deo per eam in animarum auxilio exhibetur : et quia facilius oblivioni tradi poterat, et in dissuetudinem abire, quam alia magis speciosa.* Quibus verbis utraque pars assertionis, ejusque ratio explicata est.

Notatio ulterior circa 1am partem ejusdem assertionis co-

(694) XI. Est autem circa priorem partem de [non imposita] obligatione speciali advertendum, in prima congregatione gene-

cundæ in n. x positæ.—Videlicet Congregationes 1a et 2a videntur innuere obligatos professos ad dictam doctrinam per 40 dies.

rali ejusdem Societatis decreto 154, post electionem, commendari specialiter hoc ministerium professis, et subjungi hæc verba : *Pater quidem noster Ignatius injunxit singulis professis, ut semel per quadraginta dies id facerent.* Significat autem congregatio hoc fuisse injunctum a B. Ignatio, ut perpetuo in Societate observandum. Quia vero id non satis erat ibi explicatum, additum est in secunda congregatione decreto 58, post electionem : *Quivis professus post editam suam professionem intra annum, per quadraginta dies continuos, vel interpolatos doctrinam christianam pueros rudes personas docere teneatur.*

Propter verbum TENEATUR, dici posset professos obligari videri ad docendam doctrinam Christianam per 40 dies. Sed oppositum certo ostenditur quoad obligationem rigorosam. Etenim in Congregationis 2æ decreto 58 7o TENEATUR 1° ut alibi in Constitutionibus, vim directionis habet, non regulæ; 2° non potest determinare materiam voti obedientiæ quia non continet præceptum ad hoc requisitum, quandoquidem professi non vovent docere, sed obedire et secundum obedientiam docere; 3° non obligat absolute ex consilio, nisi superiore simpliciter jubente aut saltem annuente ipsis paratis vel petentibus; 4° ad eos non pertinet qui legitime impediti excusantur tacite vel expresse per superiores.

(695) XII. Ubi obscurum est, quam vim habeat illud verbum, *teneatur.* Nam licet alias verum sit ordinationes, et regulas hujus religionis, non obligare ad culpam, ibi tamen videtur determinari materia propria voti obedientiæ professorum, quantum ad hanc expressam ordinationem, et ideo videtur verbum illud inducere obligationem in conscientia. Nihilominus certum est, illam ordinationem esse solum directionem quamdam ad melius exsequendum, vel inchoandum id quod in prædicta professione exprimitur, non tamen esse legem sub peccato obligantem, imo neque esse inter alias regulas in tali religione, et ita sunt similia verba in ejus Constitutionibus explicata, neque etiam esse determinationem materiæ voti, quia in illo decreto, quoad hanc partem, nulla fit mentio voti; unde licet finis illius decreti fuerit reducere ad praxim aliquo modo votum illud; non tamen mens ejus hanc ponere, ut materiam præcepti. Eo vel maxime quia professus non vovet docere doctrinam christianam; sed *obedientiam, et secundum eam peculiarem curam,* etc., et ideo impossibile est in tali voto determinari hanc, ut materiam necessariam voti, nisi imponendo præceptum obligans in virtute obedientiæ : at hoc non ponitur ibi; ergo. Quocirca, neque ex consilio tenentur professi absolute ad hoc ministerium exercendum per quadraginta dies; nisi illis per superiorem injungatur, vel saltem licentia præbeatur : quia non est intentio illius decreti eximere subditos ab obedientia suorum superiorum, ut per se constat; sed paratos eos reddere ad hoc ministerium præstandum, vel etiam procurandum a suis superioribus; et superiores ipsos monere, ut non solum permittant, sed etiam curent ita observari a professis; et ideo si superiores, vel expresse, vel tacite excusent ab hoc ministerio eos, qui profitentur, eo quod alias legitime impediti sunt; nihil peccant.

Notatio altera circa partem secundam assertionis 2æ positæ in num. x. — Munus docendi doctrinam Christianam multis modis et signis in Instituto commendatur.

(696) XIII. Circa alteram vero partem de commendatione ministerii; notanda etiam sunt citata decreta 1 et 2 congreg. generalis : nam in priori, hoc tam pium exercitium admodum inculcatur ipsis professis; in posteriori vero ipsi præposito generali valde commendatur; *ne ullo umquam tempore illius oblivio in nostros animos irrepat, cum illud in votorum nostrorum formula complectamur.* Ex quibus ultimis verbis intelligitur fructus illius explicationis in formula vovendi : inde enim factum est, ut cura hujus ministerii in professorum animis magis insederit, et in majori etiam æstimatione habeatur. Et ad hunc etiam finem B. Ignatius similem curam imposuit rectoribus collegiorum IV part. Constitut., cap. 10, § 10 : *Rector ipse legere aut docere christianam doctrinam quadraginta dies debet.* Ubi in declaratione additur, si impedimentum intercedat, cum provinciali esse communicandum, ut per alium fieri possit; idque debere rectores implere intra primum annum sui muneris, declaratur in 2 congreg. generali cap. 15, ut ergo omnes de Societate ad hoc ministerium magis, ac magis afficiantur, tot modis et signis ejus utilitas et necessitas commendatur.

Ad rationes dubitandi objectas in num. IV, respondetur : Primo, dictum munus est valde necessarium; et quo minus illustre, magis commendandum. Secundo, quia licet non desint qui doctrinam christianam docere teneantur ex officio, tamen aliquorum incuriæ, reliquorum laboribus auxiliarem operam præbet Societas.

(697) XIV. Nihil igitur obstant rationes dubitandi in num. IV positæ; nam licet in externa specie, ministerium minus speciosum appareat, revera est catholicæ ecclesiæ valde necessarium; et quo majoris humilitatis officium, eo majori religionis commendatione indiget. Nec refert quod parentes, patrini et parochi, ex officio ad hoc ministerium teneantur; quia generatim loquendo, hujus religionis officium est juvare in omnibus ministeriis ad salutem animarum pertinentibus eos qui illis (1) ex officio incumbunt; vel quia non omnes suis muneribus satisfaciunt, ut debent; vel quia pluribus existentibus ministris et coadjutoribus, melius poterunt animæ juvari et illuminari. Accedit, quod hoc mi-

(1) *Eos qui illis.* Editt. quatuor habent *eos quibus.*

Tertio, munus docendi doctrinam christianam, quum a pueris ad adultos, a rudimentis fidei morum ad difficiliora sese porrigat, supponitur scholares non fore semper satis instructos, præsertim in moralibus; recte igitur operariis et professis res valde commendata fuit.

nisterium docendi christianam doctrinam, habet latitudinem, tam ex parte personarum, quia non solum pueri sed etiam multi ex adultis hac eruditione indigent; tum ex parte modi docendi et explicandi rudimenta fidei, ad quod sæpe non mediocris scientia necessaria est, et in dogmatis exponendis et maxime moralibus rebus, qua certe scientia scholares Societatis nondum satis instructi supponuntur; ideoque multum potest in hoc ministerio industria, et sollicitudo, ac doctrina nostrorum religiosorum, maxime provectiorum, ecclesiæ prodesse, prout hactenus per divinam gratiam experientia demonstravit. Merito ergo in professione Societatis hujus operis specialis, et expressa mentio fit, ut non solum scholaribus, sed omnibus operariis ejus sit commendatum, ipsique professi intelligant peculiari ratione ad suum statum et officium pertinere, ut declaravimus.

CAPUT IV.

Utrum votum obedientiæ ad summum pontificem, quod professi Societatis emittunt, sit solemne votum, ab aliis tribus distinctum.

Hujus capitis duplex punctum : Prius, quo modo votum quartum professorum distinguatur a tribus aliis; punctum POSTERIUS an, et quo modo dictum votum sit solemne.

(698) I. Duo puncta apparent in hoc voto difficilia. Primum est, quomodo ab aliis tribus, et specialiter a generali voto obedientiæ distinguatur. Secundum est, [an, et] quo modo solemne sit. Ratio dubitandi circa priorem partem est, quia vel hoc votum est distinctum, quod inducat novam obligationem circa eamdem materiam; vel quod obliget ad novam materiam. Neutram dici potest : ergo nullo modo distinguitur; nec enim fingi potest alius distinctionis modus. Minor quoad priorem partem probatur; quia materia semel consecrata Deo per votum obedientiæ, non est capax novæ obligationis, per aliud obedientiæ votum : licet enim materia, alias debita, ex præcepto sit capax novæ obligationis voti, tamen, quæ jam per votum promissa est, non est capax novæ obligationis : unde si quis iterum, atque iterum castitatem voveat, non multiplicat obligationem votorum: sed repetit idem votum, ut in tomo II visum est; sed per votum obedientiæ religiosæ obligatur quis obedire summo pontifici, non solum ratione jurisdictionis, quam a Christo habet, sed etiam ratione specialis promissionis Deo factæ et prælatis religionis, quorum supremus est pontifex, ut in tomo superiori ostensum est : ergo non potest per novum votum, nova obligatio obedientiæ circa eamdem materiam superaddi. Neque enim ad hoc sufficit quod per unum votum distinctius et expressius promittatur obedientia circa talem actionem, vel ad talem personam, quia implicitum, vel explicitum non variant, neque addunt obligationem voti, ut patet ex his, quæ in præcedenti cap. num. XI, dicta sunt de illa expressione docendi christianam doctrinam, quod non ideo addit speciale votum vel obligationem. Item patet in religionibus, quæ solum implicite vovent castitatem et paupertatem, quia non minori obligatione tenentur. Altera item pars minoris probatur, quia per votum obedientiæ omnia sunt promissa : ergo non relinquitur nova materia, quæ denuo per hoc speciale votum promittatur. Dices, votum generale obedientiæ per se non obligare ad has missiones. Sed contra, quia esto fortasse hoc verum sit respectu voti obedientiæ facti secundum regulas aliarum religionum, non tamen respectu facti secundum regulam Societatis : unde in ea etiam scholares approbati tenentur in his missionibus obedire, si præcipiantur : ergo ultra votum obedientiæ generale in Societate factum, ad nullam actionem, vel rem novam potest obligare hoc speciale votum factum summo pontifici.

Arguitur dilemmate pro rationibus dubitandi in puncto priore. 1um membrum dilemmatis (VEL QUARTUM VOTUM NOVAM OBLIGATIONEM AFFERT IN EADEM MATERIA) rejicitur, quia non multiplicat obligationem suam qui rursus vovet quod jam voto promisit; porro per substantiale votum obedientiæ religiosæ jam promissa est a professis obedientia papæ ut summo religiosorum prælato. Nec refert obedientiam papæ quarto voto distinctius promitti : hujus quippe evasionis impugnatio una est quod, ut vidimus, expressa promissio obediendi circa christianam puerorum eruditionem non addat votum obedientiæ; impugnatio altera est quod votum implicitum castitatis et paupertatis non minus obliget quam expressum. 2um membrum dilemmatis (VEL QUARTUM VOTUM OBLIGAT AD NOVAM MATERIAM) rejicitur quia per substantiale votum obedientiæ secundum regulas Societatis jam promissa est materia etiam voti quarti, id est missiones si præcipiantur.

(699) II. Tandem circa secundum punctum propositum obscurum est, cur hoc votum inter solemnia ponatur, aut in quo ejus solemnitas consistat. Et est ratio dubii, quia solemnitas voti addit aliquem effectum, scilicet inhabilitatem vel incapacitatem (1) aliquam, ex vi juris positivi, præter omnem illum effectum, vel obligationem, quam hominis promissio secum affert, ut superiori tomo dictum est; hoc autem votum non affert secum talem effectum, neque aliquid includit præter pro-

Arguitur pro rationibus dubitandi in puncto posteriore. Nam votum quartum non videtur solemne quia non affert aliquam inhabilitatem qui effectus sequitur ex solemnitate. Ac ne quis dicat dictum votum solemne esse quia fit simul cum sole-

(1) *Incapacitatem*. Editt. quatuor habent *capacitatem;* quod longe alienum est a mente Suaresii, trium votorum substantialium solemnitatem constituentis in aliqua inhabilitate seu incapacitate.

mnibus, hoc effugium 1° præcluditur exemplo votorum simplicium quæ fiunt a professis paulo post solemnia; 2° præcluditur amplius, quia non apparet ratio cur votum quartum fiat statim, vota simplicia paulo post, si sic intendatur ut unum sit solemne, non vero reliqua.

missionem. Nec satis est dicere esse solemne, quia conjunctum, et simul cum professione fit : nam hæc est sola concomitantia, non formalitas; alias etiam vota reliqua, quæ professi emittunt, ut a cap. 6 videbimus, erunt solemnia, quia cum professione fiunt. Quod enim non statim, sed paulo post fiant; parum profecto videtur referre, ut hoc solemne, alia simplicia dicantur, cum moraliter rem considerando quod parum distat nihil distare videtur. Et præterea reddenda est ratio, cur magis hoc votum statim fiat, ut dicatur solemne quam reliqua.

Aliqui moderni scripserunt professos Societatis ob suum quartum votum laudandos, sed ad obediendum papæ non magis obligatos quam religiosi quicumque arguitur autem pro hoc placito, ex Bullis pontificiis. Nam ibi quarti voti obligatio non alia videtur quam vinculum religionis quod erga papam ligat omnes regulares, præter subjectionem debitam a cunctis fidelibus. Ceterum in eadem opinione dici posset quartum votum non addere obligationem, sed certitudinem obligationis obediendi papæ vi status religiosi. Eman. Rod.

(700) III. Propter hanc difficultatem aliqui moderni scriptores dixerunt, licet hoc votum professorum Societatis laudabile sit, quia abundans cautela non nocet; re tamen vera, ex vi illius voti, non amplius obligari ad obediendum summo pontifici secundum regulam suam, quam alii religiosi ex vi suæ professionis teneantur. Quin potius asserunt, omnes religiosos inter se esse æquales in hac obligatione obediendi summo pontifici, in suis observantiis regularibus; quia omnes illum habent tamquam supremum prælatum uniuscujusque religionis, a quo pendet omnis observantia regularis : ita scripsit Emanuel Rodriquez de regularibus tomo I, quæst. 22 a 6, potestque hæc sententia juvari ex ratione, quam nostri met patres in Bullis pontificiis ad hoc votum emittendum his verbis tradunt : *Quamvis evangelio doceamur, et fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter profiteamur, omnes Christi fideles romano pontifici tamquam capiti ac Christi vicario subesse; ad majorem tamen nostræ Societatis humilitatem, ac perfectam uniuscujusque mortificationem et voluntatum nostrarum abnegationem summopere conducere judicavimus, singulos nostros ultra illud commune vinculum speciali voto astringi*, etc. Ex his enim verbis colligitur, per hoc votum, solum addi vinculum religionis; ultra vinculum subjectionis, quod commune est omnibus fidelibus : at hoc vinculum religionis, omnes religiosi superaddunt, ex vi suæ professionis, ergo re ipsa hoc votum nihil addit novum comparatione facta ad alios religiosos. Sed ad summum addi potest huic sententiæ, hoc votum addere majorem quamdam certitudinem hujus obligationis obediendi pontifici. Quod enim omnes religiosi ex vi professionis promittant obedientiam specialem summo pontifici, non est ita certum, quin aliqui theologi hoc negaverint, ut significat Durandus 2, dist. 44, quæst. 5, et quamvis oppositum doceat communis sententia, ut Carthusianus eadem dist. 44, quæst. 5, notat et in superiori tomo visum est; id vero (1) sub opinione versatur : igitur hoc votum addit saltem certitudinem obligationis; non tamen obligationem juxta hanc opinionem. Nihilominus hæc opinio vera non est, nec consentanea Bullis pontificiis, quibus hoc votum approbatum est, ut speciale, et omnino distinctum a reliquis. Ut ergo id ostendamus, comparabimus prius hoc votum ad professionem aliarum religionum, deinde ad alia vota seu vincula ejusdem Societatis, in quo fortasse major difficultas versatur.

Durand.

Carthus.

Rejicitur dictum placitum.

Quid addat hoc votum, tribus aliarum religionum votis.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Ad explanationem titulo PRIMO interjecti, assertio bipartita : Quartum votum professorum et sanctum (1a PARS); obligat ad aliquid non inclusum in voto obedientiæ aliarum religionum (2a PARS). — Exprimitur autem hujus quarti voti materia in Instituto Societatis. Videlicet ad hanc materiam spectat tantum in missiones ire ex jussu pontificis.

(701) IV. Dico ergo primo (2) professi Societatis emittentes quartum votum obediendi summo pontifici, et sancte faciunt, et ad aliquid ex vi illius voti obligantur, ad quod non obligantur reliqui religiosi ex vi professionis suæ; ut conclusionem probemus, materia hujus voti præ oculis ponenda est; quæ satis expresse proponitur in dictis Bullis pontificiis, et in Examine cap. 1, § 5 : *Professa Societas* (dicitur) *præter tria vota, votum facit expressum summo pontifici, ut vicario, qui nunc est, vel pro tempore fuerit Christi Domini nostri, nimirum ad proficiscendum sine excusatione, non petito viatico, quocumque gentium ejus sanctitas jusserit, inter fideles, vel infideles, ad res, quoad divinum cultum, et religionis Christianæ bonum spectat.* In quibus verbis in primis observo, materiam hujus voti non esse totam illam, quæ potest esse materia obedientiæ religiosæ, etiam secundum regulam Societatis; sed solam materiam missionum, ut patet ex illis verbis, *nimirum ad proficiscendum*, quæ

(1) *Id vero.* Ita editt. quatuor; forte pro *id vere* : sic enim planior sententia.

(2) *Dico ergo primo.* Margo habebat e regione *Prima assertio.* Delendum fuit 7o *Prima* : neque enim plures assertiones, sed unica reperitur a num. IV ad num. XXVI.

sunt declarativa et limitativa voti, et materiæ ejus, et ita in ipsa forma profitendi expresse dicitur : *Insuper promitto specialem obedientiam summo pontifici circa missiones*. Ubi in declaratione dicitur : *Tota intentio quarti hujus voti obediendi summo pontifici fuit, et est circa missiones*. Et additur, hoc modo esse intelligendas literas apostolicas, quæ interdum verba generaliora habere videntur, et in sequentibus magis declarabuntur.

Ad obligationem eundi in missiones spectat item manere ubi pontifex jusserit.

(702) V. Addo præterea in materia hujus voti, sub verbo *proficiscendi*, etiam verbum permanendi, in quacumque mundi parte vel provincia, et sub nomine missionis perseverantiam etiam, juxta intentionem præcipientis comprehendi. Accommodatum exemplum ad hoc explicandum habemus in cap. *si postquam*, de electione in 6, ubi Bonifacius pontifex interpretans Constitutionem Nicolai papæ, quæ exigit ut electi ad quædam beneficia Romam proficiscantur pro confirmatione electionis; inquit : *Non solum ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur;* sic ergo in præsenti dicimus, votum parendi in proficiscendo; exigit ex sui mente obedientiam in permanendo usque ad finem negotii, utique juxta intentionem mittentis huic rei accommodatam, ut statim explicabimus. Ratio etiam hoc convincit, quia via est propter terminum; inutilis enim esset missio, nisi in termino sisteretur, quantum ad finem et effectum missionis necessarium est. Unde hic terminus et quies necessaria in illo, non est quasi finis extrinsecus, qui solet distingui a materia legis vel promissionis, sed est intrinsecus terminus, a quo pendet tota ratio et utilitas talis materiæ, et ideo intrinsece pertinet ad materiam talis voti. Et ita explicari videtur in citatis verbis Examinis, ibi, *ad res, quæ ad divinum cultum*, etc., nam una ex his rebus, maxime necessaria esse potest permanentia in tali loco. Clare etiam supponitur in VII part. Constitutionum, cap. 1, § 2, ibi, *residere, vel mitti*.

Exemplum hujus partis materiæ voti quarti habetur in jure canonico.

Ratio ejusdem obligationis professorum manendi ubi mittentur, est quia permanentia se habet ut finis intrinsecus missionis : quare dum hæc vovetur, illa etiam. Adde in hanc rem verba Constitutionum.

Ad obligationem eundi in missiones, spectat præterea obire in missionibus actiones intentas a pontifice; non vero solum iter aut permanentia.

(703) VI. Hinc tertio addo, non solum teneri professos ex vi hujus voti, missiones peragere, sed etiam actiones illas vel functiones ad quas, seu propter quas mittuntur, fideliter seu strenue, quod in ipsis moraliter est, peragere hoc eodem discursu facile persuaderi potest, quia nomine missionum juxta verum sensum, et communem usum loquentium, non intelliguntur solum itinera, vel residentiæ in aliquibus locis, sed actiones etiam et ministeria, ad quæ hujusmodi itinera ordinantur. Obedientia ergo circa missiones, quæ per hoc votum promittitur, hæc omnia comprehendit. Et hic est sensus illorum verborum in Bullis pontificum : *Speciali ad hoc voto astringi, ut quidquid modernus et alii Romani pontifices pro tempore existentes jusserint, ad profectum animarum et fidei propagationem..., et ad quascumque provincias nos mittere voluerint* (1), etc. Vovent ergo non solum ire quo missi fuerint, sed etiam ibi exsequi quidquid facere jussi fuerint; utrumque ergo est materia hujus voti, quantum est ex vi obligationis ejus. Quod ideo addo, quia in usu talis erit obligatio, quale fuerit præceptum, quod actu imponetur. Sæpe enim potest præcipi alicui ire in Indiam, non tamen præcipi actionem ibi exercendam, sed relinqui secundum institutum. Et tunc si quis obediat eundo; licet postea sit negligens, vel alias peccet male utendo suo munere, non peccabit specialiter contra hoc votum, quia præceptum non fuit circa totam materiam illius impositum.

Ceterum hæc omnia licet vi quarti voti possint præcipi, non semper præcipiuntur : et hinc obligatio non habet latitudinem totius materiæ voti.

De fine ejusdem voti seu materiæ ejus, dubium ex verbis EXAMINIS enodatur. Hæc enim verba ex Bullarum verbis sic intelligenda sunt, ut quartum votum non obliget ad missiones præceptas alio fine quam salutis animarum.

(704) VII. Quarto consideranda sunt verba illa, *ad profectum animarum :* et fidei propagationem pertinens, nam substantialiter limitant materiam hujus voti, non enim obligamur peregrinari quocumque ad alios fines, sed solum ad salutem animarum et fidei propagationem. In Examine autem cap. § 5, videtur hoc ampliari, dum dicitur : *Ad res, quæ ad divinum cultum et religionis christianæ bonum spectant*. Hic enim finis generalior esse videtur. Nam ire ad visitanda, v. g. loca sancta Hierusalem, ad divinum cultum pertinet et non videtur conferre ad fidei propagationem vel profectum animarum. Verumtamen hæc verba accommodanda videntur ad ea, quæ in Bullis pontificiis continentur, quia sub illis institutum approbatur et confirmatur; præcipue, quia in VII part. Constit., cap. 1, § 1, eodem modo declaratur tota intentio hujus voti, scilicet, ut sit : *Ad animarum auxilium;* de hoc ergo cultu Dei,

(1) Bulla EXPOSCIT DEBITUM. *Inst.* I, *pag.* 23, *col.* 1.

et bono religionis christianæ alia verba intelligenda sunt.

Quoad quartum votum professorum, extensio dicti finis est proprie et directe ad omnes actiones misericordiæ spiritualis; nec videtur excludere eas actiones misericordiæ corporalis quæ clericos decent : at excludit defensionem ecclesiæ tractando arma materialia, non autem auxilium spirituale suppeditando militibus terra marive pro ecclesia pugnantibus.

(705) VIII. Quamquam omnis alius cultus Dei, possit ad hunc finem saltem indirecte et remote ordinari : proprie tamen, et directe sub illo fine comprehenduntur omnes actiones misericordiæ spiritualis (1) circa proximum, ut sunt procurare pacem inter principes dissidentes; subvenire laborantibus in quocumque animæ periculo; seminare fidem, et resistere hæreticis, juvare catholicos quocumque spirituali ministerio doctrinæ, aut sacramentorum. Actiones autem misericordiæ corporalis, ut sunt redimere captivos vel similes, licet non videantur directe sub hoc voto comprehensæ, si tamen sint ex his, quæ clericos decent, non videntur excludi, quia omnes possunt ad spiritualem profectum ordinari, sicut eas etiam Societatis institutum amplectitur. Actiones vero defendendi ecclesiam, vel resistendi infidelibus per arma et bella, licet sint opera caritatis, non tamen pertinent ad sacerdotes, et ideo clarum est hic non comprehendi, quamvis ab his missionibus non excludantur illæ, quæ fiunt, sive in terra, sive in mari adjuvando christianos milites et duces pro ecclesia militantibus : nam hæc immediate pertinent ad finem spiritualem juvandi animas fidelium, et ultimate ordinantur ad pacem, et universale [bonum] spirituale totius ecclesiæ. Nec obstat, quod materialis gladius interveniat, cum ille non per religiosos ipsos, sed per milites tractandus sit.

Collectio dictorum de materia et fine hujus voti quarti professorum. — Videlicet hoc voto includuntur omnia spiritualia ministeria Societatis, si præcipiat pontifex, exercenda non modo per professos missos a pontifice, sed per eos quos non missos vult ea munera peragere ubi sunt.

(706) IX. Atque hinc in summa concludo, sub materia hujus voti comprehendi omnia spiritualia ministeria, quæ Societas circa proximos exercet; nam ad omnia illa potest nos pontifex mittere quocumque velit. Et quia sub *missione* (ut num. v diximus) comprehenditur exsistentia, seu residentia in aliquo loco; etiamsi pontifex eo non me miserit, potest mihi præcipere, ut ibi concioner, doceam, vel aliud simile ministerium peragam, quia si eo in loco non essem, posset me illo mittere in hunc finem : ergo licet adsim, potest præcipere ut permaneam, et tale ministerium exerceam : et ita in rigore, et sine alia restrictione verum est, quod in Bullis dicitur hoc voto nos astringi : *Ut quidquid romani pontifices, pro tempore exsistentes, jusserint ad profectum animarum, et fidei propagationem pertinens,* exsequi teneamur. Quod si dubium inciderit, an tale ministerium hoc loco et tempore pertineat ad profectum animarum, vel si solum ad temporalem, vel civilem utilitatem proximorum, ut docere hic grammaticam vel philosophiam; ejus rei judicium penes summum pontificem sine dubio futurum est; id enim ratio, quod in dubiis pro superiore standum sit, postulat; et verba ipsa, quibus materia hujus voti explicatur, idem satis indicant.

In dubia materia aut fine, standum pro præcepto, et assentiendum pontifici.

1ª circumstantia explicatæ materiæ voti quarti est non requirere viaticum. Nihilo tamen minus hæc circumstantia, ut videtur, ad paupertatem quoque spectat.

(707) X. Tandem, ad materiam hujus voti spectant aliquæ circumstantiæ gravissimæ, et non parum difficiles. Prima est ut cum mittuntur professi, nullo exspectato aut petito viatico, ire teneantur. Hæc conditio inter eas, quæ ad votum paupertatis spectant, ponitur VI part. Constit., cap. 2, § 15 : *Quando summus pontifex* (dicitur ibi) *vel superior professos, vel coadjutores ad laborandum in vinea Domini mittet, nullum viaticum petere possint, sed liberaliter repræsentent, ut mittantur, prout illis* (id est, mittentibus) *ad majorem Dei gloriam fore videbitur*. Et additur in declaratione : *id est pedites, vel equites; cum pecuniis, vel sine illis,* etc. Unde videtur hæc obligatio, ex ea parte qua (2) respicit paupertatem, ad votum illius pertinere. Nihilominus tamen, ut pertinet ad circumstantias et modum missionis, cadit etiam sub votum missionum : nec enim est inconveniens, ut eadem res sub diversis rationibus, cadat sub diversa vota, sicut etiam sub diversa præcepta. Et ita in cap. 1 Examinis § 5, de Societate professa dicitur : *Facit votum expressum,* etc. *ad proficiscendum,* etc., non petito viatico, et VII part. Constit., cap. 1, ubi votum hoc copiose traditur in § 3, hæc conditio tamquam illius propria declaratur. Quocirca qui occasione viatici, vel ex timore indigentiæ missionem detrectaret, contra hoc votum directe delinqueret : quia vovet obedientiam circa missiones, juxta Constitutiones et Bullas, quæ ita materiam hujus voti declarant. Unde etiam fit, ut non solum ire, sed etiam residere, ubique locorum debeant professi, non exspectato viatico nec subsidio a pontifice, sed

(1) *Spiritualis.* Ita cum edit. 1634; legitur *spirituales* in editt. 1625, 1626, 1744.

(2) *Qua.* Ita cum edit. 1744. Editt. 1625, 1626, 1634 habent *quia.*

a Deo et piorum eleemosynis, quibus sustentari debent, juxta paupertatem, quam profitentur.

Secunda circumstantia voti quarti professorum, ire sine excusatione; quo modo intelligatur. — Manente præparatione animi ad obediendum, si pontifex urgeat, in re saltem dubia, 1° licita est excusatio rationis; et hanc non proponere esset interdum omnino contra finem pontificis; 2° non graviter, sed forte leviter illicita est excusatio voluntatis; qua quis sine fraude insinuans repugnantiam suam rogat excusari per ablationem præcepti.

(708) XI. Secunda circumstantia ponitur his verbis in pontificiis Bullis : *Sine ulla tergiversatione, aut excusatione, illico quantum in nobis fuerit.* In examine dicitur, *sine excusatione;* in VII part. Constit., cap. 1 dicitur, *sine ulla excusatione*, et aperte declaratur, hanc ipsam circumstantiam sub voto cadere. Agens enim B. P. Ignatius de hoc voto ait : *Quo se obedientiæ summi Christi vicarii, sine ulla excusatione, Societas obstrinxit.* Obedientia ergo sine excusatione sub hoc votum cadit. Hæc autem conditio intelligenda est, et juxta alia loca earumdem Constitutionum, et secundum rationem rectam. In aliis enim Constitutionum locis, et in epistola de obedientia sæpe monemur perfectionem obedientiæ non excludere, quin, si aliqua justa excusatio occurrerit, superiori debito modo et reverentia proponi possit; similis ergo propositio et justa excusatio per hanc conditionem non excluditur in præsenti, quia secundum se justa est, et rectæ rationi consentanea : neque in aliis obedientiæ operibus illicita, quia est per regulam permissa : sed ideo potius permissa est, quia recta ratio illam postulat. Imo aliquando illam tacere esset valde contrarium intentioni pontificis præcipientis et fini ejus. Igitur ut uno verbo dicam excluditur per hoc votum excusatio voluntatis, non rationis : vel certe excluditur excusatio, quæ includat absolutum decretum non eundi, non vero illa, quæ in sola expositione rationabilis impedimenti consistit. Nam etiam cum excusatio videtur rationabilis, non licet absolute nolle parere, et hoc modo se excusare; quia si non obstante difficultate proposita pontificis præceptum urgeat, illi omnino parendum est ex vi talis voti; nisi evidenter præceptum esset nullum (1), quod non potest præsumi aut timeri. Et e converso quamvis homo ex fragilitate, sine dolo et fraude tergiversaretur, insinuans difficultatem suam, et rogans excusari per ablationem præcepti, cum præparatione autem parendi si superior non condescendat, tunc non est peccatum grave, licet esset imperfectio magna, et forte etiam peccatum veniale.

Tertia circumstantia voti quarti professorum est ire quovis mittantur. Ejus circumstantiæ ratio est ut pro majore cognitione necessitatum totius ecclesiæ et Spiritus sancti auxilio quibus gaudet pontifex optima per eum fiat operariorum Societatis distributio.

(709) XII. Tertia circumstantia hujus materiæ est, ut sit universalis et indifferens ad omnia loca, et ad omnes gentes cujuscumque religionis, seu opinionis, *sive ad Turcas* (dicitur in Bulla) *sive ad quoscumque alios infideles, etiam in partibus, quas Indias vocant, sive ad quoscumque hæreticos, schismaticos, seu etiam ad quosvis fideles. Nec intellexit Societas* (additur in Constitutione) *particularem aliquem locum, sed ut per orbem in diversas regiones et loca spargerentur.* Ubi etiam scribitur, et in declaratione magis exponitur, ob hanc potissime causam Societatem totam decrevisse per hoc votum, in potestate pontificis specialiter se constituere; quoniam cum majus Dei et totius ecclesiæ obsequium in proximorum auxilio optaret, et ignoraret ubinam cum majori fructu versari posset, negotium hoc Christi vicario committendum judicavit; tum quia illi, ut totius ecclesiæ capiti, major cognitio rerum ac necessitatum totius ecclesiæ futura erat : tum etiam, quia sperandum merito putavit, distributionem ministrorum Societatis per pontificem, futuram esse optimam, et majori auxilio Spiritus sancti factam.

Extenditur dicta circumstantia tertia voti quarti professorum ad discurrendum huc illuc, et ad habitandum etiam diu extra domos Societatis, si oportuerit.

(710) XIII. Unde etiam fit, ut ex vi hujus voti teneantur professi Societatis, si pontifici visum fuerit, nullum habere certum domicilium, sed huc illucque discurrere, ac si oportuerit, extra Societatis domos diuturno tempore habitare, eo quod ad bonum animarum expediat. Ita ut hic vivendi modus non sit omnino accidentarius, seu extra latitudinem instituti, sicut esset in aliis religionibus, sed sit per se comprehensus et electus ad finem Societatis : propter quod de professis dicitur in IV part. Constit., cap. 2, § 4, lit. B, *non habere stabilem habitationem.* Et in Examine cap. 4, debere esse paratos ad discurrendum per quascumque mundi partes, prout a pontifice vel superiore fuerit injunctum.

An recessus ab aliquo loco, vel etiam negatio eundi in locum, spectet ad materiam hujus quarti voti. — Videri posset VEL non spectare, quia proprietas verborum limitat ma-

(711) XIV. Quæri vero tandem potest, an sub hac materia missionum comprehendantur non solum actus eundi, sed etiam redeundi, seu recedendi ab aliquo loco, vel etiam negatio eundi (2) in aliquam regionem; ita ut ex vi hujus voti, possit hoc pontifex præcipere, secluso alio titulo jurisdictionis. Hinc enim videtur non comprehendi, quia in rigore, hæ sunt res

(1) *Nullum.* Editt. quatuor habent *multum.*

(2) *Negatio eundi.* Editt. quatuor *negatio non eundi.*

teriam voti; VEL spectare, quia in casu, missio et recessus sunt moraliter idem, aut inseparabilia.

distinctæ, ita ut negatio, seu recessus non comprehendatur proprie sub nomine missionis; materia autem voti ad proprietatem verborum limitanda est. Aliunde autem, moraliter hæc considerando, videntur plane vel esse ejusdem rationis, vel ita connexa, ut non possit alterum sine alio promitti.

Resolutionis pars prior. Ad materiam quarti voti pertinet recessus ab aliquo loco, quoties præcipitur accessus ad alium locum.

Respondeo dupliciter posse præcipi recessum ab aliquo loco; primo propter privationem termini a quo, primario ac per se. Secundo propter terminum ad quem, id est, propter accessum ad aliquem locum. Hoc posteriori modo non est dubium, quin recessus sub his missionibus comprehendatur, quia non potest præcipi accessus ad aliquem locum, quin præcipiatur recessus a quocumque loco alio.

Circa dubium propositum in num. XIV, pars posterior resolutionis. Ad materiam quarti voti videtur pertinere recessus ab aliquo loco, si ex intentione auxilii animarum ita præcipiatur primario propter privationem termini a quo, ut nec etiam determinet pontifex terminum ad quem. Ejus partis ratio prima est quia, duratio missionis nisi spectet ad pontificem, in ipso potestas mittendi valde imperfecta. Secunda ratio est quia dictam resolutionis partem requirunt salus animarum et materia missionum. Tertia ratio est ut ex mente Constitutionum distributio professorum per orbem sit liberrima pontifici. Quarta ratio pro eadem posteriore resolutionis parte est quia ad obligationem voti quarti sufficit aliqua ratio missionis ob bonum animarum; porro recessus, licet præceptus primario propter se, est virtualiter missio.

(712) XV. De priori autem modo, videtur res dubia; quia id non pertinet ad missiones. Nihilominus existimo, si sub eadem ratione recessus spectetur, scilicet auxilii animarum, etiam comprehendi sub illa materia, ut si pontifex revocet aliquem a loco ubi non est utilis, et fortasse impedit alios, vel etiam nocet proximis; credo teneri ad obediendum, ex vi hujus voti, etiamsi alio determinate non mittatur. Ratio est, quia sub nomine *missionum*, etiam termini earum comprehenduntur et permanentia in illis, ut diximus num. v; ad hanc autem permanentiam spectat temporis limitatio, et consequenter, non tantum accessus, sed etiam recessus; alias potestas esset diminuta, et valde imperfecta atque exposita multis incommodis. Item quia hoc necessarium admodum est ad salutem animarum, et in rigore comprehenditur sub materia missionum. Item quia intentio Constitutionum est, ut hæc distributio professorum Societatis per orbem pontifici summo omnino subjecta sit, ut patet VII part., cap. 1, § 1 in fine, et sæpe alias : hoc autem ita non esset, nisi tam in revocandis, quam in mittendis personis, haberet pontifex plenam potestatem. Denique cum professi ex vi sui instituti alicubi esse debeant ad fructificandum, eo ipso quod ab aliquo uno loco revocantur, ad alium virtute mittuntur, sive hoc sit primario, sive secundario intentum; et sive ille locus determinatus sit a pontifice, sive per superiores Societatis veniat determinandus, et sive in eo magis attendatur bonum ipsius religiosi, sive proximorum : hæc enim omnia accidentaria sunt; nam ad materiam hujus voti satis est, quod ibi non desit aliqua ratio missionis, ex qua possit majus aliquod auxilium proximorum, et bonum ecclesiæ redundare.

Quid de non eundo ad certum locum. — Hoc ad materiam quarti voti professorum videtur pertinere sub iisdem conditionibus et distinctionibus explicatis in num. XIV et XV circa recessum ab aliquo loco.

(713) XVI. Atque eodem modo dicendum videtur de non eundo in aliquem locum vel regionem. Nam hæc etiam negatio dupliciter potest præcipi : primo propter permanentiam in termino a quo, et sic clarum est posse præcipi, sicut de ipsa permanentia dictum est. Secundo potest per se præcipi ad impediendum accessum ad talem terminum : et sic videtur res magis aliena ab hoc voto, sed eodem modo credo ad illud revocari, si ratio prohibitionis sit utilitas animarum, quia semper hoc pertinet ad distributionem personarum, semperque reducitur talis negatio ad positivum oppositum, scilicet, ut Societas in aliis locis occupetur, sive hoc per se primo, sive secundario sit intentum : satis enim est, quod materia de se talis sit, quodque per se sit annexa cum materia voti : sicuti ex vi præcepti affirmativi prohibentur ea, quæ sunt intrinsece conjuncta, et qui potest actum præcipere, potest etiam præcipere (1) necessaria, ac per se conjuncta actui, sive ipse principalius intendat negationem, sive minus principaliter. Ita ergo in præsenti dicendum censeo. Et hæc de materia hujus voti.

Circa primam partem assertionis positæ sub num. IV : quartum votum professorum est sanctum. Cujus partis 1ª probatio sumitur ex optimo fine sic vovendi, qui est sola ecclesiæ utilitas. Quorumdam calumnia, quod Societas dicto voto nullum onus novum subeat, et ambitiose adületur pontifici; refellitur primo, quia contrarium constat ex materia et fine

(714) XVII. Ex quibus infero, et probo in primis, hoc votum pium et sanctum esse, quæ erat prior pars assertionis positæ numero quarto, quia fit de re optima, et propter optimum finem. Nam per illud nihil aliud intenditur, nisi commune bonum ecclesiæ, salus proximorum et fidei defensio ac propagatio, ut in locis citatis Constitutionum et Bullarum sæpius declaratur, illi autem optimi fines sunt. Quod vero quidam calumniantur, per hoc votum Societatem favorem specialem ab apostolica sede ambire, cum re ipsa nihil novi voveat, solumque adulationis causa, et propter humanum respectum, hunc singularem profitendi modum invenisse. Hæc (inquam) calumnia non potuit esse prudentum hominum, sed eorum qui temere,

(1) *Etiam præcipere.* Mallem *prohibere;* tum propter priora, tum respectu consequentium : editt. quatuor *præcipere.*

voti quarti tam secundum se, quam secundum Constitutiones; 2° finis ambitiosus abest a singulis professis, quia sic voventes non fiunt magis noti papæ; at si tota religio vellet propter hoc votum juvari a pontifice in spiritualibus, non ideo ambitiose sed recte vellet. Et huic responso consentit exemplum D. Francisci; quamquam re vera favor pontificis non est finis, sed fortasse inter fructus vel effectus voti quarti professorum.

D. Bonav.

et juxta affectum, et animi dispositionem suam, de aliis judicant. Cum enim nec ex materia, nec ex fine ipsius voti secundum se, talis intentio vel suspicio ejus appareat, cumque sæpius in Constitutionibus recta illa intentio declaretur, et summo pontifici in Bullis proponatur; quis potest nisi temere aliam sinistram intentionem suspicari? Præterquam quod illa ambitiosa intentio, in singulis personis non potest moraliter habere locum, ut per se constat, quia per tale votum, nec magis fiunt notæ pontifici, nec aliquid temporale ab illo sperant : intendere autem, ut tota religio sit specialiter sub summi pontificis protectione, ut ad suum specialem finem ab ipso defendatur et juvetur : hoc non esset ambitiosum, sed valde consentaneum rationi et caritati. Sic enim divus Franciscus pro se, et religione sua peculiariter promisit obedientiam Honorio III summo pontifici et successoribus ejus, ut statim in num. XXVII dicetur (1). Et Bonaventura in Apologium paupertatis respons. IV part., cap. 2 articulo primo, ait ratione singularis paupertatis, religionem Minorum peculiari modo esse commissam curæ pontificis tamquam filium familias parenti, quæ non est ambitio, sed sancta intentio : licet ergo Societas suo modo hoc intenderet, optime faceret; quamvis revera non sit hæc hujus voti intentio, sed potest esse fructus vel effectus, qui ex illo consequatur.

Quod quartum votum professorum sanctum sit, 2ª probatio sumitur ex maxima bonitate materiæ; quæ nihil aliud est quam ad prædicationem et similia mitti a summo pontifice ex obedientia. Item ex bonitate modi eam obedientiam exercendi confirmatur ipsa probatio.

(715) XVIII. Materiam autem esse in se optimam, et dicto fini accommodatam per se notum est : quia ministeria Societatis, sunt per se, et natura sua ordinata ad salutem et sanctificationem animarum, scilicet prædicatio verbi Dei et alia, quæ illam comitantur : hæc autem non fiunt legitime nisi ab his qui mittuntur, juxta illud roman. 10 : *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* A nullo autem potiori jure et majori Spiritus sancti directione mitti possunt, quam a summo pastore ovium Christi, ad quem ex officio spectat ovium saluti spirituali intendere. Modus etiam optimus quo mitti possunt est ex obedientia, quæ est holocaustum Deo gratissimum, et maxime quando voto consecrata est : ergo ex omni capite est hæc materia optima, et optimo fini accommodata.

Objectio de hujus voti quarti inutilitate diluitur. Nam licet pontifex nequeat singulos professos de facie notos habere, et aliis rebus intendat, tamen 1° virtute hujus voti multos misit et mittit per se aut generalem; 2° multum juvatur sciens totam Societatem professam suis nutibus circa missiones obediturам; 3° primarios professos de facie cognoscit; et per eos, quos volet e ceteris.

(716) XIX. Dices aliunde videri talem promissionem inutilem, quia pontifex non potest singulos professos Societatis cognoscere, ut eos mittat : nec potest his missionibus intendere, aliis gravissimis rebus occupatus. Respondeo primo experientiam docuisse contrarium, nam frequenter hæ missiones fiunt a summo pontifice, vel in generali petendo personas, earumque determinationem generali committendo; vel interdum etiam particulares personas, et aliquando etiam ipsum generalem mittendo, non sine magno fructu, quem hic referre necesse non est (2). Deinde licet singulares personæ non sint cognitæ pontifici, multum refert ipsum scire totam hanc religionem esse huic muneri speciali voto consecratam, et suo nutui obedientem fore in omnibus, quæ ad bonum animarum jusserit. Cum enim ipse sit generalissimus dux totius ecclesiastici exercitus, utile illi esse potest habere ad manus auxiliares copias militum, quos libere possit distribuere, prout expedire censuerit. Et ob hanc causam pater noster beatus Ignatius in VII part. Constitut., capite primo, § ultimo, sapientissime providit ad finem hujus professionis melius consequendum, *ut præpositus generalis, cum novus Christi vicarius in apostolica sede fuerit constitutus, per se, vel per alium intra annum ab ejus creatione et coronatione teneatur ejus sanctitati declarare professionem ac promissionem expressam obedientiæ, quam ipsi Societas peculiari voto circa missiones ad Dei gloriam se astrinxit.* Denique licet papa non possit omnes professos Societatis cognoscere, aliquos autem præcipuos, et quibus commodius ut instrumentis uti potest, facile potest cognoscere, vel ex fama, vel ex facie, quia Romam sæpe divertunt, vel multi etiam degunt, et ab his potest de aliis, prout voluerit, notitiam sufficientem sumere : hæc ergo satis superque sunt, ut hoc votum ex ea parte non inutile, sed potius valde utile reputetur.

Ex vi muneris, et ut opinatur auctor, ex vi dicti voti tenetur generalis exsequi dispositionem papæ circa sociorum missiones.

(717) XX. Non tamen omittam advertere, quia præpositus generalis est principalis minister, quo summus pontifex necessario ordinarie usurus est, ad has missiones faciendas, teneri ipsum ex vi sui muneris, et (ut ergo opinor) ex vi ejusdem voti, quod

(1) *Dicetur*. Editt. quatuor habent *dicitur*.

(2) Sic missi sunt Laynez in Galliam, Borgia in Lusitaniam, pro bono ecclesiæ; et alii ex primis Sancti Ignatii Sociis. (MDCXXV.)

ipse emisit (1), fideliter exsequi et ordinare quidquid sua sanctitas in hoc genere jusserit et juxta intentionem suam. Hoc etiam significatur in VII part. Constitut., capite primo, § quarto, ibi : *Superior, juxta ejus* (id est, pontificis) *præceptum, eos qui magis convenire, et aptiores ad id fore videbuntur, designabit*. Et § 6, ibi : *Qui* (scilicet superior) *sanctam intentionem pontificis in Christi Domini nostri obsequium considerabit*.

Circa secundam partem assertionis positæ sub num. IV (quartum votum professorum obligat ad aliquid non inclusum in voto obedientiæ aliarum religionum), primo, probatur distingui Societatem a monachalibus puris per hoc votum. Nam pontifex spectatus tantummodo ut supremum caput extrinsecum ordinis religiosi, nequit præcipere monacho proprie dicto missionem in Indiam : quippe vi voti obedientiæ, regulares non tenentur obedire nisi in rebus secundum regulam suam directe vel reductive.

(718) XXI. Secundo principaliter infertur et probatur ex dictis votum hoc specialem inducere obligationem, quam generale votum obedientiæ aliarum religionum non includit, quæ erat secunda pars assertionis in numero quarto. Probatur facile ex dictis facta inductione, etenim religiosus monachalis non tenetur, ex vi sui voti obedientiæ, esse paratus ire in Indiam, vel ad Turcos, quoties jussus a pontifice fuerit : nam quoad hoc non magis tenetur illi obedire, quam sæcularis quispiam, quia illud non pertinet ad professionem suam. Suppono autem ex superiori tomo de votis religiosorum, votum obedientiæ non obligare religiosum ad obediendum in omnibus simpliciter, etiamsi optima et perfectissima sint, sed tantum in his, quæ ad professionem suæ regulæ spectant directe vel reductive : illa autem non pertinent ad monachalem professionem, ut per se constat. Suppono etiam ex omnium sententia, votum obedientiæ, in quacumque religione, quantum ad materiam suam, non aliter obligare respectu pontificis, quam respectu prælatorum religionis, quia idem est obedientiæ votum, et secundum eamdem regulam fit, ad summumque gradatione quadam extenditur, et ascendit usque ad summum pontificem tamquam supremum prælatum uniuscujusque religionis, ut in fine materiæ de voto in communi dictum est. Constat autem prælatum Carthusiæ, etc., non posse obligare subditum suum ex vi voti obedientiæ, ac per se loquendo, ut eat in Indiam, etc., ergo neque potest pontifex hoc titulo id præcipere. Dico, *hoc titulo*, quia non agimus de jurisdictione pontificis ut pontifex est, ratione cujus poterit in aliquo casu id præcipere, sicut etiam potest præcipere clerico seculari, sed ille casus et rarior est, et non est ex voto obedientiæ, quod nunc consideramus.

Secundo, quartum votum professorum Societatis posset videri minus distingui ab voto obedientiæ in aliis religionibus mendicantibus. Interest tamen 1°, quod apud alios mendicantes unica ratio missionis longinquæ sit bonum religiosi vel ordinis; apud Socios sufficiat utilitas animarum. Soto. Navar.

(719) XXII. De religionibus mendicantibus magis potest quis dubitare, quia ex institutione sua aliquo modo ordinantur ad actionem circa proximos : et ideo de illis verisimile est, posse mitti ad Indos ex præcepto obedientiæ, ut videtur supponere Soto lib. VII, de justitia, quæst. 2, art. 4, in fine corporis. Nihilominus tamen absolute et simpliciter est magnum discrimen. Primo, quia religiosus alterius ordinis, etiam mendicantis, solum potest obligari ad migrandum in regiones longinquas, quatenus potest a suo generali transferri ab una provincia in aliam, propter majus bonum suum, vel religionis, ut late tractat Navarrus comment. 3, de regular. num. 22, quia, cum tota religio sit unum corpus, distantia locorum non obstat, quominus per supremum gubernatorem possit fieri translatio ab uno in alium, quando toti corpori expedit. Professus autem Societatis, ex vi hujus voti, mitti potest a summo pontifice, præcise ratione muneris prædicandi, vel alio modo ministrandi proximis in spiritualibus, etiamsi necesse sit eo tendere, ubi nulla sit Societatis domus, neque provincia, neque moralis spes illius.

Inter quartum votum professorum Societatis et votum obedientiæ in aliis religionibus mendicantibus, interest 2°, quod harum religiosi probabiliter nequeant juberi eo ire ubi semper habitandum esset extra domos sui ordinis; præsertim, si inter infideles, ob vitæ periculum; interest 3°, quod soli socii teneantur profectionem aggredi mendicando si velit pontifex; interest 4°, quod solis sociis competat ut

(720) XXIII. Unde etiam fit, ut ex vi voti mitti possit, ubi perpetuo extra domos et collegia Societatis habitet per alienas domos et hospitalia peregrinando : ad quod (ut opinor) alii religiosi ex vi voti cogi non possunt. Et forte in hoc sensu dixerunt aliqui moderni non posse religiosum, etiam mendicantem, præcepto obedientiæ obligari, ut eat ad Indos : nam id propter solam distantiam absolute verum non est, quoad hunc autem vivendi et peregrinandi modum est probabile. Maxime vero excusari poterunt, si versari debeant inter ipsos infideles, cum sit probabile periculum mortis, seu martyrii in tali munere obeundo. Et ideo S. Franciscus in regula solum dixit : *Qui voluerit ire inter Sarracenos, petat licentiam*, etc., indicans aliter mitti non posse, ut notavit Corduba supra quæst. 2, in expositione regulæ S. Francisci cap. 10 et Joannes de Capistrano in suis

(1) *Ex vi ejusdem voti quod ipse emisit.* Suam hanc opinationem an satis bene probet Suarcsius vix possum assequi

mitti possint sine speciali necessitate. Cordub. Joan. de Capist.

Constitutionibus cap. 12. Professus autem Societatis, ratione sui voti, non potest hoc titulo tergiversari, et ita in pluribus casibus obligatur, ratione hujus voti, in quibus alii religiosi ex voto obedientiæ non obligantur. Accedit etiam obligatio in modo eundi : quia viri Societatis tenentur ire (ut sic dicam) expensis suis, id est, sine viatico et mendicando si oportuerit : alii autem, cum hoc non profiteantur, non poterunt obligari cum tanto rigore. Denique professus Societatis, quasi ex officio tenetur esse expositus ad hoc munus, ita ut sine speciali necessitate mitti possit, quia hunc modum vivendi professus est : alii non item, sed ex accidenti, vel communi lege caritatis, justitiæ, aut obedientiæ christianæ, vel ob aliquem peculiarem respectum, serviendi suæ religioni, ut de transitu ab uno loco in alium paulo ante dicebamus ex Navarro.

Objectio triceps contra hoc quartum votum. Ad 1um caput objectionis respondetur : Ut exemplo forte novo S. Franciscus, paupertatem in communi; aliæ religiones militiam aut redemptionem captivorum professæ sunt; sic Societas votum novum; at antiquitati non contrarium, hodiernis aptum temporibus.

(721) XXIV. Hinc vero sumunt aliqui occasionem objiciendi contra hoc votum novitatem et singularitatem, imo et temeritatem; nam videtur quædam præsumptio tot difficultatibus et periculis se objicere. Verum hæc objectio sæpe est in superioribus expedita, ut in lib. II, cap. 4 a num. 2. Si enim religio Societatis secundum suum proprium institutum et vivendi modum nova est, quid mirum, quod aliquid novi etiam profiteatur? Quando enim religio S. Francisci paupertatem in communi profiteri cœpit, novum fortasse fuit : profiteri etiam militiam, aut redemptionem captivorum, novum aliquando fuit in talibus religionibus. Non ergo omne novum reprehensibile est, sed quod est antiquitati contrarium, non vero quod pro temporum opportunitate in morem introducitur, ad perficienda ea, quæ antiqua sunt. Eademque proportione, de singularitate dicendum est, sicut Societas est peculiaris religio a ceteris distincta; ita etiam habere aliquod proprium et peculiare insigne, quo ab aliis discernitur : jam enim in superioribus lib. I, cap. 2 ostendimus, unamquamque religionem habere aliquem scopum, quo peculiariter collimat (1). In Societate ergo ministerium hoc circa animarum salutem : *Sub speciali obedientia summi pontificis*, est specialis scopus ejus, ad quem a Deo vocata est et ordinata. Quapropter singularitas hæc, non humana tantum ratione, sed speciali (ut credimus) Spiritus sancti gratia inventa est, ad disseminandam fidem in tot remotissimis regionibus, et ad ecclesiam a tot hæreticorum incursibus defendendam.

Ad 2um caput objectionis respondetur, singularitatem voti quarti professorum inventam Spiritus sancti gratia, quo remotius fides spargeretur.

Ad 3um caput objectionis, quod in voto quarto sit temeritas ob ejus difficultatem, responsio triplex : Prima, gratia vocationis est quantiscumque difficultatibus potentior; secunda, dicto voto promittitur tantum obedire pontifici, quæ via omnium certissima; tertia, socii accurate disponuntur : insuper monentur non procurare ipsi suam missionem, quamvis possint se paratos ostendere; quod utrumque probat S. Gregorius.

(722) XXV. Quamvis autem hoc votum sit de re valde ardua et difficili, et si ad fragilitatem hominum comparetur periculis expositum (id enim non negamus); non tamen propterea imprudens est, aut temerarium. Primo quidem, quia non humanis viribus, sed Spiritus sancti gratia implendum creditur, qui enim cœpit et inspiravit illud, ipse perficiet, si per nos non steterit; nam (ut in superioribus lib. I, cap. 6, num. IX, et cap. 7, num. X diximus) hæc est specialis gratia hujus vocationis, quæ potentior est omnibus periculis et difficultatibus. Deinde per hoc votum non promittimus nos periculis exponere; nec has, vel illas regiones adire, aut has, vel illas actiones exercere, sed obedire Christi vicario, quo medio nullum potest esse certius ad non errandum in via Dei. Accedit tandem religionis providentia, tum in disponendis et probandis personis; tum etiam in eis eligendis. Et præterea in Constitutionibus et Bullis sæpe monemur, ut patet in VII part. Constit., cap. 1, § 2 et in Bulla 1 Pauli III et Julii III, ne ullus in hanc, vel illam partem mitti procuret, sed se moveri sinat, quamvis se paratum ostendere malum non sit. Ita expendit Gregorius lib. VI, epist. 5, cap. 169, illud Isaiæ 6, ubi cum Deus diceret : *Quem mittam? aut quis ibit nobis?* ipse se obtulit, dicens : *Ecce ego, mitte me.* Et illum confert, cum Hieremia, qui cap. 1 se excusabat, dicens : *A, a, a, Domine Deus nescio loqui*, atque utrumque spiritum laudat, quia ex bono affectu proficisci potest. Et quia nec Hieremias restitit, nec Isaias ire contendit priusquam se per altaris calculum purgatum vidit. *Ne aut non purgatus* (inquit Gregorius) *adire quisquam sacra ministeria audeat; aut quem superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbe contradicat.* Et hactenus de prima comparatione, quam in fine numeri tertii proposuimus.

D. Gregor.

(1) *Collimat.* Id est *collineat.* Nam « collimare » nunc omnibus videtur barbarum; » teste J. V. Le Clerc, in *Indicibus Ciceronianis* edit. Paris, 1824.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Quid addat hoc votum, ultra generale votum obedientiæ Societatis.

Ad explanationem tituli secundo interjecti, PRIMO arguitur votum quartum voto obedientiæ Societatis nihil addere, quia ex Constitutionibus, generalis potest quoslibet socios; et papa, coadjutores et professos mittere ubivis et pro quovis tempore, in bonum animarum.

(723) XXVI. Superest ut de altera comparatione dicamus ad finem numeri tertii posita, in qua est major difficultas ut in fine numeri tertii dicebamus, quia votum obedientiæ in Societate factum obligat secundum regulas et constitutiones ejus, et ideo ad multa obligat, ad quæ alii religiosi, ex vi suæ obedientiæ non obligantur, ut in superioribus a numero quarto visum est. Videtur ergo obligare per sese ad has missiones acceptandas, atque adeo per professionem quatuor votorum, nihil addi in reipsa ultra obligationem trium votorum substantialium hujus religionis. Assumptum patet ex VII part., cap. 2, et expressius IX part. Constitut., cap. 3, § 9, ubi dicitur, præpositum generalem habere potestatem mittendi omnes sibi subditos, etiam non professos ad quaslibet mundi partes, et pro quocumque tempore, ac ministerio pro animarum auxilio. Et in VI part., cap. 2, § 1, 3, æque de coadjutoribus ac de professis dicitur : *Cum ad laborandum in vinea Domini mittuntur, nullum viaticum petere possunt, sed se liberaliter* (dicitur ibi) *repræsentent, ut mittantur, prout pontifici aut superiori ad majorem Dei gloriam fore videbitur.* Ubi plane supponitur esse æque obligatos, cum tamen coadjutores hoc votum non emittant. In contrarium autem est, quia hoc votum fit distinctum a reliquis : propterea enim in Constitutionibus et Bullis quartum votum appellatur, et professio hæc quatuor votorum dicitur : ergo oportet ut distinctam obligationem inducat, alias quomodo distinctum est?

SECUNDO arguitur dictum votum voto obedientiæ Societatis addere novum aliquid, quia distinguitur ab aliis votis, et quarti nomen habet.

1a Assertio : Votum quartum fit sancte et utiliter, sive in voto obedientiæ Societatis contineatur, sive non. Hoc suadetur 1° exemplo voti specialis obedientiæ quo laudabiliter S. Franciscus se obligavit, et ejus discipuli censentur se obligare erga pontificem, licet obligatio ista nihil addat ad votum obedientiæ talis religionis. D. Bonav.

(724) XXVII. Ad hoc in primis dicitur, sive hoc votum in voto obedientiæ Societatis implicite contineatur, sive non sancte et utiliter fieri. Hoc in primis ostendo exemplo religionis sancti Francisci, qui in principio suæ regulæ speciale votum obedientiæ facit papæ Honorio, et legitimis successoribus ejus. Quod exponens Bonaventura in expositione regulæ capite primo in fine, ait : *Et si totus clerus, et religiosorum universitas teneatur firmiter apostolico Domino obedire; tamen sanctus huic debito votum objecit speciale, sciens voto fortificari sacri ordinis vinculum et meritum geminari.* Quod votum (dicunt communiter expositores ejusdem regulæ) factum esse a sancto Francisco, non pro se tantum, sed etiam pro omnibus suis fratribus, id est, ut ab omnibus etiam fieri intelligatur, nec enim potest votum per alium fieri cum sit actio personalis, ut libro quarto de voto tractavimus capit. quæst. 1, sed quia vovent obedientiam secundum regulam, et in ea continetur illud votum expresse, ideo censentur omnes speciali quodam modo illud votum sancti Francisci expresse factum Honorio non ad plura obligavit illum, quam votum obedientiæ generalis suæ religionis, et nihilominus illud fieri specialiter et expresse, valde laudabile fuit, et nunc est in tota illa religione : etiamsi non adeo expresse tale votum a singulis fiat : ergo etiam in glorioso patre Ignatio, et sociis ejus et in omnibus, qui illos imitantur, tale votum dignum laude est, sive ad novos actus obliget, sive non obliget. Deinde sunt optima ad hoc declarandum verba concilii Toletani XI, capite decimo, quæ referuntur in caput *quamquam* dist. 23, ubi dicitur expedire ut qui sacris initiantur promittant et voveant obedientiam, etiamsi ex vi status sui canonicis regulis teneantur obstricti; et ratio subjungitur : *Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur.* Deinde esto hoc votum non addat specialem obligationem, nihilominus est specialis reverentiæ, et humilitatis actus : ergo, vel ex hoc capite laudabile est. Atque hæc ratio tangitur in prædictis Bullis dum dicitur : *Ad majorem nostræ Societatis humilitatem, ac perfectam uniuscujusque mortificationem, et voluntatum nostrarum abnegationem,* etc. Denique addit novam et expressam voluntatem illius obligationis, qui est novus actus meritorius.

Assertio 1a suadetur 2° eo jure canonico; 3° propter actum humilitas; 4° propter novum meritum.

2a Assertio : Votum quartum probabiliter affert obligationis additionem intensivam. Et prius quidem declaratur quo modo probari posset pars negans additionem extensivam obligationis, vel ad novos actus, vel ad eosdem titulo specifice diverso; nimirum

(725) XXVIII. Hinc præterea probabile est votum hoc, circa eosdem actus addere majorem obligationem, quasi intensivam, etiamsi non addat extensivam. Potest autem dici additio extensiva duplici modo, vel quia extenditur ad novos actus; vel quia eidem actui addit obligationem diversæ rationis ac virtutis; si ergo supponamus ad has missiones, cum omnibus circumstantiis ejus a numero decimo adductis, oriri obligationem ex vi voti obedientiæ Societatis, clarum est per hoc votum expressum non extendi obligationem priori modo, quia non

si supponamus socios omnes iisdem missionibus et circumstantiis obligatos, idque eodem voti titulo.

ad novos actus, nec posteriori modo, quia non est in alia specie virtutis, nisi religionis, neque in ea est alterius rationis quam voti, quia, ut supra numero primo argumentabamur, generale, vel speciale non mutant specificam rationem obligationis, licet intra eamdem speciem possint aliquam diversitatem habere.

Probatur assertio 2ª posita in num. XXVIII, et circa additionem intensivam obligationis ostenditur pars affirmans quæ est præcipue intenta. Hoc suadent jus canonicum S. Bonaventura et Corduba ratione specialis promissionis. Glos. D. Bonav.

(726) XXIX. Jam ergo probatur assertio de majori obligatione intensiva, quia specialis promissio videtur intra suum genus majorem inducere obligationem, ut in citato concilio Toletano significatur et Glossa sentit in dicto cap. *quamquam*. Idem etiam significavit Bonaventura in verbis nuper citatis, dicens de illo voto sancti Francisci, quod addidit, et firmitatem et meritum, cum tamen non differret a voto obedientiæ suæ religionis, nisi sicut explicitum ab implicito, seu speciale a generali. Imo licet a reliquis fratribus illius ordinis, tale votum non fiat ita explicitum, solum quia in regula ita continetur, ait Corduba, dicta quæstione tertia, gravius peccare fratres minores mandatis pontificiis inobedientes, quam ceteros religiosos. Ita ergo professus Societatis Jesu gravius peccabit recusando missionem a pontifice injunctam, quam coadjutor, aut scholaris approbatus, licet hi etiam peccent contra obedientiam, illam detrectando. Aliqui etiam addunt solam multiplicationem voti circa eamdem materiam augere obligationem, et consequenter culpam si transgressio fiat. Unde Angles, quæstione de voto, articulo primo, difficultat. 9, ait, qui in duabus religionibus professus est solemniter castitatem, gravius peccare, si incontinenter vivat, quam qui in una tantum; quod licet per se loquendo non ita esse videatur, quando vota sunt omnino similia, et ejusdem rationis : at in nostro casu est satis verisimile.

Corduba.

Accedit aliquorum probatio, si votum idem iteretur obligationem augeri : quæ obligationis additio, licet forte falsa in eorum casu, at in nostro satis verisimilis est, quia vota non videntur omnino similia. Angles.

Melior valdeque verisimilis probatio assertionis 2æ sumitur ex voti quarti circumstantiis duabus. Una est talis materiæ specifica promissio, augens voluntarium, ideoque obligationem in eadem specie.

(727) XXX. Nam adjunctis circumstantiis diversis, quæ in hoc voto Societatis inveniuntur, valde verisimilis probatio ex illis desumitur : sunt autem hæ circumstantiæ duæ potissimum. Una est specifica promissio talis materiæ, per quam persona ex officio dicatur ad illud munus, propria ac peculiari voluntate; inde enim talis obligatio magis voluntaria, et expressiori pacto confirmata est, et ideo auget obligationem intra eamdem speciem; cum enim de ratione obligationis sit, esse voluntariam, quo magis voluntaria fuerit, eo erit major, ceteris paribus. Item prohibitio, quo fuerit expressior et specialior, eo magis obligat. Unde etiam probabile est, sacerdotem, qui proprio speciali voto confirmat expresse obligationem servandi castitatem, magis peccare illam violando, quia contra expressiorem promissionem, magisque voluntariam. Sic etiam dixit D. Thomas 4 dist. 3, 8, quæst. 1, art. 2, quæstiunc. 2, ad 2, votum improprium, quod fit in Baptismo, augere obligationem intra eamdem speciem, propter majorem cognitionem et voluntatem. Secunda circumstantia, quæ in hoc voto considerari potest, est persona cui obedientia per tale votum promittitur, quæ est digna majori reverentia et fidelitate : constat enim promissionem, ceteris paribus, eo inducere majorem obligationem, quo persona cui promissio fit, dignior est : ob quam rationem promissio facta Deo, altiori modo obligat, quam facta homini : et suo modo etiam, (licet non æquali proportione,) promissio facta Regi magis obligat, quam facta privatæ personæ. Igitur in præsenti ex eo, quod tale votum est expresse et directe de obedientia præstanda summo pontifici, erit majoris obligationis.

D. Thom.

Voti quarti circumstantia secunda est pontificis dignitas, propter quam promissio magis obligat.

Instantia 1ª contra proximam circumstantiam diluitur, quia votum quartum, licet fiat directe Deo, continet promissionem pontifici.

(728) XXXI. Nec refert, quod tale votum directe fit Deo, nam etiam includit promissionem factam pontifici, quæ est materia illius voti, ei per se magis obligat in suo genere, et facit ut votum sit gravius, et consequenter magis obligans. Nec etiam obstat, quod etiam votum obedientiæ in generali includat summum pontificem; quia solum includit sub communi ratione prælati hujus religionis, et num. XXI dicebamus : hoc autem votum directe fit pontifici secundum se, etiamsi verum esset alias non esse prælatum alicujus religionis. Quare in hoc voto considerari potest specialis proprietas, quod cum præpositus generalis aliquem professum mittit in virtute hujus voti, proprie gerit vices pontificis, et per specialem potestatem ab ipso datam, exigit promissionem pontifici factam. At vero quando ipse mittit, vel præcipit aliquid ratione generalis voti obedientiæ, tunc utitur proprio jure, et quasi dominio sibi acquisito. Et hinc etiam fit, ut prius præceptum gravius sit, et magis obliget : sicut eadem lex humana posita a papa vel ab episcopo, licet intra eamdem speciem obliget, gravius obligat a majori prælato po-

Instantia 2ª diluitur, quia votum quartum fit pontifici qua tali, dum votum obedientiæ omnium sociorum eos obligat pontifici ut supremo prælato extrinseco regularium. Itaque qui mittuntur vi quarti voti magis obligantur, quam qui aliter; sicut gravius obligat in eadem specie lex pontificia, quam episcopalis; lex naturalis, quam humana.

sita; juris etiam naturæ, et humanæ leges circa eamdem materiam possunt augere obligationem intra eamdem speciem, propter respectum ad plures superiores, et (1) digniores : ita ergo suo modo in præsenti.

3ª Assertio : Votum quartum probabiliter affert obligationis additionem extensivam. Declaratur prima ratione hæc assertio tertia. Nam missiones sine viatico, aut eo non petito, possunt imponi 1° professis ratione voti paupertatis quod Constitutiones ita determinant, et propter obedientiam quarto voto promissam; 2° coadjutoribus titulo paupertatis tantum; 3° scholasticis neutro dictorum titulorum, quibus ad summum suppleret missionis necessitas.

(729) XXXII. Ultimo addo, probabiliter defendi posse, addere hoc votum obligationem aliquam, etiam ex parte materiæ; ita ut ad aliquid, vel in aliquibus casibus possit hoc votum obligare professos, in quibus alii, ex vi generalis voti obedientiæ, in rigore non obligabuntur. Hoc ita declaratur (2), quia in primis non invenio in Constitutionibus expressum, scholares approbatos teneri ad proficiscendum in hujusmodi missionibus sine viatico, vel illo non petito, aut procurato : nec videntur obligandi per se, et absolute, quia illi non sunt hoc genus paupertatis professi, sed ad summum in casu necessitatis, quando aliter non potest fieri, et alioqui profectio seu missio necessaria est. Coadjutores autem obligantur ratione voti paupertatis, quod illos magis obligat. Professi tandem non solum ratione paupertatis, sed etiam ratione obedientiæ, et ita comparatione facta ad scholares, est in professis major hæc obligatio ex parte materiæ : comparatione autem coadjutorum est major in eadem materia, sed vinculo novi voti, seu promissionis obedientiæ.

Declaratur secunda ratione assertio tertia. Videlicet missiones nimis arduæ vel cum magno mortis periculo possunt imponi professis sub gravi : at tunc, si sufficeret mittere professum, coadjutores et scholastici qui se excusarent non viderentur peccaturi graviter contra votum obedientiæ. Hinc nota obligationem et magnam esse et re vera majorem etiam extensive in professis quam in ceteris ut abstineant ab excusationibus circa missiones quamvis difficiles : tamen instante præcepto, excusatio ceterorum foret semper imperfectissima, et vix umquam licita in rigore, ob periculum allucinationis.

(730) XXXIII. Deinde nec de scholaribus, nec de coadjutoribus invenio expressum in speciali, quod in his missionibus sine excusatione obedire teneantur, et ideo videntur posse in aliquibus casibus excusari sine culpa gravi, in quibus professi non poterunt : ut si negotium esset nimis arduum, vel cum gravi periculo mortis, et adesset professus, qui æque bene, et sufficienter mitti posset. Certe deberet superior potius mittere professum, quam alium, quia ille quasi ex officio tenetur esse expositus illi muneri in speciali : ergo in eo casu excusatio religiosi non professi, ob magnam rei difficultatem, cui ejus persona hic et nunc non est necessaria, non videtur contraria voto, saltem in rigore præcepti : excusatio autem professi esset contraria, quia expresse vovet ire sine excusatione, et tunc ejus excusatio, nec rationabilis, nec colorata esset. Hoc autem ea mente dixerim, ut professi suam magnam obligationem agnoscant, non ut alii suam extenuent, et occasionem excusationum assumant, nam præterquam quod illa numquam erit sine magna imperfectione, vix potest in particulari excusari, si instet rigor præcepti, quia non potest moraliter constare privato religioso de omnibus rationibus, quæ pontificem vel generalem movent ad ipsum mittendum potius quam alium, vel de impedimentis, quæ circa alios occurrunt, etc. Eo vel maxime quod in propria causa sæpe quis fallitur, vel timendo ubi non est timor, vel judicando sibi injuriam fieri, se potius, quam alium mittendo. Nihilominus tamen verum censeo, in rigore præcepti majori obligatione, etiam extensiva, teneri professum ad abstinendum ab excusationibus, et ostendendum se paratum ad has missiones, quamvis difficiles, quia hoc totum expresse, et in specie vovet.

Declaratur tertia ratione assertio tertia. Quippe difficultas negotiorum potest aliquando a missionibus excusare ceteros, at vix umquam, professos. Nam professio oblata et acceptata vim habet testimonii quo profitens, et per superiores, et proprio calculo declaratur ad omnia ministeria idoneus.

(731) XXXIV. Accedit præterea, quod professus, ex vi professionis, pluribus negotiis et missionibus exponitur, quam alii, quia cum professio dari non debeat nisi hominibus prudentia, literis et religione conspicuis, eo ipso quod ad professionem admittuntur, quasi judicantur idonei ad omnia ministeria, ad quæ dotes illæ sunt necessariæ. Et similiter cum ipsi professionem acceptant omnibus illis ministeriis se offerunt, prout superior judicaverit : quare vix jam in eis locum habet legitima excusatio. Alii autem, dum in inferioribus gradibus exsistunt, merito possunt se ab illis gravioribus missionibus, saltem ex parte rerum, vel negotiorum, ad quæ destinantur, excusare (3). Ita ergo intelligi potest omnibus modis major obligatio hujus voti, etiam respectu aliorum membrorum Societatis. Et consequenter satis constat non solum conveniens, sed etiam utilissimum, et juxta suum institutum, necessarium fuisse tale votum nostræ Societati. Et ita satisfactum est primæ rationi dubitandi in principio positæ.

Concluditur quæsitum in titulo interjecto num. XXVI; nempe votum quartum omnibus modis addere ad obligationem trium votorum substantialium in Societate communes sociorum obligationes : unde satisfit primo argumento ibi posito.

Cur quartum votum fiat papæ nominatim,

(732) XXXV. Ex quibus etiam obiter explicatum est, cur hoc votum fiat summo pontifici in particulari, et non simpliciter prælatis religionis sicut solet fieri generalis obedientiæ votum. Ratio enim esse potuit juxta dicta in num. XXX, ut hoc votum ex

(1) *Et*. Ita cum edit. 1744. Legitur *ob* in editt. 1625, 1626, 1634.

(2) *Declaratur*. Editt. quatuor habent *declarato*.

(3) *Excusare*. Editt. quatuor habent *excusari*.

1ª ratio esse potuit ut votum sit gravius; 2ª, quia hoc votum tendit ad utilitatem totius ecclesiæ; 3ª, ut pontifex intelligeret se ita acquirere jus speciale in totam Societatem cujus membra omnia ordinantur ad gradum professorum vel suscipiendum vel adjuvandum; 4ª, quia Deus videtur providisse ut Societas, speciali devotione in sedem apostolicam, odium hæreticorum in eamdem compensaret.

omni parte gravius sit, majoremque reverentiam conciliet. Item est alia ratio, quia cum finis hujus voti, sit universalis ecclesiæ obsequium, vel auxilium, distributio ministeriorum soli pontifici universali ejus pastori debuit principaliter committi. Præterea factum videtur, ut ipse summus pontifex intelligeret, se acquirere proprium et speciale jus in totam hanc Societatem, sibi peculiari modo subjectam : nam licet sola Societas professa hanc propriam habeat obligationem, cum omnes alii gradus Societatis ad illum supremum ordinentur, vel cooperando illi, vel ad illum homines disponendo, dum talis gradus specialiter devincitur summo pontifici, tota religio illi subjecta specialiter evadit. Tandem speciali Dei providentia hoc consilium inventum et initum credimus, ut quo tempore hæretici apostolicam sedem speciali odio prosequuntur, una aliqua religiosa familia, eam speciali reverentia prosequatur, et ideo se totam ejus obsequio devoveat : ejusque supremam potestatem specialiter recognoscat.

Dubium bipartitum. Ad cujus priorem partem respondetur : Professorum missorum a pontifice aut pontificis jussu obligatio obediendi est fere semper gravis ex parte materiæ, sed raro locum habet ex parte præcepti. Quod enim certissimum est circa missiones injunctas a generali hoc quoque sentiendum de missionibus impositis a pontifice, scilicet non oriri e voto quarto obligationem gravem nisi præceptum feratur IN NOMINE DOMINI NOSTRI J. C., aut similiter.

(733) XXXVI. Sed quæret hic aliquis, quando teneantur professi qui mittuntur a summo pontifice, vel a præposito generali nomine illius, ex vi hujus voti obedire sub culpa gravi : et an debeant hanc obligationem exspectare, ut obediant. Respondeo ad priorem partem, ex parte materiæ fere semper esse hanc obligationem gravem, quia materia gravis momenti est : unde quantum ad animi præparationem, semper tenentur esse parati, quia ex parte pontificis semper est potestas præcipiendi. Quoad actualem vero obligationem ex parte modi præcipiendi seu mittendi raro imponitur proprium præceptum. Existimo enim, quod de generali voto obedientiæ cautum est VI part. Constit., cap. ult. non imponi præceptum ejus, sed simplicem obedientiam, *nisi superior in nomine Domini nostri Jesu Christi, vel in virtute obedientiæ jubeat*, id etiam in hoc voto intelligendum esse. Quod quidem quoad missiones, quæ a generali jubentur, certissimum est, et usu receptum: quia Constitutio illa universalis est, pro omnibus materiis. De missionibus autem ab ipso pontifice immediate injunctis, potest quis dubitare, quia ipse non comprehenditur Constitutionibus. Nihilominus tamen idem sentiendum est, quia dum is (1) religiosis præcipit, intelligitur juxta modum suarum Constitutionum illis præcipere, quamdiu aliud non declarat. Item quia numquam præsumitur imponi proprium præceptum, donec sufficientibus verbis exprimatur.

(734) XXXVII. Ad alteram vero partem, quamvis Soto lib. VII de justitia, quæst. 2, art. 4, indicet in hujusmodi rebus arduis et missionibus consilium esse exspectare proprium superioris præceptum : et fortasse in casu dubio (in quo ipse maxime loqui videtur) ita esset (2) consulendum; simpliciter tamen, ac regulariter loquendo, id consulendum non est; sed potius, ut ad nutum superioris obediatur. Quia licet ratio præcepti videatur aliquod meritum addere; tamen illud compensatur, exceditque promptitudine voluntatis, et prius meritum non amittitur, quia voluntas parata est, ad multo magis obediendum præcepto, si interponeretur; et per solam simplicem injunctionem satis constat subdito de divina voluntate, ut omnem fructum obedientiæ et omnem divinam protectionem, et auxilium eam ob causam sperare possit.

Ad dubii in num. XXXVI propositi partem posteriorem quid Soto respondeat : nempe in hujusmodi missionibus consultum esse ut subditi non contenti sint nutu sed stricto superioris præcepto. Tamen vera responsio est consilium Soti forte admittendum in casu dubio non in ceteris; quia obediens simplici jussioni habet obedientiæ meritum majus, æqualem fructum et divini auxilii certitudinem.

Utrum hoc votum sit solemne, et in quo ejus solemnitas consistat.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

(735) XXXVIII. Ultimo loco explicandum superest, utrum hoc votum sit solemne, et in quo ejus solemnitas consistere possit, quod erat secundum punctum in numero secundo propositum, cujus dubitandi rationem ibidem adduxi. Nihilominus negare non possumus, hoc votum esse solemne : nam in Constitutione : *Ascendente Domino*, Gregorii XIII, primum hi appellantur professi quatuor votorum, quia omnia illa solemnia sunt, alias plurium votorum appellari deberent, ut infra a cap. 6 videbimus. Postea vero expressius de eisdem professis dicitur *tribus illis substantialibus votis solemnibus, quartum similiter solemne addunt speciale summo pontifici obedientiæ circa missiones præstandæ ob certiorem Spiritus sancti in missionibus ipsis directionem*, etc. Et ex Constitutionibus in forma ipsa profitendi satis colligitur, quia eodem tenore, in eadem solemni professione hoc votum cum aliis fit.

Ad explanationem tituli tertio interjecti quo continetur secundum hujus capitis punctum propositum in num. II, ostenditur 1um membrum : nempe quartum votum est solemne 1º quia ejus respectu appellantur quatuor votorum professi; 2º quia expresse dicitur solemne. Utramque rationem sumptam ex Bulla ASCENDENTE DOMINO confirmat formula profitendi in Societate.

(1) *Is*. Editt. quatuor habent *his*.

(2) *Esset*. Editt. quatuor habent *esse*.

Declaratur 2um membrum tituli interjecti, seu puncti in hoc capite secundi : nempe voti quarti solemnitas eadem est quam in generali voto obedientiæ, proportione servata. Nam sic vovens, 1° se tradit irrevocabiliter pontifici pro missionibus; 2° respectu missionum ita non sui juris est, sed papæ, ut nequeat contrahere irrevocabiliter obligationem cum quibusvis missionibus pugnantem.

(736) XXXIX. Ejus autem solemnitas eodem modo videtur declaranda, quo (1) in generali voto obedientiæ, proportione servata : nam in hoc voto probabile est, totam ejus solemnitatem consistere in traditione omnino irrevocabili ex utraque parte, promissioni adjuncta, quam de seipso facit persona profitens, se vere tradens in dominium religionis; sic enim professus Societatis specialiter se tradit in dominium, et potestatem pontificis, quoad hunc effectum missionum, ita ut quoad illum non maneat sui juris, nec propriæ religionis, sed tamquam servus pontificis, quam servitutem tota ipsa religio participat per hanc professionem, [et] quam fideliter per hoc votum servare promittit. Præterea sicut in solemni voto obedientiæ, ita subditur voluntas religiosi, voluntati prælati, ut desinat esse sui juris; atque ob eam rem omnes contractus facti a tali religioso, vel nulli sint, vel rescindi a superiore possint : ita cum proportione, de hoc voto dicendum est : nam in ordine ad missiones, atque adeo in ordine ad habitandum in hoc vel illo loco; ita est professus Societatis alieni juris, ut quidquid efficere vel contrahere velit, illi obligationi repugnans, validum esse non possit. Habet ergo hoc votum eamdem solemnitatem, quam generale votum obedientiæ servata proportione, et ideo de illa nihil amplius dicendum superest.

CAPUT V.

Utrum professio convenienti modo in Societate fiat.

[PROOEMIUM].

Circa modum profitendi in Societate nunc dicentur substantialia et accidentalia.

(737). Duo in modo emittendi professionem considerari possunt. Unum est id, quod pertinet ad substantiam ejus : aliud ad exteriorem solemnitatem, et cæremoniam spectans. Utrumque potest in præsenti brevissime explicari, quia substantialia hujus professionis, jam fere declarata sunt, accidentalia, vero sunt paucissima.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

De modo substantiali.

Supposita legitima receptione, probatione et profitendi intentione, forma professionis substantialis ex parte profitentis habetur in Constitutionibus, omnino expressa respectu traditionis et votorum, et indicans approbationem apostolicam religionis.

(738) I. Ad substantiam ergo hujusmodi professionis ex parte emittentis illam, supposita legitima receptione et sufficiente probatione, de quibus supra in lib. II, cap. 1, et hoc lib. VI, cap. 2 dictum est, supposita etiam debita intentione profitendi, solum sunt verba illa quæ habentur in V part. Constit., cap. 3, § 3 : *Ego N. professionem facio, et promitto omnipotenti Deo, coram ejus virgine matre, et universa cælesti curia, ac omnibus circumstantibus, tibi reverendo patri generali Societatis Jesu locum Dei tenenti, et successoribus tuis, perpetuam paupertatem, castitatem et obedientiam, et secundum eam, peculiarem curam circa puerorum eruditionem, juxta formam vivendi in literis apostolicis Societatis Jesu, et in ejus Constitutionibus contentam, insuper promitto specialem obedientiam summo pontifici*, etc. In quibus verbis considerare licet, distinctissime contineri omnia, quæ sunt de substantia status religiosi, ita ut nulla ratione professio magis expressa fieri posse videatur. Nam in ea in primis expresse fit traditio per verbum profitendi; deinde singula vota sigillatim exprimuntur, declarantur, extenduntur et limitantur : ac denique etiam insinuatur totum hoc fieri in religione, per sedem apostolicam approbata, dum literarum ejus mentio fit.

In Societatis forma profitendi, quæ verba sint substantialia; quæ, minime. — Sufficiunt in rigore verba explicite exprimentia per modum orationis continuatæ professionem et quatuor vota.

(739) II. Nihilominus tamen advertere necesse est, non omnia et singula illa verba esse de substantia et valore hujus professionis, multa enim ponuntur ad ornatum, vel majorem decentiam ac devotionem, ut quod fiat promissio *omnipotenti Deo*, quod *coram virgine matre*, etc., quodque fiat *generali et successoribus;* in rigore enim satis est profiteri, et quatuor vota expresse emittere : hoc enim videtur esse in hac religione necessarium et substantiale, ex mente Constitutionum ejus. Quapropter adverti etiam potest, omnia hæc verba, quantum ad dictam expressionem votorum et professionem, sumi per modum unius continuatæ orationis, quæ non habet perfectum sensum, donec tota proferatur; ita ut si quis solum diceret : Ego profiteor in Societate Jesu, et promissionem expressam taceret, non fieret professus. Idem censeo de singulis votis substantialibus : quod in tribus primis est manifestum; quia sunt de substantia cujuscumque professionis, et in hac religione, nisi explicite fiant, non censentur fieri; unde qui unum emitteret,

(1) *Quo*. Editt. quatuor habent *qui*.

professionem non faceret, et ideo nec reliqua duo valide essent, quia non fiunt, nisi ut annexa professioni.

An valeat forma si verba quarti voti omittantur. — Resolutio : Valet forma ex parte professi; si sic velit; at ex parte acceptantis, ut valeat requiritur, et voluntas, et ea potestas de qua mox.

(740) III. De quarto autem posset esse major dubitatio, si quis post prolatam illam formam, usque ad illa verba, *juxta formam in Constitutionibus contentam*, nollet ultra progredi, nec quartum votum emittere, an maneret vere professus trium votorum Societatis. In quo mihi breviter dicendum videtur ex parte sua manere professum, quia supponimus habere intentionem profitendi illo modo, qui per se sumptus sufficit ad quamdam veram professionem faciendam : ex parte vero Societatis, dependere hunc valorem ex intentione acceptantis : nam si ille legitime talem professionem acceptet, valida erit; alias vero minime; ut in sequenti puncto declarabitur.

Ad substantiam professionis in Societate, ex parte acceptantis requiritur potestas : nec alius est præter generalem, in quo sit ordinaria.

(741) IV. Ex parte igitur Societatis de substantia hujus professionis est, ut in manibus alicujus fiat, qui illam possit acceptare et acceptet : hoc enim est de substantia cujuscumque professionis, quia est veluti contractus reciprocus, ut tomo præcedenti tractatum in communi est. Est autem hoc singulare in Societate, ut jure ordinario, potestas admittendi ad professionem, in solo præposito generali sit, ita enim statuitur v part. Constit., cap. 1, § 2, et part. quæst., cap. 3 in principio. Quia vero in his locis generaliter est sermo de omni admissione, tam ad professionem, quam ad alios quoscumque gradus, etiam novitiorum, et de omnibus dicitur potestatem recipiendi esse apud generalem, posse tamen per se, vel per alios illam exercere, ideo aliis in locis declaratum est, hanc commissionem admittendi ad professionem ordinarie non debere generatim fieri provincialibus a præposito generali, sed in particulari ad has, vel illas personas ad professionem admittendas post diligentem inquisitionem, et bonam ac sufficientem informationem de eorum vita et doctrina, ut patet ex declaratione dict. cap. 3, part. IX in lit. A, et ex cap. 2, v part. Constit. in princ., ubi in declaratione additur, in remotissimis Indiarum regionibus (1), posse facilius generalem commissionem fieri, in ceteris vero locis non facile. Ex quibus verbis intelligere licet posse aliquando fieri hanc commissionem confuse, et in communi pro arbitrio prudenti generalis, et ideo hoc non pertinet ad substantiam, sed solum quod potestas sit præpositi generalis, vel a generali commissa. Est autem notanda differentia inter professionem, quæ immediate ab ipso generali acceptatur, vel per alium : nam ipse potest libere acceptare, ut voluerit, alii solum juxta potestatem sibi delegatam; quia in generali est hæc potestas tota quanta (2) ipsa est, in aliis vero solum quanta datur.

Quidquid sit de aliis gradibus Societatis, admissio ad professionem ex potestate per generalem provincialibus delegata, non fit generatim; nisi forte pro Indiis. Tamen potestas quocumque modo delegata sufficit ad valorem actus, si stetur intra limites delegationis; at generalis potest acceptare per se ut voluerit.

Resolutio amplior dubii positi in num III, quoad acceptationem generalis. Videlicet si professurus quatuor vota sistat ante quartum, potest generalis præsens tria priora vota non acceptare, quæ tunc invalida erunt; vel acceptare, ita ut valeant.

(742) V. Unde in casu supra posito de illo, qui ex intentione generalis accedit ad emittendam professionem quatuor votorum, et postea in ipso actu sistit, et non vult emittere quartum votum; dicendum est, si professio fiat coram ipso generali, in voluntate ejus esse illam acceptare, necne? et si acceptet validam esse, quia nihil aliud exspectabatur; si vero nolit acceptare, posse id facere, et professionem manere nullam; quia supponimus generalem accessisse animo acceptandi professionem quatuor votorum; non ergo censetur acceptare, donec tota professio finiatur, et ipsa, vel scriptum, in quo continetur, recipiatur, vel saltem taceat et consentiat : ergo quam diu quartum votum non emittatur, adhuc manet res suspensa, donec generalis explicet mentem suam.

Deinde quoad acceptationem delegati pro admittenda tantum professione quatuor votorum, non valeret ad alium gradum licet inferiorem : quia hi gradus non sunt ut pars et totum.

(743) VI. At vero si professio admittenda sit per alium, cui demandata solum est potestas admittendi talem personam ad professionem quatuor votorum, non potest talem professionem acceptare, quia non est illi potestas commissa acceptandi ad alium gradum, nisi ad professionem quatuor votorum; et ideo admittere non potest ad aliquem alium gradum, etiam inferiorem; quia hi gradus non distinguuntur sicut pars et totum, ut qui possit totum, possit et partem, sed distinguuntur ut quædam tota, seu membra diversa, inter quæ non potest fieri illatio, ut qui possit unum, etiam majus generare, possit et aliud etiam inferius. Maxime, quia professio trium votorum raro, et ex magna causa conceditur in societate : et ideo non potest, is qui ad professionem quatuor votorum approbatus est

(1) *Indiarum regionibus.* Quibus verbis respondent in margine verba *pro Indiis* : Editt. quatuor habent *pro judiciis;* vides quam absurde.

(2) *Tota quanta.* Ita cum edit. 1634; editt. 1625, 1626, 1741 habent *tota quota.*

a generali, ad professionem trium votorum tantum admitti, sine nova ejusdem generalis concessione. Potest denique ad hoc confirmandum argumentum a simili sumi, ex juribus asserentibus, cui mandatur provideri de integra præbenda, etiamsi in ecclesia sint tam integræ, quam dimidiæ præbendæ, et ipse velit dimidia esse contentus, non posse de illa provideri, et cui mandatur dari præbenda certæ quantitatis, non posse dari præbendam minoris valoris, etiam ipso volente, cap. *cui de non sacerdotali*, de præbend. in 6, et subjungitur ratio : *Non enim hujusmodi mandata* (*quorum fines diligenter servari oportet*) *debent ad casus alios, quam expressos extendi.* Hæc autem ratio et decisio, cum eadem vel majori proportione in præsenti, locum habet.

Confirmatur proxima doctrina exemplo Juris ubi pro præbenda integra negatur dimidiam posse valide conferri.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

De modo accidentali.

Solemnitatum seu dispositionum remotarum ante professionem recensio. — Hæ sunt de jure ordinario Societatis : 1. longa probatio, 2. sacerdotium, 3. plus quam anni viginti quinque, 4. eruditio, 5. defendere optime theses philosophiæ et theologiæ, vel eminere in gubernando, concionando etc.; 6. evolvere Institutum Societatis et Bullas; 7. triduo mendicare ostiatim, 8. octo dierum proximorum exercitia spiritualia.

(744) VII. Circa modum accidentalem seu solemnitatem hujus professionis, vel loqui possumus de ea, quæ antecedit ipsam professionem etiam remote, quæ magis proprie dici potest dispositio, vel de ea, quæ comitatur ipsum profitendi actum, et quidem pro antecedente solemnitate, seu dispositione ad professionem hanc, multa præscribuntur de jure ordinario Societatis. Nimirum longa probatio, sacerdotium, ætas 25 annum excedens, eruditio; prout in cap. 1 hujus libri tractatum est : proximius (1) vero requiritur defensio thesium philosophiæ ac theologiæ, quatuor argumentantibus, ut habetur part. v Constit., cap. 2, § 2, quod retinetur in 4 congregat. decreto 11; quantus vero profectus in iis scientiis postuletur, ita tandem in 7 congr. decreto 28, num. 5, statutum fuit : *Nemo ad quatuor votorum professionem admittatur, nisi qui sub finem anni quarti deprehensus fuerit tantum eruditionis habere, quantum necessum foret ad philosophiam ac theologiam cum satisfactione docendum, nisi forsan ad gubernandum, vel concionandum, illustria talenta haberet*, etc., ubi etiam rigorosa satis forma examinis præcipitur, quæ ibi videri potest; requiritur deinde a professuris, ut Societatis institutum, ac pontificias Bullas attente evolvant in cap. 4 Examinis, num. 41 et alibi; item ut triduo ostiatim mendicent, ut denique per dies octo ante ipsam professionem exercitiis spiritualibus vacent, de quibus in lib. IX a cap. 5 agendum erit.

(745) VIII. Jam vero pro solemnitate comitante ipsum professionis actum paucissimæ quidem cæremoniæ, sed gravissimæ et antiquitati valde consentaneæ in citato loco Constit. v part., cap. 5, præscribuntur, idque in congreg. 1, decreto 56 habetur ratum, atque item in can. 20 ubi primo postulatur, ut hæc professio publice fiat coram domesticis et externis, qui missæ sacrificio interfuerint. Quæ circumstantia videri potest essentialis, ut professio non sit clandestina, utque de illa in foro ecclesiæ constare possit, sed de hoc in tomo superiori diximus agentes de professione religiosa in genere, omnino servandam esse hanc circumstantiam propter rationem factam; hactenus vero nullum inveniri jus irritans professionem aliter factam : idem ergo in præsenti dicimus, quia nec in Constitutionibus, nec in Bullis Societatis invenitur speciale jus irritans, vel majorem necessitatem imponens; et ideo non magis credimus hanc circumstantiam esse substantialem in præsenti, quam in professionibus aliarum religionum.

Prima solemnitas comitans, sed ut videtur non irritans si desit, est ut professio publice fiat coram domesticis et externis.

(746) IX. Secundo postulatur ut ante professionem præcedat missæ sacrificium celebratum publice ab eo, qui professionem admissurus est, finitoque sacrificio habens in manibus sanctissimum eucharistiæ sacramentum ad eum se convertat, qui professionem emissurus est, et ita ejus professionem audiat. Quæ cæremonia sine dubio gravissima est, et magnam reverentiam conciliat : et licet peculiaris nostræ Societatis esse videatur, (in aliis enim religionibus non solet fieri professio tempore missæ, nec finito sacrificio,) non est tamen nova; nam in primitiva ecclesia ita fuisse usitatum ex Dionysio intelligimus cap. 6 de eccles. hierarch., ubi sic inquit : *Stat quidem sacerdos ante sacrum altare, monasticam imprecationem psallens*, etc.; ubi licet non faciat expressam mentionem sacrificii quod præcederet, verisimile tamen est ita fuisse usitatum, et hoc significare cum ait, sacerdotem stantem ante altare (utique sacrificio peracto) mysticam invocationem super eum, qui professionem emissurus erat, solitum fuisse inchoare,

Secunda solemnitas comitans, etiam non irritans si desit, est ut professio fiat finito publice sacrificio per eum qui professionem admissurus et eucharistiam manu tenens se convertat ad professurum et ita eum audiat, ut in manibus Christi magis quam hominis professio fieri intelligatur. Hanc autem cerimoniam Societati nunc propriam primitiva ecclesia adhibuit. D. Dionys.

(1) *Proximius.* Editt. 1625, 1626 habent *proximus*: *proxime* legitur in editt. 1634, 1714.

quod ex aliis, quæ ibi subjungit, magis intelligitur, ut statim in num. x exponemus. Denique Societas loco illius invocationis, solo sacrificio missæ, et precibus ac collectis ejus contenta est, et illum etiam morem quoad cantum et psalmodiam non imitatur, quia chorum non profitetur; et in omnibus actionibus suis uniformiter ac simpliciter procedit, et ad debitam solemnitatem sufficit missa publice dicta, etiamsi absque cantu proferatur; magnamque reverentiam ac timorem conciliat præsentia Jesu Christi D. N. in manibus sacerdotis existentis, ut in manibus ipsiusmet Christi, potius quam prælati professio fieri intelligatur.

Tertia solemnitas comitans, etiam non de essentia, est ut voce alta legatur et ex scripto professionis forma per dies proximos diu multumque præmeditata : quare tunc nullæ fiunt adhortationes ab admissuro professionem.

Reg. Ben.

(747) X. Tertio ille qui professionem emissurus est, dicta confessione generali, vocè alta professionis formam supra a num. I explicatam, ex scripto legit, ubi merito vox alta postulatur, ut ab assistentibus audiri possit et intelligi : scriptum autem requiritur, tum ad majorem solemnitatem et certitudinem, ut infra in num. XI iterum dicetur : tum etiam ut sic singula (1) verba formæ, quæ vel substantialia, vel decentissima sunt, fidelius et securius, proferantur. Sic etiam D. Benedictus in sua regula cap. 5, 8, præcipit professionem in scriptis redigi. Additur autem in prædicta Constitutione oportere, ut scripta illa forma vovendi, per aliquot dies antea fuerit considerata cum diuturna meditatione, et singulari animi, et sensuum omnium collectione, ut in Examine cap. 4, § 41 explicatur. Et ob hanc causam non fiunt a sacerdote in hujusmodi actione interrogationes illæ, et exhortationes de sæculi renuntiatione, de perfectione vitæ, ac status talis religionis et similibus, quæ loco supra citato Dionysius commemorat, quia supponuntur hæc, et per longa probationum tempora esse satis interrogata et proposita, et per proximos præcedentes dies esse multum præmeditata.

Quarto solemnitas comitans et accidentalis est ut, finita forma professionis, admittens det eucharistiam professo. Ejus autem rei ratio 1ª ex Dionysio

(748) XI. Quarto finita forma professionis, qui eam emisit, sanctissimum eucharistiæ sacramentum sumit de manibus ejus, qui professionem admittit. Hoc etiam olim servatum fuisse Dionysius supra testatur, qui II part. illius cap. 6 ita concludit : *Ubi vero ille,* (id est, monachus) *ista omnia intente promiserit, divinorum ministeriorum participem efficit,* cujus rei causam in fine III partis ejusdem capitis sic addit : *In fine vero omnium, sacerdos ad divinam ita instructum vocat communionem, aperte satis insinuans, eum, qui sic consummatus est, non modo contemplatorem fore sacrarum rerum, sive in morem medii ordinis ad communionem accessurum, sed augustiore scientia fretum alio, quam sanctus populus, modo ad communionis divinæ participationem admittendum.* Ac si diceret per hanc communionem moneri religiosum majori puritate et consideratione, quam communem populum debere divinissimum hoc sacramentum tractare, quæ ratio maxime locum habet in professis Societatis, qui et sacerdotes esse debent, et officium assumunt exhortandi et disponendi homines ad ejusdem sacramenti convenientissimum usum.

convenit sociis, nempe ut moneantur hoc sacramentum religiosius tractare.

D. Dionys.

Unde etiam subjungit in clericorum ordinationibus sanctam communionem tradi, non solum quia sacramentum hoc est consummativum et perfectivum omnium sacrarum rerum, quia est summa mysteriorum omnium; sed etiam, quia omnes ordines, suo modo, sunt participes singulari ratione hujus sacramenti, ut per illud subleventur et perficiantur : ob eamdem ergo rationem et significationem in fine nostræ professionis nobis divinum hoc sacramentum traditur.

Cur detur eucharistia professis altera ratio ex eodem Dionysio convenit Societati : nempe ad perfectionem in professione sicut in clericorum ordinationibus.

Addimus etiam, per hanc communionem, divino quodam modo formari et stabiliri pactum inter Deum ac Societatem, et professum initum. Nam sacerdos dans eucharistiam, ostendit se acceptare professionem, et in suam communionem spiritualem professum recipere : Deus autem, et Christus seipsum principaliter dans, auxilium suum ad fidem sibi datam servandam tacite promittit, et pignus singularis præmii postea tribuendi, si ab ea non defecerit (2), tribuit. Professus autem Christum ipsum suscipiens, eum quasi in fidejussorem adducit, et Deo offert de fide ac promissione a se præstita servanda.

Cur detur eucharistia professis, ratio 3ª ex auctore; nempe in confirmationem, tam pacti inter Deum, Societatem et professum, quam præmii perseveraturo promissi.

(749) XII. Quinto solet sacerdos scriptam professionem accipere de manibus ejus, qui professionem emisit; estque bona consuetudo, in signum acceptationis; quamvis necessaria non sit, nec de ea in Consti-

Quinta solemnitas comitans et accidentalis est, ut professio scripta celebranti tradatur a professo;

(1) *Ut sic singula.* Editt. quatuor habent *ut in singula.*

(2) *Defecerit.* Editt. quatuor habent *defuerit.*

quem post hæc mutuo amplexu consalutare mos est. Omittitur mutatio vestium, tonsio, etc., quia modus vivendi Societatis est communis in exterioribus. In librum refertur professio cum circumstantiis. Dionys.

tutionibus fiat mentio : quia satis censetur acceptari professio publice, et cum illa solemnitate illam audiendo et consentiendo, et maxime (ut dicebam) sacram communionem statim impertiendo. Post hæc etiam sequi solet mutua cum amplexu salutatio, cujus etiam meminit Dionysius his verbis : *Cum sanctis aliis, qui adstant viris, ipsum salutat. Per quam salutationem* (ait idem Dionysius 1, 5, part. III), *significatur æqualium spirituum sancta Societas, mutuaque et jucunda lætitia.* Et in III part. ejusdem cap. 6, ait : *Quod si modo quoque, tam sacerdos, quam circumstantes reliqui viri sancti sic dicatum consalutant, sacram intellige Dei præferentium speciem Societatem, qua sibi invicem cum lætitia et caritate gratulantur.* Hoc ergo eodem spiritu hæc consalutatio in nostra Societate fit; hac observata differentia, quod Dionysius insinuat illam salutationem fuisse fieri solitam ante communionem, in Societate vero fit post finitam communionem, quia illa censetur veluti consummatio professionis. Alia vero quæ de mutatione vestium, et tonsione aliisque cæremoniis ibi Dionysius refert, et in aliis religionibus juxta uniuscujusque modum sancte servantur, in hac professione omittuntur, propter rationem supra in num. VIII insinuatam, et quia Societas, ut lib. I, cap. 5, diximus, quoad habitum et externam speciem vitam profitetur communem. Additur vero in citato loco Constit. postea describendam esse professionem, cum omnibus circumstantiis particularibus ejus, tam personarum emittentis et admittentis illam, quam loci ac temporis in libro ad hoc peculiariter deputato ut de tota semper constare possit ad Dei gloriam;

Reg. Bened.

similisque diligentia a sancto Benedicto in citato loco regulæ suæ præscribitur, in modo quidem aliquantulum diversa, quoad substantiam vero et spiritum (1) eadem, in eumdemque finem tendens.

CAPUT VI.

De votis simplicibus ultra professionem emissis [1ª *pars*]; *ac primum de voto non assentiendi relaxationi paupertatis* [2ª *pars*] (2).

(750) I. Explicatis iis quæ professionem Societatis antecedunt et commitantur, restat dicendum de illis quæ consequuntur : supponendum igitur est, in Societate observari, ut peracta professione et emissis quatuor votis solemnibus, separatim et non ita publice neque in ecclesia, sed in sacristia, vel alio simili loco coram eodem superiore, vel alio sacerdote, qui professionem acceptaverat, et aliquibus domesticis, imo et externis nonnullis aliquando, alia simplicia voto emittantur, quæ in Constit. præscripta sunt. Quorum mentio etiam fit in Constitutione Gregorii : *Ascendente Domino*, ut hic mos, inter alia instituta Societatis, expresse et in particulari confirmaretur, ut revera confirmatus fuit. Illorum ergo vim et rationem in hoc et sequentibus capitibus explicare necesse est. Posset autem prius in communi quæri, an oportuerit nova vincula addere, ultra illa, quæ sunt essentialia professioni. Nam hic etiam locum habet frequens objectio de rei novitate, cum aliæ religiones simile quid non observent. Item quia videtur alienum a spiritu Societatis vincula multiplicare : ideo enim in eisdem Constitutionibus VI part., cap. 5, declaratur exceptis quatuor votis, nullas Constitutiones aut ordinationes obligare ad culpam, ut vitentur laquei incurrendi divinam offensionem : ergo eadem ratione videri potest, non debuisse multiplicari hæc vota, vel certe cum ibi non excipiantur, videri possunt non inducere gravem obligationem : quia exceptio firmat regulam in contrarium.

De priori parte tituli. Ex more Societatis per pontificem expresse approbato post professionem vota quædam simplicia emittuntur coram aliquibus, sed separatim, et non ita publice.

Objectiunculæ contra convenientiam horum votorum. — 1°, sunt nova in statu religioso; 2° si obligant ad culpam, augentur laquei; 3° videri possunt ex Instituto non obligare sub gravi.

(751) II. Nihilominus non oportet de hac re quæstionem movere, quia certum est et indubitatum, hæc vota inducere gravem obligationem, quia habent materiam satis gravem, ut videbimus, et sunt vera ac propriissima vota, ut ex facto ipso, et locis ci-

Earum objectiuncularum dilutio. Nam dicta vota continent obligationem GRAVEM, quum sint vere vota, de re gra-

(1) *Spiritum.* Ita cum edit. 1634; in editt. 1625, 1626, 1744 legitur *spiritu.*

(2) Titulum hunc suppeditavit *Index capitum Libri sexti,* pag. 573, in edit. 1625. Namque editt. quatuor caput sextum in corpore tractatus inscriptum habent hoc modo, a summariis lateralibus plane alieno :« De voto simplici non assentiendi relaxationi paupertatis, quod religiosi Societatis simul cum aliis votis simplicibus, post solemnem professionem emittunt. »

vi, et quorum vinculum grave non negatur, sed virtualiter declaratur in Instituto; VALDE CONVENIENTEM sive nova sit, sive non, ut de votis singulis ostenderetur; NON AUGENTEM LAQUEOS, sed caventem incommoda.

tatis evidens est : obligatio autem gravis per se loquendo, ac seclusa contraria declaratione, quæ nulla in præsenti intervenit, inseparabilis est ab hujusmodi voto. Quapropter in dict. cap. 5, VI part. non omnis alia obligatio votorum excluditur, sed Constitutionum, declarationum et ordinationum : et ideo necesse non fuit, illa vota expresse excipere. Quod vero de aliis quatuor facta sit mentio, et non de his facile respondetur, quia hæc in illis virtute comprehensa sunt tamquam annexum principali. Unde uno quasi actu moraliter loquendo, emitti solent, hoc est, non multo post ipsa solemnia. Parum autem refert, quod hic ritus vovendi novus sit, si bonus est, et ad finem hujus religionis necessarius, aut valde conveniens. Quæ autem fuerit ratio hujus necessitatis et convenientiæ, melius in particulari in singulis progressu explicabitur. In genere vero dicere possumus, per hæc vota non multiplicari onera, sed caveri, quædam mala vel incommoda, quæ jure timeri possent, si hisce votis non præcluderentur; et ideo sine periculo fieri et observari posse; atque ita nihil repugnare cum spiritu ac intentione Societatis in altera Constitutione VI part., cap. 5, insinuata.

Circa votum non admittendi relaxationem paupertatis, dubitandi ratio in hac posteriori parte est utrum materia hujus voti sit de meliori bono; quia licet daretur quod multi negant) Societatis paupertatem aptiorem esse hic et nunc ad religiosum statum, tamen accident fortasse tempora quum paupertas laxior magis conveniet.

(752) III. Quod vero attinet ad votum non admittendi relaxationem paupertatis, ratio dubitandi esse potest, quia materia hujus voti, ita indeterminate sumpta, est incerta et indifferens : ergo non est conveniens materia voti. Antecedens patet, quia in illo voto relaxatio intelligitur : *Quoad redditus, vel possessionem ullam in proprium usum, vel ad sacristiam, vel ad fabricam, vel ad aliquem alium finem, præter id, quod ad collegia et domos probationis attinet, admittendum :* ut in 6 Constitutionum cap. 2, § 1, lit. A, declaratur. De hac autem relaxatione magna controversia est, an expediat : nam multi putant melius esse ad perfectionem cujuscumque religionis, habere convenientes, ac moderatos redditus in communi; et, quod magis est, Concilium Trid. hoc videtur regulariter indicasse, cum facultatem concessit omnibus religionibus (Minoribus et Capuccinis exceptis) admittendi hujusmodi redditus. Et quamvis nunc generaliter hoc non concedatur; tamen non videtur dubium, quin discursu (1) temporis, possit res ad eum statum devenire, in quo ad majus commune bonum, vel religionis, vel ecclesiæ expediat hunc modum vivendi, in domibus professis Societatis mutare, maxime in aliquibus locis, in quibus religio aut fides plurimum labefactata sit : non ergo fuit conveniens Societatem professam, novo obligari voto ad hujusmodi mutationem non admittendam.

1um punctum circa hoc votum quoad finem ejus. Fundamentum unum S. Ignatii pro tali fine; quod paupertas sit murus religionis.

(753) IV. Tria breviter circa votum hoc sunt explicanda, scilicet finis, materia et obligatio hujus voti, ex quibus facile patebit responsio ad rationem dubitandi positam. Ad finem hujus voti explicandum duo proponit fundamenta B. P. N. Ignatius in dicto cap. 2 VI partis Constit. Primum est, paupertatem esse murum firmum religionis, et ideo in sua puritate esse conservandam : *Quantum divina gratia aspirante, fieri poterit.* In X autem parte, § 5, *propugnaculum religionum* eam appellat, quas in statu suo, et disciplina conservat et a compluribus hostibus defendit. Quæ doctrina consentanea est illi, quam tradit D. Thomas 2. 2, quæst. 186, art. 3, paupertatem esse primum fundamentum perfectionis acquirendæ. Quod etiam asseruit S. Bonaventura in breviloquio part. V, cap. 6, dicens, ad integritatem perfectionis primo requiri recessum a malo superbiæ, quod fit per paupertatem spiritus; et idem significat opusculo de reformatione mentis part. II, cap. 16, 17 et 18, et late in apologia pro evangelica paupertate; cujus rei rationes et causas late in tomo superiore tractavimus disputando de variis votis paupertatis.

D. Thom.

D. Bonav.

Fundamentum S. Ignatii alterum pro fine dicti voti.—Videlicet dæmon magis nititur contra paupertatis votum; quod, licet infimum et servatu facilius, sæpius violatur quam aut castitas, pro qua stat pudor : aut obedientia, cui adest superior : adde per pecuniam corpori omnia suppetere; et proprietatis vitium ordini religiosi nocere maxime.

(754) V. Secundum fundamentum est, humanæ naturæ hostem ad hoc propugnaculum, ac refugium debilitandum maxime eniti solere atque ea, quæ a primis fundatoribus bene ordinata fuerant immutare. Quod ex experientia ipsa satis notum est et ex priori fundamento sequitur : nam cum dæmon nitatur totam destruere religionem, maxime procurat ejus fundamentum convellere, et murum ac propugnaculum ejus evertere, quia illo sublato facile poterit tota religio expugnari. Unde prudenter adnotavit Navarrus, licet votum paupertatis inter tria substantialia religionis infimum sit, ut docet D. Thomas 2. 2, quæst. 188, art. 8, et ex objecto ejus facile constat : et quamvis etiam sit observatu facilius, quia faci-

(1) *Discursu.* Ita editt. quatuor, forte pro *decursu.*

Navar. D. Thom. D. Gregor.

lius est nostra, quam nos ipsos quoad corpus vel animam relinquere, ut dixit Gregorius Hom. 33 in evangelia : nihilominus violationem paupertatis majora nocumenta religionibus attulisse, vel quia frequentior est propter majorem ex parte dæmonis impugnationem, eo quod ejus malitia, aut minor apparet, aut magis latet, faciliusque proinde dissimulatur ac permittitur ex parte prælatorum (cum tamen pro castitate maxime pugnet probrum, ac pudor; pro obedientia, superior cujus interest ut pareatur) vel etiam quia est maxime accommodata commoditatibus corporis, nam pecunia generale instrumentum est ad omnes illas; vel denique, quia rerum proprietas maxime contraria est ordini religioso, qui *hinc læditur penitus, et mutatur*, ut dixit Alexander III in Concilio Lateranensi part. XLIX, cap. 15.

Alex. III.

Ex fundamentis in n. IV et V propositis, concluditur 1um punctum seu finis dicti voti; nempe prospicere ne quid detrimenti paupertas in Societate capiat. Adsunt in hanc rem exempla pontificum : Sanctorum quoque Dominici et Francisci in suos religiosos, si qui paupertatem aliquando læsuri essent.

(755) VI. Ex his ergo duobus fundamentis concludit S. Ignatius finem hujus voti esse : *Ut quod in nobis scitum fuerit, hac in parte Societati prospiciamus;* quod aliis verbis dictum est a Gregorio XIII, in Constitut. *Ascendente Domino : Ad paupertatis quæ regularis instituti murus est, et propugnaculum ad perfectionem tuendam.* Ut enim sustentetur ædificium et urbs defendi possit, nihil magis curandum est, quam ut fundamentum firmum maneat, et murus integer ac illæsus. Et ideo Alexander III, in dict. cap. 15, Cistercienses religiosos vehementer exhortatur : *Ut domus illæ* (ait) *quæ a prima sui origine in ordine vestro sunt fundatæ, constitutis et ordinatis terminis sint contentæ;* loquitur autem de terminis paupertatis. Et eamdem sollicitudinem adhibuerunt reliqui pontifices gravissimas pœnas imponentes violatoribus paupertatis religiosæ, ut in superiori tomo vidimus. Et gloriosi patres Dominicus et Franciscus specialem maledictionem suis religiosis transgredientibus paupertatem a se institutam, reliquerunt, ut Bonaventura in opuscul. de Christi paupertate, de S. Dominico refert, et de S. Francisco legitur in speculo Minorum.

D. Bonav. Specul. Min.

2um punctum id est materia ejusdem voti intelligitur animadvertendo quid alii fundatores vel protectores pro paupertate providerint; et quid etiam B. Ignatius. Primi enim pœnis et maledictionibus caverunt mutationem paupertatis quoad factum seu per transgressiones intrinsece malas : Sanctus vero Ignatius ut impediret mutationes quoad jus (quæ per indulta apostolica fiunt forte sine culpa, sed cum damno aliquo primi fervoris) voluit dicti voti materiam esse nec procurare nec admittere relaxationem paupertatis etiam eo modo qui alias culpa vacaret.

(756) VII. Ut autem ad secundam partem (id est, materiam hujus voti) explicandam accedamus, distinguenda est duplex mutatio paupertatis religiosæ, una quoad factum tantum, alia etiam quoad jus. Prior habet de se intrinsecam malitiam; nam consistit in transgressione substantialis voti paupertatis religiosæ; posterior vero, per se spectata, non est intrinsece mala aut prohibita, quia non fit per violationem juris, sed per mutationem illius, factam ab eo, qui potestatem habet, ut supponimus. Alii ergo fundatores vel protectores religionum adjunctis pœnis, aut maledictionibus præcaverant, ne fieret mutatio a religiosis circa paupertatem, quoad factum, id est, quoad custodiam vel transgressionem paupertatis promissæ; non vero remedium aliquod providerunt, ne institutio ipsa talis, vel talis paupertatis mutaretur : et ita videmus plures religiones, forte sine culpa, quamvis non sine aliqua primi fervoris remissione, rigorem primæ institutionis suæ, quoad observantiam paupertatis, per indulta apostolica temperasse; cui certe indulto, etiam sponte oblato, virginem Claram renunciasse legitur. Beatus autem Ignatius ad observationem paupertatis promissæ durante ejus obligatione, nullam pœnam, vel maledictionem abjungendam censuit, præter eas, quæ in jure communi continentur, et alia media, quæ ad generalem regularum et Constitutionum observationem providit : ut lib. IV, a cap. 7 vidimus : præcavere autem studuit, ne in jure ipso paupertatis, quod pro Societate statuebat, relaxatio fieret, quod facere non potuit, per comminationem, aut maledictionem, quia talis mutatio (ut dixi) non erat per se mala, et ideo id fecit adjungendo novam obligationem per hoc votum, cujus materia est : *Nec procurare, nec consentire, ut relaxatio paupertatis in Societate fiat, etiam eo modo, quo alias sine culpa fieri posset.*

Explicatur hæc Ignatii providentia exemplo voti de non petenda dispensatione circa castitatem voto promissam. Sicut enim utrumque votum, et per se bonum est, et materiam distinctam habet; sic professus lædens paupertatem per modum facti, peccat tantum contra votum solemne; sive assentiatur ut ita vel similiter fiat per modum juris, tunc peccat

(757) VIII. Est simile de voto, quod interdum fieri solet, de non petenda dispensatione circa observationem promissæ castitatis : nam mutatio in voto jam facto media dispensatione, non est per se mala; tamen per se loquendo, melius est in voto facto perseverare, et non facile dispensationem petere, et ideo votum illud non petendi dispensationem, et per se bonum est, et distinctam habet materiam ab ipso voto castitatis. Aliud est enim non ducere uxorem; aliud non petere dispensationem, ad ducendam illam. Et fieri potest, ut aliquis violet hoc posterius votum, petendo dispensationem, et non violet votum castitatis; maxime si illa non utatur. Imo fieri etiam potest ut neque, utendo illa, agat contra votum castitatis; quia licet dispensatio

contra dictum votum simplex.

male fuerit petita, concessa tamen valida fuit, et ita abstulit votum castitatis. Et e contrario, posset quis violare votum castitatis et non aliud votum non petendi dispensationem; ut si absque dispensatione duceret uxorem. Ita ergo in præsenti, votum hoc et bonum est et distinctum a voto paupertatis, quia distinctam habet materiam. Aliud est enim non habere proprium, nec redditus vel capellanias et cetera, quæ sunt materia voti paupertatis in Societate : aliud vero non admittere relaxationem in hoc instituto paupertatis, quod est optima materia hujus voti : tum quia perseverantia in primo spiritu religionis per se melior est, tum etiam, quia relaxatio paupertatis, solet esse occasio cadendi simul a tota observantia rigorosa religionis, ut docuit S. Bonaventura tomo I opusc., in epist. de reformandis fratribus, et Dionysius Carthusianus in opusc. de reformatione claustr., art. 17. Distinctio autem inter hæc vota et eorum materias, eodem signo percipi potest : nam si professus Societatis habeat proprium, etc., peccabit (1) contra votum solemne paupertatis, non tamen propterea violabit hoc votum, quamdiu non assenserit, ut simile quid per modum juris seu dispensationis in Societatem introducatur; et e converso si præbeat hunc assensum, violabit hoc votum, quamvis nihil contra paupertatem peccet. Unde etiam obiter intelligitur ratio ob quam soli professi hoc votum emittant : quia nimirum ad illos pertinet præcipue Societatis gubernatio, et illi soli habent suffragium in congregatione generali, in quo sola posset hujusmodi alteratio fieri : et ideo professos obligando, satis fuit in hac parte Societati provisum.

D. Bonav.

Carthus.

Cur professi hoc votum nuncupent. — Quia per ipsos solos potest mutari jus Societatis.

3um punctum, id est obligatio hujus voti exponitur : quæ ex verbis Constitutionum non est nisi obligatio pure negativa, nihil faciendi contra paupertatem : ubi non includitur obligatio (forte oritura ex caritate) resistendi procurantibus relaxationem. Objectio vero diluitur; quia non resistentia tunc tantum est cooperatio, quando vel jus, vel promissio facta Deo id postulant.

(758) IX. Atque ex his facile erit tertium, quod proposuimus explicare; qualis scilicet obligatio ex hoc voto nascatur : omne enim votum obligat ad exsecutionem suæ materiæ : materia autem hujus voti est, non admittere relaxationem circa paupertatem in Societate institutam : ergo ad hanc observationem obligat. Ut autem hæc obligatio exactius declaretur, et dubitationes, quæ insurgere possunt expediantur : ponderanda sunt verba, quibus materia hujus voti in Constitutionibus proponitur. Nam in vi part., cap. 2, § 1 sic dicitur : ***Promittant se ad innovationem Constitutionum, in his, quæ ad paupertatem pertinent; nihil facturos, nisi magis restringendam judicarent.*** Ubi primum expendo hoc votum pure negativum esse, quia non obligat ad aliquid agendum, sed tantum ad non agendum, ut plane constat ex illis verbis : *Nihil* (2) *facturos*. Non ergo peccabit contra hoc votum professus, qui viderit alios procurare hujusmodi relaxationem, et non restiterit aut dissuaserit, quamvis possit : quamvis enim in illa omissione possit peccare contra caritatem suæ religioni debitam; quomodo etiam posset in simili casu peccare non professus, qui hoc votum non emiserit; non tamen transgredientur hoc votum, quia per illud non obligatur ad impediendum vel resistendum, sed tantum ad non agendum. Quod si quis objiciat; quia non resistens cooperari censetur in moralibus, argumento cap. *quantæ*, de sentent. excommun. ibi : ***Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare;*** respondetur in primis, id procedere in casibus in jure expressis, et ita declaratis, qualis est, in illo textu. Deinde quoad culpam apud Deum, solum habere hoc locum juxta mensuram obligationis, quam aliquis habet ad impediendum vel resistendum. In præsenti autem hæc promissio vel obligatio ejus, non extenditur ad hujusmodi actionem et ideo, qui illam omittit, non censetur moraliter cooperari.

Indicti voti materia, actiones duæ per unam negationem vetantur. Una, et maximi momenti, ne feratur suffragium decisivum pro paupertatis relaxatione.

(759) X. Quid autem sub illa negatione, ***nihil facturos*** comprehendatur, in declaratione sic exponitur, ***quod numquam assentietur ad immutandum quod ad paupertatem in Constitutionibus pertinet; nec in conventu totius Societatis congregatæ, nec per seipsum ulla ratione id curando.*** Ex quibus verbis colligo duas actiones in genere prohiberi, ex vi hujus voti : prima ac præcipua est, si contingat in congregatione generali de hoc puncto tractari, numquam ferre suffragium, ut paupertas relaxetur, quod suffragium decisivum est, et ideo circa illud maxime urget obligatio : nam si ibi observetur, quidquid antea præcesserit,

(1) *Peccabit.* Quamvis enim editt. quatuor habeant *peccavit; b* litteram in *v* mutatam eo conjeci facilius quo frequentiore hoc vitio laborant Hispani.

(2) *Nihil.* Edit. 1625 habet *nigil.* Causa fuerat significandi sonum asperum quo Hispanice efferebantur verba *nihil* et *mihi;* hunc morem plures adhuc retinent.

non multum nocebit Societati, quia nulla poterit fieri mutatio, regulariter loquendo. Propter periculum autem, quod imminere posset, additur, seu prohibetur secunda actio, quæ est, quacumque ratione procurare, ut talis relaxatio fiat, vel a Societate admittatur; et in Bulla *Ascendente Domino*, additur, *se numquam quacumque ratione acturos, vel consensuros;* quod tamen intelligo de consensu cooperativo, et dante auctoritatem vel efficaciam aliquam hujusmodi mutationi : nam verba illa ex Constitutionibus sumpta sunt, et juxta illas sunt interpretanda; itaque per illam negationem prohibetur omne consilium, seu suffragium, etiam consultivum, de tali relaxatione facienda, et a fortiori omnis positivus favor, aut procuratio, non autem sola permissio.

Altera actio per dictum votum vetita est suffragium consultivum, consensus non mere permissivus sed cooperativus, et omnis positivus favor pro paupertatis relaxatione : sic enim ex Constitutionibus explicanda videntur verba Bullæ Ascendente Domino.

Quæstiuncula prima : An cessare possit hujus voti obligatio.—Ejus resolutio, pro casu certo et evidenti, est affirmativa. Nam conditio est omni voto intrinseca, materiam ejus cessare ubi evadit inutilis aut majus bonum impedit. Porro potest fieri ex mutatione rerum humanarum ut verum sit ideoque cogitatione, verbis, factis licite procurandum hoc judicium : Societati melius est ut ejus paupertas laxetur. Sanch.

(760) XI. Statim vero oritur dubitatio, an sit contra hoc votum, judicare in aliquo eventu esse expediens talem relaxationem facere. Nam si licet interius ita sentire, licebit et verbis id proferre, et actionibus procurare : nam per se bonum est, et melius id velle et desiderare, quod religioni magis expediens judicatur; nec votum potest hoc impedire, quia impediret majus bonum. Quod autem illud judicium possit esse licitum probatur, quia potest esse verum, nam ut in num. III objiciebamus, tanta esse posset mutatio in rebus humanis, ut omnino expediat (1) ad majus bonum religionis habere redditus in communi, vel aliquid simile. Respondetur posito illo casu, cessare hujus voti obligationem exemplum est in voto de non petenda dispensatione, posito enim, quod validum sit; ut lib. II de materia voti cap. 11, num. VI attigimus; etsi alii, quos sequitur Sancius lib. IV de voto cap. 8 a num. XX non admittant; plane non obstante absoluta ejus forma si casus occurrat, in quo pensatis omnibus prudenter melius et gratius Deo esse petere dispensationem, cessat obligatio illius voti, juxta communem sententiam doctorum : Richardus in 4 dist. 38, art. 9, quæst. 5 supplem.; Gabriel ibi quæst. 1, art. ult. Antoninus II part., tit. 11, cap, 2, § 9 ad finem; Soto lib. VIII de justitia, quæst. 9 versus finem; Sylvester *votum* 2, quæst. 14: Angelus *votum* 5, num. 20 : ita ergo in præsenti. Ratio autem generalis est, quia votum tantum esse potest de meliori bono, ut citato lib. de voto, cap. 7, dictum est, et ideo non potest esse impeditivum majoris boni : ergo etiam in præsenti, non obligat votum quando ejus materia ita mutata est, ut servari non possit, sine impedimento majoris boni. Neque oportuit hoc in ipso voto explicari, quia hæc conditio generalis est omni voto, ut scilicet ejus obligatio cesset, eo ipso quod materia ejus, vel inutilis facta est, vel majus bonum impediens. Ut autem hoc sine scrupulo fiat oportet, ut sit evidens, et certa mutatio illa facta ex parte materiæ : nam in dubio melior est conditio ipsius voti, cum de absoluta promissione certo constet.

Richar. Gabr. Anton. Sot. Sylvest. Angel.

(761) XII. Non videtur tamen fore contra tale votum, in casu talis dubii, rem ipsam agitare ac discutere et rationes dubitandi, in utramque partem proponere, et quid verisimilius aut probabilius appareat, proferre; nam supposita prædicta dubitatione, hæc omnia non solum per se honesta sunt; sed etiam necessaria ad commune bonum, ut in simili dubio vitetur periculum alicujus majoris incommodi totius religionis. Unde etiam addo in simili eventu, quamvis rei veritas et necessitas non possit certo et evidenter cognosci, non fore contra votum totam dubitationem et rationes ejus summo pontifici proponere, ut ipse statuat, quod toti religioni melius esse judicaverit : quod etiam securius fiet; si prius ab ipso facultas petatur, ut non obstante tali voto possit unusquisque quod sentit vel opinatur, libere proponere.

Circa quæstiunculam primam, positam in n. II, quid in casu dubio. —Tunc, ut videtur, licebit rationes in utramque partem proferre (quod securius fieret obtenta prius pontificia facultate); et fas erit rei summam, nisi dubium tollatur, papæ committere.

(762) XIII. Occurrit vero statim dubitatio illa, scilicet, an obliget hoc votum non solum ad non petendam dictam relaxationem, sed etiam ad non admittendam illam motu proprio a pontifice concessam. Dupliciter autem potest hoc a summo pontifice concedi, scilicet præcipiendo, vel indulgendo. De priori modo nulla est quæstio: quia obediendum omnino est præcipienti pontifici. Dices, pontifex ut pontifex non habet jus præcipiendi in his materiis, quæ pertinent ad consilium; ut est autem supremus prelatus religionum, nihil potest præcipere contra regulam, maxime, quæ voto firmata est : ergo in eo casu non tenebimur obedire tali præcepto. Respondetur materiam illam esse capacem præcepti pon-

Quæstiuncula secunda : An acceptari queat dispensatio oblata in hoc voto. 1us sensus quæstiunculæ resolvitur pro parte affirmativa; quando scilicet pontifex acceptationem præciperet. Re quidem vera religiosis præcipere pontifex non potest 1° ut talis, rem consilii; neque 2° ut supremum caput extrinsecum, rem contra regulam :

(1) *Tanta esse posset — ut omnino expediat.* Ita editt. quatuor; malim *expediret*, propter *Io posset.*

sed ea objectio diluitur. Etenim supposita professione religiosa, servare hunc vel illum modum paupertatis, potest, tanquam medium moraliter necessarium tali religioni, esse materia præcepti pontificis qua talis : nec minus aliquid poterit pontifex, si attendatur ut est prælatus religionum; dummodo major totius regulæ observatio requirat eam voti dispensationem vel declarationem.

tificis, ut pontifex est : si supponamus hic et nunc prudenter judicari talem paupertatem esse nocivam, vel impeditivam majoris boni talis religionis, in ordine ad finem sibi præstitutum; nam licet profiteri, aut non profiteri paupertatem, absolute loquendo, non sit materia præcepti, sed consilii; supposita tamen professione religionis, servare in eo statu hunc vel illum modum paupertatis potest esse materia præcepti pontificis, quia potest esse medium moraliter necessarium ad commune bonum talis status a pontifice in ecclesia catholica approbati; sicut posset pontifex a principio approbare talem religionem cum hoc modo paupertatis, et non cum strictiori, vel laxiori, et a fortiori posset prohibere, ne quis talem statum profiteretur, nisi sub tali paupertate, ut per se constat. Ita ergo postquam semel approbavit religionem cum uno genere paupertatis, post mutatis temporibus, illam approbationem revocare vel mutare, prout expedire censuerit, et consequenter prohibere, ne deinceps quis talem statum profiteatur nisi sub tali paupertate. Tenebitur ergo religio parere hujusmodi præcepto, quod justum præsumitur, quamdiu oppositum evidens non est, manatque a summo pontifice quatenus talis est, quia ad illum sub hac ratione spectat religionum instituta approbare vel mutare, continetque in virtute illud præceptum, vel dispensationem voti, vel declarationem quod cum talibus circumstantiis non obliget. Imo supposita hac declaratione, vel manifesto fundamento ejus, posset summus pontifex, etiam ut supremus prælatus religionum illam mutationem facere, et sub obedientiæ virtute præcipere, quia non esset contra votum, nec proprie contra regulam, sed esset rationabilis mutatio regulæ, ad meliorem totius regulæ observationem ordinata.

Omissa voti dispensatione vel declaratione, aliorum resolutio est ralaxationem paupertatis posse a pontifice, ut religionum prælato, præcipi per viam irritationis. Hoc tamen rejicitur

(763) XIV. Dicunt etiam aliqui, posse pontificem, ut supremum religionis prælatum, irritare hoc votum suo arbitrio, et consequenter præcipere relaxationem paupertatis, admittendo dominium, v. g. in domibus Societatis. Sed mihi valde probabile est non posse pontificem hoc votum irritare, quia est votum quodam modo de substantia talis status, vel certe per se annexum illi : vota autem hujusmodi non possunt irritari a prælatis religionum. Item quia in potestate irritandi, quoad materiam vel objectum, non videtur excedere, per se loquendo, summus pontifex præpositum generalem cujuscumque religionis respectu suorum subditorum; quia ex eadem traditione, et ex eodem voto obedientiæ, nascitur illa potestas : certum est autem non posse præpositum generalem irritare hoc votum : ergo nec pontifex. Item quia alias posset pro sua voluntate, sine alia justa causa, hoc votum tollere, quod incredibile est, quia est contra intentionem voventium et totius religionis, quæ numquam voluit, quoad hanc partem, tribuere alteri postestatem dominativam. Sicut etiam non est verisimile posse pontificem irritare suo arbitrio, et sine causa votum abstinendi a carnibus et lacticiniis, quod religiosi Minimi emittunt. Addo insuper etiam ablato hoc voto, non posse absque legitima causa præcipi Societati professæ, ut admittat dominium, quia illud est contra votum solemne paupertatis, cujus obligatio auferri non potest, sine causa legitima : necesse est ergo, ut virtualis dispensatio vel interpretatio intercedat, quæ non potest esse sine causa justa, vel cogente; unde quia talis causa rara est, et difficilis ad æstimandum, ideo pontifex raro, vel numquam talia præcepta religionibus imponit.

1° quia prælati religionum nequeunt irritare vota quasi substantialia, aut per se annexa tali statui religioso; 2° quia præpositus generalis nequit dictum votum irritare; 3° quia nec voventes, nec Societas umquam voluerunt tribuere alicui potestatem dominativam super ea re; 4° quia non verisimile est posse pontificem irritare sine causa votum abstinentiæ Minimorum. — Ablato hoc voto, maneret votum paupertatis solemne quo Societas professa tenetur non admittere dominium et cujus obligatio non posset tolli a pontifice sine causa justa.

(764) XV. Alio ergo modo potest hoc pontifex concedere indulgendo sicut Concilium Tridentinum sess. 25, cap. 3 de regularibus, concessit fere omnibus religionibus, ut possent habere bona immobilia etiam quibus antea non erat permissum. In eo autem casu dubitari potest, an si pontifex nunc similem concessionem faciat Societati professæ, possent (1) licite professi illam acceptare sine transgressione hujus voti : videntur enim non posse, quia promittunt se numquam, quacumque ratione acturos aut consensuros in hujusmodi relaxatione : ergo cum tunc non cogantur acceptare; nec licite consentire possunt. Sicut qui vovit non petere, neque accipere (2) dispensationem voti, non potest licite illam acceptare, etiamsi pontifex illam concedat.

2us sensus ejusdem quæstiunculæ positæ in num. XIII : id est si pontifex, oblata dicti voti dispensatione, acceptationem non præciperet, sed indulgeret.

Arguitur in partem negantem fore tunc licitum acceptare. Nam votum non consentiendi professos urget quamdiu consensus non præcipitur : ut si quis voverit non petere, nec acceptare voti dispensationem.

(1) *Possent.* Ita editt. quatuor; magis placeret *possint.*

(2) *Accipere.* Ita editt. quatuor; sed *procurare*, melius congrueret responso sub finem num. XVI.

Videtur probabilior pars affirmans licitam fore acceptationem de qua in num. XV. Hoc probatur 1° a simili qua PP. congregationis 2æ innuunt se non voti obligatione, sed sponte sua renuntiare concessioni Tridentini in hac materia.

(765) XVI. Nihilominus probabilius censeo : hoc votum non obligare professos Societatis ad non acceptandam illam pontificis concessionem. Quod in simili casu videntur sensisse patres secundæ congregationis generalis, quando cesserunt illi concessioni concilii Tridentini nam id fecisse videntur, non ex necessitate et obligatione prioris voti, sed quasi denuo illud confirmantes, ut significant illa verba canone 21 : *Congregatio, totius Societatis nomine, cessit cuicumque juri provenienti ex concessione concilii Tridentini.* Habebat ergo jus non cedendi, si vellet. Et infra : *Ut juxta nostras Constitutiones, et vota, quæ post professionem emittuntur, in professis ac ipsorum domibus paupertatem retinere;* quæ verba indicant quasi novam voti confirmationem spontaneam, ac mere voluntariam : et ideo in actis ejusdem congregationis, præpositum refertur : *An placeret decreto concilii renunciare :* et ab omnibus responsum esse : *Placet;* quæ verba indicant non ex obligatione hujus voti; sed ex amore perfectionis id fecisse.

Probatur 2a pars affirmans, diluendo argumentum num. præcedentis. Nam non actio et non consensus sic voto promittitur a professis, ut ipsi possint adhibere consensum mere receptivum in actionem voto non contrariam, qualem facit pontifex.

Præterea supra ostensum est, verba illa, *numquam acturos, vel consensuros,* juxta mentem Constitutionum interpretanda esse : in Constitutionibus autem solum ponitur pro materia hujus voti, non procurare ullo modo, neque esse causam hujus mutationis : ergo acceptare illam, si a pontifice fiat, non est contra hoc votum. Neque est contra verbum illud, *non consensuros;* nam ibi est sermo de consensu cooperativo in actionem, seu negotiationem huic voto contrariam, cujusmodi esset suffragium in congregatione; acceptatio vero hæc, neque est consensus cooperativus, sed receptivus, ut sic dicam : neque etiam est in actionem voto contrariam; sed in eam tantum, quam summus pontifex auctoritate sua efficere potest.

Probatur 3a pars affirmans, retorquendo exemplum partis negantis allatum in num. XV. Nam votum non petendi dispensationem sinit ut acceptes oblatam.

Tandem id ostenditur retorquendo exemplum adductum : nam si quis voveat præcise, non petere dispensationem, aut non procurare licentiam ad aliquid faciendum; et superior suo nutu offerat dispensationem vel licentiam, non est contra votum illam acceptare; quia minus est acceptare quam petere, et obligatio voti non est extendenda ultra rigorem verborum, nisi aliud certo constet de intentione voventis. Ita ergo est in præsenti.

Instantiæ contra proxima dicta occurritur. Quippe Societas cessionem facultatis Tridentini a se factam, et toties a pontifice approbatam tenetur vi voti non revocare, quia res non est integra : tamen oblata facultate simili, professis idem jus esset nunc atque olim in congregatione 2a.

(766) XVII. Dices ergo : Si Societas professa nunc velit uti concessione facta a concilio Tridentino, posset id facere, sine læsione hujus voti. Respondetur negando sequelam, quia res non est integra, neque in eodem statu; postquam enim Societas cessit illi privilegio, virtute confirmavit votum solemne ejusdem paupertatis, non obstante illo; et in eodem sensu professi sunt eamdem paupertatem successores omnes, et consequenter per hoc votum promittunt paupertatem illam, quam sic professi sunt, illæsam conservare, nihil ex parte sua innovando, quod ad relaxationem pertineat; revocare autem cessionem factam, præsertim postea a sede apostolica cum reliquo instituto toties confirmatam, esset magna relaxatio; et ideo sine dubio esset contra hoc votum. Secus autem erit, si vel summus pontifex, vel aliud concilium generale in futuro tempore denuo similem facultatem faciant; nam tunc habebit Societas eamdem libertatem renuntiandi vel acceptandi illam, quam habuit secunda congregatio generalis, circa decretum concilii Tridentini.

Quæstiuncula tertia : Quorum bonorum paupertas dicto voto promittatur non relaxanda. Ratio dubii est quia Constitutiones videntur loqui tantum de reditibus et possessionibus in usum domuum professarum.

(767) XVIII. Posset præterea circa hoc votum dubitari, an obliget solum circa paupertatem professorum et domorum professarum, vel etiam circa alia, quæ pertinent ad paupertatem scholarium, collegiorum et domorum probationis, et ratio dubitandi sumitur ex verbis illis declarationis cap. 2, VI part. : *Innovare quod ad paupertatem attinet, est relaxari ad redditus, vel possessionem ullam in proprium usum,* etc. Constat autem hæc solum pertinere ad domos professas. Imo hinc oritur dubium, an hoc votum solum obliget ad non procurandam relaxationem quoad hæc bona immobilia, non vero circa omnia alia, quæ in paupertatis usu Societas observat, ut lib. IV, a cap. 7, vidimus.

Quæstiunculæ resolutio est dicto voto promitti non relaxare quidquid pertinet ad materiam voti paupertatis quorumque membrorum Societatis.

Respondeo breviter obligationem hujus voti, extendi ad totam materiam paupertatis, prout cadit sub votum in Societate factum, in quocumque gradu seu statu illius factum sit. Hoc satis explicatum est in dicta Constitutione Gregorii XIII illis generalibus verbis : *Numquam acturos, ut quæ in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur;* in Constitutionibus autem tam sunt ordinata, quæ pertinent ad collegia et domos probationis, quam cetera. Et ratio reddi potest, quia professi non tantum hoc promittunt propter seipsos vel domos suas, sed pro tota Societate, cujus cura et præcipua gubernatio illis incumbit. Unde quod

Satisfit rationi

dubii, animadvertendo Constitutiones exprimere loco citato materiam præcipuam voti, reliquis non exclusis.

in prædicta declaratione dicitur, ideo est, quia illa est præcipua, et magis propria materia voti paupertatis in Societate. In x autem part. Const., § 5 additur : *Non accipere stipendia pro nostris ministeriis* (1), *et non applicare redditus collegiorum ad utilitatem domorum;* quatenus ergo hæc vel alia pertinent ad materiam voti paupertatis in Societate, eatenus eorum immutabilitas sub hoc votum cadit (2). De quo inquiri etiam posset, an sit solemne, vel simplex; sed ex materia et modo quo fit, et ex intentione Constitutionum et Bullarum constat esse simplex.

Dictum votum simplex est.

CAPUT VII.

De voto non ambiendi dignitates INTRA VEL EXTRA SOCIETATEM, *quod professi Societatis emittunt.*

Vera suppositio est de honestate hujus voti quum fiat evidenter de meliori bono.

(768) I. Forma, sub qua hoc votum a professis Societatis emittitur, ita habet : *Præterea promitto numquam me acturum, vel prætensurum, ne indirecte quidem, ut in aliquam prælationem, vel dignitatem in Societate eligar, vel promovear. Promitto præterea numquam me curaturum, prætensurumve, extra Societatem, prælationem aliquam, vel dignitatem :* præscripta est hæc forma in 1 et 3 Congregatione generali, et sumpta est ex 10 cap. Constit., § 6 et eisdem fere verbis probatur in Constitutione *Ascendente Domino*, sæpe citata : *Neque prætensuros* (dicitur ibi) *ne indirecte quidem, ut in aliquam prælationem, vel dignitatem intra vel extra Societatem eligantur.* De hoc igitur voto nulla est controversia, quin licitum et sanctum sit, ut expresse docuit D. Thomas 2. 2, quæst. 185, art. 2 ad 3 et ib. Cajetanus et Soto lib. x, de justitia, quæst. 2, art. 2 ad 3. Antoninus, III part., tit. 20, cap. 2, § 6; et ratio est, quia tale votum evidenter est de meliori bono.

D. Thom. Cajet. Sot. D. Anton.

Episcopatum (sub quo intelligenda quælibet prælatio) appetere illicitum esse probatur auctoritate doctorum et Patrum in sensu mox declarando.

(769) II. Ut autem hoc explicetur, advertendum est, quæstionem esse inter theologos, an appetere episcopatum, vel procurare illum (et idem est cum proportione de qualibet alia prælatione), illicitum sit; quam citati doctores ibidem tractant, et plures refert Henriquez in sua summa, lib. x, cap. 32, num. 3, in comment.; sentiuntque id esse illicitum, ac pertinere ad ambitionem, vel præsumptionem; quod etiam docent Cardin. in clementina *in plerisque*, de elect. quæst. 7, Abb. in cap. *non est*, de voto num. 9, idemque insinuavit Augustinus 19, de civitate, cap. 19, dicens : *Locus superior sine quo populus regi non potest, et si administretur ut decet, tamen indecenter appetitur*, et Chrysostomus lib. III, de sacerdotio parum a principio, cum multa commemorasset episcopo necessaria, subdit : *Interque illud præcipuum, sacerdotis animum honoris illius desiderio undique vacare*, et infra sibi objiciens illud Pauli : *Si quis episcopatum desiderat*, etc. respondet : *At ego non operis ipsius, sed dominationis ac potentiæ desiderium pestilens esse dixi.* Quod eleganter prosequitur ambitionis pericula exaggerans. Idem vero Hom. 3 in Acta, cum ita ipsiusmet episcopatus periculum extulisset, ut paucos ex eis salvari, et alia similia dixisset, subdit : *Hæc loquor non ut vobis pudorem incutiam, sed ut vestram cohibeam cupiditatem : quem enim conscium adibis, si procuraris vel per seipsum, vel per alium? quibus oculis intueberis illum, qui tibi fuit auxilio? quid habebis quod excuses?* et Hom. 66 in Matthæum tractans illa Christi verba : *Principes gentium dominantur eorum*, Matth. 20, ait, illis ostendisse Christum, gentium mores esse prima quæque appetere : *Tyrannica* (inquit) *hæc passio est, et nonnumquam eximios etiam viros perturbat : quapropter cum vehementiore castigatione indigent, acrius etiam ipse insurgit comparatione gentium tumentem ipsorum animum retinens : nam qui primatum quærunt, sibiipsis dedecori sunt, ignorantes hoc se pacto in infima detrudere.* Similia habentur in im-

Henriq. Cardin. Abbas. August. Chrysost.

(1) Vid. omnino *np.* 81, in *not.*

(2) *Quatenus sub hoc votum cadit.* Verba maximi momenti, unde corollariorum seges, quorum duobus saltem obiter excerpendis abstinendum non est. Itaque sub hoc votum non cadunt 1° consilia et regulæ perfectionis circa materiam paupertatis in Societate. Vid. *np.* 405, 460; 2° ea de quibus dubitatur an cadant per se et directe sub votum paupertatis. Vid. *np.* 408 ad 416, et *not* sub *np.* 413 Nihilominus quod attinet ad gratuitam rationem ministeriorum Societatis, si dicti voti patrocinio eam carere contingat, mutatione tamen immunis erit eodem jure quo reliqua substantialia Instituti, « quæ in » formula seu regula Societatis Julio III summo » pontifici proposita, et ab eo, aliisque ejus suc- » cessoribus confirmata continentur. » Vid. *Form. Congr. gen.*, § 68.

Auct. imperfect.

perfecto, Hom. 35. [In oper. S. Chrysostomi, *tomo VI, part.* II, *pag. cliij.*] inter alia: *Quicumque desiderat primatum in terra inveniet confusionem in cælo, ut jam inter servos Christi non sit de primatu certamen.* Et infra: *Volens Dominus duorum fratrum ambitionem exstinguere, et decem discipulorum invidiam, introduxit differentiam inter principes mundiales et ecclesiasticos, ostendens, quia primatus in Christo, neque ab aliquo appetendus est non habente; neque alteri invidendus est non habenti.* Hæc autem et similia dicuntur a sanctis patribus de appetitu prælationis, quatenus in ea honor, excellentia et superior potestas spectatur et concupiscitur: nam hoc modo talis appetitus et omnis prætensio, quæ ex illo procedit, malitiam habet ambitionis et vanæ præsumptionis.

Quam episcopatus appetitionem damnent hi Patres. — Eam damnant qua concupiscitur honor et potestas.

1ª Assertio bipartita. Dictum votum, quatenus coercens dignitatum ambitionem, est optimum (1ª pars), et valde expediens religioni (2ª pars). Ostenditur pars prior. Nam fuga dictæ ambitionis, licet debita, tamen recte vovetur; et debetur sub gravi ob votum, quando aliter forte deberetur sub levi: insuper votum obligat quædam fugere non mala.

(770) III. Si ergo votum sumatur, quatenus coercet hoc vitium et inordinatum appetitum, manifestum est esse optimum, et religioni valde expediens. Primum patet, quia abstinere ab hujusmodi vitio, optimum est: ergo promissio de cavendo hoc vitio, etiam est optima. Nec refert quod per se et ex divino ac naturali jure teneamur vitium hoc fugere, tum quia ea etiam, quæ per se bona et necessaria sunt, laudabiliter Deo voventur; ut tract. 6 est ostensum in lib. II, de voto cap. 3; tum etiam ut augeatur obligatio; quia fortasse in hujusmodi negotio inordinatio tantum esset venialis culpa, quæ interveniente voto erit mortalis; tum denique, quia ad aliquod amplius obligat hoc votum, quam ad vitandum id quod per se malum est, ut statim dicam.

Ostenditur pars posterior assertionis 1æ. Nam valde expedit communitatem præsertim religiosam, liberari dignitatum ambitione, unde aliæ pestes oriuntur, præsunt minus digni, turbatur obedientia, via virtutis impeditur.

Basil.
D. August.
Plutarc.
Euseb.

(771) IV. Secundum autem probatur, quia nullum vitium potest esse magis perniciosum communitati, præsertim religiosæ et specialiter Societati. Ex hoc enim vitio invidiæ, dissensiones, contentiones, calumniæ, quæ sunt pestes cujuscumque communitatis, oriuntur; ut sumitur ex Basilio in Constitutionibus monast. cap. 10, et ex Augustino 5, de civit. cap. 12 et sequentibus; et ex philosophis, Plutarcho in moralibus lib. de auditoris officio, ante medium. Et ideo Plato in Gorgia, quem laudat Eusebius lib. XII, de præpar. evangel. cap. 4, dixit: *Nemo sponte ad gubernandam rempublicam accurrat.* Quod si hoc verum est de seculari republica, multo magis de ecclesiastica; cujus gubernatio ad spirituale bonum subditorum ordinatur, et ideo Leo papa epist. 85, alias 83, cap. 1, refertur cap. *miramur*, 61 dist. non solum eos graviter reprehendit, qui episcopatum ambiunt; sed etiam qui ambientes eligunt: *Non est hoc* (inquit) *consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen: integritas enim præsidentium, salus est subditorum; et ubi est incolumitas obedientiæ, ibi est forma doctrinæ. Principatus autem quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus aut actibus non offendit, ipse tamen initii sui est perniciosus exemplo: et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.* Quæ gravissima sententia majori quadam ratione locum habet in congregatione religiosa, tum quia non solum salus, sed etiam perfectio singulorum, ex vita et exemplo præsidentis magna ex parte pendet: tum etiam, quia totum religionis bonum ex obedientia pendet, quæ ex ambitione maxime perturbatur. Nam ut dixit Symmachus papa in synodo romana cap. 1: *Quos amor dominationis invadit, etiam jugum ecclesiasticæ disciplinæ facit respuere;* et ideo dixit idem pontifex epist. 1, cap. 5: *Cum hic excessus in laica conversatione culpetur, quis dubitat quin religiosis ac Deum timentibus incutiat opprobrium?* habetur in cap. *nullus itaque* 1, quæst. 1. Et rationem explicuit optime Bonifacius III part., in cap. *quorumdam*, de èlectionibus in 6: Quia religiosus ambiens dignitatem, suæ professionis oblitus, incipit retro respicere. Denique nihil perfectionis, imo et virtutis viam ita impedit, sicut ambitio; est enim, ut scripsit Bernardus serm. 6 in psalm.: *Qui habitat, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem.* Qui etiam legi potest epist. 42 et 126.

D. Leo.

Symma. Papa.

Bernard.

Applicatio dictorum in n. IV ad Societatem. Nam dictum votum poterat esse magis necessarium Societati quam aliis religionibus, propter

(772) V. Ob hanc ergo causam tanta sollicitudine prævenit (1) B. Ignatius, ut huic vitio in Societate viam omnino præcluderet, mediante hoc voto speciali professorum, quod illis maxime conveniens fuit, quia et intra Societatem præcipua gubernatio ad eos pertinet, et extra Societatem

(1) *Prævenit.* Ita editt. quatuor. Conjicio *providit.*

multas in professis occasiones ambiendi: sic quoque monentur tirones ut ambitionem semper caveant. Etiam ambitioni impediendæ, solus generalis prælatos intra Societatem instituit; curatur ne pontifex socios ad prælationes ecclesiasticas assumat; et perpetuus est Societatis generalatus.

illi esse possunt, ad hujusmodi dignitates aptiores. Et propter hanc etiam causam potuit esse in hac religione votum hoc magis necessarium, quam in aliis: quia facilius poterat hoc vitium eam impetere, eo quod professi ejus futuri erant, quoad fieri posset, literis eruditi, et ad ecclesiastica quæcumque ministeria idonei, et in eis plurimum exercitati, unde etiam facile consequi poterat, ut inter principes et prælatos ecclesiæ familiariter versarentur, illisque grati ac benevoli exsisterent: quæ omnia et multa alia, quæ ab unoquoque considerari possunt, facile poterant ambitionis motus excitare, vel etiam promovere, nisi quantum est ex parte instituti, hoc remedium esset adhibitum: quod non solum utile est post professionem, quando ipsum votum emittitur; sed etiam a principio his, qui in noviliatu instituuntur: quia statim hoc spiritu imbuuntur, ut concipiant nihil esse magis contrarium fini, ad quem in hac religione tendunt, quam inordinatum ambitionis affectum: ac proinde etiam factum est, ut nulla in re superiorum providentia magis invigilet, quam in hoc vitio a Societate exterminando, tum prælaturas intra religionem, soli generali committendo; ut lib. x, cap. 5, dicetur: tum etiam cum debita reverentia procurando ne electio alicujus extra religionem a pontifice intentata, ad affectum veniat, ut non semel cum divina gratia perfectum est, et in historiis Societatis legitur (1); quoad ipsum vero generalatum una inter alias perpetuitatis ejus causas, redditur in IX part., cap. 1, in declarat. lit. A: *Quod longius recedet omnis cogitatio et occasio ambitionis, quæ hujusmodi officiorum pestis est: si certis temporibus esset eligendus.*

2ª Assertio. Dictum votum obligat abstinere a prætensione dignitatum etiam licita. Id autem explicatur, quia nonnunquam per se loquendo quærere sibi prælationem licitum est aliis, sed non licet dicto voto ligatis.

(775) VI. Addendum vero ulterius est, per hoc votum, non solum prohiberi id, quod per se et natura sua malum est, sed etiam aliquid de se indifferens, quodque justo aliquo titulo honestari potest. Quamquam enim appetere prælationem propter excellentiam et potestatem, malum sit; appetere illam propter fructum aliorum, et propter vigilias et labores ejus non est ex se malum, imo potius habet speciem boni, dicente Paulo, ad Timotheum 3: *Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Ex quo fit, ut procurare episcopatum, si fiat ex moderato affectu, propter dictum honestum finem, et cum aliis circumstantiis debitis, non sit malum ex natura rei, et aliquando fortasse posset esse meritorium, si episcopatus vel prælatio multum haberet laboris et parum honoris, aut temporalis utilitatis, et ideo pauci vel nulli essent digni qui illum acceptare vellent. Per hoc igitur votum, non solum obligantur professi Societatis, non procurare prælationem, extra vel intra Societatem, ambitiosa vel turpi intentione, aut prætensione, sed etiam si ea prætensio aliquo titulo vel colore honestari videatur. Hoc constat ex ipsa forma vovendi: *Numquam me acturum, curaturum, aut prætensurum;* quæ verba indifferentia sunt ad prætensionem alias licitam, vel illicitam: sicut qui absolute vovet castitatem, non solum promittit abstinere ab illicitis actibus venereis, sed etiam a licitis matrimonii. Neque obstat quod in § 6, X part. Constit. dicitur: *Erit summi momenti, ut perpetuo felix status Societatis conservetur, diligentissime ambitionem malorum omnium in quavis re publica, vel congregatione matrem submovere*, etc. Dicimus enim, licet hic sit principalis finis hujus voti, non tamen esse adæquatam materiam ejus, quia ad illum finem consequendum medium convenientissimum fuit, omnino *præcludere aditum ad hujusmodi dignitates quærendas*, ut statim in eadem Constitutione additur: non præcluderetur autem aditus, moraliter loquendo, nisi absolute omnis prætensio, abstrahendo a licita vel illicita, prohiberetur: nam tunc omnibus aperta maneret janua, ut rationabiles causas suæ prætensionis confingerent.

Assertio 2ª probatur ratione, ex ipsa forma vovendi.

Instantia removetur. Nam ad dicti voti finem principalem, qui est ambitionem excludere omnis, prætensio prohibetur absolute.

(774) VII. Atque ita patet ratio hujus tam universalis materiæ; et addi potest alia, quia quamvis interdum possit quis, bona intentione et ex rationabili causa, prælationem aliquam prætendere, tamen id moraliter loquendo rarissimum est, et multis periculis expositum, ideoque simpliciter loquendo, melius est ab omni tali prætensione, sive licita sive illicita, in universum abstinere. Est ergo illa accommodata materia voti et Societati valde necessaria. Consequentia satis patet ex dictis. Antecedens vero et per se notum moraliter videtur, et consentaneum est testimoniis patrum, quæ

Ratio altera pro eadem assertione 2ª: melius est simpliciter ab omni prælationum prætensione abstinere, quia aliter manent pericula et rarissime licet prætendere.

(1) Vide Ribadeneyram et Orlandinum citatos *cap. seq. num.* 22. (MDCXXV.)

num. II adduximus, et quæ statim afferemus. Solum fingi posset casus in quo non solum esset licitum, sed etiam necessarium ex præcepto naturali, vel divino prælationem procurare propter spiritualem salutem proximorum : ut si ponamus illam maxime periclitari, et non esse aliam personam, quæ possit, aut velit ei subvenire. Hic tamen casus adeo extraordinarius est, ut cogitari potius valeat, quam timeri; quia ad pastores ecclesiæ spectat his necessitatibus providere, per quam providentiam sufficienter potest subveniri necessitati populorum, absque prætensione et negotiatione alicujus personæ; quæ prætensio regulariter potius impedit, quam juvat, quia reddit personam suspectam et in foro ecclesiæ minus dignam. Ut enim dixit Gregorius lib. VII, epist. 110 et habetur 1, quæst. 6, cap, ult. : *Sicut is, qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus : sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus : nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat, et ascendendo descendat?* Similiaque sumi possunt ex Clemente I, epist. 1 et ex concilio Aurelianensi II, tempore Vigilii cap. 1. Quia ergo hoc regulariter est malum, vix admitti potest casus, in quo tale medium sit necessarium ex caritate, ad subveniendum proximis.

Instatur de casu necessitatis. Sed hic casus moraliter non datur.

Gregor.

(775) VIII. Esto tamen contingere possit, propter illud non oportuit exceptionem in voto facere, sed hoc relinquere generali regulæ et naturæ voti, cujus obligatio cessat, quando tanta fit mutatio in materia. Unde admisso tali casu, solum id faceret, quod ad subveniendum proximis ex parte sua sufficeret : quale esset dare notitiam pontifici, vel ei cui cura incumbit de necessitate proximorum, sese ad labores offerendo, quantum ipse voluerit, vel expedire judicaverit; tunc enim locum habet; quod Gregorius ait I part. pastoralis, cap. 7, prædicationis officium nonnumquam laudabiliter appeti, id confirmans exemplo Isaiæ cap. 6, qui cupiens prodesse proximis Domino quærenti quem mitteret, ultro se obtulit, dicens : Ecce ego, mitte me, et cap. 8 subdit, tunc esse posse laudabile episcopatum quærere; quando per eum ad supplicia graviora pervenire posse non dubitatur : et ideo, ait, dixisse Paulum : *Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat;* quia illo tempore hoc dixit, quo is qui plebibus præerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur.

Eo numeri præcedentis admisso casu, satisfit difficultati : nam tunc cessaret voti obligatio, propter mutationem materiæ.

D. Greg.

(776) IX. Quæret vero aliquis, an desiderare vel appetere prælationem sit contra hoc votum? ubi etiam exponendum erit, quid significetur illis verbis, *directe, vel indirecte*. Atque adeo quæ actiones censeantur prohitæ ex vi hujus voti. Primum ergo dicimus, solo affectu et appetitu interno desiderare prælationem, esto sit alioqui malum et prohibitum, non esse huic voto contrarium. Probatur, quia desiderare, quamdiu in hoc sistitur, non est *prætendere, procurare, aut agere* aliquid ad obtinendam dignitatem : nam per hæc omnia verba explicatur aliquis influxus, vel causalitas circa effectum obtinendi dignitatem : per solum autem desiderium nihil causatur, neque applicatur aliquod medium, quando intra limites desiderii homo continetur : tota autem materia hujus voti explicatur per illa verba : *Agendi, procurandi* aut *prætendendi :* ergo in illa non comprehenditur præcisus actus desiderandi; ergo per illum solum non violatur votum, per se loquendo. Quod ideo addo, ut excludam scandalum, quod sibi ipsi (ut ita loquar) quispiam inferre potest, exponendo se morali periculo frangendi votum : quia difficile est, post conceptum desiderium non efficere aliquid ad implementum ejus; præsertim oblata occasione : nam hac ratione posset jam tunc inchoari læsio voti; sed hoc rarum erit, nisi desiderium sit vehemens et de morali periculo, per aliquod experimentum jam constet.

Quæstiuncula 1ª : An hoc votum solo prælationum interno affectu violetur.

Approbatur pars negans violari per se loquendo; quia desiderare interne (licet possit, sed raro, et ob periculum, fieri læsio voti inchoata) non est PRÆTENDERE PROCURARE aut AGERE, ubi habetur tota voti materia.

(777) X. Deinde assero : Facere aliquid ex hoc desiderio, quod solum ordinatur ad majorem capacitatem vel dignitatem ipsius desiderantis, nondum videtur esse etiam indirecta prætensio et ideo consequenter non videtur violatio hujus voti, dummodo negotiationem aliquam circa alios non involvat. Ut v. g. studet quis diligenter ut sit magis capax prælationis intra vel extra Societatem, et ex ejus desiderio in eo munere laborat : non existimo certe peccare illum contra hoc votum, etiamsi coram Deo ambitiosus sit, et ea ratione studium ad culpam ei imputetur apud Deum, quemadmodum qui ex interna hæresi induceretur ad studendum pro impugnanda fide, nondum censeretur expressisse satis hæresim contra leges ecclesiæ. Ratio vero est,

Nec omnis externus actus, v. g. studio vacare ex interno affectu prælationis, id votum violat; quia sub dictum votum non cadit prætensio, nisi quæ censeatur alterum inducere ad me eligendum.

quia licet interius, et apud Deum id sit prætendere prælaturam, non tamen exterius et apud homines : quando autem per hoc votum promittimus non prætendere, etc., intelligitur de prætensione humana, cum aliqua negotiatione et inductione ejus, qui possit prælationem dare.

Confirmatur et explicatur principium, 1° quia votum directe fit vitandi actus externos quibus agens censetur ipse movere ad sui electionem; non vero actus etiam interne ambitiosos qui externe efficiunt tantum ut personæ dotes augescant et moveant.

Et explicatur in hunc modum; quia aliud est objective tantum posse alium movere ad sui electionem; aliud vero, per aliquam actionem moralem effective illum movere ad exercitium actus dandi prælationem (ut sic dicam.) Hoc posterius est in universum prohibitum ex vi hujus voti, ut ex verbis adductis constat : non autem prius; quia illo modo excitare, seu movere alium ad meam electionem, seu conferendam mihi prælationem, est quidam (1) effectus necessario consequens ex ipsa scientia, aut virtute ac similibus dotibus, et ideo illud per se non prohibetur voto. Quamvis autem intendere hunc effectum propter se, scientiam autem et virtutem propter ipsum, malum sit, nihilominus per hoc votum illa prava intentio per se non prohibetur, quia hoc votum directe est de actionibus externis, ut ex verbis ejus declaratum est.

Confirmatur 2° principium, quia aliter essent scrupuli et nimia difficultas

Confirmatur tandem, quia si aliter explicaretur hoc votum moraliter esset valde periculosum (2), generaretque plures scrupulos, quia intentio hominis facile mutatur, et difficile cognosci potest; ideoque non fuisset expediens vovere, non habere hanc, vel illam intentionem, in actionibus de se bonis et necessariis religioni.

Quæstiuncula 2a : An ostentare aut fingere virtutem cum intentione prælationis, sit contra hoc votum. Et arguitur pro parte negativa; quia hoc non est moraliter movere alios, sed efficere ut per imaginem virtutis moveantur. At arguitur pro parte affirmativa, quia alioquin 1° vix aliqua esset procuratio indirecta; 2° dictum votum non violares procurando ex ambitione laudari etiam falso apud superiorem.

(778) XI. Magis dubitari potest, an sit contra hoc votum ostentare, aut fingere virtutem apud generalem, aut alios, qui ad hanc promotionem juvare possint, solum ex affectu captandi prælationem. Videtur enim ex dictis in 1 confirmatione numeri præcedentis, hoc non esse contra hoc votum, quia hoc non est moraliter agere; sed solum est objectum ipsum ornare, et aptum reddere ad excitandos alios, saltem per imaginem virtutis. In contrarium vero est, quia votum obligat ad non procurandum directe nec indirecte : quid autem est indirecte procurare; si hoc non est? Item quia si hoc non esset contra votum, etiam procurare ex dicta intentione, ut alius me laudet apud superiorem seu bonam informationem tribuat, etiam falsam, non esset contra hoc votum : quod plane est absurdum, quia illa est magna ambitio indirecta. Sequela autem patet, quia talis laudatio vel informatio solum est objecti propositio : non est autem inductio, nisi in quantum ab ipso objectio fieri potest.

Resolvitur hæc pars affirmativa. Prætensio prælationis est indirecta 1° ut videtur, in ostentatione virtutis, quamquam vim habent rationes negandi; 2° in obsequiis ad benevolentiam captandam, fine ambitioso non declarato; 3° quum ex eodem fine non declarato, procuras tibi apud generalem bonam informationem sive veram sive non.

(779) XII. Respondeo ad dubitationem videri quidem ostentationem illam prætensionem indirectam (quamquam res non careat dubitatione, quia ratio in dicta confirmatione facta non caret difficultate) et præter hunc possunt esse alii modi prætensionis indirectæ, ut est, v. g. obsequiis aut beneficiis benevolentiam apud aliquem procurare, ex intentione parandi viam ad obtinendam prælationem, quamvis hæc intentio omnino non declaretur, quia talis declaratio jam redderet prætensionem directam, quæ non requiritur ad violationem voti. Deinde procurare apud generalem vel alios bonam famam, seu æstimationem, per aliorum informationem, etiam est ambitio indirecta, quando ex dicta intentione fit : quia nullus est efficacior modus negotiationis in hujusmodi rebus. Et ideo sub nomine prætentionis propriissime comprehenditur. Unde si talis intentio explicetur, est prætensio maxime directa : quando autem latet, est indirecta (formalis enim prætensio interior, semper est in se directa, solumque dicitur indirecta, quando aut ipsa externa prætensio, aut ipse prætendens nobis illam non exprimit formaliter, ut ex i, ii suppono) quod censeo verum non solum quando informatio falsa est, sed etiam quando est vera, quia eodem modo procedit ratio facta. Nec refert, quod procurare bonum nomen, aut famam apud alios; per se non sit malum, neque ambitio; nam satis est quod sit de se indifferens, et quod relatum ad talem finem sit tacite seu indirecte prætendere prælationem.

Interest inter procurare virtutem vel scientiam, et adhibere earum ostentationem. Supposito fine ambitioso, dictum votum 1° non læditur, procurando scientiam; 2° læditur procurando existimationem

Et in hoc est differentia inter hæc duo, procurare virtutem aut scientiam, vel procurare immediate existimationem virtutis aut scientiæ apud alios : nam primum est per se bonum, et ideo per hoc votum non prohibetur; etiamsi possit male fieri ex prava intentione operantis; secundum autem ex se ad summum est indifferens, et solitarie spectatum, seu absque positiva ordinatione ad bonum finem,

(1) *Quidam.* Editt quatuor habent, *quidem.*

(2) *Quia si aliter — periculosum.* Editt. quatuor habent, *quia aliter explicatur hoc votum moraliter esse valde periculosum.*

scientiæ; 3° probabilius læditur, fingendo virtutem.

statim contrahit speciem quamdam ambitionis; et ideo continetur sub actionibus indirectis, quæ per hoc votum prohibentur fieri ex tali intentione; et ob eamdem rationem id apparet probabilius de hypocrisi seu fictione virtutis; quia talis etiam actio, præ se fert speciem ambitionis, et non pertinet ad virtutis operationem, sed ad ostentationem ejus; ideoque facta ex prædicta intentione, indirecta prætensio est, et consequenter huic voto repugnat. Considerandum autem est, hæc non semper esse peccata mortalia in individuo, vel propter levitatem materiæ; vel quia intentio illa subrepit, et non est satis deliberata, vel certe quia non proprie imperat actum, sed solum illi adjungitur, et circa illum versatur, ut circa objectum tantum, et ita vel ejus malitia est mere interna, vel certe prout exterius prodit, levis est.

Temperatur data resolutio. Nempe dictis actionibus votum non semper læditur graviter, quia materia levis est, vel malitia mere interna, aut levis sive interius sive saltem exterius.

Quæstiuncula 3ª. Quid per verba dicti voti PRÆLATIONEM et DIGNITATEM importetur.—Primum intelligenda videtur quæcumque prælatio et dignitas ecclesiastica extra Societatem.

(780) XIII. Superest vero adhuc explicandum, quid nomine *prælationis*, et *dignitatis* in hoc intelligatur, et an hæc duo idem importent. Cum enim tam in Constitutionibus, quam in Bulla Gregorii hæ duæ voces semper distinguantur, videntur profecto aliquid diversum significare; et quidem extra Societatem, non est difficile hæc duo distinguere; nam prælationis nomine intelligi potest episcopatus; dignitatis vero nomine cardinalatus : nam cum per se non habeat ordinariam potestatem jurisdictionis, videtur magis proprie ac frequentius dignitatis nomine, quam prælationis significari. Non existimo tamen limitari votum ad hæc duo, sed comprehendere in universum omnem prælationem et dignitatem ecclesiasticam, quæcumque illa sit, sive hæc nomina significent res distinctas, sive tantum ad majorem explicationem posita sint; omnis enim prælatio videtur esse dignitas, licet fortasse non convertantur : quia dignitas jurisdictione carens, non censetur prælatio. Non est autem ita facile in hoc sensu declarare, quid intra Societatem nomine dignitatis significetur, quod diversum a prælatione sit. Nam per prælationem omnes intelligunt significari munus superioris habens ratione sui jurisdictionem propriam, et spiritualem in subditos; sive ordinariam, ut sunt munus generalis, provincialis, præpositi, et rectoris collegii, aut domus probationis; sive delegatam, ut vicarii generalis, commissarii, aut visitatoris; nam reliqua ministeria inferioris gubernationis sub rectoribus seu præpositis localibus, ut est officium magistri novitiorum, ministri, etc., non possunt proprie, et in rigore prælationes appellari, nec secundum jus commune, argumento cap. *quamvis*, de verborum significatione. Nec etiam jure speciali Societatis, quia in Constitutionibus solum appellatur officialis rectoris IV part., cap. 10, § 7; unde ordinariam jurisdictionem non habet, sed quantum ei committitur a rectore, ut expresse dicitur in Examine cap. 4, § 51, adjuncta declaratione. Idem patet a simili ex his, quæ de aliis religionibus mendicantibus tradunt Sylvester verba : *Prælatus* quæst. 2, et Angelus eodem verbo in principio.

Quid prælatio in Societate. — Est munus superioris cum jurisdictione ordinaria, vel altiore modo delegata quam delegatur v. g. Ministro per rectorem.

Sylvest. Angel.

(781) XIV. Ad explicandum autem nomen, *dignitatis*, intra Societatem, in primis uti possumus declaratione Sixti V, in motu proprio, quo similia verba in alio motu proprio de illegitimis declaravit, dicens, nomine *dignitatis*, in religionibus, non comprehendi ministeria concionandi, aut docendi, vel legendi, neque etiam gradus magisterii, aut doctoratus. Ita ergo in præsenti dicendum videtur, hæc omnia et similia, quæ magis sunt oneris, quam honoris (ut ibidem dicit pontifex); sub hoc voto non comprehendi : nam licet verum sit declarationem illam Sixti, ex intentione ejus, datam esse solum pro materia subjecta illegitimorum, de quibus loquebatur; nihilominus ex illa sumitur validum argumentum a simili, et a paritate rationis. Quocirca probabile mihi est, intra Societatem illa duo verba eamdem rem significare, neque inveniri propriam dignitatem, nisi prælationem ipsam, quia reliqua omnia sunt magis officia onerosa; atque ita post hæc scripta receptum est a septima congregatione decreto 44 ex mente P. Claudii, nimirum in Societate nec dignitatem a prælatura distingui, neque assistentium munus esse dignitatem. Quod si officia alia a prælatura habent honorem adjunctum, et non est tantus qui sufficiat ad rationem dignitatis, et magis ob dotes seu qualitates quæ supponuntur vel ostenduntur in personis, quam ex ipsis muneribus. A fortiori vero idem de consultoribus provincialis erit dicendum.

Quæ munia non reputantur dignitas in Societate. — Quæcumque non sunt simul prælatio; ut decretum est in Congr. VII.

(782) XV. Posset tamen esse contra hoc votum prætendere in Societate dignitatem aliquam extraordinariam, ut v. g. habere quasi jure proprio et personali suffragium in congregatione generali, extra omnem

Quæ munia præter prælationes possint in Societate reputari dignitates. —1° dignitas

aliqua extraordinaria; 2° satis verisimiliter, deputatio ad electionem generalis; 3° forte deputatio ad congregationem procuratorum.

modum, et titulum in Constitutionibus præscriptum; aut procurare nomen aliquod, et modum dignitatis, ratione cujus habeat consortium aliquod in regimine cum aliquibus specialibus prærogativis, prout esse solent in aliquibus religionibus, juxta suam consuetudinem, vel observantiam magistri ordinis, definitores, aut alii post aliqua officia graviora emeriti ac privilegiati. Hinc etiam satis verisimile sit, acturum contra hoc votum, qui vacante generalatu, prætenderet in congregatione provinciali, fieri se electorem præpositi generalis in generali congregatione : nam licet illud non sit munus perpetuum aut stabile; nihilominus juxta consuetudinem Societatis est res valde gravis, et participatio quædam jurisdictionis supremæ pro illo tempore in hac religione, et circa potissimum actum, qui in ea esse potest. De electione autem in procuratorem non est eadem ratio, quamvis non careat scrupulo, propter suffragium decisivum, quod habet cum præposito generali in congregatione procuratorum, ratione cujus, et quia in eo munere totam suam provinciam repræsentat, sufficiens dignitas censeri potest ex his, quæ intra Societatem esse possunt.

Quæstiuncula 4ª. De pœna violantis hoc votum.—Inhabilitas ad prælationes, sed solius Societatis ut videtur, statuta est ambientibus intra Societatem; qui vero ambirent eligi extra Societatem, in eos pœna non fuit definita.

(785) XVI. Ultimo inquiri potest, quam pœnam incurrat is, qui votum hoc in Societate violat. Ad quod ex eisdem Constitutionibus respondendum est; in quarum x part., § 6, pro his qui extra Societatem dignitatem ambiunt, nulla pœna designatur fortasse quia illud peccatum magis privatum est; et non ita nocet corpori religionis. Pro his autem, qui intra eamdem Societatem, directe vel indirecte prælationem procurant, ponitur pœna incapacitatis et inhabilitatis ad quamvis prælationem : quod intelligo respective, id est, de prælatione intra eamdem Societatem, usurpantur enim verba juxta subjectam materiam. Et pœna hæc non incurritur ipso facto, sed post sufficientem probationem, atque adeo post sententiam saltem declaratoriam criminis. Ita enim intelligo illa verba : *Incapaces et inhabiles ad prælationem quamvis habeantur ii, de quibus probari posset, quod eam ambiissent.* Non enim de sola potestate seu possibilitate intelligendum hoc est, ita ut satis sit delictum esse probabile : sed de potestate redacta ad actum; ita ut quis sit convictus de crimine, de quo oportet, ut per sententiam constet. Atque ita expressius declaratum est part. VIII Constitut., cap. 6, § 2, cum declaratione A, ubi specialiter sermo est de ambitione generalatus : et augetur hæc pœna, quia non solum imponitur inhabilitas passiva, ut eligi possit, sed etiam activa, ut possit eligere; non solum pro ea vice, sed etiam perpetuo, ut declarant illa verba : *Nec in eam congregationem, nec in aliam umquam admitti possit.* Requiritur tamen ibi ad hujusmodi pœnam, ut prius aliquis de tali ambitione convictus sit : et in declaratione A exponitur ad totam hanc pœnam incurrendam, necessarium esse, ut probationes tales sint, ut rem ipsam, seu veritatem sufficienter ostendant : nam si solum efficiant probabilem suspicionem, illa non satis erit ad pœnam inhabilitatis, neque, ut aliquis suffragii jure privetur, licet aliud remedium adhibendum sit, ne illa persona tunc eligatur, tamquam minus idonea, minusve digna.

Exponitur Constitutio ita ut ad dictam inhabilitatem requiratur saltem sententia declaratoria.

Circa ambitum generalatus est pœna inhabilitatis non modo passivæ, sed activæ : at ob probabiles suspiciones alio remedio utendum.

Dicta pœna inhabilitatis in socios ambientes prælationem consonat rationi et juri.

(784) XVII. Quod genus pœnæ ac providentiæ, satis est consentaneum et rationi, tum, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit; tum etiam, quia per ipsam ambitionem fit quis indignus prælationis, ut recte dixit Panormitanus in cap. *per inquisitionem*, de electione num. 5, et propterea est pœna hæc satis consentanea sacris canonibus, ut videre licet 1, quæst. 6, cap. ult., ubi Gregorius ait : *Sicut is, qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus.* Similem pœnam imponit Leo papa epist. 82, cap. 8, episcopo ambienti altiorem episcopatum, nam propria sede illum privari jubet; habetur 7, quæst. 1, cap. *si quis episcopus* et idem refertur ibi cap. *si quis de ordine*, ex concilio Meldensi, cap. 50, et alii pene similes videri possunt in synodo romana II sub Symmacho cap. 5, cap. *si quis papa*, dist. 59 et in concilio romano sub Innocentio II, et cap. *apostolica*, 8, quæst. 1, et concordant etiam jura civilia, ut patet ex lectione *sancimus* C, ad legem Juliam repetundarum, quam refert etiam Gratianus 1, quæst. 7, cap. *sancimus*, et plura de hac materia videri possunt in Simanquas lib. II de republica, cap. 9, 10 et seq. Joannes Matienzo in dialogo relatoris 4, cap. 4, Alexander ab Alexandro lib. III, cap. 17.

Panormit.

Gregor.

D. Leo.

Gratian.

Simanq.

Joan. mar'.

Alex. ab Alex.

CAPUT VIII.

An votum non acceptandi episcopatum absque superioris præcepto, convenienter fiat in Societate (1).

Explicatur tertium votum simplex. Nempe est voti secundi extensio, non spectans ad prælationes Societatis, sed obligans ne extra Societatem quælibet prælatio et dignitas acceptetur nisi ob præceptum.

(785) I. Tertium votum simplex quod fit a professis Societatis, ultra ea quæ diximus in præcedenti cap. de prælationibus extra Societatem, includit partem aliam quæ sub his verbis profertur : *Nec consensurum in mei electionem quantum in me fuerit, nisi coactus obedientia ejus, qui mihi præcipere potest sub pœna peccati.* Per quæ verba amplificatur prius votum, et quasi novum votum emittitur, ejusque materia prælationem omnem, et dignitatem extra Societatem comprehendit; eam vero in titulo capitis nomine *Episcopatus* significavimus, quia in illo facilius cernitur difficultas hujus voti, ut videbimus; et inde facile potest doctrina ad reliquas dignitates applicari. Quoad prælationem vero intra Societatem, non fuit conveniens facere hujusmodi ampliationem, quia intentio instituentis seu fundatoris non fuit, ut prælationes intra Societatem non habeantur, hoc enim repugnaret gubernationi ipsius Societatis, et ideo non oportuit promittere illas non acceptare, sed solum non prætendere. Fuit autem intentio ejusdem instituentis ut extra Societatem omnino non habeantur quoad fieri possit, et ideo voluit, ut professi obligarentur, quantum possent, ad non acceptandas illas. Non potuerunt autem obligari simpliciter et absolute, quia non possunt licite resistere præcepto superioris, et votum esse debet de re licita. Extra casum autem præcepti possunt libere non acceptare et ideo potuerunt etiam obligari ad non acceptandum in omni casu non præcepto.

Arguitur jam pro parte negante honestatem dicti voti quia impedit majus bonum. Hæc autem argumenti minor probatur primo quia perfectius obeditur simplici jussioni quam præcepto stricte sumpto. D. Bern. D. Thom.

(786) II. Hinc vero oritur difficultas; quia votum non solum esse debet de re licita, seu non mala, sed oportet ut sit de meliori bono; sed hoc votum est de re, quæ impedit majus bonum; non igitur est validum nec conveniens votum. Minor probatur primo, quia melius est obedire simplici verbo prælati, quam exspectare rigorosum præceptum ejus. Ita enim distinguit obedientiam perfectam a necessaria D. Bernardus lib. de præcepto et dispensat. cap. 12 et seq. et D. Thomas 2. 2, quæst. 104, art. 5 ad 3, et docuit etiam B. Ignatius vi part. Constit., cap. 1, § 1, nosque in lib. iv agendo de obedientia perstrinximus. Ergo vovere non obedire prælato, nisi rigorose præcipienti, est votum impeditivum majoris boni; essetque hoc votum reprehensibile in quolibet religioso, respectu sui prælati. Simile autem videtur esse in præsenti; nam per hoc votum tollitur libertas obediendi pontifici simpliciter mandanti accipere episcopatum, donec cum rigore præcipiat. Quod pari ratione est contra perfectionem obedientiæ debitæ pontifici.

Probatur eadem minor secundo sive quia sæpe accidere potest ut pontifex nolit præcipere episcopatus acceptationem quæ sit tamen hic et nunc melior quam repudiatio; sive quia fieri potest etiam ut acceptatio sit opus consilii, ad quod non pertingat auctoritas pontificia.

(787) III. Secundo potest etiam alio modo hoc votum impedire majus bonum; quia interdum erit majus Dei obsequium acceptare episcopatum, etiamsi pontifex non præcipiat : ergo si votum impedit tunc acceptationem, impedit majus bonum : ergo imprudenter fit cum illa generalitate, sed limitatio esse debuisset non acceptandi *nisi ubi certum esset majus Dei obsequium.* Antecedens patet, quia considerato objecto et circumstantiis, quæ occurrere possunt, dubitari non potest, quin sæpe contingere possit casus, in quo majus sacrificium Deo sit acceptare, quam repudiare episcopatum, ut etiam constat ex dictis in præcedenti capite. Non est autem necesse ut in omnibus his casibus pontifex adjungat præceptum, quia hoc pendet ex libera voluntate ejus, et variæ rationes occurrere possunt, ob quas nolit absolute præcipere, licet valeat, sed tantum offerre. Imo aliquando potest accidere; ut acceptare episcopatum sit materia consilii et non præcepti, quod proinde non possit etiam a pontifice imponi. Quia status adeo perfectus non potest præcipi sine gravi necessitate : potest autem consuli propter majus Dei obsequium, majoremque perfectionem proximorum : ergo contra consilium et majus bonum est, ligari voto ad non acceptandum episcopatum, nisi ex præcepto superioris.

Pars negans honestatem dicti

(788) IV. Et confirmatur ex cap. 1, dist. 85, ubi Gregorius papa de quodam

(1) Titulum hunc suppeditavit *Index capitum libri sexti* pag. 573 in edit. 1625. Namque edit. quatuor caput sextum in corpore tractatus inscribunt : « De alio voto non acceptandi dignitatem aliquam » extra Societatem, nisi præcepto superioris ad id » cogente; quod professi Societatis emittunt. » Hæc autem inscriptio non consentit cum dictis in num. 1 ejusdem capitis.

voti confirmatur 1°, tum quia videtur cujusdam archidiaconi simile juramentum a S. Gregorio improbatum olim fuisse, tum quia Glossa agnoscit peccatum aliquando veniale aliquando mortale quum episcopatus oblatus repudiatur.

archidiacono ad episcopatum electo, ut cognosceret an dignus esset, inter alia jubet inquiri, *si tactis sacrosanctis evangeliis, sicut nobis nuntiatum est, jusjurandum præbuerit, numquam se ad episcopatum accedere*. Ubi significatur tale juramentum fuisse illicitum; ideo enim de illo inquiri jubetur, ut Glossa ibi notavit. Non est autem verisimile juramentum illud adeo fuisse temerarium, ut factum fuerit de non acceptando episcopatu, etiamsi juste præciperetur ob necessitatem : ergo intellexit Gregorius non fuisse prudens, et licitum juramentum illud, etiamsi absolute fieret de non acceptando episcopatu, etiam tunc quando licite potest non acceptari. Unde Glossa ibi sentit hoc juramentum, etiam in eo sensu intellectum, esse peccatum veniale. Quod in eo principio fundari videtur, quia tale juramentum (et idem est de voto) repugnare potest caritati, vel saltem perfectioni ejus : nam, ut dixit Gregorius cap. *in Scripturis*, 8, quæst. 1 : *Si is, qui valet, omnipotentis Dei oves renuit pascere, ostendit se pastorem suum minime amare*. Ubi Glossa dicit mortaliter peccare, qui episcopatum sibi oblatum non recipit, si se dignum credit; quod confirmat ex cap. proxime præcedenti, unde Augustinus lib. XXXII contra faustum, cap. 10, dicit merito contemni ab ecclesia, et in opprobrium haberi eum, *qui electus ab ecclesia, ministerium evangelizandi renuit, et qui curam lucrandorum refugit aliorum*. Et ideo dixit idem Augustinus, 19, de civitate, cap. 19, negotium justum suscipiendum esse ex caritate, si imponatur.

D August.

Pars negans honestatem dicti voti confirmatur 2°, quia majus bonum ecclesiæ foret viros sanctiores et doctiores ab episcopatu non prohiberi.

(789) V. Denique confirmatur, quia intentio illa, in qua diximus fundari hoc votum, videtur esse contraria majori bono ecclesiæ, et ideo non esse consentanea (1) ordini caritatis : ergo et votum, quod ab ea procedit, non potest esse caritati conforme. Antecedens patet, quia majus bonum ecclesiæ est, ut viri sanctiores et doctiores ad episcopatus assumantur, quam quod inferioribus ministeriis occupentur, juxta illud Innocentii III in cap. *Licet*, de regularibus : *Sicut majus bonum minori bono præponitur : ita communis utilitas speciali utilitati præfertur;* sed hoc impeditur intendendo et procurando, ut professi Societatis, etiamsi religiosissimi et doctissimi sint, ad episcopatum non assumantur, ergo, etc.

Qui auctores eamdem partem negantem tradere videantur.

(790) VI. Propter hæc, et similia argumenta non defuerunt moderni auctores, qui votum hoc improbare ausi fuerint. Citatur Gutierrez de juramento confirmatorio I part., cap. 72, num. 5 et 8, et eodem modo referri possunt auctores dicentes, esse illicitum juramentum non accipiendi episcopatum; quod tenet Navarrus in summa cap. 12, num. 16, cum Angelo verbo *Juramentum* 5, num. 5, et Sylvester *Juram*. 2, quæst. 7, et *Juram*. 4, quæst. 1; Antoninus II part., tit. 10, cap. 6, § 4; Soto lib. VIII de justitia, quæst. 1, art. 7 ad secundum; eam vero sententiam tenet expresse Palacios in 4, dist. 38, disput. 1 ante medium versic. : *Sed quid si aliquis ea lege voret* (scilicet non esse episcopus) *ut eximat præcepti casum : numquid culpabile tunc esset votum?* Respondet : *Itidem arbitror esse culpabile, quia casus præcepti rarus est in hac materia : satis est quod poterit esse salubre gregi Christi, quod hic, vel ille sit episcopus, ideo non licet salubritati gregis Christi impedimentum afferre*. Hæc ille. Favet etiam idem Sylvester verbo *episcopus*, quæst. 3 in fine, quatenus dicit esse peccatum mortale non acceptare episcopatum; non solum quando speciali præcepto superioris quis cogitur, sed etiam absque præcepto, si probabiliter credat, quod per alium æque bene provideri non potest, quia est contra fraternam caritatem.

Gutier. Navar. Angel. Sylvest. D. Antonin. Sot. Palac. Sylvest.

Vera assertio bipartita : Dictum votum est laudabile, tam ex suo objecto (1ª pars), quam respectu Societatis (2ª pars).

Primo partem primam tenent D. Thomas et alii.

D. Thom.

(791) VII. Nihilominus vera et certa sententia est, votum hoc esse laudabile ex objecto suo. Nobis etiam indubitatum est Societati esse valde laudabile et opportunum. Prior pars sumitur ex D. Thoma 2. 2, quæst. 185, art. 2, dist. 3, ubi sic inquit : *Accipere episcopatum non est de se necessarium ad salutem, sed fit necessarium ex superioris præcepto : his autem, quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licite apponere, antequam fiat præceptum*. Loquitur autem de impedimento voti non acceptandi episcopatum, de quo in argumento objecerat. Unde subjungit in solutione : *Qui autem votum emittit de non suscipiendo episcopatu, si per hoc intendit se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam superioris prælati accipiat, illicite voret; si autem intendit ad hoc se*

(1) *Consentanea*. Editt. quatuor habent *consentaneum*.

obligare, ut quantum est de se, episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum, quia vovet se facturum, quod hominem facere decet; et quod lib. v, art. 22 in corpore, et ad 2 generaliter sentit melius esse non acceptare episcopatum, quam acceptare; quamdiu necessitas ex parte præcipientis non agnoscitur. Sequitur hanc sententiam Richardus quod lib. iii, quæst. 21, Sylvester verbo *electio* 1, quæst. 19 et 20. Idem sentiunt Antoninus Cajetanus et Soto citati superiori capite num. i, item Corduba in summa Hispana, quæst. 154.

Richar. Sylvest. Anton. Cajet. Sot. Cordub.

Fundamentum eorum præcipuum est quia ex suo genere melior recusatio acceptatione episcopatus, quamdiu utrumque licet.

(792) VIII. Fundamentum principale hujus sententiæ esse debet, quia propositum non acceptandi episcopatum, quamdiu id fieri possit sine culpa, optimum est, et consequenter est aptum ut voto confirmetur, vel aliter (et in idem redit) quia non acceptare episcopatum, ex suo genere melius est, quam acceptare, quamdiu utrumque licet, et ideo est apta materia voti. Consequentia per se clara est. Assumptum vero præter citata loca sumi potest ex D. Thoma in 4, dist. 29, art. 4 ad 4, ubi reprobat opinionem dicentem papam non posse præcipere alicui, ut accipiat episcopatum : *Quia hoc posito* (inquit) *periret ecclesiasticus ordo. Nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen ecclesiæ, ecclesia conservari non posset, cum quandoque illi, qui sunt idonei, hoc nolint suscipere nis coacti.* In quibus verbis supponit hoc esse laudabile. Sanctus etiam Bonaventura super regulam, cap. 2, circa medium, loquens de religiosis, qui ad episcopale officium assumuntur, ait, *si coacti ab ecclesia, hujusmodi inevitabili necessitate suscipiant regimen animarum, non sunt reputandi ab ordine egressi; si quantum in ipsis est, semper appetant in sinu ordinis confoveri. Quod si non vocati ad episcopalem gradum, nec coacti ad eumdem aspirant, ut fugiant ærumnas pauperum et ordinis rigorem, credo eos in illius partem cessuros, qui dixit : Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis.* Ubi considerare possumus Bonaventuram duos tantum ordines posuisse, scilicet, vel eorum, qui coguntur, vel eorum qui male affectant et procurant episcopatum; cum tamen possit addi tertius eorum, qui vel non illicite, vel nullo modo episcopatum quærunt, tamen oblatum acceptant, etiamsi non cogantur. Cum tamen eos solum defendat, qui coacti inevitabili necessitate regimen suscipiunt, plane sentit alios omnes, a religionis affectu aliquo modo deviare; atque adeo simpliciter melius esse non accipere episcopatum nisi prædicto modo.

D. Thom. D. Bonav.

Secundo accedunt pro assertionis num. vii eadem prima parte dicta sanctorum. August.

(793) IX. Suaderi autem id præterea potest antiquiorum patrum sententiis. Augustinus enim, 19, de civit. cap. 19, necessitatem requirit, dicens : *Negotium justum suscipit necessitas caritatis, quam sarcinam si nullus imponit, veritati contemplandæ vacandum est.* Quod maxime dicere potuit propter sarcinam episcopalem : de qua idem Augustinus epist. 148 ad Valerium (et habetur cap. *ante omnia* dist. 40) dixit nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore difficilius, laboriosius et periculosius episcopi officio. Gregorius etiam i part. pastoralis, cap. 6, ejus humilitatem laudat, qui regiminis culmen ex corde fugit, et cum sibi imperatur, invitus obedit. Multaque similia sumi possunt ex cap. 7 sequenti, et ex eodem lib. vi, epist. 5, et habetur in cap. *in scripturis,* 8, quæst. 1. Sunt etiam ad hoc propositum gravissima imperatorum verba in L. *si quemquam,* 59, C. de episcopis et clericis : *Castus et humilis nostris temporibus eligatur episcopus, ut quocumque locorum pervenerit omnia vitæ integritate purificet. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus;* utique (1) quantum in ipso est; nam absolutus consensus necessarius est, saltem supposito præcepto.

D. Gregor.

Tertio pars prima assertionis num. vii probatur item Patrum exemplis admirandis, sed non imitandis. Unum ex Marco incertum est; de quo dicitur quid sentiat Lyra, quid D. Thomas.

(794) X. Tertio afferre possumus ad hoc confirmandum antiquorum patrum exempla, qui quantum valuerunt dignitatem episcopalem recusarunt, qui[que ad id] variis mediis usi sunt. Primum est admirandum potius quam imitandum, hujusmodi est, quod de Marco evangelista refert Hieronymus in prologo ad Marcum, qui in Glossa ordinaria circumfertur, amputasse sibi pollicem, ne episcopus fieret; sed ille prologus et falso ascribitur Hieronymo, ut in emendatioribus libris Hieronymi tomo VII, ante commentaria in Marcum, annotatur :

(1) *Utique.* Editt. quatuor habent *utroque;* erratum nec leve, nec dubium.

et ibi etiam narratio illius facti omittitur; et in lib. de scriptoribus eccles. in Marco, nihil hujusmodi insinuat; imo ea, quæ simpliciter narrat, videntur cum illa historia repugnare. Nicolaus autem de Lyra, dans fidem illi narrationi, dicit non amputasse sibi totum pollicem, sed partem aliquam, quæ non fuit sufficiens impedimentum, ut episcopus fieret. In quo non recte divinat, nam si amputavit sibi pollicem ne episcopus fieret; potius credendum est tantum abscidisse, quantum ad impediendum episcopatum sufficeret; præsertim, quia etiam partem abscindere, de se malum esset : si autem aliqua ratione excusari potest, tam in toto, quam in parte excusari debet. D. igitur Thomas 2. 2, quæst. 185, art. 2 ad 3, respondet Marcum non peccasse nolendo episcopatum, imo in hoc exemplum ejus esse per se laudabile : medium vero illud per se non fuisse licitum; credibile autem esse ex instinctu Spiritus sancti Marcum eo usum fuisse. Quod si hoc verum est, optime et veluti per quamdam exaggerationem docuit nos Spiritus sanctus, quantum illi placeat intentio et desiderium fugiendi episcopatum.

Exemplum alterum ex Antonio seu potius Ammonio. — Judicium de hoc exemplo.

(795) XI. Simile exemplum est, quod de Antonio Anachoreta refert Lyra, supra ex lib. qui dicitur paradisus; nam cum quidam cives vellent eum rapere et constituere episcopum, ferro secuit sibi aurem sinistram, dicens, in lege divina esse prohibitum, ne quispiam aure præcisa episcopus fiat; sed mirum est tam insigne factum fuisse ab Athanasio omissum in vita Antonii. Si autem verum est, intentio probanda est : medium autem minime, sed excusandum, vel propter ignorantiam, vel per instinctum Spiritus sancti. Fortasse autem Lyra loqui voluit de Ammonio monacho; de quo factum hoc referunt Palladius in historia cap. 12; Socrates lib. IV, historiæ cap. 18; et Sozomenus lib. VI, historiæ cap. 30, qui addit, cum Ammonius, non obstante defectu auriculæ, cogeretur episcopatum accipere, jurejurando se obstrinxisse, si vim inferre sibi conarentur, linguam quoque excisurum. Socrates vero addit Evagrium Ammonium perstrinxisse quod auriculam præscindendo facinus fecisset, seque coram Deo reum ipse peregisset, quam culpam non negavit Ammonius; sed cum idem Evagrius etiam aufugeret, eo quod ad episcopatum esset electus, illi respondit Ammonius : *At tu, Evagri, non putas te pœnas daturum, quod lingua propter nimium tui amorem excisa, gratia, quæ donata est tibi, minime usus sis.* Hoc igitur modo sancti illi viri pro evitanda dignitate episcopali, et in alium rejicienda inter se certabant. Mirabilia etiam sunt illorum sanctorum exempla qui, cum hominibus resistere non possent, quin episcopi fierent, a Deo mortem impetrarunt, prius quam episcopatum accipere cogerentur; ita referunt de S. Nilammone Sozomenus lib. VIII historiæ, cap. 19, et Nicephorus lib. XIII, cap. 17, et de S. Goare refert Wandelbertus lib. I, vitæ ejus cap. 14 et 15 : (habetur apud Surium tomo IV die 6 Julii), et Vincentius in speculo historiali, lib. XXII, cap. 15, et sequentibus.

Pallad. Socrat. Sozomen.

Exemplum tertium superioribus affine. Sozomen. Nicephorus. Wandelbert. Surius. Vincent.

(796) XII. Præter hæc vero sunt alia frequentia etiam Sanctorum exempla, qui modo magis humano, quam præcedentes, atque (ut sic dicam) morali et imitabili, quantum potuerunt, electioni suæ ad episcopatum, vel fugiendo, vel se occultando, vel precibus obsecrando, vel aliis modis restiterunt. Ita refertur de Gregorio Nazianzeno, Basilio ac Cypriano, Ambrosio et Augustino, Chrysostomo, Gregorio Magno, Antonino et Laurentio Justiniano, Malachia et aliis, de quibus videri potest Surius in historiis de vitis eorum; et specialiter Ambrosius de seipso id refert in epist. ad Vercellensem ecclesiam; refert etiam Rufinus lib. II historiæ, cap. 11, et Socrates lib. IV historiæ, cap. 25, tripartita lib. VII historiæ, cap. 8, et habetur in cap. *Valentinianus*, dist. 63; Augustinus etiam de se idem significat epistol. 148, ad Valerium, et habetur in cap. *ante omnia*, dist. 40, ac videri etiam potest in serm. de communi vita clericorum, ubi de se dicit : *Adeo timebam episcopatum, ut, quoniam cœperat jam esse alicujus momenti inter servos Dei fama mea, in quo loco sciebam non esse episcopum, non illo accederem. Cavebam hoc et agebam quantum poteram, ut in loco humili servarer, ne in alto periclitarer. Sed, uti dixi; Domino servus contradicere non debet;* indicans tunc solum acceptasse, quando intellexit esse Dei voluntatem. Idem de D. Gregorio intelligi potest ex lib. I epistolarum, epist. 3, 4, 7, 25, 26, 29 et 30, in quibus valde dolet de episcopatus onere sibi imposito, et de amicis conqueritur, quod de illo tamquam de bono aliquo ei

Exempla alia imitanda resistentium episcopatui, sed frustra. Surius. D. Ambros. Rufin. Socrat. Hist. tripar. August. D. Gregor.

gratularentur. In epist. autem 51 subdit: *Homo nec ad appetendum locum procax insistere, neque ad repellendum contumax debet inveniri : unde indignus ego ad suscipienda episcopatus onera jussioni omnipotentis Dei vestræque me voluntati subdidi.* De Laurentio etiam Justiniano ad rem nostram considerare possumus quod quantum potuit, episcopatum recusavit, donec resistere non potuit Eugenio papæ ter jubenti, ut refert Bernardus Justinianus in vita ejus cap. 4, in fine. Denique huc etiam spectat, quod de se refert Clemens I, epist. 1, restitisse se Petro volenti se episcopum creare, donec ab eo audivit : *Si periculum peccati timens suscipere refugis ecclesiæ gubernacula, certus esto quod amplius peccas, qui populum Dei, velut in fluctibus positum et periclitando, cum juvare possis, subterfugis, tui tantummodo habens considerationem, et non quod in commune omnibus expedit, providens.*

Bernar. Just.

Clemens I.

Exempla eorum qui non frustra restiterunt ne prælati aut fierent aut manerent.

(797) XIII. Quibus etiam addi possunt eorum exempla, qui non solum affectu conati sunt, sed etiam effectu obtinuerunt ne episcopi fierent, quamvis a summis pontificibus invitarentur. Quod de S. Bernardo, et sancto Thoma de Aquino et aliis, nostræ etiam religionis hominibus, celebratum est, legique potest apud Hieronymum Platum lib. I, de bono status relig. cap. 58. Alii denique semel obtentam dignitatem, postea repudiarunt. Cælestinus V pontificatui renunciavit, ut colligitur ex cap. 1, de renunciat. in 6, Petrus Damianus cardinalatum et episcopatum reliquit, quamquam ob eam rem gravis pœnitentia ei fuerit a summo pontifice imposita, quam ipse acceptavit, tamen in defensionem facti sui apologeticam epistolam ad Gregorium VII scripsit, quæ habetur in bibliotheca sanct. tom. III.

Petr. Dam.

Quarto pro parte prima assertionis num. VII accedit tandem ratio. Nam statum perfectissimum salva caritate et obedientia recusare est tutius, humilius, ideoque de meliori bono.

(798) XIV. Ultimo probatur ratione assertio posita. Quia licet episcopatus sit status perfectissimus, supponit tamen, non confert perfectionem, per se loquendo; cum tamen illam requirat, ne illum accipiens se multis periculis exponat; ergo loquendo ex objecto, quamdiu homo potest sine peccato episcopatum recusare, melius faciet illum recusando, quam acceptando, saltem moraliter, et ut plurimum loquendo: ergo votum non acceptandi in tali casu ex suo genere optimum est; consequentia est clara, quia votum de meliori bono laudabile est. Antecedens patet, quia non acceptare, in ordine ad propriam salutem est securius, et quoad propriam æstimationem suiipsius, est humilius, et a propria præsumptione maxime distans : ergo ex his capitibus hoc melius est, magisque consentaneum perfectioni. Aliunde vero sufficienter prospicit quis utilitati aliorum, si paratus est illud onus accipere, quando vel caritatis, vel obedientia obligaverit : ergo. Ut autem vim hujus rationis exponamus, declarare oportet sufficienter materiam hujus voti, quoad illam exceptionem, *nisi ex obedientia ejus, qui præcipere possit;* in illa enim sola, tota difficultas versatur.

Hoc Societatis votum comprehendit etiam præceptum caritatis, etc.; nec quidquam debitum prohibet. Id probatur 1° quia 7o NISI EX OBEDIENTIA EJUS QUI etc., comprehendit omnem casum ubi præcepto Dei obediendum est. Probatur 2° quia secluso casu ubi caritas per se obligaret, jam satis bono communi consulitur exspectando præceptum divinum aut humanum prælationem acceptandi; eoque magis quod aliter vix prudens est qui judicat episcopatus acceptationem sibi meliorem recusatione.

(799) XV. Et in primis certum est, ibi non solum excipi præceptum positivum humanum. Nam licet papa non præciperet sub virtute obedientiæ, si alia via certo constaret judicio prudentum præceptum caritatis obligare ad suscipiendum illud onus in bonum proximorum, propter aliquam urgentem ecclesiæ necessitatem, non est dubium quin casus ille non comprehendatur sub hoc voto : nec re ipsa, quia votum non potest obligare contra caritatem; nec ex intentione voventis, nam absolute excipitur obedientia ejus qui præcipere potest sub pœna peccati, tunc autem intercedit obedientia Dei, qui sub reatu culpæ præcipere potest : ergo casus ille sub dicta exceptione comprehenditur. Et a fortiori comprehedetur quilibet casus, in quo contingeret divinam voluntatem speciali signo et miraculo manifestari, ut cum antiquis sanctis interdum factum est : nam illud vim quamdam specialis præcepti divini habere videtur. Deinde si necessitas ecclesiæ, aut proximorum non sit tanta, ut caritas ipsa per se obliget sub peccato acceptare episcopatum, satis videtur cuicumque alteri necessitati, vel utilitati proximorum subvenire obediendo superiori præcipienti acceptare episcopatum : at hoc modo magis vitantur omnia incommoda et pericula : ergo sufficienter fit illa exceptio. Major patet, quia magis pertinet ad curam superioris cura boni communis, quam inferioris : item magis nota potest illi esse utilitas communis et necessitas talis personæ in ordine ad illam : facilius denique, et sine suspicione vel periculo inordinati affectus potest idem superior in tali causa judicium ferre : ergo per potestatem, quam ipse habet præcipiendi alteri, ut acceptet episcopatum, sufficienter subvenitur communi

bono. Minor declaratur: quia dum non intervenit præceptum divinum vel humanum, homo simpliciter manet liber ad acceptandum, vel respuendum onus episcopatus : et ideo si illud acceptet, semper videtur propria voluntate, vel honorem accipere, vel periculis se exponere, quæ in episcopatu maxima sunt, ut Augustinus dixit epist. 148, et Gregorius I part. pastoralis, cap. 8, et [Pseudo]chrysostomus Hom. 33 imperfecti. Unusquisque etiam in propria causa non est rectus judex, et ideo quamdiu quis a superiore non cogitur, vix potest prudenter judicare, melius sibi esse, majusve Dei obsequium acceptare, quam renuere episcopatum.

D. August. D. Gregor. Pseudo-chrysost.

An 7º nisi coactus obedientia ejus comprehendat etiam simplicem jussionem superioris. — Nonnemo affirmare posset, quia simplex jussio vim habet cujusdam coactionis religiosæ : sed hæc responsio impugnatur ex Constitutionibus statuentibus votum tenere donec accedat strictum præceptum.

(800) XVI. Dices fieri posse, ut superior judicet et declaret melius esse, majusque Dei obsequium acceptare episcopatum, nolit tamen rigorose illud præcipere, sed solum simpliciter ordinare : ergo tunc non obligabit votum non acceptandi, quia non acceptare non esset tunc de meliori bono. Respondebit aliquis concedendo totum, neque hoc esse contra formam emittendi illud votum, eo quod casus ille etiam videatur comprehensus sub illa exceptione; *nisi coactus obedientia ejus, qui potest præcipere*, cum illa ordinatio sit simplex quædam obedientia, ab eo imposita, qui potest præcipere, quamvis actu nolit cum rigore præcipere, et talis obedientia possit etiam dici inducere coactionem quamdam religiosam, sicut juxta ordinarium usum religionum, per simplices ordinationes et obedientias suo modo coguntur religiosi parere; etiamsi non interveniat obligatio sub pœna peccati. Sed huic responsioni obstat declaratio IX part. Constit., cap. 4, lit. B, ubi de præposito generali dicitur : Si pontifex ordinet eum sumere aliquam dignitatem, non tamen ita absolute imperando, ut ostendat se velle eum ad tale officium admittendum obligare, non posse illam admittere sine consensu Societatis, nec Societatem posse consensum præstare, nisi obedientia sedis apostolicæ per præceptum, quod ad peccatum obliget (1), illam compulerit. Et idem repetitur cap. 5 ejusdem partis in fine, et lit. E. Idem ergo est sensus prædicti voti, et exceptionis, quæ in illo fit.

Vera responsio est, melius obedire religiosos qui simplicem superioris jussionem in rebus communibus sequuntur, et in periculosis animæ vel humano affectui consentaneis exspectant strictum præceptum. Sot.

(801) XVII. Respondendum ergo, quamvis regulariter non expediat proprium præceptum superioris exspectare, sed melius sit simplici ejus ordinationi et voluntati obedire : nihilominus in aliquibus rebus gravioribus, in quibus, vel periculum animæ, vel affectus proprii honoris, aut commodi timeri potest, consultius esse non moveri, nisi ex proprio præcepto superioris. Notavit hoc Soto lib. VII de justitia, quæst. 2, art. 4, ubi cum definisset cum D. Thoma et communi sententia, melius esse facere aliquid ex voto, quam sine illo : objicit sibi, quia sic melius esset religiosis exspectare rigorosum præceptum superioris, quam prompte ad nutum ejus obedire. Respondet autem in communibus et ordinariis rebus non ita esse : *Quando autem res* (inquit) *ardua est, eademque dubia, ut ad Indos navigare, aut regiminis onus suscipere, aut quid simile, consilium est, ut monachus non injussus, suo proprio judicio tales subeat provincias, sed præfecti mandatum præstoletur*. Quæ doctrina confirmari potest ex alia in lib. IV, cap. 14, num. XIX tradita, D. Gregorii lib. XXXV moralium, cap. 10, alias 13, ubi dicit obedientiam, per quam aliquid prosperum, id est, humano affectui consentaneum præcipitur, debere nihil habere de suo, et ponit exemplum, *cum locus superior imperatur*. Habere autem de suo, significat idem esse, quod ex proprio desiderio illum suscipere, et non potius invitum ac nolentem illum acceptare. Et postea Moysis et Pauli allatis exemplis, concludit : *Præeunte ergo utrorumque ducum infracta virtute instituimur, ut si obedientiæ patinam apprehendere*

D. Gregor.

(1) *Per præceptum quod ad peccatum obliget*. Pellizzarius *Manual. regular. tract. 4, cap. 5, num. 255* : « Addo, quod dicitur in hoc voto *sub pœna peccati* » intelligendum esse tam de peccato veniali quam » de mortali. » Vix non dissentientem habemus J. de Lugo *Respons. moral. lib.* III, *dub.* 5, *num.* 7 : « Præ- » cepto obedientiæ, et excommunicationis pœna » coactus fuit a Clemente VIII cardinalis Bellarmi- » nus ad eamdem [cardinalatus] dignitatem acce- » ptandam ; ut omittam cardinalem Franciscum » Toletum et alios quibus summi pontifices similia » præcepta imposuerunt, probantes re ipsa se in se » ipsis hanc potestatem agnoscere : quam etiam in » me ipsum omnium novissimum exercuit felicis » recordationis Urbanus Papæ VIII; cui usurpanti » verbum illud *mandamus*, post repetitum sæpius » illud verbum ego quidem aliquamdiu non acquievi; » sciebam quippe non deesse qui de obligatione sal- » tem gravi eo verbo significata dubitent;... donec » expresse dixit se, qua procul dubio pollebat pote- » state suprema, *præcipere* id mihi præcepto for- » mali in virtute sanctæ obedientiæ. »

veraciter nitimur, prosperis hujus sæculi ex sola jussione; adversis autem, etiam ex devotione militemus. Quæ fere verba transtulit auctor sermonis 5 ad fratres in eremo, sub nomine D. Augustini, et habetur etiam in cap. *sciendum*, 8, quæst. 1, optimeque præsenti instituto inservit : nam si quæ obedientia videtur habere aliquid de suo, maxime ascendere ad culmen episcopatus, præsertim in persona religiosa; quæ non solum honorem et potentiam acquirit, sed etiam subjectionis et paupertatis usum effugere videtur.

Auct. serm. ad fratr. in eremo.

Instantia contra proxime resoluta. Nam in rebus affectui humano consentaneis non deest laus apud Deum, quum quis eas res amplectitur recta intentione, et ex prudenti judicio quale suppeditat simplex jussio superioris. D. Thom.

(802) XVIII. Sed instabit aliquis ex D. Thoma 2. 2, quæst. 104, art. 2 ad 5 : *Nam licet hoc verum sit secundum id, quod exterius apparet, secundum tamen Dei judicium, qui corda rimatur, potest contingere, quod etiam in prosperis obedientia, aliquid de suo habens, non propter hoc sit minus laudabilis.* Ergo etiam in præsenti, quamvis non interveniat proprium præceptum, sed per solam significationem simplicem voluntatis pontificis moveatur quis ad acceptandum episcopatum, et ideo dicatur talis obedientia habere aliquid de suo, non propterea erit coram Deo talis obedientia minus laudabilis, si revera non intendatur proprius honor, aut commodum sed sola obedientia divinæ voluntatis. Quod maxime habebit locum, si præcedat prudens judicium, quod hic et nunc melius sit et gratius Deo acceptare episcopatum, ut contingere potest, etiam seclusa obedientia : ergo multo magis poterit id judicare accedente simplici ordinatione obedientiæ, etiamsi non sit proprium præceptum : ergo tunc non poterit obligare votum, cum non possit impedire majus bonum. Et confirmatur, nam si illa doctrina universaliter vera esset, etiam esset consultius intra religionem non acceptare prælationem, vel aliquod officium honoris, nisi ex rigoroso præcepto superioris, et si timor periculi spectetur, non esset acceptanda missio ad Indos, nisi rigorose præciperetur : quod est contra consuetudinem Societatis, in qua hæc censeretur magna imperfectio, et votum non aliter acceptandi hujusmodi officia, censeretur inutile ac nullius momenti : ergo.

Confirmatur hæc instantia. Nam nisi vera sit, perfectior erit exspectatio præcepti rigorosi quum simpliciter jubebitur prælatio intra Societatem, vel missio ad Indos.

(803) XIX. Respondeo argumentum convincere doctrinam illam non esse ita generaliter intelligendam, ut in omni hujusmodi materia obedientiæ, in qua homo aliquid habet de suo ratione honoris, aut commodi, vel etiam in qua periculum, aut difficultas inest, necessarium semper esse [dicatur] aut melius, superioris præceptum exspectare, aut expediens esse id vovere : nam revera non semper id verum est, quia ob alias circumstantias potest esse melius, magisque expedire majorem promptitudinem in his obedientiis ostendere; in rebus enim moralibus non potest ex consideratione unius tantum circumstantiæ vel proprietatis generale judicium ferri, sed omnia expendere necesse est. Doctrina ergo illa Gregorii ad præsens applicata, ita intelligenda est, ut obedientia, quæ aliquid habet proprii commodi, ex genere suo non sit expetenda, nec desideranda, imo neque admittenda sine præcepto, nisi in particulari ob speciales rationes aliud expediat. Quam doctrinam cum Soto nos etiam extendimus ad eam materiam obedientiæ, in qua multum est periculi proprii nocumenti spiritualis.

Et satisfit instantiæ n. XVIII, respondendo non expedire in omni casu.

sed plerumque, ut exspectetur strictum præceptum circa res vel humano affectui consentaneas, vel periculosos animæ.

(804) XX. Sed in hoc est præterea considerandum, aliquando esse in materia obedientiæ hoc genus difficultatis et periculi, sine admistione honoris vel alterius temporalis commodi, ut est in missione ad Indos (quo exemplo utitur Soto) et talis obedientia facilius acceptari potest, sine præcepto rigoroso; quia nihil habet de suo, et ideo verisimilius est [majoris esse perfectionis] solum in ea exspectari voluntatem superioris, quæ licet simpliciter tantum proposita sit, est optima ratio obediendi, et per se loquendo, sufficit ad excludendum timorem difficultatis aut periculi, spe divini auxilii, ob cujus amorem talis obedientia suscipitur. Quod maxime verum habet in ea religione, quæ ex proprio instituto et vocatione his ministeriis incumbit : nam sperandum est gratiam vocationis non defuturam, ad ea pericula superanda, quando pura intentione, et ex voluntate superioris locum Dei tenentis, et de ipso subdito et conditione ejus sufficientem notitiam habentis, suscipiuntur. Quin potius in tali religione, non solum optimum consilium est promptitudinem ostendere, acceptando hujusmodi obedientiam, verum etiam quodammodo præveniendo illam, ostendendo animum propensum vel saltem indifferentem, si superior expedire judicaverit. Quod tamen non est ita in his ministeriis, quæ de suo aliquid

In rebus animæ periculosis, et humano affectui 1° NON CONSENTANEIS, ut missio ad Indos, melius est non exspectare præceptum quia per se loquendo simplex jussio satis excludit periculum; immo in religione cui talia ministeria propria sunt optime ostenderetur animus propensus aut saltem indifferens; 2° CONSENTANEIS, ut prælatio, melius est exspectare præceptum, nec ostendenda indifferentia, multo minus propensio. Hac ratione exponitur amplius Gregorius num. XVII allatus, et quid inde collegi possit in gratiam ejusdem instantiæ positæ sub num. XVIII.

habent, ut est prælatio seu locus regiminis : nam in his, numquam consultum est ostendere animum paratum aut indifferentem, nedum propensum, quia semper imminet periculum, ne homo seipsum potius, quam divinam voluntatem quærat. Et signum a posteriori esse potest, quod promptitudo in prioribus obedientiis alios ædificat, in posterioribus autem minime, sed potius ex se scandalum infert.

Satisfit confirmationi positæ ad finem numeri XVIII, distinguendo prælationes intra et extra Societatem. In prioribus, ne noceatur ordinario regimini satis est se moderate difficilem præbere; in posterioribus, rigorosum præceptum exspectatur merito, ratione periculi et quia res est humano affectui convenientissima, nec per se utilis ordini religioso. Gregor.

(805) XXI. Est autem ulterius consideranda differentia inter prælationem intra vel extra religionem; quod extra multo plus habet de suo, quam intra; e contrario vero intra minus habet periculi, quam extra religionem. Et præterea generatim loquendo, necessarium est religioni ut aliqui, intra illam, prælationem habeant : quod autem extra illam, ad dignitates assumantur, nec necessarium est ad ejus gubernationem, ut per se constat : nec regulariter est illi commodum; quia per hoc privari potest melioribus vel doctioribus religiosis, ad sua ministeria vel ad propriam gubernationem aptioribus, quod egregie ponderat Gregorius, et habetur in cap. *Hinc est*, 16, quæst. 1 : *Præcepit etiam* (scilicet Francorum Rex) *ut ejusdem monasterii abbas numquam ad episcopatum eligeretur, ne forte occasione episcopatus abbatia aliquid detrimenti pateretur;* nimirum privando se bono pastore, ut Glossa ibidem magis exponit. Ex his ergo differentiis nascitur, ut regulariter non sit expediens neque opportunum religioni, quod ejus religiosi non acceptent intra illam prælationem, nisi rigoroso præcepto compellantur, quia hoc nimium difficile redderet ordinarium regimen religionis. Satis ergo est, quod se non faciles, sed potius difficiles ad illa ministeria ostendant, cum ea moderatione, quam prudens ratio et intentio majoris obsequii divini dictaverit. At vero extra religionem regulariter, et ex genere loquendo, consultius ac melius est non acceptare prælationem, nisi ex obligatione præcepti, quia ibi interveniunt omnia, quæ hanc obediendi rationem postulare possunt, quia illa materia multum habet de suo, simulque habet conjunctum magnum periculum, et aliunde non pertinet ad proprium spiritum vel ministerium religionis, nec ad ordinarium regimen ejus, nec per se continet verum ac spirituale religionis commodum, et ideo in ea acceptanda merito ostenditur tota difficultas, quæ licite ostendi potest; quod fit exspectando proprium superioris præceptum.

Probando 2am partem assertionis positæ sub num. VII, nempe dictum votum laudabile esse respectu Societatis, concluditur institutum hujus capitis.

Prima ratio ex B. Ignatio est, ne Societas membris doctis et religiosis privetur.

Secunda ex eodem, ne ambitio locum habere possit ubi aditus ei est facilior.

Tertia ratio est major utilitas ecclesiæ; ut censebant SS. Dominicus et Franciscus, et B. Ignatius.

(806) XXII. Quod si hoc verum est de quacumque religione, speciali profecto ratione in Societate certissimum est. Primo quidem, quia ratione sui instituti ac ministerii maxime indiget doctis et religiosis operariis, quibus privaretur, si invitati ad episcopatus vel dignitates, facile et sine cogente præcepto illas acceptarent. Qua ratione utitur B. Ignatius part. X, § 6. Secundo, quia in hac religione, quo plus esse potest periculi ambitionis, eo [magis] necessarium fuit omnes occasiones ejus omnino præcludere : et ideo convenienter decretum est, ut non solum dignitates non procurentur, sed etiam ut propria sponte, quoad fieri possit, non acceptentur, ut in eodem loco Constitutionem dicitur. Tertio, quia moraliter ac regulariter loquendo, professi Societatis docti et religiosi utiliores erunt ecclesiæ in suo humili statu permanendo et ministeria (1) Societatis fideliter exercendo, quam episcopatus acceptando. Quæ ratio confirmari potest sententiis ac testimoniis S. Dominici et S. Francisci, de quibus refertur cum simul essent ab Ugolino cardinali invitati, eisque ille dixisset, conveniens fore, si episcopatus suis fratribus selectioribus conferrentur : ambo responderunt se numquam in eam rem consensuros : addiditque S. Dominicus : *Fratres mei sublimem satis prædicatorum habent statum si illum valeant æstimare.* Divus autem Franciscus subjunxit : *Fratres mei ideo Minores vocantur, ut numquam super terram fieri appetant majores, sed propriæ vocationis submissione contenti, melius ecclesiæ utilitati inservire valeant.* Et B. Ignatius his et aliis similibus verbis et rationibus Paulum III induxit, ut Societatis institutum in hac parte illæsum conservaret, ut in ejus vita legitur apud Ribadeneiram, lib. III, cap. 14 [al. 15] in editione latina; et idem tandem confirmavit Gregorius XIII in Constitutione : *Ascendente Domino* viderique possunt, quæ pro hac re luculenter scribit Nicolaus Orlandinus lib. VI annalium Societatis [num. 56 ad 55].

Ribaden.

(1) *Ministeria.* Editt. quatuor habent *ministerio.*

Ad principale argumentum positum in n. II, respondetur dictum votum esse simpliciter de meliori bono.

Ad 1am probationem minoris ibidem, respondetur datis talibus circumstantiis melius esse non acceptare nisi ob præceptum.

(807) XXIII. Ex his ergo facilis est responsio ad rationes dubitandi in principio positas. Ad primam enim et principalem rationem respondetur, hoc votum numquam impedire majus bonum, sed simpliciter loquendo esse de meliori bono. Ad primam autem probationem jam in num. XVII responsum est, licet regulariter non sit exspectandum rigorosum præceptum superioris ad obediendum, nihilominus in tali materia propter speciales ejus conditiones, et propter peculiares etiam rationes pertinentes ad majus commune bonum, melius esse non acceptare sine præcepto. Ad secundam autem probationem in primis dicitur, difficillimum esse fingere casum, in quo, secluso præcepto pontificis, caritas ex se non obliget ad acceptandum episcopatum, et nihilominus sit melius et opus consilii illum acceptare. Cum enim ex solo objecto hoc non sit consultius, maxime comparatione facta ad statum religiosum, ut in superioribus probatum est, et sumitur ex cap. *per tuam*, de voto, oportet ut ob aliquam gravem ecclesiæ necessitatem illud judicetur melius. Hanc vero necessitatem seu gradum ejus ita definire seu distinguere, ut sufficiat ad efficiendum opus consilii, quod tale non erat; et non ad obligandum ex caritate; valde difficile apparet in præsenti materia, in qua, non acceptando episcopatum, consulitur, non proprio commodo temporali aut corporali, sed spirituali; acceptando vero timeri potest, et proprium periculum spirituale, et deceptio in judicio, propter naturalem affectum honoris et excellentiæ. Unde cum alias tota hæc dubitatio auferri possit, si superior præcipiendo interponat auctoritatem suam, numquam videtur superesse casus in quo sit melius et consultius acceptare, quam non acceptare, secluso præcepto.

Ad 2am probationem respondetur, quando caritas non obligat, acceptare, non apparet casus, ubi secluso præcepto acceptare sit melius.

Progreditur data in num. XXIII responsio ad 2am probationem. Nam ad spiritale commodum Societatis et sine vero fidelium incommodo, ne quisque sibi fingeret necessitatem acceptandi, recte lex posita est ut exspectaretur strictum præceptum.

(808) XXIV. Accedit specialiter, quod aliunde etiam intercedit communis ratio totius religionis, ad cujus spirituale commodum maxime necessarium fuit, ut circa hoc esset aliqua lex definita, juxta quam liceret episcopatum acceptare, et non alias, quia alias unusquisque suo arbitrio fingeret necessitatem acceptandi; et facile unusquisque induceretur ad judicandum id esse melius et majus Dei obsequium. Ad hoc ergo vitandum incommodum, nulla melior potuit præfigi regula, quam ut exspectetur superioris præceptum : nam per hoc, et commodo religionis consulitur, et cuicumque necessitati, quæ in ecclesia esse possit, sufficienter subvenitur : ideoque quamdiu pontifex non interponit præceptum suum, nec certa et evidens est obligatio caritatis, secure potest professus Societatis judicare, sibi non esse melius episcopatum acceptare; non solum quia semper timere potest propriæ salutis periculum, ut alias indicavit D. Thomas 2. 2, quæst. 185, art. 2, et ibi Soto l. 20, de justitia, quæst. 2, art. 2; sed etiam, quia ad majus bonum Societatis ita expedit : quod etiam est bonum commune, cui secundum ordinem caritatis magis tenetur prospicere membrum Societatis, quam commodis externorum fidelium, quorum cura magis pertinet ad prælatos ecclesiæ. Eo vel maxime, quod professi Societatis, in suo statu permanentes possunt episcopos juvare, et hoc modo satis subvenire necessitati fidelium, vel cuicumque utilitati, licet episcopi non sint; ideoque numquam coguntur judicare esse majus Dei obsequium, episcopatum acceptare, si præcepto non obligentur.

D. Thom.

Sot.

Societatis professi post dictum votum tenentur etiam judicare melius esse secluso præcepto non acceptare episcopatum : 1° generatim, 2° in casu dubio, 3° in casu ubi episcopatus acceptandus esset nisi votum fuisset emissum, v. g. in Æthiopia aut in Japonia.

(809) XXV. Ob hanc ergo causam, merito votum illud in prædicta forma emittunt, et post factum illud votum, jam non solum licite possunt, sed etiam tenentur judicare esse majus Dei obsequium non acceptare episcopatum, quamdiu non præcipitur. Quod si in particulari occurrat casus, in quo res videatur dubia, supposito voto tollitur omne dubium; quia votum est certum, et in dubio jus illius præfertur. Imo etiamsi talis videatur esse casus in particulari, in quo secluso voto videretur clarum et certum esse melius acceptare episcopatum, facto jam voto, acceptandus non est sine præcepto; tum quia votum generaliter factum est : tum etiam, quia nulla est necessitas aliter faciendi, cum facile sit pontifici præceptum ponere, si omnino vult, ut acceptetur. Exemplum est in patriarchatu Æthiopiæ, aut episcopatu Japonensi, in quibus multum est oneris et laboris, parumque honoris, et nihil fere temporalis commodi, propter quod videri poterat bonum et optimum opus esse illud acceptare, juxta verba Pauli 1 ad Timotheum 3, sic intellecta a Gregorio I part. pastoralis, cap. 8, et nihilominus etiam hi episcopatus acceptandi non sunt a professo Societatis sine præcepto, ut aperte supponitur x part. Constit., lit. A, ibi : *Nec tamen in patriar-*

D. Gregor.

chatu et episcopatibus Æthiopiæ admittendis resisti potuerit. Ergo etiam in illis, quantum est ex parte Societatis, resistendum est.

Ad 1am confirmationem in num. IV respondetur 1° juramentum archidiaconi fuisse causam ejus ab episcopatu removendi, sive quia juraverat iste nihil excipiendo, sive causa non suberat eum cogendi; 2° peccatum mortale non est si quis secluso præcepto et caritatis obligatione recuset episcopatum quo se non indignum putat. Sic etiam intelligendi sunt Gregorius et Augustinus : nec oportet ut quis episcopatu se dignum censeat, nisi judice superiore.

(810) XXVI. Ad confirmationem ex cap. 1, dist. 83, respondetur, forte archidiaconum illum absolutum juramentum, sine ulla exceptione fecisse, et ideo temere jurasse, vel certe, quamvis ille non peccasset jurando, D. Gregorium voluisse quod juratum fuerat observare, quia nulla forte erat necessitas cogendi per præceptum archidiaconum illum ad accipiendum episcopatum; non cogente autem alia necessitate melius et consultius erat juramentum servari. Quocirca sententia Glossæ ibi citata, asserentis esse peccatum mortale non acceptare episcopatum, si is cui offertur se dignum credit; non est vera, nisi quando sub præcepto imponitur, vel tam evidens est necessitas, ut caritas ipsa obliget. Et ita sunt intelligendi Gregorius et Augustinus ibi citati, præsertim quod Augustinus in priori loco contra Faustum solum loquitur de ministerio evangelizandi : in alio vero loco de civit. requirit ut cura et negotium proximorum ex necessitate imponatur. Gregorius autem tum ibi, tum aliis locis sentit, neminem debere reputare se dignum, nisi ex judicio et præcepto superioris; ut videre licet lib. I epistol., cap. 10 et lib. III, cap. 10 et lib. X, epist. 5, et idem sentiunt D. Thomas et alii auctores supra citati.

D. Gregor.

D. Thom.

Ad 2am confirmationem in num. V respondetur dicto voto bonum ecclesiæ non impediri, quia papa præcipere potest acceptationem, et ex voto sequitur bonum Societatis redundans in ecclesiam.

(811) XXVII. Ex quo etiam patet responsio ad ultimam confirmationem; jam enim declaratum est, quomodo ex hoc voto non impediatur commune bonum ecclesiæ, quia universalis ejus pastor, semper retinet jus suum præcipiendi quod ad illud commune bonum expedire judicaverit; et alioqui etiam per hoc votum procuratur spirituale bonum, non solum particularis personæ voventis, sed etiam totius religionis : quod in majus totius ecclesiæ bonum redundat. Alia, quæ circa hoc votum desiderari possunt, tractabuntur commodius circa finem capitis sequentis.

CAPUT IX.

De voto alio, quod professi Societatis emittunt, audiendi consilia generalis, si in episcopos eligantur.

Cur hoc votum et qua forma nuncupetur. — Dicti voti finis est consulere bono proximorum, Societatis et professi in episcopum assumpti.

(812) I. Quia non obstante voto superius explicato, contingere potest, ut professus Societatis cogatur episcopatum suscipere, pro hujusmodi eventu curam habuit B. P. Ignatius adhibendi aliquod remedium, quo, et saluti professi sic electi, et majori unioni ejus cum Societate, majorique proximorum ædificationi, consuleret. Et ob hanc rem statuit, ut qui professionem in Societate emittunt, votum aliud sub hac forma addant : *Promitto, si quando acciderit, ut hac ratione in præsidem alicujus ecclesiæ promovear, pro cura, quam de animæ meæ salute, ac recta muneris mihi impositi administratione gerere debeo, me eo loco, ac numero habiturum præpositum Societatis generalem, ut numquam consilium audire detrectem, quod vel ipse per se, vel quivis alius de Societate, quem ad id ipse substituerit, dare mihi dignabitur. Consiliis vero hujusmodi ita me pariturum semper esse promitto, si ea meliora esse, quam quæ mihi in mentem venerint, judicabo.*

Puncta tria circa idem votum : ac punctum primum de intelligentia ejus. Videlicet religiosus ad episcopatum assumptus non tenetur voto obedientiæ respectu prælatorum suæ religionis, sed solius papæ : et votum de quo nunc, non est obediendi generali tamquam superiori.

D. Thom.

(813) II. Ad explicandum igitur hujus voti sensum, tum utilitatem, tum tertio obligationem, in primis supponendum est, religiosum professum ad episcopatum assumptum, eo ipso manere exemptum a propria obedientia suæ religionis. Nam licet solemne obedientiæ votum non tollatur, nec irritetur, aut proprie dispensetur; ejus enim obligatio manet, [quamvis] solum in ordine ab summum pontificem; eximitur nihilominus talis persona a subjectione omnium prælatorum talis religionis : juxta doctrinam D. Thomæ 2. 2, quæst. 185 et 186, utrobique art. 8, ad 3, communiter receptam, et in tract. 8, lib. III, explicatam; et sumitur ex cap. unico 17, quæst. 1, ubi dicitur, monachum factum episcopum a jugo regulæ monasticæ absolvi, et consequenter ab obedientia prælatorum suæ religionis. Et sane merito, quia constitutus est in altiori gradu, juxta cap. *nisi cum pridem*, de renuntiatione. Hinc ergo fit, ut

professus etiam Societatis factus episcopus, non teneatur parere consiliis generalis præpositi Societatis, et ideo votum non in hoc sensu fit, ut ex vi illius teneatur talis episcopus obedire consiliis Societatis, quod in x part. Constit., § 6, explicatur his verbis : *Non quod habeat, qui prælatus est, aliquem de Societate superioris loco.* Et in ipsa forma vovendi satis declaratur.

An episcopus vovere queat obedientiam alicui, præterquam papæ. Quid, loquendo ex natura rei? — Videtur licere.

(814) III. Fortasse autem aliquis obiter inquiret an in hoc sensu potuerit tale votum fieri, aut ordinari? Respondeo breviter, ex sola rei natura, non videri per se et intrinsece malum : nam ille, qui ratione jurisdictionis superior est, potest quoad proprias actiones, voluntarie se subdere directioni et voluntati alterius, et ad illi parendum se obligare Deo, saltem per votum, etiamsi non intercedat promissio humana; quamvis hæc etiam non videatur repugnare. Nec videtur deesse in tali voto, seu materia ejus, ratio melioris boni, saltem in ordine ad spirituale bonum voventis; quia ibi exercetur religio, et humilitas, et obedientia, sine alicujus incommodo, vel injuria. Nihilominus tamen jure ecclesiastico non videtur hoc licitum, sine licentia papæ, cui soli reliqui inferiores episcopi immediate subjiciuntur : pertinetque hoc ad dignitatem episcopalem, et ideo non possunt particulares personæ in hoc cedere juri suo, nec voluntarie promittere, aut retinere obedientiæ obligationem ad alium inferiorem hominem, a qua ipso jure, seu facto, ex vi talis status, et in honorem suæ dignitatis absolvuntur. Atque hoc maxime procedit de obedientia in his actionibus, quæ pertinent ad regimen animarum : nam illarum cura ipsi episcopo, et non alteri extraneo demandata est : et ideo non potest ipse ita se constituere sub alterius voluntate, quoad ea, quæ ad hoc regimen spectant, ut ab illa omnino pendeant : quia hoc esset quodammodo immutare ordinem et regimen a pontifice præstitutum. Et ob hanc causam prudenter B. P. Ignatius, non solum noluit per hoc votum obligari professum Societatis factum episcopum ad obediendum præposito Societatis, tanquam superiori; verum etiam neque ad sequendum judicium seu consilium ejus; quia hæc esset virtualis quædam obedientia, per quam episcopale regimen ad præpositum Societatis reduceretur, eique quodammodo subderetur : sed solum voluit, ut tunc teneretur tale consilium sequi, quando judicaret esse melius.

Quid, ex jure ecclesiastico? — Videtur non licere, nisi ex consensu papæ : tum ob honorem dignitatis episcopi, tum ne cura ovium a pastore ad alium transeat. Itaque votum de quo nunc, non est obediendi; nec absolute sequendi consilia, sed ea consilia quæ episcopus meliora judicaverit.

Secundum punctum de utilitate ejusdem voti. — Ratio negandi utilitatem est, quia vel facile judicabit episcopus consilia non esse meliora quæ sibi displicent, vel angetur scrupulis; vel erit occasio odiorum. Verum duas magnas utilitates in dicto voto invenit B. Ignatius.

(815) IV. Hinc vero nascitur difficultas circa secundum, quod propositum est, scilicet quænam, sit utilitas hujus voti : videtur enim esse nulla; quia si quis nolit consilium præpositi sequi, vel non sit affectus ad eam rem quam ille consulit, facile sibi persuadebit, illud consilium non esse optimum, et regulariter loquendo semper inveniet, qui contrarium consulat : parvæ ergo, aut nullius utilitatis videtur esse hoc votum, et aliunde potest esse occasio dubiorum et scrupulorum in his, qui fuerint timoratæ conscientiæ : in aliis vero potest esse occasio dissensionum, et odiorum. Nihilominus duas magnas utilitates in hoc voto invenit B. Ignatius, quas his verbis explicavit : *Quod sponte in Dei conspectu vult ad id faciendum obligari, quod ad divinum obsequium melius esse intellexerit; quodque placeat esse aliquem, qui sibi cum caritate, ac libertate Christiana, ad gloriam Dei et Domini nostri id proponat,* x part. Constit., § 6.

Dicti voti una utilitas ex citatis verbis S. Ignatii, est ut episcopus habeat sapientia consilia, unde maxime pendet prudentiæ judicium superioribus necessarium et fere sufficiens. Arist.

(816) V. Ut autem a posteriori parte incipiamus, per se satis notum est, quantum indigeant hi, qui præsunt aliorum consiliis et rectis admonitionibus; etenim Aristoteles scripsit 3 pol., cap. 3, prudentiam virtutem esse eorum propriam, qui imperium obtinent, quia illis et maxime necessaria est, et fere ad recte gubernandum sufficit, quia dixit Xenophon in Cyropædia lib. 1 : *Hominibus imperare difficile non est, si quis prudenter id agat;* prudentibus enim ultro paretur. Unde S. Chrysostomus serm. 15, in epistolam ad Ephesios : *Nihil ad rerum* (inquit) *administrationem ita necessarium est atque prudentia.* Rectum autem, ac sanum prudentiæ judicium maxime pendet ex sapienti consilio; nullus est enim hominum, qui sibi sufficiat, et præsertim in tanta rerum varietate ac difficultate, quanta in publica administratione occurrit. Quod exemplo Moysis accipientis consilium soceri sui ostendit Deus exod. 18, ut notavit Philo lib. de creatione principis ante medium, dicens : *Relatum est hoc in sacra volumina, ut haberent, quod imitentur posterorum principes, ne aspernentur consiliarios, quasi possint ipsi dispicere omnia, cum ne Moses quidem aspernatus sit.*

D. Chrysost.

Philo Jud.

(817) VI. Quod si hoc verum est in quocumque regimine, multo magis in anima-

Sapientium consiliorum di-

cta utilitas expetibilior est in regimine animarum.

Chrysost.

rum gubernatione; quam esse artem artium, dixit Innocentius III, in cap. *cum sit*, de ætate et qualitate. Et ideo Chrysostomus, lib. III, de sacerdotio, dixit : *Et si quis magnam perpetua vita religionem, pietatemque præstiterit, ne hunc quidem eligere statim audeam* (scilicet ad episcopatum), *nisi magnam etiam animi prudentiam, religione hujusmodi conjunctam habeat.* Magna pars autem hujus prudentiæ est, aliorum uti consiliis. Nam, ut recte

D. Bernard.

dixit Bernardus epist. 82 : *Cuncti sapientes solent in rebus dubiis plus alieno, quam proprio judicio credere, et qui aliorum facile ambigua quæque elucidant, in suis consueverunt scrupulosius hæsitare.* Unde epist. 28 ad Ardutionem promotum episcopum : *Paulum* (inquit) *imitari curato, in honorificando ministerium tuum; honorificabis autem gravitate morum, maturitate consiliorum, actuum honestate; hæc sunt, quæ officium episcopale maxime nobilitant et ornant. Omnia fac cum consilio, non tamen omnium, nec quorumcumque, sed*

Clem. papæ.

tantum bonorum. Et ideo Clemens Papa epist. 3, et refertur dist. 38, cap. ult. episcopum monet, ut nec propter senectutem, nec propter generis nobilitatem, omittat accipere utilia et salutaria consilia, etiam a parvulis, et minus eruditis (1). Quod

D. August.

se ita observasse testatur Augustinus epist. 75, ad Auxilium, dicens : *Si tibi quam juste fiat Dominus revelavit, nequaquam juvenilem ætatem tuam, et honoris ecclesiastici rudimenta contemno. En adsum senex a juvene coepiscopo, et episcopus tot annorum a collega nondum anniculo para-*

D. Gregor.

tus sum discere. Gregorius autem lib. XI, epist. 29 et habetur 84 dist., inter alia graviter reprehendit episcopum, quod consilia sapientum, et recta suadentium, nulla pateretur ratione suscipere. Rationem autem

Arist.

tetigit Aristoteles 3 politic., cap. 12, quia facilius est multis videre oculis, quam duobus tantum. Accedit quod non solum con-

Consilia non modo res futuras, sed admonitionum instar res præteritas respiciunt.

silia rerum agendarum, sed etiam, quæ per modum admonitionum, de præteritis factis dantur, necessaria sunt his, qui gubernant, raro autem inveniuntur, vel principes, qui admoneri patiantur, vel fideles amici, qui veritatem, omissa adulatione, sincere consulant. Hæc est ergo prima utilitas hujus voti, per quod proponit, qui illud emittit, tam consilium, quam admonitionem admittere de rebus sibi maxime necessariis, et a persona, de qua moraliter certum est, cum caritate et prudentia hoc officium esse obituram.

Dicti voti altera utilitas ex iisdem verbis S. Ignatii citatis in num. IV est obligatio sequendi consilia quæ episcopus meliora judicaverit. Sic autem in bono confirmatur voluntas quæ in multis non potest facile flectere judicium in partem minus bonam : nec timendi scrupuli hominibus doctis, aut odia ubi omnia fiunt ex caritate. Atque ita satisfit impugnationibus in num. IV.

(818) VII. Altera vero utilitas est, quia non solum obligatur talis persona, ex vi hujus voti ad non detrectandum audire hujusmodi consilium, sed etiam ad exsequendum illud, si melius et gratius Deo esse indicaverit. Quæ conditio prudenter, ut dixi, addita est, quia non debuit episcopus, qui jam non est prælatis Societatis subditus, vel judicium suum judicio præpositi submittere, vel agere contra judicium suum, si aliud melius esse judicaverit, quam quod præpositus consulit. Neque ob eam rem est parvi momenti votum illud; quia non ordinatur ad illuminandum intellectum (ut sic dicam) sed ad firmandam voluntatem circa id, quod melius est, satisque magna obligatio est, qua homo adstringitur ad faciendum id, quod ad divinum obsequium melius esse intellexerit. Nec refert, quod judicium facile flectatur in aliam partem, si voluntas in eam propensa sit, tum quia sæpe res adeo est clara et manifesta, ut intellectus non possit tergiversari, ut si consilium detur de scandalo vitando, de cura et vigilantia erga suum munus, et rebus similibus : tum etiam, quia ad hoc ipsum hoc votum deserviet, ut quis timeat infideliter procedere, et proprio affectu excœcari. Cumque hoc officium caritatis sit, et inter personas, quæ, et religione, et doctrina, perspicuæ fore credendæ sunt, non est cur magna perturbatio, vel conscientiæ, vel animi ex eo timendum sit. Nam licet ex parte admonentis libertas necessaria sit, verbis placidis temperanda erit : et licet consulenda sint, quæ prosint, ita tamen ut delectent suadenda sunt.

Tertium punctum, de prædicti voti obligatione bipartita. Una pars obligationis est ut episcopus aurem non neget physice vel moraliter consiliis generalis in rebus ad salutem aut ad muneris administrationem

(819) VIII. Tandem ex his explicatur facile, quod tertio loco est propositum in num. secundo de obligatione hujus voti. Primum est, non detrectare audire consilium, quod vel præpositus Societatis per se, vel alius ab ipso substitutus dare dignabitur. Dicitur autem detrectare, quando, vel omnino nolit tale consilium audire, vel certe quando tam acerbe illud tulerit, ut sibi multum displicere significet : nam hæc est non solum virtualis et indirecta, sed, moraliter

(1) Vide [Jacobum de] Simancas lib. IX [operis inscripti] de Republica [collectanea], cap. 2. (MDCXXV.)

pertinentibus formaliter vel reductive.

loquendo, satis etiam expressa detrectatio. Ut autem votum ad hoc obliget, necesse est, consilium esse de materia accommodata tali voto. Non enim promittit professus Societatis, si ad eum statum pervenerit, audire consilium præpositi in rebus v. g. temporalibus, secundum se spectatis, ut sunt v. g. quæ pertinent, vel ad res familiares, vel ad temporalium bonorum administrationem, vel etiam ad studia literarum; sed in his tantum, quæ pertinent vel ad propriæ animæ salutem, vel ad debitam episcopalis muneris administrationem. Hæc enim duo in ipsamet formula vovendi explicantur, et in persona episcopi ita sunt conjuncta, ut inter se separari non possint: nam *integritas præsidentium salus est subditorum*, ut dixit Leo papa epist. 85, cap. *miramur*, 61. Et illa etiam duo ad divinum obsequium, quod per hoc votum intenditur, sufficiunt; reliqua enim omnina indifferentia sunt, nisi ad prædictos duos fines ordinentur, sub qua ratione, ad materiam hujus voti pertinere poterunt.

D. Leo.

Altera pars obligationis dicti voti est ut quæ meliora consilia judicaverit episcopus ea sequi teneatur, sed tantum quum erunt a Societate: hanc vero non oportet consilium dare, nisi raro et ob causam gravem.

(820) IX. Similiter (quod ad alteram partem attinet) non promittit professus absolute facere in omnibus, quod melius est, sed in parendo hujusmodi consiliis, ita ut licet per se, nihilque a Societate admonitus, judicet aliquid esse melius ad divinum obsequium, non statim tenetur ex obligatione voti illud facere; esset enim onerosa valde, et periculis exposita obligatio : nec verba ipsius voti adeo generalia sunt, sed ad prædicta consilia limitata; quæ etiam sic moderata, non est parva obligatio, et ideo in hujusmodi consiliis præstandis, et non multiplicandis magna prudentia et consideratio necessaria est; raro enim fieri debet, nisi in his rebus, quæ ad divinum obsequium, vel magnum animarum fructum videbuntur necessariæ.

Dubium 1um : An etiam e contra teneatur Societas episcopum suum monere.

(821) X. Quæri vero potest obiter, an sicut professus factus episcopus, tenetur audire consilia Societatis : ita etiam teneatur Societas illum admonere, et hanc veluti curam animæ, et muneris illius suscipere. Respondeo non teneri speciali aliqua obligatione, præter eam, quæ pertinet ad legem caritatis, quæ majori quadam ratione, seu potiori ordine obligare potest circa talem personam, utpote magis Societati conjunctam. Quod autem nulla obligatio alterius rationis intercedat, probatur, quia non convenit præposito generali ratione sui officii, quia jam talis persona non est illi subdita : nec ratione alicujus voti, quia nullum emittit, et in forma vovendi supra posita in num. I, solum professus promittit audire præpositum, etc.; de obligatione autem præpositi nihil dicitur. Neque etiam tenetur ratione alicujus Constitutionis Societatis, quia x part. Constitut., § 6, (ubi solum de hac re tractatur) nulla obligatio ei imponitur. Imo in declaratione lit. A, expresse dicitur : *Non tamen obligatur Societas ad hoc munus suscipiendum quandocumque alicui ex ea episcopatus esset admittendus; imo libera manet, ut id oneris et relinquere, et assumere possit, ubi multum referre ad Dei obsequium judicaret.* Fuit autem hæc declaratio facta occasione patriarchatus Æthiopiæ, in quo casu et similibus multum referebat scire gradum hujus obligationis ex parte Societatis: quia hæc admonitio fieri debet, vel per ipsummet præpositum generalem, vel per alium de Societate ab ipso designatum : nam licet in prædicto loco Constitutionum solum dicatur, consilium esse debere præpositi generalis, vel alicujus, quem ille sibi ad hoc substituerit; tamen in ipsa forma vovendi, quam retulimus, quæ ex prima et tertia congregatione generali sumpta est, expresse declaratur, hunc substitutum debere esse de Societate. Unde in episcopatu Æthiopiæ vel aliarum provinciarum multum distantium, cum hæc admonitio non possit immediate per generalem fieri, oporteret aliquem de Societate cum episcopo mitti, ut hoc munus loco generalis præstaret; quod esset præposito et Societati grave onus, si ad hoc ex speciali obligatione teneretur et ideo prudenter animadversum est, nullam esse in Societate de hac re obligationem.

Resolvitur dubium, et probatur pars negativa quia 1° hoc non decet dignitatem episcopi, 2° nulla fit hujus rei promissio, 3° obligationem hanc expresse excludunt Constitutiones, idque prudentur, ne oporteat aliquem e Societate continuo versari in episcopatibus etiam remotissimis.

Dubium respectu num. x secundum, primum vero respectu num. xi : An idem votum, et insuper votum tam non ambiendi prælationes quam eas non acceptandi nisi ex præcepto, intelligatur etiam de papatu.

(822) XI. Duo vero alia supersunt dubia circa hoc et præcedens caput. Primum est, an obligatio horum votorum se extendat ad summum pontificatum; ita ut professus Societatis contra hoc votum agat, illum ambiendo, nec possit eum acceptare, nisi per præceptum cogatur, et [secundum hujus loci dubium est, an] evectus ad illud munus, adhuc teneatur consilia præpositi audire et exsequi, si meliora judicet. Et ratio dubitandi esse potest, quia forma vovendi absoluta est; de quacumque prælatione extra Societatem. Duobus autem modis potest hic casus contingere. Unus est, juxta ordina-

Duplex casus in hoc dubio: 1us,

si quis e Societate fiat primum cardinalis; deinde, eligatur papa; 2us, si quis sociorum immediate eligatur papa.

riam consuetudinem ecclesiæ, si aliquis de Societate prius cardinalis, postea eligatur ad Pontificatum. Alius erit extraordinarius, ut si religiosus Societatis nullam extra illam habens dignitatem immediate (sicut olim fiebat) in pontificem eligatur.

Quæstiuncula prævia ad dubium juxta priorem casum: Utrum episcopus e Societate, respectu gradus altioris adhuc ligetur votis olim emissis non ambiendi nec acceptandi nisi ex præcepto. Arguitur pro parte affirmativa 1° quia episcopatus non solvit vota religiosa cum eo consentientia; 2° quia neque ex rei natura, neque de jure exstinguitur votum absolutum et perpetuum.

(823) XII. In priori casu supponitur illa quæstio non prætermittenda; an scilicet professus Societatis semel jam factus episcopus, vel cardinalis, ad hoc obligetur superioribus votis ad non procurandam aliam majorem dignitatem, vel prælationem, vel non acceptandam illam, nisi præcipiatur. Ad quam respondendum videtur affirmative. Primo, quia religiosus factus episcopus, tenetur ad obligationem religiosi status, quæ episcopali non repugnet, ut in tomo superiori visum est; sed est peculiaris obligatio religiosi professi Societatis non procurare dignitates, et non repugnat servari in illo statu cardinalis : ergo. Secundo, quia hoc votum absolute fit, et est natura sua perpetuum, ut indicant illa verba formæ : *Numquam me curaturum, prætensurum, aut consensurum*, etc., et non exstinguitur per superiorem dignitatem, quia neque ex natura rei hoc sequitur, neque jure aliquo est cautum : ergo durat obligatio ejus.

Circa quæstiunculam num. XII, pars negativa simpliciter vera declaratur; quia sensus dicti voti est non procurare, nec sine præcepto acceptare transitum a religione ad dignitatem.

(824) XIII. Nihilominus dicendum est, hanc obligationem cessasse per subtractionem materiæ, quia materia hujus voti non est ambitio vel procuratio dignitatis absolute sumpta, sed respective, id est, respectu ejus, qui adhuc permanet in puro statu religiosi Societatis, ita ut sensus hujus voti sit non procurandi vel acceptandi transitum a religione ad talem dignitatem : semel autem facto transitu evacuata est materia voti, quia omnis alius transitus jam non est ejusdem rationis. Vel potest aliter explicari (et in idem redit) ex voto virginitatis supra tract. 6, lib. v, de voto cap. 6, num. 14 explicato; diximus enim quod si tantum fiat, de non violando claustrum virginitatis, obligationem terminari ad primam vicem, ideoque semel amissa virginitate, tale votum non obligare; tale enim videtur esse in præsenti hoc votum, de non mutando (ut sic dicam) tali modo statum religiosum : et ideo obligatio ejus ad primam vicem terminari videtur. Quod si ita est, facta semel mutatione, cessabit talis voti obligatio. Quod autem ita sit, suadent in primis verba illa Constitutionis : *Promittant ad nullam extra Societatem prælationem, vel dignitatem obtinendam, se quidquam acturos, neque ad sui electionem*, etc., nam hæc verba in rigore indicant primam promotionem; nam postea, juxta modum loquendi juris, potius dicitur translatio, quam electio, maxime inter episcopatus, extra summum pontificatum; sed hoc evidentius declarant verba sequentia : *Sed unusquisque videat, qua ratione animarum saluti, juxta nostræ professionis humilitatem et submissionem inservire possit.* Hæc enim verba declarant hanc obligationem solum respicere illos, qui in sua humili professione adhuc perseverant. Quod tandem confirmat ratio, quæ subjungitur : *Ne Societas his hominibus, qui ad propositum sibi finem sunt ei necessarii, privetur :* postquam ergo jam aliquo privata est, nihil quoad hanc partem de illius obligatione curat. Et quamvis ad hæc omnia responderi possit, hunc fuisse finem vel rationem motivam illius voti, materiam autem universaliorem esse; quia sic indicant verba, quæ absolute et perpetuo videntur obligare personam, ideoque priorem partem esse retinendam, tamquam tutiorem, et virtuti ac religioni magis faventem : nihilominus in rigore juris posterior hæc sententia vera videtur, et satis persuaderi his, quæ diximus. Nam revera intentio instituti fuit, continere suos professos intra se et in suo statu; de his vero, qui jam sunt extra, licet aliquando intra fuerint, non ita curat. Neque est tanta curandi necessitas. Denique licet prior sententia videatur quodammodo securior, hæc est benignior, et ideo in materia onerosa et ad minimum speculative incerta satis secura, et aliunde securior, quia pauciora vincula imponit et evitat pericula, quæ faciliora sunt in eo qui jam ad dignitatem conscendit.

Simile est votum virginitatis, quod post eam amissam non obligat.

Pars negativa probatur deinde ex Constitutionum verbis ter allatis.

Evasio præcluditur. Nam licet verba viderentur universalia et absoluta, tamen in rigore juris verum est ea nihil ultra dictum sensum continere, propter Societatis intentionem.

Pars negativa corroboratur tandem ratione morali; quia hæc est benignior simul et securior.

(825) XIV. Ex hac ergo resolutione ad priorem quæstionem in numero XI respondetur, in dicto casu episcopum, vel cardinalem Societatis, non peccare contra hæc vota, procurando aliam majorem dignitatem, vel acceptando illam absque obligatione præcepti : quia illa non est materia horum votorum, ut numero XIII declaratum est. Et ita constat, summum pontificatum, prout ordinarie fit electio ad illum, non pertinere ad materiam illius voti, quia semper supponitur persona in eo statu, in quo jam non obligatur per tale votum. Unde

Resolvitur jam dubium primo loco positum in num. XI, juxta priorem casum. Videlicet dicto voto non ligaretur professus in pontificem electus modo ordinario.

Corollarium ex

proxima resolutione. — Dicto voto numquam teneris abdicare te episcopatu, etiam quando hoc requireret cura salutis propriæ.

obiter a fortiori colligo professum semel factum episcopum non teneri ex vi hujus voti renunciare umquam episcopatui, vel ad hoc petere facultatem, etiamsi moraliter certus sit, fore concedendam; tum quia mutato statu cessavit obligatio hujus voti, ut dixi, tum etiam, quia ille non vovit non perseverare in episcopatu spontanee, absque vi præcepti, sed solum non acceptare illum sine præcepto. Quocirca, non solum si intelligat esse melius, verum etiam si moraliter sibi persuadeat esse necessarium ad suam salutem dimittere talem dignitatem, non peccabit contra hoc votum, id non procurando, sed peccabit contra propriam caritatem. Tandem autem adverto, in his casibus posse aliquod remedium adhiberi mediante voto in hoc cap. explicato : nam in eis poterit talis prælatus admoneri a præposito generali, ut aliam dignitatem non ambiat, vel etiam, ut se a periculis eripere procuret, relinquendo quam habet : cui consilio tenebitur ille parere, ex vi hujus voti, si ad majus Dei obsequium, majoremque suæ animæ salutem pertinere judicaverit, juxta ea, quæ diximus n. VIII.

Episcopum qui olim fuit professus manet obligatio voti quum generalis eum consiliis monuerit circa ambitionem aut abdicationem.

(826) XV. Jam vero superest quæstio de alio modo, quid scilicet dicendum sit, si contingat professum ab humili statu religionis immediate ad pontificatum eligi, vel electionem procurare. Tunc enim videtur urgere ratio facta num. XI, quia persona est capax talis obligationis, et votum absolute fit de omni prælatione et dignitate. Fitque hæc pars valde probabilis, ex quadam communi opinione canonistarum, quod religiosus non potest, sine consensu sui prælati, acceptare electionem sui etiam ad summum pontificatum. Hæc vero opinio mihi in tomo superiori non placuit; et ideo consequenter ad ea, quæ in illo puncto dixi, probabilius hic existimo, materiam hujus voti, non extendi ad summum pontificatum; tum quia Constitutio loquitur de prælatione intra et extra Societatem : Summus autem pontificatus, neque intra Societatem dici potest, ut per se constat, neque etiam extra, ut ibi ponderavi, quia est prælatio universalissima supra omnem religionem (1) et ipsam etiam Societatem. Unde intentio Constitutionis solum videtur dirigi ad prælationes particulares et condistinctas a tota religione. Item quia si loquamur de sola acceptatione, non est verisimile sub generali locutione, comprehendi casum adeo specialem, qualis est electio simplicis religiosi ad pontificatum. Neque etiam est credibile Constitutionem Societatis voluisse limitare modum acceptandi electionem adeo singularem, et ad totius ecclesiæ bonum pertinentem, et quæ eo tempore fit, in quo ecclesia caret universali pastore, qui huic bono prospiciat, et ideo vix potest moraliter fieri, ut præceptum de illa electione acceptanda imponatur (2), etiamsi maxima instet necessitas. Unde hic habet locum regula juris 81 in 6, sub locutione generali non comprehendi specialem casum, qui non creditur verisimiliter intentus. Denique hanc fuisse mentem B. Ignatii colligo ex verbis ejus ad summum pontificem; quæ refert fidelissimus testis Petrus Ribadeneira citatus cap. præced. num. XXII, ubi inter alias rationes, quibus Ignatius pontificem persuadere nixus est, ad ecclesiæ bonum pertinere, ne operarii Societatis episcopi fiant, una est, *quod uberiores perceptura sit fructus Dei ecclesia, ex nostris non episcopis, quam episcopis.* Hoc autem ut probet, subjungit : *Nam qui episcopus est, etsi majorem auctoritatem habet, ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur et suis est tantum ovibus pascendis addictus.* Quæ verba satis declarant ipsum locutum esse de privatis episcopis, non de episcopatu universali. Quocirca licet ambitio ejusdem dignitatis, majori ratione possit sub hoc voto comprehendi; tamen quia in utraque parte talis voti, de eadem dignitate extra Societatem sermo est, idem necessario est dicendum; nec sine causa, quia moraliter superfluum erat hoc promittere : cum enim (ut in tom. de fide disp. 10, sect. 4 in fine attigi) jure,

Dubium primo loco positum in num. XI resolvitur juxta posteriorem casum. Videlicet si quis sociorum immediate eligatur papa, utrum dicto voto teneatur. Rationes affirmandi sunt : 1° persona est capax talis obligationis, 2° votum est absolutum, 3° hoc sequitur ex canonistarum principiis.

Rationes negandi videntur probabiliores, quia 1° summus pontificatus non est intra nec proprie extra Societatem;

2° si agatur de sola acceptione, vim habet regula juris, casum specialem verisimiliter non intentum sub locutione generali non comprehendi;

3° hanc fuisse mentem B. Ignatii ex ejus verbis colligitur. Ribaden.

(1) *Supra omnem religionem.* Id est, summo pontificatu papa constituitur supremum caput extrinsecum quarumcumque religionum.

(2) *Vix potest moraliter fieri ut præceptum... imponatur.* J. de Lugo *Respons. moral. lib.* III, *dub.* 5, *num.* 14 et *seqq.* « An electores vel aliquis alius possint præcepto obligare electum ad acceptandum summum pontificatum. De hoc dubio non invenio aliquid a doctribus definitum. Et quidem P. Suarez dicto num. XV obiter unico verbo id attigit... » Deinde, multis in utramque partem allatis : « Ego in hoc puncto nihil definire auderem, sed casu occurrente, judicio ecclesiæ acquiescerem, quæ melius potestatem suam Deo illuminante agnoscere possel. »

vel consuetudine ordinaria, talis electio non fiat; nullus etiam est, qui dignitatem illam immediate ambiat aut procuret, sed mediante cardinalatu, et ideo huic modo satis provisum est, impediendo omnem prætensionem vel spontaneam acceptationem cardinalatus; de hac enim dignitate certissimum est sub hoc voto contineri, sive sub nomine *prælationis* sive *dignitatis* comprehendatur, sive (quod ego verum puto) sub utroque.

Resolvitur tertium dubium positum secundo loco in n. XI. — Ut videtur, professus qui papa fieret non teneretur consiliis generalis,

(827) XVI. Atque hinc facile expeditur alterum dubium in eodem num. XI, si contingat professum Societatis fieri papam, an teneatur hoc voto audiendi consilia præpositi Societatis, et illis parendi si meliora judicaverit. Existimo enim non teneri; quia pontificalis dignitas (ut dixi) non comprehenditur sub his votis : et in hoc casu, quodammodo est res clara : nam alii prælati, licet non sint subditi præposito generali, neque etiam sunt caput ejus, et propter priorem respectum et subjectionem, quam habuerunt, decentius possunt a præposito admoneri, atque ad parendum aliquo modo obligari : summus autem pontifex est caput totius Societatis, non solum, ut universalis episcopus, sed etiam ut supremus prælatus religionis, et ideo non erat ita decens, aut convenieus, ut sub hac obligatione comprehenderetur. Ad quod etiam ponderari possunt verba ipsius formæ vovendi, *si in præsidem alicujus ecclesiæ promovear;* pontifex enim non alicui ecclesiæ tantum, sed universali ecclesiæ præsidet : de illo ergo sermo non est. Quin potius occasione illius verbi dubitari potest, an sub hoc voto comprehendatur cardinalis ut sic, id est, qui non sit episcopus : nam ille ex vi talis dignitatis nulli ecclesiæ præest. Nihilominus verius censeo comprehendi; nam illud verbum explicandum est juxta Constitutionem, ex qua forma illa vovendi sumpta est : Constitutio autem part. X, § 6 sic habet : *Promittat etiam Deo, quod si quando dicto modo compulsus prælationem aliquam extra Societatem admittat*, etc. Non est autem mihi dubium, quin cardinalatus in omni proprietate et rigore sit prælatio extra Societatem : ergo etiam ille sub hac promissione comprehenditur. Unde vox alia, *præses*, seu *præsul alicujus ecclesiæ*, ut æquipollens sumpta est, præsertim quia cardinalis, licet episcopus non sit, titulum habet alicujus ecclesiæ, in qua jurisdictionem habet episcopalem, et ideo illi præsidere dicitur.

1° quia hoc dedeceret supremum caput extrinsecum ipsius Societatis;

2° quia verba voti non spectant nisi ad præsidem ALICUJUS ecclesiæ.

Ut videtur, cardinalis qui non est episcopus verius etiam comprehenditur in voto audiendi consilia generalis.

1° quia est prælatus extra Societatem,

2° quia præsidet ecclesiæ cujus titulum habet.

Eruitur sensus Constitutionis de non acceptanda dignitate. Non intelligitur de papatu.

(828) XVII. Ultimo potest ex dictis obiter exponi Constitutio, quæ habetur IX part., cap. 3, § 13, sine facultate generalis nullum posse dignitatem ullam extra Societatem admittere, nec generalem posse illam [facultatem] dare, nisi sedis apostolicæ obedientia illum compellat. Ibi enim in primis non comprehenditur dignitas summi pontificis. Quod patet, tum ex particula illa, *extra Societatem*, ut illam in num. XIII ponderavimus, tum quia ibidem supponitur sedem apostolicam, id est pontificem, posse compellere generalem ad dandam licentiam, quod repugnaret respectu ejusdem dignitatis, quia tunc sedes apostolica vacaret. Tum denique, quia non decebat provisionem sedis apostolicæ quoad hoc quodammodo pendere a voluntate generalis, ut in simili in num. præcedenti dixi. Deinde solum habet locum illa Constitutio circa acceptationem primæ dignitatis. Nam religiosus Societatis semel translatus ad statum episcopalem, si transferatur postea ad alium episcopatum meliorem; vel si prius factus cardinalis, postea fiat episcopus, jam non indiget hac facultate generalis, non solum quia jam non est sub obedientia ejus, sed etiam propter alia; quæ in num. XIII et XIV adduximus circa prædicta vota; est enim eadem ratio.

Nec nisi de prima acceptatione dignitatis.

Prælationem non acceptare absque superioris licentia, est obligatio quæ convenit omni religioso, de jure communi : interest tamen inter nostros et alios. Nam in Societate 1° licentia reservatur generali, 2° generalis nequit dare licentiam sine præcepto papæ, 3° generalis nequit prælationem sibi acceptare sine consensu Societatis quæ dissentire debet donec papa præcipiat.

(829) XVIII. Adverto præterea hanc obligationem de jure communi convenire omnibus religiosis respectu suorum prælatorum ratione voti obedientiæ, ut in tomo superiori explicatum est, nonnulla tamen videntur in hoc esse specialia Societatis. Primum quod facultas hæc reservatur generali, quod in aliis religionibus regulariter non fit. Secundum quod generalis ipse non potest illam dare, nisi coactus obedientia pontificis. Tertium quod non solum inferiores religiosi, sed etiam ipsemet generalis si ei concedatur talis dignitas, non potest illam acceptare, sine consensu Societatis, ut habetur IX part. Constit., cap. 4, § 5 et cap. 5, § 6, et in declaratione utriusque loci. Ubi etiam additur, Societatem non debere præstare consensum, sed exspectare præceptum pontificis, quod sub peccato obliget. Quod in aliis religionibus non postulatur, sed sufficit quod solus pontifex consentiat,

seu facultatem præbeat, argumento cap. *cum venerabilis*, de consuetudine, et cap. *si abbatem*, de electione in 6.

Extenditur dicta Constitutio ad non professos.

(850) XIX. Rursus considero Constitutionem illam, non de solis professis aut coadjutoribus spiritualibus loqui, sed in universum de religiosis Societatis : nam simpliciter dicit : *Nullus possit*, etc., comprehendit ergo omnes, qui sub obedientia generalis militant. Unde si contingeret (quod difficile non est) per amorem vel favorem alicujus principis, scholarem approbatum in episcopum eligi seu nominari : etiam ille non potest, ex vi hujus Constitutionis, acceptare episcopatum sine licentia præpositi generalis. Hæc autem obligatio ex vi hujus Constitutionis, non est ad peccatum, quia omnibus Constitutionibus generale hoc est, et nihil speciale de hoc est declaratum : unde cum scholares de hac re nullum votum emittant, videntur ad hoc non obligari sub peccato, sed tantum sub regula perfectionis. Nihilominus tamen ex adminiculo juris communis, existimo hanc esse gravem obligationem. Cum enim hi scholares sint veri religiosi, et quoad obligationem obedientiæ, tam non habeant velle aut nolle, quam quilibet alii, comprehenduntur sine dubio sub generali lege capituli, *si religiosus*, de elect. in 6, quo declaratum est, in religioso gravem præsumptionem esse, acceptare electionem de se factam, sine consensu prælati sui. In Societate autem per hanc Constitutionem declaratum est generalem esse unicum prælatum, ad quem hoc pertineat. Ergo in Societate acceptare dignitatem sine licentia generalis, est acceptare sine licentia prælati (1). Nam licet fingamus provincialem aut rectorem consentire, nihil facient; neque in ea re sunt prælati; ergo est illa gravis transgressio, non quidem ex vi solius Constitutionis, sed illa supposita, ex vi juris communis.

Constitutio obligans ipsos scholares ne sine licentia generalis acceptent prælationem, vi propria non sufficit ut peccent, acceptando annuente superiore locali; tamen ex adminiculo juris communis, per eam inducitur eis gravis obligatio non acceptandi ex consensu præpositorum generali inferiorum, quos Constitutiones efficiunt non prælatos respectu dictæ licentiæ.

Si quis sociorum, sine licentia generalis acceptet; vel ipse generalis, sine consensu Societatis; talis obligationis violatio annullat acceptationem.

(851) XX. Et eadem ratione censeo, acceptationem vel electionem aliter factam esse irritam ex vi prædicti capitis : quod eodem modo induci potest. Et ad idem ponderari potest verbum illud nostræ Constitutionis, *nullus possit*, quod de se sufficit ad irritandum, ut vulgare est apud doctores, et idem cum proportione est de generali, quia respectu illius Societas est prælatus ejus, et ideo de illo etiam dicitur in Constitutione : *Non debet, nec potest*. Præter hæc vero additur in professis omnibus obligatio voti, ratione cujus non possunt ipsi consentire, nisi præcipiantur ab habente potestatem, etiamsi generalis facultatem daret. Observo enim Constitutionem hanc, quæ prohibet generali ne hanc facultatem præbeat, nisi coactus obedientia pontificis, non obligare generalem ipsum tamquam proprium præceptum, sed per modum simplicis regulæ; neque hanc obligationem seu Constitutionem esse speciali voto confirmatam; et idem est de Societate, respectu generalis. Posset ergo contingere, ut generalis, aut Societas indebite utendo potestate sua, vel ex aliqua epiceia, talem facultatem daret, sine præcepto pontificis : illa ergo non obstante, obligabitur professus ad non acceptandam dignitatem (quamquam si acceptaret valeret electio) donec præcipiatur : quæ obligatio in scholari approbato non invenitur, quia nascitur ex voto speciali, quod scholares non emittunt.

Si generalis aut Societas consentirent indebite, electio valeret; sed professus adhuc ligaretur voto non acceptandi ante præceptum pontificis.

---

(1) *In Societate acceptare dignitatem sine licentia generalis, est acceptare sine licentia prælati.* His verbis expeditur etiam quæstio universalis, utrum delinquat contra jus commune aut tantum contra regulam, socius utens licentia aut dispensatione superioris localis quando, et eam solam jus commune requirit, et jus Societatis eamdem reservat generali. Exempla sunt 1° reservatæ dispensationis, in *Constitt. part.* VI, *cap.* 3, § 7, *lit.* D; 2° licentiæ reservatæ, in *Constitt. part.* IX, *cap.* 3, *num.* 13. Vid. Diana *part.* VIII, *tract.* 5, *resol.* 11; p. 426 edit. Lugd. 1647, aut non multo secus; ubi referuntur severe sentientes Sanchesius, Castropalaus, Laymann; Lugo stans pro opinione benigna, in suo opere *de Justitia:* Dicastillus Lugoni Sanchesium præferens. Quod attinet ad alios tres e Societate, Pellizzarius *Manual. regular. tract.* 6, *cap.* 12, *num.* 26 merum Dianæ compendium exhibet; Pirhing brevissime nec blande loquitur in *Jure canonico lib.* III, *tit.* 26, *num.* 108; tom. III, p. 339, edit. 1722; tandem La Croix in *Theol. mor. lib.* IV, *num.* 146 rei difficultatem forte intactam voluit, vel quanta esset ignoravit, vel a Lugone satis bene solutam est arbitratus, quum tantummodo lectorem remittat ad locum, ab auctoribus supra citatis non allatum, e Lugonianis *Responsis moralibus lib.* IV, *dub.* 29, ubi attendere proderit in num. 7 negari peccatum et quidquid regulæ obligationem excederet.

CAPUT X.

De voto manifestandi procurantes dignitatem, quod inter alia a professis Societatis emittitur.

Attentis solummodo Constitutionum verbis posset videri votum hoc procedere solum de dignitatibus intra Societatem.

(832) I. Ut ambitio dignitatum et prælationum, tam intra Societatem, quam extra illam, nullum in eadem, quod fieri posset, locum haberet, non fuit contentus B. Ignatius professos speciali voto obligare ad eas non procurandas; sed etiam addidit votum, quo promitterent manifestare hoc Societati, quemcumque in hoc peccare intelligerent. Verba Constitutionum part. x, § 6, hæc sunt : *Omnes professi se nihil umquam ad eam* (id est, dignitatem obtinendam) *acturos, et quos agere animadverterint delaturos, Deo ac Domino nostro voveant.* Circa quem locum advertendum occurrit, ex vi illius solum videri præcipi, ut hoc votum fiat de dignitatibus et prælationibus Societatis. Nam verba proxime præcedentia sic habent : *Erit summi momenti, ut perpetuo felix Societatis status conservetur, diligentissime ambitionem submovere, ac aditum ad dignitatem, vel prælationem ullam directe vel indirecte quærendam in Societate præcludere;* et proxime subduntur verba illa citata, *omnes professi*, etc. Ex quo contextu plane constat illud relativum, *ad eam obtinendam*, referre solum dignitatem et prælationem in Societate. Item, quia de aliis extra Societatem, statim subditur : *Promittant etiam ad nullam extra Societatem prælationem vel dignitatem se quidquam acturos.* De deferendis autem prætensoribus harum dignitatum, nihil subjungitur. Nec dici potest, hæc posteriora verba intelligenda esse juxta priora, quia hoc nullum habet in contextu fundamentum, et materiæ sunt omnino diversæ, sicut e converso in posteriori clausula additur promissio non acceptandi dignitatem extra Societatem nisi præcepto cogantur, quod, quia in priori additum non fuit, ad dignitates intra Societatem non extenditur, ut supra cap. 8, num. II vidimus, ergo similiter, etc.

Oppositum resolvitur, videlicet dicti voti obligatio se extendit ad dignitates tam extra quam intra Societatem; idque, non certum ex sola vi Constitutionum, postea certum evasit decreto congregationis tertiæ.

(833) II. Nihilominus praxis Societatis habet ut de utrisque dignitatibus hoc votum fiat. Nam post duo vota non procurandi prælationem aut dignitatem intra vel extra Societatem additur : *Tum si quem sciam aliquid prædictorum duorum curare vel prætendere, promitto illum remque totam me manifestaturum Societati vel præposito ejus.* Unde non est dubium, quin hoc votum obliget in utroque genere dignitatum, sive illud fiat ex vi prædictæ Constitutionis : sive (quod mihi propter argumentum numero præcedenti factum probabile est) illa fuerit extensio quædam a tertia generali congregatione facta, cujus auctoritate, decreto 46, forma vovendi a prima congregatione jam præscripta, decreto 102, ita extensa est; nam ad hoc potestatem habet congregatio generalis, et fortasse cum illi 3 congregationi interfuerint multi ex patribus, qui et intentionem B. P. Ignatii, et usum Societatis a principio cognoverunt, hanc ejus fuisse mentem declararunt, licet illis verbis Constitutionis satis explicata non fuerit. Hoc igitur voto supposito, tria sicut in præcedenti cap. circa illud declaranda occurrunt, utilitas, materia et obligatio.

Puncta tria hujus capitis sunt dicti voti utilitas, materia et obligatio.

De utilitate hujus voti.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS, SEU PUNCTUM PRIMUM.

Dictum votum posset 1° non videri utile, quia sufficit obligatio caritatis quum speratur fructus; 2° nec esset honestum, si obligaret quando non speratur fructus. Tamen honestum est (1ª pars), et utile (2ª pars; quæ et hujus puncti resolutio bipartita Probatur utraque pars auctoritate pontificum.

(834) III. Circa utilitatem ratio dubitandi esse potest, quia vel hoc intelligitur de detegendo crimine alterius, quando ad commune bonum Societatis est necessarium, et potest cum fructu fieri; vel absolute et sine limitatione, ut verba sonant. Priori modo votum est parum utile, quia tunc ipsa ratio caritatis obligat et sufficit inter viros religiosos, neque oportet laqueos addere; posteriori autem modo, votum esset iniquum, quia sine necessitate et fructu boni communis non est proximus infamandus. Nihilominus dicendum est, votum hoc, et sanctum et utile esse Societati. Quod auctoritate sufficienter probatur ex approbatione summorum pontificum, vel generali, ut a Paulo III et Julio III confirmantibus institutum, et approbantibus Constitutiones, vel speciali, ut a Gregorio XIII, in Constitutione : *Ascendente Domino*, ex qua etiam colligitur, hoc votum cadere in utrasque dignitates; nam post vota non prætendendi dignitatem intra aut extra Societatem subditur : *Item Societati, vel ejus præposito manifestaturos, si quem sciant aliquid hujusmodi moliri.*

Resolutio num. III probatur deinde ratione, quoad priorem

(835) IV. Ratio autem quoad honestatem hujus voti clara est; quia deferre ad superiorem peccatum subditi, maxime quando

partem. Nam ex objecto bonum est deferre ad superiorem peccatum subditi afferens damnum commune.

vergit in commune detrimentum per se, et ex objecto bonum est, dummodo debito fine, et circumstantiis vestiatur. Sic Christus dixit Matth., 18 : *Dic ecclesiæ;* votum autem hoc, quamvis simpliciter et absolute fiat, intelligendum est de revelatione justa, et caritati consentanea, ut in simili dixit Sylvester, verbo *Denuntiatio*, quæst. 5, quod explicare non fuit necesse; quia, et ex materia ipsa, et ex ratione voti erat satis manifestum; nam certum est hoc genus delicti multum posse nocere Societati. Certum etiam est hoc nocumentum majus futurum, si tale delictum a scientibus occultetur : nam et timor pœnarum, et providentia superiorum multum juvare potest, ut illud non serpat, neque effectum habeat. Est ergo per se bonum, ac moraliter necessarium ad commune bonum Societatis ut superioribus manifestetur : ergo hoc etiam vovere honestum est.

Sylvest.

Resolutio num. III probatur quoad posteriorem partem. Nam ad dicti voti obligationem non requiritur ut revelatio sit necessaria ex præcepto caritatis.

(856) V. Quod vero etiam utile sit, declaratur, tum quia licet caritas possit per se ad hoc obligare; tamen pecularis obligatio religionis ex voto, et est magis clara et expressa; et multum solet movere conscientiam religiosi; tum etiam, quia hoc votum non tantum obligat, supposita alia obligatione caritatis, sed absolute, quoties id potest honeste fieri, etiamsi alias non esset præceptum. Sæpe enim accidere potest, ut revelare peccatum fratris superiori, possit honeste fieri, non tamen sit sub præcepto, quia præcepta affirmativa non obligant pro semper, etiam supposita honestate actus, nisi intercedat sufficiens necessitas; hæc enim separabilis est ab honestate, etiam in præsenti materia. Nam ad honestatem sufficit aliqua utilitas, quæ tamen non semper satis est ad præcepti obligationem : si ergo quis obligetur ex voto ad subveniendum hoc remedio Societati, non solum quando necessitas caritatis cogit, sed etiam quando utilitas majoris boni suadet et honestat actum, in magnam profecto utilitatem religionis cedet tale votum. Ita ergo est in præsenti voto, ut amplius ex illius declaratione constabit.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS, SEU PUNCTUM SECUNDUM.

De materia ejusdem voti.

Explicatur dicti voti materia remota per tres quæstiunculas.

(857) VI. Circa materiam ergo hujus voti distingui potest remota et proxima. Remota est peccatum ambitionis in procuranda dignitate intra vel extra Societatem. Proxima est manifestatio illius peccati. Circa priorem inquiri potest primo, qualis et quanta futura sit hæc ambitio, ut sit materia hujus voti, sed in hoc regula desumi potest ex dictis supra in cap. 7, usque ad num. XII, circa votum non ambiendi dignitates : ibi enim declaravimus quid sufficiat ad violandum graviter illud votum, illa ergo ambitio, quæ fuerit peccatum mortale contra votum illud, est materia sufficiens in suo ordine ad hujus voti obligationem; nullo enim certiori modo potest hæc materia designari. Quod etiam ex verbis Constitutionis satis colligitur, quæ sic habent : ***Promittant se nihil umquam ad eam obtinendam acturos, et quos agere animadverterint delaturos.*** Eadem ergo actio, quæ cavenda promittitur deferenda voveatur, si in alio animadvertatur.

Quæstiunculæ prima resolutio est, dicto voto promitti denuntiationem ejusdem actionis ambitiosæ quam vitare oportet ob votum non ambiendi dignitates.

(858) VII. Quæri vero subinde potest, an oporteat tale peccatum in altero esse contra suum votum, ut sit materia hujus voti; quod est quærere, an hoc votum obliget ad manifestandum judicialiter illud peccatum commissum a quocumque religioso Societatis (nam de fraterna manifestatione res videtur clara, ut lib. X, cap. 9, constabit) vel solum ab eo, qui ex voto speciali illud cavere tenetur. Potest enim etiam scholaris approbatus in hoc delinquere, ut ex dictis in cap. præced. num. XIX, intelligi potest, quamvis nullum votum de hac re fecerit : tenebiturne ergo professus Societatis, ex vi hujus voti, illum manifestare? Respondeo mea sententia non teneri. Nam licet in forma vovendi dicatur : *Si quem sciam* (1) : et in Constitutione, *et quos agere animadverterint :* tamen ex subjecta materia et ex contextu constat, illa relativa eos tantum referre, qui ex voto ad delictum illud cavendum obligantur. Ratio vero esse potest, quia licet Societati maxime expediat, ut omnes, qui quocumque modo sunt membra ejus, omnem ambitionem evitent : nihilominus non omnes ad votum de hac re emittendum obligantur, sed sufficienter in hac parte provisum creditur Societati, si præcipua membra ejus, quæ jam sunt cum illa (ut sic dicam) ultimate conjuncta, hoc vinculo obligentur : cum in illis magis timeri posset hoc

2ª quæstiuncula : An dicto voto promittatur denuntiare quoscumque socios ambientes, vel solos professos.

Resolvitur, videri dictum votum non obligare nisi ad denuntiationem professorum; nam 1° sufficit ut votum denuntiandi fiat respectu voventium se non ambituros;

(1) *Sciam*. Editt. quatuor habent *sciant*.

vitium, quia futuri sunt digniores, et ad hujusmodi munera aptiores et propinquiores. Sic ergo sufficiens visum est, si votum manifestandi hoc delictum solum in ordine ad easdem personas fiat. Item sicut scholares approbati non tenentur ex speciali voto deferre professum, etiamsi illum in hoc peccare animadvertant, sed solum ex communi regula et lege caritatis : ita neque e contrario professi tenentur ex suo voto ad manifestandum hoc delictum judicialiter, etiamsi in scholari illud animadvertant, sed solum ex eadem regula et lege caritatis. Tandem potest etiam circa hanc partem inquiri an peccatum hoc debeat esse publicum vel occultum sufficiat : item certum vel etiam dubium. Sed hæc tractabuntur commodius explicando obligationem hujus voti in 3 puncto.

2° scholares non tenentur vi alicujus voti denuntiare professum ambientem ; neque is, scholarem.

(839) VIII. Circa alteram partem materiæ, quam proximam appello, dubitari potest de qua manifestationem, seu denuntiatione in ea sit sermo. Duplex enim esse potest denuntiatio, quantum ad præsens spectat : una judicialis, quæ ordinatur ad punitionem delicti jam commissi, et consequenter ad vitanda similia, non solum in ipso, qui denuntiatur, sed etiam in aliis. Alia paterna seu fraterna appellatur, quæ ordinatur præcipue ad emendationem in futurum, vel propter spiritualem salutem ipsiusmet delinquentis, vel præcipue propter bonum alicujus communitatis, cujus grave detrimentum ex tali delicto probabiliter timetur. Dubitari ergo potest, de qua istarum denuntiationum intelligendum sit hoc votum, nam ipsum indifferenter fit; et tamen ad exsecutionem ejus multum refert, an uno vel alio modo facienda sit denuntiatio. Quia si votum solum obligat ad denuntiationem paternam, non tenebitur quis judicialiter denuntiare, et consequenter non poterit prælatus Societatis ad punitionem delicti procedere : cujus oppositum Constitutio supponit, pœnam inhabilitatis imponens propter hoc delictum; nec sine causa, quia alias non esset illud sufficiens remedium ad cohibendum hoc delictum. Item quia alias servandus esset in hac denuntiatione ordo correctionis fraternæ, et admonendus esset prius delinquens, si esset spes emendæ, vel si esset emendatus, non esset facienda : quæ omnia videntur esse contra finem et intentionem hujus voti, quæ fuit efficacius remedium adhibere, ut nemo auderet vitium hoc in Societate introducere. Quod si propter hæc dicamus, votum hoc intelligi de denuntiatione judiciali, sequitur neminem obligari ad exsequendum hoc votum, nisi quando potuerit probare delictum, quia judicialis denuntiatio non potest licite aliter fieri, nam esset fini improportionata, et per illam infamaretur proximus sine fructu, et daretur occasio faciendi similes injurias proximo. Illud autem consequens videtur etiam nimium enervare vim hujus voti, et efficaciam hujus remedii. Posset enim hoc delictum serpere in Societate, et multum illi nocere; priusquam esset probabile in judicio.

Dicti voti materia proxima duplex : et (quæ est 3ª quæstiuncula) de quanam procedat votum; an de judiciali, an de paterna seu fraterna denuntiatione.

Prima difficultas est, quia si voto promittatur sola denuntiatio paterna, hæc inutilis erit ad punitionem quam infligendam volunt Constitutiones.

Secunda difficultas est, quia si dicto voto promittatur denuntiatio paterna, servandus erit ordo correctionis fraternæ.

Tertia difficultas est, quia si dictum votum obliget ad solam denuntiationem judicialem delicta non poterunt denuntiari prius quam sint probabilia in judicio.

(840) IX. Ad hanc dubitationem breviter dicendum est, materiam hujus voti præcise et indefinite esse accipiendam, prout verba sonant de manifestatione facienda præposito, eo modo quo licite fieri potuerit. Cum enim votum indistincte fiat, non possumus nos illud limitare citra id, quod materia voti intrinsece postulat : hoc autem solum est, ut actio honeste et utiliter fiat. Quocirca quando circumstantiæ non juvant, ut denuntiatio judicialis fieri possit, paterna autem seu fraterna, aut quocumque alio nomine vocetur delatio alia ad superiorem, commode et utiliter fieri possit, illa erit sufficiens materia hujus voti, quia per illam satis expletur, quia solum seu indistincte promissa est manifestatio superiori : unde non est dubium, quin ad illam faciendam tunc obliget hoc votum. Si autem judicialis denuntiatio commode fieri possit, etiam poterit fieri licite, constatque sufficientem esse ad hoc votum explendum. Existimo autem immediate non cadere sub obligationem ejus, quia plus involvit, quam promissum sit. Semper ergo satisfiet voto huic simpliciter manifestando rem superiori, qui judicabit an debeat procedi ad denuntiationem judicialem, poteritque obligare subditum, ut illam faciat, si expedire censuerit, si non in virtute hujus voti, saltem in virtute obedientiæ, quod satis est. Ad difficultates autem positas respondere nunc non est necesse, quia neutram partem admittimus tamquam definite necessariam, in quo sensu illæ procedunt, et ideo non sequuntur incommoda, quæ ibi inferuntur. Quid autem dicendum sit de nonnullis casibus, qui ibi tanguntur, in sequenti puncto attingemus.

Auctoris resolutio. Materia proxima dicti voti est indefinite genus denuntiationis quod honestum et utile sit.

Quid ad difficultates in numero præcedenti. — Quædam infra solventur; aliæ cessant quia supponunt quod negamus, hunc vel illum modum denuntiationis requisitum definite.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS, SEU PUNCTUM TERTIUM.

Quando et quibus circumstantiis hoc votum obliget.

Quæstiunculæ 1ª : Cum qua notitia delicti obliget hoc votum.

(841) X. Circa obligationem ergo hujus voti, quia affirmativa est, explicare oportet quando et cum quibus circumstantiis obliget; est enim hæc obligatio quasi præcepti affirmativi, cujus natura est, ut non obliget pro semper, sed tempore opportuno et cum debitis circumstantiis. Primo ergo dubitari potest, quæ et quanta notitia de delicto alterius requiratur in habente hoc votum, ut obligetur ad manifestandum illud superiori. Videtur enim quælibet probabilis conjectura, vel suspicio sufficere, saltem ut in eodem gradu, et sine majori exaggeratione aperiatur superiori : quia talis manifestatio tunc etiam est consentanea fini hujus voti; nam potest esse utilis ad impediendum majus malum, vel tollendam suspicionem, si fundamentum non habuerit. Videtur etiam consentanea verbis Constitutionis : nam in x part., § 6, dicitur, *quos animadverterint,* quod verbum generalem significationem habet, complectentem omnem illum modum cognitionum. Unde in VIII part., cap. 6, § 2, in declara. A, hic casus distinguitur quoad modum punitionis quando de illo satis constat, vel solum est suspicio probabilis, aut non satis probata. Unde videtur supponi in omnibus his casibus esse manifestandum.

Videri posset obligare cum notitia solum probabili, quia tunc denuntiatio foret 1° utilis,

2° consentanea Constitutionibus.

Resolvitur obligare dictum votum solum ut videtur cum notitia certa delicti denuntiandi. Namque forma vovendi per 7o SCIAM indicat certitudinem moralem.

(842) XI. In hoc dubio tractari potest quid sit in obligatione, vel quid liceat aut expediat. Quoad priorem existimo votum hoc non obligare, nisi supposita certitudine delicti. Probatur ex forma vovendi : *Si quem sciam,* etc. quod verbum retinetur etiam in Constitutione : *Ascendente Domino.* Est autem sumendum in ea proprietate, in qua saltem communi modo loquendi usurpatur, nullus autem prudens dicit se scire, nisi quæ morali saltem certitudine novit; licet enim non oporteat interpretari illud verbum in dialectico rigore, saltem moralis, et juridica proprietas retinenda est : juridice autem nullus dicitur scire, nisi qui moralem certitudinem de re habet. Unde Glossa in l. 2, § ante penult. ff, de aqua pluviali arcenda, dixit, *scire* esse veritatem visu perceptam in mente retinere : ubi per visum intelligit quamcumque experimentalem rei cognitionem. Sic enim Bartolus dixit, per visum intellexisse omnem seu sum in l. 1, ff. de interrogatoriis actionibus, quam refert Navarrus in cap. *si quis autem*, de pœnit. dist. 7, num. 9, qui addit per visum etiam intelligi posse puram intellectualem cognitionem, sed non est necesse, quia agimus de scientia humana et practica.

Glossa.

Bartol.

Navar.

Quæ certitudo requiratur. — Ea quæ sufficit ad certitudinem moralem; et hoc modo certus est qui ab uno fide digno rem accepit tamquam certam.

(843) XII. Addo vero ad scientiam, de qua agimus, non oportere rem esse visam, aut proprio experimento cognitam; nam si certa humana fides, per testimonia fide digna, de illa habeatur, satis erit; nam hæc sufficit ad moralem certitudinem. Unde Innocentius, in cap. *cum in causa* de juramento calumniæ, juramentum de veritate dicenda, quam quis scivit, non solum esse posse de his, quæ quis vidit, sed etiam de his quæ indubitanter credit; non solum fide divina, sed etiam humana. Consentit Felinus referens plures alios in cap. 1, de summa trinit. et fid. cathol.; ubi specialiter notandum est, quod cum Dominico, et aliis dicit, posse aliquem dicere pro certo scire, quod ab uno fide digno tamquam certum accepit. Quod etiam significat Navarrus in cap. *inter verba*, concl. 6, corol. 66, num. 389 : qui etiam allegant Glossam in l. *si quis extraneus*, § *sciendum*, alias *si quis*, ff. de acquirenda hæreditate, et in l. *Titio fundus*, ff. de condit. et demonstrat. Sed illæ parum, aut nihil ad rem præsentem dicunt. Denique addit Navarrus hanc moralem certitudinem sufficere, ut subditus teneatur manifestare delictum prælato interroganti, an illud sciat, sive per generalem, sive per particularem inquisitionem : sic ergo in præsenti sufficit similis certitudo, ut votum obliget ad manifestationem. Ratio autem est, quia tunc subest materia hujus voti in omni proprietate verborum si moraliter accipiantur, ut re vera sumenda sunt : subest etiam ratio sufficiens boni communis, per medium ordinatum, quia per illam manifestationem potest facile perveniri ad exactam cognitionem delicti, maxime si revelentur personæ a quibus talis notitia accepta est.

Innocent.

Felin.

Dominic.

Navar.

Glos.

Satisfit argumento posito in num. x. Nam Constitutiones dum requirunt notitiam satis certam, indicant obligationem voti non oriri ex notitia tantum proba-

(844) XIII. Quod autem minor notitia, aut quælibet alia suspicio non sufficiat, satis ostensum est ex ipsa forma vovendi, per quam declarandum est aliud verbum Constitutionum, *si animadverterint.* Quod etiam in rigore significat satis certam cognitionem. Alio vero in loco Constitutionum, quamvis supponatur aliquando, posse

bili : neque quidquid voveri utile est, ideo vovetur.

negotium hoc de aliqua persona tractari, propter solam suspicionem, eamque non inveniri probabilem post exactam rei examinationem; non tamen asseritur, cum sola illa suspicione obligare votum ad hujusmodi manifestationem. Nec denique satis est, quod illa possit esse utilis; quia ad voti obligationem oportet inspicere materiam ejus; neque oportet voveri manifestationem pro omni eventu, in quo potest esse utilis, satis enim fuit providere casibus certis, et moraliter necessariis. Quocirca, licet in casu solius suspicionis vel opinionis non satis certæ, obligatio hujus voti non cogat, nihilominus sæpe poterit manifestatio esse licita, si pure et simpliciter fiat in eo gradu in quo notitia habetur (1), eo fine ut superior ea cognitione instructus, attentius vigilet et prudenti modo perspiciat, an res illa majus habeat veritatis fundamentum, vel si nullum invenerit, ut etiam suspicionis occasio tollatur.

Tamen licet cum minori notitia denuntiare fraterne.

Quæstiuncula 2a : An dictum votum obliget denuntiare delictum prorsus præteritum.

(845) XIV. Secundo dubitari potest an hoc votum obliget denunciare delictum, quod præteritum est, et in futurum omnino non pendet : ut v. g. si mihi (2) constat aliquem professum aliquando ambiisse prælationem, jam vero omnino cessasse, ut non sit morale periculum reincidendi, an teneat nihilominus illius delictum generali manifestare, sive ille consecutus fuerit dignitatem, quam ambierat, sive non; hoc enim ad præsentem obligationem nihil referre videtur, cum effectus consecutus non augeat, nec minuat delictum. Pars ergo affirmans suaderi potest, quia hæc manifestatio non ordinatur præcipue ad emendationem privatæ personæ, sed ad commune bonum Societatis, ut [in] illa omnino impediatur hoc ambitionis genus, ad quod valde necessarium esse potest, etiam in eo casu rem manifestare.

Arguitur pro parte affirmativa, quia hoc denuntiare expediret Societati.

Circa extensionem voti ad denuntiandum ambitum præteritum, pars negativa probatur ut verior. Nam obligatio voti non extendenda est ultra vim verborum.

(846) XV. Nihilominus dicendum censeo in eo casu votum non obligare. Probatur : nam verba voti hæc sunt : *Si quem sciam aliquid prædictorum duorum curare, vel prætendere,* scilicet de præsenti : non vero dicit, curasse aut prætendisse, quod longe diversum est : nec obligatio rigorosa est ultra verborum exigentiam extendenda. Atque idem probant verba Constitutionum x part., § 6 : *Et quos agere animadverterint delaturos,* et verba Gregorii XIII : *Si quem sciant aliquid hujusmodi moliri.* Declaratur præterea, nam ubi B. Ignatius voluit hanc obligationem ad præteritum actum extendere, id expressit; cum ergo id non expresserit, signum est noluisse. Antecedens patet ex VIII part. Constitut., cap. 6, § 2, ubi pro eo tempore quo Societas congregata est ad eligendum generalem, omnibus electoribus præceptum imponitur : *Unusquisque sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, teneatur vicario manifestare, vel alicui ex antiquioribus professis, qui cum vicario conferat, si sciat aliquem hoc munus affectasse, vel etiam tunc affectare directe aut indirecte id procurando, vel signo aliquo id declarando.* Quod præceptum peculiare est, et distinctum ab obligatione voti, et non habens locum in aliis dignitatibus vel prælationibus, sed solum in generalatu, propter rei gravitatem, et idcirco specialiter extenditur ad præteritum tempus, quia ibi etiam consideratur dignitas eligendorum, et fidelitas eligentium, et utriusque existimatio valde minuitur ex tali delicto etiamsi præteritum sit : ergo ab eo casu, ut ab speciali, optimum sumitur argumentum ad negandam extensionem illam in generali obligatione in qua non exprimitur.

Quando B. Ignatius voluit denuntiari ambitum præteritum, id expressit, nec voto inclusit.

Ex formulæ congregationis generalis § 82, explicatur ob identitatem rationis præceptum latum in § 21 de revelanda præterita affectione generalatus; ita ut socii omnes debeant revelare gesta ambitiose 1° ab obitu generalis usque ad electionem, 2° per quemvis sociorum.

(847) XVI. Eo vel maxime quod etiam in illo præcepto, illud præteritum, *affectasse,* non est extendendum ad totum tempus vitæ præteritæ, sed ab obitu generalis, usque ad tempus electionis, ut videtur declaratum a quarta congregatione generali in formula generalis congregationis § 21, ubi etiam declaratur, præceptum illud, non tantum obligare respectu eorum, qui ad electionem congregati sunt, sed respectu omnium de Societate : *Quicumque et ubicumque sint, qui ab obitu P. Generalis, ad electionem usque, pro se, aut pro aliis ambierint,* quia nimirum de omnibus potest fieri electio, et omnes possunt electionem perturbare (3); præceptum autem manifestandi licet ibi non videatur imponi omnibus de Societate, sed solum ad electionem

(1) *In quo notitia habetur.* Editt. quatuor habent *in quo vovetur.*

(2) *Si mihi.* Editt. 1625, 1626, 1634 habent *si nulli,* male; edit. 1744 habet *si ulli,* acutius; sed non e stilo Suaresiano.

(3) *De* OMNIBUS *potest fieri electio; et* OMNES *possunt electionem perturbare.* Hic 1o *omnibus* intellige de solis professis; at 2o *omnes* ad quæcumque Societatis membra pertinet.

congregatis, nam ad illos tantum loquitur dicta Constitutio; tamen in formula congregationis generalis § 82 extenditur præceptum sanctæ obedientiæ ad omnes, qui sciverint similem ambitionem, sive sint ex numero congregatorum, sive non; ibi vero non agitur quidem de electione generalis, assistentium, tamen ob identitatem rationis potest inde sumi argumentum, vel interpretatio prioris præcepti, quamvis in materia odiosa. Prædicto autem modo merito fit illa extensio ad præteritum, quia quamvis forte ambitio cessaverit, effectus ejus moraliter durare censetur, ob temporis brevitatem; imo vix potest moraliter præsumi emendatio : at vero in materia hujus voti nulla est limitatio vel designatio præteriti temporis, et ideo in illa non fit hæc exceptio, alias quantumvis lapsus aliquis finitus jam esset, emendatus ac sopitus, excitandus esset propter obligationem hujus voti : quod nec caritati consentaneum est, nec Societati necessarium aut utile.

Dictum præceptum recte extenditur ad revelationem ambitus etiam præteriti sed contenti intra breve spatium ab obitu generalis usque ad electionem.

Ad argumentum pro parte affirmat. positum in n. XIV, respondetur : 1° ex verbis voti scitur ejus materia, 2° ad finem voti qui non est punire sed impedire ambitum sufficit denuntiari actus præsentes in se vel in effectibus.

(848) XVII. Unde ad rationem in contrarium respondetur in primis, ut supra dixi in num. XIII ad obligationem voti, non quamcumque utilitatem esse spectandam, sed materiam et verba quibus fit votum. Deinde licet ex tali manifestatione sperari possit illa generalis utilitas, quod delicta non maneant impunita : tamen non est hæc, quæ præcipue per hoc votum intenditur, sed præcludere aditum ad quærendam vel obtinendam dignitatem per ambitionem : ad hunc autem finem satis est ambitionem, quæ aliquo modo durat impedire. Ut autem ambitio finita censeatur, non satis est mutasse voluntatem, vel egisse pœnitentiam prioris delicti; nec cum effectu cessasse novam sollicitudinem et negotiationem ad dignitatem obtinendam, sed necesse est præteritum factum ita retractari seu impediri, ut effectum non habeat in est, ut ex vi negotiationis factæ, dignitas non obtineatur, alioqui et finis primarius voti perseverat, et materia etiam durare virtualiter censetur. Et ad confirmandam totam hanc doctrinam facit, quod communiter doctores tradunt circa præcepta superiorum inquirentium delicta in generali ad ea emendanda vel impedienda; excusant enim subditos ab onere talium præceptorum, quando delictum omnino cessavit, et nullum novum periculum omnino timetur, ut videre licet in Navarro, cap. *Inter verba*, concl. 6, coroll. 66. Soto lib. V, de justitia, part. V, artic. 1, vers. : *Et hic sumenda est regula*. Corduba in summ. quæst. 64 qui alios refert.

Confirmatur proxima responsio, quia lato præcepto ut denuntientur delicta emendanda vel impedienda, non teneris denuntiare delictum sub omni respectu præteritum. Navar.

Sot.

Corduba.

(849) XVIII. Tertium dubium est, an hoc votum obliget quando delictum alterius occultum est : et ratio dubitandi esse potest, quia hoc votum absolute fit. In contrarium autem est, quia manifestare occultum delictum fratris, videtur intrinsece malum, quia ecclesia non judicat de occultis : denuntiatio autem, quæ fit ecclesiæ vel pastoribus ejus, ordinatur ad aliquod ecclesiæ judicium : ergo si fiat de re occulta, est prorsus inutilis ad hunc finem : ergo si fiat, erit pura detractio et consequenter intrinsece mala. Unde de inquisitionibus generalibus est communis resolutio, neminem teneri ad denuntiandum, quod probare non potest. Angelus verbo *denuntiatio*, num. 13, Sylvester quæst. 4, num. 5, verbo *excommunicatio*, 2, dub. 8, num. 18; qui tamen hoc limitat ad denuntiationem publicam cum Rosella, eodem verbo num. 16 : talis autem esse videtur manifestatio, de qua hic agimus; et idem sentiunt plures alii, quos refert et sequitur Corduba paulo ante citatus, et lib. I, quæstionarii quæst. 45; et plura de hac materia infra videbimus lib. X per varia capita, explicando quamdam regulam Societatis; et quia ex illa generali materia hæc specialis pendet; ideo in præsenti breviter hoc dubium expediemus.

Quæstiuncula 3ª circa idem 3um punctum : an votum obliget denuntiari occultum delictum. Ratio utrinque dubitandi est pro obligationis affirmatione, quia votum fit absolute, pro negatione, quia denuntiatio quæ nequit probari videtur intrinsece mala, quando ordinatur ad aliquod judicium.

Angel. Sylvest.

Rosel.

Cordub.

(850) XIX. Primo ergo vulgaris distinctio præmittenda est, de delicto publico, vel occulto, in utroque enim membro varii sunt gradus, ut tangitur in cap. *vestra*, de cohabit. cleric. et mulier. et a doctoribus ibi; tamen ad rem præsentem explicandam distinctius possunt ita proponi ; quoddam enim delictum est ita occultum ut sub secreto confessionis sciatur; et hoc in quæstionem non venit, quia semper intelligitur exceptum, vel potius illud non reputatur scitum. Aliud est ita occultum, ut per solam secretam consultationem ordinatam ad bonum et remedium animæ delinquentis sciatur. Tertio est occultum, quod sub communi naturali secreto scitur per solam relationem seu narrationem ipsiusmet delinquentis, vel alterius. Quarto est occultum, quod unus novit per certam scientiam seu visionem, a nullo autem alio scitur. Quinto quod unius tantum

Præmittuntur varii gradus delicti occulti. Primo, scitum ex confessione.

Secundo, scitum ex consultatione ad animæ bonum.

Tertio, scitum sub secreto naturali.

Quarto, scitum ab unica persona.

Quinto, scitum

ab uno teste et a denuntiante. Sexto, quod potest probari per duos vel tres testes.

testimonio, præter ipsum denunciantem probari potest. Sexto quod est sufficienter probabile per duos vel tres testes, quamvis de illo nulla sit infamia, vel major notitia, et hic gradus participare incipit aliquid de publico; quamvis absolute tale delictum, non censeatur publicum a theologis, nec juristis, sed proprio nomine dicatur probabile, ut videre licet in Cajetano et aliis 22, quæst. 33, art. 7, Navarro in summa cap. 27, num. 253, Adriano in 4, materia de correctione fraterna et aliis citatis et citandis.

Cajet. Navar. Adrian.

Gradus varii publici delicti. Primo scitum saltem a sex personis; qui numerus licet non efficiat majorem partem communitatis, satis magnus erit, ut videtur, respectu ambitus in Societate.

(851) XX. Publicum ergo proprie dicitur, quod ab aliqua communitate, vicinia aut familia scitur, vel saltem a majore parte ejus; oportet tamen, ut familia sit saltem decem personarum, juxta frequentius arbitrium doctorum, quos citavimus : unde saltem necesse est ut a sex vel septem personis sciatur : et hoc credo in præsenti sufficere, etiamsi non sit ille numerus major pars communitatis. Quis enim dicat tantum esse publicum hoc delictum ambitionis, de quo agimus, quando scitur in majori parte totius Societatis, vel totius domus in quo sunt centum vel plures personæ, vel totius congregationis generalis constantis etiam magno numero personarum? Satis ergo est quod a pluribus certo sciatur; numerus autem definiri non potest, nisi prudenti arbitrio : sex autem aut septem videtur sane numerus sufficiens, saltem ad minimum gradum publici facti. Nam aliud dicitur notorium, quod frequentiorem requirit notitiam : aliud dici potest famosum, quod præter certam notitiam plurium, addit infamiam inde ortam. Præter hæc vero dici etiam potest famosum, vel etiam laborare infamia delictum, quod a multis scitur per relationem tantum, ab uno tamen oculari teste manantem. Denique aliquando est infamia de delicto, cujus origo ignoratur, solumque de publico rumore constat.

Secundo, scitum a pluribus, seu notorium. Tertio, scitum a pluribus cum infamia, seu famosum. Quarto, famosum quoque dici potest quod plures sciunt ab uno teste oculari. Quinto, aliud famosum fit ex rumore cujus nescitur origo.

1um pronuntiatum, quoad votiobligationem, requiri denuntiationem sive judicialem sive paternam, quando ambitus est sufficienter probabilis.

(852) XXI. Ad dubium ergo propositum respondeo in primis, quocumque ex dictis nuper modis, delictum sit publicum, vel etiam sufficienter probabile, votum hoc obligare ad ejus manifestationem. Quod est certum, quia tunc manifestatio licita est, sive fiat per denuntiationem secretam et paternam, sive judicialem, estque utilis ad finem voti, et comprehensa sub verbis ejus. Solum potest esse difficultas, an [numeri xx penultimus modus infamiæ sufficiat ad denuntiationem judicialem, de qua dicam statim. Addo ergo etiam quando delictum est semiprobabile, id est, ab uno fide digno teste sufficienter notum (qui erat quintus modus in num. xix positus) obligare votum, quia etiam tunc potest licite fieri, saltem per secretam et paternam denuntiationem, ut ex dicendis a fortiori patebit. Quin potius credo etiam tunc posse fieri judicialem denuntiationem, ita ut denuncians non se obliget ad integram probationem, sed solum ad manifestandum quod scit. Nam materia est pertinens ad commune bonum, cui præferendum non est privatum incommodum, et ille modus denuntiationis potest esse valde utilis ad illum finem, quia deserviet, ut superior possit legitime interrogare testem et ut post illius testimonium, possit juramento, vel alio convenienti modo cogere reum ad veritatem dicendam : imo addit Navarrus dicto cap. *Inter verba,* num. 381, (ubi hanc sententiam tenet) quod ipsemet denuntiator potest esse testis simul cum alio ad probandum delictum via denuntiationis, ad effectum injungendi pœnitentiam et emendandi peccatum.

2um pronuntiatum, requiri denuntiationem ambitus semiprobabilis.

Navar.

(853) XXII. Extra hos vero casus, in omnibus aliis modis occulti delicti, non potest quis etiam occasione hujus voti, procedere ad denuntiationem judicialem; quia talis denuntiatio per se non est rationi consentanea, quod intendunt auctores in ratione dubitandi num. xviii allegati, et probat ratio ibidem facta. Atque eodem modo dicebamus supra num. xii quoties laborat infamia delinquens, etiamsi non constet, an ex aliqua scientia orta sit, posse deferri ad superiorem, ut in eo delicto [extra]judicialiter procedat, eo modo, quo licite potest, dummodo saltem ipsa infamia sufficienter probari possit : quia id satis est, ut possit superior postea juste inquirere, et convenientia remedia adhibere.

3um pronuntiatum, non licere denuntiationem judicialem ambitus qui non sit saltem probabilis; sed famam delicti sufficere denuntianti extrajudicialiter. Sic expeditur ratio utrinque dubitandi in n. xviii.

(854) XXIII. At vero de secreta, seu paterna denuntiatione distinguendum est; nam licet delictum sit occultum quarto modo posito in num. xix, id est, soli eidem personæ per certam experientiam, seu visionem cognitum; nihilominus per se loquendo potest delictum secretum manifestari præposito generali. Ita sumitur ex Covarruvia lib. i variarum cap. 11, num. 6 et 7, Adriano quod lib. xi, lit. R, Soto re-

4um pronuntiatum attinens ad denuntiationem paternam sumitur ex variis auctoribus. Videlicet licite denuntias generali ambitum soli tibi certo cognitum.

Covarr. Adrian. Soto.

Navar. lect. de tegendo secreto, memb. 2, quæst. 4, concl. 2; Navarro in manuali, cap. 18, numero 61 et capite *Inter verba*, conclus. 6, et aliis doctoribus, dicentibus hunc modum denuntiationis esse licitum quando ordinatur ad vitandum aliquod damnum grave, vel communitatis, vel alicujus tertiæ personæ. In præsenti enim non agitur præcipue de vindicando ambitionis delicto, sed de impediendo communi nocumento religionis, quod esset maximum, si dignitates per ambitionem obtinerentur, vel si hoc vitium paulatim in hac religione introduceretur; quod facile timeri posset, propter propensionem magnam hominum ad hujusmodi vitium, et plures occasiones ejus, quæ in hac religione esse possunt, cui tale vitium maximam perniciem afferret. Unde Soto

Sot. dicta quæst. 4 de secreto dub. 1, post 5 conclus. inter peccata, quæ per se vergunt in perniciem publicam, ponit ambitionem et subornationem suffragiorum in cathedris et in aliis electionibus : quod non sine multorum scandalo experientia satis docet.

Ratio ad idem est, dicta denuntiatione caveri damnum communitatis, minore damno ambitiosi, qui si resipiscat majus commodum spirituale referet.

Hinc ergo concluditur ratio assertionis, quæ generalis est, quia bonum commune præfertur privato, et e converso nonnullum nocumentum privatæ personæ, et præsertim nocentis permittendum est, vel contemnendum propter vitandum majus damnum, vel communitatis, vel alicujus innocentis. In præsenti autem damnum proveniens ambitioso ex manifestatione peccati ejus occulti, parvi momenti est comparatione nocumenti, quod ex ejus vitio religioni potest provenire. Imo etiam respectu ejusdem religiosi potest in majus bonum redundare : nam damnum solum est parva quædam infamia apud superiorem, commodum autem est ut vitetur spirituale ejus damnum et periculum : ergo.

Objectio bipartita. Ex denuntiatione ambitus cogniti a solo denuntiante, primo superior non acquirit jus interrogandi juridice, nec inquirendi in particulari;

(855) XXIV. Dices, licet hic finis bonus sit, medium tamen non est proportionatum, quia si delictum est occultum, etiamsi reveletur superiori, nullum potest medium adhibere : quia nec potest interrogare reum; nec si interroget ille tenebitur confiteri delictum, quia non juridice interrogatur : quod si neget, illi potius est fides adhibenda, præsumitur enim innocens, qui non probatur nocens. Neque etiam potest de tali delicto inquirere in particulari, quia esset infamare talem personam. Denique

Secundo datur occasio falsis criminationibus. Satisfit priori parti de inutilitate talis denuntiationis. Nam 1° sæpe rem quam putas solus scire, cognoscit alter et defert etiam ad superiorem; 2° unius denuntiatio potest prodesse saltem ad cavendum aut ad medendum.

datur aliis occasio ficta (1) denuntiandi, si possunt occulta dicere, quæ probare non possunt. Respondeo ad priorem partem, quamvis illud medium non sit omnino efficax, non tamen esse inutile, et in ea opportunitate esse unicum et maximum remedium, quod adhiberi potest, et ideo pro capacitate materiæ esse satis proportionatum, et in tanto periculo communis boni, non esse omittendum. Nam in primis sæpe contingit, ut quod unus scit, putans rem esse occultam, et sibi soli notam, alius eodem modo idem sciet, vel eadem via aut alia simili : et tunc si uterque recurrat ad superiorem, erunt duo testes, qui licet fortasse contestes non sint, et ad ordinariam pœnam non sufficiant, multum tamen conferre poterunt ad remedium adhibendum, præsertim in causa pertinente ad bonum commune, ut constat in hæresi (2), proditione, etc. Deinde etiamsi unus solus secreto denunciet, deserviet, ut superior attentius invigilet et observet personam et actiones ejus, et omnia indicia vel circumstantias, quæ veritatem indicare valeant. Potest etiam generalem aliquam inquisitionem facere, nullam suspicionem de tali persona ostendendo, sed solum de ipso delicto, aut de possibilitate ejus, ex officio procedendo, ut ita intelligat, an aliquis rumor de tali persona sparsus sit; et ita juxta comparatam cognitionem prudenti arbitrio poterit remedium adhibere, etiamsi non puniat peccatum. Quod in Societate facilius est præposito generali, quia ad ipsum pertinet distributio omnium dignitatum seu prælationum ejus, et ipse etiam debet præbere consensum, ut extra illam acceptentur (3); quod si agatur de ambitione generalatus, ad vicarium generalem pertinet hujusmodi cura et providentia. Nam in eo casu tam occulti criminis, satis esse videtur rem illi manifestare : nam per hoc satis impletur votum manifestandi *Societati, vel præposito ejus*. Vicarius autem non communicabit cum aliis tribus antiquioribus professis in Constitutionibus

Ambitum generalatus satis est deferre vicario generali quum a solo denuntiante cognoscitur.

(1) *Ficta*. Editt. quatuor habent *facta*.

(2) *Ut constat in hæresi*. Post Suaresium, constat adhuc certius ex propositione 5ª e damnatis die 24 sept. 1665 ab Alexandro VII : « Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis. »

(3) *Acceptentur*. Editt. quatuor habent *acceptetur*.

designatis, donec prudenter judicet, an res sit in eo statu, ut possit in judicium deduci, vel nisi eorum consilio et industria indigeat ad remedium adhibendum.

Satisfit posteriori parti objectionis e num. XXIV, de incommodo falsæ et calumniosæ informationis. Nam 1° hoc moraliter non accidet, 2° poterit exigi juramentum et attendi ad circumstantias quando suberit suspicio, 3° denuntiatio non poscit fidem sed aperit viam detegendi verum, 4° unius auctoritas tanta esse potest ut sufficiat ad impediendum, quamvis non ad puniendum delictum.

(856) XXV. Ad aliud autem inconveniens de periculo falsi testimonii, respondetur in primis hoc non esse morale periculum, nec præsumendum in personis religiosis. Deinde exigi potest juramentum, quando fuerit aliqua talis suspicio, observandæ etiam sunt aliæ circumstantiæ et indicia, quæ moraliter non desunt, quando tam inordinatus est animus et affectus denuntiantis, ut falsum testimonium in re tam gravi alteri imponat. Denique hæc manifestatio non ad hoc ordinatur, ut statim adhibeatur fides uni denuntianti, sine alio examine vel consideratione. Sed ut inde sumi possit initium, et via intelligendi certius veritatem, et adhibendi aliquod remedium. Aliquando vero tanta posset esse auctoritas unius loquentis propter vitæ integritatem, et prudentiæ existimationem, ut si rem assereret, tamquam sibi certa experientia notam, fides illi esset adhibenda, non quidem ad puniendum delictum, sed ad ejus effectum et progressum impediendum, argumento cap. *super eo*, secundo de testibus, juxta quem textum unus testis veridicus sat est ad malum impediendum; licet non ad puniendum (1).

5um pronuntiatum ad eamdem paternam denuntiationem attinens. Videlicet licite potes, ideoque ex voto debes denuntiare ambitum soli tibi certo cognitum sub secreto naturali.

(857) XXVI. Ex quibus infertur idem esse dicendum in tertio casu in num. XIX posito, quando res non solum occulta est, sed etiam sub secreto naturali recepta : tunc enim non obligat naturale secretum ad servandum illud, non obstante fide seu promissione data; quia semper subintelligitur conditio, nisi tale secretum in detrimentum communis boni cedat; nam tunc obligatio esset iniqua, et contra ipsum naturale jus : in præsenti autem materia tale secretum vergeret in magnum Societatis detrimentum, ut in num. XI et XII ostensum est, et ideo non obstante tali secreto, licitum est ambitionem præposito manifestare : quod si est licitum, etiam cadit sub obligationem hujus voti, quia continetur sub verbis ejus, ut constat ex interpretatione superius in num. XII (2) data; suppono enim cognitionem sub illo secreto acceptam esse sufficienter certam moraliter, modo superius in num. illo XIX explicato : nam illo posito nihil deest ad materiam et obligationem hujus voti.

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

Utrum professus Societatis ex vi voti teneatur denuntiare ambitionem, quam alter secreto, et gratia tantum salutaris consilii postulandi, illi manifestavit.

Circa quæstionem tituli interjecti, partis affirmativæ argumentum : quorumdam judicio, ab obligatione denuntiandi quod vergit in damnum commune excipiuntur sola secreta confessionis.

(858) XXVII. Solum ergo superest difficultas circa secundum modum occulti, in quo adjungitur secretum consultationis ordinatæ ad remedium animæ. Quibusdam enim videtur, etiam in eo casu obligare hoc votum, quia peccatum occultum, quod vergit in corruptionem communitatis, revelandum est superiori, secreto, et ut patri, non obstante quocumque secreto, extra confessionem. Sub hac enim generalitate loquitur divus Thomas 2. 2, quæst. 70, articulo primo ad secundum, et eodem modo loquitur Soto libro quinto de justitia, quæst. 7, articulo primo ad primum, et de tegendo secreto memb. 2, quæst. 7 proxime ante 4 conclus. Cajetanus etiam, cum aliis modernis expositoribus ibi. At vero præsens delictum, de quo agimus, vergit in commune detrimentum religionis, ut num. XXIII ostensum est : ergo non obstante illo secreto, licite revelatur, et consequenter obligabit hoc votum. In contrarium vero est, quia multi graves auctores negant delictum esse revelandum, quod per solam consultationem secretam cognitum est. Navarrus in summ. cap. 25, num. 46 et late in dict. cap. *inter verba*, coroll. 6, præsertim a num. 401, Corduba lib. I, quæst. 45, dub. 2, casu 3. Sed hi indifferenter loquuntur de consultatione, quæ fit ad remedium animæ (3), vel corporis, vel rei familiaris, qualis fieri solet cum advocato, medico, et similibus, et ideo etiam Corduba et Navarrus posteriori loco adhibent exceptionem : *Nisi revelatio sit necessaria ad vitandum majus multum reipublicæ vel innocentis*, ut vulgare est de crimine hæresis, sicut tractavi disp. 20 de fide, lect. 4 proditione et aliis.

D. Thom.

Soto.

Cajet.

Circa quæstionem tituli interjecti, pro parte negativa aliquando citantur non recte Navarrus et Corduba.

Bañes stat ab hac parte negativa, docens, sed sine probatione, celan-

(859) XXVIII. Invenio unicum Dominicum Bañes qui 22 dist., quæst. 70, art. 1, dub. 4 ad 6 in specie dixit theologum, si consulitur in ordine ad sacramentum pœ-

(1) Vide Sanchium Libro primo *de Matrimonio, disput.* 71 [*num.* 1, 8]. (MDCXXV.)

(2) *In num.* 12. Editt. quatuor *in num.* 2.

(3) *Animæ*. Editt. quatuor habent *annonæ*.

dam consultationem cujus relatio ad sacramentum pœnitentiæ foret omnino extrinseca.

nitentiæ in nullo casu posse revelare, et loquitur aperte de consultatione distincta a propria confessione sacramentali, quæ nullo modo est pars ejus, licet ad illam ut ad finem extrinsecum ordinetur, et ideo non inducit proprium sigillum ejus, sed infra illud tam magnum secretum, ut propter nullam causam illud revelare liceat, quod tamen ab ipso nulla auctoritate vel ratione probatur. Potuit autem in hoc fundari, quod per illam extrinsecam relationem participat talis consultatio religionem sacramenti; ergo etiam participat secretum ejus, ita ut sacrum et religiosum dici valeat : ergo nulla ratione violandum est. Et confirmatur, quia alias magna ex parte præcluderetur via ad confessionem libere faciendam, si non posset homo libere, et sine timore revelationis consultare, quod necessarium sibi esset, ad confessionem faciendam. Sed hæ rationes non cogunt, nam illa relatio est mere extrinseca, solum ex intentione operantis, et ideo non addit actui externo obligationem aliquam, vel potius efficaciam, ad illam inducendam, quemadmodum etiam attigi in tomo de pœnit. disp. 33, sect. 4, num. 6. Neque etiam impeditur libera confessio, quia intra illam, potest fieri sufficiens consultatio cum confessore, vel si ille non sit sufficienter doctus, per illum sub eodem sigillo, poterit consuli doctior; et tunc verum est, theologum, qui consulitur, in nullo casu posse revelare secretum, quia re vera participat sigillum confessionis; nam recipit notitiam illam cum onere suo. Quod si fortasse nolit sub tanto sigillo illam audire, male faciet; quia confessor non potest aliter eam communicare.

Et præter religionem sacramenti, nihil aliud videtur quo Bañes tamquam fundamento niti potuerit. Ad quod tamen confirmandum accedit auctum iri hoc modo facilitatem confessionis.

Verum nunc dicta parum urgent pro Banes.

(860) XXIX. Quocirca loquendo de consultatione in ordine ad confessionem, quam facit homo omnino extra confessionem, ut se ad illam præparet, vel ut recte possit disponere de rebus suis; sic non censeo esse in illa majorem secreti obligationem, quam esset ex natura rei in simili consultatione facta in ordine ad contritionem vel satisfactionem propriæ conscientiæ, etiamsi non esset sacramentalis confessio instituta, prout contingere posset in statu legis naturæ aut veteris : quia nec cum institutione hujus sacramenti additum est speciale præceptum positivum talis secreti, pro illa consultatione, ubi enim ostendetur? neque ex natura rei sequitur, ut responsio in

Resolvitur, prædictum modum occulti propositum in titulo interjecto non posse conferri cum sigillo confessionis.

num. præcedenti data ostendit. Nihilominus tamen ex ipsa rei natura, etiam secluso sacramento, censeo illud secretum esse gravissimum, ita ut licet non obliget in omni prorsus casu et sine ulla exceptione, sicut sigillum confessionis; rarissime tamen, et non nisi propter vitandum maximum commune malum violari possit. Ratio est, quia hoc remedium consultationis secretæ, ex natura rei est maxime necessarium ad bonum animarum, quod bonum majoris momenti est, quam alia temporalia, et ideo ad maximum bonum humani generis spectat, ut hoc remedium conservetur, et non fiat vel inutile, vel nimium onerosum. Potestque cum aliqua proportione hic applicari ratio, quæ de sigillo confessionis fieri solet : necessarium enim fuit, ut confessio, quæ medium etiam est ad salutem necessarium, inutilis aut onerosa non fieret : sic ergo ne consultatio ad remedium conscientiæ ordinata, quæ suo modo est hominibus necessaria ad bonum animæ, inutilis aut onerosa fiat, magnam secreti obligationem secum afferre necesse est, quamvis non in eo gradu, ut sit cum sigillo confessionis comparanda; quia nec res ita sacra est, nec ita necessaria. Et ideo dixi paulo ante, licet hoc secretum non obliget semper, et sine ulla exceptione, sicut sigillum confessionis; non tamen posse violari, nisi gravissima communis causa intercedat. Ut autem causa prudenter judicetur sufficiens, non solum ponderandum est incommodum particulare, quod inde accidere potest illi personæ cujus secretum revelatur; sed etiam hoc generale, quod illud consultationis remedium multum enervatur et fit odiosum per talem revelationem.

Esse tamen gravissimum secretum, quod nequit manifestari nisi rarissime et ad vitandum damnum commune maximum.

Ejus gravitatis ratio est, quia consultatio secreta aliter redderetur inutilis vel nimium onerosa, idque in perniciem animarum.

Confirmatio proportionalis ex ratione cur sigillum confessionis nullam exceptionem patitur

(861) XXX. Ex hac igitur doctrina, quam verissimam existimo, et bonis moribus necessariam, infero in præsenti quæstione, non obligare hoc votum, quando res tantum scitur sub hac consultatione secreta, quia non existimo esse tunc licitam talem revelationem. Nam licet ambitio sit ex peccatis, quæ vergunt in detrimentum communitatis, majus censeo esse nocumentum, quod ipsi etiam religioni provenire potest ex facilitate revelandi tale secretum; vix enim ullus auderet suæ conscientiæ providere per talem consultationem, quod maximum bonum est : similem enim ob finem, ne scilicet religiosi nostri terreantur a manifestanda superiori-

Cum pronuntiatum : ob dictam gravitatem secreti explicati in titulo interjecto, illicitum esse revelare delictum patratum contra hoc votum, et cognitum ex sola consultatione ad bonum animæ.

bus conscientia, ut lib. x, cap 6 tractabitur, districte præcipitur iisdem superioribus, ut secreti illius naturalis fidem omnino servent (1). Et, quod caput est, nuper in 6 congregatione generali can. 12 statuitur, quod de manifestandis superiori aliorum defectibus in regula habetur : *Intelligi de illius defectibus, quæ ab aliquo alio notata et observata fuerint; non autem de iis, quæ ipsimet secreto, et consilii petendi gratia, ut dirigantur vel juventur, alteri communicaverint.* Unde quod sic scitur, dici potest moraliter nesciri, et hoc etiam titulo, non comprehendi sub materia hujus voti. Accedit quod si attente res consideretur, majus commodum inde provenire potest ad ambitiones etiam impediendas : quia ipsi quoque ambitiosi majori cum fiducia consulent viros doctos ac religiosos, a quibus poterunt saltem consilio juvari : si autem sciant esse revelandos non consulent, et ita nec consilium, nec revelatio locum habebunt. Unum vero addo consideratione dignum, oportere, ut consultatio vera sit, et non ficta, id est, quod fiat animo intelligendi veritatem, ad cavendum peccatum, vel ob alium finem bonum; nam si quis specie tantum consultationis utatur, vel ad inducendum alium ad malum, vel ad explorandum animum ejus, vel quid simile; profecto talis consultatio non est digna secreto, et ideo ea non obstante obligabit hoc votum, eo modo quo de aliis casibus occultis diximus.

Observatio necessaria pro supradictis : secretum non debetur, nisi consultatio fiat animo intelligendi veritatem ob finem bonum.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

Utrum ante denuntiationem dictæ ambitionis præmittenda sit secreta monitio?

Est in titulo proxime interjecto quæstiuncula 4ª circa idem tertium punctum inchoatum a num. x.

(862) XXXI. Ultimo inquiri hic potest, an in illis casibus, in quibus manifestari potest superiori hoc crimen, etiamsi secretum sit, possit vel debeat secreta admonitio præcedere : quando enim delictum est publicum, certa res est, non esse necessarium, quia potest statim procedi ad denuntiationem judicialem juxta doctrinam communem 2. 2, quæst. 33, art. 7, ubi Cajetanus circa ad tertium, et Soto lib. v, de justitia, quæst. 5, art. 1. In occultis autem videtur semper præmittenda admonitio, juxta ordinem evangelicum Matth. 18, et cap. *qualiter et quando,* de accusation. Sed de hoc infra lib. x, cap. 9 et 13, explicando generales regulas, latius dicemus. Nunc solum adverto, duplicem hic esse posse quæstionem : una est, an habens hoc votum possit hanc admonitionem præmittere : alia est, an teneatur. Ad priorem dicendum est, id per se non esse contra votum; quia votum non fuit de manifestatione facienda, nulla admonitione præmissa. Dices admonitio eo tendit, ut manifestatio non fiat, si delinquens emendetur, et ex hac parte esse contra votum, quia tendit ad impediendum actum ejus. Respondeo primo antecedens non esse necessarium, quia potest illa admonitio fieri ut sciat delinquens suum delictum esse manifestandum superiori, et ita disponatur ad emendationem et correctionem superioris. Deinde dicitur illam intentionem debito modo conceptam non esse malam, nam vel per admonitionem obtinetur effectus intentus perfectæ emendationis, et impeditionis totius ambitionis, omnisque effectus ejus, vel non : si non, procedendum est ad manifestationem, sicque non impeditur votum; et hoc retineri debuit in proposito cum admonitio fiebat : si autem emendatio perfecta obtenta est, cessare poterit obligatio (1), nec fiet contra votum, quia ejus materia cessavit, eo quod illud delictum jam sit quasi omnino præteritum; quod non cadit sub hoc votum, ut supra num. xv diximus. Neque est contra votum exspectare aliquam mutationem materiæ, qua facta cesset obligatio ejus; quia et obligatio illa affirmativa est; nec ita obligat pro statim, quin aliquam commodam occasionem exspectare liceat, et ratio exspectandi, vel etiam desiderandi talem mutationem potest esse honesta, et ad caritatem pertinens, ut in præsenti facile considerari potest.

Cajet.

Soto.

Quæstiunculæ 4æ duplex sensus, ac resolutio prioris. Videlicet votum non obstat quin admonitio præmittatur denuntiationi.

Objectio diluitur. Nam 1º non necesse est ut admonens intendat denuntiare.

2º nihil prohibet quin admonens intendat denuntiare quidem si maneat voti obligatio, at non denuntiare si ex monitione reus ita emendetur ut ejus delictum evadat quasi omnino præteritum.

Emendatio rei potest aliquantisper exspectari ne denuntiandus sit.

(863) XXXII. Ad aliam quæstionem respondetur, non esse obligationem præmittendi in hoc casu admonitionem, quod est manifestum, quoad voti obligationem, quia in voto nihil agitur de hoc ordine servando. Solum ergo potest dubitari de lege correctionis fraternæ seu caritatis : hic autem non habet locum obligatio seu ordo correctionis fraternæ per se loquendo; quia hæc manifestatio, licet sit secreta, et non ordinetur per se ad punitionem delicti, in quo

Circa quæstiunculam quartam posterioris sensus resolutio. Videlicet nec votum nec per se loquendo lex caritatis exigit ut admonitio præmittatur denuntiationi.

(1) Vide Instructionem 23ªm [in edit. Rom. 1606, al. 11ªm] datam anno 1606. (MDCXXV.)

(2) *Obligatio.* Editt. quatuor habent *admonitio.*

convenit (1) cum correctione fraterna; re tamen vera, non est correctio fraterna, nec pertinet ad præceptum illius, quia non ordinatur per se ad privatum bonum fratris, qui est proprius finis correctionis fraternæ, juxta illud : *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum;* sed ordinatur ad commune bonum, et impediendum commune detrimentum religionis ex assumptione sui subditi ad prælaturam, etiamsi ipse alias in ea procuranda non peccasset, et ideo non regulatur per se talis manifestatio per generalem legem, seu regulam correctionis fraternæ; unde communis sententia doctorum est in peccatis, quæ per se vergunt in damnum communitatis, non esse necessarium, per se loquendo, hunc ordinem servare, ut videre licet in Soto dict. relect. membr. 2, quæst. 4, conclus. 7 et Corduba dict., quæst. 45, lib. I quæst., et 64 Summæ, et aliis quos infra lib. x, in proprio loco referemus. Vide etiam, si placet, 36 motum proprium Pii V, contra offendentes cardinales; ubi delictum illud, quantumvis occultum, statim manifestari præcipit sub excommunicatione latæ sententiæ.

Soto. Corduba.

Objectio. Lex caritatis exigit ut monitio præmittatur denuntiationi, quando hoc satis futurum est ad vitandum damnum commune.

(864) XXXIII. Dices, esto hoc non pertineat ad præceptum correctionis fraternæ, sed ad præceptum subveniendi communitati periclitanti, nihilominus caritas fratris semper obligat, ut hæc subventio fiat cum minimo damno ipsius, quoad fieri possit : ergo si potest subveniri per monitionem secretam, famam proximi servando, non est delictum ejus statim manifestandum : ergo caritas obligat ad præmittendam hujusmodi monitionem. Respondeo

Dilutio. Responsio n. XXXII data est absolute, quia circa delictum ambiendi tam rarus et difficilis est casus quem supponit objecto, ut non sit moraliter eventurus.

ideo semper dixisse, *per se loquendo*, quia in his rebus moralibus vix potest dari regula generalis, quæ non patiatur exceptionem. Dicimus ergo, ubi per se primo agitur de communi bono, et de firmo ac securo remedio illius, et ubi tantum periculum imminet, quantum est in hujusmodi peccatis, monitionem privatam non esse remedium proportionatum, quia moraliter non potest reputari sufficiens, sed necessaria est providentia ejus, ad quem ex officio pertinet communi bono prospicere, et ideo per se ac moraliter loquendo, necessarium non est illud medium intentare; per hoc tamen non tollitur, quin in aliquo casu raro tanta possit esse spes fructus, et sufficientis remedii per admonitionem secretam, ut caritas obliget ad præmittendam illam : sed hoc in casu ambitionis, tam rarum esse existimo, ac difficile, ut non censeam esse casum moralem, et ideo absolute dici potest, non esse talem obligationem. Imo etiam addo non solum licere, sed etiam melius esse statim adire superiorem in hujusmodi eventu (2), quia comparatione boni communis illud detrimentum fratris quasi nihil existimatur. Porro quosnam et quales socios, adhibere debeat superior ad judicandum de ambitu delati, ex VIII part. Constit., cap. 6, lit. A, et ex decreto 49, congregat. 4, intelligi potest.

Quando licet, tunc melius est statim denuntiare.

CAPUT XI.

Cur hæc professorum vota simplicia sint, et non solemnia.

Esse hæc vota simplicia certo supponitur ex verbis Instituti, formæ votorum et Bullæ ASCENDENTE DOMINO.

(865) I. Supponitur in hoc titulo vota hæc simplicia esse, et non solemnia : quod juxta institutum Societatis certum est. Nam in Contitutionibus solum dicitur ut professi hæc omnia Deo promittant, VI part., cap. 2, § 1 et x part., § 6. In congregationibus autem generalibus 1 et 5, ut supra in cap. 9, num. x citavi, vota hæc *simplicia* appellantur; ubi forma illa emittendi præscribitur. Ac denique sub eadem voce illa approbavit Gregorius XIII, in Constit. *Ascendente Domino*. Itaque cum hoc certum sit, rationem inquirimus, cur hæc vota non sint solemnia, sicut est quartum votum professorum. Et ratio dubitandi esse potest, quia sunt ita annexa tali professioni, sicut quartum votum; omnia enim requiruntur ex peculiari instituto Societatis, et nullum eorum ex sola rei natura erat necessarium. Item omnia sunt æque perpetua et immutabilia; omnia etiam conferunt ad perfectiorem renuntiationem, vel suæ voluntatis, vel honorum omnium ac bonorum temporalium. Denique fiunt etiam hæc vota publice et in manibus prælati, et cum exteriori solemnitate.

Rationes dubitandi in hoc capite sunt, quia dicta vota sicut quartum votum fiunt 1° simul cum professione, 2° immutabiliter, 3° publice.

(866) II. Sed hoc breviter expediri po-

Prima ratio pro

(1) *Convenit.* Editt. quatuor habent *conveniet.*

(2) *In hujusmodi eventu.* Eventum seu casum ambitionis intelligo; non autem casum illum rarum paulo ante descriptum, ubi fructus et sufficientis remedii spes tanta foret ex secreta monitione, ut ad hanc præmittendam cogeret caritas.

quæsito solvendo, cur dicta professorum vota sint simplicia : videlicet voventes hoc intendunt scienter.

test. Nam in primis hæc vota, tam ex intentione voventium, quam Societatis, tamquam simplicia fiunt; et ideo non mutant naturam votorum simplicium, etiamsi coram prælato, et in præsentia multorum fiant, ut in simili de coadjutoribus formatis dicitur v part. Constit., cap. 4, declarat. 1. Quamvis enim sola intentio voventis non sufficiat ad voti solemnitatem, necessaria tamen est formalis, vel virtualis, et ideo, si ex intentione voventis votum tantum fit, ut simplex, optimum argumentum est re ipsa solum esse simplex, maxime cum illa intentio ex nullo errore procedat. Deinde hæc vota omnino sunt de futuro, et non participant, ut sic dicam, traditionem de præsenti, nec proxime, ac per se ordinantur a confirmandam illam, sicut ordinantur in Societate non solum tria ordinaria vota, sed etiam quartum votum professorum, ut supra in cap. 4 ad finem delaravimus. Assumptum patet ex ipsa forma vovendi, et ex rebus ipsis, quæ promittuntur, quæ magis pertinent ad tollenda incommoda vel impedimenta perfectionis in futurum, quam ad statum ipsum perfectionis in præsenti stabiliendum. Tertio longe aliter hæc vota connexa sunt professioni Societatis, quam quartum de obedientia præstanda pontifici circa missiones : nam hoc est per se primo requisitum ex vi finis primarii, ad quem ordinatur Societas. Unde sicut in statu religionis, ut sic, tria vota censentur esse de mediis essentialiter necessariis ad finem perfectionis; ita in Societate hoc quartum votum est de medio essentialiter necessario ad propriam perfectionem et finem hujus instituti. At vero hæc vota non fiunt tamquam essentialiter necessaria, sed tamquam secundario conducentia ad conservationem instituti : unde materia illorum non continet media per se ordinata, ac simpliciter necessaria ad finem Societatis; sed ad removenda aliqua impedimenta. Quarto hoc declarat modus emittendi hæc vota : nam quartum votum in ipsamet professione emittitur, tamquam ad illam essentialiter pertinens : hæc autem vota post aliquod tempus, et interdum post aliquot dies emittuntur, et qui ea promittit, incipit dicere : ***Ego N. professus Societatis promitto***, etc. significans, hæc non pertinere ad professionem, sed supponere illam; in aliis vero substantialibus votis dicit : ***Ego professionem facio et promitto;*** et ideo in accidentali etiam solemnitate est magna diversitas, nam hæc vota licet fiant coram prælato, et aliis propter rei gravitatem, et ut de [actu] illo Societati publice constet; non tamen fieri solent publice in ecclesia, nec cum aliis solemnitatibus, cum quibus professionem fieri supra in cap. 5 vidimus. Denique hæc vota nullum moralem habent effectum, jure positivo communi aut speciali Societatis additum, sed solam obligationem, quam vi sua inducunt; votum autem solemne semper habet aliquem hujusmodi effectum moralem, ut de tribus substantialibus in præcedenti tomo, et de quarto voto Societatis, in cap. 4, num. xxxviii ostendimus. Unde etiam fit ut professi, qui in Societate quartum illud votum emittunt, ratione illius censeantur habere in Societate primum locum, ut habetur in Examine cap. 1, § 8 et part. v Constit., cap. 1 et 2, et ideo illi soli sunt, qui ordinario jure Societatis vocem habent activam et passivam in electione generalis : professi autem, qui quartum votum solemne non emittunt, quamvis alia quinque vota faciant, ut constat ex extravag. ***Ascendente Domino***, atque ex quarta congregatione, decreto 39, in illo gradu non constituuntur, nec prædictum suffragium habent, et ideo dicimus talia vota nullum effectum moralem, quasi positivum habere; sunt ergo omnino simplicia; et diversitas inter illa, et quartum votum professorum, ex dictis satis declarata est. Si quis vero quærat an hæc vota sint dispensabilia per superiores, siquidem simplicia sunt, consulat ea de re tractatum 1 hujus tomi, lib. ii, cap. 12. num. x, [melius, 50 ad 58] (1).

Secunda ratio, dictis votis caventur incommoda in futurum, non stabilitur religiosa traditio in præsenti.

Tertia ratio, quartum votum solemne habet rationem medii essentialis ad finem Instituti, sed dicta vota sunt tantum media secundaria.

Quarto ratio, dictorum votorum solemnitas accidentalis

multo minor est quam in solemnibus votis.

Quinta ratio, nullum effectum moralem habent dicta vota præter vim obligandi; secus, vota quatuor solemnia in Societate.

De dictorum votorum dispensatione actum est alibi.

(1) In pristino Societatis statu vi Brevis *Ex incumbenti* dat. 21 jan. 1618 (*Inst. I, p.* 116) reservabatur papæ dispensatio in duobus professorum votis simplicibus, non relaxandi paupertatem atque non ambiendi aut admittendi sine præcepto dignitates extra Societatem.—Quoad attinet ad omnia vota simplicia paulo post professionem emissa, de iis in Societate Jesu, et de similibus cuicumque statui religioso sic annexis, eorum dispensationem papæ reservatam docet Pellizzarius *Manual. regular. tract.* 4, *cap.* 1, *num.* 26; et idem *ibid. tract.* 8, *cap.* 3, *num.* 165 citat Castropalaum et Fagundez reservationem affirmantes cum Suaresio, cujus argumenta videri poterunt contracta, apud Pellizzarium; fuse proposita, in opere *de Relig. tract.* 8, *lib.* ii, *cap.* 12. *num.* 30 ad 40.

LIBER SEPTIMUS.

DE PROFESSIS TRIUM VOTORUM, ET COADJUTORIBUS FORMATIS SOCIETATIS.

[PROOEMIUM].

Introductio ad sequentem librum septimum.

Constat ex Bullis, et Constitutionibus Societatis, quas infra cap. 1 referemus, præter professos quatuor votorum, esse alios presbyteros religiosos, qui ad ipsos professos in spiritualibus ministeriis juvandos in Societate recipiuntur, eique alio genere professionis vel unionis incorporantur, et in ultimo quodam gradu religioso constituuntur, quos *professos trium votorum*, aut *coadjutores spirituales formatos* appellamus. De his ergo nunc commode sermo incidit, quia cum professis in ministeriis et in vitæ genere conveniunt; præter quam in modo votorum, quæ emittunt, et consequenter in conditionibus, quas requirunt: quam differentiam hic explicare ejusque rationem reddere necesse est, simulque quidquid his gradibus, proprium ac speciale fuerit declarabimus.

Agetur de votis deque rebus ceteris quibus professi trium votorum et coadjutores spirituales formati a professis distinguuntur.

CAPUT I.

Cur in Societate aliqui admittantur ad professionem trium tantum votorum, et ad quem finem destinentur.

Circa convenientiam professionis trium votorum ratio dubitandi bipartita: tum ex periculo dissensionum(1ª pars), tum ex defectu causæ sufficientis (2ª pars). Arguitur pro prima parte ob inæqualitatem in gradibus.

(868) I. Hæc graduum differentia difficilis multis visa est, quia potest esse occasio dissensionum et æmulationum in religione, et alioqui nulla ejus sufficiens ratio apparet, quantum ad præsens attinet. Primum per se videtur clarum, quia illa differentia constituit inæqualitatem in gradibus, ac proinde rari esse possunt, qui inferiori gradu sint contenti, et inde oriuntur perturbationes animorum, judicia varia ac sinistra de superioribus, quod potius affectione aut falsa informatione accipiant personas, quam juste eligant ac distribuant et similia incommoda sequuntur. Secundum declaratur, quia hi omnes, qui ad professionem trium votorum admittuntur, reputantur jam sufficienter probati, et post diuturnas experientias digni inventi, qui in Societate perpetuo retineantur et in ejus ministeriis spiritualibus occupentur; cur ergo ad æqualem professionem cum aliis non admittentur? Confirmatur, nam hi professi emittunt omnia alia vota solemnia et simplicia, quæ alii professi emittunt, ut in fine proximi libri attigimus, et cum omnibus conditionibus ac solemnitatibus, quæ in illis cogitari possunt: cur ergo ad quartum votum obedientiæ ad pontificem circa missiones, non admittuntur? Certe materia illius voti commodissime in illis locum habere potest, et ipsi satis capaces esse debent talis obligationis: nam si digni sunt ut perpetuo ac immutabiliter Societati incorporentur, ad spiritualia ministeria obeunda, ubique terrarum poterunt illa exercere; ergo poterunt mitti a pontifice ad illa exercenda, ergo sunt capaces obligationis voti specialis ad has missiones: cur ergo ad illud emittendum non admittuntur? Nec enim fingi potest corporalis debilitas; nam hæc accidentaria est et in omnibus professis inveniri potest, et illa non obstat, quominus persona, quantum in se est, obligetur simpliciter, usus vero postea sit juxta uniuscujusque vires. Nec etiam spirituale impedimentum allegari potest; quia si nullum est in talibus personis, quod professionem solemnem impediat, certe neque ad hanc obligationem impediendam videtur posse reperiri.

Arguitur pro secunda parte. Nam qui trium, iidem votorum quatuor professione solemni capaces videntur.

Evasio præcluditur, quia nec corporale nec spirituale impedimentum per se est magis in tria quam in quatuor vota emittentibus.

(869) II. Duobus modis in præsenti potest accipi nomen *professionis trium votorum;* primo generatim, pro unione per tria vota; sive simplicia, sive solemnia; alio modo specialiter pro solemni professione, atque hoc posteriori modo hic sumitur et de illo procedunt rationes dubitandi, nam de alio modo incorporationis per vota simplicia dicemus cap. seq. et ita erit satisfactum generali quæstioni. Quamvis autem hoc ita sit; nihilominus ad respondendum utrique quæstioni in particulari, necesse est generatim præmittere, juxta Societatis institutum opportunum fuisse, et valde expediens aliquos sacerdotes per tria tantum vota Societati incorporari, ut in eo gradu ac statu perpetuo maneant. Hoc in primis suadetur auctoritate pontificum, qui hoc genus institutionis approbarunt. Paulus III in Bulla quarta anni 1546: *Exponi nobis*, quam ad hoc directe concessit, ut approbaret receptionem spiritualium coad-

Notatio pro resolutione hujus capitis. — Hic nomine professionis trium votorum ea sola intelligitur quæ est solemnis stricto sensu.

1ª Assertio præmittitur: Generatim incorporatio in Societate per tria vota sive solemnia sive simplicia expediens fuit.

Probatur 1° auctoritate pontificum.

jutorum in Societate, sub quibus nos nunc comprehendimus omnes sacerdotes, qui ad spiritualia ministeria destinantur, et solum per tria vota incorporantur; quæ acceptio non est aliena ab ipsis Constitutionibus Societatis. Nam in Examine, cap. 1, § 8, quæst. 10 et 11, numerantur varii gradus Societatis : *Professorum quatuor votorum, coadjutorum formatorum, scholarium et novitiorum, seu indifferentium*, ubi de professis *trium votorum* non fit mentio, sed sub *coadjutoribus spiritualibus* comprehenduntur. Idem institutum quoad hanc partem, probarunt Julius III et Gregorius XIII latius, ut infra capite sequenti videbimus.

Quot gradus hominum in Societate. — Quatuor, quia coadjutoribus formatis annumerantur professi trium votorum; et indifferentes novitiis.

Assertio 1ª probatur 2° experientia.

Secundo in eadem Bulla Pauli III allegatur experientia sex annorum : nam cum anno salutis 1540, Societas approbata esset ab eodem Paulo, nulla mentione facta horum cooperatorum, per sex annos sequentes intellexerunt nostri patres, experientia eos docente, indigere Societatem ope et adjutorio illorum, et ideo novam approbationem hujus impetrarunt.

Assertio 1ª probatur 3° ratione. Nam dotes professorum quatuor votorum in paucioribus sunt quam ut per hos solos omnia sua spiritalia ministeria implere possit Societas.

(870) III. Tertio, declaratur ratione, quia juxta B. P. Ignatii mentem et institutum, in professis quatuor votorum Societatis multa dona postulantur, non solum gratiæ, virtutis, ac spiritus, sed etiam doctrinæ sacræ, ac philosophiæ, omnisque eruditionis necessariæ ad docendum, concionandum, explicandum, res fidei, easque ab ejus hostibus defendendum, et ad res morales, casusque in eis occurrentes expediendum : hujusmodi autem dotes non possunt in omnibus nec (1) in multis reperiri, ideoque ad sustinenda omnia onera Societatis etiam in spiritualibus ministeriis, non sufficiunt illi soli, qui his omnibus dotibus perfecti sunt, aut plusquam mediocriter instructi; ergo necessarii sunt Societati alii sacerdotes religiosi, et probi; qui, licet in ceteris donis minus sint perspicui, ad juvandam Societatem in spiritualibus ministeriis, vel in aliquibus, etiam temporalibus, quæ per sacerdotes decentius fiant, sufficiant : scilicet, in domibus professis in audiendis confessionibus, vel externorum, vel etiam nostrorum, in visitandis infirmis et incarceratis, et aliis operibus misericordiæ exercendis, vel etiam in officio ministri; procuratoris domus, collegii aut provinciæ : præterea in collegiis juvare possunt, vel in eorum gubernatione munere etiam rectoris fungendo, vel in literis humanioribus, aut liberalibus artibus edocendis ac elaborandis, vel in audiendis confessionibus nostrorum scholarium, et cura gerenda spiritualis profectus illorum. Denique in domibus probationis fungi possunt officio rectoris, aut magistri novitiorum, vel in aliis supra dictis ministeriis juvare : ergo recte institutum est, ut hujusmodi personæ in Societate reciperentur, et per tria vota incorporarentur.

Confirmatur hæc ratio. Nam sociorum multi quædam obire possunt ministeria, non vero missiones; vel si missiones, at certe tantum ut adjutores : ad quod sufficit votum obedientiæ religiosæ.

Confirmatur et declaratur hæc ratio : nam multi sunt apti ad aliqua Societatis ministeria, qui non sunt ita idonei, ut se ad missiones pontificias absolute devoveant : nec ut ab ipsa Societate ad illas exponantur : ergo hi merito incorporantur sine illo quarto voto, atque adeo per tria vota, vel aliter multi sunt, qui licet mitti possint, non certe tamquam capita missionum (ut sic dicam) sed ut socii præcipuorum ministrorum : ergo satis est ut illi, qui per se sunt idonei ut principaliter mittantur, speciali voto se consecrent ad illud munus : aliis vere satis est, ut generali voto obedientiæ, cum aliis substantialibus religionis adstringantur.

Assertio 1ª probatur 4° exemplis apostolicis.

(871) IV. Hinc quarto possumus hoc institutionis genus antiquis exemplis confirmare : nam Christus Dominus missurus prædicatores in mundum, paucos elegit, qui essent præcipua capita illius ministerii; deinde, adjunxit plures alios, qui essent illorum cooperatores. Ita prius vocavit duodecim apostolos; postea illis septuaginta discipulos adjunxit, ut notavit Anacletus papa, epist. ad omnes episcopos, cap. 18, seu, ut scribit Zepherinus epist. 1, præcepit apostolis ut 72 discipulos in adjumentum eligerent; ex actibus etiam apostolorum, epistolis Pauli, et ecclesiasticis historiis constat, cum apostolis semper incessisse aliquos, qui erant socii, et quasi coadjutores eorum. Sic de Timotheo ait Paulus ad Philipp. 2 : *Spero in Domino Jesu Timotheum me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis, quæ circa vos sint.* Et infra : *Experimentum autem ejus cognoscitis; quia sicut patri filius, sic mihi servivit in evangelio.* Et infra, Epaphroditum vocat *fratrem, et cooperatorem et commilitonem meum*, et cap. 5. *Adjuva illas*,

Anaclet.

Zepherin.

(1) *Nec.* Editt. quatuor habent *non.*

quæ mecum laboraverunt in evangelio cum Clemente, et ceteris adjutoribus meis, etc. Sic etiam 2, Corinth. 8, de Luca ait : *Ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostræ*, et idem ibi, et cap. 7 de Tito significat. Marcus etiam ab Hieronymo *comes et coadjutor Petri* interdum appellatur. Et eodem modo *coadjutorem* Petri Clementem vocant Joannes III pontifex in epist. ad episcopos Germaniæ, et Leo II in quadam epistola, et similia multa in historiis reperiuntur. Eratque hæc distinctio necessaria, quia nec apostoli per sese poterant omnia perficere, nec invicem sociati poterant semper incedere, nec solos peregrinari decebat aut expediebat : indigebant ergo suis adjutoribus et sociis, quos oportebat aliquo modo esse in illo ministerio inæquales, ac eis subordinatos, ut commodius possent omnia ordinate fieri. Ita ergo Societas, quoniam apostolorum munus, quoad discurrendum per orebm ad prædicandum evangelium participat, quosdam habet, quibus ex vi suæ professionis hoc ministerium principaliter conveniat, quos proinde speciali voto ad hoc obligare conveniens fuit; aliis vero indiget, qui solum sint, veluti socii et coadjutores aliorum, sive in missionibus ipsis, sive in domibus, vel collegiis, eis cooperando : quos nec necesse fuit illo speciali voto obligari; nec etiam expediens propter priores rationes num. III factas, et ut hæc aliqualis differentia unumquemque sui muneris admoneret, et gradum suum tenere, obligationemque adimplere suaderet.

2ª assertio trium votorum solemnitas merito instituta pro aliquibus sociis.

(872) V. Hoc ergo generatim supposito, facile suaderi potest, merito institui potuisse, ut aliqui ex his sacerdotibus, qui quartum votum non emittunt, nihilominus ad solemnem professionem trium votorum admittantur. Primo quidem, quia, ut cap. sequenti videbimus, potius difficile est rationem reddere cur non omnes hi sacerdotes per solemnem professionem incorporentur, si illa digni inveniantur. Secundo, quia nonnulli esse possunt, quos vel necesse non est, vel non expedit quartum emittere votum, quia non habent omnes dotes ad illud ministerium necessarias, et tamen dignissimi sunt, qui ad solemnem professionem recipiantur, vel propter singularem vitæ sanctitatem, vel quia propter insignia facta aut opera specialiter sunt de Societate bene meriti. Interdum etiam potest expedire aliquos recipi ad hoc genus professionis, ut sit in Societate modus dissolvendi matrimonium ratum, non emittendo professionem quatuor votorum, et ut vinculum hoc cum Societate sit utrinque absolute perpetuum, quod sæpe propter extrinsecas rationes necessarium est, ut intelligi potest ex cap. 1 præcedentis libri.

Suadetur 1° quia difficultas est potius cur non omnes ad eam admittantur. 2° quia aliquibus professione solemni dignissimis non expedit votum quartum. 3° ne oporteat eos fieri quatuor votorum professos qui non profitentur nisi ad dissolvendum matrimonium ratum vel ob causam ejusmodi.

(873) VI. Unde intelligitur modum hunc professionis trium votorum, non esse veluti per se, ac principaliter in Societate intentum, nec gradum hunc esse (ut sic dicam) diversum a gradu spiritualium coadjutorum; sed in eo esse quasi specialem exceptionem, ad subveniendum specialibus occasionibus et causis, quæ occurrere possunt, ut proxime citavi ex libro præcedenti. Per se enim institutum Societatis postulat ut omnes professi ejus votum obedientiæ speciale pontifici offerant; tamen quia materia hujus voti non habet locum in omnibus operariis, quibus Societas indiget, ut num. III ostensum est, aliquos coadjutorum titulo recipit (1) per se quidem non ad professionem, sed ad alium gradum, de quo statim dicetur in cap. sequenti, tamen ob speciales causas occurrentes, ut tactum est, expedire potest, ut aliqui ex his solemnem professionem emittant, et ideo quasi per dispensationem vel exceptionem hoc admissum est, et probatum in Bullis Pauli III et Julii III et Gregorii XIII.

1um Corollarium : dicta vota non constituunt gradum peculiarem in Societate, sed quasi exceptionem in gradu coadjutorum spiritualium.

(874) VII. Unde etiam fit ut ad hanc professionem multa in Societate requirantur. Postulatur enim, ut saltem per septennium aliquis in Societate vixerit, sicut in præcedenti libro cap. 1, num. VIII, indicabamus, et post diuturnam probationem sui talenti, et vitæ religiosæ non mediocrem satisfactionem Societati præbuerit, ac denique ut peculiares causæ non parvi momenti concurrant, ut habetur I part. Const., cap. 2, § 3, ubi declaratio lit. C, postquam partes ad hanc professionem requisitas exposuit, ita concludit : *Et hi ut plurimum homines erunt qui propterea, quod bene meriti sint, et valde devoti, quamvis minori doctrina, et concionandi aptitudine præditi, quam nostrum institutum in professis requirit...*

2um Corollarium, de multis requisitis ad hæc tria vota solemnia : 1° septennium actum in Societate, 2° probatio talenti et virtutis diu et feliciter, 3° causæ non leves, ut specialis sanctitatis ostensio, vel obsequia spiritualia et egregia.

(1) *Coadjutorum titulo recipit.* Editt. quatuor habent *coadjutorum ad professionem recipit.* Erratum sequentia demonstrant.

quirat, admittendi esse in Domino videbuntur. Per hanc enim professionem in primis admittitur quis ad perpetuam Societatis conjunctionem, et ad ministeria spiritualia ejus. Deinde se obligat illi Societas speciali modo, et absolute, nullaque subintellecta conditione illum acceptat. Atque ex priori capite requiruntur in tali persona ad minimum illa omnia dona, quæ in coadjutoribus formatis necessaria sunt : ex posteriori vero requiritur aliquis excessus vel in speciali ostensione sanctitatis, vel in obsequiis spiritualibus, Deo, ecclesiæ, vel Societati exhibitis, vel in aliqua alia causa, quæ ex parte Societatis illud genus gratitudinis postulare videatur.

TITULUS INTERJECTUS.

Ministeria horum professorum.

Professi trium votorum non præficiuntur ordinarie toti provinciæ, aut domui professæ. Nam prælatus religionis debet esse saltem in æquali professionis gradu cum subditis quibus præest per se loquendo.

(875) VIII. Nihilominus tamen hi professi trium votorum ordinario jure non possunt esse in Societate provinciales, nec præpositi domorum professarum, juxta Constitut. ejus part. VIII, cap. 3, et lit. A, ut declaratur in 3 congregatione generali can. 13, estque hoc consentaneum juri et rationi. Nam prælatus religionis debet esse expresse professus in eadem religione, et consequenter cum debita proportione ad eos quibus præficitur : ergo esse debet intra eamdem religionem, vel in superiori gradu cum illis, vel saltem in æquali professionis gradu : sed præpositus domus professæ per se præficitur professis quatuor votorum, et provincialis, tum illis, tum ceteris omnibus; ergo merito in eis postulatur perfectissimus gradus professionis, qui in hac religione esse potest. Et ob eamdem rationem in collegiis et domibus probationis, possunt hi professi esse superiores, quia sunt in altiori gradu, quam subditi quibus per se loquendo præsunt. Cum ergo in collegiis, et coadjutores formati, et scholares etiam approbati sacerdotes, possint esse rectores, quia habent professionem accommodatam statui talium conventuum, multo magis poterunt hi professi, qui sunt in superiori gradu. Nec oberit, quod in his collegiis possunt esse multi professi quatuor votorum, nam illud est accidentarium, et hoc modo non est inconveniens, ut professi subsint etiam non professis, sicut in dict. can. 13, congreg. 3 declaratum est; sicut etiam subsunt ministro domus professæ, etiamsi professus non sit; quia non est proprius prælatus, sed locum ejus quodammodo gerit.

Præfici tamen possunt collegiis et noviciatui.

Instantiæ occurritur. Nihil obstat quin professi quatuor votorum subsint professis trium, quoties hoc fit per accidens, ut in collegiis.

(876) IX. Præterea non possunt hi professi trium votorum habere suffragium activum vel passivum in electione præpositi generalis, ita habetur VIII part. Constitutionum, cap. 3 et 6, lit. B, et de passivo quidem, a fortiori constat ex dictis : nam si provinciales aut præpositi esse non debent; multo minus generales. De activo autem inter alias, ratio esse potest, quia electio generalis in Societate est res maximi momenti, et ideo solis illis, qui in ea sunt præcipui, quia majora Dei dona habere supponuntur, commissa est. Item quia electio hæc pertinet ad jus ordinarium Societatis professæ, et ideo ad eos tantum pertinet, qui propriam Societatis professionem, et jure ordinario emittunt, hujusmodi autem sunt soli professi quatuor votorum, nam alii et fiunt quasi ex dispensatione, et quodammodo non emittunt propriam Societatis professionem : imo hinc etiam est, ut assistentes generalis ordinarie esse non debeant; ita enim intelligitur, quod dicitur IX part. Const., cap. 3, lit. A, ut assistentes professi sint, *si commode fieri poterit.* Ita enim tacite exponitur in formula congregationis generalis cap. 8, ubi absolute ordinatur ut assistentes eligantur ex professis quatuor votorum. Denique neque ex vi suæ professionis ad congregationem provincialem vocandi necessario sunt, nec in ea eligi debent, ut procuratores pro tota provincia Romam ad triennalem congregationem proficiscantur, ut ex formula congregationis provincialis cap. 3 colligitur, ubi solum professi quatuor votorum dicuntur necessario vocandi ad talem congregationem, ex vi professionis; nam ex vi muneris etiam vocantur rectores, procurator provinciæ, etc. Similiter in cap. 5 statuitur, ut eligendus in procuratorem, sit ex professis quatuor votorum; idemque habetur in formula congregationis procuratorum § 1, et in 2 congregatione generali can. 29. Hæc enim omnia ad principale regimen totius Societatis pertinere judicantur, et ideo solis professis quatuor votorum committuntur.

Professi trium votorum non habent vocem in elect. generalis passivam vel activam.

Ordinarie non creantur in assistentes generalis. Nam formula congregationis generalis sic statuit, interpretans Constitutiones.

Nec vi professionis vocantur ad congreg. provincialem, aut ullo titulo eliguntur ibi procuratores.

CAPUT II.

De coadjutoribus spiritualibus Societatis.

Alias (Ind. 1625). Cur coadjutores spirituales Societatis Jesu solemnia vota non emittant; et in quo a professis et scholaribus differant. Coadjutores spirituales gradum constituunt in Societate cui per tria vota simplicia incorporantur ultimate.

(877) I. Superiori capite ostensum est, aliquos in nostra Societate recipi, ut professos in spiritualibus ministeriis adjuvent, quamvis in æquali gradu cum eis in Societate non constituantur; hi ergo *spirituales* appellantur, qui proinde specialem in Societate gradum constituunt, ut constat ex Examine cap. 1, § 9, et toto cap. 6, et II part. Constit., cap. 1, lit. A, et V part. Constit., cap. 1, lit. A, et cap. 4 in Bullis apostolicis Pauli III et Julii III et Gregorii XIII. Ex quibus locis etiam constat, hos coadjutores incorporari ultimate Societati per tria tantum vota simplicia; ita enim expresse declaratur in ipso instituto locis citatis, et aliis, et expresse approbatur ab istis pontificibus, præsertim a Gregorio XIII. Ratio autem ob quam hi religiosi tria tantum vota emittunt, et non quartum, ex capite præcedenti num. II et III petenda est, nam eadem in illis est, quæ in professis trium votorum, ut ibidem diximus. Hic ergo solum superest, ut dicamus cur hæc vota simplicia tantum sint; in quo duo peti possunt : primum est quid desit his votis quominus solemnia sint? Secundum est, quæ ratio moverit B. Ignatium ob quam voluerit in hoc gradu numquam admitti ad vota solemnia, quibus possumus addere tertium, scilicet, quid necesse fuerit hunc gradum distinguere a gradu scholarium, aut in quo distingui possit, cum omnium vota simplicia tantum sint.

Partitio præsentis capitis in puncta tria. De votis coadjutorum spiritualium 1° quo solemnitatis requisito careant, 2° quare eo careant, 3° quo modo distinguantur a votis scholarium.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Dubium primum quid desit votis coadjutorum spiritualium formatorum quominus solemnia sint.

Dubitandi ratio in hoc puncto; quia ex dictis votis sequitur inhabilitas ad matrimonium et ad dominium, atque plena subjectio cum traditione totali.

(878) II. De primo dubio, multa essent a nobis tractanda, nisi ex dictis supra in tomo III de solemnitate voti essent perspicua : Tota ergo ratio dubitandi est, quia hæc vota reddunt personas inhabiles ad matrimonium, et incapaces dominii omnium bonorum, tam retinendi quam acquirendi, et plene subjiciunt voluntatem propriam alienæ, cum totali sui traditione; quid ergo illis deest, quominus solemnia sint? Dicere enim quod ex intentione fiunt ut simplicia et non ut solemnia, non satisfacit, quia, vel est repugnantia in illa intentione; quomodo enim potest quis velle emittere votum, quod habet omnes effectus voti solemnis, et nolle emittere votum solemne? vel certe aliquid assignare oportet, præter intentionem, quod hic desit ad voti solemnitatem.

Evasio occluditur. Nam ubi vota haberent omnes effectus voti solemnis vota non fierent ex intentione simplicia.

(879) III. Dicendum vero nihilominus est, hæc vota tantum esse simplicia, quod satis probant testimonia pontificum : quia, ut tomo præcedenti ostensum est, solemnitas voti pendet ex approbatione et institutione ecclesiæ; ecclesia autem non approbavit hæc vota ut solemnia, sed tantum ut simplicia; ergo... Quæ ratio ostendit saltem ita esse; quamvis non declaret cur ita sit, vel quomodo potuerit ecclesia approbare vota, quoad illos effectus in ratione dubitandi positos et non facere illa solemnia. Secundo idem probat replica facta de intentione, quia effectus agentium non excedit intentionem eorum, sed nec ex intentione voventium, nec ex intentione Societatis admittentis, hæc vota sunt solemnia, sed tantum simplicia; ergo... Propria vero ratio est; quia hæc vota non fiunt ut absolute perpetua, sed solum ex parte voventium; ex parte autem Societatis habent subintellectam illam conditionem, ut durent quamdiu Societas hos religiosos retinendos judicaverit. Unde etiam fit ut in traditione, quæ per hæc vota fit, non sit mutua obligatio ejusdem rationis in utroque extremo; nam ex parte religiosi est absoluta vivendi perpetuo in Societate, quantum in ipso est; ex parte autem religionis, non est ita absoluta, sed retinendo libertatem ad dimittendam liberam personam, in aliquo raro casu et ex gravissimis causis. Quod enim hæc vota hoc modo et sub his conditionibus fiant, satis expresse declaratur in instituto Societatis. Primum in Examine cap. 1, § 9, ubi hæc vota vocantur simplicia; cap. autem 6 diserte declaratur, *ex parte ipsorum coadjutorum ligari ad semper vivendum et moriendum in Societate*, et nihilominus Societatem, vel ejus superiorem, qui commune bonum debet intueri, cum expedire judicaverit, *posse eos dimittere, et a sua congregatione separare, et tunc illos omnino liberos, nullique voto obstrictos remanere*. Et in declaratione additur, *id fieri non posse sine causis justissimis*. Idem repetitur II part. Constit., cap. 1, lit. A.

Vota coadjutorum spiritualium formatorum sunt simplicia. Hæc resolutio dubii seu puncti primi probatur 1° ex approbatione ecclesiæ.

2° Ex intentione voventis et acceptantis. 3° Ex conditionibus ipsorum votorum, nempe ut sint absolute perpetua tantummodo respectu voventium.

Dictæ conditiones quadrant simplicibus votis Societatis; quia expresse approbantur et confirmantur per pontifices.

cap. 4, § 3, et part. v, cap. 4, lit. B, et in Bullis pontificiis citatis expresse approbatur et confirmatur. Unde constat contractum esse justum et sanctum; in quo eadem est ratio, quæ de scholaribus supra lib. III, cap. 2, a num. II tractata est. Quod vero hic modus traditionis et votorum repugnet solemnitati votorum, in tomo superiori a nobis ostensum est. Votum enim solemne debet esse immutabile, vel omnino, vel ad summum per solam dispensationem raram et gravissimam : hæc autem vota non habent tantam immutabilitatem. Ex alio item effectu manifestari potest, quia vota horum coadjutorum non habent vim dirimendi præcedens matrimonium ratum, qui effectus inseparabilis est a professione solemnium votorum : ergo... Major probanda est, eodem modo quo de votis scholarium lib. IV, cap. 2, id ostendimus : est enim eadem ratio in utrisque, ut consideranti facile patebit : et ex his rationi dubitandi in contrarium adductæ satisfactum est.

Eadem repugnant votis solemnibus, quibus annexa est major immutabilitas, et vis dirimendi præcedens matrimonium.

Ex dictis apparet quid respondendum ad rationem dubitandi in n. II, præcedente.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Dubium secundum, cur dicti coadjutores spirituales ad professionem solemnem non admittantur.

Circa titulum secundo interjectum 1ª ratio dubitandi. Nam in dictis coadjutoribus plus talenti supponitur quam opus habent professi aliarum religionum, nec mediocris virtus, prudentia, existimatio in Societate.

(880) IV. Circa secundum dubium in fine num. I propositum, major videtur esse dubitandi ratio, nam hi coadjutores formati supponuntur in primis esse homines apti ad ministeria Societatis spiritualia; et, si non ad omnia et majora, saltem ad multa, et satis gravia, et quidem majora, quam sit sola chori assistentia, propter quam solam in aliis religionibus multi religiosi recipiuntur, et solemnem professionem emittunt. Deinde supponuntur esse homines probatæ virtutis, et suæ religioni satis fideles et digni qui post sufficientem probationem ad vitam in Societate perpetuo agendam admittantur. Denique tantum de eis fidit Societas, ut quando alias non oberit, eos velit esse rectores collegiorum IV part. Constit., cap. 10, et ad congregationem generalem, si opus fuerit, saltem pro negotiis tractandis eos admittat VIII part. Constit., cap. 3, lit. A, et cap. 6, lit. B, et in 4 congregatione generali can. 16. Cur ergo ad professionem solemnem non admittentur? Accedit quod hæc tanta graduum varietas in uno corpore Societatis, potest esse occasio divisionis, aut scandali, vel minoris unionis; non erat ergo multiplicanda sine urgenti necessitate, quæ in hoc speciali gradu nulla apparet.

Confirmatur ex periculo divisionis animorum.

(881) V. Atque eo maxime superflua apparet hæc varietas, quod vota substantialia horum coadjutorum quoad materiam eadem omnino sunt et eodem modo fiunt, quo vota professorum : nam et in voto obedientiæ, eodem modo explicant specialiter eam promittere circa puerorum educationem, V part. Constit., cap. 3, § 3 et 5, et in 2 congregatione generali can. 20; et per votum paupertatis eodem modo profitentur se nihil habere nec in particulari, nec in communi; ac denique eodem modo publice, et in manibus prælati vota sua emittunt: cur ergo non etiam ex parte Societatis ut solemnia admittentur? Ubi etiam quæri potest, cur hi coadjutores alia vota simplicia professorum non emittant, cum professi etiam trium votorum illa faciant : nam (ut cap. præced. dixi) hi omnes substantialiter sunt in eodem gradu et munere, et alioqui isti etiam sunt membra perpetua Societatis, quæ oportet omnino cavere ab omni ambitione et prætensione dignitatis extra et intra Societatem, ad quem finem dicta vota præcipue ordinantur.

Circa titulum secundo interjectum altera dubitandi ratio. Videlicet materia et modus in votis coadjutorum videntur eadem quæ in votis professorum.

Quæri potest cur coadjutores non emittant vota quinque simplicia, quum sint sub stantialiter in eodem gradu quam professi trium votorum.

(882) VI. Nihilominus dicendum est, non sine magna causa B. Ignatium ita hæc ordinasse et instituisse, sufficiensque argumentum esse debet quod romani pontifices expresse hanc instituti partem approbarunt : Paulus enim III, in Bulla speciali de hoc gradu expresse declarat, hæc vota coadjutorum fieri cum illa conditione, ut obligent quamdiu Societas hujusmodi personas retinendas in suo munere judicaverit, et non ultra : *Nec propterea* (inquit) *ad aliquam solemnem professionem emittendam teneantur, neque ad eam aliter admittantur*. Gregorius autem XIII, in Constit. *Ascendente Domino*, expresse declarat hæc tria vota esse simplicia, et per ea constitui hominem in certo Societatis gradu, idque specialiter approbat et confirmat. Ratio autem inter alias, quæ fundatorem movit, fuisse videtur, quia religioni utilissimum, et ipsis religiosis minime nocivum judicavit, ut quoad fieri commode posset, religio retineret debitam potestatem dimittendi omnes, qui ad religionis finem, et modum non sese accommodarent; sic enim et ipsa religio in sua puritate melius conservatur, et securius ac utilius potest proximis inser-

Vera resolutio dubii seu puncti secundi : Ob magnam causam coadjutoribus negatur professio solemnis. Primo probatur auctoritate pontificum.

Secundo probatur etiam ab utilitate multiplici : 1ª, eo purior et proximis utilior est Societas quo liberior in dimittendo;

2ª, utrimque commodius est ut dimissio fiat votis solutis;

vire, qui est scopus illius. Deinde commodius judicavit Ignatius, ut hi qui dimittendi sunt liberi, quam votis ligati dimittantur, ut cum minori dispendio utriusque partis fieri possit dimissio : grave enim est religioni extra se abjicere eum, qui adhuc vere religiosus ejusdem religionis maneat. Ipsi etiam qui dimittitur grave onus est privari religionis commodo, et jugum retinere. Ut ergo hæc dimissio suavius fieri possit, hoc medium tamquam commodius electum est. Itemque ut religiosi ipsi in majori timore conservarentur, semperque vigilantius viverent.

3ª, periculum dimissionis impellit ad vitam perfectiorem.

Dictæ utilitates ex vinculo votorum dissolubili non habent locum in omnibus membris Societatis. Nam decuit ut per votorum indissolubilitatem aliqua membra essent velut immobile Societatis fundamentum; nempe professi quatuor votorum,

(883) VII. Non potuit autem hæc conditio generaliter, in omnibus membris Societatis observari : nam (ut philosophi aiunt) omne mobile fundatur in aliquo immobili; quo certe principio ad vestigandum Deum usi sunt : decuitque in hac religione esse aliqua principalia membra, quæ essent veluti columnæ et fundamenta ejus, in quibus ipsa religio, quasi immobilis esset; ideoque et ipsi indissolubili vinculo ligarentur, et ipsa religio se illis perfecte obligaret, nec votis liberos a se posset dimittere. Atque hi sunt soli professi quatuor votorum : extra illos vero, mens B. Ignatii fuit ut omnes alii dependentes semper essent a Societatis ordinata potestate. Hac ergo ratione voluit coadjutores spirituales in dicto gradu permanere, solumque per modum dispensationis permisit aliquos eorum ad professionem trium votorum admitti, propter causas occurrentes, ut capite præcedenti declaravi, in quibus magis (suppositis dictis causis ac meritis) devotioni eorum, qui admittuntur, quam generali rationi instituti attenditur.

ad quos in modum dispensationis accedunt trium votorum professi.

Tertio probatur tandem eadem num. VI resolutio, a carentia omnis detrimenti spiritualis. Insuper coadjutorum obligatio est liberalior, nec minus absoluta ex eorum parte; vacua periculo dimissionis si recte vivant, si secus, periculi admonens; gradum minorem recte supremo subjiciens.

(884) VIII. Neque ex hoc modo institutionis aliquod detrimentum his religiosis sequitur : nam (ut in lib. III, cap. 2, num. II dixi) apud Deum nullo merito privantur, propter talem conditionem suorum votorum; imo crescunt [meritis] quodammodo, quia liberalius se obligant, non exspectantes ex parte religionis similem obligationem. Item, quantum in ipsis est, æque se tradunt Deo et religioni in perpetuum, nec est ullum periculum de status perpetuitate et stabilitate, si ipsi velint debito modo se gerere; ergo nullo spirituali commodo privantur ex eo quod ad professionem solemnem non admittantur : imo etiam inde juvantur, quod eo ipso monentur, ut fideles suæ religioni sint, suoque muneri, ut par est, satisfaciant. Aliunde vero, ut conveniens ordo, in toto corpore religionis servetur, expedit, ut unusquisque gradum suum agnoscat et sciat ad quod ministerium vocatus est, quia ergo hi non sunt ut principales operarii, sed ut adjutores eorum; ideo oportuit diverso modo uniri religioni, quasi dependenter a superiori gradu et cum subordinatione ad illum, ut ita debitus ordo, sine quo religionis unitas stare non potest, conservetur.

Ad 1um argumentum in n. IV, sic respondetur. Coadjutores, licet perfecti et apti multis gravibusque ministeriis, sunt utiliores sibi et Societati in suo gradu quam profitendo solemniter.

(885) IX. Unde ad primam rationem dubitandi in contrarium in num. VI respondetur, non propterea hos religiosos non admitti ad professionem solemnem, quia non sunt probatæ virtutis, vel quia non possint multa et gravia ministeria in Societate obire; sed quia ad illorum perfectionem et meritum satis est alio simpliciori modo Societati incorporari, et ut in suo gradu et humilitate conserventur, id melius est, tum ipsis, tum etiam religioni, ut exposuimus. Nec in exemplum adducendi sunt mores aliarum religionum, quia Spiritus sanctus est unus, et multiplex et diversis religionibus diversa tribuit instituta; juxta varios fines earum. In aliis ergo religionibus in admittendis personis sufficientibus, ad professionem et religiosum statum, consideratur tantum aptitudo ad propriam perfectionem et ad summum ad officium chori, vel ministeria divini cultus, seu vitæ contemplativæ; in Societate autem inter principalia consideratur aptitudo ad ministeria erga proximos, et ideo etiamsi aliquis sibi bonus esse videatur; non statim ad solemnem professionem admittitur. Et præterea in hac religione, propter periculum, quod in his ministeriis cum proximis esse potest, difficilius fit obligatio ex parte religionis, ita ut regulariter non fiat nisi ad eos, qui sunt veluti fundamenta et præcipua religionis membra. Nec etiam timenda hinc est divisio aut minor concordia animorum in hac religione, quoniam sicut in eodem corpore varia membra diversa munera habent, et juxta illa diversam habent dispositionem et unionem cum toto, imo et diversam seu heterogeneam animæ informationem; ut dicitur lib. I, de anima, cap. 2 a num. XXVI; et nihilominus omnia inter se perfecte uniuntur ad unum corpus constituendum. Et sicut in eodem mystico corpore ecclesiæ varii sunt gradus in or-

Ad profitendum attenditur in Societate utrum et quantum sis profuturus, non modo tibi, ut in aliis religionibus, sed erga proximos.

Propter pericula sociorum Societas se paucioribus obligat irrevocabiliter.

Varietas membrorum cum qua stat unio in corpore humano et in corpore mystico ecclesiæ non minuit, immo auget concordiam in Societate; quia professi amant et honorant coadjutores ut commilitones a quibus vicissim ut patres habentur.

dine hierarchico, qui non solum non impediunt corporis unitatem; sed maxime illam conservant, ut in disp. 9, de fide, sect. 3 disseruimus; ita in hac religione, quæ hierarchiam ecclesiasticam maxime imitatur, hæc varietas non impedit unionem animorum, sed potius illam perficit : maxime quia fundata est in humilitate et caritate : nam qui majora Dei dona acceperunt; et ideo in superiori gradu constituti sunt, alios non despiciunt, sed potius honorant, et ut commilitones et cooperatores suos amant, et ut Dei ministros ac servos venerantur. Ipsi vero qui in coadjutorum gradum asciti sunt, suam etiam sortem amplexi, in vitæ candore et humilitate Deo serviunt et alios, ut patres æstimant; neque in hac distributione graduum intercedere debet ambitio ex parte subditorum, nec personarum acceptio ex parte prælatorum; quia in eis non consideratur honor, sed onus et majus Dei obsequium et proximorum auxilium. Ad secundam rationem dubitandi in num. v, patebit solutio a fortiori in num. xiii, ubi differentias inter coadjutores, ac trium votorum professos adducemus.

A distributione graduum absunt ambitio et personarum acceptio.

In num. xiii respondebitur ad 2um argumentum positum in num. v.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Dubium tertium, in quo hic gradus coadjutorum spiritualium ab aliis, præsertim scholasticorum, distinguatur.

Coadjutorum spiritualium gradus a gradu scholasticorum differt moraliter, non substantialiter.

(886) X. Superest dicendum de tertio dubio in quo explicanda est differentia inter hæc vota et vota scholarium approbatorum. Supponimus autem differentiam hanc non posse esse substantialem, quia etiam inter vota simplicia et solemnia non intercedit : debet ergo esse moralis, nimirum quoad aliquos effectus vel conditiones, ad statum vitæ pertinentes. Est autem per se valde consentaneum rationi, ut aliqua hujusmodi differentia constituta fuerit inter scholares et coadjutores formatos; scholares enim, licet veri religiosi sint, ut lib. iii, cap. 3 tractatum est, adhuc tamen sunt aliquo modo in via et in probatione, qui status quoad id, quod habet viæ et probationis, non debet esse perpetuus, sed habere aliquem terminum, cum non sit propter se, sed propter talem terminum : ergo etiam in coadjutoribus requiritur aliquis status, qui sit veluti terminus et approbatio ultima religionis in suo ordine. Atque hæc est prima differentia inter gradum scholarium et coadjutorum a religione intenta : quomodo autem exerceatur et in quo posita sit, explicandum superest. Secundo ergo ex parte votorum et effectuum eorum, est differentia in voto paupertatis, quod in Societate reddit coadjutores incapaces dominii, et inhabiles ad hæreditatem, quem effectum in scholaribus non habet : utrumque autem constat ex Bullis pontificiis num. vi allatis, a quibus hic effectus maxime pendet. In voto autem castitatis nullam invenio differentiam quoad effectus, quia utrorumque votum obligat ad perfectam castitatem, et inhabilitat ad matrimonium contrahendum, licet neutrum dirimat præcedens matrimonium ratum. Idem fere est de voto obedientiæ, nisi quod coadjutores dum illud votum emittunt, exprimunt specialiter curam circa puerorum eruditionem in doctrina christiana, sicut professi, sed jam supra lib. vi, cap. 3, num. xii, diximus per hoc addi specialem aliquam obligationem voti.

1a differentia. Coadjutores habent Societatis ultimam approbationem, qua carent scholastici.

2a differentia. Coadjutores voto paupertatis fiunt scholastici non fiunt incapaces dominii.

(887) XI. Tertio ac præcipue differunt in strictiore obligatione ex parte religionis. Si quis enim consideret, quæ hactenus diximus, hæc vota ideo tantum non sunt solemnia, quia non habent reciprocam obligationem et perpetuitatem ex parte religionis, et in hoc conveniunt vota scholarium et coadjutorum. Diximus autem supra in num. iii, non ita hoc esse intelligendum, ut ipsa religio nullo modo obligetur; sed ut non obligetur absolute, nec sine facultate retenta ad remittenda talia vota; obligatur tamen aliquo modo ad non dimittendum quacumque ex causa, ob quam scholaris juste demitteretur, sed plane graviore. Itaque ut rem magis explicemus, in hac non dimittendi obligatione ex parte religionis, potest esse magis vel minus; et circa coadjutores formatos est longe major; ideoque eorum vota magis accedunt ad perfectionem votorum solemnium. Et ex hac majori obligatione provenit ut longe difficilius sit expellere coadjutorem a Societate, quam scholarem; nam ex pluribus causis potest hic expelli, interdum invitus, interdum ex consensu illius et religionis. Coadjutor vero (ut sentio) non tam pluribus, sed ex earum gravioribus quibusdam dimitti potest. Unde in ii part. Constit., cap. 1, lit. A, major dicitur esse in horum dimissione difficultas, et lit. C, reservatur generali. Unde in 2, 3 et 4 congregationibus generalibus, ubi de officio vicarii

3a ac potissima differentia. Obligatio non dimittendi est longe major respectu coadjutorum formatorum quam scholarium.

agitur, in hoc professis æquiparantur. In particulari autem non invenio in Bullis vel Constitutionibus declaratam hanc differentiam secundum magis et minus, sed arbitrio generalis esse relictam, et ideo eam in particulari non definio, sed prudenti zelo et arbitrio prælati committendam censeo.

Causæ sufficientes ad dimittendum scholarem, non tamen eo ipso sufficiunt erga coadjutorem formatum. V. g. non sufficit causa mere temporalis; infirmitas, petente etiam infirmo; mera inutilitas; indoles difficilis, sine incorrigibilitate; perseverantia in imperfectionibus.

Experientia tamen mihi compertum est, longe difficilius coadjutores dimitti, rarius enim hoc factum vidimus, illud vero sæpius. Oportet ergo, ut causa non temporalis sed spiritualis sit; positiveque religioni contraria, et non tantum negative. In scholaribus enim sæpe corporalis infirmitas sufficit, maxime si ipsi id petant : in coadjutoribus autem formatis, non esset talis causa admittenda, etiam ipsis petentibus. In scholari præterea satis erit, quod inutilis ad ministeria religionis videatur, prout hæc latius lib. III, cap. 9, sunt exposita : in coadjutore autem minime, nisi etiam perniciosus sit. In scholari etiam, non oportet semper exspectare, ut incorrigibilis sit, sed satis est, quod difficilis naturæ se ostendat : in coadjutore omnis curatio præmittenda est, ita ut prius se incorrigibilem ostendat. Denique quia scholaris adhuc in probatione est, non emendari, aut non meliorem fieri, erit sufficiens causa dimittendi illum : in coadjutore autem minime, quia jam cum talibus imperfectionibus v. g. admissus est non ut probetur, sed ut probatus; et ideo licet in eis maneat, expelli non potest. His ergo et similibus modis differentia hæc intelligi potest.

4ª differentia. Major est solemnitas exterior in coadjutorum quam in scholarium votis.

(888) XII. Unde fit quarto, ut etiam quoad exteriorem solemnitatem vota hæc coadjutorum formatorum solemnius fiant. Unde V part. Constit., cap. 4, § 1, præcipiuntur fieri publice in ecclesia, vel sacello coram domesticis, et externis et in manibus alicujus, qui illa admittat : quod non ita asseritur in votis scholarium; idque ad explicandam majorem unitatem cum Societate, majoremque obligationem, quæ ex parte Societatis respectu coadjutorum intervenit.

5ª differentia. Ad vota coadjutorum prærequiritur diuturnior probatio, doctrina, sacerdotium.

Alia præterea differentia assignari potest, quoad conditionem prærequisitam ex parte personarum ad hujusmodi vota : nam in coadjutoribus formatis regulariter postulatur diuturnior experientia et probatio, juxta V part. Constit., cap. 2, § 4, licet vero certum tempus ibi non limitetur, sicut de professis trium votorum factum fuerat in § 5. In ordinationibus tamen generalium toti Societati communibus, editis tum anno 1606, pag. 225 in fine num. V, tum etiam anno 1616, pag. 144 in fine, septennium specificatur, ad non differendam super illis informationem. Item requiritur quod [sint] docti, vel sufficienti doctrina instructi, Exam. cap. 2, § 10 et cap. 6, § 1; ubi etiam postulatur, ut sint sacerdotes.

6ª differentia. Coadjutores ex scholaribus fiunt.

Denique hac ratione coadjutores spirituales, ex scholaribus fiunt, et omnes hæ differentiæ sequuntur ex prima; nam scholares adhuc sunt quodammodo in via; hi vero jam in termino sunt.

Præter votorum solemnitatem, 1um discrimen eorumdem coadjutorum a professis votorum trium. Coadjutores possunt, dicti professi non possunt vovere ante septennium.

(889) XIII. Unde etiam constat, in his etiam omnibus convenire coadjutores formatos cum professis trium votorum, quamvis nonnullæ etiam differentiæ inter eos ex Constitutionibus notari possint, præter eam quæ est in solemnitate votorum. Primo enim in his professis determinatur tempus septennii ante quod admitti non possunt secundum Constitutiones; de coadjutoribus vero non fit certa limitatio, sed arbitrio Generalis relinquitur, quoad in ordinationibus expressum est, ut paulo ante notavimus. Ille enim modus professionis (ut cap. 1, num. VI dixi) est per modum cujusdam dispensationis, et ideo major probatio ad illum requiritur, siquidem in eis anticipari septennium non potest, in coadjutoribus autem non potest differri, saltem quoad informationem.

Secundum discrimen. In coadjutoribus expresse requiritur sacerdotium, non ita expresse in dictis professis.

Secundo de coadjutoribus expresse dicitur in citato § 1, ut sint sacerdotes, de his vero professis non ita expresse : tamen, ut supra in dicto cap. 1, num. II advertimus, in Examine comprehenduntur hi professi sub coadjutoribus spiritualibus, quia cap. 1, § 8, expresse fit mentio professorum tantum quatuor votorum, et in sequenti soli coadjutores adduntur; unde videntur sub his comprehendi professi trium votorum; ideoque omnia, quæ in eodem Examine pro coadjutoribus spiritualibus requiruntur, esse intelliguntur necessaria his professis : quorum unum est sacerdotium.

Expenditur hoc 2um discrimen, ita ut sacerdotium videatur requiri in dictis professis, jure ordinario quod exceptiones patitur.

Unde V part., Constit., cap. 2, lit. C, in his professis postulatur ordinarie, ut habeant sufficientiam in literis, quæ ad confessarii munus bene obeundum satis sit, nisi aliis Dei donis compensetur. Unde videtur supponi debere esse sacerdotes, qui in munere audiendi confessiones possint exerceri. Atque ita videtur quidem dicendum jure ordinario. Aliquando (ut supra notavi lib. VI,

cap. 1, num. IV), admittuntur ad professionem trium votorum aliqui ante sacerdotium, sed illud est extra Constitutiones; ob peculares casus occurrentes, qui in coadjutoribus spiritualibus locum non habent, et ideo numquam in eis fit hæc dispensatio.

Tertium discrimen. Coadjutores non emittunt quinque vota simplicia quæ a dictis professis emittuntur.

(890) XIV. Tertia differentia assignari potest, quia coadjutores formati non emittunt alia quinque vota simplicia, quæ professi quatuor votorum faciunt; illa vero promittunt professi trium votorum, ut declaratum est in 4 congregatione generali, decreto 59, vel can. 10. Coadjutoribus enim non imponitur hoc onus, quia Constitutiones solum a professis illa vota exigunt VI part., cap. 2, § 1, part. X, § 6. Et quia in eis locis absolute dicitur : *Quicumque in Societate professionem emiserunt*, vel *omnes professi*, et non adhibet limitationem de professione quatuor votorum, ideo de omnibus generaliter intellectum hoc est. Quamvis enim interdum illa vox absolute prolata soleat sumi in Constitutionibus, quasi principaliori significato, ut patet V part., cap. 2, § 2, notavimusque in libro præcedenti cap. 3, num. III, tamen quia illa Constitutio erat favorabilis religioni, ample interpretanda fuit. Item quia hi sunt vere et simpliciter professi (1), et ideo comprehenduntur sub regula generaliter ac indefinite obligante professos. Ratio autem hujus differentiæ esse potuit, quia professi [trium votorum] sunt magis immobiliter conjuncti Societati, et possunt facilius admitti in congregationibus generalibus, et ideo oportuit ut haberent omnes obligationes, quas professi [quatuor votorum] habent ad institutum Societatis in sua puritate conservandum.

Ejus discriminis ratio est quia dictis professis est major conjunctio cum Societate, et facilior ingressus in congregationes generales.

CAPUT III.

De coadjutoribus temporalibus Societatis.

ALIAS (Ind. 1625). An conveniens fuerit coadjutores temporales in Societate admitti, et quibus votis incorporentur. Exponitur esse in Societate gradum coadjutorum temporalium, et quæ sit hujus nominis ratio.

(891) I. Hic est ultimus gradus personarum Societatis, de quo pauca nobis supersunt dicenda; quia in votis cum proportione sumptis non differunt ab aliis coadjutoribus spiritualibus; in ministeriis autem, et obligationibus eorum nulla fere specialis difficultas occurrit. Primum ergo supponendum est, præter eos, qui ad spiritualia ministeria peragenda in Societate recipiuntur, aliquos admitti, ut iis (2) actionibus occupentur, quæ ad corporis sustentationem, et alias externas, et corporales exercitationes necessariæ sunt; et hos *coadjutores temporales* vocamus, appellatione quidem satis religiosa et accommodata. Coadjutores enim vocantur, tum, ut vel ipsa voce, quædam æqualitas et modestia religiosa significetur; non enim ut famuli aut servitores æstimandi sunt, sed ut fratres, socii et adjutores nostri, sicut Martha Christo de sorore dicebat : *Dic ergo illi ut me adjuvet*, Luc. 10. Et Luc. 5 : *Simon, et alii annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent et adjuvarent eos*. Verbum ergo adjuvandi Societatis cujusdam, et æqualitatis est, et ideo ab eo coadjutores appellantur; tum etiam, ut significetur eos coadjuvare in ipsomet opere, quod alii per-

Vocantur 1° COADJUTORES, honoris causa et quia sacerdotibus adjumento sunt,

(1) *Hi sunt vere et simpliciter professi* (1us locus). — Np. 873. « Intelligitur... nec gradum hunc [professionis trium votorum] esse ut sic dicam diversum a gradu spiritualium coadjutorum. » (2us locus). — Np. 876. Professi trium votorum « quodam modo non emittunt propriam Societatis professionem. » (3us locus). — Np. 881. « Coadjutores,... professi trium votorum... substantialiter sunt in eodem gradu. » (4us locus). — Np. 883. « Per modum dispensationis [B. Ignatius] permisit aliquos eorum [coadjutorum spiritualium] ad professionem trium votorum admitti. » (5us locus). — Np. 890. « Interdum illa vox [professus] absolute prolata [solet] sumi in Constitutionibus quasi principaliori significato [i. e. pro professis quatuor votorum]. » (6us locus). — Np. 900. « Non oportet ibi distinguere plura membra propter professos trium vel quatuor votorum... quia in modo vinculi aut votorum non differunt [professi trium votorum] a ceteris professis, sed solum in numero votorum, et ideo aliquando comprehenduntur sub gradu professorum, ut 5a *part. Constit., cap.* 1, *lit.* A [vers. *Quarta hujus*]. » (7us locus). — His lectis fortasse dubium orietur *An ex mente Suaresii substantialiter differat gradus professorum trium votorum a gradu coadjutorum spiritualium* : rem explicatu non adeo difficilem, si distinxerimus accurate. Igitur respondeo professos trium votorum 1° habendos pro professis, tum quoad effectus professioni annexos ex jure communi, tum quoad obligationem emittendi post professionem quinque vota simplicia; 2° habendos pro coadjutoribus spiritualibus formatis quoad effectus professioni annexos ex jure speciali Societatis, quales sunt actus pertinentes ad principale regimen totius Societatis; 3° esse re vera potius professos quam coadjutores, quia in effectibus juris communis majus est momentum quam in ceteris; 4° esse specie tenus similiores coadjutorum quam professorum, sive propter dona doctrinæ et naturæ, sive quia juribus carent frequentius exercendis et per actus positivos.

(2) *Iis*. Editt. quatuor habent *eorum*.

tractant; hoc enim nomine appellantur in scriptura, qui cooperabantur apostolis in prædicatione evangelii, ut supra cap. 1, num. IV, vidimus in Paulo ad Philipp. 2 et 4, et epist. ad Philem. sic ergo dicuntur in Societate *coadjutores*, non solum, qui immediate in ipsis spiritualibus ministeriis adjuvant; sed etiam qui mediate, parando ea, quæ ad talia ministeria necessaria sunt: sicut corpus dici potest animæ adjutor, etiam ad intelligendum, quia licet non simul cum anima intelligat, ministrat tamen ea, quæ ad intelligendum sunt necessaria et animæ intelligenti suo modo cooperatur.

2° TEMPORALES, quia vacant temporalibus, ut professi et coadjutores spirituales plenius præstent spiritualia ministeria.

Hac ergo ratione additur particula illa *temporales*, ut distinguantur ab spiritualibus, utrique enim ad spiritualia adjuvant, sed non eodem modo, nam sacerdotes adjuvant partem aliquam spiritualium ministeriorum præstando, ceteri vero temporalia peragendo, liberos illos relinquunt ad spirituales occupationes, et hoc modo etiam in eis illos adjuvant.

Primum corollarium de necessitate hujus gradus, et ejus causæ tres.

(892) II. Atque hinc constat primo quæ fuerit necessitas hujus gradus in Societate; tota enim ad hoc refertur, ut sacerdotes vel qui ad sacerdotium præparantur, liberius et impensius possint in spiritualibus actionibus erga Deum, et seipsos, et in studiis ac ministeriis erga proximos occupari. Tria enim præcipue sunt, in quibus operarii Societatis a coadjutoribus temporalibus juvantur.

Primo, curare victum, vestitum, habitationem et similia, atque saltem exsecutionem, ubi his rebus aliquatenus occupantur sacerdotes.

Primo in his, quæ ad corporis sustentationem necessaria sunt, in quibus omnia, quæ ad victum, vestitum, habitationem, et rerum temporalium negotiationem ac procurationem pertinent, comprehenduntur. Quamvis enim in his possint etiam sacerdotes et coadjutores spirituales interdum occupari, id solum est dirigendo, et ordinando, ac præsidendo his, quæ graviora sunt majoremque auctoritatem in ministro requirunt; exsecutio autem sine coadjutorum temporalium auxilio fieri commode non potest.

Secundo, curare res cultus divini.

Secundo juvatur maxime Societas ab his fratribus in his, quæ ad cultum divinum pertinent, in sacellis et ecclesiis, sacrarum vestium, et rerum omnium, quæ ad templorum ornatum, et sacrosanctæ eucharistiæ decentissimam custodiam sacrificiique oblationem pertinent, diligentissimam curam gerendo.

Tertio, prodesse proximis domi multipliciter; foris, comitando sacerdotes.

Tertio adjuvant in ministeriis erga proximos, vel domi eos cum caritate recipientes, eorumque necessitatibus, quantum in ipsis est, subministrantes; et extra domos, socii operariorum existentes; nec enim decet, ut soli incedant, nec possunt sacerdotes sibi invicem comites et socii esse; quia multum in ministeriis impedirentur.

Hujus gradus exemplum ex ordinatione diaconorum in Act. Apost., cap. 6.

(893) III. Ob has ergo causas necessarius fuit in Societate hic personarum gradus. Cujus nonnullum exemplum possumus sumere ex actor. 6, ubi apostoli dixerunt: *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis;* et ideo ordinarunt septem diaconos, quibus ministerium illud committerent. In quo exemplo non æqualitas in omnibus, sed proportio tantum attendenda est: illi enim ministri fuerunt diaconi ordinati ad ministerium altaris, sive tunc statim cum electi fuerunt ad ministerium mensarum, sive aliquanto post; quod alibi disputatur (1): nostri autem coadjutores ad nullum clericatus gradum per se assumuntur. [Deinde] quia diaconi non ordinantur per se primo ad temporale ministerium, sed ad spirituale, tam in sacrificio solemniter, et immediate sacerdoti ministrando, quam in verbo Dei et administratione aliquorum sacramentorum, si necesse fuerit; secundario autem illis commissum est ministerium distribuendi communes eleemosynas inter pauperes, et viduas: nostri autem coadjutores immediate non assumuntur ad spirituale ministerium; et ideo nullam ordinationem requirunt.

Proportio exempli in eo est quod sicut temporalium cura ab apostolis in clericos rejecta est, sic a Societatis operariis in dictos coadjutores non clericos, sed vere religiosos.

Proportio ergo solum consistit in hoc, quod sicut apostoli, ut verbo Dei vacarent, a corporali ministerio, etiamsi esset caritatis et misericordiæ, abstinuerunt, assumendo aliquos, qui eos in illo opere juvarent: ita Societas exonerat operarios et scholares ab his ministeriis temporalibus propter altiora opera et coadjutores sumit, quibus juventur; et sicut illi coadjutores apostolorum ex clero assumpti sunt, ita hos nostros coadjutores religiosos esse, et ex eadem religione assumi decentissimum fuit.

Objectio contra dictum gradum. — Olim mutatis vicibus omnes religiosi ministeria temporalia obibant.

(894) IV. Et hinc facile solvitur si quis objiciat, olim in reformatis religionibus non fuisse in usu hanc divisionem officiorum inter religiosos, sed omnes fuisse solitos in his humilioribus et corporalibus

(1) Vide Salmeronem et Lorinum; Bellarminum [de Controversiis Christianæ fidei, tomo III, libro unico] *de Ordine cap.* 6, a § *Ad confirmationem;* Vazquez *de Ordin., disput.* 236, a *cap.* 4. (MDCXXV.)

ministeriis successive, seu vicissim per hebdomadas inservire, ut constat ex Basilio de instit. monach. serm. 1 circa finem : *Porro* (inquit) *quæ necessario in communi conventu tractanda ministeria sunt, ea mutatis in orbem vicibus circumaguntur, binique singulis hebdomadibus necessarium omni in hoc genere munus explento, ut et humilitatis merces communis sit, neque cuiquam facultas ceteros superandi in rebus, etiam laudabilibus, amplior detur, et ut æqualiter a laboribus requiescere omnes possint*, etc. Et hanc consuetudinem per cunctam Mesopotamiam, Palæstinam et Cappadociam, et totum Orientem servatam esse testatur Cassianus lib. IV de institutis renunc. cap. 19 : Singulis (inquit) hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt, ita ut secundum cœnobii multitudinem ministrorum quoque numerus deputetur. Eamdem servari præcipit S. Benedictus cap. 35 regulæ.

Basil. — Cassian. — Reg. Bened.

Ejus objectionis dilutio. — Olim omnes religiosi manibus laborabant, quum rarissime essent sacerdotes, nec proximis vacarent aut studio, sed sibi.

(895) V. Respondemus enim, in primis diversum fuisse institutum antiquarum religionum et nostræ; illæ enim erant religiones monachorum, qui tunc non ordinabantur sacerdotes, nisi rarissime, ut sæpe dictum est, nec in spiritualibus alicujus ordinis ministeriis aut studiis, sed in corporalibus laboribus seu actionibus versabantur; et ideo non indigebant aliis coadjutoribus, cum ipsi nullam haberent convenientem excusationem, quo minus per se possent, cum fraterna æqualitate et distributione, hæc munera obire; in Societate autem fieri minime poterat, propter studium et ministeriorum spiritualium occupationem, ut dictum est. Quam exceptionem addit in sua regula S. Benedictus, dicens excusari ab eis muneribus debere, qui in rebus majoris utilitatis occupati fuerint. Et Cassianus supra cap. 22 refert apud Ægyptios : *Quibus* (inquit) *maxima cura est operis*, non fuisse hebdomadarum vicissitudinem, ne sub occasione hujus officii, omnes ab operum canone impedirentur. Quam consuetudinem jam observant monachales ordines, quia jam literis incumbunt et ordinantur sacerdotes; adeo, ut nomine monachorum regulariter illi tantum intelligantur, qui ad chorum sunt deputati; qui vero ad temporalia ministeria recipiuntur, conversi vocantur, cap. *non dubium*, cap. *ex tenore*, cum similibus, de sentent. excommun. vel aliis etiam nominibus. Denique ne in Societate, quoad fieri possit, desit egregium caritatis et humilitatis illorum monachorum exemplum, usu receptum est, ut tam scholares, quam sacerdotes, etiam superiores, per hebdomadas tempore corporalis refectionis aliquid muneris in culina ac triclinio exerceant; et per annum præsertim feriarum tempore (1) his humilitatis officiis exerceantur, quod specialiter, ab antiquioribus sacerdotibus, et qui aliis præsunt, observari ordinavit B. Ignatius in part. Constit., cap. 1, § 19.

Dictum laborem excludebat ratio vivendi Societatis. — Cassian. — *Ex quo monachi studiis vacarunt, labor manuum per CONVERSOS susceptus est.* — *Societatis scholares, sacerdotes, superiores, humilitatis et caritatis ergo, officia domestica identidem obeunt.*

Secundum corollarium de numero personarum hujus gradus.—Tot tantum coadjutores temporales admittendi quot indiget Societas. Secus media essent præter finem, atque turba otiosa afferret damnum temporale et spirituale.

(896) VI. Secundo colligitur ex dictis, qua mensura recipi debeant in Societate coadjutores, et quæ dotes in eis requirantur. Mensura enim esse debet necessitas ministeriorum ad eos spectantium; tot enim recipi debent, quot necessarii fuerint ad juvandam Societatem in his, quæ diximus et non plures. Ratio enim et mensura mediorum ex fine sumenda est, et ars non pluribus instrumentis utitur, quam ad suum finem indigeat. Item quia alias multa sequuntur incommoda : nam vel Societas gravabitur pluribus personis, quam alere possit, vel privabitur aliis operariis ad ministeria spiritualia necessariis; et præterea ipsimet coadjutores otiosi magna ex parte erunt, si in superabundanti numero recipiantur : debent ergo recipi in mensura sublevandis oneribus domorum et collegiorum Societatis accommodata (2); et ita statuitur part. I Constitut., cap. 2, § 1, lit. A, III part., cap. 2, § 7, IV part., cap. 5, § 2 et regula 39 provinc.

De qualitatibus ejusdem gradus. — 1° vires, 2° propensio ad virtutem, 3° bona indoles, 4° quies in sorte Marthæ, 5° possunt requiri judicium, et ars aliqua vel ad eam aptitudo, 6° ne litteræ curentur ab iis etiam qui necdum legere didicerunt.

(897) VII. Atque his locis etiam designantur conditiones et partes, quæ in hujusmodi personis desiderantur, quæ omnes eo tendunt, ut ad finem intentum, prout ratio prudentiæ requirit, sint accommodati : itaque ex parte corporis requiruntur vires, sanitas, etc., sustinendis laboribus sufficientes : ex parte vero animæ [oportet eos esse] aptos ad devotionem et virtutem, et ad eam propensos, et bonæ ac facilis naturæ, quoad fieri possit, et præsertim, quod sorte Marthæ contenti sint. Unde licet in

(1) De hoc more P. Claudius in *Instructione* [nunc septima in Instituto edit. Prag. 1757, tom. II, a pag. 314] *ad scholares*, num. IV. (MDCXXV.)

(2) Exempla numeri coadjutorum habes in Formula acceptandi collegia [i. e. in *Ordin. Gener.* cap. 16, num. IV]. (MDCXXV.)

eis judicii capacitas et ars aliqua, vel sufficiens ad illam ingenium desiderari possit; literæ autem ullæ non postulantur, nec eis conceditur, ut in Societate plus literarum addiscant, quam ante ingressum in illam sciebant, ita in Examine cap. 6, § 6. Imo si legere et scribere antea nesciebant, sine facultate generalis id addiscere non possunt, ut in regula 14 ex communibus dicitur.

Reg. S. Fran.

Habeturque similis inter regulas S. Francisci cap. 10, ubi de suis fratribus ait : *Non curent literas discere, qui literas nesciunt.* Ubi generaliter quidem de suis fratribus loqui videtur; mens autem ejus fuisse videtur, ut qui omnino sine literis ingrediuntur, quia non ad literarum munera recipiuntur, de literis non curent, sed in qua vocatione vocati sunt permaneant, juxta apostoli consilium 1, corinth. 7. Atque ita Corduba ibid. quæst. 7. Bonaventura in expositione regulæ cap. 10, et alii.

Cordub. D. Bonav.

Tertium corollarium. De perfectione requisita ad hunc coadjutoris temporalis gradum ex parte votorum. — Respectu probationis, obligationis, et meriti, in dicto gradu non differunt formaliter vota prima a votis scholarium approbatorum; vota ultima, a votis coadjutorum spiritualium formatorum.

(898) VIII. Tertio infertur ex dictis, quam sit perfectus hic gradus Societatis in ratione religiosi status, quod considerari potest, vel ex parte votorum, vel ex parte finis et actionum, ad quas ordinatur. Et in primis in votorum vinculo non differunt, formaliter loquendo, ut sic dicam, ab scholaribus approbatis, vel a coadjutoribus spiritualibus formatis, secundum tempora diversa. Bis enim vota Societatis emittunt et in eam incorporantur. Primo post biennium per vota simplicia ejusdem omnino rationis cum votis scholarium approbatorum admittuntur. Unde dici tunc possunt coadjutores approbati. In eisque novitiatus per biennium, et cum eisdem spiritualibus exercitiis et experimentis, sicut in ceteris omnibus postulatur. Post diuturniora vero experimenta (quæ saltem per decennium juxta consuetudinem Societatis durant, quamvis in rigore legis nullum certum tempus habeant præter arbitrium prudens superioris, juxta quod in formula, data a P. Claudio Aquaviva, decennium circiter in Societate, et annus ætatis 30 determinatur) incorporantur intimius Societati per vota coadjutorum formatorum, ut habetur in Examin. cap. 6, § 7, II part. Constitut., cap. 1, quæ omnino ejusdem rationis sunt cum votis coadjutorum spiritualium; et ideo nihil aliud de illis dicendum superest, quoad eorum materiam vel obligationem. Ad professionem autem solemnem non admittuntur hi religiosi eisdem rationibus, quibus ne coadjutores [quidem] spirituales, ut cap. præced. in puncto 2 vidimus, quæ in his a fortiori locum habent. Præsertim, quia illi non efficiuntur clerici : hæc autem religio propria clericorum est, ut diximus lib. I, cap. 5. Sufficit ergo illis in sancta humilitate Deo consecrari; nam quantum est ex parte illorum, nihil diminuitur de merito apud Deum, eo quod solemnia vota non emittant; et, si religiose vivant, tam indissolubilem habent cum religione unionem, ac si solemnem professionem emisissent, suntque vere, substantialiter, ac perfecti religiosi, ut Gregorius XIII declaravit. Nihil ergo in hac parte relinquitur, quod desiderent.

(899) IX. Ex parte autem finis et actionum, ad quas eorum status ordinatur, habentsine dubio gradum ad magnam perfectionem acquirendam aptissimum; et (in quo alios quodammodo superant) securissimum. Nam in primis participant totam illam partem vitæ contemplativæ, quam Societas in omnibus suis membris profitetur. Debent enim esse dediti exercitiis spiritualibus et mentalibus, et suis temporibus orationi, examini conscientiæ, lectioni spirituali et meditationi deputatis vacare. Et quamvis sacrum non faciant, nec officium canonicum recitent, audire tamen missam quotidie debent; imo et rosarium Virginis, vel etiam ejus officium, licet non ex regula, ex pia tamen consuetudine recitare, prout lib. seq., cap. 2, num. II exponemus.

Item ex parte finis, perfectio status coadjutorum temporalium multis modis ostenditur. Nam primo, obeunt omnia exercitia spiritualia in Societate communia.

Præter hæc vero (quod Basilius regul. 37 ex fusioribus valde commendat) cum actiones eorum externæ sint et corporales, non multum animum distrahunt, quo minus possint frequenter circa Deum versari; vel eum præsentem in suis laboribus habendo, ut idem Basilius in 5 earumdem regularum et cap. 7 Constit. monast. hortatur : vel in eum omnia, quæ agunt referendo et auxilium postulando. Itaque magnam possunt perfectionem vitæ contemplativæ in hoc statu comparare.

Secundo, inter actiones externas possunt liberius Deo attendere, Dei gloriam intendere, gratiam poscere.

Unde etiam fit, ut perfectionem antiquorum monachorum multum imitentur : illi enim, et clerici non erant, et post laudes suis temporibus Deo decantatas, manibus laborabant, ut se vel alios pauperes sustentarent; hi vero et sua etiam tempora, quibus Deo mente psallant et ore deprecentur habent; et postea manibus laborant, non ut aliquid

Tertio, multum imitantur veterum monachorum perfectionem.

temporale comparent, quo se, vel alios sustentent, sed ut ministros evangelii adjuvent, eisque ministrent. Ex quo ulterius sequitur, ut patrem Marthæ, non solum corporaliter, sed etiam spiritualiter participent. Nam licet proxime circa corporalia occupentur, tamen quia illa sunt media ad proximos spiritualiter juvandos, et sub ea intentione assumuntur; ideo fructum et meritum spiritualium actionum circa proximos participant. Præterquam quod ipsi debent ad salutem proximorum suo modo cooperari tum familiaribus colloquiis, ut in cap. 6 Examinis, § 4 habetur, tum maxime exemplo, et præsertim patientia et caritate omnes alacri animo suscipiendo, eorumque necessitatibus summa diligentia succurrendo, et si necessarium fuerit omnium onera portando et sustinendo. Tandem hinc etiam merito consequuntur, ut omnium bonorum operum ac meritorum Societatis participes sint, et illius gratiis non minus, quam ceteri professi perfruantur, ut habetur in Bullis Pauli III, Julii III et Gregorii XIII.

Quarto, partem Marthæ habent etiam spiritualiter.

Quinto, saluti proximorum cooperantur immediate colloquiis, patientia et caritate ad omnes et ad sustinenda omnium onera.

Sexto, fruuntur omnibus sociorum meritis et gratiis non minus quam professi.

CAPUT IV.

Quot sint gradus personarum in Societate, et quomodo inter se distinguantur, ex dictis colligitur.

Tres tantum, sed duplici modo esse gradus personarum in Societate.

(900) I. Ex dictis in hoc et superioribus libris circa varios gradus personarum Societatis, facile colligi potest quot illi sint, et quæ inter alios distinctio intercedat. Potest autem hæc distinctio membrorum Societatis dupliciter fieri; scilicet vel juxta diversa vincula cum ipsa Societate per vota aliquo modo diversa; vel per ministeria, ad quæ proxime talis personarum status ordinatur; et utroque modo tres tantum sunt ordines personarum; priori modo distinguuntur in Societate *scholares approbati, formati coadjutores, et professi:* nam hi omnes habent inter se differentiam in modo votorum, ac vinculi cum Societate, ut satis explicatum est lib. III, VI et in hoc VII, nec oportet augere hanc partitionem propter coadjutores temporales vel spirituales, quia illi omnes, quoad vota eamdem rationem habent, vel inter se cum formati sunt, vel cum scholaribus, quando simpliciter post biennium admittuntur. Et ita quoad hoc æquiparatur in 4 congreg. can. 1 et suo etiam modo in 7 congreg. can. 25. Unde clarius comprehendendo omnes, *scholarium* nomine sublato, dicere possumus in Societate alios esse religiosos *approbatos*, alios *formatos*, alios *professos*, vel quosdam esse religiosos quidem substantialiter, nondum tamen in ultimo termino constitutos : alios vero qui jam sunt in termino absque solemni professione, alios vero professos. Et eadem ratione non oportet ibi distinguere plura membra propter professos trium, vel quatuor votorum, tum quia professi trium votorum et pauci sunt, et magis ex dispensatione, quam ex lege ordinaria, tum etiam, quia in modo vinculi aut votorum, non differunt a ceteris professis, sed solum in numero votorum, et ideo aliquando comprehenduntur sub gradu professorum, ut V part. Constitut., cap. 1, lit. A.

1ª collectio horum trium graduum, ex votis quæ nuncupant. — Gradus 1us, religiosi APPROBATI sive scholares sive coadjutores temporales; 2us, religiosi FORMATI qui sunt coadjutores tam spirituales quam temporales; 3us, religiosi PROFESSI quatuor aut etiam trium votorum.

(901) II. At vero distinguendo hos gradus ex ministeriis, tres etiam inveniuntur, diverso tamen modo : sic enim numerandi sunt *scholares, operarii et coadjutores temporales*. Ministeria enim Societatis, aut spiritualia sunt, aut corporalia; ad hæc posteriora recipiuntur coadjutores temporales. Priora vero, aut considerantur in seipsis, aut in vita et præparatione ad illa; in hoc secundo ordine versantur *scholares*, in alio vero reliqui omnes, qui jam ex officio et statu suo ad illa exercenda ministeria destinati sunt, quos *operarios* appellamus, et sub illis *tam coadjutores spirituales formatos*, quam *professos trium vel quatuor votorum* comprehendimus. Et ita intelliguntur facile omnia, quæ de his gradibus, tam in Bullis pontificis, quam in Constitutionibus nostris inveniuntur.

Trium graduum inter Societatis personas altera collectio, ex ministeriis quæ obeunt. — Gradus 1us, SCHOLARES in præparatione ad ministeria spiritalia; 2us, OPERARII in exercitio ministeriorum spiritualium, sive sint professi, sive coadjutores spirituales formati; 3us, COADJUTORES TEMPORALES.

(902) III. Et quidem in Examine cap. 1, § 7 et sequentibus, quatuor classes personarum Societatem ingredientium distinguuntur; tamen revera non additur aliquis gradus, sed ibi magis distinguitur intentio vel dispositio ingredientium. Nam interdum recipiuntur definite, ad aliquem ex dictis tribus gradibus, et ita distinguuntur tres classes ingredientium; aliquando vero recipiuntur indefinite ad eum gradum, qui superiori visus fuerit. Et ita additur quarta classis, quæ vocatur *indifferentium*, quæ non pertinet ad gradus personarum Societatis, sed ad classem *novitiorum*, ut sic

Varietas ingredientium in Societatem. — Membrorum Societatis proprie dictorum gradibus tribus respondent classes tres ingredientes et novitios 1° quando aliqui ad singulos gradus admittuntur definite; 2° quando admittuntur, pars ad corporalia; pars ad gradum scholarium, ni-

hil adhuc definiendo respectu gradus ulterioris; pars indefinite vel ad corporalia vel ad spiritualia. Hi postremo dicti efficiunt classem indifferentium, eamque quartam, si contingat (quod raro fit) aliquos admitti definite respectu gradus scholarium, formatorum et professorum.

dicam : nam in eis solis potest esse classis indifferentium, quia expleto biennio determinandi sunt omnes saltem ad statum scholarium, vel coadjutorum temporalium, ut in quarta congregatione generali decreto 57, seu can. 2 declaratum est; ubi considerandum est etiam hoc modo regulariter loquendo non posse distingui nisi duas, vel tres classes : quia novitii, vel ad temporalia ministeria, vel ad spiritualia recipiuntur : pauci autem recipiuntur ex parte Societatis indeterminati inter hæc duo membra, licet ex parte sua omnes debeant indifferentes ingredi : aliquando vero possunt aliqui recipi cum ea indifferentia; et ita constituuntur tres ordines novitiorum. Inter quos qui recipiuntur ad spiritualia ministeria, consequenter admittuntur definite ad gradum scholarium, indefinite vero ad gradum professorum vel coadjutorum : raro enim potest a principio fieri hæc distinctio, donec in studiis personæ probentur. Aliquando vero, cum personæ sunt provectæ ætatis, aut literatæ, possunt a principio cum recipiuntur, ad gradum professorum vel coadjutorum destinari; et ita intelligenda est illa partitio; et ad eamdem doctrinam facile accommodantur, quæ de quatuor acceptionibus Societatis dicuntur v part. Const., cap. 1, lit. A. Nam in prima comprehenduntur novitii, et ita solum tres gradus membrorum proprie dictorum Societatis relinquuntur.

[FINIS LIBRI SEPTIMI].

LIBER OCTAVUS.

ALIAS (Ind. 1625). De mediis quibus ad spiritualem profectum et perfectionem suorum religiosorum Societas utitur. Explicatis votis et personarum ordinibus, media nunc explicabuntur quibus Societas suos perficit spiritualiter.

DE MEDIIS, QUIBUS AD PROPRIAM PERFECTIONEM ACQUIRENDAM SOCIETAS UTITUR.

[PROOEMIUM].

Explicatis votis omnibus Societatis, et variis personarum ordinibus, qui ex eis oriuntur, dicendum sequitur de actibus seu ministeriis, in quibus personæ Societatis exerceri et occupari debent. Ordinatur autem hæc religio, ut vidimus, primo quidem ac per se, ad suorum membrorum spiritualem perfectionem, deinde vero proximorum : et ideo priusquam de ministeriis erga proximos dicamus; de mediis, quibus ipsa religio in se et in suis membris spiritualiter perficitur, dicendum est; hæc autem media quædam sunt mere interna; per quæ anima immediate conjungitur Deo dum æterna meditatur, conscientiam recognoscit, et in interioribus actibus virtutum omnium versatur; alia sunt externa, quæ subdistingui possunt, in ea, quæ per sese, et ex opere operato animam sanctificant, ut sunt sacrificium et sacramenta, et in ea, quæ ex opere operantis, ut sunt exteriores exercitationes virtutum. De his ergo omnibus ex professo dicendum est, et distinctius explicabimus aliqua, quæ in primo libro cap. 5 et 6 tacta sunt, quæ vero a cap. 7, et deinceps sufficienter tractata sunt, hic omittuntur.

CAPUT I.

An et quantum debeant religiosi Societatis ex vi sui instituti mentalibus exercitiis vacare.

1ª assertio. Mentalia Societatis exercitia non sunt sub præcepto rigoroso.

(904) I. Quoniam duplex est obligatio, alia rigorosa et præcepti : alia regulæ religiosæ ac perfectionis, in toto hoc libro obligationem posteriori modo sumimus; quia supponimus, quod etiam lib. IV, cap. 12, num. XIII attigimus, regulam Societatis non inducere rigorosam obligationem : ubi autem ex alio capite oriri potuerit, id specialiter adnotabimus. In præsenti ergo constat primo, mentalia exercitia, quæ sunt conscientiæ examinatio, meditatio, contemplatio, et in universum mentalis oratio, non cadere sub obligationem rigorosam non solum propter rationem dictam, sed etiam quia humanum præceptum non fertur per se in hujusmodi actus : quia vel non potest, ut lib. IV, de legib. cap. 12 docuimus; vel licet possit mediante voto obedientiæ, certe non expedit propter periculum majoris mali; et circa hoc videri possunt quæ in tract. 4, lib. II, de oratione mentali cap. 4 diximus.

Ejus assertionis ratio est quia dictum præceptum nec sequitur ex regula Societatis, nec valide aut saltem non prudenter ferretur per se jure humano.

Dico autem *per se*, quia ratione alterius actus exterioris interdum præcipi potest ut in præsenti recogitatio peccatorum, vel examinatio conscientiæ potest præcipi ratione confessionis; tunc vero solum eo præcipitur, quo ipsa confessio, de quo infra in cap. 4 dicemus. Potest etiam interdum aliqua exterior actio, vel otium, præcipi propter hos interiores actus, ut si præcipiatur lectio propter meditationem, vel vacatio ab studio propter contemplationem. Sed tunc etiam non præcipitur rigorosius actio vel omissio exterior, quam interior meditatio : cum ergo hæc rigorose non præcipiatur, nec cetera etiam, quæ ad ipsam ordinantur.

Mentale exercitium potest 1° requiri ratione actus exterioris, v. g. examen conscientiæ propter confessionem; 2° esse causa cur actus exterior requiratur, v. g. lectio propter meditationem. Tunc actionis vel omissionis obligatio eadem est quam actus interioris.

(905) II. Secundo vero dicendum est, religiosos Societatis, ex vi suæ regulæ teneri ad exercendos hujusmodi actus temporibus præscriptis : sic enim non repugnat actus, etiam mentales, cadere sub regulam religiosam cum illius professio et assumptio voluntaria sit, sicut in voto obedientiæ in citato cap. 12, lib. IV exposuimus. Probatur ergo assertio ex III part. Constit., cap. 1, § 20 : *Omnes suum tempus rebus spiritualibus impendant, et devotioni quærendæ pro mensura divinæ gratiæ sibi communicandæ insistant.* Quæ verba habentur etiam in reg. 21, ex generalibus, et similia reg. 1, ex communibus, quam infra a num. IV expendemus. Ubi etiam declarabimus, quod et quantum hoc tempus sit, quod etiam attigimus supra in lib. I, cap. 6, num. IV. Solum hic addendum est ab hac obligatione nullos excipi etiam professos, et quibusvis ministeriis occupatos. Nam regula generalis, nec exceptionem ullam facit, quia revera nec necessaria, nec rationabilis erat; ubi enim necessaria est, non omittitur, ut videre licet in regula 4 ex communibus, cum similibus. Quin potius de professis signatim dicitur VI part. Constit.,

2ª assertio. Mentalia exercitia sunt tamen sub regula, quum hanc socii susceperint voluntarie.

Probatur ex Constitutionibus.

Hæc assertio valet in professis : maxime quum ea pars regularum sit ipsorum statui convenientissima.

cap. 5, § 5, debere in domibus eam partem regularum observare, quæ illis communis est : constat autem hanc partem mentalium exercitiorum maxime convenientem esse eorum statui et conditioni : adstringuntur ergo omnes eadem regula, et ita postea in 4 congreg., decret. 16, vel can. 11, stabilitum fuit.

Solvitur objectio contra nunc dicta de professis : Nempe Constitutiones quum nolunt regulam ipsis præscribere circa exercitia spiritualia, non eximunt professos ab exercitiis communibus sed a necessitate petendi licentiam ut ea augeant quemadmodum facturi supponuntur.

(906) III. Dices in VI part. Constit., cap. 5, § 1 de professis dicitur, nullam eis regulam præscribi, quoad spiritualia hæc exercitia, eo quod certum ducatur eos viros spirituales futuros, et qui sic in via Christi Domini profecerint, ut in ea currere possint. Hoc autem ita intelligendum est, ut eis non intelligatur per regulam prohibitum, quin ultra tempora spiritualibus exercitiis omnibus definita, possint aliquid addere : imo in ea Constitutione tacite admonentur, ut id faciant, quantum *discreta caritas unicuique dictaverit*, et adhibito consilio confessoris. Igitur professi ex vi regulæ non limitantur ad sola opera religionis ac divini cultus, quæ pro tota communitate Societatis præscripta sunt; et in hoc sensu dicitur eis non præscribi regulam circa hæc opera, non quia non obligentur generali regula, sed quia per illam non prohibentur, quo minus aliquid addant; quin potius ab eis hoc desideratur et speratur; in hoc enim quod addendum est, non præscribitur regula, quia non potest esse uniformis, cum nec vires omnium eædem sint, nec occupationes, etc. Hæc est ergo differentia inter professos et scholares Societatis, quod scholaribus ita sunt definita spiritualia exercitia et tempora eorum IV part. Constit., cap. 4, et in congreg. 1ª, generali decreto 97, et in 2ª, decreto 29, et in 4ª, decreto 5 et can. 6, ut sine facultate superiorum nihil eis addere possint : quod merito ita præscriptum est; tum propter studiorum labores, tum etiam, quia in eo statu, nondum supponuntur adeo in rebus spiritualibus exercitati, ut hoc illorum arbitrio committendum sit; at vero professi non habent ex regula illam prohibitionem, sed potius generalem licentiam, vel etiam exhortationem, ut frequentius in his spiritualibus operibus exerceantur, quia eorum ministeria et status hoc requirunt. Vide Bonaventura in spec. discipl. cap. 15; citatur etiam similis doctrina revelata Pachomio abbati ab Angelo sibi regulam tradente, apud Palladium in histor. cap. 38, quem locum invenire non potui (1), nec in Palladio, tomo VII biblioth., nec in vita Pachomii apud Surium tomo III.

D. Bonav.

Pallad.

De exercitio examinandi conscientiam, regula est ut bis fiat quotidie. Cetera huc spectantia dicentur in libro sequenti.

(907) IV. Ut autem hoc magis explicetur, operæ pretium erit ad particularia opera, quæ in hoc genere Societas exercet, descendere; sunt enim tria genera horum operum, scilicet examinatio conscientiæ, lectio spiritualis, oratio mentalis, sub qua meditatio et contemplatio comprehenduntur; de quibus prædictæ regulæ loquuntur. Regula prima ex communibus, et in dict. cap. 5, VI part. Constit., § 2 ibi : *Orandi, meditandi et legendi;* et § 11 : *Utantur quotidie suæ conscientiæ examinatione;* et part. IV, § 5 additur ut bis fiat. Itaque quod ad primum exercitium examinandi conscientiam pertinet (2), tenentur nostri religiosi ex regula bis in die, meridie scilicet et noctu, utroque in tempore per quadrantem id præstare; neque circa hoc aliquid specialiter annotandum hic occurrit, nam quæ de hoc examine dici possunt, commodius lib. sequenti, tractando de exercitiis spiritualibus, explicabimus, ubi etiam de alio examine

(1) *Quem locum invenire non potui.* Nobis felicius contigit : quippe frustra a Suaresio quæsitum *Historiæ Lausiacæ caput* 38, mutato nomine, idem est cum *capite* 19 operis inscripti *Heraclidis Paradisus* in volumine, cui titulus *Heriberti Rosweydi Vitæ Patrum*; a pag. 709 edit. Lugd. 1617. Verba ipsa exscribo e pag. 729, col. 1 : « Tum sanctus Pachomius quasi contradicere angelo voluit hoc dicens : » *Paucæ sunt istæ orationes* [quas omnibus imponis]. Cui respondit hoc angelus : *Has orationes* » *fieri idcirco præcepi ut et minores sine aliqua* » *implere tristitia impositam sibi vivendi regulam* » *possint : qui vero firmioribus consummatioribusque sensibus vivunt, non est illis necesse aliena* » *lege constringi; ipsi enim semet ipsos, intra cellas,* » *universamque vitam suam visioni et cultui Dei penitus dederunt.* » Harum sententiarum varietas nulla nisi in verborum delectu apud Bollandianos, Maii tomo III, pag. 301 edit. Venet. 1738, die 14, in *Vita S. Pachomii*, ubi sub num. 15 exstat angelica regula, non tam monachis quam ipsi Pachomio data, suas deinceps constitutiones dictaturo. Quæ igitur *Regulæ S. Pachomii* vocantur in §§ 128 distinctæ, et D. Hieronymum interpretem habent in *Bibliotheca Patrum tom. IV* a pag. 86 edit. Lugd. 1677, eas non magis angelicas putato quam *Pachomii Monita, ibid.* pag. 92.

(2) Ribadeneyra in *Vita S. Ignatii* lib. V, cap. 1 [pag. 441, edit. Antverp. anni 1587, hæc de sancto fundatore retulit : « In horas singulas sese colligebat, et a reliquis animum in Deum avocabat, conscientiamque suam discutiebat diligentissime]. » (MDCXXV.)

quod in Societate fieri consuevit, et *particulare* vocatur, aliquid addemus.

De exercitio lectionis spiritualis et præparatione ad orandum. Bernard.

(908) V. Quod vero spectat ad secundum, lectio spiritualis in hoc statu maxime necessaria est: tum propter meditationem, nam, ut Bernardus tract. præced. lib. I, cap. 5, num. XV relatus, dixit, meditatio sine lectione errori exposita est; tum propter spiritualem fructum, quem ipsa per sese solet afferre, quia, et ad illuminandum intellectum, et ad accendendum affectum valde utilis est; tum denique propter alios. Nam cum nostri religiosi proximos debeant, ad virtutem excitare, eosque instruere, et interdum etiam in spiritualibus dirigere, necesse est, ut doctores sacros evolvant, a quibus lumen accipiant. Sciendum est enim hujusmodi lectionem interdum ad proprium, interdum ad aliorum profectum ordinari, et utramque esse in hoc statu necessariam; priorem tamen fructum esse præcipue intentum in hac parte, ubi spiritualis lectio commendatur, tamquam exercitium vitæ contemplativæ ad propriam spiritualem perfectionem ordinatum. Non repugnat tamen, imo ad perfectionem et industriam legentis pertinet, ad utrumque finem hoc opus ordinare. Hoc vero provectiorum est, et maxime convenit professis Societatis, ratione sui status: nam ita debent incumbere propriæ perfectioni, ut aliis etiam consulant, et e converso: unde si eadem actio possit esse utilis ad utrumque finem, perfectior erit, ceteris paribus, si ad utrumque referatur. Nihilominus tamen, viris etiam perfectis, lectio spiritualis aliquando specialiter sumenda est propter affectum potius excitandum, quam propter studium, et ideo utrumque distincte commendatur omnibus, etiam professis et viris quantumcumque perfectis, scilicet et studium sacrarum literarum, et spiritualis lectio, quæ et in 1 regula ex communibus præcipitur, et eidem horæ quadrans in singulos dies a 7 congr. designatur in can. 5. De illius vero necessitate multa docent, qui id argumentum peculiariter assumpserunt, nominatim perite tractant (1) Alphonsus Rodriguez, I part., tract. 5, cap. 28; Paz, tom. I, lib. II, part. IV, cap. 51 et tom. II, lib. III, part. V, cap. 2.

Hujus lectionis duplex modus: alter ad proprium, alter ad alienum profectum. Intenditur præcipue finis prior; sed recte etiam uterque simul a provectioribus: quos tamen oportet aliquando legere affectus causa magis quam studii.

(909) VI. Præter hæc vero necessaria est etiam in hoc statu frequens, et assidua mentalis oratio: quia non solum necessarium medium est ad propriam perfectionem acquirendam, et ad fructuose laborandum in vinea Domini; sed etiam aliqua ex parte, finis est hujus religiosæ vitæ, quæ non solum activa est, sed etiam contemplativa, ut supra lib. I, cap. 6 diximus. Unde cum hoc exercitium toti Societati sit maxime necessarium, quo gradus professorum censetur esse perfectior, eo magis illud participare debet, et otium contemplationis; ita tamen, ut ministeria erga proximos non impediat, sed potius juvet ac promoveat. Atque hæc est regula quam Constitutiones indicant, ut ea utantur professi ad vacandum contemplationi, nimirum *quantum commode potuerint, non relinquendo ea ministeria erga proximos, quæ caritas aut obedientia postulaverint;* quæ fuit regula præscripta ab Augustino 19, de civit., cap. 19 dicente: *Negotium justum suscipit necessitas caritatis, quam sarcinam, si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter caritatis necessitatem;* et subdit verba nostris religiosis et præsertim professis maxime consideranda: *Sed nec sic omnimoda veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, et opprimat ista necessitas.* Significat enim his verbis Augustinus, etiam his, quibus ex necessitate muneris vel status incumbit cura proximorum necessarium omnino esse, suis temporibus contemplationi vacare.

De exercitio mentalis orationis, quod est 1° medium ad perfectionem propriam et proximorum; 2° finis partialis in Societate; 3° impensius a professis frequentandum quin ministeria circa proximos impediantur.

August.

(910) VII. Nec satisfaciet quispiam suæ obligationi, etiamsi dicat, in ipsis operibus et spiritualibus ministeriis non omnino relinqui interiorem mentis considerationem et intentionem, ac recursum ad Deum. Quamquam enim hoc prætermittendum non sit, et in eo magna ex parte præceptum, vel consilium orationis impleatur, juxta doctrinam Basilii in reg. 5 ex fusioribus, nemo tamen debet (ut idem sanctus subjungit) ea occasione præscripta tempora ad vacandum orationi, vel meditationi negligere; quia sine hoc adminiculo, neque attentio ad Deum in aliis operibus, nec fervor devotionis poterit conservari; et ideo

Huic mentalis orationis exercitio non satisfit nisi peculiare tempus impendendo.

D. Basil.

(1) *Nominatim perite tractant.* Editt. quatuor habent *nominatim Puerile tract.* 2. Erratum turpissimum putavi: si quis tamen *Puerilem* quemdam ejusque *Tractatum* 2um noverit, importunam meam castigationem ipsi sugillandam permitto.

D. Thom.

D. Thomas 2. 2, quæst. 188, art. 8, cum dixisset solitudinem congruere religionibus profitentibus vitam contemplativam, non vero illis, quæ ordinantur ad opera vitæ activæ, sive spiritualia, sive corporalia, subdit : *Nisi forte ad tempus exemplo Christi, qui, ut dicitur Lucæ 6, exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei*, de quo exemplo agimus tom. II, in III part., disp. 29, sect. 1.

Id tempus orationis mentalis designatur in Societate pro singulis diebus et annis : quod Christus exemplo suo commendavit.

(911) VIII. Id tempus designatur tum singulis diebus per horam, tum singulis annis per 8 vel 10 dies. Duobus autem modis potest hoc intelligi; primo ut singulis diebus tempus aliquod huic solitudini deputetur. Secundo ut interdum per plures dies activa vita intermittatur, omnisque communicatio cum hominibus omittatur, ut soli Deo vacetur. Et utriusque modi exemplum nobis præbuit Christus; et utrumque imitari debent religiosi Societatis ex vi suæ regulæ et receptæ consuetudinis : nam et singulis diebus statutis temporibus se colligere, et soli Deo vacare debent per horam integram, ut in 4ª congreg. generali can. 6 retinetur, ac etiam denuo stabilitur. Nec id tempus, nisi gravi de causa, abrumpendum decernitur in 7ª congreg. decreto 21, num. II, et aliquando etiam per aliquot anni dies (quos decem vel octo designat sexta congregatio can. 9 in singulos annos, et in 7ª, can. 4, magis adstringitur) ab exteriori actione omnino cessare, et in sola interiori vita se exercere, ut in illa 7ª congregatione, et decreto in num. IV iterum inculcatur, et in sequenti libro cap. 7 latius dicemus. Nam, ut actio postea efficacior sit, hoc otium necessarium est, quia hoc negotium spirituale, opere primum seu exemplo, deinde sermone, seu prædicatione perficitur : neutrum autem eorum efficaciam habebit, nisi eam promereatur oratio, ut dixit Bernardus epist. 201 ad Balduinum abbatem.

Oportet ut sacrorum ministrorum exemplis et verbis efficaciam mereatur oratio.

D. Bernard.

CAPUT II.

Utrum religiosi Societatis ad aliquas orationes vocales ex vi sui instituti teneantur?

Prima assertio bimembris circa titulum capitis.

(912) I. Quoniam vocalis oratio cum mentali proxime conjuncta est, ut facile intelligi potest ex iis quæ initio lib. III de oratione vocali scripsimus, de illa consequenter dicendum est, breviterque poterit expediri, supposita distinctione data initio cap. præcedentis de obligatione vel præcepti rigorosi, vel solius regulæ. Dicendum est enim, nec ex rigorosa præcepti obligatione, neque ex regula specialiter ad orationem vocalem obligari singulos religiosos Societatis. Suppono sermonem esse de his religiosis ex eo capite, quod religiosi sint, nam si sint in sacris constituti, clarum est teneri illo titulo ad officium canonicum recitandum; sed illa obligatio accidentaria est religioni : sic ergo facilis est ratio utriusque partis. Prioris quidem, quia nullum est principium, nec fundamentum talis obligationis : nam si ad aliquam orationem vocalem obligarentur nostri religiosi, vel esset ex communi ratione status religiosi, vel ex propria et speciali. Hoc secundum dici non potest, quia Constitutiones Societatis non inducunt talem obligationem, ut sæpe monuimus. De primo autem patet, quia ex illo titulo solet oriri in aliis religiosis obligatio tantum recitandi officium canonicum, idque ex obligatione in sola consuetudine fundata, ut tract. 4, lib. IV de horis canon., cap. 17, num. VI tradidimus; hæc autem in nostris religiosis locum non habet. Quod quidem de coadjutoribus temporalibus est per se notum, quia non est obligatio suo muneri consentanea : unde nec in aliis religionibus professi laici seu conversi ad hoc obligantur, ut ibidem in num. II notavimus, et a fortiori neque novitii. De scholaribus vero expresse dicitur in IV part. Constit., cap. 4 in declaratione lit. B, *ad dicendum officium divinum non tenentur*. Professi vero et coadjutores spirituales semper sunt sacerdotes, et ideo titulo sacerdotii (1) tenebuntur. An vero si qui sunt professi non ordinati in sacris obligentur, statim dicam.

Primæ assertionis ostenditur prius membrum. Nempe in Societate ad orationem vocalem singuli non tenentur ex rigoroso præcepto; quia abest a Societate consuetudo obligans religiosos qua tales ad horas canonicas; et jus Societatis si quod ipsi proprium esset non obligaret sub culpa.

(913) II. Circa alteram partem ad obligationem regulæ pertinentem, advertendum est, solum obligari nostrum religiosum ex vi Constitutionum, ad expendendum quotidie unius horæ tempus in oratione, præter missam et præter officium canonicum, si illud alias ex obligatione recitaverit; et præter examina conscientiæ; licet enim hoc postremum in Constitutionibus non

Primæ assertionis explicatur posterius membrum. Nempe ad orationem vocalem singuli socii non tenentur ex obligatione regulæ; sed præter missam, horas quas quis ali-

(1) *Titulo sacerdotii.* Editt. quatuor habent *tituli sacerdotis.*

ter deberet, atque examina conscientiæ, per horam orandum est.

contineatur, sicut etiam in 1ª congregatione, can. 94 notatum fuit, additum est ab ipsa Societate, et perpetua consuetudine servatum a tempore secundæ congregationis et specialiter in 4ª, decreto 5, fuit confirmatum. Illius autem horæ tempus ex vi Constitutionum, non ita mentali orationi destinatur, ut non possit in eo vel rosarium, vel officium B. Virginis recitari, pro devotione vel majori fructu orantium, ut declaratur IV part. Constit., cap. 4, § 5 et 4, et lit. B, etc., et in dict. can. 5, congregationis 4æ generalis, licet dicatur, *ut omnino retineatur consuetudo orandi per horam integram*, etc., non tamen declaratur, ut illa oratio tota mentalis sit. Nihilominus tamen praxis, et consuetudo Societatis declaravit, ut illa hora matutina tota orationi mentali seu meditationi et contemplationi tribuatur, atque ita hoc censeri debet jus ordinarium Societatis, a quo sine superioris facultate seu commutatione discedere non licet. Unde pia ac fere generali consuetudine introductum est, ut omnes, præsertim non sacerdotes, ultra integram horam mentalis orationis, Virginis officium aut rosarium recitent, suum proprium tempus huic devotioni tribuendo, a qua consuetudine qui discrepat, satis imperfecte agit, etsi in decreto 105 [§ 5 congr. 1æ; et decr. 40, § 4] sextæ congregationis propriæ regulæ (1) obligatio non sit posita.

Non vi Constitutionum, sed ex Societatis consuetudine, vocalis oratio intra horam quotidianæ orationis non fit absque speciali licentia.

Socius præsertim non sacerdos satis imperfecte agit si Virginis officium aut rosarium omittat.

(914) III. Hæc autem omnia de privatis orationibus et personalibus obligationibus procedunt, ut in assertione tetigimus. Jam de oratione publica et communi dicendum secundo nullam esse in Societate certi temporis obligationem, ubi occurrebat quæstio de choro, cur Societas illum non profiteatur; sed hæc satis tractata est lib. I, cap. 8, et ideo plura hic dicere necesse non est. De litaniis etiam dubitari potest quia videtur esse antiqua consuetudo Societatis, ut a tota communitate quotidie in domibus et collegiis dicantur : ergo erit etiam sub obligatione : dicendum est autem in primis hanc orationem, etiamsi pia et sancta sit, nulla Constitutione, vel regula esse præscriptam. Deinde dicitur, non ita esse consuetudine receptam, ut præcepti obligationem inducat, tum quia existimo nullam consuetudinem Societatis propriam et specialem hanc vim, nec sub hoc genere

Secunda assertio etiam negativa rigorosi præcepti socios ad orationem obligantis quoad totam communitatem.

Dubium de litaniis, quæ recitantur a communitate. — Non recitantur ex regula, neque ex consuetudine : quod si ita fieret, tamen abesset obligatio sub peccato; quia usus, etiam pius, non præscribit contra institutum Societatis quod ut videtur excludit consuetudines sic obligantes.

obligationis posse introduci, quia est contra expressam Constitutionem VI part., cap. 5, ibi : *Visum est nobis in Domino nullam Constitutionem, declarationem, vel ordinem ullum vivendi posse obligationem, ad peccatum mortale, aut veniale inducere*, nam sub illa particula, *ordinem vivendi*, consuetudines omnes comprehendi censeo; non ergo potest consuetudo obligationem illi Constitutioni repugnantem inducere; nam eo ipso non esset nostris hominibus pia, nec religiosa consuetudo, utpote Constitutioni repugnans, tum etiam, quia illa non est propria consuetudo inducens obligationem, seu ex obligatione introducta, quia constat ex speciali aliqua ordinatione præpositi generalis inchoatam fuisse, et ex eadem continuari semper, nec in ea majorem obligationem agnosci, quam in ipsa ordinatione, in qua fundatur : illa autem non inducit obligationem præcepti, sed obedientiæ simplicis, ut alias diximus. Quamdiu ergo illa voluntas superiorum duraverit, tenebitur Societas litanias recitare, eo modo quo tenetur alias simplices obedientias implere, non tamen arctiori obligatione, nec diuturniori tempore, sed cessante illa voluntate, cessabit etiam illa qualiscumque obligatio.

Litaniæ recitantur propter solam generalis ordinationem jubentem simpliciter.

(915) IV. De qua obligatione sciendum est, eo ipso quod obligat communitatem, obligare etiam singulos eodem genere obligationis, et non majori, ut illi publicæ et communi orationi adsistant : quia non posset aliter obligari communitas, cum non possit oratio illa a communitate fieri, nisi ad eam singuli conveniant, ut in simili diximus tractat. 4, lib. IV de horis canon., cap. 10, num. IX; nihilominus si quis absit ab illa oratione communi, non obligatur etiam illo simplici modo ad litaniam privatim et per se recitandam. Quod quidem est certum, si debito modo et justo impedimento, vel ex superioris facultate absit, quia tunc nulla relinquitur ratio obligationis, quia non tenebatur litaniam per se dicere, sed cum communitate, et ab hac obligatione simpliciter excusatus fuit. Verumtamen idem censeo etiamsi contra obedientiæ obligationem non adfuerit : quia licet imperfecte egerit, tamen jam est transacta occasio, et materia illius obligationis seu obedientiæ, nec tenetur aliam

Qui non adest litaniis communitatis, non tenetur simpliciter recitare privatim. 1° Certe non tenetur si abfuerit licite; quia obligatio recitandi non afficit singulos nisi quantum requiritur ut communitas recitet. 2° Non videtur teneri si abfuerit illicite; quia elapsa est oratio communis; sic cras non impleretur jejunium hodiernum.

(1) *Propriæ regulæ*. Nec *propriæ* nec *impropriæ* regulæ. Videatur præsertim locus citatus e *Congr*. 6.

loco illius substituere, quæ nullo modo præcepta fuit; sicut qui omisit jejunium præscriptum uno die, non tenetur aliud servare alio die, loco illius. Dices, ergo qui hora matutina cum aliis non oravit, non tenetur ex vi regulæ, in alia hora diei id supplere. Respondetur negando consequentiam, non enim est in re simili. Nam regula simpliciter statuit orationem per integram horam in die : unde ex vi regulæ, qualibet hora diei impleri posset : quod autem communi consuetudine matutina hora designata sit, non est (ut sic dicam) ad exstinguendam obligationem; si tunc non impleatur, sed ad designandum certum tempus et commodius, in quo impleatur, ita ut non differatur : et ideo si tunc non impletur, postea continue urget regula, ut quam primum fieri possit impleatur. In præsenti autem, ordinatio solum est respectu communitatis, et obligatio non descendit ad singulos; nisi cooperando ipsi communitati, et ideo privata oratio non est materia illius obligationis, quamvis optime facturus sit, qui illam voluntarie expleverit : esset autem exemplum simile de illo qui uno die integram horam orationis omisit, non enim tenetur etiam ex vi regulæ alio die addere alteram horam, quamvis consultissime facturus sit, si id egerit. Sed adhuc instabis; quia religiosus professus deputatus ad chorum si absque rationabili causa, aut etiam cum illa absit a choro, tenetur privatim recitare horas, ut in lib. illo IV de horis, cap. 17, num. II tamquam commune et receptum tradidimus : ergo licet religiosus Societatis absit legitime a communibus litaniis (nedum sine causa) tenetur sub eadem obligatione qua tenetur communitas, privatim recitare. Sed negatur consequentia (1), quoniam in citato loco ostendimus saltem ex consuetudine obligari professos monachos ad privatam quoque recitationem, etiamsi sacris nondum sint initiati, et in Societate talis aliqua consuetudo non invaluit : quid autem dicendum sit, si tota communitas litanias

Instantia removetur. Nam regula orationis quotidianæ per horam obligat primario, ut orent singuli quotidie; secundario, ut orent tempore assignato; quare qui hoc secundum omisit, tenetur adhuc ad primum. At ordinavit tantum generalis ut in communi recitarentur litaniæ.

Instantia altera diluitur. Videlicet aliorum ordinum religiosi legitime absentes a choro tenentur recitare privatim : sed consuetudo quæ eos obligat nulla est in Societate circa litanias.

omitteret, ex dictis in illo lib. IV de horis canon., cap. 10 paulo superius citato, num. VIII [verius num. XV], atque etiam ex cap. 15, num. XI cum proportione sumi potest (2); quod vero hic resolvimus de litaniis intelligendum est a fortiori de choro per hebdomadam sanctam, et in die 2 Novembris, et si quod est aliud officium certi temporis (ut in assertione attigimus) quod a tota communitate in Societate usurpatur.

(916) V. Nonnulla vero dubia expedienda supersunt. Primum est de orationibus vocalibus, quæ dicendæ injunguntur pro defunctis, vel pro fundatoribus, vel aliis causis seu necessitatibus fortuito occurrentibus, quanta sit earum obligatio, et quomodo explendæ sint. Circa prius punctum de quantitate obligationis generaliter asserendum est; non transcendere obligationem simplicis regulæ vel obedientiæ. Patet ex generali declaratione Constitutionum part. VI, cap. 5, nam cum nihil distinguat aut limitet, hanc etiam materiam comprehendit. Ubi ergo aliqua oratio sub aliquo ex illis signis injuncta non fuerit, scilicet, *in virtute obedientiæ*, vel *in nomine Domini*, non obligat ex vi præcepti : at in Constitutionibus aut regulis, nullum est [circa orationes] tale præceptum, nec ordinarie a superioribus in hac materia solet imponi. Posset autem quis dubitare de orationibus (et idem est de missis) quæ pro fundatoribus collegiorum fieri præcipiuntur IV part. Constit., cap. 1, aut domorum in can. 18 congregationis tertiæ : nam illæ videntur deberi veluti ex vi pacti, ideoque ex justitia, atque adeo sub rigorosam obligationem conscientiæ cadere. Nihilominus probabilius censeo, etiam illam obligationem non excedere vim regulæ, quia nullum est verbum, quod majorem obligationem ostendat : nec fit aliud pactum, vel specialis obligatio fundatori, sed solum acceptatur fundatio juxta Constitutiones, atque adeo cum oneribus, quæ imponunt Constitutiones, et sub tanta obligatione, quanta ab eis impo-

1um dubium bipartitum, videlicet orationes vocales injunctæ more Societatis pro defunctis etc. quantum obligent (1a pars) et quo modo sint explendæ (2a pars). Resolvitur prior pars, negando dictas orationes obligare sub culpa : quia nec vi Constitutionum nec usu superiorum hæc solent imponi IN VIRTUTE OBEDIENTIÆ.

Probabilius valet hæc resolutio de suffragiis et de missis pro fundatoribus. Nam fundatio acceptatur sub eo genere obligationis quod imponunt Constitutiones.

(1) *Sed negatur consequentia.* Margo in editt. quatuor habet, *Altera instantia diluitur :* quod expungendum suasit titulus lateralis immediate præcedens.

(2) E duobus Suaresii locis hic indicatis prior tantummodo lucem affert : « Satis est quod cura » providendi ut chorus non deficiat sit apud prælatum... Quamdiu vero superior non imponit speciale ac personale præceptum, non est talis obligatio in singulis ex præcepto, nec superior debet » illam imponere sine causa... Si contingeret ipsum » etiam prælatum esse negligentem, et ideo solere » horas publice omitti ex defectu ministrorum, tunc » certe præceptum commune singulos obligaret, » quia jam esset publica necessitas. » Hæc autem *cum proportione*, ut monet auctor, litaniis per socios recitandis accommodentur.

Et a fortiori suffragia pro rebus aliis statuta, vel a superiore imposita quin servet formam præcipiendi, non obligant sub peccato.

nitur et non majori. Unde a fortiori sequitur in reliquis suffragiis, quæ pro benefactoribus, vel pro Societate, aut aliis rebus fieri præcipiuntur : idem esse dicendum, sicut etiam juxta communem sensum Societatis intelligitur, quoties superior simpliciter præcipit hoc vel illud pium opus facere pro tali causa vel intentione : numquam enim imponere censetur præcepti obligationem rigorosam ; sed tantum simplicem ordinationem, nisi observet formam præcipiendi præscriptam in dicto cap. 5, VI part. Constit.

Dubii positi in num. V posterior pars ostenditur. Videlicet oratio jussa implenda est modo præscripto vel in omni oratione servando.

(917) VI. Ad posterius autem punctum de modo implendi hanc obligationem, respondetur, esse implendam simpliciter, ac modo quo imponitur, seu quod perinde est, servatis debitis circumstantiis, quas oratio ipsa requirit, eo ipso quod facienda est, ut tract. 4, lib. II de oratione, a cap. 2 docuimus. Potest autem injungi propter hos fines, et vocalis et mentalis oratio, quia utraque cadere potest sub obedientiam religiosam, ut attigi lib. IV de legib., cap. 12 ad finem, et specialibus tom. III de sacramentis disputatione 79, sect. 9, quæst. 1; qualis autem præcipiatur, ex verbis constabit et ex usu religionis. Quando enim injungitur indefinite tantum orationis tempus, de mentali optime intelligitur, et per illam optime expletur : si tamen vocalis fiat vel mista, etiam sufficiet. Si autem definite injungatur rosarium vel litaniæ, etc. de vocali plane intelligo, et ita explenda est,

Jussus orare satisfacit orando mente, vel voce, vel mixtim : non tamen solvendum rosarium, litaniæ etc.

debetque recitari attente et devote, quantum oratio vocalis ex se postulat, ut lib. III de oratione a cap. 5 docuimus (1). Aliæ vero circumstantiæ particulares, de quibus ibidem in cap. 7, ut v. g. quod dicatur in oratorio, vel flexis genibus, vel quid simile, non sunt necessariæ, nisi expresse præscribantur. Si autem quis minus attente hæc recitaverit, quam par est, non gravius peccabit, quam venialiter, secluso contemptu, quia ut dixi, talis oratio non fit ex rigoroso præcepto, et ideo nec modus ejus cadit sub arctiorem obligationem, quam cadere soleat in orationibus mere voluntariis. Et ideo quando bona fide proceditur, non oportet esse de hac re sollicitos, præsertim de repetendis orationibus, quæ minus attente forsan dictæ sunt, quia non est hæc intentio talium præceptorum, seu ordinationum, aut Constitutionum.

Attentionis defectus non est tunc nisi venialis nec affert obligationem repetendi quum quis oraverit bona fide.

(918) VII. Quin potius dubitari potest, an qui præscripto tempore, v. g. hebdomada, vel mense talem orationem, vel suffragium voluntarie omisit, teneatur postea illud implere. Nam ex dictis in num. IV, argumento simili videtur concludi non teneri, quia jam transacta est occasio præcepti, et non est aliquid contra justitiam commissum, ut maneat veluti obligatio restituendi. Nihilominus censeo durare semper idem genus obligationis regulæ, vel obedientiæ donec impleatur, nisi in aliquo casu particulari finis præcepti omnino cessaverit. Ratio est, quia illud

Dubiolum incidens enodatur. Excepto casu ubi cessaret finis præcepti, oratio vel suffragium debito tempore omissum illicite, solvendum est postea; non tamen ut videtur, si omissum licite.

(1) En summam eorum quæ circa orationem vocalem docet Suarez *de Religione* tract. 4, lib. III, capitibus et numeris mox citandis. Oratio vocalis tam stricte sumpta, id est pro sola petitione, quam late sumpta, id est pro laude Dei et gratiarum actione, ad substantiam suam unice requirit 1° ex parte actus externi, prolationem verborum vel signorum quibus oratur (cap. 3, num. 1); 2° ex parte voluntatis, intentionem orandi, proindeque bonam objective saltem et substantialiter, etiam si careret aliquando bonitate accidentali (cap. 3, num. 2, 4, 5); insuper saltem implicitam simulque virtualem (cap. 3, num. 6); 3° ex parte intellectus, attentionem saltem virtualem seu moraliter durantem, qualis est quum propositum attendendi perseverat sine formali aut, ob voluntariam negligentiam, interpretativa retractatione (cap. 4, num. 4, 6, 7); insuper saltem minimam ex tribus, seu ut aiunt *superficialem* attendendo tantum ut recte et integre pronuntientur materialia verba (cap. 4, num. 2, 13), licet orans careat voluntarie meliori attentione, vel quia vult simul cogitare de aliis rebus ad orationem non pertinentibus, quod a multis fieri potest, sola illa superficiali attentione ad orationem vocalem retenta; vel quia vult simul occupari in aliis actionibus externis, v. g. vestes induendo. Huic autem melioris attentionis exclusioni per se non culpabili accedit peccatum contra Dei reverentiam, quando cogitatio de aliis rebus est otiosa vel irrationabilis (cap. 4, num. 9, 11, 12, 13). — Idem argumentum sapienter illustrat J. de Lugo *de Eucharistia*, disput. 22 ab num. 29; et in num. 41 ad orationis substantiam id attentionis superficialis genus sufficiens arbitratur quocum posset aliquis voluntarie etiam cogitare de quæstione metaphysica Hoc quidem exemplum rejicit Suarez *de Religione* tract. 4, lib. IV, cap. 26, num. 21, vers. *Dico tamen considerandam*, quare in citata Lugoniana disputatione, num. 26 inter attentionis superficialis adversarios doctor Eximius recensetur; at quam immerito, patebit ex Suaresianis verbis *loc. cit.* num. 23 : « Juxta quam opinionem [quod non sufficiat attentio superficialis] » consequenter dicendum erit, si quis attendat ad » verba horarum sufficienter, et simul velit de alia » re nullo modo ad orationem pertinente cogitare, » quia expertus est istam cogitationem non impedire illam imperfectam attentionem, nihilo minus » non implere præceptum... *Sed hæc nimis scrupulosa sunt et non satis fundata,* quia ut dixi libro » præcedente cap. 4, ad veritatem et ad substantiam orationis minima attentio sufficit... ergo illa » etiam sufficit ad implendum præceptum. »

suffragium, vel oratio per se præcipitur propter fructum ejus, et non ut onus alicujus temporis : nam licet fortasse designata fuit certa dies, vel hebdomada, non fuit ad exstinguendam obligationem, sed ne amplius differretur ejus solutio; et ideo si tunc non impleatur, non exstinguitur obligatio, sed deinceps continue ac vehementius urget. Dixi, *voluntarie*, quia si eo in mense vel hebdomada etc., ægritudine, navigatione, aut alio legitimo impedimento suffragia persolvi nequiverunt, non videtur urgere præterea obligatio, cum alia, vertente mense, hebdomada, etc. recurrat, nec prior suo tempore expleri potuerit; sic enim transire cum onere videtur.

Secundum dubium speciale. Utrum in Societate professus et nondum in sacris teneatur ad horas canonicas.

(919) VIII. Alia dubitatio hic specialis est de horis canonicis, an professus Societatis ex vi suæ professionis teneatur recitare officium canonicum. Dico, ex vi professionis, nam ex vi sacerdotii vel sacræ ordinationis, quæ ordinario jure supponitur in professis Societatis, ut lib. IV, cap. 1, num. IV, notavimus, manifestum est teneri, quia vero absolute loquendo professio potest ab ordinatione sacra separari, ideo de obligatione, quam ipsa professio ad hoc inducit, inquirimus. Et ratio dubii esse potest, quia ceteri religiosi professi tenentur divinum officium recitare, ut est certa communis sententia : sed professi Societatis nullo speciali jure hac obligatione liberantur : ergo. Nihilominus dicendum est, religiosos Societatis, etiam professos ex vi professionis non teneri ad divinum officium recitandum, ita ut, si quis fuerit professus, et non ordinatus in sacris, hoc onere non teneatur, ita colligitur ex Bullis pontificiis : nam in Bulla prima Pauli III, cum limitatione dicitur : *Socii omnes quicumque in sacris fuerint teneantur privatim ad dicendum officium secundum ecclesiæ ritum.* Ubi sermo est de omnibus sociis, sive professis, sive non professis; qui ergo in sacris non fuerint, non tenentur. Et ideo in Bulla Julii III dicitur : *Socii omnes, cum presbyteri esse debeant, ad dicendum officium teneantur.* Ubi sociorum nomine, quasi per antonomasiam soli professi significari videntur; nam illi regulariter et seclusa dispensatione presbyteri esse debent, et tantum hoc titulo tali præcepto obligari dicuntur : ergo ratione solius professionis ad hoc non tenentur.

Negativa ejus dubii resolutio probatur auctoritate Bullarum.

Dubii positi in num. VIII resolutio probatur etiam ratione.

(920) IX. Ratione idem probatur, quia alii religiosi, ut late ostendi tract. 4, lib. IV de horis can., cap. 17, non tenentur recitare officium canonicum, ex vi professionis tantum, sed adjuncta consuetudine, quæ præcipue orta videtur ex obligatione, quam habent recitandi communiter officium in choro : sed in Societate non est talis consuetudo, neque etiam fundamentum ejus; ergo... Major, et communiter recepta est, ut videre licet in Cajetano verbo : *Horæ canonicæ*, quem sequitur Soto lib. X de justitia, quæst. 5, art. 5, Medina cod. de pœnit. tract. 6 de oratione quæst. 7, circa finem, Palacios in 4, dist. 15, disp. 9. Castro lib. I de lege pœnali 8; et ratione patefit, quia religiosus ex vi professionis solum tenetur ad ea quæ vovit, et præsertim ad obedientiam secundum regulam; non vovet autem religiosus dicere divinum officium : ergo si in regula distincte non præcipiatur sub obligatione peccati, nulla est jure communi obligatio, nisi ratione consuetudinis. Unde fit, ut fateantur omnes, non teneri hac obligatione nisi religiosos ad chorum deputatos, non vero eos, qui laici dicuntur, etiamsi vere professi et religiosi sint : non ergo nascitur illa obligatio ex professione ut sic, neque etiam nascitur ex eo quod religiosi vivunt ex eleemosynis, ut Castro cum aliis sentit; id enim recte impugnat Soto, quia nullo jure hæc obligatio annexa est eleemosynis, neque etiam eo titulo petuntur, aut tali intentione dantur a fidelibus, quod maxime verum habet in religiosis Societatis, qui ad alia ministeria longe diversa aluntur a fidelibus. Jam ergo probatur minor propositio; nam quod attinet ad consuetudinem de religiosis nondum professis, nota res est; de professis autem vix potest in Societate considerari; quia nulli sunt professi quatuor votorum non sacerdotes; rari autem sunt, qui ante ordinem sacrum professionem trium votorum emittant, et in illis consuetudine receptum est, ut non obligentur. Fundamentum etiam contrariæ consuetudinis in Societate deest, quia professi in illa choro non deputantur : ergo quoad hoc reputandi sunt sicut religiosi laici aliarum religionum. Cur autem hæc obligatio Nostris non imponatur ante sacros ordines, ratio sumenda est ex his, quæ diximus supra lib. I, cap. 8, cur Societas choro non utatur, videlicet, ut religiosi liberiores sint ad studia, lectiones, et alia Societatis munera, ut tetigit

Alii enim regulares tenentur ad horas canonicas ex sola consuetudine;

Cajet. Sot. Medin. Palac. Castro.

Castro. Sot.

at Societas contrariam consuetudinem habet;

quum velit sacris non initiatos vacare liberius suis ministeriis.

etiam Gregorius XIII in Bulla anni 73, [i. e. 1573], quæ incipit : *Ex sedis apostolicæ.*

Exponitur privilegium anteponendi, et postponendi horas canonicas, 1° intra eumdem diem, 2° sine alia causa excusante.

(921) X. Ultimo pro his, qui ratione ordinis tenentur officium canonicum recitare, præter illa, quæ sup. tract. 4, lib. IV de horis canon., cap. 27, a num. III, tradidimus, notanda hic sunt nonnulla privilegia a summis pontificibus concessa. Unum continetur in 2ª Bulla Julii III, ubi refert, ante fuisse concessam Societati : *Facultatem et licentiam anteponendi et postponendi divinum officium.* Quæ fortasse vivæ vocis oraculo concessa fuit, nam in prioribus Bullis non invenitur, ibi autem ab ipso Julio confirmatur. Hoc autem indultum intelligendum est, de antepositione et postpositione intra tempus legitimum ejusdem diei naturalis vel ecclesiastici, servata proportione ad ipsas horas canonicas, juxta ecclesiæ consuetudinem; nam postponere horas in alium diem, numquam permissum est in ecclesia, et ideo generalis concessio non debet, nec potest ad hoc extendi, et idem est de antepositione, præsertim quoad horas minores, nam matutinum anteponitur, etiam ante initium diei naturalis; recitari enim potest ad finem vesperæ præcedentis diei, et ideo de illo est specialis concessio paulo infra explicanda. Deinde ut hoc privilegium aliquid operetur, intelligendum est, virtute illius, posse hoc sine culpa fieri, etiamsi in particulari specialis causa ad excusandum sufficiens non intercedat. Ut enim ex propria materia in citato loco de horis canonicis suppono, hæc temporis circumstantia non est adeo gravis in privato officio recitando, de quo hic sermo est, ut ejus mutatio, etiam sine causa facta, sufficiat ad culpam mortalem. Unde facile potest ex rationabili causa, licet non admodum gravi, excusari omnis culpa; si ergo hæc causa semper exspectanda esset, parum aut nihil operaretur hoc privilegium : conceditur ergo per illud generalis facultas etiam non exspectata alia causa.

Objectionis dilutio Nam dictæ dispensationis numquam cessat causa generalis, quæ est genus occupationum Societatis. Tamen ultra privilegium requiritur causa rationabilis, licet levior.

(922) XI. Dices illicitam esse talem dispensationem sine causa. Respondetur, licet in particulari cesset causa immutandi tempus non cessare causam dispensationis seu privilegii, nam hæc sumitur ex generali causa religionis, propter varias et frequentes ejus occupationes, et ut tollantur scrupuli in particulari. Per hoc tamen non tollitur naturalis quædam obligatio servandi debitum ordinem et modum in nostris actionibus, et ideo quamvis non requiratur semper causa per se sufficiens ad excusationem, saltem requiritur rationabilis causa sic operandi, qualis maxime erit, quam explicuit Julius pontifex supra, dicens : *Ut quietius et devotius in humilitate spiritus Altissimo possitis gratum præbere famulatum.*

Privilegium aliud specialiter de matutino recitando ante solis occasum; quod sequentibus opinionem S. Thomæ fere nihil prodest, quia idem licet ex consuetudine. Vera Cruz. Eman. Rod. D. Thom.

(923) XII. De matutino vero exstat specialis concessio Pii V, facta Minoribus, qua Nostri possunt per communicationem gaudere, ut scilicet possint sine scrupulo pridie, ante solis occasum illud recitare. Ita refertur in compendio nostrorum privilegiorum, verbo *horæ canonicæ* § 3, et eamdem referunt moderni scriptores Vera Cruz et Emanuel Rodriques, qui addunt *ante solis occasum dicto completorio.* Sed quoad hanc partem, si sequamur opinionem D. Thomæ supra a nobis explicatam, nullum fere est privilegium hoc, nam ex communi consuetudine hoc licet, sed privilegium dari potuit, ut magis sine scrupulo fiat; quod in verbis ejus indicare videtur. Additur præterea in eadem concessione, et habetur in illo nostro privilegio § 2, ut omnes horæ, etiam completorium, possint anteponi seu recitari hora matutina ejusdem diei, ratione itineris vel alterius occupationis. Quod privilegium, quod ad nos spectat, in prima concessione Julii existimo esse contentum, nam indefinite loquitur de hac anticipatione, tam ex parte temporis, quam ex parte horarum canonicarum, nec est cur a nobis limitetur.

Idem privilegium permittit ut ex causa omnes horæ recitentur mane : idem Societati licebat, ut videtur, ex privilegio citato in num. XII.

Exponitur privilegium aliud de anticipatione. Ad licite recitandum 1° *matutinum* ante mediam noctem, quacumque hora, id est ut videtur ad summum, transacto tempore completorii præcedentis; 2° *alias horas* de mane ad vesperas exclusive; nimirum 7o vesperas si indicet partem officii, non conceditur eam partem anticipare; si referat partem diei, agitur de horis

(924) XIII. Unde in hoc differt ab alia concessione Leonis X, facta Minoribus circa hanc anticipationem, ut habetur in supplemento, concessione 128, quæ ex parte magis ampla et ex parte magis stricta videtur. Nam de matutino ait, ut illud possint dicere ante mediam noctem, quacumque hora voluerint, quæ videtur nimia licentia, sed restringenda est, vel ad quamcumque horam ejusdem noctis, vel saltem ad quamcumque horam diei ecclesiastici, qui quoad hunc effectum, finito completorio incipit computari. De aliis autem horis dicit : *Et alias horas de mane usque ad vesperas exclusive.* In quibus verbis ambiguum est, quid vesperarum nomine significetur, potest enim significari, vel quædam pars seu hora officii canonici, juxta communem modum loquendi ecclesiæ, vel ipsum tem-

parvis mane aut vespere recitandis; prior sensus verisimilior est.

pus pomeridianum, juxta usum scripturæ vulgariter etiam retentum. Si ergo sumatur priori modo, ibi non conceditur facultas anticipandi vesperas, ita ut ante prandium dici possint, estque valde restricta concessio : si autem sumatur posteriori modo, sensus erit ut omnes horæ minores possint anteponi, et mane recitari vel postponi, et recitari vesperi, et sic fere eadem est concessio. Sic autem vix intelligo ad quid addita sit illa particula *exclusive*, et ideo prior sensus videtur magis intentus, et fortasse ob eam causam Pius V explicavit eam extensionem, *usque ad completorium*. Potest etiam in illo indulto Leonis notari alia restrictio : quia solum conceditur hæc facultas, *quando religiosi habent alias occupationes;* inferius vero ita hoc exponitur, ut recidat in sensum supra a nobis explicatum, et illum confirmare videatur; ait enim : *Etiamsi occupatio non sit multum necessaria, sed satis est quod cogitent nunc devotius et quietius dicere.*

Ultra privilegium requiritur causa in sensu explicato sub num. XI.

CAPUT III.

Utrum ad frequenter celebrandum, vel communicandum, religiosi Societatis specialiter obligentur?

[PROOEMIUM].

De eucharistiæ sacrificio et sacramento quatenus spectat ad Societatis sacerdotes et non sacerdotes.

(925) Inter exteriora media, quæ ex se vim habent sanctificandi et uniendi animam Deo, primum ac præcipuum est sacrosanctum eucharistiæ sacramentum, quod duplicem usum habet; sacrificii scilicet, et sacramenti, et de utroque breviter dicendum est, tam pro sacerdotibus, ad quos spectat hoc sacrificium celebrare, quam pro aliis omnibus non sacerdotibus, qui missam audire et communicare possunt et debent.

(926) I. Primo ergo circa celebrationem missæ duo illa vulgaria puncta distingui possunt, scilicet, exercitium actus et specificatio seu modus ejus, nam de utroque aliquid in Constitutionibus Societatis ordinatum est, et aliquid in privilegiis est concessum, quod breviter explicandum est. Et in primis de exercitio seu frequentia celebrationis statuitur, ut missæ sacrificium *crebrius* quam octavo quoque die a sacerdotibus offeratur, ita in examine cap. 4, § 25; in VI vero part. Constit., cap. 3, § 2, solum dicitur, ne ultra octo dies differatur; *sine causis judicio superioris legitimis.* Verum hæc negatio per priorem affirmationem explicanda est; nam intentio statuentis revera fuit commendare hanc frequentiam, unde in eodem loco generaliter dixit, sacramentorum *frequentia valde commendetur*, et in tertia regula sacerdotum dicitur, ut *ita vivere studeant, ut merito quotidie celebrare possint.* Non fuit autem hæc frequentia omnino determinata ac præscripta, quia minorem quam quotidianam, non expediebat definire : nam viris religiosis non est minor consulenda, cum hæc per se melior ac perfectior sit, et ad majorem Dei gloriam, totiusque ecclesiæ utilitatem pertineat. Totam autem illam sub regula ponere non oportebat propter varias causas et occasiones eam intermittendi, quæ moraliter occurrere possunt : et ideo consultius visum est solum generatim consilium hujus frequentiæ indicare. Quo factum est ut tam recepta consuetudine in Societate hoc observetur, ut non nisi raro, et ob extraordinariam causam, quotidianum sacrificium omittatur, et hæc de primo puncto.

Primum punctum pro priori parte tituli de frequenti celebratione. Videlicet consultius fuit ut regula esset celebrandi octavo quoque die vel etiam crebrius; quotidianæ vero celebrationis daretur consilium.

Ex consuetudine Societatis non nisi raro et ob causam extraordinariam quotidianum sacrificium omittitur.

(927) II. Circa punctum aliud, ad specificationem actus, pertinere censemus modum tam internum, quam externum, decenter ac religiose offerendi hoc sacrificium. In quo præterea, quæ communia sunt omnibus sacerdotibus et sub præceptum cadunt, de quibus tomo III de sacramentis disp. 81 et sequent. dictum est, peculiare est Societati, ut pro ministerio nullum stipendium temporale, etiam per modum eleemosynæ, accipiat. Per quod (ut alias rationes supra lib. IV, cap. 7 a num. VIII, tactas omittamus) ablata est omnis occasio offerendi hoc sacrificium intuitu etiam secundario alicujus commodi temporalis; sed solum propter Dei gloriam, propriam sanctificationem, ecclesiæ et proximorum spirituale auxilium, quæ est una ex perfectissimis circumstantiis, quæ ad perfectum modum exercendi hoc ministerium pertinere possunt. Deinde adjungenda est interna præparatio per cordis munditiam, et alias congruentes dispositiones : quæ res tota hoc unico verbo proponitur in illa regula 3, sacerdotum nam post verba citata : *Ita vivere studeant, ut quotidie merito celebrare possint*, addit : *ad idque conducet*, (*quamvis ex Constitutione octavo ut minimum quoque*

Secundum punctum pro eadem priori parte tituli, de modo, seu quasi specie actus sacrificii. — Socii quum ne eleemosynam quidem admittant pro celebratione, eo facilior ipsis est intentio perfectissima.

Sociis celebrantibus regulæ commendant cordis munditiam, convenientem pronuntiationem et temporis moram, cæremonias a sede apostolica approbatas.

die confiteri teneantur) sæpius in hebdomada confiteri. Tandem pro externo ritu ita statuitur IV part. Constit., cap. 8, § 2 : *In ratione missæ dicendæ, ut præter intelligentiam et devotionem internam, decentem etiam habeant exteriorem modum, omnes instituantur.* Quod in regula 4, sacerdotum magis explicatur quoad pronuntiationem et temporis moram, quæ et propriæ devotioni satis sit, et aliis non sit onerosa, sed potius ædificationi : et in utroque loco de cæremoniis missæ ordinatur, ut Societas accurate observet ritum, quem apostolica sedes peculiariter approbaverit : unde etiam fiet, quod in dicta Constitutione et aliis valde commendatur; ut nostri sacerdotes inter se uniformitatem in missa dicenda teneant, quod etiam inter media ad unionem caritatis ponitur VIII part. Constitut., cap. 1, § 8. Nam cum religio per se primo sacerdotum sit, ut lib. I, cap. 5 diximus; merito in eo munere, quod inter sacerdotalia maximum est, præcipuam curam et diligentiam adhibere debet.

Societas utpote per se primo sacerdotum maxime eniti debet in missæ sacrificio.

(928) III. Occurrebat statim dicendum de his, pro quibus missæ in Societate dicendæ sunt ex obligatione regulæ. Sed in hoc, præter obligationem offerendi sacrificium pro defunctis, vel sociis, vel fundatoribus nostris, de quibus in Constitutionibus mentio fit, nulla est alia ordinaria obligatio, nisi superiores illam imponant. De qua tota obligatione constat non transscendere ordinariam regulæ vel obedientiæ obligationem, juxta dicta in cap. præcedente, quæ hic applicari possunt. Solum oportet observare, si alicubi hæc obligatio suffragiorum suscepta sit, ut annexa alicui ecclesiæ, vel monasterio, quod a pontifice collegio alicui Societatis unitur; tunc obligationem implendi illud onus esse rigorosam, et de justitia, quia res transit cum onere suo : illud autem onus erat tali rei conjunctum; ergo cum illo transivit ad Societatem; seu sicut Societatis collegium suscepit tales fructus et commoda, ita etiam et tale onus, et eamdem obligationem : justum est enim, ut qui sensit commodum, sentiat et onus. Nec aliud posset juste fieri : nam licet papa per modum commutationis posset illud onus auferre, contentus aliis oneribus Societatis, tamen nisi expresse id declaret, non præsumitur, nec fortasse fieri potest sine gravissima causa; quia vero talis obligatio est aliena ab instituto et modo Societatis, ideo etiam raro suscipitur, et non sine pontificis facultate.

Quousque ad missarum suffragia nostri sacerdotes obligentur. — Obligantur titulo simplicis regulæ circa defunctos vel socios vel fundatores; at titulo justitiæ ad suffragia sic solvenda ratione loci quem pontifex univerit collegio Societatis.

Societas vitat occasionem obligationum seu suffragia titulo justitiæ.

(929) IV. Atque hinc intelligitur merito apostolicam sedem aliqua concessisse privilegia Societati, ad hoc ministerium pertinentia, ut facilius et frequentius fieri posset. Duo vero præcipue sunt notanda. Unum est quo conceditur religiosis Societatis ut possint divinum officium missæ postponere, seu, quod idem est missam dicere, matutino aut prima (de aliis enim horis nulla erat difficultas) nondum recitatis. Ita concedit Julius III dicta Bulla 2ª, his tamen verbis, quæ non parum scrupuli ingerere videntur : *Ut tu* (inquit ad præpositum generalem) *et pro tempore existentes religiosi Societatis hujusmodi, ex legitimis ac justis causis, in quo tuam, et successorum tuorum præpositorum generalium pro tempore existentium, et aliorum, quos ad hoc substitueris conscientiam oneramus, officium ipsum celebrationi missæ libere, et absque conscientiæ scrupulo postponere possitis.* Ex quo tenore verborum colligitur primo, pontificem per hæc verba non concedere omnibus de Societate immediate hanc facultatem, sed solum de licentia præpositi generalis, vel alterius, quem ad illam concedendam ipse substituerit, alioqui non horum tantum, sed omnium conscientiam gravaret. Et ita in compendio privilegiorum, verbo *Horæ canonicæ* § 1, additum est a P. N. generali : *Hac facultate dum opus fuerit uti poterunt itinerantes, reliqui vero ex concessione superioris.* Quamvis enim ex declaratione Gregorii XIII, religiosi Societatis uti non possint facultatibus et privilegiis a pontificibus Societati concessis, nisi de licentia superiorum : nihilominus in hac facultate, ex speciali forma et modo illius hoc est necessarium.

Privilegium celebrandi ante recitatum matutinum officium, et ante primam.

Hujus privilegii verba non parum scrupuli videntur ingerere; et ejus concessio fit generali immediate.

(930) V. Deinde difficile est intelligere, quid peculiare concedat hoc privilegium, nam ex legitima causa, sine privilegio hoc fieri potest juxta probabiliorem sententiam quam amplexi sumus tom. III, in III part., tractando de sacrificio missæ, disput. 82, sect. 1, et supra tract. 4, lib. IV, cap. 27; hic autem solum fit concessio ex legitimis ac justis causis et cum tanta exaggeratione, ut dicat pontifex superiores teneri in conscientia ad eas examinandas et expendendas, atque adeo ad non facile concedendam hanc facultatem. Unde quis existimare potest, pontificem in hac concessione multum

Quid in eo privilegio num. IV concedatur. — Conceditur saltem ut celebratio ante recitatum matutinum 1° liceat non modo probabilius, sed certe; 2° non requirat tantam causam quantam seclusio privilegio.

favere opinioni Navarri asserentis esse peccatum mortale missam dicere ante recitatum matutinum. Sed hoc necessarium non est, nec satisfacit; nam idem Navarrus tract. de horis canonicis cap. 21, num. 30, suam opinionem limitat, ne procedat, quando aliqua justa de causa hoc fieret : ergo si pontifex hic requirit justam causam, nihil concedit : dicendum ergo est in primis non esse necessarium, ut privilegium aliquid concedat præter commune jus certum, sed satis esse ut, quando jus est dubium, detur ad tollendos scrupulos, ut in simili adnotavit Navarrus de oratione cap. 19, conclus. 9, num. 87, et hic insinuatur, cum dicitur : *Absque conscientiæ scrupulo*. Deinde dicitur, quamvis pontifex hic postulet justam causam, non oportere intelligi de tota causa, quæ juxta opinionem Navarri necessaria est ad interpretationem faciendam; minor enim sufficiet, etiam juxta illam opinionem, adjuncto privilegio.

Navar.

Navar.

De privilegio celebrandi ante auroram, et post meridiem. — Permittente generali vel ejus delegato, ob causas communes licebit celebrare una hora ante totum illud auroræ tempus quo liceret jure ordinario.

(931) VI. Aliud privilegium specialiter concessit Gregorius XIII presbyteris Societatis, quod refertur in compendio privilegiorum, verbo *missa* § 5, scilicet, ut per horam ante auroram, vel infra horam post meridiem possint ex legitima causa et de licentia præpositi generalis, vel alterius ab eo deputati, missam celebrare : per quam magis explicatur similis concessio facta a Paulo III, in Bulla : *Cum inter cunctas*, anni 1545. Quod privilegium parum etiam concedere videtur, quia ex causa justa, absque speciali privilegio id fieri potest; ut est communior sententia doctorum, ut latius dixi in III tom., III part., disp. 80, sect. 4, ubi etiam privilegium hoc generaliter explicavi. [Verum] et ex ibi dictis constat, quoad anticipationem multum posse operari hoc privilegium, quia intelligendum est de una hora ante totum illud tempus auroræ, in quo jure ordinario potest missæ sacrificium inchoari : et licet fortasse in aliquo raro casu, per epiceiam, possit absque privilegio id fieri, raro tamen et non sine extraordinaria causa et necessitate; virtute autem hujus privilegii frequentius id fieri potest, et ex communibus causis; ut gratia itineris, vel propter commoditatem communicandi infirmum, vel aliam similem, etiamsi necessitas magna non sit.

Objectio, nempe privilegium num. VI id concedere quod superior Societatis concedere posset ex sola sua jurisdictione quasi episcopali.

(932) VII. Dices, esto hoc non liceat jure communi; tamen episcopus potest in hoc dispensare, ut est communis sententia, quam loco citato retuli : ergo etiam superior Societatis, qui habet jurisdictionem, quasi episcopalem, suo jure posset hanc dispensationem concedere sine hoc privilegio, nihil ergo denuo concedit. Quod ita fatetur Emanuel Rodericus pag. 43, art. 2 et 3. Dico tamen privilegium hoc semper operari, ut superior facilius et ex minori causa et certius, magisque sine scrupulo possit hanc licentiam dare, quam sine privilegio posset. Hæc enim est optima ratio interpretandi hujusmodi privilegia, juxta cap. *in his*, de privilegiis, cum similibus. Denique adverto Constitutionem 2 Pii V, quæ incipit : *Sanctissimus in Christo Pater*, qua revocavit facultates hujusmodi, nihil obstare huic privilegio, quia concessio Gregorii posterior est.

Eman. Rod.

Solutio objectionis est, superiorem facilius et tutius talia concedere posse cum privilegio, quam sine eo.

Societatis alia privilegia circa missam sunt oratorii privati, altaris portatilis; de quibus dictum alibi : omnium ratio est ut facilior sit sociis celebratio quotidiana.

(933) VIII. Alia etiam sunt privilegia Societati concessa, pertinentia ad hoc sacrificium, quantum ad altare, vel locum in quo celebrandum est, ut quod possint celebrare in privatis oratoriis approbatis a provincialibus, ex concessione Gregorii XIII, in Bulla : *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575. Item quod in missionibus possint ubique celebrare in altari portatili, dummodo locus decens sit, ex concessione ejusdem Gregorii in Bulla : *Usum altaris*, anni 1579. Sed hæc privilegia sufficienter a nobis exposita sunt in III tom., III part., disput. 8, sect. 3. Quæ omnia (ut dixi) eo præcipue tendere videntur, ut nostri religiosi, quoad fieri possit, non impediantur a quotidiano usu et frequentia hujus altissimi sacrificii. Sunt vero alia, quæ respiciunt commodum proximorum, ut facultas bis in die celebrandi in remotissimis regionibus, ubi pauci sunt sacerdotes, et ideo unus plurium populorum (1) curam suscipere cogitur, in Bulla ultima Pauli III, et alia, quæ per se facilia sunt, et ideo de hoc sacerdotum officio hæc sunt satis.

In gratiam proximorum sociis conceditur ut aliquando bis in die celebrent.

TITULUS INTERJECTUS.

Qua frequentia communicare debeant religiosi Societatis, qui sacerdotes non sunt.

De participatione sacrificii audiendo missam. — Vi regulæ sa-

(934) IX. Superest ut de non sacerdotibus dicamus, quatenus hoc sacrificium et fructum ejus participare possunt, in quo

(1) *Plurium populorum*. Id est *pagorum*; Hispano sensu *pueblo*.

crificio intersunt quotidie socii non sacerdotes.

omnes religiosi Societatis æquiparantur, sive coadjutores temporales sint, sive scholares et sive aliquem ordinem sacrum habeant, sive nullum. Potest autem laicus participare hoc divinum mysterium, tam ut sacrificium, audiendo missam vel ministrando in ea, quam ut sacramentum communicando; et utroque modo obligantur religiosi Societatis non sacerdotes, ad aliquid speciale ex vi suæ regulæ. Nam in primis tenentur omnes diebus singulis missæ sacrificio interesse, sive ministrando, sive audiendo IV part. Constitut., cap. 4, § 3 et 4, et in regulis communibus reg. 2 : *Omnes quotidie sacro decenter intersint.* De qua regula nihil dicere oportet, cum non sit specialis Societatis, sed valde communis, ita ut non solum a religiosis, sed etiam a mediocribus Christianis observetur, cum commode potest. Præscribitur autem superioribus localibus in suis cujusque regulis, præpositi 49, et rectoris 45, ut dictam regulam faciant observari.

De participatione ejusdem sacrificii per sacram communionem, frequentia menstrua in jure præcipitur vel ordinatur saltem monachis et monialibus. Glossa. Cardin. Oldrad.

(955) X. De altera vero parte, scilicet, communione hujus divinissimi sacramenti, commune etiam est, ut religiosi ex vi sui status frequentius communicare debeant (1). Nam in clement. 1, § *sane*, de statu monach. singulis mensibus injungitur monachis communio, quod ad omnes religiosos extendunt Glossa ibi et Cardin. quæst. 3 et 4 et alii. Citatur etiam Oldradus cons. 122 et de monialibus expresse Trident. sess. 25, de regularib. cap. 10. An vero hæc obligatio sit ex proprio præcepto, vel solum per modum simplicis ordinationis, nunc non disputo, videantur quæ dixi in III tom., disput. 70, sect. 2. Ultra hoc commune jus, aliquæ religiones frequentiorem usum hujus divini sacramenti observant : nam D. Hieronymus in regula monialium (si illius est) cap. 19, statuit ut bis in mense, vel sæpius communicent, et similiter in Constitutionibus Minorum, factis a Guillielmo Frederico cap. 4 et a Joanne Capistrano, cap. 7, statuitur, ut decimo quinto quoque die fratres, in conventuali missa communicent.

Communionis frequentia bis in mense statuta est in quibusdam regulis religiosis. Hieron. Guilliel. Capistran.

Communionis frequentia saltem singulis hebdomadis in Societate jubetur.

(956) XI. Societatis autem Constitutio octavo quoque die communicare præcipit, reg. 6, in summar. Constitut. : *Confiteantur oportet, et sanctissimum sacramentum eucharistiæ accipiant octavo quoque die*, et habetur in Exam. cap. 4, § 25, ubi additur limitatio : *Nisi confessario aliquod esse ad communionem impedimentum videretur.* Quod non solum de impedimento necessario intelligendum est, id enim addere non oportebat, sed etiam de quocumque genere impedimenti, ratione cujus consultius videatur communionem differre. Itaque qui consilio seu judicio confessoris communionem differt, contra regulam non facit; idemque est de judicio superioris, ut expresse declaratur III part. Constitut., cap. 1, § 11, ubi dicitur : *Nisi aliqua de causa aliud superiori videretur.* Est autem ibi notanda particula, *saltem*, cum dicitur : *Et octavo quoque die saltem ad confessionis et communionis sacramentum accedant*, nam per dictam particulam indicatur, hanc debere esse minimam frequentiam, et consequenter insinuatur majorem non denegari, sed permitti. Tamen in IV part. Constit., cap. 4, § 5, hoc amplius explicatur in declaratione lit. B : *Frequentius* (dicitur ibi) *quam octavo quoque die communicare non nisi peculiares ob causas, et potius necessitatis, quam devotionis habita ratione, permittitur.* Sed in hoc loco sermo peculiariter est de scholaribus, qui propter occupationem vel distractionem studiorum non permittuntur frequentius communicare, nisi cum dictis limitationibus. In priori autem loco generalior sermo est de his, qui in probationibus versantur, et ideo non tanta limitatio adhibetur. Et similiter in VI part. Constit., cap. 3, § 2, ubi etiam generalis est sermo de omnibus jam Societati incorporatis, solum negative dicitur : *Differri autem non debet communio ultra octo dies*, et ita declaratur in regulis rectoris reg. 54, ubi adduntur duo. Primum cum scholasticis dispensari posse, ut diebus solemnibus, etiam communicent, cujusmodi sunt festa apostolorum et majora alia. Secundum ut coadjutoribus et his qui literis non dant operam, longe facilius concedi possit, ut intra hebdomadam communicent.

Scholaribus propter studia non permittenda communio crebrior nisi ob necessitatem vel in festis solemnibus.

Coadjutoribus et iis qui non student communio frequentior potest concedi longe facilius.

Communionis octo dierum frequentia antiquitati consona, sic servatur

(957) XII. Hæc ergo frequentia octavi diei inviolabili fere consuetudine recepta est, ita ut rarissime illa exceptio : *Nisi confessor vel superior aliud judicet*, ad actum (2) applicetur, nisi causa ægritudinis; atque

(1) Vide Azor tom. I, lib. VII, cap. 30 [vers. *Undecimo quæritur.*] (MDCXXV.)

(2) *Ad actum.* Editt. quatuor habent *ad votum;* nullo sensu.

a sociis etiam infirmis ut rarissime confessarius aut superior dilationem consulant.

etiam tunc, quoad fieri potest, procuratur, ut communio infirmorum ultra octo dies non differatur, ut in regula 15 infirmarii præcipitur; estque hic mos antiquorum monachorum moribus consentaneus, nam licet separatis in cellulis habitarent, saltem dominicis diebus ad ecclesiam conveniebant, ubi de manu præsidentis eucharistiam accipiebant, ut ex historia Palladii colligitur, cap. 38, de Pachomio et sociis, et cap. 39 et 61, de aliis : et ex Sozomeno lib. III historiæ, cap. 14. Hinc Cassianus collat. 23, cap. ult. reprehendit monachos, qui specie timoris et reverentiæ multum differunt communionem : *Æstimantes* (inquit) *non nisi justos et immaculatos debere præsumere, et non potius ut sanctos, mundosque nos sua participatione perficiant; qui profecto* (ait) *majorem arrogantiæ præsumptionem, quam declinare sibi videntur, incurrant, quia tunc, cum ea percipiunt, dignos se ejus perceptione dijudicant : multo enim justius est, ut cum hac cordis humilitate, qua credimus, et fatemur illa sacrosancta mysteria numquam pro merito nos posse contingere, singulis ea dominicis ob remedium nostrarum ægritudinum præsumamus*, etc. Et ita etiam receptum est in ordine Cisterciensi, cap. 23 suarum definitionum. Ac denique de sancto Onuphrio refertur quod singulis dominicis diebus de manu angeli communicaret. Volaterranus lib. XVII, Sabellius lib. II, cap. 2. Idem consilium communicandi singulis hebdomadibus fuit ab Augustino traditum epist. 118 ad Januarium et nomine ejus habetur in lib. de eccles. dogmat. cap. 53 (1).

Pallad. Sozom. Cassian. Volater. Sabel. August.

Hæc communionis hebdomadariæ frequentia, licet minor quam primis temporibus, nunc est accommodatior; immo judice S. Bonaventura magna dici potest quum toti communitati imponatur.

(958) XIII. Et licet olim major frequentia fuerit in usu fidelium, non solum apostolorum temporibus, ut ex Actibus constat, viderique potest de eo Lorinus capite 2, versu 41, a § *deinde sequitur*, ubi alios adducit, sed etiam postea per plures annos, ut ex Anacleto cap. *peracta*, de consecr. dist. 2; Hieronymo apolog. contra Jovinian. et epistola ad Lucinìam; Chrysostomo Homil. 5 in epist. ad Timoth., et 28 in 1 ad Corinth.; Cypriano in expositione orationis Dominicæ.; Ambrosio lib. V, de sacram. cap. 4, et aliis antiquis patribus intelligimus : nihilominus his frigidis temporibus, hæc frequentia satis magna judicatur, ut etiam attigimus disp. 69, de sacram. sect. 4, conclus. 3, præsertim pro tota aliqua communitate. Nam. D. Bonaventura, tom. II, de processu relig., cap. 21, col. 4, vix dicit inveniri aliquem religiosum, non sacerdotem, adeo sanctum, cui non sufficiat semel in hebdomada communicare, nisi ex speciali causa, vel in aliqua solemnitate, vel extraordinaria devotione. Ergo toti communitati religiosæ hanc frequentiam non solum permittere, sed etiam ex regula præcipere satis magna concessio est : fuit autem huic nostræ religioni valde conveniens, tum propter generalem rationem, quia hoc sacramentum est fons totius sanctitatis et perfectionis, tum ob specialem necessitatem hujus status; nam ad securius tractandum cum proximis, indiget majori frequentia, majorique unione cum Christo; tum præterea, quia cum Societatis institutum sit proximos ad frequentiam sacramentorum movere, expedit maxime ut ipsa exemplo præeat : tum denique in odium hæreticorum hujus temporis, qui de hoc sacramento, ejusque frequentia male sentiunt.

Lorin. Hieron. Chrysost. Cyprian. Ambros. D. Bonav.

Rationes ejus communionis frequentioris in Societate sunt 1ª fructus sacramenti, 2ª ut arctius Christo uniantur quos oportet sæpe conversari cum proximis, 3ª exemplo invitare proximos ad frequentiam sacramentorum, 4ª in odium hæreticorum qui contra nituntur.

CAPUT IV.

Utrum confessionis usus, et frequentia convenienter sint in Societate instituta : ac primum de generalibus confessionibus.

Frequens confessio sic commendata est in Societate ut non sacerdotes confiteri debeant octavo quoque die.

(959) I. Quod frequentia hujus sacramenti in quolibet statu utilissima sit, per se notum est; maxime vero in statu religioso, ubi major puritas animi postulatur, et facilius etiam potest frequentissime confessio fieri. Unde quoad hanc partem nullus est, qui non maxime laudet Societatis institutum : ex vi cujus debent omnes non sacerdotes, octavo quoque die confiteri cap. 4 Examinis, § 25, III part. Constit., cap. 1, § 11, IV part., cap. 4, § 3; sacerdotes etiam debent, ut minimum octavo quoque die confiteri, ut in eodem loco Examinis dicitur. Additur vero in regula 3 sacerdotum, quod licet ex Constitutione ad hoc tantum teneantur, attamen *conducet sæpius in hebdomada confiteri*. Quæ verba sufficiunt, ut pro regula id positum esse intel-

Societatis sacerdotibus consilium datur confitendi sæpius quam semel in hebdomada : hoc au-

(1) Vide [super communione] *Theatrum vitæ humanæ* [verbo *Communio*, a pag. 320 litteræ C, in edit. Colon. Agrip. 1631]; et ex Marullo lib. IV, cap. 4 : Majolum, lib. I, cap. 10. (MDCXXV.)

tem loco regulæ habebunt qui sectantur meliora.

ligatur ei, qui semel facere decrevit, quod melius est. In his ergo frequentiæ consiliis, nulla est difficultas, nam talis frequentia, sine dubio laudabilis est : imo interdum patres majorem consulunt : Bonaventura enim in regula novitiorum, cap. 3, circa finem, etiam quotidianam consulit; sed aliud est de consilio particulari, aliud de regula pro tota communitate posita, in qua prædicta frequentia, est sine dubio sufficiens, et in tali statu secundum prudentiam, necessaria. Nihilominus tamen in quibusdam circumstantiis, quæ circa hunc usum præscribuntur, nonnulli impegerunt.

D. Bonav.

Confessio nec crebrior nec rarior fuerat toti communitati imponenda.

Ex regula confessionum generalium totius vitæ, atque confessionum particularium, præscribitur annua vel semestris in Societate repetitio.

(940) II. Primo, in eo quod confessionis generalis vel totius vitæ, vel annuæ, vel semestres exiguntur, cap. 4 Exam., § 10 et 41, ubi in primo loco postulatur confessio generalis totius vitæ; et postea, sexto quoque mense, ab ultima generali inchoando. Et idem repetitur VI part. Const., cap. 1, § 2, et in summario § 5. Et ratio est, quia nemo obligari potest, ut peccata semel rite confessa iterum confiteatur, ut ex tractatis in tomo de pœnitentia, disp. 18, sect. 4, num. VIII suppono. Propter quod aliqui moderni auctores reprehendunt simile statutum Cisterciensis ordinis, ut Dionysius Cistercien., in 4, dist. 25; Ledesma 2, part. IV, quæst. 8, dub. 10; Palacius dist. 17, disp. 7, col. 4. Simile dubium nascitur ex alio statuto nostrarum Constit., III part., cap. 1, § 20, lit. G, et in summario § 6 quo decernitur, ut, si aliquis interdum alteri, quam ordinario confessori suo confiteatur, debeat cum primum ad ordinarium redierit, integre omnia confiteri, ab ultima confessione, quam illi fecit; quod intelligitur etiamsi confessiones intermediæ, ex legitima facultate factæ sint; in qua [regula] virtute (1) præcipitur iterata confessio earumdem culparum.

1ª objectio contra hanc repetitionem, quod nemo possit obligari ad rursus confitendum peccata rite confessa.

Dionys. Cis.

Ledes.

Palac.

Altera objectio, quod præter dictas confessionum repetitiones aliquid simile imponatur si quis alteri quam ordinario confessario suo fuerit confessus.

Ad 1am objectionem in numero præcedenti positam respondetur in primis talia non præcipi rigorose, sed esse consilia regularia de meliori bono.

(941) III. His vero objectionibus satisfacere difficile non est, si generalia principia sacramentalis confessionis probe teneantur. Primum enim Constitutiones hæ, non ut rigorosa præcepta, sed ut regularia consilia de meliori bono proponuntur. Nam de his Constitutionibus sæpe dictum est, non obligare per modum præcepti. Unde ratio harum confessionum generalium in eis redditur : *Propter multiplicem spiritus utilitatem, quæ in ea re deprehenditur.* Et iterum, *propter magnam ejus rei utilitatem parati esse debebunt.* Non ergo præcipitur ut res necessaria, sed consulitur ut utilis; de qua utilitate nemo scriptorum dubitat, ut videre licet in D. Thoma 4, dist. 17, quæst. 3, art. 4, quæst. 5; Cajetanus tom. I opuscul., tract. 5, quæst. 4; Sylvester *confessio* 1, quæst. 3; Medina C. de confessione 9, de utilitate iterandi confessiones. Unde S. Bonaventura in regula novitiorum cap. 3, in fine, monet religiosum, ut annuatim generaliter confiteatur. Et Benedictus XI in extravag. *Inter cunctas,* § *ceterum,* de privilegiis, dixit, licet non sit necessarium, esse tamen salubre, saltem propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars. Quod eadem ratione testatur Augustinus cap. *quem pœnitet,* de pœnitentia, dist. 1, præter quam rationem, sunt etiam aliæ, quas in tomo de pœnitentia prosecuti sumus.

Utilitatem confessionum generalium omnes agnoscunt

D. Thom.

Cajet.

Sylvest.

Medin.

S. Bonav.

D. August.

(942) IV. Quia vero dicere quis potest, religiosam regulam, non utcumque esse consilium voluntarium, sed aliquam necessitatem inducere, vel decentiæ cujusdam, vel etiam alicujus pœnæ : addimus ulterius, quamvis absolute, et omnino ab extrinseco nemo cogi possit ad iteratam confessionem, posse tamen supposito priori consensu per votum, promissionem, aut pactum, ut est communis sententia, quam loco allegato tradidimus, viderique possunt Major 4, dist. 17, quæst. 6; Henricus quodlibet. 17, quæst. ad 1 in contrarium; Medina C. de confess., quæst. de confess. fratris ex privil. facta, dub. penult.; Navarrus cap. *placuit,* de pœnit., dist. 6, num. XVIII, cap. *fratres,* de pœnit. dist. 5, num. XXX; Gerson alphab. 25, lit. F. In præsenti autem intervenit proprius consensus, per quem voluntarie acceptatur illa qualiscumque obligatio regulæ : nam ille, qui Societatem ingreditur, libere ingredi vult, et sub ea conditione recipitur, ut per confessionem generalem debeat ad illum statum præparari. Et eodem modo voluntarie se subdit aliis Constitutionibus præcipientibus confessionem generalem singulis annis, vel sexto quoque mense, non solum quatenus confuse volunt profiteri hunc statum secundum suam regulam,

Instantiæ occurritur. Nam quia consiliis per regulam religiosam propositis parendum est ex decentia vel sub pœna, ideo ad responsum num. III additur posse voto vel pacto suscipi obligationem iterandæ confessionis.

Major.

Henric.

Medin.

Navar.

Gerson.

Confessionum iterandarum obligatio aliqualis sequitur inter socios ex acceptatione totius regulæ quum Societatem ingressi sunt.

(1) VIRTUTE. Id est *virtualiter.*

quod satis est; sed etiam, quia statim in principio ingressus, illis legendum datur institutum et compendium Constitutionum, et regulæ communes, ubi hoc expresse continetur, ut supra visum est tractando de ingressu Societatis. Atque hac ratione simile statutum Cisterciensium approbatum est a summis pontificibus, ut Navarrus refert dict. cap. *placuit*, de pœnitent., dict. 6, num. XVIII, a quibus nostræ etiam Constitutiones confirmatæ sunt. Cistercienses etiam dicuntur habere simile statutum annuatim generaliter confitendi. Et paulo inferius alias similes consuetudines aliarum religionum referemus.

Navar.

Ex dictis in num. III et IV satisfit objectioni 2æ positæ in num. II. Nam confessio non est iteranda apud ordinarium confessarium nisi vi simplicis regulæ in quam olim singuli consenserunt.

(943) V. Unde patet etiam responsio ad alteram objectionem, quia etiam illa Constitutio proponitur per modum regulæ religiosæ, et voluntarie acceptatur. Nec enim existimo per illam imponi obligationem rigorosam in conscientia, seu ex vi præcepti, quia tantum est simplex quædam Constitutio. Dices, qui per occasionem itineris vel alterius necessitatis confitetur peccatum aliquod reservatum confessori ordinario, vel cuilibet inferiori sacerdoti, tenetur postea sub mortali comparere coram superiore, cui erat peccatum reservatum, et culpam aperire ac satisfactionem offerre. Ergo similiter in præsenti. Respondetur dato antecedenti, negando consequentiam : quia ibi conceditur jurisdictio sub eo pacto et conditione, hic vero minime, sed supponitur prior confessio legitime facta simpliciter, ac per se, et aliud solum datur ut consilium perfectionis; quod patet ex tenore verborum dictæ declarationis : *Qui alii quam suo confessario designato confitetur, debet postmodum* (*quantum recordari poterit*) *eidem suo confessario totam suam conscientiam aperire, ut nihil ignorando, quod ad eam pertineat, melius in Domino possit eum juvare.* Ex quibus verbis constat, hanc solum proponi ut simplicem regulam, non ut onus necessarium ex priori confessione seu absolutione relictum.

Instantia : Dicta obligatio videtur gravis sicut qui in necessitate absolutus est a reservatis tenetur sub mortali adire eum cui talia reservabantur.

Dato antecedente, adhuc deluitur instantia; quia ex verbis Constitutionum patet dictam confessionis iterationem proponi ut implendam vi simplicis regulæ.

Explicatur magis responsio ad instantiam n. V. —Regula confitendi octavo quoque die non præcipit rigorose confessionem 1° omnium venialium, 2° nec mortalium remissorum sine onere comparendi; ergo multum abest ut rigorose præcipiatur talia repetere apud ordinarium confessarium.

(944) VI. Explicaturque amplius : nam si confessio præcedens fuit tantum de materia non necessaria, seu de peccatis venialibus, constat non esse de necessitate præcepti, illa postmodum confiteri : quia neque antea fuisset, etiamsi illa confessio prior proprio confessori fieri potuisset. Quamvis enim teneatur religiosus Societatis, ex vi regulæ, octavo quoque die confiteri; tamen non cogitur ex vi religiosi præcepti de omnibus venialibus integre confiteri : ergo multo minus obligabitur ex præcepto repetere in confessione ea peccata venialia, de quibus semel rite confessus est. Si autem prior confessio fuit de mortalibus peccatis, licet illa fuerint de necessitate prioris confessionis, tamen eo ipso quod de illis absolutio sacramentalis absolute et simpliciter data fuit, jam non sunt materia necessaria et ita venialibus peccatis comparantur. Nec dici potest remissa fuisse sub onere, tum quia illa non erant reservata, ut supponimus, cum possent ab ordinario confessore absolvi : tum etiam, quia nullum tale onus, vel conditio pœnitenti declaratur.

Altera instantia : Regula repetendi confessiones apud ordinarium confessarium est difficillima quia inde 1° sequitur in repetendis mortalibus infamatio sine necessitate, 2° sequitur confessionem ordinariam extendendam ad omnia venialia.

(945) VII. Sed dices gravissimum esse onus hujus regulæ, etiamsi tantum per modum regulæ obliget, et ideo non fuisse etiam per modum consilii seu directionis religiosæ proponendum. Antecedens declaratur, nam si priora peccata fuerunt mortalia et plane absoluta, intolerabile videtur imo imprudens illa iterum confiteri ordinario sacerdoti, nam est iterum infamare se absque necessitate; si autem fuerunt tantum venialia, et illa sunt ex regula necessario repetenda, sequitur teneri omnes de Societate, ex vi regulæ integre confiteri de omnibus venialibus peccatis; et contra regulam agere, si aliquid omittant : quod videtur durissimum. Sequela patet ratione supra facta : nam si tenetur quis in eo casu repetere venialia prius confessa, multo magis obligatus fuisset illa primo confiteri si potuisset; ergo eadem ratione tenetur semper de omnibus venialibus confiteri.

Hæc instantia num. VII non militat solum in regulam admissam in Societate. Hujus autem regulæ fructus est ut pœnitens et magis satisfaciat et melius dirigatur.

D. Bonav.

(946) VIII. Verumtamen simile statutum ex ordine Carthusiæ et sancti Hieronymi infra referemus; idemque consilium invenitur in sancto Bonaventura in speculo disciplinæ part. II, cap. 3; imo etiam sumitur ex Benedicto XI in dict. extravag.; ubi præcepit religiosis confessoribus privilegiatis, moneant suos pœnitentes, ut semel in anno confiteantur suis parochis integre de toto anno, quia licet hoc non sit necessarium, est bonum. Multo autem majori ratione expedit religiosis, non solum propter majorem pœnitentiam et satisfactionem culpæ commissæ, sed propter meliorem directionem in futurum, ut in nostra regula significatur. Directio enim, et gubernatio in futurum multum pendet ex cognitione præteritorum, præsertim in

spirituali et interiori gubernatione, ut in lib. x, cap. 6, num. II ex doctrina patrum confirmabimus. Confessor autem ordinarius ex vi sui muneris habet curam spiritualis regiminis suorum pœnitentium, quorum *vultus non agnoscit* (1), nisi ex confessione eorum, ideoque optimum consilium est, ut pœnitentes illis se omnino aperiant, ut ab eis adjuvari possint.

Instantia n. VII enodatur jam quoad repetitionem mortalium. Nam infamia inde secutura nihil est, et fructus magnus. Adde, rem tantum poni sub regula; et ipsam ejus difficultatem posse a peccando retrahere.

(947) IX. Unde non est cur hoc grave onus reputetur, sive præcedentia peccata mortalia fuerint, sive venialia. Nam in utroque genere multum juvari possunt, et infamia nullius considerationis est; cum secretum sit summum, et per veram contritionem, et signa pœnitentiæ omnino recompensentur, apud pium et prudentem confessorem, qualem supponimus futurum esse eum, de quo loquimur. Et quamvis negari non possit, rem esse difficilem in materia mortali (2); tamen considerare oportet propterea rem non poni sub necessitate præcepti, sed consilii, quod de rebus arduis et difficilioribus dari solet, potestque hæc difficultas et propositum vincendi illam deservire, ne fortasse libertas illa confitendi alieno vel extraneo confessori pariat etiam aliquam libertatem vel facilitatem peccandi. Et ita responsum est ad priorem partem objectionis.

Item quoad repetitionem venialium enodatur instantia num. VII. — In confessionibus ordinariis omnia venialia confiteri oportet vi regulæ, sic tamen prudenter intelligendæ, ut nemo sollicitus sit circa numerum aut circumstantias, sed nec aliquid ex industria taceat utilem sibi confusionem allaturum, vel confessario majorem pœnitentis notitiam. Quum autem nihil ejusmodi allatura esset confessionis repetitio, sufficere id ipsum ordinario confessario dicere.

(948) X. Ad alteram vero, fateor obligationem illam ex regula et ex majori perfectione, ut ratio illa bene probat. Nec enim B. Ignatius cogitabat de conscientia tantum peccatorum mortalium; quando dicebat, totam conscientiam debere esse manifestam confessario, ut melius possit pœnitentem juvare; loquitur enim de conscientia religiosa, quæ et a peccatis mortalibus esse debet longe aliena, moraliter et regulariter loquendo; et juvanda est, non solum ad vitanda peccata mortalia, sed etiam venialia, et ad virtutum augmentum. Est autem hæc integritas prudenti, et sano modo intelligenda, quod ad venialia peccata pertinet; non enim necesse est, etiam secundum perfectionis regulam scrupulose singula confiteri, et de numero peccatorum vel modo circumstantiarum sollicitum esse, id enim molestum esset potius quam utile; sed hoc solum dicimus ad illam regulam pertinere, ut nihil ex industria ob verecundiam, vel pudorem, aut timorem infamiæ taceatur, etiamsi leve videatur, et ut bona fide, mediocrique diligentia facta, tota conscientia ita manifestetur, prout ad majorem confusionem propriam, vel ad moralem ac sufficientem notitiam confessoris, in ordine ad majorem profectum satis esse videbitur. Atque eodem modo sumendum est, quod dicitur de repetenda confessione alteri facta, si enim in ea nihil speciale fuerit, satis erit de hoc ipso certiorem reddere confessorem proprium, nam id satis est, ut intelligat totam conscientiam sibi esse manifestam, et ita possit securus in illius regimine procedere.

CAPUT V.

An reservatio peccatorum, quæ in Societate datur, conveniens sit?

Rationes dubitandi circa titulum capitis.

(949) I. Similiter (sicut et in præcedenti capite) dubitatum est de alia consuetudine nostræ Societatis circa hoc sacramentum, reservandi nimirum peccata superioribus et cogendi subditos, ut eis confiteantur : nam hoc adeo est difficile subditis, ut periculo exponantur interdum committendi sacrilegium, mutilando confessionem, et ita recipiendo absolutionem et eucharistiam, prius quam se superiori aperiant. Deinde cum in toto ordine vitæ suæ, et in omnibus actionibus, et muneribus maxime a superioribus pendeant, valde timent illis manifestari; quia, etsi propriam revelationem non vereantur, vix sibi persuadebunt, quin illa notitia utantur, ad gubernandos illos, et consequenter verebuntur, ne aliquid molestum eis [i. e. sibi] accidat, dum ea occasione, aut priventur munere, vel actione, vel socio, vel loco commodo, aut [experiuntur] aliquid hujusmodi; et ita fit onerosa confessio, quod maxime cavendum est. Illud denique videtur in hoc usu nimis arduum, quia hac occasione coguntur sæpe subditi, etiam sub gravamine mortalis peccati, idem peccatum iterum confiteri superiori, postquam rite fuerat alteri confessori revelatum, et ab eo punitum, et sacramentaliter remissum, scilicet quando in absentia superioris, cui peccatum reservatum est, datur licentia subdito confitendi alteri

Primo, periculum sacrilegiorum ob difficultatem confitendi superioribus eo majorem quod timent subditi ne notitia inde hausta adhibeatur in suum gravamen.

Secundo, nimium onus impositum sic sæpe cogendo confiteri superiori.

(1) *Proverb.* 27 (MDCXXV). — Loco citato, v. 23 legitur : « Diligenter agnosce vultum pecoris tui. »

(2) *Materia mortali.* Editt. quatuor habent *materia morali.*

Tertio, etiam nimium onus comparendi coram superiore.

reservatum; datur enim hæc facultas, cum obligatione adeundi postea superiorem, nacta occasione. Nam quod hæc obligatio sit sub mortali, in Societate declaratum est, ex mente B. Ignatii a P. N. Claudio Aquaviva præposito generali. Hæc ergo tanta obligatio videtur nimis acerba et periculosa.

Ostenditur ex Constitutionibus reservandi jus dari in Societate.

(950) II. Circa reservationem agere possumus vel de jure speciali, quod in hoc Societas observat, vel de usu ejus, seu de facto. Quod ad primum spectat, dicimus reservationem peccatorum propriam et specialem esse consentaneam regulæ, et Constitutionibus Societatis. Nam in part. Const., cap. 1, § 11, hoc supponit B. P. Ignatius cum dicit : *Confessarius non ignoret quos casus sibi superior reservat;* et subdit modum et mensuram reservationis, non in particulari designando. Sed generatim dicitur : *Illi autem reservabuntur, quos ab eo cognosci necessarium videbitur, aut valde conveniens, quo melius remedium adhibere possit, et suæ curæ commissos præservare ab omnibus, quæ nocitura sunt.* Hunc autem morem reservandi casus, absolute de illo loquendo, nullus catholicus improbabit, nam universa ecclesia hoc observat, tum pro universa, respectu summi pontificis, tum pro singulis diœcesibus respectu suorum episcoporum. Atque eadem ratione religiones idem observant, quia prælati religionum habent in religione sua, vices episcoporum, et quo intimius gubernant et specialiori ratione officium spiritualium parentum exercent, suosque subditos ad majorem perfectionem ducere tenentur, eo tali statui magis accommodata, et quodammodo debita est hæc reservatio. Unde S. D. N. Clemens VIII, in peculiari decreto, quo huic reservationi religiosorum modum posuit, supponit eam et licitam et convenientem esse, de qua etiam videri possunt quæ universe de hac re in IV tom. III partis, disp. 29, tractavimus; unde constat hunc usum ob suam communem rationem in Societate reprehendi non posse.

Ratio communis pro dicto jure reservandi est quia quum pontifex et episcopi reservent quædam peccata etiam sæcularium, multo magis hoc decebat prælatos regulares respectu subditorum. Accedit auctoritas Clementis VIII.

Rationes speciales pro eodem jure reservationis in Societate. Primo, contra frequentiores occasiones lapsus.

(951) III. Non erit autem difficile proprias et peculiares rationes invenire, ob quas hæc reservatio in Societate expediat. Primo ac præcipue, quia propter communicationem cum proximis in periculis versatur, et ideo necesse est, ut magis timeant quemcumque lapsum, ad quod multum deservit reservatio, nam est veluti frænum quoddam continens hominem. Secundo, quia in hac religione plures educantur juvenes, quos ob ætatem, in officio et disciplina religiosa magis continere maxime necessarium est. Tertio, quia cum in hac religione non tam multæ corporales afflictiones, seu asperitates ex generali regula præscribantur ob rationes in lib. I, cap. 9 allatas; oportet ut spiritualis disciplina ac vigilantia rigidior sit, imo in hunc etiam finem spiritualis rigor corporeus ille fuit temperatus a B. Ignatio. Quarto, quia in hac religione maxime necessarium est, ut subditi multum suis superioribus fidant; ut ab eis regi possint, ne forte interdum scandalis et occasionibus peccandi illos exponant, et ut aliis modis paterne possint ab eis adjuvari; et quamdiu hæc religio nova est, et in suo primitivo spiritu durat, curandum est ut hæc consuetudo non auferatur, nec minuatur, ad quem finem hæc reservatio etiam utilissima est : igitur de substantia, ut ita dicam, reservationis controversia esse non potest.

Secundo, contra plurium sociorum juvenilem ætatem.

Tertio, ut disciplina spiritalis sit eo vigilantior quo temperatur magis rigor corporeus.

Quarto, ut multum fidant subditi superioribus a quibus aliter forte periculis exponerentur.

Convenientem esse usum particularem reservandi peccata, quem Societas observat.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

(952) IV. Secundo igitur de particulari ejus usu seu modo videamus. Potest autem in hoc modo esse excessus, vel ratione nimiæ reservationis, vel propter nimiam difficultatem committendi aliis absolutionem; vel propter aliquem alium abusum reservationis : de singulis ergo videamus. De primo in Constitutionibus, præter citata verba in part. Const., cap. 1, § 11, nihil specialius invenitur : in illis autem certum est rationem et finem ibi assignatum, esse genuinam et propriissimam causam, ob quam ecclesia consuetudinem reservandi casus introduxit; semper enim (1) supponitur, ut in sequentibus magis exponemus, illud remedium et medicinam præservativam adhibendam esse integro et illæso prorsus manente confessionis sigillo. Non explicatur autem in illis verbis, cui superiori committatur hæc potestas reservandi casus et judicium de iis, quos reservari necessarium aut valde conveniens est. Hoc autem additum seu explicatum est in se-

1ª calumnia contra Societatem, de nimia reservatione exploditur.

Quid de reservatione decretum sit in 2ª

(1) *Semper enim.* Quid sibi velit *?o enim* haud satis assequor; in cujus locum *etiam* posset admitti.

congr. can. 4. — His approbatur reservatio facta a P. Laynez.

cunda congregatione generali canon. 4, ubi prius approbatur reservatio facta a P. Jacobo Laynez secundo generali nostro. Deinde additur : *Declaratio vero, et ampliatio vel restrictio casuum spectat ad R. P. Generalem.* Nullus ergo inferior prælatus, neque etiam provinciales, possunt in hoc aliquid addere vel immutare, nec respectu sui, nec respectu rectorum. Non tamen excluditur quin generalis congregatio hanc habeat potestatem, quin potius a fortiori hoc sequitur, cum ipsa sit superior generali : imo Clemens VIII in illo suo decreto cap. 1, hanc potestatem solis capitulis generalibus pro tota religione, et provincialibus pro tota provincia commisit; et hoc jure utitur nunc Societas quoad casuum reservationem, quantum ad hoc, ut fiat auctoritate congregationis generalis : nam provinciales congregationes in nostra Societate non habent propriam potestatem jurisdictionis, ut etiam sumi potest ex can. 13 congreg. 5, et ideo nec casus reservare possunt; unde licet Clemens VIII facultatem concesserit capitulis provincialibus reservandi casus pro sua provincia, intelligendum videtur de capitulo jurisdictionem alias habente; soli ergo congregationi generali est hoc nunc in Societate reservatum, non ex sola vi sui instituti, sed adjuncto dicto decreto Clementis; et ita in congregatione 5ª generali, quæ post illud decretum facta est, nova etiam forma reservationis est edita, ut videre est in instructione 5 et 6, de casuum reservatione anni 1606, alias in instructione toti Societati communi, cap. 5 et 6, anni 1616.

Quia Societatis congregatio provincialis non gaudet jurisdictione ideo etiam post decretum Clementis VIII non videtur posse reservare casus, sed hoc potest sola congregatio generalis.

Probatur jam reservationem in Societate nimiam non esse. Primo, quia est juxta formam præscriptam a Clemente VIII. Secundo, quia usui ecclesiæ et bono religionis est accommodata.

(953) V. Ex his ergo per principia, quasi extrinseca colligere possumus, reservationem, quam nunc habet Societas, ex parte materiæ non esse nimiam. Primo, juxta formam a S. D. N. Clemente VIII præscriptam facta est. Secundo, quia si speciatim expendatur, nihil continet alienum ab usu ecclesiæ, et ab utilitate aut necessitate religionis. Nam in primis non reservantur nisi peccata exteriora, et quæ manifeste sint mortalia : deinde non omnia, sed quædam graviora, quæ summatim sunt : *Peccatum mortale contra aliquod ex tribus votis, vel contra alia vota, quæ professi emittunt, perjurium, falsum testimonium, furtum, seditio in superiorem, vel divisio a capite cum gravi damno religionis, detractio et discordiarum seminatio inter fratres, accipere vel mittere furtim literas materiam peccati mortalis continentes, tacuisse impedimentum aliquod excludens a Societate, vel mentitum esse in examine ad ejus ingressum in grave incommodum Societatis, ac denique quodlibet peccatum habens annexam excommunicationem in Bullis aut decretis Societatis.* Qui omnes casus in persona religiosa graves sunt, possuntque grave scandalum, vel infamiam religioni afferre : et si recte inspiciantur sunt valde similes his, quos ipsemet pontifex reservatos esse voluit; et non sunt nimis multi pro ratione talis status et obligationum ejus.

Brevis recensio casuum reservatorum in Societate.

Tertia ratio ab exemplis ostendens reservationem non esse nimiam in Societate. Gerson.

1um exemplum est ex usu reservationis apud Carthusianos et Galliæ Cælestinos.

(954) VI. Tertio intelligi potest moderatio hujus reservationis, ex usu aliarum religionum. Nam Carthusiani habent statutum quo reservatur superiori quodlibet peccatum mortale certum, ut refert Gerson in proprio tractatu de illo statuto part. II, alphab. 33, lit. E, et quantum ex Gersone colligitur, idem servat in Gallia Cælestinorum religio. Et licet ipse Gerson non approbet tam latam et absolutam reservationem, subdit nihilominus : *Potest tamen fieri reservatio de certis mortalibus manifestis, quæ transeunt in opus exterius.* Rursusque ad alium Carthusiensem scribit : *Recepi quod in Constitutionibus vestris non dicitur, quod omnis mortalis culpa sit majori reservata in foro confessionis, sed quod gravis culpa. Et certe tolerabilis et salubris est ista Constitutio, si bene fuerit declaratum, qualis culpa debeat merito gravis reputari.* Sed in prædicta reservatione Societatis, non nisi gravia peccata reservantur; et satis distincte explicatur, quæ talia rationabiliter censeantur in hac religione. In regula etiam S. Francisci, cap. 7, sic dicitur : *Si qui fratrum instigante inimico mortaliter peccaverint, pro illis peccatis, de quibus ordinatum fuerit inter fratres ut recurratur ad solos ministros provinciales, teneantur prædicti fratres ad eos recurrere, quanto citius potuerint sine mora.* Loquitur autem de recursu in sacramento pœnitentiæ, nam statim subdit : Provinciales si sint sacerdotes, per seipsos debere pœnitentiam imponere, sin minus debere presbyteris committere, ut illam imponant. Nisi enim ageretur de sacramento confessionis, non referret provincialem esse presbyterum. Atque ita in statutis ejusdem ordinis multa peccata reservantur provinciali, et fere sunt eadem, scilicet *peccata gravia contra tria*

2um exemplum est ex regula S. Francisci circa reservationem.

3um exemplum est ex definitionibus ordinis S. Benedicti in Hispania.

vota substantialia, furtum, etc. In definitionibus etiam ordinis S. Benedicti in Hispania, c. 13, numerantur duodecim casus, in quibus ordinarii confessores absolvere non possunt, sed debent pœnitentes ad abbatem remittere, ex quibus aliqui coincidunt cum nonnullis casibus reservatis a Clemente, ut illi, qui ad *apostasiam* pertinent: alii recurrunt etiam cum nostris, ut *furtum, proprietas :* alii cum minori restrictione vel explicatione ponuntur, *ut mittere vel recipere literas sine licentia.* Alii sunt proprii illius ordinis, majoremque rigorem continent, ut *comedere carnes sine licentia, ingredi cellam alterius religiosi, dare aliquid de monasterio personæ sæculari sine licentia, revelare secreta religionis, vel monasterii, aut prælati sui alicui extraneæ personæ, incitare alium, ut sub juramento, aut voto sibi aliquid promittat*, etc. Nihil ergo singulare, aut nimis rigorosum in prædicta Societatis reservatione reperitur; imo in hoc lenior est, quam illa D. Francisci, quod nulla fit reservatio provinciali, sed superiori domus, vel collegii, ad quem et facilior et familiarior potest esse recursus, et præterea liberum manet religioso, ut si velit potius ad provincialem recurrere, possit id facere, quia respectu majoris prælati nulla est reservatio, ut per se notum est.

2a calumnia contra Societatem, de difficultate licentiæ ad reservata expenditur.

(955) VII. Dicetur fortasse (ut ad 2am calumniam veniamus) : esto reservatio in se non sit nimia, tamen in usu ejus esse nimium rigorem, quia superior omnino vult [subditos suos] peccata dicta sibi confiteri, difficilisque est in danda facultate, ut per alium absolvantur; hoc autem, licet in peccatis publicis esset tolerabile, in occultis nimis onerosum est, ut docet S. Bonaventura in expositione regulæ cap. 7, ubi regulam citatam exponit de peccatis publicis, quia *quæ secreta sint* (inquit) *non sunt publicanda*, et quia notorium peccatum gravius est propter scandalum, et ideo gravius est puniendum. Gerson etiam supra ait : *Confessio sacramentalis non debet coarctari per reservationes casuum, præsertim occultorum, sed dandus est locus timori Altissimi.* Et infra : *Confessio sacramentalis de peccatis occultis raro et cautissime debet remitti ad superiores habentes jurisdictionem coercivam in publicis, quales sunt abbates et priores religionum, quia facile oritur suspicio apud correctos publice, quia occulta confessio per eos facta lædatur.*

S. Bonav.

(956) VIII. Sed in hac re si attente inspiciatur, quid jure fieri possit et debeat, et cum usu Societatis conferatur, evidenter constabit, in hoc etiam facto, debitam moderationem servari. Nam jure certum est, posse superiorem obligare subditum, per se loquendo, ut peccata reservata, quantumvis per accidens occulta, sibi confiteatur : nam hic est finis reservationis, per se loquendo et quidquid superior de hoc rigore remittit, ex benignitate facit, vel ex debita providentia ex accidenti aliquo necessaria, non quia jus non habeat persistendi in rigore reservationis. Unde Clemens VIII, qui speciali decreto maxime curavit providere libertati religiosorum in confessionibus faciendis, cum in § 3 ejusdem decreti præcepisset prælatis regularibus, ne subditos ad confessionem secum faciendam cogerent seu obligarent, addit limitationem : *Nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint :* ergo pro reservatis licet his prælatis confessiones subditorum audire, etiamsi ipsi non sua sponte aut motu proprio, sed necessitate reservationis et severitate superioris compulsi, id faciant.

Reservans potest per se loquendo et in rigore nihil remittere absolvendum a delegatis.

Hoc constat ex ipso decreto Clementis VIII, qui tamen maxime consultum voluit libertati religiosorum in confitendo.

(957) IX. Sed licet hæc per se vera sint, nihilominus ad caritatem et prudentiam superioris pertinebit in particularibus casibus considerare dispositionem et fragilitatem pœnitentis, eique condescendere, ne in pejus ruat; de quo non potest alia generalis regula præscribi, præter superioris prudentiam et caritatem, ut in dicto IV tomo disput. 30, sect. 4 et 5, latius declaravi, et supra tract. 8 tetigi, tractando de potestate absolvendi prælatorum regularium : ubi etiam expendi novum decretum S. D. N., ubi in § 4 præcipit, ut superiores duos vel tres viros doctos et pios deputent, qui ordinarias confessiones religiosorum audiant. Et subdit : *Quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi, ipse in primis confessarius judicaverit.* Ex quibus verbis notavi juxta mentem pontificis, non debere superiorem hanc facultatem facile, et ad nutum confessoris concedere, sed magno judicio et consideratione, et quando necessitas pœnitentis, vel major utilitas illam postulaverit. Et hanc ob causam vult multum deferri in hoc, judicio confessoris, quia ipse potest magis perspectam habere conscientiam et dispositionem pœnitentis. Et nihilominus non cogit superiorem, ut

Exponitur diploma Clementis quoad proxime dicta. — Aliquando caritas et prudentia requirunt potestatis in reservata delegationem,

propter bonum pœnitentis; et ex judicio confessarii in ea re maxime observando,

statim pareat judicio confessoris, ut plane indicat illa particula *in primis*, quæ significat consulendum esse confessoris judicium, et magnam vel maximam illius rationem habendam esse, non tamen esse futuram infallibilem ac necessariam regulam. Quod, ad tollendos scrupulos, pro Societate nostra ita fuit ab eodem pontifice declaratum vel concessum, scilicet : *Ne judicium a reservatis absolvendi confessariis absolute relinquatur, ut eodem § 4 dicitur : sed liceat interdum superiori, pro ratione sui officii hujusmodi facultatem denegare, in iis casibus, in quibus constat, juxta ea, quæ doctores dicunt, et discreta caritas docet hujusmodi licentiam esse denegandam.* Illud denique in dicto decreto observare libet, etiam cum illa licentia danda est, non cogi superiorem dare illam, vel generalem pro electione pœnitentis, vel particularem pro tali persona ab ipso pœnitente designata; nam pontifex vult personas quibus danda est, esse designandas a superiore ipso, et significat regulariter remittendam esse illi personæ, quæ gerit officium ordinarii confessoris ejus personæ, quæ casum habet reservatum. Imo supponit licentiam hanc per hujusmodi confessorem esse a superiore petendam, et pro illo esse dandam a superiore, quando expedire dari judicatum fuerit; qui modus est valde ordinatus et si pœnitentes illum servarent, facile superiores illis acquiescerent. Quando vero subditi hanc facultatem, per alios sacerdotes, vel pro aliis suo arbitrio petunt, non tenetur superior statim condescendere, sed facile potest talem facultatem negare, vel prout conveniens judicaverit, eam moderari.

non tamen absolute admittendo, ut Clemens VIII declaravit pro Societate.

Nec est cur maneat penes pœnitentem electio delegandi quem potius oportet plerumque esse confessarium ordinarium.

Petentibus ut sibi vel aliis delegetur ad reservata confessarius alter ab ordinario, id potest facile negari.

(958) X. Hoc igitur est jus regulariter observandum circa hanc reservationem. Quam vero illi consentanea sit praxis Societatis, facile quis intelliget ex instructione, quæ est 6 ex impressis anno 1606, quamque superiores circa hoc observant. Nam in 1 illius § admonentur : *Ut quando confessarius, tacito nomine pœnitentis a superiore petit facultatem absolvendi a casu reservato, nullo modo superior difficilis esse debeat, sed facilis potius et promptus in ea concedenda*, etc. Et in § 2 additur, solum quando intervenit *necessitas vitandi scandalum, vel aliud grave damnum collegii, seu domus*, illam negari posse, donec pœnitens *per se, vel per confessarium* sufficientem notitiam superiori adhibeat : tunc enim pœnitens omnino tenetur hanc notitiam superiori dare, unde nec est tutus, nec satis dispositus ad absolutionem, donec justæ voluntati et necessitati superioris in ea parte satisfaciat; merito ergo tunc potest superior talem facultatem negare. Imo licet obligatio pœnitentis ad dandam illam notitiam superiori, seclusa reservatione, non sit omnino clara et certa, si tamen sit opus majoris virtutis et caritatis, id satis erit, ut superior juste neget licentiam, donec pœnitens rem totam illi manifestet, quantum ad remedium adhibendum necessarium est; quia ipse habet jus audiendi talem confessionem, et per se loquendo non tenetur illam potestatem delegare; considerando autem causas extrinsecas potius tenetur consulere bono communi, quam irrationabili, vel imperfectæ voluntati pœnitentis condescendere. Ad hoc autem moderandum additur in § 4, si confessarius urgeat, eo quod judicet superioris severitatem detrimentum potius spirituale, quam commodum allaturam, et tentatis aliis mediis, nullum sufficit, sed pœnitens durior fiat, tandem : *Superiorem non debere facultatem negare*, sed fragilitati subditi condescendere; habita semper ratione caritatis, cujus finis est prodesse per correctionem, vel severitatem et illam temperare, quando illa spes deest; in eo autem casu licet superior facultatem det, debet confessarius attendere, ut pœnitens suæ obligationi satisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel scandalo, si morale periculum illius sit, quia nisi hoc faciat non poterit absolvi, non ex defectu jurisdictionis, sed quia dispositus non est. Ad hoc autem oportet ut et obligatio pœnitentis certa sit, et quod alia remedia adhiberi non possint.

Praxis Societatis circa petendam licentiam a confessario ordinario pœnitentis. — Licentia 1° est facile concedenda;

2° potest differri donec pœnitens notum faciat superiori quod bono communi necessarium;

vel simpliciter utile est;

3° est tandem concedenda, si confessario judice et tentatis aliis mediis severitas sit nocitura pœnitenti nolenti revelare : is enim, per superioris delegatum poterit disponi ad absolutionem quoties naturalis obligatio revelandi erit vel incerta, vel aliter supplenda.

(959) XI. At vero quando licentia non per confessarium, sed per alium sacerdotem petitur, tunc praxis Societatis (ut ex § 5 colligitur) est, ut licentia non tam facile detur, quod etiam est consentaneum rationi et juri, ut numero IX ostendimus. Nec tamen semper deneganda dicitur, sed attentius circumstantias negotii et personæ esse considerandas, et ita dari posse, vel negotium committi alteri personæ, prudenti, doctæ et religiosæ, quæ ad remedium adhibendum aptissima sit, et cujus conspectum non possit pœnitens rationa-

Quid si petatur a non ordinario confessario pœnitentis. — Ex praxi Societatis licentia 1° non est facile danda, quamquam potest concedi vel designato a pœnitente vel alii quem pœnitens acceptum habebit;

2° est tandem concedenda si severitas nocitura sit, et absolute idoneum designaverit pœnitens.

biliter subterfugere. Quæ omnia per sese sunt valde consentanea rationi, nam sine dubio oportet aliquam difficultatem et severitatem ostendere, alias fere nullius momenti esset reservatio; semper tamen prudens illa conditio subintelligitur, ut si tandem superior intelligat, se nihil posse prodesse, condescendat; tali sacerdoti (dummodo simpliciter idoneus sit) negotium committendo, ut majus periculum evitetur.

3ª calumnia contra Societatem, de usu notitiæ confessionis resolvitur. — Gubernatio ex notitia confessionis potest intelligi 1° ob necessitatem impediendi peccatum vel ejus damna pro pœnitente aut pro ceteris; 2° ob alias res.

(960) XII. Tandem dicendum superest de ultimo abusu, qui in hac reservatione fingi potest, utendo scilicet hoc medio ad gubernandum, vel ipsum pœnitentem, vel alios, per notitiam in confessione comparatam : hoc enim aliqui Societati objiciunt, sed est mera impostura. Duplex ergo intelligi potest gubernatio; una quæ præcise necessaria est ad vitandum peccatum, de quo agitur, vel scandalum, aut pœnitentis, aut aliorum, ex peccato illo præcise ortum; alia est in rebus aliis, actionibus, vel muneribus. De hoc posteriori usu nulla est mentio, nec vestigium in Societate, ut a fortiori ex sequentibus in numero XIV (1) patebit. De priori autem communis doctrina est posse prælatum, qui rem in confessione novit, uti illa notitia ad illum finem, si observet, ut ille usus talis sit, unde nulla revelatio directa vel indirecta nasci possit, vel si hæc timeri possit, nullus sit talis usus, sine expressa licentia pœnitentis : nam si hæc observentur, nulla inordinatio contra justitiam pœnitentis, vel contra religionem sacramenti in tali usu excogitari possit, ut in tomo IV, in III part., disput. 33, sect. 7 late dixi.

Qui usus dictæ notitiæ per se liceat. — Posterioris nullum vestigium in Societate; priorem superioribus regularibus doctrina communis plane permittit, secluso periculo revelationis etiam indirectæ, vel ubi adest obtento consensu pœnitentis expresso.

Neque a Clemente VIII qui prohibuit usum ad exteriorem regularium gubernationem, videtur prohibitus regularibus prior modus utendi notitia confessionis; idque probabilissimum est, supponendo (quod requiritur) actionem exteriorem vel privationem ita ad solum bonum internum solius pœnitentis ordinari, ut nihil fiat unice in commodum alterius nisi pœnitens expresse consentiat.

(961) XIII. Et quamvis S. D. N. Clemens VIII, in speciali decreto, de casibus reservatis regularium, specialem prohibitionem illis imposuerit utendi (2) notitia confessionis ad exteriorem gubernationem; probabilissime nihilominus existimo hunc usum non comprehendi sub illis verbis et præcepto; quia hic usus non potest dici ad exteriorem gubernationem, sed solum ad internam et spiritualem medicinam conscientiæ pœnitentis. Nam ipse pœnitens vitare tenetur moralem occasionem mortalis peccati, vel non præbere scandalum alteri, ut secum tale peccatum committat : ergo usus qui tantum ordinatur ad tollendam similem occasionem peccati vel scandali, non potest dici exterior gubernatio; nam licet sit quædam actio vel privatio exterior, ordinatur solum ad internum bonum animæ ipsius pœnitentis; adeo ut licet ordinetur etiam ad bonum complicis, v. g., hoc solum sit, in quantum bonum pœnitentis cum illo conjunctum est, et non potest unum ab altero separari : hoc enim supponimus. Nam si jam omnino non ageretur de remedio pœnitentis, nec de implenda aliqua obligatione, ad quam ipse in conscientia teneatur; sed tantum de remedio alterius; jam ille usus magis dici posset pertinere ad exteriorem gubernationem, et non esset usurpandus sine libera et spontanea voluntate et facultate pœnitentis.

Notitiæ confessionis usus prior et in rigore licitus, de quo in num. XII, prohibetur tamen in Societate ob fines expositos a P. Claudio in ordinatione huc allata.

(962) XIV. Quamvis autem hæc in rigore vera videantur; nihilominus Societas propter majorem securitatem, libertatem pœnitentium et reverentiam sacramenti, etiam ab hoc usu licito notitiæ per confessionem habitæ se abstinet. Quod apertius constabit ex gravi Ordinatione R. P. N. Claudii (3), quam hic ad verbum referam, quia dignum est ut ab omnibus agnoscatur : *Tametsi non desunt doctores, qui sentiant, salvo sacramentalis confessionis sigillo, justis de causis licere nonnumquam confessario (cum id fieri potest sine ulla revelatæ confessionis suspicione) uti extra confessionem notitia per confessionem habita : tamen quoniam hæc doctrina, et eam exigit in tanta re circumspectionem, quam servare perdifficile sit, et interim posset aliquando retardare subditorum libertatem, quam hujus fori sanctitas, et nostræ Societatis institutum requirunt, in seipsis, rebusque suis confessario aperiendis; idcirco visum nobis est, in Domino statuere, sicut, et severe statuimus pro reverentia, qua semper Societas nostra coluit hujus sacramenti inviolabile sigillum et libertatem, ut omnes superiores diligenter caveant, ne vel ipsi, vel nostrorum aliquis, supradictam doctrinam usquam introducant, nec illam publice, aut privatim doceant, nec ea utantur ullo*

(1) *Ex sequentibus* in num. XIV. Editt. quatuor habent *ex sequentibus* in num. 4. Enimvero nimium sæpe dormitabant plagularum hujus operis emendatores.

(2) *Prohibitionem... utendi*. Editt. quatuor habent *prohibitionem... non utendi.*

(3) In Instructione 5ª, et in capite 2 [§ 14] ordinationum communium toti Societati [auctoritate congregationis septimæ]. (MDCXXV.)

modo (nisi forte de pœnitentis licentia) sed ita prorsus in omnibus casibus, nostri se gerant confessarii, ac si in confessione nihil penitus audivissent, sibique persuadeant, ut humanarum rerum regimen ab hoc sacramento longissime distat, ita debere nullatenus ab eo pendere. Hoc ergo est, quod in Societate de jure servatur; de factis enim particularibus, hic non disputamus, quamvis de nullo nobis constet huic juri contrario.

Jus Societatis in ea re jam patet; facta contraria an ulla exstiterint, nec scit auctor, nec curat.

(963) XV. Unde constat non solum non committi excessum in hoc usu, verum potius videri posse committi aliquem defectum, omittendo medium licitum et sanctum, quod interdum posset esse utilissimum pœnitentibus, verumtamen cum hoc ipsum omittatur, propter altiores fines, reprehensibile non est, sed potius laudabile. Intelligendum autem necessario hoc est, quando non interveniret obligatio præcisa ipsius superioris, qui ex officio tenetur auferre a subdito moralem occasionem peccati; etiamsi illam in confessione noverit, quando sine ulla revelationis suspicione auferri potest; tunc autem debet prius monere pœnitentem suæ obligationis, et illum inducere, ut consentiat et acceptet sibi talem occasionem auferri, cum in remedium animæ suæ id facere teneatur. Prohibitio ergo illa intelligenda est pro his eventibus, in quibus non necessario, sed ob utilitatem, talis notitia ad illum usum applicari posset: et quia hoc regulare est (illa enim necessitas præcepti rara est) ideo regula simpliciter negativa circa hoc constituitur.

Concluditur adversus 3am calumniam.—Notitiæ confessionis usus prior (de quo in n. XII) quamvis sit medium licitum, sanctum, aliquando utilissimum, omittitur in Societate vi regulæ laudabilis propter altiores fines, nec complectentis casum rarum ubi sub peccato ad talem usum tenetur superior cujus tunc est prius inducere pœnitentem ut consentiat.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Utrum conveniat aut necessarium sit, superiori aliquando confiteri.

(964) XVI. Ex his satis factum est (ut opinor) primo puncto hujus capitis ex propositis in fine numero primo, et sublata est omnis occasio fingendi pericula et monstra difficultatum, ubi revera nulla sunt, oportet tamen aliquid in particulari dicere de altero puncto in numero primo tacto: videtur enim in illo dubio supponi, esse in Societate Constitutionem, quæ obliget subditos, ut suo superiori confiteantur. Quod dupliciter intelligi potest, primo ratione casuum reservatorum, et hoc per se sequitur ex ipsa reservatione et ita admittitur seu excipitur a Clemente VIII. Quomodo autem servandum sit, explicatum jam est in puncto præcedenti. Secundo potest id intelligi extra casuum reservationem, de communibus confessionibus, vel ordinariis et particularibus, vel extraordinariis et generalibus, et in hoc duo dicenda occurrunt.

Ex dictis responsum est ad primam dubitandi rationem in num. I; secundæ rationi IBIDEM allatæ ut satisfiat, præmittitur circa confessionem faciendam superiori duplex sensus hujus obligationis: 1us, si propter reservata; quam ob causam potest obligari subditus; 2us, si alio titulo.

(965) XVII. Primum est illud non esse per se malum aut reprehensione dignum, seclusa humana prohibitione. Quamvis enim ad se omnino advocare confessoris munus respectu subditorum, juxta præsentem statum religionum violentum sit, ac periculosum; ac proinde inordinatum, ut tract. 8 disputando de prælatorum potestate in communi, diximus; tamen pro aliquibus temporibus aut vicibus id exigere, per se inordinatum non est; nam multæ religiones videntur habuisse hujusmodi regulam, et consuetudinem a pontificibus approbatam. De Carthusiensibus referunt habere statutum confitendi generaliter priori, cum primum eligitur, forte ab ultima confessione præcedenti facta : item confitendi eidem quando post aliquam peregrinationem ad monasterium redeunt. Quod statutum habet etiam religio S. Hieronymi cap. 20 suarum Const., de quo quantum ad iterationem confessionis, capite præcedenti a num II diximus; hic vero consideratur quantum ad circumstantiam confitendi superiori. In ordine Cisterciensi dicitur esse statutum, ut monachi singulis annis confiteantur integre abbati, quod statutum a pontificibus Pio II et Sixto IV confirmatum fuisse, intelligi potest ex eorum privilegiis 91, 97 et 105. Et simile statutum fuisse ab Alberto Magno in religione prædicatorum introductum, refert Ferdinandus del Castillano, lib. III. chronic., cap. 46, quod ipse approbat. Olim etiam in religionibus monachorum, solum esse solebat unus presbyter, qui omnium proinde confessiones audiebat, quem (1) tamen simul superiorem fuisse, et majorem quam præpositus habere potestatem, clare sumitur ex regula S. Augustini in fine. Denique Hugo de S. Victore serm. 55 institut. monast., universaliter dicit : *In facienda confessione talis discretio esse debet, ut quotidiana et levia peccata alterutrum coæqualibus confiteamur, ut orationibus pro invicem factis salvemur,*

Quod regulares teneantur peccata etiam non reservata confiteri prælato, per se et secluso jure humano malum non esse, probatur 1° auctoritate multarum religionum.

Ferdin. del Castil.

Hugo Vict.

(1) *Quem tamen simul superiorem fuisse.* Editt. quatuor habent, *qui tamen simul superiorem fuisse.*

pro gravioris lepræ immunditia sacerdoti, id est, nostro summo prælato pandere debemus, ut ad ejus arbitrium justificari curemus. Cum ergo consilium hoc tanta auctoritate, et usu (1) antiquorum patrum fundatum sit, non potest reprehendi, ut per se malum. Ratio autem est, quia prælatus est de se ordinarius pastor, et proprius sacerdos religiosorum : ergo per se et seclusa speciali prohibitione, eis non facit injuriam, si interdum velit *agnoscere vultum pecoris sui* (2).

Assertio hujus num. XVII probatur 2° ratione; quia superior est eo ipso proprius sacerdos regularium.

(966) XVIII. Secundo vero addimus objectionem illam in num. I falsum supponere; quia in Societate nulla est regula, quæ absolute obliget subditos ad confitendum aliquando superiori, non solum obligatione præcepti, verum nec per modum simplicis regulæ. Quia ubicumque Constitutiones de confesssionibus faciendis, vel ordinariis, vel extraordinariis loquuntur, semper præscribunt, ut fiant confessori a superiore designato, vel ad summum sub disjunctione, superiori, vel cui ille injunxerit, et semper intelligitur ordinarias confessiones fieri ordinario confessori designato; in extraordinariis autem sex mensium, et similibus optionem relinqui pœnitenti, ut vel superiori, vel alteri ex designatis ab illo confiteatur. Unde in regula provincialis num. 131 sic dicitur : *Si visitatio circa renovationem votorum inciderit, ipse ad excipiendas confessiones generales nostrorum, aliquos patres probatos et maturiores designabit, eosque, qui sibi confiteri volent, benigne audiet.* Et idem cum proportione dicitur in regulis præpositi § 23, et rectoris § 22. Estque hoc consonum modo loquendi Constitutionum part. VI, cap. 1, § 2, ubi dicitur paratos esse omnes debere *ad confessionem generalem, quæ ab ultima generali inchoetur ei, quem superior sibi substituerit, faciendam.* In quibus verbis, non solum non dicitur confessionem esse faciendam superiori, sed insinuatur potius, semper debere superiorem substituere aliquem, cui fieri possit, quamvis numquam excludatur, quin possit subditus eligere superiorem, si velit. Denique tam longe abest Societas a prædicta calumnia, ut nec ipsos consultores superiorum velit designari ad audiendas nostrorum confessiones; ut habetur in ordinationibus impressis anno 1617, cap. 1, num. VII.

Non tamen regula datur in Societate de confitendo prælato præter reservata.

In confessionibus etiam extraordinariis non reservatorum, socii semper possunt, numquam tenentur confiteri immo mavult Societas Nostrorum confessiones non excipi a consultoribus superiorum.

(967) XIX. Atque hunc morem non solum probavit, sed etiam sub præcepto imposuit S. D. N. Clemens VIII in suo decreto de casibus reservatis religiosorum, ubi sic inquit : *Non liceat regularibus superioribus confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserunt, aut ipsimet subditi sponte, aut proprio motu id ab eis petierint.* Quod præceptum intelligendum est, non solum de confessionibus ordinariis, sed etiam de extraordinariis, sive fiant occasione reditus ex itinere, sive ex regula confitendi generaliter semel, aut bis in anno : tum quia absoluta est prohibitio, et nobis non licet illam restringere : tum maxime, quia exceptio illa, *nisi quando peccatum reservatum,* etc. firmat regulam in contrarium. Per hoc ergo decretum antiquæ illæ consuetudines in num. XVII allatæ sublatæ sunt : infirmitas enim, et fragilitas horum temporum hanc moderationem requirit.

Neque in aliqua religione obligatio confitendi superiori non reservata dari valet post decretum Clementis VIII.

Quo decreto propter temporum recentiorum infirmitatem sublatæ antiquæ consuetudines descriptæ in n. XVII.

(968) XX. Tandem ex his non erit difficile satisfacere tertio puncto, seu ultimatæ parti difficultatis positæ in fine num. I, de onere comparendi : de qua multa nobis essent dicenda, nisi in IV tom., IV part., disp. 30, sect. ult. late tradita essent : in eum ergo locum lectorem remittimus; ne inutili repetitione illum oneremus; ibi enim res tota, quæ in Societate observatur tractata est, ostensumque est esse doctrinam communem, rationi et praxi ecclesiæ consentaneam; solum hic addo, nonnullos auctores censere vel referre, in aliis religionibus, religiosos peregrinantes non posse absolvi a reservatis, donec redeant ad locum ubi est prælatus, et ut num. VI attigimus, quando peccatum est reservatum provinciali absenti, sine ejus facultate non posse absolvi; at hoc gravius onus est : ergo facultas confitendi statim cum illo onere, potius est gratia spectans ad suaviorem modum procedendi.

Ex dictis satisfieri potest ad tertiam dubitandi rationem in num. I sumptam ex onere comparendi. Neque solummodo hoc onus consentit cum doctrina communi, ratione, praxi ecclesiæ, sed levius est in Societate quam in quibusdam religionibus.

---

(1) *Et usu.* Ita cum edit. 1744; legitur *ut usu* in editt. 1625, 1626, 1631.

(2) Proverb. *cap.* 27, *v.* 23.

CAPUT VI.

De caritate in universum, tam erga Deum [1ª pars] quam erga proximum [2ª pars], quam Societas Jesu a religiosis expetit (1).

Prima pars tituli, de caritate in Deum, expeditur. — Finis vitæ religiosæ et ejus exercitiorum est caritas Dei et proximi. Hæc autem Dei caritas (cujus interna et externa opera ab initio libri octavi explicata sunt) frequenti et expressa relatione bonorum operum in Dei gloriam maxime promovetur: adeoque totum hoc frequenter commendant Constitutiones.

(969) I. Cum finis religionis sit perfectio caritatis, et consequenter ad illum (2) etiam tendant omnia religionis exercitia, fit ut illa majoris momenti sint, magisque propria religionis, quæ propinquius ad hunc finem accedunt, illumque immediatius operantur. Sunt autem duo caritatis officia, dilectio scilicet Dei et proximi. Ad prius officium præcipue spectant, quæ hactenus in hoc lib. VIII tractavimus : nam divina caritas, quoad proprios et elicitos actus erga Deum, maxime operatur et crescit in operibus internæ meditationis et contemplationis, prodit autem exterius in actus religionis et divini cultus; de quibus hactenus dictum est. Solum hic addere possumus, ad hunc finem caritatis Dei, maxime conferre, ut ceterarum virtutum opera expresse ac frequentius repetita intentione ad majorem Dei gloriam fiant, et ob hanc causam hujus rei studium et memoriam frequenter in Constitutionibus Societatis commendari, tam in actu signato, ut ita dicam, quam in exercitio. Nam in summario Constitut., reg. 10, sic dicitur : *Omnes rectam intentionem habere studeant, non solum circa vitæ suæ statum, verum etiam circa res omnes particulares, id semper in eis sincere spectantes, ut serviant et placeant divinæ bonitati propter seipsam, et propter caritatem et eximia beneficia, quibus nos prævenit; potius quam ob timorem pœnarum, vel spem præmiorum, quamvis hinc etiam juvari debeant, et in omnibus quærant Deum*, etc. In Constitutionibus autem passim hoc inculcatur, et usu ipso docetur, ut in Examine cap. 1, § 6 statim dicitur : *Ratio vivendi justas ob causas, majus Dei obsequium semper intuendo*, etc. et § ult. : *Quod ideo fit, ut utrinque majori cum claritate et cognitione in Domino nostro procedatur, ut quanto fuerit magis probata singulorum constantia, tanto stabiliores ac firmiores sint in divino servitio, et vocatione prima, ad gloriam et honorem divinæ majestatis.* Quod verbum adeo erat familiare B. Ignatio, ut singulis fere Constitutionibus illud repetat, nimirum ad vices usque 177.

Divina gloria frequens in scriptis et in ore S. Ignatii.

Laudavit plurimum S. Basilius intentionem, ex mente S. Ignatii a sociis in singulis actibus si possint procurandam, placendi Deo exclusis motivis humanis, atque inter supernaturalia timori amorem præferendo ex recordatione perfectionum et beneficiorum Dei.

(970) II. Atque hanc etiam intentionem maxime commendat Basilius in regulis moralibus reg. 18, afferens verba Pauli : *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, 1 Corinth. 10, et illud 2 ad Thessal. 2 : *Sicut probati sumus a Deo ut credatur nobis evangelium, ita loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra;* quæ verba quotidie versari deberent in corde et mente religiosorum Societatis, et quæ subdit : *Nec quærentes ab hominibus gloriam, nec a vobis, nec ab aliis.* Imo addit etiam B. P. Ignatius, ut non solum hæc humana motiva contemnamus, verum etiam inter divina, amore potius, quam timore moveamur. Ut enim dixit Basilius reg. 4 ex fusior. : *Eis, qui ad perfectionem aspirant, præceptis sublimioribus opus est, eisque, in quorum expletione universa caritatis Christianæ veritas legitime absolvitur.* Unde idem Basilius reg. 157 ex brevioribus : *Bonam* (inquit) *animi affectionem ego esse existimo cupiditatem vehementem placendi Deo, eamque insatiabilem, et stabilem, et constantem.* Hanc vero, addit statim, contemplatione magnitudinis Dei, et recordatione beneficiorum ejus comparari. Addere item possumus, necessarium esse frequenter, et in singulis operibus, quoad fieri possit, eam intentionem repetere. Ad hoc autem (ut idem Basilius dixit reg. 5 ex fusioribus) necesse est illud Pauli imitari : *Nostra conversatio in cælis est, quia alias nullo modo scopum animi attingemus, Deo videlicet, ut placeamus. Omni ergo custodia* (subdit inferius) *custodiendum est cor nostrum, neque patiendum ut assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, siquidem hæc est ratio per quam erga Deum acquiri caritas consuevit*, etc., quæ elegantissime prosequitur : et imitatus est B. P. N. Ignatius III part. Constit., cap. 1, § 26 dicens : *Crebro admoneantur, ut in omnibus quærant Deum, exuentes se quantum fieri potest, amore omnium creaturarum, ut affectum univer-*

D. Basil.

(1) Titulum hunc suppeditant *Index capitum libri octavi*, pag. 634 in edit. 1625. Namque edit. quatuor caput sextum in corpore Tractatus inscriptum habent hoc modo, quem vetus summarium laterale numeri primi ferre non potest : « Quo modo » perfectionem caritatis religio Societatis intendat.»

(2) *Ad illum.* Mallem *ad illam*, nec ideo deserendas duxi editiones quatuor.

sum, in ipsarum creatorem conferant, eum in omnibus creaturis amando, et omnes in eo, juxta sanctissimam ac divinam ejus voluntatem. Et hæc sufficiunt de caritate erga Deum, nam cetera (ut dixi) tractata sunt.

Proximorum amorem, de quo in 2ª parte tituli capitis, explicat liber nonus respectu externorum; capita 7 et 8 hujus libri, erga socios. Porro per Constitutiones caritas ad invicem in Societate commendatur maximopere.

(971) III. Proximorum amor in externis actibus præcipue versatur, potestque subdividi in operibus caritatis, erga externos, de quibus in libro sequenti dicendum est, et de caritate fraterna inter nos ipsos, de qua hic præcipue tractamus. Quantum autem hæc fraterna dilectio in Societate commendetur, intelligi potest ex principio Constitutionum Societatis, et summarii illarum, ubi dicitur : *Legem caritatis esse, quæ conservatura est, gubernatura, atque promotura in suo sancto servitio hanc minimam Societatem Jesu,* specialiter vero in III part. Constitutionum, cap. 1, § 18, et in summario § 42 : *Unio et conformitas mutua quam diligentissime curanda est, nec, quæ ei adversantur, permittenda, quo juncti invicem fraternæ caritatis vinculo melius et efficacius possint se divino obsequio et auxilio proximorum impendere,* et § 21, ubi dicitur : *De iis crebro tractent, quæ ad sui abnegationem, et in virtutibus profectum, et omnimodam perfectionem attinent, ad ea se invicem exhortando, et præcipue, ad unionem et caritatem fraternam.* Et § 22 : *Magnopere confert ea munera obire, in quibus magis humilitas et caritas exercetur;*

Ex hac caritate vita religiosa sumpsit exordium, primis ecclesiæ temporibus.

nec immerito B. P. N. Ignatius, in hac unione et vinculo fraternæ caritatis præcipuum hujus religionis fundamentum posuit, nam hoc etiam fuit primum vinculum status religiosi, qui in illis fidelibus inchoatus censetur : *Quorum erat cor unum, et anima una, qui habebant omnia communia, et dividebant singulis, prout unicuique opus erat; et ideo, et sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis collaudantes Deum, et habentes gratiam ad omnem plebem : gratia magna erat in omnibus illis,* ut Actor. 3 et 4 dicitur.

Idem attestantur patres, et multi sunt tum ipsi tum omnes religionum fundatores in extollenda et inculcanda animorum inter religiosos unione, quæ si absit, absunt vitæ communis utilitates et jucunditas.

(972) IV. Consonatque illud psalmi 133 : *Quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum,* ubi Augustinus ait, peculiari ratione hoc convenire statui religioso : *Ista enim verba* (inquit) *psalterii, iste dulcis sonus, ista suavis melodia, tam in cantico, quam in intellectu multa monasteria peperit.* Et infra, ait, primos, qui hanc vocem audierunt, fuisse apostolos et primos fideles, quorum erat cor unum, et anima una : *Sed non soli* (inquit) *audierunt. Non enim usque ad illos solos hæc dilectio, et unitas fratrum venit, venit enim, et ad posteros ista caritatis exultatio.* Unde idem Augustinus in sua regula, hoc præcipuum documentum, ac primum inter cetera proponit : *Primum propter quod in unum estis congregati, et unanimes habitatis in domo Domini, et sit vobis anima una, et cor unum in Deo.* Basilius etiam in Constit. monast. a cap. 19, cœnobiticam vitam commendans, fundamentum ejus esse dicit, summam animorum conjunctionem et unitatem sine qua, (ut inquit Hieronymus) seu auctor regulæ monialium cap. 1 : *Nulla vita est deterior, quam simul degere corpore, et non mente, et vere infelices sunt, quibus non inest una, sed diversa voluntas. Et sic habere poteritis religionis propositum, si unanimes in domo Dei habitetis.* Et ob eamdem causam dixit idem Hieronymus in regula monachorum cap. de caritate : *Quidquid dividit inter fratres, infernus dicendus est.* Unde elegantissime Bernardus serm. 29 in cantica : *Vos* (inquit) *experti estis, et quotidie experimini, quam bonum sit, et quam jucundum habitare fratres in unum, si tamen in unum, et non in scandalum; alioquin nec jucundum plane, nec bonum, sed pessimum ac molestissimum.* Ob hanc ergo causam omnes religionum fundatores hanc mutuam fratrum dilectionem maxime commendant, ut videre etiam licet in S. Benedicto cap. 4 regulæ. S. Bonaventura in quæstionibus super regulam quæst. 18. Basilius in Constit. monast., cap. 2 et 3 ac reliquis; quia communis vita sine hac unione, nec utilis esse potest, nec jucunda.

August.

D. Basil.

D. Hieron.

D. Bernard.

Reg. Bened.

D. Bonav.

D. Basil.

CAPUT VII.

De mediis negativis CONSISTENTIBUSVE IN OMISSIONE, *quibus* ERGA PROXIMOS DOMESTICOS SEU FRATRES *fraterna caritas, et concordia in Societate conservatur.*

(973) I. Ad fraternam caritatem, et unionem fovendam varia media in Societate introducta et commendata sunt, quæ in VIII part. Constit., cap. 1, et aliis in regulis accuratissime providentur; quæ in summam brevem redigemus et ex iis ali-

qua, quæ magis propria magisque utilia videbuntur, pro materia qualitate, locupletabimus. In primis ergo supponi debent ea, quæ ex ipsa lege caritatis debita sunt; quæ in media negavita et affirmativa distingui possunt. De negativis pauca dicere necesse est, quia plura sunt debita ex obligatione justitiæ potius, quam caritatis; qualia sunt, nec cogitatione, nec verbo, nec opere, alteri injuriam facere, vel in re aliqua quempiam lædere. Et ideo de hoc præcepto nihil fere in Constitutionibus, aut regulis statuitur, quia magis ad necessitatem legis, quam ad consilia perfectionis pertinet. Quia vero (1) pro hominum imbecillitate aliquid hujusmodi pati contingit, quam citissime curandum præcipitur III part. Constitutionum, capite 1, lit P, his verbis : *Ferenda non est inter ullos domesticorum perturbatio, vel ira mutua : et si aliquid hujusmodi acciderit, ut statim cum satisfactione debita in gratiam invicem redeant.* Quæ verba pro regula proposita sunt præpositis et rectoribus in suis regulis num. 32 et 33; consonant ecclesiastici canones concilii Toletani XI, cap. 4, concilium Wormaciense cap. 41, Carthaginense IV, cap. 93, cum aliis apud Gratianum dist. 90, cap. *Ismael* dist. 56.

Primum medium negativum non lædere fratrem; et si quid secus fiat, mederi citissime.

(974) II. Quia vero illi præcipue caritatem offendunt, qui dissensiones inter fratres seminant, ideo in VIII part. Const., cap. 1, § 5, (quæ est etiam regula 128, provincialis) gravissime cautum est : *Si quis dissensionis vel divisionis eorum, qui una vivunt, inter se vel cum suo capite auctor esse cerneretur, diligentissime ab ea congregatione, velut pestis, quæ eam potest summopere inficere, si præsens remedium non adhibeatur, separandus est,* imo et inter casus reservatos habetur. Additur vero in declaratione, separationem hanc esse posse, vel ab eo loco transferendo personam in alium, vel a tota Societate, si ad commune bonum conveniret, ut esse posset, quando vel persona incorrigibilis est, vel scandalum adeo est grave, ut aliter sedari non possit; ac denique quo pacto hoc vitium curandum sit, habetur in industriis, pro morbis animæ cap. 17. Tandem huc spectat regula 30, ex communibus, *ut omnes caveant ab illo affectu quo aliæ de aliis nationibus sinistre sentire, aut loqui solent,* quia nimirum hujusmodi sermones, et quæ libet signa talis affectus multum solent caritatem minuere, non solum ad externos, sed etiam inter religiosos ipsos. Unde multo magis cavendum est murmurationis vitium; quod maxime discordias parere solet; et ideo Basilius cap. 34, regulæ : *Ante omnia* (inquit) *ne murmurationis malum pro qualicumque causa in aliquo qualicumque verbo, vel significatione appareat. Quod si deprehensus fuerit quis, districtiori disciplinæ subjaceat.*

Ad hoc medium in NUM. I positum spectat primo regula non seminandi discordias.

Eodem spectat secundo altera regula, non sentiendi sinistre de aliis nationibus. Est quoque multo magis abstinendum murmuratione.

Basil.

(975) III. Ad media item negativa spectat, quod in regula 31, ex communibus, prohibetur : *Nemo præter eos, quibus per superiorem licet, quidpiam aliis jubeat, aliosve reprehendat.* Quæ duas habet partes ad unionem fraternam ordinatas; sed circa priorem dubitabit aliquis; nam ad religiosum statum maxime spectat, ut omnes sibi invicem serviant, et ad hoc parati sint, idque maxime fraternam dilectionem conciliat; ergo ad eamdem spectat, quod sibi invicem etiam jubeant, quia hæc correlativa sunt. Unde Basilius in Constit. monast. cap. 19, loquens de felici religiosorum unione : *Hi* (inquit) *æqualibi jure inter se alii aliorum, et famuli sunt, et domini, et in invicta libertate accuratissimam sibi inter se serviunt servitutem.* Et Benedictus cap. 7 regulæ : *Obedientiæ bonum* (inquit) *non solum abbati exhibendum est, sed etiam sibi invicem obediant fratres, scientes per hanc obedientiæ viam, se ituros in Deum.*

Ad caritatis medium in NUM. I positum spectat tertio regula æqualibus non jubendi, neque eos reprehendi. Objicitur contra priorem partem hujus regulæ hoc modo : Religiosos docet sibi invicem servire, ergo sibi invicem jubere.

Basil.

Reg. Bened.

(976) IV. Respondeo spiritum obediendi et serviendi omnibus in unoquoque esse laudabilem, et valde conciliare amorem; spiritum autem præcipiendi, et omnem significationem ejus, e contra reprehensibilem, ac de se valde alienare animos. Adeo ut dixerit Bonaventura in speculo disciplinæ II part. principali cap. 3, ad religiosam caritatem præcipue pertinere se invicem obsequio, beneficio, et honore prævenire; ita ut si fortasse in aliquo negotio præire cogamur, *non præcipere, sed demonstrare,* quæ agenda sunt, videamur. Itaque ex parte ostendenda est; ex parte vero aliorum, præcipue si superiores non sunt, omnis jubendi modus et affectus vitandus est, quia superbiam redolet, et caritatem non conciliat. Et ideo Chrysostomus Hom.

Satisfit objectioni. Videlicet obediendo et omnibus serviendo, amorem et laudem religiosus sibi comparat; omnino aliter si videatur, præsertim quando superior non est, aliquid imperii præ se ferre.

D. Bonav.

Chrysost.

(1) *Quia vero.* Ita editt. quatuor; forte mutandum in *Quando vero.*

58, ad populum, de antiquis monachis loquens eleganter dixit : *Non potest illorum quisquam audire contumeliam inferens, vel patiens, non imperans, nec cui imperetur, sed omnes ex ministrantium sunt numero.*

Reg. Bened.

Et S. Benedictus cap. 51 regulæ : *Fratres sic sibi invicem serviant, ut nullus excusetur, nisi causa ægritudinis, aut gravis utilitatis causa.*

Objicitur contra posteriorem partem ejusdem regulæ hoc modo : Oportet Socios ad mutuam correctionem cooperari, ergo se invicem reprehendere. — Respondetur in dicta parte regulæ non prohiberi admonitionem quam leniter et humiliter socius adhibeat cum æquali vel cum suo superiore: sed ne quis sibi usurpet superioris officium, alios objurgandi ea verborum asperitate quæ est quasi pœna delicti.

D. Thom.

(977) V. Circa aliam etiam partem dubitabit aliquis, quomodo jubeamur alios non reprehendere, cum cap. 4 Examinis, § 8, doceamur, paratos esse ad aliorum correctionem debita caritate cooperari. Cumque Christus Dominus dixerit : *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe illum inter te, et ipsum solum*, Matth. 18. Respondeo aliud esse caritative monere, aliud reprehendere; nam illud potest esse officium, non tantum æqualium inter se; sed etiam inferioris ad superiorem; ut D. Thomas 2. 2, quæst. 33, art. 4, docet, et eo loco Matthæi intenditur, cum omnes [eum] de fraterna caritate intelligant; hoc vero est usurpare officium superioris vel judicis, quod ad aliam virtutem spectat; itaque monere ex caritate, solum est blande, leniter, et humiliter rem proponere, ostendere, et rogando magis quam exasperando expostulare; reprehendere autem est auctoritate quadam objurgare, utendo aliqua verborum asperitate, quasi in pœnam et vindictam delicti, quæ ad superiores spectat. Hac erga ratione reprehensio æqualium inter se prohibetur in nostra regula, ut caritati contraria. Atque eodem sensu S. Benedictus cap. 70 suæ regulæ præcipit, ut nemo audeat alium castigare; reprehensio enim quædam castigatio est, et inter homines prudentes non parum gravis. Sic etiam Joannes de Capistrano c. 5 : *Nullus* (inquit) *audeat alium increpare, nisi auctoritatem habeat, vigore sui officii.*

Reg. Basil.

Joan. de Capist.

Data responsio a fortiori roboratur, quia ipsis superioribus curandum ut rem potius ostendere videantur, quam uti reprehensione.

(978) VI. Adde quod etiam superiores ipsi monentur, ut in reprehensionibus paternam lenitatem et moderationem servent, ita ut si fieri possit (1), non tam reprehendere, quam rem ostendere videantur, juxta illud Pauli Galat. 6 : *Vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu tenteris.* De qua re optime concilium Toletanum XI, cap. 7 : *Plus* (inquit) *ergo corrigendos agere debet benevolentia quam severitas, plus cohortatio, quam commotio, plus caritas, quam potestas.* Si ergo in superioribus ipsis tanta moderatio in reprehensione requiritur, ceteris inter se quoad hoc æqualibus, merito omnis reprehensio interdicitur, quamvis fraterna monitio commendetur, quæ tamen a senioribus, licet prælati non sint, majori quadam auctoritate et caritate fieri potest sine acerbitate tamen, quæ reprehensionem simpliciter efficiat, ut regula et caritas melius serventur.

Seniores non prælati nequeunt reprehendere, sed liberius monere.

Ad caritatis medium positum in num. 1 spectat quarto regula de non contendendo cum alio, tum opinando, tum disputando, tum practice judicando.

(979) VII. Ad eumdem caritatis finem referendum est, quod in regula 28 ex communibus ordinatur : *Nullus cum alio contendat, sed si qua in re nobis est diversa sententia, eaque videtur manifestanda, rationes modeste, et cum caritate afferantur, eo animo ut suus veritati sit locus, non ut in ea re superiores videamur.* Cum hac regula consonat, quod III part. Constitut., cap. 1, § 18, et in summario Constitut., § 42 : *Idem sapiamus omnes; idem omnes dicamus, ut apostolus admonet. Doctrinæ igitur differentes non admittantur, nec verbo in concionibus, vel lectionibus publicis, nec scriptis libris. Imo et judiciorum de rebus agendis diversitas, quæ mater esse solet discordiæ, et inimica unionis voluntatum, quantum fieri potest, evitari debet.* In quibus regulis non solum exterior contradictio vel contentio, sed etiam interior dissensio cavenda dicitur, nec tantum in practicis judiciis, sed etiam in doctrina et speculativa scientia. Tria ergo prohibentur; contrarietas opinionum, exterior contentio et contradictio verborum in eis, dissensio in judiciis de rebus agendis.

Primo, opinionum dissensio quomodo officiat caritati. — Non officit per se quum opinio sit in intellectu, pax in appetitu. Tamen accidere solet ut ex opinionum contrarietate tollatur vel minuatur unio caritatis; quia sæpe 1° voluntas inclinat opinantis judicium, 2° contradicens non videtur

(980) VIII. De primo est quidem recepta sententia, opinionum diversitatem per se non esse caritati contrariam. Ita D. Thomas docet 2. 2, quæst. 28, art. 3 ad secundum, ubi ex Aristot. 9 Ethic. cap. 1 et 3 adducit concordiam in opinionibus non pertinere ad amicitiam : unde infert, nihil prohibere aliquos, inter se caritatem habentes, in opinionibus dissentire, nec hoc repugnare paci; *quia opiniones sunt in intellectu, qui præcedit appetitum, qui per pacem unitur.* Sed licet hoc verum sit, usus ipse et praxis ostendit, opinionum diversitatem et frequentem contradictionem non parum obesse unioni caritatis, et sæpe

(1) *Possit.* Editt. quatuor habent *posset.*

tantifacere eum cui contradicit, 3° contradictionis causa est sollicitudo nimia famæ propriæ et similium.

D. Thom. Aristot.

discordiam parere, cap. ult. 90 dist. et ad minimum remittere fervorem, et perfectionem ejus minuere : vel quia licet opiniones pertineant ad intellectum, ut D. Thomas ait, tamen multum pendent ex affectu et pia affectione voluntatis, et quoad hoc opinio est posterior voluntate; unde timeri potest, ne opinionum varietas ex defectu unionis voluntatum proficiscatur : vel quia opinionis contradictio apprehenditur ut diminutio quædam propriæ æstimationis et famæ, quæ occasio est ut affectus ad alium minuatur; vel denique quia hæc contrarietas sæpe provenit ex quadam æmulatione, circa doctrinæ propriæ existimationem et honorem, atque alia humana commoda quæ inde proveniunt. Hinc abbas Josephus apud Cassianum collat. 16, cap. 8: *Quemadmodum* (ait) *carnales adhuc et imbecilles fratres ob vilem, terrenamque substantiam, inimicus ille disjungit : ita etiam inter spirituales gignit pro intellectuum diversitate discordiam.* Ad eumdem modum S. Ambrosius in epist. ad rom. cap. 14 exponit; propter pugnas opinionum tollendas scriptum fuisse caput illud ab apostolo: *Disceptationes* (ait) *erant inter eos, quas apostolus concordiæ et saluti studens divina disputatione confutat.* Multo ergo magis ab his dissensionibus cavere debent, qui perfectam caritatem fraternam concupiscunt, prout etiam cautum est in 5ª congregatione decreto 51.

Cassian.

D. Ambros.

Secundo quo modo etiam officiat caritati si dissensio exterius prodeat contentiose disputando; ita nimirum ut admittantur doctrinæ differentes. Has enim excludit regula Societatis, sic, ut videtur, intelligenda : 1° ne aditum habeant opiniones novæ contra doctrinam magis approbatam in ecclesia; 2° ut Societas studeat uniformitati in opinionibus plane liberis; 3° ut quod caput est, socii non differant inter se in toto corpore doctrinæ circa res

(981) IX. Quia vero humana conditio non fert ut in his rebus, quæ sub fidem, aut scientiam non cadunt, omnino diversa ingenia consentiant, ideo per hanc regulam non præcipimur nullam inter nos habere opinionum diversitatem, *sed ut doctrinæ differentes non admittantur.* Quod in primis intelligitur, quoad doctrinam solidam, magisque in ecclesia approbatam, in ea enim non debet admitti diversitas inter nostros, cum novæ opiniones tali doctrinæ repugnantes admittendæ non sint, ut in declaratione, lit. O, dicitur citato loco Constit. Deinde in opinionibus (ut ibidem dicitur) in quibus catholici doctores variant inter se, vel contrarii sunt, curandum est, ut conformitas etiam in Societate sit, utique quoad fieri possit. Tertio intelligo præcipue intentum ac necessarium esse, ut hæc diversitas (si qua sit) non sit in toto corpore doctrinæ (ut sic dicam) ita ut videantur esse inter nostros quasi scholæ contrariæ; hoc enim maxime solet animorum divisionem efficere.

etiam disputationi et ingeniorum diversitati permissas.

(982) X. Illud etiam maxime ex vi illius regulæ videtur intentum, ut diversitas doctrinæ, quæ ex affectu et directa voluntate procedit, nulla ratione permittatur : namque ex instituto doctrinam alterius oppugnare, indicium vehemens est dissentientis potius voluntatis, quam intellectus, et ideo non potest non nimium nocere caritati. Tandem ad observationem hujus regulæ maxime pertinet, ut non cum offensione alterius ejus doctrina oppugnetur in publicis lectionibus, concionibus, aut scriptis libris : hoc enim est, quod non solum alterius animum offendit, sed etiam scandalum maxime inferre solet, præsertim si acerbe et contentiose fiat; unde præ oculis habenda est illa Nazianzeni sententia, orat. 26 de moderatione in disputationibus habenda : *Turpe est profecto in veste, ac vestitus ratione, non sublimiorem, sed viliorem eligere, ac genuum callo, lacrimarum fontibus, jejuniis, vigiliis, chameuniis, labore, atque omnis corporis maceratione humilitatem præ se ferre, ac propriam imbecillitatem agnoscere : in divinis autem disputationibus principatum, et tyrannidem sibi vendicare, nec cuiquam omnino cedere, verum supra omnes legis doctores supercilium efferre, ubi humilitas, non solum gloriam habet, sed etiam securitatem.*

Insuper 4° diversitas doctrinæ ex affectu nata, maxime vetatur a regula.

Summopere quoque cavendum a contumelia in alienis opinionibus verbo scriptove publice oppugnandis.

Nazianz.

(983) XI. Non satis vero est in doctrina unitatem procurare, nisi etiam in rebus agendis judiciorum diversitatem evitemus : Quia *solet esse mater discordiæ, et inimica unionis voluntatum.* Hæc enim dissensionis occasio, frequentius et generalius in judiciorum diversitate circa res agendas, quam in doctrina occurrit, estque magis perturbationibus exposita; quia non solum inter doctos, sed etiam inter indoctos, et inter magnos et parvos invenitur, et in singulis fere rebus et actionibus intervenire potest : et ideo solet esse majus dissensionum seminarium, eoque efficacius, quo majori affectu in his humanis rebus, et exterioribus actionibus versamur. Quod eleganter exaggerat Bonifacius papa, relatus in clementina *Dudum,* de sepulturis, ubi inter alia (inquit) *dissensiones et scandala pravis actibus aditum præparant, rancores, et odia suscitant, et illicitis moribus ansam præbent.* Hæc enim discordia, et animarum amaritudo maxime augeri solet per ver-

Tertio, quo modo caritati tandem officiat diversitas judiciorum in practicis. — In eo rerum genere occasiones frequentiores sunt quam in doctrina. Nullus tamen læditur, si quis diversam a sua sententiam modeste proponat, sed si temerarie et pertinaciter.

borum contentionem. Diversitas enim judiciorum (ut supra num. IX dicebam) adeo humana est, ut si lenitate et moderatione verborum, animique modestia proponatur, neminem prudentem offendat; at contentio, temeraria contradictio, et pertinax propriæ sententiæ defensio, plurimum lædit: et ideo hoc totum nobis maxime vitandum proponitur. Quod fuisse Pauli consilium ad Rom. 14 dicentis : *Quæ pacis sunt sectamini*, exponit ibi Ambrosius dicens : *Quoniam disceptatio discordiam parit, ideo ut pacifici esse possimus a contentione edendi, et non edendi dissimulare nos docet.* Nazianzenus autem etiam in rebus levioribus ab hujusmodi vitio abstinere nos jubet, in supra citata oratione dicens : *Maxime ita comparatum est, ut omnis sermo contentiosus, et cum ambitione conjunctus sit, quo ad contendendum de rebus gravioris momenti provehamur; proinde curæ nobis esse debet, ut quemadmodum pueros in primis moribus et prima institutione fingimus, ut insequentis ætatis improbitatem fugiant : ita nos quoque ne in levibus quoque, parvique momenti disputationibus audaciæ atque ineptiæ significationem præbeamus, ne ea tandem diuturna consuetudine in majoribus abutamur;* sic etiam Augustinus in lib. I, contra academic. cap. 5 : Adolescentes inquit assuefaciendos esse, ne quod semel dixerint, pertinaciter defendant; inde enim contentiones maxime oriri solent. De quo videri etiam potest Hieronymus dialog. 1 contra Pelag.

D. Ambros. — Nazian. — D. August. — D. Hieron.

Hæc judiciorum diversitas quæ sapiat contentionem magis a religiosis vitanda.

D. Basil.

(984) XII. Præcipue vero de religiosis Basilius in reg. 49 ex fusioribus sic ait : *Quotiescumque aliqui inter se de re aliqua collidunt dissidentes, et corrixantes, eos nequaquam inter se pugnaciter nimis contendere debere, sed controversiæ decisionem superioribus reservare.* Augustinus vero in reg. cap. 29 et 34 : *Lites*, ait, *nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis, ne ira crescat in odium, et trabem faciat de festuca.* Maxime vero vitium hoc contentionis exaggerare videtur Joannes Climacus gradu 4, de obedientia post medium, dum ait : *Is, qui dum loquitur, verbum suum, quamvis illud sit verum, firmare voluerit, sciat se diaboli morbo ægrotare.* Non enim loquitur de confirmatione per juramentum, quæ longe solet esse a religiosis, sed de contentiosa affirmatione, quæ ex superbia oriri solet, quam vocat dæmonis ægritudinem. Unde subjungit : *Quod si cum suis æqualibus colloquendo id facit, fortasse aliquando majorum increpatione curabitur : sin vero in majorum et sapientiorum sermone contra sententiam pertinax in sua opinione perseverat, humana arte numquam sanari poterit.*

D. August. — Joan. Clim.

(985) XIII. Cavere ergo debent, qui in suis sententiis et judiciis nimis tenaces sunt, facileque aliis contradicunt, ne ab eo caritatis vinculo, quod Societas postulat, declinent, et paulisper deficiant. Si enim haberent cor unum, et animam unam cum omnibus, non facile ab eis dissentirent; ut enim eleganter dixit Chrysostomus Hom. 58 ad popul., agens de hac monachorum concordia : *Cum omnibus sit una anima, qualiter hæc ipsa contra seipsam insurgeret?* Porro pro hoc vitio contentionis, tam in speculativis, quam in practicis curando, videndum caput 16 industriarum ad superiores Societatis.

Adhortatio ne socii facile sibi contradicant velut non habentes cor unum et animam unam.

Chrysost.

(986) XIV. His adjungere possumus medium aliud quo vitium, per contrarium extremum veræ fratrum dilectioni repugnans, cavetur : nimirum privatæ affectiones, et nimiæ familiaritates, ac singulares amicitiæ fratrum, seu religiosorum inter se. De quo pauca invenio in toto Societatis instituto expresse, et in particulari tradita esse, licet multa sint generaliter constituta, in quibus [hoc] consilium a fortiori includitur. Quale est illud quod in Examine, cap. 4, § 7, et in summario Constit., § 8 habetur : *Curandum est ut omnem carnis affectum erga sanguine junctos exuant, ac illum in spiritualem convertant, eosque diligant eo solum amore, quem ordinata caritas exigit*, etc. Si enim de parentibus et fratribus, omnibusque consanguineis hoc præscribitur, multo magis de qualibet humana, seu carnali amicitia conjunctis, intelligendum est. Est ergo generalis regula Societatis, ut neminem diligamus, nisi eo amore, quem ordinata caritas exigit; privatæ autem amicitiæ, etiam inter fratres spirituales, multum derogant huic ordini caritatis, ut ostendemus; ergo, etc.

Secundum medium principale etiam negativum (ac pugnans cum vitio per contrarium extremum caritatem lædente) in hoc consistit ne sint nimiæ familiaritates. Sumitur hoc medium ex capite quarto Examinis, ubi supponitur fore ut neminem Nostri deligant nisi ordinata caritate.

(987) V. Præterea in eodem summario § 27, ex part. III Constit., cap. 1, § 26 ita præscribitur : *In omnibus quærant Deum exuentes se, quantum fieri possit, amore omnium creaturarum, ut amorem universum in ipsarum creatorem conferant, eum in omnibus amando, et omnes in eo, juxta sanctissimam ac divinam ipsius volunta-*

Medium caritatis in num. XIV positum sumitur etiam ex parte 3ª Constitutionum capite primo.

tem. Per hanc ergo regulam aperte prohibetur omnis privata amicitia, quæ ex divina caritate non descendat : nam si in illa fundata fuerit, jam privata non erit, ut declarabimus.

Item ex parte 10ª Constitutionum.

Ad hæc in eodem summario § 43 ex part. x Constit., § 11, inter media maxime necessaria ad caritatem fraternam, hoc ponitur : *In Societate non sentiatur animorum propensio ad alterutram factionem, quæ esset fortassis inter principes vel dominos christianos, sed sit potius quidam universalis amor, qui partes omnes* (*licet sibi invicem contrariæ sint*) *in Domino nostro complectatur*. Nam revera non solum ad pacem cum ipsis externis conservandam et vitanda scandala, sed etiam ad vitanda inter ipsos fratres dissidia, est hoc consilium necessarium; quia dum unus uni factioni, et alter alteri afficitur, inter se disjungi necesse est : ergo a fortiori, omnis privata affectio, quæ divisionem respectu aliorum, et consequenter scandalum caritati contrarium afferre potest, cavenda est. Et ideo inter ea, quæ in reddenda superiori ratione conscientiæ aperienda proponuntur, in particulari instructione de ea re, unum est : *An alicui sit plus familiaris quam aliis;* et in cap. 8 industriarum, numero 9, quomodo vitium hoc curandum sit apprime traditur.

Fuga nimiæ familiaritatis inter religiosos gravissime commendatur a S. Basilio. Basil.

(988) XVI. Est de hac re egregia Constitutio 30 S. Basilii inter monasticas Constitutiones, quam hic fere totam referre libet, quia singula verba gravissima sunt, et ad nostrum propositum confirmandum aptissima : *Caritatem* (inquit) *mutuam inter se fratres habere debent, non ita tamen, ut duo, tresve seorsim a ceteris sodalibus inter se coeant, quandoquidem hoc non caritas, sed divisio, et seditio, et eorum, qui inter se coeunt, improbitatis indicium; si enim communis decus disciplinæ carum haberent, qui tales sunt, sine dubio communem, æqualemque adversus omnes caritatem tenerent. Si vero ipsi, a reliquis sua sponte abscissi disjunctique, in cœtu cœtum efficiant, vitiosa hujusmodi amicitiæ conciliatio est, et diversam quamdam a communibus institutis rem esse oportet, quæ hos inter ipsos conciliet; atque hoc profecto nihil est aliud, quam contra veterem disciplinæ stabilitatem, constantiamque innovatio.* Et postea subdit : *Qui hoc vitio laborat, si post debitam correctionem non emendetur, ut omnium pestilentia contacta ab reliquo ovili segregandus, ne in reliquos quoque morbi contagionem transfundat.* Eamdem doctrinam multis in locis idem Basilius commendat, atque exaggerat.

Amicitiis privatis, inter alia incommoda, inest periculum pudicitiæ, et eos lædendi qui minus diliguntur.

Nam regula 34 ex fusioribus, amorem hunc privatum *vitiosum* appellat, et *vitium maxime infame, quo mutua et concors conspiratio, quæ ex caritate nasci consuevit, distrahitur, et in ejus locum suspiciones pravæ, æmulationesque atque obtrectationes clam arrepunt.* Idem serm. de abdicatione rerum circa med., ubi ob custodiam etiam, et cautelam pudicitiæ et honestatis hoc maxime commendat et concludit : *Crede mihi quoniam fraterne tibi atque ex intimo animi recessu loquor.* Serm. autem 1 de instit. monast. versus finem, pro caritatis necessitate hanc legem constituit : *Non patitur caritatis lex aliquas coiri seorsim amicitias, aut sodalitates.* Et subdit rationem : *Quia fieri non potest, quin affectiones istæ, quæ in hanc potius, quam in illam partem propendent, plurimum incommodent communi omnium concordiæ.* Et qui in hoc delinquit (subjungit inferius) castigandum esse ut injurium publicæ caritati, siquidem in eo, quod quis aliquem unum plus diligit, facile indicat reliquos se in amore inferiores habere.

De privatis inter religiosos amicitiis suam doctrinam ita temperat Basilius ut intelligendum sit caritatem non minus fovendam justa inæqualitate quam communi benevolentia.

(989) XVII. Hanc vero doctrinam ita moderatur idem Basilius serm. 2 de instit. monach., *ut licet æqualis et similis caritas adversus omnes tenenda sit, unicuique tamen, pro cujusque decoro, honos habeatur.* Et sicut in naturali corpore omnia membra quadam æqualitate diligimus, et dolore carere procuramus, magis autem illa, quæ nobiliora et utiliora sunt : *Sic quoque* (ait) *in cuncto conventu, cum æqualiter misericordia ex malis cujusque moveamur, et similiter caritate adversus omnes simus propensi: nihilominus tamen iis, qui utiliores sunt, majorem ut æquum est, honorem habeamus.* Quocirca hæc caritatis amplitudo et æqualitas, ordinem debitum, justamque distributionem non excludit, ut iterum cap. sequenti num. IV, in simili attingemus : imo ejus perfectio et conservatio, non minus ex hac difformitate (ut sic dicam) quam ex illa uniformitate consurgit. Nam sicut ex privatis affectionibus inordinatis oriuntur suspiciones, invidiæ, obtrectationes et similia vitia, quæ caritatem lædunt, ita ex indebita parilitate ordo confunditur, et virtus debito honore ac præmio privatur; unde fieri solet, ut ejus studium

remittatur. Atque ob eam rem judicio omnium sapientum non minus necessaria est ad fovendam caritatem, justa distributio, quam communis benevolentia. Unde idem Basilius in reg. brevior. in 170, cum interrogatum esset, numquid eodem loco habendi sint, quorum in recte factis major, et quorum minor vigeat industria. Respondet afferendo Christi et Pauli verba : ille enim Luc 7 dixit : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, et cui minus dimittitur, minus diligit.* Et Pauli 1, Timoth. 5 : *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt, maxime qui laborant in verbo et doctrina;* et concludit : *Hoc rectum arbitror, ut in omnibus, qui istiusmodi sunt, servetur.* Quod late etiam docet Cassianus collat. 14, cap. 16, exemplo Christi Domini Joannem specialiter diligentis id confirmans. Non igitur omnis amor, qui ad quosdam major sit, quam ad alios in religione reprehenditur; sed ille qui modum excedit, ideoque singularis, ac privatus, quasi per antonomasiam dicitur.

Basil.

Cassian.

Ut patet exemplo Christi potest religiosus intra certos limites hunc plus quam illum amare.

(990) XVIII. Indicia autem talis amoris sunt : primo si ratio majoris amoris non sit, aut major Dei gloria, et honor, vel major religionis, aut animarum utilitas, aut major virtus, et sanctitas, quæ in tali persona cernitur; quidquid enim ad hæc motiva non reducitur, alienum est ab ordine caritatis religiosæ : adeo ut Basilius dict. serm. 2, de instit. monast. dicat etiam sanguinis conjunctionem, quantumvis propinquam, in religiosa caritate non spectandam, sed pro nihilo habendam esse. Secundo si talis affectio ad unum aliquem, avertit aliquo modo animum ab aliorum dilectione, ita ut vel eorum consortia et conversationem, quam communis caritas postulat, declinet; aut moleste ferat, aut eorum necessitatibus non ita libenter subveniat; signum apertum est excessum illum, non ex ordine caritatis, sed ex privata affectione oriri. Tertio ex aliis effectibus plane cognoscitur : nam caritatis amor est ordinatissimus, et non nisi debito tempore, et loco, sine cujusque offensione ostenditur. Si ergo affectio illa inclinat ad tempus otiose terendum, vel ad aliquid aliud, quod perfectioni, ac regulæ consentaneum non sit; privata affectio est, non caritatis debitus amor. Unde maxime læditur caritas, ut Basilius supra egregie prosequitur, quando sine manifesta causa, plus uni quam alii tribuit, vel si munerum, aut honorum distributio, sine debita proportione fiat. Nam licet unusquisque religiosus, quantum in se est, debeat omnia contemnere, et viliorem gradum appetere; tamen respectu aliorum, singulorum merita spectanda sunt, et debito honore et amore prosequenda : quod maxime ad superiores spectat, a quibus gravius caritas offenditur, quando privatis affectionibus, et non juxta uniuscujusque facultatem ac merita, habita communis utilitatis ratione, labores et honores singulis distribuunt, ut optime attigit idem Basilius regula 303 ex brevioribus.

In religiosis, nimiæ familiaritatis unum indicium est si ratio amandi non sit supernaturalis, etiam inter sanguine propinquissimos.

Basil.

Alterum indicium, si major unius amicitia causa nobis sit minus amice prosequendi ceteros.

Tertium indicium, si ex illo amore in imperfectiones labamur, v. g. in temporis jacturam : maxime vero si quis, præsertim superior, ad amicitiam respiciat, quum honores, munera, labores singulis distribuit.

Basil.

CAPUT VIII.

De mediis positivis SEU QUÆ IN ACTIONE CONSISTUNT, *quibus fraterna caritas in Societate conciliatur.*

(991) I. Veniamus ad alia media, quæ non in prohibitione, sed in actione consistunt, et ad eumdem finem conciliandi caritatem fraternam ordinantur. Quæ partim interna esse possunt, partim externa. Illa generaliora sunt, et ex interno spirituali profectu maxime pendent; hujusmodi est quod VIII part. Constit., cap. 1, § 8 dicitur : *Præcipuum utriusque partis vinculum, ad membrorum inter se et cum capite suo unionem, est amor Dei, ac Domini nostri Jesu Christi, cum cujus divina, et summa bonitate si superior ac inferiores valde uniti fuerint, perfacile inter seipsos unientur.* Unde quia hoc vinculum oratione ac meditatione maxime crescit, juxta illud Psalm. 38 : *In meditatione mea exardescet ignis;* ideo sine dubio hæc est certior et solidior via ad hanc unitatem obtinendam. Sic etiam reduci ad praxim optime poterit quod part. III Constit., cap. 1, § 4 dicitur : *Atque ita fiat, ut se mutuo considerantes omnes in devotione crescant, Deumque, ac Dominum nostrum laudent, quem quisque in alio, ut in illius imagine agnoscere studeat.* Quæ regula sumpta videtur ex reg. 5 Augustini, quam statim num. III referam, estque ad rem præsentem optima : quia nihil ita conciliat erga aliquem veræ caritatis amorem, quam singularia virtutum ornamenta, et Spiritus sancti dona in eo conspicere, eumque ut Dei imaginem, optimis

Hæc media de quibus in titulo capitis, quædam sunt interna, ut 1° unio cujusque nostrum in Christo.

Item 2° oratio.

Item 3° consideratio donorum supernaturalium in aliis.

gratiæ coloribus depictum (1) contemplari. Si ergo omnes, et in seipsis studeant in his virtutibus et donis crescere; et in aliis ea frequenter considerare, eosque (ut ibidem dicitur) tamquam sibi superiores in animo ducere, et de illorum spiritualibus bonis gaudere, Deoque gratias agere, mirum profecto in modum mutua inter eos caritas crescet.

Quædam vero fraternæ caritatis positiva media sunt externa : 1° partim generalia, ut obedientia, paupertas, etc.

(992) II. Exteriora media quædam etiam generalia sunt, et ad alias virtutes pertinent. Hujusmodi est quod de obedientia ad hunc finem commendatur in VIII part. Constit., cap. 1, § 3 et sequentibus : *Hujusmodi unio* (dicitur ibi) *magna ex parte per obedientiæ vinculum conficitur*. Simile est paupertatis et humilitatis medium de quo ibidem § 8 dicitur : *Ad unionem maxime juvabit rerum temporalium contemptus*, etc.; inter temporalia namque honores et dignitates, æque ac divitiæ, corporalesque commoditates computantur; nec minus illorum, quam horum bonorum contemptus ex Dei caritate sequitur, ut citatus § 8 loquitur; peculiariter vero paupertatis medium, utpote religiosis ratione voti propriissimum, quod luculenter tradidit Basilius in Constit. monast. cap. 19 : *Ubi* (inquit) *omnia communia sunt, animi, mentes, corpora et ea omnia, quibus necessario ad victum, cultumque utimur, communis Deus, communis pietatis mercatura, communes latores*, etc. Idem prosequitur cap. 35, et Cassianus collat. 16, cap. 6, afferens id actor. 4 : *Erat illis cor unum, et anima una*. Et statim subditur : *Et erant illis omnia communia*. Chrysost. lib. III contra vitup. vitæ monast. et orat. de S. Philogonio et alia congerit Gratianus 12, quæst. 2, cap. *dilectissimis*, cum aliis.

Basil.

Cassian.

Chrysost.

Gratian.

Fraternæ caritatis positiva media extrema sunt 2° partim specialia, ut in primis uniformitas in vivendi modo; quia similitudo est causa amoris.

(993) III. Alia vero sunt magis specialia, quale in primis est, quod in eodem § 8 subjungitur, de uniformitate et conformitate in omnibus rebus etiam externis, ut in vestitu, victu, omnique vivendi modo; similitudo enim est causa amoris; et hæc vitæ uniformitas ac communis consensio, maxime ad animorum unitatem juvat. Unde Augustinus in reg. cap. 5 : *Omnes unanimiter et concorditer vivant;* ac si diceret, ut vivant concorditer, necesse est ut vivant unanimiter. Et subdit : *Et honorate in vobis Deum invicem, cujus templa facti estis*. Quia Deus solus est *qui habitare facit omnes unius moris in domo*, unde hæc uniformitas maxime facit, ut Deus in omnibus recognoscatur, et consequenter ut omnes in Deo maxime uniantur. Huc spectat mensa communis, quæ adeo in Societate communis est, ut nullus quantumvis gravis et antiquus, sive superior, sive doctior, sive cujuscumque alterius conditionis ab illa excipiatur, nisi ægritudinis causa, solo dempto generali, cui ob grave pondus occupationum aliasque causas, hoc singulariter concessum est in congreg. 3ª generali, cap. 5; immo et in 7ª congreg. decreto 7 commendatur maxime P. Generalis propensio, quam ipsi congregationi significaverat, ad tollendam privatam mensam, quod etsi non obtinuit, facto tamen ipso se illa privavit. Quam communitatem antiquorum monachorum maxime commendat Chrysostomus lib. III contra impug. vitæ monast. : *Cuncta* (inquit) *illis communia sunt, mensa, domus, indumentum, et quod sane mirabilius est, unus etiam, idemque animus omnibus est;* indicans illam externam unitatem multum ad hanc animorum unitatem conducere.

August.

Mensam loco et tempore communem habent omnes socii recte valentes, excepto generali qui facto tamen abstinet mensa privata jure sibi debita.

Chrysost.

(994) IV. Nec mensa solum dicitur communis in loco et tempore, sed maxime in usu ciborum, nam iidem omnibus absque singularitate apponi debent, de quo Chrysostomus Hom. 58 ad populum de religiosis loquens : *Una mensa et ministerium suscipientibus, et exhibentibus, eadem fercula, eadem indumenta, habitacula eadem, eadem vita. Et quid miraris* (subdit) *quod una sit omnibus dicta, vestis, et mensa, quippe cum omnibus sit una anima?* Et ob hanc causam omnis etiam singularitas in communi mensa cavetur, quia solet valde pusillorum animos offendere, et consequenter caritatem perturbare, ut optime docet Bernardus sermon. 50 in cantica. Quamquam hoc impedire non debeat, ut præcedenti cap. numero XVII in simili dixi, quominus necessitatibus omnium cum proportione subveniatur, juxta illud : *Dividebatur singulis, prout unicuique opus erat:* nam hoc ipsum caritas ipsa desiderat. Unde Benedictus cap. 34 regulæ : *Non dicimus* (inquit) *ut personarum* (*quod absit*) *acceptio sit, sed infirmitatum consideratio : ubi qui minus indiget, agat Deo gratias, non con-*

Quomodo sociorum victus seu mensa communis est in usu ciborum. — Ita ut nihil cuiquam peculiare apponatur nisi ægrotanti.

Chrysost.

Bernard.

Reg. Bened.

(1) *Depictum*. Ita editt. quatuor; legi posset *depictam*.

tristetur; qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate, non extollatur pro misericordia, et ita omnia membra erunt in pace. Et S. Augustinus cap. 11 reg. : *Qui infirmi sunt ex pristina consuetudine, si aliter tractantur in victu, non debet aliis molestum esse, nec injustum videri, quos fecit aliqua consuetudo fortiores : nec illos feliciores putent, quod sumunt quod non sumunt ipsi, sed sibi potius gratulentur, quia valent quod non valent illi.*

D. August.

Secundum principale medium externum mutuæ caritatis, ægrotantium cura. Neque hanc curam sola Societas profitetur, sed omnes religiones maximo studio.

(995) V. Huc accedit singularis ægrotorum et infirmorum cura, quam nostra Societas profitetur, quæ illi quidem singularis non est, nam religiones omnes in ea splendent et ab omnium fundatoribus maxime commendatur. Basilius cap. 19 Constit. monast. : *Ubi* (dicit de vita cœnobitica) *qui infirma corporis valetudine est, complurium animos imbecillitatis suæ participes habet; qui vero animo æger est, et affligitur, etiam complures præsto sunt, a quibus curetur, a quibusque quotidie erigatur;* significans sub hac ægrotantium cura, omnia misericordiæ opera comprehendi, quibus fratres sibi invicem subvenirent, nunc infirmum curando, nunc afflictum consolando, nunc laborantem adjuvando, nunc etiam labantem confortando, aut jam lapsum corripiendo et erigendo. Unde in regulis moralibus in 41, cap. 2, lenitatem et facilitatem circa infirmos valde commendat. Et in regulis brevioribus in 155 ait, ministrandum esse infirmis : *Ut fratribus Domini.* Præterea D. Augustinus in sua regula sæpius hanc infirmorum curam commendat cap. 15, 28, 30 et 40. Et optime S. Benedictus cap. 36 : *Infirmorum cura ante omnia et super omnia adhibenda est, ut sicut revera Christo, ita eis serviatur.* Et infra : *Cura maxima sit Abbati, ne aliquam negligentiam patiantur,* etc. Quod confirmavit Innocentius III in cap. *cum ad monasterium,* de statu monachorum. Eidem rei providit S. Pachomius in sua regula cap. 20, 22 et 25, ubi sunt illa verba notanda : *Dabunt ei ad omnem abundantiam, ut in nullo frater languidus contristetur.* Cui consonat, quod in procemio ad illam regulam de Ægyptiis monachis refert Hieronymus : *Ægrotantes miris sustentantur obsequiis, et ad omnem copiam præparatis cibis.* Et idem sumitur ex S. Dorotheo doctr. 18 de vita recte instituenda.

Basil. — D. August. — Reg. Bened. — Reg. Pacho. — D. Hieron. — Doroth.

Simulata vel imaginaria quorumdam infirmitas non debet retardare ab hoc medio. Nisi enim omnibus opem feras, vere infirmi aliquando non juvabuntur.

(996) VI. In regula S. Francisci nihil invenio de hac re expressum, tamen certum est eumdem fuisse illius eximii sancti Spiritum, quem copiose declaravit S. Bonaventura, lib. de sex alis seraphim. cap. 4, tom. II, opuscul. in fine. Ubi inter alia optime advertit, non esse aliquibus denegandum infirmitatis subsidium, eo quod aliqui, vel ex illusione, vel ex malitia, interdum decipiant, sed potius subveniendum esse omnibus, ne boni et vere indigentes fortasse patiantur. Et ideo etiam prudenter præcipit D. Augustinus reg. 28 : *Si latens est dolor in corpore famulo Dei dicenti quod sibi doleat, sine dubitatione credatur, sed tamen utrum sanando illi dolori, quod delectat, expediat, medicus consulatur.* Præterea in concilio Aquisgran. sub Ludovico imperat. cap. 42, clericis seu canonicis regularibus hæc regula maxime commendatur. Item Lupus in regula monachorum ex S. Hieronymo cap. penult. : *Si quis* (ait) *cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem, et tanto senum ministerio confoveatur, ut nec delicias urbium nec matris quærat affectum.* Et in regula monachorum cap. penult. sub nomine ejusdem Hieronymi dicitur : *Summopere servetur in vobis ut erga infirmantes sorores cum omni sollicitudine omnis exhibeatur cura,* etc. quæ optime prosequitur.

D. Bonav. — D. August. — Lupus.

Dictum medium de quo in n. v.vi, studiose observat Societas. Hoc habent in regulis superiores locales, præfectus sanitatis, infirmarius, provincialis.

(997) VII. In hoc igitur maxime studet Societas antiquos patres religionum imitari et hoc medio beneficentiæ et misericordiæ erga infirmos caritatem fraternam conciliare. Ideo in III part. Constit., cap. 2, § 6, cum declaratione dicitur, ut ægrotorum magna cura habeatur : idque præposito in suis regulis § 65 et rectori § 55 maxime commendatur, estque peculiare officium præfecti sanitatis, qui in suis regulis, et infirmarius etiam in suis, accurate de hoc instruuntur et monentur, et provincialis in cap. 15 suarum regularum monetur, ut dum visitat, interroget, an cum infirmis et hospitibus debita caritas exerceatur, quod etiam invenitur in Constitutionibus Minorum Guillelmi Farinarii cap. 4; præterea in summario Constit. § 46 omnibus injungitur, ut de rebus ad salutem sibi necessariis superiores certiores faciant, ne fortasse ob ignorationem eorum aliquid patiantur. Et in sequentibus regulis, variis modis cura subditorum in hac parte superioribus commendatur. Item in regulis communibus 16 et 17 et 29, omnes instruuntur quomodo

Guill. Far.

Socii monentur quo modo tam propriæ quam cetrorum valetudini consulant.

ægrotos invisere, exhilarare et consolari debent. Quod etiam commendat Bonaventura in regula novitiorum cap. 7, et ab antiquis religiosis fuisse valde observatum colligitur ex Dorotheo supra doctr. 14 et Sozomeno lib. VI histor. cap. 31. Ac denique, quod caput est, usu et consuetudine ita est hoc caritatis officium in Societate susceptum, ut tam superioribus erga subditos, quam subditis inter se, nullum majori affectu exerceri videatur : quod a parente suo Ignatio, non solum verbo, sed etiam exemplo didicerunt, ut in vita ejus refertur lib. V, cap. 8.

D. Bonav.

Doroth.

Sozom.

In Societate superiorum et subditorum consuetudo est exemplis S. Ignatii confirmata ægrotos optime tractandi.

(998) VIII. Aliud medium superiori simile est, fratrum sociorumque ad nostra domicilia undique divertentium hospitalitatem [exercere] cum omnibus signis et operibus benevolentiæ et caritatis. Quod quidem verbis satis commendatum est in Societatis regulis, multo vero magis usu receptum et amplificatum. In Constitutionibus enim nihil de hac re expresse habemus, sed supponitur ut clara, et præsertim in IV part., cap. 2, lit. F et VI part., cap. 2, lit. D significatur, non solum nostros peregrinos humanissime tractandos esse, dum in loco aliquo versantur, sed etiam vestes et viaticum, si indiguerint, eis esse præstandum; neque hoc posse esse paupertati contrarium, si caritati videatur necessarium; tamen in regula 82 præpositi, et 80 rectoris distinctius ita præscribitur : *Caritatem magnam exhibeat erga alios de Societate per collegium transeuntes eosque amanter hospitio excipiat : ac meminerit se aliquo viatico, aut eleemosyna eos, si indigerent, juvare posse. Curet item diligenter dirigere ac juvare expeditiones hospitum, qui negotiorum causa domi versantur.* Et in regulis provincialis cap. 15 in visitatione specialiter proponitur, ut inquirat, an erga nostros hospites debita Societatis caritas et cura exerceatur. Unde colligitur officium hoc in unoquoque Societatis domicilio ad totam in universum Societatem extendi, sine ulla nationum vel provinciarum distinctione, absque personarum acceptione, vel limitatione, sive professi sint, sive novitii; sive sani, sive infirmi; sive noti, sive ignoti, ad omnes magna caritas exhibenda est.

Tertium medium externum mutuæ caritatis, hospitalitas erga fratres diligenter servatur in Societate; et præstandum est in omnibus ejus domiciliis respectu quorumcumque sociorum.

(999) IX. Quæ in primis in ipsa receptione ostendenda est; quæ esse debet cum externis signis maximæ amicitiæ, qualia exhiberi solent de more regionis a gravibus inter se amicis, aut etiam consanguineis. Et ideo cum in regula 34 ex communibus cautum sit : *Ut nemo alium etiam joco tangat, ut ea, quæ religiosos decet, gravitas, et modestia retineatur,* subditur : *Præter quam in signum caritatis amplexando, eum qui aut abit, aut redit peregre.* Deinde non solis signis, sed etiam multo magis omnibus misericordiæ et humilitatis operibus utendum est, nec laboribus, nec sumptibus parcendo, quantum et religiosa paupertas permittit, et fratris necessitas postulat. In quo plane imitatur Societas, quod de antiquis monachis refert Chrysostomus Hom. 38 ad populum : *Omnes ex ministrantium sunt numero, et hospitum quisque pedes abluit, et multa de hoc contentio, et hoc facit non examinans quis ille sit, et utrum liber sit, an servus, sed unicuique ministerium hoc exhibet. Nullus ibi magnus, nullus parvus.* Eamdem caritatis ostensionem valde commendat Benedictus cap. 53 suæ regulæ; ubi generalius quidem loquitur de omnibus hospitibus, multo vero specialius de propriis fratribus id intelligit.

Dicta hospitalitas signis benevolentiæ ostendenda : eo modo quem pro more regionis adhibent amici graves aut consanguinei.

Nec labori, nec sumptibus parcendum.

Chrysost.

Reg. Bened.

(1000) X. Eodem modo loquitur Basilius in regulis fusioribus cap. 20, ubi tamen multum commendat, ne in convivando cum hospitibus religiosa modestia et paupertas excedatur : *Quid* (inquit) *nobis cum apparatibus sumptuosis? Accessit ad nos hospes aliquis? Si frater est, et idem nobiscum vitæ institutum habet, is domesticam suam mensam agnoscat, quippe cum, quæ domi reliquerit, ea inventurus sit apud nos. At defatigatus ex itinere? eatenus cum ipso prolixius liberaliusve agatur, quatenus ad recreandam ejus lassitudinem satis sit.* Et post multa, quæ de hoc argumento eleganter prosequitur et valde notanda sunt ad vitandos excessus, quos non caritas, sed vanitas vel ambitio, in suscipiendis hospitibus, sæcularibus præsertim, aliquando introducit; concludit, unumquemque debere juxta suam qualitatem et necessitatem tractari, ita tamen : *Ut cibaria, quæ promiscue omnibus apponuntur, ejusmodi sint, quæ cum vili pretio, tum parvo etiam negotio comparentur. Adhibenda tamen in mensa necessaria ubique munditia, atque elegantia, ita tamen ut numquam extra fines nostros egrediamur.*

In ipsa hospitalitate, præsertim scholarium, frugalitas tenenda; ne caritatis locum impleat vanitas vel ambitio.

D. Basil.

(1001) XI. Hæc fortasse ceteris religionibus communia videbuntur; addamus igitur medium aliud, quod aliquibus ita vide-

Quartum medium externum mutuæ caritatis, colloquium

inter fratres stata hora; nempe ex usu Societati proprio, singulis diebus post prandium et post cœnam.

tur in Societate singulare; ut vel ob eam rem illud reprehendere non vereantur. Est enim in Societate consuetudo, de qua in regula rectoris 55 et præpositi 56, ut singulis diebus una hora post prandium et alia post cœnam, vel dimidia, cum a cœna abstinetur, fratres omnes inter se familiariter et amice in eodem loco, si fieri possit, conveniant ac colloquantur. Quæ consuetudo, licet occasione tuendæ salutis, etiam introducta sit III part. Constit., cap. 2, § 4, lit. D, præcipue tamen ob caritatem fovendam retinetur. Quoniam amicitia, Aristotele teste, communicatione crescit, taciturnitate dissolvitur 8 Ethic., cap. 5; unde etiam Clemens I, epist. 1, monet fideles, ut frequenti inter se communicatione, etiam in mensa, caritatem fraternam foveant. Quod fuisse in primitiva ecclesia usitatum statim dicemus, satisque pervulgatum est. Quippiam simile de antiquis Ægypti monachis indicat Hieronymus epist. 22 ad Eustochium de custodia virgin. solitos fuisse per decurias ad mensam convenire, et postea hymno dicto, seu post gratiarum actionem : *Usque ad vesperam* (ait) *cum suis unusquisque loquitur et dicit, vidistis illum, et illum? quanta in illo sit gratia? quam moderatus incessus? si infirmum viderint, consolantur; si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium.*

Hujus colloquii fructus est non modo valetudinis, sed amicitiæ; nec desunt exempla primorum fidelium et religiosorum.

Hieron.

Objectio contra hoc medium de uno in n. XI, ab incommodis. Confabulatio quotidiana et duarum videtur 1ª prolixior quam sinant leges silentii religiosi, 2º occasio, præcipue statim a mensa, sæpius peccandi et ipsam caritatem lædendi.

(1002) XII. Dices : esto confabulatio aliqua ad hunc finem utilis sit, tamen quotidianam, et duarum horarum, videri nimiam, tum quia silentium ab omnium religionum parentibus summe commendatur; tum etiam, quia in multiloquio non potest deesse peccatum; unde vix fieri potest, ut frequens locutio, et per horas integras, non sit occasio multa peccata, saltem venialia, committendi; præsertim eo tempore, quo animus est ad loquendum proclivior; et per calorem cibi quodammodo *inflammatus facilius relaxatur*, ut ait Hugo de S. Victore in instit. novit. cap. 18; unde fieri potest, et fortasse interdum contingit, ut, quod videtur esse medium ad caritatem fovendam, eam plurimum lædat, vel quia in tam prolixo sermone detractiones, aut murmurationes misceantur, vel quia contentiones excitantur, quæ in iras et rixas saltem leves erumpant.

Hugo Vict.

Redarguitur objectio posita in n. XII. Nimirum ipsi objicientes cum SS. Patribus permittunt ut viri religiosi laxent animum: quod optime præstat mutua collocutio, eaque honestissima, si fiat ex mente Societatis.

(1003) XIII. Hic vero ab iis, qui ita recreationem hanc reprehendunt, percontari libet, danda ne sit aliqua religiosis viris, qua ordinaria exercitia intermittant, de se quidem indifferens, sed quæ in bonum ordinari queat? Certe non negabunt, tum ne suæ ipsorum consuetudini detrahant, tum ne sanctorum etiam patrum, ne dicam sapientum philosophorum, communi sensui contraveniant. Sic enim Clemens Alexandrinus lib. III pædagogi, cap. 10 : *Supra modum laborare, et pessimum est; et morborum causa. Neque ergo oportet esse omnino otiosum, neque esse omnino nimis laboriosum.* Et Augustinus, lib. II de musica in fine : *Volo tibi parcas, labor est in chartis, et apertum ire per auras animum permittas; nam sapientem interdum remittere aciem rebus agendis decet intentam.* Ambrosius, lib. III de Virginibus columna 4 : *Quod velis prolixe facere, aliquando ne feceris*, quod ibidem parœmiam esse testatur : atque hanc doctrinam de honesta et moderata recreatione, quam nomine *ludi* significat, probat tandem D. Thomas 2. 2, quæst. 168, art. 5. At mutua collocutio facilior est religiosis, quam ceteræ recreationes, quæ, quoniam varia requirunt instrumenta, operosæ sunt, nec quotidianam de qua loquimur, religiosorum recreationem decent. Accedit quoniam collocutio nullo negotio potest de indifferenti reddi honestissima, si de rebus iis transigatur, quæ in Societate pro materia colloquendi proponuntur, ut infra num. XVII attingemus, præstat igitur ceteris genus hoc recreationis ordinariæ.

Clem. Alex.

August.

Ambros.

D. Thom.

Formalis responsio objectionis in n. XII, videlicet hoc medium esse ut sanctissima quæque obnoxium incommodis; at idem si debite usurpetur, caritati prodesse hactenus experta est Societas.

(1004) XIV. Jam vero ad objectionem directe respondetur, nihil esse tam sanctum ac religiosum, quod non possit per abusum perverti : sicut olim sancta intentione fecerunt inter se fideles usitata convivia, quæ *Agapæ* vocabantur, quorum meminit Clemens lib. II Constit. apost. cap. 28, ut ibi notat Turrianus et commemorat etiam Tertullianus in apologet. cap. 39 et libro ad martyres, cap. 2, et tamen tempore D. Hieronymi in tantum abusum abierant, ut dicat ipse epist. 22 ad Eustochium : *Unde in ecclesiam agapetarum* pestis introiit.* Sic igitur non negamus ex hoc sancto exercitio posse sequi incommoda, et interdum remissionem nimiam, non tamen propterea prohibendum esse, et in aliud extremum declinandum, sed per religiosam disciplinam ita dirigendum, ut inconvenientia præveniantur, et Societas suo fructu non privetur; unde hactenus consuetudo hæc Societatis ad caritatem

Clemens. Turrian. Tertull.

* *Agapetæ* non erant convivia sed mulieres.

fratrum conciliandam et nutriendam, utilissima visa est, et experimento comprobata.

Respondetur insuper dictam inter Socios confabulationem prodesse quoque valetudini, cui multum nocet obire mentis exercitia statim a cibo.

(1005) XV. Nec solum ad caritatem fovendam, sed etiam, ut ex Constitutionibus et ex [Clemente] Alexandrino supra attulimus, ad corporum salutem conservandam visa est necessaria, nec multis ante annis, gravibus religiosis experimento comprobata. Nam humana conditio non fert perpetuam animi contentionem in studiis aliisque spiritualibus exercitiis, et ideo quietem aliquam et relaxationem postulat, ut egregie D. Thomas explicat citata quæst. 168, art. 2 et 4, afferens vulgatum exemplum S. Joannis evangelistæ de arcu nimium intenso, aut continue sagittas emittente, quod durare non possit. Quod etiam refert abbas Abraham apud Cassianum collat. 24, cap. 21. Et ob hanc rem tempus illud electum est, quod simul utrique fini animos laxandi et conciliandi deserviret; quia nullum est ad mentis exercitia obeunda minus opportunum; tunc enim animus in eis parum proficit (1). Ut enim dixit abbas Moyses apud eumdem Cassianum collat. 2, cap. 26 : *Recens escæ perceptio, tam in vespertinis, quam in nocturnis orationibus tenuem, levemque sensum inveniri non sinit.* Et alioqui talia exercitia eo tempore, multum corpori nocent. Unde etiam jurisconsultus in l. *medicus*, ff. de operis libertorum, ita dicit exigendam esse operam a libertis, ut liberalis sit exactio, *id est* (ait) *ut acquiescere meridiano tempore, et valetudinis et honestatis suæ rationem habere sinantur.* Quia ergo religiosi Societatis et literariis et spiritualibus exercitiis perpetuo intenti esse debent, neque ullam fere aliam intermissionem, aut animorum relaxationem habent, præter hanc familiarem inter se et honestissimam conversationem, imo et quarumdam alias indifferentium recreationum instrumenta eis vetantur in III part. Constit., cap. 1, § 14, et in regula 36 rectoris, ideo huic otio illa tempora aptissime designata sunt, et in 6ª tandem congreg., decreto 3, post multam discussionem, dicta recreatio retenta fuit, cui etiam moderationes variæ sunt adhibitæ, tum in eadem 6ª congregatione, decreto 47, 48, 105, tum in septimæ decreto 21, num. IV et can. 8 ac 9, quæ ibi videri possunt, atque etiam in ordinationibus toti Societati communibus, cap. 4, num. XXI.

D. Thom.

Cassian.

(1) *Proficit.* Editt. quatuor habent *profuit.*

Imo respondetur dictam confabulationem prodesse progressui in studiis et virtutibus.

(1006) XVI. Unde etiam existimo, si cum debita moderatione et prudentia hoc medium suscipiatur, non solum non impedire, sed juvare plurimum posse ad profectum tam in literis, quam in spiritu. Ut enim dixit Basilius in Constit. monast., cap. 8 : *Sæpenumero contingit, cum exortum in animo tædium suscepta peregrinatio discutit, et spatio ad colligendas denuo vires, ac sese colligendum refocillandumve dato, alacriorem ad capessenda de integro pietatis certamina facit.* Loquitur de egressu ex monasterio prætextu visendi et conveniendi fratres, quem non consulit frequenter, et sine causa fieri; tamen ob prædictum finem et ad tollendum tædium ut majoribus animis ad consueta exercitia redeatur, non solum consulit : *Sed etiam* (ait) *inanis et inflati animi esse, austeritatis colore, hoc caritatis officium evitare.* Simili ergo modo nos dicimus facilius esse intra eamdem domum tædium hoc congruis temporibus levare, ut inde cum majori fervore et contentione, ad opera consueta revertamur. Aliud exemplum simile apud Cassianum invenio, qui loquitur de caritativa susceptione fratrum ad nos venientium, quæ interdum videri potest nostram animi contentionem interrumpere et impedire. Et tamen in collat. 24, cap. 20, sic ait Abraham abbas : *Illa remissionis, atque humanitatis intercapedo gratissima, quæ nonnumquam pro adventu fratrum intervenire consuevit, licet molesta vobis ac fugienda videatur, tamen quam sit utilis ac salubris tam corpori, quam spiritui vestro, paucis accipite. Sæpe accidit, non dicam novitiis et infirmis, sed etiam experientissimis atque perfectis, ut nisi mentis eorum directio atque censura, quibusdam fuerit munita vicissitudinum laxamentis, aut in teporem spiritus, aut certe in perniciosam corporis valetudinem collabatur. Et ideo a prudentibus atque perfectis cum intercesserit crebra etiam fratrum visitatio, non solum toleranda patienter, sed etiam gratanter est amplectenda.* Quæ omnia in nostram quotidianam intercapedinem per mutuam fratrum collocutionem egregie conveniunt, nam prorsus eosdem fines et eosdem fructus habet, quos statim commemorat, dicens : *Primum, quod provocat nos avidius semper solitudinis desiderare secretum; nam quodammodo cursum nostrum dum interpellare creditur, infati-*

Basil.

Cassian.

gabilem, jugemque conservat, qui si nullo interdum obice tardaretur, usque ad finem contendere indefessa pernicitate non posset. Deinde, quod necessitas recreandi corpusculi, cum fructu humanitatis indulget, majora nobis confert lucra, cum jucundissimo corporis laxamento, quam illa sint, quæ per abstinentiæ fatigationem fuerant acquirenda; quæ omnia nostro proposito egregie accommodantur : nam revera eædem omnino rationes in præsenti exercitio locum habent.

Hoc etiam dictæ collocutionis medio instruimur ad agendum cum proximis pios sermones suaviter ac discrete adhibendo.

(1007) XVII. Alia præterea consideratio adhiberi potest, quia hoc medium est etiam utile Societati, ad finem suum præcipuum conversionis animarum, quem magnopere consequitur conversando cum hominibus, et de divinis rebus suaviter ac discrete loquendo; ad hoc autem valde proficiunt religiosi Societatis in his, quæ inter se habent religiosa colloquia; quæ frequentius esse debent de divinis rebus, cujusmodi præscribuntur in instructione 14 de renovatione spiritus, ad finem; et ita usu addiscunt suis temporibus tacere, et suis prudenter, et fructuose loqui, quod est optimum silentii genus; ut indicavit Ambrosius in psalm. 118, Octonar. 2, in princip. et optime toto capite 10, lib. I, de offic. : *Pythagoras* (inquit) *suis silentium imposuit; ut non loquendo loqui doceret. David, ut loquendo magis diceremus loqui, quomodo enim sine exercitio doctrina? aut sine usu profectus?* etc. quod late per varia artium humanarum exempla prosequitur, et concludit : *Ita ergo, qui volunt discere cautionem loquendi, quod naturæ est, non negent, quod custodiæ est exerceant.*

D. Ambros.

Per dictam collocutionem vitantur majora incommoda, quam ex opposito sequerentur.

(1008) XVIII. Accedit, quod per hanc, qualemcumque animorum remissionem majora profecto vitantur incommoda in tota communitate. Cum enim singulis fere personis intermissio aliqua necessaria sit, tam quoad labores corporis, quam quoad sanctum otium et silentium, ac sollicitudinem, multo major est hæc necessitas in tota communitate, quia non potest tota esse æque fortis viribus corporis, aut spiritus, sed plures in ea frequentius sunt debiles et infirmi. Unde fit, ut nisi habeat communitas regularem aliquam, et ordinatam ac certam intermissionem suis definitis temporibus, ac modo etiam a religione præscripto; periculum morale sit, ut multi arbitrio suo relaxationem accipiant, et quidam inter se suo arbitrio secretam familiaritatem ineant; alii non absque valetudinis periculo statim somno indulgeant, alii modos alios recreationis inveniant : in quibus sine dubio majora incommoda regulariter misceri possunt. Nec posset tota communitas, ut num. XIII insinuavi, omnibus his remediis privari, et in perpetuo rigore contineri, sine magna violentia et coactione, quæ nec durabilis est, nec tantum fructum spiritualem afferre solet. Et ita licet ex hac nostra recreatione, quæ sola commodior videtur, ut illo num. XIII ostendimus, aliquid incommodi sequi possit, quasi nihil æstimandum est, comparatione eorum, quæ in opposito timeri possunt.

Aliter, relaxationem aliquibus necessariam multi minus recte sibi statuerent; vel communitas relaxatione privaretur, qui rigor utpote nimius non duraret.

Ad 1um incommodum allatum in num. XII, respondetur : Ut in Societate sic in aliis religionibus lex silentii non obstat quin certa loca et tempora deputentur ad modeste colloquendum.

(1009) XIX. Eo vel maxime quod incommoda, quæ objiciuntur, vel nulla sunt, vel præveniri moraliter possunt. Nam quod ad (1) silentium attinet, fatemur esse maximum decus et custodiam religionis; sed in illo etiam est modus, et medium servandum. Nam aliæ etiam religiones, ordinarie loquendo, non simpliciter silentium præcipiunt, neque omni tempore, sed certis temporibus ac locis, extra quæ facultas concedi solet modeste loquendi, et animos relaxandi; ut bene explicatur in regula monialium nomine S. Hieronymi cap. 22; Societas vero definitis temporibus, ac locis hanc facultatem concedit, extra tempora vero recreationi assignata, silentium ita servare præcipit, *ut nemo loquatur nisi obiter, et perpaucis, aut de rebus necessariis*, ut in regula 26 ex communibus dicitur, et per sequentes regulas optime explicatur.

Collocutio ad duas horas, et statim a cibo, non est prolixior aut parum opportuna in Societate; quamvis aliud aliis religionibus possit magis expedire.

Deinde tempus duarum horarum, considerata distributione earum, et occasione ac necessitate, non potest videri nimium : tum quia ante quamlibet ex his horis recreationis antecedere solent sex vel septem horæ, in quibus continue exercitiis spiritualibus, aut studiis, aut ministeriis erga proximos insistitur; tum etiam, quia post prandium, quantumvis temperatum, ad minimum unius horæ tempus necessarium est, ut possit animus sine magno corporis detrimento ad graviores occupationes redire. Ideo enim, ut dixi num. XIII, tempus illud electum est. Nec refert, quod in aliquibus religionibus in eo tempore silentium com-

(1) *Quod ad.* Editt. quatuor habent, *quo ad.*

Reg. Bened. mendari solet, ut patet ex regula S. Benedicti cap. 48, et in regula Monachorum nomine S. Hieronymi cap. 38, et Pachomius in sua regula 14 inquit : *Si egressus fueris a cibo, ne loquaris in redeundo, donec ad locum tuum revertaris.* Sunt enim diversa instituta, et in ordine ad diversos fines, aut pro temporum ac circumstantiarum diversitate potest unum, vel alterum expedire : consideratis autem fine, et occupationibus Societatis, hoc medium existimamus esse illi magis accommodatum.

Reg. Hieron. Reg. Pacho.

Ad 2um incommodum in eodem num. XII allatum respondetur : Satis providet Societas ut dicta collocutio nec temere fiat nec incaute; sitque virtutis occasio, non peccati; quemadmodum monent SS. Patres.

(1010) XX. Quam ob rem non potest illud censeri multiloquium, in quo non solet deesse peccatum : nam illud dicitur de multiloquio superfluo et incauto; illud autem nec superfluum est, sed de se moderatum et sperandum est a viris religiosis, non temere nec incaute fieri. Præsertim, quia ex parte religionis maxima adhibetur cura, ut et materia illi conversationi præscripta sit, ut diximus in fine num. XVII ita ut, et levare possit animos, et neminem offendere, et loquentes ac audientes ædificare; et modus sit etiam religiosus, ac moderatus, et ut contentiones, ac verborum pugnæ vitentur (1). Ac denique, *attenditur* (quod D. Thomas dict. quæst. 168, art. 2 consulit) *ne gravitas animæ totaliter resolvatur.* Ubi ex Ambrosio 1 officior., cap. 20 simile documentum adducit : *Caveamus ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quemdam bonorum operum.* Cui consonat elegans sententia Basilii in Const. monast. cap. 15 : *Vitandæ omnes omnino in sermone facetiæ et scurrilis dicacitas, sicut,* etc. Et infra : *Si usus inciderit aliquando, ut remittendæ aliquantulum tristitiæ causa, sermone ad hilaritatem excitemur, danda omnino opera est, ut spirituali lepore refecta sit oratio nostra, et evangelico sale condita, ut rectæ, quæ interius sit, sapientiæ gratum foras odorem aspiret, dupliciterque auditorem, et animi relaxatione, et intelligentiæ festivitate delectet.* Idem quoque monet Clemens Alexandrinus lib. II pædagogi, cap. 5 : *Studii* (inquit) *nostri acrimoniam, et nimium intensam vehementiam moderate remittentes, non autem inconcinne dissolventes.* Et in opere ad fratres de monte Dei apud Bernardum satis ante medium, ita habetur : *Non tam quod animum delectando ad horam detineas, quam quod pro spiritualibus studiis delectationem conserves et nutrias, in quo remittatur ad horam animus, non resolvatur.*

D. Thom.

D. Ambros.

D. Basil.

Clem. Alex.

Bernard.

(1011) XXI. Nec solum contenta est Societas ea communicatione, quæ animos eodem loco habitantium in unum cor et animum conjungat, sed etiam absentibus fratribus illam consulit literarum communicationem, quæ ad eumdem finem inserviat. Unde S. P. N. Ignatius VIII part. Const., cap. 1, § 9, de mediis ad hanc unionem totius Societatis scribens : *Magnopere* (inquit) *etiam juvarit literarum ultro citroque missarum inter inferiores et superiores frequens commercium, et crebro alios de aliis certiores fieri ac audire, quæ ex variis locis ad ædificationem, et eorum, quæ geruntur cognitionem afferuntur.* Exstat etiam hac de re instructio data anno 1594, præscribens modum in his literis tenendum, consonatque huic institutioni quod Basilius scribit in regulis moralibus reg. 70, cap. 15 : *Qui Dei beneficio recte aliquid fecerit, is ceteris quoque notum facere illud debet, ut Dei gloria crebrior efficiatur.* Affertque de hoc apostolorum exempla Actor. 14, Ephes. 6. Unde idem Basilius epist. 55 ad Ambrosium, inter magna Dei dona numerat : *Quod quam longissime propter locorum distantiam sejunctis, per literarum alloquium mutuo coalescere dedit.* Et infra illum excitat ad hoc necessarium caritatis officium : *Quod dilectionis* (inquit) *erga nos fundamentum jecisti, in ipsam structuram assiduitate mutui nostri alloquii excitare ac provehere stude. Nam hoc pacto spiritu poterimus conjuncti esse, licet terrestri habitatione quam longissime alter ab altero dissiti simus.* Hinc etiam antiqua fuit in ecclesia consuetudo, ut essent inter fideles communicatoriæ (sic enim eas appellabant) literæ, quibus invicem inter se catholici communicare, et fidei suæ testimonium præbere solebant, de quibus mentionem facit Optatus lib. II de schismate Donatistarum et Augustinus epistola 165 ad Eleusium.

Quintum medium externum caritatis, mutua communicatio inter absentes socios per literas.

Quinti medii utilitatem attestatur et prisca fidelium consuetudo.

Optat. August.

(1012) XXII. Ultimo finis ipse, et ministeria Societatis, et hanc unionem maxime requirunt, et ad illam valde juvant. Est enim Societatis finis animarum salutem procurare, et consequenter ministeria po-

Sextum et ultimum Societatis medium augendæ fraternæ caritatis est cura cujusque socii pro alte-

(1) Consule *Instructionem* 14um [in edit. Rom. 1616, al. 13um] pro renovatione spiritus, *cap.* 9. (MDCXXV.)

rius profectu. Nam ordo caritatis ut inclinat ad quærendam salutem propriam ante alienam, sic ad bonum spirituale sociorum et Societatis prius quam externorum.

stulat huic fini accommodata. Hinc ergo in primis fit, ut quilibet de Societate prius et impensius procurare et desiderare debeat suorum fratrum salutem, quam externorum; quia caritas ordinatissima est : unde sicut inclinat ad quærendam prius propriam spiritualem salutem, quam alienam; ita etiam inter alios prius intendit et quærit salutem spiritualem spiritualium fratrum, totiusque corporis Societatis, quam externorum. Et hinc oriri debet summa illa cura ac diligentia quam prælati Societatis de spirituali profectu suorum filiorum habere debent. Hinc etiam ortum habuit illa regula Societatis : *Ut omnes parati sint ab aliis corrigi, et ad aliorum correctionem debita caritate juvare;* et illa : *Ut omnes in suis colloquiis et sermonibus se invicem ad caritatem fraternam, et alias virtutes excitare procurent.* Ex his ergo actibus et affectibus multum hanc unionem augeri necesse est; nam, cum omnes nihil tam desiderent quam propriam salutem et perfectionem, cum hoc desiderium mutuum in omnibus conspiciant, et ab omnibus tam verbo, quam exemplo juvari se sentiant, in mutuo etiam amore multum proficient.

Item zelus quo conspirant socii ad salutem externorum magnam requirit in Societate concordiam. Chrysost.

Accedit quod omnes in zelo de salute animarum maxime conspirare debent, et se invicem ad hunc finem juvare : ad hoc autem in primis necesse est, ut multum inter se sint concordes et uniti. Ut enim dixit eleganter Chrysostomus Hom. 77 in id Joannis 16 : *Ut sint unum sicut ego et tu unum sumus : Nihil est concordiæ et mutuæ voluntati æquiparandum; unus enim multiplex est. Si enim concordes sint, duo vel decem non amplius erit unus, sed eorum unusquisque fit decuplum, et invenies in decem unum, et in uno decem.* Et infra : *Ecce dilectionis excellentia, quo pacto unum inseparabilem et multiplicem reddit, et unus in multis simul locis, in Perside et Romæ esse possit, et quod natura non potest, dilectio potest.* Quod hactenus per divinam gratiam in Societate mirum in modum experimur, faxitque Deus ut in perpetuum conservetur et augeatur.

CAPUT IX.

Quibus mediis religiosi Societatis juventur ad virtutes solidas, infra theologales, PERFECTAMQUE ANIMI MODERATIONEM, *comparandas.*

(1013) I. Præter caritatem, ceterasque theologales virtutes, ac religionem quæ Deum ipsum, suo etiam modo, attingit, moralium omnium virtutum conventus ad exactam animi perfectionem necessarius est; tantoque erit verior ac solidior perfectio, quanto hæ virtutes solidiores fuerint. Ideoque B. P. N. Ignatius filios suos de solidis virtutibus acquirendis, frequenter admonet III part. Constit., cap. 1, § 10 : *Ad veras* (inquit) *solidasque virtutes consequendas insistant, sive plures adsint spirituales visitationes, sive pauciores; curent vero semper in via divini servitii progressum facere.* Et § 27 : *Studium in quod incumbent, qui in domibus Societatis probantur, id esse debet, quod eos magis ad superius dictam abnegationem sui, et in virtutibus ac devotione profectum juvabit.*

Veras ac solidas virtutes in suis filiis requirit S. Ignatius.

(1014) II. Veras autem virtutes appellat S. Ignatius, quæ non in externa specie et opinione hominum, sed in Dei conspectu ex sola intentione divinæ gloriæ, et ipsius virtutis ac honestatis affectu exercentur. Solidæ autem virtutes dicuntur, quæ in vera animi humilitate et contemptu rerum omnium temporalium, puroque Dei amore fundantur. Sic D. Augustinus sermone 59 de tempore explicans illa Christi verba : *Nesciat sinistra tua, quid facit dextera tua : Quid est* (inquit) *nesciat sinistra tua, quod facit dextera tua? nisi quod facit amor Dei, non corrumpat amor mundi.* Et infra exponens illud : *Cum oraveris intra cubiculum tuum,* etc. *Si temporalia quæris* (inquit) *sicut jam dixi, publica est oratio tua; si æterna quæris, secreta est oratio tua.* Ita ergo veræ ac solidæ virtutes dicuntur, quæ ab affectu et intentione rerum temporalium animum separant, et in solo Dei, et æternorum bonorum amore fundantur. Quod elegantissime declaravit Cyprianus lib. de cardinalibus Christi operibus, cap. de jejunio et tentatione, quod enim ipse de jejunio et corporis maceratione dicit,

Quæ sint ad mentem S. Ignatii virtutes. — Quæ exercentur tantum ex motivo supernaturali. Quæ solidæ virtutes. — Quæ fundantur in humilitate, in mundi contemptu, in amore Dei. D. August.

Cyprian.

nos de quovis virtutis genere, verum esse intelligamus : *Virtutum* (inquit) *sudoribus laus importuna se ingerit, et subtilissimis aculeis penetrans animam, dum extollit; emollit et pungit, cum ungit; virtutem in hypocrysim vertit, et simpliciter inchoata pervertit. Quasi tinea, quod integrum erat, rodit et occupat, et sanctitatis fundamenta evellit et dissipat.* Et infra : *Mens hoc veneno imbuta in miseriis deliciatur, et occupata hac scabie in ulceribus gloriatur. Religio fit superstitio, et succedit ei ambitio subornata; exstincto spiritu quatriduano cadaveri solum supersunt exuviæ, virtutis species exanimis et simulacrum sanctitatis.*

Cur Societatis viris specialiter commendentur hæ veræ ac solidæ virtutes. Prima causa est ne versantes sæpius cum proximis Socii virtutem ostentare curent potius quam habere; aut inani gloriæ serviant; aut cedant tentationibus etc.

(1015) III. Ex his autem causam et rationem intelligere licet, ob quam cum veræ, solidæque virtutes cujusvis gradus et conditionis hominibus necessariæ sint; specialiter in hoc Societatis statu commendentur. Primo quidem propter periculum, quia inter proximos frequenter versamur, ut eos ad virtutis studium excitemus; et ideo cavere maxime debemus, ne ostentatione virtutis, potius quam veritate, contenti simus; timere etiam debemus ne inanis gloria, quæ (ut Bernardus dixit) *virus virtutis est*, veritatem virtutis extenuet aut corrumpat. Præterea in hoc statu necesse est variis occasionibus ac tentationibus et persecutionibus virtutes omnes probari; quare nisi solidæ sint, magna ruina timeri potest. Præsertim, quia, ut dicitur in eisdem Societatis Constitutionibus part. x, § 2, ad ipsummet finem auxilii animarum, et ad consequendam æternam salutem efficacissimum medium est probitas et virtus ministrorum ejus, quia et per illos disponuntur, ut a divina manu, cujus est principaliter hoc opus, recte gubernentur; et quia virtutum exempla plus proximum movent, quam verba, ut in eisdem Constitutionibus dicitur part. vii, cap. 4, § 2.

Secunda, quia animabus utiliores sunt operarii conjunctiores Deo et quorum exempla vim verbis conferunt.

Tertia causa peculiaris commendandi sociis veras ac solidas virtutes. — Propter communem suam vivendi rationem in exterioribus, nec apud Deum aliquid erunt nec apud homines, nisi intus veræ et solidæ virtuti studeant.

(1016) IV. Unde tandem accedit, quod in exteriori modo vivendi hujus religionis, quantum ad victum et vestitum spectat, nihil est singulare, quo proximos movere, aut in admirationem rapere possit; quod alii religiosi austeriorem vitam profitentes magna laude et fructu præstare solent; et ideo nisi religiosi Societatis veritate virtutum et magna prudentia ac moderatione suarum actionum effulgeant, parum hominibus lucere ac prodesse poterunt : et nisi cum hac ostensione veræ ac integræ virtutis soliditatem habeant, spiritum eorum exstingui, et sola virtutum simulacra (ut Cyprianus ajebat) relinqui sit facile.

Quibus mediis socii instruantur ad eas veras ac solidas virtutes comparandas. 1um medium est perfectissimus modus observandorum trium votorum in Societate.

(1017) V. Sed videamus quibus mediis ad has virtutes comparandas alumnos suos Societas instruat. Multa quidem in superioribus lib. i, cap. 3, et toto lib. iv adduximus; nam ea quæ de modo paupertatis hujus religionis diximus, plane continent solidissima fundamenta cujuscumque perfectæ virtutis, quia plane tollunt sollicitudinem omnium temporalium rerum, et omnem etiam occasionem præscindunt excessus, et voluptatis nimiæ, vel vanitatis in usu illarum. Quæ vero de castitate diximus, magnam animi et corporis puritatem generare valent. Denique perfectio obedientiæ, quam declaravimus, unicum et efficacissimum medium esse potest ad ceteras virtutes, cum soliditate et veritate acquirendas : nam perfecte obediens soli Deo nititur, ejusque regitur voluntate, quæ regula est omnis perfectionis. Prætërquam quod perfecta obedientia, sine perfecta humilitate esse non potest : humilitas autem solidum fundamentum est ceterarum virtutum. Utrumque paucis verbis (ut alia omittam) optime complexus est Joannes Climacus gradu 4 de obedientia dicens : *Vidi illic viros quinquaginta fere annos in obedientiæ certamine egisse; a quibus cum addiscere orarem, quam ex labore isto consolationem, quem profectum invenissent; alii quidem in abyssum humilitatis se jam pervenisse dicebant, per quam bellum omne semper excluderent, ac superarent. Alii sensum omnem laboris et doloris in maledictis et contumeliis se perfecte amisisse dicebant.* Quo signo nullum potest esse majus perfectæ ac probatæ virtutis.

Perfecte obediens sequitur regulam omnis perfectionis et est perfecte humilis.

Joan. Clim.

(1018) VI. Ad hæc, virtutes quæ Deum ipsum attingunt, actibus orationis et religionis perficiuntur; de quibus quantus sit usus, quantaque cura in Societate [in hoc] libro octavo ostensum est. Virtutes autem, quæ operantur circa proximum, in hoc verbo continentur, *diliges proximum sicut teipsum*. Quæ dilectio, quam sit cordi Societati, et quot modis in ea exerceatur satis perspicuum est, et in sequenti libro dicetur copiose, et ideo nihil hic agimus de virtutibus justitiæ, tam commutativæ, quam distributivæ, et si quæ aliæ sunt illis annexæ; quia hæ cum in suis ordinariis

2um medium ad virtutes veras ac solidas, est sociis oratio, et alii actus religionis. 3um, est exercitium virtutum attinens ad proximos.

actibus magis sint necessitatis, quam consilii, supponuntur potius, quam docentur in religioso statu; et præsertim in illo, in quo quantum rerum temporalium contemptus præcipitur, tantum proximorum dilectio commendatur. Aliæ denique sunt virtutes, quæ hominem in seipso componunt ac moderantur; quarum soliditas ex duobus affectibus maxime pendet, scilicet ex contemptu honoris, cui vera humilitas respondet, et abstractione a corporis voluptatibus, quæ sensuum omnium perfectam mortificationem postulat; de his enim duobus dictum legimus B. Francisco : *Amara pro dulcibus sume, et teipsum contemne, si me vis agnoscere.*

4um medium est amplecti virtutes moderantes affectum honoris et sensuum voluptates.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Qua ratione Societas curet affectum honoris moderari in suis religiosis.

Quod titulus primo interjectus continet, id primo curat Societas, removendo suos a muneribus honorificis, tum ambiendis, tum etiam nisi ob animarum salutem acceptandis.

(1019) VII. In affectu honoris moderando, et humilitate nutrienda, magna ex parte institutum Societatis versatur. Huc enim in primis tendunt omnia, quæ de non ambiendis dignitatibus, in superioribus lib. VI, a cap. 7 diximus. Deinde non solum dignitates, sed etiam omnia alia munera, quæ honoris specimen præ se ferunt, etiam si oneris et laboris sint, non licet in Societate procurare, et multo minus extra Societatem. Unde ob hanc causam ablata est occasio obtinendi cathedram in publicis universitatibus, per publicas oppositiones, seu congressus ac suffragia, ut declaratum est in superioribus. Et ob eamdem gradus magistrorum, aut doctorum, nec a subditis procurari permittuntur, nec a superioribus intuitu dignitatis concedi, sed solum ubi necessitas vel utilitas proximorum postulaverit. Et tunc etiam non admittuntur loca certa singulorum, ut ab omni ambitionis specie recedatur, ut in Constitutione dicitur, et supra citato libro VI tractatum est.

Item affectum honoris coercet Societas, non curando antiquitatis vel meritorum præeminentiam in religione.

(1020) VIII. Atque huc etiam spectat, quod inter religiosos Societatis nullum jus antecessionis aut præeminentiæ ex antiquitate, vel ex muneribus, acquiritur in sedendo, in ratione victus aut vestitus, vel in privilegiis aut exemptionibus ab observantia communi; sed solum habetur ratio necessitatis, generatim loquendo. Nam quoad sedendum in refectorio, sacerdotali dignitati aliquid defertur; ut sacerdotes omnes simul, et digniori loco sedeant, nullo tamen inter ipsos antiquitatis ordine servato, sicut neque inter ceteros inter se, ut habetur in can. 50 1æ congreg., quod ad humilitatis profectum utile esse, et consentaneum consilio Christi Domini monentis, ut in convivio novissimum locum unusquisque affectet, docuit optime Basilius reg. 21 ex fusioribus. Solum in congregationibus generalibus et provincialibus ordo antiquitatis in sedendo servatur; id vero non tam propter honorem personarum, quam propter bonum ordinem in illo actu necessarium, et maxime ut suffragia prius a provectioribus, magisque expertis proferantur; superioribus etiam honorabilior locus semper debetur, quia decentia dignitatis et reverentia illis debita ita postulat : in reliquis vero, quæ ad personalem commoditatem pertinent, ceteris æquales sunt. Hæc autem omnia, atque tanta, tamque perpetua vitæ communitas plane requirunt magnam animi moderationem, solidamque virtutem; alioqui diu tolerari et conservari non posset. Nam, ut in simili dixit Basilius epist. ad canonic. : *Hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, levia videntur, ac nullius pene difficultatis, ejusmodi sunt tamen, in quibus servandis magna opus esse contentione, ipse nos usus docuerit.*

Tamen in mensa sacerdotes sedent digniori loco, sed nullo inter ipsos discrimine.

Basil.

Alia exceptio proxime dictorum; videlicet 1° in congregationibus primi sedent antiquiores, ut priora suffragia sint a peritioribus; 2° superiores ex decentia primum locum occupant, de cetero pares suis subditis.

Basil.

(1021) IX. Hæc, et alia id genus multa in Societate diligentissime observantur, ut omnis ambitionis occasio, omneque humilitatis impedimentum penitus auferatur. Quia vero hoc satis non est, sine frequenti humilitatis exercitio, tam interno quam externo, ut prudenter sancti et religionum institutores tradiderunt, Basilius quæst. 98 ex brevioribus, Bernardus epist. 47, Bonaventura in speculo disciplinæ cap. 5, utrumque exercitium frequens in Societate exsistit. Et primo teste D. Benedicto cap. 1 suæ regulæ, primus humilitatis gradus est propriæ voluntatis abnegatio. Nam, ut ait Cassianus libro quarto de institut. renuntiantium, capite octavo, humilitatem cordis veram nemo acquirere potest, qui prius voluntatem propriam non didicerit renuntiare. Hic autem humilitatis gradus optime perficitur, quando non sola voluntas; sed etiam judicium alterius judicio submittitur. Sicut enim suprema hominis excellentia in intellectu posita est, ita supremus humilitatis gradus in illius submissione et subjectione conspicitur. Quantum vero hujus internæ humilitatis exercitium in Societate

Secundo id affectandi honoris vitium coercere curat Societas per humilitatis exercitium internum.

Basil.

Bernard.

Bonav.

Reg. Bened.

Cassian.

Tale exercitium in quibus actibus cernatur. — In subjiciendo non solam voluntatem, sed judicium proprium alterius judicio : qui supremus est humilitatis gradus.

commendetur, in superioribus late est declaratum libro quarto, capit. 14 et 15, et verba illa Constitut. satis ostendunt in part., capit. 1, § 25 : *Conentur interius resignationem et veram abnegationem propriæ voluntatis et judicii habere.* Quod adeo necessarium in hoc instituto judico, ut censeam in hoc maxime habere locum, quod Cassianus dicto capite octavo dixit : *Nec cum fratribus unitatem perpetuam, nec firmam diuturnamque posse habere concordiam, sed nec in cœnobio quidem posse diutius perdurare eum, qui voluntatem suam non dedicerit superare.* Sic enim longa experientia didici, non posse quempiam, aut quietum in Societate vivere, aut diu in ea permanere, qui voluntatem et judicium moderari, frangere, ac frequenter abnegare non didicerit. Huc accedit exercitium aperiendi conscientias proprias superioribus, omniumque consiliorum suorum, imo et cogitationum rationem reddere. Quod esse opus magnæ humilitatis, et ad illam comparandam aptissimum, docet etiam Cassianus dicto libro quarto capit 9. Tanti vero æstimat Societas hoc exercitium, ut esse unum ex substantialibus sui instituti, in ultima generali congregatione [5ª, decr. 58] declaraverit : quæ res integram postulat disputationem, quam inferius libro decimo tractando de regimine Societatis prosequemur.

Cassian.

Diu expertus est auctor neminem voluntatis et judicii nimis tenacem in Societate diu aut quiete permanere.

Magnæ humilitatis exercitium internum cernitur item in danda ratione conscientiæ.

Cassian.

(1022) X. Venio ad exteriores actiones humilitatis, quæ humilitati comparandæ, nutriendæ, augendæ et conservandæ maxime necessariæ sunt. Nam, ut egregie dixit Chrysostomus Homil. 58 ad populum, vitam sanctorum monachorum describens : *Ipsa opera modeste se gerere docent et excandescere non permittunt. Quis enim quæso terram fodiens et irrigans, et sportellas, ac saccum texens, vel alia quædam hujusmodi tractans umquam altum sapiet? Quis autem in paupertate vivens et pugnans cum fame, tali morbo laboret? nemo. Propterea facilis est illis humilitas.* Hac igitur ratione in institutione religiosorum Societatis hoc primum jacitur fundamentum, et in annis probationis in humilioribus officiis et operibus diligentissime exercentur, ut constat ex usu et ex superius dictis libro secundo, capit. quinto de probatione novitiorum, et ex capite quarto Examinis § 28, ubi hoc in primis ingressuris proponitur. Nam, ut Bernardus egregie dixit epistola 87 : *Humilitas totius est spiritualis fabricæ fundamentum; humiliatio autem via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, lectio ad scientiam.* Et in eamdem sententiam Cyprianus, de nativitate Domini Christi humilis in hunc modum ingressum contemplans : *Hic est* (inquit) *primæ religionis introitus, sicut in mundum primus Christi ingressus, ut quicumque pie vult vivere, humiliter de se sentiat, neque supra se in mirabilibus ambulare præsumat. Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas, nec in cælo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster parvulus attulit, et a cunabulis nos sibi conformes fieri volens, teneri voluit in vita, quod exhibuit in persona.*

Affectum honoris coercere curat rursum Societas per exercitium externum ipsius humilitatis.

Chrysost.

Hoc proponitur in primo ingressu, tum tempore novitiatus incipit.

D. Bernard.

D. Cyprian.

(1023) XI. Quia vero juxta institutum Societatis necesse est ad altiora ministeria et ad actus etiam hierarchicos exercendos disponi ac præparari; ideo non possunt diu ac continuo in his humilioribus ministeriis religiosi ejus occupari. Nihilominus tamen, nunquam exercitium humilitatis tum in actibus, tum in aliis exterioribus signis prætermittitur, sed pro ratione ætatis, officii, ac necessitatis, singulis accommodatur. Hinc fit ut studiorum tempore aliqua etiam humilitatis officia, quæ non studiorum contentionem, sed eorum elationem remittant, interim exerceantur, juxta cap. sextum quartæ partis Constitut., lit. B et C, et alias Societatis regulas; similiter ob eumdem finem vilioribus vestibus induti aliquando publice incedunt, et paupertatis, ac humilitatis indicia, ac ministeria exhibent, juxta regul. vigesimam nonam rectoris, et juxta consilium Basilii in Constitutione monasterior. capite vigesimoquarto dicentis : *Debet pietatis cultor viliora munera magno cum studio, magnaque cum animi alacritate suscipere, sciens nihil minutum esse, quod Dei causa fiat; sed grande et spirituale, et ejusmodi, ut cælum nobis conciliet. Quamobrem, licet communibus utilitatibus inservientia sarcinaria sequi jumenta oporteat, recusare tamen non debet.* Et cap. 51 de vestimentis ait : *Non elegantiora, sed quæ viliora, nobis sunt eligenda, ut in hac re etiam animi nostri humilitatem significemus*, etc. Et similia habet reg. 168 ex brevioribus.

Tum etiam tempore studiorum scholastici externos humilitatis actus exercent qui non studia sed elationem remittant.

D. Basil.

(1024) XII. Ob hanc ergo causam hoc humilitationis opus et exercitium, non tantum novitiatus vel studiorum tempore

Tum tertio post studia in anno tertiæ probationis socii exer-

citia humiliora quasi instaurant.

durat; sed post finita studia, iterum quasi instauratur et renovatur, et per annum integrum principaliter exercetur, juxta v part. Constit., cap. 2, § 1; ubi de scholaribus finitis studiis dicitur, debere in ultima probatione sua *in schola affectus diligentius se exercere, et in rebus spiritualibus et corporalibus, quæ ad profectum in humilitate et abnegatione universi amoris sensualis, voluntatis, et judicii proprii, et ad majorem Dei cognitionem et amorem conferunt, insistere.*

Denique in reliquo vitæ tempore socii vilia opera ut hospitalium, carcerum etc., libentius debent assumere.

(1025) XIII. Denique etiam per totam vitam hoc exercitium durat, et hac ratione in ipsis ministeriis, ut in superioribus lib. II, cap. 5, num. VIII vidimus, numquam vilia et abjecta recusantur, sed libentius assumenda sunt, ut omnes de Societate moneantur, in Examine cap. 4, § 28, et III part. Constit., cap. 1, § 22. Ideoque nulla misericordiæ opera in hospitalibus, carceribus, etc. fugere debent, juxta VII part. Constit., cap. 4, § 9; et tandem eruditio puerorum, cum christiana doctrina, adeo in Societate commendata est, ut sit una ex præcipuis obligationibus professorum, cum tamen non parvum humilitatis exercitium includat : quia, ut Augustinus attigit lib. de cathechizandis rudibus cap. 10, in hujusmodi munere illud maxime solet hominem tædio afficere, quod pueros christianis rudimentis imbuere vilis sermo, abjectusque videatur. Unde ad illud opus alacriter suscipiendum, necessarium esse judicat Christo Domino conformari : *Qui factus est infirmus, ut infirmos lucrifaceret. Quomodo enim paratus esset impendi pro animabus eorum, si eum pigeret inclinari ad aurem eorum. Hinc ergo* (ait) *factus est parvulus in medio nostrum, tamquam nutrix fovens filios suos.* Est ergo opus illud sicut magnæ caritatis, ita etiam magnæ humilitatis, quibus duabus virtutibus, maxime indigent operarii Societatis. Unde elegantissime Augustinus citato loco ita concludit : *Si delectat intellectus in penetralibus sincerissimis, hoc etiam intelligere delectet, quomodo caritas, quanto officiosius descendit in infima, tanto robustius recurrit in intima per bonam conscientiam, nihil quærendo ab eis ad quos descendit, præter eorum sempiternam salutem.*

Est etiam inter præcipuas professorum obligationes humile munus pueros catechizandi. August.

Qua ratione curet Societas motus sensuum in suis religiosis moderari.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Satis multa dicta jam sunt de virtutibus quæ motus sensuum moderantur.

(1026) XIV. Superest dicendum de ceteris virtutibus, quæ corporis sensus, ac voluptatem moderantur; de quibus sigillatim dicere operosum esset, et minime necessarium : quia multa sunt in superioribus lib. I, cap. 5 et lib. IV, cap. 5 dicta de castitate, temperantia ac totius vitæ moderatione, quæ harum virtutum perfectionem exigunt. Satis ergo nunc erit pauca generatim attingere, sub mortificationis ratione; illa enim sine dubio, omnium virtutum mater est; ideoque in Societatis instituto præcipuum quodammodo locum sibi vindicat : adeo ut S. P. N. Ignatius eam quodammodo diuturnæ orationi ac contemplationi præponeret, ut in lib. V vitæ ejus refertur. Unde in Examine cap. 4, § 44, sic inquit : *Diligenter animadvertant oportet summi momenti id esse ducendo in conspectu creatoris, ac Domini nostri, quantopere juvet ac conferat ad vitæ spiritualis profectum omnino, et non ex parte abhorrere ab omnibus, quæ mundus amat et amplectitur, et admittere et concupiscere totis viribus quidquid Dominus noster Jesus Christus amavit et amplexus est.* Et in § 46 addit : *Ut melius ad hunc perfectionis gradum in spirituali vita tam pretiosum perveniatur, majus ac impensius studium sit quærere in Domino majorem sui abnegationem et continuam in rebus omnibus, quoad fieri poterit mortificationem.* Et cap. 6, § 6 : *Sollicite in abnegationis sui ipsius profectum et virtutum studium incumbendo.* Et in particulari mortificatio in victu, vestitu et similibus commendatur III part. Constit., cap. 2, § 5. Et in declaratione lit. C, dicitur : *Vestitus ratione, ad mortificationem et abnegationem sui, et ad mundum ejusque vanitatem sub pedibus conculcandam juvantur.* Solumque additur habendam esse rationem finis Societatis, et necessitatis naturæ, quam ipsamet ratio virtutis postulat.

Omnium virtutum mater sensuum mortificatio maxime commendata est in Societate; speciatim respectu victus, vestitus etc.

Mortificatio temperanda ex Societatis fine et ex naturæ necessitate.

(1027) XV. Quibus sane omnibus valde consentanea sunt, quæ Basilius et alii patres religionum institutores passim docent; præcipue vero libet conferre Basilii monita cum regulis S. Ignatii. Ille enim sic dixit, serm. de abdicat. rerum : *Appetitionem, locutionem, auditionem, responsio-*

Basilii monita et Ignatii mire concinunt, ut patet ipsis inter se collatis.

nem, omnia ista utilitate metitor. Ignatius autem III part. Constit., cap. 1, § 4, et in summario § 29 : *Omnes diligentissime curent portas suorum sensuum oculorum præcipue, aurium et linguæ, ab omni inordinatione custodire.* Basilius in eodem serm. temperantiam valde commendat et præcipue vitandas ait clandestinas esitationes, ut ipse loquitur. Ignatius vero III part. Constit., cap. 1, § 5 : *In refectione corporis curandum est, ut temperantia, modestia et decentia interius et exterius observetur;* et additur in regul. 16 ex communibus : *Ut sine facultate superioris nemo extra consueta tempora bibat, nec extra domum cibum sumat.* Ubi non additur, extra domum, quia domi id liceat extra consueta tempora, sed quia ex generali obligatione paupertatis, id erat manifestum, quæ ratio non ita urgebat extra domum, et facile posset id fieri titulo urbanitatis, nisi esset prohibitum. Præterea idem Basilius regul. 16, 17, 18 et 19 ex fusius disputatis sub nomine *continentiæ* totam corporis mortificationem summa prudentia et religione commendat : quæ in Societatis instituto in locis citatis et aliis innumeris et (quod magis necessarium est) in usu et praxi plane conspicio. Satis ergo (ut existimo) constat institutum hoc aptissimum esse ad virtutes omnes in magna perfectione comparandas, si pro dignitate et status obligatione servetur.

Corporis mortificationem optimo loco videt auctor in Societatis jure et consuetudine.

Societatis institutum aptissimum est ad virtutes omnes et perfectissimas.

[FINIS LIBRI OCTAVI].

LIBER NONUS.

DE MEDIIS, SEU MINISTERIIS, QUIBUS AD PROXIMORUM EXTERNORUM SALUTEM SOCIETAS UTITUR.

[PROOEMIUM].

De mediis ad sociorum perfectionem actum est in libro octavo; nunc proponentur Societatis ad proximorum salutem media. Hæc autem (omissis misericordiæ corporalis operibus tamquam non per se intentis, et obiter explicandis) præter doctrinam de qua jam in libro quinto, sunt alia mere spiritualia Societati cum aliis religionibus communia et in libro octavo explicata; alia spiritualia externa, ut prædicatio etc., quæ liber hic nonus declarabit.

Cum duplex sit, seu duas præcipuas partes habeat Societatis finis, propriam scilicet suorum religiosorum perfectionem, et proximorum salutem; media utrique parti accommodata requirit, ut bene et perfecte instituta sit, et ideo postquam libro præcedenti de mediis ad priorem finem ordinatis diximus; de his, quæ propter proximos suscipiuntur, dicendum est. Duo tamen sunt, in quibus Societas proximos juvare principaliter solet, doctrina scilicet, et virtus : omitto enim opera misericordiæ corporalis, tum quia non principaliter et per se intenduntur, tum etiam, quia non indigent peculiari declaratione et cum spiritualibus obiter attingentur. De doctrina etiam in lib. v, cap. 5 et 6, satis dictum est, quia cum tractatione de scholaribus Societatis conjuncta erat; solum ergo superest ut de aliis mediis, quæ ad excitandos affectus, et ad proximorum sanctificationem proxime ordinantur, tractemus. Possunt autem hæc media ut ex VII part. nostrarum Constit., cap. 4 sumitur, distingui in interiora, seu mere spiritualia et externa. Prioris generis sunt, bonum vitæ exemplum, sancta desideria, et orationes continuæ pro salute proximorum, sacrificia propter eumdem finem Deo oblata; quæ media omnibus religionibus communia sunt, maxime vero Societati, propter suum particulare institutum commendantur, et ab omnibus personis ejus juxta uniuscujusque captum exercenda sunt : tamen de illis nihil speciale dicendum superest, præter ea quæ in superiori libro diximus. Media ergo externa, quæ in prædicatione divini verbi, sacramentorum administratione, et spirituali proximorum instructione potissimum consistunt, explicanda a nobis sunt; et simul declarabimus privilegia et facultates, quas ad hæc ministeria exercenda, sedes apostolica Societati concessit.

CAPUT I.

Quid possint religiosi Societatis, ac debeant præstare circa ministerium prædicandi verbum Dei : quidque ratione illius ab apostolica sede eis sit concessum.

Inter ministeria spiritalia erga proximos eminet prædicatio; quæ quum sit præcipuum munus episcoporum, ideo est saltem ex præcipuis in Societate professa.

(1029) I. Post actiones pertinentes ad divinum cultum et proprium profectum, dicendum sequitur de ministeriis erga proximos. Inter quæ primum locum obtinet prædicatio verbi Dei : nam, ut ait Innocentius III, in cap. *inter cetera*, de offic. ordin. : *Inter cetera, quæ spectant ad salutem populi christiani, pabulum verbi Dei maxime noscitur esse necessarium : quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur.* Et concilium Tridentinum sess. 5, cap. 2, de reformat., dicit prædicationem evangelii non minus necessariam esse christianæ reipub. quam lectionem, esseque ait præcipuum episcoporum munus. Ita ergo in Societate professa, quatenus ad juvandos episcopos circa salutem animarum præcipue instituta est, hoc est vel præcipuum, vel ex præcipuis ejus ministeriis : quod suo quidem modo omnibus religionibus mendicantibus commune est, præsertim religioni B. Dominici, quæ propterea Prædicatorum specialiter appellatur. Nihilominus tamen verum est, Societati ex vi sui instituti, per se convenire ut ministerium hoc a prælatis ecclesiæ participet, et vice illorum exerceat, ut constat ex dictis lib. I hujus tractatus, cap. 2. Occurrebat autem statim disputatio cum his, qui tempore D. Thomæ et Bonaventuræ eorum religiones impugnabant, eo quod ministerium hoc usurparent. Sed, quia illi patres huic quæstioni sufficienter responderunt, ut patet apud D. Thomam opusc. 19, cap. 4, et S. Bonaventuram tom. V, opuscul. speciali tractatu de hac re : et quia res ipsa per se difficilis non est, ideo circa illam non immorabimur.

Ministerium prædicandi mendicantes et præsertim PP. Prædicatores participant post episcopos suo modo; idemque ita participat Societas per se et vi instituti.

Id suis religionibus competere probant D. Thomas et Bonav.

Seclusa speciali revelatione nemo præsertim regularis dictum prædican-

(1030) II. Supponimus ergo primo, religiosos Societatis licite posse in ecclesia hoc ministerium exsequi. Cujus fundamentum est, quia ad hoc habent apostolicæ sedis

di ministerium exercere potest sine facultate pastorum ecclesiæ: secus enim opponitur justitiæ, ordini hierarchico, canonicis prohibitionibus etiam sub excommunicatione.

facultatem : nemo enim licite prædicare potest, nisi mittatur, cap. *cum ex injuncto*, de hæretic., ubi id confirmatur testimonio Pauli ad rom. 10 : *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* mittere autem pertinet ad pastores ecclesiæ, et præcipue ad supremum eorum, quia pascere oves Christi ex officio ad eos spectat, nisi ex speciali revelatione alicui tale munus committatur, ut de Equitio refert Gregorius lib. I dialogorum, cap. 5. Nam Christi oves pascuntur maxime verbo Dei; et ideo, et ratio justitiæ postulat, ut nemo sine eorum auctoritate illorum officium et jurisdictionem usurpet, et necessarium omnino est ut in ecclesia debitus ordo servetur, caveantur schismata et pericula seminandi errores præveniantur. Ideoque in cap. *excommunicamus*, § *quia vero*, de hæreticis, excommunicantur omnes, qui præter auctoritatem ab apostolica sede, vel catholico episcopo loci susceptam, publice, vel privatim prædicationis officium usurpare præsumunt. Et in concilio Constantiensi, sess. 8, damnatur articulus 14 Joannis Wiclef, qui dicebat licere presbytero, vel diacono prædicare verbum Dei sine auctoritate sedis apostolicæ, vel episcopi catholici. Quam condemnationem Martinus V sua Bulla confirmavit. Quod egregie etiam comprobat concilium Senonense in generali decreto ante decreta fidei, et in decretis morum, cap. 35, et concil. Trevirense II, cap. 5, ac denique concilium Tridentinum dicta sess. 5, cap. 2 de reform. idem prohibet specialiter religiosis, ut infra num. IV explicabimus : et confirmat concilium Senonense in decretis morum, cap. 35, et concilium Trevirense II, cap. 5. Est ergo necessaria religiosis Societatis, sicut et ceteris, facultas ecclesiastici prælati, ut hoc munus licite exercere possint.

D. Gregor.

Sedes apostolica utpote suprema et independens potuit Societati permittere prædicationem ubique locorum.

Certum autem est facultatem sedis apostolicæ ad hoc esse sufficientem, quia summus pontifex est supremus et universalis pastor, et independens quoad hoc ab omnibus inferioribus, ut in simili latius dixi tom. IV, III part., tractando de jurisdictione delegata ad audiendas confessiones, item disp. 26, et in defens. fidei lib. III a cap. 5, et disp. 10 de fide, sect. 2. Superest ergo ut facultatem sedis apostolicæ afferamus et explicemus.

Dictam facultatem habet Societas inprimis Pauli III privilegio.

Habetur autem in primis in Bulla Pauli III : *Cum inter cunctas*, anni 1545, *Societatem* (inquit) *sub nostra, et apostolicæ sedis protectione suscepimus, et cuilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus, et per vestræ Societatis præpositum pro tempore existentem deputatus fuerit, in quibusvis ecclesiis, et locis, ac plateis communibus, seu publicis, ubique locorum clero, et populo verbum Dei prædicandi, proponendi et interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, et ad bene, beateque vivendum, ita ut in nobis verbo pariter et exemplo ædificentur, in Domino hortandi et admonendi liberam facultatem auctoritate apostolica per præsentes ad nostrum, et apostolicæ sedis beneplacitum concedimus.*

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Observatio prima pro expendendo, et explicando proxime allatum privilegium.

Intelligitur privilegium Pauli III ita ut Societas possit ubivis prædicare 1° si non modo non abnuat sed positive consentiat episcopus, aut 2° nisi contradixerit parochus.

(1031) III. Circa hanc facultatem primo advertendum est, licet absolute detur, et sine restrictione, nihilominus conditionem subintellectam habere; nimirum, si episcopi in suis diœcesibus contenti fuerint, vel si parochus non contradixerit, respective, seu cum proportione illam applicando. Quia in primis id est consentaneum rationi ad vitanda dissidia et scandala. Deinde est consentaneum ordinario juri episcoporum et parochorum, ad quos ex officio pertinet munus prædicandi et docendi populum, ut de episcopis dictum est ex concilio Tridentino, quod idem habet sess. 24, cap. 4; idem concilium Toletanum XI, cap. 2; Carthaginense IV, cap. 20, cum similibus, et habetur dist. 88, cap. *episcopus nullam*. De parochis vero idem significat idem concilium Tridentinum eisdem locis, et expressius in clementina *Dudum*, de sepultur. versic. *verum*, et in extravag. *Inter cunctas* de privileg. § *ideoque*, in fine; et tradunt communiter Innocentius et doctores in cap. *excommunicamus*. Hoc autem jus non derogatur expresse per illam concessionem : ergo non fuit mens pontificis illud auferre, sed potius, salvo illo jure, limitanda est concessio. Quamvis enim de plenitudine potestatis valeat pontifex facultatem dare ad prædicandum, ubique sine licentia episcoporum, vel etiam ipsis et parochis repugnantibus; tamen quando id expresse non declarat, censendus potius est hoc concedere salvo jure inferiorum.

Hæc assertio probatur primo, ratione vitandi dissidia et scandala; secundo ut episcopis et parochis suum jus maneat cui pontifex non censetur derogare nisi id expresse significet.

Innocent.

Assertio probatur tertio concordando loco Tridentini, cu-

(1032) IV. Accedit quod concilium Tridentinum, sess. 5, cap. 2 de refor., de regularibus generaliter dicit in primis, ut,

jus sessio 5ª requirit ut regulares ad prædicandum in propriis ecclesiis PETANT licentiam episcopi; eamdem vero OBTINEANT ad prædicandum in ecclesiis alienis: sessio vero 24ª requirit ut regulares ne in propriis quidem ecclesiis prædicent episcopo contradicente; id est ut obtineant ejus licentiam saltem tacitam.

licet a suis prælatis approbati sint: *priusquam incipiant in ecclesiis etiam suorum ordinum prædicare, se coram episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur. In ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum, etiam episcopi licentiam habere teneantur.* Ubi discrimen constituit, nam in propriis ecclesiis sufficere vult solam præsentationem, vel licentiam petitam, licet non obtineatur: in aliis vero ecclesiis vult esse necessariam licentiam obtentam, *sine qua*, ut subjungit, *in ipsis ecclesiis non suorum ordinum, nullo modo prædicare possunt.* In sess. autem 24, cap. 4, videtur priorem partem restringere, dicens: *Nullus autem sæcularis, sive regularis, etiam in ecclesiis suorum ordinum contradicente prædicare præsumat.* Per quæ verba requirit licentiam, saltem implicite, nam postulat ut episcopus non contradicat, si autem non contradicit, tacite consentit, maxime cum prius ab illo benedictio postuletur; clarum est autem hoc decretum concilii non esse derogatum per illam concessionem, tum quia est posterius illa, tum etiam, quia oportuisset expressam illius mentionem facere. Unde quamvis Julius III postea concessionem illam Pauli III sub generali clausula approbasset (1); nihilominus illa approbatio non fuisset sufficiens ad revocationem prioris decreti concilii, quamvis jam præcessisset.

Pauli III et Julii III concessiones non eximunt Societatem statuto sessionis quintæ Tridentinæ.

Assertio n. III confirmatur, tum ex eo quod sessio 24ª, de qua in num. IV, Tridenti habita est post Paulum III et Julium III; tum ex indulto Gregorii XIII duas limitationes habente dum ubique prædicare conceditur sociis iter agentibus semel approbatis et actu deputatis. Prima limitatio, ut ubi adest episcopus obtinenda sit ejus licentia.

(1033) V. Eo vel maxime, quod postea subsecutum est decretum sess. 24, quod factum fuit sub Pio IV et post illud Gregorius XIII in Bulla: *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1573, concedens religiosis Societatis, ut semel approbati ab aliquo ordinario, et a suis superioribus deputati, dum iter agunt, possint libere ubique prædicare, duas addit exceptiones. Prior est: *Dummodo id non faciant in ipsis oppidis, aut locis, in quibus ordinarii existunt, nisi eorum licentia desuper obtenta.* In qua manifeste supponitur, jure ordinario necessariam esse licentiam episcopi ad prædicandum in suo episcopatu, ex privilegio autem concedi, ut peregrinando et transeundo, non requiratur illa licentia, ubi commode postulari non potest: et quia ubi præsens est episcopus facile peti potest; ideo noluit ad illa loca extendi privilegium illud. Et deinde pro aliis locis, in quibus absens est episcopus, addidit secundam exceptionem: *Non repugnantibus tamen curatis parochialium ecclesiarum;* cum enim illi, præsertim in absentia episcopi, pastores ordinarii sint, quamvis non æqualiter eis deferri voluerit, eorum licentiam postulando aut exspectando; saltem propter bonum pacis, et ad tollenda scandala noluit id fieri ipsis repugnantibus. Unde hæc secunda conditio non videtur ita per se, et jure ordinario necessaria ad utendum priori privilegio Pauli III (2), quando licentia jam est ab episcopo obtenta; quia illa est secundum jus commune sufficiens: et in hoc secundo privilegio addita est a Gregorio XIII ex speciali ratione, quia non supponitur obtenta licentia ab episcopo loci.

Secunda limitatio, ut unde abest episcopus ibi parochus non repugnet.

Quando socios prædicare permittit episcopus, nec jus ordinarium, nec privilegia Pauli III et Gregorii XIII requirunt ut parochus non repugnet.

(1034) VI. Atque hoc mihi certum est quoad prædicandum in nostris templis, quando contingit esse in oppidis ubi non sunt episcopi, sed tantum parochi. Idemque censeo quoad prædicandum in plateis, vel in quibuscumque aliis locis extra proprias ecclesias parochorum: in ipsorum autem ecclesiis secus dicendum est, nam ipsis repugnantibus non est ibi utendum tali facultate, non solum quia non decet, neque expedit, sed etiam quia illi habent speciale jus in talibus ecclesiis, et circa administrationem earum: et ideo per generalia verba non censentur illo privari, donec episcopus illud expresse præcipiat aut concedat, quod facere potest, quoties alter irrationabiliter invitus est. Tum denique, quia hoc est consentaneum juri communi, nam in dicta extravag. *Inter cunctas* sic dicitur: *In ecclesiis autem parochialibus fratres ipsi, invitis eorum rectoribus seu sacerdotibus, nisi jussi a superioribus eorumdem* (id est, episcopis) *non audeant prædicare.*

In quibus locis non procedat secunda limitatio. — Non procedit extra parochorum ecclesias.

In quibus locis maxime procedat secunda limitatio. — Procedit in ecclesiis parochorum: hos enim licet irrationabiliter invitos, non cogit episcopus, nisi istud aperte declaret.

(1035) VII. Dices: Ergo generale illud privilegium Pauli III nihil confert: nam si episcopi in suis episcopatibus nostris reli-

Objectio contra superiorem doctrinam. — Si necessaria sit

(1) Julius III in Bulla *Exposcit debitum* atque in brevi *Sacræ religionis* confirmavit Societati Paulinas omnes concessiones, sed generalibus clausulis tantummodo, et eam ob causa inefficacibus ad revocandam contrariam concilii Tridentini constitutionem in *sess. 5, cap. 2*: QUAMVIS, ut adjicit Suarez, Julii litteras datas annis 1550, 1552, JAM PRÆCESSISSET sessio quinta, utpote habita die 17 Junii 1546.

(2) *Pauli III.* Cujus loco edit. quatuor habent *Julii III*: mendum mihi certum expungere licuit.

episcopi licentia, nihil prodest Pauli III privilegium.

giosis licentiam prædicandi concedant, non est necessaria facultas pontificis, quia episcopi sufficit, e contrario vero, si episcopus neget facultatem suam, privilegium non prodest : ergo simpliciter inutile est. Quod argumentum valide confirmari videtur ex cap. *in his*, de privilegiis, ubi simili argumento reprobat pontifex interpretationem quorumdam episcoporum, qui dicebant, privilegium a sede apostolica concessum Minoribus et Prædicatoribus, ut possint celebrare in altari portatili, intelligendum esse de licentia ipsorum prælatorum : *Quomodo* (inquit pontifex) *nihil eis conferret memorata indulgentia sine qua id, prælatis annuentibus, liceret eidem.*

Objectio confirmatur ex capite *in his;* ubi sic probatur facultatem episcopalem non requiri ad utendum pontificio altaris portatilis privilegio.

Satisfit objectioni PRIMÆ, quia dictorum privilegiorum interpretatio est a pontificibus; SECUNDÆ (quæ est prioris confirmatio), quia differunt celebrandi et prædicandi privilegia.

(1056) VIII. Respondeo primum, nec nos in præsenti illam interpretationem admissuros fuisse, nisi ipsimet pontifices facultatem illam ita essent moderati, ut vidimus. Deinde est in illa major quædam ratio, nam celebrare in altari portatili, parum aut nihil refert ad proprium munus episcoporum : prædicare autem est quodammodo usurpare proprium munus illorum : et ideo voluerunt pontifices, ut in hoc major esset ab illis dependentia. Nec tamen propterea privilegium inutile est : nam illo secluso, possent episcopi pro solo arbitratu suo licite negare hanc facultatem religiosis nostris, quantumvis essent digni, quia tunc illa facultas esset mere gratia, et quasi delegatio seu communicatio liberalis jurisdictionis : nunc vero stante privilegio, non possunt juste negare hanc licentiam, si persona est idonea, quia est contra pontificis voluntatem et intentionem, qui hac ratione absolute concedit hanc facultatem : unde per se ab illo manat, et ideo non potest inferior sine justa causa illam impedire, quamvis ex benignitate ipsius pontificis requiratur consensus episcopi ut conditio necessaria. Et ideo concilium Tridentinum statim subjunxit : *Ipsam autem licentiam gratis episcopi concedant.* Et Gregorius XIII in alio indulto, statim explicando, addidit : *Districtius inhibentes universis, et singulis locorum ordinariis, et quibuscumque aliis, quacumque dignitate et auctoritate fungentibus, ne quemquam vestrum, quovis prætextu, præmissorum occasione impedire, vel molestare audeant quoquomodo.*

Sociis carentibus papali privilegio episcopus pro arbitratu potuisset licite negare prædicandi facultatem; quam nunc illicite recusaret sine causa, ut indicant Tridentinum et Gregorius XIII.

(1) *Etc.* Hujus loco editt. quatuor habent *et*.

(1057) IX. Statim autem suboriebatur quæstio, si episcopus neget hanc facultatem evidenter injuste, an liceat nihilominus prædicare? Sed non arbitramur quæstionem necessariam ad praxim, quia certum est faciendum non esse, neque expedire, tum quia scandalum potius, vel detrimentum timeri posset ex tali prædicatione, quam fructus sperari : tum etiam, quia difficile constabit injustitiam esse adeo evidentem, nam licet persona alias sit idonea, potest hic et nunc non expedire ut prædicet. Denique cum concilium, et Gregorius XIII absolute postulet licentiam obtentam, quacumque ratione obtenta non sit, non impletur conditio necessaria, et ideo non licet uti facultate. Hæc autem omnia locum habent in locis subjectis episcopis; quia vero nostri religiosi mittuntur etiam ad eas regiones infidelium, ubi nulli sunt episcopi, ideo ibi nulla alia conditio requiritur, nisi superiorum Societatis approbatio et deputatio.

Suborta quæstiuncula expenditur. — Sociorum prædicatio foret non modo noxia, sed spectato jure illicita, si facultatem negaret episcopus etiam evidenter injuste.

Ubi non sunt episcopatus, superiorum approbatio et deputatio sufficit sociis prædicaturis.

Observatio secunda pro eodem privilegio. TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

(1057) X. Secundo principaliter circa eamdem facultatem advertendum est, quod licet hæc facultas per se primo data sit intuitu Societatis professæ, ut significavit Gregorius XIII in dicta Bulla : *Ad perpetuam*, illis verbis : *Quia ipsa Societas, inter omnia religionum instituta, ex peculiari et solemni voto specialem curam habet salutis proximorum, per totum orbem discurrendi*, etc. (1) nihilominus facultas ipsa non solis professis conceditur, sed in favorem vel adjutorium ipsorum ad omnes de Societate extenditur, ut probant illa verba Pauli III : *Cuilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus*, etc.; loquitur autem cum præposito et sociis Societatis JESU : sociorum autem nomine, clarum est omnes comprehendi. Gregorius autem clarius dixit : *Omnibus et singulis ipsius Societatis prædicatoribus.* Dubitatum autem fuit, ut idem Gregorius refert in Bulla : *Dilecti filii*, anni 1584, an hæc facultas solis presbyteris concedatur, vel inferioribus etiam non ordinatis in sacris ea uti liceat. Et quidem quod non tantum concedatur presbyteris, ex Bulla Pauli III videtur mihi satis potuisse colligi : nam prius habet illa verba

Dictum prædicandi privilegium ad professos, deinde ad omnes alios socios extenditur, tam a Paulo III quam a Gregorio XIII.

Quamvis prædicatores non sint omnes presbyteri.

universalia, *cuilibet vestrum;* postea vero tractaturus de facultate audiendi confessiones, inquit : *Nec non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint*, etc.; ergo cum prius indistincte locutus fuerit, universalius sine dubio locutus est.

Arguitur pro iis qui contenderent prædicatores Societatis debere saltem esse diaconos. Isidor. Gregor.

(1038) XI. Videri autem posset alicui, facultatem hanc solum ad diaconos esse extendendam, quia illis solis convenit ratione ordinis, et quasi ex officio posse evangelium annuntiare, juxta doctrinam Isidori in cap. 1, dist. 25, et Gregorii in cap. 2, 92 dist.; concessio autem simpliciter facta, debet secundum juris idoneitatem intelligi. Et confirmatur, nam Gregorius in priori Bulla dicit : *Omnibus Societatis prædicatoribus*, non videntur autem proprie posse dici prædicatores, nisi saltem diaconi sint.

Resolvitur id non requiri, tum ex pontificibus tum ex usu Societatis.

Nihilominus idem Gregorius in ultima Bulla citata non solum concedit, sed etiam declarat ex vi privilegii Pauli III posse semper, et ab illo tempore potuisse scholares et alios religiosos Societatis sacris ordinibus nondum initiatos hac gaudere facultate. Sicque hoc privilegium intellexerat ipsa Societas in 2ª congregatione generali, can. 27 ubi non solum de ordinibus sacris loquitur, sed absolute dicit : *Retineatur privilegium a sede apostolica concessum, ut nostri possint concionari, etiamsi non sint ad ordines promoti.*

Præter declarationem et concessionem Gregorii XIII, ejus rei ratio est quia in privilegio Pauli III verba CUICUMQUE VESTRUM sunt universalia et religiosis atque fidelibus faventia.

Cujus ratio reddi potest, quia verba pontificis : *Cuicumque vestrum*, universalia sunt, et sunt verba favorem continentia, tam ipsorum religiosorum, quam animarum, in quibus maxime locum habet illud axioma : *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, et quod, *beneficium principis ample intelligendum est*, lib. ult. ff. de Constit., princip. cap. *dilecti*, de donationibus cum similibus.

Ne strictius intelligatur privilegium Pauli III, arguitur contra Cajetanum putantem, post sacerdotes solius diaconi esse concionari. Sot. Cordub. Cajet.

(1039) XII. Nec munus concionandi ita est annexum aliquo jure divino vel humano ordini diaconatus, ut propterea limitanda sint universalia verba Pauli III ad solos diaconos, quia prædicandi munus proprie non est actus alicujus ordinis, ut dixi in III tom., III part., disp. 16, sect. 3 in fine; Soto 4, dist. 1, quæst. 1, art. 6; Corduba lib. I quæstionarii, quæst. 50, puncto 2, contra Cajetanum ibidem, quæst. 64, art. 6, et 2. 2, quæst. 187, art. 1 dicentem, actum prædicandi esse annexum saltem ex institutione ecclesiæ ordini sacro episcopi, vel sacerdotis, vel diaconi : ipse autem nullo jure probat hanc ecclesiasticam institutionem, seu annexionem.

Leo papa videtur favere Cajetano.

Videtur autem favere Leo papa epist. 61, alias 63, dicens : *Præter Domini sacerdotes nullus audeat prædicare, sive monachus, sive laicus ille sit, qui cujuslibet scientiæ nomine glorietur.*

Cajetani contrarium, et vere, sentit glossa docens S. Leonem sacerdotum nomine comprehendere quosvis clericos concionari permissos; diaconis vero, non prædicationem quamlibet, sed publicam evangelii lectionem ex officio competere.

Nihilominus nullum est ecclesiasticum præceptum, quo prohibeantur inferiores clerici prædicare ex legitima facultate ejus, qui possit illam concedere, ut expresse declarat glossa in cap. *adjicimus* 16, quæst. 1, et in cap. *in sancta*, dist. 92, dicens, Leonem supra citata verba dixisse contra quosdam monachos usurpantes officium prædicandi, cum eo tempore nec sacerdotes essent, nec haberent auctoritatem vel facultatem prædicandi. Unde addit, sub sacerdotibus comprehendere Leonem omnes alios clericos, qui ab ipsis episcopis, seu prælatis ecclesiæ habuerint prædicandi facultatem : de diaconis vero ait, quando eis attribuitur munus prædicandi, nomine prædicationis intelligi lectionem evangelii, quæ ipsis ex officio convenit.

Communiter canonistæ negant jure ecclesiastico prohibitum ne permittatur prædicare qui non est in sacris. Panormit. Decius. Alexand. Angel. Tabien. Didad. Per.

Quam doctrinam sequuntur communiter canonistæ asserentes, jure communi et absque dispensatione posse committi etiam his, qui in sacris non sunt ordinati, Panormitanus in cap. *decernimus*, de judiciis, num. 14; Decius ibi, num. 19; et Alexander consil. 216; Angelus verbo *Laicus*, num. 4; Tabiena verbo *Prædicare*, § 3 et alii, quos refert, et sequitur Didacus Perez, lib. VIII ordinamenti, tit. 4.

Quid de pure laicis ac mulieribus. — 1° Mulieres prædicare prohibentur jure verisimilius ecclesiastico quam divino. Panormit. Angel. D. Thom.

(1040) XIII. Sed in his auctoribus advertere oportet, eos indifferenter dicere, laicis posse delegari etiam ab episcopo munus prædicandi, imo glossa citata idem dicit de muliere, quam in hoc merito reprobant Panormitanus et Angelus : repugnat enim Paulo dicenti : *Mulieres in ecclesiis taceant*, 1 ad Corinth. 14, et : *Docere mulieri non permitto*. Ex quibus locis colligit D. Thomas 2. 2, quæst. 177, art. 2 munus publice prædicandi esse prohibitum fœminis, ejusque prohibitionis optimas congruentias adducit. Et quamvis dubitari possit, an illa prohibitio juris divini sit; verisimilius tamen est, factam fuisse a Paulo et ab ecclesia receptam, non quia illud sit intrinsece malum, sed quia minus decens et conveniens. Quæ prohibitio canonibus ecclesiasticis confirmata est, cap. *mulierem*. 33, quæst. 5, ex Augustino, quæst. 45 novi et veteris testamenti, et cap. *mulier*, 23 dist.

ex concilio Carthaginensi IV, cap. 98, idem cap. *nova* de pœnit. et remiss.; de quo vide Gersonem I part. [oper.], tract. de Examinatione doctrinarum, II part. ejus, considerat. 2 [tom. I, col. 14], alphab. 18, lit. G, [tom. III, col. 80]. De laicis autem simpliciter consentiunt dicti auctores (1), et esse speciale de prædicatione dicit glossa in cap. *bene quidem*, dist. 96, verbo *præter Romanum*.

Gerson.

2° Negandum plane prædicationem laicis delegari posse, saltem jure communi; quum hoc jus eos incapaces faciat jurisdictionis episcopalis. Sylvest. Panormit. Simanc.

(1041) XIV. Hoc autem aliis non placet, qui simpliciter negant, laicum esse capacem facultatis prædicandi. Sylvester verbo *prædicator*, quæst. 1 cum Panormitano in cap. *sicut in uno*, de hæreticis ex textu ibi, Simancas de catholicis instit. tit. 49, num. 2, quia laicus non est capax jurisdictionis spiritualis, officium autem prædicandi, jurisdictionem requirit spiritualem, ut paulo antea a num. II dicebamus, ideo enim exerceri non potest sine auctoritate prælatorum. Et fortasse hoc sensu dixit Panormitanus supra, prædicare esse officium curatum : at vero laici sunt incapaces jurisdictionis episcopalis, saltem jure communi : ergo etiam sunt incapaces hujus delegationis. Unde fit primo, episcopos ordinarios non posse illis hoc munus committere (2), quia non possunt in communi jure dispensare. Sequitur secundo, facultatem pontificis simpliciter nostris religiosis concessam ad prædicandum, intelligendam esse de religiosis clericis, saltem prima tonsura initiatis : quia licet pontifex possit in jure communi dispensare, et ideo possit spiritualem jurisdictionem delegare laico, ut alias dixi tom. V, III part., disput. 2, sect. 5, num. 12, estque communis opinio, apud Henriquez lib. III, c. 24, Avilam I part. dub. 6, Sayrum de censur. lib. I, cap. 5, num. 15, post Panormitanum, Covarruvium et Navarum; nihilominus, quando simpliciter concedit, intelligitur secundum jus commune concedere quoad alias conditiones requisitas : ergo in præsenti solum concedit illam facultatem clericis. Quam interpretationem confirmat Gregorius XIII in posteriori Bulla, dicens : *Vobis insuper concedentes, ut etiam clerici vestri prima tantum tonsura insigniti, prout huc usque fecerunt, valeant deinceps ipsum Dei verbum, ubique populo prædicare.* Ubi licet utatur verbo *concedendi*, re tamen vera non est nova concessio, sed antiquæ declaratio et confirmatio, ut ex priori clausula constat, et ex illo verbo : *Prout huc usque fecerunt*, intelligit enim non male, sed recte ac jure fecisse, tam extendendo illam facultatem ad omnes clericos, quam coarctando ad solos illos : quod etiam ipse tacite facit, dum solis initiatis saltem prima tonsura usum talis facultatis concedit.

Corollaria duo ex data resolutione. 1um, potestas episcopi non sufficit ad delegandum prædicationem laico; 2um, potestas pontificis sufficeret, sed ea non est usus pro sociis laicis, quia res fuisset exprimenda in privilegio.

Henriq. Avil. Sayr. Panormit. Covarr. Navar.

Pauli III privilegium circa prædicationem sic interpretatus est Gregorius XIII, ut in sociis prædicaturis prima tonsura requireretur et sufficeret.

(1042) XV. Contra hanc vero interpretationem objici potest, quia laicum, id est, non initiatum etiam prima tonsura, prædicare, jure communi prohibitum non est, nec ex eo quod sit actus jurisdictionis talis prohibitio sufficienter colligitur : ergo quod illi etiam concedatur facultas prædicandi, contra nullum jus est : ergo privilegium pontificis, præsertim concessum religiosis absolute, et sine restrictione, ample intelligendum est de omnibus, etiamsi tonsurati non sint, juxta generalia principia juris supra num. XI insinuata. Antecedens quoad priorem partem probatur ex cap. *cum ex injuncto*, et cap. *sicut in uno* de hæret.; ubi prohibentur laici : *Cujuscumque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi.* Ubi expendo verbum *usurpare*, quod in rigore significat propriâ auctoritate exercere : ergo ex commissione prædicare ibi non prohibetur : nullum autem aliud decretum, in quo sit vestigium hujus prohibitionis, invenitur. Quin potius in dicto cap. *mulier*, dist. 23, ait consilium Carthaginense, laicus præsentibus clericis, nisi ipsis jubentibus, docere non audeat : potius ergo ibi supponitur capax hujus delegationis. Altera vero pars declaratur, quia duobus modis

Objectio bipartita contra corollarium 2um positum in num. XIV.

1a pars objectionis est, jure communi non prohibitum delegari laico prædicationem; quod probatur ex modo loquendi sacrorum canonum.

Probatur 2a pars objectionis. Vi-

(1) *Simpliciter consentiunt dicti auctores.* Gersonem et S. Thomam intellige : quippe paulo altius nomina repetenti occurreret Panormitanus, a Suaresio inter eos qui dissentiunt proxime referendus.

(2) Videri posset auctor eam tenuisse sententiam; at probabilius mihi est ipsum hoc loco alienis verbis locutum, non suis : atque, ni fallor, mentem suam infra declarat : tum *num.* 15, *in fin.* « Poterit » ergo [prædicatio] et ab episcopis et a pontifice » jure ordinario committi laico : » tum *num.* 16, « quamvis jura expresse non prohibeant hanc dele» gationem [prædicationis laico] tamen nunc sine » licentia episcopi locum non haberet. » Nec fortasse obstabunt quæ leguntur in *num.* 31 : « Diximus » de toto hoc munere [prædicationis] quod solum » a clericis... jure ordinario... fieri possit; » quippe *τὸ jure ordinario*, si significaret *jure communi*, pugnaret cum verbis allatis e *num.* 15; minime vero pugnabit, modo intelligatur ex dictis in *num.* 16 : « Esse alienum ab statu laici prædicationis munus, » ideoque non esse illi permittendum... nisi *ex speciali causa et necessitate.* »

delicet prædicationem non posse jure communi committi laico, minime sequitur ex eo quod prædicare sit actus jurisdictionis : non est enim actus elicitus a jurisdictione ut v. g. absolutio, sed actus imperatus ab eo qui jurisdictione utitur ad delegandum alteri prædicationis exsecutionem : atque hanc potest episcopus jure ordinario laicis committere, quia nulla lex divina aut ecclesiastica actum prædicandi reservat clericis. Covarr.

potest requiri jurisdictio ecclesiastica ad aliquem actum : primo ut principium per se ejus, ut requiritur ad excommunicandum, vel absolvendum : secundo ut conditio necessaria, vel quasi imperans, ut est ministrare eucharistiam, vel benedicere conjuges, unde brevitatis causa priorem vocare possumus actum elicitum a jurisdictione : posteriorem autem imperatum. Prior igitur actus non potest secundum jus commune committi laico, et hoc modo procedunt omnia, quæ de censura, excommunicatione et absolutione alibi tractavimus, tractantque doctores communiter in cap. 2 de judiciis, et in cap. *ab excommunicato*, de rescript. et Covarruvius cap. *alma mater*, 1 part., § 11, num. 13; de posteriori autem actu non videtur eadem ratio quia non requirit jurisdictionem in exsequente, sed solum in imperante. Propter quod committere talem actum non est delegare jurisdictionem, sed solum exsecutionem ejus. Mera autem exsecutio committi potest laico, quando alias talis actus non requirit per se ordinem, et ideo Baptismus privatus committi potest laico : solemnis autem minime. Exsecutio etiam sententiæ in clericum committi potest laico aliquando, non tamen sententiæ prolatio, neque etiam exsecutio, si requirat potestatem ordinis, ut erit, v. g. degradatio realis. Prædicare igitur non est actus elicitus a jurisdictione, ut per se est evidens, quia tantum est docere, illuminare, ac monere, et ideo passim committitur nullam habentibus jurisdictionem. Non est etiam actus ordinis, quia nullus ordo per se ordinatur ad talem actum; in nullius enim ordinis traditione talis actus mentio fit, ut de sacerdotio et diaconatu recte advertunt Soto et Corduba supra; est autem eadem ratio de reliquis, et de prima tonsura : neque e converso hic actus annexus est alicui ordini ex institutione ecclesiæ; nullibi [enim] tale præceptum et institutio invenitur. Solum ergo requirit jurisdictionem ut imperantem, et ad exsecutionem non requirit ordinem : poterit ergo et ab episcopis, et a pontifice jure ordinario committi lâico. Et fortasse glossa supra citata ob hanc causam dixit, hoc esse speciale in munere prædicandi inter actus spirituales requirentes aliquo modo jurisdictionem.

Soto. Cordub.

Sustinetur tamen dictum num. XIV corollarium secundum. Nam 1° verisimiliter Gregorius III Pauli III privilegium non limitavit, sed declaravit, 2° ita intellexerat Societas, 3° jura indicant delegationem prædicationis esse alienam a laico nisi subsit causa specialis.

(1045) XVI. Nihilominus existimo veram esse dictam interpretationem, quia non est verisimile Gregorium XIII, per illam dictionem *tantum*, limitasse facultatem a Paulo III concessam, nam expresse voluit illam declarare in vero sensu ejus, et totam illam confirmare. Item, quia ita fuerat a Societate intellecta, et usu recepta illa facultas, quem usum Gregorius confirmat. Præterea, quamvis jura expresse non prohibeant hanc delegationem, satis tamen indicant, per se loquendo, esse alienum ab statu laici, prædicationis munus, ideoque non esse illi permittendum, aut concedendum, nisi ex speciali causa et necessitate. Et ideo per verba generalia non censetur illi facta concessio, sed tunc solum quando illi directe et in particulari fit, et præsertim rogantibus clericis, ut dicitur in dicto concilio Carthaginense; quod tamen nunc sine licentia episcopi locum non haberet.

Privilegio Pauli III non delegatam sociis laicis prædicationem 1° confirmatur ex jure statuente SUB CLAUSULA GENERALI NON CONTINERI SPECIALIA, QUÆ etc.

(1044) XVII. Et confirmari hoc potest ex illa regula juris 81 : *Sub clausula generali non contineri specialia, quæ verisimiliter non essent in particulari concedenda :* laicum autem prædicare, habet quamdam specialem indecentiam, juxta communem ecclesiæ consuetudinem, nec solet illi facultas hæc in particulari concedi : ergo nec generalis debet ad illum extendi. Verum est in religioso multum diminui indecentiam, ut significavit glossa in dicto cap. *mulier*, eo quod persona ecclesiastica sit. Nihilominus tamen etiam ex religiosis, non habet ecclesiæ consuetudo ut mere laicus ad illud munus assumatur. Unde quia olim monachi non erant clerici, sed laici, ideo ad munus prædicandi non admittebantur, juxta illud Hieronymi ad Riparium contra vigilantium : *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium*, et ad Heliodorum epist. 1 : *Alia causa monachorum est, alia clericorum : clerici pascunt oves, ego pascor;* et similia, quæ 16, quæst. 1, referuntur. Quocirca, quamvis neque aliquis ordo per se detur propter hoc munus, neque e converso munus ipsum per se sit annexum alicui ordini : nihilominus ex jure divino, ac naturali rebus sacris, munus prædicandi evangelium proprium est clericorum, quia illud munus spirituale est, et sacram doctrinam requirit, quæ propria est sacerdotum, et eorum, qui ad sacerdotium tendunt, per primam saltem tonsuram, juxta illud Malach. 2 : *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent de ore ejus;*

2° item confirmatur ex usu ecclesiæ non delegandi prædicationem laicis regularibus, ob quorum statum minor foret indecentia. Hieron.

quia angelus Domini exercituum est. Et ideo merito jure ordinario laicus non admittitur (1) ad hoc munus. Hæc autem maxime procedunt de publica concione, quæ fit in ecclesia, vel in quocumque loco, in quo fiat convocatio fidelium ad verbum Dei pro concione audiendum : nam si non fiat hoc modo ad illuminandum et excitandum populum, sed solum ad catechesim, et instructionem doctrinæ Christianæ, aut aliquid hujusmodi, illa non est prohibita laicis, neque est per se indecens, præsertim religiosis, quod etiam tacite sentit ecclesia, admittens in patrinos catechizandi laicos et feminas.

Privatim catechizare possunt mere laici et feminæ; ut patet ex admissione talium in patrinos.

(1045) XVIII. Quæri vero hic ulterius potest, an hæc facultas etiam ad novitios Societatis extendatur. Et ratio dubii est, quia illi vere non sunt religiosi, et ideo neque in Societate videntur proprie comprehendi nomine *sociorum*, quo utitur Paulus III et multo minus possunt *prædicatores* appellari, ut loquitur Gregorius. Nihilominus censeo etiam illos posse uti hac facultate de licentia superioris : quia juxta communem sententiam doctorum, licet novitius vere et in rigore religiosus non sit, nihilominus in favorabilibus venit appellatione religiosi argumento cap. *religioso*, § *quamvis* de senten. excomm. in 6, ubi ut gaudeat privilegio canonis, dicitur comprehendi sub nomine *religiosi*. Item, quia novitii, sicut pro eo tempore sunt sub potestate prælatorum, et sustinent suo modo onus religionis, ita etiam participant privilegia, et favores religionis, ut communiter tradunt doctores in dict. cap. *religioso* et in cap. *beneficium*, de regularib. in 6 et faciunt quæ Navarrus tractat in consilio 5 et 6 de foro compet. Denique presbyter novitius Societatis, et ab ordinario approbatus, potest a superioribus deputari, ad audiendas confessiones, communicando illi jurisdictionem totam, quam ex vi Bullarum apostolicarum potest, ut infra videbimus : ergo eadem ratione potest quilibet clericus novitius ad prædicandum mitti, si alias sit idoneus. Accedit, quod in nostris Constitutionibus part. v in principio declaratur, *Societatem* in quadam lata significatione comprehendere novitios : ergo in eadem significatione *sociorum* nomine comprehenduntur. Ita ergo accipienda est illa vox in indulto Pauli III cum contineat principis beneficium. Nec vero huic doctrinæ obest quod ait Bernardus serm. 64 in cant. : *Novitio non expedit prædicare.* Loquitur enim in proprio monacho, in hæc verba : *Monachi officium est non docere sed lugere,* et paulo post : *Certum est quod publice prædicare, nec monacho convenit nec novitio expedit.*

Ad excludendos e Paulina facultate prædicandi Societatis novitios tonsuratos nequaquam extenditur secundum num. XIV corollarium.

Primo, quia in favorabilibus novitios comprehendit appellatio religiosi.

Secundo, quia decet novitios sentire commoda vitæ religiosæ cujus onera sentiunt.

Tertio, quia in Societate sacerdos novitius ab ordinario approbatus potest a superiore ad confessiones deputari.

Quarto, quia Paulus III nominavit socios, quod verbum late acceptum (ut hic oportet) novitios comprehendit.

S. Bernardus a prædicatione removet novitios, non qua tales, sed qua monachos. Bernard.

Observatio tertia.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

(1046) XIX. Tertio principaliter notanda sunt in hac facultate verba illa : *Qui ad hoc idoneus repertus.* Circa quæ multa tractari possunt de donis naturæ, scientiæ et gratiæ necessariis ut aliquis ad hoc munus prædicandi idoneus reputetur. Sed hoc ad nostrum institutum nihil refert : legantur quæ de hoc argumento tractat Augustinus lib. IV de doct. christ. fere per totum et Chrysostomus lib. v de sacerdotio, in principio, et Gregorius I part. pastoralis, cap. 7 et 8 et lib. I dialog. cap. 4 et in libris moralium frequentissime, in procemio. cap 2, lib. III, cap. 35, lib. XIII, cap. 15, lib. XXI, cap. 8 et lib. XXXI, cap. 19. Omnia vero, quæ ad hanc idoneitatem requiruntur, ad sufficientem scientiam et virtutem pertinent : nam *si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Et ideo dixit Clemens epist. 1 : *Prædicatores docti sint, ut alios prudenter instruere et perfecte possint docere,* juxta illud Danielis 11 : *Populus sciens Deum, obtinebit et faciet, et docti in populo, docebunt multos.* Doctrina autem sine probitate vitæ inefficax est : *Nam si sal evanuerit, in quo salietur?* dixit Christus, Matth. 5; nam, ut monet Dionysius cap. 3 de cælest. hierar. : *Præstantius, ac omnibus divinius est, Dei cooperatorem fieri, et* ideo necesse est *prius in se divinam operationem suscipere,* postea quantum fieri potest cum aliis communicare (2) : *Nam quibus purgandi ceteros officium est, ingenti munditiæ copia tradere aliis suæ sanctimoniæ consortium decet,* etc.

Pauli III privilegium relatum in num. II requirit idoneitatem in sociis prædicaturis. Munus autem prædicandi poscit doctrinam et mores. August. Chrysost. Gregor. Clemens. Dionys. Areopag.

(1) *Jure ordinario laicus non admittitur.* Igitur prius dicta « jure divino... munus prædicandi evangelium *proprium est* clericorum » accipienda sunt de quadam *proprietate* decentiæ quæ, ubi causa suberit, non ita excludat laicos ut hi prædicare nequeant sine juris divini dispensatione aut interpretatione. Et quidem dispensationum exempla sunt.

(2) Vid. sup. 18, not. 1.

Quanta concionaturi doctrina et probitas postuletur, definiendum ex loco, tempore et personis.

(1047) XX. Quanta vero requiratur scientia, aut probitas, non potest certa regula definiri, neque æqualis in omnibus petenda est; sed loco, tempori, et personis proportionata. Unde Dionysius loco citato distinguens varios ordines ecclesiæ triumphantis, qui ad militantem applicari possunt : *At vero* (ait) *quibus purgandi ceteros officium est, ingenti munditiæ copia tradere aliis suæ sanctimoniæ consortium decet : qui vero illuminandi consecuti sunt munus, eos utpote lucidiores spiritus ad percipiendam, atque tradendam aliis participationem, ac Societatem lucis idoneos, sacrique illius fruoris gratia opulentissime plenos, exundantem omni ex parte lucem in eos, qui mererentur, effundere. Qui autem perficiendi funguntur vice, eos ut perficientis disciplinæ peritissimos sacratissima institutione scientiæ, sanctarum, quas contemplati sunt, rerum ad se accedentes hujus rei causa perficere.* Itaque prædicandi munus non æquale est in omnibus, alii enim ad rudem plebem erudiendam, et in communi ac vulgari honestæ vitæ modo instruendam, et excitandam destinantur. Alii ad illuminandum doctores, confutandos hæreticos et mysteria fidei altius proponendum et illustrandum : alii denique ad perfectionis viam, et spiritualem doctrinam subtilius tradendam assumuntur, et ideo in quibusdam major doctrina, quam in aliis, et similiter major perfectio sanctitatis, et efficacia spiritus postulatur. In omnibus autem, quod ad doctrinam attinet, ad minimum necessarium est, ut fidei dogmata et propria, et moralis doctrina virtutum et vitiorum, ita teneantur, ut absque periculo erroris sufficienter possint publice explicare. Quod vero spectat ad virtutem, saltem necessarium est, publicum honestæ vitæ exemplum. An vero sit peccatum mortale in peccato mortali prædicare, in dicto loco III tomi tractavimus, et probabilius duxi non esse, secluso scandalo. In nostræ autem Societatis hominibus desiderandum est, ac procurandum ut abundantior sit doctrina, et ut vita professsioni ac instituto respondeat, ut *ceteros possint verbo pariter, et exemplo ædificare,* cum in externo habitu parum ab eis secernantur.

Prædicatio proponit doctrinam sacram rudibus, ad captum; doctis catholicis vel hereticis, sublimius; perfectæ vitæ studiosis, modo magis spirituali.

In quolibet concionatore requiritur 1° doctrina ad tuto tradendas res fidei et morum; 2° bonum vitæ exemplum.

Probabilius non est per se mortale, prædicare in mortali.

Concionatoribus Societatis excellendum doctrina et vita.

Observatio quarta

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

Ex mente Pauli III in citato privilegio, a quo superiore facultas concionandi detur in Societate.—Datur non a solo generali, qui tamen hoc multum curare debet; sed per delegatos generalis : per provinciales autem vi muneris, legis ac privilegiorum.

(1048) XXI. Quarto explicanda sunt illa verba : *Et per vestræ Societatis præpositum pro tempore exsistentem deputatus fuerit.* Non enim obligant hæc verba, ut præpositus per seipsum et immediate debeat omnes Societatis prædicatores exponere aut approbare, id enim in tanta hominum multitudine impossibile est. Illi ergo hoc committitur, ut per se, vel per alios, qui ad hoc munus sufficientes sint, id præstet (1). Quod universaliter de similibus facultatibus, generali concessis, explicavit idem Paulus III in sua Bulla 3, circa finem. Videtur autem hoc specialiter commissum generali, ut intelligat hoc peculiariter ad ejus administrationem pertinere, et ut hujus rei peculiarem curam habeat, ut dicitur in 2ª congregatione generali, canon. 27. Et juxta hoc intelligendum est quod in VII part. Const., cap. 4, § 6, dicitur, verbum Dei proponendum esse populo assidue *per eos, quos superior probaverit, et ad tale munus destinaverit. Superior* enim ibi non significat generalem, ut per se constat : intelligi autem debet qui ad hunc actum ab ipso habuerit facultatem, vel indefinite superior, ad cujus munus hoc pertinet. Hic autem superior in Societate post generalem, est provincialis juxta regulam 20 ejus, quæ sic habet : *Prædicatores et confessores ipse constituet, præmisso tamen domestico examine et approbatione Ordinariorum juxta formam concilii Tridentini.* Hujus rei exemplum habemus in religione Minorum : nam in cap. 8 regulæ prohibentur prædicare sine approbatione generalis : postea vero declaratum est, provinciales posse id præstare, ut constat ex Nicolao papa in cap. *exiit,* § *verum quia expresse,* de verb. significat. in 6 ubi etiam refert in fratrum privilegiis contineri, et ita observari. Quod confirmat Clemens V, in clementina *exivit,* de verbor. signific. et Gregorius IX in expositione regulæ, articulo 6. Unde colligo, hanc potestatem in provincialibus non esse tantum delegatam, sed etiam ordinariam, quia ex vi sui muneris et legis, ac privilegiorum virtute, illam participant; quare non repugnat ut eam possint delegare alicui rectori, vel alteri, si judicaverint expedire : quod tamen

Illatum ex proxime dictis : Potestas deputandi concionatores est jure ordinario in Societatis provincialibus, qui proinde valent

(1) *Præstet.* Editt. quatuor habent *posset.*

eam delegare; non tamen generaliter, saltem licite; sed ob casum, causam, personam determinatam.

generali delegatione non videtur permittendum, quia nec necessarium est, nec sufficiens, ut provincialis suo muneri satisfaciat : in aliquo autem casu ob specialem necessitatem, et maxime respectu determinatæ personæ eam potestatem committere seu delegare, et valide et licite fieri potest.

De examine ad concionandum. — Hoc non jussit Paulus III, sed simplex Societatis regula quæ, quamquam valde expediens, dispensationem admitteret ubi publice constat personam esse idoneam.

(1049) XXII. Quod autem in prædicta regula provincialis dicitur, *præmisso domestico-examine*, additum est his, quæ in Bullis pontificiis requiruntur. Nam Paulus III, solum dixit, *qui ad hoc idoneus repertus* : potest autem idoneus reperiri, et cum examine, et sine illo. Illa ergo forma *quod approbatio superioris, sit per examen*, non est de substantia hujus actus, imo neque de rigoroso præcepto, sed de obligatione simplicis regulæ, quam servare valde expedit, quamvis in aliquo casu, ubi res est publice nota et evidens, in ea circumstantia dispensari possit. Est autem illa regula consentanea his, quæ statuit concil. Lateranen. sub Leone X sess. 11, Bulla 1, quæ incipit : *Supernæ majestatis præsidio*, ubi sic dicitur : *Sacro approbante concilio statuimus et ordinamus, ut nullus tam clericus sæcularis, quam cujuscumque etiam Mendicantium ordinum regularis aut quivis alius, ad quem facultas prædicandi tam de jure, quam de consuetudine, vel privilegio, aut alias pertinet, ad hujusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respective diligenter examinatus* (*in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus*) *ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudentia, et vitæ exemplaritate ad illud aptus et idoneus reperiatur.* In quibus verbis *morum honestas, probitas, et vitæ exemplaritas*, ad idem pertinent : *prudentia* vero a doctrina et virtute, si simul conjungantur, vix potest separari. In prædicatore autem, quatenus talis est, ea prudentia requiritur, quæ ad recte loquendum, et pro dignitate de rebus sacris, et ad bonum animæ pertinentibus necessaria est. De ætate vero nihil in particulari definitum est in decretis. Solum invenio Gregorium, Hom. 2 in Ezechiel, expendentem verbum illud, *tricesimo anno*, et dicentem, juxta rationis usum, doctrinæ sermo non suppetit, nisi in ætate perfecta : quod late prosequitur, docens non esse hoc munus assumendum, donec homo sit in ætate solida et matura : *Quatenus ei* (inquit) *cum vita, et spiritu omnia, quæ ad prædicandum congruunt, concordare videantur.* Sed hoc etiam prudentiæ prælati relinquendum est : quia non in omnibus, nec pro omnibus locis, aut concionibus eadem maturitas ætatis requiritur, multumque ex aliis dotibus, præsertim judicii et solidæ virtutis suppleri potest.

Concilium Lateranense quid requirat in concionatoribus. — Requirit 1° examen per superiores, 2° doctrinam, 3° virtutem, 4° prudentiam, 5° ætatem.

Maturitatem ætatis constituit S. Gregorius in anno trigesimo; sed eam pro concionatore jura non definiunt : estque committenda superioris arbitrio, quum nec semper eadem requiratur, et possit aliis dotibus facile compensari. D. Gregor.

Observatio quinta.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

In quibus locis concionari liceat sociis ex dicto privilegio Pauli III. — Licet concionari in quibusvis ecclesiis, locis ac plateis publicis.

(1050) XXIII. Quinto exponenda supersunt illa verba : *In quibusvis ecclesiis, et locis, ac plateis communibus seu publicis, et alias ubique locorum.* Juxta quam facultatem dicitur in Constitutionibus Societatis vii part., cap. 4 § 7 : *Potest et hoc ipsum, quod dictum est* (id est, prædicare verbum Dei), *extra ecclesiam Societatis aliis in ecclesiis, vel plateis, vel aliis locis præstari, quando ei, qui ceteris præest, ad majorem Dei gloriam conferre videbitur.* Estque prædicta facultas consentanea juri communi, et aliis summorum pontificum concessionibus, nam similis habetur pro Prædicatoribus et Minoribus in clement. *dudum*, de sepultur. versiculo : *Nos autem. Statuimus* (inquit) *et ordinamus ut dictorum ordinum fratres, in ecclesiis et locis eorum, ac in plateis communibus libere valeant clero et populo prædicare.* Simile habetur ex Benedicto XI in extravagant. *inter cunctas*, de privileg : *In ecclesiis* (inquit) *ac locis ipsorum, ac in plateis communibus, seu publicis*, etc. Idemque concessit Sixtus IV fratribus Carmelitis, et Joannes XXII, ut referunt Cardinalis in dict. clement., et Joannes Andreas in cap. *Constitutiones* de regularib. in 6, et in compendio privilegiorum mendicantium verb. *prædicatores*, § 8 et 10. Consideranda autem est differentia inter verba Pauli III et Clementis V, seu Benedicti XI, nam hi duo restricte loquuntur : *In ecclesiis ac locis ipsorum;* Paulus autem Societati simpliciter concessit : *In quibusvis ecclesiis, seu locis*, etc. Quæ differentia ex eo orta videtur, quod illa prior facultas ita concedebatur, ut liceret ea uti absque diœcesanorum, vel aliorum prælatorum petita licentia, ut Benedictus XI expresse declarat : et ideo non extendebatur facultas quoad loca particularia ultra proprias ecclesias vel domos : quia, ut ibi ait Petrus de Ancharano, voluit papa sine aliorum præjudicio de eorum locis disponere : nunc autem juxta formam concilii Triden-

Interest inter hoc Societatis privilegium, et aliorum religiosorum Dominicanorum, Minorum, et Carmelitarum. Hi enim in propriis locis, Societas in locis etiam alienis permittitur concionari. Ratio est quia privilegia priora non supponunt facultatem ordinariorum; secus, privilegia Societatis. Petr. de Anchar.

tini necessaria est ordinariorum approbatio, quæ in prædicta facultate subintelligitur, ut exposuimus, et ideo generaliter conceditur facultas pro omnibus ecclesiis, quia sic intellecta, nullius continet præjudicium, ut declaratum est.

Objicitur contra usum Societatis concionandi in locis publicis profanis. — Actiones sacræ requirunt loca sacra.

(1051) XXIV. Contra hanc vero concessionem, quatenus plateas et loca publica includit, objiciunt aliqui, et contra nostros religiosos obmurmurant, eo quod hac facultate utantur : quia hoc est contra decentem modum tractandi verbum Dei; pertinet enim ad reverentiam rerum et actionum sacrarum, ut non in locis profanis et communibus, sed in sacris, et ad ea munera specialiter deputatis peragantur : verbum autem Dei est res valde sacra, adeo ut ab Augustino cum ipsa eucharistia quodammodo conferatur : ergo concio sacra indecenter in plateis profertur.

Confirmatur 1°, quia ecclesiæ dedicantur ut ibi fiant sacra.

Et confirmatur, nam ad hunc finem, inter alios, dedicantur sacra templa, ut in III tom., disp. 81, sect. 1 ostendimus : ergo sicut non licet extra illa alia sacra facere, ita nec sacram concionem.

Confirmatur 2°, quia sic concionari est contra usum ecclesiæ et inutile.

Tandem confirmatur, quia hic modus concionandi est contra ecclesiæ consuetudinem, et sine utilitate, quia in viis et plateis neque attente, neque devote potest verbum Dei audiri : ergo talis usus neque introducendus, neque admittendus est.

Prima assertio in hoc dubio : De fide est prædicationem in plateis non esse per se loquendo malam aut indecentem. Probatur ex pontificibus ut; fiat positive permittentibus.

(1052) XXV. Ad has objectiones respondendum est, de fide certum esse, per se loquendo, nec malum, nec indecens esse in plateis et locis publicis populo prædicare. Hoc convincit auctoritas dictorum pontificum : fuisset enim intolerabilis error facultatem dare ad rem de se malam, vel indecentem. Deinde confirmari potest exemplo Christi Domini, qui in monte, in littore, et in navi, et ubique, prout occasio ferebat, docebat turbas, ut ex evangeliis constat. Unde Lucæ 13 dicit, in die judicii impios dicturos : *In plateis nostris docuisti.*

Assertio confirmatur 1° ex facto sæpius repetito Christi, apostolorum, etc.

Deinde idem fecerunt apostoli, ut ex actis apostolorum cap. 5 constat, nec sine præcepto, vel consilio ipsiusmet Christi. Nam Lucæ 14, dixit Dominus servo : *Exi cito in plateas et vicos civitatis, et pauperes, ac debiles, et cæcos, et claudos introduc.* Et Matth. 10 dixit : *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta :* id est, in quolibet loco commodo et publico, apto ad publice prædicandum. Erant enim tunc tecta domorum (ut Maldonatus advertit) plana, et apta ad confabulandum, quod in eis tunc fieri solebat, sicut et nunc fit in foro. Unde perinde fuit dicere : *Prædicate super tecta,* ac prædicate in foro, et ubique : et ante Christum Dominum idem legimus de Joanne Baptista, Matth. 3, et Luc. 1, et ante illum alii prophetæ, ut colligitur Amos 5 : *Et odio habuerunt corripientem in via;* ubi hoc ex Hieronymo notat Ribera, inde colligens antiquam esse Sanctorum consuetudinem, et a propheticis usque repetitam temporibus concionandi in plateis, et ubicumque multitudo hominum audire poterat. Cui etiam optime consonat historia lib. II, Esdræ, cap. 8, ubi dicitur, congregatum fuisse omnem populum quasi virum unum ad plateam, quæ est ante portam aquarum, et ibi ex eminenti loco Esdram legem Domini legisse et docuisse. Consonant etiam verba illa proverb. 1 : *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens : Usquequo parvuli diligitis infantiam,* etc. Quæ verba licet exponi possint de internis inspirationibus Dei, tamen verba ipsa declarant etiam comprehendere vocationem externam per voces prophetarum, nam in eis clara fit illatio ad morem antiquum prædicandi in plateis et in foribus civitatum. Unde Abulensis, lib. II Paralipomenon, cap. 15, quæst. 3, advertit, in veteri lege extra templum esse determinatum locum ad sacrificia, non tamen ad prædicandum, hoc enim fieri poterat in omni loco. In lege autem nova multo minus datum est de hac re speciale, et quasi cæremoniale præceptum.

Ribera.

Abul.

Assertio confirmatur 2°, ex facto etiam sanctorum concionatorum post apostolos.

Unde etiam post tempora apostolorum multi sancti consueverunt prædicare populis in plateis, et in agris, ut sunt vulgares historiæ de S. Antonio Paduano, Vincentio Ferrerio, S. Petro Martyre, et similibus.

Denique ex ratione, quia sic concionari nec lege positiva divina vel ecclesiastica prohibetur, nec est intrinsece malum.

Ratio denique manifesta est, qui hoc nec divina lege positiva prohibitum est, ut ostendimus, nec ecclesiastica : ubi enim est decretum, aut canon hoc prohibens? Nec denique est per se, intrinsece malum ut eadem traditio ostendit et patebit respondendo ad rationes.

Replica removetur ostendendo privilegium prædicandi in plateis utile esse quamvis non eximat concionaturos ab

(1053) XXVI. Dices : Si hoc non erat prohibitum, quid necesse erat privilegium de hac re concedere : nam sine illo fieri poterat, supposita facultate concionandi? Respondetur, non semper privilegium dari ut per illud dispensetur in aliqua lege, sed

obtinenda ordinariorum licentia. Privilegia pontificia ad prædicandum in plateis os obstruunt contradicentibus.

propter alios etiam fines, ut sæpe dictum est. Hoc ergo privilegium duo præcipue operari potest. Unum est (1), ut non solum Societati liceat, sed etiam ratione hujus concessionis habeat aliquod jus prædicandi in hujusmodi locis, ita ut a nemine possit sine rationabili causa juste impediri, etiam ab his, qui dominium aliquod, vel jurisdictionem temporalem in talibus locis habent. Quod significavit glossa quædam marginalis in dict. clement. *dudum*, inde colligens, posse papam disponere aliquid faciendum in re domini temporalis, in favorem fidei. Secundo operatur hoc privilegium, ut ora contradicentium obstrui debeant, et cogantur fateri, hoc non solum non esse malum, verum etiam de se valde expediens esse, si cum debita moderatione et prudentia fiat. Hoc patet, tum generali ratione, quia non est verisimile pontifices concessuros fuisse hujusmodi facultates, nisi judicarent usum earum in ecclesia expedire : tum etiam ex verbis ipsorum, nam Clemens V ait hoc concedere ***ad salutis animarum fidelium incrementum et exaltationem***. Gregorius vero XIII dicit, id concedere, ut ***populi verbo et exemplo religiosorum ædificentur***.

Secunda assertio: Fere de fide est prædicationem in plateis inter opera consilii numerandam. Porro ex factis pontificum et ex sanctorum exemplis, patet 1° qua auctoritate fulciatur assertio;

(1054) XXVII. Et ideo secunda assertio fere æque certa ac præcedens statui potest, usum hujus facultatis non solum malum non esse, sed etiam esse valde opportunum ecclesiæ, et ex his rebus, quæ sub consilium cadunt, quantum est ex genere suo. Hoc præter auctoritatem pontificum suadent maxime exempla sanctorum, qui hoc fecerunt, non tantum initio ecclesiæ quando hoc necessitati tribui poterat, sed etiam post fundata et multiplicata templa, prout constat fuisse temporibus sancti Bernardi, Dominici, Francisci, et aliorum, quos retulimus, a quibus hoc factum est, et post eorum tempora a multis aliis, ut ex historiis Sanctorum constat. Et in vita sancti Francisci, capite duodecimo, legimus hoc Deum miraculo confirmasse. Ratio etiam hoc ostendit, quia hominum status, et conditiones varii sunt, et magna eorum pars ad audiendum verbum Dei in templis, non concurrit : multi quia commode non possunt, alii quia propter pravam consuetudinem nolunt : ergo valde utile est ecclesiæ, ut interdum extra templum in plateis, vel

2° qua item ratione. Nam plures sive nequeant sive nolint non conveniunt ad sacram concionem quæ fit in templis.

aliis locis publicis conciones fiant, ut vel inviti cogantur audire, qui refugiunt, vel certe ut impeditis et impotentibus subsidium spirituale offeratur : et ita prædicator ex caritate quærat etiam eos, qui verbum Dei audire recusant, imitans eum, qui dixit : ***Inventus sum a non quærentibus me : palam apparui his, qui me non interrogabant.*** Roman. 10, Isai. 65. Cui consonat quod Paulus ait 2 ad Timoth. 4 : ***Prædica verbum, insta opportune, importune.*** Ubi Theophylactus, ***non sit tibi statum tempus, sed importune etiam, hoc est, cum in periculis fueris, et extra ecclesiam loquere, et prædica, et opportune, hoc est, cum extra trepidationem fueris in ecclesia. Opportune enim, et importune juxta vulgi opinionem dixit, nam opportunitatem doctrinæ vocat in ecclesia esse : importunitatem autem extra hanc esse***, et sumpsit ex Chrysostomi Homilia nona. Divus Thomas autem etiam exponit, ***importune***, secundum falsam existimationem audientium : prædicator enim opportunus est volentibus : importunus nolentibus : debet autem ita instare, ut etiam nolentes audire cogantur. Ad hunc ergo modum prædicatio in plateis videtur importuna non satis rem considerantibus, est tamen valde opportuna, ut verbum Dei ad omnes melius diffundatur.

Theophyl.

D. Thom.

Prædicatio in plateis est in speciem importuna; re, opportunissima.

(1055) XXVIII. Ad rationem ergo in contrarium respondetur, prædicationem proprie non esse ministrationem sacram, ut recte advertit Abulensis supra, cujus signum est, quod propter illam, ut supra dicebamus, nec specialiter consecrantur ministri, neque etiam aliquæ peculiares cæremoniæ per se necessariæ sunt : neque etiam ordinatur ad aliquam mysticam significationem, sed solum ad moralem, et spiritualem fidelium utilitatem, ideoque ex ratione sua non postulat sacrum locum, in quo fiat, sed tantum accommodatum, et opportunum ad utilitatem, et ædificationem audientium. Ad primam confirmationem respondetur in primis, templa, licet consecutione quadam ad munus concionandi inserviant, non tamen propter hunc finem per se primo instituta, sed propter sacrificium in eis offerendum, ac proinde non proprie benedicuntur, aut consecran-

Ad objectionem positam in numero XXIV, respondetur : Prædicatio non est actio sacra quum ad eam per se non ordinentur ministri proprii aut cæremoniæ. Abulens.

Ad 1am confirmationem positam ibid., una responsio est : Ecclesiæ dedicantur quidem ut ibi fiant sacra, sed sacrorum nomine

(1) Hæc a sociis jam attigenda non sunt. Vid. Inst. II, p. 6; sub tit. *Censuræ et præcepta* etc. *Caput quintum*, § 3.

non veniunt conciones; quæ aliam ob causam fieri solent in templis. Niceph.

tur propter concionem, sed solum ratione divinæ eucharistiæ, et aliorum sacramentorum. Unde Nicephorus refert libro duodecimo historiæ, capite 34, alicubi fuisse observatum ut pro concionibus faciendis essent loca, a templis diversa, designata : et Abulensis supra advertit, cum tempore legis veteris sacrificia in uno tantum Hierosolymitano templo offerri possent, Levitic. 17. et Deuteronom. 21, in aliis civitatibus, vel oppidis fuisse synagogas ad orationem et concionem deputatas. Quod etiam colligitur ex Lucæ quarto, et actorum 13, vers. 14, et cap. 15, vers. 21.

Abulens.

Altera responsio est : Nec templa nec alia loca deputantur concionibus exclusive, sed ut aptiora aut certiora.

Deinde dicitur, sive templa, sive alia loca destinata sint ad munus prædicandi, non inde fieri, illud non posse exerceri in aliis locis, nam loca illa non designantur ut sint omnino necessaria ad illud munus, sed ut commoda, et certa ad ordinarias prædicationes, ad quas fidelis populus sponte suis temporibus concurrere solet. Sicut etiam templa sunt destinata ad orandum, quod non impedit quominus aliis etiam locis orandum sit, cum apostolus dicat : *Volo viros orare in omni loco.* Ad secundam confirmationem negatur in primis hoc esse contra consuetudinem ecclesiæ : ostensum est enim esse antiquissimam; quod autem nunc sit minus frequens, causa esse potest vel quod minor est in audientibus necessitas, vel in prædicantibus remissior caritatis fervor. Negatur etiam hoc esse inutile, nam licet fortasse in plateis minus commode concio fiat, quam in templo; tamen utilius est vel illo modo fieri, quam omnino omitti, cum ob eam causam consuetudo prædicandi in templis neque omittatur, neque remittatur, sed illi addatur alia, per quam fructus augeri solet, maxime in his personis, quæ minus solent templa frequentare, ut diximus in numero XXVII.

1. Timot. 2.

Ad 2am confirmationem respondetur : 1° Ostensus est mos ecclesiæ antiquissimus prædicandi in locis publicis profanis. 2° Conciones in plateis suum fructum habent, nec causa sunt omittendi aut remittendi conciones in templis.

TITULUS SEXTO INTERJECTUS.

Observatio sexta.

In quibus temporibus sit ex dicto privilegio concionandum. — Privilegium Pauli III non excipit ulla tempora.

(1056) XXIX. Sexto circa eadem verba, quæ circumstantiam loci attingunt, advertendum est, in hoc indulto nihil additum esse, quod ad circumstantiam temporis pertineat, sed absolute et indefinite facultatem concedi, ideoque ad omne tempus, sine ulla restrictione extenditur. In dicta autem clement. *Dudum*, et in extravagant. *Inter cunctas*, additur restrictio his verbis : *Hora illa duntaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solemniter prædicari, in qua prædicare cessabunt.* Circa quam limitationem dubitari potest, an juxta illam limitandum etiam sit hoc Societatis privilegium. Nam si spectemus rationem, quam Benedictus XI expressit, affirmative respondendum videtur : *Putamus etenim dignum* (ait) *ut majori minor, et superiori inferior deferat in hac parte.* In contrarium autem est, quod jus illud non est generale pro omnibus religionibus, sed pro Minoribus, et ideo ex vi sui, illos tantum comprehendit, vel ad summum eos, qui per viam communicationis illo usi fuerint privilegio. Et ita etiam Societas, si præcise consideretur, quatenus est una ex mendicantibus religionibus, et per communicationem utatur illo privilegio, subjecta etiam erit illi limitationi; tamen proprium ejus privilegium non est cur per aliud limitetur, cum generalius concessum sit.

An possimus concionari qua hora episcopus concionatur. — Ratio dubitandi est quia horam hanc excipiunt Clemens V et Benedictus XI (jam citati in num. XXIII); at dicta exceptio non est juris communis, ideoque non comprehendens Societatem.

(1057) XXX. Dico ergo ex vi illius juris, non limitari facultatem postea concessam a Paulo III, sed solum quantum ipsa naturalis ratio, et debitus ordo postulat, ut in eo casu inferior non utatur tali privilegio. Addo præterea ex concilio Tridentino citato in numero tertio, colligi posse, dictam limitationem etiam in nostro casu locum habere, nam generaliter prohibet regularibus, *ut contradicente episcopo, in suis etiam ecclesiis prædicare non præsumant :* ergo in prædictis casibus non licebit, invitis episcopis, prædicare, etiam seclusa limitatione Clementis ac Benedicti. Verum est quidem ex vi hujus fundamenti non satis esse quod episcopus in sua ecclesiâ concionetur, ut statim veluti ipso facto censeatur nostris religiosis prohibitum prædicare in suis, nisi episcopus vel specialiter, vel generaliter prohibeat : quia per solam prædicationem suam non contradicit, et quamdiu non contradicit, religiosus uti potest sua facultate, supposita generali ejusdem episcopi approbatione, et ita existimo quoad circumstantiam temporis, nullam aliam moderationem tunc esse necessariam, dummodo episcopus nullum tempus sibi specialiter reservaverit, seu justa ratione prohibuerit, sive de tali prohibitione constet per expressa verba ejus, sive per consuetudinem, sive per quamcumque aliam sufficientem significationem; non est enim

Resolutio auctoris. — Ex privilegio Pauli III videtur Societas posse concionari quocumque tempore, nisi episcopus aliquo modo significet hoc sibi displicere.

necessarium ut expressum præceptum imponat, sed satis est quod indicet sibi displicere, præsertim in casibus in prædictis juribus designatis, qui per se sunt rationi maxime consentanei. Seclusa autem prohibitione hominis, cum in jure nulla alia sit; non relinquitur aliquod tempus, quod generaliter excipi possit, quia sermo de Deo, per se loquendo, omni tempore bonus est, et proficuus. Sola ergo prudentia debet hoc moderari, ut nec temporibus importunis, nec nimia prolixitate fiant.

Nisi obstet hominis prohibitio (juris enim nulla est) licet quovis tempore concionari; modo horis opportunis, nec prolixius.

TITULUS SEPTIMO INTERJECTUS.

Observatio septima.

Dictum privilegium a Paulo III Societati concessum de prædicatione proprie sumpta procedit. D. Thom.

(1058) XXXI. Septimo notanda sunt illa verba indulti, *clero et populo verbum Dei prædicandi, proponendi, et interpretandi.* Illis enim explicatur de quo genere, et modo prædicationis hic sermo sit. Nam juxta doctrinam D. Thomæ 2. 2, quæst. 177, art. 2 : ***Dupliciter potest aliquis sermone uti, scilicet privatim, et familiariter ad unum, vel paucos loquendo, vel publice loquendo ad totam ecclesiam.*** Ubi Cajetanus advertit, non addi totam ut comprehendatur tota ecclesia, quæ diffusa est per totum orbem terrarum; sic enim nullus publice concionaretur : sed addi *ad comprehendendum partes quasi essentiales ecclesiæ, scilicet clerum, et populum*, quia hoc est de ratione muneris prædicandi simpliciter dicti, scilicet, ut quantum est de se indifferenter fiat ad totam ecclesiam. Ob hanc ergo causam pontifices tam in hac nostra Bulla, quam in prædicta clement. et extravag. dixerunt, *clero et populo*, ut significarent sermonem esse de publica et propriissima prædicatione, nam ad alia privata colloquia, etiamsi in eis proponatur verbum Dei, vel exhortatio ad virtutem, non erat necessarium speciale privilegium. Et eodem modo intelligenda sunt quæ diximus de toto hoc munere, et præsertim quod solum a clericis, tam jure ordinario, quam ex vi hujus facultatis fieri possit. Unde (1) simpliciter docere doctrinam christianam ad puerorum vel rudium instructionem, non comprehenditur proprie sub nomine prædicationis, quia per se non ordinatur ad docendam et exhortandam totam ecclesiam, ut comprehendit clerum et populum, doctos et indoctos. Ideoque fieri potest a nostris, etiamsi primam tonsuram non habeant, idque non tam ex vi hujus privilegii, quam [quia] ad munus illud speciale privilegium necessarium non est, sed sufficit generalis approbatio Societatis, quæ ad illud munus inter alia specialiter instituta est, ut supra lib. vi, cap. 5 a num. iv vidimus, et in eadem Bulla Pauli III, expresse dicitur : et fortasse ob hanc causam in nostris privilegiis pontificiis nullum est, quod de illo ministerio specialiter loquatur.

Cajet.

Prædicationes proprie dictæ circumstantia substantialis est ut sermo, quantum est de se, fiat ad clerum et ad populum.

Ad catechizandum non requiritur privilegium; quare Nostri sine privilegio et sine prima tonsura possunt catechismum tradere.

(1059) XXXII. Addit præterea Cajetanus citato loco, non satis esse loqui ad totam Ecclesiam, id est, clerum et populum, ut censeatur esse proprie prædicare, ***nisi fiat publice, hoc est, ex publico officio.*** Nam si quis per modum privatæ personæ alloquatur ad totam ecclesiam, exhortando ad aliquid speciale, quod tunc occurrit, illud non est prædicare, unde dicit mulieri hoc esse permissum. Non videtur autem facile explicare quid addat illud verbum *publice*, si sermo est ad totam ecclesiam : quia necesse est, ut talis sermo eo modo fiat, ut ab omnibus percipiatur : ergo necessario fit publice, alta voce, et cum notitia publica. Quod autem fiat ex loco certo eminenti, necne, non videtur esse de substantia; satis enim est, quod fiat ex quocumque loco alto, ut a ceteris audiatur. Item quod fiat ex officio publico, ut ipse ait, non videtur necessarium : nam facere ex officio publico, proprie est facere ex obligatione publici muneris : hoc autem necessarium non est, nam potest quis concionari ex caritate, et propria voluntate, vel ex privata aliqua obligatione. Aut illud *ex officio publico*, significat loqui cum aliqua speciali solemnitate (2) exteriori, ut missa aliqua, publica oratione, vel crucis signo, vel cum speciali veste, ut superpelliceo : et hæc omnia non sunt de substantia talis actus, quatenus vera prædicatio est, ad quam requiritur privilegium, aut facultas, cujus non sunt capaces feminæ, nec laicis jure ordinario conceditur.

Disquiritur quid sit publice prædicare. — Ad publicam prædicationem 1° non sufficit alloqui clerum et populum; Cajet.

2° non requiritur locus certus et eminens, obligatio propter munus publicum, specialis solemnitas exterior.

(1060) XXXIII. Hoc ergo mihi videtur recte explicasse noster pontifex illis ver-

Resolutio : Ad publicæ prædicationis sub-

(1) *Unde.* E regione hujus verbi, quatuor editionum margo habet *ad catholizandum* : ubi sane oportuit *catechizandum* : quo modo satis ostendunt ipse contextus in n. xxxi, et summarium n. xvii, in fine.

(2) *Solemnitate.* Ita cum edit. 1744; editt. 1625, 1626, 1634 habent *voluntate.*

stantiam requiritur et sufficit ut verba faciens se gerat tunc tamquam publicus doctor totius ecclesiæ : hoc autem indicant modus, intentio, populi convocatio, sermonis materia.

bis : *Verbum Dei prædicandi, proponendi et interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi*, etc. Quibus significatur tunc aliquem exercere publice hoc munus, quando illud exercet ut publicus doctor totius ecclesiæ, de qua Paulus ait : *Quosdam quidem posuit Deus in ecclesia doctores*, 1, ad Corinth. 12; et ad Ephes. 4 addit : *Ad consummationem sanctorum in opus ministerii in ædificationem corporis Christi.* Quando autem se gerat quis ut publicus doctor in suo sermone, ex modo, intentione et populi convocatione facile colligi potest; maxime tamen ex materia, ut pontifex indicavit, scilicet, quia verbum Dei (quod quantum est ex se omnem doctrinam sacram comprehendit) ecclesiæ proponit et interpretatur. Hoc ergo est docere ex officio publico, id est, tamquam doctorem publicum : et ideo si quis loquatur de peculiari aliquo casu, quasi consulens, vel tamquam inducens ad aliquid agendum, non censetur publice docere in ecclesia, etiamsi ad totam ecclesiam loquatur : et in hoc sensu locutus est Cajetanus et recte.

TITULUS OCTAVO INTERJECTUS.

Observatio octava.

Paulus III in privilegio sociis indicat finem et media recte prædicandi.

(1061) XXXIV. Octavo attingit pontifex modum, quem operarii Societatis in prædicationibus suis observare debent, dicens : *Verbum Dei prædicandi, proponendi et interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, et ad bene, beateque vivendum, ita ut in vobis verbo pariter, et exemplo ædificentur in Domino hortandi et admonendi.* In quibus verbis duo insinuantur, scilicet et finis prædicationis, et actiones, seu media, quibus ad eum finem in ipsa concione utendum est. Nam finis esse debet, ut proximi ad bene, beateque vivendum ædificentur et exhortentur. De utroque egregie dixit Gregorius in epist. ad Leandrum, ante libros moralium, cap. 2 : *Quisquis de Deo loquitur, curet necesse est, ut quidquid audientium mores instruit, rimetur, et hunc recte loquendi ordinem deputet, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se, quod loqui cœperat, utiliter derivat.* Ædificatio ergo proximi esse debet scopus prædicationis : doctrina autem, et modus ejus talia esse debent, qualia illi fini fuerint accommodata. Ad debitum autem finem maxime spectat non propriam laudem, nec popularem auram in concionibus quærere,

Profectus proximorum est quem ut finem sibi proponit concionator : huic etiam dicendi modum debet accommodare, laudis cura prorsus omissa. D. Gregor.

ut diserte tradit Paulus 1, Thessal. 2 : *Non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra; nec enim aliquando fuimus in sermone adulationis, nec quærentes ab hominibus gloriam*, etc., ideo ut Chrysostomus ait lib. v de sacerdot. in principio : *Nemo potest finem prædicationis assequi, nisi popularem auram aspernetur.* Et infra : *Nam si plausu, atque aura populari vincatur, tum ipsi, tum multitudini, quæ audit, damnum detrimentumque affert : nam suavi laudum desiderio captus, ad auditorum gratiam magis quam ad utilitatem dicendi vim exercet.* Et lib. vi in eamdem sententiam dicit : *Qui aliorum edocendorum provinciam susceperit, is ne de aliorum laudibus dependeat, neve aliis animum despondeat, quin orationum hoc consilium meditatus, ut Deo gratæ atque acceptæ sint, hunc unum sibi statuat canonem ac terminum optimi illarum opificii, non etiam plausum ac laudationem.* Et infra : *Abundans enim illi fuerit laborum solatium, idemque omnium certe maximum, si sibi ipse conscius esse potuerit, ad hanc se rationem doctrinam, eloquentiamque suam composuisse, atque adaptasse, ut Deo illa placens, acceptaque fiat.* Similia de verborum ambitu, vanaque ostentatione in concionando eleganter reprehendunt D. Hieronymus ad Nepot. post medium, ab illis verbis : *Docente te in ecclesia non clamor populi, sed gemitus suscitetur*, etc.; Augustinus 4 de doctrin. christ., cap. 5, ab illo loco : *Cui affluit insipienti eloquentia*, etc.; D. Gregorius 22, moral. cap. 12 in editione Vatican. : *Quoties auditores*, etc.; D. Ambrosius in illud 1 Corinth. 1 *non in sapientia verbi;* Nazianz. in Apolog. num. mihi 79 : *Non enim plerisque similes sumus, qui veritatis doctrinam adulterant*, etc.; D. Bernardus sermone 59 in cant. ad illud, *vox turturis.* Legatur etiam serm. 58. Et ideo S. Bonaventura tract. de interiori homine, i part., cap. 15, dicit, nullum religiosum debere accipere nedum affectare prædicandi munus, donec ascendat ad illum virtutis gradum, quem ipse quartum annum appellat, scilicet pro bono opere laudes et humanos honores contemnere, et fastidire, et quærere solius Dei gloriam et salutem animarum. Et subdit : *Quicumque ante hunc annum se ingerit, nec saluti animarum proficit, nec sibi meritorius propter vanitatem, et levitatem; nec*

Chrysost. D. Hieron. August. Gregor. Ambros. Nazian. Bernard. Bonav.

Dicta ab initio hujus numeri commendantur in primis regulis concionatorum Societatis.

aliis est proficuus, etc. Hoc denique est, quod concionatoribus Societatis in eorum regulis statim initio proponitur : *Memores sint, vocatos se esse ad reducendas animas suo creatori*, etc.

Media mere spiritualia Societatis ad eumdem prædicationis finem sunt pura intentio, zelus animarum, virtutes solidæ.

(1062) XXXV. Et juxta hunc finem media proponuntur, et supponitur *pura intentio divini servitii, et zelus sincerus animarum ad gloriam divinæ majestatis;* postulantur etiam *solidæ virtutes ac præcipue caritas et familiaritas cum Deo in spiritualibus exercitiis*. Deinde vero in ceteris regulis prudentissima media moralia consuluntur, quæ ad strenue hoc munus præstandum utilissima sunt. Omissis autem aliis quæ magis sunt extrinseca et pervia, duo sunt valde notanda, quæ ad ipsum modum et actualem usum pertinent. Unum est in regula 9 scilicet : *Ut ea populo proponant, quæ ad captum et utilitatem audientium erunt accommodata, iisque insistant, quæ ad christianam institutionem, atque ad exstirpanda vitia et virtutes inserendas valent, et a rerum subtilium curiosa tractatione se abstineant.* Quæ verba fere sumpta sunt ex VIII part. Constitut., cap. 8, § 3, suntque veluti commentarius quidam verborum pontificis. Prosequiturque hoc documentum Nazianz. in Apologet. num. LXIV editionis anni 1609 : *Res*, ait, *minime vulgaris, parvique spiritus esse videtur, verbi perinde ac tritici mensuram opportune cuique dare, et dogmatum nostrorum veritatem cum judicio dispensare.* Et eloquentissime D. Gregorius lib XVII, cap. 14, ubi inter alia de apostolis ait : *Curaverunt summopere rudibus populis plane et captabilia, non summa atque ardua prædicare.* Quod etiam cum multis aliis egregiis documentis tradunt optime concilium Senonense in decretis morum cap. 36, et Trevirense II, cap. 3, et satis significatur in concilio Tridentino supra.

Inter media externa, prædicare ad captum et ad praxim est in Societate medium unum valde notandum pro usu seu actu concionandi.

Nazian.

D. Gregor.

Recte prædicandi medium Societatis alterum est prudentia et moderatio in correctionibus, iisque semper adhibendis generatim.

Chrysost.

Hieron.

(1063) XXXVI. Aliud continetur in regula 12, quæ est prudentia in correctionibus adhibenda : quamquam enim reprehendere vitia necessarium sit, quod sub illis verbis pontificis *hortandi* et *admonendi*, comprehendi interpretamur, et docet optime Chrysostomus Homil. 70 ad populum : nihilominus, ut utiliter fiat, maxima prudentia, et moderatio necessaria est, præsertim illa [moderatio], ut fiat [correctio tantum] generatim, unde Hieronymus ad Nepot. in fine : *Neminem speciatim sermo meus pulsavit, generaliter de vitiis disputatio est, qui mihi irasci voluerit, ipse quod talis sit confitebitur.* Et declaravit optime S. Bonaventura in Apologet. quæst. 2, ubi concludit : *Correctioni et ædificationi tantum debet intendere doctor fidelis, non confusioni, vel infamationi alicujus præsentis vel absentis.* Et infra : *Quem confundendo exasperas, hunc tardius ædificas et rancoris aculeo vulneras.* Quod cum hoc in universum verum sit, maxime vero circa pastores ecclesiæ, sacerdotes et primarios viros, ut adnotavit S. P. N. Ignatius in lib. Exercitiorum, in fine, quadam reg. 10. Et ob eam rem specialiter admonentur in sua illa regula concionatores Societatis, ut ab his reprehensionibus prorsus abstineant, quin etiam in clementina 1, § 1 de privileg. religiosis omnibus in virtute sanctæ obedientiæ et sub interminatione maledictionis æternæ districtius præcipitur, *ne in sermonibus suis ecclesiarum prælatis detrahant*. In concilio autem Later. sub Leone X universis prædicatoribus dicitur : *Ex divinæ vocis præcepto evangelium omni creaturæ cum virtutum commendatione et vitiorum detestatione enucleent et declarent, et pacem ac dilectionem mutuam a redemptore nostro tantopere commendatam ubique foventes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab episcoporum et prælatorum ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractione, quos coram vulgo, et laicis non modo incaute, sed etiam intemperate reprehendunt et mordent, et ab eis male gestorum expressis quandoque nominibus aperta et manifesta redargutione abstineant.* Et deinde innovat citatam Constitutionem Clementis V.

Bonav.

Concionatoribus jubet regula Societatis ut nunquam publice reprehendant prælatos, sacerdotes etc. In jure regulares prohibentur sub mortali NE IN SERMONIBUS SUIS ECCLESIARUM PRÆLATIS DETRAHANT.

(1064) XXXVII. Ultimo ex dictis intelligitur, quid in hoc munere non solum licere, sed etiam cadere sub obligationem possit. Duplex enim hic distingui potest obligatio, scilicet de exercitio actus, et de modo, et quasi specificatione ejus. Præceptum etiam hic accipi potest vel rigorose et proprie, vel late ut comprehendit regulam religiosam. Hoc posteriori modo tenetur ex vi suæ regulæ Societas hoc munus frequenter et assidue exercere, ut habetur VII part. Constit., cap. 4, § 6. Hæc autem obligatio ad inferiores non descendit, nisi cum superior illud munus injunxerit, ut ibidem in declaratione dicitur. Notavitque Bernardus serm. 58 in

Quantum et quam ob causam cadat in obligationem Societatis concionari. — Vi simplicis regulæ obligantur 1° Societas, concionari frequenter; 2° superiores, providere ut ita fiat; 3° inferiores, procurare ne sibi desit voluntas et habilitas.

Can. 1, dicens neminem nisi vocatum tamquam Aaron concionari debere; quod eleganter repetit serm. 64. Ad superiorem ergo pertinet ex vi regulæ procurare, ut hoc munus exerceatur quantum prudentia dictaverit : inferiorum autem erit, ad illud esse paratos et dispositos, tam ex parte voluntatis, quam ex parte facultatis, quantum in ipsis fuerit, juxta ea quæ in IV part. Constit., cap. 8, § 3 statuuntur. Hæc autem obligatio respectu inferiorum non est sub culpa, donec talis actus in virtute obedientiæ imperetur, *regulariter ac per se loquendo*, sicut de obligatione regulæ, et simplicium ordinationum obedientiæ, in superioribus dictum est. Dico autem *regulariter*, ut excludam extraordinarium casum, in quo possit caritas ipsa per se obligare, præsertim inter hæreticos, vel alios infideles, aut ubi gravis aliqua ignorantia totius populi, cum morali periculo salutis plurimorum interveniret, quæ prædicatione veritatis posset expelli. Dixi etiam *per se*, ut excludam malitiam scandali, vel aliam similem, quæ per accidens potest intervenire : hæc vero communia sunt aliis muneribus, seu actionibus obedientiæ. In superiore autem gravior per se est hæc obligatio, non ut per se hoc munus exerceat, nam potius ipse facilius excusari potest, sed ut exerceri curet in loco, aut locis ad ipsum pertinentibus. Quamquam enim per se loquendo, non excedat directionem regulæ, si solam positivam legem, ut sic dicam, inspiciamus; tamen quatenus ex natura rei tenetur ratione officii, ad providendum communi bono Societatis quoad partem sibi subjectam, et procurandum ut in ea institutum servetur, potest hæc obligatio esse major, et in conscientia; raro autem erit gravis ejus transgressio, nisi pertineat (1) ad nimiam quamdam, et scandalosam negligentiam, vel quasi contemptum, quia extra hujusmodi casum, nec manifesta obligatio, nec materia gravis cernitur.

In Societate 1° subditi ad prædicationem sine præcepto rigoroso sibi injunctam non tenentur sub culpa, regulariter ac per se, id est seclusis obligationibus v. g. caritatis, vitandi scandali etc.; 2° superiorum obligatio conciones procurandi potest esse, non vi regulæ sed muneris, sub culpa; eaque raro gravi, nisi ob maximam negligentiam.

(1065) XXXVIII. De altera vero obligatione, quæ pertinet ad modum actus, dicendum est, aliquem modum cadere sub obligatione regulæ, ut constat ex Constitutionibus, et regulis Societatis supra adductis, in quibus multa continentur, quæ ad perfectionem pertinent, quæ ex sola rei natura non sunt simpliciter necessaria, ut actio honeste fiat, sunt tamen opportuna ut melius fiat, et ideo sub obligatione regulæ religiosæ posita sunt. Aliqua vero sunt rigorose præcepta jure positivo; illa vero magis pertinent ad modum negativum, quam affirmativum, ut non concionari sine legitima facultate modo præscripto in concilio Tridentino, vel abstinere ab indiscretis detractionibus aut reprehensionibus superiorum, juxta clementinam citatam; quæ magna ex parte nituntur ipsa ratione naturali, quamvis ratione prohibitionis ecclesiæ posset in aliquo casu esse peccatum mortale, quod ex se non esset. Et huc etiam pertinet quod in eadem clementina cavetur, ne concionatores religiosi retrahant laicos ab ecclesiarum suarum (2) frequentia, vel accessu et ne indulgentias pronuncient indiscretas, id est, falsas, aut incertas, ut ibi glossa exposuit, ex clement. 2 de pœnit. et remiss. Denique aliquis modus potest esse præceptus jure ipso divino et naturali, ut est omnis ille, qui intrinsece necessarius est ad honestatem actus, ut est recta intentione prædicare, veram et non falsam doctrinam proponere, utilia dicere, et vana non miscere, et similia, quæ recte explicat Cajetanus in Summa verbo *prædicator;* quæ communia sunt omnibus prædicatoribus, neque in nostris habet aliquid speciale, nisi quod fortasse ratione specialis status, atque etiam ratione majoris scandali moraliter est in eis major hæc obligatio.

De obligatione debito modo concionandi. — Eam obligationem habent socii 1° non sub culpa, in rebus vi solius regulæ requisitis; 2° sub culpa gravi, in rebus jure positivo sic præceptis aut prohibitis; 3° sub culpa, respectu requisitorum intrinsecorum ad honestatem actus.

Cajet.

Obligationes communes concionatoribus sunt fortasse majores in sociis ob statum et scandalum.

CAPUT II.

Quid possint, et debeant religiosi Societatis præstare in sacramenti pœnitentiæ administratione.

[PROOEMIUM].

(1066) Aliud præcipuum ministerium competens Societati ex vi sui instituti ad salutem proximorum, est sacramentorum administratio, ut dicitur VII part. Constit.,

Sacramentorum per socios administratio explicabitur in hoc capite se-

(1) *Pertineat.* Ita editt. quatuor; forte legendum *pertingat.*

(2) *Ecclesiarum suarum*, id est *parochialium;* quæ laicis quasi propriæ dicuntur, quia ibi *proprium sacerdotem* habent qualem veteres canones passim intelligunt.

cundo, circa pœnitentiam; in tertio, circa eucharistiam; in quarto, circa reliqua.

Administrare sacramenta Societas nequibat sine facultate: hanc vero melius fuit a papa haberi immediate, salvo jure episcoporum secundum rationem et canones.

cap. 4, § 3 : Præsertim vero confessionibus audiendis, et eucharistiam administrando consequuntur, ut ibidem subjungitur : et ideo de his duobus prius dicemus, postea vero aliquid de reliquis attingemus. Supponimus autem nullius sacramenti administrationem potuisse licite a nostris sacerdotibus usurpari, sine privilegio, aut facultate sedis apostolicæ, aut singulorum episcoporum, in suis diœcesibus. Decuit tamen, et maxime expediens fuit, ut hujusmodi facultas ab ipsa sede apostolica immediate in religionem emanaret, quamvis cum ea subordinatione ad ceteros prælatos, quam recta ratio et sacri canones postulant : et ideo sicut in præcedenti sectione fecimus, ita hic proponemus in primis pontificiam facultatem, et eam, explicando omnia quæ ad hæc ministeria pertinent, simul declarabimus.

Pauli III privilegium circa pœnitentiæ administrationem Societati concessum, et quadriennio post declaratum.

(1067) I. Igitur Paulus III in prædicta Bulla 3, alias 1 de facultatibus, post illam de munere prædicandi, de confessionibus audiendis subdit : *Nec non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint, quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium, ad vos undecumque accedentium confessiones audiendi, et confessionibus diligenter auditis, ipsos, et eorum singulos ab omnibus, et singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus et delictis, quantumcumque gravibus et enormibus, etiam sedi apostolicæ reservatis, et a quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris et pœnis ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla, quæ in die cœnæ Domini solita est legi) absolvendi, ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendo.* Et inferius (1), clariusque in Bulla 5, anni 1549, declarat quemlibet fidelem cuilibet sacerdoti Societatis confiteri posse, nulla exspectata sui rectoris parochialis facultate, qui etiam non teneantur peccata, de quibus absoluti fuerint, iterum confiteri. Circa quam concessionem advertendum est, antiquiorem esse decreto concilii Tridentini, sessione 23, cap. 15, de reformat. statuentis, ut confessarii omnes, etiam regulares, ab episcopis debeant approbari; et ideo facultas illa vi sua, et secluso hoc posteriori jure, communis erat

Id nunc intelligitur prævia approbatione confessarii ab episcopis : quia ut sic fieret, recentius decrevit Tridentinum.

omnibus Societatis presbyteris, prout Bulla indistincte concedit. Nunc autem certum est, necessariam esse episcopi approbationem, ut in proprio loco, disput. 28 de pœnit. sect. 4, latius et generalius declaravimus, nam quoad hoc eadem ratio est de religiosis omnibus.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Quomodo singulis communicetur dictum privilegium.

Socii, accepta sola episcopi approbatione, habentne ex Pauli III privilegio jurisdictionem sacramentalem invitis etiam superioribus.

(1068) II. Quæri autem potest, an sacerdos Societatis eo ipso quod ab episcopo approbatus est, habeat hanc facultatem, et consequenter totam jurisdictionem fori pœnitentiæ, quæ per illam datur, independenter a prælatis suis, ita ut licet ab eis prohibeatur confessiones audire, quamvis male faciat, contra votum obedientiæ eas audiendo, confessiones nihilominus validæ sint, nullumque defectum intrinsecum in suo genere habeant. Ratio autem dubitandi est, quia in priori facultate prædicandi expresse dixit pontifex : *Qui ad hoc idoneus repertus, et per vestræ Societatis præpositum deputatus fuerit;* hic autem nullam hujusmodi limitationem posuit, sed absolute dixit : *Illis ex vobis, qui presbyteri fuerint* : ergo hac verborum differentia indicat non esse in hac posteriori facultate dictam concessionem necessariam. Præsertim cum inter eas possit ratio diversitatis assignari : nam munus prædicandi gravius est, et magis publicum et simpliciter loquendo plura dona requirit, ideoque potuit facultas concedi a superioribus magis dependens. Et confirmatur, quia alias posset prælatus Societatis non concedere hanc facultatem integram suis subditis, unde quodammodo posset reservare casus respectu etiam sæcularium, concedendo hanc facultatem ad absolvendum a quibusdam peccatis, et non ab aliis; vel ex parte personarum exponere ad audiendas confessiones talium personarum, et non aliarum. Nam, si hæc facultas non conceditur nisi mediante superiore, cum ipsa in se indivisibilis non sit, poterit tantum ex parte concedi ad arbitrium superioris, quod videtur absurdum, et præter communem usum,

In favorem partis affirmativæ ratio dubii est 1ª quia Paulus statuit ut concionator, non autem ut confessarius, deputaretur a præposito; 2ª quia excellentia muneris concionandi causa esse potuit cur magis penderet a superioribus.

Confirmatur utraque ratio, quia si jurisdictio penderet a superiore is posset eam limitare respectu sæcularium circa casus et circa personas.

(1) *Et inferius.* Triplici sensu τὸ *Et inferius* potes accipere : 1° respectu præcedentium, quasi *Et cetera;* 2° respectu Bullarii Societatis, quasi *Et inferiore loco;* 3° respectu temporis quum talia concessit Paulus III, quasi *Et aliquot annis postea.* Interpretationem secundam et tertiam non respuo : prima quæ parum probabilis mihi est hoc quoque posceret, ut mutatis interpunctis scriberetur : « injungendi... et inferius. Clariusque... »

Henriq. atque ita hanc partem tuetur Henriquez, lib. VII de indul. cap. 28, num. 2, ubi citat Emma. Rod. Emmanuelem Rodericum.

Quæstio num. II negative resolvitur, statuendo jurisdictionem sacramentalem dari medio Societatis superiore.

(1069) III. Nihilominus dicendum est facultatem hanc intelligendam esse cum dependentia subditorum a suis prælatis, non solum quoad hoc, ut propter subordinationem obedientiæ non liceat uti hoc munere contra superioris voluntatem, sed etiam quia substantialis facultas, ut sic dicam, audiendi confessiones, et jurisdictio necessaria per superiorem conferenda sit. Ita generaliter declaratum est a Gregorio XIII in Bulla : *Decet romanum pontificem* anni 1575. *Neque aliter dictæ personæ Societatis prædictis privilegiis, facultatibus, et aliis præmissis, aut aliquo eorum, nisi per generalem præpositum, et de ejus beneplacito, aut per alium seu alios de ejus commissione electos, ut præmissum est, uti aut gaudere possint.* Unde licet ante hanc concessionem dubium esse potuerit de mente concessionum Pauli III, tamen post illam dubitari non potest, sive dicamus illam concessionem Gregorii fuisse meram declarationem, sive restrictionem. Addo vero, mihi probabilius esse Pauli III, concessionem ita fuisse intelligendam, ut deputatio prælati Societatis ad munus audiendi confessiones, fuerit necessaria, ut sacerdotes Societatis possent gaudere hoc privilegio, et facultate pontificis, sive dicamus jurisdictionem ipsam immediate concedi per prælatum Societatis, sive designationem ejus esse veluti conditionem necessariam, ut pontifex illam tribuere censeatur : nam ad rem ipsam, et effectum facultatis parum hæc differentia refert. Hoc autem ita esse colligo primo ex contextu. Nam prius dicitur : *Quilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus, et per vestræ Societatis præpositum pro tempore exsistentem deputatus fuerit, in quibusvis ecclesiis*, etc. Postea vero finita prima facultate, nullo interjecto puncto, sed continuando eamdem clausulam addit secundam dicens : *Nec non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint, quorumcumque fidelium*, etc. Ergo subintelligendum etiam hic est quod præmissum fuerat, ad hoc idoneis repertis, et per præpositum deputatis : nam sub illo fundamento hæc omnia dicuntur : solum hic addita fuit conditio presbyterii, quia in priori facultate non erat necessaria, ut supra capite præcedenti notavimus.

Resolutio valet saltem post Gregorii XIII Constitutionem sive declarativam sive restrictivam.

Immo et probabilius statim post Pauli III privilegium, jurisdictio non fuit in sociis a pontifice immediate, sed a superiore; vel si ab illa, prævia superioris deputatione, ut conditione. Hæc autem interpretatio 1° colligitur ex contextu.

2° Suadetur ratione interpretatio privilegii Pauli III proxime allata. Nam ibi pontifex requirit concionatores esse idoneos et deputatos, et mox in confessariis tacet utrumque; primam saltem conditionem repetiturus, nisi hanc et alteram subintellixisset.

(1070) IV. Secundo idem patet ratione, quia non est verisimile omnibus presbyteris Societatis concedere pontificem hanc facultatem et jurisdictionem, absque illa conditione : *Si idonei reperti fuerint* : quia non possunt rationabiliter præsumi idonei eo ipso quod in Societate ordinantur, nam licet fortasse regulariter ita sit, non tamen certum est servari in omnibus; nec fuisset expediens illud tam generaliter præsumere aut supponere Illa ergo prior conditio sine dubio intelligitur in hac secunda facultate : ergo etiam altera de deputatione per prælatum, nam eodem modo, et contextu proponuntur. Eo vel maxime, quod est valde necessaria, tum ad convenientem ordinem religiosum, contra quem verisimile non est, pontificem per generalia verba concedere quod in specie non esset concessurus : tum etiam, quia in religione hoc est moraliter necessarium, ut confessor reputetur simpliciter idoneus, non tantum scientia, sed etiam moribus; quod non minus necessarium est ad debitam administrationem hujus sacramenti.

Confirmatur, quia dicta superioris deputatio est valde necessaria ut servetur ordo religiosus, et ut confessarii sint docti et probi.

(1071) V. Dico igitur, tam jure primario Societatis (ut sic loquar) quam posteriori a Gregorio declarato, omnem facultatem et jurisdictionem in hoc ministerio necessariam descendere a summo pontifice ad quoscumque sacerdotes Societatis, quibus communicatur per generalem præpositum ejusdem Societatis, vel immediate, vel mediis provincialibus, aut aliis superioribus, quibus vel jure ordinario, vel delegato hæc potestas creandi confessores conceditur : ordinarie autem mediis provincialibus id fit, ut ex regula eorum 20 supra tetigimus. Et ita responsum est ad rationem dubitandi ex verbis Bullæ desumptam. Nec refert quod munus prædicandi majorem sufficientiam requirat, quamquam fortasse non omnes id admittent; nam revera se habent ut excedens et excessum quoad varias qualitates, quas in personis requirunt, quæ revera in utroque ministerio sunt magni momenti, et valde necessariæ, quod satis est, quidquid sit de comparatione. Ad confirmationem concedo in primis posse prælatum Societatis auferre a subdito omnem facultatem, et jurisdictionem ad confessiones audiendas; id enim plane sequitur ex dictis, imo hoc est, quod præcipue intendimus et reputamus necessarium.

Satisfit utrique rationi dubitandi in n. II. — 1° Privilegium Pauli III et Gregorii XIII efficit ut jurisdictionem sacramentalem papa non det sociis nisi per ipsorum superiores communicandam. 2° Quidquid sit an plura in concionatore quam in confessario esse oporteat, hic certe magnis donis indiget.

Ad confirmationem positam ibidem, in n. II, respondetur videri necessarium ut sociis jurisdictionem sacramentalem auferre possit superior.

(1072) VI. An vero possit ex parte con-

Possitne sociis

a superiore communicari hoc privilegium non integre.—Pro parte negativa dici posset esse penes prælatum Societatis ut jurisdictionem sacramentalem neget integre, non vero disjunctim; idque maxime si verum sit jurisdictionem a papa semper conferri, posita superioris designatione ut conditione. Tamen quæstio resolvitur affirmative; non modo quia probabilius est jurisdictionem sociis conferri immediate a superiore, sed quia designatio posset fieri,

cedere hanc facultatem et non integre, in quæstionem verti potest. Nam alicui fortasse videbitur illam facultatem prout a pontifice conceditur; esse unam et indivisibilem, et ideo auferri quidem posse, aut dari totam, posita, vel ablata conditione a pontifice requisita, non tamen posse dividi, maxime si verum est, non prælatum Societatis conferre jurisdictionem, sed pontificem ipso designante vel deputante personam : nam tunc vel conditio impletur, et sic datur integra facultas : vel non impletur, et sic nihil datur. Sed hoc mihi non probatur; quia licet illa facultas uno verbo detur, ut sic dicam, multa in se continet, quæ dividi possunt, et ita re ipsa multiplex est : quid ergo vetat quominus per superiorem applicetur quoad aliquid, et non in totum? Nam in primis probabilius est superiorem esse qui immediate dat facultatem, et delegat, seu committit jurisdictionem : quia est ordinarius prælatus, et tamquam causa secunda per se sufficiens in suo ordine ad hunc effectum. Deinde, quia licet solum designaret personam, illa met conditio potest recipere divisionem; nam potest persona deputari ad audiendas confessiones virorum, et non mulierum, etc.

tum 1° limitando pœnitentes, aut loca;

Quapropter non dubito quin possit Societatis prælatus partem hujus facultatis concedere, et non totam, maxime ex parte pœnitentium, id est, ad audiendas confessiones virorum tantum, vel scholarium tantum, vel solum in tali populo; quia in generali potestate, quæ illi conceditur, hoc totum continetur; neque nos possumus limitationem adhibere quæ nec ex natura rei sequitur, neque a pontifice ponitur, præsertim cum ad debitum usum talis muneris illud possit esse necessarium. Nec refert quod possit etiam superior aliquando indiscrete uti tali potestate : nam id est per accidens; quomodocumque autem id faciat, factum tenebit. Atque idem in rigore sequitur de limitatione ejusdem facultatis ex parte peccatorum, concedendo illam ad absolvendum ab aliquibus peccatis, et non ab aliis; quod respectu pœnitentium sibi subditorum clarum est per modum reservationis, de qua supra lib. VIII, cap. 5. Respectu vero pœnitentium non subditorum, non habet locum propria reservatio, et ideo non censeo posse fieri prudenter, et licite talem limitationem, seu dimidiationem jurisdictionis, nisi supposita aliqua reservatione facta a prælato ipsius pœnitentis, et in ordine ad observationem ejus, ut paulo post a num. XVIII explicabitur; nam extra hunc casum imponeretur grave onus pœnitenti, fieretque ipsi injuria, ideoque talis modus divisionis ac limitationis non est in usu.

tum 2° limitando per modum reservationis casus subditorum non sæcularium; non tamen casus sæcularium; id enim, ut videtur, fieret illicite, imprudenter et contra usum.

(1073) VII. Quæret autem fortasse aliquis practice, an quoties superior prohibet alicui ne confessiones audiat, consendus sit omnino privare illum facultate, et jurisdictione ad audiendas confessiones, vel solum vetare ne illum actum tunc exerceat : nam hæc duo diversa sunt, et potest optime unum ab alio separari. Respondeo hoc pendere ex intentione superioris, et ideo ex verbis, vel aliis signis, et circumstantiis colligendam esse. Ac propterea superiores quando intendunt aliquem omnino ab officio removere, vel suspendere, debent his verbis, vel similibus id satis explicare. Et e converso subditi in dubio debent abstinere, et de intentione superioris certiores fieri. Addo præterea quando a principio non datur alicui licentia audiendi confessiones, aut datur ad hoc genus personarum, et non ad alia, signum clarum est prohibitionem illam esse totalem per denegationem facultatis. Quando vero is, cui prius erat facultas simpliciter concessa, prohibetur, ne ministerium exerceat, considerari potest, an id fiat in pœnam alicujus delicti; nam tunc videtur imponi per modum suspensionis, et consequenter tolli jurisdictio. Item, an prohibitio fiat intuitu ipsius ministerii, ut sic dicam, ne indigne fiat a tali persona, aut circa talem personam; nam tunc etiam est signum ablationis totius facultatis. Si autem prohibitio fiat per modum ordinariæ obedientiæ simplicis, ut talis persona tunc non in eo munere occupetur, sed in aliis, tunc non censetur auferri jurisdictio, quia numquam solet cum tanto rigore id prohiberi in simili casu, imo neque cum obligatione in conscientia solet talis prohibitio fieri.

Suborta quæstiuncula practica : An invalide, an tantum illicite audiat confitentes socius a superiore prohibitus.

Ejus quæstiunculæ varia decisio : 1° Hoc pendet ex intentione prohibentis; eum igitur clare loqui oportet, subditos autem in dubio abstinere; 2° Invalide audiret aliquos, qui pro nullis; vel diversos qui tantum pro quibusdam fuit deputatus; 3° Invalide audiret, ut videtur, qui vel per modum suspensionis prohibitus est, vel ne sacramentum fieret a tali aut circa talem; 4° Tantum imperfecte ageret qui audiret post simplicem prohibitionem, quales fieri solent in Societate.

Expenditur privilegii clausula : Quoscumque fideles undecumque venientes.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

(1074) VIII. Secundo principaliter observanda sunt illa verba : *Quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium, ad vos undecumque accedentium.* Per hæc enim conceditur Societati privilegium, quod a Pio II, Nicolao III, Sixto IV et Leone X,

Ex Pauli III privilegio directo et via communicationis socius ab episcopo sui domicilii approbatus potest ibidem

audire pœnitentes aliarum etiam diœceseon; neque id Tridentinum revocavit.

mendicantibus jam concessum erat, ut constat ex compendio mendicantium, verbo *absolutio*, § 9 et 10. Unde duplici titulo illo gaudet Societas, scilicet per viam communicationis, et per directam et propriam concessionem. Unde constat, posse confessorem Societatis hic residentem, et a solo prælato hujus diœcesis approbatum, audire confessiones omnium qui huc ad ipsum venerint, etiam ex aliis episcopatibus, etiamsi ab episcopis eorum, nec licentiam, nec approbationem talis confessor habeat, quia hoc expresse hic conceditur. Quæ concessio moraliter nullius esset utilitatis si distantium episcoporum approbatio exspectanda fuisset. Neque hoc revocatum, aut limitatum est per decretum concilii Tridentini postulantis episcoporum approbationem : nam huic decreto fit satis per hoc quod religiosus approbatus est ab episcopo [loci], in quo habet religiosum domicilium, ut disp. de pœnit. 28, sect. 6, num. 14, latius declaravi.

Dubium 1um circa clausulam tituli secundo interjecti sic resolvitur : Clausula per se sufficeret audiendis regularibus quorum ordines non habent privilegium huic oppositum; sed juri alieno et caritati consultura Societas, neminem ad tales audiendos deputat, nisi annuente proprio prælato.

(1075) IX. Dubitari autem hic potest, an nostri sacerdotes, quibus hæc facultas generaliter, et sine limitatione communicata est, respectu omnium pœnitentium qui non sunt de Societate, possint virtute dictorum verborum absolvere omnes regulares aliarum religionum, qui ad ipsos veniunt. Sed hoc pendet ex privilegiis aliarum religionum; si tamen per ipsa non impediantur, et [non] eximantur (ut sic dicam) ab hoc privilegio, ex vi illius possent a nostris confessariis absolvi. Quia tamen et jus aliorum sæpe erit incertum nostris confessoribus, et quia odiosum esse potest alios religiosos in confessione audire sine facultate suorum superiorum, ideo facultas hæc non communicatur in Societate confessoribus ejus respectu regularium, qui licentiam non habuerint extra suum ordinem confitendi, ut notatur in compendio privilegiorum Societatis, verbo *absolutio*, § 1. Dubitari vero potest circa hæc verba, an nostri confessores possint uti hac facultate tantum in suis ecclesiis, ac domibus, vel ubicumque adfuerint. Olim enim de aliis privilegiis mendicantium hoc dubitatum est. Sed nullam hic video esse rationem dubitandi : quia privilegium hoc nullum habet verbum, quo restringat hanc facultatem ad locum, vel habitationem Societatis, sed ad personas illam refert, dum ait : *Ad vos undecumque venientes*. Ubicumque ergo fuerit

Dubium 2um, resolvitur affirmando clausulam vim habere in tota diœcesi cujus episcopus aliquem e sociis approbat.

Societatis confessor, secum ut ita dicam, defert facultatem, et illa uti potest, dummodo conditio alias requisita de episcopi approbatione observetur. Unde expeditur etiam dubitatio alia, an scilicet possit religiosus Societatis hic habitans, et hic approbatus circumiens alia loca aliarum diœcesium, confessiones ibi audire hominum illarum diœcesum, quam in materia de pœnitentia latius tractavi; et resolutio est, jure communi, et per hæc sola generalia privilegia non posse : quia non sine causa hic exprimitur, ut possint audire ad se undecumque accedentes; et non e converso : et quia in clementina *Dudum*, de sepultur. statuitur, ut religiosi, qui ad audiendas confessiones deputandi sunt, prælatis diœcesium prius præsententur. Nihilominus tamen ex speciali privilegio Gregorii XIII, in Bulla : *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575, conceditur nostris approbatis in uno episcopatu, ut dum per alios iter agunt, possint confessiones audire, cum limitationibus, præcedenti cap. num. v explicatis circa facultatem concionandi.

Dubium 3um, an socius confitentes audire possit extra diœcesim ubi habitat, et in qua sola habuit episcopalem approbationem et superiorum deputationem. — 1o Vi juris communis aut privilegiorum citatorum, non potest; 2o ex privilegio Gregorii XIII *Decet Romanum*, potest si iter agat, et episcopus ubi præsens est consentiat, aut eo absente non contradicant parochi.

Expenditur clausula : A quibuscumque culpis etiam apostolicæ sedi reservatis.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

(1076) X. Tertio notanda sunt illa verba : *Ab omnibus et singulis eorum peccatis*, usque ad illud, *etiam sedi apostolicæ reservatis*. Circa quæ gravis difficultas occurrit, an ex vi hujus privilegii possint nostri sacerdotes absolvere a peccatis reservatis episcopis. Supponimus autem primo ex materia de pœnitentia disp. 50, sect. 1, num. ii, posse summum pontificem, non obstante quacumque reservatione episcoporum concedere aliis jurisdictionem ad absolvendum a talibus peccatis independenter a consensu episcoporum : quia est superior, et absolutus, et ordinarius pastor singulorum, ita ut immediate possit circa omnes jurisdictionem exercere, vel eam sibi reservare, vel cui voluerit committere. Secundo suppono, per commune jus, non posse religiosos, etiam mendicantes, absolvere a casibus reservatis episcoporum, ut in materia de pœnitentia dixi, disp. 5, sect. 5, num. xii, cum glossa, et communi sententia in clementina *Dudum*, de sepultur., quam supra tract. 8, lib. iii, probavi, tractando de privilegiis religiosorum in communi.

An procedat tituli tertio interjecti clausula de reservatis ab episcopis. 1a suppositio : Potest papa independenter et ubique exercere aut delegare jurisdictionem in peccata etiam reservata per quosvis episcopos.

2a suppositio : Jure communi ne mendicantes quidem possunt a casibus per episcopum reservatis absolvere.

Huic secundæ suppositioni quidam resistunt, quasi clementina *Dudum* regularibus jurisdictionem daret ad omnes casus non reservatos episcopis jure communi.

(1077) XI. Et quamvis moderni aliqui oppositum docere voluerint tamen nituntur falsa intelligentia clementinæ *Dudum;* supponunt enim quatuor vel quinque casus esse jure communi reservatos episcopis: unde cum Clemens V declarat, se non intendere majorem facultatem concedere religiosis, quam parochis sit jure concessa; hoc jus tale esse interpretantur, ut parochi possint ab omnibus peccatis absolvere, exceptis tantum illis quatuor vel quinque casibus; et ita concludunt pontificem totam hanc facultatem dedisse religiosis, ideoque ex vi juris communis non posse quidem absolvere ab illis quinque casibus, jure communi episcopis reservatis, posse tamen absolvere ab omnibus aliis, quos episcopi reservaverint: quia pontifex solum excepit reservationem a jure, et episcopi non possunt restringere facultatem, a pontifice concessam.

Eorum qui secundam suppositionem negant, fundamentum falsum est, quia nulli casus reservantur episcopis jure communi.

(1078) XII. Hic vero discursus et falso fundamento nititur, et non bene colligit. Primum patet, quia revera nulli sunt casus jure communi reservati episcopis, ut in tom. IV, III part., disp. 29, sect. 3, num. VI, ostendi; ergo non potest illa reservatio juris sumi pro mensura hujus privilegii. Verum ergo jus, de quo ibi Clemens loquitur, est, ut parochi habeant potestatem absolvendi ab omnibus peccatis, his exceptis, quos episcopi sibi reservaverint: similem ergo voluit concedere religiosis mendicantibus, et non majorem.

Falsa item eorumdem collectio: Nam si casus aliquot reservarentur episcopis jure communi, parochi adhuc aliis episcoporum reservationibus subjacerent; ergo etiam mendicantes quos clementina solummodo æquavit parochis.

Secundum probatur: nam esto daremus esse aliqua peccata jure communi episcopis reservata, nihilominus parochi non habent a jure communi potestatem absolvendi ab omnibus casibus, illis exceptis, independenter omnino a jurisdictione episcoporum, sed cum subordinatione ad reservationes alias episcoporum: ergo ex vi illius juris communis non habent religiosi potestatem magis independentem ab episcopis. Patet consequentia ex illis verbis: *Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis, seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in eo curatis, vel parochialibus sacerdotibus est a jure concessum.* Esset autem longe amplior facultas fratrum quam parochorum, si hæc esset subordinata reservationi episcoporum, et non illa. Igitur licet concedamus, si episcopi limitate reservent aliquem casum pro parochis, inde non sequi reservare etiam pro religiosis (quod ad summum probant argumenta adversariorum); nihilominus quando absolute reservant, cum intendant omnes comprehendere, revera tenet illorum reservatio, etiam respectu religiosorum, cum ex prædicto jure communi non recipiant potestatem, nisi subordinatam illis, ut declaratum est.

Non negatur episcopos posse reservare casum pro solis parochis, sed quidquid reservant absolute habet vim etiam pro regularibus confessariis.

Ratio dubii in num. x positi, an Paulus III per dictam clausulam concesserit Societati casus reservatos episcopis. — Papa ad derogandum juri communi conciliari adhibuisset verba expressa; neque est censendus tam liberaliter jura aliorum communicare quam sua. Hoc confirmatur quia declarationes cardinalium super Tridentino non admittunt talia privilegia nisi data verbis expressis et post concilium.

(1079) XIII. His positis, difficultas est, an ex vi hujus specialis privilegii detur hæc facultas nostris confessariis. Et ratio dubitandi est, quia per hanc facultatem non derogatur expresse illud jus commune, cum tamen conciliare sit, quod non solet nisi expresse revocari, ut notat Sanches lib. III de matr., disp. 26, num. VII. Nec satis est, quod pontifex ibi concedat omnes casus sibi reservatos: nam per hoc non satis significat se concedere casus reservatos episcopis, non quia non possit (ut quidam male dixerunt,) sed quia juri suo potest facile cedere; jus autem aliorum non censetur tollere tanta liberalitate, et facilitate, et maxime ubi expresse id non declarat (1). Et confirmatur (quod maxime urget) nam illustrissimi cardinales inter alias declarationes ad sess. 14, cap. 7 concilii Tridentini, in una sic habent: *Regulares per privilegium, quod Mare magnum vocatur, facultatem non habent absolvendi pœnitentes in casibus episcopis reservatis.* In alia vero sic: *Mendicantes vigore Maris magni non possunt absolvere a casibus reservatis, neque jesuitæ.* In alia vero generalius: *Regulares non possunt ex privilegiis, præsertim ex illo, quod Mare magnum appellant, sibi concessis, absolvere quemquam in casibus, quos episcopi sibi reservaverint.* Ubi quamvis addatur illa particula *præsertim*, tamen absolute excluduntur omnia privilegia religiosorum. Quæ declarationes videntur in hoc fundari, quod illa privilegia, si sint antiquiora concilio Tridentino, in illo derogata sint per verba illa cap. 7: *Extra quem articulum sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis*, etc. Si vero sint recentiora, non censentur per verba generalia hanc dare facultatem, sed solum quando illam exprimunt. Quod fundamentum colligo ex alia declaratione

(1) Vide Marz. l. 3, decret. Trid. sup. cap. 22, pag. mihi 411 et 412. (MDCXXV.)

eorumdem cardinalium, quæ sic habet : *Confessores vi privilegiorum rosarii non absolvunt a casibus reservatis episcopo, nisi privilegia ipsa talem tradant facultatem, vel sint obtenta, vel confirmata post concilium Tridentinum* (1).

Resolutio affirmativa bipartita. Suadetur prior pars : Paulus III Societati concessit casus reservatos ab episcopis; id enim verba pontificia exprimunt probatorum auctorum judicio. Auct. comp. privil. Eman. Rod. Navar.

(1080) XIV. Nihilominus assero ex vi hujus privilegii concessam esse confessoribus Societatis ad hoc deputatis facultatem absolvendi a casibus reservatis episcopis, privilegiumque hoc suam vim retinere. Prior pars in hoc fundanda est, quod illa generalia verba cum extensione ad casus reservatos sufficiunt ad comprehendendos casus reservatos episcopis. Et ita intellexit hoc privilegium auctor compendii privilegiorum Societatis, verbo *absolutio*, § 1, et secutus est Emmanuel Rodericus quæst. 61, art. 3 in fine. Sumitur etiam ex Navarro in summa, cap. 27, num. 265, ubi per similia verba Bullæ concessæ confratribus sanctissimæ Trinitatis, ait dari prædictam facultatem; et vehementer impugnat quemdam, qui hoc negaverat. Verum est magis impugnare fundamentum ejus, quod erroneum erat, nimirum, non posse pontificem hanc facultatem dare, ipse vero solum probat habere potestatem, nam illa supposita, pro certo habet per illa verba dari. Probatur præterea, quia illa verba : *quantumcumque gravibus et enormibus*, valde generalia sunt. Expendo deinde illam particulam *etiam*, quia non est limitans, vel diminuens, sed potius augens, quia si casus reservati sedi apostolicæ committuntur, multo magis reservati quibusvis aliis inferioribus prælatis. Denique Gregorius XIII, die 10 Maii anni 1583, vivæ vocis oraculo, prout refertur in dicto compendio Societatis, agnovit hanc facultatem esse concessam a Paulo III, Societati per illud privilegium, et declaravit non fuisse intentionem suam, illam derogare per declarationem cardinalium citatam, et eam denuo confirmavit; per quam declarationem posterior pars resolutionis comprobata manet.

Resolutionis suadetur pars posterior : adhuc gaudet Societas privilegio Pauli III circa casus ab episcopis reservatos.

(1081) XV. Unde ad rationem dubitandi respondetur, pontificem concedendo omnes casus etiam sibi reservatos, concedere omnes, a quibus ipse potest absolvere: potest autem absolvere ab omnibus, quos sibi episcopi reservant, et ideo æque illos committit per illa verba, ac reliquos. Neque in hoc tollit jus aliquod episcoporum, sed fungitur suo, quod habet ad absolvendum ab illis peccatis, per se, vel per delegatos suos. Et ita docui disp. 7 de censu. sect. 5 num. XIII. Ad declarationes cardinalium quod attinet ad mare magnum, fortasse in illo non conceditur mendicantibus facultas absolvendi ab omnibus casibus sedi apostolicæ reservatis. Nam in compendio mendicantum, verbo *Absolutio quoad sæculares*, cum multa de hoc referantur privilegia, nullum refertur, quod clausulam illam et extensionem habeat : et ideo quoad hoc non est similis ratio. At vero qnoad aliam particulam, quæ in tertia declaratione additur, quæ generalis est de privilegiis, habet difficultatem illa declaratio; quia ex libro monumenta ordinis, concess. 287, 392 et 439, varia referuntur privilegia, in quibus expresse conceditur mendicantibus, ut possint absolvere ab omnibus casibus vel sub hac forma generali : *Quantumvis enormibus*, *dummodo tales non sint, propter quos sedes apostolica merito sit consulenda*. Quæ exceptio firmat regulam quoad omnes alios. Vel etiam sub forma speciali : *Etiam reservatis ordinario*, ut referunt moderni auctores (2). Verumtamen, ut ipsi etiam fatentur, hæc privilegia non sunt certa, sed dubia, vel quia non fuerunt usu recepta, vel quia non satis expressis verbis conceduntur, maxime pro sæcularibus : et ideo fortasse congregatio cardinalium, in casu dubio decrevit potius esse favendum juri communi, et concilio Tridentino. Accedit, quod, ut in dicto compendio Societatis refertur, in declaratione illa intercessit auctoritas Gregorii XIII, qui non solum declarando, sed etiam faciendo, potuit decernere ut illa privilegia minus certa, quoad hanc facultatem non admitterentur. Quod vero dicebatur de derogatione talium facultatum per concilium Tridentinum, mihi probabile non est : quia in concilio nihil agitur de privilegiis, vel de derogatione eorum, sed declaratur jus divinum et commune tam quoad pote-

Ad rationem dubitandi allatam in n. XIII, respondetur : In dicto privilegio pontifex 1° concedit omnes casus a quibus ipse potest absolvere; 2° non facit contra jus episcoporum, sed munus proprium exercet absolvendi per se vel per delegatos. Ad confirmationem ex declarationibus cardinalium, respondetur eas cadere in privilegia quæ non habent dictam clausulam, aut quæ ex non usu, ambiguitate verborum, voluntateque Gregorii XIII vim illam amittunt.

Concilium Tridentinum non videtur revocare privilegia absolvendi a reservatis.

(1) Declarationes cardinalium quater recitatæ in hoc num. XIII, leguntur, ad sensum in collectione Gallemart [edit.] pag. 138, hoc ordine : prima et secunda sub num. III; tertia sub num. II; quarta sub num. IV.

(2) Corduba in additione ad *Compendium Minorum*, verbo *quæ ad sæculares*, § 19; et Rodericus q. 61, a. 3. (MDCXXV.)

statem reservandi, quam quoad effectum qui sequitur, posita reservatione. Falsum etiam est, hanc facultatem non dari per verba generalia, quando illa talia sunt, ut casus etiam pontifici reservatos comprehendat. Quod præter dicta patet ex alia declaratione ejusdem congregationis cardinalium, dicentium per Bullam jubilæi indicti a summo pontifice *cum facultate absolvendi a quibuscumque enormibus peccatis reservatis apostolicæ sedi, etiam in Bulla cœnæ Domini,* posse fideles absolvi a peccatis episcopo reservatis. Nec videtur referre quod in hac declaratione, forma concessionis [explicetur quæ pro jubilæo,] est cum extensione ad casus contentos in Bulla cœnæ Domini; in nostro vero indulto, est cum exceptione : quia non minus hæc exceptio firmat regulam ad omnes alios casus ibi non contentos, cuicumque reservati sint, quam ampliet dicta extensio. Alia ergo ultima declaratio citata videtur postulare ad hanc facultatem, quando non datur per verba specialia, quod indultum sit concessum, vel confirmatum post concilium Tridentinum : quia antiquiora reputat dubia, et non admittenda, vel certe derogata non per concilium, sed per aliam declarationem citatam Gregorii XIII. Hoc autem nostrum privilegium, licet fuerit ante concilium Tridentinum concessum, fuit tamen confirmatum a Julio III in Bulla anni 1552, quo anno jam erat facta sessio 14 concilii Tridentini, nam celebrata est die 25 Novembris anni 1551, sub eodem Julio, qui prædictum privilegium cum aliis confirmavit die 22 Octobris anni 1552. Et alia confirmatio colligi potest ex Bulla Pii V, *Dum indefessæ*, anni 1571. Ac denique Gregorius XIII, hoc in specie declaravit et confirmavit, ut diximus in fine num. XIV : video nihilominus revocatam postea a Clemente octavo facultatem mendicantium absolvendi a casibus quos reservant episcopi, sed ea revocatio nec in Lusitania neque (ut credo) extra temporale dominium pontificis obtinuit.

Verba generalia satis complectuntur Societatis facultatem ad casus episcopales, quia exprimunt casus etiam pontifici reservatos : idque infertur ex quadam declaratione cardinalium.

Ad declarationem cardinalium ultimo loco allatam in num. XIII respondetur privilegia antiquiora Tridentino potuisse rejici ut dubia aut derogata per Gregorium XIII; hic autem declaravit se Societati relinquere Pauli III privilegium.

Clemens VIII revocavit mendicantium facultatem in casus episcopales; sed revocatio non obtinuit in Lusitania, nec, ut videtur, extra ditiones pontificios.

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

Expenditur privilegii exceptio de casibus Bullæ cœnæ.

(1082) XVI. Quarto circa exceptionem illam, *Exceptis contentis in Bulla, quæ in die cœnæ Domini solita est legi*, advertendum est limitationem hanc quoad aliquos casus, vel personas per alia indulta sublatam esse. Et in primis in terris infidelium, et partibus remotissimis, a quibus (1) non potest adiri sedes apostolica, potest generalis præpositus concedere nostris facultatem absolvendi, *etiam a casibus in Bulla cœnæ Domini reservatis*, ut concessit idem Paulus III, in Bulla : *Licet debitum*, anni 1549, et confirmavit Julius III, et auxit Gregorius XIII, in Bulla : *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575. Circa quam extensionem vulgaris dubitatio locum habet, an sub illa comprehendatur etiam crimen hæresis, nam sub aliis concessionibus generalibus certum est non comprehendi, ut disput. 21 de fide, section. 4, num. XXI, diximus, et docent communiter moderni doctores, et declaravit Pius V, speciali motu proprio, quem refert Rojas lib de privilegiis inquisitorum num. 416, et lib. de hæresi, 1 part. assert. 39. Cujus declarationis fundamentum est, quia casus specialis non venit sub concessione adeo generali, juxta regulam 81 juris in 6. Videri autem potest hæc ratio in præsenti cessare, quia ratio, ob quam hæc concessio facta est, scilicet quia non potest apostolica sedes adiri, etiam in peccato hæresis locum habet, et ideo respectu earum regionum peccatum hæresis non potest considerari ut speciale, sed ut induens eamdem rationem. Sic enim multa propter distantiam conceduntur, quæ alias negantur, ut dixit Glossa in cap. *cum ex literis*, de in integrum restitut. et Panormitanus in cap. *in nostra*, de sepultur. et ex Bullis eorumdem pontificum colligi potest, in quibus multa pro illis remotis regionibus conceduntur nostris operariis quæ pro aliis locis minime permittuntur. Quæ rationes suadent hanc partem valde probabiliter, maxime pro his locis, ubi neque officium inquisitorum exercetur, nec fere sunt episcopi, aut suum munus libere administrare non permittuntur : ad omnem tamen dubitationem tollendam, hoc in specie concessit Julius III, vivæ vocis oraculo, ut refertur in compendio privilegiorum statim citando et habetur in Bulla ejusdem Julii anni 1552 : *Dilecte fili*, ibi, *et quoscumque a casibus hæresis, et aliis contra fidem, et consequentibus censuris*

In privilegio Pauli III, fit exceptio casuum cœnæ a delegatione reservatorum pontificiorum; sed propter posteriora privilegia jam exceptio non procedit in locis remotissimis infidelium.

Idque valde probabiliter etiam quoad hæresim, in iisdem locis; maxime ubi nullatenus vel parum exercetur potestas inquisitorum aut episcopi : inde enim non facilius adiri potest pontifex propter hæresim quam propter cetera reservata; quæ tamen non delegata sunt nisi ob distantiam.

Glossa.

Panorm.

Ita tum voce, tum scripto, in specie concessit Jul. III, pro locis quibuscumque : at postea Hispaniam exceptam voluit Gregorius XIII.

(1) *A quibus*. Ita editt. quatuor, pro *e quibus*.

quibuscumque, etc., conceditur autem talis facultas soli *Præposito et professis idoneis per illam deputatis :* non arctatur autem ad regiones remotissimas, sed simpliciter conceditur : *Ad quoscumque a casibus hæresis, et aliis contra fidem absolvendos.* Et hoc modo fuit hoc privilegium confirmatum a Gregorio XIII, die 18 Martii anni 1584, vivæ vocis oraculo pro reliquis orbis partibus, Hispania excepta, ut in compendio refertur, verbo *absolutio*, § 5.

A quo superiore hæc Julii III et Gregorii XIII concessio sit sociis communicanda. — Generalis eam communicavit tantum provincialibus per eos subdelegandam in solis casibus particularibus.

(1083) XVII. Ubi adnotatur, solum communicari provincialibus extra Hispaniam, cum potestate subdelegandi hanc facultatem in casibus particularibus, quando re attente considerata judicaverint expedire. Quod pertinet ad moderatum usum illius indulti, ratione cujus non poterunt provinciales hanc facultatem generaliter alicui concedere, nisi habuerint a generali ampliorem facultatem, quam ipse poterit concedere extra Hispaniam, ubi judicaverit expedire. Verumtamen limitatio illa addita ibi est, quoad hoc speciale privilegium et quoad omnia loca, at in remotissimis regionibus et utendo privilegio Pauli III, cum probabili extensione supra dicta, videri potest major facultas admittenda. Quia vero Paulus III, etiam pro terris infidelium non concedit casus contentos in Bulla cœnæ, nisi quando præpositus generalis eam facultatem concesserit eis, quos illuc mittit, ideo semper facultas hæc pendet ex speciali illius concessione. Nam in compendio privilegiorum nullam invenio factam esse mentionem illius secundæ concessionis et extensionis factæ a Paulo III, nec universalem clausulam, per quam præpositus generalis illam communicet confessoribus, aut provincialibus. Semper ergo necessaria est communicatio specialis et ab homine, ut sic dicam, ad absolvendum a quibuscumque casibus cœnæ etiam in terris infidelium, et remotis, observando clausulam in præfatione illius compendii positam, nimirum, omnem facultatem in compendio omissam, eo ipso non esse concessam, donec a præposito impetretur, nisi (ut ibi additur) periculum in mora esset, nam tunc censetur provincialibus et visitatoribus communicata solum pro casu occurrente, ac necessario, cum aliis limitationibus, quæ ibi adjunguntur.

Privilegium Pauli III et ejus valde probabilis extensio de quibus in numero XVI, non referuntur in *Compendio* privilegiorum Societatis; quare nequeunt adhiberi nisi quando periculum sit in mora, et tunc per provinciales aut visitatores.

Nullibi etiam procedit exceptio auferens

(1084) XVIII. Præter has extensiones est alia Gregorii XIII facta vivæ vocis oraculo die 18 Martii, anni 1584, his verbis : *Possunt confessarii Societatis absolvere eos, qui bona naufragantium rapuerunt, injuncta eis restitutione ubi et quomodo ea fieri poterit.* Qui casus reservatus est in quarta clausula Bullæ cœnæ, in cujus fine revocantur omnia privilegia ad absolvendum ab hujusmodi casu. Sed quoad hoc est notandum aliud privilegium ab eodem Gregorio eadem die concessum : *Ut nullæ Societatis facultates censeantur revocatæ per Bullam cœnæ Domini*, ut in eodem compendio refertur, verbo *Bulla cœnæ*, § 2. Præterea concessa est Societati alia specialis facultas, absolvendi a peccato commisso in legendo libros prohibitos, de quo peccato in tom. de fide disp. 20, sect. 2, a num. XVIII dictum est. Quam facultatem etiam concessit Gregorius XIII, cum eadem limitatione, *extra Hispaniam*, et pro aliis etiam locis cum magna moderatione communicatur a præposito generali, ut in prædicto compendio videre licet, verbo *absolutio*, § 4. Pertinet autem hæc facultas ad casus contentos in prima clausula Bullæ.

Societati privilegium Gregorianum absolvendi de peccato in rapiendis bonis naufragantium.

Nec item procedit exceptio quoad casum legendi libros prohibitos, etiam hæreticorum. Tamen hoc Societatis privilegium, nullum in Hispania, extra eam valde limitat generalis.

(1085) XIX. Ultra hæc, ex parte personarum absolutione indigentium, data est nostris confessoribus facultas absolvendi eos, qui mittuntur ad triremes, a quibuscumque casibus non solum sine ulla exceptione, sed etiam cum hac additione : *Sicut in articulo mortis;* quæ indicat amplissimam facultatem; et ideo non communicatur ipso facto, omnibus deputatis et approbatis confessoribus, sed superioribus, et quibus ipsi specialiter eam commiserint : quod spectat ad moderatum usum Societatis, nam facultas absolute concessa est a Pio IV, vivæ vocis oraculo, ut refertur in dicto compendio, § 5. Tandem advertendum est, hæc omnia intelligi respectu sæcularium, seu externorum, qui de Societate non sunt, nam pro absolutione personarum Societatis multo plures facultates quoad hanc partem sunt concessæ prælatis Societatis, ut infra suo loco lib. X, cap. 5, dicemus. De familiaribus etiam pauca addemus infra cap. 4.

Nec denique exceptio casuum Bullæ cœnæ a facultate circa casus pontificios procedit de sæcularibus qui mittuntur ad triremes : hos enim Pius IV permisit a sociis absolvendos SICUT IN ARTICULO MORTIS.

Hactenus de sæcularibus; at respectu sociorum absolvendorum multo plures sunt Societatis facultates : quod ad familiares spectat dicetur capite quarto.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

Expenditur alia clausula tripartita, de absolutione a sententiis, censuris et pœnis.

(1086) XX. Quinto observanda sunt illa illa verba : *Et a quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris, et pœnis*

Privilegium Pauli III sub eadem exceptione casuum

Bullæ cœnæ addit facultatem absolvendi a censuris quas annexas haberent casus pontificii.

ecclesiasticis absolvendi. Addita enim sunt ad explicandum, non solum concedi directam facultatem absolvendi a culpa, sed etiam a censura, quantumvis reservata, cum eadem tamen exceptione Bullæ cœnæ.

Hæc clausula non frustra additur præcedenti de absolutione a culpis Nam sic patet 1° facultatem non respicere solos casus reservatos sine censura, 2° censuram posse auferri ad omnem effectum, in foro conscientiæ.

Quamvis enim culpa tolli non possit nisi ablata censura, et ideo concessa facultate ad absolvendum a culpis reservatis, censeatur concessa facultas ad absolvendum a censuris; nam qui dat facultatem ad aliquid, dat consequenter ad omnia, quæ ad illud necessaria sunt, ut constat ex toto titulo de officio delegati : nihilominus, ne putaretur facultas restricta ad casus non habentes censuram annexam, vel quia posset censura tolli solum ad hunc effectum, ut possit obtineri absolutio a culpa, qua obtenta statim rediret censura; ideo expresse declarata est extensio illius facultatis ad absolutionem censurarum : quo fit ut per hanc facultatem directe ac simpliciter possint remitti censuræ, ita ut necessarium non sit amplius coram judice comparere, quoad forum conscientiæ, ut statim dicemus.

TITULUS SEXTO INTERJECTUS.

De prima particula clausulæ a sententiis.

An hæc Paulini privilegii particula A SENTENTIIS comprehendat sententias ab homine latas generaliter.

(1087) XXI. Sunt autem in illa clausula tres particulæ notandæ : *Sententiis, censuris et pœnis*. Et circa primam quæri potest, an intelligenda sit de solis sententiis a jure, de quibus nulla dubitatio est, an etiam ab homine. Videtur enim ita affirmari, quia vox illa indefinite ponitur; non est ergo cur a nobis restringatur. In contrarium vero est, quia si sententiæ ab homine ibi comprehenderentur, id esset verum tam de specialibus, quam de generalibus : quia respectu utrarumque verbum illud est indifferens; consequens autem est contra communem usum et sententiam. Item obstat proprietas illius vocis, *resultantes*, quia hujusmodi sententiæ non proprie dicuntur resultare ex delicto, nisi quando delictum habet sententiam annexam ex vi juris : nam quando per hominem ferenda est sententia, non resultat proprie ex delicto.

Pars affirmativa probatur, tum auctoritate, quia in compendio privilegiorum S. J. ita significatur;

Nihilominus certum est sub hac clausula comprehendi censuras latas per sententiam generalem ab homine, quod supponitur in scholio addito ad hanc facultatem in nostro compendio, ubi concessa hac facultate omnibus confessoribus, additur : *Præterquam respectu excommunicatorum generaliter ab homine, quos superiores tantum, et ii, qui ab eis specialem licentiam habuerint, poterunt absolvere.* Hæc enim exceptio supponit facultatem extendi ad has sententias, alias nec superiores, nec deputati ab illis possunt (1) illa uti in eo casu : facultas ergo data est; quamvis propter vitandam offensionem, præpositus generalis solum cum ea limitatione illam communicet, quod ut num. VI diximus, juxta privilegia facere potest.

tum ratione, quia sententia ab homine lata generaliter præcedit delictum, eoque posito statim vim exercet non secus atque sententia a jure.

Ratio vero est supra tacta, quia sententia generalis ab homine est propriissima sententia, et nihil habet speciale, ob quod in generali clausula non includatur, et illa etiam proprie dicitur resultare, quoad suum effectum ex delicto contra illam commisso, nam in hoc convenit cum sententia a jure, quod supponitur lata ante delictum commissum, et ideo ex illo statim resultat effectus.

Notatio. Possunt Benedictini absolvere a censuris non reservatis latis a jure aut generaliter ab homine; sed hoc non communicatur sociis in compendio privilegiorum S. J.

Obiter etiam adverto, Eugenium IV concessisse monachis S. Benedicti similem facultatem absolvendi ab omnibus censuris a jure vel ab homine generaliter latis, ut refertur in compendio mendicantium, verbo *absolutio*, § 5, qua in rigore possent nostri confessores uti saltem quoad censuras non reservatas, quia illa non amplius extenditur. Verum, cum in nostro compendio omissa sit, nobis non est communicata, juxta regulam generalem, in præfatione illius præmissam.

Idem probabiliter affirmandum de sententiis ab homine latis specialiter : has videlicet comprehensas in privilegii particula A SENTENTIIS. Nam 1° compendium privilegiorum S. J. ita videtur supponere; 2° nullum jus obstat quo minus id concesserit pontifex, et possent sæpe sic juvari pœnitentes sine incommodis, quando cetera requisita non desunt.

(1088) XII. Idem cum proportione dicendum censeo de sententiis ab homine etiam specialiter latis. Hoc non est tam certum; tamen in eodem compendio supponi videtur, dum dicitur : *Excommunicatos autem nominatim ab homine, ne superiores quidem absolvent :* nam hæc verba solum denegant actum, id est, actualem communicationem dictæ facultatis, unde videntur supponere in præposito generali potestatem ad communicandam illam : ad hoc autem necesse est, ut privilegium de his sententiis loquatur. Deinde probatur, quia nulla est sufficiens ratio, quæ nos cogat ad faciendam hanc limitationem : ergo cum privilegium indefinite concedatur, et sit favor ac beneficium principis, limitandum non est. Antecedens probatur, quia nullum peculiare jus obstat in sententiis specialibus, magis quam in generalibus, et sæpe

(1) *Possunt.* Ita editt. quatuor; conjicio *possent.*

potest usus hujus (1) facultatis in sententiis specialibus esse necessarius ad salutem animarum, et fieri sine offensione judicum, vel aliorum scandalo, ut si persona non sit nota : ergo non est cur fiat prædicta restrictio. Contrarium hujus sentit in simili auctor compendii Mendicantium, verbo *absolutio quoad seculares*, § 19, quem sequi se profitetur Emmanuel Rodericus in expositione Bullæ § 9, num. 55; postea vero ita illam sententiam explicat, ut tamen a nostra non recedat. Clarum est enim, sine satisfactione partis, vel ecclesiæ, vel sine justa causa, aut cum scandalo non posse quempiam uti hac facultate; at vero intervenientibus his conditionibus satisfactionis partis vel ecclesiæ, potest, quod dictus auctor non negat; ut autem possit, etiam cum prædictis conditionibus, necesse est ut privilegium det hujusmodi potestatem : quia nisi hæc supponatur, extrinsecæ rationes aut causæ non sufficiunt : hæc autem supponi, aut haberi non potest absque privilegio.

Auct. comp. Mendic.

Emm. Rod.

TITULUS SEPTIMO INTERJECTUS.

De secunda particula clausulæ a censuris.

Quid nomine *censuræ* veniat, in Paulini privilegii particula A CENSURIS. —Veniunt excommunicatio, suspensio et interdictum.

(1089) XXIII. Circa secundam particulam, scilicet : *Ab omnibus censuris*, occurrebat longa disputatio, quid sub illa comprehendatur. Sed res hæc in materia de censuris disput. 1, sect. 5 copiose tractata est. Nunc satis sit respondere comprehendi quamcumque excommunicationem, suspensionem, et interdictum, juxta cap. *quærenti* de sent. excommun. An vero possit extendi ad irregularitatem aliquam, in materia de irregularitate tom. de cens. disput. 40, sect. 1 dictum est, et statim attingetur. Item quæri potest quæ forma servanda sit in hac absolutione a censuris præstanda. Sed breviter dicendum est, non oportere solemnitatem aliquam vel cæremoniam juris servare, sed simpliciter concedi ex privilegio Leonis X concesso minoribus, ut habetur in eorum supplemento concessione 174 et in nostro compendio, verbo *excommunicatio*, § 2.

De forma absolvendi per dictum privilegium.— Nulla cærimonia ibi præscribitur.

Utentibus privilegio Pauli III an a censuris absolvendum necessario intra confessionem.

(1090) XXIV. Tandem quæri potest, quod etiam supra tetigi tract. 8, lib. II, cap. 24, num. XII, an danda necessario sit intra sacramentum pœnitentiæ, vel possit extra illud dari. Quod dubium alias tractari solet de Bulla cruciatæ, et aliis privilegiis, in quibus solet hæc facultas concedi sub his verbis : *Concedimus ut, eorum confessionibus diligenter auditis, a criminibus et censuris absolvi possint*, etc. Ex qua verborum forma videtur colligi absolutionem a censuris non posse dari nisi in confessione sacramentali, et in ordine ad absolutionem sacramentalem ejus. Eadem autem forma servatur in hoc nostro privilegio. Nam hæc clausula ita incipit : *Nec non*, etc. *ad vos undique accedentium confessiones audiendi, et eorum confessionibus diligenter auditis, eos a quibusvis casibus, et ex ipsis casibus resultantibus sententiis*, etc., ergo talis absolutio a censuris dari non potest nisi prædicto modo. Confirmatur, nam hæc absolutio non potest dari ut prosit, nisi in foro interiori, ut declaratum est a Pio V in quadam Bulla jubilæi anni 1568, ubi occasione illius jubilæi ita explicat omnes similes facultates ab apostolica sede manantes : ubi consequenter ait, hanc absolutionem dandam esse in foro pœnitentiali etc.

Ratio dubitandi in favorem partis affirmativæ est in hac privilegii clausula CONFESSIONIBUS DILIGENTER AUDITIS.

Ejus rationis pro parte affirmativa confirmatio est, quia Pius V ad privilegium jubilæi et similia vult absolutionem a censuris nec valere nisi in foro interno, nec dari extra forum pœnitentiale.

(1091) XXV. Nihilominus auctores moderni, ut Sancius lib. VIII de matrim. disput. 15, num. 25 et disput. 16, num. ult. et disput. 34, num. 28 et lib. IV Decalogi cap. 54 a num. 14, ubi alios citat, asserunt, per Bullam cruciatæ posse dari absolutionem censuræ absque sacramento pœnitentiæ, unde a fortiori sequitur, id posse fieri per hoc privilegium. Verum est, aliquos eorum in hoc fundari, quod Bulla non limitat ut absolutio a censura detur, *auditis confessionibus*, quod in hoc privilegio non ita est. Et ideo alii id defendunt, non obstantibus illis verbis, quia illa non sunt posita propter absolutionem a censura, sed propter absolutionem a peccatis, de qua proxime sermo subjungitur. Hujus autem interpretationis ratio est, quia secundum commune jus ad absolutionem a censura, non est necessaria confessio, nec absolutio sacramentalis, ut est per se notum, et disput. 7, de cens. sect. 7, ex professo tractatum est; ergo illa verba interpretanda sunt secundum jus commune, ut scilicet addita censeantur pro illa absolutione, ad quam necessaria est confessio.

Quum absolutio a censuris datur vi Bullæ cruciatæ auctores quidam negant requiri tunc pœnitentiæ sacramentum; atque idem valeret in privilegio Pauli III : at fundamentum eorum auctorum varium est. Nam aliis ita placet quia Bulla jubilæi non dicit AUDITIS CONFESSIONIBUS; alii confessionem sacramentalem interpretantur qualem jus commune requirit, id est ad sola peccata. Sanch.

(1092) XXVI. Hæc autem ratio retorqueri potest : nam potius essent superflua illa verba, si propter absolutionem solam

Retorquetur proximum fundamentum. Nam absolutio

(1) *Hujus*. Editi. quatuor habent *unius*.

a censuris licet per se non requirat sacramentalem confessionem non videtur commissa nisi sub ea conditione; nec desunt qui tutius ita affirment.

sacramentalem ponerentur: quia absolutio sacramentalis essentialiter dicit respectum ad confessionem sacramentalem, et ideo eo ipso quod conceditur facultas ad absolvendum a peccatis subintelligitur, audita confessione: ergo videntur expresse addita illa verba, ut explicarent necessariam conditionem ad utramque absolutionem tam censurarum, quam culparum. Esto enim verum sit, absolutionem a censura non postulare sacramentalem per se, nihilominus potuit pontifex nolle, et videtur noluisse illam facultatem concedere, nisi cum ea restrictione, quia non dabat illam, nisi ut possent removeri impedimenta absolutionis sacramentalis. Et ita censet tutius Navarrus cap. 26, num. 31; Corduba in summa Hispana, quæst. 19 et 187, citans Covarruvium in cap. *Alma*, I part., § 11, num. 16, ubi de hoc nihil habet, sed de valore hujus absolutionis in foro interno vel externo, quæ duo puncta confundi solent ab auctoribus, sunt tamen distincta, ut statim dicam a num. 30. In eamdem ego sententiam alibi satis inclinavi; præsertim tom. V de censuris disput. 7, sect. 3 a num 33, et tom. II de relig. tract. 6, de voto lib. VI, cap. 16, num. 4. Negari quidem non potest prædictam opinionem Navarri, per se loquendo, esse tutiorem, nam absolvendo a censura, facta integra confessione sacramentali, nihil est periculi, cum certum sit talem absolutionem validam esse: absolvendo autem extra confessionem, cum sit res sub opinione, posset esse aliquid periculi; et ideo si nulla rationabilis causa interveniret, nec consulerem, nec permitterem uti hac facultate, nisi in confessione sacramentali.

Navar.

Cordub.

Quia absolutio a censuris extra confessionem potest habere aliquid periculi non est adhibenda nisi ob causam rationabilem.

Pars negans oportere vi privilegii Paulini ut confessio sacramentalis præcedat absolutionem a censuris, probatur quia optime consentit cum indulto.

Suadetur 1° quia τὸ AUDITIS CONFESSIONIBUS potest significare confessiones accommodatas ei absolutionis generi quod postulabitur.

Confirmatur, quia ibidem τὸ ABSOLVERE significat absolutionem duplicis generis.

(1093) XXVII. Nihilominus in rigore alia opinio nunc mihi magis placet, quia est favorabilior, et potest in omni proprietate accommodari verbis indulti. Et præter [explicandi] modum supra relatum num. 23, [versu *Et ideo alii*], quem attigit Corduba, et probabilis est, occurrit alius: quia verbum illud, *auditis confessionibus eorum*, commune est, et de se indifferens ad sacramentalem confessionem, et ad quamcumque aliam absolutioni, seu sententiæ, aut pœnitentiæ imponendæ proportionatam: ergo merito potest in sua communitate sumi, et cum partitione accommoda ad absolutionem adaptari. Confirmatur, et declaratur, nam verbum *absolvendi*, quo illa clausula concluditur, commune est ad absolutionem sacramentalem peccatorum, et ad absolutionem censurarum, quæ sine dubio est distincta, et prævia, et a diversa potestate procedit. Ibi autem verbum illud *absolvendi* sumitur in sua communitate, et per illud conceditur duplex potestas ad utramque absolutionem: ergo eodem modo accipi potest verbum aliud, *auditis confessionibus*, ut sub se claudat duplicem confessionem duplici absolutioni accommodatam, et ad unamquamque requirat solam illam, quæ per se sufficiens est. Simile argumentum accipi potest ex illis verbis, quæ finita illa clausula adjunguntur: *Ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendo*. Hæc enim verba etiam sunt communia ad pœnitentiam sacramentalem ad aliamque satisfactoriam, seu compensativam delicti extra sacramentum: non est enim necesse ut sacerdos Societatis volens aliquem absolvere a censura, per delictum grave contracta, solam pœnam sacramentalem imponat; sed instar judicis ferentis sententiam in foro contentioso, potest illi pœnam imponere in vindictam contumaciæ contra ecclesiam quam reus tenebitur in conscientia implere, non quia sit pars sacramenti, sed quia voluntarie se subjecit illi judicio, et quasi sub eo pacto absolvitur: ergo sub eadem indifferentia accipienda sunt priora verba, ita ut ibi concedatur facultas ad efficiendum duplex judicium, unum sacramentale de culpis, aliud quasi contentiosum, de censuris; et ad utrumque requiratur sua confessio, absolutio, et pœnitentia. Quamvis autem simul ad utrumque judicium detur potestas, non propterea postulatur ut necessario simul fieri debeant, nulla enim ratione fundatur hæc illatio: sæpe enim multa comprehenduntur eisdem, vel conjunctis verbis, non quia in re ita necessario conjuncta sint, sed vel quia ita brevius et commodius dicuntur, vel certe quia frequentius ita fiunt, non ex necessitate, sed ex commoditate. Unde fortasse in præsenti per hanc connexionem verborum ad summum significatum est, confessionem sacramentalem esse sufficientem ut quis absolvatur a censura, non vero quod illa necessaria sit.

Τὸ POENITENTIAM SALUTAREM intelligi potest de pœna tum sacramentali tum non sacramentali.

In privilegio Pauli III datur facultas ad judicium aliud sacramentale, aliud contentiosum; utrique convenit confessio, absolutio, pœnitentia; non autem necesse est simul exerceri potestatem simul datam ad utrumque.

(1094) XXVIII. Quocirca, si quis ligatus tali censura accedat ad confessorem Societatis, et confiteatur tale delictum, paratusque sit ad acceptandam condignam pœnitentiam, et obediendum ecclesiæ, quamvis

Illatio unius casus ex proxima confirmatione. — Confessarius Societatis cui v. g. non vacat ad

audiendum confitentem sacramentaliter, videtur eum a censuris posse absolvere, si dignus sit.

tunc non sit paratus ad absolutionem sacramentalem, vel nolit, aut non possit integram sacramentalem confessionem facere, vel sacerdos non valeat illam audire, credo posse illum absolvere a censura reservata, et illum remittere, ut ab alio, qui tantam facultatem non habet, possit absolvi a culpis, quarum reservatio tollitur ablata censura : et quia hæc necessitas potest sæpe contingere, ideo multum refert non plus restringere hanc potestatem, cum re vera satis probabiliter [ita] fieri possit. Atque eadem, et majori ratione si quis audiens prolixam confessionem alicujus, quam non potest per multos dies finire, ut sacramentaliter absolvat, si interim audiat casum, cui est annexa censura, existimo posse illum statim absolvere a censura, supposita sufficienti dispositione ad hunc finem, scilicet quod reus a contumacia recesserit, et satisfecerit, et convenientem pœnitentiam acceptet : quia non oportet illum tenere ligatum censura pluribus diebus, et quia in ordine ad talem absolutionem jam est satis audita confessio, et quia absolutio illa a censura potest juvare ut reus melius se disponat ad absolutionem sacramentalem, et ita ibi jam intervenit finis intentus per hanc facultatem, ideoque hic casus est certior quam præcedens, mihique prorsus indubitatus, quidquid Corduba dicat. Denique si audita tota confessione integra, et sufficiente ad absolutionem sacramentalem, sacerdos vel ex malitia, vel ex indiscreto zelo nollet sacramentaliter absolvere, vellet autem absolvere a censura, sine dubio absolutio esset valida, tum quia etiam ad literam ibi impletur conditio, *auditis confessionibus* : tum etiam, quia absolutio a censura semper antecedit tempore absolutionem sacramentalem, et non pendet ex futuro eventu : quamvis ergo illa non sequatur altera valida permanebit. Neque etiam est verisimile quod valor absolutionis a censura pendeat ex intentione absolvendi postea sacramentaliter, quia hæc per se est extrinseca, et ejus necessitas neque in hoc indulto postulatur, neque aliunde colligi potest.

Illatio alterius casus. — Omnino certum videtur quando absolutio sacramentalis diu differenda est dari posse absolutionem a censuris simul atque has inter confitendum declarat pœnitens recte dispositus.

Illatio tertii. — Certe valeret absolutio a censuris quam sacerdos daret post auditam omnium peccatorum confessionem, atque negatam juste vel injuste absolutionem sacramentalem.

Suadetur ultimo, dicta pars negans proposita ab initio numeri XXVII. Nam sacramentalis confessio nequit esse necessaria ubi non requiritur absolutio sacramentalis : adde absolutionem a censuris semper viam parare absolutioni sacramentali.

(1095) XXIX. Atque hinc etiam sumitur argumentum valde probabile; ad absolutionem a censura non esse necessariam confessionem sacramentalem ex vi hujus indulti, quia non est necessaria absolutio sacramentalis : nam confessio sacramentalis solum propter sacramentalem absolutionem exigi debet. Et quamvis verum sit hanc gratiam concedi in ordine ad absolutionem sacramentalem, non est tamen ille finis adæquatus, neque intrinsecus, ut paulo inferius dicam, sed est ratio quædam adjuvans, et extrinseca, quæ semper potest respici et considerari in danda absolutione a censura, quamvis non simul danda sit absolutio a peccato, quia semper paratur aliquo modo via ad illam.

Ex dictis a num XXVII, responsum est ad rationem dubii propositi in num. XXIV ob verba CONFESSIONIBUS DILIGENTER AUDITIS.

Confirmatio ibidem num. XXIV posita, quid concludat. — Concludit absolutionem ex privilegio Paulino datam valere tantum in foro interno ac pœnitentiæ.

Covar.

Cordub. Navar.

(1096) XXX. Per hæc ergo satisfactum est priori rationi dubitandi in num. XXIV, sumptæ ex verbis indulti : nunc dicendum superest de difficultate tacta in confirmatione ejus, scilicet, quia hæc absolutio a censura solum valet in foro interno, ac pœnitentiæ. Quod quidem in nostro compendio ut certum supponi videtur : nam verbo *absolutio*, in scholio ad § 1 dicitur : *Admoneant pœnitentes absolutionem a censuris, si quam impendent, nihil eis prodesse in foro exteriori.* Et in fine totius verbi iterum notatur, ea quæ ibi dicuntur de absolutione a censuris, quoad externos, intelligi de absolutione in sacramento pœnitentiæ. Tenet etiam hanc opinionem Covarruvius in cap. *Alma mater*, part. I, § 11, num. XVI et eam supponunt Corduba et Navarrus supra in num. XXVI, quorum mens est, pontificem quidem posse hanc facultatem concedere etiam pro foro exteriori, si velit, ut per se est certum, non tamen illam concedere, nisi expresse id declaret, quia plurimum detraheret auctoritati jurisdictionis ecclesiasticæ, si frequenter eam concederet, et ideo quando eam vult concedere, quod raro facit, verbis expressis, et in speciali id declarat : ergo per generalem clausulam illam non concedit. Patet consequentia, tum ex regula juris 81 in 6, quod sub generali non continetur particulare, quod princeps non esset verisimiliter concessurus : tum etiam quia peculiaris expressio, quæ interdum fit, indicat generalem non sufficere, alioqui superflua esset illa additio.

Confirmatio posita in n. XXIV, et repetita in num. XXX, non tamen concludit contra partem probatam a num. XXVII, negando ad absolutionem a censuris requiri confessionem

(1097) XXXI. Quamvis autem hanc sententiam admittamus (ut necessario admittenda est, saltem quando in ipso indulto expresse additur, *in foro conscientiæ*, ut additur in concilio Tridentino sess. 24, cap. 6, de reform. in facultate concessa episcopis ad absolvendum a casibus occultis), licet inquam hoc concedatur, non propterea sequitur talem absolutionem solum posse

sacramentalem.

Ejus rei ratio est quia absolutio in foro conscientiæ non sic dicitur ob susceptionem sacramenti pœnitentiæ, sed quia per eam tolluntur obligationes in conscientia quin tollantur in foro exteriori.

dari in sacramento pœnitentiæ, quia absolutio non ideo dicitur esse in foro conscientiæ, quia in sacramento pœnitentiæ datur, sed quia hominem liberat ab omni obligatione in foro conscientiæ, ita ut ipse non teneatur alicui pœnæ se subjicere ultra pœnitentiam, vel satisfactionem sibi injunctam a sacerdote absolvente, non tamen reddit immunem ab omni pœna fori contentiosi, neque aufert jus tertio, ut in foro exteriori possit justam vindictam postulare, nec judici, ut ex officio possit contra illum procedere in exteriori foro ad publicam pœnam. Exemplum est evidens in dicta facultate concilii Tridentini, per quam potest episcopus absolvere extra confessionem, cum tamen solum absolvat in foro conscientiæ. Dispensatio etiam in irregularitate non fit proprie in sacramento pœnitentiæ, quia nullam habet connexionem cum illo, et nihilominus dicitur sæpe concedi in foro conscientiæ : ergo. Denique idem constat ex declaratione Pii V, supra allegata in num. XXIV quam statim amplius ponderabimus num. seq. et XXXVIII, ex aliis juribus, quæ adducit Covarruvius dict. num. XVI.

Manifestatur exemplis casuum occultorum papalium a quibus absolutio episcopi et irregularitatum in quibus dispensatio datur in foro conscientiæ quin requiratur sacramentum pœnitentiæ.

Distinctio quorumdam, fori conscientiæ et pœnitentiæ in eo est ut forum alterum ad conscientiam pertineat simpliciter, alterum sit etiam sacramentale. Sanch.

(1098) XXXII. Distinguunt autem aliqui, ut Sancius lib. VIII, de matrim. disput. 34, num. 29, Rodriquez quæst. 61, art. 10 inter forum conscientiæ, et pœnitentiale, quod forum conscientæ præcise postulet, ut absolutio fiat ad levamen conscientiæ : forum autem pœnitentiale addit quod fiat in ipso sacramento pœnitentiæ. Unde absolutio in foro conscientiæ dari potest a clerico in minoribus : absolutio autem in foro pœnitentiæ non nisi a sacerdote. Quæ sententia tribuitur Sylvestro verbo *absolutio* 1, et Navarro cap. 27, num. 41 et D. Antonino III part., tit. 24, cap. 77, in quibus nihil ad rem præsentem invenio. Unde, quamvis verum sit, forum pœnitentiæ, rigorose sumptum pro sacramentali, esse distinctum a contentioso, et a foro conscientiæ prout extra sacramentum exerceri potest; nihilominus in præsenti existimo cum Præposito in cap. *præterea* 2, de sponsal. pro eodem accipi forum pœnitentiæ, et conscientiæ, et neutram vocem arctari ad pœnitentiam sacramentalem, sed extendi ad omnem illam, quæ ad satisfaciendum conscientiæ, et ad tollendum vinculum censuræ coram Deo ordinatur, ut dixi lib. VIII de legibus cap. 6, num. XVI.

Sylvest.

Navar.

D. Anton.

Præposit.

Et ea distinctio quamvis stricte vera, hic non valet, quia in privilegio videtur tantum requiri forum quod sufficit ut tollatur censura coram Deo.

Et colligi potest ex prædicta declaratione Pii V, in jubilæo anni 1568 : *Declarantes insuper* (inquit) *tam præsentes, quam alias quascumque supra concessiones similium, vel dissimilium indulgentiarum a nobis aut prædecessoribus nostris hactenus emanatas, et in futurum quomodolibet emanandas literas, Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum effectum in foro conscientiæ et pœnitentiali consequendum dumtaxat, non autem foro fori, aut contentioso, nisi satisfecerint, ullatenus suffragari.* Nam ex his verbis constat, forum conscientiæ, et pœnitentiale in hac materia pro eodem sumi, et solum condistingui a foro contentioso. Quoties ergo pœnitentia imponitur solum ad remedium concientiæ, forum illud et pœnitentiale, et conscientiæ esse potest, sive id fiat intra sacramentum, sive extra, dummodo fiat per potestatem judiciariam a superiore commissam. Ergo ex illis verbis numquam colligi potest, absolutionem a censura dandam necessario esse in sacramento pœnitentiæ. Quapropter ex illis verbis non potest colligi talem absolutionem in foro conscientiæ a solis sacerdotibus dari posse, ut bene notavit Navarrus cap. 27, num. 41, quia absolutio a censura separata ab absolutione sacramentali dari potest a non sacerdote, dummodo clericus sit, ut ex propria materia nunc suppono. Consideranda ergo sunt verba indulti, nam si dirigantur ad presbyteros, ut in hoc nostro indulto, vel ad confessores, ut in jubilæis, tunc clarum est, potestatem solis sacerdotibus delegari : si vero verba sint generaliora, ut solent esse in aliquibus privilegiis pro articulo mortis, ut in eo possit quis absolvi ab omnibus censuris, etc. a quocumque; tunc si absit sacerdos, posset inferior clericus absolvere a censura, quamvis non posset a culpa.

Navar.

Quia absolutio a censura dividi potest a sacramentali ideo aliquoties recte daretur a clerico nisi indultum dirigatur ad sacerdotes.

(1099) XXXIII. An vero potestas absolvendi, solum extendatur ad forum conscientiæ, quando expressa limitatio non additur, etiamsi non fiat expressa extensio, magis incertum est, ut etiam Navarrus et Covarruvius intellexerunt, uterque enim satis dubius est de sua opinione : nam privilegia et favores, præsertim animarum, ampliandi sunt : sed hujusmodi est hæc facultas, et extensio illa non est præter proprietatem verborum, imo videtur ad integram eorum veritatem necessaria, quia per ea conceditur absolutio simpliciter :

Quum quis utitur facultate absolvendi a censuris, absolutio per eum data in foro interno an valeat pro externo.

Navar.

Covar.

Multiplex ratio partis affirmantis : 1ª, favores sunt ampliandi; 2ª, privilegium concedit absolutionem simpliciter;

3ª, absolutio parum prodest quæ valet tantum in foro conscientiæ.

absolutio autem censuræ, quæ non se extendit ad forum externum, non est absolutio simpliciter, sed tantum secundum quid : ergo... Probatur minor, tum quia vinculum censuræ maxime respicit forum externum et contentiosum, tum maxime, quia absolutio in solo foro conscientiæ videtur parum utilis, quia de illa non potest constare ecclesiæ, et ideo sic absolutus manet valde perplexus, quia non potest exterius agere contra censuram, saltem ratione scandali, unde si agat, ecclesiasticas pœnas incurret. Confirmatur tandem argumento sumpto a contrario ex dicta declaratione Pii V; declarat enim, non posse hanc absolutionem suffragari pœnitentibus sic absolutis, *nisi satisfacerint :* ergo si satisfecerint, suffragabitur talis absolutio etiam in foro contentioso. Propter quam declarationem id affirmant saltem in eo casu, et sub ea conditione hanc partem asseruit Emmanuel Rodericus, quæst. 61, art. 6 et generalius Medina in instructione confessorum II part., cap. 12; citatur etiam Navarrus consil. 26 de sentent. excommun. juxta primam impressionem.

Confirmatur quia Pius V citatus in n. XXXII CIRCA MED. supponit similem absolutionem valituram in foro externo, si rei satisfecerint.

Emm. Rod.

Medin.

Navar.

Quæstio resolvitur, et affirmatur pars negativa.

Navar.

Sanch.

Joan. Gut.

(1100) XXXIV. His vero non obstantibus negantem sententiam veram censeo juxta dicta in disp. 7 de cens. sect. 5 a num. XX; in qua plane constans fuit semper Navarrus, ut videre licet consil. 47 et 48 de sent. excomm. juxta impressionem Lugdunensem anni 94 et in aliis consiliis sæpe id supponit, et Sancius num. XXIX citato, et lib. VI de decal., cap. 17, num. 45, eamque late defendit Joannes Gutierrez lib. I, cap. 2. Ut autem res magis intelligatur, et certa ab incertis separentur, explicandum accurate est, quid sit, quemve effectum habeat quod absolutio valeat in foro exteriori. Duplex enim potest intelligi effectus : primus est, ut judex ecclesiasticus, si illi sufficienter constet de tali absolutione, non possit amplius judicium ferre de delicto, per quod censura illa contracta est, nec de contumacia præterita, nec de quacumque irreverentia vel injuria, quæ in progressu illius delicti vel censuræ facta sit contra claves, vel pastores ecclesiæ : et quoad hoc evidentissimum esse existimo non esse mentem pontificis quod talis absolutio valeat in foro exteriori. Et hoc maxime probant rationes posterioris sententiæ, præcipue illa, quod absolutio in foro animæ non obstat quominus reus possit accusari, vel inquiri et puniri in foro exteriori, nam diversus finis est unius et alterius, quia publica punitio ordinatur ad commune bonum, et ad exemplum et emendationem aliorum, et ideo non debet impediri propter solam emendationem et punitionem rei in foro animæ : nam contrarium posset vergere in grave nocumentum ecclesiæ. Unde hoc etiam satis confirmat praxis ecclesiæ, quam dicti auctores late commemorant. Occurrit autem peculiare exemplum ex Bulla *Compositionis*, per quam aliquis redditur tutus in foro conscientiæ, et tamen si contraxit illa debita, pro quibus compositionem accepit, per usuras, vel indebitam acceptionem, vel omissionem contra munus suum, posset nihilominus juxta satis probabilem sententiam de tali delicto accusari et judicari, ac puniri, convictus in foro exteriori : numquam ergo intelligitur fieri tam plena remissio per hæc privilegia, nisi verbis expressis concedatur.

Quo eventu pars negans sit certa. — Evidentissimum est absolutionem in foro animæ non impedire quin reus accuseturet puniatur in foro exteriori. Ita oportet ad exemplum, et ex praxi ecclesiæ.

Proxime dictum exemplo declaratur; nam Bulla COMPOSITIONIS quæ tutum reddit in conscientia, satis probabiliter non præstat istud in foro externo.

(1101) XXXV. Alius effectus hujus absolutionis, quoad forum externum, esse potest quod, si de illa sufficienter constiterit in foro externo, tamquam vera absolutio recipiatur, et consequenter non sit necessaria nova absolutio, sed solum quod a judice, qui censuram tulerat, vel ad quem de illa cognoscere pertinebat, ea rata habeatur (1) : neque etiam possit ille pœnitens a tali judice puniri eo quod post talem absolutionem censuram non servaverit, nec [liceat] judicare illum irregularem eo quod celebraverit v. g., et similia. Et quoad hunc effectum posset facilius sustineri prior opinio, nam rationes posterioris opinionis contra hoc minus urgent : nam per hoc vel nihil, vel parum fit contra rigorem ecclesiasticæ censuræ : nec minuitur jus, aut auctoritas ecclesiastici prælati. Suntque minora hæc incommoda in absolutione [a censura] lata a jure, quam ab homine, et ideo in priori est verisimilior illa sententia.

Quo item eventu pars affirmans potest facilius admitti. — Sic admitti posset ut judex re cognita ratam haberet pro foro externo absolutionem fori interni, nec puniret actus propterea positos contra censuram.

(1102) XXXVI. Nihilominus tamen dicendum est, in rigore non teneri judicem ad admittendam illam absolutionem quoad hunc etiam effectum, ut nimirum æstimare debeat illum pœnitentem, tamquam liberum ab illis censuris ab eo die, quo

In rigore tamen etiam in hoc num XXXV secundo eventu pars negans vera est. Nam judex non tenetur habere reum ut

(1) *Ea rata habeatur.* In editt. quatuor legitur *eam ratam habeat.*

immunem a die absolutionis in foro interno, idque respectu censurarum, sicut v. g. dispensationis ab irregularitate aut Bullæ COMPOSITIONIS; atque ita fert usus.

fuit absolutus; sicut quando dispensatur irregularitas tantum in foro conscientiæ, si de irregularitate postea in foro exteriori constet, potest dispensatus nihilominus expelli, a susceptione ordinum : et in dicto exemplo *Compositionis* potest qui compositionem accepit, per judicem compelli ad restituendum totum debitum, etc., quia non tenetur judex ecclesiasticus in suo foro servare privilegium illud, nisi per ipsum privilegium expresse compellatur, alioqui recte interpretabitur datum esse *salvo* (1) *jure suo, et intra fines pœnitentialis fori*, et ita etiam habet usus, et consuetudo. Ex æquitate autem poterit, et suo modo debebit judex, si illi constiterit, pœnitentem per actus factos contra censuram post absolutionem nihil peccasse coram Deo, non illum ita punire, ac si vere deliquisset, sed quantum expedire judicaverit, vel ad vindictam prioris contumaciæ, vel ad publicam satisfactionem, et ad auferendum scandalum, si quod intercessit : nam hoc postulat tunc ratio justitiæ ex natura rei, quia veritas debet præferri præsumptioni, quando de illa constat, ut pœna non excedat culpam.

Quid ex æquitate fieri debeat in eodem eventu. — Sic oportet temperare pœnam ut actus posteriores absolutione non puniantur propter se sed quantum expedit ob alias causas.

Ad rationem partis affirmantis allatam cum suis probationibus in n. XXXIII, respondetur : 1° privilegium quatenus favet est ampliandum, at restringendum quatenus nocere potest alteri vel bono communi; 2° absolutio in foro conscientiæ est absolutio simpliciter, licet coram ecclesia quibusdam effectibus careat; 3° absolutio fori interni non est inutilis, quum restituat consortium et suffragia ecclesiæ, habilitatem ad beneficia, etc.

(1103) XXXVII. Ad rationem ergo in contrarium respondetur, privilegium ex ea parte, qua potest continere odium, id est, in alterius injuriam, vel commune damnum redundare, stricte esse interpretandum, et ita fieri in præsenti, maxime intercedente consuetudine, quæ est optima legum interpres. Neque hoc est contra proprietatem verborum : nam absolutio in foro conscientiæ, est vera et simpliciter absolutio, nam in re ipsa vere tollit censuram et obligationem in conscientia, quæ ex illa nascitur. Nec refert, quod censura per se pertineat ad jurisdictionem fori contentiosi, quoad impositionem ejus, quia postquam illa posita est, obligatio, quæ ex illa nascitur, maxime est in conscientia. Et ideo quando absolutio datur in conscientia, etiam manat a participatione aliqua jurisdictionis fori contentiosi, nam sola jurisdictio in foro sacramentali non sufficeret, tamen illa communicatur per hæc privilegia, cum limitatione ad privatum absolutionis modum, ut sufficiat ad tollendum reatum, et obligationem coram Deo, non tamen omnino coram ecclesia, quæ est diminutio quædam secundum quid. Unde etiam constat, talem absolutionem non esse inutilem, tum quia vere restituit hominem consortio ecclesiæ, et facit illum participem suffragiorum ejus, quod maxime momenti est. Tum etiam, quia revera tollit omnes inhabilitates, et facit capacem beneficiorum, jurisdictionis ecclesiasticæ, etc. tum denique, quia si censura erat occulta, tam occulte, quam publice potest se gerere ut absolutus, si vero erat publica, saltem occulte, et caute poterit eodem modo se gerere, et facilius etiam poterit prælato ecclesiæ in foro exteriori satisfacere, et ad hunc effectum deservire poterit testimonium confessoris; quod ut sit efficacius, posset interdum absolutio a censura de voluntate ipsius pœnitentis coram testibus fide dignis dari, ut Navarrus in consiliis advertit, præsertim consil. 26 de sent. excommun. incipit : *An absolutus*, in impressione Romana anni 1591, quod omissum est in Lugdunensi anni 94.

Annuente pœnitente, absolutio fori interni posset dari coram testibus, ut deinde judex se præberet faciliorem in foro externo. Navar.

Ad partis affirmantis confirmationem allatam in eodem num. XXXIII, sic respondetur : Una interpretatio verborum Pii V est pontificem loqui de solis indultis indulgentiarum.

(1104) XXXVIII. Ad ultimam confirmationem ex declaratione Pii V, ut melius illius mentem percipere possem, desideravi Bullam ipsam videre, et non potui. Quantum autem a dictis auctoribus refertur, ex illa in primis colligo, non extendi ad hoc nostrum privilegium, neque ad similia, sed solum ad eas gratias, quæ conceduntur in ordine ad aliquam indulgentiam consequendam. Verba enim sunt : *Declarantes insuper, tam præsentes, quam alias quascumque super concessione similium indulgentiarum a nobis, et prædecessoribus nostris hactenus emanatas, vel in futurum quomodolibet emanandas literas*, etc. Expendenda enim sunt illa verba : *Super concessione similium indulgentiarum*, nam plane restringunt declarationem, et materiam ejus. Deinde assero, declarationem illam non ad hoc factam esse a Pio V, ut exponeret in quo foro valeat illa absolutio, quamvis hoc obiter, et in transitu dixerit, ut statim notabo num. sequenti, sed ad hoc ut declararet illam absolutionem non simpliciter et permanenter concedi, sed solum ad talem effectum, et ad reincidentiam, ut docte notavit Gutierrez supra, num. XIX et XX, patet ergo ex verbis ipsis ibi : *Declarantes insuper tam præsentes*, etc. *literas, Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum*

Altera interpretatio : Pius V verbis citatis in num. XXXII declarat absolutionem jubilæi in neutro foro prodesse nisi ad lucrandum indulgentiam; quare parum incommodi esset si talis absolutio valeret in utroque foro. Gutier.

(1) *Salvo*. Editt. quatuor habent *saltem*.

effectum, etc. *ullatenus suffragari, eosdemque Christi fideles juxta hujus nostræ declarationis formam, et tenorem tantum, et non aliter nec alio modo uti, aut eis se juvare quoquo modo potuisse, aut posse : quin imo eos in illas postmodum reincidisse, et in futurum reincidere.* Quæ verba adeo sunt clara, ut nulla indigeant expositione. Atque ita quamvis concederemus, ut Gutierrez concedit, illam Bullam et similes valere ad absolvendum etiam in foro externo, satisfacta parte, ut prima facie verba indicant; nihilominus nullum inde sumi posset argumentum ad alia indulta, quæ concedunt facultatem absolvendi simpliciter. Nam illa absolutio, quæ solum est ad effectum consequendi indulgentiam, est tantum secundum quid, et ideo nihil mirum esset, quod pro tunc valeret pro utroque foro, cum statim consecuto jubilæo, reincidatur in utroque etiam foro, et ita non sequantur incommoda, quæ ex absolutione simpliciter, et permanente sequerentur.

Tertia interpretatio probabilis verborum Pii V in num. XXXII : Absolutio nullatenus valeat in foro exteriori; in interno autem valeat tantum ad lucrandum indulgentiam, idque satisfacta parte.

(1105) XXXIX. Addo vero tertio, probabiliter dici posse, neque hoc colligi ex prædictis verbis, et ita potius ex illa declaratione sumi posse argumentum pro nostra sententia : nam si Pius V noluit absolutionem illam etiam secundum quid valere in foro exteriori, etiam satisfacta parte, multo minus valebit absolutio permanenter data. Quod autem illa fuerit mens Pii V patet, quia illa particula, *nisi satisfecerint*, non est construenda solum cum proximis verbis, *non autem in foro fori, aut contentioso*, sed cum tota clausula præcedenti, ita ut illa verba, *non autem in foro fori, aut contentioso*, quasi per parenthesim interponantur : ita ut sensus sit, illam absolutionem non valere in foro conscientiæ et pœnitentiæ, nisi ad effectum indulgentiæ et satisfacta parte : nam in foro exteriori nec isto modo valet. Hunc autem esse sensum patet, quia alias posset per tale jubilæum dari absolutio in foro interiori, et ad talem effectum, non satisfacta parte, quod Gutierrez concedit, et loquitur consequenter. Sed videtur difficile creditu, tum quia est contra communem usum omnium similium indultorum et communem interpretationem doctorum : tum etiam, quia Pius V non fecit illam declarationem ad ampliandam, sed ad restringendam facultatem absolvendi. Antea vero non concedebatur illa facultas ullo modo pro foro exteriori et pro interiori numquam fuit concessa, nisi satisfacta parte, ut constat ex auctoribus interpretantibus indulgentias ante Pium V concessas : ergo verisimile est Pium V, non fecisse illam extensionem. Tum denique, quia ex natura rei videtur injusta, et aliena ab intentione pontificis absolutio in foro interiori, non satisfacta parte : maxime prout communiter exponitur illa conditio, scilicet, *satisfacta parte*, vel realiter, si fieri possit, vel præstita sufficienti cautione, quantum fieri potest, quando actualis satisfactio fieri non valet : sic enim contra rationem est absolvere quemquam non satisfacta parte, quia et est in præjudicium tertii, et ille non se disponit quantum potest, vel debet ad absolutionem.

Suadetur hæc interpretatio ab incommodo; quia alias absolvi posset qui parti non satisfecit. Gutierrez non reputans hoc incommodum urgetur 1° ob communem usum contrarium; 2° quia Pii V declaratio quæ fiebat ad restringendum, ampliasset non requirendo satisfactionem partis; 3° quia in præjudicium tertii nec satis dispositus absolveretur qui parti non satisfecit, saltem præstita cautione.

Relinquitur tertia interpretatio; et exponuntur aliter verba Pii V, retinendo planum sensum. — Voluit pontifex indultum non prodesse in foro externo nisi satisfacta parte.

(1106) XL. Sed licet hæc interpretatio, solam rationem spectando, videatur apparens, nonnullam tamen vim infert literæ : quia vix potest juxta illam contextus ordinari. Et ideo retinendo planum sensum, consequenter dicendum est, ibi satisfactionem partis, debere esse realiter exhibitam, et cum effectu, ut talis absolutio valeat in foro exteriori : hoc enim convincit ratio in ipsa confirmatione num. XXXIII a nobis facta. Et in hoc sensu extensio illa fuit pia et rationabilis : voluit enim pontifex, ut ad effectum consequendi indulgentiam absolutio illa, et effectus ejus non posset impediri, etiam in exteriori foro, quando creditori ita satisfactum est, ut sit contentus; non interveniente autem tali satisfactione, licet quoad Deum possit pœnitens esse dispositus, et facere quod in se est, et ideo possit juste absolvi in foro pœnitentiæ ad eumdem effectum : nihilominus, quia de satisfactione partis ecclesiæ non constat, noluit pontifex ut in foro contentioso valeret illa absolutio, vel potius noluit ut judex, vel parochus teneretur illum publice excommunicatum, ac denuntiatum, v. g. admittere ad communionem, propter talem absolutionem. Sic ergo extensio illa specialis fuit in illo modo absolutionis, propter brevitatem ejus, et necessitatem, absque præjudicio tertii, et ideo non licet ab illa sumere argumentum, ut dixi, ad alia indulta, quæ absolutam facultatem concedunt ad simpliciter absolvendum : imo per argumentum a speciali potest inde contrarium colligi.

Concessio Pii V ad lucrandas indulgentias, indicat absolutionem fori interni in aliis casibus non prodesse in foro externo.

TITULUS OCTAVO INTERJECTUS.

De tertia clausulæ particula, a pœnis ecclesiasticis.

Prima opinio, per POENAM ECCLESIASTICAM intelligens irregularitatem ex delicto. Ejus fundamentum est quia dicta irregularitas non habet locum si absit peccatum; et nisi ita intelligatur, non differet in Paulino privilegio 7o POENIS a 7o CENSURIS. Hæc opinio est gravium doctorum, et Gutierrez eam admittit secluso casu homicidii.

(1107) XLI. Ultimo superest explicanda illa particula, *et pœnis ecclesiasticis*, quid nimirum significet, vel comprehendat, et præsertim occurrit morale dubium, an comprehendat illam irregularitatem, quæ propter delictum imponitur; esto enim non sit censura, est tamen vere pœna ecclesiastica, adeo ut si quis excusetur a culpa, illam non incurrat, ut patet de irregularitate, quæ imponitur celebranti cum excommunicatione majori, et similibus. Ergo comprehenditur saltem sub illa particula, *et pœnis*, alias vix intelligi potest quid per illam particulam addatur ultra censuras. Atque hanc partem habere auctoritatem gravium doctorum, et probabiles rationes, ideoque in praxi posse ut probabilem admitti, urgente casu, in quo non sit facilis recursus ad episcopum, affirmat Henriquez lib. VII de indulg. cap. 15, num. 6. Hanc sententiam licet alio modo explicatam, late defendit Gutierrez lib. I canonicarum quæstionum, cap. 3, citans Sotum, Cordubam, et alios modernos, limitat tamen illam ut habeat locum solum in irregularitate, quæ propter delictum imponitur, commissum contra ecclesiasticam censuram, seu quod a censura ducit originem, ut est excommunicatum celebrare, ordinare, aut ordinari, ut ita excludat irregularitatem contractam ex homicidio voluntario, nam hæc non est pura pœna, sed etiam inhabilitas propter indecentiam effusionis sanguinis: prior vero irregularitas est tantum pœna. Imo addit, etiamsi in indulto non adderetur particula hæc, *et pœnis;* ratione prioris, *et censuris*, posse tolli hanc irregularitatem, quia trahit originem a censuris.

Henriq.

Gutier.

Sot.

Cordub.

Impugnatur dicta opinio prima, quamvis illa irregularitas ex delicto, esset pura pœna. Primo, quia patroni opinionis primæ omittunt irregularitates quæ non orientes a censuris sunt tamen mera pœna.

(1108) XLII. Hæc vero opinio in materia de irregularitate disp. 40, sect. 5, num. 3 et generatim de censur. in gen. disp. 1, sect. 3 a nobis improbata est, et nunc etiam displicet. Et in primis non sufficienter numerantur irregularitates ab illis auctoribus: aliquæ enim sunt irregularitates, quæ sunt puræ pœnæ, et non ducunt originem a censuris, ut est illa, quæ contrahitur ex rebaptizatione passiva, vel activa: vel quæ (secundum sententiam multorum) contrahitur propter delictum suscipiendi ordines furtive, aut extra tempora, vel sine licentia proprii prælati, et similibus. Item de illa, quam quis contrahit, ministrando in ordine, quem non habet: item per crimen hæresis, et si quæ sunt similes: nam hæ omnes puræ pœnæ dicendæ sunt, juxta illam sententiam, non minus quam illæ, quæ imponuntur propter violationes censurarum, et tamen in illa partitione omittuntur. Deinde quod irregularitas ducat originem a censura non refert, ut sub nomine censurarum includatur, vel (quod idem est) ut per potestatem *absolvendi a censuris* ut sic, tolli possit: quia non est per se conjuncta cum censura, ut putetur comprehensa, tamquam accessorium cum principali; sed est omnino per accidens, et remote contracta propter novam culpam contra censuram commissam. Item quamvis incurratur occasione censuræ, tamen ipsa non est censura, ut constat ex cap. *quærenti*, de verbo signif. et quia non est medicinalis pœna, sed tantum vindicativa. Ergo nulla probabili ratione comprehendi potest sub nomine *censuræ :* alias si mihi daretur tantum potestas absolvendi ab excommunicatione possem nihilominus tollere omnem aliam censuram, vel irregularitatem contractam per peccatum commissum occasione excommunicationis, quia licet non sit excommunicatio, ducit originem ab excommunicatione. Consequens autem plane est absurdum et inauditum: nihil ergo refert ille modus originis a censura, sed intrinseca natura, et conditio ipsius irregularitatis pensanda est: unde dubitari non potest quin idem judicium ferendum sit de omnibus irregularitatibus, quæ sunt pœnæ delictorum (saltem excepto homicidio) sive illa delicta sint contra priores censuras, sive contra baptismum, ordinem, et similes.

Secundo, quia male supponitur potestatem circa censuras comprehendere irregularitates ortas a censuris.

Tertio, quia irregularitas oriens a censuris, nec est censura, nec ejusdem naturæ: quare excepto homicidio, par judicium esse oportet de qua-vis irregularitate ex delicto.

(1109) XLIII. Neque etiam (quod ad rem præsentem magis spectat) sub [τὸ] POENIS comprehenduntur hæ irregularitates in hoc indulto, ut recte docuit Navarrus in summa, cap. 27, num. 250, alias 254 et num. 194, ubi citat Dominicum, Alexandrum et Villadiegum, quam etiam [doctrinam] in consiliis sæpe repetit, consilio 18 de simonia, 66 de sent. excom. Probatur primo, quia juxta consuetudinem et stylum curiæ sub generali clausula absolvendi a pœnis, non venit irregularitas, ut dicti auctores testantur, sicut etiam non venit depositio, degradatio; imo (ut existimo) nec per-

Opinio prima posita in n. XLI, impugnatur quarto et principaliter ex eo quod irregularitas non sit pœna proprie. Nam irregularitas 1° ex stilo curiæ non continetur sub clausula absolvendi a pœnis; eoque melius, quod semper irregularitati aliquid subsit præter ratio-

nem pœnæ; 2° non tollitur absolvendo dispensando.

petua suspensio, cujus rationem infra num. XLVIII assignabimus. Nunc vero de irregularitate specialiter dici potest, numquam esse puram pœnam, sed aliquid indecentiæ, vel mysticæ significationis, in ea semper considerari. Propter quod ejus dispensatio, generaliter loquendo, summo pontifici reservata est, cap. 1 de sentent. excomm. in 6; ubi etiam significatur multo difficilius tolli irregularitatem, quam suspensionem : quod etiam habetur in cap. 1 de sent. et re judicat. in 6; et expresse in cap. *cum illorum* de sent. excomm. major censetur dispensatio ab irregularitate, quam absolutio ab excommunicatione, etiam majori, et contracta propter clerici percussionem. Secundo, quia irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem; quæ duo sunt valde diversa, ut dicemus, traditque Burgasius de irregularitate VI part., tit. de schismaticis, num. 19, et tit. de sortilegiis, num. 11.

Burgas.

Effugium allatum a Gutierrez : Irregularitas etiam pœnalis et oriens a censura numquam tollitur in foro exteriori ante dispensationem, at absolutione tolli potest respectu fori interioris.

(1110) XLIV. At vero Gutierrez supra indicat, hoc verum esse in foro exteriori : quia irregularitas etiam pœnalis, de qua agimus, licet proveniat (inquit) ex censura, habet quiddam plus in foro exteriori delendum, nempe impedimentum, quo ligatus est clericus in eodem foro, ut celebrare non possit, quod non tollitur absolutione, sed dispensatione et habilitatione : Ecclesia autem in foro exteriori numquam introduxit formam absolvendi ab irregularitate, sed dispensandi : in foro autem interiori talis irregularitas tollitur quibuscumque verbis, sive absolvendi, sive dispensandi. Unde sentit, quod licet indultum expresse concedat potestatem confessori ad absolvendum ab omni censura, et pœna in foro interno et externo, facta satisfactione : nihilominus non posset tollere irregularitatem in foro exteriori, sed tantum in interiori, quia in illo non datur absolutio irregularitatis, sed in hoc tantum.

Effugium Gutierrez impugnatur primo, quia nec scriptis nec usu constat in ecclesia absolutionem irregularitatis adhibitam esse in alterutro foro; indulta autem, formæ consuetæ nihil addiderunt.

(1111) XLV. Nullo autem jure, aut ratione probat hanc distinctionem Gutierrez, nec ego video quomodo fundari possit : si enim ecclesia non introduxit formam absolvendi, sed dispensandi tantum irregularitatem in foro exteriori, peto ubi illam introduxerit in foro interiori, nam si illam non introduxit, etiam pro illo foro, non possunt confessores sua auctoritate illam introducere, ut per se constat : at ecclesia non magis pro uno foro, quam pro alio illam introduxit, aut certe ostendatur ubi locorum; nulla enim lex scripta de hoc ostendi potest : nec consuetudo, quia hæc ad factum pertinet, et ostendi non potest : præsertim cum graviores auctores dicant id esse contra consuetudinem et stylum curiæ. Neque etiam dici potest, per hoc indultum illam formam introductam esse : nam de hoc disputamus, et ita supponitur quod probandum est. Maxime quia hæc indulta non introducunt formam, sed supponunt et dant potestatem ad utendum illa : ergo si ante talia indulta non erat in ecclesia introducta absolutio, sed dispensatio irregularitatis in quocumque foro, certe per illa non fuit introducta, sed facultas per illa data est accommodata verbo *absolvendi*. Præterquam quod si hoc admittitur quoad forum internum, eadem ratione esset admittendum quoad externum, quando indulta expresse extenderent concessionem suam ad forum externum. Accedit quod forma, sive absolvendi, sive dispensandi, quantum ad substantialia verba, ut sic dicam, non potest esse diversa in interno et externo foro, tum quia ad eumdem substantialem effectum ordinatur : tum etiam, quia in secreto foro assumitur ex usu ecclesiæ in interiori foro, quia non est multiplex ecclesiæ institutio, nec aliunde sumi potest. Aliud etiam in ea responsione, quæ ex Medina sumpta est, mihi displicet, quia totam differentiam inter absolutionem et dispensationem ponit in verbo absolvendi ac dispensandi, cum tamen differentia non in vocibus, sed in re ipsa ponenda sit, alioqui non multum referret diversitas vocis, si res esset eadem, et per utramque vocem significaretur : absolutio autem, et dispensatio non voce tantum, sed re ipsa differunt, ut disp. 1, de cens. sect. 3, num. VI, notavi et infra in num. XLVIII attingam, et hoc modo cadit in irregularitatem dispensatio, non absolutio, ideoque non comprehenditur sub potestate absolvendi : in quo autem illa differentia posita sit, explicabitur in sequenti puncto.

Prima impugnatio confirmatur 1°, quia absolutio esset aliquoties vi indultorum ad forum externum extendenda, quod non vult Gutierrez. Confirmatur 2° quia verba ad eumdem substantialem effectum et ex institutione ecclesiæ non multiplici nequeant esse substantialiter diversa.

Effugium Gutierez impugnatur secundo, quia supponit discrimen absolutionis et dispensationis esse in vocibus tantum.

In privilegio Pauli III facultas absolvendi a POENIS non complectitur omnes, neque nimis paucas.

(1112) XLVI. Restat ergo declarandum quid addatur in illo indulto, *pœnarum* nomine ultra censuras. Non enim possumus de quacumque pœna illud intelligere, alias posset etiam suspensio, vel depositio per illam facultatem absolvi : nec etiam potest coarctari ad solas illas pœnas, quæ impediunt absolutionem a peccatis, ut Navarrus supra

sentire videtur, quia nulla pœna præter excommunicationem aut interdictum personale illam impedit. Dicendum ergo censeo, illo verbo comprehendi pœnas ecclesiasticas, quæ ex vi sententiæ, per quam imponuntur, non habent positivam perpetuitatem, aut definitam durationem, sed pendent semper ex arbitrio judicis, nam hoc arbitrium committitur confessori per hanc clausulam, et in hujusmodi pœnas cadit propria absolutio, absque ulla dispensatione proprie dicta. Hoc non invenio sub his verbis, nec sub alia generali regula explicatum ab auctoribus, sed solum utuntur exemplis, et fatentur quasdam pœnas posse tolli, et non alias, rationem tamen differentiæ non assignant. Primum ergo quod pœna debeat esse ecclesiastica, in ipso indulto expresse declaratur : ut autem aliqua pœna ecclesiastica sit, duo videntur necessaria. Primum ut sit pœna aliquo modo spiritualis, et non mere temporalis, aut corporalis. Et hac ratione pœna pecuniaria non comprehenditur sub hac clausula, ut Navarrus aperte sentit, et Henriquez ex illo, et Soto expressius declarat. Idem ergo existimo de quacumque pœna, quam reus non debet voluntarie suscipere, sed pati : nam talis pœna nec ecclesiastica est proprie, cum a quolibet judice imponi possit; nec ab illa potest reus absolvi, nisi tollendo a judice potestatem, et jus, quod habet ad puniendum illum, quod per hoc privilegium non conceditur. Deinde necessarium est ad ecclesiasticam pœnam, ut per canonem, vel judicem ecclesiasticum sit imposita. Unde, si quis promisit jejunare, v. g. si hoc, vel illud ageret, et postea pœnam incurrat, non poterit absolvi a tali pœna, ex vi hujus clausulæ, quia licet illa pœna sit spiritualis, non est ab ecclesia illata, sed ex voto, et ideo ad aliam clausulam commutatio ejus spectat; licet oppositum sentiat Navarrus supra sine probatione. Contra quem etiam facit, quod votum pœnale non absolvitur proprie, sed dispensatur, commutatur, vel irritatur : illud autem est proprie pœnale votum. Per ecclesiasticum autem judicem intelligimus prælatum, sive per legem, sive per sententiam pœnam imponat.

Secunda opinio verior, nempe per POENAM *intelligi in primis ecclesiasticam ut indultum explicat, et quæ insuper non habeat durationem sive perpetuam sive definitam.*

1ª conditio pœnæ ecclesiasticæ est ne sit in re tantum temporali, ut pœna pecuniaria, aut quam reus non tenetur suscipere sed pati. Navar. Henriq. Sot.

2ª conditio pœnæ ecclesiasticæ est ut fuerit illata per canones, aut a judice ecclesiastico.

(1113) XLVII. Dubitari autem potest, an includatur etiam confessor. Nam partem affirmantem tenet etiam Navarrus supra, et videtur probabilis, quia ille etiam est ecclesiasticus judex. In contrarium autem est, quia sequeretur posse pœnitentem per hanc clausulam absolvi ab omnibus pœnitentiis sacramentalibus, a prioribus confessoribus impositis, quod fieri non potest, ut constat ex materia de sacramento pœnitentiæ. Sequela vero patet, tum quia illa est quædam pœna ecclesiastica a paritate rationis : tum etiam, quia confessor non potest aliam pœnam propriam imponere, nisi sacramantaliter : nam si aliquid aliud præcipit faciendum, vel omittendum in remedium peccati, illud non est pœna, sed medicina, quia non est ad vindicanda præterita peccata, sed ad præcavenda futura. Unde, si necessitas durat, non potest tolli a sequenti confessore, propter quodcumque privilegium, quia esset irrationabile : si vero necessitas cessavit, poterit tolli non tam absolutione, quam interpretatione, quod non proprie est tollere, sed declarare obligationem cessasse : quia cessante adæquato fine obligationis legis, cessat lex. Qui discursus videtur mihi efficaciter probare, hanc absolutionem a pœna non posse habere locum in pœnis impositis a confessario, ut sic : quod addo, quia si confessarius simul esset prælatus, posset ut talis aliquid præcipere, sed non ex notitia confessionis invito pœnitente, de quo alias. Igitur pœna ecclesiastica proprie est illa, quæ per ecclesiasticas leges, aut prælatos ecclesiæ extra confessionem imponitur, et aliquo modo spiritualis est, ac voluntarie exercenda seu servanda ex conscientiæ obligatione.

An confessarius sit judex ecclesiasticus eo sensu ut ad absolutionem pœnarum quas imposuit sufficiat privilegium Pauli III.—Non est judex in eo sensu ; nullam enim pœnam imponit nisi sacramentalem aut mere medicinalem.

Confessarius per hoc privilegium non tollit pœnas alias positas a priore confessario qua tali.

(1114) XLVIII. Ultra hoc autem, diximus necessarium esse ad effectum hujus clausulæ, ut talis pœna non sit perpetua positive, id est, non tantum indefinite lata sine præfixione termini, quæ solet vocari perpetua negative, sed excludendo omnem remissionem, seu finem. Et hoc modo probatur inductione in depositione, aut degradatione reali, aut verbali, quam nullus dixit posse per hanc clausulam tolli; cujus ratio non potest aliunde sumi, quam ex perpetuitate. Idem ergo erit de omni pœna sic perpetua. Et ob hanc causam existimo non comprehendi etiam irregularitatem, quia est pœna positive perpetua. Ratio etiam reddi potest, quia pœna perpetua non potest tolli nisi interveniat dispensatio, et ideo ubi comprehenditur sola absolutio, non includitur talis pœna. Antecedens explicatur : nam in hoc differt absolutio a

In privilegio Pauli III per 7o POENIS *intelligitur deinde talis pœna quæ non sit perpetua simpliciter. Probatur inductione, quum in aperto sit depositionem aut degradationem non posse sic tolli.*

Privilegium non videtur valere ut tollatur irregularitas. Assertio hujus numeri probatur item ex vario discrimine dispensationis et absolutionis; nam ad hanc

solam valet privilegium. Porro 1° differunt quia dispensatio est derogatio regulæ ordinariæ juris, absolutio est actus juri consentaneus;

dispensatione, quia per absolutionem non derogatur communi, et ordinario juri, sed potius exercetur actus debitus secundum jus, quando subjectum est dispositum : per dispensationem autem derogatur communi juri aliquo modo, quatenus particularis persona eximitur ab ordinaria regula juris. Et hinc est, ut absolutio ab excommunicatione, quamtumvis reservata, non habeat dispensationem adjunctam, si justa sit. Unde cum conceditur facultas ad absolvendum a tali censura, non conceditur actus, qui secundum se sit præter jus, sed solum delegatur jurisdictio ad exercendum actum consentaneum juri communi ei, qui illam non habebat. At vero irregularitas numquam tollitur nisi ex parte infringendo illud jus, quod illam ut perpetuam imponit, ideoque numquam sine dispensatione tollitur, et ideo existimo dictum esse in jure, plus esse tollere irregularitatem, quam canonis excommunicationem. Unde etiam sequitur alia differentia inter absolutionem et dispensationem, quod absolutio non requirit specialem causam, sed solum quod ex parte personæ absolvendæ sit dispositio, seu non repugnantia, et in alio sit potestas : dispensatio vero præter potestatem, requirit causam, vel ut valide fiat, ut in votis etiam pœnalibus, vel saltem ut licite, ut in irregularitatibus, et aliis, quæ sunt de jure humano. Quia ergo nulla pœna perpetua secundum jus ordinarium auferri potest, ideo in ea non habet locum mera absolutio, sed dispensatio necessaria est, ac proinde non comprehenditur sub potestate, quæ ad absolvendum tantum datur, et non ad dispensandum.

2° differunt quia requiritur specialis causa ad dispensandum, non autem ad absolvendum.

Quia pœna perpetua tolli non potest sine derogatione juri communi, ideo ut tollatur non sufficit facultas ad absolvendum.

Immo nec in dicto privilegio absolvendi a pœnis intelligitur pœna temporaria certi termini, ut suspensio ad tempus etc.

(1115) XLIX. Ex quo infero, idem censendum esse de quacumque pœna in vindictam delicti præcise ac definitive, ut sic dicam, imposita, sive per legem, sive per sententiam hominis, etiamsi non sit perpetua, si sit ad certum terminum ita præfixum, ut immutari non possit secundum ordinarium jus, quamtumvis reus sit emendatus, ut est inhabilitas, vel privatio, aut suspensio ab officio ad certum tempus, vel prohibitio, v. g. ab ingressu ecclesiæ, similiter ad præfixum terminum, et similes, de quibus diximus supra non esse proprie censuras, quod etiam fatetur Navarrus dict. num. 254 : vult tamen additionem hujus particulæ, *et pœnis*, quæ in hujusmodi indultis fit, propter has pœnas fieri : tamen consequenter loquendo, videtur esse eadem ratio de his pœnis, quæ de perpetuis : quia sicut perpetuæ tunc præcise imponuntur pro semper, ut sine dispensatione principis auferri non possint, quia repugnat ordinario juri; ita hæ pœnæ præcise imponuntur pro tanto tempore : et ideo quod pro illo cessent, repugnat legi, et consequenter fieri non potest sine dispensatione : ergo etiam hæ pœnæ non sunt absolubiles, ut sic dicam, sed dispensabiles : ergo eadem ratione non comprehenduntur sub hac clausula. Et confirmatur congruenti ratione, nam postquam delictum est definitive judicatum, ac punitum, et res transiit, ut sic dicam, in rem judicatam, non est verisimile velle pontificem dare facultatem ad immutandam pœnam, quia hoc multum derogaret rigori justitiæ, et disciplinæ ecclesiasticæ, maxime cum illa pœna talis sit, ut jam non pendeat ex dispositione, aut conversione pœnitentis, sed præcise propter peccatum præteritum sustineatur, et ideo jam non pertineat ad absolutionem, vel conversionem pœnitentis, propter quam maxime videtur hæc facultas concedi.

Navar.

Id suadetur, quia sicut pœnæ perpetuæ, sic pœnæ temporariæ non sunt absolubiles sed tantum dispensabiles.

Idem confirmatur, quia aliter non fieret sine damno disciplinæ ecclesiasticæ.

(1116) L. Quæ ergo pœnæ per illa verba adduntur ultra censuras? videmur enim exclusisse omnes, quæ cogitari possunt, quæque a Navarro et Henriquez numeratæ sunt, et quæ sumi possunt ex Glossa in cap. *ad reprimendam*, de offic. ordin. verbo *in canonibus*. Respondetur consequenter ad dicta, comprehendi omnem pœnam ecclesiasticam, quæ sine dispensatione per propriam absolutionem ab auctore legis, vel a judice, qui illam imposuit, auferri potest : nonnullæ enim pœnæ hujusmodi sunt, etiamsi non sint propriæ censuræ, et propter illas additum fuit in indulto verbum illud, *et a pœnis ecclesiasticis*. Sunt autem hujusmodi illæ pœnæ, quæ non sunt medicinales, sed vindicativæ, et ideo non sunt censuræ, et tamen nec perpetuæ sunt, nec ad tempus præfixum imponuntur, sed vel indefinite ad arbitrium imponentis, vel licet assignetur terminus, semper est cum subordinatione ad judicium superioris, ut si persona id meruerit, possit antea personam absolvere a tali pœna. In hujusmodi enim pœnis non est necessaria dispensatio, sed jure ordinario tolli possunt ad prudens arbitrium judicis, nec requirunt aliam causam, præter bonam dispositionem pœnitentis. Has ergo pœnas intelligo compre-

Explicatur demum quid per vocem *a pœnis* intelligatur. — Intelligitur omnis pœna ecclesiastica quæ jure ordinario tolli potest sine dispensatione, ideoque ad prudens arbitrium judicis, sine causa speciali, modo reus sit dispositus.

hensas sub hoc verbo, ut est suspensio ad arbitrium sedis, prohibitio a communione per annum, v. g. nisi superior judicet personam ita esse dispositam, ut remitti possit pars temporis, et similes. Hanc autem sententiam sic explicatam probo, tum a sufficienti enumeratione : non enim possumus dicere per illa verba nihil addi, sed solum poni ad majorem explicationem : quia potius confunderent, et obscuriorem redderent facultatem, si nihil adderent : nullus autem alius modus explicandi hoc additum probabilior, aut æque probabilis apparet : hic autem sufficienter rem declarat, et optime etiam consonat cum verbo absolvendi, nam materia circa quam debet esse proportionata actui, et potestati : ergo...

Hæc explicatio suadetur. Nam 7o POENIS quum aliquid addere debeat ad 7o CENSURIS explicari nequit probabilius aut æque probabiliter aut melius consonare verbo ABSOLVENDI.

TITULUS NONO INTERJECTUS.

De clausula alia privilegii pro commutandis votis; et [de facultatibus dispensandi pro] petendo debito.

Aliquid in privilegio Paulino spectat commutationem votorum, sed remittitur hæc materia ad librum auctoris sextum DE VOTO. Gregorius XIII extendit ad vota jurata facultatem concessam a Paulo III ut socii vota commutarent. Ex communicatione cum aliis religionibus competit Societati dispensare tam in votis non reservatis papæ quam in impedimento petendi debitum.

(1117) LI. Supererat explicanda alia clausula, quæ huic facultati adjungitur in prædicta Bulla de commutatione votorum, quæ confessariis Societatis conceditur. Sed de hac facultate nihil speciale occurrit, præter ea, quæ supra in materia de voto generaliter dicta sunt. Solum oportet observare, illam facultatem expresse fuisse extensam ad vota jurata, dummodo commutatio in alterius præjudicium non cedat, per Gregorium XIII in Bulla : *Ad perpetuam rei memoriam* anni 1575. Præter hanc vero communicationem cum aliis religionibus, possunt confessores Societatis uti facultate Benedictinis concessa a Mart. V, ad dispensandum in votis (1) non reservatis papæ, juxta modum eis præscriptum in nostro compendio, verbo *dispensatio,* § 10. De qua facultate videnda etiam sunt dicta in genere in materia de voto. Præter hæc sunt duæ aliæ facultates, quæ in Societate concedi possunt confessoribus ad dispensandum in impedimento petendi debitum contracto per illicitam copulam habitam, post factum matrimonium, cum consanguinea conjugis, vel etiam ortum ex voto simplici castitatis, ut habetur in eodem compendio § 8 et 9, ubi consideranda sunt, et observanda quæ pro usu harum facultatum notantur. Cetera autem, quæ desiderari possent, ex generali materia de dispensatione petenda sunt.

CAPUT III.

Quid possint, et debeant religiosi Societatis præstare in sacramenti eucharistiæ administratione.

[PROOEMIUM].

Verba privilegii Pauli III circa eucharistiæ administrationem huc allata, quid concedant (1a PARS CAPITIS), et quo modo iis utendum (2a PARS).

De hoc ministerio specialem addidit facultatem idem Paulus III in eadem Bulla, in qua postquam concessit facultatem supra lib. VIII, cap. 3 a num. VI, explicatam dicendi missas ante lucem, vel post meridiem, subdit : ***Et post, seu ante illarum celebrationem, aut alias Christi fidelibus ipsis eucharistiæ, et alia ecclesiastica sacramenta sine alicujus præjudicio ministrandi, diœcesanorum locorum, rectorum parochialium, et aliarum ecclesiarum, aut quorumlibet aliorum minime requisita***. Circa quam facultatem duo a nobis breviter explicanda sunt, scilicet potestas per illam concessa, et usus ejus.

Ministratio eucharistiæ eget potestate.

(1119) I. Circa priorem partem supponendum est, in hoc sacramento locum habere quod supra, initio cap. 2, generatim diximus, neminem posse illud licite ministrare fidelibus, nisi ad hoc habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, seu licentiam alicujus ordinarii pastoris : quia præbere hoc sacramentum fidelibus, est unus ex potissimis actibus pascendi illos, et ideo per se pertinet ad pastores, nec potest licite ab aliquo propria auctoritate usurpari, ut latius dixi in III tom., III part., disp. 72, sect. 2. Cum ergo presbyteri Societatis jurisdictionem ordinariam non habeant, indiguerunt hac facultate ad hoc ministerium præstandum.

Id ostenditur, quia hic est e præcipuis actibus ordinarii pastoris. Quare sociis necessaria erat jurisdictio delegata, quum ordinariam non habeant.

(1120) II. Deinde suppono posse pontificem concedere hanc facultatem independenter ab inferioribus prælatis, seu pastoribus. Hoc certissimum est, ac de fide, et constat ex suprema pontificis potestate prorsus independente ab omnibus inferioribus. Item ex dictis supra cap. 1, num. II et latius in materia de pœnitentia disp. 26, de facultate audiendi confessiones, quæ difficilior videri poterat, quia majorem jurisdictionem requirit. Denique id constat ex facto, nam expresse Paulus III, hanc concedit facultatem in dictis verbis, et iterum in alia Bulla, *Paulus episcopus,* anni

Eucharistiæ ministrandæ dictam potestatem delegatam valet pontifex immediate dare, quia delegat independenter ab omnibus pastoribus ordinariis.

Imo de facto dedit, tam in Brevi QUUM INTER, quam in Bulla LICET DEBITUM.

(1) *Dispensandum in votis*. Editt. quatuor habent *Dispensandum eis votum.*

1549, ubi quoad aliqua magis illam explicat, dicens : *Nec non omnibus, et singulis Christi fidelibus, tam forensibus, quam in civitatibus et locis, in quibus socii prædicti consistunt, commorantibus, aut illac transeuntibus, eucharistiæ sacramentum (quod in suis ecclesiis tenere decenter socios præfatos volumus) quocumque anni tempore, præterquam in festo paschalis resurrectionis Dominicæ, et mortis articulo, nisi necessitas urgeret, eorumdem fidelium, parochialium ecclesiarum rectorum licentia minime requisita, accipere libere et licite valeant.* Et similia privilegia fuerunt antea mendicantibus concessa, scilicet Minoribus a Nicolao V, ut habetur in libro Monumenta ordinum, concessione 249, et in supplemento, concessione 159. Idem Sixtus IV in eodem [supplemento ad] Monumenta, concessione 160. Quibus privilegiis etiam gaudet Societas per viam cummunicationis. Quare non est dubium quin nostris religiosis hoc liceat, nulla requisita inferiorum pastorum facultate.

Idem olim aliis religionibus concessum fuit.

Sociis vi privilegii ministrantibus eucharistiam facultas pontificis sola sufficit.

(1121) III. Objici vero potest prohibitio sub censura facta a Clemente V, in clem. *religiosi*, de privileg. qua prohibet omnibus religiosis, sacramentum eucharistiæ ministrare sine licentia speciali parochorum, et concludit : *Nullo religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio privilegio suffragante.* Respondeo, de hac clementina dubitari posse, an revocet privilegia prius de hoc lata, vel potius supponat (quod forte probabilius est) nulla circa hoc fuisse antea concessa, quod paulo inferius examinabimus. De privilegiis autem postea concessis certum est, non posse per illam clementinam revocari, nec impediri, cum par in parem non habeat imperium, et posterior voluntas semper efficacior sit : constat autem, omnia privilegia, quæ citavimus, esse posteriora. Dices, in eis non revocari expresse dictam clementinam, quod necessarium esset. Respondetur in primis, in hujusmodi indultis semper adjungi revocationem sufficientem. Deinde quando revocatio fit in actu exercito, ut sic dicam, dando contrariam facultatem, non esse necessariam revocationem in actu signato. Denique cum in illa clementina dicatur, *sine licentia parochialis presbyteri*, a fortiori intelligitur sine licentia episcopi, ut infra dicam, et multo magis sine licentia papæ, et ita impletur conditio in ea postulata.

Clemens V prohibuit religiosis ministrare eucharistiam sine licentia parochorum : sed quum nequiverit impedire futura pontificum privilegia, objectio ex dictis diluitur.

Si dixeris valere clementinam donec revocetur expresse; hæc replica removetur tripliciter : 1° In privilegiis ejusmodi numquam deesse revocationem sufficientem ut valeant, 2°, contraria concessione satis revocari jus præcedens et contrarium, 3° licentiam pontificiam longe præstare paro- chiali qua Clemens contentus erat.

(1122) IV. Tertio circa illa verba, *sine alicujus præjudicio*, inquiri potest, quid per illa significetur, aut quæ limitatio, vel exceptio illa sit. Et ratio dubitandi est, quia ministrando eucharistiam alicui, nemini potest fieri injuria nisi tantum parocho, aut prælato illius, ad quem spectat jus administrandi illam : sed hæc injuria cessat ratione aliorum verborum : *Quorumlibet licentia minime requisita :* ergo vel illa verba nihil operantur, vel repugnant his ultimis. Responderi potest primo, illa verba non esse addita, propter eucharistiam, sed propter alia sacramenta, de quibus ibi etiam generatim mentio fit : sed quomodo hoc in aliis locum habeat, infra capite sequenti videbimus. Secundo ergo dicitur, illa verba fortasse addita esse, quia per hanc facultatem non tollitur jus prælatorum, quod habent ad prohibendum subdito propter justas causas, ne communicet; id enim facere possunt, non solum per censuram excommunicationis, aut interdicti (quod est certum in his, qui talem jurisdictionem habent) sed etiam per simplicem prohibitionem in pœnam alicujus delicti, vel propter aliam justam causam. Tunc ergo in præjudicium superiorum esset, si contra hujusmodi prohibitionem alicui eucharistia daretur, et maxime si ei persuaderetur, licitum sibi esse a nostris sacerdotibus eucharistiam accipere, non obstante sui prælati prohibitione. Hac ergo de causa dici potuit, sine præjudicio alterius, scilicet habentis jurisdictionem in eum, cui administranda est eucharistia, ut bene argumentum probat, non vero propter solam jurisdictionem administrandi : in hac enim non potest fieri præjudicium, ut recte etiam probatum est, sed propter jus prohibendi talem usum ex justa causa. Unde fit, si prohibitio superioris sit omnino injusta, licitum esse, illa non obstante, ministrare, quia tunc non fit ei præjudicium : oportet tamen ut injustitia sit evidens, nam in dubio pro superiore præsumitur. Sequitur etiam, si proprius parochus, vel episcopus prohibeat subdito non quidem communionem simpliciter, sed ne illam a nostris sacerdotibus recipiat, talem prohibitionem nihil obstare huic facultati, quia illa supposita, præceptum est injustum, et directe repugnans privilegio pontificis, et ideo nullum est præjudicium talis superioris, etiamsi contra hujusmodi prohibitionem

Arguitur jam contra hoc Pauli III privilegium quoad clausulam *sine alicujus præjudicio;* quia his verbis non consentiunt quæ sequuntur, QUORUMLIBET LICENTIA MINIME REQUISITA.

1ª responsio; esse potest, Tò SINE PRÆJUDICIO referri ad alia sacramenta.

2ª responsio; Tò SINE PRÆJUDICIO forte additum ne socii darent communionem iis qui juste per proprios superiores prohiberentur communicare.

Illatum duplex ex hac responsione. — Tò SINE PRÆJUDICIO non impedit quin socii dent communionem prohibitis 1° sine causa justa, 2° tantum ne a sociis eucharistiam suscipiant.

Tertia responsio est ut τὸ SINE PRÆJUDICIO prohibeat ne socii dent communionem vel sine consensu alieno in ecclesia aliena, vel sine consensu parochi quo tempore ipse jus habet eam exclusive ministrandi suis.

ejus agatur. Alio item modo potest intelligi præjudicium tertii excludi per illam particulam quoad circumstantias talis actus, ut, v. g. quoad circumstantiam loci, quia ex vi hujus facultatis non potest religiosus Societatis ministrare eucharistiam in aliena ecclesia contra voluntatem rectoris ejus, nam hoc cederet in præjudicium ejus. Item quoad circumstantiam temporis, ut v. g. si eo tempore daretur, quo parochiani tenentur vel in suis ecclesiis adesse, vel eucharistiam a propriis pastoribus accipere.

Approbatur maxime proxima responsio explicans τὸ SINE PRÆJUDICIO ne circumstantia temporis lædat jus parochorum. Forte propterea Paulus III Bulla posteriore omisit τὸ SINE PRÆJUDICIO et excepit diem paschatis et mortis articulum. Hi autem duo casus fere semper excipiuntur expresse et censendi sunt excepti tacite nisi indulta aliud exprimant.

(1123) V. Et quidem verisimile est, propter hanc ultimam causam præcipue positam esse illam limitationem : et ideo fortasse in altera Bulla, quam citavi, idem Paulus III, omissa illa exceptione de præjudicio tertii, addit alteram de die paschatis, et de articulo mortis : nam quia his temporibus obligat præceptum eucharistiæ divinum, vel ecclesiasticum, et ad pastores ordinarios animarum pertinet cura ovium, præcipue quoad observationem præceptorum, ideo pro illis duobus temporibus censentur habere speciale jus, fierique illis præjudicium, si absque eorum facultate, vel consensu eucharistia ministretur : non quod si vellet pontifex, non posset, cum possit sibi illam curam reservare, et cui voluerit committere, sed quod multum per hoc derogaret juri propriorum pastorum, et ideo non faciat, nec fieri expediat. Unde etiam in antiquis privilegiis similis exceptio fere semper posita est, et existimo, quamvis non fuisset expressa, subintelligendam semper fuisse, ita ut in clausula generali non comprehendantur illi duo casus, nisi in specie concedantur, ut in citato loco III tom. dixi. Et ideo quamvis Julius II concesserit Minimis, (ut habetur in eorum supplemento, concessione 145 et in nostro, verbo *Eucharistia*, § 4) ut possint ministrare in suis ecclesiis, ac ministrari facere sacramentum eucharistiæ quibuscumque personis quoties opus fuerit : nihilominus non existimo ibi esse comprehensam communionem paschalem, seu annuam, quia casus adeo specialis non comprehenditur in generali clausula.

An ob aliud privilegium cesset præjudicium dando eucharistiam in paschate. — Ratio affirmandi esset quia talis facultas, quæ concessa fertur monasterio S. Mariæ de Guadalupe, posset aliis Hieronymitanorum monasteriis et deinde ceteris religionibus competere per communicationem. Emm. Rod.

(1124) VI. Dubitari autem potest, an ex aliquo alio privilegio, in quo expresse hoc concedatur, nostris religiosis vel aliis mendicantibus per communicationem liceat. Et ratio dubii est, quia tale privilegium concessum est (ut refert Emmanuel Rodericus quæst. 56, art. 5) in specialem favorem monasterii ordinis S. Hieronymi S. Mariæ de Guadalupe, ex compendio privilegiorum ordinis S. Hieronymi, § 2 et 6. Et addit prædictus auctor, quod licet hoc privilegium in principio fuerit speciale illius loci propter insignem religionem et devotionem ejus, postea per concessionem Pii IV et Pii V, extensum esse ad totum illum ordinem per generalem clausulam, quia omnia similia singularia privilegia cuicumque monasterio specialiter concessa, omnibus aliis monasteriis communicantur, etiamsi in eis propria et peculiaris ratio, quæ movit ad primam concessionem, non inveniatur. Unde ulterius infert per viam communicationis posse omnes religiones mendicantes gaudere eodem privilegio, sicut gaudent omnibus aliis religioni S. Hieronymi concessis. Hæc tamen tam ampla extensio nullibi (quod ego sciam) est usu recepta, nec facile posset introduci sine scandalo pastorum ecclesiæ : et ideo (quidquid sit de ipsius rei probabilitate) non consulerem usum talis privilegii, imo admonerem fideles communicantes in die paschatis in ecclesiis religiosorum sine licentia parochorum, ut timerent censuras a diœcesanis latas in eos, qui suis parochiis non satisfecerunt. Imo etiam monerem religiosos introducentes talem usum, ut timerent excommunicationem dictæ clementinæ *religiosi*, de privilegiis, quia non censeo illam doctrinam adeo probabilem et securam, ut liceat illa in praxi uti, tum quia illa tam ampla extensio per duplicem communicationem, et in re odiosa contra jus parochorum, et parum fructuosa fidelibus, videtur profecto aliena ab intentione pontificum, atque [videtur eam] talem esse, ut sub generali clausula numquam sit comprehendenda propter specialem rei difficultatem. Tum etiam, quia hinc ortum est, ut etiam post concessionem Pii IV et Pii V numquam mendicantes, vel alii religiosi ausi fuerint tali uti privilegio. Imo dubito, an reliqua monasteria ejusdem ordinis S. Hieronymi illo utantur, nisi pro suis familiaribus, vel aliis ita sibi conjunctis, ut difficile possint obligari ad communicandum in parochia fortasse distante. Tum denique, quia privilegium illud datum videtur non tam in favorem monasterii, vel religionis ut sic, quam peregrinantium ad illam ecclesiam B. Virginis : unde verisi-

Judicium auctoris est, extra monasterium S. Mariæ de Guadalupe dictam facultatem non esse in usu, et censuras timendas eam adhibentibus.

Cur monasterii S. Mariæ de Guadalupe privilegium non communicari censeatur, rationes sunt : 1ª, quia credibile non est pontifices hoc voluisse; 2ª, non sufficit clausula generalis in difficultate speciali; 3ª, communicationem ejusmodi nullatenus admittunt aliæ religiones, alia vero Hieronymitanorum monasteria vix eam adhibent, ut videtur; 4ª, dictum privilegium ad alia loca extensum forte careret fundamento.

mile est non comprehendi sub illa generali ampliatione, imo eo ipso quod transferatur privilegium ad aliam domum, videtur cessare fundamentum ejus. Ob has ergo fortasse causas, vel saltem ad tollendas occasiones offensionum, nulla in privilegiis Societatis, seu compendio eorum facta est mentio hujus ampliationis, imo regula 27 nostrorum sacerdotum præcipit ut moneantur pœnitentes de communicatione in sua parochia tempore paschæ.

In compendio privilegiorum S. J. nulla mentio dictæ facultatis; immo pœnitentes a sociis admonendi sunt communionis paschalis in parochia.

(1125) VII. Occurrebat autem statim declarandum, quomodo intelligenda sit hæc exceptio diei paschatis : sed quia de hac re late dixi in citato loco III tomi, ea hic repetere non erit necesse. Solum hic addo (quod ibi consulto prætermisi) expositionem ibi datam de die paschæ, id est, de communione paschali, esse consentaneam declarationi nostrarum Constitut. part. VII, cap. 4, § 5, ubi dicitur : *Pascha intelliguntur octo dies ante, et totidem post ipsum festum :* quod dictum est, quia secundum communiorem ecclesiæ consuetudinem intra omnes illos dies impleri potest ecclesiasticum præceptum communicandi intra annum. Unde ubi consuetudo plures dies complecteretur ad implendum præceptum, omnes illi nomine paschæ comprehenderentur. Et ideo additur in eadem declaratione, posse ad communionem admitti in nostris ecclesiis illos, qui cum jam suis parochiis satisfecerint, vellent iterum, aut sæpius illis quindecim diebus communicare. Quod recte et juxta mentem pontificum mihi dictum videtur, ut dicto loco probavi, et secutus est Emmanuel Rodericus supra, ita etiam mecum intelligens similem exceptionem positam in privilegiis suæ religionis, etiamsi festum resurrectionis expresse nominent, quamvis alii vocem illam aliter interpretati fuerint.

Quid intelligatur per diem seu festum paschæ de quo in num V.—Intelligitur excipi communionem paschalem; ita ut intra eos dies quindecim aut plures implendo præcepto concessos possint a sociis communionem suscipere qui jam parocho satisfecerunt.

Festum paschæ alii aliter intelligunt respectu communionis paschalis.

(1126) VIII. Quæri ulterius potest, in quibus casibus liceat religioso Societatis communionem paschalem dare fidelibus, non obstante hac exceptione. Respondeo breviter, ex vi prædicti indulti numquam licere, nisi necessitate urgente, nam hæc limitatio his verbis ibidem additur : censebitur autem necessitas urgere tunc solum quando persona est impotens ad communicandum in sua parochia, vel ad petendam facultatem a suo parocho, tunc enim in ordine ad occasionem implendi præceptum est vera necessitas; et non concurrentibus illis duabus circumstantiis, nulla esse potest. Tenebitur autem in eo casu fidelis satisfacere postea suo parocho : et similiter parochus, si de necessitate et de communione suscepta ei satis constiterit, non poterit subditum cogere ad communicandum iterum. Hinc vero inferunt aliqui, posse dari communionem paschalem omnibus iter agentibus, in nostris ecclesiis, absque alicujus parochi facultate : quia occurrit dicta necessitas. Sed hoc *ex vi hujus privilegii* incertum mihi est. Et in primis distinguendum est de vagabundis, et de iter agentibus : nam de prioribus certum existimo non *ex vi hujus privilegii* communionem paschalem accipere in nostris ecclesiis : quia tenentur implere præceptum in ea parochia, in qua eo tempore inveniuntur, nam ibi sunt vere subditi, et non habent alium certum parochum vel pastorem : unde ibi censentur habere domicilium eo modo, quo illius sunt capaces.

Vi Bullæ Pauli III LICET DEBITUM citatæ in num. II, ob urgentiam præcepti annui, possunt fideles accipere a nostris eucharistiam in defectum parochi : quando videlicet iste adiri nequit a parochianis communionem ab eo vel licentiam accepturis.

Id tamen non procedit quoad vagabundos : quum hi teneantur præceptum implere in parochia ubi actu habitant.

(1127) IX. De peregrinis autem non est res adeo certa, quia habent suum firmum domicilium, in quo proprium parochum habent, cui satisfacere postea tenentur, si occasione itineris alibi communicent. Et ideo de illis probabile est quod in eo casu possint communionem accipere ab omnibus, qui privilegium habent illam administrandi aliis temporibus, quia ratione excusationis illud tempus tamquam liberum reputatur. Addi etiam potest, tunc etiam intercedere voluntatem præsumptam parochi, quia ejus nihil interest quod in alia parochia, vel in regulari ecclesia subditus communicet, dummodo sufficientem fidem afferat suæ communionis. Unde maxime favet prius privilegium Pauli III, in quo privilegium hoc concedit pro omni casu, in quo non intervenit præjudicium tertii; nam in prædicto eventu nullum præjudicium parochorum intervenit, nec fit contra eorum jus, aut rationabilem voluntatem.

In peregrinis etiam non videtur dari certo, sed probabiliter casus necessitatis, qualem Bulla LICET DEBITUM requirit ut socii eucharistiam in paschale ministrent; et causa excusans facit quasi tempus liberum. Hanc opinionem juvant voluntas præsumpta veri parochi, et privilegium prius, ubi a Paulo III excipiebatur solummodo præjudicium tertii.

(1128) X. Sed licet hæc probabilia sint, nihilominus obstare potest, quod peregrini reputantur tamquam incolæ illius loci, in quo paschali tempore inveniuntur, et ideo jure ordinario tenentur parocho illius loci, in quo exsistit ipsorum hospitium in quo habitant, confiteri, et ab eo communicari : quod constat ex his quæ in IV tomo dixi de proprio sacerdote. Unde cum Eugenius IV

Probabilius tamen est eos, i. e. peregrinos, æquiparari vagabundis, respectu communionis paschalis. Nam jure ordinario debent confiteri et communicare in parochia sui

diversorii; idque putat collector privilegorium mendicantium.

(refertur in lib. Monumenta ordinum, concessione 8 et in supplemento, concessione 313) declaraverit, peregrinantes tempore paschali reputari incolas illius loci, in quo inveniuntur, ideoque posse confiteri, et communicare in ecclesiis talium locorum : nihilominus collector privilegiorum mendicantium verbo *communicare*, § 2, adjunxit, id intelligendum esse de ecclesiis parochialibus talium locorum, additque sine licentia parochi talis loci, non licere religiosis hos peregrinos communicare. Unde in hoc deficiunt priores in num. præced. rationes de tempore libero, et voluntate præsumpta, quia solum considerant jus alterius parochi stabilis, seu firmi, ut sic dicam et non illius, qui pro tunc habet jurisdictionem, respectu cujus usurpare ministerium non esset sine præjudicio. Quapropter hanc partem non solum securiorem, sed etiam in rigore veriorem existimo. Dixi autem, *quantum est ex vi hujus privilegii*, quia si intercedat tacitus, seu interpretativus consensus parochi loci, quem facile potest indicare (1) consuetudo, quia regulariter hi parochi non multum curant de peregrinis; tunc ex alio capite posset hoc licere, scilicet quia intervenit sufficiens licentia parochi loci, et tunc procedunt optime conjecturæ factæ de altero parocho proprietario. Item id dictum est ad excludendam quæstionem de aliis privilegiis, quæ supra in num. VI tacta est.

Opinio allata in num. IX circa communionem paschalem peregrinorum lædit jus parochi diversorii; quare verior est opinio æquiparans peregrinos vagabundis, si spectetur unice Paulinum privilegium.

Opinio allata in num. IX ad excusandum peregrinos sæpe valere potest ob sufficientem licentiam ex consensu tacito parochi tam diversorii quam domicilii.

Vi Bullæ Pauli III LICET DEBITUM citatæ in num. II, et excipientis articulum mortis, an dari queat eucharistia ægrotantibus.

(1129) XI. Circa alteram exceptionem de communione in articulo mortis, interrogari potest in primis, quæ communio sub hac exceptione comprehendatur : nam potest quis sæpius communicare in infirmitate, vel in mortis periculo, vel etiam per modum viatici (juxta probabilem opinionem :) debent [ne] igitur intelligi exceptæ omnes hæc communiones, vel cur potius una, quam alia? Respondeo in primis, non esse prohibitum ex hoc capite communicare infirmum in lecto jacentem, quando devotionis causa, et non propter mortis periculum communicat. Probatur, quia in exceptione solum dicitur, in mortis articulo. Dico autem, *ex hoc capite*, quia ex circumstantia loci videri potest hoc non esse concessum, quia communio non fit in ecclesia, sed in propria domo. Verumtamen neque hoc etiam impedit, quia in nulla ex

1um pronuntiatum : Socii dare possunt eucharistiam ægrotanti in lecto, si communicet extra mortis periculum.

Et quidem tunc communio fiet extra ecclesiam; sed hæc objectio tollitur, quia dictum privilegium ministrandæ eucharistiæ utpote concessum personis certo loco non addictis certa loca non requirit.

prædictis Bullis limitatur hæc facultas ad communionem quæ fit in ecclesia Societatis, vel alia. Et ratio est, quia hoc ministerium per dictum privilegium conceditur religiosis certo loco non addictis, ac proinde personarum, non loci privilegium censetur, nam licet in secunda Bulla interponantur illa verba : *Quod* (scilicet eucharistiæ sacramentum) *in suis ecclesiis decenter tenere socios præfatos volumus*, non sunt interposita ad limitandam facultatem, sed potius ad concedendum obiter Societati novum favorem, ut intellectum est in compendio nostrorum privilegiorum, verbo *eucharistia*, § 1, vel ad laudandam et probandam Societatis consuetudinem, propter quam, (ut ibidem dicitur) libenter populi ad confitendum sociis, et sacratissimam communionem de manibus eorum accipiendam confluunt : quia ergo administratio hujus sacramenti ordinarie a nobis fit in nostris ecclesiis ex formulis præconsecratis, et decenter servatis, ideo illius usus facta est mentio, non quia ad illum coarctetur privilegium. Unde in priori Bulla ait idem pontifex : *Et post, seu ante missarum celebrationem, aut alias Christi fidelibus eucharistiam ministrare.* Ubi adverbium *alias*, amplissimum est, et extendit facultatem ad omnem modum decenter ministrandi hoc sacramentum : nullum ergo locum per se excludit. Denique [per] antiqua privilegia, concessa etiam mendicantibus, Nicolai V, et Sixti IV, et Leonis X, eadem facultas conceditur sine limitatione ad proprias ecclesias, vel ad aliquod templum. Ex quibus obiter intelligetur non posse Societatem indulgere externis sacerdotibus, ut in sua ecclesia eucharistiam ministrent fidelibus, repugnante eorum pastore, cum privilegium sit religiosorum non loci, ut dictum est.

In Bulla LICET DEBITUM consuetudo Societatis servantis eucharistiam laudatur, salvo privilegio communionem dandi extra ecclesias.

In primo Pauli III privilegio 75 ALIAS supponit posse socios dare communionem ubivis; modo, decenter.

Societas nequit externis potestatem facere ut in ejus ecclesiis dent eucharistiam fidelibus quorum parochi repugnarent.

(1130) XII. Dices : Ergo licebit religioso ex vi hujus facultatis deferre publice per vias, et plateas eucharistiæ sacramentum ad ægrotos, quando non propter necessitatem, sed propter devotionem communicant. Respondeo negando sequelam, quia illud est contra communem consuetudinem, quæ satis declarat illum modum administrationis pertinere ad proprium jus parochorum, ideoque illud ministerium optime comprehendi sub illa exceptione,

In casu communionis ex sola devotione, an liceat nostris deferre eucharistiam ad ægrotum, per plateas. — Resolutio est negativa quia consuetudine hic modus ministrandi ita reservatur ut postuletspecialem

(1) *Indicare*. Editt. quatuor habent *judicare*.

episcopi vel parochi licentiam.

sine alicujus præjudicio. Ratio autem esse potest, vel quia ille modus regulariter non est in usu, nisi ad implendum divinum præceptum; leges autem, et jura attendunt quæ regulariter, seu frequenter accidunt : vel quia tunc ministerium fit cum speciali solemnitate publica, ad quam debent concurrere alii fideles, ut decenter fiat, et fit per loca, quæ in ordine ad hunc usum subsunt jurisdictioni episcoporum, et ideo non comprehenditur illud ministerium sub generali concessione, sed requiritur specialis facultas vel episcopi, vel parochi.

Socius qui permittente episcopo celebrat ubi jacet infirmus potest eidem dare communionem vi solius privilegii papalis.

Potest autem aliter ministrari sacramentum ægroto, privatim faciendo sacrum in proprio oratorio ad hoc approbato, vel in alio loco ejusdem domus de licentia ordinarii : unde quoad hoc semper hoc ministerium pendet ab ordinario; obtenta tamen facultate ad faciendum sacrum in loco accommodato, non erit necessaria specialis licentia ad dandam eucharistiam, sed ex vi privilegii licebit.

Secundum pronuntiatum : Socii dare possunt eucharistiam ægrotanti in periculo mortis excepta sola communione quæ fieret propter obligationem tunc implendam. Declaratur : Satis est semel viaticum sumere in eadem infirmitate; et interdum non sic urget obligatio quin ad eam implendam possit hic vel ille dies eligi. Igitur per dicta privilegia fas erit ut ægrotus pluries a sociis communionem suscipiat ante aut post diem a se electum implendo præcepto.

(1151) XIII. Secundo idem dicendum censeo, etiamsi ægrotus sit in periculo mortis, quoties non communicat ad præceptum divinum implendum, sed ex abundantiori devotione, atque ita fit, ut sola illa communio, per quam impletur præceptum in articulo mortis, excepta censeatur. Pro quo est advertendum, præceptum illud uno actu expleri intra tempus illius periculi facto, quia nihil aliud præcipit nisi viaticum sumere in illo articulo, quod satis sit per unum actum. Deinde, cum tempus illud habeat latitudinem interdum plurium dierum, et præceptum sit affirmativum, non obligat pro singulis momentis, vel diebus illius temporis, sed determinatio illius potest esse arbitraria. Quamdiu ergo status infirmitatis, et periculi nondum pervenit ad talem statum, ut statim, et pro eodem die obliget ad communicandum, si ægrotus velit communionem recipere devotionis gratia absque animo implendi præceptum, et cum proposito postulandi alio die viaticum a parocho, si periculum creverit, et obligatio magis urgere visa fuerit; tunc licitum est religiosis, ex vi hujus privilegii ministrare illi sacramentum, quia ille nondum dici potest articulus mortis : manebit tamen integra obligatio divini præcepti pro illo articulo, seu periculo, quando ad illud perventum fuerit. Simili modo si ægrotus jam communicavit tempore apto ad implendum divinum præceptum, et cum intentione implendi illud, quamvis postea, perseverante eodem periculo per plures dies, eucharistia ex devotione accipiatur, poterit a religioso ministrari iterum atque iterum. Nec refert quod ille videatur esse articulus mortis, est enim quasi materialiter, non [autem eo sensu] quia communio fiat ad satisfaciendum obligationi illius articuli, sicut alias de communione paschali cum proportione dicebamus, indicavimusque supra in num. VII.

Disculiuntur varii casus de periculo mortis. 1° de suscipientibus actuale bellum vel longam navigationem. — His sumenda est communio de manu vel ex consensu proprii pastoris jus istud habentis quoties sive ex articulo sive ex periculo mortis instat divinum præceptum communicandi.

(1152) XIV. Ulterius interrogari potest, an articulus, et periculum mortis idem sint, ita ut hæc exceptio ad periculum mortis extendenda sit. Unde oriuntur dubitationes aliquæ, scilicet, an is, qui communicat eo quod navigationem longam et periculosam inchoaturus sit, vel quia actuale bellum est ingressurus, sic, [et] in (1) similibus casibus, possit a nostris ex vi hujus privilegii communicari, vel debeat ad parochum remitti. Sed de primo dubio dictum est in IV tomo, tractando de absolutione in articulo mortis, ubi dixi quæ pro articulo mortis conceduntur, ad periculum extendi. Quæ quidem regula in favoribus certa est : hæc autem exceptio, de qua agimus, potius est favoris limitatio, et ideo ad vocis proprietatem, et rigorem videri potest restringenda. Nihilominus tamen, si applicetur principium prius positum, de observatione divini præcepti, nihil etiam oportebit inter illa duo in præsenti distinguere, sed inspiciendum est, an tale sit periculum mortis, ut ratione illius, obliget divinum præceptum ad communicandum, et tunc generalis regula est, quoties communio est suscipienda ad implendam hanc obligationem provenientem ex mortis instantia; sive hæc tam proxima sit et tam certa, ut vocetur articulus mortis; sive sit magis distans et dubia, ideoque periculum appelletur; talem communionem sub hac exceptione comprehendi, quia in re ipsa, ac moraliter loquendo, ille est articulus mortis, etiamsi vulgaris modus loquendi fortasse alius sit, et quia formalis ratio hujus exceptionis non est propinquitas, vel distantia mortis, sed obligatio divini præcepti, cujus observantia pertinet maxime

(1) *Sic, et in.* Editt. quatuor habent, *si in.*

ad curam, et sollicitudinem pastoris, et ideo illi peculiariter reservatur. Quocirca in illis casibus propositis concedendum est, recurrendum esse ad parochos, et non esse communionem ab aliis sumendam sine eorum licentia. Idemque censeo de muliere prægnante, et proxima partui, si revera timet simile periculum. Aut si fortasse in hujusmodi casibus hoc non est in usu, et sine scrupulo accipitur, et datur eucharistia a religiosis, ideo est, quia non existimatur tantum esse periculi, ut inducat obligationem, et ita communio magis fit ex devotione, quam ex necessitate, vel certe bona fide proceditur, quia non cogitatur de tali obligatione, neque hæc exceptio ad illos casus applicatur, quia non est facile omnibus id considerare et advertere : vel denique illa bona fides fundari potest in præsumpta voluntate parochorum, quibus potius gratum est hoc ministerium, quando eorum contemptus, vel aliud præjudicium non inest.

De proxima periculoso partui idem dicendum quod supra de pugnaturis etc. Dicta in hoc num. XIV si forte non sint in usu ratio esse potest: 1ª, quod periculum mortis tunc putetur remotius; 2ª, incogitantia aut ignorantia jurium parochi in re obscuriore; 3ª, parochorum præsumpta voluntas.

(1153) XV. Tandem inquiri potest quid significatum sit a pontifice per limitationem additam huic exceptioni, scilicet, *nisi necessitas urgeret*. Et ratio dubii est, quia si hoc intelligatur de necessitate extrema, non erat necessaria exceptio, et ita ex vi illius nihil conceditur per hoc privilegium : si vero sermo sit de minori necessitate, ut privilegium aliquid concedat, difficile erit gradum necessitatis præscribere aut designare. Respondeo breviter, intelligendum hoc esse de necessitate gravi, ad quam duo requiruntur. Unum est, ut proximus sit in probabili periculo mortis, neque est necessarium ut sit jam desperatus, sed sufficit probabilis conjectura. Neque in hac parte erit difficile judicium ferre : nam si periculum non judicetur tale, ut sufficiat ad obligationem divini præcepti, tunc facilius licebit communionem dare virtute hujus privilegii, quia jam non erit communio in articulo mortis. Si vero periculum judicetur sufficiens ad prædictam obligationem inducendam, tunc etiam sufficiet ad prædictam limitationem, quantum est ex hoc capite necessitatis proximi. Secundo vero necessarium est ut parochus absit, vel non possit, aut nolit eucharistiam indigenti dare, nam tunc proximus constituitur in vera necessitate. Ad difficultatem autem respondeo, non omnes concedere, posse religiosum, secluso privilegio, eucharistiam dare ob solam necessitatem, quia non putant illud esse sacramentum tantæ necessitatis, et licet eorum sententia falsa sit, ut notavi dicto III tomo, disp. 72, sect. 2, viderique potest Enriquez lib. VIII de eucharistia, cap. 55, § primo, A, nihilominus ad tollendam omnem dubitationem utile fuit, hoc in privilegio declarare. Hæc autem omnia quæ diximus, procedunt generaliter de administratione hujus sacramenti circa externos : quid vero dicendum sit de familiaribus Societatis, adnotabimus cap. seq. et hæc de potestate hujus ministerii Societati concessa.

Quæ necessitas sufficiat ut in mortis articulo possint nostri eucharistiam ministrare. — Sufficit necessitas gravis ad quam duo requiruntur : 1° periculum mortis secundum probabilem conjecturam; et nisi periculum sufficiat præcepto communicandi, licebit communio ex devotione; 2° ut parochus nequeat vel nolit communionem dare.

In Bulla LICET DEBITUM τὸ NISI NECESSITAS URGERET confert ad tollendos scrupulos, quum non omnes concedant religiosis ut sine privilegio possint eucharistiam dare ob solam necessitatem.

Hactenus dictum est quo modo externis; dicetur in quarto capite quo modo suis familiaribus Societas possit communionem dare.

(1154) XVI. Circa usum vero hujus potestatis, de quo in principio hujus capitis dicere proposui, duo tractari possunt, scilicet quid expediat et quid fiat. De priori parte videri possunt quæ de frequenti usu eucharistiæ dixi in tomo III, III part., disput. 69, sect. 4 : nam ex doctrina ibi data constat multum expedire liberaliter uti hac facultate a pontificibus concessa, ita ut vel ipsa commoditas et opportunitas invitet fideles saltem ad eum usum eucharistiæ, quem Augustinus epistol. 118 et nomine ejus liber de ecclesiasticis dogmatibus, cap. 55, consulit, scilicet, ut saltem singulis hebdomadibus fiat. Quod consilium aliis etiam patribus consentaneum est, ut videre licet in Chrysostomo Hom. 28 in 1 ad Cor. 5 et in 1 ad Timoth.; Bonaventura tom. II opuscul. de process. relig., cap. 21 ultimi processus, et aliis, quos loco citato adduxi. In præsenti vero addo nostros sacerdotes, speciali regula 26 teneri, ut *sicut pium est fideles ad frequenter communicandum hortari, ita monere illos debere, ne crebrius quam octavo quoque die communicent, præsertim si conjuges fuerint*. De altera vero parte quia ad factum pertinet, nihil nos dicere oportet, sed aliorum considerationi relinquere. Testatur autem Paulus III in 2 indulto citato, se intellexisse populos civitatum, terrarum et locorum, apud quæ habitationem socii habent, vel ubi eosdem versari, aut transire contingit; exemplo allectos et inductos religiosæ vitæ, quam, Domino concedente, ducunt, libenter ad confitendum eisdem, et sacratissimam communionem de manibus eorum accipiendam confluere, quam populorum devotionem hactenus conservari, et hac occasione, frequentiam hujus sacramenti per divinam gratiam multum

SECUNDA PARS CAPITIS. Frequens usus dicti privilegii ministrandæ eucharistiæ expedit. Nam ipsa opportunitas fideles allicit ad frequentem communionem; qualis est hebdomadaria a patribus laudata, sicque vi regulæ per socios commendanda ut tamen frequentiorem dissuadeant.

August.

Chrysost.

Bonav.

Et de facto datur in Societate frequens usus privilegii ministrandæ eucharistiæ. Hanc enim et agnovit Paulus III in Bulla LICET DEBITUM et deinde perseverasse testatur auctor.

Notum est frequentem com-

munionem in ecclesia redintegratam occasione Societatis Jesu.

in ecclesia renovatam esse omnibus notum est.

CAPUT IV.

Quid circa aliorum sacramentorum administrationem possint religiosi Societatis.

Circa quæstionem, utrum Socii sicut eucharistiam sic cetera sacramenta possint ministrare, arguitur 1° pro parte affirmante, ex verbis Paulini indulti QUUM INTER; 2° pro parte negante, quia verisimiliter Societati concessum non est quod nec solet fieri, nec postulat finis Societatis, neque expedit ad pacem cum pastoribus ordinariis aut ad bonum animarum.

(1155) I. Ratio difficultatis est, quia in verbis citatis initio superioris capitis ex primo indulto Pauli III eodem tenore dicitur : *Christi fidelibus eucharistiam, et alia ecclesiastica sacramenta sine alicujus præjudicio administrandi.* Videtur ergo ita licitum esse nostris sacerdotibus cetera sacramenta libere ministrare, sicut eucharistiam. In contrarium autem est, quia hoc neque usu receptum est, neque ad finem Societatis est necessarium; neque ad pacem et unionem cum ordinariis pastoribus animarum, vel ad conveniens regimen earum, expediens est talis facultas : non est ergo verisimile in eo sensu esse concessam.

Resolutio bipartita socii nequeunt cetera sacramenta ministrare (1ª PARS), nisi in quibusdam casibus (2ª PARS). Suadetur prior pars, tum ex dictis in num. I pro parte negativa, tum ratione præjudicii parochorum aut episcoporum. Item inductione prior pars probatur simul cum posteriore parte, explicando per totum hoc caput quid socii possint in baptismo, extrema unctione et matrimonio. Pœnitentiam et eucharistiam jam explicatas constat, confirmationem vero et ordinem ad socios qua sacerdotes non pertinere.

(1156) II. Ad hoc breviter dicendum est, nostris religiosis, per se loquendo, non licere cetera sacramenta fidelibus administrare, sed solum in aliquibus casibus, et occurrentibus quibusdam circumstantiis. Prior pars præter probationem adductam, quæ videtur sufficiens, colligi etiam potest ex illa limitatione pontificis, *sine alicujus præjudicio :* nam aliorum sacramentorum administratio, per se loquendo, usurpari non potest sine præjudicio parochorum, aut episcoporum, absque illorum facultate. Quod explicabitur melius descendendo ad singula sacramenta, simulque altera pars conclusionis ostendetur. De tribus ergo sacramentis tantum potest esse sermo, baptismo, extrema unctione, matrimonio : nam de pœnitentia et eucharistia jam dictum est : confirmatio autem et ordo non sunt sacramenta pertinentia ad sacerdotes ut sic, sed ad episcopos; hæc autem facultas conceditur sacerdotibus. Et licet in aliquo casu, vel aliqua administratio [confirmationis et ordinis] possit per summum pontificem committi sacerdoti simplici, id tamen numquam fit per generalem clausulam, sed per privilegium valde speciale, nec conceditur quasi ordinaria delegatione, sed valde extraordinaria, et ex causa multum urgente : et ideo certum est, hic non esse sermonem de illis sacramentis. Quid autem in hoc [munerum episcopalium] genere concessum sit Societati, dicam in fine hujus capitis.

Quædam munera episcopalia Societati concessa indicantur in fine capitis.

Circa baptismum ministrandum enucleatur resolutio data num. præcedenti.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

1um pronuntiatum : Ubi adsunt ordinarii pastores non licet Sociis solemniter baptizare. Nam jus id prohibens monachis 1° comprehendit quosvis regulares non parochos, 2° obligat socios stante ipso brevi QUUM INTER quod ex dictis in num. I est stricte interpretandum, atque vel sic effectum sufficientem habet. Navar.

(1157) III. De baptismo igitur certum est, non licere nostris sacerdotibus illum solemniter ministrare fidelibus ordinarie, et in his regionibus, in quibus singuli fideles habent ordinarios pastores, ad quos ex officio pertinet talis sacramenti administratio. Hoc indubitatum est apud omnes, quia jure communi hoc prohibitum est, cap. *placuit*, 2, 16, quæst. 1, ubi Eugenius papa prohibet monacho baptizare; et licet dici possit, appellatione monachorum non venire clericos regulares, juxta doctrinam receptam apud Navarrum comment. 4 de regularib. num. 40 et 41; nihilominus omnes intelligunt sub ea prohibitione comprehendi universos religiosos, quibus cura animarum commissa non est; quod Glossa ibi dixit : *Non habentibus populum*, quia ubi ratio prohibitionis non fundatur in speciali conditione monachatus, sed in generali statu religiosi, appellatione *monachi* omnes religiosi veniunt, ut notavit idem Navarrus consil. 10 de statu monach. ex Panormitano cap. 2 de postulando. Hoc autem commune jus speciali aliquo privilegio nobis concesso derogatum non est, nec credendum est per illa generalia verba derogari propter ea, quæ ponderavimus in num. I arguendo pro parte negativa, et quia privilegium quatenus juri contrarium, stricte est interpretandum, et non est ad id extendendum, si alio modo potest habere effectum : hic autem potest, ut explicabimus.

Navar. Panormit.

Baptismus extra casum necessitatis solemniter est ministrandus, et pertinet ad jus proprium parochi. Quare Sociis non licet baptizare extra necessitatem : nequeunt enim ex privilegio baptizare sive solemniter sive contra jus tertii.

(1158) IV. Atque hinc colligitur, extra casum necessitatis, nullo modo licere nostris religiosis virtute hujus privilegii, baptismum ministrare. Probatur, quia absque necessitate non est baptismus ministrandus nisi solemniter, ut tom. III, disp. 31, sect. 5 ad finem dixi; sed solemniter non potest ministrari, ut ostensum est : ergo... Item, quia extra necessitatem solus parochus habet jus baptizandi; et privilegium nihil concedit contra hoc jus, juxta verbum illud, *sine præjudicio tertii.* Sicut enim supra dicebamus jus mini-

strandi eucharistiam tempore necessitatis divini aut ecclesiastici præcepti esse adeo proprium pastoralis muneris ut contra illud noluerit ecclesia privilegia concedere, ita majori ratione judicandum est de jure baptizandi, quia baptismus multo magis necessarius est ex divino jure, et quia per illum admittuntur homines in gremium ecclesiæ, quod maxime pertinet ad illius pastores. Unde tandem concluditur, nihil speciale concessum esse Societati, quoad ministerium hujus sacramenti, saltem pro his regionibus, in quibus ecclesia satis fundata est; quia licet in necessitate possint religiosi Societatis baptizare sine solemnitate, hoc non est privilegium, sed commune jus. Et ideo in compendio Societatis, verbo. *Sacramenta*, adnotatum est, id posse nostros quoad hoc in necessitate, quod jus commune habet. Quamvis in tali articulo fortasse præferendus esset minister Societatis, ratione privilegii, ut statim circa extremam unctionem explicabo num. IX, in fine.

Ex dictis sequitur Societatem vi brevis QUUM INTER nihil respectu baptismi posse præter jus commune; nisi quod forte in necessitate sociis ob privilegium esset aliis ministraturis præferendus.

2um pronuntiatum : Sociis jure communi licet baptizare populos sibi commissos; accedit etiam titulus privilegii Pauli III, quia ubi non sunt pastores immediati dabitur baptisma sine ALICUJUS PRÆJUDICIO.

(1139) V. Deinde, si Societati, vel aliquibus operariis ejus, populi aliqui commissi sint, tunc baptizare poterunt etiam cum solemnitate, non ex privilegio, sed ex jure communi, cap. *doctos* 16, quæst. 1, nam ratione muneris commissi necessario convenit talis facultas. Atque hoc modo possunt nostri sacerdotes, qui in terris gentilium versantur, eis baptismum ministare : quia eo ipso quod ad prædicandum gentibus, vel aliis infidelibus mittuntur, eis committitur ut ad ecclesiam recipiant qui ingredi voluerint, eisque demandatur tota cura illarum animarum. Præterquam quod etiam ibi concurrit titulus necessitatis, quia non sunt alii ministri, a quibus gentes illæ baptizentur. Unde etiam ibi habere potest locum privilegium Pauli III, quia talis baptismus *sine alicujus præjudicio* datur, cum ibi proprii pastores animarum non inveniantur, præter summum pontificem, cujus proximi delegati sunt nostri prædicatores. Inter nostros autem oportebit subordinationem servari, non enim omnibus hæc cura æque tributa est, sed inferioribus per superiores : et ita unusquisque tantum habebit potestatis, quantum ei fuerit a superiore commissum.

Socios baptizaturis hæc cura per superiores committenda est.

Limitatur præcedens pronuntiatum, ut socii nisi in necessitate et privatim nequeant baptizare, quum primum ecclesiis recens fundatis dantur episcopi vel parochi; tunc enim cessat necessitas et delegatio pontificis : cessant etiam aliorum mendicantium privilegia utpote ordinata ad fidei propagationem sine perturbatione regiminis parochorum.

(1140) VI. Hæc autem locum habent quamdiu in illis regionibus non sunt fundatæ ecclesiæ, in quibus sint proprii episcopi, vel parochi, nam tunc cessat necessitas, quia eis ministerium incumbit, et jam intercedit præjudicium tertii sine facultate pastoris, illius ministerium usurpando. Cessat denique quoad hanc partem delegatio facta, nam intelligenda est solum fieri quamdiu ordinarii pastores deficiunt. Atque eodem modo intelligenda esse opinor privilegia, quæ a Leone X, Paulo III et IV, referuntur concessa nonnullis religiosis mendicantibus (1), ut inter Indos, et infideles possint baptizare eos, qui ad fidem convertuntur : semper enim tale privilegium (2) [et similia] sine præjudicio tertii, et sine confusione et perturbatione ecclesiastici ordinis intelligenda sunt : et ideo pro illis locis dantur, quæ carent propriis pastoribus, et parochis distinctis ab ipsis religiosis : ideoque ubi ecclesiæ sunt fundatæ, et jurisdictiones sunt distinctæ, et populi propriis parochis commissi sunt, non possunt religiosi ex vi talium privilegiorum, baptizare solemniter etiam in suis ecclesiis, sine licentia parochorum, neque etiam privatim, nisi in articulo necessitatis. Quod etiam ex fine talium privilegiorum intelligi potest; ordinantur enim ad convenientem fidei plantationem, et propagationem in illis regionibus : ad hunc autem finem non est necessarium, nec conveniens ut usurpent jus parochorum, quando illis jam cura commissa est. Et ideo Pius V, anno Domini 1567, quasi interpretans priora indulta, solum concessit religiosis, ut possint baptizare in locis illarum regionum, ipsorum curæ commissis vel committendis : ergo in his, quæ aliorum curæ commissa sunt, se intromittere non debent. Quod ipsa etiam ratio naturalis postulat : nam ubi populi illi sunt inter religiosos diversorum ordinum distributi, jurgia inter eos excitarentur, si unus vellet baptizare in populo alteri commisso, et singuli volunt jus suum servari : debent ergo etiam ipsi aliorum jura servare, sive

Pius V concedens ut religiosi ubi ecclesiæ non sunt fundatæ baptizent eos tantum quos sibi commissos habent aut habebunt, ostendit jura servanda aliorum clericorum regularium et sæcularium.

(1) Referuntur a Roderico quæst. 31, art. 2. (MDCXXV).

(2) *Convertuntur : semper enim tale privilegium.* ita in editt. 1625, 1626, 1634, errato manifesto : quod dum corrigere student editores anni 1741, injussi scribunt *talia privilegia*, atque perperam intrudunt *et* ante *semper enim*.

alii religiosi sint, sive sæculares clerici.

3um pronuntiatum : 1° a parochis certe baptizandi sunt qui nascuntur a parentibus jam baptizatis; 2° a sociis probabilissime baptizari possunt tam adulti quam filii a parentibus infidelibus aut simul baptizandis allati, quippe quorum respectu valet pontificis facultas; quia necdum sunt de ecclesia, sicque fides propagatur, et hic sunt denuo conversi ad fidem quos nominat pontifex.

(1141) VII. Hæc autem maxime locum habent quoad baptismum parvulorum, qui ex fidelibus jam baptizatis oriuntur : nam si parentes habent aliquem proprium parochum, ad illum sine dubio spectat baptizare filios eorum; et procedunt omnia, quæ diximus num. præced. De his autem, qui denuo convertuntur ad fidem, et adulti baptizantur, vel parvuli ex voluntate parentum infidelium, aut simul ad baptismum venientium, potest esse diversa ratio : quia illi non sunt de ecclesia, et ita nondum subsunt jurisdictioni parochorum : ergo adhuc circa illos durat pontificia facultas per privilegia concessa. Item in illis etiam durat ratio et finis illius facultatis, scilicet, ut fides possit propagari : imo et verba ipsa proprie verificantur, quia omnes hi revera sunt denuo conversi ad fidem; et ad hos baptizandos dantur hæc privilegia. Est igitur hoc mihi valde probabile. Ut tamen clarius et certius loquamur, distinguere possumus inter hujusmodi infideles : nam quidam esse possunt incolæ eorumdem locorum, vel diœcesium, quæ propriis parochis vel episcopis subsunt. Voco autem incolas non solum eos, qui ibi domicilium habent, sed etiam omnes, qui ibi ad tempus commorantur, vel peregrinantur, et ibi ad fidem convertuntur, sive ad hunc finem illuc pervenerint, sive quacumque alia ex causa : alii vero sunt omnino extranei, qui extra totam diœcesim commorantur. De his ergo posterioribus mihi non est dubium quin possint baptizari a nostris religiosis, inconsultis episcopis, vel parochis earum regionum. Ut, v. g. si religiosi habitantes in episcopatu Mexicano, inde egrediantur, ut per alias insulas, vel provincias infidelium discurrant, ibi baptizare poterunt quos converterint, quia illi non sunt aliorum curæ commissi, et ideo baptizari possunt sine alterius præjudicio : non enim fit injuria episcopo unius loci, baptizando extra territorium ejus, argumento illius regulæ juris : *Quod extra territorium jus dicenti non paretur impune*, cap. 2 de Const. in 6.

Melius respondebitur distinguendo infideles dupliciter : priores, qui sive domicilio sive tantum actu sunt in territorio alicujus episcopi; posteriores, qui domicilio et actu sunt extra omne territorium episcopale.

Hoc pronuntiatum tertium ubi maxime locum habeat. Locum habet cum posterioribus infidelibus : non enim fit tunc injuria ulli episcopo.

Ubi etiam pronuntiatum tertium minus sit probabile. — Minus probabile est respectu priorum infidelium de quibus in n. VII;

(1142) VIII. De prioribus vero infidelibus res videtur esse dubia; securius tamen existimo in hoc parere episcopo diœcesis : nam ille habet jus in totum illud territorium, eique est commissa cura omnium animarum ibi existentium, sive ut nutriantur in fide, sive etiam ut generentur, seu ad fidem convertantur. Quamvis enim ecclesia non habeat jurisdictionem coercivam seu coactivam in infideles non baptizatos, habet tamen jurisdictionem, ut sic dicam, voluntariam et curam pastoralem quæ in summo pontifice est respectu totius orbis, et in singulis episcopis pro suis diœcesibus. Et ideo sicut jus administrandi alia sacramenta fidelibus in tali diœcesi pertinet ad episcopum ejus : ita ministrare baptismum infidelibus in eadem diœcesi sub eodem jure per se ac ordinarie continetur. Contra hoc autem jus non est data [Societatis] religiosis facultas administrandi sacramentum baptismi; nullibi enim invenitur, et generalia verba non sufficiunt, ut sæpe dixi. Consulenda sunt tamen alia indulta, et privilegia apostolica, si qua fortasse sunt a sede apostolica aliis religionibus concessa : nam illis poterit etiam uti Societas ad arbitrium præpositi generalis.

nam episcopus habet per se et ordinarie non quidem coactivam sed quasi voluntariam jurisdictionem in quovis sui territorii incolas generandos in fide.

Sociis non sunt concessa directe indulta quibus possint baptizare infideles actu versantes in aliquo territorio episcopali. Videndum an hoc possint per communicationem admissam a generali.

Circa extremam unctionem enucleatur dicta resolutio num. II.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

(1143) IX. De sacramento extremæ unctionis certum est, per se loquendo, non posse a nostris religiosis ministrari ex vi dicti privilegii Pauli III, neque alterius, quod specialiter Societati concessum sit; nullum enim aliud reperietur, et illa verba generalia dicti indulti Pauli III non sufficiunt propter illa omnia, quæ adduximus cap. 3, num. III, quæ hic merito applicari possunt. Nam hic etiam exstat jus generalis concilii prohibentis religiosis hoc ministerium sub censura excommunicationis in clement. 1, de privil. quod non derogatur, nisi per expressam, vel specialem clausulam. Hic etiam facit illa particula, *sine alicujus præjudicio*, quod in hujus sacramenti administratione etiam interveniret. Dixi autem, *ex vi dictorum privilegiorum*, quia aliud est ratione necessitatis : si enim ægrotus indigeat, et in vero periculo sit constitutus, et parochus non adsit, aut nolit hoc sacramentum ministrare, poterit a nostris conferri sine illius licentia, et secluso scandalo : illud tamen non est illis solis concessum, sed cuilibet simplici sacerdoti, ut in materia de extrema unctione dixi disp. 36, sect. 2, quia licet hoc sacramentum non sit absolutæ necessitatis, est tamen magnæ utilitatis, et aliquando potest esse valde necessarium, ideoque ex

Ad ministrandum hoc sacramentum extremæ unctionis non datur privilegium Societati : quum 1° in ejus favorem nulla exstet clausula expressa et specialis quam oporteret ad eximendum a prohibitione et censura latis in concilio generali; 2° secuturum esset ALICUJUS PRÆJUDICIUM.

In necessitate tamen de jure communi possumus ministrare hoc sacramentum; idque potest quilibet sacerdos sæcularis quin ligetur excommunicatione.

62

voluntate interpretativa superiorum prælatorum, in eo casu legitime confertur a quocumque sacerdote idoneo. Et ob eamdem causam censui in materia de excommunicatione, illam clementinam non extendi ad hunc casum : quia non est verisimile, concilium voluisse, ut religiosi non subvenirent proximis extreme indigentibus, sed ut jura parochorum non usurparent : tunc autem non usurpant, quia ipsi irrationabiliter essent inviti. Ob eamdem rursus causam pro eo eventu locum habet privilegium Pauli III, quia jam non intervenit præjudicium tertii, quod saltem ad hoc deserviet, ut sine ullo scrupulo et contentione opinionum (non enim deest in prædicto puncto) hoc fieri possit. Conferre etiam potest ut nullus possit nostros in eo casu impedire ab hujusmodi ministerio. Videtur etiam ratione hujus privilegii præferendus religiosus Societatis in eo casu cuilibet simplici sacerdoti, qui jus, aut facultatem non habeat ad ministrandum illud sacramentum, quia ille non potest usurpare hoc ministerium nisi præcise ratione necessitatis : tunc autem respectu illius nulla est necessitas, quia adest minister delegatus a summo pontifice pro tali casu.

Imo, et brevis QUUM INTER privilegium tunc locum habet pro sociis; qui ideo securiores sunt, nec a quoquam impediendi, et videntur privilegio carentibus præferendi.

(1144) X. Potest præterea Societas ministrare hoc sacramentum non solum suis religiosis, quod clarum est, sed etiam familiaribus suis, ac domesticis famulis. Hoc concessit Paulus III in secundo indulto supra citato his verbis : *Iis vero, qui in ipsorum præpositorum, et sociorum morantur obsequio cuncta libere possint ministrare ecclesiastica sacramenta, et ipsos, cum decedunt, in eorum cœmeteriis sepelire.* Ubi licet in specie non loquatur de extrema unctione, sine dubio illam comprehendit, tum quia illa dictio, *cuncta* (1), propter illam maxime addita videtur : tum quia concedendo sepulturam, declarat se comprehendisse omnia sacramenta, quæ ad illam præparant. Tum præterea, quia alias nihil speciale concederet pro his familiaribus : nam qua ratione non comprehenderet extremam unctionem, eadem non includeret viaticum. Tum denique, quia hic non est addita aliqua exceptio, neque illa limitatio *sine præjudicio tertii :* quia supponitur in his familiaribus propter specialem conjunctionem ad Societatem esse peculiarem rationem, ob quam nullum fit præjudicium parochis administrando eis sacramenta, maxime propria parochorum, quia quodammodo illi sunt sub cura Societatis. Præter hanc vero concessionem Leo X, concessit Minimis ut possint hoc sacramentum ministrare familiaribus suis in habitu sæculari servientibus, ut in eorum compendio refertur 5, 57; et in nostro, verbo *Familiares*, § 2 et § 1, refertur similis concessio Martini V, facta monachis S. Benedicti ex compendio Minorum, verbo *Familiares*, § 10; quibus privilegiis Societas per viam communicationis gaudet.

Per Bullam Pauli III LICET DEBITUM excipiuntur familiares et domestici famuli nostri quos possumus ungere. Hoc satis patet propter 7o CUNCTA SACRAMENTA, ex concessione juris sepeliendi, et quia omittitur 7o SINE ALICUJUS PRÆJUDICIO.

Idem potest Societas propter communicata sibi aliarum religionum privilegia.

(1145) XI. Inquiri autem hic potest, qui sint *familiarium* nomine in præsenti intelligendi; alias enim amplas habet significationes, ut num. XIV attingam. Et est ratio dubii : nam in concilio Tridentino sess. 24, cap. 11 de reformatione, ubi de his privilegiis tractat, declarat solum extendi ad eos, *qui actu serviunt religiosis, et intra eorum septa, ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt.* Unde duas conditiones in his requirit, ut ad hunc effectum censeantur familiares : una est ut intra septa, ac domos religionum habitent : altera est, ut actu serviant, et sub obedientia religionis vivant; hanc enim unam esse existimo : non enim necesse est ut familiares promiserint obedientiam religiosam, nam hi non familiares, sed conversi essent : dicuntur ergo esse sub obedientia, quia ratione muneris serviendi consequens est, ut obedire debeant. Dubitari autem potest, an hæ duæ conditiones conjunctim requirantur ut particula *et* a concilio posita in rigore postulare videtur, vel divisim quælibet dictarum conditionum per se sufficiat : quia indultum Pauli III solum requirit ut in obsequio Societatis quispiam moretur, id est, occupetur : sufficit ergo conditio servitutis sine habitatione : multi enim actu servire possunt domibus Societatis, quamvis non intra eas, sed in propriis habitent. Et in privilegio monachorum S. Benedicti expresse dicitur : *Tam intra quam extra septa commorantibus.*

Ut familiaris noster dicatur, duæ Tridentini conditiones requiruntur : id est intra septa religiosa habitare, atque munus et obedientiam famulantium præstare religioni.

Discutitur an dictæ conditiones intelligantur copulatim an divisim. — Eas copulandas indicat 7o ET in Tridentini verbis; dividendas infertur ex Bulla LICET DEBITUM non exprimente nisi famulatum, et ex indulto ubi comprehenduntur Benedictinorum famuli tam extra quam intra septa.

(1146) XII. Circa hoc in primis dicendum est, stando decreto concilii Tridentini, utramque conditionem esse necessariam, ut ex contextu manifeste constat. Illud autem decretum hodie non obstat, quominus si in

1um Assertum in proximo dubio : Tridentini contextu patet in familiaribus

(1) *Dictio* CUNCTA. Editt. quatuor habent *distributio* CUNCTA.

requisitum conjunctim ut habitent et serviant.

privilegiis plus conceditur, possit Societas illis uti, quia Pius V declaravit ut gratiæ hujusmodi non censeantur derogatæ per concilium Tridentinum, nec restrictæ; ita refert absolute, et sine limitatione Emmanuel Rodericus quæst. 56, art. 14. Tamen in nostro compendio, verba, *concilium Tridentinum*, § 3, in scholio additur, hanc confirmationem seu revalidationem Pii V intelligendam esse quoad casus occultos, seu non manifestos, quia pro hujusmodi tantum fieri solent hujusmodi concessiones, vivæ vocis oraculo. Ego videre non potui orginialem literam, in qua illud oraculum continetur : tamen si in ea non additur limitatio, sed absolute fit concessio, ut mendicantes possint uti gratiis antea sibi concessis, etiam quoad illas, quæ per concilium Tridentinum sunt derogatæ aut restrictæ, prout revera videtur concessisse (1): ita enim in nostro compendio et a dicto auctore refertur; non dubito, quin quantum ad præsens attinet, illa privilegia integra sint, etiam quoad illa ministeria, quæ non occulte, sed publice fiunt, ut sunt ministerium extremæ unctionis, vel eucharistiæ in articulo mortis, vel etiam sepulturæ. Quia vero concessio Pii V non est absoluta, sed solum in foro conscientiæ, seu occulto, ideo si parochi vellent sibi vindicare aliquod jus circa hujusmodi personas, et in exteriori foro illud postularent, non posset eis resisti virtute privilegiorum, nisi quatenus per concilium Tridentinum non sunt restricta : quamdiu autem ipsi non resistunt, tuta conscientia possumus uti privilegiis juxta concessionem Pii V.

Emma. Rod.

Tamen si Pius V vivæ vocis oraculo concesserit sine restrictione, prout videtur concessisse, mendicantibus ut retinerent privilegia derogata per Tridentinum, non dubitat auctor quin extremam unctionem, viaticum, sepulturam dare possint, si istud ferant dicta privilegia.

Concessio Pii V tutos facit regulares in conscientia, quin prohibeantur parochi jus suum ad Tridentini normam exigere in foro externo.

(1147) XIII. Addo vero ulterius, in præsenti puncto non esse necessariam concessionem Pii V saltem in nostra Societate, considerato solo privilegio, quod habet a Paulo III et usu, quem circa illud observat, quidquid sit de concessione potestatis. Hoc constat ex compendio privilegiorum, verbo *Familiares*, § 1, ubi in scholio additur : *Familiaribus extrema unctio poterit administrari, atque adeo iis solis, qui in domibus, collegiis, residentiis, et aliis locis Societatis habitaverint : extra septa vero cum illis perinde ac cum aliis agatur*. Duæ igitur conditiones positæ a concilio Tridentino a nostra Societate quoad usum hujus facultatis acceptantur. Nam prior, quæ est de habitatione intra septa monasterii expresse in prædictis verbis postulatur, quæ non continent solam privatam declarationem, sed etiam applicationem facultatis, quæ a præposito generali fit, juxta potestatem a sede apostolica sibi concessam. Estque illa conditio valde consentanea rationi, tum qui non expedit religiosos extra suas domos exire ad ministranda publice sacramenta eucharistiæ, vel extremæ unctionis infirmis in privatis eorum domibus, cum in illis locis facile possit hoc ministerium per parochos fieri, et jure debeat. Tum etiam, quia hoc utile est ad pacem et unionem cum eis conservandam, et ad tollendum omne scandalum, cumque quoad hanc partem facile possit concilium Tridentinum observari sine ullo gravamine, vel dispendio religionis, imo cum ejus commoditate, consultius profecto est illud observare. Imo hac ratione verisimile est, non fuisse mentem Pii V, quoad hanc partem aliquid concedere contra decretum concilii, quia ipse solum intendit conservare eas gratias religionis quæ vere cedunt in favorem ejus, et exterius non possunt pastores ecclesiæ perturbare; ideo enim addidit illam restrictionem, *in foro conscientiæ* : hæc autem gratia quoad hunc usum nihil ad favorem religionis pertinet, et aliquam perturbationem exterius afferre potest.

2um assertum : Pii V oraculum de quo in n. XII nihil confert ad extremam unctionem ministrandam eo modo quem vi privilegii Paulini unice permittit Societati generalis; servata scilicet utraque conditione Tridentini.

Respectu extremæ unctionis familiarium Societas consentire cum Tridentino ostenditur quoad primam in familiaribus conditionem habitandi intra septa.

Per vivæ vocis oraculum de quo in num. XII Pius V non videtur derogasse hanc primam conditionem; qua servata servatur jus Tridentini, sine incommodo regularium aut parochorum.

(1148) XIV. Alia vero conditio de actuali servitute a Paulo III in nostro indulto postulatur, per illa verba : *Qui in sociorum morantur obsequiis;* idem enim est morari in obsequiis, quod actu servire. Eamdemque in rigore postulat nomen *familiarium*, quotiescumque in apostolicis indultis talis gratia pro familiaribus conceditur. Ad quæ indulta, et multa alia privilegia intelligenda necessarium esset exponere; quid nomine familiaris, in jure significetur. Quod tractant ex professo doctores in cap. *in literis*, de testibus, cap. ult. de verbor. signif. in 6, et Speculator in Summa, tit. de teste, et Franciscus Penna in Directorio inquisitorum, comment. 119, qui dicit, nulla lege in jure communi præscribi quinam sub ea appellatione comprehendantur. Felinus autem dict. cap. *in literis*, num. 1 dicit, cum familiaris a familia derivetur, sicut

Idem ostenditur Societatem Tridentino consentire quoad secundam in familiaribus conditionem actualis servitii.

In indultis apostolicis recte accipienda est vox *familiaris*, cujus varia occurrit in jure et doctoribus significatio. Specul. Penna. Felin.

(1) Memor esto propositionis 36 inter damnatas ab Alexandro VII : « Regulares possunt in foro » conscientiæ uti privilegiis suis quæ sunt expresse » revocata per concilium Tridentinum. »

familia multipliciter dicitur, ita et familiare. Familia autem interdum significat gentem, vel cognationem, vel servos, vel filios, vel totam congregationem unius domus. Nihilominus tamen frequentiori usu familiares dicuntur respectu alicujus qui illi aliquo modo inserviunt, et commensales sunt, ita ut expensis ejus alantur, et cum illo regulariter cohabitant; ita colligitur ex dicto cap. ult. de verbo signific. in 6 ibi : *In tuis expensis continuo domestici commensales*. Ubi Glossa advertit illud *continue*, civili modo esse intelligendum, quia non obstat quominus aliquando possit abesse, non solum pro negotiis domini, ut statim in textu declaratur, sed etiam pro negotiis propriis, ut recte Glossa declarat. Quæ etiam addit (quod ad intelligentiam concilii Tridentini notandum est) quod licet ægrotet, actu servire intelligitur, juxta lect. *cum hæres*, § *stichus*, ff. de statu lib. Non est autem simpliciter necessarium, ut aliquis familiaris censeatur, quod propter stipendium vel mercedem inserviat; nam licet gratis id faciat, familiaris censetur, ut cum Joanne Andrea docuit Felinus supra, favetque concilium Tridentinum sess. 14, cap. 5 de reformatione, ubi privilegium literarum conservatoriarum ad duos familiares limitat, et addit : *Si tamen illi propriis sumptibus ejus vixerint;* significans non esse hoc de ratione familiaris, quamvis illa conditio augeat quodammodo, et commendet familiarium conjunctionem; in rigore autem satis est quod inserviant, seu in obsequiis alicujus morentur. Et hoc modo loquitur sæpe de familiaribus episcoporum concilium Tridentinum sess. 23, cap. 9 de reform., sess. 25, cap. 1 de reform., ubi familiares a consanguineis distinguit, indicans, dici a familia, ut significat domum, non ut de cognatione, seu genere dici solet. Nec dubium est quin in præsenti hoc modo sumatur, et respectu religionis non potest alia familiæ acceptio accommodari. Ex quo inferri videtur, etiam requiri in his familiaribus quod intra septa monasteriorum habitent; nam in illa significatione familia propria non dicitur una, nisi quæ unam et communem habet habitationem. Unde Felinus supra dicit, quemcumque familiarem appellari etiam domesticum, juxta jura civilia, quæ citat : domesticus autem proprie non dicitur nisi qui in eadem domo habitat : ergo non immerito hæc conditio postulatur ad usum prædictæ facultis circa familiares.

Solet aliquis ejus dici familiaris cui servit, et cujus tecto et mensa utitur ordinarie.

Actu servit quispiam licet non semper serviat, v. g. quia ægrotat, aut ratione itineris propter sua dominive negotia, vel licet serviat gratis, ne victum quidem recipiens. Glos.

Joan. And. Felin.

In familiaribus regularium habendi non sunt, nisi qui intra septa habitant, et domestici etiam dicuntur tamquam eadem domo utentes. Felin.

(1149) XV. Nihilominus tamen assero tertio, quod, licet hic usus et valde prudens et tutior sit : nihilominus, in rigore privilegiorum non requirit utramque conditionem. Nam in primis ex vi nostri privilegii Pauli III et alterius similis concessi Minoribus, lib. Monumenta ordinum, concessione 515, non requiritur nisi : *Ut in obsequiis religionis morentur*, quod potest esse sine habitatione intra septa monasterii, ut per se constat. Deinde, etiam nomen familiarium in rigore id non postulat, ut ex communi usu constat, nam de familia episcopi dicuntur famuli, etiamsi non habitent intra domum ejus, hoc enim accidentarium est. Denique in privilegio Martini V, concesso Benedictinis, expresse dicitur : *Intra et extra septa suorum monasteriorum commorantium*, ut refertur in compendio Minorum, tit. *Familiares*, § 10, et in nostro, § 1; unde vel non omnes familiares sunt domestici, vel latius sumenda est appellatio domestici, non a domo materialiter sumpta, sed formaliter, ut dicit congregationem domesticam, seu familiarem ac œconomicam.

3um assertum est, ex vi privilegii Pauli III etc., alterutram conditionem sufficere ut quis extremam unctionem a sociis accipiat. Probatur primum de obsequio quod sufficiat sine habitatione intra septa. Nam qui non simul habitat potest 1° servire, 2° dici FAMILIARIS, immo DOMESTICUS; non tamen a domo materiali, sed a congregatione domestica.

(1150) XVI. De altera vero conditione habitationis in eadem domo, quod interdum per se sola sufficiat, colligi potest ex concessione facta Benedictinis, quæ sub his verbis refertur in nostro compendio, verbo *Extrema unctio : Possunt nostri iis, qui intra septa collegiorum seu domorum infirmati fuerint, extremam unctionem apostolica auctoritate libere et licite, parochialis presbyteri vel alterius cujuscumque episcopi vel superioris licentia vel assensu nullatenus requisito, ministrare*. Quæ concessio videtur distincta ab alia superius citata, nam hæc habetur in compendio [Minorum per communicationem cum ordine] Benedictino verbo *Unctio extrema*, § 1; illa autem in verbo *Familiares*, § 10. At vero in hac, nulla familiaritatis, obsequii, aut servitii mentio fit, sed solum postulatur ut intra monasterium aliquis ægrotet, quod potest contingere, vel occasione hospitii, vel si contingat aliquos sæculares, intra monasterium, vel collegium studii causa, vel per aliam similem occasionem diutius commorari. Quod olim consuetum esse, ex regulis Basilii et Benedicti constat. Nostræ etiam Constitutiones permittunt aliquando in nostris col-

Probatur deinde de cohabitatione, quod sine servitio sufficiat ad recipiendum a sociis extremam unctionem. Nam sic videtur licere Benedictinis respectu hospitum vel studentium, intra septa religiosa. Quam facultatem eo sensu recte intelligere et admittere videtur Societas.

legiis hujusmodi juvenes educari part. iv, cap. 3, § 3 in declar. lit. B et cap. 9, lit. A. Pro hujusmodi ergo casibus utilissimum erit hoc privilegium hoc modo intellectum, et dum aliud in contrarium non occurrit, is videtur legitimus sensus ejus, imo in hoc sensu videtur pro Societate admissum et applicatum in dicto compendio, verbo *Extrema unctio*.

Ad ministrandam familiaribus eucharistiam et extremam unctionem non requiritur in sociis sacerdotibus approbatio episcopi, ex Tridentino sive ex alio jure. Sufficit igitur potestas ordinis annexa sacerdotio, et potestas jurisdictionis quam vi privilegiorum communicat generalis.

(1151) XVII. Ultimo circa facultatem hanc ministrandi sacramenta familiaribus, vel sæcularibus in domibus nostris commorantibus, dubitari potest, a quibus religiosis possit hæc ministratio fieri, id est, an ab omnibus sacerdotibus simplicibus etiamsi ab episcopis approbati non sint, vel indigeant hujusmodi approbatione. Sed hoc nullam fere dubitationem apud me habet. Primo enim de sacramentis eucharistiæ et extremæ unctionis generaliter censeo, nullam approbationem necessariam esse ad illa ministranda. Quod de eucharistia ostendi in III tom., III part., disp. 72, sect. 2; et rationes ibi factæ idem probant de extrema unctione : quia concilium Tridentinum, ubi de illa approbatione agit, solum ad confessiones audiendas illam requirit, sess. 23, cap. 15 de reformatione. Ubi vero agit de ministro extremæ unctionis, solum dicit esse aut episcopos, aut sacerdotes ab ipsis rite ordinatos per impositionem manus presbyterii, sess. 14, cap. 3 et can. 4 de extrema unctione. Ergo ex decretis concilii specialis approbatio non est necessaria : neque etiam ex alio jure, quod ostendi possit; nam ad sacramenta ministranda ex communi jure tam divino, quam ecclesiastico, sufficit potestas ordinis, quæ in præsenti est in omnibus sacerdotibus, et jurisdictionis, quæ quoad illa duo sacramenta per prædicta privilegia a nostro generali applicata, sufficienter nostris sacerdotibus delegatur.

Requiritur tamen approbatio episcopi pro familiarium confessionibus audiendis. Ratio est quia ex Tridentino id requiritur in regularibus ad confessiones sæcularium. Nec prævalet oraculum Pii V de quo in n. XII: ibi enim supponitur sacramenta ministranda per sacerdotes qui ad normam canonum sint idonei. Porro Tridentini scopus non fuit restringere privilegia, sed consulere idoneitati.

(1152) XVIII. Pro sacramento autem confessionis, necessariam existimo approbationem episcopi ad usum horum privilegiorum circa familiares, quamvis nonnulli moderni dubitare videantur. Probatur autem, quia concilium, dicto cap. 15, hanc approbationem requirit in omnibus regularibus, ut audire possint confessiones sæcularium : hi autem familiares, seu domestici habitatores, sæculares sunt : ergo comprehenduntur sub dicto decreto. Cui existimandum non est derogatum esse per concessionem Pii V, qua confirmavit privilegia mendicantium, etiam in his, quæ per concilium Tridentinum restricta videbantur. Nam decretum illud de approbatione confessorum non est per se ad restringendum hoc privilegium circa familiares, sed ad constituendam conditionem necessariam, ut aliquis sit sacerdos idoneus ad confessiones audiendas; quam idoneitatem necessario, ac veluti ex natura rei, supponit illud privilegium, et quodcumque simile. Et ideo unum decretum alteri non repugnat, sed privilegium semper accommodari debet ad eum, qui secundum sacros canones idoneus fuerit confessionibus audiendis. Quod si inde sequatur aliqua restrictio quoad personas, nihil refert, nam accidentaria et materialis est.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Circa matrimonium denique explicatur resolutio posita in num. II.

Pauli III breve QUUM INTER de quo in num. I, ubi sunt pastores, non valet ut socii habeant privilegium assistendi ad valorem conferendum matrimonio : neque hoc possunt ulli regulares qua tales; secus, si sint parochi.

(1153) XIX. Superest dicendum de matrimonio, in quo sacerdotis ministerium ad duo tantum desiderari potest. Primo ad substantialem valorem ejus, juxta novum decretum conc. Trid. sess. 24, cap. 1 de refor., ubi requirit præsentiam parochi, vel alicujus sacerdotis de licentia ejus ad valorem matrimonii. Unde constat ministerium hoc a nostris sacerdotibus usurpari non posse, quia non sunt parochi animarum : ergo sine licentia parochorum, vel ordinariorum non solum non possunt licite hoc præstare, verum etiam neque eorum præsentia aliquid conferret ad valorem matrimonii. Et quamvis pontificis licentia posset ad hoc sufficere, quia hæc numquam excludi potest, semperque a fortiori comprehenditur, etiamsi de parocho, aut de ordinario solum mentio fiat : nihilominus [patet] talem facultatem hactenus Societati non concessam, nec per specialia ejus privilegia, nec per communicationem aliorum, quia nulli etiam religioni concessum est, nisi ubi religiosis concessum est, ut parochorum munus sustineant, ut in superioribus tactum est num. v, et statim num. seq. etiam dicemus : tunc autem non operantur proprie ex privilegio, sed ex jure ordinario, quia tunc adsunt matrimonio contrahendo ut parochi.

Nec item Pauli III breve QUUM INTER valet ad benedicendas

(1154) XX. Aliud ministerium circa hoc sacramentum est, solemnis benedictionis nuptiarum : quod specialiter, et sub gravi

seu solemnizandas nuptias, post sponsorum conjunctionem.

censura religiosis prohibitum est, in clem. *religiosi*, de privilegiis. De quo etiam nullum invenio privilegium, quo facultas detur religiosis ad solemnizandum matrimonium, vel quo dicta prohibitio derogata sit. Nihilominus in compendio Societatis, verbo *sacramenta*, in fine additur in scholio ab auctore ejus, non licere nostris matrimonium ministrare, nisi in illis provinciis, in quibus necessitatis causa a præposito generali permissum fuerit. In qua declaratione supponitur, præpositum habere potestatem concedendi hanc facultatem, saltem necessitatis causa. Hanc autem necessitatem intelligo esse solum in eis regionibus, in quibus nulli sunt proprii episcopi, aut parochi, seu pastores animarum, quia extra illas regiones nulla potest reputari necessitas : nam licet in aliquo particulari casu possit deesse parochus, tamen cum ille defectus non sit de re admodum necessaria, non statim ratione illius licitum est hoc ministerium usurpare, sine peculiari indulto, quod circa hoc non invenio. Potestas autem concedendi prædictam facultatem pro illis remotissimis regionibus in prædicta necessitate existentibus, solum videtur fundari posse in indulto Pauli III, quo concedit facultatem ministrandi omnia sacramenta sine præjudicio tertii. Nam sub administratione sacramentorum comprehenditur quidquid ad substantiam vel solemnitatem eorum pertinet : et in illo casu, seu in illis locis non intervenit præjudicium tertii : ergo nihil est cur hæc facultas sub illa generali clausula non contineatur.

Pauli III breve QUUM INTER in remotissimis regionibus ubi non dantur pastores, sic valet ut socii privilegium habeant assistendi matrimoniis contrahendis : tunc enim sacramentum suscipitur sine præjudicio tertii.

(1155) XXI. Maxime, quia, ut supra dicebam, eo ipso quod nostri auctoritate apostolica, ad has regiones mittuntur, illis cura illarum animarum committitur, quæ ad fidem convertuntur, vel quacumque occasione ibi degunt, et fideles ac baptizati sunt. Confirmatur ex alio indulto Pauli III, anni 1549, *licet debitum*, etc., ubi præposito Societatis conceditur, ut cum aliquos ex sociis in Saracenorum, paganorum, aliorumque infidelium terras, et provincias alias remotissimas miserit, possit eis auctoritate apostolica concedere varias facultates longe graviores, ut dispensandi aliquando in gradibus prohibitis, benedicendi cœmeteria, et paramenta ecclesiastica. Et quamvis in his gratiis non liceat argumentari a simili, neque etiam a majori ad minus, quia pendent ex voluntate expressa concedentis, nihilominus ex illa concessione colligimus hanc facultatem nec fuisse negatam a pontifice, nec denegandam si postularetur : non fuisse autem postulatam, non quia usus ejus non esset in illis regionibus necessarius, sed quia supponebatur concessa Societati in prioribus privilegiis, et jam esse usu recepta.

Imo in iis remotissimis locis nunc ordinarie nostri assistunt matrimonio, tamquam deputati curæ christianorum quotquot ibi sunt.

Hoc confirmatur quia Pauli III Bulla LICET DEBITUM concedit ut socii in illis regionibus possint, volente generali, dispensare in gradibus prohibitis, benedicere cœmeteria, et paramenta : ergo multo magis Societas petivisset et obtinuisset facultatem circa matrimonia, nisi hanc prius concessam arbitraretur.

CAPUT V.

De spiritualibus exercitiis, quibus ad proximos juvandos Societas utitur; ac primo de eorum quidditate et doctrina.

(1156) I. Principio explicandum a nobis est, quid exercitiorum nomine intelligimus. Quamvis enim aliquibus nomen hoc novum videatur, non tamen est, sed a patribus usurpatum. Nam D. Bonaventura in fine primi tomi opusculorum scripsit, quod *spiritualia exercitia* nominavit, quæ adeo necessaria esse censuit, ut his verbis librum inchoet : *Ut in virtutibus conserveris, oportet te habere exercitia spiritualia, quibus animum tuum occupes, quia; nisi sit, non poteris in virtutibus perseverare.* Et deinceps breviter ponit tredecim exercitia, in quibus non tantum interiores actus pertinentes ad contemplationem, vel meditationem, aut eorum materiam, vel modum, sed etiam alios actus, et studia virtutum, sub eo nomine comprehendit : quod frequens est in aliis patribus et spiritualibus viris, quorum sententiam statim attingemus. Non est autem minus usitata locutio, qua exercitia spiritualia a corporalibus distinguuntur, significanturque internæ animæ meditationes ac cogitationes, quibus ad internam animæ puritatem, et cum Deo unionem progreditur; sic dixit Bernardus in lib. de vita solitaria ad Fratres de Monte Dei, col. 15 (si ejus est illud opus) : *Singulis horis tua distribue exercitia, quid spiritualia spirituali, quid corporalia corporali, in quibus sic exolvat omne debitum spiritus Deo, et corpus spiritui, ut si quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfectum, suo modo, suo loco, suo tempore, non abeat impunitum.* Et colum. 12 cum dixisset : *Quæris quid agas, aut in quo te occupes? Primum extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis*

Quid per exercitia hæc significetur. — Hoc nomen significat 1° apud S. Bonaventuram actus tam contemplationis quam aliarum virtutum; 2° apud S. Bernardum, rursus apud S. Bonaventuram et in S. Laurentio Justiniano actus vitæ contemplativæ quibus mens unitur Deo; 3° in præsenti capite sicut in citatis patribus.

D. Bonav.

Bernard.

studium, quotidianæ conscientiæ discussioni, emendationi, morum compositioni pars sua diei deneganda non est. Deinde operandum est aliquid manibus, quod injungitur, non tam quod animum delectando ad horam detineat, quam quod spiritualibus studiis delectationem conservet et nutriat, subdit inferius : *Non spiritualia exercitia sunt propter corporalia, sed corporalia propter spiritualia.* Unde constat exercitia spiritualia vocare lectionem, meditationem, orationem et conscientiæ examinationem.

Bonav. Et eodem modo loquitur S. Bonaventura in lib. meditationum vitæ Christi, cap. 56.

Blosius. Sic etiam Ludovicus Blosius in institutione spirituali, cap. 5 : *Bona quidem* (ait) *et Deo grata sunt externa exercitia sed incomparabiliter melius est exercitium internum, quo homo desideranter, ardenterque se ad Deum non per sensus et imagines, sed modo quodam supernaturali extendit, ut ei uniatur.* Et in canone vitæ spiritualis, cap. 6 : *Lectione* (inquit) *precatione, ceterisque spiritualibus exercitiis deditus esto.* Item in speculo spirituali, cap 11.

Laurent. Just. Sic etiam dixit Laurentius Justinianus lib. de vita solitaria, cap. 1 : *Sunt spiritualia exercitia sedula cordis intentione colenda.* Et similia habet in serm. de Christi nativitate, et in lib. de obedientia, cap. 16 : *Ambulantibus* (inquit) *in via prorsus necessaria est lux : hoc in corporalibus itineribus, hoc etiam in spiritualibus exercitiis patet : nam spiritualis quis sine spirituali lumine effugit laqueos? non sufficit naturalis acumen ingenii, si non introrsus erudiatur a Deo.* In hac ergo significatione exercitia spiritualia, in præsenti sumuntur.

S. Ignatius librum exercitiorum magno Dei auxilio et diuturna experientia scripsit pro suis ac pro externis.

(1157) II. Est igitur advertendum secundo, B. P. Ignatium inter alia virtutis instrumenta, quæ suæ religioni reliquit, peculiarem librum non sine magno Dei auxilio, et diuturna experientia edidisse, quem *Exercitia spiritualia* appellavit. In cujus initio ita ipse loquitur : *Nomine spiritualium exercitiorum intelligitur quilibet modus examinandi propriam conscientiam, item meditandi, contemplandi, orandi secundum mentem et vocem, ac postremo alias quascumque spirituales operationes tractandi. Sicut enim deambulare, iter facere, et currere exercitia sunt corporalia; ita quoque præparare et disponere animum ad tollendas affectiones omnes male ordinatas, et his sublatis, ad quærendam et inveniendam voluntatem Dei circa vitæ suæ institutionem et salutem animæ, exercitia vocantur spiritualia.* Hunc autem librum non solum ut per illum socii proficerent, Ignatius conscripsit, sed etiam ut illius exercitiis et documentis ad totius christiani populi spiritualem utilitatem strenue operarentur. Unde gravissimus e Divi Bernardi sacra familia vir libellum hunc novitiatum toti generi humano institutum dixit, ut refertur lib. xvi historiæ Societatis num. 127. Quæ res quoniam aliquibus nova videri, et suspecta esse cœpit, et calumniis exposita, ut late habetur in eadem historia lib. xiii, a num. 35, ideo Franciscus Borgia, singularis Ignatii discipulus et illustre Societatis exemplum, a Paulo III pontifice maximo humiliter supplicavit, ut prædictum opus examinari faceret, et sua auctoritate probaret : *Quo latius ejus fructus pateat, et plures Christi fideles majori cum devotione ad utendum illis exercitiis invitentur,* ut in literis ab eodem pontifice de hac re anno 1548 expeditis legitur. Ubi etiam refert illius operis diligentem examinationem cardinali Burgensi, et episcopo Salutii suo vicario generali, et Ægidio Foscarario sacri palatii magistro commisisse, eorumque testimonio intellexisse, *dicta exercitia, pietate ac sanctitate plena, et ad ædificationem, et spiritualem profectum fidelium valde utilia et salubria esse et fore :* ac tandem his verbis illa approbat : *Debitum etiam respectum ad fructus uberes, quos Ignatius, et ab eo instituta Societas præfati, in ecclesia Dei ubique gentium producere non cessant, et ad maximum adjumentum, quod ad id prædicta exercitia tulerunt non immerito habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, documenta et exercitia prædicta, ac omnia et singula in eis contenta, auctoritate prædicta tenore præsentium ex certa nostra scientia approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus.* Postremo idem pontifex fideles omnes ad illorum usum exhortatur.

Annal. Soc.

Ad removendas suspiciones et calumnias ex novitate libri exercitiorum, procuravit Franciscus Borgia approbationem, ubi Paulus III fideles omnes ad exercitiorum usum hortatur.

(1158) III. Quamvis autem hæc pontificis sententia sufficere posset ad commendationem hujus operis, ministerii seu medii, a B. Ignatio inventi vel excitati ad animarum juvamen : nihilominus ut plenior illius notitia habeatur, et ut omnibus satisfaciamus, his præsertim, qui de hoc usu exercitiorum obmurmurare ausi sunt,

Divisio tractandorum circa hunc librum exercitiorum. — Veritas doctrinæ tractabitur in hoc capite quinto; ars seu methodus, in sexto; prudentia et usus, in septimo.

pauca breviter in illius defensionem et declarationem quoad substantiam, seu veritatem doctrinæ, hoc in capite addimus, in sequenti explicabitur industria seu ars tradendi modum in hujusmodi exercitiis servandum. In septimo [capite ostendetur] tum auctoris Ignatii prudentia in tradendis multis regulis ac spiritualibus consiliis, quæ in dicto opere continentur, tum etiam usus seu applicatio ad ipsum.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

De doctrina exercitiorum.

Doctrina hæc exercitiorum 1° constat tantum principiis certis aut inter theologos communibus; 2° quamvis sit magis practica quam speculativa, semper tamen in ea elucet sana doctrina; 3° in meditationibus referens historias sacras vel fidei fundamenta, nihil addit nisi ex certa experientia aut e patribus; 4° in documentis spiritualibus consentit theologiæ morali et dogmaticæ, eamque consensionem ubi minus patet declarat; v. g. excellentiam voti profitendo, ubi dissuadet vota indiscreta.

(1159) IV. Quod ergo attinet ad doctrinam, nemo jure revocare potest in dubium aliquid in eo libro contentum : omnia enim sunt aut principia certa et dogmatica, aut [quæ] ex doctrina theologorum magis recepta fuere desumpta. Quod ut clarius constet, adverto, illud opus per se, et ex instituto non esse ad theologicam doctrinam tradendam : ut enim ita dicam, magis doctrinam practicam, quam speculativam continet, traditurque per modum artis magis quam per modum scientiæ, ideoque in eo magis veritas practica, seu potius utilitas spectanda est, quam speculativa. Quia tamen meditatio, ut sit utilis, veritatem ex parte materiæ debet supponere, ideo in hoc opere præcipue in singulis exercitiis seu meditationibus supponitur veritas historiæ, quando in illa fundantur, ut sunt exercitia omnia, quæ de vita Christi Domini nostri traduntur, aut de peccato angelorum, vel de lapsu primi hominis, et similibus. In aliis vero, quæ sunt vel de præmio bonorum, aut pœnis reproborum, vel de Deo ipso, aut ejus beneficiis, vel amore ei debito, semper jacitur fidei fundamentum, et fere in eo solo fundantur. Quod si aliquid ulterius additur, aut ex certa experientia, aut ex patrum doctrina desumptum est. Idemque in tradendo spiritualibus documentis observatur : nam ubi necessarium est, quædam præmittuntur, moralem doctrinam vel dogmaticam, tamquam necessaria fundamenta continentia : et ubi necessarium est, tacitæ objectioni occurritur, ne spirituale consilium theologiæ doctrinæ repugnare videatur. Exemplum esse potest, quod in quartadecima annotatione ex his, quæ in principio traduntur de cautione adhibenda, ne quis fervore exercitiorum ductus facile se aliquo voto obliget, statim additur, quamvis majoris meriti sit opus ex voto, quam sine voto factum, nihilominus habendam esse rationem periculi vel incommodi, quod in emittendo voto esse potest; et sic de aliis.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Primum dubium circa doctrinam exercitiorum.

Dubio primo impugnatur regula seu annotatio tertia exercitiorum. — 1ª pars hujus dubii est quia secundum annotationem, colloqui cum Deo est præcipue actus voluntatis; sed ex S. Thoma oratio magis ad intellectum spectat quam ad voluntatem. D. Thom.

(1160) V. Ut autem veritas hæc magis constet, insinuabimus nonnulla exercitiorum loca, in quibus posset aliquis scrupulum, vel dubium movere, et illud facile removebimus. Primum in principio regulæ tertiæ (1) dicitur : ***Dum voce aut mente cum Domino Deo vel sanctis colloquimur, præcipue exercere operationem voluntatis, et ideo majorem exigi a nobis reverentiam, quam dum per usum intellectus circa intelligentiam potius moramur.*** Nam in primis dubitare quis potest, quia juxta doctrinam Divi Thomæ, oratio magis est opus intellectus quam voluntatis; cum autem mente colloquimur ad Deum vel sanctos, id facimus orando : ergo magis tunc exercemur in operatione intellectus, quam voluntatis. Deinde etiam circa illationem non apparet cur major reverentia exigatur, exercendo operationes voluntatis erga Deum, quam intellectus, quia reverentia est quidam timor reverentialis, qui versatur directe circa personam excellentem, unde oritur præcipue ex divinæ excellentiæ consideratione. Sicut Lucæ 5 dicitur : ***Repleti sunt omnes timore*** (scilicet reverentiali), ***dicentes : Quia vidimus mirabilia hodie.*** Unde ad hanc reverentiam pertinet non nimium scrutari mirabilia Dei, juxta illud ecclesiast. 3 : *Altiora te ne quæsieris.* Ergo magis adjungenda est reverentia considerationi divinæ, quam affectus.

2ª pars dubii est quia annotatio commendat ut reverentia sit major exercendo voluntatem; at vero hoc melius caderet in actus intellectus unde oritur timor reverentialis.

(1161) VI. Ad priorem partem respondeo, in illis verbis non tractari de speculativa quæstione, an oratio, quoad actum petitionis, sit actus intellectus, vel voluntatis, quamquam admodum probabile sit, in nobis petitionem formaliter consistere in ipsa locutione mentali, vel vocali, et ut sic esse in intellectu; manare autem ut

Satisfit priori parti dubii primi. Annotatio tertia dum attribuit præcipue voluntati colloquium cum Deo, non tractat utrum petere sit actus intellectus an

(1) *In principio regulæ tertiæ.* Hunc locum, in editt. quatuor eumdem et certe mendosum, sic componerem : *In principio* [libri exercitiorum], *Regula* [*i. e. annotatione*] *tertia.*

voluntatis, sed docet quod fatentur omnes actum petendi manare proxime ab affectu.

omnes fatentur proxime ab affectu, qui per ipsam petitionem potissime explicatur. Et hoc est quod in illis verbis declaratur : nam quando cum Deo loquimur, præcipue versamur in operibus affectus : quia licet ipsa locutio præcipue fiat per intellectum, tamen solum sumitur ut signum affectus, et propter illum fit : ergo ipse affectus est quod præcipue exercetur, siquidem *propter quod unumquodque tale*, etc. Imo totum id est quasi unum opus voluntatis perfectum : quia ubi unum est propter alterum, ibi est unum tantum.

Quia intellectus ibi non laborat nisi propter affectum, quidquid tunc fit, dici potest unum opus voluntatis.

Satisfit posteriori parti dubii primi : annotatio tertia dum commendat ut reverentia sit major exercendo voluntatem, non negat reverentiam oriri ex intellectu, sed docet eam magis procurandam quum voluntas exercetur. Ratio est quia actus intellectus circa Deum, si fiant speculative, minus requirunt; si fiant practice, facilius habent reverentiam : at in colloquiis et affectibus, ne familiaritas pariat contemptum, major cura adhibenda est.

(1162) VII. Ad alteram vero partem respondetur, aliud esse considerare radicem illius affectus, qui reverentia dicitur, aliud necessitatem ejus. Ratio ergo facta probat, reverentiam licet consistat in affectu, oriri ex consideratione intellectus, quod suo modo commune est omnibus actibus voluntatis. Noster autem B. Ignatius non hoc negat, nec de hoc tractat, sed docet magis esse necessariam reverentiam erga Deum (quatenus nimirum per nostram libertatem cum divina gratia eam in nobis excitare et efficere possumus), quando per affectum et colloquium ex illo ortum cum Deo agimus, quam cum circa [rerum divinarum] intelligentiam solum versamur. Quod verissimum est, quia si consideratio intellectus etiam de rebus divinis sit mere speculativa, non ita solet excitare affectum, nec versatur proprie circa Deum ut circa personam cum qua tractamus, aut negotiamur, sed solum ut circa objectum quoddam, quod speculamur, et ideo in illo opere nec reverentia tam necessaria est, nec ex illo regulariter nascitur, nisi consideratio ad praxim applicetur. Si ergo consideratio practica sit, ipsa conciliabit reverentiam, si sit de rebus aptis ad excitandam illam : et ideo etiam tunc non exigitur a nobis tanta cura habendi hunc reverentiæ modum, quia veluti naturaliter nascitur ex dicta consideratione, quamquam non negatur etiam tunc reverentiam esse adhibendam, esto ejus cura non sit tam necessaria, sicut quando in colloquiis et affectibus versamur : quia tunc tractamus, et negotiamur cum Deo, tamquam cum amico, vel patre, aut domino : et ideo ne familiaritas (quod contingere solet) pariat contemptum aut negligentiam aliquam, magna cura adhibenda est, ut summa reverentia exhibeatur, nam est valde necessaria, ut debito modo cum Deo versemur : colloquia autem ipsa et affectus de se non ponunt illam, et ideo necesse est ut ad illam homo speciali cura attendat et invigilet : et hæc est mens illius regulæ ad tractandum cum Deo valde necessariæ.

Secundum dubium.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Impugnatio regulæ seu annotationis 10 exercitiorum docentis dæmoni solitum esse proficientes oppugnare magis quam tirones : at huic sive doctrinæ sive potius facto obstat quod probabilius conjiciendum sit dæmonem PRINCIPIIS OBSTARE.

(1163) VIII. Secundo in decima earumdem annotationum dicitur, humani generis inimicum magis solere oppugnare eos, qui in via spiritus jam progrediuntur, per viam scilicet quam illuminativam vocant, quam eos, qui inchoant per viam purgativam. Quod licet non tam pertineat ad doctrinam, quam ad factum et experientiam, videtur creditu difficile : quia verisimile est dæmonem in principio magis contradicere nequiter, utendo illo principio : *Principiis obsta*, quia facilius poterit hominem vincere prius quam virtutis dispositionem, nedum habitum acquirat. Respondetur tamen in primis in ea regula non simpliciter dici dæmonem vehementius oppugnare proficientes, quam incipientes, sed cum hoc addito, *per boni* (id est, honesti ac virtutis) *speciem*. Quod sine dubio ita est, regulariter loquendo (ita enim hæ res morales intelligendæ sunt) : alias enim interdum incipientes non ex eo quod non tententur pacem sentiunt, sed quia juxta Augustinum in psal. 29 : *Tormenta animi non sentit qui non proficit : putat enim quia pax est; sed incipiat proficere, et tunc videbit in qua pressura est, quia cum crevisset herba et fructum fecisset, apparuerunt et zizania;* ordinarie ergo illa 10 regula intelligenda venit. Ratio autem ejus est, quoniam incipientes adhuc habent passiones immoderatas sine ulla fere vitiosorum habituum diminutione, et ideo aperte, et sine ullo velamine conatur dæmon eos ad priora vitia revocare, non sub specie virtutis, sed vel carnis delectationem, aut mundi honorem, aut divitias tamquam bonum maximum proponendo : postquam vero aliquis in virtute se aliquantulum exercuit, et ad illam est affectus, et per acquisitum habitum magis propensus, non est ita dispositus, ut propositis pravis objectis tam facile moveatur, ideoque sub aliqua boni specie a dæmone tentatur (1).

1ª defensio : annotatione decima agitur de solis tentationibus BONI SPECIEM PRÆ SE FERENTIBUS : et re vera dæmon solet integris tironum passionibus et habitibus pravis objicere aperte carnis delectationem etc.; at plerumque provectiores, nec tam facile movendos, conatur boni specie decipere.

(1) *Tentatur*. Editt. quatuor habent *tentantur*.

2ª defensio : Annotationis decimæ doctrina, a certo genere tentationum, posset absolute ad quascumque extendi. Nam ordinarie contingit recens conversos tentari levius; et ratio est ex parte Dei, ut via virtutis evadat initio facilior; ex parte dæmonis, quia exspectat opportunitatem vires exserendi quando tepor et tædium lapsu temporis fervorem initiorum excluserint.

(1164) IX. Deinde dicitur, etiam absolute loquendo, moraliter verum videri, tentationes dæmonis, minus fortes esse statim in principio conversionis, quam post aliquem progressum in virtute factum : quod partim ex divina gratia et providentia, partim ex astutia dæmonis provenire potest (1). Ex Deo quidem, quia quando efficaciter vult aliquem ad se convertere, vehementius illum interius movet, et spiritualibus consolationibus ac delectationibus faciliorem ei reddit viam spiritus, et virtutis : unde fit ut ad ejus providentiam pertineat etiam contraria impedimenta removere, quæ maxima esse solent ex parte dæmonis : et ideo illius tentationes pauciores et remissiores eo tempore permittit. Postea vero quando jam homo habet majores vires virtutis et gratiæ, majorem etiam licentiam Deus præbet dæmoni, ut illum exerceat, quo solidiorem, magisque probatam virtutem obtineat. Unde Gregorius lib. XXIV, moral. cap. 7 : *Relinquentibus* (inquit) *sæculum quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in sua teneritudine et inchoatione turbati redeant ad id quod evaserunt : prius ergo suavitatem sentiunt securi, prius pacis quiete nutriuntur; post cognitam vero dulcedinem tanto tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto altius in Deo cognoverunt quod amant.* Fieri etiam potest ut dæmon in principio astute se contineat; cum enim partim ex rei novitate, partim ex majori auxilio gratiæ major esse soleat fervor spiritus in principio conversionis, timet repulsam, imo etiam veretur ne ipsa tentatio fiat occasio magis obfirmandi animum in proposito, et inchoato virtutis studio : et quia perseverantia difficilis est, valdeque humanum est ut discursu temporis homo languescat, vel tædio afficiatur, ideo hujusmodi occasionem exspectat per longum etiam tempus, etiamsi homo interim aliquantulum in virtute proficiat, et tunc nacta opportunitate exserit vires suas.

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

Tertium dubium.

In exercitiis documentum de corripiendo proximo ex parte impugnatur,

(1165) X. Tertio, in [paragrapho qui proxime præponitur] principio, seu fundamento exercitiorum, optimum consilium datur caritati proximi, et virtuti consentaneum, scilicet ut cujusque sententiam, seu propositionem, si obscura sit, in bonam partem interpretemur, quia de omnibus bene præsumere debemus, ubi non constiterit male agere, aut sentire. Si autem propositio ipsa non possit ab errore vindicari, mentem dicentis exquiramus, ut si fortasse mente non errat, linguam corripere illum moneamus : si vero etiam male sentit, illum totis viribus emendare, et ab errore securum reddere conemur. In hoc autem potest aliquis statim hæsitare : nam si error sit contra fidem, non satis est fratrem corripere, sed sæpe tenemur eum denuntiare, præsertim quando ex contumacia lapsum esse satis constat. Verumtamen, quamvis in illa notatione hoc non explicetur (quia non pendet ex solo jure naturali, sed etiam ex ecclesiasticis præceptis, multaque indiget morali doctrina, quæ ibi erat extra institutum Beati nostri Patris) non tamen excluditur, sed universaliter dicitur : *Vias omnes opportunas tentet, quibus illum sanum intellectu, ac securum reddat ab errore.* Inter quas vias dicta denuntiatio numeranda est, quando secundum rectam rationem, vel superiorum præcepta fuerit necessarium : illa autem verba sufficiunt loco animadversionis, ut si persona docta sit, et per se sufficiens ad intelligendum quas vias tentare teneatur, id faciat : si autem sit indocta, saltem dubitare sciat, et interrogare.

quia nihil habet circa obligationem denuntiandi errantes in fide et præsertim contumaces.

Diluitur impugnatio. Nam in loco impugnato dicitur, cum errantibus in fide adhibendas vias omnes opportunas; quod satis est ut quum casus tulerit docti recordentur denuntiationis, et indocti interrogent.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

Quartum dubium.

In fundamento exercitiorum commendatur indifferentia respectu tum sanitatis et vitæ, tum divitiarum et honoris. Hinc 1ª objectio, quia tenemur sanitatem et vitam non negligere.

(1166) XI. Quarto in principio, seu fundamento exercitiorum ea indifferentia affectus homini commendatur circa res creatas non prohibitas : *Ut non quæramus sanitatem magis quam ægritudinem* [*neque divitias paupertati, honorem contemptui,*] nec *vitam longam brevi præferamus.* Statim vero occurrit objectio, quia salus et vita sunt ex his rebus, quas homo tenetur ex præcepto custodire et quærere mediis honestis ac decentibus : non est ergo laudabilis indifferentia non magis quærendi sanitatem, quam ægritudinem, etc. Deinde non recte æquiparantur ibi hæc duo genera bonorum divitiis et honori : nam divitiæ et honor non sunt bona propter se appetenda secundum rectam rationem, quia non sunt per se

2ª objectio qua augetur prima : Circa sanitatem et vitam per se appetibiles, male commendatur in exercitiis

(1) Vide Thomam a Kempis *lib.* I *de Imitatione Christi, cap.* 3 [Conj. *cap.* 13; præsertim num. VI, versu *nonnulli satis leniter.*] (MDCXXV.)

eadem indifferentia quæ circa divitias et honorem, bona non appetibilia propter se.

honesta, aut convenientia naturæ, sed indifferentia, ac propterea solum ut instrumenta virtutis, vel naturæ conservandæ, appetenda sunt, et ideo ad illa secundum se debet esse indifferens animus recte compositus : salus autem et vita sunt ex bonis per se appetibilibus, quia sunt per se naturæ convenientia : et ideo rectitudo virtutis non postulat circa illa eamdem indifferentiam.

Distinctione enodatur objectio secunda : nimirum indifferentiam requiri aliter titulo culpæ vitandæ, aliter titulo perfectionis. Ad divitias et honores spectat distinctionis pars prima; quum peccet saltem venialiter qui fertur in hoc genus bonorum nisi quatenus est instrumentum virtutis.

Dicendum vero est, sermonem esse posse de dispositione affectus necessaria ad honestatem et ad vitandam culpam etiam venialem, vel solum de meliori, magisque perfecta dispositione. Loquendo priori modo, recte procedit objectio : nam revera non postulatur eadem indifferentia affectus circa illa duo genera bonorum. Nam homo non recte faciet si sit affectus ad honores vel divitias propter se, eritque talis dispositio actualis, culpa ad minus venialis saltem ex objecto, quia fertur in objectum aliter, et altiori modo, quam ipsum dignum sit, fruendo nimirum utendis : et ideo circa hæc bona indifferentia affectus ad habendum, vel carendum illis per se spectatis, et (quod consequens est) solum velle illa quatenus esse possunt instrumenta virtutis, est ad rectitudinem voluntatis necessarium.

Distinctionis allatæ in num. XI pars altera cadit in bonum vitæ et sanitatis. Hoc enim tamquam per se conveniens naturæ, potest licite appeti sine respectu ad alium finem; at potest perfectius appeti propter solam virtutem; sicque appetendum consulit S. Ignatius, ut videtur. Idem enodatur amplius, quia indifferentia respectu bonorum per se appetibilium efficit ut voluntas iis se prompte abdicet quando Deus vult.

(1167) XII. At vero bonum vitæ et salutis est ex his, quæ propter se appeti possunt, id est, quatenus per se sunt convenientia naturæ, et necessaria ad quamdam ejus integritatem, propter quam honeste appetuntur sine respectu ad alium finem : et ideo sine culpa potest affectus non esse omnino indifferens circa hæc bona, secundum se spectata. Nihilominus tamen ad majorem perfectionem spectat (et hanc existimo fuisse mentem S. P. N. Ignatii), hæc ipsa bona non amare nisi ut sunt instrumenta virtutis : quamvis enim per se amabilia sint, interdum solet homo ex illis occasionem sumere vel peccandi, vel non proficiendi in virtute, et ideo utilissimum est non plus ad illa affici, quam ut conducere possunt ad majorem virtutis profectum. Accedit, quod interdum est vel ad virtutem necessarium, vel saltem ad perfectionem virtutis, hæc bona contemnere et prodigere propter Deum. Ut ergo homo et paratus et promptus sit ad hoc præstandum oblata occasione, opus sine dubio consilii est, illam indifferentiam exercere, et in ea conservari. Quod dictum intelligatur de

Objectioni prima in num. XI allatæ respondetur laude dignam indifferentiam respectu bonorum appetibilium propter se, quibus homo potest male uti : secus in bonis quorum abusus impossibilis est.

omnibus bonis, quæ licet per se amabilia sint, homo potest eis bene et male uti. In virtutibus enim quibus homo male uti non potest, illa indifferentia laudabilis non est. Occurrebat autem hic alia dubitatio, quam infra in dubio 9 attingemus.

Quintum dubium.

TITULUS SEXTO INTERJECTUS. In exercitiis, cum EXAMINE CONSCIENTIÆ multa simul de peccatis clare, breviter et utilissime proponuntur : tamen sub tit. DE COGITATIONE, nimis universaliter dictum videtur, non peccari mortaliter ob solam negligentiam.

(1168) XIII. Quinto ubi ratio examinandi generaliter conscientiam traditur, multa ad moralem doctrinam de peccatis pertinentia valde utilia, et cum summa brevitate proponuntur, tam clare et distincte, ut magnam rei comprehensionem indicent, quam tamen habuisse Ignatium priusquam in theologiæ doctrina plene esset instructus, ex lib. I vitæ ejus, cap. 15, licet colligere : ubi cum argueretur cur sine exacta doctrina auderet rem difficillimam definire, differentiam mortalis et venialis peccati, etiam in internis cogitationibus constituendo, respondisse dicitur : *Vera ne sint, aut falsa quæ scripsi, vestri judicii est : ego enim meum non interpono, si vera sunt, probate; si falsa, rejicite.* Nemo autem (ut ibidem refertur) ausus est quidquam eorum improbare. Dubitare autem aliquis potest, nam ibi sub titulo *de cogitatione* dicitur, in cogitatione de materia mortalium venialiter tantum peccari : *Quoties homo aliquantulum moratur quasi auscultando, vel quando aliqua obiter sensus delectatione afficitur, vel in ea retundenda sese exhibet negligentem :* nam hoc ultimum membrum cum indefinite tradatur, et doctrinale sit, æquivalet universali.

Objectio contra citatum locum exercitiorum, inde fit quod ad peccatum mortale sufficiat negligentia crassa.

Hoc autem modo sumptum, nimiam licentiam continet. Nam delectatio morosa per solam negligentiam, potest fieri peccatum mortale, ut ex prima secundæ constat : quia ad peccandum mortaliter non semper requiritur expressus et directus consensus, sed sufficit crassa et supina negligentia.

Dilutio objectionis est B. Ignatium loqui de sola negligentia plenam advertentiam antecedente : idque indicant tum verba ALIQUANTULUM et OBITER, tum verba alia unde sequitur consensum virtualem sufficere ut quis peccet mortaliter.

Respondetur tamen B. Ignatium loqui præcise de negligentia quæ non transit in consensum, nec directum nec interpretativum : quod et antecedenti et consequenti verbo satis indicatur. Expendendum enim est illud verbum *aliquantulum* et *obiter*, etc., quod idem significat ac subreptitie et antecedenter ad plenam judicii et rationis animadversionem : quamdiu delectatio in eo statu durat, etiamsi aliquà negligentia interveniat, tantum est peccatum veniale :

nam sine plena advertentia rationis, consensus etiam interpretativus mortalis non intervenit. Ac propterea inferius subditur, peccari mortaliter quando cogitationi præbetur quacumque ratione assensus. Ponderandum enim est verbum illud, *quacumque ratione;* additum enim est ad comprehendendum expressum et virtualem consensum.

TITULUS SEPTIMO INTERJECTUS.

Sextum dubium.

In exercitiis, sub tit. EXAMEN CONSCIENTIÆ... DE OPERE, dicitur peccare non leviter quicumque quasdam pontificum cohortationes lucrandis indulgentiis ASPERNARI AUDET AC TRANSGREDI.

(1169) XIV. Sexto circa idem examen, ubi de peccatis agit, quæ in opere consistunt, sub titulo *de opere* difficultatem habet, quod dicitur : *Ad jussa superiorum reduci diplomata, seu indulta pontificum pro infidelium expugnatione, vel christianorum pace concedi, vel promulgari solita, per quæ ad confessionem peccatorum, et eucharistiæ sanctæ susceptionem Christi fideles invitantur.* Et subjungitur : ***Peccat siquidem non leviter quicumque tam pias rectorum ecclesiæ cohortationes, sanctionesque aspernari audet ac transgredi.*** Non enim apparet quale hoc peccatum sit, aut quæ præcepti obligatio ibi interveniat. Nam pontifices non jubent per hæc rescripta, sed incitant, ut in eodem loco dicitur, et ex tenore ipsorum, et ex usu satis constat : ergo solum se habent ut consilia quædam, quia sub præceptum nihil immediatius continetur, quam consilium : non acceptare autem consilium, per se nullum peccatum est, ut constat tum ex divinis consiliis, tum ex generali ratione eorum : nam in hoc maxime differunt a præceptis, quod nimirum obligationem, aut moralem necessitatem non imponunt : ergo has cohortationes pontificum prætermittere, per se nullum est peccatum. Respondeo, illa duo verba, *aspernari audet ac transgredi,* dupliciter accipi posse, conjunctim scilicet, ac divisim. Et quidem si primo modo accipiantur, res erit facilis et sine controversia : nam sensus erit, non esse leve peccatum talia indulta contemnere, et ex contemptu illa transgredi; et solvitur difficultas tacta, nam contemnere consilia, et ex contemptu illa non servare grave peccatum est, ut in superioribus diximus, tractando de consiliis evangelicis : et hanc fuisse existimo Ignatii mentem.

Hinc objectio, quia dictæ cohortationes quum non sint præceptivæ ut constat, sunt mera consilia, proindeque obligationem nullam imponunt per se loquendo.

Responsio ad objectionem facilis est, in uno sensu, quem re vera videtur intendisse S. Ignatius : nempe non leviter peccari contemnendo et ex contemptu transgrediendo dictas cohortationes.

(1170) XV. Si autem illa duo verba divisim accipiantur, est nonnulla difficultas in posteriori explicando, in priori enim nulla est : nam aspernari indulgentias et exhortationes ad illas lucrandas, per se, et ex objecto malum est, imo vix fieri potest sine errore circa fidei dogmata : quod si tantum sit contemptus practicus, saltem continet injuriam rerum sacrarum, et indicat animum a spiritualibus bonis valde alienum. Secluso autem contemptu transgredi hæc diplomata, id est, non observare illa ex quadam animi remissione, aut negligentia, non videtur esse per se, et ex objecto ullum peccatum : et hoc probat ratio facta. Tamen, moraliter loquendo, si homo sciens et videns, ac directa voluntate illa omittat, vix fiet sine aliqua culpa, vel quia est quasi prodigalitas quædam spiritualium bonorum, vel quia *turpis est pars, quæ non conformatur toti,* quod etiam moraliter non fit sine aliquo scandalo, vel quia homo est nimis negligens in subveniendo spiritualiter communi bono, propter quod tales gratiæ conceduntur, ut supponitur. Igitur in hoc etiam sensu dici potuit, in eo non leviter peccari : nam ad hanc locutionem sufficit quod moraliter conjungatur culpa, undecumque proveniat. Illud autem *non leviter,* non debet in hoc sensu accipi pro peccato mortali, sed pro gravi, et non contemnendo veniali.

In altero sensu concludit objectio in rigore contra locum citatum in num. XIV. Nam si verba ASPERNARI AUDET AC TRANSGREDI sumantur disjunctim, dictas cohortationes tantum non observando transgredi culpa vacat per se loquendo et in rigore; non tamen loquendo moraliter : nam tunc non observatio si sit directe volita vix non erit peccatum, vel ob prodigalitatem spiritualem, vel quia pars non conformatur toti, vel ratione scandali, vel quia nimis negligitur bonum commune : atque hoc sensu peccari poterit NON LEVITER id est peccato e venialibus gravioribus.

TITULUS OCTAVO INTERJECTUS.

Septimum dubium.

In primo exercitio primæ hebdomadæ sub fin., creator dicitur factus creatura. Hinc objectio scholastica : nam Verbum caro non est proprie factum creatura.

(1171) XVI. Septimo in primo exercitio primæ hebdomadæ circa finem in colloquio, offendere quis posset in illis verbis : *Exquiram mecum rationem, qua creator ipse infinitus fieri creatura, et ab æterna vita ad temporalem mortem venire pro peccatis meis dignatus sit.* Nam Verbum Dei, licet factum sit homo, non tamen proprie dicitur factum creatura, quia ille homo creatura non est, et quia repugnant hæc divinitati ejus. Verumtamen Ignatius, quia non tractabat de scholastica subtilitate, modum loquendi sanctorum (quorum aliquos retuli tomo I, in III part., quæst. 16, art. 8, in comment.) imitatus est, pro eodem accipiens fieri creaturam, ac fieri hominem et creaturam vocans omne compositum ex natura creata, in tempore productum : quod maxime facere licet quando ex contextu sermonis, et ex antecedentibus et consequentibus verus sensus constat, ut in illo exercitio manifestum est, et latius explicatur inferius in primo exercitio secundæ hebdomadæ.

Removetur objectio, quia Ignatius post quosdam sanctos per fieri creaturam intellectum voluit fieri hominem; idque licebat quum ex contextu verus sensus satis appareret.

TITULUS NONO INTERJECTUS.

Octavum dubium ubi aliqua in specie apocrypha complanantur.

In exercitiis super vita Christi nihil evangelio additur sine sufficienti auctoritate.

(1172) XVII. Octavo in exercitiis ad vitam Christi D. N. pertinentibus animadverti potest, interdum aliquid addi historiæ evangelicæ, vel ex pia consideratione, vel ex observatione sacrorum locorum, numquam tamen sine sufficienti auctoritate, ut in exercitio de nativitate, ad finem consideratur B. Virgo ex oppido Nazareth egrediens, insidens asinæ, et Joseph comes cum ancillula et bove. Ubi tria adduntur, quæ evangelistæ non narrant : primum quod B. Virgo non pedes iverit, sed insidens asinæ, et ideo statim ibi additur : *Ut pie meditari licet.* Fuitque hæc sententia Lyrani in Lucæ 1, quem secuti sunt Carthus. et Joannes Major, et noster Toletus, Salmeron tom. III, in evang. tract. 35 : *Neque enim par erat* (inquit) *puellam teneram, vicinamque partui, pedibus illud iter ementiri, nisi sine causa velimus multiplicare miracula.* Non desunt tamen viri docti, quibus magis placeat credere, Virginem iter illud pedibus confecisse, eo quod paupertati magis conveniat, et nihil repugnet graviditati Virginis, ut dixi tom. II, in III part., disp. 5, sectione 1, quia nullam inde molestiam, nullum impedimentum sentiebat, juxta patrum doctrinam, Fulgentii serm. de laudibus virginis, Bernardi in sermone *Signum magnum,* Nicephori lib. I, cap. 12. Quibus ego libenter concedam, potuisse virginem non majori labore iter pedibus conficere, quam si gravida non esset. Nihilominus a priori sententia recedendum non censeo. Nam insidere asinæ paupertati non repugnat, imo illam maxime commendat, ut dixit Chrysostomus homil. 67 in Matth., quando necessitas cogit; tunc enim non ulterius progredi, sed necessitati usum terminare perfectæ paupertatis est. Tunc autem quamvis non esset specialis necessitas ex pondere aut impedimento uteri proveniens; erat sufficiens ex naturali corporis debilitate. Erat etiam major quædam decentia, quam Josephum observare par erat : ac denique, licet propter se, Virgo partui proxima, non indigeret illo juvamine, tamen propter alios, qui supernaturale auxilium agnoscere non poterant, erat valde expediens, ne Joseph nimis acerbus et inhumanus in suam sponsam videretur.

Quæritur 1°, an insidens asinæ iverit Bethleem B. Virgo. — Hanc circumstantiam positam in exercitio de nativitate viri docti, aliis admittentibus, rejiciunt; quia pedibus ire magis decuit Virginem pauperem nec graviditate impeditam.
Lyran.
Carthus.
Joan. Mai.
Tolet.
Salmer.

Fulgent.
Bernard.
Niceph.

Melius videtur fuisse ut Virgo Bethleem iret insidens asinæ: 1° quia ita equitare paupertatis est, 2° quia sic poscebat puellæ debilitas naturalis, 3° ex decentia, 4° ne Josephus inhumanus haberetur ab miraculi insciis.
Chrysost.

Quæritur 2°, an secum bovem adduxerint B. Virgo et Joseph. — Ita legitur in exercitio de nativitate; idque affirmant S. Bonaventura etc : est etiam verisimilius omnia Josephi fuisse in angulo ubi Christus natus est; ibi autem traditio locat bovem et asinam.
Bonav.
Lyr.

(1173) XVIII. Secundum est, bovem etiam secum adduxisse : quod expresse affirmavit Bonaventura in lib. meditationum vitæ Christi, Lyranus etiam et auctores superius citati, et consonat communis traditio patrum dicentium, Christum jacuisse in præsepe inter bovem et asinam, quos retuli in II tom., disput. 13, sect. 3, paulo ante finem : nam licet illa animalia potuerint esse aliena; verisimilius tamen est in illo loco, seu angulo nihil fuisse, quod ad ipsum Joseph non pertineret. Notantque prædicti auctores, bovem adduci potuisse ut venderetur ad solvendum tributum, et alias expensas, quia per multos dies morati sunt in Bethleem. Tertium, quod in ea consideratione additur, est de ancillula, quod nullo alio in loco legisse me recolo : imo invenio Chrysostomum homil. de nativitate Domini, tom. II, dicentem : *Joseph et Maria mater Domini non habebant servulum, non ancillam, de Galilæa, de Nazareth soli veniunt : ipsi sunt domini et famuli.* Hæc autem verba non admodum nos cogunt, tum quia non satis constat illam homiliam esse Chrysostomi : tum etiam, quia ibi interponit hæc verba, *non habebant jumentum,* quod minus receptum est. Alterum ergo etiam est incertum, et quamvis alterum etiam, quod hic consideratur, non constet, probabilitate tamen non caret. Nam ille famulatus non excedebat statum et paupertatem Joseph, ut ex munere etiam ejus conjectare possumus, et ex his quæ de statu illius, et parentum Virginis tractat Canisius lib. I de B. Virgine, cap. 4. Unde non dubito quin domi suæ hujusmodi adjutorium, seu famulatum haberet; erat enim moraliter necessarium, præsertim propter decentiam, et clausuram, ac custodiam virginalem Mariæ, et propter assiduam ejus contemplationem et quietem. Si autem illud habebant domi, nihil profecto obstabat quominus illud secum deferrent : quia nec tanta velocitate peregrinaturi erant, quin ancillula posset illos sequi : neque, ut dixi, id excedebat eorum paupertatem, ut propterea oporteret familiarem ancillulam dimittere, aut in aliena domo relinquere. Addo insuper, illud genus curæ et providentiæ fuisse consentaneum amori, et prudentiæ S. Josephi, qui non ignorabat partum Virginis in illo itinere esse eventurum, fortasse autem modum ejus non præsciebat : et ideo merito providere potuit ut sponsam comitaretur ancillula,

Quæritur 3°, an B. Virgo ancillulam habuerit. — Ita affirmatur in exercitio de nativitate; nec forte in alio auctore : immo contrarium docet quidam, sed dubiæ auctoritatis.
Chrysost.

Tamen pars affirmans probabilis est 1° ex statu Joseph et parentum B. Virginis, 2° quia nihil obstitit quo minus haberetur in itinere famula, quam liquet domi moraliter necessariam fuisse Virgini semper clausæ et contemplanti; 3° propter partum proximum, qui quo modo fieret forte nesciebat S. Josephus.
Canisius.

cujus opera uti posset, in his præsertim rebus, quæ et per feminas decentius fiunt, et per extraneas fieri non decebat. Sed de his rebus sic, vel aliter sentire non multum refert, cum nec evangelio, nec traditioni repugnent, et congruentia ambigua sit.

In supra dictis parum refert sic vel aliter sentire.

Quæritur 4°, an Christus Judæ dederit communionem. — Ita affirmatur in hebdomadæ 3æ contemplatione 1a; quam opinionem alibi expendit auctor.

(1174) XIX. Aliud exemplum sumi potest ex prima contemplatione tertiæ hebdomadæ, ubi dicitur, Christum Dominum *post agni paschalis esum, et peractam cœnam, pedes omnium discipulorum lavisse, et sacrosanctum corpus et sanguinem suum largitum esse.* Ubi nonnulla adduntur evangelicæ historiæ, præsertim quod Judæ etiam dederit sacram eucharistiam (1), de quo plura dici possent, nisi a nobis essent tractata, disputatione 41, sectione 3 de eucharistia. Illud magis notandum hic est quod in secunda meditatione ejusdem hebdomadæ dicitur Christus : *Post cœnam una cum undecim apostolis descendisse ex monte Sion, ubi fuerant cœnati, et transiens per vallem Josaphat, relictis ibi ex illis octo; aliis vero tribus, in horti parte; seorsum ipse digrediens orasse*, etc. Ubi primum advertere oportet, in evangelio nullam fieri mentionem vallis Josaphat. Et non desunt qui dubitent, an vallis Josaphat, de quo fit mentio Joel. 3, sit aliquis particularis locus, vel sit peculiare nomen impositum ad significandum locum, in quo ultimum judicium peragendum est, quicumque tandem ille futurus sit. Verumtamen per illa verba nihil aliud significatur, nisi quod Joannes cap. 14 dixit : *Egressus est Jesus cum dicipulis suis trans torrentem Cedron*, in montemOliveti, qui proxime trans illum torrentem exsistit (2) : nam inter montem Oliveti, et montem Sion est vallis quædam angusta, per quam fluit Cedron, et hæc vallis Josaphat nominatur, juxta modum loquendi Judæorum ab universa ecclesia latina usurpatum, de quo in num. II, in III part., disput. 53, sect. 3, dixi. In qua valle exsistit sepulcrum B. Virginis, ubi ædificata est ecclesia quæ *sancta Maria Josaphat* vocatur.

Quæritur 5°, an vallis Josephat appellanda sit qua transit Cedron. — Ita appellatur in hebdomadæ 3æ contemplatione 2a præludio primo; sicque post Judæos ecclesia latina indicat vallem inter montem Sion et Oliveti.

(1175) XX. Majus dubium esse potest, quia in prædictis verbis significat B. Ignatius octo apostolos non fuisse ingressos in hortum cum Christo, sed relictos esse in ipsa valle Josaphat. Nam de primis octo dicit : *Relictis ibi octo*, etc. illud autem adverbium *ibi* designat vallem Josaphat, nam proxime præcesserat : statim vero addit : *Aliis vero tribus in parte horti :* condistinguit ergo hortum a valle, et in illo nullam partem tribuit aliis octo discipulis; non ergo ingressi sunt in hortum. At videntur repugnare verba Joan. 18 : *Egressus est Jesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse et discipuli ejus.* Nec potest dici indefinitam esse locutionem, ad cujus veritatem sufficit quod tres discipuli ingressi fuerint cum eo, nam in toto illo contextu indefinita æquivalet universali; nam quod proxime præcedit : *Egressus est Jesus cum discipulis suis trans torrentem*, generale est, quis enim audeat aliquem excipere, vel negare ivisse cum illo. Et hæc ratio etiam per se cogit, quia nullum est fundamentum ad negandum omnes discipulos ingressos fuisse hortum : nullus enim aliorum evangelistarum hoc significat : et quamvis dicat prius reliquisse octo discipulos, et cum tribus quantum jactus est lapidis se separasse, seorsim secessisse, et postea ab eisdem tribus, omnes tamen illi loci poterant esse intra hortum, quia vix ducentis passibus primus illorum locorum ab ultimo distat, ut refertur ab Aranda in descriptione terræ sanctæ, cap. 13.

Quæritur 6°, an in nocte passionis octo apostoli intraverint hortum. — Loco proxime citato, dicitur discipulos octo relictos in valle aliis tribus hortum intrantibus : hinc objectio. Nam et ex S. Joanne omnes discipuli intrarunt hortum; nec est cur hoc negetur : maxime quia satis ibidem separari poterant octo discipuli a tribus; et tres, a Christo.

Aranda.

(1176) XXI. Respondeo, B. Ignatium (ut opinor) nihil peculiare voluisse circa hoc definire, sed advertere solum illam separationem discipulorum, quam evangelista refert. Sciendum est ergo, totum illum locum, in quem Dominus exivit, ab aliis evangelistis vocari villam, non quia esset oppidum aliquod vel pagus, sed quia erat prædium (ut Marcus illud appellat) habens ruralem domum, lusitane *quinta*, quæ Gethsemani appellabatur. Et intra illud prædium verisimile est fuisse hortum, id est, peculiarem locum arboribus consitum, et quasi viridarium, quod recreationis gratia in hujusmodi villis haberi solet, ut graves auctores annotant, Toletus annotatione 3, Natalis in suis meditationibus. Totus autem ille locus erat ad radicem montis Oliveti,

Expeditur num. XX proxima objectio. — Videtur B. Ignatius noluisse ibi addere evangelio. — Villa Gethsemani 1° fuit prædium, 2° probabiliter habuit hortum seu viridarium, 3° fuit tota ad radicem Oliveti, ideoque saltem magna ex parte in valle Josaphat.

Tolet.

Natal.

(1) Apud Bedam *de locis sanctis, cap.* 6 (MDCXXV.) — Ibidem, a pag. 318 *operum historicorum* Bedæ editorum a Johanne Smith, Cantabrigiæ, anno 1722, in *capite quinto*, fere omnia habebis huc allata de torrente, de valle, de sepulcro.

(2) *Quod Judæ etiam dederit sacram eucharistiam.* Non quod ita doceat S. Ignatius; sed quia innuens Judam adfuisse distributioni eucharistiæ, tacite admittit communionem proditori tamquam peccatori occulto minime negatam. Et quidem recte.

Quid in præsenti certum. — Omnes discipulos prædium intrasse.

unde necesse est ut vel totus, vel magna pars ejus fuerit in valle Josaphat. Hoc supposito, unum est certum, scilicet Christum cum omnibus discipulis ingressum esse prædium illud, quia hoc clare significant Matthæus, cap. 26, dicens : *Similiter omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Jesus cum illis* (utique omnibus) *in villam quæ dicitur Gethsemani*, et dixit discipulis ejus : *Sedete hic donec*, etc., quæ verba referuntur ad octo discipulos, nam statim additur : *Et assumpto Petro*, etc. Jussit ergo illos sedere intra villam Gethsemani : quod recte consideravit beatus Ignatius paulo inferius, in consideratione de mysteriis post cœnam, dicens : *Et octo remanere jussit Gethsemani*.

Quid verisimile. — Octo discipulos stetisse in principio prædii, proindeque in valle Josaphat, et eos ingressos in hortum lato sensu acceptum apud Joannem, tamen in viridarium. Burchard.

Est autem verisimile jussisse illos manere statim in principio prædii, et ideo in alio loco quem tractamus, dixit reliquisse illos in valle Josaphat, quia ut notavimus, prædium illud attingebat, vel magna ex parte erat in valle Josaphat. Imo refert Burchardus I part. descrip. terræ sanctæ, cap. 7, § 46 locum illum Gethsemani esse in latere montis Oliveti, adhærentem cuidam rupi concavæ de monte pendenti, sub qua discipuli sederunt, cum dixit Dominus : *Sedete hic donec vadam illuc, et orem*. Quod si ita est, recte colligitur reliquisse discipulos satis in principio Gethsemani. Tandem fit etiam verisimile octo discipulos non fuisse ingressos partem illam prædii Gethsemani, quæ in propria et rigorosa significatione hortus dici potest. Neque hoc repugnat Joanni, quia a parte totum nominando, quod etiam in vulgari modo loquendi satis usitatum est, nomine horti totum prædium Gethsemani significavit, ut etiam Toletus supra intellexit; nihil enim aliud quam quod alii evangelistæ referre voluit. Quod si fortasse quis contendat, vel ibi non fuisse partem prædii, quæ magis proprie dici possit hortus, quam reliquæ, vel si erat, in illam fuisse ingressos omnes discipulos, quamvis neutrum satis probari possit, verba Ignatii non repugnant, sed ab ea disputatione abstinent. Nam priora generalia sunt, scilicet octo discipulos in valle mansisse, id est, in principio illius horti, ut loquitur Aranda supra cap. 25, vel ad radicem ejus, ut ait Burchardus : et in hoc tantum sensu distinguit appellationem hujus loci ab illa parte horti magis interiori, et quæ fortasse jam erat in monte Oliveti, ut Lucas significat, in qua permanserunt alii tres discipuli.

Ceterum locus impugnatus non eget distinctione horti proprie et improprie dicti.

Ad hunc modum poterit lector facile expedire (ne prolixiores simus, et ad explicanda evangelia divertamur), si quid occurrerit in eodem libro in omnibus punctis, seu meditationibus vitæ Christi Domini quæ ex evangeliis desumptæ sunt; si quid enim illis interdum additur, solum est per modum brevis expositionis, cujus vel auctoritatem, vel probabilem rationem invenire semper facile unicuique erit.

Quæcumque in exercitiis adduntur textui evangelico probabilia sunt auctoritate vel ratione, inque modum expositionis.

Nonum dubium.

TITULUS DECIMO INTERJECTUS.

In exercitiis ante PRÆLUDIUM AD ELECTIONEM, doctrina B. Ignatii de tribus gradibus humilitatis : 1us gradus est subjectio omnibus præceptis gravibus ; 2us gradus est fuga venialium, nec velle bona aut mala nisi ob gloriam Dei et salutem; 3us gradus est ob Christi imitationem præferre paupertatem et contemptum divitiis et honori æque promoturis salutem et Dei gloriam.

(1177) XXII. Nono inter præludia, seu dispositiones, ad rectam electionem faciendam ponuntur tres gradus humilitatis. Primus dicitur necessarius ad salutem, nam consistit in subjectione hominis ad divinam et humanam legem. Secundus dicitur esse perfectior : nam duo includit, scilicet voluntatem numquam admittendi venialem culpam et indifferentiam affectus ad omnia temporalia commoda, vel incommoda, ita ut æque sit animus propensus ad illa, vel carentiam illorum, ubi æqualis Dei gloria et occasio propriæ salutis intercesserit. Tertius dicitur esse absolutissimus, nam in eo eligit homo paupertatem, et omnem mundi contemptum plusquam honores vel divitias, etiam cum æquali Dei obsequio, vel gloria, vel spirituali fructu propter majorem Christi imitationem.

1a quæstiuncula circa hos humilitatis gradus : cur dicantur humilitatis; quandoquidem servare mandata et moderari affectum in omnibus pertinet ad omnes virtutes, vel ad caritatem, aut ad pœnitentiam.

2a quæstiuncula de humilitatis gradibus, cur tres a S. Ignatio numerati, quum a SS. Benedicto et Bernardo duodecim, a SS. Gregorio et Augustino quatuor, a S. Anselmo septem numerentur.

Reg. Bened. D Thom.

(1178) XXIII. In qua doctrina tria desiderari vel quæri possunt. Primum, cur hi dicantur gradus humilitatis : nam videntur potius esse gradus omnium virtutum, quippe servare præcepta et vitare peccata, ad omnes pertinet, et, si ad aliquam specialem, potius ad caritatem vel pœnitentiam, quam ad humilitatem. Illa etiam universalis moderatio affectus circa omnia temporalia bona officium est virtutum omnium. Secundum cur gradus humilitatis tres tantum esse dicantur, cum D. Benedictus in sua regula, cap. 7, duodecim gradus humilitatis posuerit, quos D. Thomas interpretatur, et defendit 2. 2, quæst. 161, art. 6. Divus autem Gregorius 25 moralium, cap. 4, alias 7, quatuor ponit gradus superbiæ, quibus respondere debent quatuor gradus humilitatis, quos attigit Augustinus in lib. de spiritu et litera, cap. 13 in fine. Et illam partitionem defendit idem D. Thomas quæst. 162, art. 4. Bernardus autem in proprio tractatu de duodecim gradibus

D. Gregor. August. D. Thom. Bernard. D. Ansel.

humilitatis, partitionem S. Benedicti amplectens totidem gradus superbiæ enumerat, ut notavit D. Thomas dict. art. 4 ad 4. At vero Anselmus lib. de similitudinibus, cap. 10 et sequentibus, septem gradus humilitatis enumerat. Cur ergo ab Ignatio tres gradus tantum numerantur? Tertio difficile videtur quod ad perfectam humilitatem spectat, cum æquali Dei gloria, et spirituali profectu, eligere paupertatem præ divitiis, contemptum præ gloria, etc. nulla enim ratio virtutis vel honestatis in hujusmodi electione apparet. Nam illa, quæ alioqui sunt naturæ incommoda, non sunt per se eligibilia, secundum rectam rationem, sed solum propter spiritualia commoda, vel quodlibet Dei obsequium : sed hic finis cessat in eo casu quia supponitur æquale obsequium Dei, et spirituale commodum sine his malis naturæ contrariis : cur ergo ad perfectionem spectat, tunc illa eligere? Nec satisfacit quod ibi insinuatur de imitatione, vel similitudine Christi : nam imitatio hæc non est ponenda in his rebus, quasi materialiter sumptis, sed formaliter, id est, quatenus ad Dei gloriam conferunt : non legimus autem Christum æquali Dei gloria paupertatem præ divitiis elegisse, sed propter majorem Dei gloriam, paupertatem elegit et mortem. Ergo ad ejus imitationem solum debemus nos similem affectum exercere, non vero ad hæc affici, absque ulla utilitate ad gloriam vel obsequium Dei. Imo videtur clara repugnantia quod sit major perfectio hoc eligere præ illo, et tamen quod in illo non sit major gloria Dei, nam quidquid perfectius est in ratione virtutis, eo ipso ad majorem Dei gloriam pertinet.

3ª quæstiuncula, de humilitatis gradu tertio (in paupertate etc. præferenda divitiis etc. æque promoturis salutem et Dei gloriam), unde ibi honestum sit eligere incommoda temporalia, nec per se eligibilia, et ex hypothesi non allatura majus commodum spirituale.

Evasio præcluditur, quia in tertio humilitatis gradu supponente æqualem Dei gloriam imitari Christum nequit esse ratio electionis; quippe tunc imitatio fit circa res materiales, non vero formaliter seu in motivo majoris gloriæ Dei quod Christus habuit.

Confirmatur difficultas : nam ubi major perfectio, ibi major Dei gloria; quod videtur negatum in dictis de tertio humilitatis gradu.

(1179) XXIV. Ad primum respondetur, juxta doctrinam D. Thomæ dict. quæst. 161, art. 1 ad 5 : *Humilitas secundum quod est specialis virtus, præcipue respicit subjectionem hominis ad Deum, propter quem etiam aliis humiliandus se subjicit.* Unde in hoc videtur humilitas habere quamdam similitudinem cum obedientia, vel cum pœnitentia, seu justitia ad Deum; tamen formaliter ab eis differt, quia proprie ac per se non inclinat ad alterum, sed moderatur affectum propriæ excellentiæ, et ita continet hominem sub Deo, et sub quocumque participante excellentiam Dei, et hac ratione dicitur subjicere hominem Deo : et quia hæc subjectio maxime a nobis exercetur per observationem mandatorum, ideo per hanc humilitas declaratur. Et ita etiam S. Benedictus præcipuos gradus humilitatis ponit in perfecta abrenuntiatione propriæ voluntatis, et observatione præceptorum regulæ, ac totius obedientiæ, ut patet ex quatuor ultimis gradibus, quos D. Thomas refert, qui in ipsa regula sunt quatuor primi. Tamen in primo, qui est duodecimus apud D. Thomam, attigit substantiam humilitatis, quæ consistit in abjectione sui in conspectu excellentiæ divinæ : ejus autem perfectio in effectibus obedientiæ primario manifestatur. Hac ergo ratione per obedientiam mandatorum, et voluntatem cavendi in omnibus offensionem Dei, et intendendi potius gloriam ejus, perfectionem et gradus humilitatis declaravit B. Ignatius.

Ad 1am quæstiunculam in num. præcedenti propositam respondetur : Observatio mandatorum et moderatio affectuum dicuntur humilitatis gradus, non quod humilitas per se inclinet ad alterum, sed quod hæc virtus substantialiter consistens in abjectione sui in conspectu excellentiæ divinæ hominem Deo ita subjiciat ut ipsam optime declarent observatio mandatorum, peccati fuga, studium perfectionis. Hoc declarandi modo usus erat S. Benedictus ante B. Ignatium. D. Thom.

(1180) XXV. Unde facile respondetur ad secundam interrogationem, gradus enim virtutis variis modis considerari possunt, et juxta varias considerationes per diversa et plura, vel pauciora membra dividi. Hæc autem trimembris divisio graduum virtutis, valde frequens est apud morales philosophos et theologos : nam philosophi distinxerunt virtutes morales prout sunt in homine, in politicas, purgatorias et purgati animi, ut videre licet apud D. Thomam 1. 2, quæst. 61, art. 5; ubi recte Cajetanus advertit illis verbis tres status ejusdem virtutis significari. Nam politicæ dicuntur quatenus hominem recte moraliter componunt : purgatoriæ quatenus incipiunt hominem magis abstrahere a rebus humanis et corporeis, eumque sublevare incipiunt ad imitandam divinam et spiritualem perfectionem : purgati autem animi dicuntur, quando jam attigerunt perfectissimum gradum, cum despicientia omnium rerum quæ animum perturbare possunt. Similis est alia partitio, qua virtutis gradus distingui solent in statum continentiæ, virtutis simpliciter, et virtutis heroicæ. Item perfectionem caritatis distinguunt in incipientem, proficientem et perfectam. Denique Glossa ordinaria Matth. 3 circa illa verba Christi : *Sic decet nos implere omnem justitiam*, tres gradus humilitatis distinguit, scilicet, subdi majori, æquali et minori, quos vocat sufficientiæ, abundantiæ et perfectæ justitiæ. Ita ergo potuit recte B. Ignatius distinguere tres gradus humilitatis, ex tribus modis contemnendi sei-

Ad 2am quæstiunculam in eodem n. XXIII propositam respondetur : 1° Possunt in eadem virtute gradus nunc plures, nunc pauciores admitti. 2° Ternos in virtute gradus sæpissime theologi et philosophi admittunt; hinc v. g. ejusdem virtutis divisio in politicam, purgatoriam et purgati animi; aut in statum continentiæ, virtutis simpliciter et virtutis heroicæ; hinc caritas incipiens, proficiens, perfecta; et humilitas sufficientiæ, abundantiæ, perfectæ justitiæ. D. Thom. Cajet.

Glos. Ordin.

Igitur in modo contemnendi se, suam voluntatem, tempo-

ralia commoda, potuit S. Ignatius gradus tres recte constituere : 1us est servare quidquid obligat sub gravi; 2us est vitare venialia et quærere majorem Dei gloriam; 3us est quærere majorem Christi imitationem.

Reg. Bened. S. Benedictus et fere S. Anselmus dum distinguunt gradus loquuntur de humilitate respectu intellectus, voluntatis et actuum externorum; at S. Ignatii divisio unice affectum interiorem spectat ut pote præmissa electioni cujus exitus pendet præsertim ex affectu in Deum et abstractione a temporalibus.

D. Ansel. Gregoriani gradus superbiæ non exigunt totidem gradus humilitatis, quia uni virtuti multa vitia opponi possunt.

Ad 3am quæstiunculam ibidem in n. XXIII propositam, respondetur : 1° Ex sanctorum dictis factisque similitudo cum Christo est motivum sufficiens sectandi abjectiora et humiliora; 2° Ab hoc motivo nequit re ipsa separari ceteris paribus major fructus salutis et Dei gloriæ; tum propter majorem qui exercetur Christi amorem et reverentiam, tum quia in abjectione major est securitas, et merendi vel saltem satisfaciendi facilitas, quod pertinet quoque ad similitudinem cum Christo; 3° Quia ABSTRAHENTIUM NON EST MENDACIUM recte consulitur in exercitiis ut appetiturus abjectioria, mente præscindat alias utilitates, attendens tantum ad similitudinem humilitatis Christi.

psum, et suam voluntatem, ac temporalia commoda, scilicet vel quantum necesse est ad servanda rigorosa præcepta, vel quantum sufficit ad vitandas etiam veniales culpas, et quærendam majorem Dei gloriam, vel quantum confert ad majorem Christi imitationem. In quo etiam adverto S. Benedictum in distinguendis gradibus humilitatis, non tantum posuisse quæ pertinent ad interiorem affectum, sed etiam, quæ ex parte intellectus conferunt ad illam perfectionem consequendam, et quæ in exterioribus actibus, ad eam conservandam vel ostendendam, observare oportet. Et ad eumdem fere modum procedit Anselmus, ut D. Thomas superius explicat : quod illis patribus fuit opportunum; quia instruebant hominem in omnibus, quæ ad humilitatem conferebant. At vero B. Ignatius solum distinxit gradus humilitatis, quoad interiorem affectum, prout variis modis potest esse magis vel minus perfectus : quia solum eam distinctionem præmittebat ad electionem status faciendam, quæ maxime pendet ex affectu magis vel minus subjecto Deo, et abstracto a temporalibus rebus. Divisio autem Gregorii quoad gradus superbiæ nihil obstat, quia illi omnes opponuntur humilitati, in quocumque gradu exsistenti : quia eidem virtuti multa vitia opponi possunt.

(1181) XXVI. Ad tertiam interrogationem respondetur primo, illud genus humilitatis esse valde conforme modo loquendi, et exemplis sanctorum; nam conformitatem ad Christum putant esse sufficientem rationem amandi omnem abjectionem, et humilitatis modum, juxta illud Petri : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus* 1 canonica, cap. 2; et cap. 3 : *Melius est benefacientes pati, quam male facientes, quia Christus semel pro peccatis nostris mortuus est.* Fateor tamen ab hoc motivo numquam esse separabilem majorem Dei gloriam, et majorem fructum gratiæ ac perfectionis spiritualis, ceteris paribus. Unde idem Petrus cap 4 subdit : *Communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes;* numquam ergo hic fructus separatur ab illa communicatione, si cetera sint paria. Et ratio est clara, quia in eo motivo includitur major amor, et major reverentia ad Christum Dominum. Et præterea in eligenda majori temporalium rerum abjectione (etiamsi in aliis sit æqualitas) in hoc semper est excessus quod illa via est securior et aptior ad magis merendum, vel saltem magis satisfaciendum coram Deo, vel pro nobis, vel pro proximis. In quo etiam consideratur quædam major similitudo Christi : nihilominus tamen verum est quod philosophus dixit : *Abstrahentium non est mendacium* (1); et ideo ad purificandum affectum, illumque magis abstrahendum ab affectu temporalium, recte proponitur ille perfectus gradus humilitatis, quo homo humiliora et abjectiora magis appetit, etiamsi præscindatur omnis alia utilitas, præter conformitatem ad Christum in profunda humilitate.

Decimum dubium.

TITULUS UNDECIMO INTERJECTUS.

In 2æ hebdomadæ meditatione de duobus vexillis, part. II, punct. 3 divitiis honori et superbiæ opponuntur paupertas, abjectio sui et humilitas.

(1182) XXVII. Decimo explicandus est similis locus, qui habetur in meditatione quartæ diei secundæ hebdomadæ, puncto 3, ubi proprio ac singulari modo distinguuntur tres perfectionis gradus, videlicet, paupertas, abjectio sui, et humilitas, quæ ex diametro, ut ibi dicitur, divitiis, honori et superbiæ opponuntur; ac omnes (2) virtutes statim introducuntur. Videri enim potest novus hic modus explicandi gradus perfectionis, et radices oppositorum vitiorum. Nam, si per gradus perfectionis intelligantur diversi status virtutum, ut in præcedenti puncto dicebamus, non recte illo modo explicatur : nam ad virtutem, seu perfectionem in quocumque statu exsistentem requiritur humilitas in proportionali gradu, seu statu, et ita illi tres gradus non sunt separabiles in statu perfectionis. Si autem illæ tantum numerantur ut conditiones vel dispositiones ad perfectionem, insufficienter numerantur : nam omittitur castitas, et propriæ voluntatis abrenuntiatio, quæ maxime necessaria est. Et similiter in contrariis radicibus vi-

1° Dilemma contra hanc enumerationem trium graduum perfectionis. Videlicet gradus illi significant, vel diversos status virtutum (1um membrum), et male separantur, quum v. g. humilitas cuilibet statui necessaria sit; (2um membrum), et pauciores numerantur omissa castitate et obedientia.

2° Inter radices

(1) *Secundo* [*libro*] *Physicorum, cap.* 2; et [*libro*] XIII *Metaphysicorum, cap.* 3 [in hanc sententiam multa tradit philosophus.] (MDCXXV).

(2) *Ac omnes.* Editt. quatuor habent *a quo omnes;* puto, quia auctore dictante *a-co-mnes,* Suaresianus amanuensis audiverit *a-co-o-mnes,* quasi iterata prolatione vocalis *o.* Conjecturæ favent verba exercitiorum, *ac virtutes omnes statim introducunt.*

vitiorum divitiæ quidem referunt concupiscentiam oculorum de qua apud Joannem; sed omittitur concupiscentia carnis, et pro superbia vitæ ponuntur honor et superbia.

Tres perfectionis gradus dicti in num. XXVII non sunt perfectionis in genere, sed perfectior minusve perfecta dispositio ad electionem status Deo placituri; hæc enim moderatio affectuum circa temporalia, honores, et propriam excellentiam, impedit animi perturbationes in electuro : atque ita satisfit priori membro dilemmatis.

D. Thom.

tiorum omittitur concupiscentia carnis, quæ ponitur a Joanne 1 canonica, cap. 2, qui non distinguit inter honorem et superbiam, sed utrumque concludit sub superbia vitæ; nam concupiscentia oculorum, pro divitiis posita est.

(1183) XXVIII. Respondetur, considerandam esse occasionem et rationem eorum, quæ dicuntur, ut verus sensus intelligatur: ibi enim incipiebat tractare B. Ignatius de mediis, quibus homo paulatim disponi debet ad spiritualem affectum in se formandum, et ad electionem faciendam illius status, in quo melius et saluti suæ consulat, et Deo famuletur : progressum ergo, et perfectionem hujus dispositionis per illos tres gradus explicat. Recte enim existimat (quod Christus Dominus sæpe docuit) initium sumendum esse a rebus externis, quæ per paupertatem dimittuntur, atque adeo a moderatione affectus circa temporalia bona. His autem bonis proximus est honor : et ideo secundo loco ponit moderationem affectus circa honorem, quem vocat contemptum, scilicet rationi consentaneum, qui virtus est innominata, ut dicit D. Thomas 2. 2, quæst. 129, art. 2 (1). Quia vero non satis est circa exteriora bona moderari affectum, nisi circa propriam excellentiam moderatus sit; (nam appetitus excellentiæ secum affert appetitum honoris et divitiarum, et maxime perturbat animum ad electionem faciendam :) ideo ponit in tertio et perfectiori loco humilitatem.

Tres perfectionis gradus dicti in n. XXVII sunt conditiones sufficientes ut quis sit dispositus ad eligendum vivere modo perfecto; at non sufficiunt volenti per statum perfectionis procurare perfectionem. In dictis gradibus non sunt castitas et obedientia; quarum scilicet præcepta supponuntur, consilia non requiruntur : abest etiam paupertas effectiva, quia opus consilii. Hac autem ratione satisfit posteriori membro dilemmatis.

(1184) XXIX. Est autem ulterius considerandum, aliud esse agere de perfectione, aliud de statu perfectionis : ibi ergo non agitur de statu perfectionis, sed absolute de perfectione : quia electio status, non limitatur ad statum perfectionis, quamvis ad perfectionem in quocumque statu obtinendam ordinetur (2). Ob hanc ergo causam non fuerunt ibi numerandæ castitas vel obedientia : nam quatenus sunt necessariæ ad salutem, supponuntur ad perfectionem; quatenus vero sunt in consilio, non sunt necessariæ ad perfectionem ut sic, licet sint necessariæ ad statum perfectionis : nec disponunt ad electionem, sed potius sunt terminus electionis. Atque idem est de perfecta paupertate, quantum ad effectum, ut ipsemet B. Ignatius judicavit (3) : et ideo in primo gradu præcipue posuit spiritualem affectum paupertatis, qui ad omnem bonam electionem in primis necessarius est. Unde etiam constat, cur illa tria potissimum numeraverit, divitias, honorem et superbiam, seu propriam excellentiam : quia maxime perturbare possunt rectam electionem. Omisit autem concupiscentiam carnis, quia illi proposito non inserviebat, propter rationem dictam : nam quidquid in eo genere vitiosum est, non cadit sub electionem, sed per se notum est, debere moderari ante omnem electionem de majori perfectione : quidquid autem amplius est, non disponit ad electionem, sed de illo est electio.

Eas vitiorum radices quibus maxime turbari posset electio indicavit B. Ignatius; divitias, honores, propriæ excellentiæ amorem seu superbiam; omissa concupiscentia carnis, quia prohibita.

Undecimum dubium.

TITULUS DUODECIMO INTERJECTUS

Locutiones quædam ex libro exercitiorum taxantur ab objicientibus 1° verba illustrationis et illuminationis ibi frequentia redolere Illuminatorum errorem; 2° falso promitti regulas quibus constet evidenter inter varios spiritus quinam a Deo sint.

(1185) XXX. Undecimo occurrent in hujus libri lectione nonnulli termini, quos calumniari possent qui vel in rebus theologicis non essent eruditi, aut spiritualium rerum inexperti, vel in eis non satis instructi. Sæpe enim mentio in hoc opere fit *divinarum illustrationum*, et *illuminationum;* et quoniam olim quidam hæretici Illuminati appellati sunt, formidare quis potest, ne aliquis error in hujusmodi verbis involvatur. Non enim defuerunt qui hoc objicerent. Item sæpe dicitur, hominem in oratione *sentire varios spiritus*, seu *agitari variis spiritibus* consolationis aut desolationis, et ad eos discernendos variæ regulæ assignantur, in quibus significatur, posse interdum *evidenter discerni, an auctor interni motus sit Deus, aut bonus vel malus spiritus;* quod videtur periculis expositum, et in rigore falsum, quia sine revelatione non potest haberi hæc certitudo. Unde etiam aliquando significatur, posse hominem interdum *certo in se experiri beneplacitum divinum, docente id aliquo consolationum, desolationum, vel diversorum spirituum prævio experimento*, ut dicitur in quadam secunda notatione circa tempus ad electio-

(1) « Circa honores sunt duæ virtutes : una quidem circa mediocres honores quæ innominata est; nominatur tamen ex suis extremis quæ sunt *philotimia*, id est *amor honoris;* et *aphilotimia*, id est *sine amore honoris*. Laudatur enim, quandoque qui amat honorem, quandoque autem qui non curat de honore; prout scilicet utrumque moderate fieri potest. »

(2) *Obtinendam ordinetur*. Editt. quatuor habent *ordinandam ordinetur*.

(3) *Judicavit*. Ita editt. quatuor; sed lecto loco *exercitiorum*, probabilius mihi est *indicavit*.

nem aptum. Sic etiam in 4 regula ad victum temperandum dicitur, perfectam abstinentiam esse dispositionem, ut homo interdum *sentiat quosdam cognitionis internæ radios, et consolatorios motus ibi cælitus immissos.*

Notatio una pro prædictis libri exercitiorum locutionibus vel documentis de quibus in num. XXX. — 1° Effectus gratiæ prævenientis vocantur a SS. Patribus illuminationes, illustrationes, motiones etc.; 2° Hi effectus fiunt a Deo nunc immediate, nunc angelorum custodum ministerio; 3° Hos effectus dæmon imitatur excitans ad malum, modo aperte, modo boni specie; 4° Spiritus creatus nihil potest in intellectum sine objectis sensibilibus; nihil in voluntatem, nisi ope intellectus et appetitus sensitivi : at intellectum vel voluntatem immediate movere competit soli spiritui increato; neque enim angeli efficiunt immediate nisi motum localem qualis non est motio intellectus aut voluntatis.

(1186) XXXI. Verumtamen hæc, et similia, quæ in hoc opere passim occurrent, et egregie sunt in scholastica doctrina fundata, et ad theologiam mysticam sapienter applicata. Nam in primis certum est dari in anima nostra internos quosdam motus, tam intellectus, quam voluntatis, ex speciali Dei motione gratis prævenientis, ut ex materia de gratia constat, prologom. 5 de gratia, cap. 6 a num. 9, et latius lib. III, et hi vocantur a sanctis patribus illuminationes, illustrationes, inspirationes et motiones divinæ, ut constat ex concilio Tridentino tota sess. 6 et ex antiquioribus conciliis, et modo loquendi Augustini : et fundatus est in modo loquendi scripturæ, ut patet ex toto psalmo 118, et ad Rom. 8 : *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei,* et similibus. Deinde certum est, hujusmodi internas inspirationes, vel illuminationes, interdum fieri immediate ab ipso Deo, qui est principalis auctor omnis gratiæ, et aliquam specialem vocationem seu motionem habet sibi soli reservatam, ut attigimus disput. 27, de incarnatione, sect. 2, § *sed occurrit;* interdum vero, et sæpe fiunt per bonos angelos custodes, nam hoc est præcipuum munus eorum, ut lib. VI de angelis, cap. 16, late ostendimus. Unde e contrario etiam est certum, dæmones conari ad imitandum, quantum possunt, hanc internam motionem, convertendo illam in malum, excœcando intellectum, seu prava objecta, quantum possunt, illuminando, et mediantibus illis ad pravos motus appetitum et voluntatem excitando, interdum aperte, interdum sub specie boni : quia *angelus satanæ interdum se transfigurat in angelum lucis,* ut Paulus dixit 2 ad Corinth. 12. Denique, optima et certa doctrina est, inter alias hanc esse differentiam inter Deum et quemcumque spiritum creatum : quod angelus solum potest excitare voluntatem, medio intellectu et appetitu sensitivo, et utrumque horum mediis phantasmatibus seu objectis sensibilibus et imaginariis : Deus autem immediate potest movere ipsum intellectum et voluntatem juxta illarum facultatum capacitatem : ipse enim solus habet infinitam efficaciam, et solus etiam est auctor harum potentiarum, quæ sicut ab ipso solo immediate pendent in esse, ita etiam ob ipso solo (1) immediate possunt moveri et excitari. Neque angeli possunt in rebus quidquam efficere immediate, nisi motum localem, ut lib. IV de angelis dictum est : immediata autem motio intellectus et voluntatis, non fit per localem motum. Et ideo dicit interdum D. Thomas (et ita etiam loquuntur patres) solum Deum posse influere interius rationali menti, III part., quæst. 8, art. 8 ad 1, item solum Deum posse illabi animæ, III part., quæst. 64, art. 1.

D. Thom.

Notatio altera pro objectis in num. XXX. — Ex dictis in num. XXXI, sequitur necessitas discretionis spirituum : nec ejus tantum quam Deus dat extraordinarie; sed alterius etiam acquirendæ modo ordinario, nempe per principia supernaturalia, rationis discursum, experientiam et prudentiam.

(1187) XXXII. Ex his colligitur necessarium esse homini posse discernere inter hos motus internos, a quo principio sint : ideo enim dicebat Joannes 1 canonica, cap. 4 : *Probate spiritus, an ex Deo sint,* quoniam nisi exquisite ac diligenter hæc discretio fiat, magnum periculum est errandi : quia (ut ex Paulo dicebamus) *transfigurat se angelus satanæ in angelum lucis.* Et ideo inter gratias gratis datas numeratur discretio spirituum, 1 ad Corinthios 12. Quamvis autem hoc donum, interdum detur ab Spiritu sancto, extraordinario, et peculiari modo supernaturali : nihilominus necessarium est, ut sit aliquis modus ordinarius in ecclesia, quo per principia supernaturalia, adhibito rationis discursu et experientiæ, et prudentiæ judicio, discerni possint interiores motiones, seu spiritus. Sicut licet detur specialis gratia sanitatum, linguarum, interpretationis sermonum, etc. non exspectantur semper in ecclesia hujusmodi singulares gratiæ ad illos effectus, quatenus ordinarie in ecclesia necessarii sunt, et per doctrinam, scientiam, vel artem humano modo comparatam cum divino auxilio fieri possunt.

Notatio tertia. — Deus quidem solus auctor est primæ motionis gratiæ, alias vero motiones potest homo cum gratia mereri vel impetrare : disponitur autem maxime 1° pur-

(1188) XXXIII. Ulterius his omnibus addendum est, quod licet impulsus divinæ gratiæ per illuminationes et inspirationes secundum totam latitudinem, seu collectionem suam, non exspectent hominis dispositionem, quia ipse Deus est, qui in nobis incipit : nihilominus postquam Deus per suam gratiam prævenit hominem, et cœpit in illo operari vel fidem, vel caritatem, vel

(1) *Ab ipso solo.* Ita cum edit. 1744 ; legitur tantum *ipso solo* in editt. 1625, 1626, 1634.

gando peccata, et cavendo relapsus, 2° minuendo affectum ad temporalia, 3° oratione præsertim mentali; quæ præter vim petitionis mentem elevat ad Deum, separat a terrenis, et causa est cur Deus præsentior adsit oranti eumque fideliter gratiæ respondentem illuminet ac vocet perfectius.

quamcumque aliam bonam voluntatem, aut perfectionis affectum; potest homo, et debet (si velit proficere spiritualiter) se disponere et præparare ad majorem Dei illustrationem, ac motionem obtinendam : quia supposita priori gratia præveniente, potest homo illi cooperando mereri aliam, vel majorem gratiam prævenientem, vel orando, illam impetrare : et ideo ecclesia sæpe orat Deum, ut sua gratia nos præveniat; et ex doctrina de gratia id certissime constat (1). Inter has autem dispositiones præcipua est vitæ puritas et munditia a peccato, tam dolendo de præteritis, quam cavendo futura. Deinde augetur hæc dispositio, minuendo affectum temporalium bonorum et commodorum. Quomodo dixit B. Ignatius in ultimis verbis secundæ hebdomadæ, circa electiones faciendas : *Hoc unusquisque persuasum habeat, tantum se in studiis spiritualibus promoturum esse, quantum ab amore sui ipsius, et commodi proprii affectione sese abstraxerit.* Tandem optima dispositio ad hujusmodi effectus divinæ gratiæ in oratione, præsertim mentali, quasi perficitur, non solum quia efficacissimum medium ad obtinendum a Deo hujusmodi motiones, est oratio et petitio, sed quia, cum oratione mentali elevetur anima ad Deum et ad considerationem rerum æternarum, est magis separata a rebus temporalibus, et ideo magis disposita ut a Deo illuminetur et moveatur, juxta illud : *Ducam eam in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus*, et illud : *In meditatione mea exardescet ignis.* Accedit item quod ipsamet oratio mentalis, quia est actio valde spiritualis et supernaturalis, multumque elevata supra sensus et corporalia bona, indiget maxime afflatu Spiritus sancti, qui frequenti inspiratione et illuminatione sua, hominem in eo exercitio sustineat et promoveat. Quod licet interdum pro sola sua gratia abundanter faciat, quia *prout vult spirat;* et *dividit singulis prout vult*, tamen ordinarie, et secundum justam dispositionem suæ providentiæ, *præsentior est diligentibus; negligentibus abest*, ut dixit Ambrosius lib. IX in Lucam, cap. 20, et egregie tractat Bernardus serm. 56 in cantica. Et ideo qui in hujusmodi orationis exercitio, quod in se est, cum divina gratia diligentius præstat, et divinis vocationibus, quæ in ea dantur, fideliter respondet, magis etiam a Deo illuminatur, et perfectius vocatur.

Ambros.

Bernard.

Satisfit jam adductis in numero XXX, ubi reprehenduntur verba illustrationis et illuminationis. Etenim explicando exercitia spiritualia et orationem, oportuit internas motiones sæpe appellare; vixque verba aptiora suppetebant : nec retert iisdem abusos hæreticos; quippe B. Ignatius regulas adjecit discernendi veritatem ab errore.

(1189) XXXIV. Ex his ergo satis intelligitur, cur necessarium fuerit B. Ignatio in hoc opere frequenter loqui de internis illuminationibus, motionibus, seu inspirationibus, quia in hoc opere agebat de instruendis hominibus in exercitio spiritualis vitæ, et mentalis orationis, ac considerationis, in qua maxime exercentur seu recipiuntur hujusmodi impulsus : neque in illis terminis aliquid est invidiæ, cum et vix possint illi motus aliis nominibus magis propriis significari, et ex usu conciliorum et patrum sumpta sint. Quod si aliqui hæretici illis interdum abusi sunt, nihil hoc veritati nocet, nec catholicum scriptorem impedit, dummodo veritatem satis ab errore discernat. Quod in eodem opere a B. Ignatio diligenter præstitum est in regulis, quas tradidit ad discernendos spiritus, tam pro incipientibus, quam pro proficientibus, vel perfectis.

Indicantur in exercitiis tria capita discernendi internos motus, 1um ex parte materiæ seu objecti ipsorum : ita ut si ibi sit peccatum, motio tribuatur malo spiritui; non tamen statim bono, quoties peccatum abfuerit; nam bonum potest a dæmone suggeri ut fiat non bene.

(1190) XXXV. In quibus illud etiam advertendum est, tria capita in eis insinuari ad dignoscendos hos motus. Unum est ex parte objecti, seu materiæ, circa quam versantur : nam, si sit peccatum aliquod, manifestum est, impulsum esse a dæmone, et non a bono spiritu : si autem materia honesta sit, non statim constat motionem esse a bono spiritu; et ideo evidentius constare potest [generatim loquendo, aliquem] impulsum esse a malo spiritu, quam a bono : et hoc significavit Ignatius in quarta regula supra citata. Ratio autem est, quia malum non potest bene fieri : bonus autem spiritus non potest esse auctor mali : bonum autem potest male fieri, et ideo bonum aliquando suggeri a dæmone quamvis non bene.

Ad discernendum motus internos, 2um caput indicant exercitia, ex parte finis et effectuum. — Finis malus indicat motionem a malo spiritu; et contra, ex

(1191) XXXVI. Et ideo necessarium est secundum caput, quod est consideratio finis, ad quem tendit impulsus seu motio interior : nam, si ille finis malus est, evidens argumentum est, motionem esse a malo spiritu. Si autem finis sit honestus, magnum indicium est boni spiritus moventis; non tamen est sufficiens, tum quia ut actio

(1) Suarez in opere de gratia, libro duodecimo explicat 1° Quid possit homo non justificatus sibi de congruo mereri (cap. 37; n. 2, 9, 13, 15, 21, 25, 26); 2° Quid possit justus sibi vel aliis de congruo mereri (cap. 38); 3° Utrum justus gratiæ auxilia de condigno mereatur (cap. 26; n. 26, 27; 29).

fine bono boni spiritus motionem conjicere licet, non tamen affirmare; quia posset malum esse objectum seu medium et circumstantiæ, vel boni specie bonitas major impediri. — Ab effectibus quasi a fructibus cognosci potest auctor motionis; quippe qui sive bonus spiritus sit, sive malus, secuturos effectus licet ab homine non prævisos intendit ipse, aut saltem prævidens permittit.

sit bona, non satis est finis bonus, nisi etiam materia, seu objectum, aut medium ut propositum cum talibus circumstantiis nec per se malum nec prohibitum sit : tum etiam, quia sub illa specie boni potest non intendi bonitas, sed impediri potius major bonitas seu perfectio. Ad hoc item caput reducuntur effectus talis cogitationis vel motionis : nam finis, qui est primus in intentione, est effectus motionum, quæ ad illum ordinantur : et quamvis interdum tales effectus ab ipso homine non intendantur, quia vel non præcognoscuntur, vel non quæruntur, saltem pro tali tempore : nihilominus a bono vel malo spiritu interius præmovente, sine dubio intenduntur, vel saltem prævidentur ac permittuntur (1) : et ideo ex illis tamquam ex fructibus cognosci potest qualis sit qui moveat.

Ad discernendos spiritus, 3um caput indicant exercitia, aut 1° ex parte modi sensibilis internorum motuum. — Hic modus facile discernitur quando locum habet; unde autem sit optime conjicitur. Nam qui sollicitus est salutis solet moveri blande, a bono; aspere, a malo spiritu : at cum negligente salutem spiritus bonus agit aspere; et malus, blande. Ratio sic conjiciendi 1a est quia vitæ ratio mutatur difficulter, suavius retinetur; 2a est quia bonus spiritus virum pravum habet loco adversarii; spiritualem, loco amici; et contra fit a malo spiritu.

(1192) XXXVII. Tertium caput est modus motionis, nam quod ad præsens attinet, potest esse duplex, scilicet [vel] sensibilis, sive mediis sensibus externis, sive per internam motionem phantasmatis; vel omnino internus et spiritualis. Prior facile cognosci potest, de quo consulendus Athanasius in vita S. Antonii, circa medium, apud Surium, 17 Januarii; tamen ex illo præcise non potest discerni, an sit a bono vel malo spiritu. Quamvis autem hoc verum sit de judicio certo et infallibili, tamen ex alio movendi modo, supponit optimam conjecturam B. Ignatius in posterioribus regulis de hac re, reg. 7a; nam interdum hæc interior motio fit placide ac suaviter, et cum magna animi tranquillitate, interdum vero duriter et quasi violenter, et cum aliqua perturbatione animi. Tunc ergo ait considerandam esse conditionem personæ, quæ movetur : nam si alioqui curam habeat procedendi in virtute et in obsequio divino, et suaviter movetur, signum est a bono spiritu moveri; si autem aspere, a malo. E contrario vero si persona est in peccatis, vel negligens in divino obsequio, a bono spiritu aspere, a malo blande et suaviter movetur : nam uterque spiritus intendit vel mutare animam a dispositione sibi contraria, vel promovere in sibi conformi : mutatio autem illa ordinarie requirit commotionem et asperitatem : continuatio autem, vel promotio in vita simili, suavius fit. Item, quia dum homo resistit bono spiritui, respectu illius, indiget reprehensione et aspera motione; tamen si ei obediat, meretur consolationem et suavem promotionem : et e contrario dæmon in eum, qui crescit in bono, tamquam in hostem insurgit, et in contrarium duriter impellit : in eo vero, qui negligens est, quiescit, et suaviter illum movet, ut in eo statu permaneat. Quæ est optima conjectura, licet non infallibilis (2). In qua etiam est advertendum, quod licet ex ea, vel ex aliis constet motionem esse a bono spiritu, attamen non potest ab homine cognosci, an sit immediate a Deo, an mediante angelo : quia cum spiritus creatus possit hoc modo hominem movere, nihil in eo relinquitur (quod homini saltem notum sit) ita proprium Deo, ut ex illo discernere possit homo, an Deus ipse immediate moveat. Verumtamen si aliunde constet motionem esse a bono spiritu, ad morales actiones parum refert quod motio sit immediata a Deo, vel mediante angelo custode, quia hic semper operatur ut minister Dei, et juxta illius voluntatem.

Quando moraliter constat esse a Deo motionem quæ fit modo sensibili, adhuc nescitur an ea sit immediate a Deo, vel ab angelo custode ut Dei ministro : sed id scire parum refert ad morales actiones.

(1193) XXXVIII. At vero e converso contingit in posteriori modo, nam si ille semel cognoscatur, ex illo optime intelligetur, Deum esse qui movet : nam, ut prænotavimus, talis motio immediate in superiorem partem animæ, divinæ virtutis est propria : igitur ex illa tamquam ex proprio effectu cognoscetur motor divinus. Dices, illuminatio angelorum inter se est mere spiritualis, et nihilominus non fit a Deo immediate, sed mediis superioribus descendit ad inferiores. Respondetur, modum illius illuminationis incognitum nobis esse, et ideo non posse ab illo sumi argumentum, fortasse enim non est per efficientiam unius angeli in alium : hi autem effectus, de quibus agimus, non fiunt sine efficientia circa ipsum hominem : vel certe, si aliqua efficientia in illa illuminatione intervenit, ad summum est alicujus speciei

Aut etiam in exercitiis, 3um caput discernendi spiritus sumitur 2° ex parte modi mere spiritualis, quo fit motio; hic enim modus soli Deo competit. — Si dixeris modum movendi mere spiritualem non competere soli Deo sed etiam angelo angelum illuminanti : hæc objectio diluitur. Nam illuminatio angelorum forte fit sive efficientia unius in alium, vel certe cum ea efficientia quæ in hominem

(1) *Permittuntur*. Editt. quatuor habent *præmittuntur;* quam lectionem primo dubiam duxi, deinde magis magisque suspectam huc amandare libuit. De hoc documento vide quæ tradit Athanasius in vita S. Antonii apud Surium, 17 Januarii, § NUNC JAM (MDCXXV.)

(2) *Quæ est optima conjectura, licet non infallibilis*. Ante hæc verba punctum duplex expunxi ut punctum simplex scriberem : quo melius appareat conclusio quædam non ad ea solum pertinens quæ proxime præcedunt, sed ubi continetur quidquid legere est ab his vocibus : *Quamvis autem hoc.*

exseri nequit: quare a Deo est immediate omnis motio quæ in hac vita immediate fit in intellectu aut in voluntate hominis.

intelligibilis, omnino abstractæ et independentis ab objectis sensibilibus: quæ species non potest fieri in anima conjuncta corpori naturali virtute: et ideo si aliqua illuminatio, vel motio in hac vita immediate fit in intellectu, vel voluntate hominis, sine dubio est immediate ab ipso Deo, præsertim, quia non sistit in ipsis speciebus, sed immediate versatur circa actus secundos intelligendi, judicando, vel saltem apprehendendo: et voluntatis, amando, timendo, etc., saltem per actus simplices, seu imperfectos.

Inter regulas posteriores discretionis spirituum regula secunda B. Ignatii utilis pro discernenda motione mere spirituali, an adsit, necne. Videlicet solus Deus efficit consolationem cujus nulla causa objecta est sensibus, intellectui aut voluntati.

(1194) XXXIX. Difficultas autem circa hunc modum est, in cognoscendo quando hæc motio tam intima, tamque intellectualis et spiritualis sit. Et ideo ad hoc dignoscendum secundam regulam [e posterioribus] posuit B. Ignatius his verbis: *Solius Dei est consolari animam, nulla præcedente consolationis causa, cum sit hoc proprium creatoris suam ingredi creaturam, et illam in amorem sui totam convertere, trahere et mutare: causam vero præcedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, neque voluntati nostræ quidquam objectum est, quod hujusmodi consolationem causare possit.* Quorum verborum intelligentiam facilem esse non existimo. Nam, ut paulo superius in quadam 3 regula [e prioribus] dicitur, consolatio spiritualis est, quando anima Dei amore exardescit, quando interna lætitia perfunditur, quæ animum ad studium salutis, vel ad quietem et pacem cum Deo habendam, faciliorem reddit. Hæc autem, vel similis consolatio non potest fieri in nobis sine causa, saltem intellectu apprehensa, quia non potest moveri affectus, nisi medio intellectu: quomodo ergo intelligi potest tunc nullam præcedere causam, quando nec sensibus, nec intellectui, nec voluntati quidquam objectum est, etc., si enim nihil objectum est, quid amabit, aut de quo lætabitur (1)? quomodo ergo poterit consolari? Et augetur difficultas, quia in hac vita non potest esse talis consolatio, adeo intellectualis, quin aliquo modo participetur a sensu, tum quia cognitio in hac vita non est sine phantasmate, et consolatio (ut dixi) non est sine cognitione: tum etiam, quia appetitus spiritualis et sensitivus, ita sunt in homine connexi, ut superior moveri non possit, quin aliquo modo secum ferat inferiorem, juxta illud: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.*

Difficultas dictæ regulæ, quia ex libro exercitiorum consolatio est quum Deus dat spiritalem amorem vel lætitiam, at impossibile videtur amare aut lætari sine objecto sensibus, intellectui, voluntati exhibito. Difficultas augetur quia omnis consolatio intellectualis participatur a sensu, sive ob adjunctam cognitionem, sive ob connexionem appetitus spiritualis cum sensitivo.

(1195) XL. Hic discursus ostendit, difficile esse hanc motionem percipere; non est tamen dubium quin possibilis sit, et quod aliquando detur, quamvis fortasse raro, et non nisi viris valde perfectis, et specialiter a Deo dilectis. Et quando talis motio revera datur ab Spiritu sancto, ipsa se aliquo modo prodit et ostendit suam originem esse a Deo. Hoc autem non est, quia vel moveatur anima per affectum sine aliquo objecto cognito, nec quia intellectus humanus operetur sine cooperatione phantasiæ: primum enim fortasse omnino repugnat: secundum autem licet possit a Deo fieri, et interdum factum sit, tamen est valde extraordinarium et miraculosum, de quo genere elevationis nunc non agimus. Indicium ergo hujus motionis est, ex parte quidem intellectus, quia in eo fit aliqua apprehensio, vel cognitio, quæ prout hic, et nunc in tali homine fit, non potuit per imaginationem excitari; vel [quia] est de objecto mobiliori, quam in sensum umquam aliquando ceciderit; vel quia fit tam subito, vel cum tanta intelligentia veritatis, ut ex vi phantasmatum comparari non potuerit: ut v. g. si gentili, qui numquam de creatore cogitavit, subito et sine discursu sese offerat, verum et credendum esse aliquem supremum auctorem, et sentiat hanc cogitationem esse ita infixam menti, ut non possit illam removere, et cum illi statim sese offerant multa, quæ veritatem illam credibilem faciant, quæ numquam antea homo cogitavit, nec per se erat sufficiens ad invenienda illa: tunc signum fere evidens est, Deum esse, qui in intellectu immediate operatur. Simile cum proportione est de fideli simplici, cui subito offertur cognitio de Deo trino et uno, vel de alio mysterio fidei cum tali modo, et tam distincta repræsentatione veritatis, ut plane superet capacitatem vel discursum ejus. Hoc etiam maxime contingere potest in judiciis practicis de diligendo Deo, aut pœnitentia agenda, perfectione sectanda, aut similibus; nam aliquando tam subito, et tam vehementer proponuntur menti, ut fere aperte constet non habere originem ab objectis sensibilibus, et phantasmatibus, sed

Expeditur hæc difficultas num. XXXIX. — Motio mere spiritualis 1° possibilis est, 2° forte non datur nisi raro et perfectissimis Deoque carissimis, 3° ipsa ubi adest prodit se ortam a Deo; tamen non quod voluntas moveatur sine cognitione, nec quod intellectus cognoscat independenter ab objectis sensibilibus.

Unum indicium dictæ motionis sumptum ex parte intellectus.

(1) *Lætabitur*. Editt. quatuor habent *lætabimur*.

potius si aliqua phantasiæ apprehensio tunc comitatur, a mentis cogitatione excitatam esse. Ex parte autem affectus indicium potissimum sumendum est ex modo, quia nimirum licet operetur circa objectum cognitum, tamen vehementius movetur, quam objectum ipsum per se posset, aut soleat movere. Ut, v. g. si objectum ut prosequendum proponatur, voluntas sentiat impetu, ac veluti necessitate quadam ad illud affici, saltem per simplicem affectum, vel majori voluptate et suavitate de illo cogitare, et ad illud inclinari, quam soleat, vel quam possit sua industria quærere, vel comparare. Si autem objectum proponatur ut fugiendum, vehementius terreat; et sic de aliis affectibus; quando enim hi affectus immediate versantur circa superiora, et spiritualia bona, et per se honesta, et prædicto modo fiunt, signum est, ab ipso Spiritu sancto movente voluntatem immediate fieri; quia nulla creatura habet tantam efficacitatem in humanam voluntatem. Et hæc omnia significavit P. Ignatius in illis ultimis verbis, quibus explicat nullam causam præcedere, quando nihil objectum est, quod hujusmodi consolationem causare ex se possit.

Dictæ motionis alterum indicium ex parte voluntatis : quando voluntas in rebus salutis vehementius quam soleat aut quam per se possit inclinatur ad bonum vel retrahitur a malo.

S. Ignatius per consolationem omni causa priorem id intelligit quod sub utroque indicio explicatum est.

(1196) XLI. Unde tandem concluditur, quo sensu dictum sit agitari hominem in oratione, vel etiam extra illam variis spiritibus consolationis, aut desolationis. Spiritus enim vocari possunt, vel spirituales motiones, quæ in anima hominis fiunt, vel spirituales substantiæ, a quibus illæ motiones fiunt, utroque enim modo sumi potest apud Paulum, 1 ad Corinth. 4, et apud Joannem, 1 canon. cap. 4. Ex quibus locis etiam constat merito tradi nobis rationem aliquam, et viam discernendi hos spiritus; nam licet evidenter, aut cum certitudine fidei dijudicari non possint sine Dei revelatione; nihilominus valde probabili conjectura, et interdum moraliter certa, potest de illis judicium ferri, ut lib. IX de gratia, a cap. 9, disseruimus : et ad illud maxime deservire possunt regulæ fundatæ in veris principiis theologiæ, et in magna experientia : hujusmodi autem sunt illæ, quæ traduntur ab Ignatio, nam si quis eas recte consideret, inveniet omnes revocari ad illa tria capita, quæ a num. XXXV proposuimus. Quod autem sit necessarium spirituales viros esse in hac arte instructos, per se notum est, quia nec temere est credendum cuicumque spiritui, juxta præceptum Joannis loco citato : *Nolite omni spiritui credere*, neque etiam nimium timendum est, ita ut divinæ etiam motiones vel contemnantur, vel reprobentur, contra præceptum Pauli : *Spiritum nolite exstinguere; prophetias nolite spernere : omnia probate, quod bonum est tenete*. Quamvis autem generales regulæ, et indicia designentur, non tamen omnibus concessum est eis uti, aut per illas judicare; sed [hoc] requirit aut speciale Dei donum, aut sapientem, et in rebus spiritualibus valde exercitatum virum, ut recte dixit Gerson tractat. de probatione spirituum, alphab. 17, lit. R. Qui etiam videri potest in tractatu, de distinctione verarum visionum a falsis, alphab. 17 in fine, ubi quinque signa adducit, quæ in his quæ diximus, et in documentis B. Ignatii continentur. Recte etiam de hac materia loquitur in centilogio de impulsibus, decade 3 et sequentibus; alphab. 63, lit. I, et in tom. IV habet tractatum de signis bonis et malis, alphab. 17, lit. B, quod huic etiam proposito deservire potest. Optime etiam Bonaventura de processu relig. cap. 18.

Varii spiritus in exercitiis nominati 1° sunt vel motiones spirituales vel substantiæ quibus motio efficitur ; 2° nequeunt infallibiliter sine revelatione discerni; sed probabilissime aut certo moraliter, maxime ex theologia et experientia, quod utrumque habent regulæ Ignatianæ ; 3° oportet ut noti sint a viris spiritualibus, qui forte aliter aut omni spiritui crederent aut spiritum exstinguerent; 4° etiam ex regulis et indiciis generalibus non tute discernuntur, sine Dei dono aut sapientia et multa rerum spiritualium experientia.

1, Thes. 5.

Gerson.

Recte scripserunt Gerson et S. Bonaventura super discretione spirituum.

Bonav.

Duodecimum dubium.

TITULUS DECIMO TERTIO INTERJECTUS.

(1197) XLII. Duodecimo occurrere potest in hoc opere difficultas, quia interdum videtur nimium tribuere viribus rationis naturalis et liberi arbitrii, interdum vero nimium motioni gratiæ. Primum intelligi potest ex quadam meditatione de tribus hominum classibus, ubi in [tertia] dicitur, quosdam esse paratos ad id quod intellexerint majus esse obsequium Dei : *Vel ex divino instinctu, vel ex rationis dictamine*. In regula 7 ad discernendos animæ motus, dicitur cogitandum esse nos interim a Domino nobis ipsis probationis causa relinqui, ut per naturales quoque vires insultibus inimici nostri obsistamus. Et tractando de tempore electionis dicitur : *Porro tranquillitas tunc noscitur adesse, quotiescumque anima nullis agitata variis spiritibus, vires naturales suas libere exercet*. Alterum autem membrum sumi potest ex eodem loco, ubi dicitur, aliquando divina virtus sic impellit voluntatem, ut omnis dubitatio, imo etiam dubitandi facultas animæ sublata sit, quominus sequatur impulsionem talem.

In exercitiis videtur nimium tribui nunc libero arbitrio, nunc gratiæ.

1um membrum dubii oritur ex dictis 1° in meditatione de tribus classibus; 2° in regula discretionis spirituum 7a inter priores; 3° sub tit. DE TEMPORE TRIPLICI AD ELECTIONES; IN FINE.

2um membrum dubii oritur ex dictis sub tit. *de tempore triplici electionis;* INITIO.

(1198) XLIII. Hanc difficultatem pro-

Idem fuit

S. Ignatii qui nunc est et Societatis spiritus conciliandi gratiam cum naturæ viribus modo accommodatissimo confutandis Lutherii et similium hæreses.

pono, non quia loca citata difficilia sint, sed ut occasionem sumam advertendi zelum, quem nunc habet Societas recte explicandi concordiam gratiæ cum libero arbitrio, et convenienter loquendi, et accommodate ad resistendum Luthero aliisque hujus temporis hæreticis, eumdem fuisse in patre nostro Ignatio, et vel ab illo in Societatem manasse, vel eumdem spiritum, qui hanc religionem movet ad resistendum hæreticis, hujus esse doctrinæ auctorem. In primis ergo in quibusdam regulis, quas in fine totius libri S. Ignatius proponit, ut cum orthodoxa ecclesia vere sentiamus, generaliter notari potest, omnes ad hoc tendere, ut ab erroribus hujus temporis maxime avertant, in omnibus, tam verbis, quam factis contrariam doctrinam profitendo, ut de obedientia ecclesiæ præstanda, de usu frequenti communionis eucharistiæ, de sacrificio missæ, et cantibus ac cæremoniis ecclesiasticis, ac divinis officiis, de votis monasticis ac cœlibatu, de cultu ac veneratione sanctorum, reliquiarum ac imaginum, de jubilæis, ac peregrinationibus et operibus satisfactoriis, et in universum de fide, et operibus ac timore Dei tam servili quam filiali, et denique de tuendis traditionibus patrum, et doctrinis sanctorum, ac probatorum theologorum, et similia, quæ plane ostendunt spiritum spiritui Lutheri directe contrarium, quem sine dubio Deus Ignatio præbuit, tamquam uni ex primariis ducibus, quos adversus eum excitavit. Tandem vero circa finem illarum regularum in 14 ita de prædestinatione loquitur : *Advertendum est, etiamsi plane compertum definitumque sit, nemini contingere salutem, nisi prædestinato; circumspecte tamen super hoc loquendum esse, ne forte gratiam, aut prædestinationem Dei nimis extendentes liberi arbitrii vires et operum bonorum merita excludere velle videamur; vel e converso, ne plus æquo hisce tribuentes, illis interim derogemus.* Et in regul. 17, magis hoc declarans, subdit : *Neque prædicandæ et inculcandæ gratiæ Dei usque adeo insistendum fuerit, ut serpere interdum possit auditoribus lethalis error, negata liberi arbitrii nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffuse quidem loqui fas est, Deo aspirante, sed quatenus in gloriam ejus uberiorem redundat, idque juxta modum convenientem, nostris præsertim temporibus tam periculosis, ne et liberi arbitrii usus, et operum bonorum efficacia tollatur.* Hoc ergo ipsum, quod faciendum præmonuit S. Ignatius, usu et exercitio in suo opere observavit, et hoc insinuare voluit locis in principio citatis, et in aliis, præsertim in posterioribus regulis de discernendis spiritibus, in 2 egregie explicat efficaciam gratiæ, dicens : *Proprium esse Creatoris suam ingredi creaturam, et illam in amorem sui totam convertere, trahere et mutare.* Et in 8 recte gratiam Dei excitantem, seu prævenientem ejusque efficaciam declarat dicens, immediate divinitus immitti; nulla, ex parte hominis, præcedente causa, et sufficientem esse ad consolandam animam. Advertit autem ibidem sapienter et subtiliter, hanc gratiam esse, veluti semen quoddam, quod sui reliquias in anima relinquit, per quas potest homo postea aliquid operari, in qua cooperatione misceri potest aliqua alia intentio, vel motio a proprio, vel contrario spiritu proveniens, quam proinde observare ac discernere necessarium est. Rursus in prioribus regulis de eadem discretione spirituum in undecima egregie docet æstimare divinam gratiam, ut cum aliquis operationem [ejus] in se sentit, seipsum deprimat ac vilefaciat : *Reputando secum quam imbellis, quamque ignavus apparebit desolatione impugnante, nisi per gratiæ et consolationis divinæ opem cito sublevetur.* Et e converso etiam docet, non despondere animum, etiam si quis gratiæ consolationem vel abundantiam non sentiat : *Quia unusquisque æstimare debet cum Dei gratia posse se plurimum, et adversarios suos devicturum, dummodo in Dei virtute collocet spem suam, et animum suum corroboret.* Ubi ostendit necessitatem gratiæ respectu omnium, et gratuitam abundantiam respectu aliquorum, et sufficientiam quam omnes sperare debent. Et paulo superius in regula 9 : *Certi* (inquit) *simus nostrarum virium non esse, vel acquirere, vel retinere fervorem devotionis, vehementiam amoris, abundantiam lacrymarum, aut aliam quamcumque internam consolationem, sed omnia hæc gratuita esse Dei dona, quæ si vindicemus nobis, ut propria, superbiæ et vanæ gloriæ crimen non sine salutis gravi periculo incursuri sumus.*

Is spiritus in B. Ignatio fuisse ostenditur ex libro exercitiorum, ubi regulæ ad sentiendum cum ecclesia huc tendunt ut verbis omnibus et factis directe excludantur recentium hæreticorum errores.

Loquentibus de prædestinatione vel de gratia cavendum ne nimium tribuant sive gratiæ sive libero arbitrio. S. Ignatius 1° ita docet in regulis 14 et 17 ad sentiendum cum ecclesia; 2° ita facit in regulis discretionis spirituum, tam posterioribus 2ª et 8ª, ubi vim gratiæ exponit; quam inter priores 11ª et 9ª, circa effectus gratiæ et liberi arbitrii.

(1199) XLIV. Cum ergo in 7 regula ex eisdem dicitur : *Interdum probationis causa nos Deum sine consolatione relinquere, ut per naturales quoque vires insultibus ini-*

Responsio ad primum membrum dubii in num. XLII. — Ta NATURALES

VIRES sive in regula discretionis spirituum 7a inter priores, sive sub tit. DE TEMPORE TRIPLICI AD ELECTIONES, IN FINE intelligendum est de viribus cooperantibus gratiæ.

mici nostri obsistamus; non dicitur ut gratia excludatur simpliciter, sed solum quoad majorem quamdam abundantiam et consolationem; nam statim additur : *Id quod possumus haud dubie assistente nobis jugiter præsidio divino, licet tunc nequaquam sentiatur, eo quod fervorem pristinum caritatis Dominus subtraxerit, relicta nihilominus gratia, quæ ad bene operandum, et ad consequendam salutem satis esse queat.* Unde *per naturales vires,* tum ibi, tum alio loco significari videntur naturales facultates, seu potentiæ, non tamen ut operantes per solam naturalem virtutem, sed ut adjutæ (1) divina gratia, et cooperantes illi. Postquam enim Deus sufficienter prævenit voluntatem per suam gratiam et fidem, interdum relinquit illam, ut bene utatur acceptis donis, vel ut resistat occurrenti tentationi, absque novo præveniente auxilio, quamvis non sine adjuvante et cooperante, ut in prædicto loco satis explicatum est. Alter etiam locus ex meditatione de tribus hominum classibus, facilis est : insinuatur enim ibi duplex modus quo movetur homo a Spiritu sancto; quos theologi distinguunt. Unus est per Spiritus sancti donum, quem optime vocat Ignatius, ex divino instinctu, in quo homo magis agitur, quam se agat : alius pertinet ad virtutes, in quo homo operatur per discursum, et dictamen rationis, non quidem sine lumine et auxilio supernaturali, sed illis adjutus. Sic enim ex principiis fidei et doctrinis patrum discurrimus et dictamus per infusam prudentiam de agendis. Et uterque modus insinuatur a S. Ignatio dum inter media ad bonam electionem, tertium ponitur : *Obsecrares Dei clementiam, ut dignetur mentem instruere et implere voluntatem quocumque potius mihi tendendum sit, adhibito nihilosecius pio fidelique intellectus mei ratiocinio, per quod apprehensa Dei voluntate, ad electionem ferar,* ubi notanda sunt illa verba, *pio fideliqueratiocinio,* quibus supernaturalis discursus significatur. Et sic ratiocinari, et eligere, est vires seu facultates naturales libere exercere, et voluntatem Dei cognoscere, ex rationis dictamine, numquam excludendo divinum lumen et gratiam. Quamvis negandum etiam non est, aliquando naturalis rationis dictamen conferre ad electionem honestam faciendam, non tamen de supernaturalibus bonis, de quibus in illis locis sermo esse videtur, sed de aliquo bono morali et honesto, ut late lib. I et II, de gratia ostensum est.

Tertia e tribus classibus dicitur, quod Deo gratius est, intellectura, VEL EX DIVINO INSTINCTU, VEL EX RATIONIS DICTAMINE. Sed his verbis in numero XLII objectis explicat tantum S. Ignatius animam moveri posse dupliciter : vel per donum Spiritus sancti, et tunc agitur magis quam agat; vel per dictamen rationis cum lumine fidei et gratiæ auxilio.

Dictamen rationis sine principiis supernaturalibus utile esse potest, in ordine naturali.

(1200) XLV. Tandem, quod in ultimo loco dicitur de divino impulsu ita efficaci, ut facultatem dubitandi auferat, pertinere credimus ad priorem modum divinæ motionis, per dona Spiritus sancti : nam interdum potest esse tam efficax, ut necessitatem quamdam inferat, saltem intellectui ad judicandum de aliquo, agendum; per donum consilii vel per aliquam revelationem adeo efficacem, ut ex parte intellectus non relinquat facultatem dubitandi. Quamvis autem tunc homo necessario judicet, impulsum Dei esse sequendum, nihilominus in voluntate manere potest eligendi libertas : hæc enim non aufertur per motiones gratiæ (esto posset Deus illam auferre), ne moralis fructus, et meritum actionis impediatur; sicut Christus Dominus necessario recte judicabat de omnibus agendis, et tamen libere eligebat. Hic autem motionis modus nec necessarius est ad supernaturaliter operandum, nec ordinarius est, sed ex speciali Dei gratia aliquando liberaliter conceditur, ut de Matthæo et Paulo in eodem loco exempla ponuntur. Et hactenus de doctrina libri exercitiorum.

Responsio ad 2um membrum dubii in eodem numero LXII. — Sub tit. DE TEMPORE TRIPLICI AD ELECTIONES; INITIO dicitur Dei virtus aliquando tollere homini facultatem dubitandi quin sequatur divinam impulsionem. Tamen his verbis non supponitur sublata libertas, nisi solius intellectus; qui quamvis tunc judicet necessario, adhuc potest voluntas eligere libere. Ceterum raro ista fiunt.

CAPUT VI.

De arte, seu methodo exercitiorum.

(1201) I. Secundo loco dicere proposuimus de arte, seu methodo ad orandum, seu ad exercendam mentem in rebus spiritualibus data in hoc opere a B. Ignatio. Circa quam primo dubitare quis potest, quia vel infructuosum, vel impossibile videtur hujusmodi opus ad artem redigere, et sub regulis constituere : quia non humana industria et virtute, sed Spiritus sancti inspiratione et auxilio fieri debet, juxta illud psalmi 83 : *Beatus vir cujus est auxilium abs te; ascensiones in corde suo disposuit.* Spiritus sanctus autem nullis arctatur legibus, sed variis et infinitis modis movet et illuminat animam prout vult. Non est ergo hoc opus artis, sed gratiæ; nam si homo velit legibus alicujus artis astringi, sæpe impediet Spiritus sancti motum. Deinde

Arguitur contra methodum traditam in libro exercitiorum mentem applicandi ad res spirituales : 1° quia methodus servanda in rebus spiritalibus, non regulis hominum subjacet sed Spiritus sancti.

2° objicitur :

(1) *Adjutæ.* Editi quatuor habent *adjutas.*

Liber adeo simplex et brevis contemptui obnoxius est.

contemnere quis potest simplicitatem et brevitatem hujus operis, nam in meditationibus quæ in eo traduntur, brevissima puncta ex historia evangelica aut ex consideratione vel comparatione aliqua vulgari desumpta proponuntur per simplicia verba, nihil fere addendo quod ad materiæ ubertatem, et ad unius horæ vel plurium discursum et meditationem viam aperiat.

3° objicitur : In exercitiis oratio et meditatio explicantur, omissa contemplatione quæ excellentior est.

Tertio cum supremus gradus interni exercitii sit contemplatio, admirari quis potest, quod in toto hoc opere nihil de ratione aut modo contemplandi traditur, sed totum circa orationem et meditationem versatur.

4° objicitur : Exercitiorum hebdomada 1ª est circa viam purgativam; 2ª, 3ª et 4ª, circa illuminativam ; nulla pars, circa contemplativam.

Item cum in hac via spirituali, tres gradus seu viæ distinguantur, scilicet, purgativa, illuminativa et contemplativa; prima traditur in prima exercitationum hebdomada : circa secundam autem reliquæ omnes meditationes versare (1) videntur, tertia omnino prætermissa.

5° objicitur : In dicto libro, meditationibus de creaturis, de nobis, de humanitate Christi, et nihil additur quo anima discat de Deo cogitare ipsique uniri : hinc doctrina exercitiorum saltem imperfecta.

Bonav. Bernard.

Item cum nostra oratio et consideratio ita debeat a creaturis, et a nobis ipsis incipere, et per Christi humanitatem progredi, ut ad Deum ipsum in se terminetur, ei[que] præcipue anima adhæreat, ut late prosequitur Bonaventura in Itinerario mentis, et D. Bernardus in Scala claustrali, seu de modo orandi : in hoc opere de initio et progressu variæ meditationes tam de creaturis, quam de nobis ipsis traduntur (2); de Deo ipso, aut modo cogitandi, de attributis et perfectionibus ejus, vel de modo unionis animæ cum ipso nihil docetur; et ex hac parte dicetur saltem imperfecta hæc doctrina.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

B. Ignatii consilium in hac methodo tradenda fuisse optimum.

(1202) II. Tria igitur in hac parte a nobis ostendenda sunt : primum, consilium Ignatii de tradenda aliqua directione, et quasi arte hujus mentalis exercitii, fuisse prudentissimum, ac plane divinum. Secundum, quam rationem in ea directione tradenda servaverit, ut majori se exercentium utilitati consuleret. Tertium, quomodo modis omnibus, seu statibus satisfecerit.

Tituli primo interjecti 1ª probatio, ab experientia : quia multi per dictam methodum profecerunt in spiritu.

Primum efficacissime probatur ex effectu ipso; experimento enim constat, per hanc artem in spirituali vita multos profecisse. Quod etiam Paulus III, in Bulla superius citata agnoscit. Secundo confirmari hoc potest exemplis sanctorum, qui non solum ad mentalem orationem, et considerationem homines excitant, sed etiam modum orandi et ascendendi ad Deum, docere conantur, quoad possunt.

2ª probatio ab exemplis patrum et auctorum gravium qui libris suis orationem non modo commendare sed docere conantur.

Dionys. Areop. August.

Hæc fuit intentio Dionysii, præsertim in libro de mystica theologia. Et fortasse eadem fuit mens Augustini in lib. meditationum, qui IX tom. habetur, et in altero lib. de diligendo Deo, et soliloquiis, cum aliis opusculis, quæ eodem tom. IX Augustino adscribuntur. Differentia autem esse videtur, quod in omnibus illis libris Augustinus, non tam docet meditandi aut contemplandi modum, quam ipsam meditationem exercet, seu affectus, qui ea exercentur, profert et describit, in aliis vero duobus libris soliloquiorum, potius speculative inquirendo et disputando (ut solet), quam affectum exercendo procedit.

D. Prosper.

Divus etiam Prosper tres libros scripsit de vita contemplativa : sed in eis non tam rationem contemplandi docet, quam generalem doctrinam tradit de vita activa et contemplativa, et ministeriis vel laudibus earum, et consequenter de omnibus virtutibus disserit. Sic etiam alii patres de hac materia ad instructionem eorum, qui contemplationi, aut meditationi incumbere cupiunt, varios tractatus scripserunt, præcipue Bernardus de Interiori domo, et in Scala claustralium, etc. Et Richardus de S. Victore in tractatu de eruditione hominis interioris, et libro de præparatione ad contemplationem, cum aliis quæ in I part., operum ejus habentur : et Bonaventura (ut in principio dixi) proprium librum scripsit de exercitiis spiritualibus, et alium de quatuor mentalibus exercitiis præter plura alia opuscula de meditationibus, de septem itineribus æternitatis, et Itinerarium mentis, et similia. Laurentius etiam Justinianus multa habet egregia opuscula, præsertim lib. de vita solitaria, ubi de modis orandi, et de discretione spirituum, et necessitate mentalium exercitiorum, et quæ illa futura sint, specialiter disserit cap. 15, 16 et 18. Omitto alia quæ Blosius, Taulerus, Gerson et Dionysius Carthusianus, et alii inter sua opera de hac materia scripserunt.

D. Bern. Rich. Vict. Bonav. Laur. Just.

Tamen apud scriptores ecclesiasticos pleraque sunt de laudibus et effectibus oratio-

Qui tamen omnes potius exhortando, quam instruendo procedunt, et ideo fusius scribunt de laudibus et effectibus meditationis vel contemplationis : peculiarem autem methodum orandi, non ita distincte

(1) *Versare*. Ita editt. quatuor; forte pro *versari*.

(2) *Traduntur*. Editt. quatuor habent *tradantur*.

nis: hujus vero methodum B. Ignatius brevissime et optime tradidit.

tradunt. Beatus autem Ignatius brevissimis regulis ac verbis mirabilem hanc instructionem comprehendit, quam non tam ex libris, quam ex unctione Spiritus sancti, et ex magna experientia et usu hausisse videtur.

Tituli primo interjecti 3a probatio ex ratione. Directionem specialem requirit oratio mentalis tamquam opus inter præcipua et difficiliora; fructuosissimum, si recte fiat; secus, plenum tædii, otiositatis aut periculi. Eam vero directionem brevem, ordinatam, pluribus accommodatam, viris perfectis probatam, e libro exercitiorum sibi et aliis ceu divinitus acceptam adhibet Societas; non ut excludatur Spiritus sanctus, sed ut homo regularum ope faciat quod in se est meditando et discurrendo, quamdiu divina præmotio abfuerit eidemque recipiendæ et animadvertendæ aptus evadat.

(1203) III. Tertio ratione id ostendi potest; quia in omnibus actionibus suis, tam externis, quam internis indiget homo instructione et doctrina, ut eas recte, et utiliter præstare possit: sed hæc operatio interior, quæ generali nomine oratio mentalis appellatur, est una ex præcipuis, ac difficilioribus, et utilioribus, quæ ab homine exerceri possunt, ergo multo magis homo indiget aliqua instructione et directione, ut in ea recte procedere et proficere possit. Complectitur enim hujusmodi opus plures, et nobilissimos actus humanos intellectus, res æternas et divinas cogitantis, et voluntatis detestantis peccata, diligentis Deum, et contemptis temporalibus, æterna desiderantis. In quo exercitio magnus fructus esse potest, si recte fiat; multum vero tædii et otiositatis, aut etiam periculi, si male fiat; ergo habere aliquam viam brevem ordinatam, et varietati hominum accommodatam, et perfectorum hominum usu et experientia probatam, non potuit non esse utilissimum opus, ac plane divinum. Atque ita Societas cum ad procurandam propriam et aliorum perfectionem vocata sit, quæ ab oratione et communicatione cum Deo maxime pendet, peculiarem hanc methodum ac modum meditandi et orandi tamquam præclarum quoddam donum ac munus a Deo datum, et medium efficacissimum ad suum finem consequendum æstimare debet. Quamvis enim principalis auctor interioris profectus, et exercitii, quo id obtinetur, sit Spiritus sanctus, nihilominus ex parte nostra plantare et rigare necesse est, ut incrementum det Deus; gratia enim et illuminatio divina, non excludit cooperationem et præparationem hominis, sed potius illam requirit. Ut ergo homo quod in se est faciat, consiliis et regulis juvari poterit; quæ tamen non ea intentione traduntur, ut hominem ligent, vel ut legem ponant Spiritui sancto, quominus creaturam suam moveat prout voluerit, sed solum instruunt hominem, tum ut operari incipiat, et meditari, ac discurrere quando a Spiritu sancto specialiter non præmovetur; tum ut Spiritus sancti impulsum recipere aptus sit, eumque sentire et sequi valeat. Et hoc ipsum in eisdem exercitiis animadvertitur, ut ex annotationibus, quæ in principio eorum traduntur, et ex multis aliis locis eorum constat. Et ex his patet solutio ad primam objectionem num. I propositam.

Ad objectionem 1am in n. I positam responsio patet ex ultimo dictis.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Exercitiorum methodum ad finem intentum salutis animarum esse accommodatissimam.

Duplex ratio brevitatis hujus libri exercitiorum: 1a, ut sciantur et fiant singula facilius ac suavius; 2a, quia exhibet tantum principia generalia quorum applicationem committit instructori; hunc enim nunquam inexpertis defuturum supponitur.

(1204) IV. Circa secundum punctum num. II positum advertendum in primis est mentem Ignatii fuisse brevissime comprehendere omnia, quæ ad spiritualem instructionem et interiorem animæ salutem conducere possunt, tum ut facilius addisci et exerceri possent: tum etiam, ut exercitium ipsum suavius et delectabilius fieret, ut statim dicetur in num. VII, tum etiam, quia sola principia generalia possunt esse omnibus communia, applicatio autem in particulari cum majori, vel minori extensione, aut cum his, vel illis circumstantiis relinquitur prudentiæ spiritualis magistri et instructoris, quam in ipsis primis notationibus exercitiorum (1) supponit numquam defuturam ei, qui in spiritualibus exerceri incipit, juxta consilium Bernardi ad fratres de Monte Dei column. 16: *Quamdiu parvulus es, et donec plenius addiscas divinam cogitare præsentiam, pædagogum tibi procura;* cui statim dicit cogitationes omnes esse aperiendas. Nam, ut ipsemet scribit lib. de ordine vitæ column. 7: *Magnum hujus vitæ solatium est, ut habeas cui pectus tuum aperias.* Spiritualis autem vita duo potissimum requirit, morum correctionem et unionem cum Deo. Ad morum autem correctionem in primis pertinet purgatio præcedentium delictorum, quotidiana conscientiæ cura, et frequens etiam peccatorum confessio. Secundum vero frequenti meditatione, et oratione, et virtutum exercitio comparatur. Ad utrumque autem recta electio circa vitæ statum maxime necessaria est. In his ergo omnibus convenientissimo ordine instruitur homo per hæc exercitia. Quia vero conveniens æstimatio, et recta intentio finis ultimi principium est omnium bonarum actionum, ideo S. Ignatius ante particularia exercitia hoc præmisit

Bernard.

Ratio ordinis in eo exercitiorum libro servati. Ibi agitur 1o, de fine ultimo, quippe cujus recta æstimatio et intentio est principium omnis mali vitandi et boni procurandi; 2o tam de conscientiæ examine et de confessionibus, quam de frequenti exercitio meditationis,

(1) *Exercitiorum.* Ita in edit. 1634; edit. 1625 habet *exercitionum;* editt. 1626, 1744, *exercitationum.*

orationis et virtutum : hæc enim pertinent ad duo præcipua vitæ spiritalis capita; morum correctionem et unionem cum Deo; 3° de electione circa vitæ statum, quæ duobus jam dictis utilissima est.

tamquam fundamentum totius reformationis spiritualis.

Quatuor hebdomadarum hujus libri enucleatio. — Unicuique dies septem sæpe conveniunt, plures aut pauciores licet tribuere : hebdomadas enim non dierum numerus distinguit, sed finis proximus.

(1205) V. Deinde vero quatuor hebdomadas exercitiorum distinxit, quas ita appellavit, non quia necesse sit in singulis septem dies, et non plures, vel pauciores insumi, sed quia commode ita distribui possunt, et regulariter illud tempus videtur sufficiens, et accommodatum. Proprie ergo distinguuntur in materia, et fine ad quem singula proxime ordinantur. Prima enim viam purgativam continet, et ideo materia ejus est divinæ offensionis gravitas, et omnes considerationes, quæ ad hunc finem, et ad veram pœnitentiam de peccatis agendam conferunt. Et propterea illi adjungitur duplex conscientiæ examen mane et vespere quotidie faciendum, quod et ad conservandam conscientiæ puritatem, et ad frequentem confessionem utilissimum est, de quo Bernardus lib. de vita solitaria column. 15 : *Sedeat judicans justitia, stet rea, et se accusans conscientia : nemo te plus diligit, nemo te fidelius judicabit, mane præteritæ noctis fac a temetipso exactionem, et venturæ diei tibi indicito cautionem : vespere præteritæ diei rationem exige, et supervenientis noctis fac indictionem.* Fuitque consuetudo antiquorum patrum : nam de Divo Antonio refertur lib. I Tripartitæ, cap. 11, quod *præcipiebat semetipsum discutere, et secum ponere rationem eorum quæ gessit diu, noctuque : si quid autem indecens ageret, conscriberet, ut de cetero parceret in delicto, semetipsum scilicet erubescens, si plurima sui delicta comperisset.* Et apud Surium 17 Januarii, § *Tandem,* præcipiebat monachis, ut rationem diei, noctisque facientes, si [quid] in se comprehendissent, peccare desisterent, etc. Basilius etiam sæpe hoc consilium repetit : nam in sermone de abdicatione rerum post medium : *Quæ singulis* (inquit) *diebus feceris opera, ea vesperi tecum ipse commemora, et cum his, quæ feceris pridie conferto, ut melior in dies exsistas.* Et sermone de ascesi, seu exercitatione monachi, inter alia consulit, quotidianas suas, et cogitationes, et actiones omnes diligenter examinare; et serm. 1 de instit. monach. in fine : *Completo* (ait) *jam die, omnique opere tum corporis, tum spiritus absoluto, præclare fiet si diligenter unusquisque antequam cubitum eat, cum animo suo conscientiam suam exquirat,* etc. Et Joannes Climacus 4 gradu de obedientia circa finem : *Optimus* (inquit) *trapezita est, qui quotidie vespere lucrum, ac detrimentum omnino computat, quod scire manifestius non potest, nisi in horis singulis, in tabulis omnia denotet : nam cum calculi singulis horis ponuntur, totius diei ratio postmodum clarius agnoscitur.* Et paulo superius refert de quodam religioso : *Ad cujus latus cum appensum cingulo brevem libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitationes suas in eo notare, hasque omnes nuntiare pastori solitum : non solum autem illum, sed alios quamplures id facere ibidem conspexi : erat enim (ut comperi) patris sancti mandatum.* Chrysostomus etiam homil. 2 in psal. 50, circa illa verba : *Peccatum meum contra me est semper;* consulit, ut qui diuturno tempore, vel alio commodiore non potuerit, saltem in ipso lecto antequam somnus irrepat, examinet, quid boni fecerit, quidve mali admiserit, et gehennæ recordetur, ut metu affectus bonum augeat, et malum auferat. Idem videre licet in Bonaventuræ opuscul. de puritate conscientiæ cap. 6, et in Speculo disciplinæ, Thoma de Kempis lib. II de disciplina claustralium cap. 9 et lib. de disciplina monastica cap. 11. Imo et Seneca, hoc præbuit consilium lib. III de ira cap. 36. In hoc vero omnium defectuum quotidiano examine, quod propterea generale vocat, monet B. Ignatius ut a gratiarum actione pro beneficiis incipiamus, vel quia non minus id debetur in fine diei, quam peccatorum recogitatio, vel certe quia multum juvat ad magis dolendum de benefactoris offensa. Invenio autem consilium hoc in Clementis Alexandrini lib. IV pædag., cap. 4 : *Postremo,* ait, *antequam nos somnus invadat, pium et sanctum est Deo gratias agere, ut qui ejus benignitatem, et gratiam fuerimus consecuti : ita ut cum divino quodam afflatu nos ad somnum conferamus.* Illud tamen animadvertere libet, dictos patres solum generaliter attigisse conscientiæ examen semel aut bis, vel sæpius in die peragendum, particulare autem examen, quod assumitur contra unum vitium speciale, ut in illo emendando major cura adhibeatur, et sic procedendo per singula facilius omnia eradicentur, sapienter fuisse a B. Ignatio excogitatum : insinuavit autem illud Basilius in regulis brevioribus regul. 289, ubi ait, quando aliquis frequentius in aliquo peccat, considerare debere radicem, et ibi

De peccati gravitate agendaque pœnitentia tractat (1a hebdomada) continens etiam exercitium quotidianum bis examinandi conscientiam. Verbis quidem et factis examen generale conscientiæ a patribus commendatur.

Bernard.

Hist. Trip.

Basil.

Juan. Clim.

Chrysost.

Bonav.

Thom. de Kemp.

Senec.

Clem. Alex.

At excogitavit B. Ignatius examen particulare; de quo siluerunt patres citati, præter Basilium aliquid hujusmodi innuentem.

Basil.

specialiter medicinam adhibere, atque *in singulis peccatis* (inquit) *simili modo.*

De statu vitæ futuræ eligendo et constituendo tractat 2ª hebdomada. Ibi proponuntur 1° quædam de Christo, ut electionis fundamentum sit, quale oportet, imitatio Christi; 2° media et documenta rectæ electionis.

(1206) VI. Secunda hebdomada ad hoc ordinatur, ut homo recte eligat et constituat statum vitæ futuræ. Quia vero fundamentum rectæ electionis quoad statum vitæ in homine christiano esse debet sequi et imitari Christum, ideo statim in principio illius hebdomadæ proponuntur considerationes, quæ ad hoc firmiter statuendum inducant, et præsertim de incarnatione et vita Christi Domini, quæ nobis proposita est tamquam exemplar ad quam nostra formanda est. Deinde proponuntur media ad rectam electionem faciendam, et documenta omnia ad illum finem necessaria.

Hebdomada 2ª respondet initio viæ illuminativæ et status proficientium; sicut prior hebdomada pertinet ad viam purgativam et ad statum incipientium.

Unde ab hac hebdomada incipit homo instrui in via quam vocant illuminativam, nam facta purgatione peccatorum in priori hebdomada, incipit homo ulterius tendere per virtutis viam, et consequenter incipit circa illam illuminari. Inchoatur etiam hic status proficientium : nam status incipientium, ad partem purgativam maxime pertinet.

De Christi passione tractat 3ª hebdomada, ad perfectionem sensim comparandam ejus virtute et meditatione.

Quia vero perfectio vitæ christianæ longo tempore comparatur, et præcipue per virtutem passionis et mortis Christi, et meditationem ejus : ideo hoc agitur in tertia hebdomada, in qua passio Christi ad meditandum proponitur.

Exercitia 2æ et 3æ hebdomadæ conveniunt plerisque viris spiritualibus: horum enim pars major est in statu proficientium; pauci, in perfectorum statu.

Unde etiam ad statum proficientium, et ad viam illuminativam pertinet, ideoque exercitia hujus, et præcedentis hebdomadæ ad frequentiorem usum totius vitæ spiritualium hominum pertinet, quia major pars hominum, etiam bonorum, et ex instituto ac electione Deo servientium est in statu proficientium : status enim perfectorum paucorum est.

Regulæ ad victum temperandum recte ponuntur in 3ª hebdomada, quum sine moderatione victus durare nequeat usus orationis mentalis.

Et fortasse ob hanc causam in fine tertiæ hebdomadæ adducuntur quædam regulæ ad victum temperandum. Nam ad usum mentalis orationis, ut continuari possit, hæc moderatio in primis necessaria est.

De mysteriis Christi gloriosis tractat 4ª hebdomada, attingitque viam unitivam.

Denique additur quarta hebdomada in qua Christi gloria et resurrectio ad considerandum proponitur, attingitque viam unitivam, ut statim dicam.

Forma seu modum et directionem meditandi præcipue tradit B. Ignatius in suo libro; ibi complectens Dei dono et sua experientia quidquid ejus generis videtur posse desiderari.

(1207) VII. In his autem meditationibus duo animadvertenda sunt, materia scilicet, et forma. Materia consistit in re, quæ ad considerandum datur; fôrma in modo et directione, quæ ad recte et fructuose considerandum traditur. Et hoc posterius est, in quo maxime laboravit Ignatius : et revera fuit donum, speciali gratia illi concessum, et non sine magno usu et experientia comparatum cum divina gratia, et ideo in hac forma proponenda et declaranda, et diversis hominum statibus et ingeniis accommodanda, versantur fere omnia documenta hujus operis, nihilque deest, (ut existimo) quod desiderari possit.

Cur in materia ad meditandum suppeditanda, breviter fuerit B. Ignatius. — Quia 1° omnia complecti non poterat, 2° meditantibus facile, fructuosius, et dulcius est materiam uberiorem ipsi per se invenire aut illustratione divina. Ad objectionem 2am in num. I positam responsio patet ex ultimo dictis.

(1208) VIII. Circa materiam autem solum hoc observatum est, ut sufficiens, et accommodata sit ad scopum proxime intentum, et ad viam seu gradum spiritualis vitæ, qui procuratur : non vero traditur in unaquaque hebdomada omnis materia, vel meditatio, quæ ad illam pertinere potest, quia hæc infinita est, et facile ab unoquoque inveniri potest. Et ita constat responsio ad secundam objectionem in num. I, nam quod ipsamet materia ad brevia puncta redacta simpliciter, et sine multiplicatione discursuum, vel conceptuum proponatur, ex instituto factum, pertinetque ad sapientem formam artificis, ut ipsemet statim in principio regulæ 2 adnotavit, ut scilicet is, qui meditaturus est, accepto solum meditationis fundamento, postea per se, vel ex discursu proprio, vel ex divina mentis illustratione ratiocinetur, et ita cum majori spirituali gustu, majorique fructu in oratione et meditatione versetur. Simili consilio Cyprianus in præfatione libri de exhortatione martyrum, sola capitula dominica se attigisse dicit : *Ut non tam tractatum meum* (inquit) *videar tibi misisse, quam materiam tractantibus tribuisse; quæ res in usum singulis proficit utilitate majore. Nam si confectam et paratam jam vestem darem, vestis esset mea, qua alius uteretur, et forsitan non pro habitudine staturæ, et corporis res alteri facta, minus congruens haberetur. Nunc vero de agno, per quem redempti ac vivificati sumus, lanam ipsam, et purpuram misi, quam cum acceperis, tunicam tibi pro voluntate conficias, et plus, ut in domestica tua atque in propria veste, lætaberis, et ceteris quoque, ut et conficere ipsi pro arbitrio possint, quod misimus exhibebis.* Addit præterea rationem aliam non minus instituto nostro accommodatam, dicens : *Nec non et illud consilium utile et salubre, prospexi in exhortatione tam necessaria amputandas esse verborum nostrorum moras et tarditates, atque ambages sermonis humani subtrahendas, ponenda sola illa, quæ Deus loquitur, et præcepta ipsa divina velut arma pugnan-*

Cyprian.

tibus suggerenda sunt, inde aures erigantur, inde instruantur mentes, inde et animi et corporis vires ad omnis passionis tolerantiam roborentur. His ergo et similibus rationibus motus B. N. Ignatius exercitiorum materias paucis, et simplicibus verbis proponendas duxit, idemque spiritualibus magistris servandum præcepit, habita nihilominus ratione personarum, quæ instruuntur, ut indoctis et rudioribus nonnulla via aperiatur, et materia ipsa aliquantulum digeratur quantum satis sit, ut unusquisque pro captu suo circa illam discurrere ac meditari possit.

Vult B. Ignatius ut qui aliis tradunt exercitia, materias breviter proponant et simpliciter; eas tamen magis digestas rudioribus.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Per hanc methodum omnibus vitæ spiritualis statibus satis provisum esse.

Ad 3am objectionem in num. I (sub 3°, 4° et 5°) positam, sic respondetur : Exercitiorum hebdomada 4a est circa viam contemplativam seu unitivam, quum directe non respiciat emendationem aut profectum, sed spem et amorem rerum æternarum ac divinitatis.

(1209) IX. Tandem hinc etiam constat quod tertio loco in num. II proposuimus, per hanc scilicet exercitiorum rationem, omnium statibus, seu ordinibus sufficienter provisum esse, satisfitque facile tertiæ difficultati in principio num. I tactæ; non enim omissus fuit in his exercitiis ultimus gradus contemplationis, sed traditus, vel insinuatus fuit, quantum per humanam industriam fieri expediebat. Nam in primis quarta hebdomada, quæ est de Christi gloria, et gaudio resurrectionis, ad viam unitivam pertinet, non enim ad morum emendationem, aut profectum directe ordinatur sed ad spem, et amorem excitandum rerum æternarum, et ad participandum in hac vita aliquo modo æternas delicias : *In aula mentis* vacando divinæ sapientiæ, ut serm. 8 de jejunio Leo papa dixit. Deinde in fine illius hebdomadæ addita est contemplatio ad amorem spiritualem in nobis excitandum, quod maxime pertinet ad contemplationem. Est autem animadvertendum, in hoc gradu contemplationis seu viæ unitivæ distinguendum esse initium ejus seu totum id quod habet rationem viæ, a termino qui est ipsa unio cum Deo cum quadam veluti simplici intuitione veritatis. Nam in priori parte hujus viæ servanda est eadem forma orandi ac meditandi, quæ in ceteris servatur paucis mutatis, et accommodando materiam scopo, et fini intento : in posteriori autem parte nulla certa forma, vel modus præscribi potest, quia in simplicissimo actu consistit, magisque recipiendo, quam inquirendo perficitur, quamvis cooperatio hominis non excludatur. Hac igitur ratione P. N. Ignatius attingendo hunc gradum ultimum contemplationis, ea quæ pertinent ad initium ejus, et ad formam et materiam, in illo servandam et applicandam, sufficienter proposuit, contentusque fuit ponendo sapientes in via; nam quod reliquum est magis ad magisterium Spiritus sancti, quam hominis spectat, ideoque de ipsa unione cum Deo, et de ipso actu simplicis contemplationis pauca dixit.

Leo Papa.

Insuper quia in contemplatione pars prior, id est via seu initium, et pars posterior seu terminus reperiuntur, ideo P. N. Ignatius satis multa habet de initio, forma et materia partis prioris, sed pauca de posteriore, quæ est unio cum Deo et actus simplicissimus nulli formæ adstrictus, atque e

Spiritus sancti magis quam ex hominis schola.

(1210) X. Et ob eamdem causam potissime nos docuit versari circa Christi humanitatem, quia illa est ostium per quod ad divinitatem introducimur, Joan. 10; de quo videri potest Bonaventura opuscul. de septem itiner. æternitatis, sect. 1, distinct. 1 et 3; Richardus de S. Victore lib. V de contemplat. cap. 12, et sequenti; et Blosius in Canone vitæ spiritualis cap. 21, ubi post nonnulla documenta circa meditationem passionis Christi concludit : *Supradictis igitur rationibus occupa te pro tuo modulo circa humanitatem Christi; hæc mentem tuam ita possideat, ut quidquid phantasmatum aliunde vitiose se ingesserit, mox dissipetur; hanc elige in qua tutus requiescas quamdiu ad altiora non proveheris. Navis enim est, qua mare sæculi hujus citra periculum pertransire, atque ad beatam illam patriam feliciter pervenire poteris. Quamquam Dominus etiam te hic navigantem eo aliquando forte sustollet, ubi ab omnibus rerum formis atque simulacris intus nudaberis, ubi a te ipso deficiens, feliciter transibis in Deum; eo interdum deducet te manus Domini si expedierit, ut tempore hujus exilii eo perducaris; si non expedierit, non perduceris.* Unde intelligimus hanc spiritualem artem ad summum posse nos dirigere circa meditationem humanitatis Christi, sub qua comprehendi potest omnis elevatio mentis ex creaturis ad Deum : nam quod altius est non cadit sub humanam industriam; et ideo monet idem Blosius in Specul. spirit. cap. 11, eos etiam qui speciali gratia ad unionem cum Deo elevantur, cessante illa Dei operatione, debere statim resumere propriam actionem et sanctas imagines, id est, ad officium meditationis redire, ne otio torpescant. Ob hanc ergo causam hæc exercitia in his meditationibus potissime insistunt.

B. Ignatius de via contemplationis ideo potissimum instruxit, quia potest homo dirigi circa meditationem humanitatis Christi et elevationem mentis ex creaturis ad Deum; quod vero altius est Deo docente discitur.

D. Bonav. Richad. de S. Vict. Blosius.

Blosius.

(1211) XI. Si quis tamen recte animadvertat, a principio docent, seu manu du-

Non tamen de termino ejus

viæ contemplativæ instruere omnino prætermissit B. Ignatius. Nam ut videtur, sensuum applicatio (de qua in hebdomada 2ª) est contemplationis participatio, saltem in modo operandi, intuendo veritatem cum animi quiete et affectibus.

cunt eum qui spiritualiter exercitatur ad intuendam, vel ponderandam veritatem aliquam, cum interna animi quiete, et affectibus, qui illam comitantur. Huc enim tendit, ut existimo, illa sensuum applicatio de qua fit mentio in hebdomada secunda; nam illa applicatio magis intellectualis esse debet, ut per eam quis mente intueatur factum aliquod, quod admiretur, ut ad illud afficiatur, vel audiat verba quorum pondus consideret, ut illis moveatur, vel odoretur fragrantiam virtutum, aut donorum alicujus animæ, et sic de aliis; hujusmodi enim applicatio mentis participatio quædam contemplationis est, saltem quantum ad modum operandi.

Viæ tres, purgativa, illuminativa et unitiva sunt permixte exercendæ, non omnino quidem, sed aliquatenus. Sic enim 1ª via fiet suavior et utilior per secundam et tertiam; 3ª via, tutior per primam et secundam; 2ª via, melior fructibus primæ et tertiæ, quibus media est.

Quamvis enim tres illæ viæ quantum ad principales actus suos sint distinctæ, non tamen necessario sunt, imo nec regulariter esse debent omnino impermistæ, sed in unaquaque illarum aliquid de ceteris participandum est, nam in prima aliquid necessarium est de secunda et tertia, ut suavior fiat, et magis fructuosa : nam timor, et dolor, ac detestatio peccatorum per amorem Dei, et affectum virtutum perficitur, et delectabilior fit. In tertia vero aliquid de prima et secunda retinere frequentius expedit, propter majorem securitatem. De qua re legi potest Blosius, qui optime loquitur in Speculo spirituali, cap. 11. Secunda vero ob utrasque rationes, et tamquam media inter duas extremas aliquid de illis participare debet. Hoc ergo in universum in prædictis exercitiis significatum est :

Spiritualis instructio 1° in exercitiis tanta est quantam capit methodi brevitas; 2° augenda est viva voce, 3° perficitur experientia et Spiritus sancti illuminatione.

nihil igitur ad spiritualem instructionem necessarium in eis desideratur, quantum per brevem methodum tradi poterat : nam illa, quæ per vivam vocem adjicienda est, numquam excluditur, utramque vero perficere debet experientia, et Spiritus sancti illuminatio.

CAPUT VII.

De prudentia in opere exercitiorum ab Ignatio servata [1ª *pars*]; *et usu eorum a nostris vel externis hominibus servando* [IIª *pars*].

Prudentia Ignatii apparet non tantum in methodo orandi

(1212) I. Quod ad primam tituli partem attinet, multa in superiori puncto attigimus, quæ non oportet verbis commendare, nec defendere : quia per se nota sunt, neque aliquid invenio, quod aliquem offendere, aut de quo aliquis jure dubitare possit. Præter ea vero, quæ de ratione et methodo orandi ibi traduntur, prudentia auctoris maxime inspicitur in variis regulis, quas spiritualibus exercitiis adjunxit, in quibus egregie tradit consilia ad componendos mores hominum circa seipsos quoad exteriora per regulas temperantiæ, quas in fine secundæ hebdomadæ tradidit, et per documenta circa exteriorem pœnitentiam, quæ adjunxit ad finem primæ hebdomadæ; quoad interiora vero per regulas, quas de scrupulis tradidit in fine exercitiorum. Quoad alios vero per regulas quas in distribuendis eleemosynis servare docuit. Ita pro his actionibus, quibus circa Deum per intellectum, aut voluntatem potissime versamur, in quibus error vel speculativus, vel practicus multum potest habere periculi, egregia consilia tradidit tum in regulis ad dignoscendos internos animi motus, et discernendos spiritus, tum etiam, ut cum orthodoxa ecclesia vere sentiamus. Nihil itaque quod in consultationem spiritualem ordinarie venire possit, intactum omisit, et in omnibus magnam prudentiam, atque adeo magnam experientiam, et divini luminis illustrationem ostendit.

exercitiorum, sed dirigendo hominem quoad exteriora, in regulis temperantiæ et pœnitentiæ; quoad interiora, regulis scrupulorum; quoad alios, regulis de eleemosyna; in actibus mentis circa Deum, per regulas ad discernendos spiritus et ad sentiendum cum orthodoxa ecclesia.

Objectio contra quartam regulam temperantiæ. — Ibi B. Ignatius innuit potius excedendum nimis abstinendo; at Gerson mavult ut excedatur nimis nutriendo corpus.

(1213) II. Et quia fere de his omnibus, quod ratio nostri instituti postulat, jam adnotatum est; unum vel aliud tantum breviter advertam, nam in 4ª circa temperantiam regula consilium datur, ut ad inveniendum temperantiæ medium aliquid de convenienti victu sibi quis adimat : imo additur, quanto plus abstulerit, tanto celerius justam mensuram (1) cibi, et potus esse reperturum : hujus autem contrarium docere videtur Gerson alphab. 72, lit. K., in quadam doctrina contra conscientiam scrupulosam, ubi ait, ita debere regi corpus, ut nec sit rebelle animæ, neque ad illi cooperandum deficiat; et addit: *Et esset minus malum excedere nimis nutriendo corpus suum, quam non satis : quia difficilius potest poni remedium, cum corpus est læsum per nimiam abstinentiam.*

Gerson.

Diluitur objectio. Nam P. Ignatius loquens de propenso ad ci-

Sed hæc non sunt contraria, nam ad diversos fines, et pro hominibus diversimode affectis dicuntur. Nam P. Ignatius tractat de homine,

(1) *Justam mensuram*. Editt. quatuor habent *juxta mensuram:* male, ut constat ex libro *Exercitiorum*.

bum nimium; Gerson de scrupuloso nimis abstinente, diversa suadent pro finium et personarum discrimine; hoc tamen uterque monet ut vitetur valetudinis grave periculum.

qui moderatione indiget, ne excedat contra temperantiam; et huic rectissime consulit, ut si errare timet, potius erret subtrahendo de necessariis quam aliquid ultra necessitatem addendo, quia, et in hoc magis meretur, meliusque se disponit, ut a Deo juvetur ad medium inveniendum, et facilius experiretur illum defectum, ut ita possit ad mediocritatem pervenire. Nec tamen absolute, et sine aliqua correctione hoc dicit Ignatius (in quo ejus prudentia cernitur,) sed hæc verba interposuit: *Vitato interim valetudinis adversæ gravi periculo.* Per quæ verba tollit omnem contrarietatem cum documento Gersonis, qui loquebatur de homine scrupuloso, et ad nimiam austeritatem, et abstinentiam propenso: in quo verum est, minus esse periculi, si aliquid ultra necessitatem addatur, quam si nimium subtrahatur.

Scrupulorum genera duo: unum, de confessionibus præteritis; alterum, de quotidianis actionibus — Tantummodo de posteriori genere curavit Ignatius in suis regulis, optime docens eorum utilitatem, incommodum et remedia.

(1214) III. Secundo circa ea, quæ de scrupulis notantur observari potest conscientiam aliquando angi scrupulis circa præterita an rite sint confessa, nec ne, aliquando vero circa præsentia, vel futura, seu circa actiones quæ quotidie occurrunt. Beatus ergo Ignatius solum de hoc posteriori genere scrupulorum videtur rationem habuisse, eisque aptissima remedia adhibuisse, docens, quibus prodesse aliquando possit hujusmodi scrupulorum anxietas, vel sollicitudo, et quantum etiam possit nocere, si nimia sit, et quomodo tunc sit cavenda in contrariam partem aliquantulum inclinando, vel constanter perseverando in actione inchoata, scrupulosa cogitatione contempta, quando vel ex certis principiis, vel ex judicio ejus, cui secure potest fides adhiberi, nihil mali in tali actione juste timeri potest. De alio vero genere scrupulorum nihil attigit, vel [quia] si serventur ea, quæ de examine conscientiæ, et confessione generali (quando illa opus est) rite facienda superius dixerat, facile existimavit posse hanc tentationem superari, vel certe, quia remedia de prioribus scrupulis data cum proportione possunt applicari. Gerson vero in loco proxime citato de illis scrupulis distincte tractat, et duo observanda dicit, unum est oblivioni dandum esse tempus præteritum, nisi in generali ad petendam a Deo veniam per generalem contritionem; alterum est quando tempus præteritum sollicitat, timendo, quod non fuit facta sufficiens confessio, occurrendam esse illi recurrendo ad Deum, cum vera cordis humilitate, et contritione, et in memoriam revocandam esse voluntatem, quam habuit integre ac perfecte confitendi, et quod tunc fecerit quantum in ipso erat, suoque confessori satisfecerit, cujus consilio statuit præteritorum non amplius recordari, ut Deo melius possit inservire, atque ita in eo proposito perseveret, nimiumque timorem contemnat.

Quid de priori scrupulorum genere observandum esset non attigit B. Ignatius in exercitiis; sive ob datam methodum conscientiæ examinandæ et confessionis generalis, sive quia utrique generi alterum expendendo satisfecerat. Gersonis autem de hoc genere documentum est, et præterita oblivisci, et timorem contemnere, recordando propositum post accuratam confessionem initum mentem a talibus avertendi.

B. Ignatii documentum pro instructore vel pro confessario se exercentis: ne hunc inclinent v. g. ad statum religiosum, ad talem religionem, sed divinæ inspirationi relinquant.

(1215) IV. Tertio in quadam notatione 15 earum, quæ in principio exercitiorum traduntur, et sæpe alias, præsertim cum de electionibus agitur, consilium datur confessori vel spirituali magistro, qui alium in his exercitiis instruit, ne eum, qui exercetur, ad unam partem magis quam ad aliam moveat, nimirum ad religionem potius quam ad statum sæcularem, vel ad hanc religionem potius quam ad illam, sed relinquendum esse, qui instruitur, ut Dei voluntatem quærat per seipsum, ratiocinando et lumen petendo, ut ab ipso immediate vocetur, et inspiretur. Circa quod consilium dubitare aliquis potest, quia ordinarie solet Deus homines per homines docere, illuminare et vocare; ergo non est exspectanda immediata vocatio ab ipso Deo, sed quotiescumque certa ratio dictat melius esse huic proximo, seu spirituali discipulo hunc statum eligere, optimum erit illum suadere, et ad illam partem inclinare. Etenim si altera pars esset prava, sine dubio omni conatu avertendus esset ab illa, et ad contrariam inclinandus: ergo si altera etiam pars evidenter est minus bona, erit saltem melius, et consilii opus contrariam consulere. Nihilominus consilium Ignatii prudentissimum est, et experimento comprobatum esse necessarium, quia regulariter [accidit, ut qui secus egerit] plus noceat, quam proficiat. Ratio enim facta probat optime actum consulendi ea, quæ sunt majoris perfectionis, per se optimum esse, et opus caritatis, tamen quia finis ejus est utilitas proximi, in particulari, non erit melius, nisi sit etiam utilius; sicut correctio fraterna bona non est nisi speretur utilitas.

Arguitur contra id documentum; quia 1° Deus homines docere solet per homines; 2° ut oportet a malo avertere, sic laudabile est ad bonum impellere.

Vera resolutio: Documenti prudentiam probat experientia; quippe consilium melioris boni, licet optimum per se, tunc utilius omittitur.

(1216) V. Distinguere autem oportet inter consilium sponte oblatum, vel ab alio petitum, et efflagitatum; nam hic agimus de priori modo dandi consilium, et de hoc dicimus non expedire, præsertim

Data resolutio procedit de consilio sponte oblato, præsertim obeunti exercitia: Sic enim alter rem

humanum putans, nec ipsum Deum vocantem audit; vel minus adhæret electioni quam qui a Deo motus fuerit vel propria ratiocinatione convictus.

tempore exercitiorum, quando aliquis per seipsum cum Deo, et secum tractat de eligendo statu vitæ suæ, antevertere, et quasi obtrudere ei consilium; tum quia statim suboritur alteri suspicio, quod ea res humana sit, vel ex humano affectu procedat, et ita impeditur divina vocatio : tum etiam, quia licet contingat persuaderi, minus firma fit electio : nam subortis postea tentationibus, statim occurrit illam fuisse quamdam humanam persuasionem, unde periculum imminet, ne facta electio leviter mutetur; quando vero aliquis, vel a Deo specialiter movetur et inclinatur, vel ejus gratia adjutus, proprio discursu, et ratione convincitur, firmius adhæret electioni factæ, et majori fiducia a Deo sperat auxilium ad perseverandum in illo.

Quid quando consilium rogatur. — Tunc dari potest; quia petens putabit facilius rem esse a Deo; sed præmittendæ sunt rationes pro et contra; quibus cognitis, si pergat alter rogando, ordinarie præstat ei satisfacere.

Quando autem consilium postulat ipse, qui electurus est, quoniam anceps est et dubius; tunc non erit malum, illud præstare, quia jam non recipitur, ut omnino alienum, sed ut ab ipsomet postulante aliquo modo ortum : quia etiam facilius accipit illud [ut] medium, per quod a Deo ipso illuminatur. Solum observandum est, ne quis nimium facilem et promptum se exhibeat ad hujusmodi consilium præstandum, sed prius efficaciores rationes, et commoda, vel incommoda utriusque partis proponat, easque alteri considerandas, et electionem faciendam committat. Quod si nihilominus alter instet, et magistri judicium intelligere velit, priusquam eligat, non est illi denegandum regulariter loquendo; quia tunc et opus ipsum secundum se melius est, et ex illo major utilitas non immerito sperari potest.

Arguitur contra documenta de eleemosynis distribuendis, quia videntur communia cuilibet operi recte faciendo. Sed hoc reprehensione vacat: nam prudentiæ munus est principia ad particulares materias applicare.

(1217) VI. Ultimo circa regulas citatas in distribuendis eleemosynis servandas animadverti potest, documenta, quæ in eis traduntur, generalia videri ad quodcumque opus recte faciendum, videlicet, ut ex recta intentione amoris divini proficiscatur, et ita fiat ab unoquoque, sicut ipse consuleret alteri, ut faceret, vel sicut vellet fecisse si mortis articulus, aut judicii divini instaret. Sed hoc nihil incommodi est; nam præcipua ratio prudentiæ consistit in applicatione principiorum generalium ad particulares materias. Duo autem principia sunt, quibus potissimum utitur B. Ignatius in hoc opere, suntque maxime consentanea et evangelio, et naturali prudentiæ.

Unum B. Ignatii in operibus virtutis familiare principium est, perfecte quærendam majorem Dei gloriam. Quo principio in eleemosynis distribuendis utendum ut ordinata caritas servetur in cognatos et amicos, nec ea tamen mentem excœcet.

Unum est, ut intentio operantis, sit pura et perfecta quærendi majorem divinam gloriam. Hoc fundamentum ponitur in principio exercitiorum, hoc item repetitur in præludio ad rectam electionem, et iterum in his regulis et fere in singulis suis constitutionibus et documentis hoc repetit Ignatius, quia ex abundantia cordis os loquebatur, et quia revera est res maximi momenti. Quæ tamen prudenter applicanda est, ut in prædicta materia de eleemosynis faciendis, non est existimandum per hanc intentionem divini amoris excludi omnino affectionem erga cognatos vel amicos, nam ipse ordo caritatis postulat, ut ceteris paribus illis prius subveniatur; quia vero naturalis affectio solet nimium inclinare et quasi excœcare hominem, ideo specialiter advertitur, ut in eo opere hujusmodi affectio temperetur, et ad regulam divini amoris quoad fieri possit, accommodetur.

Alterum B. Ignatii principium : ut præter finem majoris gloriæ Dei, indifferens sit animus circa media, ne erret in iis eligendis. Ideo ibi monitum parce quærendi propriam commoditatem, quod valde confert ad eleemosynas.

(1218) VII. Aliud principium est, supposita prædicta intentione, habere animum indifferentem circa media; nam sæpe erratur in electione medii etiamsi intentio bona sit propter indispositionem subjecti provenientem ex aliqua alia affectione, quæ in causa est, ut id quod eligitur ut medium, non ut pure medium moveat, sed secundum aliam rationem, quæ inefficacem reddit vel diminuit alteram intentionem. Et ad hoc tendunt alia documenta, quæ ibi dantur de moderatione in quærenda propria commoditate, quæ valde necessaria est, ut animum relinquat liberum ad eleemosynas faciendas.

Dicta in num. VI et in hoc num. VII perfectioni quarumlibet actionum utilissima erunt.

Quæ doctrina, si ad alias materias cum proportione accommodetur, utilissima erit ad eas non solum honeste, sed etiam perfecte exercendas, et hæc de prima parte tituli [hujus capitis 7].

De usu exercitiorum.

TITULUS INTERJECTUS.

Exercitia adhibentur a sociis passive, sibi; active, ea tradendo externis.

(1219) VIII. Quod ad secundam tituli partem attinet, duplex est in Societate horum exercitiorum usus : unus pro ipsismet religiosis Societatis, quem passivum vocare possumus : alius est activus pro externis proximis, quibus per sacerdotes Societatis hæc exercitia tribuuntur ad vitæ emendationem vel profectum.

Hic usus in Societate, si de passivo loquamur, fere necessarius est, et incipit sæpiusque fit ab

Prior usus incipit in nostris religiosis, a primo ingressu in Societatem; nam ope horum exercitiorum in prima probatione purgari incipiunt, et in discursu novitiatus iterum

initio noviliatu; quo absoluto, partim quotidianus est, per meditationem etc.; partim semestris aut annuus, omissa omni alia occupatione.

atque iterum ea repetunt, partim, ut magis probentur, præcipue vero, ut in spiritualibus rebus amplius instruantur et exerceantur, ut supra lib. II, cap. 5, num. v, tractando de probationibus declaravi. Durat præterea hic usus toto tempore vitæ, idque dupliciter, primo per quotidianam meditationem, orationem, et conscientiæ examinationem, de quibus etiam jam lib. VIII, cap. 1 et aliis locis diximus. Secundo, semel, aut bis in anno, ut ibidem vidimus, sese per aliquot dies colligendo, ut relictis studiis vel aliis occupationibus externis, in his, vel similibus meditationibus exerceantur, et soli vitæ contemplativæ attendant : quod huic instituto valde est opportunum, ac fere necessarium, et in exemplo Christi fundatum. Nec fuit a D. Thoma prætermissum, qui (ut etiam lib. VI, cap. 2, num. v retuli) in 2. 2, quæst. 188, art. 8, cum dixisset solitudinem non esse congruentem religionibus, quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ activæ, addit : *Nisi forte ad tempus exemplo Christi, qui,* (ut dicitur Luc. 6,) *exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei.* Quod exemplum magis ad quotidianam solitudinem seu separationem, pro aliquo tempore contemplationi præstando, referendum videtur. De quo etiam loqui videtur Joannes cap. 18, cum ait : *Sciebat autem Judas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis;* scilicet ad orandum in horto separato.

Quotidiani usus exercitiorum exempla in Christo, ut videtur.

Annui usus exercitiorum, exemplum in Christo et antiquis monachis.

(1220) IX. De alia vero diuturniori separatione per aliquot dies, habemus in Christo Domino exemplum in separatione quadraginta dierum in desertum, ut cum eodem D. Thoma latius explicavi in II tomo, III part., disput. 29, section. 2. Optimum etiam exemplum est antiquorum monachorum [in id] quod supra adnotavimus; [sumiturque] ex D. Augustino lib. de opere monachorum cap. 23 [al. 29]; ubi de quibusdam monachis ait : *Per multos dies a conspectu hominum separatos, et nulli ad se præbentes accessum includunt seipsos viventes in magna intentione orationis.* Subditque inferius : *Et horum quidem exercitationem, in tam mirabili continentia, quandoquidem habent otium, quo hæc agant, seque imitandos non superba elatione, sed misericordi sanctitate proponunt, non solum non reprehendo, sed quantum dignum est laudare non possum.* Unde constat consuetudinem hanc, non tantum pro tyronibus vel proficientibus utilem esse, sed etiam pro viris perfectis, tum quia fieri non potest quin externis actionibus, et occupationibus interior devotio remittatur, quæ per hanc exercitiorum vicissitudinem compensatur; tum etiam, quia hoc opus per se est valde appetibile et perfectum, et ideo cum fieri possit absque impedimento aliarum actionum proximis necessariarum prætermittendum non est.

D. August.

Tum instaurandæ devotioni, tum ob rei excellentiam, usus exercitiorum annuus expedit sociis, licet perfectis; nec obstant ministeria in proximos.

(1221) X. Alter usus exercitiorum circa externos, præcipue sæculares et rudes spiritualium rerum, aliquibus probari non videtur. Ad hoc enim videtur allusisse modernus ille, cujus meminimus in lib. I, cap. 7, num. II in fine, qui exponens psalmum 118, statim in versiculo 2 adnotat primum versum illius psalmi : *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini,* pertinere ad vitam activam; secundum autem : *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum,* ad vitam contemplativam : *Quia exercitia* (inquit) *vitæ activæ præcedere debent priusquam ad contemplationem quispiam erigatur, juxta doctrinam Gregorii Homil. 14 in Ezechielem, et lib.* VI *moralium, cap.* 17. Et subjungit : *Quæ consulto tam longe recensuimus, ut sciant nonnulli non adeo facilem et scitam esse viam ad contemplationis fastigium, sicut ipsi faciunt, qui homines perditissimos illecebris, et ceteris mundi carnisque spurcitiis, et diaboli dolis, et inquietudinibus deditos per exercitium octo aut quindecim dierum ad contemplationis culmen eos jam evolasse autumant, vixque pedem a mundo avertunt, et jam ultimum apicem perfectionis attigisse affirmant.* Hæc ibi.

Usum exercitiorum circa externos et rerum spiritalium inscios quidam reprehendunt. Quidam Modernus.

Gregor.

(1222) XI. Quod si qui sunt, qui de comparata perfectione leviter gloriantur, non illa solum, sed multo majori reprehensione digni sunt. Si quis etiam ita opinatur de exercitiis octo aut quindecim dierum, ut in eis non solum ad fastigium contemplationis ascendi, verum etiam in eis perfecte purgari aut illuminari, vel exercitium meditandi satis se jam comparasse opinetur, turpissime et pueriliter errat; quia non solum perfecta unio cum Deo, sed etiam mediocris perfectio orationis aut meditationis diuturno tempore, et multo usu indiget, prærequiritque longam

Quo sensu hæc reprehensio de qua in num. X, locum habere posset. Nempe, si quis opinetur se satis purgatum, illuminatum, aut in meditatione perfectum, post v. g. quindecim dies in exercitiis.

Mediocris etiam in oratione perfectio prærequirit multum

tempus, usum, at circa vitia et virtutes exercitationem. D. Thom.

exercitationem in vitiis extirpandis et virtutibus acquirendis, ut per se satis notum est, et tradit D. Thomas 2. 2, quæst. 180, art. 2, et in superioribus etiam diximus lib. II, cap. 4, et lib. VI, cap. 1.

In eos qui exercitia tradunt externis quo sensu temeraria sit reprehensio de qua in num. x, ostenditur auctoritate. Nempe pontifices patronos habet, et ideo nequit reprehendi, quisquis vitam malam aut minus perfectam emendaturus obit exercitia, licet adhuc hospes in rebus spiritalibus.

(1223) XII. Si autem reprehendatur usus exercitiorum in iis, qui male vixerunt, et desiderant converti ad Deum per veram pœnitentiam, vel [in iis qui quærunt] quemcumque alium statum melioris vitæ, si a Deo vocentur; sine causa ac proinde temere datür reprehensio, cum res per se sit sancta, et valde laudabilis, et a summis pontificibus [præsertim a] Paulo III in dicta Bulla valde commendatur. Et præterea idem Paulus III et Julius III in Bullis quibus confirmant Societatis institutum, et Gregorius XIII in Constitut. : *Ascendente Domino*, inter alia media, quibus Societas utitur ad animarum profectum, specialiter numerant *spiritualia exercitia;* constat autem eos loqui de exercitiis et usu eorum, prout sciebant esse in Societate, et prout in ejus Constitutionibus, et in ipsomet exercitiorum libro continentur. Nam IV part. Constit., cap. 8, § 5, sic dicitur : *Ad exercitia spiritualia aliis tradenda, postquam quisque in se ea fuerit expertus, assuescant et dent operam omnes, ut eorum reddere rationem et in hoc armorum spiritualium genere tractando, (quod Dei gratia ad ipsius obsequium tantopere conferre cernitur,) dexteritatem habere possint.* Et in annotationibus, quæ in principio exercitiorum habentur, hoc ipsum supponitur. Et in 9 earum expresse dicitur, dari posse etiam rerum spiritualium inexpertis.

Effectibus evidens est exercitiorum maxima utilitas hominibus cujuscumque status.

Præterea effectus hujus medii, de quibus late Orlandinus lib. II historiæ Societatis, num. 70, et lib. VII, num. 21, evidenter convincunt illud de se esse optimum et aptissimum pro cujuscumque status hominibus; experientia enim constat, multos per hoc medium sæculo renuntiasse; alios in suo statu mores correxisse, vel de peccatis pœnitentiam agentes, et vitam bonam instituentes; vel in bono statu jam constitutos, in melius proficientes.

Accedit ratio cur sine reprehensione tradantur exercitia vitam emendaturis. Nam in exercitiis 1° scopus est gratiæ impetrandæ, non impediendæ, accep- plandæ; 2° abest cura et sæpe aspectus temporalium; 3° mens de novissimis, de Christi verbis et exemplis discit cogitare; 4° reperitur pax et lumen internum.

(1224) XIII. Ratio etiam hoc convincit, quia hæc exercitia ordinantur in primis ad impetrandam gratiam a Deo ad hujusmodi effectus : deinde ad se disponendum et tollendum, quoad fieri possit, impedimenta divinæ gratiæ, sed potius ad cooperandum illi. Modus autem, quo ad hunc finem, convenientissimus est : nam in primis separant hominem ab aliis curis et sollicitudinibus, et propterea consulunt, ut pro eo tempore aliquis locus separatus eligatur, quod ad prædictum finem maxime necessarium est, ut ex sacra scriptura, et ex patribus constat. Deinde docetur homo interius discurrere et cogitare de rebus ad salutem animæ maxime pertinentibus, ut sunt novissima, quorum recordatio tam utilis est, ut sapiens vitam innocentem promittat habenti memoriam illorum in omnibus operibus suis, eccl. 7. Item verba et exempla Christi Domini, in quorum imitatione et obedientia salus nostra consistit. Denique per hoc medium comparatur pax et quies animi, et lumen internum, et cognitio ad bonam gubernationem vitæ in quocumque statu.

Nihil obstare objecta in n. x, convincitur tripliciter. Nam exercitia recte tradi possunt rerum spiritualium inexpertis 1° quia vita activa semper particeps esse debet contemplativæ, quum actio deficiat sine oratione et initium salutis sit sancta cogitatio; August.

(1225) XIV. Præterea, quod incipientibus dentur, non est contra ordinem, quem sancti requirunt inter vitam activam et contemplativam. Primo quidem, quia ut in superioribus lib. I, cap. 6, attigi, quamvis vita in qua Martha potissimum exerceatur, antecedere debeat puram contemplationem; numquam tamen debet carere aliqua participatione vitæ contemplativæ; quia actio sine oratione, vel non recte, vel non perseveranter fiet. Imo si exacte comparentur hæ vitæ quoad sua initia, primus gressus vitæ honestæ debet esse vitæ contemplativæ, quia initium salutis a sancta cogitatione sumitur, ut sæpe Augustinus docet, lateque disseruimus lib. I de gratia, cogitatio autem sancta secundum se ad contemplationem pertinet. Ad hanc autem cogitationem et recogitationem in homine excitandam et nutriendam ordinantur hæc exercitia; ergo non pervertitur ordo, eo quod in initio conversionis dentur, vel etiam ad ipsam conversionem etiam a magnis peccatis obtinendam.

2° quia in prima hebdomada exercitiorum agitur de rebus quibusdam vitæ activæ et post exercitia continuandis, ut sunt pœnitentia interna et externa, cohibere passiones etc.

Secundo, quia ipsamet exercitia, quæ in principio dantur, involvunt eam partem vitæ activæ, quæ in principio studiosæ vitæ maxime necessaria est, scilicet, pœnitentiam internam et externam superioris vitæ, et passionum mortificationem, et alia, quæ ad primam hebdomadam pertinent, ut in superioribus vidimus cap. 6 a num. v, et idem consequenter servatur in ceteris exercitiis. Nam, ut adnotavimus num. XI, licet aliquibus temporibus intentius et frequentius fiant, non ideo est, ut tota perfectio alicujus gradus contemplationis, vel meditationis in illis diebus acquiratur, sed ut inde initium

sumatur, cum majori aliqua instructione et consuetudine, quæ postea cum moderatione statui accommodata perseveret. Tertio, quia hæc exercitia non æqualiter et indifferenter omnibus dantur, ut nostræ Constitutiones admonent VII part., cap. 4, § 8 cum declaratione in lit. F, ubi dicitur spiritualia exercitia paucis esse plene tradenda, a quibus non vulgaris fructus ad Dei gloriam sperari possit (1); exercitia autem primæ hebdomadæ, cum modo examinandæ conscientiæ pluribus communicari posse, simpliciorem autem orandi modum etiam in ipsis exercitiis triplicem assignari pro rudioribus, quibus bona voluntas et fides sufficit, ut ad illud idonei sint. Atque ita licet exercitia deserviant omnibus, non omnes fiunt contemplativi, neque ad fastigium orationis elevandi existimantur; quia non omnia pro omnibus instituta sunt, sed cum debita partitione ac distributione, ut in ipsis etiam exercitiis in principio annotat. 18 sufficienter docetur.

3° quia exercitia paucis et selectis omnia traduntur; ceteris pro captu, plura vel pauciora; sic tamen ut nemini non prosint.

(1226) XV. Unde intelligitur hæc exercitia nec solis religiosis, nec solis laicis, sed utrisque posse esse utilia. De religiosis constat, quia officium meditandi ratione status eis convenit : pro laicis vero facit interrogatio Basilii 312 in regulis brevioribus : *Numquid visitantes nos laici ad orationem exhortandi sint?* Respondit : *Si sunt amici Dei, haud abs re est, cum ad eos apostolus scripserit : Orate et pro me*, etc. ad Ephes. 16. Itaque officium orandi omnibus commune est. Unde licet unus ex præcipuis finibus exercitiorum sit electio melioris status, non eo tendunt ut omnes eligant religiosum statum, tum quia licet status ille secundum se melior sit, aliquando non expedit respectu eligentis : unusquisque autem debet eligere id, quod sibi melius est. Tum etiam quia non omnes habent hujus vocationis gratiam, et tunc prosunt ad eligendum vel alium statum, vel certum vivendi modum suæ saluti magis accommodatum. Et ideo licet religiosus jam non debeat de statu deliberare, potest merito exerceri, ut in suo statu eligat optimum procedendi modum; vel si de illo jam antea satis deliberavit ac proposuit, ut propositum renovet, et impedimenta denuo consideret ut ea diligentius auferat. Ac denique, ut in actibus per se maxime consentaneis suo statui in dies proficiat : sæculares autem etiamsi in sæculo permansuri sint, indigent etiam hoc auxilio, ut adversus pericula, in quibus versantur, magis sint præparati, majoremque gratiam a Deo obtineant. Denique magnis etiam peccatoribus dandum est hoc remedium, non ut subito perfecti fiant, sed potius quia non modo perfici, verum etiam a priori statu mutari eis valde difficile est, ideoque his efficacissimis remediis indigent. Merito ergo Societas, quæ ad omnes homines juvandos instituta est, pro omnibus hoc remedium accommodavit.

B. Ignatii exercitia spiritualia 1° religiosis utilia et quomodo : quia videlicet eis præsertim convenit, tum meditari; tum eligere, non statum, sed media statui aptissima, aut eorum electionem confirmare;

2° utilia etiam sæcularibus, saltem adversus sæculi pericula; ac 3° magnis peccatoribus, hoc efficacissimo remedio non statim ad perfectionem, sed ad gratiæ statum adjuvandis.

CAPUT VIII.

Utrum debeant religiosi Societatis cum proximis familiariter conversari ad illos juvandos.

(1227) I. Ratio difficultatis est, quia hujusmodi colloquia cum sæcularibus multum impediunt perfectionis profectum, quem religiosi maxime debent intendere. Assumptum experientia constat, et valde commendatur a patribus institutoribus religionum, ut videre licet apud Basilium regul. 5 et 13 ex fusius disputatis, ubi inter dicit alia : *Nisi ab ea nos, quæ ex sanguinis necessitudine nobiscum intercedit, conjunctione omnino alienaverimus et a familiari congressu sæcularium, ac mentis habitu in alium veluti mundum transmigraverimus, nullo modo scopum animi attingemus*. Et in præfatione illarum regularum, et duobus sermonibus præcedentibus, et latius in Constit. monast., cap. 7 : *Danda* (inquit) *omnino nobis opera est, ut non nisi magna adhibita diligentia circumspectioneque in congressu cum hominibus extraneis veniamus*, etc. Et confirmatur, nam ex hujusmodi familiaritate cum sæcularibus plerumque sequitur, ut et eos visitare, et ab eis invicem visitari plerumque necesse sit. Utrumque autem est contra religiosorum clausuram, quam omnes patres commendant. Tandem confirmatur, quia hinc etiam fit, ut nostri religiosi sæpe se implicent negotiis sæcularibus contra Pauli præceptum : *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*.

Circa conversationem sociorum cum proximis, ratio pro parte negante eam expedire sumitur ex eo quod 1° hoc multum obsit perfectioni;

2° sit occasio visitationum, omissa clausura;

3° implicet socios negotiis sæcularibus.

(1228) II. Dicendum nihilominus est

1ª assertio

(1) *Possit*. Editt. quatuor habent *posset*

bipartita : Conversatio cum proximis non est aliena a perfectionis statu (1ª PARS) et est Societati convenientissima (2ª PARS). Probatur prior pars exemplo Christi;

primo, medium hoc familiariter conversandi cum proximis ex suo genere non esse alienum ab statu perfectionis, et juxta proprium Societatis institutum esse illi maxime conveniens. Utramque partem certam existimo. Prior constat exemplo Christi Domini, qui vitam ita instituit, ut cum hominibus conversaretur, et cum eis manducaret et biberet, ut ex evangelio constat, cum tamen non solum perfectionem servaverit, sed etiam perfectissimum vitæ statum coluerit, ut latius in II tom., III part., disp. 28, sect. 1 et 2 diximus.

Et apostolorum in statu religioso viventium.

Idem ostendit exemplum apostolorum, quos statum religiosum et perfectionis habuisse supra ostendimus tom. præced. et supra lib. I, cap. 5, num VI et tamen constat, inter homines familiariter conversatos fuisse, et omnibus omnia factos, ut omnes lucrifacerent. Unde concilium Mogunt. sub Leone III, cap. 14, cum dixisset : *Ministri altaris Domini, vel monachi a negotiis sæcularibus omnino abstineant*, subdit : *non tamen justum negotium est contradicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos apostolos negotiasse.* Sic ergo nos in negotiatione apostolorum circa animarum salutem, recte colligimus non esse contra religiosum statum eo fine cum proximis conversari ex VI instituti.

Confirmatur etiam 1ª pars 1æ assertionis, usu monachorum antiquorum proximos visitantium et excipientium. Athanas. Surius. Sozomen.

(1229) III. Confirmatur, quia antiqui monachi etiamsi solitariam vitam profiterentur, quando proximis expediebat, solitudinem deserebant, ut inter proximos versarentur, ita legitur in vita D. Antonii apud Athanasium, et Surium, et Sozomenum lib. I historiæ, cap. 13, ubi dicit Antonium hominum gratia solitum fuisse civitates ingredi : *Multi etiam* (inquit) *graviter apud eum conquesti coegerunt illum legationem pro se ad magistratus et primarios viros obire.* Et Theodoretus lib. IV historiæ, cap. 24 et 25 : *Relicta solitudine totam illam circuibat civitatem*, id est, Alexandriam, *quo omnes doceret;* quod de multis aliis ibi, et cap. 16 refert. Idem habet Cassiodorus lib. VIII Triparitæ, cap. 4 et 5. Et Basilius in regulis brevioribus in 311 quærit an conveniat monachos ire ad visitandum alios, respondet : *Omnino visitandi officium unum est ex iis, quæ grata sunt Deo, verumtamen qui eo fungitur, is et ad intelligendum esse sagax debet, et ad respondendum prudens, et illud facere, quod dictum est : Sit sermo vester semper in gratia sale conditus, et sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere*, ad coloss. 4; et regula 312 et 313, docet quomodo excipiendæ sint visitationes sæcularium ad religiosos venientium. Signum est ergo etiam solitarios monachos non omnino hanc conversationem repudiasse.

Theodoret.

Cassiod.

Basil.

Confirmatur præterea ratione. Nam ipsa negotiatio materialiter sæcularis, fit religiosa si intendatur utilitas proximi. D. Thom.

(1230) IV. Ratio autem est quam tangit D. Thomas 2. 2, quæst. 187, art. 2, ubi inquirit, an liceat religiosis sæcularia negotia tractare, et respondet ob necessitatem proximorum id licere, quia tunc [non] potest dici negotiatio sæcularis, sed actio religiosa, juxta illud Jacobi 1 : *Religio munda et immaculata apud Deum et patrem hæc est, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum.* Si ergo hoc verum est de negotiatione materialiter (ut sic dicam) sæculari, quando habet rationem operis misericordiæ corporalis, multo magis verum erit de exteriori et humana conversatione per mutua colloquia et visitationes, si sancte et religiose fiant propter bonum spirituale proximi.

Accedit synodus Romana, Moguntina, Chalcedonensis.

Atque ita hoc ipsum confirmat decretum Melchiadis papæ cum synodo Romana, quod habetur cap. 1, dist. 88 : *Decrevit sancta synodus nullum deinceps clericum, aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, orphanorum et viduarum.* Sic etiam induci potest, quod ex citato concilio Moguntino paulo ante adduximus, ubi etiam affertur, quod in regula S. Benedicti præcipitur providere, per quorum manus negotium monasterii transeat. Simile habetur in concilio Chalcedonense cap. 3 et in cap. 2, dist. 86.

Probatur jam posterior pars 1æ assertionis positæ in n. II. Conversatio cum proximis maxime convenit Societati quippe cujus fini primario adæquato alienam salutem comprehendenti utilissima sunt privata colloquia. Hæc enim augent bonum in foro sacramentali aut in pulpito inchoatum; vel saltem inclinant sæculares ut colloquendi materia

(1231) V. Ex his facile probatur altera pars assertionis, in qua supponitur id quod supra lib. I, cap. 2 late tractatum est, finem Societatis esse non solum propriæ, sed etiam proximorum saluti maxime incumbere, ita ut hic finis non separetur a primario, et adæquato fine hujus religionis. Ad hunc autem finem valde accommodatum, et moraliter necessarium medium esse cum proximis familiariter tractare et conversari per se evidens est, et experientia id docet. Ratio autem est, quia in primis ad perfecte tractandum confessoris munus, necessarium sæpe est cum pœnitentibus, etiam extra confessionem, familiariter agere, vel propter majorem eorum instructionem, aut spiritalem consolationem, vel ad conservandos illos in usu frequenter confitendi,

paulatim spiritualis evadat.

et in bonis operibus, quæ ex illo nascuntur. Deinde, quia generales sermones, seu conciones, licet pro communitate necessariæ sint, nisi calore familiaris conversationis sancte foveantur, et quasi digerantur, facile oblivioni traduntur, prætcrquam quod necessarium sæpe est [de] illa generalitate descendere ad modum, et mensuram, ac particulares circumstantias unicuique accommodatas, quod maxime fieri debet in colloquiis privatis. Denique quia sæculares homines plerumque animales sunt potius quam spirituales, necesse est aliquantulum eis condescendere, et honesta conversatione familiari eos lucrari et attrahere, ut ad sermones spirituales paulatim inclinentur. Quamvis enim interdum sermones indifferentes misceantur, si hac intentione accipiantur, vel potius tolerentur, non erunt otiosi, sed utiles ac religiosi. His ergo rationibus Societas hoc medio tamquam sibi convenienti utitur ad proximorum salutem.

B. Ignatius omnibus suis injungit hoc medium attrahendi proximos ad meliora privatis colloquiis.

(1252) VI. Quod his verbis monuit B. P. N. Ignatius VII part. Constit., cap. 4, § 8 : *Curabunt etiam privatim proximum piis colloquiis ad meliora promovere, tum consilio et exhortatione ab bona opera*, ubi cum operariis generaliter loquitur. Ad scholares vero in particulari sic loquitur, IV part. Constit., cap. 4 in fine his verbis : *Horum colloquia cum scholasticis externis sint solum de rebus ad literas, vel profectum spiritus pertinentibus, prout ad majorem Dei gloriam omnibus utilius fore judicaverint.* Quin potius etiam de coadjutoribus temporalibus, cum in examine cap. 6, § 3 dixisset eos præcipue in corporalibus ministeriis debere occupari, subdit § 4 : *Et nihilominus eniti debent in colloquiis spiritualibus ad majorem utilitatem spiritualem proximorum aliquid conferre, et quod noverint docere, et ad bene agendum quoscumque poterunt, quandoquidem Deus unicuique proximi sui curam dedit, excitare.*

Secunda assertio bimembris : conversatio cum proximis non expedit nisi fiat recta intentione (1um membrum), et magna moderatione (2um membrum). Probatur utrumque simul membrum; quia alterutro omisso facile sequerentur incommoda de quibus in n. I.

(1253) VII. Secundo dicendum est, ut hoc medium, tam religioni in genere, quam nostræ Societati, sit accommodatum, duo observanda esse. Unum est, ut recta intentione, id est, propter solam necessitatem, vel piam utilitatem assumatur. Aliud est, ut magna moderatione et circumspectione fiat. Utrumque facile suaderi potest, quia in omni honesta actione, hæc duo, cum proportione applicata, sunt necessaria ad rectitudinem ejus, peculiari autem ratione hic observantur, quia actio non solum de se est indifferens, sed etiam nocumentum facile afferre potest, nisi magna diligentia circa illa duo observanda adhibeatur. Unde hanc etiam assertionem probant rationes dubitandi in principio positæ. Tandem singulæ partes ita declarantur, quia in omnibus patribus et juribus citatis, sub hac tantum conditione permittitur religiosis quodcumque negotium seculare, ut ex intentione fiat opus caritatis vel misericordiæ, quia alias si seculare maneat, per se non licet; at vero amicitia, vel conversatio cum sæcularibus per se spectata pertinet ad sæcularia negotia, nisi ex fine ad altiorem ordinem sublevetur; ergo hæc conditio in primis necessaria est. Unde D. Basilius dicta regula 311 ex brevioribus post verba supra citata subdit : *Illud autem quempiam visere, vel consanguinitatis vel amicitiæ causa, alienum est a nostra professione.* Ubi duo motiva posuit, quæ inter mere humana videri poterant honestissima, et nihilominus aliud altius postulat, ut talis actus religioso statui sit consentaneus. Idemque sentit D. Thomas dicto art. 2, ubi intentionem caritatis vel religionis postulat.

Probatur deinde prius membrum sigillatim. Nam negotia sæcularia, qualis est conversatio cum sæcularibus, prohibentur religiosis, nisi ob intentionem fiant opus caritatis vel misericordiæ.

Basil.

D. Thom.

(1254) VIII. Ubi adverto non esse idem actionem esse honestam, vel non malam moraliter, et esse per se convenientem ac decentem statui religioso. Ad primum enim sufficere potest in præsenti actione motivum cognationis, vel amicitiæ humanæ recta ratione naturali regulatum. Ad secundum autem altius motivum necessarium est, quia status religionis ordinatus est ad perfectionem caritatis Dei principaliter et proximi secundario, ideoque actiones illi statui consentaneæ esse debent; aut ex vi sui objecti tendentes in hujusmodi finem, aut ex intentione operantis ad illum elevatæ. Et propterea Basilius non dixit esse malum visitare cognatos, vel amicos hoc solo titulo, sed dixit esse alienum a religioso statu. In quo etiam considerandum est plus requiri in opere, quatenus a religione ex vi sui instituti postulatur, quam ut fieri potest a singulis religiosis privata intentione; nam religio non debet postulare opus nisi prout ordinatum ad finem perfectionis, maxime quando ipsum opus de se spectatum potius potest remittere vel impedire fervorem caritatis, quam ad illum juvare; privatus autem religiosus interdum poterit tale opus efficere, ex infe-

Enucleatur probatio proxime facta. Videlicet actio ut deceat statum religiosum debet non modo esse honesta moraliter, sed ex objecto ex intentione operantis consentire cum fine status religionis qui est perfectio caritatis Dei principaliter, et proximi secundario.

riori et humano motivo, in quo non necessario peccabit, quamvis imperfecte juxta suum statum operetur. In præsenti ergo familiaris conversatio cum sæcularibus, etiam amicis et consanguineis, per se spectata non juvat ad spiritualem perfectionem, et ideo ex vi instituti non postulatur, nisi ut ordinata ad proprium finem Societatis. Si qui autem particulares religiosi alio fine in hujusmodi colloquiis, aut visitationibus infirmorum conversantur, imperfecte agunt, et constitutiones suas integre non observant.

Conversatio cum sæcularibus non postulatur ex vi instituti Societatis, nisi quando tendit ad ejus finem; quare socii imperfecte agerent, conversantes ex alio fine.

(1255) IX. Nam VI part. Constit., cap. 2, § 9, inter alia dicitur : *Primarios viros invisere nostri non consuescant, nisi sancto studio piorum operum ducerentur, vel quando intima benevolentia in Domino tam essent conjuncti, ut hujusmodi officium aliquoties eis deberi videretur*. Quod si hoc de primariis viris dicitur, multo magis cum ceteris omnibus servandum est. Nam de consanguineis statim a principio in examine cap. 4, § 7 admonetur religiosus Societatis : *Ut omnem carnis affectum erga sanguine junctos exuat, ac illum in spiritualem convertat, eosque diligat, eo solum amore, quem ordinata caritas exigit*. Et in § 6 sic dicitur : *Cum communicatio, quæ cum amicis, et sanguine junctis verbo, aut scripto fit, potius ad quietis perturbationem, quam ad eorum, qui spiritui vacant profectum, præsertim in initiis, facere soleat; interrogentur, num contenti sint cum hujusmodi non communicare, nec literas accipere, vel scribere, nisi aliqua occasione superiori aliter videretur*. Denique VII part. Constit., cap. 4, § 8 solum pia colloquia cum proximis commendantur, quibus possint ad meliora promoveri; quin etiam [Constitutiones monent] domesticum a domestico separandum, si alter ex alterius consortio a profectu spirituali retardaretur, ut in III part., cap. 1, et lit. A expresse cavetur.

Quam sit consonum Societatis institutum huic 1° membro assertionis, patet ex ratione conversandi a sociis servanda cum primariis viris, consanguineis etc.

(1256) X. Ex his facile demonstratur altera pars de moderatione in hujusmodi familiaritate proximorum adhibenda, sub qua comprehendimus colloquia, visitationes mutuas et quamcumque aliam negotiationem, vel curam exteriorem, vel temporalem propter proximos susceptam. Nam quia hoc totum non propter se admittitur, sed propter aliud, ut diximus, non sine mensura accipiendum est, sed quantum finis declaratus postulat, et quidquid ultra additur non est consentaneum religioso statui, quantumvis ad proximorum salutem sit ordinatum : unde in cap. 6 industriarum P. Claudius Aquaviva superiores instruit de moderandis subditis nimium agentibus cum externis, et in capite 15 peculiariter cavet ne nostri in magnatum familiaritatem specie lucrandi eos Deo, et Societati conciliandi sese insinuent. Duo autem in prædicto fine spectanda sunt; unum est ad Deum pertinens, seu (quod idem est) ad proprium proprium profectum in dilectione ejus. Aliud est pertinens ad bonum proximorum. Moderatio ergo in hujusmodi actione duo requirit; unum est ne cum detrimento propriæ perfectionis, et divinæ dilectionis religiosus cum sæcularibus conversetur; aliud est, ut cum fructu spirituali proximorum id faciat. Ratio prioris partis est, quia ordine caritatis præferendus est Deus proximo, et proprius profectus spiritualis alieno, ut disput. 9 de caritate dixit (1); de quo recte Bernardus epistola 8 : *Rectus ordo requiritur, ut prius propriam, deinde alienam curare studeas conscientiam. Primus quippe pietatis gradus, de quo scriptum est, miserere animæ tuæ placens Deo. Ex*

Probatur membrum posterius ejusdem 2æ assertionis positæ in num. VII. Nempe sociorum conversatio cum proximis, aut quæcumque propter proximos cura temporalis debet esse moderatissima; quidquid enim ultra adderetur, quamvis ob finem alienæ salutis, non deceret statum religiosum.

Duo requisita ad moderamen conversandi cum proximis. 1um, ne proprius profectus in dilectione Dei minuatur; quia hic est ordo caritatis; 2um, ut speretur fructus proximorum; hic enim non agitur de conversatione propter negotia religionis.

Bernard.

(1) Suarez *de caritate, disp. 9, sect. 1. Utrum in bonis spiritualibus teneatur homo magis sibi providere quam alteri*, hæc habet : « *Dico primo*. Simpliciter tenetur homo se magis in spiritualibus » diligere,... quia potius debet homo sibi velle » beatitudinem æternam, quam aliis (num. II). » Oppones... Caritas magis diligit quod magis cedit » in gloriam Dei; sed major Dei gloria est ut plures » homines sint beati,... quam ego ipse... Respondetur... caritatem non magis diligere id quod ob» jective est major gloria, sed id quod est quasi » effective major gloria... Item, id magis amat ca» ritas quod Deus vult me magis amare; Deus au» tem vult me magis amare meam sanctitatem » quam alienam, quantacumque illa sit; et ego ita » amando, magis glorifico Deum quam alio modo, » quia hoc ipso ego magis amo ipsum (num. III). » *Dico secundo*. Secundum ordinem caritatis nullus tenetur neque potest subvenire aliis cum eo » proprio spirituali detrimento quod culpam in» cludit (num. VII). *Dico tertio*. Illud etiam spirituale » detrimentum quod licet culpam non includat, » minuit tamen substantiam ipsius caritatis, seu » impedit potius augmentum ejus et meritorum, » non est secundum ordinem caritatis eligibile » propter aliorum salutem (num. IX). *Dico quarto*. » Illud detrimentum quod est mere extrinsecum et » accidentale [ut est carere spirituali delectatione » et dulcedine caritatis, retardari ab ingressu bea» titudinis]... interdum licite, immo laudabiliter » eligi potest (num. XI). »

hoc autem ad miserandum proximum recto jam tramite caritas ordinata procedit, quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur. Vide illum epistola 42, circa medium et lib. II de considerat., cap. 3, serm. 18, in cant. ab illis verbis : *Rursum quod tuum est spargis et perdis.* Et optime Augustinus epist. 81. Ratio alterius partis est, quia nisi medium sit utile ad finem, otiosum est; ergo in præsenti si non speretur fructus proximorum, otiosa est omnis cum illo confabulatio, quæ ad aliud religionis negotium necessaria non sit; de illa enim nunc non agimus.

Cavenda cum proximis triplex nimietas, conversando 1° præter obedientiam, 2° cum damno exercitiorum religiosi, 3° cum multa animi distractione.

(1257) XI. Ad priorem partem hujus moderationis pertinet in primis, ut hæc conversatio cum proximis nimia non sit, quia hæc non potest non impedire proprium spiritualem profectum; erit autem nimia juxta doctrinam D. Thomæ dicto art. 2. Primo si præter obedientiam prælati fiat; secundo si impediat spiritualia exercitia et opera divini cultus, quæ religiosus juxta regulam suam implere tenetur; tertio denique si religiosum animum ita occupet ac distrahat, ut quodammodo sæcularem reddat.

Modus cavendi hanc nimietatem est duo priora vitare, et in tertio medium unicuique proprium quærere bona fide.

Et quidem quoad duo priora, regula moderationis facilis est, quia regula certos habet limites, et voluntas superioris potest etiam esse sufficienter nota. In tertio vero est major difficultas, quia medium non est idem in omnibus, sed uniuscujusque conditioni, et naturæ accommodari necesse est. Qui autem in duobus primis fidelis fuerit religioni, et rectam erga Deum intentionem servaverit, sperare potest divinum auxilium, ut in tertio non deficiat, sed medium observet.

Optimum est, præsertim sociis, aperire superiori propriam fragilitatem, ne nimium occupentur circa proximos.

Optimum autem consilium, et in Societate maxime necessarium est, propriam in hoc fragilitatem et conditionem, quoad fieri possit, superiori notam facere, ne fortasse quempiam applicet ad negotia, quibus implicetur, vel oneret illum tot actionibus erga proximos ut sine proprio spirituali dispendio eos sustinere non possit.

Cavenda etiam indecens occupatio cum proximis, v. g. mercaturam agere in subsidium egentium. Cajet.

(1258) XII. Deinde pertinet ad eamdem moderationem, ut actio, quæ propter proximum assumitur, sit decens ac conveniens statui religioso, ut notavit Cajetanus circa dictum art. 2 D. Thomæ, quia bonum religionis præferendum est particulari; et hac ratione non debet religiosus mercaturam agere, aut similibus negotiationibus implicari, ut proximo subveniat, etiamsi inde spiritualem fructum speret.

1ª objectio contra hanc cautionem sumitur ex sanctorum virorum exemplis. Theodoret.

Dices, interdum in historiis legi sanctos viros quidpiam simile egisse, ut proximis in spiritualibus subvenirent. Sic Theodoretus in historia sanctorum patrum cap. 17, de Abrahamo monacho et postea episcopo, quem admirabilem vocat, refert, cum didicisset vicum quemdam teneri magna impietatis caligine, mercatoris personam induisse ut illum posset ad pietatem convertere.

Solvitur, quia viri illi se tantum mercatores fingebant, nec lucri causa, sed ad prædicandum etc. Eodem fere modo et eodem fine finxit B. Xaverius, et fingunt alii e Societate, idque laudabilissime; quippe sic occultatur tantum veritas.

Respondetur aliud esse mercaturam exercere propter lucrum temporale, quo subveniatur proximis, quod negamus esse faciendum; aliud vero habitum mercatoris sumere, vel officium fingere, ut aditus ad prædicandam fidem, vel aliud simile pietatis opus inveniatur; quod fecit ille sanctus, et non minori admiratione B. Franciscus Xavier (1), qui non mercatorem tantum, sed famulum mercatorum infidelium cum magno labore et dimissione se exhibuit, ut introitum ad Sinas invenire posset. Et eodem modo licitum est inter hæreticos habitu militari, vel alio sæculari incedere, vel se negotiatorem simulare, propter eumdem finem conversandi cum catholicis occultis, fidemque inter eos conservandi, vel augendi, quod nostri alicubi faciunt, quia ibi nec mendacium intervenit, sed occultatio, neque aliquid minus decens religiosum statum, cum constet, quo fine, et qua necessitate id fiat. Sic Bernardus epist. 42, aliquanto ante medium, inter alia ad hoc institutum de eo qui proximum vult lucrifacere, scribit : *Fiat etiam (si ita oporteat) cum Judæis Judæus, nihil formidet cum bona conscientia exemplo Hieremiæ et Ezechielis cum transgressoribus captivari, et cum sancto Job frater fieri draconum, et socius struthionum, cum Moyse quoque (quod gravius est) deleri de libro Dei, et cum Paulo anathema esse a Christo pro fratribus*, etc.

Bernard.

2ª objectio contra cautionem ne fiat mercatura, sumitur a veteribus religiosis laborantibus res que sic partas vendentibus. — Respondetur hoc non habere rationem negotiationis. Cajet.

Item objici potest quod olim religiosi artis opera faciebant, ut, illis venditis, ex pretio proximis subvenirent. Sed illa non potest dici negotiatio sæcularis, nam licet emere ad vendendum, indeque lucrandum, sit negotiatio sæcularis prohibita religioso, de qua intelligendus est Cajetanus supra : tamen laborare propriis manibus non est negotiatio sæcularis specifice (ut sic dicam),

(1) Vide Lucernam *lib.* X, *cap.* 26 [Vitæ B. Xaverii]. (MDCXXV.)

sed communis, sicut late in superioribus diximus, vel sicut Gregorius statim citandus de piscatura dixit. Et similiter vendere res proprias ad subveniendum sibi vel proximo, non est proprie negotiatio, sed res indifferens et communis. Unde utrumque conjungere (quod faciebant religiosi antiqui) non est negotiationem exercere.

Gregor.

(1239) XIII. Quod si quæras, quando actio talis censenda sit, ut non deceat religiosum etiam propter bonum proximi. Respondetur duo esse principia, quibus discerni possit. Primum si sit prohibita vel ex se, quia per se est mala, vel jure communi, quia scilicet prohibita est clericis, quibus in hoc pares sunt religiosi, ut D. Thomas dicto art. 2 dixit, vel si proprio et speciali jure religionis prohibeatur, quia religiosus tenetur regulam suam servare : non loquimur enim de casibus extremæ necessitatis, sed de ordinario jure. Aliud principium est, si opus de se tale est, ut vix possit sine periculo peccati fieri, ut dixit Gregorius homil. 24 in evangelia. Idemque cum proportione est, si opus nimium occupet animum cura et sollicitudine rerum temporalium. Quia vero in hoc potest esse magna latitudo, ideo seclusa lege, vel obedientia prælati, non potest certa regula præscribi, sed prudenti arbitrio utendum est, et multo [magis] observanda est consuetudo observantium, et timoratorum religiosorum, et communis sensus recte sentientium et judicantium tale opus esse, vel non esse alienum a statu religioso.

Quibus regulis dignoscatur dicta actionum indecentia respectu status religiosi. Primo, si actio prohibeatur ex se, vel jure communi clericorum, aut proprio talis religionis. D. Thom.

Secundo, si actio proximum habeat peccandi periculum, vel nimis distrahat mentem. Gregor. In dubiis circa actiones quæ decent religiosos, prudenti arbitrio et religiosorum timoratorum sensu utendum est.

(1240) XIV. Atque hæc omnia fere præscripta sunt religiosis Societatis in suis Constitutionibus. Nam VII part., cap. 4, fere omnia præscribuntur, et in quarta instructione P. Claudii pro confessoribus num. 3 repetuntur, quibus nostri proximos juvare debent : quæ omnia sunt pietatis opera, et ab omni negotiatione sæculari aliena. Sexta vero parte, cap. 3, § 7, expressius id prohibetur his verbis : *Ut plenius possit Societas rebus spiritualibus juxta suum institutum vacare, quoad ejus fieri potest a negotiis sæcularibus abstineat, qualia sunt testamentariorum vel exsecutorum, vel procuratorum rerum civilium, aut id genus officia, nec ea ullis precibus adducti obeunda suscipiant, vel in illis se occupare sinant.* Et IX parte, cap. 6, § 4, ubi dicta Constitutio refertur, additur eos, qui de Societate sunt, implicari non debere his negotiis sæcularibus, *licet pia alioqui essent;* in his tamen admitti potest aliquando dispensatio ex gravissimis causis, quæ soli generali, vel alteri ex speciali commissione ejus ibidem reservatur. Et sic etiam dicitur in regula 41 ex communibus : *Ut negotium etiam pium, sine facultate superioris nec suscipiatur, nec promittatur : sæcularia autem negotia omnino vitentur.* Denique circa hanc moderationem maxime observandum est, quod in VI parte Constit., cap. 3 in fine, dicitur : *Instituti nostri est, sine cujusquam offensione quantum fieri potest, omnium in Domino inservire commodis.*

Supra datæ cautiones ex instituto Societatis habentur.

In negotiis testamentariorum et similibus socii nequeunt occupari sine generalis dispensatione ob causas gravissimas.

Sociis negotia tractantibus maxime cavendum a cujusquam offensione.

(1241) XV. Præterea ad moderationem circa hoc ministerium in Societate necessarium (1) pertinet, ut major cura adhibeatur in eo circa feminas exercendo cum pluribus circumstantiis. Et primo quidem ob hanc causam præter illam potissimam quam lib. I, cap. 3 ad finem, attulimus, voluit D. Ignatius ut Societas monialium curam non susciperet, VI part. Constit., cap. 3, § 5; ubi generaliter prohibet, ne nostri curam animarum suscipiant : *Neque item* (ait) *mulierum religiosarum, vel aliarum quarumcumque, ut ordinarie illarum confessiones audiant, vel ipsas regant, quamvis nihil repugnet semel, unius monasterii confessiones ob speciales causas audire.* Ratio autem hujus institutionis magna ex parte esse potuit, ad vitandam frequentem occasionem loquendi cum feminis, et familiaritatem aliquam contrahendi; quæ occasio multo major est cum feminis subjectis, quam cum reliquis; propter quod omnes canones et regulæ religiosorum advertunt, ut earum gubernatio cum summa vigilantia et cautione suscipiatur, ut in superioribus, tract. 8, tractando de monialibus et clausura earum, adverti. Nihilominus tamen ratio, quam adducit B. Ignatius in dicta Constitutione sumitur ex prædicta moderatione Societati necessaria in suscipiendis quibuscumque negotiis seu curis exterioribus, quæ præcipue ejus finem possunt impedire. Dices, finis Societatis est omnes proximos in spiritualibus juvare. Hæc autem cura monialium ad eumdem finem ordinatur : cur ergo censetur impedire

Moderatio Societatis explicata procedit maxime circa feminas.

1ª ratio cur monialium curam non habeat Societas, potuit esse tollendi occasionem et periculum crebræ collocutionis; at fuit etiam ne impediretur finis Societatis.

Objectio removetur. Nam finis Societatis est quidem juvare in spiritualibus

(1) *Necessarium.* Forte, *necessariam;* sed consentiunt editt. quatuor.

omnes proximos, sed non per eas actiones unde sequuntur vincula quibus contra finem sui instituti plures sociorum jam nequirent discurrere per totum orbem.

finem Societatis? Respondetur etiam quælibet cura animarum ordinatur ad spiritualem salutem earum, et nihilominus non est accommodata fini et instituto Societatis; non ergo omnes actiones, vel sollicitudines, quæ ordinantur ad auxilium etiam spirituale proximorum, Societati congruunt, tum propter multitudinem earum (non enim posset omnibus satisfacere), tum etiam, quia nonnullæ afferunt secum obligationes et vincula repugnantia intentioni Societatis, et hujusmodi præcipue est cura animarum, quæ nimium impediret plures operarios Societatis, quos oporteret esse ex fidelioribus et aptioribus, ad discurrendum per totum mundum, ad quem finem ex vi instituti ordinantur : præstare autem id non possent (1), si monialium curæ essent alligati.

2ª ratio cur monialium curam non habeat Societas. — Oportet ut moniales regantur per religiosos quorum institutum observant; at nullæ observare possunt Societatis institutum, quippe quod omnino accommodatum est ad spiritualia ministeria feminis non consentanea.

(1242) XVI. Accedit etiam optima ratio, quia monasteria monialium regi debent per illos religiosos, sub quorum regula vivunt, et quorum institutum suo modo observant; non enim moniales S. Claræ commode Prædicatoribus subjicerentur, aut e contra (2); et sic de aliis : institutum autem Societatis ita est proprium virorum, ut non possit feminis accommodari (3), quia non ordinatur solum ad contemplandum, nec præcipue ac per se primo ad vitæ austeritatem, neque ad psallendum, neque ad labores manuum, nec denique ad alios fines, qui viris et feminis possint esse communes, sed ad spiritualia ministeria, quæ a feminis fieri non debent, nec possunt, ad quem finem habet regulam, et vivendi modum accommodatum. Ac propterea non possunt commode institui monasteria feminarum, quæ sub regula Societatis vivant, sed necesse est ut habeant modum vivendi valde diversum : merito ergo abstinet Societas a gubernatione et cura monialium.

Imo nec sæcularium feminarum curam suscipit Societas.

(1243) XVII. Imo si quis recte consideret verba citatæ Constitutionis, non tantum religiosarum, sed quarumcumque feminarum cura nobis interdicta est, sicut etiam in 7ª congreg. decreto 36, tandem stabilitum est, quod alicui videri potest contra praxim Societatis; nam sacerdotes ejus frequenter habent curam sæcularium feminarum, vel nuptarum, vel virginum aut viduarum, quarum confessiones ordinarie audiunt, easque in spiritualibus regunt, et sæpe etiam quasi consequenter, etiam in exterioribus et familiaribus rebus, quatenus cum puritate conscientiæ connexionem aliquam ordinarie habent. Respondetur in primis Constitutionem illam proprie intelligi de cura, quæ suscipitur quasi ex officio vel obligatione utriusque, aut alterius partis. Sic enim non potest religiosus Societatis juxta suum institutum constitui tamquam proprius sacerdos quarumcumque feminarum, etiamsi religiosæ non sint, sed alium vivendi modum habeant, ita ut ex officio, et suo modo ex justitia teneatur Societas ministrare illis sacramenta, aut alia divina. Dixi autem, *utriusque, aut alterius partis*, quia non solum non potest hoc modo obligari Societas, verum etiam nec possunt religiosi ejus acceptare obligationem, qua per obedientiæ votum possunt sæculares feminæ interdum obligari. Ita explicatur in regul. 19 sacerdotum : *Particularem personarum*, (dicitur ibi) *præsertim feminarum, curam nemo suscipiat* (nimirum ultra id quod necessario postulat ordinarium confessoris munus); *et quamvis confessarius pro suo munere in vita spirituali pænitentem instituat, nullius tamen obedientiam admittat.* Quæ regula si recte inspiciatur non solum de feminis, sed etiam de viris loquitur, quamvis principaliter propter feminas prohibitio posita sit, propter majus periculum quod in hujusmodi vinculis et obligationibus inter viros et feminas esse potest; et inter regulas Minorum aliquid simile invenitur in Speculo Minorum, III part., fol. 115, in quibusdam regulis Guilielmi Farinarii ministri generalis, cap. 6; ubi prohibet inducere feminas ad hujusmodi votum emittendum, vel etiam requirere ab eis, vel admittere votum continentiæ; nobis autem non solum inducere,

Quomodo id verum habeat. — Sacerdotes Societatis possunt quidem ordinarium confessarii munus gerere erga feminas sæculares, at neque earum neque virorum possunt curam sic suscipere ut teneantur ministrare illis sacramenta, aut ab ipsis obedientiam admittant.

Specul. Minorum.

(1) *Possent.* Editt. quatuor habent *posset.*

(2) *Aut e contra,* moniales S. Dominici, Minoribus.

(3) Non viderat P. Suarez Breve datum die 7 Aprilis 1607, ubi Paulus V in ordinem religiosum proprie dictum admittit puellas *Societatis Dominæ nostræ*, quarum institutum instituto Societatis quam simillimum est. Lectori rem indicasse sufficiat, plura si velit reperturo in libris nunc citandis : *Histoire de l'ordre des religieuses filles de Notre-Dame par le P. Jean Bouzonié de la Compagnie de Jésus*; 2 vol. in-4°, Poitiers, 1697... *Règles communes des filles de la Compagnie de Notre-Dame;* in-8°, 1642... *Constitutions des filles de la Compagnie de Notre-Dame, avec les déclarations;* in-8° 1642... *Histoire des ordres monastiques, religieux etc.;* Paris, 1714-1719; tome 6ᵉ, *suite de la 4ᵉ partie, chapitre 45ᵉ.* — Post orta sunt alia plura id genus instituta.

sed etiam acceptare obedientiæ votum tam a viris, quam a feminis prohibitum est.

Etiam ministerium erga feminas in Societate admissum suas petit circumstantias : 1° maturam ætatem, 2° brevem seriumque sermonem,

(1244) XVIII. Præterea pertinet ad hanc moderationem respectu feminarum, quia non omnibus permittendum est, earum confessiones audire, et consequenter neque ordinarie cum eis colloqui, sed illis qui fuerint maturioris ætatis, ut dicitur in officio provincialis cap. 12. Quibus etiam confessoribus commendatur, ut ab eis breviter se expediant, neque extra confessionem colloquia misceant, nisi de re aut gravissima, aut multum necessaria, et quod severe potius quam blande cum eis tractent; in regulis 16 et 17, sacerdotum. Denique in ordinationibus toti Societati communibus, cap. 1, num. 9, mandatur provinciali ut inquirat de feminarum visitationibus : et latius in instructione pro confessariis. Quæ omnia per se sunt rationi consentanea, et in antiquis decretis insinuata, quæ supra, tract. 8, agendo de monialibus, adduximus. Fertur etiam sententiam hanc, seu consilium Augustini fuisse : *Sermo brevis, asper et rigidus, cum feminis est habendus.* Refert Carthusianus in opusculo de curatorum vita, art. 65 in tom. I, quod tamen neque in vita, neque in scriptis ipsius Augustini invenio, præter id quod de non admittendis intra domum vel ad solitarium sermonem feminis refert Possidius in vita ejus, cap. 26. Denique etiam quoad locum circumspectio magna jubetur et observatur, quia ordinarie hujusmodi ministerium fieri debet in ecclesia, et in aliqua parte ejus clara et aperta, ubi ab aliis videri possint, et ipsi inter se non se respiciant (1), quoad fieri possit. Quod etiam Minoribus præcepit Benedictus XII, in suis Constitutionibus, cap. 25, et Joannes de Capistrano in suis, cap. 11, de quibus videri etiam potest conc. Mediolanense sub Borromæo part. II, tit. de sacram. pœn., et part. III, tit. de concionatoribus, et confessariis Monialium.

August. Carthus.

Possid.

3° locum conspicuum in ecclesia.

Sacerdoti e Societate præsens esse debet socius qui omnia videat, quando femina domi aditur ob confessionem aut colloquium.

Si autem confessio feminæ in privata domo necessitatis causa facienda sit, vel quolibet alio titulo, cum ea sit alloquendum, debet confessarius vel sacerdos Societatis habere socium semper ita præsentem, ut possit esse testis omnium, quæ fiunt, licet non audiat quæ dicunt; ex regula 18 sacerdotum : quia vero interdum locus id non permittit, additur ibi : *Quantum loci dispositio patiatur;* quod si non pateretur, curet omnino sacerdos, ne ostium sit clausum, nec locus obscurus.

Locus capiendo socio forte angustior, sit saltem clarus et apertus.

CAPUT IX.

Utrum peculiarem curam adhibere debeat Societas in adjuvandis proximis in periculo mortis.

Ministerium hoc juvandi morientes necessarium, et in Societate commendatum specialiter quoad auxilia spiritualia, non omissis corporalibus, si locus sit.

(1245) I. Cum ministeria, quæ hactenus tractavimus, generatim omnibus proximis exhiberi debeant, eisque maxime, qui magis indigent, constat illa omnia exercenda cum morientibus esse quantum in nobis fuerit, quia ille est articulus maximæ necessitatis propter multa impedimenta et pericula, quæ tunc occurrunt, quæ optime recensent Innocentius III, lib. II de contemptu mundi, cap. 42, Bernardus lib. de interiori domo cap. 45 et in meditationibus cap. 2, et Hugo de S. Victore lib. II, de anima cap. 2, et nomine Augustini serm. 48 ad fratres in Eremo. Summa omnium est, quia *tunc corpus maxime impedit animam, quia illi capitur tota intentio mentis, ubi est vis doloris;* et quia tunc dæmon vehementius tentat, et calcaneo insidiatur, quia tunc exitum vitæ, et consequenter finem viæ instare conspicit, ut in simili dixit conc. Tridentinum, sess. 14, in doctrina de extrema unctione in prœmio cap. 2, inde colligens magnam utilitatem sacramenti extremæ unctionis. Ob similem ergo causam præter eam sollicitudinem generalem quam de salute omnium proximorum Societas assumpsit, specialiter ei commendatur ægrotantium, seu morientium auxilium, non tam corporale, quam spirituale; licet in corporali etiam prætermittere non debeat convenientia caritatis officia, juxta regulam datam VII part. Const., cap. 4, § 9, et juxta ea, quæ in principio hujus materiæ lib. I, cap. 6, num. II, dixi-

Innoc. III. Bernard. Hugo Vict.

August.

(1) *Et ipsi inter se non se respiciant.* Eodem sensu quamquam aliis verbis legitur in *regula sacerdotum* 15ª. « Confessarii ita audiant pœnitentes ut » mutuum aspectum fugiant. » At vero mutuus confessariorum aspectus non modo licitus est, si recte fiat, sed commendatur in *Instructione* 3ª, § 5 : « Constituantur syndici non modo æditui et aliqui » ex sociis, sed nonnulli proximi sacerdotes qui » observent et superiorem moneant, tam de pro- » lixis confessionibus etc. » Item, in *Instructione* 15ª, § 4 : « Confessionalia... ita inter se collocen- » tur, ut unus confessarius sit quodammodo socius » alterius. »

mus de operibus misericordiæ corporalis; quod vero attinet ad spirituale, in IV part. Const., cap. 8, § 7 sic dicitur : *Ut in superius dictis proximi ad bene vivendum juvantur, ita curandum est, ut ea, quæ ad bene moriendum illis conferunt, percipiantur, quique modus in eo tempore, in quo tantum est momenti ad finem ultimum æternæ salutis consequendum, vel ab eo excidendum, teneri debeat, intelligatur.* Et in regula 40, præpositi : *Procuret* (dicitur) *diligenter ne desint, qui extra domum ægrotorum confessiones audire, et morientibus opem ferre possint.* Est ergo hoc unum ex ministeriis maxime propriis Societatis, ad quod ex proprio instituto peculiariter tenetur, ea nimirum obligatione, qua ad cetera opera sui instituti obligatur.

Ministerium hoc religioso statui consonat. Nam 1° est maximæ caritatis, 2° nihil indecens habet, 3° multum commendatur in conciliis,

(1246) II. Quod autem hoc opus sit consentaneum religioso statui, sufficienter probatur, quia est maxime consentaneum caritati, et nihil aliud continet repugnans prædicto statui, si in eo debitus modus servetur. Et confirmatur, nam sacra concilia maxime commendant parochis hoc ministerium, ut videre licet in concilio Nannetensi, cap. 4; quod hoc loco ad literam inseram, quia egregie describit modum in hoc munere servandum : *Cum sacerdos* (inquit) *audierit aliquem infirmari in sua plebe, quam citius ad eum pergat, et ingressus cubiculum aquam benedictam super eum, et per omne cubiculum aspergat cum antiphona : Asperges me Domine, et oratione*, etc. Et infra : *Post hæc omnes jubeat extra cubiculum secedere, et appropinquans lecto, quo infirmus decumbit, eum leniter, blandeque alloquatur, ut omnem spem suam in Deo ponat, ut flagellum Dei patienter toleret, ut hoc ad purgationem et castigationem suam provenire credat, ut peccata sua confiteatur, ut emendationem promittat si Dominus vitam concesserit, pœnitentiam pro peccatis commissis spondeat, ut substantiam suam, dum adhuc sensus et ratio vigent, disponat, ut peccata sua eleemosynis redimat, ut his, qui in se peccaverunt, indulgeat, ut rectam fidem et credulitatem teneat, ut de Dei misericordia numquam desperet : cum his, et hujusmodi allocutionibus fuerit mens infirmi relevata, data benedictione recedat sacerdos, non post multum reversurus, detque locum, ut ægrotus de peccatis suis possit cogitare.* Concilium etiam Coloniense celebratum anno 1536, part. VII, cap. 30, monet parochos, ut post extremam unctionem curam habeant præparandi infirmum ad mortem. Idem synodus Augustiensis, cap. 20. Imo olim episcopi, dum eis vacabat, hoc munus per se exercebant, præsertim si ab infirmis vocarentur. Quod de Augustino refert Possidius cap. 27 : *In visitationibus* (inquit) *modum tenebat ab apostolo definitum, ut non nisi pupillos, et viduas in tribulationibus constitutas visitaret, et si fortasse ab ægrotantibus ob hoc peteretur, ut pro eis in præsenti Deum rogaret, eisque manus imponeret, sine mora pergebat.* Merito ergo Societas hoc ipsum profitetur, ut parata sit ad juvandos omnes infirmos, a quibus fuerit requisita (1), sive sint pauperes, sive divites, sive hoc sive illo morbo laborent, et quacumque hora diei, vel noctis vocetur. Neque propter obligationem parochorum (quod lib. VI, cap. 4, num. XIII et alias sæpe respondimus) supervacanea videri debet hæc Societatis cura, tum quia vel sæpe non potest unus parochus pluribus infirmis satisfacere; vel interdum non est in eo munere adeo facilis et sollicitus; sæpe etiam non est satis idoneus, vel certe ægrotus sæpe aliorum ministrorum opera magis juvatur, ac recreatur, et ideo non tantum nostri, sed etiam multi alii religiosi magna caritate hoc ministerium exercent; quamvis fortasse ex vi sui instituti, non ita obligentur sicut religiosi Societatis.

4° olim ab episcopis identidem exercebatur.

Possid.

Tacitæ objectioni occurritur. — Quamvis parochi assistant ex officio moribundis, opportuna est sociorum et aliorum religiosorum opera.

Repellitur duplex calumnia, qua Societas, propter dictum ministerium, a male affectis pungitur.

TITULUS INTERJECTUS.

(1247) III. Nullum vero opus est tantæ caritatis, quod non possit, vel per calumniam, vel propter aliquorum negligentiam reprehendi. In duobus ergo solet argui Societas circa hoc ministerium. Unum pertinet ad sollicitudinem circa eos, qui ex ægritudine moriuntur; aliud circa eos, qui in pœnam delictorum violentam mor-

Primum quod nostris objicitur est avaritia : quasi moribundos juvarent ad captandas hereditates.

(1) Vide Polancum in libello de hac re [I. E in methodo ad eos adjuvandos qui moriuntur, edit. Paris, 1578, sub tit. *Pio lectori salutem*. Constat opusculum aureis capitibus viginti et appendice.] (MDCXXV.)

tem patiuntur. In priori ministerio reprehenditur avaritia; quia sacerdotes Societatis ideo cupiunt morientibus assistere, ut bonorum illorum possint esse participes eos inducendo, ut de illis per testamentum, vel alium modum in suam utilitatem disponant. Sed hoc valde alienum est ab spiritu et intentione Societatis, quidquid sit de privatis erroribus seu defectibus, si qui fortasse, vel ex humano aliquo affectu, vel ex zelo, non secundum scientiam committerentur, de quibus nec nobis constat, neque si sint, religioni nocere possunt, quæ intentionem hujusmodi detestatur, et ideo omnes etiam actiones prohibet, quæ aliquam illius speciem præbere possunt. Hinc in ultima suarum regularum monentur sacerdotes, ut cum vocantur ad adjuvandos eos qui morti vicini sunt, tamdiu illis adsint, quamdiu sola necessitas postulaverit, et additur: *Ceterum etsi cum opus est ægrotos ad condenda testamenta hortari conveniat, iis tamen conficiendis non assistant.* Admonere enim illos, ad officium confessoris spectat, quia est de re vel necessaria, vel valde utili ad bonum animæ ægrotantis. Et ideo in verbis supra citatis ex concilio Nannetensi hoc consilium inter alia ponitur : assistere autem testamento, nec pertinet ad munus confessoris, neque per se loquendo est ministerium spirituale, quod religiosis expediat, et quamvis in aliquo casu possit esse opus pietatis ad juvandum infirmum propter speciales circumstantias, quæ occurrere possunt, vel ex debilitate et impotentia intrinseca ipsius infirmi, vel ex aliqua morali vi extrinseca; nihilominus regulariter id non expedit, propter vitandas cognatorum querelas, et tollendam omnem occasionem supra dictæ suspicionis; quod si necessitas coegerit, nec sine superioris dispensatione, nec sine magna circumspectione faciendum est, ita ut omnis probabilis suspicio vitetur, et tunc temeraria judicia contemnenda sunt : quis enim illa effugere potest?

Infringitur objectio; quippe omissa quæstione circa defectus privatos (quos quidem nec novit auctor, nec religioso ordini aliud jubenti fas est opponere), debent socii vi regulæ moribundos monere quidem de condendo testamento, sed condentibus non adesse extra casum necessitatis; nec etiam tunc sine dispensatione et circumspectione.

(1248) IV. Et eadem ratione, quamvis, ubi opus fuerit, admonendus sit infirmus, ut pro ratione periculi de rebus suis disponat; non tamen ei est offerendum consilium (1) circa dispositionis modum, nisi in his tantum, quæ ad salutem ejus fuerint necessaria, ut de restituendo alieno, de solvendis debitis, de necessariis hæredibus instituendis, ita ut quantum in ipso fuerit, omnis occasio jurgiorum et litium tollatur; ad particularia autem descendere non expedit, quia [hoc] eadem habet incommoda. Quamquam si infirmus consilium petat circa ea de quibus libere potest disponere, ad officium confessoris spectat id consulere, quod majus Dei obsequium esse et ad majorem utilitatem animæ testantis expedire judicaverit. Ut autem nostri debito modo hoc faciant, servare debent quod VI part. Constit., cap. 2, § 6 dicitur: *Quamvis ad bona et sancta opera, et maxime perpetuo duratura incitare laudabile sit, ob majorem tamen ædificationem nullus de Societate debet, nec potest quemquam ad eleemosynas perpetuas domibus, vel ecclesiis ejusdem Societatis relinquendas incitare.* Quæ Constitutio amplius videtur coarctari in 2 congreg. generali canone 22 ubi sic dicitur: *Ad majorem ædificationem, et paupertatis nostræ sinceritatem et puritatem, placuit præcipere nostris omnibus, ut nulli externo suadeant, ut nobis potius quam aliis pauperibus dent eleemosynam, sed contenti simus, ubi petimus eleemosynas quotidianas, illas simpliciter, et plane amore Dei petere.*

Nostri consilium moribundo quoad dispositiones liberas ultro dare non permittuntur.

Quid quando consilium confessarii petitur circa dispositiones liberas. — Socius suadere debet quod optimum putat, sed nec tunc nec alias potest licite incitare ad eleemosynas perpetuas Societati, aut potius Societati quam aliis.

(1249) V. Ubi ponderandum est verbum *præcipere* (2), quod valde rarum est in Constitutionibus et regulis Societatis, et ideo videri potest positum esse ad rigorosam obligationem inducendam, quam solet illud verbum præ se ferre in aliis legibus, ut cum Cajetano 2. 2, quæst. 186, art. 9, dub. 4, circa finem, Navarro in summa cap. 23, num. 52 et aliis ex clementina : *Exivi de paradiso*, § *cum autem*, de verborum significatione, lib. III, de legib. cap. 15,

Propter τὸ PRÆCIPIO, expenditur an stricte obliget allatus in num. IV canon 22 congregationis 2æ.

Cajet.

Navar.

(1) *Non tamen ei est offerendum consilium.* Hinc in margine posuimus *consilium... ultro dare;* quum editt. quatuor hactenus haberent, *consilium... ultro dare.*

(2) Ita verbum *præcipere* ponderat auctor ut ex Societatis legibus vim in eo non agnoscat conscientiam obligandi. Manet tamen aliqua difficultas. Nam sub tit. *Censuræ et præcepta hominibus Societatis imposita cap.* 2, in *Præceptorum* § 3, legitur : « Et provincialibus præceptum imponitur etc. *Congr.* 6, *decr.* 2. » Porro locus hic et secundum Congregationis sextæ decretum, quamquam *præceptum imponunt* sine addito, satis indicant obligationem in conscientia, eamque gravem, ni fallor. Restat igitur ut τὸ *præceptum impono* obligare sub gravi; vel fortasse verius est utramque loquendi rationem per se nihil strictæ obligationis afferre, sed eam vel levem vel gravem exprimere posse adjunctis circumstantiis omnino evidentibus, quales ibi existimo.

Dictus canon vim habet simplicis regulæ, quia vox *præcipio* nude posita non importat in Societate rigorosum præceptum.

a num. VIII attulimus. Nihilominus tamen non plus obligat decretum illud, quam aliæ regulæ, quia jam est in Societate declaratum proprium signum obligationis in conscientia solum esse, cum additur : *In virtute obedientiæ*, vel *in nomine Domini Jesu Christi* VI part. Const., cap. 5, ibi autem nullum ex his signis adjungitur. Nec etiam additur pœna excommunicationis, quæ ex se etiam includit rigorosam obligationem, quæque interdum additur in Constitutionibus, VIII part. cap. 6, § 2. Solum ergo positum est illud verbum ad exaggerandam necessitatem et gravitatem illius decreti. In quo est etiam observandum non loqui solum de eleemosynis quæ a morientibus peti possunt, sed a quibuscumque, et ideo non prohiberi petitionem simplicem, sed comparativam *præ aliis*; nam hoc invidiosum est et offensivum; specialiter vero hoc magis explicatur ad rem, de qua agimus, sequentibus verbis : *Ad donationes vero quascumque, sive legata, simpliciter etiam et plane possimus tantum nostras necessitates explicare; definitionem tamen ejus devotioni relinquamus a quo eleemosynam postulamus*, etc.

Ex dicto canone, socii 1° possunt petere a quibuscumque eleemosynas quotidianas, non tamen ut sibi fiant præ ceteris; 2° non possunt petendo designare definite donationes et legata, sed suam tantum necessitatem explicare.

(1250) VI. Quo loco est advertendum etiam jure communi male audire in religiosis hanc petitionem, cum expressa comparatione, ut legata potius sibi relinquantur, quam aliis, quia licet hoc non sit per se malum, imo nec sit contra justitiam moderatis precibus procurare voluntatem infirmi inducere, aut mutare, ut mihi potius quam alteri donet, quia nullum erat alteri jus acquisitum, ut cum Antonino, Saliceto, et aliis resolvit Navarrus in summa cap. 26, num. 56, et sumitur ex cap. 15, num. 72; nihilominus in religiosis, talis inductio, etiamsi non sit injusta, reprehensibilis est : quia et speciem quamdam habet avaritiæ, et caritatem potest minuere, vel certe depravare intentionem in spiritualibus obsequiis circa proximos, quamquam in rigore, et absolute ac per se loquendo id facere non semper peccatum sit, quia nec est per se intrinsece malum, neque invenitur aliquo jure absolute prohibitum. Solum enim in clementina 1, de privilegiis, districte prohibentur religiosi, ne, cum confectionibus testamentorum intererunt, a restitutionibus debitis aut legatis matricibus ecclesiis faciendis retrahant testatores : nec legata vel debita aut male ablata incerta, sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratribus vel conventibus fieri, aut erogari procurent.

Jure communi, nedum Societatis, reprehensibiles sunt religiosi procurantes sibi præ aliis legatum. Tamen non semper ideo peccant; quia prohibitio juris est tantum ne obstent restitutionibus etc. et ne sibi aut suis applicanda curent legata etc.

(1251) VII. Quæ prohibitio universalis non est, sed in duobus tantum casibus, et ideo potius inde sumitur argumentum extra illos id non esse prohibitum ecclesiastico præcepto. Prior autem ex illis casibus est, ne religiosi retrahant testatores a restitutionibus debitis, aut legatis matricibus ecclesiis faciendis. In quo adverti potest, non solum hæc prohiberi, si fiant in proprium commodum vel suæ religionis, sed absolute, et simpliciter, et consequenter, quocumque respectu fiant, contra illud præceptum agitur. Et prior quidem pars de restitutionibus clara est, et ex natura rei necessaria. In posteriori autem duo adverti possunt, unum est non posse dici religiosum retrahere testatorem a legato faciendo, nisi prius noverit ejus voluntatem, et illam mutare conetur. In quo expendo differentiam inter restitutionem et legatum; nam ut quis dicatur retrahere a restituendo, satis est, quod, sciens debitum restituendi, nihilominus inducat vel ad non restituendum, vel ad donationem faciendam repugnantem restitutioni : quia debitum restituendi includit voluntatem saltem debitam vel præsumptam, quæ satis est, nisi fortasse constaret de voluntate non restituendi, sed legandi alias; nam tunc inducere ad mutandum legatum revera non esset inducere ad non restituendum; sicut qui inducit ad minus malum eum qui decrevit malum agere, non inducit illum ad malum; sic ergo ut quis dicatur retrahere a restituendo, necesse quidem est, ut alter non sit jam in deliberato proposito non restituendi : sufficiet tamen ad prædictam obligationem, ut de neutra voluntate constet, sed tantum de debito. In legato autem liberali non dicitur quis proprie retrahi ab illo faciendo, nisi qui est in proposito illud faciendi; et ita religiosus non peccat contra hoc præceptum, quando ignorans ægrotum habere tale propositum ab illo petit, ut suo conventui v. g. legatum relinquat, quod notavit Sylvester *Religio* 6, quæst. 15, § 4. Secundo adverto in illa secunda parte, prohibitionem tantum fieri respectu ecclesiæ matricis, ut ibi expresse dicitur, per quam vocem cathedralis ecclesia intelligitur, juxta

Clementina citata in num. VI, in duobus casibus prohibitoria est.

Prior casus enucleatur. Videlicet non debent religiosi sive in suum sive in alienum commodum testatores retrahere a restituendo, neque a legatis matrici ecclesiæ. Ubi adverte 1° eum retrahere a restituendo qui sciens debitum, nec cognito proposito non restituendi, inducit ad rem cum restitutione pugnantem; is vero non censetur retrahere a legato faciendo qui rem sibi petit vel aliis, nesciens priorem legandi intentionem.

Sylvest.

Circa clementinam adverte 2°, ecclesiæ matricis nomine solam cathedralem comprehendi.

cap *venerabili* de verb. signif. Et ideo non est extendendum illud præceptum ad omnes religiosos, qui retrahunt testatores a quibuscumque legatis faciendis aliis locis vel personis, sed sola ratione naturali, vel secundum uniuscujusque regulam de illa actione judicandum est.

Posterior casus expenditur. Videlicet non debent religiosi sibi aut suis applicanda curare legata etc. in aliorum præjudicium. Ubi adverte 1° alterius præjudicium videri abesse quando voluntas legantis mutanda suscipitur sine vi et dolo. Adverte 2° religiosum non peccare contra clementinam, si curet etiam cum præjudicio alieno ut legatum nec sibi nec suis sed alteri applicetur.

(1252) VIII. Alter casus illius legis est, *ne legata, vel debita, aut male ablata incerta sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel conventibus in aliorum præjudicium fieri, seu derogari procurent.* In quo duo etiam adverti possunt. Primum est, quando hoc dicatur fieri in præjudicium alterius. Nam cardinalis ibi, quæstione 5, sentit non solum fieri in præjudicium quando fit in injuriam, contra id, quod ex justitia debebatur; sed etiam quando retrahit testatorem a proposito, quod habebat legandi alteri, etiamsi legatum non esset alias debitum. Et est probabilis expositio, quamvis nimis rigorosa, nisi intercedat vis, aut deceptio, vel preces adeo importunæ, ut coactioni æquiparentur: quia tunc revera fit injuria tertio; tamen si nulla intercedit injuria, non videtur in rigore fieri persuasio in alterius præjudicium. Aliud notandum est; illud præceptum solum ferri contra persuasionem, quæ fit in utilitatem propriam, vel propriæ religionis, aut personarum ejus. Unde si fiat suasio in commodum alterius extranei, etiamsi alias peccaminosa sit, non erit contra illud speciale præceptum, quod specialiter latum est ad reprimendum peculiarem affectum, quem religiosi ad se, vel ad suos habere possunt.

Jus Societatis contra negotiationem legatorum etc. latius est quam commune. Nam socii prohibentur petere 1° ut detur sibi præ ceteris;

(1253) IX. Nullum ergo invenitur commune jus, quod tam generalem contineat prohibitionem faciendi hujusmodi persuasionem, vel inductionem, per comparationem ad alios, sicut fit in propriis regulis Societatis : in quibus primo prohibetur fieri non solum retractio a voluntate legandi aliis, verum etiam petitio cum tali comparatione : quod intelligo tam de formali et expressa, quam de implicita et per circumloquia, quia moraliter æquivalent.

2° aliter quam fert simplex petitio per solius necessitatis explicationem :

Secundo simplex petitio permittitur (1), cum tanta vero moderatione, ut sola necessitas explicanda dicatur. Unde si sit fortasse collegium, nullam habens veram necessitatem, ibi, juxta regulam, nulla debet fieri postulatio. Tertio etiam tunc non permittitur aliquid determinate postulare, sed necessitate proposita, voluntati testatoris definitionem relinquere, solumque ei consulere, ut oret et petat divinam inspirationem, ut id statuat, quod Deo gratius fuerit. Quæ omnia constant esse valde aliena ab effectu avaritiæ, potiusque esse consentanea spiritui paupertatis, ut in simili dixit Clemens V in clement. *Exivi*, vers. *Nos autem*, de verb. signific.

3° designando quantum sibi velint a testatore.

Etiam reprehenduntur socii eo quod nimium curent reos neci eripere sed hæc secunda objectio etiam refellitur exemplis et doctrina sanctorum.

(1254) X. Secunda objectio pertinet ad auxilium eorum, qui propter delicta damnantur ad mortem : reprehenduntur enim nostri, eo quod sint nimium solliciti circa vitam corporalem eorum, importunis precibus, vel aliis mediis procurando hujusmodi pœnam impedire. Verumtamen hæc reprehensio (si hoc nomine digna est) non est peculiaris Societatis, sed religiosorum omnium, non solum præsentium temporum, sed etiam præteritorum. Refert etiam Cassianus, collat. 14, cap. 4, quorumdam monachorum institutum fuisse pro miseris et oppressis intercedere. Et de B. Antonio, quamvis genus vitæ solitarium maxime coleret, (inquit Sozomenus lib. I historiæ, cap. 13) : *Porro autem in defensionibus eorum, qui erant injuria affecti, nemo plus operæ, studiive posuit, adeo ut eorum causa sæpe ad urbes se contulerit.* Clarius exemplum est, quod de Ambrosio refert lib. VII, cap. 25, scilicet Ambrosium ad Gratianum imperatorem accessisse, ut quemdam illustrem virum ad mortem damnatum liberaret. Et non antea causam omisisse quam veniam a Gratiano impetrasset. De Augustino refert Possidius in vita sua, cap. 20, solitum fuisse pro reis intercedere : *Tam honeste* (inquit) *ac temperate, ut onerosus ac molestus non videretur, verum etiam mirabilis exstitisset.* Cujus egregium testi-

Cassian.

Sozom.

Possid

(1) *Simplex petitio permittitur.* Congregationis 2æ canon 22us duas habet partes. 1a pars citata in *num.* VI *sub fin.*, clare permittit petere eleemosynas quotidianas; 2a pars citata in *num.* V *sub fin.* non adeo aperte concedit ut petantur donationes et legata : tamen horum etiam petitionem, quum nihil definiat, permissam censet Suaresius; nec male, ni fallor : sive quia necessitatis expositio moraliter æquivalet simplici petitioni, sive quia petitionem aliquam innuunt hæc canonis verba : « De- » finitionem... ejus devotioni relinquamus a quo » eleemosynam postulamus. » Igitur in primo casu petens dicere nequit : *Da mihi præ aliis,* sed : *Da mihi hoc vel illud;* in secundo casu petens nec dicere debet : *Da mihi hoc vel illud,* sed : *Da mihi quod visum fuerit, cognita mea necessitate.*

monium exstat inter epistolas Augustini in 51, quæ est Macedonii judicis ad ipsum Augustinum : cum enim pro quibusdam reis Augustinus apud Macedonium interpellasset; ille respondit : *Miro modo afficior sapientia tua, et in his quæ interveniens pro reis mittere non gravaris : nam et illa tantum habent acuminis, scientiæ et sanctitatis, ut nihil supra sit, et hæc tantum verecundiæ, ut nisi faciam quod mandas, culpam penes me remanere, non in negotio esse dijudicem : non enim instas (quod plerique homines istius loci faciunt) ut quodcumque sollicitus petieris, extorqueas, sed quod tibi a judice tot curis obstricto petibile visum fuerit, admones et rogas, subserviente verecundia, quæ maxima difficilium inter bonos efficacior est. Proinde statim commendatis effectum desiderii tribui : nam sperandi vitam ante patefeceram.*

August. Et in epist. 53, idem Macedonius ad Augustinum scribens ait, se fecisse quod in altera epistola Augustinus ab eo postulaverat, quæstionemque movet, an ad officium sacerdotis pertineat intervenire pro reis, quod Augustinus ad illum scripserat. Augustinus autem in epistola 54 late respondet, declarans quomodo humanitatis officium sit, ita esse criminis persecutorem, ut procuret quis, quoad juste fieri possit, esse hominis liberatorem. Quod late prosequitur, adducens Christi exemplum, qui magna sapientia et benignitate adulteram a pœna mortis liberavit, et S. Josephum qui in suspicione, quam de virgine habuit, eam ab omni pœna et infamia liberare studuit. Quibus addere possumus Paulum, qui apud Philemonem pro Onesimo intercessit. Et multa alia ex eodem Augustino et Gregorio refert Gratianus 23, quæst. 5.

Officium intercedendi pro reis, quo moderamine præstandum. — Sic præstandum ut salva prudentia et justitia id petatur quod benignius concedi potest sine detrimento reipublicæ, tertii et conscientiæ judicis : ita socii se gerunt; et certe nihil ultra debent vi instituti.

(1253) XI. Hoc ergo officium de se sanctum et religiosum est : licet prudentia et moderatio justitiæ servandæ sint, quæ hoc loco prosequi non est necesse : quia quod ad prudentiam attinet, sufficienter exemplo Augustini verbis Macedonii commendato insinuatum est. Quod vero spectat ad justitiam, habet proprium locum in illa materia, et tractando de lege pœnali a nobis tactum est. Summaque omnium est, ut nihil postuletur in præjudicium reipub. vel tertiæ personæ, nec quod ab ipso judice licite præstari non possit. Inter ea vero, quæ ab eo fieri possunt et sine detrimento tertii, vel boni communis, id quod benignius fuerit pro miseris hominibus procurare, caritatis officium est; neque aliud a nostris sacerdotibus vel confessoribus fieri, jure potest ab aliquo affirmari : multoque certius ex instituto Societatis nihil aliud postulari. Nam de hoc genere intercessionis nihil peculiare in eo traditum invenio, sed illud solum, quod vii part. Constit., cap. 4, § 9, inter alia pietatis opera generaliter dicitur : *In custodiis publicis detentos, quoad ejus fieri poterit, per se sublevando, et ut alii sublevent curando.* Et in Bulla 1 Julii III inter alia dicitur : *Et eorum, qui in carceribus inveniuntur, piam subventionem, et ministerium, ac reliqua caritatis opera, prout ad Dei gloriam et commune bonum expedire visum erit.* Constat igitur, ex vi instituti prædictas circumstantias in hoc munere servandas. Illud autem proprie solum habet locum ante rei condemnationem ultimam ac definitivam : nam si hujusmodi non sit, poterit locum habere intercessio, ut appellatio concedatur, in qua eadem æquitas et prudentia servanda est : re vero seu causa jam definita, cessat intercessio, et solum agitur de spirituali salute et convenienti præparatione ad mortem ipsius rei : obiter autem procurare ut in ipsomet supplicio, et usque ad mortem benigne et humane tractetur, caritatis etiam officium est.

Quando locum habeat vel non habeat dictum intercedendi officium. — Locum habet ante sententiam definitivam; postea vero non nisi obiter, et ne supplicium sit inhumanum: restat autem cura omnis de spirituali salute.

[FINIS LIBRI NONI].

LIBER DECIMUS.

DE REGIMINE SOCIETATIS TAM IN GENERE QUAM IN PARTICULARI, ET CONSEQUENTER DE PRÆLATIS EJUS.

[PROOEMIUM].

Hactenus, de Societatis statu, perfectione et ministeriis; nunc de ejus gubernatione per suos prælatos et secundum suam regulam.

Explicuimus omnia, quæ ad statum, perfectionem et ministeria hujus religionis spectant, solum superest ut dicamus de modo gubernationis ejus : nam ex illa maxime pendet, et conservatio religionis, et exsecutio omnium mediorum, quibus ad suam et aliorum perfectionem uti debet. Quoniam autem gubernatio per prælatos et secundum regulam fit, simul de utrisque hoc in libro dicemus; primo quidem generatim, seu in communi; deinde vero ad illa particularia descendendo, quæ ad hujus tractatus complementum necessaria videbuntur.

CAPUT I.

Utrum Societas per modum monarchiæ convenienter gubernetur.

1ª suppositio. Monarchia cum aristocratia eam temperante est in Societate : quod regimen secundum se melius habent omnes fere religiones.

(1257) I. Suppono in primis hoc esse commune Societati cum aliis religionibus fere omnibus, ut ejus ordinarium regimen monarchicum sit, habens aliquid aristocratiæ admistum : nam et monarchicum regimen secundum se melius est; et in hominibus propter eorum fragilitatem et periculum errandi, vel in judicio, vel in affectu, aliquo adminiculo aristocratiæ oportet esse temperatum, ut est tam philosophorum moralium, quam theologorum recepta sententia, quam in tract. 8 attigi, et latius in materia de legibus lib. III, cap. 4, et de ecclesiastica hierarchia tradi solet, attigique disp. 9 de fide, sect. 6 a num. 15.

2ª suppositio. Varietas Prælatorum ipsius Societatis sub summo pontifice constat uno generali, provincialibus et superioribus localibus : ita requirit religio omnis quæ una manens membra habet valde distantia.

(1258) II. Secundo suppono monarchiam hujus religionis reduci ad unum generalem præpositum, sub quo tota religio militat, quæ, ut illi conjuncta, soli summo pontifici in spiritualibus ordinarie subjecta est. Hoc satis constat ex prima institutione et approbatione Societatis in Bullis Pauli III et Julii III, et ex Const. præsertim part. IX; sub hoc autem generali immediate constituuntur præpositi provinciales, et sub provinciali, singulorum locorum superiores, sicut citato tract. 8 declaravimus, nam in his convenit hæc religio cum aliis : quia moraliter necessaria sunt in quacumque religione : quæ cum sit unum politicum corpus, per universum orbem simul cum ecclesia catholica diffunditur, habetque membra secundum locorum diversitatem valde distantia. Unde fit primo membra hæc ratione unitatis, quam inter se habent, indigere uno capite, quod in omnia influat, et universali bono totius corporis provideat, et singulis membris in aliorum utilitatem uti possit : et hoc est generalis munus, ut copiose et prudenter satis tradit S. P. Ignatius in IX part. Constit., a principio. Ratione vero distantiæ et extensionis, et alicujus diversitatis, quam necessario inter se habent variæ regiones seu nationes, necesse est ut sub generali provinciales constituantur, quorum singuli suas provincias proxime administrent et regant. Quoniam vero in unaquaque provincia, varia sunt loca domos vel collegia Societatis habentia, necessarium erat, ut unicuique loco aliquis præsit, sive rector, sive præpositus appelletur. Unde etiam fit secundo hos omnes ordinariam et spiritualem jurisdictionem habere : unumquemque juxta modum sibi concessum, suoque muneri accommodatum : nam sine jurisdictione administrari non potest, ut ex generali doctrina de statu religionis constat, et cap. 4, num. I attingetur. Quanta vero sit hæc jurisdictio in singulis numeratis superioribus, juxta peculiarem modum hujus religionis, ex discursu hujus libri constabit. Denique colligitur ex dictis, omnes prædictos Societatis superiores esse prælatos ecclesiasticos cum omni proprietate et rigore. Habent enim animarum curam cum jurisdictione ecclesiastica fori contentiosi ordinaria, seu ex vi muneris; quæ duo tantum sunt necessaria ad hujusmodi prælationem, ut in superioribus visum est, et attingemus cap. 4, viderique possunt Sotus lib. VII de just., quæst. 4, art. 3, Navarrus cons. 25 de privileg. et comm. 3 de regular. num. 4, D. Thomas 2. 2, quæst. 33, art. 7 ad 5.

1um consectarium ex hac 2a suppositione. Generalis in Societate est ad unitatem et bonum corporis; provinciales et superiores locales sunt ut proxime præsint ubi loca multum distant et ingenia non nihil differunt.

2um consectarium ex 2a suppositione. Unusquisque e dictis superioribus habet jurisdictionem ordinariam spiritualem.

3um consectarium ex 2a suppositione. Dicti Societatis superiores sunt propriissime prælati ecclesiastici; quum habeant animarum curam et jurisdictionem ecclesiasticam fori contentiosi ordinariam.

Sot. Navar. D. Thom.

(1259) III. Tertio suppono, aristocraticum regimen multis modis participari a Societate : primo in hoc quod suas habet congregationes generales, quæ, licet non

Primus modus in quo visitur aristocratia in Societate, nempe per congre-

gationes generales. Hæ coguntur ob graviores causas, semperque ad generalis electionem ; et quamdiu durant, sunt generali superiores. Cetera huc spectantia satis declarat institutum.

habeant certa ac definita tempora, opportunis autem occasionibus non sunt omittendæ. Primo quidem, ac necessario, cum in defectum generalis mortui, vel privati, aut privandi suo officio quacumque ex causa, alius eligendus est. Deinde quando alia causa gravis occurrit ex his, quæ numerantur VIII parte Const., cap. 2. Ad hujusmodi autem congregationem pertinet proprie, et in omni rigore aristocraticum regimen, nam in illa qui congregantur habent suffragium decisivum, et quamdiu illa durat, in ea est suprema potestas totius Societatis, etiam supra ipsum generalem, ut declaratur part. X Const., § 8 et IX part., cap. 3, 4, 5 et 6; a quo autem convocanda sit hujusmodi congregatio, et qui sint ad eam vocandi et quomodo, quæve negotia in ea tractanda ac definienda sint, tractatur late in VIII part. Constit., et nonnulla attinguntur in 9 et 10, et specialibus in peculiari forma generalis congregationis.

Secundus modus quo aristocratia locum habet in Societate, nempe per congregationem procuratorum ; ad quos singulos e singulis provinciis pertinet suffragium decisivum super hac sola quæstione AN CONGREGATIO GENERALIS COGENDA SIT.

(1260) IV. Secundo participatur hoc regimen in alio genere congregationum, quæ licet ex universa Societate cogantur, non sunt tamen generales, quia ad illas, nec provinciales, nec plures suffragium habentes ex singulis provinciis conveniunt, sed solum singuli ex singulis provinciis nomine earum, et tamquam earum procuratores missi, et ideo *congregatio procuratorum*, hæc appellatur : habetque fundamentum in VIII part. Const., cap. 2, in declaratione lit. B; ejusque forma magis declarata est in 2 congregatione generali, cap. 29, et in speciali formula de hoc edita in 5 congregatione generali; pertinet autem ad hanc congregationem primo, ac præcipue decernere, an congregatio generalis cogenda sit, necne : et in hoc habent congregati suffragium decisivum. In reliquis autem negotiis, quæ in ea tractari possunt, ex vi instituti et constitutionum, solum habent consultivum, ut ex eodem cap. 2, VIII parte Constitutionum colligitur.

Tertius modus quo aristocratia locum habet in Societate, nempe per congregationes provinciales. His suffragium competit 1° decisivum, sed tantummodo ut deputent, tum quolibet triennio procuratorem; tum quoties congregatio generalis cogenda est, aliquot ex iis qui in provincia vocem passivam habent; 2° consultivum circa res quæ videntur ad congregationem generalem deferendæ, aut si hæc non futura sit, patri generali proponendæ. Cetera super congregationibus provincialibus dabit institutum.

(1261) V. Tertio participat Societas hoc regimen, per congregationes provinciales, quæ in singulis provinciis, quolibet triennio fieri debent, earumque finis est, ad eligendam personam, quæ nomine totius provinciæ propositum generalem adeat, et in congregatione procuratorum suffragium habeat. Hujus ergo procuratoris electio fit in congregatione provinciali, et solum in ea electione habent votum decisivum qui in hujusmodi congregatione suffragium habent. Fit etiam hæc congregatio in singulis provinciis, quotiescumque totius Societatis generalis congregatio cogenda est : nam in illa [congregatione] provinciali (1) eligendi sunt, qui cum [præposito] provinciali suffragium habituri sunt in congregatione generali, et in eorum electione habent propriam vocem activam omnes qui legitime, ad congregationem provincialem conveniunt. Porro quinam et quot convenire debeant ad hanc provinciæ congregationem; qui etiam vocem passivam in ea habeant, in formula ejusdem congregationis cap. 3 traditur. Et in 5 congreg., decret. 60 et 81, contractus fuit numerus qui in Constit. part. VIII, cap. 3 indefinitus erat. Præter has vero electiones nulla lex vel statutum fieri potest in congregatione provinciali, neque in aliqua ordinatione facienda votum decisivum habent, qui ad eam conveniunt, sed solum consultare possunt de rebus necessariis, vel opportunis, ut in congregatione generali, si illa cogenda sit, decernantur; vel si non cogenda, præposito generali proponantur. Quæ omnia constant ex VIII part. Const., cap. 2, 3 et 5; et part. IX, cap. 5, § 4; et 2 congregatione generali, cap. 29; et ex speciali formula congregationis provincialis, in quibus locis fuse etiam declaratur qui sint ad hanc congregationem vocandi et a quo indicenda sit, et quis procedendi modus in illa sit servandus.

Quartus modus quo aristocratia locum habet in Societate, nempe per provinciales et prælatos locales sub generali. Hæc autem aristocratiæ participatio perficitur per assistentes quos generalis, et per consultores quos reliqui præpositi assignatos habent quin tamen ipsorum consiliis ligentur.

(1262) VI. Quarto participat Societas regimen aristocraticum in multitudine prælatorum per quos gubernatur sub uno supremo generali, ut sunt provinciales et locales præpositi, qui totum gubernationis pondus inter se habent distributum : nam hoc etiam pertinere ad participationem aristocratiæ infra num. XI declarabo. Perficitur autem hæc participatio in consiliis, quæ ad res statuendas, atque ordinandas simul cum prælatis adhibentur. Nam in gubernatione præpositi generalis a tempore 1ª congreg., decreto 83, adhibetur consilium quatuor assistentium; in 6ª vero

(1) *In illa* [congregatione] *provinciali*. Editt. 1625, 1634 habent *in illa provinciali;* verbum interponere placuit claritatis gratia; sed non erat cur cum editionibus 1626, 1744 pro 7o *provinciali, provincia* scriberetur.

congreg. additus est quintus pro Gallia, ut habetur, tum in decreto 1 ejusdem congreg., tum in formula congreg. generalis num. 15 et 78, qui assistentes a congregatione generali ex diversis nationibus simul cum ipso præposito eliguntur, ut per eos possit majorem lucem de rebus omnibus accipere, et eorum consilio et prudentia in rebus definiendis uti, ut videre licet part. IX Const., cap. 4 et 6, et in propriis regulis assistentium, et in formula eligendi illos. Provincialibus etiam proprii consultores assignari debent. Idemque de inferioribus prælatis localibus cum proportione statuitur IX part. Const., cap. 6, § 4; et de rectoribus in particulari part. IV, cap. 10, § 7 et cap. 17, § 1. De numero autem eorum solum dicitur ut consultores rectorum in collegiis ad minus duo sint, universitatum vero consultores ordinarie debeant esse quatuor : unde constat a fortiori consultores provincialium quatuor esse debere, et ita usu receptum est. Imo in gravioribus domibus professis et gravioribus collegiis idem servatur. Est autem his omnibus assistentibus et consultoribus commune, ut in suis consiliis solum habeant suffragium consultivum (nisi quod de assistensibus excipitur in cong. 4ª, decret. 23 et in cong. 5ª, decret. 16) et decisio tota, ac judicium rei penes prælatum respective maneat. Ita de generali statuitur part. IX, cap. 6, § 11, et de ceteris superioribus part. IV, cap. 17, et part. IX, cap. 6, § ult. et part. X, § 8 generaliter dicitur magnopere referre si præpositi in subditos multum potestatis habeant. Et in hoc puncto explicanda consistit tota difficultas præsentis capitis, nam reliqua clara sunt.

TITULUS INTERJECTUS.

Cur prælati Societatis soli vindicent [sibi] definitionem in agendis.

Ratio dubii propositi in titulo interjecto. Quum in Societate omnis superior respective maneat arbiter totius decisionis, gubernatio fere fit pure monarchica; nec satis tyrannidem excludit mixtio consilii non decisivi.

(1263) VII. Dubitant enim aliqui, cur Societas tantam potestatem generali et cum proportione ceteris præpositis tribuat, ut res omnes suo judicio et voluntate definire possint, etiam contra judicium suorum consultorum, si velint. Nam hoc potius est monarchia pura, quam mista, nisi valde secundum quid, quod non sufficit ad excludendum periculum, ne monarchia in tyrannidem convertatur : propter quod periculum in hominibus vitandum monarchia mista ex aristocratia præfertur puræ : mistio autem solius consilii inefficax valde est, tum quia nullus est tyrannus adeo iniquus, qui aliquorum consilio non utatur, tum etiam, quia si potestas in uno manet, cujus voluntas sufficit ut factum teneat, etiamsi contra consilium suorum assistentium fiat, subditi manent in eodem periculo patiendi plures injurias. Unde Navarrus comment. 5 de regularibus dicit, licet monarchia pura secundum se melior sit, tamen propter concordiam et alios respectus convenire, ne prælatus solus gubernet, sed adjutus *consilio et consensu* aliquorum. Ubi expendo illam particulam *consilio et consensu* : nam per illam significatur suffragium non solum consultivum, sed etiam decisivum. Et rationem amplius declarat num. 15, quia experientia compertum est, regimen unius magis absolutum, etiam in religionibus, præsertim non mendicantibus, degenerare in tyrannidem : *Et ideo* (inquit) *introducta est monarchia restricta, qua unus de consensu multorum ad id deputatorum gubernat.* Ubi iterum *de consensu* dixit, non de consilio tantum : quia per consilium solum, non videtur satis illi periculo occurri. Facit etiam, quod antiqui patres religionum hunc modum regiminis elegisse videntur, ut intelligi potest ex Basilio in regulis 45, 48 et 54 ex fusioribus, et in 112 ex brevioribus, et ex regula Carmelitarum cap. 2 ex 5, et statutis Carthusianorum part. II, cap. 4, et ex regula monacharum cap. 7 inter opera Hieronymi tom. IX. Denique fere omnes religiones mendicantes hanc formam regiminis observare videntur.

1ª confirmatio est quia experientia docet etiam inter religiosos opus esse suffragiis aliquorum decisivis ut stet concordia, et ne superior solus gubernans tyrannus fiat.

2ª confirmatio sumitur tam 1° ex antiquis religionibus, ubi ita fit, quam 2° ex usu fere omnium mendicantium.

Basil. Reg. Carm. Reg. Carth. Reg. D. Hie.

(1264) VIII. Nihilominus dicendum est, P. N. Ignatium non sine antiquorum patrum exemplo, nec sine sufficienti ratione, hunc modum regiminis elegisse. Probatur, nam inprimis D. Benedictus, in sua regula cap. 3, monet quidem abbatem, ut cum consilio fratrum gubernet; subjungit tamen : *In abbatis pendeat arbitrio, ut quod salubrius judicaverit esse, ei cuncti obediant.* Et in cap. 65 omnia constituit in arbitrio et voluntate abbatis, quamvis dicat illum uti debere consilio fratrum timentium Deum. Deinde Basilius idem sentit, si attente legatur in citatis locis, nam in regula 48 ex fusioribus primum ait : *Nullo modo quis curiose antistitis consilia pervestiget, aut in ejus facta anxie inquirat, his dumtaxat exceptis, qui cum dignitatis gradu,*

Modus regiminis in Societate, nec ab exemplo Patrum recedit (1ª PARS), nec a ratione (2ª PARS). Hæc autem auctoris resolutio probatur quoad 1am partem auctoritate SS. Benedicti et Basilii.

Reg. Bened.

D. Basil.

tum consilii prudentia antistiti ipsi proximi sunt. Et statim subjungit : *Quos quidem ille necessario sibi, quandocumque de re aliqua erit deliberaturus, in consilium, ac maturam considerationem adhibebit, nimirum præcepto illi obtemperans : Omnia fac cum consilio.* In quibus verbis solum consultationem maturam requirit. Et eodem sensu loqui videtur cap. 54, ubi docet esse cogenda capitula seu congregationes fratrum, in quibus defectus corrigantur, et honesti mores laudentur : *Quo videlicet* (inquit) *adhibita locuplete multorum sententia, majore cum auctoritate, quod in medium adductum est, quale sit, judicetur.* Non tamen dicit judicium definitivum futurum esse omnium, nec verisimile id est pro singulis et ordinariis defectibus religiosorum judicandis. Solum ergo vult, ut in plurium consessu, et consilio, atque adeo majori cum auctoritate fiat. In aliis vero duobus locis non tractat de gubernatione, sed de electione prælati, de qua postea, cap. 2 et 3 dicemus, et de receptione novitiorum, de qua jam lib. II, cap. 3, num. VII, diximus, quid peculiariter in hoc observet Societas, et cur.

Accedit Augustinus, cujus regula consentit cum regimine monarchico Societatis.

(1265) IX. Præterea, D. Augustinus in sua regula, multum defert præposito, omniaque constituit in arbitrio illius, vel presbyteri, majorem habentis potestatem, ut in superioribus, tract. 8, tractando de prælatis religionum in genere explicuimus. Unde Navarrus supra fatetur, Augustinum in sua regula significasse, ut in suis monasteriis monarchia potius quam aristocratia servaretur : addit tamen hoc fore utilius, si unus, qui regit, esset Augustinus, et subditi essent Possidii. Quia vero prælati et subditi multum a moribus Augustini et Possidii degenerarunt, ideo aliquid oportuisse illi regulæ addere. Verumtamen in primis ego non ita judico de præsentibus moribus omnium religionum et religiosorum, ut monarchia non possit eis esse utilissima, etiamsi ordinaria potestas (servata proportione) in uno tantum sit, cum regulari obligatione illam exercendi ex prudenti consilio, ut statim dicemus. Deinde, quidquid sit de statu aliarum religionum, certe B. Ignatius, qui novam religionem instituebat, non debuit modum illum eligere, qui solum ob depravatos, vel imperfectos mores expedire censetur; sed tentare potius debuit perfectiorem modum instaurare, et aliis remediis providere, ut si fieri possit ex tali regimine ea incommoda non sequantur, quæ fortasse in aliis ob incuriam, vel temporum conditionem secuta sunt.

Additamentum Navarri non satis probatur. Putat enim Augustini regulam respectu regiminis monarchici esse nunc nimis perfectam : sed hoc, forte falsum circa veteres religiones, curavit B. Ignatius ne verum esset in sua.

Resolutionis positæ in n. VIII probatur 2ª pars. Adductos patres multis de causis imitatus est B. Ignatius in constituendo Societatis regimine monarchico. 1ª causa, quia hoc est secundum se melius; 2ª causa multas continens sumitur ex utilitatibus ad perfectionem : inde enim major obedientia, dependentia, unio cum capite; minor occasio ambitionis, divisionis, subornationum.

(1266) X. Hanc igitur existimo fuisse rationem, ob quam Ignatius voluit, ut unusquisque superior Societatis pro ratione et mensura sui muneris, integram haberet potestatem, solumque consiliarios, non conjudices illi adjunxit. Primo quidem, quia hoc secundum se, et ex genere suo melius est, ut supra num. I ex communi sententia supposuimus : deinde quia in statu religioso sine dubio potest maxime conferre ad perfectionem, tum quia hoc modo purior et perfectior obedientia exercetur; tum etiam, quia hoc modo, est major dependentia membrorum a capite, et ita etiam erit major unio, qualis inter patrem et filios esse debet. Tum etiam, quia hoc modo tollitur occasio multiplicandi dignitates tot judicum, et quasi prælationes in religione, et consequenter etiam minuitur ambitionis occasio. Tum denique, quia si ordinationes, judicia, et aliæ negotiorum expeditiones, a plurium sententia et voluntate pendeant, multiplicantur pericula schismatum, et divisionum ac subornationum, quæ videntur esse majoris momenti, magisque frequentia, quam sint in pura monarchia temperata solum per consilia sapientum.

Collectio prælatorum subordinatorum participatio est aristocratiæ. Bellarm.

(1267) XI. Accedit præterea, quod (ut recte indicavit Bellarminus, lib. I de romano pontifice, cap. 3). Aristocratia, non solum miscetur monarchiæ, per hoc quod princeps non possit definire ea, quæ ad gubernationem pertinent, sine aliorum suffragiis decisivis, sed per hoc maxime, quod non per seipsum [unus] homo immediate gubernat, sed per subordinatos principes vel prælatos, in quorum singulis monarchia participatur, ex omnium tamen collectione, quædam participatio aristocratiæ consurgit. Imo prior illa mistio, suffragantium decisive, potius est mutatio quædam regiminis monarchici, nam in effectu non est monarchia, saltem in his quæ pendent ex plurium judicio et voluntate : unde si regimen majori ex parte ita fiat, non poterit dici monarchicum, sed potius aristocraticum, vel quarta species regiminis, ut Navarrus illam appellavit. In posteriori autem mistionis genere, suffragantium scilicet

Quando pleraque fiunt suffragiis decisivis, regimen est potius aristocraticum.

suffragia consultiva non tol-

lunt perfectam monarchiam; hanc igitur habet Societas, ubi tamen sicut in ecclesiastica gubernatione est aristocratiæ participatio propter prælatos subordinatos, ad complectum regimen corporis aliquo modo unitos.

consultive tantum, servatur semper propria et perfecta monarchia, cum ultima resolutio ad unum pertineat : miscetur autem aristocratia per gubernationem plurium, ac subordinatorum principum, ac prælatorum, quia non est de ratione aristocratiæ participatæ, quod gubernatio fiat a pluribus, ut componentibus unum corpus, seu tribunal, sed satis est ut quacumque ratione integretur ex pluribus, inter se aliquo modo unitis et ordinatis ad completum regimen totius corporis, et ita hoc genus mistionis invenimus in præcipuis temporalibus regnis, maxime vero in ecclesia catholica, ut egregie supra Bellarminus declarat, perfectionem talis monarchiæ ostendens. Quomodo autem Societas hanc gubernationem ecclesiæ, modo religioni accommodato imitetur, satis jam declaratum est in num. II.

3ª causa monarchicæ gubernationis in Societate. Imitari regimen pontificium in quo nunquam, et episcopale ubi raro requirentur suffragia decisiva.

(1268) XII. Denique in hoc etiam servatur similitudo, quod in ecclesia, licet pontifex de consilio cardinalium graviora disponat, semper tamen servatur perfecta monarchia, quia in rigore decisio ex solo pontifice pendet. Nam licet frequentius fortasse pontifex, in rebus præsertim gravioribus, non decernat contra plura suffragia cardinalium, id tamen est ex suâ prudentia, et libera voluntate, non ex dependentia, quam habeat ab eorum suffragiis. Episcopi etiam in suis diœcesibus habent monarchicum regimen, in quo ordinarie plurium suffragia decisiva non requirunt : ergo etiam in religione poterit commode hoc regimen participari, cum in illa et subditorum obedientia debeat esse promptior, et in superioribus suavior quædam, et magis paterna gubernatio. Et præterea, quia religiosi, ex vi sui status tenentur perfecte operari secundum regulam suam; et ideo licet solus superior habeat potestatem decisivam, ut convenienter illa utatur, sufficit quod ex regula habeat obligationem sumendi consilia suorum assistentium, seu consultorum, ut possit prudenter sua potestate uti, ad quod et regula ipsa et recta ratio ipsum obligat.

Inter religiosos obedientiæ perfectio, suavitas regiminis, obligatio consultores audiendi, efficiunt ut recte sit penes solum superiorem potestas decisiva.

(1269) XIII. Dices hoc quidem sufficere quoad vim directivam (ut sic dicam) non tamen quoad coactivam, nec quoad impediendum cum effectu ne superior sua potestate abutatur. Respondeo primo idem dici posse, etiamsi suffragia consulentium sint decisiva, licet enim videri possit facilius posse unum errare, quam plures, tamen aliunde facilius est in religione unum invenire, qui ex malitia, vel pravo affectu non erret, ac proinde illi sufficiant prudentia consilia, quam invenire plures, qui ejusdem integritatis sint. Deinde dicitur, inferiores prælatos per providentiam suorum superiorum continendos esse in officio, ut non facile pro arbitrio suo utantur potestate, vel contra eorum consultorum sententiam frequenter disponant, præsertim in rebus gravioribus : generalis autem præpositus cum debita reverentia admonendus est ab eo qui hanc curam a Societate habet commissam. Quod si hoc non sufficiat, per ipsam Societatem compelli poterit; atque ita moraliter loquendo, satis subventum est incommodis, vel periculis, quæ ex tali potestate oriri possent. Quod breviter B. Ignatius in x part. Constit., § 8, his verbus complexus est : *Refert etiam magnopere, si præpositi particulares in sibi subditos, et generalis in particulares* (scilicet præpositos) *ac contra Societas in generalem multum potestatis habeant, ita ut omnes ab bonum omnia possint; et, si male agerent, omnino subjecti sint.*

Objectio : suffragiis consultivis superior dirigitur non cogitur ne erret. Hoc autem solvitur 1°, quia suffragiis decisivis non adest privilegium ne errent; et quamvis inter plures periculum ignorantiæ minuatur, at augetur periculum pravi affectus. Solvitur 2°, quia respectu inferiorum prælatorum, superiores; respectu generalis, admonitor et Societas curant ne gubernatio in rebus gravibus sæpe fiat contra consultorum sententiam : atque ita demum satisfit oppositis in num. VII. B. Ignatius voluit ut Societatis superiores omnes omnia ad bonum, nihil ad malum possent.

(1270) XIV. Unde est notanda hic differentia, inter hanc monarchiam et ecclesiasticam, ne similitudo supra adducta putetur æqualitas, cum revera non sit nisi imitatio et participatio quædam. Est ergo differentia, quia regimen ecclesiasticum reducitur ad unum supremum prælatum, qui non solum [nulli] alteri homini in terris, verum neque alicui communitati subjectus est : sed est supra totam ecclesiam, non solum divisim quoad singulos, sed etiam collective quoad universitatem. At vero in Societate generalis præpositus non solum habet superiorem personam, cui subjectus sit, scilicet pontificem, quod ex generali ratione religionis christianæ, et ex speciali status religiosi (1), et ex specialissima Societatis necessarium est, ut ex lib. VI, cap. 4, intelligi potest; sed etiam est subjectus ipsi Societati, a qua et dirigi, et corripi, et si necesse sit, puniri et deponi potest, ut cap. sequenti num. VII attingemus. Ratio

Interest inter modum monarchiæ Societatis, et ecclesiæ. Nam pontifex vi juris divini est supra omnia ecclesiæ membra, tam divisim quam collective; generalis autem subjicitur pontifici quia christianus, religiosus et membrum Societatis; insuper vi Constitutionum subjicitur Societati, sicque decebat, quum ab ea fuerit constitutus.

(1) *Status religiosi.* Editt. quatuor habent *statu religioso;* male quia *To ex speciali* prius positum cum *ratione* subintellecta videtur consentire.

autem differentiæ clara est, quia pontifex non ab ecclesia, sed a Christo habet immediate potestatem. Generalis vero habet a Societate, juxta modum in ejus Constitutionibus præscriptum, et a summis pontificibus confirmatum. Unde etiam oritur diversa necessitas : nam pontifex sicut singulari, et excellentiori modo, habet a Deo potestatem, ita etiam habet peculiarem Spiritus sancti assistentiam; quæ potest supplere cujuscumque superioris directionem, vel coactionem. Alii vero inferiores prælati, sicut ab hominibus constituuntur et eliguntur, ita convenienter saltem toti communitati seu congregationi generali subjiciuntur.

In monarchico Societatis et ecclesiæ regimine, altera differentia ex præcedenti orta. Majores causæ in ecclesia, ad pontificem; in Societate, ad congregationem generalem deferuntur. In Bulla Pauli III REGIMINI MILITANTIS requirebatur major pars suffragiorum, et quidem ad res graviores, totius Societatis quæ commode convocari posset; ad res vero leviores, professorum præsentium ubi resideret generalis: at per Julii III Bullam EXPOSCIT DEBITUM 1° explicatur suffragia decisiva pertinere tantum ad Societatem professam; 2° mutatur Bulla Pauli III ita ut in rebus congregationi generali non reservatis jus statuendi sit totum penes generalem.

(1271) XV. Atque ex hac differentia et ejus ratione oritur alia, per quam magna ex parte Societatis regimen aristocratiam participat. Nam in ecclesia majores causæ pontifici summo reservantur, juxta cap. *Majores*, de baptismo, et ita ejus monarchia inter humanas maxima est, quia proxime accedit ad divinam. At vero in Societate ea quæ majoris momenti in illa esse possunt, generali congregationi reservata sunt, juxta primam Bullam Pauli III, quæ sic habet : *Qui quidem præpositus de consilio consociorum Constitutiones ad constructionem hujus propositi nobis finis conducentes in consilio condendi auctoritatem habeat, majori suffragiorum parte semper statuendi jus habente : consilium vero intelligatur esse de rebus quidem gravioribus ac perpetuis, major pars totius Societatis, quæ a præposito commode convocari poterit.* Addebantur vero statim sequentia verba : *In levioribus autem, et temporaneis omnes illi* (scilicet professi) *quos in loco, ubi præpositus noster residebit, præsentes esse contigerit.* Tamen in Bulla Julii III, prior pars multo magis declarata, et posterior immutata est. Nam quoad priorem partem declaratur, consilium illud, quod habet jus statuendi ad plura suffragia, intelligendum esse *de majori parte Societatis professæ* (*juxta nostrarum Constitutionum declarationem*) *quæ sine magno incommodo potest a præposito generali convocari.* Deinde ad hoc consilium pertinere dicitur : *Condere vel mutare Constitutiones, declarare dubia circa institutum orientia et alia graviora, ut alienare vel dissolvere domos ac collegia semel erecta.* Quoad alteram vero partem, subjungit : *In aliis, quæ non ita magni momenti sunt, idem præpositus, adjutus quatenus ipse opportunum judicabit, fratrum suorum consilio per seipsum ordinandi et jubendi quæ ad Dei gloriam, et commune bonum pertinere in Domino videbuntur, jus totum habeat, prout in Constitutionibus ipsis explicabitur.* Ex quo intelligimus, hanc fuisse ultimam fundatoris cogitationem ac resolutionem, ut extra ea negotia, quæ generalis congregationis propria sunt, in reliquis omnibus generalis supremam potestatem habeat : quod late declaravit part. VIII Constit., cap. 4, § 9, cap. 3 partis X, § 8, et aliis locis frequenter, ut in sequentibus adnotabo.

CAPUT II.

Utrum expediat generalem Societatis esse perpetuum.

Brevis expeditio quorumdam huc attinentium. Super generalis 1° electione, sufficiunt explicata in TRACT. 8 DE RELIG., et in CONSTITT.; 2° potestate, partim dictum et partim alibi dicendum.

(1272) I. De modo creandi præpositum generalem in Societate, nihil est quod specialiter dicamus : quia per electionem canonicam fit, ad quam applicari possunt omnia quæ in superioribus tract. 8, lib. II de electione prælati regularis dicta sunt. Circumstantiæ autem particulares, quæ juxta propriam institutionem et formam servandæ sunt, ex Constitutionibus, et propriis regulis sunt manifesta, nec difficultatem aliquam habent, quam explicare hoc loco necesse sit. De munere autem isto ejusque potestate generatim constat, partim ex cap. præced., partim ex doctrina communi de hujusmodi prælatione; in particulari autem de aliquibus actibus et obligationibus ejus juxta nostrum peculiare institutum dicemus in sequentibus. Solum ergo superest dicendum de duratione hujus muneris : non enim desunt quibus magis expedire videatur, ut generalis non ad vitam, sed ad certum aliquod tempus eligeretur. Nam, ut diximus, omne regimen monarchicum homini commissum in periculo versatur ne in tyrannidem vergat : hoc autem periculum majus est, per se loquendo, quo potestas superioris major, magisque absoluta fuerit. Si autem huic potestati supremæ et absolutæ diuturnitas et perpetuitas adjungatur, profecto nimium prædictum periculum augebitur : nam ipsa perpetua consuetudo regendi et præcipiendi creat spiritum quemdam dominandi, et fa-

Arguitur contra perpetuitatem generalis, ab incommodis. Quippe majus est tyrannidis periculum quo magis absoluto regimini monarchico accedit perpetuitas.

cere solet ut homo propriæ infirmitatis oblitus, aliis velit severius imperare : ergo immerito Societas hunc modum regiminis elegit.

Vera resolutio, nempe oportere ut Societatis generalis sit perpetuus, suadetur 1° auctoritate B. Ignatii a quo sic decretum, rebus multum perpensis et Deo commendatis;

(1273) II. Nihilominus contrariam partem suadere possumus primo auctoritate B. P. Ignatii, quæ non parum debet quemlibet prudentem hominem movere, tum propter magnam viri prudentiam et sanctitatem, tum propter magnam notitiam et comprehensionem, quam habuit rerum Societatis : tum quia etiam post magnam considerationem, et diuturnas orationes Constitutiones edidit, in quarum IX part., cap. 1, statuit ut generalis ad vitam eligatur, propter multas rationes, quas ibi attingit, et statim commemorabimus. Secundo accedit auctoritas totius Societatis, nam in congregatione prima generali, ut patet ex toto decreto 45, cum de successore Ignatii eligendo tractaretur, eadem res in deliberationem adducta est, tum ante, tum post electionem P. Jacobi Laynez secundi generalis Societatis, semperque judicium congregationis, nullo suffragio discrepante, fuit generalem debere esse perpetuum. Atque hanc suam sententiam omnium suffragiis, præter ipsum electum, atque unum vel alterum qui discesserant, consignatam ad Paulum IV pontif. maxim. eam postulantem misit. Tertio (quod caput est) confirmat hoc auctoritas summorum pontificum. Nam in Bulla 5 Pauli III, anni 1549, manifeste supponitur præpositum debere esse perpetuum, quatenus in principio ejus declaratur, in certis casibus posse per Societatem amoveri, et alium loco illius substitui.

tum etiam judicio Societatis universæ;

tum maxime auctoritate pontificis Pauli III generalem perpetuum fore supponentis in Bulla LICET DEBITUM.

Resolutio numeri II suadetur 2° exemplo antiquarum religionum, in quibus abbates olim erant et generales nunc sunt perpetui.

(1274) III. Secundo principaliter hoc confirmare possumus exemplo antiquarum religionum, nam, ut supra tract. 8 ostendimus, abbates olim erant perpetui, estque id consentaneum juri communi, et sacris canonibus, et regulæ quintæ Benedicti modo ibi explicato. Deinde nunc etiam in multis religionibus generales perpetui sunt, quamvis inferiores prælati sint amovibiles, ut in religione Carthusianorum, ac Prædicatorum et Carmelitarum, et suo modo in religione Eremitarum S. Augustini, ut explicatum est in citato tract. 8, cap. 7, num. 4. Præterea etiam afferri possunt exempla de ecclesiastica monarchia, non solum in universali ecclesiæ pontificatu, sed etiam in particularibus episcopatibus. Nam ex his omnibus intelligimus ex se melius esse, ut monarchia perpetua seu vitalis sit, et consequenter, ceteris paribus, esse præferendam, etiam in statu religioso, quando evidentia incommoda in ea non apparent, et quæ majora sint, quam quæ ex frequenti (1) mutatione præpositi generalis, sequi possunt.

Accedit exemplum in munere tam pontificio quam episcopali. Ex dictis sequitur inter religiosos perpetuitatem generalis meliorem esse, nisi constet inde sequi majora incommoda.

Resolutio numeri II suadetur 3° ratione : neque solum ex generali quæstione de prælatis religionum; sed item ad Societatis institutum applicatis eisdem rationibus tamquam peculiaribus. 1ª ratio. Ad prudentem aut utiliorem usum suæ in socios potestatis, generali necessaria est diuturna experientia status Societatis, proindeque sui muneris perpetuitas, præsertim quum sæpe jam senex et laboribus confectus eligatur.

(1275) IV. Tertio possumus hoc ratione persuadere. Et primum afferri possunt omnes, quas supra citato tractatu tetigimus generaliter tractando hanc quæstionem de prælatis religionum, quas etiam attingit B. Ignatius in dicto cap. 1, IX part. Constit., in declaratione lit. A, deinde applicando eas ad particulare institutum Societatis, et ad munus generalis ejus, habent sine dudio majorem vim. Prima ergo ratio est, quia gubernatio et influxus generalis in totam Societatem, est cum magna potestate ex parte sua, et magna dependentia ex parte corporis, et omnium membrorum ejus, et ideo indiget magna notitia totius Societatis, et omnium personarum ejus, quam non potest brevi tempore acquirere : expedit ergo ut multo tempore duret, quo possit statum universæ Societatis comprehendere per diuturnam experientiam, quæ ad prudentem gubernationem maxime necessaria est, et brevi tempore acquiri non potest. Maxime in tanta rerum, personarum ac negotiorum varietate : non ergo expedit, ut tunc duratio prælationis finiatur, quando persona incipit hujusmodi notitiam et experientiam obtinere : quod plane contingeret, si ad breve tempus generalis constitueretur, quale esset sex vel octo annorum : nam vix intra illud potest semel, aut iterum habere relationem et notitiam Societatis, per universum orbem dispersæ. Nullum ergo brevius tempus, quam sit vita unius hominis, designari potuit, præsertim cum ad hoc munus regulariter loquendo assumi non possint, nisi homines ætate senes et laboribus confecti. Nec obest quod opponeretur de tribus generalibus Jacobo Laynes, Francisco Borgia, Everardo Mercuriano, qui ad septem, plus minusque annos tantummodo eo munere sunt egregie defuncti. Occurrendum enim [objectioni respon-

Laynii, Borgiæ, Mercuriani generalatus brevis et tamen egregius nihil probat contra perpetuitatis necessitatem.

(1) *Ex frequenti.* Ita cum edit. 1744; legitur *ex sequenti* in editt. 1625, 1626, 1634.

dendo] legem, seu Constitutionem de perpetuitate generalis prospicere futuris temporibus, pro quibus noluit [Deus] nobis certo promittere tales semper habendos aut eligendos viros qui tribus illis generalibus satis compararentur.

2ª ratio. Convenit, tum ut generalis apud religiosos creetur per electionem; tum ne congregationes Societatis generales crebro fiant, quarum occasione viri præcipui distrahuntur a laboribus in Dei gloriam, atque dissidia et scandala possent accidere.

(1276) V. Secunda ratio sumitur ex electionibus, per quas generales creandi sunt: in 8 enim tract. lib. II, cap. 1, ostendimus non posse esse alium modum successionis religioni congruentem : expedit autem multum Societati ut hujusmodi congregationes generales crebro non fiant; quia cum Societas in rebus magni momenti, et ad Dei gloriam pertinentibus satis semper occupata sit, non debet, quoad fieri possit, his congregationibus occupari et distrahi. Quod cum in universum de his congregationibus verum sit, propter longa itinera, labores et distractiones provincialium, prælatorum et aliorum electorum, qui semper esse debent ex præcipuis viris et operariis, peculiari et urgentiori ratione verum est, de his congregationibus quæ ad eligendos prælatos fiunt : habere enim solent maxima incommoda et dissidia, non sine magno detrimento religionis et oblocutionibus externorum de ambitu taxantium religiosos, ut in superioribus, cap. præced., num. X, adnotavimus : ergo etiam hoc titulo utilissimum est generalem esse ad vitam, ut hoc modo tota Societas cum majore quiete et pace vivat.

3ª ratio. Quam minimus manet aditus ambitioni; hæc enim friget quando electionibus tempora certa non præfiguntur.

(1277) VI. Tertio hinc sequitur alia utilitas magni momenti, nimirum ut vel nulla, vel quam minima sit ambitionis occasio in Societate; sic enim dicitur in prædicta declaratione lit. A : *Longius recedet omnis cogitatio et occasio ambitionis, quæ hujusmodi officiorum pestis est, si generalis ad vitam eligatur, quam si certis temporibus esset eligendus.* Cum enim, sicut est incerta mors, ita etiam sit incerta electio, non ita excitantur animi ad præveniendam vel procurandam electionem, sicut solent excitari quando certa tempora electioni præfixa sunt.

4ª ratio. Ex perpetuitate, auctoritas generalis multum augetur apud externos; estque erga socios rectior et efficacior.

(1278) VII. Ultimo denique dubium non est quin perpetuitas muneris multum auctoritatis conciliet ipsi generali, tum cum externis, tum etiam cum nostris, ut in eodem cap. 1 significatur : nam dignitas perpetua majoris æstimationis apud omnes est, quam temporalis. Item quod prælatus (1) habet magis firmam jurisdictionem, minus dependet a subditis, ac consequenter majorem auctoritatem cum ipsis habere potest, magisque ab ipsis timeri, et liberior etiam erit a respectibus timoris vel amoris humani. Hujusmodi autem auctoritas ad gubernationem Societatis utilissima sine dubio est, cum ad omnia negotia, quæ cum externis occurrunt, tum etiam ad rectitudinem et efficaciam necessariam in ipso regimine adhibendam.

Ad incommoda perpetui generalatus in n. I proposita, respondetur nullius fere momenti esse periculum tyrannidis : nam 1° longe præstat sic assequi commoda perpetuitatis, et vitare incommoda frequentis electionis; 2° subjicitur generalis Societati quæ abutentem posset deponere et expellere.

(1279) VIII. Periculum autem incommodi solum est ne in usurpanda hujusmodi auctoritate, vel abusu ejus, nimium excedat præpositus generalis, vel contra justitiam, vel contra caritatem. Hoc autem periculum comparatione facta ad commoda, et utilitates hujus perpetuitatis, et ad incommoda et pericula frequentis electionis et mutationis fere nullius considerationis est, et ideo juxta regulas humanæ prudentiæ, non obstante illo periculo, perpetuitas hæc eligi debuit et provideri modus, quo illi incommodo (2) vel periculo occurratur. Hoc autem magna etiam diligentia et prudentia in Societatis instituto factum est : nam ob hanc causam in IX part. Constit., cap. 4. Præpositus subjicitur Societati in omnibus quæ ad modum vivendi et gubernandi pertinent, et casus etiam numerantur, in quibus potest Societas illum deponere, et si opus sit a Societate removere. Et cap. 5, § 4, modus præscribitur quo id possit exsecutioni mandari cum necesse sit.

Pericula duo ex perpetuitate generalatus, amputata in Societate.

(1280) IX. Accedit præterea in Societate magna ex parte amputatas esse occasiones hujus periculi, saltem in eo gradu, ut possit in grave nocumentum Societatis redundare. Explicatur antecedens : nam duæ sunt potissimæ occasiones hujus damni : una est excessus in temporalibus sumptibus, vel in cibis et deliciis corporis, vel in aliis sumptuosis expensis, aut donationibus temporalium bonorum. Alia est appetitus majoris dignitatis, vel honoris. Prior magna ex parte per hoc ablata est, quod victus, vestitus et expensæ generalis juxta ordinationem Societatis esse debent, cui ordinationi ipsum acquiescere oportet, ut in dict. cap. 4 dicitur. Huc etiam spectat,

Unius periculi amputatio in eo est quod victus, vestitus et expensæ generalis fiant ad arbitrium Societatis; et usus

(1) *Illi incommodo.* Editt. 1625, 1634 habent *illi modo;* editt. 1626, 1744, *illo modo :* male ubique.

(2) *Quod prælatus.* Conjicio *quo prælatus* contra quam habent editt. quatuor.

prius vel alienatio certorum bonorum sit causa deponendi generalem.

quod unus ex casibus propter quos deponendus est generalis, est ex redditibus collegiorum aliquid ad proprios sumptus assumere, vel cuivis extra Societatem donare (exceptis eleemosynis) vel aliqua stabilia bona domorum, aut collegiorum alienare, ut in eodem cap. 4, § 7, cum declaratione lit. D, dicitur. Altera vero occasio tollitur quantum est ex parte instituti per votum non procurandi, vel acceptandi dignitatem aliquam sine obedientia sedis apostolicæ. Solum ergo videntur superesse vel humani defectus alicujus negligentiæ, vel præcipitationis, vel etiam humani affectus, quibusdam magis favendo, quam aliis, etc. His autem occursum est per consilia assistentium, de quibus cap. præced., num. VI, et per officium monitoris, de quo in eodem cap. 4, IX part. Constit., § 4, ratione cujus tenetur monitor (qui a tota Societate debet esse electus), præmissa ad Deum oratione, cum modestia debita ac humilitate, quidquid sentiat in ipso præposito requiri, ad majus obsequium et gloriam Dei eum admonere. Nam hoc officium erga prælatos necessarium valde est, ut docuit Basilius in reg. 27 ex fusioribus, ubi etiam addit. Ne ordinariæ disciplinæ injuria fiat, hujusmodi admonitio ad eos est deleganda, qui cum ætate tum prudentia in Societate reliquis præstent. Ergo quantum humana conditio patitur, sufficienter est huic incommodo provisum, ut vel nullum, vel non admodum grave, vel saltem rarissime ex hoc modo regiminis sequatur.

Amputatio alterius periculi habetur per votum nec procurandi nec acceptandi dignitates.

Ne quid peccet generalis negligenter, præcipitanter, humano affectu, cavetur consiliis assistentium et admonitoris.

Basil.

Satis consultum est ut, ex perpetuitate generalis, nullum damnum grave, aut nisi rarissime sequeretur.

CAPUT III.

Utrum convenienti modo reliqui prælati in Societate instituantur.

Præter generalem, prælati alii in Societate a generali ordinarie creantur immediate; quando vero mediate, ejusdem est eos confirmare.

(1281) I. De duobus in præsenti inquiri potest, scilicet de creatione et de duratione horum prælatorum : et in utroque dicemus prius quid Societas observet; deinde rationem utriusque reddemus. Quoad priorem partem institutio Societatis est ut prælati omnes inferiores, sub generali non fiant per electionem, vel suffragia subditorum, sed per voluntatem seu provisionem præpositi generalis, ita habetur in IX part. Constit., cap. 3, § 14, ubi de generali dicitur : *Constituat per seipsum rectores collegiorum et universitatum, ac præpositos locales domorum, quos aptiores fore judicaverit. Provinciales item, præpositos*, etc. Similia sumuntur ex eodem cap. § 3, et cap. 5, § 1, et IV part., cap. 2 et sæpe alias. Propter illam autem particulam, *per seipsum* additur in eodem cap. 3, § 15 : *Quod si provinciali facultatem constituendi præpositos locales et rectores communicaverit, ejusdem generalis erit eosdem confirmare vel removere.*

(1282) II. Quibus verbis significatur, non posse (1) aliis committere electionem seu creationem provincialium, quamvis per provinciales, vel per alios, prout sibi videbitur, posset inferiores præpositos vel rectores instituere. Quia vero expresse ibi non denegatur hæc potestas delegandi facultatem ad creandum provincialem, sed solum tacetur, ideo non existimo esse illi absolute sublatam : nam cum hæc potestas constituendi provinciales in generali sit ordinaria, communi jure delegabilis est; ergo si non expresse prohibetur aut limitatur (2), ex jure communi obtinetur, quamvis expresse et specialiter non concedatur. Nec sola taciturnitas sufficit ad eam limitandam : nam licet qui unum exprimit, et aliud tacet, illud excludere præsumatur, cap. *Nonne*, de præsumptione cum similibus, nihilominus illa præsumptio non est sufficiens quando jus commune in contrarium exsistit. Maxime quia potuit id fieri ad significandum frequenter posse accidere, ut inferiores præpositi, vel rectores per alios, scilicet provinciales, eligantur; provinciales autem cum jure ordinario immediate subsint generali, regulariter non debere per alium immediate eligi. Hoc tamen non obstat, quominus in aliquo casu possit generalis hoc committere visitatori v. g. vel alicui commissario; imo et in praxi id positum esse nobis constat, et ideo hæc pars ut certa tenenda est, præsertim si non absoluta electio, sed inter duos aut tres a generali designatos committatur. Confirmatio etiam, quæ in hujusmodi casu generali reservatur, esse potest, vel consequens, (ut sic dicam) vel antecedens. Consequentem appello, quando facta electione per

An queat generalis delegare alteri electionem provincialis. Etsi partem negativam aliquo modo innuunt Constitutiones, tamen jus illud delegandi videtur adhuc permanere.

Fortemens Constitutionum est ne regulariter provinciales ab alio eligantur quam a generali : hic tamen certe potest electionem committere visitatori aut commissario, præsertim inter aliquos a se designatos.

(1) *Significatur non posse*. Ita editt. quatuor; conjicio *non significatur posse*.

(2) *Aut limitatur*. Editt. quatuor habent *aut limitate*.

commissarium, generali notificatur, et ipse ratam illam habet. Et hic est ordinarius modus confirmandi hujusmodi electiones. Nihilominus non censeo esse absolute prohibitum, quominus generalis possit, si velit, simul committere hanc potestatem ipso facto confirmando electionem ex quo facta fuerit, quod voco antecedenter confirmare; quia ibi non præcipitur ut confirmatio subsequatur, nec propter hoc posita est illa Constitutio, sed ad potestatem generalis declarandam.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

An conveniat creari superiores per unius generalis judicium.

Contra provisionem superiorum a solo generali prima objectio bimembris. Hæc providendi ratio nova est apud religiosos (1um membrum) : atque videtur obnoxia multis erroribus circa merita personarum (2um membrum); propter summam difficultatem assequendi e locis remotissimis relationes multiplices quæ ignorantia et fraude carreant satisque consentiant.

(1283) III. Superest, ut rationem hujus regiminis reddamus, videtur enim novum et alienum a communi jure, et usu ceterarum omnium religionum, et ideo non debuit sine magna et urgente necessitate, ac ratione introduci. Eo vel maxime, quia vix fieri potest, ut unus generalis præpositus possit juste ac convenienter eligere superiores, in tot provinciis, loco et notitia remotissimis, et in tanta hominum multitudine, quorum omnium sufficientem notitiam habere, ut ex eis digniores ad hæc munera eligantur, prout ratio justitiæ postulat, difficillimum est. Nec satis est dicere per informationem ac relationem aliorum posse generalem comparare hanc sufficientem notitiam personarum : nam in hujusmodi informationibus possunt facile errores et deceptiones misceri, vel propter ignorantiam eorum qui informant, vel etiam propter affectionem, vel aliam humanam passionem : sumus enim homines, et in tanta multitudine vix fieri potest quin aliqui hujusmodi affectus inveniantur, vel e contrario fieri non potest, ut in multis sit prudentia et rectitudo necessaria, ad hujusmodi informationem præstandam; eo vel maxime, quia hujusmodi informatio petenda est ab hominibus ejusdem ordinis, ut sic dicam, id est, aptis ad eadem munera et officia, et ideo facile accidere potest ut unus de alio sinistre informet, ne sibi ad tale munus aliquando impedimento sit. Denique in hujusmodi informatione non potest non esse magna judiciorum varietas, quæ confusionem magnam pariat in eo, qui in loco est valde remoto, et veritatem per se inquirere non potest : et ideo hic modus videtur expositus multis erroribus circa electionem dignarum personarum : præter alia incommoda, quæ ex his informationibus sequi possunt, ut falsæ detractiones, manifestationes occultorum peccatorum, exaggerationes minimorum defectuum; vel e contrario, falsæ laudes, et commendationes pro infinita varietate judiciorum et affectuum.

Contra provisionem superiorum a solo generali secunda objectio est quia, quum a subditis superior eligitur, obedientia fit multo magis voluntaria ob amorem mutuum; qui respectu superioris ignoti et aliquando extranei serius incipiet. Hinc jura statuunt ut monachi superiores suos ipsi eligant, atque saltem ex eadem religione et habitu.

(1284) IV. Secundo principaliter objici potest, contra hunc modum regiminis, quia electio proprii prælati [per suffragia subditorum] videtur esse multo magis accommodata statui religioso, quia in eo esse debet obedientia maxime filialis, et voluntaria. Ad hoc autem, considerata humanæ naturæ conditione, multum confert ut superior et antea sit cognitus et amatus a subditis, et spontanee ab ipsis assumptus. Nam si ab extrinseco proveniat, [regimen] quodammodo violentum est, et ideo minus amabile, et ipse etiam qui eligitur priusquam cognoscat subditos, eosque ut filios tractare et diligere incipiat, suum tempus fortasse explebit, maxime si ex una provincia ad regendam aliam, prout nonnunquam fit, a generali mittatur. Atque hinc in ecclesia factum est, ut monachis jus sibi eligendi superiores fuerit concessum, ut in tract. 8 generatim ostendimus, et refert etiam ex concilio Toletano Gratianus in cap. ult. 17, quæst. 7; habetur autem in concilio Cabilonensi 2, cap. 7 et 18, quæst. 2; suntque multa alia jura, quæ ob eamdem causam statuunt ut prælatus religionis eligatur ex eadem religione, et ex eodem habitu, et si fieri potest, ex eadem domo, quod specialiter de monialibus significavit concilium Tridentinum, sess. 25, cap. 7, de regular.

Gratian.

Provisio superiorum a solo generali videtur in Societatem divinitus inducta, ejusque conservationi, profectui et tranquillitati necessaria. Hæc resolutio affirmans probatur 1° auctoritate tam B. Ignatii, sociorum ejus et totius Societatis, quam Pauli III et Julii III :

(1285) V. Nihilominus credo non sine peculiari Dei providentia et Spiritus sancti inspiratione B. Ignatium hunc modum regiminis Societati reliquisse, eumque censeo esse ex rebus in primis necessariis ad Societatis conservationem, et profectum, et præsertim ad ejus pacem et tranquillitatem. Et ad hoc comprobandum præter auctoritatem fundatoris et sociorum ejus, et consensum perpetuum totius religionis, habemus auctoritatem pontificum Pauli III, et Julii III, in quorum Bullis de confirmatione instituti, hæc verba habentur : *Proprii cujusque gradus judicium et officiorum discretio ac distributio tota sit in manu præpositi per nos eligendi, vel eorum, quos*

ipse sibi ea cum auctoritate substituerit, ut congruus ordo servetur in omni bene instituta communitate necessarius. Habemus deinde per diuturnam experientiam ex hoc modo regiminis, nulla incommoda alicujus momenti hactenus secuta fuisse; imo ratione illius cum magna pace, et tranquillitate et servato justitiæ et caritatis ordine fuisse Societatem gubernatam. Merito ergo credimus hunc modum regiminis esse accommodatum huic instituto, juxta suum peculiarem vivendi modum, quidquid sit de aliis religionibus, vel congregationibus, quorum proprios mores non improbamus.

Item probatur 2° experimento, quia diu Societas hoc modo gubernata est sine incommodis in pace, justitia et caritate : at quamquam hoc regimen est optimum Societati; non ideo aliarum religionum mores improbantur.

(1286) VI. Rationes, quæ utilitatem hujus regiminis ostendunt, præcipue sumuntur ex majoribus incommodis, quæ ex alio modo creandi prælatos sequerentur Societati, et per hunc vitantur. Tribus enim modis creari possunt prælati inferiores; primo per electionem faciendam a tota communitate proportionaliter, seu respective : secundo ab aliquo superiore prælato, cum aliquo consilio definitivo, seu ad plura suffragia : tertio a prælato, ita ut in illo solo sit potestas, quamvis uti debeat prudenti consilio suorum ministrorum. Primus modus habet in primis magnum periculum generandi spiritum ambitionis, quæ pestis est religionis, ut nostræ Constitutiones sæpe dicunt, et supra lib. VI, cap. 7, agentes de votis professorum ex sanctis patribus confirmavimus : nunc sufficit illud Basilii in Constitut. monast. cap. 10 : *Inter fratres principatum nullo modo appetere monachus debet; siquidem diabolica ista pestis est, et libidinis dominandi labes.* Et infra : *Qui autem ab eo vitio captivi tenentur, eos invidos, contentiosos, insimulatores, imprudentes, calumniatores, assentatores, veteratores, humiles ubi non convenit, illiberales, gloriosos, sexcentis denique aliis hujusmodi turbis refertos exsistere necesse est,* quæ sigillatim explicat et prosequitur. Quod autem hoc vitium regulariter valde conjunctum sit cum hujusmodi electionibus, satis experientia ipsa ostendit, et fere in omnibus congregationibus, et in superioribus sæpe declaratum est; maxime vero esse potest hoc periculum in electionibus, quæ per suffragia multitudinis fiunt; quanto enim talis electio declinat magis in regimen democraticum, tanto est minus perfecta, et hujusmodi vitiis exposita. Nam in quocumque statu hominum pauciores sunt viri prudentes et a privatis affectionibus liberi, et ideo quando electores sunt omnes de populo, vel congregatione, vel magna multitudo, plures eorum sunt vel juvenes, vel minus prudentes, vel in suis affectibus non satis moderati, atque ita facile est multos corrumpere, aut decipere, aut aliis modis subornare, et inde oritur spiritus ambitionis in his, qui sperant se posse his mediis consequi prælationem.

Denique resolutio num. V probatur 3° ab incommodis aliter eligendi. Quare electio a tota communitate (qui modus est 1us) et electio ab aliquo superiore cum certis electoribus (qui modus est 2us) confertur cum electione per solum prælatum consiliis utentem (qui modus est tertius, et Societatis). Incommoda varia ex uno eligendi modo qui primus est ex dictis. — 1° Electioni per totam communitatem inest magnum periculum ambitionis; quia quum in multitudine facile sit plures corrumpere, decipere, subornare, hinc oritur prælationis spes ambitiosa.

(1287) VII. Præterea ex hujusmodi electionibus plerumque sequi solent divisiones et schismata, quæ eleganter et fuse prosequitur Chrysostomus lib. III de sacerdotio a medio, et experientia notiora sunt, quam ut verbis a nobis exaggerari necesse sit. Aliud etiam incommodum ex his electionibus sequitur : nam periculum est, ne prælati electi his infesti sint, qui suffragium eis non dederunt; aliis vero nimium conniveant, et quæ punita esse oportebat, dissimulent, et (quod gravius est) ad officia vel dignitates ordinis eos immeritos et indignos promoveant : nam ut dixit Gregorius lib. II, epistolarum cap. 61, alias epist. 22 : *Si quorumdam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum cum fuerit ordinatus obedire, reverentia exigente, compellitur : sicque fit, ut et res illius minuantur ecclesiæ, et ordo ecclesiasticus non servetur.* Multa denique alia incommoda in hujusmodi electionis modo, ipso usu reperta sunt, propter quæ vitanda multæ religiones illum modum reliquerunt, aliæ relinquendum judicant et exoptant, et in ecclesia universali videmus ablatas esse electiones episcoporum, quæ olim a populo vel clero fieri solebant, et in gravioribus electionibus, ut papæ, quæ ob aliquam necessariam causam in usu conservantur, procuratum est, ut a paucis et selectis personis fiant.

2° Ex electione per totam communitatem timenda est item dissensio. Chrysost.

3° Inde item timenda est electi erga suffragium sibi negantes offensio, et erga eligentes conniventia et indigna provisio.

Gregor.

4° Ob multa alia incommoda electiones per communitatem cessarunt in multis religionibus et ad episcopatum; papam vero pauci eligunt.

(1288) VIII. Circa secundum eligendi modum per definitorum consilium, occurrunt in primis rationes omnes, ob quas in cap. 1 a num. VIII diximus ordinarium regimen Societatis quoad omnia, quæ extra congregationem generalem fiunt, esse a solis prælatis cum suffragiis aliorum consultivis, non definitivis; unus enim ex actibus jurisdictionis est providere, seu instituere superiores : qua igitur ratione alii actus jurisdictionis, vel administrationis Societatis committuntur judicio, et

Contra alterum quemdam eligendi modum (secundo loco positum in num VI), nempe electionem per definitores, quæ rationes militent. — Eædem in capite primo faventes ordinario Societatis regimini per solos prælatos.

Exemplo fusius ostenditur quæ item in Societate forent incommoda electionis tam primi modi, id est per communitatem; quam secundi modi, id est per definitores. Nam ad eligendum provincialem, sive 1° cogatur congregatio provincialis, instat periculum ambitus ex natura dignitatis et ex conditione personarum; insuper in Societate indicarum provinciarum electores nimis distarent, nec satis notos aut idoneos haberent eligendos; * nationis?

potestati generalis, hæc etiam provisio commissa est : deinde quacumque ratione electiones fiant, non evitantur, licet forte minuantur incommoda electionum; quæ sine dubio, attente considerata, majora sunt, quam in prædicto Societatis providendi modo; quod in præsenti amplius declaro : nam si provinciales v. g futuri essent in Societate per electionem, vel talis electio facienda esset a tota provincia in congregatione provinciali, et sic illa electio jam esset totius multitudinis, et in ea locum haberent omnia dicta in num. vi et vii, et quidem si qua incommoda visa sunt et experimento cognita in electionibus religionum, maxime in his electionibus provincialium, factis a toto provinciali capitulo, inventa sunt. Nam quo illa dignitas major est, eo magis appeti potest, et quia personæ, quæ ad illam electionem conveniunt, ejusdem sunt et rationis*, et provinciæ, majus habent inter se commercium, et ideo facilius possunt negotiationes et prætensiones intercedere. Hæc ergo electio nullo modo expediebat Societati; et in aliquibus provinciis ejus esset valde difficilis et incommodus talis electionis modus. Ut in Indiis, in quibus præter difficultatem congregandi omnes, qui exsistunt in locis valde remotis et in conversione animarum sunt occupati, sæpe haberi non potest tanta notitia eorum, quos eligere oportet; præsertim cum sæpe expediat ex Europa novos provinciales admittere.

Sive 2° interveniant pauci consiliarii definitores, redit difficultas tum hos eligendi aut velut ipso jure constituendi, tum circa electionem quam agerent vitandi incommoda dicta in num. vi et vii : adde vocem passivam definitoribus vix negandam, ne excludantur qui sunt inter digniores; et vix concedendam ne tam paucos sint simul electores et eligendi.

(1289) IX. Alia [eligendi ratio] esse poterat, ut a paucis et selectis hominibus ejusdem provinciæ talis electio fieret : et ex hoc plura insurgerent incommoda, quam vitarentur. Nam prius oporteret invenire modum designandi vel eligendi hos electores, quod esset difficultates augere; quia non minor prudentia, et rectitudo necessaria esset, ad quemlibet eorum eligendum, quam ipsum provincialem. Vel necessarium fuisset munus illud veluti jure ipso committere quatuor, v. g. antiquioribus professis, vel habentibus alia officia, quod sine dubio esset absurdissimum : nam antiquitas professionis (et idem est de qualibet alia simili conditione) non affert secum tam ordinarie omnia dona necessaria, quam oportebat ad munus eligendi adeo grave : ac deinde constitutis hujusmodi electoribus, supersunt alia generalia incommoda, num. vi et vii allata, circa electionem ab ipsis faciendam, propter diversitatem judiciorum et affectuum. Et præterea potest unum peculiare animadverti : nam vel illi electores habituri erant potestatem eligendi aliquem, ex ipsismet, vel non. Hoc posterius esset moraliter impossibile, vel valde incommodum, quia, si difficile est, in una aliqua tota provincia dignum moderatorem invenire unius etiam monasterii, ut alias dixit Basilius, quem in superioribus attulimus; quomodo quæso excludi poterunt ab hujusmodi munere, seu voce passiva, omnes illi electores, cum necessario futuri essent ex præcipuis totius provinciæ viris. Illud autem prius, quod scilicet ipsi simul essent et electores, et eligendi, non parum haberet incommodi in tam parvo electorum numero.

Basil.

Concluditur non expedire in Societate ipsos etiam provinciales fieri per vota congregationis provincialis, sed voluntate præpositi generalis : quocum si definirent assistentes, non melius electio fieret; minor enim esset plurium quam unius diligentia, nec vitaretur erroris aut fraudis periculum in informationibus.

(1290) X. Moraliter ergo rem considerando; necessarium fuit Societati, ut provincialium provisio generali committeretur, eo ipso quod per provincialem congregationem fieri non expediebat. De ipso autem generali jam reddita est ratio cap. 1 num. vi, cur assistentium suffragia non sint definitiva; et ulterius considero, si quid incommodi est in hoc, quod hujusmodi provisiones per generalem fiant, illud non minui ex eo quod suffragia consultorum seu assistentium definitiva sint : quia eamdem notitiam requirunt, quam non possunt nisi per informationem obtinere, et in rigore major videtur necessaria ad definiendum, quam ad consulendum : nam consilium sæpe datur, supponendo factum, vel informationem potius, quam examinando veritatem ejus; judicium autem definitivum postulat diligens examen, et cognitionem facti, seu conditionum personæ, quæ majori diligentia et sollicitudine fit ab uno, quando totum onus et obligatio digne providendi officium ad illum pertinet. Ergo per suffragia definitiva non occurritur huic incommodo, et aliunde non vitantur ea, quæ in diversitate judiciorum et affectuum inveniuntur.

Imo nec expedire prælatos locales Societatis aliter quam per generalem fieri, multipliciter ostenditur. Nam exclusis electionibus per communitatem et per definitores, restat

(1291) XI. Idem fere discursus fieri potest de præpositis localibus, seu rectoribus; nam si electio a subditis facienda non est, necesse est ut per aliquem superiorem prælatum provideantur : constat autem id faciendum esse ex consilio prudentum, nam in omni gravi negotio hoc semper necessarium est. Quod autem hoc consilium in Societate consultivum sit potius,

ut eligat provincialis vel generalis. Cur autem hic, potius quam ille, 1a ratio est quia generalis minus patet privatis affectionibus ob suam majorem obligationem, minoremque dependentiam et familiaritatem; 2a ratio est subordinatio et unio totius corporis cum capite;

quam definitivum, eamdem rationem habet in hoc negotio, quam in aliis. Quod ergo hæc provisio potestate ordinaria, non provincialibus, sed generali committatur; plures habet rationes morales valde congruentes. Prima, quia verisimiliter creditur generalem liberiorem futurum a singularibus affectionibus, ut plurimum loquendo, tum propter majorem muneris obligationem, tum propter minorem dependentiam ab aliis, tum propter minorem familiaritatem cum singulis personis distantium provinciarum. Secundo, quia hoc modo melius servatur perfecta subordinatio, et unio totius corporis cum suo capite, quæ maxime necessaria est ad bonum ejus.

3a ratio est quia in Societate separatis provinciis propter distantiam manet (intra limites instituti) communicatio bonorum et personarum; personas autem facilius communicat generalis potens prælationes conferre et auferre.

Tertio, quia in Societate tanta est unitas ut, quantum ad mutuum juvamen et affectionem omnium inter se, perinde reputanda sit ac si esset una provincia et una natio. Quod enim multiplicentur provinciæ, solum est propter necessitatem provenientem ex distantia locorum : in reliquis vero, quantum ratio instituti postulat, servanda est maxima unitas et communicatio bonorum omnium et mutuum auxilium, quoad fieri possit : unde fit ut rectores et superiores unius provinciæ, sæpe ex alia provideantur, vel e converso, ut qui in una est superior, ad aliam mittatur, ut concionandi, vel docendi munus exerceat. Ob hanc ergo causam necessarium est ut potestas conferendi, et auferendi has prælationes sit in supremo capite.

4a ratio assertionis positæ in num. XI : generalis superiores aliunde etiam arcessitos unicuique provinciæ aptiores assignat; aut sine mora substituit abeuntibus suo plerumque mandato in missiones pontificias.

(1292) XII. Accedit quarto, quod generalis cum perpetuus sit, habere debet comprehensam, ut ita dicam, totam Societatem, et altius prospicere, quæ personæ singulis locis necessariæ sint, et ex quibusdam locis vel provinciis, aliarum rectores providere, si magis expediens esse judicaverit. Et similiter cum omnes expositi esse debeant ad missiones pontificias, quæ plerumque per generalem fiunt, optime potestas providendi superiorem, cum potestate mittendi illos in eodem generali conjungitur, ut cum aliquem rectorem v. g. inter infideles mittit, statim possit alium loco illius sufficere. Accedit tandem, quod licet potestas principalis sit in generali, uti nihilominus debet auxilio provincialium, ut digne et convenienter possit de superioribus providere, et sæpe potest hoc illis committere. Unde fit ut per hunc modum non excludatur omnis utilitas, quæ provenire posset ex potestate provincialium, si eis committeretur; et additur alia major, quæ ex eo sperari potest, quod generalis super omnes vigilet, et possit vel confirmare quod recte a provincialibus propositum aut factum fuerit, juxta potestatem eis concessam, vel certe emendare, quod minus expedire judicaverit.

5a ratio : Provisio superiorum fieri debet consultis provincialibus, quibus etiam potest sæpe committi : sicque per potestatem generalis, non impeditur provincialium utilis concursus, sed abusus.

Ad 1am objectionem in num. III positam, quoad prius membrum (quod provisio superiorum a solo generali sit res nova) responsio 1a est olim abbates ab episcopis ut supremis prælatis fuisse institutos. Tamen probabilius ista institutio erat tantum confirmatio post electionem a monachis; vel quando hi rem male gerebant.

(1293) XIII. Ad primam ergo objectionem in contrarium dici potest primo, hunc modum providendi superiores, non esse novum in religionibus : nam olim episcopi, qui erant quasi supremi prælati religionum, abbates in monasteriis constituebant, juxta concilium Toletanum IV, can. 50 : habetur in cap. 1, 18, quæst. 2 ibi : *Abbates aliaque officia instituere*. Hæc tamen verba glossa ibi ita limitat et exponit, ut semper intelligatur electio abbatis pertinuisse ad monachos; nam *instituere*, exponit, id est, confirmare, vel si proprie sumatur, intelligit cum limitatione, scilicet quando monachi negligentes sunt, aut indignum eligunt, argumento cap. *si quis abbas*, eadem causa et quæst. Quam expositionem sequuntur ibi doctores communiter, fundanturque in aliis juribus tribuentibus hanc electionem monachis, quæ jura sine dubio antiquiora sunt, præcipue enim sunt Gregorii et Pelagii papæ, quos antecessisse concilium Toletanum IV certum est. Neque aliquid ex illis verbis colligi potest, sicut etiam nunc potest dici episcopus habere jus instituendi abbatissas, quamvis non possit illas creare sine electione monialium. Quocirca probabilius est a principio religionum illam consuetudinem fuisse magis receptam, ut supra etiam tract. 8 [de relig. lib. II, cap. 6, num. 1] suo loco probavimus.

Responsio 2a probatior, contra reprehendentes novitatem in provisione superiorum Societatis a generali. — Hic modus esto novus sit, 1o non est per se malus, 2o sæpe adhibetur in clero sæculari, 3o probatus est a n. VI expedire Societati, 4o commendatur diuturna experientia,

(1294) XIV. Dicitur ergo secundo nostra nihil referre, quod hic modus providendi prælatos novus sit, vel antiquus, sed id solum attendimus, an sit expediens, nam constat de se malum non esse, et in ecclesia in providendis pastoribus animarum frequentius usurpari : si ergo etiam huic statui religioso magis expedire constiterit, recte faciet illo utendo, etiamsi aliæ religiones ob alias justas causas electionibus utantur, vel semper usæ fuerint. Quod autem nobis hic modus expediat, rationes a num. VI adductæ, ut credimus, satis persuadent, et non minus diuturna experientia quinquaginta annorum, vel amplius,

cum hæc scribimus, in quibus cum magna pace et quiete Societas hoc modo gubernata est, semperque ad hujusmodi officia ex dignioribus et aptioribus personis, quantum moraliter intelligi potest, assumptæ sunt, ideoque etiam ab externis hominibus prudentioribus et gravioribus, modus quem Societas in hoc observat, magis ac magis commendatur, inter quos numerari potest Navarrus comment. 3 de regularib. num. 3 in fin.; unde eadem experientia satis ostensum est, non esse impossibile, quod in objectione posita tamquam impossibile assumitur. In aliis enim religionibus, in quibus non est tanta dependentia vel communicatio cum generali, forte illud videretur impossibile; tamen in Societate, ubi est multo major dependentia et communicatio, non est admodum difficile, si inferiores prælati et alii officiales seu consultores fideliter sua munera exsequantur, et generales omnem curam et sollicitudinem adhibeant, ut quisque illorum sit fidelis dispensator ac prudens; sicut per divinam gratiam hactenus conservatum est.

5° laudatur ad externis sapientioribus,

Navar.

6° qui forte difficillimus alibi foret, ibi satis facilis est ob majorem dependentiam et communicationem.

(1295) XV. Quod autem interdum aliquis error, vel defectus per ignorantiam committatur, licet in particulari hoc nobis non constet, nullum argumentum est, ut propterea mutari regimen debeat, quia providentia humana non potest omnia incommoda præcavere, sed illa præfertur, in qua regulariter pauciora inveniuntur. Illa autem pericula, quæ circa informationes exaggerantur, communia sunt ad quemcumque modum electionis, seu provisionis, quæ per homines fieri possunt. Et ita constat experientia nec summum pontificem, neque episcopos, neque reges, vel alios principes, posse aliter officia vel dignitates providere, nisi accepta informatione quarumdam personarum ab aliis fide dignis. Unde ubi plures sunt electores, ad hujusmodi officia singulos per informationes duci necesse est ad recte eligendum : non ergo caventur dicta incommoda propter illum modum electionis, sed potius augerentur; nam certe minora timeri possunt, quando una tantum persona informanda est, et illa est adeo gravis, ut omnes illi majorem reverentiam, et fidelitatem debeant, et adeo prudens et potens, ut alii nec facile possint, neque audeant illam decipere : ex parte etiam eorum, a quibus informatio sumenda est, minus etiam est periculi, quia non solum religiosi sunt et timorati, sed etiam specialiter profitentur, ut lib. VI a cap. 7 vidimus, ne inter eos genus aliquod ambitionis aut negotiationis inveniatur. Quantum ergo humana conditio patitur, videtur huic errori sufficienter provisum; quod evidentius constaret, si omnia particularia media hic proponeremus, quibus Societas utitur, ut generalis sufficientem notitiam personarum ad suum munus exsequendum obtineat, sed hoc nec necessarium videtur, nec paucis verbis fieri posset; consulantur vero, quæ hac de re scripta sunt in ordinationibus contractis ac toti Societati communibus cap. 17 a numero 4 usque ad finem capitis, et cap. 19, numero 4.

Responsio ad posterius membrum 1æ objectionis positæ in eodem n. III. — Provisio superiorum Societatis per generalem 1° male impugnaretur propter abusus particulares, si qui essent; 2° habet quidem informationum minus rectarum pericula, sed omnibus electionibus communia, immo minora; tum quia elector unicus, adeo gravis, prudens et potens ægre luditur; tum quia informationes sæpe ab iis sunt qui voverunt se non ambituros.

Aliis quoque mediis errores præcavet Societas : sed hactenus dicta sufficiant, aut legantur ORDINATIONES.

(1296) XVI. Ad secundam objectionem, fatemur in primis electionem per suffragia subditorum habere illam humanam commoditatem, quod erit illis magis gratus et dilectus [superior], si eorum voluntate fuerit assumptus : tamen hæc ipsa commoditas comparata ad incommoda quæ ex electionibus sequuntur, quasi nihil a nobis reputatur. Deinde si electiones fierent semper unanimi consensu, vel saltem rectissima intentione, esset illa utilitas æstimanda; tamen cum sæpe fiant per contentionem et æmulationem, illa, quæ respectu quorumdam videtur commoditas, respectu illorum, qui non consenserunt electioni, solet esse magna perturbatio, quia vix possunt non solum diligere, verum etiam patienter ferre prælatum suum, præsertim si propter negatum suffragium illum sibi bene affectum non sentiant. Tertio dicimus illud commodum esse mere humanum, ut sic dicam, nam qui perfectionem obedientiæ profitetur, contentus est ea electione prælati, quam intelligit esse magis consentaneam divinæ voluntati, et per se meliorem; Beatus autem Ignatius potissimum optavit cum hoc spiritu suos alumnos educare, ut abstracti ab humanis affectibus et respectibus, eum velint habere prælatum, qui aptior in Domino sit ad gubernandum. Quarto speciali ratione est hoc magis necessarium in hominibus Societatis, quia non habent, ut ita dicam, firmum domicilium, seu ex vi instituti parati esse debent ad peregrinandum, vel habitandum in diversis provinciis et regionibus, et ideo assueti esse debent ut a cognitis et incognitis superioribus gubernentur. Quinto in Societate etiam minus

Ad refellendam 2am objectionem positam in num. IV (nempe subditos libentius obedire ei quem elegerunt) difficultas multipliciter excluditur. Quippe commodum obediendi prælato quem elegisti 1° nullum est, si conferatur cum electionum incommodis; 2° nullum est iis qui non consenserunt et sæpe ex electione graviter perturbantur;

3° mere humanum est; sociis vero suadet B. Ignatius ut malint prælatum sibi aptiorem in Domino;

4° non curandum est in Societate, ubi omnes paratos oportet peregrinationibus et mutando domicilio.

5° non tanti es-

set in Societate, cujus domus et provinciæ carent filiationibus; membra saltem præcipua epistolis et missionibus cognoscuntur et ceteros cognoscunt, regimen quam minime differt pro locorum diversitate.

habet incommodi, quod superiores, ex una domo ad aliam, vel ex una provincia ad alteram afferantur; tum quia in Societate non sunt filiationes domorum, vel provinciarum, sed omnes quoad amorem et omnem beneficentiam, tamquam ejusdem domus reputantur; et tota Societas tamquam una provincia, ut supra num. XI dicebam : tum etiam propter multam communicationem per literas et varias missiones, ex qua nascitur ut personæ, præsertim graviores, et quæ ad hoc munus possunt assumi, sufficienter cognoscantur, et facile etiam possint alios cognoscere ad regendum illos, tum denique quia regimen ipsum, est valde uniforme, et quasi ejusdem rationis in omnibus domibus et provinciis, et ideo facile omnibus accommodatur.

Adducta commoditas in 2ª objectione posita in num. IV, aliqualiter invenitur in Societate. Nam superiores 1° sunt fere semper ejus nationis, et sæpe ejus provinciæ ubi præsunt, aut ibidem diu manserunt; 2° eliguntur audita plurium e gravioribus sententia; 3° procurantur quos subditi acceptos habeant, hos autem reperire facilius est generali.

(1297) XVII. Nihilominus dicimus in Societate non prætermitti hoc genus suavis providentiæ in electionibus superiorum, quantum commode fieri potest. Nam in primis, fere semper, seu regulariter eliguntur superiores ex eadem natione, et frequenter ex eadem provincia, quod si aliquando aliter fit, vel intercedit causa, vel necessitas urgens, vel certe, quia persona in eadem provincia educata est, et quasi naturalis effecta. Deinde numquam hujusmodi electiones fiunt, sine magna consultatione præcipuarum personarum uniuscujusque provinciæ, nec sine plurium judicio et assensu. Denique etiam habetur ratio affectuum, seu propensionum subditorum, procuraturque, ut, quoad fieri possit, ab hominibus alias sibi gratis et acceptis gubernentur. Nam quod electiones fiant ab uno capite, non excludit hoc genus providentiæ, et prudentiæ, imo facilius potest ab illo observari, qui totius religionis majorem notitiam habet.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

De duratione superiorum infra generalem.

Convenit prælatos Societatis infra generalem non esse perpetuos. Nam 1° soli generali competit causa perpetuitatis, quod sit sine superiore et creandus per congregationem raro cogendam; 2° mobilia fundata in aliquo immobili sese mutuo juvant per mutationes proprias;

(1298) XVIII. Superest, ut aliud punctum, in principio capitis propositum, de duratione superiorum, sub generali, expediamus. Ili enim non sunt positive, ut sic dicam, perpetui, hoc enim generalis proprium est, et merito, tum quia ille solus, intra religionem a nullo pendet, omnes vero alii pendent ab ipso : tum etiam, quia non est eadem necessitas in aliis, solus enim generalis per electionem congregationis generalis fit; cujus frequentia vitanda fuit, ut cap. præced. num. V notavimus; reliqui vero sine electionibus, facile possunt ab ipso generali mutari et institui : tum denique, quia etiam philosophia docet omnia mobilia niti, et fundari in aliquo immobili, ut per mutationes proprias sese mutuo juvent, et conservent fundata et radicata in principio immobili : ita ergo in hoc corpore religioso Societatis, mutatio inferiorum prælatorum necessaria est, propter varias causas et occasiones, quæ moraliter occurrunt, et quia pauci apti sunt ad magistratum perpetuo gerendum cum suo et aliorum profectu, ut supra etiam tract. 8 dixi, tractando de prælatis regularibus in communi. Hæ autem mutationes facilius et utilius fiunt existente uno principio, seu capite immobili, quantum patitur humana vita mortalis, juxta dicta in cap 2.

3° paucorum est perpetuo præesse cum suo et alieno profectu.

Duratio prælationum Societatis pendet a generali.

Quid de Provincialium duratione.—Hanc ex Constitutionibus triennio ut plurimum finiendam, nihil vetat prorogari; immo contrahi, quum quis removendus est sine nota, ad majus bonum; aut cum nota, in pœnam.

(1299) XIX. Secundo, ex vi Constitutionum Societatis, hi prælati inferiores nullum fere habent terminum præfixum, sed a voluntate generalis pendent : nihilominus in IX part. Constit. de provincialibus dicitur, *ad triennium, ut plurimum* esse constituendos; additur vero, *quamvis et contrahi et prorogari etiam in spatium temporis possit; quando ad majorem Dei gloriam id fore videbitur :* unde ille terminus triennii (ut etiam in declaratione significatur) solum præfigitur, ut ordinarie possint commode et sine nota finito illo tempore a munere removeri : nam si oporteret tempus prorogare, sine ullo incommodo fieri posset, quia id cederet in personæ commendationem. Majus posset sentiri inconveniens, si ante illum terminum quis esset removendus : verumtamen hoc etiam raro potest esse necessarium, et prudenter ita fieri potest, ut nulla inde infamia oriatur, vel certe interdum propter majus commune bonum permitti, vel etiam in pœnam potest infligi. De aliis autem inferioribus præpositis nihil dicitur quoad tempus administrationis eorum; sed solum quod generalis eos constituere ac removere potest : ita in dict. cap. 3, part. IX, § 3 et part. IV, cap. 10, § 3, ubi dicitur : *Penes eumdem* (id est, generalem) *erit præpositum, rectorem amovere, talique cura, prout in Domino convenientius videbitur, liberare.* Nam quia frequentius expedire potest, hæc inferiora officia mutare; vel etiam eorum tempus prorogare, ideo B. Ignatius in Constitutio-

Quid de superioribus localibus. — Eorum regimini nulla duratio præfigitur etiam ut plurimum servanda; quia sæpius expedit ipsos mutari aut prorogari.

nibus et 2ª congreg. generali, can. 33, nullum certum tempus, etiam ut plurimum observandum, his muneribus præscripsit.

Exceptis rectoribus domorum probationis, circa superiores provinciales et locales mutatio durationis facta in 5ª congregatione. — Prædicti elapso triennio fiunt subditi, saltem per annum, nisi quis ex non provinciali creetur provincialis.

(1500) XX. Sed quamvis hæc ita sint, nihilominus a tempore 5æ congregationis generalis decreti 81 injunctum est, ut omnes etiam superiores locales (exceptis rectoribus domorum probationis et seminariorum, in quibus jus declaratum integrum manet) per triennium tantum durent, infra quod tempus potest generalis (1) justis ex causis, vel propter commune bonum, eos removere, aut alio mittere : prorogare autem tempus non potest, et finito triennio, saltem per annum vacare debent a munere prælationis, nisi necessarium sit aliquem ad munus provincialis promoveri; nam propter illius muneris gravitatem, et quia non possunt semper plures inveniri, ab aliis muneribus liberi, et aptissimi ad illud exercendum, ideo liberum relictum est generali, ut ex quocumque inferiore munere, etiam per triennium peracto (2), possit ad illud quamcumque personam assumere. Pro ipsis autem provincialibus etiam statutum est, ut finito suo triennio subditi sint, saltem per annum; ita ut nec inferiorem aliquam prælationem habere possint. Hæc autem temporis determinatio non ideo facta est, ut dignitas prælationis pluribus communicari possit, cum Societas maxime cupiat omnem prælationis affectum exstirpare, ut in superioribus visum est lib. VI, cap. 7; et revera hæc munera in Societate multo plus habent oneris et sollicitudinis, quam dignitatis, honoris, aut commodi : sed facta est, ut munus prælationis facilius sustineri possit. Item ut hi, qui apti sunt ad prælationem, et ideo frequentius ad illam assumuntur, non obliviscantur humilitatis et subjectionis, et ut experientia etiam discant subditis suis temporibus compati. Item ut hoc modo plures sint in Societate viri ad gubernandum apti, quia prudentia, ad illud munus necessaria, usu ipso, et experientia maxime acquiritur. Denique per hoc nihil impeditur principale institutum Societatis circa ministeria animarum et missiones, propter hunc finem faciendas, cum semper possit generalis quemlibet mittere, vel ad aliud opus, seu ministerium applicare, nihil obstante (ut sic dicam) jure triennii; quia revera proprie loquendo, nullum tale jus in Societate acquiritur personis, quæ ad has prælationes assumuntur : aliunde vero facta ita determinatione, liberius possunt saltem finito triennio ab illis muneribus removeri. Et quamvis interdum expedire posset, tempus hoc aliquibus personis prorogari, tamen, quamvis id non fiat, parum incommodi sequitur, cum moraliter numquam desint, qui sufficienter possint in his muneribus substitui, et propter alia commoda, quæ videntur majora, potest hoc qualecumque incommodum tolerari. Hæc tamen triennalis determinatio in dicta congregatione 5ª pro superioribus localibus facta ex significatione pontificis, postea ab eadem sede apostolica ad jus nostrarum Constitutionum fuit restituta (3).

Mutatio prædicta non facta est ut prælationis honorem vel commodum plures participarent; quas autem subjicimus, eas tantum causas habuit : 1° levius fit munus prælationis; 2° qui sæpius præsunt subjectionem experiuntur et discunt subditis compati; 3° plures artem gubernandi acquirunt, prudentiam usu rerum adepti; 4° non impediuntur missiones etc. quia ex dictis prælationibus amoveri potest quilibet durante triennio. 5° ex dicta determinatione sequitur major facilitas prælationes transferendi; 6° non licet quidem prælationes triennales prorogare, sed vix desunt qui apte sufficiantur, et commoda videntur incommodo majora. Per sedem apostolicam unde orta erat, revocatur dicta mutatio juris Societatis; sicque sublati sunt limites durationis superiorum.

CAPUT IV.

De potestate jurisdictionis in Societate JESU; ac primum de suprema, QUÆ ET QUANTA SIT.

1ª Assertio est, existere in Societate jurisdictionem eccle-

(1501) I. In primis supponendum est, in Societate esse jurisdictionem ecclesiasticam, tam in foro confessionis (de quo

(1) *Potest Generalis.* Editt. quatuor habent *possunt a Generali;* quæ verba cum sequentibus componi nequeunt.

(2) *Per triennium peracto.* Editt. quatuor habent *peractum.*

(3) Super duratione regiminis superiorum Societatis Jesu 1° S. Ignatius in Constitutionibus a Suaresio citatis dicit provinciales ad triennium plerumque constituendos; ceteros, plane ad arbitrium generalis; 2° Congregatio 2ª decr. 68, de rectoribus, et congr. 5ª decr. 35 de quibusvis superioribus localibus statuunt triennium non esse designandum finiendo eorum muneri; 3° Anno 1594, aut sub finem præcedentis, Clemens VIII jubet vivæ vocis oraculo ut Societatis provinciales atque rectores, exceptis qui sunt in domibus novitiorum, elapso triennio vacent per annum : pontifici Congregatio 5ª decr. 64 se obedituram profitetur; 4° Postea Clemens VIII variis modis mitigat illud suum mandatum (Inst. I, p. 158, col. 2); 5° Anno 1606, Paulus V abrogat mandatum Clementis VIII et specifice approbat citatum Congr. 5æ decretum 35 (Inst. I, p. 110); 6° Anno 1646, Innocentius X per Breve *Prospero felicique* abrogat Bullam Pauli V *Quantum religio,* non restituens modo sed amplificans Clementis VIII mandatum (Inst. I, p. 149); 7° Anno 1663, Alexander VII Brevi *Debitum pastoralis* abrogat (sub hoc respectu) Breve Innocentii X, quod jam per quina Brevia suspenderat annis 1656, 1657, 1658, 1661; 8° Interim nunquam non viget pars ultima decreti 35 ubi Congregatio 5ª « vehementer commen» dat Patri Præposito ut diligenter curet ne præfe» cturæ istæ [superiorum localium] Societatis nimis » diuturnæ sint, aut prolixe continuentur. »

siasticam in utroque foro, circa causas omnes etiam criminales omnium sociorum. — Hoc constat ex religiosorum exemptorum jure communi quod a pluribus pontificibus habet Societas, non modo cum eadem perfectione quam alii religiosi etiam mendicantes, sed cum multis gratiis specialibus.

nunc [non] agimus, quia res est clara, et sufficienter tacta superius lib. VIII, cap. 5, circa usum confessionis) quam in foro contentioso, seu exteriori respectu suorum membrorum omnium, et causarum ad eorum personas pertinentium, etiamsi criminales sint, vel cujuscumque alterius generis. Hoc constat, tam ex communi doctrina religiosi status exempti, superius tract. 8 data, quam ex multis Bullis pontificiis, in quibus eximitur Societas a jurisdictione omnium ordinariorum a principio suæ confirmationis, ut constat ex Bulla 1 et 5 Pauli III et Bulla 1 Julii III, et ex Constitutione : *Ascendente Domino* Gregorii XIII, et alia Bulla ejusdem; quæ incipit, *Satis superque* : ex quibus literis pontificiis constat, et habere Societatem jurisdictionem quasi episcopalem in suos subditos, quam jure communi habent religiones exemptæ; et habere illam cum omni extensione, et perfectione aliis religionibus concessa, per communicationem, quam cum illis habet, juxta eadem indulta apostolica, et præsertim cum mendicantibus, juxta Bullam : *Dum indefessæ* Pii V, et [habere illam] cum multis specialibus illi proprie et directe concessis in variis Bullis pontificiis, a Paulo III et Julio III, et præsertim a Gregorio XIII (1), ex quibus etiam constat, jurisdictionem hanc in Societate esse ordinariam respectu propriorum subditorum; quia licet per privilegia pontificia liberaliter concessa sit, data est tamen ut exercenda ex proprio munere, et per proprios talium animarum pastores, superiores ac judices, et ideo data est ut tamquam ordinaria habeatur. Quod confirmandum est et cum proportione explicandum ex his, quæ de prælatis regularibus in communi diximus in tract. 8.

Constat quoque dictam Societatis in suos jurisdictionem, quamvis sit ex privilegio, datam tamen ut habeatur tamquam ordinaria.

2ª assertio, de subjecto dictæ jurisdictionis. —Exsistit jurisdictio gubernativa tum in aliqua communitate Societatis, tum in ejusdem singularibus personis.

(1302) II. Secundo principaliter dicendum est, jurisdictionem hanc considerari posse, vel prout exsistit in communitate aliqua Societatis, vel in singularibus personis, utroque enim modo potest jurisdictio ecclesiastica communicari. Imo una et eadem jurisdictio potest nunc esse in singulari persona, et postea in communitate aliqua, ut jurisdictio episcopalis ordinarie est in episcopo et sede vacante in capitulo. Uterque ergo modus habendi jurisdictionem, in Societate reperitur, sicut in aliis etiam religionibus. Est autem hoc peculiare Societatis, ut nulla communitas ejus habeat propriam jurisdictionem gubernativam, nisi sola congregatio generalis totius Societatis; nam provinciales congregationes hanc jurisdictionem non habent, et multo minus quælibet inferiores. Dico autem non habere propriam jurisdictionem ad gubernandum, quia et congregatio provincialis habet jus eligendi, vel procuratorem ad generalem mittendum, vel eos, qui cum provinciali ad generalem congregationem mittendi sunt, ut constat ex VIII part. Constit., cap. 3 et in § 1 et cap. 5, § 3, et ex formula congregationis provincialis : illud autem jus eligendi cum omnibus, quæ illud concernunt, cujusmodi sunt electiones definitorum earum rerum, quæ in ipsa congreg. provinciali tractandæ sunt, et secretarii ejusdem congregationis, non computatur nunc a nobis in propria jurisdictione, de qua agimus, neque ulla expositione indiget, præter eam, quæ in dicta formula congreg. provincialis sufficienter tradita est.

Congregatio provincialis non subjectat I. E. non habet jurisdictionem ad gubernandum : jus autem habet eligendi deputandos ad congregationem generalem et procuratorum ; atque juris illius appendices.

(1303) III. Congregatio autem generalis sine dubio habet jurisdictionem, eamque maximam in Societate; maximam dico intensive, non autem extensive (ut ita nunc breviter loquamur, postea enim a num. VIII latius id explicabimus). Dico enim esse intensive maximam; nam primo potest generalem eligere, cui consequenter communicat totam jurisdictionem, quam ipse habet. Secundo, quia etiam post illum electum, manet illi superior, ut supra visum est in cap. 2, num. VII, satisque etiam inter alia indicatum est in 4ª congregatione generali decreto 20 illis verbis : *Ut congregatio præposito mandet*, etc. Unde potest non solum illum obligare suis legibus et præceptis, sed etiam eum punire, vel interdum deponere, si causæ legitimæ intercedant, juxta 4 cap., IX part. Constit. Tertio habet potestatem statuendi jus perpetuum, et illud mutandi in eadem Societate; de quo videri potest decretum 76, congr. 7ª. Quarto habet potestatem alienandi vel dissolvendi collegia, aut domos semel erectas et acceptatas, juxta cap. 3, IX part. Constit., § 17 et 18, et IV part. Constit., cap. 2, § 3, et

Subjectat tamen i. e. habet jurisdictionem congregatio generalis multis modis, ac sola circa quosdam actus qui sunt 1° eligere generalem, 2° obligare legibus aut præceptis generalem, eumque si casus ferat punire vel deponere; 3° condere et mutare jus perpetuum in Societate, 4° alienare vel dissolvere domos erectas.

(1) *A Gregorio XIII*. Frustra editt. quatuor, post hæc verba, repetunt *concessis;* quum paulo ante legatur *proprie et directe concessis*.

habetur in Bullis Pauli III et Julii III. Atque hi actus ita sunt proprii congregationis generalis, ut jurisdictio ad eos exercendos in nulla singulari persona inveniatur, ut ex eisdem locis constat.

Aliam quoque jurisdictionem subjectat i. e. habet congregatio generalis, sed non sola necessario. Videlicet futuros generalis assistentes et admonitorem eligit congregatio: qua soluta, si quem substituere oporteat, hunc substituit generalis cum approbatione saltem majoris partis provincialium Europæ.

(1304) IV. Ad eamdem autem congregationem solam (per se loquendo) spectat assistentes generalis eligere, ut constat ex IX part. Constit., cap. 5, § 3. Hoc autem non adeo necessarium est, quin aliquando possit hæc electio fieri absque congregatione generali, quando necessitas aliqua occurrerit subrogandi aliquem in locum alterius demortui, vel sufficienter impediti; tunc enim generalis poterit illum substituere, concurrentibus tamen suffragiis decisivis omnium provincialium Europæ, vel majoris partis eorum, ut in eadem Constitutione dicitur; atque idem dicendum videtur de electione admonitoris generalis: nam illa etiam ad congregationem generalem spectat, ut colligitur ex eadem IX part. Constit., cap. 4, § 4 ibi : *Per Societatem designatus;* Societas enim ibi necessario sumitur prout in congregatione generali necessario exsistit et repræsentatur. Quia nec tota Societas formaliter (ut sic dicam) et per seipsam potest illum designare, nec supponitur aliqua alia congregatio, vel persona, cui Societas hoc munus commiserit; maxime enim esset ipsemet præpositus generalis; nullibi autem legimus hoc munus illi esse commissum. Poterit autem, ut existimo (quamvis in Constitutionibus expresse non legatur) cum necesse fuerit substituere admonitorem in casu aliquo necessitatis cum suffragiis provincialium, sicut de assistentibus dictum est; atque ita declaratum est in 3 congr. can. 19, et congr. 4 generali, can. 24 et 25.

3ª assertio : Jurisdictio Societatis exsistens in congreg. generali, quamvis sit ordinaria (ita ut non modo distinguatur a delegata, sed possit ordinaria manere in personis quibus confertur per congregationem), est tamen eo sensu dicenda simpliciter extraordinaria, quod congregatio generalis habenda non est nisi in casibus necessariis, nec retinet jurisdictionem ubi primum solvitur.

(1305) V. Atque hæc sunt, ad quæ proprie extenditur jurisdictio Societatis, prout ab ipsamet in congregatione generali exsistente immediate exerceri solet et debet. An vero ad alios etiam actus ampliari possit, paulo post a num. VIII, videbimus. Quamvis autem hæc jurisdictio congregationis ordinaria sit, prout ordinaria a delegata distinguitur; potest tamen dici extraordinaria, prout distinguitur ab ea, qua ordinarie et continue regitur Societas; quod enim illa jurisdictio non sit delegata, certum est; tum quia convenit illi ex certa et statuta lege a pontificibus confirmata, et ex vi sui muneris : tum etiam a posteriori, quia potest illam delegare et committere, imo etiam tamquam ordinariam conferre. Extraordinariam autem eam voco, quia non pertinet ad ordinarium regimen Societatis; neque ad perfectionem et integritatem ejus, ut congregatio generalis actu semper exsistat, neque ut ab ea immediate manet ordinarius influxus suæ jurisdictionis Societati necessariæ; sed solum in casibus necessariis congreganda est, qui extraordinarii dici possunt. Hæc autem jurisdictio actu non exsistit, nisi pro tempore, pro quo generalis congregatio actu exsistit, et ideo extraordinaria appellari potest.

4ª assertio : In generali residet simpliciter suprema jurisdictio, eademque est ordinaria dupliciter; quia non delegata, et quia per eam immediate aut dependenter stat ordinarium regimen Societatis : ut patet ex Bullis et ex Constitutionibus.

(1306) VI. Hinc ergo concluditur quarto, supremam jurisdictionem Societatis ordinariam utroque modo esse solum in præposito generali; nam in illo est ex vi sui muneris, et ex vi legis; et ordinarius influxus quo universa Societas regitur, ab ipso manat, vel immediate, vel cum dependentia ab ipso : hoc constat ex Bullis, et Constitutionibus. Nam in prima Bulla confirmationis instituti, a Paulo III, edita, statim in principio dicitur : *Cujusque gradus judicium et officiorum discretio, ac distributio tota sit in manu præpositi.* Et infra : *Jubendi autem jus totum penes præpositum erit.* Et idem repetitur in Bulla 1 Julii III et additur : *Prout in Constitutionibus explicatur.* Et in eisdem Bullis dicitur habere præpositum omnimodam gubernationem, seu superintendentiam super collegia et scholares. Quæ omnia a posterioribus pontificibus, præsertim Gregorio XIII, et confirmata et aucta sunt. Explicatur autem late hæc potestas per suos actus in IX part. Constit., cap. 3, ubi primum ei tribuitur potestas admittendi et dimittendi personas Societatis; item mittendi illas ad varia loca, vel ministeria; vel ab eis revocare [potest]; item providere rectores, et officiales, per quos collegia, et universitates administret, ac regat, tam in spiritualibus et literariis, quam in omnibus temporalibus bonis, quæ ad collegia spectant. Idemque de domibus probationis et professis intelligendum est, et de provincialibus, quorum creatio illi etiam committitur. Apud illum etiam esse dicitur per se, ac primario potestas dispensandi, et usus facultatum omnium a sede apostolica concessarum Societati, ut lib. IV, cap. 2 a num. II vidimus; ac potestas etiam cor-

Potest autem generalis 1° socios admittere, et dimittere; eis assignare et mutare locum ac ministerium; eos præficere aut addicere domibus et provinciis, dispensare, participes facere facultatum Societatis, corrigere et punire; 2° acceptare domus; 3° vocare ad congregationem generalem; 4° eum eligere (ut exoptavit congregatio quarta) qui, se defuncto, futurus sit

vicarius generalis.

rigendi et puniendi cum opus fuerit, ac denique cetera omnia, quæ ad universale regimen spectant, ut sunt acceptare collegia, vel domus, vocare ad congregationem generalem, quando ipso vivente congregari opus est; et quod amplius est, vicarium etiam generalem sibi post mortem substituere, qui Societatem ad generalem eligendum convocet, eamque regat donec generalis eligatur, ut habetur in VIII part. Constit., cap. 4, § 1. Quod illi etiam peculiariter commendatum est in congregatione 4ª generali can. 18. Cur autem tam ampla potestas ei data sit, et an ita fieri expediens fuerit, in superioribus satis declaratum est cap. 1, a num. VII.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Quæstiuncula prima circa dictam potestatem Societatis.

1° Arguitur ad probandum præpositum habere jurisdictionem immediate a congregatione generali, quia hæc ipsum eligit. 2° Arguitur ad probandum præpositum habere dictam jurisdictionem a pontifice, postquam personam designavit congregatio : atque ita innuunt Constitutiones Pauli III et Gregorii XIII.

(1307) VII. Quæri vero hic potest, an generalis habeat hanc jurisdictionem suam immediate a summo pontifice, vel a congregatione generali : hoc enim posterius ex eo videtur colligi, quod generalis a congregatione eligitur; ergo sicut ab illa habet esse; ita et potestatem : imo totum esse generalis, ut generalis est, in potestate seu jurisdictione consistit. In contrarium autem est, quia recte intelligi potest congregationem solum designare personas; pontificem autem immediate atque ipso jure conferre dignitatem et potestatem, ad similitudinem videlicet electionis pontificis. Quod autem ita fiat, videtur colligi ex Bullis pontificiis, præsertim ex Bulla 5, Pauli III, ubi sic ait : *Nos ejusdem ordinis supplicationibus inclinati sibi, ut præpositus generalis dictæ Societatis pro tempore exsistens, cum primum juxta Constitutiones ejusdem Societatis electus fuerit, eo ipso verus ipsius religionis generalis præpositus cum libera, generali et omnimoda cura et administratione omnium, et singulorum ad felix regimen, et prosperam directionem dictæ Societatis spectantium sit, et esse censeatur*, etc., *concedimus*. Ergo ipsemet pontifex est, qui jurisdictionem et potestatem concedit personæ a Societate designatæ. Et Gregorius XIII, in suis Bullis plures facultates directe ipsi præposito concedit; specialiter vero in Bulla de usu facultatum anno 1575, concessa declarare videtur omnes gratias, et facultates, et indulta *concessa, seu in posterum concedenda prædicto et pro tempore exsistenti præposito generali Societatis hujusmodi concessa esse.* Ergo non Societas, sed pontifex confert illi immediatam jurisdictionem : nam hæc per talia privilegia et indulta datur.

Quæstiuncula secunda.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

1° Arguitur ad probandum non posse congregationem generalem limitare potestatem generalis. Ratio est quia ita fore videtur si generalis habeat jurisdictionem immediate a pontifice, ut fert pars posterior n. VII.

(1308) VIII. Secundo interrogabit aliquis an possit generalis congregatio potestatem generalis restringere, seu (quod idem est) ex parte auferre. Nam si vera est posterior pars, quam modo suadebamus, videtur sequi, non posse : quia ipsa non dat ei jurisdictionem; ergo nec auferre, aut limitare potest. Confirmatur exemplo a simili de summo pontifice; qui licet eligatur a congregatione cardinalium, imo licet eligeretur a concilio generali, potestas ejus non potest ab electoribus limitari; nec diminui, etiam in re minima; quia ipsi non conferunt potestatem, sed tantum designant personam; ergo similiter, etc. In contrarium autem est quia congregatio manet superior generali electo : ergo potestas generalis semper manet pendens a congregatione; nam hoc postulat debita subordinatio inferioris ad superiorem; et in hoc multum deficit exemplum adductum, ut cap. 1, num. XIV, dicebam; quia pontifex semper manet supra omnem congregationem ipsum eligentem. Confirmatur; nam generalis congregatio habet potestatem faciendi perpetua statuta, et mutandi Constitutiones, ut supra, num. III, ex Bullis pontificiis et ipsis Constitutionibus ostensum est; ergo etiam habet potestatem immutandi potestatem generalis, sive augendo, sive minuendo illam. Patet consequentia, quia ille non habet hanc suam potestatem sine adminiculo Constitutionum; quia recipit illam secundum Constitutiones, et ideo non potest, v. g. dissolvere collegium, quia Constitutiones negant illi hanc potestatem, potest vero acceptare illud, quia eædem Constitutiones concedunt : ergo congregatio, quæ potest has Constitutiones immutare, potest etiam immutare potestatem, quæ ex illis pendet.

2° Arguitur ad probandum posse a congregatione limitari potestatem generalis; huic enim superior manet congregatio : quæ etiam quia valet mutare Constitutiones, vim habet augendi et minuendi dictam auctoritatem ex Constitutionibus metiendam.

Quæstiuncula tertia.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

(1309) IX. His annexa est tertia interrogatio, an scilicet congregatio generalis quamdiu durat, possit per seipsam imme-

Quæritur utrum congregatio possit efficere per se

omnes actus jurisdictionis competentes generali; et 1° agitur pro parte affirmativa, quia generalis est causa subordinata congregationi suamque jurisdictionem ab ipsa accepit;

diate efficere omnes actus jurisdictionis, quos generalis potest exercere. Pars enim affirmans suaderi potest, quia congregatio supra generalem est : ergo potest per se efficere, quidquid per generalem potest. Consequentia in his causis subordinatis bona est; ideo enim potest provincialis quidquid præpositus localis; et generalis, quidquid provincialis. Item quia generalis habet suam potestatem a congregatione generali : ergo quidquid per illam jurisdictionem ipse potest, a fortiori poterit congregatio per seipsam. In contrarium autem est, quia sequeretur posse congregationem generalem per se eligere provinciales omnes, et alia similia facere, quæ sunt valde aliena ab hoc instituto. Item quia in ipsis Constitutionibus, et Bullis pontificiis determinantur et limitantur ea, quæ congregatio generalis per se potest præstare, tam quoad electiones, quam quoad leges ferendas, et alios actus jurisdictionis : ergo nihil aliud potest congregatio per seipsam immediate exsequi.

2° agitur pro parte negativa, quia congregatio non videtur posse immediate v. g. creare omnes provinciales, aut efficere actus jurisdictionis sibi non assignatos in Bullis.

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

Resolutio primæ quæstiunculæ num. VII.

Assertio. Jurisdictio quam habet generalis pendet a congregatione (pars prior), at congregationis jurisdictio non pendet a generali. Hæc posterior pars declaratur evidenter ex dictis : nam licet ordinarie per generalem indicenda sit congregatio, congregationi semel coactæ inest jurisdictio simpliciter suprema et independens; adeo ut nequeat generalis congregationem nisi consentientem dissolvere.

(1510) X. Difficultas præcipua in præsenti est in explicanda dependentia, quam habet jurisdictio hæc, prout est in generali præposito ab illa, quæ est in generali congregatione et e contrario. In qua dicendum censeo jurisdictionem generalis, simpliciter loquendo, pendere a Societate, ut legitime congregata in unum corpus, et non e converso. Hoc posterius evidenter probatur ex dictis; quia congregatio generalis est simpliciter superior, et quia generalis in nulla re potest minuere potestatem talis congregationis; solum ergo ab illo pendet in congregari, ut sic dicam, quia ad generalem pertinet illam indicere, vel ad vicarium generalem, quando generalatus vacat, exceptis casibus, in quibus hoc committitur assistentibus, vel provincialibus ob generalis defectus, ut constat ex VIII et IX part. Constit., postquam autem semel congregata est, ipsa habet simpliciter supremam jurisdictionem independenter a suo præposito, adeo ut nec dissolvi possit ex sola illius voluntatis sine consensu ejusdem congregationis, ut declaratur in formula ejus cap. 7, num. 75.

(1511) XI. Altera vero pars probatur sufficienter rationibus positis num. VIII, secundo loco in secunda dubitatione, seu quæstiuncula. Et ratio a priori est, quia generalis habet suam jurisdictionem juxta Constitutiones, Constitutiones autem hanc jurisdictionem dant congregationi generali, ut constat ex VIII part. illarum et ex IX, cap. 4 et ex formula congregationis generalis; nam licet in his locis his verbis formalibus et expressis non explicetur hæc dependentia; tamen eo ipso, quod dicitur congregationem esse simpliciter superiorem, sufficienter significatur. Maxime vero hæc dependentia ex eo colligitur, quod congregatio generalis habet potestatem condendi decreta perpetua, ut constat ex VIII part. Constit., cap. 7 et per ea decreta potest Constitutiones immutare, ut ex eodem loco colligitur, et ex Bullis confirmationis instituti Pauli III et Julii III, ex quibus colligitur Constitutiones condere ad generalem congregationem pertinere, ejusdem autem est legem mutare, cujus est condere, et quælibet congregatio generalis æqualis auctoritatis et potestatis est cuicumque præcedenti. Denique (1) Paulus III in Bulla 2 expresse concedit Societati facultatem mutandi, alterandi et in totum cassandi Constitutiones, tam hactenus factas, quam in posterum faciendas, juxta locorum ac temporum et rerum qualitatem et varietatem, ita ut postquam mutatæ, alteratæ, seu de novo conditæ fuerint, eo ipso apostolica auctoritate confirmatæ censeantur. Cum ergo tota jurisdictio præpositi generalis ex Constitutionibus pendeat, consequenter fit, ut etiam pendeat a congregatione generali.

Assertionis positæ in num. X ostenditur pars prior, nempe jurisdictionem generalis pendere a congregatione : 1° quia id satis significant Constitutiones ubi congregatio dicitur superior generali;

2° quia congregatio potest mutare Constitutiones et novas condere, proindeque arbitra est jurisdictionis quæ habetur a generali secundum Constitutiones.

(1512) XII. Hoc ergo posito quod ad rem spectat solum videtur in prima interrogatione posse relinqui ambiguitatem de modo loquendi, parum enim refert, quod dicamus hanc potestatem dari immediate ipsi generali a summo pontifice, dummodo fateamur datam esse cum prædicta dependentia a congregatione generali. Deserviet autem ille modus loquendi, ad explicandum facilius verissimum proloquium in Societate, ac Constitutionibus consentaneum : nimirum, generalem habere omnem potestatem Societati concessam a summis pontificibus, tam communi, quam speciali

Quousque probent adducta in numero VII, in secundo loco, ut dicatur jurisdictionem generalis esse immediate a pontifice. — Ille loquendi modus (salva dependentia a congregatione) facilius explicat esse in generali omnem Societatis jurisdictionem præter actus

(1) *Denique.* Olim margo habebat *Tertio* : perperam.

per Constitutiones aut congregationes illi vetitos.

jure, et tam directe per propria privilegia, quam indirecte per communicationem aliorum; his tantum actibus, seu rebus exceptis, quæ per Constitutiones, seu decreta congregationum generalium illi prohibita sunt; non tamen id proloquium pendet ex illo principio, seu loquendi modo, unde in rigore fortasse verius est, jurisdictionem hanc immediate fuisse communicatam Societati a summo pontifice; et per Societatem, in congregatione generali exsistentem, transferri in præpositum generalem; nam hic est melior ordo providentiæ, ut influxus capitis veniat ad inferiorem prælatum per medium, congregatio autem generalis revera est medium inter pontificem et præpositum. Deinde quia pontifex per se, solum intendit dare huic religioni sufficientem jurisdictionem et potestatem, qua se possit gubernare : applicationem autem hujus potestatis ad hanc, vel illam personam; imo etiam ad hunc, vel illum modum regiminis, ipsi Societati commisit; ergo. Denique numquam pontifex contulit hanc potestatem B. Ignatio, sicut Christus contulit Petro ecclesiasticam potestatem; sed tradidit Societati.

Tamen in rigore forte verius quod in n. VII in primo loco probatur; nempe jurisdictionem generalis esse immediate a congregatione. Id suadetur 1° quia sic ordinatius jurisdictio a capite seu pontifice, per medium seu congregationem, venit ad inferiorem; 2° quia una fuit intentio pontificis, dandi potestatem quam Societatis per talem personam aut regiminis formam adhibens ipsa se gubernaret; 3° quia dictam jurisdictionem B. Ignatius a pontifice non habuit eo modo quo suam Petrus a Christo.

(1515) XIII. Non est ergo similitudo quærenda inter utramque concessionem, et consequenter neque inter electionem pontificis et generalis, ut in utraque scilicet tantum fiat designatio personæ; nam de pontifice est longe alia ratio, siquidem ejus potestas altiori modo descendit immediate ab ipso Christo omnino independenter ab hominibus; in præsenti autem jurisdictio immediate communicatur per homines, et non solum pendet a papa, sed etiam suo modo a Societate; ut declaratum est. Recte ergo dicitur, generales habere hanc potestatem proxime a Societate, nec Paulus III in citatis verbis aliud significat; sed confirmat et approbat institutionem Societatis quoad hanc partem, et ratam habet generalis electionem cum omni potestate, quam illi Societas concedit. Et simili modo intelligo verba Gregorii : loquitur enim ex suppositione, quod generalis a Societate creatur cum suprema potestate; nam eodem modo vult intelligi omnem facultatem illi esse concessam, et per illum dimanare ad alios : non enim dubito quin Societas ipsa in congregatione generali exsistens habeat per se ipsam usum facultatum et privilegiorum, et possit immediate illum concedere aliquibus, si judicaverit expediens. Neque enim Gregorius intendit hoc jus Societatis immutare, nec superioritatem congregationis generalis minuere : non ergo nominat præpositum generalem ad excludendam Societatem, quam alias sæpe conjungit et primo loco ponit, sed ad excludendum ab inferioribus liberum usum talium facultatum, absque præpositi licentia. Quia enim ordinarium regimen Societatis est per generalem præpositum, per congregationem autem generalem raro et extraordinarie fit, ut num. V asseruimus; ideo in concessionibus seu privilegiis harum facultatum, generalis præpositi, tamquam supremi prælati, mentio fit; semper tamen intelligendum est concessionem fieri cum subordinatione præpositi generalis ad congregationem generalem, quam Societas profitetur juxta X part. Constit., § 8, et IX part. Constit., cap. 5, § 10; ubi de generali sic dicitur : *Ejus erit uti facultatibus a sede apostolica Societati concessis*, etc.; in quibus verbis plane significatur concessiones sedis apostolicæ Societati immediate fieri; ipsam vero Societatem potestatem transferre in præpositum, ut per eum ad reliquos inferiores officiales derivetur, juxta VIII part. earumdem Constit., cap. 1, § 6.

Data in n. VII similitudo de electione pontificis non valet in electione generalis Societatis : nam pontifex immediate a Christo accipit jurisdictionem; suam vero generalis, a papa et a Societate.

Nec loca in num. VII adducta ex Bullis Pauli III et Gregorii XIII cogunt admittere jurisdictionem generalis esse immediate a pontifice. Paulus enim approbat tantum leges Societatis circa generalem. Gregorius videtur 1° locutus ex hypothesi potestatis quam supremam committit Societas generali; 2° non impedire quin congregatio certe valeat concedere immediate aliquibus usum facultatum Societatis; 3° nominare quidem generalem, at non exclusa congregatione, quippe Societatem sæpe et primo loco memorat; cujus raro et extraordinarie gubernantis juvabat supremum in ordinario regimine prælatum appellari.

Optimus locus Constitutionum pro parte in rigore veriore, plane significat facultates per sedem apostolicam, Societati; per Societatem, generali; per generalem inferioribus communicatas.

Resolutio secundæ quæst. in num. VIII.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

(1514) XIV. Ad secundam interrogationem respondetur, per nova decreta et mutando priores Constitutiones, loquendoque de absoluta potestate, non esse dubium, quin possit congregatio generalis restringere potestatem et jurisdictionem præpositi, ut probant superius adducta, et quæ modo diximus de emanatione hujus jurisdictionis a summo pontifice in præpositum per Societatem. Quamvis autem hæc potestas absolute non desit, usus ejus rarus esse poterit, et cum magna moderatione, nam mutatio Constitutionum rara esse debet, et non nisi ex magnis et urgentibus causis, præsertim in re adeo gravi, et quasi substantiali, ut est potestas generalis præpositi. Aliter etiam posset intelligi hæc restrictio solum de facto circa talem personam, restringendo illius potestatem, quamvis non condatur jus novum, nec fiat mutatio in ipso munere secundum se, et hoc videtur habere majorem invidiam, propter injuriam talis personæ, et ideo

In num. VIII ubi quærebatur utrum congregatio possit limitare potestatem generalis, pars affirmativa quæstiunculæ simpliciter vera est; et ex dictis patet quo modo, nimirum mutatione Constitutionum, quæ tamen raro accideret in hac re quasi substantiali.

Modus alter bipartitus pro intelligenda limitatione quæ eadem parte affirmativa, dicitur possibilis.

adverti potest, dupliciter hoc posse fieri, scilicet, vel ante electionem generalis, vel vivente generali semel jam absolute et cum integra potestate creato. Priori modo posset facilius fieri, ut si ad sumendam experientiam alterius regiminis, quoad aliquam potestatem, vel actum ejus, vel ob aliquam temporalem causam urgentem, Societas ante electionem generalis statuerit, ut pro hac vice generalis electus, non haberet talem vel talem potestatem; nam sicut Societas potest absolute mutare Constitutionem aliquam in tali materia, ita potest pro aliquo tempore, vel occasione illam suspendere, vel quasi in illa dispensare. Posteriori autem modo, id regulariter fieri non poterit, nisi interveniente magna causa, quæ vix erit sine culpa ex parte ipsius præpositi; vel ob impotentiam ex nimia senectute, aut ægritudine; vel alia simili causa exorta; in his enim casibus Constitutiones ipsæ satis declarant quantam in hoc potestatem habeat congregatio IX part. Constitut., cap. 4, § 6. Extra hos vero casus cum generalis electus habeat jus acquisitum, sicut non potest sine causa privari prælatione ipsa, ita nec integra et debita potestate illius : quod si ad bonum commune pertinuerit pro aliquo tempore, non uti aliqua potestate, generalis congregatio poterit præposito injungere, et ipse tenebitur consentire.

De priori modo non est magna difficultas; si videlicet ad experiendum, aut urgente causa non perpetua, statuatur ut generalis hac vice eligendus potestate careat ad talem actum.

De posteriori modo limitari potestatem generalis jam electi, dicendum est, propter jus ab electo acquisitum, id fieri non posse regulariter, exceptis casibus quos Constitutiones explicant, vel similibus.

TITULUS SEXTO INTERJECTUS.

Resolutio tertiæ quæstiunculæ in num IX.

(1515) XV. Ad tertium punctum responsio clara est ex dictis; si enim spectemus nudam potestatem, non deest in congregatione generali ad efficiendum per se, et immediate alios actus jurisdictionis, seu provisiones, aut electiones ad officia, sive per legem statuendo ut aliquid (1) hujusmodi deinceps pertineat ad congregationem generalem præter ea, quæ nunc per se solet efficere, sive in casu aliquo particulari dispensando, seu aliquem [actum jurisdictionis] de facto exsequendo, juxta occurrentes occasiones. Quod plane sequitur ex dictis, et ex suprema potestate congregationis, et nullum manet incommodum. Et potest confirmari ex quodam decreto primæ congregationis generalis, can. 52, quod sic habet [in dicto canone] :

In num. IX ubi quærebatur utrum congregatio possit efficere per se omnes actus jurisdictionis competentes generali, 1ª pars resolutionis affirmans vera quidem est quoad absolutam congregationis potestatem; idque unde probetur satis patet ex dictis, ex suprema congregationis potestate, atque ex officialium, tempore congregationis, mutatione

(1) *Ut aliquid*. Editt. quatuor habent *vel aliquid*.

Non licet præposito generali (durante scilicet congregatione generali) *mutare hujusmodi officiales; qui ab ipso generali creantur* (id est, provinciales, rectores, etc.) *usque ad dissolutionem congregationis, nisi eidem congregationi aliquem esse mutandum videretur*. Ex quo decreto fere confirmantur omnia dicta; nam in illo quodammodo limitatur potestas præpositi, nam antea non erat illi prohibitum ex vi Constitutionum mutare hujusmodi officiales. Item ergo fieri posset a congregatione in aliis rebus, si expediret.

quam prius licitam generali prohibuit congregatio prima.

(1516) XVI. Quamvis autem potestas absolute loquendo non desit; nihilominus in usu hujus potestatis ordinarie servandum est quod in Constitutionibus est præscriptum, quia non datur potestas in perturbationem, sed in ædificationem, et credendum est congregationem non esse abusuram sua potestate, ad mutationem aliquam faciendam in instituto, vel in usu ejus, sed semper rationem majoris boni habituram. Unde intelligitur, quomodo assignentur in Bullis, vel Constitutionibus quidam peculiares actus congregationi generali : ideo enim id fit, quia tales actus a sola congregatione fieri possunt, non vero, quia illos tantum possit ipsa efficere; nam quamdiu durat, plures jurisdictionis actus exercere potest : prudentiæ autem illius est, non se intromittere, neque immorari in aliis, nisi evidens necessitas, vel utilitas id postularet, et ideo considerando ordinarium usum, dixi supra in num. III potestatem congregationis non esse maximam extensive, quia jurisdictio præpositi ordinarie circa plura versatur.

Quamvis congregatio absolute possit quidquid potest generalis, tamen vera est 2ª pars resolutionis id ipsum negans quoad usum prudentem talis potestatis; hinc enim ordinarie sequeretur perturbatio.

Bullæ et Constitutiones explicant actus, non quoscumque potest congregatio, sed quos sola potest.

Potestas extensive major est de jure penes congregationem; et de facto, in generali, ob majus bonum.

CAPUT V.

De potestate jurisdictionis SUPERIORUM SOCIETATIS *infra supremam,* QUALIS ET QUANTA SIT.

(1517) I. Quod attinet ad inferiores prælatos sub generali, dicendum primo est illos participare hanc jurisdictionem et potestatem majorem vel minorem, pro ratione sui muneris, et juxta distributionem seu communicationem a præposito generali manantem, ita statuitur in VIII part.

1ª assertio : Prælatorum generali inferiorum jurisdictio est quantam et munus requirit et communicat generalis.

1° Hoc probatur ex Constitutio-

nibus per pontifices approbatis;

Constit., cap. 1, § 6, ubi de generali dicitur : *Suo fungetur officio erga omnia membra Societatis, capitis videlicet, a quo in illam influxus ad præfixum sibi finem necessarius descendat : et sic a generali præposito ut a capite universo facultas provincialium egrediatur, ac per eos ad locales, per hos autem ad singulares personas descendat.* Et in IX part., cap. 3, § 3 de eodem dicitur : *Poterit eam facultatem eisdem, scilicet rectoribus, communicare, quam senserit in Domino convenire.* Et § 7 : *Præpositi provinciales, aut locales et rectores, et alii ejus commissarii eam partem hujus facultatis habebunt, quam ipsis generalis communicaverit.* Idem § 16 et sæpe alias; quæ omnia in Bullis pontificiis approbata sunt. Ratio autem hujus assertionis ea est, quæ in ipsis Constitutionibus insinuatur. Nam in primis necessarium est, ut prælati suam jurisdictionem habeant, sine qua propria munera exercere non possunt; modus autem perfectior et aptior ad majorem unionem religionis, et ad perfectiorem obedientiam est, ut inferiores prælati habeant illam a suis superioribus, et dependentem ab illis, et quia non debet esse in omnibus æqualis; sed major in majoribus prælatis, ideo recte uniuscujusque mensura a superiore præscribitur.

2° ratio ejus assertionis redditur; quia perfectior est unio et obedientia quando jurisdictionem inferioribus prælatis dat et definit superior.

Objectio contra proximam assertionem. — Si prælatorum Societatis jurisdictio ea tantum sit quam generalis communicat, pendet ipsa ex arbitrio generalis, proindeque 1° non est ordinaria in provincialibus et in rectoribus qui ideo nec sunt veri prælati, nec possunt vi muneris subdelegare;

(1318) II. Una vero superest difficultas, quia sequitur in prælatis Societatis infra generalem constitutis, non esse certam ac definitam jurisdictionem, sed arbitrariam juxta voluntatem generalis. Consequens videtur absurdum : tum [1°] quia sequitur provinciales, et rectores non habere jurisdictionem ordinariam, sed tantum delegatam; atque ita non esse veros prælatos, nec posse subdelegare, nisi quatenus hoc est in commissione sibi facta expressum; sequela patet, quia jurisdictio, quæ non obtinetur, ex præscripta lege, non est ordinaria, juxta glossam in cap. *cum ab ecclesiarum*, de officio ordinarii verb. *Ecclesiastica sententia*, addita doctrina Innocentii ibidem num. 1; tum etiam [2°], quia res adeo gravis non videtur committenda arbitrio et voluntati alicujus, quia potest esse occasio dissensionum, et acceptionum personarum, et frequentium mutationum in regimine, quod debet esse stabile et certum. Et confirmatur, nam ex dicta assertione sequitur provinciales et rectores Societatis nihil posse nisi quod eis expresse concessum est, et consequenter si occurrat casus, eis quidem non expresse concessus, neque etiam denegatus, sed omissus non habere jurisdictionem in illo, sed debere ad generalem recurrere. Consequens autem durum est; nam et est præter communem consuetudinem talium prælatorum, et est nimia restrictio perplexitatibus et difficultatibus exposita; convenientius enim videtur, ut quidquid eis non prohibetur, censeatur concessum; nam facilius est præscribere, quæ prohibentur, quam quæ conceduntur, cum infinita varietas rerum et casuum in hujusmodi gubernatione possit occurrere.

2° datur locus dissensioni, injustitiis, instabilitati in regimine.

Confirmatur objectio quia ex assertione sequeretur provinciales et rectores nihil posse circa casus sibi non expresse concessos; idque est contra morem et difficilius.

(1319) III. Respondetur in primis certum esse provinciales et præpositos locales, seu rectores Societatis habere jurisdictionem ordinariam, et non tantum delegatam. Probatur, quia sunt ordinarii pastores ac veri prælati, ut constat ex jure communi religionum supra adducto in tract. 8, quod Societati commune est, quoad hanc partem. Idem patet ex Constitutionibus, in quibus hæc munera vocantur prælationes et dignitates Societatis, et hæc intelliguntur comprehendi in voto, quod professi emittunt, non prætendendi prælationem, aut dignitatem in Societate x part. Constit., § 6, de qua re lib. VI, cap. 7 a num. XIII. Non est autem vera prælatio, nisi jurisdictionem habeat ordinariam. In hac porro jurisdictione duo considerari possunt, scilicet substantia ejus, ut sic dicam, et quantitas : simpliciter ergo habere jurisdictionem intrinsecum est his muneribus, et hoc satis est, ut talis jurisdictio ordinaria sit. Unde non solum non potest generalis tollere a provinciali, vel rectore jurisdictionem absolute, imo hoc repugnantiam involvit, quia de intrinseca ratione talium munerum est jurisdictio : verum etiam nec potest facere, ut Societas sine propriis provincialibus et prælatis localibus gubernetur, quia hoc pertinet ad primariam institutionem hujus religionis, quam ipse immutare non potest. Solum ergo quoad quantitatem, seu extensionem jurisdictionis pendent hi prælati a generali, quod non repugnat ordinariæ jurisdictioni : nam hoc fere modo pendent episcopi a papa, et multo magis legati, qui tamen ordinariam jurisdictionem habent; unde etiam in 4ª congreg. generali decr. 28, sancitum legimus posse P. Generalem delegare vice-

Refellitur objectio num. II, probando dictos prælatos habere ut intrinsecam his muneribus ordinariam jurisdictionem in substantia, licet non independentem a generali in quantitate seu in extensione : quo modo fere a papa pendet episcoporum jurisdictio.

præpositum domus Romanæ, cum ordinaria potestate.

Imo provinciales et rectores quoad aliquam quantitatem jurisdictionis illam habent ordinariam : id est 1° quod moraliter requiritur ex natura muneris; 2° quod muneri tribuunt tam regulæ quam compendium privilegiorum Societatis.

(1520) IV. Sed in hoc etiam addendum est, aliquam esse quantitatem hujus jurisdictionis, ex natura rei necessario conjunctam cum tali munere, ut est illa sine qua moraliter ac debito modo fieri non potest. Deinde unusquisque ex his prælatis habet in Societate proprias regulas et Constitutiones ad illum pertinentes, in quibus potestas suo muneri attributa declaratur, et illa censeri debet potestas ordinaria; quia jam est certa lege præscripta et adjuncta tali muneri. Similiter in compendio privilegiorum declaratæ sunt facultates omnes ad dispensandum, vel absolvendum, vel ad alias gratias concedendas illis commissæ, ut in officio provincialis adnotatur regula 8 et in officio præpositi reg. 13 et rectoris 12. Quod si præter has voluerit generalis plures potestates concedere vel omnibus vel aliquibus prælatis inferioribus, illæ revera erunt tantum delegatæ.

Si quid præter ea concedat generalis, hæc erit tantum potestas delegata.

Ad objectionem positam in num. II, formaliter I. E. in forma respondetur : Prælatorum Societatis infra generalem jurisdictio 1° non pendet a generali quasi nulla esset vi muneris, aut posset sine causa auferri; 2° pendet a generali hoc sensu quod possit ipse eam ex causa restringere et ex gratia augere. Sic non sunt incommoda, caventur nimiæ mutationes in regimine ordinario, et exercetur generalis potestas.

(1521) V. Ad difficultatem ergo respondetur jurisdictionem horum prælatorum dupliciter dici posse arbitrariam respectu generalis : uno modo, quia non est certa lege definita, ac debita, vel quia sine causa auferri potest, etiam quantum ad eam partem, quæ ex vi muneris comparatur; et sic falsum est, ut patet ex dictis : unde responsio in forma erit; negando in hoc sensu primam sequelam. Secundo dici potest arbitraria, quia semper pendet ex voluntate generalis, qui ex causa potest illam restringere, et ex gratia potest illam augere; et hoc est quod Constitutiones intendunt; et inde non fit talem jurisdictionem non esse ordinariam, ut declaratum est. Neque hoc habet ullum inconveniens, sed ad debitam subordinationem expedit, nec propterea timeri possunt frequentes aut indebitæ mutationes, cum ea, quæ ad ordinarium regimen necessaria sunt, certis legibus sint definita : quæ non facile, nec sine gravi causa mutari debent. Quæ vero extraordinaria sunt, vel ad specialem favorem pertinent, ratio postulat, ut pendeant ex suprema potestate gubernatoris.

Ad confirmationem objectionis positam ibidem in n. II, respondetur, recte dici prælatos infra generalem id tantum posse quod ipsis conceditur.

(1522) VI. Ad ultimam confirmationem fatemur in Societate ad cognoscendam uniuscujusque prælati facultatem, utendum potius esse affirmativa, quam negativa regula, id est, id unumquemque posse, quod sibi est concessum; non vero quidquid sibi non est prohibitum : unde in citatis regulis præpositi, et rectoris dicitur : *Quas habeat facultates, partim ex his, quæ ipsi in his regulis conceduntur, partim ex compendio facultatum Societatis intelligat; ut in iis, quas non habet, sciat ad superiorem recurrere.* Neque hinc sequi potest aliqua perplexitas, vel difficultas, quin potius unicuique magis clara et nota erit potestas, quam habet, et alioqui potestas ipsa satis est ampla, et facultates non dantur ad singulares casus, sed per generales regulas sufficientes, et specialiter in regulis provincialis, num. 7, et cum proportione in regulis præpositi, num. 11, et rectoris, num. 10, advertitur ubi necessaria fuerit dispensatio Constitutionum, in gravioribus casibus recurrendum esse ad superiorem prælatum, quod est juri communi consentaneum, cap. *fin.* de officio archipresbyt. adjuncta gloss. verb. *referat*, et cap. *majores*, de baptismo. Et nihilominus additur, ut si absque gravi incommodo non possit generalis responsum exspectari, possit provincialis dispensare, et postea rationem totius rei reddere generali, idemque cum proportione de inferioribus respectu provincialis; et ita omnibus incommodis sufficienter est provisum.

Hoc modo, dicta potestas clarius innotescit; et est satis ampla quum detur per generales regulas pro rebus ordinariis, neque ita cesset circa casus extraordinarios quin urgente necessitate valeat prælatus inferior statim dispensare, postea moniturus proprium superiorem.

(1523) VII. Secundo dicendum est potestatem hanc prælatorum Societatis extendi ad omnes religiosos ejus, et ad omnes actus, seu materias ad quas religiosa jurisdictio, sive communi jure, sive per privilegia communia, aut specialia hactenus concessa extenditur. Prior pars quoad professos, sive quatuor, sive trium votorum extra controversiam est; quoad reliquos vero religiosos, qui per simplicia tantum vota incorporati sunt, fuit in dubium revocata, ut latius dictum est lib. III a principio usque ad cap. 4; existimarunt enim aliqui, jurisdictionem religiosam fundari necessario in professione per vota solemnia, et ideo dixerunt Societatem nullum in eos jus habere, nec pontificem ex vi votorum hujusmodi potuisse illud conferre, ac proinde ordinariorum jurisdictioni subditos exsistere, ita refert Gregorius XIII pontifex in Constitutione, *Ascendente Domino*. Verumtamen quatenus hæc sententia potestatem pontifici negat, est error in fide; quia certum est pontificem posse sub protectione et jurisdictione sua suscipere quamlibet personam Deo specialiter consecratam, modo ab apostolica sede

2ª assertio bimembris : In Societate jurisdictio prælatorum indefinite sumptorum extenditur ad omnes socios (1um membrum); et ad omnes materias eo spectantes jure communi aut speciali (2um membrum).

1um membrum ostenditur contra negantes fieri potuisse per pontificem ut vi votorum simplicium jurisdictionem in socios non professos acquireret Societas, amitterent episcopi. Eorum autem erronea in fide sententia circa 1um hoc membrum assertionis infringitur, 1° quia cer-

te sub immediata pontificis jurisdictione suscipi potest quilibet Deo specialiter consecratus; 2° quia aliter, et prima tonsura, utpote juris humani, non sufficeret ad privilegium canonis vel fori; et dicto privilegio frustra donarentur novitii. Adversus eos qui negarent fuisse jurisdictionem de facto concessam Societati in socios non professos, ostenditur veritas opposita, ex quinque pontificibus.

approbato. Item alias non potuisset pontifex eximere clericos tantum per primam tonsuram initiatos, quia illa cæremonia tantum est per ecclesiam instituta. Item non potuisset privilegium canonis vel fori ad novitios extendere : quæ omnia et similia sunt contra receptum usum ecclesiæ, et contra supremam potestatem, quam Pontifex habet in ordine ad spiritalia.

(1524) VIII. Quatenus vero illa sententia de facto loquitur, aut procedit ex prædicto errore, aut ex clara ignorantia juris proprii Societatis, de quo sine illius notitia loqui non deberet. Itaque expressæ sunt in hoc concessiones et declarationes pontificum Pauli III, Julii III, Pii V et Gregorii XIII, ac Gregorii XIV, qui dum Societatem eximunt, et sub protectione sua illam specialiter suscipiunt, de tota Societate loquuntur, ut omnes suos ac veros religiosos complectitur, seu ex illis constat. Unde interdum de *sociis*, interdum de his, *qui sub obedientia præpositi militant*, interdum denique *de religiosis Societatis* loquuntur : ergo extendunt hanc jurisdictionem ad omnes etiam scholares, quia illi sunt veri religiosi, ut supra est ostensum, veraque membra Societatis.

Confirmatur eadem veritas, quia per propria et per mendicantium in professos apostatas privilegia, licet Societati scholares suos, si qui apostatarent, cogere et punire.

Confirmatur, quia quicumque ex his religiosis, si apostatet a Societate, potest ab eadem compelli, tum per censuras, tum per violentam detentionem et incarcerationem, ut constat ex eisdem Bullis, præsertim Pauli III, et Gregorii XIII, ac Pii V; nec solum per sola specialia privilegia Societatis, sed etiam per alia concessa mendicantibus circa suos religiosos professos, potest illos cogere et punire juxta concessionem et communicationem Societati factam a Pio V, cum speciali declaratione, quod ad omnes etiam scholares extendatur. Quæ omnia et alia in compendio Societatis verbo *Apostata*, late referuntur. Comprehenduntur ergo hi omnes sub jurisdictione Societatis.

Quousque hoc 1um membrum assertionis procedat de novitiis. — Ut religiones ceteræ, sic Societas jurisdictionem in novitios 1° non habet involuntariam, sive directivam quæ conscientias ligat, sive coactivam quæ compellit repugnantes; deest enim obedientiæ votum aut saltem voti acceptatio; 2° aliquatenus habet voluntariam, ut novitii fruantur gratiis et privilegiis; quæ quidem videntur ad ipsos pertinere, quoties fit concessio omnibus sub Societatis obedientia viventibus.

(1525) IX. Dicendum vero supererat de novitiis, sed de his eadem est ratio Societatis, quæ aliarum religionum : non enim habet in illos propriam jurisdictionem involuntariam (ut vocant) id est, directivam, qua possit eos specialiter obligare in conscientia, vel coactivam, qua possit eos simpliciter repugnantes cogere, quia obedientiam non voverunt, vel si fortasse eam particulari affectu promiserunt, Societas illam non acceptavit, neque illos sibi incorporavit. Quoad jurisdictionem autem voluntariam subduntur aliquo modo Societati, et sunt capaces gratiarum spiritualium, quas præpositus generalis secundum concessionem sedis apotolicæ potest in Societate concedere, ut dicitur in v part. Constit. cap. 1, lit. A, existimoque quoties in Bullis seu privilegiis fit concessio in ordine ad omnes, qui sub obedientia Societatis vivunt, comprehendi etiam novitios; cujus exemplum clarum est in Bulla ultima Pauli III, de gratiis et facultatibus, et habetur etiam in compendio, verbo *Dispensatio*, § 1. Et ratio est, quia etiam novitii vivunt proprie sub obedientia Societatis, etiamsi non sub obligatione voti, præsertim cum favores ampliandi sint; de reservatis quoad novitios, tract. 8, lib. II, cap. 17 a num. XI satis dictum est.

De casibus reservatis quoad novitios dictum est in tract. 8.

2um membrum assertionis positæ in n. VII, declaratur : Jurisdictio Societatis in suos comprehendit omnes materias eo spectantes jure communi aut speciali. Est enim 1° quasi episcopalis in utroque foro, ut apud ceteras religiones; immo ad absolvendum et super irregularitate dispensandum socios, quo modo episcopi clericos et laicos ex Tridentino; 2° æque principalis ad omnia mendicantibus vi privilegiorum competentia; 3° specialis respectu plurium facultatum.

(1526) X. Altera pars assertionis certa est. Nam in primis prælati Societatis habent omnem potestatem, quasi episcopalem, quam habent ceteri prælati religionum in utroque foro; imo per se possunt quidquid episcopi possunt in clericos et laicos sibi subjectos, tam quoad facultatem absolvendi et dispensandi in irregularitatibus, de quibus in concilio Tridentino sess. 24, cap. 6, quam [quoad] alias quascumque facultates, ut habetur in compendio Societatis, verbo *Prælati*, § 3; quamvis hanc gratiam non participent inferiores prælati, nisi juxta concessionem generalis : nunc autem indefinite de prælatis loquimur. Deinde per communicationem facultatum et gratiarum factam a Pio V, possunt prælati Societatis æque principaliter quidquid possunt prælati mendicantium per sua propria privilegia, vel per communicationem aliorum, ut in compendio Societatis late continetur verbo : *Communicatio*, § 2, et sequentibus, et specialiter § 3, declaratur hanc communicationem, etiam novitiis fieri posse; quod intelligitur quoad gratiarum concessionem, non quoad rigorosam jurisdictionem (1), ut jam diximus.

(1) *Non quoad rigorosam jurisdictionem.* Negat auctor novitios posse a superioribus Societatis vel obligari in conscientia, vel cogi in foro externo, quia obedientiam nondum voverunt. An autem rigorosa jurisdictio in alios exercenda possit novitiis committi per superiores Societatis, quæstionem hic omissam puto; cui, ni fallor respondendum affirmative.

Denique similem generalem concessionem fecit Societati Gregorius XIV, his verbis : *Quin etiam omnes facultates, omnemque jurisdictionem, quoad subditorum punitionem et correctionem pertinet, quibuscumque ordinibus eorumque generalibus hactenus concessas, non ad instar sed æque principaliter ipsi Societati ejusque præposito generali concedimus et elargimur.* Præter hæc habet Societas plures facultates sibi specialiter factas, ut ex ejus Bullis, et compendio privilegiorum constat; potestas autem per eas collata præcipue residet in præposito generali, per quem inferioribus prælatis communicatur. Est ergo in Societate et in prælatis ejus respective tota potestas et jurisdictio, quæ in religioso statu invenitur, et secundum ordinarium modum pontificiæ providentiæ inveniri potest : semper tamen intelligendum est, habere hanc jurisdictionem suo instituto accommodatam, nam prælati ejus nihil contra institutum agere possunt (excepta justa dispensatione quæ dici non potest contra institutum) et ideo quoad aliquos actus jurisdictionem non habent, quam fortasse habent aliæ religiones, ut ad dandam facultatem recipiendi eleemosynam pro spirituali ministerio, vel quippiam simile : sicut etiam e contrario aliqui sunt actus jurisdictionis huic instituto accommodati, qui in aliis religionibus non exercentur, ut est expellere aliquem votis expeditum.

Limitatio proxime dictorum in eo est ut Societatis prælati, præter justam dispensationem, nihil possint adversus institutum : quare v. g. invalide permitterent eleemosynam admitti pro spiritualibus; contra, valent votis expedire aliquem dimittendum.

(1527) XI. Non censeo autem necessarium explicare in particulari, potestates omnes, quas ratione hujus jurisdictionis Societas habet; quia de his, quæ generales sunt, vel in quibus cum aliis religionibus Societas communicat, in tract. 8. lib. II, sufficienter tactæ sunt, quæ vero sunt propriæ, in compendio privilegiorum, et in Constitutionibus ac regulis sufficienter declarantur, et in sequentibus capitibus nonnulla attingemus, explicando magis in particulari usum hujus jurisdictionis. Ex dictis etiam in lib. I, cap. 5, et latius lib. VIII de mediis, quibus Societatis utitur, ad profectum suorum subditorum, constat hanc jurisdictionem esse plenam in foro pœnitentiæ, et in foro etiam exteriori quoad potestatem directivam per leges et præcepta, et per coercivam, quoad correctionem secundum regulam, etiam remota appellatione, et quoad potestatem dispensandi in his, quæ necessaria sunt : ac denique quoad alia multa, de quibus late in Bulla 5 Pauli III, 2 Julii III, 5 Pii IV, et fere in omnibus Gregorii XIII. Supererat hoc loco dicendum de potestate administrativa bonorum temporalium, id tamen opportune factum est in tract. 8, qui est primus hujus voluminis lib. II, cap. 28.

Unde sumatur quæ sint ob dictam jurisdictionem potestates Societatis in particulari. — Hoc innotescit ex TRACTATU 8; ex Societatis privilegiis, Constitutionibus, regulis; ex adhuc dicendis.

Dicta in LIBRIS I et VIII probant esse in Societate jurisdictionem plenam fori sacramentalis, directivam et coercivam fori exterioris, item ad dispensandum etc.

In TRACT. 8 actum est de Societatis potestate ad bonorum temporalium administrationem.

CAPUT VI.

An Societatis prælati ad particulare subditorum regimen, merito ab illis exigant rationem conscientiæ.

(1528) I. Post explicationem universalis regiminis in Societate, dicendum sequitur de particulari subditorum gubernatione, quod ad finem usque præsentis lib. prosequemur. Id vero præcipue instituimus ad satisfaciendum difficultatibus, quas aliqui objiciunt, quæ fortasse magis ex ignorantia facti, quam juris procedunt, et ideo non descendam in particulari ad omnia, quæ circa gubernandos subditos in Societate peraguntur, sed solum ad ea in quibus prædicta difficultas poterit inveniri. Quia vero ordinarium hoc regimen semper est secundum regulam, simul illius rationem reddemus ubi oportebit, et hujus occasione brevem quamdam notitiam totius regulæ in postremo capite summatim attingemus. Ut autem rem totam comprehendamus, nec tractata repetamus, tria breviter sunt, in quibus totum hoc particulare regimen consistit. Primum est receptio personarum. Secundum conservatio earumdem et providentia circa illas. Tertium dimissio earum, si necessaria fuerit. De primo membro satis dictum est a nobis in lib. II, et de tertio in lib. III, cap. 9. Tantum igitur superest ut de secundo membro dicamus, circa quod duo necessaria ad hujusmodi gubernationem et providentiam distinguere oportet juxta duplicem potestatem in prælato necessariam, directivam, et coercivam. Quædam enim pars regiminis consistit in debita directione per præcepta et consilia (ad quam rem etiam spectat conveniens distributio onerum et honorum); altera vero pars posita est in debita correptione et justa punitione; de his ergo breviter dicendum est.

De quibus agendum in reliquo libro. — Explicato jam Societatis regimine universali, de particulari difficiliora afferentur, simulque regulæ ratio et in fine conspectus totam exhibens.

Quoniam liber II receptionem, et III dimissionem personarum explicuit, sola gubernatio superest : hujus pars 1ª fit per potestatem directivam præcipiendo, consulendo, onera et honores distribuendo; pars 2ª exercetur vi potestatis coercivæ corripiendo et puniendo.

De ratione conscientiæ, quæ pertinet ad gubernationis potestatem directivam.—Ratio conscientiæ est quum subditus se manifestat superiori ut ab eo intime cognoscatur : qua in re occurrit ratio dubitandi per dilemma. Arguitur contra 1um membrum dilemmatis, quia si ratio conscientiæ præstanda foret in confessione imponeretur obligatio confitendi superiori et confessio ordinaretur ad exteriorem gubernationem. Arguitur contra 2um membrum delemmatis, quia ratio conscientiæ si præstaretur extra confessionem, pateret duplici incommodo. Primum incommodum esset maxima rei difficultas. Exaggeratur primo idem incommodum : 1 ob infamationem sui apud prælatum, 2 ne prælatus incautus aut pravus aliquid revelet, 3 ne ideo male accidat subdito respectu officiorum, habitationis etc., 4 Chrysostomi sententia.

(1529) II. Ut vero primæ parti satisfacere incipiamus, a ratione conscientiæ ordiemur. Per rationem autem conscientiæ, intelligimus manifestationem status conscientiæ propriæ, quam subditus facit superiori, ut ab eo intime cognoscatur, tam in moribus, quam in affectibus vel propensionibus suis; ex qua vocis interpretatione, statim oritur dubitandi ratio, quia vel hæc manifestatio superiori facienda est, in confessione sacramentali, vel extra illam. Primum dici non potest, alias et obligarentur subditi, ad confitendum superiori, et confessio sacramentalis ordinaretur ad exteriorem gubernationem, quæ duo absurda sunt, et ideo supra ostendimus, esse aliena ab instituto Societatis : secundum autem, et videtur nimis durum subditis, et parum utile prælatis ad gubernationem. Primum incommodum patet, quia aperire suos defectus et secreta cordis, extra sigillum confessionis, difficillimum est, tum propter infamationem sui erga ipsummet prælatum, tum propter periculum, ne prælatus id aliis manifestet, vel bono zelo, et non (1) secundum scientiam, vel per negligentiam aliquam, seu inadvertentiam, aut certe interdum per æmulationem, invidiam, vindictam, aut alium similem affectum; tum denique propter alia incommoda, quibus exponitur subditus, ita se manifestando prælatis suis, quia ob eam causam poterit vel removeri ab officiis, vel loco mutari, vel aliis similibus modis male tractari; et ideo videtur hic habere locum consilium Chrysostomi Hom. 31 ad Hebr. : *Non dico tibi ut te prodas, neque apud alium accuses.*

Chrysost. Exaggeratur secundo primum incommodum, tam ex obligatione simul reddendi ratione (quamvis non in absentia et per scriptum) generali si velit, et provinciali et superiori locali; quam ex obligatione successive reddendi rationem pluri mis superioribus.

Et augetur prima difficultas seu incommodum; primo quia si hæc manifestatio uni tantum prælato esset facienda, et cum illo solo esset semper continuanda, saltem pro tempore vitæ ejus, esset res utcumque tolerabilis; tamen hoc in Societate non sufficit; quia hæc ratio conscientiæ, non soli generali reddenda est; imo pauci sunt, qui in præsentia possint id facere : ab absentibus (2) autem et per scriptum, nec fit, nec ordinarie fieri expedit. Imo nec soli provinciali fieri debet; quia non minus indigent illa notitia, qui proxime gubernant : oportebit ergo pluribus superioribus se manifestare etiam pro eodem tempore. Augetur secundo idem incommodum, nam qui superiores sunt, brevi tempore mutantur, et ipsi etiam subditi ab una domo in aliam facile transmutantur, atque ita necessarium erit unicuique subdito paulatim, seu successive, se manifestare plurimis prælatis, et fortasse intra paucos annos se manifestare fere omnibus gravioribus patribus provinciæ; quod certe est asperum ac difficile.

Alterum incommodum esset parva rei utilitas ad gubernationem. Nam subditi de se testantis 1° credere bona et mala, non vacat periculo deceptionis; 2° credere male tantum, fit injuriosum et nocet gubernationi.

Deinde secundum incommodum declaratur, quia testimonium hominis in re propria non est tanta fide dignum, ut possit prælatus in eo niti ad gubernandum subditum; aut enim debet illi credere, tam bene, quam male de se loquenti, et sic facile poterit ab eo decipi, quia unusquisque bene de se sentit et loquitur; imo licet non sentiat, frequentius dissimulat aut mentitur : vel saltem defectus extenuat, et bona exaggerat : vel superior debet credere mala, et non bona, et in hoc injuriam faceret ipsis subditis, et vix posset eos commode gubernare, aut eis uti ad aliqua ministeria, quia de omnibus haberet minus bonam existimationem quam par esset.

Quid circa rationem conscientiæ in Societate statutum sit.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

De ratione conscientiæ, explicatur nunc 1° regula Societatis; mox explicabitur 2° eam olim adhibitam apud religiosos; 3° secretum in Societate obligans accipientem; 4° usus notitiæ inde haustæ, et objectorum solutio.

(1530) III. Circa præsentem difficultatem, puncta quatuor explicanda sunt : primo quid in hoc Societas observet secundum suam regulam; secundo quam sit hoc consentaneum antiquitati [ac consuetudini status] religionis, et professioni perfectionis; tertio ad quod secretum inde prælatus obligetur; quarto denique ad quem finem et usum hæc notitia ordinetur, et a superiori applicari possit; ex quibus etiam constabit, quantum differat hæc ratio conscientiæ a confessione sacramentali, et solventur rationes dubitandi.

Declaratur 1um punctum : Regula Societatis est de professis, ac non professis, ut rationem conscientiæ reddant omnes in ipso ingressu, et per totam vitam statis temporibus.

Circa primum regula Societatis est, ut statim ab ipso ingressu omnes se aperiant superiori, et deinceps in discursu vitæ, per certa et designata tempora, id prosequantur; hoc constat ex Examine cap. 4, § 34, 35 et 36, in quorum primo sic dicitur : *Re in Domino considerata visum nobis est in divinæ majestatis conspectu, mirum in modum conferre, ut superioribus subditi omnino perspecti sint, quo melius regi, et gubernari,*

(1) *Bono zelo et non.* Ita editt. quatuor; conjicio *bono zelo, at non.*

(2) *Ab absentibus.* Editt. quatuor habent *ab accusantibus.*

et per eos in viam Domini dirigi possint. Deinde in 53 dicitur : *Præterea quanto exactius superiores res omnes internas et externas suorum noverint, tanto majori cum diligentia, amore, et sollicitudine juvare eos, ipsorumque animas, a variis malis et periculis, quæ in progressu possint accidere, conservare poterunt.* Et infra : *Ut melius secundum Dei voluntatem hujusmodi missiones fiant, his et non illis mittendis; vel his ad hoc munus, illis vero ad alia, non solum refert valde, sed summopere, ut superior plenam habeat notitiam propensionum ac motionum animi, et ad quos defectus, vel peccata fuerint, vel sint magis propensi et incitati, qui sub ejus cura sunt, ut ejus rei habita ratione, melius ipsos dirigere possit, nec supra mensuram virium suarum in periculis, vel laboribus gravioribus, quam in Domino ferre suaviter possint, constituat.* Ex quibus rationibus in § 56 ita concluditur : *Ideo quicumque hanc Societatem in Domino sequi volet, et in eadem ad majorem Dei gloriam manere; priusquam ad primam probationem accedat; vel postquam ingressus fuerit, antequam generaliter examinetur, vel post examen, intra aliquot menses (si superiori differendum videretur) sub sigillo confessionis, vel secreti, vel quacumque ratione ei placuerit, et ad majorem ipsius consolationem fuerit, debeat conscientiam suam magna cum humilitate, puritate et caritate manifestare, re nulla, qua Dominum universorum offenderit, celata : et totius anteactæ vitæ rationem integram, vel certe rerum majoris momenti, superiori qui tunc fuerit Societatis, vel cui ex præpositis, vel aliis ex inferioribus ille injungeret, prout magis convenire videretur, reddat, ut melius omnibus in Domino prospiciatur, ipseque magis in spiritu cum gratia uberiori ad majorem divinæ bonitatis gloriam proficiat.* Et § 58 additur sexto quoque mense rationem hanc esse reddendam, incipiendo semper ab ultima, quæ data fuerat; cui non dissimilis Constitutio reperitur in regula monacharum D. Hieronymo attributa cap. 17; et § 59 additur, scholasticos finitis studiis, rationem vitæ suæ reddituros, ab ultima, quam reddiderunt in domo unde ad studia missi sunt. Et de iisdem scholaribus additur in IV part., cap. 10, § 5. Rectorem suum magnopere revereri ac venerari debere; et infra : *Nihil ei clausum, ne conscientiam quidem propriam, tenendo, quam ei aperire, ut in examine dictum est, suis constitutis temporibus, et sæpius si causa id posceret, oportebit.*

Ante ultima vota ratio redditur sexto quoque mense, tum finitis studiis, tum quoties causa subest.

De professis autem, et coadjutoribus formatis additur in dicto loco Examinis cap. 4 singulis annis reddituros esse hanc rationem conscientiæ incipiendo semper ab ultima vel crebrius, si præposito videbitur; quod multum etiam commendatur in VI part., cap 1, § 2 addita etiam illa ratione : *Quo melius in via salutis et perfectionis se dirigant.* Et in IX part., cap. 3, § 19 de generali dicitur : *Cognoscat quoad ejus fieri poterit, conscientias eorum, qui sub ejus obedientia sunt, ac præcipue præpositorum provincialium; et aliorum, quibus munera majoris momenti committit.* Denique de eadem re est egregius locus III part., cap. 1, § 12, quem infra expendemus. Ex his ergo satis constat primum punctum, scilicet, quid in hac parte Societas observandum statuit, et ob quam causam, et quam fuerit cordi B. P. N. Ignatii insitum hoc medium. Propter quæ in congregatione 5 generali, § 17, inter substantialia hujus instituti ponitur reddendam esse superiori conscientiæ rationem.

Post ultima vota ratio redditur singulis annis, et crebrius si præposito videbitur.

Constitutiones optant ut generali nota sit conscientia sociorum, præsertim provincialium et similium.

Ratio conscientiæ est inter substantialia instituti.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

Usum aperiendi conscientiam superiori extra confessionem antiquissimum esse, et professioni perfectionis maxime consentaneum.

Punctum 2um explicat titulus secundo interjectus, et suadetur hoc punctum ex patribus. Basil.

(1551) IV. Hunc autem fuisse spiritum antiquorum patrum, et fundatorum religionum, ostendi facile potest. Nam in primis Basilius in reg. 26 ex fusioribus : *Debet* (inquit) *vicissim unusquisque eorum, qui inferiores sunt, siquidem memorabilem ullam facere progressionem student, et ad perfectionem vitæ illius, quæ præceptis D. N. Jesu Christi est consentanea, pervenire, cum nullum animi sui motum apud seipsum celatum retinere, tum in sermone nihil non diligenti ante cura consideratum proferre, sed mentis suæ arcana aperire fratribus iis, quibus datum illud negotium sit; ut adhibitis facilitate et misericordia ægrotantes curent.* Et reg. 44 specialiter de his, qui extra monasterium aliquo tempore peregrinati sunt, explicat, cum primum redeunt perfectam rationem reddituros prælato, non solum suarum actionum et sermonum; sed etiam cogitationum : *Ita enim* (inquit) *et attentiores esse assuescant,*

qui itineribus se dabunt, si de reddenda ratione solliciti sint; et nos, quandiu abjuncti illi a nobis permaneant, neutiquam videbimur illorum vitæ curam negligere; ad idem facit reg. 46 et reg. 227 ex brevioribus, ubi adducit illud Isaiæ 5 : *Væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Præterea S. Benedictus in cap. 7 suæ regulæ quintum humilitatis gradum esse dicit : *Si omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa per humilem confessionem abbati non celaverit suo.* Et quamvis ibi Turrecremata de confessione sacramentali locum illum intelligere videatur; tamen si quis consideret ipsummet S. Benedictum sacerdotem non fuisse, et illo tempore abbates ordinarie non fuisse presbyteros, facile intelliget Benedictum non limitare illud consilium ad sacramentalem confessionem. Et cap. 46 defectus publicos in congregatione fratrum ait esse proponendos : *Si autem* (inquit) *peccati causa fuerit latens, tantum abbati, aut spiritualibus senioribus patefaciat, qui scient curare vulnera, non detegere.* Et cap. 49 omnia vult proponi abbati, ut ex voluntate ejus fiant.

Reg. Bened.

(1552) V. Præterea Cassianus lib. IV de institutis renuntiantium cap. 9 : *Ad quod* (inquit, id est ad veram humilitatem) *ut facile valeant pervenire, consequenter instituuntur nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciose celare, sed confestim ut exortæ fuerint eas suo patefacere seniori.* Et infra, præter humilitatem maximam hujus exercitii, utilitatem esse dicit, quia hoc modo instruuntur religiosi, et armantur contra insidias diaboli; unde concludit : *Generale namque, et evidens indicium diabolicæ cogitationis esse pronuntiant, si eam seniori confundimur aperire.* Et cap. 39 ponens decem signa veræ humilitatis : *Secundum est, si non solum actuum suorum, verum etiam cogitationum nihil suum celaverit seniorem.* At vero Moyses abbas apud eumdem Cassianum collat. 2, cap. 10, primo loco hoc indicium posuit, dicens : *Vera discretio non nisi vera humilitate conquiritur, cujus humilitatis hæc erit prima probatio, si universa non solum, quæ agenda sunt; sed etiam quæ cogitantur, seniorum reserventur examini.* Et in discursu illius cap. egregie declarat, quantum momenti in hoc negotio sit, ad vitandas dæmonum fraudes, et spiritualem vitam recte instituendam. Et cap. 11 exemplo et sententiis antiquorum id confirmans, concludit : *Et ideo semper seniorum summa cautione sunt sectanda vestigia; atque ad eos cuncta, quæ in nostris cordibus oriuntur, sublato confessionis velamine, deferenda.*

Cassiani testimonium confirmans assertionem tituli tertio interjecti.

(1553) VI. In his autem Cassiani et aliorum patrum sententiis, observare licet, loqui fere semper de junioribus religiosis. Unde respondere potest aliquis, hæc intelligenda esse de novitiis, vel ad summum de novioribus, qui per se non possunt, nec sciunt cogitationes et actiones suas moderari : regulam autem B. Ignatii duriorem esse, quæ hoc onus etiam professis, et quantumvis provectis toto vitæ tempore imponit. Verumtamen licet hæc manifestatio, quoad singulos motus, et tentationes magis necessaria sit junioribus, tamen fidelis conscientiæ manifestatio, proportionata personæ subditi, et voluntati prælati, omnibus ratione status sui, semper a patribus necessaria judicata est, quia hæc non solum ordinatur ad instructionem propter vincendas tentationes, sed ad totum spirituale regimen animæ, cum perfecta obedientia et humilitate, et ad obtinendam a Deo majorem gratiam mediante superiore. Unde Esaias abbas tom. II biblioth. oratione 8, (qui etiam videatur in orat. 6,) in præceptis ad fratres, qui cum ipso vivebant : *Aperi* (inquit) *cogitationes tuas patribus tuis, et gratia Dei proteget te.* Et S. Dorotheus doctrina 5 a principio exaggerat, quam necessarium sit homini habere a quo regatur, nec sufficientem sibi existimari. Et inde postea concludit, necessarium esse religioso omnia occulta sua manifestare, ut a sapientiori instrui et regi possit. Et inferius refert exemplum vulgare de quodam abbate, qui dæmonem vidit offerentem fratribus varias potiunculas, et solum unum invenit, qui suam biberit : et postea intellexit causam esse, quia solus ille conscientiam suam spirituali patri occultabat : *Nam quisquis* (inquit) *illius præsentit insidias, accurrit illico, et cogitationes suas quascumque latentes aperuit patri, et sic auxilium invenit in tempore tentationis, et hac de causa, non potuit adversus eos iniquus insidiator. Infelicem illum unum invenit, qui seipsum regeret, et instrueret.* Unde in Joanne Climaco, gradu 4, de obedientia, intelligimus hunc fuisse morem antiquorum patrum,

Objectioni quæ fieret occurritur, et confirmatur adhuc ex patribus Societatis institutum circa rationem conscientiæ reddendum ab omnibus licet professis et provectis. Quippe loca patrum modo citata videntur sæpius de junioribus religiosis agere, sed nunc proferenda pertinent ad religiosos omnes vel seniores : quamquam modus manifestationis debet esse et personæ subditi et voluntati prælati proportionatus.

Esai. Abbas.

Doroth.

Climac.

refert enim, se vidisse in monasterio quemdam monachum habentem libellum, in quo totam suam conscientiam scribebat, ut eam postea prælato manifestaret, aitque illum fuisse morem reliquorum monachorum; quem morem etiam posteriores religiosos imitatos esse, et imitari debere, sumimus ex S. Bonaventura lib. de sex alis Seraphin cap. 7, satis post medium tom. II, ubi inter alia inquit : *Ad prælatum pertinet conscientias singulorum agnoscere;* et rationes indicans subdit, *et de quibuslibet perplexitatibus expedire; pericula peccatorum prævidere, et præcavere, monere fratres ut proficiant, corrigere corrigendum, elucidare dubia, informare singulos, qualiter officia sibi commissa congrue administrent, quo et fratribus, prout convenit, sufficiant, et conscientiam non offendant. Et paulo antea dixerat, hæc esse de substantia officii pastoralis.* Ex quo dicto confirmare possumus, quod in fine numeri III diximus, in Societate declaratum esse, hanc rationem conscientiæ esse de substantia instituti; quia si de substantia officii rectoris est conscientias subditorum agnoscere, profecto de substantia subditi religiosi est, suam conscientiam rectori manifestare; fieri enim humano modo non potest, ut ille conscientiam agnoscat, nisi is eam manifestet. Ut enim dixit Augustinus in tractatu de ovibus, cap. 9 : *Neque enim homo pater tuus, aut frater tuus intrare potest in conscientiam tuam, quam novit Deus.* Merito ergo regula hæc reddendi rationem conscientiæ ad substantiam instituti pertinere dicitur.

Bonav.

Ex S. Bonaventura de substantia officii prælati est suorum conscientias cognoscere; ergo de substantia officii subditi est conscientiam aperire.

August.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

Ad quod secretum obligetur superior Societatis in omnibus quæ illi in ratione conscientiæ manifestantur.

Manifestatio conscientiæ de vita seculari ordinarie fit sive in confessione, sive extra : optio autem datur inter hos duos modos.

(1554) VII. Circa tertium de secreto observando a prælato in omnibus, quæ per hanc conscientiæ rationem illi manifestantur, distinguere oportet, quo in foro hujusmodi ratio reddatur. Nam in 4 cap. Examinis de novitio in Societatem admittendo dicitur : *Priusquam ad primam probationem accedat, vel postquam ingressus fuerit, antequam generaliter examinetur, vel post examen, intra aliquot menses, si superiori differendum videretur, sub sigillo confessionis vel secreti, vel quacumque ratione ei placuerit, et ad majorem ipsius consolationem fuerit, debeat conscientiam suam magna cum humilitate, puritate, et caritate manifestare.* Ergo hæc ratio conscientiæ dari potest in confessione sacramentali, quia non potest sub sigillo confessionis aliter committi; quantumcumque enim aliquis præmittat se dicere aliquid sub sigillo confessionis, nisi vere confiteatur sacramentaliter, et in ordine ad illam loquatur, non obligabit alterum sub sigillo, ut in tomo IV, III parte, ostendimus, ac docent plurimi relati a Sancio lib. III de matrimonio disp. 15, num. VI; potest etiam hæc ratio extra confessionem reddi, et optio inter hos duos modos ipsi religioso committitur, ex vi prædictorum verborum, et ob alia, quæ num. X, afferemus.

Sanch.

(1555) VIII. Secundo ergo suppono, hanc conscientiæ rationem multum differre, quoad materiam a confessione sacramentali; nam materia confessionis, tantum sunt peccata ab homine commissa, hæc vero conscientiæ manifestatio multo plura includit : quia in primis non tantum esse debet de malis, sed etiam de bonis, ut expresse monemur III part. Constit., cap. 1, § 12, ibi : *Nec solum defectus aperiant, sed etiam pœnitentias, vel mortificationes et devotiones, ac virtutes omnes,* etc. Quod etiam significavit Basilius, regula 26 ex fusioribus, dicens : *Hoc enim modo fiet, ut et quod laude dignum sit in nobis confirmetur, et quod minus probandum congruo remedio sanetur;* supponit ergo utrumque manifestandum esse. Deinde idem colligitur ex aliis testimoniis num. III adductis, quatenus dicunt totam animam et conscientiam manifestandam esse; in conscientia enim non solum mala, sed etiam bona scripta manent : et ex fine hujus manifestationis id plane colligitur, ut statim dicam. Præterea ex malis non solum actualia peccata, sed etiam tentationes, pravæ consuetudines, vel inclinationes aperiendæ sunt, et non solum mali actus, sed etiam imperfectiones, imo etiam occasiones malæ, vel cujuscumque transgressionis regulæ, etiamsi ex se peccatum non sit; hæc enim omnia sub conscientiæ latitudine comprehenduntur, et eorum cognitio ad spirituale regimen personæ religiosæ necessaria est; et hoc significant subjuncta verba prædictæ Constitutionis : *Voluntate pura optantes ab illis dirigi, sicubi a rectitudine deflecterent; nolentes suo proprio sensu duci, nisi conveniat cum judicio illorum quos Christi D. N. loco habent.*

Differentia prima inter manifestationem conscientiæ et confessionem. — Materia confessionis sunt sola peccata; manifestationis materiam constituunt 1° bona, ut mortificationes, devotiones, virtutes omnes; 2° mali actus et habitus, imperfectiones; 3° occasiones peccati aut imperfectionis, quamvis absit peccatum.

Basil.

Secunda differentia inter manifestationem conscientiæ et confessionem. — Finis confessionis est peccatorum remissio, satisfactio, emendatio; at manifestandæ conscientiæ finis est vitare malum, proficere in bono tam necessario quam meliori.

(1556) IX. Unde etiam differt hæc ratio conscientiæ a sacramentali confessione in fine intrinseco, ac per se; nam confessio sacramentalis per se solum ordinatur ad comparandam remissionem peccatorum, et satisfaciendum digne Deo pro illis, et consequenter ad emendationem eorum quatenus propositum hujus emendæ pars est illius necessariæ satisfactionis : omnis autem alius finis qui huic adjungitur, licet non sit malus, nec repugnans fini, et circumstantiis debitis confessioni, est accidentarius confessioni sacramentali ut sic. At vero ratio conscientiæ, de qua nunc agimus, non ita per se ordinatur ad remissionem peccatorum, quamvis etiam possit per modum consultationis ad illam deservire, et ita propter illam fieri; sed ordinatur præcipue ad directionem vitæ in futurum, et in tantum requirit manifestationem præteritorum actuum, in quantum ad providentiam futurorum necessaria est præteritorum notitia : et quia hæc directio, non solum ordinatur ad vitandum malum, sed etiam ad proficiendum in bono, et non tantum in bono necessario, sed etiam in meliori et perfecto; ideo non tantum vitiorum, sed etiam virtutum notitia necessaria est. Item ad utrumque multum refert inclinationes cognoscere, et tentationes, vel etiam divinas inspirationes, et auxilia : recte ergo hæc omnia sub materia hujus observantiæ comprehenduntur. Accedit præterea, quod hæc directio non solum potest intelligi ex parte ipsius subditi, sed etiam ex parte ipsorum prælatorum; quia per hanc notitiam conscientiæ subditi, maxime juvari debent ad gubernandum illum non solum per consilia et admonitiones, sed etiam in ministeriis, et occupationibus, ita ut illam non constituant in periculo cadendi, sed in statu proficiendi, quod maxime necessarium est in religionibus, quæ vacant ministeriis cum proximis : nam in eis facilius possunt pericula occurrere, nisi prælatus sciat ea prævidere et præcavere, ut Bonaventura num. VI allatus dixit, quod vix potest præscire, nisi conscientiam subditi cognitam habeat. Ut ergo prælati Societatis possint officia sibi commissa congrue administrare, ita ut fratribus sufficiant, ut idem Bonaventura loquitur, et conscientiam non offendant, necessarium est hoc medium in Societate servari.

Oportet prælatum manifestatione conscientiæ juvari ut subditum admoneat eumque constituat extra pericula et in occasione proficiendi vacando ministeriis Societatis.

Bonav.

Sub quo secreto possit, aut debeat subditus manifestare superiori conscientiam. — 1° Quando fines manifestationis sunt necessarii, oportet ut subditus consentiat in usum notitiæ ex sua confessione, aut se manifestat extra confessionem : at nequit superior eum cogere sibi confiteri, stante Clementis VIII decreto.

(1557) X. Ad hos autem fines quando eorum necessitas intervenit, necessarium est, ut hæc ratio, et notitia extra confessionem, aut licentia utendi ea, quæ habita est ex confessione, a subdito detur : quia notitia confessionis non potest applicari postea ad hujusmodi usum, est enim res sacratior, et altiori secreto claudenda. Et ob hanc causam [si adsit dicta necessitas, per subditum] notitia hæc non sigillaris superiori danda est; ad confessionem autem sacramentalem secum faciendam compellere illum non debet, nec potest; præsertim nunc post summi pontificis Clementis VIII decretum de reservatione casuum pro regularibus. Quæ omnia Constitut. Societatis consentanea sunt. Nam in VI part. cap. 1, § 2, prius dicitur : *Omnes, tam professi, quam formati coadjutores, semel singulis annis, et quoties præterea superiori visum fuerit, ad suas conscientias in confessione, vel secreto, vel alia ratione eidem aperiendas, propter magnam ejus rei utilitatem, parati esse debebunt;* ubi notandum est illud relativum *eidem*, nam refert *superiorem;* illi ergo est hæc ratio reddenda. Modus autem videtur plane constitui in arbitrio religiosi (stante præsertim prædicto decreto); imo ita demum explicuit P. Claudius in 14 instructione pro renovatione spiritus cap. 2, num. 2, paulo ante finem, et initio ejus instructionis, quæ pagina 154 inter omnes regulas impressas anno 1607 invenitur; juxta id quod in 4ª congregatione decreto 40 fuerat commendatum; itaque poterit vel communicare solam notitiam confessionis, si modus ille gratior sibi fuerit; nec necessitas alterius notitiæ interveniat; vel extra confessionem rationem reddere, ad quam saltem exigendam jus habet superior. Et quia hoc posterius, de reddenda ratione extra confessionem, laudabilius dicitur in citata instructione, estque proinde regulariter observandum, ideo in ipsa regula statim subditur : *Tum etiam* (scilicet parati esse debent) *ad confessionem generalem, quæ ab ultima generali inchoetur, ei, quem sibi superior substituerit, faciendam :* Ubi aliter fit sermo de confessione, quæ non eidem superiori, sed de ejus licentia facienda dicitur, ut in superioribus adnotavimus.

2° Videtur plane in religiosi arbitrio modus manifestandæ conscientiæ, nisi quando opus esset notitia non sigillari.

3° Manifestatio conscientiæ extra confessionem, quia in instructione P. Claudii laudabilior dicitur, est regulariter observanda.

(1558) XI. Ex his ergo facile est respondere ad tertium punctum propositum, de secreto a superiore servando. Aut enim rationem conscientiæ sumit in confessione,

Prima responsio ad 3ᵃᵐ quæstiunculam positam ante num. VII. Quan-

do manifestatur conscientia in confessione, superior notitiam illam adhibere 1° non potest, in rebus proprie ac formaliter sub sigillo; 2° non debet, saltem ex prudentia, in rebus concomitanter et per accidens sub sigillo; quippe præterquam quod non facile putandum est manifestata in confessione, dici solum concomitanter, possunt fere omnia reduci ad circumstantias pro declaratione aut remedio peccati.

vel extra : in priori casu tenetur servare sigillum confessionis, ut per se constat : et ideo tunc non poterit uti illa notitia extra confessionem, nisi de consensu ipsius pœnitentis, juxta certam doctrinam a nobis, tam in IV tom., III part., disp. 55, sect. 1, quam in hoc opere sæpius traditam; solum oportet distinguere, an aliquid dicatur in confessione proprie, ac formaliter : an vero solum concomitanter, et per accidens : nam illud prius cadit proprie sub sigillum confessionis; posterius autem non ita proprie, ut ex doctrina de sigillo in citato tomo constat. In præsenti autem si quis in confessione integram conscientiæ suæ rationem reddat, multa videtur necessario dicturus, quæ non formaliter, sed concomitanter tantum ibi dici censenda sint, ut sunt virtutes, et multa alia, quæ supra num. VIII numeravimus, et quidquid non conduxerit ad manifestanda ea peccata de quibus confessio fit. Sed in hoc confessorem oportet esse valde cautum, et potius inclinare ad claudenda omnia sub sigillo, quam aliquid excludendum; quia facile possunt fere omnia reduci ad circumstantias, vel necessarias, vel utiles, ad declarandum melius peccatum, et postulandum remedium illius in futurum, et præsumendum est a pœnitente hac ratione dici; ideo enim eligit medium confessionis, ut secretum sigilli in omnibus obtineat, quantum fieri potest. Igitur sine illius consensu nihil est revelandum, sive pertineat ad tentationes, quæ non sunt peccata, sive ad naturalem inclinationem ad aliquod vitium, sive quidpiam simile, cujus revelatio possit esse onerosa pœnitenti. Unde si aliquis usus talis notitiæ extra confessionem sit necessarius, oportet exigere a pœnitente, ut illud extra confessionem dicat, vel ut solum concomitanter in ea esse dictum declaret, quod ipse tunc secundum regulam facere tenetur. Quæ necessitas exigendi licentiam a pœnitente maxime verum habet, quando ille usus, vel est mere externus, et quasi politicus, vel habet adjunctam aliquam suspicionem revelationis, nam si esset tantum spiritualis cura, et providentia erga ipsum pœnitentem, sine ullo timore, vel suspicione revelationis, et alioqui materia non est directe, nec proxime pertinens ad confessionem peccatorum (de ea enim quæ sic pertinet jam diximus libro VIII, capite 5,) tunc facilius potest ille notitiæ usus permitti, non requisita a pœnitente licentia.

In necessitate utendi notitia confessionis extra confessionem, pœnitens obligandus est vi regulæ ad consentiendum : immo usus tantum spiritualis, secluso revelationis periculo, circa res nec directe nec proxime ad peccata pertinentes, non semper requirit consensum pœnitentis.

(1559) XII. Quando autem ratio conscientiæ redditur extra confessionem, non habet locum secretum sigilli, ut per se constat : nihilominus tamen dicendum est oriri inde maximam obligationem secreti naturalis, quanta oriri solet ex secreta consultatione conscientiæ. Probatur primo, quia hoc est moraliter necessarium, ut hoc onus, seu medium tolerabile et rationabile sit. Quod suadent rationes dubitandi in principio positæ, numero 2. Deinde quia hoc exigit ratio caritatis et justitiæ, et quia hæc est intentio ejus, qui suam conscientiam aperit, et est justa, quia non vult se infamare, sed solum necessitati suæ spirituali providere: quod merito potest facere, et debet. Denique in ordinationibus toti Societati communibus, atque ex auctoritate 7æ congregationis contractis cap. 1, num. 17, magna exaggeratione dictum secretum commendatur, ac superior illud fortasse violans, severe puniendus, etiam officii depositione, si opus fuerit, pronuntiatur; et confirmatur a fortiori ex cap. 15 earumdem ordinat. part. II, ubi superior stricte jubetur secretum servare in defectibus ab altero fraterne delatis, nedum in iis, quos de seipso quis manifestat. Est tamen magna differentia inter hoc secretum, et sigillum confessionis. Primo, quia hoc non impedit, quominus liceat superiori loqui postea cum subdito de rebus sub tali secreto commissis, et illum secreto reprehendere si necesse sit, vel monere suæ fragilitatis, ut talem occasionem vitet, vel talem occupationem non appetat, vel procuret, et similia. Deinde potest ex illa notitia operari, gerendo erga subditum illum providentiæ modum, qui saluti ejus spirituali, vel magis necessarius, vel utilior sit; etiamsi ipsi subdito sit involuntarius, quia irrationabiliter resistit. Solum cavere debet ne illum infamet, aut malam suspicionem de illo generet; quia hoc de se repugnat justitiæ, et solet aliis scandalum parere, et subditos reddere difficiliores et timidiores in hujusmodi ratione suæ conscientiæ reddenda : quamquam in hoc aliqua moderatione opus est : nam si res sit moraliter necessaria ad salutem subditi, ut est vitare proximam occasionem alicujus peccati gravis, et alioqui suspicio non est cum firma et sinistra opinione aliorum, sed cum quadam dubitatione, et admiratione:

Prima responsio ejusdem 3æ quæstiunculæ positæ ante num. VII. Quando manifestatio fit extra confessionem, superior secreto naturali tantum sed maximo tenetur. 1° ne manifestationis onus nimium sit ut objiciebatur in num. II; 2° ut satisfiat caritati et justitiæ in subditum qui salva fama vult et debet dicto medio sibi consulere; 3° quia ita fert institutum S. J.

Ex lato discrimine secreti naturalis et confessionis, sequitur 1um discrimen inter utramque manifestationem : nimirum de rebus sic auditis loqui potest superior cum subdito, etiam reprehensionis causa.

2um discrimen : Ex notitia non sigillari licet procurare bonum spirituale subdito irrationabiliter invito; at salva ejus fama, ne accidat injustitia, scandalum, aversio a ratione conscientiæ.

Infamia subditi propter usum notitiæ resultans ex manifestatione extra confessionem, aliquando

non est curanda : 1° si levis sit, et bonum magnum; 2° si gravis sit, et bonum necessarium.

tunc propter salutem animæ, contemnendum est illud incommodum, aliis remediis impediendo illud, quantum fieri possit; quia salus animæ præferenda est, et ipse subditus hoc velle tenetur; imo tanta esse posset spiritualis necessitas, ut etiam infamia contemnenda sit. Quapropter si superior bona intentione et facta morali diligentia ad prudenter procedendum operetur, raro in hoc delinquet. Quando vero non ob necessitatem, sed ob majorem utilitatem, et perfectionem hoc fit, majore circumspectione opus est, et regulariter non videtur faciendum, sine subditi consensu, quia in his rebus raro est utilius, quod est involuntarium.

Quando famæ jactura esset tantum ad melius, nihil fiat regulariter sine subditi consensu.

3um discrimen : Ex notitia non sigillari licet gubernare subditum pro bono communi; idque vi regulæ in quam consentiunt ingredientes Societatem. Adde hoc non nocere subditis in fama et similibus; nec tanti esse religiosis si careant majore aliquo honore vel commodo.

(1540) XIII. Tandem potest superior uti hac notitia ad convenienter gubernandum subditum in ordine ad bonum commune totius religionis, tum quia naturale secretum non obligat cum dispendio boni communis : tum etiam, quia ex ipsa regula constat, ad hunc finem hoc medium ordinari. Unde intervenit tacitum pactum, et consensus ipsius subditi, quando Societatem ingreditur. Tum denique, quia ex hoc usu, per se loquendo, non sequitur nocumentum particulare ipsius subditi; nam licet fortasse ob eam causam applicetur ad hunc locum, vel ministerium ei minus gratum, non debet illud tamquam nocumentum reputari, si communi bono religionis ita expediat, cum inde nulla sequatur infamia, neque aliud simile incommodum quasi privativum, ut sic dicam; sed ad summum carentia negativa alicujus majoris commodi, vel honoris, qui nec per se debet tanti æstimari, præsertim in personis religiosis, nec debet comparari cum communi bono. Cavendum est autem, ne ratione hujus notitiæ aliquid fiat in vindictam, seu punitionem delicti, quando illud est occultum et solum per hanc viam superiori ab ipsomet delinquente manifestatur : quamvis enim tunc possit superior secretam etiam pœnitentiam imponere, quæ magis sit in medicinam, quam in vindictam; tamen publice punire delictum, nec debet, nec moraliter potest, quia est contra debitum ordinem, ut per se constat : quomodo autem possit remedium adhibere in futurum, jam dictum est.

Ex notitia non sigillari publice punire non licet; nec secreto, nisi in medicinam magis quam in vindictam.

Ad quem finem et usum ordinetur notitia per rationem conscientiæ comparata; simulque impugnationibus satisfit.

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

(1541) XIV. Ultimo ex dictis declaratum est, quod quarto loco proposuimus de usu et utilitate hujus scientiæ, et quantum distet a notitia, quæ per confessionem habetur. Solvuntur etiam facile ex dictis rationes dubitandi in principio positæ. Ad primam enim interrogationem jam dictum est, utroque modo posse rationem conscientiæ reddi; scilicet, et in confessione, et extra; tamen quando in confessione fit, non ordinatur ad exteriorem gubernationem, sed ad perfectam satisfactionem delictorum, judicio superioris imponendam in eodem foro, et ad meliorem directionem, et curationem spiritualem, etiam in futurum.

Ex dictis intelligitur usus notitiæ ex ratione conscientiæ, et objectorum solutio.

Ad dilemma positum in n. II, sic respondetur quoad ejus 1um membrum : Ratio conscientiæ reddita in confessione 1° non fit eo modo ex obligatione, quia alium modum habet subditus si velit; 2° non ordinatur ad exteriorem gubernationem, sed tantum ut in foro sacramentali subditus juvante superiore satisfaciat, dirigatur, curetur.

(1542) XV. Quando autem fit extra confessionem, potest ordinari ad gubernationem exteriorem, pertinentem ad bonum ipsius personæ et religionis cum debita circumspectione secreti famæ, honoris, et consolationis ipsiusmet subditi, ut explicatum est. Unde ad primum incommodum de difficultate hujus manifestationis suæ conscientiæ extra confessionem respondemus concedendo esse rem difficilem ei, qui non decrevit viam perfectionis profiteri, vel in eo proposito non fideliter perseverat, atque progreditur; tamen ei, qui recte affectus, et dispositus est in desiderio consequendi perfectionem, et perfecte moderandi passiones omnes, et vitandi omnes occasiones, vel occupationes, quæ hunc progressum impedire possunt, sicuti debet qui religiosam vitam profitetur; quærendi denique in omnibus majus Dei et religionis obsequium, non erit difficile hoc medium amplecti; nam amor finis facile reddit medium, ad illum consequendum necessarium aut conducens, quantumvis alias difficile esse videatur. Sic enim Christus Dominus dixit jugum suum suave esse, non quia in se difficile non sit, sed quia verus amor levem et suavem illum reddit, ut significavit Augustinus lib. VI de musica, cap. 14. Unde etiam Plutarchus, dialogo de profectu morum, primum fundamentum virtutis dicit esse amoris immensitatem circa studium philosophandi, id est, virtutem insequendi. Unde idem philosophus, inferius eodem opere,

Ad membrum posterius dilemmatis positi in num. II, sic respondetur quoad primum incommodum : ratio conscientiæ reddita extra confessionem difficilis est non desideranti sed facilis desideranti perfectionem atque majus Dei et religionis obsequium.

Amore finis facile fit medium alias difficile; sicque suave est jugum Christi.

August.

Plutarch.

hoc medium posuit inter principia ad proficiendum in virtute : *Omnes* (ait) *æquo ferentes animo reprehensionem, potissimum, si ipsos etiam morbi animorum gratia accedant reprehensores, bonam spem exhibent melioris cujusdam habitudinis, qui enim sese ingenue offert corripientibus, peccatum profert, malum fatetur, non passus latere aut ignorari; proditque corrigenti, adjunctis etiam precibus; is demum specimen præstiterit, non contemnendi in philosophia progressus : nam quisquis ad bonam frugem ex corruptis moribus pervenire desiderat, opus habet, auctore Diogene, diligenti amico, vel acri fervidoque hoste, ut peccatum fugiat, aut correptus, aut certe humaniter ac blande curatus.* Si ergo medium hoc non est visum adeo difficile cuidam philosopho propter ordinariam virtutem assequendam; cur debet videri arduum religioso propter perfectionem caritatis et cordis puritatem obtinendam, eo vel maxime quod difficultas hæc statim in principio examinis proponitur iis, qui Societatem ingredi cupiunt, juxta regulam magistri novitiorum capite secundo, numero decimoquinto, si ergo tunc illam admittunt, et cum hoc onere religionem postea profitentur, non est quod difficultatem causentur, cum de perfectione et veritate actionis (1) dubitare non possint.

Rationem quamdam conscientiæ non nimis arduam putavit Plutarchus; non est ergo cur difficiliorem eam putent socii religiosi a quibus in ipso ingressu res omnis intellecta est et acceptata.

Ad 1am exaggerationem positam in num. II circa idem 1um incommodum nimiæ difficultatis, sic respondetur : Primo, ratio conscientiæ non affert morale periculum infamiæ; tum quia superior eligi solet præstans prudentia et caritate, tum quia sincera subditi manifestatio causa est cur magis ametur et pluris fiat.

(1343) XVI. Quod autem ad exaggerandam difficultatem additur de incommodis, quæ sequi possunt ex parte superiorum propter eorum imperfectionem, vel defectus, nihil obstat. Primo quia, moraliter ac regulariter loquendo, [ita] præsumendum non est de prælato religioso, ubi religio reformata est, et tanta diligentia, et sollicitudo, quanta supra in cap. 3, num. XV, indicata est, adhibetur in providendis superioribus prælatis, qui prudentia et caritate maxime præstent. Apud quos hæc notitia, voluntarie data ab ipso subdito, etiamsi de peccatis sit, non infamat illum, quia, ut etiam sapienter animadvertitur in instructione P. Claudii pro superioribus, capite nono, numero quinto (quod integrum caput pro hac ratione conscientiæ, quam tractamus, videri debet) plus acquirit benevolentiæ et æstimationis per illam fidelitatem erga superiorem, et per signa pœnitentiæ et emendationis propositum, quam propter commissa peccata posset amittere; præterita enim peccata per pœnitentiam deleta, etiam apud Deum ipsum non infamant hominem : unde nec infamare debent apud spiritualem patrem, qui Deum maxime imitari debet.

Secundo prælati maxime cavere debent ne prodant subditum se manifestantem; sintque ipsi occasio ruinæ.

(1344) XVII. Ideoque [secundo] tenentur prælati summo studio animadvertere, ut ratione hujus notitiæ nihil faciant, quod jure possit subditum offendere, et inde occasionem sumere sese occultandi, et paulatim fortasse in majora vitia vel incommoda cadendi : ut enim refert Cassianus collat. 2 capite duodecimo : *Occasionem nobis perniciosæ verecundiæ, qua cogitationes malas studeamus obtegere, illa præcipue creat causa, qua novimus quemdam in Syriæ partibus, ut credebatur, præcipuum, seniorum cuidam fratri cogitationes suas simplici confessione prodenti, postmodum quadam indignatione commotum easdem graviter exprobrasse; unde fit, ut dum eas in nobis premimus, et senioribus erubescimus publicare, curationum remedia consequi nequeamus.* Debent ergo superiores in hoc esse cautissimi, ne potius ut judices, quam ut patres a subditis tractentur. Nam quod Chrysostomus dixit : *Non dico tibi ut te prodas*, intelligitur vel in ordine ad judicium externum, quod ad vindictam tendit, vel in ordine ad illos, qui tali notitia male usuri sunt; subditi vero non debent esse nimium delicati, ut vel ea omnia, quæ ipsis non placent, injuste fieri censeant; vel certe, si prælatum aliquem interdum in hoc errare, aut imprudentem esse contingat, ideo ceteros omnes similes esse judicent, aut ob eam tantum causam, necessariam regulam et sanctam consuetudinem immutandam putent : *Absit enim* (ut recte dixit Augustinus ad Publicolam epist. 154 et habetur in cap. *de occidendis* 23, quæst. 5) *ut ea quæ propter bonum aut licitum facimus, aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur : quid enim est in usu hominum bono ac licito, unde non possit etiam pernicies irrogari.*

Cassian.

Chrysost.

Non dico tibi ut te prodas spectat judicium externum vel eos qui commissis essent abusuri.

Subditi ne plus nimio circumspectent suum honorem, aut sua commoda, ut quidquid displicet injustum putent : neque ob alicujus prælati culpam, regulæ nuntium dicant.

August.

Ad 2am exagge-

(1345) XVIII. Alia denique exaggeratio

(1) *Et veritate actionis.* Ita editt. quatuor; conjicio *et utilitate* : tamen 7o *veritate* hunc sensum facere potest. *Intrantibus Societatem constat quæ sit actio et obligatio manifestandi conscientiam;* res enim in ingressu tota aperitur.

rationem primi incommodi positam in n. II sic respondetur : Manifestatio conscientiæ variis superioribus simul et multis successive 1° potest subditos efficere diligentiores atque plurium consiliis et orationibus adjuvare; 2° difficilior apparet quam re vera sit respectu bonorum; malis autem eam esse difficillimam expedit.

difficultatis ex mutatione superiorum, vel eorum pluralitate, humana quidem est, et sensibilis, ut sic dicam, parvi tamen momenti apud eos qui spiritualiter vivunt, et simpliciter ac confidenter ambulant: talem enim habent conscientiæ statum, ut non vereantur illam multis personis manifestare. Quin potius hæc ipsa obligatio potest hominem reddere cautiorem circa statum conscientiæ suæ; et plurium (1) etiam consiliis et orationibus magis juvari poterit. Denique ex ipso usu et praxi constat minus difficultatis in hoc negotio esse, quam in speculatione, vel apprehensione appareat, si sermo sit de his personis, quæ recte volunt in religione procedere. Quod enim aliis difficillima res sit, non dubitatur; verumtamen difficultas illa non solum vitanda non est, verum potius merito est intenta, ut saltem illa religiosos in officio contineat.

Ad alterum incommodum ejusdem posterioris membri dilemmatis de quo in num. II respondetur fidem subdito debitam a superiore qui fretus aliis etiam notitiis vix poterit multum decipi.

(1546) XIX. Ad alterum denique incommodum contra utilitatem hujus medii responsum satis est, ex his quæ diximus. Debet enim prælatus fidem adhibere subdito suæ conscientiæ rationem reddenti, dum aliud sibi non constiterit; per hoc tamen non tollitur quin prudenter omnia observet, et dicta illius cum factis ejusdem, quæ superior alias novit, vel vidit, conferat; ita enim vix fieri potest, ut in re magni momenti decipiatur.

CAPUT VII.

Utrum fraterna denuntiatio recte fiat secundum regulam, et particulare regimen Societatis.

Alias (Ind. 1625). Regimen Societatis per ipsius regulam denuntiandi aliorum defectus, ut a quibusdam impugnetur, et ut a nobis [ea regula] defendenda sit.
In religionibus oportet reum prælato manifestari tum ore proprio ad privatam directionem, tum aliena denuntiatione ad communem correctionem.

(1547) I. Ad convenientem religionis gubernationem non solum necessarium est, ut prælatus possit delicta, seu defectus cognoscere per propriam et spontaneam manifestationem uniuscujusque de seipso, sed etiam per denuntiationem ab uno factam de lapsu alterius. Sicut enim prior manifestatio, ad privatam et voluntariam directionem uniuscujusque necessaria est; ita posterior denuntiatio ad communem correctionem delictorum, et propter eos maxime, qui delicta sua abscondere et excusare procurant, admittenda omnino est, in omni bene ordinata communitate. Atque ita hæc, quam in primis aggredimur, ac fraterna vocatur (nam judiciaria quantum loci in Societate habeat, cap. decimotertio explicabitur) in jure et in evangelio multum commendatur, ut statim videbimus. Quod ergo hæc denuntiatio juste præcipiatur, vel in Constitutionibus ordinetur, manifestum est : quia ipsa est actio honesta, et communi bono necessaria, dummodo legitimo prælato, et cum debitis circumstantiis fiat; una autem ex debitis circumstantiis est debitus ordo, de quo maxime in præsenti dubitatur.

De judiciaria denuntiatione agetur in capite 13.

Debite facta fraterna denuntiatio justa est; at nunc expendendum an in Societate fiat debite, et præsertim an debitus ordo servetur.

(1548) II. Nam regula Societatis hæc est : *Ad majorem in spiritu profectum, et præcipue ad majorem submissionem, et humilitatem propriam contentus esse quisque debet, ut omnes errores et defectus ipsius, et res quæcumque, quæ notatæ in eo, et observatæ fuerint, superioribus per quemvis, qui extra confessionem eas acceperit, manifestentur.* Habetur in compendio Constit., num. 9. Ex quibus verbis colligi videtur omnes defectus, etiamsi sint gravia peccata, et omnino occulta, esse a quocumque, qui illa certo sciverit manifestanda superiori, nulla præmissa monitione, nec spectato fine emendationis, sed solum intuitu majoris perfectionis, submissionis et humilitatis. Hoc declarant singula verba, si expendantur : nam finis non alius proponitur nisi : *Ad majorem spiritus profectum*, etc. Materia verbis valde universalibus declaratur; et ideo cum dictum esset, *omnes errores et defectus*, ne quis putaret solum esse sermonem de communibus imperfectionibus religiosorum, additur, *et res quæcumque*. Deinde vero subjungitur exceptio notitiæ confessionis, per quam firmatur regula, quod quacumque alia via, etiam occultissima, recognoscatur, superiori denuntianda sit. Additur denique unumquemque debere esse contentum, ut hæc denuntiatio de se fiat nulla alia conditione postulata, quo significatur non esse necessariam præviam monitionem. Atque ita in Examine cap. 4, § 8, novitius ingressurus Societatem statim interrogatur, an contentus sit futurus, ut omnes errores, defectus, etc. ut ex tunc præbeat suum consensum, neque habeat postea querelæ occasionem. Atque in hunc modum videtur interpretari hanc regulam

Proponitur et ponderatur regula Societatis de denuntiatione fraterna. Porro verborum sensus est ut denuntiatio fiat 1° etiam ex solo fine procurandi majorem fratris perfectionem, 2° circa res quascumque, 3° excepta sola notitia confessionis, 4° quin necesse sit præmittere monitionem.

Ingressuris Societatem regula proponitur ut supra; nec a verbis dissentit consuetudo.

(1) *Plurium*. Editt. quatuor habent *plurimum*, sed perperam sine dubio.

usus et praxis Societatis; nam prælati ipsi hanc integram illius observantiam requirunt.

Primum argumentum, ex duplici repugnantia dictæ regulæ Societatis contra evangelium.

(1549) III. Difficultas autem contra hanc regulam et communem praxim est. Primo, quia videtur repugnare evangelio Matth. 18, ubi Christus Dominus ait : *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum : si te audierit, lucratus es fratrem tuum*, ex quibus verbis duo colligunt doctores communiter. Unum est, ante denuntiationem, quæ infra significatur illis verbis : *Dic ecclesiæ*, præmittendam esse fraternam correctionem secretam. Aliud est, finem hujus negotii esse lucrari fratrem, scilicet per emendationem ejus, ideoque si crimen fuerit occultum et emendatum, non esse ad denuntiationem procedendum : utrumque autem repugnat superiori regulæ. Secundo obstat textus in cap. *licet Heli*, de Simonia ibi : *Sicut accusationem præcedere debet legitima inscriptio; sic et denuntiationem caritativa correctio*, et in cap. *cum dilectus*, de accusatione denuntiatio repellenda dicitur, quam secreta monitio non præcessit. Idem habetur in cap. *si peccaverit* 2, quæst. 1, ex Augustino serm. 16 de verbis Domini : *Quia secretum* (inquit) *fuit, quando in te peccavit, secretum quære cum corrigis quod in te peccavit : nam si solus nosti, quia peccavit in te, et eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor;* et in concilio Aquisgranensi I, cap. 154 de subdito delinquenti dicitur : *Hic primum secundum Domini præceptum, non solum semel, ac secundo, ac tertio, quinimo crebrius admoneatur*, etc.

1ª repugnantia est quia non tenentur socii præmittere monitionem fraternam.

2ª repugnantia est quia cessante fine emendationis possunt adhuc socii denuntiare.

Secundum argumentum sumitur ex jure canonico passim statuente monitionem præmittendam denuntiationi.

August.

Tertium argumentum adversus Societatis regulam citatam in num. II sumitur ex patribus et religionum fundatoribus quorum loca probant oportere ut inter ipsos religiosos præmittatur monitio denuntiationi.

Basil.

(1550) IV. Tertio ne quis forte dicat hunc ordinem pertinere ad sæculares, non ad religiosos, qui sunt velut mortui : dicitur, quia antiqui patres et fundatores religionum eumdem ordinem servare præcipiunt. Basilius in epist. ad canonicam, circa finem : *Oportet* (inquit) *eum qui post unam et alteram monitionem obstinate nihilominus in vitio perseverat ad antistitem deferri.* Et in regulis moralibus, reg. 52, cap. 2 et 4, pro regula ponit ipsa Christi verba Matth. 18, et in regulis fusius disputatis, reg. 46 : *Quidquid est* (inquit) *in quo peccetur, id referri ad antistitem debet, sive ab eo ipso qui peccatum admisit, sive ab iis, qui illius conscii sunt, si illud ipsi curare non possint, et mederi eo modo quo præceptum est a Domino.* Unde in regulis brevioribus interrogationi tertiæ, quæ erat, quomodo convertemus peccantem, respondet : *Quemadmodum jussi sumus a Domino*, etc. Et interrogationi 25, quæ erat, quid sit detractio, respondet revelare peccatum alterius in duobus tantum casibus licere, scilicet vel consilii causa, vel ad vitandum damnum aliorum, extra hos vero semper esse detractionem. Regulæ etiam 47, 178, 182, 252 sunt de hac re, et in eis eodem fere sensu explicat Christi Domini verba; et in Constitutionibus monast. cap. 30 : *Si quis* (inquit) *disciplinam labefactare in animo habeat, et alios de fratribus secum comites trahat; hic primo quidem ab eo, qui sanus sit, secreto admoneri tamquam parum sanus debet; sin arcano curari noluerit, adhibendi sunt de fratribus*, etc. Ubi prosequitur ordinem correctionis. Eodem modo loquitur Augustinus in sua regula, dicens : *Si oculi petulantiam in aliquo vestrum adverteritis, statim admonete, ne cœpto progrediatur, sed de proximo corrigatur : Si autem et post admonitionem*, etc. prosequitur ordinem correctionis. Quem tamen paulo inferius immutat, dicens : *Sed antequam aliis demonstretur, per quos convincendus est, si negaverit, prius præposito debet ostendi, si admonitus neglexerit corrigi, ne forte possit secretius correptus non innotescere ceteris.* Ubi semper postulat ut monitio præcedat, antequam delictum manifestetur prælato, et ut secretum servetur quoad fieri possit. Accedit tandem auctoritas B. Thomæ, qui, quodlib. 1, art. 16, expresse dicit, correctionis ordinem, a Christo præceptum, etiam in religionibus esse servandum, ita ut si prælatus præcipiat sibi denuntiari delictum occulte ante admonitionem, quando est spes fructus, non sit ei obediendum.

August.

Negat S. Thomas obediendum prælato præcipienti ut denuntiatio sibi fiat ante monitionem unde fructus speratur.

(1551) V. Quarto argumentari possumus ratione, quia lex ipsa caritatis, etiam secluso Christi Domini præcepto, postulat ut sine causa necessaria, nec secretum frangatur, nec peccatum occultum proximi alteri reveletur; imo etiam ratio justitiæ vel fidelitatis hoc postulat : sed quando peccatum fratris est emendatum, vel moraliter emendandum per secretam admonitionem, nulla est necessitas manifestandi illud superiori : ergo non potest juste fieri, sicut non potest juste manifestari alteri fratri aut amico. Quid enim refert ad inju-

Quartum argumentum adversus dictam Societatis regulam sumitur ex ratione : quippe caritas, justitia, fidelitas, vetant ne peccatum emendatum aut moraliter emendandum detegatur, præsertim superiori.

riam minuendam, quod persona, cui revelatur peccatum, prælatus sit? quin potius illa circumstantia videtur augere injuriam : quia infamia major est, magisque involuntaria, quia pluris æstimat subditus bonam opinionem apud unum prælatum, quam apud multos alios. Et confirmatur; quia recta ratio postulat ut curatio ægroti fiat cum minimo nocumento et diminutione aliorum bonorum : ergo etiam postulat spiritualis curatio animæ ut fiat cum minimo nocumento famæ : ergo si facta jam est, injustum est denuo infamare, vel si fieri potest, per solam secretam admonitionem, non licet medicinam adhibere cum detrimento famæ.

Confirmatur, quia sicut corpus, sic anima curanda est salvis quantum licet ceteris bonis.

(1552) VI. Propter hæc, et similia argumenta, nonnulli illicitum putant statutum religionis obligans religiosos ad manifestandum prælato delicta occulta, ante præmissam monitionem. Alii vero, ut Bannes, 22, quæst. 33, art. 4, existimant esse nimium rigorosam, et non expedire communitati : quia potest nimium perturbare fratres inter se; quia licet perfecti possint patienter tolerare, ut delicta sua prælato manifestentur; imperfecti nihilominus, vel quicumque non adeo perfecti sunt, vix poterunt sine perturbatione id ferre; cumque communitas majori ex parte ex hujusmodi hominibus constet, non videtur tale statutum esse posse pro tota communitate accommodatum : ut ergo rem totam ordinate explicemus, videbimus prius generatim, et abstrahendo a Societate, an tale statutum licitum sit, deinde an sit expediens : ac tandem totam doctrinam ad regulam et praxim Societatis in cap. 9 accommodabimus : quia vero fundamentum totius doctrinæ partim ex evangelio, partim ex discursu rationis sumendum est, inde initium sumemus : nam licet hoc tractari soleat in 2. 2, quæst. 33, ubi olim publice docendo sententiam nostram aperuimus, tamen quia illa non versatur in manibus omnium (1), non possumus hic prætermittere fundamenta hujus materiæ.

Quid ob præcedentia argumenta alii atque alii adversarii sentiant. — Sentiunt vel illicitum vel non expediens esse statutum obligans religiosos ad præmittendam denuntiationem monitioni.

Ordo agendorum in hac quæstione. — Prius generatim agetur de talis statuti honestate et utilitate, mox de Societatis regula.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Explicatur locus Matth. 18, si peccaverit in te, etc.

Prima expositio : Verba SI PECCAVERIT IN TE etc. dicta sunt tantum de peccato injurioso corripienti (1ª PARS), nec continent præceptum (2ª PARS).

(1553) VII. Primo ergo (2) dixerunt alii qui Christum Dominum, Matth. 18, non fuisse locutum in universum de correctione fraterna in quocumque delicto fratris, nec posuisse speciale præceptum de illa, vel de ordine ejus, sed specialiter locutum fuisse de injuria facta unicuique a suo proximo, et de modo patienter illam ferendi, et curandi magis animo lucrandi proximum, quam vindicandi seipsum. Fundantur maxime in illo verbo, *si peccaverit in te :* nam illud non significat, *coram te*, ut multi exposuisse videntur, sed *contra te*, ut proprietas verbi, scripturæ usus, evangelii contextus, et multi patres docere videntur. Nam juxta latinam proprietatem particula, *in*, talem habet significationem, in simili contextu, juxta illud Virgilii Æneid. 1 :

1ª pars probatur 1° quia ex verbis et usu scripturæ, atque ex evangelii contextu intelligendum est SI PECCAVERIT CONTRA TE.

Quid meus Æneas in te committere tantum,
Quid Troies potuere?

Numquam autem significare solet, *in te*, id est, coram te, aut te sciente : non est autem cur literam ad improprium sensum torqueamus. Sic etiam Genes. 39 et Exod. 10 dicitur : *Peccare in Dominum;* et 1 reg. 2 : *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus : si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Et Luc. 17 : *Si peccaverit* (inquit) *in te frater tuus, increpa illum, et si pœnitentiam egerit, dimitte illi, et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens : Pœnitet me; dimitte illi*, quæ verba, vel sunt eadem, vel similia his, quæ Matth. refert, et tamen in illis idem est, *peccare in te*, ac injuriam tibi facere, ut probant verba subjuncta, *dimitte illi;* non enim potest homo dimittere omnia peccata, quæ coram se fiunt, sed quæ fiunt in suam injuriam. Unde hunc etiam sensum confirmant verba, quæ, Matth. 18, Petrus subjunxit : *Domine quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei*, id est, quoties me offendet; intellexerat ergo verbum Christi in illo sensu; nam propterea subjunxit illam interrogationem : ejusque intelligentiam confirmavit Christus, subjecta parobola de Rege, cui servus debebat decem millia talenta, quæ dimisit ei : ipse autem postea urgebat conservum sibi debitorem, nolens ei remittere : ergo est sermo de peccato in

(1) Jam habetur a *Disput.* 8, *sect.* 6 DE CARITATE (MDCXXV).

(2) *Primo ergo.* E regione, in editt. quatuor margo habet 1ª *dispositio.*

aliquem ex quo debitum ratione injuriæ nascitur.

1ª pars probatur 2º auctoritate patrum et doctorum quibus IN TE idem est ac CONTRA TE.

(1554) VIII. Præterea ita intellexit hunc locum Innocentius III in cap. *novit*, de judiciis, ibi : *Et rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quod rex Francorum peccat in ipsum*, id est, offendit ipsum; quamvis glossa ibi dicat Christum Dominum in alio sensu fuisse locutum; quod tamen non probat. Favet etiam idem Innocentius III in cap. *cum ex injuncto* de hæretic. et Chrysostomus qui Homil. 70 ad populum ita alludit ad hunc locum : *Si contra me peccantem, postquam me non audierit, ita præcepit aversari*, etc. et eodem modo exponit Basilius in regula 252, ex brevioribus, ubi confert verba illa Christi Matth. 11 : *Dimittite si quid habetis adversus aliquem*, cum illis, *si peccaverit in te frater tuus;* sentiens in utroque esse sermonem de inferente injuriam, quam tamen ita dicit esse dimittendam, ut tamen admonitione leni, et castigatione adversus ipsum injuriæ auctorem uti oporteat. Idem sentit in regulis fusius disput., respons. 9. Ubi cum dixisset non esse religiosis litigandum cum his, a quibus injuriam patiuntur, subdit : *Admonendi sunt tamen qui tales sunt*, etc. *ut pareamus præcepto Domini, qui dixit, si peccaverit in te frater tuus.* Eamdem expositionem indicant Hilarius et Hieronymus in Matthæum et Ambrosius in Lucam, imo et Innocentius III in cap. *cum ex injuncto* de hæret. idem significans et dicens : *Cum aliud sit fratrem in te peccantem occulte corripere secundum regulam evangelicam*, illud enim *in te*, idem significat ac contra te. Denique etiam D. Augustinus, sermon. 16 de verbis Domini, de injuria propria illa verba intellexit, dicens : *Ille injuriam fecit, et injuriam faciendo gravi seipsum vulnere percussit, tu vulnus fratris contemnens, pejor es tacendo, quam ille convitiando*, et inde colligit non esse leve peccatum, peccare in hominem : intelligit ergo peccare in te, idem esse, quod peccare contra te. Denique D. Thomas super Matth. ita cum glossa exponit : *Si injuriam vel contumeliam intulerit tibi*. Et Cajetanus ibi ait : *Si peccaverit in te*, positum esse ad differentiam peccati in alterum. Probat etiam Abulensis ibi, quæst. 84, Theophylactus et Euthymius.

Chrysost. Basil. Hilar. Hieronym. Ambros. August. D. Thom. Cajet. Abul. Theophyl. Euthym.

Ex data interpretatione verborum SI PECCAVERIT etc. non colligitur ordo vel præceptum correctionis fraternæ. Id autem (quod est 2ª pars primæ expositionis) probatur quia 1º ibi agitur solum de injuria propria, 2º verba sunt consilii instar, 3º Christus non alia præcepta addidit quam sacramentorum, 4º hic ordo correctionis non debetur totus jure naturæ.

(1555) IX. Juxta hanc ergo interpretationem non solum non agitur de omni peccato fratris, sed etiam colligitur ulterius Christum Dominum hic non egisse de modo fraterne corripiendi omnia peccata, sed de perfecto modo tolerandi injurias, ut non solum eas non vendicemus, verum etiam injuriantem lucrari procuremus. Probatur, quia ibi Christus non agit de omni peccato, sed solum de injuria propria : ergo inde non potest colligi generale præceptum; quin potius (1) neque in propria injuria curanda videtur ille ordo a Christo Domino præceptus, tum quia nullum est ibi verbum, quod rigorem præcepti præ se ferat, sed tantum cujusdam utilis doctrinæ vel consilii; tum etiam, quia Christus Dominus nullum dedit præceptum positivum, nisi sacramentorum, ut alias constat ex materia de legibus : ille autem ordo non est ex natura rei necessarius, nulla enim evidenti ratione naturali probari potest, præsertim quoad testium inductionem, quæ summam habet difficultatem, et vix potest ad praxim reduci, ut ex usu constat; ergo verisimile non est ibi esse latum speciale præceptum a Christo de hujusmodi ordine. Et confirmatur, quia Christi Domini verba indifferentia sunt ad injuriam illatam, tam occulte, quam publice : nam absolute dixit : *Si peccaverit in te :* ergo indefinitive etiam constituit illum ordinem pro quacumque injuria, sive occulte, sive publice fiat, cum tamen certum sit non esse necessarium præmittere correctionem secretam, ubi peccatum est publicum. In injuria autem propria videtur id utiliter consuli, ad ostendendam animi lenitatem, et benevolentiam erga eum qui injuriam intulit : non enim est corripiendus propter commodum corripientis, sed propter ipsum, ut significavit Christus, dicens : *lucratus eris fratrem tuum*, et exposuit Augustinus serm. 16 de verbis Domini. Unde idem Augustinus lib. II de serm. Domini in monte, cap. 19 : *Raro* (inquit) *et in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis, non nobis, sed Domino ut serviatur, instemus*. Et dum hoc fit *inter te et ipsum solum*, aptior est modus ad conciliandam amicitiam. Imo etiam si petenda sit satisfactio, vel solutio debiti a creditore, qui dum est in mora

Confirmatur, quia SI PECCAVERIT etc. intelligi potest de injuria propria etiam publica; in qua sane locum non haberet præceptum præmonendi secreto; id ipsum tamen est materia consilii, quum modus aptior sit ad lucrandum fratrem.

August.

(1) *Quin potius*. Editt. quatuor habent *quia potius*.

solvendi, dici potest peccare in creditorem; optimus ordo est, prius ab eo privatim petere ut solvat, et deinde, si necesse fuerit, coram uno vel altero amico instare apud illum, prius quam ad petendum coram judice procedatur, quamvis hic ordo non sit simpliciter necessarius et in præcepto, quando alioqui debitum et tale est, ut ante omnem petitionem solvi debeat, et alioqui probari potest in judicio. Ergo quamvis Christus Dominus in ordine ad emendationem fratris illum ordinem posuerit meliorem, non sequitur illum constituisse sub præcepto. Unde Bonaventura Luc. 17 in illa verba : *Si peccaverit in te*, etc. *Hic autem ordo* (inquit) *congruitatis est, non necessitatis, et maxime si percipiatur, quod proximus incorrigibilis est ad verbum fratrum, et corrigibilis manu forti*, et hanc sententiam late confirmare conatus est Bernardinus de Arevalo in speciali opere de correctione fraterna.

Ex S. Bonaventura dictus ordo correctionis non est necessarius.

Areval.

(1556) X. Sed quamvis in his duobus punctis, scilicet, an correctio sit de quovis peccato, non vero solum de injurioso corripienti, et an de correctione ipsa, detur præceptum in verbis Christi, magna videatur esse dissensio, quoad explicationem textus evangelici; fortasse in re ipsa, et quod attinet ad doctrinam moralem, nulla fere est, nec esse potest; nam in primis circa prius punctum suppono non esse dubium quin detur naturale præceptum correctionis fraternæ, quod omnes theologi agnoscunt cum D. Thoma 2. 2, quæst. 33; Richardo, Durando, et aliis in 4, dist. 19; Soto in relect. de tegendo secreto, memb. 2, quatuor primis quæstionibus; Altisiod. lib. III, summ. tractat. 21, cap. 1. Summistæ omnes verbo *Correctio fraterna*. Canonistæ in cap. *novit*, de judiciis, cap. *si peccaverit*, 2, quæst. 1, et habetur expresse ex Anacleto papa in cap. *tam sacerdotes*, 24, quæst. 3, ubi glossa destruit textum (1), per fideles prælatos interpretando. Facit etiam illud Ambrosii lib. I, de officiis, cap. 36 : *Qui non repellit a socio injuriam si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit*, cap. *non inferenda* 23, quæst. 3. Item illud August. tract. 7, in Joan.: *Non putes te amare vicinum tuum, quando eum non corripis : non est ista caritas, sed languor*, cap. *non putet* 23, quæst. 3. Item illud Gregorii in cap. 3, dist. 83 : *Consentire videtur erranti*, qui *ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit*, habetur lib. VII, epist. 117. Ubi melius dicitur : *Qui corripienda, ut resecari debeant, non occurrit.* Et in eodem lib. epistola 114 : *Faciens culpam procul dubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare;* sed potissimum fundatur hoc præceptum in ratione caritatis, et misericordiæ, quæ obligat ad sublevandam proximi miseriam, peccatum autem est maxima miseria; et correctio fere est unicum medium, quo potest unus subvenire alteri proximo in tali miseria, et necessitate constituto; ergo quamdiu quisque commode potest, et alius indiget, caritas ex se inducit talem obligationem.

Ante secundam verborum expositionem, statuuntur duo puncta. Suppositio ad 1um punctum prævia nempe dari naturale præceptum correctionis fraternæ probatur auctoritate omnium theologorum et textibus juris.

D. Thom.

Richar. Duran. Sot.

Altisiod.

Ambros.

August.

Gregor.

Dicta suppositio probatur item ratione, quia caritas ex se obligat juvare proximum maxime indigum.

(1557) XI. Ex quo infertur præceptum hoc non limitari ad peccatum injuriosum corripienti, ut etiam in tract. de caritate dist. 8, sect. 2, num. 2, et in tract. de fide disp. 20, sect. 4, num. 14 dixi, quia fundamentum et ratio hujus obligationis, non respicit rationem propriæ injuriæ, sed absolute necessitatem proximi, et hoc est etiam certum, et receptum ab omnibus theologis, ex quo factum est, ut ipsi intellexerint verba Christi, de quocumque gravi lapsu proximi, quod secundum rectam rationem correptionem fraternam postulet : verisimile ergo est Christum Dominum voluisse, universalem doctrinam de corrigendis fratribus tradere, quod etiam significant illa verba, *lucratus eris fratrem tuum;* nam hic fructus in omni lapsu gravi proximi procurandus est, si sperari potest, unde et Origenes tract. 6, in Matth. generaliter verba Christi intelligit de peccatis quibuscumque, sive facta sint in injuriam corripientis, sive non, quamvis in levioribus peccatis, et non in grandioribus, ordinem illum servandum putet, sed fortasse per leviora non intelligit illa tantum, quæ nos vocamus venialia, sed illa, quæ facilius emendari possunt in quibus correctio potest per secretam monitionem facilius operari. Anselmus etiam in Matth. prius exponit de injuria homini facta; deinde addit

Secundæ expositionis traditur jam 1um punctum : Quia constat materiam dicti præcepti correctionis fraternæ non limitari ad solam injuriam corripientis, ideo verisimile est verba SI PECCAVERIT etc. dicta esse de quocumque gravi lapsu proximi. Id autem suadetur auctoritate.

Origen.

Ansel.

(1) *Glossa destruit textum.* Et textum destruit, et verba Christi non bene assequitur : « *Tam sacerdotes quam reliqui fideles.* Id est *prælati.* Sic non » est hic argumentum quod istud. *Si peccaverit* etc. » spectat ad omnes. » Edit. Lugd. 1606 Decreti cum glossa.

alteram expositionem, et cum ea pertransit. Exponit vero speciali modo illud *in te;* id est, *publice*. Existimo autem appellare publicum, ne duriuscula videatur interpretatio, non in rigore juris, prout publice dicitur fieri, quod coram multis fit, sed quod est publicum seu apertum respectu illius in cujus præsentia fit, licet respectu aliorum sit occultum, quem sensum significat idem Anselmus, dicens : *Corrige privatim, ne videaris alieni criminis proditor potius, quam corrector;* non esset autem proditor si peccatum esset publicum priori modo. Vocat ergo *publicum* corripienti, et ita eadem est expositio cum communi scholasticorum, *in te*, id est, *coram te*. Et eamdem subdit rationem dicens : *Omne enim publicum peccatum contra unumquemque dicitur fieri, quia publice peccans proximum suum corrumpit.*

Suadetur præterea 1um punctum : Nam ex contextu et intentione Christi, verba SI PECCAVERIT etc. dicta sunt de scandalo; quamobrem prudenter possunt intelligi de quolibet peccato præsertim gravi, utpote contento in scandali materia.

(1558) XII. Nec videtur hæc expositio aliena ab intentione Christi, si ita uno verbo exponamus, *in te*, id est, præbens tibi scandalum, quantum in ipso est. Nam consecutio totius capitis hunc videtur sensum postulare, siquidem in præcedenti parte capitis usque ad illum locum, multum commendaverat, ne scandalum aliis tribuamus, et demus occasionem fratri, ut pereat, propter cujus salutem filius hominis in mundum venit, ut ibidem Christus dicit, adducta parabola centum ovium; et concludit : *Sic non est voluntas ante patrem vestrum, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis*. Deinde vero convertit sermonem ad eum qui scandalum præbet, ut ostendat illius etiam salutis se curam gerere, eamdemque unumquemque nostrum esse habiturum, etiamsi nobis ipsis scandalum dent. Sic ergo subdit : *Si autem peccaverit in te frater tuus*. Hic enim sermo non potest habere ad superiora eam consecutionem, quam particula, *autem* significat, nisi in prædicto sensu explicetur. Atque in hunc modum connectit textum Chrysostomus, Homil. 61, dicens : *Quoniam acri oratione adversus scandalizantes usus, multis eos argumentis terruit, ne supini, atque desides hac ratione hi fiant, quibus scandala inferuntur, et ne putantes totam in alios culpam esse rejectam, et ad mollitiei vitium delabantur, et quasi omni favore digni in arrogantiam incidant, perspice quomodo ipsos etiam comprimit, atque coercet*. Postea vero in discursu expositionis de corripiente loquitur, tamquam de eo qui passus sit injuriam; vel quia omnem offensionem, quæ per scandalum datur, injuriam vocat; vel quia in propria injuria maxima ratio scandali dari solet, et tunc etiam perfectio caritatis in corripiendo proximo magis cernitur. Sic etiam idem Chrysostomus Homil. 1, de verbis Isaiæ ait, per illa verba adhortatum esse Christum, ut id facerent homines, quoties invicem peccaverint : dicuntur enim peccare invicem, non solum, quando mutuas injurias sibi faciunt, sed etiam quando invicem sibi scandalum præbent. Et ad eumdem modum exponit ibi Theophylactus, dicens : *Sermonem contra offendiculum dantes, valde extenderat, nunc et eos qui offenduntur corrigit*, etc. Sicque tandem possunt ceteri patres intelligi, nec est alienum a modo loquendi scripturæ : nam 1 ad Corinth. 8, ait Paulus : *Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis*, ubi peccare, *in fratres*, vocavit eis scandalum inferre, cum ergo materia scandali non sit tantum propria injuria, sed quodlibet peccatum, præsertim grave, non sine magno fundamento theologi Christi sermonem ad omne peccatum extenderunt.

Chrysost.

Chrysost.

Theophyl.

Licet textus SI PECCAVERIT etc. exprimat injuriam corripientis, non excludit alia peccata; in his enim non minus urgere videtur ratio correctionis fraternæ.

(1559) XIII. Eo vel maxime quod licet demus (quod admodum probabile est) Christum locutum esse de propria injuria, seu læsione, non id fecit ut alia peccata excludat; sed potius, ut a fortiori comprehendat. Nam si de sibi illata injuria debet quis alium admonere, multo magis de injuria Dei, vel de proprio spirituali nocumento ejus, qui graviter peccat; cur enim magis obligaretur quis ex Christi præcepto circa propriam injuriam, quam circa alia peccata, cum admonitio in propria injuria non respiciat commodum proprium, sed alterius? quin potius in propria injuria posset homo habere aliquam excusationem, tum ne videretur seipsum vindicare, tum quia non tenetur quis inimico ostendere peculiaria signa amicitiæ, sed satis est non ostendere odium, nec excludere a generalibus benevolentiæ signis et operibus. Ergo vel Christus generaliter locutus est de hoc opere admonendi fratrem, vel certe si locutus est de fratre inferente injuriam, supponit esse opus caritatis commune omnibus, atque adeo a fortiori exercendum cum amico seu fratre, qui non intulit injuriam,

graviter tamen lapsus est, et in eadem necessitate constitutus; et hoc plene (1) supponit Innocentius III, in dicto cap. *novit*, cum ex Christi verbis subinfert : *Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus a vitio ad virtutem; præcipue cum contra pacem peccatur, quæ est vinculum caritatis;* sentit ergo doctrinam esse generalem; ergo quod ad rem moralem attinet, parum refert uno vel alio modo illam particulam, *in te*, interpretari.

Secundæ expositionis 2um punctum. Verba SI PECCAVERIT etc. 1° ex multis theologis, continent præceptum, sed quo explicatur tantum lex naturalis; 2° qualiscumque fuerit intentio Christi, eorum materia ipsa capax est præcepti naturalis.
D. Thom.
Soto.

(1560) XIV. Secundo infero idem fere dicendum esse de alio puncto in quo dicta opinio a communi theologorum sententia differre videtur. Nam theologi etiam fatentur ibi non esse latum a Christo Domino speciale præceptum positivum divinum particulare legis gratiæ, ita sentit D. Thomas 2. 2, quæst. 33, art. 2 et 7; et ibi expositores, et Soto dict. relect. memb. 2, quæst. 4 et optime probatur rationibus factis in num. IX, præsertim illa, quod in lege gratiæ non sunt præcepta divina positiva, nisi sacramentorum. Ergo etiamsi concedamus cum multis theologis Christum Dominum ibi tulisse præceptum; nihilominus fatendum est, non addidisse novum, sed explicuisse morale præceptum connaturale ipsi caritati, et dilectioni fraternæ : et e converso, quamvis verba Christi possint explicari, ut generalem doctrinam continent, abstrahendo a rigore præcepti, vel suavitate consilii; tamen negare non possumus, quin materia ipsa includere possit præcepti obligationem, et maxime quoad secretam monitionem, de qua nunc agimus; nam de testium inductione major posset esse dubitandi ratio. Priorem partem probant rationes in principio factæ, et communis opinio theologorum, qui sentiunt ordinem hunc, quoad præmittendam monitionem secretam, esse ex suo genere materiam sufficientem ad obligationem sub mortali; quia non infamare proximum est materia talis obligationis, cui interdum opponitur, non tantum materialiter (2), sed etiam formaliter, id est, sine legitima excusatione, inversio illius ordinis : ergo e converso servare illum ordinem est etiam materia gravis obligationis, atque ita simpliciter docuimus in tract. de caritate, disput. 8, sect. 6, num. II. Advertunt autem omnes hoc præceptum prout ad correctionem fraternam obligat esse affirmativum, ideoque non obligare pro semper, sed cum determinatis circumstantiis quas infra attingemus, quæ in summa explicantur per illum effectum non infamandi proximum, si ad effectum emendationis ejus necessarium non sit. Hæc autem explicatio illius præcepti æque habet locum, sive dicamus Christum Dominum locutum fuisse de hoc præcepto, sive non, quia licet de illo fuerit locutus, nihil ei addidit, ut morale et naturale erat : ac proinde quem sensum postulat ex natura rei, eumdem admittit in evangelio esse contentum; ergo ad doctrinam moralem, de qua agimus, parum refert, uno vel alio modo verba Christi Domini intelligere.

Probatur dicta capacitas materiæ quoad illam partem, *inter te et ipsum solum*. Nam ex dictis in n. III, IV, V, et ex theologis, monitio secreta denuntiationi præmittenda est sub gravi; neque in correctione fraterna famam proximi plus lædere licet quam ejus emendatio requirit.

Probatur deinde quoad alteram partem, *adhibe unum vel duos testes*. Nam omissa ratione D. Thomæ quæ est tantum congruentiæ, probabiliter prævia inductio testium potest obligare sub gravi, præsertim si procedendum sit ad denuntiationem judiciariam.

(1561) XV. Idem cum proportione dicendum est, de posteriori membro, in quo (ut dixi) difficilius apparet præceptum ex natura rei : quia illa inductio testium non videtur ita necessaria ad conservandam famam proximi, et secluso hoc capite non videtur esse aliud ex quo talis obligatio oriatur. Nam quod D. Thomas ait, naturæ ordinem postulare, ut non fiat transitus ab extremo ad extremum, nisi per medium, et ideo non esse transeundum a monitione secreta ad denuntiationem coram prælato, nisi media testium inductione; est quidem bona congruentia ad declarandam illius ordinis convenientiam et honestatem; non videtur tamen sufficiens ratio ad ostendendam necessitatem obligationis. Nihilominus probabile est etiam illam esse materiam præcepti; præsertim si procedendum sit ad denuntiationem publicam et judiciariam, de qua Christus locutus fuisse colligitur ex illis verbis : *Si ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethnicus et publicanus;* supponunt enim hæc verba excommunicationem latam ab ecclesia, ad quam non pervenitur nisi per denuntiationem judiciariam. Ante illam vero potest esse testium inductio necessaria, tum ut per eos constare possit ecclesiæ, fraternam correctionem præcessisse, quod necessarium esse significatur in dict. cap. *licet Heli* de Simonia, quam rationem indicant verba Christi : *Ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum;* illi enim non possent esse testes de-

(1) *Plene*. Ita editt. quatuor; malim *plane*.
(2) *Non tantum materialiter*. Editt. quatuor habent *moraliter;* vocem sensu vacuam.

licti ex vi illius inductionis; sed solum testes esse possent præmissæ admonitionis; tum etiam ut major, et debita cautio circa famam proximi adhibeatur.

Probabile est textum SI PECCAVERIT IN TE etc. loqui solum de peccato occulto : quippe peccati publici correctio secreta vix utilior foret, nec necessaria est.

(1362) XVI. Ultimo hinc colligo, posse non incommode intelligi Christum Dominum fuisse locutum de peccato occulto, ut ab Augustino intelligitur, quem scholastici secuti sunt; quia licet fortasse litera non cogat, non tamen repugnat, et alioqui est sensus accommodatus aliquibus circumstantiis literæ : cur enim Christus postulasset monitionem secretam in peccato publico, etiamsi sit injuriosum corripienti? vix enim potest aliqua utilitas exspectari ex tali monitione secreto facta, quæ nón possit eadem vel major sperari ex monitione facta, saltem coram eis, qui delictum viderunt. Quod ergo Christus dixit : *Corripe illum inter te et ipsum solum*, indicat illam particulam exclusivam etiam subintelligendam esse, cum dixit : *Si peccaverit in te frater tuus.* Ideo enim dicit *in te*, quia tibi, et non aliis scandalum dedit. Unde Augustinus dict. sermon. 16 de verbis Dominicis : *Peccavit* (inquit) *in te frater tuus si tu solus nosti, tum vere in te solum peccavit, nam si multis audientibus tibi fecit injuriam, et in illos peccavit, quos testes suæ iniquitatis effecit.* Potest ergo optime sermo Christi de peccato occulto intelligi : quia in solo illo tenetur quis privatam correctionem præmittere. Quam obligationem ex regula Christi colligit Innocentius III, in cap. *cum ex injuncto*, de hæreticis; sentit ergo ibi esse sermonem de peccato occulto.

August.

Licet de peccato omnino occulto loqueretur Christus, ordo ejus circa monitionem et denuntiationem locum habeat cum proportione, ita ut 1° delictum uni aut alteri notum non corripiatur coram pluribus, et aliquando ex caritate testes omnes excludantur; 2° delictum simpliciter publicum publice corripiatur, ubi publicum est, non alibi.

(1363) XVII. Nec tamen propterea excluditur, quin etiam correctio fraterna locum habeat circa peccatum publicum, vel simpliciter, vel secundum quid, respectu duorum, vel trium, quod *probabile* dici solet, sed interest multum quoad ordinem in correctione servandum : quia tunc non est tanta necessitas, ut prima monitio fiat, *inter te, et ipsum solum.* Tamen quia, ut dicitur ex Aristotele, maximum in unoquoque genere est mensura ceterorum : juxta proportionem ad omnino occultum, servandus est ordo in aliis. Nam si peccatum proximi sit uni, vel alteri notum, quoad hoc potest ordo ille habere locum, ut coram aliis non corripiatur, saltem a principio : quia quoad hoc habet locum ratio non infamandi proximum. Interdum etiam erit valde expediens solum prius admonere, saltem propter pudorem ejus, et ut melius accipiat admonitionem, et talis potest esse conditio personæ, ut posset ad hoc caritas obligare, habito respectu ad fructum per correctionem intentum, qui fortasse uno modo obtinebitur, et non alio; quando autem peccatum est simpliciter publicum, publice corripiendum est, juxta sententiam Pauli 1, ad Timoth. 5 : *Peccantem coram omnibus argue, ut et celeri timorem habeant.* In quo etiam servari debet, ut ibi fiat talis correctio, ubi publicum est delictum, non alibi, juxta rationem caritatis, quæ omnia vel virtute, vel formaliter continentur in verbis Christi, uno vel alio modo expositis. Prædictis vero expositionibus suppositis, ad explicandam et defendendam nostram regulam accedamus.

Ostenditur regulam Societatis de correctione fraterna, neque doctrinæ evangelicæ, neque naturali juri famæ adversari. TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

(1364) XVIII. Tota difficultas est, qua ratione regula Societatis omnium defectuum vel criminum, quantumvis gravium et occultorum, denuntiationem per quemvis, qui extra confessionem ea acceperit, contempta monitione secreta, fieri permittat; et nihilominus verbis evangelii : *Corrige eum inter te et ipsum solum*, Matth. 18, ac naturali præcepto de monitione præmittenda, non adversetur? Facile tamen omnia componuntur, si advertamus non esse omnino eamdem materiam hujus regulæ, atque juris naturalis et evangelii : nam regula procedit supposita renuntiatione, quam expresse faciunt omnes, qui Societatem ingrediuntur, renuntiando omni juri famæ, quod dictæ denuntiatiationi paternæ obstare posset, ut mox ostendemus : volenti autem et consentienti nulla fit injuria. Præceptum vero naturale in hoc casu (et idem est de doctrina Christi Matth. 18) procedit absolute, nulla supposita renuntiatione, totumque fundatur in jure famæ, quod quis habet, ne se invito apud alios infametur : ac proinde quamdiu quis hoc jure non cedit, tamdiu materia præcepti ejusque obligatio subsistit : eo vero jure per renuntiationem sublato, consequenter etiam et materia et præceptum ejus tollitur. Huic autem juri quilibet renuntiare potest efficaciter, seu quoad validitatem; ut ita dicam : tum quia unusquisque re-

Ex regula Societatis permittitur omnium defectuum manifestatio immediata superiori ut patri; evangelium autem et jus naturale prohibent manifestare ante monitionem secretam. Ratio discriminis est quia regula permittit manifestare socios qui omnes renuntiarunt juri famæ quodcumque obstaret manifestationi; at præceptum naturale et evangelicum prohibet manifestare eos qui non renuntiarunt juri famæ.

Ceterum dicto juri 1° quilibet renuntiare potest valide, quia

homo est dominus suæ famæ sicut v. g. suæ pecuniæ; 2° renuntiant omnes sociis, idque verbis EXAMINIS et congregationis sextæ adeo constat ut injustitia prorsus absit a manifestatione.

nuntiare potest favori proprio, cap. *si de terra*, in fine de privileg. tum etiam, quia homo est dominus suæ famæ ; ergo si renuntiet et det alteri facultatem denuntiandi superiori suum delictum, se non admonito, cessabit obligatio hujus præcepti justitiæ. Hinc enim juxta receptam doctrinam, peccatum injustitiæ non est bona suæ famæ aut fortunarum prodigere, neque in aliis consequenter obligatio restituendi consurgit, si ex prodiga illius licentia præcise, tale aliquod ejus bonum auferant. Atqui in Societate juri famæ apud superiorem, ut patrem, renuntiatur illis verbis regulæ ex 4 cap. examinis § 8, *interrogetur* (is scilicet, qui Societatem ingredi vult) *an contentus sit futurus, ut omnes errores et defectus ipsius, et res quæcumque notatæ in eo et observatæ fuerint, superioribus per quemvis, qui extra confessionem eas acceperit, manifestentur.* Quæ tandem regula seu renuntiatio, ne ullus ambigendi locus esset, declarata fuit in 6ª congregatione generali, a decreto 32 usque ad 34, et congregatione 6, can. 10, § 1, his verbis : ***Licitum est omnibus nostris manifestare superiori, ut patri, quodcumque delictum alterius, sive leve, sive grave, et hic est sensus regulæ cum ex illis verbis capitis 4 examinis constet, nostros cedere cuicumque juri famæ, quod huic manifestationi obstare posset, et facultatem facere omnibus deferendi ad superiores, quæcumque ab illis notata fuerint.*** Est igitur tam expressa hodie in Societate talis renuntiatio, omnibusque in illam ingredi volentibus adeo patenter exponitur, ut nullam profecto injustitiam contineat dicta apud superiorem, ut patrem, immediata manifestatio.

Instantia circa proxime dicta. — In Societate per manifestationem non læditur quidem justitia, sed caritas obligans saltem sub levi non consentire proximo prodigenti sive famam sive pecunias.

(1565) XIX. Verum opponet aliquis, cum ad absolutam hujus regulæ honestatem non sit satis, si contra justitiam non militet, sed etiam oporteat, ne ulla alia inhonestate laboret (bonum enim absolute non nisi ex integra causa consurgit), contingere poterit ut, licet ex renuntiato jure optime concludatur actionem illam manifestandi non esse injustam, non tamen id sufficiat, ut sit undique licita; quia sola caritas, seclusa ratione justitiæ, potest obligare ad non infamandum proximum, sicut in exemplis præcedenti numero adductis, nemo tenetur ex justitia non se infamare, et tamen ex caritate propria tenetur non prodigere famam; sic ergo quantumcumque frater renuntiaverit juri suo, teneor ego ex caritate non infamare illum, quando possim eidem sufficienter prodesse sine tali infamia Nec contendo nunc an in eo casu sit culpa mortalis, an venialis tantum quia jam non est injuria; satis enim nobis est, quod sit aliqua culpa, quam non potest renuntiatio proprii juris impedire; ut si quis velit proprias fortunas in flumen pro sua tantum prodiga libertate projicere, caritas obligat, ut illum impediam, si commode possum. Et quamvis ipse permittat ut ego projiciam, contra caritatem agam id faciendo, etiamsi non sim injustus. Et confirmatur : nam in hoc sensu tradunt doctores, non posse aliquem renuntiare naturali et divino juri. Abbas in cap. *si diligenti*, de foro competenti num. 7, ex Bartolo in l. *jus publicum*, ff. de pactis, et in l. *si quis in conscribendo*, C. de pactis. Constat autem hoc jus esse divinum, aut naturale, non solum quatenus ad justitiam spectat ratione dominii, quod quisque habet in suam famam, sed etiam præcise ratione caritatis; ergo in illud, ut sic, non cadit renuntiatio, ac proinde saltem ex hac parte honesta esse non poterit illa apud superiorem immediata manifestatio.

Abbas. Bartol.

Expeditur instantia n. XIX. — In Societate per immediatam manifestationem ordinarie non læditur caritas, quia renuntiatio juris famæ non prodiga, quum fiat ob majus bonum spirituale.

(1566) XX. Ad hanc tamen objectionem præter illa, quæ cap. 9, num. XVII, observabimus, respondendum, cum renuntiatio juris prædicta, in Societate fiat (1) ob majorem in spiritu profectum, ut regula ipsa præmittit, cumque major sit ordinarie hic profectus, cum a superiori fit emendatio, quam cum a privato (ut inferius late ostendemus, ubi etiam de particula *ordinarie* redibit sermo) non posse ordinarie contra caritatem militare immediatam manifestationem defectus alterius apud superiorem. Imo pro caritate facere, cum majus bonum per talem manifestationem intendatur et sequatur, ut supponimus. Neque enim in evangelio (quod nulli umquam majoris profectus viam præclusit) aut declaratur, aut confertur jus erranti, ut prius a fratre moneatur, quam a patre, si velit perfectiori modo corrigi. Atque hoc modo verificari posset quod alii senserunt, regulam scilicet, quam tractamus, ipsam esse regulam caritatis, seu in caritate fundari, qua-

Hinc laudari posset in dicta regula perfectio caritatis; nec justitia modo, sed sanctitas.

(1) *Fiat*. Editt. quatuor habent *fuit*.

tenus videlicet per dictam manifestationem bonum (quod caritatis objectum est) non qualecumque, sed perfectum, ac efficaciori medio, ut infra dicemus, fratri procuratur. Hoc igitur modo non justitia tantum, sed et sanctitas regulæ Societatis defenditur, atque etiam commendatur.

Regulæ prædictæ uberior explicatio, et temperamenta. 1um temperamentum : Aliorum defectus superiori non interroganti manifestare licet, quin ideo necesse sit : immo nec pax consisteret, nec caritas, si omnes omnia manifestarent.

(1567) XXI. Recolenda vero hoc in loco veniunt, quæ circa illam ac circa allatum decretum paternæ correctionis in eadem congregat. 6a, et ordinationibus etiam aliis toti Societati communibus in cap. 15 sunt stabilita. Primo enim regula solummodo licitum esse declarat aliorum defectus manifestare, idque etiam non interrogante superiore, ut in citato can. 10 6æ congregationis num. 3 subditur, non tam obligat per se loquendo, nec certe esset expediens omnibus imponere hoc onus, imo nec passim illud permittere, quia prælatis esset molestissimum, et fratribus odiosum, possetque multum minuere caritatem et fraternam unionem. Ad superiores ergo spectat hanc curam aliquibus committere; et tunc illi tenebuntur juxta gradum obligationis sibi impositum, quæ in hoc suavior est, et minor quam in aliis religionibus : nam (ut credo) in aliis zelatores seu acclamatores (quos vocant) sub juramento astringuntur acclamare quæ viderint; in Societate vero nulla obligatio ponitur jure ordinario, sed simplex tantum ordinatio; quamquam interdum materia ipsa poterit majorem obligationem ex caritate inducere (imo et superiorem cogere ad stricte præcipiendum alicui ut vigilet), ut etiam in num. 4 ejusdem canonis 10 6æ congreg. stabilitum est in hanc formam : *In delictis, quæ vergunt in detrimentum boni communis, aut damnum imminens tertiæ personæ (qualia sunt infectiva aliorum, et nociva bono religionis,* etc.) *non solum posse, sed etiam teneri quemque ea manifestare superiori, ut patri, ut provideat secreto et prudenter, tam bono subditi, quam religionis.*

Jure Societatis ordinario, et quidem ut videtur suaviori quam aliarum religionum, non obligantur sub culpa qui a superiore curam habent manifestandi.

Socii omnes tenentur manifestare delicta infectiva aliorum, nociva bono religionis, etc.

2um temperamentum regulæ Societatis circa denuntiationem : Jubetur delatores sive temerarios, sive falsos puniri, et vera delicta non sine debito amore deferri.

(1568) XXII. Secundo in 7a congreg. can. 20, et uberius in decreto 12, severe puniri jubentur : *Qui temere, et ex inanibus suspicionibus, vel ex alia quapiam minus probata causa, falsum alteri crimen imponunt;* etiamsi (ut necessario intelligendum videtur) apud superiorem tantum id faciant, cum revera injuriosum (1) sit. Et additur ibidem : *Ut caveant superiores, ne faciles delatoribus aures præbeant, disquirantque singula, donec in delatæ rei cognitionem veniant, ut aut innocentem liberent, aut noxium falsumque delatorem pro rei magnitudine puniant.* Imo, et si verus alias defectus commissus fuerit, vult Societas ut debito cum amore et caritate manifestetur.

3um temperamentum dictæ regulæ, ac dubium circa illud resolvitur. — Manifestare non licet 1° cognita immediate vel mediate per confessionem, 2° communicata secreto et salutaris consilii gratia.

(1569) XXIII. Tertio delator non solum ea notitia, quæ ex confessione sacramentali immediate, vel mediate processit, uti non potest, ut ipsa regula monet, ac per se notum erat, sed neque illa etiam : *Quæ sibi secreto, et consilii petendi gratia ut alter dirigatur vel juvetur, communicata fuit,* quæ verba sunt ejusdem canonis 10 illius 6æ congreg. § 2. De quibus dubitari potest, an dictiones illæ *secreto, et consilii gratia,* disjunctum, an copulatum sensum efficiant : nam conjunctio *et* non semper efficit copulatum. Etenim, si hoc in loco copulatum revera faciant, poterit is, cui consilii quidem petendi causa defectus aliquis communicatus est, non tamen secreto, aut, e contra communicatus secreto est, non tamen consilii, sed amicitiæ, aut alterius finis humani gratia, ad superiorem immediate deferre; quod si sensum disjunctum reddant, duplici ex principio prohibetur usus notitiæ; tum, si secreto communicata fuit, etiam absque ordine ad consilium vel directionem etc., tum, si cum tali ordine, absque conditione tamen ulla secreti; quod per se nihilominus servare teneatur is, qui consulitur ex alio principio, reverentia scilicet, ut ita dicam, negotii conscientiæ. Censeo tamen sensum esse copulatum; tum quia conjunctio *et* communiter illum sensum reddit; tum quia citatus canon 10, § 1, declarat amplissimam juris renuntiationem, dicendo renuntiare nos *cuicumque juri famæ.* Cum ergo in bonum spirituale animæ conditus sit, eam solum notitiam excipit, cujus usus spirituali bono alioquin obesset, cujusmodi est usus notitiæ ex confessione, aut ex communicatione gratia consilii et directionis; averterentur siquidem homines a quærendo animæ remedio, si talis usus concederetur. Admittit ergo regula usum notitiæ humano modo communicatæ (2), atque implicite irritam facit

In verbis SECRETO ET CONSILII GRATIA 7o ET videtur sensum copulatum sic habere ut manifestandi prohibitio non cadat in res communicatas vel tantum SECRETO, vel tantum CONSILII GRATIA. Hoc probatur non modo quia 7o ET plerumque ita sonat, sed quia locus citatus congregationis 6æ excludit solam notitiam cujus usus obesset bono spirituali, avertendo homines a quærendo animæ remedio.

(1) *Injuriosum.* Editt. quatuor habent *incuriosum.*

(2) *Admittit ergo regula usum notitiæ humano modo communicatæ.* Sensus est ex paulo ante dictis

quamcumque promissionem, etiam juratam de non revelando superiori, cum id sit contra bonos mores, imo contra primarium ejus finem.

CAPUT VIII.

Præmittitur generalis doctrina denuntiationis, ut ostendatur quousque juxta regulam Societatis locum habeat.

Hoc capite explicatur denuntiatio generatim quid sit, et quot modis fiat.

(1570) I. Ut altius explicemus justitiam et honestatem dictæ regulæ, eamque veræ doctrinæ de correctione accommodemus, nonnulla principia generalia præmittenda sunt, præsertim, quid denuntiatio sit, et quot modis fieri contingat : nam hoc necessarium est ad intelligendum quousque secreta monitio præcedere debeat denuntiationem; quam distinctionem tradidimus circa crimen hæresis in disp. 20 de fide sect. 4 a num. 2. Et in primis denuntiatio latissime sumi potest pro manifestatione delicti facta prælato, et sic comprehendit etiam accusationem, de qua hic non agimus, (sed in cap. 12 ad finem nonnihil circa illam attingemus, quia certum est ad illam non prærequiri monitionem; nam per eam non intenditur per se emendatio fratris, sed vel interesse proprium, et ut accusatori fiat satisfactio; vel publica etiam vindicta et punitio delicti; et in ea se gerit accusator, ut actor exigens a judice punitionem, et satisfactionem condignam rei, quam judex reddere tenetur servato justitiæ ordine; ideoque accusatio in scriptis necessario fieri debet, seu inscriptio debet ad illam præcedere; nisi in rebus levissimis, juxta legem *levia* ff. de accusat; quæ omnia simul ad denuntiationem necessaria non sunt) : proprius ergo sumpta denuntiatione, ut ab accusatione distinguitur, est legitima delatio, seu manifestatio delicti facta superiori, ut suo munere, vel providentia utatur ad aliquod damnum emendandum, vel impediendum. Quæ descriptio ex dicendis patebit, ne in ejus declaratione immoremur. Addit vero Hostiensis in summa lib. v, tit. de denuntiationibus, esse delationem sine inscriptione; sed licet verum sit denuntiationem sæpe fieri legitime sine scripto, tamen aliquando potest scripturam postulare, ut notavit Soto, et ideo non oportet hoc in generali descriptione ponere. Melius ergo facta aliqua divisione, ratio denuntiationis declarabitur.

Notatio 1ª. Quid sit denuntiatio latissime sumpta. — Est manifestatio delicti facta prælato, vel sine accusatione vel per eam : sed quæ fit accusando, quia certe non prærequirit monitionem, tractabitur in capite 12.

Denuntiatio stricte definitur manifestatio delicti facta prælato ut is pro suo munere damnum impediat vel compenset.

Hostiens.

Sot.

(1571) II. Solet ergo multipliciter dividi denuntiatio. Panormitanus in cap. *novit*, de judiciis, num. 33, quem sequitur Soto dicta relect. membr. 2, quæst. 5, quatuor genera denuntiationis distinguit; scilicet, judicialis, evangelicæ, canonicæ et regularis. Adrianus vero in 4 materia de correctione fraterna, quæst. ult. ad 1, omisso ultimo membro, alia tria numerat. Innocentius autem in cap. *novit*, de judiciis, distinguit quidem evangelicam et canonicam denuntiationem, omittit autem judicialem; et ponit aliam, quam dicit non esse actionem nec denuntiationem propriam, sed præcedere actionem, vel denuntiationem, non autem declarat, quid sit, sed exempla ejus dicit esse frequentia in jure, cap. *quapropter*, cap. *si quid*, 2, quæst. 7; in quibus solum præcipit pontifex, ut sibi manifestentur, quæ in episcopis, vel aliis prælatis notata fuerint, et in cap. fin. de accusationibus fit mentio similis denuntiationis, quæ solum videtur esse quædam simplex delatio ad aures prælati, ut ipse inquirat; tamen si attente considerentur citata jura, et similia, illa denuntiatio vel judicialis est, vel ad eam reducitur, nam est inchoatio quædam, vel excitatio judicis ut inquirat et judicet, quam admonitionem interdum facit episcopus principi, aut judici sæculari, ut in authent. : *Ut judices sint quoquo suffragio fiant* [cap. 8], § *si quis autem*, et sequentibus. Denique Hostiensis in dict. tit. de denuntiationibus, duplicem tantum distinguit denuntiationem, scilicet evangelicam et judicialem, quem sequitur D. Antoninus III part., tit. 9, cap. 9 et in rigore videtur sufficiens divisio si recte explicetur.

Notatio 2ª. Denuntiatio quotuplex sit secundum quosdam. —1º Ex Panormitano et Soto judicialis, evangelica, canonica, regularis; 2º ex Adriano tres priores tantum; 3º ex Innocentio III evangelica, canonica et alia similis judiciali; 4º Ex Hostiensi et D. Antonio evangelica et judicialis : quæ ultima divisio videtur sufficiens.

(1572) III. Adverto igitur tertio peccatum fratris esse posse, vel jam commissum, vel in periculo ut committatur, vel utrumque simul, quia et commissum est, et est in periculo continuationis, vel iterationis. Denuntiatio igitur, de qua agimus, habet pro materia propria peccatum commissum,

Notatio 3ª. Quotuplex esse possit peccatum denuntiandum. — Potest esse 1º factum (quod est materia propria denuntiationis), 2º futu-

apertior : Vi regulæ licet ad superiorem deferre defectus quos quis a se commissos alteri secreto communicat, non salutaris consilii gratia, sed amicitiæ aut alterius finis humani.

rum, 3° factum et futurum. Namque peccati quod timetur delatio etiam venit nomine denuntiationis latius sumptæ, quam tunc aliqui canonicam vocant, non evangelicam : sed hæc est in evangelio, saltem virtualiter; fit quoque ob præceptum primo obligans subvenire proximo in spiritualibus.

quia correctio non est de actu futuro, sed de jam commisso, unde non dixit Christus : *Si quis peccaturus sit*, sed, *si peccaverit in te*. Nihilominus tamen latius loquendo de denuntiatione, etiam peccatum futurum, ut est in periculo vel occasione, denuntiari potest prælato, ut præveniat, vel impediat, et hanc aliqui vocant canonicam denuntiationem, quia evangelica non est, eo quod Christus de peccato commisso sit locutus, ut nunc expendimus; verumtamen etiam hæc denuntiatio quatenus respicit bonum fratris, dici potest evangelica, quia licet non formaliter, virtute tamen in verbis Christi continetur; tum quia in moralibus periculum quasi actus reputatur; tum maxime, quia ejusdem caritatis fraternæ actus est, et ad idem præceptum pertinet, quod per se primo obligat ad subveniendum proximo spiritualem necessitatem patienti, non solum autem necessitatem patitur, qui jam lapsus est, sed etiam qui in morali periculo cadendi versatur; ergo si moraliter indigeat superioris auxilio, ut vel a periculo tollatur, vel in periculo exsistens confortetur, opus ejusdem caritatis fraternæ erit, talem statum fratris prælato revelare. Dices, qui in tali periculo se constituit, eo ipso peccat; ergo jam lapsus est, nec differt hic actus a præcedenti. Respondetur primo quidquid sit de antecedenti, distingui consideratione (ut sic dicam) præcisiva, quia per se primo intenditur, ne peccatum futurum consummetur, sive periculum sit cum peccato, sive non. Unde secundo dicitur sæpe posse esse sine peccato, ut cum quis gravi tentatione urgetur, vel alia simili ratione. Quamvis ergo tunc non habeat locum propria correctio fraterna : nihilominus locum habet delatio ad superiorem ex caritate fraterna; et ad hanc (ut statim num. VIII dicam) per se non est necessaria secreta monitio : et ideo in Societate reg. 20 ex communibus ita statutum est : *Qui gravem tentationem alicujus noverit, superiorem admoneat, ut ei ipse pro paterna in suos cura, ac providentia, convenienti remedio possit occurrere*. Talis ergo denuntiatio (si ita appelletur) et fraterna et evangelica dici potest; nec video cur canonica appellanda sit, cum non sit per canones introducta magis quam denuntiatio delicti commissi.

Dices hunc actum non differre a priore, quia delatio peccati futuri continet denuntiationem peccati facti adeundo periculum. At instantia removetur dupliciter : 1° quia cogitatione præcisiva potest per delationem unice intendi futurum; 2° quia periculum peccati futuri potest esse involuntarium, v.g. ex tentatione : et quamvis in hoc secundo casu non sit locus correctioni fraternæ, ad talem denuntiationem seu potius delationem non requiritur per se, nec requirit Societatis regula secretam monitionem.

(1573) IV. Est autem ulterius advertendum denuntiationem evangelicam seu fraternam per se primo et sufficienter ordinari ad bonum fratris, sive ut resurgat, sive ut præveniatur (1), ne amplius cadat, vel etiam ne simpliciter cadat : ultra hunc vero finem potest, et interdum debet intendi per hanc denuntiationem bonum tertii, et multo magis bonum commune, ut si peccatum fratris vergat in nocumentum injuriosum proximi, et multo magis si in damnum communitatis. Juxta hos ergo duos fines distinguunt aliqui denuntiationem evangelicam a canonica. Nam prior evangelica dicitur juxta illud : *Lucratus eris fratrem tuum;* posterior canonica, fortasse quia propter illum finem boni tertiæ personæ, vel communitatis, non fit de illa mentio in evangelio, sed magis in jure canonico. Verumtamen non multum hærendum est in nominibus, dummodo in re ipsa falsa aliqua differentia non constituatur, qualem esse illam censeo, quam aliqui assignant (nisi sano modo explicetur, ut in num. VII et VIII attingam) : scilicet ad hanc posteriorem, id est, canonicam denuntiationem, non oportere secretam monitionem præcedere, sicut in prima, quia in illa non habet locum illa conditio : *Si peccaverit in te;* quia tunc non peccat frater in te, sed in alios, quibus nocumentum parat; et bonum innocentis, et præsertim communitatis, præferendum est bono privatæ personæ peccantis.

Notitia 4ª. Quia interdum intendi debet non modo bonum fratris, sed tertii, oritur distinctio duplicis finis denuntiationis : unde quidam sub aliquo falso respectu discriminant inter denuntiationem canonicam, et evangelicam.

Discrimen nominis idemque parvi momenti est ut denuntiatio dicatur evangelica quæ bonum fratris, canonica quæ bonum tertii primario respicit.

Discrimen rei, idemque falsum ut videtur, liberat denuntiationem canonicam a secreta monitione, quam præmittere tenetur denuntians evangelice.

(1574) V. Hæc enim differentia primo non recte fundatur in evangelio, ut præcedenti cap. a num. XI tractatum est, quia illud præceptum non limitatur ad peccatum, quod lædit corripientem : deinde nec satis ratione fundatur, quia licet bonum innocentis vel commune præferendum sit, tamen si potest simul servari, bonum et fama peccantis, prodigenda non est. Unde argumentor in hunc modum; quando peccatum proximi vergit in damnum tertii, vel communitatis, aut ego possum per meipsum admonitione secreta illud impedire, et de hoc habeo spem moraliter certam; et tunc non est cur illum denuntiem alteri; neque ibi intervenit bonum commune, vel innocentis, quod præferendum sit famæ peccatoris; quia non pugnant inter se, sed simul possum omnia tueri : ergo tunc æque

Arguitur per dilemma contra proxime dictum discrimen rei.

1um membrum dilemnatis : Vel secreta monitio impeditura est damnum tertii; et tunc non minus præmittenda est quam si ageretur de solo damno fratris.

(1) *Præveniatur*. Ita editt. quatuor. Forte legendum *præmuniatur*.

teneor per secretam monitionem remedium adhibere, ac si solum intenderem fratris emendam. Et confirmatur, nam si peccatum proximi vergat in meum nocumentum et ego simul cum illius emendatione intendam me indemnem servare, ut licite possum et interdum debeo, præcipue si nocumentum, quod timeo, spirituale sit : nihilominus teneor secretam monitionem præmittere, si per illam spero utrumque fructum, ut constat ex verbis Christi : *Si peccaverit in te*, etiam in omni rigore intellectis, id est, contra te tantum; ergo quando peccatum vergit in detrimentum alterius, si uterque fructus per secretam monitionem speratur, ex eadem obligatione præmittenda erit : quid enim refert, quod sit defensio mea vel alterius innocentis? nam etiam ego in ea re sum innocens, et ita ex caritate obligor, seu inducor ad me defendendum, sicut alium. Unde etiam fit ut denuntiatio illa, quando ad eam pervenitur, substantialiter sit evangelica, id est, ejusdem rationis, virtutis et ordinis; nam quod aliquis per correctionem intendat defensionem propriam, si non excludat emendationem fratris, non obstat quominus illa sit correctio fraterna et evangelica : ergo quod intendat defensionem alterius innocentis simul cum emendatione fratris, non est extra rationem correctionis fraternæ : ergo denuntiatio etiam subsequens potest dici fraterna, seu evangelica.

Confirmatur : Nam obligatio præmittendi monitionem locum habet, etiam si intendatur simul occurerre damno proprio et damno fratris.

(1575) VI. Aut certe tale est nocumentum alterius, ut non sit moralis spes impediendi illud per secretam monitionem; et tunc cessat quidem obligatio præmittendi illam, tamen idem est, quando peccatum fratris vergit in meum nocumentum, et despero me posse illud impedire per meam monitionem, sine auxilio prælati; imo idem est licet peccatum nulli homini nocumentum inferat, nisi ipsimet peccanti, nam tunc etiam denuntiandus est prælato prætermissa monitione secreta, de qua fructus non speratur, quia hæc esset tunc otiosa, et aliunde spirituale bonum fratris præferendum est famæ ejus : ergo formaliter loquendo, non intercedit talis differentia inter illas duas denuntiationes, quæ evangelica et canonica appellantur; ergo ob hanc rationem, nec est necessaria illa distinctio, neque illa nomina fundamentum habent.

2um membrum dilemnatis inchoati in n. v contra discrimen de quo in fine num. IV : Vel secreta monitio non impeditura est damnum tertii; et tunc omittenda quidem est; sed non minus omitteretur ob eamdem rationem circa peccatum noxium mihi aut fratri. Ex dictis sequitur denuntiationes evangelicam et canonicam non differre formaliter. Denuntiationis evangelicæ et canonicæ est aliqua differentia materialis, quo sensu verificari posset dis-

(1576) VII. Dico autem *formaliter loquendo*, quia quando peccatum vergit in damnum tertii, difficilius poterit per solam correctionem secretam emendari, quam peccatum, quod soli nocet peccanti. Item est alia differentia, quod cum peccatum nocet alteri, intervenit jus tertii, cui non possum ego cedere, et ideo requiritur spes magis certa, magisque excludens periculum nocumenti, ut monitio privata omittenda [non] sit, quam cum peccatum, vel nemini nocet, vel mihi tantum, qui de meo periculo, vel nocumento melius judicare possum. Ob hanc ergo causam in peccatis, quæ vergunt in damnum tertii, frequentius licebit a denuntiatione incipere; vel sæpe etiam erit necessarium, maxime quando bonum commune periclitatur, ut est in peccato hæresis, proditionis, etc. Hanc autem differentiam *materialem* voco, quia præceptum caritatis semper est idem, sed quia affirmativum est, requirit suam opportunitatem : hæc vero in una materia, vel uno genere peccati frequentius occurrit quam in alio.

crimen expugnatum. Quippe peccatum tertio noxium 1° difficilius emendatur monitione secreta, 2° requirit spem certiorem fructus secuturi ex monitione : quare tunc frequentius immediata denuntiatio licebit aut obligabit.

(1577) VIII. Addo insuper, quando ita timetur nocumentum tertii, vel boni communis, ut nondum inchoatum sit, nec peccatum aliquod sit actu commissum a proximo, ex quo illud periculum timeatur, tunc in rigore necessarium non esse monitionem secretam præmittere, sed posse immediate denuntiari rem, seu periculum prælato; quia tunc non infamatur proximus, neque intervenit propria materia correctionis, sed solius defensionis, et ideo cessat ratio prædicti ordinis. Hoc autem ita verum est in peccato, quol vel nemini nocere potest nisi peccanti, vel solum ipsi emendanti, sicut in peccatis quæ aliis nocent. Quia si frater nondum peccavit, nec mihi nocuit, versatur autem in periculo cadendi, aut mihi nocendi, licet sperem per meam admonitionem posse sufficiens remedium adhibere, non teneor, per se loquendo; sed possum immediate uti auxilio prælati : quia ratio facta hic etiam habet locum; non enim infamatur frater, cum nullum ejus delictum manifestetur, neque actio illa ordinatur ad ejus correctionem, ut ordinem correctionis observare necesse sit; et ita nullo modo accommodatur illa differentia, nisi tantum *materialiter*, ut numero præcedenti dixi. Igitur illa differentia inter evangelicam et canonicam denuntiatio-

Eventus alius in quo amplius verificari posset discrimen denuntiationum quarum altera requirat altera non requirat præviam monitionem secretam. Videlicet monitio non requiritur per se loquendo si frater nondum peccaverit et versetur in periculo casus vel nocendi sive mihi sive aliis : tunc enim nec infamiam affert delatio, nec correctionem.

Denuntiatio canonica nimis

parum differt ab evangelica ut sit membrum divisionis. Quo sensu verificari possit quod Soto dixit de denuntiatione regulari. — Verificatur si ita appellemus eam quæ incipit ab actu secundo ob renuntiationem juris ad actum primum quem solet requirere denuntiatio evangelica. Ceterum Soti sensus alius est et improbandus.

nem (1), ex illis finibus desumpta, parvi momenti est, neque oportet ob eam causam membra multiplicare; quartum vero membrum de denuntiatione regulari, quod Sotus num. II allatus posuit cum Panormitano, magis habere locum potest juxta dicta in cap. præcedenti num. XVIII de renuntiatione juris, siquidem tunc regularis denuntiatio incipit a secundo actu, cum evangelica per se loquendo, requirat etiam primum, quamquam Soto hunc sensum non intendit, improbamus autem quem intendit. Nam illa etiam denuntiatio regularis, quam affert, solum est materialis, eo quod denuntiatio fit in religione, et secundum regulas vel Constitutiones ejus; tamen illa etiamsi necessario postulet integrum ordinem, semper est aut evangelica, seu paterna, aut judicialis denuntiatio.

Approbatur divisio denuntiationis in duo membra tantum, id est in evangelicam seu paternam atque in judicialem : et eorum membrorum discrimina expenduntur. 1um discrimen ex finium diversitate quo modo intelligendum. — Denuntiationis evangelicæ finis est emendatio fratris, et ad summum vitare damna aliena; in denuntiatione judiciali finis est vindicta delicti ad bonum commune, quamvis nec ea vindicta intendatur per se ac principaliter, nec cesset intentio emendationis fratris.

(1578) IX. Est ergo simpliciter sufficiens illa bimembris divisio denuntiationis, in evangelicam et judicialem (quam enim admisimus *religiosam*, caritatis terminis continetur) quæ membra in primis differre censentur ex fine, nam per evangelicam non intenditur vindicta delicti, sed emendatio fratris, et ad summum extenditur ad evitanda aliorum nocumenta, juxta proxime dicta a num. IV. Judicialis autem ad hoc tendit, ut delictum puniatur, quatenus expedit bono communi, ne delicta maneant impunita; sed hoc sano modo intelligendum est, nam etiam denuntiatio (2) judicialis, [quamvis non] per se primo, ordinatur ad bonum fratris, ut ex evangelio constat, *lucratus eris fratrem tuum*, et deficiente hoc fine [per priores actus, in eumdem finem] præcipitur denuntiatio ecclesiæ, quam esse judicialem ex dicendis constabit. Ratione etiam declaratur, nam intendere vindictam proprium est accusatoris, qui propterea ad probandum delictum obligatur; ergo per denuntiationem non intenditur per se ac principaliter ille finis, nec facile quis admitti debet ad petendam vindictam; vel punitionem delicti, nisi ad probandum obligetur; solum ergo potest esse differentia, quod per denuntiationem paternam, numquam intenditur vindicta, sed emendatio : judicialis autem aliquando [ultra finem proprium qui est bonum aliorum vel denuntiantis,] extendi potest ad intendendam punitionem, quando censetur necessaria ad bonum commune; quod per hanc denuntiationem potest quis intendere, quando justis de causis non vult suscipere munus accusatoris.

2um discrimen quo sensu acceptari possit. — 1° non videtur in eo esse quod denuntiatio evangelica excludat, judicialis admittat bonum denuntiantis ut finem;

(1579) X. Assignatur præterea alia differentia quod paterna denuntiatio numquam fit propter proprium commodum vel interesse denuntiantis; altera vero potest : existimo tamen hunc finem non necessario excludi a denuntiatione evangelica; quod in præcedenti puncto a num. IV satis probatum videtur, neque est alienum a verbo Christi, *si peccaverit in te*, id est, contra te : nam fortasse ideo fecit mentionem propriæ injuriæ (juxta illam expositionem) ut significaret inter Christianos etiam propria nocumenta, quæ repellere aut reparere sæpe necessarium est, media correctione fraterna reparanda esse, si fieri possit. Quod etiam significavit Innocentius III in cap. *novit*, de judiciis, dicens : *Cum Dominus dicat in evangelio, si peccaverit in te frater tuus*, etc. *Et rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quod rex Francorum peccat in ipsum, et ipse circa eum in correctione processit secundum regulam evangelicam, et tandem quia nullo modo profecit; dixit ecclesiæ*, etc.

(1) *Denuntiationem*. Editt. quatuor habent *monitionem:* sive lapsus sit auctoris calamus, sive typographi erraverint.

(2) *Nam etiam denuntiatio — ex dicendis constabit.* Hic locus quia omnino corruptus, ad mentem auctoris uncis interpositis sic restituitur ut si parum certa sententia adhuc forte remaneat, eam saltem in membra divisam aliis Suaresii locis consentientem ostendere possimus. 1um MEMBRUM. Denuntiatio judicialis *non per se primo* ordinatur ad bonum fratris. — Suarez *de Caritate, disp.* 8, *sect.* 6, *n.* 1 : « Hæc differentia sufficiat, quod denuntiatio judi» cialis tendat ad bonum aliorum, præcipue com» mune, vel ipsius denuntiantis; denuntiatio autem » evangelica per se primo tendit ad bonum denun» tiati. » 2um MEMBRUM. Denuntiatio judicialis ordinatur ad bonum fratris, *ut ex Evangelio constat*. — Suarez *de Caritate, disp.* 8, *sect.* 6, *num.* 1 : « Quin» que actus notandi sunt in hoc ordine [correctionis » fraternæ] ex *Matth.* 18.... Tertius, denuntiatio : » *Dic ecclesiæ*... Qui omnes actus... fundantur in ca» ritate et misericordia. » 3um MEMBRUM. *In eumdem finem emendationis fratris,* præcipitur denuntiatio ecclesiæ.—Suarez in hujus Tractatus *lib.* X, *cap.*12 : « *Si ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethni» cus* etc. Et ratio est quia prælatus in eo casu ha» bet jus cogendi subditum ad emendationem per » media ab ecclesia instituta, et a Christo insinuata » (num. 13)... Proprium bonum ipsius subditi quan» tumvis delinquentis nunquam separari debet a » bono communi, quantum est ex parte prælati » (num. 42)... Præsertim inter regulares... nun» quam officium judicis separatur ab officio patris » (num. 40). »

Constat autem regem Angliæ intendisse propulsare injuriam, vel nocumentum, quod a rege Francorum patiebatur. Itaque hic finis communis est, qui via utriusque denuntiationis, imo etiam via accusationis intendi potest; discrimen tamen esse potest, quod in evangelica denuntiatione, hic finis est secundarius, in alia, vel in accusatione potest esse primarius; imo in his potest esse unicus : in fraterna autem denuntiatione numquam separatur ab emendatione fratris; nam si de hac non sit spes, propter solum proprium interesse, statim proceditur ad denuntiationem judicialem; vel accusationem fratris. Quid autem tunc intersit inter hæc duo, non est hujus loci explicare : satis nunc sit, quod per accusationem intentatur propria actio, per denuntiationem vero imploratur potius officium judicis : unde in jure civili aliquibus personis, quibus actio accusandi denegatur, conceditur denuntiatio, ne remedio careant, ut servo, § *Sed et major*. Inst. de his, qui sunt sui vel alieni juris, et de religioso idem habetur in cap. *insinuante*, qui cleric. vel vovent.

2° videtur in eo esse quod denuntiatio evangelica admittere nequeant nisi ut finem secundariam utilitatem denuntiantis, quæ in denuntiatione judiciali admitti potest ut finis primarius, immo unicus. Accusator intentat proprie actionem, denuntians judicialiter officium judicis implorat.

(1580) XI. Tertia differentia inter prædictas denuntiationes est, quod denuntiatio judicialis versari potest circa delictum præteritum ut sic, id est, ex eo solum, quod commissum est; quamvis peccator emendatus sit, et parti satisfecerit, quantum debeat, quia semper manet reus pœnæ, quam ut luat, denuntiari potest, si communi bono expedit. In quo convenit hæc denuntiatio cum accusatione, quamvis Soto supra contrarium sentiat sine causa; et contra praxim : nam denuntiamus hæreticum etiam ut puniatur propter commune bonum; non tamen proprie accusat, qui sic denuntiat, quia non accipit proprie officium actoris : sicut enim ad interesse proprium denuntiando imploratur aliquando officium judicis, ita etiam ad vindictam delicti propter commune bonum; in hoc ergo fine convenit denuntiatio judicialis cum accusatione, licet differat in aliis solemnitatibus : nam accusatio debet in scriptis fieri, cap. *licet Heli*, de simonia; in denuntiatione vero non est semper necessaria [hæc solemnitas.] Accusator etiam obligatur ad probandum; denuntiator vero non semper. Imo Hostiensis supra ait, denuntiationem esse delationem legitimam sine inscriptione, quod permissive intelligo, nam simpliciter necessarium non videtur : at vero denuntiatio evangelica non versatur circa peccatum commissum, eo solum quod commissum est, sed quatenus aliquo modo pendet in futurum; id est, quatenus non est emendatum, vel pro eo non est satisfactum, vel est periculum reincidendi, aut alterius nocumenti, quia si nihil horum intersit, cessat finis principalis talis denuntiationis.

3um discrimen : Denuntiatio judicialis versari potest circa peccatum omnino præteritum, unice ut per ejus pœnam consulatur bono communi;

Hostiens.

denuntiatio evangelica versari nequit circa peccatum post plenam emendationem et partis satisfactionem.

(1581) XII. Quarta differentia est, quod denuntiatio judicialis fit superiori, ut judex est, implorando officium ejus; denuntiatio autem evangelica fit superiori, ut patri, et ideo dici etiam solet denuntiatio paterna, quæ correspondet correctioni fraternæ : nam sicut hæc fit inter fratres inter se, ita quando non sufficit, fit recursus ad superiorem, ut pater est. Item quia, ut proxime dictum est, per hanc denuntiationem per se non intenditur vindicta, neque absoluta coactio, quæ per se spectat ad officium judicis, sed intenditur emendatio, cum correctione tantum seu disciplina ad illam necessaria, quæ per se pertinet ad officium patris, et ideo per hanc denuntiationem hoc officium maxime imploratur.

4um discrimen : Denuntiatio judicialis fit superiori ut judici; evangelica, superiori ut patri, nec ad vindictam aut ad coactionem, sed ad emendationem cum correctione in eam necessaria.

(1582) XIII. Potest denique quinta differentia assignari, quia, per se loquendo, non tam est necessarium ut præcedat monitio fraterna ante judicialem denuntiationem, sicut postulatur ante denuntiationem evangelicam. Nam ante evangelicam præcise, seu nulla addita regula alicujus religiosi status, per se requiritur; quando et fratris emendatio, et præventio omnis periculi et nocumenti sufficienter per illam speratur; in alia vero, non ita. Nam quando oportet illam fieri propter publicam vindictam delicti commissi, non est simpliciter necessaria monitio secreta, etiam apud partem, quia etiamsi per illam emendandus sit frater, et cavenda omnia futura incommoda, quantum est ex parte illius; nihilominus facienda est denuntiatio, ut publico et communi bono per punitionem satisfiat : ergo nulla est necessitas talis ordinis; sed statim potest ad superiorem recurri, tamquam judicem, ut tam emendatio, quam vindicatio per illum fiat : quia propter eam rem non magis infamatur proximus, et ita cessat necessitas illius ordinis.

5um discrimen : Monitionem fraternam prævia minus requirit denuntiatio judicialis quam evangelica. Nam per se loquendo non est evangelice denuntiandus frater qui secreto monitus consulet suæ emendationi et omnibus damnis; at quando denuntiatio judicialis fieri debet ob solam punitionem in bonum commune, tunc licet nihil præmittere, quum frater non magis ideo infametur.

(1583) XIV. Atque hinc sequitur (quæ potest esse sexta differentia) denuntiationem evangelicam magis fieri posse de pec-

6um discrimen : Denuntiatio evangelica fieri potest de pec-

cato prorsus occulto, quia fit ut patri, ob bonum peccantis, exclusa punitione stricte tali.
August.

cato occulto, quam judicialem : nam illa cum tantum fiat prælato, ut patri, et præcipue sit ob bonum peccantis, nec per illam procedi possit ad propriam punitionem, fieri potest de peccato omnino occulto, ut scholastici omnes cum Augustino docent; imo multi ita intelligunt verbum Christi, *si peccaverit in te*, ut supra cap. præced. num. XVI declaravi. Denuntiatio autem judicialis cum eo tendat, ut in foro externo, et per ministerium judicis, ut sic, finis intentus comparetur, regulariter postulat, ut sit de re non omnino occulta, sed probabili, vel saltem [non] improbabili, ut judex possit postea juridice procedere : quod sumi potest ex cap. ultimo de calumniatoribus, ubi punitur denuntiator, quia probatio inventa non est, nisi se sufficienter purget, quod non calumniandi animo denuntiaverit. Dixi autem *regulariter*, quia quando delicta sunt valde nociva communi bono, veluti hæresis, proditio patriæ, et si quæ sunt ejusmodi, etiamsi occulta sint, deferri possunt ad aures judicis, ut ipse vigilet, vel inquirat quod legitime poterit.

Denuntiatio judicialis fieri non potest nisi de peccato aliquatenus probabili, quia spectat forum externum et judicem :

tamen hæresis, proditio, et si quæ similia, possunt licet occulta ad judicem deferri.

Objectio contra 5um discrimen : Jura præmonitionem fraternam non minus postulant in denuntiatione judiciali quam in evangelica.

(1384) XV. Potest tamen objici contra quintam differentiam, quia jura æque videntur postulare præviam monitionem ad denuntiationem judicialem, sicut ad paternam, ut colligitur ex cap. *novit*, de judiciis, ibi : *In correctione processit secundum regulam evangelicam*, juncta glossa dicente : *Alias denuntians non auditur nisi monitione præmissa*, quod videtur expressum in cap. *cum dilectus*, de accusationibus, ibi : *Si constiterit præfatum episcopum de jam dictis excessibus non fuisse præmonitum ab eisdem, a denuntiatione repellatis eosdem;* ubi glossa alia jura refert. Et in cap *licet Heli*, de simonia, tam necessaria dicitur esse præmonitio ad denuntiationem, sicut inscriptio ad accusationem; quæ simpliciter necessaria est, et tamen in his juribus manifeste videtur esse sermo de denuntiatione judiciali, cum ratione illius judex procedat ad probationem et punitionem in foro exteriori. Respondetur propter vitanda pericula calumniarum, ordinarie et regulariter non admitti ad denuntiandum in foro exteriori eum, qui accusare potest, quando denuntiatio ordinatur ad punitionem delicti; quia, per se loquendo, expedit ut se obliget ad probandum, qui defert alterum ad judicium ut puniatur. Et hinc fit ut in eodem exteriori foro regulariter non admittatur denuntiatio judicialis, nisi præcedat monitio : quia si denuntiatio ordinatur ad alios fines, via caritatis tenenda erit; si vero ordinatur ad vindictam publicam, denuntiatio regulariter non admittitur, ut dixi : nihilominus tamen ex natura rei loquendo, et in foro interiori, quando denuntiatio bona fide et intentione fit, et judicatur moraliter necessaria ad finem intentum publicæ vindictæ, sive frater secreto emendetur, sive non, non est necessaria ex natura rei præcedens admonitio, ut ratio facta probat. Et hoc modo procedit assignata differentia.

Diluitur objectio : Dicta jura præmonitionem fraternam postulant quia requiritur in denuntiatione judiciali non ordinata ad vindictam publicam; nec curant de denuntiatione ad vindictam de qua in n. XIII, quia non solet admitti in foro exteriori. Interim ex natura rei et in foro exteriori, si quis putet denuntiationem suam judicialem moraliter necessariam publicæ vindictæ, potest omittere omnem præmonitionem.

CAPUT IX.

Utrum denuntiatio evangelica recte in Societate procedat.

ALIAS (Marg. 1625). De modo utendi in Societate denuntiatione [evangelica seu caritativa] præcedenti capite [octavo] exposita.

(1385) I. Ex his ad nostrum institutum descendentes dicimus quod utrumque genus denuntiationis Societati necessarium est, sicut omni bene gubernatæ congregationi, in qua et singulorum salus, et commune aliorum exemplum procuranda sunt, ut conservari possit, quia nulla est tam perfecta congregatio, in qua pro humana fragilitate lapsus aliqui non inveniantur, quos interdum necesse est a prælato, ut a patre corripi et emendari; interdum ut a judice castigari et præcaveri, ne in aliorum detrimentum serpant. De modo ergo utendi judiciali denuntiatione, qualiscumque ille in usu sit in hac religione, dicemus cap. 13 præmittendo in cap. 11 et 12 generalem doctrinam ea de re; hic solum de evangelica disputamus. Et difficultas præcipua est, quando materia ejus est aliquod grave peccatum; nam in communibus defectibus, qui in viris etiam perfectis inveniuntur, non oportet tam scrupulose servari dictum ordinem, ut scilicet privata monitio præcedat. Imo poterit etiam superior hujusmodi defectus ad se delatos et cognitos manifestare in publicis reprehensionibus, et ordinarias pœnitentias imponere, juxta praxim Societatis, dummodo alicujus momenti non inferant infamiam, ac consentiat secretus delator.

In Societate denuntiatio tam evangelica seu paterna quam judicialis necessaria est.

Denuntiatio judicialis explicabitur generatim in cap. 11 et 12; respectu Societatis, in capite 13. Nunc agendum de denuntiatione evangelica qualem adhibet Societas in delictis tam gravibus (quod difficilius est), quam levibus.

(1386) II. Hæc ergo sit prima assertio, merito in hac religione servari ut in levioribus delictis omissa privata monitione, statim superiori manifestentur. Hujus as-

1a assertio : Denuntiatio evangelica seu paterna immediata peccatorum

leviorum merito permittitur in Societate. Hoc constat 1° ex cessione juris de qua in capite 7; 2° a fortiori, quia mos Societatis est ut peccata leviora quæ nullam infamiam afferunt possint publice reprehendi et puniri a superiore, si secretus delator consentiat. Assertioni favet doctrina D. Thomæ,

sertionis veritas (præter cessionem illam juris, de qua in cap. 7 num. XVIII) constat a fortiori, quia si juxta praxim Societatis leves defectus a superioribus manifestantur in publicis reprehensionibus, ac pœnitentiæ imponuntur, cum inde nulla infamia alicujus momenti creatur, neque detrimentum deferenti, atque ejus beneplacitum obtinetur, ut in ordinationibus contractis cap. 15, part. II, num. VI habetur, multo magis a fortiori licebit talem aliquem defectum soli superiori revelare : dicta vero praxis est conformis doctrinæ D. Thomæ 2. 2, quæst. 33, art. 7 ad 4 ubi ait proclamationes, quæ in capitulis religiosorum fiunt, esse de aliquibus levibus, quæ famæ non derogant, et ideo posse sancte fieri sine admonitione præmissa, ut in argumento propositum fuit. Idem habet Soto dict. relect. membro 2, quæst. 4 ad 1, confirm. 2 argumenti. In quo auctore expendo illa verba : *Voco autem graves, non solum illas, quæ sunt peccata mortalia, sed quæ sunt contra famam et honorem proximi, ut si quis intraret domos suspectas.* Ex quibus verbis et exemplo colligo, in persona religiosa omne peccatum mortale, et omnem defectum, qui possit suspicionem talis peccati generare, censeri rem sufficienter gravem, et consequenter (quod ad præsentem assertionem facit) omnes defectus, qui hujusmodi non sunt, censeri leves, et posse sub hac assertione comprehendi. Eamdem fere doctrinam habet Abulensis in cap. 18 Matthæi quæst. 97 ad 8, ubi omnia peccata venialia levia censet ad hunc effectum non præmittendi monitionem privatam; quin potius theologi communiter docent, peccatum veniale non esse materiam præcepti correctionis fraternæ, quia est res admodum levis, et caritas non obligat ad subveniendum proximo in quacumque levi necessitate : quod videtur etiam insinuasse Christus Dominus in illis verbis, *lucratus eris fratrem tuum*, ut disp. quoque 8 de caritate sect. 2, num. V ponderavimus; hæc enim supponunt fratrem periisse, ut Augustinus infert : ergo multo minus erit præceptum servandi ordinem in correctione venialium, atque ex his intelliges quam recta sit dicta Societatis ordinatio.

Soti,

Abulensis,

et theologorum communiter negantium venialia esse materiam præcepti correctionis fraternæ.

August.

Objectio contra proxime dicta. — Quamvis absit præceptum fraterne corrigendi venialia, non ideo licet : quum corriguntur, negligere famam proximi, cui multum nocet inter religiosos manifestatio venialium.

(1587) III. Dices, collectionem hanc non esse validam, sæpe enim non tenemur ad exercendum aliquem actum, et tamen si exercere volumus, obligamur ad certum modum servandum, ut, non teneor orare; si tamen oro, debeo orare cum debita reverentia et attentione. Sic ergo licet non tenear fratrem corrigere de veniali lapsu, si tamen volo corripere, debeo modestis verbis, et cum debito honore illum monere; ergo pari ratione debeo ordinem servare, ut famæ proximi prospiciam, quæ nonnihil, et inter religiosos non parum lædi solet ex manifestatione culparum venialium. Quæ objectio videtur procedere contra assertionem positam. Cui tacite duo respondent D. Thomas et auctores citati. Primum est illos leves defectus non derogare famæ religiosi. Secundum est, illam non esse denuntiationem, sed recordationem oblitarum culparum. Quod ita explicat Abulensis, quia in illis capitulis debet quilibet religiosus dicere suas culpas leves, et si aliquas omittit ex ignorantia, vel oblivione, alii proclamant eas, non tamquam accusantes, vel denuntiantes, sed reducentes eum ad memoriam culparum suarum, quas ipse ex statuto dicere tenetur.

Ex D. Thoma et aliis citatis, 1ª responsio : Integra manet fama religiosi cujus manifestantur leves defectus. 2ª responsio : Per dictam manifestationem non fit denuntiatio, sed curatur ut reus culpæ meminerit, quam debet dicere. Abulens.

(1588) IV. Sed hæc posterior videtur et res incerta, et nimia restrictio; sæpe enim moraliter evidens est, alium non tacere culpam suam propter ignorantiam, et oblivionem, sed propter verecundiam, vel ne cogatur pœnitentiam agere, et nihilominus fieri potest, et fit illa proclamatio; sæpe etiam alter non tenebatur propria obligatione conscientiæ se prodere, sed ad summum ex regula, et fortasse interdum neque ex præscripta regula, sed ex generali consilio majoris humilitatis vel pœnitentiæ agendæ, et tunc etiam proclamatio licita est. Est ergo illa denuntiatio, imo et aliquid amplius esse videtur, quia est publicatio. Prior ergo ratio videtur præcipua, quia illa moraliter non est infamatio alicujus momenti, et ideo oportet, ut recte significabat Soto, culpas ita esse leves, ut non inducant in suspicionem graviorem (1), quod ego ita explico, ut sint defectus ordinarii circa regulam, vel opera perfectionis, qui ab omnibus, vel fere ab omnibus committi solent, quamvis a quibusdam frequentius, quam

2ª responsio data in num. III, cur non placeat. — Non placet, quia dicta manifestatio est vera denuntiatio, quum liceat et sæpe fiat quando scitur reum nec oblitum culpæ, nec proprie obligatum ad eam sponte aperiendam.

Approbatur 1ª responsio, data in num. III, et sano modo exponitur. — Videlicet fama religiosi 1° non minuitur manifestatione defectuum hoc sensu levium quod sint ordinarii

(1) *In suspicionem graviorem.* Conjicio *graviorum*, quod recte adjectum fuerit post *culpas ita esse leves*. In editt. legitur *graviorem*.

fere omnibus circa regulam, etc.; 2° multum minuitur manifestatione defectuum hoc quidem sensu levium quod absit gravis culpa ejusque suspicio, sed alias gravium quia sunt extraordinarii et pro gravibus habentur inter religiosos: quare posterior manifestatio si injuste fiat, potest esse detractio mortalis ob damnum. Ad priorem manifestationem pertinent alibi acclamationes defectuum; in Societate, reprehensiones publicæ. Molin.

ab aliis committantur. Nam si sint defectus extraordinarii qui, licet non sint peccata mortalia nec ingerant suspicionem illorum, graves inter religiosos computantur; et solent impedire graviora munera, quia plurimum minuunt existimationem personæ; et ideo non facile sunt in publicum deducendi, si alias publici non sunt : cujusmodi esset, non servare secretum, etiam de rebus levioribus, deditum esse privatis familiaritatibus, etiam intra religionem. Imo si sint materia detractionis injustæ, existimo aliquando posse sufficere ad gravem et mortalem lapsum, quia revera, licet culpa, de qua fit detractio, apud Deum non sit gravis, nocumentum quod inde resultat inter homines non est leve, et ideo sufficere potest ad mortalem injuriam; sed de hoc alias; ac videri interim potest Molina de justit. tract. 4, tom. V, disp. 16. Acclamationes ergo illæ aliarum religionum, et publicæ reprehensiones in Societate usitatæ, nullam moralem infamiam habent; quia de levibus tantum et ordinariis defectibus sunt. Quibus adde ejusmodi publicas manifestationes magis pertinere ad denuntiationem judicialem, quam ad fraternam, quantum est ex parte finis, quamvis ex parte materiæ non excedant paternam correctionem. Nam per se primo ordinantur ad punitionem, seu disciplinam religiosam, publicamque satisfactionem; cujus signum est, quia fieri debent, etiamsi frater omnino emendatus sit : et quia non fiunt ab omnibus, sed ab illis, quibus id in religione incumbit ex officio; quibus etiam tamquam personis publicis fides datur : et ideo mirum non est quod ad hujusmodi manifestationes secreta monitio necessaria non sit, cum facienda sit, etiamsi persona sit emendata.

2ª assertio : Denuntiatio evangelica seu paterna immediata peccatorum gravium ad fratris emendationem licita est in Societate. Hoc non asseritur de aliis religionibus, ubi ob varias circumstantias potest longe alia esse ratio obligationis et convenientiæ : tamen respectu status religiosi in genere, præmittendum est aliquid ad 2æ assertionis materiam pertinens.

(1589) V. Secundo dicendum est etiam in gravibus defectibus superiori manifestandis, ad effectum fraternæ emendationis, licitum esse in hoc statu religioso Societatis omittere privatam monitionem : hæc etiam assertio expressa est in eodem can. 10 congregationis sextæ § 1; loquimur vero in præsenti de hoc statu in specie; tum quia de illo institutus est sermo, tum etiam, quia non est in animo legem præscribere universalem, nec comparationem facere cum aliis religionibus. Nam hæc materia multum pendet ex particularibus circumstantiis, quibus variatis, ratio obligationis et convenientiæ multum variari potest. Quamquam non possumus de hac religione in particulari veritatem hanc, quam suo canone definivit, ostendere, nisi præmittamus prius, quid de religioso statu, ut sic, certum habeatur, ex quo in num. XV dicta veritas circa Societatem patebit.

Probatur positam pro Societate assertionem num. V veram esse de possibili, pro quolibet vel saltem pro aliquo ordine religioso in genere : etenim denuntiationem evangelicam immediatam frequentius expedire constat exemplo Societatis. Dicta possibilitas confirmatur, quia idem ex eodem fine fieri posset consentientibus inter se religiosis; nec minus licite consensus præstari potest religioni.

(1590) VI. Quod ergo in eo statu hæc denuntiatio, facta superiori immediate, licita esse possit, ac sæpe de facto liceat, ostendendum est. Ac de possibilitate quidem id facile ostenditur. Nam leges morales respiciunt ea, quæ ut plurimum expediunt, et in hac saltem religione frequentius expedire immediatum recursum ad superiorem in citato num. XV probabimus; ergo nihil obstat, quominus de illo recursu possit fieri generalis lex. Et confirmatur, quia mutuus religiosorum consensus potest licentiam hanc ad invicem concedere, per quamdam veluti renuntiationem mutuam juris proprii, ob finem melioris correctionis, sine quo certe fine talis renuntiatio absoluta prodiga foret; atque adeo contra propriam caritatem : ergo licite et sancte, utpote ob illum finem, proponi potest regula, quæ ab ingressuris religionem quamlibet, vel saltem aliquam, exigat illam renuntiationem, siquidem non minoris virtutis est talis consensus præstitus religioni, quam qui inter ipsos privatos religiosos propria auctoritate præstaretur, ad mutandam materiam, ut jam non sit contra caritatem, hoc est, contra bonum temporale famæ, sed potius pro caritate, hoc est, pro bono melioris correctionis prædicta manifestatio.

Socios in dictam manifestationem juri famæ renuntiare posse admittunt, sed renuntiasse negant adversarii; quorum confutatio est in can. 10 congr. 6æ.

Neque auctores, qui nobis adversantur (1), negant possibilitatem dictæ regulæ, quam satis nunc ostendimus, sed dari de facto dictam juris renuntiationem, idque a viris nostræ Societatis fide dignissimis se accepisse testantur, quibus nihil aliud erit respondendum, quam offerendo citatum canonem, in quo renuntiatio, de qua loquimur, in regula contineri, manifestissime declaratur.

Probatur deinde positam pro Societate assertionem num. V esse veram de facto, pro variis religionibus. Ita constat 1° auctoritate

(1591) VII. Jam quod de facto licitum fuerit, aut etiam licitum sit hodie in variis religionibus immediata manifestatio, suadetur primo auctoritate. Nam Smaragdus abbas in regula S. Benedicti cap. 24, hanc regulam refert : *Si quis eum, quem, districtionem monasterii non ferentem, fugam*

(1) Lorca 22. (MDCXXV.)

quarumdam regularum religionum. Smarag. *meditari cognoverit, non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet, et tamdiu a conventu fratrum sequestrandum, quamdiu ille valeat revocari.* Et cap. 52, ex Paulo et Stephano abbatibus sic inquit : *Si quis alterum quacumque parte viderit quodcumque illicitum, vel sermone, vel opere facientem, et priori distulerit publicare, cognoscat se esse nutritorem peccati, et per omnia æqualem peccanti, quia et animæ suæ et illius, quem tegit, est durissimus inimicus.* Et in Constitutionibus prædicatorum dist. 5, cap. 15, § 4, dicitur : *Ne vitia occultentur prælato suo, quilibet denuntiet quæ viderit, vel audierit.* Et cap. 18, § 6 : *Si quis tale quid* (id est graviorem culpam) *extra monasterium commiserit frater, qui cum eo est, studeat ejus excessum prælato quantocitius corrigendum intimare.* Et in Constitutionibus Minorum, editis a Guillielmo Farinario, ac probatis in capitulo generali tempore S. Bonaventuræ, dicitur : *Teneantur fratres per obedientiam exeuntes, in reditu suo secrete guardiano excessus notabiles intimare.* Hujusmodi ergo lex non est usu aliena a statu religioso.

Item dicta initio num. VII patent 2° ab auctoritate scholasticorum. Richar. (1592) VIII. Jam ex scholasticis Richardus in 4, dist. 19, art. 3, quæst. 1 ad 2, sic inquit : *Circa regulares personas non est tanta necessitas hunc ordinem observandi, sicut circa sæculares; quia regulares, cum causa requirit, facilius et liberius a suis possunt administrationibus amoveri.* Et in corpore dixit, quamvis frater sit emendatus per correctionem secretam, non esse omittendam prælati denuntiationem : *Quia valet,* inquit, *ad præcavendum fratri a recidivo, nec cedit in famæ fratris præjudicium, si talis est prælatus qualis esse debet.* Et eum Rosel. refert ac sequitur Summa Rosella, verbo Angel. *correctio fraterna,* in principio. Et Angelus, verbo *denuntiatio,* num. 10, ubi in hanc August. sententiam inter alios refert Augustinum quæst. 1, in Levit. et habetur 22 quæst., Bonav. 5 cap. *hoc videtur;* item Bonaventura, Luc. 17, circa illa verba : *Si peccaverit in te. Prælato* (inquit) *qui vult prodesse, etiam nulla præcedente correptione potest, et debet culpa proximi accusari extra judicium, si sit occulta;* quæ doctrina ita fuit a S. Bonaventura in sua religione introducta, ut contrariam docentes graviter puniret, voceque activa et passiva privaret, et si pertinaces essent, in carcerem conjiceret, ut Ser. Consc. refertur in lib. *Serena conscientia,* quæst. 85 et 100; et Corduba super regulam quæst. 1, Cordub. refert idem fuisse statutum in capitulo generali tempore ejusdem Bonaventuræ. Præterea S. Thomas hanc movens quæstionem S. Thom. quodlib. 11, art. ult. quamvis prius absolute dicat : *Si ego scio, quod frater per me corrigitur, tunc non debeo hoc denuntiare prælato,* statim nihilominus subdit : *Si autem videtur, quod hoc melius fiat per prælatum, et prælatus nihilominus sit pius, discretus et spiritualis, non habens rancorem, seu odium adversus illum subditum, tunc licite potest hoc denuntiari sibi, et tunc non dicit ecclesiæ, quia non dicit ei sicut prælato* (id est, sicut judici) *sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi, et emendam.* Et subjungit : *Quia variæ sunt conditiones subditorum, et prælatorum; ideo tenendum est hoc pro regula, quod in omnibus istis servanda est caritas, et quod melius, et magis expedire videtur, et si hoc intendat* (*scilicet, emendam proximi*) *et servet quantum potest bonum caritatis, tunc denuntiando non peccat.* Et solut. ad 1 : *Si statim aliquis referat prælato adhibens debitas circumstantias, et considerans magis expedire, non facit contra præceptum evangelii.* Et ad 3 : *Si aliquis referat prælato culpam proximi intendens vel cautelam in futurum, vel aliquid hujusmodi, quod ad emendam proximi viderit expedire, non peccat.* Hanc doctrinam S. Thomas refert et sequitur Sylvester verbo *correctio,* quæt. 7, Tabiena Sylvest. § 2, Antoninus, II part., tit. 9, cap. 6, § 4, Tabien. Antonin. Gabriel lect. 74, in canon. lit. V, addens Gabr. cum Richardo : *Nota quod frater delinquens, non tantum est denuntiandus prælato, ut privatæ personæ, ut emendetur, sed etiam emendatus ut præservetur a recidivo.* In quo plane sentit, præviam monitionem, etiamsi præcedat spes emendæ, non esse absolute necessariam, quando quidem non obstante fructu ejus, procedendum est ad denuntiationem, per quam poterit etiam idem fructus melius sperari. Præterea Astensis lib. II, summæ tit. 67, art. 6, ex Astens. sententia Gualteri ait, formam et ordinem denuntiationis non esse usquequaque servanda circa regulares personas : *Et ideo* (inquit) *modus cujuslibet religionis est approbandus, si non est plane contra Deum, et caritatem fraternam, magisque attendi debet finis correctionis, scilicet emendatio peccantis, quam ordo verborum;* et deinde fere subjungit doctrinam ex D. Thoma

citatam. Et eamdem fere doctrinam habet Umbertus super regulam B. Augustini cap. 90. Præterea Gerson II part., de correctione proximi, alphab. 54, lit. T, docet quidem admonitionem debere præcedere denuntiationem ex vi præcepti; postea vero ponit quatuor exceptiones : prima est, quando frater venialiter, non mortaliter peccat, quia ad veniale (inquit) non est præceptum. Sed de hac re jam diximus in assert. 1. Secunda exceptio est, quando non est spes emendæ per secretam monitionem. Tertia quando licet sit spes, est tamen periculum in mora. Quarta quando quis corripere non valet sine proprio periculo. Inferius vero magis explicans secundam et tertiam exceptionem, quæ ad rem præsentem magis facit, subjungit regulam ab aliis auctoribus tactam, dicens : *Hic magis decet attendi finis correptionis, scilicet emendatio peccantis, quam forma verborum*, quia, ut Aristoteles ait 1 rhetorices cap. 9, ex utilitate reipublicæ, non ex verborum inspectione, lex interpretanda est, unde subjungit : *Si quando videatur frater peccans salubrius corrigi per alium, qui potest, et vult prodesse, quam per se, secure potest ei indicare : unde etiam prælato potest dici peccatum non præmissa monitione, vel secreta correctione, non tamquam judici, sed tamquam amico peccantis, et quia hic magis potest prodesse, quam alius*. Imo addit quidpiam difficilius, peccatum, de quo frater peccans fuit secrete correptus seu admonitus, et de quo se emendavit, posse dici prælato præcipienti per obedientiam; ita tamen quod si denuntians solus noverat, soli prælato dicat; si autem alii noverant coram illis, et non coram aliis prælato revelet; quod semper intelligendum est, servata dicta regula, et fine caritatis, scilicet ut vel ad commune bonum religionis, vel ipsiusmet peccantis, ut in futurum melius præservetur, id censeatur necessarium, vel saltem magis conveniens. Hoc enim nobis præcipue observandum est in citata doctrina, quæ est D. Thomæ et omnium, et maxime locum habet in religionibus, nempe ad omittendam licite præviam monitionem secretam, non oportere ut illa reputetur inutilis, sed satis esse, ut per prælatum major utilitas, vel circa satisfactionem et emendationem commissi, vel circa futurum periculum speretur.

Umbert.

Gerson.

Arist.

Ex D. Thoma et omnibus, monitio fraterna quamvis profutura omittitur licite, præsertim inter religiosos, si denuntiatio paterna immediata putetur reo utilior.

(1593) IX. Denique confirmari hoc potest ex Innocentio III, in cap. *qualiter et quando* 2, de accusationibus ubi cum dixisset : *Sicut ante accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic et denuntiationem caritativa monitio et inquisitionem clamorosa insinuatio*, subdit statim : *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum; quæ, cum causa requirit, facilius et liberius possunt a suis administrationibus amoveri;* ex quo loco videntur plures ex dictis auctoribus illum modum loquendi sumpsisse. Et videntur illa ultima verba ad omnes tres modos, inscriptionis scilicet, monitionis et inquisitionis referenda, quia super omnes immediate cadunt : quia nulla est ratio, cur ad primum vel tertium, et non ad secundum referatur. Et de aliis quidem dicemus cap. 11 et 12; de secundo vero, quod ad præsens spectat, ratio multiplex reddi potest.

3° probatur ulterius ex Innocentio III doctrina posita initio num. VII.

(1594) X. Prima, quia religiosus ex vi sui status profitetur perfectionis viam, et consequenter etiam emendationem morum per remedia meliora et convenientiora, et ideo quamvis forte circa sæculares non sit facile omittenda prævia correctio, propter spem majoris boni, quando sufficiens emendatio per idem speratur : nihilominus in religioso statu illa existimari debet ratio sufficiens. Sed objicit Soto dist. 94, dub. 5, post. 5 conc., quia fama subditi apud prælatum, magni æstimanda est, ut num. III indicavi : ergo sine extrema necessitate non est prodigenda, ergo non satis est quod correctio melius fieri possit per prælatum, sed oportet ut aliter fieri non possit. Atque ita ipse sentit, etiam inter religiosos; sed in hoc contradicit plane D. Thomæ et communi sententiæ doctorum, quos num. VII, VIII et IX retuli. Unde licet fortasse inter sæculares illa doctrina Soti in praxi regulariter sit securior, quia sæcularis magis pendet ex hujusmodi fama, et quia raro inter eos est hic usus paternæ denuntiationis, et rursum quia non sunt professi viam majoris perfectionis; tamen inter religiosos non est dubium, quin si prælatus sit qualis esse debet, hoc liceat non solum propter absolutam necessitatem, sed etiam propter quodlibet majus spirituale bonum, cui non est fama illa comparanda, præsertim quia illa infamia non est tanti momenti, ut statim dicetur in tertia ratione, attigique supra cap. 6, num. XII.

4° ratio prima pro eadem doctrina seu assertione posita initio num. VII. Quia religiosus profitetur emendationem per remedia meliora, spes majoris boni satis est ut erga ipsum liceat denuntiatio paterna immediata. Objectio Soti : Fama subditi apud prælatum pluris valet, ideoque est conservanda, nisi aliud emendationi non modo utile sit, sed necessarium.

Hoc aliquatenus admitti potest erga sæculares; at refellitur respectu regularium quibus perfectionem professis parva famæ jactura nihil est præ majore bono spirituali.

Secunda ratio pro doctrina num. VII : Subditus quum a prælato magis pendeat emendabitur per eum perfectius ordinarie. Cajet.

(1595) XI. Secunda, quia inter religiosos propter majorem unionem inter prælatum et subditum, majoremque dependentiam fere in omnibus rebus et occupationibus vitæ, regulare, ac morale est, ut per providentiam prælati perfectior et firmior emendatio speretur; quin potius addit Cajetano tom. I opuscul., tract. 31, qui est 17 responsionum resp. 5 ad 1 dubium, in religiosis non facile credendum esse quando aliquis graviter labitur esse ita emendandum per privatam correctionem, ut non sit amplius peccaturus : *Et propterea* (subinfert) *tutius est in hujusmodi casibus prælato petenti per se, vel alium* (addo vel expresse vel tacite) *et volenti salvare, non perdere oves suas, et curam famæ proximorum solito habere, ut pastorem decet, complices, sive non complices sibi notos revelare*. Et explicari potest vis hujus rationis in hunc modum : nam vel religiosus peccat per occasionem aliquam moralem quam domi vel extra habeat, vel sine illa : in priori casu necesse est prælatum habere notitiam, quia vix potest alius occasiones hujusmodi prævenire et auferre, imo interdum neque ipsemet delinquens poterit occasiones vitare, quia fortasse prælatus ignorans, ipsum in eis constituet, et ipse cogetur obedire. Si autem sine occasione labitur, necesse est ut sit, vel ex prava consuetudine, vel ex nimia fragilitate; et in utroque eventu moraliter necessaria est auctoritas prælati, quia in utroque casu difficilis est præservatio, et multis indiget remediis, quæ non solum potest prælatus consulere sicut alius frater, sed etiam præcipere, et secreto cogere, vel ad secreta opera pœnitentiæ, vel ad frequentem orationem, et alia hujusmodi. Video esse posse alium modum peccandi ex repentina tentatione, aut vehementi occasione raro contingente, quæ moraliter amplius timeri non potest; sed hoc et rarum etiam est, et pertinere potest ad exceptiones, de quibus infra num. XVII; præterea licet in eo casu cesset hæc proxima ratio, raro cessabunt omnes, quæ majorem utilitatem hujus denuntiationis, vel respectu religiosi, vel respectu religionis, ostendunt, ut ex dicendis constabit.

Explicatur vis hujus rationis secundæ. — Peccanti ex occasione prælatus monitus eam auferet; non monitus, forte afferet : in peccatis autem ex sola consuetudine aut fragilitate, sunt moraliter necessaria remedia a prælato proponenda et præcipienda.

Instantiæ occurritur. — Hæc quidem non cadunt in culpam ex tentatione aut occasione extraordinaria ; at etiam tum raro deerunt omnes rationes denuntiandi in bonum rei vel religionis.

Tertia ratio pro doctrina numeri VII : Minima est famæ jactura ob denuntiationem prælato servaturo secretum nec enim denuntiare licet revelaturo probabiliter.

(1596) XII. Tertia, quia infamia, quæ hinc sequitur religioso, quam minima est, et ideo non solum propter necessarium remedium; sed etiam propter majus spirituale commodum est postponenda. Nam in primis supponimus prælatum servaturum secretum et non diffamaturum subditum suum; nam si aliud probabiliter timeatur, nullo modo est illi revelandum delictum. Nam etiam in sacramentali confessione taceri potest proprium delictum, si infamatio timetur : ergo multo magis cavenda est denuntiatio alieni delicti, cum tali discrimine, præsertim, quia non potest sperari fructus ex notitia illius prælati, qui non valet servare secretum. Si autem infamia non transcendit sinistram illam opinionem, quæ in prælato generari videtur, non debet esse magni ponderis apud religiosos; nam revera si emendari unusquisque velit, et condignam pœnitentiam sui peccati agere, et sufficientia media ad non reincidendum adhibere, non solum recuperabit bonum nomen, sed etiam in bona opinione crescet apud spiritualem et prudentem prælatum, ut cap. 6, num. XVI, in simili dicebamus. Deinde, quia fama non est bonum per se amabile, sed solum quatenus confert ad virtutem, vel ad alia bona naturæ convenientia ac necessaria; si ergo illa opinio, seu cognitio mei peccati in superiore non redundat in aliquod damnum meum, sed potius in utilitatem spiritualem, et simpliciter in majus bonum, profecto non est reputanda infamia, quæ sit verum aliquod malum. Præterea fama religiosi potius est religionis, quam sua, quia ipse totus non est tam suus, quam religionis, unde si injuriam aliquam patiatur, et per judicem expediat illam repellere, aut vindicare, non ad ipsum, sed ad monasterium, hæc cura spectat, juxta doctrinam Panormitani, Felini, et aliorum in cap. *cum dilectus*, de rescriptis, de qua Navarrus commentar. 2, de regularibus, num. 65 et 66; ergo si manifestatio peccati personæ religiosæ fit prælato, ex mandato vel licentia ejus, in majus commodum religionis vel religiosi, non fit injuria religioso, quia de voluntate principalioris domini, vel dispensatoris ejus fit illa qualiscumque jactura famæ : neque etiam fit contra ordinem caritatis, quia illa denuntiatio ordinatur ad finem consentaneum perfectioni caritatis, et est medium moraliter utilius ad illum finem.

Prælatus melius sentiet de subdito emendationem et satisfactionem recte amplectenti.

Famæ jactura non est cavenda nisi quæ noceat bono naturali aut supernaturali : hic autem fit lucrum spirituale.

Dicta denuntiatio non lædit injuste famam religiosi quum hæc potius sit religionis; in cujus bonum prælatus ceu dispensator levem jacturam permittit. Panorm. Felin. Navar.

(1597) XIII. Quarta in statu religioso est peculiaris ratio, ob quam regulariter timeri potest ne quilibet gravis lapsus in aliorum,

Quarta ratio pro doctrina num. VII : Ob familiaritatem

religiosorum inter se vix aliquis graviter labitur solus, nisi denuntiatio vim exempli frangat.

vel saltem in alicujus spirituale damnum vel scandalum cedat, propter magnam societatem et familiaritatem, quæ inter ipsos esse solet, ex qua provenit, ut exemplo unius facile alii corrumpantur; præsertim, quia illi qui similiores sunt moribus vel affectibus, facilius solent inter se conjungi : atque ita vitium unius facile in alium redundat. Est autem communis doctrina doctorum; quoties peccatum fratris in aliorum detrimentum vergit, sine mora denuntiandum esse prælato, ne aliis noceat: ergo regulariter ita fieri poterit in religione propter vitandum aliorum nocumentum: quia sine prælati auxilio vix potest fieri, aut sperari [ut vitetur]. Accedit præterea, quod ex hac unione, vel potius unitate corporis provenit, ut peccatum unius religiosi in infamiam totius religionis, vel monasterii cedat, præsertim apud vulgus quod, propter magnam vitæ similitudinem, statim existimat tales esse reliquos, qualem unum aliquem conspicit, ut optime dixit Augustinus epist. 157, et S. Bonaventura super regulam quæst. 16. Hac ergo ratione quodlibet peccatum grave religiosi commune est detrimentum religionis, ac propterea ad prælatum, qui boni communis curam gerit, maxime spectat huic modo (1) subvenire, ac propterea moraliter necessarium est, ut ejus notitiam habeat, ut famæ religionis prospicere possit, quæ multo majoris momenti est, quam fama unius religiosi circa prælatum suum.

Ex quolibet gravi peccato unius religiosi sequitur apud plerosque totius religionis infamia, ad quam per superiorem avertendam dicta denuntiatio moraliter necessaria est. August. Bonavent.

(1598) XIV. Ultimo ex omnibus conjecturis et circumstantiis hactenus adductis simul spectatis, colligitur valde expedire ad commune bonum status [quem profitentur] religiosi, ut singuli eorum intelligant graves lapsus, qui in eis observati fuerint, superiori esse statim denuntiandos; nam hoc fræno cautiores fiunt, magisque formidabunt hujusmodi lapsus, saltem, propter timorem sui nominis erga superiorem, et propter ejus correptionem, possumusque exemplo reservationis casuum hoc declarare, quæ ideo ab ecclesia inventa est pro gravioribus culpis, ut ipsa difficultas et timor accedendi ad superiorem contineret homines. Quod maxime factum est in illis peccatis, quæ rempublicam maxime offendunt, aut scandalizant : Sic ergo dici potest prælatus religionis, quodammodo reservare sibi emendationem delictorum in suis subditis, etiam per secretam correctionem, ut illo medio non solum melius emendet lapsos, sed etiam reliquos contineat ac præservet. Vel potius dici potest consideratis conditionibus talis status ex natura rei hoc munus pertinere ad ipsum prælatum, eique deferendum esse, quia, moraliter loquendo, non potest aliter communi bono religionis et singulorum religiosorum saluti, et perfectioni satis consuli, itaque ob magnam diversitatem status religiosi a communi statu fidelium, dici potest mutari materia illius sive præcepti, sive consilii evangelici, atque adeo immediate transire fraternam monitionem in paternam.

Quinta ratio pro doctrina n. VII : Continendis religiosis valde expedit ut sciant suos lapsus graves statim manifestandos superiori.

Hæc ratio illustratur exemplo reservationis casuum inventæ ab ecclesia, ut timor adeundi superiorem contineret peccaturos.

Dici potest omnem monitionem subditi lapsi esse superiori reservatam vel ab ipso superiore vel potius ex natura religiosi status in quo impossibilitas aliter consulendi bono corporis et membrorum efficit ut mutetur materia correctionis fraternæ.

(1599) XV. Ex his autem quæ communia sunt statui religioso; ad minimum colligitur morali quadam evidentia (ut existimo) hoc sæpius esse licitum : si ergo ulterius consideremus ea, quæ Societatis propria sunt, plane concludemus, moraliter loquendo, semper ac de facto hoc licere et expedire, quia fere in omnibus circumstantiis, quas consideravimus, est aliquid speciale in hac religione, propter quod talis prælatorum providentia in hujusmodi lapsibus subditorum maxime necessaria est; præcipue vero propter ministeria Societatis circa proximos et varias occasiones in quibus ratione illorum ministeriorum possunt religiosi a suis prælatis constitui. Item propter majorem dependentiam, quam subditi habent a suis prælatis, non solum in muneribus et ministeriis suis, sed etiam in operibus pœnitentiæ, mortificationis et orationis, quibus in hujusmodi occasionibus juvari debent. Præterea propter specialem quamdam communicationem, et fraternam unionem, quam hæc religio profitetur, ratione cujus peccatum unius magis posset alios inficere, nisi summa vigilantia præveniretur. Accedit, quod juxta hujus religionis institutum necessarium est ab adolescentia et juventute religiosos in ea educari et institui : atque ita magna ex parte religiosos esse adolescentes, in qua ætate magis indigent providentia et disciplina prælatorum : in illis ergo regulariter hæc notitia prælatorum necessaria est; in aliis vero, qui jam sunt provectioris ætatis, diuque fuere in religione probati, bonumque sui

Probatur 2ª assertio num. v. Ex dictis saltem constat denuntiationem paternam immediatam in statu religioso sæpius licere; at respectu Societatis semper licere et expedire moraliter loquendo. Nam rationes hactenus positæ maxime locum habent in Societate; iisque vim addunt 1° varietas ministeriorum erga proximos,

2° major dependentia a superiore circa ministeria et in actionibus spiritalibus ad proprium profectum,

3° specialis communicatio mutua,

4° multitudo juniorum,

(1) *Huic modo.* Ita editt. quatuor. Legerem *huic incommodo*, nisi το *modo* accipi posset pro *statim*.

specimen dederunt, raro cum divina gratia erit necessarium hoc providentiæ genus; tamen quia semper in periculis versamur, et quia non habemus locum fixum et certum, et quia non semper domi continemur et includimur, sed propter salutem proximorum per varia loca peregrinamur, ac denique, quia superiorum providentia ad omnes generalis esse debet, et non omnes sunt æque constantes ac firmi; ideo generaliter optimum est, ut circa omnes hic modus custodiæ, ac providentiæ observetur. Tandem quanto hæc religio magis erga proximos versatur, tanto magis indiget bono nomine, et fama apud illos, tum ut ipsi proximi majori cum fiducia et securitate conscientias suas operariis Societatis aperiant; tum ut ex parte sociorum ministeria cum majori fructu et efficacia peragantur; ad utrumque autem finem maxime oportet, ut bonum nomen non fictum et fucatum sit, sed in vera ac solida virtute fundatum : quod vix aut nullo modo fieri aut conservari potest, nisi superior suorum subditorum defectus agnoscat, ut unumquemque applicet ad eam rem, cui sine suo detrimento et proximorum scandalo possit deservire, et ut, quem infirmum esse cognoverit, ad lucrandos alios non applicet, donec ipse curatus et lucratus sit; propter hæc ergo et alia fortasse, quæ sexta congregatio generalis consideravit, canonem illum 10 edidit, quo utraque assertio continetur, ita ut jam de illis nobis non sit integrum dubitare.

5° pericula continua,

6° frequentes peregrinationes,

7° necessitas habendi et merendi bonum nomen ut fideles fidant sociis et melius juventur.

Ex congr. 6ª can. 10 certa fit assertio 1ª in num. II, et assertio 2ª in n. V.

(1400) XVI. Dices, si intra latitudinem caritatis possunt esse varii modi aut ordines corripiendi vel denuntiandi, ut ex hactenus dictis deducitur, certe ille, qui a Christo Domino est traditus, existimandus est ex suo genere perfectior, namque illa ejus verba, aut verum præceptum continent, aut saltem consilium, ut cap. 7, num. IX, ostensum fuit; ergo propter neutrum titulum præcepti, scilicet, vel consilii potest ille ordo dimitti, aut renuntiari, quia vel semper (licet non pro semper cum sit affirmativus) obligat, vel perfectio caritatis illum postulat. De hac objectione iterum in cap. seq. respondendo ad 4 rationem recurret sermo; nunc dicimus sive obligationis sit ille ordo, sive consilii, non fuisse a Christo datum nisi stante jure cujusque proprio in sua fama, non autem eo renuntiato; regula vero Societatis supponit perfectam illius juris renuntiationem. Neque absolute verum est, Christum semper perfectissima docuisse, sed perfectissima huic, vel illi personarum statui. Nam apostolos multa docuit in sermone habito in monte, Matth. 5. Turbis vero minora [tradidit], ut Augustinus lib. I, de sermone Domini in monte, et Ambrosius lib. V in Lucam. cap. 6, notarunt; imo et idem servari in eisdem personis pro diversis temporibus vulgare documentum est, juxta Pauli metaphoram de lacte et cibo solido, Hebr. 5. Ergo eo ipso quod in sua ecclesia Christus Dominus religiosum statum esse voluit, virtute docuit, quidquid perfectionis in eo optari rationabiliter potest.

Objectio : Ordo correctionis a Christo traditus, 1° est ex genere perfectior, 2° non potest relinqui ob præceptum vel ob consilium quum præcipiatur ipse vel consulatur.

Objectioni satisfit, tum infra, tum statim : quia Christus nec locutus est stante, sed renuntiato jure ad famam; nec semper docuit perfectissima absolute, sed respective; et volendo statum religiosum, virtute docuit perfectionem ei consentaneam.

August.

Ambros.

(1401) XVII. Ultimo vero præter illas regulæ moderationes, in cap. 7 a num. XXI, ponderatas addendum est, per hæc omnia non excludi, quin in singularibus actibus considerandum sit, an cesset omnino ratio immediatæ delationis ad prælatum : cessare autem poterit, si in aliquo particulari casu contingat, ut pensatis omnibus circumstantiis, prudenter judicetur notitiam superioris, nec necessariam nec utiliorem esse futuram, ad emendationem fratris, securitatem religionis, et alios fines honestos, qui per talem denuntiationem intendi possunt (quod quia rarissimum erit, ideo a lege seu regula non curatur); nam tunc abstinendum est a tali denuntiatione, si lapsus sit occultus, et nullum offendiculum aliis præbuerit, nec in futurum timeatur. Tunc enim urget ratio illa caritatis, ut subveniatur proximo in majoribus bonis, cum minimo, vel nullo incommodo in bonis inferioris ordinis, si fieri possit; et hoc solum probat communis schola theologorum, quando affirmat præceptum correctionis fraternæ obligare etiam ad servandum ordinem ejus; semper enim intelligunt quando, ceteris paribus in spiritualibus bonis, servari potest conservando proximi famam. Quamvis enim hæc famæ diminutio apud prælatum prudentem, et qui subditum diligit ut filium et servaturus est secretum, non videatur magna jactura; nihilominus si absque rationabili causa fiat, non potest excusari a culpa. Quotiescumque enim occultum peccatum fratris alteri (quicumque ille sit) sine justa causa revelatur, vitium est detractionis, juxta doctrinam communem, cum D. Thomæ 2. 2, quæst. 73, art. 1 et 2; de qua videri potest

3ª assertio, seu potius moderatio duarum præcedentium : In singularibus actibus, præter moderationes de quibus in cap. 7, an. XXI, considerare oportet an absit omnis ratio denuntiationis paternæ immediatæ; nec denuntiandum, si absit.

Deferre fratris defectum ad prælatum etiam optimum, absque fine utili, detrahere est; proindeque peccatum ex genere suo mortale.

D. Thom.

75

Navar. Sot. Navarrus in cap. *inter verba*, conclus. 6, coroll. 1 et 33 et Soto dict. relect. de tegendo secreto membr. 2, dub. 3. Unde constat tale peccatum ex genere suo mortale esse; in individuo autem facile esse poterit veniale in præsenti materia : quia supponimus denuntiationem bona intentione fieri, etiamsi fortasse non prudenter fiat, quia illa intentio facit ut illa detractio non sit formalis, sed tantum materialis, quam frequenter esse peccatum veniale, dixit D. Thomas supra; et aliunde nocumentum, si quod est, multum minuitur, tum quia revelatio fit uni tantum personæ, et ita corrumpit famam, non in totum, sed in parte, ut dixit idem D. Thomas dict. art. 1 ad 2. Tum etiam, quia licet persona prælati gravis sit, tamen si sit talis, qualis esse debet, nihil propterea nocebit subdito, qui jam supponitur perfecte emendatus, vel emendandus per admonitionem ejus : quin potius semper afferet aliquam utilitatem spiritualem, moraliter loquendo, nam saltem impensius orabit pro illo, quando omnis alia occasio procurandi majorem ejus profectum desit, quod vix potest contingere. Quocirca raro poterit hoc ad culpam præsertim mortalem damnari; nisi quando ex parte superioris timetur, quod non recte utetur illa notitia in bonum ipsius subditi, quia v. g. vel concipiet odium in illum, vel injustam, aut saltem imprudentem indignationem, quæ solet nimium affligere et inquietum reddere subditum. Idemque erit si ob fragilitatem et peculiarem fratris conditionem, similis perturbatio timeatur, etiam sine culpa superioris, quia si de facto denuntiatio non est illi profutura et alioqui non judicatur necessaria ad bonum commune, aut aliorum, quia per admonitionem secretam speratur prudenter sufficiens emendatio, non solum otiosum, sed etiam alienum a caritate esset talem denuntiationem facere.

Dicta denuntiatio imprudens 1° esse poterit venialis facile et sæpe ob bonam intentionem et quia fit tantum uni non nocituro, ut supponitur, ac saltem orationibus profuturo;

D. Thom.

2° erit mortalis si timeatur graviter nocitura, sive ob prælati pravitatem aut imprudentiam, sive ob fragilitatem denuntiandi cujus culpæ satis mederetur monitio fraterna.

CAPUT X.

Satisfit objectionibus in capite septimo propositis.

Regulæ circa denuntiationem paternam immediatam

(1402) I. Ex hac resolutione non est difficile respondere ad objectiones in cap. 7 factas. Nam in primis in regula Societatis nihil est huic doctrinæ contrarium. Nam prima regula ibi citata solum loquitur cum ipsis delinquentibus, non cum denuntiantibus, et ab illis solum exigit, *ut contenti sint*, et per hoc verbum (1) non datur aliis licentia, vel faciendi injurias, vel non servandi in hoc negotio non solum obligationem, sed etiam perfectionem caritatis; hoc enim nec rationi, nec religioni consentaneum est, ut per se constat. Duo ergo intelligo ibi postulari : unum est ut religiosus patienter, et sine perturbatione sustineat quidquid in hoc genere cum ipso factum fuerit, sive prudenter, sive ex nimio zelo non secundum scientiam factum sit; nam hæc præparatio animi digna est viris profitentibus perfectionem : neque ob eam aliis licet, quod alias non liceret, ut notum est. Alterum, ut plane intelligant et consentiant lapsus suos, quantumvis graves et occultos manifestandos esse prælatis, non solum propter necessitatem, sed etiam propter majorem spiritualem profectum ipsorum; nam licet hoc per se bonum sit et liceat, maxime in statu perfectionis, tamen quia res est difficilis, optimum est, ut in principio distincte proponatur, et consensus per proprii juris famæ cessionem postuletur, ut etiam inde constet non solum hoc licere ex lege caritatis; sed etiam fieri ex regula ejusdem caritatis perfectissimæ materiam. Et hoc significant verba illa : *Ad majorem in spiritu profectum*, etc. In illis enim tacite supponitur hunc finem maxime esse spectandum in hac denuntiatione; unde illo deficiente non esset ad illam progrediendum, nisi ratio boni communis illam [aliam denuntiationem] postulet quæ a multis *canonica* appellatur, ut cap. 8, num. IV, dixi. Alia vero regula, quæ ad denuntiantes loquitur, solum petit præparationem animi ad manifestandos alios *debito cum amore et caritate*. Per quod verbum, sicut exigitur manifestatio consentanea *debito cum amore et caritate*, ita excluditur omnis alius inordinatus affectus, quo manifestatio fieret apud superiorem, ut cap. 7, num. XXI, est annotatum. Unde cum Romæ (ut mihi constat) hæc regula a quodam scriptore in sua Summa casuum conscientiæ acriter impugnaretur, Gregorius XIII regulam petiit et legit, multumque illam commendavit, præsertim propter illa verba

initio capitis 7 allatæ exponuntur, et commendantur. Prima regula (9ª summarii) non est ut cuiquam aliquid liceat contra caritatem, sed tantum ut qui denuntiabuntur CONTENTI SINT; nimirum 1° patienter ferant si quis denuntiaret etiam imprudenter;

2° consentiant ut lapsus sui quantumvis occulti et graves immediate manifestentur prælatis, etiam unice ad profectum in spiritu.

Secunda regula (10ª summarii) est ut habeatur præparatio animi ad manifestandos alios DEBITO CUM AMORE ET CARITATE: quæ verba multum probans Gregorius XIII cuidam impugnatori obstitit.

(1) *Et per hoc verbum*. Editt. quatuor habent *Et per quod verbum*.

debito cum amore et caritate, jussitque partem illam illius libri expungi tamquam rem bonis religiosorum moribus contrariam.

Ad 1um argumentum in cap. 7. num. III, contra regulam denuntiationis paternæ, quoad priorem repugnantiam ejus regulæ cum evangelio, respondetur monitionem fraternam non requiri nisi ob legem caritatis; ideoque omitti posse ad majus bonum ex caritate intentum. Adde cum D. Thoma ex verbis Christi apparere tantum necessitatem monitionis ante denuntiationem judicialem.

(1403) II. Ad primam ergo objectionem in cap. 7 ex textu evangelii, jam responsum est, ibi non contineri aliam legem nisi caritatis et in tantum ea omnia servanda esse, in quantum caritas postulat, et ita in Societate servanda esse conceditur. Verumtamen ipsa caritas, [ob finem] majoris boni quod regula intendit, docet habendam esse rationem fratris, non solum quoad emendandum præteritum, sed etiam quoad cavendum futurum perfecto modo ac magis securo, nec solum consulendum esse eo perfecto modo fratri peccanti; sed etiam aliis, quibus potest nocere, et multo magis bono communi. Deinde dico cum D. Thoma, dict. quodlib., ex vi verborum Christi secretam monitionem postulari antequam peccatum dicatur ecclesiæ, id est, prælato ut judici, qui excommunicare possit contumacem et consequenter ex verbis Christi colligi non posse ante denuntiationem, quæ fit superiori ut patri, esse necessariam secretam monitionem : ergo in rigore verba Christi parum urgent. Unde ad aliud membrum sumptum ex fine hujus præcepti, qui est fratrem lucrari, ex dictis etiam patet responsio : nam si id interpretemur de denuntiatione judiciali, illa proprie non ordinatur nisi ad præteritum; sic vero non recte accommodatur objectio, quia non agimus de tali denuntiatione : si vero generalius loquamur de correptione, quam postulat caritas, sic non ordinatur tantum ad emendandum præteritum, sed etiam ad cavendum futurum, et ad alios fines boni communis, propter quos expedit sæpe ut prælatus habeat notitiam facti commissi, etiamsi emendatum sit, et ad hæc omnia extendi potest lucrum fratris; nam ipse quando religiosus est, debet ad perfectionem aspirare, atque adeo illi perfectioni proportionatam emendationem amplecti, et communi bono consulere, unde hoc totum tamquam lucrum suum æstimare debet.

Quoad repugnantiam posteriorem regulæ Societatis cum evangelio sic respondetur : Christus denuntiationem delicti emendati si exclusit, locutus est de judiciali denuntiatione, non de paterna; si admisit ad omnes fines caritati consentaneos, eodem modo Societas id ipsum admittit ad bonum rei, aut aliorum, aut communitatis.

Ad 2um argumentum sumptum ex jure canonico in eodem cap. 7, num. III, respondetur loca objecta spectare ad denuntiationem judicialem probabiliter;

(1404) III. Ad secundum [argumentum sic respondetur] : Probabile satis est jura omnia, quæ de denuntiatione loquuntur, et ad illam postulant ut præcedat caritativa monitio (quæ etiam a prælato facta secreta est in suo gradu, ut statim dicemus), loqui de denuntiatione judiciali, et sine dubio de illa est sermo in dict. cap. *cum dilectus.* Et idem colligitur ex cap. *qualiter et quando*, et ex his, quæ ibi notantur per doctores et per se hoc est credibile, quia illa jura statuunt ordinem judicialem et forensem, quoad omnes vias, quibus in eo procedi potest, quas attingemus cap. seq. ubi hujus etiam ordinis rationem reddemus. Neque obstat quod illa jura fundantur in Christi verbis, tum quia illud potest intelligi per quamdam imitationem, non quod definiat illum esse sensum verborum Christi : tum etiam, quia, ut dixi in illo cap. 7, num. XV, satis probabiliter intelligitur illud verbum Christi, *dic ecclesiæ*, de denuntiatione judiciali : illa ergo jura non statuunt aliquod jus positivum (quod notandum est) circa denuntiationem paternam, et ideo illis non obstantibus, solus ille ordo est in præcepto in tali denuntiatione, quo sublato caritas offenditur : an vero respectu denuntiationis judicialis præceptum illud et latum sit, et semper obliget, sequenti capite videbimus.

certe autem nihil ibi statutum respectu denuntiationis paternæ.

Monitio facta a prælato, ex notitia paterne deferentis, adhuc secreta est, et qualem jura requirunt ante denuntiationem judicialem :

(1405) IV. Nunc solum adverto denuntiationem hanc paternam ad hoc proxime ordinari, ut frater secreto moneatur, et corripiatur, quamvis non immediate per prælatum : Unde si prælati monitio non sufficiat, illa erit satis, ut ad denuntiationem judicialem procedi possit, si aliæ circumstantiæ concurrant ad transeundum ad tale forum. Quia cum jura dicunt ante denuntiationem illam debere præcedere monitionem secretam, non dicunt illam monitionem necessario debere fieri immediate ab ipsomet fratre, qui vidit vel novit delictum, sed solum quod fiat; ergo si per eum facta est, qui maxime prodesse posset, nempe per superiorem, id satis est. Unde etiam obiter addo hunc modum corrigendi fratrem media correctione paterna non esse alienum a verbo Christi : *Corripe eum inter te et ipsum solum*, nam intentio horum verborum solum est, ut frater occulte peccans occulte et cum omni secreto, quoad fieri possit, corripiatur. Uti autem ministerio prælati ad hujusmodi correptionem propter majus bonum fratris, vel commune, non est contra hoc secretum, nec excedit modum occultum, quem talis actio secundum rectam rationem requirit, et ideo in eo casu particula, *solum*, non excludit quemcumque alium, sed solum

est etiam conformis evangelio, cujus verba TE ET IPSUM SOLUM vel non excludunt tertium qui majori bono fratris vel aliorum utilis sit, vel reum cum suo superiore unicam personam reputant.

alium, qui ad talem correctionem, neque necessarius, neque utilis est; vel etiam excludit alium simpliciter; subditus autem, ejusque superior ad hunc effectum non ponunt in numero, ut dialectici loquuntur, atque hoc solum sensit Augustinus citatus in dict. cap. *Si peccaverit* 2, quæst. 1, ut indicant illa verba : *Quia secretum fuit quando in te peccavit, secretum quære cum corrigis, quod in te peccavit; nam si solus nosti, quia peccavit in te, et cum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor :* ubi secretam correptionem solum distinguit a publica; unde non excludit tertiam personam, si necessaria sit, sed alias : et infra ponit exemplum in episcopo, qui solus scit delictum, et ideo solus corripit : dicitur autem solus scire, etiamsi per alium sciat qui paterne denuntiavit. Unde subdit : *Sunt homines adulteri in domibus suis in secreto peccantes, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus : nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus; ubi contigit malum, ibi moriatur malum.* Ex quo plane constat secretam correptionem apud Augustinum, non excludere denuntiationem paternam, factam prælato. Concilium denique Aquisgran. non loquitur de subditis, sed de prælatis ipsis, quos monet tanta lenitate procedere, ut sæpius præmoneant, priusquam ad publicam vindictam procedant. Unde post citata verba, subdit : *Et si his admonitionibus non cesserit, in publica objurgatione corripiatur.* Posteaque prosequitur modum vindictæ juxta qualitatem delicti, et dispositionem delinquentis.

Sensit Augustinus a secreta correptione alienam non esse denuntiationem paternam prælato.

(1406) V. Major difficultas esse videtur in tertia objectione; nam Basilius et Augustinus in ea citati, de religiosis in particulari loquuntur; imo eis regulam tradunt, et tamen absolute eis commendant hunc ordinem prius monendi, quam res ad antistitem deferatur. Sed potest primo responderi eos locutos esse de denuntiatione judiciaria; quod in Augustino habet difficultatem, quam statim attingam. In Basilio vero potest facile sustineri; simplicior vero responsio est, Basilium in primis intellexisse Christi verba de ordine servando in correctione fraterna, et illud met præceptum nulla alia expositione addita suis monachis commendasse, neque aliquam aliam specialem regulam de hoc dedisse; quia fortasse eo tempore non existimavit aliud esse necessarium. Non tamen tacuit in illa reg. 46 ex fusioribus, quidquid est in quo peccetur, id [monachos] referre ad antistitem debere; addidit vero limitationem : *Si illud ipsi curare non possint :* cui nos intelligimus æquivalere illam : *Cum debito amore et caritate :* nam curatio illa intelligi debet perfecta, et quæ morale periculum in futurum excludat, tam in ipso fratre, quam in aliis et in communi bono, et nomine totius communitatis. Et ideo in alia reg. 25 ex brevioribus expresse dixit, consilii causa et propter bonum aliorum licitum esse alteri revelare peccatum fratris; sub quibus causis comprehenduntur omnes, quæ fuerint consentaneæ statui religioso. Atque ita doctrina eadem est, et nullo modo contraria, quamvis necessitate et discursu temporum magis fuerit explicata.

Ad 3um argumentum in cap. 7, n. IV, ubi Basilius et Augustinus docent reum monendum ante denuntiationem, in primis dici potest eos intellexisse judicialem. Deinde ad locum Basilii respondetur verba Christi fuisse ibi monachis proposita sine addito, vel quia nihil tunc additum oportuit, vel quia alibi

Basilius virtualiter approbat ut peccatum fratris alteri reveletur ob quamlibet causam statu religioso dignam.

(1407) VI. In Augustino illud difficile videri potest, quod ante denuntiationem prælati postulat monitionem secretam, et tamen statim consulit, ut testes non inducantur antequam denuntiatio prælato fiat : *Ne forte* (inquit) *possit secretius correptus non innotescere ceteris.* Nam si loquatur de denuntiatione judiciali, cur non præcedet inductio testium, quæ necessaria est, ut constet adhibita esse alia convenientia remedia? Si vero loquitur de denuntiatione paterna, videtur nobis esse contrarius. Deinde illa Augustini regula, vel fundata est in evangelio, et sic cur potius, quoad unam partem, quam quoad alteram servanda proponitur? vel fundatur solum in congruentia morali, et sic etiam videtur Augustinus sentire, considerato prudenter ordine caritatis secundum se, vel necessarium, vel saltem melius esse, etiam inter religiosos, ut monitio privata præcedat.

Locus Augustini in eodem tertio argumento adductus urgetur magis. Ubi enim ab Augustino 1° tria requiruntur hoc ordine : primum, monitio secreta; secundum, denuntiatio prælato; tertium, inductio testium; porro si loqueretur de denuntiatione judiciali, non tertiam poneret inductionem testium; at si agit de denuntiatione paterna, doctrinam hic traditam impugnat; 2° innuitur spectata caritate secundum se melius esse etiam inter religiosos ut monitio secreta præcedat.

(1408) VII. Respondetur ex Divi Thomæ 2. 2, quæst. 33, art. 8 ad 4, Augustinum partim locutum esse de judiciali denuntiatione, partim de paterna, et quoad primam velle ut observetur ordo evangelicus, ita tamen ut si post monitionem secretam inducendi sint testes, quia frater noluit corrigi, primus illorum testium sit prælatus, quod fit deferendo ad illum delictum, non ut judicem, sed ut patrem, ut si forte id sufficiat, non innotescat ceteris; unde subdit, si negaverit, tunc alios adhibendos esse; ut convincatur et puniatur.

Ad textum de quo in num. VI, responsio D. Thomæ est Augustinum velle ut si monitio fuerit inutilis, testium inducendorum primus sit prælatus solus (quæ est denuntiatio paterna); atque nisi id sufficiat,

sequatur denuntiatio judicialis.

Ubi jam loquitur de transitu ad denuntiationem judicialem. Ergo saltem habemus ex loco Augustini totum ordinem judicialem non esse necessarium ad denuntiationem paternam : unde etiam fit, ut ex vi illius præcepti, nec monitio fraterna necessaria sit : quia, ut D. Thomas repetit in prædicta solutione, cum dicitur prælato ut patri, non dicitur ecclesiæ. Negare autem non possumus, quin Augustinus ibi consilium præbeat, prius secrete monendi; subintelligit tamen conditionem, si sit spes, quod illa sufficiat ad perfectam correptionem. Et verisimile est in eo statu et juxta occurrentes illo tempore circumstantias Augustinum prudenter judicasse, illud medium sæpe futurum fuisse sufficiens, et ideo illud consuluisse : nihilominus tamen si consideratis aliis circumstantiis judicetur melius, statim convenire prælatum, propter majorem efficaciam vel securitatem, non negat Augustinus posse ordinem mutari.

Suadet quidem Augustinus ut monitio præcedat denuntiationem paternam : verum non ideo negat monitionem posse omitti ob majus bonum in alio statu aliisve circumstantiis.

Respondetur amplius ad textum de quo in num. VI. — Ibi petit Augustinus ut de lapsu fratris quando non constat frater moneatur; quando constat, moneatur superior.

(1409) VIII. Quin potius si attente ibi legatur, solum postulat ut frater prius moneatur, quam prava indicia (1) levioris animi in eo appareant, ut patet ex illis verbis : *Si hanc de qua loquor oculi petulantiam, in aliquo vestrum adverteritis statim admonete, ne cœpta progrediatur, sed de proximo corrigatur*. Et subjungit : *Si autem et post admonitionem iterum, vel alio quocumque die idipsum eum facere videritis, jam velut vulneratum sanandum prodat quicumque hoc potuerit invenire*. Et paulo post declarat tunc delictum prodendum esse prælato. Ergo ex mente Augustini, quando fratris conscientia graviter vulnerata esse intelligitur, satis consultum est statim ad patrem recurrere, ut ei medeatur; quamvis ubi nondum de lapsu constat, sed solum aliquod leve indicium, quod ex negligentia, aut ex levitate animi procedere potest, non oportet statim ad prælatum recurrere pro incerto lapsu fratris, sed fratrem monere. Denique (ut supra num. V et VII dicebam) licet hoc arbitrium seu consilium Augustini regulariter forte fuerit expediens eo tempore, et in eo vitæ genere; nunc ubi aliud est vitæ institutum, et majora pericula, majorque dependentia subditorum a prælato, potest frequentius expedire etiam in simili casu, in quo scilicet *petulantia oculorum erga feminas in fratre cernitur*, statim prælatus moneatur, ut radicitus occasionem auferat. Denique ad D. Thomam ibidem citatum respondetur ibi locutum esse de denuntiatione judiciali; alio vero loco a nobis citato satis explicuisse quid de denuntiatione paterna sentiendum.

Interim hoc tempore et in Societate Jesu utilior sæpe esse potest denuntiatio paterna immediata circa quosdam lapsus incertos.

Ad D. Thomam in cap. 7, in fine ejusdem numeri IV objectum, respondetur ipsum agere de sola denuntiatione judiciali.

(1410) IX. Ad quartam rationem concedi potest totum quod per eam intenditur, nimirum ubi notitia superioris ad spiritualem aliquem fructum necessaria non est, neque ad commune bonum, tunc non esse licitum illi denuntiare lapsum fratris : hoc enim solum probat discursus ibi factus. Nos autem dicimus in religionis statu, et præsertim in nostra Societate, per se loquendo, et ut in plurimum necessariam esse, aut saltem valde proficuam hanc notitiam superioris, et infamiam, quæ ex illa generatur, si frater vere et ex corde emendari velit, esse prope nullam, et ideo regulariter ac per se loquendo, intercedere sufficientem rationem ob quam in hoc genere denuntiationis paternæ, prævia monitio prætermittatur.

Ad 4um argumentum positum in cap. 7, n. V, respondetur denuntiationem paternam immediatam 1° non licere quando ad nullum fructum spiritalem necessaria est, 2° regulariter ac per se loquendo semper licere in religionis statu et præsertim in Societate; quia ut plurimum necessaria est aut utilissima, et moraliter non nocet famæ rei vere pœnitentis.

(1411) X. Sed instabit aliquis : nam hinc sequitur hunc ordinem corrigendi saltem in statu religioso esse simpliciter meliorem; quod videtur absurdum, cum Christus Dominus alium ordinem simpliciter docuerit. Circa hanc objectionem Bañes 2. 2, quæst. 33, art. 8, dub. 2 ad primam confirmationem 7 argumenti; tacite de Societate sub nomine cujusdam religionis agens, existimat in primis Constitutionem Societatis in hac parte esse justam, eo titulo, quod religiosi ejus renuntient juri suo, quoad famam erga prælatum. Addit vero ulterius maxime attendendum esse, ne prædicta Constitutio, quæ ratione renuntiationis proprii juris potest esse justa, sub alia ratione falsa defendatur; videlicet quoniam alio modo nulla communitas potest bene gubernari; nam hoc esset dicere ordinem correctionis evangelicum et naturalem esse perniciosum communitatibus, ac proinde neque in præcepto, neque in consilio esse, quod erroneum esset, cum ordo ille, ab ipso Christo traditus sit, et a patribus et theologis summa veneratione susceptus. Hæc fere prædictus auctor : quæ nihil repugnant his quæ hactenus diximus, neque in his, quæ spectant ad

Instantia contra nunc dicta. — Hinc denuntiatio paterna immediata videretur saltem pro religiosis ordo corrigendi melior eo ordine quem Christus docuit.

Quid Bañes circa hanc instantiam scripserit. — Scripsit (quod hactenus dictis non repugnat) denuntiationem immediatam in Societate 1° esse justam ob jus famæ renuntiatum, 2° non esse defendendam negando communitates ea carentes bene gubernari; sic enim impugnaretur quasi nec præceptus nec sub consilio naturalis et evangelicus ordo correctionis.

(1) *Prava indicia*. Ita cum editt. 1626, 1741; editt. 1625, 1634 habent *parva indicia*.

naturale jus, potest fere esse diversitas sententiarum, nam (ut idem bene subjungit) varietas judiciorum, quæ in hoc esse potest, non tam circa legis obligationem, quam circa ejus applicationem ad opus versatur.

Auctoris decisio : Denuntiatio paterna immediata 1° temere et imprudentissime, non tamen directe contra evangelium, diceretur necessaria bono regimini cujuslibet communitatis in genere; 2° dici potest utilius admitti quam non admitti pro qualibet aut saltem pro aliqua communitate religiosa; 3° nullibi sic admittitur quin possit remanere in aliquo casu utilitas vel obligatio utendi sola monitione secreta; 4° etiam quando adhibenda est, interdum juvat præmittere monitionem.

(1412) XI. In hoc ergo sensu loquendo, addendum nobis superest temerarium quidem, et contra omnem prudentiam esse asserere, nullam communitatem posse bene gubernari, nisi Constitutionem habet, vel usum denuntiandi prælato peccata occulta, nulla prævia monitione; nam hoc licet non sit directe contrarium verbis Christi (ut falso supponit Bañes,) quæ multis aliis modis commode explicantur, ut vidimus; est tamen præter omnem rationem, et præter omnem usum ecclesiæ, et nulla auctoritate fundatum. Nihilominus tamen loquendo de communitate religiosa, vere et prudenter dici potest, non posse æque bene gubernari et conservari, si omnes subditi persuadeantur se non posse licite denuntiare prælatis lapsus fratrum, nisi tentando prius illos emendare per secretam monitionem; nam (ut Innocentius III significavit) in religioso statu habere tantum curam privatæ famæ fratris erga solum prælatum, sine respectu ad majus bonum spirituale fratris et sociorum, ac totius religionis, esto malum non sit, non potest generaliter loquendo esse utilius ad majorem perfectionem. Vel saltem licet quis nolit [hoc] admittere in communi de religioso statu, quia in illo potest esse magna varietas, et in aliquo vivendi modo posset fortasse aliud expedire : nihilominus loquendo de aliqua communitate in particulari optime et prudenter potest quis sentire et dicere doctrinam illam non esse convenientem ad meliorem gubernationem ejus; quin potius regulariter in ea expedire uti prudentia prælati ad emendandum subditum, et prævenienda incommoda, quamvis neque conveniat, neque liceat in particulari alium ordinem semper excludere, ut declaratum est. Unde etiam addo per hanc doctrinam numquam ita excludi monitionem secretam, quin possit aliquando frater prius convenire fratrem, non ut sua aliquali correptione contentus sit, sed ut illum disponat ad prælati correptionem, eique persuadeat ipsi expedire, ut prælatus conveniens remedium illi malo adhibeat; per hoc enim non impeditur, quominus denuntiatio fiat prælato ut patri, sed suaviori modo fiat, et ita minus exasperetur aut perturbetur.

Alteri instantiæ occurritur. Videlicet quamvis frater præmonitus promittat emendationem, denuntiatio paterna 1° regulariter loquendo debet adhuc fieri majoris fructus gratia, et quia hoc leve incommodum est religioso qui tenetur se aperire superiori;

(1413) XII. Dices, si tunc [quum monitionem præmittis] frater pœnitentiam ostendat, et non repugnet emendationi delicti, superfluum esse ultra progredi. Respondetur negando consequentiam, tum quia etiam post emendationem necessaria esse solet providentia prælati, ad tollendas occasiones in futurum : tum etiam, quia raro possumus adeo confidere de præsenti proposito, aut ostensione pœnitentiæ, ut propter commune bonum et majorem profectum ipsius fratris, non sit saltem melius et utilius rem totam ad prælatum deferre, ut etiam in disp. 8, de caritate, sect. 6 a n. 11, tradidimus. Quod aliunde (1) etiam confirmatur : nam ex sententia sanctorum patrum, quos supra cap. 6, a num. IV retuli, unusquisque religiosus debet statum conscientiæ suæ prælato aperire, ut ab eo melius dirigatur; quod signum est (2) illam notitiam apud superiorem non reputari infamiam tanti momenti, ut propter spiritualem directionem contemnenda non sit; merito ergo in prædicto casu, unus frater alium inducit, ut tota res ad prælatum deferatur, et tunc si delinquens consenserit, negotium (ut dixi) suavius et cum majori fructu transigetur; si autem repugnaverit, erit irrationabiliter invitus, et eo ipso timeri potest de illius efficaci pœnitentia et constanti emendatione, regulariter loquendo, ut dixi, quia in individuo, aliquando et rarissime, decurrere possunt rationes et indicia, quæ contrarium persuadeant, ut in fine capitis præcedentis advertimus.

2° aliquando sed rarissime erit omittenda.

Primus processus seu modus agendi quem tenebit prælatus, cum subdito sibi paterne delato. — Debet prælatus subditum secreto monere; potest eum secreto punire in satisfactionem et in medicinam;

(1414) XIII. Jam vero superest inquirendum, quid possit ac debeat prælatus cum subdito agere postquam illius lapsum per hanc paternam denuntiationem agnovit. In quod (3) breviter dicendum est : debere in primis prælatum secreto monere et corripere subditum, qui si delictum suum agnoscat, et emendationem promittat, ultra progrediendum non est, neque ad vindictam publicam, neque ad aliquam infa-

(1) *Quod aliunde.* Editt. quatuor habent *Quod inde.*
(2) *Quod signum est.* Editt. quatuor habent *quia signum est.*
(3) *In quod.* Editt. quatuor habent *Id quod.*

miam; potest tamen superior (quod satis conforme est decreto Clementis VIII de casibus reservatis § 7 ibi, *licet tamen superioribus*, etc.) secretam pœnitentiam pro ratione delicti imponere, vel ad satisfactionem, vel ad medicinam, ita fere Soto dict. memb. 2, quæst. 4, concl. 7, Navarrus in cap. inter verba conclus. 6, num. 250. Ait etiam Soto jure posse subditum paterne castigare aut flagellare non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum; sed difficile est hæc duo separare, nec video cur non possit tamquam pater secreto castigare delictum, quia commissum est; quamvis verum sit finem hujus castigationis præcipuum esse terrorem in futurum : potest autem etiam esse perfecta satisfactio pro præterito. Rursus potest prælatus occasiones peccandi subdito auferre, et ea ratione mutationem aliquam in occupatione vel habitatione circa eum facere; ita tamen ut nullum scandalum vel infamia sequatur. Si tamen ad eum finem necessarium non sit, nulla ratione debet illum contristare, aut ab officio amovere, nec minus quam antea honorare. Unde Calixtus papa epist. 2, cap. *ponderet*, dist. 50 : *Si aliquis* (inquit) *lapsus quocumque modo fuerit, portemus eum, et fraterno corripiamus affectu.* Et infra : *Porro sanctus David de mortiferis criminibus egit pœnitentiam, et tamen in honore permansit;* et similia multa ex aliis patribus ad hanc rem sumi possunt ex Gratiano dicta dist. capitulis sequentibus.

Sot.

Navar.

potest ei occasiones auferre, mutando etiam salva fama officium vel habitationem; sed hæc et similia non licent nisi amovendis occasionibus.

Gratian.

(1415) XIV. Secundo si subditus post superioris correptionem, nec crimen agnoscat, nec emendationem promittat, et alioqui moraliter constet prælato de delicto, saltem per fidem unius testis oculati, omni exceptione majoris, potest illum graviter reprehendere, etiam adhibitis duobus, vel tribus viris gravibus, si ad illum confundendum, et commovendum expedire censuerit. Potest etiam minas adhibere, quod explorabit ejus vitam, quod de illo nihil confidet, et similia. Imo juxta personæ qualitatem poterit aliquam religiosam correptionem, vel flagellationem, aut similem pœnitentiam injungere, aut exsequi, si ad timorem in futurum incutiendum opportunum esse prudenter judicaverit; quia ad hæc omnia sufficit illa probatio, et notitia, et ad illa extenditur munus paternum, etiam seclusa jurisdictione. Sicut pater naturalis potest in simili eventu castigare filium, si prudenter sibi persuadeat esse verum, quod sibi dictum est, etiamsi juridica, et plena probatio non intercedat. Denique poterit etiam illi præcipere cum omni rigore, et si oportuerit sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ut talem occasionem evitet, scilicet ut non eat in talem locum, vel talis personæ familiaritatem fugiat, etc. Quod præceptum potest imponere coram denuntiatione et testibus, ut si oportuerit, postea de illius transgressione constet : nam illud præceptum etiam est justum, et satis conveniens medium ad impediendum periculum subditi, qui tanto magis in illo versatur, quanto minus illud agnoscit, minusque voluntarie tollere vult. Hæc partim docuit Soto dict. quæst. 4, conclus. 7, partim addidit Bañes 22, quæst. 33, art. 8, dub. 4, concl. 3, contra eumdem Sotum, qui sine causa negat id quod diximus de paterna punitione. Verumtamen hæc omnia ex prudentia pendent, quia nulla lege humana vel prohibita, vel præscripta sunt, et ex se non excedunt potestatem dominativam patris : neque cedunt in infamiam notabilem subditi, cum ejus delictum non publicetur ultra limites correctionis fraternæ.

Secundus processus seu modus agendi superioris cum subdito sibi paterne delato. — Si subditus neget delictum moraliter certum prælatus potest eum coram tribus viris gravibus reprehendere; adhibere minas, flagellationem; occasionem sub pœna excommunicationis ipso facto prohibere coram testibus.

Sot.

His mediis per se justis utendum aut abstinendum ex prudentia.

(1416) XV. Tertio si his non obstantibus subditus est pertinax, et admonitionem nullam admittit, et delictum nec notorium est, nec probabile in judicio, nec vergit directe in damnum communitatis, non habet prælatus amplius, quod faciat circa delinquentem; sed oret pro illo, vigilet et occasiones, quas potuerit, auferat sine scandalo, aut infamatione subditi; quia non potest, propter occultum delictum illum infamare, neque ad aliud genus inquisitionis debet procedere, ut dicemus cap. 12, ubi etiam a num. XXXV exponemus quid agendum sit, quando delictum est probabile, aut directe vergit in damnum communitatis.

Tertius processus seu modus agendi est ut superior tantum oret, vigilet atque salva fama occasiones auferat, postquam primum et tertium agendi modum frustra adhibuerit cum subdito sibi paterne delato ob culpam occultam quæ non sit directe in damnum communitatis.

CAPUT XI.

De triplici modo procedendi in externo judicio contra delicta subditorum; ac primum de visitatione, seu generali inquisitione.

(1417) I. Diximus a cap. 7, de fraterna denuntiatione, sed priusquam in particulari declaremus necessarium non esse in

In capp. 7, 8, 9, 10 actum est de denuntiatione paterna :

agetur de forma judiciali generatim, in capp. 11 et 12; respectu vero Societatis Jesu in cap. 13.

Societate nostra usurpari totam judicialem formam in puniendis subditorum delictis, etiam usque ad ejectionem, quod cap. 13, præstabimus, generalem doctrinam et frequentius in hac materia receptam præmittere necesse est per duo sequentia (1) capita : nam inde melius intelligetur (2), an aliquid peculiare in hoc habeat Societas, et qua ratione nitatur.

1ª suppositio triplicis modi procedendi in judicio exteriori; per accusationem judicialem, denuntiationem, inquisitionem.

Primo ergo supponenda est communis illa distinctio de triplici modo, quo prælati et judices possunt procedere in exteriori judicio ad cognoscenda vel punienda subditorum delicta, quæ circa crimen hæresis attulimus disp. 20, de fide sect. 4, scilicet per viam accusationis judicialis, denuntiationis et inquisitionis, quæ in jure sæpe distinguuntur : ut patet cap. *qualiter et quando*, 2, cum similibus, de accusationibus et cap. *licet Heli*, de simonia. Inter quos tres modos potissima differentia posita est in inchoando judicio, seu processu; nam in ejus medio et fine multum conveniunt, quamvis nonnullæ differentiæ intercedant; ut videbimus.

2ª suppositio duplicis formæ (juris scilicet positivi aut naturalis) observandæ accusando, denuntiando, inquirendo.

Est præterea supponendum, in his tribus procedendi modis aliquem ordinem et formam postulari ex jure positivo ecclesiastico, vel civili, quæ a sæcularibus judicibus servanda est; ut juste, et interdum etiam valide procedant : præter hanc autem formam considerari posse solam illam, quæ ex jure naturali et gentium requiritur, et sufficit ut facti veritate sufficienter inspecta possit ferri humanum judicium; sufficit, inquam, per se loquendo, seu ubi peculiare jus positivum non obligaverit.

Forma juris naturalis sufficit religionibus.

Hæc ergo posterior forma in qua sine strepitu et figura judicii sæcularis, plane et simpliciter, procedi potest ad justitiam servandam, explicanda a nobis est, quia in statu religioso, tamquam magis conveniens, est consuetudine recepta, et per canones et doctores approbata, ita significavit Innocentius III, in dict. cap. *qualiter et quando*, ubi explicato progressu judiciali, concludit : *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum.*

Id jure canonico, consuetudine et privilegiis munitur, ut constat ex COMPENDIO MENDICANTIUM, MONUMENTIS ORDINIS, COMPENDIO PRIVILEGIORUM S. J.

Et Bonifacius VIII, de hac re speciale privilegium mendicantibus concessit, quod refertur in Compendio mendicantium verbo *correctio fratrum*, et in lib. *Monumenta ordinis*, concessione 499, et in Compendio privilegiorum Societatis verbo *correctio* § 1, adnotarunt etiam Cajetanus 2. 2, quæst. 70, art. 2, et cum eo Soto lib. v de justitia, quæst. 7, art. 2 in fine, et congruentias insinuant, quia in religionibus debet esse sincera et plana cognitio criminum, et quia ibi supplicia non sunt adeo acerba, eo quod non sunt tam ad puniendum, quam ad salutem animæ : item in favorem regularis observantiæ : ac denique, quia per se credibile est procedere judices cum majori caritate, et puriore intentione, et testes etiam et alias personas, quæ intervenirent, esse fide dignas.

Cajet.

Sot.

Accedunt congruentiæ cur sufficiat cognitio plana criminum. Nam in religionibus, pœnæ sunt mitiores et propter animam; favendum est observantiæ; judices, testes, etc. rectius se gerunt.

(1418) II. His positis, inquisitio in hoc differt ab aliis duabus, quod in ea judex ipse incipit, et non alius eum provocat, deferendo ad aures ejus delictum, et postulando cognitionem ejus, sed ipse incipit eam inquirendo, et ideo vocatur hæc via inquisitionis. Quæ dupliciter fit, scilicet in generali, vel in particulari.

Inquisitio est quando judex a nemine provocatus incipit inquirere de delicto.

Inquisitio generalis fit in visitationibus religionum; quæ est per se justa et necessaria ad bonum religionis, et cujuscumque reipublicæ, vel communitatis bene institutæ; ut constat ex usu ecclesiæ, quia alias crescerent vitia cum libera facultate peccandi, quam multi acciperent si superioris vigilantiam et correctionem non timerent. Et ideo concilium Tridentinum sess. 25, cap. 20 de regularibus, præcipit regularibus prælatis exemptis ut monasteria sibi subdita visitent, et de monasteriis, quæ sunt ordinum capita, etiam statuit, ut juxta sanctæ sedis apostolicæ, et cujusque ordinis Constitutiones visitentur. Et in sess. 21, cap. 8, de reformatione, statuerat, ut episcopi visitent commendata monasteria, in quibus non viget regularis observantia, quæ aliis monasteriis, quæ sunt capita ejusdem ordinis non sunt subjecta : et jure communi, ac per Constitutiones omnium religionum hujusmodi visitationes commendatæ sunt.

Inquisitio seu visitatio generalis in religionibus non modo licita est, sed impediendis abusibus necessaria, et jussa in Tridentino.

(1419) III. Unde constat non solum licere, sed etiam ex debito et obligatione officii ad eas teneri prælatos religionum, quibus hæc cura demandata est. Ut sunt ordinarie in nostra Societate provinciales, extraordinarie vero visitatores a generali delegati, ut suo nomine et provincias et provinciales visitent, cum ipse non possit, propter innumeras alias, et gravissimas occupationes,

Imo dicta visitatio est obligatoria vi officii pro prælatis religiosis quibus committitur.

(1) *Per duo sequentia.* Editt. quatuor habent *per tria sequentia.*

(2) *Intelligetur.* Editt. quatuor habent *intelligitur.*

In Societate pertinet visitatio ad generalem primario : sed fieri solet ordinarie per provinciales, extraordinarie per visitatores.

per seipsum Societatem visitare. Hoc enim respectu totius Societatis ad illius munus maxime spectat, cum supremam habeat jurisdictionem in omnes : regulariter autem id non facit, quia, ut dicitur VIII part. Constit., cap. 1, § 7 : *Ad communicationem capitis cum suis membris confert plurimum, ut generalis magna ex parte Romæ resideat, ubi cum aliis omnibus locis Societatis faciliori utatur commercio.* Nam propter magnam dependentiam hujus religionis a suo capite regulariter necessarium est, ut firmam aliquam habitationem habeat, et propter specialem dependentiam ipsius a sede apostolica nullam potest habere magis commodam, quam Romam. Nihilominus tamen prout occasio et necessitas occurrerit, visitare poterit loca Societatis, prout ibidem dicitur in declaratione lit. H. Additur vero statim lit. I, munus visitandi valde proprium esse officii provincialis.

Cur autem ordinarie in tota Societate visitatio non fiat per generalem; ratio est quia nimis multis occupatur, et utilius Romæ habitat ob communicationem cum suis et vinculum cum sede apostolica.

(1420) IV. Supposita ergo necessitate, et legitimo usu harum visitationum, dicimus inquisitionem, quæ ex vi earum fit, quando alia specialis circumstantia non intercedit præter obligationem proprii muneris, solum posse fieri in generali ex parte personarum. Tribus enim modis potest prælatus inquirere de delictis. Primo in generali tam ex parte delictorum, quam personarum, ut quando prælatus visitans interrogat, an in communitate sint aliqua crimina, vel an leges et statuta serventur, vel an scias aliquem commisisse aliquod crimen, etc., et hic modus inquisitionis est per se justus, nullamque aliam circumstantiam prærequirit præter jus et actum visitandi; quia per illum modum interrogandi nulli fit injuria, et est moraliter necessarius ad inchoandam visitationem : nam illa interrogatio non est proprie actus judicialis, sed generalis gubernationis, et quasi præambulum quoddam ad judicium, si necessarium fuerit. Secundo fit inquisitio per interrogationem specialem ex parte delicti, generalem vero ex parte personarum : ut si prælatus interroget, an scias quempiam in hac domo habere proprium, vel noctu exiisse, vel similia. Et hæc inquisitio convenit cum præcedenti, quod sine ulla præcedente infamia personæ alicujus fieri potest : quia cum de nulla persona in particulari fiat interrogatio, nulli fit injuria, etiamsi infamia non præcesserit : ideoque quantum ad præsens attinet, utrumque modum sub generali inquisitione comprehendimus, et uterque de se licitus est : et ita quotidie fit ab inquisitoribus, episcopis et aliis visitatoribus.

Vi solius muneris visitandi inquirere non licet, nisi in generali ex parte personarum.

1us modus inquisitionis est quando ex solo jure et actu visitandi interrogatur generatim ex parte tam delictorum quam personarum; ejusque rei justitia patet quum neminem lædat et sit moraliter necessaria.

2us modus inquisitionis est specialim de delicto et generatim de personis; ejusque modi usus est licitus, etiam si infamia non præcesserit, nam nulli fit injuria.

Primus et secundus inquirendi modus dicitur hic generalis inquisitio.

(1421) V. Nihilominus tamen circa hunc secundum modum advertunt auctores, non debere usurpari, præsertim in religionibus, nisi speciale delictum, de quo interrogatur, præcesserit, vel de illo fit communis rumor et suspicio, quamvis de auctore nec infamia nec notitia sit; quia ubi nullus rumor de delicto etiam præcessit, nonnulla injuria videtur fieri communitati eo modo interrogando : quia eo ipso videtur generari suspicio aliquid hujusmodi in tali communitate factum esse. Quam quidem circumspectionem justam esse censeo in visitationibus religionum, præsertim quando peccata, de quibus inquiritur, sunt gravia et indecentia religiosis; nam si sint ordinarii defectus, qui frequenter et communiter committi solent, etiam a religiosis; vel si timetur majus periculum circa aliquem defectum in particulari, nullum est inconveniens de illo in particulari interrogare, etiamsi gravis sit : hac enim ratione inquisitores et episcopi de multis delictis in particulari inquirunt. Denique licet prælatus in hoc interdum bona intentione [longius] procedat, dummodo ad personas non descendat, non peccabit graviter; quia illud detrimentum communitatis fere nullum est, nam illa suspicio fere nullum habet fundamentum, nec minuit probitatem [existimatam] communitatis.

Cautela circa hunc 2um inquirendi modum de quo in num. IV. — Is adhibendus non est nisi præcesserit communis rumor de speciali delicto.

Admittitur cautela cum temperamento. Nam 1° licet inquirere speciatim de delictis levibus, vel de delicto gravi circa quod timeretur majus periculum;

2° leviter peccaret prælatus in hac re excedens bona fide.

(1422) VI. Tertio potest inquisitio fieri in particulari de tali persona : quæ etiam potest fieri, in particulari de tali delicto, ut an Petrus furatus fuerit; vel in generali, an commiserit aliquod delictum grave. Et uterque modus comprehendi solet sub inquisitione particulari, de qua communis regula est non licere hujusmodi particularem inquisitionem, nisi de tali persona præcedat infamia proportionata delicto, de qua regula statim dicemus. Hic solum adverto, quando hæc inquisitio non fit occasione alicujus delicti publici ad vindicandum illud, vel tollendum scandalum, vel injuriam; sed fit tantum titulo visitationis ratione officii, et usitatæ gubernationis, tunc considerandam esse personam, vel communitatem, ad quam directe ordinatur et instituitur visitatio. Nam si visitatio dirigitur ad totam communitatem, non licet

3us inquisitionis modus (seu inquisitio particularis) est interrogare de tali persona an commiserit delictum vel tale vel aliquod generatim.

Quo usque liceat modus 3us. — Quando non ob delictum publicum sed ob usitatam gubernationem fit visitatio vel 1° agitur de tota communitate, et tunc non licet inquirere de vitio particulari, nisi præce-

dat infamia interrogationi proportionata; vel 2° agitur de aliqua persona, et tunc semper licet eam designare v. g. Provincialem, et an aliquid in ejus moribus aut regimine notatum sit inquirere generatim; nihil tamen de particulari vitio cujus non præcederet infamia.

de uno interrogare magis in particulari, quam de aliis, nisi præcedente infamia proportionata interrogationi, id est, vel de tali vitio, si de illo fiat interrogatio, vel de vita ejus in genere, quod si minus proba, vel religiosa, si de vita ejus tantum inquiritur; quia tunc locum habet regula posita, et omnia fundamenta ejus infra tradenda. At si visitatio instituatur in particulari de aliqua persona ratione specialis muneris, tunc licitum est in particulari de illa interrogare, sine ulla prævia infamia, quomodo se gerat in suo munere, vel [an] aliquid in ea notatum fuerit, non descendendo ad particularia. Ratio est, quia sicut in visitatione communitatis generalis interrogatio necessaria est, ad inchoandam visitationem, ita cum visitatio per se instituatur de provinciali v. g., necessario inchoanda est per particularem interrogationem quoad illius personam, generalem vero de moribus, aut officio. Item, quia tunc nulla generatur suspicio de tali persona; etiamsi de illa in particulari fiat interrogatio, jam enim constat illam non fieri propter specialem suspicionem, quæ de illa habetur; sed quia illa est proprium et speciale objectum, ut sic dicam, talium visitationum. De particulari autem vitio ejus interrogari non poterit, nisi præcedat infamia propter rationem contrariam.

Non revelandum juridice in visitationibus ordinariis quod occultum est. Nam hoc est extra potestatem judicis; atque is licet absolute interrogans subintelligit ne respondeatur circa reos non infamatos.

(1423) VII. Atque hinc sequitur, in hujusmodi visitationibus non teneri subditum interrogatum etiam sub juramento ad manifestandum eum, quem deliquisse novit quando adeo occulta est persona, ut nulla infamia laboret. In quo conveniunt omnes doctores infra citandi. Et ratio est, quia judex non potest de tali persona juridice interrogare : ergo neque alter tenetur respondere illam personam manifestando. Unde licet prælatus absolute interroget, semper subintelligitur, an subditi sciant delictum de aliquo qui de tali delicto infamatus sit, ita fere D. Thomas 2. 2, quæst. 33, art. 7 ad 5, et ibi Cajetanus, Soto et alii infra referendi. Dices, ergo peccat prælatus simpliciter interrogando, quia præbet occasionem his qui sunt minus prudentes revelandi peccata secreta et infamandi? Respondetur; ita fatetur Navarrus coroll. 47, num. 179, dict. cap. *Inter verba*, dicens illum modum interrogationis esse contra

D. Thom.
Cajet.
Sot.

Illatio ex dictis est prælatum simpliciter interrogantem dare occasionem responsis indiscretis. — A visitatore præmonendus est subditus qui jubetur statim respondere ignorans quid liceat aut oporteat.

Navar.

jus, in cap. *qualiter et quando*, de accusationibus. Ubi Innocentius III proponit formam servandam in hujusmodi visitationibus generalibus : *Ut jurent subditi, quod super his, vel sciunt, vel credunt esse in sua ecclesia reformandum tam in capite, quam in membris, exceptis occultis criminibus, meram et plenam dicant inquisitori veritatem*. Hoc ergo videtur profecto observandum a visitatoribus, quando a subditis exigunt ut statim respondeant, et alias non sunt satis instructi et prudentes, ut sciant de quibus possint licite aut debeant respondere. Si autem non coarctet, ut statim respondeant, non oberit generalis interrogatio, ut frequenter fieri solet in delictis generalibus : quia locus conceditur, ut etiam ignorantes possint consulere alios doctiores, ut prudenter respondeant. Similiter, quando subditus est sufficienter discretus, potest absolute interrogare, etiamsi statim debeat respondere, et ita in simili annotavit idem Navarrus coroll. 67, num. 434 et 435.

Navar.

1ª objectio contra proxime dicta : Ex capite 8 possunt prælato denuntiari omnia delicta occulta quorum denuntiatio prohibetur in proximo n. VII. — In proximo n. VII. prohibetur judicialis; in capite 8, permittitur paterna denuntiatio.

(1424) VIII. Sed objici potest, quia subditus potest licite denuntiare prælato tale crimen, etiamsi non præcesserit infamia, juxta dicta in cap. 8, ergo prælatus in generali visitatione potest ei præcipere, ut manifestet quemcumque noverit deliquisse, quantumvis occultus et sine infamia sit. Respondetur negando antecedens intellectum de denuntiatione judiciali, quæ per hanc generalem visitationem intenditur; in illo autem cap. locuti sumus de paterna, secreta, ac privata denuntiatione facta soli prælato. Quapropter oportet attendere non eas confundere, neque ab una ad aliam transitum inordinatum facere. Unde si prælatus idem, deposito visitatoris judicialis munere (ut sic dicam), postulet vel præcipiat sibi ut patri, et in ordine tantum ad emendationem secretam denuntiari ea, quæ ad bonum communitatis, vel cujuscumque particularis personæ opportuna fuerint, debet in primis subditus considerare an sit prælatus ordinarius, ad quem utrumque munus pertinet, vel sit tantum delegatus ad inquirendum vel visitandum in tali causa in ordine ad punitionem delicti. Nam in hoc posteriori casu non debet parere; quia in tali persona non habet locum illa duplex consideratio; secus vero si esset delegatus

Visitatori denuntiationem paternam præcipienti, si sit tantum delegatus ad unam causam parendum non est; secus quando tria concurrunt : 1° sit ordinarius prælatus vel proprie, vel ex modo suæ delegationis, 2° moraliter constet ipsum ea notitia non usurum ad visitationem juridicam, 3° in-

(1) *Quia locus*. Editt. quatuor habent *qui locus*.

tendatur majus bonum fratris vel communitatis.

cum plena commissione et superioritate; tunc enim ordinariis prælatis quoad hoc æquiparatur. Ulterius vero debet sibi persuadere subditus prælatum vere, et ex animo ita interrogare, et non ut ea notitia utatur ad visitationem juridicam, quam principaliter intendit : nam si de hoc non sit moraliter certus, non debet personam manifestare : supposita autem morali fide de recta intentione prælati, potest, et debet illi obedire, quando juxta dicta in citato cap. 8, per talem manifestationem majus bonum fratris vel communitatis revera intenditur.

2ª objectio bipartita. Pars prior. Aliis vel communitati nocet quodlibet grave delictum religiosi; ergo quamvis absit infamia, reus denuntiandus est prælato generaliter interroganti.

(1425) IX. Dicet ulterius aliquis, esto non possit quis juridice denuntiare delictum fratris, quando non præcessit infamia regulariter loquendo, tamen in duobus casibus potest. Primus est quando delictum vergit in damnum communitatis et facile potest alios inficere : ob hanc enim causam in peccato hæresis tenetur quis denuntiare hæreticum, etiamsi infamatus non sit : et idem est de quolibet alio delicto, quod vergat in damnum communitatis, vel alterius tertii; ut sumitur ex D. Thomæ 2. 2, quæst. 33, art. 7 et doctores communiter in 4, dist. 19 et Soto dicta quæst. 4, concl. 2. Adrianus in 4 materia de correct. fraterna, et quodlib. 11 ad 4 difficultatem et canonistæ communiter in cap. *novit*, de judiciis, et Navarrus dict. cap. *inter verba;* sed gravis lapsus in religioso regulariter, et quasi ex intrinseca conditione talis status, vergit in commune damnum religionis, vel saltem aliorum religiosorum, ut supra cap. 9, num. XIII dicebamus : ergo hoc satis est, ut subditus teneatur respondere prælato generaliter interroganti manifestando personam, etiamsi infamia non laboret. Alter casus est, quando subditus secreto monuit delinquentem, et non potuit illum emendare, tunc enim bene potest licite juridice denuntiare prælato talem personam absque alia infamia : quia jura citata ad hanc denuntiationem non requirunt infamiam, sed solam præviam monitionem : ergo in eo casu tenebitur subditus manifestare talem personam prælato generaliter interroganti.

D. Thom.

Sot.

Adrian.

Navar.

Pars posterior. Denuntiationi juridicæ prærequiritur tantum monitio; ergo quamvis absit infamia, religiosus qui reum frustra monuerit debet illum denuntiare prælato generaliter interroganti.

Satisfit priori parti objectionis 2æ positæ in num. IX. — Grave delictum religiosi aliis vel communitati non semper ita nocet ut statim possit denuntiari juridice; nisi in casu ubi urgeret tertii vel communitatis periculum denuntiatione paterna non satis removendum.

(1426) X. Respondetur ad priorem partem, non omnia peccata religiosorum censenda esse ita vergere in commune damnum, ut ea ratione liceat illud [delictum] statim juridice denuntiare : multa enim sunt peccata privata et occulta, quæ nec ratione objecti, nec ratione scandali vergunt in aliorum damnum. Et quamvis verum sit in religiosis esse majus periculum infectionis, vel scandali, aut infamiæ, propter peculiarem status conditionem; hoc tamen non satis est, ut peccatum statim juridice denuntietur, quamvis sufficiat ut intra latitudinem correctionis fraternæ efficacissimum remedium procuretur. Dico autem id non esse satis in ea præcise generalitate spectatum : nam si in individuo sit periculum instans et urgens contra tertiam personam, vel in religionis infamiam et scandalum et denuntiatio paterna aut non credatur sufficiens, aut sit periculum in mora, tunc denuntiari statim potest prælato ut judici, modo infra declarando.

Satisfit posteriori parti objectionis 2æ positæ in num. IX. — Prælato generaliter interroganti 1° denuntiare non licet delictum occultum, si procedat per viam inquisitionis; 2° denuntiare oportet omnem materiam denuntiationis debitæ ex caritate vel ex regula, si hoc præcipiat prælatus; 3° satisfacere curandum est circa id omne quod manifestam injustitiam non continet, si hoc quamvis imprudenter præcipiat prælatus.

(1427) XI. In eo autem casu, et in secundo supra posito, addendum est, aliud esse respondere prælato interroganti tantum per viam inquisitionis; aliud vero esse obedire illi præcipienti mihi, ut denuntiem quidquid ita scio, ut vel alias debeam, vel saltem possim licite denuntiare. Hic loquimur tantum de priori modo, in quo subditus revelando delictum alicujus personæ in particulari, magis subit officium testis, quam denuntiantis, et ideo non potest revelare eum, qui non laborat infamia, ut statim probabitur. At vero si prælatus non ita interroget, sed absolute præcipiat subdito ut sibi denuntiet quidquid debet, vel potest licite, tunc supposita capacitate ex parte materiæ præceptum obligabit, quia justum est, cum sit de re honesta, et quæ potest esse vel necessaria, vel valde utilis ad commune bonum. Et quidem si præceptum sit solum de denuntiatione alias debita ex lege caritatis, vel regulæ, erit valde rationabile : quia et supponit gravem necessitatem talis denuntiationis, et ordinatur etiam ad exonerandam ejusdem subditi conscientiam : si autem sub præcepto imponatur omnis denuntiatio, quæ alias licite posset fieri, valde rigorosum est, et meo consilio non deberet imponi, quia exponitur subditus alicui periculo, et sæpius scrupulis, et difficultatibus implicabitur : tamen si de facto imponatur, timendum est etiam quoad omnem denuntiationem, quæ manifestam injustitiam non contineat.

CAPUT XII.

De modo procedendi per viam specialis inquisitionis [1ª pars], *aut judicialis denuntiationis* [2ª pars], *aut accusationis* [3ª pars].

1ª assertio quæ probatur auctoritate theologorum et canonistarum : Nisi præcedat infamia, prælato etiam regulari prohibetur inquisitio specialis, id est interrogare an talis tale delictum fecerit. D. Thom. Cajet. Sot. Cordub. D. Antonin. Angel. Armil. Sylvest. Panormit. Navar. Pet. Navar. Umbert.

(1428) I. Alius ergo modus inquirendi prælatorum, quem in prima parte tituli proponimus, est interrogando in particulari de tali persona, an fecerit tale vel tale delictum? Et in hoc processu, dicendum primo (estque regula generalis pertinens ad obligationem ipsius prælati etiam regularis), non posse prælatum ita inquirere, nisi supposita infamia talis personæ, ita D. Thomas dict. art. 7 ad ult. Cajetanus ibi, et Soto dict. quæst. 4 et ibi Corduba in additionibus. D. Antoninus III part., tit. 9, cap. 7, § 8. Summistæ omnes verbo *Inquisitio*, Angelus num. 2, Armilla num. 11, Sylvester *Inquisitio* 1, quæst. 3 et *Inquisitio* 2, quæst. 1. Doctores canonistæ communiter in cap. *qualiter* 2, de accusationibus, et in cap. *licet Heli*, de simonia, Panormitanus in cap. *olim*, de accusationibus num. 4, Navarrus in cap. *inter verba*, coroll. 63 per totum, et specialiter num. 293, Navarra lib. II, de restitutione cap. 4, num. 174; Umbertus super regulam D. Augustini. Habeturque hæc regula in jure in dict. cap. *qualiter*, et cap. *cum oporteat*, et cap. *inquisitionis*, de accusationibus, ubi decernitur non posse judices procedere ad inquisitionem particularem, nisi præcedat infamia.

Effugium primum assertionis 1æ est ut non admittatur pro foro regulari, in quo scilicet Innocentius III negat solemnitates juris esse necessarias. Præcluditur hoc effugium 1° quia idem pontifex infamiam præviam requirit in ipso regularium judicio; 2° quia Innocentius III anuens ut cum regularibus solemnitates juris omittantur, solas accidentales intelligit. Panorm. Felin.

(1429) II. Dices : illud procedere in judicio seculari, non vero in regulari, nam idem Innocentius III, in eodem cap. *qualiter*, in fine, dicit non esse necessarium servare ordinem ibi propositum cum personis regularibus. Sed contra hoc est, primo quia in dicto cap. *licet Heli*, de correctione regulari tractabatur, et tamen pontifex ait necessariam esse clamorosam insinuationem, id est, infamiam. Deinde, quia, ut doctores exponunt, quod Innocentius III ait de processu circa regulares, intelligitur quoad solemnitates accidentales judicii, non quoad substantialia, quæ ad veritatem et justitiam servandam necessaria sunt, ut ibi notant Panormitanus num. 10 et Felinus num. 16. At vero quod ad inquisitionem particularem præcedat infamia, est de substantialibus judicii, quod per talem modum inchoatur et magis ex natura rei necessarium, ne innocentes infamentur, quam ex jure positivo; et ideo jura citata indifferenter de omni judicio loquuntur, et ita intelligenda sunt.

Ne infamentur innocentes, natura rei magis quam jus positivum exigit ut infamia præcedat inquisitionem specialem.

Effugium alterum assertionis 1æ est ut non admittatur pro foro regulari Societatis, quia socii renuntiant juri famæ. Respondetur socios non renuntiare juri famæ nisi AD MAJOREM IN SPIRITU PROFECTUM; qui finis est solius correctionis fraternæ : at inquisitio judicialis tendit ad punitionem.

(1430) III. Dices rursum, esto hoc sit verum in aliis religionibus, tamen in Societate non videtur habere locum, eo quod censeantur in ingressu renuntiare juri suo quoad famam, ut superius in cap. 7, num. XVIII, in secundo modo defendendi regulam visum est. Respondetur non habere quidem locum in Societate, quoad fraternam correctionem propter dictam saltem renuntiationem juris; habere tamen quoad judicialem. Nam in § 8, cap. 4 examinis, unde maxime illa renuntiatio elici potest, dicitur : *Ad majorem in Spiritu profectum*, qui est finis correctionis fraternæ : non ergo renuntiatur in ordine ad punitionem, qui est finis inquisitionis judicialis. Et ideo neque in Societatis, neque [in] alicujus religionis regula hoc permittitur prælatis : neque habent aliquod privilegium, quod eos eximat ab obligatione servandi hunc ordinem in judicio, ut prædicti auctores, præsertim Antoninus, Sylvester et Armilla advertunt. Dices, in canone 10 congregationis 6æ cum in § 4 ageretur de denuntiatione secreta, ac facienda prælato ut patri, statim subditur in § 5, si credatur non profecturam correctionem paternam, teneri delatorem denuntiare juridice; ergo renuntiatur juri famæ in Societate etiam in ordine ad judicialem correctionem : probatur consequentia, quoniam citra talem renuntiationem, injuria fieret delinquenti, cujus secretum delictum in judicio propalaretur. Respondetur falsum esse injuriam fieri reo qui corrigi privatim non vult, si juridice deferatur, quia sibi imputare debet juridicam manifestationem sui delicti. Supponit autem citatum (1) decretum concurrere debere omnia quæ licitam faciant juridicam delationem.

Instabis, quia congregatio 6ª jubet deferri juridice eum cui putatur non profutura denuntiatio paterna.

Respondetur 1° sine prævia renuntiatione juris famæ, potest juridice deferri reus nolens corrigi privatim; 2° congregatio 6ª jussit delationem juridicam supponendo affore omnia requisita.

(1431) IV. Ab hac vero generali regula excipi solent nonnulli casus. Primus est, si delictum vergat in commune damnum

1ª exceptio a superiori prima assertione seu a regula

(1) *Supponit autem citatum*. Editt. 1625, 1626, 1634 habent *Supponit autem ad citatum*. Editt. 1744 habet *Supponitur autem ad citatum*.

posita in n. I, explicatur. — Infamiam prævia non requirit v. g. hæresis, machinatio valde noxia ordini religioso, et similia in commune damnum. Simanq.

reipubl. ut maxime esse solet peccatum hæresis, de quo hic non loquimur, quia illud inquisitoribus statim denuntiandum est. De qua exceptione videri potest Simanquas de catholicis institut. tit. 19, ubi et alios auctores, et optimas sententias patrum refert; videri etiam possunt quæ diximus tractatu 1 de fide, disput. 20, sect. 4 et in tractatu de caritate, disp. 5, sect. 6 a num. III. In præsenti autem censendum erit delictum contra commune bonum religionis, quando vel directe continet machinationem alicujus gravis nocumenti contra religionem, vel periculum imminet alicujus gravis infamiæ, aut scandali religionis. Sed objiciet aliquis, quia hæc exceptio magis spectat ad viam denuntiationis, vel inquisitionis generalis, quam particularis. In denuntiatione enim, ut supra cap. 8, n. XIV, insinuavimus, non requiritur præcedens infamia, sed monitio : hæc autem in hujusmodi delictis omitti potest, vel etiam debet. In inquisitione autem generali ex parte judicis non fit exceptio; tamen ex parte eorum, qui interrogantur, fit exceptio, ut teneantur particulares personas aperire, etiamsi infamatæ non sint in hujusmodi delictis. At vero in particulari inquisitione non videtur habere locum illa exceptio, quomodo enim potest in particulari interrogare de persona, quam omnino ignorat commisisse tale delictum solum propter delicti qualitatem? alias posset prælatus visitans, de quacumque persona particulari suo arbitrio inquirere an machinetur aliquid contra religionem, vel aliquid simile, quod absurdum plane est, et scandalosum; ergo qualitas delicti non satis est, ut prælatus ex officio procedens per viam inquisitionis interroget de particulari persona determinate. Respondeo necessariam sine dubio esse ut aliquid præcedat, quod prælatum moraliter inducat ad hujusmodi interrogationem. Differentia ergo solum esse potest, quod in his delictis aliquid sufficere potest sine infamia ad interrogandum in particulari, quod in aliis non sufficit. Quid autem illud sit, et an pertineat ad solum processum (1) per viam inquisitionis particularis, vel participet aliquid de aliis viis seu modis procedendi, statim explicabitur a num. VII.

Objectio contra proxime dicta. — Exceptio 1ª videtur efficere respectu talium delictorum ut in denuntiatione omittatur monitio, et ut in inquisitione generali oporteat reos quamvis non infamatos manifestari ab iis qui interrogantur; verum qualitas delicti non sufficit ad inquisitionem specialem, nisi quis falso admittat posse tunc prælatum de quolibet interrogare an talia fecerit.

Responsio objectioni est inquisitionem specialem non licere si nihil in eam ducat; sed sine infamia prævia fieri in delictis contra bonum commune.

(1452) V. Secundo excipi solent vitia nimis gravia et atrocia, ut propter eorum qualitatem possit de illis in particulari inquiri absque præcedente infamia, ita significat Angles quæst. de correctione fraterna art. 3, concl. 1 in fin. et refert esse opinionem communem in dicto cap. *qualiter, et quando*. Adhibetque exemplum in peccato nefando, de quo dicit posse inquiri in speciali sine infamia, quia est contagiosum et atrocissimum, quodque moraliter non præbet spem correctionis, idem dicunt aliqui de peccato blasphemiæ, ob easdem rationes. Idem de sacrilegio fornicationis in persona religiosa. Verumtamen hæc exceptio habet eamdem difficultatem, quam præcedens. Et deinde eo modo quo præcedens declarata non debet, nec potest admitti tamquam distincta a præcedenti. Aut enim sunt atrocia delicta, quia bono communi nocent, vel directe et ex objecto, ut proditio, seditio, assassinium, vel indirecte et per redundantiam, ut peccatum grave cum gravi scandalo, aut cum gravi infamia communitatis. Et si peccatum dicatur atrox, propter hujusmodi circumstantias continetur sub priori exceptione, et habet idem fundamentum, scilicet quia illa non tantum est punitio criminis, sed multo magis defensio boni communis, cujus major ratio habenda est, quam famæ delinquentis. Quo argumento inducor ad extendendum hanc exceptionem ac peccata, quæ vergunt in aliquod grave damnum alicujus innocentis, cui alia via subveniri non potest, quia tunc etiam defensio innocentia præferenda est famæ hominis iniqui. Ac denique idem erit quotiescumque sufficiens ratio intercedit ad comtemnendam famam proximi propter aliud majus bonum, quod sæpe licere constat ex communi doctrina cum D. Thomæ 2. 2, quæst. 73, art. 2.

Secunda quorumdam exceptio est ut assertio 1ª posita in num. I locum non habeat in delictis atrocibus. Hoc vero simpliciter refellitur per dilemma. Angles.

Vel 1° delictum atrox dicitur quia directe aut indirecte nocet bono communi (quæ est pars prior dilemmatis); et tunc continetur sub prima exceptione posita in n. IV, ad quam quoque pertinet delictum in quo inquisitio specialis necessaria est ne graviter lædatur innocens, aut ne carendum sit bono cujus causa licet contemnere famam proximi. D. Thom.

(1453) VI. At vero si peccatum nullo modo redundet in damnum aliorum, sola gravitas ejus non sufficit, ut de illo in particulari inquiratur, si non præcessit infamia, ut satis grave erat peccatum filiorum Jacob : et tamen D. Thomas 2. 2, quæst. 33, art. 7 ad 2 existimat præcessisse infamiam, et fuisse publicum, et alias non potuisse denuntiari, scilicet patri, ut judici, et Innocentius III in cap. *qualiter et quando* 2,

Vel 2° delictum atrox dicitur ob solam suam gravitatem (quæ est pars posterior dilemmatis inchoati in n. V); et tunc locum habet assertio 1ª posita in n. I : secus sequerentur absurda; et infamaretur proximus ad so-

(1) *Progressum*. Edit. 1626 habet *progressum;* rectius editt. 1625, 1634, 1744 *progressum;* quæ vox etiam in num. 37, 41 legitur, et differt a *processu* dictione in num. 1, 2, 26, 30 passim adhibita.

lam punitionem, quod non licet quamvis sit incorrigibilis.
D. Thom.

de accusat. adducit in exemplum illud Genes. 18 : *Descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ubi per clamorem intelligit significatam infamiam, et tamen agebatur de atrocissimo delicto Sodomorum. Ratio vero est, quia atrocitas delicti non dat licentiam infamandi proximum, si alias occultum sit, nec minora incommoda et absurda inde sequi possent in republ. Item quia illa inquisitio tunc solum ordinatur ad punitionem, et propter hunc finem non licet infamare proximum, de illo inquirendo; debet ergo supponi infamia. Unde quoad hoc parum refert, quod sic peccans credatur incorrigibilis, cum hæc inquisitio non ordinetur ad correctionem, sed ad punitionem. Verum est quidem esse quædam delicta natura sua adeo occulta, quæ vix possunt corrigi aut puniri, si exspectanda esset infamia, ut est peccatum nefandum, in quibus aliquid dispensari potest, ut sic dicam; semper tamen necessaria est aliqualis infamia, vel aliquid quod ejus vicem suppleat, nimirum nocumentum communitatis, aut alicujus innocentis, ut explicatum est numero præcedenti.

Inquisitio specialis, etiam in delicto natura sua occulto, nequit fieri ante aliqualem infamiam, nisi agatur de damno communitatis aut innocentis.

3ª exceptio esset ut assertio 1ª posita in num. I locum non haberet in delictis notoriis. Hoc vero excluditur dilemmate.
Glos.

(1454) VII. Tertio excipiuntur crimina publica seu notoria, hæc potest fundari in cap. *licet Heli*, de simonia, ubi dicitur : *Contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) tribus modis procedi potest*, etc. ubi glossa et doctores notant excipi notoria, quia in illis necessarium non est, aliquem ordinem ex dictis tribus servare, cap. *ad nostram* 3 de jurejur. et ita significat Navarrus corol. 48, num. 181 et 184; sed non est exceptio necessaria, quia vel solum delictum est publicum, et non delinquens; vel utrumque; in priori casu potest prælatus incipere inquirendo, ut est communior doctrina, licet pauci contradicant, ut Cajetanus 2. 2, quæst. 69, art. 2, Soto 5 de justit., quæst. 6, art. 2 et dict. relect. prædictam vero sententiam tenent plures alii statim citandi et videri potest Navarrus in dict. cap. *inter verba,* conclus. 6, corol. 56, num. 215, et Petrus Navarra lib. II de restitutione, cap. 4 et sequentibus, Corduba in summa Hispana, cap. 64. Et quamvis de modo inquirendi, quem judex in eo casu servare debet, sit controversia inter auctores : mihi tamen ea sententia omnino probanda videtur, quæ negat posse prælatum inquirere de aliqua persona par-

Navar.

Vel 1º solum delictum est notorium (quæ est pars prior dilemmatis); et tunc communius dicitur prælatum posse inquirere; modo, ut videtur necessarium, inquisitio non sit specialis.
Cajet.
Sot.
Navar.
Pet. Navar.
Cordub.

ticulari, de qua infamia talis delicti commissi non præcessit. Quod tenet Sylvester verbo *Correctio* § 8, Armilla verbo *Accusatio* § 28. Cajetanus 2. 2, quæst. 69, art. 2. Soto et Corduba dict. relect. membr. 2, quæst. 6, concl. 1, dub. 4; plures juris periti, quos refert et sequitur Navarrus, corol. 50 : et aperte colligitur ex juribus supra citatis, quæ docent de occultis delictis non esse interrogandum nisi præcedat infamia, et expresse habetur in legibus Hispaniæ lib. III, tit. 17, part. III.

Sylvest.
Armil.
Cajet.
Sot.
Cordub.
Navar.

(1455) VIII. Sed objicit Soto supra, nam licet interrogatio fiat in genere ex parte personarum, vel interrogatus tenetur manifestare personam in particulari, et hoc intendit judex, quamvis persona sit occulta; atque hoc injustum est : vel solum intendit scire delinquentem in communi; et hoc inutile est. Respondetur sensum interrogationis esse an sciat testis, quis commiserit delictum, ita ut illum juste manifestare possit, et in eo sensu non est inutilis inquisitio, quia licet persona sit occulta, fieri potest ut sit de illa aliquis rumor sufficiens ut possit manifestari, et quod hoc ipsum prælatus ignoret. Neque etiam est injusta interrogatio, quia nulli personæ fit injuria, et interrogatur de eo, quod publicum est. Solum cavendum est quod supra capite præcedente, numero septimo, diximus, ne subditus sic interrogatus exponatur periculo imprudenter revelandi personam occultam, ignoranter existimans se posse aut debere, ideoque melius faceret prælatus interrogando distincte de infamia, an scilicet noverint esse rumorem, vel murmur contra aliquem de tali delicto, aut nonnulla gravia indicia, quæ generent alicujus suspicionem, juxta ea quæ statim dicemus in num. XI. Sic ergo loquendo de publico delicto, illa non est exceptio, quia revera talis inquisitio particularis non est, sed generalis, ut supra dixi cap. præced., num. IV.

Objectio Soti contra dictam priorem partem dilemmatis inchoati in n. VII : Inquisitio generalis injusta est si fiat ut rei persona manifestetur; frustra vero fieret ad sciendum reum in communi. — Hoc diluitur. Nam qui generaliter inquirit interrogare potest ut sibi manifestetur si quid forte ignorat quod satis publicum sit.

Nota. Ne subditus imprudenter revelet reum occultum melius interrogabitur an aliquem sciat in quem cadant rumor aut gravia indicia talis delicti notorii.

(1456) IX. Si autem delictum non solum est publicum, sed etiam delinquens, tunc procedit quod jura dicunt, contra illum posse judicem progredi non servato ordine juris : illa vero non est exceptio, quia præcedit plusquam infamia, scilicet publica notitia personæ, et in hoc conveniunt omnes in cap. *evidentia,* de accusationibus et videri potest Navarrus supra corol. 48, num. 184 et 185; statim vero occurrebat

Vel 2º delictum cum delinquente est notorium (quæ est pars posterior dilemmatis inchoati in num. VII); et tunc potest judex contra delinquentem progredi, quia præcedit plus quam infamia.
Navar.

Publicum seu notorium est delictum dupliciter : 1° notoreitate juris, nunc omittenda quum hic agatur de delicto publico ante officium judicis;

tractandum, quando dicatur publicum delictum. Dupliciter enim dicitur apud doctores delictum notorium. Primo notoreitate (1) juris, et de hoc non est sermo in præsenti, quia agimus de delicto publico ante officium judicis : notoreitas autem juris sequitur post officium judicis per sententiam ejus, vel per confessionem rei, aut per sufficientem probationem testium, juxta cap. ult. de cohabit. cleric. et mulier. juncto cap. *cum olim*, de verborum significatione. Alio ergo modo dicitur notorium notoreitate facti; et definitur in eisdem juribus esse illud, quod per evidentiam rei ita notum est, ut nulla tergiversatione possit celari; de quo dicitur in cap. *evidentia*, de accusationibus : *Evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris*, et 2, quæst. 1, cap. 17 dicitur : *De manifesta et nota pluribus causa non sunt quærendi testes*, etc. Et infra : *Neque testes opus erat, neque tergiversatione poterat tegi crimen*.

2° notoreitate facti, quum res ita evidens est ut nulla tergiversatione celari possit.

Primo communiter quot personæ sufficiant ad notorium notoreitate facti. — Prudenti arbitrio, nunc plures, nunc pauciores; sed sufficiunt moraliter testes decem oculati. Sot.

(1457) X. Quia vero in hoc textu dicitur *nota pluribus*, est communis dubitatio, quot esse oporteat illos, quibus notum sit crimen. Sed, ut IV tom., III part., disp. 30, sect. 2 dixi, sentitque Soto in 4, dict. 12, quæst. 1, art. 6, non potest hoc revocari ad certum numerum personarum : quia in uno loco minori potest etiam minor numerus sufficere, quam in alio; prudenti ergo arbitrio hoc æstimandum est, ut etiam attigi lib. VI, cap. 10, num. XX; sufficietque ut coram majori parte viciniæ delictum patratum sit, et in universum si decem personæ illud viderunt, moraliter dici potest notorium; quia illud moraliter non potest celari. Et quamvis proprie dicatur notorium, seu publicum, quando multi viderunt, et evidenter cognoverunt personam committentem delictum, tamen in præsenti satis erit si aliqui viderint a quibus per publicam famam divulgatum sit; ita ut per moralem certitudinem pluribus nota sint, et delictum, et persona delinquens, et quod aliqui illam viderint committentem delictum.

Secundo in hac materia sufficiunt testes oculati pauciores, quorum relatio moraliter certa sciatur a pluribus.

4ª exceptio esset ut assertio 1ª posita num. I locum non haberet quando adsunt indicia deliquentis sufficientia ad vehementem suspicionem. Nam indicia manifesta æquipollent infamiæ, ut putat S. Thomas. Cajet. Sot.

(1458) XI. Quarto excipi solet casus, in quo præcedunt sufficientia indicia personæ delinquentis; nam illa censentur sufficientia ad inquirendum in particulari de illo, etiamsi infamia non præcesserit : ita sentit Cajetanus 2. 2, quæst. 69, art. 2, et Soto dict. relect. membr. 2, quæst. 6, dubio 5. Ratio est, quia manifesta indicia æquipollent infamiæ. Unde S. Thomas dict. quæst. 69, art. 2, ait reum juridice interrogari si testis, infamia, aut manifesta indicia præcesserunt. Hanc autem sententiam improbat Navarrus supra corol. 48, num. 182. Primo, quia illa exceptio nullo jure, vel sufficiente ratione fundatur : jura enim absolute requirunt infamiam ad procedendum via inquisitionis, et numquam dicunt indicia æquipollere infamiæ. Nec ratio id suadet, quia quamtumvis indicia sint manifesta, possunt esse occulta et paucis nota, ergo adhuc crimen erit occultum : ergo non est cur illa indicia æquiparentur infamiæ, nec cur possit inquiri de tali crimine, cum non sit extra latitudinem occulti. Secundo indicia quamtumvis manifesta, non faciunt, plenam probationem in judicio, neque æquivalent duobus testibus : sed duo testes, etiam oculares et jurati, non satis sunt ad inquirendum de delicto, ut dicitur in cap. *inquisitionis*, § 1 de accusationibus; quod Panormitanus intelligit, etiamsi contingat deponere de tali delicto in judicio, in quo non de veritate delicti, sed de sola infamia interrogabatur : ergo multo minus possunt sufficere indicia sola ad inquirendum. Nec D. Thomas de processu per viam inquisitionis locutus est, sed de juridica interrogatione rei, de qua est longe diversa ratio. Nam reus legitime interrogatur quoties post accusationem, vel denuntiationem semiplena probatio præcessit; faciunt autem semiplenam probationem illa tria, unus testis, infamia, vel vehementia indicia, et quoad hoc tantum a D. Thoma æquiparantur. Dices, si infamia non facit majorem probationem, quam indicia, cur indicia non sufficient ad inquirendum, sicut infamia. Respondeo idem posse interrogari de uno teste, vel multo magis de duobus. Dico ergo infamiæ proprium esse, ut et testis, et accusatoris vicem subeat : nam quatenus veritatem rei aliquo modo ostendit, habet vicem testis, et in hoc convenit cum indiciis : quatenus vero infert publicum scandalum, et quasi clamorem petentem judicium, habet vim denuntiationis : et in hoc

D. Thom. Eam exceptionem improbat Navarrus, 1° quia nec jure innititur, et ratio suadet indicia manifesta posse manere occulta ;

2° quia indicia manifesta non æquivaleant duobus testibus; hi vero etiam oculati et jurati non satis sunt ad inquisitionem specialem; neque de ista, sed de juridica rei interrogatione loquitur S. Thomas. Panorm.

D. Thom.

Indicia vehementia aut duo testes præbent semiplenam probationem sicut infamia, quare ergo non sufficiunt sicut ipsa ad inquisitionem specialem. — Hoc dubiolum removetur, quia solius famæ est vices gerere testis simul et accusatoris aut denuntiantis.

(1) *Notoreitate*. Nunc obtinuit *notorietas;* quam vocem adhibet edit. 1634 : at Suaresio *notoreitatem* placuisse probant editt. 1625, 1626, 1744.

superat indicia, et unum, imo et duos testes.

Judicium auctoris in proximo dissidio. — Duplex sententia num. XI in unam coalescet si dicatur ad inquisitionem specialem indicia manifesta 1° non sufficere, si manifestent tantummodo delictum; 2° sufficere, si manifestent satis et delictum et delinquentem; sed tunc ita fit ob publicam infamiam; quare hæc non est exceptio assertionis 1æ, sed casus assertionis 2æ positæ in num. XVIII. D. Thom.

(1439) XII. Ex quo infero posse fortasse illas sententias in concordiam redigi, si distinguamus inter indicia occulta et publica. Navarri enim sententia sine dubio est vera, quando indicia, etiamsi sint sufficientia ad vehementem suspicionem efficiendam, paucis tamen nota sunt : tunc enim licet in notitiam judicis deveniant, non potest de persona in particulari inquirere, et hoc probant evidenter fundamenta adducta pro opinione Navarri. At vero si indicia sint publica simul cum ipso delicto, sufficientia erunt ad inquirendum, et possent hoc modo exponi Cajetanus et Soto, si quidem vocant illa indicia *manifesta*. Verum est in hac voce posse esse æquivocationem; possunt enim indicia vocari *manifesta*, vel quia manifestate et satis clare ostendunt delictum, quo sensu locutus est D. Thomas loco citato, et clarius illa vocavit indicia expressa, quamvis Cajetanus vocem postea mutaverit. Alio ergo modo possunt dici manifesta, quia ipsamet omnibus nota sunt, et sic de illis dicimus sufficere ad inchoandam viam inquisitionis. Verumtamen in hoc sensu non est hæc propria exceptio a regula proposita. Nam si illa indicia sufficiunt, ex eo est, quia generant publicam infamiam de tali persona, quod pertinet ad aliam dubitationem, quæ scilicet infamia satis sit ad hujusmodi inquisitionem, de qua inferius dicemus.

Vera quædam exceptio assertionis 1æ positæ in num. I, consurgens ex quatuor præcedentibus, in eo est ut, quamvis infamia non præcedat, fieri possit inquisitio specialis quando concurrunt 1° delictum publicum et enorme, 2° indicia sufficientia ad vehementem suspicionem de tali delinquente, 3° necessitas boni communis :

(1440) XIII. Unum etiam occurrit addendum circa has quatuor exceptiones : quamvis singulæ per se non sufficiant ad aliquam propriam exceptionem faciendam, nihilominus ex omnibus simul sumptis posse admitti aliquem casum, in quo possit de aliqua persona in particulari inquiri, etiamsi sufficiens infamia de illa non præcedat, nimirum si delictum sit publicum et enorme, et judici constet esse sufficientia indicia de aliqua persona, et aliunde judicet moraliter esse necessarium ad bonum commune auctorem delicti cognoscere, vel ad præveniendum aliquod malum, quod in futurum timetur, vel quia delictum pendet in futurum, et vergit in damnum aliorum, vel alicujus innocentis, vel talis conditionis est, ut nisi de illo inquiratur cum similibus indiciis, publice vindicari non possit, et ideo serpat, seu frequenter fiat : quando enim hæc omnia concurrunt (quod non raro accidere potest), ratio boni communis obligat ut ejus cura et providentia habeatur, contempta particulari fama unius personæ, tunc enim delictum publicum provocat sufficienter judicem ad inquirendum generaliter; indicia vero, quantum est de se, determinant ad talem personam : gravitas autem delicti, et necessitas boni communis faciunt, ut in tali delicto indicia habeant sufficientem rationem accusatoris; quia naturale præceptum obligans ad non obscurandam aliquo modo famam proximi non est de re adeo intrinsece mala, quin ex justa causa desinat interdum obligare; vel solum obligat, quando sine debito fine et circumstantiis fit [alienæ famæ obscuratio]; ut docet D. Thomas 2. 2, quæst. 73, et per se facile constat; si qua autem ratio justa esse potest ad faciendum aliquid, non obstante fama proximi, est necessitas boni communis : ergo propter illam censeri potest, illa [omnia efficere ut adsit] sufficiens provocatio judicis ad inquirendum in particulari, non obstante fama proximi. Et tunc subditus interrogatus tenebitur revelare personam etiamsi infamia non laboret, quia juste interrogatur, et non habet rationabilem causam se excusandi, neque probabilem sensum in quo possit fugere mendacium, si veritatem cognitam neget. Mendacium autem illud perniciosum est, utpote contra bonum commune, et contra obedientiam debitam prælato in re gravi. Et præterea erit perjurium, imo etiam tenebitur revelare, quamvis non possit probare delictum, quia tunc ille non interrogatur ut accusator, sed ut testis, qui tenetur verum testimonium dicere, quamvis aliter probare illud non possit, nisi sua fide et juramento.

Ratio est quia præcipitur tantum non obscurare famam alienam sine justa causa; nec ulla justior necessitate boni communis. D. Thom.

Tunc subditus si veritatem neget reus erit mendacii graviter perniciosi et perjurus, quia juste interrogatur; atque licet probare nequeat tenetur revelare, eodem modo quo testis.

Jura citata in num. I non obstant prædictæ exceptioni numeri XIII. Nam 1° sic intelligi possunt ut ad inquisitionem specialem infamia prævia non requiratur in delictis publicis quando cum necessitate boni communis adsunt probabilia indicia personæ; 2° regula generalis non excludit specialem exceptio-

(1441) XIV. Neque hæc exceptio est contra jura superius citata, quæ requirunt infamiam ad specialem inquisitionem : tum quia illa expresse excipiunt publica delicta, dict. cap. *licet Heli*, et cap. *ad nostram*, 3 de jurejur. quæ licet potissimum intelligantur de criminibus notoriis quoad factum et personam, tamen extendi possunt ad omnia publica, in quibus sufficiens ratio boni communis intercedit, et alias persona non est omnino occulta, quia saltem sunt de illa indicia probabilia : tum etiam, quia regula generalis non excludit specialem exceptionem in casu raro et ad bonum commune pertinente. Præsertim, quia illa

nem raram et ad bonum commune; 3° dictis juribus videtur explicari tantum jus naturale, quod hic non urget, cessante injuria proximi.

[jura] non tam videntur condere jus novum, quam explicare naturale, ut in eisdem decretis indicatur. Et ideo ubi ratio naturalis ostendit cessare regulam illam, quia cessat injuria proximi, non procedunt illa jura, et hanc sententiam præter auctores citatos indicat Palud. in 4, dist. 15, quæst. ult. Armilla verbo : *Accusatio*, § 28, et alii quos refert Petrus Navarra supra, et faciunt ea, quæ tractat Navarrus supra 50 corol., num. 187, 188 et 189; Aragon. 2. 2, quæst. 69, art. 2, et Soto dicta quæst. 6, circa fin. 5 conclus.

Palud. Armil. Pet. Navar. Navar. Aragon. Sot.

5ª exceptio esset ut assertio 1ª posita in n. I locum non haberet quando inquisitio fit ad instantiam alicujus. Hoc vero excluditur per dilemna. Sylvest.

(1442) XV. Quinta exceptio additur ab aliquibus nisi judex procedat ad inquisitionem ad instantiam alicujus : quia tunc sufficienter provocatur judex ad interrogandum de tali persona : significat Sylvester *Inquisitio* 2, dicto 8; sed hæc exceptio admittenda non est : nam ille qui judicem provocat, vel vult subire vicem accusatoris ac denuntiatoris; vel non, sed tantum defert crimen ad aures prælati, ut ipse suo munere fungatur et inquirat. In hoc posteriori casu nullo modo licet judici procedere ad inquisitionem specialem de tali persona, si non præcessit infamia, quia est expresse contra jura citata; quæ negant sufficere unius vel duorum testimonium ad inquirendum hoc modo. Quin potius, si delictum ipsum alias publicum non est, aut famosum : tunc nec generaliter quoad personas, et specialiter quoad tale delictum debet judex inquirere, seu interrogare, nisi juxta modum inquisitionis generalis, superius declaratum; quia unius vel alterius personæ clamor per se non est sufficiens ratio inquirendi. Unde in legibus Hispaniæ, libro octavo novæ recopilationis tit. 1, libro sexto, ordinatur, ut in eo casu judex non audiat denuntiantem, nisi ipse ad probationem se offerat : excipit tamen, nisi delictum noctu aut loco deserto factum esse dicatur; tunc enim commendatur judici ut veritatem inquirat, non quidem incipiendo ab speciali inquisitione, sed prius inquirendo an tale delictum vere factum fuerit. Deinde a quo factum fuerit tale delictum, et postea si aliquem laborare infamia intellexerit, poterit de illo particulariter interrogare.

Et 1° quidem posterius membrum dilemmatis expenditur : videlicet si auctor instantiæ nolit officium accusatoris et denuntiatoris, tunc sine prævia infamia non licet inquirere speciatim de tali persona; immo nec de tali delicto adhuc occulto.

2° Expenditur prius membrum dilemmatis positi in num. XV : videlicet si auctor instantiæ admittat officium accusatoris et denuntiatoris, tunc jam non agitur de inquisitione, ideoque non fit exceptio assertioni 1æ positæ in num. I.

(1443) XVI. Si autem persona illa, quæ manifestat prælato alium delinquentem, velit sustinere munus accusatoris et denuntiantis, tunc procedere quidem potest judex ad interrogandum in particulari de tali persona; sed tunc jam non procedit via inquisitionis, sed via denuntiationis vel accusationis, de qua nunc non agimus, et ita illa non est exceptio a proposita regula. Solet autem interdum, quando persona, quæ rem manifestat judici aut prælato, non vult sustinere munus denuntiatoris, nec se offerre ad probandum, si potest esse testis sufficiens, et omni exceptione major ad faciendam semiplenam probationem, solet, inquam, creari a judice fiscalis qui causam promoveat, et munus accusatoris suscipiat, et priorem denuntiatorem ut testem præsentet, ut ita fiat semiplena probatio, et possit procedi ad interrogationem rei et aliorum testium : tunc autem jam relinquitur via inquisitionis, et fit transitus ad aliam accusationis. Hoc tamen non fit in omnibus criminibus, sed in his, quæ contra commune bonum, aut contra religionem, aut fidem vergunt; ex quo capite posset hæc exceptio, si aliquo modo admittenda est, ad superius positam revocari.

Quo casu fiscalis adhibeatur, ut enuntians fiat testis. — Fiscalis adhibetur quando qui rem manifestat non vult munus denuntiatoris, et futurus est testis sufficiens ad semiplenam probationem : hic vero transitus a via inquisitionis ad accusationem fit in solis criminibus contra communitatem, religionem aut fidem; qua in re convenit cum exceptione posita sub n. XIII.

(1444) XVII. Ultimo excipiunt omnes, ut videre licet in Soto, Navarro, et aliis citatis supra, et apud Sancium lib. III, de matrim. disp. 13 et 14, casus illos in quibus non fit inquisitio ad punitionem inquisiti, sed ad alios fines justos, ad quos est necessaria cognitio talis personæ, et qualitatum ejus : ut cum inquiritur de impedimento matrimonii inter Petrum et Mariam, vel de causa ejus, etiamsi peccaminosa sit, vel cum inquiritur de irregularitate aut inhabilitate ad beneficium, vel ad suffragium ferendum, vel cum inquiruntur merita alicujus ad officium, vel ministerium, etc.; in his enim casibus habet prælatus jus interrogandi de tali persona : quia non potest aliter convenienter exercere munus suum, quod necessarium est ad commune bonum, quia plerumque ipsemet, de quo fit inquisitio, voluntarie se immiscet tali negotio, et vult aut contrahere, aut suffragium ferre etc., et consequenter etiam virtute consentit, ut de ipso inquiratur, unde etiam fit ut ipsemet teneatur sæpe respondere, et veritatem aperire. Hæc vero exceptio licet veram doctrinam contineat, proprie non est a regula posita, cum in ea tantum sit sermo de inquisitione judiciaria, quæ ad vindictam delicti ordinatur. Aliæ præterea exceptiones fieri solent, quas attingit Soto

6ª exceptio assertionis 1æ positæ in num. I, ab omnibus admissa quorumdam doctorum testimonio, in eo est ut liceat inquirere speciatim ad fines justos qui non sint punitio inquisiti, v. g. circa impedimentum matrimonii, habilitatem ad beneficium, merita ad officium; atque ita fieri postse exigit bonum commune, nec raro consentit inquisitus.

Sot. Navar. Sanch.

Judicium auctoris de illa ac de quibusdam aliis. 1° exceptio 6ª non proprie respicit assertionem 1am intelligendam

de sola inquisitione judiciaria quæ fit ad puniendum; 2° de exceptionibus aliis.
Sot.
Navar.

dict. quæst. 6, concl. 5 et latius Navarrus, corol. 65, sed quæ tactæ sunt ad rem præsentem sufficiunt, reliquæ vero ex sequenti assertione notoriæ erunt.

2ª assertio tripartita : Quando præcedit infamia de tali delicto et de tali persona prælatus inquirere specialim potest (1ª pars), et debet (2ª pars), obligando subditos ad verum fatendum.
1ª pars probatur primo, quia infamia supplet accusatorem;

(1445) XVIII. Secundo vero dicendum est, præcedente infamia de delicto et de persona, juste posse, imo et debere prælatum inquirere interrogando in particulari de tali persona, et obligando subditos etiam sub juramento ad dicendam veritatem. Est certa sententia omnium, et colligitur plane ex juribus citatis; nam dum negant, sine infamia posse inquiri hoc modo, cum illa affirmant posse. Ratio autem est, primo, quia tunc infamia merito supplet vicem accusatoris, quia ipsa vox publica, quæ infamat personam, contra eam clamat, postulando justitiam, ut indicant jura et verba illa Domini Genes. 18 : *Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Secundo, quia tunc judex ratione officii habet jus inquirendi, et ratione infamiæ nullam facit injuriam tali personæ, inquirendo de illa : ergo juste id facit. Tertio, quia hoc est necessarium ad bonum commune, alias vix possent delicta puniri aut impediri. Quæ ratio probat prælatum non tantum posse, sed etiam debere ita inquirere; quia tenetur habere curam boni communis, hoc autem medium est moraliter necessarium ad illud bonum. Unde si prælatus in simili casu esset remissus, aliis daret grave scandalum, quod est magnum argumentum obligationis ejus.

secundo, quia judici competit inquirere quando inde non læditur fama aliena. Probatur tertio 1ª pars simul cum 2ª parte; quia tunc inquisitio specialis moraliter necessaria est ad bonum commune.

Probatur assertionis 2æ positæ in num XVIII tertia pars I. E. subditos ad verum fatendum obligari posse a prælato inquirenti specialim. Nam primo per se loquendo subditus tenetur respondere prælato juste interroganti.

(1446) XIX. Denique inde etiam facile concluditur, tertia pars assertionis, nimirum obligatio subditorum ad veritatem dicendam. Primo, quia, per se loquendo (licet nonnulli moderni contrarium sentiant) optima est regula : Quoties prælatus juste interrogat, teneri subditum ad respondendum, ne detur bellum justum ex utraque parte, nulla interveniente ignorantia, neque alia legitima excusatione, ut est in præsenti; quia supponimus subditum scire se juste interrogari, et nullam fieri injuriam reo veritatem fatendo. Præterea esset inutilis et inefficax interrogatio prælati, si non posset cogere subditum ad veritatem dicendam; non cogit autem per pœnam, imo nec juste potest, donec alias constet ipsum falsum respondisse; quæ non erit coactio ad cognoscendam veritatem, sed punitio delicti, quæ supponit illud alias cognitum : ergo ut interrogatio possit esse efficax ad veritatem inveniendam, necesse est ut prælatus possit obligare subditum in conscientia. Denique tale præceptum est de re justa, et bono communi necessaria; cur ergo non poterit prælatus illud ita imponere, ut obliget. Omitto casus speciales, in quibus potest quis excusari, vel ne se prodat, si sit complex, vel propter alias rationes extrinsecas, quas nunc tractare necessarium non est.

Secundo, ne frustra interroget prælatus, necesse est ut possit obligare in conscientia; quia nondum cognita veritate nequit juste cogere per pœnam eum etiam qui falso respondisset.

Tertio, agitur de re justa bono communi necessaria.
Hujus loci non est rationes extrinsecas recensere quibus interdum subditus potest a respondendo excusari.

Dubium 1um circa proximam assertionem num. X. — Quænam infamia sufficiat ad inquisitionem specialem
Unum pronuntiatum pro dubii primi resolutione est ut opporteat 1° infamiam esse de tali delicto circa talem personam : id probatur omnium doctorum auctoritate;
Navar.
D. Thom.
Cajet.
Adrian.
Sot.

(1447) XX. Quæret autem aliquis, primo circa positam conclusionem, quænam infamia sufficiat ad hujusmodi inquisitionem. Quam rem late tractant citati auctores; breviter tamen dico necessarium in primis esse, ut infamia sit de tali persona circa tale delictum : itaque non satis est, quod religiosus, v. g. male audiat, vel generatim de vita sua, vel speciatim de aliquo delicto, ut de illo inquiratur, an commiserit aliud delictum, cujus auctor ignoratur, ita docent omnes, præsertim Navarrus corol. 51, num. 190, referens S. Thomam 2. 2, quæst. 70, art. 1, et Cajetanum ibi, et quæst. 69, art. 2 et in opusc. 17 responsionum, respons. 5, dicentem sæpe in hoc multum errari, etiam a religiosis prælatis, Adrianus quodlib. 11, quæst. 1, Soto dict. quæst. 6, dub. 5, et alii communiter contra Paludium in 4 dist. 19, quæst. 4, et colligitur ex cap. *cum oporteat*, ibi : *Nisi super dictis famam ipsius læsam esse noveritis* et cap. *inquisitionis*, de accusationibus, ibi : *Nullum esse pro crimine, super quo non laborat infamia;* nam illæ particulæ, *super quo, et super quibus*, aperte significant infamiam debere esse de eodem crimine, de quo fit inquisitio. Et ratio est manifesta, quia alia infamia impertinens est, quia non accusat vere aut ficte talem personam de tali crimine, unde sicut in via accusationis, accusatus de uno crimine non potest interrogari de alio, ita nec in via inquisitionis. Addunt doctores, nisi crimina ita sint conjuncta, ut unum sit circumstantia alterius; vel, prout hic et nunc factum est, generet generalem suspicionem de alio; ut si Petrus inveniatur mortuus in via, et spoliatus, et Joannes laboret infamia, quod spoliaverit illum, consequenter est suspectus de homicidio. In hoc autem et similibus casibus non fit inquisitio de delicto sine infamia de illo; quia licet non sit de illo per se primo, ut sic dicam, in illud redundat, quia infa-

et probatur item ratione, quia infamia de alio delicto respectu cujus non accusat vere aut ficte de delicto respectu cujus inquiritur speciatim : excipe crimina conjuncta; ut si Joannes infametur de spoliatione Petri occisi in via, infamatur de homicidio, quia constat de connexione utriusque delicti.

matus de uno delicto, est etiam infamatus de circumstantiis ejus, quando alias constat vel ex natura rei, vel ex evidentia facti, de connexione unius cum alio.

Alterum pronuntiatum pro dubii primi resolutione est ut oporteat 2° ex infamia sequi probabilem suspicionem quæ publica fiat publico rumore seu ut jura loquuntur clamorosa insinuatione. Navar.

(1448) XXI. Deinde pronuntio infamiam debere esse talem ut generet publicam et probabilem suspicionem, et (ut jura loquuntur) clamorosam insinuationem. Hæc enim duo, infamia scilicet, et clamorosa insinuatio, non sunt duo ita distincta, ut unum possit ab alio separari quoad præsentem effectum, licet aliqui oppositum significet, quod sentit Navarrus corol. 65, num. 299 (contra multos quos refert), et sine fundamento : nam jura, quæ citat, potius probant oppositum. Id vero constat ex dicto cap. *inquisitionis*, ibi : *Super quo aliqua non laborat infamia seu clamorosa insinuatio non præcessit*, nam illa particula, *seu*, indicat illa esse æquivalentia : et infra subdit : *Cum inquisitio fieri debeat solummodo super illis de quibus clamores aliqui præcesserunt*. Ubi nulla fit mentio de infamia, quia clamores indicant illam, atque ita illam includunt, vel supponunt, et e converso in dicto cap. *cum oporteat*, fit mentio solius infamiæ, quamvis sine clamoribus non sufficiat, quia debet esse publica; fit autem publica per publicum rumorem seu clamorem, per quem supplet etiam vicem accusatoris. Unde hoc modo loquendo de fama, in definitione ejus poni solet, ut sit *communis opinio ex suspicione generata, et voce manifestata;* quæ si sit de malo, dicitur infamia, ut tradit Bartolus in l. *de minore*, § *tormenta*, num. 7, ff. de quæstionibus.

Fama definitur COMMUNIS OPINIO EX SUSPICIONE GENERATA ET VOCE MANIFESTATA; quæ si sit de malo, dicitur infamia. Bartol.

(1449) XXII. Circa quas tres particulas breviter advertendum est, in prima non esse certam aliquam regulam ad definiendum; quam communis debeat esse opinio, quæ ad infamiam sufficiat, sed prudenti arbitrio esse determinandum, ut ait Soto supra; quia licet aliqui dicant requiri denarium numerum personarum, nullo jure vel necessaria ratione id ostenditur : ipse vero Soto pro regula assignat, quod rumor sit sparsus per majorem partem viciniæ, aut collegii, aut universitatis, in qua quis commoratur et citat glossam ultimam in dicto cap. *inquisitionis*, quæ requirit majorem partem viciniæ; quam viciniam recte exponit Soto cum proportione esse intelligendam : nam in religionibus, de quibus agimus, non est necessarium ut infamia extra monasterium egrediatur, sed totum monasterium, tamquam quædam vicinia reputatur, et merito; cum enim inquisitio intra illud tantum fiat, satis est, quod in illo sit sparsa infamia, unde secus esset si inquisitio de religioso esset inter sæculares, seu in populo aliquo facienda, tunc enim necessarium esset infamiam etiam ad eos redundasse, alias non solum religioso, sed etiam religioni injuria fieret. Quod autem debeat esse hæc opinio majoris partis viciniæ, nullo jure probatur, sed solum ait dicta glossa ideo majorem partem viciniæ requiri, quia fama loci requiritur, non fama aliquorum, argumento cap. *illud*, de præsumptionibus, ibi : *Quia fama viciniæ magis debet attendi, si fama loci habet*, etc.

Quæ communis opinio de malo sufficiat ad infamiam — Nec jus, nec ratio, exigunt ut opinio sit decem personarum; sed loco regulæ fixæ, utendum prudenti arbitrio. Soti placitum quidem est requiri et sufficere ut plures in vicinia id opinentur : et recte viciniam intelligit cum proportione; ita ut monasterium sit quasi vicinia, si tantum ibi fiat inquisitio.

Verumtamen non existimo esse necessariam majorem partem viciniæ, quoad numerum personarum; nam in dict. cap. *inquisitionis*, solum dicitur, *propter dicta paucorum*, non reputari aliquem infamatum, *cujus apud bonos et graves læsa opinio non exsistit*, in quibus verbis, si recte attendantur, potius insinuatur, paucos sufficere, si probi et graves sint : non est ergo semper necessarius major numerus personarum. Quod sentit Navarrus in dict. corol. 48, in fine, dicens, non oportere ut fama sit in aliquo loco, sed ut sit communis opinio eorum, ad quos spectat hoc scire, ut in hac universitate Conimbricensi dicetur aliquis scholaris bonæ vel malæ famæ in literarum profectu, si inter magistros suos vel condiscipulos habet illam communem opinionem, quæ est doctrina Bartoli supra numero decimo et undecimo.

Rejicitur tamen Sotus, si per plures intelligat majorem viciniæ numerum. Nam jura potius indicant sufficere paucos probos et graves.

Navarrus ad bonum vel malum famam, contentus est communi opinione eorum ad quos spectat hoc vel illud scire. Navar.

Bartol.

(1450) XXIII. Idem vero Navarrus in comment. de fama et infamia, num. 7, 8 et 9, necessarium esse putat ad famam, ut sit omnium vel majoris partis eorum, apud quos allegatur esse illa, citans Bartolum supra num. 15, et glossam ac eumdem Bartolum in lib. III, § *ejusdem*, ff. de testibus. Fundamentum eorum est; quia communis opinio tunc dicitur esse, quando est omnium vel majoris partis universitatis, ad quam spectat, ex quibusdam legibus, quas citant; sed neque hoc videtur mihi satis probari, quia ut aliqua vere dicatur communis opinio, non oportet ut major pars auctorum illam teneat; alias quis posset nisi temere aliquam opinionem vocare communem, cum nullus possit ita recensere et conferre inter se auctores utriusque

Placitum Navarri est ut ad famam requiratur opinio omnium vel plerorumque apud quos fama esse dicitur. Glos. Bartol.

Ejus fundamentum non placet; nempe opinionem communem esse omnium vel plerorumque ad quos spectat. Nam opinionem communem efficiunt auctores absolute multi et graves; quamvis forte plures alii con-

trarium defendant.

partis? ergo ad opinionem communem satis est, quod absolute multi auctores illam teneant, præsertim si sunt (1) graves. Hinc de eadem re dicunt sæpe doctores dari opiniones communes contrarias, quod esse non posset, si sola major pars faceret communem opinionem; sic etiam in præsenti de eadem persona et secundum idem, possunt dari duæ famæ contrariæ. Quod tenet Felinus in cap. *cum oporteat*, num. 5 in fine, de accusationibus citans Zochum in cap. *cum in tua*, de sponsalibus, et plures alios.

Sicut sæpe sunt opiniones communes et contrariæ, sic dari possunt de eadem persona et secundum idem famæ contrariæ. Felin.

Zochus.

(1451) XXIV. Non ergo videtur semper ponderandus numerus personarum; quare si talis opinio sit apud graviores et meliores, licet non sint plures numero, dummodo sint absolute multi, existimo sufficere ad infamiam. Si autem quoad qualitatem personarum essent cetera paria, probabile est requiri opinionem majoris partis : vel (quia de hoc, ut dicebam, moraliter constare non potest) sufficiet ut vel probabiliter id credatur; vel certe quod censeatur esse vulgaris opinio, quia hæc facile diffunditur ad majorem partem. Addit præterea Navarrus dict. comment. num. 9, opinionem pauciorum quam decem non sufficere ad infamiam, etiamsi sit major pars illius loci, vel communitatis, vel tota communitas in qua versatur fama; quod non probat nisi auctoritate Panormitani et Ananiæ; sed plane est incredibile in materia de qua tractamus; alias si in monasterio essent quindecim religiosi, et unus esset diffamatus apud novem illorum de aliquo delicto, non posset superior de illo inquirere, quod est contra omnem rationem, vel bonos mores : cur ergo illud credendum est, cum nulla ratione vel textu sit fundatum? Præterea jura supra citata solum requirunt illam infamiam, quæ sufficit ad publicum scandalum communitatis : in eo casu revera est publicum scandalum, et novum sequetur, si nullum remedium illi malo adhiberetur : ergo, etc. Oportet igitur ut ad

Judicium auctoris de numero personarum ad opinionem communem. — Ad infamiam, ut videtur, 1° sufficit opinio eorum licet pauciorum qui sint absolute multi, et simul graviores ac meliores; 2° quando cetera sunt paria, probabiliter requiritur opinio plerorumque, vel existimata probabiliter, vel habita pro opinione vulgari. Displicet item Navarrus putans infra decem, semper esse nimis paucos ad infamiam. Alioquin v. g. in monasterio quindecim non liceret inquirere de infamato apud novem : sed istud adversatur rationi et bonis moribus; immo juribus requirentibus tantum infamiam quæ ad communitatis scandalum sufficiat : adde novum scandalum ex non inquisitione secuturum.

primum responsum revertamur, prudenti scilicet judicio opus esse, considerata qualitate communitatis et conditione personarum.

Ut dictum est in num. XXII, prudenti tantum judicio noscitur quæ communis opinio sufficiat ad infamiam.

(1452) XXV. Addit etiam Bartolus (2) supra, et cum eo reliqui, considerandam esse radicem infamiæ, nam oriri potuit ex odio et inimicitia alicujus, vel ex levibus indiciis et vulgi suspicione ac locutione, et tunc non est vera infamia, quia non potest probari per opinionem generalem, quare si de tali radice constet, non sufficiet ad inquirendum, sed oportet, ut suspicio, quæ generavit infamiam, ex justa et probabili causa processerit, et inter probos et non suspectos homines divulgata sit, ut ex dictis capitulis *inquisitionis*, et *qualiter, et quando* 2 aperte colligitur.

De duobus aliis requisitis ad infamiam positis in num. XXII. Scilicet ut persona infamis sit apud eos qui utpote probi, non ex odio; utpote graves, non ex levibus indiciis sinistre sentiant.

(1453) XXVI. Quæri secundo potest circa eamdem secundam conclusionem, quomodo debeat judici de infamia constare, ut tunc possit juste inquirere; aut enim debet constare in judicio, vel extra : si in judicio, procedemus in infinitum, unde enim illud aliud judicium incipiet? oportebit enim alia infamia præcedat; alioqui non poterit ex officio judex inchoare processum : si autem sufficit ut extra judicium cognoscatur, accusatio extra judicium facta sufficiet ad procedendum ad interrogandum reum vel testes judicialiter, quod est falsum. Sequela vero patet, quia fama supplet vicem accusatoris. Item est similitudo rationis, quia privata notitia non videtur sufficiens ad exercendum officium judicis, ut sic. Circa hoc Angelus verbo *Inquisitio* num. 4 sentit necessarium esse, ut infamia deferatur ad judicem, ut de illa primo juridice cognoscat, et num. 2 ait oportere ut fama deferatur ad judicem sedentem pro tribunali, citatque juris peritos, sed hoc non potest in universum probari, ut notavit Sylvester, verbo *Inquisitio* 1, quæstione 8, num. 41; alias numquam possent judices inchoare inquisitionem specialem, nisi ad petitionem

Dubium secundum circa eamdem assertionem n. XVIII. — Quænam infamiæ notitia sufficiat ad inquisitionem specialem. Hic difficultas est quia 1° si requiratur juridica notitia infamiæ fiet processus in infinitum; quippe ut judex juridice cognoscat de hac infamia, adhuc oportebit præcessisse aliam infamiam juridicam. 2° si sufficiat extrajudicialis notitia infamiæ, sequitur falsum; nempe accusationem extrajudicialem satis esse ut reus et testes interrogentur judicialiter; nam fama supplet accusatorem; sequitur

(1) *Si sunt.* Ita editt. 1625, 1626, 1744. Editio Lugd. 1634 habet *si sint;* melius, sed minus authenticum.

(2) *Addit etiam Bartolus.* Editiones quatuor hinc ordiuntur numerum 25 : quam divisionem non auctori ascribo, sed typographis casu detrahentibus e numero 24 ultimam periodum unde numerus alter coaluerit. Ita factum indicat ipsa numeri 25 brevitas, atque constans unius numeri discrimen inter hujus capitis loca qualia a Suaresio citantur, et numerum quem in quatuor editionibus loca eadem occupant. Interim quia seriem consuetudine sancitam abrumpere non expediebat, nobis curæ fuit (quod hactenus nemini) ut saltem loca citata cum editis consentirent potius quam cum auctoris manuscripto. Itaque editiones quatuor sic correctas damus : In cap. 10, n. 15, ubi hactenus n. 34, nunc n. 35; in cap. 12, n. 41, ubi n. 32, nunc n. 33; in cap. 12, n. 42, ubi n. 35, nunc n. 36 semel in textu, iterum in margine; in cap. 12, n. 43, ubi n. 36, nunc n. 37 bis in textu; in cap. 12, n. 44, ubi n. 29, nunc n. 30.

quoque satis esse notitiam privatam ut judex officium suum exerceat. Angeli responsio ad hoc dubium non satisfacit : putat enim judicem non posse cognoscere juridice de infamia nondum ad se pro tribunali sedentem delata : sed hoc esset contra jura et bonum publicum. Sylvest.

vel denuntiationem alicujus : quod est contra jura, et contra bonum regimen reipublicæ.

Adæquata dubii secundi responsio. Ad inquisitionem specialem 1° non sufficit infamiæ notitia quam unus vel alius ad judicem detulerit; tunc enim initium sumendum est a via denuntiationis ut juridice probetur infamia : qua probata, fit transitus ad inquisitionem de delicto; Navar. Sylvest. Anton. 2° sufficit infamiæ notitia sic evidens et publica ut per se perveniat ad aures judicis; nam in evidentibus et publicis non est necessaria specialis probatio : et tunc infamia est quasi accusatio publica.

(1454) XXVII. Illud ergo habet locum quando fama per seipsam, seu clamor ejus non pervenit ad aures judicis, sed unus vel alius illi denuntiant Petrum esse infamatum de tali delicto, tunc enim priusquam de illo inquirere incipiat, necesse est, ut infamia juridice probetur : quia cum respectu judicis per se non sit publica, oportet ut per publicam probationem de illa constet, et hoc probat ratio facta, idemque sentit Navarrus dict. corol. 65 in fine. Nec tunc sequitur processus in infinitum; quia initium tunc sumitur a via denuntiationis, non a via inquisitionis; et ita prima causa, quæ tunc tractatur, non est de ipso delicto, sed de infamia delicti, an sit, necne; et illa sufficienter probata juridice, incipit inquisitio de delicto, de quo videndus Sylvester *Inquisitio* 2, dict. 5, Antoninus III part., tit. 9. At vero interdum fama per seipsam pervenit ad aures prælati, et clamat contra reum : et de hac loquuntur frequentius jura citata, quæ propterea cum infamia conjungunt clamorosam insinuationem. Tunc ergo non oportet ut præcedat judicialis probatio infamiæ, ut sentit Sylvester et tenet Navarrus et alii, et probat plane ratio facta, quia alias numquam posset prælatus incipere ex officio ab inquisitione speciali. Ratio vero a priori est, quia in publicis et evidentibus non est necessaria specialis probatio : tunc autem infamia est per se evidens et publica, et ideo non est simile quod afferebatur de privata accusatione; infamia enim clamat et accusat publice, et ideo per se sufficit ad inchoandam inquisitionem.

Interest inter prælatum ordinarium et ejus delegatum in inquirendo specialim de persona infamia. — 1° Ita statim inquirere, potest ordinarius asserens sibi constare de infamia, 2° potest delegatus quando certitudo ordinarii per hunc sibi affirmatur, 3° aliter non potest delegatus inquirere initio de persona, sed de sola infamia; nisi cujus sit innotescat per se evidenter.

(1455) XXVIII. Unde fit, si prælatus ordinarius ex officio procedat ad inquisitionem, satis esse quod sit certus de infamia, et tunc sua assertione sufficienter illam probet et confirmet. Quapropter si munus inquirendi deleget alteri, instruens illum, et affirmans sibi constare Petrum esse infamatum de tali delicto, id satis esset ut delegatus possit immediate incipere, inquirendo in speciali de delicto talis personæ, non inquirendo de infamia, nec probationem ejus investigando; quod tamen facere non posset si delegatio simpliciter facta fuisset; et delegans nihil de infamia affirmasset : tunc enim oporteret delegatum inchoare ab inquisitione infamiæ, nisi tanta illa esset, ut per se etiam nota esset et evidens delegato; ut, v. g. si committeretur delictum inquirendum in tali loco, et delegatus ad illum locum perveniens statim intelligeret per publicum rumorem et sermonem multorum Petrum esse infamatum de tali delicto, statim posset inquirere de delicto et de persona; quod insinuatur in cap. *cum oporteat*, de accusationibus, ubi sermo est de judice delegato et illi dicitur : *Nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noveritis, vos ad inquisitionem illius non subito procedatis;* ergo si novisset famam esse læsam, statim procedere posset. Neque ibi postulatur ut illa notitia sit per aliud judicium et probationem in illo; sufficit ergo quod sit publica et moraliter evidens.

Praxis inquisitionis specialis post sufficientem infamiam.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

Ad inquisitionem specialem non requiritur 1° spes emendationis, quia finis præcipuus est punire et scandalo mederi; 2° inter religiosos, processus ad juris apices, sed satis juridicus ut faciat publicam fidem. Anton. Sylvest.

(1456) XXIX. Supposita ergo sufficiente infamia et notitia ejus, procedere potest prælatus ad inquisitionem specialem de subdito, sive speret ejus emendationem, sive non; quia jam non intendit principaliter emendationem, sed punitionem et remedium scandali, quod ex infamia oriri solet, ut Antoninus supra § 8 et Sylvester *Inquisitio* 2, dicto 5 notant. Modus autem procedendi ad prædictam inquisitionem quamvis in religione non requirat omnes juris subtilitates, tamen esse debet sufficienter juridicus (1); ita ut faciat publicam fidem, et ideo supposita infamia examinari debent testes coram notario, seu secretario, quem ipse prælatus ex suis religiosis ad hoc munus constituerit, ut omnes actus inquisitionis fideliter conscribat, eisque simul cum ipso prælato subscribat, ad eorum probationem. Interrogandi etiam sunt distincte et clare per articulos et capitula, quæ ad hunc finem ab ipso prælato cum notario erunt distincte confecta. Et quamvis diximus, proclamante fama, non esse neces-

De examine testium. — Testes coram secretario religioso qui omnes actus scribat et cum prælato subscribat interrogandi sunt per articulos; et juvat interrogare aliquos de infamia, non de solo delicto.

(1) *Juridicus.* Editt. quatuor habent *juridica*, perperam, quia adjectivum verbum refertur ad *Modus autem procedendi.* Fieri etiam potuit ut auctor scriberet *Methodus* etc.; quam vocem mutaverit typographorum incuria.

sariam aliam probationem ejus, hoc maxime intelligendum est, ut judex juste possit inquisitionem incipere, et testes ad respondendum obligare. Nihilominus tamen optimum est nonnullos testes saltem in principio, non solum de delicto, sed etiam de infamia interrogare, ut de utroque magis convincatur reus. Debent etiam interrogari sub juramento, quia alias non facit testis sufficientem fidem in judicio, quod etiam in regulari judicio verum habet; quia illa conditio, tamquam substantialis reputatur. Significat vero Sylvester *Inquisitio* 2, dicto 6 (ubi de reo loquitur, est autem eadem ratio de testibus) sufficere ut prælatus in virtute obedientiæ, vel sub excommunicatione præcipiat dicere veritatem. Ego tamen consulerem juramentum dari, juxta cap. *cum delicti*, de accusationibus, nisi recepta consuetudo religionis alium modum teneret : et [certe] juramentum non est tam substantiale, quin possit renuntiari per partes, cap. *tuis*, de testibus; illa autem consuetudo renuntiationi æquivalet : nam consuetudo dat jus, et tollit ac renuntiat, quod perinde est.

De juramento. — Hoc a testibus exigendum, ut res substantialis, etiam apud regulares. Sylvest.

Præceptum aliud, v. g. in virtute obedientiæ, absque juramento, an sufficiat. — Consultum est ut juramentum exigatur, nisi adsit partium renuntiatio vel consuetudo æquivalens.

(1457) XXX. Postea vero procedendum ulterius est juxta merita causæ ex testium interrogationibus resultantia. Nam si nullus testis condemnat reum de delicto, ita ut insurgat saltem semiplena probatio, non potest reus ipse legitime interrogari, et ita ulterius inquirendum est ab aliis testibus, vel non ultra procedendum; tamen existimo sufficere infamiam probatam sufficienter, præsertim si accedant indicia gravia, ut citari possit, et interrogari reus; quia infamia talis facit semiplenam probationem. Nec refert, quod in hoc processu infamia habeat vicem accusatoris, et ideo videatur non posse sustinere locum testis; nam (ut bene sentit Navarrus corol. 65, num. 294) sub diversis rationibus utrumque potest, præsertim cum non sit verus accusator, sed fictus. Quatenus ergo antecedit clamando ad judicem, habet vicem denuntiantis; quatenus vero veritati facti aliquod testimonium publicum præbet, facit semiplenam probationem. Vel aliter, infamia secundum se, et per se cognita accusat : ut vero per testes probata in judicio, et præsertim indiciis etiam probatis confirmata, facit semiplenam probationem. Itaque exsistente semiplena probatione post aliquam inquisitionem, debet citari, vel (ut Sylvester ait) vocari religioso modo inquisitus, et de veritate sub juramento interrogari, ut autem ad respondendum obligetur, necesse est ut illi constet de legitimo processu contra illum facto et probatione, quæ contra illum resultat. Debet ergo illi legi; ut colligitur ex D. Thoma 2. 2, quæstione 69, art. 1 ad 2 et ex Cajetano ibidem, Soto dict. membr. 2, quæst. 7; Navarro in summa cap. 25, num. 56 et in dict. cap. *inter verba*, in antiquo, corol. 64, num. 750. Bernardus Dias in practica cap. 126, num. 4 et ibi Salzedo, qui advertit satis esse, ut notarius legat coram reo depositiones testium tacitis eorum nominibus, neque oportere eorum transsumptum dare, nam potest cogi statim ad respondendum, cum jam illi sufficienter constet de legitima interrogatione, quam esse communem statuit Julius Clarus lib. v, § fin. quæst. 45, num. 7 et 8.

Licet testes reum non damnent de delicto, interrogari adhuc potest reus juridice, si dentur gravia indicia cum infamia; vel forte sufficiet infamia satis probata.

Infamia subit vicem accusatoris et testis; idque facit sub diversis rationibus. Navar.

Habita post inquisitionem semiplena probatione, reo qui vocari et sub juramento interrogari debet legendus est processus, ut agnoscens se legitime interrogatum teneatur respondere. D. Thom. Cajet. Sot. Navar. Bern. Dias. Salzedo.

Non oportet ei aperire testes, aut dare transsumptum. Jul. Clar.

(1458) XXXI. Sumpta igitur confessione a subdito, vel ipse fatetur delictum, vel negat; si confitetur, posset in rigore statim contra eum ferri sententia, nihilominus non eo rigore utendum est, sed terminus est ei concedendus, ut si quam habet excusationem, quæ saltem minuat delictum, eam afferre possit. De quo videri potest Julius Clarus, libro quinto, § fin. quæst. 65 et Antonius Gomez tom. III variarum, cap. 12. Si autem reus interrogatus neget, procedi ulterius debet ad convincendum illum, tam ratificando priora testimonia, quam alia de novo examinando si necessarium visum fuerit ad moralem certitudinem veritatis : hic enim debet esse præcipuus scopus in hoc regulari judicio, in quo non sunt ita necessariæ illæ circumstantiæ iterum interrogandi seu ratificandi, quando de fide testium moraliter constat, et hoc præcipue debet animadvertere prælatus, scilicet ut testes suspecti non sint de inimicitia, aut levitate, vel de alia occasione falsitatis, et ut plene interrogentur de omnibus circumstantiis, et ob eamdem rationem, quamvis in secularibus judiciis (excepta inquisitione in crimine hæresis) soleant nomina testium manifestari reo, juxta cap. *qualiter, et quando* 2, § *debet igitur*, de accusationibus; tamen in nostro judicio regulari id non est necessarium, sed satis est dare reo copiam testimoniorum, ut possit se defendere; tacitis nominibus, propter vitanda majora incommoda, et quia in re-

Quid agendum quando reus fatetur delictum. — Ipsi ex benignitate dandus est terminus ut excusationem afferre possit. Jul. Clar. Anton. Gom

Quid quando reus negat. — Procurandum est ut moraliter constet de veritate, et præsertim testes nec deceptores esse nec deceptos.

In judicio regulari reus jus habet ad exemplum testimoniorum, non tamen ad nomina testium.

gulari judicio non est necessarium omnes has circumstantias servare, ut dicitur in dict. cap. *qualiter et quando;* quod si aliqua omitti potest, maxime hæc. Unde etiam in generalibus visitationibus non servatur, ut notavit Simanquas de catholic. instit. tit. 64, num. 30.

Simanq.

De legitima tortura rei etiam religiosi semiplene convicti et negantis delictum. Bern. Dias. Salsed. D. Anton. Sylvest.

(1459) XXXII. Addunt doctores, etiam inter regulares posse habere locum torturam, quando subditus est semiplene, non tamen plene convictus, et adhuc negat delictum; ita Bernardus Dias dict. cap. 125 et 126 et ibi Salzedo, D. Antoninus III part., tit. 9, cap. 7, § 8, Sylvester *Inquisitio,* 2, dict. 9 et Armilla verbo *Inquisitio,* numero 12, quamvis aliqui ex his non loquantur in specie de regularibus, sed generatim de clericis, sub quibus personas ecclesiasticas et consequenter regulares comprehendunt, quia [hi] non habent de hoc speciale privilegium; quæ est ratio a priori hujus assertionis; quia prælatus habens potestatem coercivam perfectam, habet etiam potestatem torquendi ad veritatem comprobandam, si aliæ circumstantiæ necessariæ occurrant, et specialiter prohibitus non sit; sed prælatus regularis habet hujusmodi potestatem, ut supra tomo præcedenti ostendimus, disputando generatim de potestate ejus, et nulla est de hoc prohibitio positiva, saltem jure communi, neque etiam jure speciali Societatis (de aliis enim religionibus proprii earum prælati videbunt); neque etiam ex natura rei hoc prohibitum est magis in religioso, quam in clerico, quia sicut peccatum facit dignam pœna personam, etiam sacram, ita etiam facit dignam tortura. Verum est tamen modum torquendi regulares debere esse accommodatum statui et consuetudini eorum, non enim per violentas actiones instat sæcularium, sed per strictiorem carcerem, humicubationes, strictiora jejunia, et similes corporis afflictiones torquendi sunt; an autem per laicum fieri possit, diximus disput. 22, de censur. sect. 1, num. XLIV. Si ergo reus in confessione sua negavit, et per testes sufficienter convinci non potuit, regulari modo torqueri potest, si gravitas delicti id exigat. Quod si in tormentis veritatem [accusationis] adhuc neget, absolvendus est, si autem confiteatur; et postea extra tormenta ratificet confessionem (quod necessarium est) debet procedi ad proferendam sententiam, juxta ea, quæ tradunt dicti auctores, præsertim Bernardus Dias, Julius Clarus, Simanquas, tit. 65, num. 74 et sequentibus, et Gregorius Lopez in lib. IV, tit. 30, part. VII.

Cur etiam in religiosum Societatis cadat tortura. — Hoc sequitur ex perfecta potestate coerciva quam a prælato regulari sic exercendam non prohibet jus commune aut Societatis proprium, nec natura rei.

Tortura religiosi qualis. — Aptanda est statui et consuetudini; v. g. strictiore carcere, humicubationibus.

An per laicum tortura religiosi fiat licite, alibi dictum.

Si religiosus tortus neget veritatem accusationis absolvendus est; sin damnandus, modo confessionem extra tormenta ratam habeat. Bern. Dias. Jul. Clar. Simanq. Greg. Lop.

Duo testes sufficiunt ad pœnam legis si sint oculares, contestes et omni exceptione majores.

(1460) XXXIII. Denique, quando delictum plene probatum est, neque est necessaria, neque juste potest adhiberi tortura, per se loquendo, quia jam cessavit finis ejus, ut iidem auctores dicunt : est autem delictum plene probatum, quando ad minimum per duos testes oculares et contestes, et omni exceptione majores convictus est reus, juxta illud Christi : *In ore duorum vel trium stet omne verbum,* et omnium sententiam ac praxim. Duo autem testes singulares, id est, de diversis numero factis, aut de distinctis temporibus, vel locis, imo nec plures sufficiunt ad plenam fidem faciendam, ut docet D. Thomas 2. 2, quæst. 70, art. 2 ad secundum, et ibi Cajetanus et Soto 5, de justit., quæst. 7, art. 2, qui advertit, etiam in religione hoc servandum esse, ut testes singulares non sufficiant ad condemnationem, licet sufficiant ad torquendum, vel alio modo exquirendam veritatem : quia (ut dicitur 2, quæst. 1, cap. 1,) *nos in quemquam sententiam* (scilicet condemnatoriam) *ferre non possumus, nisi aut in convictum, aut sponte confessum.* Hoc autem intelligendum censeo, quoad pœnam integram. Nam quoad aliquam punitionem, vel gravem correptionem, potest condemnari; quando præter famam satis comprobatam, sunt aliqua gravia indicia, vel gravis aliquis testis : quia licet tunc non plene constet de delicto, est vehemens illius suspicio vel opinio, quæ ad aliquam pœnam satis esse debet. Imo in hoc processu per inquisitionem, quamvis plena probatio obtineatur, mitius agendum est in pœna imponenda, quam si per accusationem criminalem processum esset : quia cum reus, neque accusatus sit ab aliquo, neque ipse confessus sit suum delictum, jura volunt ut judex prudenti arbitrio moderetur pœnam, cap. *inquisitionis,* de accusationibus, consentiunt citati doctores, Antoninus III part., tit. 9, cap. 7, § 6. Sylvester *inquisitio* 1, quæst. ult. Soto dicto memb. 2, quæst. 6, dub. 1. Navarrus cap. *inter verba,* in antiquo, coroll. 48, num. 582. Antoninus Gomez tom. III variar., cap. 1, num. 51.

Quid si sint plures numero, sed singulares quoad loca, tempora aut facta. — Sufficiunt ad torquendum, non autem ad damnandum nisi, ut videtur, parti pœnæ quando concurrunt cum fama delicti satis probata. D. Thom. Cajet. Sot.

Per viam inquisitionis mitius agitur cum plene convicto, quam si fieret accusatio criminalis; et tunc judex debet pœnam moderari.

Anton. Sylvest. Soto. Navar. Ant. Gom.

(1461) XXXIV. Post sententiam sequi solet appellatio in sæculari foro : in regu-

Appellatio an in religionibus lo-

cum habeat. — Locum non habet nisi prælatus manifeste et notabiliter excedat.

lari vero audiri non debet, nisi prælatus manifeste, et notabiliter excedat modum in regula præscriptum, et præsertim in Societate est speciale privilegium Pauli III, ut in ea appellare non liceat a regulari cor-

In Societate ex privilegio et ex usu fit ut non adhibeatur appellatio a correctione consentanea ordinationibus: sed appellatio non frivola a condemnatione non negatur.

rectione : est autem usus ut hoc servetur, quando correctio fit secundum ordinationes Societatis, ut constat ex Compendio privilegiorum, verbo *Appellatio*, § 1. Et ita non admittitur appellatio ab ordinaria correptione, reformatione, mandatis et similibus, de quibus in dicto verbo *Appellatio*, § 2. A sententia autem condemnatoria non negatur nisi ipsamet appellatio sit manifeste frivola, vel injusta; plura de hoc appellationis puncto dixi in tractatu 8, libro secundo, cap. 11.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

De modo procedendi in regulari judicio per viam denuntiationis judicialis.

Denuntiatio judicialis vel est ipsa causæ initium vel sequitur denuntiationem evangelicam.

(1462) XXXV. Duobus modis potest hæc via inchoari, primo per se et immediate, quando aliquis incipit causam sumendo munus denuntiatoris apud prælatum, seu judicem. Secundo transeundo a denuntiatione evangelica ad judicialem : nam finis unius solet esse inchoatio alterius, ut in cap. 10 in fine insinuavimus, remittendo in hunc locum exactam declarationem, quæ erit facilis, explicata prius denuntia-

Ad denuntiandum judicialiter non requiritur infamia. Nam denuntiator sustinet accusatoris munus quod in via inquisitionis supplere debet infamia.

tione ipsa secundum se. Ut ergo aliquis juste denuntiet judicialiter, necessarium non est ut præcedat infamia, ut constat ex juribus sæpe citatis, cap. *inquisitionis*, cap. *qualiter et quando*, cum similibus, et ex omnibus auctoribus. Ratio vero est, quia in via inquisitionis infamia requiritur, ut suppleat vicem accusatoris; in hac autem via denuntiator sustinet vicem accusatoris, quamvis non omnino suscipiat totum onus illius, quia non ita obligatur ad probandum, sicut accusator.

An requiratur præmonitio secreta, ante denuntiationem judicialem.

(1463) XXXVI. Est autem quæstio, an debeat præcedere monitio fraterna ante hanc denuntiationem, id enim significant jura citata (1). Et consequenter est dubium, utrum si per solam admonitionem frater corrigatur, liceat nihilominus ad hanc denuntiationem procedere. Hæc vero dubia ex dictis, a cap. 8, fere resoluta sunt. Aut enim talis denuntiatio ordinatur solum ad emendationem delicti, qui est ordinarius, et maxime proprius finis ejus, aut ad damnum tertii, vel communis boni nocumentum vitandum. In priori denuntiatione, quæ [judicialis] evangelica dicitur (2), si est spes emendæ, sine dubio debet præcedere correctio fraterna : nam et naturalis ratio caritatis et justitiæ id postulat, cum talis denuntiatio (utpote judicialis) non fiat sine magna et publica læsione famæ : quæ tunc necessaria non est, et hic ordo est maxime consentaneus evangelio, imo juxta communiorem opinionem theologorum censetur in eo præceptus, maxime pro hujusmodi casu spei emendæ, conservata fama; et jura canonica etiam hoc disponunt, præsertim in cap. *licet Heli*, de simonia, et notavit glossa in cap. 2 de calumniatoribus, ex quo textu mihi colligo, tam necessariam esse hanc admonitionem, ut si denuntiator in probatione deficiat, et non ostendat prius secrete monuisse, vix possit a calumnia purgari, ideo enim videtur ibi denuntiator ab officio et beneficio fuisse suspensus, donec canonice suam purgaret innocentiam, quod non calumniandi animo ad talia crimina proponenda processisset. Nec religiosi ab hoc onere eximuntur, quia nullum de hoc habent privilegium, et alioqui est per se maxime consentaneum non solum perfectioni, sed etiam necessitati caritatis. Unde etiam in Societate pro comperto est apud omnes, in ordine ad hanc judicialem denuntiationem, nullam esse renuntiationem famæ, ut jam num. III attigimus, [et] servandum esse hunc ordinem.

Prima responsio seu resolutio hujus dubii : In denuntiatione judiciali evangelica, nempe quando denuntiatio fit ad solam delicti emendam cum spe ejus, requiritur præmonitio secreta.

Data responsio valet etiam inter religiosos, atque in Societate Jesu, in qua nulla est renuntiatio famæ repectu denuntiationis judicialis.

(1464) XXXVII. Atque hinc sequitur multo minus posse fieri hanc denuntiationem post monitionem secretam, si suum effectum consecuta est : nam emendato fratre cessat finis talis denuntiationis, et ideo jam non esset denuntiatio, sed gravis detractio. Sequitur etiam prælatum in hu-

Denuntiatio judicialis evangelica nequit fieri post præmonitionem secretam effectum consecutam : idque est 1um corollarium ex

(1) Vid. hujus libri cap. 7, n. 3; cap. 8, n. 15; cap. 10, n. 3.

(2) *Quæ* [*judicialis*] *evangelica dicitur.* Totam ergo denuntiationum partitionem paucis accipe. Denuntiatio facta prælato aut superiori, *paterna* est si ad hunc ut patrem, *judicialis* si ad hunc ut judicem deferatur. Denuntiatio paterna dividi potest materialiter quidem, sed non formaliter, in *paternam evangelicam* et *paternam canonicam* (vid. caput 8, n. 4-9). Denuntiatio judicialis dicitur 1° *judicialis evangelica,* cujus finis unicus est emendatio delicti (vid. hoc caput 12, n. 36-42); 2° *judicialis canonica,* ad occurrendum damnis tertii vel communibus (vid. hoc caput 12, n. 42)

prædicta responsione numeri XXXVI. 2um corollarium est, prælatum servare debere ordinem evangelii cum judicialiter denuntiato ad solam emendationem; atque hunc secrete adhortari. Quid si judicialiter denuntiatus fateatur delictum et resipiscat. — Non potest puniri nisi occulte, et fere tantum in medicinam. Quid si neget. — Tunc reprehensione et minis utendum coram uno duobusve testibus; iisdem vero, si quos prius adhibuerit denuntiator. Sed regulariter loquendo ita facere illicitum est ob denuntiationem confirmatam a solo denuntiatore non sufficiente ad magnam probabilitatem, nec adjuto vehementibus indiciis.

jusmodi denuntiatione præcise propter hunc finem facta teneri ad servandum evangelicum ordinem, et totum illum, quem caritas postulaverit. Itaque facta denuntiatione, non potest de subdito inquirere, cum non laboret infamia : debet ergo illum ad se vocare, et cum illo de emendatione agere Quod si recognoscat delictum, et emendationem ac satisfactionem offerat, non potest puniri publice; quamvis occulte, præsertim inter regulares, possit aliquam secretam pœnitentiam injungere; magis in medicinam præservativam, quam in vindictam : si vero reus sit pertinax negando delictum, adhibendi sunt unus vel duo testes, ut convincatur, si delictum non sit omnino occultum. Atque si denuntiator antequam rem ad superiorem deferret, servato evangelico ordine, unum vel duos testes adhibuit, illi prius vocandi sunt, ne infamia ulterius crescat : sin autem illud fuit prætermissum (interdum enim, ut satis constat ex cap. 9, fieri potest sine culpa) prælatus arbitrio suo prudenti poterit duos viros graves vocare, et subditum gravius etiam reprehendere, et minis etiam terrere; quia ad hæc omnia habet jus, et propter spirituale bonum illa qualiscumque infamia admittenda est. Necessarium autem est, regulariter loquendo, delictum non esse adeo occultum, ut solus denuntiator illud noverit, propter periculum calumniæ, quod esse potest, et ne forte innocens amplius infametur : oportet ergo ut concurrant aliqua vehementia indicia, de quibus certe constare possit, vel certe ut persona denuntiantis tantæ fit fidei, integritatis et auctoritatis, ut faciat magnam probabilitatem. Cum enim in hoc progressu solum commodum subditi quæratur, non est integra probatio exigenda, neque etiam impedit, quod ipsemet denuntians, quoad [hoc], subeat vicem testis, ut propter solum testimonium ejus possit secretum illud remedium adhiberi, ex cap. *in omni*, de testibus dicente : *In omni negotio* (scilicet causa denuntiationis, ut exponit glossa) *principalis persona dicens veritatem de re sibi nota, rectissime habenda est pro teste;* ex verbis Christi Domini optime ibidem colligitur.

Quid agendum quando reus convinci nequit, et pertinaciter negat. — Tunc non licent in ipsum major inquisitio aut pœna publica; sed licite reprehendetur, secreto punietur, removebitur ab occasionibus.

(1465) XXXVIII. Præterea contingere potest, ut subditus post totam hanc diligentiam, quia convinci non potest, pertinax sit negando, et tunc putat Soto dict. membr. 2, quæst. 4, concl. 8, nihil posse facere prælatum, nisi monere subditum, et orare pro illo. Sensus autem ejus est non posse procedere prælatum ad inquirendum amplius de subdito, qui non laborat infamia, neque etiam posse illum publice punire. Poterit tamen (ut cap. 10, num. XIII dixi) pro qualitate semiplenæ probationis eum severe reprehendere, et correctionem aliquam secretam ad terrorem et medicinam in futurum adhibere. Potest etiam ministerium auferre, quod pendet ex voluntate prælati, si absque scandalo et infamia fieri possit, et fuerit necessarium ad tollendas illi occasiones peccandi, non tamen in vindictam commissi; et idem est de mutatione loci, et similibus. Contingere ulterius potest, ut subditus duplici testimonio sufficienter convincatur, et nihilominus ipse sit pertinax negando, vel certe licet recognoscat delictum, illud defendat, et satisfactionem aut emendationem non promittat, neque illius spem præbeat, sed potius indurationis, si asperius cum illo agatur. Et tunc dissensio est inter doctores quomodo se debeat gerere prælatus. Panormitanus in capite *nova*, de judiciis, num. 46, dicit, posse tunc prælatum excommunicare, vel aliis censuris ligare subditum, et beneficio vel officio privare; quia potest illum tractare sicut ethnicum et publicanum, juxta evangelium; et num. 53 dicit posse etiam cogi ad rem restituendam, vel solvendum debitum, si de eo convincatur; et in hoc ultimo omnes videntur convenire, si probatio est sufficiens, et subditus nullum affert sufficientem excusationem. Soto etiam dict. concl. 8 videtur priorem partem admittere, dum ait in denuntiatione fraterna omnia esse agenda propter emendationem fratris : in judiciali autem contra pertinacem procedendum esse via juris : *Etiam ad incarcerationem, et torturam.* Aliis autem videtur tunc non posse prælatum ulterius procedere; quia cum delictum sit occultum, licet probabile, non debet publice puniri, quia nullum generavit scandalum, et ideo non postulat publicam satisfactionem, nec tum pertinet talis pœna ad bonum commune. Pœna autem occulta non est etiam imponenda nisi propter utilitatem spiritualem ipsius rei : quia etiam hoc judicium ad hunc finem ordinatur, ut diximus; ergo si nulla est spes hujus fructus, sed potius timetur major induratio, cessan-

Quid si convictus perneget, aut etiam delictum defendat, seu non promittat emendam, nec det spem illius. — Circa hunc casum 1° Opinio Panormitani est delictum posse puniri censuris etc.; videntur autem omnes cum ipso sentire restitutionem tunc licite exigi.

Opinio Soti videtur eadem quæ Panormimitani.

2° Opinio Bañes est tunc delictum quamvis probabile puniri nullatenus posse; non publice, quia occultum est; non privatim, spe fructus amissa.

dum omnino est a punitione, ita insinuat Bañes 2. 2, quæst. 33, art. 8, dub. 4.

3° Opinio auctoris est usum alterutrius opinionum in num. XXXVIII propositarum pendere ex prudentia.

(1466) XXXIX. Ego vero censeo in neutra parte istarum esse intrinsecam injustitiam, et ideo pendere ex prudenti arbitrio, servando leges non solum justitiæ, sed etiam caritatis. Declaro hoc; nam in primis si delictum est probatum per dictos testes, præter denuntiantem, potest prælatus sub excommunicatione latæ sententiæ præcipere subdito reo, ut fateatur veritatem, et si fuerit contumax, revera incurrat illam in conscientia, ita ut denuntiator, et testes possint illum ut excommunicatum habere, et juxta antiquum jus tenerentur vitare, licet hodie propter extravag. *Ad evitanda*, non teneantur. Similiter si reus confiteatur delictum, nolit tamen emendari, potest sub eadem censura cogi ad acceptandam et offerendam satisfactionem; quod si nolit, incurret eodem modo excommunicationem occultam. Hoc totum sufficienter probatur ex verbis Christi : *Si ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethnicus*, etc. Et ratio est, quia prælatus in eo casu habet jus cogendi subditum ad emendationem per media ab ecclesia instituta, et a Christo insinuata : illud autem medium hujusmodi est; atque ita docuit Soto lib. V de justitia, quæst. 6, art. 2, citans D. Thomam, Palud. et Cajetanum. Addit tamen posse hoc facere prælatum, etiamsi nulla sit spes emendæ, ex cap. *tam sacerdotes* 24, *quæst.* 3, *ubi dicitur* (inquit) *hujusmodi incorrigibiles esse ab ecclesia separandos;* sed illud procedit (ut existimo) quando illa separatio ad aliorum bonum est necessaria : vel quando per illam speratur correctio ipsiusmet incorrigibilis. Si autem primum necessarium non est, nec secundum speratur, non video qua honesta ratione possit inferri illa censura : nam licet non appareat contra justitiam, quia ille revera est dignus illa coercitione, repugnaret caritati, quia augetur subdito periculum gravius peccandi, sine spe fructus. Quia vero moraliter vix potest desperari uterque fructus, quia vexatio solet dare intellectum, ideo absolute dici potest, posse prælatos tentare hoc medium : nam in potestate eorum manet auferre vinculum, si viderint nocere potius, quam prodesse.

Potest præcipi sub excommunicatione ipso facto ut denuntiatus, et fateatur delictum satis probatum, et resipiscat.

Sot.

D. Thom.
Palud.
Cajet.

Docet Sotus incorrigibilem tunc ab ecclesia separandum; tamen hoc non quidem cum justitia sed cum caritate pugnaret, nisi fieret vel ob bonum commune, vel sperando rei emendationem: vel experimenti gratia, eo quod vexatio soleat dare intellectum, et sit penes prælatos censuras, si noceant, auferre.

(1467) XL. Eadem ratione censeo posse prælatum secrete punire subditum, etiam in vindictam peccati commissi; quia de illo convictus est, in tali foro et modo procedendi : cur ergo non poterit digna et proportionata pœna punire, absque nova infamia vel scandalo? præsertim inter regulares, ubi simpliciter, et de plano proceditur, et numquam officium judicis separatur ab officio patris, quamvis non e contra. Item licet talis pœna non prosit aliis per exemplum, quia illis non manifestatur, tamen in genere proderit scire delicta non debere relinqui impunita, si sufficienter probantur, præsertim quando subditus pertinax, aut incorrigibilis ostenditur. Item quia licet videatur talis pœna in præsenti non prodesse ipsi reo; tamen moraliter semper debet et potest sperari fructus in futurum; nam saltem timebit similem pœnam. Unde confirmatur : nam quando est probabilis spes, quod pœna proficiet in præsenti, et inducet subditum in meliorem mentem, omnes fatentur posse prælatum subditum convictum punire; sed non debet esse melioris conditionis, eo quod se durum et incorrigibilem ostendat : ergo tunc etiam puniri potest. Quæ ratio probat manifeste talem pœnam non esse contra justitiam. An vero ex caritate suspendenda sit, prudentia docebit, considerata conditione personæ, et aliis circumstantiis.

Prælatus, præsertim regularis, potest secrete punire delatum et convictum; nec punire modo in medicinam, sed in vindictam. Probatur primo, quia prælatus saltem regularis, quando judicem agit, patris jura retinet. Secundo, quia sic notum fit pœnam delicti satis probati non defuturam maxime contumacibus. Tertio, quia moraliter numquam desperandum fore ut pœna aliquando prosit reo nunc pertinaci. Pronuntiatum confirmatur : nam denuntiatus convictus et contumax nullo jure vitaret pœnam non contumaci imponendam. Tamen respectu contumacis non soli justitiæ, sed caritati prudenter consulendum est.

(1468) XLI. Numquam vero licet prælato ad publicam punitionem procedere, nisi ad commune bonum necessarium judicetur, quia talis pœna non est proportionata huic judicio : interveniente autem necessitate boni communis, habebit locum hæc pœna, ut auctores citati fatentur : quia bonum commune præfertur particulari famæ. Tunc autem oportet transitum facere a via denuntiationis ad viam accusationis. Nam vel denuntiator, vel alius fiscalis tamquam minister publicus sumere debet officium accusatoris, et formare processum, sicut in via accusationis, de qua statim, et aliquando tanta et tam gravis est necessitas communis boni (sicut est in peccato hæresis, vel proditionis), ut exsistente tantum semiplena probatione, possit hoc fieri; et tunc habet locum, quod Soto supra citatus dixit, posse incarcerari reum et torqueri, si necesse sit. Tandem vero in ferenda sententia condemnatoria mitius semper agendum est in hoc progressu, quam in rigorosa accusatione, ut similiter dicebam in num. XXXIII, nisi ratio boni communis cogat rigorem retinere. Et ita intelligendum puto, quod Soto docet

Dicta punitio erit secreta nisi fiat transitus ad accusationem quam poscat boni communis necessitas : hæc autem tanta esse potest, v. g. in hæresi vel proditione, ut post semiplenam probationem sequatur carcer et tortura.

Soto.

In denuntiatione judiciali oportet ut salvo bono publico sententia mitior sit quam in rigorosa accusatione.

Navar.

utroque loco supra citato, et Navarrus in antiquo corol. 48, num. 583.

Secunda responsio seu resolutio ejusdem dubii positi in num. XXXVI : In denuntiatione judiciali canonica, id est quando fit denuntiatio ad vitandum nocumentum aliorum vel commune, præmonitio secreta non requiritur moraliter loquendo; ne bonum commune vel innocentis in discrimen veniat.

(1469) XLII. Atque hinc facile intelligitur quomodo procedendum sit quando a principio denuntiatio principalius fit propter commune bonum, seu ad evitandum damnum tertii (ut num. XXXVI dixi), quam multi vocant (1) denuntiationem canonicam : tunc enim moraliter loquendo non est necessaria prævia monitio secreta; non quia omittenda sit, si credatur allatura sufficiens remedium, sed quia moraliter non potest ita sperari, ut bonum commune vel innocentis illi periculo exponendum sit : bonum autem commune, vel innocentis præferendum est commodis et famæ nocentis. Et eadem ratione debet tunc prælatus procedere non respiciendo principaliter ad emendationem subditi, sed ad indemnitatem communitatis, vel innocentis; quia vero proprium bonum ipsius subditi, quantumvis delinquentis, numquam separari debet a bono communi, quantum est ex parte prælati, quia utrumque cadit sub ejus cura et obligatione, ideo licet in rigore justitiæ legalis possit prælatus statim per rigorem juris procedere, præmissa alterius partis citatione ad examinandos testes, et sumendam rei confessionem, etc.; nihilominus si prælatus speret per se posse emendare subditum, et illi malo sufficienter occurrere, ex caritate et ex pastorali officio tenetur illum prius secreto corripere et emendare. Quod si obtineat, non poterit ultra progredi ad publicum judicium, vel punitionem : oportet tamen ut de aliorum indemnitate sit certissimus, et quod delictum non sit ex illis gravissimis, quæ statim ad judicium deferenda sunt, ut hæresis, vel proditio. Atque ita sentiunt Soto dict. quæst. 4, conclus. 7 et Navarrus, num. 250. Si autem secreta correctio non obtinet effectum, vel non reputatur sufficiens, procedendum ulterius est juridice ad punitionem, et ad subveniendum communi bono, vel innocentis, ad quod tenetur prælatus ex peculiari obligatione justitiæ, ratione sui officii; et denuntians juxta superius dicta, poterit subire officium testis, imo et ex caritate, vel obedientia potest obligari, nisi habeat legitimam excusationem.

Prælatus sperans se posse per se emendare denuntiatum judicialiter et impedire damna, tenetur hoc tentare secreto. Tunc reus si resipiscat non est publice judicandus aut puniendus, modo certissima sit indemnitas aliorum, nec agatur de hæresi, proditione, etc.; secus juridice procedendum est, et aliorum indemnitas procuranda; ipso denuntiante, si oporteat, testem agente. Soto. Navar.

(1470) XLIII. Ultimo intelligitur ex dictis quid dicendum sit de transitu a denuntiatione paterna ad judicialem, aliquando enim fieri potest, licet non semper. Cum enim illa fiat secreto propter solam emendationem subditi, et ad præcavendum omne malum futurum, obtento hoc fine non permittitur ulterior progressus; ut supra num. XXXVII, dictum est. Si autem post omnem paternam diligentiam prælati, subditus vel negat, vel incorrigibilis est, et alioqui nulla est de illo infamia, non potest inde moveri prælatus ad inquirendum de illo, ut ex superius dictis, eodem n. XXXVII, constat. Quapropter si delictum sit omnino occultum, et non sit ex his quæ vergunt in damnum communitatis, nihil amplius potest prælatus facere nisi orare et vigilare, et per suam providentiam tollere occasiones peccandi : cum enim hoc secretum, de quo agimus, non sit confessionis sacramentalis, potest illo uti ad omnem effectum, qui possit subdito prodesse absque infamia ejus, vel scandalo, etiamsi fortasse illi molestus sit. Non poterit autem prælatus ad judicialem progressum transitum facere, præsertim invito subdito denuntiante, cum ea non ut judici, sed ut patri, et secreto locutus sit. Neque etiam potest in prædicto casu subditum per præceptum cogere, ut quod sibi dixit ut patri, dicat ut judici; vel ut tollat secreti obligationem, tum quia, si id frequenter faciat, terrebit subditos ne ad illum, ut ad patrem, audeant accedere : tum etiam, quia tunc nulla est sufficiens ratio præcipiendi denuntiationem judicialem, quia supponimus delictum esse occultum, et nemini nocere nisi ipsi peccanti, et cum illo factam esse omnem diligentiam, quæ ad secretam ejus emendationem fieri posset : ergo inutilis tunc esset judicialis denuntiatio, cum per illam ad meram punitionem progrediendum non sit, nec cogi possit subditus ut propter solum hunc finem judicialiter denuntiet in hujusmodi criminibus. Atque idem censeo, etiamsi delictum sit probabile, nemini autem nocivum : quia tunc etiam non potest obligari subditus ad denuntiandum judicialiter propter solam punitionem, cum de emendatione desperatur, quia ille finis est valde extrinsecus denuntiationi ut sic, pertinet-

De transitu denuntiationis paternæ ad judicialem illicito. — Quum quis denuntiatus est paterne, non licet 1° eum emendatum denuntiare judicialiter, postquam damnis occursum est;

2° in eum negantem aut prælato frustra adhortanti resistentem inquirere, si liber sit infamia; atque in tali casu cogi nequit denuntians, ut judicialiter denuntiet, quando soli denuntiato nocet delictum suum quod publicum non est, quamvis forte probabile.

(1) *Damnum tertii* (*ut num.* 36 *dixi*), *quam multi vocant.* Editt. quatuor habent *damnum tertii, quam* (*ut num.* 36 *dixi*) *multi vocant.* Verba nunc melius collocata nonnegabit quisquis ad num. 36 retrospiciet.

que ad accusationem, de qua nunc non agimus.

De transitu licito a denuntiatione paterna ad judicialem. — Si delictum sit communitati noxium, prælatus potest 1° præcipere ut denuntians sic transeat, 2° creare fiscalem qui denuntiet loco prioris recusantis; 3° interrogare primum denuntiantem ut testem, 4° interrogare reum etc. quando testis iste esset omni exceptione major.

(1471) XLIV. Secus vero erit si delectum vergat in damnum communitatis; nam tunc obligari potest subditus per præceptum prælati, ut sibi denuntiet juridice delictum fratris, ut possit communitatem indemnem servare : nam hæc est legitima causa talis præcepti, et ideo non obstante secreto prioris denuntiationis paternæ, potest juste illud imponere. Imo si subditus suo præcepto nolit obedire, potest prælatus judicialiter procedere; non via inquisitionis, quia non præcessit infamia (ut supponimus) sed via denuntiationis, creando fiscalem, qui causam assumat, et denuntiet, et tunc poterit etiam interrogare primum denuntiantem tamquam testem, qui tenebitur sub juramento veritatem dicere, quia jam legitime interrogatur, et post testimonium ejus, si sit omni exceptione majus, poterit interrogari reus, ita ut obligetur ad veritatem fatendam, et ita ulterius procedi, juxta superius dicta a num. xxx. Excusabitur tamen merito ab hoc onere subditus, qui paterne denuntiavit; si fuit complex ejusdem delicti, et ob affectum religionis, vel perfectionis illud prælato ut patri manifestavit, fortasse etiam manifestando seipsum : tunc enim obligari non potest, ut alium denuntiet judicialiter, vel contra illum ferat in judicio testimonium : quia nemo tenetur se judicialiter prodere, et prodere complicem est moraliter prodere seipsum. Nemo etiam tenetur cum gravi suo detrimento vel infamia testimonium in judicio contra alium ferre, ut est communis sententia, de qua videri potest Covaruvius in practicis, quæst., cap. 18, et D. Thomas cum interpretibus 2. 2, quæst. 70, art 1. Reliqua, quæ ad hunc progressum pertinent, ex superioribus sumenda sunt. Et ideo hæc de secunda parte tituli præsentis capitis dicta sufficiant.

Complex clam denuntians cogi nequit ad hunc transitum, neque ad testimonium ferendum; quia sic moraliter se proderet judicialiter.

Covar.
D. Thom.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

De via accusationis.

Hæc via 1° non petit infamiam, vel privatam monitionem.

(1472) XLV. Hæc via minus est in religionibus usitata, non tamen omnino excluditur, quia potest, qui injuriam passus est, apud prælatum accusare injuriantem : quod facere potest sine injustitia, etiamsi non præcedat infamia, quia in hac via non est necessaria; et nulla præmissa correctione, siquidem, ut initio cap. 8 dicebamus, non ordinatur ad emendationem fratris, sed ad justam vindictam. Potest etiam fieri sine peccato contra caritatem, si non ex odio, sed vel ex affectu religionis, ne similes injuriæ in ea introducantur, vel ex affectu proprii commodi, scilicet justi honoris, vel boni nominis, etc., talis accusatio fiat. Imo ex priori capite potest aliquando cadere in obligationem, ut est communis sententia theologorum in 4, dist. 59, et 2. 2, quæst. 68, et canonistarum in cap. *novit*, de judiciis; a qua obligatione non liberantur religiosi, cum non minus teneantur ex caritate commune bonum suæ religionis tueri, quam reliqui. Verum est tamen (quod Soto relect. de tegendo secreto memb. 2, quæst. 3, generatim adnotavit) si per denuntiationem sufficienter subveniant communi necessitati excusari ab onere rigorose accusandi, quia quocumque medio sufficienti satisfaciant suæ obligationi : si tamen excogitetur casus in quo denuntiatio non sufficiat, tunc urgebit obligatio accusandi, raro tamen id contingit, et ideo (ut dicebam) non est frequens in religionibus hujusmodi accusatio. Nam accusare propter vindictam (1), et in recompensationem proprii nocumenti, quamvis per se malum non sit, est tamen periculosum, et regulariter alienum ab his, qui statum religionis profitentur, et ideo a religiosis vitari debet. Nihilominus tamen si legitime fiat, debet superior eam acceptare, et per notarium scriptam eam recipere : ita enim jura disponunt, et licet regulares non teneantur ad omnes solemnitates juris, hæc reputatur maxime substantialis : quia (ut recte D. Thomas 2. 2, quæst. 68, art. 2, docuit) est moraliter necessarium, ut constet quid accusator probare teneatur, et ideo etiam in regulari processu non est prætermittenda; postquam vero accusatio formata et recepta est, procedendum est in causa eodem fere modo quo de denuntiatione diximus, citando reum, et interrogando illum, præmissa ut minimum semiplena probatione, et in reliquis usque ad sententiam, quæ in hoc processu ferri debet (per se loquendo) secundum integritatem pœnæ.

2° Iniri potest illæsa etiam caritate, v. g. ob justum honorem;

imo et aliquando est obligatoria, ob bonum ordinis religiosi.

Ceterum inter religiosos, si aliter v. g. denuntiatione satis subvenitur, nunquam accusatio obligat. Sot.

Quomodo procedendum in hac via. — Accusationem legitimam acceptare debet superior, sed scriptam per notarium; tum procedet fere ut in denuntiatione, et per se loquendo pœna est integre imponenda.

(1) *Accusare propter vindictam.* Id est, ad mentem auctoris, *Accusare ne scelera maneant impunita;* vel *Accusare ut per vindictam publicam v. g. in calumniatorem, redintegretur justus honor, bonum nomen.*

CAPUT XIII.

Quæ forma judicii in Societate servetur.

ALIAS (marg. 1625). Quousque doctrina præcedentium capitum [undecimi et duodecimi] ad usum Societatis applicetur.

In cap. 11 et 12 explicata est forma judicialis denuntiationis, inquisitionis, et accusationis jure communi præscripta. Ceterum denuntiatio judicialis raro in Societate locum habet nec in Constitutionibus ejus aut Bullis præscribitur; atque inquisitio seu interrogatio ibidem indicata ibidem potius paternalis est.

(1473) I. His generatim a cap. 11, hucusque explicatis, videndum, an Societas juste procedat, in puniendis subditorum excessibus, etiam usque ad ejectionem, absque forma judiciali communis juris. Atque in primis quoad denuntiationem, in Constitutionibus aut Bullis pontificiis, nulla talis denuntiatio judicialis præscribitur; sed quoties sermo incidit de denuntiatione, aut correctione defectuum, semper additur, ut fiant omnia *ad majorem Dei gloriam*, vel *prout caritas exigit*, aut aliquid æquivalens, quod ad fraternam denuntiationem, paternamque correctionem proprie refertur. Similiter, cum loquuntur de inquisitione seu interrogatione, solum de paternali (ut sic dicam) procedunt, sicut enim ex parte subditi datur denuntiatio facta superiori, ut patri, et non ut judici, ita potest superior interdum interrogare, ut pater, et non ut judex : par enim est utriusque ratio. Ad interrogandum vero hoc modo, facilius potest habere jus, sicut etiam e contrario, subditus facilius potest hoc eodem modo, quam judicialiter interrogari; quia hæc duo fere correlativa sunt, et ad eumdem finem, ac etiam servando sub eodem secreto famam proximi, ordinantur.

Neque ad paternam correctionem licet prælato Societatis inquirere in particulari de defectibus subditorum absque ulla infamia.

(1474) II. Et nihilominus nulla est in Societate regula, quæ det prælato licentiam ad inquirendum etiam hoc paternali modo de vita alterius subditi in particulari, aut de aliquo ejus crimine, quando nulla infamia, nec rumor de illa præcessit : id enim non solum ad perfectionem providentiæ illius necessarium non est; verum etiam generare potest suspicionem sinistram in subdito interrogato de alio, de quo bonam opinionem forte habebat : et ideo numquam prælati interrogant, etiam ut patres, de defectibus aliorum, nisi tantum generaliter, si infamia non præcessit. Hoc tamen semper intelligitur in defectibus gravioribus, qui generant infamiam; nam in communibus ad inquirendum etiam in particulari, sufficit quæcumque suspicio, vel occasio, quæ in patre sufficiens esse solet, ad similem providentiam paternam filiorum.

Limitatio hujus pronuntiati est ut intelligatur de solis defectibus qui generant infamiam.

Accusationis judicialis non est vestigium in Societate.

Denique quod ad accusationem attinet, multo minus ejus vestigium relictum est in Societate : in formula quidem generalis congregationis num. XXXVI, deferendus præcipitur, qui informationem de persona in generalem eligenda obtruserit; qualis tamen ea delatio, judicialis ne, an fraterna debeat esse, non explicatur; quemadmodum, quando in formula congregationis provincialis num. 24, alias 16, privandus dicitur voce activa, vel passiva, qui de ambitu fuerit convictus, nulla probationis forma exprimitur, præter sufficientiam illam, quæ jure naturali in aliqua tali probatione requiritur : unde tandem concluditur, de toto ordine judiciali, quacumque via ex supradictis procedatur, nihil peculiare dispositum esse a P. N. S. Ignatio in Constitutionibus suis, nec in pontificiis diplomatis, quibus illas conformari oportebat, præter id, quod de denuntiatione ambitionis alterius lib. VI, cap. 10 a num. X, tractatum est : unde videri posset in Societate utendum esse juris communis forma judiciali, cum opus esset aliqua judiciali uti.

Excepta denuntiatione ambitus de qua in libro VI, nullum ordinem judicialem Societas a B. Ignatio aut a pontificibus accepit.

(1475) III. Ceterum in septima congregatione generali proposita quidem fuit forma judicialis a patribus per eam deputatis, ut habetur in decreto 94; non censuit tamen congregatio pro tunc, decreto ullo esse firmandam, sed judicio patris generalis committendam, qui eam provincialibus communicaret, maxime cum gravior aliqua necessitas id postulasset. Unde indicari videtur pro singulis casibus, judicialem formam requirentibus, non illico adhibendam formam juris communis, sed recurrendum esse ad generalem. Rursus in canone 10, § 5, 6æ congreg., judicis quidem officium assumi, ac denuntiationem judicialem fieri præcipitur, quoties bono communi, aut tertiæ personæ non provideretur sufficienter per paternam correctionem, quis autem modus seu processus tunc adhibendus sit, ad instructionem ea de re remittitur, quæ tamen post editum canonem data non est.

Ad generalem cum opus erit in Societate, pro tali aliqua forma judiciali recurrendum : nec videtur prius adhibenda forma juris communis.

Congregatio 6a præcepit denuntiationem aliquando fieri judicialiter; sed in hanc rem instructio desideratur.

(1476) IV. Sed nonnullorum querimoniis satisfaciamus : difficilis quippe eis apparet consuetudo, quam habet Societas expellendi aliquos ex suis religiosis, nulla servata forma judiciali, sed ex sola privata informatione, et interdum (ut ajunt) parte non audita. Nam expulsio a religione est gravissima omnium pœnarum, quæ a reli-

1a objectio seu querela, est quod Societas non servet formam juris in quibusdam expellendis; neque, ut inde conjicitur, in quibuscumque culpis et pœnis.

gione infligi potest; ergo in illa imponenda maxime servari deberet judicialis ordo : si ergo in ea non servatur, conjectura fit multo minus servari in quibuscumque aliis criminibus puniendis, vel pœnis inferendis. Accedit alia querimonia, quia frequentius hæc pœna (et idem est de aliis gravibus) imponitur a generali, qui longe distat a reo : et ita non potest causam per seipsum examinare, neque excusationes ejus audire, quod videtur grave onus subditorum.

2a objectio seu querela est quod distet nimium generalis ad terminandas causas.

Prænotatio ad 1am objectionem : Societas si expellat in pœnam, non eget consensu ejiciendi; secus interdum, quando ob alias causas expellit.

(1477) V. Ad principalem objectionem respondetur, duobus modis posse Societatem aliquem expellere; scilicet, aut in pœnam delictorum, aut propter alias causas, quæ reddunt personam inutilem huic instituto, vel minus convenientem tali religioni, etiamsi delicta non sint, neque in toto justitiæ rigore puniri possint. Ex quibus duobus modis, prior ex se est involuntarius ejiciendo : nam parum refert quod consentiat, vel repugnet reus respectu pœnæ, si alias illam meretur. Posterior autem modus fieri etiam potest, aliquando invito religioso, sæpe vero fit ex consensu et quasi conventione partium. Quando ergo ejectio fit, in pœnam tantum, et nullo habito respectu, qui per se sufficiat ad excludendam personam, seclusa ratione pœnæ, tunc numquam fit, nec potest legitime fieri ejectio, nisi servato ordine regulari in judicio ferendo de delicto, propter quod talis pœna imponitur. Probatur argumento facto in objectione. Item quia tunc ejectio est pœna judicialis seu legalis; sed in hujusmodi pœnis maxime necessarium est servare judicialem ordinem, saltem substantialem, ac in religione præscriptum : ergo. Item Constitutiones Societatis non disponunt, ut hæc pœna aliter imponatur, nec per indulta pontificia habet Societas in hoc aliquod speciale privilegium : ergo debet servare communem ordinem, quem recta ratio requirit ad hujusmodi pœnas inferendas, etiamsi rigorem juris communis servare non teneatur.

1um pronuntiatum seu 1a pars resolutionis versantis circa 1am objectionem num. IV : Ejectio e Societate in solam pœnam nequit fieri omisso ordine judiciali saltem substantiali circa delictum. Hoc suadetur quia ejectio 1° est pœnarum gravissima, 2° est pœna judicialis, 3° non magis in Societate quam extra eam imponi potest omisso ordine communi quam ratio tunc postulat.

(1478) VI. Hæc autem assertio præcipue locum habet in professis, nam in ceteris, numquam ejectio est ita pœnalis, seu judicialis, quin sit etiam conventionalis, ut infra num. VII et VIII explicabimus : et ex hoc capite fieri potest ut judicialis ordo quicumque ille fuerit, non ita necessario exspectandus sit. In professis vero proprie habet locum hæc assertio, nam infra lib. XI, cap. 1, ostendam eos posse ejici a Societate propter delicta, et non propter aliam causam, illis invitis. Ut ergo sic ejiciantur, convinci debent de delicto, procedendo judicialiter contra eos, aliquo modo sufficienti ad servandum jus naturale, ut diximus. Dices, interdum contingere posse ut professus expellatur magis propter indemnitatem religionis, quam propter supplicium ejus : ergo quando hæc ratio boni communis intervenit, nullus est exspectandus judicialis ordo, si bonum commune periclitetur. Respondetur primo, jam tunc non considerari puram rationem pœnæ, de qua assertio loquitur, sed rationem remedii, et cautelæ ad prævenienda mala, et ideo objectionem non esse directe contra assertionem. Unde secundo dicitur, tunc quidem ob illam rationem adjunctam, non esse necessarium eumdem judicialem ordinem, qui absque illa servandus esset; nam tunc propter indicia, vel probabilem denuntiationem inquiri potest de tali persona : quod alias non liceret; ut supra cap. 12 a num. XX dictum est : nihilominus tamen etiam servandus est aliquis ordo judiciarius, ad illum finem sufficiens et accommodatus, juxta superius dicta : nam aliqua denuntiatio, vel indicia saltem talis personæ præcedere debent, et subsequi sufficiens probatio; ita ut faciant rem moraliter certam in humano judicio, et in eo conferant notitiam publicam, id est, de qua possit publico testimonio constare. Addendum etiam est propter hunc finem vitandi alia mala, seclusa ratione condignæ pœnæ, non esse aliquem dimittendum, quando alia media sufficere possunt ad vitandum illud malum; quia cessat necessitas, et abscissio membri non potest nisi ex necessitate honestari : unde in universum, si subditus corrigatur, et probabilis timor recidivi auferatur, non potest talis imponi pœna, cum necessitas seu periculum communis detrimenti cessaverit.

De quibus maxime procedat 1um pronuntiatum num. V. — De professis procedit; hos enim invitos ejicere non licet nisi ob delicta probata judicialiter quantum exigit jus naturale.

Instantia fieri potest, quia si professus expellendus sit ob indemnitatem communem ordo judicialis non requiritur. Diluitur instantia 1° quia agit de ejectione in remedium damni communis; sed 1um pronuntiatum spectat ejectionem in solam pœnam; 2° quia in casu occurrendi malo communi ordo judiciarius non omittendus sed planior est; ita ut ob sola indicia vel probabilem denuntiationem fiat inquisitio et hanc sequatur probatio sufficiens; 3° quia ejectio nisi in pœnam condignam non licet, modo aliter stare possit indemnitas communis; v. g. post emendationem rei non probabiliter relapsuri.

(1479) VII. Secundo dicendum est, quando quis excluditur, non in pœnam, nec propter incorrigibilitatem, sed propter alia commoda religionis, ipso non repugnante, sed potius consentiente, nullus est necessarius judicialis ordo : sed quælibet informatio, seu notitia secundum prudentiam sufficiens, ad alia gravia negotia, ad hoc etiam satis est. Loquimur semper de

2um pronuntiatum seu 2a pars resolutionis versantis circa 1am objectionem num IV : Ejectio e Societate non in pœnam et cum consensu ejiciendi potest fieri ob solam

notitiam extra judicialem non sacramentalem quæ prudenter sufficiat. Ejus pronuntiati ratio est quia hic fit quasi contractus consensu partium, et sine violentia. Hoc pronuntiatum de professis aut coadjutoribus formatis non procedit. Nam quando abest causa cogens expellere invitos, abest utrimque causa sufficiens expellendi religiosos qui sunt absolute vel in termino vel extra probationem.

notitia extra confessionem habita; nam sacramentalis non potest esse principium hujusmodi actionem. Ratio ergo est; quia ad humanos contractus non est necessaria juridica probatio, aut notitia; hic autem est veluti quidam contractus, cum fiat ex communi consensu utriusque partis. Item quia tunc cessat omnis ratio injuriæ aut violentiæ. Hic autem modus dimissionis non habet locum in professis, quia nec religio habet potestatem dimittendi illos, nisi cogente causa omnino necessaria boni communis, vel justitia id exigente : neque ipsi possunt voluntarie exire, cum omnino absolute promiserint. Existimo etiam in coadjutoribus formatis non esse permittendum hunc modum dimissionis : quia illi jam non sunt ullo modo in probatione, sed suo modo in termino; et ideo quamvis possit religio illos expellere etiam solutis votis, non tamen quasi ex conventione, vel pacto cum illis, sed tantum ex causa ita urgente, ut possit religio etiam invitos juste compellere ad egressum : quia strictiori modo eorum vota et traditionem acceptavit, ut in superioribus, libro septimo, capite secundo, visum est. In scholaribus ergo approbatis habet locum prædicta assertio : nam licet expelli non possint sine causa justa, interdum potest esse talis, quæ sufficiat ad hunc modum expulsionis, et ad alium non obliget, ut constat etiam ex superioribus lib. III, cap. 9.

Hujus numeri pronuntiatum solis scholaribus convenit, ad quos e Societate expellendos hic modus interdum sufficiet, quando modus alter non obligabit. Tertium pronuntiatum, positam in n. IV 1am objectionem magis pertinens. — Ejectio e Societate in pœnam conventionalem potest fieri ob solam notitiam extrajudicialem, sed certam et exterius probabilem : multoque magis si accedat indemnitas aut justa utilitas religionis.

(1480) VIII. Tertio dicendum est, quando aliquis e Societate excluditur in pœnam, in pacto et conventione fundatam, posse expelli absque judiciario ordine, de plano procedendo ex notitia sufficiente et moraliter certa, ac exterius probabili : quod multo magis licet quando cum ratione pœnæ conjungitur respectus ad religionis indemnitatem, vel justam utilitatem in futurum. De hoc modo expulsionis videtur loqui objectio facta : nam hic est : qui frequentius in usu habetur, et qui est maxime proprius hujus religionis : nam alii modi expellendi propter incorrigibilitatem, vel scandala, rariores sunt, et suo modo in aliis religionibus usitati : nec potest cum fundamento argui Societas, quod [apud eam] majori facilitate, aut minus exacta causarum examinatione et probatione, quam in ceteris fiat, aut non servato justitiæ ordine, quem regularis status patitur et requirit. Alius ergo usitatior modus consideratus est in objectione; oportet tamen advertere duplicem esse pœnam, quamdam legalem, et quasi debitam ex vi delicti per se spectati; aliam vero conventionalem; quæ debetur ratione delicti ex conventione antea facta. In priori exigenda necessaria est judicialis probatio et condemnatio; in posteriori vero minime; sed juxta conventionem, quæ inter partes præcessit, exigi potest, supposita rei veritate, ejusque morali certitudine et notitia exterius probabili. Quia tota justitia hujus pœnæ fundatur in conventione justa; ergo etiam modus exactionis, ex conventione regulandus est : et si fuerit illi conformis, erit justus, cum alias intrinsecam iniquitatem non contineat. In præsenti ergo, ejectio scholaris approbati a Societate, principaliter fundatur in pacto et conditione sub qua intra Societatem admittitur : hæc autem conditio est ut quando vel ipse meruerit, vel Societati ad suam indemnitatem necessarium fuerit, expelli possit, juxta Constitutiones : ergo ut juste hoc fiat, nullus alius modus necessarius est, nisi quem Constitutiones requirunt; ergo si talis conditio servetur, nulla fit injuria ei, qui dimittitur.

Ratio est quia in pœna legali, ordo judicialis; sed in pœna conventionali, solus ordo conventionum requiritur. Porro Societas scholarem admittens cum eo convenit ipsum expelli posse quando juxta Constitutiones vel meruerit vel ita feret Societatis indemnitas.

(1481) IX. Modus autem ille, in summa, in duobus consistit. Primum est, ut causa dimissionis sit justa, et ut sic dicam, satis justificata. Secundum est ut de illa sit sufficiens et moraliter certa notitia apud superiorem. Ad primum spectat ut subditus semel et iterum de delicto admonitus sit, ut emendetur; et quod incorrigibilem se ostendat, vel spem moralem [non] afferat emendationis, et consequenter utilitatis ad ministeria Societatis, et hoc modo intelligo debere esse causam justificatam. Quod regulariter intelligendum est : nam interdum esse posset tam enorme delictum, ut ad ejectionem statim sufficiat, vel ad præcavendam infamiam religionis, vel quia vix potest concipi spes de securitate talis personæ, et aptitudine ad hoc institutum, ut latius in superioribus dictum est. Ad secundum autem pertinet, ut non facile credatur unius vel alterius denuntiationi. Et in primis observandum est, ut si delictum denuntietur superiori ut patri, etiamsi certissime comprobetur, non procedat ad ejectionem, sed ad solam emendationem subditi, qui est finis illius denuntiationis, et ideo quasi sub hac lege, vel conditione datur illi talis notitia.

Dimissio scholarium Societatis in pœnam conventionalem, duo requirit.

De primo requisito.—Oportet ut subditus bis admonitus non afferat spem emendationis, in delicto unde sequatur inutilitas ad ministeria.

De secundo requisito.—Oportet ut causa sit non modo moraliter certa, sed cognita aliter quam per denuntiationem paternam.

Limitatio secundi requisiti: Si bonum commune urgeat, notitia extrajudicialis certa delicti et contumaciæ sufficit ad ejectionem, 1° quum quis denuntiavit paterne, is enim subvenire debet bono communi, atque licitus est transitus a denuntiatione paterna inutili ad judicialem; 2° quum evidentia defectuum indicia acquirit superior per se, vel per deferentes judicialiter, vel ab ipso reo extra sacramentum et consultationem.

(1482) X. Hoc autem limitandum est, nisi aliqua magna et urgens ratio boni communis ejectionem postulet, nam tunc sufficit quæcumque certa notitia causæ : quia et ipse denuntians tunc tenetur rem prodere, eo modo, quo ad subveniendum bono communi fuerit necessarium ac sufficiens. Deinde quando post denuntiationem paternam omnis diligentia ad emendationem subditi adhibita est, et non sufficit, licite fit transitus ad judicialem, quia id jam meretur contumacia subditi : et ideo, si de delicto et contumacia moraliter certo constet, sufficit. Idemque est quando non præcessit paterna denuntiatio, sed superior ipse vigilans et observans mores singulorum, advertit in aliquo manifesta indicia, aliquorum defectuum; vel ipsi ut judici per aliquos deferuntur : vel ipsemet reus confitetur delictum extra confessionem, et extra secretam et paternam consultationem : quicumque enim ex his modis sufficit, dummodo ad notitiam moraliter certam perveniatur.

Tunc requiritur certitudo in gradu quem non lex definierit sed prudentiæ, consultis viris gravibus, et reo prius audito.

Quis autem debeat esse modus hujus certitudinis, non est per ullam legem, vel Constitutionem præscriptum, sed prudentiæ relinquitur, nam pendet ex qualitate testium, et ex modo indiciorum vel conjecturarum, et ex qualitate etiam delicti et aliis circumstantiis; et propterea non solum permittitur, sed etiam injungitur, superiori, ut priusquam de aliquo ejiciendo decernat, maturo consilio id tractet cum aliquibus prudentibus viris, ut videre est tum in instructione latiori de dimittendis data anno 1604, tum in contractiori, capite decimoquinto, parte secunda. Denique etiam monetur, ut prius reum audiat, et [is] si quam habet excusationem, aut purgationem, illam tribuat. Atque ita omnis æquitas naturalis in hoc negotio servatur.

Dubium consurgens ex dictis a num. v, nempe non videri ejectionem scholarium in pœnam conventionalem discerni ab aliis quæ fiunt in pœnam legalem. 1um discrimen est in qualitate causæ.
2um discrimen est in gradu certitudinis;

(1483) XI. Dices, quæ ergo differentia est inter hanc ejectionem, cum fit per modum pœnæ legalis, vel conventionalis : quia in neutra requiritur exactus ordo juris, sed de plano procedi potest juxta consuetudinem regularem : in utraque autem requiritur ille modus procedendi et examinandi causam, qui ad moralem certitudinem sufficiat? Respondeo in primis in qualitate causæ magnum esse discrimen, ut in superioribus tractatum est. Deinde etiam in certitudine, quæ postulatur, est magna differentia : nam ad pœnam legalem necessaria est probatio plena, ut in superioribus declaratum est, et maxime habet verum in pœna tam gravi, qualis est ejectio professi a sua religione. In altera vero conventionali pœna, non est necessaria tam manifesta probatio, sed sufficit ita probabilis ut prudenter et sine temeritate judicari possit, ita factum esse. In quo etiam est considerandum, in hac ejectione in conventione fundata numquam considerari præcipue rationem pœnæ, sed quod magis expedit religioni et ministeriis ejus; ideoque ea notitia ordinarie sufficit ad ejectionem, quæ sufficit, ad prudenter judicandum hanc personam non esse aptam huic instituto, vel religionem non posse illi secure confidere sua ministeria. Denique etiam quoad ordinem, et modum procedendi in hujusmodi judicio est magna differentia inter has duas causas et pœnas : quia in pœna judiciali ferenda licet non oporteat rigorose servare jus canonicum judiciale quoad omnia accidentalia, tamen servare oportet ea, quæ sunt de substantia publici judicii aliquo ex modis in discursu capitis duodecimi declaratis. In posteriori vero pœna, hoc necessarium non est, sed sufficit moralis diligentia, quæ arbitrio prudentis prælati adhibenda est, servatis legibus justitiæ et caritatis : sicut in faciendo, vel dissolvendo aliquo gravi contractu adhiberi solet.

quia ejectio in pœnam conventionalem non exigit probationem plenam, sed eam quæ satis est ut talis persona prudenter judicetur non apta Societatis instituto.

3um discrimen est in modo procedendi; quia etiam in Societate pœna judicialis postulat substantialia publici judicii; pœna vero conventionalis, tantum diligentiam dissolvendo gravi contractui adhibendam.

Ad 1am objectionem seu querelam in fine ejusdem n. IV, quod distet nimium generalis ad terminandas ejectionis causas, respondetur hoc non nocere, sed favere subdito, quem ejici difficilius est; et qui per literas suas ac proximiorum superiorum potest se apud generalem purgare ante sententiam.

(1484) XII. Per hæc satisfactum est priori querelæ. Altera vero quæ subjungitur, potius ostendit suavitatem et maturitatem, quam in his rebus servat Societas. Nam regulariter hujusmodi causæ, si quæ sunt, per immediatos superiores, si sint de rebus communibus et ordinariis; vel per provinciales, si sunt graviores, terminari possunt. Quando autem res est [adhuc] gravior, et in universum, quando aliquis post vota emissa dimittendus est, ultima resolutio generali præposito reservata est, non in gravamen, sed potius in favorem subditorum, ut nimirum cum majori consilio atque adeo cum majori difficultate talis pœna, vel tale remedium applicetur. Neque per hoc privantur subditi omni auxilio ad suam defensionem, non solum per literas, recurrendo ad generalem, quod minus commodum videri potest, sed coram proximioribus prælatis pro se respondendo, et omnes causas excusationis allegando, vel (quod efficacius esse solet) emendationem

offerendo. Nam si provincialis, v. g. per seipsum esset totum negotium absoluturus, per hoc censeretur satisfactum juri subditi : ergo etiamsi totum negotium, quoad resolutionem, ad supremum prælatum deferendum sit, remedium illud sufficit ex parte subditi, cum de re tota habiturus sit prælatus integram notitiam prius, quam sententiam suam proferat, quemadmodum etiam in instructione (citata in numeri x) *de dimittendis* late declaratur.

CAPUT XIV.

Utrum regula Societatis ad ejus convenientem gubernationem et religiosam directionem apta et sufficiens sit.

Ratio præsentis capitis est ut breviter proponantur omnes Societatis regulæ, earumque methodus et ratio cum objectionibus.

(1485) I. Quoniam humanum regimen bene institutum præter naturalem et divinam legem, aliquam etiam regulam et quasi normam sibi propriam et accommodatam requirit; ideo in fine hujus libri pauca de Societatis regula addenda censui, nam licet in superioribus fere totam vivendi rationem Societatis, et consequenter Constitutiones ejus explicuerimus, hic tamen oportet summatim universas Societatis regulas, earumque methodum, ac rationem proponere, et omnes vulgares objectiones commemorare, ut si jam illis satisfactum fuerit, loca præ manibus habeantur, vel si quid residuum fuerit, addatur.

Regula et Constitutio vel Statutum, quomodo in aliis religionibus usurpentur. — Regulam vocant quam primus fundator ipse condidit vel ab alio antiquiore sumpsit ut fundamentum suæ religionis. Constitutiones autem seu statuta dicuntur quæ a sequentibus addita sunt.

(1486) II. Diximus autem in superioribus tract. 8, cap. 1, solere in multis religionibus frequenter distingui regulam a Constitutionibus vel statutis : nam regulam vocant, quæ a primo fundatore orta est, ut regula Augustini, Benedicti, Francisci, vel quæ a fundatore alicujus religionis sumpta est ab alio antiquiore, ut fundamentum religionis suæ, sicut est regula Augustini in religione prædicatorum, vel S. Benedicti in religione S. Bernardi, et multi putant ita se habere regulam S. Basilii ad ordinem Carmelitarum. Constitutiones autem dicuntur, quæ a posterioribus capitulis aut prælatis additæ sunt. Societas vero nullam antiquam regulam assumpsit, quam profiteretur, sed a suo fundatore habuit Constitutiones a sede apostolica approbatas per modum propriæ regulæ, (quamquam fere omnia in eis inveniantur ex usu antiquorum patrum et aliarum religionum); unde potius dicere possumus Constitutiones Societatis esse regulam ejus : nam illas habuit a suo fundatore tamquam propriam vivendi normam, cui conformari debent omnia alia statuta vel ordinationes, si quæ fuerint, imo in illis virtute continentur. Præter Constitutiones vero, sunt multæ aliæ ordinationes in Societate, quæ generali nomine regularum comprehenduntur. Quod si velimus cum proportione applicare distinctionem illam de *Regula* et *Constitutionibus*, possumus in præsenti dicere, regulam Societatis esse compendiariam illam rationem et summam totius instituti, quæ in Bullis pontificiis 1 Pauli III, et 1 Julii III continetur, nam finem et substantialia media Societatis complectuntur, et ita [in Pauli III prima] ipsa Bulla appellatur ibi : *Quæ ad regulæ hujus nostræ observationem faciunt;* reliquas vero leges omnes nomine statutorum aut Constitutionum comprehendi.

Quomodo in Societate intelligatur 1º Regula, Constitutio, Statutum. — Ibi 1º Constitutiones sunt regula per fundatorem condita non aliunde accepta quamvis omnia fere habeat quæ sunt in aliis religionibus; aliæ vero Societatis ordinationes sunt sub regularum nomine;

2º dici potest nomen regulæ cadere in summam instituti Bullis Pauli III et Julii III comprehensam; nomen constitutionum seu statutorum legibus ceteris competere.

De propria Regula et Constitutionibus Societatis.

TITULUS PRIMO INTERJECTUS.

(1487) III. Regula ergo hoc modo accepta, quantum ex citatis indultis colligitur, hæc capita continet. Primum, finem Societatis esse propriæ perfectioni et proximorum saluti incumbere. Secundum, in Societate varios esse debere personarum gradus, ut unusquisque possit juxta gratiam a Spiritu sancto sibi subministratam ad prædictum finem cooperari. Tertium, unum esse debere in Societate præpositum generalem, ad quem pertineat hos gradus et officia ac ministeria omnia distribuere; et universam Societatem regere. Quartum, hanc religionem totam speciali ac proprio modo sub obedientia pontificis militare, et ideo speciali voto obedientiæ illi consecrari et adstringi. Quintum, ut professi Societatis solemne votum paupertatis, castitatis et obedientiæ emittant. Sextum, ut nominatim commendatam habeant puerorum, ac rudium in christiana doctrina instructionem. Septimum, ut Societas professa non tantum in particulari, sed etiam in communi paupertatem profiteatur et observet. Octavum, ut Societas habere possit collegia, quæ proprios habeant reditus ad scholares Societatis alendos; quorum collegiorum et studentium gubernatio, et

In Bullis REGIMINI MILITANTIS et EXPOSCIT DEBITUM continentur sequentia capita quindecim regulæ, seu instituti Societatis.
Primum; finis Societatis est propria perfectio, et salus aliena.
Secundum; varii debent esse Sociorum gradus.
Tertium; unus esse debet in Societate generalis penes quem sint gradus, officia et universale regimen.
Quartum; tota Societas est specialius sub pontificis obedientia, quam etiam voto proprio profitetur.
Quintum; professi solemniter vovent paupertatem, castitatem et obedientiam.

Sextum; professis rudes Christiane docere valde commendatum esse debet.
Septimum; professæ Societatis paupertas est tam in communi quam in particulari.
Octavum; possunt esse pro scholaribus Societatis collegia dotata, per Societatem professam, eorum bonis non usuram, omnino gubernanda.
Nonum; scholares satis probati admittuntur in Societatem votis religionis substantialibus et simplicibus, quorum obligatio cessare possit volente Societate.
Decimum; licet Societati coadjutores spirituales et temporales votis simplicibus sibi incorporare.
Undecimum; fiunt in Societate congregationes generales a quibus solis pendent Constitutiones et alia graviora.
Duodecimum; congregationis generalis est generalem eligere a quo fit provisio ceterorum prælatorum,et reliqua.
Decimumtertium; ne professi quidem tenentur horas recitare in choro, sed privatim, si sint in sacris.
Decimumquartum; vestes, victus etc. esse debent quales sacerdotum honestorum ac pauperum.

bonorum collegiorum administratio ad Societatem professam pertinet; ita tamen ut in suum emolumentum bona dictorum collegiorum convertere non possit. Nonum, ut scholares Societatis post sufficientem probationem in Societatem admittantur per vota substantialia religionis, juxta Constitutiones Societatis emissa, id est, non solemnia, sed simplicia, ita ut in potestate Societatis maneat sic admissos, liberos dimittere, si expediens fuerit. Decimum, ut Societas coadjutores spirituales et temporales admittere possit per vota etiam simplicia, juxta Constitutiones Societatis emittenda. Undecimum, ut in Societate sint congregationes generales, ad quas perpetuas Constitutiones condere, declarare et mutare, et res graviores transigere pertineat. Duodecimum, ut præpositus generalis per electionem generalis congregationis creetur : quoad reliqua vero omnia (1), et provisionem omnium inferiorum prælatorum, potestas sit penes ipsum generalem. Decimumtertium, ut socii etiam professi non teneantur communiter vel in choro officium canonicum canere aut recitare, sed tantum privatum si in sacris ordinati sint. Decimumquartum, ut in exteriori modo vivendi, in vestitu scilicet, victu, etc. consuetudinem honestorum, ac pauperum sacerdotum retineant. Decimumquintum, ut ad solemnem professionem non recipiantur, nisi post diuturnas et diligentissimas probationes, per quas vita et doctrina admittendorum explorata fuerit. Hæc est summa instituti, et quasi regula Societatis, quæ expresse quoad hæc omnia capita in dictis indultis summis pontificibus proposita fuit, et ab eisdem confirmata, et postea a Gregorio XIII [et] XIV, et Paulo V in suis Constitutionibus exactissime declarata, approbata et defensa. De singulis etiam a nobis est in superioribus disputatum; ita ut quoad hanc partem nihil impræsentiarum addendum supersit.

(1488) IV. Post hanc regulam inter leges, seu Societatis statuta primum locum obtinent Constitutiones, quas summo consilio, et non sine magno Dei lumine, diuturnis orationibus impetrato, B. P. N. Ignatius edidit, ut in vita ejus lib. IV, cap. 2, Petrus Ribadeneira non minus eleganter, quam fideliter refert; qui etiam addit, eam fuisse sancti viri modestiam, ut noluerit Constitutiones a se editas, ratas esse ac firmas, donec eas Societas universa suo etiam judicio comprobaret. Quod factum est in prima congregatione generali post ejusdem B. Ignatii felicem mortem, can. 4, his verbis : *Constitutiones firmæ, ac ratæ habendæ, et etiam observandæ sunt, prout in exemplari originali patris nostri Ignatii habentur.* Circa quæ verba adverto, in volumine Constitutionum in rigore distingui Constitutiones ab Examine, et a Declarationibus Constitutionum. In hoc autem canone intelligo *Constitutionum* nomine omnia illa comprehendi; quia Examen, licet extra decem partes Constitutionum numeretur (quia non tam ad religiosorum regimen, quam ad cognitionem de recipiendis comparandam ordinatur), re tamen vera Constitutiones continet æque immobiles, et ad bonum Societatis regimen æque necessarias et eodem modo obligantes prælatos vel officiales Societatis, quatenus per eos illud examen mandandum est exsecutioni. Declarationes etiam (ut in principio earum, et VI part., cap. 1, lit. A, dicitur) ejusdem auctoritatis sunt cum Constitutionibus, solumque ad majorem claritatem et explicationem aliquarum rerum particularium illo modo positæ sunt. Denique illa tria eumdem habent auctorem Ignatium, ideo æque rata, ac firma declarantur in prædicto canone. Et ita etiam intelligenda censeo multa loca Constitutionum et Bullarum apostolicarum, in quibus *Constitutionum* observantia commendatur, vel aliquid secundum *Constitutiones* agendum dicitur : semper enim Constitutionum nomine illa omnia comprehenduntur, quia revera talia sunt. Sic etiam intelligo 2 canonem 5æ congregationis, ubi Societas satis declaravit quanta reverentia has Constitutiones prosequeretur, cum sic statuit : *Nullo modo expungendæ sunt Constitutiones, quæ ratione temporum, vel alias ob causas in praxi non sunt, sed potius oportet ut inviolatæ permaneant, ut quales a sanctæ memoriæ reverend. patre nostro Ignatio acceptæ sint, tales omnino ad posteros transmittantur.*

Decimumquintum; solemnem professionem præcedit vitæ ac doctrinæ diuturna diligentissimaque probatio.
Dictam summam instituti et quasi regulam Societatis, post Bullas Pauli III et Julii III declararunt et approbarunt Gregorius XIII et XIV atque Paulus V.
Constitutiones Societatis post allatam in num. III regulam, obtinent primum locum.
Earum confirmatio facta est in congregatione 1ª generali, canone quarto, ubi nomine *constitutionum* veniunt, ut videtur, examen et declarationes. Nam examen quamvis extra decem partes Constitutionum, et declarationes quamvis claritatis gratia extra textum Constitutionum, sunt ejusdem obligationis et auctoris.
Tò CONSTITUTIONES dictum sensum habere videtur passim in instituto et in Bullis Societatis atque in congr. 3, can. 2.

(1) *Quoad reliqua vero omnia.* Tamen quædam excipiuntur : v. g. dissolutio collegiorum, creatio assistentium et admonitoris; denique quidquid ex jure Societatis ad res illas graviores pertinet congregationum generalium auctoritate definiendas, ut proxime monuit P. Suarez.

Constitutionum Hispanice scriptarum a B. Ignatio versionem latinam accuratissimam recognoverunt et approbaverunt congregg. 3ª et 4ª.

Et quia B. Ignatius in vulgari Hispana lingua Constitutiones conscripserat (quarum exemplar apud nos habemus) in latinam, ac communem linguam verti necessarium fuit, id tamen non solum summa diligentia factum est, sed etiam in duabus congregationibus generalibus, tertia et quarta; iterum atque iterum recognita versio est emendata et approbata, ut ex can. 3 congregationis 4æ constat.

DictæConstitutiones vere sunt regulæ seu potius REGULA Societatis a Paulo III, Julio III, Gregorio XIII Constitutionum nomine appellata et confirmata.

(1489) V. Ex his ergo colligimus proprie, et in rigore totum hunc Constitutionum librum esse regulam Societatis, quam pontifices approbarunt et confirmarunt sub nomine *Constitutionum*, ut videre licet in dictis indultis Pauli III et Julii III, et in Constitutione : *Quanto fructuosius*, et *Ascendente Domino*, Gregorii XIII. Continent autem hæ Constitutiones, si attente legantur, omnia, quæ ad perfectum regimen hujus religionis per proprias Constitutiones tradi poterant. Dico autem *per proprias Constitutiones*, hæ namque sunt, quæ ad res immutabiles pertinent, et universaliter observari debent, ut in prooemio earum declaratur, ideoque non oportet ut ad particularia nimium descendant; tamen in suo ordine, et generalitate plenam et perfectam providentiam, cum magna brevitate et summa perspicuitate, ac mirabili methodo conjunctam habent.

Ibi res immutabiles et universales, utpote propria Constitutionum materia, traduntur omnes brevissime, apertissime, ordinatissime.

Constitutionum a B Ignatio scriptarum distributio.

(1490) VI. In primis enim omni religioni necessarium est in delectu recipiendorum summam curam ac diligentiam adhibere : quia nisi ingenium, et conditio personæ ad religionem et ad tale institutum religiosum accommodata sit; crescet quidem religiosorum multitudo, multum autem ejus splendor et perfectio minuetur; et ideo sancti patres hanc curam plurimum commendant, ut constat ex Basilio reg. 11 ex fusioribus, Cassiano lib. IV de instit. renunt.; Bonaventura quæst. 9 et 10 super regulam. Quos patres imitatus noster Ignatius primum membrum, seu præambulum suarum Constitutionum esse voluit, examen recipiendorum, in quo accuratissime hanc diligentiam præscribit juxta modum huic instituto accommodatum. Et in I part. Constit., quæ in eorum admissione servanda sunt, statuit. Quoniam vero non solum in recipiendo, sed in retinendo et conservando magna cautela et prudentia necessaria est, et quia dimissio admissioni contraria est; ideo statim in II part. Const., de his, quæ observanda sunt in dimittendis illis, qui Societati non inserviunt, vel utiles futuri non sperantur, copiose disponit. In reliquis vero partibus Constitutionum singulis membris hujus corporis sapientissime providet. Et quidem in 3, docet modum regendi et promovendi eos, qui in probatione versantur, sub quibus tam novitios, quam religiosos scholares complectitur; imo cum vita religiosa, fere omnibus eodem modo communis et ejusdem rationis sit, in illa parte generatim statuit, de his, quæ ad regimen propriarum personarum Societatis, tam in spiritu, quam in corpore, pertinent : quarta vero ea continet, quæ ad profectum in literis, et in universum ad studia Societatis necessaria sunt. In quinta et sexta traduntur varii modi, quibus religiosi corpori Societatis per religiosa vota, seu professionem uniuntur, et quæ unusquisque in suo gradu jam constitutus servare debet, et præsertim in sexta, perfectio votorum Societatis, et regularis observantia, quæ ab his religiosis postulatur dum vivunt, et pietas quæ circa illos jam defunctos exercenda est, accurate declaratur. Septima pars de ministeriis erga proximos disserit. Et quia occasione talium ministeriorum, non potest Societas non esse per varias mundi partes dispersa, ideo in VIII parte summa providentia præscripsit S. Ignatius modum, quo membra hujus corporis, et inter se, et cum suo capite unionem essent servatura : nihil enim ad illius conservationem, et in suis ministeriis efficaciam magis necessarium excogitari poterat. Nona pars, tota est de ipso capite seu generali Societatis; in ultima vero, generalia consilia traduntur, quæ ad totius corporis conservationem, et augmentum plurimum conferre possunt, et ita nihil videtur relictum, quod ad hujus religionis regimen, juxta suum peculiarem finem, et institutum, conferre posse videatur.

Basil.

Cassian.

Bonav.

Quid in examine et in Constitutionum 1ª parte tractetur. — Tractatur de recipiendis, ante admissionem et in admissione; quia ut monent SS. Patres, diligentissime exploranda est horum habilitas.

Quid in 2ª parte. — Tractatur de dimittendis iis qui nec prosunt nec proderunt; ut retentio fiat prudentissime, et quia dimissio admissioni contraria est.

In tertia parte Constitutionum est ratio gubernandi versantes in probatione, I. E. quotquot nondum ultimo voverunt; immo ceteros velut ex consequenti, quippe quorum regimen animi et corporis fere non differt.

In quarta parte est ratio discendi et docendi.

Quid in 5ª et 6ª parte Constitutionum. — Ibi explicatur votorum diversitas et perfectio, observantia regularis, pietas in socios vita functos.

In septima parte agitur de ministeriis in proximos.

In octava parte sunt media uniendi inter se et cum suo capite socios occasione ministeriorum per orbem dispergendos.

In nona Constitutionum parte, de generali; in decima quæ ultima est, generatim agitur de conservanda et augenda Societate.

Contenta in his Societatis Constitutionibus consonant antiquitati; etiam circa res jam non receptas communiter apud regulares. Quod hactenus ostensum latissime, nunc paucis reponetur.

(1491) VII. In his autem Constitutionibus, ut num. II dixi, fere omnia inveniuntur, ex usu antiquorum patrum, et aliarum religionum desumpta; et licet aliqua nova visa fuerint, secundum mores et consuetudines jam receptas in communi statu regularium, revera sunt antiquitati consentanea, et præsertim vitæ et religioni, quam ipsi apostoli et eorum coadjutores professi sunt, ut latissime ostensum est, per totum hunc tractatum explicando singula puncta

paulo antea in num. III proposita, in regula compendiaria (ut sic dicam) Societatis; et a num. IX (1), ad brevem summam redigemus.

TITULUS SECUNDO INTERJECTUS.

De summario Constitutionum.

Superioribus Societatis necessariæ sunt Constitutiones omnes quarum exsecutionem curent et rationem possint reddere.

(1492) VIII. Quia vero Constitutionum omnium observantia, praxis, et comprehensio, non pertinet ad singulos de Societate, sed ad eos quibus regimen illius commissum est, ad hos (2) maxime pertinet integrum illorum volumen diligenter evolvere, et præ manibus habere, et cum oportuerit, vel ad earum exsecutionem, vel ad earum rationem reddendam parati sint: pro aliis vero omnibus simplicibus religiosis, summarium breve Constitutionum extractum est, quod nomine etiam regularum generalium appellari solet : quia in eo generalia capita perfectionis ab omnibus hujus instituti professoribus servanda proponuntur. Solet autem regula religiosa primum proponere finem talis status, et deinde media, quæ tres vel quatuor partes habere possunt, juxta doctrinam D. Thomæ 2. 2, quæst. 186, art. 9, juncto quodlib. 1, art. 2 scilicet, consilia pura, ordinationes simplices, et præcepta propria : in illo ergo [Societatis] summario, imo (ut in superioribus dictum est) in omnibus ejus regulis, nulla sunt propria et rigorosa præcepta, præter pauca, quæ in Constitutionibus, vel in generali aliqua congregatione habentur : quæ sunt de rebus valde universalibus, et quæ raro occurrunt, ideoque in ordinaria regula non ponuntur.

Inferioribus proprium est summarium Constitutionum communia perfectionis capita continens.

D. Thom.

In dicto summario nulla recensentur præcepta, quippe quæ Societas non habet nisi pauca et de rebus raro occurrentibus.

(1493) IX. Primo ergo, in dicto compendio, sive summario post præambulum de necessitate et ratione condendi regulam, et Constitutiones in 2 §, finis Societatis proponitur, qui satis a nobis lib. I, cap. 2, declaratus est, et de cujus perfectione nulla est, nec esse potest controversia. In 3 vero et 4 §, statim proponitur generalis ratio et modus vivendi in exterioribus, ubi tria tanguntur. Unum de habitu communi clericorum, aliud de moderatione in austeritate vitæ, quoad corporales pœnitentias, non præscribendo illas in regula scripta, sed per regulam vivam, id est, superiorem. Tertium punctum ibi insinuatum est de modo clausulæ Societatis : non est enim instituta hæc religio, ad vivendi modum omnino a consortio hominum sejunctum; nec ut religiosi intra claustra semper degant, sed ut huc illucque suis temporibus discurrant, et inter proximos, ad illos lucrandos versentur : circa quæ triplex disputatio principalis occurrebat. Prima de habitu Societatis, quam lib. I, cap. 3, expedivimus, cujus rei summa est, quam Basilius in regulis brevioribus, ad interrogationem 210 tradit; erat enim interrogatio: *Quis est ille, qui traditus est ab apostolo habitus ornatus?* Responsio vero est : *Nempe usus ad propositum cujusque finem accommodatus, cum decoro ac dignitate, habita ratione temporis, loci, personæ, utilitatisque.* Quare licet idem Basilius, reg. 22 ex fusioribus, Benedictus, Franciscus, aliique patres, in suis regulis, proprio unusquisque modo religiosum habitum requirat; non sunt contrarii, nec inter se, nec nobis, quia unusquisque juxta finem a se propositum locutus est. Secunda, de exteriori ratione, ac modo tractandi corpus in victu, somno, aliisque austeritatibus et pœnitentiis, quam ex professo tractavi eodem lib. I, cap. 9, nuncque illam reduco ad eamdem regulam, ut tractatio hæc corporis sit fini religionis accommodata, quam etiam significavit Basilius serm. 1, de instit. monach. col. 4, dicens : *Ut neque corpus deliciis defluat, nec maceratione nimia atteratur, nec, aut variis perturbationibus reddatur obnoxium, neque, si efficiatur morbosus, Dei mandata* (religionis leges et instituta interpretor) *exsequi non possit.* Et satis ad rem nostram accommodate in responsione ad interrogationem 196 ex brevioribus, quæ fuerat : *Quomodo manducat quis, et bibit ad gloriam Dei,* et respondet inter alia : *Qui non tamquam ventris mancipium propter voluptatem manducat, sed tamquam operarius Dei, ut in operibus iis, quæ sunt ex mandato Christi, exsequendis esse firmior possit;* similiaque multa habet in regula 19 ex fusioribus. Tertia disputatio erat de clausura tam commendata religiosis, quæ nulla, vel minima in hac regula præscribitur; sed de hac re dicemus statim circa alias regulas in fine num. XII.

Percurruntur regulæ summarii. § 1us: Rationes scribendæ regulæ. § 2us : Finis Societatis de quo hic lib. I, cap. 2. § 3us : Tria puncta circa ordinarium modum vivendi exterius quem regula præscribit.

1um punctum de habitu Societatis. — Is ut dictum est hic lib. I, cap. 3, requiritur ex mente SS. Patrum fini religionis accommodatus. Basil.

2um punctum. De moderamine austeritatum. — Austeritas, de qua in lib. I, cap. 9, definienda est ut habitus, supra. Basil.

3um punctum. De clausura. — Hæc explicabitur in proximo num. XII.

(1494) X. Postea vero in eadem summa Constitutionum, a § 3 ad 8, de usu sacramentorum in Societatis ingressu et progressu servando, statuitur. Deinceps usque

Quid in ceteris summarii regulis præscribatur. — § 5us ad 8um : Sacramen-

(1) *A num.* 9. Editt. quatuor habent *in num.* 4.

(2) *Ad hos.* Editt. quatuor habent *ad eos.*

torum usus. — § 8us ad 20um : Consilia perfectionis, renuntiationis sæculi etc., ac præsertim ut tentationibus opponantur contraria.

ad § 19, egregia consilia traduntur, ad quærendam perfectionem, tam in perfecta sæculi renuntiatione, quam in abnegatione sui, tum externa, tum maxime interna, et præterea in solidarum virtutum acquisitione et exercitio, præsertim caritatis et humilitatis. Et in 14, notari potest remedium curandi superbiam, et alia similia vitia, adhibitis contrariis, in usu et exercitio actionum, quod est Basilii in regula 51 ex fusioribus. Et ad idem faciunt regula 55 ex eisdem, et regula 289 ex brevioribus; specialiter vero in § 20 stabilitas, non solum in ipso statu religioso, sed etiam in eo gradu ejus, in quo unusquisque a superioribus constituitur, commendatur. Ad hæc, spiritualium rerum et exercitiorum cura § 21 et 22 præscribitur. Ac deinceps, de perfectione votorum, usque ad § 4, [Conj. 42] tractatur, et præcipue circa obedientiam insistitur, tam in operibus humilioribus, quam altioribus, et non solum in rebus agendis, sed etiam in pœnis pro defectibus sustinendis. In particulari vero prohibetur scriptio, vel receptio literarum nisi per [facultatem aut] manus superioris (1). Quod etiam Augustinus in sua regula statuit cap. 4, et cum superioribus claritas, et totius animæ, ac conscientiæ manifestatio sub debito religiosæ regulæ constituitur, tamquam huic instituto maxime necessaria, ut supra in [hoc libro x] cap. 6, visum est. Denique de unione fraterna, et aliis quæ ad mutuam caritatem, et ad perfectionem juvare possunt, usque ad finem illius summarii statuitur. In quibus nihil occurrit, quod difficultatem habeat, vel novam explicationem requirat.

Basil.

§ 20us : Stabilitas procuranda in gradu accepto.

§ 21us, 22us : Cura rerum et exercitiorum spiritalium. — § 23us ad 42um : Votorum perfectio, præcipue obedientia in difficilioribus; literarum scriptio vel receptio, manifestatio conscientiæ.

August.

§ 42us ad finem summarii Constitutionum : Caritas mutua et perfectio promoventur.

TITULUS TERTIO INTERJECTUS.

De regulis quæ communes appellantur.

Hoc interest inter has regulas communes, et summarium Constitutionum atque regulas speciales officiorum : regularum communium 1° subjectum est quilibet e Societate; non sic in regulis officiorum;

(1495) XI. Præter hæc omnia, sunt in Societate aliæ regulæ, quæ communes dicuntur, non tam ex objecto, ut præcedentes, quam ex subjecto, seu ex parte personarum, pro quibus feruntur. Pro omnibus enim religiosis Societatis constituuntur, in quo differunt a regulis specialium officiorum, de quibus statim, licet utrarumque nullus superior infra generalem auctor esse possit, ut in 1a congregatione, decreto 143, habetur. Sed in hoc conveniunt cum regulis generalibus, seu summario Constitutionum, quia etiam illud ad omnes pertinet : tamen in materia *circa quam* videtur esse diversitas : nam Constitutiones hactenus insinuatæ circa generalia quædam principia perfectionis versantur, et ea consilia tradunt, quæ substantiam (ut ita dicam) internæ et externæ perfectionis attingunt; in regulis autem communibus, quæ exterius observanda sunt, et ad communis vitæ ordinem et convenientem dispositionem pertinent, in particulari statuuntur.

2° materia circa quam sunt res particulares ad communis vitæ ordinem; at summarii materia sunt res generales ad perfectionis substantiam.

(1496) XII. Videntur autem, in quatuor præcipuas partes dividi. Nam primum ordinantur ea, quæ spectant ad observantiam spiritualium exercitiorum, et divini cultus, quæ in omni religione primum locum habere debent; et consonant illis regulis, quæ tradit Basilius reg. 57, ex fusioribus. Deinde a regula 5, quæ ad exteriorem decentiam, temperantiam, paupertatem, obedientiam, unionem animorum, et alias religiosas virtutes, et particulares circumstantias circa illas observandas, prudentissime et accuratissime disponuntur. Docetur enim quomodo unusquisque, in toto ordine vitæ, et circa seipsum, et circa superiores, et circa fratres suos, se gerere debeat; legatur Basilius epist. ad canonicam, ibi enim multæ ex illis regulis reperientur, præcipue non ingrediendi cubiculum alterius, nec se ingerendi aliorum officiis, vel ministeriis sine superioris ordinatione : legatur etiam regula ejusdem Basilii 50, 52, 53 et cap. 41 ex fusius disputatis, ubi modum fere eumdem dependendi in omnibus a superioribus tradit. Postea vero a regula 36 traduntur ea, quæ circa proximorum conversationem, et ministeria servanda sunt, et omnia ad hoc revocantur, ut ex voluntate et arbitrio superiorum, ea tantum negotia suscipiantur, quæ ad spiritualem proximorum fructum, et ædificationem sine perturbatione, vel detrimento, spiritualium bonorum religionis, expediri possunt. Quibus etiam consonant, quæ tradit Basilius regula 312 et 313 ex brevioribus; ac denique a regula 43, de modo egrediendi domo disponitur, ubi religiosa clausura in sua perfectione, juxta finem instituti ob-

Earum regularum communium distributio quadripartita.

Primo, regula 1a ad 5am; res spiritales.

Basil.

Secundo, reg. 5a ad 36am : virtutes religiosæ circa se, superiores, æquales.

Basil.

Tertio, reg. 36a ad 43am : agendi ratio cum proximis eos juvans in spiritu sine damno propriæ religionis.

Quarto, reg. 43a ad ultimam exclusive : egressus e domo ne fiat sine fructu, securitate, aut licen-

(1) Vide Navarrum cap. *Non dicatis*, n. 13 [ubi tom. I, p. 99, edit. Colon. Agripp. 1616, in summario legitur : *Litteras dare vel recipere sine superioris licentia cur non liceat monachis. Litteras quas dat vel capit licite regularis absque licentia*]. (MDCXXV.)

tia; hancque partem perficiunt regulæ sacerdotum. Basil.

servanda proponitur. Ut enim dixit Basilius regula 311 ex brevioribus, religiosa clausura, non in hoc posita est, ut numquam ex cella, vel domo religiosus egrediatur, sed ut non sine fructu, nec cum periculo morali, nec sine facultate prælati : et hæc tria sunt, quæ in illis regulis intenduntur ac præcaventur, quantum in generali necessarium est; in particularibus enim regulis de sacerdotibus, si quid amplius necessarium est non omittitur, ut videbimus.

TITULUS QUARTO INTERJECTUS.

De regulis propriis cujusque officii Societatis.

Brevis excursio per regulas speciales cujusque officii.

(1497) XIII. Præter has ergo generales et communes regulas, sunt in Societate pro singulis ministeriis, seu officiis, propriæ ac peculiares regulæ digestæ, quod non esse novum ex illis verbis Basilii intelligimus in reg. 147 ex brevioribus : *Unusquisque in munere suo regulam propriam conservet.* Neque id onerosum aut grave censeri debet, sed utilissimum, ut unusquisque magna luce et claritate procedat, sciatque quomodo muneri suo satisfacere debeat. Regulæ igitur præpositi generalis sunt Constitutiones ipsæ, et totum institutum, ideoque pro illo peculiares regulæ non traduntur; dantur vero provincialibus, et omnibus inferioribus prælatis, de quibus in superioribus satis dictum est : et quia illi etiam consilio et auxilio indigent et admonitione, pro ministro etiam, consultoribus, et admonitore propriæ traduntur regulæ; pro quibus videri potest regula 48 et 54, ex fusius disputatis a Basilio. Item dantur pro magistris novitiorum, et præfectis spiritualibus, quorum munus quam sit grave, et religioni necessarium, satis indicavit Basilius serm. de abdicatione rerum, dicens : *Summa vigilantia, accerrimaque animi circumspectione operam dato, ut aliquem tibi virum invenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ studiis certissimum ducem sequare, qui rectum iter ad Deum volentibus pergere, sciat demonstrare;* cujus virtutes et proprietates deinceps late describit. Et quamvis hæc possint ad superiorem, seu prælatum religionis adaptari : tamen cum ipse non semper possit per seipsum omnibus providere, sicut in administratione rerum temporalium ministris utitur, ita in spiritualium rerum cura illis uti necesse est, pro novitiis quidem proprio illorum magistro, pro aliis jam provectioribus præfectis spiritualibus, qui propriis regulis unicuique statui accommodatis utantur. Sic etiam procurator, qui in temporali administratione instrumentum potissimum prælati est, suas proprias habet regulas, quarum necessitas quanta sit satis declarant verba Basilii reg. 55 ex fusioribus, ubi attingens hoc munus, ait : *Quam vero difficile sit virum aliquem nancisci, qui Christi nomen, non aliquo pacto dedecoret, et cum foris sit cum iis, qui communis vitæ consuetudinem tenent; ita congredi sciat, ut cum sua ipsius professione congressio illa aliqua ex parte non discrepet, id me tacente, etiam vos intelligitis.* Sic etiam de ceteris ministeriis, et officiis intelligendum est, tam in temporalibus ministeriis; quam in literariis, ut scholasticorum; quam etiam in spiritualibus erga proximos, ut sacerdotum et concionatorum, etc.; (1) de quibus hic in particulari dicere non est necessarium, quia nullam specialem doctrinam requirunt, et quæ notatu digna sunt, in superioribus, et in locis suis opportunius non sunt prætermissa.

Nullæ sunt regulæ speciales generalis, sed reliquorum superiorum;

Ministri, consultorum, et admonitoris; magistri novitiorum et præfecti spiritualis;

Basil.

procuratoris;

Basil.

scholasticorum, sacerdotum, concionatorum etc. In his nulla occurrunt quæ supersint explicanda.

TITULUS QUINTO INTERJECTUS.

De decretis, vel canonibus Societatis, deque ordinationibus generalium.

Decreta et canones fiunt a sola congregatione generali : quæ quidem hæc ipsasque Constitutiones condere valet, declarare et mutare.

(1498) XIV. Ultra hæc, adduntur decreta, seu canones congregationum generalium : quamvis enim hic modus concilii rarius in Societate, quam in aliis religionibus congregetur, quia, cum habeat generalem perpetuum, et omnia, quæ ad institutum pertinent, plenissime disposita et digesta sint, raro occurrit necessitas faciendi totius religionis convocationem, quæ sine aliis magnis incommodis non fit. Quamvis (inquam) hoc ita sit, nihilominus aliquando fieri necesse est. Quando ergo fit, auctoritatem habet condendi decreta, et leges perpetuas, et declarandi Constitutiones, vel etiam mutandi, si necesse sit, juxta Bullam 1 Pauli III et aliam Julii III, ordinarie vero talia decreta sunt ad decla-

(1) *Sacerdotum et concionatorum etc.; de quibus.* Editt. quatuor habent *sacerdotum et concionatorum, et de quibus.*

randa dubia emergentia, vel ad aliquid addendum, quod juxta temporum varietatem, vel novam observationem, seu experientiam rerum, necessarium aut conveniens videtur, neque ad hunc locum spectat plura de hujusmodi decretis dicere. Possunt autem generales suas ordinationes condere, quæ non exspirant per mortem eorum donec revocentur, ut ex declaratione quartæ congregationis, decreto 19, constat, in qua participant perpetuitatem legum. Nihilominus in hoc differunt a decretis congregationum generalium, quod posterior generalis potest ordinationem sui antecessoris revocare; non tamen potest ullus generalis canones, vel decreta congregationum generalium abrogare, quia congregatio est illi superior, et in hoc sensu dicitur in dicta Bulla Julii III esse proprium generalis congregationis Constitutiones condere vel mutare.

Potest generalis decessorum ordinationes perpetuas revocare; non tamen decreta vel canones congregationum, neque Constitutiones.

(1499) XV. Et in eodem sensu intelligo, esse dictum in congregatione 4ª generali can. 21, præpositum generalem potestate sua ordinaria posse Constitutiones declarare, ejus tamen declarationem non habere vim legis universalis, sed tantum valere ad praxim bonæ gubernationis, quia sicut congregationis generalis est leges condere, ita et hoc modo declarare; nomen enim *legis* interpretor esse ibi stricte sumptum, sicut nomen *Constitutionis*, pro statuto immutabili, nisi ex potestate totius religionis et gravissima causa : sic enim non potest declaratio generalis habere vim legis, atque hæc interpretatio constat ex 7ª congregatione, decreto 76. Nihilominus tamen, sicut potest declarare, ita potest ordinare ut sua declaratio in praxi et gubernatione servetur, quamdiu aliqua congregatio generalis aliud non declaraverit; alioqui ejus declaratio non haberet majorem efficaciam, quam data ab homine literato, quod dici non potest, quia sicut in aliis materiis habet potestatem præcipiendi seu ordinandi, ita etiam in hac. Talis autem ordinatio non cessat ipso facto per mortem generalis, juxta decretum 3 ejusdem 4æ congregationis, et decretum 72 congregationis 7æ quod universale est. Atque hæc attigisse de regulis Societatis sit satis.

Utraque tamen i. e. tam decreta congregationum quam ipsas Constitutiones potest præpositus declarare efficaciter, ad praxim universalem, non vero sic immutabilem ut mutationi necessaria fiat potestas totius Societatis et causa gravissima.

Suis declarationibus, alias non valituris nisi ut datæ a perito, potest generalis ordinationum vim addere mansuram postquam obierit.

TITULUS SEXTO INTERJECTUS.

Concluditur Societatem regulis suis esse optime, satisque instructam.

Ex dictis satis factum est quæstioni contentæ in titulo hujus cap. 14.

(1500) XVI. Ex quibus omnibus (ut quæstioni præpositæ directe respondeamus) satis constat Societatem, optimis et sufficientibus regulis institutam et munitam esse, ideoque ex hac parte nihil amplius ad ejus convenientem gubernationem, optimamque religiosorum institutionem desiderari posse. Nam si personas spectemus, omnibus gradibus et ordinibus provisum est : si virtutes, nulla prætermissa est tali religioso statui accommodata, quæ suis peculiaribus legibus et documentis non fuerit communita : si officia, singulorum est ratio habita, et generatim erga Deum, erga prælatos, erga seipsos, erga proximos, tum domesticos, tum etiam externos, debita officia præscripta sunt; et speciatim pro singulis ministeriis et sollicitudinibus religionis peculiares directiones stabilitæ sunt.

Assertio tituli sexto interjecti probatur 1° ex sufficientia omnigena ipsius regulæ, circa personarum gradus et ordines, virtutes religiosas, Deum, prælatos, se ipsum, domesticos, externos, atque in singulis ministeriis.

Quod si in legibus et regulis auctoritas postuletur, habent profecto regulæ Societatis maximam. Nam in primis pie credimus non defuisse Societati speciale illud auxilium, quod Deus fundatoribus religionum dare solet in suis regulis condendis, ut de S. Benedicto ait Bernardus in evangelio : *Ecce nos reliquimus omnia*, et de ipso Bernardo refertur in ejus vita lib. I, cap. 8, et de S. Francisco in ejus historiis, estque moraliter necessarium; quia non valet humanum ingenium suis viribus assequi omnia substantialia, et convenientia media, ad finem adeo supernaturalem et perfectum. Hoc ergo pie etiam credimus de regulis Societatis, saltem prout continent bases et substantialia media hujus instituti : unde supra etiam lib. I, cap 4 de Constitutionibus, quæ sunt ceterarum regularum fundamentum, ostensum est, quam grave habeant ab auctore suo et a modo, quo illas edidit, prudentiæ et sanctitatis, testimonium : cui accessit quinque congregationum generalium approbatio, proferens et ostendens totius Societatis consensum, plurium jam annorum usu, et experientia confirmatum, et quod majus omnibus est, apostolica sedes suprema sua auctoritate illas consignavit, multis doctissimis atque sanctissimis pontificibus fere in unam, eamdemque sententiam concurrentibus, Paulo III, Julio III et Pio V, Gregorio XIII et Gregorio XIV, Paulo V, quam in suis diplomatibus gravissimis verbis testatam reliquerunt. Reliquæ vero regulæ, seu ordinationes, quas in Societate diximus esse in usu, vel ab eisdem congregationi-

Deinde probatur 2° de Constitutionibus, ex auctoritate conditoris, cui ut pie creditur Deus speciatim affuerit statuenti bases et substantialia media instituti; Bern.

Huc quoque accessit, cum plurium annorum experientia, approbatio congregationum quinque generalium et pontificum idem gravissime confirmantium.

Probatur 3° de regulis quas ultra Constitutiones fundato-

ris sanciverunt congregationes generales, vel præpositi quatuor insignes consultis sapientibus.

bus et Constitutionibus fidem habent, vel certe a præpositis generalibus, qui post fundatorem S. Ignatium, quatuor tantum, cum hæc scribimus, in Societate numerantur; Jacobus Laynez, Franciscus Borgia, Everardus Mercurianus, Claudius Aquaviva; omnes vita, doctrina et aliis naturæ dotibus satis illustres, prudentiaque, ac rectitudine gubernandi insignes, et tam in condendis, quam in cognoscendis ac stabiliendis regulis magnorum virorum consilio semper usi sunt; ergo ex parte regularum et instituti, est sine dubio in Societate sufficiens instructio et ad regendum aptissima, solum a Domino efflagitanda est, ex parte prælatorum, vigilantia et caritas, ex parte vero subditorum, humilitas et obedientia, ut religio hæc cum divinæ gratiæ auxilio, optatum finem consequatur.

A Deo pe enda restat vigilantia et caritas prælatorum Societatis, subditorum humilitas et obedientia.

Hactenus omnes adversus institutum objectiones communes solutæ sunt; explicatis etiam omnibus instituti præcipuis et propriis. Hinc merito sequitur exhortatio ad hanc regulam cujus diuturnæ conservationi gratia fere major quam inchoationi necessaria quidem est, sed nec deerit, modo observantiam socii retineant.

(1501) XVII. Atque ex his omnibus (ut opinior,) non solum satisfactum est omnibus communibus objectionibus, quæ communiter contra institutum ejus fieri solent, sed etiam omnium præcipuarum ac propriarum rerum hujus religionis ratio reddita est : unde merito concludere, ac religiosos nostros graviter admonere possumus ut hanc regulam ac vivendi institutionem immutatam, illibatamque retineant; quod profecto, sine eodem spiritu et speciali gratiæ auxilio, quo ipsa fuit condita, diu fieri non poterit : quia in hujusmodi rebus non minor, imo quodammodo major gratia necessaria est, ad earum conservationem, quam ad inchoationem. Non deerit autem divina gratia, si non desit integra ejusdem regulæ observantia, quam omnibus hominum statibus, quibus speciali providentia Dei propria vivendi norma tradita est, commendatam intelligimus in illis verbis Deut. 5 : *Hæc est via, ambulate in illa, et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.*

(1502) XVIII. Quapropter suspecti nobis esse debent omnes, qui mutationem aliquam in præcipuis rebus hujus instituti introducere voluerint; etiamsi sub specie et nomine ejusdem Societatis, id se intendere profiteantur; non enim moventur eo spiritu, quo Societas ipsa condita fuit, sed nescio quo alio peregrino, et fortasse non est nisi ambitionis spiritus, qui omnia semper interturbare conatur. Quibus respondere possumus, quod Bernardus in apologia ad Gullielmum abbatem, religiosis a sua prima institutione deficientibus objicit : *Sic Macharius vixit; sic Basilius docuit; sic Antonius instituit; sic patres in Ægypto conversati sunt; sic denique sancti Odo, Majolus, Odilo, Hugo, quos se sui utique ordinis principes et præceptores habere gloriantur, aut tenuerunt, aut teneri censuerunt.* Res itaque tanta auctoritate et consideratione stabilitæ, et tam diuturna experientia confirmatæ, non facile mutandæ sunt; donec plurium annorum contraria experientia doceat, ex aliqua illarum majora sequi incommoda : quod de nulla Constitutione præcipua hujus instituti, cum minima specie veritatis affirmari potest. Resistendum ergo est totis conatibus hujusmodi inquieto spiritui : quod si qui fuerint ejusdem Societatis ingrati filii, quibus hæc mutatio in desiderio est, aut monendi sunt, ut mutent affectum suum, et spiritu humilitatis et obedientiæ cum divina gratia induantur; statim enim inordinatus ille affectus per se cadet : aut si huic instituto accommodari nolunt, aut non posse causantur, melius est ut ipsi de Societate mutentur, quam ut propter paucorum affectum tota Societas tam grave malum patiatur.

Dehortatio a mutatione substantiali illius regulæ Societatis. Nam mutatio 1° apponitur spiritui quo Societas condita est, 2° forte ascribenda foret ambitioni,

Bern.

3° excludi debet donec plurium annorum experientia ostenderit aliquid magis obesse quam prodesse, quod nondum ullo modo contigit in aliqua Constitutione graviori;
4° optanda non est, sed potius ut optantes ad humilitatem et obedientiam se convertant, vel mutentur de Societate.

[FINIS LIBRI DECIMI].

LIBER UNDECIMUS.

DE IIS QUI RELIGIOSUM STATUM A SOCIETATE MUTANT.

[PROOEMIUM].

Status religiosi in Societate mutatio duplex possibilis. Varii modi hujus mutationis alio remittuntur.

Duplex mutatio status religiosi potest in Societate contingere : una est quando persona ita mutatur, ut ex religioso fiat non religiosus : altera est, quando, perseverante religioso statu, mutatur vivendi modus. Hic posterior modus communis est Societati cum aliis religionibus : prior vero est proprius ejus, locumque habet, non in religiosis professis, sed in ceteris gradibus, qui per vota simplicia constituuntur, ut supra lib. III, cap. 9, visum est. De priori ergo modo mutationis nihil nobis superest dicendum, quia in superioribus satis expositæ sunt causæ, ob quas in Societate hæc libertas et facultas retinetur, et quomodo, et quo ordine, et quibus ex causis illa utendum est, et quem effectum habeat circa personam ejectam; nam relinquit illam liberam religionis vinculo et votis. Quare nihil etiam dicendum superest de obligationibus talis personæ, post factam mutationem, quia cum religiosa non sit, nullas obligationes habet, quæ ad præsentem considerationem pertineant per se loquendo; per accidens vero habere poterit, quia si forte ante ingressum in Societate voto aliquo tenebatur, id plane post dimissionem reviviscet; nisi ejus materia jam cessaverit, aut lapsu temporis transierit obligatio; qua de re exstat decretum 132 1æ congregationis generalis; et canon. 22 ejusdem. An vero maneat tutus in conscientia, qui dedita opera male vixit, ut liber dimitteretur, in superioribus, lib. III, etiam declaratum est. Quapropter de his, qui de Societate dimittuntur, nihil nobis dicendum superest. Alter modus mutationis varios habet modos et gradus, de quibus satis diximus supra in tract. 8, lib. III; ex quibus multi, vel nihil habent speciale in Societate, vel in ea locum non habent. Unus modus est involuntarius et injuriosus religioni, scilicet per fugam, vel apostasiam religiosi; et de hoc videnda sunt dicta in citato loco de religione in communi, quia si quid in hoc habet proprium Societas, ibi declaratum est, et in superioribus etiam est dictum hunc modum habere locum in omnibus gradibus Societatis, etiam in his, qui votis simplicibus incorporati sunt, et [ipsos] easdem pœnas incurrere, etc. Alia mutatio est, vel ad episcopatum, vel ad beneficium seculare, vel ad habitationem perpetuam extra obedientiam religionis; et hæ mutationes non habent locum in Societate secundum regulam ejus : unde vel numquam, vel rarissime fiunt : si autem ex speciali dispensatione fiant; sequuntur naturam religiosi status, juxta dicta in superioribus. Idemque fere est de mutatione per transitum ad alias religiones; et si quid habet speciale, supra in communi doctrina tactum est, et ex dicendis hic accipi poterit : quare in his mutationibus immorari non est necesse. Est ergo alia mutatio per dimissionem, seu ejectionem ab ipsa religione per potestatem, seu jurisdictionem ejus, quæ solum contingit in professis, nam alii solent liberi dimitti, ut dictum est. Si autem aliquando dimittantur ligati, eamdem proportionem servabunt : et ideo de sola dimissione professorum superest nobis dicendum : et poterit res paucis expediri; quia præter ea, quæ communia sunt religioso statui, quæ hic repetenda non sunt, pauca sunt specialia puncta, quæ aliqua declaratione indigeant.

1a mutatio est si quis fiat ex religioso non religiosus. Hæc est propria Societati circa omnes non professos; neque nunc explicabitur, quum jam dictum sit de ejus causis, usu, effectibus; quo modo tollat omnes obligationes per se loquendo, non tamen quæ manerent per accidens; an valeat pro dimissis ob causas ea mente procuratas.

2a mutatio est quando manente statu religioso mutatur vivendi modus 1° per fugam aut per apostasiam, quod cadit in socios licet non professos; 2° assumpto episcopatu, beneficio sæculari, habitatione perpetua extra religionis obedientiam; quæ tria rarissima sunt in Societate; 3° transitu ad alias religiones. Isti autem varii modi hujus 2æ mutationis alio remittuntur. 4° ejectione, non soluto votorum vinculo, quæ est mutatio, seu potius 2æ mutationis species, hoc in libro tractanda.

CAPUT I.

Utrum professus possit a Societate expelli, et quas ob causas.

1a assertio : Professus quatuor votorum potest aliquando a Societate expelli. Probatur 1° ex Constitutionibus id statuentibus etiam circa generalem.

(1304) I. Certum in primis est, in aliquibus casibus posse professum quatuor votorum a Societate expelli, ut in multis locis Constitutionum declaratur. Nam II part. Constit., cap. 1, § 1 : *Quamvis causas ad dimissionem dignas eo graviores esse oporteat, quo quis arctius Societatis corpori conjunctus est, quantumlibet tamen quisque sit conjunctus, in quibusdam casibus separari ab ea posse et debere.* Quod de separatione, per dimissionem in declaratione exponitur, et ad professos quatuor votorum in specie extenditur : *Cujuscumque gradus* (dicitur ibi) *et dignitatis in Societate sint.* Adeo ut IX part. Constit., cap. 4, § 7, de ipsomet generali idem dicatur; potest enim in primis a generalatu

Itaque expulsio ista ob causas legitimas non est contra pactum inclusum in professione: quo fit ut justitia contractus inter Societatem et scholares adhuc clarior sit respectu professi.

deponi justis de causis : deinde vero si causæ obligent, etiam a Societate excludi; ex quibus Constitutionibus constat, cum professio et vota in Societate fiant, juxta Constitutiones ejus, nihil fieri contra justitiam, aut contra pactum in professione inclusum, ejiciendo professum justis de causis, juxta Constitutiones, quia Societas sub hac conditione, et non alias, se obligat ad professos suos retinendos. Nec vero in eo genere contractus est inæqualitas vel injustitia aliqua, ut a fortiori constat ex superius dictis de scholaribus lib. III, cap. 2, num. IV, et ex his quæ supra tract. 8, lib. III, in genere diximus de potestate ejiciendi professos in quacumque religione. Denique hæc libertas Societatis ad ejiciendos professos suos, generatim approbata est a pontificibus Societatem et Constitutiones ejus approbantibus et confirmantibus, et specialiter a Gregorio XIII loco statim citando in num. VI.

Probatur 2° ex pontificibus, et specialim ex Greg. XIII rem approbante.

2ª assertio bipartita : Professus potest a Societate expelli tam ob incorrigibilitatem (1ª pars), quam ob grave crimen quod sit scandalo vel infamiæ (2ª pars). Ex jure communi regularium habetur unde constet prior pars. Pars vero posterior probatur ex Constitt. part. II, cap. 2, ubi adduntur incorrigibilitati causæ aliæ pertinentes etiam ad professos.

(1505) II. Secundo dicendum est, posse Societatem expellere aliquem professum, non solum propter nimiam contumaciam et incorrigibilitatem; sed etiam propter grave crimen, quod in scandalum, vel infamiam Societatis verteretur. Prior pars communis est omnibus religionibus; ideoque satis patet ex his, quæ in communi diximus. Posterior vero posita est ad explicandum, quid in hoc habeat peculiare Societas : sine dubio (1) enim habet ampliorem in hoc genere facultatem, majoremque libertatem, quam regulariter aliæ religiones habeant. Probatur ergo primo ex II part. Constit., cap. 2, ubi præter incorrigibilitatem, aliæ ponuntur causæ ob quas dimitti possunt religiosi Societatis. Et quamvis illæ præcipue videantur habere locum in his, qui in probationibus versantur; tamen revera sermo generalis est, ut constat ex præcedente cap. primo II partis Constit., § 1 in fin. ubi ita concluditur : *Quantumlibet sit conjunctus Societati, in quibusdam casibus separari ab ea posset, ac deberet, ut sequenti cap. videbitur :* ergo doctrina illius cap. 2 ad omnes de Societate, quantumvis illi conjunctos ac professos, extenditur. Est autem considerandum, causas in illo cap. 2 numeratas ad duo capita revocari. Prius est impedimentum aliquod antecedens primum Societatis ingressum, per mendacium, vel injustam taciturnitatem in examine et probationibus occultatum. Hoc autem impedimentum potest esse duplex, substantiale et accidentale. Si ergo sit ex substantialibus, non est dubium quin statim ac detegitur, etiam post professionem emissam ejicienda sit talis persona a tota Societate. Sed illa non est emissio, de qua nunc loquimur, quia juxta doctrinam a nobis supra lib. II, cap. 1 datam, illa professio non est valida : tunc ergo non ejicitur verus professus, sed fictus et apparens, nec dimittitur cum votis, sed sine illis, quia illa numquam habuit.

Præter incorrigibilitatem prima causa ejectionis est occultasse impedimentum antecedens ingressui; quod quidem duplex distinguitur.

Quum primum constat de substantiali impedimento, persona ejicienda est sine votis, quia numquam vovit valide.

(1506) III. At vero si impedimentum sit accidentarium, tunc non obstitit, quominus professio valida fuerit, et ideo maturius considerandum est, an eam ob causam debeat ejici professus. Quod enim possit, videtur colligi ex dicto cap. 2, § 3 et 5, quia illa doctrina, ut dixi, generalis est : tamen, quia moraliter difficillimum est, etiamsi in principio hujusmodi defectus occultetur, tanto tempore, et per tot, tamque diuturnas probationes non detegi, et cognosci a Societate; ideo quando tales defectus (ut sunt, v. g. antiquus morbus, ingens æs alienum, et similes) non cognoscuntur publice usque ad professionem factam, moraliter præsumitur Societatem illos non ignorasse, sed dissimulasse propter aliquod majus bonum. Quod si ita contigerit, non habebit jam Societas jus dimittendi talem

Accidentale impedimentum quousque sufficiat ad ejectionem.

1° si cognitum fuerit, ut evenire solet, ac dissimulatum a Societate, hæc post professionem caret jure dimittendi;

(1) Contrarium tene propter decretum Urbani VIII, anno 1624; cujus occasione hæc habet Benedictus XIV. *De Synod. lib.* XIII, *cap.* 11, *num.* 26 : « Neque » enim Societas [Jesu] hac in re [expulsionis pro- » fessorum] ullo peculiari privilegio donata est; et, » si quod etiam obtinuisset, eo jam uti non posset :... » quod recte animadvertit quoque cardinalis de » Lugo, dum in quadam consultatione, die 16 Ja- » nuarii 1624 (*) exarata, quam nos manuscriptam » in forma authentica inspeximus, hac de re sen- » tentiam rogatus, sequens edidit responsum : *Fa-* » *cultas major Societatis ad expellendos professos* » *quam sit in aliis religionibus, hodie ablata est,* » *meo judicio, ab Urbano VIII, per decretum edi-* » *tum in S. congregatione concilii Tridentini, anno* » 1624... *Ita judico, salvo* etc. »

(*) Magnus ibi numerorum error, quem ipsi Benedicto XIV excidisse putarem; namque *ibidem supra n.* 19, dicit : « Jam vero sequenti anno 1625, » instante cardinali de Lugo Protectore ordinis » B. Mariæ de Mercede redemptionis captivorum...» Atqui, nec J. de Lugo cardinalatu potiebatur anno 1625, sed ab anno 1643; nec potuit die 16 Januarii 1624 citare decretum Urbani VIII datum die 21 Septembris 1624.

personam propter illam causam, quia voluntarie consensit in ejus professionem, illa non obstante. Posito autem casu in quo cesset præsumptio, et re vera constet defectum latuisse usque ad factam professionem, tunc ulterius duo ponderanda sunt : unum est, an res sit adeo gravis, ut merito censeatur Societas involuntarie admisisse talem professionem cum absoluta obligatione retinendi talem personam, non obstante tali defectu : aliud est an defectus ille, qui fortasse fuisset sufficiens ad non admittendam talem personam, satis etiam moraliter sit ad prudenter dimittendam illam; quia *turpius ejicitur quam non admittitur hospes*, etiamsi fortasse per aliquam piam, vel indiscretam deceptionem admissus sit. Ponderandum ergo est, quid majoris momenti sit, vel scandalum, aut rumor, qui ex hujusmodi ejectionibus oriri solet, vel damnum Societatis in retinenda tali persona : si enim hoc damnum non sit magni momenti, nec redundet in res spirituales; aut in decentem famam, aliud remedium videretur adhibendum : quamquam in rigore potestas dimittendi non desit, qua etiam uti licebit et expediet, si nocumentum Societatis gravius sit. Quæ omnia sunt consentanea declarationibus illius cap. 2, litera B.

2° si ignoratum fuerit a Societate, expendere oportet an talis defectus sufficiat ut recenseatur ignorantia dedisse causam admissioni professionis; insuper an potestas dimittendi adhibenda sit : hoc enim non expediret nisi scandalum et rumor ejectionis minus noceret quam retentio personæ in Societate.

Dictis consentiunt Constitutiones.

(1507) IV. Posterius caput causarum hujus dimissionis esse potest vitium aliquod, aut peccatum post ingressum in Societatem commissum. In quo est ulterius animadvertendum, fieri posse, ut hoc peccatum sit ante solemnem professionem intra Societatem commissum, vel post illam. Quando est prioris modi, minoris est considerationis; tum quia jam supponitur emendatum; (nam si adhuc duraret, non posset dici solum ante professionem commissum, sed etiam post, nam ipsa perseverantia peccatum novum est : esset ergo antea inchoatum, postea vere quasi consummatum, quod non minueret, sed augeret causam ejectionis propter duritiam et insordescentiam) : tum etiam, quia tale peccatum supponitur in ipsa professione exstinctum, ac plane dimissum, et ideo si non reincidatur in illud, nec sit morale periculum recidivi, quod auferri non possit intra Societatem, non est sufficiens causa ejectionis, nec potest juste puniri talis persona, regulariter loquendo. Quod si contingat tale delictum esse occultum usque ad professionem factam, et ita licet forte quoad Deum fuerit dimissum, in foro tamen humano non esse vindicatum; postea vero publice detegi, et infamiam aut scandalum oriri, cui non possit nisi per ejectionem occurri, fieri aliquando poterit, sed raro (ut existimo) id expediet, aut licebit : quia semper poterit præterita culpa aliis modis ita puniri, ut infamia et scandalum sufficienter tollantur; et ideo cum apud Deum jam sit omnino dimissa (ut suppono) per professionem, et in futurum non pendeat, non est rationabilis causa separationis.

Præter incorrigibilitatem, culpa quæ sit secunda causa ejectionis, seu impedimentum permanendi in Societate post ingressum, potest intelligi dupliciter.

1° Si contrahatur culpa ante professionem, tunc modo absit relapsus et intra Societatem periculum relabendi, non licet ejicere, nisi res ex occulta fiat publica, atque (quod raro accidet) scandali aut infamiæ unicum remedium sit ejectio.

(1508) V. De peccato autem commisso post ipsam professionem, alia ratio est, etiamsi emendatum appareat, tum quia per illud major injuria fit Societati professæ, magisque illius famam et existimationem elevat, et ideo sæpe potest esse necessarium ad bonum nomen Societatis conservandum, ut ob hujusmodi causam quispiam ejiciatur. Tum etiam, quia de tali persona minor spes concipi potest, quod vere emendata sit, aut certe quod in pœnitentiam stabilem emendata sit, ita ut sit perseveratura, inter eas occasiones et pericula in quibus professus Societatis necessario versari debet. Et ob hanc specialem rationem existimo Societati permissum esse, ut majorem in hoc licentiam habeat, etiam circa professos suos, quia et apud proximos, et propter ipsorum bonum magis indiget bono nomine, et quadam majori fiducia, et veluti securitate suorum ministrorum; quod nomen maxime conservabitur, si omnes intelligant infideles ministros esse a Societate dimittendos, etiamsi professi sint; et ad bonum ipsorum professorum est maxime conveniens propter pericula, in quibus versantur, ut in illis cautiores sint. Quod etiam maxime confirmatur ex his quæ de præposito generali dicuntur IX part. Constit., cap. 4, § 7, ubi casus numerantur, in quibus per Societatem deponi potest : *Cujusmodi* (inquit) *sunt peccata mortalia in externum actum prodeuntia, copula carnalis, vulnerare quemquam, reditus collegiorum usurpare ad proprios sumptus, vel extra Societatem donare, vel stabilia bona Societatis alienare, vel pravam doctrinam habere*. Propter hæc ergo, si sufficientissime constent, deponendus dicitur; et additur : *Et si opus est a Societate removendus*, etc. Quæ limitatio, *si opus est*, indicat plus requiri ad expellendum illum, quam ad eum officio privan-

2° Si contrahatur culpa post professionem, etiam tunc sæpe valet ejectio. Id ostenditur ratione majoris injuriæ in Societatem, minorisque spei circa emendationem perseverantem : sic etiam minus timendum habet Societas nomini suo et ministris suis, qui vicissim cautiores fiunt.

2æ assertionis positæ in n. II, pars posterior ibidem posita confirmatur a fortiori ex dictis in Constitt. de generali ob quasdam culpas vel deponendo vel ejiciendo, seclusa etiam incorrigibilitate.

dum; et merito, quia major est pœna, majoremque causam et pertinaciam requirit. Nihilominus etiam in illa persona non postulatur incorrigibilitas et pertinacia; sed prudentiali judicio Societatis relinquitur : *Præ oculis habendo, quod ad majorem Dei gloriam et universale bonum Societatis fore judicabitur*. Igitur a fortiori in quolibet alio, similes causæ sufficiunt, eademque regula majoris boni universalis servanda est : nam, ut dixit Pelagius papa, cap. *scias*, 7 quæstion. 1 : *Plurimorum utilitas, unius utilitati aut voluntati præferenda est.*

2æ assertionis positæ in n. II, pars posterior ibid. posita confirmatur tandem ex Greg. XIII concedente in brevi QUUM ALIAS ut generalis possit professos ejicere vel eis transitum ad aliam religionem concedere.

(1509) VI. Tandem id declaratur ex speciali Bulla Gregorii XIII, concessa mense Septembri anni 1582, quæ incipit : *Cum alias*, etc., in qua concedit facultatem præposito generali, ut possit ex causis justis quemlibet professum a Societate ejicere, vel ut ad aliam religionem etiam laxiorem transeat, facultatem concedere. In qua Bulla primum omnium perpendendus est tenor et discursus ejus. Prius enim proponit dubitationem subortam : *An præpositus Societatis valeat professos ex causis id exigentibus a Societate emittere, aut eis sic emissis liberum sit de ejus licentia se ad quemvis alium ordinem transferre*. Et ratio dubitationis fuerat, quia Paulus III et Pius IV statuerant ut nemo de Societate possit ad alium ordinem transire (Carthusiensium excepto), nisi de licentia romani pontificis, aut præpositi generalis Societatis. Unde per illam exceptionem videbatur jam hæc facultas præposito concessa : quia vero non erat directe facta concessio, nec satis in particulari, nec cum sufficiente declaratione, ideo forte oriebatur dubitatio; ad quam Gregorius XIII non videtur directe voluisse respondere, sed novam facere concessionem pro futuro tempore, dicens : *Nos, re perpensa atque diligenter examinata, Societatis ipsius puritati, atque incremento, emissorumque pro tempore saluti consulere volentes, statuimus ut deinceps in perpetuum liceat dicto præposito, quos judicaverit, ab ipsa Societate emittere*, etc.

An concessionibus Pauli III et Pii IV id jam posset generalis, videtur orta dubitatio.

Dicta Gregorii XIII verba citata in n. VI quantum operentur. — 1º omittunt dubitationem circa concessiones priores; 2º non concedunt ut expulsio fiat nisi ob justas causas; 3º pro justis expellendi causis admittunt omnes in Constitutionibus declaratas.

(1510) VII. Per quæ verba ut ex eorum tenore constat, nihil de dubitatione proposita, quoad potestatem, quam antea præpositus habebat, respondet, sed in posterum eam dubitationem abstulit, absolutam facultatem concedendo. Per quod tamen, ut existimo, non intendit negare quin antea potestatem hanc haberet, sed quia parum referebat, ab illa quæstione abstinuit, et absolutam facultatem concessit. Hæc vero licet nunc clarior et certior sit, non tamen magis ampla, ut opinor, quoad potestatem dimittendi professos in justam pœnam delictorum; nam hæc expulsio jure communi concessa est. Et sic in Bulla Pii IV dicitur justis de causis posse præpositum quoslibet expellere : et quoad hoc, eodem modo intelligi potest, quod Gregorius dicit : *Quos judicaverit, possit e Societate emittere;* nam hoc judicium semper intelligitur debere esse justum, atque adeo justis de causis fieri debere, ut amplius sequenti capite intelligetur. Quia vero hoc non limitatur ad pertinaciam et incorrigibilitatem, ideo in eadem amplitudine concedi censetur, qua fuerat in Constitutionibus declaratum.

CAPUT II.

Utrum professus in Societate possit ad aliam religionem transmitti [1ª pars]; et quo modo [2ª pars].

Breve QUUM ALIAS citatum in cap. 1, n. VI, potestatem facit ejiciendi professos et permittendi ut transeant ad aliam religionem.

(1511) I. In Bulla Gregorii XIII superiori capite allata non solum concedit pontifex potestatem ad expellendos professos, sed etiam ad licentiam eis dandam, ut ad alios ordines, ultra Carthusienses, transferri possint, justis de causis, seu judicio præpositi generalis. Quæ duo, scilicet, expulsio et transitus, diversa sunt; nam expulsio, ut ex præcedenti capite constare potest, habet rationem pœnæ; unde habet pro causa adæquata culpam aliquam gravem, et regulariter incorrigibilem : transitus vero non semper est pœna, et fieri potest non propter culpam, sed ob alias causas. Dubitari ergo potest an ex vi illius indulti habeat generalis facultatem concedendi professo, qui nihil peccavit, licentiam transeundi ad aliam religionem, ipso nimirum petente et efflagitante, vel saltem voluntarie acceptante : nam si ipse nolit ac resistat, certum est jure non posse expelli, nec cogi, ut ad aliam religionem transeat, tum quia habet jus perpetuo vivendi in hac religione, et bonis ejus fruendi, quo jure sine culpa vel voluntate sua privari non potest : tum etiam, quia nemo potest compelli ut aliam religionem profiteatur; transitus autem ad aliam religionem novam in illa professionem requirit, seu ad illam ordinatur. De

Expulsionis causa non est nisi culpa : hæc vero non requiritur ad transitum.

Arguitur circa 1am partem tituli. — Professo innocenti et transitum petenti aut acceptanti (ad hunc enim cogi nequit) dubium est an sufficiat licentia generalis.

consensu autem ejus [qui innocens est, an valide concedat ipsi transitum generalis] dubitari potest propter illa verba Gregorii XIII : *Dubitare contingit an præpositus pro tempore exsistens, valeat etiam professos ex causis sic exigentibus a Societate emittere, aut eis sic emissis liberum sit de illius licentia se ad quemvis alium ordinem transferre?* Et infra : *Nos Societatis puritati, atque incremento et emissorum saluti consulere volentes*, etc., et infra : *Liceat dicto præposito, quos judicaverit ab ipsa Societate emittere, eosque de illius licentia*, etc. Ex his enim verbis omnibus colligi videtur præpositum generalem solum posse dare hanc licentiam transeundi ad aliam religionem his, quos posset a Societate ejicere : nam quæstio solum mota erat, *de sic emissis*, et ratio facultatis est consulere *emissorum saluti*. Et eosdem emissos, seu ejectos refert illa particula *eosque*, in ultimis verbis, quibus licentia præposito datur. Cum ergo nullus professus possit a Societate ejici sine culpa, et facultas hæc transeundi ad aliam religionem solum possit dari juste ejectis, non videtur posse a generali propter alias causas, sed solum supposita sufficiente ratione ejiciendi professum a Societate, etiam invitum; tunc enim ipso acceptante poterit ei concedi ut ad aliam religionem transeat.

Verba brevis Gregorii XIII videntur eo tantum respicere ut professis ob culpam ejectione dignis possit concedi transitus.

(1512) II. Nihilominus probabilius censeo posse præpositum generalem dare licentiam professo Societatis transeundi ad quamcumque aliam religionem ex justa causa, etiamsi illa propriam culpam, vel incorrigibilitatem non includat. Quod quidem respectu strictioris, aut æqualiter strictæ religionis fundari posset in jure communi, quia, ut supra tract. 8, lib. III, vidimus, transitus hic licitus est de consensu prælatorum utriusque religionis, a qua, et ad quam transitur, sine dispensatione papæ, solo jure communi quod etiam in Societate locum habet; quamquam nonnulla ratio dubitandi in ejus professis oriri possit ex quarto voto obedientiæ, quod specialiter pontifici faciunt; nam per professionem in alia religione necesse est hoc votum exstingui, ut supra vidimus. Ergo ex hoc capite videri potest specialiter necessaria in his professis Societatis licentia pontificis, propter speciale jus illi acquisitum. Sed nihilominus hæc ratio non urget saltem respectu strictioris religionis, quia omnia hujusmodi vota censentur includere conditionem, dummodo majus bonum non impediatur. De æqualiter vero stricta religione est illa ratio apparentior : sed nihilominus solvi potest, vel quia commutatio in æquale licita est in votis, jure communi, etiamsi talia vota respiciant tertiam personam, præsertim quando non intenditur commodum ipsius tertiæ personæ, sed potius voventis, vel Dei obsequium; vel quia hoc votum est annexum professioni, et sequitur conditionem ejus; unde si professio est commutabilis in æqualem, etiamsi una sit quatuor votorum, et alia trium, si omnibus pensatis, nihilominus est æqualitas, fieri poterit commutatio, et accessorium sequitur naturam principalis.

Assertio affirmans bipartita: Probabilius potest generalis transitum ad quamcumque religionem concedere (1a pars), professis etiam innocentibus (2a pars). Probatur prior pars, 1o quoad transitum ad strictiorem religionem; hunc enim permittit jus commune : nec obstat votum obediendi papæ quod professio alius religionis exstingueret; nam talia voventur salvo majore bono.

Item 2o quoad transitum ad religionem æque strictam : vel quia ex jure communi commutantur vota in æquale; vel quia quartum votum sequeretur naturam totius professionis, si hanc integram æquaret alia professio etiam trium votorum.

(1513) III. At vero respectu religionis laxioris aliter probanda est conclusio posita, ex privilegio seu jure speciali Societatis; nam ex communi non licet, ut supra in citato tomo diximus tractando de transitu ad religionem in genere. Probari autem potest hoc speciale jus ex Bulla ultima Pauli III, ubi in generali prohibitione transeundi ad aliam religionem, additur exceptio; nisi de licentia præpositi, aut sedis apostolicæ. Idem habetur in Bulla ultima Pii IV, vel potius prima Pii V, ubi illa refertur et confirmatur. Ergo sicut de licentia sedis apostolicæ licet transitus ad laxiorem religionem, absque culpa transeuntis, sed ob aliam causam, ita in Societate licet de licentia præpositi generalis quia æqualiter excipitur ejus licentia, et pontificis.

Deinde assertionis positæ in num. II pars prima probatur 3o quoad transitum ad laxiorum religionem. Nam Paulus III Pius IV et Pius V transitum sociis prohibentes excipiunt eodem modo licentiam papæ et generalis.

(1514) IV. Responderi autem potest ibi non fieri directam concessionem, sed obiter illam facultatem poni per modum exceptionis, et ideo intelligendam esse secundum commune jus, et cum partitione accommoda; excipiuntur enim pontifex, et præpositus, sed cum distributione accommoda, ut utriusque licentia sufficiat, quatenus potest illam dare secundum jus commune, pontificis quidem respectu omnium religionum; præpositi autem in ordine ad strictiorem vel æqualem. Quæ responsio est apparens, quia verba sunt secundum jus interpretanda, maxime quando non concedunt directe privilegium, sed solum explicant juridicam exceptionem : sicut enim respectu pontificis juridica est, cur non etiam respectu præpositi generalis? Ad minimum ergo erat res dubia, et ad tollendam dubitationem Gregorius XIII

Est tamen legitima evasio proximæ probationis; nempe pontifices citatos in n. III, excepisse sensu juridico licentiam papæ respectu omnium religionum; generalis, respectu strictiorum vel æqualium.

Dubitatio de potestate gene-

ralis circa transitum ad laxiorem religionem removetur expressa concessione Gregorii XIII; ubi de cetero videtur ordo laxior non concedendus nisi determinate.

expressam fecit concessionem dans facultatem præposito generali concedendi professis licentiam transeundi ad religionem aliam laxiorem, ut illis verbis evidenter exprimitur : *Paris, laxioris aut strictoris observantiæ ordinem, per ipsum præpositum illis præscribendum.* Per quæ ultima verba videtur limitari hoc indultum, ut scilicet non possit præpositus licentiam generalem concedere transeundi ad quemcumque ordinem laxiorem, sed determinate ad hunc, vel illum; oportet enim ut ipse locum præscribat, et merito id factum est, ut prudenter fiat commutatio, et non detur generalis licentia, quæ magis esset in destructionem, quam in ædificationem.

Probatur deinde posterior pars assertionis positæ in n. II; nempe dictum transitum posse probabilius concedi per generalem professis innocentibus. Nam 1° aliter vix prodesset facultas Gregorii XIII, quum professi ob culpam ejecti forte non egeant licentia ad transeundum.

(1515) V. Quod autem hæc facultas non extendatur solum ad illos perfessos, qui propter culpas solum possunt a Societate ejici, probatur primo, quia alias fere nullius utilitatis esset hoc privilegium, quod est manifeste contra intentionem concedentis, expressam illis verbis : *Nos, re pensata atque diligenter examinata, Societatis ipsius puritati, ac incremento, emissorumque saluti pro tempore consulere volentes*, etc. Sequela autem patet, quia religiosus omnino ejectus involuntarie a sua religione, suo jure videtur posse quamcumque religionem laxiorem ingredi, ut in superioribus tractatum est, tract. 8, lib. III, quia si potest tutus manere in sæculo, cur non ingredi quamcumque religionem? Sed quia hoc non est ita certum, probatur secundo, quia Gregorius nullam ibi fecit mentionem culpæ aut peccati, sed tantum dixit : *Liceat præposito, quos judicaverit ab ipsa Societate emittere.* Verbum autem *judicandi*, non restringitur ad judicium punitivum seu vindicativum, sed de se indifferens est, et magis indicat judicium prudentiale ex quibuscumque justis causis.

2° verba Gregorii videntur requirere tantum judicium generalis prudentiale ob quaslibet causas justas.

(1516) VI. Deinde expendenda sunt illa verba : *Societatis puritati, atque incremento, emissorumque saluti consulere volentes.* Nam primum illorum videtur respicere delicta, et peccata quæ in his personis esse possunt : nam puritas religionis in carentia talium peccatorum et personarum delinquentium consistit : tamen secundum verbum, scilicet *incrementum*, etiam potest respicere alias causas; nam sæpe expedit ad incrementum religionis dare licentiam alicui, qui licet malus non sit, est tamen parum utilis, vel parum quietus, aut in perfectione remissus. Ultima denique particula, magis hanc causam amplificat; nam fieri sæpe potest, ut licet aliquis culpas non commiserit ejectione dignas, majorem spiritualem profectum speret ex transitu ad aliam religionem; quæ, licet in se laxior sit, sibi est magis proportionata propter minorem repugnantiam cum natura, vel minorem actionem externam, vel alias similes causas; ergo facultas hæc ad hos casus extenditur, ut sit intentioni pontificis proportionata. Denique licet pontifex de emissis loquatur, et de eorum transitu; non ideo necesse est, ut de solis involuntarie, et propter peccata ejectis loquatur, quia etiam illi, quibus licentia datur transeundi ad aliam religionem, ipsis etiam volentibus et petentibus, dicuntur proprie et juxta usitatum modum loquendi a Societate emissi; nam hoc verbum non dicit necessario vim ex parte emittentis, aut repugnantiam ex parte emissi; nec etiam dicit ordinem ad culpam, sed solum ad causam potestati proportionatam. Nec etiam necesse est, ut emissio et transitus sint actus reipsa distincti, et quod præcedat emissio; postea vero sequatur transitus jam emissi : sed fieri optime potest, ut simul, ac per modum unius, emissio, id est, exitus a Societate propter transitum, et non alias concedatur; et e converso transitus propter emissionem præcipue permittatur.

3° quod probatum est in num. v sequitur etiam ex ponderatione verborum pontificis, in quibus τὸ PURITATI indicat quidem peccata, sed τὸ INCREMENTO indicat defectus alios, atque τὸ EMISSORUM SALUTI convenire potest innocentibus speranti-bus majorem profectum ex transitu ad religionem absolute laxiorem, sibi vero magis accomodatam.

Gregorius XIII per τὸ EMISSOS intelligere potuit omnes qui emitterentur sive ob culpam, sive aliter.

Emissio seu exitus e Societate potest concedi propter transitum, et transitus propter emissionem.

(1517) VII. Ex quibus omnibus amplius constat, non solum quod in fine superioris capitis promisimus, scilicet, quas ob causas fieri possit hæc expulsio, sed etiam quis modus in ea servandus sit. Nam si sit expulsio punitiva et involuntaria, requirit delicta proportionata, juxta exigentiam Constitutionum, ut præcedenti capite declaratum est, et tunc non est necesse ut exitus a Societate concedatur cum transitu ad aliam religionem : nullus enim cogi potest ad hunc transitum : nec aliqua religio invitum aliquem recipiet; cum tamen conditio necessaria ad hunc transitum, sit alterius religionis consensus, ut in eadem Bulla Gregorii exprimitur : tunc ergo cum Societas habet jus, et causas expellendi professum, etiam reluctantem, et ille non vult transitum ad aliam religionem acceptare, poterit Societas illum cogere, ut exeat, non tamen absolute præcipere, ut religionem aliam ingrediatur; sed semel dimissus poterit in sæculo manere, sicut

Resolvitur 2a pars tituli quo caput hoc inscriptum est. 1° constat professum non ejiciendum sine culpa proportionata; atque ex culpa ejectum non posse invitum transmitti : nullus enim ad transitum licite cogeretur, aut invitus reciperetur.

alii expulsi, ut statim dicetur capite sequenti a num. V. Si autem ille acceptet transitum ad religionem laxiorem, poterit Societas illum permittere, quod est peculiare privilegium ejus : adeo ut ceteris religionibus prohibeat ibi expresse pontifex participationem ejus, per viam generalis communicationis privilegiorum. Hinc etiam potest Societas delinquentem professum non excludere, sed aliter intra suam religionem punire, et consequenter illi optionem dare, ut vel in tali pœnitentia intra Societatem maneat, vel ad talem religionem etiam austeriorem, vel magis solitariam transeat, nam in hoc nullam facit injuriam, nec iniquam coactionem; nam habet jus puniendi delictum illo modo intra suum ordinem, et potest juste nolle concedere libertatem vivendi in sæculo propter vitanda scandala, vel infamiam religionis, vel majus malum ipsius religiosi : ergo concedendo illam optionem, potius benigne agit, quam severe.

Ejiciendo volenti transitum concedere valet Societas privilegio sibi proprio.

2° Professus delinquens potest tamen indirecte cogi ad transitum, oblata ipsi optione transeundi vel pœnam sustinendi intra Societatem.

(1518) VIII. At vero quando non subsunt causæ, nec delicta ad expellendum professum invitum; nullo modo potest Societas illum a se expellere, ut in sæculo maneat, etiamsi ipse consentiat : quia nec jure communi est hæc potestas in religionibus, ut supra visum est, nec per hanc Bullam, vel alias data est specialiter Societati; nam in omnibus fit mentio de transitu ad aliam religionem, non de exitu simpliciter. Item quia alio modo facta esset irrationabilis talis ejectio, et in detrimentum status religiosi : quod si subsit causa dispensandi, ad pontificem pertinebit. Nec etiam potest in eo casu Societas cogere professum suum, ut ad aliam transeat religionem, si nolit, quia nec absolute potest directe cogere, ut a fortiori patet ex dictis in proximo puncto num. præcedent., nec indirecte sub aliqua conditione onerosa, quæ excedat suum regularem vivendi modum, quia nullum habet jus illam imponendi.

3° Nequit Societatis professus etiam volens dimitti ad sæculum sine causa legitimæ expulsionis.

Jure tam communi quam speciali aliud non licet nec licere posset sine damno; quia ad papam pertinent causæ relaxandi vota religiosa. Nec etiam fas erit ad transitum cogere directe aut indirecte hunc professum nolentem ad aliam religionem transmitti.

(1519) IX. Igitur solum potest licentiam dare ei, qui vult transire ad aliam religionem. Hanc vero respectu strictioris facile potest dare; existimo tamen practice, et ad hunc finem, nullam debere judicare strictiorem vel severiorem, rebus ut nunc stantibus, præter Carthusiam, quia nec pontifices aliam excipiunt, nec facile inveniri poterit, si omnia spectentur, quæ supra de rigore regulæ Societatis lib. I, cap. 9, explicavimus. Ad dandam ergo licentiam transeundi ad quamcumque aliam religionem, magna causa necessaria est, tantoque major, quanto religio minus fuerit perfecta vel stricta. Quia in hoc consulendum in primis est religioni, quæ detrimentum patitur, dum privatur quodam membro jam consummato et perfecto, et omnibus laboribus et expensis cum illo consumptis. Deinde etiam bono ipsius religiosi, ne detur illi occasio, ut deterius aut minus perfecte vivat. Igitur optima causa erit, et fere unica, si ad ministeria Societatis quispiam judicetur inutilis, quia scilicet est inhabilis, vel quia non applicatur, nec moraliter applicari potest, sine majori suo detrimento : tunc enim ex consensu utriusque partis poterit fieri divortium per transitum prædictum : et ad hoc est sufficiens auctoritas in Societate a Gregorio XIII concessa.

4° Professo Societatis volenti transire quæ causa sufficiat ad transitum ei permittendum. — Transitus permittendus est ad Carthusiam facile, quum hæc (sed sola) practice putanda sit Societate strictior sub isto respectu; ad alias vero religiones, ob magnam causam, quæ ne noceatur Societati vel transituro vix alia est quam personæ inutilitas moraliter insuperabilis.

(1520) X. In quibus autem personis Societatis sit hæc auctoritas, ex eisdem rescriptis pontificiis manifestum est. Nam solus præpositus generalis in eis nominatur, eique facultas hæc conceditur : nullus ergo alius præpositus, sive provincialis, sive localis, jure ordinario hanc habet potestatem, quia vero in prædictis Bullis non restringitur hæc facultas, ut necessario debeat per ipsum generalem immediate exerceri, ita ut delegabilis non sit : ideo non est dubium, quin possit illam aliis delegare, ut expresse supponitur II part. Constit., cap. 1, lit C, ubi additur, rarius esse hanc potestatem communicandam inferioribus præpositis, et non nisi in speciali, et postquam res ad generalem esset delata, et gravi consideratione expensa foret.

In generali, non autem in alio Societatis superiore, residet jure ordinario pontificia facultas ejiciendi vel transmittendi professum ex causa.

Hanc facultatem delegare potest; non debet tamen ex Constitutionibus, nisi in speciali et re prius multum perpensa.

(1521) XI. Solum dubitari potest, an Societas tota habeat hanc potestatem, id est, an congregatio generalis illam habeat, sive cogatur vivente generali, sive sede [generalis] vacante. Et ratio dubitandi est, quia in prædictis Bullis numquam datur hæc potestas Societati, sed præposito. In contrarium autem est, quia non videtur dari præposito, nisi in quantum suo modo repræsentat Societatem, et ab illa proxime habet potestatem. Quia enim communiter suprema Societatis jurisdictio per illum exercetur, et hæc facultas datur ad ordinarium regimen, ideo illius facta videtur mentio, illique conceditur potestas : tamen intentio pontificis fuisse videtur illam dare

Arguitur ad probandum residere etiam in congregatione generali pontificiam facultatem ejiciendi vel transmittendi. — Concessio videtur facta principalius Societati quam generali; hunc tamen solum nominat utpote exercentem hos actus ordinarie.

Societati principaliter, cum ipsa sit generali superior. Confirmatur, quia in eo casu, in quo generalis congregatio posset præpositum suum a munere deponere, et a Societate expellere, potest utrumque facere per seipsam, et antequam alium generalem eligat; ergo etiam poterit præposito sic ejecto facultatem concedere transeundi ad aliam religionem. Item si in congregatione generali coram ipsomet præposito tractaretur de alterius professi ejectione, vel transitu ad aliam religionem, non videtur posse præpositus contra sententiam congregationis illum expellere, aut talem facultatem dare; quia cum congregatio sit superior, verisimile non est datam esse hanc potestatem præposito, ita ut illa uti possit contra voluntatem sui superioris. Item cum principaliter sit data in bonum Societatis, non videtur ejus usus concessus contra voluntatem totius Societatis. Igitur præpositus in illis locis Societatem repræsentat. Unde videtur fieri consequens in potestate congregationis generalis esse, hanc potestatem limitare præposito, ut nimirum illa uti non possit sine consilio, vel etiam sine suffragio unius vel plurium, aut alio simili modo. Quia ita intelligitur hæc potestas concessa præposito, ut principalius sit concessa toti Societati, quæ non nisi in congregatione generali exsistit, vel repræsentatur : ergo potest dicta Societas, si judicaverit sibi expedire, sibi potestatem illam reservare, vel aliquem modum, aut limitationem illi addere.

Confirmatio 1a: Societas generali deposito et ejecto potest transitum concedere ante novam electionem.

2a : Non videtur professi ejectio vel transitus posse per generalem transigi dissentiente congregatione generali.

3a : Dicta facultas quum sit ob bonum Societatis non videtur exerceri posse valide contra voluntatem Societatis. Illatum ex nunc dictis : Ut videtur, valet Societas sibi reservare aut generali limitare usum dictæ potestatis.

(1522) XII. Huic autem ultimæ illationi videntur obstare illa verba Gregorii XIII : *Statuimus ut deinceps in perpetuum liceat dicto præposito*, etc. Nam juxta eorum vim nullus inferior pontifice potest præpositum hac potestate privare, nec ponere modum, quem pontifex non posuit. Quis enim potest voluntatem pontificis limitare, aut impedire? ipse autem absolute et sine restrictione ait se concedere præposito hanc potestatem in perpetuum; ergo numquam potest illa privari, nec immutari, nisi per alium summum pontificem. Dicere autem, subintelligi subordinationem et dependentiam a Societate, propterea quod congregatio sit supra generalem, voluntarium est, ideoque improbabile, utpote contra absolutam formam verborum; et sine sufficiente ratione, siquidem non obstante illa subjectione generalis ad congregationem, potuit pontifex concedere absolute et simpliciter hanc facultatem huic dignitati præpositi, quia licet in [aliquo] casu possit habere superiorem intra Societatem, scilicet quando generalis congregatio actu coacta est; tamen regulariter et ordinarie illum non habet. Pontifex autem videtur attendisse ad ordinarium modum gubernandi, et ad dignitatem illius muneris præpositi generalis. Ergo licet præpositus generalis a Societate emanet, et potestatem habeat ordinariam; nihilominus postquam semel electus est, aliquam potest habere facultatem a summo pontifice, qua non potest privari per ipsam Societatem, quamdiu generalis est, seu nisi munere præpositi privetur. De qua re est optimum exemplum in Bulla ejusdem Gregorii XIII concessa anno 1575 die 3 Maii quæ incipit : *Decet romanum pontificem*, in qua distincte concedit plures facultates Societati et præposito ejus, et postea concedit, ut aliæ personæ Societatis non possint uti gratiis concessis Societati, nisi per generalem præpositum, et de ejus beneplacito. Ubi sine dubio loquitur de propria persona et munere generalis : nec posset universa Societas immutare hunc modum gaudendi privilegiis et gratiis a pontifice præscriptum; quia pontifex voluit hanc potestatem esse penes generalem : idem ergo in præsenti dicendum est.

Impugnatur hoc illatum num. XI in fine. Nam sic tolleret aut minueret Societas potestatem generali datam a pontifice in perpetuum et sine restrictione; nec interpretandam quasi dependentem a Societate: quum hoc non expresserit pontifex et potuerit nolle ob naturam rei pertinentis ad ordinarium regimen, et ob dignitatem generalatus.

Confirmatur eadem impugnatio. Quippe in Brevi DECET ROMANUM statuit Gregorius XIII quædam privilegia sociis per generalem communicanda; hujus communicationis alium modum nequit statuere Societas.

(1523) XIII. Ergo quod attinet ad hoc ultimum punctum seu illatum; non potest præpositus per Societatem privari potestate sibi a pontifice concessa ad expellendum professum, vel dandi ei facultatem transeundi ad aliam religionem justis de causis. Quod vero spectat ad superiora puncta, ex quibus illatum colligebatur, consequenter videtur probabile soli generali hoc datum esse, quia verba indulti hoc sonant, et interpretatio de repræsentatione Societatis in ipso generali, est nova et inusitata, ut patet ex alia Bulla citata, et multis similibus. Unde quamdiu præpositus vivit, probabile est congregationem etiam generalem non posse id facere sine consensu ejus, propter rationem factam, quia illi data est potestas. At vero, generalatu vacante, probabile est congregationem habere potestatem; quia capitulum succedit loco prælati in omnibus potestatibus ordinariis ejus; et hæc potestas jam competit jure ordinario prælato Societatis. Quidquid vero sit de hoc, scholastico rigore, securius est

Resolutio circa disputata in num. XI et XII. Facultas pontificia circa professorum ejectionem vel transitum est 1° in generali independenter a Societate, 2° probabiliter in solo generali, 3° non in vicario generali, sed probabiliter in congregatione generali, vacante generalatu; quamquam securius est ne congregatio talia peragat ante electionem.

non uti tali potestate ante electionem generalis. Nam de vicario generali, qui ad gubernandam Societatem eligitur mortuo præposito, dicitur in ejus reg. 9, non posse aliquem professum a Societate emittere; et ibidem significatur rem hanc adeo gravem reputari, ut tentanda non sit in eo casu ante electionem novi generalis. Unde fit tandem, ut in eo casu, in quo præpositus ipse deponendus et expellendus esset, depositio ab officio præcedere debeat, non vero fieri possit a Societate expulsio; donec alius præpositus electus sit, cujus auctoritate et judicio, simul cum tota congregatione, si oportuerit, id fiat.

Depositio a generalatu fieri debet per congregationem generalem, ejectio vero unius generalis supponit electionem alterius.

CAPUT III.

Ad quid teneatur professus a Societate ejectus; vel qui quovis modo ab illa deficit, seu mutatur.

(1524) I. Hæc quæstio in coadjutoribus formatis moraliter loquendo locum non habet; quia hi possunt expelli liberi (1) ab obligatione votorum; et si aliquando ejiciantur, ita ut in sæculo manere possint (quod raro accidit), votorum vinculis liberantur, quidquid sit de iis votis, quæ forte in sæculo nuncupaverant, ut de scholaribus tractatum est lib. III, cap. 4 a num. XXIII; quo fit ut nulla speciali obligatione postea teneantur : quia votorum dissolutio (ut supponimus) valida est : quibus sublatis, non est unde maneat specialis obligatio. Itaque in eo casu eadem ratio de his est, quæ de scholaribus approbatis. Si autem contingeret hujusmodi coadjutorem formatum expelli sine absolutione ab obligatione votorum, vel cum onere ingrediendi religionem, vel simpliciter et absolute, sic eadem de illo ratio est, quæ de professo trium votorum, nam quoad obligationem eadem est in votis simplicibus, quamdiu manent, quæ in solemnibus.

Coadjutores formati 1° ordinarie dimittuntur absoluti omnino a votis, tuncque huc non pertinent.

2° si quando dimittantur cum votis, subjacent eisdem obligationibus quibus professi trium votorum.

(1525) II. Veniendo ergo ad professum Societatis dupliciter potest expelli a Societate; primo cum onere ingrediendi religionem aliam, vel redeundi ad Societatem, si illam non profiteatur : secundo expellendo illum sine spe receptionis, et sine speciali obligatione, præter eam, quæ ex professione ex natura rei nascitur. Prior casus nullam habet difficultatem : supponimus enim in primis, quod licet religiosus, dum ejicitur, non possit a suis superioribus obligari ad ingrediendum religionem aliam, ut supra probatum est, tract. 8, lib. III, estque eadem ratio de professo Societatis; nihilominus per modum pacti mutui potest ad hoc obligari : cum enim professus ejicitur propter sua demerita, condemnari potest, ut vel talem, tantam, ac tam diuturnam pœnam in Societate sustineat, vel si malit talem, vel talem religionem profiteatur. Si ergo ipse hanc posteriorem conditionem potius quam priorem acceptet, tenebitur sine dubio, vel illam implere, vel ad Societatem reverti : quia sententia fuit justa (ut supponitur) et illam religiosus acceptavit, eamque implere specialiter promisit. Quocirca si ille conditionem impleat, et cum effectu religionem aliam profiteatur, cessat omnis superior obligatio, et solum tenetur ad servandum id, quod denuo professus est, sive sit strictior sive laxior religio, quia commutatio est legitime facta : solum posset dubitari de quarto voto professorum Societatis, et de aliis votis simplicibus eorum. Verumtamen idem dicendum est : nam cum duæ professiones sint repugnantes, si posterior valida est, exstinguit priorem, et consequenter, quidquid illi annexum est; item, propter alia quæ statim dicam.

Resolutio quæstionis huic capiti præfixæ in duplici casu.

1us casus de professo non absolute ejecto, sed acceptante, loco pœnæ intra Societatem, conditionem profitendi alibi. — Non secuta professione, reverti debet; ea vero secuta, liber est omnibus votis professorum Societatis, quia professione posteriore professio prior cum suis annexis exstinguitur.

(1526) III. Si autem talis ejectus conditionem non servet, sive omnino non ingrediendo aliam religionem, sive post ingressum, illam relinquendo ante professionem, tenebitur ad Societatem redire : quod si subterfugiat, jam non ut ejectus, sed ut apostata et fugitivus judicandus est; quia non fuit absolute ejectus, sed sub conditione; illa vero non impleta, ejectio est nulla; quia conditionalis, non impleta conditione, nihil ponit in esse; ergo eo ipso, quod incipit esse in mora, incipit esse transfuga et apostata, et consequenter tenetur omnibus obligationibus suæ religionis, et censuris apostatarum, de quibus supra in genere dictum est.

Professus de quo in n. II non implens conditionem profitendi alibi, nec rediens ad Societatem, apostata est.

(1527) IV. Dices, si ille redeat ad religionem, graviter puniendus est; et fortasse perpetuo carcere includendus, vel alia simili pœna afficiendus : nemo autem te-

Difficultas contra nunc dicta in n. III : Dictus professus saltem si bona fide

(1) *Expelli liberi.* Editt. quatuor habent *libere.*

novam religionem sit expertus nec eam sibi aptam repererit, non videtur teneri ut redeundo ad Societatem se tradat gravibus pœnis.

netur seipsum tam gravi pœnæ offerre; ergo potest fugere, et non redire ad religionem. Quod maxime videtur procedere, quando bona fide aliam religionem probavit, et justis de causis illam non est ausus profiteri, quia tunc jam videtur fecisse quod in se est ad bonum prosequendum (ut sic dicam); se autem tradere, ut gravibus pœnis affligatur durissimum est, nec videtur ad hoc obligandus. Respondeo religiosum sic seu sub tali conditione ejectum semper teneri ad statum religiosum, nec posse tuta conscientia in sæculo manere; et ideo teneri religionem susceptam, et in conditione positam atque acceptatam profiteri, quod moraliter ac regulariter loquendo semper poterit : si autem revera habet legitimas causas non profitendi, tenebitur eas proponere prælatis Societatis, ut facultatem faciant aliam religionem faciliorem ingrediendi, quod semper facient : alioqui tenebitur ad Societatem redire, nisi revera timeat graves corporales pœnas diuturnas, ut carcerem perpetuum et similes, nam tunc ad providentiam prælatorum pertinebit ita reum custodire, ut redire ad suam obedientiam et correctionem cogatur : obligare enim illum, ut ipse se tradat, certus de hujusmodi pœnis, difficile est. Quia vero pœnæ ordinariæ, non sunt adeo graves, neque excedunt modum disciplinæ religiosæ; quæ magna ex parte pendet ex bona dispositione peccatoris; nam si voluntarie emendetur, et satisfaciat religioni, facile aliæ pœnæ temperantur : ideo regulariter etiam verum est hunc teneri in eo casu ad religionem redire.

Hoc complanatur : Dictus professus tenetur 1° profiteri in religione proposita, idque moraliter potest ordinarie, 2° quando prima religio assignata displicet juste; aliam petere sibi a Societate, vel ad Societatem reverti, nisi timeat carcerem perpetuum aut similia.

2us casus de professo absolute ejecto. — 1° vota castitatis, paupertatis, obedientiæ, hunc non aliter obligant quam aliarum religionum ejectos; 2° votum solemne circa missiones, atque vota simplicia respectu ambitus in Societate et dignitatum extra eam videri possent adhuc urgere, ut absoluta et in quocumque statu possibilia; verum circa hæc duo et cetera ejus vota simplicia ac præcepta obedientiæ de exercendis Societatis ministeriis, obligationes ejectorum cessant, seu potius suspenduntur.

(1528) V. Superest dicendum de alio casu, quando professus absolute dimittitur. In quo in primis locum habent omnia quæ de obligatione ad castitatem, paupertatem et obedientiam servandam dicta sunt tractat. 8, lib. III, in communi de ejectis a religione, quia est eadem proportionalis ratio. In Societate vero sunt speciales difficultates de aliis votis; quæ professi emittunt, in primis de voto obedientiæ ad summum pontificem in missionibus, nam professio integra manet; ergo et votum illud et obligatio ejus; talis enim est, ut extra religionem impleri possit. Idem est de votis simplicibus, præsertim de voto non ambiendi, nec acceptandi dignitatem extra Societatem; nam hoc per se est optimum, et potest in quocumque statu servari, et votum absolute factum est; unde etiam durat post ejectionem. De aliis autem votis simplicibus minor est difficultas; nam materia eorum manifeste requirit actualem vitam et conjunctionem in Societate, et ideo eorum obligatio cessat, vel suspenditur in eo statu. Verumtamen idem dicendum censeo de aliis duobus votis; imo generaliter de voto obedientiæ existimo non posse professum ejectum ex vi illius obligari ad ministeria Societatis, ut ad docendam doctrinam christianam, ad audiendas confessiones, et similia. Nam religiosus ejectus non tenetur servare regulam; ut supra tractat. 8, lib. III, suo loco dixi : ergo nec professus Societatis regulam Societatis : ergo nec potest obligari ratione voti ad servandam illam, sed occupari in his ministeriis solum est ratione regulæ, et in tantum possunt præcipi, in quantum sunt secundum regulam : ergo talia præcepta non habent locum circa ejectum, quamdiu extra Societatem manet.

Imo, et quartum votum solemne suspenditur in professo quamdiu durat ejectio : quippe 1° vovit secundum Constitutiones, quibus actu non tenetur; 2° nullus vovet se laturum onera religionis sine ejusdem auxilio;

(1529) VI. Ita ergo dicendum censeo de obedientia pontifici præstanda circa missiones; nam illa etiam promittitur secundum Regulam et Constitutiones Societatis : qui ergo jam non agit vitam secundum regulam, neque ad id tenetur, non poterit obligari ad implendum illud votum durante illo statu; quia revera cessavit materia ejus. Confirmatur, quia ita necessario interpretanda est intentio voventium et instituentium talia vota : tum quia nemo promittit sustinere onera religionis nisi in ipsa religione et adjutus spiritu, providentia, auctoritate, et aliis auxiliis ejus, quæ omnia maxime necessaria sunt in re adeo difficili et ardua, ut est obedire in hujusmodi missionibus. Tum ex illo generali principio, quod nulla promissio obligat, quando tanta fit mutatio in statu promittentis, ut verisimile non sit ejus intentionem fuisse pro illo statu se obligare; de quo tract. 6, lib. IV de voto, cap. 19, multa diximus; talis autem mutatio in præsenti casu manifeste procedit; nam longe alia est conditio religiosi actu uniti suæ religioni, qui ut membrum ejus movetur; vel separati, qui nec a religione movetur, nec in ejus finem tendit.

3° verisimiliter abfuit a vovente intentio se obligandi pro casu ejectionis.

Atque hic discursus æque probat de voto implici non quærendi, vel acceptandi prælationem; nam usus ejus erat accommodatus religioni, durante unione ad illam; mutato autem statu, minime. Unde etiam

Propterea suspenditur etiam vis votorum non ambiendi atque non acceptandi dignitatem. Nam

ejectus ambiens aut acceptans nec nocet statui Societatis, nec eam membro privat, nec aberrat a fine quem prosequi teneatur.

tunc cessat ratio talis voti in Constitutione expressa, quæ mentem ejus et intentionem declarat. Est autem ratio in x part. Constitutionum, § 6 : *Ut perpetuo felix status Societatis conservetur*. Postquam autem aliquis a Societate ejectus est, nihil ad statum ejus refert, quod dignitatem ambiat, vel accipiat. Item *ne Societas his hominibus, qui ad propositum sibi finem sunt ei necessarii, privetur*. At hic ejectus nec Societati necessarius est, nec illo privabitur, etiamsi prælatus fiat, quia jam privata supponitur. Item *ut unusquisque videat qua ratione animarum saluti juxta nostræ professionis humilitatem et submissionem inservire possit*. At ejectus jam non tenetur ad hunc finem aspirare, nec illi incumbere. Cessat ergo in his ejectis talium votorum obligatio, vel potius necessarius usus, quamdiu in eo statu permanent : nam si contingat iterum in Societatem recipi, vota integra manent, et statim obligare incipiunt.

Dicta vota reviviscunt, si professus ejectus revocetur in Societatem.

Quæ obligationes durent in Societatis professo mutato ad alterum statum statu religioso altiorem. — Hic præter votum audiendi consilia generalis tenetur iisdem nec aliis votis quibus omnes religiosi in episcopos aut cardinales assumpti.

(1550) VII. Ex his infertur idem dicendum esse de omnibus translatis a Societate in alium statum altiorem; nam de transitu ad aliam religionem per professionem ejus, dictum jam est; idem ergo est si professus Societatis fiat episcopus vel cardinalis, non enim tenetur amplius voto obedientiæ circa missiones, nec voto non ambiendi, aut non acceptandi altiorem dignitatem, propter easdem rationes, ut etiam supra tetigi de his votis tractando. Solumque manet ex votis simplicibus illud [audiendi consilia generalis], quod per se, et ex materia sua ad hoc ordinatur, ut in eo statu obliget, ut ibi etiam exposuimus; unde fit ut de his translatis a Societate ad episcopatum, vel altiorem dignitatem nihil nobis dicendum supersit, præter ea, quæ communia sunt omnibus religiosis episcopis, et quæ de illo speciali voto diximus. Nec etiam [dicendum] de translatis ad aliam religionem, quia facto transitu legitime et valide, ille [qui transiit] perinde reputatur, ac si in Societate numquam exstitisset.

Professorum Societatis postquam alibi legitime professi sunt nulla manet obligatio sociis propria.

Conditiones legitimi transitus professorum Societatis ad aliam religionem. — Licentiam generalis non modo petitam sed obtentam requirit transitus 1° alio quam ad Carthusiam, 2° iteratus ad Carthusiam (quod privilegium est Societati reservatum) 3° ad religionem Societate laxiorem, justis de causis.

(1551) VIII. Ut autem talis transitus legitime fiat, oportet ut jura et privilegia Societatis serventur; quæ autem illa sint, attigimus supra in lib. III, tractantes de votis scholarium : et summa est ut transitus non fiat sine licentia obtenta præpositi Societatis, ordine Carthusiensium dumtaxat excepto, juxta Bullam Pauli III, anni 1549 : *Licet debitum;* ubi ingressus aliter factus irritatur, et persona ut apostata condemnatur; et latius confirmarunt Pius IV et V, in Bulla anni 1565 : *Æquum reputamus*. Idem autem Pius V, vivæ vocis oraculo, et Gregorius XIII in Bulla anni 1584 : *Dilecte fili*, circa superiorem exceptionem de transitu ad Carthusianos limitationem addiderunt, ut nimirum semel liceret, non aut bis, aut sæpius, sine consensu Societatis præpositi. Quam gratiam ita Societatis voluit Gregorius esse propriam, ut per viam communicationis non posset ab aliis religionibus participari. Cum licentia autem præpositi fieri potest hic transitus etiam a professis, non solum ad arctiorem, sed etiam ad laxiorem religionem justis de causis, ut idem Gregorius XIII declaravit in Bulla anni 1582 : *Cum alias;* post quem transitum, si professio subsequatur in alia religione, liber (ut diximus) manet professus Societatis ab omnibus aliis votis specialiter in Societate emissis, sicut manet liber ab obedientia Societatis. Si autem non sequatur professio, redeundum illi necessario est ad Societatem, nam omnia vota, omnisque eorum obligatio integra manet : nec de hoc transitu plura hic dicere necesse est.

Professio sequens legitimum transitum exstinguit obligationes sociis proprias; has vero retinet, et ad Societatem debet reverti qui post transitum non profitetur.

(1552) IX. Ultimo colligitur ex dictis per contrariam rationem longe aliter judicandum esse de professo apostata, vel etiam sine peccato apostasiæ extra Societatem, et cum exemptione etiam ab obedientia ejus ex dispensatione pontificis commorante. In utroque enim omnium votorum obligatio integra perseverat; et de apostata quidem id patet, quia ligatus manet omnibus votis, et jure actu subjectus Societati, ad quam redire tenetur. Item quia omnis apostata tenetur, etiam pro illo tempore ad observationem regulæ, quantum in se est, quia non debet iniquitas ei patrocinari, ut supra ostensum est : ergo multo magis tenetur ad specialia vota servando, quæ secundum regulam fecit. Denique rationes factæ de ejecto non militant in profugo, imo si attente considerentur et applicentur, contra apostatas convincunt.

Societatis professi apostatæ nullas obligationes religionis ex se exuunt. Nam 1° ipsorum manent vota, subjectio Societati, debitum regulæ, multoque magis votorum secundum eam; 2° absunt rationes faventes ejectis.

(1553) X. De aliis vero extra Societatem manentibus de licentia papæ, etiamsi in ejus palatio, et sub immediata obedientia ejus vivere contingat, certum est professionem et statum antiquum in eis manere integra : ergo et omnis obligatio votorum quantum in se est. Quod addo, quia si talis

Quid de professis manentibus extra Societatem de licentia papæ. — Hi, etiam a Societatis obedientia exempti, tenentur professione, statu, ac ea vo-

torum observatione quæ actualem superioribus Societatis subjectionem non requirit, qualis est votorum obediendi papæ circa missiones, non ambiendi, non acceptandi dignitates : ibi enim ratio talium magis urget.

persona sit exempta ab obedientia Societatis, pro tunc non tenebitur, ex vi quarti voti obedire generali in missionibus, sicut non tenetur in aliis rebus. Votum tamen ipsius de obediendo pontifici in missionibus integrum et speciale manet. Atque eadem ratione perseverat votum non ambiendi dignitatem intra vel extra Societatem, nec acceptandi illam extra Societatem, nisi præcipiatur, quia obligatio horum votorum non pendet ex actuali obedientia ad præpositos Societatis, sed per se, et directe obligat in talia materia, quæ in illo etiam vitæ genere locum habet. Item talis persona adhuc est membrum Societatis, substantialiter (ut sic dicam) illi conjunctum (1), licet quoad actuale usum aliquo modo separata sit, illud tamen sufficit, ut in eo locum habeant rationes omnes horum votorum, et præsertim ea, quæ respicit conservationem Societatis *in sua puritate et felici statu;* qui maxime perturbari posset, si tales personæ possent in ea dignitatem ambire, sine violatione sui voti. Imo facile possent illo modo dicta vota eludi procurando prius exemptionem a Societate, et postea ambiendo : non est ergo dubium quin maneat tunc integra obligatio. Neque difficultas alicujus momenti circa hoc occurrit. Atque hæc de toto religioso statu, atque instituto Societatis Jesu, si non quantum ejus dignitas, atque excellentia postulabant, certe quantum ingenii mei vires assecutæ sunt, tractanda occurrerunt, ad laudem et gloriam ejusdem Jesu, qui cum patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Conclusio totius tractatus DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU in ejusdem Jesu gloriam.

(1) *Conjunctum.* Editt. quatuor habent *conjunctus.*

[FINIS UNDECIMI ET ULTIMI LIBRI].

APPENDIX I

SUARESIANI TRACTATUS DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU, SIVE EDITORIS P. G. D. R. DISSERTATIUNCULA DE SECRETO RATIONIS CONSCIENTIÆ IN SOCIETATE JESU.

PROOEMIUM.

Reddendam esse superiori conscientiæ rationem inter substantialia instituti censendum definivit congregatio quinta, decreto 58; ingentes præterea rationis conscientiæ utilitates et modus quo fructuosissime reddenda et accipienda videatur, neminem profecto fugient discere volentem e legum nostrarum codice, tum a Societatis doctoribus Franscisco Suarez, Alphonso Rodriguez, Alvarez de Paz, Nicolao Lancicio, Antonio Gaudier, aliisque non paucis. Igitur actum ageret qui rationis conscientiæ necessitatem, commoda, methodum scribendo aggrederetur : quod autem ad rationis conscientiæ secretum spectat theologice expendendum, fructus aliquis sperari potest, immo maximus, si Deo dante contigerit et falsam doctrinam extrudi et veram apparere manifestius. Quo enim magis noscetur legitima secreti natura et conditiones, eo suavior erit rationis conscientiæ redditio, tutior acceptio; quæ res magnopere conferent in totius Societatis salutem et incrementum.

Signum *cnp.* indicat *Numerum perpetuum* in *Capitibus Œttinganis* prelo autographico editis Lugduni, 1839.

INDEX DIVISIONUM.

I. — DEFINITIO RATIONIS CONSCIENTIÆ.

Ratio conscientiæ est manifestatio sui, tam statis temporibus (cnp. 431) quam statuendis (A) (1), qua quilibet subditus (A; cnp. 431, 433), superiori (B), etiam immediato (cnp. 436, 437), vel ejus delegato (cnp. 438) (2), tamquam patri (C) et consiliario (D) a quo in via salutis et perfectionis juvetur et dirigatur (I; cnp. 432), debet vi simplicis regulæ (cnp. 434) ab omnibus observandæ (3), vel sub sigillo confessionis (cnp. 448 ad 452), vel alio genere secreti (E), vel sine secreto (F; cnp. 470), aperire animæ suæ statum (G), atque bona (J) et mala (cnp. 435 ad 445) post ultimam conscientiæ rationem admissa (cnp. 445).

(1) Litteris quadratis indicantur loca sub VI (cnp. 533, et seqq.) inspicienda.

(2) Ubi superior non dicitur posse id injungere, sed *concedere :* quamquam *Regula præpositi* 23ª forte significat utrumque superiori licitum. Adde *Regulam* 67 *magistri novitiorum,* statuens ut hi singulis semestribus conscientiam aperiant « superiori, aut ei quem superior delegaverit. »

(3) Ut excludamus peculiares regulas, vi quarum conscientiæ rationem accipit magister a novitiis; instructor, a PP. Tertianis (cnp. 459 ad 463); præfectus rerum spiritualium, saltem a non graduatis (*Reg. præf. rer. spirit.* §. 1, 3. 9), idque etiam quando præfectus ille non est eorum confessarius (cnp. 224).

II. — GENUS SECRETI QUO OBLIGARI POTEST ACCIPIENS RATIONEM CONSCIENTIÆ.

Primum genus est sigillum confessionis proprie dictum. Hujus sigilli materia esse potest id omne et solum in quod simul concurrunt tria sequentia :

1° Ut manifestetur cum aliqua intentione confessionis sacramentalis saltem inchoandæ (J. de Lugo *de Pœnitentia, disp.* 23, *num.* 43 *ad* 47);

2° Ut sive ex natura sua, sive ex opinione etiam falsa (Lug. num. 59) pœnitentis, vel peccatum sit (Lug. num. 50), vel tendens ad meliorem manifestationem peccati (Lug. num. 59), vel propter circumstantias aut conditionem personæ (B. Ligorius, *Homo apostolicus, tract.* 16, *num.* 154) (1) conjunctum necessario aut utiliter cum manifestatione peccati;

3° Ut cessurum esset, saltem probabiliter (B. Lig. num. 164), in gravamen pœnitentis, si manifestatur (Lug. num. 102).

Secundum genus est sigillum confessionis similitudinarium, cujus scilicet leges eædem sint (excepto sacrilegio, et salvo jure naturali, si umquam revelationem posceret) quam sigilli confessionis proprie dicti (2). Sigillo confessionis similitudinario tamquam materia subesse potest :

1° Quidquid manet incapax sigilli proprie dicti. Nam S. Ignatius statuit ut manifestatio conscientiæ complecteretur omnia necessaria ad aperiendum penitus animæ statum (G), in quibus sunt res quædam sigilli sacramentalis incapaces (I, J, H,); et tamen, volentibus obtulit sigillum cadens in totam rationis conscientiæ materiam (K), nec ullibi discrimen fecit rerum sigilli capacium et incapacium; ergo sigillum obtulit pro capacitate materiæ, aliud proprie dictum, aliud similitudinarium.

2° Quidquid etiam est capax sigilli proprie dicti. Ratio 1ª : subditus potest manifestare peccata sub sigillo proprie dicto; igitur multo magis sub sigillo similitudinario. Ratio 2ª : verba *Examinis, cap.* 4, § 36 ad 41, subdito jus asserunt conscientiam manifestandi « quacumque ratione ei placuerit, et ad majorem ipsius consolationem » fuerit. »

Tertium genus est secretum commissum, seu ut aiunt rigorosum, quale committitur expresse vel tacite medicis, advocatis, theologis consultis.

Quartum genus est secretum promissum.

Quintum genus est secretum simplex, id est quale sequitur ex natura rei cognitæ.

Sextum genus dici potest secretum mixtum, nempe ex commisso et promisso : quum quis obligatur rem secretam committere personæ determinatæ, quæ vicissim tenetur committenti promittere secretum. Leges autem hujus sexti generis debent esse strictiores quam tertii, in quo libere eligeretur medicus spiritualis aut theologus consulendus.

III. — GENUS SECRETI QUO DE FACTO OBLIGATUR ACCIPIENS RATIONEM CONSCIENTIÆ.

1ᵘˢ. Si rationem reddens requirat hoc vel illud genus secreti, rationem accipiens obligatur requisito genere secreti.

2ᵘˢ. Si rationem reddens cedat sponte et expresse quolibet jure secreti, rationem accipiens non obligatur secreto (3).

3ᵘˢ. Si rationem reddens neque requirat secretum, neque sponte et expresse cedat quolibet jure secreti, rationem accipiens obligatur secreto sexti generis; id est secreto

(1) « Quod dicunt Lugo, Navar.... nec cadere sub sigillo defectus qui innotescunt ex ipsismet actionibus » pœnitentis, aut ex modo confitendi, v. gr. quod sit rudis, balbutiens...; [hoc merito negant] Tamb., » Conc., Antoine, Renzi, etc. : dum, quoties ipsi percipiuntur causa peccatorum explicationis, propalatio » eorum redderet odiosam confessionem. » *Hoc merito negant* deest in editione, qua utor, Bassanensi, 1782; huc vero illatum fuit ad mentem B. Ligorii.

(2) Si quis in confessione integram conscientiæ suæ rationem reddat, multa videtur necessario dicturus » quæ... concomitanter tantum ibi dici censenda sint : ut sunt virtutes... Sed in hoc confessorem opportet » esse valde cautum :... ideo enim [qui se manifestat] eligit medium confessionis, *ut secretum sigilli in* » *omnibus oblineat*, quantum fieri potest. » (Suarez, *de religione tract.* 10, *lib.* x, *cap.* 6, *n.* 11.)

(3) Sed memor sit, *in generali concessione non includi ea quæ expresse petita verisimiliter negarentur.*

commisso et permisso. Dicitur 1, *secreto commisso* : quia manifestatio conscientiæ fit maxime ad petendum consilium, remedium et directionem (D, G). Dicitur 2, *et secreto promisso* : quia intercedit promissio secreti expressa (F, L), si non personalis seu ab unoquoque superiore, at certe legalis.

IV. — USUS NOTITIARUM PER RATIONEM CONSCIENTIÆ ACQUISITARUM.

Primum principium. Stante primo genere secreti, notitiarum usus est sacrilegus, nisi rationem accipiens contineat sese intra limites cuilibet confessario præstitutos (L, versu *nam tunc perinde*). Porro ex doctrina sane probatissima, usus notitiarum per confessionem acquisitarum est sacrilegus quando fit :

Vel 1° Cum revelatione directa aut indirecta (J. de Lugo *de Pœnitentia, disp.* 23, *num.* 102;

Vel 2° Sine revelatione (Lug. num. 100), sed ita ut pœnitens possit advertere, atque ex motivo sive recto, sive pravo (Lug. num. 97) graviter ferre hunc usum (Lug. num. 102);

Vel 3° Sine revelatione, et quin pœnitens possit usum advertere (Lug. num. 98), sed ita ut si sciret talem usum esse licitum difficilius confiteretur (Lug. num. 102).

Corollaria. Itaque quando notitiæ per conscientiæ rationem acceptæ adhibentur sine consensu spontaneo et expresso reddentis rationem, si ita fiat

1° Ex consensu reddentis præsumpto tantum aut interpretativo; usus erit sacrilegus in accipiente, sicut esset in confessario (Lug. num. 131).

2° Loquendo cum reddente, et quidem solummodo ad ejus bonum spirituale, sed postquam actus reddendi et accipiendi conscientiæ rationem desiit perseverare moraliter; usus erit sacrilegus in accipiente, sicut esset in confessario (Lug. num. 130, 140, 141; cnp. 484, versu *Unde non poterit*).

3° Ad externam gubernationem reddentis, licet a nullo nec ab ipso reddente intelligendam, atque necessariam v. g. ut præcaveantur peccata aut peccati occasiones quibus reddens inhæret; usus erit sacrilegus in accipiente, sicut esset in confessario (Lug. num. 122) (1).

4° Eo modo qui probaliter quidem, sed non certo, excludit omne gravamen reddentis; usus erit sacrilegus in accipiente, sicut esset in confessario (B. Ligorius, *Homo apostolicus, tract.* 16, *num.* 164).

5° Eo modo qui reddenti rationem futurus est certe gratus sub omni respectu; v. g. si propter fiduciam sibi ostensam dum reddens manifestavit res gravissimas, accipiens prosequatur peculiari cura, affectu, beneficiis suum subditum, qui probe intelliget omne istud oriri ex rationis conscientiæ notitia : usus erit licitus in accipiente sicut esset in confessario (Lug. num. 102).

Secundum principium. Stante secundo genere secreti, notitiarum usus est illicitus quoties foret sacrilegus stante primo genere secreti : excipe, si quando jus naturale revelationem posceret.

Tertium principium. Stante tertio, vel quarto, vel quinto genere secreti, notitiarum usus est illicitus eo modo quem unumquodque secreti genus postulat.

Quartum principium. Stante sexto genere secreti, notitiarum usus definiri potest ex dictis in capitibus œttinganis (cnp. 474 ad 484; cnp. 488).

V. — DIFFICULTATES CUM RESPONSIONIBUS.

Prima difficultas. Ab ingredientibus Societatem regula rationis conscientiæ acceptatur eodem sensu quo proponitur in *Examine, cap.* 4, § 34 ad 41; atqui hujus loci, præsertim paragraphi 35, sensus est ut ratione conscientiæ etiam reddita sub sigillo confessionis superior uti possit ad gubernationem tum internam tum externam subditi, salvo quoad alios sigillo (cnp. 471).

(1) Ab hac *sententia communi* (Lug. 124 in fin.) multum aberrat cum Coninchio Pellizzarius *Manual. regular. Tract.* 6, *cap.* 13, *n.* 16, vers. *Dico rationabiliter;* planeque rejiciendus est ex dicendis sub *cnp.* 541, 3°.

Responsio.

1° Sensus loci *Examinis* non est certus. Nam admittere volentibus sensum sigillo minus faventem ita vehementer opponitur P. Oliva, ut, si præceptum in virtute sanctæ obedientiæ excipias, nullam obsistendi rationem omiserit in litteris sub ordinationis forma dat. 12 Mart. 1669 (L); atque septennio interjecto, rursus die 25 Jan. 1676, ad eos scribens qui priorum litterarum explanationem flagitabant seu verius abrogationem (cnp. 480-485), se in excludendo sensu illo (quem *capita œttingana* passim propugnant) constantissimum ostendit his verbis : « *Poterit* quoque *superior,* ubi res postulaverit, » *inducere subditum* ut quidpiam eorum quæ in confessione revelavit, extra confessio- » nem patefaciat; vel certe *ut patiatur superiorem ea notitia uti ad exteriorem aliquam* » *ipsius gubernationem,* quin tamen hujus rei ratio ulli plane hominum a superiore » umquam aperiatur. Hoc igitur est commodum quod ex manifestatione conscientiæ ad » exteriorem gubernationem promanare potest. Quod si ad alios præterea usus [quam » quos in tota epistola recensuit] eam trahi posse superiorum aliqui existimaverint, næ » illi procul aberrarent a scopo : atque *vel hinc patet quam necessarium fuerit ut disertis* » *id verbis vetarem quod re ipsa vetitum semper fuit* (cnp. 482). »

2° S. Ignatius forte censebat cum S. Thoma, S. Bonaventura et multis auctoribus antiquis (apud B. Ligorium *Homo apost. tract.* 16, *num.* 159) licere uti notitia confessionis ad externam gubernationem subditi quamvis id graviter laturi. Quod si hoc persuasum habuerit, non erat cur cogitaret de paciscendo cum ingressuris Societatem, ut consentirent in hunc usum notitiæ confessionis : quum autem usus notitiæ jam ab anno 1593 sit prohibitus superioribus regularium erga subditos, etiam in Societate Jesu (cnp. 552); atque ut videtur, ab anno 1682 quibuslibet confessariis erga quoscumque pœnitentes (B. Lig. num. 159); nunc in Societate Jesu nullus accipientium conscientiæ rationem sub sigillo confessionis notitias inde haustas adhibere potest, sive titulo illius opinionis prohibitæ (M); sive titulo pacti forte numquam initi cum ingredientibus Societatem, proindeque non tollentis periculum saltem probabile violandi sigillum.

3° In dictum locum *Examinis* nulla exstat sive authentica sive doctrinalis interpretatio aut declaratio quæ simul, et sigillo minus faveat, et sit eo modo certa qui requiritur ad praxim bonæ gubernationis : quare ingredientes Societatem dictum locum prudenter intelligere nequeunt nisi vel ex ordinatione patris Oliva (L), vel in sensu obvio. Atqui non sola P. Olivæ ordinatio, sed verborum *Examinis* sensus obvius excludit omnem usum notitiæ sub sigillo acceptæ. Nam verba *confessio, sigillum confessionis* sensum obvium longe certiorem et strictiorem habent nostris temporibus quam vulgo obtinebant ætate S. Ignatii. Quippe sicut nunc nominata *communione* ea solet intelligi quæ fit sub unica specie, at prioribus sæculis utramque speciem intellexissent; ita hodie si cui promittas *sigillum confessionis,* is statim te obligatum putat non modo ad nihil revelandum, sed ad abstinendum omni usu qui posset in ejus qualecumque gravamen cedere; at olim (teste La Croix in *Theol. mor.* edit. Pseudo-colon. 1757, *lib.* VI, *part.* II, num. 1977) in *sigillo confessionis* hunc sensum non agnoscebant auctores plures quadraginta, nunc deserendi ob decretum dat. 18 Nov. 1682 in congr. gener. universalis inquisitionis legendum apud La Croix in eadem edit. vel *loc. cit.*, vel pag. LIV *Bibliothecæ erroneæ.*

4° Si constaret cessionem aliquam juris proprii eo in loco Constitutionum requisitam a subditis, id ipsum diserte explicuissent congregationes generales, et a singulis intelligendum curassent (quorum pars pleraque, ni fallor, nihil ejusmodi ullo tempore intellexit); quo modo explicuerunt et a noviitiis intelligenda curarunt similia quædam instituti capita, de manifestatione tum suorum tum alienorum defectuum, de manifestatione conscientiæ, de indifferentia ad gradus Societatis, de sensu verborum *promitto eamdem Societatem me ingressurum,* de vi primæ nuncupationis quam habent renovationes votorum (*Reg. mag. novit.* 13, 57).

Secunda difficultas. Vim amisit sententia adm. R. P. N. Joannis Pauli Oliva dicentis (L) : « Quando subditi superioribus suis animam suam aperiunt... sub sigillo confessionis,... » tunc perinde ac ex alia confessione qualibet sacramentali nullus acceptarum notitiarum » usus esse potest, nisi quem sponte ac diserte permiserint iidem qui illas attulerint. »

Responsio. Vim non amisit sententia P. Olivæ, quia

1° Ut puto, per plerasque, ne dicam per omnes, Societatis restitutæ provincias, et in multis provinciarum domibus, vel legitur publice, vel legenda commendatur; porro nisi vim retineret, superiores nonne aliquo modo luderent subditos, dum eam sententiam in triclinio promulgant singulis semestribus, ut fere fit, quemadmodum fieri jusserat P. Oliva.

2° Restitutæ Societatis Jesu congregatio prima, *decreto* 6, « quidquid ad legislationem » nostræ Societatis pertinet confirmat, et quatenus opus sit de novo statuit... Vultque » ut omnia et singula eamdem vim obtineant ad obligandum omnes qui in Societate » vivunt, quam habebant ante breve suppressionis Clementis XIV; » porro ad legislationem nostræ Societatis (præter duo instituti volumina edita Pragæ, anno 1757) si quid pertinet, hoc pertinere censendum est quod, et in pristina Societate Jesu præpositus generalis universarum provinciarum superioribus omnibus *districte injunxerat gravissimeque præscripserat* (L), et inter restitutæ Societatis religiosos, superiorum sive jussu sive providentia, sufficientem habet evulgationem; rursus, patet hæc omnia cadere in epistolam P. Joannes Pauli Oliva dat. 12 Mart. 1669 (L).

3° Non obstat quod in *inst.* II, *pag.* 258 et *seqq.*, epistola patris Oliva non recenseatur inter *ordinationes præpositorum generalium communes toti Societati.* Nam ordinationes illæ vulgatæ sunt anno 1616, ut in *cit. pag.* 258 significat P. Bernardus de Angelis; posteriorum vero nulla ex integro in corpus instituti illata fuit, quum satis fore videri posset *liber primus ordinationum* in cujus parte prima jubentur inscribendæ « ordina- » tiones majoris momenti et perpetuæ quæ a generalibus mittuntur. » (*Ordin. gener. cap.* 8, § 1 sub tit. *de libris ordinationum*).

4° Non obstat quod in *inst.* II, *pag.* 1 ad 6, præcepta omnia et sola toti Societati imposita nihil contineant sumptum ex patris Olivæ litteris datis die 12 Mart. 1669, ubi tamen legitur « districte injungimus, gravissimeque præscribimus. » Ratio 1ª : Præceptorum nomen habent in instituto ea sola quæ imperantur sub reatu peccati mortalis; atqui ad normam juris nostri, obligatio sub mortali non satis apparet his verbis *districte injungimus* (N), *severe statuimus* (O), *conscientiam oneramus* (P) etc. Ratio 2ª : Profecto vim non amisit instituti *instructio* v, *de notitia habita per confessionem*, quæ abest a præceptorum numero, licet in ea legatur « Severe statuimus. »

5° Non obstant litteræ P. Thyrsi Gonzalez OEttingam veterem dat. 27 Jul. 1697, (cap. 485 ad 489). Ratio 1ª : Litteræ patris Thyrsi non referuntur ad epistolam patris Oliva quam protulimus (L), sed ad aliam nobis ignotam (cap. 486). Ratio 2ª : Litteræ P. Thyrsi sunt responsum quoddam unico Societatis domicilio, et sub forma opinionis; at patris Oliva litteræ sunt communes omnibus universarum provinciarum tam superioribus quam subditis, atque sub forma non præcepti quidem, sed jussionis. Ratio 3ª : Licet P. Thyrsus aliter sensisset quam P. Oliva, et potuisset posterioris jure (1) statuere ut, abrogata P. Olivæ sententia et ordinatione, suam tantum interpretationem sequerentur; nihil effecit ejusmodi. Ratio 4ª : Si litteras PP. Thyrsi et Olivæ, quæ pares non sunt, pares omnino fingeremus quod ad formam et modum attinet sub quibus scriptæ sunt, quasi neutrius ordinatio universalissima sed simplex et particulare responsum seu rescriptum exstaret, tunc expendenda forent generalis utriusque dicta, tamquam *doctrinales* ut ajunt interpretationes (2); quarum ea vincit ceteras, non quæ recentior, sed quæ melioribus nititur fundamentis. Porro patris Olivæ sententiam confirmant argumenta intrinsece et extrinsece validiora. Momenta intrinseca vidit lector, tum in

(1) *Posterioris jure.* « Posterior generalis potest ordinationem sui antecessoris revocare. » (Suarez *de relig. tract.* 10, *lib.* x, *cap.* 14, *num.* 14.)

(2) Suarez *de relig. tract.* 10, *lib.* x, *cap.* 14, *num.* 15 : « Sicut potest [generalis Constitutiones] decla- » rare, ita *potest ordinare* ut sua declaratio in praxi et gubernatione servetur... Alioqui ejus declaratio » non haberet majorem efficaciam quam data ab homine litterato. » Porro generalis quamquam quoties declarat, toties *potest ordinare,* tamen re et facto plerumque non ordinat; neque aliam ob causam adeo inter se distant *ordinationes* et *responsa* seu rescripta generalium : prioribus enim inest vis quædam prope legislativa, si vocem debito sensu accipias; posteriora, ut Suaresii mentem sequamur, sunt mere *interpretationes doctrinales;* ejus tamen doctoris cui (præsertim adhuc superstiti, et forte cum mentis judicio, voluntatis etiam propensionem significanti) quantum deferre deceat, oporteatve, non est quod moneamus.

opusculo (cnp. 480 ad 483), tum in hac appendice (*passim*). Momentorum extrinsecorum quod me premit maxime est auctoritas (doctrinalem intellige) patris Olivæ in interpretando instituto super *ratione conscientiæ*. Postquam enim generales celebratissimi Claudius Aquaviva et Mutius Vitelleschus, sexaginta quinque annos ad clavum Societatis sedentes, continenter affirmarant notitias e ratione conscientiæ subditorum posse per immediatum superiorem superioribus mediatis communicari (cnp. 477), hanc doctrinam abolevit P. Joannes Paulus Oliva (L), idcirco tantopere probatus congregationi generali XII ut, triennio post, suum ex ordinatione P. Olivæ decretum 13 totidem fere verbis expresserit (F). Quare qui oculatiorem se præbuerat, aut interpretando feliciorem ipsis PP. Claudio et Mutio, proclive fuit ut res ejusmodi non minus bene assequeretur quam patres aliquot, jussu congregationum VII et VIII deputati quidem (cnp. 468, 472), haud tamen, quod sciam, apprabati. Adde P. Olivam, nisi multos ejusdem secum sententiæ reperisset inter instituti peritiores, non fuisse a vetere via recessurum; quæ, quum trita diu cognosceretur, ideo tuta poterat æstimari.

Tertia difficultas. Ratio conscientiæ reddita sub sigillo confessionis non est in Societate Jesu confessio pure sacramentalis seu confessio nuda, sed confessio ordinata ad satisfaciendum regulæ hunc scopum habenti, ut reddentes rationem conscientiæ gubernentur hoc modo interius et exterius, salvo interim quoad alios sigillo; atqui instructio V (*inst.* II, *pag.* 312), et decretum Clementis VIII, et cetera quæcumque quibus prohibetur usus confessionis, respiciunt confessionem pure sacramentalem (cnp. 467, 468), non vero confessionem ordinatam primario ad manifestandum animi statum, et ad superiorem in subditi gubernatione adjuvandum (cnp. 490).

Responsio. Distinctio confessionis pure sacramentalis seu nudæ, et confessionis ordinatæ primario ad statum animi manifestandum vel ad parendum regulæ, atque secundario ad remissionem peccatorum, hæc inquam distinctio potest intelligi tripliciter :

1° Confessio complectens totam rationem conscientiæ quædam complectitur incapacia sigilli sacramentalis, v. g. declarationem virtutum qua talium etc. Hic sensus verus est; quapropter omnia ista claudenda erunt sigillo confessionis, non proprie dicto, sed similitudinario.

2° Confessio complectens rationem conscientiæ non subjicitur eidem sigillo (etiam quoad materias capaces sigilli proprie dicti) quam confessiones ceteræ; quia usus notitiarum ex confessione fit licitus cum spontaneo et expresso pœnitentis consensu : at quilibet dum Societatem ingressus est, consentit sponte et expresse, nec præsumitur voluntatem mutasse quando apparet eum conscientiæ rationem reddere velle juxta regulam. Hic sensus, quemadmodum jam fuse disputavimus, vix probabilitatem aliquam retinet; cujus ceteroquin certitudo requireretur (cnp. 537, versu 4° *eo modo*), ut quis tuta conscientia notitias ex tali confessione liberius adhiberet, quam ex confessione pure sacramentali.

3° Quicumque (sive in Societate Jesu, sive extra eam) confitetur primario ad directionem et ut statum animi sui manifestet, quamvis secundario intendat absolutionem a peccatis, huic non debetur sigillum sacramentale ejusdem prorsus rationis quam si confessus esset primario ad absolutionem assequendam. Hic sensus tertius est oppido falsus.

Quarta difficultas. Societatis gubernatio quum sit patrum in filios, limites non sunt investigandi aut theologice definiendi; eoque minus quod primo Societatis sæculo juris apices omittebant, spiritum amoris sectabantur.

Responsio. Quid patres filiis, quid filii parentibus debeant, quemadmodum apud theologos accurate tractatum est, ita ferme contigisse cernimus ut, in ipso adolescentis Societatis flore, jussu P. Claudii P. Suarez omnia superiorum aut subditorum Societatis Jesu jura et officia ad trutinam theologicam vocaret. Re quidem vera non alter a Suaresio universum deinceps institutum scribendo est complexus; sed pœne quotquot doctrinæ moralis et canonicæ interpretes Societas tulit, tulit autem plurimos, ab eis undecumque occasionem nanciscentibus legum nostrarum pars aliqua lumen accepit. Si qui vero hodie requirant auream illam ætatem ubi pauciora Societatis jura fuerint, spiritus amoris major; hos primum monitos velim non nimium credere pulcris quas

animo sibi fingunt imaginibus, tamquam omnia olim evenerint ut inter sanctos, non ut inter homines; aut ipsi quid tunc gestum sit se asseculuros arbitrarentur ex Constitutionum, non ex historiarum lectione. Et quamquam spiritus amoris efficit ne tam sæpe oporteat ad jura respicere; tamen haud minuitur amor, sed perturbationibus itur obviam, explicata differentia rerum; quam si quando obscurari accideret, serius ocius confunderetur omnis vitæ religiosæ ratio. Ex quo perspicuum etiam illud est cur inter Societatis viros qui primitias spiritus acceperant non constanter convenerit, quum in maxima voluntatum conjunctione et caritate suum quisque cujusnam esset minus bene assequeretur. Conjecturarum loco sint P. Araozii querelæ adversus S. Francisci Borgiæ potestatem. Vid. *Hist. S. J. part.* II, *lib.* IV, *num.* 183-188. *Historia* eadem *ibid. lib.* VII, *num.* 71, commemorat quatuor Hispaniæ provinciales et Araozium commissarium inter se dissentientes « quum is se pro supervacaneo duci, illi quasi vinctas sibi manus que- » rerentur. »

Quinta difficultas. Sublata doctrina quæ sigillo minus favet, carebit Societas maximis utilitatibus a S. Ignatio intentis.

Responsio.

1° Esto careat, nisi utilitates illas assequi possit salvo jure divino per pontifices declarato. Jam autem post propositionem damnatam anno 1682, notitiæ sub sigillo acceptæ usus in qualecumque gravamen pœnitentis est illicitus. Et quoniam in favorem sacramenti oportet ut, qui permisit usum notitiæ sub sigillo traditæ, possit licentiam quum placuerit revocare (B. Ligorius, *Homo apostolicus, tract.* 16, *num.* 156, versu 3 *Non sit*), hinc sequi videtur irritum fore pactum quo v. g. novitius dictam licentiam daret atque se non revocaturum polliceretur. Quare si quid ejusmodi intendisset S. Ignatius, nihil ob oculos habendum puto præter obedientiam, ambagibus expertem, apostolicæ sedi debitam. At quidam urgent, nec iota de Constitutionibus Societatis remittunt, eam scilicet futurorum præsagitionem sancto fundatori divinitus attributam credentes, ut sensa ejus et verba (maxime ob instituti formulam a Paulo III approbatam) nulli decreto pontificio quantumvis posteriori repugnare posse mordicus defendant. Itane *summarii regula* 6 et *communium regula* 3 nihil distant a Clementis VIII decreto super confessariorum apud regulares pluralitate (inst. *tom. II, pag.* 252, *col.* 2, § 3)?... *Sacerdotum regula* 26 nihilne distat ab Innocentii XI decreto super communionis frequentia judicio confessarii penitus relinquenda (La Croix *theol. mor.*, edit. Pseudo-colon. 1757, *lib.* VI, *part.* I, *num.* 666)?... Locus *Constitutionum part.* III, *cap.* 1, § 14, *lit. L*, nihilne distat a S. Pii V legibus et a brevi Benedicti XIV *regularis disciplinæ* super ingressu in domos regularium feminis non permittendo (B. Ligorius, *theol. mor. tom. I, part.* LXVIII, *decretum* 7)?... Loca *Constitutionum part.* II, *cap.* 1, *lit. C*, versu *erga professos;* et *part.* II, *cap.* 3, *lit. A*, versu *notandum est* nihilne distant ab Urbani VIII decreto de non ejiciendis professis nisi vere incorrigibilibus et anno integro probatis (Benedictus XIV *de synodo lib.* XIII, *cap.* 11, *num.* 26, edit. Rom. 1755)?... Locus *Constitutionum part.* II, *cap.* 3, *lit. B*, nihilne distat ab Urbani VIII decreto omnem alienationem certorum bonorum regularibus prohibente (J. de Lugo *responsa moralia, lib.* IV, *dub.* 45, per totum, et præsertim *num.* 8, 18)?

2° Societas non carebit moraliter loquendo ullis utilitatibus a S. Ignatio intentis. Primo, quia fere nullus subditorum postulabit sigillum confessionis proprie dictum aut similitudinarium. Secundo, quia si qui sigillum postulabunt, fere nullus erit qui utendi licentiam, sibi ex causa gravi simpliciter petitam, non concedat consensu plane spontaneo. Nam quum per se loquendo socii non teneantur sub culpa ad aliquam multoque minus ad integram conscientiæ suæ manfestationem, certe quisquis hoc sciens reddit rationem sinceram, resque alicujus momenti aperit, idem sui profectus spiritalis se satis cupidum probat ut nihil recusaturus videatur quod lex ipsa perfectionis dictaverit.

3° Societas eximetur ingentibus incommodis e doctrina sigillo minus favente orituris. Primum et imminens est lædendi sigilli sacramentalis, saltem adhibendo in tali materia opiniones vix probabiles. Secundum est petendi ab ingressuris ut ineant pactum probabiliter invalidum, atque ni fallor ultra regulæ limites et Societatis intentionem. Tertium est offendendi et mirum in modum abalienandi subditos si doctrinam illam a superio-

ribus vel admissam vel posse admitti sciant aut suspicentur : multoque major pernicies tandem erumperet ex talium opinionum usu tacito et callide dissimulato. Quartum est id omne quod exponit P. Suarez *de religione tract.* 10, *lib.* VI, *cap.* 10, *num.* 29 et 30, ubi negat professos, licet voverint se denuntiaturos ambitum, posse sine peccato denuntiare ambientem qui ipsis se revelaverit sub naturali tantum secreto et salutaris consilii causa.

Sexta difficultas. Editoris non erat controversiam dirimere, sed in utramque partem proferre rationes.

Responsio.

1° « Sategi... meam exponere sententiam,... prout meæ imbecillitati visum fuit; ne » ancipitem relinquerem lectorem modo aliquorum qui, sententias aliorum tantum » referentes, non parum exosos legentibus se præbent. » Ita B. Ligorius *theol. mor. tom. I*, *part.* XII sub. tit. *ad lectorem*, § *in delectu autem*.

2° Adversus sanctorum opiniones *modesta impugnatio bonis rationibus innixa* prohibetur nemini; quid igitur obstabat quo minus confutaret editor doctrinam alicujus anonymi multis abhinc annis mortui, atque ut videtur minime consentientis, ne pontificum decreta commemorem, cum universali patris Olivæ ordinatione (L).

3° Etiam si constaret P. Thyrsum Gonzalez (cap. 483-489) in eadem sententia fuisse quam tuetur auctor *capitum œttinganorum*, constaret etiam non rationes modo sed auctoritatis pondus pertinere ad patris Olivæ, cui patronum se applicuit editor, sententiam. Aliud enim existimant præpositi generales privata responsa fundere, quod P. Thyrsus fecit; aliud ordinationes condere qualem condidit P. Oliva : aut quis sibi in animum inducat ordinationes ullo tempore ad totam Societatem missas, non assumpta summi rectoris persona, nec rebus multum et diu perpensis, vel omisso sapientissimorum consilio? Itaque incredibile mihi est P. Olivæ ordinationem esse sublatam, atque e totius Societatis manibus excussam privato patris Gonzalez epistolio, ubi nec citatur ipsa nec innuitur. Sed in re aperta ne nimium longus sim, accedat P. Thomæ Tamburini judicium et auctoritas, parem difficultatem simili ratione dissolventis semel et iterum. PRIMO, in opere *de sacramentis, tract. de casibus reservatis, cap.* 11, § 1, *num.* 23, *pag.* 82, edit. Lugd. 1689 : « Dico denique quarto, sine solido fundamento Quintanadvennam » *de pœnitentiæ singularibus* 23, *num.* 5, dixisse superiores prædictos [*i. e.* localem et » provincialem] Societatis, solum pro reservatis commissis occasione sui muneris seu ut » superiores, non posse sibi confessarium eligere; sed pro ceteris posse. *Sine solido* » inquam *fundamento* : innititur enim in quadam privata epistola R. P. Claudii gene» ralis sic (ut is auctor putat) declarantis. Sed certe P. Claudius nec clare loquitur;... » nec per privatum responsum judicandus est P. Claudius voluisse ferre legem univer» salem de re tanti momenti, et de qua tanta ratio habetur in Societate [ut videre est in » *congr.* 8, *decr.* 25]. » SECUNDO, idem *ibid. num.* 34, 35 : « Dices, pro Quintanadvenna » in *in citt. manuscrr. responsis generalium*, verbo *confess.* § 6, *num.* 2 et 3 stare duo » responsa nostri P. Generalis. Ecce illa. Primum... *Lugd. provinc.*, 1579. Alterum... » *C. Tolet.*, 1628. Respondeo, hæc responsa particularia nec nobis authentica non posse » prævalere supra ordinationem publicam et authenticam [*i. e.* in *capite* 3, *num.* 6, » *ordinat. gener.*]; sed juxta hanc debere illa reformari. »

4° Quo facilius lector apud se pronuntiaret, juvabat opiniones extreme oppositas in medium proferre, quas sic paucis colligo.

Opinio auctoris capitum œttinganorum. Si quis volens regulæ satisfacere reddat conscientiæ rationem sub sigillo confessionis, nec certo constet ipsum sponte consentire aut perseverare in consensu jam præstito ut notitia inde accepta possit in bonum sive suum sive Societatis adhiberi ad gubernationem externam salvo quoad alios sigillo, tunc interrogandus erit utrum consentiat. Si dissenserit, habet simul duas voluntates contrarias; alteram manifestandi conscientiam ad satisfaciendum regulæ, alteram negandi usum : quæ posterior voluntas prævalet, quia fortior; sed non sufficit ut impleatur regula aperiendæ conscientiæ eo modo qui utilis esse possit ad gubernationem externam.

Opinio auctoris hujus dissertatiunculæ. Implet regulam 1, qui rationem reddens sub

sigillo confessionis proprie dicto non sinit superiorem uti sua manifestatione magis quam alia qualibet confessione sacramentali;

2, qui rationem reddens prorsus extra confessionem, sed sub sigillo confessionis similitudinario (quale semper potest requirere), non sinit superiorem ullatenus uti sua manifestatione, exceptis casibus ubi jus naturale cogeret ad utendum (cnp. 551).

Septima difficultas. Clemens VIII R. Patri Aquavivæ declaravit (cnp. 468), se decreto dat. 26 Maii 1593 nihil circa Societatis institutum et ipsius Aquavivæ ordinationes immutare voluisse (*resp. gener.* sub tit. *conscientiæ ratio*, § 6, *num.* 7; mihi *pag.* 168). Et ratio patet, quia decretum est de sola confessione in genere sacramenti, non in genere rationis conscientiæ (cnp. 490).

Responsio. Clemens VIII decreto suo nihil mutatum voluit quoad leges Societatis Jesu, sed sub alterutra hypothesi :

1ª. Si forte suum decretum pars aliqua esset solius juris ecclesiastici; re autem vera tunc edebatur mera declaratio juris divini : quod satis constat apud recentiores theologos, saltem ab anno 1682, quum decretum rursus prodiit similis argumenti.

2ª. Si forte vi regularum Societatis ratio conscientiæ intra confessionem reddita vel 1° institueretur tantum de materia sigilli sacramentalis non capace; vel 2° a reddente nullatenus ordinaretur, nec secundario quidem, ad suscipiendum pœnitentiæ sacramentum; vel 3° includeret pactum aliquod minime dubium; subditis sponte et expresse consentientibus ut superiores uterentur notitia rationis conscientiæ confitendo redditæ. An vero pactum istud regulis nostris inesset, neque Clemens VIII declaravit; neque hac ætate opinor a quoquam prudenter affirmatum iri.

VI. — LOCA CITATA PASSIM IN APPENDICE.

A. *Exam. cap.* 4, § 40 : « Coadjutores formati et professi... singulis annis, vel crebrius si præposito videbitur, suæ conscientiæ rationem ei reddant. » — *Constitt. part.* IV, *cap.* 10, § 5 : « Qui in collegio degunt... rectorem suum magnopere revereri... » debebunt... Nihil ei clausum, ne conscientiam quidem propriam, tenendo; quam ei » aperire (ut in *Examine* dictum est) suis constitutis temporibus, et sæpius si aliqua » causa id posceret, oportebit. » — *Reg. comm.* 4 : « Omnes (qui professi aut formati » coadjutores non sunt) bis in anno... rationem suæ conscientiæ reddent, et quoties » etiam superiori visum fuerit. »

B. *Congr.* V, *decr.* 58 : « Substantialia instituti ea in primis sunt quæ etc... Deinde,... » reddendam esse superiori conscientiæ rationem... Quæ omnia congregatio probavit. »

C. *Inst.* II, *pag.* 521 : « Instructio XI. *De paterne exigenda ratione conscientiæ a* » *subditis*... § 3. Magna caritate superiores incumbant ut subditi ex eorum paterna cari- » tate recreentur, benigneque se ab iis tractari lætentur : vicissimque ipsi ea, qua filios » decet, reverentia fiduciaque ad superiores suos tamquam ad benevolos parentes in » omni re confugiant. »

D. *Instructio* XIII, *caput* 2. *De ratione conscientiæ reddenda*, § 2 : « Ut recte fiat » [redditio et acceptio rationis conscientiæ], juvabit plurimum si superiores... conso- » lentur atque in spiritualibus instruant [subditos, qui] sic... intelligant, se non tamquam » judici suam conscientiam superiori, sed tamquam patri manifestare; quo consilium ab » illo, auxilium et consolationem accipiant. »

E. *Instructio* XI, § 2 : « Superiores quamvis [contingat ut] secretum naturali jure » tantum teneatur (nam de sigillo confessionis nihil est quod agamus), videant tamen » summa cura ut secreti fides integra sit; nihil omnino cuiquam innuendo. »

F. *Congr.* XII, *decr.* 13 : « Declaravit congregatio secretum adeo religiose servandum » esse ut non liceat superiori cui reddita ratio conscientiæ fuerit, quidquam eorum quæ » illi de se ipso quis manifestat, ulli omnino, nec generali, nec provinciali umquam » revelare; nisi forte illo eodem qui conscientiam suam manifestavit expresse consen- » tiente. »

G. *Instructio* XIII, *cap.* 2, § 2 : « In aperienda autem conscientia finis est, statum

» animæ suæ, nimirum defectus, passiones, propensiones, tentationes, virtutes ipsas et
» quæcumque ad perfectam sui cognitionem facere possunt, ei aperire cui se ad majo-
» rem Dei gloriam dirigendos tradiderunt... Ea dicere satis erit quæ integre profectum
» seu defectum animæ, et statum interioris hominis manifestant. »

H. Joannes de Lugo *de pœnitentia, disp.* 23, *num.* 58, 59 : « Infero primo quid
» dicendum sit de virtutibus, de revelationibus, et similibus gratiis quas in confessione
» pœnitens manifestat; de quibus universaliter dicunt aliqui non esse materiam sigilli,
» quum non sint peccata, nec materia confessionis... sed distinguendum credo : ali-
» quando enim prædicta dicuntur ad habendam instructionem a confessario, vel ad
» manifestandum integre conscientiæ statum; et tunc non pertinent ad materiam con-
» fessionis, nec pertinent ad sigillum, sed ad secretum naturale. Aliquando vero dici
» possunt ad declarandum melius aliquod peccatum, v. g. ingratitudinem erga Deum...
» et tunc credo quod pertineant ad sigillum, quum jam sint, saltem in obliquo, materia
» confessionis... Infero secundo, non solum pertinere ad hoc sigillum illa quæ necessaria
» sunt omnino, sed etiam ea quæ utilia sunt, vel certe a pœnitente æstimantur utilia
» ad melius declarandum suum peccatum. »

I. *Constitt. part.* VI, *cap.* 1, § 2 : « Sic... [subditi cum superioribus] procedant, ut
» nihil ex externis vel internis eos celent : quin potius ut omnia prorsus intelligant, quo
» melius in via salutis et perfectionis se dirigant, optare debent. Et ea de causa tam
» omnes professi quam formati coadjutores... ad suas conscientias... eisdem aperiendas...
» parati esse debebunt. »

J. *Constitt. part.* III, *cap.* 1, § 12 : « Nec solum defectus aperiant, sed etiam pœni-
» tentias vel mortificationes, et devotiones ac virtutes omnes. »

K. *Instructio* XIII, *cap.* 2, § 2 : « Cogendi non sunt nostri ad rationem reddendam
» conscientiæ extra confessionem, quum id liberum Constitutio permittat, pro cujusque
» consolatione. »

L. Epistola adm. R. P. N. Joannis Pauli Oliva *de ratione conscientiæ et commercio epistolarum cum generali,* data Romæ, 12 Martii 1669, quæ incipit *ignotum nemini esse arbitror :* « Quum ipse Societatem universam non semel circumspexerim, et dolens
» lugensque animadverterim hanc tam sanctam formam gubernandi [quæ stat in acci-
» piendo rationem conscientiæ] ab aliquot annis non parum languescere, vehementer
» timui ne id eveniret quia subditi ab antiqua fiducia suos erga superiores recesserint,
» quoniam superiores inviolati secreti fidem fortasse non servant. Quam ob rem sicuti
» hic Romæ in publica ad nostros exhortatione, quam typis edi curabo (1) ut ad
» omnes perveniat, ita brevi hac epistola universis provinciis mea super hac re sensa
» communicata celeriter volui. Ideo superioribus omnibus districte injungimus gravis-
» simeque præscribimus, ut notitias omnes quas quum conscientiæ ratio redditur
» subditi de semetipsis afferunt, sub arcanissimo secreto recondant ac servent. Neque id

(1) *Quam typis edi curabo.* Fidem liberatam constat ex volumine inscripto *Joannis Pauli Oliva præpositi generalis S. J. allocutiones ad suos in urbe, sive exhortationes domesticæ, interprete* [ex Italica lingua] *Jacobo Boschio ejusdem Societatis sacerdote, pars prima Pragæ,* 1676. Ibi, a pag. 73, hæc leguntur : « Ego vero ut alacrius ab omnibus nostris fratribus patribusque id [scilicet *manifestatio*
» *conscientiæ*] fiat,... plane aperteque edico neu unquam in posterum rector ullus, id quod in ratione
» conscientiæ compererit, vel successoribus, vel provincialibus, vel etiam mihi revelet. In eumdem
» modum eadem edicti severitate comprehendo visitatores ac provinciales omnes, eosque citra ullam
» ambiguitatem verborum astringo ad occultandum rigido silentio intra suamet pectora quidquid
» ipsis sponte manifestatum ab illis fuerit qui eorum se fidei crediderunt. Veto pariter ne conscientia
» ejusmodi rerum auditarum in exteriori gubernatione ullatenus utantur; adeo ut manifestationis
» quam suademus arcanum tale prorsus apud nos sit, quale in ecclesia est confessionis secretum;
» nullo penitus concesso usu illius quam diximus cognitionis, tametsi ejus utendæ facultatem a subditis
» impetrassent : nisi forte facultatem ejusmodi nullæ nostræ persuasiones impetraverint, nedum vis
» ulla extorserit; sed ipse summa voluntate ac pro suo in virtutem studio concessisset, atque ultro
» vehementerque postulasset ut, quo majoribus ad sanctitatem passibus sese promoveat, omnis
» illa quam sui rerumque suarum attulit cognitio a præsidibus suis ad communis gubernationis
» rationes accommodetur. Quodque in hac aula [domus professorum romanæ, die 30 Augusti, anno
» ut videtur 1668] jam nunc decerno, id ipsum Societati nostræ singularibus litteris edicam. »
(*Exhort.* 2ª, *num.* 16.

» dumtaxat quando subditi superioribus suis animam suam aperiunt (prout illis liberum » reliquit S. P. N. Ignatius) sub sigillo confessionis; nam tunc, perinde ac ex alia con- » fessione qualibet sacramentali, nullus acceptarum notitiarum usus esse potest, nisi » quem sponte ac diserte permiserint iidem qui illas attulerint : verum etiam volumus, » ut quælibet alia superiores a manifestante se in ratione conscientiæ acceperint, nullo » modo revelare cuiquam valeant : ita ut nec rectores, provincialibus; nec provinciales » aut visitatores, ipsi generali; vel rem minimam in foro paterno acceptam manifestare » licite possint. Ergo subditi de secreti fide jam certi etc... Hæc nostra epistola in » refectorio publice legatur. Dein provincialium quilibet, ad majorem etiam fratrum » coadjutorum intelligentiam, in maternam linguam verti curet; et bis in anno quando » votorum instaurationes imminent, cum ceteris generalium epistolis legi jubeat. »

M. Non secus atque post S. Pii V leges, et breve Benedictinum *regularis disciplinæ* dat. 3 Jan. 1742, domorum Societatis ingressus feminis semper negandus est a superiore; cui in *Constitt. part.* III, *cap.* 1, § 14, *declar. L*, S. Ignatius concedit, ut feminas caritate et auctoritate conspicuas aliquando possit admittere.

N. Thomas Sanchez S. J. *in præcepta*, *lib.* VI, *cap.* 4, *num.* 70 : « In Societate Jesu » nullum superioris præceptum ad culpam mortalem vel venialem obligat, nisi superior » ea *in nomine Domini nostri Jesu Christi*, vel *in virtute obedientiæ* juberet. Sic enim et » usus Societatis intellexit, et habetur in ejusdem Constitutionibus, VI *part.*, *cap.* 5, » *fine*. Atque ita nec obligaret ad culpam præceptum superioris in illa, etsi uteretur » expressis præcepti verbis, ut *præcipio, jubeo*, vel *stricte præcipio*, vel *sub præcepto* » *injungo*. Sed juxta id decretum et usum, oportet superiorem amplius explicare suam » voluntatem, ut censeatur velle obligare ad culpam aliquam. At si exprimeret suam » voluntatem esse obligare ad culpam mortalem vel venialem, obligaret utique, nisi » ratione levitatis materiæ voluntas esset rationi dissona; quia ea Constitutio non aufert » potestatem aliter obligandi quam utendo illis verbis, sed illis certam obligandi volun- » tatem explicat, ut talis non censeatur quando illis verbis non utitur. Quare credo » obligaturum sub mortali quando præciperet non utens his verbis, sed apposita pœna » exigenti peccatum mortale; ut *sub pœna excommunicationis latæ* vel *ferendæ*, vel » *maledictionis æternæ*, vel *maledictionis Dei*, quia satis tunc explicat suam voluntatem. » Et idem sentio si præciperet *in virtute Spiritus sancti*, quia perinde est ac *in nomine* » *Jesu Domini nostri*... In multis quoque congregationibus [religiosis] statutum est et » receptum, ut præceptum superioris non obliget ad culpam quousque *in virtute Spiritus* » *sancti* aut *sanctæ obedientiæ* aliquid præcipiatur; ut testatur Vazquez 1ª 2æ, *quæst.* 6, » art. 4, *disput.* 158, *cap.* 3, *num.* 24... At in superioribus carentibus spirituali po- » testate, qui sic non possunt jubere, ut sunt parentes et abbatissæ [atque in Societate » Jesu, minister, vi sui officii; *vid. Sanch. ibid.*, *num.* 45], ut censeatur sub mortali » obligare, satis est ut materia sit gravis, et multum necessaria gubernationi domesticæ » vel monasterii ab ipsis intentæ, et verbis præcepti [quibus constet eos velle obligare » secundum totam suam potestatem *vid. Sanch. ibid*, *num.* 45] vel æquipollentibus » utantur; quippe aliter nequeunt suam voluntatem explicare. »

O. Pellizzarius S. J. in *manuali regularium*, *tract.* 6, *cap.* 13, *num.* 2 : « Quum » R. P. N. Aquaviva in decreto superius allegato [*de notitia habita per confessionem*] » non utatur verbo *præcipere* aut alio importante vim præcepti [sive levis, sive gravis] » sed solum dicat *visum nobis est in Domino statuere, sicut et severe statuimus*... præ- » fatum decretum non habet vim præcepti obligantis sub mortali [nec subveniali, ut » infra dicit ipse Pellizzarius], sed solum statuti, eo tantum genere obligationis astrin- » gentis quo obligant Constitutiones et alia statuta nostræ Societatis; de quibus tamen » universe ait Suarez *tomo quarto de religione*, *tract.* 8, *lib.* I, *cap.* 2, *num.* 14, Consti- » tutiones omnes, declarationes aut ordinationes, exceptis tantum Societatis votis, ex » *parte* VI *Constit.*, *cap.* 5, non inducere obligationem ad peccatum mortale vel veniale, » nisi addantur expressa signa hujus obligationis; qualia in ipsis Constitutionibus appo- » nuntur hæc duo : *In nomine Domini nostri Jesu Christi*, vel *in virtute obedientiæ* : » unde quis bene inferat quod, quum in dicto decreto nullum apponatur ex his signis, » neque aliud signum ex quo argui possit obligatio sub mortali, cujusmodi esset excom-

» municatio major latæ sententiæ (1), tale decretum non obligat sub ullo peccato. »

P. In *responsis generalium*, sub tit. *generalis*, § 3, *num.* 5; *pag.* 265 apogr. Rom. 1837 : « Hæc verba in ejus [*i. e.* in generalis] litteris aliquando reperta oneramus con- » scientiam vestram non continent obligationem ad peccatum, nisi addatur in nomine » Domini, vel quid simile. Declarant ergo solum momentum rei, et desiderium generalis » ut studiose curetur. C. POLON. 1628. »

EX LOCIS N, O, P, MAGNI MOMENTI CONCLUSIO.

De obedientia religiosa quid scriptum, quid usu fuerit receptum in pristina Jesu Societate, vidimus Sanchesii, Pellizzarii, ipsorum PP. Generalium testimoniis. Quum autem apud restitutæ Societatis religiosos omnia et singula eamdem vim sortiantur (congr. 20, decr. 6) quam olim induxerant lex scripta probatæque consuetudines, funditus concidunt nonnulla super hoc argumento veluti axiomata, sive falsa, sive nimis ambigua; quæ, quo certius excludantur, permultum interest recitare, non ad finem cujusquam redarguendi, sed exempli loco : quem in usum nihil attinet fictasne, an aliquorum proprias, opiniones exceperimus.

Principia circa obedientiam, vel falsa, vel explicando mollienda :

1um. Quidquid scienter egeris contra cognitam superioris voluntatem, votum violasti, gravius ceteroquin si superior præceperit *in virtute sanctæ obedientiæ.*

Mens Suaresii. 1° « De... obedientia quæ ad votum pertinet..... quando hæc obligatio » possit esse sub culpa mortali aut veniali, hoc... generale est; et ex eisdem principiis » in hac religione [Societatis Jesu], ex quibus in aliis, definiendum. » (*De relig. tract.* 10, » *lib.* IV, *cap.* 12, *num.* 6.)

2° Est in superiore triplex voluntas. Prima, *vellem te hoc facere...* est voluntas desiderii seu affectiva, dicitur etiam voluntas complacentiæ, conditionata, inefficax, velleitas. Secunda, *volo te hoc facere...* est voluntas operis seu effectiva (2), id est ut opus fiat : cujus vim eamdem puto quam regularum Societatis Jesu; ita ut non peccet, sed imperfecte agat qui voluntatem ejusmodi transgreditur.

Tertia, *volo te obligare ad hoc faciendum...* est voluntas obligationis seu præceptiva, id est ut subditus obligetur sub culpa (*de relig. tract.* 7, *lib.* X, *cap.* 4, *num.* 3, 4, 6.)

3° Ut superior obliget sub veniali requiritur manifestatio voluntatis leviter præceptivæ, ad quam non sufficiunt verba *volo te hoc facere* (*de relig. tract.* 7, *lib.* X, *cap.* 4, *num.* 8, 4); neque verba *nolo te hoc facere* (*de relig. tract.* 8, *lib.* I, *cap.* 3, *num.* 14).

2um. Quid absurdius dici potest quam hunc solum in Jesu Societate obediendi præcepto obstrictum cui jubetur *in virtute sanctæ obedientiæ?*

Mens Suaresii. Ut superior obliget sub mortali requiritur manifestatio voluntatis graviter præceptivæ, ad quam ex more communi religionum non sufficiunt verba « præ- » ceptiva, vel in actu signato ut *mando, præcipio,* vel in actu exercito ut *fac, recita* etc. » Cujus ratio non est nisi quia ex usu illa verba non satis indicant in prælato voluntatem » obligandi : ita sumitur ex D. Bernardo... et S. Thoma... et Navarro... Clarius id » docet D. Antoninus... Gerson... Angles... » (*De relig. tract.* 8, *lib.* II, *cap.* 8, *num.* 25). Et tunc, saltem si materia sit gravis, verba *mando, præcipio* non obligant

(1) *Excommunicatio major latæ sententiæ.* Sanchez addiderat (N) *vel ferendæ;* quod prudenter omisit Pellizzarius magno fretus Suaresii patrocinio, his verbis : « Si solum esset inferenda [excommunicatio], » licet alias sint opiniones an hoc sit signum obligationis ad mortale... in præsenti casu non debet » censeri sufficiens : nam quum supponatur generalis declaratio quod regula non obligat ad mortale, ut » in particulari oppositum fiat, necesse est addi signum certissimum et omni exceptione majus. » (*De relig. tract.* 8, *lib.* I, *cap.* 2, *num.* 10). Ita Suarez quoad præcepta in religiosorum Constitutionibus contenta; verum censet excommunicationem ferendæ sententiæ esse signum obligationis sub gravi quando adhibetur ore tenus a prælato præcipienti (*de relig. tract.* 8, *lib.* II, *cap.* 8, *num.* 26). Tamen ultimum istud forte noluit intellectum de ordine, qualis noster est, ubi per Constitutiones diserte explicantur verba formaliter vel æquivalenter usurpanda ad imponendam ore tenus obligationem sub peccato gravi. Legantur *Constitt. part.* VI, *cap.* 5.

(2) Editt. Lugd. 1632 et Venet. 1743 habent *affectiva* sub. *num.* 6, ubi agitur de voluntate secundi generis; erratum apparet : interim *effectiva* restituimus; atque ad primam voluntatem adhibere placuit *to affectiva.*

etiam sub veniali, quantum est ex voto obedientiæ (*de relig. tract.* 7, *lib.* x, *cap.* 4, *num.* 13).

3um. Suaresio judice, religiosus Societatis quamquam non peccet per se loquendo si matutinam orationem omittat, peccaturus est omittens flagellationem unius *miserere*, eapropter sibi impositam.

Mens Suaresii. 1° In Societate puniri possunt defectus exteriores, non modo qua tales, sed quatenus indicant imperfectionem circa actus pure internos, et religiosis propositos magis per consilia, ut videtur, quam per statuta (*de relig. tract.* 8, *lib.* I, *cap.* 3, *num.* 10).

2° « Si regula [excludens in genere obligationem sub peccato] imponat pœnam ipso » facto... et non infligatur a prælato... non magis obligat in conscientia ad exsequendam » pœnam, quam ad non committendam transgressionem... Si autem pœna per prælatum » imponenda est,... juxta modum præcepti, erit modus obligationis : unde si præceptum » fuerit rigorose positum [id est aliter quam dicendo *volo ut flagellationem sustineas*, » quæ foret voluntas operis, non obligationis], erit quidem obligatio ex vi præcepti, non » ex vi regulæ. » Tamen sine tali regula quæ pœnam statueret, aut imponendam, aut ipso facto incurrendam, « non posset prælatus juste, vel rigorose [id est per voluntatem » obligationis) præcipere talem actionem, vel cogere ad talem passionem. Et ita obligatio » in conscientia, quæ ibi intervenire potest, radicaliter fundatur in regula. » (*De relig.* » *tract.* 8, *lib.* I, *cap.* 2, *num.* 13.)

APPENDIX II

SUARESIANI TRACTATUS DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU, SIVE EDITORIS P. G. D. R. NOMENCLATOR QUORUMDAM OPERUM ET LOCORUM UBI RES SOCIETATIS JESU THEOLOGICA AUT CANONICA METHODO PROPONUNTUR.

PROOEMIUM.

Illud jam diu in proverbii consuetudinem venit *timendum hominem unius libri :* hunc videlicet doctrinæ palma potiturum qui libro unico eoque bono utetur. Quam ego sententiam in rebus moralibus et canonicis contrario plane sensu intellectam velim, nisi volumen proferas, quo lecto, sciatur quid sapientissimus quisque veterum et recentiorum circa graviores saltem quæstiones censuerit. Ubinam vero liber iste? qui cogitando fingi potest, re fieri non potest. Quantum enim auctores antiqui (egregios illos dico) summam ubertatem perspicuitate redimunt, infinita propemodum eruditione, altissima rationum verarum aut verisimilium meditatione atque excogitatione; tanto rursus in studio est ætatis nostræ scriptoribus concinna brevitas cui, ne proximam inopiæ putaveris, diligens labor accedit prius dicta seligendi, limandi politius, cur admittenda aut respuenda sint ostendendi, novis tandem quæ dies affert pontificum decretis et consuetudinum commutationibus suos libros accommodandi. Itaque nihil minus sperandum est quam doctrinarum de moribus deque ecclesiæ legibus adeo perfecta epitome quæ tot plenissimos ac nominatissimos fontes suo ambitu contineat. Quod qui attente perpenderit huic, opinor, *appendicis* consilium non parum probabitur. Namque ex instituti interpretibus quorum opera sive edita sive manuscripta communis existimatio commendat, aliqui interdum in rebus singulis vincunt Suaresium, cui certe inferior nemo non erit si comprehensionem universalissimam omniaque simul conspicies. Præstabat igitur ut integer quidem prodiret doctoris eximii *de religione Societatis Jesu tractatus*, sed suum quoque locum ne frustra requirerent aliorum commentarii; ubi tamen sedes ipsis accommodatior esset futura id nos aliquandiu suspensos tenuit. Et certe Suaresianas opiniones reliquis junctas esse placebat, sicque similia similibus confirmari, contraria opponi contrariis : at quanta moles inde exsurgeret! brevius spatium relictura tractatui, cujus jam paginas pœne invaserant editoris notæ et summaria. Quare hanc omnem partem disjunctam damus, auctorum ætate et tomorum ordine distributam : cohærentiæ vero nexusque utilitatem restituet *tabula alphabetica*, res affines hinc inde in nostro volumine sparsas sub propriis vocabulis colligens. Postremum nobis tacentibus ex ipsa *nomenclatoris* forma deprehendetur; auctores omissos, in primis qui unam modo aut alteram quantumvis fuse docteque Societatis legem enodant, ut Bonacina, Amicus, etc.; deinde nonnullos etiam a quibus plura nec leviter explorata sunt instituti capita, quales Lessius in suo præsertim *auctario*, et Dicastillus : atque ita dum occupatis hominibus nonnihil prodesse enitimur, nulla res nobis optatior quam diligentiorum (ne parca conquisitione contenti sint) animos allicere, acuere industriam, studia incendere.

N. B. Omnia et sola habentur auctorum verba in §§ 1, 5, 6; non tamen adeo constanter in reliquis, sicubi brevius et clarius dicendi sese dedit occasio, vel quæstionis non proponendæ solum sed transigendæ.

INDEX PARAGRAPHORUM.

§ 1.

PETRUS DE RIBADENEYRA S. J. OBIIT 1611.

Tratado en el qual se da razon del instituto de la religion de la Compañia de Jesus; escrito por el padre Pedro de Ribadeneyra religioso de la misma Compañia. Año 1605. Con licencia de los superiores. Impresso en el colegio de la Compañia de Jesus de Madrid.

N. B. Titulum hunc et cetera quæ sequuntur latine vertimus in plurium utilitatem.

Tractatus ubi redditur ratio instituti religionis Societatis Jesu, scriptus a patre Petro de Ribadeneyra Societatis ejusdem religioso. Anno 1605. Cum superiorum licentia. Typis excusus in Matritensi collegio Societatis Jesu.

[Epistola liminaris] ad patres et fratres in Christo carissimos Societatis Jesu.
[Procœmium] res aut notationes decem tractatui præmittendæ.
Caput 1. De nomine Societatis Jesu.
2. Quare Societas non habeat habitum peculiarem ab eo diversum quo utuntur alii honesti clerici.
3. Quare Societas non habeat jejunia et pœnitentias ordinarias ex Constitutione ac regula.
4. Quare Societas non habeat chorum.
5. Quare Societas non intersit processionibus.
6. Quare Societas non accipiat eleemosynam nec stipendium pro suis ministeriis.
7. Quare Societas non admittat eos qui alterius religionis habitum reliquerunt.
8. Quare Societatis novitiatus sit duorum annorum qui in aliis religionibus unico anno absolvitur.
9. Quare scholares finitis studiis rursus anno integro probentur.
10. Quare in Societate professio differatur.
11. Quare profitendi tempus nullum certum præfigatur etiam iis qui diu vixerunt in Societate.
12. Quare nostri emittant vota simplicia ante professionem.
13. Nihil injuste fieri, licet Societatis vota simplicia obligationem mutuam non afferant Societati et voventibus.
14. Complementum capitis præcedentis; explicatur etiam quas ob causas aliqui e Societate dimittantur.
15. Eos vere religiosos esse qui in Societate vota simplicia emittunt exacto probationis biennio.
16. Complementum capitis præcedentis; respondetur etiam ad primam difficultatem et expenditur sancti Thomæ sententia.
17. Respondetur ad reliquas difficultates.
18. Quo modo socii licet vi votorum simplicium constituantur vere religiosi, possint retinere dominium quando degunt in Societate, matrimonium vero contrahere si ex ea dimittantur.
19. Quid desit votis simplicibus Societatis quo minus solemnia evadant.
20. De quarto professorum voto obediendi pontifici circa missiones.
21. De professorum voto non procurandi nec acceptandi dignitatem extra Societatem nisi ab eo compulsi qui possit eos sub peccato obligare.
22. De professorum voto audiendi [consilia] generalis aut alterius e Societate quem generalis designaret, si quando obligentur dignitatem extra Societatem acceptare.
23. De voto non mutandi quæ ad paupertatem pertinent.
24. Quare paucas professorum domos, multa vero collegia habeat Societas.
25. De obedientia cœca quam requirit et docet Societas.
26. Sanctorum testimoniis probatur quod [de obedientia] docet Societas.

27. Exemplis et argumentis dicta doctrina confirmatur.
28. Respondetur ad rationes contrarias.
29. Quare superiores in Societate creentur a præposito generali.
30. Respondetur ad rationes contrarias.
31. Quare in Societate generalis sit ad vitam, non vero ad certum tempus.
32. De conscientia superiori manifestanda.
33. De confessione apud superiorem.
34. De manifestatione delicti alieni apud superiorem quin præcesserit correctio fraterna.
35. De casibus reservatis.
36. Quare nostri in plateis prædicent.
37. Quare nostri monialium curam non admittant.
38. De hora recreationis aut *quietis* (ad sensum verbi Hispani *quiete*) quam habet Societas.
39. Quare Societas pueros doceat grammaticam.
40. Utrum Societas se arbitram constituere velit doctrinæ quam membra sua teneant.

Conclusio hujus tractatus.

§ 2.

Thomas SANCHEZ s. j. obiit 1610.

I. *De sancto matrimonii sacramento* tomi tres. Lugduni, 1637 (editio non proscripta, quia habet lib. VIII, disp. 7, numerum quartum qui incipit *at frequentissima,* et fere desinit *et his diebus*).

Disputatio 25, n. 14 *in fine,* et n. 15. Quo modo qui in Societate Jesu simplicia biennii vota emiserunt sint veri et ex natura rei religiosi et in illis reperiatur traditio.

II. *Opus morale in præcepta decalogi.* Tomus primus ubi libri priores I, II, III, IV; Lugduni 1623. Tomus secundus ubi libri posteriores V, VI, VII; Lugduni, 1628.

Liber IV, cap. 31, n. 4. An possint irritari vota emissa ante ingressum in Societatem, vel tempore novitiatus.

Cap. 33, n. 22, 23. An superiores S. J. possint irritare vota eorum qui biennii votis astricti sunt.

Cap. 39, n. 8. Prælati S. J. an possint in votis dispensare eos qui sola biennii vota simplicia emisere.

Cap. 39, n. 23. An superiores S. J. possint communicare privilegia suis novitiis.

Liber V, cap. 1, n. 10, 11. Simplicia biennii vota in S. J. quos habeant effectus. Quo modo qui sic vovit et postea dimittitur maneat liber a votis; an ita fiat per dispen sationem.

Cap. 1, n. 12. De votis solemnibus professorum S. J.

Cap. 1, n. 13. Cur simplicia sint vota in S. J. a professis post professionem emissa; et ipsis ejectis an cessent.

Cap. 1, n. 23. Refertur opinio dicens emittentes vota biennii in S. J. esse ex solo privilegio religiosos.

Cap. 1, n. 24. Refertur opinio dicens simplicia biennii vota constituere gradum aliquem verum non tamen summum status religiosi.

Cap. 1, n. 25, 26, 27. Auctoris sententia de votis biennii in S. J.

Cap. 1, n. 28. An si in S. J., vel alia religione approbata cum solis votis simplicibus, nulli essent professi, esset perfecta religio.

Cap. 1, n. 29. An per vota simplicia biennii S. J. dirimatur matrimonium ratum præcedens.

Cap. 1, n. 30. An biennii vota in S. J. sint conditionalia.

Cap. 4, n. 7. An biennii vota in S. J. valeant ante sexdecim annos.

Cap. 4, n. 20. An simplicia biennii vota in S. J. valeant ante biennium novitiatus.

Cap. 4, n. 26. An in S. J. valeat novitiatus minoris quindecim annis, et majoris quinquaginta : et valeant vota biennii post talem novitiatum.

Cap. 4, n. 60. Cum quibus impedimentis tacitis non valeret professio in S. J.

Cap. 4, n. 62, 63. Ut valide fiant sive professio sive simplicia biennii vota Societatis Jesu oportet ut admittantur per habentem potestatem.

Cap. 4, n. 72. In Societate Jesu solus generalis potest per se et per suos delegatos admittere ad professionem et ad vota biennii.

Cap. 5, n. 7, 13, 14, 28, 31, 34, 53, 54, 55, 56, 57. An privilegia annexa religionis professioni competant simplicibus biennii votis emissis in S. J.

Liber VI, cap. 2, n. 16. An in Societate Jesu sit ex voto in omnibus obediendum.

Cap. 2, n. 47. An in Societate Jesu possit generalis præcipere religiosis ut ad Indos tendant vel inter hæreticos conversentur causa procurandæ salutis spiritualis eorum.

Cap. 4, n. 11. An observantiæ regulares externæ obligent sub culpa quando institutor dicit se ad nullam culpam obligare velle; et an tales sint in Societate Jesu.

Cap. 4, n. 12. An regulæ Societatis Jesu non obligantes sub culpa possint esse leges.

Cap. 4, n. 43. Quid si præcipiat in virtute obedientiæ superior cui hoc non competit; ut minister in Societate Jesu.

Cap. 4, n. 70. An in religione Societatis Jesu non obligent præcepta nisi quando aliquid in virtute obedientiæ jubetur; vel an sufficiat aliud signum.

Cap. 7, n. 28. An liceat transitus a S. J., vel ab alia religione mendicanti, ad aliam mendicantem, vel ad quamvis aliam.

Cap. 7. n. 31. Quo modo liceat transitus a S. J. ad Carthusiam, et an is liceat toties, quoties, et quid de aliis religionibus.

Cap. 7, n. 71. Quis prælatus in S. J. possit concedere licentiam transeundi ad religionem laxiorem.

Cap. 8, n. 6. An religiosi S. J. qui post vota biennii vel tempore novitiatus emissa recedunt ab eo statu sint apostatæ.

Cap. 8, n. 11. An privilegia S. J. excommunicantia recedentes ab ea intelligantur de solis apostatis.

Cap. 8, n. 70. An professus S. J. habitum deponens incurrat excommunicationem.

Cap. 8, n. 74. An excommunicationem incurrant religiosi S. J. qui post vota biennii, vel post professionem adeunt studia absque legitima licentia.

Cap. 8, n. 107. Privilegia quibus appellatio prohibetur religiosis Societatis Jesu.

Cap. 9, n. 43. An possit superior professum ea conditione expellere, ut ad aliam religionem transeat, et quid de ligatis solis biennii, aut novitiorum votis in S. J.; et, si non ingrediantur vel non perseverent, an teneantur ad Societatem regredi.

Cap. 9, n. 44. An Societas Jesu teneatur admittere ejectos post vota biennii aut post professionem, quando isti ejecti sunt sub conditione quam non impleverunt ingrediendi aliam religionem.

Cap. 9, n. 60, ad n. 75 *inclusive*. De jure quod habet S. J. ad expellendos suos religiosos; de actione ipsorum si injuste expellantur; quo modo votis obligati maneant.

Cap. 10, n. 8. Quid de novitiis S. J., qui ex devotione vota emittunt.

Cap. 11, n. 17, 18. In S. J. solus generalis potest concedere religiosis ut sint executores testamentorum aut commissarii ad testamentum nomine committentis conficiendum. Expenditur autem an religiosus S. J. id officium acceptans absque licentia generalis, peccet mortaliter, non tantum contra institutum, sed contra præceptum juris communis.

Cap. 11, n. 48. Religiosi S. J. possunt esse commissarii ad conficienda testamenta modo licentiam habeant a generali.

Cap. 12, n. 38. Quid si ante religionis ingressum injuria facta est religioso Societatis Jesu solis biennii votis adstricto, et nondum bonis ac juribus sibi competentibus abdicato.

Cap. 12, n. 41. Cujusnam sit accusare, injuriam remittere, pecuniam accipere, quando occiditur Societatis Jesu religiosus sive professus sive non.

Cap. 13, n. 2. Officium advocati aut procuratoris an vetitum sit religiosis S. J. post sola biennii vota.

Cap. 13, n. 10. In Societate Jesu solus generalis potest concedere religiosis ut sint procuratores rerum civilium, etc.

Cap. 13, n, 59. An S. J. novitius aut religiosus post vota biennii possit esse arbiter.

Cap. 13, n. 67. S. J. religiosi an arbitri, an arbitratores esse possint, et cujusnam licentia indigeant.

Cap. 13. n. 82. Superiores S. J. sine facultate generalis non debent acceptare delegationem ad litteras pontificis vel ejus legati exsequendas, nec officium judicis conservatoris.

Cap. 13, n. 86. S. J. religiosi sine facultate generalis non debent esse judicis assessores.

Cap. 13, n. 93. S. J. religiosi sine facultate generalis non debent esse vicarii episcopi.

Cap. 13, n. 104. S. J. religiosi possent cum licentia suorum superiorum esse testes in judicio sub certis conditionibus.

Cap. 13, n. 106. S. J. religiosi non egent licentia ut sint testes instrumentarii.

Cap. 14, n. 20. Quo modo et quibus S. J. religiosis facultas medendi competat ex privilegio.

Cap. 14, n. 28. An S. J. religiosus possit esse depositarius.

Cap. 14, n. 38. Cujusnam facultas sufficiat religiosis S. J. ut sint fidejussores.

Cap. 14, n. 48. S. J. religiosi ad gradus philosophiæ vel theologiæ non sunt promovendi sine licentia generalis.

Cap. 14, n. 76. Respectu censuræ latæ in moniales clausuram violantes, et in eos qui ipsis favent quo privilegio gaudeant confessarii approbati e S. J.

Cap. 17, n. 18. De feminarum ingressu in atrium scholarum S. J.

Cap. 17, n. 20. De feminarum ingressu in domicilia S. J. quæ *residentiæ* vocantur.

Cap. 17, n. 41. Absolutio ab excommunicatione papali contra feminas ingredientes monasteria virorum, et a suspensione contra religiosos qui feminas intra septa admittunt, an et quo modo competat confessariis S. J.

Cap. 18, n. 1 ad 63 *inclusive*, id est *per totum*. Explicantur aliqua vota peculiaria emissa in S. J.

Liber VII, cap. 1, n. 31. Quo modo renuntiatio bonorum, et hæreditatis futuræ fiat in S. J. juxta ejus Constitutiones, sive tempore novitiatus, sive post, et an sit innovatum aliquid per Tridentinum.

Cap. 1, n. 32. An ante, an post inchoatum novitiatum novitii S. J. dum bona renuntiant servare teneantur formam in ejusdem Societatis Constitutionibus præscriptam.

Cap. 1, n. 33, 34, 35, 36. An in S. J. renuntiatio bonorum habeat tacitam conditionem si professio sequatur, ac proinde novitio, vel post vota biennii egresso sint reddenda bona. Referuntur probantia esse reddenda bona. Explicatur sententia auctoris; resolvuntur contraria.

Cap. 1, n. 37, 38. An in S. J. renuntiatio bonorum absoluta sit quando facta est ante ingressum; aut etiam ab ingressu, sed non secundum Constitutiones. Insuper; an talis renuntiatio confirmaretur per sola biennii vota.

Cap. 1, n. 39. Si ingrediens Societatem bona renuntiaret in ejus favorem, Societas ea bona non reddens tenetur donatarium ab ea exeuntem vel expulsum alere.

Cap. 2, n. 53 ad 59 *inclusive*. An et quo modo renuntiatio hereditatis paternæ et cujuscumque juris et actionis facta in S. J. absque consensu parentum sit valida, sive fiat in favorem Societatis, sive communitatis piæ, sive privati.

Cap. 3, n. 5. An novitiis Societatis Jesu liceat testari sine superioris licentia.

Cap. 3, n. 6. An jubente superiore et votis emissis novitii S. J. teneantur revocare testamentum factum ante ingressum.

Cap. 3, n. 9. An novitius sive S. J. sive alterius ordinis possit testari de spe quam habet succedendi parentibus adhuc superstitibus.

Cap. 3, n. 46, 47. Quos effectus habeat substitutio pupillaris facta ab eo qui emittit vota biennii, aut vota coadjutorum formatorum in Societate Jesu. Quid si a religione postea expelleretur.

Cap. 3, n. 50. Quid de iis, qui vota biennii in S. J. emisere et antea in testamento fecerant substitutionem pupillarem.

Cap. 3, n. 70. An in S. J. testamentum quod præcessit professionem effectum sortiatur a die professionis; et an egressi e Societate recuperent bona.

Cap. 4, n. 7. An in S. J. vacent beneficia novitii toto probationis biennio, aut ante professionem, et quo tempore resignanda sint.

Cap. 4, n. 13. An pensiones novitii in S. J. vacent tempore novitiatus; an per professionem aut vota biennii.

Cap. 5, n. 9. An in novitiis S. J. locum habeat jus Tridentini circa dispositiones bonorum ad novitios pertinentium.

Cap. 5, n. 10, 11. Quid si novitii S. J. non renuntient juxta normam Constitutionum. An possint hi novitii dare aliquid Societati, vel deponere bona apud ipsam donec iis renuntient.

Cap. 8, n. 22, 23, 24. An qui vota biennii, aut tempore novitiatus vota emisere in S. J. testari possint aut si sint coadjutores formati. An possint ex licentia superioris testari, et quis superior possit illam concedere. An possint hi majoratum instituere.

Cap. 8, n. 25. An si de facto testentur ligati votis biennii aut prædicti novitii absque superioris licentia, aut coadjutores formati cum illa, valeat testamentum.

Cap. 9, n. 2 (al. 3). An professi et coadjutores formati in S. J., possint divisionem bonorum inter liberos facere.

Cap. 9, n. 25. Quando religiosus S. J. renuntiavit bonis juxta ipsius Societatis Constitutiones, an ea sint reddenda superstiti ascendenti, quando hic naturaliter moritur, aut professionem, votave coadjutorum formatorum emittit.

Cap 9, n. 40. An religiosis S. J., qui vota biennii in ea emiserunt, liceat ex cap. *si qua mulier* dividere bona inter filios, et illis substituere.

Cap. 10, n. 1, 6. Quum quis in S. J. emittit professionem aut vota coadjutorum formatorum debetur statim legitima ejus filiis aut ejus parentibus : non tamen si emittat tantum vota biennii.

Cap. 11, n. 1, 17, 18, 19. Professus in monasterio incapaci, nec non (ut videtur docuisse Sanchez, sed deest locus) professus et coadjutor formatus S. J. testamentum antea factum revocare non potest, sed declarare stricto sensu, et eo modo qui verbis conveniat.

Cap. 12, n. 1. In S. J. domus professæ et collegia carent jure succedendi in bona suorum religiosorum : insuper professi et coadjutores formati, non vero qui sola biennii vota emisere, sunt incapaces hæreditariæ successionis.

Cap. 12, n. 11. An integrum sit patri meliorare in tertia bonorum parte filium professum, etsi hæreditati renuntiarit, aut sit professus in ordine Minorum, aut Societatis Jesu.

Cap. 13, n. 43. Quid de acquisitis post vota biennii Societatis Jesu.

Cap. 13, n. 45. An professione religiosi in monasterio succedendi incapaci, et votis biennii, aut coadjutorum formatorum in S. J., extinguatur usus fructus.

Cap. 14, n. 5. Jus patronatus an transeat ad Societatem Jesu post vota suorum professorum aut coadjutorum formatorum : an maneat in iis qui sola biennii vota emisere.

Cap. 14, n. 13, 14, 15, 16. An jus nominandi ad emphyteosim pertinens ante ingressum religionis perseveret in novitio, aut in eo, qui emisit vota biennii in S. J. Explicatur sententia auctoris; et quid de professis et formatis coadjutoribus in Societate Jesu.

Cap. 14, n. 18, 21, 22. Jus renuntiandi officium publicum an possit exerceri in S. J. a professo, a coadjutore formato, a biennii votis adstricto, a novitio.

Cap. 14, n. 29. An retractus ratione sanguinis competat in S. J. professis, coadjutoribus formatis, aut iis qui vota biennii emisere.

Cap. 15, n. 3, 4. An in majoratum succedant religiosi qui in S. J. vota biennii emisere. An si in majoratu sit clausula excludens religiosos, censeantur hi quoque exclusi.

Cap. 15, n. 8. Quando professio est in monasterio incapaci succedendi, nec succedit professus, nec monasterium in majoratum; et quid de coadjutoribus formatis S. J.

Cap. 15, n. 10. An in majoratum sequens vocatus succedat statim a die votorum quum quis profitetur aut vota coadjutorum formatorum emittit in S. J.

Cap. 15, n. 33. Respectu successionis in feudum quid de profitentibus in religione

incapaci, aut de iis qui in S. J. vota coadjutorum formatorum aut biennii emisere.
Cap. 15, n. 51, 52. An professi in ordine incapaci succedendi et coadjutores formati in S. J. succedant in emphyteosim. Refertur quædam sententia. Explicatur sententia auctoris.
Cap. 16, n. 20, 21, 22. Quum quis gravatur ut moriens sine liberis bona aliqua cuidam substituto donet, quid juris si gravatus ille fiat religiosus S. J.; et quid si renuntiarat in favorem Societatis. Proponuntur rationes dubitandi. Explicatur sententia auctoris.
Cap. 18, n. 24. Quid efficiat paupertatis votum simplex a coadjutoribus formatis S. J. emissum.
Cap. 18, n. 27, 28, 29. An si religiosi votis biennii ligati in S. J. testentur, aut de bonis suis disponant absque superioris licentia, teneat factum. Refertur quædam sententia. Explicatur sententia auctoris.
Cap. 18, n. 30. An S. J. professi et coadjutores formati possint aliquid nomine proprio præscribere.
Cap. 19, n. 33, *post medium*. Religiosus S. J. post vota biennii peccat si absque facultate utatur rebus quarum retinet dominium.
Cap. 27. De paupertate Societatis Jesu et an possit illa ejusve religiosi hæredes, aut legatarii institui; et quæ sint huic paupertati peculiaria.
Num. 1. Collegia et domus probationis S. J. possunt hæredes institui, et habere quoscumque annuos reditus et possessiones.
2. Religiosi illius solis votis biennii astricti possunt hæredes et legatarii institui.
3. An domus professæ S. J. aut earum ecclesiæ possint habere reditus aut bona stabilia.
4. An possessio domibus professis permissa, possit aliis locari, aut ex illa possint domus professæ fructus aliquos percipere, aut vendere, aut ex illis sustentari, aut permittere colono ut hæc ad suam utilitatem faciat.
5. An liceat domui professæ vendere partem illorum fructuum necessariam culturæ illius possessionis, aut convenire cum colono ut partem illius sibi colat in pretium culturæ reliquæ partis.
6. An domus professa possit habere reditus exiguos aut ad modicum tempus, et quale dicatur modicum tempus.
7. An liceat habere hos reditus applicatos sacristiæ, aut fabricæ ecclesiæ.
8. An hæres jussus a testatore dare hos reditus domui professæ teneatur in foro conscientiæ eos dare. Proponuntur probantia partem negantem.
9. Explicatur sententia auctoris; et an actio competat religiosis S. J. ad hujusmodi reditus recuperandos, vel ad præficiendum sæcularem qui administret.
10. Quo remedio possint cogi hæredes solvere.
11. An religiosi S. J. peccent contra paupertatis votum, si incitent ad hujusmodi annuos reditus Societati professæ relinquendos.
12, 13. An possit domus professa juvari reditibus collegiorum, vel professi, aut coadjutores formati sustentari in collegio, aut ab ipsis aliquid accipere.
14. An collegia Societatis, aut domus professa succedant in bona suorum religiosorum, et quis succedat illis ab intestato et a quo tempore.
15. An domus professa possit hæres aut legataria institui sive in bonis mobilibus sive immobilibus.
16. An possint hæredes institui, vel donationem recipere a suis religiosis.
17. An rem stabilem sibi relictam teneatur domus professa statim vendere, vel possit expectare opportunitatem, et in venditione illius rei stabilis sit necessario aliqua solemnitas observanda, et quid si emptorem non inveniat.
18. An domus professa habeat in communi dominium bonorum mobilium et immobilium quibus utitur, et rei stabilis sibi relictæ, et ad actionem illa in judicio repetendi. Referuntur probantia partem negantem.
19. Explicatur sententia auctoris.
20. An teneatur hæres rem stabilem domui professæ relictam illi statim tradere ut vendat.

21. An teneatur fructus illius ei tradere.
22. An dum non invenitur opportunitas vendendi, integrum sit domui professæ rem illam conducere.
23. Quod dicatur modicum tempus.
24. An professi S. J. et coadjutores formati sint incapaces hæreditariæ successionis, et si instituantur hæredes, debeatur æstimatio; vel quid fieret de hæreditate illa et an omnia dicta de fratrum minorum incapacitate, sint etiam de his dicenda.
25. An possint esse legatarii.
26. An illud legatum et reliqua per professos acquirantur collegio aut domui professæ in quibus habitant, et possint novitiis etiam invitis auferri.
27. Quid si hæreditati, aut legato relicto apponatur modus Constitutionibus contrarius, uti si legetur domus professæ res stabilis retinenda.
28. Quid si religiosis S. J. relinquatur aliquid ea lege ut non se intromittat monasterium, sed illi eo fruantur.
29. In quibus excedat paupertas fratrum minorum paupertatem domus professæ S. J. et in quibus ab hac excedatur.
30. Etsi alii religiosi possint assumi ad episcopatum et aliqua beneficia, non tamen id possunt religiosi S. J. et vovent professi se non consensuros suæ electioni nisi obedientia cogantur.
31. Astringuntur hi voto non consentiendi relaxationi paupertatis.
32. Ligati votis biennii retinent ad tempus dominium bonorum suorum, non tamen administrationem. Et quo modo de illis disponere possint, et quando teneantur dimittere beneficia ecclesiastica, et quo modo.
33. Collegia S. J., in quibus nec nostri legunt, nec scholasticos alunt, an possint ex reditibus sustentari.
34. An in S. J. sit contra votum paupertatis dare munuscula magnatibus, aut habere jumentum ad equitandum.
35. An teneantur religiosi S. J. pedestres iter agere.
36. An hi mendicare jussi, aut inde sustentari, peccent contra votum paupertatis resistendo.
37. Collegia Societatis quando nequeant eleemosynas recipere.
38. Administratio immobilium in S. J. et eorum alienatio ad quem pertineant, et cujus licentia possit imponi super ea census.
39. An possit census absque ulla licientia super hæc bona majoratus imponi ad redimendum alium ex licentia legitima impositum.
40. Alienare mobilia non pretiosa aut pretiosa, ad quem pertineat.
41. Dare mandatum procuratorium procuratori, cujus sit in Societate et an consultores et alii habeant suffragium.
42. An possit consuetudine induci, ut domus professæ Societatis habeant bona immobilia in communi.

Caput 28. Pro quibus ministeriis interdictum sit Societati Jesu stipendium accipere, et an id accipere adversetur voto paupertatis.

Num. 1. Pro quibus ministeriis religiosi S. J. nequeant stipendium accipere; et an in hoc dispensare possit generalis.
2. An interdicatur nostris, eleemosynas a recipientibus spiritualia oblatas gratis recipere.
3. An liceat pro rebus necessariis et emenda bestia ad eundum aliquo causa exercendi ministeria spiritualia aliquid recipere, vel pro nostrorum sustentatione, qui in illis versantur.
4. An possit Societas admittere obligationem dandi confessarii, concionatoris, lectoris theologiæ, aut artium liberalium.
5. An sit contra votum paupertatis in Societate promissæ, recipere stipendium pro spiritualibus. Refertur quædam sententia.
6, 7. Sententia auctoris.
8. Quando sit parvitas materiæ recipere hoc stipendium pro spiritualibus, utrum sit mortale.

9. An licitum sit stipendium hoc accipere, quando religiosus S. J. extra conventum habitat cum licentia acquirendi pecunias, et convertendi in suos usus.

10. An si recipiat eas pecunias teneatur restituere danti vel tradere superiori. Refertur quædam sententia.

11. Sententia auctoris. Et ibi, quid si sola novitiatus vota emisit.

12. An si non restituat eas pecunias, nec tradat superiori, aut alias acquisitas absque licentia, et expellatur a Societate liber a votis, teneatur eas tradere, etiamsi novitius exiisset votis emissis.

13. Quid si superior dederat licentiam acquirendi eas pecunias et expendendi in proprios usus, et nondum expenderat, aut si expenderat, erat tamen solis novitiatus votis ligatus.

14. An religiosis S. J. licitum sit pacisci, ut quis det eleemosynam pauperi, et ipsi faciant sacra. Proponuntur probantia id licere.

15. Sententia auctoris.

16. An possint convenire cum clerico ut recipiat missas.

17. An possint promittere sacra iis, qui liberaliter pecunias illas dederunt, vel quando liberaliter fecerunt sacra, possint pecunias liberaliter recipere.

18. An possint religiosi hi facere sacra, ad quæ ex testamento hæredes tenentur, aut capellani ex suis capellaniis, aut confraternitates, aliave loca pia tenentur ex onere sibi injuncto, ita ut pecunias in hoc expendendas sibi retineant.

19. An si exsecutores testamenti velint eas pecunias sibi retinere, aut clerici privati, qui pecunias ad hoc recepere, possit religiosus S. J. ea sacra facere.

20. An si hic religiosus ea sacra faciat, maneant liberi a restitutione.

21. An religiosus Societatis possit facere sacra, ad quæ aliqui ex voto tenentur, sive promiserint stipendium dare, sive non.

22. An indigeant licentia prædicti religiosi, ut sacra ab hæredibus, capellanis, operibus piis, et ex voto debita faciant.

23. An si religiosus S. J. ante ingressum receperat stipendium pro sacris faciendis, nec fecit, possit religiosus jam factus, illa sacra facere, teneaturque illa præferre aliis quæ in religione injunguntur, et possint alii religiosi Societatis eum adjuvare ea sacra faciendo.

24. Quid si clericus sæcularis recepit stipendium pro sacris, nec possit illa facere nec stipendium restituere.

25. An si religiosus factus recepit stipendium pro sacris faciendis, et illud consumpsit, nec sit solvendo, possit hæc sacra facere.

Cap. 29, n. 10. An pensiones exstinguantur votis biennii aut coadjutorum formatorum in S. J.

Cap. 29, n. 36. Religiosi S. J. ad nullum beneficium promoveri possunt.

Cap. 29, n. 67. Generali aut alii S. J. religioso a quonam et quando dari possit licentia acceptandi episcopatum.

Cap. 29, n. 101. Religiosi S. J. post vota biennii sunt incapaces beneficiorum sæcularium et pensionum.

Cap. 30, n. 5 *in fine*, versu *ad decimam quartam*. Quo modo in S. J. prohibitio accipiendi stipendii differat a prohibitione distribuendi eleemosynas nomine alterius.

III. *Consilia* seu *opuscula moralia*. Tomus primus ubi libri priores I, II, III; tomus secundus ubi libri posteriores IV, V, VI, VII; coloniæ Agrippinæ, 1640.

Liber. I, cap. 6, dub. 2. De speciali quadam donatione a quodam generali Societatis Jesu in favorem quorumdam benefactorum facta; an fuerit valida et exspiraverit morte ipsius.

« Num. 1. Quidam generalis Societatis Jesu jussit cuidam provinciali, ut duabus qui-
» busdam sororibus centum aureos quotannis largiretur, attento eas esse pauperes, et
» fratrem earum resignasse beneficium pingue in favorem ejusdem collegii Societatis :
» Obiit generalis Societatis Jesu : ac modo dubium est, an hæc donatio, quæ vivente
» generali cœpta est exsecutioni mandari, exspirarit ejus morte. — Num. 2. Circa hoc

» quinque difficultates moveri possunt. Prima est, an potuerit prædictus generalis » Societatis eam donationem facere. Secunda, esto potuerit, an post motum proprium » Clementis VIII, quo interdixit religiosis munera dare, possit continuari. Tertia, esto » non sit contra motum proprium, an cessarit morte ipsius generalis. Quarta, esto non » cessarit, an possit revocari per patrem generalem successorem. Quinta, esto cessarit, » an possit per prædictum P. Generalem præsentem confirmari, non obstante dicto » motu proprio. » Reliqua vide apud auctorem.

Liber. v, cap. 1, dub. 27, n. 3. Religiosi S. J. iter facturi an possint mane sumere collationem.

Liber. vi, cap. 8, dub. 1, n. 4. In processu judiciali contra subditos Societatis Jesu debent servare juris solemnitates saltem essentiales.

Cap. 8, dub. 2, n. 23, 25. Religiosi S. J. appellare nequeunt a superiorum correctione, reformatione, mandatis etc.; sed possunt, a sententia condemnatoria judiciali.

Cap. 9, dub. 1. Quo modo religio Societatis Jesu exempta sit a jurisdictione ordinariorum.

Cap. 9, dub. 2, n. 7. Privilegia S. J. circa celebrationem missæ.

Cap. 9, dub. 2, n. 12. Exemptio S. J. a processionibus.

Cap. 9, dub. 4, n. 4. Religiosi S. J. citati ab ordinario non tenentur exemptionis privilegium ipsi exhibere.

Cap. 9, dub. 5, n. 5. An et quo modo exemptionem suam defendere debeat S. J. citata coram ordinario.

Liber. vii, cap. 1, dub. 34, n. 9. Privilegia S. J. circa susceptionem ordinum.

Cap. 2, dub. 3, n. 8. Ad horas canonicas non tenentur professi S. J. sacris non initiati.

§ 3.

Ferdinandus de CASTROPALAO s. j. obiit 1633.

Opus morale divisum in partes septem, tomis septem comprehensas; Lugduni, 1669. Ibi sunt tractatus triginta tres hoc ordine : in tomo primo, 1us, 2, 3, 4, 5, 6; in tomo secundo, 7us, 8, 9, 10, 11, 12, 13; in tomo tertio, 14us, 15, 16, 17; in tomo quarto, 18us, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27; in tomo quinto, 28us; in tomo sexto, 29us; in tomo septimo, 30us 31, 32, 33.

Tractatus 3, disp. 4, punct. 2, § 9, n. 4. Restrictio facta religiosis S. J. ne possint suis privilegiis uti, nisi a præposito generali fuerint communicata, non communicatur aliis religiosis, tametsi privilegia communicentur.

Tractatus 16, disp. 1, punct. 8, § 1. Expenduntur secundaria seu accidentalia impedimenta ingressus in Societatem Jesu.

Num. 1. Enumerantur hæc impedimenta.
2. Vocantur substantialia quia annulant ingressum.
3. Posse religionem hæc impedimenta constituere, præcipue auctoritate pontificis interveniente.
4. Primum impedimentum quatuor partes continet, et quæ hæ sint.
5. An hæ partes legitime enumerentur distinctæ.
6. Abnegatio fidei debet esse perfecta ut sit impedimentum.
7. Debet esse probabilis.
8. Si ut suspectus hæresis declaratus fueris, cum tamen in errorem non incideris, non videris impeditus.
9. Schisma proprium, quamvis ab hæresi separatum, impedimentum præstat.
10. Homicidium ob propriam defensionem non est impedimentum neque auctoritate reipublicæ commissum.
11. Homicidium illicitum casuale affirmat Suarez esse impedimentum.
12. Distinguuntur duplex homicidium, casuale et voluntarium.
13. Homicidium casuale non videtur impedimentum esse; bene tamen voluntarium præmeditatum et simplex.

14. Satisfit rationibus contrariis.
15. Homicidium quantumvis occultum et nemini a committente notum, docet Suarez esse impedimentum.
16. Verius videtur debere esse saltem probabile.
17. Fit satis rationibus Suarez.
18. Mandans occidere effectu subsecuto impeditus est, secus consulens.
19. Quo modo intelligatur illud impedimentum vel propter enormia peccata publice infamem fuisse.
20. Assumere serio habitum alterius religionis etiam brevissimo tempore est impedimentum.
21. Matrimonium consummatum quo modo præstet impedimentum.
22. Ratum matrimonium præstat impedimentum ad licitam receptionem per vota biennii, secus ad professionem.
23. Servitus actualis est impedimentum.
24. Explicatur impedimentum ex defectu judicii.

Disp. 1, punct. 8, § 2. Expenduntur secundaria seu accidentalia impedimenta ingressus in Societatem Jesu.

Num. 1. Hæc impedimenta enumerantur.
2. Addita his sunt infectio sanguinis et majoratus.
3. Si legatus ex supradictis impedimentis recipiatur ab eo, qui potestatem non habet in illis dispensandi, nulla est receptio.
4. Quid in hac parte provinciales ex jure ordinario possint.
5. An possint recipere qui annum decimum quartum completum habeant. Negat Sanch.
6. Satis probabile est posse spectato jure scripto Societatis recipi spectata consuetudine.
7. Quid debeat præpositus generalis facere si vult ne recipiantur novitii ante decimum quintum annum completum.
8. Si recipiaris cum aliquo ex his impedimentis ab eo qui potestatem habet dispensandi, si manifestes, valet receptio, si taceas dubium est.
9. Probabilius est validam esse receptionem.

Disp. 1, punct. 13. An novitiatus in Societate Jesu diversam conditionem habeat a novitiatu aliarum religionum.

Num. 1. De conditione ætatis nulla est in Societate diversitas.
2. Integer annus requiritur, nec aliter valet professio, nec incorporatio per vota biennii.
3. Ex Constitutionibus alius additur.
4. Potest in eo præpositus generalis dispensare ad professionem, ad vota tamen scholasticorum dubium est.
5. Resolvitur posse.
6. An provincialis possit admittere novitios ad vota scholasticorum biennio non expleto. Proponitur dubitandi ratio.
7. Nullo modo videtur posse.
8. Probatio novitii fieri potest extra monasterium de prælati licentia.
9. In sæculari habitu probari novitius potest.

Disp. 1, punct. 14, n. 15. Valida est dispositio bonorum a novitiis S. J. per viam testamenti.

Disp. 1, punct. 15, n. 6, 7. An quælibet renuntiatio juxta formam præscriptam in Constitutionibus S. J. sit absoluta independens a professione, seu votorum emissione, proponitur dubium. Resolvitur affirmative. Secus videtur dicendum de renuntiatione extra normam Constitutionum.

Disp. 1, punct. 18. Quid dicendum de renuntiationibus, obligationibus, et donationibus factis a novitiis jesuiticis.

Num. 1. Non habet locum decretum concilii in renuntiationibus jesuitarum factis juxta eorum institutum.
2. Si extra eorum institutum fiant, non caret difficultate verius est non comprehendi sub eo decreto.
3. Facta hac renuntiatione in favorem S. J. potest Societas ea bona capere et retinere.

4. An renuntians hæreditati patris viventis in favorem S. J. et mortuo patre tempore, quo ipse professus est, succedat Societas. Negat Sanch.
5. Verius est oppositum.

Disp. 2, punct. 1, n. 10. In Societate Jesu non est locus professioni tacitæ.

Disp. 2, punct. 2, § 1, n. 1. Decimus sextus ætatis annus requiritur etiam in S. J. pro votorum scholarium emissione.

Disp. 2, punct. 2, § 2, n. 1. Invalida est professio metu cadente in constantem virum. Et idem est de votis biennii in S. J.

Disp. 2, punct. 2, § 3, n. 3. In S. J. nulla est professio servi seu incorporatio.

Disp. 2, punct. 2, § 4, n. 11. In S. J. nec professio, nec incorporatio tenet conjugati, nisi servatis conditionibus præscriptis a jure.

Disp. 2, punct. 2, § 6, n. 14. Obligatio professorum subveniendi parentibus eadem est pro religiosis in S. J. non professis.

Disp. 2, punct. 3. Quæ sint conditiones requisitæ ex parte illius, qui ad professionem et incorporationem in Societatem admittere debet.

Num. 1. Adesse debet aliquis in S. J. sicut in aliis religionibus qui potestatem habeat acceptandi traditionem a religioso factam.
2. Proponitur objectio ex votis S. J., et fit satis.
3. Penes quem sit hæc potestas.
4. Ratione excommunicationis non privatur ea potestate.
5. Prælatus superior potest ex aliqua causa irritare receptionem inferioris eo consulto.

Disp. 2, punct. 6. An in S. J. esse possit ratificatio professionis, vel incorporationis invalidæ.

Num. 1. Proponitur dubitandi ratio.
2. Statuitur in S. J. esse posse professionis, seu incorporationis invalidæ ratificationem.
3. Iisdem actibus ac in aliis religionibus inducitur ratificatio.

Disp. 2, punct. 7. Quo modo invalide professis, seu in Societate incorporatis liceat religionem deserere, et adversus illam reclamare.

Num. 1. Quid statuerit Tridentinum.
2. Procedit Constitutio æque de incorporatis per vota biennii in Societate ac de professis
3. Computatur quinquennium a die professionis.
4. Procedit adversus ignorantem, et impeditum secundum opinionem Sanchez.
5. Numeratur quinquennium a die professionis, vel a die sublati impedimenti cogniti, quoad effectum ratificationis, secus reclamationis.
6. Coram quo superiore reclamatio facienda est.
7. Ad allegandas causas nullitatis debes habitum retinere, nec a superioris obedientia discedere.
8. Si certo cognoscis professionem nullam fuisse, nec ratificasse, an fugere possis. Affirmant aliqui.
9. Distinguendum est de professione, quam nullam esse probare potes, vel quam non potes probare.
10. Si de facto fugias etiam eo casu, quo professionem nullam esse probare potes, non teneris redire.
11. Elapso quinquennio, audiri non potest religiosus.
12. Dictum decretum non habet locum nisi impedimentum sublatum sit.
13. Si sublatum sit impedimentum, et nulla adfuit impotentia reclamandi an possit dari restitutio in integrum. Proponitur dubitandi ratio. Resolvitur posse.
14. Diversimode minoribus et majoribus hoc beneficium conceditur.
15. Quo tempore post quinquennium allegare possit major ignorantiam ut detur restitutio.
16. Rogatus an sciverit, negare potest, si non ratificavit.

Disp. 3, punct. 6, n. 2. Religiosi S. J. post vota biennii possunt acquirere testamento vel donatione.

Disp. 3, punct. 10. Quo modo religio S. J. ejusque religiosi capaces sint hæreditariæ successionis ex testamento, vel ab intestato, et cujusvis legati.

Num. 1. Distinguuntur varii gradus religiosorum et conventum in S. J.
2. Domus professa incapax est habendi bona stabilia.
3. Si aliquid stabile relinquatur, debet vendi quamprimum opportune fieri possit.
4. Si quis hæredem gravet, ut singulis annis domui professæ aliquam pensionem relinquat, videtur non valere legatum.
5. Probabilius est oppositum.
6. Quo modo interdicatur religiosis Societatis ad has eleemosynas Societati faciendas fideles excitare.

Disp. 3, punct. 11. Quo modo Societati Jesu ejusque religiosis interdictum sit pro missis, concionibus aliisque ministeriis stipendia recipere.

Num. 1. Supradictis religiosis hæc stipendia vel eleemosynæ in recompensationem interdicuntur.
2. Probatur solum ex regula et non ex voto interdici.
3. Ex hac sententia videtur inferri, cui est concessum a superiore pecunias recipere non peccaturum mortaliter, si eas in stipendium missarum recipiat.
4. Contraria sententia tenenda est, scilicet ex voto hanc obligationem esse.
5. Si gratis, et non ex debito eleemosyna detur, optime recipi potest.
6. Quo modo pro religiosorum sustentatione, pro viatico aliisque requisitis ad ministeria exercenda eleemosyna recipi possit.
7. Videris posse Titio obligari ad faciendum sacrum, si pauperi, vel consanguineo stipendium concedat.
8. Titio obligato sacra facere, potes promittere te suo nomine sacra facturum.
9. Si stipendium pro missa recipias, missa celebrata, non teneris danti restituere stipendium; tametsi Sanchez contrarium sentiat.
10. Stipendio consumpto, potes et debes sacra facere.
11. Hæc sacrificia præferenda sunt sacrificiis debitis ex instituto et regula.

Disp. 3, punct. 12, n. 2, 3, 4. Novitii et qui vota biennii in Societate emiserunt, testari possunt, sed hi ex superioris licentia. Si absque superioris licentia testentur, valet testamentum, quamvis alii contra sentiant. Coadjutores formati in Societate incapaces sunt testandi.

Disp. 3, punct. 18, n. 1, 2. Societas Jesu suos non professos dimissos, votis solutis, an teneatur alere; vel an reddere debeat bona ab ipsis donata.

Disp. 4, punct. 2, n. 7. Quo modo superior debeat in S. J. præcipere ut subditus ex obedientiæ voto obligetur.

Disp. 4, punct. 3, n. 3. In S. J. ubi regula ad nullam culpam obligat transgressio.
4. Ubi transgressor regulæ debet subire pœnam; esto coram Deo non habeat culpam.
5. Proponitur difficultas; an sit in statu peccati mortalis religiosus consuetudinem habens violandi regulas non obligantes sub mortali.
6, 7. Per se non committit peccatum mortale. Bene tamen per accidens.

Disp. 4, punct. 4, n. 6. Missio ad Indos non est materia præcepti obedientiæ tamquam contenta sub quacumque regula; continetur tamen sub regula S. J. pro omnibus ejus religiosis.

Disp. 4, punct. 6, n. 2. Excommunicationem impositam religiosis habitum dimittentibus non afficere religiosos S. J. docet Sanchez; probabilius est oppositum.

Disp. 4, punct. 13, § 2, n. 5. Quid possit ex Societatis Jesu privilegio præstare medicus religiosus.

Disp. 4, punct. 13, § 6, n. 3. Religiosis S. J. gradus litterarum doctoris et magistri non aliter licent quam de propositi generalis licentia, et servatis quinque conditionibus.
4. An omisso examine in S. J. gradus susceptus validus sit. Sub distinctione respondetur.
5. Explicatur secunda conditio.
6. Explicatur tertia.
7. Explicatur quarta et quinta.
8. Expenditur privilegium Julii III, latum in favorem Societatis Jesu.

Disp. 4, punct. 13, § 8, n. 7. Religiosi S. J. si in itinere ibi morantur, ubi est domus Societatis, sepeliendi non sunt in parochiali templo.

10. An alius a præposito generali possit concedere professis transitum in aliam religionem. Procedit dubitatio de congregatione et vicario generali.
11. Præpositus generalis, nisi Societatis instituto inutilis sis, spererisque fore utilis alterius et religionis instituto, obligatus non est tibi transitum concedere.
Disp. 5. De obligationibus et votis statui religioso annexis in S. J.
Disp. 5, punct. 1. Expenditur obligatio, tribus substantialibus votis annexa, ingrediendi Societatem.
Num. 1. Obligationem votis substantialibus annexam contrahunt scholares et coadjutores non formati cum promittunt se Societatem ingredi, ut in ea perpetuo vitam degant.
2. Materia hujus voti est professionem, vel vota coadjutorum formatorum emittere, prout Societati placuerit.
3. Hæc materia digna voto est; quia gradus professorum et coadjutorum formatorum perfectior est quam gradus scholaris et coadjutoris non formati.
4. Quoties superior designat tibi gradum absolute, et efficaci voluntate, teneris acceptare ex vi quarti voti.
5. An pecces contra votum, si superior mutet, vel suspendat absolutam te obligandi voluntatem ob repugnantiam, quam habes in suscipiendo gradu coadjutoris formati, vel alia de causa.
6. Proponitur negativa sententia. Verior est affirmativa et satisfit rationibus contrariis.
7. An recepto gradu coadjutoris formati obligari possit ex supradicto voto ad recipiendum gradum professi, vel contra. De ultimo certum est te non posse obligari. Quoad primum probabiliter affirmat Suarez. Sed probabilior est negativa sententia.
Disp. 5, punct. 2. Expenditur secunda obligatio, annexa professis et coadjutoribus spiritualibus, de speciali cura in puerorum eruditione.
Num. 1. Explicatur obligatio et ejus materia.
2. Proponitur objectio adversus specialem obligationem erudiendi pueros. Et fit ei satis.
3. In hujus ministerii observationem quilibet professus tenetur incumbere intra annum, quadraginta diebus continuis vel interpolatis.
Disp. 5, punct. 3. Quæ sit obligatio, quam contrahunt professi Societatis ex speciali voto obedientiæ summo pontifici.
Num. 1. Hoc votum obediendi summo pontifici solemne est et speciale Societatis.
2. Apponitur aliquorum calumnia circa prædictum votum, quæ frivola sane est.
3. Explicatur hujus voti materia et ejus necessitas.
4. Explicatur voti utilitas.
5. Explicatur quo modo hoc votum possit esse solemne.
6. Quoties summus pontifex, vel præpositus generalis ejus nomine præcipit missiones in nomine Jesu Christi, seu virtute obedientiæ, teneatur professus sub gravi culpa obedire.
Disp. 5, punct. 4. Quo modo obligentur professi trium et quatuor votorum ad paupertatem non relaxandam.
Num. 1. Explicatur votum.
2. Finis quo S. Ignatius motus fuit ad statuendum hujusmodi votum, fuit ut Societas in suo primævo fervore conservaretur.
3. Materia hujus voti est nulla ratione agere, aut consentire, ut quæ in Constitutionibus circa paupertatem ordinata sunt immutentur.
4. Proponitur objectio et fit ei satis.
5. Quam paupertatem voveas non immutare. Proponitur Sanchezii sententia. Sed verior est de omni paupertate quæ sub votum cadit esse hoc votum intelligendum.
6. Respondetur rationi contrariæ.
7. Votum hoc gravem obligationem inducit.
8. An aliquando cesset hujus voti obligatio. Distinguitur duplex casus, et in primo affirmatur cessare.
9. Secundus casus est an dicti voti obligatio cesset, cum pontifex proprio motu relaxationem concedit quæ relaxatio triplici modo contingere potest.
10. Si tertio modo pontifex relaxationem concedat, cessat voti obligatio.

11. Si primo modo relaxationem concedat, Sanchez negat votum cessare. Sed oppositum verius est.
12. Si secundo modo concedat, probabile est acceptationem voto non adversari.
Disp. 5, punct. 5. Quo modo professi Societatis obligentur intra Societatem non ambire prælationem.
Num. 1. Explicatur votum.
2. Proponitur materia voti.
3. An sit contra votum aliquam actionem externam exercere aptam ad obtinendam dignitatem eo animo et intentione. Duplicem actionem distinguit Suarez de prima negat, de secunda affirmat.
4. Verius est nullam ex supradictis actionibus voto adversari, nisi iis circumstantiis facta sit, ut prudenter ex illa colligi possit ambitiosus operantis animus.
5. Respondetur argumentis in contrarium adductis.
6. Nomine dignitatis et prælationis in Societate intelligitur ordinaria et delegata.
7. Transgressor hujus voti pœna inhabilitatis ad quamcumque prælationem punitur.
Disp. 5, punct. 6. Quo modo obligentur professi Societatis nullam prælationem, nec dignitatem extra Societatem prætendere, eamve acceptare, quin a summo pontifice obligentur.
Num. 1. Explicatur votum.
2. Proponitur materia voti.
3. Quid nomine prælationis et dignitatis intelligatur.
4. Apponuntur rationes quare S. Ignatius professis votum indixit non acceptandi prælationem et dignitatem extra Societatem, nisi obedientia ejus, qui præcipere potest, coacti; non autem votum indixit non acceptandi prælationem vel dignitatem intra Societatem.
5. Delinquentibus in hoc voto nulla specialis pœna ipso jure assignata est.
Disp. 5, punct. 7. Quo modo professi teneantur ambientes manifestare.
Num. 1. Explicatur votum.
2. Proponitur materia voti.
3. An tenearis judicialem denuntiationem facere; probabile est te non teneri.
4. An obligatus sis ex voto denuntiare tantum professos, an etiam scholares, et coadjutores formatos. De utrisque affirmat Sanchez. Verius est solos professos denuntiandos esse. Et satisfit contrariis.
5. Delictum emendatum tam quoad culpam, quam quoad ejus effectum denuntiare non teneris.
6. Si vero acta pœnitentia effectus ambitionis emendatus non sit, denuntiare teneris.
7. Ut a denuntiatione facienda excuseris, certo tibi constare debet delictum esse emendatum.
8. Certa notitia requiritur, ut tenearis ex voto denuntiare.
9. Opus non est delictum esse publicum ut denuntiare tenearis, sufficit si scias certitudine morali.
10. An si gratia petendi consilii, vel in ordine ad confessionem, vel in ordine ad satisfactionem faciendam delictum tibi revelatum sit, denuntiare tenearis. Arguitur pro parte affirmativa.
11. Prædicta consultatio, etsi sub sigillo confessionis servanda non sit, tamen raro vel nunquam manifestanda est.
12. Respondetur rationibus contrariis.
13. Non teneris, sed potes præmittere fraternam correctionem, antequam ambitionem, quam manifestare debes, manifestes.
Disp. 5, punct. 8. Quam obligationem religiosus Societatis, in episcopum assumptus, habeat audiendi præpositi generalis consilium, illudque sequi.
Num. 1. Explicatur votum.
2. Finis, ob quem votum fit, est ut episcopus assumptus propriæ saluti consulat, et recte se gerat in administratione muneris sibi impositi.
3. Proponitur materia voti.

4. Generalis præpositus nullam habet obligationem præter communem caritatis per se, vel alios hos prælatos monendi.
5. Prædicta quinque vota, punctis præcedentibus explicata, simplicia sunt, non solemnia.

Disp. 5, punct. 9. Expenduntur præcepta, quibus omnes religiosi Societatis astringuntur.

Num. 1. Præcepta tum a præposito generali, tum a congregatione generali statuta non exspirant morte generalis statuentis, sed omnem suam vim, et obligationem retinent, quousque a successore revocentur.
2. Primum præceptum est, ne ullus e Societate tractet directe aut indirecte de genere illius, de quo post vota biennii emissa suspicio est eum ex genere judæorum vel saracenorum descendere. Et proponitur objectio.
3. Asseritur præceptum justissimum et sanctissimum esse. Et objectioni fit satis.
4. Secundum præceptum est, ne ullus e Societate se ingerat in procuranda alicui cathedra seu canonica, neque ad hunc finem oppositores juvet. Et explicatur præceptum.
5. Tertium est, ne ullus e Societate patribus Dominicanis opinionem illam, posse per epistolam confessionem fieri et absolutionem impetrari, attribuat. Et explicatur finis et materia.
6. Quartum est, sub pœna privationis vocis activæ et passivæ, ne unus ex nostris denigret religionem, doctrinam et sanctitatem Dominicanorum fratrum, et explicatur præceptum.
7. Quintum est, sub pluribus pœnis, ne ullus e Societate quoquomodo sibi placere significet doctrinam illam, aut secundum illam consilium cuiquam det, scilicet in re venerea exiguam aliquam delectationem deliberate quæsitam propter levitatem materiæ excusari a peccato mortali.
8. Explicatur, quo modo prædicta doctrina præcepto prohibita sit.
9. Sextum præceptum est sub excommunicationis pœna, ne ullus e Societate publice aut privatim doceat licitum esse cuicumque personæ quocumque prætextu tyrannidis reges aut principes occidere, seu mortem eis machinari. Et explicatur præceptum.
10. Septimum est sub pluribus pœnis, ne quispiam publicis et sæcularibus principum negotiis se immisceat, aut etiam rogatus vel requisitus, curam res politicas tractandi suscipiat. Et explicatur finis et materia præcepti.
11. Octavum est, ut præposito generali fideliter deferant tam auctores, quam complices, quos deprehenderint aliquid machinari, aut machinatos fuisse contra Societatis institutum.
12. Nonum est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ adversus eos, qui per se vel per alios officium qualificatoris S. Inquisitionis præsumpserint procurare vel ambire.
13. Decimum est sub pœna excommunicationis, provinciali reservatæ, in illos, qui inconsulto provinciali externos de dimissione sua in consilium adhibent, et in illos qui externorum auxilio ad dimissionem a superioribus obtinendam utuntur, et explicatur finis et materia præcepti.
14. Ultimum præceptum est, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ut omnes, qui sciant aliquem munus præpositi generalis affectasse, manifestent vicario, vel alicui ex antiquioribus professis.

Disp. 5, punct. ult., i. e. 10, n. 2, 3. An et quo modo possint relaxari vota statui religioso annexa in S. J.

Tractatus 2, disp. unic., punct. 19. De facultate religiosis S. J. concessa pro administratione eucharistiæ.

Num. 1. Expenduntur privilegia.
2. De exceptione facta pro die resurrectionis.
3. Non dies dominica materialis, sed qua communio paschalis accipitur, excepta est.
4. An ex privilegio, concesso ordini *S. Hieronymi,* cesset hæc exceptio. Apponitur quædam sententia affirmans.
5. Sed non videtur probanda.

6. Quid intelligatur in privilegio Pauli III Societati concesso illis verbis : *Nisi necessitas urgeat.*
7. Vagi peregrini et forenses ob quam rationem possint a religiosis S. J. eucharistiam suscipere.
8. Præter communionem paschalem a privilegiis religiosorum S. J. excipitur communio in articulo mortis ex obligatione, non ex devotione.
9. Quo modo intelligantur.
10. Tandem excipitur a privilegiis religiosorum S. J. specialis prohibitio prælati.
11. Religiosi S. J. possunt aliis facultatem concedere ministrandi eucharistiam in suis ecclesiis.

Tractatus 22, disp. unic., punct. 8, n. 9. Quid sit concessum religiosis S. J. circa locum sacrificii missæ.

Tractatus 24, disp. unic., punct. 14, n. 15, 16, 17, 18. Quantam et quo modo exercendam jurisdictionem habeant religiosi S. J. in foro pœnitentiæ.

Disp. unic., punct. 15, § 2, n. 15. Qui sint casus [quos] a Clemente VIII reservari permissos Societas Jesu reservavit pro suis religiosis.
16. Explicatur primus, et secundus remissive.
17. Tertius, qui est nocturna ac furtiva egressio, expenditur.
18. Quartus, de proprietate contra votum paupertatis, et de testimonio falso declaratur.
19. Sextus, de procuratione abortus.
20. Septimus, de falsificatione manus seu sigilli officialis.
21. Octavus, de furto rerum monasterii.
22. Nonus, de lapsu carnis opere consummato.
23. Decimus, occisio, vulneratio, seu gravis percussio.
24. Undecimus, retardare, vel impedire litteras superioris ad inferiores vel e contra.

Disp. unic., punct. 15, § 3. Expenduntur casus specialiter in Societate Jesu reservati.

Num. 1. Qui reserventur in Societate.
2. Expenditur primus, qui est perjurium et falsum testimonium.
3. Secundus, furtum et usurpatio rei contra votum paupertatis.
4. Tertius, est lapsus carnis voluntarius.
5. Quartus, inobedientia expressa.
6. Quintus, seditio in superiorem et divisio a capite.
7. Sextus, detractio famæ, etc.
8. Septimus impedimentum excludens a Societate reticuisse in examine vel in eo mentitum esse, etc.
9. Octavus, acceptio, vel missio litterarum absque licentia expressa, etc.
10. Nonus, transgressio votorum simplicium.
11. Decimus, censuræ seu peccata habentia in Constitutionibus censuram annexam.
12. Casus, pontifici reservati, a fortiori reservati in religione sunt.

Disp. unic., punct. 15, § 5, n. 9, 19, 23, 24. Statuta S. J. propria circa absolutionem a reservatis.

Disp. unic., punct. 19, § 3, n. 20. Omnino prohibitus in S. J. usus notitiæ confessionis.

Tractatus 25, disp. unic., punct. 8, § 3. Quid dicendum est de religiosis S. J. quoad eligendum confessorem virtute cruciatæ.

Num. 1. Quid sit certum.
2. Statuitur Bulla Gregorii illiusque declaratio.
3. Quibus aliqui probent nova cruciatæ concessione prædictam Bullam Gregorii revocari.
4. Fit illis satis.
5. An pro peccatis non reservatis Bulla prodesse possit.

Tractatus 27, disp. unic., punct. 8, n. 15. Religiosis S. J. circa examen ad ordines quod privilegium habeant, et quo usque eo utantur.

Disp. unic., punct. 9, n. 3. Respectu tituli pro ordinibus sacris privilegium religiosorum S. J. qui professi non sunt.

Disp. unic., punct. 13, n. 11. De temporibus ordinationum privilegia S. J.

Tractatus 28, disp. 3, punct. 2, § 4, n. 4, 5. Votum simplex castitatis in S. J. adhuc non dirimit matrimonium contractum, et aliquando non diremit contrahendum.

Disp. 4, punct. 6, n. 1. Votum simplex castitatis non est matrimonii impedimentum dirimens, nisi fuerit emissum in S. J. post biennium.

Tractatus 29, disp. 3, punct. 27, n. 6, 7, 8. Privilegia S. J. respectu transitus ad alias religiones.

Disp. 3, punct. 30, n. 13. Expenditur excommunicatio pontifici reservata adversus impugnantes, vel in dubium revocantes aliquid pertinens ad institutum vel Constitutiones S. J.

Disp. 6, punct. 8, n. 21. Quo usque S. J. generalis possit cum suis subditis irregularibus dispensare.

§ 4.

Franciscus PELLIZZARIUS s. j. obiit 1651.

Manuale regularium tomis duobus. Editio tertia, Lugduni, 1663. Ibi sunt tractationes decem hoc ordine : in tomo primo, 1a, 2, 3, 4, 5, 6; in tomo secundo 7a, 8, 9, 10.

I. — Tractatiuncula de peculiari instituto Societatis Jesu.

(*In manuali tom. II, statim a fine tractationis nonæ.*)

« Quamquam ex eo, quod Societatis institutum continet aliqua nova, propria ac » inusitata in aliis ordinibus religiosis; non ideo ea carpenda est, aut minoris æstimanda, » aut habenda suspecta : cum divina providentia (sicut habet Gregorius XIII, in sua » Constit. *ascendente Domino*) pro temporum necessitate varia et salutaria ordinum » instituta in ecclesia sua produxerit, novisque in ea subinde nascentibus morbis nova » remedia, novisque emergentibus hostium impugnationibus, nova regularium ordinum » auxilia excitarit, et cuique illorum juxta cujuslibet peculiaris gratiæ vocationem » peculiares quasdam notas, peculiaria insignia et opportuna ad finem, quem intendunt, » media suggesserit, unde fit, ut religionum varietas, in ecclesia a divina providentia » inducta, sit ei opportuna et auxiliaris, ideoque minime damnanda, imo suspicienda, et » quam maxime commendanda.

» Quocirca idem Gregorius XIII in relata Constitutione prohibuit in virtute sanctæ » obedientiæ, ac sub pœnis excommunicationis latæ sententiæ, nec non inhabilitatis ad » quævis officia et beneficia sæcularia, et quorumvis ordinum regularia, eo ipso absque » alia declaratione incurrendis (quarum absolutio reservatur papæ) ne quis, cujuscumque » status, gradus et præeminentiæ existat, Societatis institutum, Constitutiones, aut » quemvis articulum in ipsa Gregorii Constitutione propositum vel aliud quid supradicta » concernens quovis disputandi, vel etiam veritatis indagandæ quæsito colore, directe » vel indirecte impugnare vel eis contradicere audeat districtius inhibens, ne quis sive » extra, sive intra dictam Societatem nisi de illius generalis aut inferiorum præposito» rum licentia notationes, declarationes, glossas, vel scholia ulla super præmissis facere, » vel ea, nisi in quantum ipsa verba sonant, interpretari, aut de eis disceptare, seu » scrupulum cuiquam injicere, vel in controversiam, aut dubium revocare audeat quo» quomodo, nec glossas aut interpretationes, sive impressas seu scriptas ad id pertinentes, » legere, docere, aliisque tradere vendere vel apud se retinere præsumat.

» Quin etiam ipsi summi pontifices institutum Societatis non approbarunt solum ac » confirmarunt, sed summis laudibus extulerunt in Constitutionibus de ea editis. Sic » Paulus III in Bulla *Licet debitum* de ea hæc habet : *Ad Societatem Jesu per nos insti-* » *tutam, et approbatam, cujus specimen, veluti ager fertilis, in Domino multiplices atque* » *uberes fructus animarum ad summi regis laudem, et fidei incrementum attulit, et affert* » *quotidie verbo et exemplo in populo christiano.* Sic Pius IV in Bulla : *Etsi ex debito* de » Societate dicit : *Ad illos, qui sicut nomen Societatis Jesu assumpserunt, ita opere,* » *doctrina, et exemplis Dominum nostrum Jesum Christum imitari et ejus vestigia sequi* » *nituntur.* Sic Pius V in Bulla *Dum indefessæ* de eadem Societate ait : *Dum indefessæ con-*

» *siderationis intuitu perscrutamur, quantam christianæ reipublicæ utilitatem attulerint*
» *dilecti filii presbyteri Societatis Jesu, plane conspicimus eos vere mundi hujus relictis ille-*
» *cebris, adeo servatori suo se dedicasse, ut conculcatis thesauris, quos ærugo et tinea comedit,*
» *lumbisque paupertate et humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, usque*
» *ad orientales et occidentales indias penetraverint, ac eorum aliquos ita Domini amor*
» *perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plan-*
» *tarent, martyrio voluntario se supposuerint, perque eorum exercitia spiritualia etiam*
» *regna ipsa fidem Christi agnoverint, ac tam inibi, quam ubique terrarum, caritatis et*
» *misericordiæ opera exercere studeant; facere nullo modo possumus, quin eos tamquam*
» *veros palmites in Christo per caritatem conjunctos benigne amplectamur.* Sic Gre-
» gorius XIII in Bulla, *Quanta in vinea*, de Societate inquit : *Quanta in vinea Domini*
» *fructuosa opera Societas Jesu quotidie verbo et exemplo in populo christiano attulerit,*
» *continuosque labores pro divini nominis gloria et exaltatione fidei catholicæ presbyteri*
» *dictæ Societatis supportant, cordi nostro provenit satisfactio.* Sic Gregorius IV in
» Bulla *Ecclesiæ catholicæ* loquens de Societate : *In his* (idest in operibus ad salutem
» proximorum conferentibus) *religio Societatis Jesu, quam novissimis hisce diebus divina*
» *providentia excitavit, adeo strenue laboravit, ac sine intermissione laborat, ut illius, vel*
» *turbationem, et infirmitatem ad commune ecclesiæ damnum vel pacem, atque integri-*
» *tatem ad ejusdem utilitatem maxime pertinere putemus.* Sic Clemens VIII, teste Suarez
» tom. IV, de relig. tract. 10 lib. 1, cap. 7, num. 5, benigne alloquens patres, qui ex
» universa Societate Romæ congregati fuerant anno 1600, Societatem brachium dextrum
» sedis apostolicæ appellare non est dedignatus. Sic Paulus V in Bulla *Quantum religio,*
» de Societate dicit : *Quantum religio Societatis Jesu in ecclesia, ad fidei pietatis et*
» *religionis augmentum profecerit, et in dies magis proficiat, nos ipsi scimus, et christiana*
» *respublica novit universa :* et infra : *Nos igitur certo scientes totum sanctæ hujus et*
» *numquam satis laudatæ religionis stabilimentum et profectum in viridi instituti ipsius*
» *et decretorum super hoc in generalibus congregationibus ejusdem Societatis editorum*
» *observantia consistere.*

» Quum ergo in Societatis instituto plura exstent, quæ primo intuitu videri possent
» religioso statui minus conformia, si absque validis rationibus, ac firmis argumentis
» proponantur : non decebat ea hic nude ac simpliciter proponere (quod omnino conti-
» gisset, si summaria tractatio, quæ præmissa fuerat, apponeretur,) sed oportuit novum
» conscribere tractatum, in quo omnia et singula maturius examinata validis argumentis
» probentur : sicque admirabilis totius instituti Societatis hierarchia, viris etiam alioqui
» eruditis parum perspecta clarius emineat, faciliusque obtrectantium ora obstruantur.
» Quod tamen præstare non licuit auctori in priori hac editione manualis, tum ob fre-
» quentes corporis morbos, quibus identidem afflictatur, tum ob graves et varias occu-
» pationes, quibus moderatorum suorum jussu distinetur.

» Ceterum lubet hic inserere indicem capitum, ac sectionum, in quæ distribui debet
» tractatio a nobis conscribenda de novo, ac præindicare loca singularum tractationum
» nostri manualis, ex quibus potissimum debent colligi, quæ in præfata tractatione a
» nobis explicanda sunt : idque ut sic constet de structura totius tractationis, et occurrente
» interim graviori aliqua difficultate de instituto Societatis, habeat lector, unde illam
» facile resolvat. Tota autem tractatio dividetur in 23 capita, in quorum 1° agetur de
» instituto Societatis in genere; in 2°, de novitiatu qui fit in ipsa Societate; in 3°, de pro-
» fessione in ea emitti solita; in 4°, de voto paupertatis; in 5°, de voto castitatis; in 6°, de
» voto obedientiæ; in 7°, de votis specialibus, quæ fiunt in Societate, nimirum de voto
» obedientiæ ad summum pontificem circa missiones; de voto non consentiendi in
» relaxationem paupertatis; de voto non ambiendi dignitatem intra aut extra religionem;
» de voto non acceptandi episcopatum absque superioris præcepto; de voto audiendi
» consilia generalis, si quis professus Societatis assumatur in episcopum; de voto mani-
» festandi procurantes aliquam dignitatem; et de voto ingrediendi Societatem, quod fit
» una votis biennii (sicque caput hoc dividetur in septem sectiones, propositis septem votis
» respondentes); in 8° capite agetur de principalioribus ministeriis; quæ sunt administrare
» sacramenta, prædicare publice, docere etiam in universitatibus, et missiones obire

» inter fideles et infideles; et singula ad majorem distinctionem in propriis sectionibus, » in quas caput hoc distribuetur, late exponentur; in 9° capite agetur de præcipuis » obligationibus religiosorum Societatis; in 10°, de gravioribus prohibitionibus in ea » specialiter factis; in 11°, de pœnis in ea proprio jure latis; in 12°, de eorum privi- » legiis; in 13°, de illius regimine ejusque prælatis.

» Quod vero spectat ad loca, in quibus auctor in manuali examinat discutienda in » tractatu, quem de novo conscripturus est de instituto Societatis; præmoneo agi.

» 1° De instituto Societatis in genere tract. 1, cap. 1 et 3.

» 2° De novitiatu tract. 2, cap. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 et 9, ubi fuse agitur etiam de bono- » rum renuntiatione quæ fit in Societate.

» 3° De professione tract. 3, cap. 1, 2, 3, 4 et 5.

» 4° De voto paupertatis tract. 4, cap. 2.

» 5° De voto castitatis tract. 4, cap. 3.

» 6° De voto obedientiæ tract. 4, cap. 4.

» 7° De voto obedientiæ ad summum pontificem circa missiones tract. 4, cap. 5, sect. 5, » subsect. 1.

» 8° De voto non consentiendi in relaxationem paupertatis tract. 4, cap. 5, sect. 5, » subsect. 1.

» 9° De voto non ambiendi dignitatem intra aut extra religionem tract. 1, cap. 5, » sect. 5, subsect. 3.

» 10° De voto non acceptandi episcopatum absque superioris præcepto tract. 4, cap. 5, » sect. 5, subsect.

» 11° De voto audiendi consilia generalis si quis professus Societatis assumatur in episco- » pum tract. 4, cap. 5, sect. 5, subsect. 5.

» 12° De voto denuntiandi procurantes aliquam dignitatem tract. 4, cap. 5, sect. 5, » subsect. 6.

» 13° De voto ingrediendi Societatem, quod fit una cum votis biennnii tract. 4, cap. 5, » sect. 5, subsect. 7.

» 14° De activa sacramentorum administratione tract. 2, cap. 3, sect. 1, subsect. 1, 2, » 3, 4 et 5.

» 15° De ministerio prædicandi verbum Dei tract. 4, cap. 4, sect. 1.

» 16° De ministerio docendi publice tract. 4, cap. 4, sect. 8.

» 17° De ministerio obeundi missiones tract. 4, cap. 4, sect. 4.

» 18° De præcipuis Societatis obligationibus tract. 5, cap. 1, 2, 3 et 12.

» 19° De gravioribus prohibitionibus in ea factis tract. 6, cap. 1, 2, 8 et 12.

» 20° De pœnis in ea jure proprio latis tract. 7, cap. 1, 2, 3, 4, 5 et 6.

» 21° De privilegiis Societatis tract. 8, cap. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 et 8.

» 22° De regimine Societatis ejusque prælatis tract. 9, cap. 1, 2, 3, 4 et 8.

» *Ad majorem Dei gloriam B. V. Mariæ honorem, ac laudem sanctorum P. N. Ignatii,* » *ac Francisci Xaverii Indiarum apostoli.* »

II. — SPECTANTIA AD SOCIETATEM JESU IN *indice rerum notabilium utriusque tomi.*

1° S. J. INSTITUTUM. Tract. 1, cap. 1, n. 7; tract. 3, cap. 4, n. 9. Est vera religio, etiam respectu eorum, qui solum emittunt vota simplicia.

Tract. 3, cap. 4, n. 9. Nec id negari potest absque errore in fide.

Tract. 3, cap. 4, n. 10. Et hoc semper fuit.

Tract. 1, cap. 3, n. 7. Includit varietatem graduum.

Tract. 1, cap. 3, n. 8. — Tract. 4, cap. 5, n. 339. Et quidem laudabiliter.

Tract. 1, cap. 3, n. 21. Ejus religiosi laici in odiosis non veniunt nomine clericorum.

Tract. 1, cap. 3, n. 22. Veniunt tamen scholares approbati, etsi nondum initiati prima tonsura.

Tract. 1, cap. 3, n. 23. Interdum ejus religiosi appellantur nomine fratrum.

Tract. 1, cap. 3, n. 45. In ea scholares approbati vere sunt mendicantes.

quartum votum, ex sua parte est professus, non item ex parte Societatis, nisi professio fiat coram generali.

Tract. 3, cap. 1, n. 27. Faciens vota biennii ante annum 27 ætatis completum, valide facit, si legitimus fuit novitiatus.

Tract. 3, cap. 1, n. 38. Ad valorem votorum simplicium biennii requiritur annus 16 ætatis completus.

Tract. 3, cap. 1, n. 47. Ficte emittens vota simplicia biennii, ea potest ratificare in solita votorum renovatione.

Tract. 3, cap. 2, n. 19. A Societate excluditur descendens ex maculato genere, sed non absolute. — Excluditur item homicida voluntarius, etiam occultus juxta aliquos; imo et mandans homicidium sed non consulens.

Tract. 3, cap. 1, n. 68. Ejici potest religiosus Societatis post vota biennii, si reticuit impedimentum aliquod accidentale.

Tract. 3, cap. 2, n. 13. In Societatem non admittitur quicumque suscepit religiosum habitum alterius ordinis.

Tract. 3, cap, 2, n. 26. Item non admittitur amens.

Tract. 3, cap. 2, n. 37. Non conjugatus post matrimonii consummationem.

Tract. 3, cap. 2, n. 38. Imo nec ante consummationem.

Tract. 3, cap. 2, n. 39. Posset tamen admitti conjugatus post factum divortium.

Tract. 3, cap. 2, n. 47. Servus in S. J. non admittitur.

Tract. 3, cap. 2, n. 58. E societate posset licentiare scholaris approbatus præcise ad subveniendum parenti egeno.

Tract. 3, cap. 4, n. 17. Per vota simplicia biennii obtinetur plena peccatorum remissio.

Tract. 3, cap. 4, n. 18. Item, acquiritur per professionem post dicta vota emissam. — Imo et per vota coadjutoris formati, quæ postea fiant.

Tract. 3, cap. 4, n. 23, 24. Per vota biennii non tolluntur, sed solum suspenduntur alia vota antea facta.

Tract. 3, cap. 4, n. 26. Vota simplicia religionis facta a novitio ex privata devotione, non commutantur in vota biennii. — Commutantur tamen in professionem solemnem.

Tract. 3, cap. 4, n. 27. Vi professionis factæ in Societate cessant omnia vota.

Tract. 3, cap. 4, n. 33. Per vota biennii tollitur irregularitas ex defectu natalium.

Tract. 3, cap. 4, n. 41. Tollitur et macula ingratitudinis.

Tract. 3, cap. 4, n. 42, 43. Liberatur religiosus a potestate patris, saltem quamdiu manet in Societate.

Tract. 3, cap. 4, n. 52. Per prædicta vota non vacant beneficia ecclesiastica. — Jure tamen proprio debent resignari.

Tract. 3, cap. 4, n. 59; tract. 4, cap. 4, n. 36, 123. Societas non succedit in bona sui religiosi ab intestato.

Tract. 3, cap. 4, n. 63. Per ea vota acquiritur jus irritandi vota religiosorum.

Tract. 3, cap. 5, n. 72; tract. 5, cap. 8, n. 53. Professus Societatis vi professionis ut sic non tenetur ad horas.

Tract. 3, cap. 5, n. 3, 4. Societas ex causa dimittit suos religiosos.

Tract. 3, cap. 5, n. 5. Assignantur aliquæ causæ talis dimissionis.

Tract. 3, cap. 5, n. 12. Scholaris approbatus indebite transiens ad alium ordinem invalide ibi profitetur.

Tract. 3, cap. 5, n. 28. Religiosus non professus dans causam culpabilem suæ dimissioni non est tutus in conscientia.

Tract. 3, cap. 5, n. 29. Sic dimissus immediate non tenetur recitare preces debitas ex voto facto sub conditione perseverantiæ.

Tract. 3, cap. 5, n. 30. Dans causam culpabilem suæ dimissioni peccat mortaliter, si id faciat ex gravi negligentia.

Tract. 3, cap. 5, n. 32. Per legitimam dimissionem e Societate cessant vota simplicia religionis emissa juxta Societatis Constitutiones.

Tract. 3, cap. 5, n. 34. Religiosi Societatis possunt etiam reclamare contra vota simplicia.

Tract. 3, cap. 5, n. 74. Jure proprio Societatis non licet ab ea transire ad ordinem strictiorem, præterquam ad Carthusiam.

Tract. 3, cap. 5, n. 97. Nec prælati Societatis tenentur dare ad hoc licentiam. — Possunt tamen illam dare si velint.

Tract. 3, cap. 5, n. 98. Professi Societatis etiam cum licentia superioris solum transeunt ad Carthusiam. — Non transeunt ad aliquos alios ordines mendicantes ex specialibus indultis. — Secus attento jure proprio Societatis.

Tract. 3, cap. 5, n. 99. Professi Societatis dimitti possunt a generali ad ordinem etiam æqualem, imo ad laxiorem, idque per modum dispensationis. — Usus tamen talis facultatis supponit justas causas.

Tract. 3, cap. 5, n. 117. Ex licentia transeundi ad unum ordinem non potest transiri successive ad plures ordines.

Tract. 3, cap. 5, n. 117, 118. Quod si habens talem licentiam non transeat, et statim non redeat, excommunicatur.

Tract. 3, cap. 6, n. 12, 13. In Societate per se loquendo professio tacita non habet locum.

Tract. 3, cap. 6, n. 43. Societas non tenetur subvenire fratribus, sororibus, filiis, aut parentibus indigentibus suorum religiosorum biennii votis adstrictorum, nisi in casu, quo tenerentur religiosi aliorum ordinum.

Tract. 3, cap. 6, n. 52; tract. 5, cap. 9, n. 12. Obligatio solvendi suffragia pro fundatoribus ac benefactoribus Societatis non est sub mortali.

Tract. 4, cap. 1, n. 66. Vovens perseverare in Societate, si ex sua culpa dimittatur, debet regressum procurare.

Tract. 4, cap. 1, n. 68. Vovens profiteri in religione satisfacit emittendo vota biennii, aut coadjutoris formati in Societate.

Tract. 4, cap. 2, n. 3. In ea coadjutores formati sunt incapaces dominii.

Tract. 4, cap. 2, n. 5. In ea salvatur substantia religionis cum voto simplici paupertatis.

Tract. 4, cap. 2, n. 40. Ex vinea domibus professis Societatis concessa, non debet fieri vinum, nisi ad usum custodis illius.

Tract. 4, cap. 3, n. 57. In Societate non potest defendi nec doceri quod in venereis datur levitas materiæ.

Tract. 4, cap. 5, n. 342. Triplex ingressus considerari potest in Societate.

Tract. 5, cap. 2, n. 3. Societas loco regulæ habet proprias Constitutiones.

Tract. 5, cap. 2, n. 4. Habet speciale indultum ad faciendas novas Constitutiones.

Tract. 5, cap. 2, n. 5, 6. Imo et ad illas abrogandas, mutandas aut alterandas.

Tract. 5, cap. 2, n. 17. Ejus Constitutiones non sunt pura consilia, etsi non obligent ad culpam, nec taxent pœnam.

Tract. 5, cap. 2, n. 22. Eæ ad nullam culpam obligant.

Tract. 5, cap. 3, n. 16. In iis præscribitur confessio generalis semestris aut annua.

Tract. 5, cap. 3, n. 19. In Societate confitens confessario non ordinario postea confessionem eamdem repetit coram ordinario.

Tract. 5, cap. 3, n. 20. Ejus religiosi a reservatis absolvuntur per quemcumque confessarium, sed cum onere se præsentandi.

Tract. 5, cap. 3, n. 90. Frequenter sumunt eucharistiam.

Tract. 5, cap. 3, n. 101. Idque etiam infirmi.

Tract. 5, cap. 6, n. 36. Feminæ recipi possunt in atrium scholarum Societatis; sed non decet, nec est usitatum.

Tract. 5, cap. 7, n. 8, 9. Religiosi Societatis omittentes habitum religiosum non excommunicantur.

Tract. 5, cap. 7, n. 10. Peccant tamen.

Tract. 5, cap. 7, n. 35. Ex leviori causa dimittere possunt habitum religiosum.

Tract. 5, cap. 9, n. 13. Preces injunctæ pro fundatoribus, ac benefactoribus Societatis, si suo tempore non impleantur, impleri debent postea.

Tract. 5, cap. 9, n. 14. Satisfit pro iis si anticipentur.

Tract. 5, cap. 12, n. 14. Religiosi Societatis ex instituto tenentur adire Indias ad fidem propagandam.

Tract. 5, cap. 10, n. 11. In ea quotannis fit professio fidei a singulis sacerdotibus et clericis.

Tract. 5, cap. 12, n. 22. Ejus religiosi ex instituto tenentur tradere doctrinam christianam.

2° S. J. GUBERNATIO. Tract. 9, cap. 1, n. 12; tract. 9, cap. 2, n. 5. Ejus omnes prælati eliguntur immediate a generali sed mediis informationibus.—Nec hinc sequuntur incommoda adeo gravia, ut aliqui putant.

Tract. 9, cap. 1, n. 15. Generalis Societatis est perpetuus.

Tract. 9, cap. 1, n. 27. Ejus prælati seipsis regunt, consultorum adhibito consilio.

Tract. 9, cap. 1, n. 29. Et talis modus regiminis non debet reprobari.

Tract. 9, cap. 1, n. 41. Generalis Societatis in certis casibus potest deponi, imo et dimitti e Societate.

Tract. 9, cap. 1, n. 42. Morienti rectori in ea succedit minister, nisi rector alium deputet.

Tract. 9, cap. 2, n. 101. Prælati Societatis in regimine uti non possunt notitia habita ex confessione.

Tract. 9, cap. 3, n. 20. Ejus generalis facit ordinationes perpetuas, sed revocabiles a successore.

Tract. 9, cap. 3, n. 67. In ea detegi possunt prælato quicumque leviores defectus fratris.

Tract. 9, cap. 3, n. 70. Ejus prælati propria auctoritate capiunt subditos, ab alio judice detentos.

Tract. 9, cap. 3, n. 75. Sed eos non possunt processare, si sunt locales.

Tract. 9, cap. 3, n. 131. Dispensant cum suis super irregularitate contracta ex celebratione facta cum censura.

Tract. 9, cap. 3, n. 172. Dispensant in jejunio et cibis vetitis.

Tract. 9, cap. 3, n. 178. Generalis Societatis concedit suis transitum ad alium ordinem quam Carthusiensem.

Tract. 9, cap. 3, n. 181. Solos suos transfert de statu laicali ad clericalem vel e contra.

Tract. 9, cap. 3, n. 187. In Societate nullus prælatus dispensat independenter a generali.

Tract. 9, cap. 3, n. 189. In ea conscientiæ ratio redditur prælato.

Tract. 9, cap. 3, n. 190. Et talis redditio conscientiæ computatur inter substantialia Societatis.

Tract. 9, cap. 3, n. 222. Religiosus Societatis hospes absolvi potest a reservatis ubique, sed cum onere se præsentandi, et hoc licet confiteatur prælato collegii per quod transit.

Tract. 9, cap. 3, n. 219. Vicerector constitutus a rectore Societatis contrahere potest de bonis collegii, sed non semper.

Tract. 9, cap. 4, n. 15. In Societate renuntiatur juri famæ quoad prælatos.

Tract. 9, cap. 4, n. 17. Sicque delinquens corripi potest a prælato coram duobus, et cum iis consulere de remedio ipsius delinquentis.

Tract. 9, cap. 4, n. 18. Sed non sine gravi necessitate, ac magna utilitate.

Tract. 9, cap. 4, n. 21. In Societate non denuntiandum delictum cognitum ex delinquente, qui ad consilium aut remedium illud aperit. —Secus, si delictum cedat in damnum tertii.

Tract. 9, cap. 4, n. 27. In ea denuntiandus delinquens ex fragilitate.

Tract. 9, cap. 4, n. 32. Denuntians ut patri interdum cogi potest denuntiare judicialiter.

Tract. 9, cap. 4, n. 34. Denuntiatus paterne puniri potest pœna moderata.

Tract. 9, cap. 4, n. 35. Interdum potest amoveri a loco ac officio.

Tract. 9, cap. 4, n. 91. In Societate non exstat certa forma judicialis.— Ea hic, nunc a generali statuenda.

Tract. 9, cap. 4, n. 92. E Societate interdum quis dimittitur inauditus et non servata forma judiciali.

Tract. 9, cap. 4, n. 93. Maxime si dimittendus non sit professus.

Tract. 9, cap. 4, n. 94. Is enim non nisi caute debet dimitti.

Tract. 9, cap. 4, n. 95. Item coadjutor formatus non ita facile ex ea dimittendus.

Tract. 9, cap. 4, n. 96. Professus in pœnam non dimittendus sine aliquo ordine judiciali. — Imo nec ob indemnitatem Societatis.

Tract. 9, cap. 4, n. 97. Scholaris facilius ab ea potest dimitti.

Tract. 9, cap. 4, n. 98. Differunt dimissio e Societate in pœnam et dimissio conventionalis.

Tract. 9, cap. 4, n. 99. Dimissio e Societate facta sine causa est invalida.

Tract. 9, cap. 4, n. 100. Generalis Societatis licite punit reum absentem.

Tract. 9, cap. 8, n. 18. In ea vocalis ægrotans in loco congregationis habetur pro præsenti.

Tract. 9, cap. 8, n. 19. Si excusatus ex impedimento postea accedat ad congregationem provincialem tempore electionis non debet rejici.

Tract. 9, cap. 8, n. 42. In dicta congregatione datur generalis absolutio a censuris, sed limitata.

Tract. 9, cap. 8, n. 4. Congregatio generalis in Societate interdum cogi potest ab assistentibus, imo et a provincialibus.

Tract. 9, cap. 8, n. 57. Cogenda quolibet novennio.

Tract. 9, cap. 8, n. 60. Ea maximam habet potestatem intensive.

Tract. 9, cap. 8, n. 65. Constitutiones ab ea editæ eo ipso confirmatæ censentur a papa.

Tract. 9, cap. 8, n. 92. Indicatur, qui debeant vocari ad congregationem provincialem quæ fit in Societate.

Tract. 9, cap. 8, n. 120. In Societate contractus non faciendi capitulariter.

Tract. 9, cap. 8, n. 121. Et si fiant collegialiter sunt irriti.

Tract. 9, cap. 8, n. 141. Religiosi Societatis aliquoties in anno dicere debent culpam de suis defectibus.

3° s. j. generalis. Tract. 3, cap. 3, n. 8. Solus recipit ad professionem.

Tract. 3, cap. 4, n. 29. Votum ingrediendi alium ordinem ab eo commutari potest in biennii vota.

Tract. 3, cap. 5, n. 36. Religiosi Societatis reclamant contra suam professionem, aut biennii vota coram generali.

Tract. 3, cap. 5, n. 66. Is dispensat cum professis ut transeant ad ordinem etiam laxiorem.

Tract. 3, cap. 5, n. 99. Dimittere potest professos ad ordinem æqualem, imo ad laxiorem per modum dispensationis.

Tract. 4, cap. 5, n. 201. Ex voto tenetur destinare professos ad missiones juxta Suarez; sed rejicitur.

Tract. 4, cap. 5, n. 202. Libere destinat quos vult, et imo revocat destinatos etiam a papa, sed non semper.

Tract. 4, cap. 5, n. 254. De solo consensu Societatis non acceptat dignitatem extra religionem.

Tract. 4, cap. 5, n. 294. Sub pœna excommunicationis denuntiandus quicumque noscitur affectasse aut affectare munus generalis.

Tract. 4, cap. 5, n. 312. Professi tenentur audire consilia generalis, si promoveantur ad aliquam ecclesiam, idque ex voto.

Tract. 4, cap. 5, n. 329. Generalis tamen tenetur dare talia consilia.

Tract. 4, cap. 2, n. 134; tract. 5, cap. 9, n. 55. Non dispensat, ut recipi possit stipendium pro spiritualibus ministeriis.

Tract. 4, cap. 4, n. 181. Potest deponi et dimitti e Societate.

4° s. j. paupertas, omisso jure speciali scholarium. Tract. 4, cap. 2, n. 115. Paupertas in Societate est varia, ac multiplex.

Tract. 4, cap. 2, n. 116. Societas est capax bonorum quoad collegia ac domos probationis. — Non item quoad domos professas.

Tract. 4, cap. 2, n. 117. Hæ tamen habent dominium propriæ habitationis, ac stabilium relictorum; sed ut vendantur.

Tract. 4, cap. 2, n. 118. Non retinent annuos reditus quoad ecclesias domuum professarum. — Præterquam pro fabrica; idque cum limitatione.

Tract. 4, cap. 2, n. 119. Amplia, etiam forte ad alios usus; sed cum limitatione.

Tract. 4, cap. 2, n. 120. Domus professa non retinet annuos redditus neque ad paucos annos.

Tract. 4, cap. 2, n. 121. Non habet usumfructum bonorum immobilium.

Tract. 4, cap. 2, n. 122. Est incapax bonorum immobilium ex cessione ab ea facta.

Tract. 4, cap. 2, n. 124. Redditus annui relicti professis acquiruntur collegio, aut domui probationis in quibus degunt.

Tract. 4, cap. 2, n. 125. Domus professa potest institui hæres.

Tract. 4, cap. 2, n. 126. Professi et coadjutores formati sunt incapaces cujuscumque successionis hæreditariæ.

Tract. 4, cap. 2, n. 127. Domus professa recipit bona stabilia ex legato, sed ut vendat.

Tract. 4, cap. 2, n. 128. Subsistit legatum rei immobilis relictum domui professæ sub conditione repugnante ejus paupertati.

Tract. 4, cap. 2, n. 129. Bona immobilia relicta domui professæ venduntur a Societate, non ab hæredibus testatoris.

Tract. 4, cap. 2, n. 130. Ea tamen locari possunt usquedum occurrat occasio ea vendendi, sed non ad longum tempus.

Tract. 4, cap. 2, n. 131. Redditibus collegiorum non utitur domus professa.

Tract. 4, cap. 2, n. 132. Religiosi Societatis non violant paupertatem recipiendo stipendium pro ministeriis spiritualibus.

Tract. 4, cap. 2, n. 133. Aliunde tamen possunt peccare etiam contra paupertatem.

Tract. 4, cap. 2, n. 135. Non possunt retinere dictum stipendium indebite acceptum.

Tract. 4, cap. 2, n. 136. Societate adhuc tenentur illud restituere.

Tract. 4, cap. 2, n. 137. Non recipiunt missas celebrandas cum hoc, ut tertio alicui detur stipendium pro iis debitum.

Tract. 4, cap. 2, n. 138, 139, 140. Limitatur assertio in aliquibus casibus qui referuntur.

Tract. 4, cap. 2, n. 140. Non recipiunt ad supplendam omissionem missarum alias dicendarum ex stipendio jam accepto.

Tract. 4, cap. 2, n. 141. Peccat mortaliter religiosus Societatis retinens sibi notabilem pecuniam datam pro missis a pluribus sacerdotibus ipsius Societatis procuratis, sed una solum a singulis.

Tract. 4, cap. 2, n. 142. Celebrant ex gratitudine pro dante pecuniam ad effectum procurandi missas ex stipendio ab aliis, eamque retinent.

Tract. 4, cap. 2, n. 143. Accipiens pecuniam datam ob missas a sacerdote indebite dictas, interdum eam retinet.

Tract. 4, cap. 2, n. 144. Celebrant missas ad quas tenetur hæres ex testamento.

Tract. 4, cap. 2, n. 145. Item, si ingrediantur Societatem jam obligati ad certum numerum missarum : quin etiam in tali casu si adjuvari possunt ab aliis religiosis Societatis. — Illas dicunt ex gratitudine pro dante eleemosynam; etsi alias eam non daret.

Tract. 4, cap. 2, n. 146. Item, si jam stipendium acceperunt pro missis, et nunc non sunt solvendo.

Tract. 4, cap. 2, n. 147. Celebrant missas a tertio ex voto promissas animo solvendi stipendium pro illis.

Tract. 4, cap. 2, n. 148. Prohibitio non accipiendi stipendium pro ministeriis spiritualibus afficit quoscumque religiosos Societatis.

Tract. 4, cap. 2, n. 149. Potest tamen Societas se obligare ad providendum concionatorem, etc.

Tract. 5, cap. 9, n. 54. Prohibitio præfata cadit supra stipendium solum, in quantum videtur dari in compensationem ministeriorum spiritualium.

3° S. J. PAUPERTAS, ATTENTO JURE SPECIALI SCHOLARIUM. Tract. 4, cap. 2, n. 150. Scholares approbati Societatis sunt capaces dominii.

Tract. 4, cap. 2, n. 151. Retinent dominium suorum bonorum pro arbitrio superioris; et tamen sunt vere religiosi.

Tract. 4, cap. 2, n. 152. Non acquirunt licite sine superioris licentia.
Tract. 4, cap. 2, n. 153. Excipe in casu, quo sine nova acceptione dominii per solam novam rei exsistentiam dominium dicatur acquiri.
Tract. 4, cap. 2, n. 155. Non utuntur suis bonis independenter a superiore.
Tract. 4, cap. 2, n. 156. Ex voto tenentur renuntiare bonis ad arbitrium superioris.
Tract. 4, cap. 2, n. 157. Peccat distribuendo, aut renuntiando sua bona absque licentia superioris.
Tract. 4, cap. 2, n. 158. Idque etsi renuntient in favorem causæ piæ.
Tract. 4, cap. 2, n. 159. Si tamen renuntient, tenet renuntiatio.
Tract. 4, cap. 2, n. 160. At potest irritari.
Tract. 4, cap. 2, n. 161. Idque procedit etiam in testamento ab iis condito indebite.
Tract. 4, cap. 2, n. 162. Non peccat mortaliter faciendo testamentum occulte.
Tract. 4, cap. 2, n. 163. Sed tale testamentum potest irritari etiam post mortem testatoris.
Tract. 4, cap. 2, n. 164. Bona sua tenentur distribuere pauperibus, nisi superior aliter indicet.
Tract. 4, cap. 2, n. 165. Aliquando disponunt etiam in favorem consanguineorum.
Tract. 4, cap. 2, n. 166. Cogi possunt ut renuntient in favorem causæ piæ.
Tract. 4, cap. 2, n. 167. Non item, ut renuntient ad usum non pium.
Tract. 4, cap. 2, n. 168. Eorum bona, ipsis invitis, applicari nequeunt Societati.
Tract. 4, cap. 2, n. 169. Non utuntur rebus suis ut propriis.
Tract. 4, cap. 2, n. 170. Possunt eas tradere in custodiam extraneo.
Tract. 4, cap. 2, n. 171. Acquirunt, quæ iis dantur intuitu ipsorum.
Tract. 4, cap. 2, n. 172. Libere repudiant legata ipsis relicta, sed non omnia. — At hæc non possunt a superioribus repudiari. — Explicatur, quando licentia acquirendi sit ad acquirendum sibi, non religioni.
Tract. 4, cap. 2, n. 173. De rebus suis non dant, nec mutuant sine licentia.
Tract. 4, cap. 2, n. 174. Acquisita ab illis per industriam aut per inventionem sunt Societatis.
Tract. 4, cap. 2, n. 156. Quæ quantitas in hoc requiratur ad peccandum mortaliter contra paupertatem.
Tract. 4, cap. 2, n. 162. Scholaris approbatus in Societate violans votum paupertatis non pecctat minus, quam si esset professus.
6° S. J. VOTUM CASTITATIS. Tract. 4, cap. 3, n. 27, 28. Votum castitatis simplex, quod fit in Societate, dirimit matrimonium subsequens.
Tract. 4, cap. 3, n. 30. Idque ex decreto Gregorii XIII, quod extenditur ad præterita.
Tract. 4, cap. 3, n. 29. Per vota coadjutorum formatorum non dirimitur matrimonium ratum præcedens.
Tract. 4, cap. 3, n. 112. Generalis Societatis non dispensat cum scholari approbato ut nubat, non obstante voto castitatis.
7° S. J. VOTUM OBEDIENTIÆ CIRCA MISSIONES. Tract. 4, cap. 5, n. 171. Religiosi Societatis faciunt votum obedientiæ papæ circa missiones.
Tract. 4, cap. 5, n. 172, 173. Hoc votum est solemne.
Tract. 4, cap. 5, n. 174. Obligat ad proficiscendum sine excusatione, et non petito viatico ad missiones.
Tract. 4, cap. 5, n. 175. Est diversum a voto generalis obedientiæ.
Tract. 4, cap. 5, n. 176. Fit Deo et dirigitur ad papam.
Tract. 4, cap. 5, n. 177. Papa tamen ordinario instituit missiones per generalem. — Interdum etiam se solo.
Tract. 4, cap. 5, n. 178. Quo modo obliget ad proficiscendum, non petito viatico.
Tract. 4, cap. 5, n. 179. Non violat hoc votum, qui viaticum procurat ab amico.
Tract. 4, cap. 5, n. 180. Imo nec is, qui illud procuraret a papa, si prævideat certo, sibi defuturam esse necessariam sustentationem.
Tract. 4, cap. 5, n. 181. Vi hujus voti prohibitæ solum excusationes frivolæ et falsæ.

Tract. 4, cap. 5, n. 182. Quantumvis justa afferatur excusatio, obediendum, si superior adhuc persistat in sententia.
Tract. 4, cap. 5, n. 183. Non violat hoc votum, qui timens destinari ad missiones prævenit prælatum ne destinet, interim paratus obedire.
Tract. 4, cap. 5, n. 184. Obligat hoc votum ad quascumque missiones.
Tract. 4, cap. 5, n. 185, 186. Obligat ad perseverandum in missionibus.
Tract. 4, cap. 5, n. 187. Imo et ad recedendum si legitima potestate revocetur.
Tract. 4, cap. 5, n. 188. Item, obligat ad non eundum in certum aliquem locum qui a superiore prohibeatur.
Tract. 4, cap. 5, n. 189. Item, ad exercenda ibi ministeria Societatis.
Tract. 4, cap. 5, n. 190, 191. Qualia sunt omnes actiones misericordiæ spiritualis.
Tract. 4, cap. 5, n. 192. Item, ad vacandum studio linguarum ibi necessariarum.
Tract. 4, cap. 5, n. 193. Obligatio hujus voti colligenda est a litteris apostolicis, ac Constitutionibus Societatis.
Tract. 4, cap. 5, n. 194. Quid intelligatur nomine *Missionis.*
Tract. 4, cap. 5, n. 195. Hoc votum ut obliget, requirit formale præceptum.
Tract. 4, cap. 5, n. 197. Violat hoc votum, qui destinatus ad missiones voluntarie nimis procrastinatur.
Tract. 4, cap. 5, n. 198. Item, qui jam profectus ad missionem, ibi negligenter suum munus exercet.
Tract. 4, cap. 5, n. 199. Non violat autem, qui cupit non destinari ad missiones.
Tract. 4, cap. 5, n. 200. Obligat hoc votum, etiam cum vitæ periculo.
Tract. 4, cap. 5, n. 201. Generalis Societatis ex hoc voto tenetur juxta Suarez destinare ad missiones; quod alii negant et bene.
Tract. 4, cap. 5, n. 202. Generalis libere destinat ad missiones, et revocat destinatos a papa, sed non semper.
Tract. 4, cap. 5, n. 203. Tempus missionum varium.
Tract. 4, cap. 5, n. 204. Papa non relaxat sine causa hoc votum.
Tract. 4, cap. 5, n. 205. Professus renitens parere in materia missionum non violat votum generalis obedientiæ.
8° S. J. VOTUM NON RELAXANDI PAUPERTATEM. Tract. 4, cap. 5, n. 20. Religiosi Societatis vovent non consentire relaxationem paupertatis.
Tract. 4, cap. 5, n. 207. Hoc votum est simplex.
Tract. 4, cap. 5, n. 208. Fit ad cavendam relaxationem paupertatis.
Tract. 4, cap. 5, n. 209. Ejus materia est non agere, etc. quod immutetur jus Societatis quoad votum paupertatis.
Tract. 4, cap. 5, n. 210. Absolute est licitum.
Tract. 4, cap. 5, n. 211. Vi illius duæ actiones in genere prohibentur.
Tract. 4, cap. 5, n. 212. Prohibetur item votum consultivum de dicta relaxatione.
Tract. 4, cap. 5, n. 213. Non violat hoc votum, qui non resistit procurantibus hanc relaxationem
Tract. 4, cap. 5, n. 214. Non is, qui in dubio, an expediat talis relaxatio, de ea dixerit in utramque partem, aperitque quid judicet verosimilius.
Tract. 4, cap. 5, n. 215. Non is, qui extra tale dubium similem tractatum conscriberet apud se retinendum; quod tamen debet limitari.
Tract. 4, cap. 5, n. 216. Non is, qui orto dicto dubio, de hoc modo dicto ageret cum papa.
Tract. 4, cap. 5, n. 217. Non is, qui talem relaxationem motu proprio imperatam a papa acceptaret.
Tract. 4, cap. 5, n. 218. Secus, si papa illam solum indulgeret : quod Suarez negat.
Tract. 4, cap. 5, n. 221. Si a papa præcipiatur sine causa, nequit acceptari.
Tract. 4, cap. 5, n. 222. Violat hoc votum qui dat suum suffragium ad relaxandam paupertatem post requisitum numerum suffragiorum.
Tract. 4, cap. 5, n. 223. Statutum de præfata relaxatione factum esset validum.
Tract. 4, cap. 5, n. 224. Imo licite servaretur.

Tract. 4, cap. 5, n. 225. Hoc votum obligat quoad totam materiam paupertatis.

Tract. 4, cap. 5, n. 226, 227. Non violatur a prælato sinente induci consuetudinem paupertati adversantem.

Tract. 4, cap. 5, n. 228. Ut dicatur violari, non est opus, quod relaxatio paupertatis inducatur per Constitutionem.

9° S. J. VOTUM NON AMBIENDI INTRA RELIGIONEM. Tract. 4, cap. 5, n. 229. Religiosi Societatis vovent non ambire intra religionem.

Tract. 4, cap. 5, n. 230. Hoc votum est simplex.

Tract. 4, cap. 5, n. 231. Fit ad vitandam ambitionem.

Tract. 4, cap. 5, n. 233. Vetat omnem actionem externam influentem in ambitum.

Tract. 4, cap. 5, n. 234. Idque, etsi per alium ambiatur.

Tract. 4, cap. 5, n. 235. Hæc tamen actio debet esse manifestativa interioris ambitionis.

Tract. 4, cap. 5, n. 236. Assignatur, quid veniat hic nomine officii et dignitatis.

Tract. 4, cap. 5, n. 237. Suarez nimis ampliat acceptionem talium nominum.

Tract. 4, cap. 5, n. 238. Non violat hoc votum, qui desiderat interius dignitates.

Tract. 4, cap. 5, n. 239. Violant vero ambientes sive animo non acceptandi dignitatem, sive ex bono fine.

Tract. 4, cap. 5, n. 240. Item, ambientes in bonum religionis.

Tract. 4, cap. 5, n. 241. Non item curantes sibi non auferri dignitatem jam collatam. — Violans hoc votum fit incapax cujuscumque dignitatis Societatis.

10° S. J. VOTUM NON ACCEPTANDI DIGNITATES EXTRA IPSAM SOCIETATEM. Tract. 4, cap. 5, n. 243. Professi Societatis vovent non acceptare dignitates extra religionem sine præcepto papæ.

Tract. 4, cap. 5, n. 244. Hoc votum est simplex.

Tract. 4, cap. 5, n. 245. Fit in bonum spirituale tum voventis, tum Societatis.

Tract. 4, cap. 5, n. 246. Ejus materia est fugere dignitates extra Societatem.

Tract. 4, cap. 5, n. 247. Est laudabile.

Tract. 4, cap. 5, n. 248. Non extenditur ad casum in quo necessitas oppositum suadeat.

Tract. 4, cap. 5, n. 249. Vetat omnem actionem externam influentem in ambitum.

Tract. 4, cap. 5, n. 250. De rigore juris solum vetat ambitum directum.

Tract. 4, cap. 5, n. 251. Quid veniat hic nomine dignitatis et prælationis.

Tract. 4, cap. 5, n. 252. In variis casibus cessare potest obligatio hujus voti.

Tract. 4, cap. 5, n. 254. Ligat etiam generalem.

Tract. 4, cap. 5, n. 255. Ad acceptandas dignitates sufficit præceptum papæ sub veniali.

Tract. 4, cap. 5, n. 256. Non item sufficit præceptum collegii cardinalium, sede vacante.

Tract. 4, cap. 5, n. 257. Sufficit præceptum papæ, etiam factum sine causa

Tract. 4, cap. 5, n. 258. Nec tunc papa peccaret, saltem mortaliter.

Tract. 4, cap. 5, n. 259. Regulariter tamen venialiter peccaret.

Tract. 4, cap. 5, n. 260. Non est opus, quod præfatum præceptum sit formale.

Tract. 4, cap. 5, n. 261. Non sufficit, quod papa judicet expedire acceptationem dignitatis, nisi addat præceptum.

Tract. 4, cap. 5, n. 262. Idque etsi acceptatio cessura sit in bonum tum voventis tum publicum.

Tract. 4, cap. 5, n. 263. Hoc votum extenditur ad episcopatus indicos : quod alii negant.

Tract. 4, cap. 5, n. 264. Non ligat amplius promotum ad dignitatem extra religionem.

Tract. 4, cap. 5, n. 265. Et hoc, non obstante Urbani VIII decreto hac de re edito.

Tract. 4, cap. 5, n. 266. Quod decretum afficit omnes religiosos, qui tale votum fecerant ante dictum decretum.

Tract. 4, cap. 5, n. 267. Limitatur autem assertio.

Tract. 4, cap. 5, n. 268. Vi dicti decreti inducitur incapacitas etiam dignitatum sæcularium.

Tract. 4, cap. 5, n. 269. Sicque violat hoc votum, qui ambit dignitates sæculares.

Tract. 4, cap. 5, n. 270. Non tenet electio et acceptatio dignitatis facta contra hoc votum.

Tract. 4, cap. 5, n. 271. Ideoque indebite promotus nequit postea ambire iterum.
Tract. 4, cap. 5, n. 272. Decretum Urbani VIII non afficit religiosos simili voto adstrictos quoad acceptandas dignitates extra ordinem.
Tract. 4, cap. 5, n. 273. Violat hoc votum qui curat illud sibi relaxari.
Tract. 4, cap. 5, n. 274. Non videtur posse irritari a papa.
Tract. 4, cap. 5, n. 275. Non violat hoc votum qui acceptat dignitates ex præcepto papæ sub censura.
Tract. 4, cap. 5, n. 276. Non is qui eas acceptat solum ex suppositione præcepti papæ.
Tract. 4, cap. 5, n. 277. Illud tamen violat aliunde.
Tract. 4, cap. 5, n. 278. Hoc voto non includitur papatus.
11° S. J. VOTUM DENUNTIANDI AMBIENTES. Tract. 4, cap. 5, n. 279. Professi Societatis vovent denuntiare religiosos ipsius Societatis ambientes.
Tract. 4, cap. 5, n. 280. Hoc votum est simplex.
Tract. 4, cap. 5, n. 281. Fit ad relegandam ambitionem ex metu talis denuntiationis.
Tract. 4, cap. 5, n. 282. Est conveniens, ac utile.
Tract. 4, cap. 5, n. 283. Duplex est ejus materia.
Tract. 4, cap. 5, n. 284. Obligat ad denuntiandam omnem ambitionem mortalem factam contra votum non ambiendi.
Tarct. 4, cap. 5, n. 285. Denuntiatio hæc esse potest paterna, aut judicialis, juxta occurrentes circumstantias.
Tract. 4, cap. 5, n. 286. Ad eam præsupponitur moralis certitudo delicti.
Tract. 4, cap. 5, n. 287. Facienda, etsi delictum probari non possit.
Tract. 4, cap. 5, n. 288. Imo etsi delictum sit cognitum sub secreto naturali.
Tract. 4, cap. 5, n. 289, 290. Non item, si cognitum ex consultatione ordinata ad confessionem sacramentalem.
Tract. 4, cap. 5, n. 292. Fit vero, si delictum a superiore sciatur ex literis missis aut receptis a delinquente.
Tract. 4, cap. 5, n. 293. Non denuntiandus delinquens jam perfecte emendatus.
Tract. 4, cap. 5, n. 294. Limita, nisi delictum sit publicum.
Tract. 4, cap. 5, n. 295. Ex hujus voti extensione denuntiandus ambiens dignitates extra Societatem.
Tract. 4, cap. 5, n. 296. Extensio illa facta a Societate ligat professos ante illam, si dicatur esse vere declaratio.
Tract. 4, cap. 5, n. 297. Vi hujus voti non denuntiandus qui obtinuit dignitatem ambitam.
Tract. 4, cap. 5, n. 298. Non is, qui vult ambire; si non cœpit.
Tract. 4, cap. 5, n. 299. Non is, pro quo constat aliós velle ambire.
Tract. 4, cap. 5, n. 300. Non is, cui papa statuit conferre dignitatem.
Tract. 4, cap. 5, n. 301. Non is, qui ambivit occulte, sed frustra.
Tract. 4, cap. 5, n. 302. Non is, qui jam ab aliis denuntiatus est; quod tamen limitandum.
Tract. 4, cap. 5, n. 303. Denuntiatio hæc omittenda, si constet eam futuram esse inutilem.
Tract. 4, cap. 5, n. 304. Denuntiandus qui bona fide ambivit.
Tract. 4, cap. 5, n. 305. Denuntiandi religiosi ambientes etiam non professi : quod reprobat Sanchez.
Tract. 4, cap. 5, n. 306. Ante denuntiationem præmitti potest fraterna correctio.
Tract. 4, cap. 5, n. 307. At non necessario præmittitur.
Tract. 4, cap. 5, n. 308. Et quidem regulariter.
Tract. 4, cap. 5, n. 309. Denuntiatus de ambitu punitur, si denuntiatio sit judicialis.
Tract. 4, cap. 5, n. 310. Et in hoc servanda certa judicii forma.
Tract. 4, cap. 5, n. 311. Denuntiatio hæc facienda generali, aut ipsi Societati in congregatione generali.
12° S. J. VOTUM AUDIENDI CONSILIA GENERALIS SI PROFESSUS PROMOVEATUR IN EPISCOPUM. Tract. 4, cap. 5, n. 312. Professi Societatis vovent, quod si promoveantur in præsidem

alicujus ecclesiæ, audient consilia generalis, eaque sequentur, si meliora suis judicaverint. — Hoc votum est simplex.

Tract. 4, cap. 5, n. 513. Et in bonum voventis et proximorum.

Tract. 4, cap. 5, n. 514. Est licitum et validum.

Tract. 4, cap. 5, n. 515. Est utile.

Tract. 4, cap. 5, n. 516. Non est perniciosum regimini ecclesiæ.

Tract. 4, cap. 5, n. 517. Obligat ad duo.

Tract. 4, cap. 5, n. 518. Quid sit detrectare audire consilia de quo hic.

Tract. 4, cap. 5, n. 519. Quid sit promoveri in præsidem alicujus ecclesiæ. — Probabile est non obligari hoc voto religiosum promotum ad cardinalatum.

Tract. 4, cap. 5, n. 520. Item dicendum de promoto ad papatum.

Tract. 4, cap. 5, n. 521. Item et dicendum de indebite promoto ad episcopatum.

Tract. 4, cap. 5, n. 522. Hoc votum obligat ad audienda consilia tum generalis, tum substituti ab illo.

Tract. 4, cap. 5, n. 523. Si quidem eo indicentur meliora, Deo scilicet gratiora.

Tract. 4, cap. 5, n. 524. Non obligat tamen in dubio, an ea sint meliora.

Tract. 4, cap. 5, n. 525. Item, nec in casu, quo meliora aliunde suggerantur.

Tract. 4, cap. 5, n. 526. Item, non obligat ad petenda dicta consilia.

Tract. 4, cap. 5, n. 527. Neque ad aperienda negotia generali, quæ ipsum inducant ad danda talia consilia.

Tract. 4, cap. 5, n. 529. Generalis non tenetur dare præfata consilia.

Tract. 4, cap. 5, n. 530, 531. Hujus voti obligatio non cessat per promotionem ad episcopatum.

13° S. J. VOTUM INGREDIENDI SOCIETATEM IPSAM FIT CUM VOTIS BIENNII. Tract. 4, cap. 5, n. 532. Novitii Societatis cum votis biennii promittunt ingredi Societatem.

Tract. 4, cap. 5, n. 533. Hæc promissio est votum.

Tract. 4, cap. 5, n. 534. Et quidem distinctum a tribus votis.

Tract. 4, cap. 5, n. 535. Aliquo modo habet rationem voti perseverantiæ.

Tract. 4, cap. 5, n. 536. Est per se conveniens.

Tract. 4, cap. 5, n. 537. Obligat ad recipiendum gradum oblatum debito modo a generali.

Tract. 4, cap. 5, n. 538. Fit ad servandam indifferentiam ad varios gradus Societatis.

Tract. 4, cap. 5, n. 540. Est votum simplex.

Tract. 4, cap. 5, n. 541. Nomine ingressus hic venit incorporatio ultimata per gradum.

Tract. 4, cap. 5, n. 542. Hoc votum non obligat ad procurandum ulteriorem gradum.

Tract. 4, cap. 5, n. 543. Imo talis procuratio regulariter est mala.

Tract. 4, cap. 5, n. 544. Obligat pro eo tempore, quo vovens erit promovendus ad gradum.

Tract. 4, cap. 5, n. 545. Obligat ad acceptandum gradum indictum a generali.

Tract. 4, cap. 5, n. 546. Idque etsi vovens intendat se obligare ad certum gradum.

Tract. 4, cap. 5, n. 547. Juxta Suarez, obligat scholarem approbatum ad recipiendum gradum coadjutoris temporalis formati, si ei offeratur.

Tract. 4, cap. 5, n. 548, 549. Quod tamen alii rectius negant.

Tract. 4, cap. 5, n. 550, 551. Non obligat ad acceptandam mutationem inter ipsos ultimos gradus Societatis.

Tract. 4, cap. 5, n. 552. Ut obliget, debet superior injungere certum gradum ex definita voluntate.

Tract. 4, cap. 5, n. 553. Ad hoc tamen non requiritur formale præceptum.

Tract. 4, cap. 5, n. 554. Vi hujus voti coadjutor temporalis tenetur acceptare gradum coadjutoris temporalis formati.

Tract. 4, cap. 5, n. 555. Ejus obligatio extenditur ad eos qui vota biennii fecerant ante decretum quæst. secunda relatum.

Tract. 4, cap. 5, n. 556. Item, ad illum qui invincibiliter ignoraret dictam promissionem habere vim voti.

Tract. 4, cap. 5, n. 557. Violat hoc votum qui constanter recusat gradum inferiorem, putans superiorem sibi debitum esse.

Tract. 4, cap. 5, n. 358. Sicque is illud violaret appellando ad superiorem in hoc casu.
Tract. 4, cap. 5, n. 359. Item violat qui constanter gradum recusat, putans se indignum.
Tract. 4, cap. 5, n. 360. Item qui variis prætextibus gradum oblatum subterfugit.
Tract. 4, cap. 5, n. 361. Item qui consulto male se gerit, ut e Societate dimittatur, sicque effugiat gradum indictum.
Tract. 4, cap. 5, n. 362. Non violat vero, qui ad declinandum gradum oblatum transit ad ordinem strictiorem.
Tract. 4, cap. 5, n. 363. Is tamen peccat.
Tract. 4, cap. 5, n. 364. Non violat, qui ad prædictum effectum curat sibi conferri episcopatum.
Tract. 4, cap. 5, n. 365. Etsi is posset peccare ex nimia dilatione in acceptando gradu.
Tract. 4, cap. 5, n. 366. Non violat, qui inducit superiorem, ut altiorem gradum conferat.
Tract. 4, cap. 5, n. 367. Non coadjutor temporalis, qui ad declinandum gradum coadjutoris temporalis formati curat promoveri ad ordines sacros.
14° S. J. PROHIBITIONES. Tract. 6, cap. 12, n. 3. Religiosi Societatis sine licentia generalis esse non possunt judices.
Tract. 6, cap. 12, n. 25. Item, nec exsecutores testamenti. — Quod fallit interdum ex epicheja.
Tract. 6, cap. 12, n. 5. Non exercent munus assessoris sine dicta licentia.
Tract. 6, cap. 12, n. 9. Item, nec munus arbitri.
Tract. 6, cap. 12, n. 13. Item, nec munus advocati.
Tract. 6, cap. 12, n. 14. Prælati Societatis non possunt dare subditis facultatem testificandi, nisi in causis piis, nulli præjudicialibus. — Sine licentia prælati non possunt religiosi Societatis esse testes instrumentarii.
Tract. 6, cap. 13, n. 1. In Societate vetitus usus notitiæ habitæ ex confessione quoad regimen.
Tract. 6, cap. 13, n. 5. Et quidem omnibus, non autem solis prælatis.
Tract. 9, cap. 2, n. 101. In Societate prohibetur usus notitiæ habitæ ex confessione.
Tract. 9, cap. 2, n. 102. Et quidem omnibus non autem solis prælatis.
Tract. 7, cap. 1, n. 120. Religiosi Societatis non absolvunt a censuris extra sacramentum pœnitentiæ.
Tract. 7, cap. 1, n. 49. In ea solus generalis potest ferre leges universales, loquendo de prælatis.
Tract. 7, cap. 2, n. 127. Ejus religiosi ad Carthusiam semel tantum possunt transire.
Tract. 8, cap. 2, n. 13. Peregrinantes cum suo confessario ei ultra mensem non possunt confiteri in alieno collegio sine licentia prælati illius collegii.
Tract. 8, cap. 2, n. 16. Non possunt audire confessionem aliorum religiosorum, si hi non habeant legitimam facultatem eligendi confessarium extra ordinem.
Tract. 8, cap. 3, n. 15. Approbati, insçio aut invito proprio prælato, invalide audiunt confessiones. — Quod non procedit, si approbatus iis suam conferat jurisdictionem.
Tract. 8, cap. 4, n. 60. Non doctorantur sine licentia generalis.
Tract. 8, cap. 6, n. 86. Non accipiunt prælaturas seculares nisi de licentia generalis, et cum præcepto papæ. — At hoc non procedit de episcopatibus Indiarum.
Tract. 8, cap. 6, n. 257. Non possunt suscipere curam monialium.
Tract. 8, cap. 7, n. 1. Sunt incapaces stabilium quoad domos professas. — Professore majoratus profitente in Societate, aut faciente vota coadjutoris formati, statim succedit vocatus ut faciat vota biennii, præterquam in aliquo casu. — In Hispania non ita facile admittuntur in Societate habentes majoratum.
Tract. 8, cap. 7, n. 33. Professi et coadjutores formati illius sunt incapaces feudi.
Tract. 8, cap. 7, n. 38. Ejus religiosi, etiam solis votis biennii adstricti, sunt incapaces contractus gentilitii.
Tract. 8, cap. 7, n. 39. Patre profitente, aut faciente vota coadjutoris formati in Societate, legitima statim filiis solvenda.

Tract. 8, cap. 8, n. 92. Prælati Societatis sine licentia generalis non acceptant munus conservatoris.

Tract. 9, cap. 2, n. 156. Ejus professi, coadjutores formati, et scholares si ad ordines non mendicantes transeunt, sunt incapaces regularis prælaturæ.

Tract. 10, cap. 2, n. 50. In ea novitiatus inchoatur in habitu sæculari.

Tract. 10, cap. 8, n. 6. Ejus religiosi ab ordinariis, neque ut delegatis papæ, censurantur.

Tract. 10, cap. 8, n. 10. Si ab ea apostatent, sunt eo ipso excommunicati.

Tract. 10, cap. 10, n. 10. Illius religiosi prohibentur suscipere curam monialium.

Tract. 10, cap. 10, n. 179. Confitentur generaliter quolibet anno, imo etiam alibi quolibet semestri.

Tract. 10, cap. 6, n. 17. Per horam orant quotidie mentaliter; idque a Suarez præfertur universæ suæ doctrinæ.

Tract. 10, cap. 6, n. 19. Recitant litanias quotidie in communi, sed eas non tenentur per se recitare.

15° S. J. POENÆ. Tract. 7, cap. 1, n. 18. In ea punitur religiosus interdum etiam ob defectus non culpabiles.

Tract. 7, cap. 2, n. 136. Excommunicantur indebite recipientes religiosos Societatis.

Tract. 7, cap. 2, n. 205. Ejus religiosi, adstricti votis biennii, excommunicantur, si de facto matrimonium contrahant.

Tract. 7, cap. 3, n. 82. Dimissi e Societate non sunt suspensi ab usu ordinum, sicut sunt alii religiosi ejecti.

Tract. 7, cap. 3, n. 107. Suspensio lata contra admittentes ad professionem ante finem probationis extenditur ad religiosos Societatis.

Tract. 7, cap. 3, n. 35. In ea per vota biennii tolluntur aliquæ irregularitates.

Tract. 7, cap. 3, n. 38; tract. 8, cap. 2, n. 146. At juxta aliquos eæ reinciduntur a religioso dimisso e Societate.

Tract. 8, cap. 8, n. 50. Apostatantes e Societate excommunicantur.

Tract. 8, cap. 8, n. 51. Idque etsi solum sint adstricti votis biennii.

Tract. 8, cap. 8, n. 78. Excommunicantur item qui eos receptant, favent.

16° S. J. PRIVILEGIA. Tract. 6, cap. 2, n. 104, 105. Ingressurus Societatem absolvitur a reservatis, sed reincidit censuras, si non ingrediatur.

Tract. 6, cap. 2, n. 34, 35. Religiosi Societatis olim legebant libros prohibitos, imo et eos corrigebant.

Tract. 6, cap. 8, n. 117. Faciunt alienationes bonorum absque tractatu capitulari.

Tract. 6, cap. 12, n. 46. In Societate depositum censetur factum religioni, si prælatus illud accipiat.

Tract. 7, cap. 2, n. 126. Generalis concedit transitum ad quemlibet ordinem.

Tract. 8, cap. 1, n. 50, 64; tract. 9, cap. 8, n. 76. Usus privilegiorum in ea pendet totus ab arbitrio generalis. — Actus ex privilegio nondum a generali concesso non validatur ex communicatione illius postea facta.

Tract. 8, cap. 1, n. 64. Usus enim privilegii pendet a generali etiam quoad valide.

Tract. 8, cap. 1, n. 85. Societas communicat de privilegiis aliorum ordinum etiam requirentibus usum capituli.

Tract. 8, cap. 2, n. 32. Professi Societatis et coadjutores formati confitentur extraordinariis confessariis in votorum renuntiatione. — Et quidem pluries in quavis renovatione. — Imo modo confitentur uni, modo alii. — Idque etiam facta renovatione pro aliquo brevi tempore.

Tract. 8, cap. 2, n. 39. Olim prælati Societatis absolvebant suos subditos ab hæresi, et a relapsu in illam.

Tract. 8, cap. 2, n. 58. Religiosus Societatis degens in collegio parvo absolvi potest a reservatis cum onere se præsentandi prælato alterius collegii, ad quod brevi iturus est.

Tract. 8, cap. 2, n. 88. Provinciales Societatis in collegiis ac domibus approbant oratoria privata ad celebrandum.

Tract. 8, cap. 2, n. 86. Ejus religiosi in missionibus celebrant ubique in altari portatili, etiam in castris militum.

Tract. 8, cap. 2, n. 110. In remotissimis locis celebrare possunt bis eadem die.
Tract. 8, cap. 2, n. 113. Possunt celebrare, matutino nondum recitato.
Tract. 8, cap. 2, n. 164. Religiosi Societatis, biennii votis adstricti, etsi illegitimi, admitti possunt ad ordines. — Ordinantur in sacris titulo paupertatis.
Tract. 8, cap. 2, n. 168. Et quidem a quovis episcopo. — Nec possunt rejici ab episcopo ordinante.
Tract. 8, cap. 2, n. 169. De rigore non debent ab eo examinari.
Tract. 8, cap. 2, n. 172. Ordinantur, non servatis interstitiis.
Tract. 8, cap. 2, n. 173. Imo et extra tempora.
Tract. 8, cap. 3, n. 9. Audiunt confessiones quorumcumque accedentium.
Tract. 8, cap. 3, n. 31, 48. Approbati alicubi in itinere audiunt confessiones etiam alibi. — Sed parochis non repugnantibus. — Commutant vota, etiam jurata.
Tract. 8, cap. 3, n. 188. Expediunt litteras pœnitentiæ, etsi non sint doctores.
Tract. 8, cap. 3, n. 324. Suis familiaribus ministrant extremam unctionem.
Tract. 8, cap. 3, n. 328. Non item alumnis collegiorum, quibus præsunt.
Tract. 8, cap. 3, n. 337. In Indiis assistunt matrimoniis, sed ad hoc deputandi in congregatione provinciali.
Tract. 8, cap. 3, n. 339. In necessitate possunt assistere matrimoniis. — Ministrant et omnia sacramenti sine præjudicio tertii.
Tract. 8, cap. 3, n. 343. Cum infidelibus dispensant super aliquo matrimonii impedimento dirimente.
Tract. 8, cap. 4, n. 1. Ubique possunt prædicare, etiam in plateis.
Tract. 8, cap. 4, n. 16. Semel approbati ab aliquo ordinario ad prædicandum, itinerantes ubique possunt prædicare, parochis non repugnantibus.
Tract. 8, cap. 4, n. 20. Doctrinam christianam tradunt in quibusis ecclesiis, locis et plateis.
Tract. 8, cap. 4, n. 29. Prædicant nondum initiali ordine sacro.
Tract. 8, cap. 4, n. 30. Modo habeant primam tonsuram.
Tract. 8, cap. 4, n. 43. Laudabiliter exercent munus docendi.
Tract. 8, cap. 4, n. 45. A generali deputantur in lectores theologiæ et aliarum facultatum.
Tract. 8, cap. 4, n. 46. In scholis publicis docent omnes scientias a religioso instituto non alienas.
Tract. 8, cap. 4, n. 47. Docent etiam in publicis universitatibus.
Tract. 8, cap. 4, n. 48. Sed non ex stipendio nec cum oppositione et præcedentia.
Tract. 8, cap. 4, n. 49. Doctorantur in universitatibus.
Tract. 8, cap. 4, n. 50. Doctorati in universitatibus servant ordinem locorum.
Tract. 8, cap. 4, n. 51. Creantur doctores magistri, ac licentiati, etiam extra universitates.
Tract. 8, cap. 4, n. 52. Etsi non studuerint in universitatibus.
Tract. 8, cap. 4, n. 54. Promovent ad doctoratum discipulos suos externos.
Tract. 8, cap. 4, n. 55. Si ii sint pauperes.
Tract. 8, cap. 4, n. 56. Si doctorati, gaudent omnibus privilegiis aliorum doctorum.
Tract. 8, cap. 4, n. 75. In Societate tota cura missionum spectat ad generalem.
Tract. 8, cap. 4, n. 81. Sicque potest suos religiosos libere revocare a missionibus. — Sed non semper.
Tract. 8, cap. 4, n. 82. Religiosi Societatis possunt vacare missionibus etiam Japonicis.
Tract. 8, cap. 5, n. 63. Sine consensu ordinarii ædificant ecclesias, si is requisitus ultra quatuor menses differat ponere primum lapidem.
Tract. 8, cap. 5, n. 65. Sine consensu ordinarii erigunt oratoria privata, etiam in locis in quibus non resident.
Tract. 8, cap. 5, n. 98. Mandante ordinario, ut servent interdictum non possunt uti privilegiis alias ad hoc datis.
Tract. 8, cap. 5, n. 99. Tempore interdicti ministrant sacramenta, servatis certis conditionibus.

Tract. 8, cap. 5, n. 102. Alicubi consecrant altaria, calices, etc.

Tract. 8, cap. 5, n. 109. Ubique benedicunt ecclesiastica paramenta.

Tract. 8, cap. 5, n. 14. Libere in suis ecclesiis sepeliunt suos famulos.

Tract. 8, cap. 5, n. 186. Emittentes vota biennii lucrantur indulgentiam plenariam concessam professioni.

Tract. 8, cap. 5, n. 87. Eam item lucrantur postea, quando faciunt professionem. — Secus si emittunt postea vota coadjutoris formati.

Tract. 8, cap. 6, n. 86. Interpretatio privilegii dubii iis concessi reservatur papæ.

Tract. 8, cap. 6, n. 145. Novitii Societatis, etiam in prima probatione privilegiis gaudent regularium.

Tract. 8, cap. 7, n. 16. Substitutus in testamento excluditur, si is, cui substituitur, ingrediatur Societatem, et in ejus favorem renuntiaverit.

Tract. 8, cap. 7, n. 43. De licentia generalis Societas acceptat bona feudalia. — Cum licentia provincialis recipit bona emphyteutica sine conditionibus gravantibus.

Tract. 8, cap. 7, n. 64. Generalis commutat legata de uno usu pio ad alium, sed raro.

Tract. 8, cap. 7. n. 99. Erigit collegia, et domos cum distantia 150 cannarum.

Tract. 8, cap. 8, n. 12. Societas exempta a quibuscumque decimis, etiam abrogato *cap. nuper*.

Tract. 8, cap. 8, n. 41. Decreta Urbani VIII. *De ejectis et apostatis* non habent locum in Societate.

Tract. 8, cap. 8, n. 42. Ejus professi possunt ejici, licet non sint incorrigibiles.

Tract. 8, cap. 8, n. 81. Conservatores Societatis habent jurisdictionem ordinariam.

Tract. 8, cap. 8, n. 106. Possunt instituere subconservatorem.

§ 5.

VALENTINUS MANGIONIUS S. J. OBIIT 1660.

SYNTAGMA JURIS UNIVERSI SOCIETATIS JESU DECEM IN TITULOS DECEM CONSTITUTIONUM PARTIBUS RESPONDENTES DISTINCTUM, auctore patre Valentino Mangionio ejusdem Societatis assistente pro Italia.

N. B. *Hic omnia citamus ex ms. collegii regalis Camberiensis collato cum romano papiensi, et castigato ad mss. codd. Lugdunenses tres, Genuensem unum, anno* 1859.

[*Epistola liminaris.*] Reverendo admodum patri nostro in Christo P. Goswino Nickel Societatis Jesu præposito generali.

Leges ac jura, quibus Societas nostra gubernatur et regitur, post Constitutiones a sancto fundatore scriptas diversis temporibus pro negotiorum varietate lata, tot voluminibus sparsa sunt, ut (quod experimento docti querimur) haud facile vel mente comprehendi, vel memoria retineri, vel prope dixerim lectione percurri queant. Operæ igitur pretium me facturum esse arbitratus sum, si juris nostri universi quasi membra dissecta colligerem, et in unum tamquam corpus coagmentata, in hoc syntagmate toti Societati spectanda, non sine, uti spero, voluptate, atque utilitate proponerem. Feci, te assentiente, admodum reverende pater, qui cum sis omnium legum nostrarum legitimus interpres, ac vigilantissimus custos, sicubi mea diligentia deerraverit, tua corriges sapientia, ne qui hæc legent, usquam, a recto, vel judiciis vel moribus deflectant. Ego vero maximum me laboris hujus vere improbi fructum cepisse judicabo si paternitati tuæ non improbatum fuisse cognovero. Vale. Ex domo professa romana XXI Junii MDCLIV.

Humilis in Christo servus.
VALENTINUS MANGIONIUS.

PARTITIO ET METHODUS OPERIS.

Cognitio juris Societatis pendet ex notitia legum, quæ vel respiciunt personas ex quibus ipsa constat secundum se consideratas, vel præscribunt actiones et media necessaria ad finem sibi propositum consequendum, vel designant modum quo in suo bono statu conservari, atque augeri possit.

Personarum quædam sunt veræ, quædam sunt fictæ. Veræ aliæ privatæ aliæ publicæ. Privatæ sunt novitii, scholares, et qui post novitiatum emiserunt tria vota substantialia religionis simplicia, professi quatuor votorum, coadjutores formati spirituales ac temporales, professi trium votorum solemnium. Personæ publicæ sunt vel habentes officium cum jurisdictione, vel officium sine jurisdictione. Personæ habentes jurisdictionem sunt in duplici genere, quidam enim sunt superiores ordinarii, quidam extraordinarii. Ordinarii generalis, provincialis, præpositus domus professæ, rector collegii et domus probationis. Extraordinarii, vicarius generalis, commissarii seu visitatores, vices gerentes provincialis, præpositorum, ac rectorum, superiores residentiarum, regentes seminariorum externorum. Personæ habentes officium sine jurisdictione, vel adjuvant generalem, ut assistentes, admonitor, secretarius cum suis substitutis et amanuensibus, procurator generalis, censores librorum; vel adjuvant provincialem, ut socius, consultores, admonitor, examinator, magister novitiorum, instructor; vel adjuvant superiores locales, ut minister, admonitor, consultores, procurator, rerum variarum præfecti. Personæ fictæ sunt domus professæ, collegia, domus probationis, provinciæ quæ representantur a congregationibus provincialibus, Societas ipsa quam repræsentat congregatio generalis procuratorum, et coacta ad eligendum vicarium generalem.

Jam vero actiones et media ad consequendum finem sunt duplicia : quædam ad salutem et perfectionem propriam, quædam ad salutem et perfectionem proximorum ordinata.

Modi autem conservandi Societatem in suo bono statu sunt varii de quibus suo loco agetur

Jura ergo, ad omnes supradictas personas et actiones spectantia, octo titulis explicantur; quibus præmittitur primus de jure ipsius Societatis in universum, et succedit decimus et ultimus de modis Societatem conservandi; et omnes tituli dividuntur in plura capita ut sequitur.

SERIES TITULORUM.

§ 6.

Joannes de LUGO s. j. cardinalis obiit 1660.

I. de justitia tomi duo (qui sunt ejus operum tomus I et II); Venetiis, 1751.

Disputatio 3, num. 77 ad 108; 116, 117, 121, 125, 126, 147, 163, 164, 165 (quem vide), 183, (quem vide) 189, 196 in fine, 198, 207, 208, 212, 226, 230, 242. Multa paupertati Societatis Jesu propria; adjectis non nullis in quibus quorumdam ordinum paupertas cum nostra convenit.

Disputatio 14, n. 117 ad 121. Quo usque S. J. superior uti possit cognitione delicti ad se ut ad patrem delati.

N. 145 ad 148. Usus notitiarum quas prælatus a subditis accipit, præsertim litteris inscriptis *soli*.

Disputatio 24, n. 526. An peccet mortaliter, an potius faciat tantum contra regulam, per se non obligantem sub peccato, religiosus S. J. exsequens testamentum ex sola provincialis aut superioris localis licentia.

Disputatio 26, n. 55. Quædam habentia negotiationis speciem suis prohibuit Societas Jesu.

Disputatio 37, n. 75, 74, 167, 168, 170, 172, 175, 176 in fin. Spectantia ad praxim judicialem in S. J.

Disputatio 39, n. 12. De vario obligationis gradu ex vario genere secreti (hæc ad secretum rationis conscientiæ facile accommodabuntur).

II. DE FIDE tomus unicus (qui tertius est operum Lugonis); Venetiis, 1751.

Disputatio 21, n. 68, 70. Saltem ab anno 1651, revocata est facultas legendi libros hæreticorum olim concessa Societati Jesu.

N. 150. Quædam facultas S. J. ex Pauli III Constitutione *licet debitum*.

III. DE SACRAMENTIS IN GENERE ET DE EUCHARISTIA tomus unicus (qui quintus est operum Lugonis; in tomo enim quarto, *de incarnatione* inscripto, nihil de rebus S. J. reperi); Venetiis, 1751.

Disputatio 20, n. 12. S. Ignatii de Loyola et primorum ejus Sociorum opinio super quæstione *an per se loquendo teneatur sacerdos aliquoties celebrare*.

N. 27, 51. Privilegia S. J. 1° circa horam, 2° circa locum missæ celebrandæ.

IV. DE PŒNITENTIA tomus unicus (qui sextus est operum Lugonis); Venetiis, 1751.

Disputatio 21, n. 29. Ab anno 1628 revocata est facultas olim concessa Societati Jesu ut sui religiosi semel approbati possent in itinere audire confessiones sine approbatione episcopi diœcesani.

Disputatio 25, n. 58. An ad sigillum confessionis pertineant virtutes manifestatæ in confessione ut melius innotescat animæ status.

N. 95. Decretum P. Aquavivæ circa notitiam habitam ex confessione.

N. B. *Alia multa ex isto Lugonis tomo omittimus quæ ad casus reservatos in Societate pertinent et sine negotio reperiri queunt.*

V. RESPONSA MORALIA tomus unicus (qui septimus est operum Lugonis); Venetiis, 1751.

Liber I, dub. 15. An in S. J. qui potest approbare oratorium ad celebrandum, possit dare facultatem celebrandi nocte natalis in aula, ubi construitur præsepe Dominicum.

Dub. 14. An facultas, de qua dubio præcedenti, delegari possit a provinciali, cujus nomine alius deputet, et approbet oratorium.

Dub. 27. An in S. J. confessarius ordinarius regularium possit eos absolvere a reservatis papæ.

Dub. 36. Utrum possit S. J. sacerdos assistere matrimonio, ubi nec est, nec umquam fuit ullus parochus.

Dub. 38. An possint S. J. religiosi assistere valide matrimonio suorum familiarium.

Liber II, dub. 9. De irregularitate cujusdam parochi e S. J. incitantis subditos ad occidendos aggressores.

Liber III, dub. 4. An generalis S. J. possit præcepto obligare subditum ad acceptandum episcopatum.

Dub. 5. An summus pontifex possit cogere S. J. religiosum suo præcepto ad acceptandum episcopatum.

Dub. 17, n. 4. Generalis S. J. noluit subditis communicare privilegium Leonis X (si quod est) ad mentalem officii recitationem.

Dub. 19. An in S. J. subditus possit et debeat obedire prælato, quando dubitat, an sit licitum id, quod præcipitur.

LIBER IV. CONTINENS DUBIA ALIQUA PERTINENTIA AD INSTITUTUM SOCIETATIS JESU.

Dubium 1. An qui post vota biennii e Societate dimittitur, et postea iterum recipitur, indigeat novitiatu novo.

2. De novitio qui per errorem dimissus fuit, et post sex dies receptus est, an possit continuare biennium suæ probationis.

3. De eo, qui petit dimitti e Societate, ut hæreditatem patrui ab intestato obtineret an potuerit valide dimitti, et hæreditatem acquirere.

4. An Societas prætendere possit hæreditatem ab intestato nomine professi qui ante professionem omnia sua jura cesserat collegio cuidam Societatis.

5. Cui acquiratur legatum relictum professo Societatis, qui ante professionem renuntiaverat omnia sua bona.

6. Quando aliquis e Societate ante professionem relinquit legatum cuidam collegio, an generalis possit post mortem testatoris illud acceptare.

7. Quid faciendum de eleemosyna annua relicta domui professæ Societatis Jesu.

8. An potuerit testator obligare collegium Societatis ad dandos domui professæ reditus annuos per viginti annos.

9. An collegium Societatis gravari possit a testatore ad dandos reditus annuos perpetuos domui professæ ad fabricam ecclesiæ a se fundatæ.

10. In quo respondetur ad quæsita nonnulla circa fructus horti suburbani, quem habebat domus professa Societatis.

11. Utrum domus professa Societatis domum sibi legatam possit vendere in solam vitam emptoris, ubi quid de venditione cum pacto retrovendendi.

12. De suppellectile congregationis parthenicæ; an, dissoluta congregatione, pertineat ad collegium Societatis.

13. An fuerit valida professio emissa ante tempus, quod generalis præscripserat.

14. An fuerit valida professio facta in manibus episcopi sæcularis ex commissione provincialis.

15. An habitus religiosus assumptus sit semper impedimentum essentiale ad ingressum in Societatem.

16. De homicidio non probato, an sufficiat ad dimittendum nondum professum in Societate.

17. De homicidio quodam casuali facto in defensionem, an fuerit impedimentum ad ingressum Societatis.

18. An professsio non lecta ex scripto, sed memoriter recitata, valida sit.

19. An concedi debeat secundum examen ei, qui in primo non fuit approbatus ad professionem.

20. Quid dicendum de suffragio examinatoris dicentis illum vix, aut ægre posse docere.

21. An sit valida professio in Societate facta ante solitam ætatem, et an jura antiquitatis debeant a die professionis computari, an vero a die ætatis completæ.

22. Quæ verba sufficiant ad peccatum reservatum contra votum obedientiæ, et quid, quando non dicuntur ipsi superiori immediate, sed per alium.

23. An possit generalis Societatis dimittere aliquem sub conditione reincidendi in obligationem votorum, si ad talem locum redierit.

24. De formula congregationis provincialis non observata, an reddiderit invalidam electionem subsecutam.

25. An incurrat pœnas ambitus, qui ambit pro persona incerta.

26. Utrum professus, legitime carceratus, sit ad congregationem provincialem vocandus, vel possit in ea eligi.

27. Utrum provinciales Societatis in India debeant, aut possint venire ad congregationem generalem.

28. An præpositus, vel rector possit sibi eligere confessarium, a quo absolvatur a reservatis.

29. Circa sensum regulæ prohibentis omnibus Societatis personis officia exsecutoris testamenti et procuratoris.

30. An possit generalis Societatis applicare missas suorum subditorum loco illarum, quas collegium aliquod ex testamento debebat.
31. Utrum possit generalis Societatis acceptare legatum rei immobilis alicui collegio relictum cum animo alienandi.
32. Quid faciendum sit de pecunia donata, et legata ad fundationem collegii, quando episcopus non consentit fundationi.
33. An convictores seminarii reputentur ut familiares Societatis in ordine ad recipienda sacramenta.
34. Quousque possint magistri Societatis tradere in scholis materias juris canonici.
35. De suffragio dubio in congregatione provinciali.
36. An possit professus S. J. sine præcepto summi pontificis assistere loco ordinarii in tribunali sancti officii.
37. Quid judicandum sit de professo Societatis fugitivo.
38. Continens quæsita aliqua circa judices conservatores Societatis.
39. An provinciales Societatis, et rectores seminariorum possint benedicere sacra ornamenta.
40. An possit erigi congregatio sodalium B. Virginis in loco, qui non sit sub dominio Societatis.
41. De professo Societatis transeunte ad alium ordinem, et inde postea ad clericos regulares S. Joannis Jerosolymitani.
42. Utrum generalis Societatis possit subdelegare provinciali facultatem concedendi licentiam ad legendos libros prohibitos.
43. De professione data ex errore commisso a secretario, qui litteras generalis scripsit.
44. Utrum testator excludens professum ab aliquo legato, censeatur excludere eum qui emisit vota simplicia in Societate.
45. An sine facultate sedis apostolicæ possit Societas ei, quem dimittit, cedere bona immobilia, quæ antea ab ipso per renuntiationem acceperat.
46. An ille, qui jam est plene emendatus, possit in Societate denuntiari prælato ut patri.
47. An consulens homicidium, ipso secuto, sit inhabilis ad ingrediendam Societatem.
48. Utrum privilegia Societatis concessa pro iis, qui mittuntur ad Indiam, competant iis, qui vel in India nascuntur, vel ibi Societatem ingrediuntur.
49. An possint, professionem in Societate emissuri, examinari ante finem studiorum.
50. Utrum legatus a latere possit uti privilegiis Societatis circa personas ejusdem Societatis, sicut possunt prælati Societatis.

Liber v, dub. 12, n. 17. Scholastici S. J. sunt simul vere religiosi et vere domini bonorum quibus nondum renuntiarunt.

Liber vi, dub. 7. An prælatus S. J. possit ex voto obedientiæ præcipere actus internos; et quo sensu professi voveant se audituros consilia generalis.

§ 7.

Georgius GOBAT s. j. obiit 1679.

OPERA MORALIA tribus voluminibus. In volumine primo quod inscribitur *tomi primi pars prima, Duaci,* 1701 sunt tractatus 1[us], 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 experientiarum theologicarum; in volumine secundo quod inscribitur *tomi primi pars secunda, Duaci,* 1700 (sic), sunt tractatus 9[us], 10, 11 experientiarum theologicarum; in volumine tertio quod inscribitur tomus secundus, Duaci, 1700 (sic), sunt tractatus quinque, quos, a prioribus quinque distinguendos, quoties proferam, toties addetur *Quin.* id est *Quinarii;* is enim titulus etiam est voluminis tertii operum moralium patris Gobat.

SPECTANTIA AD SOCIETATEM JESU IN INDICE RERUM ET VERBORUM TRIPLICIS VOLUMINIS GOBATIANI.

1° S. J. SPECIALIA CIRCA MISSAM, COMMUNIONEM, BREVIARIUM. Tract. 3, n. 156. Societatis sacerdotes sacrificantes ex obedientia pro defunctis, aut in gratiarum actionem, non tenentur totum sacrum applicare his intentionibus.

Tract. 3, n. 167. Possunt facere intentionem hodie pro tota vita valituram.

Tract. 4, n. 59 et seqq. Cur Societatis Jesu sacerdotes non soleant permittere communionem quotidianam.

Tract. 4, n. 61. Societas est passa persecutionem ob introductam frequentiorem communionem.

Tract. 4, n. 70. Societatis sacerdotes an peccent, si suos pœnitentes non moneant, ut communionem paschalem obeant in propria parochia.

Tract. 4, n. 81. Præbet Societas in episcopatu Brixinensi licite communionem paschalem quibuslibet.

Tract. 5, n. 613. Satisfaciunt præcepto ecclesiæ, qui ad litanias præcriptas certis diebus respondent, dum ante somnum recitantur more consueto.

Tract. 5, n. 636. Sæculares, qui in seminariis Societatis educantur, licite dicunt officia canonica de sanctis Societatis.

Tract. 5, n. 637. Sicut et illi, qui apud nos obeunt exercitia spiritualia. — Qui quidem obtinent indulgentiam plenariam.

Tract. 5, 689. Non utimur privilegio Leonis X de dicendis sola mente iis quæ jubentur in breviario dici submissa voce.

Tract. 5, n. 730. At utimur dato a Julio III respectu infirmorum.

Tract. 5, n. 914. Non vero alio Leonino, de officiis longioribus dicendis, quando non sumus occupati, dicendis autem minoribus quando occupati.

2° S. J. SPECIALIA CIRCA SACRAMENTUM POENITENTIÆ. Tract. 6, n. 294. Quo privilegio excipiamus confessiones etiam paschales.

Tract. 6, n. 292. Notabilis circa hanc rem casus.

Tract. 6, n. 318, 319. Societatis mos circa confessiones suorum generales, et alias.

Tract. 7, n. 103. Possumus in nostris magnis festivitatibus accersere sacerdotes etiam sæculares, qui sæculares absolvant a casibus reservatis.

Tract. 7, n. 104, *ultra medium*. Quæ dicantur nostræ festivitates.

Tract. 7, n. 337. In Societate non reservantur peccata nisi manifeste mortalia.

Tract. 7, n. 602. Nobis est vetitum docere hanc propositionem : *Moribundus, etsi nullum signum det, aut dederit contritionis, adeo ut sacerdos nesciat, nec prudenter putare possit, præcessisse aliquam confessionem, absolvi potest.*

Tract. 7, n. 603, 606. At non est idcirco nobis vetita praxis illius doctrinæ.

Tract. 7, n. 607. Sicuti neque vetat, quo minus absolvamus eos, qui non habent firmum propositum abstinendi a quærenda parva voluptate carnali.

Tract. 7, n. 660. Capucini, qui gaudent privilegio absolvendi quoscumque sæculares et regulares, nequeunt hoc uti respectu nostrorum hominum, nisi nostri superiores consentiant. Vide supra verba *Capucini*.

Tract. 7, n. 648 *ad finem*. Cum sumus itinerantes, possumus confiteri extraneo, si desit sacerdos e Societate.

Tract. 7, n. 655. Et dum facimus exercitia spiritualia extra ordinarium domicilium, possumus absolvi a reservatis, sed cum onere.

Tract. 7, n. 656. Cuinam confiteamur, quando in itinere divertimus ad aliquod collegium. — Et singulariter nostri superiores.

Tract. 7, n. 660. Quid si incidat tempus jubilæi.

Tract. 7, n. 664. Nostri superiores nequeunt deligere sibi proprios confessarios. — Etsi possint designare sacerdotem, etiam sæcularem, qui omnes suos subditos audiat.

Tract. 7, n. 665. Et quando mediatus superior non assignavit pro duobus ordinariis confessariis tertium, immediatus designabit. — Non tamen necessario statim sufficiet uni e duobus ordinariis absentibus alium. — Bulla Innocentii de constituendis duobus ordinariis, est stricte interpretanda.

Tract. 7, n. 684. Plura peccata reservantur in Societate, quam Clemens VIII permiserit aliis regularibus.

Tract. 7, n. 685. Videlicet quidquid est contra votum castitatis, quod in actum externum prodeat. — Explicatur hoc statutum.

Tract. 7, n. 687, 689. Explicatur, quo sensu prohibeamur docere, non esse reservatam seminationem discordiarum, nisi sequatur effectus.

Tract. 7, n. 688, 690. Item, docere eum, qui a reservato peccato cognito est in aliqua necessitate indirecte absolutus, non teneri se deinceps superiori sistere.

Tract. 7, n. 692. An teneamur sacramentaliter confiteri superiori ea, a quibus fuimus directe in itinere absoluti.

Tract. 7, n. 694. Nostri ordinarii confessarii non possunt nos absolvere a casibus pontificiis, esto possint ipsos sæculares.

Tract. 7, n. 695 et seqq. Quomodo intelligenda peculiaris facultas absolvendi a reservatis, *præterquam recidivos.*

Tract. 7, n. 698. Ordinarii nostri confessarii possunt erga nos uti votorum dispensationibus et commutationibus, sicut erga extraneos. — Et absolvere ab excommunicationibus statutis in ordinationibus generalibus.

Tract. 7, n. 698. Et absolvere in alio collegio illum, qui spectat adhuc ad idem collegium, ad quod ipse confessarius. Nequeunt tamen dispensare in irregularitatibus, aut legibus communibus ecclesiæ.

Tract. 7, n. 700, 701. Quo modo practice se geret confessarius nostrorum erga illum, qui venit ad ipsum rogaturus, ut confessarius ipse petat a superiore facultatem absolvendi se a reservato.

Tract. 7, n. 701, 102. Et singulariter, quando est unus e casibus, pro quorum absolutione deberet ipsi superiori nominari ipse pœnitens, et se sistere.

Tract. 7, n. 703, 727. Et quo modo loquetur cum superiore, ne hic ullo modo intelligat, quis sit reus.

Tract. 7, n. 704. In parvis domiciliis nostris potest ordinarius confessarius integre absolvere a reservatis, si intra mensem non sit adfuturus mediatus superior.

Tract. 7, n. 707. Superior tenetur stare judicio confessarii circa compulsionem ad se sistendum ipsi superiori.

Tract. 7, n. 712. Non supponitur autem dare ipsimet confessario facultatem faciendi se absolvi a casu, quem ipsemet incurrit, quando ipse confessarius non dicit suo rectori plus quam hæc verba : *Est in collegio aliquis indigens facultate reverentiæ vestræ pro absolutione.*

Tract. 7, n. 713, 714, 715. Quandonam vicerectores possit absolvere a reservatis vel dare facultatem.

Tract. 7, n. 714, 715. Et nominatim pater minister.

Tract. 7, n. 716 et seqq. Casu novo declaratur.

Tract. 7, n. 721, 723. Non debent nostri superiores esse difficiles in concedenda facultate in reservata.

Tract. 7, n. 721. Quandonam teneatur sub mortali dare.

Tract. 7, n. 726. Sufficit apud nos si confessarius dicat superiori : *Peto potestatem absolvendi aliquem a reservatis, quæ neque religioni, neque alteri, aut ipsimet pœnitenti, sunt allatura damnum.*

Tract. 7, n. 728. Attendat autem ipse confessarius ad circumstantias temporis, et alias quæ arcebunt, vel promovebunt periculum indirectæ manifestationis.

Tract. 7, n. 730 et seqq. Solvitur nova hæc quæstio : *Quid faciet confessarius nostrorum si pœnitens nolit se manifestare superiori in casibus, in quibus jubemur nos manifestare.*

Tract. 7, n. 732, 733. Ordinatio jubens illam manifestationem, quomodo intelligenda.

Tract. 7, n. 707, 730, 737. Et quo modo superior et confessarius simul conferre debeant de modo tractandi illum; qui non vult ullo modo nominari.

Tract. 7, n. 738. Proponitur grave dubium.

Tract. 7, n. 734, 722. Potest utique evenire casus, in quo lex naturalis obliget pœnitentem ad se sistendum superiori.

Tract. 7, n. 791. Etiam directe absoluti tenemur quandoque nos sistere (mediate) superiori pro alia directa absolutione.

Tract. 7, n. 876. Quo modo intelligendum quoddam nostri patris generalis Claudii decretum de usu notitiæ confessionis.

Tract. 7, n. 724, 859. Superiores, ad quos defertur casus reservatus, non possunt adhibere remedium, nisi salvo sigillo.

3° S. J. SPECIALIA CIRCA SS. ORDINES ET EXTREMAM UNCTIONEM. Tract. 8, n. 421. Gaudemus privilegio nostros novitios quoquo mittendi pro ordinibus extra diœcesim.

Tract. 8, n. 426. Et suscipiendi ordines extra tempora, et non servatis interstitiis.—An et illi participative, qui habent communicationem omnium privilegiorum nostrorum. — Declaratur vero casu.

Tract. 8, n. 475. Etiam in festis solius chori possumus promoveri ad ordines. — Idque factum non semel.

Tract. 8, n. 464. Et quidem tribus diebus festivis non interpolatis. — Quod privilegium aliis est incommunicabile.

Tract. 8, n. 644. Nostri scholares, etsi non professi promoventur cum titulo paupertatis ad S. Ordines.

Tract. 8, n. 645. Et primi nostri decem patres fuerunt, etsi necdum religiosi, promoti sub hoc titulo.

Tract. 8, n. 719. Nostri superiores fruuntur perampla potestate dispensandi cum suis subditis super irregularitate.

Tract. 8, n. 864. Quali erga sæculares extreme ungendos intra septum collegii. — Singulariter circa obeuntes exercitia spiritualia.

Tract. 8, n. 866. Quali erga convictores et seminaristas.

4° J. S. SPECIALIA CIRCA MATRIMONIUM. Tract. 9, n. 148. Vota simplicia, quæ edimus, dirimunt matrimonium contrahendum. — Idque ex sola juris particularis dispositione. — Ea vota efficiunt nihilominus verum religiosum.

Tract. 9, n. 149, 150. Et statum illum non conditionatum, sed absolutum. — Probatur late contra neotericum thomistam.

Tract. 9, n. 150. Nequimus votis talibus illigatos solvere, nisi ex causa tum justa, tum justissima.

Tract. 10, n. 652. Possumus quoad petitionem debiti conjugalis dispensare cum conjuge obstricto voto.—Et universim in omnibus votis, in quibus episcopus ex ordinaria potestate.

Tract. 9, n. 725. Quo modo dispensamus in quibusdam dirimentibus impedimentis. Plura vide verb. *regularis, num.* 6.

5° S. J. VOTA. Tract. 11, n. 26. Vota, quæ professi Societatis emittunt post professionem solemnem sunt simplicia. — Cur sint insolubilia.

Tract. 11, n. 29. Simplicia nostrorum scholasticorum non efficiunt statum conditionatum.

Tract. 11, n. 112, 113. Ignorantia versans circa vota simplicia Societatis, æque parum irritat ea, ac irritat versans circa solemnia.

Tract. 11, n. 115. Etsi alia vota simplicia comparentur cum sponsalibus, non tamen recte illa quæ emittimus post biennium novitiatus.

Tract. 11, n. 180. Renovatio votorum, quam usurpat Societas, non adfert novum vinculum.

Tract. 11, n. 284. Qualia peccata repugnantia castitati reserventur in Societate.

Tract. 11, n. 351. Quatenus dispensemus in voto castitatis perpetuæ.

Tract. 11, n. 959. Omnia et singula contenta in nostris Constitutionibus, sunt a tribus pontificibus confirmata.

6° S. J. SPECIALIA CIRCA RES MULTAS ET VARIAS. Tract. 1 quin., n. 165. Ejus scriptores plerique, multo autem plures alii defendunt dogma de licito usu cujuslibet opinionis certo probabilis practice.

Tract. 1 quin., n. 218. Societatis Jesu scriptores calumniose insimulantur damnatæ laxitatis.

Tract. 2 quin., n. 290 et seqq. Societatis doctores nominantur, qui præclare scripserunt de materiis juridicis, et tamen non audiverunt scholas juristarum.

Tract. 2 quin., n. 245. Pius V studuit ejus propagationi. — Quanti eam fecerint S. Carolus Borromæus et Pius IV.

Tract. 2 quin., n. 516 et seqq. Quousque possint magistri Societatis tradere in scholis materias canonicas.

Tract. 3 quin., n. 217. Superiores Societatis solent tempore jubilæi publicare in refectorio, se curaturos, ut detur eleemosyna pro omnibus.

Tract. 3 quin., n. 32, *in appendice* 2, *litt. aa.* Quos superiores soleat habere in collegiis.

Tract. 3 quin., n. 32, *in appendice* 2, *litt. ee.* P. Minister nullam apud nos spiritualem jurisdictionem habet per se loquendo.

Tract. 4 quin., n. 64, *in appendice.* Religiosus Societatis absque consensu superioris nequit uti potestate legendi libros prohibitos, etsi concessa a delegato apostolico. — Declaratur facti specie.—Nullo privilegio possumus uti absque consensu superiorum.

Tract. 3 quin., n. 32, *in appendice litt. g.* Caute legendus Alviset scribens de nobis.

Tract. 3 quin., n. 33 et seqq. Proponitur, et exponitur quoddam Breve Innocentianum, quo conceditur personis Societatis indulgentia in forma jubilæi.

Tract. 3 quin., n. 198. An pro communione generali, quam celebrat quot mensibus Societas, possit designari oratorium convictorii. — An omnia oratoria existentia extra urbem, in qua Societas celebrat primario illam communionem.

Tract. 3 quin., n. 226. An ejus religiosis liceat tempore jubilæi eligere confessarium quemlibet. — Qua moderatione utendum.

Tract. 3 quin., n. 276. Confessarii illius non solent pœnitentibus dare schedam testantem, eos fuisse absolutos ab hoc aut illo peccato aut censura notoriis et reservatis.

Tract. 3 quin., n. 364, *in appendice litt. ss.* Societatis vota substantialia sunt plura quam quatuor. — Nullum horum est per bullam jubilæi commutabile.

Tract. 3 quin., n. 364, *in appendice litt. tt.* Repellitur Pasqualigi temeritas.

Tract. 4 quin., n. 336. Societatis superiores possunt pro libitu indulgentias, pro festo Annuntiationis datas sodalitatibus annuntiatæ, transferre, quando transfertur festum.

Tract. 4 quin., n. 549. An indulgentiæ concessæ emittentibus professionem prosint religiosis Societatis emittentibus tria simplicia vota in fine novitiatus.

Tract. 4 quin., n. 568. Quas indulgentias concesserit Gregorius XIII frequentantibus scholas et ecclesias Societatis.

Tract. 4 quin., n. 571. Aut frequentantibus Sacramenta in iisdem ecclesiis.

Tract. 4 quin., n. 667. Quinam censeantur frequentare. Vide verb. *Sacramenta.* Societatis privilegia non censentur esse efficaciter revocata nisi revocatio intimetur superioribus.

Tract. 4 quin., n. 669. Et revocatio fiat modo valde extraordinario.

Tract. 4 quin., n. 1, 49. Societatis regulam de mortificationibus manifestandis superiori commendat Petrus Navarra.

Tract. 5 quin., n. 50. Suis religiosis non permittit eos defectus suorum deferri ad superiores, qui sunt manifestati secreto, et consilii causa.

Tract. 23 quin., n. 120. Qualia de jesuitis spargant in locis remotis a catholicis hæretici.

Tract. 23 quin., n. 121. Quo modo hæc mendacia profuerint tempore belli Suecici jesuitis germanis.

Tract. 33 quin., n. 122. Gaudet Societas privilegio dispensandi quoad usum carnium cum uxoribus et famulis hæreticorum.

Tract. 33 quin., n. 119. Quandonam videatur singulariter utendum hoc privilegio.

Tract. 40 quin., n. 21. Defenditur contra Lezanam ejus privilegium, quo generales Societatis possunt etiam non doctoribus dare potestatem expediendi litteras pœnitentiariæ.

Tract. 40 quin., n. 14. Prohibet Societas suis, ne sint testes instrumentarii.

Tract. 40 quin., n. 149, 150. Nec in aliis causis, nisi in iis, quæ ad religionem catholicam pertinent.

Tract. 40 quin., n. 150. Quo casu possit superior Societatis dare, et non dare potestatem testificandi in causa civili.

Tract. 42 quin., n. 230. Quid statuat contra illos, qui temere denuntiant aliquem apud superiorem. — Delatores temerarios punit graviter pro ratione delicti.

§ 8.

Ernricus PIRHING s. j. obiit ante annum 1700.

JUS CANONICUM IN QUINQUE LIBROS DECRETALIUM DISTRIBUTUM, NOVA METHODO EXPLICATUM; tomis quinque *juxta exemplar Delingæ* [editum ann. 1674-1678], *superiorum permissu;* 1722. Additur in frontispicio tomi primi et secundi *Formis academicis, per Joannem Federle;* in frontispicio tomorum tertii, quarti et quinti *per Joannem Michaelem Spörlin.*

Liber. III, tit. 13, versu *Ceterum in religione*, et n. 47. Super alienatione bonorum privilegia S. J. olim concessa, deinde revocata.

Tit. 26, n. 49, 58, 59. Circa testamenta, hereditates et legata, quid competat personis et domibus jure proprio S. J.

Tit. 31, n. 4. Scholastici S. J., quamvis retineant dominium, non carent paupertate requisita ad essentiam status religiosi.

Tit. 31, n. 6, versu *Ex quo infertur.* Injustus non est contractus, quo in S. J. quidam religiosi se obligant in perpetuum, quin Societas ipsis eodem modo se obliget.

Tit. 31, n. 10, 11. Tribus votis simplicibus quædam membra S. J. constituuntur vere religiosi, non tantum ex privilegio, sed ex natura status.

Tract. 31, n. 13. In votis simplicibus S. J. est sufficiens traditio et ecclesiæ acceptatio ut inde sequatur mutatio status.

Tit. 31, n. 16. De jure ecclesiastico ad statum vere religiosum voti solemnitas requirebatur a tempore S. Gregorii I ad tempus, quum approbata est Jesu Societas.

Tit. 31, n. 17, versu *Infert tertio.* Vota scholasticorum et coadjutorum formatorum S. J. non sunt conditionata simpliciter, sed secundum quid.

Tit. 31, n. 23. Ordo mendicans est Societas Jesu, etiam prout complectitur scholasticos degentes in collegiis quæ reditus habent.

Tit. 31, n. 25. Regula S. J. est una e tribus approbatis post quatuor, regulas antiquiores.

Tit. 31, n. 27, versu *Notandum tertio.* In S. J. sine dispensatione generalis novitii non possunt admitti ante annum decimum quintum expletum.

Tit. 31, n. 73. In S. J. non vacant beneficia novitiorum durante probationis biennio.

Tit. 31, n. 84. Decretum Tridentini non obstat quo minus candidati et novitii valide bonis suis renuntient in Societate Jesu secundum ipsius Constitutiones.

Tit. 31, n. 94. Emissio votorum biennii in S. J. dici potest professio late sumpta.

Tit. 31, n. 134. In S. J. omnis potestas admittendi ad vota religiosa est privative in generali et in ejus delegatis.

Tit. 31, n. 151. Scholastici S. J. possunt vi juris communis reclamare contra vota biennii invalida.

Tit. 31, n. 168. Societatis Jesu privilegia ne sui religiosi sine generalis facultate ad alios ordines transeant.

Tit. 32, n. 47. Matrimonium ratum præcedens dirimitur per professionem solemnem trium vel quatuor votorum in S. J.; sed non dirimitur per vota sive scholarium sive coadjutorum formatorum.

Tit. 34, n. 4. In S. J. matrimonium subsequens dirimitur, votis biennii, quæ tamen manent simplicia.

Tit. 34, n. 29. Circa votorum prius emissorum obligationem quid efficiant posteriora biennii vota in S. J.

Liber IV, tit. 6, n. 26. Effectus votorum biennii in S. J. respectu vinculi matrimonialis.

§ 9.

ÆTTINGANUS anonymus s. j. scripsit circa 1700.

CAPITA OETTINGANA DE JURE SOCIETATIS JESU ab anonymo Societatis ejusdem scriptore concinnata inter 1697-1710; a Paulo Guéau de Reverseaux sacerdote recognita, atque

appendice et notis aucta, ineunte anno 1858, Lugduni, e prelo autographico residentiæ S. J., via dicta Sala, n. 14. 1859.

Præfatio editoris (*ubi satis multa de legibus pristinæ et restitutæ S. J.*) incipit hoc modo : « I. Quibuscumque numine propitio contigit ut in regularem ordinem restitutæ » Societatis Jesu cooptarentur, apud eos commendatissima solent esse veterum S. Ignatii » alumnorum facta, dicta, scripta. Sic enim existimant, quoties ejus generis aliquid nan- » ciscuntur, se tamquam filios a parentibus, fratres a fratribus, a magistris discipulos, » foveri, suscipi, edoceri. Jam autem e divite illa patrum nostrorum hæreditate exstabat » in hodierna Germaniæ superioris provincia liber ms. de rebus ad religiosas instituti » nostri leges pertinentibus. Neque vero manuscripti commoditas Germanos socios latuit, » quibus etiam nihil fiebat optatius quam ut latissime pateret ejus utilitatum communi- » catio. Itaque, et apographum aliquod in Gallicæ olim provinciæ usus exarandum cura- » runt; et, ipsis libentissime assentientibus, quo longe plura editionis nostræ exempla » prodeant, artem autographicam adhibere modo permittimur. »

N. B. *A pluribus exscribendis abstinemus, quia volentem non latebunt quia ex nova illa editione codices ad quinquagesimum prodiere.*

INDEX CAPITUM ET PARAGRAPHORUM QUIBUS CONSTAT CAPITA OETTINGANA.

§ 4. An accipere aliquid pro ministeriis sit contra votum paupertatis, an solum contra Constitutiones.

§ 5. De oblationibus a templis nostris arcendis.

Caput VI. DE DENUNTIATIONE DELICTI IN SOCIETATE.

§ 1. Quid et quotuplex sit denuntiatio, et quo modo præcepta.

§ 2. Quæ denuntiatio delicti locum habeat in Societate.

§ 3. Quæ sint in hac re partes denuntiantis.

§ 4. Quæ sint partes superioris in denuntiatione paterna.

Caput VII. SOCIETAS JESU ORDO MENDICANS.

§ 1. Requisita ad ordinem mendicantem.

§ 2. Varietas ordinum mendicantium.

§ 3. An Societas Jesu sit ordo mendicans.

§ 4. An Societas hodie sit incapax bonorum immobilium.

Caput VIII. DE NEGOTIIS ALIENIS.

§ 1. Quæ dicantur in Societate negotia aliena et cur prohibeantur.

§ 2. An nullo casu liceat negotium alienum suscipere.

§ 3. Exempla negotiorum prohibitorum ac alienorum a Societate.

§ 4. De tractatione rerum politicarum et ad status rationem pertinentium.

Caput IX. DE NEGOTIATIONE.

§ 1. Quid sit negotiatio et quo modo interdicta.

§ 2. Quænam illa sint quæ in Societate speciem habent negotiationis.

Caput X. DE CURA MULIERUM RELIGIOSARUM IN SOCIETATE.

§ 1. An expediat curam mulierum religiosarum suscipi a religiosis viris.

§ 2. Quæ sit mens, quis usus Societatis, in auxilio religiosis mulieribus impendendo.

Caput XI. DE RATIONE CONSCIENTIÆ.

§ 1. Mens de hac Societatis.

§ 2. Materia seu objectum rationis conscientiæ.

§ 3. De modo dandi atque accipiendi rationem conscientiæ.

§ 4. Cui reddi debeat ratio conscientiæ.

§ 5. De secreto rationis conscientiæ.

§ 6. Quousque uti superior possit notitia ex ratione conscientiæ hausta.

§ 7. Objectiones contra rationem conscientiæ.

Caput XII. DE DIMISSIONE EX SOCIETATE.

§ 1. De potestate dimittendi Societatis.

§ 2. De causis dimissionis.

§ 3. De petentibus dimissionem e Societate.

§ 4. Varia de dimittendis ex Societate.

§ 10.

CLAUDIUS LA CROIX S. J. OBIIT 1714.

THEOLOGIA MORALIS tomis duobus; Coloniæ (sic), 1757.

SPECTANTIA AD SOCIETATEM JESU IN INDICE RESOLUTIONUM OMNIUM (POST OPERIS LIBRUM OCTAVUM) AUCTORE P. LEONARDO COLENDALL S. J., VERBO SOCIETATIS JESU.

1° S. J. GENERALIS QUO MODO, ET QUAS FACULTATES REVOCET, COMMUNICET, EXERCEAT. Lib. 6, part. 2, n. 1591. Societatis Jesu generalis initio sui regiminis revocans facultates, gratias, privilegia ab antecessoribus suis concessa, non intelligitur de facultate absolvendi, dispensandi etc.

Lib. 4, part. 2, n. 1933. Societatis Jesu generalis dispensare potest cum suis in oratione horarum, et obligationem infirmorum in aliud opus pium commutare.

Lib. 6, part. 2, n. 1383. Etiam potest legata suorum commutare ex uno usu ad alium.

Lib. 6, part. 3, n. 893. Idem potest suis in remotissimis infidelium terris degentibus dare facultatem dispensandi cum illis, qui ab infidelitate conversi sunt, et prius in

gradibus non licitis, lege tamen divina non prohibitis, matrimonia contraxerant, ut in eisdem manere possint.

2° S. J. PROVINCIALES QUAS FACULTATES HABEANT EXERCENDAS AUT COMMUNICANDAS. Lib. 6, part. 2, n. 275. Societatis Jesu provinciales possunt, nullius licentia requisita, erigere oratoria privata.

Lib. 6, part. 2, n. 1584. Iidem possunt cum ingredientibus Societatem in voto religionis alterius etiam strictioris dispensare.

Lib. 6, part. 2, n. 1588. Iidem possunt per se vel alios nostris dare facultatem dispensandi ad petendum debitum cum illis qui consanguineum vel consanguineam sui conjugis post matrimonium carnaliter cognoverit.

3° S. J. SUPERIORUM LOCALIUM OBLIGATIO CIRCA NOTITIAM EX CONFESSIONE, AUCTORITAS DISPENSANDI, ETC.; EORUM PRÆCEPTA. Lib. 6, part. 2, n. 1933, 1977. Societatis Jesu superiores non possunt uti notitia in sola confessione accepta ad gubernationem subditi; ad sui tamen ipsorum gubernationem ea probabilius uti possunt, si usus illius non indicat notitiam peccati.

Lib. 6, part. 2, n. 1583. Idem possunt cum suis dispensare circa jejunia, et cibos vetitos.

Lib. 6, part. 2, n. 353, 406. Etiam habent facultatem benedicendi vasa sacra.

Lib. 6, part. 2, n. 1597. Item reconciliandi suas ecclesias, cœmeteria, et oratoria polluta.

Lib. 6, part. 2, n. 406. Potest iis etiam committi facultas benedicendi campanas pro ecclesiis.

Lib. 6, part. 2, n. 1585. Iidem confessarii nostri ordinarii possunt nostris relaxare quælibet juramenta, si fiat sine præjudicio tertii.

Lib. 6, part. 3, n. 978; lib. 6, part. 2, n. 1587. Possunt pariter superiores communicare facultatem aperiendi litteras apostolicas easque exsequendi alicui de Societate non doctori.

Lib. 1, n. 566. Eorum præcepta non expirant morte eorum, quia per potestatem legislativam eis specialiter tribuitur stabilitas.

4° S. J. MINISTRI. Lib. 4, n. 144. In Societate Jesu ministri communiter possunt dare veniam pro medio imperiali aut ad rem illius pretii, quod tamen pendet a voluntate superioris.

5° S. J. CONSERVATORES. Lib. 6, part. 2, n. 1592. Societatis conservatores possunt in manifestis injuriis et violentiis etiam per censuras et pœnas ecclesiasticas procedere contra vicarios generales episcoporum, etc.

6° S. J. SACERDOS QUID PRÆSTARE DEBEAT CIRCA MISSAM. Lib. 6, part. 2, n. 359. Sacerdos Societatis Jesu debet celebrando missam mediam horam ad altare impendere.

Lib. 6, part. 2, n. 201. Non satisfacit celebrando pro defunctis per anticipationem, quando mortui necdum sunt.

Lib. 6, part. 2, n. 168. Societatis Jesu sacerdos, per se loquendo, non peccat omittendo missas quandoque præscriptas etc.

Lib. 6, part. 2, n. 146. Idem non potest pro se vel pro alio acceptare stipendium ratione missarum quas legit. Potest gratis legere missas et rogare offerentem, ut pecuniam liberaliter ad hanc vel illam piam causam applicet. — Pecunia oblata pro missis a superioribus Societatis admitti potest et sacra legi ex gratitudine.

7° S. J. RELIGIOSUS QUID POSSIT EX PRIVILEGIO CIRCA CELEBRATIONEM; QUO MODO SE GERAT CIRCA SACRAMENTA, CASUS RESERVATOS, USUM PRIVILEGIORUM. Lib. 6, part. 2, n. 229. Societatis Jesu sacerdos potest a superioribus accipere facultatem, itineris vel alterius legitimi impedimenti causa, legendi sacrum infra primam.

Lib. 6, part. 2, n. 237. Etiam potest bis aut sæpius eodem die celebrare, si a parocho habente plures parochias, ideoque potente sæpius celebrare, rogetur.

Lib. 6, part. 2, n. 255, a n. 173. Potest inter missiones cum venia generalis vel provincialis celebrare in altari viatico ubique gentium, etiam in castris militum, modo loca, etsi communia et prophana, tuta et honesta sint.

Lib. 6, part. 3, n. 892. Non videntur posse dispensare in foro conscientiæ cum illis qui in locis, in quibus *Trid.* receptum est et non servatum ab aliquibus, induci non pos-

sunt ut illicite contractum matrimonium iterum contrahant, servata forma Tridentini : nec dispensare posse in primo gradu matrimonium contractum, etc.

Lib. 6, part. 1, n. 274. Non habent facultatem baptizandi sine parochi licentia.

Lib. 6, part. 2, n. 1688. Petens a superiore facultatem in genere pro aliquo absolvendo a reservato, ordinarie ipse pro se uti non potest.

Lib. 6, part. 2, n. 1574. Iis varia privilegia et facultates variæ etc. a sancta sede concessa sunt, quibus licite et valide uti non possunt, nisi in quantum illis a præposito generali fuerint communicatæ.

8° S. J. CONFESSARIUS QUANDO ET QUIBUS POSSIT ABSOLUTIONEM, DISPENSATIONEM, VOTORUM COMMUTATIONEM IMPERTIRI. Lib. 6, part. 2, n. 1576. Non possunt audire confessiones sæcularium ubivis locorum; nec quorumcumque Christi fidelium undecumque venientium, nisi approbationem vel licentiam habeant ab ordinariis locorum.

Lib. 6, part. 2, n. 1582, 1611. Possunt absolvere a casibus extra Bullam Cœnæ papæ reservatis, et consequenter etiam a sententiis, censuris, et pœnis ecclesiasticis ex illis resultantibus.

Lib. 6, part. 2, n. 1580, a n. 1618; lib. 7, n. 142. Non videntur per se loquendo, posse absolvere a casibus qui vere sunt Bullæ Cœnæ; a quibus tamen in partibus infidelium remotissimis ex quibus non datur recursus Romam, absolvere possunt.

Lib. 6, part. 3, n. 718. Qui habent potestatem familiaribus suis administrandi omnia sacramenta, non tamen valide assistunt eorum matrimonio.

Lib. 6, part. 3, n. 934, 978. Societatis Jesu confessarii ex commissione sui superioris possunt aperire et exsequi litteras seu rescripta S. Pœnitentiariæ.

Lib. 3, part. 1, n. 531. Habent quoque facultatem commutandi vota non reservata.

Lib. 6, part. 3, n. 1585. Possunt etiam commutare vota jurata, dummodo commutatio non fiat in præjudicium tertii, exceptis ultramarinis, Petri et Pauli de Urbe, S. Jacobi in Compostella, castitatis et religionis.

Lib. 6, part. 3, n. 1586. Non possunt ordinarie dispensare in votis illis, in quibus possunt episcopi.

9° S. J. PRIVILEGIA DUBIA. Lib. 6, part. 3, n. 1590 ad 1592. Religiosi S. J. varias facultates et privilegia non videntur habere, donec de illis constet, v. g. absolvendi eos, qui majores ordines susceperunt in excommunicatione, nec eos qui plures canonicatus aut beneficia curata possident; nec dispensandi in fructibus male perceptis cum illis qui per simoniam ignoratam beneficia obtinuerunt; nec gaudendi privilegiis collegiorum in prædiis rusticis, etc., quæ ad eos spectant; nec eligendi conservatores, si episcopus urgeat observationem decretorum *Trid* in iis, in quibus per *Trid.* vel papam exempti subjiciuntur episcopi jurisdictioni et correctioni, etc.

10° S. J. RELIGIOSORUM CONFESSIO. Lib. 6, part. 3, n. 1533. Societatis Jesu religiosos quilibet sacerdos a venialibus absolvere potest.

Lib. 6, part. 3, n. 1524. Itinerantes socio suo ejusdem ordinis confiteri debent; quod si non adsit ejusdem ordinis confessarius, possunt confiteri cuivis etiam non regulari. Si divertant ad domum aliquam sui ordinis, tenentur confiteri vel socio vel ordinariis confessariis illius domus etc.

Lib. 6, part. 3, n. 1464. Ab iis etiam tempore jubilæi sine superioris consensu eligi non potest confessarius extraneus : cui privilegio tamen pontifices derogare possunt.

11° S. J. RELIGIOSIS QUID COMPETAT CIRCA HORAS CANONICAS, SACROS ORDINES, MINISTRATIONEM EUCHARISTIÆ. Lib. 4, n. 1186. Nondum in ordinibus constituti non obligantur ad horas recitandas.

Lib. 6, part. 2, n. 2194, 2304. Cum facultate suorum superiorum ad sacros ordines promoveri possunt a quolibet episcopo absque ullo examine et interstitiis, etiam tribus diebus continuis.

Lib. 6, part. 2, n. 2193; lib. 6, part. 1, n. 633. Possunt a dominica palmarum usque ad dominicam in albis, excepto die Paschatis, ministrare publice eucharistiæ sacramentum.

12° S. J. RELIGIOSORUM TESTAMENTA, DISPOSITIO BONORUM, RENUNTIATIONES HÆREDITATIS, PRAXIS CIRCA PAUPERTATEM ET OBEDIENTIAM. Lib. 3, part. 2, n. 1153; lib. 4, n. 103. Post emissa

vota simplicia valide testamentum condere possunt, sed non licite absque superiorum licentia.

Lib. 4, n. 103, 142. Tale tamen testamentum est a superiore irritabile, quamdiu testator vivit.

Lib. 4, n. 142. Si jubeantur de bonis suis disponere peccant contra paupertatem, si id sine causa detrectent.

Lib. 3, part. 2, n. 1145. Specialiter prohibentur esse exsecutores testamentorum.

Lib. 3, part. 2, n. 1123. Societatem Jesu ingredientes ante et post ingressum faciunt renuntiationes et donationes validas, si fiant juxta ejus Constitutiones. Vide *Renuntiatio hæreditatis.*

Lib. 4, n. 144. Veniam generalem habent ad varia, v. g. ad scripta mutuanda vel donanda, ad ferendum sua ad sartorem et sutorem resarcienda etc.

Lib. 4, n. 143. Illicitum eis est pecuniam sibi oblatam relinquere depositam apud alium, penes quem pecuniæ dominium remaneat, vel eam apud se habere, ita ut dominium spectet ad alium, quamvis ea uti nolit, nisi petita venia a superiore.

13° S. J. RELIGIOSORUM DIMISSIO, EGRESSUS, TRANSITUS AD ALIOS ORDINES. Lib. 6, part. 2, n. 2196. Si ex uno collegio mittantur ad aliud parere tenentur.

Lib. 4, n. 57. Peccant mortaliter si non adhibeant diligentiam in cavendis defectibus, ob quos se dimittendos vel ejiciendos prævident.

Lib. 4, n. 57. Scholasticus qui pravis moribus de industria dimissionem extorsit, vel falsis allegationibus eam impetravit, non est liber a votis.

Lib. 4, n. 193. Quicumque ad ordinem laxiorem transiens ad varia redditur incapax.

Lib. 4, n. 194. Non licet amplius eis transire ad alium ordinem, nequidem carthusianorum, sine facultate generalis, qui etiam professos mittere potest ad quemvis alium ordinem, cum consensu tamen superiorum loci illius, ad quem destinabuntur, non tamen ad ordines militares vel hospitalarios.

Lib. 4, n. 196. Si quis cum venia ad alium ordinem transierit, et in eo professus sit, ac postea redeat ad sæculum, Societas contra illum ut apostatam agere potest.

Lib. 4, n. 206. A Societate Jesu transeuntes ad alium ordinem sine licentia puniri possunt ut apostatæ.

Lib. 5, n. 207. Peccant probabiliter et excommunicantur temere dimittentes habitum.

14° SOCIETATIS JESU DOCTRINA; GRATIÆ QUÆDAM PRÆSERTIM PRO MEDICINÆ PERITIS, MISSIONARIIS, NOVITIIS, LAICIS. Lib. 4, n. 171. Medicinæ periti mederi possunt, si alii desint et per se ipsos non faciant adustionem.

Lib. 1, n. 469. Opinionum laxitas et novitas est eis inhibita.

Lib. 1. n. 166. Illorum moralis non est corrupta.

Lib. 3, part. 1, n. 911. Illis omnibus prohibitum est docere quod detur parvitas materiæ in venerea.

Lib. 1, n. 269. Auctores eorum fere omnes docent licitum esse sequi opinionem probabilem relicta probabiliore.

Lib. 4, n. 152. Missionarii, quamvis sint professi, possunt habere reditus.

Lib. 6, part. 2, n. 1359. Illi in missionibus easdem indulgentias habeat et publicare possunt quas habet Societas.

Lib. 4, n. 14. Professurus debet complevisse annum 33, ante quod tempus tamen valida est professio; quæ videtur esse invalida, si fiat ante diem a generali designatum, ex cujus tamen voluntate fit valida adveniente die designato, si permaneat voluntas illius qui professus est.

Lib. 6, part. 2, n. 2237. Novitius gaudet privilegiis ordinis, et si habeat alia requisita, potest ex licentia superiorum ordinari, sicuti etiam professus.

Lib. 6, part. 2, n. 359. Sacristæ eorum laici ex venia superiorum licite tangunt vasa sacra, corporalia, purificatoria etc. Sacerdos tamen primo corporalia et purificatoria et pallas abluit.

15° S. J. CASUS RESERVATI. Lib. 6, part. 2, n. 1667. In Societate Jesu præter undecim casus clementinos reservantur specialiter decem; quæ, cum manifeste erunt mortalia, et in actum exteriorem prodierint, reservantur superiori domus vel collegii. Jam post

decretum Clementis VIII nequidem generalis potest reservare aliquot peccatum auctoritate propria, nisi supposita discussione et consensu congregationis etc.

Lib. 6, part. 2, n. 1678. Si Societatis Jesu religiosus a reservato, pro tali cognito, ex necessitate aliqua indirecte sit absolutus, teneretur se postmodum sistere superiori suo, ut ab eo vel de ejus licentia directe absolvatur.

Lib. 6, part. 2, n. 1680. Superiores locales per quemcumque ex ordinariis domus suæ confessariis a reservatis absolvi possunt, etc.

Lib. 6, part. 2, n. 1681. Si confessarius bona fide dubitet, an mortale sit, quod proponitur, potest ab eo absolvere, quamvis ex genere suo sit reservatum; nec postea repetenda est confessio.

Lib. 6, part. 2, n. 1682. Provinciales et superiores locales, quamvis non possint sibi designare quoscumque confessarios pro absolutione a suis reservatis, possunt tamen pro subditis suis ab illis absolvendis, etiam non Societatis, sacerdotes designare. Casus aliqui in Societate reservati quo modo intelligendi. Vide *Reservatio casuum*.

16° S. J. PRIVILEGIA ALIA REVOCATA, ALIA VIGENTIA PRÆSERTIM PRO MISSIS ET OFFICIO DIVINO. Lib. 1, n. 850. Societatis Jesu privilegia vivæ vovis oraculo concessa, sunt revocata. Vide *Privilegium*.

Lib. 1, n. 861. Concessæ tamen indulgentiæ vivæ vocis oraculo post collegiorum visitationem adhuc valent.

Lib. 1, n. 862. Concessa privilegia vivæ vocis oraculo plura sunt.

Lib. 6, part. 2, n. 526. Probabiliter adhuc viget privilegium altaris pro liberanda anima.

Lib. 6, part. 1, n. 635. Habetur privilegium expressum pro famulis domesticis ut illi præcepto communionis paschalis satisfaciant in templo Societatis.

Lib. 6, part. 2, n. 1557, 1576. Festum S. Francisci Xaverii, si incidat in dominicam primam Adventus, cum indulgentiis transferri potest in diem lunæ proxime sequentem.

Lib. 4, n. 1248. Item de S. Ignatio omni septimana missa celebrari et recitari officium sub ritu semiduplici extra Adventum et Quadragesimam die non impedita festo duplici vel semiduplici; non tamen in feriis quatuor temporum, nec in vigiliis, nec in feria secunda rogationum, nec in ea feria, in qua reponendum officium dominicæ.

Lib. 6, part. 2, n. 575. In Societatis Jesu ecclesiis missa de Martyribus Japonensibus legi potest festo eorum die, etiam a sacerdotibus sæcularibus : ad talem tamen missam ne quidem S. J. sacerdotes obligantur, sicuti obligantur ad missam de B. Aloysio, et festum Martyrum Japonensium transferre possunt.

Lib. 4, n. 1249. Etiam de festo B. Aloysii incidente in dominicam, probabiliter possunt in templo Societatis sacerdotes sæculares celebrare, non tamen de eo horas legere.

Lib. 6, part. 2, n. 576. Societas Jesu in festis propriis S. P. Ignatii, S. Francisci Xaverii, S. Francisci Borgiæ, SS. Martyrum Japonensium, S. Stanislai, B. Aloysii, B. Francisci Regis etc. circa singula festa specialia observare debet.

Lib. 4, n. 1257. De SS. nomine Jesu agit 14 Januarii sub ritu secundæ classis.

Lib. 4, n. 1257. De dedicatione cathedralis facit sine octava; Coloniæ, ut habet praxis, cum octava.

17° S. J. PRECES PRO DEFUNCTIS, REVERENTIA SIGILLI SACRAMENTALIS, PROPRIA RESPECTU DENUNTIATIONIS, VOTORUM SIMPLICIUM, ALIMENTORUM PRO DIMISSIS. Lib. 6, part. 2, n. 170. In Societate Jesu legitur missa pro defunctis ex Societate prima die non impedita post festum animarum, non obstante renovatione studiorum, sicut in die animarum, omisso in orationibus *famularumque*.

Lib. 6, part. 2, n. 1998, *in editione secunda dicti libri*. In Societate Jesu ordinatum est, ut in litteris annuis nulla fiat mentio sacrilegæ confessionis emendatæ.

Lib. 2, n. 208. In Societate Jesu non est licitum denuntiare aliquem, si is perfecte peccatum occultum emendaverit, nec si ullum periculum relapsus vel damni, qui casus tamen erit rarissimus.

Lib. 4, n. 936. In ea per emissionem votorum simplicium non vacant beneficia.

Lib. 4, n. 181. In eam ingressum varia impediunt.

Lib. 4, n. 204. Ex ea ob varias causas aliquis ejici potest.

Lib. 4, n. 22. Dimissus post novitiatum et vota simplicia, si hic iterum admittatur, probabilius novitiatum repetere debet; sæpe tamen congruum est, ut cum tali post primum annum repetiti novitiatus dispensetur.

Lib. 4, n. 197. Dimissus scholasticus non potest reincidere in vota sine nova admissione, probatione, consensu, etc.

Lib 4, n. 56. Ex justa causa dimisso non est obligatio restituendi ea quæ Societati donavit, etc.

Lib. 6, part. 2, n. 2196. Societas Jesu non tenetur alere sacerdotem a se dimissum. — Nec, dimissionis actu a generali confirmato, eum iterum admittere.

18° S. J. DOMUS QUID PROPRIUM HABEANT CIRCA HÆREDITATES, STIPENDIA PRO SPIRITUALIBUS, IMMOBILIA, INGRESSUM FEMINARUM. Lib. 5, part. 2, n. 1153. Societatis Jesu collegia et domus etiam professæ hæreditates accipere possunt.

Lib. 4, n. 136. In eis diversimode contra paupertatem peccari potest, v. g. postulando, vel admittendo stipendium vel eleemosynas, quibus missæ, confessiones, lectiones, vel quodvis alium officium nostri instituti compensari videatur.

Lib. 4, n. 147. Domus ejus professæ non sunt capaces ad retinenda bona immobilia, reditus vel fructus qui redituum loco esse possunt; nec possunt fructus horti vendere, vel hortum elocare, etc. sunt tamen capaces propriæ habitationis, villæ, vel horti suburbani, etc.

Lib. 4, n. 90. In residentiis Societatis Jesu, quæ sunt perpetuæ, et in quibus vivitur uti in collegiis, feminis non est dandus ingressus : oppositum fit, si tantum sint ædes missionariorum vel velut privatæ.

19° S. J. CONGREGATIONES. Lib. 6, part. 2, n. 1595. Societatis Jesu congregationes, vel sodalitates non afficit Constitutio illa apostolica quæ statuit, ut nullæ confraternitates erigantur, vel aggregentur sine consensu ordinarii, etc. praxis tamen habet, ut indulgentiæ pro illis primo Roma acceptæ non promulgentur, nisi subscriptæ ab ordinario.

Lib. 6, part. 2, n. 1560. Indulgentiæ illis a pontificibus concessæ adhuc probabilius valent pro sodalitatibus aggregatis.

Lib. 4, n. 145. Ut eæ aggregari possint, et frui privilegiis majoris sodalitatis Romæ, debent haberi in locis ad Societatem pertinentibus, saltem quoad usum liberum, etc. —Si eæ dissolvantur, supellex manet ad usum domus vel collegii, quamdiu aliud non scitur. — In templis Societatis Jesu quæ indulgentiæ, et qui eas lucrari possint, etc. Vide *Indulgentiæ.*

APPENDICIS UTRIUSQUE FINIS.

INDEX APPENDICIS II.

Cum ipsa hæc appendix indicis rationem habeat, omnino fieri non potuit ut hic omnia annotarentur. Multa itaque particularia ad titulos magis generales clausimus verbis fuse, specialia *et aliis id genus. Quocirca non tantum inspicienda sunt loca quibus res aliqua singularis significatur, verum etiam alia quibus dicitur de synonymis aut magis universalibus. — Numeri indicant paginam.*

INDEX RERUM

QUÆ IN TRACTATU SUARESII DE RELIGIONE SOCIETATIS JESU CONTINENTUR.

Numeri indicant numerum perpetuum, ad singulas capitum sectiones in parenthesi positum.

B

C

